HENRICI MORI CANTABRIGIENSIS SCRIPTORUM PHILOSOPHICORUM Tomus alter,

QUI SUAM

Variorum Scriptorum Philosophicorum

COLLECTIONEM primitus dictam

complectitur:

Viz.
- *Antidotum adversus Atheismum.*
- *Appendicem ad dictum Antidotum.*
- *Enthusiasmum Triumphatum.*
- *Epistolas ad Cartesium.*
- *Immortalitatem Animæ.*
- *Conjecturam Cabbalisticam.*

Quibus accessêre Divinorum Dialogorum duo posteriores, qui de Regno Dei tractant, & de Speciali illius Providentia per Christum super Ecclesiam à principio usque ad finem sæculorum.

Aristot. Ethic. lib. 10.

Εἰ δὴ θεῖον ὁ νοῦς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὁ κατὰ τοῦτον βίος θεῖος πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον. Χρὴ δὲ οὐ κατὰ τοὺς παραινοῦντας ἀνθρώπινα φρονεῖν ἀνθρώπους ὄντας, ἀλλ᾽ ἐφ᾽ ὅσον ἐνδέχεται ἀπαθανατίζειν, καὶ ἅπαντα ποιεῖν πρὸς τὸ ζῆν κατὰ τὸ κράτιστον τῶν ἐν ἡμῖν.

LONDINI,

Typis *R. Norton*, impensis *J. Martyn* & *Gualt. Kettilby* sub Insignibus Campanæ, & Capitis Episcopi in Cœmeterio D. *Pauli*, 1679.

Præfatio Generalis.

1. T *Scripta hæc, amice Lector, quæ in unum volumen compacta cernis, aliquâ communi ratione contineri ac cohærere videantur, non abs re fore putavi nonnulla te, per modum* Generalis Præfationis, *de universis præmonere. Ac proinde si tua te stimulaverit curiositas ad sciscitandum quid in novis hisce librorum meorum editionibus præstiterim, hoc lubens tibi impertio, me eandem utique in hoc meo horto* Intellectuali *sive Theoretico, quem propriâ manu plantavi, libertatem sumpsisse, quam plerique omnes sumere solent in hortis suis naturalibus. Libertatem nempe, serendi, evellendi, transplantandi & inoculandi ubi & quicquid ipsis placuerit. Atque ea propter, si ipse quædam delevi, (quæ tamen perquam pauca sunt) aliáque transposui, & interserui denique alia; nemini, spero, injurius videbor, in ordinando culturámque adhibendo huic Philosophicæ meæ Plantationi, pro arbitrio libitúque meo.* I. Authoris Apologia pro Alterationibus quas fecerit in hac editione librorum suorum.

2. *Verùm hæc perpusilli momenti sunt, vixque ulla quidem pars eorum, quæ dicturus eram. Magnum illud coagulum quod diversos hos Tractatus in unum continet, est unus insignis scopus, ad quem cuncti collineant, quique, credo, in confesso apud omnes fore quòd generosus sit & summi quidem momenti. Est autem* Dei cognitio & veræ cum ea Beatitatis: *quantum humana Ratio viam sibi secare potest per caligines istas ac difficultates, quibus oneratur in hac vita. Quæ quanquam multæ sunt magnæque, mentirer tamen contra opinionem sensúmque proprii mei successûs si pronunciarem insuperabiles, quemadmodum insuper, si istoc sensu privarer, plurimarum voluptatum & oblectamentorum animi, quorum jam mihi conscius sum, jacturam facerem. Inter quæ, nulla profectò tanti momenti sunt, quanti est ista, quàm solidi fructus laborum horum meorum* Religioni *redundaturi sint tacita apud meipsum ac perjucunda* Recordatio. *Ecqua enim major animi satisfactio rationali Genio obvenire potest, quàm deprehendere, quàm tutò possit ad severissimas Rationis ac Philosophiæ Regulas provocare, si doctrinæ istæ de* Dei existentia & Animæ Immortalitate *non sunt veræ? Et quodnam obsecro majus esse potest Religionis stabilimentum, quàm hæc detectio, quòd duæ istæ grandes illius columnæ tam firmæ sint atque stabiles, etiam ex eis ipsis rationibus quibus facultates naturaliter assentiuntur tanquam veris? Quod certè non potest quin multum honorem ac reverentiam* Sacerdotio *conciliet, ósque obturet Ingeniis superficiariis ac profanis, qui adeò proclives sunt ad æstimandum quemlibet Sacerdotem, tanquam aut* Fatuum *aut* Impostorem. II. Generalis scopus totius hujus voluminis.

3. *Neque tamen sic accipi volo, ac si Religionis nostræ Rationabilitatem ad hos duos præcipuos Articulos solos restringerem, reliquique tales non essent. Christianam enim Religionem per omnia rationabilem esse existimo, idémque spero me probâsse, in* Magno meo Mysterio Pietatis. *Quem Scopum fateor si non solum, præcipuum tamen fuisse diuturnæ meæ anxiæque inquisitionis in* Rationem *ac* Philosophiam, *& absque quo fuisset, admodum remissus profectò & oscitabundus rerum naturæ scrutator venatórve evasissem. Multifariæ enim lectionis, Notionúmque atque Experimentorum, sine ullo istiusmodi nobili atque utili Proposito, magnam copiam coacervâsse, pro eo quidem mihi videbatur, atque si mentem memoriámque meam,* mercium minutariarum *officinam constituissem. Postquam verò tam præstabilem scopum in conspectu habuissem, generosúmque istud* Marci Ciceronis *Institutum amplexus essem,* Rationem quò ea me cunque ducet, sequar, *tum demum me incepisse Spartam, quam nactus eram, ornare putabam, intérque alios sacerdotales habitus,* τὸ λόγιον *sive* Rationale, *Sacerdotalem utique Thoracem induisse, qui regionem istam quæ cordis sedes est, optimo jure sibi vendicat, quippe quòd simplicitas illius partis ac sinceritas* purissimæ ac solidissimæ Rationis *fons sit atque radix. Atque equidem nullam tam probabilem causam moralem, cur* Aaronis *vestimenta, tam expressa essent Universi Repræsentatio (* ἀπεικόνισμα καὶ μίμημά τι τοῦ παντός, *quemadmodum ** Philo *appellat) facilè comminisci possum, quàm quòd unusquisque* Sacerdos *pro captu & opportunitate operam dare debeat, quantum potest, ut evadat homo* Rationis *ac* Philosophiæ *compos.* III. Præstantia Rationis ac necessitas ad tuendam Christianæ Religionis veritatem.

* Philo de Monarch.

pos. (Quam ipsam ob causam, Academiæ proculdubio primùm erectæ sunt, & ad hunc usque diem continuatæ) Philóque ipse aliquid subinnuit, quod huc spectat. Βούλεται γὰρ τὸν Ἀρχιερέα εἰκόνα τοῦ παντὸς ἔχειν ἐμφερῆ, ἵνα ἐκ τῆς συνεχοῦς θέας ἄξιον παρέχῃ τὸν ἴδιον βίον τῆς τῶν ὅλων φύσεως. Ut Pontifex Maximus perpetuò habitum suum intuens qui Universum repræsentabat, moneri inde posset nec facere nec dicere quicquam quod illius legibus contrarietur, regulisve æternæ Rationis repugnet, qui perpetuus ille Pontifex Maximus est, quemadmodum Philo * alio in loco indigitat. Δύο γὰρ ὡς ἔοικεν, ἱερὰ θεοῦ· ἓν μὲν ὅδε ὁ κόσμος ἐν ᾧ καὶ ἀρχιερεὺς ὁ πρωτόγονος αὐτοῦ, ὁ θεῖος λόγος· ἕτερον δὲ ἡ λογικὴ ψυχή, ἧς ἱερεὺς ὁ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπος. Quòd duo Dei templa sunt, unum, Universum ipsum, in quo primogenitus Dei, Divinus LOGOS æternáve Sapientia est Pontifex Maximus; alterum Anima rationalis cujus Sacerdos est sive Pontifex homo verus, id est, Intellectus (quemadmodum alicubi loquitur Plotinus) qui etiam Imago est τοῦ θείου λόγου, sicut * Clemens expressè nos docet. Εἰκὼν μὲν γὰρ θεοῦ λόγος θεῖος καὶ βασιλικός, ἄνθρωπος ἀπαθής, εἰκὼν δ' εἰκόνος ἀνθρώπινος νοῦς. Imago Dei est Regius ille ac Divinus logos, Homo impassibilis; Imago verò hujus Imaginis est humanus Intellectus.

* In libro de Somniis.

* Stromat. lib. 5.

Quamobrem, tametsi Divina Ratio sive Logos, æternus ille sit Pontifex Maximus qui suo tempore incarnandus erat, cujúsque Aaron in Sacerdotalibus suis vestimentis, Typus duntaxat erat & Figura, Homo tamen cùm illius Imago sit, & unusquisque Sacerdos modo magis speciali, operam certè dare debet exornando suo animo istiusmodi dotibus, quæ per splendida ac sumptuosa Aaronis vestimenta significentur; inter quæ Rationale præcipuum obtinet locum. Etenim quanquam ad Logon æternum solùm pertineat, ut sit Mundi Creator, omnésque illius partes suâ præsentiâ impleat, illóque quasi vitali quodam modo amiciatur; Divino tamen beneficio cuilibet Sacerdoti Christiano obtingere potest ut vestiatur quodammodo, & ornetur notitiâ legum modulorúmque Creationis, rationésque Naturæ ediscat, cujus Æternus logos Creator est ac Gubernator. Quod quidem pulchrè convenit cum illo quod Philo scribit de Rationali, sive de Thorace Sacerdotali, quem ait quadratum fuisse, ὅτι χρὴ καὶ τὸν τῆς φύσεως λόγον καὶ τὸν τοῦ ἀνθρώπου βεβηκέναι πάντῃ, καὶ κατὰ μηδ' ὁτιοῦν κραδαίνεσθαι. Quòd Rationem Universalis Naturæ atque Hominis ex omni parte firmam esse oportet, & nusquam vacillare. Quæ quidem res ut figuratæ sunt in Aarone & modo quodam immenso in Christo impletæ, ita certè pro modulo suo in Sacerdotio Christiano sunt implendæ. Nam si sub lege cæcum aut claudum licitum non erat offerre Deo, neutrum profectò, Sacerdotem esse oportet sub Evangelio, nec ipsum quidem populum, (quoad ejus fieri potest) quem is Deo præsentat.

Rationem igitur sub quocunque Prætextu Fanatico tollere, est Sacerdotem devestire, ipsúmque Thorace suo spoliare, & quod pessimè omnium cedit, specialem illam Prærogativam quam præ reliquis omnibus in orbe Religionibus habet Christianitas, ipsi eripere, nempe, quòd audet ad Rationem provocare. Cui, quotquot, quid maximè è re nostræ Religionis sit, rectè callent, non poterunt quin mordicus adhæreant, quippe cùm qui contrà faciunt, eam injustæ suspicioni falsitatis produnt, ipsámque æquant cuilibet vanissimæ Imposturæ. Tolle enim Rationem, omnésque Religiones perinde veræ sunt, ut amoto lumine, omnia statim fiunt ejusdem coloris. Quinimo, quod omnium pessimum est, illa Religio quæ verissima est, in hisce superinductis tenebris falsissima apparebit, quippe quæ tam strictè firmiterque declarat se solam esse veram. Quod nullo modo admittetur, ullóve pacto evinci poterit, sub hoc meridie noctis, spississimaque caliginis Regione, quæ facit ut omnia eandem præ se speciem ferant.

IV. Apologia quòd Platonismum & Cartesianismum Scriptis suis tam frequenter intexuerit.

4. Quæ seriæ quidem ac ponderosæ considerationes cùm mihi ante oculos obversarentur, stimulabant me ad res omni curâ ac diligentiâ ad fundum usque rimandas perscrutandásque, nè cor mihi concideret animóve deficerem in die tentationis. Cujus Investigationis fructus maxima ex parte in hoc præsenti volumine comprehenditur. In quo quemadmodum mihi ipsi non mediocrem animi satisfactionem, quantum ad ista problemata, quibus solvendis insudavi, lucratus sum; ita perinde sum solicitus ut nihil illic occurrat, quod ullam in aliis offensionem pariat. Et impossibile fore credo ut tale quicquam occurrat, si institutum meum dignati fuerint ritè apud se pensitare. Quod quidem non est Theologum agere in Philosophia, sed Exotericum quoddam munimentum, vallúmve exterius circa Theologiam circumducere: ut extima hæc defendendo opera contra omnes præsidentis Athei impetus Giganteósque illius aggeres Machinásque adversus fidem de existentia Dei, Præmiisque in vita futura erectas, eum edocere possem, quantæ vanitatis homo sit ac temeritatis dum ex suis perperam subductis rationibus, rem factu tam facilem sibi fingit Civitatem sacram ac Sanctuarium devincere & expilare, cum adeò nullo negotio ab exterioribus ejus vallis propulsetur. Atque hic quidem verus est & genuinus scopus frequentis illius intertexturæ Platonismi & Cartesianismi in hisce scriptis meis, quippe qui istis uter Hypothesibus tanquam

quam

quam invictis propugnaculis contra versutissimas malignissimásque Impressiones Atheismi. Certus enim sum, si suppositiones istas quas è duabus istis Philosophiis selegi, sumamus pro veris (& falsitatis eas adversarii convincant si possint) nullam esse Objectionem quam Atheismus contra suprà dicta dogmata formare potest, quin plenam & irrefutabilem Re-*sponsionem ei reddere possim.*

Unde equidem sperandum est, quòd quemadmodum multos in fugam vertere possimus, ita reliqui ultrò se in manus nostras dedituri sint, vi rationis in veram rerum persuasionem quantum ad summam captivati; cúmque omnis spes futuræ Impunitatis *ex tam clara Animæ Immortalitatis demonstratione intercepta sit, inventuri se obstrictos, ad Christianitatem in magis conspicuis illius articulis sincerè amplectendam, & ad manendum lubenter in exteriori Atrio, quanquam propter præsentem* Oculorum *debilitatem non sunt adeò idonei, qui ad sacratiorem Templi summum propiùs accedant. Quamobrem cùm tam fideliter, & quantum ego quidem existimo, tam utiliter in extimis hisce, si fas sit ita loqui,* operibus *tuendis occuper, non imputabo certè, ne nimiùm præcipiti quidem Zelo, sed malo meo duntaxat infortunio, si aliquibus* Obloquii *glandibus à tergo impetar, ab ignoto aliquo servo Sanctuarii; præsumóque si quid lædar, eorum dolorem maximum fore qui me læserint, postquam animadverterint se verum fidelémque amicum vulnerâsse, etiam tum cùm tantâ curâ & vigilantiâ occuparetur intrepidè aspectando communem hostem, ejúsque motus observando.*

5. *Siquis expectet cupiátve generalem aliquam præceptionem aut præparationem ad utiliorem lectionem horum meorum Scriptorum, ingenuè fateor me nullam dare posse quæ ipsis sit peculiaris, sed talem duntaxat quæ libris omnibus cum judicii libertate ac ratione Scriptis conveniat. Atque hanc unam Regulam Regiam pro omnibus commendatam volo,* De veritate ullius propositionis sententiam non priùs ferre, quàm fixum determinatúmque terminorum illius sensum satìs simus assecuti. *Quæ lex tametsi tam necessaria sit & indispensabilis, nulla tamen frequentiùs violatur quàm ista. Cujus rei effectum est quòd tam multi voluminosorum Scriptorum acervi ineptarúmque Oppositionum ac Controversiarum Orbem impleant. Quod impossibile est ut fieret, nisi habitum homines nacti essent verba vaga ac incerta committendi inter se, sine ullius determinati sensûs notitia, atque ita concertarent, tot quasi clavis* Herculeis *armati, ex charta crassiuscula concinnatis, qui ingentem quidem sonitum edant suis ictibus, sed nihil interim conficiunt, quo finiantur disputationes. Quemadmodum enim nemo tam mentis exors est, ut Triangulum affirmet Quadrangulum esse, aut Quadratum, Circulum, dum distinctas istarum figurarum Ideas in animo possidet; ita perindè impossibile esset ut de ulla re alia falsò ac absurdè pronunciaret, si perfectam haberet fixámque notionem earum rerum de quibus gestit pronunciare. Dum verò primum hoc ac præcipuum Sapientiæ Principium negligitur, minimè mirandum est, quòd homines æquè ridiculè & sine omni ratione inter se digladiantur, atque duo illi Rustici quibus parum aberat, quin à verbis ad manus verberáque devenissent, quòd alter* Lutheranum *se profiteretur, alter* Martinistam.

V. Monita quædam ad utiliorem lectionem horum Scriptorum.

Sed & alterum monitum hic addere possem, quod ad majus Controversiarum *compendium multùm contribuet, quódque aliàs ni fallor per occasionem indigitavi. Nempe,* Quod quidlibet probare potest, id reverà nihil probare. *Quæ quidem Regula si penitiùs consideraretur, observaretúrque, non solùm satis præmunitum hominem redderet ad amoliendam apparentem innumerabilium absonarum aggressurarum vim, sed & ipsum retineret, siqua ei insit ingenuitas, ab adoriendo, vel potius interturbando, interrumpendóve, tranquillitatem ac silentium Animi alterius, inani strepitu tam infirmorum absurdorúmque Argumentorum. Talia intelligo, quæ inferre aut tueri falsitatem perinde possint atque veritatem. Omnia enim istiusmodi argumenta explodenda sunt, præsertim in Philosophia. Credóque equidem si omnia hujus generis tela omnino exolevissent, omnem contentionem brevì extinctum iri, talémque fore victoriam, de qua universi meritò triumphent.*

6. *Cæterùm tertiò atque ultimò (& quod hic quidem sum dicturus, quanquam ubique locum aliquem habere potest atque vim, magis tamen speciatim requiritur in istiusmodi Scriptis perlegendis, quæ argumenta nostris consimilia tractent) eis inquam, qui feliciter Philosophari cupiunt, certi cujusdam Principii fidem studiúmque commendatum volo, nobilioris quidem magísque interni, quàm sit* Ratio, *& sine quo ipsa* Ratio *vicillabit, aut saltem non nisi ad res magis abjectas frivolásque pertinget. Auditu vereor ut hoc perinde intelligi possit atque ego ipse cogitans sentio, vix enim suppetit rei tam abstrusæ intúsque abditæ nomen, nisi quis fortè ausit appellare* Divinam Sagacitatem, *quæ auspicatioris Rationis origo prima est atque fons, in rebus præsertim summæ comprehensionis ac momenti; & sine qua se tanquam in sylva aliqua invia esse quispiam experiri potest, inanique spe allectum infinities ferè tentare, nunquam verò exitum invenire, in apertam Planitiem, (τὸ πεδίον τ̃ ἀληθείας, ubi liberè quaquaversum circumspectare potest) sine tuto ductu atque auspiciis hujus* boni Genii.

VI. Divina Sagacitas Principium auspicatæ Rationi Antecedaneum in rerum præstantissimarum contemplationibus.

Omnes

Omnes quidem qui inter Philosophos nomen suum profitentur, satis prompto animo Rationem *ad Ætherem usque laudibus efferent, luménque cœli lubenter agnoscent, verúmque Dei oraculum. Sed interim non considerant Oraculum Dei nusquam audiri nisi in sancto suo Templo, hoc est in probis sanctisque hominibus, penitúsque purificatis Spiritu, Animâ ac corpore. Est enim quædam vel ipsius etiam corporis Sanctitas, ac Temperamenti, qualem homines voluptatibus corporeis dediti nè somniant quidem.* Aaronis Rationale, *Λόγιον ejus sive* Rationis Oraculum, *annon includebat in se* Urim *&* Thummim, Puritatem *&* Integritatem Voluntatis & Affectuum *perindè atque* lumen Intellectûs? *Annon iste Thorax* quadratus *erat, non solùm ut imago sit* firmitudinis Ratiocinationis, *quemadmodum* Philo *innuit, sed etiam ut* Æquabilitatem *&* Rectitudinem *illius Spiritûs denotet qui in se susceperit grandes enunciare veritates, quòd esse utique debeat, quemadmodum alicubi loquitur* Aristoteles, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ τετράγωνος ἄνευ ψόγου· *idque non solùm secundùm mensuram* Civitatis *sed &* Sanctuarii, *non modò in gradu virtutis* Politico, *sed* Cathartico, *vel in eo virtutis gradu quem* * Plotinus *collocat* ἐν τῷ κεκαθάρθαι *Animámque supponit jam purgatam?*

* Ennead. 1. lib. 2.

Adornet se quispiam quantum potest, universæ Naturæ Historiâ, per talarem vestem Sacerdotalem *repræsentatâ, si hic* Thorax *tamen cum* Urim *&* Thummim *ei desit, qui huc usque tantummodo* Sacerdotem *agere gestiat, equidem necesse est ut eatenus omni spe excidat solidum se præstandi* Philosophum, *cùm ipse saltem incapax sit ulla edendi Oracula, nec nisi tenuem capacitatem habeat ea recipiendi quæ edantur ab altero. Nam si* Divina *hæc* Sagacitas *ei desit propter impuritatem Animi, nec ipse in probum rerum odoratum sensúmve sponte incidere potest, nec facilè eum accipere ritéve prosequi, quando in illum ab altero conjicitur deducitúrve. Quæ opinio mea avia atque insolens, quamvis efficere possit, ut ii quidem qui contemptum* Moralitatis *unam suæ Philosophiæ partem constituerunt, frendeant fremántque, nimísque inciviliter secum agi existiment, dum earum rerum Judices incompetentes pronunciantur, quas intra ingenii sui ictum positas semper præsumpserunt, celare tamen nequaquam potui tanti momenti veritatem, præsertim cùm ipsa sit à Philosophia neutiquam aliena.*

VII. Suprà dictum Principium ulteriùs illustratum & confirmatum ex Aristotele.

7. *Annon enim Dictum est illius, cui tam universim undique applauditur,* Aristotelis, Κινεῖ γὰρ πως πάντα τὸ ἐν ἡμῖν θεῖον, λόγου δ' ἀρχὴ οὐ λόγος ἀλλά τι κρεῖττον; *Quis* Plato, *imò quis* Chrysostomus, *quis* Augustinus *linguam solvere potuit in voces magìs cælestes?* Scaliger *hujus Textûs conspectu abreptus, in Encomiasticam hanc Interrogationem erumpit.* * Quid ais, Divine vir? Estne in nobis aliquid Divinum quod sit præstantius ipsâ ratione? An tibi quoque noti fuerunt ipsi radii Spiritûs Sancti? &c. *Et nè partem ullam nostri ipsorum hoc* τὸ ἐν ἡμῖν θεῖον *arbitremur, apparet quidem ex eis quæ proximè antecedunt & subsequuntur, quòd ipsum Divinum Numen sit: Nam propositâ priùs hâc quæstione,* Τίς ἡ τῆς κινήσεως ἀρχὴ ἐν τῇ ψυχῇ; Quid sit motûs principium in Anima? *Hæc plena sequitur Responsio,* Δῆλον δή, ὥσπερ ἐν τῷ ὅλῳ, θεός, καὶ πᾶν ἐκείνῳ. Κινεῖ γὰρ πως πάντα τὸ ἐν ἡμῖν θεῖον· λόγου δ' ἀρχὴ οὐ λόγος ἀλλά τι κρεῖττον. Τί οὖν ἂν εἴη κρεῖττον καὶ ἐπιστήμης πλὴν θεός; Manifestum est, *inquit,* quòd sit, quemadmodum in Universo, ipse Deus, omnéque in eo. Nam & illud ipsum Numen quod in nobis est, aliquo saltem modo omnia movet: Principiúmque Rationis Ratio non est sed quiddam præstantius. Quid autem Scientiâ præstantius esse potest, nisi Deus? *Argumentum Capitis, quæstio est* περὶ εὐτυχίας, *de fælici rerum successu, Utrùm sit* φύσει, νόῳ, ἢ ἐπιτροπίᾳ τινί· *hoc est, utrùm sit* Naturâ, Ratione, *an* procuratione Boni alicujus Genii, δαίμων ἀγαθὸς κυβερνήτης *ab ipso appellatur* Aristotele. *Quæ verba eò lubentiùs cito, quia unicus locus est, quantum ego quidem scio, ubi tam expressa mentio fit Dæmonum, sive Geniorum. Quam opinionem nec hîc certè affirmat, sed ex occasione hujus argumenti, mens ejus altiùs extumescens eò usque tandem assurrexit, ut Aphorismum istum à* Julio Scaligero *tantâ admiratione exceptum effunderet, nempe, Quòd aliquid sit ipsâ ratione præstantius & antiquius, unde ipsa* Ratio *primos motus impetúsve accipiat.*

* De subtil. Exercit. 307. sect. 25.

Aristot. Moral. Eudem. lib. 7. cap. 14.

Quod tametsi Aristoteles *rebus externis præcipuè appropriat, ipse tamen debeo (possúmque pari jure) ad mentis negotia, puræque Speculationis successus transferre. Ubi* ἡ θεία εὐτυχία, *quemadmodum ille appellitat, longè verisimilius est, ut continuetur, constánsque reperiatur, (propter naturalem veritatis cohæsionem cum Anima impolluta) quàm in externis rerum transigendarum rationibus.* Intellectualis *igitur hic successus,* Divinæ Præsentiæ *est acceptus referendus, qui* κινεῖν πως πάντα, *movere quidem omnia aliquo modo intelligitur, sed in Animo impolluto residens eum movere modo excellentissimo,* Divináque *illa* Sagacitate *de qua dixi eum imbuere, quæ magìs intima, compendiosa ac comprehensiva Veritatis est* Præsensatio, *illi Rationi, quæ in Theoriis maximi momenti post accuratissimam examinationem, solidissima, omnique ex parte perfectissima mox deprehenditur, semper*

per

per antecedanea, quæque reverà illa Sapientia est quæ peculiariter appellatur Donum Dei, *& in hominem neminem cadere potest qui purâ mente non sit & incontaminatâ. Tanti profectò momenti est, ut quis omnes nervos intendat, quò sanctus evadat atque bonus.*

VIII. Authoris Apologia, quòd in Antidoto confutationem omiserit argumentorum invalidorum quibus aliqui usi sint ad probandum Deum existere.

8. *Hæc ferè sunt, quæ* generaliori *modo præfari operæ pretium esse censui. In singulas jam præsentis voluminis partes breviter & quasi in transcursu oculos conjiciam, si quid fortè occurrat quod mihi incumbat aut excusare, aut complere, aut luce denique aliquâ ulteriori donare. Ut esse quidem possunt, qui Omissionem in* Antidoto *opinentur, quòd lubrica mendoséque concludentia argumenta, quibus aliqui usi sunt ad probandam Dei existentiam, non introduxerim & confutaverim. Verùm enimverò eum minimè dedecere existimo, qui causæ illi fideliter adhæret, si nimiam diligentiam non adhibeat ad detegendam enervitatem talium argumentorum, quæ ab aliis destinata sint ad fidem hominum mentibus ingenerandam illius veritatis, de qua, tanta necessitas támque immensi momenti sit, ut humanum genus persuadeatur. Nam per charitatem facilè præsumo, qui istorum argumentorum primi Inventores erant, ea rectè concludere putavisse, alioqui ipsa non adhibuissent. Unde sequitur, quòd etiamnum suam vim obtinere possint apud eos, qui pari tantùm polleant ingenio cum eis qui primùm illa proposuerunt. Et qui rectè conjectat pergitque in itinere, ad locum destinatum æquè certò perveniet atque is qui perfectè noverit viam. Fateor equidem me in secundi tertiique argumenti* Cartesii *censura liberiùs egisse, sed minus damni periculive inde metuendum est, quòd ista argumenta non sint adeò popularia. Et præterea par erat ut in istis, quàm omni partium studio liber sim, ostenderem, quippe qui tanta cum confidentia primi soliditatem deprædico. Quod quo magis considerabam, eo ipsum inveniebam firmius, nec ad hunc usque diem in ullum aut hominem incidi aut librum qui quicquam ullius momenti producere potuit ad illius confutationem.*

IX. Illius Apologia, quòd de *Superstitione* Tractatum isti de *Enthusiasmo* Tractatui non addiderit.

9. *Quem defectum quispiam observaturus sit in Tractatu meo de* Enthusiasmo *facilè præsagire non possum, nec securitatem mihi polliceri quin ei, qui majori cum animi affectu, illius Tractatûs utilitatem consideraverit, videri possim in hoc defuisse, quòd alterum non addiderim de* Superstitione. *Sed naturæ quasi ductu instinctúve cæco, prudenti illi Poetæ monito obsecutus sum,*

------------ Et quæ
Desperas tractata nitescere posse relinque.

Etenim profiteor me istam materiam considerare tanquam meâ manu nequaquam perpolibilem, cùm argumentum sit quod Rhetoricæ *magis conveniat quàm* Philosophiæ. *Ut taceam me animum meum nunquam satis depressum abjectúmve reperisse quo in ullum sensum perceptionémque illius* Dispensationis *subsidere possem, & per experientiam quid in illius fundo jaceat investigare. Equidem ingenuè fatendum est nonnihil naturalis tincturæ* Enthusiasmi *meo temperamento inesse, sed talis, Deo est gratia, qui non admodum effrænis esset, quémque tandem expertus sim, perfectè posse subjugari. Virtute cujus victoriæ,* Enthusiastis *quid insit, rectiùs quàm ipsimet, calleo. Unde factum, ut satis habilis essem ad scribendum quæ scripsi cum quodam animi vigore ac judicio, & contributurus sum hoc pactò haud pauxillum, ut spero, ad hujus Regni pacem & tranquillitatem.*

Cæterùm cùm talem Dei *notionem ab ineunte usque ætate haberem, quæ eum tanquam Ens nobilissimum excellentissimúmque quod existere potest, repræsentaret, nunquam animum inducere potui ut crederem aut omittendo aut præstando ulla Trivialia ad nihilque utilia Obsequia, eum aut irritari posse aut propitiari, talia nimirum quæ nec humanam naturam perfectura sint, nec fructus sint genuini illius perfectionis. Ac proinde satis maturè persuasus sum, quòd is Deum optimè colat, qui minimè invidus sit, quique Mundo Carnisque voluptatibus minimè sit deditus, qui communi bono totius Universi maximè oblectetur, quique firmissimam fiduciam habeat in Divina Benignitate ac Misericordia, cujus, filius ejus Jesus Christus certissimum est pignus, quod mortalibus potuit exhibere. Quæ constans Animi temperies efficit, ut nè minimæ quidem prægustatiunculæ Superstitionis essem capax. Est enim rerum meliorum ignoratio, quæ perplexitates istas animique consternationes parit circa res minoris momenti.*

Religionis Scopus Humana est fœlicitas ac perfectio, quique ita Deum colit ut suis ullatenus eum indigere existimet, pro honore profectò, eum afficit contumeliâ. Superstitionem *igitur semper comitatur* Ignorantia *aut* Hypocrisis. Ignorantia *quidem quando homines nescientes quid reverà bonum sit Deóque acceptum, quod est similem ipsi evadere* (Τιμήσεις τὸν θεὸν ἄριστα, ἐὰν τῷ θεῷ τὴν διάνοιαν ὁμοιώσῃς, *ut docuit* Pythagoras) *zelum suum ac devotionem istiusmodi rebus exprimunt quæ nec sibi ipsis nec aliis quibuscunque sint utiles.* Hypocrisis *verò, quando eædem affaniæ Deo offeruntur, non tam ex rerum meliorum ignoratione quàm ex tacita quadam fraude, vafráque quasi Dei circumventione, in paciscendo*

cum

cum illo, *vel* illius *potiùs* ingratiis, *de tam iniqua permutatione. Per quas delusiones quanquam ad tempus quidem falsa sua corda ac conscientias aliquo modo pacificare possint, interea tamen reverà Dei iram in se acuunt his sacrificiis stultorum.*

Hæc ferè summa est eorum, quæ ipse deprehendere valebam, de altero illo morbo Superstitionis, quæ solis Rationis *consequentiis erui, quippe nullâ harum rerum imbutus experientiâ quæ stylum acuat, cogitationésve expatiari faciat in hac materia. Credo verò me tutò hic, ut aliàs, affirmare posse,* Superstitionem *esse, (si non inanis gloria, Mundani commodi studium, aut aliquid deterius) ubi homines nimiùm magnum Zelum pro vel contra istiusmodi in Religione res exercent, quarum usum aut omissionem Deus vel parvi vel nihili potiùs æstimat. Quod quidem si homines seriò apud conscientiam suam vellent perpendere, magnam profectò vim haberet ac momentum, ad sedandas prævertendásve usitatiores Orbis Christiani tempestates ac tumultus. Atque integri quidem scribendi voluminis fructus isto melior esse non potest. Sed enimverò fatendum est, successum Incrementúmque Ecclesiæ Arcanum esse, quod profundiùs in Providentia abditum jacet, quippe Mysterium* Vitæ *potiùs quàm* Externæ Rationis. Paulus *plantare potest &* Apollos *irrigare, Deus verò dat proventum.*

X. Certæ Considerationes quæ simul collatæ omnes omnino Objectiones contra Spiritûs Extensionem sint præventuræ.

10. *Quantum ad Tractatum de* Animæ Immortalitate, *has duas tantùm notabo difficultates, quas, quoniam quibusdam immanes videntur, quanquam mihi nunquam tales visæ sunt, nunc in medium proferam. Quarum prima hæc est,* Quòd *scilicet* extensionem aliquam in Natura Spiritûs admiserim; *Altera,* Quòd in *Spiritû Naturæ* nullam admiserim perceptionem. *Quod ad priorem verò attinet, justam hanc pro me afferre possum Apologiam,* Necessitatem *scilicet* non habere legem*: &, si harum duarum Conclusionum evidentiam demonstrabilem consideraverint,* 1. *Quòd Immaterialis sit substantia à corpore realiter & specificè distincta;* 2. *Et quòd nulla realis Entitas sit quæ aliquo sensu non extendatur; impossibile erit quin ipsi perinde atque nos conclusuri sint,* Spiritum etiam aliquo modo esse extensum. *Quamobrem admodum insciitè instituta est querela, quæ illationem cavillatur ante examinationem roboris præmissarum. Quamobrem quemlibet hic æquum lectorem appello si prioris veritatem, tum in* Antidoto, *tum in Tractatu de* Animæ Immortalitate, *non Mathematicè demonstravi.*

Et nunc quidem ut pleniùs illi satisfaciam, alteram accuratè demonstrabo. Nempe quòd nec Anima nec quicquam aliud, potest esse totum in toto & totum in qualibet parte, *sed quòd ista Assertio (quemadmodum olim Amico ingenioso per occasionem scripsi) nihil aliud sit, quàm* pulchrè tinniens Contradictio. *Quod sic probavi: nempe, Quòd* totum, *omne quicquid sit, cujusvis rei, sensu* positivo, *& consequenter sensu* negativo *comprehendit: hoc est, si omne A sit in B, nihil reliquum est quod sit in C distanti à B. Perinde enim est ac siquis diceret, Nihil est τοῦ A nisi quod concluditur intra B, & tamen in eodem momento non solùm aliquid τοῦ A sed omne vel totum A est etiam in C: Quod impossibile est in ulla singulari aut individua Essentia. Et quantum ad Universalia, ea quidem* Res *non sunt, sed* Notiones.

Quibus porrò addere possumus, quòd hæc Hypothesis illud efficit, de quo affirmatur, æquè tenue ac minutum quàm quicquam quod in cogitationem nostram cadere potest. Nam si totum sit in singulis punctis, manifestum est amplitudinem hujus Totius majorem non esse puncto in quo est. Quod intolerandum *est, si Divino Numini applicetur, & in re qualibet alia* ridiculum.

Quamobrem cùm certitudine adeò Mathematicâ demonstrabile sit, quòd existat illud quod propriè Spiritus *dicitur, quòdque nullum omninò Ens in distantibus punctis partibúsve Materiæ totaliter simul præsens esse potest, sequitur quidem necessitate ineluctabili,* Spiritum aliquo modo esse extensum.

Cæterùm ulteriùs Objicietis; Si Spiritus extensus sit perinde atque corpus, quomodo intelligemus Perceptionem Spiritui *magis competere, quàm* Corpori? *Ad quod breviter respondeo,* Perceptionem corpori *non competere me jam demonstrâsse, Quod idem ad efficiendum in* Spiritu, *quodlibet vel acerrimum Ingenium provoco: Porròque ab eis quæro, qui* Spiritum *in qualibet parte* Materiæ totaliter *præsentem imaginantur, an istoc pacto facultatis percipiendi, rationem* immediatam *meliùs intelligant; Eósque rogo qui nec ut Punctum Mathematicum, nec totaliter præsentem, nec Extensum fingunt, utrùm eum quicquam inde, Vitalis illius* Sympathiæ & Co-activitatis, *quæ objecta in debitis suis circumstantiis ad* commune Percipiens *transmittit, capaciorem evasisse deprehendant. Equidem ausim dicere, modò eloqui velint quod experiuntur, fieri non posse quin respondeant: quòd nè hilum quidem quantum ad* immediatam *rationem simplicis* Perceptionis, *vel supradictæ* Vitalis Sympathiæ *meliùs intelligendam, per ullas hujusmodi suppositiones profecerint.*

Ac

Ac proinde, tertio in loco, mihi assumam confidentiam eos monendi, quod veritas noni mei Axiomatis, quo quædam facultates ac proprietates, immediatè Subjecto inesse declarantur, *pensum meum jam plenè absolverat. Cùm enim aliæ corpori proprietates inessent quæ percipiendi facultatem ei interceperant, necessariò hoc restabat, ut incorporea aliqua substantia immediatum sit vis perceptivæ subjectum. Oportet enim immediatam esse facultatem alicujus subjecti quantum nos quidem intelligimus. Neque adæquatam illius causam ullam invenire possumus præter ipsum* subjectum, *secundùm quam præcisè aliquid sit* Perceptivum. *Hoc quidem constat, nos nobismet ipsis conscios esse, quòd illud quod* Perceptivum *est, debet etiam esse valdè* Unitivum, *ipsáque Ratio nos docet, quòd Unum esse excellentiori modo quàm materia sit Una (quæ una tantùm est per* Juxtapositionem partium *) necessariò requiritur in eo, quod capax est muneris* Communis Percipientis, *ac propterea prius est ordine naturæ. Illud verò, quod unum est, quàm maximè citra repugnantiam fieri potest, hoc est, eò usque unum, ut immediatè ex sua natura habeat* vitalem Sympathiam, *partiúmque, si fas sit ità loqui,* Co-activitatem, *perfectámque* Indiscerpibilitatem, *non continuò tamen implicat vim* perceptivam *in se residentem. Omnem enim spiritum tam* Unitivum *esse facilè existimo, sed minimè certus sum omnem Spiritum habere* perceptionem, *sed potiùs è contrà eam non omnem habere. Quamobrem tametsi quicquid* perceptivum *est, oportet esse* Spiritum ; *omnem tamen* Spiritum, *nihil necesse est, esse* perceptivum. *Unde* Perceptio *immediata debet esse facultas in eo ordine Spirituum qui sunt* Perceptivi. *Ac proinde argumentum esse oportet haud exiguæ ἀπαιδευσίας sive Imperitiæ postulare aut expectare rationem, cur ità sit.*

Estque perinde impossibile rationem reddere vitalis *illius* Unitatis *in omni Spiritu, in* Sympathia *partiúmque* Co-activitate *consistentis, nisi allegare vellemus, cùm Natura Spiritûs Materiæ naturæ opposita sit, valdè consentaneum esse, ut primæ & maximè immediatæ naturarum suarum consequentiæ inter se etiam opponantur ; útque propterea, cùm Materia hic agnoscatur stupida esse, vitalique* Sympathiâ *&* Co-activitate *destituta, Spiritus* vitalis *esse debeat, & istiusmodi præditus proprietatibus : vel ut, quemadmodum Materia quæ non habet illam essentialem Unitatem ex partium* Indiscerpibilitate *consistentem,* Vitali *hâc* Unitate *pariter destituitur ; ità* Spiritus, *qui hanc* Essentialem Unitatem *habet, ex consequenti fruatur etiam* Vitali. *Cæterùm hæc dicta sunt haud usquequaque secundùm severum istum ratiocinandi modum quem nos affectamus, quanquam argumentum interim nequaquam sit contemnendum, si immediatam consideremus duarum specierum* Oppositionem, *quódque non nisi gradus primus maximéque* immediata Vitæ Emergentia *sit pro qua in hac comparatione contendimus.*

Verùm operæ pretium minimè duxi istiusmodi ratiociniis multùm immorari, cùm satis certus essem me rem jam confecisse demonstrando solummodo, ea quæ assero Spiritui competere, in materiam sive corpus cadere non posse ; ac proinde agnoscendum esse Spiritum tum existere, tum Subjectum esse istiusmodi facultatum ac proprietatum, nempe Vitalis Sympathiæ *&* Co-activitatis *partium, & quod omnium caput est atque flos,* facultatis percipiendi. *Et quis in quæstionem vocare potest, quin debito assignentur Subjecto?*

Neminem enim esse credo quin agniturus sit generaliter in omnibus hominibus confusum quoddam inesse præsagium aut magis determinatam notionem, quòd id quod hanc Sympathiæ *vim habet ac* Perceptionis, *res omnium* subtilissima *sit maximéque* unitiva. *Nunc verò quemlibet appello si quicquam concipere potest magìs* subtile *magísve* unitivum *quàm sit Essentialis Notio Spiritûs, quatenus immediatè à Materia distinguitur. Potéstne enim quicquam esse magìs* unum *quàm quod in partes prorsus sit indiscerpibile ? magísve* subtile *quàm quod non solùm Materiam sed & seipsum, aliásve res sui generis possit penetrare? Spiritus enim Spiritum penetrare potest, quanquam Materia non potest Materiam. Quamobrem cùm nulla ἀντιτυπία sit in Spiritu, neque quoad res sui generis, nec quoad alias quascunque ; manifestum est rem omnium quæ extant esse subtilissimam. Ac proinde communicationem* Vitalium *Impressionum (omnésque Impressiones hìc* Vitales *sunt, quanquam non omnes* Perceptiones, *nec ulli quidem motus) succussatione partiúmque contrusione non fieri, sed per Spiritualem* Sympathiam, *quæ ab istis restrictionibus quæ in Materiæ legibus Mechanicis reperiuntur, magìs relaxata est atque libera.*

Cujus naturale Consectarium est, Quòd Phænomenon resolvere in Sympathiam, *non est semper, (quod vulgò dicitur) ad Asylum confugere Fatuorum. Est enim subtilis admodum ac operosæ demonstrationis fructus, certa rerum* Spiritualium *Existentiæ Notitia. Quo semel concesso, natura quidem earum talis est, ut impossibile sit quin quivis eas confiteatur*

confiteatur propria subjecta esse Sympathiæ *&* Perceptionis. *Ac proinde id concludere per* Sympathiam *fieri quod demonstrare possumus non fieri per potentias merè Mechanicas, non est ad commune Ignorantiæ Perfugium se recipere, sed proximam immediatámque Phænomeni causam enarrare. Quæ maximè eximia est Philosophandi ratio.*

Ut breviter igitur concludamus: Cùm Evidentiâ planè Mathematicâ demonstraverimus Substantias *esse* incorporeas, *omnémque substantiam aliquo modo esse* extensam, *quippe quum nulla sit substantia quæ non sit, * aut saltem non esse possit, essentialiter præsens Materiæ; necessariò hinc sequetur, quòd substantia incorporea sit aliquo modo extensa, & consequenter quòd in Animam sive Spiritum nulla alia* Unitas *cadere possit, quàm quæ in* Indiscerpibilitate *consistat & in* Vitali Co-activitate *&* Sympathia *partium. Ac propterea denique, quòd Phænomenôn quæ in nobismetipsis experiamur, aut in rebus aliis observemus, quæ meras Materiæ leges Mechanicas excedunt, in hanc* Vitalem Unionem (*quæ in* Co-activitate *partiúmque* Sympathia *consistit*) *Resolutio, nulla sit inanis Tautologia, meráve rem sit esse quia sic est, affirmatio, sed propriæ & immediatæ illius causæ distincta* Indicatio. *Quæ omnia si ritè conferantur, serióque considerentur, omnes objectiones quas quispiam aliàs comminisci possit contra* Extensionem Spiritûs, *facilè sunt præventura.*

XI. Proprietates & Officia *Spiritûs Naturæ* ulteriùs illustrata & confirmata.

11. *Altera Difficultas est circa* Spiritum Naturæ, *quòd vim* Perceptionis *ipsi non assignaverim. Quòd sit quidem* Spiritus Naturæ, *hoc est, Substantia incorporea quæ se generalioribus quibusdam Mundi Phænomenis producendis intermiscet, credo me tam evidenter demonstrâsse, ut nihil in universa Philosophia evidentiùs possit demonstrari. Nec dubitare quisquam potest quin Principium sit Universale, si naturam Dei consideret Divinámque fœcunditatem, hujúsque Spiritûs usum, ubicunque sit Materia, quæ in finem aliquem utilem, bonúmque publicum Creationis formari possit & regi. Ut taceam Testimonia illius Omnipræsentiæ, si fas sit ità loqui, quippe quòd idem facit ad immensa quidem Intervalla. Exempli causâ, Lapidem versùs Terræ Centrum remittit, quando Tellus est in* Ariete *perinde atque in* Libra, *Aquas coercet ab effluendo è Luna, Materiam Solis cohibet in figuram rotundam, quæ aliàs futura fuisset oblonga, crustatas Stellæ partes retinet nè frustatim dissiliant in circumambientem Ætherem, amplas Regiones solutarum particularum tertii Elementi unà cum Cometis deducit in longis suis Peregrinationibus à Vortice ad Verticem, Atomósque magneticas ubique in rectum suum tramitem dirigit, præter omnes usus* Plasticos *quibus inservit tam in Plantis tum etiam Animalibus generandis.*

Hic igitur, cùm mutum sit æterni Verbi (hoc est Divinæ Sapientiæ *quæ tota est ubique) Apographon, naturaliter in singulis partibus ità comparatus est, ut in optimos quorum capax sit usus materiam formet secundùm has vel illas Modificationes, & secundùm illud Exemplar, cujus ipse Transcriptum tantùm sit, secundùm comprehensionem puta ac propositum earum rerum Idearum quæ sunt in Æterno Dei Intellectu. Unde manifestum est, nihil necesse esse ut ulli alii* λόγοι σπερματικοὶ *sint, sive* Formæ seminales, *præter hanc unam, quæ virtualiter omnes ubique continet, ac proinde meritò nuncupatur,* Universalis Spiritus Naturæ: *quemadmodum etiam nihil opus esse, ut hic Spiritus ipse sit* perceptivus, *cùm naturale* Transcriptum *sit illius, quod scientiâ pollet ac perceptione. Estque infima substantialis* Ἐνέργεια *Actúsve ab omnisciente Deo, certos quosdam generales modos legésve Naturæ in se complectens in bonum Universi. Oculus verò Providentiæ particularis hîc non invenitur. Alioqui cur factum ut tegula in caput hominis per Plateas incedentis perinde cadat, sive ad Concionem audiendam ambulet, sive ad Comœdiam? Undéque rudes istæ ac imperitæ formationes in monstrosis fœtibus; Ineptáque illa ac sibi repugnantia conamina Spiritûs hujus in Experimentis quibusdam circa Existentiam Vacui? quemadmodum particulatim notavi in ** Antidoto. *Quamobrem nec* Omnipotentia, *nec* Omniscientia *operatur in istiusmodi casibus, sed hic* imperceptivus Spiritus Naturæ. *Cujus* Imperceptivitas *nihilo magis Obstaculo est naturalibus suis* Plasticisque *operationibus, quàm Animæ nostræ impedimento sit, quo minùs occasionales* perceptiones *in se excitet, quòd nullam earum antè haberet Ideam actualem, quemadmodum jam monui in * Præfatione Tractatûs de* Animæ Immortalitate.

* Lib. 2. cap. 2. sect. 8.

* Vid. sect. 11.

Consectarium circa conductum Animorum per Spiritum Naturæ.

Quibus rebus ritè consideratis atque concessis, speciale illud Officium Spiritûs Naturæ *in deducendis Animabus in suo* statu Silentii *ad præparatam materiam actuandam, atque istoc pacto ad excitanda Animalia in Vitam, facilè intelligetur munus esse quod eum, æquè ac reliqua, condeceat, & quod nihilo cæteris sit difficilius. Utrum enim intellectu difficilius est, an ut* Spiritus Naturæ *silentem Animam, an ut inanimem lapidem ad debita sua ac naturalia loca deferat? Nam Spiritus vitâ cassus inanimisque lapis æquè facilè prehendi possunt, cùm Spiritus Naturæ utrosque perinde penetret, corpúsque sursum*

&

& deorsum adeò de præfacili in hoc Spiritu Mundi perlabatur, ut nè cogitari quidem possit quòd ulla vis Mechanica, *sed illa sola quæ rectè dicitur* Sympathetica,*vinculum esse debeat, ubi ulla sit prensitatio & captura. Quod quidem vinculum illigat & relaxat ad directionem & transmissionem rerum ad sedes suas proprias in variis Mundi partibus in bonum Universi secundùm Essentialem illam legem quæ ipsa Forma Vitáque est* Spiritûs Naturæ, *ultimúsque Idealis sive omniformis Effluxus à Deo. Neque quicquam, quod jam dixi, magìs mirandum est, quòd vitæ expers Anima per hunc imperceptivum* Spiritum Naturæ *deferretur deduceretùrque ad ritè præparatam Materiam, quàm quòd lapis inanimis, insensatæve particulæ Magneticæ eodem gubernentur. Illud enim quo Anima tam mordicùs detinetur à particulari suo corpore, non est pars illius* perceptiva, *sed* Plastica *sive* Naturalis; *aliter abortâ aliquâ offensiunculâ, facilè se è corpore subducere posset, tametsi se quispiam nec suspendat, aut in aquam submergat, conficiátve sese pugione. Cur non igitur potest ille Spiritus qui subtiliores digitos habet quàm vel tenuissima Materia,* Spiritum *intelligo* Naturæ, *imperceptivam illam animæ partem prensitare, animámve ipsam in* statu silentii *sive* Imperceptionis, *& per* Sympathiam *&* Co-activitatem *propriæ suæ Essentiæ eam auferre ad tales usus ad quos aut ipsa auferri meruerit, aut necessitates requirant Universi? Quæ omnia tametsi nolo tanquam vera asserere, ea tamen ausim æquè intelligibilia pronunciare, atque est unio Animæ cum corpore, quam experientia facit ut intelligamus etiam inviti.*

XII. Antiquam Cabbalam Judáicam ex Platonismo & Cartesianismo nunc sic dicto consistere, è successione Scholæ Pythagóricæ porrò confirmatum.

12. *Quantùm ad* Conjecturam Cabbalisticam, *nihil illìc novi habeo quod notem, nisi id quod illìc addidi de novo, quæ* Appendix *est ad* Defensionem Cabbalæ Philosophicæ. *In qua,* Cabbalam, *utì spero, ab omnibus omnino ullius momenti Objectionibus liberavi: interque alia manifestò probavi, non solùm* Platonismum, *sed &, qui nunc non immeritò ità appellatur, propterea quòd* Cartesius *tam fœliciter eum in hominum conspectum rursus reduxerit,* Cartesianismum *antiquæ* Cabbalæ Judaicæ *partem fuisse, quippe quæ pars est Philosophiæ* Pythagoricæ, *quam is (quemadmodum antiqui Scriptores abundè testantur) nactus est à* Judæis. *Omisi Scholæ* Pythagoricæ *successionis descriptionem, quæ tamen à scopo nostro minimè fuisset aliena. Ac proinde hìc supplementum ex* Diogene Laertio *substituam, qui istorum Philosophorum seriem sic recenset; sunt nempe,* Pherecydes, Pythagoras, Telauges, Xenophanes, Parmenides, Zeno Eleates, Leucippus *&* Democritus, *& tum multi alii, inter quos sunt* Nausiphanes *&* Naucydes. *Omniúmque ultimus* Epicurus.

Hæc Schola appellabatur Schola Italica. *Cujus Successionis primus* Pherecydes *arcana quædam Scripta nactus dicitur à* Phœnicibus *sive* Hebræis, *quemadmodum jam observavi ex* * Hesychio: *Nec opus habeo hìc repetere ampla illa Testimonia, quæ* Pythagoram *(immediatum* Pherecydis *Successorem) probant Philosophiam suam accepisse à* Judæis; Cabbalámque *apud ipsum integram conservatam fuisse & apud nonnullos suorum Successorum, hoc est,* Physicam *sive* Mechanicam *partem à* Theologica *sive* Metaphysica, *corpus ab Anima, nondum divulsum fuisse, quod tamen contigisse videtur apud* Leucippum *&* Democritum, *& denique cadaverosam & malè olentem evasisse apud* Epicurum *& quotquot illius vestigiis institerunt ad hunc usque diem.*

* Append. ad Defens. Cab. Philos. cap. 7. sect. 5.

XIII. Rationes particulares ex *Pherecyde, Parmenide* & *Aristotele* quæ cuivis persuadere possint, totam Philosophiam *Pythagoricam* tam Physicam quàm Metaphysicam antiquam fuisse Sapientiam *Judæorum*.

13. *Cæterùm intereà loci non possum non notare quòd hæc illius Scholæ successio, & Philosophiam* Pythagoricam *antiquam* Judæorum *Sapientiam fuisse, & speciatim* Atomicam *sive* Mechanicam *Philosophiam (talem ferè tantúmque quantum nos Textui* Mosaico *applicavimus) hujus sapientiæ fuisse partem non mediocriter confirmet. Supervacaneum hìc esset repetere quæ jam attuli, ad evincendum, qualem cognationem* Pythagorismus *habuerit cum Textu* Mosaico. *Verùm præter illa quæ observavi ex mentione* Ophionei *apud* Pherecydem, *tanquam Spirituum Apostatarum persuasoris ac Ducis, Initium certè libri illius, quem* Laertius *memorat, è meo quidem judicio, ab Initio Geneseos non multùm profectò abludit.* Ζεὺς μὲν καὶ χρόνος εἰς ἀεὶ καὶ χθὼν ἦν· χθονὶ δὲ ὄνομα ἐγένετο γῆ, ἐπειδὴ αὐτῇ Ζεὺς γέρας δίδοι. *Cujus quidem sensus nativus est,* Deus & Tempus *(duratio utique ut opinor)* & solum æternò erant. Solum verò postquam Deus ipsum ornaverat, dicta est Terra. *Cujus sententiæ partem posteriorem ad tertii diei opus respexisse verisimillimum est.* * *Pars verò prior quæ Solum æternum affirmat, primi diei opus respicit. Etenim hæc* χθὼν, *quam* solum *interpretatus sum,* Hyle *est, quam* Plotinus ὑποβάθραν *vocat &* τὴν ἀρχαίαν φύσιν, solum *vel* fundamentum, *&* antiquam Naturam: *cùm* Hyle *sive externæ Creationis Possibilitas æterna sit, quæ tamen non est nisi genus quoddam* Non-Entitatis, *& tamen Actualis Essentiæ Basis infima. Juxta quem sensum* Parmenides *etiam intelligendus est, (quintus in successione* Italica *) ubi duo prima Principia facit Ignem & Terram, quemadmodum apparet ex* Aristotele. * Δύο τὰς ἀρχὰς τίθησι, θερμὸν καὶ ψυχρὸν, οἷον πῦρ καὶ γῆν λέγων. Τούτων δὲ τὸ μὲν κατὰ τὸ ὂν τὸ θερμὸν τάττει, θάτερον δὲ κατὰ τὸ μὴ ὄν. *Ubi eruditus* Stagirita *toto cælo errat in suo glossemate, tanquam*

* Aristot. Metaphys. lib. 1. c. 5.

si Parmenides *per Ignem suum & Terram nihil aliud quàm* Calidum *&* Frigidum *intelligeret, itáque duo Accidentia, prima rerum Principia constitueret. Cæterùm interim ex hac occasione perquam utilem nobis accommodavit lucem, ex eo quod de* Parmenide *testatus sit, eum Terram Non-Entium ordini accensuisse. Hinc enim manifestum est eum* Symbolicè *locutum esse, per eámque idem intellexisse quod* Pherecydes *per suam* χθόνα, *antiquam scilicet* Hylen. *Quis enim unquam diceret Terram hanc* Physicam, *quæ maximè crassa est & palpabilis Entitas in rerum Universitate, Non-Entium ordini magìs accensendam esse quàm Ignem aut Aërem & similia? Verùm* Aristoteles, *(quanquam præclara interdum effundit Oracula) sæpenumero tamen in antiquorum Philosophorum opiniones insultat triumphátque ante ullam victoriam, propter suam scilicet illius rei ignorantiam, de qua tam expressè nos monet* * Clemens Alexandrinus, Ὅτι ὁ τρόπος παρ' αὐτοῖς τῆς φιλοσοφίας Ἑβραϊκὸς καὶ αἰνιγματώδης· Quòd modus Philosophandi apud ipsos MOSAICUS esset & Symbolicus. *Cúmque tam manifestum sit* Terram *apud* Parmenidem *significare* Symbolicè, *minimè dubium esse potest quin Ignis etiam ità significet, nihilque aliud sit quàm* אור *sive* ὁ οὐρανὸς *Æther; Lucique sive Cœlo in primi Diei Creatione memorato, significatu respondeat. Quod* Plasticum *sive* * Demiurgicum Parmenidis *Principium est (quale Ignis esse non potest) quemadmodum & Terra* Materiale. *Hujusmodi quidem Indicationes* ‖ *attuli quibus probarem nexum aliquem esse ac cognationem Textum* Mosaicum *inter & Philosophiam* Pythagoricam.

* Clem. Stromat. lib. 1.

* Diog. Laert. in vita Parmenidis.

‖ Vide Append. Defens. Cab. Philosoph. cap. 7. sect. 5.

* Vide Append. Defens. Cab. Philos. cap. 1. sect. 8.

Quòd verò Philosophia quam Pythagoras *accepit à* Judæis, *merè* Metaphysica *non esset, sed etiam* Physica *sive* * Mechanica, *consimilisque aliquo modo* Cartesianæ, *non solùm Motus Telluris, quæ famigerata est* Pythagoræ *Opinio, quaque verticem circa Solem implicat, sed etiam confessa* Leucippi, Democriti *&* Epicuri, *qui è linea* Italica *fuerunt, Atomica Philosophia pleniùs evincit: Quanquam ea quæ de verticibus tradunt, aut corruptæ sunt notiones illius Scholæ tum senescentis, aut obscurè tantùm & confusè ab Historicis descriptæ. Et tamen è vita* Parmenidis *selegi, quod adeò ad amussim Philosophiæ* Cartesianæ *congruit, ut nihil possit suprà, quódque reverà est illius ipsum quasi cor ac medulla, totámque quodammodo attingit & comprehendit. Quod apud* Laertii *Interpretem sic quidem effertur:* * Solem ipsum frigidum esse & calidum. *Quod monstrosum profectò* Parmenidis *est & enorme dictum, nisi hic tantùm sensus sit, Solem esse vel* candentem *vel* extinctum: *alludendo scilicet ad* שמש *&* כוכב. *Nec verum esse potest illud quod proximè præcedit,* Homines nempe generatos esse ex Sole, *nisi quatenus sit extinctus, Tellúsque sive Planeta factus. Atque hactenus quidem desinit Philosophia* Cartesiana, *quod Terra hæc, ex qua primùm factus est homo, istiusmodi naturæ sit, ac si olim Sol fuisset, nec ipse ausim quicquam ulteriùs definire.*

* Vide Append. Defens. Cab. Philos. cap. 7. sect. 5.

XIV. Infœlix Physicæ partis Cabbalæ à Metaphysica divortium in *Leucippo, Democrito & Epicuro*; cum serio Auctoris studio eas rursus reuniendi.

14. *Est igitur mihi valdè manifestum quòd antiqua* Cabbala Pythagorica *sive* Judaica *ex istis duobus constabat, quos* Platonismum *nunc &* Cartesianismum *appellamus, quorum posterior quasi Corpus, prior verò Anima erat illius Philosophiæ. Quorum infelix divulsio magnum utrisque damnum intulit. Quippe quòd* Metaphysici, *operam luserint nugásque planè egerint, Subtilitatum fila deducendo supervacuarum & inutilium, ridiculásque contexendo falsitates de rebus Immaterialibus, propter defectum alterius alicujus Objecti facilioris, in quo rationem suam potuissent exercere; Philosophi verò* Atomici *circa potentias Materiæ nimis creduli evaserint, immo verò ausim dicere, nimis quàm impii & impudentes in explodendo rerum incorporearum fidem, & in contemnendo Regulas ac Principia Virtutum atque Morum; & inverecundè denique hominibus obtrudendo præfervidas suas Mechanicas Conjecturas, pro necessariis Demonstrationibus, cùm, quæ sic proponebant, falsa erant & impossibilia. Ac proinde haud parum quidem mihi ipsi applaudo, quòd gradum aliquem fecerim ad resuscitationem antiquæ illius ac venerabilis Sapientiæ rursus in Vitam, & ad Reunitionem quasi Corporis Animæque* Mosis, *quódque tam aptè ac decorè eum induerim sive convestiverim perquam sacro sui Textûs Integumento.*

Quod quidem tametsi mihi videbatur facinus paulò audacius, nec multùm ab excitatione è mortuis membratim dilaniati Hippolyti *abludere; tristis tamen Fati* Æsculapii *recordatio, me à tam præclaro Incepto non potuit absterrere: quin & libera mea professio* Tentamen *potius fuisse quàm* opus consummatum *non exiguam mihi spem injecit, quòd satis tutò, à malignè contorto Zeli exardescentis sive Invidiæ fulmine essem præmunitus.*

XV. Quæ Textui *Mosaico* applicat in Cabbala sua Philosophica rationi putat consentanea, certóque novit, ea Textui accuratè congruere; de veritate autem eorum porrò apud se deliberat.

15. *Verùm enimverò nè dissimulem quod celari non potest, illud è* Platonismo *&* Cartesianismo *quod* Textui Mosaico *applicavi, in seipso, quantum ego quidem judico, rationi admodum consentaneum est. Porroque id addendum censeo, quod celare non audeo aut dissimulare, cùm è re & incolumitate Religionis sit, apertè serioque illud profiteri, nempe, ea quæ applicavi, exquisitè citráque omnem exceptionem aptè accommodata esse Textui à capite ad calcem, quemadmodum planè evici in* Defensione *illius* Cabbalæ, *ejúsque* Appendice. *Quæ nulla profectò est à me sponte prorumpens gloriatio, sed seria professio veritatis, mihi*

extorta

extorta quidem ex debito sensu illius usûs quem dignitati authoritatique Ecclesiæ possit præstare. Etenim cùm proprio judicio satìs persuasus essem, ea quæ applicavi, humanæ mentis facultatibus admodum esse consentanea, reputánsque porrò apud meipsum, quos profectus illa Philosophia jam fecisset in Orbe Christiano, & quàm facilè istæ victoriæ obtineantur, quæ in voluptatem cedunt & oblectamentum eis qui vincuntur (& talis equidem Veritas est animabus humanis) ut & quàm immenso incommodo Religioni ac Theologiæ foret, tanto intervallo videri à tergo relinqui, illive Philosophiæ adeò apparere infestas, quæ; prævidi probabile fore, ut sit communis Philosophia Literatorum; idcirco ut omnem contemptum ac cavillationem adversus Sacrosanctitatem Christianitatis prævenirem, ac si illa quicquam contra solida ac approbata Rationis ac Philosophiæ principia teneret, partem duxi fidelitatis illius quam Ecclesiæ Christianæ debeo necessariam ac inviolabilem, publicè declarare, Si quis sit qui præsumat se post accuratam examinationem talia Cartesianismi *vel* Platonismi *Theoremata qualia ego literæ Mosaicæ applicavi, vera omninò invenisse, quod confidenter ipsi affirmare ausim, si ità sint, veritates istas in Textu* Mosaico *semper latitâsse, nullúmque Philosophum vel minimum prætextum habere magnificandi se adversùs Religionem & Ecclesiam Dei, in qua tam opulenti Scientiæ thesauri semper reconditi sunt, quanquam homines per multa jam sæcula otium non habuerunt aut opportunitatem eos reserandi ad hunc usque diem. Quæ quidem consideratio, magni, meo quidem judicio, momenti est ad os obturandum Ingeniis Atheisticis, & ad ineffabilem honorem conciliandum ac Reverentiam Religioni, & Ecclesiæ, apud eos qui scientiâ pollent & ingenuitate.*

Hoc igitur affirmatissimè contendo, ea quæ Textui Mosaico *applicavi, exquisitè apta esse atque congrua, speróque me citra omnem violationem legum modestiæ addere posse, quòd sint Rationi consentanea. Verùm diuturnioris apud meipsum deliberationis exitus esse debet, si affirmem esse vera. Ingenuè enim fateor, quanquam clavem me in manu tenere deprehendo, cujus forma ac structura singulis ferè Thesauri hujus* Mosaici *tricaturis accuratè sit adaptata, quæque ferando reserandóque facili negotio hàc illàc contorqueatur, & inæstimabiles, meâ quidem opinione, scientiæ divitias intus conspicio; non audeo tamen fidem habere propriis oculis, statueréve apud meipsum realísne Visio sit, an Insomnium. Nescius an citra omne dubium hæc illa antiqua sit Cabbalæ* clavis aurea, *an altera aliqua ex magìs degenere Metallo conflata. Atque equidem suspicio hæc cuipiam majorem in modum augeri potest, ex eo quòd immediatè prospectum aperiat in duo ista mentis oculos perstringentia Paradoxa, de Motu Telluris & præ-existentia Animarum, quod satìs est ad efficiendum ut vel audacissimus spectator retrò resiliat & in subitum conjiciatur stuporem, quo me fateor teneri ad hunc usque diem. Quam meam Timiditatem nemo meritò mirari potest, qui perpenderit quàm averso animo essent antiqui Patres à Globositate Terræ, & ab opinione Inhabitationis Antipodum: Quæ quidem olim* Pythagoræ *opinio erat, sed novissimorum horum seculorum certa scientia.*

16. *Præterea, liberè profitendum est, me nec plura scire nec meliora quæ pro* motu Telluris *aliisque principalibus* Cartesianismi *Theorematis afferri possint, quàm quæ in Epistola mea ad V. G. comprehenduntur; nec quicquam quod* Animæ Præ-existentiam *firmiùs concludat, quàm quod in Tractatu de illius* Immortalitate *produxi. Quæ quidem in medium protuli, (ut & quæcunque alia quæ quispiam in Scriptis meis putare possit à communi tramite aliquo modo deviare) ad amplificandum Objectum accuratioris judicii hominibus. Quod magnam profectò vim habet ad decidendum quid sit verum. Nec quicquam animo occurrebat quod dignum videbatur ut posteriori adderetur Argumento Præexistentiæ, nisi fortè (præterquam quòd indicaverim opinionem fuisse omnium Philosophorum qui animam tenuerunt Immortalem, & magis particulatim* Platonis, Aristotelis & Ciceronis, *Authorum qui per ipsa Universitatis statuta nobis legendi proponuntur, quod satìs est ad existimationem isti dogmati conciliandam) notâssem insuper, quàm innocens illa Opinio, quámque omnis offensionis expers esset, in purioribus magisque intemeratis Ecclesiæ seculis.*

XVI. Testimonia diversorum sanctorum virorum, qui Animæ Præ-existentiam aut apertè asseruerunt, aut saltem eandem non improbârunt.

Clementem *enim* Alexandrinum, *eam in multis locis describentem reperio sine vel minima improbationis significatione. Ut in primo suorum Stromatôn, ubi de Barbaris scribens (quorum sapientiam videtur, in gratiam fortean* Hebræorum, *sapientiæ* Græcorum *præferre) sic loquitur:* Δῆλοι δέ εἰσιν οἱ βάρβαροι διαφερόντως τιμήσαντες τοὺς αὐτῶν νομοθέτας τε καὶ διδασκάλους, θεοὺς προσειπόντες. Ψυχὰς γὰρ ἀγαθὰς, κατὰ Πλάτωνα, καταλιπούσας τὸν ὑπερουράνιον τόπον ὑπομεῖναι ἐλθεῖν εἰς τόνδε τὸν Τάρταρον, καὶ σῶμα ἀναλαβούσας τῶν ἐν γενέσει κακῶν ἁπάντων μετασχεῖν ὑπολαμβάνουσι, κηδεμόνας τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους, αἳ νόμους τε ἔθεσαν, καὶ φιλοσοφίαν ἐκήρυξαν, *id est,* Manifestum est Barbaros speciali modo Legislatores suos ac Institutores honorâsse, Deos eosdem appellantes. Supponunt enim cum *Platone,* Bonas aliquas animas loca sua cœlestia relinquentes in hunc Tartarum delabi sustinuisse, & corpora resumentes omnium malorum quæ Generationem comitantur fieri participes, utpote quibus commissa esset humani generis cura,

Clemens Alexandrinus.

cura, cui propterea Legislatores facti sunt, ac Philosophiæ Præcones. *Quam opinionem tantum abest ut explodat, ut in genere, antequam ad hanc Dissertationem de Philosophia Gentium descendat, mirabilem hanc præmiserit similitudinem. Quòd quemadmodum partes Universi, licèt inter se discrepent, peculiarem tamen habent consonantiam & consensum cum toto Mundo,* οὕτως ἥ τε βάρβαρος ἥ τε Ἑλληνικὴ φιλοσοφία τὴν ἀΐδιον ἀλήθειαν σπαραγμόν τινα τῆς τοῦ λόγου τοῦ ὄντος ἀεὶ θεολογίας πεποίηται. Ὁ δὲ τὰ διῃρημένα συνθεὶς αὖθις καὶ ἑνοποιήσας τέλειον τὸν λόγον, ἀκινδύνως, εὖ ἴσθ', ὅτι κατόψεται τὴν ἀλήθειαν· Ità, *inquit ille,* Barbara Græcáque Philosophia æternam fecerunt veritatem discerptionem quandam Theologiæ de *Logo in æternum permanente,* in partes dispersas. Qui verò conjunxerit ista quæ divisa sunt ac dispersa, ac sub unam perfectam rationem reduxerit, pro certo scias hunc hominem, ad fundum usque veritatis inspecturum esse. *Quod quidem eo lubentiùs recensui, cùm aliquid hujus generis ipse mihi videar tentâsse, cùm discerptæ antiquorum sapientiæ in unam* Mosaicam *Cabbalam compingendæ operam dabam.*

Rursus in libro tertio, ubi contra Marcionitas *disputat, multa ex* Platone *loca citat, quæ aut directò Animæ Præ-existentiam affirmant, aut eò aliquâ ratione referuntur. Ut illud ex* Phædone *illius, Quòd sit* ὁ ἐν ἀπορρήτοις λεγόμενος λόγος, ὡς ἔν τινι φρουρᾷ ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι· Quòd sit arcanum quoddam traditum, Nos homines in hac vita custodiâ quasi quâdam teneri. *Et* Heraclito, Pythagoræ, Socrati *&* Platoni *simul sapiens hoc dictum ascribit,* Θάνατός ἐστιν ὁκόσα ἐγερθέντες ὁρέομεν, ὁκόσα δὲ εὕδοντες ὕπνος. *Id verò plenissimè rem attingit, quod ex* Philolao Pythagoreo *affert.* Μαρτυρέονται δὲ καὶ οἱ παλαιοὶ θεολόγοι τε καὶ μάντεις ὡς διά τινας τιμωρίας ἁ ψυχὰ τῷ σώματι συνέζευκται καὶ καθάπερ ἐν τῷ σώματι τούτῳ τέθαπται· Antiqui Theologi ac Vates (Judæos *opinor præcipuè intelligit*) testantur Animam cum hoc terreno corpore per modum supplicii conjungi, & quatenus quidem in hoc corpore est, eatenus sepeliri. *Contra quas* Platonicas *opiniones* Clemens *nè minimum ostendit fastidium, sed* Marcionem *ob id tantùm reprehendit, quòd istis abusus esset ad absurdam suam doctrinam, quasi Matrimonium esset illicitum; conqueritúrque quòd ingratè imperitéque à* Platone *occasionem sumpsisset depromendi absonas suas ac perversas opiniones.*

Et postea in eodem libro, quanquam non sine zelo aliquo Julio Cassiano *se opponit, quòd abdita illa membra quæ tam in Mare quàm fœmina Deus Formavit, tam contumeliosè reprehenderet; tamen in mentione opinionis illius de Animæ Præ-existentia,* Ἡγεῖται, *inquit,* ὁ γενναῖος οὗτος Πλατωνικώτερον, θείαν οὖσαν τὴν ψυχὴν ἄνωθεν ἐπιθυμίᾳ θηλυνθεῖσαν δεῦρο ἥκειν εἰς γένεσιν καὶ φθοράν, * Nobilis hic Genius, (*inquit ille,* Cassianum *intelligens*) more magis *Platonico* Philosophatur, cùm dicit Animam, Divinam desuper Essentiam, cupiditate effœminatam huc descendere in generationem & corruptionem. *Et rursus in eadem pagina, ubi* Cassiani *opinionem producit, de Tunicis pelliceis quibus primos Parentes post lapsum vestivit Deus,* (χιτῶνας δὲ δερματίνους ἡγεῖται Κασσιανὸς τὰ σώματα) *eam certè præterit, addito tantùm promisso dicam an comminatione dilatoriâ, quòd ostensurus sit* Cassianum *deceptum esse, postquam Tractatum suum de Hominis Generatione præparaverit ac perfecerit, sed in præsens errorem pronunciare omnino detrectat. Et si unquam istiusmodi Tractatum scripsit, manifestum est eum has Tunicas pelliceas non tam asperiter tractâsse, quin integra transmissæ essent ad illum excellentissimum ejus discipulum* Origenem Adamantium, *istud Christiani Orbis Miraculum, si descriptio vitæ illius ac virtutum vera sit, quam reperimus apud* Eusebium. *Etenim profectò (ut stupendas animi dotes ac facultates taceamus, quas maximi illius Adversarii nequeunt inficiari) valdè difficile erit par exemplum proferre, tam sinceræ fervidæque adhæsionis causæ Christi, etiam ad contemptum mortis, Martyriique desiderium. Quæ inconsiderata juvenilis ardoris excursio in eo non erat, sed fidelitas animique fortitudo permanens, cùm sancto illi viro familiarissimum erat omnibus Martyribus assistere eósque animare ignotos perinde atque sibi notissimos, comitari eos in conspectu populi ad supplicium, eósque amicè amplexari, summúmque quod potuit solatium ipsis administrare, cum frequenti periculo lapidationis ab incensa multitudine.*

Origenes Adamantius Clementis discipulus.

Minoris momenti videbitur notare assiduam illius lectionem Sacræ Scripturæ ac Meditationem dies noctésque, integrum Mundi neglectum ob voluptatem Divinæ contemplationis ac ministerium Ecclesiæ Christi, effusam charitatem & liberalitatem in egenos, jejunia frequentia & in humo discubationes, frigoris & nuditatis tolerantiam, nudatísque pedibus per duros silices incessus, à vino abstinentiam & singularem in omnibus Naturæ voluptatibus temperantiam. Cujus egregium in vita Ascetica exemplum, multos lucrabatur discipulos Ecclesiæ, multásque enutriebat instruebátque intrepidos Christianæ fidei Athletas qui vitam lubenter deposuerunt, propter amorem Domini Jesu. Tales ex Schola Origenis fuerunt Plutarchus, *duo* Sereni, Heraclides, Heron, Rhais *&* Basilides, *qui per inter-*

cessionem

cessionem illustris illius Virginis Martyris Potamiænæ *Martyrii coronam recepit. Quas verò diras calamitates ipse* Origenes *in* Deciana *Persecutione sustinuerit, quæ vincula, quæ corporis tormenta, quas conjectiones in carceres & gurgustia, quas membrorum distensiones ac fidiculas, quos terrores Ignis ac Vivicomburii, cuivis licet perlegere in Historiâ Ecclesiasticæ monumentis.*

Hæc, aliáque hisce consimilia Specimina, cumulatè planam facient hujus venerandi Patris Integritatem ac Sanctitatem. Cæterùm ingenuè fateor ægrè me adduci posse ut obsidem me darem Veritatis omnium illarum Opinionum quæ illi imputantur. Ut, exempli gratiâ, ubi Solem, Lunam & Stellas Animalia facit vitâ, ac intelligentiâ prædita; quod indicio est meliorem eum fuisse Theologum, quàm Naturæ scrutatorem: Ubi affirmat potentiam Dei esse finitam, eúmque tot solummodo res creâsse quot minimè repugnet à Providentia sua ritè posse gubernari. Qui quidem Error (si Origenis *erat) pro Apologia proculdubio destinabatur, quòd Deus Mundum non creâsset infinitum; ostenditque, majorem solicitudinem pro suprema Dei Bonitate quàm pro illius Potentia, Patrem reverendum incessivisse. Ubi Dæmonum supplicium Animarúmque damnatarum statuit non esse æternum. A quo tamen* Jacobus Merlinus *eum absolvit, per decem ad minimum diversarum Citationum testimonium ex suis ipsius Scriptis. Ubi asserit corpora hominum in Resurrectione resuscitatum iri in figura Orbiculari, quod eis planè repugnat, quæ** Methodius *narrat de* Origene, *nempe, opinionem illius fuisse, quòd unusquisque omninò appariturus sit in sua particulari forma ac figura: quemadmodum rectè observatum est, in* Epistola resolutionis *vulgo appellata, quicunque illius Author fuerit, profiteor enim me quis sit nescire, tantum abest ut ipse sim Author, contrà ac nonnulli, sed sine ratione conjectârunt. Ubi Servatoris * Animam affirmat eandem fuisse quæ erat in* Adamo, *Quod tamen impossibile est eum unquam asseruisse, cùm tam expressè declaret* Messiæ *Animam nunquam peccavisse. Et denique, ut alia multa missa faciam, ubi Animas humanas transmittit in corpora brutorum: quod nullus dubito quin facilè probare possim* Pythagoræ *perinde atque* Origeni *falsò imputari. Verùm leviculi quidam homunciones utriusque quidem Sectatores, sed Imaginationis ludibriis nimiùm quantùm dediti, inhonestas has affixerunt & ridiculas appendices; reputantes inane quodlibet additamentum, consummatiorem reddere illam Doctrinam quæ humano generi antiquitùs est tradita. Atque hujusmodi profectò fuit* Præ-existentiæ *dogma in Ecclesia Judæorum, ubi nulla cum eo commixta erant deliria ac nugamenta. Et si sic permansisset apud* Origenistas, *proculdubio nunquam in publicam censuram incurrisset. Quanquam culpam omnem in istos haud ausim transferre, cùm malevoli ipsorum Adversarii libertatem sibi assumpserint* Origenem *onerandi istiusmodi rebus, quarum famæ nullum solidum suberat argumentum. Hujus generis erat illa bellè formata Historiola de thuris injectione in altare Idoli, cùm hæc optio ipsi dabatur, aut illud facere, aut corporis usuram* Æthiopi *permittere. Quæ mera** Fabula *est* Romantica, *magnitudini Nominis virtutúmque* Origenis *superstructa. Cujus existimatio quanquam per publicam istam Censuram in quinto Generali Concilio non parum læsa videatur, ille tamen qui condemnationis capitula, per eandem Potestatem quæ occasionem ei dedisset, ex Actis Concilii consideraverit penitùs fuisse erasa, facilè inveniet quod famam* Origenis *magna ex parte resarcire possit, sine ullo detrimento Authoritati allato, grandis illius Conventionis. In eorum enim injuriam factum est, non cum ipsorum culpa, quòd causa ad eos perperàm malignéque delata esset.*

* Vide Phot. Bibliothec. Excerpt. 234.

* Phot. Bibliothec. Excerpt. 117.

* Vid. Epitom. Spondan. Ann. 253. sect. 19.

S. Basilius & Gregorius Nazianzenus.

S. Basilius *etiam &* Gregorius Nazianzenus *quòd animo minimè infenso erant adversus opinionem de* Animæ Præ-existentia, *sed illius potiùs fautores, ex eo apparet, quòd tanto in pretio apud eos esset* Origenes, *& particulatim ex munusculo illo quod* Nazianzenus Theodoro Tyaneo *obtulit, librum scilicet Excerptorum è Scriptis* Origenis, *à seipso &* S. Basilio *compositum, qui appellatur* Ὠριγένους Φιλοκαλία. *In quo multa loca sunt quæ* Præ-existentiam Animæ *planè implicant, eandémve directò affirmant.*

Synesius Cyrenes *Episcopus*.

Proximus Præ-existentiæ Animæ Assertor strenuus ac apertus est Synesius, Cyrenes *Episcopus, qui in Epistola ad fratrem suum seriò profitetur se honorificum illud officium sibi oblatum acceptare non posse nisi permittatur ei libertas fruendi, immò verò profitendi certas quasdam opiniones quæ ex ritè pensitatis rationibus altas jam diu in ipso radices egerant, in quarum fronte hanc de Animæ Præ-existentia collocat.* * Ἀμέλει τὴν ψυχὴν οὐκ ἀξιώσω ποτὲ σώματος ὑστερογενῆ νομίζειν. *Nunquam profectò, inquit ille, abducar ut credam* Animam existentiâ posteriorem esse quàm corpus sive materiam; *agitque adeò apertè hac in re ut fratri det in mandatis, Epistolam* Scholasticis, *quemadmodum appellat, divulgare, ut impertiri posset Reverendo Patri qui hoc officium ei obtulerat. Quæ libertas nihilominus in profitendo opinionem nullum ponebat obicem Ecclesiasticæ suæ Promotioni.*

* Epist. 105.

Arnobius.

Hisce addere potes duorum Patrum Latinorum Authoritatem, Arnobii *&* Prudentii. *Quorum prior expressim hac de re sic scribit.* Nonne Deo omnes debemus hoc ipsum primum,

primum, quòd sumus, quòd esse homines dicimur, quòd ab eo vel missi vel lapsi cæcitate, hujus in corporis vinculis continemur? *Posterior sic, in Hymno suo in* Exequiis Defunctorum.

Patet, ecce, Fidelibus ampli
Via lucida jam Paradisi:
Licet & nemus illud adire
Homini quod ademerat anguis.
Illîc, precor, optime Ductor,
Famulam tibi præcipe mentem
Genitali in sede sacrari,
Quam liquerat Exul & errans.

Qui versiculus ultimus, verbis istis Synesii *in* Hymnis *suis accuratè respondet, ubi Animam suam* φυγάδα ἀλῆτιν *appellat, propterea quòd cœlum relinquens in Orbem hunc inferiorem deerraverit.*

S. Augustinus. * Lib. 1. * Lib. 3.

Sanctus etiam Augustinus *de hac Opinione benignè loquitur, in Tractatu de * Libero Arbitrio. Ubi sic scribit:* Utrùm ante consortium hujus corporis aliâ quâdam vitâ vixerit animus, magna quæstio est, magnum secretum. *Et dein in * altero loco ejusdem Tractatûs, rursus de Animæ præ-existentia agens, liberè nobis narrat & ingenuè:* Si de Deo aliud senserimus quàm est, intentio nostra non in beatitatem sed in vanitatem compellet. De Creatura verò siquid aliter quàm sese habet senserimus, dummodò non id pro cognito perceptóque teneamus, nullum periculum. *Et in loco tertio, in discutienda hac quadruplici quæstione, utrùm nempe Animæ propagatæ sint, creatæ à Deo, ex abdito aliquo Repositorio ubi præ-existerent, missæ, an huc sponte suâ delapsæ,* Aut nondum ista quæstio, *inquit ille,* à Divinorum librorum Catholicis tractatoribus pro merito suæ obscuritatis & perplexitatis evoluta atque illustrata est; aut, si jam factum est, nondum in manus nostras ejusmodi literæ pervenerunt. *Unde, meo quidem judicio, valdè manifestum est primæva Ecclesiæ sæcula, de dogmate Præ-existentiæ Animarum, nullam fovisse sinistram opinionem.*

Author libri Sapientiæ. Lib. Sapient. c. 8. v. 19.

Quod ulteriùs è libro Sapientiæ *evinci potest, ubi Animæ Præ-existentia æquè conspicua est, atque Sol in medio firmamento; in hisce utique verbis:* Eram enim puer ingeniosus bonæq; indolis, immò verò potiùs cùm bonus essem in corpus incontaminatum veni. *Estque ulterius certitudinis hujus Interpretationis pignus, maximè consentanea illa conjectura eorum qui* Philonem Judæum *hujus libri Authorem concludunt, apud quem nulla opinio frequentiùs occurrit quàm hæc de* Præ-existentia, *ut prætercam alia quæ ipse impresserit huic libro vestigia, & istud præ reliquis de Stola* Aaronis, *ubi dicit* Universum Mundum in ea veste talari fuisse, Deíque Majestatem in Diademate capitis illius.

Lib. Sapient. c. 18. v. 24. * Cap. 5. sect. 3.

*Quæ ad amussim eis respondent, quæ ex ipso attulimus ad versus Sibyllinos explicandos, quos in ** Appendice Defensionis Cabbalæ Philosophicæ *citavi. Quamobrem cùm Ecclesia in istis primitivis temporibus hunc* librum Sapientiæ *tantopere approbaret, argumento quidem est illam opinionem quæ tam clarè in eo elucet, inoffensam fuisse istis seculis.*

Beatus Servator. Johan. 9.

Et postremò, ab ista quæstione ipsi Servatori à discipulis proposita, (Domine quis peccavit, homo hic an parentes ejus, ut natus sit cæcus?) *& ab ejus reprehensionis eorum omissione, ulliúsve vel minimæ præ se gestæ speciei fastidii hujus suppositionis Præ-existentiæ, Judæis vulgò tunc notæ, & in quæstione planè implicatæ, demonstrationem inquam hinc quis arcessere potest quòd nulla noxa opinioni insit, nullum venenum aut periculum, alioqui Servator tam commodam opportunitatem nactus, illius detectionem nunquam fuisset omissurus.*

XVII. Quòd nè minima quidem sit digladiatio inter Præ-existentiam & derivationem Originalis peccati ab Adamo.

17. *Quódque nè minima quidem noxa sit levissimáve collisio aut digladiatio inter hanc Hypothesin ac ordinarium & literalem sensum Scripturæ & ab universis approbatum Fidei canonem, tam certus sum quàm quòd pellucidus aer Solis lumen non excludat, sed utraque in eodem spacio comprehendantur. Id quidem cui maximè repugnare videtur, est Originalis peccati derivatio ab* Adamo. *Qui vero Animæ Præ-existentiam asserunt, istud Mysterium non rectè callent nisi supponunt omnes Animas quæ in hæc terrestria Domicilia secundùm ordinem naturalem veniunt, fuisse priùs in* statu Silentii. *Quod quidem eas istoc in loco constituit ac si nunquam antè fuissent, totáque rerum scena omninò ab* Adamo *exordium sumpsisset. Cujus animam cùm Deus in istiusmodi corpus Paradisiacum incorporâsset, quod mentem ejus naturaliter, benigno quodam quasi incantamento in plenam non peccandi possibilitatem attemperaturum fuisset, (qui status est in quo Theologia vulgaris orthodoxa* Adamum *fuisse supponit) idémque privilegium, si stetisset, in posteritatem illius derivandum,*

dum, destinâsset: Equidem hinc admodum manifestum est, lapsum ejus causam fuisse illius, quod nos nunc dierum appellamus peccatum Originale, hoc est, illius præponderantis pronitatis & ferè irresistibilis Proclivitatis ad illud quod malum est. Tantum abest hæc Præ-existentiæ Hypothesis à digladiando cum derivatione peccati Originalis ab Adamo.*

Immò verò insuper addo, illud quod in Scriptura dicitur de primo & secundo Adamo, *non tam commodè alias intelligi posse, quàm ex hac Hypothesi* Præ-existentiæ, *atque antecedenti lapsu animarum in altero statu. Pervellem enim quemlibet seposito omni præjudicio apud se ipsum perpendere, quis tam consentaneus sensus esse possit istorum verborum* S. Pauli *ubi ait Adamum * figuram fuisse illius qui venturus erat, hoc est, Christi, quam quod officium* Adami *præludium quoddam erat atque Typus officii Christi. Quæ quidem admodum obscura ac diluta foret similitudo, si in hoc solo consisteret, quòd Persona publica perinde erat atque ille, sed talis, cui nullâ ratione redemptionis filiorum hominum cura incumberet. Quamobrem* Adami *officium erat, salubrem illam ac Paradisiacam corporis temperiem semini suo transmittere, (eo planè modo quo vulgaris Theologia super hac re statuit) atque istoc pacto Servatorem quasi esse ac Redemptorem suæ Posteritatis, à malignis effectis prioris lapsûs in quem inciderant: Unde quidem accurata Figura erat illius qui erat venturus. Cùm verò terrestris hic* Adamus *in hoc suo officio defecisset, Cælestis in illius locum surrogatus est, qui * summo perfectissimóque modo potens est servare. Quæ Hypothesis meo quidem judicio,* S. Paulum *partémque hanc Mysterii nostræ Religionis mirum in modum, facilem reddit & intelligibilem.*

* Rom. 5. 14.

*Hebr. 7. v. 25.

Hæc, aliáque his cognata offerri possunt in gratiam antiqui illius dogmatis Platonici, *Præ-existentiæ Animarum.*

XVIII. Quòd Certitudo vel Mathematica in speculationibus merè Philosophicis nullius obligat conscientiam ad earundem professionem contra voluntatem Superiorum.

18. *Quantùm verò ad me, tametsi æquè certus essem de veritate* Platonismi & Cartesianismi *in omnibus partibus eorum quas in* Cabbala Philosophica *Textui* Mosaico *applicavi, quàm de ulla Mathematica Demonstratione, * me tamen nullatenus per conscientiam obligatum sentio, ad meam de istis opinionem profitendam ultrà quàm consistat cum bona gratia & permissione Superiorum. Quanquam enim ista Theoremata apud me tam certa essent, æquè tamen certus sum ipsam Mathematicam certitudinem non esse absolutam, Deúmque solum esse infallibilem.*

Cæterùm nè mihi ipsi injurius videar, nec offensionem aliquam in aliis excitem, per hanc liberam meam professionem, addere insuper cogor, Quòd conscientia cujusque sancti & sinceri Christiani æquè strictè religata est in rebus Religionis planè expressisque per infallibilia Dei oratula determinatis, quàm est in Speculationibus Philosophicis libera. Quódque, tametsi ex amore privati otii, vel ex honore ac reverentia erga Ecclesiæ Authoritatem, (cujus proculdubio ingenuus quisque Animus curam habet atque rationem,) magno teneri possit desiderio loquendi, profitendi, agendique prout ipsi voluerint; in hisce tamen rebus ubi imponitur aliquid contra planum expressúmque Divinorum istorum Scriptorum sensum, non potest quin hìc restrictum se sentiat, certóque coactus erit τὰ τοῦ θεοῦ πρεσβύτερα ποιέεσθαι ἢ τὰ τῶν ἀνθρώπων, *(quemadmodum* Lacedæmonii *fecisse dicuntur quanquam in Errore religioso) vel potiùs brevem illam sed solidam Apostoli Apologiam adhibebit,* Πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις, Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.

Herod. lib. 5. n. 63.

Act. 5. 29.

Hæ sunt Leges Adamantinæ nexúsque Religionis contra quos nemo fremere potest, quin eo ipso contra existentiam Dei fremat, contráve indispensabile illius jus, quo ipsi primo in loco serviatur, quóque conscientiæ *nostræ obligentur ad credendum* linguæque *ad profitendum quascunque veritates is modo quodam miraculoso hominibus eâ lege communicaverit.* Qui negaverit me coram hominibus, negabo eum & ego coram patre meo qui est in cœlis. *In Philosophicis verò speculationibus, quales sunt* Præ-existentia Animæ, Motúsque Telluris, *& id genus aliæ, ubi Deus non requirit professionem nostram, nec æterna nostra Salus periclitatur, nec illud quod dictat est infallibile, quamvis censeremus nos apud nosmetipsos, ad Mathematicam Conclusionum certitudinem pervenisse; ingenuè tamen fateor, quemadmodum suprà monui, nondum mihi constare, quòd quisquam per conscientiam obligetur ad eas asseverandas contra authoritatem Ecclesiæ sub qua degit, si quando illa easdem improbaverit, sed quòd religione quidem incolumi, Superioribus tanquam* Compromissariis *suis morem gerere possit, eorúmque loquendi formulis phrasibúsve in hujusmodi rebus uti. Etenim si in sancto illo ac venerabili Legislatore* Mose *virtutis pars erat quòd tantâ prudentiâ paternâque suavitate ad vulgi captum se demitteret, ut mundi Creationem juxta* apparentias *rerum ipsis familiares describeret; nobis certè vitio verti non potest, si ex humili quadam submissione ac reverentia erga Ecclesiæ Gubernatores (qualiscunque interim fuerit privata nostra sententia) definitos eorum modos formulásque loquendi in istiusmodi rebus in quibus Deus nos ad partem contrariam non restrinxerit, recipiamus atque usurpemus.*

Matt. 10. 33.

XIX. Si Philosophia quam Textui *Mosaico* applicavit vera sit, quòd realis sit Restauratio Cabbalæ *Mosaicæ*.

19. * *Sed enimverò si Tempus quod magna omnia gradatim tardáque Pompâ provehit, Philosophiam tandem quam ausus sum Textui* Mosaico *applicare, solidam esse tam universim sit detecturum, ut æquè frequenter ac inoffensè per os omnium percursura sit atque nunc dierum celebratur dogma* Antipodum, *quod olim tam monstrosum Orbi Christiano videbatur atque enorme: Equidem ægrè se intra modum continebit Approbatio, sed cùm Theoremata pro veris accepta fuerint, necessariò etiam agnoscentur illustria & gloriosa; nec defuturi tunc erunt, utì spero, qui in nostram gratiam ipsos* Judæos *appellaturi sint, si hæc nostra Expositio non est realis* Mosaicæ Cabbalæ *Restauratio, sique tam religiosè* Logon incarnatum *frustrà colimus, cùm solidæ Rationis Benedictio sagacisque Spiritûs, tam conspicuè apud Christianos reperiatur, devotos adoratores Domini JESU.*

SCHOLIA

In Præfat. General.

Sect. 4. S*Copus frequentis illius Intertexturæ Platonismi & Cartesianismi in hisce, &c.* Quantùm ad Cartesianismum, intelligendum est, non quidem Universaliter (ut nec de Platonismo) sed de selectioribus aliquibus Theorematis. Ea enim pars quæ insinuat Mundum meris rationibus Mechanicis aut conditum aut consistentem, apud me non solùm non admittitur, sed exploditur, ut videre est in Enchiridio Metaphysico, & in Epistola ad *V. C.*

Sect. 8. *Nec ad hunc usque diem in ullum aut hominem incidi aut librum, qui quicquam, &c.* Cujus rei veritas satìs tibi innotescere potest ex eis quæ occurrunt in Scholiis Antid. contra Atheism. lib. 1. cap. 8. & in Appendice, cap. 4, 5, 6, 7.

Sect. 10. *Aut saltem non esse possit essentialiter præsens Materiæ, &c.* Nam quòd ad Nullibistarum opinionem attinet, quantum sit delirium abundè demonstravi in Enchiridio Metaphysico, cap. 27.

Sect. 13. *Pars verò prior quæ Solum æternum affirmat, &c.* Si per Solum hoc intelligatur Potentialitas externæ Creationis futuræ, rectè dici potest æternum: Si verò per ipsum intelligatur Monadum Abyssus ab æterno fuisse, nequaquam est probabile.

Sect. 16. *Nobilis hic Genius, inquit ille, &c.* Et certè minimè mirandum est Clementem tam benignè de Cassiano loqui, cùm ipse videatur eandem opinionem asserere in Protreptico suo, ubi de Christo loquens eum ait, αὖθις εἰς οὐρανοὺς ἀνακαλέσαι τοὺς εἰς γῆν ἐρριμμένους, rursus in cœlos revocare qui in terram projecti essent.

Sect. 18. *Me tamen nullatenus per conscientiam obligatum sentio, &c.* Quod in hac Sectione de Cabbala Philosophica vel potiùs Physica sive de Interpretatione Bereshith dicitur, idem intelligi volo de Mercava, sive de Interpretatione Visionis Ezechielis, quæ in hoc volumine occurrit. Est enim par utrobique Ratio.

Sect. 19. *Sed enimverò si tempus, quod magna omnia gradatim, &c.* Idémque hoc ad Expositionem meam Mercavæam perinde atque ad Bereshith extendi volo.

ANTIDOTUS
Adversùs
ATHEISMUM:
SIVE
Ad NATURALES Mentis Humanæ
FACULTATES
PROVOCATIO
Annon sit DEUS.

Per *HENRICUM MORUM*
Cantabrigiensem.

Trismegist.

Ἡ μεγάλη νόσος τῆς ψυχῆς ἡ ἀθεότης.

Aristot.

Οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς, καὶ τὰ πλείω τυγχάνουσι τῆς ἀληθείας.

LONDINI,
Typis *R. Norton*, impensis *J. Martyn* & *Gualt. Kettilby*,
M DC LXXIX.

HONORATISSIMÆ DOMINÆ, DOMINÆ ANNÆ

Vicecomitissæ de *Conway* & *Kilulta*.

Agna illa opinio, Honoratissima Domina, vel potiùs certa notitia, quam de singulari tuo Ingenio ac Virtutibus habeo, animavit me, vel ut rectiùs dicam, imperavit, ut neminem alium, præter teipsam, præsentis hujus Tractatûs Patronum eligerem. Nam præterquam quòd tibi debitum, perinde ac præsenti huic Seculo, & succedenti Posteritati officium præsto, dum tam eminentium Perfectionum, *transcendentisq;* Præcellentiæ *Orbi Testis sum; non parùm mihi ipsi præterea placeo, dum apud me tacitè persuasissimus cogito, Mysticam illam ac profundam* Moralitatis *Imaginem à* Cebete *scriptam & in* Saturni *Templo suspensam, (quod in Divinum honorem factum est sapientiæ illius Numinis) nec tutiùs nec congruentiùs collocatam fuisse, quàm accuratam hanc* Naturalis Theologiæ *sive* Metaphysicæ *Descriptionem quam ego tam Nobili, tam Sapienti tamq; piæ Personæ dedicavi. Et quantùm ad me, videtur profectò mihi æquè vera cultûs* Religiosi *pars Homines virtute præstantes honorare, atque sublevare egestate oppressos, quod Christianitas* Sacrificium *appellare non dubitat. Nec quicquam sanè hìc extat quod Hyperbolen sapiat sermonémve altum & exaggeratum, cùm apud omnes in confesso sit, apud Prophetas, Apostolos, antiquosq; Philosophos, Homines sanctos ac bonos* Templa esse viventis Dei. *Atq; equidem* Divinitatis *Residentia in illa* Heroica *nobilis tuæ Personæ* Pulchritudine *tam conspicua est, ut* Plato, *si in vivis esset,*

esset, timidam suam Suppositionem in Actum, quod aiunt, reductam reperire posset, attonitaq; illius Anima, summa cum voluptate, Virtutem visibilem factam, etiam externis suis oculis contemplari.

Ac sanè lubens fateor, Honoratissima Domina, tam Divinam Constitutionem, quàm hæc tua est, nullo indigere Antidoto, *quippe omnis Infectionis & vacuam & incapacem. Et si reliqui Mortales, vel ad minimum hujus sanæ Complexionis, generosiq; Mentis temperamenti gradum pervenissent, quinimò si vel ad æquilibrem quandam* Indifferentiam, *ità ut neutrò propenderent, reducti essent, hoc est, si quotquot nullum Dei amorem habere supponuntur, ullámve* Divinæ vitæ *notitiam aut experientiam, ex cæco quodam serviliq; Timore eum non oderint, hoc meum, inquam, fateor Antidotum, aut superfluum repertum iri ac supervacaneum, aut siqua occasio illud requireret, Remedium præsentissimum. Etenim cùm hæc veritas de existentia Dei æquè clarè demonstrabilis sit atq; ullum Theorema Mathematicum, fieri non posset quin æquè firmum & universalem extorqueret assensum, nisi funestarum sequelarum formido intellectus hominum corrumperet, ac Præjudicium Suiq; prætimescentia Incertitudinem & Obscuritatem rei tam manifestæ prætexeret. Cæterùm ut sunt tempora, non possum quin pronunciem, majori Antidotum meum usui esse quàm optarem. Et certè si minori esset, vel ferè nulli, voluptas tamen, quæ in legendo hoc Tractatu percipiatur (etiam ab eis qui per sanctam quandam Fidem Divinumq; sensum, Conclusioni ad quam collimo firmiter adhærent) operam quam ei scribendo impendi, abundè esset compensatura. Quemadmodum enim oculi vegetissimi, & qui ad clarissimam lucem minimè connivent, haud illubenter dorsum obvertunt Soli, quò pulchritudinem illius refractam in amœnissimis Iridis coloribus contemplentur; ità perfectissimæ Mentes & quæ Divinæ Imaginis modo vivacissimo factæ sint compotes, non possunt quin miro quodam gaudio ac voluptate perfundantur, dum gloriosam Dei Sapientiam ac Bonitatem tam pulchrè in externis Naturæ Objectis depictam observant & tam peritè variegatam.*

Quæ quidem voluptas quanquam omnibus redundat, nullis tamen perinde atq; eis, qui Temperamenti sint magìs Philosophici & Contemplativi. Ac proinde tibi præ cæteris omnibus, Honoratissima Domina, cujus Genium novi adeò Speculativum esse, ingeniiq; acumen in rerum Naturalium pariter ac Divinarum Scienti-

am adeò penetrans, ut non ſolùm tui Sexûs, ſed alterius etiam ea in re ſuperaveris univerſos, niſi quorum ætas ætatem tuam nimiùm quantum ſuperaverit. Et certè nunquam ſatis laudari poteſt ſapientia tua ac judicium, quæ amplitudinem Fortunarum earum quibus Divina Providentia te locupletavit, ad uſus optimos applicas. Optimus enim Divitiarum fructus eſt, quantùm utique ad nos ipſos, quòd, cùm pulchrè jam nobis proſpectum eſſe deprehenderimus, plenam habeamus facultatem temporis impendendi ut volumus. Optima verò Temporis uſura eſt, contemplatio Dei & Naturæ. Qua in re ſi præſentes hæ lucubrationes meæ tam gratæ tibi reperiantur atque utiles quàm ipſe auſus ſim præſagire, equidem poſt lucrifactionem Animarum ab Atheiſmo ad Deum dulciſſimus erit fructus, quem illæ unquam poſſint reddere

Humillimo tuo ſervo

atque addictiſsimo,

HEN. MORO.

E Muſeo, Cantabrigiæ,
3. Kalend. April.
A. D. 1650.

PRÆFATIO.

PRÆFATIO.

1. Authoris Apologia quòd hunc Tractatum scripserit, cùm tam multi jam extent de eodem Argumento. 2. Quæ scripsit, propriæ suæ mentis esse Emanationes, peculiarémque suum Usum habere posse, apud Homines ejusdem Genii. 3. Se nec Rhetoricam affectare nec Philologiam, nec numerosam Popularium Argumentorum Pompam, sed Rationem solidam & inexpugnabilem cum Methodo perspicua. 4. Se certò ac indubiè Divinam Existentiam demonstrâsse hoc uno Postulato concesso, *Quòd Facultates nostræ veræ sint*. 5. Modus ejus peculiaris primum adhibendi argumentum *Cartesianum*; 6. Causæque cur reliqua rejecerit. 7. Cautio & selectus in adhibendis ejusmodi argumentis, quæ à generalioribus Naturæ Phænomenis petantur: 8. Quemadmodum & in eis quæ ab Animalibus. 9. Cura ac selectus in istiusmodi Historiis quæ ad *Spirituum* existentiam probandam faciant. 10. Certitudo id genus Argumenti. 11. Ratio cur Historiarum miraculosarum è Sacris Scripturis recitationem omiserit. 12. Quanto studio ad captum sensúmque Athei se demiserit stylúmque attemperaverit, quo eum ab Atheismo suo liberaret.

1. *Uibus argumentis, amice Lector, ad publicandum hunc præsentem Tractatum inductus essem, quanquam tanta copia id genus Scriptorum jam extet, tuæ mallem perspicacitati explorandum relinquere, quàm meipsum ad eam immodestiam compelli, ut quicquam eloquar, quod ullam ei præcellentiam tribuere videatur, præ eis qui jam venales prostant super eadem Materia. Hoc tantùm dicam, me datâ operâ ab omnibus hujus generis Tractatibus legendis abstinuisse, ut eo magìs sincerè & inturbatè faciles propriæ mentis emanationes describere possem, nec ab eo abduci, quod sponte ex meipso enasciturum esset, cogitationes præoccupando Inventis aliorum.*

2. *Scripsi igitur secundùm nullum Exemplare præter æternos humanæ mentis Characteres, notáque Naturæ Phænomena. Cúmque omnes homines hæc consulant, qui congruenter scribere conantur, quanquam haud pari ubique successu; equidem aliter evenire non potuit, quin eadem rerum Capita attingerem, quæ illi qui ante me scripserunt. Qui tametsi haud mediocrem commendationem ob elucubrata sua opera mereri possint, meos tamen conatus tales fuisse spero, ut licèt Rivales esse non affectent in eorum laudibus aut participes, non diffidam nihilominùs, pro sua parte bonum illud publicum promoturos, ad quod hujusmodi scripta vulgò collineare prætendunt.*

Id enim quod me ad præsentem hunc Tractatum *publicandum animavit, non erat, ut suprà monui, quòd propria mihi adblandiretur opinio, quasi aliquantò ornatior aut plausibilior esset quàm qui jam in manibus hominum versentur, sed quòd sit diversi generis, suásque peculiares utilitates habeat atque commoda, seorsim, ab aliisque distincta. Quorum proprias præcellentias de longè admirari quidem potest, minimè verò ausit se ad eos æquiparare. Adeò ut nihil Tautologiæ commissum sit ex eo quòd quæ scripsi Lectioni publicæ commendaverim; nec quicquam aliorum laboribus derogatum, quòd hosce obtulerim fructus meorum. Etenim cùm tam diversa existant hominum Ingenia ac Temperamenta, non omninò diffido, quin, quemadmodum quæ alii scripserunt, multis fuerunt accepta & utilia, ità hoc meum nonnullis haud ingratum futurum sit, nec frustrà propterea scriptum.*

3. *Quanquam enim Lectori polliceri non possum, me tam flexanima cum Eloquentia amœnáque Philologia eum excepturum esse, quàm ipsi fortean alibi obtingat; spero tamen eum agniturum, modò mens ejus nullo laboret præjudicio, luculentam Rationem ac solidam, Methodúmque facilem ac perspicuam, se obviam ipsi dedisse.*

Atque equidem, tametsi copiosâ illâ argumentorum varietate, quod alii solent, eum instruere haud valeam; frugalis tamen cura, tutáque selectûs diligentia quem feci, eorum paucitatem meritò videri potest compensare.

Quemlibet enim Hominem appello, an talium argumentorum, quæ effugium facilè admissura sint, propositio (quamvìs hoc peculiare privilegium habere possint, ut ad majorem

pompam faciant, & primo quidem aspectu formidabilia videantur propter multitudinem) animos Atheo non addat, faciátque opinari, cùm horum aciem tam facilè obtundere queat, reliqua haud majorem prioribus habere soliditatem, quin & ea similiter si luberet & liceret per otium, se facilè enervare posse Universa.

4. *Quamobrem eis solis insistendis operam dedi, quæ non solùm in se vera sunt, sed Adversario inevitabilia, nisi clypeum abjicere velit, liberúmque naturalium Animi facultatum usum abnegare, ac seipsum stupidum omninò Scepticum profiteri. Cæterùm modò nobiscum admittere velit unum hoc Postulatum sive* Hypothesin, Quòd Facultates nostræ veræ sunt, *quamvis paulò modestiùs in ipso Tractatu locutus sim, hìc tamen credo me posse, citra omnem vanitatem aut jactantiam, liberè profiteri, me omninò demonstrâsse,* Deum existere; *quantóque quis magis seriò operam navaverit robori obsistendo meorum argumentorum, eum tanto fortiora ea esse inventurum, (quemadmodum ubi quis digitis debilibus contra parietem marmoreum obnititur) nullique ea levia apparitura esse nisi ei qui negligenter levitérque ea consideraverit. Etenim è libris illa non sum mutuatus, sed ex ipsa rerum natura arcessivi, & indelebilibus Humanæ Animæ Ideis.*

5. *Et certè hoc expertus sum, cùm intra tam angustum ambitum me continerem, ut nulla Ratiocinia affectarem, nisi quæ admodum conspicuam haberent affinitatem, & perquam arctam connexionem cum Argumento præ manibus, me naturaliter incidisse in quicquid magnoperè fecerit ad propositum: Atque sic meis contentus nihil è copia recepi atque opulentia aliorum. Et si quid fortè ex aliis animo occurrebat, illud admittere non potui, ubi, proprio judicio, effugiis obnoxium censuissem. Neque enim mihi in animo erat imponere Atheo, sed eum convincere. Ac proinde* Cartesium, *cujus Mechanicum Ingenium nunquam satìs admirari potui, tanquam* Metaphysicorum *Magistrum heic sequi nolui. Unde factum est, ut primo tantùm* ejus *argumento usus sim, nisi* Scholarum *potiùs censendum sit, aut* meum ipsius *quàm ejus argumentum. Credo enim me tali modo ipsum adhibuisse, & omni ex parte tam firmiter suffulsisse & corroborâsse, ut pari jure ipsum mihi vendicem atque quisquam alius.*

6. *Quantùm verò ad reliqua Argumenta, * quæ* Objectivam Realitatem Ideæ *Dei, efficientiam humanæ Mentis excedere supponunt, mentémque humanam omnem illam perfectionem cujus Ideam habet, nisi ab alio extitisset, sibi collaturam fuisse; & postremò, cùm nullam facultatem habeat conservandi seipsam, cúmque præsens ac futurum tempus nullam alterum ab altero habeant dependentiam, eam perpetuò reproduci, hoc est, ab altiori aliqua Causa conservari, quam necesse sit esse Deum: Hæ rationes, inquam, cùm tam facilè ab Atheo eludi possint, non ausim eis confidere, nisi Authoris ingenium haberem quo defenderem, qui, quæ erat ejus dexteritas, quidlibet propugnare valuit. Mihi verò talibus suffugiis obnoxia videntur, quibus nequaquam via possit intercludi.*

Nam Mens humana, quemadmodum promptè responsurus est Atheus, ex se ipsa *talem efformare potest Ideam Dei quæ de illic disputatur. Quæ Idea nihil aliud erit quàm præsens Mentis modificatio, quales sunt reliquæ Notiones, Effectúmque essentiæ ejus ac potentiæ; illáque potentia essentiæ est proprietas radicalis. Ità ut nullus excessus sit Effecti supra efficientiam Causæ, quanquam ultra Mentem ipsam cogitationes non extendamus. Hanc enim Notionem Dei æquè naturaliter format æquéque sine ope ullius altioris Causæ, atque quicquam aliud agit cujusmodicunque.*

Et quantùm ad contributionem sibi ipsi istarum perfectionum, quarum Ideam in se habet Mens, si à seipsa extitisset, contradictionem implicat, inquiet Atheus, supponitque rem antequàm existat, consilium inire posse de rationibus maximè commodis suæ existentiæ. Verùm enimverò si Mens sit à seipsa, talis est qualem seipsam deprehendit, nec esse aliter ullo pacto potest.

Ac proinde postremò, si mens deprehendit se existere, perimere seipsam pro libitu non magis profectò potest, quàm seipsam producere, nec quoquam indiget ad perpetuandam suam Existentiam, modò nihil in Natura sit quod in eam agere possit, ità ut eam è rerum natura exterminet. Nam quicquid est, sic esse continuat donec aliqua Causa ipsum mutaverit.

7. *Similiter in eis Argumentis quæ ab* externa Natura *petivi, perinde atque in illis quæ petuntur ab* innatis humanæ mentis proprietatibus, *cura mea ac solicitudo in eorum selectu, admodum amplas fecit defalcationes. Quippe cui visum est eis potiùs rebus insistere quæ aliter se habere possent, & tamen longè meliùs se habent ut sunt, quàm eis quæ necessariæ essent, nec aliter possent se habere. Ut exempli gratiâ, quando distantiam Solis considerabam, equidem id Providentiam magnoperè arguere non putavi, quòd in tam humili loco non collocatus esset quàm Luna, nec in tam sublimi quàm Stellæ fixæ, quoniam responderi posset, necessarium fuisse, ut inter duo ista spacia situs esset, quippe quum Terra aliter non futura fuisset habitabilis, atque sic humani Generis existentia differenda fuisset donec*

Materiæ

Materiæ Agitatio res in magis tolerabilem aptitudinem ac posituram reduxisset, ipsorúmque productioni magis convenientem.

Nec sanè Annuus Solis Motus, *vel potiùs* Telluris, *simpliciter consideratus ullum insigne est Divinæ Providentiæ argumentum, quippe qui æquè necessarius est atque ligni in fluvio delatio, graminúmve circumlatio aquæ vortici injectorum. Leges verò ejus motûs tales sunt, quæ Providentiam perquam manifestò arguant. Unde necesse habui prius argumentum missum facere, & copiosiùs insistere posteriori.*

Nec è re fore putabam Rhetorem agere proponendo ante oculos magnam rerum varietatem, aliarúmque præ aliis præcellentiam, sed finem diligenter premere ac subordinationem unius rei ad alteram, ostenderéque, cùm millies probabilius sit, rudes Materiæ motus eam secùs dispposituros fuisse, productiones tamen rerum tales esse quales nostra Ratio *non potest non approbare tanquam optimas, qualésve nos ipsi, si in nostra fuisset potestate, eas constituturi fuissemus.*

8. *Atque sic in contemplatione* Animalium, *argumenta urgeo non tam ab eorum diversitate & subsistentia (quanquam Materiæ formatio in nudam* Animalis *subsistentiam ignobilioris Causæ effectum esse non potest, quàm quæ aliquâ peritiâ polleat ac consilio) sed exquisita partium eorum confirmatio est quam tantoperè inculco, quódque Structura ipsorum multo perfectior est, quàm quæ tantummodo nudæ ipsorum Existentiæ perpetuationique in rerum natura possit inservire. Quæ indubia quidem Demonstratio est, ea* Sapientiæ *effectus esse, non* Fortunæ *fructus aut* Materiæ fermentatæ.

9. *Postremò, quando ad Historiam rerum miraculosarum descendo & supra ordinarium Naturæ cursum positarum, ad probandam* Spirituum *Existentiam, ut eo faciliùs Atheus induci possit ad credendam Existentiam* Divinam; *tam cautè hic ac circumspectè me adhibeo, ut nullas Narrationes in medium proferam, quas aut* Sacerdotis *avaritia, aut Credulitas impotènsque* Imaginatio *hominum* Melancholicorum *reddiderit suspectas.*

10. *Nec potui certè ab hoc argumento me abstinere, cùm tam congruum esset tàmque cum præsenti meo Proposito conjunctum: quanquam interim minimè me latet, quàm ridiculum eis quibuscum mihi res est, videatur. Verùm præfidentissima ipsorum* Ignorantia *nunquam effectura est ut me pudeat certæ meæ firmitérque fundatæ* Scientiæ. *Neque enim indiligens harum rerum explorator fui, & à pueritia ad hunc usque diem, in plures causas incidi cur Existentiam Dei credam Divinámque Providentiam, quàm par sit ut heic particulatim profiterer.*

11. *In hac rerum miraculosarum sive supernaturalium Historia, recitare quidem potui Prodigia illa notabilia, quæ post Nativitatem, in Vita, & in Morte denique Christi contigerunt, ut Stellam, quæ Magos duxit ad recens natum Infantem; Voces cœlitùs auditas, testificantes Christum filium esse Dei; & postremò, miraculosam Solis Eclipsin, factam quidem non per Interpositionem Lunæ (quippe quæ tunc erat in Oppositione) sed propter Interpositionem, totalémve Involutionem si malles, spumosarum istarum Macularum quæ subinde, plus minùs, super faciem ejus extenduntur, nunc verò ad eam spissitudinem adeóque universim eum inundaverant, ut Dies repentè interceptus esset ab attonitis oculis Incolarum Terræ. Quibus diris Symptomatis, quamvìs Sol aliquammultis temporibus obnoxius fuerit, ut latitantes tamen hæ causæ tam subitò in Passione Messiæ exilirent solémque opprimerent, idque tam enormiter, is cujus mens caligine prodigiosiori quàm Sol tunc Eclipsi non laborat, haud potest quin primo intuitu agnoscat, speciale Divini Consilii Providentiæve Effectum.*

Verùm nulli sacræ Historiæ insistendum putavi, partim, quòd tam plenè vulgóque jam nota sit, ut planè futurum fuisset supervacaneum, sed præcipuè, quia probè novi, quòd Atheus magìs resulturus sit ad quicquid à stabilita Religione allatum fuerit, ab eóque fugiturus, indomiti mannuli instar in pascuis ad aspectum fræni aut capistri, aërem per nares attrahens, dolúmque de longè odorans, quemadmodum ille imperitè imaginatur.

12. *Cæterùm ut à me minùs sibi metueret, ad illius formam Geniúmque meipsum composui quantum potui sine ejusdem vesaniæ aut Impietatis contagio: comparuique sub aperta specie puri puti* Naturalistæ, *quò possem eum quoquomodo ab impuro suo crassóque Atheismo liberare.*

Is enim qui manum porrigit alteri in foveam lapso opitulaturus, oportet ipsum, quanquam non labi quidem, tamen incurvare se corpúsque inclinare. Et qui cum Barbaro sermocinatur, eum suâ linguâ oportet alloqui; similiter qui lucrifacere studet magis infirmas corporique immersas mentes nimiùm quantum sensibus mancipatorum Mortalium, ad eorum captum se demittere debet, qui Vespertilionum instar & Noctuarum, nusquam clariùs vident, quàm in subobscura malignave Luce proprii sui Crepusculi.

SCHOLIA

In Præfat. Sect. 6.

QUÆ *Objectivam Realitatem Ideæ Dei, &c.* Per Realitatem Objectivam Ideæ intelligo entitatem rei repræsentatæ per Ideam quatenus est in Idea. Nam quæcunque percipimus tanquam in Idearum Objectis, ea sunt in ipsis Ideis Objectivè. *Cartes.* Respons. ad Object. 2. Metaphys. Defin. 3.

ANTIDOTUS

ANTIDOTUS
Adversùs
ATHEISMUM.

LIBRI PRIMI
CAP. I.

1. *Proclivitatem hominum in hisce Mundi Seculis ad liberandum seipsos à metu atque onere* Superstitionis *studium reddere tempestivum, cursum ipsis detorquendi ab* Atheismo. 2. *Qui* Religioni *adhærent ex sola* Superstitiosa *Consuetudine, illo vinculo semel disrupto, facilè* Atheos *evadere*. 3. *Utilitas hujus præsentis Tractatûs etiam eis qui seriam Religioni dant operam.*

1. AGNA illa Veritas cui demonstrandæ operam heic insumere statuimus, est *Existentia Dei*. Atque hoc quidem argumentum præ reliquis elegimus, tanquam temporibus & in quibus versamur, & quæ mox successura sint, apprimè consentaneum. In quibus cùm Divina Providentia mentes hominum à metu ac tyrannide merarum Superstitiosarum Consuetudinum magìs universim relaxaverit, rerúmque Religionis recognitionem liberiorem permiserit quàm in præteritis seculis, occasionem arrepturus est *Tentator*, ubi poterit, homines captivos abducendi ex uno tenebroso carcere in alterum, ex *Superstitione* utique in ipsum *Atheismum*.

2. Id quod ipsi facile factu erit in istiusmodi Hominibus, qui modo quodam tantùm *exteriori*, Religioni adhæserint, nempe ut morem tantùm gerant *consuetudini*, aut ex *cæca obedientia* authoritati alicujus *Ecclesiæ*. Nam simulatque externa hæc Cultûs fabrica cum fragore ac strepitu corruerit, cùm reverà interim vero Dei timore & amore intùs vacui sint, & propter corruptam suam naturam vitiisque deditam usu facultatum suarum magìs libero omnibúsque præjudiciis exuto destituti, facilè profectò allicientur ad assensum ei præbendum, quod è re sua in præsens tantoperè fore videatur; atque sic ex labefactione lapsúque illius quod illi præcipuam olim *Religionis* structuram reputaverant, animati obfirmatíque, perlubenter tacitis suis cogitationibus etiam ipsum *Objectum* Religiosi illius Cultûs postea humi prosternent, concludéntque *nullum Deum* esse perinde atque nullam *Religionem*, hoc est, Nullum esse vehementer discupient, ut ab omnibus animi morsibus & contractiunculis immunes esse possint, molestiáque corrigendi mores suos, ac timore rationem reddendi vitæ heic transactæ pro magno illo Tribunali.

3. Quamobrem ad istos ad bonam frugem reducendos, si possibile esset, aut saltem ad succurrendum, extricandúmque hos quorum cordibus Dei amor uberiorem in modum inhabitat, (qui obfuscante aliquâ Melancholiæ nubeculâ, aut majori solito *Tentatoris* importunitate inquietari fortè animo possint, & cogitationibus suis circa hoc tanti ponderis argumentum irretiri) operæ pretium duxi studium nostrum ac conatus huic tam utili ac tempestivo Instituto impendere, quo demonstremus, *Deum existere*.

CAP.

CAP. II.

1. Nihil sic demonstrari posse, ut mens humana cum ratione concludere possit, quòd impossibile sit rem aliter se habere. 2. Animam humanam plenum Assensum ei præbere posse, quod tamen aliter se potest habere, multis probatum exemplis. 3. Consimile Dissensûs exemplum. 4. Causæ cur huic rei probandæ tam sedulam navaverit operam. 5. Atheum nihil sibi lucrari ex libera Authoris Confessione, quòd argumenta sua non sint adeò demonstrativa quin locum relinquant possibilitati, *ut res aliter se habeat.*

1. CÆterùm quando loquor de *demonstranda Dei Existentia,* nolo me suspectum tantæ vanitatis & ostentationis, ac si insinuare velim me nulla allaturum esse argumenta, nisi quæ ità demonstrativa sint, ut Intellectus humanus cogatur confiteri impossibile esse rem aliter se habere atque concluserim. Etenim, quantùm ad me, equidem proclivis sum ad credendum, nihil omninò sic demonstrari posse. Nam possibile est ipsam *Evidentiam Mathematicam,* constantem esse & indetectam delusionem, cui natura nostra necessariò ac perpetuò obnoxia sit, fuisséque semper ab omnibus retrò seculis sive fataliter sive fortuitò istiusmodi Animal, quem *Hominem* appellamus, cujus essentialis Proprietas sit, tum falli maximè cùm rem omnium evidentissimè se percipere cogitat. Et cur obsecro, hoc non esse potest, perinde atque aliud quicquam, si omnia velis aut *fato* aut *casu* evenire sine Deo? Nullum enim frænum injici potest huic tam vesanæ Imaginationi, nisi supponamus nosmetipsos ab altiori Principio Originem duxisse, quod absolutè *bonum* sit atque *sapiens,* quod idem est atque agnoscere, *Quòd sit Deus.*

2. Quamobrem quando profiteor me demonstraturum quòd *Deus existit,* non polliceor me semper istiusmodi allaturum esse argumenta, quæ Lector agniturus sit tam firma ut cogatur confiteri prorsus impossibile esse rem aliter se habere. Sed talia futura sunt quæ *plenum* mereantur *Assensum, plenúmque* extortura sint *Assensum* ab Hominibus nullo præjudicio laborantibus.

Nam in ea equidem sum sententia, quòd plenum illi assensum præbere possumus, quod tamen nihilominus aliter se habere potest. Quod & multis exemplis illustrabo. Supponamus duos homines ad summitatem *Atho* montis ascendisse, illicque lapidem in forma *Altaris* cum *cineribus* ipsi impositis, *vestigiisque hominum* cineribus impressis, *verbisve* aliquibus, si malles, ut *Optimo Maximo,* vel τῷ ἀγνώςῳ Θεῷ aut similibus, inscriptis exaratísve super cineres, dum attentiùs comtemplantur, alterum statim exclamare, Certo certiùs homines hîc fuerunt, qui hæc effecerint; alterum verò scrupulosiorem quidem quàm sapientiorem continuò respondere, Immò verò *Possibile* est rem longè aliter se habere, lapis enim naturaliter in hanc ipsam formam crescere potuit, & qui videntur cineres esse non esse cineres, hoc est, non esse reliquiæ ullorum lignorum illîc combustorum, sed inexplicabiles aliqui & imperceptibiles Aeris motus, aliarúmve particularum hujus fluidæ Materiæ, quæ ubique admodùm actuosa est, partes Materiæ in naturam speciémque cinerum formare potuerunt, talésque lusus gyrósque absolvere, ut tandem in eisdem intelligibiles istos characteres figuraverint. Sed enim, quisquámne hominum est, qui non animi debilitatem ipsâ dementiâ haud inferiorem in illo altero æstimaturus esset, si vel tantillulùm de priori sententia recederet, nec æquè plenè ac priùs primo suo effato assentiret & adhæresceret, nihil obstante nudâ istâ *Possibilitate* quòd res aliter se habere queat?

Similiter de *Anchoris* quæ è terra effossæ sint, sive in camporum planitie sive in locis montanis, uti etiam de *Romanorum Urnis,* cum cineribus & Inscriptionibus ut *Severianus, Ful. Linus* & similibus, vel de *Numismatis Romanis,* cum *Effigiebus Nominibúsque Cæsarum,* vel quod frequentiùs occurrit, de *Craniis humanis* in quolibet cœmeterio, ritè quidem figuratis, & cum omnibus istis necessariis perforationibus ad vasa transmittenda, præter conspicuas illas Cavitates oculis destinatas, dentiúmque series, *Os Styloides* & *Ethmoides* & quid non? Siquis de istis dixerit, quòd motus particularum Materiæ, vel abdita aliqua vis *Spermatica* has & *Anchoras* & *Urnas* & *Numismata* & *Crania* generaverit, non aliud pronunciat, quàm quod Humana Ratio admittere debet tanquam possibile. Nec potest quisquam *Numismata* ista, *Anchoras* & *Urnas* hominum olim fuisse artificia, aut hoc vel illud *Cranium* partem vivi hominis, ità unquam demonstrare, ut coacturus sit quenquam agnoscere impossibile esse ut aliter fiat. Et tamen minimè credo, quenquam fore, nisi manifestam suis

facultatibus vim intulerit, qui assensum suum suspensurus sit, quò minùs hoc vel illud *Cranium* olim partem vivi alicujus hominis fuisse, hásque *Anchoras, Urnas,* & *Numismata* pro certo humanâ arte facta esse liberè plenéque sit agniturus, non obstante *possibilitate* quòd res aliter se queat habere.

3. Et quod dixi de *Assensu,* de *Dissensu* perinde verum est. Nam mens humana, rationis adhuc compos nec magnis laborans præjudiciis, per naturalem suam sagacitatem pleno æternóque diffidio à quibusdam rebus dissentiet, quas tamen quanquam tam obfirmato miniméque fluctuanti animo rejicit, nullius vel subtilissimi hominis acumen demonstrare potest impossibile esse ut sint veræ. Ut si hujusmodi figmentum comminisceremur, *Archimedem* scilicet eo ipso corpore, quod habebat cùm à milite occisus est, sub terra jam incolumem, figuris suis Geometricis prope centrum terræ esse intentum, procul à tumultu strepitúque hujus Mundi qui meditationes ejus interpellare possint, animúmve à curiosis delineationibus quas virga in pulvere describit, avocare: Equidem nemo mortalium demonstrare potest hoc planè esse impossibile; Et tamen, qui non æquè inconciliabili dissensu à tali fabula abhorret, atque ab ulla falsitate quæ fingi potest, is homo profectò proximè abest à dementia & deliratione, aut enormem vim infert libero usui suarum facultatum.

Quamobrem manifestum est firmum esse posse indubiúmque *Assensum* vel *Dissensum,* cùm tamen id cui sic assentimus aliter se habere possit, aut id à quo tantoperè dissentimus, demonstrari non possit impossibile esse ut sit verum.

4. Qua in re tam diu variéque lusimus, ut firmior fœliciórque Lectori illius fiat impressio, cùm haud exigui usûs sit aut momenti, tum ad eum monendum, quòd argumenta quæ allaturus sum, tametsi ostentatorio illo *Demonstrationis* Titulo ea non exornem, æquè tamen efficacia esse possint ad extorquendum *firmum miniméque fluctuantem assensum,* atque si iste Titulus strictissimè sumptus ad ea pertineret; tum etiam ad revocandum ei in memoriam, quòd, si tam firma sint támque commodè adaptata, mentísque humanæ facultatibus adeò consentanea, ut nihil habeat quod respondeat, nisi quòd nihilominus possibile adhuc sit rem aliter se habere, *liberum plenúmque* debeat *assensum* præbere conclusioni, & si non fecerit, quòd seipsum potiùs suspectum habere debeat alicujus intemperiei, præjudicii, aut imbecillitatis, quàm argumenta, defectûs roboris.

5. Quòd si *Atheus* è contrà, hoc candore meo ac fidelitate abusurus sit, ad imaginandum se magnum quid lucratum esse ex hac libera mea Confessione, quòd argumenta, quibus usurus sum, non adeò demonstrativa sint, quin locum aliquem relinquant *Possibilitati* quòd res aliter se habere queat; addat modò in hisce lucris suis fictitiis computandis *Limitationem* hujus *Possibilitatis,* (nempe quòd non magis possibile sit quàm quòd apertissima *Evidentia Mathematica* sit falsa (quod impossibile est, si facultates nostræ sint veræ) vel in secundo loco, quàm quòd *Romanorum Urnæ* & *Numismata* suprà memorata *Naturæ* opificia reperiri possint non Artificia *Hominis,* quod facultates nostræ tam parum probabilitatis habere admittunt, ut impossibile sit quin plenum Assensum præbeant parti contrariæ) & calculis demum rectè subductis, evidentissimum profectò erit, nihil præter crassam ignorantiam in hoc genere Arithmeticæ fore quod ipsum animaturum sit ad se *Lucratorem* ponendum non autem meipsum.

CAP. III.

1. *Quòd determinatam notionem habere debemus* Quid Deus sit, *antequàm demonstrationem aggrediamur,* Quòd sit. 2. *Definitio Dei.* 3. *Quòd sit* Idea Entis absolutè perfecti *in Mente humana, sive* Atheus Ideam Dei *agniturus sit, sive secùs.* 4. *Nullum damnum inferri* Naturalitati *hujus Ideæ, quod formari possit ab aliquibus occasionibus ab extrà.*

1. Atque hisce quidem sic præmissis, propiùs jam ad præsens Institutum accedam. In quo prosequendo, è re fore puto, definire antè, *Quid Deus sit,* quàm ad demonstrandum progrediar, *Quòd sit.* Est enim humanæ Rationi obvium argumenta eruere, pro *Impossibilitate, Possibilitate, Probabilitate* vel *Necessitate Existentiæ* alicujus rei, ab explicatione illius *Essentiæ.*

Atque

Atque nunc quidem, postquam huc perventum sit, à quovis *Atheo* quæro, qui negat Deum esse, vel ab alio quolibet qui dubitat an sit nécne, quam *Ideam Notionémve* formant illius rei quam aut negant, aut de qua dubitant? Si hîc tergiversari volunt & delicias agere, profitendo se nullam istiusmodi rerum *notionem* formare posse, perlubenter eos rogare vellem, cur igitur negent aut dubitent, de eo quod planè nesciunt? Etenim necessarium est ut is qui de re quapiam cum ratione dubitare eámve negare velit, determinatam notionem habeat illius rei de qua dubitat, aut quam negat. Quòd si profiteantur hanc ipsissimam esse causam cur negent, dubiténtve *an sit Deus*, quòd nullam de ipso *Notionem* possint formare; hoc obstaculum è medio statim tollam, talem ipsis obserendo *Notionem*, quæ æquè propria *Deo* sit, atque quævis *Notio* ulli alii rei propria est per totam rerum Universitatem.

2. Sic igitur *Deum* definio: *Essentiam*, sive *Ens summè & absolutè perfectum.* Dico, *Summè & absolutè perfectum*, ut à tali Perfectione distinguatur quæ non sit *summa* & *absoluta*, sed perfectio hujus vel illius speciei *rerum finitarum*, putà Leonis, Equi vel Arboris. Verùm *summè* & *absolutè perfectum* esse est saltem tam perfectum esse quàm Mens humana quicquam concipere potest sine contradictione. Quod verò conceptui nostro planè repugnat, nihil attinet ad nos, quippe quos hîc nè latam quidem atomum recedere oportet à propriis facultatibus. Id verò quod ego proposui tantum abest, ut facultates nostras excedat, ut quemlibet *Atheum* appellare ausim, qui aliquem ad gradum sensûs rationísque adhuc compos sit, si non intellectu admodum facile est vel primo aspectu; & dato quòd sit Deus, si non talis à nobis existimandus est, qualem hæc *Idea Notióve* eum repræsentat.

3. Quòd si obstinatè negare vult hanc propriam Notionem esse *Dei*, suæ, per me licet, indulgeat morositati. Manet tamen interim indubium, quòd sit in homine Idea *Entis absolutè summèque perfecti*, quam formamus attribuendo illi omnem perfectionem quæ concipi potest sine ullius Imperfectionis aut contradictionis implicatione. Estque hæc Notio naturalis & essentialis Animæ humanæ, & quæ indè nec elui potest, nec ullâ vi technâve ingenii humani qualicunque quóquam ablegari, quamdiu Mens sui compos sit, nec ordinario suarum facultatum usu exciderit.

4. Neque quicquam huc facere reperietur, si quis objecerit, *Notionem hanc* non ità *connatam* & essentialem Animæ esse, propterea quòd eam formamus ab aliquibus Occasionibus ab extrà. Etenim omnes eæ indubiæ Conclusiones in *Geometria*, quibus externum aliquod adminiculo esse potuit atque occasioni, tam naturales nihilominùs sunt & essentiales Animæ, ut animam æquè facilè à seipsa disjungere possis, quàm à perpetuo *assensu* istis Mathematicis veritatibus distinere, supposito quòd nulla intemperies eam incesserit, nec vis ulla illata sit facultatibus. Exempli gratiâ, non potest non agnoscere apud semetipsam, distinctas illas Ideas quinque *Regularium Corporum*, & impossibile porrò esse, ut plura sint quàm quinque. Et verò hæc *Idea Entis absolutè perfecti* æquè distincta & indelebilis Idea est in Anima, atque Idea quinque *Regularium Corporum* ullâve alia Idea cujusmodicunque.

Manet igitur firmum atque indubium, quòd inseparabilis sit *Idea Entis absolutè perfecti* semper residens, quanquam non semper in actum se exerens, in Anima humana.

CAP. IV.

1. *Quæ Notiones magìs particulatim comprehendantur in* Idea Entis absolutè perfecti. 2. *Difficultatem formandi* conceptum *alicujus rei, nullum argumentum esse contra illius* Existentiam, *cùm natura Materiæ corporeæ adeò perplexa sit & intricata, quam tamen omnes agnoscunt existere.* 3. *Ideam* Spiritûs *æquè facilem esse* Notionem *atque ullius alterius substantiæ cujusmodicunque. Quæ facultates aut proprietates contineantur in* Notione Spiritûs. 4. Æternitatem *&* Infinitatem, *in aliud aliquod conjectum iri si Deus non existeret, adeò ut* Atheismus *mentem ab istiusmodi intricamentis liberare nequeat.* 5. Bonitatem, Scientiam *&* Potentiam *notiones esse summæ perfectionis, ac proinde in* Idea Entis absolutè perfecti *necessariò includi:* 6. *Quemadmodum &* Necessitatem, *quippe quæ majorem Perfectionem sonat, quàm* Contingentia.

1. JAM verò ut magìs particulatim Perfectiones in hac Notione *Entis summè & absolutè perfecti* comprehensas explicemus atque evolvamus, equidem puto me hasce tutò recensere posse: *A se Subsistentiam, Immaterialitatem, Infinitatem* tam

Durationis

Durationis quàm *Essentiæ*, *Immensitatem Bonitatis*, *Omniscientiam*, *Omnipotentiam*, & *Necessitatem Existentiæ*. Esto igitur hæc Descriptio *Entis absolutè perfecti*; Quòd sit *Spiritus Æternus*, *Infinitus Essentiâ ac Bonitate*, *Omniscius*, *Omnipotens*, & *à seipso necessario existens*. Quæ omnia *Attributa* cùm *Attributa* sint *summæ Perfectionis* quam Intellectus humanus concipere potest, cúmque nullam sibi intertextam Imperfectionem habeant, quæ quidem detegi potest; necessariò ad *illud* pertinere censenda sunt, quod nos *absolutè summéque perfectum* definimus. Quòd si quis hìc objecturus sit, hoc nihil aliud planè esse quàm *Notionem* è propria Imaginatione concinnare, quam posteà callidè insinuare vellem *Notionem* esse *Dei*: Respondeo, Neminem hominem disserere posse aut ratiocinari ulla de re, nisi ad aliquas determinatas Notiones recurrat in propria mente delineatas; Hujusmodíque Objectiones implicare repugnantissimas absurditates quæ fingi possunt; quasi utique ratiocinari deberemus ex istiusmodi rebus, quæ in mentem nostram nunquam venissent, aut facultatum nostrarum captum prorsus excederent. Sed enimverò istiusmodi leves futilésque cavillationes nihil aliud produnt, quàm animum aversum à deprehendendo seipsos capaces ullum formandi conceptum de Deo, torpidámque propensionem ad subsidendum in æternam illius oblivionem, quo æquè stupidi & insensati evadant in rebus Divinis atque ipsa pecora campi.

2. Alii verò, fortean, Notionem hanc neutiquam contemptui habituri sunt, propter facilem suam Compositionem ex familiaribus mentis humanæ conceptibus in quos adeò frequenter se figurat, sed rejecturi potiùs propter *terminos* aliquot duriusculos minúsque intelligibiles, cujusmodi sunt *Spiritus*, *Æternitas*, & *Infinitas*. Apertè enim profitentur se nullam de *Spiritu* Notionem formare posse, & ut quicquam *Æternum* sit aut *Infinitum*, nescire se ità animum suum instituere ut ullo modo percipiant. Ac proinde quidam *Spiritum* omnem, tanquam *Chimæram*, è rerum Universitate nimis quàm præfidenter explodunt.

Cæterùm si difficultas formandi *conceptum* alicujus rei, ipsius rei *Existentiam* tollere debet, equidem nè *Corpus* quidem ullum relinquetur in Universo. Et tunc aut *Spiritus* omnia erunt, aut nihil. Quis enim tam tutam sibi formare potest corporis notionem, ut ab intricamentis se liberet & perplexitatibus, quas illius extensio secum adducit? *Extensa* enim hæc *Materia* aut consistit ex punctis indivisibilibus, aut ex particulis divisibilibus in infinitum. Quorum duorum utrumcunque elegeris, (nec licet invenire tertium) in quàm maximè enormes absurditates illaqueaberis. Nam si dixeris ex punctis consistere, Ex hac positione, necessariò demonstrabimus, quamlibet lanceam Pyramidémve, * aut quodcunque aliud oblongum corpus æquè crassum esse atque longum; * maximè proceram Cedrum, non altiorem esse quàm humillimum Boletum, * Lunámque ac Terram tam propè ad se invicem accedere, ut nè manum quidem interponere possis. * Rotunda & Quadrata ejusdem esse figuræ, * Numerósque pares atque impares inter se æquari; & * Diem denique lucidissimum æquè tenebrosum esse atque nigerrimam Noctem. Et si alterum Disjunctionis membrum elegeris, nihilo molliùs aut quietiùs se habitura est tua Imaginatio. Nihil enim divisibile est in partes quas non habet. Ac proinde si corpus divisibile sit in partes infinitas, partes infinitas habet extensas; & si infinitum habet partium extensarum Numerum, non potest quin admodum difficile videatur humanæ rationi mysterium, ut infinitæ numero partes extensæ in unam integram infinitam extensionem non evadant. Atque sic granum sinapis infinitè extensum æquè foret, atque tota Materia Universi, & millesima grani pars æquè ac ipsum granum. Quæ quidem res captum nostrum magìs excedunt, quàm quicquam quod occurrit in *Notione Spiritûs*. Quamobrem, nullam Notionem propter difficultates & intricamenta in ipsa concipienda, quibus obnubilari possit & obfuscari, rejicere debemus cum contemptu & fastidio, cùm & illud de quo maximè certi videmur, intricatissimum conceptu sit & perplexissimum omnium quæ humano Intellectui proponi possunt.

Verùm hìc respondebis, sensus utique nostros tam manifestis Impressionibus à Materia feriri, ut quanquam illius *natura* difficilis sit conceptu, *Existentia* tamen nobis sit palpabilis, propter ea quibus nos afficit. At enimverò, cùm ità sit, hoc unicum peto, cùm te monuero de aliquibus Actionibus & Operationibus ad Sensûs Intellectûsque nostri notitiam pervenientibus, quas, nisi vim facultatibus inferamus, *Materiæ* sive *corpori* nunquam attribuere possumus, ut tunc tam delicatulo & averso animo nolles esse ab admittendo talem substantiam quem *Spiritum* appellemus, quamvìs aliquid difficultatis in ipso *concipiendo*, tibi occurrerit.

3. Quantùm verò ad me, equidem existimo naturam *Spiritûs* conceptu definitúque æquè facilem esse atque ullius rei alterius cujusmodicunque. Etenim quod ad

ipsam essentiam nudámve *substantiam* cujusvis rei attinet, admodum profectò imperitum esse oportet in rebus speculandis, qui eam non agnoverit prorsus incognoscibilem. Quantùm verò ad *Essentiales* & Inseparabiles Proprietates, æquè intelligibiles sunt & explicabiles in *Spiritu* atque in ullo alio Subjecto quocunque. Ut exempli gratiâ, Integram Ideam *Spiritûs* in genere aut saltem omnium finitorum, creatorum, subordinatorúmque *Spirituum*, ex his distinctis facultatibus sive proprietatibus consistere autumo; nempe, *Sui-penetratione*, *Sui-motu*, *Sui-contractione* & *Dilatatione* & *Indivisibilitate*. Atque hæ quidem sunt, quas magìs absolutas censeo. Addam etiam quæ ad aliud referuntur, súntque facultates *Penetrandi*, *Movendi* & *Alterandi* Materiam. Hæ proprietates ac virtutes simul sumptæ *Notionem* & *Ideam Spiritûs* constituunt, quâ planè distinguitur à *Corpore*, cujus partes aliæ alias non possunt *penetrare*, non *movet seipsum*, nec *seipsum* potest *contrahere* & *dilatare*, *partes* verò habet alias ab aliis *divisibiles* & *separabiles*. Partes autem *Spiritûs*, quanquam dilatari quidem possunt, *separari* tamen non magìs possunt quàm radii Solis forfice è crystallo pellucida confectâ abscindi. Atque hoc quidem sufficere potest ad definiendam *Notionem Spiritûs*. Ad hunc locum non spectat *existentiæ* illius probatio. Ex hac descriptione interim manifestum est, *Spiritum* Notionem esse majoris perfectionis quàm *Corpus*, ac proinde magìs idoneum quàm corpus ad constituendum Attributum *Entis absolutè perfecti*.

4. Jam verò quantùm ad duas illas alteras voces difficiles, *Æternitatem*, & *Infinitatem*, siquis se excusatum velit ab assentiendo *Notioni Dei* propter *Incomprehensibilitatem* istorum Attributorum, consideret apud seipsum quòd vel invitus cogetur aliquid agnoscere *Æternum*, aut *Deum* aut *Mundum*, & quòd par utrobique sit intricatura. Et quanquam se expedire satagat à molestia concipiendi *Infinitam Deitatem*, quòd nunquam tamen se extricabit ab illaqueationibus *infiniti Spacii*. Quæ notio æquè arctè Animæ suæ adhærebit, atque ipsa facultas imaginationis.

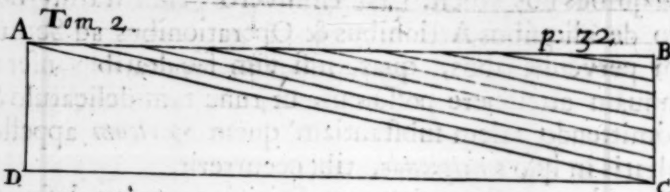
5. Quòd verò *Bonitas*, *Scientia* & *Potentia*, quæ sunt tria subsequentia Attributa, Attributa sint *Perfectionis*, siquis proprias facultates consulat, concludetur indubitatò verum. Nec quicquam certè aliud hîc scio quod consulat. Hoc Responsum saltem accipiet tanquam certissimum, Quòd *Ens absolutè perfectum* aut hæc omnia habet, aut quòd ea modo quodam supereminenti continet. Et quòd aut Scientia, aut aliquid consimile in Deo sit, ex eo manifestum est, quòd sine Animadversione, aliquo in sensu, impossibile sit ut sit *beatus*. Ut verò *Ens absolutè Perfectum* sit nec tamen *Beatum*, pariter est impossibile. *Scientia* autem sine *Bonitate* non est nisi arida quædam subtilitas aut pestifera Astutia. Et *Bonitas* & *Scientia* Potentiâ destitutæ, mutilæ sunt & inefficaces. Quapropter quicquid *absolutè perfectum* est, est *infinitè Bonum*, *Sapiens*, ac *Potens*.

6. Et postremò, majoris *Perfectionis* est, ut totum hoc *stabile* sit, *Immutabile* ac *Necessarium*, quàm *Contingens* aut tantùm *Possibile*. Quamobrem Idea *Entis absolutè perfecti* mentibus nostris repræsentat, illud cujus est *Idea*, tanquam *necessariò existens*. Id verò quod ex sua natura *necessariò existit*, nunquam potest non existere. Utrùm verò *Atheus Ens* hoc *absolutè perfectum Deum* appellaturus sit an secùs, perinde est: Litem movere de verbis mihi minimè lubet. Alius verò quilibet, opinor, vel primo aspectu agnoscet, nos veram investigâsse *Ideam Dei*.

SCHOLIA

In Cap. IV. Sect. 2.

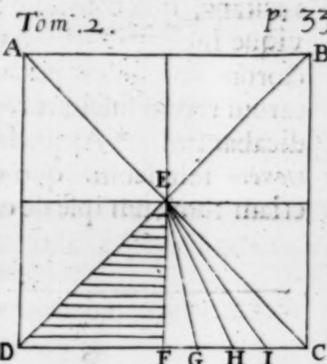
AUT quodcunque aliud oblongum corpus æquè crassum esse atque longum. *Hoc ex eo demonstrari potest quod probavimus in Notis ad* Psychathanasian, Lib. 1. Cap. 2. *Posito nempe quòd Linea ex punctis consistit*, Scalenum *idem esse atque* Isosceles. *Areâ enim Scaleni* ABC *Lineis rectæ* AC *parallelis oppletâ, cùm nulla Linea plures duabus habeat extremitates, manifestum est crus* BC *tot habere puncta quot habet crus* AB, *ac proinde crura esse inter*

inter se æqualia, totámque figuram oblongam ABCD, *æquè latam esse atque longam, & si corpus esset, esse æquè crassum.*

Maximè proceram Cedrum non altiorem esse, &c. *Eadem est demonstrandi ratio, si lineam sumas in basi Cedri altitudine Boleti non majorem. Sed non est operæ pretium in re tam obvia immorari.*

Lunámque ac Terram tam propè ad se invicem accedere, &c. *Planè sic erit ex eisdem Principiis. Nam si in Diametro Terræ lineam sumas crassitiem manûs vix æquantem, ab ejúsque extremitatibus duas singas parallelas ad diametrum Lunæ ductas, quæ sint* AB, *&* DC. AD *linea sumpta puta in diametro Terræ, æqualis erit lineæ* AB *distantiæ Lunæ à terra, ut suprà.*

Rotunda & Quadrata ejusdem esse figuræ, &c. *Nam in Quadrato* ABCD, *omnes lineæ è centro* E *ductæ sunt æquales, ut apparet in Scaleno* DEF, *ubi* DE *&* FE *æquantur, ut quæ ex æquali punctorum Numero consistunt. Eadémque ratio est de reliquis Scalenis quæ totum Quadratum constituunt, & de infinitis aliis minoribus Scalenis, ex quibus Quadratum compositum supponi potest, ut* FEG, GEH, HEI, IEC. *Singula crura* EG, EH, EI, EC, *facilè demonstrantur æqualia cruri* EF, *adeò ut omnes lineæ è centro* E *in perimetrum ductæ Quadrati* ABCD *demonstrari possint esse æquales, ipsúmque adeò Quadratum Circulus esse.*

Numerósque pares & impares inter se æquari, &c. *Ut in Triangulo rectangulò Isosceli, cujus* Hypotenusa *consistat ex punctis imparibus; manifestum est Quadratum punctorum* Hypotenusæ *Numerum fore imparem: Quadrata verò crurum rectum includentium conjuncta numerum fore parem. Quibus tamen Quadratis simul sumptis æquatur Quadratum* Hypotenusæ, *impar utique Numerus pari.*

Et diem denique lucidissimum, &c. *Etenim cùm Sphæroides luminosum majus ampliorem è propinquo partem opaci irradiet quàm è remoto, nec motus ullus fiat, qui non unam saltem spacii atomum pertranseat, Sol autem in* Apogeo 52 *diametris terræ à terra distantior sit quàm in* Perigeo, *manifestum est, si linea constet ex punctis Diem in Solis Apogeo suspensum iri in Æthere, aliquot millenis milliaribus à terra distantem. Vide dictas Notas in* Psychathanasian, lib. 1. Cant. 2. Enneastich. 57, 58.

CAP. V.

1. *Quid in causa fuerit cur multi Animam autumaverint* Abrasam *esse* Tabulam. 2. *Mentem humanam* Abrasam Tabulam *non esse, sed actualem habere scientiam de suo, & quo sensu eam habeat.* 3. *Hujus Veritatis ulterior Illustratio.*

1. ET nunc quidem postquam hanc Ideam *Entis absolutè perfecti* invenimus, ut usus cui eam destinavimus, fœliciorem sortiatur effectum, non abs re erit, ad præparandum Lectoris Animum, insigne illud Problema Philosophicum, utrùm Anima humana *Abrasa* sit *Tabula* sive *Pugillares in quibus nihil scriptum sit*, an verò aliquas *innatas Notiones* in se habeat atque *Ideas*, breviter attingere. Ità enim se res habet; Cùm primam cogitandi occasionem ab externis Objectis sumpserit, id quidem quorundam hominum judiciis ità imposuit, ut existimaverint Animam nullam scientiam notionémve habere, nisi quæ ipsi passivo quodam modo impressa sit & ab Objectis sensûs in eam exarata; quippe qui non satis cautè inter *Occasiones* extrinsecas & *adæquatas principalésve* rerum causas distinxerunt.

2. Mens verò humana à præjudiciis magis libera & in pressa anquisitáque Naturæ operationúmque suarum observatione magis exercitata, non potest quin deprehendat *activam* quandam *actualémque* Cognitionem in Homine esse, quam externa hæc Objecta excitant potiùs & in memoriam revocant, quàm eam ingenerant primúmve inserunt. Quando verò *Actualem* appello Cognitionem, nolo sic intellectum, ac si certus numerus esset *Idearum* in *Animadversiva* facultate refulgentium ac rutilantium, instar tot tædarum, stellarúmve in Firmamento, aspectui externo, ullæve Figuræ essent distincta sua loca occupantes, legibiliterque descriptæ ut literæ rubricatæ, characterésve Astronomici in Calendario: Verùm sic intelligi volo, Quòd sit *activa* in Animo *Sagacitas*, celerísve quasi Recollectio, quâ tenui aliquo intimamine dato,

ſtatim in clariorem ampliorémque, addo & accuratiorem, conceptum excurrit.

3. Rem fœliciùs aptiúsve deſcribere non poſſum, quàm ad hunc modum: Supponamus peritum Muſicum ſuper gramina in agris altè dormientem, nec eum toto hoc tempore, quicquam, quod ad Muſicam ſuam facultatem pertineat, vel omninò ſomniare, adeò ut in quodam quidem ſenſu, nulla actualis ſcientia Notióve nec ulla cujuſvis rei Muſicæ vel leviſſima Repræſentatio in ipſo ſit. Verùm Amicus ejus illi aſſidens, cantandi ipſe prorſus ignarus, cubitum ei concutit, & expergeſacit, rogátque ut hanc vel illam cantilenam ſibi canat, duo triáve prima Cantilenæ verba ipſi recitans, quæ continuò poſtmodum, is ab ore illius ſumens, totam ex tam levi bre-víque Intimatiuncula, canit Cantilenam. Ità Mens humana ab externorum Objectorum impulſibus percuſſa & expergeſacta, in clariorem pleniorémque conceptum earum rerum ſuſcitatur, quæ ipſi ab externis occaſionibus non niſi imperfectè ſubindicabantur. * Atque hanc quidem facultatem non dubito *Actualem* appellare *Cognitionem* tali ſenſu, quo dormientis Muſici peritia, actualis peritia appellari poſſet, etiam tum cùm ipſe de ea nihil cogitaret nec ſomniaret quidem.

SCHOLIA

In Cap. V. Sect. 3.

Atque hanc quidem facultatem non dubito Actualem appellare Cognitionem, &c. *Similitudo hac Sectione comprehenſa, & ſuprà dictis in proximè antecedente Sectione, addita, tam plenè diſtinctéque controverſiam de innatis Ideis deſcribit, ut meritò omnem litem in poſterum ſuper hac re prævertere debeat. Addo tamen ad ulteriorem illuſtrationem quod locum habere poteſt apud eos qui* Spiritum Naturæ *agnoſcunt: Animam nempe humanam non magìs eſſe* abraſam Tabulam, *quàm ſit* Spiritus Naturæ, *cujus* vitales Ideas *(quarum ſimulachra videmus in Materia ad ſimilitudinem iſtarum* Idearum *efformata) Materia* Spiritui iſti *non indit nec imprimit, ſed ipſæ in Materiam aliquo modo præparatam agunt occaſionaliter excitatæ, eámque in hoc vel illud* Plaſma *effigiant. Atque ſic ſe res habet in* Notionibus *Animæ actualibúſve* Ideis. *Non fiunt à rebus externis tanquam à menſura modulóve qui eas limitet & quaſi figuret determinétve; ſed à* radicalibus *Animæ* Ideis *(quæ Ideis* Vitalibus *in* Spiritu Naturæ *reſpondent) excitantur in certum aliquod* Phantaſma *ſecundùm iſtam radicalem* Ideam, *eámque* Intellectualem, *ut* Vitales Ideæ *in certum aliquod* Plaſma *à propria Idea ſic limitatum & articulatum.*

CAP. VI.

1. *Exempla varia* actualem Cognitionem *in Anima arguentia: Cujuſmodi ſunt, Quòd accuratiorem* Circuli *&* Trianguli Ideam *habeat, quàm* Materia *ipſi exhibere poſſit.* 2. *Quòd ex unius* Trianguli *contemplatione, certa ſit de* univerſali *Affectione omnium id genus* Triangulorum. 3. *Idem probatum à natura* Mathematicarum *&* Logicarum *Notionum quæ per ſenſus non introeunt, cùm nullæ* Phyſicæ *ſint affectiones* Materiæ; 4. *Quippe ſine ullo motu* Phyſico *in materiam producta:* 5. *Contrariáque earum genera in una eadémque parte Materiæ ſimul in ſolidum eſſe poſſunt.* 6. *Eſſe indubias quaſdam* Notiones *Mentis* complexas, *quæ ab ipſa ſenſui non ſint acceptæ referendæ.*

1. Quódque hæc Conditio ſit Animæ, ex plurimis obſervationibus pateſcere poteſt. Ut exempli cauſâ, Exhibeto Animæ per externos ſenſus figuram *Circuli*, agnoſcit continuò hoc unum genus eſſe Figuræ, adderéque porrò poteſt, ſi perfectum ſit, lineas omnes ab uno aliquo puncto in perimetrum ductas, accuratè æquales neceſſariò eſſe debere. Similiter, oſtende ipſi *Triangulum*, ſtatim pronunciabit, ſi reverà iſta ſit Figura, ad cujus ſpeciem videtur accedere, *Angulos* in puncta *indiviſibilia* deſinere oportere. Hæc verò ratio accurata ſive in *Circulo* ſive in *Triangulo*, in nullo ſubjecto Materiali poteſt exhiberi. Conſtat igitur, quòd Anima pleniorem exquiſitiorémque rerum cognitionem in ſe habeat, quàm *materia* ipſi ante oculos poteſt exponere.

2. Etiam tertiam Instantiam in medium proferamus: Demonstret quispiam nunc *Triangulum* hoc in *Materia* descriptum suos tres Angulos habere duobus rectis æquales. Exclamabit statim Anima hoc certò verum esse, idque non solum in hoc particulari *Triangulo*, sed in omnibus, universim, Triangulis planis quæ in Materia possunt describi. Atque sic vides Animam ex prima intimatiuncula totam quasi decantare Cantilenam, quippe quæ eam noverit priùs.

3. Præterea, Multæ sunt *Relativæ* Notiones sive Ideæ in Mente humana, tam *Mathematicæ* quàm *Logicæ*, quas si probaverimus Impressiones esse non posse Objecti ullius Materialis *ab extrà*, necessariò sequetur, ab ipsa Anima *intùs* profectas esse, & naturalem esse humani Intellectûs supellectilem. Cujusmodi sunt, *Causa*, *Effectum*, *Totum* & *Pars*, *Simile* & *Dissimile* & id genus reliqua. Item, *Æqualitas* & *Inæqualitas*, Λόγος & Ἀναλογία, sive *Ratio* & *Proportio*, *Symmetria* & *Asymmetria*, & similia; Quas omnes *Ideas Relativas* facilè probaturus sum nullas esse *Impressiones materiales* in Anima ab extrà, sed proprios suos *Conceptus activos* à se ipsa exertos dum externa Objecta contemplatur. Etenim quòd hæ Ideæ nullas Impressiones in externos sensus facere possint ex eo manifestum est, quòd nullæ sint *sensibiles Physicæve* affectiones *Materiæ*. Et quomodo obsecro fieri potest, ut id quod nulla *Physica* Materiæ est Affectio, corporea nostra sensûs organa afficiat?

4. Jam verò quòd *Relativæ* hæ *Ideæ*, sive *Logicæ* sive *Mathematicæ*, nullæ *Physicæ* affectiones *Materiæ* sint, ex hisce duobus argumentis constare potest. Primum est, Quòd produci possunt ubi nullus motus alteratióve *Physica* Subjecto ad quod pertineant, contigerit, immò verò ubi nihil omninò factum sit Subjecto cui attribuuntur. Ut exempli gratiâ: Pone unum Cubiculi parietem dealbatum, intacto altero nihilque alterato; hic alter tamen hoc pacto *dissimilis* factus est, Notionémque *Dissimilis* necessariò sibi asciscit, etiamsi nihil omnino in ipso factum sit aut immutatum. Similiter, duo pone plumbi pondo (quæ igitur duæ æquales sunt istius metalli massulæ) alterique abscinde dimidium, equidem pondo alterum, quamvis nihil omnino in ipso factum sit, notionem *Æqualis* perdidit, novámque *Dupli* ad alterum acquisivit. Neque huc facit quicquam si respondeas, Quòd tametsi nihil factum sit in hoc plumbi pondo, factum tamen est in altero. Hoc enim argumentationem minimè enervat, sed ostendit potiùs Notionem *Subdupli*, quam plumbum, cui dimidium abscissum est, sibi asciverat, modum tantùm esse quo in rebus concipiendis utimur perinde atque alteram, nullam verò *Physicam* affectionem quæ corporea sensûs organa feriat, quemadmodum faciunt *Calidum* & *Frigidum*, *Durum* & *Molle*, *Album* & *Nigrum* & similia. Quamobrem Ideæ *Æqualis* & *Inæqualis*, *Dupli* & *Subdupli*, *Similis* & *Dissimilis*, & id genus reliqua, nullæ externæ Impressiones sunt in sensus, sed *activus* Animæ *modus* proprius eas res concipiendi contemplandíve quæ per externos sensus ipsi innotescunt.

5. Alterum argumentum est, Quòd una eadémque Materiæ pars eodem planè tempore, duarum contrariarum hujus generis Idearum, in solidum integrúmque sit capax. Ut exempli causâ, Quævis pars Materiæ, quæ *Medium proportionale* sit, inter duas alias partes, *Dupla* est, putà, & *Subdupla*, vel *Tripla* & *Subtripla* simul. Quod manifesto indicio est, has *Ideas* non esse *Affectiones Materiæ*, ac proinde nec sensus nostros afficere, alioquin affecturæ essent sensus brutorum, ipsáque iridem in peritos Geometras Arithmeticósque possent evadere. Cum verò sensus nostros non afficiant, manifestum est, nos aliquas habere Ideas, quæ sensibus nostris non sunt acceptæ referendæ, (sed meræ sunt ipsius mentis Exertiones occasionaliter expergefactæ per appulsus Objectorum externorum;) Quas externi sensus non magis nos docent, quàm is qui è somno Musicum ad cantandum suscitavit, cantandi artem eum edocuit.

CAP.

CAP. VII.

1. *Mens humana cùm* innata veritate *satis sit instructa, nos cum confidentia debere naturalibus illius liberisque Dictatis & Monitis attendere.* 2. *Animam quibusdam Notionibus ac Veritatibus naturaliter & inevitabiliter assentiri, sive* actualem *ex se* cognitionem *habeat, sive non.* 3. *Hujusmodi esse Definitionem* Entis absolutè perfecti. 4. Ens *hoc* absolutè perfectum *Deum esse Creatorem rerum omnium atque Opificem.* 5. *Certa ac determinata hujus Ideæ ratio.*

1. ATque nunc quidem postquam Animam ad veritatem nobis dictandam tam bellè instructam perspeximus, quemlibet hominem rogo, cur sub prætextu quòd nihil de suo habeat, sed in assensum possit cuilibet rei flecti, aut pro arbitrio fortuitóque varias Impressiones quas ab extrà receperit componere, adhuc tam delicatus ac timidus esse velit, ut propriis suis facultatibus assentiri reformidet, naturalésve suæ Mentis Emanationes admittere, tanquam fideles viæ duces.

2. Cæterùm, si hoc videatur, quamvis non sit, nimis subtile pro quo contendo, Animam nempe *Actualem* in se habere cognitionem, eo sensu quo explicavi; hoc tamen saltem apud omnes in confesso erit, Quòd talis sit Animæ natura, ut certò plenéque assensura sit quibusdam Conclusionibus, quâcunque ratione ad earum notitiam pervenerit, nisi manifestam vim inferat propriis facultatibus. Quæ proinde veritates concludi debent non fortuitæ aut arbitrariæ, sed ipsi Animæ naturales. Cujusmodi sunt quas jam nominavi. Ut, *Quemlibet Numerum finitum aut parem esse aut imparem, Si æqualia æqualibus addas, tota esse æqualia.* Item illæ quæ haud ità simplices sunt, & tamen æquè arctè Animæ, semel intellectæ, adhærescunt. Quales sunt, *Tres Angulos in Triangulo æquales esse duobus rectis, Quinque omnino esse corpora Regularia, non plura nec pauciora,* & id genus reliqua, quæ ex lumine Naturæ necessariò vera esse pronunciabimus.

3. Quamobrem ut jam resumamus quod ad tempus missum fecimus, Ideam utique *Entis absolutè perfecti* suprà propositam, equidem cùm tali modo exhibita sit ut nemo mentem suam ab ea liberare possit, quin vel invitus cogatur agnoscere reverà ejusmodi Entis esse *Ideam,* planè hinc sequetur, nullum *arbitrarium* aut *fortuitum* conceptum esse sed *necessarium,* ac proinde animæ esse *naturalem* saltem, si non semper illic *actualis* sit.

Quapropter manifestum est, si proprium *Lumen naturale* de Notione *Entis absolutè perfecti* consulamus, istud Oraculum hoc nobis Responsum dare, Quòd sit *Substantia Spiritualis, Æterna, Infinita Essentiâ & Bonitate, Omnipotens, Omniscia, & à se necessariò existens.*

Hoc enim Responsum tale est, ut si ejus sensum intelligamus, nequeamus profectò illud negare, ac proinde verum est secundùm *Lumen Naturæ.*

4. Cæterùm manifestum est, illud, quod *A-se-subsistens, infinitè Bonum, Omniscium* & *Omnipotens* est, *Radicem* & *Originem* esse rerum omnium. *Omnipotentia* enim Virtutem significat facultatémve quodlibet efficiendi, quod nullam Repugnantiam implicat quo minùs efficiatur; Et verò *Creatio* nullam Repugnantiam implicat, ac proinde *Ens* hoc *perfectum* creare potest omnia. Quòd si Materiam reperiret aliásve Substantias à se ipsis antè-existentes, hæc *Omnipotentia* facultásque creandi frustrà esset, immò verò *plena Omnipotentia* in hoc *absolutè* Omnipotenti non foret; quod liberæ nullóque laborantes præjudicio humanæ mentis facultates nolunt admittere, sed apertam censent Repugnantiam. Quamobrem naturalis Notio *Entis absolutè perfecti* idem Ens planè arguit *Dominum* esse & *Creatorem Omnium.* Et ex ipso Lumine Naturæ id quod tale est adorandum est & colendum ab omnibus cum omni humilitate & gratiarum actione, quibuscunque illius cognitio enotuerit. Et quid, obsecro, hoc est, quàm *Deum* ab omnibus agnosci?

5. Quamobrem abundè, ni fallor, demonstravi, Notionem Ideámve *Dei,* æquè *naturalem* esse, *necessariam* & *essentialem* Animæ humanæ, atque ullam aliam Notionem Ideámve qualemcunque; nec magìs arbitrariam aut fictitiam esse, quàm Notionem *Cubi* aut *Tetraedri* ulliúsve alius Regularis corporis *Geometrici.* Quæ non effinguntur ad libitum nostrum; talia enim figmenta ac Chimæræ infinitæ sunt; hæc verò demonstrari potest, impossibile esse ut plura sint quinque: Quod planè ostendit Notionem ipsorum esse necessariam, non arbitrariam structuram, ex rebus quibuslibet ad voluntatem nostram concinnatis.

Atque

Atque nunc quidem cùm tam plenè demonstraverim Notionem Dei, *Quid sit*; ad alteram partem jam pergam, demonstrationem utique, *Quòd sit*.

CAP. VIII.

1. *Ipsam* Ideam Dei *necessariam illius implicare* Existentiam. 2. Existentiam *illius non* Hypotheticè necessariam *esse, sed* absolutè; *Cum Occasione notata lubricæ illius Evasionis.* 3. *Agnoscere Deum* Ens necessariò existens *secundùm veram illius Notionem, & tamen affirmare eum posse non existere, apertam esse Contradictionem.* 4. Necessitatem *esse terminum* Logicum, *nexúmque indissolubilem implicare inter* Subjectum *&* Prædicatum: *Unde rursus Axioma hoc,* [Deus existit] *necessariò æternóque esse verum.* 5. *Illius* Existentiæ, *ex eo quòd nec* Contingentia *nec* Impossibilitas *ejus Naturæ Ideæve competat, ulterior demonstratio.* 6. *Necessariam* A-se-existentiam, *aut ad* Deum *pertinere aut ad* Materiam, *aut ad utrumque.* 7. *Magna Incommoda quæ* A-se-existentis *Materiæ admissionem consequuntur.* 8. *Responsum ad Evasionem.* 9. *Multitudinem* à-se-existentium *Deitatum, veri Dei existentiam planè tollere.* 10. *Unica indubia Unitatis Divini Numinis demonstratio.* 11. *Absurditas in admittendo actualem* A-se-existentiam *in Materia, eandémque negando in Deo.* 12. *Absurditatem hanc minimè excusari posse ex eo quòd Materia sensibilis sit, cùm & ipse* Atheus *quædam cogatur admittere, quæ non cadunt sub sensum.* 13. *Quòd æquè ineptum sit* Existentiam Dei *rejicere, quòd immediatè non cadat sub sensus, atque foret* Materiæ Existentiam *rejicere, quòd Imaginationi adeò sit incomprehensibilis.* 14. *Factiosa* Athei *morositas, quippe aliarum Animæ facultatum parti addicti, alias verò rejicientis quanquam Judices perinde competentes.*

1. Atque nunc profectò, dum in veram *Ideam Dei*, quam investigavimus, oculos conjicio, videor mihi majores hac in re fecisse profectus quàm putabam. Nam si Idea hæc Notióve Dei vera sit, quemadmodum certissimè probavi, equidem æquè certò verum est, *Quòd Deus existit.* Etenim cùm hæc Idea Dei nullum arbitrarium Figmentum sit, ad libitum nostrum excogitatum, sed necessaria & naturalis humanæ Mentis Emanatio, si nobis significet Notionem *Naturámque* Dei necessariam in se involvere *Existentiam*, quemadmodum ostendimus, nisi oculos claudere velimus contra proprium Lumen naturale, sine omni mora scrupulóve statim agnoscere debemus, *Quòd Deus existit.*

2. Nec satìs causæ subest, cur Argumenti hujus robori diffidamus ex eo quòd Imaginatio nostra nobis fortean frænum hoc possit injicere, insinuando scilicet, *Ideam* hanc quidem *Dei*, supposito quòd existit, indigitare nobis existentiam illius esse necessariam, nequaquam verò nobis indigitare eum necessariò existere. Etenim qui sic respondet, non animadvertit ex quò præjudicio tam bellè instructus sit ad tale formandum Responsum, quod hoc ipsum est; nempe cùm aliarum rerum omnium naturis Notionibúsve sine existentia concipiendis assuetus sit, atque ità semper in ipsis *existentiam* separet ab *Essentia*, eandem hìc libertatem imprudens sumit, Existentiámque dividit etiam ab illa Essentia, cui ipsa Existentia est Essentialis. Atque hæc est illa arguta fallacia quâ seipsum inscientem illaqueavit.

3. Porrò, * Quando contendimus veram Dei Ideam eum repræsentare tanquam *Ens necessariò existens*, eúmque propterea existere, tu verò ut argumenti hujus vim aciémque eludas, respondes, Si quidem omninò existeret; hoc certè responso, in manifestam contradictionem te involvis. Nam primùm, nobiscum affirmas Talem esse Dei naturam, ut in ipsa Notione *necessariam Existentiam* implicet, & dein continuò negas, innuendo, quòd tametsi hæc *Idea* sive *Notio* vera sit, Deus nihilominus possit non existere, & nulla existentia nedum necessaria ad eum pertinere. Atque sic agnoscis quòd *absolutè necessarium* est secundùm liberas facultatum nostrarum emanationes, aliter tamen fieri posse. Quæ aperta est Contradictio, quantum ad facultates nostras spectat, & nos certè nihil habemus magis intimum atque immediatum quàm hæ sint, quibus cursum dirigamus.

4. Et ut hoc planius saltem si non firmius reddere possimus; Quando dicimus *Existentiam* Dei esse *necessariam*, notare debemus *Necessitatem Terminum* esse *Logicum*, tam firmúmque significare Nexum inter *Subjectum* & *Prædicatum*, quemadmodum appellitant, ut impossibile sit ut separentur, aut non conjungantur arctissiméque

cohæreant; ac proinde si alterum de altero affirmetur, *Axioma* efficere *necessarium* æternóve verum. Quamobrem cùm *nexus* sit *necessarius* Deum inter atque Existentiam, hoc Axioma, *Deus existit*, Axioma necessarium est æternóque verum. Quod adhuc clariùs intelligemus si *Necessitatem* & *Contingentiam* inter se comparemus. Nam quemadmodum *Contingentia* non solùm Existentiæ modum in eo quod *Contingens* est secundùm suam Ideam, significat, sed innuit porrò *Possibilitatem Actualis Existentiæ*; ità, (ut veram expleamus facilémque Analogiam) *Necessitas* non modum duntaxat Existentiæ significat in eo quod *Necessarium* est, sed etiam quod actu insuper existit, nec aliter unquam fieri potuit. Nam ἀναγκαῖον εἶ), & ἀδύνατον μὴ εἶ), *Necessitas* existendi, & *Impossibilitas non* existendi idem valent apud *Aristotelem* reliquósque *Logicos*. Cæterùm *Atheus* & *Enthusiastes* tam professi sunt, utplurimum, *Logicæ* Inimici, alter quidem quòd externo sensui adeò deliranter sit addictus, alter quòd effræni suæ indomitæque Imaginationi nimiùm quantùm indulgeat, Officinæ utique isti Mysteriorum bellarúmque Opinationum.

5. Tertiò, Huc adjicere possumus, Cùm necesse sit, ut Ideæ Dei, aut *Contingentiam*, aut *Impossibilitatem*, aut *Necessitatem* actualis *Existentiæ* attribuamus, (quippe quòd una aliqua ex istis ad quamlibet rei cujusmodicunque Ideam reverà pertineat) cúmque *Contingentia* Ideæ *Entis absolutè perfecti* nequaquam competat, multóque minùs *Impossibilitas*, propterea quòd Idea Dei ex nullis composita sit Notionibus nisi quæ juxta Lumen Naturæ, ad quod provocamus, sint possibiles; Reliquum planè esse, ut *Necessitas actualis Existentiæ* inevitabiliter Ideæ Dei assignetur, *Deúsque* proinde *actu existat*.

6. Verùm quartò & ultimò, Si hoc subtilius videatur, quanquam ob id ipsum, nequaquam censendum est minùs verum, proponam jam quod adeò palpabile est, ut nemo profectò qui mentis compos sit, illud possit negare. Dico igitur, quòd aut Deus aut corporeus hic sensibilísque Mundus à seipso necessariò existit. Vel sic, Aut Deus, aut Materia, aut utrumque à seipsis necessariò existunt. Si utrumque, habemus quod volumus, *Existentiam* scilicet *Dei*.

7. Verùm enimvero, necessariam *A-se-existentiam* in Materia agnoscere, non usque adeò congruum est luminíque Naturæ consentaneum. Nam si quicquam à Deo independenter existere potest, omnia possunt: Adeò ut non solùm Dei Omnipotentia frustranea esset, sed porta prætereà aperiretur omnimodæ confusioni & inordinationi, immò immani alicui Dæmoni pari Potestate & æquè amplo Imperio atque ipse Deus, vel si malles, sexies millenis Myriadibus istiusmodi monstrosorum *Spirituum Giganteorum*, variis pestiferísque passionibus refertorum perinde atque immensâ armatorum potentiâ, qui aut præ ira aut petulantia aliqua, ingentibus apparentes formis ac staturis Planetas in vastos suos pugnos arripere possint, eísque alter alterum, ut pueri solent globis nivalibus, impetere. Quòd autem hoc nondum contigerit, in nullam aliam causam resolvi poterit, nisi quòd ipsis adhuc non libitum sit; veruntamen Mundi fabrica Naturáque rerum, hujusmodi ruinæ ac inordinationi semper futura esset obnoxia. Tanti periculi est, naturales *Dependentias*, & *Correspondentias* innatarum nostrarum *Idearum*, & *Conceptuum*, vilipendere.

8. Neque ad hoc perfugium quispiam hîc se recipere potest, respondendo, Plenam perfectámque Divinæ Potentiæ Infinitudinem hasce sexies millenas monstrorum Myriadas facilè superaturam esse manúsque ipsis cohibituram. Dico enim sex aut pauciores infinitam Dei potentiam posse æquare. Nam si quicquam possit à seipso existere præter Deum, cur non potest Spiritus à se existere, qui potentiam habeat, virésve omninò sextuplo minores Deo? * Atque tunc sex istiusmodi eum æquabunt, septimúsque additus ipsi prævaliturus est.

9. Cæterùm hujusmodi turba *à se existentium* & à se invicem divisarum Deitatum, non solùm Universi compagem in discrimen vocat frustatim divellendam, sed & veri Dei Existentiam planè tollit. Nam si ulla sit Potestas aut Perfectio cujusmodicunque, quæ originem duxerit à quoquam alio præterquam ipso Deo; hoc manifestò demonstrat Deum non esse Deum, hoc est, non esse *Ens summè & absolutè perfectum*, quia aliquam videmus in Mundo Virtutem ac Potestatem, quæ ab ipso non sit profecta. Sed quod ab ipso plenè integréque profectum est, admodum verè propriéque illius dici potest, quemadmodum Mentis meæ cogitatio mentis potiùs est, quàm * ipsius cogitationis.

10. Atque hæc quidem unica Methodus est, quantum ego intelligo, quâ demonstretur impossibile esse, ut plures uno Deo sint in rerum Natura. Nam si alterum præter eum admiserimus, alterum hunc etiam à seipso existere oportet, * atque sic neuter quidem Deus foret. Nam Idea Dei in seipsam absorbet omnem omninò perfectionem

perfectionem quæ cogitari potest, ac proinde necessariò supponit, quicquid ullam habeat existentiam ei acceptam referre.

11. Quòd si affirmaveris *Materiam* solam existere, non autem *Deum*, tum Materia hæc necessariò à se existit, itáque illud Attributum *Materiæ* tribuimus, quod à Lumine Naturali edocti sumus in nullo essentiali conceptu ullius alterius rei contineri præterquam solius *Dei*. Quamobrem negare illud de Deo quod tam necessariò in vera illius Idea comprehenditur, idémque agnoscere in eo in cujus Idea non omninò continetur, (Nam *necessaria Existentia* in nullius rei Idea continetur nisi *Entis absolutè perfecti*) equidem est pronunciare contra lumen Naturæ, manifestámque vim inferre facultatibus.

12. Neque excusari hoc potest dicendo, quòd *Corporea Materia* nobis palpabilis sit ac sensibilis, *Deus* verò non item; ac proinde quòd confidenter pronunciamus eam existere, quanquam Deus non existit; eámque porrò necessariò à se existere, quandoquidem illud, quod sine alterius ope existit, necessariò æternóque existere oportet.

Etenim, quoniam profitemini vos nulli rei fidem habere præterquam Sensui, quæro iccirco à vobis, quomodo Sensus veritatem istam ultimam quam agnovistis suppeditaverit; *Illud* utique *quod sine ope alterius existit, necessarium esse & æternum.* *Necessitas* enim & *Æternitas*, nullæ sensibiles sunt qualitates, ac proinde nec ullius Sensûs Objecta. Et verò suprà, satis copiosè probavi, aliam esse Cognitionem Perceptionémque in Anima à Sensûs perceptione distinctam. Quamobrem valdè absonum est cùm alias habemus *facultates cognitivas* præter sensus, ut sensus solos consulamus circa res cognoscendas, eásque facultates excludamus, quæ ultra sensus penetrant ac pertingunt. Id quod ipsi *Athei* professi non faciunt, quando ipsis in animo est philosophari. Nam ipsorum Atomi res sunt quæ non cadunt sub sensus, quemadmodum & *Lucretius* satìs fusè profitetur.

13. Jam verò cùm manifestum sit Animam humanam alias habere *facultates cognitivas* præter sensus (quod suprà luculentè demonstravi) æquè absurdum est negare Deum esse, quoniam Deus Objectum non est ad quod percipiendum Sensus apti nati sint, atque esset negare Materiam Corpúsve existere, quia Corpus vel Materia, quoad Notionem suam *imaginativam*, tam inadæquatè perplexéque se habet in phantasia nostra atque Ratione.

In qua contemplanda Intellectus noster adeò incohærentes Repugnantias detegit, ut absque eo esset, quòd Notio præsidentibus Sensûs dictatis suffulciretur, Ratio ad crassiores istas Imaginationis Repræsentationes provocans, argutis suis Dilemmatis è rerum Universitate tollendam planè argueret, tanquam Phantasma impossibile ac Chimæram. Ratio verò cùm satìs noverit Materiam corpoream proprium esse *facultatum sensitivarum* Objectum, Notitiæ sensuum intra proprium Orbem, plenam fidem adhibet, intricatas Objectiones perplexæ Imaginationis nè flocci quidem faciens, lubentérque admittit Existentiam Materiæ, nihil obstantibus Phantasiæ illaqueamentis, quemadmodum & Existentiam Dei, ex contemplatione Ideæ illius in Anima, Sensuum ea in re nihil obstante silentio.

14. Etenim nunquam excusanda esset stultitia ac dementia in quovis homine, cùm *cognitivas facultates* habeat quæ ad notitiam Dei pertingunt, certámque & inalterabilem Dei Ideam in anima sua, quam nullo pacto delere potest, perinde atque sensuum notitiam, quæ ad Materiæ detectionem extenditur, si necessariam *A-se-existentiam* Materiæ tribueret, nullâ omninò facultate eum sic docente, & necessariam Existentiam Deo eriperet, quanquam innata Dei notio in Anima, eum doceat contrariè; idque ex hoc solo prætextu, quòd Deus non immediatè cadat sub notitiam sensuum. Atque ità factiosè uni tantùm parti facultatum Animæ se addiceret, cæterásque omnes proscriberet. Quod æquè morosè stolidéque fit, ac si quis inter ipsos sensus factionem instituere velit, nolítque ulli rei fidem habere, quam oculis suis usurpare nequeat, indéque confidenter pronunciet, nec elementum Aëris esse in rerum Natura, nec Ventos, nec sonos Musicos, nec Tonitruum. Eâ solâ, si placet, additâ ratione, quia nihil horum oculis suis videre potest; Eum verò unicum sensum esse, cui fidem habere ipse decrevit.

SCHOLIA

In Cap. VIII. Sect. 3.

PОrrò, quando contendimus veram Dei Ideam eum repræsentare tanquam Ens necessariò existens, eúmque propterea existere, &c. *Nota in istis verbis, [tanquam Ens necessariò existens] vocem* Existens *aliter significare atque ubi subjungimus, [Eúmque propterea existere] alioquin idem per idem meritò videri possim probare. Sed per Ens* necessariò existens *intelligendum est tale Ens ad cujus naturam sive essentiam pertineat* necessaria Existentia*: vel cujus* χέσις *ad* Existentiam *sit* χέσις Necessitatis, *ut in aliis rebus ipsarum Essentia vel Natura innuit* χέσιν *aut* Contingentiæ *aut* Impossibilitatis. *Hunc nostræ Ratiocinationis sensum esse multis è locis probari potest. Quod si ultrò animadvertisset vir aliàs ingeniosus* S. P. *omnem occasionem sibi præripuisset tam bellè cavillandi adversùs hoc argumentum, Tentam. Physico-Theolog. lib. 1. cap. 5.*

Quinimò eo in loco duplici ratione peccat. Primò, quòd me eorum hominum numero accenseat qui duo illa argumenta Cartesii, *alterum in Meditatione tertia de prima Philosophia, in quinta alterum, maximi tanquam* Archimedeas *demonstrationes æstiment, cùm ipse sanè semper parvi feci illud argumentum quod tertiâ Meditatione occurrit, secundóque loco ponitur in Princip. Philos. part. 1. artic.* 17. *quemadmodum videre est* Præfat. Antidot. adversùs Atheismum, *sect. 6. Alterum verò quod primò in Principiis occurrit, semper (eo præsertim modo adhibitum quo ipse adhibere soleo) firmum solidúmque judicavi.*

Deinde in eo peccat, quòd argumentum illud, quod ego semper amplexus sum tanquam verum, modo adeò manco depravatóque proponat. Quod certè si sic se haberet, sophisma esset, quemadmodum ille appellat, non legitimum argumentum. Sic enim proponit, hisce ipsis in verbis, Haud aliter Essentiam summè Perfecti, (ad quam attinere omnes perfectiones per se notum est) Existentia, utpote quæ perfectio est, constituit, ac Rationalitas Essentiam hominis. Sicut igitur impossibile agnoscatur hominem non esse rationalem, ità & rem summè perfectam non existere. Quoniam ut homo nisi rationalis, minimè talis esset *(nempe homo)* ità perfectum ni existeret, summè perfectum censeri non posset, quippe perfectius esset si existeret. *Et paulò pòst,* Summè perfectum nullâ perfectione caret, quicquid autem non existit, aliquâ perfectione destituitur ; qui igitur negat summè perfecto Existentiam, negat simul summè perfectum esse summè perfectum, quæ secum pugnant ; quâ viâ ex natura summè perfecti colligitur illius existentia. *Vix me abstinere hic possum quin eisdem ad virum acutissimum verbis utar quibus ille ad* Cartesium, Facetè, lepidè, lautè, nihil suprà! *Meúmne obsecro te, hoc argumentum est, an tuum? Tuum credo, sat scio non esse meum. Neque enim ego ab* Existentia *Naturæ Entis summè perfecti, illius* Existentiam *arguo ; sed simpliciter ex* Essentia *sive* natura *Entis summè perfecti, illius* Existentiam *eruo. Cùm enim ità comparata sit natura* Entis summè perfecti *ut, cùm aliæ res in Ideis Naturisve suis à mente nostra perceptis ad existentiam* χέσιν *habeant aut* Contingentiæ *aut* Impossibilitatis, *illa verò sola habeat* χέσιν Necessitatis ; *rectè profectò firmitérque concludimus (si facultates mentis nostræ veræ sint) ex hac* χέσει necessaria ad existentiam, Ens summè absolutéque perfectum *reipsâ existere. Quod non est probare* Existentiam *ex* suppositа Existentia, *sed ex* supposita Idea verâve Entis summè perfecti natura animo nostro concepta, *illius* Existentiam *patefacere.*

Audeóque heic, vel ipsissimam viri acutissimi conscientiam ac judicium appellare, dato quòd Ens summè perfectum *existit (ut Mathematici Problematis solutionem, supponendo solutum, aliquando inveniant) annon ipse ultrò agniturus esset non* contingenter *nec* fortuitò, *sed ex* privilegio *sive prærogativa* perfectissimæ suæ naturæ necessariò existere, *utpote cujus* perfectissima natura *ratio sufficiens immò necessaria sit cur existat. Jam verò pari ego ratione atque ille cur existat jam existens declarat, demonstro planè* quòd *existit. Nam ut ille ex* perfectissimæ suæ naturæ privilegio *rationem reddit* cur, *dato eum existere, existat ; ità ego ab eodem fonte, nempe ex naturæ sive essentiæ suæ perfectione demonstro* quòd *existit. Est enim perfectio illius Essentiæ æquè sufficiens ratio* quòd *existit, atque est* cur *existat. Estque ratio utrobique ab Existentia perinde distincta.*

Adde quòd nihil contingenter *existere potest nisi detur* Agens liberum ; *& quod perperàm alibi adhibet* Hobbius, *hic opportunè rectéque potest adhiberi. Nempe, cum in essentia* Entis absolutè perfecti *ratio* sufficiens *sit* cur *existat, quòd eadem* necessaria *insuper sit ratio illius* Existentiæ, *adeò ut* non possit non *existere, ejúsve existentia omninò* necessaria

cessaria non esse. Asserere verò omnia quæ existunt contingenter existere, perinde est ac si asseras eadem sine ratione causâve sufficiente existere. Nam si sufficiens esset, necessariò existerent; si insufficiens, non existerent omninò. Nihil igitur à se existere potest, nisi quod sufficientem in se rationem habet suæ Existentiæ. Quod, nisi omnes humanæ mentis facultates exuere velimus, nulli rei præterquam Enti summè perfecto competere potest, nec illi sanè non competere. Hæc est vis sensúsque nostræ argumentationis, non quem fingit vir facetus & argutus, quo umbratilem pugnam ineat, victoriámque partam simulet, sine hoste aut adversario.

Sed præter generalem hanc nostræ demonstrationis Defensionem, particulares quasdam argutias acutissimi Scriptoris notabo, quo clariùs pateat eas nostram argumentationem neutiquam attingere. Malè fundatam structuram quam ipse erexit, duplici sophismate fatiscere conqueritur. Primum est, quod supponit, esse (i. e. existere) Ens summè perfectum. Etenim cùm dico Ens summè perfectum, ait ille, Enti connectitur summè perfectum tanquam Attributum, perinde ac si diceremus, Ens quod est summè perfectum (hoc est, quod existit summè perfectum) sic enim ille intelligit. Cùm proculdubio Ens quod est summè perfectum, nihil ampliùs hoc in loco significet, quàm Ens summè perfectum, non existentiam notans sed naturam rei. Qui vulgatissimus est illius voculæ usus. Ubi verò tam confidenter addit pro rata certáque Regula firmandum esse, Complexum subjectum cujusvis Propositionis, semper esse Assertionem Hypotheticam, exemplúmque subjungit, ut, Ens necessarium existit, i. e. inquit, Si sit Ens necessarium, existit; heic iterùm nisi vocula [sit] Naturam notat non Existentiam, Propositio erit ludicra & nugatoria. Sensus enim planè erit, Si existit Ens necessarium, existit. Quis verò è Dialecticis nè dicam Plebeiis, talem illius effati sensum unquàm cogitavit? Et quàm à Logicis auribus abhorret ut Ens necessarium, appelletur Subjectum complexum sive Terminus complexus, cùm sit ἄνευ συμπλοκῆς, ut loquitur Aristoteles?

Sed apertiùs indicabit sic esse ex illo sophismate quemadmodum ille autumat, viz. Quicquid existit est reale, sed Hippogryps existens existit. Unde absurdam, quam reticet, statim clamat conclusionem! Quæ tamen proculdubio aut hæc est aut nulla: Ergo, Hippogryps existens est Ens reale. Quod verum est Axioma: Quippe quòd nec Existentiam nec Realitatem affirmat de Hippogryphe, sed tantùm affirmat Hippogryphem qui existit esse Ens reale. Ut & Assumptio, Hippogryphem qui existit existere. Hippogryps verò qui existit, cùm nihil affirmet aut neget, manifestum est non esse Terminum complexum, sed incomplexum. Et quamvìs concedenda sit conclusio, concedenti tamen integrum est negare quòd sit Hippogryps qui existit, neque enim illud affirmat conclusio.

Hoc verò Sophisma quod autumat, nisi planè ἀπροσδιόνυσον sit, sic ad rem præsentem debet applicari. Quicquid existit est Ens reale, Sed Ens summè perfectum existens existit, Ergo. Qui tam frivolus est argumentandi modus ut nè Cartesianis quidem impingi possit, nedum mihi ipsi, qui in principio tam perspicuè ostendi argumentum meum non existentiam per existentiam, sed existentiam per essentiam verè rectéque animo perceptam, demonstrare. Tam parùm faciunt tortuosæ hæ ac sophisticæ argutiæ ad vim enervandam nostræ demonstrationis. Addóque ad præsentem Captionem, Ens absolutè necessarium, eo ipso quòd est suâ naturâ Ens absolutè necessarium, nempe rectè sic perceptum à facultatibus nostris, certissimè existere; nos scilicet habere certissimam illius Existentiæ Notitiam, supposito quòd facultates nostræ veræ sint. Ens verò summè perfectum tale esse, pari claritate nostris facultatibus patescit. Materiæ verò χάριν hanc existendi necessariam affingere, desipere est, cùm Essentia illius tam vilis sit & contemptibilis. Quæ igitur porrò addit in hoc primo Sophismate explicando de necessaria existentia Materiæ adjungenda, quo necessariò existat, tam delumbia sunt omnia maléque, ceu scopæ dissolutæ, cohærentia, ut operæ pretium minimè duxerim eis diutiùs immorari.

Alterum Sophisma, in hoc argumento ab Idea Entis summè perfecti deducto, ex ignorantia usûs aut significationis, Nominum, ortum autumat, quippe quæ suâpte naturâ nihil præter nudam rei notionem denotant, nullâ verò existendi προσημασίᾳ insuper gaudent, ut nè ipsa quidem actualis Existentia, quæ in formali ratione Entis summè perfecti includitur, illud reverà existere indicet. Itaque ex prædicta, inquit, argumentatione tantùm sequitur, rei undequaque perfectæ notionem cogitari non posse nisi simul existentiæ notio convolvatur: utrùm verò Notiones istæ re an solâ cogitatione existant, adhuc superest probandum. At verò videat heic vir acutus nè Cartesianos nimiùm stultos obtusósve sibi fingat adversarios, quasi ex eo solo, quòd res ex omni parte perfecta cogitari non possit nisi reliquis Attributis superaddatur etiam existentia, vel quod ex adjecta in Idea ad reliquum perfectionum cumulum hac existentia, Ens summè perfectum indè necessariò existere concluderent. Equidem sic non argumentantur aut saltem ego non sic argumentor, quemadmodum suprà ostendi. Nam quod & suprà conquestus

 sum,

sum, modo manco & depravato Cartesianorum *argumentum vir callidus proponit, quasi ex eo quòd* actualis Existentia *necessaria sit ad Ens summè perfectum consummandum (cùm ad follem aut forcipem consummandum æquè eo sensu sit necessaria) illud reipsâ concluderent existere. Argumentum verò ab* Idea Entis summè perfecti *ritè dispositum longè aliter se habet. Quippe quòd nihil jam præsumens quis de* actuali existentia *quâ completum fiat Ens summè perfectum,* veram *duntaxat &* genuinam *Entis summè perfecti* Ideam *contemplando (dubitans adhuc an actu existat, assensúmve saltem suspendens)* necessariámque *in ea observando* σχέσιν *ad* existentiam, *(in reliquis verò Ideis* contingentem *tantùm aut* impossibilem *) ex hâc* σχέσει *postmodùm* necessitatis *ad Existentiam, reverà illud existere concludit. Quid enim obsecro existat, si non illud quod ex sua* natura *sive Idea* σχέσιν Necessitatis *habet ad* Existentiam, *non* Contingentiæ *aut* Impossibilitatis ?

Hic verò subtimescere nè fallacia lateat aut sophisma in argumentando ab Existentia *ad* Existere, *res pusilla profectò est & ridicula. Etenim ad quod jure (sive* Metaphysico *sive* Logico *) eòque* inviolabili *&* ineluctabili *pertinet* Existentia, *ad idem proculdubio pertinet* Existere, *nec, si ad proprias animi nostri facultates provocamus, eo potest excidere. Nimisque id inscitè à viro aliàs satìs acuto factum est, quòd in his suis argutationibus* Existentiam *&* Essentiam *confundat, quæ modo distincto concipi debent; non temerè, nè in Ente quidem summè perfecto commisceri. Ipsa, inquam,* Existentia, *in illius* Essentia *propriè sic dicta, non continetur, sed* σχέσει *tantùm* necessaria *ad* Existentiam. *Quam quidem cùm ipsa præcisa Essentia* Entis summè perfecti *manifestò complectitur, indè certissimâ illatione concludimus ipsum* existere. *Quod nec de folle nec forcipe nec de ulla re alia qualicunque concludi potest.*

Denique, ut nihil, quod ullius momenti videri possit, prætermittam, quantùm ad argumentum illud Anselmi *contra Insipientem qui dixit in corde suo non est Deus, nimirum,* Deus est id, quo majus cogitari non potest, quod qui bene intelligit utique intelligit id ipsum sic esse ut nec cogitatione queat non esse. Qui ergo intelligit sic esse Deum, nequit eum non esse cogitare. *Equidem fateor si candidè quis* Anselmum *interpretari velit, illius animum tale quid parturiisse quale nos magis operosè ac distinctè descripsimus, & à* præcisa Entis summè perfecti essentia *menti nostræ repræsentata, illius* existentiam *concludere voluisse. Sed statim atque prodiit illud* Anselmi *Argumentum, ait ille, à* viro quodam docto & acuto confutatum est, *ut refert* Carthusianus, *& salsè ab ipso irrisum, addente inter alia,* Nescio an insipientior sit qui putat hoc sequi, an Insipiens qui dixit in corde suo non est Deus. Vocem *audio,* Acumen *non video. Sed effutiit sanè, meo judicio, vir ille acutus, quæ virum doctum & acutum minimè decent. Equidem leviculum aliquem ac profanum Nebulonem fuisse oportet & ad Atheismum nimis propendentem qui sanctum illum Divini pectoris* Anselmi *sensum tam agresti barbaróque scommate incesserit. Quanto verò acumine polleret iste homuncio, testes sint* Scotistæ *qui Scholasticorum habiti sunt omnium acutissimi, quique tamen* Anselmi *argumentum contra hebetiores* Thomistas *invicto animo semper defendebant.*

Immò verò testis sit hic ipse S. P. *cujus in Tractatu cùm multa passim acutè & eruditè dicta occurrant, nusquam tamen acutiora, & veriora, quàm quæ habentur lib. 2. cap.* 4. *de* Substantia *&* Essentia Divina, *pag.* 306, 307. *& seqq. Unde nonnulla huc transcribam mox notaturus quantoperè à profano prædicti nebulonis genio spurioque acumine abhorreant. Præterquam igitur quod pag.* 308. Necessitatem existendi perfectionem omnium principem statuit atque supremam, *additque præterea, eâdem paginâ,* Reliqua omnia præter Deum ipsum sive Divinam Essentiam, utpote quæ ab intrinseca Naturæ necessitate non subsistunt, talia esse ut causâ aliquâ indigeant cujus potentiâ & beneficio subsistant; *idémque repetit sequenti paginâ, nimirum* quæ vi & perfectione Essentiæ propriæ non existunt, indigere reali aliunde influxu ut existant, &c. *Præter hæc inquam, apertiùs & copiosiùs super hac re Philosophatur pag.* 306. *ubi asserit* tantam esse Divinæ Essentiæ Actualitatem, ut contradictio & impossibilitas sit omnium maxima eam non esse; *unde manifestum fieri,* Infinitudinem nudæ & solius Essentiæ Divinæ, resectis omnibus Attributis, in absolutissima essendi necessitate, qua utique infinitis intervallis à non esse removetur, positam esse. Id quod volunt Scholastici cùm Deum Actum purum esse docent, &c. *Et pag.* 307. At verò Essentia Divina tam innumerabilibus intervallis à non esse recedit & ità excludit omnimodam Potentialitatem, ut directè cum illa pugnet, &c.

Rursus, pag. 308. Etiamsi Deum esse à se negativè duntaxat dicimus, tamen illius Fundamentum positivum assignari necesse est; scilicet Immensitatem perfectionis Divinæ, Radicem, Causam, seu Fundamentum esse dicimus quod Causam non habeat: Ità licèt non se ipse producat, tamen à sola Perfectionis exuperantia est quòd non producatur. *Additque,* quanquam Deus propriè à se non sit, tamen sibi debere,

quòd

quòd ab alio non sit, nec sit opis alienæ indigus, quatenus ab immensa suæ perfectionis exuperantia fit ut causam non postulet qua produceretur. *Et pag.* 309. Quod enim tam immensæ perfectionis est ut sibi tam immensam Essentiam dederit, (sic loqui fas sit) quanto magìs omnes alias quascunque perfectiones daret, quum nulla Attributa amplioris possunt esse perfectionis quàm sit immensa & inexhausta Dei Essentia, &c. *Additque pag.* 310. Quæ ratio licèt solito subtilior videatur, neque idcirco vocibus plenè exprimi possit, eam tamen nullus dubito attentiùs perpendenti solidam visum iri. *Et eâdem denique paginâ,* Quandoquidem igitur quicquid ad naturam Dei attinet, sive per modum Essentiæ sive per modum Attributi, à nulla causa dependeat, non video quo pacto sibi ipsi certum Perfectionis modulum potuit præscribere nisi etiam à seipso produceretur, *&c.*

Quæ quidem loca singula si attentiùs consideremus, diligentiúsque inter se comparemus, summa huc redit : Quòd Essentia Divina cùm omnibus numeris perfectissima sit, vel illimitatæ sive infinitæ perfectionis, quippe quæ à nulla re alia nec à seipsa quidem produci potest, immediatâ nudæ suæ ac solius Essentiæ vi ac perfectione, sine ulla causa productrice, necessariò existit. *Hoc nempe est quod tot verbis, quod tot sententiis, tam operosè támque copiosè in hoc capite inculcare velle videtur ; contrà ac fecit lib.* 1. *cap.* 5. *ubi ipsissimum illud argumentum convellere tantoperè conatus est.*

------------ Quantum mutatus ab illo
Hectore qui redit exuvias indutus Achillis !

Quàm dissimilis illi S. P. *qui in priori libro quasi debellatis prostratisque non solùm* Græcis, Platonicis *præsertim, sed &* Cartesianis *omnibus ipsóque demum,* Cartesianis *antiquiori, sanctissimo* Anselmo, *magnificentiâ plusquam Hectoreâ insultavit, ac nimis quàm splendidè in eos ac gloriosè triumphavit ; hîc verò mutatâ in melius sententiâ, quod ipsi animitùs congratulor, ultrò tanquam ipsâ tandem rei evidentiâ victus manus submittit, & nobili quodam & inopinato Enthusiasmo, lucidóque animi æstu ad eam veritatem rapitur, quam non modò refugisse antea sed subtilissimis quibusque Sophisticæ telis, longéque petitis argutiis conficere prorsus voluisse visus est & confodere.* Itâ scilicet solent magna Ingenia, malunt à seipsis quàm ab aliis doceri.

Intereà loci mihi perjucundum est Spectaculum, post tam acrem pugnam, infestáque acutissimi Ingenii spicula adversùs Platonicos, Cartesianos, *eruditissimum* Stillingfleetum multiplici coronâ longè dignissimum, *ac Reverendissimum Patrem* Anselmum *Mitrâ Episcopali* Cantuariensi *olim decoratum tam viriliter contorta, egregium hunc videre bellatorem arma tandem in se convertentem, & non solùm impugnantem seipsum strenuè sed & fœliciter expugnantem,*

(Ajacem quis enim potuit superare nisi Ajax ?)

& nobiscum omnibus planè consentientem ex infinita Divinæ Essentiæ perfectione illius existentiam posse demonstrari. *Adeò ut tandem solus vapulet cum suis* Thomistis *acutus ille nebulo qui salso isto dicterio solidum illud venerandi* Anselmi *argumentum tam inurbanè barbaréque irrisit, ipse in posterum ab omnibus verè acutis sagacibúsque Ingeniis irridendus & exsibilandus. Hic est hujus Tragicocomœdiæ exitus exoptatissimus miniméque Tragicus. Veritati jam in vado res est, Plaudite.*

Sect. 8. Atque tunc sex istiusmodi eum æquabunt, &c. *Hæc Assertio huic innititur Hypothesi, nempe, Cùm qualibet pars denominata sive aliquota Infiniti sit infinita, dari posse infinito infinitius, nè quis putet Spiritum sextuplo minoris virtutis quàm sit Deus, virtutem non habere infinitam. Est egregia hæc in re subtilitas, quam ante multos annos ventilavi in Poëmate cujus Inscriptio est,* Democritus Platonissans *sive* Mundorum Infinitudo. *Quò Lectorem remitto si Anglicè calleat.*

Sect. 9. Mentis potiùs est quàm ipsius Cogitationis: *hoc est, Cogitatio mentis, mentis potiùs est quàm sua.*

Sect. 10. Atque sic neuter quidem Deus foret, &c. *Quippe quòd Deus Ens est summè & absolutè perfectum, quale nullum Ens esse potest quod non omnia in se partim* formaliter *partim* effectivè *complectitur, ità ut quicquid sit perfectionis in Universo (quod* τὸ πᾶν *à Græcis appellatur) hoc est in toto Entium omnium realium complexu, & quoad* Genera *& quoad singula* Individua, *aut ipsum hoc Ens absolutè perfectum sit, aut saltem ab ipso profectum. Adeò ut æquè absonum esset fingere absolutissimum* τὸ πᾶν *quod res omnes & singulas singuláve Individua complectatur, & tamen interim agnoscere aliquid præter ipsum extrave ipsum esse, quàm Ens supponere* absolutè perfectum, *& tamen aliquid*

esse præter ipsum, nec dependens ab ipso. Aliud est esse Equum summè perfectum, vel Hominem omnibus numeris absolutum, aliud Ens summè absolutéque perfectum. *Nam istæ perfectiones sunt finitæ & limitatæ, ac proinde plures istiusmodi Equi Hominésve concipi possunt. Nec argutum istud responsum* Æsopi, *qui postquam mancipium proximum, venale astans, interroganti cuidam quid facere posset, audivisset jactitare, se posse omnia, ipse statim eidem interroganti quid is posset, respondebat se posse nihil, nihil enim reliquum esse quod ipse faceret, argutus, inquam, hic jocus locum heic habiturus non esset, quoniam tametsi specificæ perfectiones rerum finitarum repeti possunt, pluribúsque subjectis communicari, in Ente tamen summè & absolutè perfecto, nullâque restricto limitatione, Argutia profectò non esset sed solida argumentatio, si quis statim concluderet nihil reliquum esse quod ullum Ens aliud aut sit aut possit independenter ab hoc Ente summè & absolutè perfecto, quod quicquid est specierum Individuorúmve vel concipi potest, aut* formaliter *aut* effectivè *in se continet. Unde agnoscere quicquam independens ab ipso, apertissima est contradictio. Tam certò concluditur Unitas Divini Numinis ex illius Natura seu Idea.*

CAP. IX.

1. *Existentia Dei probata à Causa finali Ideæ Dei in animam humanam insitæ.* 2. *Istius argumenti evasio, supponendo omnia, talia fortuitò fieri qualia sunt.* 3. *Evasionem aut impossibilem esse aut* nudè possibilem, *ac nullius proinde momenti.* 4. *Nobis ei attendendum non esse quod* nudè possibile est, *sed quod naturales facultates determinent.* 5. *Rursus igitur urget causam* finalem *indelebilis Ideæ sive Imaginis Dei in Anima, à Similitudine vim illius illustrans.* 6. *Supposito quòd Deus existit, eum non aliter acturum fuisse nobiscum ad seipsum nobis patefaciendum quàm de facto nobiscum actum sit, quod igitur rursus probat eum existere.*

1. ATque hactenus quidem argumenta deduxi à *naturali Notione* sive *Idea Dei*, quatenus illud respicit cujus est *Idea* sive *Notio*. Periculum jam faciam, quam vim habere possit, quatenus Animas nostras respicit, *subjectum* utique illius in quo residet. Quæro igitur, Quis indelebilem hunc Dei characterem Animabus nostris indidit? Cur & in quem finem illic est?

2. Nolíque putare quæstionem sic eludi posse, dicendo, Contentos nos esse debere eo rerum statu in quo eas reperimus, nec in ullius rei causam *finalem* inquirere. Ex seipsis enim necessariò esse omnia qualia sunt, quorum Regimen & Constructio à nullo Sapientiæ Consiliíve Principio profecta est, sed unaquæque Substantia nunc est fuítque semper istius naturæ & capacitatis quam habere deprehenditur, utpote quæ Originem suam non aliunde duxerit quàm à seipsa. Omnésque illæ Mutationes ac varietates quam in Mundo conspicimus, non sunt nisi fructus æterni Conflictûs coordinatarum Causarum, enitentium quantum possunt, ad continuandas seipsas in præsenti statu quo sint constitutæ; cúmque sic mutuò aliæ in alias agant vicissímque patiantur, hinc rerum istæ varietates in Universo apparent, sed unaquæque particularis substantia cum suis Essentialibus proprietatibus à se originem duxit, & est independens ab ulla alia.

3. Ad hoc enim respondeo, Quòd summa totius hujus Hypotheseos, nihil ampliùs sit quàm mera *nudáve Possibilitas*, immò verò * si proprias facultates consulamus innatámque Dei Ideam, aperta *Impossibilitas*. Sed pone rem possibilem esse. Equidem *nuda* hæc *Possibilitas*, tam laxa est, tam invalida indeterminatáque consideratio, ut nullam vim habere debeat ad mentem huc vel illuc impellendam, quæ vel mediocrem rationis suæ usum adhuc retineat, non magìs sanè quàm languida spiracula soluti Aëris ad concutiendum Montem Turrémve aheneam. Nam si *nuda Possibilitas* Assensum Dissensúmve nostrum in rebus irretire debet, nè absurdissimæ quidem fabulæ apud *Æsopum* aut *Ovidium* fidem possumus abrogare, maximéve ridiculis Figmentis quæ excogitari possunt. Cujusmodi sunt, *Quòd Aristæ segetum, ventorum sibilos Aviúmque minuritiones audiunt. Quòd lapides in plateis dolore conteruntur dum onusta plaustra transeuntia eos premunt. Quòd Heliotropium oculum in Solem intendit eúmque revera videt, perinde atque cum eo circumvertitur. Quòd Juglandis nucleus, utpote qui cerebri signaturam habet, Imaginatione pollet atque Ratione.* Nemo, inquam, plenè hisce Ineptiis fidem abrogare potest, si *nuda Possibilitas* vel minimum momentum habeat, ad lances huc vel illuc impellendas. Nihil enim horum aliorúmque consimilium

milium millenorum, perfectam & palpabilem contradictionem implicat, ac proinde jus sibi vendicabunt, æstimandi *possibilia*.

4. Cæterùm, Nobis ei attendendum non est quod *simpliciter* sit *possibile*, sed ad quod naturales nostræ facultates nos dirigant ac determinent. Exempli causâ, Pone quæstionem esse, Utrùm lapides in plateis sensum habeant necne. Non debemus rem in medio relinquere tanquam dubiam, aut de qua utrolibet modo statui possit, ex eo quòd possibile sit, nec palpabilem implicet contradictionem, ut sensum habeant eúmque dolorificum; sed naturales debemus consulere facultates, dispicerèque quò illæ propendeant. Illæ verò planè controversiam determinant, monendo nos, quòd illud quod sensum habet, dolorísque capax est, motum habere debet progressivum quo se subducat ab eo quod noxium est & dolorificum; id quod fieri videmus in rebus omnibus, quæ vel mediocrem sensûs portionem nactæ sunt. Ipséque *Aristoteles*, qui tamen Divinum Numen haud usque adeò deperire visus est, frequenter hoc principium assumit, Ἡ φύσις οὐδὲν μάτην ποιεῖ, *Natura nihil facit frustrà.* Quæ Existentiæ Dei aut agnitio est, aut ad *rationales* nostras *facultates* provocatio. Et mihi quidem perinde est utra sit; habeo enim quod volo, utrocunque modo sit. Nam si ad naturales propriarum facultatum suggestiones provocemus, renunciabunt nobis proculdubio, quòd *Deus existit.*

5. Rursus igitur quæro, volóque responsum mihi dari semoto omni præjudicio, nullâque vi naturalibus nostris facultatibus illatâ, Quem in finem est indelebilis hæc *Imago Ideáve Dei* in nobis, si nullus omninò Deus sit in Universo? aut quis tam profundam illius characteris impressionem mentibus nostris obsignando indidit?

Si in vasto aliquo deserto iter facientes, ubi nullus Homo aut Domus nobis occurrisset, in pecorum armenta oviúmve greges fortè fortunâ incideremus, quorum corporibus certæ quædam Notæ Literæve inustæ essent; sine mora proculdubio concluderemus, hæc omnia aliquando venisse sub manus hominis alicujus qui suum Nomen ipsis impresserit. Atque equidem, quando Animabus nostris Notis adeò legibilibus Nomen vel potiùs naturam Ideámve Dei inscriptam videmus, annon puderet nos tam tardo aversóque animo esse, ab ejusmodi adeò consentaneam inferendo conclusionem? Certo certiùs, is, cujus character animabus nostris impressus est, hìc adfuit, atque ad hunc modum nos signavit, ut & nosmetipsi aliíque omnes dignoscant, ad quem pertineamus, Quòd *Is sit à quo facti simus non à nobis ipsis, quòd ejus populus simus, ejúsque pascui oves.* Atque omninò manifestum est ab *Idea* Dei, quæ *Omnipotentiam* in se includit, quòd à nullo alio præterquam ipso formari possumus, quemadmodum* suprà demonstravi. Ac proinde nulla præstabilior via erat, quam nostri signatio hâc suâ *Imagine*, quâ efficeret, ut nos ipsos agnoscamus illius esse, eúmque cultum & adorationem ei præstemus, quæ potenti nostro *Genitori* ac *Creatori* debentur, hoc est, *benefico nostro Deo.*

* Cap. 8. Sect. 7, 8, 9.

Quamobrem cùm omnia tam naturaliter facíléque unà concurrant eódemque conspirent, secundùm liberas naturalium nostrarum facultatum suggestiones, æquè perversa profectò & coacta res est Assensum hîc suspendere, ac siquis dubitet utrùm *Romanæ* istæ *Urnæ* ac *Numismata* (quorum suprà facta est mentio) è terra effossa, *Naturæ opera* sint an *Artificia Hominum.*

6. Cæterùm si adhuc hæreamus nec liberum dare possimus assensum huic dogmati, Quòd *Deus existit*, patiamur saltem paulisper tanquam verum supponi. Rogo igitur, supposito quòd Deus existit, ecquam mens humana excogitare possit rationem meliorem aut efficaciorem, quàm Deus hic adhibeat, quâ se tali Creaturæ, qualis homo est, talibúsque facultatibus præditæ, notum se faceret, quàm sit ea ipsa quam jam adhibuit? Cùm enim Deus *Spiritus* sit & infinitus, non potest seipsum unquam necessariò & adæquatè notum facere per ullam externis nostris sensibus comparentiam. Nam si manifestaret seipsum sub ullis externis figuris formísve, benevolentiam irámve portendentibus, terrorémve aut protectionem, facultates nostræ nos certos facere non possent, quòd hic Deus esset, & non particularis aliquis *Genius*, sive bonus sive malus: Et præterea tam præstinguentes terrificæque externæ molitiones nec Divinam Naturam decent nec humanæ Animæ conditioni conveniunt, cujus melioribus facultatibus magísque liberis Deus se immiscet, non vim nobis infert attonitósve reddit magìs crasso ac violento in infirmos nostros stupidósque sensus Incursu. Quid igitur reliquum est quàm ut seipsum *Homini* nostro *interno* manifestet? Et quænam, quæso, via excogitari potest aptior, quàm indelebilis hæc Impressio Ideæ sui ipsius quæ est (non quidem *Divina vita* ac *sensus*, illud enim longè sublimius est præmium, eis paratum qui capere possunt, sed) naturalis Repræsentatio Divini Numinis, Notióque illius *Essentiæ*, quâ Anima humana non aliter eum concipit, quàm quòd sit

Æternus

Æternus Spiritus, Infinitus Bonitate, Omnipotens, Omniscius & *necessariò à seipso existens?* Hoc verò in nobis jam factum esse, quemadmodum plenè demonstravi, deprehendimus. Quamobrem cùm omni ex parte ità nobiscum actum sit, *ac si Deus existeret,* nec ulla facultas quicquam afferre possit in contrarium, quid obsecro obstat, quin continuò concludamus, *Deum reverâ existere?*

SCHOLIA

In CAP. IX. SECT. 3.

SI propriás facultates consulamus, innatámque Dei Ideam, aperta Impossibilitas, &c. *Idea enim Dei sive Entis summè & absolutè perfecti planè arguit illius Existentiam. Ejúsque existentia tollit prorsus aut prævertit existentiam ullius rei quæ ab ipso tanquam rerum omnium origine non dependeat.*

CAP. X.

1. *Affectiones aliæ variæ sive Proprietates in Anima humana quæ Dei Existentiam arguunt;* 2. *Ut naturalis* Conscientia, 3. *Pia Spes seu Fiducia de rerum successu, ex justis transactionibus cum Hominibus.* 4. *Responsum ad Objectionem, Quòd quidam hisce Divinis sensibus sint penitùs destituti.* 5. *Universalitatem* cultûs religiosi *probare, quòd Notitia existentiæ Dei sit à Lumine Naturæ.* 6. *Responsum ad Objectionem, Quòd nempe generalis hæc agnitio Existentiæ Dei, esse possit universalis tantùm Traditio.* 7. *Alteri respondetur Objectioni,* viz. *Quòd ab omnibus Nationibus receptum est posse nihilominus esse falsum.* 8. *Objectio sumpta à generali falsitate ac perversitate Religionum apud Gentes. Primum Responsum per modum Apologiæ.* 9. *Secundum Responsum, quod supponit Religiones Gentium, quantum voles, depravatas.* 10. *Ulterior Objectio à longa duratione harum falsarum Religionum & desperatione unquam ex eis emergendi, cum brevi Responso.*

1. HActenus argumentati sumus pro Existentia Divini Numinis à naturali *Idea* Dei, inseparabiliter & immutabiliter residentis in Anima Humana. Sunt etiam alia Argumenta, quæ ab istiusmodi affectionibus deduci possunt, quæ Naturæ humanæ quàm arctissimè adhærent; Talísque est *naturalis Conscientiæ morsus,* Timórque & inquietudo animi etiam ob istiusmodi Admissa quæ ab humanis legibus non puniantur: ut & *Spes naturalis* de prospero successu in eis rebus peragendis quas probas esse judicaverimus atque justas; & postremò *Religiosa Veneratio Divinúsque cultus:* Qui omnes fructus sunt qui facilè suâque quasi sponte ex humana Natura germinant. Et si rectè eos interpretari nôrimus, omnes nobis subindicant, *Deum existere.*

2. Et primùm, de *Naturali Conscientia* manifestum est, quòd timor sit & consternatio animi ex præsagitione alicujus mali orta quod Homini præter ordinarium Naturæ cursum usitatósve rerum casus evenire possit, quòd in hac vel illa re perperàm se gesserit. Non quòd quicquam quod supernaturale est aut absolutè extraordinarium, necessariò ipsi sit eventurum; sed quòd ordinariæ saltem *Calamitates* ac *Infortunia,* quæ hominibus accidunt, dirigenda sint in ipsum aliquo tempore & contorquenda, quòd hoc vel illud facinus commiserit contra suam conscientiam. Et sanè homines naturaliter in gravi aliquo *Infortunio,* ingenti *Tempestate* in Mari, horrendóve in Terra *Tonitruo,* (quanquam hæc à naturalibus planè causis sint) in seipsos descendunt, & se suásque excutiunt actiones, & terrore corripiuntur, manéntve imperterriti, prout seipsos aut damnant aut absolvunt in propriis suis conscientiis. Atque hinc est illud magnificum justi hominis Elogium apud Poëtam,

Nec fulminantis magna Jovis manus.

Quòd non terretur ad jaculatum Tonitrui & fulminis à cœlo intonantis. Metus verò hic quòd unus præ reliquis percutiendus sit, aut hoc tempore potiùs quàm alio, ob id

id ipsum, quòd aliquod facinus perpetraverit, naturalis agnitio est, has res à sapiente aliquo Principio gubernari ac dirigi, Quod idem est atque agnoscere, *esse Deum*. Nec quicquam momenti habet quod quidam hîc objiciunt; Nautas scilicet Diris & Dejerationibus tum maximè perstrepere, cùm Tempestas maximè ingruit; Ex eo enim fit quòd assuefactio istiusmodi periculis periculi sensum eis ademit, non autem sensum Dei.

3. Illud etiam humanæ naturæ valdè consentaneum est, ut is qui Dictata suæ Conscientiæ sincerè sequitur, *bonâ spe* abundet multâque tranquillitate & securitate quòd omnia domi forísque ipsi prosperè sint successura, quanquam illius actiones sincerive animi motus in Naturam nihil agant Mundíve cursum atque ordinem quo ullo modo immutentur: Quamobrem supponit Principium aliquod superintendens Naturæ ac materiali Mundi Fabricæ quod rebus sic prospicit, ut nihil eventurum sit quod non consistat cum prosperitate ac fœlicitate eorum hominum qui honestatem colunt bonámque conscientiam. Et si res ipsis secundùm suam expectationem non succedunt in *hac vita*, id naturaliter aditum aperit ad fidem *vitæ futuræ*.

4. Neque certè illud vim hujus argumenti quicquam enervat; quòd aliqui homines sensum discriminis bonum inter atque malum perdiderint; si qui sunt, qui adeò usque degeneraverint. Sed supponamus, Hic quidem homo monstrum est, & ut suspicor, suapte operâ sic factus. Hoc verò nihilo magìs obest causæ quam ego defendo, qui à *naturali* constitutione Hominis, Dei existentiam arguo, quàm si, quòd *Democritus* oculos sibi eruerit, alii nati sint cæci, alii oculorum usum ex nimiis compotationibus amiserint, nec videre possint, idcirco concluderes, nec lumen esse nec colores in rerum natura, quippe, si essent, tum unusquisque eos visurus esset; sed *Democritus* cum nonnullis aliis eos non vident. Verùm in promptu ratio est, vis illata est *naturalibus* eorum *facultatibus*, visúmque sibi ipsis ademerunt.

Quamobrem ex *naturali Conscientia* in homine, quæ in *Spem Metúmque* eum conjicit *Boni* & *Mali*, à rebus quas fecerit aut omiserit, quanquam istæ actiones & omissiones nihil contribuunt ad mutandum Naturæ cursum statúmve rerum Mundanarum, concludo, *Intelligens* aliquod esse *Principium* super universam Naturam, quod Actiones humanas observat, hoc est, *Deum esse*; alioquin hæc naturalis facultas, falsa foret ac frustranea.

5. Jam verò quod ad *Adorationem* attinet *cultúmve Religiosum*, æquè universalis est atque Genus humanum, cùm nulla sub cœlo Gens sit quæ non alicui rei Divinum cultum præstat, & per eam Deo, ut illi quidem arbitrantur. Quamobrem secundùm ordinarium Naturæ lumen quod omnibus hominibus inest, *Deus existit*.

6. Nec eludi potest hujus argumenti vis, dicendo, quòd *universalis* tantùm *Traditio* est, quæ ex omni ætatum memoria per Gentes Orbis terrarum sit disseminata: Nam si ità esset (quod tamen nequaquam probari potest) ex eo quòd universaliter recepta sit, manifestum est, ex lumine Naturæ esse, quòd quis agnoscit esse Deum. Etenim quod omnes tanquam verum admittunt, quamvis ab alio aliquo proponatur, existimandum est proculdubio verum, etiam secundùm lumen Naturæ. Quemadmodum aliquot centenæ Demonstrationes Geometricæ quæ primùm Inventa unius alicujus hominis fuerint aut saltem paucissimorum, habitæ sunt per omnia sæcula ac loca pro indubiè veris secundùm lumen Naturæ, etiam apud eos qui ipsas tantùm edocti essent, neutiquam verò suopte Marte invenissent. Et sufficit sanè ad rem constituendam veram secundùm lumen Naturæ, quòd nemo, postquam quod propositum sit ejúsque rationes (si primo intuitu manifestum non sit sed rationibus indigeat) perceperit, unquam dubitaturus sit pro vero illud agnoscere. Ac proinde, si ullæ Nationes essent, quæ notitiâ Dei destituerentur, quemadmodum fortean Rudimentis Geometriæ destitui possunt, modò admissuræ sint cognitionem hujus perinde atque alterius, post debitam commodámque explicationem, Agnitio quidem Dei secundùm *lumen Naturæ* perinde dicenda est, atque scientia Geometrica, quam sic recipiunt.

7. Quòd si hîc objiciatur, Rem universaliter recipi posse ab omnibus Nationibus, & tamen tantum abesse ut vera sit secundùm lumen Naturæ, ut nullatenus quidem sit vera; ut exempli causâ, Quòd Sol moveatur circa Terram, Terráque quiescat, tanquam fixum Centrum Universi, quòd Astronomorum præstantissimi, ac profundissimi Philosophorum falsum esse pronunciant: Respondeo, Quòd Terra aliquo sensu quiescit, nempe si per motum intelligas corporis translationem è vicinitate aliorum corporum. Sed ponamus non quiescere, Hoc causam nostram minimè attingit. Hoc enim non est nisi justa Rationis victoria contra generalia sensûs præjudicia. Et nemo est qui non agnoscat Rationem Sensûs Impressiones jure posse corrigere. Quod

|| *Vide Lucret. de Natura rerum, lib. 5. & Diog. Laert. Vitam Epicuri.*

ni esset, cum || *Epicuro & Lucretio* admittere deberemus Solem Lunámque cribro haud esse latiores, Stellarúmque corpora majora non esse ordinariâ candelæ flammulâ. Hîc igitur vides digladiationem esse facultatum inter se, fortiorémque palmam reportare. Nulla verò facultas est quam prætendas digladiari cum *judicio Rationis* ac naturali *Sagacitate*, quæ tam facilè concludunt aut præsagiunt *Deum esse*. Quamobrem illud meritò pro vero haberi debet, secundùm Lumen Naturæ, quod universaliter ab Hominibus receptum est, quâcunque Facultate receperint, dum nulla interim Facultas comparet, quæ pro testimonio quicquam dictura sit in contrarium. Atque hujusmodi quidem est universalis agnitio quòd *Deus existit*.

8. Nec certè multò plus ad rem faceret, si regereres, Quòd tametsi cultus Religiosus exercetur quidem apud omnes Gentes, per totum terrarum orbem, * colunt tamen quamplùrimæ tantùm Truncos Lapidésque, aut specialem aliquam Naturæ partem, Solem putà, Lunam, aut Stellas. Respondeo enim, Primò, Admodum difficile esse probatu eos ullam colere Imaginem Statuámve sine respectu ad *Spiritum* saltem aliquem si non ad *omnipotentem Deum*. Unde hoc saltem hinc lucraturi sumus, Esse utique in Universo magìs subtiles aliquas & immateriales substantias quæ rebus humanis aliquo modo se immiscent. Atque hoc quidem tardo *Atheo* perinde durum est & absonum, atque credere esse *Deum*.

Et quantùm ad *Adorationem* illam quam nonnulli eorum Soli Lunæque exhibent, equidem mihi persuadere non possum, eam ipsis exhibitam fuisse tanquam corporibus merè inanimatis; sed existimata fuisse *Essentiarum* quarundam *Intellectualium* habitacula; quemadmodum versus ille nobis planè innuit:

Ἠέλιός θ᾽ ὃς πάντ᾽ ἐφορᾷ καὶ πάντ᾽ ἐπακούει,

Sol qui audit & videt omnia. Atque hoc quidem quàm proximè accedit ad veram Dei Notionem.

9. Cæterùm qualiscunque fuerit universalis hic cultus religiosus, quàm voles absurdus & ridiculus, tamen non potest quin magnam profectò vim ac momentum habeat ad demonstrandam *Dei existentiam*. Nullæ enim in rebus facultates sunt quæ non Objectum suum habeant in rerum natura. Ut sunt putà, Cibus perinde atque Os & Ventriculus, Soni perinde atque Auditus, Colores perinde atque Visus, & Pericula perinde atque Metus, & similia. Atque sic profectò pari ratione *Deus* esse debet perinde atque naturalis propensio in hominibus ad *cultum Religiosum*, cùm Deus solus proprium sit illius Objectum.

Nec argumenti hujus vim quicquam minuit, quòd hæc, quæ tam altas radices in homine agit, Religionis proprietas, ut perdi nequaquam possit aut aboleri, modis tam ineptis absurdísque in humano genere se prodat.

Nam ut pedum Canis in somno alterna motitatio, ac si præda aliqua ipsi ante oculos versaretur, & Agnelli incursatio antequam aut cornua habeat aut hostes quos impetat, in rerum natura non essent, nisi Lepus esset quem Canis aliquando prosequi posset, cornutúsque hostis, quem demum Agnus in Arietem adultus cornubus impeteret: ità nec tam universalis cultûs Religiosi usus in orbe esset, quantumlibet ineptè stolidéque præstetur, nisi reverà *debitum* hujus *Cultûs Objectum* esset capacitásque in homine ritè illum præstandi, quod fieri non posset nisi esset *Deus*.

Sed ut fateamur quod res est, Anima humana in temulenta hac & somniculosa conditione in qua constituta est, in corpore dormit, & somniantis instar Lecti-postes alloquitur, Cervical amplectitur loco Amasii, aut Statuas procidit, cùm æternum invisibilémque Deum adorare debeat, precésque fundit Truncis ac Lapidibus, cùm eum alloqui teneatur, qui verbo suo creavit universa.

10. At verò urgebis, Agnellum tandem habiturum esse & arma & hostem quîcum congrediatur, Canémque somniantem & habuisse olim, & rursus habiturum esse realem in conspectu prædam; & similiter eum qui in somno sermocinatur, vigilantem aliquando cùm hominibus sermonem contulisse, idémque iterum facturum esse: sed integras Gentes per multas seculorum successiones * valdè stupidos fuisse Idololatras & ad hunc usque diem tales manere. Cæterùm respondeo, quòd hoc de altero magno Mysterio potiùs nos monet quàm præsens Argumentum quoquam modo enervat, grandémve obscurat veritatem pro qua contendimus. Hoc enim planè insinuat humanum genus in statu esse lapso haud absimile illi qui correptus sit Epilepsiâ, cujus membra vi convulsionis admodum incompositè distortéque moventur; novimus tamen quòd is, qui in præsens membra corporis tam inconditè & fortuitò agitat, musculorum usum antea temperabat ad decorum exercitium progressivæ suæ facultatis, quódque Paroxysmo soluto ac dissipato, idem sit facturus.

Hoc

Hoc igitur potiùs supponit misellas has Animas barbaras, olim veram Dei ejúsque Cultûs notitiam habuisse, & arcanâ aliquâ Providentiâ ad eam rursus restitui posse, quàm propensionem hanc ad *Cultum Religiosum*, quæ tam conspicuè in eis apparet, omninò esse frustraneam: Qualis tamen foret tum in ipsis tum in reliquis omnibus, si nullus esset *Deus.*

SCHOLIA

In Cap. X. Sect. 8.

Colunt tamen quamplurimæ tantùm truncos lapidésque, &c. *Id certè haud usque adeò verum est, plerasque gentes notitiâ unius summi Dei cœli terræque Creatoris caruisse. Quinimò, plerasque omnes, si non universas, unum Deum Patrem omnium agnovisse duo eruditissimi viri,* Radulphus Cudworthius *&* Edvardus Stillingfleetus, *in nuperis suis Tractatibus solidè & copiosè demonstraverunt.*

Sect. 10. Valdè stupidos fuisse Idololatras, &c. *Equidem id negari non potest. Nihil tamen obstat quo minùs unius summi Dei à quo omnia sint, notitiam retinuerint, quemadmodum duo suprà dicti viri celeberrimi cumulatè ostenderunt in dictis Tractatibus.*

CAP. XI.

1. *Utilissima inquisitio in naturam Animæ humanæ.* 2. *Animam non esse meram Corporis modificationem, cùm corpus incapax sit talium operationem quæ vulgò Animæ attribuuntur; ut sunt* Motus Spontaneus, Animadversio, Memoria, Ratio. 3. *Spiritus incapaces esse* Memoriæ *& consequenter* Rationis, Animadversionis *&* Movendi corpus. 4. Cerebrum *Principium* motûs spontanei *esse non posse, cùm nec musculos habeat nec sensum.* 5. Phantasiam, Rationem *&* Animadversionem *nec in poro ullo nec in ulla speciali* Cerebri *parte residere, nec integrum* Cerebrum *in hunc vel illum conceptum figurari, nec singulas illius particulas.* 6. *Figurationem unius partis* Cerebri *in reliquas non reflecti, demonstratum à situ rerum.* 7. Cerebrum *non habere sensum demonstratum porrò ab Experimentis Anatomicis.* 8. *Quàm ridiculum sit Operationes Animæ attribuere* Conario. 9. *Conclusio, Quòd impetus* spontanei motûs *nec ab* Animalibus Spiritibus *fit, nec à* Cerebro. 10. *Animam non esse Substantiam corpoream ab Animalibus Spiritibus & Corpore distinctam;* 11. *Ac proinde Substantiam esse incorpoream.* 12. *Essentiæ Animæ detectio quanto usui sit ad faciliorem conceptionem Naturæ Dei.* 13. *Quòdque Æterna Mens esse possit, quæ & intellectum habeat & vim movendi Materiam Universi.*

1. Omnes istas magis obvias humanæ Animæ facultates quæ naturaliter ad detegendam *Divini Numinis Existentiam* tendunt, jam expedivimus. Breviter nunc, antequàm à nobis ipsis solvimus & in vastum Externorum *Phænomenôn Naturæ* Oceanum deducimur, consideremus paulisper *Essentiam ipsius Animæ,* qualis sit, meráne corporis *Modificatio,* an *substantia* ab eo distincta; & tum demum Corporeáne an Incorporea. Etenim hac re ritè explicatâ, convincemur fortean, de *Spirituali Substantia* realiter distincta à *Materia.* Quod qui semel agnoverit, faciliùs animum inducturus est ut credat esse Deum.

2. Primùm igitur, si dicamus Animam meram esse *corporis Modificationem,* Anima tunc nihil aliud erit quàm una universalis corporis facultas, aut multæ facultates simul conjunctæ, illæque operationes quæ vulgò attribuuntur Animæ, necessariò attribuendæ sunt Corpori. Quæro igitur quid sit in Corpore cui *Motum spontaneum* attribuere velis? intelligo, Facultatem in nobis movendi sistendive plerasque corporis partes, ut manum putà, minimúmve digitum. Si dixeris nihil esse aliud quàm immissionem Spirituum in certos quosdam musculos, perlubenter rescire velim quid hos Spiritus immittat adeóque accuratè eos dirigat? Ipsíne, an *Cerebrum,* an specialis illa Cerebri pars quam *Conarion* appellitant *Glandulámve Pinealem?* Quicquid sit quod ad hunc modum eos immittit & dirigit, *Animadversionem* habere oportet, & quod Animadversionem habet, idem etiam habere oportet *Memoriam* ac *Rationem:*

Jam pervellem rescire an ipsi Spiritus capaces sint *Animadversionis*, *Memoriæ* ac *Rationis*; videtur enim omninò impossibile. Nam *Spiritus* hi *Animales* nihil aliud sunt quàm materia admodum tenuis & liquida, cujus natura in hoc consistit, quòd omnes particulæ in motu sint, solutæque aliæ ab aliis ultrò citróque discurrant ludántque ad mensuram modúmque agitationis quæ sit in ipsis.

3. Quæro igitur nunc, quænam ex multis istis particulis solutè aliis inter alias motis *Animadversionem* in se habet? Si dixeris omnes simul sumptas habere, Eum ipsum appello qui sic responderit, quàm veri dissimile sit ut illud *Animadversionem* habeat quod adeò Memoriæ prorsus incapax est, & consequenter *Rationis*. Est enim conceptu æquè impossibile ut *Memoria* tali subjecto competat, atque ut quis Characteres permanentes aquæ rapidæ ventóve inscribat.

4. Si *Cerebrum* dixeris hosce Spiritus immittere & dirigere, Quomodo, quæso, id aut seipsum aut aliud movere potest, quod nullos habet musculos? Præterea *Anatomici* narrant, tametsi *Cerebrum* instrumentum sit sensûs, ipsum tamen ex se nullo gaudere sensu. Quomodo igitur id quod nullum habet sensum, tam spontaneè & arbitrariè potest *animales Spiritus* in quamlibet corporis partem dirigere? quippe quæ actio est, quæ determinatum sensum & perceptionem requirit. Cæterùm Anatomici concludant ut volent, spero me tantùm non demonstraturum *Cerebrum* non habere sensum. Eadem enim Res in nobis quæ sensum habet, habet etiam *Animadversionem*, & quod Animadversionem habet in nobis, habet etiam facultatem liberæ atque arbitrariæ *Imaginationis* & *Rationis*.

5. Consideremus jam naturam *Cerebri* & dispiciamus an fieri possit, ut illæ operationes & facultates tali subjecto competant. Equidem si rectè examinemus laxum hoc *alburnum* vel *medullam* potiùs in capite humano, nec sensus quidem nec intellectus quicquam in hac substantia deprehendere potest, quod tam nobiles operationes quàm sit Imaginatio libera, sagáxque Rationis collectio, magìs sibi vendicet, quàm quod cernere possumus in libo sebaceo, cyathóve lactis coagulati. Nam tenera hæc pulpa quæ intra Cranium sic convoluta est, corpus omninò est spongiosum & porosum, nec *animalibus Spiritibus* tantùm pervium sed & crassiori succo ac liquori, alioqui commodè nutriri non posset, saltem non adeò molle ac madidum, ut intellectum ineptum ad suas operationes stupidúmque reddat, ex luxu & ebrietate evadere.

Jam igitur quæro, In molli hac substantia quam *Cerebrum* appellamus, (cujus mollities ipsum aliquo modo liquidum esse planè indicat, ut & liquiditas distinctos solutarum partium motus) qua in parte illius, *Imaginatio*, *Ratio*, & *Animadversio* resideant? In laxa hac consistentia quæ ad modum Retis in aqua, in cumulum jacet, quo in nodo, qua in macula aut intervallo illius, facultas hæc liberæ *Imaginationis* erectæque *Rationis* habitat? Credo equidem pudere, ullam unam assignare partem.

Quòd si dixeris, in universis simul, necesse erit porrò affirmare integrum *Cerebrum* in hanc vel illam Repræsentationem configurari. Quod *Memoriam* cancellaturum esset, effecturúmque ut nullum spacium relinqueretur ullis Notis distinctis locísque, quibus variæ rerum Species illìc repræsententur.

Verùm si dicturus sis, facultatem hanc *Animadversionis* & *Imaginationis* singulis *Cerebri* partibus inesse, meminisse oportet *Cerebrum* esse aliquo modo corpus liquidum, debemúsque inquirere quomodo solutæ hæ partes, distinctas *Animadversiones* & *Notiones* intelligere possint aliæ aliarum: Quod quidem si possent, (quod tamen conceptu valdè est difficile) posséntque indè aliquid ad immittendos dirigendósque *Animales Spiritus* in certas corporis partes, notandum est, ità fieri oportere (ex mutua voluntatum notitia) ac si conjuncto roboris nixu eódem contenderent. Quemadmodum fit quando multi homines simul, signo dato, corpus aliquod grande ac ponderosum quod vis singulorum separatim movere nequeat, conjunctis viribus levant trahúntve. Hoc verò esset singulas *Cerebri* Particulas tot Personas individuas fingere, Id quod risum potiùs meretur, quàm vel minimam apud quosvis mentis satìs compotes, fidem.

6. Præterea, Quî fit ut multæ hæ Animadversiones, nobis una tantùm videatur, cùm Mens nostra hæ ipsæ sint, quemdadmodum supponitur? Vel potiùs, si Figuratio unius partis *Cerebri* reliquis communicetur, cur non idem Objectum videtur situm & ante nos & pone nos, suprà & infrà, ad dextram & sinistram, & ad omnem partem prout Objecti impressio in omnes Cerebri partes reflectitur? Nobis verò cùm *unica* appareat *Animadversio* nec nisi *unus* rerum *situs*, argumento est satìs valido unicam esse; aut si plures sint, partes alias aliis, eas mutuò non communicare, ac proinde nullum istiusmodi nixum conjunctum esse posse ad eundem scopum. Unde manifestum

stum est, *Cerebrum Animales Spiritus* immittere & dirigere non posse in quas corporis partes ipsi libuerit.

7. Porrò, *Cerebrum* non habere sensum, atque ideo nec ullum *motum spontaneum Spiritibus animalibus* imprimere posse, non leve certè argumentum est, quòd quidam dissecti reperti sunt sine *Cerebro*. Et *Fontanus* de puero narrat *Amsterodamensi*, quòd loco *Cerebri*, nihil in capite præter Aquam limpidam habebat: Cerebrúmque communiter in aqueam consistentiam dissolvitur. Quod optimè cum eo quod suprà tradidimus, convenit. Jam æquum quemlibet Judicem appello, quàm verisimile sit, ut liquidæ hæ particulæ illius naturæ & facultatis reperiantur, ut erigendo & compingendo se simul, ad temporis momentum ità enitantur, ut conjunctâ virium contentione *Spiritus* in hanc vel illam determinatam corporis partem ablegare valeant. Hujusce verò rei absurditatem satìs suprà insinuavimus.

Postremò, *Nervi*, Medullam ipsorum intelligo, quæ ejusdem substantiæ est cum Cerebro, nullum habent sensum, quemadmodum demonstrari potest à *Catalepsi* vel *Catocho*. Sed nolo argumenta accumulare in re tam perspicua.

8. Quantum ad pusillam istam attinet & erectam, ac si Obeliscum deglutiisset, *Cerebri* portiunculam, quam *Conarion* vocant, ut hæc ea ipsa substantia esset, cujus naturalis facultas sit seipsam movere suísque motibus ac nutibus *Spirituum cursum* in hanc vel illam corporis partem determinare, mihi profectò non minùs fatuum ac fabulosum videtur quàm historiola de isto qui ex inclinato in hanc vel illam capitis partem pileo, ventum mutare novisse dicitur.

Equidem si audiretis magnificas illas fabulas quæ de parvo hoc latitante narrantur Boleto; ut non solùm audit vidétque, sed imaginatur, ratiocinatur, totíque corporis fabricæ magìs dextrè quàm puer Indus Elephanti, imperat regítque, quàm acutus Dialecticus, subtilis Geometra, prudens Politicus, peritus Medicus, profundúsque Philosophus sit; & tum postea dissecando, hunc Miraculorum Operatorem nihil ampliùs esse quàm misellum quendam ac contemptibilem Nodum sive Tuberculum deprehenderitis, ex tenui membrana pauxillóque materiæ pulposæ consistens, ejusdem ferè naturæ cum reliquo cerebro;

Spectatum admissi risum teneatis amici?

Annon citiùs commentum irrisuri essetis, quàm idem confutaturi! Et certè mihi meliori jure irridere licet, quippe qui jam ipsum, in eis quæ suprà disserui de reliquo cerebro, confutavi.

9. Concludere igitur minimè dubitabo, impressionem *Spontanei motûs* nec ab *Animalibus Spiritibus* esse nec à *Cerebro*, ac proinde illas operationes quæ vulgò attribuuntur Animæ, reverà nulli corporis parti competere posse; & ex consequenti Animam non esse meram *Corporis Modificationem*, sed *Substantiam* ab eo distinctam.

10. Jam verò restat inquirendum, an Substantia hæc, ab eo quod communiter corpus vocamus, distincta, ipsa etiam sit substantia *Corporea*, an verò *Incorporea*. Si dixeris *Corpoream* esse *Substantiam*, nihil aliud intelligere potes quàm Materiam magìs subtilem atque tenuem, quàm sint ipsi *Spiritus Animales* & cum eisdem mixtam, & per vasa porósque corporis disseminatam. Neque enim esse potest Dimensionum Penetratio. Sed nullis novis opus est argumentis ad ineptum hoc Commentum confutandum. Nam quæ de Spiritibus Animalibus suprà diximus, admodum facilè aptéque præsenti causæ applicari possunt. Et sufficiat quidem me istud monuisse, ut ab eisdem rebus rursum repetendis sic possim liberari.

11. Restat igitur ut concludamus, illud quod *motum Spontaneum* corpori imprimit, aut magìs immediatè *Spiritibus Animalibus*, illud quod *imaginatur*, *recordatur*, & *ratiocinatur*, *Immaterialem* esse *Substantiam* à corpore distinctam, quæ *Spiritibus animalibus Cerebróque* tanquam Instrumentis ad suas operationes utitur. Atque sic Notione propriâ & significatione *Spiritum* invenimus, qui manifestò has facultates in se habet; potest & *intelligere*, & *Corpoream Materiam movere*.

12. Atque nunc quidem hæc quam reportavimus palma, ad Institutum nostrum magni reperietur momenti. Observatu enim hîc obvium est, Animam humanam esse quasi ἄγαλμα Θεοῦ, *Statuam Divini Numinis* compendiariam, & *Substantiam* illius, quasi *solidam Effigiem Dei*. Ac proinde quemadmodum substantiam motúmque immensorum Cœlorum facilè in Sphæra parva Globóve consideramus; ità pari quidem facilitate naturam *Omnipotentis* in parva hac Dei Imaguncula, Anima humana, contemplamur, in infinitum illud extendentes quod in nobis ipsis observamus, quando referimus ad Deum; sicut istos Circulos quos in Globo intuemur, infinito ferè majores fingimus dum in ipsis Cœlis eos descriptos imaginamur.

13. Quam-

13. Quamobrem cùm certò persuasi simus, *Spiritualem* in nobis ipsis esse *Substantiam* in qua hæ ambæ Proprietates resident, *Intelligendi* scilicet & *Movendi Materiam* corpoream, mentes modò nostras ità laxare velimus ut concipiamus quàm distinctè possumus, *Substantiam Spiritualem* quæ movere valet & actuare omnem omninò materiam per quantacunque spacia extensam, ídque quacunqe ratione modóve quo ipsi placuerit, quæque notitiam habet non solùm hujus vel illius rei particularis, sed distinctam plenámque cognitionem rerum omnium, & habebimus profectò competentem *Notionem* naturæ *Æterni* atque *Invisibilis Dei*, qui animæ humanæ instar sub sensus quidem non cadit, sed ubique sic operatur ut Præsentia ejus facilè colligi possit, ex eis rebus quæ externis nostris sensibus patescunt.

ANTIDOTUS

ANTIDOTUS Adversùs ATHEISMUM.

LIBRI SECUNDI

CAP. I.

1. Phænomena *externæ Naturæ magìs generalia* Existentiam *Dei arguere.* 2. *Materiam, si à se moveatur, vel in hæc* Phænomena *se formare non posse*: 3. *Multòque minùs si ex se quiescat.* 4. *Materiam tametsi partim se moveret, partim ex se quiesceret, producere non posse aut* Solem *aut* Stellas, *eâ figurâ quâ reperiuntur.* 5. *Leges* Motûs Telluris *non contingentes esse sive fortuitos.* 6. *Divinam esse Providentiam quæ saltem* approbat, *si non* dirigit, *omnes Materiæ motus. Cum adjectâ Ratione, cur permittat Motûs Materiæ* merè Mechanici *effecta valere ubique quousque possint.*

1. Postrema rerum earum quibus immoratus sum, Natura erat humanæ Animæ specifica, ut sit substantia immaterialis duabus illis eximiis facultatibus *Intelligendi, materiámque* corpoream *movendi* prædita. Quam veritatem tam sedulò in eum finem enucleavi, ut postquam tales motus rerúmque formationes in Materia Universi longè latéque extensa detexerimus, quæ *Sapientiam* ac *Providentiam* implicent, faciliùs animum inducere possimus ad agnoscendum æternam illam *Spiritualem Essentiam*, quæ cœlum terrámque fabricavit, Authórque est atque opifex rerum omnium tam Visibilium quàm Invisibilium.

Quamobrem cùm tam pulchrè ad iter simus instructi, pervellem equidem *Atheum* mecum in navem conscendere, & solventem à *Particulari* hac internæ nostræ Naturæ speculatione, in vastum quod dixi externorum *Phænomenôn Universalis Naturæ* Oceanum cursum tendere, aut deambulare mecum paulisper in hoc lato externi Mundi Theatro, diligentérque animum intendere multis istis maximéque manifestis signis & indiciis in *externa* hac rerum fabrica, quæ ipsi ostensurus sim, quæ naturaliter nobis significant, *quòd sit Deus.*

Et jam, primò, ut ab eo quod generalissimum est exordium sumamus, dico *Phænomena Diei* & *Noctis*, *Hyemis* & *Æstatis*, *Veris* atque *Messis*, Rationem *Ortûs* & *Occasûs Solis*, *Lunæ* atque *Syderum*, omnia hæc nobis signa esse atque indicamenta, *quòd sit Deus*: hoc est, res ità esse comparatas, ut naturaliter innuant principium *Sapientiæ* & *Consilii* in earum Authore. Et certè si talis sit externæ Naturæ *Author*, est proculdubio *Deus.*

2. Verùm hîc respondebis, merum *universalis Materiæ motum* tandem ipsam in istas magìs rudes ac generales Naturæ delineationes quæ in circuitibus *Solis, Lunæ* ac *Stellarum*, eorúmque generalibus fructibus & effectis observantur, esse attriturum. Quòd si mens cujuspiam eò audaciæ proruperit, ut tale quicquam apud seipsum statuat, facultates suas examinet, quid ipsæ naturaliter de motu materiæ concipiant. Atque equidem ‖ magnus ille *Mechanicæ Hypotheseos* Magister nec supponit nec admittit

‖ *Vide Cartes. Princip. Philos. Part. 2. Artic. 22, 23.*

tit ullam specificam in *Universali* hac *Materia* Differentiam, ex qua externa hujus Mundi Fabrica originem duxerit. Nec alius quisquam, opinor, facilè imaginaturus est, quin omnis *Materia* Mundi *naturalis*, unius generis sit, quantùm ad ipsam substantiam ejus sive Essentiam.

Jam igitur quæro, de hac *universali Materia uniformi, Motúsne* an *Quies* ad eam naturaliter pertineat? Si Motus, cùm uniformis supponatur, eodem modo moveri debet in unaquaque parte, minimáve ejus particula quæ fingi potest. Etenim, cùm motus hic naturalis & essentialis sit Materiæ, idem consimilisve in ea est ubique, ac proinde unamquamque illius Atomum, ad tenuitatem quantam potest maximam dissolvit, adeò ut singulæ Particulæ consimiles sint consimiliterque motæ: Et propterea cùm nulla omninò sit prævalentia in ulla una Atomo præ reliquis in magnitudine aut motu, manifestum est universalem hanc Materiam, cui motus adeò essentialis est atque intrinsecus, inefficacem fore ad ullam producendam *varietatem Apparentiarum* in Natura, atque sic nec *Soles*, nec *Stellas*, nec *Terras*, nec *Vortices* ex hac infinitè tenui sterilíque Materia nasci unquam posse, quam sic æternùm manere oporteret à sensibus nostris imperceptam, licèt sensus nostri decies millies millenis mille vicibus subtiliores essent, quàm reverà sunt. Quinimò nè extiturus quidem omninò esset aut Homo aut Sensus in rerum Universitate. At verò Materiam sub variis apparentiis ad magnam quidem copiam nobis seipsam exhibentem cernimus, ac proinde aliud esse oportet principium præter Materiam, quod illius motum ità temperet, ut has *rerum varietates* faciat apparere. Et quis obsecro hic futurus est nisi *Deus?*

3. Quòd si dixeris Materiam ex propria natura non moveri (ut certè est intellectu difficile sic fieri si Materia supponatur homogenea) sed ex se inertem esse atque stupidam, tum ab alio aliquo moveri debet, atque sic necessariò in Deum incidemus, aut saltem in *Spiritualem substantiam* Materiam actuantem, à qua Athei æquè miserè sibi metuunt atque pueri à Spectris & Lemuribus, aut ipso quidem à Deo.

4. Homines verò qui multùm à sui ordinis dignitate degeneraverint, naturales propriæ mentis Emanationes nesciunt, sed omnia modo quodam confuso concipiunt, ac proinde non dubitabunt fortean affirmare quòd partes Materiæ aut *specificè differunt*, aut, si id non fiat, quòd aliæ tamen ex se *moventur*, aliæ ex sua natura *quiescunt*, quódque sic semper fuit; Sic enim contigisse, quanquam nulla ratio, cur ità esset, in re ipsa apparet. Quod quidem facultatibus nostris tam hiulcum vulnus infligit, ut posthac quodlibet intromissuræ sint, vel potiùs omnem prætextum Scientiæ ejusdémque principiorum sibi sint abdicaturæ.

Sed ut pugnam paululum cum eis tumultuariam ineamus, & cum ipsis in tenebrosis suis Cavernis digladiemur. Esto quidem Materia *Chaos* confusum & heterogeneum, variisque modis motum prout contigerit, dico non esse verisimile ut vesanus hic motus ad tam peritam rerum ordinationem assurgat; quàm quæ vel in *generalibus* Naturæ delineationibus cernitur. Quinimò, nè ad naturalem quidem Apparentiam illius quod conspicimus quotidie, quódque omnium facillimè hoc modo eventurum sit, *Rotundum* intelligo *Solem, Lunam* ac *Terram.* Magnoperè enim suspicandum est, si nullum *superintendens* principium, motibus Æthereorum istorum Vorticum, quos Philosophia *Gallicana* supponit, præesset, quòd forma Solis reliquarúmque Stellarum oblonga foret non rotunda, quoniam Materia à toto axe Vorticis perinde atque ab illius centro recedit, & propterea spacium quod tenuissimo & subtilissimo omnium elemento relinquitur, ex quo Sol Stellæque consistunt, naturaliter oblongum erit non rotundum. Quamobrem rotunda hæc figura, sub qua eos conspicimus, à sublimiori Principio proficisci debet, quàm sit mera Materiæ Agitatio. *Utrùm verò simpliciter *Spermatico* an *Sensitivo* etiam atque *Intellectuali*, eis disquirendum relinquo, quibus per otium vacat istiusmodi curiositatibus indulgere.

5. Id quod mihi probandum incumbit, hoc est: Admisso eo, quod præclari hi Physiologi sibi concedi expectant, *Tellurem nempe circa Solem moveri*, dico leges illius motûs tales esse ut, si humanâ ratione & consilio ipsi impositæ fuissent, non aliæ fuissent futuræ, quàm quæ jam sunt. Ità ut ad proprias provocando facultates, debeamus confiteri motum Solis & Stellarum, vel Telluris, ut volunt Physiologi nostri, à *sapiente Principio* esse profectum, aut saltem talis Principii examinationem subiisse, ab eóque approbatum esse.

Nam quemadmodum Ars quod Natura ad ejus scopum suppeditat, lubens accipit, reliquúmque ipsa adjicit opúsque consummat; ità Æterna Mens (quæ universam Materiam in motum ciet, quemadmodùm maximè probabile autumo, vel si Materia confuso quodam modo à seipsa moveatur, ut obstinatè contendit *Atheus*) hæc æterna, inquam, Mens faciles ac naturales fructus hujus Impressionis motûs, ubi ad scopum faciunt, sumit, ubi verò secùs fit, eos corrigit & perficit.

6. Atque

6. Atque equidem, impendio magìs rationi est consentaneum, cùm Deus Materiam talem fecerit quæ mero motu aliquid producere possit, ut pergat sanè quousque simplex illud privilegium eam naturaliter ferre valeat, ut Hominis indè Ingenium, quem Deus fecit ad contemplanda Naturæ Phænomena, aptius Objectum habere possit in quo se exerceat. Est enim humano Intellectui res gratissima, quoties Opera Dei ipsorúmque productionis ratio, per naturalem rerum aliarum ab aliis deductionem ipsi explicantur, quod fieri non potuisset, si Deus datâ operâ declinavisset quicquid Materia motu suò naturaliter obferat, * legésque illius ubique cancellâsset. Præterea alterâsse quicquámve porrò addidisse, ubi nihil opus esset, *Entia*, quod dicitur, fuisset *multiplicare sine necessitate*.

Sic igitur se res habet, quantùm ad Divinam Providentiam, Quicquid simplex illa motûs Impressio in Universi materiam obferat, quod utile sit atque bonum, approbat & assumit; in quo verò labi potuisset vel ad quod non valuisset pertingere, id quidem dirigit, illiúsve defectum supplet. * Ut in minutioribus arboris fragminibus, instar cubiti humani naturaliter incurvatis, Sculptor quidem curvaturam non tollit, sed in alterutra extremitate manum humanam exsculpit, atque ità lignum in perfectam humani brachii figuram efformat.

Quod igitur contendo hoc est, Quòd, quomodocunque moveatur Materia, Apparentiæ rerum tales sunt, ut manifestò indicent, se aut constitutas esse omnes aut saltem approbatas ab *Universali Principio*, cui *Sapientia* & *Consilium* insit.

SCHOLIA

In Cap. I. Sect. 4.

UTrùm verò simpliciter Spermatico an Sensitivo etiam atque Intellectuali. *&c.* Spiritum Naturæ *sive* Spiritum Mundi Spermaticum *sensu omni carere difficilius est probare. Quòd verò Intellectu careat liberóque arbitrio, in* Enchiridio Metaphysico *abunde demonstravimus.*

Sect. 6. Legésque illius ubique cancellâsset. *Has verò Materiæ leges pauciores reperi postea, quàm cùm hæc scriberem. Neque enim Unionem partium Materiæ, ad illius quietem referri debere censeo, sed ad* Spiritûs Naturæ *constrictionem* vitalem. *Duo verò reliqui sunt fontes Legum Materiæ Mechanicarum, quos è re fore puto hîc notare,* Impenetrabilitas *scilicet, ejúsque ab* externo *corporum* impulsu Mobilitas, *ut nemo miretur* Terram *in Vortice positam circa* Solem *ferri.*

Ut in minutioribus arboris fragminibus naturaliter incurvatis, &c. *Quando hæc scripsi, ut paulò antè monui, Philosophiæ* Cartesianæ *præjudicia animo meo nimis arctè adhærebant. Hisce verò excussis tenebris statim perspexi Motum Mundanum nequaquam esse* Mechanicum, *nedum* partium *Materiæ* unionem, *sed* vitales *utrósque. Nec per unam aliquam universalem motûs Impressionem simul factam, Mundi* Phænomena *producta esse, sed per* vitalem *quandam* ἐνέργειαν, Spiritûs Naturæ *ab Ideis* vitalibus *à Deo ipsi insitis, ad hunc usque diem perpetuatam. Vide* Præfat. Enchirid. Ethic. *Sect.* 14, 15, 16. *& seqq.*

CAP. II.

1. *Perpetuum Axis terræ Parallelismum manifestum esse argumentum Divinæ Providentiæ.* 2. *Magna Incommoda quæ secutura fuissent, si parallelus hic Axis perpendicularis fuisset ad Planum Eclipticæ;* 3. *Aut coincidisset cum dicto Plano.* 4. *Insignia privilegia Positura, quam habet, inclinatæ, & quam manifesta sit Divinæ Providentiæ demonstratio.* 5. *Idem Argumentum ex Hypothesi* Ptolemaica *urgetur.* 6. *Axis Terræ ulterior consideratio,* Lunaque *lineam secantis* Æquinoctialem. 7. *Demonstratio è Phænomeno* Gravitatis, *quòd Principium sit à Materia distinctum.* 8. *Nec Aerem nec ullam subtiliorem Materiam in Aere scientiâ ullâ liberóve arbitrio præditam esse.* 9. *Demonstratio eximia ab embolo* Antliæ Pneumaticæ *tam grande pondus sursum attrahente, quòd substantia sit in Mundo à Materia distincta.* 10. *Phænomenon hoc in vim Aeris* Elasticam *resolvi non posse ex ipso Phænomeno demonstratur.* 11. *Responsio ad Evasionem.* 12. *Altera anticipatur Evasio.* 13. *Pervicacem hanc Naturæ vim adversùs primas Motûs Mechanici leges manifesto esse argumento, ubi res commodè contingunt, eundem illic adesse Gubernatorem* immaterialem, *licèt vis in Materiam derivata haud ità sit conspicua.* 14. *Ridiculum Athei sophisma, qui ex pusillis aliquibus meri Motûs Materiæ effectis, nullum altius esse Principium vult inferre, planè detectum, meritóque derisum.* 15. Providentia *concluditur è Legibus* Diei & Noctis, Æstatis & Hyemis, *&c.*

1. NUnc igitur ut admittamus *Telluris Motum* & apud audentiores hosce Naturæ scrutatores propriâ ipsorum dialecto utamur, quæro, annon præstat, ut *Axis* Terræ *stabilis* sit sibíque perpetuò parallelus, quàm ut negligenter oscillet nutétque huc illuc, prout contigerit, aut saltem variè admodum & intricatè? Nec potestis quin respondeatis, præstare ut sit *stabilis* sibique *parallelus.* Nam hîc positum est necessarium illud fundamentum Artis navigandi & describendi *Scioterica.* Quippe stabilis ille particularum fluxus qui *Axem* terræ sibi *parallelum* servare supponitur, Nautæ *Cynosuram* & *Pyxidem suam* suppeditat; & tum Magnes tum Stella Magnetica hinc dependent, & *Gnomonice* quidem sine hoc omnino consistere non posset. Sed utræque hæ Artes perquam jucundæ sunt, unáque ex ipsis præsertim quàm maximi momenti humano generi. Nam ordinata hinc temporis mensura est rebus domesticis, opportunitásque Mercaturam exercendi foris, cum remotissimis Terræ Gentibus: atque ità fit variarum Mercium omnibus Regionibus mutua suppeditatio. Ut diffusam taceam scientiam quæ menti accedit, quam ex ampla hausura sit tum Hominum tum rerum experientia. Quamobrem si Ratio nostra consulenda esset, utrùm Axis Terræ *stabilis* teneri debeat sibique parallelus, an casui fortunæve relinqui, conclusuri essemus proculdubio, Quòd *stabilis* esse debeat, atque sic reipsa esse reperimus, quamvis Terra moveatur fluitans quasi in liquido Æthere. Adeò ut ad proprias facultates provocando, affirmare planè debeamus, constantem Axis Terræ directionem à principio *Sapientiæ Consiliique* compote * stabilitam fuisse aut saltem approbatam.

2. Rursus, Cùm diversæ positurae sint *stabilis* hujus Directionis Axis Terræ, nempe aut *Perpendicularis* ad Planum quod per centrum Solis transit, aut *Co-incidens*, aut *Inclinata*; quæro quam ex istis omnibus electura sit Ratio solida ac Scientia? Non quidem posituram *Perpendicularem*: Nam & jucunda varietas magnáque utilitas vicissitudinis Æstatis atque Hyemis, Veris atque Autumni, sic tollerentur, & accessione Solis sublatâ istæ Terræ partes quæ nunc fructus ferunt, & habitabiles fiunt, fructûs ferendi prorsus redderentur incapaces, & ex consequenti nullos Incolas possent enutrire; & illæ quidem partes quas plenus Solis calor attingere posset, cùm easdem radiis quasi perpetuò verberaturus esset, sine ulla annua recessione aut intermissione, exhaustæ tandem fatiscerent. Et præterea, proprias consulendo facultates observamus ordinatam rerum vicissitudinem nobis magìs jucundam esse, magísque gratificari contemplativæ facultati in homine.

3. Et nune in secundo loco; * Nec *Co-incidentem* Axis Terræ posituram electura quidem esset nostra Ratio. Nam si *Axis* in Plano sic jaceret, quod transit per Solis centrum, *Ecliptica* ad instar *Coluri*, aut alicujus *Meridiani*, per Polos Terræ pertransiret. Quod Orbis terrarum Incolas in misera conditione constituturum esset. Quippe quòd ii in Zona temperata quibuscum clementissimè actum fuerit, admodum longarum

rum Noctium tædio onerandi essent, quadraginta dierum spacium excedentium. Illique quibus Noctes nunc viginti quatuor horas nunquam excedunt, ut in *Frislandia*, *Islandia*, & in remotioribus partibus *Russiæ* & *Norvegiæ*, sole deprivandi essent per centum triginta dies continuos. Nósque ipsi in *Anglia*, reliquíque in eodem Climate, tenebris claudendi essemus, non minùs centum vel octoginta continuos Dies, atque sic de reliquis pro rata sua parte tum intra tum extra Zonas temperatas. Et quantùm ad *Æstatem* & *Hyemem*, quanquam istæ quidem vicissitudines futuræ essent, tamen fieri non posset, quin causæ futuræ sint sævientissimorum Morborum, ex eo quòd Sol tamdiu immoraturus sit parvulis suis circulis describendis circa Polos, tantúmque æstum superinducturus Incolis, qui in tam diuturno excessu Tenebrarum ac Frigoris antea essent versati.

4. Restat igitur ut positura Axis Terræ *Inclinata* sit, non *Co-incidens* aut *Perpendicularis* ad dictum Planum. Et certè non solùm *inclinata* est sed tam debitâ proportione, ut nulla aptior excogitari possit ad terram efficiendam amœnam pariter atque habitabilem. Nam tametsi Solis cursus intra Tropicorum ambitum cohibeatur, itáque partes istas admodum calidas faciat; constantes tamen ventorum auræ quæ ab Oriente spirant, (ut naturam taceam longitudinémque commodam Noctium) Zonam torridam non habitabilem solùm reddunt, sed & delectabilem.

Jam verò optimam hanc Posituram quam Ratio nostra electura fuisset, à Natura videmus reverà stabilitam, ac proinde nisi nimis quàm protervi esse velimus atque obstinati, inferre debemus stabilitam fuisse à Principio *consilio scientiâque* prædito, non à cæca fortuitâque collisione partium Materiæ in se invicem, præsertim cùm in nobis ipsis *spiritualem substantiam* cognitivis facultatibus præditam deprehenderimus, quæ etiam capax est movendi alterandíque Materiam. Quamobrem dico, quòd impendio magìs proclive sit concludere tale aliquod *Principium universale sapientissimum* esse quod vim habeat movendi & dirigendi *Materiam Universi*, quàm imaginari, quòd confusanea partium ejus tumultuatio & agitatio ipsas in tali conditione constituissent ac si consilio ac ratione pollerent, séque ipsas possent dirigere. Cæterùm hoc *dirigens Principium* quid aliud esse potest nisi Deus?

5. Verùm ut eandem rem aliquanto breviùs urgeamus, & tamen paulò intelligibiliùs, eis utique qui Hypothesin *Ptolemaicam* tantùm noverint; dico, cùm contingere potuisset ut Annuus Solis cursus per Mundi polos peragendus esset, cœlorúmque Axis admodum turbatè inordinatéque movendus, unde omnia illa incommoda orirentur quæ suprà memoravi, & tamen res sic se non habeant, sed eo modo ordinatæ sint, quem Ratio nostra non potest non optimum judicare; equidem admodum consentaneum est ut Mens humana concludat reverà ordinatas fuisse à Principio *Rationis* compote ac *Consilii*, hoc est, ab *Omniscio* ac *Omnipotente Deo*.

6. Unum aut alterum duntaxat addam de *Axe Telluris* cursúque *Lunæ* notandum, & pergam postmodum ad reliqua.

Non potest quispiam quin agnoscat si Axis Terræ perpendicularis esset ad Planum Eclipticæ Solis, motum illius futurum esse magìs facilem ac naturalem; & tamen propter commoda suprà memorata, videmus eum situ *inclinato* positum: Similiter omninò probabile est facilius fore magísque naturale isti Telluris ancillæ, *Lunæ*, si cursus suos menstruos in circulo *Æquinoctiali* perageret; videmus autem eam, ad exemplum *Solis*, ipsum secare, & expatiari aliquot gradus ultrà quàm ipse Sol, ut lumen ejus exaltatum majori solatio esse possit *Borealioribus* Terræ Incolis intra circulum *Arcticum* præsertim habitantibus, dum longæ istæ eis producuntur Noctes.

Quamobrem concludo, tametsi possibile esset ut confusa partium Materiæ Agitatio Massam aliquam duram & rotundam Terræ consimilem, posset efficere, corporáque magìs tenuia & liquida quæ Ætherem Solémque referant, Terráque natare posset in liquido hoc Æthere ut Pomum tostatum in ingenti vini cyatho, circumferrísque straminum instar aut graminum in vorticem conjectorum; ut tamen motus ejus & positura eodem planè modo dirigeretur & attemperaretur, quo nos ipsi qui rationis participes sumus ex deliberatione ac consilio fieri vellemus, nec hoc ab eo quod Scientiæ Rationísque aliquo modo compos sit, profectum esset, nostris quidem facultatibus, si quid omninò judicant, æquè absonum est & absurdum atque quicquam quod excogitari potest. Nam cùm facilius factu fuisset aliter habere, cur obsecro sic esset, nisi aliqua Causa superintendens adesset, motúsque Materiæ dirigeret, nihil illic approbans, nisi quod Ratio nostra confessura sit è re fore Universi?

7. Quódque præcedentia Phænomena casu fortunâve non fiunt, sed modò dictæ Superintendentiæ directione & efficaciâ, adhùc manifestiùs confirmabitur, si duorum aliorum Naturæ Phænomenôn considerationem adjiciamus, quæ admodum perspicua

 sunt

sunt & simplicia, sed merè Mechanicis Materiæ potentiis immane quantum contraria. Horum alterum, Phænomenon est *Gravitatis* Descensúsve corporum gravium Terram versus. Alterum verò, quod vulgò vocant *Fugam vacui.* Qua in re talem Instantiam producturus sum ex Experimentis quæ habet Vir nobilissimus & ingeniosissimus in libro de *Antlia Pneumatica,* quæ planè demonstratura sit necesse esse, ut sit Essentia aliqua Immaterialis quæ *directoriam* suam virtutem in Mundi Materiam exerceat. Cæterùm recurram priùs, naturámque *Gravitatis* breviter attingam.

Quòd Terra, supposito quòd circuitum absolvat viginti quatuor horarum spacio, rejectura sit violentè omnia quæ in ea jaceant (nisi sit alia aliqua substantia à Materia distincta quæ Mechanicis illius potentiis resistat) perspicuè & copiosè demonstravi, in ‖ Tractatu de *Animæ Immortalitate.* Et si magis particulatim consideremus, quanto impetu magnus Globus, plumbeus putà aut æneus, necessariò avellatur (secundùm principem illam legem Mechanicam Motûs in linea recta persistentis) quo à Terræ superficie recedat, cùm Globus tantam in Motûs celeritatem cieatur, quæ quindecim milliaria uno horæ minuto expediat, non potest non esse manifestum mirificam quandam vim requiri ad eum cohibendum, regendum, remittendúmve ipsum ad terram, illícque detinendum, contra fortem illam primæ Mechanicæ legis Materiæ reluctantiam quæ ipsum urgeat ad recedendum. Ex quo patefit non solùm mirabilis illa vis *Unitatis* & *Indiscerpibilitatis* in *Spiritu Naturæ,* sed quòd pervicax etiam sit poténsque Omniscii cujusdam Æterníque Consilii Executio ad ordinandum regendúmque Materiæ motum in Universo ad finem quemque optimum. Atque hoc *Phænomenon Gravitatis* in tam bonum usum ordinatur atque necessarium, ut nec Terra nec Orbis Terrarum Incolæ, ut nunc res sunt, sine eo subsistere possent.

‖ Lib. 3. cap. 13.

Quantùm verò ad *Aerem,* sive quis adeò delirus esse velit ut eum imaginetur perceptione volendíque libertate ad resistendum prout libuerit, præditum esse universum, sive interspersum subtiliori aliquâ Materiâ istis dotibus ditatâ, quam oporteret, sed perquam ridiculè quidem, aut *disjunctam* aut *spongiosam perforatámve* facere *Deitatem,* omnis quidem Obsistentia, quam laxum hoc ac dissolutum Elementum, *Naturale* dixeris sive *Divinum,* (nulla enim verborum vis est) facere posset, non magis certè valeret ad detinendum suprà dictum Globum nè à Terra recedat, quàm exercitus exiguarum muscarum ad sistendum globum plumbeum è Tormento bellico explosum & in Aëre volantem; vi quàm volent maximâ obnitantur, neutra certè nè hilum quidem proficient. Tam perspicua demonstratio est hoc Phænomenon *Gravitatis,* quòd sit *Spiritus Naturæ,* quæ Vicaria vis Dei sit in motum Materiæ Universi.

8. Quòd verò nec Aer ipse ullam istiusmodi in se habeat vim, scientiam, volendíve libertatem, nec ullæ tales Divinæ particulæ quæ eis dotibus gaudeant, in Aëre interspersæ sint, meâ quidem sententiâ admodum manifestum est ex secundo & tricesimo secundo Experimento suprà memorati ‖ *Tractatûs* viri nobilissimi & eruditissimi. Etenim cùm in primo istorum Experimentorum Clavis ænea sive obturaculum Operculi Recipientis, postquam Recipiens Aëre probè sit evacuatum, non nisi valdè difficulter attollatur; & in altero si valvam æneam turbinatam inferiori ramo Epistomii *Recipientis* probè, ut priùs, aëre evacuati applicaveris & verticillum Epistomii verteris, externus Aer violenti fluminis instar ut intret, in valvam irruentis, subitò valvam claudat, clausámque ità firmiter detineat, ut decem librarum pondus sibi annexum sit sustentatura (Quæ argumenta sunt evidentia intentissimi conatûs in Natura ad *Recipiens* rursus Aëre replendum, quanquam hic motus quo tam fortiter molitur ingressum, accuratiùs eum excludat) hinc planè, inquam, constat nec Aërem ipsum, nec ullam magis subtilem Divinámque Materiam (quæ consertiùs congregata sit in *Recipiente* post evacuatum Aërem) ullam volendi libertatem habere ullámve perceptionem aut peritiam circa res agendas, quippe qui adeò confunduntur, támque stolidè ac præposterè se gerunt in suis conatibus ad *Recipiens* rursus Aëre replendum.

‖ *In tractatu qui inscribitur,* Nova experimenta Physico-Mechanica circa Aërem.

Nam si externus Aer illáque Materia subtilior in *Recipiente* scientes liberíque Agentes fuissent, istiusmodi mutua inter ipsos futura fuisset conspiratio consiliorúmque quasi communicatio, ut exterior Aer suspensurus fuisset aut subducturus suam pressuram ad extrà, subtilísque ac Divina Materia intus motum suum directura in valvæ Obturaculum ad intromittendum Aërem, secundùm Intentionem Naturæ. Vel si nihil præter corpus illud subtile liberum sit & scientiâ præditum, vel illud solum per mutuam conspirationem (dum pars foris in Aëre pressuram externi aëris in Recipiens interciperet, pars verò intus contra obturaculum valvæ obniteretur) intromissurum fuisset Aërem, juxta serium fervidúmque Naturæ propositum. Cæterùm cùm actiones

actiones ipsorum scopo destinato tam apertè contrarientur conatúsque tam sint inepti, (cùm tamen res factu facilis foret si vel Aer vel ulla alia subtilior Materia scientiâ gauderet liberóque arbitrio) equidem demonstratio est, Impetum motûs in omni materia cæcum esse ac necessarium, nullámque omninò materiam esse scientem & liberam, sed moveri ageréque ex seipsa (nisi aliquod aliud Principium immateriale ipsam dirigat) secundùm leges motûs merè Mechanicas.

9. Secundùm quas notabile illud Phænomenon, quod nunc tandem aggrediar, produci non potest: nempe, ut Embolus *Antliæ Pneumaticæ*, post Cylindrum aëre probè evacuatum, centum librarum pondus appensum & ampliùs, sursum traheret, sponte quasi ascendens. Nam quemadmodum ingeniosus Experimentator in tertio experimento observavit, violentus hic conatus subingressionis Aëris non est à pressura ambientis Aëris tanquam exhausti Aëris accessione corroborati, quia tunc is qui Antliam exercet, majorem Aëris resistentiam, prout Embolus inferiùs deprimitur, esset reperturus. Quod tamen non observatur. Cui opportunè addere potes, cùm Aer nihil aliud sit quàm corpus tenue sive particularum exiguarum perpetuò motarum congeries, quod exhauritur, naturaliter se diffusurum esse ad talem distantiam, quâ liberiùs se posset movere, hoc est, ad talia Intervalla, in quibus Aer sit tenuior, ità ut uno quasi momento universus Aer ejusdem evadat consistentiæ. Ac proinde nulla nova pressura (propter majorem Aëris Antliæ proximi conspissationem) ad hujusce casûs computum adjici potest.

10. Probabilissima igitur hujus Phænomeni solutio Mechanica quæ dari potest, est Hypothesis ista quâ & ipse præstantissimus Author usus est, & quæ universim Aëri, quanquam in naturali sua temperie constituto, convenit; nempe, Quòd vis quædam *Elastica* insit Aëri, sive eam ad modum *Cartesii* explicaveris, per lusus scilicet ac gyrationes singularum illius particularum, quæ conantur latius sibi spacium occupare, sive istiusmodi particularum compressio sit, quæ in Lanæ pilis reperiatur, quæ seipsam expansura est, recedente eo quod illam paulo fortiùs constrinxisset.

Cæterùm, de vi hac *Elastica* statuant ut volent, solutio interim quanquam primo quidem aspectu satìs adblandiatur, nec parum spei præ se ferat, ingenuè tamen fateor (nisi penetrantiora Judicia secùs statuerint) Effectum quod Hypothesi in hoc Experimento tribuitur, mihi Demonstrationem videri contra ipsam Hypothesin. Etenim vis hæc *Elastica* secundùm hoc Experimentum, non minorem habet pressuram, quàm quæ centum librarum pondus aut ampliùs sit exæquatura: Quæ pressura (ut fit in omnibus corporibus flexilibus vi aliquâ *Elasticâ* præditis) perpetua est & ubique in Aëre, si quidem illîc omninò sit. Ac proinde quivis Aëris cylindrus ejusdem altitudinis à terra, ejusdémque diametri cum Embolo Antliæ, pari vi pressurus est atque centum librarum pondus.

Jam supponamus Butyri massam bilanci ligneæ impositam, ejusdem diametri cum Embolo Antliæ: Manifestum est, Butyrum pressuræ ducentarum librarum ponderis vi pressum iri, cùm cylindrus Aëris ab infrà, alterque desuper, vi centum librarum ponderis, singuli premant. Hoc necessariò secuturum esset, si vis hæc *Elastica* inesset Aëri. At verò Butyrum non omninò premitur, quemadmodum ex eo apparet, quòd nullus humor serosus eliditur, nec dilatatur expanditúrve ullâ istiusmodi compressione, quanquam ducentarum librarum ponderis vis illud comprimat, juxta hanc quidem vis *Elasticæ* Aeris Hypothesin.

11. Nec ullum possumus excogitare subterfugium contra hanc Demonstrationem, nisi fortè sit, quòd, cùm *Elater* Aeris contra latera Butyri perinde atque contra fundum & summitatem obnitatur, id scilicet impedit quo minùs dilatetur. Sed in promptu Responsum est; nempe, Non impedire tamen quo minùs undique allidat, & allidendo lacteum serosúmque humorem è Butyro exprimat, si ulla talis esset pressura, qualis supponitur. Quibus porrò addere potes, si Butyri massa ad figuram Disci putà lignei reducatur, cujus margo duorum laterum areis centies ducentiésve sit minor, collocetúrque inter duos tenues levésque discos ad eam latitudinem aptatos, filísque suspendatur in aere libero tanquam in lance, ità ut vis pressuræ ab infrà ac desuper eam quæ contra rotundum Butyri marginem fit, centies ducentiésve sit excessura; Butyrum tamen nihilosecius *Elatere* Aeris nullatenus arctiùs comprimetur, neque aliter affectum erit atque erat priùs, quamvis adeò molle sit tactuíque cedens, ut vel minima vis manûs ipsum inter duos discos sit compressura.

12. Quod tamen ex eo non fit, quòd vis impressionis nostræ, vi *Elateris* Aeris superadditur. Excessus enim vis *Elateris* Aeris in latera discorum supra eam quæ fit in rotundum marginem Butyri, multo major est quàm vis pressuræ manûs vi *Elateris* Aeris contra latera discorum, adjecta, nec tamen novum ullum apparebat effectum.

Et

Et præterea ubi hic Aeris *Elater* non pertingit, nempe, intra latera Mulctralis aquâ repleti in quod Butyri massulam possis imponere, Butyrum illic æquè facilè manûs pressuræ cedet, atque in ipso Aere. Adeò ut manifestissimum sit, nullum esse talem Aeris *Elaterem*, qualem viri nonnulli eruditi supponunt, multóque minus tam fortem, ut centum librarum pondus superet, quemadmodum fingitur in notabili hoc *Antliæ Pneumaticæ* experimento.

13. Cæterùm, quemadmodum Phænomenon *Gravitatis*, ipsis primis Mechanicis Motûs legibus omninò contrariatur ac repugnat; quæ tamen Lex Universalis est corporum terrestrium, ab illo quod non solùm non *Terrestre* est sed & *Immateriale*, ipsis imposita: itâ Ascensus hic Emboli *Antliæ Pneumaticæ* cum appenso plus centum librarum pondere * æquè perversa est & enormis universalis Legis *Gravitatis* violatio, eáque tam pervicax, ut liquidò constet Principium esse naturam atque vim Materiæ longè superans, ad cujus arbitrium omnia regantur, cujúsque ad nutum singulæ materiæ partes prorsum, retrorsum, omnibúsque modis, etiam contrariis, moveantur, ad scopos istiusmodi generales qui maximè cedant in bonum Universi. Nec minus quidem Bonum quàm sit vita & respiratio Animalium, in partibus Aeris tam obstinato studio ac industriâ inter se continendis intenditur, quemadmodum rectè observavit virtute judicióque prælustris Author in Experimento quadragesimo primo.

Quamobrem cùm tam planè constet quòd Principium sit in rerum Natura, * quod tam strenuè obstinatéque contra leges Materiæ Mechanicas luctatur, quódque tam fortiter obsistit, silentiúmve imperat uni communi legi Naturæ ad tempestiviorem executionem alterius; hoc, inquam, certissimo pignori est atque indicio, res, ubi congruenter fiunt, tametsi haud cum ista visibili pervicacitate & violentia, effecta tamen esse ejusdem Principii *Immaterialis*, (*Spiritum Naturæ* vocaveris sive quicquid aliud voles) quæ vis vicaria Dei sit in ingens hoc *Automaton*, Universum.

14. Sed enim ex eo quòd tot globuli in pileo simul agitati in talem determinatam figuram se constituturi sint, vel quòd pruina ventúsque in Januis Fenestrísque bella quædam & inopinata lineamenta aliquando describunt plumas referentia, aliásve nugas quæ nulli humanæ vitæ usui inserviunt; hinc concludere, omnes formationes in Natura, etiam corporum, tum Hominum tum Brutorum, fabricas, à nullo alio Principio quàm tumultuario Materiæ motu profectas esse, ac propterea quod hîc aliquid naturaliter efficit, causam esse rerum omnium, equidem mihi ratiocinatio videtur in eodem Modo ac Figura, quibus erat Nundinatoris istius sapientis, qui per montem descendens caseósque sub axillis gestans, uno ex eis fortè fortunâ elapso, celeritérque se per declive montis rotante, reliquos post ipsum dimisit, imperans universis, * ut se *Gothamiæ* apud domum suam conveniant, nihil dubitans quin cùm tam auspicatò inceperint, pari fœlicitate totum iter essent expedituri. Vel haud absimiliter alteri ejusdem villæ Incolæ, qui cùm observâsset Tripodem ferreum quem emerat, tres habere pedes & stare posse, expectabat etiam ut ambularet, séque portandi onere levaret. Itâ sanè profundi nostri *Athei* & *Epicurei* ad eundem Sapientiæ gradum & exemplum, ex eo quòd confusus hic partium Materiæ motus ad rudem delineationem * *Duri* & *Mollis*, *Rigidi* & *Fluidi* & consimilium possit assurgere, non dubitant indè statim concludere, eum porrò pergere posse, séque extendere ad dispositionem Materiæ in talem ordinem, qui naturaliter Principium supponat, quod aliquo modo in se complectatur accuratam *Sapientiam* & *Consilium*. Opinio profectò, quæ * suprà memoratos Sapientes magìs condeceret, quàm quemvis, qui mentis omnino Rationísque sit compos.

15. Quamobrem cùm abunde detexerimus ridiculam præsentis Sophismatis stoliditatem, naturalibus emanationibus Rationis liberæ diligenter attendentes, concludamus, *Ortum* & *Occasum* luminarium cœlestium, *Diei* & *Noctis* vicissitudines, *Hyemem* & *Æstatem*, cùm itâ ordinata attemperatáque sint, ac si per exquisitissimam consultationem perfectissimámque sapientiam essent constituta, ea omnia proinde à sciente Principio fuisse profecta, talíque quod movere, alterare, regeréque Materiam valeat, ad suam voluntatem atque libitum, hoc est, uno verbo, *Esse Deum*.

Et profectò nullus dubito, quin evidenter detecturus sim visibilia hujus *Divini Consilii* ac *Providentiæ* vestigia, etiam in rebus omnibus quæ in Universo conspiciuntur. Quas tamen omnes percurram quàm leviter brevitérque potero.

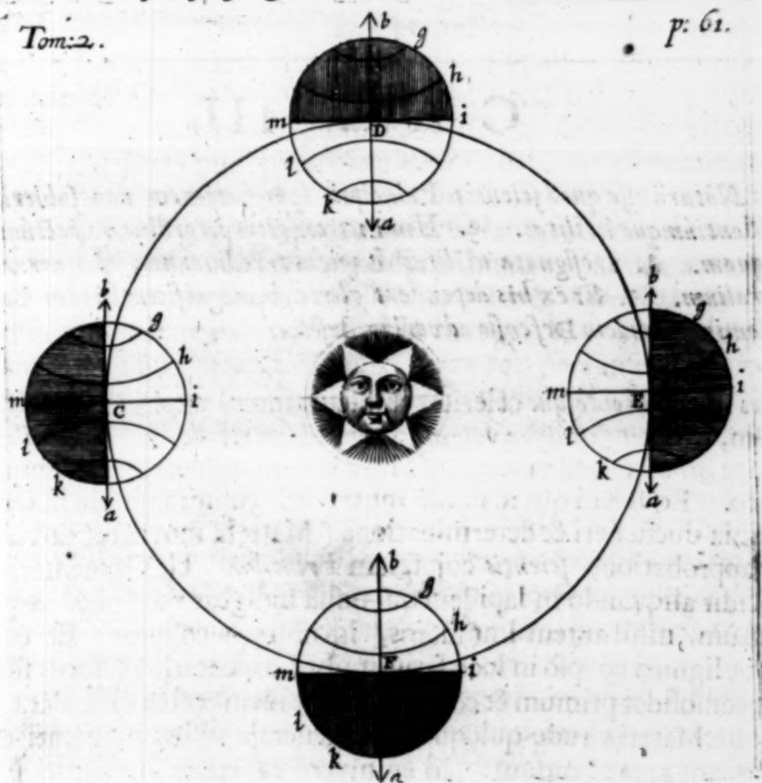
SCHOLIA

SCHOLIA

In CAP. II. SECT. I.

STabilitam fuisse aut saltem approbatam. *Hoc à me additum est quòd tunc suspicarer multa meris Mechanicis rationibus in Natura fieri posse ex generali ista motûs impressione. Nunc verò omnia quæ in Natura non impeditâ fiunt, non solùm approbari à Divina Sapientia censeo, sed eorum leges* Spiritui Naturæ *datâ operâ à Deo fuisse insitas.*

Sect. 3. Nec co-incidentem Axis terræ posituram, &c. *Situm intellige co-incidentem, sibi perpetuò parallelum. Parallelismus enim in singulis trium Positionum intelligitur. Utque incommoda hujus secundi sitûs faciliùs intelligantur, Schema in quo Tellus circa Solem movetur in hoc situ subjungendum curavi.*

Ubi AB *est Axis Terræ perpetuò sibi parallelus, jacensque in Plano Ecliptica* CDEF. B *est Polus Borealis,* A *Australis. In* C *verò & E Æquinoctium est per universam Terram. Ut verò pergit Terra à* C *versùs* D, *Umbræ Hemisphæricum* AKLMB *circa Polum Australem* A *recedit paulatim ab* A *ad* K, *& circa Borealem accedit tantundem à* B *ad* G, *& dein à* K *ad* L *& à* G *ad* H; *& denique ab* L *ad* M *& ab* H *ad* I: *ubi umbræ Hemisphæricum lineâ Æquinoctiali ferè terminatur. Unde planè apparet, quod diximus, qui Circulo Arctico degunt Noctem habere dies ampliùs* 130 *longam. Sunt enim gradus* 67 *inter* G *&* I, *per quos Umbræ Hemisphæricum transit dum pergit à* G *ad* I; *quos gradus remetitur dum recedit ab* M *ad* H *& ab* H *ad* G, *& tandem ad* B. *Quemadmodum fit in* E *ubi Terra est in altero puncto Æquinoctiali. Eadémque ratio est de reliquis Terræ Incolis inter* G *&* H, *immò inter* H *&* I, *nisi quòd Noctem habent pro minori ab Æquatore distantia, pauciores dies continentem. Cætera quæ innuimus aut de* co-incidenti *hac Positura aut de Perpendiculari, ex intuitu Schematis facilè intelliguntur ità ut nihil opus sit eis immorari.*

Sect. 13. Æquè perversa est & enormis universalis Legis Gravitatis violatio, &c. *Gravitatis enim est corpus deferre deorsum. Quando autem fingitur, in corporibus liquidis hac deorsum pressurâ attollere partes liquidi subjectas, putà orificio Ampullæ inverso, obturatæ & in mare immissæ. Quod exemplum non multùm ab hoc Experimento Emboli* Antliæ Pneumaticæ *abludit, quippe Antlia cum Embolo Ampullæ cum Obturaculo, externus Aer Aquæ marinæ, Aerque Ampullâ inclusus subtili Materiæ in Antlia respondet. Impossibile tamen est ut hoc fiat sine partium in partes gravitatione, si vel sic fieri posset. Cùm verò actualis hæc partium in partes Gravitatio non solùm Rationi sed & communi sensui & experientiæ repugnet, manifestum est hoc Phænomenon Mechanicè non fieri, hoc est, partium in partes protrusione, sed vitali* Spiritûs Naturæ *ductu sive dispositu.* Quod

Quod tam strenuè obstinatéque contra leges Materiæ Mechanicas luctatur, &c. *Ità certè non abs re erat loqui, ad distinctiorem rerum perceptionem & intelligentiam. Verùm si magis seriò & accuratè philosophari velimus, meminisse debemus* Spiritum Naturæ *non tam colluctari cum legibus Materiæ Mechanicis quàm eas antevertere, motúmque Materiæ* Mundanæ *nisi ex accidenti, nusquam* Mechanicum *esse sed* Vitalem.

Sect. 14. Ut se Gothamiæ apud domum suam conveniant, &c. Gothamia *oppidum est in* Anglia *ob fabulas de egregiis Incolarum hallucinationibus & deliriis celeberrimum. Inter quas recensentur hæ duæ de Caseis & Tripode ferreo.*

Duri & Mollis, Rigidi & Fluidi, &c. *Quod nec ipsum tamen simplex motus Mechanicus & Materia præstare possunt, quod sæpiùs inculcavi in hisce Scholiis. Quoniam partes Materiæ, quod tamen necessarium est ad sensibilem Fluiditatem, sine* Spiritu Naturæ *non possunt cohærere.*

Suprà memoratos Sapientes, &c. *Sic enim vulgò appellantur suprà dicti Fatui, Sapientes scilicet* Gothamienses.

CAP. III.

1. Nihil in Natura esse quod scientis Principii Approbationem non subierit. 2. Magna Collium Montiúmque Utilitas. 3. Hominis conditio in ordine respectúque ad Creationem reliquam. 4. Designata utilitas Lapidum-Fodinarum, Lignorum, Metallorum & Mineralium. 5. Ut ex his dependeat gloria & magnificentia tum Belli tùm Pacis; 6. Et Hominum itidem Defensio adversùs Bestias.

1. Valles igitur *Montésque* celeriter transcurramus, exploremus *Maris* profunditatem, *Sylvas saltúsque* vagando pervadamus, & in *Terræ viscera* fodiamus, dicátque mihi *Atheus*, quisnam ex locis istis omnibus sileat, nullámque mentionem faciat de Deo. Equidem qui maximè muti sunt, compromissum saltem cum reliquis facient, omnia ductu fieri & determinatione (Materia moveatur ut volet) aut saltem consensu & approbatione *scientis* cujuspiam *Principii.* Ut Cæmentarius qui murum condit, incidit aliquando in lapidem qui nullâ indigeat recisione, atque sic eum approbans tantùm, nihil autem immutans, in murum collocat: Et contingere quidem potest ut lignum eo ipso in loco fatiscat ubi Carpentarius fissurus fuisset, nec opus sit ut ipsum consolidet primùm & compingat, ut idem postea diffindat. Quamobrem si merus motus Materiæ rude quicquam ac generale ullius momenti efficere potest, maneat tanquam approbandum: sed enimvero ea etiam inventuri sumus quæ tam manifestò prospectionem consiliúmque innuunt, ut non possimus quidem naturaliter assensum cohibere quin apertè agnoscamus, *Deum existere.*

2. Nunc igitur conferamus nos ad scrutinium, & videamus annon omnia talia sunt, qualia Ratio nostra ea esse exoptet. Et ut à summo primùm incipiamus, etiam istos neglectim disseminatos *Montes*, qui non nisi tot quasi Strumæ videntur & præternaturalia Tubercula in facie Terræ, si consideraveris quanti momenti sint, hoc pacto quidem in gratiam cum eis rediens, ornamento profectò ea esse reputabis perinde atque utilia.

Hæc enim sunt Naturæ *Distillatoria*, in quorum Cavernis ascendentes vapores in Universalem istam congelantur *Aquam-vitæ*, in salubres istos latices vitæque liquores qui omnes per orbem Terrarum Animantes sustinent, flexuosis Rivulorum Fluviorúmque canalibus per omnes Telluris partes deducti. Geographia hoc prolixâ Inductione demonstratura esset. Nos tribus quatuórve exemplis erimus contenti. *Ana* & *Tagus* ab *Orospeda* decurrunt in *Hispania*, *Rhenus*, *Padus* & *Rhodanus* ab *Alpibus*, *Tanais* à *Riphæis*, *Garumna* à *Pyrenæis* montibus, *Achelous* à *Pindo*, *Tigris* à *Niphate*, *Orontes* à *Libano*, & *Euphrates* à montibus *Armeniæ*, & sic de reliquis. Sed hisce non immorabor. Ad ea jam me conferam quæ luculentiùs Providentiæ oculum ostendant, dirigentis & determinantis perinde atque approbantis effectus Agitationis, quæ supponitur, partium Materiæ.

3. Et ut vim argumentorum meorum pleniùs sentire possis, breviter primùm consideremus *Hominis* naturam, quas habeat facultates & quem ordinem teneat & respectum ad reliquas Creaturas. Et sanè, tametsi corpus ejus infirmum sit atque inerme, internæ tamen Animi dotes, Ratio putà, résque varias inveniendi artéque concinnandi dexteritas, admirabiles sunt. Speculationibus multùm addictus est,

contem-

contemplandóque Mundi hujus Theatro, Quæstibus etiam faciendis, miscendísque Commerciis cum Gentibus extraneis, Ædibus porrò ædificandis atque Navigiis, concinnísque conficiendis Instrumentis ex Argento, Ære & Chalybe, & similibus: In summo, Flos est atque Caput omnium operum Naturæ super hunc Orbem Terræ. Jam igitur si ostendero talia consilia etiam de infimis vilissimísque Naturæ effectis inita esse quæ Hominem omnium Principem respiciant, inficias profectò ire non potes quin sit *oculus Providentiæ*, qui rebus omnibus intentus sit, celeriterque à summo ad imum decurrens sapienter disponit Universa.

4. Quamobrem nunc quæro, cùm Homo talis naturæ sit, annon nobiles hæ facultates illius incassum forent & frustraneæ, si subjectum deesset in quod eas exerceret. Et in secundo quidem loco rescire vellem, an rudis & confusa particularum Materiæ agitatio certò productura sit ullum tale Subjectum quod idoneum sit in quod Homo suam posset exercere peritiam, necne: hoc est, Ecqua esset necessitas quæ infallibiliter *Lapidum Fodinas* in Terra produceret, cùm tamen ii præcipua Materia sint ex qua omnes magnificæ Ædificiorum structuræ fiunt per orbem Terrarum. Idémque dicendum est de *Ferro* & *Chalybe*, sine quibus horum etiam lapidum nulla futura fuisset utilitas: Et tum dein de *Carbonibus fossilibus* aliísque necessariis Ignis fomitibus, qui utiles sint ad colliquanda temperandáque Metalla: Item de *Lignis* ad ædificandum. Fieri enim potuisset ut Terra nihil præter frutices & quasi sarmenta emitteret, & tunc certè nulla futura fuissent commoda Navigia, quicquid factum fuisset de reliquis Ædificiis. Similiter de *Magnete*, egregio illo ad Navigandum adminiculo, annon tam profundè in terram abditus jacere potuisset ut humana Industria eum nunquam fuisset eruitura? Idémque dici potest de aliis *Lapidibus* & *Metallis*, cùm gravissima sint, ea locos infimos maximè naturaliter fuisse occupatura. Proculdubio, Materia agitata, nisi specialis aliquis præpotensque Gubernator præfuisset, res hasce omnes necessarias atque utiles æquè facilè prætermittere potuisset atque in eas incidere. Quòd si nulla talis Creatura fuisset qualis est Homo, hæ ipsæ res inutiles fuissent. Nulla enim brutorum Animalium hujusmodi rebus utuntur. Quamobrem nisi immanem vim facultatibus tuis inferre velis, concludere debes Præordinationem esse *Providentiæ* & *Consilii* in hisce rebus omnibus quod à principio ad finem extenditur disponítque omnia suaviter; Providentiámque cùm prævidisset qualem Creaturam Hominem constitutura esset, Materias ipsi præparâsse ex quibus posset & præsens suum ornare, Historiæque monumenta suppeditare egregiorum facinorum tum *Artis* tum *Virtutis Martiæ*.

5. Absque verò prædictarum Materiarum præparatione esset, Gloria Pompáque tum *Belli* tum *Pacis* perdita fuisset. Etenim Homines loco magnificorum illorum Ædificiorum quæ in Orbe conspiciuntur, haud meliora domiciliorum genera habituri fuissent quàm majuscula quasi quædam Alvearia Nidósve Avium, ex vilissimis sarmentis, straminibus limosóque cæmento confectos. Et verò vice usitatioris pompæ splendorísque *Belli*, ubi audiri solet augustus raucarum Tubarum sonitus, animosus Tympanorum pulsus, Hinnitus, superbúsque Equorum pedes glomerantium incessus, Armorum strepitus, & horrenda Tormentorum bellicorum Tonitrua, ut taceam Gladiorum Hastarúmque coruscationes, fluctuationes vibrationésque explicatorum Signorum, alacres Equitum ex bene curatis morigerísque equis in hostium equitatum fulminationes & similia; absque prædicto, inquam, paratu esset, Ferri, Chalybis & Æris aliarúmque id genus necessariarum Materiarum, loco hujus omnis splendoris ac celebritatis, nihil præter ululatus & clamores misellorum hominum nudorum, aliorum alios nodosis stipitibus certatim fustigantium, pugnísve inertibus se mutuò impetentium futurum fuisset, quo Mundi scena seculorúmque decursus exornarentur.

6. Præterea, cùm Bestiæ naturaliter armatæ sint, Homines verò nullâ re muniti præterquam Ratione suâ, cúmque Ratio inefficax sit, materiâ, in quam operetur, destituta; manifestum est, illud quod *Homines, Bestias* & *Metalla fecit*, probè novisse quid egerit, nec per oblivionem commisisse ut hominem naturali armaturâ destitutum relinqueret, cùm Materiam parâsset, ingeniúmque indidisset & peritiam quâ seipsum indè armaret, itáque posset seipsum defendere, contra ferocissimas fortissimásque omnium Animantium cujusmodicunque. Immò verò datâ operâ inermum eum reliquit, ut seipsum armare posset, atque sic exercere naturale suum ingenium & industriam.

CAP. IV.

1. *Distinctionem* Terræ & Maris *sine* Providentia *non factam esse*: 2. *Ut nec Consistentiam* Aquæ Marinæ *quâ Navigia queat sustinere.* 3. *Utilitas magna ac voluptas* Navigationis. 4. *Miranda catena aptissimarum provisionum ad humano Ingenio gratificandum in re tanti momenti.*

1. POstquam *Montes* pertransivimus & per *Sylvas* caváque *Telluris viscera*, contemplemur jam *latum Mare*, videamúsque annon & illud etiam de Divina existentia nos moneat, hoc est, annon omnia illîc itâ constituta sint, ac si *Principium* aliquod *Rationis particeps*, ea aut ordinaverit aut approbaverit, cùm tamen nihilominùs aliter se habere potuissent. Atque nunc quidem dum versantur nobis ante oculos *Campi illi natantes*, quemadmodum appellat *Lucretius*, vasta illa *Aquæ Planities*, *Oceanus*, quæro primùm annon vastior latiórve esse potuisset, eo usque ut universam Terræ faciem inundâsset, itáque habitationem Hominum Bestiarúmque prævertisset. Particulæ enim liquidæ facilè cum aridis misceri potuissent, atque sic totum in unam ingentem *Paludem* limosam, tremulam ac malefidam abiisse.

2. Porrò, Distinctione *Terræ Marísque* jam factâ, quæro, annon elementum hoc aqueum tam tenuis consistentiæ esse potuisset, ut ad Navigia sustinenda inidoneum esset. Hoc enim tantum abest ut sit impossibile, ut tales in rerum Natura reipsa sint Aquæ, ut Fluvius *Silas*, exempli causâ, in *India*. Atque aquæ *Borysthenis* tam tenues sunt & leves, ut fluitare dicantur in summitate fluenti *Hypanis* Fluvii. Et notissimum est aliqua ligni genera tam gravia esse, ut in aqua qualibet vulgari subsidant.

Ad cujusvis igitur Rationem provoco, annon multò præstet ut sit *Terræ Marísque distinctio*, quàm ut totum Limus sit aut Aqua: magísque commodum sit ut Sylvæ Materiam suppeditent tam levem ut super Aquam fluitare posset, Aquáve tam gravis sit ut Lignum possit sustentare, quàm vice versâ. Quod igitur aliter fieri potuit, & tamen planè ad votum sententiámque nostram est constitutum, qui Rationis scientiæque participes sumus, à nobis profectò æstimari debet tanquam à Ratione Consilióque sancitum.

3. Et quanto quidem penitiùs hanc rem inspiciamus, tanto in eâ evidentiùs *Providentiæ* vestigia deprehendemus. Etenim cùm duæ præcipuæ Hominis proprietates sint, *Contemplatio* & *Sociabilitas*, Amórve Commercii, nihil est quod tantoperè illius naturæ gratificaturum esset quàm potestas Navigandi, quâ marinorum fluctuum dorso inequitans *Mirabilia* conspicit *Profundi*, & propter illius elementi glabritiem & lubricitatem tempore, pro itinere quidem, mediocri veritatem sagacium istarum suggestionum propriæ mentis potest explorare, an Terra nempe undiquaque rotunda sit, & an sint *Antipodes*, & similia; lineámque secans *Æquinoctialem*, illam Controversiam de *Zonæ Torridæ* habitabilitate simul decidere, vel potiùs maculam istam, quasi tanta Orbis Terrarum portio propter habitationem incommodam, frustrà facta esset, Divinæ Providentiæ injectam abstergere.

Præterea, Ad peregrinas oras appulsus, Hominúmque detectio tantâ morum à nobis ipsis diversitate, non potest quin res sit immensæ cujusdam voluptatis & utilitatis, ad laxandas ampliandásque cogitationes nostras, ex eis quæ observemus in eorum Conversatione, Artibus ingenuis, & re Politica. Hisce adde varias Naturæ Raritates, Mercésque diversis Regionibus proprias, quibus qui domi manent per eorum itinerationes frui possunt qui peregrè proficiscuntur, ipsíque qui peregrinantur ex propriis expeditionibus ditescere.

4. Nunc igitur cùm Navigatio tantum momentum faciat ad voluptatem humanæ vitæ atque utilitatem, cúmque sat sit in Homine ingenii & audaciæ ad *Maria* periclitanda modò Materiâ aliísque rebus requisitis satis esset instructus; equidem cùm videamus tam commodè in hunc finem ipsi prospectum esse, in *Lignis* amplis ad ædificandas *Naves*, in *Aqua* marina tam *crassa* ut ad Naves sustinendas etiam onustas idonea sit, in *Magnete* ad suam *Pyxidem Nauticam*, & in stabili ac *parallela Axis Telluris directione*, ad *Cynosuram*; & tum dein observemus naturale illius Ingenium animúmque intrepidum ad hisce utendum, útque ingenitum scientiæ & commercii desiderium, augendíque proprias *Animi* perinde atque *Fortunæ* dotes eum ad nobile hoc Inceptum sit instigaturum; non possumus profectò quin concludamus à tali Causarum serie tam aptè & congruenter conspirantium, quòd reverà Consilium esset *Universalis*

versalis cujuspiam ac *Æternæ Mentis*, quæ toti Naturæ fabricæ prospicit ac gubernat, quæ has causas tam providè sapienterque connexuit, hoc est, non possumus quin concludamus *Quòd sit Deus.*

Et sanè si ad tantam hujus veritatis certitudinem jam pervenimus ex consideratione istiusmodi Phænomenôn in Universo quæ rudiora videantur & generaliora; quid magìs specialium magísque politarum elaboratarúmque Naturæ partium, in *Vegetabilibus*, *Animalibus* & in *Humano corpore*, effectura est contemplatio?

CAP. V.

1. Formam & Pulchritudinem, Semen & Signaturam Plantarum *Argumenta esse* Providentiæ. 2. *Quamvis merus Materiæ Motus Meteora quædam producere posset, ut* Grandinem, Nivem, Glaciem, &c. *non sequi tamen eundem adæquatam esse causam* Animalium & Plantarum. 3. *Haud magnum quidem* Assumentum *fore aut* Hiatum, *si rudiora Phænomena, Motûs merè Mechanici Materiæ fructus agnoscerentur.* 4. Formam & *pulchritudinem* Florum & Plantarum *ab* altiori Principio *proficisci.* 5. Pulchritudinem *reale quid esse, &* Intellectualium *nostrarum facultatum Objectum.* 6. *Indèque sequi, quòd Formæ* pulchræ *ac Figuræ* Plantarum & Animalium *effecta sint Principii* Intellectualis.

1. HActenus rudiora tantùm & negligentiora, si fas sit itâ loqui, Divinæ Providentiæ Lineamenta in Orbe consideravimus, in amplioribus illis descripta Phænomenis *Diei* & *Noctis*, *Æstatis* & *Hyemis*, *Terræ* & *Maris*, *Fluviorum*, *Montium*, *Metallorum* & similium; ad pressiorem jam accedimus conspectum Dei & Naturæ in *Vegetabilibus*, *Animalibus* & *Homine*.

Et primùm de *Vegetabilibus*, ubi quatuor hæc tantùm capita attingemus, *Formam* nempe eorum & pulchritudinem, *Semen*, *Signaturas*, magnámque eorum *Utilitatem* ad *Medicinam* perinde atque *Cibos*. Et ut meliùs intelligamus hujus pressioris operum Naturæ Contemplationis præcellentiam ac privilegium, notare primùm debemus conditionem illius substantiæ, quam *Materiam* appellamus, quàm fluida sit & lubrica & ex se indeterminata, vel si dura, quàm inepta ut in aliud quicquam mutetur, ac proinde omnia in madorem quendam antè putrefiunt quàm quicquam ex eis generari possit, ut solemus ceram priùs emollire quàm sigillum imponamus.

2. Nunc igitur, nisi adeò stolidi esse velimus, ut, quia uniformis Aëris Motus, subtilioris̀ve alicujus Elementi corporei, * tam æqualiter comprimere possit, obnitíve contra partes pauxilli Humoris vaporosi, ut ipsum formet in guttas rotundas (quemadmodum quidam statuunt de rore aliísque experimentis) indéque, quia rudior hic & generalior Motus aliquid præstare potest, concludere non dubitemus eum posse omnia; omnino consentaneum est, ut confiteamur *Æternam* esse *Mentem*, cujus ope Materia tam commodè utiliterque formetur atque immutetur.

Verùm ut merus Motus, rudis omnísque expers regiminis, quia naturaliter aliquos effectus habiturus est, idcirco ad tales extendi possit qui sapientem quandam præordinationem & consilium planè implicant, Sophisma adeò ridiculum est, quemadmodum suprà notavi, ut magìs dignum sit quod inconsideratis animis Fatuorum & Infantum imponat quàm hominum maturæ Rationis, beneque in rebus Philosophicis versatorum. Pone *Pluviam* & *Nivem* & *Ventos* & *Grandinem* & *Glaciem*, aliáque id genus Meteora effectus esse posse *Caloris* & *Frigoris*, *Motúsve* & *Quietis* certarum quarundam tenuium particularum Materiæ; ut tamen utiles pulchræque formationes ramorum, florum, fructuúmque Plantarum tales etiam sint, (ut taceam interim de corporibus *Avium*, *Piscium*, *Bestiarum* & *Hominum*) æquè ridicula est & oscitabunda Illatio, ac siquis inferret, quia merus *Calor* & *Frigus* emollit & indurat Ceram & in aliquam saltem figuram eam transmutat, quòd proinde merus hic *Calor* & *Frigus*, *Motúsve* ac *Quies* sine ulla Arte aut directione, argenteum etiam Sigillum formaverit, scutúmque ipsi artificiosè insculpserit, vel formam alicujus Avis vel Bestiæ, ut Aquilæ, Leonis & similium. Immò verò hæc Illatio multò tolerabilior est quàm altera, cùm hæc *Artis Effecta* longè faciliora sint, minúsque nobilia, quàm altera illa *Naturæ*.

3. * Nec Assumentum quidem ullum est aut Hiatus in operibus Naturæ, ut quædam particularia Phænomena non sint nisi faciles & spontanei quasi fructus generalis

illius Motûs qui à Deo communicatus est Materiæ, alia verò effectus magìs curiosæ concinnaturæ, *Divinæve Artis* seu *Rationis* (* tales enim sunt λόγοι σπερματικοί, i. e. *Rationes Seminales*) in Materiam incorporatæ, præsertim cùm ipsa Materia aliquo modo sit *vitalis*, alioqui motum non continuatura esset in quem per occasionem hàc vel illàc excitata sit: Et præterea, cùm *Natura Divina* perfectissima sit vitæ plenitudo quæ concipi potest, valdè consentaneum est ut ultima hæc & remotissima ipsius Umbra sit aliquo modo, licèt non nisi subobscurè, *Vitalis*. Quamobrem cùm res à summa perfectione quasi gradatim deficiant, minimè profectò impar maléve proportionatus gradus erit, si descendendo à culmine hujus externæ Creationis, *Homine*, in quo principium est magìs subtilis & in se reflexæ *Rationis*, quæ adhærescit, quanquam non eodem modo, perfectioribus brutorum generibus, quemadmodum & sensus, intra nimis angustum ambitum nolens coerceri, aliquibus *Plantarum* generibus sese ingerit, cujusmodi sunt variæ *Zoophytorum* species, in cæteris verò nulla Animadversivæ facultatis in ipsis residentis reliqua reperiuntur vestigia, quanquam effecta eis insunt Formæ animadversione carentis, (λόγυ ὁπόλυ) materiatæ sive incorporatæ Artis Rationísve seminalis: non erit, inquam, ullus impar delapsus si descendas à magìs sublestis obscurísque *vitæ Spermaticæ* exemplis ad notabiliora effecta generalis Motûs in *Mineralibus*, *Metallis* variísque *Meteoris*, cujus faciles rudésque formationes nullo fortean indigeant *vitæ Principio*, Formáve *Spermaticâ* à *Quiete Motûque* particularum Materiæ distinctâ.

4. Est verò ea formæ ac pulchritudinis curiositas in nobilioribus plantarum generibus, talem habens congruentiam cum defæcatiori sensu & sagacitate humanæ Animæ atque Harmoniam, ut non possit (quippe quum Tactus ejus *Intellectualis* tam suaviter eo oblectetur quod in istiusmodi objectis deprehendit) quin agnoscat abditam aliquam Causam propriæ Naturæ admodum congenerem, hoc est, *Intellectualem* concinnatricem fuisse & perfectricem horum jucundorum Spectaculorum in Universo.

5. Nec quicquam valiturum est siquis hîc objecerit, quantum ad *pulchritudinem* attinet proportionísque venustatem, rem eam totam in imaginatione sitam esse, quippe cùm sint qui nihil tale agnoscunt, sibíque omnia perinde pulchra videri profitentur, qui tamen oculorum suorum usu gaudent æquè atque cæteri mortales. Respondeo enim, quòd hoc magìs id confirmat quod volumus, *Pulchritudinem* nempe transmitti quidem per externos sensus in Animam, magìs *Intellectualem* tamen facultatem esse quæ ipsam sapiat: quemadmodum Schema *Geometricum* intrat quidem per oculos, Demonstratio verò à sola *Ratione* percipitur. Ac proinde magìs consentaneum est affirmare *Intellectuale* aliquod Principium hujus *Pulchritudinis* rerum Authorem fuisse, quàm ut sic formatæ sint sine ope ejusmodi Principii.

Et verò, asserere, nullam omnino esse *Pulchritudinem*, quia quorundam Hominum Animæ tam tardæ sunt atque stupidæ, ut quantùm ad eam quidem rationem, omnia ipsis perinde sint; æquè absurdum est & à ratione alienum, ac si concludas nullam omnino in rebus *Rationem* esse aut *Demonstrationem*, quia bardus homo atque fatuus eò pertingere non potest. Quòd verò pulchritudo sit, quódque ab omnibus gentibus agnoscatur *Arboribus* inesse, & *Floribus* atque *Fructibus*, ædificiorum ornatus per omnia secula amplum est & irrefragabile Testimonium. Quid enim apud ipsos magìs in more est, quàm florum fructuúmque sculpturas picturásve adhibere in exornandis suis operibus? Præterea, Hominem quemlibet appello, qui in tam miserum degenerationis gradum non sit delapsus, ut æquè stupidus ad hujusmodi res evaserit quàm sint vilissimæ Bestiæ, an exempli causâ, ritè exsculptum *Tetraedrum*, *Cubus* vel *Icosaedrum* majorem non habeant pulchritudinem quàm rude quodlibet lapidis fragmen in agris viisve publicis jacens; vel ut alias figuras solidas nominemus, (quæ licèt *Regulares* non sint, propriè sic dictæ, determinatam tamen habent Ideam ac Naturam) ut *Conum*, *Sphæram* & *Cylindrum*, an horum aspectus humanæ menti non magìs gratificetur, majorémque formæ elegantiam præ se gerat, quàm rudia illa Secamenta vel Assulæ lapidum, quæ à manibus Lapidarii desiliunt, nec ulli rei inserviunt nisi ad medium Muri explendum, ut sic ab oculis hominum abscondantur propter suam deformitatem.

Estque observatu dignum, si Natura quicquam efformet, quod ad accuratam hanc rationem Geometricam propiùs accedat, quòd ipsum contemplamur cum multa quidem animi oblectatione ac voluptate: ut si vel Rotundum exactè sit, (cujusmodi lapidum magna reperitur copia inter duos montes in *Cuba*, Insula *Americana*) vel ordinatim *Quinquangulare*, aut latera *Parallela* habeat, licèt anguli sint inæquales, quemadmodum in exiguis quibusdam lapidibus videre est, & in quodam Alabastri genere,

genere, repertis hîc in *Anglia*; hi lapides, inquam, aspectui nostro gratificantur, ut qui majorem habent cum humana Anima cognationem, quæ *Rationalis* est & *Intellectualis*, ac proinde gaudet statim atque in ullum externum Objectum incidit, quod cum congenitis illis Ideis, quibus propria ipsius natura instructa est, quadret & conveniat. Nam *Symmetria*, *Æqualitas*, partiúmque *Respondentia*, ut & *Asymmetria* & *Inæqualitas*, *Rationis discernicula* sunt, non autem *Objecta Sensûs*, quemadmodum alibi probavimus.

6. Jam igitur cùm manifestum sit quòd sit, quam *Pulchritudinem* appellamus, *Symmetriam*, proportionísque venustatem, (ut jucundam *Colorum mixturam* taceam) quódque hoc proprium Objectum sit *Intellectûs* ac Rationis (hæc enim minimè cordi sunt Bestiis) equidem existimo tutò me concludere posse, Id quod prima & principalis causa est mutandi fluidam & indeterminatam Materiam in *Formas* tam *pulchras* probéque proportionatas, quàm quas videmus in *Floribus* & *Arboribus*, *intelligens* esse *Principium*, noscereque tum Hominis naturam tum naturam eorum Objectorum quæ conspectui illius offert in Mundo hoc externo ac visibili. Hæc enim casu fieri non possunt multifariisve partium Materiæ molitionibus inter seipsas, tunc enim verisimile esset species rerum, licèt nonnullæ rectè se habere possent, plerasque tamen mancas fore & ridiculas. Nunc verò nulla ineptitudo ulla in re extat, quod indicio est, fluiditatem Materiæ gubernari & determinari à præpotente consilio *Æternæ Mentis*, sive *Dei*.

Nisi supervacaneum esset, in medium hîc proferre possem pro exemplis, varia genera *Florum*, *Herbarum* atque *Arborum*. Hæc verò Objecta cùm tam obvia sint, cúmque cujusque phantasia recordatione variegetur, *Rosarum*, *Calthanum*, *Liliorum*, *Pæoniarum*, *Tuliparum*, *Violarum tricolorum*, *Caryophyllorum*, *foliorum Vitis ac racemorum*, aliorúmque id genus millenorum, de quibus omnibus nemo est quin fateatur, ipsis inesse *Pulchritudinem*, & *Symmetriam* gratámque proportionem, superfluum existimo prolixiori Inductione memoriam Lectoris onerare, transiturus nunc ad reliquas tres considerationes de *Semine*, *Signaturis*, & *Utilitate*, & quidem perquam breviter per eas pertransiturus, cùm quæ observanda sint admodum sint vulgaria faciliáque intellectu.

SCHOLIA

In CAP. V. SECT. 2.

TAM æqualiter comprimere possit obnitive, &c. *Quàm parùm verò valeat hæc conjectura etiam in his simplicibus Phænomenis videre potes, Enchirid. Metaphys. Cap. 20.*

Sect. 3. Nec Assumentum quidem ullum est, aut Hiatus, &c. *Quòd ita hic philosopharer nimia fecit* Cartesianæ *Philosophiæ apud me Existimatio. Quas verò ob causas sententiam mutaverim, vide Præfat. Enchirid. Ethic. Sect. 16. & Enchirid. Metaphys. Cap. 9. Sect. 6. & 12.*

Tales enim sunt λόγοι σπερματικοὶ, *i. e.* Rationes Seminales, &c. *De his Rationibus Seminalibus, an distinctæ sint substantiæ particulares, an unus communis sit Spiritus Naturæ, vide Tractatum de Anima Immortalitate, lib. 3. cap. 12. & 13.*

CAP. VI.

1. *Providentia à* Seminibus *Plantarum arguitur.* 2. *Responsum ad Objectionem de* Herbis noxiis *ac fœtidis, Plantisque* venenosis. 3. *Plantarum* Signatura *argumentum Providentiæ.* 4. *Exempla quædam* Signaturarum. 5. *Responsio ad Objectionem de istiusmodi* Signaturis *in Plantis quæ non referantur ad* Medicinam.

1. DIco igitur, quòd *Plantæ* singulæ *Semen* suum habeant, evidens esse indicium Divinæ Providentiæ. Etenim cùm nullus necessarius effectus sit Motûs Materiæ, quemadmodum nec integra *Plantæ Formatio* illius est fructus, cúmque tanti momenti sit ut semen habeant ad continuandas propagandásque proprias suas species, & ad gratificandum etiam Humanæ Arti, Industriæ, ac necessitatibus vitæ (multum enim *Agricultura* & *rei Hortensis* hisce innititur) fieri non potest quin ex *Consilio* factum sit quòd varia Plantarum genera propriis *seminibus* sint locupletata; præsertim cùm Terra istiusmodi naturæ sit ut, licèt primùm omnia *Plantarum* genera aliquandiu pareret, (quemadmodum eam nonnulli volunt omnia Animalium genera peperisse) tandem tamen languida futura esset & effæta, adeò ut sine adminiculo exiguorum istorum ac compendiariorum Principiorum Generationis, *seminum granula* intelligo, nullos istiusmodi editura esset partus, non certè magìs quàm Antlia jam arida, aquam ullam redditura est, nisi priùs aquæ pauxillum ipsi infuderis, & tunc pro uno pollubro multa aquæ dolia indè haurire poteris.

2. Nec multùm refert, siquis heîc objecerit, Etiam *Herbas fœtidas* & noxias Plantásque venenosas semen habere perinde atque maximè amœnas, maximéque utiles. Nam & istæ ipsæ *noxiæ* quas vocant, fœtidæque *Herbæ* suam etiam habent utilitatem. Etenim primò, Humana industria in eis, ubi damno sint, eruncandis exercetur. Quæ Ratio si leviuscula videtur, consideremus tantummodo, si humana Industria nihil haberet cum quo confligat & colluctetur, quòd ille Spiritûs humani Igniculus ferè extinctus foret in carne, & tunc agnoscemus causam à me indicatam nec invalidam esse nec vilipendendam.

Deinde, Quis certò novit, quin ità se res habere possit in venenosis hisce Plantis, quemadmodum vulgò fingitur de Bufonibus aliísque venenosis Serpentibus, quòd venenum è terra elingunt? Similitèr Plantæ venenosæ meritò existimari possunt omnem malignum succum ac nutrimentum sibi ipsis attrahere ut reliquæ eo puriores fiant magísque defæcatæ: ut Receptacula sunt in humano corpore, & Emunctoria, ad superfluam Choleram derivandam, Melancholiam, & similia.

Postremò, notissimum est omnibus qui Naturæ reíque Medicæ non sint prorsus ignari, quòd istæ Herbæ quas rudis & imperitus vulgus Herbas erraticas noxiásve appellare solent, elementa sunt efficacissimarum *Medicinarum.* Quòd *Aconitum Hyemale,* quod aliàs venenum præsentaneum est, dicitur multùm valere contra Viperarum morsus & Scorpionum, cui assentitur etiam *Crollius.* Quódque illa Planta, quæ mortem in ipso nomine gerit, *Solanum* nempe *lethiferum,* somnum conciliando mortem prævertit, si ritè adhibeatur in Febri. Nec certè eæ res inutiles habendæ sunt quarum usus nondum nobis enotuerit. Omnia enim haud noscenda sunt simul, ut succedentia secula semper aliquid habere possint cujus inventione sibi gratificentur.

3. Venimus jam ad Plantarum *Signaturas,* quæ non minus videntur Argumentum quòd suprema operum Naturæ Origo, *Intelligens* aliquod sit *Principium,* quàm fuerit ista tum provida *seminum* ipsarum prospectio. Immò verò hoc magìs propriè & adæquatè nos respicit, quàm illud alterum; & certa quædam Clavis est ad intromittendum hominem ad primam Thesaurorum Naturæ notitiam atque usum. Quæro igitur, annon admodum facilis sit & genuinus ratiocinandi modus, ex observatione quòd variæ Herbæ signo aliquo aut charactere notantur, qui virtutem ipsarum indicet ad quid valeant, quódque talis Creatura in Orbe est, qualis est Homo qui hæc signa & characteres legere potest & intelligere, hinc continuò concludere, Authorem tum *Hominis* tum dictarum *Plantarum signatarum,* naturam utrorumque præcognovisse. Neque enim absimile est Inscriptionibus Pyxidum Pharmacopolarum, quas Officinæ magister inscribit ut à Tyrone servulo legantur. Immò verò hîc meliùs se res habet; quippe non mera Nomina, sed ipsa Natura usúsque in has signatas Herbas inscribuntur. Neque ulla est necessitas ut omnia ad hunc modum signentur,

quamvis quædam sic sint. Nam ipsa rei raritas est, quæ cedit in oblectamentum: alioqui satietatem pareret & fastidium, eandem quasi semper sic ferire chordam. Ac præterea, Divinæ Providentiæ consilium erat prima tantum intra ac rudimenta utilis Thesaurorum suorum Notitiæ humano generi subindicare, reliquum industriæ nostræ exercendæ permittens, ut otio ac desidiâ ætatem nequaquam conteramus. Mundi enim hujus Theatrum humani Ingenii exercitium est, non ignava *Polyanthea* liberve *locorum communium*. Ac proinde omnia ad aliquem certè modum obscura sunt & intricata, ut sedulitas Divinæ illius Scintillæ, Animæ utique humanæ, habeat quod vincat & de quo triumphet, postquam præclarè se gesserit, suo adjuvante cœptisque aspirante Deo.

4. Cæterùm quòd aliquæ sunt Plantæ, quæ admodum evidentem Naturæ usûsque sui signaturam præ se gerunt, hisce subsequentibus exemplis satìs plenè indicabo.

Capillus Veneris, Trichomanes sive *Polytrichon*; Lixivium in quo coquitur, vel infunditur, capiti lavando utile est, & capillis augendis restituendísve eis in locis unde defluxerint.

Et Decoctum *Cydoniorum*, qui fructus sunt lanuginosi ac pilosi, valere censetur plurimùm ad capillos recuperandos ob luem veneream deciduos.

Folium *Melissophylli* & *Allelujæ* sive *Trifolii Acetosi*, ut & Radices *Anthoræ* Cor figurâ repræsentant, suntque similiter Cardiaca.

Juglandes integram habent Capitis *signaturam*, Cortex exterior herbaceus *Pericranio* respondet, & Sal quidem ex eo confectus virtutem eximiam habet ad vulnera ea in parte sananda. Ut & nucleus *cerebro* quod refert, conducere dicitur.

Umbilicus Veneris ad libidinem excitandam valet, ut *Dioscorides* affirmat; quemadmodum & varia genera *Satyriorum*, quæ manifestam partium genitalium Imaginem præ se gerunt. ‖ *Aron* verò præ cæteris, omnésque *Orchides* quæ ab aliquibus Bestiis nomen sortitæ sint, ut *Cynosorchis, Tragorchis* & similia. Quorum ultimus ob odorem etiam Hircinum notabilis, spirillísque caprillam barbam mentiens, ut Hircus omnium Animalium luxuriosissimus est, ità ad inflammandum ad Venerem omnium bulborum est valentissimus.

‖ *Sunt qui putant verum Paracelsi Satyrion esse Aron. Croll. de Signaturis rerum internis.*

Folium *Hyperici* confertim parvulis dispungitur perforatúrve foraminulis, unde & *Perforata* ista Herba dicitur, & singularis Vulneraria est, & ad deobstruendos corporis poros apprimè utilis.

Scorpioides sive *Echium*, caudam incurvatam Scorpionis refert, & *Ophioglosson* manifestam perfectámque similitudinem linguæ serpentis gerit, ut & *Ophioscorodon* integri capitis superiorúmque partium corporis; atque hæc omnia utilia habentur ad expellendum venenum, & ad Serpentum morsus valere. Et universim omnes istiusmodi Plantæ quæ maculis, cutis viperarum instar, aliorúmque venenosorum Animalium intersperguntur, contra ipsorum ictus morsúsve valere observantur, & efficacia esse adversùs venenum Remedia.

Ità quidem *Divina Providentia* per naturalia hæc *Hieroglyphica* breves Lectiones Medicas rudi Hominis Ingenio prælegit, ut postquam paululum initiatus esset, eóque illigatus, proprio reliquum studio & industriâ investigare posset atque eruere: quippe quum valdè consentaneum esset, alias etiam Herbas, quæ nullas tales haberent signaturas, usibus Medicis optimè inservire posse, perinde atque eas quæ habent.

5. Siquis verò hìc objecturus sit, quasdam Herbas talium rerum similitudinem gerere, quas minimè verisimile sit ad rem Medicam referri posse, cujusmodi sunt *Geranium, Cruciata, Bursa Pastoris, Orchis, Myodes, Orchis Arachnitis* & similia; equidem ipsa Objectio proposita Responsionem in se involutam Objectori subindicat. Hoc enim indicio est quòd in ludicra tantùm Naturæ ornamenta destinatæ essent, emblematum instar circa literam majusculam descriptorum, quæ nihil significant, sed ad oblectandos oculos tantùm adjiciuntur. Hoc autem tantum abest ut in ullum incommodum cederet primis nostris Progenitoribus, sicubi hæc signaturarum subindicatio eos fefellerit, ut majorem in modum eos animaturum esset ad earum etiam Herbarum virtutem explorandam, quæ nullas prorsus istiusmodi haberent Signaturas; cùm eis obvium esset ità secum ratiocinari, Cur non istæ Herbæ, quæ *Signaturis* carent, vim Medicinalem in se continere possint, perinde atque illæ, quæ *Signaturas* habent, nullam habent virtutem signaturis quas gerunt, respondentem? Quæ prioris Conclusionis ipsis ulterior erat confirmatio; & major adhuc ipsorum industriæ provocatio, si in signaturas contrarii Effectûs aliquando inciderent.

Et satìs profectò erat, quòd istæ, quæ tam præsenti usui eíque tanti momenti inservirent ut Antidota sint adversùs venenum (quod tam velociter exterminaturum fuisset

issset

issset rudem nudámque Antiquitatem) aut adminicula sint ad augenda prima ista humani generis primordia excitando instigandóque phlegmaticas ipsorum naturas ad frequentiorem efficacioremque Veneris usum; (eorum enim longævitas temperiem indicat minimè fuisse igneam) satis, inquam, erat, quòd hoc genus Herbæ & tam obviæ essent & tam legibilibus characteribus signatæ, qui utilitates ac virtutes ipsarum tam manifestò indigitarent; ut in *Satyriis* apparet, *Ophioglosso* & similibus. Sed nimis quàm diu huic argumento immoratus sum. Ad quæ sequuntur jam festinabo, quæ majorem magísque ineluctabilem vim habitura sunt ad pervicaces convincendos.

CAP. VII.

1. Utilitatem *Plantarum Providentiæ indicium esse, earum præsertim quæ* Materiam *suppeditant*: 2. *Quemadmodum & istiusmodi Herbarum Plantarúmque quæ in* Medicinam *Hominibus atque Bestiis inserviant.* 3. *De* Plantis *ad* cibum *idoneis.* 4. *De* colore Graminis *& Herbarum, & de* fructibus Arborum. 5. *De notabili Naturæ prospectione in* Re rustica *&* Agricultura; *Cum universali utilitate* Cannabis *atque* Lini. 6. *Miranda utilitas* Nucis Indicæ.

1. PErvenimus tandem ad quartam ultimámque considerationem circa Plantas, earum intelligo *Utilitatem*. Nihil heîc dicturi sumus de majoribus illis Arboribus, quæ necessariam *Materiam* suppeditant ad Naves Domósque magnificas ædificandas, quibus Terra adornetur, vitáque Humana magis splendida & delectabilis evadat, quemadmodum & ad erigendas sacras illas Structuras *Divino cultui* consecratas. Inter quas minimè oblivisci debemus celeberrimum illud Ædificium, splendidissimum illud Templum *Hierosolomitanum*, magno Cœli Terræque Deo consecratum. Atque equidem omnino par erat ut is cujus ductus ac Providentia virtutem Telluris, in sabulo exiguísque lapillulis gignendis vice Lapidicinarum, & in rubis ac fruticibus emittendis Pinorum loco Cedrorúmque ac Quercuum, totam insumi non permisit; ut Is, inquam, habiturus esset aliquando maximè splendida ac magnifica Templa sibi erecta, quæ Humanum Ingenium atque Industria optimæque ex istoc genere Materiarum possint constituere, quippe qui congruentissimus foret gratitudinem suam significandi modus qui possit excogitari. Estque ipsissima illa ratio quæ pium Regem *Davidem* movit ad designandam Templi ædificationem *Deo Israelis*: *Vidésne*, inquit ille, *quòd ego habitem in domo cedrina, & Arca Dei posita sit in medio pellium*? Cæterùm, quod dixi, nihil heîc hisce de rebus superaddam, eis contentus quæ suprà cursim attigimus.

2. Nunc igitur Plantarum *utilitatem* quantùm ad *Medicinam* ac *Cibum*, postquam breviter notaverimus, ad considerationem *Animalium* pertransibimus. Ad *Medicinales* verò usus quod attinet, ampla illa Scripta *Botanica* sive *Phytologica*, quæ passim extant, tam luculentum huic rei testimonium perhibent, ut satis sit eorum mentionem hîc injecisse, Lectoríque revocâsse in memoriam. Quod hîc notatu maximè dignum, hoc est, Bruta nempe Animantia earum virtutibus aliqua ex parte adjuvari perinde atque Homines. *Bufo* enim *Araneæ* veneno malè affectus, in pugna, ut vulgò creditur, ad *Plantaginis* folium recurrit. *Mustela* cùm ipsi dimicandum est cum Serpente, *Rutâ* se præmunit. *Canis*, quoties conturbatur ventriculus, Medicinam novit, ad *gramen* suum properat, comedit, evomit, & continuò convalescit. *Hirundo Chelidonio*, *Carduelis Euphragiâ* ad oculos reficiendos utitur: Atque *Asinus* quando Melancholiâ gravatur, herbam *Asplenium* comedit, atque ità seipsum tumefacti Splenis dolore levat. Narrátque *Virgilius* de *Dictamno Cretensi*, *Capras* sylvestres, quando jaculis sagittísve ictæ sunt, ipsum comedere; quippe quòd Herba ista virtutem habet sagittas è corpore exigendi paulatim, sanandíque vulnus.

------ Non illa feris incognita Capris
Gramina, cùm tergo volucres hæsere sagittæ.

Quas quidem res haud obscura *Providentiæ* indicia judico: Nam cùm id faciunt bruta ista Animantia Naturæ ductu atque instinctu quod Homines qui liberâ Ratione præditi sunt, non possunt quin agnoscant valdè congruum esse & consentaneum, immò,

mò, quod Medicorum peritissimi approbaturi essent eidémque assensuri, cùm tamen hæc Animantia rationem hujusmodi nullam habeant aut peritiam, quâ ipsa Medici evadant; necessariò concludendum est, quòd ad hæc agenda apta nata sunt beneficio illius Principii, quod ipsa formavit, eámque ipsis indolem indidit quam habent, atque proinde illud ipsum *Principium* necessariò habere debere peritiam atque scientiam, hoc est, oportere esse *Deum*.

3. Pervenimus jam ad *Plantarum* considerationem quatenus *cibum* tum *Hominibus* tum *Bestiis* suppeditant. Atque hîc observare possumus, quòd quemadmodum generalis Aquæ provisio facta est delinendo Montes atque colles, unde per scaturigines continuatósque Rivulos simul collectos, (qui in ingentes tandem Fluvios per longos flexuosósque ramos retrò-extensos, coeunt) omnes Terræ Animantes sitim extinguunt; ità Divina Providentia Mensam suam ubique instravit, non quidem Tapeto viridi exsucco, sed succulentis olusculis nutritióque Gramine, quo pleraque Campi pecora pascuntur; & quæ eo non pascuntur, eis vescuntur quæ pascuntur illo, atque sic omnium Generationes perpetuantur.

4. Hoc verò cùm necessarium potiùs videatur quàm ex delectu, ipsi diutiùs non immorabor. Fateor enim *Consilium* maximè propriè illîc implicari ubi mediorum varietatem cernimus rémque aliis atque aliis modis effici posse; id verò quod optimum est præ cæteris eligi. Hoc igitur tantùm monebo, Quòd tametsi necessarium erat, ut gramen aliquódve gramini consimile aut analogon procrearetur, si quidem talia Animalia in orbem essent emittenda; nihilominus tamen necessarium omninò non erat, ut Gramen Herbæque eum colorem habituræ essent quem nunc habent, potuerunt enim esse aut rubra aut alba candidáve, aut consimili aliquo colore vegeto & rutilante, qui visui futurus fuisset noxius admodum ac molestus. Sed nolo hisce insistere.

Consideremus jam *Fructus Arborum*; ubi manifestò appariturum credo, quòd unus idémque Creator atque opifex ipsorum pariter atque Hominum fuerit, quódque probè proculdubio noverit, quando eos fecit, quid machinaturus esset. Etenim potuerúntne *Poma* & *Aurantia*, & *Uvæ*, & *Mala Armeniaca*, aliique id genus fructus Bestiis destinari, quæ pronæ terram spectant, víxque ea suspicere possunt, multóque minùs sciunt quî possint ea decerpere? Quando Cibaria Canibus afferimus, Patinam quadrámve humi ponimus, non autem super Mensam. Verùm respondebis fructus hosce tandem sponte in terram casuros esse, & opiparum tunc Epulum Bestiis suppeditaturos. At verò meminisse oportet, paucas esse quæ ista capiant, atque sic futurum esse ut aut dum humi jacent, antè putrefiant quàm absumantur, aut uno quasi temporis momento omnia simul abliguriantur, quemadmodum facilè accidere potest in Plantarum omnium pretiosissima, *Vite*. Cæterùm Homo, qui Uvam rectè æstimare novit, eam novit pariter in tempus longinquum conservare (nam & editur & bibitur annis aliquot post vindemiam) ut & reliquos Terræ fructus colligere ac recondere & in suum & in pecorum suorum usum. Quamobrem omnino manifestum est, quòd *Homo* in hunc Mundum venerit nec *Casu* factum esse nec *Necessitate*, sed ex *Consilio*, ut quando idonei *Convivæ* introducuntur ad Mensam opimis dapibus instructam.

5. Et quod tanquam eximium quiddam de *Vite* monui, pari vel potiori jure observari debet in communibus Frumentorum generibus, ut in *Tritico*, in *Hordeo*, & similibus, quæ etiam similiter atque Vinum, in Esculenta aut Poculenta abeunt prout Humana Ars instituerit atque Industria. Cæterùm nec istud est quod hîc præcipuè observari volo. Id quò potissimùm nunc collineo, hoc est; Quòd *Frumentum*, quod Agriculturæ beneficio tam amplos proventus reddit, vix sine ipsa omnino subsisteret. Nam quod sponte nascitur inter alia gramina, nihil valet. Sed enim, cùm tam salubris Cibus sit atque corroborans, & tam uberem proventum reddat, sed non sine humana Arte & Industria, planè hoc nobis innuit, *Divinam* esse *Providentiam* quæ humanum decreverit Ingenium Agricultura exercere. Qua de re firmiorem adhuc fidem nobis facturum est, si huc addamus providam Instrumentorum prospectionem tam accuratè huic vitæ Instituto adaptatorum, laboriosum scilicet *Bovem*, strenuum sed non difficulter domabilem *Equum*, *Ferrum* pro Ligone *Funésque* pro Helcio, quibus Equi vehicula trahant. Atque admodum profectò opportunum est postremum hoc notare, cùm ad hanc considerationem de *Utilitate* Plantarum pertineat.

Atque equidem hominem quemlibet appello, modò paulisper secum perpendere voluerit quanti in rebus humanis momenti sit *res Funaria*, annon conspicuum esset Providentiæ opus tales è Terra Plantas emittere quæ *funibus* materiam suppeditarent.

Neque enim ullam in Natura necessitatem detegere possumus, ut planè nequeat quin tales Plantas procreet, quales *Linum* sunt atque *Cannabis*. Quamobrem si facilem volumus liberæ Rationis ductum sequi ac suggestionem, ad *Providentiam* referre debemus, quæ tale humano Generi adminiculum prospexit, à quo res haud minores dependeant, quàm omnia *Navigiorum* Armamenta, *Vela* ac *Rudentes*, & quid non? Et ex consequenti tota Mercatura extranea, ut & Lignorum Lapidúmque transportatio aliorúmque Materiarum necessariarum ad ædificia, aut vectitatio per terram in plaustris ac vehiculis: ut taceam vulgarem usum *Trochlearum* aliarúmque Machinarum, ad tanta pondera elevanda, quæ vires humanæ sine his auxiliis non facilè superaturæ essent. Atque ea denique quæ suprà monui de rei *Funariæ utilitate* in *Agricultura*, in arando domúmque convehendo fruges Terræ. Equidem usus prædictarum *Plantarum* tam universalis est, adeóque in omnibus rebus humanis locum habet, ut si jocis liceret paululum, in argumento tam serio, indulgere, non ineptè hîc usurpari posset ille versus Poetæ, de hoc tam generali vitæ humanæ Instrumento,

Omnia sunt homini tenui pendentia filo;

Quòd omnia ferè humana Negotia magna ex parte dependent è longis istis exiguísque Filamentis *Cannabis* atque *Lini*. Vel si contenderis aliquam, quanquam magìs difficilem ac ineptam, rationem ad eosdem usus excogitari posse, ut in longis Catenis ferreis, in Velis laneis & similibus; tamen cùm infinito meliùs nobis prospectum esse videamus, equidem meritò judicare debemus, hoc à nulla alia causa profectum esse quàm *Divina Providentia*.

6. Possim ad *Plantas exoticas* jam expatiari. Cujusmodi sunt *Cinamomum* & *Balsamum* arbores, Arbórque quæ *Nucem* gerit *Myristicam Macere* involutam, & celeberrima *Nux Indica* quæ una omnia ferè vitæ necessaria simul suppeditat. Nam si ramusculos vesperi scindas, copiosus jucundúsque succus exit, quem utribus excipiunt, & loco vini ipsum bibunt, & ex quo talem *Aquam Vitæ* extrahunt, quæ ad omnimodos morbos maximè valeat. Ex Ramis atque frondibus ædificia sibi condunt; Truncúmque arboris, cùm intus admodum spongiosa sit, quanquam extrinsecùs satìs dura, facilè formant in fabricam usúmque navigiorum suorum quæ *Canoes* appellant. Nucleus nucis ipsis in Panem inservit atque opsonium, Corticésque in calices ad bibendum; quinimò nec vacui profectò calices sunt, nam lac in eis reperitur refrigerans ac delectabile. Præterea *Cannabis* quoddam genus est quod Nucem involutam includit ex quo funiculos ac Rudentes conficiunt, & subtilissima pars ipsius velis inservit ad Navigia. Folia etiam tam dura sunt firmitérque aculeata, ut acus ex eis atque subulas facilè fabricent ad vela consuenda & ad alios usus necessarios. Atque equidem ut Providentia se *benignam* perinde præbere possit atque *sapientem*, hæc tam notabilis Planta ad unam orbis Regionem non restringitur, ut ad *Indiam* putà *Orientalem*, sed reperitur etiam in aliquibus partibus *Africæ*, & in omnibus *Insulis Indiæ Orientalis*, ut in *Hispaniola*, *Cuba*, utì etiam in Continente *Carthagenæ*, in *Panama*, *Norembega*, & in multis aliis partibus Orbis recens cogniti.

Cæterùm hisce rebus insistere par esse non censui, sed meipsum intra talium Objectorum ambitum continere quæ magìs familiaria sint frequentiúsque nobis ante oculos versentur, ut occasionem indè opportuniùs arriperemus Illi gratias agendi, qui Author est beneficus omnium adminiculorum vitæ.

CAP. VIII.

1. Animalium utilitas *Homini destinata, ut* Canum *speciatim atque* Ovium; 2. *Quemadmodum &* Boum *aliorúmque Animalium.* 3. *Ut* Homo Animantes *reliquas sibi subjugaverit.* 4. *De Animantibus nondum subdomitis.* 5. Equi *utilitas præstabilis.* 6. Utilitas *quorundam Animalium quæ* insitas *habent* Inimicitias *cum istiusmodi Animalibus quæ exosa noxiáque sint Homini.*

1. VEnimus jam ad considerationem contemplationémque naturæ *Animalium*: In quibus quidem contemplandis eâdem ferè Methodo usuri sumus, quam adhibuimus in *Plantis*. Nam in his etiam considerabimus *Pulchritudinem* ipsorum, *Generationem*, *Corporis fabricam*, & *Utilitatem* quam Homini afferant. Et ut postremum

mum hoc primò expediamus: Admodum profectò facile est conceptu atque obvium, quòd, quemadmodum omnia ferè aliquo modo ad humanos usus formata sunt, ità quædam præ cæteris ità insigniter & evidenter, ut nisi vim facultatibus inferre velimus, neutiquam possimus inficiari. In eis rebus exemplum proferemus quæ maximè obviæ sunt. Quando in Agrorum solitudine *Pastorem* conspicimus & *Gregem* illius, atque *Canem*, observamúsque quàm bellè associentur mutuóque coaptentur: Quando ostium pulsamus Colono, primúsque qui responsum reddiderit, sit pervigil *Molossus*, qui ob usum & officium suum frequentissimè appellatur Phylax sive Custos, (& memini quidem *Theophrastum* in Charactere περὶ ἀγροικίας, narrare, ut Dominus ejus, postquam advenam intromiserit, ἐπιλαβόμενος τοῦ ῥύγχους, *Canem rostro tenens* longas soleat nectere fabulas de utilitate ejus atque opera quam præstat Domui ac Domesticis omnibus, οὗτος φυλάσσει τὸ χωρίον καὶ τὴν οἰκίαν καὶ τοὺς ἔνδον, Hic est ille qui custodit agellum, & Domum & qui intùs sunt) postremò, quando in aperto campo duos veloces intuemur *Leporarios*, leporem strenuum spiritúmque liberè trahentem persequentes, odorámve Canum venaticorum bellè contemperatis latratibus concinentium in agros effusorum vim, & Venatores equis insidentes atque cum voluptate & alacritate prædam insequentes, audimúsve prope sylvam cornua inflantes, adeò ut tota sylva à Musici concentûs Echo reboet, hilarísque gannitûs acrium Canum; ut taceam de *Anatis* venatura, *Vulpis* atque *Lutræ*, & de centenis aliis istiusmodi ludis & oblectamentis, quæ peraguntur uno hoc genere Animalis; Dum consideramus, inquam, hanc tam multifariam congruitatem rerúmque aptitudinem ratione ad nos ipsos habitâ, quomodo nos abstinere possumus quin concludamus, illud quod *Canes*, & *Anates*, & *Lepores*, & *Oves* fecit, nostri causâ fecisse, probéque cognovisse quid acturus esset, quando eos fecit?

Et certè, licèt possibile sit ut res aliter se habeat, est tamen vadè improbabile quin *Caro ovina* hominibus destinata sit in cibum, *Canésque* qui Animantes sunt Homini adeò familiares atque domesticæ, inter alia bella officiola quæ ipsi præstant sint præstituti ad vices etiam explendas famuli Mensarii, qui ossa auferat & fragmenta, ut in nulla re fiat dispendium. Atque equidem nisi expectare volumus, ut Natura efficeret ut femoralia & colobia ex terra crescerent, quid melius præstare potuit quàm quod jam fecit prospiciendo nobis tam idoneam materiam ad *pannos* conficiendos quàm sit *lana ovina*, quippe quum homini Ingenium insit atque Ars ad eâdem utendum? Ut de *Bombyce* taceam, quæ in nullum alium finem nata videtur, quàm ut Hominem vestitu sumptuosiori locupletare posset, propriáque viscera nendo consumere, ut ipsum extrinsecùs decoraret.

2. Rursùs, Quando ampla Boum corpora contemplamur, cui rei ea aptiùs assimilare possumus quàm tot doliis salitoriis, vivis atque ambulantibus, quippe qui Animam habent pro Sale, (quemadmodum *Philo* de piscibus loquitur) quo à fætore & putredine conserventur, donec eis usus nobis fuerit in cibum? Præterea, Tergora eorum, corium suppeditant in Calceos & Ocreas, ut pelles etiam aliarum Bestiarum aliis usibus inserviunt. Et videtur profectò Homo in Orbem introductus, eo consilio, ut reliquæ Creationis utilitates atque commoda ad summum perduci possint, omnibúsque ex partibus innotescere. Etenim annon multo melius est ut Bestiarum pelles atque caro tam honestis usibus inservirent quàm cibandis vestiendísque hominibus, quàm ut putrescant super terram, tetrum odorem exhalantes, nobilíque illo privilegio excidant, quò humano ingenio exercendo Materia fiant, necessariáque vitæ commoda ei suppeditent? Nam si homo has Animantes in hos usus non adhiberet, aut ipsâ senectâ confectæ emorerentur, aut à crudelioribus Dominis dilaniarentur. Quamobrem clarè videmus *Rationis* opus fuisse atque *Consilii*, Hominem fecisse, ut reliquæ Creationis esse posset Dominus, qui ex æquo bonóque cæteris moderaretur.

3. Cúmque idonea Materia ipsi parata esset ad arma sibi fabricanda, perinde atque ingenita solertia animíque magnitudo, vel ferocissima Animalium ad pugnam provocabat, & aut fugavit in solitudines & Deserta, aut suo Dominio subjugavit, legésque ipsis imposuit, sub quibus vitam agunt magis pacificè, meliúsque se habent atque lautiùs (aut saltem sic se habere possent, modò Homines boni essent) quàm se habitura fuissent, *Leonis*, *Ursi* & *Tigridis* clementiæ relicta. Et quid si quædam ex ipsis ex occasione, & ordinatè sibi in cibum occidat? Mors ipsis velocissima est, atque ità minùs dolorifica quàm unguis *Ursi* aut dens *Leonis*, aut fastidiosa *Melancholia* ac Tristitia *Senectutis*, quæ ea primùm excruciatura esset, & tum demum occisura, cadaveráque relictura super Terram fœtida & inutilia.

Præterea, Omne Acumen & Philosophia quæ usquam Gentium existit, nunquam demonstrare potest, occisionem mactationémve Bestiæ multò aliter se habere, quàm si Rubum bacillo ferires ubi Nidus Avis conditus sit, * ex quo *Avem* fugas, *vacuúmque* postmodùm *Nidum* invadis. Adeò ut, si ad ultimam rerum Catastrophen penetrare possemus, res tota fortean apparitura omninò esset *Tragico-Comœdia*.

4. Quantùm verò ad perduelles istos qui in montes ac Deserta fugâ se recepissent, equidem perjucundum nobis sunt Naturalis Historiæ argumentum. Præterea, ipsos ad usus nostros quantum quidem opus fuerit, nostrúmque institutum requisiverit, subinde attrahimus, nec ornamento solùm orbi sunt, sed perpetuum humanæ solertiæ atque fortitudinis exercitium, quoties libuerit cum eis congredi. Expectare verò aut discupere ut nullum Animantium genus in rerum Natura existeret, nisi quod tam cicur esset atque torpidum, ut nec ungue nec ore quenquam impeteret, æquè absonum esset atque puerile, quàm exoptare, ut nulla Cholera esset in Humano corpore, Ignísve in rerum Universitate.

5. Belli totius hujus eventui narrando insistere non possum, nec prætermittere quidem, ut generosum illud Animal, *Equus*, tandem eò usque sibi saperet, ut captivum se dederet in suum magnum commodum perinde atque nostrum. Atque equidem ad usus nostros ità aptus natus est, ut eum jure merito nobis præ cæteris animantibus, in peculium nostrum vendicare possemus. Quando patientiam illius atque operam observamus in Aratro, in Plaustro, aut sub Clitella, velocitatem per vias publicas in rebus majoris momenti, docilitatem ejus, gloriæque ac laudis cupidinem, & ex consequenti præclara in bello facinora, ubi hastas dentibus diffringit & sessoris sui hostem evellit ex ephippio, & tum postea ut hæc omnia præstare possit majori cum facilitate, quòd ungulæ ejus ità idoneæ sint quibus Ars Ferrarii opitulari possit, rotundámque illam ferri armaturam eis affigere; admodum profectò difficile est non agnoscere, quòd hæc tam congrua rerum prospectio reverà fuerit à Principio *Sapientiæ* & *Consilii*.

6. Est verò & alia Animalium consideratio eorúmque *Utilitatis*, in eis malis amoliendis quibus propter aliorum noxiorum Animalium copiam, infestemur; cujusmodi sunt *Mures* & *Sorices* & similia. Atque huic quidem usui commodè inservit *Felis*. Estque in *India Occidentali* Bestia formâ ursinâ, quem *Ursum Formicarium Cardanus* appellat, cujus planè officium est Formicas devorare, quibus quædam partes istius Regionis Orbis mirum in modum abundant.

Addere hîc etiam possumus varia exempla Animantium quæ non solùm singularem benevolentiam habent erga genus humanum, sed & insitas gerunt inimicitias & internecinas cum eis Animalibus quæ Homini noxia sunt ac crudelia. Talísque est *Lacerta* Serpenti inimica, *Delphinus* Crocodilo, *Equus* Urso, & *Elephas* Draconi, &c. Sed hisce rebus immorari minimè lubet. Ad reliqua festinamus.

SCHOLIA

In Cap. VIII. Sect. 3.

Ex quo Avem fugas, vacuúmque postmodùm Nidum invadis, &c. *Quæ quidem sic intelligi volo, ut Homines ferociores nequaquam animent ad liberiorem Animalium brutorum occisionem, sed ut magìs ingenuos ac benignos animos consolentur, dolorémque ex istiusmodi nimis frequentibus spectaculis conceptum leniant, Divinæque Providentiæ Sacrosanctitatem à temerariorum hominum iniquis suspicionibus & contumeliis sartam tectam conservent.*

CAP. IX.

1. Pulchritudo *variorum* brutorum *Animalium.* 2. *Magnifica* Equi *& decora superbia.* 3. *Animalium* Pulchritudinem, *ea ab* Intelligenti Principio *creata fuisse, indicare.* 4. *A* discrimine Sexuum *Providentiam demonstrari.* 5. *Discrimen hoc casu non factum esse.* 6. *Responsum Objectioni de* Anguillis. 7. *Responsum alteri Objectioni, ab eadem provida* discriminis Sexuum *prospectione in vilioribus Animalculis desumptæ.* 8. *De* Piscium *atque* Avium *partu* Oviparo. 9. *De* Nidificatione Avium, *earúmque* Ovis incubatione. 10. *Objectioni Responsum de* Struthiocamelo. 11. Homogeneitatem crystallini *illius* liquoris *quæ proxima Materia est generationis Animalium, substantiam implicare* Immaterialem *sive incorpoream in Animalibus sic generatis.* 12. *Responsum ad elusionem antecedentis Argumenti.*

1. REdeo jam ad illud quod primo in loco proposui, *Pulchritudinem* scilicet *Animantium.* Quam tametsi crassus *Athei* Genius non dignaturus sit respicere, quippe qui nihil sapit præter illa quæ *Tyrannidi* aut *libidini* suæ inserviant; ego tamen certissimum esse existimo, quòd venusta sit *Symmetria* ac *Pulchritudo* in multis *Animantibus*, tolerabilis ac utilis partium proportio in universis. Neque enim omnes viri atque mulieres accuratâ præditi sunt pulchritudine, quinimò admodum pauci, ut illi qui sic sunt, majorem in hominum animis admirationem excitare possint, ingeniíque robur acuere ad præclara Incepta suscipienda sive ad *Martem* sive ad *Musas* spectantia. Quantùm verò ad bruta Animalia, quanquam quædam inviso quidem sint aspectu, ut *Bufo, Sus* & *Sorex*, non absimiliter tamen se habent atque Discordantiæ in Musica, quæ succedentibus chordis majorem dulcedinem conciliant; quemadmodum profectò pleraque humanæ vitæ incommoda quæ occurrunt, videntur quasi condimenta quædam quæ appetitum acuant vímque addant futuris voluptatibus.

2. Sed enim, minimè difficile est quamplurimas Animantes invenire, quæ sint aut καλὰ χρήματα aut ἀρεῖα, quemadmodum Philosophus distinguit, quæ formâ sint *spectabili* atque *pulchrâ*, aut saltem *bellâ* & *eleganti*. Quales pleræque *Aves* sunt. Quod verò ad *Superbiam* ac *Majestatem* pertinet, ecquid cum *Equo* occurrit conferendum? sive eum solum intuearis, cum juba caudáque in vento fluctuantibus, observésque cursitantem & hinnientem in pascuis, sive eum conspicias cum fortissimo aliquo *Heroe* dorso insidente, & cum gratia & venustate gestus utiles positurásque repetente, & exercente aut imitante munia gestáque belli; quis se abstinere potest quin statim concludat *Divinam* quandam *Providentiam* fuisse quæ hos duos convenire fecerit, qui tam commodè alter alteri adaptati sunt, ut videantur unum completum Naturæ spectaculum? Quod imposuit olim rudi populo prope *Thessaliam*, occasionémque dedit fabulæ *Centaurorum*, ac si unum Animal fuissent ex Equo & Homine compositum.

3. Id quò collineo hoc est, Cùm ea *forma Spectabilitas* sit in corporibus Animantium, ut in *Bove, Leporario* & *Cervo*, vel *Majestas* ac *Superbia*, ut in *Leone, Equo, Aquila* & *Gallo, magnificáve* aspectûs *Gravitas*, ut in nobiliori genere *Molossorum*, aut *Elegantia* & *Bellitudo*, ut in minoribus Caniculis & in plerisque Avium generibus (qui omnes diversimodi sunt *Pulchritudinis*) cúmque ipsa pulchritudo Objectum *Intellectuale* sit, qualis est *symmetria* partiúmve proportio (quemadmodum abundè probavi ex eis quæ de Plantarum pulchritudine attuli) id quod naturaliter ex hisce omnibus deducitur hoc esse, Quòd *Author* & *Origo* harum Creaturarum quæ *pulchræ* habentur ipse debet esse *Intelligens*, quippe quòd tam grata Objecta prospexerit humanæ *Menti* sive *Intellectui*.

4. Post Pulchritudinem, Generationem ipsorum propagandíque modum paucis attingamus. Atque hîc quemlibet appello, si *Maris* ac *Fœminæ* in Animantibus *formatio*, non est genuinus *Sapientiæ* & *Consilii* effectus. Est enim admodum obvium atque conspicuum quòd hi alter alterius causâ creati sunt amboque perpetuandæ speciei gratiâ. Quanquam enim admitteremus cum *Cardano* aliísque *Naturæ Mystis* Terram primùm omne genus produxisse *Animantium* perinde atque *Plantarum*, easque per umbilicum Telluri communi omnium matri ut nunc fœminæ in utero, affigi potuisse; videmus tamen eam nunc sterilem evasisse atque effætam, partúsque illius animales nullius ferè jam momenti pretiíve esse. Unde igitur nisi ex Providentia fieri

fieri potuit, ut dum pariebat, *mares* ac *fœminas* pepererit, ut postquam propria sua virtus prolifica exolevisset, posset tamen nihilominus vicem præstare siccæ *nutricis*, officiosæve Aviæ millenis Generationibus? Et *Providentia*, inquam, est, non *Casus*, nec *Necessitas*. Quid enim obsecro in partibus Materiæ fingi potest, quo *necessariò* in fabricam cujusvis Animalis coeant? quantum igitur abest, ut ad perpetuandam eorum propagationem in tam providam *sexuum* etiam *discriminationis* prospectionem conspirent?

5. Neque profectò crebrò repetita motæ materiæ conamina erant, quæ primùm in Animalium formationes inciderent, quæ perpetuò ob defectum discriminis sexuum citò extinguerentur, sed eadem postea *casu* sexus discriminarent, unde ipsorum genera ad hunc usque diem conservata sunt. Nam quod *perpetuum* est, non fit *casu*. Partúsque jam qui ex putrefactione fiunt, perpetuum esse demonstrant. Terra enim etiamnum constanter *Marem* ac *Fœminam* parit.

6. Nec quicquam contra scopum nostrum facit Responsum istud (si cui adeò volupe est à terra desilire in aquam ad Objectiones expiscandas) quòd *Anguilla*, secundùm *Plinium* & *Aristotelem*, quamvìs sit ζῶον ἔναιμον, Animal perfectum sanguinéque præditum, nullam tamen habet *Sexuum differentiam*: Etenim si non habet, optima tamen ratio subest, cùm istud Animal ex tali materia generetur, quæ generationem nunquam sit defectura. Talis enim futurus est limus qui huic instituto inserviat, quamdiu futuri sint Fluvii, & diutiùs sanè, & Fluvii nunquam defuturi sunt donec desinat esse Oceanus. Quamobrem hoc potiùs facit pro *discriminante Providentia*, quæ antè noverit naturam rerum atque ordinem, ipsísque perinde prospexerit, nihil incassum faciens aut supervacaneum.

Vide Plin. Natural. Histor. lib. 10. cap. 68. & Aristot. Histor. Animal. lib. 6. cap. 14. & 16. Item lib. 4. cap. 11. & lib. 9. cap. 30.

7. In aliis verò Generationibus, de quibus aliquantulum periculi esse possit nè deficerent, quanquam interdum ex putrefactione fiunt, *mares* tamen fecit & *fœminas*; quemadmodum videre est in *Ranis* atque *Muribus*. Nec certè nos offendi oportet quòd tam solicitè prospectum sit istiusmodi contemptibilibus Animalculis quemadmodum ea nos existimamus. Hoc enim tantum fit præ superbia & ignorantia, turgidáque præsumptione, quia invitamur ad credendum omnia hominis gratiâ aliquo modo creata esse, quòd idcirco non omninò creata sunt suâ. Is verò qui sic statuit, & Naturæ Dei & rerum notitiâ planè destitutus est. Nam si vir bonus etiam erga jumentum suum benignus est, tunc proculdubio bonus benignúsque Deus magnopere se oblectat, quòd Creaturæ suæ, quæ vitâ sensúque præditæ sunt, bene se habeant voluptatúmque vitæ sint capaces. Adeò ut agminibus exiguorum Animalculorum, ut *muscarum* & innumerabilium id genus Animantium minutarum, ortum ipsis in dias luminis oras congratulari potiùs debeamus, quàm vultuosè fastuoséque contra ipsorum existentiam murmurare. Alimentum enim in Orbe inveniunt, quod frustrà foret, si ipsa non existerent, eáque rursus commodum aliis alimentum suppeditant, quibus quotidianæ sint prædæ.

Et præterea, Cùm vita in tam infinitas multitudines *individuata* sit, quæ distinctos sensus habent & voluptates, abundéque voluptatibus sibi aptis propriísque fruantur, equidem hæ minutæ Animulæ par ferè momentum faciunt ad hauriendam secúmque auferendam inundantem primæ rerum omnium Originis benignitatem ac munificentiam, atque *Bos*, *Elephas*, aut *Cetus*. *Sensus* enim non *Moles* est, qui res efficit voluptatum percipiendarum capaces.

Quamobrem valdè consentaneum erat ut tam solicitè prospectum sit propagationi & perpetuationi omnium generum Animantium, non solùm earum quæ *bonæ* sunt, sed illarum etiam quas nos temerè & inconsideratè *malas* appellamus. Nam ad hoc saltem bonæ sunt, ad lautè scilicet seipsas curandas, & ad participandam munificentiam sui Creatoris. Quodsi noxiæ nobis ac molestæ evadant, equidem facultatem habemus atque jus eas coërcendi. Neque enim dubitari potest, quin nos istis digniores simus, plurísque eis æstimandi, ullísve ex brutis Animantibus.

8. Cæterùm, ut ad rem quæ præ manibus est, redeamus. Sunt & alia manifesta *Providentiæ* vestigia quæ *Animantium Generatio* nobis detectura sit: ut exempli causâ, Procreationis modus *Piscium* atque *Avium*. Cùm enim notabile illud inter Animalia discrimen sit, ut alia *Ovipara* sint, alia *Vivipara*; ut τὰ νηκτὰ (quemadmodum *Philo* generali illâ voce ea complectitur) *Pisces Avésque Ovipari* essent, manifestum indicium est *Consilii* ac *Providentiæ*. Quanquam enim concedi potest, species ipsorum perpetuari potuisse & subsistere tametsi *Vivipara* fuissent, *Individua* tamen ad exiguos admodum numeros fuisset reducturum.

Quantùm enim ad *Pisces*, cùm Gramina atque Herbæ, nulli fructus sint maris, necessitas erat, ut alii aliis vescerentur, ac proinde ut in valdè magnam copiam multiplicarentur,

tiplicarentur; quod nunquam ad eam omninò plenitudinem fieri potuisset ad quam nunc fit, si fuissent *Vivipari*, sicut sunt Quadrupedes. Jam verò cùm *Ovipari* sint, ipsæque minutiorum Species tam numerosæ essent in principio, cúmque adeò infinitas *Ovorum* multitudines emittant, Generationes ipsorum nec extinguuntur nec diminuuntur quidem, sed æquè magna eorum copia est atque terrestrium Animantium.

Et causa cur Volucres sint *Ovipara*, ováve ponant, non *vivos* pariant *fœtus*, eadem est, ut major utique etiam ipsarum copia esse possit, & ut nec *Aves* rapaces, nec *Serpens* aut *Auceps*, earum Generationes nimiùm diminuere valeant. Nam si *vivipara* fuissent, uteri onus, si vel mediocrem pullorum numerum unâ vice parerent, tam grande futurum fuisset atque grave, ut alæ ipsis sustentandis in volatu non suffecissent, atque sic in cujuslibet potestate futurum fuisset, *vetulam*, quod dicitur, *capere Aviculam*. Vel si unum tantummodo binósve unâ vice parerent, totus ipsis annus insumendus esset curæ atque tædio aut alendi pullos suos aut in utero eos gestandi. Ut taceam necessitatem nimiùm frequentis Veneris, quæ magnum quidem damnum siccis ipsarum corporibus fuisset allatura. Admodum igitur consentaneum erat, ut Volucres *ova* ponendo species suas propagarent.

9. Sed nec hic totus fructus est quem ex hac consideratione licet decerpere. Quæro porrò, Quid est quod volucrem faciat tanto cum Artificio sibi *Nidum* præparare, *Ovis incubare* postquam posuerit, ipsáque ab inutilibus suis excrementis distinguere? Num mater hac in re ipsi exemplo præivit, eámque imitatur, & non potiùs nescit quid agat, dum tamen id agit, quod ex decreto *Sapientiæ exquisitissimæ* fieri oportet? Aliud igitur pro ipsa scientiam habet, qui Creator Formatórque est rerum omnium, *omniscius* & omnipotens *Deus*.

Et quamvìs regerere possis, *hanc Ovis incubationem* necessariam esse, cùm alioqui Generationes ipsarum cessarent; respondeo tamen, omnes circumstantias & curiositates Incubationis minimè esse necessarias: Contentæ enim esse potuissent humili Gramine in terra, nec sibi concinnâsse tam tutos affabréque factos nidos in Rubis & Arboribus. Præterea si omnia *Casui Fortunæque* relinquerentur, conceptu longè facilius est, nullas omninò volucres futuras fuisse quàm ut cæca Materia in tam fœlices instinctus unquam incideret, quàm vel isti sint, qui videntur omninò necessarii.

10. Sed objicies, *Struthiocamelum* ova ponere nec eis tamen incubare, adeò ut hæc omnia ad *Casum* potiùs referenda sint quàm ad *Providentiam*. At enim hoc magìs exquisitam magísque *discriminantem Providentiam* potiùs arguit, quàm ullam argumenti vim habet adversùs Providentiam. Calor enim soli, (ut furni isti *Ægyptiaci* quos memorat *Diodorus*) in quo ova ponit, efficax reperitur ad excludendos pullos. Atque hinc est quòd Natura Fœminam huic curæ atque tædio non alligat ubi nihil necesse est nec usus requirit. Quam legem etiam observat in *Piscibus*, qui postquam ova pepererint, ab omni ulteriori molestia liberantur. Quæ manifesta detectio est, admodum intenti vigilísque *Oculi Providentiæ*, quæ nihil ineptè frustráve fieri permittit.

11. Unicum jam ultrà ex hac partûs Animalium speculatione argumentum eruam, & ad reliqua tunc pergam. Observatum est ab eis qui accuratiùs diligentiúsque Naturæ operibus invigilant, quòd Fœtus ab *Homogeneo* quodam liquore sive Humore efformatur, cui nulla inest partium Materiæ varietas quæ in ossa carnémque concinnari possent: Sed, quemadmodum in ovo, verbi gratiâ, circa diem tertium quàm Gallina ei incubuerit, illa in parte ubi Natura suum efformationis opus aggreditur, omnis in proximo materia in substantiam liquidam Crystallinam convertitur, uti & varia Insecta ex guttulis roris exiguis nascuntur; ità in omnibus præterea Generationibus ii supponunt, * Naturam pugillares priùs diligenter quasi abstergere & emundare, & tum demum quicquid ipsi visum fuerit stylo exarare. Atque sanè si hic illius mos sit subjectam materiam in quam perfectissimam potest formæ privationem corrumpere, efficeréque, ut maximè potest, homogeneam, sed liquidam suæque Arti ac Scientiæ obsequentem & flexilem; equidem mihi valdè probabile videtur si non necessarium ut aliquid existat præter hanc fluidam materiam, quod ipsam mutet, alteret dirigátque in peritam istam partium conformationem in qua postea eam constitutam reperimus. Quî enim fieri potest ut partes hujus liquidæ Materiæ ex seipsis in tam exquisitam Fabricam coëant? Atque hoc quidem quemlibet Atheum convincere potest, quòd sit *substantia* præter *Materiam corpoream*; quod is æquè tamen gravatim admissurus est, quàm quòd sit *Deus*.

Etenim, cùm quicquid in rerum Natura est, aut *substantia* sit aut *modus*, cúmque hæc facultas liquidam mutandi materiam in eum ordinem formámque in qua eam conspicimus, * ipsi Materiæ liquidæ non competat; *Modum* profectò esse oportet alterius

fius

rius alicujus substantiæ in Materia fluida latitantis, & realiter ab ipsa distinctæ, quæ aut ipsa *Anima* est, aut *Seminalis* aliqua *Forma* sive *Archeus*, ut *Chymici* appellitant. Uter verò sit, mihi heîc perinde est, quippe qui nunc substantiæ præter materiam in lucem eruendæ tantùm operam do, ut *Atheus* indè animum faciliùs inducere posset ad credendum quòd sit Deus.

12. Neque potest argumenti hujus vis eludi, dicendo Materiam tactam fuisse & quasi infectam vitâ Fœminæ dum *Ovum* gestabat, Phantasiámve in uterum descendisse.

Quámnam enim *Vitam* habet aut *Phantasiam* Tellus, quæ, ut illi prædicant, omnia Animalia in principio generavit ut nonnulla etiamnum generat? Et quænam similitudo est *Apem* inter atque *Bovem*, aut inter *Vespam* & *Equum*, quo ista *Insecta* ex corporibus putrefactis horum Animantium nascantur? Non est nisi rudis aliqua ac generalis *vitalis* præparationis congruitas quæ facit ut hic *Archeus* operetur potiùs quàm alter. Ut mera Cholera Imaginationem Insomniis de Bombardis displodendis & Pyrobolis, exercituúmque conflictibus illigat. Sanguis phantasiam figurat in repræsentationem bellularum Fœminarum, pulchrorúmque Infantum. Pituita eam in Aquam transformat atque Pisces. Obfuscatáque Melancholia, in colluctationes cum Sagis vetulis & Lemuribus conjicit, ipsámque terrefacit cadaverosis defunctorum hominum vultibus, in tenebris. Cæterùm huic argumento diutiùs immoratus sum quàm institui.

SCHOLIA

In Cap. IX. Sect. 10.

Ut Furni isti *Ægyptiaci*, quos memorat *Diodorus, Bibliothec. Histor. lib.* 1, *pag.* 47. *ubi industriam artémque laudans* Ὀρνιθοτρόφων καὶ χηνοβοσκῶν *Ægypti*, οὐ γὰρ ἐπωνάζουσιν, *ait*, διὰ τῶν ὀρνίθων, ἀλλ' αὐτοὶ παραδόξως χειρουργοῦντες τῇ συνέσει καὶ φιλοτεχνίᾳ τῆς φυσικῆς ἐνεργείας οὐκ ἀπολείπονται. *Equidem hîc nulla furnorum mentio, sed credo me intellexisse* Diodorum, *ex eis quæ occurrunt apud* Julium Scaligerum *de* Subtil. *Exercit.* 23. *In* Ægypto *namque ad* Cairum *furnos construunt, alii alio multiplici fornice imposito, in quorum tholi supremi medio foramen est; per quod caloris vis, quæ immodica posset officere, subit atque exhalat; In imo ignem accendunt temperatum. Ovorum multas centurias in fornicum superiore planitie disponunt. Statis diebus erumpit turba; quos illi non numero sed mensurâ venales habent. Modiolum statuunt sine fundo, quem ut complerunt, tollunt. Neque hæc fabula est, sed fabulæ illi ipsi qui negant.* Diodorum *igitur ex* Scaligero *interpretandum esse cursim me heic innuisse existimo. Vide &* Cardanum, *de Subtil. lib.* 12.

Sect. 11. Naturam pugillares priùs diligenter quasi abstergere, &c. *Nihil inculcatius apud eximium istum venatorem Naturæ Physicum* G. Harvæum, *quàm hæc Observatio. In* Tractatu de Generatione Animalium, *Exercit.* 15. *partem illam Ovi quam* Oculum *appellat &* Colliquamentum candidum *ex quo Pullus formatur, & in quo Punctum saliens primò conspicitur, describit ceu* liquorem clarissimè refulgentem *& quo*vis crystallino humore puriorem. *Hoc autem contingit non solùm in* Oviparis *Animalibus sed &* Viviparis. *Nam Exercitationem illam claudit bellâ hâc Historiolâ.* Fœtum jampridem, *inquit*, magnitudine phaseoli, ex utero Cervæ exemptum omnibúsque suis membris perfectum Regi nostro serenissimo Reginæque intuendum exhibui. Gratum profectò Naturæ spectaculum. Natabat politus & consummatus fœtus in ejusmodi candido, lucido, & crystallino liquore (tanquam in vase purissimo) qui ovum columbinum magnitudine æquabat, & propriâ tunicâ pellucidâ investiebatur. *Quem liquorem nutrimentum fœtûs esse asserit. Nam quod fœtum inchoat ex massa pura & homogenea, opus ex consimili materia perficit & absolvit. Hoc* humidum primogenium *statuit*, (Exercitat. 71.) *nempe* Colliquamentum Crystallinum *ex quo ut Fœtus fit, ità eo nutritur ad extremam usque senectam, i. e. rore hoc* (*quemadmodum* Arabes *apud* Harvæum *appellant*) *quo omnes corporis partes madescunt & irrorantur, nec alimentum quod sumitur nutrit antequam in* homogeneum *hunc liquorem convertitur. Adeò necessaria est semper Materiæ* homogeneitas *ac Fluor, ut vis Animæ* Plastica, *quæ in conservando vivo corpore æquè cernitur atque in eo fabricando, partes suas dextrè & sincerè peragat.*

Quod

Quod haud obscurò argumento est conceptum non fieri in Animalium Generatione è semine ex particulis ab omnibus partibus Animalis profluentibus conflato; tum quòd incredibile sit, quin humor fuscus foret potiùs ac turbidus quàm clarus ac pellucidus, tum etiam quòd defuturæ essent particulæ, quæ partes mari *proprias constituerent, quippe quòd juxta* Harvæum *maris coitus cum fœmina nihil materiale conferat ad conceptum fœtúmve, sed* vivificum *solummodò quoddam* contagium. *Pro certo enim statuit semen galli quod effundit nunquam intrare in uterum gallinæ, nec cervorum in cervarum uteris manere, sed totum evanescere ante conceptum.*

Ipsi materiæ liquidæ non competat, &c. *Contrà ac sentit eruditus* Glissonius, *cujus opinio à me examinatur in Scholiis Enchirid. Metaphys. Cap.* 25. *Sect.* 8.

CAP. X.

1. *Quòd fabrica corporis Animalium, Dei arguit existentiam: Ut* numerus *putà,* sitúsque Oculorum *atque* Aurium; 2. *Quemadmodum &* Crurum. 3. Armatura Bestiarum, *ipsarúmque eâ utendi ratio.* 4. *De generali* structura Volucrum *atque* Piscium. 5. *Mirabilis* Talpæ *fabrica.* 6. Cardani *raptus ex illius consideratione.* 7. *De* Lepore *ac* Leporario. 8. *De structura corporis* Cameli.

1. VEnio nunc ad postremam Animalium considerationem, externam scilicet corporis figuram atque fabricam. Quæ postquam ostendero aliter fabricari potuisse, & tamen facta esse ad exquisitissimum gradum modúmve Rationis, qui ab humano ingenio excogitari potest, naturaliter hinc sequetur, quòd reverâ opera sint *Sapientiæ* ac *Providentiæ*, ac proinde quòd sit *Deus*. Atque equidem primùm in genere quæro, de omnibus illis Animalibus quæ *Oculos* habent atque *Aures*, annon fieri potuisset, ut *unicum Oculum*, unicámque *Aurem* singula haberent, & ut Hypothesis tolerabilior fiat, Oculum in dextra putà capitis parte, Aurem in sinistra, aurémve in vertice capitis, oculum in fronte? Vivere enim sic potuerunt atque subsistere, licèt meliori ratione ipsis prospectum non fuisset quàm istâ. Veruntamen manifestum est, *binos* habere *oculos binásque aures* sic collocatos ut sunt, & tutius esse & venustius & utilius. Quamobrem cùm tam constanti delectu illud semper adhibeatur, quod nostra Ratio optimum esse judicat, debemus profectò inferre delectum hunc à *Ratione* & *Consilio* profectum esse.

2. Porrò, perlubentur scire vellem, cur nulla existant Animalia *Tripedia*, (quando sic loquor monstra non intelligo, sed constans aliquod genus Animalium) nam istiusmodi Animal modum aliquem, licèt magìs mancum claudúmque, quo vivat seséque sustineat, inventurum esset, perinde atque *Quadrupedia:* Vel cur aliquæ Bestiæ plures *quaternis* non habeant pedes, *senos* putà, binósque medios reliquis breviores & ad morem crurum Equitis ab utroque equi latere pendentes? Neque enim difficilius est Naturæ tales corporum fabricas facere, quàm alias quæ elegantiores sint & utiliores. Sed enimverò, cùm *Naturæ* opera nec inutilia sint nec inepta, equidem aut *ipsam* sapientem esse oportet, aut ab aliquo altiori *Principio intelligente*, quod sapiens sit, regi. Ut ille Homo qui per totam vitam nihil stolidè aut inconsideratè facit, aut ipse sapit, aut cum eis qui sapiunt sua participat consilia.

3. Præterea, quantùm ad *Bestiarum Armaturam*, quis eas edocuit armorum suorum usum? *Leo calcitrando* neminem ferit, *caudâ* verò tam fortem ictum infligit, ut dorsum ei fracturus sit, qui ausit cum eo congredi. *Equus caudâ* suâ non utitur nisi ad importunas abigendas muscas, *pedibus* verò adversarium tam strenuè impetit, ut humi statim prosternat. *Taurus* & *Aries* usum nôrunt *cornuum* suorum, perinde atque Equus *ungularum*. Ità *Apis* ac *Serpens* vim aculeorum, & *Ursus* usum suorum *unguium*. Quæ tamen omnia ex solo instinctu naturali noscunt, ut *Mas usum Fœminæ*. Neque enim peritiam hanc ex observatione & experientia acquirunt, sed ità eorum natura comparata est, ut eò ferè inscientes ferantur. Ut planè liquet in *Agnellis*, qui antè arietant quàm gerant cornua. Quamobrem altior aliqua *Providentia* est, quæ tales eos formavit, quales reperimus. Atque hoc similiter liquet in Volucribus, quæ alas quasi vibrare tentant, cùm non nisi exigua lanugo eas investit, ipsæque adhuc prorsus inidoneæ sunt ad volatum.

4. Et verò nunc, quandoquidem in mentionem incidi hujus generis Animantium, operæ pretium hîc censeo monere, quid ad causam nostram, ex generali corporum

ipsarum structura possit observari. Figura *capitis* ipsarum paulo angustior est & acutior, ut faciliùs Aërem scindere possint in veloci suo volatu. Caudarúmque expansio *Horizonti* parallela est, ut corpora commodiùs sustineantur; potuerunt enim perpendiculariter expandi, instar caudarum *Piscium* in Aqua. Nec quicquam causæ nostræ officit, quòd *Noctua* tam lato vultu sit, quippe cujus volatus non tam velox est aut tam frequens.

Et quantùm quidem ad *Pisces*, ut taceam quàm aptè branchiæ eorum Pulmonum locum suppleant, paríque venarum & arteriarum copiâ repletæ sint, ut sanguis aquâ refrigeretur, quemadmodum per pulmones in aliis Animantibus refrigeratur Aëre, magis obvias ac vulgares considerationes hîc notabimus. Vesicam aëre refertam, quæ in ipsorum corporibus reperitur, quis ausit asseverare *casu* illuc delatam esse, & non potiùs *consilio* formatam, ad faciliorem natationem? Estque par ratio de *pinnis*, quæ ex multitudine cartilagineorum officulorum consistunt, oblongorum & gracilium, acuum instar & spinularum, & cute membranâve interjectâ, quo earum ratio exactior sit, & ad tenuem latámque remorum formam propiùs accedat. Quod artificium accuratúsque formationis modus omitti potuisset, nec tamen natandi, seséque, licèt minùs gnaviter, ultro citróque in aqua movendi facultas ipsis auferri.

Cæterùm, in argumentum incidi infinitum & inexhaustum, ac proinde nè nimius sim, paucis aliquibus observationibus de Bestiis Avibúsque ordinariis sermonem circumscribam (quippe quòd id quod notissimum est maximéque obvium, ad nostrum scopum pariter est accommodatissimum) & tum demum ad Hominis Contemplationem progrediar.

5. Atque equidem, quidnam magìs obvium est & ordinarium, quàm *Talpa?* Et tamen quid magìs conspicuum *Providentiæ* Argumentum quàm iste? Membra corporis adeò examussim suæ naturæ adaptata sunt vivendíque modo. Nam cùm habitatio illius sub terra sit, ubi nihil cerni potest, Natura adeò obscurè oculos ei accommodavit, ut vixdum consensum sit apud Physiologos ullúmne visum habeat necne. Sed ut resarciatur hoc damnum, ea quidem, quorum capax sit, ad se tuendum, notitiámque hauriendum de instanti periculo, modo admodum eximio in ipsum sunt collata. Est enim *auditu* solertissimo. Et tum dein; Cauda brevis, breviáque crura, sed pedes lati acutísque armati unguibus, ex eventu in quem finem facti sint planè deprehendimus, cùm tam celeri operâ se sub humum induat, sibíque viam in terram tam velociter secet, ut qui spectantes adstant, motum ejus non possint non admirari. Crura igitur illius brevia sunt, ut ipsi nihil opus sit plus terræ diffodere, quàm ferè pro spacio quod ejus corpus occupet; pedésque anteriores lati, ut multum terræ singulis vicibus rutello quasi dimoveat. Parum verò aut nihil caudæ habet, quoniam super solum non cursitat, sicut sorex atque mus, ex quorum genere esse videtur, sed sub terra degit, cogitúrque illîc sibi excavare habitaculum: cúmque viam sibi aperiat per tam crassum elementum, quod non facilè cessurum est, sicut Aer atque Aqua, plena periculi res futura fuisset tam prolixum à tergo syrma traxisse; quippe quum hostis eum à tergo aggredi possit & in apricum è latibulo retrahere, antequam consummaverit plenéve possederit sua *Opera*.

6. *Cardanus* hac contemplatione tam mirificè capitur, ut, tametsi eum sæpenumerò fluctuantem video, hîc tamen admodum plenè firmitérque profitetur formationem rerum omnium à *Sapientia Consilióque* esse profectam. Verba ejus tam generosa sunt sensúque plena, ut digna censeam quæ transcribantur. *Palàm est igitur*, ait ille, *Naturam in cunctis solicitam mirum in modum fuisse, nec obiter sed ex sententia omnia prævidisse; hominésque, quibus hoc beneficium Deus largitus est, ut causam rerum primam inveniant, participes esse illius primæ Naturæ; neque alterius esse generis Naturam quæ hæc constituit, ab illorum mente qui causam eorum cur ità facta sint, plenè assequi potuerunt.* Tanto scilicet impetu debita Naturæ contemplatio *Cardanum* extra Naturam ac seipsum abstulit, effecítque ut scriberet hominis instar in Divinam Ecstasin rapti.

7. Cæterùm æquè manifesta sunt Divinæ Providentiæ vestigia in aliis Animantibus atque in *Talpa*: ut verbi gratiâ, in *Lepore*, cujus indoles corporísque fabrica ex *consilio* planè adaptantur suæ conditioni.

Cur enim tam multo *timore* imbutus est & *vigilantiâ*, in *pedes* subinde se erigens & *aures* arrigens auscultánsque dum inter segetes pascitur? Cúrque *pede* tam *celeri* est & oculis adeò *prominentibus*, itáque collocatis, ut à tergo meliùs cernat quàm antrorsum? nisi quòd incolumitas ejus in sola fuga sita sit, necessariúmque ei esset insequentem à tergo inimicum perpetuò respectare, quem se sistens pugnâ nunquam audet excipere, quippe nullâ re armatus quâ se defendat, nisi longis suis ac mollibus

vietis-

vietiſque auriculis. Quamobrem qui *Leporem* fecit, idem pariter fecit *Canem*, illúmque ab hoc acerrimo ſuo hoſte hiſce proprietatibus præmunivit, nè nimiùm facilis ipſi præda foret, atque ſic nunquam illius fauces poſſet effugere, ludúmve ullum notabilem ſpectatori exhibere. Et nè *Lepus* ſemper è faucibus *Leporarii* ſe eriperet, vide quàm exquiſitè illius forma adaptata ſit curſitationibus: Partes enim *oblongæ* fiunt *gracilé ſque* ad velocitatem; & prolixa illa, quæ ſuperflua videatur corporis appendix, *Cauda*, in *Gubernaculum* facta eſt quò agiliùs curſum inflectat.

8. Sunt etiam & aliæ Animantes quarum ſpecialis corporis fabrica Providentiæ conſiliíque effectum manifeſtò apparet, quanquàm Phyſiologi non inter ſe conſenſerint, an ipſius *Beſtiæ* gratiâ ſic facta ſit, an verò *Hominis*. Atque tale profectò iſtud eſt Animal, licèt exoticum, quod vulgò notum eſt ſub nomine *Cameli*. Cur enim Gibbæ iſtæ ſunt in tergo niſi ut Clitellarum vices ſuppleant, quibus onera excipiantur? Et cur quatuor Genua habet, & poſteriora Crura antrorſum inflexa, ut & Tuber ſub pectore cui incumbat, niſi ut, cùm procerum ſit Animal, facilè procumbere poſſit in genua magíſque commodè ſic onus excipere?

Cardanus verò hoc nequaquam Naturæ conſilium heîc eſſe contendit, ſed quòd hæc corporis *Cameli* fabrica ſic facta ſit proprii commodi causâ. Quippe cùm Animal ſit quod vitam ducit paſtúmque quærit in vaſtis aridíſque Deſertis, Gibbas iſtas redundantis Humoris receptacula eſſe ſtatuit, ex quibus in reliquum corpus derivandus ſit temporibus durioris ſitis & inediæ. Cúmque Crura tam valde longa ſint, in poſterioribus eum Genua habere debere Tuberque ſub pectore, in quæ recumbens, membra laſſus, in deſerto quieſcat, ſedendo ſcilicet procumbendóve in iſtâ quâ ſolet poſiturâ. Neque enim ſe humi proſternere commodè poteſt, ut Equi & Aſini aliáque Animalia. Quantùm verò ad me, ego certè neutri cauſarum ſoli aſcriptum volo, ſed utraſque ſimul ſumi, ut uberius ampliúſque *Providentiæ* conſilium indè innoteſcat, quæ hac fabricâ atque artificio tam bellè proſpexit commodis *Cameli* pariter atque *Domini ſui*.

CAP. XI.

1. *Generalia quædam obſervanda de* Avibus. 2. *De* Gallo. 3. *De* Gallo-pavone *ſive* Gallo Indico. 4. *De* Cygno, *&* Ardea, *aliiſque id genus Aquatilibus*. 5. *De* γαμψωνύχοις *&* πληκτροφόροις, *& de peculiari* Viſûs *formatione in Avibus* rapacibus. 6. *Deſcriptio* Avis Paradiſi, *ſecundùm* Cardanum. 7. *Suffragia* Scaligeri Hernandis, *&* Nierembergii. 8. Aldrovandi *Objectio de paſtu illius ex ſolo rore, & quid ab altera parte probabiliter reſponderi poſſit*. 9. *Objectiones ejus contra modum* Incubationis, *cum conſimili Reſponſo*. 10. *Proprietates de quibus hi quinque omninò conſentiunt*. 11. *Qua in re* Pighafetta *&* Cluſius *ab iis omnibus diſſentiant, cum Authoris conditionali Inclinatione ad ipſorum ſententiam*. 12. *Præcipua Notanda in Hiſtoria* Avis Paradiſi. 13. *Supplementum ex ordinariis notiſque exemplis, quod æquè ſi non magìs evidenter* Providentiam *accuratam evincit*.

1. PErgimus jam ad conſiderationem *Avium* ſive *Volucrum*. Ubi prætermiſſis iſtis generalioribus proprietatibus, nempe quòd *duos* habent *Ventriculos*, ſublatóſque roſtro Lapillos in ſecundum Ventriculum tranſmittunt (quæ proſpectio & inſtinctus Dentium vices ipſis præſtat) quódque nullas habent papillas, quippe quarum fœtus tam diu intra teſtam aluntur, ut ſtatim idonei ſint qui ore cibentur parentum, & inidonei ſanè ad ſugendum propter roſtrorum figuram ac duritiem, (quæ obſervationes planè indicant Naturam nihil ineptè ſtolidéque facere, ac proinde eſſe *Providentiam*;) hiſce inquam prætermiſſis, externam tantùm fabricam paucorum aliquot ex hoc genere Animantium, quæ quotidie viſui noſtro occurrunt, contentus ero notare. Cujuſmodi ſunt, *Gallus*, *Anas*, *Cygnus*, & ſimilia.

2. Quæro igitur de *Gallo*, cur omnino habeat calcaria, vel cùm habeat, quî factum ſit ut in loco tam commodo collocentur? Potuit enim nulla habere, vel tam perperam ſita, ut nulli prorſus uſui futura fuiſſent; atque ſic Animoſitas illius pugnandíque pruritus planè forent fruſtrà: Cùm nec criſta nec κάλλαιον ſive palearia fruſtra temeréve capiti ſint addita, quippe quæ ornamenta ſunt quæ Martium ſuum Ingenium magnopere condeceant: quinimò & Armatura; nam horum vellicatio utiliores capitis partes à noxa ſæpenumerò eximit. Tam aptè profectò gratificatur

Natura omnibus Animantibus, per rerum accommodationes ipsorum Ingeniis attemperatarum, adeò ut nihil omninò factum sit frustrà.

3. Nec certè cavillari debemus adversùs rubrum illud ac rugosum *Gallo-pavonis*, sive *Galli Indici* Capitium, & longam istam *excrescentiam* quæ quoties præ ira intumescit aut superbia, super rostrum satìs prolixè propendet: Potest enim calefacti sanguinis esse Receptaculum, qui tam liberum habeat ad caput recursum. Vel seipsum fortean hoc nugamento oblectare potest, ut rudes *Indi* suis monilibus à naso deorsum pendentibus. Et certè si Avi placeat, ut nobis displiceat minimè fas est; semperque memores esse debemus, Animantia ad propriis voluptatibus indulgendum perinde atque usibus nostris inserviendum esse nata. Estque apertæ *Rusticitatis* atque *Ignorantiæ* aliter sentire.

4. Jam verò quantùm ad *Cygnos* atque *Anates*, & istiusmodi Aves *Aquatiles*, notatu obvium est, quàm aptè instructæ sint ad hoc vitæ genus. Pedes enim illarum quæ natant, ad Remorum formam constructi sunt, unguibus satìs latâ membranâ interjectâ connexis. Colla autem sunt longa, ut caput satìs profundè in aquam immittere valeant: Quemadmodum & collum *Ardeæ*, atque aliarum id genus Volucrum quæ piscibus vescuntur, atque illud proinde elementum coguntur frequentare, quæ altis etiam grallis subnixæ incedunt, ad instar populi qui loca paludosa incolunt. Ungues verò, tales non habent membranas, impedimento enim huic volucrum generi futuræ fuissent, quæ *vadant* tantùm in aqua, nesciunt autem *natare*.

Haud infacetè profectò *Aristoteles* longa harum Volucrum aquatilium colla * *Arundini piscatoriæ*, longáque rostra *Lineæ* & *Hamo* comparat. Alterámque addit Observationem de Cruribus, quòd Caudæ scilicet eò fiunt breviores. Quanquam hujusce rei rationem quam affert, non magnopere admiror. Ait enim sic factas esse ob Materiæ defectum, quæ in crura esset absumpta. Vera autem causa est, quia Aves sunt minùs volaces. Et præterea, longorum crurum positura retrò jactorum extensorúmve dum volant, vicem præstat amplioris orrhopygii. Atque sic crura adminiculo sunt ad volandum, cùm aliàs oneri forent & impedimento. Quamobrem, quod dixi, caudæ tam breves sunt, non ex eo quòd materia in crura absumpta esset, sed quia crura caudæ vicem supplent, juxtà præstantissimum istum *Aristotelis* Aphorismum, οὔτε περίεργον οὐδὲν οὔτε μάτην ἡ φύσις ποιεῖ, *Natura nihil facit quod frustrà est aut supervacaneum.*

Aristot. de Part. Animal. lib. 4. cap. 13.

Quæ quidem causa est, cur *Pisces* cruribus careant, quippe quæ *pinnas* habent; cùrque *Torpedo* nec pinnas habeat, ad latera rotundi sui corporis, sed tantùm ad latera caudæ; quippe cujus corporis amplitudo & planities ipsi inservit, loco anteriorum pinnarum ad natandum. Cæterùm speculatio hæc circa *Aves Aquatiles*, diutiùs me inter pisces detinuit, quàm destinaveram.

5. Redibo jam ad *Aves*, cum eis paululùm moraturus, Martias istas intelligo Avésve rapaces sive prædatrices. In quibus Philosophus cervicem brevem robori accommodam esse maximè, observat, nulláque γαμψώνυχα, i. e. Aves aduncis unguibus præditas, longas habere cervices, rostráve plana & recta sed adunca; omnésque Aves *Carnivoras* quæ prædam venari coguntur, tales esse. Γαμψὸν δὲ τὸ ὠμοφάγον· χρήσιμον γὰρ πρὸς τὸ κρατεῖν τὸ τοιοῦτο. Τὴν δὲ τροφὴν ἀναγκαῖον ἀπὸ ζώων πορίζεσθαι. Ac proinde ungues adunci idonei sunt ad prehendendam firmitérque retinendam Prædam vivam, quæ alioqui torquendo se ac motitando possit elabi, rostráque adunca ad tenacem carnem (acutis quasi hamis) discerpendam; quæ rostro plano tam facilè in frusta dilaniari non posset. Rostra verò *Anserum* & *Anatum* aliâ prorsus formâ sunt, sed satìs idoneâ quidem ad humum limúmque evertendum, scindendúmque herbas atque gramina, & ad omnem id genus facilem pastum.

Aristot. de Part. Animal. lib. 4. cap. 12.

Id etiam ingeniosè ab *Aristotele* observatum est de Avibus γαμψωνύχοις, Corpora quidem pro Alis parva esse, quippe quibus in alis suis maximum inest robur ac præsidium, si quando incessuntur. *Avibus* verò grandioribus majorisve pro alis magnitudinis aliter ad suam defensionem prospectum esse, nempe aut per *calcaria* cruribus adnascentia, aut per singularis alicujus unguis in pede robur atque aciem. Quemadmodum notavi in Ave *Emen*. Cæterùm pro Aphorismo tradit, Easdem Aves nunquam γαμψώνυχας esse & πληκτροφόρους, nunquam *aduncos* habere *ungues* & *calcaria simul*. Armatura enim *calcarium* istiusmodi tantùm Avibus idonea est, quæ in terra pugnent. Aves verò unguibus aduncis præditæ, pedes vix satìs commodos habent ad ei insistendum; ac proinde nullæ ex *Avibus ponderosiora corpora habentibus* ungues habent aduncos.

Cæterùm id quod maximè omnium in Natura notatu dignum est, de hisce Avibus rapacibus, mirabilis est ipsorum visûs ratio. Nam ex peculiari oculorum suorum fabrica,

fabrica, capaces fiunt de sublimi in Aëre suam prospiciendi prædam, optiméque cernunt ad istam distantiam, cominùs verò admodum difficulter quicquam vident. Adeò ut & sagittarius & sagitta pariter sint, è longinquo ad scopum collineantes, & tum postmodum ad optatam metam seipsas quasi sagittantes, prædam occupant quam percusserint. Providentiæ opera infinita sunt. Concludam cum descriptione mirabilis illius *Avis Paradisi*: Ipsa enim rei mirabilitas notissimam fecit universis.

6. Avis est quæ ex Aëre mortua decidit (& invenitur aliquando in *Moluchis* Insulis) pedibus prorsus destituta. Magnitudo Corporis ac Rostri quemadmodum & forma ipsorum ad Hirundinis formam magnitudinémque quàm proximè accedit. Alarum verò expansió Caudæque, Aquilinarum expansioni quoad ambitum, nihil cedit. In Aëre alitur fœtificátque, neque ad terram venit nisi in sepulturam. Nam amplitudo levitásque Alarum atque Caudæ eam sustentant sine lassitudine. Fœmináque ova ponit, eísque incubat in dorso Maris, quod cavum est, ut & pectus Fœminæ ad faciliorem Incubationem. Porrò duo fila ex posterioribus Masculi partibus exeunt, eis non absimilia, quibus cerdones crepidas consuunt. Hisce existimatur firmiùs fœminæ alligari dum ovis ea incubat in cavitate illius dorsi. Ros cœli eis in cibum assignatur, cùm Regio ipsarum nimis remota sit ab accessu Muscarum, aliísque id genus Insectorum, quibus vescantur.

Hæc integra Historiola est de hac Ave mirabili apud *Cardanum*, ejúsque super ea Philosophatio, qui se eam haud minùs ter vidisse profitetur, eámque proinde descripsisse. Cujus quidem partium corporis conformationes rerúmque aptitudines, si de veritate narrationis constaret, æquè evidentia Divinæ Providentiæ argumenta essent * atque Annulus ille cupreus, cum Græca Inscriptione, indubium fuit monumentum Artificii humani. *Cardan. de subtil. lib. 10.*

7. Cæterùm nè credulitatis nimiæ opprobrium solius *Cardani* humeris incumbat; *Scaliger*, perpetuò ei insidians observánsque siqua in re vel syllabam peccâsset, ei exprobraturus, cum nulla tamen re in universa narratione cavillatur, præter alarum amplitudinem, coporísque parvitatem, quos errores corrigere in se suscipit, ex Avicula quam dono ei miserat è *Java Orvesanus*. Immò verò confirmat quæ ab Adversario scripta sunt, partim ex Historia, partim Ratione. Affirmat enim se in horto suo duas reperisse Aviculas cum alis membranaceis, pedibúsque prorsus destitutas, quarum forma ad vespertilionis proximè accedebat. Nec à fide eum deterret perpetua *Manucodiatæ* volitatio, cùm tamen pennarum pinnulæ diffitæ sint nec cohæreant, aërémque proinde facilè transmittant, quo corpus tam commodè nequeant sustinere; sed rem probabilem reddere conatur ex eis quæ observavit de milvis in aëre pendentibus, ad horam integram, ut refert, alis non jactatis. Notavítque quomodo somnum capere possit in Aëre ad exemplum Piscium, quos vidit in aqua dormientes neque pondere tamen in profundum ferri, nec mutare locum, sed immobiles quasi instar trunci, pinnulis tantùm nescio quid motiunculæ meditari, pari incuriâ & inadvertentiâ, atque Equi dum dormiunt aures motitant ad abigendas insidentes muscas. Quamobrem *Scaliger* cùm perpetuum volatum alísve Innixum in *Manucodiata* admittat, necessariò etiam istam Incubationis rationem, quam descripsit *Cardanus*, simul admittere debet, alioqui generationes ipsarum nequaquam possent perpetuari. *Jul. Scalig. de subtil. exercit. 228. sect. 2. & 229. sect. 2.*

Franciscus Hernandes expressim ex omni parte idem affirmat cum *Cardano*: quemadmodum & *Eusebius Nierembergius*, qui hujus Avis historiâ ità capitur, ut abstinere se non posset à celebrando mirandas illius proprietates, brevi quidem sed eleganti carmine, idémque postea quanquam summa cum confidentia oppugnatus, quantum ad summam rei, in soluta oratione affirmat.

8. Hujusmodi sunt *Cardani, Scaligeri, Hernandis, & Nierembergii* suffragia. *Aldrovandus* verò fabulam de pastu ejus ex rore, Incubationéque Fœminæ in dorso maris, multo cum supercilio & indignatione rejicit. Et quantùm quidem ad prius, Rationes quas affert nequaquam sunt contemnendæ; quippe qui objicit Rorem propè terram esse, nec per omnes Anni tempestates, nec nisi diebus serenis, idque tantùm manè, additque perpetuum Avis volatum necessariò spiritus ejus exhausturum esse; postremò Rorem corpus esse haud satis perfectè mixtum, satísve Heterogeneum, ad alimentum, nec durum Avis rostrum factum esse ad tam faciles usus, quàm sit istiusmodi mollis humoris pitissatio.

Ad quæ profectò nescio quid *Cardanus* reliquíque responsuri sint nisi hujusmodi quid; se scilicet per Rorem intelligere magìs unguinosum Aëris humorem, qui, ut ubique pari forsan copiâ non sit, ità Aves has naturali sagacitate præditas esse posse investigandi ubi sit. Rorem hoc sensu noctu pariter atque interdiu esse, perinde atque manè, & per omnes Anni tempestates, ac proinde constans humoris ac spiritu-

um supplementum perpetuo ipsarum volatui administrari, quos eò copiosiùs imbibant propter hoc alarum exercitium: Crassiores hujus humoris partes cohærentes in carnem mutari, plumarúmque levitatem tantam esse, ut sustinendo seipsas haud valdè laborent. Quod aspectui nostro simplex est & homogeneum, satis idoneum esse ad rudimenta Generationis (cùm omnia Animalia generentur ex liquore quodam puro & crystallino) ac proinde sic esse posse ad Nutritionem. *Crassulam* & *Semper-vivum Marinum* nutriri crescereque in aëre suspensum; *Lentémque palustrem* radices non altiùs immittere quàm paulò infra Aquæ superficiem. Et postremò, Rostra harum Avium commodiori inservire volatui, aërem scindendo, ornatuíque insuper meliori: etiam restitutioni plumarum turbatarum in debitos situs rectúmque ordinem dum in Aëre natant, pari facilitate atque Cycni suas rostro plumas disponunt dum natant in Fluviis.

9. Ad magnam illius inclementiam adversùs opinionem de *Incubationis* modo, hoc fortean responsuri essent; Rationem non usque adeò ridiculam esse, sed fortassis necessariam potiùs, ex eo quòd *Aldrovandus* ipse non solùm admittit, sed veram esse contendit, *Manucodiatas* nempe nullos prorsus habere pedes. Hinc enim manifestum est eas ad terram descendere eique insistere non posse, nec usquam alibi ventribus incumbere & in volatum se rursus erigere, quippe quæ nequeunt ex rupium foraminibus erepere, (ut faciunt Cypseli nigri, aliique id genus Apodes ob crurum brevitatem sic dicti) cùm nullos hæ omnino habeant pedes quibus repant. Præterea, quemadmodum rectè argumentatur *Aristoteles* de longis cruribus Avium quarundam Aquatilium, quòd adeò longa facta sint, quia ad *vadandum* in aqua ad pisces capiendos destinatæ essent, addens præstantissimum istum Aphorismum, Τὰ γὰρ ὄργανα πρὸς τὸ ἔργον ἡ φύσις ποιεῖ, ἀλλ' οὐ τὸ ἔργον πρὸς τὰ ὄργανα· ità nos similiter, inquient illi, cum ratione concludere possumus, ut longa crura harum volucrum aquaticarum eas destinatas innuunt ad Aquam frequentandam, ità crurum carentiam in hisce *Manucodiatis* planè indicare eis nunquam descendendum esse in terram, quippe quæ illîc nec stare possunt, nec ambulare, nec ab ea rursus avolando recedere. Et certè si nunquam ad Terram descendant, ullúmve locum alium ubi quiescant, ubi, obsecro, poni possunt ova, eorúmve fieri Incubatio, nisi in dorso Maris?

De Part. Animal. lib. 4. cap. 12.

Ut prætercam quantopere *Cardanus* hâc, in Natura rerum, ἀντιφωνίᾳ se oblectet: quòd utique, quemadmodum *Struthiocamelus* Avis est, quæ tamen nunquam in Aëre volat, ità hæc *Avis Paradisi* semper degat in Aëre nec unquam super Terram quiescat. Et quantùm ad *Aldrovandi* præsumptionem à quinque diversis Manucodiatis quas vidisset exortam, in quibus nullam ejusmodi partium figurationem observare potuit quæ aptitudinem innueret ad talem Incubationis modum, *Cardanus* responsurus est, Meipsum scilicet tres unámque insuper *Scaligerum* vidisse, nósque ambos contra unum *Aldrovandum* consentire.

10. Utut est, vides interim & *Cardanum* & *Aldrovandum* reliquósque omnes uno consensu statuere, *Manucodiatam* nullos omninò habere pedes, duo verò fila à cauda utrinque pendentia pari sententiarum conspiratione eam habere concludunt. Quod *Aldrovandus* in fœmina perinde atque Mare observari contendit, tametsi *Cardani* experientia eò nondum pertigisset.

11. Cæterùm *Pighafetta* & *Clusius* grandi huic controversiæ *Cardanum* inter atque *Aldrovandum* finem facilè imposituri sunt si verum sit quod illi referunt, & de eodem genere Avium Paradisi loquantur. Uterque enim pedes habere palmum longos affirmant, ídque cum confidentia, quantâ potest maximâ. Sed *Nierembergius* è contrà asserit, testem quendam oculatum qui unam harum avium de terra recens mortuam sustulisset, ei narrâsse nullos habere pedes. *Johnstonus* etiam *Nierembergio* hac in re accedit, quanquam Incubationis modum explodit cum *Aldrovando*.

Sed enim, nisi Aves hæ se erigere possint de terra, rigiditate aliquarum pennarum in Alis, vel potiùs duorum istorum nervosorum filorum beneficio, quæ, dum vivæ sunt, spirituum influxu roborare possint, efficeréque ut inserviant crurum loco, ad erigendum se de terra, perinde atque ad pendendum ab arboribus (cùm minimum quodvis momentum ad elevandum sustinendúmque ipsarum leve ac plumosum corpus in aëre valeat, ut exiguum quodlibet viminulum ad nos sustinendos in Aqua) ipse profectò ad testimonium *Pighafettæ* atque *Clusii* inclinarem potiùs, quàm ad sententiam reliquorum. Nautísque istis haberem fidem, qui ei narrârant, crura per eos avulsa fuisse qui cepissent, & exenterare soleant & in Sole exsiccare vel ad proprios usus, vel ut ipsas reddant venales.

Histor. Animal. lib. 1. cap. 1.

Quæ sola conclusio honorem *Aristotelis* sartum tectum conservare potest qui tam confidenter jam olim pronunciavit, Ὅτι πτηνὸν μόνον οὐδὲν ἐστιν, ὥσπερ νευστικὸν μόνον ἐστιν

ἐστὶν ἰχθύς, * *Nullam esse Avem quæ volet solùm, ut Piscis solùm natat.*

12. Atqui sic hæc Avis Paradisi è visu prorsus avolavit evanuitque in Figmentum merum atque Fabulam. Quòd si quis fortè jacturam doleat tam demonstrativi Argumenti pro Providentia quæ res alias aliis adaptet & ad scopum conspicuum connectat, non me abstinebo hîc quin liberè eum moneam, nisi majori admiratione Novitatis capiatur quàm indissolubilium rerum concatenationum diligentiori indagine, quòd ea ex hoc genere meditationibus ipsius suggesturus sim quæ æquè firmiter concludant, additurus insuper in proprium dedecus ipsi cessurum esse, si æquè perspicuam Illationem à vulgari veritate elicere nequeat, atque ab historia aut incerta aut conficta. Atque ob hanc quidem causam meritò quis me haud temerè fecisse existimaverit, quòd dubiam hanc Narrationem in medium protulerim, cùm tam seriam pariter ac jocundam monitionem castigationémque secum ferat.

Manucodiatæ pastus ex rore, nulla pars est argumenti pro Providentia in hac Historia: sed cùm tam eximiis Alis plumísque instructa sit, tantâ levitatis supellectile exornata, (ut loquitur *Nierembergius*) ut difficilius ei videri possit deorsum subsidere, ut ille autumat, quàm in aëre sustineri; ut Avis isti Regioni ità adaptata, nulla haberet crura quibus in terram insistat, hæc profectò notabilis esset discriminantis Providentiæ indicatio, quæ datâ operâ omnia quæ inutilia sunt & superflua evitet rejiciátve.

Alterum notandum, quod certè admodum est notorium, Cavitas est in dorso Maris & sub pectore Fœminæ ad *Incubationem.*

Et tertium ac ultimum, usus istorum Filorum, ut *Cardanus* quidem existimat, ad Aves commodiùs continendas in hac Incubatione.

Si hæ considerationes in miranda hac Historia tantopere te movent ad credendum *Divinam Providentiam*, morositati tuæ imputa non judicio, si eæ, quas in istarum locum substituturus sum, nec sunt nisi obviæ ac vulgares, eandem apud te vim non habuerint.

13. Etenim quòd *Pisces pedibus careant* (quemadmodum suprà notavimus) cùm abunde ipsis sufficiant Pinnæ in tam crasso Elemento quàm sit Aqua, annon æquè luculentum hinc duci potest pro *Providentia* Argumentum, atque ex eo quòd Avis tam levis *pedibus careat* in tenuiori illo elemento Aëris, quippe cujus summa supellectilis levitas tenuitati illius elementi sit approportionata? Et annon eadem Providentia cernitur ídque æquè conspicuè, in assignando adeò *brevia crura* istis avibus quæ tum apud *Plinium* tum apud *Aristotelem* Apodes appellantur, (quippe quibus tam amplas fortésque alas donavit, facultatémque tam diu volandi ac velociter) atque in *nulla omninò* donando crura *Manucodiatæ*, quæ adhuc majorem ad volandum vim habet, majorémque corporis levitatem?

Et quantùm ad *Cavitates* in *dorso Maris* & sub *pectore Fœminæ*, éstne istud Naturæ propositum quicquam certius evidentiúsve quàm illud in Genitalibus partibus Maris atque Fœminæ in omnibus generibus Animantium? Quodnam majus argumentum Consilii propositique rem aliam alii adaptandi istoc usquam esse potest? Et si interiorem velimus instituere indagationem de istarum partium Conformatione in qualibet Gallina, & considerare quonam modo aut quâ vi Ovum quod ad tantam molem accreverit ab Ovario per Infundibulum in processus uteri transmitti possit (cùm membranæ adeò tenues sint meatúsque adeò supra modum angustus & exiguus) *Principium* profectò illius motûs non potest quin æstimetur planè *Divinum.* Et postquam *protuberantes mammas* papillásque in fœminis Animantium cum *cavitate* sub pectore fœminæ *Manucodiatæ* comparaveris, dic, quæso, utrum ex istis Providentiæ *intelligentis* omniáque consilio ordinantis luculentius pignus putes?

Et postremò, Quantùm ad fila, quæ existimantur Marem fœminámque in sua Incubatione continere, quantum profectò Nugamentum est si cum invisibilibus istis funiculis nodísque qui vulgares Aves ovorum suorum Incubationi illigant, conferatur; quippe quæ nullas visibiles illecebras habent, quæ ipsas in tam fastidioso detineant ministerio?

SCHOLIA

SCHOLIA

In CAP. XI. SECT. 4.

ARundini piscatoriæ, longáque rostra lineæ & hamo, &c. *Verba Aristotelis sunt,* Καὶ γίνεται τοῖς τοιούτοις ὁ μὲν αὐχὴν καθάπερ ἁλιευτικὸς κάλαμος, τὸ δὲ ῥύγχος οἷον ὁρμιὰ καὶ τὸ ἄγκιστρον. *Itaque fit, ut collo quasi arundine piscatoriâ, rostro verò veluti lineâ & hamo utantur, quemadmodum reddit* Theodorus Gaza, Aristot. *de Part. Animal. lib.* 4. *cap.* 12.

Sect. *6.* Atque annulus ille cupreus cum Græca Inscriptione. *Rem totam ex* Gesnero *sic habe. Lucius piscis anno Salutis* M CCCC XCVII. *captus est in stagno circa* Haylprun, *Imperialem* Sueviæ *urbem: & repertus in eo annulus ex ære Cyprio in branchiis sub cute, modicâ parte splendere visus. Cujus Inscriptio sic erat,* Εἰμὶ ἐκεῖνος ἰχθὺς ταύτῃ λίμνῃ πάντων πρῶτος ἐπιτεθεὶς διὰ τοῦ κοσμήτου Φεδηρίκου β. τὰς χεῖρας ἐν τῇ ε. ἡμέρᾳ τοῦ Ὀκτωβρίου, α. σ. λ. *Latinè sonant (sicuti* Johannes Dalburgus, Vuormaciensis *Episcopus interpretatus est) Ego sum ille piscis huic stagno omnium primus impositus per Mundi rectoris Federici secundi manus, die quinto Octobris (Anno Domini)* M CC XXX. Gesner. Nomenclat. Aquatil. Animal. *Part.* 4. *Huc allusum est; de Historia penès Authorem sit fides.*

Sect. 11. Nullam esse Avem quæ volet solùm ut Piscis solùm natat. *Nec dubito sanè quin rectè hac in re conjectaverit* Aristoteles. *Nihil enim conjecturæ illius obest celebratissima* Manucodiatæ *fabula, quam sic esse, aliquot post annos quàm posteriorem hanc Antidoti editionem publicavissem, planè deprehendi. Nam Amicus quidam meus,* J. Mallettus *vir sanè ingeniosus ac perhumanus, qui non paucas in* Indiam Orientalem *navigationes fecerat,* Avem Paradisi *mihi dono dedit inter reliquas quas vocant Raritates exoticas, idémque ferè mihi narravit quod Nautæ dicuntur narrâsse* Clusio *ac* Pighafettæ, *crura nempe utplurimum ab eis qui capiunt, solere avelli. Mihi verò Avem integram cum cruribus exhibuit donavitque, per omnia illi quam describit* Cardanus, *similem. Excepto quòd nullam Cavitatem habeat, qualem fingit Cardanus (quam abesse nec ipse miraturus esset si pedes conspiceret unum palmum longos, quales profectò habet hæc mea Avis) nec unicum sed duo fila, eáque non è cauda, quod ille ait, sed è tergo enascentia, sed eâdem ferè quâ ille describit longitudine. Ille igitur vir probus atque ingenuus is fuit qui me plenè à vulgari isto errore de* Manucodiatarum ἀποδίᾳ *primus liberavit. Cujus ideo nomen gratitudinis ergò hîc memorandum censui.*

CAP. XII.

1. *Non esse locupletius* Providentiæ *testimonium quàm* humani corporis structuram. 2. *Quàm munita sit* oculi *fabrica.* 3. *Exquisitissima ipsius ad usum suum adaptatio.* 4. Musculorum *utilitas* Oculo *superaddita.* 5. *Mirabilis* musculorum *formatio per totum corpus.* 6. Cordis venarúmque *fabrica.* 7. *De* Dentibus *& de* Articulis brachiorum *&* crurum. 8. *De* posterioribus *corporis* partibus *& de* Capite, Vertebris, Unguibus, Ossibus, &c. 9. *Quòd eadem ex* Anatomia *omnium corporum, pro ipsorum conditione, evidentia est* Providentiæ *atque ex corporis humani.* 10. *Eorum stupiditas, qui ex his considerationibus non convincuntur.* 11. *De* Passionibus *in* Homine, *& particulatim de* Religione *sive* Devotione. 12. *De* Passionibus Animalium *& quàm ipsis sint utiles;* 13. *Utì &* Homini *etiam. De ridicula* Antipathia *inter* Simium *&* Testudinem. 14. *Quàm inepta & frustranea Passio foret in Homine* Religio, *si nullus esset* Deus *aut* Spiritus *in Universo.* 15. *Enormis Naturæ error quo* Religionis *sensum* Humanis animis *inseverit, si non sit* Deus. 16. *Necessaria causa inordinationis in Natura humana.* 17. *Exquisitissima Congruitas, ut talis in terris Creatura sit, qualis est* Homo. 18. Totam Creationem *singulásque illius* partes *irrefragabilem esse Demonstrationem* Divinæ Existentiæ.

1. CÆterùm nihil necesse erat tam longè in Naturæ operibus expatiari, & peregrè quasi evagari ad quærendum argumenta pro Divina existentia, cùm tam copiosè nobis domi suppetat, quod investigatum ivimus foras. Neque enim locupletius

tius esse potest testimonium pro Deo ac Providentia, quàm sit proprii corporis structura atque fabrica. Mirando cujus artificio *Galenus*, quanquam naturali solo lumine imbutus, adeò captus est, ut non posset * quin Hymni honorem sapientissimo illius Creatori adjudicaret. Formatio totius singularúmque partium tam evidens est exquisitissimæ Opificis peritiæ argumentum, ut si omnia vellem prosequi quæ huc factura essent, equidem in integrum volumen excrescerent. Pauca igitur tantùm subindicabo, cætera relinquens ab Anatomicis supplenda. Atque equidem neminem esse puto qui istius Artis peritus sit, quin lubens professurus sit, quanto diligentiùs & accuratiùs corporis nostri fabrica examinetur, tanto eam exquisitiùs inventum iri Rationi nostræ, judicio, votóque consonam ac conformem: Ità ut, suppositâ eâdem Materiâ ex qua corpora nostra facta sunt, si in nostra potestate fuisset nos ipsos fecisse, nos non alios quàm quales nunc sumus, formaturi fuissemus.

2. Qua de re ut exempla pauca particularia proferamus. Ut de *Oculis* putá. Eorum *Numerus*, *Situs*, & *Fabrica* talis est, ut nihil excogitare possimus addendum aut alterandum, quo aut pulchriores aut munitiores aut magìs utiles evadant. Quantùm verò ad ipsorum pulchritudinem, relinquere eam malo delicatis Ingeniis calamísque Poetarum hominúmque amoribus deditorum, quàm argumentum tam molle atque tenerum violare stylo meo severiori. Notabo tantummodò quàm tutò communiti sint, aptéque formati ad eos usus quibus destinantur. Frons & Nasus eos à gravioribus ictibus defendit. Cæterùm, cùm Oculus pars sit adeò delicata, talísque proinde necessariò cui res minutiores noxam afferre possint, sudor frontis duobus istis pilorum *arcuatis sertulis*, quæ *supercilia* vocamus, repellitur. *Palpebræque* præmuniuntur parvis quibusdam rigidísque setulis, tanquam præacutis sudibus (in munimentis vallorum) contra culicum muscarúmque impetus aliorúmque id genus Animalculorum. Prætereà, *Superior Palpebra* subitò decidit, quippe æquè commodum munimentum atque Pons demissorius sive Cataracta adversùs Hostis importunitatem. Quod singulis etiam fit noctibus, sive ad portas adsit instétque Hostis sive secús. Tanquam si Natura in hac humani corporis Acropoli, Capite scilicet, Præsidium collocâsset, expectarétque ut tales leges à Militibus Præsidiariis constanter observarentur, quæ ad publicam Incolumitatem, totius nempe Hominis salutem, maximè facerent.

3. Nunc verò, quantùm ad *usum Oculi*, qui Visus est, * manifestum est hoc Organon tam exquisitè in hunc finem formatum esse, ut nè rem minimam addere noverit cujusvis curiositas. Nam, primùm, *Humores* & *Tunicæ* sunt puri ac pellucidi, ad lumen intromittendum & colores impollutos miniméque adulterandos ullâ internâ in oculo tincturâ. Deinde, *partes* Oculi *convexæ* fiunt, ut multi illi radii ab uno Objecti puncto venientes in unum similiter punctum in Oculi fundo dirigantur ibidémque coeant. In quem usum *Humor crystallinus* magnì momenti est, & absque quo esset visio admodum foret obscura atque debilis. Tertiò, *Tunica Uvea* muscularem habet facultatem, potéstque dilatare & contrahere rotundum illud foramen in eo situm quam *Pupillam* Oculi vocamus, ad commodiorem moderationem transmissionémque luminis. Quartò, interna *Uvea* superficies denigrata est instar parietum Sphæristerii, nè Radii in *Retinam* incidentes, indè in *Uveam* reverberatæ, ab *Uvea* rursus in *Retinam* reflecterentur; quia tales Repercussiones visum magìs confusum essent reddituræ. Quintò, Tunica *Arachnoides* quæ *Humorem Crystallinum* involvit, *Processuum* suorum *Ciliarium* beneficio, protrudere potest vel retrahere pretiosam illam maximéque utilem Oculi partem, prout propinquitas distantiáve Objecti requisiverit. Sextò & ultimò, Tunica *Retina* alba est, ad commodiorem sinceriorémque specierum quas vocant *Intentionalium* receptionem, ut charta alba maximè idonea est ad istiusmodi Imagines per foramen recipiendas in Cubiculo obtenebrato. Si Ingenio humano facultas data fuisset hoc organon pro seipso formandi fabricandíve, quid est quod excogitare potuisset magìs accuratum? Quamobrem merum motum Materiæ, aliámve ullam Causam cæcam supponere in tam accuratas rerum fabricas incidere potuisse, (Animantes enim subsistere potuissent licèt tam exquisitis rationibus prospectum ipsis non fuisset) equidem aut insanire est aut stipitis instar stupere.

4. Atque *Oculus* profectò adeò jam perfectus est, ut credam Humanam Rationem facilè hìc substituram fuisse, propriúmque Artificium admiraturam: cùm enim facultatem haberet totum suum caput movendi sursum deorsum & in dextram sinistrámque, potuit certè per imprudentiam putare abundè sibi jam prospectum esse. Natura verò, quippe Humanâ Ratione longè sagacior, *musculos* etiam *Oculis* addidit, ut nulla deesse posset perfectio. Frequens enim occurrit occasio movendi oculos, Capite interim immoto, ut in legendo, accuratiúsve contemplando Objectum quodlibet ante

oculos positum. Atque ut hoc faciliùs magísque exquisitè fiat, hoc Organum non paucioribus quàm sex distinctis musculis instruxit.

5. Estque profectò hæc *Musculorum*, non in Oculis solùm sed in toto corpore, formatio res mirabilis. Etenim annon res mira est, ut caro nostra ferè universa tam affabrè in partes distinctas formaretur, quarum Origines ac Insertiones tam commodè dispositæ sint, ut alicui corporis parti cum facilitate movendæ inserviant; útque partes corporis non solùm tam convenienter moverentur quàm ad deambulandum sufficiat vitámque sustentandam, sed seipsas movere possint omnibus omninò rationibus quas comminisci quis potest utilitatibus nostris inservituras? Possumus enim crura brachiáque jactare sursum & deorsum, antrorsum, retrorsum & in circuitum, ut illi qui ad Rotulam nere cernuntur Talparúmve grumos pedibus dispergere. Ut taceam de Respiratione, de constrictione Diaphragmatis ad deprimenda Intestina, ampliandúmque istoc pacto Thoracem ut Pulmones satìs spacii habeant ad movendum, & de adminiculo internorum Musculorum Intercostalium in profundis suspirationibus, quando largiores Aëris haustus captamus ad refrigerandum Cor aut Amoris aut Doloris onere nimis gravatum; & de artificiosa Laryngis fabrica, musculis tam bellè instructa ad vocis modulationem, ad sermonem flexibilem auribúsque attemperatum, & ad mollissimas suavissimásque cantillationes. Et postremò de Natura adeò datâ operâ * Tendines secundorum Articulorum digitorum tum manuum tum pedum perforante, tantáque cum cura atque studio, tertiorum Articulorum tendines per dicta foramina transmittente.

6. * Hisce addere potes notabilem cordis formationem, duos illius ventriculos variásque valvulas, ità factas sitásque, quemadmodum maximè conducat ad receptionem Sanguinis ejúsque transmissionem, qui per cor circuit, indéque calens transmittitur ad vivificandum fovendúmque reliquum corpus. In quem finem venarum etiam valvulæ factæ sunt, ut sanguis eò faciliùs sursum ascendat.

7. Sed enim, eis potiùs rebus insistam, quæ magìs faciles sunt & vel ipsis Idiotis intelligibiles, qui, modò manuum articulos numerare possint, usúmve noverint suorum dentium, facilè deprehendere possunt consilium fuisse non casum qui ipsos creavit. Cur enim tres Articulos in *Cruribus Brachiisque* habemus, nisi quòd multo magìs è re nostra foret sic esse, quàm ut duos tantùm haberemus, aut quatuor? Et cur *dentes anteriores* instar scalpri ad incidendum acuti sunt, sed interiores lati ad conterendum, nisi quòd multò præstet quàm ut omnes habeamus aut acutos aut latos, vel anteriores latos, interiores verò acutos? Et tamen vitam in deteriori ista conditione, quanquam duriusculè, ducere potuissemus. Porrò, Cur dentes tam convenienter collocati sunt, vel potiùs cur non sunt dentes in aliis ossibus perinde atque in maxillis? Potuissent enim & alia ossa dentium fieri capacia. Sed in promptu causa est: Nihil ineptè fit & frustrà, hoc est, Divina Providentia est quæ omnia rectè disponit. Prætereà, ut internum prætermittam *Auris* artificium, cur extet illa externa illius fabrica, nisi quòd certò cognitum sit ipsáque nos doceat experientia, eam ad commodiorem conducere Auditum?

8. His adjicere possim, Naturam *posticas* corporis nostri *partes* quibus insidemus, maximè carnosas fecisse, ut allevamento nostro sic prospiceret, naturaléque quasi pulvinar nobis substerneret, perinde atque Instrumenta pararet *Crurum* motibus atque *Tibiarum*. In *Capite*, *Occipitium* firmius crassiúsque fecit, quippe quod aliis destitutum est præsidiis contra Casuras aliáque Infortunia. *Spinam Dorsi* ex variis *vertebris* composuit, quò aptior fiat ad inflectendum, magísque tenax sit, & fracturis minùs obnoxia, quàm si ex uno osse continuo facta fuisset, sine his cartilagineis juncturis. *Digitos* manuum pedúmque *unguibus* præmunivit, cùm tamen istam substantiam in extremitatibus primorum secundorúmque Articulorum emittere potuisset; quod futurum fuisset nec tam venustum, nec tam utile, quinimò molestum potiùs atque noxium. Et postremò, ossa omnia sensu privavit, quippe quæ & sui ipsorum & totius corporis onus sustinere deberent. Ac proinde si sensum habuissent, vita certè nostra ærumnosa futura fuisset ac dolorifica.

9. Et quod nostrâ causâ fecit, idem in formatione omnium aliorum Animantium pro ipsorum conditione eam similiter fecisse notissimum est. Adeò ut manifestum sit *Divinam Providentiam* per omnium rerum ordines percurrere & quoquoversum penetrare.

10. Ac proinde, cùm Res tam exquisito artificio ac curiositate formatæ sint, ac si Sapientia vigilantissima quæ concipi potest, eis animum intenderet, eas sic factas affirmare sine ope ullius hujusmodi *Principii intelligentis*, suámve existentiam Casui aliive alicui cæcæ Origini acceptam referre, est certè rem protervè ac morosè asserere,

quia

quia volumus asserere, & sub prætextu evitandi *superstitionem*, in illud incidere quæ sola res est quæ superstitionem ipsam invisam reddit aut ridiculam, obstinata nempe pervicáxque adhæsio opinioni, sine omni Rationis adminiculo.

11. Et nunc quidem, postquam aptitudinem *partium* humani corporis ad bonum *totius* consideravi, liceat tantùm paulisper aptitudinem *Passionum* illius Animi sive propriarum sive ipsi cum reliquis Animantibus communium considerare, ut & *totius Hominis* aptitudinem quatenus est *pars Universi*, & tunc concludam.

Et certè manifestum est quòd *Ira* ità spiritus acuit animúmque accendit & *Hominibus* & *Bestiis*, ut majori eos cum facilitate per istas difficultates quæ occurrunt, faciat perrumpere. *Timor* etiam periculis destinatur evitandis, *Spésque* jucunda quædam præmeditatio est futuræ fruitionis & quasi prælibatio, ut cùm Canis expectat donec Dominus cessaverit ab opilando deglubendóve ulteriùs Officulum. Sed nulla est *Spes*, nec *Timor*, nec *Odium*, nec ulla peculiaris Passio sive *Instinctus* in Brutis, qui sit frustrà. Cur igitur existimemus Naturam in *nobis* à scopo magìs erràsse, quàm in ullis *aliis* Animantibus, aut tam solertem fuisse in fabricando *Corpore* nostro, & tam omisso tamen animo aut successu infelici in formandis *Animæ facultatibus*, ut ille *Timor* qui Naturæ nostræ proprius est & peculiaris, *Divini* nempe *Numinis Metus*, frustrà esset; & jucunda illa *Spes* & *cælestia* Animi *gaudia* quorum Homo naturaliter capax est, cum seria mentis suæ *suspiratione ad Deum*, nullum reale haberet Objectum in Universo; atque sic Religiosus Affectus, quem Natura tam apertè Humanæ animæ insevit, nulli usui inserviret, nisi ad ridiculum eum reddendum aut miserum?

12. Neque enim de nihilo est, quòd *Lepus* adeò sibi metuat à *Cane*, *Ovísque* à *Lupo*. Et si sit ullus aut *Timor*, aut *Inimicitiæ* in aliquibus Animantibus, quarum nos ipsorum respectu rationem ullam haud facilè deprehendere possumus, meritò tamen eas nostri fortean respectu tanquam rationi consentaneas approbare teneamur, & tanquam bonis usibus inservientes. Cæterùm manifestum interim existimo, *Sympathiam* & *Antipathiam*, *Amorem* & *Inimicitias*, *Aversationem*, *Timorem* & similia, Cotes quasi esse & Stimulos *Spiritûs vitæ* in *omnibus* Animantibus, & ex eo quidem quòd periculis & congressibus obnoxiæ sint, *vires vitales* firmiùs indè pressiúsque constringi, fieríque ut lautiori sensu præsentem sapiant Incolumitatem, majoríque perfundantur voluptate, quòd tandem effugerint, quàm si nunquam incidissent in periculum. Quæ quidem res mihi præordinatæ videntur, etiam horum ipsorum Animantium causâ, ut calor illorum vitalis atque humor, non semper uno continuo inerti tenore subsibilans leniter bulliat, sed exæstuet aliquando majori cum murmure & inundet, *Igni vitali* præter solitum inflammato ex aliqua occasione quæ emerserit.

13. Cæterùm extra controversiam est, ex istis peculiaribus Animalium *Passionibus* multas Homini utiles esse, (ut *Lacertarum inimicitiæ* cum *Serpentibus*) universas verò contemplativæ illius facultati magnopere gratificari, aliquas datâ operâ Animalibus insitas videri ad risum movendum *suæ Amplitudini*. Quid enim aliud *Natura* intendere potuit * in ista inter *Simium* & *Testudinem* Antipathia; ut istud nempe Animal quod tam audacter videtur propter externam speciei similitudinem jus cognationis cum Homine sibi vendicare, tam parum Ingenio animóque valeret, ut præ formidine se à *Testudine* fugâ proriperet, & vultu ærumnoso admodum atque timido subinde respectaret, metuens nè insequeretur, quemadmodum *Erasmus* magìs fusè facetéque totám denarrat Historiam.

14. Ut verò Natura *Homini* tam vehementem insereret propensionem ad *Religionem*, quæ est *Divini Numinis Reverentia*, nullo aut *Deo*, aut *Angelo* aut *Spiritu* in Universo existente, tam fœda in ipsa foret Macula Admissúmve tam absonum, ut nulla pro eo suppeteret Apologia. Nam si superior aliqua rerum species esset, quibus, ut nobis Simia, ità nos ipsis risum moveamus, aliquanto tolerabilius videri posset. Nunc verò nullus finis esse potest nec ludicrus nec serius hujus *Religiosi affectûs* in Homine, nisi aliquid ipso *Divinius* in rerum Natura existat. Quamobrem cùm *Religio* nulli alii rerum speciei præter hominem quicquam commodi afferat, certè ipsi saltem aliquo modo conducere debet: Et tamen nisi Deus existat, nihil homini magìs noxium esse posset, quàm ipsa sit Religio.

15. Etenim sive *externa* illius *Effecta* respicimus, cujusmodi sunt cruentæ Interneciones, Perturbationes, subversionésque Rerumpublicarum, Regnorum & Imperiorum, sævissimæ hominum particularium Excruciationes ac Torturæ, Gentium integrarum extirpationes, exturbationésve è justis suis possessionibus, quemadmodum in *America* contigit ubi truculenti *Hispani*, prætextu melioris Religionis in qua educati essent, præstantiorísque *Americanâ*, misellos Incolas tam vili pendebant, ut pro nihilo haberent cerebrum eis elidere fustibus, in eum solummodo finem, ut canes

 suos

suos carnibus ipsorum pascerent, cum multis aliis inauditis id genus Immanitatibus: sive *magnam* illam *afflictionem* consideramus, quam severa ista vitæ humanæ Gubernatrix *illis Animabus* affert quas occupaverit, territando utique eas Conscientiæ horroribus, intricando infatuandóque quantùm ad liberum Rationis suæ usum, & obicem ponendo amplioribus inquisitionibus in jucunda Naturæ Arcana, anxias eis solicitudines immittendo, & inquietantes Timores circa statum suum in vita futura, coercendo à fruendis naturalibus congruísque præsentis vitæ oblectamentis, & fel immiscendo omnibus mundanis gaudiis ac voluptatibus per aliquos Conscientiæ scrupulos ac suspiciones, quòd aliquid nunc perpetrent cujus eis æternùm postea sit pœnitendum: ut prætercam ineffabiles illos animi angores & conflictus quos ii subeunt, qui ad generosiorem Religionis modum aspirant, & ad *Divinæ naturæ* participationem anhelant, contenti quidem, quanquam cum infando profectò dolore, à seipsis quasi divelli, ut uni fiant cum *Universali illo Spiritu*, cujus jus est omnia regere & gubernare; & præ insatiabili desiderio perveniendi ad justum illum decorúmque Animi affectum (*quo omnis Arrogantia in nobis penitùs cessat, omnéque quod Deo debetur, hoc est, omne quod nos aut habemus aut possumus, modo quodam* vivo ac sensibili *Deo attribuimus, nósque plenè corditúsque nos ipsos nihil prorsus esse agnoscimus, hoc est, aquè parum elati sumus, propriámve gloriam hominúmque encomia non magìs sapimus, quàm si nihil omnino fecissemus, usquámve existeremus in rerum Natura*) seipsos in tam torpidas Animi consopitiones, vitæque quasi extinctiones induunt, ut vel vivos sepeliri longè minor cruciatus foret quàm istiusmodi tenebrosis omnium gaudiorum vitæ privationibus, quàm istiusmodi animum gravantibus, córque in nescio quam caliginosam Abyssum deprimentibus mortificationibus onerari: sive consideramus, inquam, hos *internos Animæ angores*, sive Atrocitates *externas* Religionis ergô perpetratas (Et certè *Religiosus Prætextus* homines ad istiusmodi Immanitates animaturus est, quas nuda Ratio, simplicésque Animi Passiones, quibus *Superstitionis furor* non sit succenturiatus, nunquam ausuræ sint aggredi) manifestum est, si nullus esset *Deus*, nec *Spiritus* nec *Vita futura*, longè conducibilius fore, ut nullæ tales propensiones *Religiosæ* Humano generi inessent, quales ubique terrarum esse cernimus.

Nam Civilis *Magistratûs formido*, *mutuæ operæ* & auxilii *utilitas*, naturalísque *morborum pœna* ac supplicium homines istiusmodi *Justitiæ*, *Humanitatis* & *Temperantiæ* limitibus contenturæ essent, ut magìs sinceram & imperturbatam fœlicitatem eis conciliaturæ sint quàm cujus nunc sint capaces, ab ullo Religionis commodo, quod aut Reipublicæ aut privato cuilibet homini indè accedat, supposito *quòd non sit Deus*.

Quamobrem *Religiosus* hic *Affectus* quem *Natura* nobis insevit, quíque æquè altas radices in *Homine* agit quàm *Mortis timor amórve mulierum*, maximè enormis lapsus foret fœdissimáve ἀτεχνία quam illa posset committere; adeò ut tam turpiter in ultimo, quod aiunt, actu deficeret in hac humanæ naturæ formatione, ut plausûs loco, digna esset quæ exsibiletur è Scena & ab omnibus explodatur, nisi *sit Deus*.

16. Cùm verò cætera omnia tam sapienter administraverit, propriam nostram *Ignorantiam* potiùs suspectemus, quàm immeritis istam afficiamus contumeliis, illúdque expectemus, quod receptum est in satis probatis comœdiis, Ѳεὸν utique ἀπὸ μηχανῆς. Nihil enim hunc nodum solvere potest præter *Divinum* aliquod *Numen*. Et tum demum agnoscentes *Hominem* habitare quasi in *Confiniis* Mundi *Spiritualis* & *Materialis*, (est enim *utriusque Mundi Nexus*, sicut rectè eum appellat *Scaliger*) tales esse vellicationes talésque huc illuc, sursum deorsúmque distractiones confusásque rerum inordinationes minimè mirabimur, quippe qui in Confiniis duorum Regnorum degunt inquietationibus atque turbis maximè sunt obnoxii. Atque hæc hactenus de *Passionibus* Animi humani, de eis perinde quæ eum corpori devinciunt deorsúmque deprimunt, atque de eis quæ ipsum elevant attollúntque versùs Deum. Nunc breviter de *toto Homine* agam quatenus est *pars Universi*.

17. Equidem verum esse fateor, si nunquam in Orbe extitissemus, quòd nec unquam nos ipsos fuissemus desideraturi. Nunc verò cùm inveniamus nos ipsos in Rerum Natura, causásque ac rationes rerum examinandi capaces, non possumus quin concludamus Creationem nostram opus fuisse *exquisitissimæ Rationis* atque *Consilii*. Etenim cùm tot notabilia Objecta sint in Mundo, quæ facultates istas *Rationis* & solertis cujusdam atque indagativæ *Admirationis* possint exercere, tale profectò esse debet membrum hujus *visibilis Creationis* qualis est *Homo*, nè res istæ factæ videri possint frustrá. Et certè si *Homo* abesset, quis tunc superesset, qui *Cælorum faciem* contempletur, qui miretur *transcursus Cometarum*, qui *Tabulas* conficiat *motuum* Planetarum Stellarúmque fixarum, *altitudinésque* earum ac *distantias* capiat Instrumentis *Mathematicis*,

maticis, qui commodos excogitet *Cyclos* ad computationem Temporum, variásque *Annorum formas* consideret, qui *Directiones*, *Stationes*, *Repedationésque* Erraticorum Luminarium observet, atque indè luculentissimè seipsum edoceat de amœnissimo illo ac verissimo Paradoxo, *Motu Telluris Annuo*, qui *asperitates Lunæ* per Tubum *Dioptricum* intueatur, & ex umbrarum projectione *Montium* illius magnitudinem conjectet, qui pulchritudinem *Iridis* suspiciat, *Halonem*, *Parelios* aliáque Meteora? Qui causas investiget *Fluxûs* & *Refluxûs* Maris virtutúmque abditarum *Magnetis*, qui inquirat in Plantarum usum, notétque varietatem *Sapientiæ* Primæ Causæ, in formando corpora, diversósque indendo Instinctus *Piscibus*, *Volucribus* & *Bestiis*? Et postremò, cum particulares *Sacerdotes* sint inter Homines, ità, quandoquidem universum Genus Humanum ratione præditum est facultatéque investigandi Deum, unus adhuc restat idémque eximius Creationis illius finis nobis detegendus, ut nempe sit *Sacerdos* in hoc augusto Mundi Templo, Precésque ac Laudes magno rerum Creatori pro seipso reliquísque Creaturis effundat. Atque sic omnia completa esse cernimus, aptáque ac ordinatim, sine defectu ullo hiatúve, aut inutili superfluitate, connexa.

18. Quamobrem cùm *tota Creatio* in genere, *singulæque* illius *partes* ità comparatæ sint, ac si exquisitissima *Ratio* ac *Scientia* eas formaverit, equidem æquè proclive est & consentaneum concludere totum hoc *sapientissimi Dei* opus esse, quàm primo aspectu agnoscere, inscriptas istas *Urnas* ac *Numismata* ex terra effossas, non quidem *inscientis Naturæ* effecta fuisse, sed *Artificii humani*.

SCHOLIA

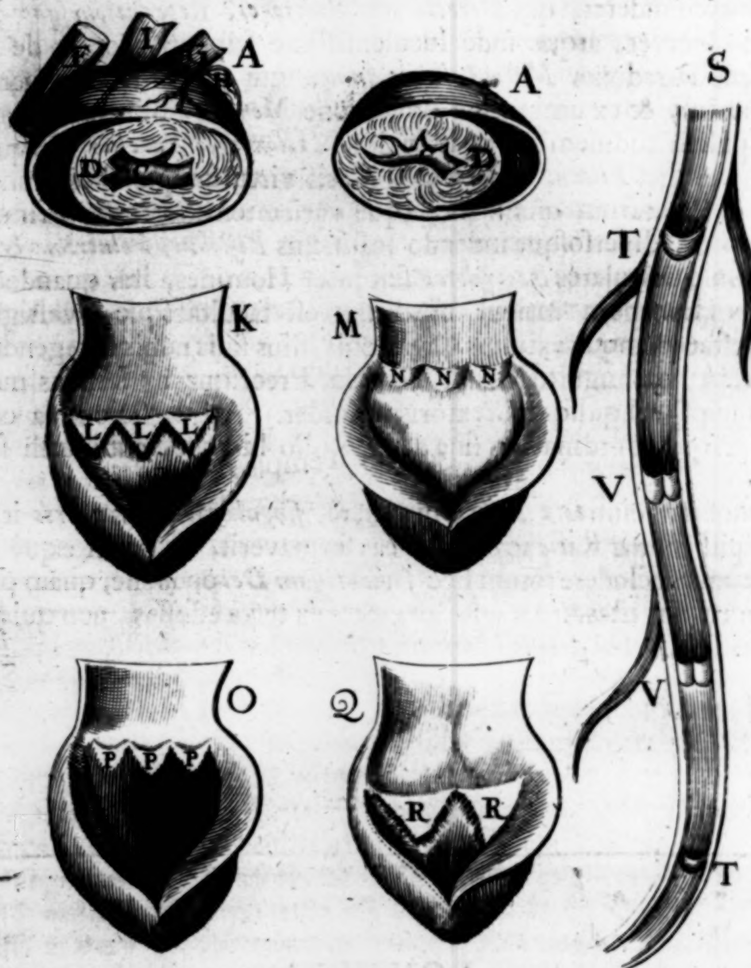
In CAP. XII. SECT. I.

QUin Hymni honorem illius sapientissimo Creatori adjudicaret. *Non quòd Carmen aliquod aut Hymnum Poeticum* Galenus *composuisset*, *sed quòd Dissertationem suam de* Usu partium *Hymno comparet ad Aram cantato. Verba* Galeni *hæc ferè sunt*; Ὥσπερ παρὰ τοῖς μελικοῖς ποιηταῖς στροφή τις ἐστὶ καὶ ἀντίστροφος, οὕτω καὶ τρίτος ἐπῳδός, ὃν ἱστάμενος πρὸ τῶν βωμῶν ᾖδεν, ὥς φασιν, ὑμνῶν θεούς. Ἐκείνῳ τοίνυν εἰκάσας τὸν λόγον τόνδε, τὴν προσηγορίαν αὐτοῦ μετήνεγκα. *Epodo hic planè ad Deorum aras cantato sermonem suum de* Usu partium *in humano corpore assimilat.*

Sect. 3. Manifestum est, hoc Organon tam exquisitè in hunc finem formatum esse, &c. *Vide figuram Oculi illiúsque illustrationem, Enchirid. Metaphys. Cap.* 24. *Sect.* 9.

Sect. 5. Tendines secundorum Articulorum digitorum tum manuum tum pedum perforante, &c. *Vide rursus Enchirid. Metaphys. Cap.* 24. *Sect.* 10.

Sect. 6. Hisce addere potes notabilem cordis formationem, &c. *Fabricam Cordis etiam in Enchiridio Metaphysico Valvularúmque ejus pariter atque Venarum breviter memoravimus, sed nullis adhibitis figuris, quas igitur hìc substituemus. Esto igitur Cor transversim incisum* A A. *in quo appareat dexter ventriculus* B B. *sinister* C C. *Septum Cordis* D D. *Vena Cava cum sua Auricula* E F. *Vena arteriosa* G. *Arteria Venosa cum sua Auricula* H. *Aorta* I. *Sit porrò Vena Cava cum ventriculo dextro dissecta* K. *ubi valvulæ Tricuspides* L. *Vena verò Arteriosa sit dissecta cum dicto ventriculo* M. *& valvulæ Sigmoides* N. *Arteria magna sive Aorta cum sinistro cordis ventriculo dissecta* O. *valvulæ Semilunares* P. *denique Arteria venosa cum dicto ventriculo dissecta* Q. *valvulæ duæ Mitrales* R. *Quibus omnibus adde Venæ figuram* S. *cum suis valvulis tum unis ut in* T. *tum geminis ut in* U. *Quæ ità fabricantur ut sanguinem è corpore versùs Cor ascendentem transmittere possint, impedire verò ne relabatur. Omnis igitur sanguis è corporis partibus tandem per ostium venæ Cavæ in dextrum Cordis ventriculum* B. *immittitur, nec relabitur propter Valvulas Tricuspides* L L L. *quæ in cordis ventriculum spectantes sanguinem facilè intromittunt, sed eidem prohibent regressum: egreditur igitur per ostium*

um Venæ arteriosæ in Pulmones, nec in eundem ventriculum regurgitat, propter valvulas Sigmoides NNN *foras spectantes, quæ illius impediunt regressum. Pergit igitur per pulmones in ventriculum Cordis sinistrum quem Valvæ Mitrales* R R *eò facilè transmittunt, nec sinunt eum relabi, quippe quæ foris intrò vergunt. Igitur ex sinistro Cordis ventriculo per ostium Aortæ in corpus tandem refunditur, nec regurgitat quidem ob semilunarium valvularum fabricam* PPP. *quæ è sinistro ventriculo foras spectant. Hoc scilicet Naturæ Artificio Circulatio Sanguinis perficitur.*

Sect. 13. In ista inter Simium & Testudinem Antipathia, &c. *Rem totam, quam hîc moneo, copiosâ festivitate narrat* Erasmus. *Et* Johnstonus *quidem eandem Historiam sed breviter & quasi obiter narrat, addens, Si Limacum Corona Simio circumponatur, quòd eos nec comprimere nec attingere audeat. Unde videri potest Testudinem capiti pueri impositam, quod narrat etiam* Erasmus, *de Cochlea intellexisse; sed probabilius est Erasmum Testudinem intellexisse propriè sic dictam, quippe quam catenæ alligatam Simium dicit aversum posterioribus pedibus tentâsse depellere. Nec obstat, quòd Testudinem ait puero in verticem impositam pileo tectam fuisse, sunt enim Testudines tam parvæ ut facilè pileo possint tegi. Et Antipathia sanè satis ridicula est licèt de Testudine narratio accipiatur non autem de Cochlea; mihi verò perinde est utro modo res intelligatur. Vide* Erasmi Amicitiam, & Johnstonum *Histor. Natur. de Quadruped. lib.* 3. *Titul.* 2. *cap.* 2.

ANTIDOTUS

ANTIDOTUS
Adversùs
ATHEISMUM.

LIBRI TERTII
CAP. I.

1. *Quando cum viris bonis non optimè agitur in hac vita, insigniora Divinæ Vindictæ Exempla in impios homines ac blasphemos parùm valere ad convincendum* Atheum *obstinatum.* 2. *Irreligiosa Scommata & Sacrilegia* Dionysii Syracusani. 3. *Incredulitatis* Atheorum *circa res Supernaturales & Miraculosas occasio.* 4. *Vera* Miracula *in Orbe fuisse perinde atque falsa:* 5. *Quæque ratio optima sit & certissima distinguendi altera ab alteris.*

1. HActenus istiusmodi argumentis institimus ad probandam *Divinam Existentiam*, quæ ab ordinariis notísque Naturæ Phænomenis desumpta sint. Talis enim est Historia *Plantarum*, *Animalium*, & *Hominis*. Ad istiusmodi Effecta jam venio in Orbe reperta, quæ *Naturalia* non habentur sed extraordinaria & *miraculosa*. Inopinatas non intelligo Homicidiorum detectiones, vindictámve conspicuam in homines superbos ac blasphemos, quales erant *Nicanor*, *Antiochus*, *Herodes*, & similes, cujusmodi exemplis omnes Historiæ tam sacræ quàm profanæ refertæ sunt, tendúntque omnia ad firmiùs humanis animis imprimendum Divinum illud Poëtæ præceptum,

Discite justitiam moniti & non temnere Divos:

Quanquam enim hæc exempla non possunt non eos movere qui nullo laborant præjudicio, ad agnoscendam Divinam Providentiam, Potestatémque Materiâ superiorem ab eâque distinctam; mihi tamen cùm nunc res sit cum contumaci obstinatóque *Atheo*, qui contemptor licèt Divini Numinis obduratus, seipsum incolumem esse fœlicíque frui otio observat, is certè facilè hæc omnia amolietur atque eludet, talem afferendo quæstionem qualem olim iste cui cùm *Neptuni* Sacerdos multa illa donaria à votorum damnatis naufragióque ereptis in Templo suo suspensa ostendisset, multúmque proinde de illius Dei potestate ac tutela gloriatus esset, *Ubi verò sunt isti*, ait ille, *qui tametsi Neptuno vota perinde fecissent, nihilominùs tamen perierunt?* Ità, inquàm, *Atheus* ad evadendam hujus argumenti vim apud seipsum submussitabit, At verò *quàm multi superbi blasphemique Athei mihi ipsi similes, tulerunt impunè, quámque multi qui boni viri sunt habiti, violentâ morte perempti sunt?*

Quales erant *Æsopus* & *Socrates*, *Prophetæ*, *Apostoli*, & *Martyres*, cum multis aliis sapientibus bonísque viris per omnia secula ac loca, qui cùm haud satis ingenium callerent malignum atque contumax hujus impii Mundi, cujus meritò se professi sunt non *cives* sed *hospites* atque advenas, maxima quidem mala passi sunt quæ in humanam cadunt naturam ex innocentibus suis consiliis & interpositionibus in *aliena Republica.*

publica. Quippe quum ità, utplurimum, factum sit, ut longè esset tutius cautè astutéque honorem Dei subruere, quàm apertè sinceréque ea moliri quæ in bonum publicum hominúmque salutem cedant.

2. Quinimò, atroces contumeliæ in Religionem datâ operâ editæ, urgebit porrò *Atheus*, non tantùm plausu apud homines exceptæ sunt, sed & per Divinæ Justitiæ conniventiam manserunt impunitæ: Quemadmodum notissimum est de sacrilego illo Ingenio, *Dionysio Syracusano*, qui *Jovi Olympio* pretiosum pallium auro rigidum admodum & ponderosum detraxit, scomma hoc apologeticum suo addens sacrilegio, Aureum istud vestimentum nimis grave esse æstate, hyeme verò nimis frigidum, laneum verò ad utramque anni tempestatem esse accommodatius.

Ità *Epidauri* auream barbam *Æsculapio* abscindi jussit & auferri, affirmans, nequaquam par esse ut filius barbam habeat, cùm illius Pater *Apollo* haberet nullam.

Atque equidem nec istud ulli reliquorum suorum scommatum sacrilegorum festivitate cedit, ubi *victorias aureas* & pateras & coronas simulachrorum Deorum manibus porrectas auferens, dixit, ad facti excusationem, se non nisi ea recipere, quæ ipsi ultrò sibi offerebant; addens porrò, summæ fore stultitiæ, quando omnia bona à Diis immortalibus petimus, nolle accipere cùm propriis manibus sponte nobis ea porrigunt.

Hæc atque hisce similia facinora irreligiosa perpetravit iste *Dionysius*, cui tamen nihil secùs contigit atque maximè modestis & innocentibus, quippe qui nullam aliam mortem oppetiit, quàm quæ frequenter accidit cæteris mortalibus; tanquam si istis in seculis magna fuisset *ingenii*, ut olim heic in *Anglia*, *Latinitatis* penuria, atque sic severiorem effugisset sententiam beneficio *Clericatûs*. Alii verò existimant eum * satìs severè atque acerbiter punitum fuisse in filio qui successit. Cæterùm, id, responsurus est Atheus, non absimile est atque flagellare absentem, quod *Aristoteles* argutè, apud quendam qui ipsi narrabat quempiam de eo absenti pessimè loqui, usurpavit.

Quamobrem consultius duxi talia argumenta prætermittere, quæ nos adeò infinitis altercationibus illigare possint; eáque solùm afferre, quæ in nullas causas naturales solvi queant, aut existimari casu contingere, sed adeò miraculosa sint ut præsentiam implicent alicujus liberæ, subtilis intelligentísque substantiæ à bruta Materia ordinariáque Naturæ potentia distinctæ.

3. Atque hæc *miraculosa* certè *Effecta* quod attinet, quemadmodum nihil est quod magìs cogat, si fidem apud homines obtinere possent, ità nihil est istis apud *Atheum* creditu difficilius. Etenim cùm *Religionistæ* in pios usus, ut ipsi quidem prætendunt, miracula falsa tam multa finxerint ad decipiendum spoliandúmque credulum populum, eo ipso profectò apud *Atheum* omnem fidem etiam eis quæ vera sunt abrogârunt. Et puerilis ac superstitiosus *Dæmonum* metus in hominibus *Melancholicis* qui mira monstra & terribiles Apparitiones sibi ipsis in tenebris creant, ulterius etiam perfugium eis subministravit quo omnia istiusmodi spectra Apparitionésque insolitas *meræ Melancholiæ* turbatæque *Imaginationi* imputent.

4. Sed enim verò, ut tam universalis fama sit ac formido illius quod nunquam fuit, nec est, nec futurum est unquam in rerum natura, equidem mihi miraculum omnium maximum est.

Etenim nisi aliquando *vera* fuissent *miracula* (quemadmodum certè fieri oportet, nisi humani Animi facultates, qui aurem istiusmodi rebus pronam præbet approbátque, sint frustrà) valde improbabile est sacerdotes callidósque populi deceptores, tam facilè ipsis imponere potuisse per *falsa*. Ut *Alchymista Metalla* nunquam adulteraturus esset, ac pro vero postmodùm puróque auro & argento venditurus, nisi notissimum esset & apud omnes in confesso, quòd sit *verum* Aurum & Argentum in rerum Natura. Pari igitur ratione ut est studium conatúsque deludendi populum per *falsa* miracula, ità certè indicium est fuisse aliquando & esse posse *vera*.

5. Cæterùm regeres, *Lydium* quidem esse *lapidem*, quo metallorum puritatem exploremus, nihil verò suppetere quo veritatem dignoscamus miraculorum passim apud Historicos memoratorum. Sed respondeo, suppetere, atque hoc ipsum esse.

Primò, Si quod memoriæ proditum est, à talibus hominibus attestatum erat, quorum nihil intererat * quíve nullam sibi utilitatem quærebant in istiusmodi rebus attestandis.

Secundò, Si multi ejusdem rei testes oculati fuerunt.

Tertiò & ultimò, Si res istæ quæ adeò insolitæ sunt atque miraculosæ, * sensibilia aliqua effecta post se relinquant.

Quan-

Quanquam omnes istas Narrationes quæ hisce conditionibus careant, falsas esse nolo agnoscere, hoc tamen audacter affirmo, meram esse morositatem animíque obstinationem siquis earum veritatem negaverit, quæ dictas conditiones habeant. Idem enim est atque si nulli rei fidem adhibere vellet, nisi quam propriis oculis ipse vidisset. Unde sequetur eum nullas Historias legere debere, neque enim ulli voluptati usuíve sibi eas fore, si nullam mereantur fidem.

SCHOLIA

In Cap. I. Sect. 2.

SAtis severè & acerbiter punitum fuisse in filio, &c. *Sic enim* Valerius Maximus; *Qui tametsi, inquit, debita supplicia non exolvit, dedecore tamen filii mortuus pœnas rependit, quas vivus effugerat. Filius enim post saginam corporis ex nimia luxuria, oculorúmque valetudinem, adeò ut non solem, non pulverem, non denique splendorem ipsius lucis ferre posset,* Syracusis *pulsus regnóque exutus sordidissimum vitæ genus degit, puerósque docuit Ludimagistrum se professus quo suam inediam levaret. Qua de re* Ovidius;

Ille Syracusia modò formidatus in Urbe
Vix humili diram reppulit arte famem.

Cujus abjectissima conditio si patrem mortuum non latebat, quod quidem fieri potest, non multùm abnuente ipso Aristotele, *ni malè memini, in* Ethicis *ad* Nicomachum, *anima* Dionysii *calamitatibus filii torqueri potuit. Sed cùm hoc animorum Immortalitatem supponat, argumentum fateor huic loco haud ità esse proprium.*

Sect. 4. Quíve nullam sibi utilitatem quærebant, &c. *Adde, nec subornati sunt ab eis qui talem aliquem finem sibi proposuerint.*

Sensibilia aliqua effecta post se relinquunt. *Adde, Et certum sit hæc effecta à Narratore non ficta esse, aut ab ipso alióve quæpiam facta &* Dæmoni Spiritui ve *imputata. Quod in hujusmodi putà exemplo fieri non potest. Puer effascinatus fœminam sagam subitò clamat se videre ad parietem, digitum in ipsum locum intendens, è præsentibus quispiam cultro istum locum percutit, Puer statim exclamat manum fœminæ sauciatam esse viderique cruentam; qui præsentes erant, domum adeunt dictæ fœminæ, eámque deprehendunt ea ipsa in parte recèns vulneratam. Hoc effectum nec fictum esse nec ab ipsa saga factum manifestum est.*

CAP. II.

1. *Motus cribri per carmen* Magicum, Coscinomantia. 2. *Equi curatio* Magica. 3. *Incantatio* Serpentum. 4. *Mirum exemplum cujuspiam* Morte-icti *sive* siderati, *dum in Plateis ambulabat.* 5. *Historiola de vento repentino, quo propè absuit ut Patibulum corrueret, in suspensione duarum Sagarum.*

1. ATque his quidem præmissis, pauca aliquot ex multis illis miraculosis eventis, quæ apud Scriptores occurrunt, breviter nunc recitabimus, incipiendo primùm à nudis simplicibúsque *Spirituum* (quemadmodum ea in antecessum appellare non dubitabo) effectis, & tum postea ad ipsorum *Spirituum Apparitiones* pergemus.

Et ex *nudis* istis *effectis* ea primùm non abstinebimus nominare quæ levissima videantur. *Bodinus* refert se in domo clarissima vidisse adolescentem, qui intactum cribrum sine alio naturali & latente modo, præsentibus multis honestis viris agitavit, enunciatis solummodò & reiteratis sæpiùs voculis aliquot *Gallicis*, quas reticendas *Bodinus* putavit. Et quantùm ad vulgarem istam *Divinandi* rationem quam *Coscinomantiam* (sive artem cognoscendi quis hanc vel illam rem clàm surripuerit, aut violaverit, per *cribrum* & *forficem*) appellant, *Pictorius Vigillanus* ter eâ se usum esse profitetur & cum successu. *Mag. Dæmonoman. lib. 2. cap. 1.* *De Specie bus Magiæ Ceremonialis. c. 22.*

2. Amicus quidam meus hanc Historiolam de Incantamentis mihi narravit. Se equum scilicet habuisse, qui si prorsus sanus fuisset, magno futurus fuisset pretio. Famulos hunc ad multos Hippocomos adduxisse, neminem verò eâ fuisse peritiâ ut ipsum sanaret. Tandem, Domino insciente, ad Hippiatrum deduxerunt, qui ut videtur technas aliquot haud ità vulgares callebat, quippe qui in *Carminibus Magicis* aliisque id genus Ceremoniis versatus est, quarum virtute equo sanitatem restituit. Dominus ejus postquam observaverat quàm bellè equus se haberet, rogavit servos quonam modo curatus sit. A quibus cùm rem totam accepisset, observâssetque insuper, literam S. cluni ipsius inustam, (quam ille *Satanam* significare arbitratus est) servos satis severè objurgabat, quippe qui fecissent quod illicitum esset atque impium. Post apertam hanc ac professam facti improbationem, equus continuò in pristinum morbum relabitur, adeò ut cùm nulli usui esset, coactus sit Dominus in libera pascua relegare. Cæterùm cùm paulo pòst Affinis quidam illius eum domi inviseret, equùmque fortè fortuna in pascuis conspexisset, pactus de pretio equum sibi cepit, magnopere gaudens, se tam pulchrum Animantem tam vili pretio emisse. Equus statim atque Dominum mutaverat, mutavit simul corporis habitum, & æquè sanus sponte factus est, atque unquam antehac fuerat.

De Præstig. Dæmon. lib. 2. c. 4.

3. *Serpentum* etiam *Incantatio* supra vires Naturæ est. Et *Wierus* historiam narrat de Incantatore *Saltzburgi*, postquam in conspectu populi omnes Serpentes in vicinia ad milliaris distantiam in foveam *carmine* perduxisset, ibíque occidisset, quòd immanis tandem serpens longè major reliquis in eum insiliret, & cinguli instar circa corpus ejus seipsum torquens, in foveam traheret eúmque sic ibidem postremò enecaret.

4. Illud etiam non dubitabo ad *Dæmonum* sive *Spirituum* Effecta referre, quod haud ità pridem à muliere quadam *Westmonasteriensi* * cui nomen erat *Darkia*, de proprio suo Marito accepi, qui in flore ætatis, corpore sano & integro, animóque hilari, cùm ex ædibus manè exiisset, cum proposito domum redeundi ad prandium, dum in plateis ambulabat, sensibiliter percussus est in crure à manu invisibili, (neminem enim prope se vidit qui eum percuteret.) Domum quidem rediit, ut decreverat, circa tempus prandii, sed nihil comedere potuit, tantùm conquestus est de gravi Infortunio quod ipsi acciderat, incepítque continuò tam lethaliter ægrotare, ut intra triduum moreretur. Postquam defunctus esset, reperta est in loco ubi percussus est, perfecta manûs humanæ figura, cum quatuor digitis, palma ac pollice, atra & in carnem profundè impressa, ac si quis manum expansam in massam farinariam imprimeret.

Atque hactenus quidem nihil narratum est quod non accuratissimam examinationem ferre possit, & ab omni suspicione aut *fraudis* aut *melancholiæ* absolvi. Sed res mirabiliores jam propositurus sum, & tamen tales quæ ab ista suspicione æquè immunes sint atque priores.

De gentibus Septentrional. lib. 3. sub Tit. De Magis & maleficis Finnorum.

5. Et ut Ventos taceam Mercatoribus à Sagis *Laplandiæ* venditos, & periculum solvendi nodum tertium (qui mos admodum frequens erat, ut refert *Olaus* antequam istæ Orbis partes ad Christianitatem essent conversæ) hâc verâ in præsens contentus ero Historiolâ de hisce Ventis præternaturalibus, quam à teste oculato accepi. *Cantabrigiæ*, anno nescio quo *Elizabethæ*, duæ sagæ Mater & Filia, extremo supplicio plectendæ erant. Mater quando eam hortabantur ut pœnitentiam ageret & desereret Diabolum, respondit, Id minimè æquum esse, cùm enim ille per sexaginta annos continuos ipsi fidelem se præstiterit, affirmabat se talem illi præstare velle quamdiu vixerit; atque in hac perversa animi obstinatione moriebatur. Illâ verò de patibulo sic suspensâ, filia cùm aliter affecta esset, diabolo renunciavit, sedulámque dabat operam pœnitentiæ ac precibus. Quod quidem populus, ex effectu, Diabolum arbitratus est admodum inclementer tulisse, quippe tam repentinus venti impetus ingruit, (cùm cœlum omnino tranquillum erat antea) ut matris corpus in scalam tam violenter impulerit, ut parum abesset quin eam subverteret, patibulúmque tantâ vi quassaverit, ut populus cogeretur accurrere ad postes patibuli tenendos præ metu nè omnia humi corruerent.

SCHOLIA

In Cap. II. Sect. 4.

CUI nomen *Darkia*, de proprio suo marito accepi, &c. *Nec ipsa sola mihi narrabat hanc Historiolam, sed duæ aliæ præterea Testes oculatæ (filia ni fallor & ancilla) idem affirmabant.*

CAP. III.

1. Ventos & Tempestates *ex solis Ceremoniis verborúmve formulis cieri.* 2. *Quàm parùm rationi consentanea sit* Wieri *de Dæmonum potestate in Meteora Aeris, dubitatio.* 3. *Potestatis illorum exempla in* Pluvia & Tonitruo. 4. Margaretta Warina *in quercum cum fulminis fragore displosa.* 5. Amantius & Rotarius *è nube in ædium culmina præcipites dejecti.* 6. *Venefica* Constantiæ *in Aere equitare à pastoribus visa.* 7. *Multa alia exempla se addere posse mirandorum Effectorum Dæmonum invisibilium.* 8. *Quorum loco compendiaria factorum notabiliorum* Dæmonis Matisconensis *substituitur Recitatio.* 9. *Rationes cur sibi hujus Recitationis negotium facesserit.*

1. W*ierus*, industrius ille Lamiarum advocatus, multas enumerat Ceremonias quibus utuntur ad ciendas tempestates, agnoscitque Tempestates post peractas istiusmodi Ceremonias solere sequi; sed futuras nihilominus fuisse contendit, quamvìs istæ Ceremoniæ non fuissent adhibitæ. Diabolum verò futuras prævidentem, delusas instigare vetulas ad istis Magicis ritibus utendum, ut majorem de illius potestate opinionem indè possint concipere. Sed enim an ulla sit causalis connexio inter Ceremonias & insequentes Tempestates nolo nimis curiosè decidere. Connexionem verò earum esse supernaturalem manifestum est vel primo intuitu. Quid enim valet silicum post tergum, Occidentem versùs, projectio, Arenæve aquæ torrentis in Aërem disseminatio? Quid scopæ in Aquam intinctio cœlúmque versùs aspersio? Quid lotii aquæve in fossulam factam infusæ digito commotio, setarúmve denique porcinarum coctio in olla? Quid, inquam, ista nugamenta valent ad cogendas nubes & ad cooperiendum Cœlum caligine, quo Terra postmodum fumet à casu impetuoso Pluviæ atque Grandinis, Aërque terribilis reddatur præ crebris Fulgurationibus & Tonitruis? Nihil certè omninò. Ac proinde insequentes Tempestates, post tales Ceremonias peractas, ipsarum utique Insecutionem, aut ex prævisione Diaboli, (quemadmodum vult *Wierus*) fieri oportet, qui Sagas huic operi illigaverit, aut etiam ab ipsa Diaboli potestate qui Regnum suum habet in Aëre. *Wier. de Præstig. Dæmon. lib. 3. cap. 16.*

2. Admodúmque equidem demiror, quòd *Wierus* de hac potestate dubitet, cùm majorem illi tribuit. Quid enim est vaporum transvectio in unúmve locum coactio, si cum deportatione hominum pecorúmque in Aëre conferatur; (quod tamen ille fieri præfidenter asserit) nisi fortè aut majores Dæmones aut major Dæmonum numerus ad hoc opus requiratur? Et quòd sufficientes numeri *Spirituum* sint, cuivis æquè credibile videbitur, quàm quòd sint ulli omninò. Jam verò quantùm ad hujusce rei veritatem, quòd certæ quædam voculæ aut Ceremoniæ *videntur* saltem alterationem in Aëre efficere & ciere Tempestates, *Remigius* scribit sibi attestatum fuisse liberis confessionibus hominum ferè ducentorum, quos examinavit. Ubi Historiolam unam & alteram addit, quas, cùm nullius aut *fraudis* aut *Melancholiæ* meritò suspectæ esse possint, dignas censui quæ hîc memorentur. *De Præstig. Dæmon. lib. 5. c. 12. l. 4. c. 19. Vide & Bodini Mag. Dæmon. lib. 2. c. 4.*

3. Una est de Venefica, quæ ad satisfaciendum curiositati eorum, penès quos erat eam punire, è vinculis liberata est ut specimen ederet illius potestatis quam profitebatur, in excitandis tempestatibus. Manumissa igitur statim in locum arboribus confertum se recipit, ubi propriis digitis scrobem sibi effodit, implétque lotio, quod digito in orbem movere non cessavit, donec crassam ac caliginosam Nubem produxisset, fulgure & fulmine oneratam, maximo cum aspectantium terrore ac formidine. Jussit verò illa, bono animo esse, Faciam enim, inquit, ut nubes, in quem ipsi voletis locum, se exoneret, quod & præstitit in conspectu omnium qui adfuerunt. *Remig. Dæmonolatr. l. 1. c. 25.*

Altera Historia est de puella annos octo nata, quæ ut patri gratificaretur de anni siccitate conquerenti, ductu & auxilio pessimi sui *Magistelli* cui mater eam devoverat consecraveràtque, tantam nubem excitavit, quanta paterno agro irrigando sufficeret, eámque in ipsum effundendam curavit, reliquis interim quaquaversùm perinde atque antea sitientibus.

4. Hisce addamus illam de *Cunino*, & *Margaretta Warina*. *Cuninus* hic dùm in agris fœno vertendo intentus erat, repentinum obortum est Fulmen ac Tonitruum, quod fecit ut relicto opere domum festinaret. Viderat enim sex quercus proximè se ictu fulminis radicitùs eversas, septimámque totam ceu unguibus laceratam ac discerptam; pileum præ festinatione, furcámque & rastrum è manibus elapsa amisit. *Vide Remig. Dæmonolatr. lib. 1. cap. 29.*

Nec tamen cursum ità acceleravit, quin alter de integro fulminis fragor ipsius auribus circumstreperet, cum quo fragore *Margaretam Warinam*, suspectam Veneficam, in summitate Quercûs hærentem statim aspexit, quam incepit objurgare verbísque acerbioribus increpare. Illa verò eum vehementer obtestata est ut rem celatam haberet, promittens, si fecerit, nullum damnum injuriámve ipsi à se unquam illatum iri.

Ac nè quis de istis addubitet, inquit *Remigius*, sciat non modò esse comprobata *Cunini* illius testatione, quam jurejurando apud Quæstorem sanctissimè firmavit, sed etiam ipsius *Warinæ* agnitione, & extra tormenta, sæpiùs repetitâ & in ipso vitæ ultimæ momento multis audientibus confirmatâ. *Remigius* eam in summitatem Quercûs * cum ultimo fulminis fragore displosam putat, ibíque inter ramos hæsisse, ad sic credendum aliis duabus Historiis inductus, quas postea narrat.

5. Prior sic est: Coortâ cum magno fragore tonitribúsque tempestate qui armenta reliquósque pecorum greges in collis *Alemanni* jugo custodiebant, se ut in operto essent, in proximas sylvas abdiderant: Ecce verò illis ex improviso visi sunt Rustici duo summis arborum, quæ proximè stabant, ramis hærentes, ac velut implicati, adeóque animis consternati ut facilè indicarent illuc non consilio sed casu atque inauspicato aliquo impetu pervenisse. Tum autem vestitûs fœditas ac depravatio quasi per lutum sentésque omnes fuissent raptati, suspicionem adaugebat eò loci à *Magistello* suo ejectos detrusósque fuisse, postquam is illos hâc atque illâc more suo traxisset. Confirmabatur & id eò magis, quòd cùm illìc tanto temporis spacio consedissent, quantum satìs esset ad probandam asserendámque oculorum fidem, momento tamen advertentéque nemine dilapsi apparere desiissent. Famam hujus rei Armentarii disseminârant. Illius verò certitudo non multò pòst plenè cognita est. Nam liberæ horum duorum hominum, quos tunc viderunt, confessiones cùm tam accuratè cum eis quæ Armentarii narraverant, consentirent, rem totam manifestam id reddidit & indubiam.

Posterior igitur Historia est de eisdem personis, quarum & ipsa nomina ex narratione apud *Remigium* mox innotescent. Quæ sic est: Est villa, inquit, quæ se *Bellemonte Vitellium* contendentibus sinistrorsum ostendit: In ejus summum tectum cùm fortè & iidem è procellosa nube præcipites decidissent, magnâque difficultate *Rotarius* (id erat eorum alteri nomen) afficeretur, quemadmodum ex ità arduo loco se incolumes possent in terram demittere; nam & earum rerum adhuc erat rudis & insolens; *Amantius* qui à prima pubertate in Dæmonis servitutem à parentibus abductus maturè se eis assuefecerat, ridens ibi infit, *Bono animo es, stulte: Nam qui nos habet suâ potestate ad difficiliora habilis atque idoneus magister, hoc etiam negotium facilè ac sine periculo expediet.* Nec dictum res diutiùs morata est; nam subito turbine unà correpti sine ulla noxa in terram sunt depositi, ipsâ totâ sic contremiscente domo ut à fundamentis revelli videretur. Hócque ipsi, diversi, totidem tamen verbis recensuerunt. Imò & cum villaticis commissi, de die déque tumultu ac trepidatione domi inter eos liberè & constanter convenit. Hæc est narratio *Remigii* verbatim ex eo desumpta.

Bodin. Mag. Dæmonoman. lib. 2. cap. 8.

6. Unicam tantùm insuper hoc genus narrationem addam ex *Bodino*, de Saga agri *Constantiensis*, quæ cùm videret omnes sui pagi incolas in nuptiis convivari & saltare, ægrè ferens quòd non fuisset eò vocata, se per diabolum clarâ luce spectantibúsque pastoribus curavit in collem exportari propinquum pago; & quia aquam non habebat quam in scrobem à se effossam injiceret, ut cieret tempestatem (nam hunc ritum fassa est observari) emisit lotium, & illud in scrobe movens sermones quosdam pronunciavit: mox cœlo, quod sudum serenúmque fuerat, obscurato, grando vehementissima solummodo in pagum & in saltantes irruit, Saga verò in pagum reversa est; eâ itaque visâ, tempestatem ab ipsa accitam fuisse crediderunt omnes, eâque captâ Pastores pro testimonio dixerunt se vidisse cùm in aere transveheretur: quod illa accusata evictáque agnovit, & viva igni fuit tradita.

7. Equidem abundare possem hoc genus exemplis, (supernaturalia intelligo effecta *Apparitionibus* miraculosis incomitata) si omnia in medium proferre vellem quæ mihi narrata sunt, aut ab ipsis testibus oculatis, aut ab eis qui narrationes immediatè ab ipsis acceperant. Ut verbi gratiâ, De lateribus circa conclave circumgestis, sine ulla manu visibili. De multitudine lapidum statis diei horis à tecto in pavimentum dejectorum per aliquot menses continuos, omni illius loci populo spectante & admirante. De ollis à foco sublatis, rursúsque igni impositis, nemine interim manum admovente. De celeri ac violenta operculi Arcæ reciprocatione, nemine ipsum tangente. De sublatione linteorum, dum insolabantur, tam altè in Aërem, ut mappæ

&

& lodices sudariorum instar viderentur, idque tunc cùm nullus erat ventus, sed cœlum tranquillum & serenum. De fenestris tantâ vi noctu percussis, ac si omnes in frustula dissilirent, fragmentorum vitreorum tinnitu per totam cubiculi aream discurrente, idque ad quadrantem horæ continuum, cùm tamen fenestræ solidæ repertæ sint mané. * De cistis diligenter obseratis, seipsásque sponte reserantibus, linúmque ex se emittentibus. De pane ultrò se à sedili deturbante. De Calopodiis muliebribus de pavimento sponte insurgentibus, & in adstantem populum involantibus. De pectine in fenestra in duas partes ultrò dissiliente, fragmentis in facies hominum involantibus. De cultri etiam insurrectione ab eodem loco, cum manubrio antrorsum projecto. De lapidibus etiam in domo ultrò citróque projectis, sed neminem quem tetigerint lædentibus, cum multis aliis rebus quas nimis prolixum esset, cum debitis suis circumstantiis repetere, minúsque necessarium, cùm jam publicè extent tales Narrationes quæ abundè hujusmodi exemplorum nobis sint suppeditaturæ.

8. Inter quás Historia illa *Francisci Perreandi* de impuro *Spiritu*, qui ædes suas *Matiscona* in *Burgundia* infestavit, tum propter rerum varietatem, tum propter certitudinem Narrationis, * ad nostrum quidem scopum apprimè utilis est. Etenim, tametsi *Dæmon* sub visibili forma adstantium aspectui nunquam apparebat, præsentia tamen ejus rationibus admodum palpabilibus deprehendi potuit, propter varias petulantias lusúsque quos exhibuit. Ut in diducendis retrahendísve noctu lecti cortinis, & avellendis peristromatis. In januis obtrudendis detinendísve contra alterum egressum molientem, & in volvendis crassioribus lignis. In pulsationibus rerúmque projectionibus in Parietis laquear. In modulationibus cantillationibúsque avium imitandis, & in cantilenis canendis obscœnis ac profanis. In repetenda, altâ voce, oratione Dominica & symbolo Apostolico. In simulandis vocibus ac dialectis variarum Personarum, ut & clamoribus Venatorum, Ranarum coaxationibus, sermonibúsque Præstigiatorum & Agyrtarum. In scommatis & irrisionibus saliúmque aspersionibus, cujusmodi est iste de *Vallesia*, ubi dixit, perpulchra fieri *supercarbonamenta* ex veneficarum carnibus, ad quod statim admodum altos sustulit cachinnos. In salutationibus impertiendis nomine Amicorum longinquè habitantium, & in Historiis narrandis de præliis atque cædibus. In rebus apud ipsos detegendis qui occultò eas perpetraverant. In exprobranda venerabili Theologo, turpi cantilenâ, quam cantaverat in Oenopolio.

In jactando versandóve panni quinquaginta ulnarum volumento. In turbandis filorum laneorum alabratorum foraginibus, vellendísque hominibus operæ intentis per tunicas retrorsum. In projiciendo cuipiam in faciem pileo suo dum domi sedebat dormiens, & in eripiendo candelabro è manu ancillæ. In rebus intricandis talibúsque nodis connectendis quos impossibile esset cuiquam solvere, cùm tamen ipse quasi momento eos solvit. In exturbanda culcitra, statim atque lectus constructus esset, in mediam cubiculi Aream, & in tollendo libros de cuneis in Museo. In strepitu excitando instar multorum sclopetariorum simul explodentium, & in sonitu imitando Comptorum Cannabis quaternorum simul pulsantium. In componendis sonis Musicis per duas Campanulas quas inter rubiginosa ferri fragmenta in ædibus repererat, quibus non solùm illic usus est, sed in multis aliis locis, quarúmque sonitus quasi in Aëre prætereuntium à multis auditus est quanquam nihil interim videbant. In occultandis Gemmis Instrumentísque Aurifabri ad tempus, & demittendis postmodum ex Aëre in mensam. In lapidibus projiciendis ultrò citróque in domo, * sed sine ullius noxa, ut in priori Narratione. In verberanda in lecto Ancilla recens conducta, & aqua ipsi in caput effundenda donec ex domo eam abegisset. Et postremò, in trahendo Leguleio quodam per brachium in medium Conclavis, illícque celeriter circumtorquendo in summum pedis digitum, & dejiciendo postmodùm violenter in terram.

Hæc est brevis Epitome notabiliorum facinusculorum invisibilis istius *Dæmonis Matisconensis*. Nam, quantum memini, nè semel quidem visus est sub ulla forma toto hoc tempore, nisi is fuerit in quem *Lullierus* & *Repayus* in Plateæ angulo inciderunt, habitu fœminæ Rusticæ, fusúmque ad lumen Lunæ torquentem, quæ statim atque illi appropinquaverant, ex ipsorum conspectu evanuit.

9. Negotium hoc mihi facessi hasce res transcribendi, partim quia ad detegendam hoc genus spirituum naturam tantopere conducunt (quippe quum hæc effecta suspicionem subministrant, quasi is haud multùm à scopo aberraverit, qui eos *Homines Aereos* ausus sit appellare) & partim propter tum copiam tum congruentiam Historiæ cum præsenti argumento; sed præcipuè denique propter veritatem ac certitudinem Narrationis omni exceptione immunem. Quippe quum factorum horum insolito-

rum

rum observatio * ab una persona solitaria facta non sit sed à multis simul, nec à persona suspectæ integritatis, sed singularis gravitatis, innocentiæque vitæ, idque non remisso animo atque credulo, sed cautè & diligenter, explorando utique singulos ædium angulos, omnibúsque ostiis ac fenestris obices pessulósque apponendo, ipsáque felium foramina obturando, ut nullus relinquatur locus suspicioni Imposturæ. Adde, candelam noctibus singulis per totam noctem arsisse, locáque interdiu, unde vox venerit, explorata fuisse omniáque inibi jacentia idque à diversis personis. Ex quibus locis cùm *Simeon* quidam *Meissonier* inter alia utrem secum abstulisset, Dæmon statim altâ voce hominem risit, quòd se adeò *stolidum* putaret, ut se in utrem indueret, quippe qui sic illius pollice facilè posset illìc incarcerari. Et postremò, harum rerum experientiam habitam fuisse non semel atque iterum, sed ferè quotidie per tres minimùm menses continuos.

Veritati mirabilis hujus Narrationis *Canis* etiam *silentium*, ulterius perhibet testimonium, quippe qui, cùm aliàs admodum vigil esset, promptúsque ad latrandum ad levissimum quemlibet strepitum, ad canoras tamen loquelas vocésque ac strepitus immanes *Dæmonis* nunquam latravit. Quod & ipse profanus *Lem[illegible]* notavit, perquam petulanter affirmans, sic factum esse, quòd *signo crucis* caput ejus signaverit, nam totus tunc in hilaritatem effusus erat jocísque ac scommatis multùm scatebat.

Quibus omnibus porrò addere potes, *Reverendi* ac eruditi viri *P. Du-Moulin*, Patris Doctoris *Du-Moulin*, acutámque ac solidam filii sui excultissimi ratiocinationem, in sua Præfatione ad *Francisci Perreandi* Narrationem, nempe, *Quòd familiaris hac Dæmonis conversatio in Angulo non erat aut in Deserto (ubi Veneficarum Melancholia supponitur efficere ut imaginentur se cum ipso conversari) sed in medio magnæ Civitatis, & in domo in qua magnus quotidie hominum concursus erat quo eum audiant loquentem, & in qua homines contrariarum Religionum convenerunt, quorum pronitas mutuò inurendi aliquam dedecoris notam parti dissentienti, occasionem dedit rem exquisitiùs examinandi pleniúsque confirmandi illius veritatem, tum per Magistratum tum per illius loci Diœcetam.*

Et postremò, Ut nihil desit quo Increduli convincantur, Testimonium adjungemus eruditissimi illius nobilissimíque viri *R. Boylii*, qui cum ipso *Perreando Genevæ* conversatus est, ubi ab ipso libri sui nondum impressi exemplar accepit, ubíque opportunitatem habuit accuratiùs inquirendi tum in Scriptorem ipsum tum in multa libri ejus loca. Atque equidem adeò abundè sibi satisfactum est, ut profiteatur omnem illam obstinatam, ad fidem adhibendam rebus mirabilibus ac insolitis tarditatem, speciali hac demonstratione fuisse superatam.

SCHOLIA

In Cap. III. Sect. 4.

CUM ultimo fulminis fragore displosam putat, &c. *Verba* Remigii *sunt:* Ecce de integro, audito fulminis fragore, illi visa est in summa quercu, quæ in propinquo erat, hærere mulier, quâ (ut credibile est) nubes se eo impetu exoneraverat. *Quod tamen non sit accipiendum est acsi nubes eam violenter ejecisset terram versùs, sed quòd Dæmon aliquis eam ad fragorem fulminis eò detulisset. Nam in ipsius Capitis titulo est,* Sortilegos à Dæmonibus per Aërem deferri, demùmque in terram innoxio casu, ac qualis solet Avium, lapsione placidâ quietâve deponi.

Sect. 7. De cistis diligenter obseratis seipsásque sponte reserantibus, &c. *Hoc & subsequentia Eventa cum aliis nonnullis, diligentissimè examinata per virum eruditum & prudentem hujusmodique rerum valde incredulum, eum adeò persuasum reddiderunt de* Dæmonum *existentia ac* Sagarum, *ut abstinere se non potuerit quin idem agnosceret per literas apud Amicum propriâ scriptas manu.*

Sect. 8. Ad nostrum quidem scopum apprimè utilis est. *Nec certè minùs utilis est, huic quippe valde affinis, de* Dæmone Tedworthiensi *Narratio, quam vir ingeniosus pariter atque doctus harùmque rerum haud indiligens explorator* Jos. Glanvillus, *ipse aliquot petulantiarum quas iste Dæmon commisit testis oculatus, haud ità pridem literis mandavit publicavitque. Vix enim unquam apparuit sub visibili forma iste Dæmon, quanquam multa eáque evidentissima suæ præsentiæ dedit indicia ut* Dæmon Matisconensis. *Sed non erat adeò loquax. At verò* Tympani *strepitu (unde &* Tympanista Tedworthiensis *vulgò dictus est) totas ædes frequentissimè opplebat. Ut ostiorum & parietum prætereaṁ pulsationes,*

tiones, sonósque cavos ac turbinosos supra ædes in Aere, Tinnitus nummorum passim in ædibus, Felium purritus, Togarum sericarum, incedentis quasi Matronæ alicujus, crepitatiunculas, Ambulantium in areis conclavium strepitus, ut & per scalarum gradus ascendentium, Canis etiam admodum fortiter crebritérque anhelantis, & Ferrarii soleas equi pedibus affigentis, & nasum cuidam in Lecto cubanti forcipe subinde prensitare tentantem imitantis. Adde denique culcitrarum tanquam ferreis unguibus scalptarum sonitus, modulatósque pulsus Tympani in aerem paulatim sublati. Hi soni strepitúsque facti sunt nemine apparente qui faceret.

Quin & motus visibiles miri erant & insoliti. Fulcrorum spondarúmque Lectorum ac Fenestrarum Cubiculorum conquassationes, Ostiorum apertiones subitaneæ, & cubantium in lecto, simul cum culcitris, elevationes, Tabularum etiam Reciprocationes spontaneæ & deambulationes Cathedrarum, calceorúmque puellarum supra capita jactationes, & capillorum vellicationes, omniúmque mobilium in ædibus ultrò citróque trajectiones. Hisce adjice de gladio colluctationem, in diversúmque tractionem, Bacillum lecticarium cuidam è manu extortum, & in terram violenter projectum, Candelas abreptas & etiamnum ardentes per caminum in aerem sublatas, Flammulas, lampadum instar, per cubicula discurrentes, effusásque in lectos matulas cineréśque aspersos, & ferri fragmenta acuta, cultrósque ibidem injectos. Hæc fuere indicia præsentiæ Dæmonis Tedworthiensis, *quanquam ipse sub nulla forma visibili apparuit in ædibus præterquam semel, idque subobscurè quantùm ad corporis figuram, mole autem immani erat, & duobus oculis amplis & rubris igneísque terribilis.*

Atque hæc pauca quidem abstinere me non potui quin cursim breviterque excerperem è dicta Narratione, quippe quâ nihil magis certum magísve attestatum exploratúmque in rebus humanis reperiri posse censeo, adeò ut dum hæ turbæ fiebant, (& durabant certè ad biennium & ampliùs) robusta, *utì appellari amant,* Ingenia *meminerim coactos fateri, esse quidem quosdam quasi* Homines Aereos, *sed nullam substantiam immaterialem ipsorum corporibus subesse. Paucos verò post annos quàm hi tumultus Dæmoniaci desiissent, illi malè sibi metuentes ab* Hominibus *hisce* Aereis *nè Spirituum propriè dictorum notitiam necessariò secum inferrent, consultiùs putârunt rem totam præfidenter negare, addidéruntque ipsum* J. Mompessonium *(is est in cujus ædibus turbæ hæ Magicæ contigerunt) Imposturam fuisse fassum esse,* Josephúmque Glanvillum *in eadem jam omninò esse sententia. Quæ tamen utraque falsissima sunt, quemadmodum satis constat ex literis* Mompessonis *ad* Glanvillum *missis. Tantúmque abest ut* Glanvillus *de hisce Turbis sententiam mutaverit, ut publicè nuper professus sit novam se moliri Narrationis suæ editionem. Ut taceam res ipsas tales esse ut earum veritatem supprimere non possent, si vellent, aut in dubium jam vocare. Ut satis cuivis constare potest, qui Narrationem* Glanvilli *attentiùs legerit, suámque ad me Epistolam eidem subnexam. Ubi omnes Objectiones quas aut alii aut ipse excogitaveram, ingeniosè solidéque diluit. Quas nimis prolixum esset hîc in medium proferre, cùm & longiùs jam excurrerim quàm putâram.*

Sed fine ullius noxa ut in priori Narratione, &c. *Quod idem factum est etiam à* Dæmone Tedworthiensi*: Nam baculum Lecticarium in Ministrum sic projecit, ut in suram incidentis ictum non magis senserit quàm si floccus lanæ in eam delapsus fuisset. Nec lapsus quoquoversum se revolvit, sed continuò substitit. Quod indicio est, eò potiùs perlatum à* Dæmone *quàm projectum fuisse.*

Sect. 9. Ab una persona solitaria facta non sit, &c. *Nec ab uno quidem calamo scripta; Nam* Marcellinus *Concionator* Matisconæ *eandem Historiam literis mandavit.* Tornúsque *Testis oculatus, spectatórque assiduus ludorum hujus Dæmonis, Narrationem scripsit propriâ manu signatam, quam* Perreandus *penès se custodiebat.*

Canis etiam silentium ulterius perhibet testimonium, &c. *Idem etiam observatum est in turbis* Tedworthianis, *cùm strepitus maximè sonorus erat, ingruerátque cum maximè subitanea ac inopinata violentia, nullus tamen* Canis *linguam movit.*

CAP.

CAP. IV.

1. *Supernaturalia effecta observata in liberis effascinatis Dominæ* Throgmorton, *& Dominæ* Muschamp. 2. *Quæ potissimùm in utrisque communiter notatu sint digna.* 3. *De* Dæmoniacis *Monialibus* Uuerteti, Hessimonte, &c. 4. *Famosæ illius Abbatissæ* Magdalenæ Cruciæ *Historia*; *Inutilia ejus ac ludicra* miracula. 5. *Veneficam eam fuisse, & per triginta annos Diabolo nuptam.* 6. *Historiam illius nec* Sacerdotum *figmentum fuisse nec* Melancholiæ *delusionem.*

1. TRansibimus jam ad ista Effecta supernaturalia quæ observantur in personis effascinatis vel obsessis. Atque hujusmodi sunt Rerum futurarum prædictiones: Enarrationes, quid hi vel illi agant ac loquantur, æquè perfectæ, ac si persona obsessa juxta ipsos esset, cùm tamen in una oppidi extremitate sit, domi residens, isti verò qui sic agunt & colloquuntur, in altera. Capacem esse videndi quosdam, alios verò non. Chartis ludere cum una certa persona, neminémque interim assidentium apud mensam præter eam cernere valere. Agere ac sermocinari, & ultrò citróque deambulare, narraréque de rebus quid futurum sit, quídque in eis ipsis obsessionis paroxysmis contingat; & tum postmodum, statim atque obsessus sive effascinatus ex eis emersit, non recordari quicquam omninò, sed de eorum salute, tanquam absentium, interrogare, quorum facies jam modò videbatur intueri, cùm paroxysmo detinebatur. Quæ quidem omnia nullius rei præterea symptomata esse possunt aut signa, quàm quòd Dæmon in corpus hominis ingressus sit, omnésque Animæ ejus operationes suspendat, ut sic ipse agat, loquatur, ludátque pro libitu in misello domicilio in quod se intrusit, corporis organis utens pro suo arbitratu ad istiusmodi facinuscula ludósque exhibendos qui captum, robur & agilitatem hominis effascinati obsessíve longè excedant.

Hæc quidem omnia ad plenum confirmantur prolixis ac fastidiosis Observationibus in Detectione Veneficarum *Warboisensium*, in agro *Huntingtoniensi*, recitatis, Anno 1594. Quarum rerum memoria etiamnum recens conservatur Concione Anniversariâ *Huntingtoniæ* quotannis habitâ per unum aliquem è Sociis *Collegii Reginalis* in *Cantabrigia*.

Nuperrimè etiam in lucem prodiit Narratio, quomodo Dominæ *Muschampiæ* liberi exercitati sint, ac vexati veneficiis, in *Cumberlandia*, quæ huic de liberis Dominæ *Throgmorton Warboisensis* valde similis est.

2. Quod communiter in utrisque notatu maximè dignum videtur, hoc est, Quòd nempe in *Paroxysmis* itâ affecti sunt tanquam si nullam in corporibus Animam haberent, quicquid verò *operationis*, *Sensûs*, *Rationis Motûsve* in ipsis inesse videatur, ad illos omninò non pertinet, * sed Inquilini illius est totum, qui in istos se induit. Nam statim atque Paroxysmus præterivit, itâ fit ac si tam altùm dormivissent, ut de nulla omninò re somniarent, ac proinde nihil eorum recordantur quæ dixerint aut fecerint, aut ubi fuerint; quemadmodum manifestum est ex infinito exemplorum numero in prædictis Narrationibus.

Vide Wier. de Præstig. Dæmon. lib.4.cap. 10.

3. De veritate quarum rerum heic domi, cùm tam liquidò nobis constet, majori cum securitate eis rebus fidem adhibere possumus quæ gestæ sunt foris. Exempli gratiâ, Obsessioni *Dæmoniacarum* Virginum *Uuerteti* occlusarum, earúmque in *Hessimonte*, & aliarum porrò non procul à *Xanctis*, & in aliis adhuc locis. Ubi abundè Testium oculatorum erat qui observarent, quàm miris modis essent exercitatæ, quippe quæ supra hominis caput de terra evehebantur, & in humum vicissim delabebantur sine noxa; In arbores conscendebant pari agilitate atque feles, in earúmque ramis hærebant; Carnes sibi avulsas habebant sine ulla manu instrumentóve visibili: cum multis aliis vesanis ludis, quos haud itâ fas est nominare; cui verò libuerit, eos satis fusè memoratos legere poterit apud *Johannem Wierum*.

De Præstig. Dæmon. lib.6. c.6.

4. Ad alia Veneficii Effecta transire vellem, cujusmodi sunt Cultrorum, Sphærularum, Capillorum, & Clavorum in fascinatorum corpora immissiones, nisi harum *Monialium* mentio mihi in memoriam revocâsset celebratissimam istam Historiam apud *Wierum* de *Magdalena Crucia*, primùm *Moniali*, deinde *Abbatissa* Monasterii *Cordubæ* in *Hispania*. Res potissimùm in ea mirandæ hæ ferè sunt: Quòd ad quamlibet ferè distantiam, quomodo se in Orbe res haberent, rescíscere ac narrare potuit. Quæ consultationes rerúmve transactiones essent apud omnes Gentes Christianas;

unde

unde existimationem sibi nacta est fœminæ admodum *sanctæ* præclaræque *Prophetissæ*. Cæterùm & res aliæ ab ipsa aut ipsius gratiâ factæ sunt non minùs insolentes ac miraculosæ, veluti, quòd in celebranda sancta Eucharistia Sacerdos semper unum ex consecratis panis orbiculis desiderabat, qui secretò ad *Magdalenam* Angelorum ministerio, ut creditum est, perlatus erat, quem illa in os recipiens comedebat in conspectu populi, ad magnam ipsorum consternationem, summámque *Sanctæ* reverentiam. In Hostiæ missalis elevatione, *Magdalena* cùm in propinquo esset, sed interposito tamen pariete, paries dehiscere visus est, *Magdalenámque* exhibere eorum conspectui qui erant in sacello, pane consecrato hoc pacto se cibantem. Cùm Abbatissa hæc in Sacellum festo aliquo die ipsa veniebat, diei solennitatem notabili aliquo ac conspicuo miraculo celebrare solita est. Nam aliquando de terra attollebatur in altum ad tres quatuórve cubitos, aliquando verò Christi simulachrum in ulnis gestans ubertímque flens, capillitium ad eam longitudinem amplitudinémque augebat ut ad imos talos extenderetur, & seipsam totam Christíque simulachrum in ulnis cooperiebat, quod tamen mox ad justam suam solitámque mensuram sponte se contrahebat, cùm multis aliis id genus ludicris & inutilibus miraculis.

5. Cæterùm respondebis Narrationem harum rerum non esse veram, sed in rem *Romanæ Religionis* fictam, & ex usu Ecclesiæ fuisse, hæc commenta literis mandare credulæque transmittere posteritati. Equidem qui ægrè supernaturale quicquam admissurus est, facilè generalibus hujusmodi evasionibus ac subterfugiis acquiescet. Postquam verò pervenerimus ad Catastrophen Historiæ, rem longè aliter se habere reperturus est. Hæc enim *Sancta* incepit tandem suspecta esse *Sortilegii*, utì creditum est; ipsáque cùm sibi criminis esset conscia, ut vitam servaret, Visitatoribus Ordinis qui appellantur, sponte fassa est scelus: Se per triginta scilicet annos nuptam fuisse Dæmoni, in forma *Æthiopis*, alterúmque Dæmonem hujus famulum, cùm Dominus ejus in cellula cum ipsa voluptuariis ludibriis indulgebat, vices ejus gessisse inter Moniales in choro, in Templo aliísque locis publicis: se virtute contractûs cum hoc *Dæmone* omnia fecisse quæ fecit miracula. Post hanc confessionem jussa est in carcerem includi; dum verò erat in custodia, apparuit tamen flexis genubus in Sacello ut anteà statis precum temporibus. Quod cùm Visitatoribus per Moniales nunciatum esset, magis arctâ tenebatur custodiâ nè exiret. Nihilominus tamen in Sacello apparuit ut antea, quanquam revera erat in carcere.

6. * Quid nunc existimationis commodíve ex hac Historia *Romanæ Religioni* accedere possit, quivis judicet. Quamobrem nec *Sacerdotum* figmentum, nec ullarum *Personarum Religiosarum*, aut *Melancholiæ* effectum, nec id genus aliud quicquam, (quomodo enim tam multi spectatores *Melancholiâ* simul deludi poterant?) sed vera omnino Historia censeri debet. Cúmque hæc *Magdalena Crucia* in duobus diversis locis simul apparuit, manifestum est *Spirituum* sive *Dæmonum* apparitiones esse. Verùm mihi in præsens abstinendum est ab attingendo istoc argumento, cùm nondum quod proposui, de evomitionibus clavorum, de immissionibus cultrorum fragminúmque lignorum in hominum corpora, & id genus reliqua expediverim. Quæ quidem res tam palpabiles sunt omnísque delusionis immunes, ut operæ pretium duxerim eis parumper insistere.

SCHOLIA

In CAP. IV. SECT. 2.

SED inquilini illius est totum, qui in eos se induit, &c. *Ex suprà memoratis exemplis in priori Sectione facilè intelligere est, quomodo quis pro re nata linguis possit loqui exoticis quanquam eas ipse non calleat, nec meminerit postea peracto colloquio. Eadémque ratio est in scriptis exoticis legendis & interpretandis. Hæc utique fiunt ope aliquorum Geniorum, nec ulli facultati Animi ipsius Hominis sunt imputanda.*

Sect. 6. Quid nunc existimationis commodíve, &c. *Equidem tantum abest ut ullum honorem gratiámve* Romanæ Religioni *conciliet, ut eam suspectam potiùs reddat de reliquis quæ jactitant miraculis, nè, siquid veri subsit Historiæ, opera sint delusoria Diaboli, quibus crassam superstitionem* Romanam *animis populi firmiùs infigat.*

CAP. V.

1. Cultri, Ligna, Ferri fragmina, Capillorum glomus in corpore Ulrici Neusesser. *2. Evomitio panni aciculis consiti, Clavorum, & Acuum, item Ferri, Vitri & Capillorum per* Wieri *Ægros, & amicum quendam* Cardani. 3. Wieri *Narratio de triginta pueris obsessis* Amstelodami. 4. *Harum Narrationum convincens evidentia.* 5. *Ad Objectiones contra convincentem earum evidentiam, Responsio.* 6. *De puella Dæmoniaca Græcè loquente. Et de miraculosa manuum alterius colligatione per* Potestatem invisibilem.

1. INcipiam à memorabili illa veráque Historia quam *Langius* de *Ulrico Neusessero* narrat, qui cùm graviter dolore in Hypochondrio excruciaretur, subitò sub illæsa cute clavum ferreum manu deprehendit, quemadmodum ille putabat, quod & verum repertum est postquam *Chirurgus* ipsum excidisset. At verò nihilominus ingentia illius tormenta adhuc perdurabant, quæ indies incrudescentia ad tantam eum adegerunt impatientiam, ut cultro sibi guttur discinderet. Die tertio, cùm mortuus efferebatur ad sepulturam, *Eucharius Rosenbader* & *Johannes* ab *Ettenstet*, magnâ hominum circumstante turbâ, corpus defuncti dissecuerunt, ventriculúmque incidentes reperiebant Lignum teres & oblongum, quatuórque Cultros chalybeos, alios læves & acutos, alios serræ instar dentatos, cum duobus Ferramentis asperis, quorum singula spithamæ longitudinem adæquabant saltem si non superabant. Erat etiam Capillorum, quasi glomi, involucrum. Hoc accidit in *Fugenstallia*, Anno 1539.

De Præstig: Dæmon. lib. 4. c. 2, 3.

2. Narrat etiam *Wierus* de obsesso quodam, cujus & ipse Testis erat oculatus, qui panni lacinias cui Aciculæ infixæ erant, Clavos, Acus, & id genus alia, evomuit. Quæ ille contendit è ventriculo non venire, sed ratione aliquâ præstigiosâ à Dæmone in os injici tantùm.

De varietate rerum, lib. 15. cap. 80.

Cardanúsque consimile quid de Rustico quodam viro probo suóque amico refert, quòd nempe morbo quodam laboraverat evomendi Vitrum, Ferrum, Clavos & Capillos, quódque eo ipso tempore, cùm hoc narravit *Cardano*, à morbo non tam plenè liberatus esset, quin aliquid in ventre interdum persentisceret talem sonum edere, ac si quis confracti vitri saccum concuteret.

Opportunè hîc addere possem, quod tanta cum fide refertur de filio Dominæ *Muschamp*, eum scilicet visum esse ligni fragmina evomuisse, quibus aciculæ erant infixæ.

Wier. de Præstig. Dæmon. lib. 4. cap. 8.

3. Veruntamen concludam cum Historia de triginta pueris qui tam miros in modos exercitati sunt & exagitati *Amstelodami*, Anno 1566. De cujus rei veritate *Wierus* se profitetur oppidò quàm certum. Etenim veluti maniâ aut furore subitò correpti torquebantur, & ad horam ferè aut dimidiam in terram prostrati jacebant. Unde mox surgentes, nullius prorsus meminêre tormenti aut rerum tum actarum, verùm se solummodò dormiisse putabant. Ad medendum huic malo accersiti sunt *Medici, Magi* & *Exorcistæ*, sed sine successu. Tantùm hoc observatum est, dum lectiones adhiberentur, pueros Acus plurimas Aciculásque, Digitalia etiam, panni lacinias, Ollarum frusta, Vitra, Crines, & id genus alia vomitu rejecisse.

4. Jam verò harum Narrationum usus præcipuus præsentíque scopo maximè accommodus hic est, Quòd extraordinaria hæc & supernaturalia Effecta, cùm tam palpabilia sint ac permanentia, non tam obnoxia sunt eis subterfugiis ad quæ *Athei* utplurimum se recipere solent, cujusmodi est *Melancholiæ* & *Imaginationis* conturbatio in eis qui istiusmodi res miras se vidisse profitentur, aut *Fraus* denique & *Impostura* in eis qui agunt.

5. Quicquid cum ulla rationis specie contrà afferri potest, omninò hoc est: Quòd hujusmodi personæ dum istis animi alienationibus detinentur, eas res deglutire possunt, quas postea evomunt, aut saltem ori suo indere. Cæterùm qui adstant id facilè deprehendere possent, quippe quòd qui mente alienati sunt omnia apertè faciunt & incustoditè. Atque hæc quidem eis, qui sic exercitantur, invitis ipsis contingunt. Et quemadmodum hujusmodi res ipsi non observantur facere, itâ neque se fecisse confitentur, postquam ad se redierint. Et utplurimum reperitur aliqua mulier, quæ veneficio artéve aliquâ Magicâ facti author fuerit.

Præterea, manifestum est nullum subesse posse errorem in aliquibus horum Accidentium. Quomodo enim *Clavus ferreus* se ingerere potest cutem inter atque carnem,

cute omninò intactâ atque illæsâ? Quomodóque fieri potest ut quis cultros deglutiat, & ferramenta spithamam, ad minimum, longa? Quod præter Historiam de *Ulrico Neusessero*, confirmatur porrò per alteram de Puella, quæ postquam cultro calceos emundaverat, cultrúmque reposuerat in sinu, mox eum studiosè quærens nusquam potuit invenire, donec tandem seipsum prodere cœperit per tumorem in latere puellæ sinistro, * exsectúsque est postea per Chirurgum. Totam Narrationem perlegere potes apud *Wierum*. Factum est in pago *Levensteet* sub Duce *Brunvicensi*, Anno 1562. Vetula quædam manè ad domum venerat; & Canis quidam peregrinus niger horribili specie ventri incubans sub mensa repertus est. *De Præstig. Dæmon. lib. 4. cap. 13.*

6. Sunt etiam & alia miraculosa & supernaturalia effecta. Ut in puella ista è *Saxonia*, * quæ *Græcè* loquebatur; & in altera quam se vidisse profitetur *Cælius Rhodiginus*, audivisséque Responsa dantem è pudendis. Tertia erat *Lutetiæ Parisiorum*, quam Doctor *Picardus* aliique Theologi à Dæmonis obsessione liberare conati sunt, ridente *Hollerio* Medico, tanquam nihil isti rei subesset, præter fœminæ Melancholiam, istorúmque ignorantiam Theologorum: Verùm mutavit sententiam, statim atque puellam observavit inter duas trésve mulieres stantem exclamare, & illicò sic vinciri ambabus manibus ut solvi non posset vinculum ac opus esset secari. Malignum spiritum continuò confessus est. Nemini apparebat quicquam, sola puella albam videbat nubem, cùm *Spiritus* vincturus accederet. Hæc *Bodinus*. *Vide Bodin. Mag. Dæmonoman. lib. 2. cap. 3.*

SCHOLIA.

In CAP. V. SECT. 5.

EXsectúsque est postea per Chirurgum. *Formam cultri & longitudinem videre est apud* Wierum *depicti. Unde constat septem uncias fuisse longum. Impossibile igitur est ut puella naturaliter eum deglutiret, minúsque adhuc possibile ut faceret inscienter, cùm difficultas & dolor effecturi fuissent, ut animadverteret quid ageret.*

Sect. *6.* Quæ Græcè loquebatur. *Quî id fieri possit suprà subindicavimus, Schol. in cap. 4. sect. 2. Plura verò exempla occurrunt apud* Fernelium, Psellum, *aliósque.*

CAP. VI.

1. *Apparitio* Eckerken. 2. Tibicinis omnicoloris *Historia.* 3. Triton, *sive Deus marinus in* Rubiconis *ripa visus.* 4. *De* Sagarum Dæmunculis *sive* Magistellis, *& an vetullæ istæ tam deliræ sint quàm* Athei *eas arbitrantur.* 5. *Talia eas inter &* Magistellos *suos transigi quæ* Melancholiæ *nullo pacto imputari queant.* 6. *Examinatio* Johannis Winnick Molesworthiensis. 7. *Ratio obsignationis pactorum cum Diabolo.*

1. SED enim jamdudum tempus est ut obscuriorem hanc magísque nebulosam *Spirituum* detectionem, in magis distinctas articulatásque *Apparitiones* prout initio proposuimus, elucidemus. Atque has quidem in duo genera dividemus: Sunt enim vel tales quæ prope nos in *terra* spectentur, vel quæ eminus in *sublimi Aere* appareant. Atque hîc rursus à rebus minoribus exordium capiemus. Prope *Elten* pagum milliare medium ab *Embrica*, in *Ducatu Clivensi*, dissitum circa viam Regiam loco Ericæo *Dæmonium* viatores miris variísque exercebat modis, cædens, ab equis dejiciens, vehicula subvertens. Nec aliud unquam videbatur, quàm *manûs effigies. Eckerken* huic nomen indebatur. Hæc Imaginatio esse non potuit, cùm tam realia subsecuta sint effecta. *Wier. de Præstig. Dæmon. lib. 6. cap. 15.*

2. Historia *Tibicinis multicoloris*, qui primùm Tibiâ omnes mures soricésque convocavit & in fluvium demersit, & postea præmio fraudatus quod cives ipsi promiserant datum iri simul atque ipsos à peste istorum Animalculorum liberâsset, occasionem cepit pueros oppidi per eandem Tibiam post se trahendi in collem qui os aperuit & omnes vivos consepelivit, * tam manifestam habet demonstrationem in oppido *Hammelæ* ut fides ipsi nullo modo abrogari debeat. Facti enim memoria religiosè in Archivis *Hammelæ* custoditur, pictúmque in Templi vitris conspicitur; éstque *De Præstig. Dæm. lib. 1. cap. 16.*

Epoche cum Anno Domini conjuncta in publicis Codicillis, *Anno Christi, &c.* & *Exitûs puerorum Anno, &c.*

3. Id etiam mihi videtur citra omnem exceptionem & evasionem, quod *Suetonius* refert de Spectro quod apparuit in ripis *Rubiconis* fluvii. Quod sic erat: *Julius Cæsar* postquam cum exercitu perrexisset ad hunc fluvium, qui *Galliam citeriorem* ab *Italia* dividit, illícque paulùm substitisset, valdè dubitabundus in *Italiam* transiret necne, quidam eximiâ magnitudine & formâ in ripa fluminis apparuit, arundine canens. Mirabilis personæ illius aspectus, perinde atque cantûs amœnitas multos Pastores ad se attraxerat & milites etiam è stationibus quamplurimos, intérque eos & Æneatores; quod hic *Triton* (quemadmodum *Melanchthon* eum appellat) sive Deus marinus postquam observâsset, raptâ subitò tubâ ab uno adstantium prosiluit ad flumen, & ingenti spiritu classicum exorsus pertendit ad alteram ripam. Quo facto, *Cæsar* omen accipit, definítque ulteriùs secum deliberare, exercitum transfert, *Italiam* intrat, securus de successu à tam manifestis indiciis gratiæ ac patrocinii Deorum.

4. Ad confirmandum hoc dogma de *Apparitionibus* si liberas Sagarum confessiones admittere velimus de *Magistellis* sive *Dæmunculis* suis (quos *Familiares* vulgò vocant,) quos quidem non solùm vident frequenter, sed cum eis sermocinantur, suis nominibus compellant, cultúmque eis exhibent, hæc res extra omnem controversiam omninò posita foret, testimoniáque earum tam multa futura essent, ut nullum unum volumen eis continendis sufficeret. At verò profectò omnes hæ vetulæ Melancholicæ censendæ sunt, quæ delirant & in vitæ discrimen se adducunt propriis suis Commentis & Imaginationibus. Sed enimverò eas non dilirare multò sum certior quàm quòd ii non delirant, qui eas delirare dicunt. Nam ut propriæ curiositati satisfacerem multas ex ipsis examinavi, eásque expertus sum æquè cautè callidéque sermocinantes, atque quasvis alias mulieres sui ordinis & educationis. Verùm ex eis quæ legi & observavi, deprehendi planè eas perfido servire Magistro, qui technas sæpenumerò comminiscitur quibus ipsas prodat. Sed hoc tantùm obiter dictum esto.

5. Quæro jam de his Sagis qui contractum suum confitentur frequentémque conversationem cum Diabolo, quædam cum eo sub una forma, aliæ sub alia, an *mera Melancholia* & Imaginatio, *Pulveres, Virgas, Unguenta* & similia ipsis in manus tradere possint usúmque eorum illis porrò narrare, Notásque corporibus imprimere tam profundè ut omnis sensatio istoc in loco tollatur, immò Argentum Aurúmque manibus indere, quæ posteà utplurimùm calculi tantùm, aut folia, aut conchulæ aut res aliæ id genus inutiles reperta sunt. Effecta hæc realia ex mera Melancholia non possunt proficisci. Nam siquis in manum quicquam recipit, cuicuimodi sit, aliquis erat qui dedit. Ac proinde cùm Saga aliquid reverà ab hoc vel illo Spectro quod ipsi apparebat, acceperit, equidem indicio est manifesto, rem fuisse aliquam externam quam vidit, non meram figurationem propriæ Imaginationis melancholicæ. Exempla hujus generis sunt innumera. Cùm verò res adeò obvia sit & vulgaris, non opus est ut multa particularia exempla in medium proferamus. Unico hoc contentus ero, in quo apparitio est trium *Spirituum* sive *Dæmonum*.

6. *Johannes Winnick, Molesworthia* incola, in Agro *Huntingtoniensi*, examinatus April. 11. 1646. confessus est quæ sequuntur. Cùm crumenam scilicet cum septem solidis perdidisset, qua de re unum è familia ubi vivebat suspectum habuit, die quodam Veneris, dum fœni fasciculis constringendis operam in Fœnili dabat, & dejerationibus Dirísque atque rabidæ iræ indulgebat, exoptans ut *Magus* saltem aliquis crumenam cum pecunia sibi restituendam curaret, ipsi apparuisse *Spiritum* sive *Dæmonem* sub forma *Ursi*, sed qui vix æquabat magnitudinem *Cuniculi*, qui pollicitus est, eâ lege ut in genua procideret eúmque coleret, se crumenam ipsi restituendam curaturum esse. Assensit *Johannes*, Dæmónque ei dixit, Die crastino circa hanc horam, eum in area ubi fasciculos colligabat, crumenam suam inventurum, séque ipsum eo tempore adventurum. Quod perinde factum est. Cúmque sic tempore præstituto crumenam recuperaverat, in genua procidit coram *Dæmone*, dixitque, *Domine Deus mi, gratias tibi ago.* Hic *Dæmon* adduxerat tunc secum duos alios *Dæmonas*, unum *Felis* formâ, *Cuniculi* alterum, quibus ad jussum *Urso-Dæmonis*, cultum similiter exhibuit. *Urso-Dæmon* ei dixit; Animam ejus postquam ex hac vita excesserit, se habere oportere, ipsiúsque corpus interim sugere, atque jam sanguinem ex eo elicere ad pactum obsignandum. Quibus omnibus assensit. Atque sic *Urso-Dæmon* in humerum exiliens, capitis cutem incidit, sanguinémque indè accepit. Postea evanuerunt omnes tres: sed semper ex eo tempore singulis diebus ad eum venerunt, corpúsque suxerunt eò loci ubi notæ signáve reperiuntur. Hoc autem fecisse ait,

quotidie

quotidie per annos viginti novem continuos. Hæc est *Johannis Winwickii* confessio: Quòd verò hæc omnia merum Insomnium essent, commentum est levius atque futilius, quàm quodvis vel vanissimum Insomnium. Crumenæ enim Recuperatio, pignus est satìs palpabile atque sensibile veritatis reliquorum gestorum. Atque omninò incredibile est ut talis circumstantiarum series, viginti novem annorum experientiâ, tum visitationis tum suctura quotidianæ (aliquando interdiu sed utplurimùm nocte) ab hisce tribus Dæmunculus, corroborata nihil aliud esset nisi tot melancholicorum commentorum phantasmatûmve fortuita concatenatio.

7. Neque certè pactorum obsignatio, per sanguinémque scriptio, hujusmodi Historias reddere debet magìs suspectas. Neque enim omninò absonum est ut tales Ceremoniæ peragantur inter *Dæmonem* atque *Hominem*, cùm consimiles Ritus palpabiles adhibeantur ad homines firmiùs divinciendos Deo. Quicquid enim crassum est & externum fortiorem in Imaginatione relinquit Impressuram, ejúsque Recordatio mentem ferit majori cum efficacia. Adeò ut proculdubio *Dæmon* firmiori nexu Animam Sagæ Magive, qui persuasi sint contractum modis istiusmodi crassis ac sensibilibus perficere, sibi alligaverit, arctiúsque devinxerit nè à se deficiat, quàm si verbis solis pacti fuissent.

SCHOLIA

In CAP. VI. SECT. 2.

TAM manifestam habet demonstrationem in oppido Hammelæ, &c. *Ad majorem rei fidem faciendam:* Wierus *certè non solùm Annum, millesimum scilicet ducentesimum octuagesimum quartum, sed & diem, vicesimum sextum Julii memorat, immò verò & horam, septimam nempe circitèr matutinam; nec oppidum solùm,* Hammelam Brunswicorum, *sed & plateam per quam egressi sunt pueri. In qua, ad perpetuam rei gestæ memoriam, Tympani sonitum nunquam admitti ait, si fortè istinc aliqua educitur sponsa, donec ex illa exierit, nec Choreas in eadem duci. Plateámque hinc nomen consecutam esse* Burgelosestrass. *Nec mirum eum tam accuratè narrâsse omnia, quippe qui* Hammelæ *hospitans paulo anquisitiùs Oppidanos super hac re sciscitatus sit. Sic enim scribit:* Hæc ità in Annalibus conscripta, Hammelæ in Archivis religiosè custodiuntur: leguntur & in libris Templi sacris, atque in ejusdem vitris picta conspiciuntur: Cujus rei oculatus equidem testis sum. *Immò verò sibi ostensam ait exiguam colliculi foveam in qua omnes pueri evanuerunt, addens hoc Epiphonema,* En diabolum Tibicinem sanguinarium! *Hæc ille. Quæ ipse huc transcripsi nè quis me temere tam miram Historiam attulisse censeat.*

CAP.

CAP. VII.

1. *Historia* Annæ Bodenham *Veneficæ extremo affectæ supplicio* Salisburiæ, *Anno* 1653. *Quàm accuratè super ea re Author certior factus sit.* 2. *Modus ac circumstantiæ primæ suæ* Evocationis Dæmonum. 3. *Responsio ad Objectionem contra hujus veritatem.* 4. *Plenior ad Objectionem Responsio ex secunda* Evocatione. 5. *Responsio ad Objectionem contra secundam hanc* Evocationem, *porrò illustrata ex circumstantiis tertiæ.* 6. *Quarta & ultima* Evocatio *à Venefica facta, in qua* Anna Stylesia *contractum fecit cum Diabolo.* 7. *Has Transactiones nulla insomnia esse potuisse aut Imaginationes* Annæ Stylesiæ, *nec ipsam scienter perjuratam, in eis jure jurando affirmandis.* 8. *Quod porrò confirmatur ex illius Confessione omni omninò partium studio immuni.* 9, 10. *Ex ejus contractu cum diabolo, ab effectis realibus manifestato.* 11. *Ex gestu ejus ac moribus in Comitiis, quando suum dedit testimonium.* 12. *Responsio ad quasdam Objectiones.* 13. *Multæ Indicationes quòd* Anna Bodenham *Saga erat sive Venefica.* 14. *Conclusio summaria, suprà dictas scilicet* Evocationes Magicas, *nullas fuisse* Annæ Stylesiæ *fictiones, sed reales per* Annam Bodenham *Transactiones.*

1. Huic de *Johanne Winnickio* Historiæ non abs re erit recentiorem notabilioremque Narrationem addere de *Anna Bodenham* Venefica quæ vixit in *Fisberton-Anger* Pago ad novam *Sarum* Civitatem adjacente, in Agro *Wiltoniensi*, quæ pro Tribunali adducta est, damnata extremóque affecta supplicio *Salisburiæ*, Anno 1653. Si cui libuerit Historiam pleniùs fusiúsque scriptam perlegere, *Edmondum Bowerum* adeat, qui & oculatus auritúsque Testis erat multarum ex eis rebus quas memoraturus sum. Ego verò solummodò ea hîc scribam quæ ad scopum nostrum maximè pertineant, ídque partim ex eo, partim verò ex alio quodam qui & juridicis Comitiis interfuit, & privata Colloquia habuit cum Saga, & cum ancilla etiam, quæ adversùs eam testimonium dedit, collocutus est.

Hæc *Anna Bodenham*, ut videtur, suam peritiam non celebat in rebus futuris prædicendis, Boníque suffuratis domino recuperandis, aliísque id genus facinusculis, quorum notabilius Magorum Sagarúmque genus se compotes profiteri dicuntur seséque adeuntibus solere præstare.

2. Inter alios qui eam adierunt, *Anna* quædam *Stylesia* fuit *Richardi Goddardi* Armigeri è Claustro Novæ *Sarum*, Ancilla, à D. *Masono* hujus *Goddardi* privigno (quippe qui in animo habuit Actionem instituere adversùs suum vitricum) ad Sagam sciscitandam missa, qui futurus sit istius litis eventus. Quæ interrogata ab Ancilla, (quæ tres solidos ei pro opera solvendos in parato habuit) *baculum* cepit, illícque per domi aream traxit ad describendum quasi circulum, *librúmque* postea sumpsit, manúque trans circulum gestavit, *vitrúmque viride* accipiens super librum posuit, & in medio circuli *patellam* carbonum vivorum fictilem collocavit, in quam aliquod injecit, quod accensum, fœtorem teterrimum reddidit, monuítque ancillam nè sibi metueret à spectaculo quod continuò visura esset, nunc enim veniunt (ipsa verba sunt quibus usa est Saga) atque sic eâ invocante, *Belzebub, Tormentator, Satan atque Lucifer apparetote*, subitò ingens ventus ingruit, quæ ipsam domum contremiscere fecit, statímque vi repentinâ ac quasi spontaneâ posticis se pandentibus foribus, quinque intraverunt *Spiritus*, ut Ancilla quidem putabat, in similitudine puerorum pannis obsitorum, alii aliis majores, discurrebántque in domo intra locum quem Saga baculo descripserat, Sagâque *micas panis* ipsis in terram projecit, quas *Spiritus* colligentes in os indiderunt, subindéque supra carbonum patellam transilierunt, quam in medio circuli collocaverat, Canísque ac Felis Veneficæ cum ipsis saltaverunt: Et post pauxillam moram Saga iterum in librum inspexit, & *semina* quædam magna albáque in terram projecit, quæ dicti *Spiritus* similiter collegerunt. Atque sic brevi tempore ventus cessavit, Sagâque per posticas fores egressâ *Spiritus* disparuerunt. Quibus peractis Saga ancillæ dixit, oportere D. *Masonum* mille quingentas libras à D. *Goddardo* postulare, & centenas quinquagenas per Annum, quam conditionem si recusaverit, actionem adversùs ipsum instituere eum debere, à vitrico suo decedere, atque tunc litem eum ablaturum esse. Cum quo nuncio Ancilla rediit & cum D. *Masono* communicavit.

3. At verò hîc forsan objicietur, fuisse hos pauperculos aliquos pueros pannosos qui ex pacto *Annæ Bodenham* adesse solebant, quando ex prætextu Dæmonas evocandi prædi-

prædicendíque eventus futuros, populo operam dabat suis emungendo pecuniis, cùm reverà nihil aliud erat quàm Impostura, quæ vulgaris cujusvis Ingenii improbi ac versuti facultates minimè excederet. Sed enim venti strepitus tempestuosus, violentáque ædium concussio verba Ritúsque Magicos statim consecuta, facilè respondere, vel potiùs difflare pænitùs hujusmodi frivola perfugia potest.

4. Quòd si fortè in opinione sua perstiturus sit Objector, cirumstantias secundæ evocationis per Sagam factæ velim perlegat. Eâdem enim Ancillâ ad eam ab eodem viro missâ ad sciscitandum in qua parte ædium venenum esset quod Dominæ suæ erat paratum, Saga *Baculum* cepit, ut antea, *Circulúmque* eâ describente, subitò obortus est ventus: Tunc scopas sumens everrit circulum, fecítque alterum, & in librum vitrúmque (ut suprà) inspiciens, verbáque aliqua secum submurmurans, in circulo stetit, dixítque, *Belzebub, Tormentator, Lucifer atque Satan apparetote.* Apparuit primùm *Spiritus* in forma pueri pusilli, ut illa opinabatur, qui tunc deinde in aliam speciem mutatus est, angui non absimilem, & postremò in formam villosi, cum grandibus oculis, canis, qui intra circulum circumambulabat: Et in circulo patellam carbonum fictilem posuit, in quam aliquid injecit quod arsit tetrúmque simul dedit fœtorem, quo facto *Spiritus* disparuit. Posteà verò Venefica librum rursus vitrúmque sumpsit ostendítque Ancillæ in vitro, D. *Saræ Goddardæ* cubiculum, colorémque cortinarum, lectum inversum, & sub ista parte lecti ubi cervical jacebat, ostendit *venenum* chartâ albâ inclusum. Ancilla posthæc domum rediit, & D. *Roswellæ*, quod Saga ipsi in vitro ostenderat, impertiit, venenum nempe sub D. *Saræ* lecto jacere, rogavítque ut unà secum iret ad illud auferendum.

Transformatiò pueri in Anguem, illiúsque Anguis in villosum cum oculis extantibus Canem, facinusculum est supra omnem humanam artem ingeniúmve positum.

5. Nec certè concipi potest, quòd *Melancholia* mentem Ancillæ ità conturbaverat, ut sua Insomnia & Imaginationes, pro externis Transactionibus sensibilibus enarraret. Etenim illius opera ab aliis accita est in reali negotiatione ipsos inter atque Sagam, & responsa semper retulit ad eos, etiam res quasdam, ope lacerosorum istorum puerorum Sagâ evocatorum ab ea recepit, quemadmodum constat ex *evocatione* tertia, quando Ancilla iterum missa erat, ad dirum aliquod supplicium procurandum duabus D. *Goddardæ* filiis, quæ tamen immeritò, ut videtur, mortem Novercæ suæ per venenum moliendi suspicione aspersæ sunt. Saga postquam ab ancilla nuncium accepisset, circulum fecit, ut suprà, intráque eum carbonum patellam collocavit, aliquódque adolevit quod pessimum èmisit odorem, sumpsítque *librum* atque *vitrum*, sicut suprà narratum est, dixítque, *Belzebub, Tormentator, Lucifer atque Satan apparetote.* Et apparuerunt quinque *Spiritus*, utì illa opinabatur, sub formis pusillorum puerorum pannis obsitorum, quos Saga jussit apparere & cum ancilla ad pratum quoddam prope *Wiltoniam* proficisci, quod Saga ostendit in vitro, ad *verbenam* colligendam atque *anethum*. Puerique continuò lacerosi currebant ante ancillam ipsáque eos secuta est ad dictum pratum: Et postquam illuc venissent, pueri lacerosi, ultrò citróque discurrentes, Herbas exquirebant, nivémque in duobus tribúsve locis antè amoverunt quàm ullas possent invenire, tandem verò aliquas invenerunt, secúmque attulerunt, & tunc Ancilla atque pueri ad Sagam redierunt invenerúntque in Circulo ungues sibi præsecantem. Accepit igitur dictas herbas easdémque exsiccavit, & pulverem ex eis confecit, aliarúmque arefecit folia, panémque projecit pueris, qui comederunt, saltarúntque ut priùs. Quibus peractis, Sagâ in libro legente, disparuerunt. Sagáque ancillæ tradidit, in una charta pulverem, folia in altera, & in tertia unguium suorum præsegmina, quæ omnia Ancilla Dominæ suæ jussa est tradere: *Pulverem,* qui indendus sit nobilium adolescentularum, D. *Saræ* & D. *Annæ Goddardæ* potui atque jusculo, quò Intestina putrescant in ventribus suis; *Folia,* quæ poculorum marginibus adfricentur, quò dentes mandibulis excidant; & *unguium* denique *præsegmina* ad eas intoxicandas usque ad insaniam. Postquam verò Ancilla domum rediisset Dominæque omnia tradidisset, eámque pulveris ac reliquorum edocuisset effecta, risit Domina dixítque, Rem esse admodum bellam. Noluit tamen, quæ erat ejus prudentia, eisdem uti.

6. Hic *pulvis* ostensus est in *Comitiis provincialibus* (ità ut mera Imaginatio esse non posset aut Insomnium) unà cum *nummo* quem à *spiritibus* acceperat, quem unus eorum primùm admordit Sagæque tradidit, Saga verò tradidit ancillæ. *Foramen* etiam in *digito* tunc ostensum est, ex quo sanguis compressus est ad subscribendum pacto cum diabolo, ut videre est in quarta atque ultima *evocatione* per Sagam facta coram Ancilla. Nam cùm monita esset à D. *Goddardi* familia ut *Londinum* proficisceretur,

Sagam

Sagam priùs adiit quàm istas partes relinqueret. Quæ igitur cùm eam iter facturam cognovisset, rogavit *supráne* an *infrà Londinum* ire vellet. Ad quod respondit, Quorsum ista dicis? non intelligo quid velis. Ad quæ Venefica, Si *suprà* velis ire, transveheris inquit *Londinum* in aëre, & duarum horarum spacio istuc pervenies. Quòd si *infrà* ire lubeat, in ipso introitu Oppidi *Suttoniæ* capieris, & antè, nisi aliquod superadvenerit auxilium. Cæterùm antequam decessisset, Saga vehementer ab ipsa efflagitavit ut secum viveret; dixítque, id si vellet, se talia eam edocturam facere, qualia ipsa facit, eámque nunquam captum iri. Rogavítque eam Ancilla, quid ipsa posset facere. Respondit Saga, Statim id cognosces. Apparuítque continuò in forma *Felis* magnæ nigræ: jacebátque ante focum prostrata. Ad quod cùm ancilla valdè terrefacta esset, ad propriam formam rediit, dixítque ei, Expavere te video, animúmque habere abeundi; narravítque, si sic esset, eam apertè debere profiteri, nec propriæ contradicere conscientiæ. Respondítque Ancilla, se lubenter abituram esse, nec cum ea velle habitare. Dixítque Venefica, eam corpore sanguinéque suo sibi obsignare debere se eam non esse detecturam. Quod cùm se facturam promisisset, statim circulum, sicut suprà fecerit, descripsit, & in librum inspiciens, invocavit; *Belzebub, Tormentator, Lucifer atque Satan apparetote.* Tum apparuerunt duo Spiritus in similitudine duorum magnorum puerorum, cum capillitiis prolixis ac villosis: ipsíque adstiterunt supra humeros ejus spectantes: accepítque Venefica ancillæ digitum dextræ manûs indicem, in suam manum, punxítque aciculâ, sanguinémque per foramen expressit, eúmque calamo indidit, calamúmque deinde manui ancillæ, manúmque ejus dirigens tenuit quo in magnum librum scriberet, unúsque *Spirituum* suam manum sive unguem veneficæ manui imposuit dum ancilla scribebat; & postquam scriptionem finivisset, manibus adhuc conjunctis, Venefica dixit *Amen*, fecítque ut Ancilla diceret *Amen*, & Spiritus dixerunt *Amen, Amen.* Manúmque *Spiritûs* frigidam sensit Ancilla, cùm illius manum tangebat, dum manus veneficæ cum eorum manibus erat conjuncta. Tunc *Spiritus* nummum argenteum (quem admordit priùs) Veneficæ dedit, quæ eundem dedit Ancillæ. Duas aciculas ille porrò linteo ancillæ capitio infixit, jussítque eas custodire, atque sic abire: dixítque insuper *nobiles adolescentulas pulchrè exercebo*, quemadmodum egi cum homine in Vivario *Claringtoniensi*, quem deambulare feci in stagno cum paxillorum fasciculo humeris imposito per totam noctem, nec deponere eos potuit donec manè proximum illuxisset.

7. Hæc omnia Ancilla jurejurando sanctè confirmavit, & certè nunc citra omnem controversiam manifestum esse existimo, quòd, nisi scienter pejeraverit, universa indubitatè sint vera. Neque enim imputari possunt ulli somnitationi, Imaginationi aut Melancholiæ. Jam verò quòd Ancilla scienter non pejeraverit, Narrationésve hasce, quas juramento confirmavit, ex proprio finxerit cerebro, multa occurrunt argumenta ad nos convincendos.

Ut primò, Quòd veri omninò dissimile sit, puellam pauperculam, quæ literas nesciebat, nec legere scriberéve potuit, excogitare potuisse istiusmodi verborum formulas Ceremoniásque Magicas, cum omnibus effectorum earum circumstantiis, eásque tam accuratè enarrare, nisi reverà factas ante oculos suos conspexisset.

Deinde, si comminiscendorum mendaciorum tam perita fuisset, non potuisset quin tantum haberet ingenii ut in rem suam & eorum etiam qui operâ illius usi sunt, ea meliùs effingeret, tantúmve solummodo veritatis evulgaret quantum nulli noxæ aut sibi ipsi futurum esset aut ulli alii, quòd sit divulgatum.

8. Nam breviter, sic se res habuit: Domina illius concepit aut saltem se concepisse simulavit suspicionem, quòd duæ suæ privignæ D. *Sara* & D. *Anna Goddarda* conspirarent ad interimendam se veneno. Hinc ancilla hæc *Anna Stylesia* missa est ad Sagam sub prætextu sciscitandi quando hoc venenum ministrandum sit, & quâ ratione præverti posset; & secundo tempore quo Ancilla eam consuluit, Saga eam ad Pharmacopolas misit ad albi *Arsenici* aliquantum emendum & ad se afferendum, quod cùm Saga accepisset, dixit se illud combusturam esse, quò veneni malum à Domina sua averruncet prævertátve. Hujus *Arsenici* emptio maxima occasio fuit quòd Ancilla in fugam se daret. Etenim cùm duæ sorores resciviissent se mortem novercæ suæ per venenum moliendi suspectas esse, in vulgúsque spargi se in hunc finem à Pharmacopolis nuper *Arsenici* emisse unciam ac semissem, illæ ad liberandas seipsas ab hac suspicione, diligentissimam fecerunt inquisitionem per omnia *Salisburiæ* Pharmacopolia, tandémque invenerunt ubi venenum erat emptum. Hinc Ancilla à Domina sua persuasa est ut discederet, sibíque prospiceret, ad molestiam illam ac ignominiam evitandam, quæ aliàs ipsis accidere possint si maneret & examinationem subiret coram

ram aliquo Justitiario. Dum erat in Itinere D. *Chandlerus* D. *Goddardi* gener, cùm audivisset socrum suam propter veneni in eam molitionem de vita periclitari, quódque quædam illius ancilla, quæ venenum emerat, se in fugam dederit; ipse statim cum homine altero, eam insecuti sunt, & prope *Suttoniam* assecuti, duxerunt in Diversorium: ubi confessa est quod suprà est narratum. Quæ confessio, inquam, figmentum nullum esse potest, fabuláve excogitata, sed certa indubiáque veritas, cùm in rem ancillæ nihil faciat, eorúmve qui illius operâ usi sunt, sed potiùs contra eos, maximéque contra seipsam: cùm è contrà si emptionem *Arsenici* tantùm confessa fuisset cum proposito veneni malum à Domina sua amoliendi ope ac peritiâ Sagæ, *fœminæve*, quam vocant, *sagacis*, censeri certè potuisset tolerabile stultitiæ specimen, non autem tam criminale atque execrandum, quàm alia illa facinora, existimari. Nihil igitur præter mentem facti consciam, veritatísque vim, sincerissimam hanc confessionem ipsi extorsit, quæ undequaque ex æquo amicos suos, seipsam atque Sagam attingit.

9. Tertiò, Pactum illius cum diabolo, fabulam non fuisse sed certam veritatem (& si illud verum sit, nulla de reliquis dubitandi superest ratio) abundè demonstratum est à realibus illius effectis. Postquam enim nummum suprà memoratum duásque aciculas D. *Chandlero* tradidisset, dixit se molestatum iri quòd has res silentio non celaret. Diabolum enim ipsi dixisse, quamdiu has res secum clàm habuerit, nunquam eam molestatum iri; nunc verò cùm ipsas revelaverim, ait illa, vereor ne à Dæmone sim molestanda. Quódque istæ gravissimæ molestationes atque agoniæ in quibus postea deprehensa est, nulla erant propriæ suæ Imaginationis conturbatæ ludibria, sed Tyrannicæ *Satanæ* exagitationes, ex multis constabit circumstantiis.

Nam in sua emersione ex primo Paroxysmo in quem inciderat, (quod *Stockbrigiæ* accidit) & D. *Chandlerus* & *Gulielmus Atwoodus* alter ille qui eum comitatus est, umbram atram ex ea exeuntem conspexerunt, quo facto statim ad se rediit.

Porrò, In paroxysmis tam robusta erat, ut sex pluresve homines eam detinere non valerent. Et quodam tempore dum eam tenebant, ad eam altitudinem sublata est, ut pedes pectora ipsorum tangerent, quod in carcere accidit *Salisburiæ*. Alteróque tempore circa mediam Noctem, cùm miserè excruciata esset, exclamarétque, *Diabolus me abrepturus est*, ab eis qui eam tenebant avulsa est, & à lecto inferiori, ubi jacebat, in summitatem lecti superioris jacta, cum vestitu ab humeris dilacerato, cutísque parte dilaniata, candela etiam super mensam posita in cubiculo, dejecta est & extincta; quo tempore cùm puer adesset parvulus, somno aliquantulùm gravatus, strepitu ità perterritus est, ut facultas ei deesset exeundi cum reliquis è cubiculo, sed ibi mansit, vidítque *Spiritum* sub specie hominis nigri ac proceri, sed sine capite, cum Ancilla colluctantem, qui eam cepit & in cathedram posuit, dixítque, ipsi secum abeundum esse, se enim advenisse ut animam ejus secum auferret, quam illa ipsi dederat. Respondit verò Ancilla, Animam non suam esse quam ipsi daret, Sanguinémque jam eum sibi elicuisse, quantùm verò ad Animam, ut eam haberet se nunquam esse permissuram. Postquam verò aliquandiu revolutâsset jactâssetque Ancillam, disparuit.

Id verò quod puer audiit vidítque, non fuisse proprii cerebri phantasma sed reale sensuum Objectum, Veneficæ conditio eodem tempore in altero cubiculo, haud obscurè arguit. In vinculis enim vestibus exuta insano modo discurrere visa est. Rogatáque cur in cubiculo ità discurreret, respondit, in lecto seipsam se continere non posse, quippe violentâ manu illinc avulsam. Rogatáque rursus quî id factum sit, Obsecro vos, inquit, quid turbarum in vestro cubiculo agitur? Nihil, responderunt illi, nisi quòd puer malè se habeat. Ad quod illa, Nolite mihi mentiri, ait, Ego enim quid istuc rei sit æquè certò scio atque vos.

10. Sed ut ad ancillam redeamus, à qua alia porrò argumenta deducere possumus, quæ Veneficam etiam respiciant. Cujusmodi est, quòd, cùm ancilla multos dies noctésque insomnes transegisset, essétque tunc sub gravissimis vexationibus corporísque torturis, Veneficâ in cubiculum introductâ ubi jacebat (tum proposito, tum etiam tempore Introitûs clam ancillam habito) statim atque unum pedem venefica in cubiculum intulit, admodum horribilem oculorum jactum fecit, eósque continuò occlusit, momento quasi in somnum lapsa, dormivítque tres horas tam firmiter, ut, cùm eam è somno excitare voluerunt, id nullâ arte aut violentiâ efficere possent, ut respirationem putà ipsi intercipiendo, résque ingerendo naribus, erectam eam tenendo, illámque percutiendo, & similibus. Venefica etiam declaravit quàm ingrata sibi futura esset illius expergefactio: exclamans, *Ancillam nequaquam expergefacite, obsecro; nam si illa expergisceretur, ego membratim dilanianda essem, Diabolúsque me*

in corpore hinc vivam abriperet. Et ulteriori argumento est somnum ancillæ à Venefica aliquo modo pependisse, quòd simul atque venefica è cubiculo ubi illa erat exiisset, Ancilla ultrò evigilavit, & statim atque Ancilla evigilaverat, erátque libera à molestationibus, (Diabolo, ut illa dixit, ex ventriculo illius egresso, nullámque illi inferente violentiam, nisi quòd corpus fecerit aliquantum contremiscere) Venefica incepit rugire & exclamare, *Diabolus me membratim discerpet.* Hæc legere potes magìs plenè ac particulatim in Narratione *Edmondi Boweri,* qui eorum testis erat oculatus. Quæ verò illinc transcripsi, ad quemlibet hominem qui nullo laborat præjudicio convincendum sufficere censeo, illud quod ancillæ post arcanorum sibi concreditorum revelationem accidit fictitium non fuisse sed *reale,* quinimo tutò addere possim, *supernaturale.*

11. Quartò & ultimò, mores ejus gestúsque in *Comitiis provincialibus,* sive *Consessibus Juridicis,* tam fervidi erant ac serii, eo cum animi robore, liberísque ac confidentibus subinde provocationibus ad veneficam factis, ut quemadmodum ab eis edoctus sum qui hujus Transactionis spectatores fuerunt, hoc ipsum satìs argumenti futurum fuisset apud hominem quemlibet præjudiciis immunem, eam nihil jurâsse nisi quod certissimè esset verum. Flumina illa porrò lacrymarum acerbíque fletus post latam adversùs Veneficam sententiam, lamentationésque super propriam suam Impietatem ac vesaniam, professionésque quàm gratum sibi futurum esset, si citra peccatum fieri posset, ut Venefica damnata ampliaretur, ipsíque deferretur supplicium, ulterius adhuc momentum addit ad omnem diluendam suspicionem fraudis aut malitiæ.

12. Nec potest *Veneficæ* inficiatio (usque ad extremum vitæ diem) de eis quæ juraverat Ancilla, illius enervare testimonium. Ancilla enim rem totam narrat sicuti erat, ità ut propriam suam vitam in discrimen vocaret: Quam Narrationem Venefica quidem negat, sed ut vitam conservet suam. Neque profectò omnino mirum est, eam quæ Carnifici, quum ab ipsa petiit ut se condonaret, luem, in ipso ferè mortis articulo, ipsi precata est, audacter mentitam esse, impudentérque quodlibet negare voluisse quo *propriam* conservaret *vitam.*

Cæterùm objicies, Quòd Venefica hæc sic reputata, satìs improba quidem esse potest, satísque ad quodlibet facinus proclivis; sed cùm Improbitatis illius vis ac facultas ad talia facta non pertingat qualia Ancilla adversùs eam attestata est, *illi* meritò potiùs quàm Ancillæ fidem habere debemus. Sensus cujus Objectionis, si quid ego intelligo, alius esse non potest quàm hic: Quòd aut *Anna Bodenham* Venefica non erat, aut quòd facta adversùs eam attestata, erant prorsus impossibilia. Cujus partis posterioris sensus proculdubio est, quòd impossibile est ut quisquam Magus sit aut Veneficus, quippe quòd Spiritus nulli sunt sive Dæmones qui ab ipso evocentur. Quod quidem *Præmissas* est nimis imperitè aut nimis callidè missas facere quippe nimiùm firmas, & cavillari cum *Conclusione.*

13. Quòd si sensus sit (concesso quòd sint veneficæ) eam tamen veneficam non fuisse, equidem sentio evidenter evinci posse eam fuisse, ex eis quæ certò constat eam *egisse & dixisse:* Ut exempli causâ ex eo, quòd multarum personarum absentium effigies Ancillæ ostenderit in *Vitro,* actionésque earum ac gestus in diversis cubiculis ædium domini sui; ad quas postquam rediisset à Venefica, narravit eis accuratè quid egerint in absentia sua, quod fecit ut *Elizabetha Roswella* una è familia profiteretur se D. *Bodenham* sentire aut *Veneficam* esse aut *viram Dei.* Præterea, Quæ illi contigerunt cum relatione ad Ancillæ paroxysmos, quibus jam satis immorati sumus, non levem creant suspicionem, eam fuisse *Veneficam.* Quemadmodum & illud de quo apud D. *Tuckeri* amanuensem gloriata est, de marsupio nempe funiculo viridi à cervice sua suspenso, quo multa ludicra se exhibere posse jactabat, dixítque, si sex pocula Cervisiæ ipsi vellet dare, se effecturam ut bufo ex eo exiliret. Adde confessionem illius apud D. *Langleium Salisburiensem,* quòd in domo vixerat Doctoris *Lamb,* edoctáque est artem ab ipso ciendi *Spiritus* sive *Dæmonas* evocandi: quod etiam confessa est apud *Edmondum Bower,* apud quem porrò agnovit se peritiam habere curandi morbos per carmina vocésve *Magicas,* Bonáque furto ablata detegendi ubi essent, ostendendíque furem cuilibet in vitro. Rogatáque ab ipso de *libro rubro,* cujus dimidium sanguine scriptum erat, quippe Catalogum eorum qui obsignaverant Diabolo continenti; notitiam quidem illius libri minimè celavit, dixit verò penès quempiam esse in agro *Hamptoniensi.* Professa est etiam se multas adhibere solere bonas precalas, symbolúmque Apostolicum prorsum retrorsúmque repetere, *Jovémque Planetam* invocare, morborum sanandorum causâ.

Agnovit

Agnovit porrò librum se habere, quo *Spiritus* evocabat, librum eum appellans, *librum Carminum Magicorum*, dixítque plus millenis aliis libris valere, esséque in eo Carmen particulare, ad Thesaurum investigandum à seniore Comite *Pembrokiensi* absconditum in parte septentrionali horti *Wiltoniensis*.

Alteri cuidam, ab eo interrogata, ullíne essent Spiritus, respondit se certam esse quòd sint, confirmavítque apud ipsum ex multis nuperis eventis, & particulatim ex eo, * quòd quidam coactus erat per totam noctem deambulare in stagno, cum paxillorum fasciculo dorso imposito. Cujus mentio facta est in fine quartæ Evocationis suprà recitatæ. Summis etiam apud ipsum laudibus suam artem extulit, à terminis vocibúsve Astrologicis minimè abstinens, populíque ignorantiam magnopere contempsit culpavítque, affirmans apud ipsum, cum omni animi contentione ac confidentia, nullam esse noxam ab his Spiritibus, verùm omnia bona officia ipsi præstituros esse, eúmque comitaturos, & ab omni malo custodituros per omnes dies vitæ suæ.

Sed enimverò, *lacerosi* illius *Pueri*, tales non erant. Quippe qui Ancillam à custodiendis Dei præceptis liberare voluerunt, dicentes ei, se meliorem viam ipsi ostensuros esse, quemadmodum & ipsa apud eundem hominem confessa est.

Hisce omnibus adde, *Annam* hanc *Bodenham*, Veneficæ explorationem subiisse, inventámque esse in humero illius certam quandam Notam, sive Uberculum, accedens ferè ad longitudinem & amplitudinem papillæ in mamma muliebri, cavúmque ac molle ut papilla, cum foramine in illius summitate.

14. Quamobrem ut concludamus, Cùm in ea inventa sint, cùm ab ea facta dictáque sint talia, quæ evidenter eam Veneficam fuisse indigitent, facultatémque habuisse evocandi *Spiritus* sive *Dæmonas*, cúmque à tali, evocationis dæmonum accusata sit, quam minimè verisimile est ullas istiusmodi Formas *Magicas*, Effecta, aut circumstantias quæ suprà memoratæ sint, excogitare potuisse, quæque rem gestam, adeò sine omni partium studio recitat ut seipsam ferè ex æquo cum Venefica attingat, quæ pactum agnovit cum diabolo de rebus gestis silentio celandis, quæque post detectionem sceleris ità tractata est ut manifestum esset, supra omnis morbi leges modósve fuisse, qui fingi potest, ut sic afficeretur; Hæc, inquam, non possunt, quin apud quemlibet hominem, quem præjudicium animúsque obstinatus non penitus occæcaverint, plenum obtineant assensum, ea utique quæ Ancilla confessa est de seipsa ac Venefica, * verissima fuisse atque certissima.

SCHOLIA

In Cap. VII. Sect. 13.

Quòd quidam coactus erat per totam noctem deambulare in stagno cum paxillorum, &c. *Atque equidem ad istum Magum qui hoc effecit, ut sciscitanti de Spiritibus satisfaceret Saga, eum ultrò invitavit ut proficisceretur, suóque nomine rogaret ut Spiritum ipsi ostenderet, quod pro certo affirmavit eum effecturum esse suâ gratiâ, noménque Magi dixit, & locum ubi habitabat. Sed sciscitator non minus pius quàm curiosus, istiusmodi oblata officia repudiavit. Hic Magus aliquot post annos cumulatissimis convictus testimoniis, eísque evidentissimis, ipse etiam extremo affectus est supplicio. Tam firmiter cohærent omnia ad fidem faciendam narrationi* Annæ Stylesiæ *de* Anna Bodenham.

Sect. 14. Verissima fuisse atque certissima. *Et tamen paucos post annos quàm suspensa esset* A. B. *Medicus nescio quis è Comitatu* Salisburiensi, (*quæ erat ejus impudentia*) *totam ferè narrationem tanquam falsam traduxit; cùm tamen vix ulla major evidentia reperiri possit aut optari in rebus humanis. Quod quidem efficere debet ut viri prudentes, narrationibus tam authenticis támque maturè publicatis, propter leviculorum hominum vellicationes, insubidásque irrisiones, postquam omnis examinandi opportunitas præterierit, caveant ut statim imminuant fidem. Sed solent profectò istiusmodi homunciones, qui aut Athei sunt, aut sic videri volunt, ut eò Naturæ peritiores existimari possint, sine ullo aut veræ scientiæ aut conscientiæ momento quidlibet effutire, quod in rem suam cessurum sperent. Quin & ii qui reverâ Athei sunt, aut immane quantum eò propensi, mundanísque interim voluptatibus toti dediti, hujusmodi narrationes falsas esse efflictim cupiunt. Unde tantum istud rerum gestarum non modò* Annæ Bodenham, *sed &* Dæmonis Tedworthiensis *memoriam extinguendi apud discinctos Nepotes studium; quasi extincta* Dæmonis

memoriâ Dæmon *ipse extinctus esset aut defunctus, tutóque sic in Oenopoliis cantilenam illam* debacchatoriam *alacri boatu cantare possent.*

Eho Dæmon mortuus est, mi parve *Johannelle,*
Da tubulum alterum, da alterum poculum, & tunc erit
admodum bellé.

Quemadmodum habet Rythmus ille vulgaris Anglicanus *quem ut potui Latinè sum imitatus. Interea loci dum isti tam soliciti sunt, ut id genus omnia sint falsa, nè fidem rerum majoris momenti ipsis ingenerent aut resuscitent; viri omnes prudentes ac sobrii, usum hujusmodi certissimarum narrationum facilè hinc intelligent, observabúntque quàm miram habeant vim, ipsis etiam Atheis judicibus, ad fidem confirmandam* Immortalitatis Animæ *ac* vitæ futuræ, *veritatísque adeò* Christianæ *Religionis universæ.*

CAP. VIII.

1. *Duæ memorabiles Historiæ cum earum Credibilitate.* 2. *Prima de Sutore* Vratislaviensi *qui jugulum sibi concidit.* 3. *Illius apparitio post mortem in suo solito habitu, molestæque totius oppidi per eum Infestationes.* 4. *Effosso corpore, postquam octo menses sepultum jacuisset, carnem illius integram fuisse atque floridam articulósque laxos ac flexibiles.* 5. *Eodem combusto Apparitionem cessavisse.* 6. *Quod etiam accidit in quadam illius ancilla postquam populum vexâsset molestâssetque per Mensem integrum.* 7. *Historiæ Narratorem in oppido vixisse eodem tempore quo hæc acciderunt.*

1. ANtecedenti Narrationi tam diu immorati sumus, partim quia adeò recens erat, ità ut quivis certam notitiam de illius veritate sibi exquirere posset, qui de hujusmodi rebus dubitaverit; & partim quoniam ità notoria est, ut vix quicquam earum omnium quæ apud Scriptores occurrunt, pensitatis omnibus circumstantiis, ad eam possit æquiparari. Et tamen si æquè recentes essent, nescio profectò an istæ Narrationes *Martini Weinrichii* Medici ac Philosophi *Silesii,* (quæ per modum Præfationis, *Pici Mirandulani* Strigi (sive *De Ludificatione Dæmonum*) præfiguntur) videri non possint ad homines convincendos perinde idoneæ.

Historiæ duæ sunt, admodúmque memorabiles, atque eò magìs credibiles quòd res in Narratoris ætate contigerunt, paucis aliquot annis quàm eas scripserit, & in propria denique patria, affirmátque cum confidentia quanta potest maxima, eas certissimè esse veras. Harum prior hæc est.

Sutor quidam in uno ex præcipuis Oppidis *Silesiæ,* Anno 1591. Septembr. 20. Die Veneris summo manè in remotioribus ædium suarum partibus, quibus adjacebat Hortulus, cultello sutorio suum sibi jugulum succîdit. Familia, ad celandam facti turpitudinem, & ut nulla ignominia in ejus viduam derivaretur, in vulgus sparserunt eum ex Apoplexia mortuum esse, declinârunt omnes amicorum vicinorúmque visitationes, lavandum interim curârunt, linteáque ipsi tam commodè circumjecerunt ut etiam ii qui eum postea viderunt, ut Pastor Parœciæ & alii nonnulli, nè minimam conciperent suspicionem quin ex isto morbo mortuus esset. Atque sic honestam obtinuit sepulturam cum concione funebri aliísque circumstantiis quæ hominem illius ordinis atque existimationis condecerent. Sex septimanæ non præterierant, cùm rumor vehemens prorupit, eum nullo ex morbo mortuum esse, sed vim sibi ipsi intulisse, adeò ut Magistratus oppidi non potuerint quin omnes eos qui corpus defuncti viderant sub strictam examinationem convocarent. Rem verò illi declinârunt primùm quàm dextrè poterant, bellas adhibentes Apologias quamplurimas pro defuncto ad amoliendam omnem suspicionem tam nefarii facinoris. At verò tandem postquam ipsorum conscientias urgentiùs implorâssent Magistratus, apertè eum confessi sunt violentâ morte interemptum, sed obnixè eos orârunt ut favorem ac clementiam exhiberent erga viduam atque liberos, quippe qui omni culpâ immunes erant, addentes porrò, incertum esse, quin externo aliquo casu occîdi posset, & quidem si à seipso, ex ineluctabili tamen aliqua mentis emotione ac vesania id fieri potuisse.

His dictis, Senatus deliberavit, quidnam esset agendum. Quod cùm vidua audivisset, metuerétque nè quid statuerent quod durum foret, & quod in suam maritíque tenderet ignominiam, ingentem (eò ardelionibus quibusdam stimulata) querelam detulit

detulit adversùs eos qui istam famam de marito suo excitârant, decrevítque litem eis intendere, vehementer interim contendens ab omni ratione alienum esse ut ex meris rumoribus levibúsque defamationibus malevoli populi corpus mariti effoderetur, itáve tractaretur ac si Magus fuisset aut *Suicida*. Quæ confidentia fœminæ atque pervicacitas, quanquam post facti confessionem, aliquem tamen, apud Senatum, sortita est effectum, aliquámque moram suis consiliis injecit.

3. Cæterùm dum hæ res agitantur, ad stupefactionem totius oppidi, apparuit *Spectrum* sub perfecta specie habitúque defuncti, ídque non solùm noctu sed & meridie. Qui dormiebant horribilibus visionibus terrefecit; qui vigilabant, eos percutere solitus est, vellicare, aut opprimere, cum pondere eis incumbendo, ad instar *Ephialtis*; adeò ut perpetuæ essent querelæ unoquoque manè, de proximæ noctis Inquiete per totum oppidum. Sed quanto plures ludos hoc spectrum fecisset, tanto diligentiores fuerunt amici defuncti in supprimendis eorum rumoribus, aut saltem in impediendis eorundem rumorum effectis. Ac proinde ad Præsidem se contulerunt, conquerentes quàm injustum esset, ut tantum tribueretur famæ levi, cæcæque suspicioni; ac propterea eum orârunt ut Senatum inhiberet ab effodiendo corpore defuncti, & ab omne tractatione ignominiosa; addentes porrò, sibi in animo esse ad Curiam *Cæsaream* provocare, ut ipsorum potiùs sapientia controversiam dirimere posset, quàm ut causa hîc determinaretur, ex levibus conjecturis malignorum hominum.

Sed enim, dum hac ratione res adhuc procrastinabatur, tales turbæ erant ac tumultus per totum oppidum, ut vix enarrari possint aut describi. Etenim statim atque Sol caput suum absconderat, hoc Spectrum non desiit certò efferre suum, adeò ut unusquisque coactus esset circumspicere suæque custoditè prospicere saluti. Quod magnæ profectò eis molestiæ erat, quos labores sui diurni, nocturnæ Inquietis impatientiores reddidissent. Nam terribilis hæc apparitio ad spondas lectorum stabat, aliquando in medios lectos se conjiciebat, pressè adjacebat, miseréque homines suffocabat. Itáque eos percutiebat ac digitis comprimebat, ut non solùm maculæ lividæ, sed manifestæ digitorum impressuræ in multis corporum partibus manè conspicerentur. Quinimo, tanta erat violentia atque impetuositas hujus *Lemuris* ut, cùm lectos homines dereliquissent & intra cœnacula se continerent (accensis luminaribus) ídque multi simul, quò meliùs se securos redderent à timore atque turbis, ipsis nihilominus sic congregatis apparuerit, nonnullos ex ipsis infestans, quanquam tam pulchrè visi sunt sibi prospexisse. In summa, tam molestus erat atque turbulentus, ut populus ædes suas deserturus esset, aliáque domicilia quæsiturus; Magistratúsque ità expergefacti ex perpetuis populi querelis, ut statuerent tandem, Præside consentiente, corpus esse effodiendum.

4. Jacuerat in sepulchro, octo ferè menses, nempe à Sept. 22. Anni 1591. ad April. 18. Anni 1592. Postquam effosus esset, quod factum est Magistratibus Oppidi præsentibus, corpus ejus repertum est integrum, & nullatenus putrefactum, nulláque erat circa eum maleolentia, præterquam muciditatis linteaminum sepulchralium. Articuli laxi erant & flexibiles, ut in hominibus vivis. Cutis tantùm flaccida erat, sub qua tamen, illius loco, altera magis vivida ac florida enata est. Vulnus gutturis hiulcum, sed nulla sanies aut pus in eo inventum. Observata est etiam Nota Magica in dextri pedis pollice, Excrescentia scilicet Rosæ formam referens. Corpus extra terram ab April. 18. ad 24. servatum est. Quo tempore multi, tum ex eodem oppido tum aliunde ad ipsum visendum quotidie confluxerunt. Turbæ tamen hæ interim atque inquietationes minimè cessârunt, quas postea sedare tentabant corpus sepeliendo sub patibulo; sed frustrà. Æquè enim ingruebant atque unquam, si non magis, cùm nè propriæ quidem familiæ tunc parceret; adeò ut ipsius vidua tandem Magistratus adiret, dixerítque eis se diutiùs quidem non gravaturam esse, si ipsis visum fuerit aliquid severius statuere de marito suo.

5. Quamobrem Maii septimo iterum effossus est, observatúmque quòd manifestò carnosior factus sit ex ultima sua sepultura. Ac nè multa, caput absciderunt, & brachia cruráque cadaveris, & dorsum aperientes cor exemerunt, quod vividum erat atque integrum, veluti vituli recèns mactati. Hæc simul cum corpore in unam lignorum struem imposuerunt, concremârúntque in cineres, quos diligenter converrentes & in saccum (nè quispiam eorum quicquam in malos usus auferret) immittentes, in fluvium effuderunt, quo facto spectrum nunquam postea visum est.

6. Quemadmodum & contigit in ancilla ejus, quæ post eum mortem obiit, * quæque intra octiduum post mortem suam conservæ suæ apparuit, eíque tam gravi pondere incubuit, ut grandem oculorum intumescentiam ipsi conciliaret. Tam miserè Infantem in Cunis tractavit ut nisi nutrix venisset in subsidium, infans ferè enectus fuisset;

fuisset; illâ verò signante se signo crucis & nomen Jesu invocante, spectrum evanuit. Nocte proximâ apparuit sub specie Gallinæ, quam cùm una ex ancillis domesticis talem reverà autumaret, eámque insequeretur, Gallina in immanem magnitudinem excrevit, statímque jugulum Ancillæ impetivit, fecítque intumescere, adeò ut ad aliquantum pòst temporis commodè nequiret aut edere aut bibere.

Ad mensem integrum has turbas perpetuabat, alapas aliis tam strenuè impingens, ut ictus auditi essent ab adstantibus, lectum verò subtrahens aliis, & nunc sub una forma apparens nunc sub alia, ut fœminæ, canis, felis & capreæ. Tandem verò corpore effosso & combusto, apparitio nunquam postea est visa.

7. Hæc facta sunt *Vratislaviæ* (*Breslaw* vulgò dictæ) in *Silesia*, ubi hic *Weinrichius* tunc vixit: quod eo majus Narrationi momentum addit. Quòd personarum nomina celaverit, id Civilitatis ergô factum credo, adversùs defunctum suum Co-oppidanum Co-oppidanámque viduam atque ipsorum Familiam.

SCHOLIA

In Cap. VIII. Sect. 6.

Quæque intra octiduum post mortem suam conservæ suæ apparuit, &c. *Anima igitur (si hæc anima famulæ fuit) non tamdiu inhæret corpori post mortem quàm quidam autumant. Immo si vera sunt quæ audivi, Anima aliquando aut inter efflandum Spiritum, aut statim post efflatum, visa est sub eadem specie, quâ homo erat vivus, vel aliquando ut tenuis albáque umbra. Quibus de rebus nihil opus est hìc expatiari.*

CAP. IX.

1. *Altera Historia de* Cuntio *quodam, cujus primus Scriptor non solùm in oppido vixit, sed res diras in ista Tragœdia passus est.* 2. *Qualitas* Cuntii, *ictúsque fatalis ab equo suo, desperatáque Animi afflictio.* 3. *Prodigia mortem ejus comitantia.* 4. *Spiritus* Incubus *sub illius Specie, cum aliis turbis.* 5. *Turbæ immaniores, ut & illius apparitio compatri filii sui in ipsius gratiam.* 6. *Varia effecta misera ex Apparitione illius in personis variis.* 7. *Quàm malè ab eo tractatus sit Pastor Paræciæ cum sua Familia, qui Historiam ipse scripsit.* 8. *Multorum aliorum vesanorum ludorum hujus Spectri brevis recitatio.* 9. *Accidens memorabile in* Lapide Sepulchrali. 10. Cuntii *habitus corporis floridus, postquam anni dimidium sepultus jacuisset; útque baculum manu prehenderit, déque motu oculorum atque sanguinis.* 11. *Prodigiosum corporis pondus;* 12. *Illiúsque* Incombustibilitas. 13. *Quàm difficile futurum sit* Atheo *perfugium invenire contra hanc Historiam.*

1. Alterius Historiæ, quam descripsit, ipse quidem non primus est scriptor (quanquam suis temporibus res gestæ erant &, ut opinor, aliquanto post eas quæ suprà memoratæ sunt, quemadmodum locus quidam in Narratione videtur insinuare) ex quodam verò transcripsit qui non solùm vixit in oppido, sed sæpe infestatus est à noxiis occursionibus turbulenti illius *Lemuris* qui tam multa mala oppido in quo habitabat, intulit. Narratio aliquanto prolixior est. Ego verò in ambitum quam potero brevissimum compingam.

2. * *Johannes Cuntius* Civis oppidi *Pentsch*, in *Silesia*, sexaginta ferè annos natus, unúsque ex Senatoribus Civitatis, moribus certè probis, ad hominum quidem opinionem, inculpatísque per totum vitæ curriculum, cùm accersitus esset ad domum *Prætoris*, (quippe vir admodum prudens rerúmque agundarum gnarus) ad dirimendas aliquas controversias, Aurigas inter & Mercatorem *Pannoniæ*, istis rebus peractis, à *Prætore* invitatur ad cœnam: Impetratâ autem veniâ, domum priùs redit ad res aliquas illìc expediendas, hanc post se relinquens sententiam, *Consultissimum est hilarem esse dum licet, satìs citò enim ingruunt mala quotidie.*

Hic *Cuntius* Equos quinque generosos in Equili suo habuit, quorum unum jussit educi, cúmque solea illi laxa esset, alligandum curavit palo proximo. Dominus ejus cum servo cruri attollendo operam dederunt, quo ungulam ejus inspicerent. Equus verò,

verò, quippe ferox & stomachosus, utrosque humi prostravit, *Cuntius* autem ictûs partem maximam excepit. Quidam qui adstabat, utrosque rursus in pedes erexit. *Cuntius* statim atque surrexerat séque ipsum recollegerat, *Hei mihi*, inquit vociferans, *quàm ardeo, quàm totus flammis incendor*. Quod idem is sæpe repetiit. Partes verò, de quibus maximè conquestus est, mulieribus è conclavi emissis, postquam exploratæ essent, nulla ictûs ullius noxæve in eis inventa sunt vestigia. Ac nè multa, Æger omninò decumbit, mentéque miserè afflictus, altâ voce conqueritur sua peccata talia esse, ut nullam prorsus admitterent condonationem, minimámque eorum partem majorem esse peccatis omnibus totius Universi. Sed nullum passus est Theologum ad se venire, nec particulatim ea cuiquam est confessus. Multi quidem spargebantur rumores ac si unum ex filiis vendidisset, sed quando & cui incertum erat, pactúmque fecisset cum diabolo, & similia. Cæterùm observatum erat certóque cognitum, eum præter omnem expectationem opulentum evasisse, & quatriduo quàm hoc malum accidisset, cùm compater cuidam Infanti esset, dixisse hunc ultimum esse pro quo ipse sit responsurus.

3. Nocte, qua è vita discessit, filiorum natu maximus cum illo vigilabat. Circa tertiam noctis horam Spiritum efflavit, quo tempore felis nigra fenestram aperiens unguibus (clausa enim erat) ad lectum ejus cucurrit, faciémque ac cervical tam violentè scalpsit, ac si conaretur è loco quo jacebat eum amovere. Subitò verò postea felis abiit, statímque ut illa abiit, *Cuntius* extremum emisit halitum. Pulchra quæ Pastori Parœciæ narraretur concinnata est fabula, oppidíque Magistratibus annuentibus, sepultus est ad dextrum latus Altaris, amicis ejus ea de re haud exiguam summam solventibus. *Cuntius* verò vixdum vitam exhalaverat, cùm ingens coorta est tempestas, quæ in ipso funere maximè sæviebat, ubi tam violenti erant turbines venti atque nivis, ut corpora hominum facerent contremiscere, dentésque præ algore crepitare in capitibus. Cæterùm simul atque sepultus est, summa subitò subsecuta est aëris tranquillitas.

4. * Vix diem unum & alterum defunctus erat, cùm varii rumores per oppidum spargebantur de *Spiritu Incubo*, sive *Ephialte*, in specie *Cuntii*, qui fœminam violare tentaverat. Hoc antè accidit, quàm sepultus esset. Post sepulturam idem *Spectrum* è somno quempiam excitavit in cœnaculo suo dormientem, dicens, *Vix me abstineo quin ad mortem usque te verberem*. Vox, *Cuntii* voci omnino similis erat. Vigiles etiam oppidi affirmârunt se singulis noctibus magnas audivisse turbas in ædibus *Cuntii*, casus projectúsque rerum ultro citróque, forésque ejus quotidie summo manè se vidisse patentes, quantocunque studio atque curâ sub noctem fuissent clausæ. Equos etiam valde inquietos fuisse in Equili, tanquam si calcitrarent morderéntque se invicem; necnon inusitatos latratus per totum oppidum ululatúsque canum. Cæterùm hæc tantùm suspicionum præludia erant, quæ evidentioribus indiciis præirent, quæ quàm breviter potero, nunc percurram.

5. Famula cujusdam ex Civibus oppidi *Pentsch* (dum hæ Tragœdiæ turbæque tam frequenter excitabantur in oppido) audivit cum aliis quibusdam, in lectis suis jacentibus, strepitus gressúsque cujuspiam circa ædes equitantis, qui tandem contra parietes eâ violentiâ irruit, ut tota domus itâ concuteretur ac si sublapsura esset, fenestræque omnes luminis coruscationibus erant oppletæ. Pater-familias cùm ea de re monitus esset foràs prodiit manè ad visendum quid factum esset, viditque in nive impressuras pedum prorsus insolitorum, quales nec equorum pedes sunt, nec vaccarum, nec porcorum, nec ullorum aliorum Animalium quæ ipse noverit.

Alio tempore circa horam, noctis, septimam, *Cuntius* cuidam ex amicis, qui pro uno è liberis suis sponsor fuerat, apparuit, ipsúmque alloquens, * bono animo esse jussit, se enim illuc venisse dixit in eum tantùm finem, ut rem magni momenti ei impertiret. Reliqui, inquit, filium meum natu minimum *Jacobum*, cujus tu compater es; nunc verò apud filium meum natu maximum *Stephanum* Civem *Jegerdorfensem*, est certa quædam arcula cui quadringentos quindecim Florenos imposui. Hoc tibi enarro, nè filius tuus lustricus eorum aliquibus defraudaretur, tuúmque officium est illud curare; quod si neglexeris, *væ cuticulæ tuæ*. Postquam hoc dixisset, Spectrum discessit, abiitque in superiora domi Conclavia, * ubi tam strenuè firmitérque ambulavit, ut omnia inde resonarent, ipsúmque tectum vacillaret à ponderosis pedum impressibus. Hoc Amicus *Cuntii* Parœciæ Pastori pro certo affirmavit postridie triduóve quàm factum esset.

6. Cæterùm sunt & alia multa hujus *Cuntii* facta notoria. Qualia sunt frequentia ad ancillam, cum Domina sua *Cuntii* vidua in eodem lecto concumbentem, alloquia, jubentis ipsi locum cedere, suum enim jus esse, quod ni fecerit, se cervicem ei retrorsum contorturum.

Celeres

Celeres ejus ultrò citróque in propriæ domûs atrio equitationes; Quemadmodum & sæpenumerò visus est equitare non solùm in plateis, sed & in camporum vallibus, montiúmque jugis, ídque gressu tam forti succussatorio, ut ignis sub eo è solo exiliret.

Contusio corporis Infantis fabri cujusdam, quo ossa ejus adeò mollia reddidit, ut in cumulum corpus facilè quis convolvere posset, ad morem Chirothecæ.

Infesta ejus per totam noctem colluctatio cum *Judæo*, qui in oppidi hospitabatur diversorio, quem ultrò citróque jactavit in cubiculo ubi pernoctabatur.

Horrendus illius congressus cum Auriga, amico suo veteri, dum suis rebus intentus erat in Equili, contra quem ignem evomuit ad terrorem ei incutiendum, pedémque illius tam immaniter momordit, ut claudum indè redderet.

7. Quæ sequuntur, prout suprà monui, ad ipsum Narratorem spectant; qui Pastor erat Parœciæ, quem hic *Lemur* adeò collisit pressítque dum dormiebat, ut expergefactus repererit se totum languidum lassúmque, virésque penitùs exhaustas, cujus tamen causam neutiquam potuit comminisci. Dum verò jacebat, secum reputans quid hoc rei esset, *Spectrum* ad eum redit, totúmque tam firmiter detinens, ut nè digitum quidem movere posset, volvit revolvítque in lecto, multis continuis vicibus. Quod idem uxori etiam suæ contigit alio tempore; quam *Cuntius*, per fenestram ingressus pusilli homunculi formâ, currens ad lectum ejus ità constrinxit vellicavítque ac si jugulum ipsi elisurus fuisset, nisi duæ illius filiæ ei venissent in subsidium. Labia etiam unius ex filiis hujus Theologi ità compressit, ut ægrè possent rursus disjungi.

Domus ejus tam frequenter ab inquieto hoc Dæmone infestata est, ut famuli coacti essent singulis noctibus in uno cubiculo simul manere, aggressúsque, in stramine jacentes, expectare hujus turbulenti *Lemuris*. Cæterùm famula quædam cæteris animosior, quadam nocte lectum petere cùm omninò decrevisset, sociósque suos deserere, *Cuntius* eam solam reperiens, statim adoritur, lectum ipsi subtrahit, ipsámque secum auferre annisus est; illa verò è manibus ejus ægrè elapsa ad reliquos è Familia confugit, ubi eum prope candelam adstantem vidit, & paulò pòst disparentem.

Alio tempore, in Domini ejus cubiculum intravit, strepitum imitans Porci fabarum siliquas avidè comedentis maxillísque increpantis, ac grunnientis perquam sonoré. Alloquendo eum fugare non potuerunt, sed simulatque candela accensa esset, disparuit.

Atque alio tempore sub vesperam, quando Theologus hic cum uxore liberísque sedebat, Musicam, ut illius mos erat, exercens, gravissimus subitò subortus est fœtor, qui paulatim in omnes angulos conclavis se diffudit. Hinc seipsum suámque familiam Deo precibus commendat. Fœtor nihilominus tamen accrevit, evasítque supra modum pestiferè noxius, adeò ut coactus esset in cubiculum ascendere. Ipse cum uxore horæ quadrantem vix jacuerant, cùm eundem fœtorem in cubiculo offendunt, de quo dum alter apud alterum conqueruntur, *Spectrum* à pariete tacitè prodit, prorepénsque ad lecti spondam, halitum in Theologum spirat admodum frigidum, sed tam intolerandi malignique fœtoris, ut omnem Imaginationem sermonísque explicationem excedat. Unde Theologus, bonus vir, pessimè se habuit, coactúsque est decumbere, facie ejus, ventre & intestinis intumescentibus ac si venenum hausisset. Hinc etiam factum, ut Dyspnœâ laboraret, putridâque oculorum inflammatione, adeò ut usum eorum ad bene longum tempus perdiderit.

8. Sed bonam Theologo valetudinem precati, si redire velimus eáque quæ omisimus recitare, equidem eorum numerum excessura essent quæ jam recitavimus. Qualia sunt, exempli causâ, Tremor Sudórque Equi *Cuntii*, à quo immunis erat neque noctu nec interdiu. Flammæ candelarum luridæ factæ appropinquante Umbrâ *Cuntii*. Lac ab ipso è vasis absorptum, stercúsque in ea injectum, lac etiam aliquando in sanguinem conversum. Palorum per ipsum evulsio, licèt profundè in terram infixorum, támque gravium ut duo bajuli eis portandis vix sufficerent. Colloquia illius cum multis hominibus de rebus Aurigarum. Suffocatio Senum, Cunarum Infantum detentio, eorúmque ex cunis ereptio. Frequentes illius conatus constuprandi fœminas. Aquæ coinquinatio in Baptisterio, linteique in Altari (ea in parte quæ prope illius sepulchrum propendebat) maculis lutulentis & sanguineis conspurcatio. Canum abreptio in plateis, cerebríque in terram allisio. Vaccarum exsuctio, caudarúmque ad modum caudæ equinæ plexus & ligatio. Gallinarum devoratio, caprearúmque constrictarum in præsepia injectio. Equi ad dolium vacuum avenarium alligatio in Equili ad strepitum ultro citróque faciendum, pedísque alterius equi ad caput per proprium capistrum adstrictio. E fenestra humilis Turris prospectio, subitáque

que tunc sui ipsius in oblongi baculi formam commutatio. Increpatio Matronæ quòd passa sit famulas patinas lavare die Jovis, quo tempore manum ipsi imposuit, dixítque frigidorem ipsi visam esse omni glacie. Impetitio unius è fœminis qui cadaver ejus lavârunt tam violenta cum glebis, ut glebarum impressuræ in eam jactarum videri possent in pariete. Adnisus ejus constuprandi alteram, quæ cùm se excusaret, dicens, *Mi Cunti, ipse vides quàm annosa, rugosa & deformis sim, & quàm omni ex parte ad istiusmodi ludos inidonea,* altum is continuò cachinnum sustulit & disparuit.

9. Cæterùm hisce in rebus nobis non est immorandum, addemus tantummodo unicum insuper factum, quod quidem notatu haud indignum est. Lapis ejus sepulchralis paululùm eversus est in latus alterum decliviter, multáque conspecta sunt in terra foramina, ad magnitudinem eorum quæ mures habitant, quæ ad ipsius capulum pertigerunt, quæ quantocunque studio sub noctem terrâ oppleta essent & complanata, manè proximo aperta rursus certò erant conspicienda.

Nimio tædio esset omnia ad plenum enarrare, Historiámque prosequi in singulis suis circumstantiis. Ut concludamus igitur; Calamitas eorum à frequentibus hujus inquietæ Furiæ occursionibus tanta erat, ut nulli essent quin eos aut commiserarentur aut haberent despicatui, nulli in eorum oppido pernoctari voluerunt, Mercatura obsoleverat, Civésque perpetuis turbis ac tumultibus hujus infesti *Lemuris* ad extremam paupertatem redacti sunt.

10. Et certè, quamvis *Atheus* forsan eos derisurus sit, tanquam homines propriâ suâ Melancholiâ vanísque imaginationibus, aut malorum aliquorum vicinorum technis ludicris ac petulantiâ, pessundatos; tamen si seriò apud se quæ jam narrata sunt perpendere velit, multa equidem effecta observabit, quæ in istiusmodi causas resolvi non possunt; quæ verò jam narraturus sum, veri omninò dissimile reddent, eorum ulla esse resolvenda.

Breviter igitur; Cùm nullam requiem à malis præsentibus invenire possent, nec melius excogitare remedium, corpus *Cuntii* effodiunt, cum multorum aliorum, tum ante tum post eum sepultorum. Ii verò tum ante tum post eum sepulti, adeò putrefacti corruptíque erant, craniis fractis, suturísque hiantibus, ut à forma speciéve omnino non essent dignoscendi, quippe in rudem terræ massam lutúmque quodammodo conversi. Res verò longè aliter se habuit in *Cuntio:* Cutis ejus tenera erat & florida, Articuli minimè rigidi, sed laxi & mobiles, * baculóque in manum ejus imposito, admodum firmiter eum digitis comprensabat. Oculi etiam sponte se nunc aperiebant, nunc claudebant. Inciderunt venam in crure, sanguísque exiliit æquè floridus atque in hominibus vivis. Nasus integer erat & quasi rotundus, non acutus, quemadmodum fit in eis qui aut lethaliter ægrotant, aut planè mortui sunt: Et tamen corpus *Cuntii* in sepulchro jacuerat à Febr. 8. ad Jul. 20. quod Anni ferè dimidium est.

11. Facilè jam dignosci potuit ubi horum malorum esset origo. Utcunque nihil temerè statutum est, sed Judicibus constitutis, sententiam in *Cuntii* cadaver tulerunt, quod, eò animati à successu in casu consimili ante paucos annos in hac ipsa *Silesiæ* provincia, (*Vratislaviam* indigitari existimo, ubi Sutoris cadaver combustum est) igni adjudicârunt.

Quamobrem Cæmentarii accersiti sunt, qui in pariete prope Altare foramen perfoderent, per quod corpus illius posset trahi. Quod cùm fune traheretur, adeò supra modum grave repertum est, ut funis disrumperetur, cadavérque vel tantillum dimovere vix valerent. Postquam verò ipsum pertraxissent, carróque foris imposuissent, quod equo *Cuntii,* qui eum percusserat (qui robustus animosúsque erat *Caballus*) trahendum erat, equidem vires illius ità tamen exercebantur, ut subinde ferè sublapsurus esset præ labore, totúsque factus anhelus enitendo tam intolerandum onus secum auferre. Qui tamen statim postea duos homines eidem carro impositos nullo negotio, cursu celerrimo avexit, quippe quorum pondus nullius ferè erat momenti cum illius robore comparatum.

12. Corpus ejus postquam ad ignem allatum esset, eíque impositum, combustionem repertum est æquè gravatim ferre atque pertractionem, adeò ut carnifex uncis ipsum ex igne extrahere coactus esset & in frusta discindere, quò comburi posset. Quod dum faciebat, sanguis tam purus repertus est & spirituosus ut in illius faciem dum dissecabat, exiliret: tandem verò, nec sine ducentorum sexdecim magnorum lignorum impensa, totum conversum est in cineres. Quos diligenter converrentes, (ut in antecedente Historia) postquam in fluvium conjecissent, Spectrum nunquam deinceps apparuit.

13. * Equidem fateor me tam tardo esse ingenio, ut comminisci planè nequeam, quid hîc Atheus excogitaturus sit in subterfugium sibi ac latibulum, contra tam manifestas evidentésque demonstrationes.

Hactenus de Veneficiis aliísque devotis *Satanæ* vasallis *sigillatim*; Ipsorum *Cœtus* jam ac *Conventicula* considerabimus, ulteriora argumenta pro *Spiritibus* & *Apparitionibus* indè deducturi.

SCHOLIA

In Cap. IX. Sect. 2.

JOhannes Cuntius Civis Oppidi Pentsch, &c. *In Tabulis* Ortelianis Bentsch *dicitur. Sunt verò* P. *&* B. *literæ & sono & figurâ satis cognatæ.* Bentsch *verò sive* Pentsch *oppidum est* Silesiæ *quatuor ferè milliaribus distans à* Jegersdorf, *cujus mentio fit Sect.* 5.

Sect. 4. Vix diem unum & alterum defunctus erat, &c. *Hoc porrò confirmat quod in præcedenti capite notavimus, Non diu esse quàm Anima laxetur solvatúrve à corpore post mortem, præsertim si pura sit & purgata, corpúsve morbo tabefactum & confectum, quippe quum tam fœda anima ex tam robusto corpore ac vegeto tam citò exierit.*

Sect. 5. Bono animo esse jussit, &c. Dæmonis *alicujus hæc vox sit an Anima* Cuntii *alii judicent. Personam ipsius* Cuntii *hic usurpari manifestissimum est.*

Ubi tam strenuè firmitérque ambulavit, &c. *Hæc certè ità sonant ac si corpus rursus assumpsisset. Sed vis animæ* Statica *sive* Systaltica *in vehiculo Aereo, omnem impetum, pondus, terrenámque soliditatem imitari potest & planè exæquare. Quid venti queant in ædibus concutiendis nulla vi* Staticâ *compacti sed soluti magìs ac diffluentes, notius est quàm ut opus sit monere.*

Sect. 10. Baculóque in manum ejus imposito admodum firmiter eum digitis comprensabat. *Sive hæc anima* Cuntii *sit sive* Dæmon, *exemplo tamen esse potest, quomodo Dæmon (cùm Anima separata Dæmon quodammodo sit) corpus humanum vivum occupare, & ad tempus actuare possit.*

Sect. 13. Equidem fateor me tam tardo esse ingenio ut comminisci planè nequeam, quid hîc Atheus excogitaturus sit, &c. *Est verò scriptor quidam novus qui ex* Veneficarum *suscepto* Patrocinio *famam sibi aucupari velle videtur non Atheus existimari, qui cùm nodum hunc solvere nequeat gladio suo plumbeo, per vim quasi conatur dissecare, negando scilicet hasce historias de Sutore* Vratislaviensi *&* Johanne Cuntio *esse* possibiles: *credo eo nomine præcipuè quòd & Sutor &* Cuntius *supponantur pactum fecisse cum Diabolo, cùm novus hic noster scriptor & juratus* Veneficarum Patronus *Magis & Veneficis, nihilo plus negotii esse cum Diabolo, quàm aliis hominibus peccatoribus contendit, sed quicquid rerum mirandarum ab iis fit, per causas naturales effici. Quo consilio sic philosophetur, ipse viderit; an ad movendum populo suspicionem se* Magum *quidem esse sed non* Cacomagum, *& nihil rei habere cum Diabolo cùm nè ipsæ* Veneficæ *habeant; an verò quòd apud suos Boreales* magna illa Naturæ virtus *existimari velit, ut* Simon Magus *olim apud* Samaritanos magna illa Dei virtus *habebatur; an denique quemadmodum* Montanus *impiè, verus* Paracletus *existimari voluit, ità hic titulum affectet* Sagarum Lamiarúmve Paracleti: *quodnam ex istis in causa sit, ego quidem nescio; aut quem in finem, in me meáque tam cæco stolidóque impetu irruat, nusquam quod sciam à me lacessitus nisi fortè hinc fiat, quòd sordidus sit (ut Lamiarum Spiritus Familiares) alienæ Invidiæ minister.*

Quòd autem demirari *se ait quòd ego* homo grandævus, qui tot annos in Academia florentissima transegerim, historiis hisce de Sutore & *Cuntio* fidem haberem, *sciat hic sciolus me non frustrà in tam florenti Academia ætatem contrivisse, sed otium hoc quod per Divinam Providentiam nactus sum, rationi excolendæ firmissimisque argumentis earum veritatum, quas nostrâ maximi interest cognoscere, indagandis operam fideliter impendisse; & post liberam pariter atque anxiam rerum examinationem talia principia támque certò explorata & digitis quasi, non corporis quidem aut imaginationis, sed mentis sive intellectûs contrectata, Deo cœptis aspirante, invenisse, ut nullus Philosophus quantumvis exercitatus, nedum petulans quisquam & audaculus* Theologo-medicaster *unquam sit labefactaturus. Certóque novi ex istis principiis nihil in illis duabus Narrationibus sanæ rationi veræque Philosophiæ repugnare, si rectè singula accipiantur. Neque enim existimandum est corpus* Cuntii *majoris ponderis fuisse quàm quod strenuus ille* Cuntii *equus trahere potuerit, Sect.* 11. *Nec Lac conversum fuisse in verum sanguinem, Sect.* 8. *aut* Cuntium *se vertisse in longum baculum, & siqua sunt id genus alia; sed Dæmonum fuisse sive Lemurum*

rum ludibria ac præstigias. Qui dum currum in quo corpus Cuntii erat vi tantâ detinebant, ut vires equi superaret, ponderi id imputabatur corporis Cuntii. Et similiter aut Lactis loco sanguis substituebatur, aut tingebatur fortè colore rubro aliquâ arte Lac, atque ideo ob colorem sanguis vocabatur. Et cùm Cuntii loco, baculi species exhiberetur, hinc dixerunt Cuntium in baculum se vertisse. Si hæc cautio adhibeatur in interpretandis hisce historiis, certo certius est, nihil illîc occurrere quod sanæ Philosophiæ repugnat. Ipseque, ut ingenuè fatear quod res est, non tam demiror quàm derideo superciliosam hujus Theologo-medicastri ignorantiam ac stupiditatem quòd historias hasce putat impossibiles.

Et ni per totum librum, dum evolvebam, nullâ eum observaverim pollere ratione aut judicio, non demirarer solùm sed stuperem cùm aliorum credulitati adeò insultat, quòd opiniones tam incredibiles, imò planè impossibiles aliquando, amplectatur. Cujusmodi est absurdissimum illud figmentum de Spiritu Astrali corporeo mortali sensu & memoriâ prædito, (de quo alibi.) Et ridiculæ istæ Fabulæ de Spectris simulachrisque humanis ex humano sanguine distillato apparentibus & nonnunquam vociferantibus. Opinio de Diabolo, quasi nihil agere possit vi propriâ suâ personali in ullam materiam, nisi per materiam aliunde ascitam. Et quòd anima humana longè latèque extra suum corpus extenditur. Quibus adde Dæmonas, etsi Gaderenorum porcos in Mare præcipites egerunt, Serpentes tamen in unum cogere non posse. Carmina quæ vocantur Magica suâ vi naturali operari, præsertim si sub idoneis Stellarum configurationibus, verborum fiat compositio. Idem de Imaginibus & Characteribus statuit. Tandémque eò vesaniæ prorumpit ut cum Paracelso ejusdémque verbis concludat, Syderibus nota esse omnia quæ in Natura existunt, unde sapientem dominaturum esse Astris, eum scilicet sapientem qui virtutes illas ad sui obedientiam cogere potest. Cujusmodi affirmat sapientes fuisse Magos Ægyptios qui Mosi restiterunt, & nullâ Arte diabolicâ sed Magiâ naturali, Laminis scilicet splendidis, sic enim exponit בלהטיהם sub certis quibusdam Constellationibus factis, certísque figuris insculptis, mirabilia patrâsse, fecisséque ut Formæ sive simulachra rerum ante oculos apparerent. Postremò, infinitum enim esset omnia corradere, hisce addas, Nolam sive campanulam ex Electro Paracelsi ritè confectam, quæ inscriptis internæ superficiei quibusdam verbis & characteribus postea pulsata varias Spirituum Visiones sive Apparitiones naturaliter exhiberet, vel prout voluerit Magus, Spectra & Spiritus, quinimo Homines & Bestias suo pulsatu procul abigeret. Atque hæc omnia naturali tantùm Magiâ, nullâ Dæmonum ope. Quid hisce, obsecro, apud homines prudentes rerúmque gnaros incredibilius existimari potest? Sed qui vera, solida ac utilia repudiant, justissimâ Nemesi occæcantur quò fabulis plusquam Anilibus Figmentísque omnium absurdissimis adjungant fidem. Res gestæ & à totis oppidis perceptæ & à viro gravi eòque Medico naturæ satis consulto literis mandatæ, ut impossibiles rejiciuntur, dum ineptissima interim hæc commenta & ab omni ratione alienissima tanquam oracula admittuntur.

Nihil autem ullius momenti contra hasce historias profert, præterquam quòd Martini Weinrichii vita non scripta sit à Melchiore Adamo, qui Germanorum Medicorum qui à seculo superiori & quod excurrit claruerunt, Vitas scripsit ad annum usque 1620. deductas. Quasi verò nemini Medico nisi qui libris scriptis aut munere Professoris publico inclaruerit, etiam eis in rebus quas pro compertissimis asseveraverit, adhibenda sit fides. Et præterea (quod planè ostendit quàm supino ac omisso animo scriptor sit hic Sagarum Patronus) cùm vitæ Medicorum Germanorum ad annum tantum 1620. deductæ sint, nec cujusquam vita ante suam mortem ab Adamo scripta, verisimillimum est Weinrichii vitam omissam fuisse, quòd tunc adhuc esset in vivis. Sutoris enim Vratislaviensis Tragædia acta non erat ante Annum 1591. inter quem annum & annum 1620. vix triginta anni intercedunt. Et juvenis esse potuit Weinrichius quando turbæ illæ Dæmoniacæ fiebant Vratislaviæ, vitámque ab eo tempore ad quadraginta annos & ultra producere. Adeò ut argumentum à Lamiarum Paracleto hinc deductum, nullum omninò sit. Ut sunt certè ubique in hac causa argumenta illius omnia admodum delumbia atque frivola, omniqueomninò robore & aculeo (nisi malevolentiâ) destituta. Quicquid autem iste de Martino Weinrichio sentiat, equidem eum credo non solùm Medicinæ sed Philosophiæ naturalis fuisse peritissimum, ex illiúsque consilio factum esse quòd Sutoris Vratislaviensis corpus crematum esset, quippe qui illius oppidi Medicus erat & incola. Quod exemplum Pentschienses postea secuti sunt in cremando corpore Cuntii.

Cæterùm cùm ad Melchioris Adami Tribunal de Medicorum præcellentia provocat importunus hic Lamiarum Paracletus, cúmque superstitiones Magicas, ut Laminas sub certis cœli configurationibus factas & characteribus insculptas aliásque id genus Magorum quisquilias authoritate potissimùm Paracelsi tanquam vi naturali agentes commendatas tam avidè amplectitur, vitam Paracelsi à Melchiore Adamo scriptam eum perlegere volo, dicátque mihi quid sibi velit ista quæ tam crebrò apud Paracelsum occurrit sententia; Christiano

homini *scilicet* citra pietatis injuriam Dæmonis tanquam latronis (*id est Lateronis sive* δαίμον☉. παρέδρυ) ope, operâ, consilio uti divinitus permissum esse. *Hoc eum in scriptis suis passim asserere affirmat* Melchior Adamus. *Quemadmodum & cùm* Basileæ *doceret, de Incantationibus quoque & Exorcismis morborum Magicis egisse, eámque rem ægrè ferentibus viris doctis atque piis, hæc in verba prorupisse:* Si Deus opitulari nolit, opituletur Diabolus. *Atque huic consentanea sunt quæ* Oporinus *ejus Amanuensis ibidem narrat, sæpe scilicet* eum vino madidum noctu stricto gladio per dimidium horæ ferè cum larvis depugnare, non absque metu & periculo ipsius qui accubabat Amanuensis, solitum; inde hunc ad dictata accipienda excitâsse, quæ tam expeditè recitaret, ut Dæmonum instinctu ea suggeri dubium non fuerit. *Hæc* Oporinus. *Et certè mihi semper visus est* Paracelsus *sic Philosopari acsi aut* Dæmoniacus *esset aut* Maniacus. *Quod ad medicinas verò attinet, agnosco, &* Vetulas, *&* Dæmonas *posse habere bonas. Quid autem hoc ad Philosophiam? Quæ quàm delira esse possit apud eos qui bonorum tamen medicamentorum sint Domini, ex unius* Paracelsi *exemplo copiosè demonstro in* Enthusiasmo Triumphato, *Sect.* 45. *Intereà loci manifestum est* Paracelsum *ab impurorum Dæmonum commercio non abhorruisse; ac proinde siquid se per* Laminas *suas* Magicas *profiteatur revera effecisse, quis nisi mente captus Astrorum virtutibus imputet, & non ministerio potiùs Dæmoniorum quorum laqueis fuisset implicatus? Quàm autem iniquè à* Lamiarum Paracleto *factum sit, ut viro gravi ac sobrio, qualem verisimillimum est fuisse hunc* Martinum Weinrichium, *ac Medicinæ veræque Philosophiæ perito, de rebus certis ac perceptis & apud omnes gentes ac per omnia sæcula repertis fidem deroget, & homini interim ebrioso, Maniaco, aut Dæmoniaco de rebus phantasticis & commentitiis, nullâque certâ experientiâ compertis, nè dicam impiis insuper & religioni noxiis, supinâ quadam aut superstitiosâ oscitantiâ tam plenam fidem adhibeat, cuilibet æstimandum relinquo. Sed quod suprà dixi, Qui rebus utilibus, solidis ac compertis non credunt, digni sunt qui credant maximè ridiculis figmentis ac mendaciis.*

Cæterùm non Weinrichium *solum, quòd nihil ab ipso præter duas istas narrationes de Sutore &* Guntio *scriptum sit, vilipendit, sed & duos eruditissimos viros scriptísque omni literarum genere refertis celebres,* Johannem Bodinum *&* Nicolaum Remigium *pari petulantiâ ac impudentiâ proculcat, longéque infrà alios qui de ejusmodi rebus scripserint, detrudit. Quod ex crassissima ignorantia factum oportet, aut ex odio aliquo concepto: Adversùs* Bodinum *fortassis quòd in Præfatione ad* Dæmonomaniam *narret* Petrum de Apono *Medicum persuadere solitum esse, nullos esse Spiritus, cùm tamen postea comprobatum fuerit, eum fuisse Magorum omnium quos habebat* Italia *facilè principem. Et Theologum quendam* Guilielmum *Linensem Magum, ex pacto suo cum Diabolo obligatum fuisse, ut ipse fassus est, publicè concionari (quod hic nostras Theologo-medicaster scripto publico fecit)* quicquid de Magis Sagísve prædicetur, fabulam esse, non posse fieri, &c. *Cùm certè non sit cur hic noster tam inclementer hæc ferat, quandoquidem nemo, quòd sciam, pro* Conjuratore, *ut verbum habet* Anglicanum, *eum unquam hactenus habuerit; quanquam Magi* Paracelsiani *nomen ex hoc ipso scripto, licèt perquam ridiculis rationibus affectare posse, quemadmodum suprà innui, videatur, ut labescentem suam existimationem hisce phantasticis machinis aliquatenus suffulciat aut attollat. Adversùs* Remigium *verò, quòd adamatarum suarum Vetularum Veneficii accusatarum per integrum quindecennium in* Lotharingia *causarum Cognitor sederit aut Judex. Demiror equidem quempiam nisi admodum perfrictæ frontis hosce duos viros tum eruditione tum experientiâ rerum instructissimos, tanquam non idoneos hac in causa Authores, posse repudiare.*

Quantùm enim ad Bodinum, *ut ipsum librum omittam, Præfatio sola &* Wieri *Confutatio eum demonstrant, ut eruditionem taceam, fuisse, quemadmodum lepido ac liberali ingenio, ità & singulari acumine & acerrimo judicio virum, nec temerè & ex auditione tantùm sed ex rebus compertis ac confessis, uti constat ex judicio contra* Johannam Havilleriam, *Magam, ad quod se vocatum fuisse ait pridie Calendas Maias,* 1578. *suas de rebus opiniones concepisse. Et certè si hic* Lamiarum Paracletus *legisset* Wieri *Confutationem* Bodini Dæmonomaniæ *annexam, puduisset profectò suscepti Sagarum Patrocinii, cùm nullas argutias in earum gratiam attulerit, quas non priùs adhibuerit* Wierus, *quásque eâ Confutatione* Bodinus *non penitus profligaverit ac difflaverit; ità ut homo mihi videatur hic* Lamiarum Paracletus, *aut nullo omnino judicio, aut nullâ conscientiâ præditus, & cæcâ quâdam ac temerariâ levitate, de eis rebus & personis quas planè ignoraverit, impudenti ore pronunciare. Circa nullam rem credulitatis crimen* Bodino *jure impingi posse videtur, nisi circa Transformationem hominum in lupos aliáque animalia. Sed enim non ignaviter nec imperitè etiam hac in causa se defendit. Quid autem ego hac de re existimem, in Scholiis Cap.* 11. *Lib.* 3. *ante editum* Lamiarum Paracleti *librum, declaraveram.*

At

At verò Remigius *judicio ità prænimis cauto & suppresso est, ut non solùm hominum* Transformationi, *sed & Animarum humanarum è corporibus per ecstasin* Emigrationi, *omnem deroget fidem. Et tamen homo tam cautus consideratúsque ab inurbano hoc agrestíque vetularum Veneficarum patrono omninò vili penditur, nihilóque plus negotii cum Diabolo Sagis esse quàm aliis peccatoribus ac peccatricibus obfirmato animo contendit. Cùm tamen* Remigius *per quindecim annorum spatium hisce in rebus versatus non dubitet in sua Præfatione palàm sic profiteri: παραδοξολόγον, inquit, & ματαιολόγον* dicent me nonnulli, qui Sagas loquor Nimbos molientes, Aëra perrumpentes, angustos aditus permeantes, cum Dæmonibus comessantes, saltantes, concumbentes, ac prodigiosa portentosáque id genus pleraque edentes: *Sed* sciant velim, me primum hîc non rumore dispersa sed multorum separatis consentientibúsque testimoniis comperta narrare. *Et in calce Præfationis,* Mihi bene conscius sum, *inquit,* nihil certandi scripsisse studio, nihil quo ex argumenti novitate admirationem moverem, gratiam captarem, sed tantùm in eum veritatis scopum, quò multi alii, quorum tamen minùs instructa esset jaculis pharetra quàm nostra nunc est, collimâsse atque oculorum aciem direxisse. *Addam etiam quod occurrit Libr.* 1. *Cap.* 14. *de historia quam ipse per compendium transcripsi, de* Nicolea Langbernhard: Ecce rem gestam, *inquit,* non somnio visam, oculis ipsis perceptam non auditu intellectam, diversorum consentientibus verbis affirmatam, non unius excogitatâ fictâque oratione evulgatam. Cui siquis parvam fidem habeat, nihil equidem moror, quò minùs in contraria opinione hæreat, modò sciat me nihil hîc fingere ac comminisci, sed potiùs hujus argumenti exempla plurima omittere quæ neglecta cùm à me legerentur in Veneficorum quæstionibus capitalibus, intercepit oblivio.

Quis igitur, obsecro, potest hisce in rebus magìs idoneus esse Author ad quem provocemus quàm hic Remigius, *homo vegeto arrectóque animo, summâque fide ac integritate, & ejusmodi causarum innumerarum per integrum quindecennium in* Lotharingia *Cognitor publicus? Cui experientiarum toties repetita certitudo ità de veritate harum rerum judicium confirmavit, ut tametsi aversissimus esset ab opinione* Transformationis *hominum in lupos aliásque bestias, apertè tamen affirmat Lib.* 2. *Cap.* 4. *Catharinam Metensem, Hennezelium* adolescentem, *Jacobum Weber, Gaspar Haffner, Margaretam Jeninam, Margaretam Luodman, Sennel Armentariam,* ac ferè omnes ejus criminis reos in *Germania* quæ est ditionis *Lotharingicæ,* deprehensos concorditer asseverare eam sibi à Dæmonibus (modò iis per aliquot annos fuerint operati) penetrandarum ædium facultatem esse tributam, ut scilicet per quasvis angustias nullo negotio viam sibi faciant, in mures, feles, locustas & alia hujusmodi pusilla animantia, prout usus postulat, contracti, intromissósque, denuò priori formæ, si velint, restitui, &c. *Et quanquam contendit nullam* realem *fieri posse (in capite nempe proximo) hominis in bestias* Transmutationem, *solido tamen cum judicio affirmat,* reale *hic adesse præstigiosorum Dæmonum* ministerium; *quandoquidem qui sic transmutari videntur (de Lupis & Felibus loquitur)* illa in currendo velocitas, in superando robur ac firmitas, in dilaniando feritas, in vorando aviditas, in penetrando facilitas, & id genus alia, quæ vulgò præter hominum consuetas *vires sint, eis insunt.* Quæ, non est, *inquit,* quòd quis meras putet captiones esse ac præstigias, cùm eorum omnium post ipsam actionem restent vestigia, atque documenta, videlicet ipsa grassantium in facto deprehensio, fuga, assecutio, vulneratio, damnorúmque quæ dederunt manifesta injuria, iisque omnibus consentanea ac sæpe voluntaria Facti confessio, ut verius sit dicere hæc quidem ità utì apparent reipsa evenisse, sed administro Dæmone, &c. *Vide quò certitudo rerum compertarum eum vel invitum & ferè contra suam opinionem tandem propulerit!*

Quod quidem evidentiam repetitæ experientiæ magnopere confirmat, planéque evincit, & apparere istiusmodi transformationes, & Dæmonem illic cum Saga Magóve reverà adesse. Fierique id posse in Terrestri eorum corpore in campis locísque apertis, Dæmone & corpus reverà actuante & præstigiosam speciem ipsi circumfundente aut aliquo modo adnectente, quâ spectatorum oculi, acsi lupus esset aut felis, illuderentur. In Vehiculis verò animarum Sagæ Magive è corporibus terrestribus egressarum, vera potest corporis aërii (ut in ipsorum Dæmonum vehiculis) momentanea fieri transfiguratio, vi Dæmonis ipsum actuantis, & conspirante interim voluntate & imaginatione egressæ animæ Sagæ Magive; alioquin enim dimensionum penetratio fieret, nisi per angusta ædium foramina sagarum animæ vehiculis aereis non terrenis corporibus, penetrarent. Quam animæ emigrationem temporaneam, cùm ipse Remigius *neget, nihil nisi evidentia testimoniorum rerúmque compertarum eum cogere potuit ut hujusmodi factis adhiberet fidem. Unde omni ex parte videmus, ut supra omnes, quos sciam, idoneus Author sit hic* Remigius *in eis rebus, quæ ad Sagarum facinora pertinent, Lamiarúmque Paracletum adversùs personam illius eo tantùm nomine*

nomine cavillari, quòd res quas ille compertissimas habet ipsius non arrident palato, sive id fiat ingenii illius stupiditate, sive ex eo quòd gratiam inire studet apud robusta *præsentis ætatis, quæ vocantur,* Ingenia, *& si lubet per me licet, chalybea, quæ vix Deum esse credunt, nedum Angelos Spiritúsve aut Sagas, quorum exempla imitando in postrema hac parte, sperare forsan potest* Lamiarum Paracletus, *se, si non* chalybeum *quidem,* firmum *saltem habitum iri* Ingenium, *&, ex querno quasi stipite, ligneum. Quem honorem ei minimè invideo, quippe tam sordido hujus seculi Somatistici Parasito.*

Postremò, & quod in hujus Remigii *gratiam notabo; Ex hisce quæ dicta sunt observare poterit Lector, quàm multis splendidisque* Mendaciis *aut* Æquivocationibus *exornatum sit Libri hujus Sagarum Patroni* Frontispicium, *dum in ipso Titulo profitetur,* 1. *Præter* Melancholiam *&* Imaginationem *& astutas quasdam Nebulonum* Collusiones, *in tota re Sagarum Magorúmque nihil prorsus reperiri.* 2. *Nullum* Pactum *iniri inter Diabolum atque Sagam.* 3. *Nullos fieri* Concubitus. 4. *Nullas in Sagarum corporibus* Suctiones. 5. *Nullam in Feles Canésve* Transformationem. 6. *Nullam excitationem* Tempestatum. 7. *Inesse verò* magicis Carminibus *vim naturalem, daríque* Spiritus Astrales.

Primum autem ab omni ratione & experientia adeò alienum est, ut illius Lamiarum Compatronum Wierum *omninò puderet id asserere, imò expressè passim affirmat, Dæmonem speciali modo Sagarum rebus se immiscere.* 2. *Præter innumera exempla quæ* Remigius *noverit* contractuum, *idem ille Lamiarum Patronus* Wierus *contractum agnoscit* Magdalenam Cruciam *inter atque Dæmonem* Æthiopem, *Historiámque illam* memorabilem *quam vocat, ab* Hispanis *non malæ fidei & insigniter doctis porrò sibi confirmatam, nulla omninò ex parte vellicat aut in dubium vocat.* 3. Concubitus *etiam, quò* Remigii *authoritas hac in re confirmetur, res adeò nota est, ut* Wierus *eundem* voluptuaria ludibria *modestè vocans, in* Magdalena Crucia *cum suo* Æthiope *agnoscat. Multáque alia horum obscœnorum ludibriorum Dæmonum cum mulieribus apud istum Authorem occurrunt exempla: nempe sic se gerere Dæmonem admotu sui corporis sive vehiculi, quod vi suâ* Systalticâ *tangibile & palpabile efficere potest, ut obscœnam mulierculis voluptatem irritare valeat, & aliquando fortean dolorem. Quòd autem hic concubitus dici non possit, quia nec carnem habet Dæmon nec semen, misera est æquivocatio & tergiversatio.* 4. *Nullásque* suctiones *esse quia labia carnea non habent Dæmones, æquivocatio potest esse altera. At verò cùm se in Formas Animales vertere possint vehiculúmque efficere vi suâ* Staticâ *sive* Systalticâ *palpabile & prensativum, ore illo temporaneo cuti vetulæ admoto, haurire suctu aut infundere, quod ipsis visum sit, queunt: ipséque harum rerum ante multos annos haud incuriosus, firmiter memini me audivisse ab ancilla Sagæ* Cantabrigiensis, *quæ hic summo supplicio affecta est, se nempe vidisse Spiritum Familiarem, heræ suæ nudum sugentem crus; crebróque sic fieri veneficas ipsas fateri, ipse non ausus est negare* Lamiarum Paracletus. *Ut omittam omnes Spiritus non solùm* Plasticam *habere, sed* Plasticam *illam, figuram etiam in Spiritibus Rationalibus naturaliter habere* humanam, *opinionem esse admodum probabilem, & in minorem molem ac minorem contrahi posse, & in quamlibet ferè figuram animalem pro libitu Spiritûs ad tempus transformari. In nulla verò deerit os quo fiat suctio in corporibus Sagarum.* 5. *Quantùm ad* Transformationem *in Feles, Canes & Lupos, hac quidem in re* Remigius *cum* Lamiarum Paracleto *consentit, quòd transformatio scilicet non sit realis; sed à Dæmone interim cum Saga Magóve tunc præsente, speciem exhiberi præstigiosam oculis spectantium, constantissimè affirmat; quod* Lamiarum Paracletus *tamen negat, quippe qui sanctis suis Vetulis nihil peculiaris omninò commercii esse cum Diabolo, aut inscienter aut impudenter contendit. Addam verò ego ex rebus compertissimis apud* Remigium, *Transformationem aliquando* realem *fieri posse (imò agnosci debere) temporaneam, in Animarum Magorum Sagarúmque è terrenis corporibus egressarum, vehiculis aereis.* 6. *Et* Tempestates *à Sagis non cieri, etiam hic æquivocatio latere potest, nempe, ceremoniarum suarum vi non fieri, quod verissimum est, ad ceremonias autem fieri aut præcognitione aut operatione Diaboli nè ipse quidem* Wierus *suus Lamiarum fidelissimus Compatronus negat, quemadmodum & Sagas in aerem corporaliter à Dæmone posse exportari. Hic verò Sagarum Patronus est omnium in quos unquam incidi importunissimus & impudentissimus.* 7. *Et denique quanquam hic* Carminibus Magicis *naturalem vim inesse contendit, nè sanctissimarum suarum vetularum rebus Diabolus putetur se unquam ingerere,* Wierus *tamen harum, siquis alius, rerum peritissimus nihil suâ vi efficere posse apertè profitetur. In commento illo de* Spiritu Astrali, *quantus sit error & inscitia, alibi moneo. Breviter tantùm ac summatim concludam, In omnibus istis Titulis quibus libri sui* Frontispicium *miniatum quasi ac exornatum voluit, in eis, inquam, defendendis aut probandis, expertus loquor, meras omninò argutias adhibuit* Johannes Websterus *ac puerilia planè sophismata, ita ut professione licèt* Medico-theologus, *reverà nullum alium se præstiterit*

terit in hoc suo Sagarum Patrocinio quàm perpetuum Telarum aranearum, *ex nominis auspicio,* Textorem.

Quantùm ad me, ut in aliis rebus omnibus, ità in hac, summam profectò adhibui diligentiam, ut nihil nisi quod certum sit & exploratum scriberem, nec nisi post diligentem multarum Sagarum examinationem scripsi, quæ ultrò fassæ sunt non solùm se Spiritus *habere* Familiares, *sed occasionem asciscendi, formas porrò eorum ac nomina, intervalláque quibus se invisebant, aliásque circumstantias tam firmiter distinctéque mihi narrabant, idque sine vel minima umbra speciève delirii, juvenculæ pariter atque vetulæ, ut certè nequeam quin eos omnes qui nihil præter* Melancholicam Imaginationem, *nebulonúmve* Collusiones *in rebus Sagarum esse contendunt, homines aut crasso pinguique ingenio, aut judicio superficiario ac leviculo, aut* Petros *denique* De Apono, Guilielmósque Linenses *existimem.* Websterúmque *hunc amicè moneo, qui vetularum suarum halitu quasi ceritus in viros pietate pariter ac eruditione celebratissimos inurbanas suas contumelias tam rabido ore expumavit, ut honestioribus rationibus existimationem suam resarcire studeat, animúmque ad Christianam humilitatem componat, nè in laqueos incidat Diaboli, & in eandem execrabilem quam verè doctéque* Bodinus *ac* Remigius *descripserunt, cum suis vetulis abripiatur* Δαιμονομανίαν.

CAP. X.

1. *Nocturna* Sagarum Conventicula: *Duo hujus rei exempla apud* Paulum Grillandum. 2. *De Saga* Lochiensi, *cum nota de vi irrefragabili istiusmodi Instantiarum ad probandam* Spirituum *existentiam.* 3. *Fistulatio* Johannis *ab* Hembach *in Conventiculo* Sagarum. 4. *Saltatio virorum, fœminarum & bisulcorum* Satyrorum *sub Meridiem.* 5. Johannis Michaelis *Musica muta super pedum suum à ramo quercûs in Saltatione illa Mimica sive gesticulatoria.* 6. *Impressura* Circuli *cum* Ungulis bifidis *in terra ubi saltârunt.*

1. PAulus Grillandus quendam narrat, qui non procul à *Roma* habitabat, uxoris suasu postquam se unxisset, quemadmodum ipsa ante eum fecerat, exportatum fuisse in Aëre ad ingentem Cœtum *Magorum* atque *Sagarum,* ubi sub Nuce epulabantur. Verùm hospes hic cùm cibum sine sale non satìs saperet, sale tandem allato, eóque illa de re *gratias agente Deo,* ad *nomen illud* totus cœtus subitò disparuit, atque is, misellus homo, solus relictus est in loco centum milliaria dissito à propria domo. Ad quam cùm rediisset, uxorem accusavit; ipsa factum confessa est, socias etiam suas indicans, quæ simul cum ea adjudicatæ sunt vivicomburio.

Idem Author etiam consimile quid de puella scribit annos tredecim nata, in *Ducatu Spalatensi,* quæ in istiusmodi Conventum introducta, reíque novitatem demirans, exclamánsque *Deus bone,* quid rerum hîc agitur! effecit, ut totus Cœtus dispareret, ipsáque in agro sola relicta, ut ultrò citróque deerrans à Rustico quodam inventa est, cui rem totam narravit.

2. Ità Maritus Sagæ *Lochiensis,* quem illa in talem Cœtum introduxerat, dicendo, *Deus mi ubi jam sumus,* fecit ut omnes disparerent, & seipsum solum reperit nudúmque in agro qui quindecim dierum itineris spatio à domo sua distabat. *Bodin. Mag. Dæmonoman. lib. 2. cap. 4.*

Multæ aliæ Narrationes, quæ huc spectant, apud *Bodinum* memorantur, quas sensibilia hæc effecta, ubi quis se tam procul à domo sua reperit, nudúmque in agris, planè ostendunt nullos esse Melancholiæ ludos sed certam veritatem. Diabolum verò in hisce epulis apparere suis hospitibus in forma *Satyri, Hirci nigri,* vel aliquando sub specie *viri alicujus atri* ac *deformis,* communis est *Sagarum* confessio, hisce de rebus indicatarum & convictarum.

3. Addam tantummodo unam & alteram Historiam ex *Remigio* de hoc genere *Conventiculorum,* & tunc ad alia argumenta progrediar.

Johannes ab *Hembach* à Matre sua, quippe quæ Saga erat, ad hujusmodi deductus est *Conventiculum,* cúmque tibiis sciret, ab ea jussus est artem suam exercere, & in arborem ascendere, quò commodiùs eum Tibiâ canentem audirent. Quod cùm fecisset, & saltantium choreas interim adspectaret, quàm monstrosi & ridiculi motus eorum essent atque gestus, admiratione ad rei novitatem perculsus, in has voces subitò prorupit, *Deus bone, quàm dementem hîc habemus turbam!* Vixque hæc dixerat *Johannes,* cùm in terram prolapsus cum tibia, opémque adstantium inclamans, ob *Vide Remig. Dæmonolatr. lib. 1. cap. 14.*

læsum

læsum ex casu humerum, solum se invenit, reliquósque omnes disparuisse. *Johannes* ab *Hembach* divulgavit quod contigerat; Populus verò quid ea de re sentirent nesciverunt, donec quædam ex amenti ista turba quæ ad illius Tibiam saltârant, ob alias sortilegii suspiciones comprehensæ essent, ut *Catharina Prævotia*, *Kelvers Otilla*, aliæque, quæ quicquid *Johannes* narraverat, ad amussim confirmaverunt, (quamvìs ipsæ nihil eorum ab eo narratorum rescivissent) addentes etiam magìs particulatim, loco, ubi tibiâ ipsis canebat, nomen fuisse *Maybuch*.

Dæmonolatr. lib. 1. *cap.* 14.

4. Altera Historia memorabilis quam ex *Remigio* recitaturus sum, hæc est, *Nicolæa* quædam *Langbernharda*, dum *Assenuncuriam* versùs secundùm sepem sylvestrem proficiscebatur, advertit, ídque sub meridiem, in proximo arvo chorum virorum ac fœminarum in orbem saltantium; cúmque corporum gestus admodum præposteri essent & insoliti, effecit ut attentiùs oculos suos in eos defigeret, quo deprehendit aliquos ex ipsis ungulas habere bifidas boum instar & caprarum, (lascivorum Satyrorum formâ Dæmonas fuisse credibile est.) Attonita igitur & præ metu penè emortua, exclamavit statim, *Bone Jesu, fer opem, & fac ut domum redeam salva & incolumis.* Quod vix dixerat, quum omnes præter unum *Petrum Grosspetter*, disparuerunt, quem paulò pòst in aërem raptum vidit, & penicillum (lignum scilicet, quo furni area antequam panes in eum condantur, extergi solet) sublati manibus excidere; ipsa etiam eodem vento tam violentè correpta fuit, ut anhelitum ducere vix posset. Domum reversa triduum integrum decubuit.

Hoc *Petrus*, (quanquam primùm, litem *Nicolææ* intendere voluit ob calumniationem, tamen) postea sponte confessus est, aliósque facti socios indicavit, ut *Barbeliam Johannis Latomi* uxorem, & *Mayettam* uxorem *Laurentii Supermajoris*, quæ fassa est se cum bisulcis istis Animantibus, quo tempore *Petrus* etiam interfuit, saltâsse. Et ad majorem rei fidem faciendam, *Johannes Michael* Armentarius confessus est, se, dum isti saltabant, pedum ori admotum numerosis alternatorum digitorum motibus pulsâsse, (ac si Tibicinis officio fungeretur) sedentem in alto quercûs ramo, & simul atque *Nicolæa* nomen *Jesu* invocâsset, præcipitem in terram esse prolapsum, sed statim turbine in aërem sublatum, in pratum nomine *Weiler* deportatum fuisse, ubi paulò antè armenta reliquerat.

6. Hisce omnibus adde, repertum fuisse in loco, ubi saltaverant, *Circum* impressum, (qualem habent Hippodromi, ubi in gyrum aguntur equi) postridie quàm *Nicolæa* rem narraverat; qui interstinctus ungularum caprinarum bubularúmque recentibus vestigiis fuit. Quæ conspicienda manserunt, donec sequente brumâ aratrum ea delevisset exscidisset ve. Hæc contigerunt A. D. 1590.

CAP. XI.

1. *De* Fairiorum Elvarúmve Circulis. 2. *Quæstiones propositæ de* Sagis *an* corpora *sua* relinquant, *& in* Bestiarum formas *aliquando transformentur.* 3. *Argumenta* Wieri *&* Remigii *contra realem Transformationem, omnino esse invalida.* 4. *Argumenta probabilia pro reali Transformatione.* 5. *Argumentatio, cur censeri possint corpora relinquere in suis Ecstasibus.* 6. *Quando Anima sic relinquit corpus, non esse mortem, nec ejus ad corpus reditum, propriè dictum miraculum.* 7. *In aliquibus casibus maximè proclive esse ac naturale eas agnoscere corpora sua relinquere; cum exemplo apud* Wierum, *quod huc facit.* 8. *Authoris Scepticismus hac in re, cum candida interpretatione exorbitantiarum temperamentis propriarum* Bodini *&* Cartesii.

1. ADmodum hîc opportunum foret ex antecedente Historia in naturam inquirere amplorum istorum *Annulorum* subnigrorum in gramine quos *Fairio-Circulos* vulgò appellitant, an *Sagarum* sint *Diribitoria*, an verò *Saltatoria* pusillorum istorum *Dæmunculorum* quos *Fairios Elvásque* vocitant. Verùm hasce curiositates argutioribus ingeniis lubens relinquo, quippe nunc instituto soli intentus probandi *Spirituum existentiam.* Qua in re haud mediocres profectus me jam fecisse autumo, taléque Narrationes in medium protulisse, quæ non possint quin fidem obtineant apud eos, qui perversâ obfirmatâque incredulitate non laborent.

2. Solet certè alia magìs utilis quæstio hîc moveri, si rectè decidi posset, de nocturnis Sagarum choreis, annon aliquando illîc sint corporibus domi relictis. Ut sunt

ſunt ſanè multæ Narrationes quæ iſti opinioni favere videntur. ‖ *Bodinus* rem affirmat, è contrà verò negat * *Remigius*.

Eadémque ferè quæſtio eſt, Quando Sagæ Magíve ſe profitentur narraturos quid agatur intra tot milliarium ambitum, & poſtmodum ut artis ſpecimen edant, corpora ſua primùm ungunt, & mox tanquam mortui in terram lapſi, ad aliquod tempus ſine ſenſu proſtrati jacent, an Animæ, inquam, è corporibus egrediantur, an verò ſoli imaginationi ipſorum repræſententur omnia.

‖ *Bodin. Dæmonom. lib. 2. cap. 5.*
* *Remig. Dæmonolatr. lib. 1. cap. 14.*

Etiam tertiam addere poſſumus, quæ reliquis duabus decidendis aliquid fortean conferre poteſt. Atque hæc quidem eſt circa Λυκανθρώπους (quos *Germani Were-wolff, Galli Loups garous* appellant) *Homines in Lupos converſos*: Eſtque par ferè ratio in aliis Transformationibus. * Nullum lectori creabo faſtidium Hiſtorias recitando, quamvìs multas quidem proferre poſſem. Sed enim illi perinde qui deluſionem putant diaboli, meráſque in ſomno Tragœdias, atque hi qui reales tranſactiones eſſe aſſerunt, agnoſcunt utrique, eos homines, qui faſſi ſint ſeipſos ſic fuiſſe transformatos, feſſos ſe reperire currendo, pedibúſque & toto ferè corpore contuſos, interdum etiam vulneratos, & ſimilia. *Bodinus* hîc etiam deſeritur à *Remigio*, qui eâdem ſententiâ eſt cum *Wiero* vafro illo blandóque Medico, ac fideli *Sagarum* patrono, qui non dubitabit diabolum onerare quantum poteſt, (quippe cujus humeri valentiores ſunt ad ſuſtinendam ſarcinam) quò veneficas onere levaret.

* *Bodin. Magor. Dæmon. lib. 2. cap. 6.*

3. Quantùm verò ad me, quanquam nolo tantum mihi aſſumere, ut controverſiam decidam, non abs re tamen fore puto declarare, quòd *Bodinus* haud incommodè poſſit, quicquid iſti in contrarium dixerint, cauſam ſuam tueri. Illa enim quæ *Wierus* & *Remigius* tantopere urgere videntur, majorem ſcilicet eſſe facultatem quàm quæ Diabolo, majorémque indignitatem quàm quæ Homini competeret, ut Diabolus eum ſic valeret transformare, ſunt meo quidem judicio, leves tantummodo Rhetoricationes, non ſolida argumenta.

De Præſtig. Dæm. lib. 3. c. 10. l. 1. c. 24. l. 2. c. 8. l. 4 c. 20. Remig. Dæmonolatr. lib. 2. c. 5.

Quid enim eſt externa illa corporis tránsformatio ad internam animæ deformitatem comparata, quam tamen ille inſigniter promovet? Cúmque iſti adeò totos ſe ei dediderint, cur non ſic eos tractare poſſit in hac vita, quos pejùs tractaturus eſt in futura? Et quod ad ſpecies rerum mutandas attinet, ſi iſta facultas major ſit quàm quæ Diabolo concedi debeat, hîc tamen non magìs fit quando *Hominem* in *lupum* transformat, quàm quando *ſeipſum* transformat in *ſpeciem Hominis*. Hic enim *Lupus* adhuc *Homo* eſt, & iſte *Homo* adhuc *Dæmon*. Ità enim res habet, quemadmodum Poeta factum ait in Sociis *Ulyſſis*, quos *Circe* in *Porcos* converterat, caput, vocem, corpus ſetáſque porcorum habuerunt,

——— Αὐτὰρ ὁ νοῦς ἦν ἔμπεδος ὡς τὸ πάρος περ.

Intellectus verò *firmus* manſit & *immutatus*, *mentem* & memoriam habuerunt *Hominis* ut priùs. Quemadmodum *Petrus Bourgotus* profeſſus eſt, poſtquam illius ſocius *Michael Verdung* corpus ei unxiſſet & in lupum transformâſſet, ſe, dum pedes ſuos hirſutos conſpiciebat, à ſeipſo ſibi metuiſſe.

4. Nunc igitur cùm manifeſtum ſit, nihil ullius momenti in contrarium afferri, hominéſque confeſſos eſſe ſe in *lupos* fuiſſe converſos, agnoviſſéque ſævas crudelitates quas in pueros, fœminas ovéſque commiſerant, * repériſſe ſe admodum laſſos & aliquando vulneratos, * equidem eos reverà ſic transformatos fuiſſe magìs proclive eſt concludere magíſque conſentaneum, quàm meram fuiſſe Imaginationis deluſionem.

Diabolum enim in ipſorum corpus ſubingredi, & ſubtili ſuâ ſubſtantiâ, penetrabili magìs atque energeticâ quàm ſit quivis ignis aut putrefaciens liquor, compagem corporis flexibilem * ad talem conſiſtentiam ſolvere ac laxare conjicio, tantámque illius partem, quæ illius ſcopo conveniat, morigerámque reddat ſuæ Imaginationi. Atque tum quidem, ipſi æquè facile eſt eam in quam voluerit, ſpeciem effingere, atque Aërem ipſum, quem communiter in tales formas figuráſque concinnare creditur. * Nec certè illi difficilius opus eſt *emollire* quod *durum* eſt, quàm *indurare* quod tam *molle* eſt & fluidum quàm Aer.

5. Et qui hanc profectò facultatem habet, * illam ei negare non poſſumus quæ multò ſit minor; Edocendi nempe homines, qui poſſint *ad tempus corpora* ſua *relinquere*, & in ea *denuo redire*. Poteſtne enim difficile eſſe illi qui ſic laxare poteſt, minutímque particulas corporis diſſolvere, exercere perinde peritiam ac facultatem laxandi *ſolvendíve Animam à corpore*, quippe ſubſtantiam pariter ab ipſo realiter diſtinctam ac ſeparabilem; quod tandem fit ex facili Naturæ curſu, in finali illa Animæ

corpo-

corporisque dissolutione, quam *mortem* appellamus? Nullus verò Naturæ cursus corpus hominis in Lupi speciem unquam transformat. Adeò ut hoc difficilius sit, & ab ordine Naturæ magìs elongatum quàm alterum.

6. Cæterùm objicies, immensitatem & incredibilitatem miraculi hanc esse, ut sit actualis *separatio Animæ* atque corporis, nec tamen ulla *mors.* Sed enim hoc minimè mirum est, si consideremus, quòd mors propriè sic dicta, sit Animæ corporisque, ex eo quòd corpus ad animam hospitio excipiendam, *diutiùs non sit idoneum,* dissolutio. Quæ quidem corporis ineptitudo aut ex vehementia morborum, aut externa aliqua violentia, aut ex ætatis ingravescentia oriri potest. Et certè si diabolus istiusmodi corpora in vitam restituere posset, reverà miraculum esset. Hoc verò tale miraculum non est, nec est *corpus* propriè *mortuum,* licèt anima ex eo *exiverit.* Vita enim corporis nihil aliud est, quàm aptitudo quò ab anima actuetur. Cujus aptitudinis conservatio promovetur, opinor, per corporis unctionem ante Ecstasin. Quod unguentum poros opplens frigus excludit, calorémque ac spiritus evolaturos coercet, ut tenor temperamentúmque corporis idoneum permaneat ad excipiendam rursus animam in suo reditu. Atque sic vitalibus cadaveris halitibus nondum exhaustis, pristinæ vitæ operationes subitò rursus accenduntur. Quemadmodum candela recèns extincta & adhuc vaporans ignem continuò concipit à flamma alterius, etiam ad distantiam aliquam, luce secundùm fumum celeriter delabente.

7. Quamobrem cùm nihil sit in ipsa rei natura quod nos reddat incredulos, cúmque veneficæ hæ certis temporibus se extra sua corpora fuisse tam confidenter affirment, & vidisse egisséque certas res, alias cum aliis congressas esse, nuncia reportâsse, secreta detexisse & similia; equidem proclive magìs est naturæque consentaneum, concludere eas extra sua corpora quàm intra tunc fuisse. Quod faciliùs credituri essemus, si fidem habere possemus Narrationi quam *Wierus* de milite narrat; cujus ex ore dum dormiebat visa est bestiola quædam Mustelæ similis exire, quæ ultrò citróque festinans in gramine tandémque ad Rivuli ripam perveniens, cùm admodum solicitè tentaret pertransire nec tamen valeret, quidam ex adstantibus qui hoc observaverat, pontem ipsi ex evaginato gladio struxit, per quem statim transivit, quo etiam in reditu suo rursus est usa, & tum demum in os patulum dormientis militis denuò ingressa, multis adspectantibus. Postquam expergefactus erat miles narravit se per somnum transivisse per pontem ferreum, & id genus alia, quæ adstantes Mustelam fecisse antè observaverant. *Wierus* Narrationis veritatem agnoscit, sed diabolum fuisse non animam hominis summoperè contendit. Quod in Sagarum gratiam tam studiosè facit, nè ex hujusmodi re gesta magìs obnoxiæ fiant suspicioni, earum Ecstases non mera esse Insomnia ac ludibria diaboli, sed realibus effectis solere comitari.

De Præstig. Dæmon. lib. 1. cap. 14.

8. Nolo in me tam ancipitis controversiæ decisionem suscipere, huc usque tantùm me immiscere ausim, quò pronunciem *Bodini* opinionem viro intelligenti ac sagace minimè esse indignam: & tametsi ex eo quòd hujusmodi speculationibus nimis quàm addictus esset, quædam effecta naturalia *Spirituum* ministerio attribuere posset, ubi nihil esset opus; judicium tamen ejus in aliis id genus rebus non magìs ob id vilipendendum esse, quàm *Cartesii,* stupendi illius Ingenii Mechanici, rejiciendum * in præstantissimis istis Inventionibus causarum Phænomenôn Naturæ generaliorum, quia propter successum in his animatus est ad Principia sua longiùs extendenda quàm par erat, & ad asserendum ipsa *Animalia* bruta, *meras* esse *Machinas:* Ad morem *Aristoxeni* Musici, qui Animam nihil ampliùs quàm *Harmoniam* esse voluit, de quo festiviter notavit *Cicero, Quòd non recessit ab arte sua.*

Unusquisque *Genius* sive *Temperamentum,* ut varia Animantium genera, proprium suum habet *excrementum;* & sapientis quidem est, id ipsum notare, & eligere quod utile sit, perinde atque illud quod sit inutile & excrementitium, procul ablegare.

SCHOLIA

In Cap. XI. Sect. 2.

NUllum Lectori creabo fastidium Historias recitando, &c. *Vide verò Historiam* Olai Magni *de* Gentibus Septentrionalibus, *lib.* 18. *cap.* 45 *&* 46. Bodin. Dæmonoman. *lib.* 2. *cap.* 6. Wierum *de* Præstig. Dæm. *lib.* 6. *cap.* 13. Henning. Grof. Mag. *de* Spectris, *lib.* 1. *sect.* 220. 295, 296, 297, 298, 299.

Sect.

Sect. 5. Reperisse se admodum lassos & aliquando vulneratos, &c. *Hic verò porrò disquiri potest, an hoc non possit contingere corporibus domi manentibus, & Animabus sive Spiritibus solis foras evagantibus. Neque enim credibile est ipsam* Janam Brooks *veneficam ad parietem in corpore adfuisse, quam puer fascinatus illic se videre dixit, cùm alii adstantes eam non viderent; & tamen loco, ubi visa est puero stare ad parietem, à* Gibsono *cultro percusso, manúque Spectri vulneratâ & cruentatâ, quemadmodum puer factum esse continuò post ictum, exclamavit, pro certo compertum est ipsam mulierem eodem tempore in eadem corporis parte fuisse vulneratam, prout rem abunde attestatam narrat vir doctus & intelligens* Josephus Glanvillus *in suo,* Dæmone Tedworthiensi. *Permulta alia sunt hujus generis exempla, quæ missa facio, solo hoc, quippe recentissimo, contentus. Vide tamen Grosium, de Spectris, lib.* 1. *sect.* 298, 299. *In quas verò causas hoc Phænomenon resolvi debeat, vide* Tractatum *de* Animæ Immortalitate, *lib.* 3. *cap.* 12. *sect.* 4.

Equidem eos reverà sic transformatos fuisse, &c. *Scilicet aut in ipsis corporibus* terrestribus, *aut in vehiculis aereis, corporibus domi semianimis jacentibus, sed propter* Spiritum Naturæ *vitam* Plasticam *retinentibus, & cum vehiculo aereo, quicquid ipsi acciderit, compatientibus.*

Ad talem consistentiam solvere ac laxare, &c. *Hoc certè fieri posse in istiusmodi transformationibus, ubi Animal in quod Saga transformatur, non multo minus est ipsâ Sagâ, majúsve, haud ità usquequaque est absonum. Ut verò vetulæ corpus in corpus felis convertatur, quod factum narratur in* Anna Bodenham *coram* Anna Stylesia, *hujusmodi quidem narrationibus nihil in universa Sagarum Historia videtur magis incredibile. Non quòd dubitem quin ità factum appareret* Annæ Stylesiæ, *sed quòd per præstigias tantùm factum autumem, visúsque deceptionem. Neque enim videtur probabile ut tota illa vetula etiam cum vestibus in formam molémque justam, majusculæ licèt felis constringi posset; vel ut pars tantùm sumpta esset, reliquo corpore cum vestibus in Aerem invisibilem mutatis. Multòque minùs credibile est ut hoc fiat in vetulis in lepores conversis, itàque se venatui Canum equitúmque per satis ampla camporum spacia, exponentibus. Durum enim videtur ac ridiculum ut partem corporis Vetulæ in leporem conversam pars altera in aerem invisibilem mutata, perpetua itineris fiat comes. In istiusmodi igitur venationibus* leporem *esse* Animam Sagæ *cum vehiculo Aereo in istam formam mutatæ multò est credibilius, nisi accidat ut ipsa vetula, circumvallata tandem à Canibus, lassa & anhela reperiatur in Dumetis: quod factum fateor me aliquando accepisse. Etenim tunc indicio est* Sagam ipsam *ejúsque corpus hoc celeri cursu à* Dæmone *vectum fuisse, sed per præstigias à Venatorum visu celatum, ejúsque loco speciem* leporis *exhibitam, aut ex aereo Dæmonis vehiculo effigiatam & constipatam, aut internæ imaginationi Canum ac Venatorum, ope Dæmonum, impressam.*

Nec certè illi difficilius est opus emollire quod durum est, &c. *In eo certè minor est difficultas. Sed postquam maxima pars corporis Sagæ in laxum aerem conversa sit, ut in firmam denuò humani corporis permanentémque compagem possit restitui, magis incredibile videtur. Ut taceam de vestibus, ubi major adhuc profectò apparet difficultas, quippe quum sint res artificiales. Nam pars ista corporis ad firmitudinem compagis pristinam restituta (præsertim si concedatur* specifica *aliqua etiam in ipso corpore ad tempus permanens* vitalitas *) ut partim ab Animæ plastica, partim à* Spiritu Naturæ *eo in statu retineri possit, aliquam præ se fert verisimilitudinem.*

Sect. 5. Illam ei negare non possumus quæ multo sit minor, &c. *Hoc igitur eis dictum volo, qui* transformationem *agnoscunt* realem, *& tamen istam realem negant Animæ separationem à corpore; quæ tamen aliquibus Transformationibus, quæ narrantur, longè quidem facilior est censenda.*

Sect. 8. In præstantissimis istis inventionibus causarum Phænomenôn Naturæ generaliorum, &c. *Causas intellige* materiales *immediatas, figuras scilicet particularum commodas. Figuras verò istas dum motu merè Mechanico factas fuisse contendit, motúque etiamnum istiusmodi, non* vitali *moveri, equidem ea in re eum magnopere hallucinatum esse existimo.*

CAP. XII.

1. *Frigiditas corporum in quibus* Spiritus *apparent experentiâ* Cardani *&* Bourgoti *confirmata.* 2. *Hujus* Frigiditatis *causa naturalis.* 3. Dæmonas *reverà cum* Veneficis *concumbere.* 4. *Ipsam* Spirituum *substantiam non esse ignem.* 5. *Spectrum* Ephesinum. 6. Spiritus *in terra* præliantes. 7, 8. *Prælia* Campestria *&* Navalia *in Aere visa.*

1. CÆterùm, ut redeamus in viam; Alias Historias hîc adjicere possem, de *Dæmonibus Metallicis*, de *Geniis Tutelaribus*, qualis ille erat *Socratis*, altérque iste de quo *Bodinus* tam amplam pertexit narrationem, quam ipse ab eo accepit qui ope & societate talis *Angeli* sive *Genii* fruebatur. Cui quidem narrationi ego æquè firmam habeo fidem atque ullis rebus gestis apud *Livium* vel *Plutarchum* memoratis. De *Laribus* denique *familiaribus*, utì & de eis etiam qui Familias vexant infestántque, qui multis apparuerunt, effectáque admodum sensibilia reliquerunt suæ apparitionis. Sed nolo tantum creare tædium aut mihi ipsi aut Lectori. Nominabo potiùs ùnam & alteram Historiam quàm recitabo. Ut illam scilicet de *Facio Cardano* qui narrat, (ut videre est apud *Cardanum* filium) *Spiritum* quendam, qui familiariter in ædibus versabatur amici sui quem invisit, nocte quadam manum suæ fronti imposuisse, séque eam sensisse intoleranter frigidam. Atque sic *Petrus Bourgotus* confessus est cùm Diabolus manum ipsi porrexisset osculandam, se eam frigidam sensisse. Aliáque quamplurima exempla sunt quæ huc spectant.

Vide Cardan. de rerum varietate, lib. 16. cap. 93.

Wier. de Præstig. Dæm. lib. 6. c. 13.

2. Atque certè rationi valdè consentaneum est, ut corpora *Dæmonum*, cùm nihil sint aliud quàm *Aer coagulatus*, frigida sint, perinde atque *Aqua coagulata*, quæ nix est aut glacies; & ut *coagulatus* hic *Aer* frigore valeat magìs mordaci & penetrabili, quippe ex subtilioribus consistens particulis quàm Aqua, ac proinde ad insinuandum magìs idoneis, magísque accuratè & pungenter afficiendum tangendúmque Nervos.

3. Quamobrem cùm *Veneficæ* tam frequenter confiteantur, Diabolum cum eis concumbere, conquerantúrque simul de ingrata ejus ac molesta frigiditate; haud obscurum profectò indicium est, eum reverà cum eis concumbere, nec merum esse Insomnium, quemadmodum *Wierus* ipsarum patronus contendit.

4. Hinc etiam vanitatem illius opinionis detegere possumus, quæ ipsam Essentiam Spirituum *Ignem* esse asserit. Quàm ineptus enim ille foret ad coagulandum Aërem manifestum est vel primo intuitu. Colliquefacturus potiùs esset & dissoluturus istiusmodi consistentias, quàm easdem constricturus, quodámve modo congelaturus. Hinc verò potiùs manifestum est essentiam *Spirituum* substantiam esse ab omni cujusmodicunque materia corporea distinctam. Cæterùm non est præsentis nostri instituti de *natura Spirituum* Philosophari, sed eorum tantùm demonstrare *existentiam*.

5. Cujus quidem, *Spectrum Ephesinum* ulterius esse potest argumentum. Nam senex ille quem *Apollonius Ephesiis* dixit ambulantem esse Civitatis pestem, postquam eum lapidâssent, lapidúmque cumulum mox disjecissent, sub specie apparuit ingentis canis nigri, qui vel maximum Leonem magnitudine æquaret. Hæc *Melancholiæ* Impostura esse non potuit nec ullius *Sacerdotis* fraus. Eruditúsque *Grotius*, homo ab omni levitate vanáque credulitate perquam longè remotus, adeò persuasus est de miraculis *Apollonii Tyanei*, ut impudentem eum nominare non dubitaverit, qui ea ausus sit negare.

Vide Myster. Pietat. lib. 6. cap. 2. sect. 5.

6. Chronica nostra *Anglicana* Apparitiones etiam memorant, Homines armatos præliantes in terra, tum in *Septentrionalibus* partibus *Angliæ*, tum etiam in *Hibernia*, per multas continuas vesperas ab aliquot centenis hominibus simul conspectos, ipsúmque gramen conculcatum detritúmque esse in locis ubi visi sunt prælia miscere. Quod optimè convenit cum narratione *Nicolææ Langbernhardæ* de saltatoribus bisulcis, qui ungularum suarum vestigia *Circo conculcato* impressa ad bene longum tempus reliquere.

7. Cæterùm hæc in terris prælia, de ultima argumenti parte me monent, jubéntque sursum aspicere in Aerem. Ubi prætermissis omnibus aliis prodigiis, ea tantùm notabo quæ maximè notoria sunt, & de quibus nulla alia omnino ratio reddi potest, quàm quòd sint effecta *spirituum*. Atque hæc quidem est armatorum hominum apparitio præliantium & aliorum in alios incursantium in aëre. Horum Prodigiorum tam

tam multa apud Historicos exempla sunt, ut supervacaneum videri possit in medium ulla proferre. Istud ante ingentem cædem hominum non minùs octogies mille per *Antiochum* factam in secundo *Machabæorum* libro memoratum capite quinto, celebratissimum est. Historiographus illìc sic scribit; *Contigit autem per universam Hierosolymorum Civitatem videri diebus quadraginta per aerem equites discurrentes, auratas stolas habentes, & hastis, quasi cohortes, armatos, & cursus equorum per ordines digestos, & congressiones fieri cominus, & scutorum motus & galeatorum multitudinem gladiis districtis, & telorum jactus & aureorum armorum splendorem omnisque generis loricarum. Josephus* consimilia describit prodigia, quæ ante excidium Urbis per *Titum* contigerunt, præfatus primùm incredibilia esse, nisi quòd ab eis narrata essent qui eorum oculati testes fuere.

8. Tales etiam Apparitiones visæ sunt ante bella civilia *Marii* atque *Syllæ*. Affirmátque *Melanchthon* abundè istiusmodi prodigiorum visum fuisse per totam *Germaniam* ab anno 1524. ad annum 1548. *Snellius*, inter alia loca, *Amortsfortium* recenset, ubi hæc prælia visa sunt non multò supra ædium culmina; quemadmodum & *Amsterodamum*, ubi prælium navale in Aëre apparuit per duas ferè horas continuas, multis millibus hominum conspicientibus. Et ut taceam quæ haud ità pridem in *Anglia* visa sunt, accurata nuper allata est Narratio de pugna Navali à quibusdam *Hollandis* conspecta. Verùm Leo cùm solus in fine apparitionis conspectus sit, quanquam narratio vera, quoad sciam, nihilominus esse possit, obnoxiam tamen eam reddit suspicionibus ac subterfugiis, ideóque nostro scopo inidoneam. Hujus verò generis *Phænomena*, quorum narratio nulli fini politico inservire meritò existimari possit, par profectò est & consentaneum ut pro veris habeantur, quando multi sunt qui profitentur se oculatos eorum testes esse. Cúmque in nullas causas *naturales* resolvi possint, manifestum est *supernaturales* nos agnoscere debere, cujusmodi sunt *Spiritus*, *Intelligentiæ*, sive *Angeli*, aut quocunque alio nomine eos libuerit appellare.

CAP. XIII.

1. *Causa præcipua cur* Spiritus boni *rarò se consocient cum hominibus*. 2. *Qualis* Magia *fuerit quâ* Bodini *amicus usus est, ad asciscendam sibi magis sensibilem Assistentiam boni* Genii. 3. *Sensibilis Conversationis hujus* Genii *modus*. 4. *Pietas personæ ingeniique illius Character*. 5. *Periculorum evitationes ex* boni *sui* Genii *monitis*. 6. *Quantopere à Vocali cum ipso Conversatione* Genius *abhorruerit*. 7. *Utilis ejus per alia signa Opitulatio*. 8. *Modus quo ipsi apparuit vigilanti, & semel dormitanti*.

1. FInivissem jam omnes meas Historiolas, nisi hìc ad propositam methodum transiliendam pellectus sim, memorabili illâ Historiâ apud *Bodinum*. Nominabam tantùm obiter in antecedente Capite, paulo fusiùs hìc eandem enarrabo. Quod eò lubentiùs facturus sum, quòd istiusmodi exempla consociationis *Spirituum bonorum* cum Hominibus admodum rarò apud scriptores occurrunt. Cujus causam præcipuam esse opinor, quòd tam pauci admodum homines sincerè animitúsque boni sunt. Narratio eò majoris est momenti, quòd is qui scripsit ab eo acceperat, cui res ipsæ contigerant & ad quem pertinebant. Est autem hujusmodi.

2. Hæc quidem persona, vir sanctus atque pius, ut videtur, & unus ex *Bodini* amicis familiaribus, apertè illi dixit, se *Spiritum* quendam habere, qui eum perpetuò comitaretur, quod tunc primùm deprehendit, cùm annos ferè triginta septem natus esset: se verò censere eundem Spiritum secum præsentem fuisse per totum vitæ curriculum, quemadmodum ex monitoriis quibusdam *Insomniis* ac *Visionibus*, quibus præmonitus fuit de variis periculis perinde atque vitiis, collegerat. Spiritum verò hunc ipsi se notum fecisse, postquam per annum integrum Deum fervidè oràsset ut bonum Angelum ipsi mitteret, qui Dux esset ac Gubernator vitæ suæ atque actionum; addidítque porrò, se & ante & post preces, binas ternásve horas in meditando & legendo sacras Scripturas solitum esse insumere, diligentérque apud seipsum inquirere, quæ inter multas illas in orbe controversas Religiones sit optima, Deúmque orare ut dignaretur ipsum eò dirigere; neque enim se eorum viam approbare posse, qui Deum utcunque orant ut eos in illa opinione confirment quam jam præconceperint sive bona sit sive secùs. Dum verò de rebus Religionis tam solicitus esset, se incidisse in locum *Philonis Judæi*, in libro *De Sacrificiis*, ubi ait, *Bonum sanctúmque virum, majus*

jus gratiùsque Deo sacrificium quàm sui ipsius offerre non posse, ac proinde *Philonis* consilio obsecutum, se *animam suam obtulisse Deo.* Atque posthæc inter alias multas Divinas Visiones atque Insomnia, se visum esse semel in somno vocem Dei audire dicentis, *Servabo animam tuam, Ego sum qui antè apparui tibi.* Posteàque *Spiritum* quotidie circa horam tertiam quartámve matutinam ostium pulsâsse, quamvis surgens ostiúmque aperiens neminem adstantem inveniret. *Spiritum* verò ab hac consuetudine non destitisse, & nisi ultrò surrexisset, hoc eum modo è lecto excitâsse.

3. Hæc turba ac violentia effecit, ut suspicari inciperet, malignum aliquem esse *Spiritum* qui sic eum infestaret. Ac propterea quotidie Deum obnixè oravit, ut dignaretur *bonum* illi mittere *Angelum*; sæpéque Psalmos cecinit, quippe qui quamplurimos memoriter tenebat.

Quamobrem Spiritus deinceps magìs leniter ostium pulsabat, & quodam die vigilanti se illi patefecit, ubi primùm sensu eum esse certò percepit. Nam sæpe tetigit movítque vitreum Baucalium, quod super mensam stabat in Cubiculo; ad quod haud parùm attonitus fuit.

Biduo pòst, cùm cœnâ exciperet amicum quendam suum, Regis Secretarium, erubuisse illum ut audivit *Spiritum* scamnum ferientem quod adstabat, metúque fuisse percussum. Jussit verò bono animo esse, nihil enim noxæ hinc ipsi fore. Et quò meliùs eum confirmaret, totius rei veritatem ipsi explicavit.

Ab eo igitur tempore, inquit *Bodinus*, affirmabat hunc *Spiritum* se perpetuò comitatum esse, & signo aliquo sensibili eum de rebus commonefecisse, ut *dextram* feriendo aurem, si quid *malè* faceret, *sinistram* verò si *secùs*. Siquis eum ad circumveniendum accederet, *dextram aurem* percuti solere; *sinistram* verò si vir bonus bonóque cum proposito eum conveniret. Si bibiturus esset aliquid aut comesurus quod noxam afferret, vel institueret quicquam agere quod malè successurum esset, signo se inhibitum fuisse; & si cunctaretur ea aggredi quæ agenda erant, se incitatum fuisse signo aliquo dato.

Cùm incipiebat Psalmis Deum laudare, ejúsque facta mirabilia declarare, se vi quadam *spirituali* ac *supernaturali* auctum corroboratúmque sensisse.

4. Se quotidie Deum orâsse, ut doceret ipsum voluntatem suam, legem suam ac veritatem, diémque unum singulis septimanis seligere se solere, ac destinare scripturarum lectioni ac meditationi, Deíque laudationi cum Psalmis; nec foras se prodire solere per totum illum Diem. In reliquis verò vitæ actionibus satìs læto hilaríque animo esse. Atque huc dictum illud retulit, *Vidi facies sanctorum lætas.* Quòd si in colloquiis suis cum aliis, temerè quicquam aut imprudenter effutiisset, statásve Deum precandi horas intermisisset, statim ea de re commonefactum fuisse per insomnium. Monitum etiam fuisse ut summo manè surgeret, vocémque dormienti sæpenumero, circa horam quartam, in aures insonuisse, dicentem, *Quis primus surget oraturus?*

5. Narrabat, porrò, *Bodino*, sæpe se commonefactum fuisse de eroganda eleemosyna, & quò plus erogaret, eò secundiores suarum rerum successus percepisse. Cùm inimici appetentes vitam ipsius aquâ vectum iri cognovissent, Patrem sibi per somnium fuisse visum, adducentem equos duos, *ruffum* & *album*, ideóque curavisse, ut duo equi conducerentur, & quamvìs de colore nihil indixisset, famulum duos illos *ruffum* & *album* adduxisse.

In omnibus difficultatibus, itineribus, institutis, quæ aggressurus erat, se consilium à Deo petiisse, & quadam nocte cùm benedictionem à Deo sibi donari postulâsset, visionem dormienti fuisse oblatam, in qua ipsi benedicebat Pater.

Alio tempore, cùm in gravi versaretur periculo, statim atque cubitum ivisset, à *Spiritu* impeditum esse, qui non cessaret, donec è lecto surrexisset, insomnem itaque totam noctem in precibus consumpsisse: postridie se mirabili ratione & incredibili carnificum manus effugisse; hoc facto, se dormientem audivisse cùm inclamaret vox, Jam dicendum est, *Qui sedet in latibulo Altissimi.*

6. Multas alias res gestas narrabat hic homo *Bodino*, tam multas sanè, ut infinitum fore putaret recitare universas. Quæ verò supersunt ex eis quas recitavit, eisdem huc transcribendis non gravabor operam impendere.

Roganti *Bodino*, Quid non apertè Spiritum compellaret? Hoc quidem à se respondit semel postulatum esse, repentè verò *Spiritum* tanquam malleo vehementer fores pepulisse, ut istud sibi ingratum esse ostenderet.

7. Cæterùm tametsi *Spiritus* cum eo colloqui nollet, uti tamen illius judicio potuit in libris legendis suísque studiis moderandis. Si librum malum in manus sumpsisset eum lecturus, librum à *Spiritu* percussum fuisse ut eum deponeret; & sæpenumerò qualescunque

lescunque libri fuerint à nimium legendo scribendóque se impediri solere, ut quiescat animus & meditetur solus. Addidit insuper, persæpe ad ipsius vigilantis aures subtilissimam quandam vocem & ἄναρθρον pervenisse.

8. Quærenti denique *Bodino*, An formam *Spiritûs* vidisset unquam; respondit se dum vigilaret, nihil vidisse unquam, præter lumen quoddam valdè clarum, in orbem ductum. Semel autem cùm in extremo agens vitæ discrimine, Deum orâsset ex animo, placeret ipsius saluti consulere, & sub diluculum dormitaret: super lecto cui incumbebat, animadvertisse puerum veste albâ in purpureum inclinante, vultu formâque admirabili: hoc ille plurimùm *Bodino* confirmabat. Ex quo hæc omnia suis utplurimùm verbis huc transcripsi.

CAP. XIV.

1. *Disquisitiones quædam ex antecedente Narratione; ut, Qui sint hi* Genii Tutelares: 2. *Unúsne an plures singulis hominibus assignati sint, an verò aliquibus nulli.* 3. *Quid in causa sit cur Spiritus tam raro appareant;* 4. *Et an formam ullam habeant determinatam necne.* 5. *Quonam hominibus modo assistant aut precantibus aut vaticinantibus.* 6. *An cujusque temperamentum capax sit societatis* Boni Genii. 7. *Et denique an licitum sit homini Deum precari ut talem* Genium Angelúmve *sibi mitteret.* 8. *Quænam efficacissima sit maximéque* Divina Magia.

1. EQuidem præter præsentem scopum est, quemadmodum jam professus sum, in ullas magis minutas curiosásque disquisitiones de natura *Spirituum* me induere; quippe cujus institutum nunc est demonstrare tantùm eorum *existentiam* ex istis mirabilibus effectis quæ passim apud Historicos memorantur. Hæc postrema verò Narratio adeò præ reliquis egregia ac notabilis est, ut minoris eam quàm par sit, æstimare meritò videremur, si eam dimitteremus sine omni inquisitione, in talia saltem problemata, quæ naturaliter nostræ considerationi occurrant; quanquam interim fateor supra humani Ingenii facultates, legésque modestiæ jure videri posse, quicquam hac in re determinare.

Primùm igitur, Animus humanus non potest quin valdè laboret in comminiscendo qui demum hi *Spiritus* officiosi sint qui se in consociationem cum homine adeò sponte ac lubenter se offerunt. Utrùm *Angeli* esse possint, incorporationis in humana corpora incapaces, quæ vulgaris est opinio; An Animæ defunctorum, quippe quæ majorem cum mortalitate humanâque fragilitate cognationem habent quàm reliqui, atque sic faciliùs necessitatum ac infirmitatum nostrarum sensu tanguntur, ut qui easdem ipsi aliquando percepissent; id quod pro causa Incarnationis Christi per Authorem ad *Hebræos* affertur. Quæ opinio non minoris nominis fautores habet, quàm *Plutarchum*, *Maximum Tyrium*, aliósque *Platonicos*: An verò denique sint ex utroque genere. Etenim Animæ separatæ cùm sint ἰσάγγελοι, conditionis Angelorum haud absimilis, facilè intelligi potest, quàm commodè eisdem cum ipsis possint officiis fungi.

2. Secundò, Invitamur ad inquirendum, An unusquisque homo suum habeat *Tutelarem Genium* necne. Veneficas plures habere, licèt misellos sanè, ex ipsarum confessionibus constat. *Pythagoreorum* opinio erat, *binos* unumquemque habere *Genios*, alterum *Bonum*, *Malum* alterum. Quod & *Mahometes* in suam Religionem assumpsit, addens insuper, eos humeris hominum insidere cum codicillis in manibus, alterúmque omnia *bona* opera quæ homo fecerit scriptis mandare, alterum omnia *mala*. Verùm istis vocibus symbolicum subesse sensum potiùs existimo quàm naturalem. Magísque rationi consentaneum censeo, homine temperiem Animi mutante *Genium* simul mutari; vel potiùs nisi quis admodum sincerus sit simpléxque corde, eum communi Providentiæ relinqui; perinde atque, nisi quis immaniter improbus sit perditéve miser, ægrè ullum particularem Spiritum malignum interponere offerréve seipsùm perpetuum in rebus fortunísque suis promovendis adjutorem.

Summa verò paupertas, Senectus onerosa, Amicorum penuria, Contemptus, Injuria & malorum Vicinorum plusquam lapidea Inhumanitas in animam operantes altè corpori immersam Divinâque vitâ prorsus destitutam, accendunt aliquando tam mordacem, tam acrem, ac penetrantem ultionis ac vindictæ cupidinem ut exclamationes hominum dum à latronibus in propriis ædibus interficiuntur, nocturnus lupi

in agris ululatus, ejulatúsve ac rugitus bestiarum excarnificatarum, non sibi certiùs accersunt qui sui sint generis, singuli, quàm potens hæc *Magia* Animæ admodum mœstæ atque querulæ in amaritudine afflictionis suæ opem auxiliúmque horum nimis quàm officiosorum *Spirituum* ad se attrahit. Adeò ut probabilissimum sit eos qui maximè prompti sunt ad *veneficas* extremo supplicio afficiendas, primos fuisse qui eas creaverint, quíque haud plus bonitatis veræque pietatis habent quàm ipsæ quas tam lubenter capite plecti volunt, sed perinde sunt improbi atque istæ, quanquam meliori cum successu, ac majori cum prudentia sive calliditate, quippe qui nolunt ultrà peccare quàm lex ipsis permiserit, ac proinde hominem pauperculum & amicorum inopem fame enecant impunè, magno interim cum justitiæ strepitu porci sui vaccæve mortem ulturi.

3. Tertiò, Disquisitu dignum est, cur Spiritus tam raro nunc dierum appareant, ii præsertim qui sunt *boni*; An sit præsentis seculi improbitas, quemadmodum jam innui; an generale hominum præjudicium de *Spiritibus* qui apparent, quasi omnes malos *Dæmonas* continuò esse oporteat; an verò humanæ naturæ fragilitas, quæ utplurimùm apparitionem *Spiritûs* ægrè sustinet, quemadmodum etiam fit in aliis *Animantibus*. Nam in quantas animi consternationes Equi Canésque ad eorum appropinquationem conjiciantur, in omnium ferè ore versatur, éstque circumstantia commoda ad distinguendam realem *Apparitionem* à propriis nostris *Immaginationibus*. An denique ipsorum Spirituum conditio in causa sit, quos credibile est sine aliqua vi suæ naturæ illata non posse fieri visibiles; quippe quum ipsis fortean æquè molestum sit se in una firma stabilíque *consistentia* tenere in Aëre, atque Urinatoribus spiritum continere in aqua.

4. Quartò, Nec intempestiva profectò hîc moveri potest quæstio, ullámne determinatam habeant formam speciémve. *Angeli* ad puerorum similitudinem cum bene rotundis roseísque genis utplurimùm pinguntur. Quod minùs mirandum est, cùm Deum omnipotentem in forma *senis grandævi* depingere non dubitaverit Artificum audacia. Utrobique res fit, ad *libitum*, quod dicitur, *Pictoris*. Hæc verò Historia eorum opinioni magìs favere videtur qui *Angelos* asserunt *Animásque separatas* nullam habere formam determinatam nisi in quam ipsi ex data occasione, per propriæ imaginationis vim se induerint. *Ficinus*, si rectè memini, *Stellas Aereas* eos alicubi appellat. Atque equidem *boni Genii* mihi instar benignorum oculorum Dei videntur ultrò citróque per orbem discurrentium, & cum amore & miserescentia sincerorum simpliciúmque hominum studia conatúsque intuentium, ad benefaciendum ipsis atque opitulandum semper paratorum.

Quod ipse de separatis Animabus *Spiritibúsque* concipio, meliùs enarrare non possum, quàm jam feci in Poemate de *Præexistentia Animæ*. Quod proinde haud abs re fore puto in hoc loco repetere, donatum *Latinitate*.

Ut ferrugineo laternæ cortice clausa
Lux, timidos regimus noctis, quâ, tempore gressus;
Canales ut vitemus pluviásque lacunas,
Pauxillos mittit radios de culmine nigro;
Per latus at plures fundit reserata Fenestra
Cornea: verùm ubi jam post cæca pericla viai
Et perducta domum nigricanti exutáque Thecâ,
Nuda, ô quàm claro Lampas tunc lumine fulget
Æstivos referens splendoribus æmula Soles!

Terrestri sic mens conclusa in corpore, dum istis
Angustis claudísque astringitur Instrumentis,
Segniùs heu! proprios profert ac parciùs actus;
Hic parit auditum, visum parit ille meatus,
Gustum alii olfactúmque: Exuta at corpore toto,
Ut Lampas quàm nulla tegit nigra Stannea Turris,
Integra fit sensûs ac vitæ lucida sphæra,
Conspicit atque semel quicquid tenet ejus Horizon;
Aerea est jam tota Auris, jam totus Ocellus.

Et quæ hic dixi de conditione Animæ extra corpus, * facilè, opinor, applicari possunt ad alios *Genios* sive *Spiritus*.

5. Quinta

5. Quinta inquisitio esse potest, Quomodo *boni* hi *Genii* hominibus possint assistere, in accendendo eorum Devotiones, aut ad vaticinationes incitando. An ullâ aliâ ratione fieri possit quàm descendendo in eorum corpora, & cor atque cerebrum possidendo. Etenim *Euchitæ* qui donum Prophetiæ per familiaritatem malignorum *Spirituum* affectabant, τὰ πάτρικὰ σύμβολα, *Bonitatis honestatísque Principia* in animabus suis obliterârunt (ut videre est apud *Psellum* in libro περὶ ἐνεργείας δαιμόνων) ut *maligni Spiritus* in eorum corpora introire possent, quos illæ virtutis scintillæ, ut illi dixerunt, essent abacturæ. Hisce verò extinctis, eos in se ingredi posse & ad vaticinandum reddere idoneos. Quódque *Veneficarum Spiritus familiares* aliquando in ipsarum corpora descendunt, perinde atque in eorum ad quos eos ipsæ miserint, ex historia Veneficarum *Warboisensium* est manifestum. Estque porrò sententia *Trismegisti*, Spiritus hosce in venas arteriásque se insinuare tum *Hominum* tum *Brutorum*.

Quamobrem, quòd ad *Insomnia* ac *Visiones* viri hujus sancti attinet, qui tam liberè quæ sibi acciderant, *Bodino* impertivit, consentaneum profectò videri potest, *Bonum* illum *Genium* se in ipsius corpus insinuâsse, perinde atque malos insinuare se in corpora impiorum: cúmque in cerebro ejus resideret, illúdque, cogitando de hoc vel illo objecto, figuraret, sicut & nos de re aliqua cogitantes ipsum figuramus, figurationes istas, externis sensibus prorsus consopitis, communi sensui facilè repræsentatas fuisse; cúmque in earum memoriam rediret expergefactus, fieri non potuisse quin aliis Insomniis consimilia ipsi viderentur, excepto quòd præstabiliora essent, aliquídque haud parvi momenti ipsi significarent.

Raptus verò isti *Devotionales* interdiu à *Spiritu* fieri poterant, accendendo puriorem quandam Amoris flammam perinde atque corroborando & excitando Imaginationem. Et quàm longè ultra se per duplicatam hanc in se animam quis auferri posset, nemo, opinor, rectè potest concipere, nisi qui rem ipsam aliquando expertus sit.

6. Et certè si hic sit modus communionis, meritò inquirere possumus in sexto loco, An omnes homines capaces sint consociationis cum hisce *bonis Geniis*. *Cardanus* alicubi innuit, accessus eorum deprehendi posse nonnunquam per suaveolentes quosdam odores ab ipsis diffusos. Unde probabile videri potest, ista corpora quæ benè ipsa olent, modò mens minimè fœteat præ superbia atque hypocrisi, naturalem aliquam habere præcellentiam præ cæteris, atque aptitudinem ad asciscendam sibi *bonorum Geniorum* societatem. Quòd si ulla peculiaris corporis temperies naturalisve conditio requiratur, minus spei supererit, ut quilibet in eorum se insinuet familiaritatem. Veruntamen Regeneratio postquam ad debitum gradum pervenisset, (quanquam id sine multo labore animíque angore fieri nequeat) omnem Naturæ impuritatem facilè potest corrigere. Adeò ut nequaquam par sit ullum eximiè bonum sincerúmque hominem de ipsorum familiaritate desperare. * Etenim qui tam magna in gratia est apud Principem, minimè mirum est eundem ab *Aulicis* ejus paulò crebriùs ac benigniùs salutari.

7. Ultima verò maximíque momenti quæstio est, Utrùm licitum sit Deum orare ut talem *bonum Genium Angelúmve* nobis mittat. Nam exemplum in antecedente Historia videtur id nobis abundè confirmare. Sed enimverò, siquid ego judico, Fidem & Desiderium plenis velis ferri oportet, ut fausta fiat atque prospera talis expeditio, & scopum porrò nostrum ac propositum purum esse & sincerum. Quòd si superbia, sui-existimatio, peculiarísque alicujus privilegii præ reliquis mortalibus affectatio, hominem ad istiusmodi Inceptum stimulaverit, preces illius haud plus valituræ sunt aut apud *Deum* aut apud *bonos Genios*, quàm queribunda vox mendici simulatitii ad miserationem commovendam apud eos qui prudentiæ perinde atque charitatis nomine celebrantur. Quinimò magna hæc præsumptio aliquos reales *cacodæmonas* invitare potest ad pejorem ludum in eum comminiscendum quàm in lacerosum istum Nebulonem *Guzmannum* per *Mimodæmonas* quosdam inventus est, ob impudentem suam cognationis jactationem, audacémque sui ipsius intrusionem in notitiam & familiaritatem cum Nobilibus *Genuensibus*.

8. Tutissima verò *Magia* est sincera animæ Deo consecratio, ad nihilúmque anhelatio præterquam ad tam profundum Humilitatis gradum ut nobis ipsis conscii simus nos laudibus hominum atque encomiis nullatenus tangi, & ad tam liberum ac universalem charitatis sensum, ut alterius fœlicitate perinde gaudeamus atque propriâ. Qui in hæc sola oculos intentos habent, sibi obvenire experientur, quicquid cor ipsorum exoptaverit. Qui verò manum porrigunt ad res sublimes, ut illi opinantur, captandas, dum interim hæc negligunt, evadunt tandem sibi ipsis mala crux, & universo Mundo ludibrium.

Hæ sunt variæ Meditationes quas antecedens Narratio naturaliter generatura est in animis curiosorum. Verùm mihi audire videor *Atheum* ad hæc omnia respondentem, me longas pertexuisse speculatiunculas super fundamentis incertis, & rogantem non sine aliqua sanè despicientia & indignatione, an huic tam multifariæ fabulæ, quam ex *Bodino* recitavi, & super qua tam multùm argutatus sum, ipse ullam habeam fidem! Ad quod regero, Me nolle sanctè jurare, facta vel verisimillima quæ apud *Plutarchum* in *Vitis*, aut in *Livii Historia* occurrunt, certò esse vera. Veruntamen intereà me minimè pudere profiteri, meo proprio quidem judicio, æquè firmiter persuasum esse de *existentia Spirituum*, quàm quòd homines convenerim in *Aula Westmonasteriensi*, pecoráve viderim in *foro Londinensi boario.*

SCHOLIA

In CAP. XIV. SECT. 4.

FAcilè, opinor, applicari possunt ad alios *Genios* sive *Spiritus*. Animam *terrestri* corpore exutam *ipsosque* Genios *sive* Angelos *magnam inter se habere similitudinem in confesso est apud omnes ferè Philosophos qui Animæ Immortalitatem tenuerunt. De utrisque verò an formâ humanâ sint naturaliter, an verò nullâ certâ sed pro libitu, hîc in diversas partes abierunt. Sed enimverò cùm ex Philosophia constet, partem Animæ esse* Plasticam, *eámque ab illa inseparabilem, atque Animas beatas ex fide Christiana cœlestia corpora humanâ formâ prædita tandem habituras; & ipsum denique Servatorem affirmâsse homines in Resurrectione fore ἰσαγγέλους; etiam* Angelis *&* Plasticam *&* Formam humanam *naturaliter inesse credibilius existimo. Quam & veteris* Cabbalæ *doctrinam fuisse ex visione* Ezechielis *conjicio.*

Sect. 6. Etenim qui tam magna in gratia est apud Principem, &c. *Id quod ipse Servator innuere videtur in Epistola ad Ecclesiam* Sardianam, *Apoc. cap.* 3. *vers.* 5. Καὶ ὁμολογήσω τὸ ὄνομα αὐτῦ ἐνώπιον τῦ πατρός μυ, καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτῦ.

CAP. XV.

1. *Argumenta à* Structura corporis *humani & ab* Apparitionibus *maximam vim habere ad convincendum* Atheum. 2. *Quomodo prioris vim evadat prætendendo nunquam fuisse quin viri fœminæque essent aliæque species in Orbe.* 3. *Authoris Responsum ad hoc effugium. Primò, Unumquemque hominem fuisse* mortalem *ac proinde aut* creatum, *aut mediatè vel immediatè è* Terra ortum. 4. *Secundò, Etiam in infinita successione aliquid* ordine Naturæ Primum esse, *illúdque* Primum *aut* creatum *fuisse, aut è* Terra ortum. 5. *Tertiò, Si semper homines in Orbe fuerint, & unusquisque homo è fœmina natus, aliquem &* Patrem *&* Filium, Virum *&* Infantem *simul fuisse.* 6. *Cæcis meræ Materiæ legibus contrariari ut homo ex ea cum adultis suis perfectionibus simul existat.* 7. *Secundum* Athei *effugium, species scilicet rerum à multifariis motûs Materiæ tentaminibus originem duxisse, cum triplici Responso.* 8. *Responsi ultimi Evasio, de accuratis fabricis corporum omnium Animantium constanter perpetuatis, cum triplici Responso ad dictam evasionem.* 9. *Hujus Responsi utilitas ulterior ad primam* Athei *evasionem funditùs tollendam.*

1. ATque sic permulta illa ac multifaria Effecta sensibus nostris in amplo hoc Mundi Theatro repræsentata percurrimus: Quorum sublesta maximè atque obscura, satis plena sunt argumenta ad probandam *existentiam Dei*. Cæterùm cùm alia aliis sint magìs palpabilia, magísque accommodata ad stimulandam excitandámque stupidam tardámque *Athei* fidem in agnitionem *existentiæ Divinæ*, equidem operæ pretium fore puto, notare quæ effugia hîc quærat, quò seipsum ex eis extricet quibus se potissimùm irretiri sibi sit conscius, quæque apud se persentiat, fortissimè sibi intercludere fugam. Atque hujusmodi sunt ista duo præsertim ultima, quibus immoratus sum, nempe, *Accurata humani corporis fabrica*, & *Apparitiones*.

2. Atque vim quidem prioris argumenti nonnulli sic evadere conantur: Semper scilicet viros atque fœminas, aliásque species in Orbe fuisse, atque sic minimè mirandum

randum esse, quòd similia à similibus propagarentur, ac proinde nihil opus esse ullâ aliâ *invisibili*, aut *materiali* causâ præter *species* rerum *ipsas*; ac propterea has admirabiles partium conformationes nullam *Divinam Sapientiam* & Consilium, aut quicquam id genus aliud implicare.

3. Sed enim hîc quæro, An ullus unquam homo fuerit qui non esset mortalis, ullúsque *Mortalis* qui *non* haberet *principium*. Et certè si habuit, habuisse oportet aut per *Generationem*, aut per *Creationem*. Si per *Creationem*, est certè Deus: Si per æquivocam *Generationem*, ut oriendo scilicet è terra, Argumentum nostrum etiamnum valiturum est contra hoc perfugium. Quòd si dixeris, neminem unquam hominem extitisse qui è fœmina non sit natus, summa hujus dicti omninò huc redit; fuisse utique infinitas numero successiones Generationum. Si quicquam amplius intelligatur, *nullus probus suberit sensus*.

4. Quanquam enim Imaginatio nostra per infinitas effectorum series percurrere non potest, Ratio tamen nostra certò nobis persuadet, nullum Effectum esse posse sine Causa; & sit certè progressus causarum & effectorum quantumlibet infinitus, tamen naturaliter tandem eum in aliquod *Primum* resolvimus. Et qui hoc quidem negat, videtur obfirmato animo oculos contra Naturæ lumen claudere, & vim inferre propriæ mentis facultatibus. Ac proinde necesse est unum saltem virum unámque fœminam primam esse, * qui primi sint *ordine Naturæ*, quanquam temporis Infinitas à præsenti numerationem ordientibus, confusionem nobis & obscuritatem in mente gignit. Atque sic hi qui *ordine Naturæ* sive *causalitate* primi sunt, debent itidem necessariò *priùs* existere *quàm* ulli alii viri fœminæve fuerint in rerum Natura. Ac proinde de his primis, cùm manifestum sit è nullis prognatos esse parentibus, sequitur eos aut *creatos* fuisse aut è *terra oriundos*. Atque sic frustrà erit effugium.

5. Præterea, si affirmaveris nullum unquam hominem extitisse qui non natus sit è muliere, atque sic gradatim ad staturam virilem pervenerit; alicui profectò obtinget esse & *Infantem* & *Virum* simul, aut tum *Patrem* tum *Filium* esse sui ipsius. Nam statim atque Genus humanum erat (sit licèt ab omni æternitate, & ultra illam æternitatem nihil est) qui tunc extiterunt ab aliquo parente geniti sunt; nihil autem ante eos extitit, quod ipsos gigneret; quocirca seipsos genuerunt.

6. Cæterùm, ut simulatque extiterint homines adulti essent, cùm tamen ipsorum corpora ex materia consisterent alterabili & passibili, quæ diversimodè subigitur & gradatim in eam formam quam habet, ex perpetuo Naturæ Testimonio, æquè temerè dictum est, acsi nobis narrarent, * Ocreas & Calceos & Tibialia & Artocreata & Palas & Furnos simul extitisse ab omni æternitate. Cùm è contra manifestum sit oportere Intervallum temporis ordinatum priùs esse, quàm hæc possent fieri, in quo scilicet præcedere debet Boum mactatio, eorúmque excoriatio quemadmodum & Ovium; Coriorum etiam lixivio elaboratio, Nendi etiam opera & secandi, & multæ id genus actiones. Adeò ut valdè ridiculum sit affirmare Genus humanum in his ipsis circumstantiis, adultum scilicet simul atque extiterit, ab omni æternitate esse potuisse, nisi Divina aliqua Omnipotentia, quæ potest quicquid nos concipere possumus & supra, suo irresistibili *Fiat*, tale quid efficeret eodem momento quo ipse fuerit, hoc est ab æterno, * nec unquam illi defuit aut *potentia* aut *peritia* efficiendi.

Ut verò fluida cæcáque Materia ab omni retro æternitate in tam perfectas rerum species excitata fuisset, admodum temerarium est dictu & ab omni ratione alienum. Ut tale quicquam, inquam, in rerum natura unquam extiterit, ut est homo à seipso in hac forma corporea quam videmus, simul existens, qui nihilominùs postea, ut reliqui mortales, diem obierit, Fabula est supra omnia Figmenta Poetica qualiacunque fabulosa, magísque incredibilis quàm insulsissimum commentum *Legendarium* quod ulla unquam Religio *Atheis* credendum proposuerit.

7. Alii igitur hanc evadendi rationem relinquentes, ad aliam se conferunt, quæ, tametsi primo quidem aspectu paulo plausibilior videatur, est tamen revera perinde futilis atque frivola. Aiunt enim, Omnes rerum species, *ipso Homine* non excepto, ex terra per omnifaria particularum materiæ aliarum in alias tentamina, prognatas fuisse, quippe quæ tandem in fœlicem eam corporum Animantium constructionem atque fabricam, quam videmus, incidissent; cúmque infinitam temporis seriem habuerint ad omnia pertentanda, eas necessariò ad has compages quas cernimus ad postremum fuisse perventuras.

Verùm respondeo, has particulas, infinitas in ictibus motibúsque suis committere potuisse tautologias, ac proinde nullam talem omninò fuisse necessitatem ut in has formas speciésque rerum quæ in Mundo apparent unquam coalescerent.

Præterea, est quidem tam præstabilis, in corpore, putà humano, partium conformatio, quemadmodum suprà monuimus, ut non possit quin sit effectum admodum accuratæ Peritiæ atque Consilii.

Et postremò, Hic Atomorum concursus, cùm omni Duce destitutæ sint, miraculum est supra omnem humani ingenii captum, ut nullas ineptas rerum species produceret, tales quæ ex sua natura tres tantùm pedes haberent, & unum oculum, unámque duntaxat aurem, series dentium secundùm spinæ dorsi longitudinem consitorum & similia, quemadmodum suprà notavi; Quandoquidem multò facilius est in hujusmodi ineptitudines, quàm in tam accuratas atque irreprehensibiles *Animantium* fabricas incidere.

8. Sed ad eludendam vim hujus argumenti contra fortuitum Atomorum concursum, vesanum hoc excogitabunt subterfugium. Naturam primùm quidem istiusmodi deformia perperámque constructa Monstra peperisse, perinde atque ea Animalia quæ exquisitiori sint fabricâ; perfectiora verò altera illa adorta esse eáque occidisse ac devorâsse, cùm ipsis nec quoad artus nec quoad sensus tam commodè prospectum esset, atque sic nunquam satis celeriter ab eis saltitare potuissent, aut satis maturè pericula quæ ipsis subinde imminerent, prævidere. Cæterùm injusta hæc audáxque calumnia in *Deum Naturámque* conjecta, facilè profectò manifesta fiet falsimoniæ, modò consideremus;

Primùm, Quòd *Arbores, Herbæ* atque *Flores*, qui à locis suis non recedunt, nec alii in alios ullam istiusmodi immanem crudelitatem exercent, sint omnes, in suo quisque genere, pulchri & elegantes, nec ullam in se habent ineptitudinem aut defectum.

Secundò, Quòd omnia Animantia ex putrefactione nata, ut *Mures* atque *Ranæ* & similia, utì & multa illa centena *Insectorum* genera, cujusmodi sunt *Cicadæ, Muscæ, Araneæ,* & id genus alia, quòd, inquam, hæc etiam accuratissimam partium conformationem habent, quódque nihil temerè in ipsorum fabrica ineptéve factum est.

Postremò, in perfectioribus Animantibus, * ut in *Scoticis Barnaculis*, quas Historici memorant, de quibus si ulla subesset dubitatio, *Gerardus* tamen ex propria experientia (quod æquè mirabile est, parísque ad scopum nostrum momenti) genus quoddam volucrum esse narrat in agro *Lancastriensi* qui *Anseres Xylogoni*, i. e. *è lignis geniti*, appellantur. Gignuntur autem ex fragmentis naufragorum Navigiorum putrefactis, arborúmve truncis in parvam Insulam in *Lancastriæ* comitatu, conjectis, quæ *Anglicè* appellatur *Pile of Foulders*. Idem Author asserit se hoc genus reperisse in aliis etiam hujus Regni partibus. Istæ volucres, omni ex parte, quanquam ex putrefactione sic natæ (quódque sic nascuntur indubiè verum est, quemadmodum quivis cui libuerit, facilè se certiorem facere potest, consulendo *Gerardum*, in *Historiæ Plantarum* ipsa pagina ultima) æquè exactâ corporis fabricâ sunt atque æquè aptè ad vitales functiones talis generis Animantis conformatâ, atque eæ quæ per propagationem producuntur. Quinimò, etiam hoc genus volucres ipsæ speciem coitu propagant: quod levitati nonnullorum imposuit ut negarent alterum illum generationis modum; cùm una generandi ratio alteram non excludat, * quemadmodum observare licet in *Ranis* atque *Muribus*.

Quamobrem cùm hæc Genimina ex terra & putrefactione tam ex omni parte perfecta sint & accurata perinde atque altera, manifesto est indicio, Naturam nullas unquam rerum species ineptè imperitéve efformâsse, ac proinde eam consilio ac providentiâ semper ductam fuisse; hoc est, Naturam ipsam effectum esse *omniscientis Dei.*

9. Atque hæc certè consideratio, non solùm præsens effugium tollit, sed & modo quodam magìs palpabili ac intelligibili prius etiam enervat. Quid enim eis prodest ad infinitam *Individuorum* in eadem æterna specie, (quemadmodum illi fingunt) propagationem confugere, ut causam semper possint effecto assignare parem, cùm hujusmodi sint effecta Geniminàque *Putrefactionis* in quibus *Sapientia* & *Consilium* æquè reverà conspicua sint, atque in illis alteris? Namque sic nihilominus necessariò illo etiamnum illaqueantur incommodo, è quo expedire se posse sperabant tam argutâ subtilitate.

SCHOLIA

SCHOLIA

In Cap. XV. Sect. 4.

QUI primi sint ordine naturæ, quanquam temporis Infinitas, &c. *Habet certè hoc argumentum vim inexpugnabilem apud viros omnes cordatos. Sed & ipsum tempus infinitum esse non posse abunde demonstravi in* Enchiridio Metaphysico, *Cap.* 10.

Sect. 6. Ocreas & Calceos & Tibialia, &c. *Et certè eos rogare vellem qui speciem humanam ab æterno fuisse volunt, an existiment* Ocreas, calceos & tibialia fuisse ab æterno? *Quòd si non fuerint, dicant quantum temporis elapsum sit ante eorum inventionem, quótve milleni anni effluxerint ante artes istas inventas; multos certè non interfluxisse ante ista aliáque id genus Inventa manifestissimum est, ac proinde manifestum, aliquando fuisse cùm mundus speciésque humana non multos millenos annos durâsset. Vide* Enchir. Metaphys. *Cap.* 10. *Sect.* 4.

Nec unquam illi defuit aut potentia aut peritia efficiendi, &c. *Atque sic fateor nihil defuisse ex parte Dei quò minùs mundus potuisset esse ab æterno, sed ipsa mundi natura ità comparata est secundùm veram illius Ideam, ut tantæ perfectionis capax esse omninò nequeat. Vide* Enchirid. Metaphys. *Cap.* 10. *Sect.* 5.

Sect. 8. Ut in Scoticis Barnaculis, &c. *Malui enim* Barnaculas *ex* Anglicana *origine, quàm* Chelonolopices *aliáve id genus nominum monstra, appellare.*

Quemadmodum observare licet in Ranis atque Muribus. *Quinimò his exemplis potiùs liquet, quàm constans ipsa sibi sit Natura. Quæ ut in principio, ità semper quoties è terra parit Animalia,* mares & fœminas *parit. Quoniam sic meliùs consulitur perpetuæ specierum propagationi.*

CAP. XVI.

1. *Atheorum contra* Apparitiones *perfugia: ut primùm, quòd meræ sint* Imaginationes. 2. *Deinde, quòd tametsi Entia realia sint* externa, vi *tamen* Imaginationis *produci possint; cum confutatione harum opinionum.* 3. *Insulsum ipsorum commentum, quòd prælia in Aere ab* exuvialibus *rerum* effluviis *fiant, cum ejus confutatione.* 4. *Copiosa confutatio ultimi subterfugii, (quòd hæ scilicet Dimicationes Reflexiones sint Præliorum in Terra) à* Distantia, & debilitate *Reflexionis;* 5. *A rudi Nubium* Politura; 6. *Ab earum incapacitate ad reflectendam vel* Stellæ Imaginem, *quod multò facilius esset. Primùm, propter imminutam ipsius magnitudinem;* 7. *Deinde, propter Lucis puritatem;* 8. *Tertiò, propter posituram oculi in umbra Terræ;* 9. *Postremò, propter earum Dispersionem, quò ab omnibus Cœli partibus reflecti possint, si Nubes ullam talem reflectendi vim in se haberent.* 10. *Si ullam vim habeant prælia repræsentandi tanto intervallo distantia,* supernaturali *aliquo artificio id fieri;* 11. Artificium *tamen hoc* legibus limitari. 12. *Unde quasdam saltem harum Aerearum dimicationum à Terra Reflexiones esse, videri impossibile.* 13. Machiavelli *opinio de his Dimicationibus in Aere.* 14. *Nihil in Philosophia demonstrabilius esse, quàm* quòd sit Deus. 15. *Pædaneæ istius affectationis* Atheismi *quænam sit probabilis Origo.* 16. *Veræ causæ cur quis reverà ad* Atheismum *sit proclivis.* 17. *Neminem oportere meros* Temperamenti *sui sensus contra Principia* Rationis Testimoniáque Naturæ *atque* Historiæ *opponere.* 18. *Apologia Authoris, quòd tam copiosus fuerit in* Spirituum *Historiis recitandis.*

1. JAM verò quantùm ad *Atheorum* suffugia, quibus vim argumenti à *Spiritibus* & *Apparitionibus* deducti eludere volunt, tam infirma sunt & inepta, ut nemo ferè dubitare possit, quin certò persuasi essent apud conscientias suas de istiusmodi Historiarum veritate, cùm alioqui multo consultius fuisset apertè negâsse, quàm tam vanas earum & insulsas rationes excogitâsse.

Primùm enim, aiunt, nihil esse præterquam *Imaginationes,* nec reale quicquam extra nos istiusmodi *Apparitionibus* subesse.

2. Verùm dein, à levi hoc subterfugio depulsi, quippe quòd multos eandem rem simul contueri notissimum sit, ad tam mirificam *Imaginationis vim* continuò se recipiunt, acsi aerem in realem aliquam speciem formámve mutare valeret, ità ut alii eam conspicere

conspicere possint, perinde atque is qui *Imaginationis suæ vi* ipsam formaverit.

Nunc verò appello quemlibet, annon magìs arduum Mysterium hoc sit magísque supra captum mentis humanæ positum, quàm omnes *Magicæ Metamorphoses Dæmonum* ac *Sagarum*. Intellectu enim longè facilius est, ut res aliqua cognitione prædita in Aere, Aerem in hanc vel illam formam transmutet; in ea ipsa Aeris parte existens quam sic transformat, quàm ut *Imaginatio* hominis, quæ *propriæ mentis* tantùm est *modificatio*, eum transmutare in tales *Apparitiones* ad tantam distantiam valeret. Cæterùm concesso quòd possit, potéstne *Aerem animare* quem sic transmutaverit, efficeréque ut *loquatur* & quæstionibus respondeat, résque hominum manibus imponat & similia? O deliram *Atheismi* credulitatem! Quàm inebriati & intoxicati sunt in cogitationibus suis! quippe qui corporis voluptatibus penitus dediti sunt, liberúmque naturalium Animi facultatum usum perdiderunt!

Nunquid verò hæc *Imaginationis vis* ad ipsas Cœli nubes etiam pertinget? efficiétque ut Homines prælia misceant in Aëre, incursantes impetúmque facientes alii in alios?

Dialog. 51. de Apparitionibus.

3. Hîc idem præsidens *Ingenii* professor atque *Philosophiæ Cæsar Vaninus* (qui ex qualibet occasione callidè ac præstigiosè *Atheismi* venenum Lectoris animo infundere satagit) ad veteres istos pannos ejectitios Scholæ *Epicuri*, *exuvialia* rerum *Effluvia* recurrit, rationémque hujusmodi Phænomenôn sic reddere conatur: Quòd vapores corporum humanorum, & equinorum etiam, ut videtur, attolluntur in Aerem, & in certam quandam proportionatam partium posituram cadunt, atque sic figuras hominum equorúmque in sublimi imitantur inter nubes.

Cæterùm hîc quæro, quomodo *Equorum* vapores, vapores *Sessorum* offendunt? & quando & quandiu est, quòd unà conveniunt? Et annon antè apparent, quàm ulli sint in campis exercitus qui tales vapores sursum mittant? etiam an Arma Teláque vapores similiter emittant, ut *Gladii, Lanceæ,* & *Clypei?* Et quî fit ut tam commodè in manus horum *Aereorum Militum* illabantur, præsertim cùm vapores *Metallorum,* si quos habent, verisimillimum sit graviores fore fumis Equorum atque Hominum? Et postremò, Quî fit ut incursent alii in alios atque pugnent, cùm vitâ animâque prorsus destituantur? Quinimò, an soni etiam suas habent exuvias quæ ad hujusmodi pompas bellicosas reserventur? Nam ad *Alborough* in *Suffolcia* Anno 1642. auditi sunt immanes *Tympanorum* pulsatus, displosiones *Sclopetorum*, & Machinarum bellicarum; quemadmodum & in aliis id genus Prodigiis auditi sunt *Tubarum* sonitus, ut *Snellius* refert. Et *Plinius* similiter Tubæ sonitus & armorum crepitus tum in bellis *Cimbricis* tum priùs & postea è cœlis perstrepentes memorat. Hîc verò ad *Alborough* omnino conclusum est cum canora Musicorum Instrumentorum Melodia.

Histor. Natural. lib. 2. c. 57.

Fidiculæ, ut videtur, suas etiam habent *exuvias* quæ sursum in Aërem volent. An verò Accentus isti Musici ad tempus illîc congelati erant, & ad æstus & effulminationes *Bombardarum* Aëre laxato & degelato, evaserunt tam Harmonicè vocales? Quàm vanis insulsísque cogitationibus intoxicantur homines, qui datâ operâ contra lumen Naturæ connivent, & à vera cognitione alienati sunt piáque agnitione Dei!

4. Cæterùm, est & aliud effugium, quo idem sedulus *Atheismi* Insinuator uti volet, si hoc repertum fuerit minùs firmum, quod quidem magìs sobrium videtur, licèt non minùs falsum. Est autem hujusmodi: Quòd hæc prælia scilicet ac dimicationes in *Aere*, sint tantùm *Reflexiones* alicujus pugnæ in *Terra*. Hoc verò in Natura planè impossibile est. Etenim cùm hi Exercitus sic pugnantes necessariò ad eam à spectatoribus distantiam siti sint, ut nè fama quidem pugnæ ad aures ipsorum unquam perveniat, oculi sanè eam nunquam intueri possunt per ullam à nubibus *Reflexionem*. Nam præterquam quòd *Reflexio*, rerum imagines magìs obscuras reddit quàm *Visio directa*; talis profectò distantia ab exercitu ad nubes, & dein à nubibus ad oculum, species ità supra modum minuet, ut nequaquam futuræ sint visibiles.

5. Vel si fingere velis eam aliquando esse posse figuræ nubium aptitudinem, quæ huic specierum contractioni aliquo modo mederi queat, superficies tamen earum politurâ tam valdè rudi lævigantur, ut *reflexio* (quæ, quod dixi, semper ex seipsa satìs obscura est) hîc ità supra modum imperfecta sit, ut nunquam per Naturæ vires Terrestrium Objectorum species ad visum nostrum reflectere potuerint; quippe quum adeò manifestum sit eas illud quod multò facilius foret efficere non posse. Nunquam enim eas reperimus Imaginem Stellæ reflectentes, cùm tamen non solùm vitrum, sed & quodlibet stagnum turbidum cœnosáve lacuna in viis publicis id frequentissimè faciat.

6. Quòd verò longè facilius sit ut Stella, quàm ut ulla horum Objectorum in Terra ad oculos nostros per rudia illa *specula naturalia* inter Nubes sita, reflectantur, multa quidem Argumenta abunde nobis confirmabunt.

Nam

Nam primùm, Solitam suam magnitudinem, sub qua usualiter nobis apparent *Stellæ*, per hanc *reflexionem* nequaquam minuunt, differentiâ multarum centenarum Leucarum nullam magnitudinis differentiam in eis gignente, quippe quum nè distantia quidem *Orbitæ Telluris* ullam gignit, quemadmodum ii omnes agnoscere debent qui annuum ejus motum admittunt. Sed milliaria admodum pauca usualem specierum *Hominis Equive* magnitudinem contrahunt ad eam usque parvitudinem ut invisibiles evadant. Quid igitur fiet de *gladio, clypeo* vel *lancea?* Et in hisce casibus de quibus nunc loquimur, quàm magna specierum Itineratio sit à terra ad nubem quæ eas *reflectat*, suprà jam monui.

7. Secundò, Manifestum est *Stellam*, hoc præ terrestribus Objectis privilegium habere, quòd sit *Lux* æquè pura atque Sol, licèt non æquè magna; ista verò *opaca* tantùm *corpora* colorata; ac proinde quòd illorum imagines cum speciei *Stellæ* vigore atque robore nequaquam sint conferendæ.

8. Tertiò, Cùm oculus noctu situs sit in *umbra terræ*, istæ *Stellæ Reflexiones* adhuc faciliùs erunt visibiles; cùm è contra ingens Solis lumen *interdiu* has reflexas Objectorum Terrestrium Imagines multùm necessariò sit debilitaturum, illius Radiis oculos nostros tam forti vibratione ferientibus.

9. Quartò & ultimò, Cùm Stellæ ità per totum firmamentum dispersæ sint, ut videmus, videretur profectò centies facilius, ut Naturales Causæ in *Parasterem* vel *Parastron* (permittat enim mihi Analogia, hæc raró aut nunquam visa Phænomena sic appellare, Imaginem nempe aut *Stellæ singularis* aut totius *Constellationis* à nubibus reflexam) incidant, quàm in *Parelion* aut *Paraselenem*. Jam verò horum Historia plus centies frequentior est, quàm illa *Parasteris*. Tam rarò enim observatur ut dubium sit an in rerum natura existat, vel agnoscatur planè non existere. Cujus rei nulla causa esse potest, nisi quòd nubes tam perperam sint politæ, ut nè tantum quidem lumen quantum est Stellæ reflectere valeant. Unde tutò sanè credo nos colligere posse, quòd impossibile propterea sit, ut tam debiles species, quàm sint colores figuræque Bestiarum atque hominum, reflectant, * idque tam accuratè, ut videre possimus *gladios* ipsorum, *galeas, clypeos*, hastas & similia.

10. Quamobrem manifestum est has *Apparitiones* in sublimi Aëre, non esse *Reflexiones* objectorum in Terra. Vel si sic esse concipi possint, causam aliquam *supernaturalem*, conglaciandis poliendisque nubium superficiebus modo tam accurato atque extraordinario & quoad *figuram* & quoad *lævitatem*, quàm quæ ad adeò prodigiosas *Reflexiones* sufficiant, suam operam adhibere oportere.

Quòd verò hi *Spiritus* qui in Aëre degunt in materias illìc occurrentes agant, perinde ac *Homines* hìc in terra in illius partes operantur, quemadmodum & in vicina Elementa, quousque ipsorum vires pertingunt, formantes, perficientes, ac dirigentes omnia pro suo instituto atque libitu, nullam profectò rationem in Natura ac Philosophia invenio, cur quisquam inficietur. Nam aliquorum officiosorum Geniorum operam hujusmodi prodigiis exhibendis impendi, *tempestivitas* exhibitionis haud contemnendum videtur argumentum; quippe quæ, juxta Historiographorum observationem, motuum ac mutationum in omnibus Regnis & Rebuspublicis præcursores sunt atque prænuncii. Id quod ipse *Vaninus* in *Dialogis* suis agnoscit. *Dialog. 51.*

11. Veruntamen nihilominùs quàm bonos eos Artifices supposuerim, cùm in Naturam operentur, Naturæ legibus eos oportet circumscribi; & *Reflexio* suos habitura est limites perinde atque *Refractio*, sive ad species proferendas sive ad accendendum calorem. Cujus leges atque limites cùm acutum illud Ingenium *Cartesius* rectè calleret, generosè sanè ac peritè pronunciavit; *Speculum comburens, cujus foci distantia à speculo non minorem habeat rationem ad illius diametrum quàm distantia Terræ à Sole ad diametrum Solis, vehementiùs non usturum esse quàm directi Solis radii sine eo essent facturi, quanquam aliàs speculum hoc tam exactè figuratum esset ac curiosè politum quàm à manu Angeli possit expectari.*

12. Quamobrem supposito, nubium superficies quantumlibet affabrè politas esse, adaptatásque ad *Reflexionem*, etiamnum manifestum est aliquas harum Apparitionum tales esse non posse quæ meræ exercituum in terra præliantium sint *Reflexiones*. Illæ enim quæ observantur * determinatè supra hanc vel illam Civitatem dimicare, si meræ sint tantùm præliorum *Reflexiones*, necesse est ut ab aliquibus exercitibus non procul dissitis fiant; quod si sit, non possent quin celeri saltem famâ, civibus innotescerent. Unde planè constat istiusmodi prælia in nubibus reales esse congressus, non autem Imagines *Reflexionésve* præliorum in Terra. Et certè si meminerimus fuisse hujusmodi realia præliorum in terra Prodigia, Aëreis hisce equitibus etiam illìc concurrentibus & dimicantibus, quemadmodum suprà notavi; rationi profectò consentaneum *Cap. 12. sect. 6.*

taneum est, concludere pleraque reliquorum horum prodigiosorum præliorum, quamvis determinatè super hanc vel illam civitatem non conspiciantur, reverà in Aëre sive nubibus esse, non autem umbras *Reflexionésve* esse Armatorum inter se concurrentium in terra.

Cæterùm hujusmodi Armatorum congressus super certas Civitates conspectos fuisse facile esset ex Historia abundè confirmare. Narrationem illam *Snellianam* tantùm in medium proferam, de oppido *Amortsfort* ubi istiusmodi prælia visa esse affirmat, in Aëre, ídque prope ipsa Ædium tecta. Cui affine est quod *Machiavellus* refert de *Aretio*, agnoscens istiusmodi prodigia crebrò occurrere in Historia, certósque esse prænuncios motuum ac conturbationum illius Reipublicæ ac Regionis ubi apparent.

13. Verba ejus tam libera sunt & ingenua, judiciúmque tam egregium, (quamvis Philosophum se nolit profiteri) de causis horum adeò mirabilium spectaculorum, ut operæ pretium duxerim huc transcribere. *Hujusmodi, ait, rerum causas ab iis explicari posse credo qui rerum naturalium ac supernaturalium cognitione insignes sunt, à qua me alienum esse fateor: nisi fortè cum Philosophis quibusdam pronunciandum censeamus, aerem plenum* Spiritibus *&* Intelligentiis *esse, quæ res futuras prævidentes, & casibus humanis condolentes, eas hominibus per hujusmodi signa prænuncient, ut se adversùs eas tempestiviùs præparare & communire queant. Utut se res habeat, experientiâ certè compertum habemus talia signa sequi solere magnos aliquos motus.*

Disput. de Republica, lib. 1. cap. 56.

14. Præsentem hunc *Tractatum* adversùs *Atheismum* quoad omnes suas partes jam consummavi. In quem dum oculos conjicio, clarámque & irrefutabilem causæ quam suscepi evidentiam considero, & quàm fideliter congruentérque *externæ* rerum in Orbe *apparentiæ* indubitatis *innatorum Principiorum* Animæ dictatis respondeant, porróque confirment, non possum profectò quin confidenter affirmem, nullum unum præceptum in universa Philosophia magìs certum esse magísque demonstrabile, quàm *quòd sit Deus.*

Atque equidem credo me omnes angulos cujusque Philosophiæ, quæ ullum habere momentum in hac controversia putanda sit, tantâ diligentiâ excussisse, ut tutò possim pronunciare, brutalem quandam omninò *Ignorantiam* esse aut *Impudentiam*, nullam verò *Naturæ peritiam* rerúmve cognitionem, quæ animare quenquam queat ad *Atheismum* profitendum, aut ad eundem amplectendum ab alio quocunque, qui ipsum profiteatur, propositum.

15. Sic autem evenisse autumo; Cùm initio quidam homines ob rerum scientiam celebres, nec zelo tam præpostero ac superstitioso quàm reliqui mortales, ab Idiotis *Athei* reputati essent, eóque nomine per ora hominum traducti; factum est postea, ut semper subinde extiterit aliquis stultulus inanium gloriolarum captator, qui affectaret, quantum cum sua incolumitate consisteret, *Atheus* videri, ut istoc pacto, si placet, tanto doctior haberetur, Naturæque *Mysta* profundior.

16. Cæterùm cuivis ausim affirmare, si in fundum hujus enormis morbi Animæ, utì *Trismegistus* eum rectè appellat, inquirere velit, nullam aliam ejus causam inventum iri, præter levitatem quandam Animi ac vanitatem, indomitúmque desiderium suam explendi voluntatem in omnibus, Conscientiam obnoxiam, abjectúmque Divinæ vindictæ timorem, Ignorantiam defectûs & Insufficientiæ causarum secundarum, spirituum tumultum turbidum ac fæculentum propter perpetuam Intemperantiam ac Luxuriam, aut stupidam fuscámque melancholiam quæ vim Animæ perceptricem, in rebus præsertim Divinis, adeò quasi enecat extinguítque, ut hominem ad illiusmodi Contemplationes æquè ineptum reddat, quàm si cranium luto frigido refertum esset pulverève sepulchrali.

17. Atque hujusmodi quidem tardis Ingeniis, non mirabor profectò si, quemadmodum prima pars Dissertationis meæ necessariò videbitur mirificè subtilis, ità & ultima ab eisdem perquam ridiculè incredibilis existimabitur. Verùm eos meminisse oportet me ad nullas quidem Ἰδιοσυγκρασίας peculiarésve hominum sensus qui ex temperamento corporis oriantur, sed ad notas & immutabiles mentis humanæ Ideas, ad Naturæ Phænomena Historiæque monumenta hìc provocare.

18. Quorum ultimò * si aliquanto copiosiùs institisse videar, nulli meæ credulitati profectò imputandum est, aut quòd in portentosis Historiis enarrandis singularem aliquam voluptatem caperem, sed quòd par esse putârim, ut corroborarem, quantum possem, & confirmarem aliorum fidem; quippe certò persuasus, superciliosam circa tales Narrationes de *Spiritibus* Incredulitatem, periculosum præludium esse ad *Atheismum* ipsum, aut magìs occultam callidámque ejusdem professionem atque Insinuationem. Procul enim dubio, Dictum illud in *Politicis* non magìs verum est,

Nullus

Nullus Episcopus, nullus Rex, quàm hoc in *Metaphysicis, Nullus Spiritus, nullus Deus.*

SCHOLIA

In CAP. XVI. SECT. 9.

IDque tam accuratè ut videre possimus gladios, &c. *Visa hæc tam distincta esse & ex omni parte articulata, ab oculatis testibus, fideque, ut mihi videbatur, satis dignis accepi, eisque pluribus. Sed nihil necesse est hic plura exempla proferre.*

Sect. 12. Determinatè supra hanc vel illam Civitatem dimicare, &c. *Vide* Enchirid. Metaphys. *Cap. 26. sect. 6.*

Sect. 18. Si aliquanto copiosiùs institisse videat, &c. *Quod quidem cùm fecissem, plurium Historiarum narrationes in* Scholiis *consultò omisi, cùm & tædio futuræ fuissent eis quorum Genius ab hujusmodi rebus abhorret, nec multùm utiles aliis, cùm tot jam in ipso Tractatu allatæ essent, ut apud æquos rerum æstimatores certò sint causam obtenturæ.*

ANTECEDENTIS ANTIDOTI

Adversùs

ATHEISMUM APPENDIX,

In qua continetur

AD OBJECTIONES QUASDAM

Contra aliquot ejusdem loca factas

RESPONSIO.

Per *HENRICUM MORUM*
Cantabrigiensem.

Aristot.

Πρὸς τὸν ἔξω λόγον ἀεί ἐστιν εὑρῆσαι, πρὸς δὲ τὸν ἔσω λόγον οὐκ ἀεί.

LONDINI,
Typis *R. Norton*, impensis *J. Martyn* & *Gualt. Kettilby*,
M DC LXXIX.

Antecedentis ANTIDOTI Adversùs ATHEISMUM APPENDIX.

CAP. I.

1. *Ratio cur Author hanc* Appendicem *suo Antidoto addiderit.* 2. *Præcipuarum Objectionum contra librum primum factarum enumeratio.*

1. USPECTA *Innocentia* & in dubium vocata *Veritas* majorem sibi existimationem asciscere non possunt, quàm ex severissima examinatione. Hoc pacto enim homines pleniùs persuadentur de *Inculpabilitate* unius, & de alterius *Soliditate*, quàm unquam fieri possit sine publica hujusmodi Exploratione. Quamobrem nè tantum deesset Accessorium grandi illi causæ quæ præ manibus est, equidem contentus non eram, talia tantùm argumenta proponere, quæ proprio judicio firma putaverim & irrefutabilia; sed ut ipsorum firmitas magìs conspicuè omnibus hominibus appareret, præcipuas in medium protuli maximíque momenti Objectiones quas corradere undecunque valui, sive ab eis excogitatæ sint qui suâ sponte argumentum ullum quo sim usus conati sunt vellicare, sive ab his qui invitati sunt ad perscrutandum indicandúmque ubi possent, quascunque enervitates inconsequentiásve in ullis Argumentationibus quas per totum istum *Tractatum* invenerint. Potissimæque Objectiones contra librum primum hujusmodi ferè sunt.

2. Primò, Fundamentum nostræ demonstrationis *Existentiæ Dei* ab ipsius *Idea*, Quòd inuatæ scilicet sint Ideæ in mente humana, falsum esse.

Secundò, Nullam esse omninò istiusmodi Dei *Ideam*, quam ego descripserim, nec innatam nec acquisititiam sive transcriptitiam, quia in se involvit notionem *Spiritûs*; quæ rursus ex istiusmodi particularibus notionibus consistit, quæ nullo modo concipi possint.

Tertiò, *Existentiam* non esse vocem sive terminum *Perfectionis*, ac proinde in Notione *Entis absolutè perfecti*, sive *Dei* non adeò inseparabiliter involvi.

Quartò, Quanquam *Existentia necessaria* in *Idea* Dei includitur, indè tamen inferre, quòd Existit, sophisma esse; quippe quòd Ens absolutè *malum*, perinde atque Ens absolutè *perfectum*, *necessariam Existentiam* in sua *Idea* includit.

Quintò, Si sit Ens ullum *necessariò Existens*, manifestum esse quòd sit *Materia*, quam nos temerè & inconsultò *Spacium* appellamus, quod imaginari non possumus, quin necessariò semper extiterit, sempérque necessariò sit exstiturum.

Sextò

Sextò, Deum ipsum hanc sui *Ideam* menti humanæ non indidisse, sed astutiores quosdam *Politicos*, qui Religione tanquam mero Reipublicæ administrandæ Instrumento semper usi sunt.

Septimò, *Timorem* atque *spem naturalis Conscientiæ* reverà nihil esse aliud, quàm has ipsas Passiones, Divini numinis excitatas opinione quam homines Educatione aut Traditione imbiberint.

Postremò, Ea argumenta quibus humanæ animæ *Incorporeitatem* probamus, concludere perinde *Incorporeitatem* animæ bruti, ac proinde esse sophistica.

Hisce omnibus ordine respondebo, quàm minimâ possum verborum pompâ & luxuriantiâ, & cum claritate perspicuitatéque quantâ potest maximâ in argumento tam subtili atque difficili.

CAP. II.

1. *Vim sui Argumenti pro* Existentia *Dei ab illius* Idea *deducti, in hoc non verti, quòd* innatæ *sint* Ideæ *in mente humana.* 2. *Vim argumentandi ab* Idea *alicujus rei, sive* innata *sit sive* non innata, *eandem esse, multis probatur exemplis.* 3. *Ratio cur pro* innatis Ideis *tantopere contendat.* 4. *Accuratam Trianguli apparentiam ad sensum externum minimè probare, quin exacta illius* Idea *ab ipsa Anima sit profecta.* 5. *Si sint* innatæ Ideæ, *nequaquam indè sequi quòd cæcus quis natus, de coloribus possit disserere.* 6. *Bruta Logicarum aut Mathematicarum Notionum nullam habere notitiam.* 7. *Cur* Zenonis *asinus ad fœni fasciculum lineâ rectâ incedat.* 8. *Actiones istas ac motus in rebus, qui secundùm Rationem aut Principia Mathematica fiunt, non necessariò probare Logicas ullas aut Mathematicas Notiones rebus inesse, quæ sic agunt aut moventur.*

1. QUòd nonnulli cum nostra Demonstratione *Existentiæ Dei* ab illius *Idea* petita, eò cavillati sint, quòd huic Principio innixam putarent, Quòd nempe *innatæ Ideæ* sunt in Anima humana, non tam ignorantiæ eorum quàm incogitantiæ imputandum censeo. Nullius enim Animi facultates tam abjectæ esse possunt atque debiles, quin si ad ea quæ scripsi attenderit, necessariò planè deprehensurus sit vim argumenti nostri in eo non versari, quòd *innatæ* sint *Ideæ*, sed in ista confessa apud omnes veritate, Quòd quædam tam manifesta sunt, ut quocunque modo anima ad eorum notitiam pervenerit, non possit quin ipsis assensum præbeat, agnoscátque indubiè esse vera. *Vid. lib. 1. cap. 7. sect. 2, 3.*

2. Nunc verò *Idea Entis absolutè perfecti* cùm talis sit, ut necessariò agnoscenda sit secundùm *lumen Naturæ* vera omninò istiusmodi Entis Idea, Innatam appellaveris sive secùs, perinde est, Demonstratio æquè inevitabiliter concludet, atque si agnosceretur *innata Idea*: quemadmodum manifestiùs deprehendemus, si aliarum Idearum exempla proferamus; ut, v. g. Ideæ Trianguli, Corporis Geometrici regularis, & Solidi denique rotundi. Nam natura harum Idearum talis est ut mens humana negare nequeat, quin tales sint determinatæ distinctæque Ideæ, talésque determinatæ affectiones ad eas pertineant. Ut exempli causâ, Quòd omne Triangulum aut *Isopleuron* sit, aut *Isosceles*, aut *Scalenum*: Ità ut tria omnino eorum genera sint, quantùm ad latera, non plura, nec pauciora. Quòd quinque omninò sunt corpora *Regularia Geometrica*, viz. *Cubus*, *Tetraedrum*, *Octaedrum*, *Dodecaedrum*, & *Icosaedrum*. Quòd unicum solummodò genus sit *Solidi rotundi*, nempe *Sphæra* sive *Globus*. Atque similiter contemplando *Ideam Entis absolutè perfecti* (innata sit sive non innata perinde est) non possumus non concludere, quòd non nisi unum numero tale esse possit, quódque unum illud non possit quin existat, quemadmodum fusè demonstravimus.

3. Sed enimverò tametsi nullo tali principio, quale istud est innatarum Idearum, ad statuminandam hanc nostram Demonstrationem indigeamus; tamen cùm verum esse censerem, nec exigui momenti ad animandum Lectorem ad notiones propriæ suæ mentis attendendas, ad rectéque æstimandam præcellentiam illius Judicis ad quem oportet provocare, huic aliquantulum insistere haud alienum putavi. Atque equidem paratus sum porrò confirmare, verum esse solidúmque Principium, nihil obstante quicquid contra ipsum allatum hactenus invenerim.

4. Id enim pro quo in sexto capite primi hujus libri contendo, quòd exactæ Ideæ *Circuli* vel *Trianguli* leviter potiùs imperfectéque nobis per eas in materia descriptas subindi-

subindicantur, quàm ad amussim docentur plenéve ostenduntur, adhuc verum est; nihil obstante istâ Objectione, quòd nempe apparent exactæ externis nostris sensibus negligenter eas usurpantibus, quamvìs reverà ità non sint. Etenim postea planè nosmetipsos corrigimus, non solùm per occasionem figuræ, quam semper observare possumus esse imperfectam, sed per innatam nostram rerum notitiam quæ nos monet, quòd externi sensus exactum *Triangulum* percipere non possunt, quippe quòd indivisibile punctum, in quod Anguli terminantur, externo sensui omninò sit invisibile.

Prætereà considerandum est, quòd, tametsi admitteremus Triangulum sic describi posse, ut ad sensum externum, quàm pressissimè volumus & attentissimè, etiam per Microscopia, ipsum intueri, exactum sit appariturum; Illi tamen qui nullam istiusmodi accuratam delineationem viderunt aut observârunt, ipsi suâ sponte ex levi rudioris cujuslibet descriptionis intimatiuncula exactam sibi formant Trianguli Ideam, quam cùm à nullo externo objecto didicerint, necesse est ut interna sit propriæ ipsorum mentis Repræsentatio.

5. Quantùm verò ad reliquas Objectiones, Quòd homo cæcus disputare posset de coloribus, si *innatæ* in Anima essent *Ideæ*, Respondeo non omninò sequi, quippe quòd Ideæ, quas in Anima esse contendo, sensibiles non sunt, sed Intellectuales, cujusmodi innumeræ illæ sunt *Logicæ*, *Metaphysicæ*, *Mathematicæ* & nonnullæ *Morales* Notiones. Quibus omnibus, tanquam propriis nostris modis considerandi Objecta sensibilia, utimur. Neutiquam verò sunt Objecta sensibilia ipsa, quorum nullam habemus Ideam, sed capacitatem duntaxat, propter organa corporis, ut per ea afficiamur. Ratio igitur cur Homo cæcus de coloribus differere non possit, hinc tantummodò est, quòd nullum Substratum, sive Phantasma habeat subjecti de quo sit differendum, circa quod aliàs usurus esset hisce innatis modis formâve Notionum, quæ menti ipsius naturaliter insunt, quibúsque in speculatione multorum aliorum sensibilium Objectorum uti potest.

6. Et quando ulteriùs objicitur, quòd Notiones istæ *Logicæ* & *Mathematicæ* per sensus in Animum intrant, quippe quòd bruta earundem notitiam habeant, quibus tamen assignare nolumus tam opulentam supellectilem internam, quàm sint innatæ Ideæ; respondeo, Bruta non habere notitiam ullarum istiusmodi Notionum, sed quod agunt, à mera sensibilium Phantasmatum concatenatione res gratas vel ingratas sensui repræsentantium proficisci; Ut ex eis ipsis quæ objiciuntur exemplis constare potest; ut ubi Canis ad unum strepitum latrat, putà ad pulsationem ostii, non autem ad alterum, ad casum putà Cathedræ, Patinæve è suspensa mensula; ubi unum odoramen, leporis putà, insequitur, alterum negligit & similia; hæc quidem omnia fiunt, non quòd ullam notionem habet *Effectûs* & *Causæ*, sed per meram phantasmatum concatenationem, res tanquam gratas vel ingratas, vel neque gratas nec ingratas ejus sensui repræsentantium, quo in casu non movetur omninò. Et si Canis buccam majorem faucibus impetit, ex eo non fit, quòd notionem *Inæqualitatis* consideraverit, sed quòd majus illud sensibile Objectum, appetitum fortiùs excitet. Ità si pergat per unicum latus Trianguli ut ad eum angulum perveniat, ubi panis frustum sit collocatum, non fit ex eo, quòd apud se consideraverit, *lineam rectam brevissimam esse intra suos terminos*, sed sensu quodam palpabili percipit quòd directò in illud tendendo, citiùs ad ipsum perventurus sit, quàm si per ullos ambitus aut anfractus iter faceret; quemadmodum *Zeno* haud incommodè exemplum Asini inducit in uno agri angulo, & fœni in altero, quòd directò perrecturus sit ad eum angulum ubi est fœnum; qui admodum salsus, utì is putabat, jocus erat in *Euclidis* demonstrationem, *Quòd quælibet duo latera Trianguli majora sint tertio*, quippe quæ veritas tam conspicua est, ut nè Asinum quidem latere possit. *Vid. lib. 1. cap. 6. sect. 3.*

7. Cæterùm cum bona Philosophi tam Critici venia, meritò suspicari possumus, quòd nec Canis nec Asinus qui ad ullum tendit Objectum, directò ad ipsum in linea recta pergit, , quòd apud se consideraverit curvam per longiores ambages eum esse ducturam, sed quia linea visualis rectà eum ducit ad Objectum quod aspicit, in qua æquè naturaliter pergit, sine ulla Notionum Mathematicarum consideratione, atque lapis è funda ejectus cursum ultrò continuare conatur motu rectilineari: quem, cùm nè sensum quidem habeat, nullo modo suspicari possumus capacem esse vel rudissimæ notionis in Geometria.

8. Quamobrem purum putum sophisma est, siquis inferre velit Bruta, quia talia agunt quæ Rationi artíque Mathematicæ consentanea sint, ideò ex Notionibus *Logicis* artéque *Mathematica* eadem agere; cùm in Creaturis inanimatis omníque cogitatione destitutis (in motibus, inquam, ipsarum ac figurationibus) *Rationis* & *Geometriæ* vestigia possimus observare. Ut in guttis pluviis quæ directò formâ grandi-

num

num in terram decidunt, & in pulchritudine ac symmetria foliorum ac florum Herbarum ac Plantarum. Quæ *objecta* dum contemplamur, innatos modos propriæ mentis eis applicamus, quibus illa utitur in speculatione earum etiam rerum quæ ipsæ omni vitâ cassæ sint & cogitatione.

CAP. III.

1. *Cùm Anima humana in* Materiam *lapsa sit, minimè mirandum esse si in speculatione rerum* immaterialium *aqua ipsi hareat.* 2. *Omnem* Extensionem, Divisibilitatem Physicam *partiúmve* separabilitatem *nequaquam implicare.* 3. Emanationem *substantia* secundariæ è Centrali *in Spiritu, non esse propriè* Creationem. 4. *Qui fiat ut Anima à dolore seipsam subducere nequeat per facultatem* sui-contractivam. 5. Extensionem *Anima tot Voluntates ac Intellectiones, quot sint partes imaginaria, neutiquam implicare, propter specialem* Unitatem *&* Indivisibilitatem *sua substantia.* 6. *Exempla varia* Imaginationis, *in certis Sensûs ac Rationis Conclusionibus intricata.* 7. *Modus firma* Unionis *quarundum partium Materia inter se, quàm sit incomprehensibilis.* 8. *Quid per* Hylopathiam *intelligatur, quomodóque* Spiritus, *quanquam non sit impenetrabilis, Materiam possit impellere.* 9. *Difficultatem explicandi quomodo Spiritus moveat Materiam, non valentiori esse argumento contra rem ipsam, quàm difficultas concipiendi quomodo Globi motus in Plano lineam producat, sit contra ipsius mobilitatem.* 10. *Quòd robur ultimi hujus Responsi in certitudine consistat Existentia talium Phanomenôn in Universo, qua potentias mera Materia prorsus excedant, quorum exempla varia ex antecedenti Tractatu subindicantur.*

1. QUòd humanæ Animæ, cùm Intellectualium Ordinum infima quasi fæx sint, in rerum Spiritualium & Intellectualium speculatione magìs pressa & accurata confundantur & in luto quasi hæreant, rationi omninò est consentaneum; præsertim si consideremus vel Materiam ipsam, in qua se versant & volutant, quam manibus palpant, omnibúsque suis sensibus usurpant, si eam semel modo intellectuali ac rationali contemplari aggrediantur, (quippe quarum Imaginationes per tenebrosum hunc in hæc terrestria corpora incarcerationis statum obnubilatæ sint) incomprehensibilem ipsi esse variisque repugnantiis scatere videri, ‖ quemadmodum satìs copiosè jam ostendimus.

‖ *Antidot. cap. 4. sect. 2.*

Quòd verò notio Spiritûs, quæ perspicuitatem *Idea Dei* adeò obscurare videtur, non sit tam inconsistens & incomprehensibilis Notio, quàm quidam sibi fingere volunt, spero me satìs clarè evicturum postquam perversissimis, ut puto, Objectionibus quæ contra eam formari possint, respondero.

2. * Quamobrem cùm *Spiritum* definiverim (Spiritum intelligo præcipuè creatum) ab *absolutis* illis perinde potentiis se *contrahendi* & *dilatandi*, atque ab istis *relativis* facultatibus *penetrandi, movendi* & *alterandi* Materiam, Objectiones jam proponemus contra utrasque.

Et contra primas quidem objicitur, Quòd impossibile sit ut mens humana ullam imaginetur substantiam facultate se dilatandi & contrahendi præditam, esse *inextensam*, aut *extensionem* concipiat sine *diversitate partium*, aut diversitatem partium, sine *possibilitate Divisionis* sive separationis à se invicem. Quippe quòd partium diversitas in qualibet substantia, diversitatem substantiarum supponit, substantiarúmque diversitas mutuam supponit independentiam. Unde continuò sequitur, Quòd *Indivisibilitas* Spiritui neutiquam competat, quam nihilominus in illius definitione addidimus.

Equidem fateor objectionem satìs ingeniosam esse scopúmque premere, verùm difficultatem nihilominus facilè dilui posse censeo, si tale quid naturæ Spiritûs inesse agnoscamus, quale in natura *specierum Intentionalium* milleni quidem Philosophi agnoverunt. Spiritûs igitur proprietatem hoc symbolo sive Hieroglyphico repræsentabimus.

* Supponamus igitur Punctum lucidum è quo Orbis luminosus, secundùm nota *Optices* principia, eradiet. Orbis hic lucidus ad naturam atque imaginem Spiritûs, qui diffusus & extensus, tamen indivisibilis est, perquam propè quidem accedit. Nam supponemus in hoc spiritu *Centrum vita* indivisibile esse, & tamen diffundere seipsum circumscriptâ quâdam quasi Omnipræsentiâ, quemadmodum *punctum lucis*

in

in unoquoque sphæræ luminosæ puncto cerni intelligitur. Et tamen supposito, *punctum* illud lucidum *Centrale* indivisibile esse, nihil divisibile est in universa illa sphæra lucis. Est enim cogitatu planè ridiculum, quòd ullâ machinâ artéve qualicunque Radii luminosi à *Centro lucido* separari possint & separati seorsim conservari, quemadmodum quivis agniturus est, qui naturam rei qua de loquimur, attentè apud seipsum consideraverit.

Jam verò nulla difficultas est, quin hujusmodi Orbem, *substantiam* perinde concipere possimus, atque *qualitatem*. Et certè hæc ipsa sphæra lucis, cùm nulli subjecto inhæreat, in spacio quod occupat, ad *substantiæ* similitudinem propiùs accedit quàm *accidentis*. Et quod inconsultò temereque concipimus luci ac coloribus accidere, quòd quodlibet ipsorum punctum modo hoc orbiculari eradiet, majori cum ratione in substantiis spiritualibus est admittendum, quarum *Essentia centralis* in substantiam secundariam extenditur, quemadmodum Radii luminosi concipiuntur è puncto lucido emitti. Unde abundè instructi sumus ad reddendum Responsum Difficultati maximæ in antecedenti Objectione, nempe quòd partes quæ in Spiritu concipiuntur, inseparabilem dependentiam habent à *Centrali* sua *Essentia*, à qua fluunt & in qua radicaliter continentur. Ac proinde tametsi extensio sit integræ potentiæ substantialis, una tamen pars ab altera discerpi non potest, sed tota substantia, tam *secundaria* quàm *primaria* sive *Centralis*, est indivisibilis.

3. Cæterùm oculos rursus in punctum hoc lucidum, Orbémque radiosum quem illustrationis gratiâ adhibuimus, conjiciamus. Manifestum est nihil necesse esse ut Radii isti, qui impediuntur quò minùs eò usque quò emanaturi essent, pertingant, vim suam essentiámve perdant, sed ut reflectantur tantùm versùs *Centrum lucidum*, remotóque obstaculo, ad justam rursus longitudinem possent excurrere. Adeò ut nulla novorum radiorum sit generatio, sed emissio tantùm eorum qui antè existebant. Unde bene muniti sumus ad alteram objectionem retundendam, quæ insinuare vult, hanc emanationem sive effluxum *secundariæ* substantiæ è *Centrali, Creationem* esse propriè sic dictam, quæ nulli Creaturæ competere vulgò judicatur.

Verùm respondemus, tum *Centralem* tum *Secundariam* substantiam Spiritûs simul creatas fuisse à Deo, Spiritúsque hos libertate volendi agendíque præditos, facultatem tantùm in se habere contrahendi ac dilatandi *vitales* suos radios, non autem annihilandi eos aut creandi. Etenim addidimus insuper in Definitione Spiritûs, *sui-penetrationem*, vel *partium*, si partes appellare fas sit, *aliarum in alias ingressionem*. Atque hoc quidem Responsum tam solidum esse existimo, ut supervacaneum omnino sentiam *Durandi* opinionem hîc allegare qui contendit Creationem Creaturæ posse competere, modò fieri agnoscatur virtute donationis à primo Creatore, & cum inevitabili observantia legum Illius. Addubitare etiam porrò possumus * an ulla Emanatio propriè dici possit Creatio. Sed satìs jam dictum est ad diluendam hanc objectionem.

4. Cæterùm ulteriùs adhuc urgemur de hac *Sui-contractione* & *Dilatatione*; Quæritur enim, cur Anima hominis, quam agnoscimus spiritum esse, non contrahat sive subducat seipsam ab istis partibus quibus dolet, cúrve seipsam non dilatet ultra limites corporis? Ad quod respondetur, *Plantalem* sive *Vegetativam* Animæ facultatem, quâ unitur huic terrestri corpori, non esse *Arbitrariam*, sed *Fatalem* sive *Naturalem*. Quæ unio dissolvi non potest nisi soluto vitæ vinculo, & nisi vitalis illa congruitas (quæ in corpore est, animámque illîc necessariò detinet) * aut impediatur ad tempus, aut penitùs aboleatur.

5. Ultima Objectio contra *Sui-extensionem* in Spiritu est, Quòd tot futuræ essent Voluntates & Intellectiones, quot sint partes. Verùm, in ista symbolica Repræsentatione quam adhibui, itâ repræsentavi Spiritûs *Extensionem*, ut simul agnoscendus sit *indivisibilis*. Unde Objectio non citiùs proponitur quàm diluitur. Cùm in parato sit illa machina ad omnes istiusmodi impetus excipiendos.

6. Jam verò quantùm ad Objectiones contra *Relativas* facultates Spiritûs, potentias scilicet *penetrandi, movendi* & *alterandi* materiam, hæc unica præcipuè est, Quòd nempe Materia *alterari* non potest nisi per *Motum*, nec motus communicari nisi per *Impulsum*, nec impulsus sine *Impenetrabilitate* in Impulsore, quódque propterea, quomodo Spiritus Materiam quam penetrat, movere possit, nequeat intelligi.

Verùm respondeo, Primò, Illud in quo assequendo Imaginatio nostra frustrà est & fatiscit, aut externi sensus aut interna Ratio sæpenumerò probat esse verum. Ut exempli gratiâ, Ratio nostra dum ad naturam attendit Globi accurati atque Plani, indubitanter pronunciabit, mutuò se tactura esse in puncto, unúmque super alterum posse moveri: Imaginatio verò nostra non potest quin hanc Objectionem suggerat,

Quòd Globus super Planum sic tractus lineam descripturus sit quæ necessariò consistit ex punctis, quippe puncto punctum immediatè perpetuò sequente, in tota descriptione; quod admissu quàm monstrosum sit, jam in antecedente ‖ Tractatu satìs insinuavi.

‖ Lib. 1. cap. 4. sect. 2.

Similiter Angulum contactûs inter Peripheriam inclusum & Perpendicularem, in extremum diametri Circuli cadentem, Geometræ ratione minorem quovis acuto Angulo demonstrant, adeò ut nè linea quidem inter Peripheriam & Perpendicularem cadere possit; unde Imaginatio non potest quin concipiat Angulum esse indivisibilem; quæ perfecta repugnantia est, contráque definitionem Anguli, qui non est Coincidentia sed Inclinatio duarum linearum. Præterea in minori Circulo majori inscripto adeò ut tangant in uno puncto, per quod ducatur communis utriusque diameter, demittatur dein perpendicularis in extremum diametri ubi circuli tangunt; manifestum erit quòd alter angulus contactûs major sit altero, cùm tamen utrique sint indivisibiles, prout Imaginatio nostra antea agnoverat. Adeò ut unus idémque Angulus & divisibilis sit & indivisibilis, quæ manifesta rursus est contradictio.

Et quemadmodum Imaginationi hæret aqua in rebus de quibus Rationis beneficio certi sumus, ità etiam in rebus de quibus certi sumus beneficio sensûs. Quis enim causam satìs solidam comminisci potest, * cur imaginem nostram ponè speculum videamus? Imaginatu enim facilius est facies nostras vel in ipsa speculi superficie, vel saltem in loco ipso ubi sunt deprehensum iri. Nam si radii reflexi Imagini repræsentandæ sufficerent, distantiam Imaginis inveniremus speculi distantiâ nihilo majorem; quòd si directis etiam radiis afficimur, verisimilius videtur, nos ad primum locum unde venerint ipsorum ope deductum iri, faciésque nostras deprehensuros in eo ipso situ in quo sunt.

7. Sed ut istiusmodi exempla proferamus, quæ rem, quæ præ manibus est, propiùs attingant. In quibusdam Materiæ generibus, invictam ferè videmus partium unionem, ut in Chalybe, Adamante & similibus; Quid igitur est illud quod eas tam firmiter continet & constringit? Si respondes, Forma aliqua substantialis interna; habemus quod volumus, substantiam scilicet à materia distinctam. Si respondes, Duritiei qualitatem esse in materia, quæ eam tam duram reddit; pro eo quidem habendum est acsi diceres, Rem sic esse quia sic est. Si respondes quietem esse partium juxta se positarum majorem quàm sit in alia Materia; equidem si id verum sit, est tamen conceptu omnium difficillimum. Exempli gratiâ * ut in Materia aliqua exactè plana, magìs plana ac solida quàm Mensa marmorea, siquis parvum Cubum imposuerit consimiliter planum atque solidum, ut Cubus hic tactu solo Mensæ immediato æquè firmam cum ipsa haberet unionem atque partes Cubi cum se invicem, istiusmodi est quod Imaginatio humana admittere nesciat. Supponamus enim primùm, cubum super mensam trahi, quod facillimo fieret negotio, cùm utriusque superficies adeò sint læves, & dein à trahendo cessari; ut hæc duo lævia corpora statim tam firmiter cohærescant ut scalpro & malleo vix separanda sint, res profectò est, quæ omnem prorsus excedit Imaginationem.

Quamobrem cùm partium materiæ unio tam firma sit, & tamen supra omnem Imaginationis vim concipere quî id fiat; cur non admitteremus æquè firmam si non firmiorem unionem inter corpus & spiritum, quamvìs phantasia suggerat, eum esse perlapsurum, perinde ac necessariò fore ut duo corpora lævia, soluta alterum super alterum jaceant, nisi aliquod coagulum intercedat quo conglutinentur? Atque equidem hâc unione semel admissâ, cùm adeò in proclivi sit, ut Motus, Activitas, & Agitatio, Spiritûs proprietas agnoscatur, æquè facilè ac naturaliter sequetur, eum Materiam moturum sive agitaturum, cum qua sic unitus sit.

8. Sed rursus, ut magìs pressè respondeam, dico præsentem hanc Objectionem nihil aliud esse quàm sophisma Imaginationis, quæ *Spiritum* concipit ut corpus per foramen aliquod pervium meatúmve transiens justo laxiorem patentiorémve, in quo proinde hærere non potest, firmitérve infigi. Cui phantasmati opponimus, Quòd tametsi Spiritus corpora penetrant, eos tamen reculas non esse adeò tenues ac vietas ut necessariò perlapsuri sint, nec capaces sint ipsa prensitandi, aut uniendi cum ipsis, sed potiùs quòd corporis capacitatem implere possint à spiritibus penetrabilis. Quæ corporis sive Materiæ penetrabilitas, postquam satiata sit, ille Spiritus qui eam ad hunc modum implet, fortiùs depactus est unitúsve cum corpore sive materia, quàm una materiæ pars uniri potest cum altera.

Ac proinde aliis unam hanc specialem *Spiritûs* facultatem accensebimus, quam post penetrationem aut naturaliter aut pro arbitrio exerat, * quâque *Receptivitatem* sive *Capacitatem* corporis seu Materiæ eatenus impleat, quatenus *Animæ* seu *Spiritûs* receptiva sit sive capax.

Atque

Atque hanc affectionem Spiritûs, majoris compendii gratiâ, uno Græco vocabulo appellabimus, ὑλοπάθειαν. Quam, nè suspicio subsit ullius fraudis aut nugacitatis in verbis, quàm perspicuè possumus, definiemus ad hunc modum: *Facultas Spiritûs, quâ tam prope se exerat in Emanationem corpoream è centro vitæ, * ut adeò perfectè impleturus sit Receptivitatem materiæ in quam penetraverit, ut admodum difficile foret aut impossibile, ut alius ullus spiritus eandem possideat; quâque proinde tam firmiter arctéque cum corpore uniatur, ut & ipsum actuet & quodammodo ab ipso actuetur, ut afficiat ipsum & ab ipso afficiatur vicissim.*

Et nunc quidem vel Imaginationem ipsam appellamus, si Materia non æquè arctè si non arctiùs Spiritui adhæreſcit, quàm ulla una pars materiæ adhæreſcit alteri. Hîc enim unio per omnia pervadit, illîc verò conjunctio est in una communi tantùm superficie, quemadmodum vulgò fingitur & agnoſcitur. Atque hanc *Hylopathiam* quam sic supponimus in Spiritu finito sive Anima, addo porrò optimâ Analogiâ respondere posse illi potestati creandi Materiam, quæ necessariò includitur in *Idea* Dei.

9. Cæterùm postremò, Si modus quo Spiritus agat in corpus, aut afficiatur à corpore, ità intricatus videatur ut relinquendus sit pro inexplicabili: tamen quemadmodum Mobilitas exacti Globi super Planum tanquam evidens & indubitata illius proprietas ab Intellectu admittitur, quanquam imaginari non possumus, quomodo semper tangens in puncto possit suo motu lineam continuam describere (idémque dici potest de reliquis subsequentibus Intricationis & Perplexitatis exemplis;) ità supponendo istiusmodi manifestas in Natura operationes quas Ratio demonstrare possit à materia non proficisci, necessariò agnoſcere debemus aliam aliquam substantiam existere præter materiam, quæ in ipsam agat, quæque spiritualis sit, quamvis nesciamus quomodo motus materiæ communicari possit à Spiritu.

10. Atque tertii quidem hujus ultimíque nostri Responsi robur in hoc consistit, quòd reverà sint multæ istiusmodi operationes quæ apertè materiæ potentiam transcendant. Quarum capita hîc tantùm breviter repetemus, quippe de quibus in antecedenti Tractatu pleniùs disseruimus.

Et primam quidem Instantiam dabimus in eo quod generalius est, quódque ab ipso *Cartesio* agnoſcitur, qui tamen Materiæ legibus summa effecta quæ quivis mentis compos attribuere possit, attribuit. Est autem hoc, Quòd Materia, ex qua omnia fiunt, ex seipsa uniformis est & unius omninò generis. Unde concludo, quòd ex seipsa, omnis aut quieſcit aut movetur. Si omnis quieſcit, Aliquid esse oportet præter materiam quod ipsam moveat, quod necessariò Spiritus est. Si omnis movetur, impossibile est, ut ullarum rerum fieret coalitio, sed unaquæque minima quæ fingi potest particula, actu separata solutáve esset ab altera. Quamobrem substantia requiritur præter Materiam, quæ ea colliget quæ fixa reperimus & colligata.

Altera Instantia est, in admirabili illa sapientia quæ in omnibus Naturæ operibus detegitur, de quibus copiosè in libro secundo disseruimus, quæque manifestò evincunt omnia facta esse à sapienti Principio. * Quis verò nisi ipse insipiens sit Materiam sapere dixerit? Et tamen ex putridis ipsius terræ partibus, ut & ex guttis roris, frustisque ligni putrefactis Animalium corpora oriuntur tam artificiosè exquisitéque formata, ut Humana Ratio contemplari ea non possit sine summa voluptate & admiratione.

Tertiò, Multæ illæ ac indubitatæ Apparitionum Historiæ clarè evincunt, quòd Intellectus aliquis insit in variis corporibus aereis, cùm prorsus impossibile sit ut Aer adeò arbitrariò in figuras mutetur, & tamen tanquam unum actuatum vitæ vehiculum interim contineatur, nisi aliquid inesset præter ipsum Aërem, quod ad hunc modum eum possideat, eum moderetur, dilatet, contrahat, & pro suo libitu regat: alioqui nihilo elegantiùs figuraretur nec contineretur firmiùs quàm ex haustu Peti redditæ nubeculæ fumúsve caminorum.

Quartò & ultimò, Manifestum est illud quod in nobis intelligit, recordatur, & percipit, movere etiam corpora nostra, istásque facultates cognitivas, nullas nudæ Materiæ modificationes esse posse. Unde planè constat, Intellectualem in corporibus nostris Spiritum esse, qui ipsa pro arbitrio moveat, quemadmodum abunde probavi in ultimo capite primi libri Antidoti, & adhuc ulteriùs confirmabo, postquam ad allatas Objectiones pervenero.

SCHOLIA

In Cap. III. Sect. 2.

Quamobrem cùm Spiritum definiverim, (Spiritum intelligo præcipuè creatum,) &c. *Hîc non tam Spiritûs in genere quàm Spiritûs creati notionem defendimus, tum quòd incredulitas circa existentiam Spirituum creatorum potissimùm in causa sit quòd nullum omnino Spiritum quidam esse credant; tum etiam quòd nulla sit in notione Spiritûs in genere difficultas, quæ in defensione notionis Spiritûs creati non occurrat, quippe quæ nodos, qui ad Spiritum in genere propriè spectant, perinde atque qui ad speciem, solvit atque diluit, quemadmodum apparebit cuilibet, qui omnes solutiones percurrerit.*

Supponamus igitur punctum lucidum è quo Orbis luminosus, &c. *Hoc non ità à me dictum existimari volo, acsi putarem ipsam Essentiam Animæ illiúsque Indivisibilitatem hisce rationibus constare; sed ut viam aperirem faciliùs concipiendi in genere quòd extensio consistere possit cum Indivisibilitate. Qua de re fusiùs disseremus in Scholiis in Tractatum de Animæ Immortalitate.*

Sect. 3. An ulla Emanatio propriè dici possit Creatio, &c. *Videtur enim nulla propriè dici posse Creatio nisi ubi Creans & Creatum realiter inter se differunt, ità ut prius esse possit sine posteriori. Unde planè constat nec Filium nec Spiritum sanctum esse Creaturas.*

Sect. 4. Aut impediatur ad tempus, &c. *Quemadmodum fit in realibus, si quando fiunt,* ἀφαιρεσίαις *Sagarum ac Magorum. Qua de re plura in Tractatu de Animæ Immortalitate.*

Sect. 5. Quòd tot futuræ essent Voluntates & Intellectiones quot sint partes, &c. *Vide Tractatum de Immortalitate Animæ, lib. 2. cap. 11. sect. 10. & lib. 3. cap. 2. sect. 3, 4. & hanc ipsam Appendicem, cap. 10. sect. 9, 10.*

Sect. 6. Cur Imaginem nostram ponè speculum videamus, &c. *Certè hoc mihi semper visum est difficile problema, cùm nec ipse* Cartesius *mihi hac in re satisfecerit. Sed cùm tam multa super hac difficultate in* Enchiridio Metaphysico *ejúsque Scholiis disseruerim, heic quicquam ampliùs addere planè esset supervacaneum.*

Sect. 7. Ut in Materia aliqua exactè plana, &c. *Vide* Enchirid. Metaphys. *cap. 28. sect. 18. & Tract. de Animæ immortalitate, lib. 1. cap. 7. sect. 5.*

Sect. 8. Quâque Receptivitatem sive Capacitatem Corporis seu Materiæ eatenus impleat, &c. *Hæc verò Impletio capacitatis gradualis esse potest. Nec unus aliquis Spiritus corpus ullum ità implet ut omnes alios Spiritus excludat. Deus enim & Spiritus Naturæ universam permeat mundi Materiam præter Animas singulorum corporum animatorum, quæ propria sua corpora pervadunt. Ut verò corpus præter propriam alias ullas particulares Animas Inquilinas admittat, nisi in Hominibus Magis ac Dæmoniacis, mihi haud ità videtur verisimile.*

Ut adeò perfectè impleturus sit Receptivitatem Materiæ, &c. Vitalem *nempe* Receptivitatem, *quatenus coalescit cum una aliqua Anima tam arctâ conjunctione, ut nulla alia Anima ità cum illa conjungi possit ut unum constituant compositum sive suppositum. Vel in voluntaria exertione hujus* ὑλοπαθείας, *supponere possumus eam aliquando ad eum gradum fieri ut admodum difficile sit ulli alii Spiritui in eandem Materiam se ingerere quam alius tam plenâ* ὑλοπαθείᾳ *possederit. Quòd verò* ὑλοπάθειαν *hanc tanquam emanationem è centro vitæ definio, fit cum respectu ad descriptionem* Spiritûs, *(Sectione secundâ) per Punctum lucidum radios in orbem emittentis. Qua de re plura in Tractatu de* Animæ Immortalitate *edisseram. Intereà loci obiter monendum censeo, non contemnendum esse usum hujus facultatis in Spiritibus, ut congeries Animarum in generatione in unum corpus non influant, nec spiritus separati mutua vehicula penetrent & possideant. An verò in ipsis nudis spiritibus arbitraria quædam impenetrabilitas hujus facultatis Hylopatheticæ pars esse non possit, aliis discutiendum relinquo.*

Sect. 10. Quis verò, nisi ipse insipiens sit, Materiam sapere dixerit, &c. *Et tamen omnes sic dicunt qui omnem negant substantiam spiritualem. Nam infinita sunt in Mundo Phænomena quæ manifesta videntur Consilii Sapientiæque Effecta. Omnisque Philosophia Materiæ solius fructus est si nullus est spiritus. Quantilla autem suppetat ratio cur perceptionem sapientiámque Materiæ tribuamus, in Scholiis* Enchiridii Metaphysici, *ubi* Glissoniana *examinatur* Hypothesis, *satis indicavimus.*

CAP. IV.

1. Existentiam *Perfectionem esse, vulgaribus exemplis probatum*; 2. *Idem porrò confirmatum ex Principiis* Metaphysicis. 3. *Provocatio ad communem Rationem.* 4. *Quòd saltem* Necessaria Existentia *Perfectio sit, si* nuda Existentia *non sit.* 5. *Ultimæ Conclusionis Illustratio.*

1. AD evitandam necessitatem & evidentiam nostræ demonstrationis *Existentiæ* Dei, ab inseparabili notionis illius connexione cum ejus Idea, petitæ, (quippe qui urgemus fieri non posse quin *Existentia necessaria* in Idea includatur *Entis absolutè perfecti*) nonnulli sunt qui non dubitant affirmare *Existentiam* nullam esse vocem terminúmve *perfectionis* in ulla omnino re. Pone enim, inquiunt illi, duas auri massulas, pondere, puritate omnibúsque aliis rationibus præter solam durationem existentiæve necessitatem, æquales; jure non possumus, nisi imaginationi argutandíque libidini indulgere velimus, præeminentiam alteri præ altera tribuere. Ad quod respondeo, Quòd quemadmodum duæ auri massulæ meliores sunt alterutrâ solâ, ita una auri massula, quæ bis tanto diutiùs duratura sit quàm altera, eâdem alterâ bis tanto (aut saltem multo) est melior. Quod adeò evidens esse existimo ut ulteriori confirmatione non indigeat.

Cæterùm, porrò, ne diluendis Objectionibus solummodo operam demus, sed præsentem veritatem, *Existentiam* scilicet esse *Perfectionem*, omninò confirmemus: Primò, Hoc admodum quidem manifestum est ex notissimo illo Salomonis Aphorismo, *Melior est vivus Canis Leone mortuo.*

2. Sed & rursus, ut generaliori modo argumentemur, *Metaphysici*, quemadmodum satìs notum est, *Existentiam* considerant tanquam *formalem* & *actualem* Entis partem; *Forma* verò sive *Actus* nobilius *perfectiúsque* Principium agnoscitur in qualibet Essentia. Ac proinde si distingui possunt in Deo, illîc etiam sic est. Si non possunt, eo ipso in confesso est, nos Ideam Dei concipere non posse, quin indè continuò moneamur eum existere. Atque equidem Criticorum *Hebræorum* indagini commendo, an הוה unde est יהוה, *Existentiam* non significet potiùs quàm *Essentiam.*

3. Tertiò, *Metaphysici* concludant ut volent, manifestum interim est communi Rationi, si unus conceptus altero præstantior sit, nec ullam in se Imperfectionem implicet, in illud conjici debeat, quod est maximè perfectum: Sed *Existentia* præstantior est quàm *Non-existentia*, nec ullam in se implicat Imperfectionem: Ac proinde in Ideam *Entis absolutè perfecti* est conferenda.

4. Verùm, quartò & ultimò, Quamvìs possibile esset, ut quis cavillas excogitet contra simplicem *Existentiæ* notionem, quasi nec *Perfectionem* nec *Imperfectionem* argueret, nec pertineret ad utramlibet; ne vel minima tamen Objectionis species contra summum perfectissimúmque existentiæ modum afferri potest, quo minùs is naturaliter & indubitatè includatur in Idea *Entis absolutè perfecti*, optimóque omninò jure nos contendamus *necessariam Existentiam* inseparabiliter contineri in Notione Dei.

5. Etenim exempli causâ, Quemadmodum, dum in confesso est Materiam finitam esse, nec aliter quidem esse posse, quòd corpus figuratum sit, nec *perfectionem* implicat nec *imperfectionem*, sed naturalis est ac necessaria illius affectio; quòd tamen *ordinatè* sit figuratum, indubitata est corporis *perfectio*: itâ eodem planè modo, quanquam in confesso esset meram *Existentiam* nec perfectionem esse nec imperfectionem, tam nobilis tamen illius modus, ut quid *necessariò* existat, agnosci debet sine omni tergiversatione notio *Perfectionis*, ac proinde Ideæ *Entis absolutè perfecti* quàm arctissimè adhærescere.

CAP.

CAP. V.

1. *Immane quantum interesse, à distortis Imaginationis figmentis, an à naturalibus Mentis nostræ Ideis fiat argumentatio.* 2. *Quòd* Idea Entis absolutè Mali *necessariam Existentiam non implicat, sive* Ens absolutè Imperfectum *significet,* 3. *Sive* absolutè Improbum, 4. *Sive* absolutè Miserum, 5. *Seu denique* absolutè Pestiferum. 6. *Si per* Ens absolutè Pestiferum *intelligatur tantummodò Infinita potentia nocendi, Deum hunc esse, cujus absoluta Benignitas illius executionem prævertit.* 7. *Quòd recta Methodus nostrâ utendi ratione sit, à manifestis minimèque suspectis ad magìs suspecta & obscura procedere.* 8. *Quòd secundùm hanc methodum, cùm de* Entis absolutè perfecti *existentia certi simus ab illius Idea, satìs inde simul instructi sumus ad responsionem reddendam, quòd* Impossibilitas Existentiæ *ad Ens pertineat, sive* absolutè Miserum *sive* absolutè Pestiferum. 9. *Quòd Naturæ Phænomena ulteriùs probant Impossibilitatem Existentiæ* Entis absolutè Pestiferi. 10. *Quòdque consilia operáque Dei per vanas hominum Opiniones non sunt mensuranda.*

1. Quantùm ad eos qui admittunt in *Entis absolutè perfecti Idea* necessariam Existentiam includi, sed ostendere satagunt nostram illinc Illationem, nempe quòd Ens hoc perfectum existit, falsam esse & sophisticam, quia necessaria Existentia in Idea *Entis absolutè mali* continetur, quod nihilominus nullo pacto existere, concedere volumus, (illud enim, inquiunt illi, quod *absolutè malum est,* immutabiliter & inevitabiliter semper est tale, nec aliter esse potest, ac proinde fieri non potest quin existat, sempérque extiterit:) Hisce quidem respondemus, Nos immane discrimen inter arbitraria distortáve *Imaginationis figmenta,* cujusmodi hoc est, & *naturales* probéque consistentes Mentis nostræ *Ideas,* facilè detecturos esse, postquam magìs anquisitè solicitéque in hanc quam ausi sunt Objectionem proponere, inspexerimus, & quid ipsi intelligant, aut necessariò intelligendum sit per hanc Ideam *Entis absolutè mali,* quam adeò perversè finxerunt, disquisiverimus.

2. Per Ideam *Entis absolutè mali,* necessariò intelligenda est, aut Idea Entis *absolutè Imperfecti,* aut *absolutè Improbi,* aut *absolutè Miseri,* aut Entis denique *absolutè Pestiferi.*

Jam verò Idea illius quod *absolutè Imperfectum* est, ab ipso removet quicquid sonat Perfectionem. Ut, si omnis perfectio contineretur Numero millenario, hæc Idea removeret ab hoc Ente *absolutè imperfecto* unamquamque unitatem hujus millenarii, nè unicam quidem unitatem unitatísve fractionem, immo nec earum quidem possibilitatem, huic Enti, si fas sit itâ loqui, adeò *absolutè imperfecto,* permittens. Itâ ut, quod *absolutè imperfectum est,* impossibile sit ut existat. *Existentiam* verò *necessariam,* vocem sive terminum esse *perfectionis,* suprà clarè demonstratum est.

3. Idea Entis *absolutè Improbi,* ab ipso removet omnimodam Bonitatem, Æquitatem, Decorum atque Justitiam, firmámque ac immutabilem voluntatis aversationem ab omnibus istis in se implicat, & fixum atque constans propositum agendi omnia improbè; sed nihil interim insinuat, aut de *necessitate* aut *contingentia existentiæ* substantiæ hujus Entis, cùm ista nihil omnino pertineant ad *Moralem* illius deformitatem, quemadmodum vel primo intuitu manifestum est.

4. Idea Entis *absolutè Miseri,* Idea est Entis quod cruciatus sustinet plenissimos & consummatissimos qui concipi possunt. Atque hoc quidem in subjecto cognitivo, passivo, & animadversivo fieri debet. Nunc igitur dico, cùm cruciatus hic oriatur, partim à sensu præsentis doloris, & partim ex animadversione sive recordatione quid jam passum sit, plenáque persuasione quòd itâ passurum sit in æternum, Miserum hoc Ens quanquam mera Creatura, æquè perfectè cruciatur, ac cruciari posset si à se necessariò existeret. Nam si semper existeret, quanquam contingenter tantùm ac dependenter ab alio, cruciatus tamen æqualis foret: Ac proinde *necessaria* Existentia in illius Idea non includitur.

Rursus, Qui sic objicit, probare debet, Ens omninò Immateriale ullos pati posse cruciatus; quod donec effecerit, cùm rationi magìs consentaneum videatur non posse, ipsum posse apertè nego: ac proinde assero, *Ens cruciabile* Spiritum esse incorporatum; affirmóque porrò, quòd longè probabilissimum sit, Spiritum hunc, si ingenti dolore premeretur, tali utique ut omninò non existere quàm in eo persistere satius esset, præ angoris continuatione & incremento (dolore infinitè vitali vigori præva-

prævalente, fruitionibúsque præponderante vitæ atque sensûs) moriturum esse corpori in quo ad hunc modum cruciatur. Quòd si in tam misera conditione non sit collocatus, ut statum conjunctionis exuat, sed cruciatus reperiatur tolerabilis, tum *necessaria existentia* nulla pars esset illius miseriæ, sed pars quædam potiùs felicitatis ejus; ità ut nullum omnino istiusmodi Ens esse possit in rerum natura quod *absolutè* sit *Miserum*. * Nam Miseria ad summum usque gradum intensa effectura est ut res desinat esse: Ut nec possumus dicere Triangulum absolutè magnum; nam Circulus illo semper futurus est major. Vel potiùs nulla Figura absolutè magna esse potest, quippe cujus Natura est ut sit limitata.

Tertiò, Idea *Entis absolutè perfecti* ex notionibus componitur ejusdem Denominationis, universis ex se perfectionem absolutam innuentibus: Idea verò *Entis absolutè Miseri* non concinnatur ex Notionibus quæ ex se absolutam miseriam sonant. Quæ enim Miseria, & non Bonum potiùs, *Existentiæ necessariæ* inest? Quamobrem si contendere velimus argumentationem ab Idea alicujus rei ad illius necessariam Existentiam illìc tantùm valere ubi Idea consistit ex notionibus unius Denominationis, Adversarius debet hanc tollere distinctionem.

Vel, ut apertiùs dicamus, *Absolutè necessaria Existentia* & *A-se-existentia*, una eadémque Notio est: Verùm *A-se-existentia* summus est & perfectissimus existendi modus qui potest concipi, ac proinde illi *Enti*, quod *absolutè perfectum* est, proprius. Quamobrem *A-se-existentiam* ad tam misellam Ideam, quàm sit Idea *Entis absolutè Miseri*, transferre, æquè absonum est atque monstrosum, acsi caput Leoninum Limacis corpori agglutinare velimus. Immò verò multo videtur repugnantius, cùm illa corporis tantùm ac figuræ mala sit collocatio, hæc verò internæ proprietatis in subjectum indebitum, immò proprietatum infinitis modis contrariarum, in idem subjectum insitio.

5. Quartò & ultimò, Quantùm ad *Ens absolutè pestiferum*, videtur sanè necessariam & inevitabilem Existentiam perinde atque Omnipotentiam atque Omniscientiam in se includere; alioqui Natura hæc suprema pestifera non tam plena esset ac absoluta, quàm mente nostrâ concipi potest. Hæc addita obfirmato ac immutabili desiderio ac voluntati mala omnimoda, ipsius mali gratiâ, perpetrandi, notionem hujus *Entis absolutè pestiferi*, omnibus numeris reddunt perfectam.

Sed quàm spuria & impropria hæc Idea sit, ex eo manifestum est, quòd notiones naturæ prorsus contrariæ, modo quodam coacto ac præternaturali rursus colliget, maximam *Perfectionem* cum summis *Imperfectionibus*; jungens quidem incommunicabilia Dei attributa, cum eo, quod magis fortean nefarium est, quàm quis quicquam demonstrare possit ipsi inesse Diabolo; immò quod repugnans videtur, ut sit in ullo cuicuimodi subjecto.

Quamobrem, quemadmodum suprà monui, si quis argumentum nostrum prætendat sophisma esse, ipsúmque imitando ejus fallaciam velit in alia aliqua materia detegere, illius leges exactè observare debet in sua Imitatione, Ideámque ex Notionibus constituere quæ uni eidémque Titulo conveniant, quemadmodum examussim fit in Idea *Entis absolutè perfecti*. Nulla enim illìc notio est, quæ non summam sonet perfectionem.

Verùm in hac Idea *Entis absolutè pestiferi*, nihil est quod ex sua natura pestem perniciémve significet, præter improbum illud ac malignum desiderium, malum patrandi, ipsius mali gratiâ. Qui gradus est Imperfectionis vel infra Inconsistentiæ sive Repugnantiæ confinia depressus. Et tamen ut quid valeat omne cujusmodicunque Bonum accuratè abolere ac disperdere, Omnipotentiam rursus supponit, & Omniscientiam. Quod verò omnipotenter & absolutè pestiferum est, seipsum etiam oportet ut destruat ac disperdat; quemadmodum Triangulum infinitè magnum, omnino Triangulum non esse planè implicat. Adeò ut hujus Ideæ conceptus, à multifariarum Repugnantiarum illaqueationibus minimè sit liber.

6. Cæterùm si per *Ens absolutè pestiferum* intelligatur Ens quod potentiam habet ac peritiam perpetrandi omne malum quod excogitari potest, immò & longè supra omnem Imaginationem cogitationémve humanam, ídque tam efficaciter & universim, ut nihil ullo modo ipsum posset prævertere; equidem hîc reverà æternus est Deus, qui necessariò à seipso existit, omnésque res prævenit, & à nullo in actionibus suis præterquam seipso potest limitari. Cùm verò is absolutum illud & immutabile Bonum sit, & plena ac pura Perfectio, non potest quin in Idea sua pretiosum illud Benignitatis Attributum includat; ac proinde, cùm secundùm integram suam Naturam agat, non solùm ipse *Veneficus* est, sed ex prærogativa propriæ suæ Essentiæ, istiusmodi *pestiferos Principatus*, quorum causa hîc versata sit, prohibet, ne ullam unquam existentiam obtineant in rerum Universitate.

7. Quam-

7. Quamobrem ut res tandem redigatur in summam, Dico quòd naturali illâ methodo in hac speculatione uti debemus, quam homines qui facultatum suarum usum nôrint, in aliis observant; illi scilicet primùm assentiri debemus, quod maximè simplex est, facile ac manifestum, & de quo nullum dubium esse possit quin Notio congrua sit probéque sibi consistens. Atque ejusmodi equidem est Idea *Entis absolutè perfecti*, non arbitrarium figmentum aut fortuitum, coactáve Notionum compactio, quæ inter se digladiantur, meritóve suspectæ haberi si non demonstrari possunt, malè cohærere intérque se pugnare, cujusmodi putà foret *Arbor ambulans*, aut *Lapis intelligens*, & similia; sed tale in quo Notiones naturaliter & necessariò unà conveniant, ad consummandum conceptum unius alicujus simplicis Tituli, tanquam ipsi essentiales & Homogeneæ.

8. Atque tunc quidem id pro quo tantopere contendo, hoc est, quòd attendendo ad naturalem hanc Dei Ideam, sive *Entis absolutè perfecti*, necessitatem actualis existentiæ tanquam ab eo inseparabilis vel inviti detegimus, cùm necessariò in hac Idea absolutæ Perfectionis includatur. Quod ratione adhuc evidentiori premitur in ultima Argumenti mei positura; ubi urgeo, quòd aut *Impossibilitas*, aut *Contingentia*, aut *Necessitas* actualis existentiæ necessariò ad Ens *absolutè perfectum* pertinet: Sed nec *Impossibilitas*, nec *Contingentia*: Ergo, *Necessitas* actualis Existentiæ ad ipsum pertinet.

Ac proinde cùm de hac veritate adeò certi simus, ab Adversario postulo ut suum Argumentum ad postremam hanc maximéque perspicuam formam reducat, útque ipse etiam urgeat, quòd aut *Impossibilitas*, aut *Contingentia*, aut *Necessitas* actualis Existentiæ ad Ens *absolutè Miserum*, vel ad Ens *absolutè Pestiferum* pertinet. Et voce fidenti respondebo, *Impossibilitatem Existentiæ* ad ea pertinere; addámque porrò hanc rationem, præter eam quàm priùs de Incongruitate Notionum inter se subinnui, quòd & Existentiæ Dei repugnat, quem, absque omni hæsitatione aut scrupulo, attendendo ad naturales & incoactas propriarum nostrarum facultatum suggestiones, demonstravimus jam existere.

9. Et ut adhuc firmiorem reddamus hanc nostram Responsionem de Ente *absolutè Pestifero*, Evidentissimum est ipsum non existere; ac proinde cùm à seipso esse oporteat, si omninò sit, impossibile est ipsum esse. Ipsum verò non esse, manifestum est ex eo, quòd si esset omnia tum infinito pejus se haberent quàm nunc se habent, vel non existerent omninò; cùm equidem ausim dicere, ea æquè bene se nunc habere, quàm par sit aut possibile, si nos eâ sapientiâ præditi essemus ut integrum possemus concipere vel comprehendere Divinæ Providentiæ consilium atque propositum, claréque cognosceremus & particulatim, quid præteritum sit & quid futurum.

10. Sed si ex propria cæcitate aut temeritate istiusmodi Principia de Dei Providentia nobis ponamus, quæ cum illius Idea malè conveniant, (cujusmodi est Cœlorum Systema *Ptolemaicum*, quod, (ut quidam aiunt) *Alphonsus* æstimavit (quanquam alii de Montibus quibusdam in Terra malè collocatis historiam narrant) ἀτεχνίαν adeò rudem ac perplexam, ut zelo quodam contra tam ineptam Hypothesin abreptus, nimis quàm præfidenter & scommaticè professus sit, si ipse Deo præsens, quando Mundum condebat, adfuisset, meliorem illius fabricam se comminisci potuisse) occasio quidem nobis dabitur cavillandi, sed nec cum Consiliis Dei nec illius Operibus, sed potiùs cum Opinionibus imperitorum miseréque hallucinantium Hominum.

SCHOLIA

In Cap. V. Sect. 4.

NAM Miseria ad summum usque gradum intensa, &c. *Præterea cùm hac Miseria ac intolerabilis dolor, nulli (quod & jam innui) subjecto inesse possit, nisi ex Spiritu corporéque composito (juxta Galenicum illud, si rectè memini, apud* Macrobium, Εἰ ἓν ἦν ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἂν ἤλγεεν, ἀλγεῖ δὲ οὐκ ἄρα ἓν ἐστιν) *cúmque non aliter dolor oriatur, quàm ex incommoda adversáque particularum motione, aut saltem non sine ista, nec ea quidem motio, quippe successiva, possit esse æterna; hinc etiam constat nihil esse posse summè absolutéque miserum, id est, infinitè, cùm infinita duratio à parte antè ipsi non competat; nec proinde existentia necessaria, sed è contrà, sic existere, planè repugnet.*

CAP.

CAP. VI.

1. *Sensum sui Argumenti ab Idea Dei petiti, in* prima *sua* positura, *non esse simpliciter, Quòd Idea sit vera, quódque, si Deus esset, Existentia illius foret necessaria; sed quòd hæc Idea, cùm vera sit, necessariam Existentiam, tanquam ad Eum absolutè pertinentem, menti nostræ exhibeat.* 2. *Quòd Idea Dei* Manicheorum, *existentiam necessariam in se non includit.* 3. *Quòd asserere, Existentiam necessariam in Idea* Entis absolutè perfecti *inclusam esse duntaxat conditionalem, aperta sit Repugnantia.* 4. Secunda *Argumenti* positura *confirmata, quódque illius forma Existentiam Dei* Manicheorum *nequaquam concludit.* 5. *Invicta evidentia* tertiæ positurae *sui Argumenti, etiam è judicio sui Adversarii.* 6. *Vim sui Argumenti in* quarta ultimáque positura, *non esse, Quòd Ideam Materiæ sine necessaria Existentia concipimus, sed quòd, inspiciamus quàm attentissimè volumus, nullam necessariam Existentiam in ea inclusam invenimus, contrà ac fit in Idea Dei.* 7. *Facultates Animi ad quas perpetuò provocat,* supponendas *non* probandas *esse veras.*

1. ATque nunc quidem cùm tam cumulatè satisfactum sit Objectioni ab Idea *Entis absolutè mali* petitæ, facile erit aciem retundere cujuslibet id genus argumenti quantacunque cum peritia ac calliditate contra nos sit contortum. Quale est illud quod à viro quodam ingenioso mihi propositum est; quod cùm *mihi ipsi* satis argutum videatur perinde atque *Objicienti* invincibile, propriis illius verbis hîc proponam, quorum quidem tenor sic est:

Si veram Ideam sive Notionem habere possumus illius quod non est, immò verò illius quod non est & tamen si esset necessariò foret, tunc Argumentum tuum pro Dei Existentia, à necessaria Existentia in illius Idea sive Notione comprehensa deductum, mendosè concludit. Quomodo hoc argumentum, ait ille, *negare possis, nullo modo intelligere possum, quippe quòd medulla primi tui argumenti, in prima sua positura, ab Idea Dei deducti, in eo contineatur.*

Sed veram Notionem habere possumus illius quod non est, immo verò illius quod non est & tamen si esset necessariò foret, ut exempli gratiâ mali Dei Manicheorum.

Sed breviter respondeo ad Propositionem sic; Quòd causam præsentem non attingit: Quoniam Deum existere arguimus, non quidem ex eo quòd illius Idea vera est, & si existeret, necessariò existeret; nam necessaria Existentia *conditionalis,* quippe quæ minùs perfecta est quàm Existentia *absolutè necessaria,* ad *Ens absolutè perfectum* pertinere non potest: sed quòd hæc vera Idea sine ulla omnino conditione naturalibus animi facultatibus suggerit, (cùm necessaria Existentia involvatur in sua solius Idea, nec idem contingat in ulla Idea præterea) Quòd sine omni mora, ex seipso continuò absolutè & realiter existit. *Antidot. lib. 1. cap. 8. sect. 1, 2.*

Ad Assumptionem respondeo, Quòd Deus *Manicheorum* si omnino posset existere, existeret necessariò; cujus hæc est ratio, Quòd Deus tam fœdum monstrum nunquam esset creaturus.

2. Quòd si ulteriùs urgeas quòd Idea hujus mali Dei *Manicheorum* necessariam Existentiam in se includit, utpote quæ Notio sit Dei, & tamen non existit; quódque propterea verus Deus ex eo, existere demonstrari non potest, quòd necessaria Existentia in illius Idea involvitur: Respondeo porrò, Quòd Notio Dei *Manicheorum* necessariam Existentiam in se naturaliter non includit, quippe quæ non est Notio *Entis absolutè perfecti*; quódque Notio mali Dei, coactum omninò est aut fortuitum figmentum, sensúsque nihilo congruentior quàm sit Deus ligneus, cujus Idea non quidem *necessariam Existentiam,* sed illius *Impossibilitatem* implicat.

3. Sed pergit Adversarius, nósque illius motus observare oportet; tantùm, antequam ad *secundam* Argumenti nostri *posituram* accedit, illud obiter notat, quòd eos omnes accusem quasi sibi ipsis contradicerent, qui agnoscunt necessariam Existentiam in Idea Dei sive *Entis absolutè perfecti* contineri, per eámque significari quòd necessaria Existentia ad eum pertinet, & tamen idem rursus inficiantur, addendo, si omninò existeret. Sed respondeo Accusationem veram esse; Etenim asserere, necessariam Existentiam ad Ens aliquod pertinere, quod tamen profitemur nihilominus posse non existere, est planè contradictionem admittere. Nam hoc pacto una eadémque res à facultatibus nostris agnoscetur & necessaria & contingens simul, hoc est, quòd non possit non existere, & tamen quòd possit non existere. Quæ sanè hîc *Antidot. lib. 1. cap. 8. sect. 3.*

si non sit contradictio, nescio quæ sit: Nihil enim infra Existentiam *absolutè necessariam* in Idea Entis *absolutè perfecti* debet comprehendi.

Antidot. lib. 1. cap. 8. sect. 4. 4. Cæterùm argumentum adhuc evidentius apparebit in *secunda sua positura.* Etenim siqua fraus subsit aut fallacia, in isto termino, *Necessaria*, delitescit, quem verè explicavi, nec negari potest, quicquam aliud significare quàm nexum inseparabilem inter *Subjectum* & *Prædicatum.* Quamobrem cùm Existentia inseparabilem habeat connexionem cum Deo, necessariò statim sequitur, hoc Axioma, *Deus existit*, esse æternò ac immutabiliter verum. Hìc verò regerere, si existeret, equidem est insinuare quòd hoc non obstante posset non existere; quod perinde est acsi dixeris, illud quod immutabiliter verum est, non est immutabiliter verum. Quæ evidentissima est contradictio.

Verùm hìc se Adversarius recipit ad Asylum Dei *Manicheorum*, rogátque, ut *Manicheorum* Deum in locum illius Dei ponere vellem, cujus Existentiam demonstrare tantopere satago, ut sic proprium meum Sophisma possem deprehendere. Age igitur, collocemus, si nulla subsit Idololatria, in illius locum. Atat quam contracta recula sit, ad eúmque locum implendum inidonea, intelligi potest ex eis quæ suprà diximus: Quòd Deus *Manicheorum* in sua Notione necessariam Existentiam non magìs implicat, quàm Deus ligneus, immò verò implicat potiùs *Impossibilitatem* Existentiæ. Quippe quòd Notio Dei eadem est, hoc est, *Entis absolutè perfecti*, quæ necessariò in se involvit *Bonitatem absolutissimam.* In conspectum jam producatur Deus *Manicheorum*, illiúsque intueamur Inscriptionem. Est certè, *Malum perquam absolutè bonum.* Quod, quemadmodum suprà dixi, sensus est longè, meo quidem judicio, incongruentior quàm *Deus ligneus*: Ac proinde *Impossibilitas*, non autem *necessitas* Existentiæ in illius Idea continetur.

Antidot. lib. 1. cap. 8. sect. 5. 5. *Tertia* Argumenti *positura* formidabilis est ipsi etiam Adversario: Nam, ubi urgeo, Quòd aut *Impossibilitas*, aut *Contingentia*, aut *Necessitas* actualis Existentiæ ad *Ens absolutè perfectum* pertinet; heìc quidem confitetur, *Manicheorum* Deum sibi diutiùs succurrere non posse, sed ut homo ad incitas redactus, durum esse admodum conqueritur & iniquum, ut aut compellatur ad probandum Existentiam Dei *impossibilem* esse, aut cogatur aliter admittere, quòd *existit.* Mox verò, postquam rem paulò accuratiùs apud seipsum pensitaverat, animadvertit impossibile esse, si Deus non sit, eum unquam fore. Ac propterea, inquam ego, omnino æquum est, ut ab eo expectemus, qui negat eum esse, ut Existentiam illius probet esse *impossibilem*, præsertim cùm vis argumenti nostri eum tam necessariò eò impellat. Verùm meo quidem judicio consultius ei foret, hujus operæ compendium sibi facere, quàm tam frustraneum aggredi Inceptum. Recordari enim potest, quòd Idea hujus *Entis absolutè perfecti* ità formata sit, ut è judicio cujusvis hominis, qui facultatum suarum usum adhuc retinet, nulla *Inconsistentia* sive *Incompossibilitas* ei insit, nec vel minima umbra suspicioni relicta aut meticulositati. Et præterea, cùm *Impossibilitas* existendi, maximè imperfecta χῆσις sit quàm Ens ullum gerere potest ad Existentiam, immanem profectò oportet esse Incongruitatem, eam *Enti absolutè perfecto attribuere*, cùm adeò naturaliter & indubitanter ad *Ens absolutè imperfectum* pertineat, quemadmodum ‖ suprà notavimus.

‖ *Cap. 5. sect. 2.*

Quamobrem si vel dubius vel obduratus Atheus dixerit Existentiam Dei esse *impossibilem*, illud nullam enervitatem vanitatémve in meo argumento arguet, sed præfidentem temeritatem cæcámque Impudentiam in eo, qui tam absonum Responsum reddiderit.

Antidot. lib. 1. cap. 8. sect. 6, 7, 8, 9, 10, 11. 6. Cæterùm Objector jam ad *quartam* & *ultimam* Argumenti nostri *Posituram* pervenit, cujus hanc omninò summam esse autumat. Quòd scilicet aut Deus est, aut Materia existit à seipsa; sed Materia non existit à seipsa, quia necessaria Existentia non includitur in illius Idea. Contra quod hoc affert, quòd, quemadmodum sunt, qui Ideam habent Trianguli, nec tamen notitiam ullam habent illius proprietatis quæ in eo demonstratur, quòd tres ejus Anguli æquales sint duobus rectis; ità Ideam Materiæ quispiam habere potest, nec rescire tamen quicquam de necessitate illius Existentiæ, quamvìs eam in se proprietatem habeat.

Sed respondeo, Hoc ad Argumenti nostri vim non attingit. Inspice enim in Ideam Materiæ, quàm gnaviter ac curiosè voles, in ea tamen nunquam deteges ullam istiusmodi proprietatem, cujusmodi est *Necessitas Existentiæ.* Et tum postea, pondus meæ argumentationis huc potissimùm incumbit, quum Necessitas A-se-Existentiæ tam manifestò & inevitabiliter detegatur in Idea *Entis absolutè perfecti*, sed in Idea Materiæ non deprehendatur omninò, quòd apertam vim inferimus facultatibus dum *A-se-existentiam* in materia agnoscimus, nullâ facultate nobis id innuente, &

eandem in Deo negamus, Ideâ Dei tam conspicuè nobis demonstrante, quòd necessaria *A-se-existentia* ad ipsum pertinet. Adeò ut rei summa, pro qua tantopere contendo, hæc sit, Quòd is scilicet qui negat Deum esse, contraire planè videtur lumini naturalium suarum facultatum, ad quas ego perpetuò provoco.

7. Quòd si adhuc dixeris, Facultates nostras fortean falsas esse posse, equidem libenter annuo, sic fieri posse, si nullus esset Deus per quem simus creati. Tunc enim tales omnino sumus quales nosmetipsos reperimus, nec possumus ulteriùs inquirere, nec certò scire quin ejusmodi naturæ esse possimus, ut tunc fallamur maximè, cùm nos certissimos esse existimemus, idque postquam cautione & circumspectione, quantâ potest maximâ, usi simus ad evitandum errorem. Sed nobis quidem sufficit, nos haud plus postulare, quàm quod eis conceditur qui maximè indubias demonstrandi methodos profitentur, * quódque ipsa *Geometria* probare non potest, sed supponit, nimirum, *Facultates nostras veras esse.*

SCHOLIA

In Cap. VI. Sect. 7.

Quódque ipsa Geometria probare non potest sed supponit, nempe Facultates nostras veras esse, &c. *Siquis verò heic se persentiscere apud seipsum putet Notiones Mathematicas aliásque id genus nonnullas certas esse nec aliter fieri posse, sic faciat per me quidem licet, modò meminerit ipsam hanc internam* Persentiscentiam *unam esse è nostris Facultatibus. Et si porrò persentiscat eam* Persentiscentiam *veram esse ac certam & ineluctabilem etiam hanc secundam* Persentiscentiam *talem esse; quam propterea veram certámque oporteat* supponere, *& sic in infinitum; nullam autem Mentem præter ipsam Divinam, quæ prima est sive Prototypa veritas eáque essentialis & increata, absolutè & simpliciter certam esse; verùm internam hanc humanæ mentis Persentiscentiam, Divinam illam ac increatam certitudinem aliquo modo, licèt intervallo longè dissito, imitari: sed ità tamen ut nisi vim inferamus Facultatibus, delirare planè putandi sint* Cartesiani, *& inter reliquos* Spinozius *&* Poirettus, *qui omnes veritates, etiam Notiones communes apud Mathematicos, ut* Totum majus est suâ parte, &c. *non à mente Divina sed à voluntate pendere, adeò ut si Deus voluisset, istud æquè verum esse potuisset,* Partem majorem esse Toto, &c. *Istiusmodi sanè Figmenta, si propriarum facultatum dictamini stare velimus, ridicula sunt & impossibilia.*

CAP. VII.

1. *Necessitatem Existentiæ, quæ videtur in Idea* Spacii *includi, eandem omninò esse quæ menti nostræ se obfert in illa pleniori ac perfectiori Idea Dei;* 2. *Parémque esse rationem de æterna Duratione, cujus immediatum subjectum Deus est, non Materia.* 3. *Spacium esse duntaxat* Possibilitatem Materiæ *eo modo tantùm* Mensurabilem, *quo tot diversæ possibiles rerum species sunt* Numerabiles. 4. *Distantiam non esse* Physicam *ullius rei Affectionem, sed tantùm* Notionalem. 5. *Distantiam corporum,* privationem *duntaxat esse tactualis Unionis per* partes *mensurabilem, ut aliæ privationes qualitatum per* gradus. 6. *Si Distantia Spacii, remotâ Materiâ, quicquam reale sit, Ens illud necessarium oportet esse, per Ideam Dei repræsentatum.* 7. A-se-Existentiam *&* Contingentiam *terminos esse inter se pugnantes.*

1. Alii sunt qui videntur scopum propiùs attingere, dum contra *quartam* argumenti nostri *posituram* objiciunt, Quòd necessaria Existentia planè involvitur in Idea Materiæ. Non potest enim quisquam, aiunt illi, quin imaginetur *spacium* in infinitum quaquaversum excurrens, sive Deus existat sive non. Cúmque hoc *spacium* ad hunc modum extensum sit, & mensurabile per ulnas, perticas & similia, necesse est ut aliquid reale sit, ex eo quod ad hunc modum extensum sit & mensurabile. Non-Ens enim nullam habere potest proprietatem aut affectionem. Quòd si Ens sit, quid aliud esse potest quàm Materia corporea? *Antidot. lib. 1. cap. 8. sect. 11.*

Sed respondeo, Si nulla existeret Materia, sed sola Immensitas Divinæ Essentiæ, suâ ubiquitate omnia occupans, quòd *Reduplicatio*, si ità fas sit loqui, ejus indivisibilis substantiæ, qua se integrè præsentem præbet ubique, subjectum foret illius *Diffusionis* & *Mensurabilitatis*. Addóque porrò, Quòd perpetua hæc infinitæ hujus Amplitudinis & Mensurabilitatis Obversatio, quam imaginatione nostrâ non possumus concipere quin necessariò fuerit, magìs rudis ac obscura Notio esse potest menti nostræ oblata, necessariæ illius & à se existentis Essentiæ, quam Idea Dei pleniùs ac distinctiùs nobis repræsentat. Manifestum enim est, nè Imaginationem quidem nostram illigari ad appropriandam hanc Ideam *spacii*, Materiæ corporeæ, quippe quòd nullam naturaliter in illius Notione concipit *Impenetrabilitatem* aut *Tangibilitatem*. Ac proinde ad Spiritum aliquem æquè commodè referri potest atque ad corpus. Unde, quemadmodum suprà monui, cùm Idea Dei talis sit qualem deprehendimus, rudiorem hanc *spacii* notionem meritò ac necessariò, * in infinitum illum & æternum, qui Deus est, Spiritum conjiciet.

2. Atque eadem profectò ratio est de *Tempore* (per Tempus intelligo *Durationem*) quæ est de *Spacio*. Non possumus enim concipere quin istiusmodi Duratio fuerit quæ nullum possit aut principium habere aut interruptionem. Et quivis sanè agniturus est, planè repugnare ut sit hujusmodi Duratio necessaria, cùm interim nulla realis Essentia existat, quam ità à se semper existere oporteat, & ità in æternum durare. Quid aut quis igitur est, ad quem æterna hæc & nunquam interpellanda nunquámque deficiens Duratio necessariò pertineat? Nullus equidem Philosophus magìs appositè hîc respondere potest, quàm sanctus *Psalmista*, *Ab æterno in æternum tu es Deus*. Quamobrem dico inevitabiles istas Imaginationes necessitatis *Infiniti*, quod vocant, *Spacii*, & *Æternæ Durationis* nulla esse argumenta à se existentis Materiæ, sed potiùs obscuras subindicationes *necessariæ Existentiæ Dei*.

3. Cæterùm est & alter modus respondendi huic Objectioni, qui hic est: Hanc imaginationem scilicet *Spacii* nullius Entis realis Imaginationem esse * sed amplæ tantùm ac immensæ extensionis *Potentialitatis Materiæ*, à qua Mentes nostras liberare non possumus, quin necessariò agnoscamus reverà esse istiusmodi *Materiæ Possibilitatem* mensurandam sursum, deorsum & quaquaversum in infinitum, sive hæc corporea Materia existeret sive secùs. Atque etiamsi hæc *Materiæ Potentialitas* sive *Spacium*, mensurabile sit per stadia, milliaria & similia, eam nullam tamen essentiam realem magìs implicare, quàm, quando quis tot ordines sive genera rerum *possibilium* recenset, earum computus sive numerus realitatem existentiæ earum infert.

4. Quòd si in nos ulterius urgeant, Realem fore Distantiam etiam in spatio omni materiâ destituto; ut exempli causâ, si tres sphærulæ æneæ vel chalybeæ conjungerentur in hoc spacio vacuo, nullo pacto concipi potest quin futura sit distantia triangularis in medio earum; responderi potest, * Quòd distantia, nulla *realis* sit sive *Physica* ullius rei proprietas, sed tantùm *Notionalis*, quippe quòd major minórve illius mensura alicui rei contingere potest, cùm tamen nihil omnino in eam rem actum sit cui contingit. Ut putà, si altera sphærularum modò dictarum, primùm quidem unicâ unciâ distaret ab altera, hæc distantia inter eas in multa milliaria diduci potest, alterâ tamen nè tactâ quidem nedum è loco motâ, quanquam æquè distans sit atque altera.

5. Cæterùm si ulteriùs adhuc in nos urgeant contendántque, Distantiam hanc necessariò fore aliquid reale, quippe quæ istas sphærulas ità alias ab aliis distinet, ut, si duæ earum in spacio *vacuo* duobus milliaribus à se invicem distarent, tertiáque in medio jaceret intervallo, istáque duobus milliaribus distans æquè citò ad alteram pervenire deberet atque illa quæ unico tantùm milliari distat, duplam habere debeat motûs celeritatem, ad absolvendum suum pari tempore curriculum; breviter respondeo, * Quòd distantia nihil aliud sit quàm *tactualis unionis privatio*, quantóque major distantia, eo major privatio, quantóque privatio major est, tanto est difficilius in priorem conditionem *positivam* restitui; quódque hæc tactualis unionis privatio mensuratur per *partes*, ut aliæ qualitatum privationes per *gradus*; Notionésque istiusmodi, quòd ipsæ non sunt *Entia realia* ullibi, sed modi juxta quos ea concipimus, quósque propterea attribuere possumus *Non-Entibus* perinde atque *Entibus*, quemadmodum alibi fusè declaravimus.

6. Quòd si hoc non satisfecerit, nostræ quidem causæ nullum detrimentum affert. Nam si remotâ ex universo Materiâ corporeâ, remanebit adhuc Spacium & Distantia, in qua etiam hæc ipsa materia, dum illîc erat, jacere concipiebatur, nec fieri potest quin distans hoc Spacium aliquid sit reale, nec tamen corporeum, cùm nec *impenetrabile* sit nec *tangibile*; necesse planè est, ut substantia sit Incorporea, necessariò

ſariò & æternò à ſe ipſa exiſtens: Quam magìs clara Idea *Entis abſolutè perfecti* pleniùs nos diſtinctiùſque edocebit, ipſum eſſe à-ſe-ſubſiſtentem Deum.

7. Cæterùm ut nihil prætermittamus quod dignum videatur reſponſu. Sunt qui conantur argumenti noſtri in *tertia quartâque* illius *poſitura* ictum declinare, dicendo * *Contingentiam* nec Deo incompetibilem eſſe nec ulli alii rei cujuſmodicunque. Omnia enim quæ in rerum univerſitate exiſtunt, contigiſſe ut ſic exiſtant, quanquam ipſis aliter evenire potuiſſet. Sed nemo profectò mortalium ſic reſponderet, qui aut ad id quod reponit attenderet, aut ad propriæ Rationis lumen, quæ rectiùs eum doctura eſſet. Nam ſi Materia, putà, *à ſe* exiſteret, manifeſtum eſt eam *neceſſariò* exiſtere, nec unquam fieri potuiſſe quin exiſteret. Etenim *A-ſe-exiſtentia*, omnia cuicuimodi prævenit impedimenta, quibus res quælibet periclitari poſſe videatur de ſuâ aſſequenda actuali Exiſtentia.

Et quantùm ad Deum, evidentiſſimum eſt, quòd aut *Impoſſibile* ſit eum eſſe, aut quòd ſit *à ſeipſo*; & ſi ſit à ſeipſo, exiſtentia illius neceſſaria eſt & quæ non poteſt præverti; quemadmodum cuilibet neceſſariò agnoſcendum eſt qui terminos intelligit quos auſus ſit effari.

SCHOLIA

In CAP. VII. SECT. 1.

IN infinitum illum & æternum, qui Deus eſt, Spiritum conjiciet, &c. *Quàm autem hoc conſentaneum ſit, fusè in Enchiridio Metaphyſico demonſtravi, quò remittò Lectorem, Cap.* 6, 7 *&* 8.

Sect. 3. Sed amplæ tantùm ac immenſæ Extenſionis Potentialitatis Materiæ, &c. *Quòd hoc Reſponſum non uſque adeò ſolidum ſit, in modò dicto Tractatu ſatis oſtendi, quem conſule, cap.* 7. *ſect.* 12, 13, 14.

Sect. 4. Quòd diſtantia nulla realis ſit ſive Phyſica ullius rei proprietas, ſed tantùm Notionalis, &c. *Verùm hic rectè opponi poteſt quod in Enchiridio Metaphyſico attuli; Quanquam diſtantia Notionalis tantùm proprietas ſit, quatenus rerum diſſitarum mutua ſit relatio; Fundamentum tamen Ens reale eſt, Extenſum utique interjacens, quod facit ut diſtent. Vide Enchirid. Metaphyſ. cap.* 8. *ſect.* 5.

Sect. 5. Quòd diſtantia nihil aliud ſit quàm tactualis unionis privatio, &c. *Ipſa quidem Diſtantia ſic eſſe poteſt quatenus eſt mutua rerum diſtantium relatio, hoc eſt, mutuæ unionis cum ſe invicem carentia ſive privatio, quæ major minorve eſſe poteſt, pro ſpacio majori minorive quo ſint diſſitæ. Hoc verò minimè probat Spacium ipſum non eſſe reale quid, vel poſſe eſſe non reale, non magis quàm perticam eſſe poſſe non realem, ad cujus menſuram, duorum murorum ſit diſtantia.*

Sect. 7. Contingentiam nec Deo incompetibilem eſſe nec ulli alii rei cujuſmodicunque, &c. *Nempe ut à ſeipſis exiſtant contingenter, vel ſic à ſeipſis exiſtant, ut potuiſſent non exiſtere. Quod quàm abſurdum ſit ſuprà indicavi. Quippe quòd, quicquid à ſe exiſtere dicitur, aut habet in ſe ſive in ſua natura rationem ſufficientem cur exiſtat, aut non habet ſufficientem in ſe rationem cur exiſtat. Si non habet, impoſsibile eſt ut unquam exiſtat, ſi proprias animæ facultates conſulere velimus ſepoſito omni præjudicio; ſi habet, nunquam non poteſt exiſtere, ac proinde neceſſariò exiſtit, non contingenter. Rationem verò ſufficientem in ſe ut ſic exiſtat, nihil habet præter unum Deum.*

CAP. VIII.

1. Ideam Dei, notionem esse in humana Anima naturalem & indelebilem. 2. Quamvis exigua aliqua esset obscuritas in hac Notione, id nihil tamen impedire quò minùs naturalis esse possit. 3. Abusum Notionis Dei & Religionis apud Politicos, *non magìs arguere eam ipsorum esse commentum, quàm sit naturalis Affectio, & Honoris & Libertatis Amor, quibus ad eundem modum abutuntur. 4. Duplex Responsum ad Objectionem, contra assertionem, Quòd Deus sui Ideam ex certo instituto ac consilio nostris animis inseverit.*

1. IDeam *Entis absolutè perfecti* Notionem esse Animæ naturalem, talémque quam negare nequeat quin Ens istiusmodi accuratè repræsentet sine ulla partium discrepantia inter se sive repugnantia, cùm omnia illius Attributa generali Perfectionis Titulo ad quem pertinent homogenea sint atque consentanea, res equidem est tam manifesta ut hominem quemlibet appellare ausim, qui facultatum suarum usu pollet, si non est indubiè & immutabiliter verum.

Neque certè id quod objicitur, facere potest, ut suspectum sit falsitatis: Etenim quando supponitur, Atheum oppositurum esse, nè millesimam quidem hominum partem, ullam unquam habuisse istiusmodi Ideam, eósque qui habuerint eam ex animis suis obliteràsse, & qui profundissimè insculptam habent de ea haud æquè certò persuasos esse, quàm quòd bis duo faciunt quatuor; breviter respondeo, Quòd omnes homines semper habuerunt & etiamnum habent hanc Ideam in suis animabus, nec in eorum est potestate eam obliterare, non magìs certè, quàm communem Solem follis efflatu extinguere. Mundana utilitas, Mentis in res alias derivatio, Intemperies corporis ex carnalibus voluptatibus aut ex melancholia profecta, impedire quidem contemplationem detectionémve hujus Ideæ in animo, actualem possunt, nequaquam tamen possunt radicitus eam evellere.

2. Quantùm verò ad Objectionis partem ultimam, Non æquè scilicet perspicuam esse, quàm quòd *bis duo faciunt quatuor*; pone id verum esse, hoc tamen nequaquam Assertionem nostram enervat, veritatem nempe hanc pro qua contendimus, naturalem esse atque indubiam. Multæ enim veritates infra istam facilitatem saltem si non claritatem, fieri non potest quin agnoscantur naturaliter & indubitatò veræ.

3. Jam verò ut propiùs ad rem ipsam accedamus grandémque illam Atheorum suspicionem, Quòd hæc Dei notio nihil aliud sit quàm Figmentum callidum *Politicorum*, quo populum possint in obedientia continere, quódque ii ipsi sunt, qui suâ astutiâ ac potestate hunc characterem humanis mentibus impresserunt; Respondeo, Quod naturaliter homini jam inest, eos non posse ipsi inserere. Possunt quidem ad usus politicos trahere, fateor, ut certè non tam verum est quàm & tremendum ac detestandum, quòd viris merè *Politicis*, res vel maximè sacras vilibus suis abjectísque propositis prostituere, nulla sit religio. Hinc verò concludere velle, nullam esse omninò Religionem aut Deum, quia isti Notitiâ illâ apud homines in confesso habitâ, ad fines Politicos tam horridè abutantur, perinde absonum est, acsi vellent contendere nullum esse naturaliter Sui-amorem, Amorémve Uxoris ac Liberorum, aut Libertatis, Divitiarum Honorísque cupidinem, nisi quam homines *Politici* & Reipublicæ administrandæ gnari animabus humanis indiderint; quippe qui peritè se adhibendo circa istos affectus, populum pro libitu circumducunt & contorquent, & acri ac vehementi incitatione animos eorum per plausibiles suas orationes inflammando, præcipitant illos sæpenumero in periculum perdendi ipsam capacitatem eis rebus fruendi, quarum spem tam plenè atque fulgidè ante ipsorum oculos expanderant.

4. Objectio validissima, quam ego fieri posse auguror contra secundum nostrum Argumentum ab Idea Dei, quatenus in Anima nostra subjectatur, hæc est: Quòd hæc Idea adeò plana & conspicua veritas est, ut non possit quin Intellectuali insit subjecto, ac proinde quòd non possumus rectè argumentari eo modo quo argumentamur in libri primi capite nono, Quòd hæc Idea animabus nostris indita sit ut ad Creatoris notitiam perveniamus. Est enim illîc necessariò, & quod necessarium est non fit ex certo aliquo instituto aut consilio.

Verùm ad hoc respondeo, Primùm, Quòd corpora nostra ità comparata esse potuerint, ut mentes istoc pacto semper impeditæ fuissent ac aversæ ab attendendo ad hanc Ideam, quamvìs non posset illîc non esse.

Et

Et tum dein, Quòd nihil nobis incommodi sit si agnoscamus Ideam Dei talem esse, ut nulla Intellectualis Natura sine ea concipi possit, hoc est, fingi possit esse Intellectualis, nec tamen, re modo debito propositâ, necessariò agnoscere, quòd hæc Idea indubiè sit vera. Hoc enim pacto evidentius est, quàm absurdo & enormi ingenio illi sint, qui dum Rationis & Intellectûs alumnos se profitentur, gratiam tamen sibi fieri petunt agnoscendi tam perspicuam veritatem.

CAP. IX.

1. *Conscientiæ naturam atque ingenium tale esse ut timores istiusmodi atque spes suggerat; quæ planè implicent Deum esse.* 2. *Multarum Religionum formam ridiculam, nulli esse argumento, quòd sensus Religionis non sit innata animæ humanæ facultas.*

1. VIS Argumenti à *naturali Conscientia* petiti hæc est: Quòd homines naturaliter Infortunia metuunt, prosperósque sperant successus, prout sese gesserint. Verùm ingenuè fateor hoc argumentum maximè lubricum esse atque indefensum eorum omnium quibus sim usus, cùm adeò obnoxium sit isti cavillæ sive subterfugio, Quòd timores atque spes conscientiæ, à naturali Dei notitia non proficiscuntur, sed à vi Educationis, quæ est altera Natura.

Jam verò cùm nulla ferè Natio sit, quæ per aliqua saltem Religionis rudimenta, Numinis formidinem liberis suis non incusserit, non possumus quidem sincerum proferre exemplum, quod argumenti nostri validitatem satìs aptè illustret: nec certè scimus quomodo nosmetipsos hîc possimus expedire, nisi sumptâ quadam suppositione.

Supponemus igitur hominem indolis ordinariæ (etenim profiteor aliquos homines adeò enormi deformitate natos quantùm ad ingenium internámve naturam, ut quæ sit Intellectualis Moralísve hominis proprietas ex eis quis non magìs judicare possit, quàm quæ sit genuina corporis illius figura ex Mola Monstróve) cui nulla inculcata sint Principia Religionis, ulláve explicita sive Catechistica doctrina de Deo, sed qui ità tantummodo comparatus sit, (sive per naturam sive per educationem perinde est) ut quasdam res æquas justásque factu censeat, alias iniquas & injustas. Nam quid justum sit & injustum, bonum & malum, pulchrum & turpe, magìs manifestum est & perspicuum, juxta quorundam quidem sententiam, quàm ipsa Dei Existentia. Supponamus, inquam, hujusmodi hominem, quædam admisisse, quæ ipse censuerit nefaria & execranda crimina, ut paternum maternúmve Parricidium, Incestum cum sorore, amicorum fidelissimorum proditionem & similia, eundémque postea manu Magistratûs non punitum iri, (quippe qui hæc omnia tam callidè occultéque perpetraverit, ut notitiam illius omnino fugeret) sed statim post perpetrata hæc facinora, infortunatum perpetuò evasurum esse, horrea frugúmque strues fulmine accensum iri cœlitùs immisso, pecora in agris rapidâ morte moritura, ipsúmque postmodum fœdissimis gravissimísque morbis excruciatum iri, quæ tamen multis ex ordinario Naturæ cursu contingunt; quemlibet appello si omninò probabile existimare potest, quin futurum sit, ut hic homo naturaliter & inevitabiliter tali conscientiæ morsu tangatur, ut suspicaturus sit, hæc Infortunia, ab aliqua potestate invisibili manúve Divina, quæ justè omnia administrat, tanquam supplicium meritum sibi accidisse.

2. Quod affertur contra Argumentum nostrum pro *Universitate Venerationis Religiosæ*, Multifariæ utique Religiones ridiculæ in orbe terrarum, unde conclusum volunt, mentem humanam nullum innatum Religionis Principium in se habere, quum in quemlibet fingi possit modum formámve Religiosi cultûs, quem visum fuerit supremæ Potestati in quacunque Regione statuere; Ad hoc respondeo,

Primò, Si unusquisque Religionista Religiones extraneas eâdem veneratione ac candore, & reverentiali sobrietate contemplari vellet quâ solet suam, eas certè inveniret dignas potiùs quas propter errorem ac falsitatem miseraretur, quàm propter speciem suam ridiculam derideret aut contemneret. Sed omnes Religiones falsas esse ex eo quòd multæ ità sunt, non magìs sequitur, quàm nullas opiniones Philosophicas veras esse, ex eo quòd tam multæ sunt falsæ.

Et deinde, Multitudo variarum & si velis ineptarum Religionum per Orbem terrarum, in quam Gentes formentur, quo magìs ridicula est, eo sanè ad scopum nostrum nihilo indè est ineptior, qui Religionem contendimus naturalem esse hominis proprieta-

proprietatem. Adhærentiæ enim illius cum natura nostra necessitas manifestiùs indè demonstratur, qui sine Religione magìs esse non possumus quàm materia sine figura, quanquam paucæ quidem partes illius tam fœlici sorte sint, ut in regularem formentur sive ordinatam, ullámve habeant pulchritudinem aut proportionem in sua figuratione. Et tamen * materiam frange ut voles, in aliqua necessariò reperietur figura.

SCHOLIA

In Cap. IX. Sect. 2.

MAteriam frange, ut voles, in aliqua necessariò reperietur figura, &c. *Et certè qualibuscunque Idololatriis & superstitionibus inquinata sit Religio Gentium per totum Terrarum orbem fœdéque oblarvata, nusquam tamen unius veri Dei notitia ità obscurata est aut extincta, quin aliqua vestigia illius in animis hominum in unaquaque gente remanserint, quemadmodum videre est ex duobus istis elucubratissimis Tractatibus duorum illorum doctissimorum virorum* D.R. Cudworthi, *&* D.E. Stillingfleeti, *quos adire velim lectorem siquid super hac re dubitet.*

CAP. X.

1. Conarion, *quanquam sedes* Sensûs communis *esse potest, non posse tamen esse* commune Percipiens; 2. *Quippe incapax* Sensationis, 3. Memoriæ, 4. Imaginationis, 5. Rationis, 6. *&* Motûs spontanei. 7. *Argumenta hæc non æquè probare substantiam incorpoream in Brutis, nec si ità facerent, eorum animas indè continuò fore immortales.* 8. Perceptionem *in Materia perinde ac* Divisibilitatem, *ex prætextu quòd non major in una perplexitas sit quàm in altera, admitti non posse, quippe quòd & Sensus & Ratio alterum confirmant, nulla verò facultas testimonium perhibet alteri.* 9. *Quo sensu Anima sit &* divisibilis *&* extensa. 10. *Repræsentatio Symbolica, quomodo illa multitudines distinctarum figurationum in unum indivisibile Perceptionis Principium possit recipere.* 11. *Ex eo quòd* Materia *tam manifestò incapax sit functionum* Animæ, *nos certos esse posse illius* Existentiæ, *quantumlibet perplexa sit ejus* Essentiæ *speculatio.*

1. IN primi libri capite ultimo, satìs copiosè atque evidenter demonstravimus, nec *Spiritus Animales* nec ipsum *Cerebrum* primum in nobis esse *Motûs spontanei* Principium. *Conarion* etiam in transcursu breviter attigimus; Sed enim cùm Adversarii nostri tam levi negotio non sint convincendi, hîc plenè magìs ac particulatim ostendemus, quàm impossibile sit ut illa pars reperiatur ullum hujusmodi motûs Principium, quanquam non diffiteor, quin sedem esse posse *Communis sensûs* Organicam, speciem præ se gerat satìs probabilem, quippe quod prope centrum Cerebri tam commodè sit collocatum; Et si motuum transmissio qui in Organa agunt unam aliquam ejusmodi partem non haberet in quam terminetur, imaginantur quidem nonnulli, (* sed magis ingeniosè opinor quàm solidè) cùm externa hæc sensuum Organa bina sint, Objecta etiam bina apparitura; quod tamen experientiæ repugnat.

Cæterùm, tametsi *Conarion*, multarum diversarúmque perceptionum ab Objectis corporeis Organum esse potest, & quasi Tentorium sive Tabernaculum in quo Anima principaliter residet, omninò tamen negamus sine Immateriali Incola, motum hunc arbitrarium, cujus nobismetipsis conscii sumus, in nobis aut per nos posse produci. Nam si ad naturæ propriæ conditionem attendimus, non possumus non agnoscere, illud, quod corpus nostrum adeò pro arbitrio movet, non solùm Objecta sensibilia percipere sed recordari etiam, facultatémque habere Imaginationis liberæ ac Rationis.

2. Et ut à primo ordiamur; Mera, inquam, *Objectorum sensibilium Perceptio Conario* equidem planè incompetibilis videtur. Nam cùm ejusdem naturæ sit cum reliquo Cerebro, non tantùm divisibile est, sed & partes habet actu quodammodo alias ab

ab aliis divisas, alioqui non ità molle esset, quanquam fateor, aliquanto durius esse reliquo cerebro. Jam verò dico, Objectorum sensibilium Imagines, cùm in spacium aliquod se extendant in *Conarii* superficie in quam impingunt, una pars Conarii habitura est perceptionem putà capitis Hominis, altera cruris, tertia brachii, & quarta denique pectoris; ac proinde tametsi concederemus unamquamque particulam talis spacii Conarii percipere posse talem hominis partem, nihil tamen est quod integrum Hominem percipiat, nisi omnes asserueris perceptiones suas inter se communicare. Sed enim communicatio hæc videtur impossibilis. Nam si perceptio fiat per Impressionem ab externo objecto, nulla in Conario particula ullam objecti partem perceptura est, nisi à qua impressionem receperit. Verùm si adhuc urgeas, omnes partes objecti in singulas Conarii particulas suas facere impressiones, ubi Imago est, omninò impossibile erit, quin tota Imago confusa sit, Colorúmque distinctio penitùs perdita.

3. Jam verò quantùm ad facultatem *recordandi*, in *Conario* eam esse non posse sic probamus: Etenim, quòd *Memoria*, quæ est sigillum stabile, permanénsve Objectorum externorum Impressio, hîc non sit, manifestum est, quippe si adesset, rerum præsentium repræsentationem labefactaret, vel potiùs Objecta posteriora Impressiones omnes priores qualescunque necessariò delerent semper & obliterarent. Quòd si dixeris, *Memoriam* esse in Cerebro, *Reminiscentiam* verò in *Conario*; Respondeo has Impressiones sive signaturas ab externis Objectis in Cerebro factas, superadvenientibus impressionibus, necessariò itidem obliteratum iri. Nam hæ Imagines vel Impressiones sive in certa quadam positura, sive in motu plicatilium fibrarum vel filamentorum subtilium ex quibus Cerebrum componitur, consistant, manifestum est fieri non posse, quin cancellentur & obliterentur per occasionem millenorum objectorum quæ quotidie sensus nostros invadunt, quæ necesse est ut ipsas loco dimoveant, novósque motus imprimant, à prioribus planè diversos.

Cæterùm supponamus *Memoriam* ad hunc modum, sigillo quasi Cerebro impressam, suámque transmittere Imaginem ad Conarion per *Animales Spiritus* in ventriculis ut externum Objectum Species suas per Aërem ad oculum transmittit; cùm *Perceptio* per *Impressionem* fiat, *Impressioque* perdita sit in *Conario*, licèt in *Cerebro* retenta; quomodo poterit unquam *Conarium* affirmare, quòd ullam istiusmodi impressionem habuerit priùs? Nam Impressione semel deletâ eodem modo se habet, atque si nunquam ullam habuisset, ac proinde nec recordari potest se unquam habuisse. Præterea hujus Imaginis in *Cerebro* perceptio, æquè incompetibilis est *Conario*, atque est perceptio ullius externi Objecti, qua in re jam satis institimus.

4. Tertiò, Quantùm ad *liberæ Imaginationis* facultatem, quâ *Conarion* supponitur excogitare varias formas figurásve rerum, quas nunquam viderat; quæro an tenuis membrana sit, an verò interna & aliquantulum mollis ac spongiosa pulpa quam continet, quæ arbitraria hæc Figmenta ac Chimæras excitet sibíque repræsentet; & tum dein, quæ pars vel particula utriuslibet earum, hos tam bellos exhibeat lusus, &, (quod caput rei est) cùm istæ Repræsentationes sint corporeæ, annon sit necesse, ut *Conarium* eodem modo afficiatur & Impressuris signetur, atque in Objectis externis corporeis: Atque tunc porrò quæro, quomodo passiva hæc mollísque substantia seipsam possit impressuris signare, unâve pars hujus corporis in alteram agere, in hunc finem; cúmque *memoria* sit etiam harum Impressionum fictitiarum, quomodo imprimi possint in *Cerebrum*, Memoriæ sedem. Concesso enim, quòd *Conarion* in concinnandis fictitiis suis Imaginibus, externorum Objectorum Impressionem imitetur, quando has Imagines in Cerebrum imprimit, non absimile erit atque si sigilli impressurâ in Materiam aliquam duriusculam factâ uteremur ad signandam materiam aliquam molliorem. Quo in casu duæ Impressiones insigniter quidem different, quippe quum istæ partes quæ in una protuberant vel extant, in altera cavæ forent & concidua.

5. Quartò, quod ad *Rationem* attinet, prætérquam quòd manifestum est quando eâ utimur, quòd Imagines sive phantasmata rerum non solùm differentium sed contrariarum in eadem parte sive particula *Conarii* comprehendimus (nam si in partibus differentibus sint, quid de eis judicabit?) veluti cùm, exempli gratiâ, *calidum* concludimus non esse *frigidum*, vel lineam *obliquam* non esse *rectam*, quæ sine utriusque confusione concipi non possunt; est præterea & altera consideratio Notionum prorsus Immaterialium, quæ se in Conarion non imprimunt nec in ullam *Cerebri* partem nec in externa Organa ab Objectis sensibilibus veniant, sed innati nostri sunt in rerum speculatione conceptus: Atque hujusmodi sunt variæ *Logicæ*, *Metaphysicæ* & *Mathematicæ* Notiones, quemadmodum alibi probavi. Quamobrem videtur prorsus incredibile

credibile ut *Conarion*, cùm corpus adeò crassum sit & palpabile, ullas hujusmodi habeat Notiones sive conceptus qui non sint corporei nec ab Objectis Materialibus ab extrà ad ipsum derivati.

6. Quintò & ultimò, Admodum difficile est intellectu, quomodo *Conarion*, etiamsi *sensûs* ac *perceptionis* capax esset, cùm merus sit pulposus ac protuberans Nodus, Animales Spiritus nutibus suis ac motiunculis tam accuratè dirigeret, ut non aberrent à clavicula quæ ad motum vel minimi corporis articuli ducit, impelleretve adeò rapidè fortitérque ut valeamus tam strenuos infligere ictus, quàm vulgo fieri videmus, præsertim cùm *Spiritus Animales* tam tenues sint ac fluidi, ipsúmque *Conarion* tam latum atque obtusum. Quorum unum mentibus nostris suggerit, quòd Spiritus, cùm tam languidè, quàm probabile est, à *Conario* feriantur, certúmque est aliquando sic feriri, lentè in circulum per Cerebri ventriculos rotabuntur, nec ad ullam determinabuntur Claviculam quæ ad hujus vel illius particularis articuli corporis musculum deducit; Alterum verò, si hic *Conarii* impulsus satis fortiter spiritus in ventriculis Cerebri propulsurus sit, quòd iste ventus aperturus sit plura ostia quàm unum, cùm tamen percipiamus nos satis magnâ vi manûs pedísve digitum movere posse, immoto reliquo corpore. Addere porrò possumus, difficile esse conceptu quomodo hæc *Glandula pinealis* seipsam adeò spontaneè movere possit sine musculis & spiritibus, aut consimili aliquâ ratione Mechanicâ; quod si facit, quorsum tendit ista tanta Naturæ cura ac solicitudo, ut Animalium compages musculis & spiritibus ubique instruantur? Si non facit, quærimus porrò de Origine hujus motûs, rogamúsque quid sit quod *Animales Spiritus* movet, qui supponuntur movere Conarion? De motu enim corporeo notissimum est Axioma, *Quicquid movetur movetur ab altero.* Adeò undequaque demonstrabile est, quòd primum spontanei motûs Principium in nulla corporis nostri parte esse potest, sed in substantia realiter ab ipso distincta, quæ vulgò *Anima* appellatur.

7. Nec istud quidem à quibusdam allatum, quòd Argumenta nostra Sophistica sunt, quippe quæ substantiam incorpoream *Bestiis* perinde inesse atque *Hominibus* concludunt, demonstrationis nostræ vim quicquam enervat.

Respondeo enim, Primò, Quòd de hominibus absolutè concludunt, Incorpoream Animam ipsis inesse, quia certi sumus istiusmodi eis inesse operationes quæ talem naturam evidenter arguant; de Bestiis verò non sumus adeò certi. Hominésque rerum philosophicarum satis gnari, sed ingenio magis Mechanico, dubitârunt saltem, an Bestiæ ullam habeant cogitationem, quanquam intereà loci se certos professi sunt, si habent, fieri non posse quin Animas itidem habeant immateriales, à corporibus suis realiter distinctas.

Secundò, Concesso quidem quòd Argumenta nostra Animas probant etiam in Brutis, à corporibus suis realiter distinctas, ecquid aliud est quàm quod omnes Philosophi ac Scholastici, qui *Formas substantiales* tenuerint, aut expressim aut implicitè verum esse agnoverunt? Verùm si incorporeæ sunt, inquiunt illi, erunt etiam immortales, quod esset ridiculum. Si per *Immortale* intelligunt, quòd penitus non pereit, quemadmodum contingit in Materia, cur non sic essent perinde atque Materia, cùm hæc activa Animæ substantia, licèt bruti duntaxat, Essentia nobilior sit, & de Creatoris perfectionibus plus participet, quàm stupida ac dissipabilis Materia? Quòd si per *Immortalitatem* intelligant, *Vitæ æternæ ac fœlicitatis capacitatem* post corporum dissolutionem, illa profectò ridicula sequela est de suo excogitata, cujus Authoribus liberè eam permittimus deridere quantum volent. Ad nos præsensque nostrum Argumentum nihil omninò pertinet. Nos enim sentimus Animam bruti * talem esse posse, quæ solo terrestri corpore vitaliter afficiatur, extra verò illud, nullius rei habeat sensum aut perceptionem, ità ut quantum ad seipsam penitus pereat.

8. Illa quidem majoris momenti videtur Objectio, Cùm proprietates sint, quæ non possunt non agnosci inesse corpori sive Materiæ, quæque tamen tales sunt quæ miras repugnantias suo conceptu implicent, (ut putà perplexa illa *Divisibilitatis* proprietas, quæ aut in puncta sit aut in infinitum, quorum utrumlibet imaginationem nostram confundit quoties de eis cogitat) cur non agnoscamus, corpus etiam sensum habere posse atque Intellectum, quantumlibet repugnans videatur dum pressiùs attentiúsque animum in eam rem defigimus? Sed respondeo, Hanc Argumentationem esse valdè Sophisticam, quippe quòd pari ratione admittere deberemus caput Cepæ intelligere ac percipere perinde atque *Conarion* in Homine. Majus enim Argumentum contra istud afferri non potest, quàm quòd contradictionem implicet, repugnetque sic esse. Verùm respondebis, Quòd clarè percipimus aliquam partem corporis humani sensum in se habere debere & intellectum, nil tale verò in *Cepa* deprehendimus. At enim

Y rogo,

rogo, Quâ facultate hoc deprehendimus? Si respondes, Sensus noster certos nos facit: Dico, Sensum nostrum, si illum non corrigimus, confidenter nobis suggesturum esse, Quòd digitus sentit, Oculúsque ipse videt, quum tamen manifestum sit, hoc non fieri, propterea quòd eadem res quæ sentit vidétve corpus etiam movet, sed nec oculus nec digitus corpus nostrum movent, ac proinde nec sentiunt nec vident.

Et tamen sine oculo videre non possumus in hoc statu conjunctionis, quemadmodum sine debita modificatione ac temperie Cerebri neç possumus intelligere: Sed non magìs indè sequitur quòd *Cerebrum* intelligit & non aliquid ab eo distinctum, quàm quòd *Oculus* videt. Quamobrem planè constat nullam in nobis esse facultatem quæ clarè nos edoceat ullam corporis partem sensu & intelligentiâ præditam esse.

Unde videre licet ingentem disparitatem inter admissionem *Divisibilitatis* in Materia, (quantumlibet perplexa notio sit) & *Sensûs* atque *Intelligentiæ* in corpore, (quæ majorem quidem perplexitatem secum adducit quàm altera, si in eam admodum accuratè introspiciamus;) quippe quòd in plenum per *Sensum* & fortean per *Rationem* etiam certiores facti sumus quòd Materia sit divisibilis, nulla verò facultas nos certiores facere potest quòd *Corpus* aut *Sensûs* aut *Rationis* sit capax.

9. Cæterùm videtur adhuc insuperabilior Objectio restare, quæ hujusmodi est; Quòd tametsi evidenter probavimus, impossibile esse ut sit aut Sensus aut Intelligentia, Motúsve spontaneus in Materia sive *corpore*, nos oleum tamen ac operam perdidisse, quippe quòd consimiles difficultates urgeri possunt contra Sensum & Intelligentiam in *Spiritu*, quum fieri non possit quin Spiritus extensus sit, nec possit esse extensus quin sit divisibilis, nec divisibilis quin incapax Sensûs & Intelligentiæ, quemadmodum suprà argumentati sumus contra Materiam.

Sed ad hoc respondeo; Si per *Extensionem* intelligatur partium *Juxta-positio*, quemadmodum fit in Materia, nego omninò *Spiritum* hoc sensu ullatenùs esse extensum. Quòd si intelligas tantùm certam quandam præsentiæ amplitudinem, quòd singulis utique partibus tantæ molis Materiæ simul adesse possit, agnosco esse *extensum*, sed hoc genus *Extensionis* nullam implicare *Divisibilitatem* in substantia sic *extensa*. Partium enim *Juxta-positionem*, *Impenetrabilitatem*, & *Divisibilitatem* necessariâ quadam & adæquatâ sequelâ cohærere, ac proinde ubi duæ priores desunt, *Extensionem* non implicare tertiam.

Cæterùm, quando loquor de *Indivisibilitate*, nè Imaginatio novas sibi creet molestias, non talem intelligo *Indivisibilitatem* qualis in puncto Mathematico fingitur, sed qualem concipimus in sphæra lucis ab uno puncto lucido Centri radiantis facta. * Illa enim sphæra sive Orbis lucis quamvìs sensu quodam *extensus* sit, est tamen reverà *indivisibilis*, supposito quòd centrum tale sit. Nulla enim machina excogitari potest, quâ ullus unus radius hujus orbis discerpi possit aut separari, itàque separatus à Centro, seorsim conservari.

10. * Jam verò ut proprietatem hujus Orbis luminosi paululùm invertamus, dum *Animæ* eum applicamus sive *Spiritui*; quemadmodum nulla potest esse alteratio in *Centro radioso* quin simul necessariò sit in singulis Orbis partibus, ut putà si magìs rubrum esset, omnia magìs rubra forent, si magìs fuscum, omnia magìs fusca, & similia; ità etiam est ea *Indivisibilitas* atque *Unitas* exteriorum partium, si ità fas sit loqui, *Spiritûs* sive *Animæ* cum intimo suo Centro, ut si qua earum afficiatur, *Centrum vitæ* indè similiter affici necesse sit: Cúmque exteriores illæ Animæ partes afficiantur à partibus Objecti eis circumstantiis in quibus sunt, *Centrum internum* omnia recipit ità circumstantiata, ut necessariò integras habeat & inconfusas rerum externarum Imagines, quamvìs in tam exiguum deriventur spacium, ipsíque Centro hujus substantiæ spiritualis insint.

Hanc *Symbolicam Repræsentationem* suprà adhibuimus, nec quicquam possum excogitare quod naturam *Spiritûs* meliùs illustret. In quo implicatur facultas recipiendi multitudines particularium Figurationum in unum *indivisibile Sensûs principium*, ubi omnia exactè uniuntur in unum subjectum, & tamen distinctè repræsentantur. Quod profectò ab ipso *Conario* nequaquam præstari potest, quemadmodum demonstravimus, ac proinde reliquum est ut ad *Animam* referatur, cujus sedes principalis illic fortean esse potest, quantùm ad actum *Perceptionis*.

11. Quòd si quis hoc nostro studio abusurus sit propensâque voluntate opitulandi illius Imaginationi, sive saltem gratificandi, per hanc *Symbolicam Repræsentationem* quam adhibuimus, hoc Animæ centrum perperam æstimando tanquam aliquod divisibile duntaxat stupidúmque Materiæ punctum, nec majoris efficaciæ; déque *vitali* vel *arbitraria* illius *extensione* ità crassè cogitando acsi necessariò argueret æquè realem *Divisibilitatem* & separabilitatem partium quàm sit in corpore; ut omnem isti-

 usmodi

usmodi cavillis occasionem præscindamus, istas spinositates de *Extensione* & *Indivisibilitate Animæ* sive *Spiritûs* missas faciemus, brevitérque concludemus sic:

Quòd multifariæ Incompetentiæ & Repugnantiæ quas in natura Materiæ invenimus quò minùs idonea sit ad cogitandum ad spontéve sese movendum, nos certos omninò faciunt, istas operationes ad eam non pertinere, sed ad aliam aliquam substantiam: Quamobrem cùm istas operationes in nobis deprehendamus, manifestum est nos immaterialem essentiam in nobis habere à corpore realiter distinctam; quam vulgò Animam appellamus. Cujus nudæ Essentiæ speculatio, quamvìs facilè nos irretire possit atque intricare, istæ tamen proprietates quas corpori incompetibiles esse deprehendimus, abunde nobis demonstrant differentem illius Naturam. Manifestum enim est eam esse substantiam facultate cogitandi præditam, (i. e. percipiendi & meditandi de Objectis) utì etiam penetrandi spontaneéque movendi corpus: quæ proprietates æquè immediatæ *ipsi* sunt, atque Impenetrabilitas & Separabilitas partium *Materiæ*, nec causas quidem unius magìs quærere debemus quàm alterius.

SCHOLIA

In Cap. X. Sect. 1.

SED magìs ingeniosè opinor quàm solidè, &c. *Quanquam enim Oculi duo sunt, modò duæ istæ Objecti Repræsentationes ipsum in eodem loco repræsentent, objectum necessariò unum apparebit, quippe quum in eisdem circumstantiis quibus repræsentatur in oculis, vitali vi Animæ, non autem ratione Mechanicâ, ad ipsius perceptivam deferatur.*

Sect. 7. Talem esse posse quæ solo Terrestri corpore vitaliter afficiatur, &c. *Sic quidem esse potest. Et in istoc statu Animarum brutorum, nihil magìs absurdi accideret, quàm ut forent tanquam tot chordæ in Lyra ad præsens silentes dum aliæ percutiuntur ac sonant, mox tamen suis vicibus percutiendæ, sonúmque edituræ. An verò omnes Regiones Aereæ reliquis omnibus Animalibus præter rationalia, destituantur, otio abundantibus discutiendum relinquo.*

Sect. 9. Illâ enim Sphæra sive Orbis lucis, &c. *Hoc symbolo rei illustrandæ causâ usus sum, possibilitatis nempe extensionis indivisibilis: sed severiùs accuratiúsque in Enchiridio Metaphysico Philosophamur, ubi propriis terminis ac Philosophicis Spiritum describimus, docemúsque Ens esse unum per se & non per aliud, & id genus alia, quæ nihil necesse est hîc repetere. Vide Enchirid. Metaphys. cap. 2. sect. 11. & cap. 28. sect. 3.*

Sect. 10. Jam verò ut proprietatem hujus Orbis luminosi paululùm invertamus, &c. *Neque enim corporeum quicquam plenè & perfectè Animæ naturam potest repræsentare, quæ tota vita est & secundùm vitales quasdam leges agit non Mechanicas, quemadmodum fit in diffusione Luminis. Ex perfectâ igitur Animæ unitate ac consensu vita fit, ut quod patitur exteriores partes Animæ in Organis corporis ad illius Perceptivam, in eisdem circumstantiis, penetret. Et siquis hisce symbolicis nostris Repræsentationibus vult abuti, sciat velim, nos sine parabolis philosophatos esse in Enchiridio Metaphysico de natura Spiritûs, quò igitur eum rursus relego.*

CAP.

CAP. XI.

1. *Quòd subtilitas minimè inconsistens sit cum firmissima veritate.* 2. *Subordinatam rerum Utilitatem in Mundo rebus ipsis inesse, non solummodò nostræ Imaginationi.* 3. *Difficultatem obtinendi istiusmodi res utiles argumentum potiùs esse pro Providentia quàm contra ipsam.* 4. *Pulchritudinem non esse effectum Motûs merè Mechanici Materiæ.* 5. *Quòd sit Objectum Intellectuale nec à brutis observatum.* 6. *Quòd Animalia alia aliis sint prædæ optimè consistere cum Bonitate primæ Causæ:* 7. *Ut & noxiorum Animalium Creatio, cùm Repagula sint & Impedimenta eorum Incremento.* 8. *Immediatam Fœtûs materiam esse Homogeneam.* 9. *Notionem* Archeorum *sive* Formarum Seminalium *haud ità intricatam esse speculationem.*

1. PErcurrimus jam omnes Objectiones contra primum librum *Antidoti* factas, contra quem, si pinguiori ingenio homines ut etiamnum aliquid habere videantur quod porrò objiciant, per derisionem cavillaturi sint, acsi in argumentis nostris astruendis nimiâ usi simus subtilitate, hoc tantùm eos monendos censeo, Quòd subtilitas æquè consistens sit cum veritate, atque crassissimæ quævis Theoriæ: quemadmodum manifestum est in multifariis speculationibus Mathematicis, quibus tamen nihil magìs certum est, magísve indubitatum Rationi humanæ. Ut verò Notionum cohærentia quæ in seipsis subtiles sunt, æquè facili negotio plana fiat & conspicua, atque crassa sensuum Objecta, imaginatio admodum incongrua est, nec ullorum expectatio esse potest, nisi eorum qui in hujusmodi contemplationibus hospites planè sunt & peregrini.

Defensio autem secundi libri non solùm brevior erit sed minùs obscura, cùm Argumenta ibi adhibita maxima ex parte ejusmodi sint, de quibus homines etiam illiterati possint judicare, nec nisi pauca quin tam evidentia, ut nequeat quicquam ullius momenti contra ipsa afferri. Verùm Objectiones cuicuimodi sunt, breviter jam proponam eísque respondebo.

2. Prima verò fit contra Argumentationes nostras pro *Providentia* à præstabili utilitate *Lapidum, Lignorum, Metallorum, Magnetis,* &c. petitas. Nam prolixæ istæ & subordinatæ concatenationes adeò idoneæ *Instrumentalitatis* talium rerum, aiunt illi, nostra sola Imaginatio est, nullum Primæ ullius Causæ propositum. Et quàm facile est, addunt illi, humano ingenio, quæ differentis in se naturæ sunt, longéque dissitæ in unum trahere, multásque imaginari Mediorum Finiúmque series in rebus quæ nullam habent aliæ ab aliis dependentiam, nisi quam ipse finxerit? Verùm respondeo, quòd varias variarum id genus materiarum perquam utiles dependentias reperimus tantùm, non facimus nec fingimus. Quippe quòd, sive nos de eo cogitemus sive non, manifestum est, exempli gratiâ, quòd Arborum rami truncíque utiles sunt ad continuandum ignem, Ignis ad colliquanda metalla, Metalla ad Instrumenta conficienda quibus Naves Ædésque condantur, & sic in cæteris. Quamobrem cùm verum sit talem esse subordinatam utilitatem in rebus ipsis quæ præstò sunt præ manibus sine ulla nostra opera factæ, omnino rationi consentaneum est, ut *tali Causæ* imputemus quæ usus ac commoditates suorum operum præviderit.

3. Nec cavillari debemus, quòd res hujusmodi utiles, quales sunt Lapides, Metalla, Carbones, & similia, tanto cum labore sint acquirendæ, quasi multo satius esset si homines liberarentur ab omni hoc genus servitute, ut plus temporis Mundo contemplando, inquirendo Deo, nobilioribúsque humanæ Naturæ facultatibus exercendis possent impendere: videmus enim planè lapsam Hominis conditionem talem esse ut otium nullum calcare sit Virtuti aut Pietati, sed nutrix potiùs omnimodæ bestialitatis ac libidinis. Præterea, paucorum quidem Mentes ingenio sunt adeò speculativo, ut cum aliqua magna voluptate istiusmodi meditationibus attendere possint, quæ dignæ reperiantur quarum gratiâ relinquenda sit vita magìs practica ac laboriosa, quæ nihil prohibet quò minùs homines pii sint atque honesti, ut certè nulla omnino vocatio id facit. Quamobrem quòd hominibus plerisque omnibus res utiles difficiles sint acquisitu, argumentum potiùs est pro *Providentia,* quippe quod planè indicat, Causam illam quæ Terrarum orbem formavit, probè præscivisse, qualis futura esset terrestris hominis temperies atque ingenium.

4. Secunda Objectio fit contra Argumentum pro *Pulchritudine Plantarum,* quam Originem suam ab Intellectuali causa trahere contendo, cùm ipsa Pulchritudo Objectum

jectum sit adeò Intellectuale. Contra hoc verò duo objiciuntur: Primùm, Quòd Pulchritudo effectus sit Motûs merè Mechanici Materiæ. Deinde quòd nullum sit Objectum Intellectuale, quia fœminæ ac pueri eâ magìs oblectari videntur quàm viri, brutáque Animalia perinde atque utrilibet.

Prius sic probare conantur: Quòd *color*, quæ una pars pulchritudinis est, meræ Materiæ effectus sit, manifestum est, aiunt illi, ex *Iride*, quæ proculdubio merus est istiusmodi naturalis effectus. Et quod ad *Symmetriam* attinet, quæ pulchritudinis pars altera est, & in *Plantis* in eo consistit, quòd folia ramíque modo parallelo sibi invicem respondeant, ut & variæ ejusdem folii partes, naturalis, inquiunt illi, necessitas est, ut hujusmodi uniformis sit in his ramis foliisque correspondentia, quia nutrimentum necessariò sequitur vasorum tractum in semine, quæ cùm regularia sint in prima conformatione, rami foliáque, quæ germinant, necesse erit ut sint regularia. Jam verò regularis hæc seminis conformatio, ab uniformi particularum motu in Planta primordiali profecta est, & postremò Planta primordialis cujuscunque generis, à regulari motu Materiæ.

Sed respondeo, Quòd, tametsi positura perinde atque ipsi * colores *Iridis*, necessarii Effectus sint meræ Materiæ, nec quicquam sint aliud nisi reflexio & refractio luminis Solis in guttis Nubis roridæ rotundis, quemadmodum *Cartesius* clarè demonstravit, quódque nihil ulteriùs huc requiratur præter situm oculi in linea à Sole ducta & ad nubem roridam continuata, itâ quidem extensam ut circulus coloratus pro radio suo habere possit gradus aut quadraginta ferè duos, aut quinquaginta unum, tunc enim Effectum hoc necessariò est secuturum; Et si nubes hæc roscida itâ se quaquaversùm extendat, ut futura sit ad quinquaginta unum gradus perinde atque ad quadraginta duos, rorida hæc Aëris temperies, duæ Irides simul necessariò apparebunt, quemadmodum frequenter factum est; atque similiter fateor, quibusdam rebus positis colores florum necessarius futuri sunt effectus Materiæ in tali motu ac positura: Nihilominùs tamen, varietas collocationis horum colorum in Floribus, non potest quin ostendat rem esse aut *fortuitam* aut *arbitrariam*; cùm verò semper spectatoris oculos aliquo modo oblectent, indicio est *Fortuitum* non esse, ac proinde necesse esse ut sit *Arbitrarium*, & ab aliquo consilio quo sic statutum fuerit, profectum.

Id verò in quo maximè insisto contendóque ab Intellectuali principio proficisci, ipsarum est *symmetria*, contra quam Objectio videtur admodum invalida, quippe cujus ratio hujusmodi est, quemadmodum planè videre licet, Quòd regularis motus Materiæ primam cujusque generis plantam formaverit. Quærimus enim porrò, quid Materiæ motum itâ regulaverit ut eam duceret ad formandam seipsam in talem speciem, ut tandem admodum jucundum spectaculum Intellectuale appareat, valdéque difficile (si non impossibile) formatu, sine aliquo Directore à cæca Materia distincto. Quemadmodum facilè quis crediturus est, * si non tam truncos ramósque arborum (quarum quidem pullulationes ex terra, ramorúmque rursus ex trunco, ipsorúmque denuò in multos ramusculos luxuriantes divaricationes, res est haud itâ difficilis conceptu) si non tam truncos, inquam, quàm flores, fructus ac folia contempletur. Ut Quercûs folium atque Agrifolii, multáque alia folia Herbarum, earúmque flores, * qualis est Cucullus Monachi, * flos caput draconis maxillis increpantis referens, variáque genera * Florum musciformium, ut Flos musciformis propriè sic dictus, utrumque Satyrion * alterum Papilionis, alterum Culicis formam præ se gerens. Quibus adde Orchidem Vespiformem, & Orchidem quæ Apis speciem præ se fert, * aliáque id genus multa. Materia in tam difficiles & regulares tamen Figuras nunquam incidisset, si ab alio aliquo præter seipsam ipsa regulata non fuisset. Concinnitas quarum figurarum cùm nobis qui ratione præditi sumus gratificetur, omninò par est ut concludamus à *Principio Intellectuali* esse profectam.

5. Cæterùm objiciebatur secundo in loco, *Pulchritudinem* nullum esse Objectum Intellectuale, quia fœminæ atque pueri majorem in modum eâ capiuntur, quàm viri, Bestiæ verò perinde atque utrivis. Ad quod respondeo, Pueros non tam *symmetriâ* capi quàm nitore colorum, in rebus quæ vulgo pulchræ habentur, ut Alaudæ magnopere oblectantur splendore Vitri, quod *Alaudiceps* aspectui ipsarum exponit. Quòd si possent etiam symmetriæ partiúmque competentiæ defectum detegere, putà in Flore, qui aliquot folia sibi habeat abscerpta, cùm Spiritus, qui in ipsis est, sit Intellectualis, si in hujusmodi facilibus Objectis maturè se exerceat, à præsenti sua conditione minimè est dissentaneum. Sed quòd ipsi, fœminæque externâ pulchritudine magìs capiuntur quàm viri, hinc fit, quòd viri intellectuales suas vires pensis difficilioribus ut plurimùm impendant, itáque rebus hisce magìs pusillis, animum nequeant attendere. Alioqui non est dubium, si ab aliis curis ac cogitationibus vacare

care possent, æquè devoti pulchritudinis admiratores forent atque ipsæ Fœminæ, ipsarúmque pulchritudine siquam fortè habeant, æquè caperentur, atque eâ ipsas videmus capi.

Quantùm verò ad Bruta, nego ea ullum habere sensum tam nobilis Objecti, illúdve quod in pulchritudine maximè requiritur, ullo modo animadvertere, *Symmetriam* scilicet, partiúmque concinnitatem, ullúmve colorum ordinem, sed ipsos tantummodo colores. Et certè minimè mirum est, quemadmodum rubrorum tibialium aspectus Galli Africani animum irâ inflammat, aspectúsque sanguinis Uvarum aut Mororum Elephantem ad pugnam provocat, ut alii similiter colores vividi variorum generum, multorum Animalium spiritus mulcere aut exhilarare possint, quod lux in plerisque omnibus facit. Atque eapropter, si Equum splendidis ac rutilantibus Ephippiis ornatum elatè se gerere videmus,

Insultare solo & gressus glomerare superbos,

à nulla alia causa fit, nisi ea quam declaravimus. Et si canis Mendicum magìs allatrat pannis annísque obsitum, quàm Nobilem quempiam honestè vestitum, inquirendum porrò est, an Mendici canicula Nobilem quemlibet magìs non sit allatratura quàm Mendicum, pulchritudinis sensu nec demulcente nec irritante hoc Animal, sed Objecto insueto bilem illi movente. Et si Aves plumas componunt, id ex eo non fit quòd ulla venustatis aut condecentiæ studio ducuntur, sed ut ab isto magìs duro insuetóque sensu quem ex mala plumarum turbatarum dispositura in cuticulis percipiant, seipsas liberent. Et similiter quantùm ad Conjugum electionem, sive in Avibus sive in Bestiis ad coitum, difficile est probare, quòd tam visu ducuntur quàm odoratu; & certè si visu, *colorem* non esse potiùs, quàm accuratam partium *Symmetriam*, quæ ipsas moveat.

Et postremò, Si admitteremus Bruta aliquando magìs oblectari Objecto pulchro, (intelligendo pulchritudinem juxta integram suam notionem) quàm minùs pulchro Objecto, confusanea tantùm voluptas est, nec eam plus quidem, tanquam Intellectualem, sapiunt, quàm pueri qui utplurimùm Instrumentorum Geometricorum ex ære aut ebore aut consimili materia confectorum conspectu oblectantur, accuratas incisuras sapiunt atque insculpturas characterum & linearum eis inscriptarum, quatenus rationibus Mathematicis inserviunt. Ac proinde meritò concludere possumus, pulchritudinem corporum naturaliter Brutis non magìs designatum esse, quàm istiusmodi Instrumenta Mathematica pueris sive Infantibus, sed omnia id genus Objecta Creaturis Intellectualibus destinata esse ab Æterno illo Intellectuali Principio quod ipsa creavit.

6. Tertia Objectio fit contra prædaturam Animalium aliorum in alia, Hominísque in omnia. Hoc enim, inquiunt illi, minimè consistit cum *æterna* illa *Bonitate* quam profitemur res omnes creâsse atque ordinâsse. Ad quod respondeo, Hæc neutiquam inter se pugnare: Natura enim illius *absolutè Universalis* ac *Æternæ Bonitatis*, non est ità comparata ut *unum aliquod particulare* depereat, (quemadmodum apud nos fit, quorum temperies fortean ad majorem solito commiserationem nos movere possit (quanquam plerique homines, fateor, minùs quàm par est naturalis hujus benignitatis retinent) visúsque contractior in rei cujusque præsentis sensum nimiùm demergere) sed plenum liberúmque in capacitates fœlicitatis hujusmodi Animantium, prospectum habens, talem earum conditionem constituit, quæ ad bonum communitatis maximè conduceret, quamvìs necessitas rerum atque *Incompossibilitas* non posset quin aliquas particulares Animantes majoribus oneraret incommodis quàm reliquas.

Ac proinde, ut varia Terrestrium Animalium genera modo perfectiori beata essent quantùm ad naturam suam Animalem, *Suprema* hæc *Bonitas* sic fieri permisit ut aliquid, quod animali sensui Tragicum necessariò appariturum sit ac calamitosum, paucis aliquibus subinde contingeret; Speciebus rerum interim ad satìs magnam copiam conservatis, & secundùm distinctas suas successiones in augusto hoc Mundi Theatro, tutâ pompâ incedentibus.

Jam verò manifestum est præcipuas *animalis Vitæ* facultates, esse naturalem *astutiam*, corporísque *agilitatem* atque *robur*, Acquisitúmque quodlibet harum ope, multò jucundius fore Animanti, quàm quod facilè sine ipsarum ope eis obtingit. Quamobrem quid gratius esse potest terrestri Animanti quàm prædam venari eámque arte quadam corporísque agilitate atque robore eam obtinere? Omnia verò Animantium genera specialis hujus fœlicitatis non sunt capacia. Quædam igitur apta nata sunt ad vescendum fructibus terræ, ut hoc pacto non solùm suis indulgeant voluptatibus, sed

sed etiam per occasionem ludum pariter atque alimentum aliis Animalibus ministrent. Qua tamen in re *Sapientia* Dei perinde atque illius *Bonitas* elucescit, propterea quòd dum hunc in modum alia aliis ludo sunt atque prædæ, abunde tamen conservantur in distinctis suis Generationibus. Cæterùm de omnibus hujusmodi scrupulis adversùs *Providentiam* * in nostra *Inquisitione in Causas & Occasiones Atheismi* tam plenè ac methodicè tractavimus, ut brevi hac Responsi subindicatiunculâ hoc in loco contenti fuerimus.

Addemus tantùm, si Brutorum animæ sint immortales (à qua opinione Philosophorum præstantissimi nequaquam fuerunt aversi) Tragœdia adhuc minùs horrenda est futura. Quod tamen nos animare minimè debet ad eas temerè & petulanter ex hospitiis suis expellendas, quippe qui nescimus quàm diu futurum sit, donec opportunitatem nacta fuerint ad alia sibi concinnanda corpora, istáque temporis intercapedo ipsis quidem perfectæ instar est mortis, in qua nullius rei sensum habent aut fruitionem. Et quantùm ad me, equidem existimo, qui vitam & incolumitatem Bruti Animalis pro nihilo ducit, eum naturaliter ità injustum esse, ut nisi Leges externæ prohibuerint, æquè crudelis futurus esset in Homines.

7. Quarta Objectio fit contra Argumentum nostrum pro Divina *Providentia* à consideratione deductum opportunæ illius *mitigationis molestationis atque noxæ quorundam Animalium per alia quæ ipsis sint inimica*, quæque eis tanquam prædâ vescuntur, ut felis, exempli gratiâ, muribus. Heîc, inquiunt illi, magìs accuratum Providentiæ indicium foret si nulla omninò essent istiusmodi Animalia noxia in Universo, quæ nos molestent, quàm ut hæc molestatio priùs fiat creando hujusmodi Animalia, & dein tollatur aut minuatur alia creando quæ noxam sequuturam corrigant.

Verùm enimverò, nemo profectò sic argumentaretur, nisi nimis temerè ac oscitanter falsum illud imbibisset Principium, Mundum scilicet solius hominis gratiâ conditum esse, cùm proculdubio Beatus Benignúsque rerum omnium Creator apud se constituerit ut aliæ etiam Animantes perinde atque Homines, vitæ muneribus fruantur, quod tamen, nisi existerent, fieri non posset. Quamobrem *Providentia* eò accuratior est, quòd benignitatem suam ulteriùs extendere possit, etiam eò usque ut inferiores Animantium ordines suis fruantur voluptatibus, sine ullo magno incommodo nobilioribus ac superioribus.

Præterea, omnia hæc Animalcula quæ prædæ fiunt aliis, in ludum ipsis cedunt atque alimentum, atque ità aliis morte suâ gratificantur, perinde atque ipsa dum in vivis sunt, & ab inimicis suis libera, propriis indulgent voluptatibus. Ut taceam utraque aliquo modo homini ipsi esse utilia, ac proinde aliquando desideratum iri si abessent.

8. Quinta & ultima Objectio fit contra Conclusionem nostram, ex *Homogeneitate* immediatæ illius Materiæ *Crystallinæ* ex quo *fœtus formatur*, putà in Ovo, quemadmodum & in aliis observatur generationibus, deductam, Quòd utique *substantia sit à corpore realiter distincta*. Ad vim cujus Argumenti eludendam, negant ullam istiusmodi esse partium *Homogeneitatem*, sed multas particulas *Heterogeneas*, licèt nobis invisibiles, esse contendunt, quibus in motum, calore Gallinæ aut alio aliquo consimili excitatis, particulas homogeneas ad particulas sui generis compelli, atque istoc modo pullum efformari. Ullum verò alium *Archeum* agnoscere, inextricabiles secum adducere difficultates. Ubi enim erant, inquiunt illi, omnes isti *Archei* qui ex Equi cadavere Vespas efformârunt? Súntne partes Animæ Equinæ, an novi hospites, qui in veteris ejecti locum se ingesserint? Si prius, tum Anima Equi est divisibilis, & ex consequenti Materialis &, si malles, pura puta Materia: si posterius, ubi erant pusilli isti Caducarii antehac? An verò tot germina sunt vel ramusculi communis Animæ Mundi? Quod si fiat, cur non unum habent doloris ac voluptatis sensum communem inter se? Sed ad hæc omnia ordine respondeo.

Et ad primam partem hujus Objectionis, Dico non posse quin firma sit præsumptio, Naturam, accuratam intendere Materiæ Homogeneitatem antequam opus ordiatur efformationis; quippe quæ eam adeò constanter ad tam perfectam Homogeneitatem perducit, quàm quæ externis sensibus percipi potest. Cúmque in partium *Heterogeneitate* nullum omninò commodum excogitari possit, conclusionem equidem minimè temerariam esse existimo, si asseveremus, immediatam materiam *Efformationis Fœtûs* aut accuratè *Homogeneam* esse, aut siqua fortè insit partium *Heterogeneitas*, esse tantùm per accidens, nec plus conducere ad primum opus Efformationis, sive Organizationis Materiæ, quàm Atomi istæ sive pulvisculi qui Pictoris coloribus inciderint, ad meliorem faciunt Picturæ delineationem. Etenim affirmare, quòd diversa ista particularum genera externo calore in motum excitata virtute mutuæ inter se similitudinis,

tudinis, in unum congregentur, rem equidem est asseverare sine omni Ratione, contra solidissima Rationis Principia.

In quo enim potest similitudo hæc partium consistere, nisi quòd aut figurâ similes sint, aut æquales agitatione vel magnitudine? Nunc verò corpora consimilis figuræ in motum excitata cursum suum versùs se invicem nihilo magìs dirigent propter hanc mutuam similitudinem. Corpora quidem consimilis figuræ, & æqualis agitationis & magnitudinis in motu confuso admodum probabile est unà aliquò latum iri, quod factum videmus (ubi tamen certi esse non possumus tam accuratam figurarum particulis inesse similitudinem) in tenuioribus liquorum distillatorum Spiritibus qui omnes sursum ascendunt, in Vini partibus Tartareis, quæ extrorsum versùs vasorum latera aguntur, * in fæcibus Urinæ, quæ ad fundum Vitri subsidunt, & in subsidentia fæculentæ hujus partis Universi, nempe Telluris, si modò tam propriè subsidere dici potest ad fundum, quàm in puriorum subtiliorúmque elementorum medio collocari. Atque similiter, illa Materiæ Fermentatio quæ Animalis efformationem præcedit, talem aliquem rudem effectum fortean edere potest, qualis in suprà dictis exemplis cernitur, nunquam tamen eò pervenire, ut istiusmodi artificialem Organorum formationem conficiat, qualis in Animalibus universis reperitur.

Quòd si per partium similitudinem intelligant tantummodò partium aptitudinem quoad figuram & motum, quippe quæ ità formatæ ac moderatæ sint, ut ex calore aliquo externo, ipsarum agitatio necessariò effectura sit ut inuncatæ sint inter se, & in admirabilem hanc utilémque corporis Animalis fabricam mutuò connexæ; Hoc quidem Artificium adeò exquisitè minutímque scitum ac curiosum esset ut prorsus sit impossibile, quin aut *Assistentiam*, aut primam saltem *Inventionem* & *Consilium* implicet Intellectualis alicujus Principii, quod Materiam in stupendum hunc ordinem redegerit, quo possit per istiusmodi præcisas Figuræ Motûsque leges tam nobilia Objecta Intellectui pariter atque Sensui nostro exhibere. * Atque sic quidem Adversarii nostri parum lucraturi sunt ex hac Hypothesi.

Sed enim, quanquam hoc videri potest simpliciter possibile, admodum tamen improbabile existimo, ut tam infinitus particularum numerus, quæ ad fœtum concinnandum debent concurrere, tam particularem haberent figurationem motûsque legem unicuique earum impressam, quo possit debitam suam stationem posituràmve in Animalis structura occupare. Hoc enim, si quid ego rectè judico, ambagibus esset & circuitione nimiâ uti, cùm via magìs compendiosa foret Immaterialem aliquam creare substantiam quales esse supponuntur *Formæ Seminales* Plantarum atque Animalium, sive *Archei*, quemadmodum alii appellitant. Nam hæc *Forma* sive *Archeus* res magìs simplex est & perspicua, quæque magìs simplicem ac perspicuam qualificationem subjecti requirit in quod operetur, nempe quòd *Homogeneum* sit atque ductile, facilèque teneris cedat impressionibus substantialis istius vis *Vitæ* quæ in ipso residet.

9. Neque profectò opinio hæc de *Archeis Formisve Seminalibus* ullis istiusmodi intricatur difficultatibus, ex quibus non possit facilè expediri.

Nam quantùm ad istas quæ prætenduntur difficultates in Instantia Efformationis *Vesparum* è cadavere equino, dico, quòd *Archei*, qui ipsas formaverunt, partes nullæ sunt Animæ Equi defuncti, * sed diversi distinctìve *Archei*, qui cum materia corporis ad hunc modum putrescendo præparati se æquè naturaliter conjungunt, atque Corvi festinant ad devorandam illius carnem.

Sed quæres porrò, ubi hi *Archei* antea fuerint? Ad quod respondeo, Potéstne deesse spacium tam minutis *Spiritualitatis* portiunculis in tam vasto Universitatis complexu atque ambitu? Ac proinde ipse potiùs rogito; Ubi non fuerunt? Cùm *Mundus Vitæ* ex nullo excludatur loco, variàque Animarum genera illic æquè numerosa sint & obvia atque particulæ istæ Magneticæ in Mundo hoc corporeo; & certè vix ullo loco Magnetem atque Ferrum collocare potes, quin ipsarum præsentiam ex effectis sensibilibus continuò sis deprehensurus. Vel si crassiorem malles similitudinem, æquè copiosi sunt atque obvii, quàm pulvisculi per aërem volitantes in Æstate sicca ac ventosa.

Ad ultimam difficultatem propositam, * Utrùm hi *Archei* tot sint germina communis *Animæ Mundi*, an substantiæ *particulares* per se subsistentes, haud ità magnum incommodum est utrocunque modo res definiatur. Neque enim sequitur si tot sint ramusculi distinctìve Radii magnæ Animæ Universi, quòd iccircò ea ipsa Anima sint; & quidem si non sint, voluptates suas ac dolores habere possunt alii ab aliis distinctos. Et quòd ipsis dolor est aut voluptas, Origini suæ neutrum fortean esse potest, quippe quæ eam non magìs moveant, quam Tettigoniæ minuritus eos qui pleno Tubarum

 concentu

concentui animum attenderint, morsúsve pulicis hominem fidiculis distentum in Equuleo.

Pone verò nos respondere, Quòd tot sint substantiæ æquè independentes ab *Anima Mundi* atque ipsa Materia (quanquam omnes dependent à Deo) neque in illa quidem Assertione quicquam est difficultatis aut incommodi, nec quicquam opus est ut soliciti simus ubi sint, aut quid de ipsis fiat, sive ante actuationem hujus vel illius partis Materiæ, sive postquam eam actuare desiverint, non magìs certè quàm de ipsis partibus Materiæ quas actuaverint. Nam quemadmodum unaquæque Materiæ particula servatur incolumis intra *Mundi corporei* ambitum, sive ab Anima *Archeóve* ullo actuetur sive non; ità unusquisque *Archeus* seu *Anima*, perinde incolumis est in *Mundo Vitæ*, atque æquè securus ab omni exterminatione ex universitate rerum Immaterialium, sive agat in ullam Mundi Materialis partem sive non. Nam substantia, qualiscunque sit illius natura, sine miraculo penitus interire non potest. Et cur Deus illud annihilet, * quod succedente tempore rursus opportunitatem nancisci possit suas agendi partes, Mundíque utilitatibus inserviendi, nemo, opinor, ullam rationem potest excogitare.

SCHOLIA

In Cap. XI. Sect. 4.

Colores Iridis necessarii effectus sint meræ Materiæ, &c. *Quàm cum grano salis ista accipienda sint, in* Enchiridio Metaphysico *abundè indicavi. Vide Cap. 21.*

Si non tam truncos ramósque arborum, &c. *Immò verò quanto cum artificio ipsi Arborum Plantarúmve Trunci ramique formati sint, hujus seculi Philosophi laudabili sanè industriâ ostenderunt. Theophrastus quidem olim aliique partes Plantarum enumerârunt,* ῥίζαν, καυλὸν, ἀκρέμονα, κλάδον, *quas omnes ex his tribus consistere docuerunt,* ἐκ φλοιοῦ, μήτρας *(quæ & καρδία & μυελὸς appellatur)* καὶ ξύλου· *atque hasce rursus* ἐξ ὑγροῦ, ἰνὸς, φλεβὸς, σαρκός. *Quin & τῆς τῶν φυτῶν ὑγρότητος καὶ θερμότητος, tanquam innato Humido Calidóque Animalium, analogarum meminerunt, sed an tam certâ distinctâque cognitione quàm moderni Philosophi, haud ausim asseverare, qui non solùm succifera sed & Aerifera vasa in Plantis notârunt, hisce τὴν θερμότητα, illis τὴν ὑγρότητα plantarum assignantes; ut alias formationes organicas cum earum usibus taceam. An verò* φλέβες *&* ἶνες *Theophrasti, alteræ humoris, caloris alteræ vehicula esse possint, statuant alii, mihi non satìs constat. Vide Theophrastum de Plantis, Cap. 1. & ingeniosum illum Phytologum,* N. Grew, *in sua* Truncorum Anatomia comparativa.

Qualis est cucullus Monachi, &c. *Sic nos è voce Anglicana* Monkshood, *Latinè vertimus. Est autem Aconiti quoddam genus quod cucullum Monachi galeámve Militis refert.*

Flos caput Draconis maxillis increpantis, &c. *Hæc rursus Descriptio est è vocabulo Anglicano,* Snapdragon, *Antirrhinon apud Herbarios dicitur.*

Alterum Papilionis, alterum Culicis, &c. *Quæ* σατύριον ψυχῶδες *& ni fallor* σατύριον κωνωπῶδες *apud Græcos Herbarios appellantur. Nostrum verò erat non Græcè sed Latinè nostra vertere: alioqui Orchis Vespiformis, & Orchis quæ apis speciem præ se fert, Orchis Sphegodes, & Orchis Melittias dici potuerunt, quemadmodum fit apud Herbarios.*

Aliáque id genus multa, &c. *Ut Orchis Arachnitis, Batrachitis, Ornithophora, præter varia prædictarum genera.*

Sect. 6. In nostra Inquisitione in Causas & Occasiones Atheismi, &c. *Fateor equidem me istiusmodi Tractatûs prima saltem Lineamenta duxisse, partem verò in* Mysterium Pietatis, *partem in* Dialogos Divinos *excrevisse, quod reliquum verò erat, flammis me tandem commisisse.*

Sect. 8. In fæcibus Urinæ quæ ad fundum Vitri subsidunt, &c. *Cæterùm quòd nec hæc quidem fiunt sine ope* Spiritûs Naturæ, *abundè in* Enchiridio Metaphysico *&* Adnotamentis, *ut alia loca prætercam, demonstravi.*

Atque sic quidem Adversarii nostri parùm lucraturi sunt ex hac Hypothesi. *Ità certè est, si vel sic esset. Nunc verò cùm tam clarè constet vel simplicissima Naturæ Phænomena rationibus Mechanicis non produci, sed vi* Spiritûs Naturæ, *quemadmodum in supradictis Tractatibus satis fusè demonstravi, planè incredibile est dispositionem partium Materiæ in Formatione Fœtûs motu Mechanico fieri, & non vi* Plasticâ *potiùs particularis*

laris alicujus Archei, *aut* Archei *Universi, aut denique utriusque: Cùm omnia in istiusmodi Animalium Rudimentis tam mollia sint ac laxa, ut immateriali aliquo Rectore & Counitore meritò indigere videantur. Vide Tract. de* Animæ Immortalitate, *lib.* 3. *cap.* 12 & 13.

Sect. 9. Sed diversi distinctíve Archei, &c. *hoc est, Distinctæ Animæ vi Plasticâ præditæ. Nullos enim Archeos ab Universi Archeo distinctos esse credo, præter Animas particulares. Quæ Animæ magìs propriè quàm Archei appellandæ sunt, quippe quæ, præter* Plasticam *facultate etiam* Perceptivâ *gaudent.*

Utrùm hi Archei tot sint germina communis Animæ Mundi, &c. *Equidem id mihi nequaquam verisimile videtur, viderint alii ut possint defendere, seque extricare ex eis difficultatibus quas lib.* 3. *cap.* 16. *de* Animæ Immortalitate, *propono.*

Quod succedente tempore rursus opportunitatem nancisci possit suas agendi partes, &c. *Perinde enim est acsi Fidicen aliquis omnes eas chordas, quarum in præsenti cantilena nihil usus sit, sed intactæ sileant, lyræ suæ abscindi postulet, nováque pro singulis novis cantilenis adnecti. Vide quæ diximus in cap.* 10. *sect.* 7.

CAP. XII.

1. *Objectiones contra Historias de Incantatore* Saltzburgensi; 2. *Et de pueris fascinatis* Amstelodamiensibus: 3 *Ut & contra Narrationem de* Johanne *ab* Hembach, & Johanne Michael, *qui Tibicines egerunt inter ridiculas Choreas gesticulatorias Dæmonum*: 4. *Item contra Sagarum Conventiculi disparentiam ad nomen Dei prolatum*; 5. *Et contra loca quædam Historiæ illius quam* Bodinus *de* Genio tutelari *narrat.*

1. Loca quæ in tertio libro vellicantur, aut *Historica* sunt aut *Philosophica*. *Historica* præcipuè hæc sunt. Primò contra Narrationem de Incantatore *Saltzburgensi* objicitur, Fieri posse, ut ultimus maximúsque Serpens Diabolus non esset sed merus serpens. Ad quod respondeo, Admodum probabile esse, quòd iste Serpens (cùm se in locum postremum reservâsset, & tam dirum fatum Incantatori attulerit, tanquam si mortis tot sui generis animantium vindictam vellet imitari, malignóve consilio gloriam ac victoriam sui penè jam triumphantis Inimici, commaculare) plus in se conditum habuit, quàm vulgarem naturalémve Serpentem; hoc est, aut Diabolus erat sic transformatus, aut serpens aliquis actuatus ab ipso & gubernatus. Quod eo faciliùs credemus, si consideremus, totum mysterium incantandi nullam in se habere posse vim naturalem, sed efficaciam potiùs supernaturalem, si ullum omninò effectum sortiatur.

2. Secunda Objectio fit contra istas narrationes de multis malo aliquo dæmone obsessis, qui res miras visi sunt è ventriculis suis evomere; quasi scilicet hoc fieri posset astu aliquo ac artificio, ad populum emungendum argento. Ad quod ut liberè respondeam, equidem ingenuè fateor, quòd ità usu venire solet, ut nulla ferè sint realia Effecta sive Eventa mirabilia, quin aliqui sint, si sit possibile, qui aut ex spe lucri, aut per ludum jocúmque eorundem imitationem aggrediantur. Sed hæc fraus facilè per prudentes spectatores detegi posset. Quales suppono fuisse duos illos Medicos præclaros, *Cardanum* & *Wierum*, qui, si nihil hisce rebus subfuisset præter agilis præstigiatoris dolos, istiusmodi levibus Imposturis nunquam fuissent decepti.

Et quantùm ad pueros *Amstelodamienses* attinet, spectaculum adeò miserandum erat, & cruciatus, ut fertur, tam grandis, personæque obsessæ tam multæ, omniáque Conamina sive Artis sive Religionis tam frustranea, ut prorsus incredibile videatur ullam fuisse in hac re aut fraudem aut nugalitatem. Et quantùm ad puellam è *Saxonia*, quæ *Græcè* locuta est, perridiculum profectò esset, istud tanquam aliquid supernaturale æstimare, nisi notum fuisset eam à nemine linguam istam didicisse. Ac proinde in hujusmodi rebus judicium & sagacitas primi Narratoris est supponenda; ut in ista Historiola quam de Dæmoniaco quodam qui *Græcè* locutus est suis temporibus, ipse *Fernelius* narrat, immò verò Medicorum secreta detexit, ipsorúmque derisit ignorantiam, eò quòd Medicinas suas adhibendo hominem ferè enecâssent, falsò opinantes morbum esse naturalem. *Vide Fernel. de Abditis rerum causis, lib.* 2. *cap.* 16.

3. Tertia Objectio fit contra Jocunditatem quarundam Historiolarum quæ commemoratæ sunt; cujusmodi sunt illæ de *Johanne ab Hembach*, & *Johanne Michael* Tibicinibus. Verùm enimverò, hæ Narratiunculæ non minùs credibiles videri debent

 bent

bent propter casus istos, qui occurrunt, ridiculos, si consideremus Spiritus istos Apostatas qui inferiorem hanc Aëris Terræque Regionem frequentant, variis modis in enormem sensum amorémque *vitæ Animalis* lapsos esse, penitúsque in se extinxisse Divinam; taléſque in ipsis passiones esse atque affectus quales in hominibus improbis reperiuntur atque Bestiis, aliquósque præsertim ex ipsis eandem rationem habere ad Angelos non-lapsos quam habent Simii & Cercopitheci, ad hominem probum atque sobrium; atque etiam eos qui magis tetrici sunt ac feroces si quando se in ludos jocósque relaxant, admodum stolidè distortos lusus edere ac deformes, quemadmodum manifestum est ex Historiolis nocturnarum suarum Chorearum & debacchationum. Occultum enim infestúmque odium habent contra quicquid venustum est aut decorum, & in perpetuum illius contemptum * omnes suas actiones in oppositum modum distorquent, in libertate sola illimitata sibi applaudentes, & faciendi quicquid aut fatua aut fœda ipsorum Imaginatio sibi sit suggestura, nihil affectantes præter propriarum voluntatum libidinem, & facultatem incutiendi hominibus admirationem & terrorem.

4. Quarta Objectio fit contra nocturnorum Conventiculorum Sagarum disparentiam ad nomen Dei, Jesûve, prolatum. Nam Diaboli, inquiunt illi, hisce Nominibus non omninò territantur, sed & ipsi per modum contemptûs & contumeliæ ea pronunciare possunt, propriísque suis personis applicare. Verùm difficultati facilè satisfit, si modò distinguamus inter intentiones voces hasce pronunciantium. Dico igitur nequaquam sequi, ex eo quòd horum verborum pronunciationem inter se sustinere possunt, quòd idem possunt quando cum puro corde debitáque religione pronunciantur ab aliis.

Præterea, minimè à ratione alienum est existimare (quamvis horum nominum vi resistere possent, eorúmque Religioni qui eis utantur) quòd Ceremonia apud ipsos esse possit indispensabilis, conventicula sua non continuare, siquis in proximo sit præsénsve, qui apertam seriámque Timoris Dei professionem fecerit. Atque equidem manifestum est, præsentia viri verè religiosi quàm onerosa sit hominibus improbis, præsertim eo tempore quo liberiùs suæ improbitati indulgere statuerint.

5. Quinta & ultima Objectio fit contra Visionem sive Insomnium, in quo is qui per tot annos *Genii Tutelaris* sive *Boni Angeli* societate usus erat, visus est hæc audire verba, *Servabo animam tuam, ego is sum qui priùs apparebam tibi:* tanquam si hic *Genius* sive *Angelus* ipse æternus fuisset Deus. Cæterùm nihil opus est ut hoc cuiquam scrupulo sit. Nam, primò, cùm forma nullius personæ in hac Visione ipsi repræsentata esset, pro Divino oraculo, seu voce Spiritûs Dei meritò haberi potest, certiorem eum facientis de amore suo ac providentia super ipsum, quemadmodum antehac fecerat in consimilibus Visionibus sive Insomniis.

Et tum dein, si admitteremus Angelum cum eo allocutum esse, Angelus in hisce circumstantiis non propriè dicitur loqui ut persona, sed ut Instrumentum, quemadmodum Lingua hominis loquitur, cùm tamen Anima hominis ipséve Homo magis propriè loquitur quàm Lingua. Quamobrem si Deus omnes potentias ac facultates Angeli tam plenè possideat atque occupet, ut ad tempus propriæ suæ Personalitatis sensum perdat Instrumentúmque merè passivum Divini Numinis evadat, tanquam os, oculúsve Dei factus, quicquid in his circumstantiis loquitur, de Deo intelligendum est non de ipso.

Atque sic, ut spero, satisfeci difficultatibus circa *Historica* hujus tertii libri loca, quæ etiamnum in eo remanent. Fateor enim me nonnulla expunxisse, quæ post pressiorem inspectionem, cum regulis istis quas mihi proposueram, haud adeò accuratè videbantur convenire. Non quòd ipse quicquam resciverim, quo illa falsa esse detegere possem, sed quia, cùm istâ conformitate destituta essent, apud me agnosci debebant haud ità demonstrativè vera.

SCHOLIA

In Cap. XII. Sect. 3.

OMnes suas actiones in oppositum modum distorquent, &c. *Atque sic hi quidem Dæmones statûs lapsi* Jetzirathici *egregia sunt exempla. Cujus quidem ordinis multæ sunt etiam Animæ incarnatæ, distortis ingeniis & derisoriis, quæ solidissimas rationes perversis longéque accersitis cavillationibus & sophismatis malunt eludere, argutúmque ven-*

venditare Scepticismum, quàm cum mente sobria in salutarem Veritatis Lucem emergere. Vide Explicationem Mercavæam.

CAP. XIII.

1. *Transformationem humani corporis in aliam formam fieri posse sine dolore.* 2. *Actualem posse fieri separationem* Animæ *atque* Corporis, *sine* Morte *propriè sic dicta.* 3. *Spirituum corpora* calida *esse posse, vel* frigida, *vel denique* tepida, *& quomodo id possit fieri.* 4. *Quo sensu agnoscere possimus* Primum, *in infinita successione generationum.* 5. *Narrationem de* Anseribus arboreis *apud* Gerardum *certò esse veram.* 6. *Necesse esse ut Deus Spiritus sit propriè dictus.* 7. *Spiritus vulgò sic dictos nec* Ignem *esse nec* Aërem, *sed Essentias propriè Spirituales, demonstratum à soluta* Arenositate (*si fas sit ità loqui*) Aëris *atque* Ignis. 8. *Quòd* Solutilitas *hæc efficit ut hæ compages* Aëreæ *incapaces sint* Personalitatis, Motûs spontanei, *&* sensationis; 9. *Quemadmodum &* transformandi vehicula *sua in perfectas illas formas Animalium in quibus apparent*; 10. *Eadémque* continendi *in ventis & tempestatibus*; 11. *Et postremò,* transportandi *homines atque pecora* per Aërem. 12. *Si* Spiritus *sive* Dæmones *nihil aliud sint nisi meræ* Aërearum *vel* Ignearum *Atomorum congeries, singulos Diabolos multas Myriadas esse Diabolorum.* 13. *Præstantia argumentorum ab Historia* Spirituum *deductorum, præ istis quæ ab operationibus Animæ in corpore petuntur, ad probandam substantiam* Immaterialem.

1. PRima Objectio *Philosophica* fit contra Transformationem humani corporis in formam putà Lupi, aut alterius alicujus id genus Animalis. Opinantur enim id fieri non posse sine magno transformati cruciatu ac dolore. Ad quod respondeo, Quòd tametsi hæc Transformatio brevi tempore fit, peragi tamen potest sine omni omninò cruciatu. Illam enim partem capitis, quæ sedes est *Sensûs communis*, admodum exiguam esse existimo (pone *Conarion* esse, & non est valdè magna :) Quamobrem Diabolus, postquam se in corpus hominis insinuaverit, eámque partem cum reliquis possederit, intercipere potest vel prohibere omnes motûs transmissiones ab aliis corporis partibus, adeò ut, quomodocunque eas tractaverit, homo nullum omninò sensurus sit dolorem. Unde emollire potest reliquas omnes corporis partes in quam ipse voluerit *consistentiam*, & subigere in quamlibet earum formarum in quas potest aëreum *suum vehiculum*, nec homo tamen per totum hoc tempus persentiscere quid agat. Estque par ratio reducendi rursum corpus in propriam suam formam, quod sine omni dolore hominis fit, qui istud patitur. Neque ullum certè imminet periculum, quasi corpus semel sic solutum semper postea permansurum sit in hac soluta & liquescenti conditione. Conceditur enim etiam apud eos qui se *Bodino* opponunt, cujus causam defendo, * Spiritum posse corpus sistere ac fixare perinde atque illud movere. Quapropter dico, postquam Diabolus corpus rursum fixaverit in formam pristinam, * quòd secundùm indubias Naturæ leges in eo statu permansurum sit, in quo ipsum reliquerit, donec potentius aliquid à statu isto illud dimoverit, ac permutaverit : Quódque corpus unumquodque tandem debelletur, omnésque semel oporteat manus dare morti.

2. Secunda Ojectio fit contra opinionem nostram, Quòd actualis fieri possit *Animæ corporísque separatio* sine morte, cùm tamen Mors propriè sit, quemadmodum definimus, disjunctio *corporis* atque *animæ*, propterea quòd corpus ineptum sit ad animam diutiùs retinendam. Quod contingere potest, vel ex *morborum* ferocitate, vel *externâ violentiâ*, vel *extremâ* denique *senectute*. Hîc igitur, rogant illi, Quid violentia esse possit, si hoc non sit, ut Diabolus animam è corpore suo eripiat? Sed Responsum in præfacili est. Quamlibet scilicet *separationem per vim* non esse *mortem*, sed cùm talis sit violentia in separatione quæ corpus ineptum reddat ad Animam retinendam, vel rursus excipiendam. Quemadmodum fit in nimis larga sanguinis emissione per vulnus corpori inflictum, vel in præpedito Spirituum cursu per suffocationem sive aquâ sive funiculo factam, & in similibus. Nam tale corpus in vitam revocare verum profectò futurum esset miraculum, quippe quòd in hujusmodi circumstantiis, mors proprio ac genuino sensu corpus sic affectum occupat. Neque quisquam præter solum Deum ità occidere potest, occisósque in vitam revocare.

3. Tertia Objectio fit contra præsignem illam in corporibus Dæmonum *frigiditatem.* Nam in celebri illa Sagarum Examinatione in Comitiis Provincialibus in *S. Edmundi* Fano habitis Mense Augusto, Ann. 1645. quasdam ex eis publicè ante Tribunal confitentes audivi, ait Objector, Diabolum, quando cum ipsis concumbebat, moderatè fuisse calidum. Ad quod respondere possem, si in animo esset prævaricari potiùs quàm Objectionibus quæ contra ea quæ scripsimus factæ sunt, præcisè satisfacere, fieri posse ut calidus aliquis Juvenis in frigidi Dæmonis locum se ingessisset. Quis enim satìs novit, qui in hujusmodi rebus ludi fuerint ac præstigiæ?

Cæterùm ut propiùs pressiúsque rem propositam attingamus. Fateor corpora Dæmonum esse posse non *tepida* solùm vel moderatè *calida*, sed ustulanter *fervida*, quemadmodum in eo Dæmone factum est, qui cognatam *Melanchthonis* manu prehendit, itáque eam ustulavit, ut characterem inustum gereret usque ad diem mortis. Exempla verò frigidorum Dæmonum magìs obvia sunt, ut in ista famosa Historia de ‖ *Cuntio*, qui cùm brachium cujusdam fœminæ in Civitate *Pentsch*, dum in lecto jacebat, tetigisset, visus est æquè *frigidus* atque ipsa glacies. Quod similiter contigit ‖ *Annæ Stylesiæ*, ungue Dæmonis illius manui imposito. Multæque aliæ sunt id genus Narratiunculæ. Nolo autem negare quin corpora ipsorum etiam *calida* esse possint, alioqui nequeat intelligi, quomodo duo isti execrandi Magi tam ineffabilem voluptatem, quàm se percepisse profitentur, alter à sua *Armellina*, alter à *Florina* sua, perceperint, quemadmodum narrat in Dialogo quodam *Franciscus Picus*, *Strix* appellato, sive *De Ludificatione Dæmonum.* Pro certóque affirmat in Epistola præfixa veram esse Historiam, nulláque alia se enarrâsse quàm quæ aut propriis oculis viderit, aut ab ipsarum Sagarum confessione acceperit.

‖ Antidot. lib. 3. cap. 9. sect. 8.

‖ Antidot. lib. 3. cap. 7. sect. 6.

Vis igitur Objectionis contra id contorquetur, quod nos nequaquam asserimus, corpora nempe Dæmonum *frigida* solùm reperiri. Cæterùm id quod nos insinuare volumus, hoc tantummodo est, nempe cùm ipsorum corpora nihil aliud sit quàm coagulatus sive constrictus Aer, quoties vehicula sua sic modificant ut ea tota longè majorem in modum constringant, quàm singulas ipsorum agitant particulas, tunc ea visum iri non tantùm instar aquæ congelatæ frigida, sed magìs penetranti ac pungenti frigiditate acui propter partium subtilitatem.

Verùm quando non tantùm totum vehiculum fortiter constringunt, sed & singulas ipsius particulas vehementer agitant, corpus quidem eorum evadet *ustulanter calidum*, aliquóque modo æs aut ferrum candefactum imitabitur, in quibus particulæ perquam arctè conjunguntur, & tamen singulæ in seipsis motu acerrimo vibrantur. Quemadmodum manifestum est, si sputum injiciamus in ea metalla istoc modo calefacta, faciet enim salivam injectam sibilare & bullire, particulis metallorum motum suum salivæ communicantibus, mutabúntque omnem liquorem in vapores, quemadmodum usu venire videmus in Aceto adolendo Aquáque Rosacea in Conclavi, ad locum suffumigandum. Quid enim est hæc suffumigatio, nisi *separabilium* partium aquearum Liquoris tam fortis in motum excitatio, ut in aërem eleventur & per vehementem agitationem partium *inseparabilium* calefactæ Focariæ in vagum dissipentur fumum?

Et postremò, si Spiritus *agitativâ* suâ facultate utatur quidem moderatè, *constrictivâ* verò satìs fortiter ad efficiendum ut solidus sentiatur & palpabilis illi viro fœminæve quibuscum rem habet; potest certè non solùm calidus videri, sed magìs jucundè gratéque calidus, quàm ullum corpus terrestre carneúmve quod existit. Nam Materiæ subtilitas magìs accuratè attinget potentiúsque sensûs organa feriet, magísque exquisitè & exultabundè movebit nervos quàm ullum corpus terrenum potest. Sed enim intereà loci *Spiritus* ipse neque fervidus est, nec calidus nec frigidus, nec quicquam eorum quæ ad corpus pertinent, sed substantia ab omni cuicuimodi Materia corporea specificè distincta, sicut jam monui ‖ eo ipso in loco quem heîc defendo.

‖ Antidot. lib. 3. cap. 12. sect. 2, 3, 4.

4. Quarta Objectio fit contra istam nostram sententiam quâ declaramus incongruam esse sibique repugnantem Assertionem, affirmare, ‖ nunquam fuisse hominem quenquam qui è fœmina non sit natus, quamvìs admitteremus Humani generis successiones fuisse infinitas. Nam Repugnantia, inquiunt illi, tantùm est, si *primum* invenire possis. Sed in infinita successione non potest esse *Primum*, ullo quidem in sensu. Nam si *Primum*, tunc *Secundum* & sic deinceps ad nostra usque tempora. Atque sic series numerabilis foret, & ex consequenti finita; quæ Repugnantia est, quia sic successio esset & infinita & finita simul.

‖ Vide Antidot. lib. 3. cap. 15. sect. 5.

Verùm respondeo, Primò, quòd demonstrare possum, esse *Primum* in infinita successione, ex istiusmodi quidem Principiis quæ ipse Atheus aut concedat aut debeat

saltem

ſaltem neceſſariò concedere. Cujuſmodi eſt, Materiam eſſe ab Æterno, aliquámque ſaltem illius partem motam fuiſſe ab æterno. Jam verò manifeſtum eſt hanc Materiam motam ab Æterno aut à ſeipſa motam fuiſſe aut ab alio. Si poſterius, tunc habemus *Primum* in infinita motuum ſucceſſione. Nam id quod Materiam hanc movit ab æterno motam, *Primum* eſt in *ordine Cauſalitatis*. Quod indubitatò verum cuilibet apparebit, qui mentem noſtram intellexerit.

Sed affirmabis hanc Materiam ab Æterno motam à ſeipſa motam fuiſſe. Eſto; Nulla tamen illius pars ſe movere poteſt in pleno hoc Materiæ Oceano, qui ex nullo excluditur ſpacio, quin in aliam aliquam Materiæ partem impingat ſimulatque ſe moveat, eáque in aliam, & ſic deinceps. Atque ſic eſſe poſſet motuum ſucceſſio ab æterno ſive infinita, & tamen *Primum* in *ordine Cauſalitatis*. * Nam ille *Primordialis* Materiæ *Motus* manifeſtò primus eſt & *Cauſa* reliquorum. Nec acquieſcere poteſt mens noſtra donec penetraverit ad tale aliquod *Primum* in *ordine Cauſarum*.

Et tum deinde, Ad ſubtilem iſtam Argumentationem, quæ probare vult hanc infinitam ſucceſſionem & finitam & infinitam fore, reſpondeo, Merum eſſe Sophiſma ab ambigua voce, *Primum*, quæ ſignificat aut *Prioritatem Succeſſionis*, aut *Prioritatem Cauſalitatis*. Si primo in ſenſu admittamus *Primum*, ſucceſſio finita erit ſi proprias appellemus facultates, non poſſumus enim quin ultrà excurramus, quandoquidem ſucceſſionem in *Primo illo* limitatam deprehendimus. * Sed in altero ſenſu *Primum* nullos ponit limites ſucceſſioni, ſed liberam illam relinquit & infinitam.

Vel ſic reſpondere poſſumus, Quòd incipientes ab hoc momento & pergentes ad *Primum* Motum *Primordialem*, appellantéſque præſens hoc momentum *Primum*, proximéque præcedens *Secundum*, aſcenſuri ſimus ad Numerum revera Infinitum, niſi quòd Intellectus noſter exitum nunquam ſit inventurus: Veruntamen quòd Intellectus Divinus exitum heîc invenerit, nequaquam ex eo ſequi Numerum fore finitum, quoniam Mens infinita, infinitum Numerum poſſe comprehendere rectè cenſeri poteſt. Quantùm verò ad nos qui captu tantùm finito gaudemus, ſiquis auſit Primum in Infinita ſucceſſione nominare, appellare quidem debet τὸ πρῶτον ἀπειρογόν, *Primum infiniteſimum*, ingenuéque fateri ſe ad exitum nunquam pervenire poſſe, quippe cujus Intellectus eſt finitus.

5. Quinta & ultima Objectio ſit contra Narrationem illam de *Anſeribus arboreis* in Inſula, *Pile of Foulders* Anglicè dicta, ex *Gerardo* allatam. Objicitur enim à quodam qui loci illius accolas ea de re ſciſcitatus eſt, eam narrationem ab eis ſibi non fuiſſe confirmatam, ſed eos dixiſſe tantùm, locum anni tempeſtate ob Avium Nidos valdè eſſe notabilem, & vix deambulare poſſe quempiam in Inſula quin quocunque pedem inferret ſtatim ovorum nidum ſit conculcaturus. Verùm ad hoc reſponderi poteſt, aut quos conſuluit, homines fuiſſe quibus parùm cordi eſſent hujuſmodi curioſitates, aut putrida Navigiorum fragmenta truncóſve arborum, qui maris alluvie huc adacti eſſent, jamdudum ejuſdem æſtu fuiſſe ablatos, atque ſic cùm exempla rerum hujus raritudinis recenter non eſſent renovata, earum memoriam facilè extingui poſſe apud quamplurimos Finitimorum. Nam ſexaginta ferè anni elapſi ſunt ex quo *Gerardus* ſcripſit; & dum in vivis erat, ultrò in ſe ſuſcepit narrationis confirmationem per teſtes idoneos, profitetúrque ſe nihil declarare, quàm quod oculis viderat, propriíſque contrectaverat manibus.

Additque inſuper Hiſtoriam de altero gerere Anſerum arboreorum, quos conchis ſuis incluſos ex vetuſta arbore putrefacta collegit in littore Anglicano, *Dubrim* inter & *Rumneiam*. Horum multos ſecum adduxit *Londinum*, conchâſque aperiendo, quæ à Mytilorum Imagine non multùm abludebant, Aves haſce reperit in variis Maturationis gradibus, in quibuſdam conchis, informes tantùm maſſulas, in aliis Aves formatas quidem ſed nudas, in aliis eaſdem formas ac ſpecies, & lanugine etiam obductas, conchâque hiante, elapſuris ſimiles.

Poſſum & tertium genus adjicere, à Nobili quodam ex *Hibernia*, mihi deſcriptum, quos ſæpenumerò in iſtis littoribus obſervaverat, ſed non multùm refert iſtorum deſcriptioni heîc inſiſtere. Summa quò collineo hæc eſt: Quòd fama de avibus ex putrefactione genitis admodum eſt certa. Qua de re ipſe equidem, per Nobilis illius literas perinde atque per *Gerardi* narrationes tam firmiter ſum perſuaſus, ut fatear ingenuè me nullo modo de ea poſſe dubitare. Et meritò quidem meam credulitatem excuſare poſſet, ſi juſtè heîc illius culpæ poſſem eſſe ſuſpectus, quòd ipſi, qui hæc objecit, poſt diligentiorem inquiſitionem, plenè tandem de eadem veritate ſatisfactum ſit.

6. Reſpondimus jam omnibus Objectionibus tam *Philoſophicis* quàm *Hiſtoricis* contra loca illa particularia libri tertii factis. Reſtat tantùm una, eáque naturæ magis

gis universalis, tantique sanè momenti, ut nisi illi satisfecero, Institutum præcipuum universi Libri tertii contra *Atheismum* (in quo id maximè satago, ut per Historiam de *Spiritibus* ad Existentiæ *Dei* fidem homines perducam) penitùs sit subversura. Concesso enim omnes istas Historiolas veras esse, minimè tamen indè sequi aiunt, quòd *Spiritus* sint, eo sensu quo ego *Spiritus* definio, talive significatione quæ in nostra explicatione Ideæ Dei intelligenda occurrit, nempe, quòd sit substantia immaterialis sive incorporea quæ Materiam penetret atque actuet. Ipsi enim nihil aliud sunt quàm tenuius quoddam corporis genus, cujusmodi est *Aer* vel *Ignis*, aut tale quodvis subtile Elementum, non autem purus *spiritus*, juxta nostram *Spiritûs* definitionem.

Si hoc verum esset, fateor equidem ultimum nostrum Librum adversùs Atheismum vis nullius fore, nec vel minimum momentum facere ad eum scopum cui est destinatus. Nam si Deus sit, necesse est ut *Spiritus* sit propriè sic dictus, alioqui Infinitus esse nequeat. Nec potest esse universa hæc Mundi Materia licèt infinita supponeretur, quia tunc nihilominus non posset esse *Perfectus.* Sed essentia esse debet à qua hæc Materia dependet, & in qua est, penetrans possidénsque omnia. Quod quilibet facilè crediturus est, qui certò sit persuasus particulares esse *Spiritus* qui actuant penetrántque hanc vel illam partem Materiæ, quod contendo eas narrationes quas attuli evidenter evincere.

7. Appello enim quemlibet qui noverit quid sit *Ignis* atque *Aer*, annon mera solutarum particularum Materiæ congeries æquè reverà sint, atque quivis cumulus *arenularum.* Hoc solummodo interest, quòd particulæ tam tenues sunt, ut sint invisibiles nec distinctè à sensu percipi possint; sed æquè verè sunt disjunctæ Atomi, (si sic appellare fas sit, quod adhuc est divisibile) quàm *arenæ granula* suprà dicta.

8. Jam verò hoc supposito, quod nemo nisi rerum Philosophicarum ignarus potest negare, planè inveniemus res istiusmodi à *Spiritibus* præstari quemadmodum vulgò appellitantur, quæ nullo modo compagi cuiquam horum tenuium granulorum, Atomorúmve Materiæ ex quibus *Aer* & *Ignis* consistunt, competere possunt. Primò enim, Aut omnia hæc Granula Atomíve Materiæ Sensum in se habent, Imaginationem & Intellectum, aut pauca tantùm, aut unum denique solummodo. Si omnia vel pauca aliqua, manifestum est tot esse Res distinctas intelligentes. Res verò distincta intelligens *Persona* est, ità ut una hæc *Persona* multæ *Personæ* sint. Quod admodum repugnans est, aut saltem immane quantum ridiculum. Quod si Sensûs, Imaginationis & Intellectûs sedes sit in uno tantùm, quî fieri potest, ut unum istud granulum atomúsve reliquas omnes motu spontaneo valeat promovere? Et par profectò ratio foret si sensum & rationem in paucis aliquibus Atomis internis collocaremus. Quomodo enim eas quæ ponè sunt sitæ, secum ducere possunt, secúmve trahere quæ sunt ad latera, aut ante se propellere, ità ut non separentur ab internis istis Atomis nec à tergo relinquantur? Et tamen admodum probabile est, quòd sedes sensûs ac perceptionis, perexiguo aliquo spacio in vehiculo *Spiritûs*, circumscribitur, quippe quum ità fiat in corpore humano. Nam * ni hoc ità esset, sed unaquæque pars vehiculi sensum in se haberet, Objectum externum in nescio quot locis eodem tempore appareret, rerúmque imagines aut omninò confunderentur; aut Atomi, postquam agmine composito incedere inceperint, à scopo aberrarent, propriúmque directò sensum singulæ sequentes necessariò à se invicem separarentur, compagémque integram dissiparent.

9. Deinde, Manifestum est, illud, quod in Spiritibus facultatem habet *sentiendi, reminiscendi* etiam facultatem habere, alioquin Objecta sensûs in memoriam revocare minimè valerent, si unum idémque in ipsis non esset, quod & *sensu* pollet & *memoriâ.* Illud verò quod *reminiscitur,* etiam *imaginatur,* & quod imaginatur, per suæ Imaginationis vim, vehiculum transformat in varias formas ac figuras, illícque continet in tali forma, quamdiu sibi visum fuerit.

Jam igitur quæro, quî hoc fieri potest per unicam vel paucas particulas Atomósve in ulla vehiculi parte residentes? Quomodo reliquas aut continere possunt, aut prehendere, quò eas restringant constringántve in hanc vel illam formam, putà *Canis, Pulli equini,* aut *Hominis?* Dicere verò Imaginationem esse in unaquaque parte vehiculi, itáque admittere istas particulas imaginari quæ nè sensum quidem habent (ut certè maxima earum pars non habere videtur, ex eis quæ modò dicta sunt) ab omni ratione est alienissimum.

10. Tertiò, Illud quod à *Lucretio* affertur adversùs Animæ Immortalitatem, supposito quòd talis congeries parvarum Atomorum sit, quales Spiritus heîc supponuntur, æquè validum argumentum est adversùs Existentiam id genus Spirituum. Nam ventorum flatu ut lucerna extinguerentur, aut discerperentur tempestatibus, & in vagos dissiparentur fumos acnubeculas.

11. Quar-

11. Quartò & ultimò, *Transportatio pecorum* per *Aerem*, ipsarúmque Sagarum ad Nocturna sua conventicula, si *Spiritus* sive *Dæmones* nihil aliud sint quàm subtilium Atomorum *Aereorum* vel *Igneorum* congeries, sine ullo interno Principio immateriali quod facultatem habeat particulas firmiter in unum continendi, res factu planè esset impossibilis. Manifestum enim est Hominem Bestiámve pondere suo degravatam per aërem esse perlapsuros, nec cessaturos unquam donec terram attigerint; atque ità profectò perlapsuri essent per *vehiculum Spiritûs*, quod æquè subtile est, fluidum atque mobile quàm ipse Aër, ni aliqua inesset Essentia interna ac Principium quod constringere valeat & in unum continere fluidum hoc corpus sive vehiculum Spiritûs, atque sic efficere ut pondus sustineat. Nam omnia corpora sive dura sive fluida, perinde impenetrabilia sunt; ac propterea si vis aliqua ità Aërem in unum contineret ut in eundem ferè ambitum sive spacium restringeret, nec mutaret tamen naturalem ejus consistentiam, Aëri in vesicam incluso haud absimilis esset, possétque quispiam æquè tutò ei incumbere, atque molli lecto, nec periculum erit nè perlabatur.

Cæterùm in hac *solutili* Atomorum congerie, præter quas nihil omninò aliud Spiritui inesse contendunt, (quamvìs admitteremus quidem ridiculam illam suppositionem, quòd unaquæque Atomus imaginari potest seséque adjungere ad commune Institutum arctè omnia continendi in unum) difficile tamen est intelligere, quin actualis hæc Divisio totius in tot tenues, subtiles invisibilésque particulas ità debilitatura sit nixus spontaneos ad onus sustinendum ac deportandum, ut earum studia semper reperirentur frustranea.

12. Sed nihil opus est in eo insistere * quod fortean videri potest aliquanto magìs lubricum, cùm illud quod magìs conspicuè incongruum est nostro conspectui se offert. Etenim cùm hæc aërearum vel ignearum particularum strues sola sit substantia quæ in Spiritu esse agnoscitur, cúmque unaquæque atomus imaginatione & ratione prædita sit, quo unum aliquod opus conjunctim promovere possint, equidem necesse est, quemadmodum suprà monui, ut æquè propriè dicendæ sint tot distinctæ *personæ*, atque Arenæ granula tot distincta *Individua* Materiæ, ac proinde unusquisque Dæmon est reverà 5000 Myriades Dæmonum & ampliùs, id quod longè abest ut quisquam somniet unquam vel admittat quicquam esse nisi insomnium, si de eo vigilans fortè cogitaverit. Quòd si res hujusmodi non agnoscentur absurdæ, sed perfrictâ fronte admittentur, & sine masticatione deglutientur tanquam primo aspectu veræ, equidem fateor nullam valere demonstrationem contra impudentiam ac pertinacitatem, nec apud istiusmodi homines me posse probare, aut Bruta Animalia vitam habere, aut pulvisculos qui in radiis solaribus per foramen ingressis lusitant, sensu ac ratione destitui.

13. Horum Argumentorum materiam, quemadmodum meminisse potest Lector, aliàs adhibui, quò probarem incorporeum aliquod Principium in humano corpore residere atque agere; verùm eorum forma atque applicatio in hoc loco non parum differt, ipsorúmque vis longè magìs conspicua est ac manifesta, quippe quòd fixa consistentia Mechanicáque fabrica humani corporis multa præstare valeat quæ fluidum & inorganizatum Ignis Aërísque vehiculum nullo pacto possit, nisi admittamus Essentiam Immaterialem ipsi inesse, totúmque penitus ità possidere, ut potestatem habeat constringendi ipsum atque transformandi in varias istas formas in quibus apparet. Ac propterea quanquam Argumentationes nostræ pro immateriali Anima in corpore Humano, solidæ sint ac irrefutabiles; tamen cùm veritas modo magìs palpabili atque indubio demonstrabilis sit in Igneis Aëreísque *Spirituum* quos vulgò vocant vehiculis, equidem *Tertium* Librum nostrum *adversùs Atheismum* admodum utilem esse existimo, si non necessarium, nequaquam autem superfluum aut supervacaneum.

SCHOLIA

In Cap. XIII. Sect. 1.

Spiritum posse corpus sistere ac fixare perinde atque illud movere, &c. *Sed dispiciendum porrò est, an ista fixatio mansura sit postquam Spiritus se subduxerit. Et si maneat, an id non potiùs virtute Plasticæ fiat Animæ Sagæ Magíve, aut vi Spiritûs Naturæ aut utriusque, (idque tunc solùm quando Transformatio debitam Temperiem particularum corporis non corruperit) quàm solâ Dæmonis fixatione, qui potiùs temporaneâ constrictione*

partes in unum continere videri potest, quàm per permanentem aliquam σύμφυσιν, (quæ aut Archei proprii, aut Universi opus est peculiare,) eas conglutinare.

Quod secundùm indubias Naturæ leges in eo statu permansurum sit, &c. *Equidem sic foret si verâ Symphysi Dæmon partes coünire posset; sed si tantùm constringit, fieri potest ut istâ constrictione cessante, partes corporis non magìs cohæreant quàm manipuli Arenæ granula pugno constricta, quæ expansâ manu diffluunt ac solvuntur. Sic credo fore, nisi* Archeus *proprius* Spiritúsque Naturæ *suas etiam partes hic agant, nec naturalis partium temperies sit corrupta. Unde credibile est veram ipsius corporis transformationem vix fieri posse (nam de vehiculis aereis alia est ratio,) nisi non magna sit inter naturalem, & ascititiam speciem formámve, staturæ inæqualitas.*

Sect. 4. Nam ille primordialis Materiæ motus manifestò primus est, &c. *Equidem hoc manifestum videtur si esset hujusmodi infinita motuum successio, Materiáque innatâ vi atque insitâ se movisset. Fuisset enim proculdubiò motus ordine Causalitatis omnium primus. Sed ut sit æterna successio, impossibile esse abundè demonstravi in* Enchiridio Metaphysico. *Adeò ut nullus locus omnino reliquus sit Adversariorum subterfugiis, sed omni ex parte Objectiones eorum vacillent.*

Sed in altero sensu *Primum* nullos ponit limites successioni, &c. *Nempe quando Primum significat prioritatem tantùm Causalitatis. Nam nisi hoc esset, impossibile foret ut Mundus sit ab æterno, sive à Deo sive à seipso extiterit. Sed hac de re minùs nunc solicitos nos esse oportet, cùm in* Enchiridio Metaphysico *tam clarè demonstraverim nullam Durationem successivam esse posse ab æterno. Quas demonstrationes si negaverit Atheus, tamen hæc ipsa quæ hîc sunt præ manibus, talia sunt ex quibus se nunquam sit extricaturus. Ut nihil dicam de Generationibus spontaneis, sive ex putrefactione, & de Cometis in Planetas conversis, quos ab aliquibus Animalibus habitari, opinio est à qua moderni Philosophi haud ità abhorrent.*

Sect. 12. Quod fortean videri potest aliquanto magìs lubricum, &c. *Ex eo utique quòd venti aliquando conspiciuntur satìs magna onera attollere. An verò tunc ipsi non moveantur & corroborentur à Spiritu Naturæ controversia est Ingenio Philosophico non indigna.*

Sect. 13. Equidem tertium librum nostrum adversùs Atheismum admodum utilem esse, &c. *Atque hinc constare potest quàm præstabilis usus foret Historiæ Pneumatologicæ, si cautè sanctéque hoc opus perficeretur, nulláque congererentur exempla nisi quæ meritò fide digna videantur. Sed pauca hæc interim, quæ ipse congessi, præsenti Instituto abundè spero satisfactura.*

ENTHU-

ENTHUSIASMUS TRIUMPHATUS:

Sive De

NATURA, CAUSIS, GENERIBUS

&

CURATIONE

ENTHUSIASMI

Brevis Dissertatio.

Per *HENRICUM MORUM*
Cantabrigiensem.

Πολλοὶ μὲν ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε Βάκχοι.

LONDINI,
Typis *R. Norton,* impensis *J. Martyn* & *Gualt. Kettilby,*
M DC LXXIX.

DE

NATURA, CAUSIS, GENERIBUS

&

CURATIONE

ENTHUSIASMI
Brevis Dissertatio.

Sectio I.

Quàm magna Affinitas sit & Confœderatio Enthusiasmum *inter &* Atheismum.

Atheismus & *Enthusiasmus* etiamsi adeò ex diametro alter alteri oppositi videantur, in multis tamen rebus quàm arctissimè consentiunt. Nam ut prætercam unanimem ipsorum conspirationem contra veram Dei Notitiam ac Religionem, hospitantur utplurimum, quanquam per vices, in eodem corporis Temperamento. Illa enim Temperies quæ hominem inclinat ad auscultandum Magisterialibus præpotentis *Imaginationis* dictatis magis quàm tranquillis cautisque liberæ *Rationis* Insinuationibus, Diversorium est ad quod hi nefarii Hospites alternis vicibus facilè se recipiunt.

Nam ut *Insomnia Imaginationes* sunt *dormientium*, ità *Imaginationes* nihil aliud sunt nisi *Insomnia Vigilantium.* Atque hæ *Imaginationes* quidem interdiu, ut ista *Insomnia* noctu, variabunt cum cœlo, præsentíque corporis temperamento mutato commutabuntur: Adeò ut, qui ad igneam tantùm atque *Enthusiasticam* Dei agnitionem pervenerunt, victûs alteratio, fæculenta senectus, præsénsve fuliginosæ *Melancholiæ* suffocatio, pari cùm confidentia *Imaginationi* ipsorum repræsentatura sit, Deum non esse, quàm unquam ipsis repræsentatum sit, esse Deum. Atque tunc quidem, postquam nobiliorum, *Rationis Intellectûsque,* facultatum usum perdiderint, ex necessario Naturalium Causarum nexu ac sequela, æquè audaces *Athei* jam erunt, atque antea fuerant præfidentes *Enthusiastæ.*

Neque certè hi duo turbulenti hospites unam eandémque Personam sibi suísque usibus alternatim tantùm possident, sed mutuas alter alteri suppetias ferunt, etiam dum in diversis personis hospitantur. Nam *Atheus* dum acumen rationémque naturalem tantopere crepat, (quanquam profectò animi illius immunditia efficit, ut ineptè admodùm & allucinanter istis dotibus utatur) facit omninò ut *Enthusiastes* pro persuasissimo habeat, *Rationem* haud idoneam esse Ducem ad Deum: Et *Enthusiastes* vicissim dum vaga tumultuariæ suæ *Imaginationis* deliria pro indubitatis Divinæ Sapientiæ Principiis dictat, *Atheo* quidem confirmat, totam rem Religionis Notionísque Dei nihil aliud esse quàm molestum nimis solicitæ *Melancholiæ* Paroxysmum.

Quamobrem cùm hujusmodi arcta sit affinitas, mutuáque inter has duas enormes Animi Intemperies, *Atheismum* & *Enthusiasmum,* societas & consœderatio, valdè consentaneum existimo, postquam de priori satis copiosè egerim, brevem hanc de *Natura, Causis, Generibus atque Curatione* posterioris hujus morbi, *Dissertationem* hîc addere.

Sect.

Sect. II.

Quid sit Inspiratio *&* *quid* Enthusiasmus.

ETymologiam & varietatem significationum hujus vocis, *Enthusiasmus*, Criticis relinquo atque Grammaticis. Quid verò nos per eam heîc intelligamus pleniùs percipies, postquam quid *Inspiratio* sit, definiverimus. Nam *Enthusiasmus* nihil aliud est quàm falsa cujusvis de se opinio, quòd sit *Inspiratus*. Jam verò *Inspirari*, est modo quodam extraordinario moveri per vim Divinam Deíve Spiritum, ad agendum, loquendum, cogitandúmve quod sanctum est, justum atque verum. Atque hinc facilè intelligitur quid sit *Enthusiasmus*, nimirum Plena sed falsa persuasio in homine quopiam, quòd sit *Inspiratus*.

Sect. III.

Investigatio Causarum Enthusiasmi *in facultatibus Animæ.*

INquiremus jam in *Causas* hujus Intemperiei, quî fiat ut quis in rebus suis pensitandis tam planè fatuus atque demens evadat. Atque equidem nisi magis jejunam rei explicandæ rationem adhibere velimus, quàm cujus ipsa capax sit, non solùm hîc nobis tractandum est de *Melancholia*, sed de facultatibus Animæ humanæ, quò meliùs intelligi possit unde fiat obnoxia istiusmodi *Melancholiæ* perturbationibus, in quibus judicium suum ac libertatem prorsus perdiderit, quippe quæ nec proprias suas *Imaginationes* à solidis *Veritatibus* distinguere possit, nec easdem à seipsa abarcere.

Sect. IV.

Distincti gradus naturæque suarum facultatum.

DIversos igitur facultatum Animæ notare debemus gradus ac naturas, quarum infimas quidem exercet sine omni perceptione vel animadversione suarum actionum. Atque hæ Operationes *fatales* ac *naturales* ei sunt quamdiu manet in corpore. Et quantùm quidem ad has, *homo* perpauxillùm differt à *Planta*; quas proinde *Vegetativas* sive *Plantales* Animæ facultates meritò poteris appellare.

Infimæ istarum facultatum quarum præsentis Operationis ullam habemus perceptionem, sunt *sensus externi*, qui postquam Objecta ad Organon sensitivum pertigerint, non possunt non operari, hoc est, Anima non potest quin ipsis afficiatur, nec in illius potestate est, aut saltem admodum ægrè, suam perceptionem suspendere.

Unde manifestum est, Animam humanam ità comparatam esse ut necessariò ac fataliter expergefieri queat in *Phantasmata* ac *Perceptiones* sine omni consensu suæ voluntatis.

Quod verum etiam reperitur in *Imaginatione*, quamvìs ista facultas liberior sit priori. *Insomnia* enim quid aliud sunt quàm *Imaginationes* & *Perceptiones* dormientis? Quæ tamen Animam dormientis obrepunt aut ex illa oriuntur sine ullo jussu aut consensu suo. Quemadmodum maximè omnium manifestum est in istiusmodi insomniis quæ dolorem inferunt, vehementíque cruciatu nos exercent donec ex eis experrecti simus.

Et consimiles quidem obreptationes atque importunæ & inevitabiles cogitationum suggestiones quæ se animo obferunt & obtrudunt, observari etiam possunt interdiu secundùm naturam sive vim temperamenti corporum nostrorum; quanquam quomodo corpus cogitationibus vel Imaginationibus mentem illiget maximè manifestum sit in *somno*. Etenim prout *Cholera*, *Sanguis*, *Pituita*, aut *Melancholia* prædominatur, ità erit *Insomniorum* nostrorum scena, ídque sine ullo addubitationis fræno aut repagulo, de veritate aut existentia earum rerum quæ tunc apparent.

Cujus quidem rei nullam aliam rationem comminisci possumus, præter hanc ipsam, nimirùm, Quòd intima sensûs sedes admodum plenè ac vividè afficitur, eo ferè modo quo ab Objectis interdiu. De quorum reali Existentia certitudo ordinaria est, quòd tam fortiter feriunt afficiúntque facultatem sensitivam; quæ in externis Organis

nis non residet: non magis sanè quàm peritia artificis in Instrumentis suis, sed in interioribus aliquibus recessibus Cerebri. Ac proinde cùm vera ac realis Sensûs sedes afficiatur in *somno* perinde atque dum vigilamus, minùs profectò mirandum est, si Anima *insomnia* sua, dum adhuc somniat, insomnia non esse, sed veras rerum transactiones autumat.

Sect. V.

Cur Insomnia, donec evigilaverimus, veræ rerum videantur transactiones.

JAM verò quòd sensus internus in hisce *Insomniis* tam vividè afficitur, hinc proficisci existimo, Quoniam Cerebrum, Spiritus Animales, vel quicquid sit in quod Anima, inter Operationes suas *Imaginativas*, agit, non magnoperè quidem moventur, alterantur aut agitantur ab ullo motu externo, sed figurationem istam sive modificationem in quam Anima necessariò ac naturaliter in *somno* ipsa formaverit, plenè integrèque conservant: Adeò ut opinio veritatis illius quod nobis repræsentatur in *Insomniis* nostris hinc oriatur, quòd Imaginatio tunc temporis (hoc est, interna Cerebri sive Spirituum in hanc vel illam Repræsentationem figuratio) multo fortior sit quàm ullus motus sive agitatio *ab extrà*, quæ vigilantibus internam Imaginationem obfuscat atque obscurat, ut lumen Solis Lucernæ lumen in Conclavi. Et tamen etiam in hisce circumstantiis, Imaginatio secundùm *Aristotelem* est αἴσθησίς τις ἀσθενής, *Sensationis quoddam genus, licèt debilius atque infirmius.*

Sed enimverò si *tam fortis* esset, ut contra omnes *externorum* Objectorum occursus atque impulsus ità obniti posset, ut minimè frangatur aut debilitetur, sed integram se conservet, & in pari splendore ac vigore cum eis quæ repræsentantur *ab extrà*, idque non *arbitrariò* sed *necessariò* & *inevitabiliter*, quemadmodum jam monuimus; is qui sic afficitur, non posset quin propriam suam *Imaginationem* pro *reali Sensûs objecto* accipiat: Quemadmodum cuidam contigit, cujus mentionem *Cartesius* facit (súntque alia multa id genus exempla) cujus brachium cùm amputatum esset, ipséque adhuc maneret capite obnuptus, de dolore in hoc & illo digito conquestus est, cùm totum tamen brachium amisisset.

Atque alia huc adjici possunt exempla in hominibus *Maniacis* sive *Melancholicis*, qui confidenter affirmârunt se *Dæmoni* occurrisse, aut cum *Angelis* collocutos esse, cùm tamen nihil aliud fuerit quàm cum propria Imaginatione congressus & colloquium.

Sect. VI.

Enormem vim Imaginationis *causam esse* Enthusiasmi.

QUamobrem enormis vis est *Imaginationis* (quæ tamen Animæ debilitas est atque impotentia quâ in phantasmata eousque subsidit depressa ut ad liberiorum suarum facultatum *Rationis* putà atque *Intellectûs* usum se recipere nequeat) quæ tam pertinaciter hominem illigat ad fidem adhibendam *Mendacio*.

Atque equidem si tam fortis sit ut persuasissimos nos reddat de alicujus *Objecti externi* præsentia, quod tamen non adest, cur non æquè efficax esse potest ad fidem ingenerandam interiorum aliquarum cogitationum quales referuntur de Hominibus *Maniacis* atque *Fanaticis*, qui tam firmiter atque constanter crediderunt seipsos, *Deum Patrem, Messiam, Spiritum Sanctum, Angelum Gabrielem, Postremum atque summum Prophetam* quem Deus missurus esset in hunc Mundum, & similia?

Conceptus enim eorum non tam puri sunt sive immateriales, nec tam solidi Rationíve consentanei, quin fortè aliquod *Phantasma*, exuberánsve *Imaginatio* ista verba apud ipsos semper concomitetur; Cujus exuberantia atque claritas, ut in exemplis modò allatis, fidem naturaliter Animæ obtrudit veritatis atque existentiæ illius rei quam tam vividè percipit; cúmque tam plenè integréque immersa sit in hoc commentum falsámve perceptionem, & tam vehementer eâdem affecta, aut patientiam non habebit perpendendi quicquam quod contra ipsam allatum fuerit, aut si perpendat reperiátque se irretiri atque implicari, tanquam humanum aliquod sophisma considerabit, propriámque Infallibilitatem vel Infallibilitatem Spiritûs, omnibus cujusmodicunque *carnalibus Ratiociniis* præponet; ut illi quorum imaginationes, longo usu & educatione, in aliquo falsæ Religionis articulo absurdo corroboratæ sunt & confirmatæ,

firmatæ, quanquam in aliis fortasse rebus satis sapiunt, firmiter Conclusioni adhærebunt, Demonstrationes quantumvis clarissimæ adducantur in contrarium.

Jam verò, quod Consuetudo & Educatio gradatim faciunt, idem efficere potest breviori tempore malesana *Imaginatio*. Res verò sic se habet utrobique quemadmodum in *Insomniis*, ubi illud quod repræsentatur necessariò accipitur pro vero, quia nihil fortius adest, quod enervet perceptionem. Nam quemadmodum *externorum* Organorum sensûs ligatio, istiusmodi fluctuationes undulationésque motûs externi prohibet, quæ has in somno occurrentes Repræsentationes frangant obscuréntve; ità præjudicium obfirmatáque in opinione confidentia, etiam tum cùm vigilat quispiam, fatuam illius Imaginationem ab omnibus Rationis aggressuris, quæ ullam dubitationem incutere possint, vegetam sartámque tectam conservant.

Nec magìs mirandum est quòd mens in reliquis sana sit, quanquam in una aliqua re adeò deliret, quàm quòd is qui in Nemore Dæmonem se videre putat, non omninò aberret in loci circumstantia, sed eandem ipsam semitam conspiciat, flores atque gramina, quæ alter mentis compos ibi conspicit perinde atque ipse.

In summa igitur, Origo istiusmodi pertinacium delusionum quibus gens humana obnoxia est, *Imaginationis* vis est enormis atque vigor. Quæ quidem facultas quamvìs aliquatenus in nostra potestate sit, utì & *Respiratio*, operatur tamen etiam injussu inconsultúque nostro. Atque hinc homines vel inviti *Maniaci* fiunt & *Fanatici*.

SECT. VII.

Causæ variæ naturales ac corporeæ quæ necessariò in Imaginationem *agunt.*

JAM verò quid illud in nobis sit quod *Imaginationem* nostram adeò teneat captivam, támque longè extra ictum auditúmve liberioris illius ac superioris facultatis *Rationis* abducat, difficile est speciatim definire. Multas verò res esse *Materiales* quæ certissimè mentem Imaginationémve mutant, ipsa experientia abundè testatur.

Imaginatio enim alteratur ad sanguinis alterationem atque spirituum, (quemadmodum suprà monuimus, eóque *Insomniorum* exemplum adduximus) & certè res admodum exiguæ eos alterabunt etiam tum cùm vigilamus, ipsa Cœli mutatio, variæque Aëris temperies, Fumi paululum, sive suffumigationis; quemadmodum factum est in istis Seminibus, quorum mentionem facit ‖ *Pomponius Mela*, quæ *Thraces* quibus Vini usus nondum innotuerat, in Festis solebant Foco injicere, quibus inebriabantur ad æquè altum hilaritatis gradum atque isti qui liberiùs uvarum sanguinem bibunt. Cujus tamen vis tanta est, ut, quemadmodum loquitur ‖ *Josephus*, novam videatur in bibente animam creare. Μεταποιεῖ γὰρ καὶ μεταγεννᾷ τὰς ψυχὰς ἐν αὐταῖς γενόμενος, *Transformat ac regenerat animam in novam naturam postquam introiverit.*

‖ *De situ Orbis, lib.2. cap.2.*

‖ *Antiquitat. Judaic. lib.11. cap.4.*

At enim pro certo novam cogitationum scenam utplurimum in mentes eorum introducit, quibus liberiùs ipsum bibendi data sit occasio. Quod in causa erat cur *Persæ* nullum grande negotium aggredi nec ullam magni alicujus momenti pactionem conficere voluerint, nisi rem priùs perpendissent, tum *bene madidi*, quod dicitur, tum *sobrii*. Nam si per omnes istas repræsentationes speciésve quas duæ illæ contrariæ Temperies mentibus ipsorum exhibuissent, rem approbabant, certos se existimârunt quòd tutò progredi possent & cum successu.

Et tamen *Vinum* non semper tam mutat cogitationes temperiémque alterat, quàm ad gradum altiorem elevat, adeò ut effectum aliquando contrarium reperiatur, propter solam ingenii hominum diversitatem; quippe quum inebriati, alii plorant, alii rident, alii in majorem emollescunt benignitatem, alii ad iram fiunt propensiores. Non absimiliter atque contingit eis qui à *Tarantula* icti sunt; Alii perpetuò rident, alii canunt, alii plorant, &c. quemadmodum ‖ *Sennertus* notat ex *Matthiolo*. Quod verò utrique maximè admirari videntur, hoc est, nempe quòd *Tarantulatorum* phantasia Musicâ tantopere capiatur; Neque enim dolorem tantummodò obliviscuntur, sed incessanter etiam saltant. Qua de re *Epiphanius Ferdinandus* de sene quodam nonagesimum & quartum ætatis annum agente memorabilem Historiolam narrat, quippe qui cùm scipioni innixus vix prorepere posset, ictus tamen à *Tarantula* ad auditos Musicos concentus statim prosiliebat subsultabátque ad instar Hœdiculi.

‖ *Medicin. Practic. lib.1. part.2. cap.17.*

Huic affine est illud Insaniæ genus quod S. *Viti* tripudium appellitant, quem morbum *Sennertus* rectè affirmat à maligno quodam humore in corpore genito & Veneno *Tarantulæ* admodum consimili proficisci. Quod adminiculo nobis erit ad explicandas causas mirabiliorum operationum in phantasiam, quàm hactenus commemoravimus.

vimus. Cujusmodi, exempli causâ, sunt λυκανθρωπία, γαλεανθρωπία, & κυνανθρωπία, quæ mentis intemperies sunt quibus homines se imaginantur *Lupos*, *Feles* vel *Canes*.

Sect. VIII.

Ciborum vis & efficacia ad mutandam Imaginationem.

MUltæ sunt Narrationes in suprà dicto ‖ Authore de viribus quas alimentum habeat ad operandum in *Imaginationem*, & ad mutandum hominis Ingenium in naturam illius Animalis cujus sanguine lactéve nutriatur. ‖ *Institut. Medic. lib. 2. part. 3. sect. 2. cap. 4.*

Puella *Breslavensis* cùm Epilepsiâ affecta esset, à conspectu Capitis Malefactoris per carnificem amputati, postquam multa alia Remedia nihil profecissent, id tandem ei persuasum est à quibusdam ut Felis sanguinem biberet; quo facto, non multò post puella in naturam proprietatémque illius Animalis degenerat, felis vocem saltúmque imitatur, mures venatur pari silentio ac vigilantiâ quâ illæ solent, eos persequens quàm proximè posset, ad parva usque eorum latibula. Hæc Narratio transcribitur ex *Weinrichio*.

Breviterque alteram apud eundem Scriptorem narrationem attingit, de quodam, qui postquam sanguine suillo diu enutritus esset, in præcipuis oblectamentis habebat se in cœno versare ac volutare; quemadmodum & de puella altera, quæ cùm diu in cibum lacte caprino usa esset, capræ instar saltare visa est, frondésque arborum, ut capræ solent, depasci.

Possumus & quartam addere Narratiunculam de quodam qui comedendo Ursi cerebrum ad ursini accessit ingenii similitudinem. Sed minoribus hisce effectorum exemplis diutiùs non immorabimur.

Sect. IX.

Baptistæ Portæ *potio quæ in Imaginationem operatur.*

BAptista Porta rem longè insignioribus exemplis illustrat, quippe qui profitetur sibi familiaritatem fuisse cum quodam, qui quoties volebat, hominis imaginationem ità alterare potuit, ut eum faceret seipsum imaginari hanc vel illam Avem, Bestiam, aut Piscem, hominémque in hoc delirio sic delusum movere velle corpus suum, ad eum quàm proximè posset modum, quo id genus Animalia solent, & si vocalia erant, voces etiam ipsorum imitari. *Magiæ Natural. lib. 7. cap. 2.*

Potio hæc intoxicatoria ex certarum quarundam Herbarum Extractis componitur, ut *Solani Manici*, *Mandragoræ* aliarúmque, unà cum corde, cerebro aliísque partibus hujus vel illius Animalis cujus imagine hominis phantasiam inficere volunt. Affirmátque de propria Experientia, postquam hujus rei periculum fecisset in aliquibus suorum familiarium, cùm juvenis esset, unum ex istis, qui multum bovillæ voraverat, post sumptam potionem, fortiter imaginatum fuisse se Tauris esse circundatum, qui eum cornibus suis subinde impeterent.

Sect. X.

Morborum vis in Imaginationem.

QUod heîc in hisce rebus evenit, quarum causas pervestigare possumus, idem nonnunquam illîc contingit ubi rationem tam plenè directéque eruere minimè valemus. Medici enim istiusmodi Insaniæ genera commemorant quæ efficiant ut homines confidenter seipsos imaginentur *Canes*, *Lupos*, ac *Feles*, cùm tamen nec carnem ederint, nec biberint sanguinem ullius Felis, Canis, aut Lupi, nec ullam istiusmodi hauserint potionem artificialem quam modò narraverimus, quò in tales morbos præcipitentur.

De causis hujusce mali nemo fœliciùs divinare potest, quàm fecit ipse *Sennertus* circa S. *Viti* tripudium. Etenim quemadmodum illîc corpus intelligitur ab aliquo maligno humore infestari, veneno *Tarantulæ* admodum congenere; ità in his morbis

meritò concludere possumus tales fumos vaporésve ex aliqua corporis immunditie in cerebrum ascendere (quanquam causas particulares non satis intelligimus) qui maximam habeant affinitatem cum noxiis humoribus sive exhalationibus qui huc & illuc feruntur & imaginationem impetunt eorum, qui Felis sanguinem biberint, aut enutriti fuerint lacte suprà dictorum Animalium, aut Potionem intoxicatoriam hauserint à *Baptista Porta* descriptam.

Sect. XI.

De vi Melancholiæ, *& quomodo sæpenumero unam aliquam absurdam cogitationem menti imprimat cùm homo in reliquis rebus satis sanus sit.*

MUlta attulimus exempla magnæ illius vis quæ in causis naturalibus cernitur ad mutandum inevitabiliter *Imaginationem*, in eámque efficaciter operandum. Aliquid generalius nunc memorabimus, cujus tamen natura tam varia est & *Vertumno* similis, ut omnium ferè particularium vicem sit suppleturum. Est autem *Melancholia*. De qua testatur *Aristoteles*, quòd secundùm varios illius gradus ac temperies mirum in modum variantur hominum Ingenia. Quippe quæ quosdam tardos ac stupidos facit, alios efferatos, ingeniosos, amori deditos, ad iram ac libidinem proclives, alios facit eloquentes, sermonísque nimios, alios denique ad Vesaniam usque & Enthusiasmum elevat. Exemplúmque profert in *Maraco* quodam Poëta *Syracusano*, qui nunquam fœliciùs versificavit, quàm cùm mente planè emotus esset, ipsísque furoris teneretur paroxysmis.

Aristot. Problem. sect. 30.

Sed quod maximè observatu dignum est in Melancholia postquam ad morbi naturam accesserit, hoc est, Quòd unam aliquam absurdam Imaginationem menti tam firmiter inurit, ut nulla Rationis evidentia in contrarium, eam delere possit aut evellere. Quanquam homines qui sic afficiuntur, in aliis rebus perinde sapiunt mentísque compotes sunt atque cæteri mortales. Atque hoc quidem tam celebre est atque frequens, ut *Aretæus*, *Sennertus* aliíque Medici ab hoc ipso effectu *Melancholiam* definiverint.

Sennert. Medicin. Practic. lib. 1. part. 2. cap. 8.

Sect. XII.

Antecedentis Observationis Exempla varia.

A*Ristoteles* nulla hoc genus exempla nobis suppeditat, quæ aliunde igitur sunt petenda. *Democritus junior*, quemadmodum ipse se appellari vult, multas recenset Historiolas ad hunc scopum pertinentes. Ut ex *Laurentio* unam de quodam Poëta *Gallico*, qui cùm unguento populeo in febri, ad tempora inungenda, quò somnum conciliaret, usus esset, unguenti illius odorem adeò aversabatur, ut post multos annos imaginatus esset unumquemque qui ad ipsum accesserit dictum unguentum olere, ac propterea neminem nisi à longinquo permisit secum colloqui, nec novis se induere vestibus voluit, quoniam idem eas unguentum olere putabat. Sed in aliis rebus omnibus satis sanus erat atque prudens, sermonísque æquè compositi & cohærentis atque reliqui homines.

Habet etiam & alteram, de Generoso quodam *Limosinensi* (ex *Antonio Verdeur*) qui credebat se unum tantùm habere crus, in istam opinionem terrefactus, ex ictu Apri sylvestris in eam partem, cùm homo alioquin esset mentis satis compos.

Etiam tertiam adhibet ex *Platero*, de quodam suo conterraneo, qui fortè fortunâ cùm in puteum incidisset, ubi ranæ ranarúmque ova erant, paululúmque aquæ deglutivisset, tam plenè postea persuasus erat se ranunculos in ventre suo habere, ut per multos annos hunc errorem corrigere nequiret. Medicinæ studio per integrum septennium operam dedit, quò remedium morbo investigaret. Profectúsque est in *Italiam*, *Galliam* & *Germaniam*, ut Medicos ea de re conveniret, & postquam in *Platerum* incidisset, ipsum inter reliquos consuluit. Imaginabatur crocitum Intestinorum, Ranarum esse coaxationem ; cúmque *Platerus* eum decipere voluisset vivas imponendo excrementis Ranas, ut sic eas se egessisse existimare posset esséque sanatum, ejus in Medicina peritia fecit ut ista techna nullum sortiretur effectum. Exceptâ enim unicâ hâc ineptâ imaginatione, homo erat, ut ille refert, prudens perinde atque doctus.

Quar-

Quartam tantummodo addemus ex *Laurentio*, de Nobili quodam suis temporibus, homine quidem in rebus reliquis omnibus prudenti mentísque compote, tantùm seipsum imaginabatur ex vitro conflatum; cúmque ipsi pergratum esset ab amicis suis visitari, in hoc tamen maximam adhibuit curam & cautionem, ut nimis propè ad se non accederent, nè fortè ab ipsis confringeretur.

Huic non multùm absimilis est illa narratio de Pistore *Ferrariensi*, qui putabat se ex butyro compositum, & propterea in Sole sedere noluit, nec ad Focum appropinquare præ formidine colliquationis.

Immensum esset hîc omnia pro rerum ubertate atque copia describere. *Sennertus* aliquas nobis dedit varietatis hujus morbi subindicationes, ad *Schenckium* nos remittens, *Marcell. Donatum*, *Forestum* aliósque, unde pleniores hauriamus Narrationes. Quidam, inquit ille, vexantur torquentúrque timore mortis, crimen se putantes aliquod fecisse, quod tamen nunquam fecerunt. Alii imaginantur se æternùm damnatos, immò conqueruntur se jam Infernali igne torreri. Alii se tanquam moribundos spectant, alii putant se penitus emortuos, ac proinde nolunt cibum sumere. Alii cœlos in se ruituros metuunt. Alii manus contrahere non audent, nè Mundum pugnis collidant. Quidam gallos se imaginantur, alii Luscinias, quidam unum Animal, alii alterum. Nonnulli verò cum Deo ejúsve Angelis colloquuntur, alii fascinatos se arbitrantur, nigrúmque aliquem Hominem aut Dæmonem perpetuò se comitari. Quidam de paupertate sua queritantur, alii se honorificas personas credunt, Duces, Principes, Reges, Pontifices & quid non. Multa ad hunc sensum invenies apud *Sennertum*, sed plura apud *Democritum juniorem*.

Sect. XIII.

Antecedentium Exemplorum ad enervandam præfidentium Enthusiastarum *authoritatem opportuna Applicatio.*

CÆterùm quod observatu maximè dignum est & materiæ quæ præ manibus est accommodatissimum, hoc ipsum est, Quòd utique tametsi adeò enormis in una aliqua re *Imaginationis judiciique* sit lapsus, in reliquis tamen omnibus homo sanâ sit mente, pro captu quidem suo, naturaliúmque mensura facultatum. Quod omnes Medici verum esse agnoscunt, paratíque sunt exemplis innumeris confirmare. Quod magni profectò momenti esse censeo, ut penitiùs consideretur.

Non quidem quomodo fieri possit, (illud enim jam declaravimus) sed quàm præstabili possit esse usui, ad prævertendum facile illud ac vulgare sophisma quod quamplurimis solet imponere, Qui, si *Enthusiastes* facundè ornatéque loquitur, & consentaneè fortean atque piè (pro certo habeas, fervidè satìs atque vehementer, & cum confidentia quanta potest maxima) tam creduli sunt, ut propter visibilem hanc ac laudabilem exteriorum facultatum ornatum, fidem ei habituri sint etiam in eis rebus quæ non solùm minimè probabiles sunt, sed vanæ atque ineptæ, immò interdum admodum noxiæ creditu atque impiæ: ut, Quòd homo hic immediatè & extraordinariè à Deo inspiratus sit; quòd sit specialis ab ipso Nuncius, Ultimus optimúsque Propheta, Spiritus Sanctus incarnatus, cum aliis id genus deliriis. Qualia propagandi singulis ferè seculis apud aliquos *Enthusiastas* studium subinde emicuit.

Inter quos non inficias eo, quin nonnulli sint, qui quantùm ad præcipuam Christianitatis practicæ Lucem judicio æquè consistenti polleant atque suprà dicti *Melancholici* circa res Mundanas quæ ordinariâ administrantur prudentiâ. Quantùm verò ad hoc unum, quòd *supranaturaliter* inspiratus sit, quòd *ultimus sit Propheta, Tuba ultima, Angelus in medio Cœlo* cum æterno Evangelio in manu sua, *Spiritus sanctus incorporatus, Deus veniens ad Judicium, & similia*, hoc certè in tali homine, æquè verum sed longè deterius delirium est, quàm siquis seipsum *Gallum Taurúmve* imaginaretur, cùm tamen omnium mortalium sensibus manifestum sit, eum esse *Hominem*.

Sect. XIV.

Causalitatem Melancholiæ *in hoc* Enthusiasmi *morbo facilius quàm in aliis Deliriis indagari atque detegi.*

SED enimverò, cùm tanti momenti sit, generaliori hâc explicandi causas *Enthusiasmi* ratione contentus non ero, quòd nempe commodè in eam *Melancholiæ* proprietatem resolvi posset, quâ homines deliri evadunt in una aliqua re, judicio in reliquis intacto & intemerato. Nam de præfacili demonstrabo porrò ipsam naturam *Melancholiæ* talem esse ut multò blandiùs & plausibiliùs hominem illicere posset in persuasionem de *Inspiratione* ac *supernaturali* lumine à Deo, quàm ullo pacto queat in illas longè absurdiores *Imaginationes*, quibus quis se *Vitrum*, *Butyrum*, *Avem*, *Bestiam* ullámve aliam rem ejusmodi factum esse credit.

Sect. XV.

Melancholiam *Religiosum esse Temperamentum atque pertinax.*

NAM præter hoc, quod omnium generalissimum est, *Melancholiam* scilicet hominem inclinare ad fidem admodum fortiter ac pertinaciter rei alicui adhibendam aut adimendam (quemadmodum manifestum est in ista passione *Suspicionis* & *Zelotypiæ*, quæ ex nulla aut levissima occasione tam plenum ab animo extorquet assensum, ut hominem ad æquè gnaviter agendum impellat, atque si certus esset ea quæ suspicatur, esse vera) notissimum est præterea, hoc Temperamentum omnium esse *Religiosissimum*, atque æquè naturaliter se rebus Divinis immiscere (quanquam sub nulla auspicatiori Luce quàm sua propria) atque Simii & Cercopitheci mores actionésque hominum imitantur.

Neque certè ulla est vera gratia Spiritualis à Deo, quin hæc merè naturalis constitutio, secundùm varias illius temperies ac operationes, eam non solùm referre sed & interdum, propter furorem illius & vehementiam, excedere videatur, ídque non solùm in *Actionibus*, sed sæpenumero in *Sermonis* illecebris viribúsque eloquentiæ, tanquam si heîc omninò cernendus esset vividus ille rerum Divinarum sensus atque intelligentia, aut saltem nullus alius status isti esset æquiparandus.

Cujus rei necessarius hic erit eventus, nisi ingens veræ gratiæ Divinæ mensura interveniat, ut hujusmodi *Melancholicus* admodum inflatus elatúsque evadat, séque crediturus sit non solùm *Inspiratum* à Deo, sed tam singulare Lucis ac Sanctitatis exemplum Divinitùs ad homines missum, ut in se suscepturus sit *Reformationem* vel potiùs *abrogationem Legis* ac *Religionis* sub qua natus sit, séque ipsum æstimaturus nihilo inferiorem aut *Mose* aut *Christo*, quanquam nec *Rationem* solidam nec ullum visibile *Miraculum* habeat quibus extorqueat hominibus fidem.

Sect. XVI.

Homines proclives esse ad suspicandum singularem aliquam Dei Potestatísve alicujus supernaturalis præsentiam inesse rei cuilibet grandi *aut* vehementi.

CÆterùm hoc adhuc nimis generale est; Hujus Imposturæ causas etiam magìs particulatim indigitabimus. Quæ *grandia* sunt aut *vehementia*, Populus valdè proclivis est ad suspicandum à supernaturali causa proficisci. Adeò ut Ventus paulo solito violentior esse non possit, quin vulgus proclivis sit ad imaginandum, eum à *Dæmone* fuisse excitatum; nec Pestis aliqua gravior morbúsve, quin *Deum* modo quodam extraordinario *illius Authorem* esse autument.

Itâ rudis Antiquitas in re fermè qualibet, quæ *præter modum magna* esset, *Divinitatem* quandam inesse existimabat. Unde quidam Arbores admodum proceras coluerunt, alii amplos Fluvios, nonnulli Saxa ingentia sive Rupes, alii Montes vastos atque excelsos; unde Græci, *magnum* & *sacrum* uno illo vocabulo ἱερὸς significant, & *Hebræi* per *Cedros Dei*, per *Montes Dei*, per *Spiritum Dei*, Cedros *altas*, Montes *permagnos*, & Spiritum sive Ventum *vehementem* intelligunt. Huc etiam adjicere possumus quod valdè vulgare est, Aniculas scilicet & Nutrices puellulis, quando de

Luna

Luna rogitant intentis in eam digitis, respondere solere, quòd sit *Dei candela*, quoniam tam *ingens* est noctu lumen sive fax. Quæ omnia argumenta sunt nec obscuræ subindicationes humanam Naturam valdè pronam esse ad suspicandum *specialem* aliquam *Dei Præsentiam* rei cuilibet *grandi* aut *vehementi* inesse.

Unde importuna profectò tentatio est apud *Melancholicum*, quando Tempestatem sentit Devotionis atque Zeli, venti vehementis instar in se ingruentem, Cor suum affectu plenum, Capútque claris & sensibilibus Repræsentationibus refertum, Os aptissimis quibusque ac potentissimis sermonis eloquiis exundans, talibus quidem, quæ vulgares Auditores attonitos redderent, importuna, inquam, apud eum foret Tentatio ad opinandum, ipsum Dei Spiritum esse, qui tunc in eo supernaturaliter operetur; cùm tamen omnis hic zeli affectúsque excessus verborúmque ubertas atque copia * resolvi planè possit in vim *Melancholiæ* quæ naturale quoddam genus est Inebriationis.

Quódque nihil majus Diviniúsve Naturâ hìc subsit manifestum est, tum à bonorum prudentúmque hominum experientia, qui zelum suum, devotionem, atque eloquentiam mirificè variari observaverint, prout *Melancholia* magìs minúsve in ipsis prædominata sit; tum etiam ab eo quod omnes observare possunt in istiusmodi hominibus, qui cùm improbi essent, maniaci, ac blasphemi, reliquos tamen mortales miro quodam (sed adulterino) orandi dono longè superaverint. Quod notissimum est in *Hacketto*, qui ità infatuatus est opinione zeli sui atque eloquentiæ, ut imaginatus sit seipsum *Spiritum Sanctum*.

Sect. XVII.

Error circa fervefactam Melancholiam, *quasi sanctus Zelus esset, ipseque Dei Spiritus.*

ET certè quando in ore hominum Spiritûs mentio tam frequens est, si pressiùs observent quid per eum utplurimùm intelligant, nihil aliud est quàm motus quidam fortis atque impetus quo cum zelo ac fervore feruntur in rebus Religionis, adeò ut Fervor, Zelus & Spiritus idem reverà sint. Jam verò nullum Temperamentum tam calidum est quàm *Melancholia*, postquam fervefacta sit, quippe quæ ad effervescentis aquæ imaginem accedit, quemadmodum notat *Aristoteles* (Ἐὰν ἱκανῶς θερμανθῇ, οἷον τὸ ζέον, &c.) adeò ut ignis flammam excedat; nec multùm à lapide ferróque candefacto abludit, tunc enim longè calidiora sunt quovis vivo carbone. Omittemus hìc Grammaticum agere & notare quàm bellè τὸ ζέον *Aristotelis*, cum ipsa voce *Zelus* de quo loquimur, conveniat. Sed in res ipsas oculos diligentiùs conjiciemus, & illud quem *Spiritum* illi appellitant, cum eis quæ idem Philosophus in *Melancholia* contineri affirmat, comparabimus. Ὅ,τε χυμὸς καὶ ἡ κρᾶσις ἡ τῆς μελαίνης χολῆς πνευματικά ἐστι. *Aristot. Problem. sect. 30.*

Spiritus igitur qui tam mirum in modum alas addit *Enthusiastæ*, nihil aliud est quàm *Flatuositas* ista quæ reperitur in Temperamento *Melancholico*, quæque ex humoribus *Hypochondriacis* ex aliqua occasione calefactis oritur ut Ventus ex *Æolipyla* igni applicata. Qui halitus in caput ascendens, postquam primùm actuatus animatúsque & aliquantulum calore cordis purificatus sit, variis Imaginationibus mentem implet, itáque inventionem acuit & amplificat, ut *Enthusiasten* ad admirationem usque facundum reddat & eloquentem. Quippe qui quasi inebriatus sit Vino novo, è proprio Cellario sive Hypogeo, quod in infima corporis regione jacet, deprompto, quanquam id ipse minimè animadvertat, sed purum putum Nectar reputet vitæque aquas perennes Divinitùs scaturientes. *Aristoteles* prolixum inter naturam effectúsque *Vini* & *Melancholiæ* parallelismum deducit, ad quem tum *Fernelius* tum *Sennertus* suos Lectores remittunt.

Sect. XVIII.

Fluxus *ac* Refluxus *Melancholiæ ulterior Enthusiasmi causa.*

CÆterùm hoc totam vim non exhaurit quam contribuit *Melancholia* ad *Enthusiasmum*, nempe quòd adeò derepente & ex inopinato tam vehementibus Zeli paroxysmis, istiusmodi fluminibus Eloquentiæ ac torrentibus sive in exhortando alios ad pietatem, sive in precibus effundendis ad Deum mentem *Enthusiastæ* occupet; sed majus

majus adhuc fidei momentum addit, quòd supernaturale aliquid subsit hac in re, ex eo quòd idem Temperamentum ipsis, qui ei subjecti sint, seipsum in effectibus adeò *contrariis* prodat.

Nam quemadmodum adeò vehementer calidum est, ità vicissim æquè stupidè est frigidum. Unde *Melancholicus* omni fide omníque spe exutus, & excors planè mentísque inops quasi evadit. Qui quidem Temperamenti sui *Refluxus* sive *Salacia* non potest quin efficiat ut *Affluxus* ipsi videatur magìs miraculosus ac supernaturalis. Frigidi verò illi torpidíque morbi accessus, qui animo adeò abjecto eum faciunt, faciunt eum pariter Oratorem blandum simul ac penetrantem, & qui auditorum animos mirificè moveat, quoties de statu Animæ suæ desolatorio, de Humilitate, Mortificatione, & similibus apud populum perorat, acsi verè ac voluntariò res istiusmodi subiisset, cùm fatalis tantùm Temperamenti sui necessitas nolentem volentem eum per meras istiusmodi rerum imagines atque umbras violenter pertraxerit.

Postea verò, cùm se repererit præter spem omnem præsensationémve ac præsagium ullius in se virtutis in sublime rursus tolli, minimè dubitat concludere nullam inferiorem causam esse posse hujus tam inopinati gaudii ac Triumphi quàm immediatum Dei brachium de cœlo, qui eum ad hunc modum exaltaverit, cùm tamen interim nihil sit aliud quàm *Melancholiæ* Paroxysmus qui non absimilis est eruptioni flammæ post longam fumationem ac vaporationem sarmentorum recentium in focum conjectorum. Sed quoniam hujusmodi accessus statis non fiunt temporibus, nec ægrotare hominem faciunt sed exhilarant potiùs, aliquid *Divini* subesse putat, nec à causis naturalibus proficisci.

Sect. XIX.

Notabilis Melancholiæ *illusio quantùm ad Divinum Amorem.*

EST & altera notabilis Illusio in hoc Temperamento, *Naturâ* præsidenter pro *Deo* se gerente, quem Apostolus *Amorem* appellat, tanquam si ipsa esset illius Essentia. Cùm tamen heîc nihil aliud sit quàm *Melancholia*, quæ sibi induerit vestimenta Angeli lucis.

Equidem nihil verius est quàm quòd *Amor* sit legis Impletio, summáque *Perfectio* quæ in animam humanam cadere potest ; quódque perinde planum sit atque irrefragabile, quòd quis gradu haud mediocri Maniacus esse possit, & firmum tamen huic veritati præbere assensum. Quinimò, ausim dicere, ipsam *Melancholiam* ei monitrìcem fore & in memoriam revocaturam, si fieri posset ut ei unquam obreperet tam manifestæ ac palpabilis veritatis oblivio.

Amoris enim sensus in genere perquam eminenter in ipsa *Melancholici* temperie comprehenditur, cùm inter *Vini* naturam ac *Melancholiæ* tanta affinitas intercedat. Ποιεῖ δὲ φιλητικοὺς ὁ οἶνος. *Vinum* verò efficit ut amori dediti sint homines. Quod ex eo demonstrat Philosophus, quòd inter pocula quispiam *Vino* animatus tales personas osculaturus sit, quales vix quisquam sobrius, vel è longinquo, forcipe tacturus esset propter senectam ac deformitatem. Et proculdubio fumi erant *Melancholiæ*, qui haud ità pridem novo cuidam novitio *Religionistæ* imaginationem infatuaverant, cùm tam amicè ac familiariter sub sepe cum Erronissa *Ægyptiaca*, ut vulgò vocantur, sedebat, manúmque sinui ejus inserebat, non sine affectu aliquo Religioso, gloriatúsque est postea tanquam de facinore admodum pio ac meritorio.

Aristot. Problem sect. 30.

Sect. XX.

Melancholiam *ad naturam* Vini *quàm proximè accedere, & à quo Temperamento* Poëtæ *fiant &* Enthusiastæ, *& quodnam sit inter ipsos discrimen.*

JAM verò quòd *Melancholia* ad Vini naturam quàm proximè accedat ex eo ille evincit, quòd sit adeò *spirituosus* ; adeò spirituosum verò esse, ex eo quòd ità *spumeus* sit. Quòd autem *Melancholia flatulenta* sit ac *spirituosa*, heîc ipsos Medicos appellat, οἱ τὰ πνευματώδη πάθη καὶ ὑποχόνδρια μελαγχολικὰ φασιν εἶναι.

Problem. sect. 30.

Quamobrem Philosophus alterum comitem *Veneri* assignat, præter succulentum illum juvenem *Bacchum* quem Poetæ ei adjunxerunt, quæ quanquam externâ specie vultúque ad tristitiam ac severitatem magìs composito videatur, æquè fidelis tamen reperie-

reperietur assecla atque ille alter. Est autem *Melancholia.* Καὶ οἱ μελαγχολικοὶ οἱ πλεῖστοι λάγνοι εἰσίν· ὅ,τε γὰρ ἀφροδισιασμὸς πνευματώδης.

Jam verò præter *flatuositatem* hanc quæ ad libidinem solicitat, potest esse insuper tam rectè attemperata sanguinis huic *Melancholiæ* affusio, ut temperies fiat quæ stupendas exhibeat oblectationes. Nam iners ille & quasi torpidus sanguinis dulcor aliquando itâ acuetur, animabitúrque humoris *Melancholici* puncturâ & acrimoniâ (utì nimis satura illa sacchari dulcedo, aciditate limonum) ut longè sensibiliores allaturus sit voluptates, omnésque Amoris Imaginationes cujuscunque generis multò futuræ sint vividiores & vegetiores, multò penetrantiores, magísque in rapturam auferentes, quàm in ipso *sanguine* solo unquam possit evenire.

Ex hoc Temperamento *Poetæ* oriuntur, & qui maximè sublimia prætendunt, *Enthusiastæ*. Inter quos hoc insigne est discrimen, Quòd *Poeta* sit *Enthusiastes jocarius*, *Enthusiastes* verò *Poeta serius*. Quippe apud quem *Melancholia* tantopere invaluerit, ut suos Poeticis nihilo meliores animi æstus & Imaginationes pro *Divina Inspiratione* accipiat solidáque veritate.

Sect. XXI.

Certam quandam Sanguinis *portionem cum* Melancholia *mixtam Spiritum esse quo utplurimum inspirentur* Enthusiastæ, *satìs largâ Exemplorum Inductione probatum.*

Nihil verò aliud esse præter merè naturalem Temperiem, *flatulentam* & *spirituosam* cum portione *sanguinis* ipsorum *Melancholiæ* addita, non purum *Dei spiritum* qui eos sic actuet, non solùm ex eorum loquela, quæ dulcis admodum est & liquata, acsi *pruna saccharitica* linguis ipsorum subjacerent, detegi potest, sed ex notoriis *vitæ* eorum circumstantiis. Et meo quidem judicio sufficiens futurum est hujus veritatis pignus, si eos qui de *Spiritûs instinctu* afflatúque maximè gloriati sint, maximámque vim ac facultatem nacti sint seducendi populum, ante oculos nostros ponamus.

Etenim quòd fastus ille, animíque tumor quo instigantur ad adeò confidenter profitendam perinde atque concipiendam tam magnificam de seipsis opinionem, ut non minori Titulo se dignentur, quàm cujusmodi sint *Deus, Spiritus sanctus*, sive *Paracletus, Messias, ultimus ac præcipuus Propheta, Judex vivorum & mortuorum*, & similia ; totum hoc à *Melancholia* profectum esse, ex *inferiori* quodam operationis genere in hoc Temperamento, manifestissimum est.

Nam ut à primo horum Impostorum ordiamur ; *Simon Magus* qui se *Deum Patrem* esse pervulgavit, detectus est homo esse *Veneri* & *libidini* deditus, ex illa sua socia inseparabili *Helena*, quam is *Selenen* appellabat, affirmabátque unam esse è *Divinis Virtutibus*, quum nullo tamen meliori loco esset quàm improba ac impudica *Meretrix*.

Erat etiam quidam *Menander Samaritanus*, qui se Mundi Servatorem venditabat, author ac patronus earundem licentiosarum & impurarum opinionum, quarum ipse *Simon*.

Montanus professus est se *Spritum Dei* esse : *Spiritum* verò Melancholiæ fuisse qui eum infatuaverat, duo ista scorta sua, *Prisca* & *Maximilla* satìs evidenter declarant, quæ proprios maritos reliquisse dicuntur ut eum sequerentur. Tertiam huc adjicere possumus nempe *Quintillam*, nihilo melioris famæ fœminam, summâ familiaritate & necessitudine alteris duabus conjunctissimam. Unde & *Montanistæ Quintilliani* etiam vocabantur.

Manes etiam se verum *Paracletum* jactitabat ; sed sectam post se reliquit omnibus licentiosis spurcísque Principiis imbutam.

Mahometes, cui omnium fœlicissimus datus est successus, ultimus summúsque Prophetarum qui venerunt in Mundum, (si ipsi fidem habeas) quòd *Melancholicus* esset, accessus *Epileptici*, unum argumentum est ; concessáque pluralitas uxorum & concubinarum, lasciváque Cœli sive Paradisi voluptatum descriptiones, alterum.

Verùm ingenuè fateor me multùm dubitare utrùm ipse se Prophetam existimaverit necne. Videtur enim mihi potiùs homo facetus ac nasutus, rerúmque politicarum gnarus quàm merus *Enthusiastes*, & tam prudens, ut nec fidem suam nec successum in discrimen dare vellet ullis meris commentis quæ ipse excogitaverit, innixus, sed solidissimis diligentissiméque exploratis Religionis *Judæorum* pariter ac *Christianorum* Principiis. Cujusmodi sunt, Deum Creatorem esse & Gubernatorem Mundi, Angelos

gelos esse atque Spiritus, Animam humanam esse immortalem, Futurum esse Judicium, æternúmque præmium post obitum. Adeò ut *Mahometismus* reverà nihil aliud videatur, quàm certorum quorundam Principiorum è Doctrina *Mosis* atque *Christi*, ad institutum Politicum abusus, ac proinde in seipso vanis ac futilibus *Davidis Georgii* Enthusiasmis longè præferendus, qui tamen de suis illuminationibus tam magnificè elatéque sentiebat, ut haud mediocrem spem concepisset frustrà habendi *Mahometem*; seipsum divulgans *ultimum summúmque Prophetam*, cùm tamen propriæ suæ *Melancholiæ sanguinisque* intoxicationibus relictus nec *Cœlum* nec *Infernum*, nec *Præmium* nec *Supplicium* post hanc Vitam, nec *Dæmonem* nec *Angelum*, nec *Animæ Immortalitatem* credebat, sed quanquam natus Christianus in hoc tamen *Mahometem* imitatus est, quòd & pluralitati uxorum indulgebat.

Equidem videtur, quòd adeò tenebrosi dulcorosíque *sanguinis* portio mixta erat cum illius *Melancholia*, ut tametsi altera effecit ut se *Prophetam* jactitaret, altera tamen eum non permisit vel minimum admittere *præsagium ullius rei* post hanc mortalem vitam *futuræ*.

Vide Myster. Pietat. lib. 5. cap. 8. & lib. 6. cap. 17.

Ille etiam qui ejus vestigiis insistere dicitur, & adeò magnificè de se loquitur, acsi ipse is esset qui venisset ad judicandos vivos atque mortuos, Interpretationes comminiscendo distortas ac coactas & ab omni ratione ac judicio alienas, istiusmodi perspicuorum solidorúmque locorum Scripturæ, quæ certos nos faciant de *Angelorum Spirituúmque* Existentia & de *Vita futura*, suam ipse præ se gerit condemnationem, Mundóque universo renunciat se *Veneris* potiùs *Sacerdotem* esse merúmve ex dulcedine & præpollentia naturalis sui Temperamenti *Præconem Sydereum* quàm *verum Dei Prophetam*, amicúmve Mystici illius sponsi *Jesu Christi*. Cujus ipsius Personæ tanquam Domino suo atque Principi, ejus sponsa Ecclesia omnem debet Reverentiam, Amorem atque Honorem.

Sed hujusmodi inflati elatíque *Enthusiastæ*, qui propriæ suæ perfectionis internæ opinione ità turgent & intumescunt, parum quidem ipsis circa hoc officium inest aut sensûs aut fidei, sed seipsos aut æquales Christo imaginantur aut superiores: Quem tamen Deus declaravit supremum *Hominum Angelorúmque Principem*. Et tamen isti eum è Throno deturbare satagunt, & seipsos in eundem subvehere, quanquam nullum Titulum producere possunt, præter insalubre quoddam popularis Eloquentiæ genus, leviculorum molliúmque verborum Rhapsodiam, volubiles fluentésque Tautologias, quibus si quando ullus verus insit sensus, non alius est quàm quem vulgaris quivis Christianus antea cognoverit. Quod verò obiter sæpenumero insinuant, miserè falsum est, æquè certò sanè atque ipsa Christianitas est vera.

Et tamen hujusmodi inaniæ atque affaniæ res perquam pulchræ videntur hominibus pusillanimis & inconsideratis. At enimvero, pro certo Christus *Spiritum* adeò perspicacem sagacémque in Ecclesia sua excitaturus est, ut *Rationis* vi ac evidentiâ, non externæ violentiâ potestatis, hujusmodi Mimo-prophetæ falsíque Messiæ malam apud omnes inituri sint gratiam, quippe qui è scena exsibilabuntur, nec quisquam erit qui se Christianum agnoverit, qui eos sit excepturus.

Sect. XXII.

Exempla plura eòdem spectantia.

SUfficienti spero nos Inductione conditionem & causas mysticæ hujus delusionis *Enthusiastici* Amoris in maximè sublimibus illius operationibus detexisse, ostendisséque, quòd reverà nihil aliud sit quàm Temperamentum Naturale, qualis sæpenumero *Zelus* religiosus in genere esse reperitur. Quod & observari potest in *Anabaptistis* tumultuantibus in *Germania*. Nam inter cætera pro quibus tantopere contendebant, hoc non minimum erat, *Libertas utique plures ducendi uxores*. Adeò ut videri possit, quòd, utplurimum, fervor hic *Religiosus* in Hominibus, quatenus à *sola Natura* oritur, ad Auri fulminantis instar sit, quod tametsi aliquatenus sursum tendit, maxima tamen illius vis reperitur ferri deorsum.

Atque hinc quidem factum est, ut religiosa illa Secta *Beguardorum* crimen reputarent osculari fœminam, minimè verò turpe esse cum illa concumbere. Idem effecit, ut duo isti suis temporibus importuni Sectarii, *Carpocrates* & *Apelles*, alter *Marcellinam* suam, *Philumenam* alter, quibuscum libidinem suam explerent, sibi asciscerent.

Sect.

Sect. XXIII.

De Gaudio Enthusiastico.

SED de his hactenus: *Enthusiasticæ* huic passioni *Amoris* finitimum est *Gaudium* illud Animíque *Ovatio*, quibus sæpenumero *Enthusiastæ* ad ingentem sui admirationem, agitantur & abripiuntur. Sed quàm arcta intercedat Affinitas *Melancholiam* inter atque *Vinum*, quod *cor Dei atque hominis exhilarat*, quemadmodum dicitur in Parabola, satìs suprà insinuavimus. Et certè *Melancholia*, quæ primùm in corde sanguinéque jacet fumans vaporánsque, postquam acrior quidam calor eam superaverit (quippe quæ ex tam solidis consistit particulis, quæ tum in motum & agitationem excitantur) fortior est & vegetior quàm aliud quicquam quod in *sanguine* movetur & *spiritibus*, proximéque accedit ad naturam summorum *Cardiacorum* quæ sumuntur. Quod & *Aristoteles* testatur, ubi asserit *Melancholiam*, dum frigida est, Tristitiam parere animíque despondentiam, sed semel fervefactam, ἐκστάσεις καὶ τὰς μετ' ᾠδῆς εὐθυμίας, *Ecstases raptúsve Animi, cum exultanti gaudio & cantatione.*

Sect. XXIV.

De Mysticis Enthusiastarum Allegoriis.

TRes adhuc supersunt *Delusiones*, de quibus, cùm mihi in memoriam recurrant, non omittam hîc agere, viz. De *Mysticis Interpretationibus*, de *Trepidationibus* sive *Contremiscentiis*, & de *Visionibus*. Quæ omnia facilè resolvuntur in effecta *Melancholiæ*. Quantùm enim ad primam, jam ostendimus, quòd *Melancholia* perinde atque *Vinum* hominem reddat ad Rhetoricam & Poesin proclivem; quantúmque iste Genius *Imaginationibus* indulgeat, quámque plenus sit Allusionibus & Metaphoris bellísque repræsentationibus, nemo est qui ignorat. Et quid magni interest utrùm *moralem* ac *spiritualem* sensum applices *Bibliorum Historiæ*, an *Historiæ Naturæ*? Nullus autem Rhetor aut Poeta est, qui hoc non facit perpetuó. Utrúmve facilius est *Historiam* fingere ad *sensum* illustrandum *moralem*, an sensum applicare *moralem* istiusmodi *Historiis* quæ jam apud homines extent? Et quantùm ad prius, *Æsopus* eâ facultate omnes mortales antecelluit, absque ulla suspicione *Inspirationis*: & quantùm quidem ad posterius, *Verulamius* nostras illius artis mirabilia edidit specimina in *Sapientia Veterum*, sine ullo speciali vel extraordinario *Divini Spiritûs* illapsu; id quod ausim dicere, eum nè somniâsse quidem, neminémque esse credo, qui degustâsset hominem, quin perlubenter se præbiturus sit hac in re illius Compurgatorem.

Sect. XXV.

De Contremiscentia & Contremiscentibus.

ET quantùm ad *Contremiscentiam*, sive *Trepidationem*, quod delusæ Animæ adeò infallibile signum autumant *Divini Spiritûs* ipsas actuantis, quòd effectum esse possit duntaxat *Melancholiæ*, manifestum est. Nullorum enim Passiones tam vehementes sunt quàm *Melancholicorum*. Quódque *Timor*, *Amor*, vel *Veneratio* summo in gradu, *Tremorem* producere soleat, nemo potest inficiari. Atque hisce quidem Passionibus nulli ullo modo tam obnoxii sunt quàm qui sint ingenio *Melancholico*, quippe qui omnia adeò profundè persentiscunt & ad vivum percipiunt.

Quòd *Timor* tremorem pariat, nihil profectò ea re magis obvium est. Atque æquè verum est de *Amore*. Quod & ipse *Comœdus* cum judicio observâsse videtur in illo loco, ubi *Phædria* ad aspectum *Thaidis*, *Parmenonem* alloquens, *Totus tremo*, inquit ille, *horreóque postquam aspexi hanc.*

Et quod ad *Venerationem* attinet, quæ ex hisce ferè duobus simul mixtis consistere videtur, Passio est in quam homines *Melancholici* mirum in modum nolentes volentes immerguntur; quoties personam aliquam honore ac dignitate præstantem accedere debent, aut solenni aliquo majorísque solito momenti officio publicè fungi, contremiscent trepidabúntque folii populei instar. Quidam consternati obmutuerunt, alii delapsi sunt in humum.

Quódque *Imaginatio* in aliis etiam circumstantiis operari possit in spiritus, ac tumultuosas inordinatásque in ipsis commotiones producere, itáve cor suffocare ut motus prorsus ferè extinctus sit, homóque exanimis in terram decidat, res sunt tam vulgò notæ, ut satis sit eas tantùm nominâsse.

Quamobrem minimè mirum est, cùm *Enthusiastes* naturales hos Paroxysmos quibus occupari solet, extraordinarias imaginetur *Divini Numinis* visitationes, *sanctique Spiritûs* in animam suam illapsus, quos igitur tunc nequit quin summâ, quæ fingi potest, veneratione recipiat; minimè, inquam, mirum est, si *Timor*, *Gaudium*, & *Amor* talem in spiritibus suis confusionem excitet, ut in Paroxysmum eum conjiciat tremoris & trepidationis. Quo quidem in casu spirituum fervor calórque Imaginationis ad eum gradum intendi possunt, ut in perfectam Epilepsiam evadat. Quemadmodum aliquando accidit in illa Secta, quos *Trementes* sive *Quakeros* vulgò vocant, qui proculdubio Secta sunt maximè *Melancholica*, quæ adhuc unquam extitit in rerum natura.

Sect. XXVI.

Melancholiam *homines ad* Apoplexias *&* Epilepsias *inclinare.*

Quódque ipsa Melancholia hominem ad *Apoplexias* & *Epilepsias* inclinat, & à Philosophis & à Medicis agnoscitur. Quicquid enim *Narcoticum* est motúmque spirituum sufflaminat, si majori gradu tale sit, reperitur etiam *Apoplecticum*. Præterea, vapores crassi Arterias *Carotidas* plexúmque *Choroidem* obstruentes, atque ità spirituum recursum & affluxum impedientes, idem efficere possunt. Nonnulli rem à fumis carbonis lignarii sive per ustulationem parati, illustrant, qui sæpe homines ità suffocârunt ut in terram pro mortuis deciderent. Cæterùm sive horum unum aliquod, sive cuncta simul sumpseris, Melancholia æquè idonea est ad hujusmodi noxios vapores suppeditandos atque ullum aliud Temperamentum cujusmodicunque. Quódque Epilepsia à consimilibus causis oriri possit, cùm inter hos duos morbos tanta intercedat affinitas, quemadmodum notat *Galenus*, rationi valdè est consentaneum; quódque Materia morbifica sit, πνευματική τις ὐσία ὥσπερ ἀέρα, ut *Pelops* ipsius magister loquitur, hinc manifestum est, quòd Paroxysmus tam derepente tám facilè discutitur.

Sennert. Institut. Medic. lib. 2. part. 3. sect. 2. cap. 6.

Sect. XXVII.

De natura Enthusiasticarum Revelationum *&* Visionum.

Cæterùm cùm in utroque horum morborum ligatio sit externorum sensuum, quicquid tunc menti repræsentatur naturam induit *Insomnii*. Cùm verò hi Paroxysmi non sint tam ordinarii quàm somnus naturalis, temerarii homines & imperiti proclives sunt ad censendum *Insomnia* ista *Repræsentationes* esse *extraordinarias* ac *supernaturales*, quas *Revelationes* ac *Visiones* appellant. De quibus nulla omnino esse potest certitudo, non magìs quidem quàm de *Insomniis*.

Sect. XXVIII.

De Ecstasi *illiúsque natura atque causis.*

Insomniorum mentio mihi in memoriam revocat aliud *Melancholiæ* symptoma, quam *Ecstasin* Medici vocant. Quæ nihil aliud est quàm *somnus præter naturam profundus*. Cujus quidem causæ nullæ aliæ sunt quàm quæ *somni naturalis*, sed tantùm magìs intensæ ac immoderatæ. Effectus verò est deliratio hominis postquam evigilaverit, quippe qui *Insomnia* sua pro rerum verè gestarum *Historiis* accipit.

Cujus rei causam esse existimo, extraordinariam Repræsentationum in *somno* claritatem ac plenitudinem, à perfectiori omnis communicationis cum Mundo hoc *externo* privatione profectam. Ac proinde cùm nullæ sint motuum à corpore tam profundo somno obruto & consopito cancellationes aut intertrigines, quod *Imaginatio* sponte tunc exserit æquè clarum est atque innubis Dies; Animæque perceptio ad minimum æquè

æquè fortis est atque vegeta, quàm sit unquam in rebus externis contemplandis dum vigilat, & memoria propterea æquè penitus eo sigillata & inusta quàm à sensu ullius objecti externi.

Harum *Visionum* vigor atque claritas ab eis quæ in *somno* ordinario accidunt tantum differt, quantum vivida Imaginum vis in cameram accuratè clausam & obtenebratam, artificialiter immissarum, ab eis differt, quæ in cubiculum immittuntur negligentiùs clausum & obscuratum, rimis quibusdam vel foraminulis lumen, ubi incommodum est, intromittentibus.

Sed *Perceptionis vigor* nullum solidum est *veritatis fundamentum.* Atque hujusmodi quidem *Visiones*, quantumlibet claræ sint, nondum tamen exuerunt naturam *Insomniorum.* Et *qui insomnia observat similis est illi qui umbram captat prosequiturque ventum*, utì monet *Siracides.*

Sect. XXIX.

Utrùm in Hominis potestate sit seipsum in Apoplexiam, Epilepsiam, *aut* Ecstasin Enthusiasticam *conjicere.*

UTrùm in hominis potestate sit in hujusmodi *Epilepsias, Apoplexias* aut *Ecstases* pro libitu suo collabi, quæstio est nec inutilis nec in desperato habenda. Probabilem enim solutionem invenire possumus ex eis quæ jam dicta sunt.

Enthusiastes enim in aliquo *Melancholico* Paroxysmo, (quem solemni silentio intensâque ac seriâ meditatione accelerare potest) dum se supra seipsum tanto intervallo sublatum sentit, sensibilem Dei præsentiam & supernaturalem Divinæ Majestatis manifestationem facilè imaginabitur, quod non potest quin passionem illam excitet *Venerationis* ac vehementissimæ *Devotionis*, quæ ex *Amore, Timore* & *Gaudio* consistit. Quæ passiones singulæ vim habuerunt enecandi homines aut conjiciendi eos in Animi deliquium. Quomodo igitur fieri potest quin conjunctæ (si per Imaginationem probè fomententur desideriúmque in *Enthusiaste*, arctioris unionis cum hoc interno lumine) eum conjecturæ sint in *Trepidationes, Convulsiones, Apoplexias, Ecstases* & quid non? cùm *Melancholia* adeò ex præfacili mutabilis sit in hæc symptomata? Atque equidem valdè probabile est hanc esse conditionem quorundam eorum qui appellantur *Quakeri* sive *Trementes.*

Quantùm verò ad S. *Augustini* Presbyterum *Africanum* (cui nomen erat *Restitutus*) ui voce lamentabili lugubrique tono in talem *Ecstasin* conjici solebat; Is quidem ac in re exemplum repertus est solitarium, atque ægrè imitabile, quippe quod or- ;um sit ex aliqua propria ac peculiari corporis sui indolísve constitutione.

Quod *Hieronymus Cardanus, Faciúsque* Pater illius se quoties volebant, in *Ecstasin* conjicere potuerunt, æquè facilè credere possum atque *Livonas* idem potuisse. Et ex propria quidem sententia utrumque ad unam eandémque causam refero. Quam ‖ *Sennertus Cardanum* alicubi de Patre suo innuere, notat, quòd utique δαίμονα πάρεδρον habebat. Quam certè conditionem esse suspicor deterioris generis *Trementium.* Sed non tam ad hanc *Enthusiasmi* speciem quàm ad eam quæ *Naturalis* est, nostra collineat Dissertatio.

‖ *Institut. Medic. lib. 2. part. 3. sect. 2. cap. 4. Vide & Bodin. Magor. Dæmon. lib. 2. cap. 5.*

Quod ad visiones istas attinet, quas *Enthusiastæ* vigilantes vident, causas illarum ad vim istam *Imaginationis* quæ in Ingenio *Melancholico* viget, jam retulimus.

Sect. XXX.

De Prophetia Enthusiastica.

ET quod ad fervorem illum Animi æstúmque attinet, quo feruntur tanta cum confidentia ad prædicenda futura, quòd nihil supernaturale ei rei subsit, hinc evinci potest, quòd aut rationes aliquæ probabiles, quas prudentia ordinaria detexerit, movere eos possint ad hoc vel illud augurandum, (vehementiâ *Melancholiæ*, confidentiam illam præsagitioni superaddente, acsi ipse Deus eorum animo eam indidisset) aut ex eo, quòd præsagia ipsorum tam frequenter sint falsa. Ac proinde quando vera prædicunt, Fortunæ meritò imputatur. Ut in homine, qui singulis ferè noctibus somniat, equidem durum est, si per tot annorum decursum nunquam incidat in ullas εὐθυονειρίας, quemadmodum appellantur, in Insomnia quæ planè directéque

 rectéque

Quódque *Imaginatio* in aliis etiam circumstantiis operari possit in spiritus, ac tumultuosas inordinatásque in ipsis commotiones producere, itáve cor suffocare ut motus prorsus ferè extinctus sit, homóque exanimis in terram decidat, res sunt tam vulgò notæ, ut satìs sit eas tantùm nominâsse.

Quamobrem minimè mirum est, cùm *Enthusiastes* naturales hos Paroxysmos quibus occupari solet, extraordinarias imaginetur *Divini Numinis* visitationes, *sanctique Spiritûs* in animam suam illapsus, quos igitur tunc nequit quin summâ, quæ fingi potest, veneratione recipiat; minimè, inquam, mirum est, si *Timor*, *Gaudium*, & *Amor* talem in spiritibus suis confusionem excitet, ut in Paroxysmum eum conjiciat tremoris & trepidationis. Quo quidem in casu spirituum fervor calórque Imaginationis ad eum gradum intendi possunt, ut in perfectam Epilepsiam evadat. Quemadmodum aliquando accidit in illa Secta, quos *Trementes* sive *Quakeros* vulgò vocant, qui proculdubio Secta sunt maximè *Melancholica*, quæ adhuc unquam extitit in rerum natura.

Sect. XXVI.

Melancholiam *homines ad* Apoplexias & Epilepsias *inclinare*.

Quódque ipsa Melancholia hominem ad *Apoplexias* & *Epilepsias* inclinat, & à Philosophis & à Medicis agnoscitur. Quicquid enim *Narcoticum* est motúmque spirituum sufflaminat, si majori gradu tale sit, reperitur etiam *Apoplecticum*. Præterea, vapores crassi Arterias *Carotidas* plexúmque *Choroidem* obstruentes, atque ità spirituum recursum & affluxum impedientes, idem efficere possunt. Nonnulli rem à fumis carbonis lignarii sive per ustulationem parati, illustrant, qui sæpe homines ità suffocârunt ut in terram pro mortuis deciderent. Cæterùm sive horum unum aliquod, sive cuncta simul sumpseris, Melancholia æquè idonea est ad hujusmodi noxios vapores suppeditandos atque ullum aliud Temperamentum cujusmodicunque. Quódque Epilepsia à consimilibus causis oriri possit, cùm inter hos duos morbos tanta intercedat affinitas, quemadmodum notat *Galenus*, rationi valdè est consentaneum; quódque Materia morbifica sit, πνευματική τις ουσία ὥσπερ αέρα, ut *Pelops* ipsius magister loquitur, hinc manifestum est, quòd Paroxysmus tam derepente támque facilè discutitur.

Sennert. Institut. Medic. lib. 2. part. 3. sect. 2. cap. 6.

Sect. XXVII.

De natura Enthusiasticarum Revelationum & Visionum.

Cæterùm cùm in utroque horum morborum ligatio sit externorum sensuum, quicquid tunc menti repræsentatur naturam induit *Insomnii*. Cùm verò hi Paroxysmi non sint tam ordinarii quàm somnus naturalis, temerarii homines & imperiti proclives sunt ad censendum *Insomnia* ista *Repræsentationes* esse *extraordinarias* ac *supernaturales*, quas *Revelationes* ac *Visiones* appellant. De quibus nulla omnino esse potest certitudo, non magìs quidem quàm de *Insomniis*.

Sect. XXVIII.

De Ecstasi *illiúsque natura atque causis*.

Insomniorum mentio mihi in memoriam revocat aliud *Melancholiæ* symptoma, quam *Ecstasin* Medici vocant. Quæ nihil aliud est quàm *somnus præter naturam profundus*. Cujus quidem causæ nullæ aliæ sunt quàm quæ *somni naturalis*, sed tantùm magìs intensæ ac immoderatæ. Effectus verò est deliratio hominis postquam evigilaverit, quippe qui *Insomnia* sua pro rerum verè gestarum *Historiis* accipit.

Cujus rei causam esse existimo, extraordinariam Repræsentationum in *somno* claritatem ac plenitudinem, à perfectiori omnis communicationis cum Mundo hoc *externo* privatione profectam. Ac proinde cùm nullæ sint motuum à corpore tam profundo somno obruto & consopito cancellationes aut intertrigines, quod *Imaginatio* sponte tunc exserit æquè clarum est atque innubis Dies; Animæque perceptio ad minimum

æquè

æquè fortis est atque vegeta, quàm sit unquam in rebus externis contemplandis dum vigilat, & memoria propterea æquè penitus eo sigillata & inusta quàm à sensu ullius objecti externi.

Harum *Visionum* vigor atque claritas ab eis quæ in *somno* ordinario accidunt tantum differt, quantum vivida Imaginum vis in cameram accuratè clausam & obtenebratam, artificialiter immissarum, ab eis differt, quæ in cubiculum immittuntur negligentiùs clausum & obscuratum, rimis quibusdam vel foraminulis lumen, ubi incommodum est, intromittentibus.

Sed *Perceptionis vigor* nullum solidum est *veritatis fundamentum*. Atque hujusmodi quidem *Visiones*, quantumlibet claræ sint, nondum tamen exuerunt naturam *Insomniorum*. Et *qui insomnia observat similis est illi qui umbram captat prosequitúrque ventum*, utì monet *Siracides*.

Sect. XXIX.

Utrùm in Hominis potestate sit seipsum in Apoplexiam, Epilepsiam, *aut* Ecstasin Enthusiasticam *conjicere.*

UTrùm in hominis potestate sit in hujusmodi *Epilepsias*, *Apoplexias* aut *Ecstases* pro libitu suo collabi, quæstio est nec inutilis nec in desperato habenda. Probabilem enim solutionem invenire possumus ex eis quæ jam dicta sunt.

Enthusiastes enim in aliquo *Melancholico* Paroxysmo, (quem solemni silentio intensâque ac seriâ meditatione accelerare potest) dum se supra seipsum tanto intervallo sublatum sentit, sensibilem Dei præsentiam & supernaturalem Divinæ Majestatis manifestationem facilè imaginabitur, quod non potest quin passionem illam excitet *Venerationis* ac vehementissimæ *Devotionis*, quæ ex *Amore*, *Timore* & *Gaudio* consistit. Quæ passiones singulæ vim habuerunt enecandi homines aut conjiciendi eos in Animi deliquium. Quomodo igitur fieri potest quin conjunctæ (si per Imaginationem probè fomententur desideriúmque in *Enthusiaste*, arctioris unionis cum hoc interno lumine) eum conjecturæ sint in *Trepidationes*, *Convulsiones*, *Apoplexias*, *Ecstases* & quid non? cùm *Melancholia* adeò ex præfacili mutabilis sit in hæc symptomata? Atque equidem valdè probabile est hanc esse conditionem quorundam eorum qui appellantur *Quakeri* sive *Trementes*.

Quantùm verò ad S. *Augustini* Presbyterum *Africanum* (cui nomen erat *Restitutus*) qui voce lamentabili lugubríque tono in talem *Ecstasin* conjici solebat; Is quidem hac in re exemplum repertus est solitarium, atque ægrè imitabile, quippe quod ortum sit ex aliqua propria ac peculiari corporis sui indolísve constitutione.

Quod *Hieronymus Cardanus*, *Faciúsque* Pater illius se quoties volebant, in *Ecstasin* conjicere potuerunt, æquè facilè credere possum atque *Livonas* idem potuisse. Et ex propria quidem sententia utrumque ad unam eandémque causam refero. Quam ‖ *Sennertus Cardanum* alicubi de Patre suo innuere, notat, quòd utique δαίμονα πάρεδρον habebat. Quam certè conditionem esse suspicor deterioris generis *Trementium*. Sed non tam ad hanc *Enthusiasmi* speciem quàm ad eam quæ *Naturalis* est, nostra collineat Dissertatio.

‖ *Institut. Medic. lib. 2. part. 3. sect. 2. cap. 4. Vide & Bodin. Magor. Dæmon. lib. 2. cap. 5.*

Quod ad visiones istas attinet, quas *Enthusiastæ* vigilantes vident, causas illarum ad vim istam *Imaginationis* quæ in Ingenio *Melancholico* viget, jam retulimus.

Sect. XXX.

De Prophetia Enthusiastica.

ET quod ad fervorem illum Animi æstúmque attinet, quo feruntur tanta cum confidentia ad prædicenda futura, quòd nihil supernaturale ei rei subsit, hinc evinci potest, quòd aut rationes aliquæ probabiles, quas prudentia ordinaria detexerit, movere eos possint ad hoc vel illud augurandum, (vehementiâ *Melancholiæ*, confidentiam illam præsagitioni superaddente, acsi ipse Deus eorum animo eam indidisset) aut ex eo, quòd præsagia ipsorum tam frequenter sint falsa. Ac proinde quando vera prædicunt, Fortunæ meritò imputatur. Ut in homine, qui singulis ferè noctibus somniat, equidem durum est, si per tot annorum decursum nunquam incidat in ullas εὐθυονειρίας, quemadmodum appellantur, in Insomnia quæ planè di-

Quódque *Imaginatio* in aliis etiam circumstantiis operari possit in spiritus, ac tumultuosas inordinatásque in ipsis commotiones producere, itáve cor suffocare ut motus prorsus ferè extinctus sit, homóque exanimis in terram decidat, res sunt tam vulgò notæ, ut satìs sit eas tantùm nominâsse.

Quamobrem minimè mirum est, cùm *Enthusiastes* naturales hos Paroxysmos quibus occupari solet, extraordinarias imaginetur *Divini Numinis* visitationes, *sanctique Spiritûs* in animam suam illapsus, quos igitur tunc nequit quin summâ, quæ fingi potest, veneratione recipiat; minimè, inquam, mirum est, si *Timor*, *Gaudium*, & *Amor* talem in spiritibus suis confusionem excitet, ut in Paroxysmum eum conjiciat tremoris & trepidationis. Quo quidem in casu spirituum fervor calórque Imaginationis ad eum gradum intendi possunt, ut in perfectam Epilepsiam evadat. Quemadmodum aliquando accidit in illa Secta, quos *Trementes* sive *Quakeros* vulgò vocant, qui proculdubio Secta sunt maximè *Melancholica*, quæ adhuc unquam extitit in rerum natura.

Sect. XXVI.

Melancholiam *homines ad* Apoplexias *&* Epilepsias *inclinare.*

Quódque ipsa Melancholia hominem ad *Apoplexias* & *Epilepsias* inclinat, & à Philosophis & à Medicis agnoscitur. Quicquid enim *Narcoticum* est motúmque spirituum sufflaminat, si majori gradu tale sit, reperitur etiam *Apoplecticum*. Præterea, vapores crassi Arterias *Carotidas* plexúmque *Choroidem* obstruentes, atque ità spirituum recursum & affluxum impedientes, idem efficere possunt. Nonnulli rem à fumis carbonis lignarii sive per ustulationem parati, illustrant, qui sæpe homines ità suffocârunt ut in terram pro mortuis deciderent. Cæterùm sive horum unum aliquod, sive cuncta simul sumpseris, Melancholia æquè idonea est ad hujusmodi noxios vapores suppeditandos atque ullum aliud Temperamentum cujusmodicunque. Quódque Epilepsia à consimilibus causis oriri possit, cùm inter hos duos morbos tanta intercedat affinitas, quemadmodum notat *Galenus*, rationi valdè est consentaneum; quódque Materia morbifica sit, πνευματική τις ὐσία ὥσπερ αὔρα, ut *Pelops* ipsius magister loquitur, hinc manifestum est, quòd Paroxysmus tam derepente támque facilè discutitur.

Sennert. Institut. Medic. lib. 2. part. 3. sect. 2. cap. 6.

Sect. XXVII.

De natura Enthusiasticarum Revelationum *&* Visionum.

Cæterùm cùm in utroque horum morborum ligatio sit externorum sensuum, quicquid tunc menti repræsentatur naturam induit *Insomnii*. Cùm verò hi Paroxysmi non sint tam ordinarii quàm somnus naturalis, temerarii homines & imperiti proclives sunt ad censendum *Insomnia* ista *Repræsentationes* esse *extraordinarias* ac *supernaturales*, quas *Revelationes* ac *Visiones* appellant. De quibus nulla omnino esse potest certitudo, non magìs quidem quàm de *Insomniis*.

Sect. XXVIII.

De Ecstasi *illiúsque natura atque causis.*

Insomniorum mentio mihi in memoriam revocat aliud *Melancholiæ* symptoma, quam *Ecstasin* Medici vocant. Quæ nihil aliud est quàm *somnus præter naturam profundus*. Cujus quidem causæ nullæ aliæ sunt quàm quæ *somni naturalis*, sed tantùm magìs intensæ ac immoderatæ. Effectus verò est deliratio hominis postquam evigilaverit, quippe qui *Insomnia* sua pro rerum verè gestarum *Historiis* accipit.

Cujus rei causam esse existimo, extraordinariam Repræsentationum in *somno* claritatem ac plenitudinem, à perfectiori omnis communicationis cum Mundo hoc *externo* privatione profectam. Ac proinde cùm nullæ sint motuum à corpore tam profundo somno obruto & consopito cancellationes aut intertrigines, quod *Imaginatio* sponte tunc exserit æquè clarum est atque innubis Dies; Animæque perceptio ad minimum

æquè

æquè fortis est atque vegeta, quàm sit unquam in rebus externis contemplandis dum vigilat, & memoria propterea æquè penitus eo sigillata & inusta quàm à sensu ullius objecti externi.

Harum *Visionum* vigor atque claritas ab eis quæ in *somno* ordinario accidunt tantum differt, quantum vivida Imaginum vis in cameram accuratè clausam & obtenebratam, artificialiter immissarum, ab eis differt, quæ in cubiculum immittuntur negligentiùs clausum & obscuratum, rimis quibusdam vel foraminulis lumen, ubi incommodum est, intromittentibus.

Sed *Perceptionis vigor* nullum solidum est *veritatis fundamentum.* Atque hujusmodi quidem *Visiones*, quantumlibet claræ sint, nondum tamen exuerunt naturam *Insomniorum.* Et *qui insomnia observat similis est illi qui umbram captat prosequiturque ventum*, utì monet *Siracides.*

Sect. XXIX.

Utrùm in Hominis potestate sit seipsum in Apoplexiam, Epilepsiam, *aut* Ecstasin Enthusiasticam *conjicere.*

UTrùm in hominis potestate sit in hujusmodi *Epilepsias*, *Apoplexias* aut *Ecstases* pro libitu suo collabi, quæstio est nec inutilis nec in desperato habenda. Probabilem enim solutionem invenire possumus ex eis quæ jam dicta sunt.

Enthusiastes enim in aliquo *Melancholico* Paroxysmo, (quem solemni silentio intensâque ac seriâ meditatione accelerare potest) dum se supra seipsum tanto intervallo sublatum sentit, sensibilem Dei præsentiam & supernaturalem Divinæ Majestatis manifestationem facilè imaginabitur, quod non potest quin passionem illam excitet *Venerationis* ac vehementissimæ *Devotionis*, quæ ex *Amore*, *Timore* & *Gaudio* consistit. Quæ passiones singulæ vim habuerunt enecandi homines aut conjiciendi eos in Animi deliquium. Quomodo igitur fieri potest quin conjunctæ (si per Imaginationem probè fomententur desideriùmque in *Enthusiaste*, arctioris unionis cum hoc interno lumine) eum conjecturæ sint in *Trepidationes*, *Convulsiones*, *Apoplexias*, *Ecstases* & quid non? cùm *Melancholia* adeò ex præfacili mutabilis sit in hæc symptomata? Atque equidem valdè probabile est hanc esse conditionem quorundam eorum qui appellantur *Quakeri* sive *Trementes.*

Quantùm verò ad S. *Augustini* Presbyterum *Africanum* (cui nomen erat *Restitutus*) qui voce lamentabili lugubríque tono in talem *Ecstasin* conjici solebat; Is quidem hac in re exemplum repertus est solitarium, atque ægrè imitabile, quippe quod ortum sit ex aliqua propria ac peculiari corporis sui indolísve constitutione.

Quod *Hieronymus Cardanus*, *Faciúsque* Pater illius se quoties volebant, in *Ecstasin* conjicere potuerunt, æquè facilè credere possum atque *Livonas* idem potuisse. Et ex propria quidem sententia utrumque ad unam eandémque causam refero. Quam ‖ *Sennertus Cardanum* alicubi de Patre suo innuere, notat, quòd utique δαίμονα πάρεδρον habebat. Quam certè conditionem esse suspicor deterioris generis *Trementium.* Sed non tam ad hanc *Enthusiasmi* speciem quàm ad eam quæ *Naturalis* est, nostra collineat Dissertatio.

‖ *Institut. Medic. lib. 2. part. 3. sect. 2. cap. 4. Vide & Bodin. Magor. Dæmon. lib. 2. cap. 5.*

Quod ad visiones istas attinet, quas *Enthusiastæ* vigilantes vident, causas illarum ad vim istam *Imaginationis* quæ in Ingenio *Melancholico* viget, jam retulimus.

Sect. XXX.

De Prophetia Enthusiastica.

ET quòd ad fervorem illum Animi æstúmque attinet, quo feruntur tanta cum confidentia ad prædicenda futura, quòd nihil supernaturale ei rei subsit, hinc evinci potest, quòd aut rationes aliquæ probabiles, quas prudentia ordinaria detexerit, movere eos possint ad hoc vel illud augurandum, (vehementiâ *Melancholiæ*, confidentiam illam præsagitioni superaddente, acsi ipse Deus eorum animo eam indidisset) aut ex eo, quòd præsagia ipsorum tam frequenter sint falsa. Ac proinde quando vera prædicunt, Fortunæ meritò imputatur. Ut in homine, qui singulis ferè noctibus somniat, equidem durum est, si per tot annorum decursum nunquam incidat in ullas εὐθυονειρίας, quemadmodum appellantur, in Insomnia quæ planè di-

rectéque ſunt vera; καθάπερ οἱ πολλὰ βάλλοντες ἐπιτυγχάνουσι πολλάκις, ut qui multa emittunt jacula, ſcopum aliquando attingunt (ut *Plutarchus* loquitur) ſed ex caſu ſit potiùs quàm ulla certa peritia.

SECT. XXXI.

De præſagio proprii cordis hominis ab impulſu ſupernaturali, ipſi quidem perceptibili, aliis verò inexplicabili, ubi locum habere poſſit, quódque non ſit Enthuſiaſmus *propriè dictus.*

> ‖ *Vide Epiſt. Carteſ. ad Princip. Elizab. où il eſt parlé du Genie de Socrate.*
> * Pro.16.10. & 21.1.

ET tamen bona cum venia ſic cenſeo, ſperóque me id facere poſſe ſine omni ſuſpicione vel minimæ tincturæ *Fanaticiſmi*, quòd eſſe poſſit in animo hominis qui in rebus ſummi momenti ‖ quoad ſeipſum, & multò magìs ſi quoad * publicum, verſatur, tale præſagium, qui dux certus ac fidelis ei ſit futurus, præſertim ſi conſtanter ſincerus maneat juſtúſque ac pius. Neque enim omninò improbabile eſt quin tales qui in rebus momenti admodum publici verſentur, quibus Dei Providentia ſpeciali modo ſe immiſcet, cùm illius rem agant, ejúſque conſilium inſtitutúmque promoveant, ſpecialiora ab ipſo ſubſidia & animationes recipere poſſint. Cujus rei cùm alii nullum ſenſum habeant, ità nec modum ejus apud ſeipſos animo poſſunt figurare. Atque hic caſus iſte eſt, opinor, in quo verum reperitur illud *Siracide*, *Quòd cor hominis plus ei revelaturum ſit, quàm ſeptem vigiles in turre excelſa collocati.* Verùm hic *Enthuſiaſmus* eſt in meliori ſenſu, ac proinde à noſtra *Diſſertatione* paulò alienior, quippe qui non de eo *Enthuſiaſmo* hîc agimus qui verus eſt, ſed de eo in quo erratur. Cujus *Cauſas* cùm tam plenè expoſuerimus, *Genera* illius jam tractabimus, ſed breviter, & eatenus tantùm, quatenus cum præſenti noſtro ſcopo Inſtitutóque conveniat.

Quamobrem ut rationes accuratiores miſſas faciamus, contenti erimus, à conditione Perſonarum in quibus reſidet, *Enthuſiaſmum* diſtribuere in *Politicum* & *Philoſophicum*. Nam *Enthuſiaſmus* utplurimum operatur ſecundùm Genium Naturámque Hominis quem invaſerit.

SECT. XXXII.

Enthuſiaſmi Politici *Exempla varia.*

ILli igitur, quorum Ingenium ad res Politicas maximè inclinat, qui Honorem & Imperium affectant, fortíque ſenſu Jurum Civilium tanguntur, propriâ Melancholiâ incaleſcentes, & inflammati, magnos ſe Principes eſſe imaginantur (ſaltem Divino decreto) & liberatores populi à Deo miſſos. Cujuſmodi veriſimillimum eſt fuiſſe falſos *Meſſias*, qui populum *Judæorum* deceperunt, ut *Theudas*, & *Ægyptius* ille Impoſtor, etiam *Barchocab*, *Jonathas*, *Doſitheus*, multíque alii, qui, ut videtur, cùm pervagata fama eſſet apud Judæos, *Meſſiam* liberatorem circa ea tempora adventurum eſſe, præ fervore ac præcipitantiâ ſuæ *Melancholiæ*, ſe eum eſſe ſinguli ſunt opinati. Quod eò facilius eſt creditu, cùm multa ſint apud Hiſtoricos exempla eorum, qui imaginati ſunt ſeipſos *Monarchas*, *Papas* ac *Imperatores*, cùm tamen reverà eſſent Pediſſequi, Agaſones, ac Miniſtri menſarii.

Annon tantundem *Improbitatis* atque *Melancholiæ* in quibuſdam illorum falſorum Meſſiarum ineſſe potuiſſet, ſi quiſpiam dubitat, difficile eſſe fateor tollere ſuſpicionem. Sed *Germanus* erat, quem pro exemplo tutiùs proferre poſſumus, haud multos ante annos heîc in Anglia; qui ſeipſum *Bellatorem Dei*, *Davidem ſecundum* nominabat, intimâque commiſeratione affectus ob Patriæ ſuæ calamitates ac miſerias, paucas hîc copias comparare voluit quas trajicere poſſet, quibus ſe confiſus eſt Hoſti ſilentium imperare poſſe, totíque *Germaniæ* pacem reſtituere.

Equidem homo videbatur admodum pius, & acerrimus exoſor Tyrannidis & oppreſſionis, mentíſque probè compos quantùm ad reliqua omnia; hoc tantùm morbo laborabat, quòd eum *Davidem* ſe imaginabatur quem Prophetæ prædixerunt pacificum illum fore Principem inſignémque *Judæorum* liberatorem. Scriptum breve publicavit, cujus legendi mihi data eſt opportunitas, quódque zelo plenum inveni & eloquentiâ Scripturali. Vidi illius perſonam *Londini*, ſi is qui mihi illum oſtendebat, minimè ſit allucinatus. Homo erat procerâ ſtaturâ, benéque ætate provectus, ſed vultu admodum pallido, tabido & melancholico.

In alterum etiam aliquanto recentiùs fortè fortunâ incidi, cujus sermo quidem non solùm gravis erat ac cohærens sed & pius, videbatúrque satis undequaque mentis compos, nec vel minimum indicium observare potui in contrarium, in hoc unico delirabat, quòd putabat se *quintum* illum *Monarcham* de quo tantus hac ætate rumor incesserat, à Deo constitutum. Quæ Imaginatio eum adeò totum possederat, ut famulum juberet aliquando mensam patinis quadrísque argenteis instruere, sibíque genu innixum poculum ministrare, quemadmodum amicus quidam meus vir doctus atque pius mihi postea narrabat.

Sect. XXXIII.

Davidis Georgii *Vaticinium de sua Resurrectione è mortuis, & quàm absono modo sit impletum.*

Quamobrem hunc hominem non tam sobrium esse existimo quàm priorem, neutrúmque cum illo *Davide* conferendum qui natus *Delphiæ*, in inferiori *Germania* primùm vixit cum suis Gregalibus, postea verò *Basiliam* profectus est Anno 1544, atque illîc diem obiit Anno 1556, & effossus est denuo è sepulchro Anno 1559. Qua in re suum de seipso Vaticinium modo quodam infami atque absono impletum est, qui, ad retinendos fluctuantes Gregalium suorum animos quibus persuadere voluit se esse immortalem, prædixit eis sub obitum se anno tertio rursus esse resurrecturum, de seipso illud præsagiens, quod negabat in ullo alio unquam eventurum.

Sect. XXXIV.

Descriptio Personæ, Morum, ac Doctrinæ Davidis Georgii.

Hic *David Georgius* homo ex admodum obscura Familia natus, erat tamen, etiam inimicis ipsius judicibus, vir eximiis Ingenii dotibus, vultu pervenusto, & aspectu venerabili ac decoro. Fuit porrò corpore quadrato benéque compacto ac robusto, barbâ rufâ, oculis cæsiis, splendidis & micantibus, sermone gravi ac sedato; & ut summatim dicam, omnes illius motus, gestus atque mores adeò urbani erant & ingenui, acsi totus esset ad Honestatem ac Pietatem compositus ac comparatus. Vixit quidem splendidè & magnificè in suis ædibus, sed sine omni turba atque strepitu. Templum religiosè frequentavit, liberalis fuit pauperum sublevator, consolabundus visitator ægrotorum, Magistratui morigerus, perbenignus comísque versùs omnes homines, in rebus omnibus quidem prudens, & in aliquibus admodum astutus, ut in eo quòd adeò clàm habuerit diligentérque celaverit doctrinam suam à *Basileensibus* ubi vixit, quibus nè unam syllabam apicémve communicavit, & tamen sedulò interim in remotioribus *Germaniæ* partibus eam disseminavit, tum per libros tum per literas suas. Cujus præcipua Capita hæc sunt quæ sequuntur.

1. Quòd Doctrina hactenus per *Mosen*, *Prophetas*, ipsúmque *Christum* ejúsque *Apostolos* tradita, manca est & imperfecta, divulgata tantùm ad populos in puerili quadam obedientia ad tempus retinendos donec plenitudo ac perfectio Doctrinæ *Davidis Georgii* communicanda esset hominibus, quæ sola Doctrina est quæ humanum genus beatum efficere potest veràque Dei notitiâ eos replere.

2. Quòd *David Georgius verus* est ille *Christus* ac *Messias*, unigenitus Dei filius, non quidem ex carne natus sed ex Spiritu sancto, Christíque Spiritu, quem Deus in loco secreto reservaverat, corpore illius ad nihilum reducto, totúmque in Animam *Davidis Georgii* infudit.

3. Quòd hujus *Davidis Messiæ* est, instaurare domum *Israelis*, & Dei Tabernaculum rursus erigere, non quidem per Crucem, afflictiones & mortem, quemadmodum factum est in altero *Messia*, sed per dulcedinem illam, Amorem atque Gratiam, quæ ipsi data sit à suo Patre.

4. Quòd potestas Remissionis peccatorum data est huic *Davidi Georgio*, quódque is est, qui jam advenit ad mundum judicandum ultimo judicio.

5. Quòd Scripturæ sacræ, Dicta, ac Testimonia Prophetarum, Christi ejúsque Apostolorum, si rectè intelligantur & secundùm verum ipsorum Mysterium, in gloriosum *Davidis Georgii* adventum digitum intendunt universa, qui ipso Christo major est, ut qui ex *spiritu* natus sit non autem ex *carne*.

6. Quòd

6. Quòd omne Peccatum & Blasphemia adversùs *Patrem Filiúmve* remitti possunt aut condonari; Peccatum verò adversùs *Spiritum sanctum*, hoc est, adversùs *Davidem Georgium*, nunquam est remittendum.

7. Quòd Resurrectio Christi è Sepulchro & Resurrectio mortuorum merum est Mysterium sive Allegoria.

8. Quòd Angeli & Diaboli sunt tantùm Homines boni & mali, vel eorum Virtutes & Vitia.

9. Quòd Matrimonium liberum est, omnis expers obligationis, quódque nemo ad unam aliquam mulierem restringitur, sed liberorum procreatio promiscua erit sive in communi, omnibus eis qui Renati fuerint, sive *Davidis Georgii* Spiritu Regenerati.

Hæc omnia traduntur in libro de *Vita* ac *Doctrina Davidis Georgii* per Rectorem & Universitatem *Basileensem* publicato Anno 1559.

Sect. XXXV.

Sermonis vis ac facultas in Davide Georgio *ex quibus causis sit orta.*

QUantùm ad propria illius scripta, quæ magno in pretio ac admiratione habentur apud nonnullos, flexanimam illius Eloquentiam, & acerrimas animationes ad magna Pietatis officia, equidem istiusmodi Principia naturalia jam tradidimus in quæ facilè possint resolvi, adeò ut nihil opus sit ad Spiritum ullum supernaturalem recurrere. Homo enim illiteratus, qualis is erat, sed eximiis ingenii dotibus, ex constanti Bibliorum lectione, vim sermonis plausibiliorem prævalentiorémque naturaliter contracturus est, quàm ii qui literis pleniùs sint imbuti; quippe quòd linguarum locutionúmque Artificialium mixtura facit ut stylus eorum in deterius degeneret, moréque magìs humano sonet, quanquam utplurimum plus Dei in eo subesse possit, quàm in stylo *Enthusiastarum*.

Sect. XXXVI.

Apparentium quorundam Charismatum ratio in Davide Georgio.

POne eum cum zelo quodam animíque commotione Lectori suo commendare posse *Patientiam, Pacis studium, Mansuetudinem, Amorem fraternum, Æquitatem, Prudentiam, Sui-abnegationem, Mortificationem,* & similia, in hisce omnibus nihil subest, quod illa sua à *sanguine* denominata temperies sine ulla *Divinitùs Inspiratione* non possit suggerere.

Etenim nulla est *Christiana Virtus* quæ ad mores spectet, nominanda, quin *Temperies naturalis* spuriam aliquam illius imitationem suppeditet, ac proinde cùm altera alteri tam propinquâ similitudine respondeat, facilè profectò erit ista *Mimo-charismata* locutionibus Scripturalibus deaurare: Adeò ut is qui hisce *Complexionalibus*, si fas sit ità loqui, Virtutibus stylum Scripturalem addiderit, apud minùs peritos se pro Apostolo vel Propheta gerere posset; apud rudem verò multitudinem, quem libuerit se venditare, sine omni suspicione aut oppugnantia.

Omnium harum imitationum difficillima videtur *Sui-abnegatio*, quippe quam verisimillimum est à *sanguinea Temperie* magnopere abhorrere. Verùm *Enthusiasmus* suâ non caret mixturâ *Melancholiæ*, nósque hîc de *Enthusiastico sanguine* loquimur, in quo ferociores etiam Passiones hospitantur. Ac propterea hæc *Sui-abnegatio* & *Mortificatio* potest nihil aliud esse quàm *sanguinis conflictus* & victoria de asperiori & ferociori *Melancholia*.

Et quòd *sanguinis Regnum* sit, non *Regimen Spiritûs*, innotescere potest tum ex Temperamento Capitis hujus Sectæ, tum etiam ex generali Indole suorum Gregalium & ex obsequio & indulgentia charissimarum suarum cuticularum, qui nolunt (ausim dicere) vel minimum sibi digitum dolere per modum externi Martyrii, ullius Religionis gratiâ. Ac proinde prudentia ipsorum ingeniíque dexteritas in eo maximè consistit, quòd verborum utantur præstigiis, æquivocationibus, leviculísque tergiversationibus, & pacificâ cum rebus quibuslibet consensione, potiùs quàm ut quicquam patiantur in corpore suo aut fortunis ac possessionibus. Quod naturale dictamen est *sanguinis triumphantis*.

Quod tamen *Dominium* multò præstabilius videtur *Choleræ* Tyrannide & *Melancholiæ*, cujus ferocitas actuosa & nimis solicita acerbitas, nec bona sibi esse potest nec aliis justa, quippe quæ tam proclivis sit ad imponendum & æquè præceps ad vindicandam rejectionem cujuslibet frivoli inutilisque Nugamenti, horridæve falsitatis, per inhumanas crudelésque persecutiones.

Sect. XXXVII.

Quòd David Georgius *homo fuerit temperie sanguineâ.*

JAM verò quòd *David Georgius* temperie fuerit sanguineâ, suprà dicta Personæ illius Descriptio probabiliter cuivis Physiognomoni indicabit. Difficile enim est invenire corpus robustum atque sanum, idémque pulchrum ac venustum, quin idem reperiatur *Veneri* ac *libidini* immane quantum deditum. Multa in medium proferre possemus exempla virorum pariter atque fœminarum, ut *Helenæ*, *Laidis*, *Faustinæ*, *Alcibiadis*, *Ismaelis Sophi Persiæ*, & *Demetrii*, qui formâ fuisse dicitur mirabili, aspectúque Majestate pleno atque dignitate, cum gravitate quadam & benignitate attemperata; quin & summâ etiam clementiâ, justitiâ, pietate & liberalitate; sed libidini ac voluptati adeò deditus, ut nullus unquam Rex fuerit, qui cum eo sit conferendus.

Vide Jo. Baptist. Port. de Human. Physiogn. lib. 2. cap. 13.

Sect. XXXVIII.

Plura certioráque Argumenta quibus David Georgius *probetur* sanguineâ *fuisse* temperie.

CÆterùm duo certiora signa supersunt naturalis constitutionis hujus Prophetæ, quorum alterum est, Quòd *Vitam futuram Angelorúmque* ac *Spirituum* existentiam negaverit; alterum, Quòd *pluralitatem* approbaverit, sive *communitatem Uxorum.*

Quorum prius ingenuè fateor me nulli rei perinde imputare posse atque cuidam magis dulcorosæ saturæque *sanguinis* mixturæ in Temperamento suo *Enthusiastico*. Nihil enim desiderium in homine æquè consopit, fidémve extinguit illius magis Spiritualis & Immaterialis statûs & conditionis, quàm *dulcorosa hæc sanguinis saturitas*, quæ spiritus adeò incrassat obnubilátque, ut Mens imaginari nequeat aut præsagire quicquam ultra præsens emolumentum hujus mortalis corporis.

Et de posteriori, credo apud omnes concedi, quòd nulla tam genuina causa assignari potest quàm hæc ipsa *Temperies sanguinea*, quæ homines ad amorem mulierum adeò fortiter inclinet.

Sect. XXXIX.

Fuscum saturúmque Sanguinem *fuisse, qui magnorum promissorum Evangelii veritatem ab oculis ejus absconderit.*

QUamobrem *Enthusiastes* hic, cùm propriæ suæ constitutionis vi in Incredulitatem circa magna illa æternæ vitæ promissa in Scripturis indicata depressus esset, sacrosanctos illarum Scriptores aut errâsse arbitratus est aut in Allegorias tantùm ea quæ scripserunt destinâsse. Et Fervore illo, quem in se expertus est ad *Amorem*, *Pacem* & *Æquitatem*, & similia, eò usque exæstuante, ut ad persuasionem eum impelleret, quòd *Divinitùs* esset *inspiratus*, Incredulitatem suam circa pretiosa illa promissa *Immortalitatis* ac *Gloriæ* in cœlis, specialem quandam Illuminationem etiam imaginatus est; & mortuorum *Resurrectionem* nihil esse aliud, quàm ad consimilem exuscitari ardorem erga easdem res cum seipso, & ad parem cum illo *Incredulitatem* circa cœlestem illam Coronam quam Apostolus omnibus Fidelibus proponit. Atque eapropter, cùm mentem suam per fidem ad cœlum elevare non posset, is Cœlum ad Terram deduxit, per vanam suam Imaginationem. Quod minoris profectò laboris erat, quàm cepit *Mahometes*, qui ad montem ambulare coactus est, postquam vidisset montem ad se nolle accedere.

Sect. XL.

Accurata similitudo Davidem Georgium *inter & patrem modernorum* Nicolaitarum, *cum Authoris censura de utrisque.*

DE *Davide Georgio* hæc brevis est Narratio. Cujus errorem modernorum *Nicolaitarum* Pater tam diligenter imbibit, quàm si ægrè laturus fuisset, si vel una guttula præterlapsa esset. Nusquam illius quod apud *Salomonem* occurrit, exemplum illustrius extitit quàm in his duobus, *Ut facies respondet faciei, sic cor hominis homini.*

Quamobrem de utrisque audacter pronuncio, quòd, tametsi Christo seipsos æquiparabant, simulabántque se *Judices vivorum ac mortuorum,* omni tamen vero judicio circa res Religionis magìs erant destituti quàm vel minimus sincerorum Christianorum. Et quanquam adeò à capite ad calcem speciosis illis *Deificationis Divinitatisve* titulis seipsos deaurârunt, fictitiisque ac adulterinis coloribus & tumidorum vanorúmque verborum pigmentis incrustârunt se quasi atque oblarvârunt ad attonitum populum decipiendum, fuerunt tamen reverâ *meri Homunciones,* superficiario ingenio, corporéque intercutibus vitiis madente variisque libidinibus colliquescente, qui præsentis vitæ dulcedinem adeò sapiebant, ut omnis spes ac desiderium melioris illius vitæ quæ nos manet in cœlis, in ipsis penitùs essent extincta. Ac propterea obfirmata ipsorum & radicata Ignorantia effecit, ut confidentiâ adeò Enthusiasticâ propriis erroribus adhærerent.

Sect. XLI.

Opportuna monitio in eorum gratiam qui hujusmodi Scriptoribus capiuntur inscientes, ut & confirmatio ulterior quòd Insania Enthusiastica *cum sana mente in aliis rebus possit consistere.*

CÆterùm ut zelus meus pro veritate in nullius hominis injuriam cedat, hoc monitum omittere non possum; Quòd venenum hoc de quo loquimur tam subtiliter insinuatur, silentérque supponitur in hisce scriptis legendis, ut bonus profectò verúsque Christianus facilè in eorum approbationem abripi possit, sine ulla ab ipsis *Infectione,* (quippe qui non animadverterit, quid implicent aut subinsinuent) aut *defectione* à præcipuis Rudimentis Christianitatis. Atque equidem quanto ardor major videtur erga summam sanctitatis perfectionem, eo lector securior redditur de scriptoris integritate quantùm ad Essentialia Religionis Christianæ Principia, quamvìs res longè aliter se habeat, si descenderis ad Imum.

Insania enim & *Melancholia,* summa omnia petunt, multisque probavimus exemplis hominem ridiculè absurdéque in una aliqua re delirare posse, & mente tamen sanâ esse ac compositâ in reliquis. Quemadmodum *Gazæus* rem festivâ & eleganti illustrat historiolâ de sene quodam, qui se imaginatus est *Deum Patrem.* Et Acosta quidem verum exemplum producit, cujus & ipse certissimam notitiam habuit, de docto quodam ac venerabili Theologiæ Professore in Regno *Peruviano,* quem affirmat æquè mentis compotem fuisse, quantùm ad ullum Cerebri symptoma, quàm ipse erat quando scripsit Narrationem. Quæ cùm aliquantulum prolixa sit, tantum solummodo transcribam, quantum præcisè ad præsentem scopum facturum sit.

Hic Doctor *Peruvianus* sanctè serióque affirmare solebat, aliquando fore ut ipse *Rex* sit, quinimo & *Papa* etiam, sede Apostolicâ in istas partes translatâ. Porrò sanctitatem ipsi concessam esse supra omnes Angelos cœlestésque cohortes, & supra omnes Apostolos; immò unionem *Hypostaticam* Deum ipsi donare voluisse, se verò eam noluisse acceptare. Denique, quòd ille Mundi Redemptor constitutus esset quoad *Efficaciam,* cùm Christus, quod ille dixit, constitutus tantùm fuisset quoad *Sufficientiam.* Quòd totus status Ecclesiasticus abrogandus esset, ipseque leges novas esset conditurus perspicuas atque faciles, quibus Clericorum à Matrimonio prohibitio tolleretur, & pluralitas permitteretur Uxorum, omnisque Confessionis necessitas aboleretur. Quas quidem res, tanta cum animi contentione & confidentia, tam multis támque prolixis citationibus è Prophetis, Psalmis, Apocalypsi aliisque libris, adeóque inopinatis Applicationibus Allegoricisque eorum interpretationibus coram Inquisitionis Judicibus defendebat, ut Auditorium nesciret Imaginationem illius riderent

derent magìs, an admirarentur memoriam. Ipse verò de summa rei tam certò persuasus erat, ut nihil præter mortem eum liberare posset à delirio. Martyrium enim passus est ob hoc vesaniæ suæ specimen, ad æternam Judicum ejus Infamiam, qui aut adeò rerum imperiti erant ut nescirent *Melancholiam* efficere posse ut quis in una aliqua re deliret, dum mente satìs sanâ sit in reliquis, aut tam crudeles ac barbari ut nihil pensi haberent hominem misellum mentísque malè compotem occidere. Historiam fusiùs deductam legere licet in Tractatu de *Enthusiasmo* recèns edito, & à *Meric. Casaubono* eruditè scripto, cap. 3.

Atque hæc quidem huc transcripsi, ut evidentia illius veritatis apud Medicos, qui affirmant *Melancholiam* mentem hominis in una aliqua re infatuare posse & satìs sanam relinquere in reliquis, magìs innotescat; útque porrò confirmem, quod suprà notavi, *Enthusiastas* nempe utplurimum vaporibus ab inferiore corporis regione intoxicari, ut *Pythiæ* olim inspiratæ fuisse creduntur certarum quarundam exhalationum vi è Cavernis in quibus suum habuerunt recessum. Unde enim audax istud propositum novam ferendi legem apud Christianos pro pluralitate Uxorum, nisi ex eo quòd judicium illius obnubilatum esset Venereis aliquibus fumis ac vaporibus?

Sect. XLII.

De Enthusiasmo Philosophico.

Alterum *Enthusiasmi* genus quod proposui, *Philosophicum* erat, quippe quod in istiusmodi hominibus reperitur qui magìs *speculativo* ingenio sint ac *Philosophico.* Cúmque Melancholia heìc ad Religionem ac Devotionem perinde atque ad curiosam rerum contemplationem homines pronos faciat, hi motus naturales affectúsque versùs Deum eos in persuasionem rapere possunt, quòd is ipsos vicissim majori solito affectu amplectatur, quódque tam specialem Assistentiam conductúmque ab eo nacti sint, immò tam mysticam sed itidem intimam ac realem cum ipso unionem, ut quamlibet bellam cogitationem sive Imaginationem quæ in mentes ipsorum obrepserit, tanquam eximium Divini favoris pignus, singularémque à Deo ipso Illuminationem, se existiment æstimare oportere.

Qua quidem in re *Elionoræ Meliorinæ,* Generosæ *Mantuanæ* vesaniam imitari mihi videntur, quæ cùm plenè persuasa esset se Regi cuidam nupsisse, solebat in genua se provolvere & cum eo colloqui, acsi præsens esset cum suo comitatu; & si fortè fortunâ aliquod vitri fragmen in sterquilinio invenisset, incidisset in concham ostreaceam, stanni frustulum, aliúdve quodlibet, quod in Sole splendeat atque rutilet, dicere solebat Gemmam esse à Domino maritóque suo ad se missam, atque hâc ratione capsulam suam variis hujusmodi quisquiliis replebat.

Haud absimili modo inspirati hi *Melancholici,* vagulis quibuslibet ac flammitantibus Imaginatiunculis quas ipsis *Melancholia* suggesserit, capita scriptáque sua referciunt, tanquam si magni pretii veritates essent, ab ipso Spiritu sancto eis communicatæ; & inopinatos morbi sui naturalis Paroxysmos pari excipiunt devotione & reverentiâ, acsi ipsius Dei vis & præsentia animas ipsorum occupâsset.

Sect. XLIII.

Multi Chymici *ac* Theosophi *huic morbo obnoxii.*

Huic morbo multi *Chymicorum* & *Theosophorum,* si quid ego rectè judico, admodum videntur obnoxii, qui sua commenta & Imaginationes ità magisterialiter atque imperiosè dictitant, acsi Nuncii Authentici essent à Deo omnipotente missi. Quòd verò *Mimotheosophi* sunt, hoc est *Enthusiastæ,* non autem Homines infallibiliter illuminati, crassæ Ineptiæ quas ipsis excidisse in scriptis eorum observavimus, eis omnibus abunde demonstrant qui non aliquo modo eodem quo ipsi vesaniæ morbo laborant. Pauca heìc producemus exempla, quanquam Authorum nomina reticebimus, quippe quæ apud quosdam tanto in pretio sunt atque existimatione.

SECT. XLIV.

Absonorum Commentorum Collectio promiscua è variis Theosophis *&* Chymicis.

ARrigite igitur aures & adeste cum silentio, nam stupenda planè Mysteria vobis jam enarrabo. Virtutes Planetarum non ascendunt sed descendunt. Nimirum, ex *Venere* sive *Cupro* non fit *Mars* seu *Ferrum*, sed ex *Marte* fit *Venus*, quippe cujus inferior est sphæra. Ità *Jupiter* sive *Stannum* facilè mutatur in *Mercurium* sive *Argentum vivum*, quia *Jupiter* secundus est à Firmamento, & *Mercurius* secundus à Terra. *Saturnus* primus à Cœlo & *Luna* prima à Terra. *Sol* cum omnibus se miscet, sed nunquam melioratur ab inferioribus. Nunc verò scias magnum esse consensum *Saturnum* seu *Plumbum* inter & *Lunam* sive *Argentum*, *Jovem* inter & *Mercurium*, & inter *Martem* & *Venerem*, quoniam Sol in horum medio est situs.

Quid obsecro esse potest nisi altè surgens Hypochondriorum intumescentia quod mentem ad tam sublimes comparationes ab Hypothesi tam falsâ ac fatua petitas attollat? Sed de *Chymicis* & *Theosophis* generatim observavi, ut de aliis quoque hominibus pinguiori adhuc insaniâ correptis, quòd ipsorum cogitationes validè ad *Astrologiam* rapiuntur, utpote quæ ars sit perquam leviculis innixa fundamentis; nec dubito quidem quin Reliquiæ sint antiquæ rudiorum Ethnicorum superstitionis & Idololatriæ, quâ aut propria Melancholia aut aliquid deterius ipsos imbuisset.

Sunt & aliæ bellæ imaginationes apud hos Scriptores de cœlestibus illis corporibus; ut, *Stellas* ac *Planetas*, *Lunâ* ipsâ non exceptâ, esse ejusdem naturæ quâ lapides pretiosi qui adeò fulgent heîc in Terra; & quanquam nihil agunt, ità tamen eas esse comparatas ut vagabundi *Spiritus* aëris in ipsis tanquam in speculo res cernant futuras, atque hinc eis inesse facultatem vaticinandi.

Stellas factas esse ex *Sole*, & tamen *Solem* eas illuminare.

Oculos nostros suam traxisse originem à *Stellis*, atque id ipsum in causa esse cur Stellas videre valeamus.

Oculos nostros agere in omnia quæ vident, perinde atque quæ vident in eos agunt sive operantur. Illud etiam egregium Mysterium est dignúmque ore viri divinitùs inspirati, Quòd Aurora & Vespera tantùm sint sub *Sole*.

Stellas calorem ubique in hoc Mundo accendere ad Generationem, Differentiámque *Stellarum*, Creaturarum differentiam producere.

Si calor *Soli* adimeretur, eum unam cum Deo lucem fore.

* Omnia esse ipsum Deum.

* Hominem quemlibet Deum ipsum fore modò sanctè vivat.

Deum nihil aliud esse præter Dilectionem sinceram, benignum Aspectum amicúmve Intuitum, suavem Odorem, jucundum Saporem, gratam Contrectationem, & Osculationem amorabundam, &c. Nec ille Spiritus, inquam ego, qui hoc mysterium inspirat, quicquam aliud præter *Melancholiam* atque *Sanguinem*.

Deum Patrem in seipso esse *Vallem tenebrarum*, sed illuminari omnino à Filio suo.

Deum Rebellionem *Luciferi* comprimere non valuisse, quia bellum erat, non quidem inter Deum & Bestiam, vel Deum & Hominem, sed inter Deum & Deum, quippe quum *Lucifer* tanta suæ essentiæ esset portio.

Naturam esse *corpus Dei*, immò *Deum Patrem*, qui etiam Mundus est & quicquid ullo modo est sensibile aut perceptibile.

Stellares potestates esse Naturam, *Orbitámque Stellarem* matrem rerum omnium, à qua omnia sunt, subsistunt & moventur.

Aquas hujus Mundi insanire, atque hinc fieri, ut tantopere obsæviant & ultro citróque cursitent in Canalibus terræ.

Orbem cæruleum Aquas esse supra firmamentum.

Duo esse *ignium* genera, alterum *frigidum*, alterum *calidum*, mortémque esse *ignem frigidum*.

Adamum fuisse Hermaphroditum.

Quòd *Ignis* non ureret nec ullæ futuræ fuissent Tenebræ nisi propter lapsum *Adami*.

Rem valdè probabilem esse, quòd *Saturnus* ante lapsum erat ubi jam *Mercurius*, & *Mercurius* ubi *Saturnus*.

* Tres *Animas* esse in Homine, *Animalem*, *Angelicam* & *Divinam*, Animámque *animalem* post mortem in sepulchro jacere, *Angelicam* in sinu *Abrahami* esse, *Divinam* verò in Paradiso.

Deum oculos habere, aures, nasum, aliáque corporis membra.

Unam-

Unamquamque rem sensum habere, imaginationem & fiducialem Dei cognitionem, Metallis, Meteoris Plantísque non exceptis.

In centro Terræ *Ignem* esse *Infernalem* qui producitur accenditúrque à *primo mobili* Influentiísque Stellarum.

Polum *Arcticum* Aquas haurire per Axem, quæ postquam ingressæ sint, erumpere rursus per Axem *Antarctici*.

Lunam perinde atque *Stellas* fieri ex minùs puro genere Ignis cum Aëre mixti.

Purum in Homine *sanguinem* respondere elemento Ignis in Mundo magno, Cor ejus Terræ, Os Polo *Arctico*, orificiúmque oppositum Polo *Antarctico*.

Propriam *Mentis* sive Intellectûs *sedem* esse aut in ore *Ventriculi* aut circa *Lienem*.

Terræ motus ac Tonitrua non fieri à Causis naturalibus sed ab Angelis Dæmonibúsve.

Ante Diluvium *Noachi* nullam fuisse Iridem.

Lunam esse substantiam conglaciatam, lumen frigidum de suo habentem, quo lumen Solis quod recipit & in nos conjicit, adeò frigidum evadit.

SECT. XLV.

Particularis ex Paracelso *Collectio.*

HActenus Collectiones nostræ promiscuæ fuerunt. Quod sequitur ex *Paracelso* solo excerpitur. Ut exempli gratiâ:

Diversitates Altitudinis Solis non efficere *Æstatem* atque *Hyemem*, quoniam Sol eundem calorem habet, sive altior sit sive humilior; sed esse *Æstivas* quasdam & *Hyemales* Stellas, quæ præcipuæ causæ sint istarum Tempestatum. *Paracels. de Meteor. cap.* 3.

Absentiam Solis non esse causam Noctis, quippe cujus lux tam magna est, ut totam Terram pari, aperto diei, splendore simul illuminet; sed Noctem *tenebrosarum Stellarum* influentiâ introduci, quæ tenebras eradiant & caliginem Terræ offundunt, ut Sol lumen.

Gnomos, Nymphas, Lemures & *Penates*, Spiritus Intellectu perinde atque homines præditos, in totum tamen mortales esse, & nè Animam quidem in se immortalem continere. *Paracels. de Meteor. cap.* 4.

Stellas esse quasi phialas sive cucurbitas, in quibus *Sal* Meteoricum, *Sulphúrque* ac *Mercurius* continentur; Ventósque, qui ex his fiunt, per *Æthereos Vulcanos* ex his Emunctoriis efflari, ut quando quis ore suo halitus reddit respiratvè. *De Meteoris cap.*5.

Stellas esse quasi ollas sive urceos in quibus *Archeus* sive *cœlestis Vulcanus* materiam pluviam præparat, quæ indè exhalata primùm in forma nubium apparet, deinde condensatur in pluviam. *De Meteoris cap.*6.

Grandinem Nivémque esse etiam fructus Stellarum, quæ ab ipsis ut flores germináque ab Herbis Arboribúsque, proveniunt. *De Meteoris cap.*7.

Tonitruum à *Penatibus* fieri, qui postquam Æthereum *Sulphur, Sal-nitrum*, & *Mercurium* sumpserint, & in suum *Aludel*, hoc est, in *Stellam* suam imposuerint, post sufficientem illìc præparationem, Stella tandem in Aërem ipsa effundit, atque sic *Tonitrui* materia evadunt, cujus sonus tam vastus est & terribilis quippe qui à Cœli Testudine repercutitur, ut quando Bombarda sub fornice aliqua concava exploditur. *De Meteoris cap.*8.

Fulgura sine Tonitruo, esse quasi deciduos *Stellarum Æstivarum* flores. *De Meteoris cap.*9.

Stellas & comedere & nutriri, ac proinde alvum nonnunquam exonerare; istásque Stellas cadentes, ut quidam appellitant, quæ super terram, in tremulæ *Gelatinæ* forma reperiuntur, earum esse excrementum. *De Meteoris cap.*10.

Meteora ista, quæ *Dracones volantes* nominantur, stupidiorem quendam Intellectum in se habere atque sensum.

Parelios & *Paraselenas* per *Penates* fieri tanquam per Artifices, qui formam figurámve Poculorum argenteorum in Metallo adulterato imitantur.

Humanam omnem ac naturalem Intelligentiam *Stellis* inesse indéque in hominem derivari, & ab eis illam exugere ipsum oportere ad animam suam nutriendam, ut cibum sumit ad alendum corpus. *Vide Paracelsi Scientiam Astronomicam.*

Divinationis rationem in hoc consistere, Quòd Homo præter terrestre, sydereum etiam corpus habeat cum *Astris* conjunctum; atque hinc fieri, dum corpus hoc sydereum ab Elementis (quod fit in somno) magis liberum evadit, quò cùm Astris possit confabulari, ut Mens indè moneatur de rebus futuris.

Stellas appropinquantis cujuslibet hominis mortis terrore horroréque percuti, ideóque neminem ferè mori sine signo aliquo ab ipsis dato, ut mortuorum hominum choreis, strepitúve aliquo in ædibus, & similibus.

Quemadmodum per *Divinam Fidem*, mortui exuscitantur, montésque conjiciuntur in medium mare; ità per *fidem Naturæ*, Influentiam *Stellarum*, quæ omnia Naturæ secreta cognoscunt, ad nutum obtineri posse, quo naturaliter quispiam præscire potest quid sit futurum.

Gigantes, *Nymphas*, *Gnomos* & *Pygmæos* conceptus fuisse fœtúsque *Imaginativæ* Potentiæ & Influentiæ *Stellarum* in materiam ab ipsis præparatam, nullásque habuisse Animas; quemadmodum & verisimillimum esse, quòd remotiorum partium Orbis terrarum Incolæ nullas habeant, ut qui non sint progenies *Adami*.

Aucipem, beneficio sui *Astri*, nihil opus habere ut Volucres prosequatur, cùm ad ipsum ultrò sint volaturæ, Piscésque itidem ad Piscatorem adnataturi, Feræque Venatorem secuturæ propter eandem *Astrorum* rationem.

Separationem Orbis terrarum in tres partes, *Europam*, *Asiam*, *Africam*, Imaginem quandam esse sive Repræsentationem trium Principiorum Chymicorum *Salis*, *Sulphuris*, & *Mercurii*, ex quibus tribus universus Mundus est constitutus.

Paracelf. de Natura rerum, lib. 1. Artificialem quandam rationem esse producendi *Homunculum*; *Elvásque* Sylvarum, *Nymphas*, ipsósque adeò *Gigantes*, hujusmodi aliquam habuisse Originem; hósque *Homunculos* sic factos, noscituros esse omnimoda secreta, artiúmque mysteria, quippe qui ipsi vitam, corpus, carnem, os, & sanguinem ab artificiali Principio recepêre.

Sect. XLVI.

Paracelsum *occasionem dedisse maximè vesanis* Enthusiasmis Philosophicis *qui unquam extitère*.

HÆ sunt immanes deliræque Imaginationes istius ampullosissimi totius Europæ Ostentatoris, *Aureoli Paracelsi*, cujus effrænis phantasia, & audacissima præfidentissimáque absonorum suorum supinorúmque Inventorum hominibus credulis obtrusio, *Enthusiasmis Philosophicis* occasionem dedit maximè vesanis, ausim dicere, & absurdis quos ullus unquam aut *Christianus* aut Ethnicus humano generi propinavit. Ultimum illud ipsius Commentum quidam conati sunt in Allegoriam convertere, ut *Persæ* Alcoranum, cùm eos crassi illius sensûs adeò pudeat; sed meo quidem judicio, ità frigidè & incongruè, ut confirmatiorem quemlibet redderet, literalem sensum tantummodo intendi; & si cum eis quæ de *Nymphis* scribit, *Gigantibus* atque *Elvis*, in sua *Scientia Astronomica*, comparaverit, nullus ei relinquetur ulteriùs dubitandi locus.

Sect. XLVII.

Philosophiam Paracelsi *quamvìs ipse minimè intenderit, unum è tutissimis Asylis esse Atheo, ipsúmque fulcrum antiqui Paganismi.*

EST sanè, fateor, aliqua Religionis affectatio in scriptis illius, multóque major in illius Sectatoribus, qui se à Deo edoctos arbitrantur, cùm clarè interim videam, cerebrum eorum omninò calefactum infectúmque insalubri aurâ, vehementíque spiritu phantastico, qui in *Paracelsi* libris spirat.

Equidem benè novi minimam esse prudentiæ partem, illos vili pendere, quos alii tantopere admirantur. *Astutia* verò est non *Prudentia* quæ infidum silentium imperat. Neque scio profectò quî probus quisquam conscientiam suam exonerare possit, callidè connivendo ad tales falsitates quibus hominum mentes illaqueari viderit, eásque non solùm ineptis ridiculísque figmentis deturpari, sed insinuari etiam istiusmodi periculosas noxiásque opiniones, quæ ipsa Religionis Christianæ Fundamenta supplantaturæ sint atque subversuræ.

Ad quemlibet enim Judicem provoco, An quicquam ad antiquum Paganismum propiùs accedat, quàm quæ audaculus hic scriptor de *Stellis* pronunciavit? Ullúmque Asylum tam opportunum tutúmque sit Atheis qui omnem Religionem derident atque eludunt, quàm sit miraculosa illa Cœlorum Influentia, quam *Paracelsus* in *Scientia*

entia sua *Astronomica* describit? Quamobrem attonitus planè starem ad vesaniam & Inconstantiam tum ipsius tum Sectatorum ejus, qui Philosophiam *Paganicam* satis acriter subinde perstringunt, cùm ipsi tamen in sua scripta ipsas fæces illius admittant, crassa utique Principia antiquæ Paganicæ Superstitionis & Idololatriæ, nisi quòd meminerim, eos *Enthusiastas* esse, nec *Rationis* ductum, sed vim *Imaginationis* sequi.

Jupiter est quodcunque vides, &c.

Hoc sensu pinguiori sumptum, nullus dubito, quin Principium primarium fuerit, unde tot varietates impuritatésque Paganicæ superstitionis effluxêre, cùm in quolibet sensuum suorum Objecto, Deum sibi obviàm factum putarent. Et certè hi enormes Enthusiastæ profitentur, * *Rem quamlibet Deum esse aut in Amore, aut in Ira.* Quod quidem, siquid ego intelligo, nihil differt ab Atheismo. Planè enim implicat Deum nihil aliud esse præter universam Mundi materiam, in varias formas figurásve concinnatam, variisque qualitatibus sive proprietatibus imbutam, gratis aliis, aliis ingratis, quibusdam sanctis, aliis profanis, nonnullis intelligentibus, aliis insensatis, his fortibus ac vegetis, illis rursus infirmis ac repentibus, & sic in cæteris. Sed Deum in tot partes discindere, idem est atque eum vulnerare, imò verò trucidare nullúmque omninò Deum constituere.

Sect. XLVIII.

Philosophiam Paracelsicam *Astrorum cultui apud Ethnicos patrocinari, Authoritati Miraculorum Servatoris derogare, & inefficax reddere Evangelium ad fidem unius Dei stabiliendam particularisque Providentiæ, professóque isti Atheo* Vanino *gratificari, etiam in eo de quo maximè triumphat, utpote quod ipsi commodissimè inserviat ad omnem omninò Religionem eludendam.*

RUrsus, ut patrocinatur *Paracelsus* Stellarum cultui apud Ethnicos, dum eas tam scientes, tam potentes ac commiserantes rerum humanarum facit spectatrices? Et cur obsecro ipsis preces fundere ad eas non liceret, quemadmodum *Anna Bodenham* Venefica ad Planetam *Jovem*, si tantam potentiam habeant & scientiam, ut homines in hac inferiori Regione generare valeant, donáque ipsis conferre? Neque enim multùm absimile est atque si quispiam à Patre compatréve benedictionem peteret. Nam si concedatur vel unam Gentem ab *Astris* procreatam fuisse, Atheus pro certo assumet, omnes sic fuisse genitas.

Porrò, quomodo damnum resarciemus, noxámque Miraculorum semper Beati Servatoris authoritati factam? Quibus non sola Christianitas sed prima omnis veræ Religionis fundamenta eminenti modo stabiliuntur, *specialis* scilicet ac *particularis Dei Providentia*, & *Spes vitæ futuræ*. Nam si Astra istiusmodi Animantes, quæ sensu intellectúque polleant, ex materia præparata producere possunt, quæque tamen immortalem Animam nequaquam habeant, sed in stupidam iterum materiam penitus convertantur; quî fit ut res ità se non habeat apud homines perinde atque apud ipsas? Et si contribuere possunt vim ac peritiam istiusmodi miracula edendi quæ *Moses* fecerit & *Christus*, aut quæ ab ipsis haud multùm abluserint; quæ restant argumenti vestigia, quo probemus Deum existere ullósve Spiritus? Omnia enim sic resolvi possint in vim *Astrorum*. Id quod præfervidus ille atque industrius Atheus *Cæsar Vaninus* summopere triumphat, in suo *Amphitheatro æternæ Providentiæ*, ubi multa dicta Astrologica affert ex *Cardano*, sub specie refellendi, quibus Originem trium illorum eximiorum Legislatorum *Mosis*, *Christi* & *Mahometis*, ab Astrorum Influentia arcessit.

Lex *Mosis* à *Saturno* est, inquit *Cardanus*, Christi à *Jove* & *Mercurio*, *Mahometis* à *Sole* & *Marte*. Lex verò Idololatrarum à *Luna* & *Marte*.

Et in alio loco *Cardanus* dulcedinem illam, & mansuetudinem & Sapientiam atque Eloquentiam quæ repertæ sunt in Servatore, unde capax erat disputandi in Templo annos tantùm duodecim jam natus, *Jovis* influentiæ imputat.

Pomponatius etiam Sapientiam & Miracula Christi agnoscit, sed ad Stellas omnia refert, quippe æquè longè in *Atheismum* prolapsus, ut opinor, atque ipse *Vaninus*. Adeò ut hæ vesanæ Enthusiastarum Imaginationes reverà præcipua sint fulcra ac perfugia Atheorum, quibus seipsos sustentare solent ac defendere. ‖ Sed quàm phantastica conturbatáque *Astrologiæ* sit ratio, cuilibet qui vel mediocri patientiâ, ingenio, animíque sobrietate præditus sit, judicandum relinquo. ‖ *Vide Myster. Pietat. lib. 7. cap. 15, 16, 17.*

Sect.

SECT. XLIX.

Nec Paracelsum *nec Sectatores illius Atheisticos fuisse aut Diabolicos, & unde fiat ut* Chymicus *utplurimum tam misellus sit Philosophus.*

CÆterùm hæc non ità loquor acsi putarem aut *Paracelsum* ipsum aut illius Sectatores adeò Atheisticos, sed ut ostendam phantasticam ipsorum & Enthusiasticam scribendi rationem, qui cùm tam præfervido studio ad res Religionis & Christianitatis ferri videantur, admodum crasso tamen inscitóque modo eas tractant, quamlibet magnificam ineptiam quæ ipsis in mentem venerit, effutientes, quantumvis analogiæ Fidei omnino contrarietur, nec ulli solido Rationis fundamento innitatur; quasi id solùm agerent ut homines reddant attonitos, omniúmque oculos & admirationem in se attrahant.

Rei verò eventum sic est; Ut quidam eos admirantur, ità profectò alii è contrà illos execrantur, tanquam homines * qui *impio* agantur Spiritu planéque *diabolico*. Quam fateor, meo quidem judicio, nimis duram esse censuram, quippe quum homines animis bene sinceris, obnoxii esse possint *Melancholiæ* & *Phrenesi* perinde atque *Febribus* & *Causonibus*. Veruntamen tantum abesse oportet, ut quis veritatem aliquam à *Spiritu Enthusiastico* detectam in majori pretio habeat, ut ob eam ipsam causam magìs suspecta esse debeat, quoniam istud Temperamentum quod homines ad *Enthusiasmum* inclinat, Rationi maximè est inimicum, ut quod magìs crassum sit & fæculentum, ac proinde semel calefactum, *Vini musti* instar inebriet, magísque idoneum sit ad cerebrum absonis aliquibus *imaginationibus* quàm ullis *veris* Philosophiæ *notionibus* opplendum.

Homines verò sanguine puriori tenuioribúsque spiritibus, huic morbo non sunt adeò obnoxii. Hæc enim maximè nativa est Rationis sublimioris sedes; cùm è contrà *Genius* ille magìs *Mechanicus*, qui in materia versari amat variósque in eam ludos edere (quæ *Experimenta* appellitant) postquam scientiæ desiderium eousque eum inflammaverit, ut pro *Genio Architectonico* se gerere velit, supráque propriam suam sphæram evolare, vesanissimas profectò allucinationes admittit quæ ullo modo fingi possunt, *materiali* hâc & *corporeâ Phantasiâ* circa speculationes magìs subtiles ac spirituales egregiè delirante.

Atque hoc quidem est quod *Chymicum*, utplurimum, tam misellum facit Philosophum, qui ab angusta Inspectione paucorum Nugamentorum in sua Arte, seipsum putat satis instructum ad rationem reddendam rerum omnium tum *Divinarum* tum *Naturalium*. Id quod æquè ridiculum Institutum est, è meo quidem judicio, atque istud cujusdam hominis, qui cùm in littore Rem aliquod fragmentum invenisset, omnes ingenii nervos huc intendit ut integram ex eo conficeret Navem.

SECT. L.

Hujus Dissertationis Scriptorem nec Theosopho *nec* Chymico *inimicum esse, tantùm id petere, ut gratia sibi fiat nimia credulitatis circa partem utramlibet.*

QUicquid hactenus disserui sic intellectum volo, tanquam ab eo profectum, qui nec animum minimè malum sincerúmve *Theosophi* contemnat, nec *Chymici* improbet Industriam. Veruntamen hanc veniam semper mihi datum iri spero, ut neutri plus fidei adhibeam, quàm quod aut illustre aliquod *Miraculum*, aut præcellentissimum aliquod *Medicamentum*, aut *Demònstratio* denique solidáve Ratio mihi extorserit.

SECT. LI.

De Curatione *Enthusiasmi per* Temperantiam, Humilitatem *&* Rationem.

DE *Generibus Enthusiasmi* jam egimus, quatenus præsenti nostro Instituto convenire censuimus. *Curationem* hujus morbi breviter nunc attingemus. Ubi omnem scientiæ *Medicæ*, notitiæque *Pharmacopolii* affectationem missam facientes, ea tantùm notabimus quæ sub rationem *Moralem* cadunt aut *Theologicam*, talia solummodò

modò præcepta tradentes quæ ad humanæ vitæ regimen pertineant, quantùm ad grandem hunc errorem *Enthusiasmi*: de quo quidem, vir sobrius haud facilè apud se statuerit, magisne ridiculus habendus sit, an deplorandus atque noxius.

Jam verò *Medicamentum* maximè *præsentaneum* quod ego quidem noverim, adversùs hunc morbum, est hoc *Diatrion*, sive *Compositio* ex tribus præstantissimis *Ingredientibus*, nempe, *Temperantia*, *Humilitate* & *Ratione*. Quod ut non despero, quin eos etiam sanaturum sit, qui aliquanto longiùs in morbum *Enthusiasticum* sint prolapsi; ità sanè omninò confido, fieri non posse quin eum prævertat in aliis, qui non nisi paululùm admodum eo adhuc sint infecti.

SECT. LII.

Quid intelligendum per Temperantiam.

PER *Temperantiam* intelligo moderatam *Abstinentiam* ab omnibus calidis & inflammantibus *Esculentis* & *Poculentis*, ut etiam ab omnibus venereis voluptatibus, tactualibúsque corporis oblectamentis, ab omni mollitie ac muliebritate; constantem pertinacémque *adhæsionem* perfectissimo gradui *Castitatis* in Cœlibatu, & *Continentiæ* in Matrimonio, ad quem quis pervenire potest. Nam manifestum est ex variis *Enthusiasmi* exemplis suprà allatis, magìs abditos ac latitantes libidinis vapores atque fumos imaginationem ipsorum infecisse, qui tamen de *Prophetia* ac *Inspiratione* tantopere gloriabantur.

Addemus insuper hisce, moderatum *corporis exercitium*, tempestivos auræ refrigerantis haustus, debitum peritúmque Devotionis usum, quo sanguis ventiletur, & à tenebrosis purgetur gravantibúsque vaporibus. Quem *cibus temperatus*, si non *jejunium*, debet concomitari, alioqui quanto fervidiores vehementioresve accessus apud Deum fuerint, eò verisimilius erit, grande aliquod malum in capita nostra indè ruiturum, quippe qui *Intemperantiæ* nostræ fæcem in nobiliores corporis partes, in *cerebrum* scilicet *spiritúsque animales* excitaturi sint, atque ità mentem intoxicaturi furore ac vesaniâ.

SECT. LIII.

Quid intelligendum per Humilitatem, *quantúmque conferat ad sapientiam verámque rerum cognitionem.*

PER *Humilitatem* intelligo integram propriæ voluntatis submissionem voluntati Divinæ in rebus omnibus, *Insensibilitatem* quantùm ad omnem *Sui-excellentiam*, præeminentiámve præter cæteros, perfectam *Privationem* omnis desiderii *singularitatis*, attrahendíve oculos hominum in personam propriam; laudem hominum Mundíve gloriam non magìs sapere, quàm si nondum in eum natus esset, sed hâc unicâ re contentum esse, quòd id agit, ut sua voluntas Divinæ voluntati plenè subjiciatur, quódque cum gratiarum actione debitâque Reverentia recipit quicquid Divina Providentia in ipsum conjecerit; dulce sit an acerbum, secundum an adversum, ipsi perinde est. Nam quod evitare non potest, donum tamen à Deo esse meminit in bonum Universi datum.

Cæterùm heîc fateor, qui sic affectus est, ut nullam scientiam, quâ sibi placeat, quærit; ità fieri non potest, quin idem evadat omnium mortalium scientissimus. Quippe qui luce Divinæ sapientiæ, ut in imum depressa Tellus, Stellarum radiis circundatur. Illiúsque altè demissa profundéve humiliata Anima, centrum quasi est omnium cœlestium Illuminationum, ut parvus hic Terræ globus æthierearum istarum Influentiarum. Equidem planè obstupesco dùm ineffabile mentis, Divinæ voluntati penitus submissæ, privilegium contemplor, quàm tranquilla, quàm omnium perceptionum compos, quàm acuta ac sensibilis, quàm libera, quàm sagax, quàm tenero tactu exquisitóque judicio sit in rebus universis. Cùm *superbia* è contrà effrænéque desiderium mentem adeò in fluctuum asperitudines æstúsque tumultuarios corruget, ut *æterna Rationis lux*, sive circa *Vitam* sive circa *Naturam*, perfectam distinctámque suam Imaginem sive characterem illi nequeat imprimere; Neque possunt tam subtiles ac delicati motus ac figurationes, sensibiles fieri *Intellectui*, tam violentâ tempestate conturbato & agitato.

Ille igitur qui submissam hanc humilémque Animi Temperiem assecutus est, quæ tam magni momenti est ad omnimodam sapientiam acquirendam, *Naturalem* perinde atque *Divinam*, non potest adeò fatuus esse ut in eo ipso peccet, qui genuinus fructus est Temperamenti contrarii. Et hujusmodi est *Enthusiasmus*, qui homines inflat eósque in opinionem attollit, quasi extraordinariam quandam Influentiam à Deo hauserint, qui in ipsorum animos agat, specialíque decreto eos destinâsset in *novos Prophetas*, *novos* Legislatores, *novos Davides*, *novos Messias*, & quid non? cùm nihil aliud sit quàm *veteris hominis* effectus, Fanatico quodam modo in ipsis operantis.

Sect. LIV.

Quid intelligendum per Rationem, *quantúmque periculi sit in deserendo istam ducem: Error porrò eorum notatur qui expectant ut* Spiritus *suggerat quæ* Rationi *minimè sint consentanea.*

PER *Rationem* intelligo tam sedatam cautámque Animi temperiem ut suspectam habitura sit omnem altivolam præfervidámque *Imaginationem* quæ mentem in assensum conetur abripere ante deliberatam examinationem; quippe quæ minimè patiatur *vigore* ac *splendore* Repræsentationis se decipi, nec illius onere aut pondere obrui, sed patienter ac mansuetè eam explorabit per notissimas Animæ facultates; cujusmodi sunt *Communes Notiones*, in quibus omnes omnino homines mentis quidem compotes consentiunt, aut per externorum *sensuum evidentiam*, aut per *claram distinctámque* ab istis *deductionem*.

Quicquid horum trium cuilibet repugnaverit, *Imaginatio* est, quæ testificari quicquam nequit de ullius rei veritate sive existentia, ac proinde non debet nec potest quidem assensum elicere, nisi apud homines *maniacos* aut *fatuos*.

Atque illi quidem qui tam canorè vociferantur de sublimiori quodam Principio, quem *Spiritum* appellitant, cum horum interim exclusione, propriam *Ignorantiam* produnt. Et dum vesanâ suâ eloquentiâ homines ab usu rationalium facultatum dissuadere satagunt sub prætextu magis eminentis magísque gloriosi luminis, æquè vecorditer agunt, meo quidem judicio, acsi, multitudine hominum cum lychnis, tædis & laternis noctu itinerante, furiosus aliquis inter ipsos Orator mirifico quodam facundiæ genere ità eos infatuet in præsentis conditionis fastidium ac contemptum, comparando eam cum grato hilaríque Auroræ ac Diei splendore, ut eos impellat per impatientiam ac indignationem, ad lychnos statim tædásque extinguendas, & ad confringendas laternas, allidendo eas in humum, ut sic eligant potiùs per tenebras iter facere cum periculo Nasos impingendi trunco arboris cujusque proximæ, aut in proximam decidendi foveam, quàm ut usum continuent utilissimorum Luminarium, quæ dum mentis compotes erant, optimo consilio ad Itineris incolumitatem paraverant.

Enthusiastarum verò error non solùm in eo consistit quòd præsentem ducem deserant antequam meliorem nacti sint, sed in hoc etiam, quòd falsam de eo notionem, quem expectant, conceperint. Nam proculdubio *Spiritus* ille *Illuminationis* qui in animabus Fidelium residet, Principium est *defæcatissimæ Rationis* quæ humanæ Naturæ communicari potest. Et quicquid hic *Spiritus* habet, habet sanè à Christo (ut Christus ipse testificatur) qui æternus est λόγος, illa omnia complectens Sapientia ac *Ratio Dei*, in qua naturas Ideásque rerum omnium, cum omnibus earum relationibus *Dependentiæ* & *Independentiæ*, *Congruitatis* & *Incongruitatis*, aut cujuscunque Habitudinis quam altera ad alteram habeant, uno continuo oculi ictu simul perlustrat atque pervidet.

Quicquid *Intellectualis* luminis nobis communicatur, derivatur ab hoc fonte. Et in nobis est *Ratio particularis*, sive *Ratio* in *successione*, seu per partes. Neque quicquam est quod *Spiritus sanctus* cuiquam homini unquam suggessit, quin ei consenserit saltem, si non & demonstrari posset ab eo quod nos *Rationem* appellamus. Atque sic quidem persuaderi, quàm potens Repagulum sit exorbitantibus Impressionibus motibúsque *Enthusiasmi* & *Melancholiæ*, penès quemlibet esto Judicium.

Sect.

Sect. LV.

Plura subsidia adversus Enthusiasmum.

TRibus hisce insignioribus generalioribúsque subsidiis particulares aliquot rationes insuper addere possumus, quibus *Enthusiasticam* hanc pertinacitatem à nobis amoliri valeamus, aut eam in aliis, si quando eos invaserit, detegere. Ut exempli causâ; siquis prætenderit se aliquam veritatem per Inspirationem assecutum esse, quæ tamen nulli usui aut emolumento futura sit Ecclesiæ Dei, equidem apud me parum abest à Demonstratione, quin hic homo *Fanaticus* sit mentéve captus. Et si falsitates accumulat perinde atque veritates, & in omnibus pariter se inspiratum esse asseveraverit, manifesto profectò mihi indicio est, eum in nullis istorum mysteriorum quæ hominibus obtrudere satagit, esse inspiratum.

Sect. LVI.

De sermone alto & exaggerato Enthusiastarum, *& de eis quæ modo extraordinario ore ipsorum exciderint.*

SUnt etiam certa quædam privilegia, quibus gaudent *Enthusiastæ*, quæ hîc notanda sunt, quorum beneficio, multis quidem imposuerunt. Nimirùm, Quòd in sermones sublimes Divinósque aliquando proruperint; Quod certissimum est non paucis hominibus paulò antè contigisse, quàm in absolutissimam mentis alienationem inciderent atque insaniam. Et siquid ipsis haud vulgare nec è medio petitum occurrere posset, id non satìs firmum pignus est veritatis reliquorum.

Nam inquietus hic & tumultuosus *Melancholiæ* Spiritus, cùm totam corporis fabricam concutiat, terræ-motûs instar est, homini contingentis in carcerem caliginósum incluso, qui ad paululum temporis ipsos carceris muros facit hiare ac dehiscere, atque sic lumen ad breve tempus per fissuras istas intromittit, sed derepente omnia rursus perquam arctè clauduntur, spontéque quasi compinguntur, captivúsque continuò in pristinis Tenebris detinetur. Hic igitur in *Natura* casus erat, non autem benigna ac salutaris *Divini Spiritûs* visitatio.

Sect. LVII.

De Prophetia Enthusiastica *quæ utplurimum hominibus* fatuis *ac* maniacis *contingit, ratióque cur id fiat, cúrque* Ecstatici *futura prævideant, & de incertitudine ejusmodi Prædictionum.*

HUC adjicere potes, *Vaticinandi fortunium*, sive per *somnum* sive per *vigiliam*; hujusmodi enim res contigerunt hominibus *maniacis* atque *fatuis*. Et *Aristoteles* quidem bellam molitur rationem quæ ad utrosque perinde pertingat. Ἡ γὰρ διάνοια τῶν τοιούτων οὐ φροντιστική, ἀλλ' ὥσπερ ἔρημος καὶ κενὴ πάντων, καὶ κινηθεῖσα κατὰ τὸ κινοῦν ἄγεται. Quibus etiam addit, cur Homines *Ecstatici* res futuras prævideant. Ὅτι αἱ οἰκεῖαι κινήσεις οὐκ ἐνοχλοῦσιν, ἀλλ' ἀποῤῥαπίζονται, τῶν ξενικῶν οὖν μάλιστα αἰσθάνονται. Quæ omnia huc redeunt. *Quòd mentis alienatio, quiésque sive cessatio à propriis motibus idoneos nos reddit ad Impressiones recipiendas aliunde profectas; atque sic celeri vividóque sensu atque tactu moneri possumus per motûs communicationem à Spiritu Universi, quid ad Intervalla satìs dissita fiat, quæve causæ conspirent ad hoc vel illud efficiendum,* quæ tamen se aliò divertentes, faciunt ut *Prædictio* sit falsa. Omnia enim quæ in Existentiam proditura sunt, non semper in actualem Existentiam prodeunt. Quamobrem hujusmodi Præsagia omnia non sunt θεόπεμπτα, sed esse possunt tantummodò δαιμόνια. Ἡ γὰρ φύσις δαιμονία οὐ θεία. Verba sunt *Aristotelis*, * sed talia quæ peritus aliquis *Platonicus* omnium facillimè sit explanaturus.

Summa, quò collineo, hæc est: *Prophetiam* de citra puram ac infallibilem Deitatem oriri posse, nostrúmque esse errorem qui existimamus *Prædictiones* quæ veræ reperiuntur, à *Prædicente* certò præcognosci. Etenim præsens Causarum conspiratio quæ in mentem vacantem emicant, corrumpi potest & alterari, difflaríque adinstar nubium, quæ primùm quidem firmiter polliceri videbantur Agricolæ subsecuturam Pluviam.

Sect. LVIII.

Quanquam Enthusiastes *morbum aliquem curaret tactu contrectatúve Ægroti, posse tamen non verum esse Miraculum.*

CÆterùm fortior adhuc superest illecebra quàm sit *Prophetia*, quæ homines in fraudem illiciat, fidémque conciliet *Enthusiastæ*. Estque quædam edendi miraculi species atque assimulatio. Ut in curando morbo aliquo desperato, quemadmodum haud ità pridem accidit in hac Natione. Ab authoribus enim fide dignis mihi narratum est, (nec potest, opinor, à quoquam negari) quòd quidam contrectando manúve demulcendo hominis brachium cujus, quippe aridi atque inanimi, usus ipsi perierat, in vitam pristinúmque vigorem restituit. Quod quidem postquam acceperam, paucásque scripti cujusdam hujus mirifici Medici paginas perlegeram, curationem Naturalem statim esse judicavi, sed Medici sanguinem spiritúsque ad eum gradum incaluisse, ut periclitaretur ei cerebrum. Quod verum repertum est. Nam haud multò pòst, in summam incidit Insaniam.

* Potest quidem *Sanativum* ac *Medicinale Contagium* esse, perinde ac *morbidum* & *venenosum*: Spiritúsque hominum *Melancholicorum* quippe qui tam solidi sunt ac ponderosi, postquam adeò ad summum purificati, & plusquam ordinario calore vigoréque corporis actuati sint, in fortissimum *Elixir* abire; *Naturâ* hac in re *Chymicorum artificia* immane quantum excedente.

Sect. LIX.

De Enthusiastarum *ad patiendum prolubio, ac Tolerantia.*

PRolubium etiam ad *patiendum* & in sustinendis rebus asperis invicta *Tolerantia* extraordinarium videri potest perhibere Testimonium quibusdam *Enthusiastis*, acsi *Divinum* aliquid & supernaturale eis inesset. Verùm si consideremus, quantâ cum animi aversatione quidam à voluptatis sensu, tanquam à summo malo, sic quidem apud eos habito, abhorreant, nostra minuetur admiratio. Ob quod Paradoxon *Antisthenes* notatur apud ‖ *Aulum Gellium*, quemadmodum etiam ob dictum illud huic suæ sententiæ consentaneum, Μανείην μᾶλλον ἢ ἡσθείην, acsi summa Insania tolerabilior esset voluptate corporeâ. Alii etiam sunt qui ex ipso corporis temperamento, cum molestiis ac periculis conflictari amant. Cujusmodi sunt ii, qui militiam colunt, marináque expediunt itinera cum naturali quadam animi oblectatione. Alii summam dant operam (& in eo quidem magnopere gloriantur) quò dolorum insensiles evadant, itáve ferant acsi eis non omninò essent affecti; adeò ut hæc conditio in vocabulum Artis, apud *Stoicos* abierit, qui hanc facultatem Ἀπάθειαν & Ἀναλγησίαν appellant.

‖ *Noct. Attic. lib. 9. cap. 5.*

Est autem hoc nihil aliud nisi *Spartana* quædam animi obfirmatio, pudoris sensu, gloriæ cupiditate, conscientiæve propriæ suæ Fortitudinis ac Tolerantiæ voluptate corroborata. Cujus quidem rei exemplum eximium est puer ille *Lacedæmonius*, qui cùm sub tunica vulpem celaret, vulpésque, ipsa viscera ei corroderet, noluit tamen exclamare.

Anaxarchi dolor quamvìs minùs acutus videatur, fortitudo tamen ejus æquè illustris apparet, ex eo quòd, dum per crudelitatem *Archelai* tundebatur in Mortario, tam liberè potuit Philosophari, quippe qui inter medios ipsorum pulsus atque ictus exclamavit, ‖ Πτίσσε, πτίσσε Ἀναξάρχου θύλακον, οὐ γὰρ πτίσσεις τὸν Ἀνάξαρχον· superaddens Philosophiæ suæ sermonis festivitatem, corpúsque comparans sacculo, Animámque supponens tanquam absentem, sacculúmque esse vacuum, ex sua professa ictuum insensilitate, minimáque solicitudine quid de suo corpore fiat. Quod tamen, exceptâ illius naturali ac pervicaci, de Immortalitate Animæ suspicione, nihil aliud erat, præter obstinatum inconsideratúmque *Stoicismum*. Corpus enim tunc potiori jure ictus ipsorum vilipendere potuit quàm anima, quippe quæ sola capax erat sensûs ac doloris. Adeò ut præcipuum animi illius fulcrum nihil esset præter inveteratum *Imaginationis* errorem.

‖ *Vide Nonnum in Synagog. Histor. in Greg. Nazianzeni Invect. contra Julianum Apostatam.*

* Quantum etiam *Ira* & *Indignatio* animum suffulciat contra metum ac dolorem, videre est in brevi illo *Theanûs* exemplo, quæ cùm violentè urgeretur ad secreta suæ patriæ consilia prodenda, dentibus linguam abscidit eámque expuit in faciem Tyranni.

ni. Satìs ampla hæc sunt exempla virtutis illius *Indolentiæ*, quam non solùm affectârunt ipsi Ethnici, sed interdum haud mediocrem quidem ad gradum obtinuerunt.

Quid verò illud nominem, quod de Gladiatore quodam *Cæsaris* narrat *Gellius*, quem ridere solere ait, quando ejus vulnera exiccabantur & emundabantur, equidem nescio. Videtur enim plus quàm simplex Ἀναλγησία sive *Indolentia*. Cæterùm ex hisce exemplis ac rationibus abunde patet, nullam tantam subesse *Divinitatem* sanctitatémve supernaturalem, in strenuè pertinacitérque ferendo dolorem, nec ullam hac in re *Divinæ Assistentiæ* necessitatem. Aut simplex animi obstinatio, aut celatæ alicujus passionis vis ex Dogmate aliquo imbibito, hominem rebus omnibus efficere potest subnixu forti sustinendis parem. *Noct. Attic. lib. 12. cap. 5.*

Et tamen hæc levioris momenti sunt, si cum eis, quibus *Enthusiastes* propter peculiarem suam conditionem munitus sit, conferantur. Nam præterquam quòd ipsum Ingenium corporísque Temperamentum efficit, ut rigidus sit, inflexibilis & nusquam ferè cedens, (nulla enim extat Temperies tam præfracta atque pervicax, quàm sit *Melancholia*, etiam in rebus dispensabilibus quibúsque nulla subsit Religionis ratio) vis altera præterea huc adjecta est, ex vehementi opinione quòd divinitùs sit inspiratus, & ex consequenti quòd causa illius citra omne dubium justa sit ac solida. Hoc enim naturaliter tendit ad eum invictum reddendum, in eis quæ patiatur, cùm ipse sibi conscius sit tum firmitudinis probitatísque Causæ, ut ille opinatur, tum etiam officii quo indispensabili modo se teneri putat, ad dictæ causæ adhærendum. Quibus addere potes certam futuræ gloriæ & fœlicitatis ex hoc suo Martyrio expectationem. Adeò undique manifestum est nihil necesse esse ut quicquam hac in re supernaturale aut miraculosum subesse agnoscatur.

Sect. LX.

Rerum asperarum obstinatas perpessiones ob errores in Religione, nullum argumentum esse contra veritatem omnis Religionis.

Equidem fateor levem vulgarémve animadversionem in obstinatas hasce, usque ad extrema quæque, perpessiones, in hominibus qui in eis ipsis rebus pro quibus patiuntur, errant, non posse quin istiusmodi qui ad Atheismum propensi sint, inclinent ad cogitandum, nullam omninò in Religione inesse Veritatem aut Certitudinem. Cùm & in illo, de quo homines sibi tam certi videntur, ut super eo vitam suam deponere audeant, immò verò reverà deponant, tam crassè turpitérque hallucinentur. Sic autem esse manifestum est, ex eo quòd homines contrariarum persuasionum extrema quæque pari cum confidentia patiuntur, eligentes magìs vitam deserere quàm partem suam atque opiniones. Quod in *Judæis, Mahometanis, Papistis* verum perinde reperitur atque in *Protestantibus*.

Hoc quidem primo aspectu non exiguam rationis speciem præ se fert, sed si penitiùs introspiciatur, deprehendetur infirmum misellúmque sophisma. Nam si hæc Ratiocinatio solida esset, sequeretur nihil verum fore nè in universa quidem Philosophia. Nam proculdubio homines contrariarum circa res easdem sententiarum æquè firmiter illìc persuasi sunt, atque in rebus Religionis, nec tamen partes unà plures possunt esse veræ. Quòd verò de rebus adeò persuasi non sint, ut vitam pro eis sint deposituri, indè non fit, quòd philosophicas suas opiniones æquè firmiter non credant, sed quòd nulla Conscientiæ obligatio æternæve fœlicitatis spes in eis fundata sit, contrà ac fit in Religione. Alioqui si ad conscientiam & Religionem pertingeret, *Copernicanum* esse, *Tychonistam* aut *Aristotelicum*, quantùm ad Mundani systematis rationem, equidem nullus dubito quin Martyres pro singulis istis Hypothesibus in scenam prodituri essent, aut saltem pro duabus, quippe quarum altera *Rationi* tam exquisitè consentanea sit, altera *externo Sensui* tam crassè accommodata.

Præterea, præterire non possum quin notem, quàm abjectum sit & Philosopho indignum, in hisce, quæ se venditant, Ingeniis Atheisticis, circa hæc nobilissima Theoremata de *Existentia Dei*, & *Religionis veritate* ad tam pusillum incertúmque Tribunal quàm sit merum Testimonium Humanum, provocare. Nam tale profectò in argumentationibus suis faciunt Martyrum oppositarum Religionum perpessiones; propriíque sanguinis vitæque profusionem tantùm ut quandam majori deposito pignore certationem considerant. Quod quidem Topicum nonnulli, satis profectò sarcasticè, *Argumentum* appellaverunt *Fatuorum*.

Quicquid verò momenti *Humanum Testimonium* in hujusmodi causis habere possit, tantum abest ut Athei scopo inserviat, ut planè contra ipsum faciat. Pone enim hos *Anti-Martyres*, (ut sic loquar) alterum contra alterum sigillatim testimonium perhibere, uterque tamen conjunctim suum contra Atheum perhibent Testimonium, sanguine suo ipsum obsignantes confirmantésque, *Deum* utique *esse Vitámque futuram*. Quod quidem ego non solius educationis effectum esse autumo, sed naturalis sagacitatis in fœlicioris ingenii hominibus insitæque proclivitatis ad sic sentiendum: Quæ Religionis institutis porrò corroborata, præsertim tam perspicuæ atque demonstrativæ quàm sit Christianitas, facilè conscientiam hominis illigare potest ad vitam deponendam etiam pro istiusmodi rebus quas mera *Educatio* menti ipsius impresserit, aut *Melancholica* aliqua Imaginatio. Fundus verò firmus & fulcrum omnium, illúdque absque quo esset, pro nulla omnino opinione pati vellent, sincera est atque inconcussa fides *Deum esse fœlicémque statum expectandum post hanc vitam*. Ex quibus fit, cùm conscientia scrupulis pungatur, nec agere audeat nec assentire istiusmodi rebus, quas forsan suspicetur tantùm vehementiùs, malas esse aut falsas, ut tutiorem viam eligat, quò summa rerum suarum sarta tecta conservetur, malítque pati quàm peccare.

Adeò ut non tam sit firma earum rerum pro quibus patiuntur fides, (putà in *Papista* aut *Protestante*) quàm cura ac solicitudo nihil agendi quod suspectum sit aut peccaminosum, quæ eos adigit ad subeundum Martyrium.

Unde ipsum Fundamentum hujus Paralogismi Atheistici invalidum deprehenditur. Neque enim constat ex perpessionibus, quòd adeò firmam determinatámque fidem falsis illis opinionibus adhibeant pro quibus videntur pati. Pone verò *Enthusiasten* tam firmam eis adhibere fidem; *Fanaticismus* morbus quidem est Religionis, nec magìs implicat nullam esse Religionem, quàm *Dementia* Rationem esse nullam, morbúsve corporis, nullam esse sanitatem, corpúsve humanum, in rerum Universitate.

Sect. LXI.

De longè petitis Notionibus, Stylo mystico, flexanimáque Eloquentia Enthusiastarum.

Quicquid fidei *Enthusiastes* sibi conciliare potest ex *flexanima* sua *eloquentia, Stylo mystico, & inopinatis longéque accersitis Notionibus*, facilè resolvuntur ea omnia in istud *Melancholiæ* Principium suprà memoratum. Cujus quidem *Temperamenti* sensa tam profunda sunt ac vegeta, ut fieri non possit quin linguam abunde instructam reddant ad sermocinandum mirificâ quadam cum suavitate, animíque contentione & affectu. *Imaginatio* verò adeò exorbitans est atque vagula ut multò facilius ipsi sit peregrè palari, & distortum aliquod absonúmque commentum è longinquo obscuróque angulo arcessere, quàm incidere in illud quod in proximo est, & ad commune judicium popularémque intelligentiam magìs accommodatum.

Cæterùm hæc omnia tam plenè planéque in *Causis* istis generalibus *Enthusiasmi*, quas jam declaravimus, comprehenduntur, præter illa, quæ magìs particulatim suprà attigimus, ut operæ pretium nequaquam futurum existimem istis hìc diutiùs immorari. Postquam scrupulo uni & alteri, circa ea quæ de *Melancholia* & *Enthusiasmo* tradidi, satisfecero, spero me nihil omissurum fuisse quod ad præsentem speculationem magnopere pertineat.

Sect. LXII.

Quomodo distinguendum sit inter puram Religionem *&* Temperamentum.

Primúsque scrupulus hic est, quomodo distinguere possimus *Religionem* inter & *Melancholiam*, quippe quum isti tam notabilia effecta attribuerimus. Alter, Annon convitiati simus vilíque pependerimus omnem *Enthusiasmum* cujusmodicunque, hominésque invitaverimus ad frigidam quandam jejunámque stupiditatem Pharaisaicam, & ad res peragendas juxta externam tantummodo literam, absque omni *interno vitæ Testimonio*.

Sensus primi scrupuli restringendus est ad istiusmodi res, quæ in externis suis rationibus laudabiles sint & approbandæ. An tales scilicet à *Divino* an à *Naturali* Principio

cipio profectæ sint, à *Deo*, an à *Temperamento.* Nam quantùm ad ea quæ vel primo aspectu culpabilia deprehenduntur, manifestum est illa à Deo non proficisci.

Respondeo igitur, Tria præcipua discrimina esse inter *Spiritum* & *Temperamentum* speciosissimum. Primum est, quòd illa Pietas Bonitásve, quæ à *Divino Spiritu* proficiscitur, est *Universalis,* * omne extirpans vitium, & nihil non in se complectens quod reverà sit virtus Divina.

Alterum est, Firma istorum sanctorum Oraculorum in Vetere Novóque Testamento comprehensorum, rectéque interpretatorum fides, & illius præsertim Articuli, *Quòd Jesus Christus, * etiam ille qui passus est in Cruce Hierosolymis inter duos latrones, est Dei Filius Princépsque Hominum & Angelorum, quódque is in propria persona rursus adventurus est ad judicandos vivos atque mortuos.*

Tertium & ultimum, *Prudentia* est *universalis,* quâ quis nec admittit nec agit quicquam, nisi quod solidæ rationi, si penitiùs exploretur, sit consentaneum, cujúsque causas satìs laudabiles & honestas afferre possit, qualiscunque fuerit successus. Qui sic se affectum deprehendit, certò concludere potest *Dei Spiritum* esse, non *Temperamenti vim aut Naturam,* sub cujus sit Regimine. Hic verò Homo apud alios, si increduli sunt, & adeò rudes & imparati ut veram Rationem admittere nesciant, nihil valere potest, nisi & Miraculum edere valeat. Quàm inanis igitur Nugator est *Enthusiastes,* qui ambobus hisce destituitur? Verùm antiqua illa Miraculorum in Christianitatis gratiam factorum monumenta, nostræ Religionis veritati sufficiens Testimonium perhibent apud eos, quorum corda ritè disposita sunt ad eam recipiendam.

Sect. LXIII.

Pium Enthusiasmum *sanctarum sincerarúmque Animarum, per totam hanc Dissertationem nè minima quidem ex parte fuisse perstrictum.*

AD secundum scrupulum respondeo,* nè unum quidem verbulum per totum hoc tempus contra verum illum probatúmque piarum sanctarúmque Animarum *Enthusiasmum,* quæ adeò mirificè, vehementi illo Amore quem erga Deum conceperunt, & ineffabili illo Gaudio atque Pace quam in eo inveniunt, abripiuntur, esse prolatum. Nam satìs modesti sobriique sunt in hisce omnibus, neque quicquam coram hominibus testificantur quàm quod ipsi in se experiri possunt, quódque in sacris Scripturis manifestò est revelatum, *Regnum* utique *Dei * Justitiam esse & Pacem & Gaudium in Spiritu sancto.*

Sed in nihilo horum omnium prætendunt se Christo æquiparandos, quem Deus exaltavit supra Homines & Angelos, sed vim illius Spiritûs & efficaciam in seipsis profitentur, ad laudem & gloriam Dei, & ad animationem & solatium prætimidi languidíque sui proximi. Quod verò hoc excedit, nisi evidens adsit *Ratio* aut *Miraculum,* à nulla supernaturali Assistentia, sed ab Hypochondriaca aliqua Intemperie meritò provenire judicatur.

Atque equidem, quod in Christianorum gratiam dixi, Divinioribus illis Philosophis, cujusmodi *Plato* erat & *Plotinus,* aliquo etiam modo competit, quos observare poteris, ex sensibilioribus solito Divini Amoris ac Pulchritudinis in exultantes prægestientésque ipsorum animas illabentis visitationibus haud minorem in modum se moveri profiteri, quàm cui subsequentium locutionum sensus conveniat, putà ἀνακινεῖν, ἐκβακχεύεσθαι, ἐνθουσιᾷν vel ἐνθουσιάζειν. Hujusmodi quidem *Enthusiasmo,* (qui nihil aliud est, quàm humanæ Animæ, Divinæ Vitæ sensu ac deliciis, (quæ omnis sanctæ sapientiæ ac virtutis Radix & Origo est) quasi inebriatæ exultatio & triumphus) nequeo profectò quin meipsum æquè *Amicum* denunciem, quàm isti vulgari ac *Fanatico Enthusiasmo* professum *Inimicum.* Et Æternum dedecus atque ignominia os illi obturet, qui ausit inficiari, Dei pulchritudinísque virtutis Amorem fervidum, plus gaudii & triumphi humano animo allaturum esse, quàm unquam gustatum sit in ullis corporeis voluptatibus & libidinibus, quas impurorum Ingeniorum calamus tam magnificis encomiis tum Metricâ tum Prosaicâ oratione celebravit.

Sect.

SECT. LXIV.

Fomitem Devotionis *etiam in probato sinceróque* Enthusiasmo *utplurimum esse* Melancholiam.

PORrò, quantùm ad *Ecstaticos* istos & *Enthusiasticos* affectus, etiam in eis qui verè boni sunt atque pii, negari non potest quin somes ipsorum utplurimum sit aut naturalis aut contracta *Melancholia*; quod quivis qui seriò religiosus est, percipere potest, nisi Anima cum corpore commixta sit, omniúmque simul fiat confusio. Quemadmodum contingit in allucinantibus *Enthusiastis*, qui illud *Deo* imputant quod *Naturæ* est proprium.

* Verùm *Melancholia* utplurimum disponit, mens verò perficit actionem per vim *Spiritûs*. Et vir sapiens atque sanctus, foro uti probè novit, nec istiusmodi opportunitates sinit præterlabi, quippe moniti istius Apostoli memor, *Tristatur aliquis vestrum? oret: Animo est hilari? psallat.*

Jacob. cap. 5. ver. 13.

SECT. LXV.

Peculiarem vim esse in Melancholia *ad* Divinas Speculationes, *cum anticipatione Objectionis Atheorum indè petitæ.*

CÆterùm peculiaris quædam vis est ac momentum in *Melancholia* ad *Divinas* etiam *speculationes*: Et tamen *Mysteria* quæ indè proficiscuntur non magìs suspecta haberi debent quasi meræ reperiendæ sint *Imaginationes*, propterea quòd à tali *Constitutione* per occasionem oriri possint, quàm *Veritates* debeant *Mathematicæ*, quæ suam originem ducant à *Temperamento Mathematico*, quod æquè verè Temperamentum est atque Temperamentum *Religiosum*. Et tamen nemo qui mentis compos sit, veritatem ejus Theorematum negaverit. Et quemadmodum res fatua foret & absurda affirmare tale *Temperamentum* nos artes Mathematicas docere; ità profectò perinde absonum esset asserere *Melancholiam* solam, esse Religionis matrem.

SECT. LXVI.

Quî factum sit ut homines tam dexteri sint atque habiles ad quasdam res inveniendas, & tam hebetes tardíque ad alias; quódque Athei stupiditas & hebetudo in rebus Divinis percipiendis, nullum argumentum sit contra veritatem Religionis.

CÆterùm certissimum est, ipsáque observatio illius veritatem confirmabit. Animas humanas dum in his mortalibus corporibus detinentur, esse quasi tot *captivos* in diversos *Carceres* inclusos, cum angustis suis *fenestellis* singularibus singulos & in diversas Mundi plagas spectantibus, ac proinde ultrà pronunciare non posse, quàm proprius eorum *prospectus* ipsis permiserit. Similiter varia humanorum corporum Temperamenta inclinant eos invitántve ad facilem fœlicémque rerum quarundam detectionem, cùm tamen nihilominus, de aliis rebus, si fortè cum ipsis sermonem habeas, quæ intra *prospectum* suum naturalísque sui *Genii* limites non jacent, coguntur profectò aut *Ignorantiam* suam fateri, aut si judicium suum interponere volunt, (quod frequentiùs usu venire solet) abundè tibi detegent *errorem* suum & *allucinationem*.

Quæ aliquando tam crassa videtur & invincibilis, ut meritò quis suspicari possit, eis deesse non solùm *patientiam*, sed ipsam quorundam Objectorum contemplandi *capacitatem*, quippe qui nè conceptum quidem ullum formare possunt illius rei de qua, requiritur, ut cogitent: Atque hujusmodi sunt illi ingenio magìs stupido Athei qui notionem *Spiritûs*, & ex consequenti ipsius *Dei*, rerum inconsistentium, & sub captum humanum minimè cadentium ordini accensent. Qua in re quanquam id maximè agunt, ut *Religionem* contumeliâ afficiant, reverà tamen mihi videntur seipsos interim summo incessere opprobrio, cùm ipsorum *Atheïsmus* adeò de præfacili hac quidem ratione ipsi *Enthusiasmo* æquiparandus sit. Nam quemadmodum aliqui *Enthusiastæ*, cùm in una aliqua re planè deliri reperti essent, in reliquis tamen mentis satis compotes se præstiterunt; ità hi *Athei* tametsi tolerabile ingenium & acumen

in aliis rebus ostendunt, seipsos nihilominus præbent abundè tardos hebetésque in hac, * & confidentiâ quasi quâdam Fanaticâ obfirmatos.

SECT. LXVII.

Enthusiasten, *quamvis necessario à proprio* Temperamento *impetatur, non tamen irresistibiliter impeti, reatúmque propterea suarum exorbitantiarum ad proprias fores debere devolvi.*

ATque jam quidem quantâ potuimus brevitate, per *Naturam, Causas, Genera,* & *Curationem Enthusiasmi* pertransivimus, & retrospicientes tandem, dum totum decursum stadium attentiùs consideramus, singulos profectò gressus censemus perfectos, nisi in illa parte quæ ad *Causas* hujus Morbi spectat, quarum enumeratio manca ex eo videri potest, quòd *Diaboli* hac in re actuositatem *voluntariámque mentis Humanæ improbitatem* omiserimus, omniáque in nativam resolverimus Indolem præsentémve Temperiem, vel potiùs Intemperiem corporis *Enthusiastæ,* à naturalibus causis necessariò in ipsum agentibus profectam. Unde quis judicare possit hanc meam *Dissertationem* Apologiam pro hoc *Enthusiasmi* morbo, perinde atque illius *Detectionem.*

Sed respondeo, Quanquam hæ *causæ* necessariò agant in corpus, corpúsque necessariò in mentem, non agant tamen *irresistibiliter,* nisi quis suâ culpâ in talem impotentiam se conjecerit; ut is qui propter *intemperantiam* suam febri sit correptus, qui tunc quidem fataliter illius legibus subjicitur. Et quamvìs *Diabolus* per se multum possit, plus tamen non potest quàm ipsi Deus permiserit, qui non sinet hominem tentari suprà quàm ferre valeat, modò sincerus sit ac fidelis, nec se motibus *Fanaticis* dedat aut per superbiam, aut in mundanum aliquod commodum quod hâc technâ sibi aucupetur. Nam hujusmodi hominibus *Enthusiasmus* reperiri potest *balneum Diaboli,* quemadmodum vulgò dicitur de *Melancholia,* cùm è contrà *Lavacrum Regenerationis* eis fieri possit qui Deum sincerè amant timéntque, sedulámque dant operam ut simplici rectóque corde se præstent in rebus omnibus. Adeò omni excusatione carent ii qui præ morbo hoc *Fanatico* in re qualibet insigniter peccaverint.

Porrò, quantùm ad *defectum* in numeratione *Causarum* Enthusiasmi, quòd *Diaboli* actuositatem hisce in rebus omiserim, respondeo ejus *Causalitatem* magìs vagam esse magísque laxam & generalem quàm ut heîc inseri debeat, ubi scopus erat magìs proprias tantùm constantésque istius morbi causas indigitare: Addere insuper possim, minùs *Philosophicam* quàm pro præsenti hac indagine, quæ in naturalia sola Principia hujus morbi erat instituenda. Et quod ad *vitiositatem* humanæ *voluntatis* attinet, in ‖ præscripta *Enthusiasmi Curatione* manifestò supponitur. Cujus neglectus cuilibet homini meritò vitio vertitur. Nam illius culpâ fit, quòd non sit *Temperatus, Humilis,* & ad *Rationem attentus.* Ad quas virtutes necessarias & indispensabiles nisi recurrat, ‖ ab immunditia & impuritate *Astralis Spiritûs* (qui intimum Hospitium est seu Latibulum omnium fallacium *Phantasmatum* & *Enthusiasticorum* Insomniorum) nunquam liberabitur, nec ad illum securum animæ statum unquam perveniet, ubi importunæ solicitationes dolosarum *Imaginationum* semper declinantur & eluduntur tuto ductu & regimine *Intellectualium Potestatum.*

‖ *Sect.* 51, 52, 53, 54.

‖ *Vide Myster. Pietat. lib.* 6. *cap.* 13. *sect.* 7.

SCHOLIA

In Enthusiasmum Triumphatum.

SECT. 16.

Resolvi planè possit in vim Melancholiæ, &c. *Hæc & cætera in hac Sectione à me eò dicta sunt ut nemo temerè se credat inspiratum, propter ullos hujusmodi effectus, cùm naturales esse possint, & proculdubio sunt, nisi vera illos comitetur Humilitas, Charitas atque Puritas. Vide Myster. Pietat. lib. 2. cap. 11.*

Sect. 44. Omnia esse ipsum Deum, Hominem quemlibet Deum ipsum fore modò sanctè vivat. *Hæc sunt dogmata egregii illius Enthusiastæ* J. B. *Qui quidem, quanquam aliàs vir pius videatur, occasionem tamen dedit nostræ Gentis Enthusiastis in nupera Anarchia, in fœdissimos prolabendi errores actionésque absurdissimas. Ex hoc enim fonte & Familistarum venditatione, quòd sui Seniores Illuminati, homines Deificati essent, hoc est, Dei facti cum Deo, & Christi cum Christo, duæ enormes extiterunt Sectæ, altera* Ecbacchenticorum, *vulgò* Ranters *dictorum, altera* Trementium *sive* Quakerorum *(è quibus nonnullos tamen ad saniorem mentem rediisse spero) quorum utrosque non dubito primitùs ex* Behemenismo *&* Familismo *suam traxisse originem. Utrique verò cùm Divinitatem quandam affectarent, intellexerintque omnia & singula ipsum Deum esse aut in* Amore *aut in* Ira *constitutum,* Ecbacchentici *quidem licentiosam quandam & effrænem sectati sunt Divinitatem, omnimodis enormitatibus securè indulgentes, quippe qui nôrint quâcunque formâ se induerint, se etiamnum Deum esse sive Deos, Divinitatisque suæ jure ac privilegio sibi uti licere, nec apud ipsos peccatum esse ullum, cùm persuasi essent se suo tantùm jure uti, apud alios verò esse peccatum, propter ipsorum ignorantiam. Meliores verò è* Trementibus *sanctam quandam affectârunt Divinitatem, juxta illud* J. B. Quòd quisque qui sanctè vivit, Deus ipse est, multóque magìs ipse Christus. *Hâc igitur opinione turgidi personam Christi contempserunt omniaque illius officia, nec Animam Christi cum æterno Logo conjunctam Pontificem nostrum ac Mediatorem in Cœlis apud Patrem agnoverunt, aut ullum alium Christum, quàm qui in ipsis sit, quóque ipsi Christi Deique evadant, & Divinorum honorum æquè capaces esse possint ac Christus ille in Judæa crucifixus, voluerunt admittere. Quicquid sit præter ipsum qui inest omnibus hominibus, merum Typum esse atque umbram, utì & quæ ad externum istum Christum pertineant, universa. Superbiam igitur suo Pietatis studio conjunxerunt planè Luciferianam, quæ eò usque prorupit in* Jacobo Naylor, *suo tempore* Trementium *facilè Principe, ut Divinos honores acceptaret, tanquam si (quod* Familistæ *de summo Seniore suæ Familiæ jactitant) Christus esset jam de Cœlo profectus ad judicandos vivos atque mortuos. Nam dum* Bristoliam *intrabat, Fœminæ duæ equum fræno duxerunt modo Triumphali, laboriosè per lutum ambulantes, Fanaticis suis comitibus interim repetitò acclamantibus, Sancte, Sancte, Sancte, & Hosanna. Sternebant etiam aliquibus in locis, viam vestimentis. En fructus Enthusiasticæ doctrinæ ac furoris, quo docetur,* Quisque qui sanctè vivit, ipse Christus est ipséque adeò Deus. *Unde cuilibet constare potest, me bonas horas non malè collocâsse in detegendis hujusmodi vesaniis ac Imposturis Enthusiasmi in hoc Tractatu.*

Tres Animas esse in Homine, &c. *Credo Enthusiasten heic in Libros aliquos* Cabbalisticos *incidisse. Tres enim pluresve Animas in humano corpore esse, dogma est* Judaicum. Apud MOSEN CORDUERUM de Anima, *cap.* 2. Congressi sunt OPHAN, (ASIAH ob SENDALPHON qui dicitur OPHAN) & ANGELUS, (METATRON seu Mundus JETZIRAH) & THRONUS (seu Mundus BRIAH) atque dixerunt Faciamus hominem. Nam & in Compositione nostra NESCHAMAH ex THRONO, & RUACH ex ANGELO, & NEPHESH ex OPHAN, &c. *Et in* Emek Hammelek *sive* Valle Regia, *quinque memorantur Personæ Animæ.* In TETRAGRAMMATO quinque partes esse, quatuor Literas & Apicem Jod, ex quibus venire *Nephesh, Ruach, Neschamah, Chajah & Jachidah* quinque personas Animæ: déque his dici, Istæ generationes sunt Cœli & Terræ, *& Prov.* 20. 27. Lucerna יהוה anima hominis; & hanc esse Lucernam quæ ardet super capite Infantis in visceribus matris suæ. *Quam si unam statuissent, mox post* προυπογραφὰς Spiritûs Naturæ *ingressuram,*

gressuram, majori cum probabilitate philosophati fuissent. Interim Animarum pluralitatem in uno homine dogma esse Judaicum *satis constat.*

Sect. 47. Rem quamlibet Deum esse aut in Amore aut in Ira. *Ex hac Opinione, (quæ in sanctitatem Divinæ Essentiæ tam atrociter peccat) quàm insulsi, quàm inflati & elati evadant homines, suprà adnotavi ; quàm falsa autem sit, omnia ea argumenta demonstrant quæ Dei demonstrant Animarúmque nostrarum Immaterialitatem. Cujusmodi multa in scriptis meis passim occurrunt.*

Sect. 49. Qui impio agantur Spiritu & planè Diabolico, &c. *Certè quòd ad ipsum* Paracelsum *attinet, suspicionem meritò augere possunt, quæ reperiuntur in illius Vita à* Melchiore Adamo *scripta, tam lubrica nempe eum ac vesana principia (quæ in Scholiis in* Antidotum adversùs Atheismum *obiter memoro) amplexum esse, ut facilè se inde, insciens licèt, reddere potuerit obnoxium illusionibus Diaboli.*

Sect. 57. Sed talia quæ peritus aliquis *Platonicus* omnium facillimè sit explanaturus. *Fateor verò meam peritiam eò vix pertingere ut certum sensum illius loci apud* Aristotelem *eruere valeam. Conjecturas interim depromam.* Ἡ γὰρ φύσις δαιμονία ὀ θεία. *Ipsam materiam Cœlorum* Aristoteles *in libris* de Cœlo, τὸ θεῖον σῶμα *appellat, nec dubito quin omnes illius Incolas Deos propriè appellandos statuerit. Per* φύσιν *igitur* δαιμονίαν *quidni totam Regionem sublunarem intelligat, eámve partem* Spiritûs Naturæ, *quæ* Sandalphon *apud* Cabbalistas, *ni fallor, nuncupatur, Spiritus etiam Aereos inibi vagantes comprehendentem, quos Græci* δαίμονας *vocant? Dæmonas verò hos, quanquam Dii infallibiles sint, falli aliquando posse ac decipi atque sic alios decipere, videtur innuere* Aristoteles. *Disquiri etiam porrò potest an per* φύσιν, *non ipsum* Spiritum Naturæ *per sublunarem Regionem extensum intellexerit Philosophus, qui per vitalem consensum visa quædam vacantibus animis & ad propria nihil attendentibus aliquando immittat. Mira enim fiunt in Natura per hujus Spiritûs* συνενέργειαν *&* συμπάθειαν. Δαιμονία *verò heic dicitur hæc* φύσις *sive Spiritus, non quòd propriè sit* μέγας εἷς δαίμων, *sed, (cùm vitâ gaudeat & aliquali forsan sensu, omni tamen intellectu ac consilio careat, nec proinde* θεία *vocari possit) quòd proximo utendum censuerit vocabulo laxè & impropriè sumpto, atque sic* δαιμονίαν *appellaverit, cùm non posset appellare* θείαν. *Et certè licèt merè* Plasticus *esset hic Spiritus, minimè mirandum foret, si vivis tamen simulachris Imaginationem nostram impleret, cùm proculdubio propria Animæ* Plastica *ipsius* Perceptivæ *istiusmodi simulachra & in somnis & in vigilia transmittat. Signa autem ista quando fallibilia esse possint, in ipsa Sectione subinnuimus.*

Sect. 58. Potest quidem Sanativum ac Medicinale Contagium esse perinde ac Morbidum, &c. *Hunc ipsum locum præstantissimo viro,* D. R. Boylio, Londini, *cùm in officina Bibliopolæ unà cum ipso essem, rogatus ab ipso quid sentirem de sanationibus* Valentini Gretrakes, *quarum famâ omnia tunc perstrepebant, ostendi, dicens meam sententiam de illius curationibus aliquot antè Annis extitisse quàm eæ factæ sint. Quippe quòd* Cokerus, *(id enim nomen erat ei cujus memorabilis Curationis hîc mentionem facio) levi manûs frictione decem antè, si rectè memini, annis, morbos curavit, quàm* Gretrakesius, *sed non tam multos variósque. Curabat enim hic Cancros, Scrofulam, Surditatem, Strumas, Epilepsiam, Febres, etiam Quartanas, Lepram, Paralysin, Tympaniten, Cephalalgiam, Claudicatem, membrorúmque Stuporem, Calculum, Contusiones, Phthisin, Ischiadem, Ulcera, dolorésque corporis, immo Cæcos denique & Mutos aliqua ex parte, & nescio an & Arthriticos. De quibus Curationibus cùm ipse* Gretrakesius *librum scripserit cum Testimoniis facti fide dignis, brevitatis gratiâ eò lectorem relego. In genere autem observandum est, quanquam omnes istos morbos curaverit, non tamen in omnibus quos aggressus sit, nec Curationes semper perdurâsse. Porrò non Manum solùm hanc sanativam vim habuisse sed & Sputum illius & Urinam, quò faciliùs ad corporis temperamentum curationes referendas esse possis deprehendere. Quin & corpus ipsius perinde ac manum & Urinam aliquando herbaceum quiddam & Aromaticum olevisse compertum est, quanquam id sanativæ virtutis haud ità certum sit indicium. Nam & mihi ipsi, præsertim cùm admodam juvenis essem, pectus ferè quotidie, cùm diploidem aperiebam cubitum iturus, herbaceos quosdam & aromaticos odores emittebat, singulísque ferè annis posteà sub finem Hyemis, sive appetente vere, suaves quosdam & herbaceos odores in naribus subinde percipere solebam, nullo objecto externo occurrente unde profluerent. Quin & urina mihi violaceum quiddam olebat, quod fecit ut mirarer lapsum istum præclari illius Medici ac Philosophi* Henrici Regii, *cùm apud eum legissem, Nemini urinam suave olere nisi ex aliquo sumpto Medica-*

mento, cùm contrà aliquando contingere ipse certò cognoscerem. Memini etiam ante quadraginta ampliùs annos, cùm hyeme ante focum soccos pedibus meis exutos igni exponerem, contubernalem meum forte fortunâ tunc in cameram intrantem statim exclamâsse, quàm vastus hîc odor est Moschi aut Zibethi! Ad quod ego subridens, postquam rogâssem ut propiùs accederet narésque admoveret soccis, suavitatem odoris, præ vehementia, mutatam persensit in speciem ingrati. Sed nescio quomodo in hanc περιαυτολογίαν *insciens prolapsus sim. Ad* Gretrakesium *redeamus illiúsque curationes, quas intra limites Naturæ contineri, (quanquam Religionis beneficio non mediocriter fortean depuratæ ac defæcatæ) ex eo liquet, quòd Naturam oppressam tantùm sublevare potuit, deficientem verò nequaquam restituere. Id verò præ cæteris mirabile videtur, quòd materia morbifica subtilis, quam manus admota volatilem fecerit, & à sede exturbaverit, è loco nempe ubi dolor erat, in varias corporis partes à manu sua fulguris instar profugit, donec in extremam aliquam partem, digitos putà manûs, & præsertim pedis, nasúmve aut linguam propulisset, in quas partes cùm adacta esset, easdem frigidas & insensiles effecit, ità ut nè profundam quidem aciculæ puncturam Ægroti senserint; statim verò atque manus ejus illas partes contrectaverat, leviterve compresserat, totus morbus exiit vitáque & sensus subitò in eas etiam partes rediit. Tam subtilis res est & tamen tam stupida ac feralis, & tanquam quædam mortis primitiæ, plerorumque omnium morborum materia.*

Quantùm verò ad indolem hujus mirifici Medici, cùm Cokerus *ille ingenio esset admodum Melancholico, quemadmodum ab eis accepi qui cum eo versati sunt, hic* Gretrakesius *è contrà Temperamento erat magìs sanguineo, & ingenio sanè perhumano & benigno ac revera pio sine omni acerbitate aut superstitione. (Nam & ipse cum eo, cùm Ragleiæ esset, apud illustrissimum Dominum D. Vicecomitem* Conway *sæpe versatus sum) Unde ex accensione sanguinis & spirituum minùs cerebro periculi impendisse augurabar, nec mea me fefellit Divinatio.*

Hæc autem quæ à me de hujusmodi curationibus dictæ sunt, non sic intelligi volo, acsi ea planè vilipenderem. Possunt enim esse speciale donum Dei in Natura, præsertim renovata. Cujusmodi credibile est fuisse hasce Gretrakesii: *quemadmodum quis meritò colligere potest ex ratione vitæ suæ anteactæ, quippe qui serio Pietatis studio operam dederat, sinceræque mortificationi, omnimodáque Christianæ indolis specimina edidit, per totum huc usque vitæ curriculum. Quinimo præter privatæ vitæ innocentiam, effusissimámque charitatem & humanitatem, in publicis etiam muniis obeundis, sive militaribus sive civilibus (erat enim homo non solùm honestè piéque & liberaliter educatus, sed nec despicabili fortunâ & ingenio ad res gerendas habili) nihil agebat quod non spiraret Justitiam, Æquitatem, communémque erga omnes benevolentiam, adeò ut cùm ipse Religionem Reformatam arctissimè & ex animo amplecteretur, nullam tamen sectam, nè Pontificiam quidem, ídque in Hibernia, ubi per crudelitatem & perfidiam tam horrendas Protestantium strages fecerant, Religionis ergò persequeretur. Hæc certè aliáque hujusmodi faciunt, ut illius donum curandi morbos non simplici sed renovatæ potiùs Naturæ imputem, cùm tam multa ac manifesta Hominis Regeniti in ipso invenerim vestigia, nec fastuosum quicquam aut immorigerum sive erga secularem sive spiritualem Magistratum in eo repererim. Videtúrque mihi tale exemplum candidæ sinceræque Christianitatis, sine omni fastu, fraude, acerbitate aut superstitione, addo & mirabilium saltem si non propriè dictorum miraculorum Patratoris, quale nullum pro sua Religione per ulla secula producere potest Ecclesia Pontificia. Quæ enim fecit* Gretrakesius, *in luce hominum facta sunt, & ab oculatissimis Medicis, Philosophis ac Theologis iisque judicii acerrimi ac liberrimi observata & attestata. Quales verò præstigiæ superstitionis ac ludibria, Romanæ Ecclesiæ miracula sint, notius est quàm ut fraudibus eorum detegendis ullam hîc operam impendam.*

Sect. 59. Quantum etiam Ira & Indignatio animum suffulciat, &c. *Idémque facilè præstat inveteratum odium, obfirmatúsque contemptus Ministrorum ac Magistratuum apud quosdam Fanaticos, qui dum fingunt se Orbis Terrarum Judices, tribunal interim conscientiarum ipsorum appello annon hoc ipsum sit quod patientiæ ipsorum fulcrum sit præcipuum, non autem Christiana illa humilitas ac mansuetudo spiritúsque sinceritas quæ Temporibus Apostolicis viguit.*

Sect. 62. Omne extirpans vitium & nihil non in se complectens, &c. *Regeneratio enim non Monstrum gignit,*

Semibovémque virum, semivirúmque bovem,

sed Animal unum sive Uniforme, omnibus ex partibus Divinum, *vide Sect. 37.* *Si membrum aliquod alterius speciei maneat, pro certo scias, virtutes quæ videantur, non esse Regenerationis fructus sed Temperamenti corporis. Tam difficile est per angustam portam intrare,*

trare, totúmque veterem hominem pressurâ istâ à tergo relinquere, penitus avulsum. Etiam ille qui passus est in Cruce Hierosolymis inter duos latrones, &c. *Equidem qui ab hac fide exciderunt, crepent quàm volent suas illuminationes & inspirationes, misera sanè Animalcula sunt & omni Talpâ cæciores, perfrictâque fronte dum spiritum venditant, Oraculis à Spiritu sancto reverà dictatis apertissimè contradicunt. Videant igitur hic quàm bellè se expedire possint nonnulli ex Quakeris & Familistis. Frustrà enim præ se ferunt acsi mortem Christi pro sacrificio propitiatorio agnoscant, dum æternum Christi, hoc est, Animæ* Messiæ *cum* Logo *conjunctæ Pontificatum & Intercessionem apud Patrem illiúsque Principatum in Homines Angelósque, sub prætextu interni Christi, negant & explodunt; Enthusiasticâ quâdam, hac in re, Infidelitate elati & turgidi, tanquam hoc ipso nomine reliquis mortalibus longè essent sapientiores, quos tanquam umbrarum Typorúmque Sectatores, O impudentem Cæcitatem & execrabilem! contemnunt, dirísque devovent.*

Sect. 63. Nè unum quidem verbulum ---- contra verum illum Enthusiasmum, &c. *Plerique in extrema excurrunt, nos mediâ incedimus viâ. Atque equidem de Religione Christiana pessimè merentur qui jejunæ cuidam aridæque Rationi ità indulgent, ut omnem omninò excludant Enthusiasmum. Sed enim indicio est eos in Mysteriis* Regenerationis *peregrinos planè esse atque hospites.* Nova *enim illa* vita *per Christi spiritum in nobis genita, sua gaudia, suos triumphos, suas delicias ac amœnitates habet, perinde atque vita* Naturalis. *Quæ uno tenore non semper labitur, sed aliquando exturgescit & exæstuat. Nemo tam stipes est quin hoc persenserit in vita Naturali. Et stipitem profectò esse oportet non Hominem regenitum verúmque Dei filium, qui non expertus sit in vita supernaturali ac Divina. Qui verum hunc Enthusiasmum negant, Homines Fanaticos ac deliros in falso suo Enthusiasmo confirmant, suámque Religionis professionem derisioni & contemptui exponunt.*

Justitiam esse & pacem & gaudium in Spiritu sancto. *Hic est verus ille & innocuus Enthusiasmus, cui Homo Christianus tutò indulgere potest. Hoc est æternum illud & inconcussum Justitiæ Regnum, in quod qui intraverit, omne verum servitutis jugum conscientiæ suæ cervicibus excussit, Deóque promptè morem gerit, publicóque, in rebus adiaphoris, Magistratui, nec ineptis scrupulis & superstitionibus irretitur, nè offendat in iis officiis præstandis, quæ & Naturæ lumen & sacra Oracula ab eo postulant, quasi cujusvis conscientia ab eis abhorrere posset, ductu afflatúque Spiritûs Divini, qui expressè jubet, ut omnes honoremus, multóque magìs Magistratui debitam exhibeamus reverentiam, & præ reliquis omnibus summo illi hominum Angelorúmque Principi Jesu Christo. Ac proinde confidenter enuncio, istum spiritum qui hisce rebus adversatur spiritum esse antiqui Serpentis, ipsiúsque adeò Luciferi, qui usque à Principio Animæ Messiæ Principatum invidit, ejúsque subruere conatus est Imperium; nec ullum afflatum Divinum in eis esse, qui sic affecti sunt, qualescunque virtutum species præ se ferant, sed planè Dæmoniacum, & per Diaboli invidiam, eos in transversum agi. Quisquis se Jesu Christo in Cruce Hierosolymis crucifixo æquaverit, execratissimus est Impostor, & quicunque ipsi fidem habuerint Infernalis caliginis Mancipia.*

Sect. 64. Verùm Melancholia utplurimum disponit, mens verò perficit, &c. *Admodum igitur inconsultò ab eis fieri solet, qui omnibus artificiis, ludis, compotationibus, & id genus reliquis, Melancholiam tanquam infensissimum hostem procul à se propellere conantur. Quanquam enim multa ac magnifica de libero Animæ humanæ arbitrio passim deprædicantur, parum tamen apud plerosque valiturum existimo, nisi severâ disciplinâ & afflictionibus, aut aliquâ saltem vi ac pressurâ ab ipsa anima distincta voluntas ejus ad æquilibrium quasi reducatur. Unde calamitates ipsæ & Infortunia apud homines prudentes & gnaros pro magnis Dei donis summæque illius fidelitatis ac benevolentiæ symbolis acceptanda sunt. Et tamen quod illa faciunt, minori cum rerum jactura ac dispendio facit Melancholia. Animam enim à somno ac veterno exuscitat, docétque statum suum suspectum habere, mores vitámque accuratiùs explorare, ab omni specie peccati sibi cavere, nec in inanem lætitiam facilè diffluere, sed circumspectè ac custoditè se habere in actionibus universis. Tam utiles fructus sunt Melancholiæ si mens attendere velit illius suggestionibus & accusationibus, interimque anhelare ad Deum. Quanquam enim omnis Tristitia salutaris non est supernaturalis, vi tamen vel Luminis conscientiæ naturalis, nisi nobismetipsis deesse velimus, rectà nos ducet ad Deum, cùm lumen naturalis conscientiæ Dei ipsius sit Lex, etiam ante Regenerationem, adeò ut hæc Melancholia & Lex Naturalis prævias quasi vices supplere possint Spiritûs Divinique corporis in Regenitis. Ut nemo tam subitò se propriè inspiratum somniet, antequam in hac exteriori disciplina probè versatus sit & exploratus. Fidelibus verò ac morigeris Alumnis introitus hic est ad veram* Regenerationem *& Inspirationem,*

tionem, hoc est, ad reales Influxus & operationes Spiritûs sancti quò Divinam naturam novámve Nativitatem assequamur. Omnem autem Animi acrimoniam, æstum, Zelum, conscientiæque scrupulum Divino Regenerationis semini sanctóve Spiritui attribuere valde intutum est, & intolerandæ ἀταξίας in Ecclesia apud homines Fanaticos infelix origo atque fomes. Cæterùm intereà loci non dissimulandum est, quin naturalis conscientiæ lumen (quæ Dei etiam lex est inviolabilis) ex Melancholiæ acrimonia magìs vividum vegetúmque factum, crassiorúmque peccatorum in lumen naturæ magìs impatiens, quemadmodum in eo qui sic afficitur, nequaquam insuper habendum est, ità ab aliis in quos ob vitæ scandala depravatósque mores exæstuet acerbísque Increpationibus inundet, nullo modo est contemnendum, quippe qui se contra lumen naturale peccantes, hujusmodi reprehensoribus obnoxios reddiderunt; qui tametsi jus nullum habeant Propheticum sic involandi in homines eósque increpandi, ex Lege tamen illa humana communi quâ quisque, certò impendens periculum à proximi capite, quantum potest, amoliri tenetur, de certis & conspicuis vitæ erroribus, licèt reverà inspirati non sint, devios monere, jus fásque ipsis esse omninò videatur. Nihil enim adversùs eos urgent præter confessas Dei Leges ac Decreta. Quod quoties fit, quinimò quantumvis aliquid animi haud satìs sani aut emoti admixtum videatur, ubicunque tamen Lex Dei in auribus nostris sonat, nostrum est Deo gloriam dare, eique obtemperare, infirmorúmque Instrumentorum misereſcere potiùs quàm contemnere eisve succensere. Nè quis verò hic temerè exclamet, O fœlicem Melancholiam! O sanctam Intemperiem! quæ circa indispensabiles vitæ morúmque leges majorem videtur gerere curam ac solicitudinem quàm universa humana prudentia & literatura, meminisse oportet illam in omnibus eum non sortiri effectum, quin & Cynicum quendam fastum morúmque insolentiam progignere in universis. Solus Spiritus à communi humani generis Mediatore Christo verè credentibus promissus, Mannáque cœleste, Materia illa Divina, verum novæ Nativitatis semen, non Melancholia luménque naturale hominem in integrum restituere potest; Reliqua, tantùm ut externa aliqua adminicula, Divinæ Regenerationi inserviunt. Hoc est purum illud sanctúmque semen, totum sanctum totúmque purum, ex quo nisi quis renatus sit, nunquam ad perfectam absolutámque vitæ morúmque integritatem est perventurus, nec visurus regnum Cœlorum.

Sect. 66. Et Confidentiâ quasi quâdam Fanaticâ obfirmatos. *Quæ quidem Confidentia, cùm omni Ratione destituta sit, & tamen in quibusdam præsertim tam pertinax & fervida, meritò Fanaticismus quidam sordidus ac vesanus habendus est, & ab impuræ Complexionis habitûsve corporis si non maligni alicujus Dæmonis afflatu oriundus. Eadémque ferè Ratio est de turgidulorum quorundam Ingeniorum cæca præfidentique Incredulitate circa veritatem Christianam. Quæ quidem Incredulitas cùm omni solidâ ratione careat & tamen adeò sit obfirmata, æquè ridicula est sed impendio detestabilior omni vulgari Enthusiasmo, quem inflata hæc & excelsa, ut sibi videntur, Ingenia, tam salsè solent irridere.*

HENRICI MORI

Cantabrigienſis

EPISTOLÆ QUATUOR

AD

RENATUM DES-CARTES:

CUM

Reſponſis Clariſsimi Philoſophi ad duas Priores, cúmque aliis aliquot Epiſtolis, quarum Occaſiones, Argumenta, Ordinem verſa Pagina tibi commonſtrabit.

Ariſtot.

Τοῖς εὐπορῆσαι βουλομένοις προὔργου ἐστὶ τὸ διαπορῆσαι καλῶς.

LONDINI,

Typis *R. Norton,* impenſis *J. Martyn* & *Gualt. Kettilby,*

M DC LXXIX.

CONTINENTUR
in hac parte

1. EPistola Claudii Clerselier *ad* H. Morum, *quâ veniam ab eo petit publicandi Literas ejus ad* Cartesium.
2. *Responsum* H. Mori.
3. *Epistola prima* H. Mori *ad* R. Des-Cartes, *ubi præcipuè agitur de Natura Corporis & Vacui, de Mundi extensione, déque sensu Brutorum.*
4. *Responsum* R. Cartesii.
5. *Epistola secunda* H. Mori *ad* R. Cartesium, *ubi Responsa ad priores Objectiones novis, utplurimum, Instantiis diluit, variásque proponit Quæstiones de Mundi extensione, de natura Motûs, de particulis striatis, de Animæ unione cum Corpore, ipsiúsque in corpus Imperio, de Conversione globulorum Æthereorum in Elementum primum, de Flexibilitate particularum Aquearum, & de Materiæ denique* αὐτοκινησίᾳ.
6. *Responsum* Cartesii *ad dictas Instantias & Quæstiones.*
7. H. Mori *Epistola tertia ad* R. Cartesium *quâ quæ hactenus disputata sunt breviter recognoscit, dein varia è* Principiis Philosophiæ *nunc probanda, nunc explicanda proponit.*
8. H. Mori *Epistola quarta ad* Cartesium, *quæ varia itidem tum è* Dioptrice *tum è* Meteoris *proponit aut probanda aut dilucidanda.*
9. *Fragmentum Responsi* R. Des-Cartes *ad Epistolam tertiam* H. Mori, *ubi agitur de Sensu Angelorum Mentísque separatæ, de Contractione & Dilatatione Spiritûs, de Dei Amplitudine, de Quiete Motúque Materiæ, &c.*
10. *Responsum* H. Mori *ad dictum Fragmentum.*

Clarissimo

Clarissimo Viro

HENRICO MORO.

EGI, vir eximie, & perlegi summa cum voluptate tuas ad D. *Cartesium* difficultates, quas ei tertio Idus Decembris 1648. tertio nonas Martii, 10. Calendas Augusti, & duodecimo Calendas Novembris 1649. proposuisti; miratúsque sum ingenium tuum, & summam humanitatem, quâ fretus ausus sum hæc ad te confidenter rescribere, ut de iis quæ facere instituo te certiorem faciam, & à te impetrem ea quæ mihi necessaria sunt, ut opus quod suscepi ad finem perducam. Scies igitur me habere præ manibus præcipua Autographa quæ incomparabilis Philosophus *D. Cartesius, D. Chanuto*, olim apud Serenissimam *Sueciæ* Reginam, nunc verò apud *Batavos* legato meritissimo, affini meo, apud quem *Sueciæ* vitâ functus est, reliquit: Inter quæ sunt & illa literarum quas pluribus ex amicis suis rescripsit, ex quibus præcipuas colligo, quæ vel Philosophiam suam tangunt, vel ea quæ perficienda susceperat respiciunt, vel difficultates à plerisque summis viris, inter quos non minimum tenes locum, ipsi propositas solvunt, ut eas omnes publici juris faciam, quod spero me brevi peracturum. Sed quia literæ illæ quæ difficultatibus respondent vix possunt intelligi, nisi etiam eæ quæ occasionem ipsi dederunt tale quid respondendi simul in lucem edantur, nec tamen mihi honestum visum fuerit hoc exequi absque venia & licentia eorum qui ipsi rescripserunt, à quibusdam petii, & impetravi, ut illud mihi concederent, quod etiam spero à te, pro summa tua humanitate & incredibili erga *Cartesium* studio, mihi concessum iri. Sed præterea cuperem ut mihi exemplaria mitteres earum omnium quas à *D. Cartesio* accepisti epistolarum; duas enim tantùm præ manibus habeo, quarum prior respondet tuis tertio Idus Decembris datis; altera, iis quæ tertio nonas Martii scriptæ sunt. Superest igitur tertia, quæ mihi deest, quæque tuis 10. Calendas Augusti & 12. Calendas Novembris datis satisfacere debet: quæ profectò non potest non esse pulcherrima, & continere plura scitu dignissima, cùm tot tuis tantísque difficultatibus & quæstionibus, cùm ex principiis Philosophiæ tum ex Dioptrice excerptis, respondere debeat, cujus tamen duas duntaxat paginas inveni; quæ tantùm instantiis tuis satisfacere tentant, nec ullum verbum ad quæsita tua super *Principiis* & *Dioptrice* continent. Quare summopere exopto & enixè precor, ut & mihi licentiam concedas literas tuas simul cum responsis imprimendi, & ut simul ad me mittas quas habes à *D. Cartesio*, ut & posteritatis utilitati, & Amici nostri famæ ac memoriæ consulamus. Præter hæc autem literarum Autographa, plura adhuc habeo celeberrimi Viri præclara monumenta, quæ singula suo tempore lucem videbunt, & quæ non parùm jucunditatis puto tibi fore allatura, utpote qui in evolvendis *Cartesianis* scriptis tam impiger videris. Si mihi vernaculâ linguâ uti licuisset, aptiùs atque ornatiùs sententiam meam explicuissem: sed nè in varios errores inciderem, stylum contraxi, &, ut potui, non ut volui, mentem meam tibi aperui; quod rogo ut mihi condones, & scias me tuæ semper humanitatis & sapientiæ laudatorem & cultorem fore.

Parisiis 12. *Dec.*
1654.

CLAUDIUS CLERSELIER.

Responsio

HENRICI MORI.

Literæ tuæ, Vir Clarissime, datæ *Lutetiæ Parisiorum* pridie Idus Decembris, anno 1654. non pervenerunt ad manus meas ante decimum septimum Calendarum Maii. Miror tantum temporis interfluxisse. *Granthamiæ* tunc agebam in agro *Lincolniensi*. Rus enim concesseram cùm aliis de causis tum ad confirmandam valetudinem. Vehementer equidem gaudebam postquam intellexi præclarum tuum institutum edendi omnia *Cartesii* scripta quæ apud te sunt, quo non solùm nobilissimi Philosophi famæ ac memoriæ, verùm etiam communi omnium literatorum utilitati optimè consules. In neminem enim aptiùs quadrat, quàm in divinum illum virum, *Horatianum* illud,

------ *Qui nil molitur ineptè.*

Quam ob causam si ego tibi à consiliis essem, nihil quicquam eorum supprimeretur quæ vel ille tentavit ullo modo in rebus Philosophicis, vel feliciter ad exitum perduxit; sed lucem viderent omnia, in majus Reipub. Literariæ commodum. Ac proinde, ut nullum impedimentum esset tam utili ac generoso proposito, vel ultrò tibi concederem copiam edendi primas meas secundásque literas ad *Cartesium* conscriptas; quippe quòd absque eis, ut rectè mones, responsa ejus tam commodè intelligi non possint: nec multùm abs re fore diffiteor, si tertias meas simul edideris, cùm per eas responsum sit alteris illis *Cartesianis*. Sed cùm quartæ meæ nullis illius literis respondeant, nec illis ab ipso responsum sit quicquam, utpote inopinatâ morte prærepto, de iis aliquantùm hæsito an publici juris facerem. Cæterùm omnem scrupulum eximeret, si quis ex amicis ipsius aut familiaribus, qui frequentiùs eum inviserunt, & collocuti sunt, vel cum eo vixerunt conjunctiùs, respondendi vices suppleret; tunc enim parùm dubito quin operæ esset pretium illas etiam in lucem dare. Quòd si hoc in præsens impetrari non possit, modò probabile esset quòd literæ illæ meæ, tertiæ quartæque, editæ allicerent aliquem ex peritioribus Philosophiæ *Cartesianæ* sectatoribus ad respondendum omnibus difficultatibus inibi *Cartesio* ipsi propositis, ex illa saltem spe faciliùs animum inducerem ut jus tibi concedam eas in publicum proferendi. Quid autem futurum sit in hac rè ipse forsan opportuniùs quàm ego conjecturam capies. Nè multis igitur te morer, totum hoc negotium judicio tuo ac candori permitto, ut, quod facto opus sit, facias. Incredibile est quanto mœrore sum affectus, audito præmaturo *Cartesii* fato, quippe qui ingenium virtutésque incomparabilis viri impensè amavi & miratus sum. Præterea, accessit ingens desiderium perlegendi responsa ejus, quæ expectavi, ad tertias quartásque meas literas, quæ universam illius Philosophiam percurrunt. Inchoâsse integrum responsum ad meas datas 10. Cal. Aug. ex te intelligo. Quod fragmentum scripsisse eum conjicio cùm *Egmundæ* esset in *Hollandia*. Destitit autem, ut per amicos suos certiorem me fecit, ab incepto, quòd animus occupatissimus paratu ad iter *Suecicum* non potuit vacare tam subtilibus tantique, utì ipse dixit, momenti difficultatibus & disquisitionibus; sed constanter pollicitus est suis, se proximo vere reversurum, & tunc mihi copiosè & perspicuè omnia explicaturum. Sed cùm invida mors cætera nobis præripuerit, nollem vel illud Fragmentum duarum paginarum, quarum mentionem facis, interire. Quod ad solidiora illa *Cartesii* monumenta attinet, quæ profiteris te habere, quæque, uti promittis, lucem visura sunt suo tempore, gestit profectò animus ad tam lætum gratúmque nuncium; avidèque interim cupio, si tibi non sit molestum, ut argumenta titulósve singulorum librorum recenseas in proximis tuis literis. Revixit enim in me, ex quo nuperas tuas accepi, pristinus ille ardor erga Philosophiam *Cartesianam*, qui aliquantulùm ab obitu desideratissimi nostri Amici deferbuerat, cùm nova legendi materies non suppeteret. Sed, ut ingenuè fatear quod res est, illud solum in causa non fuit, sed peculiaria quædam studia quæ aliò animum avocârant. Est enim illud rerum pondus, veritatis pulchritudo, amplitudo ingenii & acumen, Theorematum denique omnium admirabilis ille ordo & consensus in scriptis *Cartesianis*, ut vel millies lecta non sordescant: non magìs quàm lux Solis, cujus ortum singulis diebus aves, pecudes, ipsíque adeò homines gratulabundi contemplantur.

Nec

Nec certè solùm lectu jucunda est hæc *Cartesiana* Philosophia, sed apprimè utilis; quicquid aut mussitent aut deblaterent alii, ad summum illum omnis Philosophiæ finem, putà Religionem. Cùm enim *Peripatetici* formas quasdam contendunt esse substantiales, quæ è potentia materiæ oriuntur, quæque cum materia ità coalescunt, ut absque illa subsistere non possint, ac proinde necessariò demum redeunt in potentiam materiæ (cui ordini accensent viventium ferè omnium animas, etiam eas quibus sensum cogitationémque tribuunt;) *Epicurei* autem, explosis illis substantialibus formis, ipsi materiæ vim sentiendi cogitandíque inesse statuunt; solus, quod scio, inter Physiologos extitit *Cartesius*, qui substantiales illas formas, animásve materiâ exortas, è Philosophia sustulit, materiámque ipsam omni sentiendi cogitandíque facultate planè spoliavit. Unde, si principiis staretur *Cartesianis*, certissimà esset ratio ac Methodus demonstrandi, & quòd Deus sit, & quòd anima humanà mortalis esse non possit. Quæ sunt illa duo solidissima fundamenta ac fulcra omnis veræ Religionis. Hæc breviter noto, cùm possim & alia bene multa huc adjicere, quæ eòdem spectant. Sed summatim dicam, nullam extare Philosophiam, nisi *Platonicam* fortè exceperis, quæ tam firmiter Atheis viam præcludit ad perversas istas cavillas & subterfugia quò se solent recipere, quàm hæc *Cartesiana*, si penitiùs intelligatur. Unde spero, quòd omnes boni clementiùs ferent amplissimas illas laudes quibus incomparabilem Virum cumulo, in iis quas ad eum scripsi literis; credóque, quicquid hæc præsens ætas senserit de *Cartesio* (nam ut nunquam vivis, ità rarò recenti defunctorum memoriæ parcit invidia) quòd posteritas eum omni cum laude & veneratione sit exceptura, optimúmque illius Philosophiæ usum sit agnitura. Quod lubentiùs prædico, ut majorem in modum tibi animos accendam ad pergendum in nobili illo instituto, edendi omnia quæ habes *Cartesii* scripta Philosophica; quo pacto cùm alios multos, tum me præter cæteros, devincies, qui in illis evolvendis tantam percipere soleo voluptatem.

Si tibi visum fuerit meas ad *Cartesium* literas publicare, vehementer hoc abs te efflagito, ut nè fiat juxta illa exemplaria quæ jam habes, quia multò correctiora tibi paro. Deprehendi enim, postquam attentiùs legeram, non pauca corrigenda, quæ imprudenti mihi exciderunt præ nimio animi fervore ac festinatione cùm ad *Cartesium* scriberem. Expunxi etiam quædam ex Quæsitis in tertiis quartísque meis literis; sed primæ secundæque integræ sunt.

Quòd mensis ferè jam elapsus est ex quo tuas accepi literas, nec tamen ad te rescripsi, id profectò factum est per nullam negligentiam aut incuriam. Non possum enim non magni te æstimare, tum propter eximium tuum ingenium, ad omnem, quod satìs ex literis tuis perspexi, æquitatem & humanitatem compositum ac conformatum, tum propter honorificam Clarissimi fratris tui *Chanuti*, olim apud *Suevos*, nunc verò, uti narras, apud *Batavos* Legati meritissimi, in *Cartesium* defunctum pietatem. Sed totum id temporis quod effluxit partim negotiis, quibus eram ruri districtus, partim meis ad *Cartesium* literis castigandis transcribendísque, postquam ad Academiam rediissem, impensum est; nec putabam fore operæ pretium ad te rescribere, priùs quàm ista perfecissem. Jam verò in parato sunt omnia, tam mearum quàm *Cartesianarum* literarum exemplaria: neutra tamen ad te mitto hâc vice, quippe quòd experiundum putavi priùs, quàm tutò hæ, quas jam scripsi, literæ ad manus tuas pervenerint: postquam id intellexerim, mittam ad te continuò. Perlubenter interim ex te audire vellem, quò usque deveneris in nobili illo negotio quod scribis te suscepisse. Rem sanè mihi pergratam præstabis, si per proximas tuas literas eâ de re certiorem me feceris. Vale, Vir Clarissime, & generosum illud opus quod moliris feliciter exequere. Sic optat

Tibi Cartesianísque
omnibus addictissimus
HENRICUS MORUS.

Cantabrigiæ, *è Collegio* Christi,
pridie Idus Maii, 1655.

Clarissimo Viro

RENATO DES-CARTES

HENRICUS MORUS ANGLUS.

Quantâ voluptate perfusus est animus meus, Vir Clarissime, in scriptis tuis legendis, nemo quisquam præter te unum potest conjectare.

Equidem ausim asseverare me haud minùs exultâsse in recognoscendis intelligendísque præclaris tuis Theorematis, quàm ipse in inveniendis, æquéque charos habere atque deamare pulcherrimos illos ingenii tui fœtus, acsi proprius eos enixus esset animus. Quod & certè fecisse aliquo modo mihi videtur, exerendo sese atque expediendo in eosdem sensus ac cogitationes, quos generosa tua mens præconcepit & præmonstravit. Qui sanè quemadmodum istiusmodi sunt, ut, cùm intellectui judicióque meo adeò sint congeneres, ut non sperem fore ut incidam in quicquam conjunctum magìs ac consanguineum, ità sanè à nullius ingenio alieni esse possint, cujus itidem ingenium non sit à recta ratione alienum.

Liberè dicam quod sentio: Omnes quotquot exstiterunt, aut etiamnum existunt, Arcanorum Naturæ Antistites, si ad Magnificam tuam indolem comparentur, Pumilos planè videri ac Pygmæos: méque, cùm vel unicâ vice evolvissem Lucubrationes tuas Philosophicas, suspicatum esse, illustrissimam tuam discipulam, Serenissimam Principem *Elizabetham*, universis *Europæis*, non fœminis solùm, sed viris, etiam Philosophis, longè evasisse sapientiorem. Quod mox evidentiùs deprehendi, cùm inceperim scripta tua paulò penitiùs rimari & intelligere.

Tandem enim clarè mihi affulsit *Cartesiana* Lux, (i. e.) libera, distincta, sibíque constans Ratio, quæ Naturam pariter ac paginas tuas mirificè collustravit; ità ut aut nullæ aut paucissimæ supersint latebræ, & loci quos non patefecit nobilis illa fax, aut saltem vel levissimo negotio, mihi cùm libitum fuerit, mox non sit patefactura. Omnia profectò tam concinna in tuis Philosophiæ *Principiis*, *Dioptricis* & *Meteoris*, támque pulchrè sibi ipsis Naturæque consona sunt, ut mens Ratióque humana jucundius vix optaret lætiúsve spectaculum.

In Methodo tua, lusorio quodam, sed eleganti sanè, modestiæ genere, talem te exhibes virum ut nihil indole genióque tuo suavius & amabilius, nihil excelsius & generosius vel fingi possit, vel expeti.

Quorsum autem hæc? Non quòd putarem, Vir Clarissime, aut tuâ interesse aut Reipublicæ Literariæ ut hæc conscriberem; sed quòd mirabilis illius voluptatis ac fructûs quem ex scriptis tuis percepi conscientia extorqueret hoc qualecunque est animi in te grati testimonium. Præterea, ut certum te facerem, etiam apud Anglos esse qui te tuáque magni æstimant, divinásque animi tui dotes vehementer suspiciunt & admirantur: Neminem autem hominem meipso impensiùs te amare posse, eximiámque tuam Philosophiam arctiùs amplexari.

Sed revera, illustrissime *Cartesi*, ut nihil dissimulem; quamvìs pulcherrimum illud Philosophiæ tuæ corpus ac essentiam valde depeream, fateor tamen paucula excidisse in secunda Principiorum parte, quæ certè animus meus aut paulò hebetior est quàm ut capiat, aut ut admittat, aversatior.

Sed præclaræ tuæ Philosophiæ Summa nihil indè periclitatur, cùm hujusmodi ista sint, ut quemadmodum aut falsa meritò aut incerta judicari possint, ità nihil ad essentiam Philosophiæ tuæ ac fundamenta pertinere, illáque sine istis optimè posse constare. Quæ verò ea sint, si tibi non sit tædio, breviter nunc exponam.

Difficultas Prima. Primò, definitionem Materiæ seu Corporis instituis multò quàm par est latiorem. Res enim extensa Deus videtur esse, atque Angelus, imò verò res quælibet per se subsistens; ità ut eisdem finibus claudi videatur extensio atque essentia rerum absoluta, quæ tamen variari potest pro essentiarum ipsarum varietate. Atque equidem quòd Deus extenditur suo modo, hinc arbitror patere, nempe quòd sit omnipræsens, & universam mundi machinam singulásque ejus particulas intimè occupet. Quomodo enim motum imprimeret materiæ, quod fecisse aliquando, & etiamnum facere, ipse fateris, nisi proximè quasi attingeret materiam universi, aut saltem aliquando attigisset? Quod certè nunquam fecisset nisi adfuisset ubique, singulásque plagas occupa-

occupavisset. Deus igitur suo modo extenditur atque expanditur, ac proinde est res extensa.

Neque tamen ille corpus istud est, sive materia, quam ingeniosa illa Artifex, Mens scilicet tua, in globulos striatásque particulas tam affabrè tornavit. Quamobrem res extensa latior corpore est.

Animúmque mihi ulteriùs addit ut à te hac in re dissentiam, quòd ad confirmationem hujusce tuæ definitionis *tam scævum adhibes argumentum, & fermè Sophisticum.* Quòd utique corpus possit esse corpus sine mollitie, vel duritie, vel pondere, vel levitate, &c. illis enim aliísque omnibus qualitatibus quæ in materia corporea sentiuntur ex ea sublatis, ipsam integram remanere. Quod perinde est acsi dixeris, libram Ceræ, cùm possit esse libra ceræ, quamvìs spolietur figurâ sphæricâ, vel cubicâ, vel pyramidali, &c. sub nulla figura posse remanere integram ceræ libram. Quod tamen impossibile est. Quamvìs enim hæc vel illa figura non tam arctè cohæreat cum cera quin illam exuere possit, ut tamen cera semper sit figurata necessitas summa est & arctissima. Ità quamvìs materia non sit necessariò mollis, nec dura, nec calida, nec frigida, ut tamen sit *sensibilis* est summè necessarium; vel, si malles, *tangibilis*, prout optimè definit Lucretius,

Tangere enim, & tangi, nisi corpus nulla potest res.

Quæ certè notio minùs debet à tua mente abhorrere, cùm Philosophia tua omnem sensum, cum antiquis illis apud Theophrastum περὶ αἰσθήσεως, tactum planissimè constituat. Quod vero verius esse ipse facillimè admittam. Sed si minùs placet *corpus definire ab habitudine ad sensus nostros*, Tangibilitas hæc latior sit ac diffusior, & significet mutuum illum contactum tangendíque potentiam inter corpora quælibet, sive animata sive inanimata fuerint, estóque superficierum duorum pluriúmve corporum immediata juxtapositio. Quod & aliam innuit materiæ sive corporis conditionem, quam appellare poteris *impenetrabilitatem*; nempe quòd nec penetrare alia corpora, nec ab illis penetrari possit. Unde manifestissimum est discrimen inter Naturam divinam ac corpoream, cùm illa hanc penetrare, hæc verò seipsam penetrare non possit. Unde sanè feliciùs mihi videtur cum *Platonicis* suis *Virgilius* philosophari, quàm *Cartesius* ipse, cùm ex illorum sententia sic cecinerit,

-------- Totámque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Mitto alias insigniores Divinæ extensionis conditiones, cùm non opus sit hoc loco explicare. Vel hæc pauca suffecerint ad demonstrandum multò tutius fuisse materiam definivisse substantiam *tangibilem*, vel modo suprà explicato *impenetrabilem*, quàm Rem extensam. Dicta enim vel *Tangibilitas*, vel *Impenetrabilitas*, competit corpori adæquatè; tua autem definitio peccat in legem καθόλου πρῶτον, neque enim est reciproca cum definito.

Secundò, Quando innuis *nè virtute quidem divinâ fieri posse ut propriè dictum existat vacuum*, &, si omne corpus ex vase tolleretur, quòd latera necessariò coirent; ista profectò mihi videntur non solùm falsa, sed minùs consona antecedentibus. Si enim Deus motum materiæ imprimit, quod suprà docuisti, annon ille potest contrà obniti, & inhibere nè coeant vasis latera? Sed contradictio est distare vasis latera, & tamen nihil interjacere. Idem non sensit literata Antiquitas, *Epicurus*, *Democritus*, *Lucretius*, aliíque. Sed ut leviusculum illud argumenti genus missum faciam; divinam contendo interjacere extensionem, tuúmque hìc suppositum esse infirmum, materiam solummodo extendi: Latera tamen ut antea coitura non necessitate Logicâ sed naturali; Deúmque solum hanc coitionem inhibere posse. Cùm enim particulæ, primi præsertim secundíque Elementi, tam furibundo motu agitentur, necesse est quà ceditur, eò ruant præcipites, aliásque sibi contiguas secum abripiant. *Difficultas Secunda.*

Infeliciter igitur successit, quòd tam bellum Theorema de modo Rarefactionis & Condensationis, quod certè ego aliis de causis verissimum esse censeo, tam lubrico suffulcias fundamento.

Tertiò, Singularem illam subtilitatem non capio, quâ atomos, id est particulas suâ naturâ indivisibiles, non dari evincas. Ut enim, inquis, effecerit Deus eas particulas à nullis creaturis dividi posse, non certè sibi ipsi easdem dividendi facultatem potuit adimere, quia fieri non potest ut propriam suam potentiam imminuat. Eodem argumento probaveris, Deum nunquam fecisse ut hesternus oriretur Sol, quoniam *Difficultas Tertia.*

am potentia ejus jam efficere non potest ut Sol hesternus non esset ortus; nec vilissimam posse muscam occidere,

Si modò qui periit, non periisse potest,

quod scitè de seipso *Ovidius*; aut materiam non creâsse, cùm sit divisibilis in semper divisibilia, ac proinde Deus nunquam posset absolvere ac perficere hanc divisionem. Pars enim restat indivisa, quamvìs divisibilis, atque ità perpetuò eluditur potentia divina, nec plenè se exerere potest, finémque sortiri.

Difficultas Quarta. Quartò, Indefinitam tuam mundi extensionem non intelligo. Extensio enim illa indefinita vel simpliciter infinita est, vel tantùm quoad nos. Si intelligis extensionem infinitam simpliciter, cur mentem tuam obscuras vocabulis nimiùm suppressis ac modestis? Si tantùm quoad nos infinitam, revera erit finita extensio; neque enim mens nostra aut rerum aut veritatis mensura est. Ac proinde, cùm alia sit simpliciter infinita expansio, divinæ utique essentiæ, materia tuorum vorticum à centris suis recedet, totáque mundi machina in dissipatas atomos vagósque abibit pulvisculos.

Atque sanè eò magìs hîc admiror modestiam tuam atque metum, quòd adeò tibi caves à materiæ infinitudine, cùm particulas actu & infinitas & divisas ipse agnoveris Art. 34, & 35. Quod certè si non fecisses, extorqueri tamen posse videtur hoc modo. * Nam cùm quantum sit in infinitum divisibile, partes actu infinitas habere oportet. Ut enim cultello alióve quovis instrumento corpus in partes palpabiles, quæ non actu sunt tales, mechanicè dissecare prorsus est ἀμήχανον, sive impossibile; ità vel mente quantitatem dividere in partes toti realiter actúque non inexistentes, planè ἄλογον est ac rationi absonum.

Quibus insuper adjungi potest, hypothesin hanc, * quòd mundus simpliciter ac revera sit infinitus, æqualem vim habere ad explicandam juxtà ac confirmandam rationem rarefactionis & condensationis, quam suprà proposuisti Art. 6, 7. atque istud principium, *solius corporis esse extensionem*, &, *nihilum non posse extendi*. Quod enim ibi præstat Logica seu contradictoria necessitas, idem hîc necessitas Physica vel mechanica certissimè præstabit.

Cùm enim omnia in infinitum usque materiâ seu corporibus sint plena ac referta, penetrationis lex impediet nè fiat ulla distantia in rarefactione corporibus nuda, aut accessio partium ad se invicem in condensatione, sine interjacentium particularum expulsione.

Atque hactenus quæ à me dicta sunt rationi mentíque meæ maximè videntur perspicua, tuísque placitis longè longéque certiora.

Difficultas Quinta & Ultima. Cæterùm à nulla tuarum opinionum animus meus, pro ea quâ est mollitie ac teneritudine, æquè abhorret, ac ab internecina illa & jugulatrice sententia, quam in Methodo tulisti, brutis omnibus vitam sensúmque eripiens, dicam, an potiùs præripiens? neque enim vixisse unquam pateris. Hîc non tam suspicio rutilantem tui ingenii aciem, quàm reformido, utpote de animantium fato sollicitus, acuménque tuum non subtile solùm agnosco, sed chalybis instar rigidum ac crudele, quod uno quasi ictu universum ferme animantium genus vitâ ausit sensúque spoliare, in marmora & machinas vertendo.

Sed videamus obsecro quid in causa est quòd in brutas animantes quicquam tam severiter statuas. Loqui utique non possunt, causámque suam apud judicem dicere, &, quod crimen aggravat, cùm ad loquelam organis satìs sint instructæ, utì patet in Picis & Psittacis. Hinc vitâ sensúque mulctandæ sunt.

Verùm enimvero quomodo fieri possit ut aut Psittaci aut Picæ voces nostras imitentur, nisi audirent, sensúque perciperent quid loquimur? Sed non intelligunt, inquis, quid sibi volunt istæ voces quas effutiunt imitando. Quidni tamen ipsi quid volunt satìs intelligant, cibum scilicet quem à Dominis hoc artificio acquirunt? putant igitur se cibum mendicare, quòd istâ loquacitate toties voti compotes fiunt. Et quorsum, quæso, illa attentio est & auscultatio in avibus cantatoriis, quam præ se ferunt, si nullus sit in ipsis sensus nec animadversio? Unde illa vulpium canúmque astutia & sagacitas? Quî fit ut minæ & verba ferocientes cohibeant belluas? Canis famelicus cùm furtim quid abstulit, cur quasi facti conscius clàm se surripit, & meticulosè ac diffidenter incedens nemini occursanti gratulatur, sed averso pronóque rostro suam ad distans pergit viam, suspiciosè cautus nè ob patratum scelus pœnas luat? Quomodo ista fieri possunt sine interna facti conscientia? Copiosa ista historiolarum congeries, quibus nonnulli conantur demonstrare rationem inesse animalibus brutis, hoc saltem evincet, sensum ipsis memoriámque inesse. Sed infinitum esset

tales

tales narratiunculas hîc attexere. E quibus scio bene multas istius modi esse, ut earum vim vel subtilissimum acumen haud possit eludere.

Sed video planè quid te huc adegit, ut bruta pro machinis habeas; Immortalitatis utique animarum nostrarum demonstrandæ ratio, quæ cùm supponat corpus nullo modo cogitare posse, concludit, ubicumque est cogitatio, substantiam à corpore realiter distinctam adesse oportere, adeóque immortalem. Unde sequitur, bruta si cogitent, substantias immortales sibi annexas habere.

Atqui obsecro te, Vir perspicacissime, cùm ex ista demonstrandi ratione necesse esset bruta animantia aut sensu spoliare, aut donare immortalitate, cur ipsa malles inanimes machinas statuere quàm corpora animabus immortalibus actuata? præsertim cùm illud ut naturæ phænomenis minimè consonum, ità planè sit inauditum hactenus; hoc verò apud sapientissimos veterum ratum sit ac comprobatum, *Pythagoram* putà, *Platonem*, aliósque. Et certè animos hoc adderet *Platonicis* omnibus persistendi in sua de brutorum immortalitate sententia; cùm tam insigne ingenium eò angustiarum redactum sit, ut si animas brutorum immortales esse non concedatur, universa bruta insensatas machinas necessariò statuat.

Hæc sunt paucula illa (*magne Cartesi*) in quibus mihi fas esse putabam à te dissentire. Cætera mihi adeò arrident atque adblandiuntur, ut nihil illis habeam magìs in deliciis; adeóque intimis animi mei sensibus consona sunt atque cognata, ut non solùm tardioribus commodè explicare, sed etiam contra pugnacissimos quosque feliciter, si opus esset, defendere me posse confidam.

Quod reliquum est, exorandus es, Vir illustrissime, ut hæc nostra boni consulas, nec me ullius levitatis vanæque ambitionis suspectum habeas, quasi affectarem Clarissimorum virorum familiaritates ac amicitias, cùm & ipse si possem, haud cuperem, inclarescere, rem turbulentam famam judicans, privatóque otio valde inimicam.

Neque profectò quamvìs animo sim in te admodum prono ac proclivi, id unquam tibi significâssem, nisi ab aliis instigatus; sed te tuáque amore latenti tacitâque veneratione prosequi contentus fuissem.

Nec obnixè à te efflagito ut rescribas, utpote quem contemplationibus summè arduis, vel experimentis faciundis maximè utilibus pariter ac difficilibus, occupatissimum autumo.

Permitto igitur hîc tibi tuo jure uti, nè sim in publicum injurius. Quòd si tamen hæc nostra, qualia qualia fuerint, responsione quâlibetcunque cohonestare dignatus fueris, rem sanè non ingratam præstabis

Singularis tuæ sapientiæ
cultori devotissimo,
Henrico Moro.

Cantabrigiæ, è Collegio *Christi*,
Idus *Decembris*, anno 1648.

SCHOLIA

In Epist. 1. *H. Mori.*

Difficult. 4. Nam cùm quantum sit in infinitum divisibile, &c. *Satis argutus equidem hic griphus est, sed minùs solidus. Facilè enim extricare te poteris si negaveris quantum Physicè esse divisibile in infinitum, partésve infinitas Physicas toti realiter actúque inexistere, sed Materiam contenderis interim ex Monadibus, quas vocant, Physicis constare, in easque Divinâ Virtute posse dissolvi; nec mente in has partes jure dividi, nisi Divinâ saltem virtute sic possent dispesci. Mathematicam verò Divisibilitatem, quæ ad has Monadas etiam pertinere possit, ad hunc locum non spectare.*

Doctissimo

Doctissimo & Humanissimo Viro

HENRICO MORO

RENATUS DES-CARTES.

LAudes quas in me congeris, Vir humanissime, non tam ullius mei meriti, utpote quòd eas æquare nullum potest, quàm tuæ erga me benevolentiæ testes sunt. Benevolentia autem ex sola scriptorum meorum lectione contracta candorem & generositatem animi tui tam apertè ostendit, ut totum me tibi, quamvìs antehac non noto, devinciat. Ideóque perlibenter iis quæ ex me quæris respondebo.

Difficultas Prima. 1. Primum est, cur ad corpus definiendum dicam illud esse substantiam extensam potiùs quàm sensibilem, tangibilem, vel impenetrabilem. At res te monet, si dicatur substantia sensibilis, tunc *definiri ab habitudine ad sensus nostros*, quâ ratione quædam ejus proprietas duntaxat explicatur, non integra natura, quæ cùm possit existere, *quamvìs nulli homines existant*, certè à sensibus nostris non pendet. Nec proinde video cur dicas, esse summè necessarium ut omnis materia sit sensibilis. Nam contrà, nulla est quæ non sit planè insensibilis, si tantùm in partes *nervorum nostrorum particulis multò minores*, & singulas seorsim satis celeriter agitatas, sit divisa.

Meúmque illud argumentum quod sævum & ferme Sophisticum appellas, adhibui tantùm ad eorum opinionem refutandam, qui tecum existimant omne corpus esse sensibile, quam, meo judicio, apertè & demonstrativè refutat. Potest enim corpus retinere omnem suam corporis naturam, *quamvìs non sit ad sensum molle*, nec durum, nec frigidum, nec calidum, nec denique habeat ullam sensibilem qualitatem.

Ut verò inciderem in eum errorem quem videris mihi velle tribuere, per comparationem ceræ, quæ quamvìs possit non esse quadrata, nec rotunda, non potest tamen non habere aliquam figuram, debuissem, ex eo quòd juxta mea principia omnes sensibiles qualitates in eo solo consistant quòd particulæ corporis certis modis moveantur, vel quiescant, debuissem, inquam, concludere, corpus posse existere, quamvìs nullæ ejus particulæ moveantur, nec quiescant; quod mihi nunquam in mentem venit. Corpus itaque non rectè definitur substantia sensibilis.

Videamus nunc an fortè aptiùs dici possit substantia impenetrabilis, vel tangibilis, eo sensu quem explicuisti.

Sed rursus ista tangibilitas & impenetrabilitas in corpore, est tantùm *ut in homine Risibilitas, proprium quarto modo*, juxta vulgares Logicæ leges, non vera & essentialis differentia, quam in extensione consistere contendo; atque idcirco, ut homo non definitur animal risibile, sed rationale, ità corpus non definivi per impenetrabilitatem, sed per extensionem. Quod confirmatur ex eo, quòd tangibilitas & impenetrabilitas habeant relationem ad partes, & præsupponant conceptum divisionis vel terminationis. Possimus autem concipere corpus continuum indeterminatæ magnitudinis, sive indefinitum, in quo nihil præter extensionem consideretur.

Sed, inquis, Deus etiam & Angelus, résque alia quælibet per se subsistens est extensa, ideóque latiùs patet definitio tua quàm definitum. Ego verò non soleo quidem de nominibus disputare, atque ideo * si ex eo quòd Deus sit ubique, dicat aliquis eum esse quodammodo extensum, per me licet. *Atqui nego veram extensionem*, qualis ab omnibus vulgò concipitur, vel in Deo, vel in Angelis, vel in mente nostra, vel denique in ulla substantia quæ non sit corpus, reperiri. Quippe per ens extensum, communiter omnes intelligunt aliquid imaginabile, (sive sit ens rationis, sive reale, hoc enim jam in medium relinquo;) atqui in hoc ente varias partes determinatæ magnitudinis & figuræ, quarum una nullo modo alia sit, possunt imaginatione distinguere, unásque in locum aliarum possunt etiam imaginatione transferre, sed non duas simul in uno & eodem loco imaginari: Atqui de Deo, ac etiam de mente nostra, nihil tale dicere licet; neque enim est imaginabilis, sed intelligibilis duntaxat, nec etiam in partes distinguibilis, præsertim in partes quæ habeant determinatas magnitudines & figuras. Denique, facilè intelligimus & mentem humanam, & Deum, & simul plures Angelos in uno & eodem loco esse posse. Unde manifestè concluditur, * nullas substantias incorporeas propriè esse extensas: sed eas intelligo tanquam virtutes aut vires quasdam, quæ quamvìs se applicent rebus extensis, non

idcirco

idcirco sunt extensæ; ut quamvìs in ferro candenti sit ignis, non ideo ignis ille est ferrum. Quòd verò nonnulli substantiæ notionem cum rei extensæ notione confundant, hoc fit ex falso præjudicio, quia nihil putant existere, vel *esse intelligibile, nisi sit etiam imaginabile*, ac revera nihil sub imaginationem cadit, quod non sit aliquo modo extensum. Jam verò quemadmodum dicere licet sanitatem soli homini competere, quamvìs per analogiam & Medicina, & aër temperatus, & alia multa dicantur etiam sana; ità illud solum quod est imaginabile, ut habens partes extra partes, quæ sint determinatæ magnitudinis & figuræ, dico esse extensum, quamvìs alia per analogiam etiam extensa dicantur.

2. Ut autem transeamus ad secundam tuam difficultatem; si examinemus quodnam sit ens extensum à me descriptum, inveniemus planè idem esse cum spatio, quod vulgus aliquando plenum, aliquando vacuum, aliquando reale, aliquando imaginarium esse putat. In spatio enim, quantumvìs imaginario & vacuo, facilè omnes imaginantur varias partes determinatæ magnitudinis & figuræ, possúntque *unas in locum aliarum imaginatione transferre*; sed nullo modo duas simul se mutuò penetrantes in uno & eodem loco concipere, quoniam implicat contradictionem ut hoc fiat, & spatii pars nulla tollatur. Cùm autem ego considerarem tam reales proprietates non nisi in reali corpore esse posse, ausus sum affirmare, nullum dari spatium prorsus vacuum, atque omne ens extensum esse verum corpus: nec *dubitavi à magnis viris*, *Epicuro, Democrito, Lucretio* hac in re dissentire; vidi enim illos non firmam aliquam rationem esse secutos, sed falsum præjudicium, quo omnes ab ineunte ætate fuimus imbuti. Quippe quamvìs sensus nostri non semper nobis exhibeant corpora externa qualia sunt omni ex parte, sed tantùm quatenus ad nos referuntur, & prodesse possunt aut nocere, ut in Art. 3. partis 2. præmonui; judicavimus tamen omnes, cùm essemus adhuc pueri, nihil aliud in mundo esse quàm quod à sensibus exhibebatur, ac proinde nullum esse corpus nisi sensibile, locáque omnia in quibus nihil sentiebamus vacua esse. Quód præjudicium cùm ab *Epicuro, Democrito, Lucretio* non fuerit unquam rejectum, illorum authoritatem sequi non debeo. *Difficultas Secunda.*

Miror autem virum cætera perspicacissimum, cùm videat se negare non posse *quin aliqua in omni spatio substantia sit*, quoniam in eo omnes proprietates extensionis revera reperiuntur, * malle tamen dicere divinam extensionem implere spatium in quo nullum est corpus, quàm fateri nullum omnino spatium sine corpore esse posse. Etenim, ut jam dixi, prætensa illa Dei extensio nullo modo subjectum esse potest verarum proprietatum, quas in omni spatio distinctissimè percipimus. Neque enim Deus est imaginabilis, nec in partes distinguibilis quæ sint mensurabiles & figuratæ.

Sed facilè admittis nullum vacuum naturaliter dari. Solicitus es de potentia divina, quam putas tollere posse id omne quod est in aliquo vase, simúlque impedire nè coëant vasis latera. Ego verò cùm sciam meum Intellectum esse finitum, & Dei potentiam infinitam, nihil unquam de hac determino; sed considero duntaxat quid possit à me percipi vel non percipi, & caveo diligenter nè judicium ullum meum à perceptione dissentiat. Quapropter audacter affirmo, Deum posse id omne quod possibile esse percipio; non autem è contrà audacter nego, illum posse id quod conceptui meo repugnat, sed dico tantùm implicare contradictionem. Sic quia video conceptui meo repugnare ut omne corpus ex aliquo vase tollatur, * & in ipso remaneat extensio, non aliter à me concepta quàm priùs concipiebatur corpus in eo contentum; *dico implicare contradictionem, ut talis extensio* ibi remaneat post sublatum corpus, ideóque debere vasis latera coire: Quod omnino consonum est meis cæteris opinionibus. Dico enim alibi *nullum motum dari nisi quodammodo circularem*; unde sequitur non intelligi distinctè, Deum aliquod corpus ex vase tollere, quin simul intelligatur, in ejus locum aliud corpus, vel ipsa vasis latera motu circulari succedere.

3. Eodem modo etiam dico implicare contradictionem, ut aliquæ dentur atomi, *quæ concipiantur extensæ ac simul indivisibiles*; quia quamvìs Deus eas tales efficere potuerit ut à nulla creatura dividantur, certè non possumus intelligere ipsum se facultate eas dividendi privare potuisse. Nec valet tua comparatio de iis quæ facta sunt, quòd nequeant infecta esse. Neque enim pro nota impotentiæ sumimus, quòd quis non possit facere id quod non intelligimus esse possibile; sed tantùm quòd non possit aliquid facere ex iis quæ tanquam possibilia distinctè percipimus. At sanè percipimus esse possibile ut atomus dividatur, quandoquidem eam extensam esse supponimus; atque ideo si judicemus eam à Deo dividi non posse, judicabimus Deum aliquid non posse facere, quod tamen possibile esse percipimus. Non autem eodem modo percipimus fieri posse, ut quod factum est sit infectum, sed è contrà, percipimus hoc fieri planè non posse; ac proinde non esse ullum potentiæ defectum in Deo, quòd *Difficultas Tertia.*

 istud

istud non faciat. Quantùm autem ad divisibilitatem materiæ, non eadem ratio est: etsi enim non possim numerare omnes partes in quas est divisibilis, earúmque idcirco numerum dicam esse indefinitum; non tamen possum affirmare illarum divisionem à Deo nunquam absolvi, quia scio Deum plura posse facere quàm ego cogitatione meâ complecti; atque istam indefinitam quarundam partium materiæ divisionem revera fieri solere in Artic. 34. concessi.

Difficultas Quarta.

4. Neque verò affectatæ modestiæ est, sed cautelæ, meo judicio, necessariæ, quòd quædam dicam esse indefinita potiùs quàm infinita; * solus enim Deus est quem positivè intelligo esse infinitum: de reliquis, ut de mundi extensione, de numero partium in quas materia est divisibilis, & similibus, *an sint simpliciter infinita necne, profiteor me nescire*; scio tantùm me in illis nullum finem agnoscere, atque idcirco respectu mei dico esse indefinita.

Et quamvìs mens nostra non sit rerum vel veritatis mensura, certè debet esse mensura eorum quæ affirmamus aut negamus. Quid enim est absurdius, quid inconsideratius, quàm velle judicium ferre de iis ad quorum perceptionem mentem nostram attingere non posse confitemur?

Miror autem te non modò id velle facere videri, cùm ais, *si tantùm quoad nos sit infinita, revera erit finita* extensio, &c; sed præterea etiam divinam quandam extensionem imaginari, quæ latiùs pateat quàm corporum extensio, *atque ità supponere Deum partes habere extra partes, & esse divisibilem, omnémque prorsus rei corporeæ essentiam illi tribuere.*

Nè verò quis scrupulus hîc supersit; Cùm dico extensionem materiæ esse indefinitam, sufficere hoc puto ad impediendum nè quis extra illam locus fingi queat, in quem meorum vorticum particulæ abire possint. *Ubicumque enim locus ille concipiatur, ibi*, jam juxta meam opinionem, *aliqua materia est*; quia dicendo eam esse indefinitè extensam, * dico ipsam latiùs extendi quàm omne id quod ab homine concipi potest.

Sed nihilominus existimo maximam esse differentiam inter amplitudinem istius corporeæ extensionis, & amplitudinem divinæ, non dicam extensionis, utpote quæ propriè loquendo nulla est, sed substantiæ vel essentiæ; ideóque hanc simpliciter infinitam, illam autem indefinitam appello.

Cæterùm non admitto quod pro singulari tua humanitate concedis, nempe reliquas meas opiniones posse constare, quamvìs id quod de materiæ extensione scripsi refutetur: *unum enim est ex præcipuis, meóque judicio certissimis, Physicæ meæ fundamentis*, profiteórque mihi nullas rationes satisfacere in ipsa Physica, nisi quæ necessitatem illam, quam vocas Logicam sive contradictoriam, involvant; modò tantùm ea excipias quæ per solam experientiam cognosci possunt, ut quòd circa hanc terram unicus sit Sol vel unica Luna, & similia. Cúmque in reliquis à meo sensu non abhorreas, spero etiam his te facilè assensurum, si modò consideres præjudicium esse quòd multi existiment ens extensum, in quo nihil est quod moveat sensus, non esse veram substantiam corpoream, sed spatium vacuum duntaxat; quódque nullum sit corpus nisi sensibile, atque nulla substantia nisi quæ sub imaginationem cadat, ac proinde sit extensa.

Difficultas Quinta & Ultima.

5. *Sed nulli præjudicio magìs omnes assuevimus* quàm ei, quod nobis ab ineunte ætate persuasit bruta animantia cogitare. Quippe nulla ratio nos movit ad hoc credendum, nisi quòd videntes pleraque brutorum membra in figura externa & motibus à nostris non multùm differre, unicúmque in nobis esse credentes istorum motuum principium, animam scilicet, quæ eadem moveret corpus & cogitaret, non dubitavimus quin aliqua talis anima in illis reperiretur.

Postquam autem ego advertissem distinguenda esse duo diversa motuum nostrorum principia, unum scilicet planè mechanicum & corporeum, quod à sola spirituum vi & membrorum conformatione dependet, potéstque *anima corporea* appellari; aliud incorporeum, *mentem* scilicet, sive animam illam quam definis substantiam cogitantem; quæsivi diligentiùs an ab his duobus principiis orirentur animalium motus, an ab uno duntaxat. Cúmque clarè perspexerim posse omnes oriri ab eo solo quod coporeum est & mechanicum, pro certo ac demonstrato habui, nullo pacto à nobis probari posse, aliquam esse in brutis animam cogitantem. Nec moror astutias & sagacitates canum & vulpium, nec quæcunque alia quæ propter cibum, venerem, vel metum à brutis fiunt. *Profiteor enim me posse perfacilè illa omnia ut à sola membrorum conformatione profecta explicare.*

Quamvìs autem pro demonstrato habeam, probari non posse aliquam esse in brutis cogitationem; non ideo puto posse demonstrari nullam esse, quia mens humana illo-

rum

rum corda non pervadit. Sed examinando quidnam sit hac de re maximè probabile, nullam video rationem pro brutorum cogitatione militare *præter hanc unam, quòd cùm habeant oculos, aures, linguam,* & reliqua sensuum organa sicut nos, verisimile sit illa sentire sicut nos; & quia in nostro sentiendi modo cogitatio includitur, similem etiam illis cogitationem esse tribuendam. Quæ ratio cùm sit maximè obvia, mentes omnium hominum à prima ætate occupavit. Sunt autem aliæ rationes multò plures & fortiores, sed non omnibus ità obviæ, quæ contrarium planè persuadent. Inter quas suum quidem locum obtinet, *quòd non sit tam probabile omnes vermes, culices, erucas,* & reliqua animalia immortali animâ prædita esse, quàm machinarum instar se movere.

Primò, quia certum est in corporibus animalium, ut etiam in nostris, esse ossa, nervos, musculos, sanguinem, spiritus animales, & reliqua organa ità disposita, ut se solis absque ulla cogitatione omnes motus quos in brutis observamus ciere possint. Quod patet in convulsionibus, cùm mente invitâ machinamentum corporis vehementiùs sæpe ac magìs diversis modis solum se movet, quàm opè voluntatis soleat moveri.

Deinde, quia rationi consentaneum videtur, cùm ars sit naturæ imitatrix, possintque homines varia fabricare automata in quibus sine ulla cogitatione est motus, ut Natura etiam sua automata, sed arte factis longè præstantiora, nempe bruta omnia, producat, præsertim cùm nullam agnoscamus rationem propter quam, ubi est talis membrorum conformatio qualem in animalibus videmus, cogitatio etiam debeat adesse; atque ideo majori admiratione dignum sit, quòd mens aliqua reperiatur in unoquoque humano corpore, quàm quòd nulla sit in ullis brutis.

Sed rationum omnium quæ bestias cogitatione destitutas esse persuadent meo judicio præcipua est, quòd quamvìs inter illas unæ aliis ejusdem speciei sint perfectiores, non secùs quàm inter homines, ut videre licet in equis & canibus, quorum aliqui cæteris multò feliciùs quæ docentur addiscunt; & quamvis omnes perfacilè nobis impetus suos naturales, ut iras, metus, famem, & similia, voce vel aliis corporis motibus significent; numquam tamen hactenus fuerit observatum, ullum brutum animal eò perfectionis devenisse ut verâ loquelâ uteretur, hoc est, *ut aliquid vel voce vel nutibus indicaret,* quod ad solam cogitationem, non autem ad impetum naturalem, posset referri. Hæc enim loquela unicum est cogitationis in corpore latentis signum certum, atque ipsâ utuntur omnes homines, etiam *quàm maximè stupidi & mente capti,* & linguâ vocísque organis destituti, *non autem ullum brutum*; eámque idcirco pro vera inter homines & bruta differentia sumere licet.

Reliquas rationes cogitationem brutis adimentes brevitatis causâ hic omitto. Velim tamen notari me loqui de cogitatione, non de vita vel sensu: vitam enim nulli animali denego, utpote quam in solo cordis calore consistere statuo; nec denego etiam sensum quatenus ab organo corporeo dependet. Sicque hæc mea opinio non tam crudelis est erga belluas, quàm pia erga homines, *Pythagoreorum* superstitioni non addictos, quos nempe à criminis suspicione absolvit quoties animalia comedunt vel occidunt.

Hæc autem omnia fortasse prolixiùs scripsi quàm acumen ingenii tui requirebat; volui enim hoc pacto testari paucissimorum objectiones mihi hactenus æquè gratas fuisse ac tuas, humanitatémque & candorem tuum maximè tibi devinxisse.

Egmondæ prope *Alchmariam,*
Nonis *Februarii* 1649.

Omnium veræ sapientiæ studiosorum cultorem observantissimum,
RENATUM DES-CARTES.

SCHOLIA

In Respons. ad Epist. I.

D*Ifficult.* I. Si ex eo quòd Deus sit ubique, dicat aliquis eum esse quodammodo extensum, per me licet. Atqui nego veram extensionem qualis ab omnibus vulgò concipitur, &c. *Hoc in loco manifestum est* Cartesium *talem solummodo extensionem de Deo negare qualem omnes concipiunt in corpore, hoc est, corpoream. Metaphysicam verò Extensionem, qualem in nostro* Enchiridio *descripsimus, nequaquam repudiare.*

Unde observare licet quantum Cartesiani Nullibistæ *ab Authore suo* Cartesio *degeneraverint, qui Deum & ubique agnoscit, & aliquo modo extensum, dum illi è contrà nec extensum nec ullibi esse contendunt.*

Nullas substantias incorporeas propriè esse extensas, sed eas intelligo tanquam *virtutes* aut *vires* quasdam quæ quamvìs se applicent rebus extensis, non iccircò sunt extensæ; ut quamvìs in ferro candenti sit ignis, non ideo ignis ille est ferrum. *At verò per ferrum ignis extensus est tamen. Quod mihi satìs est. Sed ingenuè fateor locum hunc esse paulo obscuriorem, nec sat scio quid hic subinsinuare velit Philosophus ubi ait,* sed eas intelligo tanquam *virtutes* ac *vires* quasdam, *cùm Ignis non solùm per ferrum extensus sit, sed illius etiam sit Modificatio. Nollem enim id subindicari quod tam apertè profitetur in* Posthumis *suis* Operibus, *ille* Cartesii *discipulus* Spinozius, *Deum nempe, Angelos, Mentes humanas omnésque, quæ vulgò putantur, substantias incorporeas nihil aliud esse nisi virtutes virésve Materiæ Mundanæ, quippe unicæ illius in universo substantiæ.*

Difficult. 2. Malle tamen dicere Divinam Extensionem implere spacium in quo nullum est corpus, &c. *Equidem illud optimo jure dico, ubicunque scilicet imaginarium spacium esse fingitur, illic reverà esse Divinam Amplitudinem, nósque in Enchiridio Metaphysico, evidentiâ, si fieri potest, plusquam Mathematicâ, Immobile quoddam Extensum à mobili Materia distinctum demonstravimus.*

Et in ipso remaneat Extensio non aliter à me concepta quàm priùs concipiebatur corpus in eo contentum, &c. *At enim falsam hanc esse conceptionem ex eis quæ in dicto* Enchiridio *occurrunt clarè constat, ubi demonstratur Extensum quoddam Immobile à mobili Materia distinctum & cui Attributa competunt Materiæ Attributis contraria. Vide* Enchirid. Metaphys. *cap.* 6, 7, 8.

Difficult. 4. Solus enim Deus est, quem positivè intelligo esse infinitum, &c. *Hac de re, modò seriò hic agat* Cartesius, *optimè inter nos convenit. Et certè mihi videor in dicto* Enchiridio *Mundum, quantumlibet indefinitus sit, satìs solidè demonstrâsse non posse esse Infinitum, adeò ut nuda Divinitas extra Mundi limites (ut corpus* Aaronis *extra Stolam sacerdotalem, quantùm ad caput, manus pedésque) extendatur. Vide* Enchirid. Metaphys. *cap.* 10. *sect.* 8, 9, *&c.*

Dico ipsam latiùs extendi quàm omne id quod ab homine concipi potest, &c. *Et paulò post, Amplitudinem Divinæ Essentiæ* simpliciter Infinitam, *corpoream autem extensionem* Indefinitam *appellat. Quæ quidem indefinita Mundi corporei Extensio si sic intelligatur acsi Imaginatio humana eam exhaurire vel comprehendere non possit, rationi satis consentanea est. Ratio verò rectà necessariò nobis dictabit Divinam Amplitudinem infinitò eam excedere & circumcingere quasi vel coronare; unde &* Kether *apud Cabbalistas dicitur.*

Clarissimo Viro, Nobilissimoq; Philosopho,

RENATO DES-CARTES,

HENRICUS MORUS ANGLUS.

Opinionis quam de te concepi, nuperísque meis literis apud te testatus sum, quanta quanta sit (Vir illustrissime) me non pœnitet, nec unquam, sat scio, poterit pœnitere. Quin & adauget plurimùm tui apud me existimationem, quòd ad stupendam illam mentis tuæ amplitudinem divinúmque acumen, suavitas tanta morum accesserit & humanitas. Quam certè ut nunquam suspectam habui, ità nunc sanè eruditissimas tuas literas habeo pro certissimo illius argumento. Cæterùm nè tanti favoris te pœniteat, quasi in servum caput collati, néve vilescat meum erga te studium, atque amor, tanquam ab abjecto jacentíque animo profectus, quo tandem modo responsa tua mihi satisfecerint, palàm, utì hominem liberum decet, apertéque profitebor. Quod tamen nè nimium tibi vel mihi ipsi negotium facessat, fusiores orationis texturas missas faciens, rem totam in Instantias quasdam breves, aut saltem notatiunculas super singulis responsorum tuorum particulis, compingam.

Ad

Ad Responsum circa primam Difficultatem

Instantia I.

Definiri ab habitudine ad sensus nostros, &c.

Hic regeri potest; Cùm radix rerum omnium ac essentia in æternas defossa lateat tenebras, rem quamlibet necessariò definiri ab habitudine aliqua. Quæ habitudo proprietas dici potest in substantiis, cùm non sit substantia; quamvìs agnoscam libenter *proprietates alias aliis esse priores*; hoc autem tantùm me voluisse, Satius nimirum esse per adæquatam quamlibet proprietatem, quàm per formam, quam vocant, definito latiorem, rem definivisse. Porrò, cùm ipse corpus definis rem extensam, ipsam illam extensionem insuper adnoto consistere in habitudine quadam partium ad se invicem, quatenus aliæ extra alias productæ sunt. Quam habitudinem non esse rem absolutam manifestum est.

II.

Quamvis nulli homines existant.

Si omnes mortales conniverent, Sol tamen non exueret suam videndi aptitudinem, quamprimùm oculos aperuerint denuò; ut neque securis, secandi, quamprimùm ligna aut lapides oblati fuerint.

III.

Nervorum nostrorum particulis multò minores.

Deum tamen artificem adaptare posse credo nervos satis exiguos exiguis istis materiæ particulis, ac proinde sensibilitatem materiæ hoc modo comminutæ integram manere. Porrò, hæ particulæ à motu cessare possunt, atque coalescere, nostrisque hoc modo nervis sensibiles denuò evadere; quod de substantia incorporea nullo modo verum est.

IV.

Quamvìs non sit ad sensum molle, &c.

Certum est aut ad nervos nostros sensorios durum fore vel molle, &c. aut saltem ad istiusmodi nervos, quales, si vellet, Deus fabricare poterit, ut modò monuimus; atque hoc satis est, quamvìs Deus nunquam fabricaturus sit istiusmodi nervos. Ut revera partes terræ versùs centrum sunt ex se visibiles, quamvìs nunquam extrahendæ sint in Solis conspectum, nec eò descensurus sit quisquam cum lychno vel lampade.

V.

Est tantùm, ut in homine Risibilitas, proprium quarto modo.

Quòd si ratio etiam aliis competeret animalibus, rectiùs definiretur homo animal risibile quàm rationale. *Nondum autem* à quopiam *demonstratum est tangibilitatem aut impenetrabilitatem proprias esse substantiæ extensæ affectiones*, quamvìs corporis esse meritò quivis agnoverit. * Equidem possum clarè concipere substantiam extensam quæ nullam ullo modo habeat tangibilitatem vel impenetrabilitatem. Igitur tangibilitas vel impenetrabilitas non immediatè substantiam extensam consequitur, quatenus extensa est.

VI.

Atqui nego veram extensionem, &c.

Per veram extensionem intelligis quam tangibilitas & impenetrabilitas comitatur. Hanc ipse etiam nego in Deo, nudísve vel mente vel Angelo reperiri. Interea tamen *assero aliam esse extensionem æquè veram*, quamvìs non æquè vulgarem Scholisque tritam, quæ in Angelis mentéque humana ut terminos, ità & figuram habet, sed pro imperio Angeli mentísque variabilem; Mentésque sive animas nostras atque Angelos, eâdem prorsus manente substantiâ, contrahere se posse, & certos denuò ad limites se expandere.

VII.

Nihil esse intelligibile nisi sit etiam imaginabile, &c.

Equidem aliquantò sum pronior in illam Aristotelis sententiam, ὅτι ἄνευ τῶν φαντασμάτων ὐκ ἔςι νοῆσαι. Sed hîc quisque mentis suæ vires experiatur.

Ad

Ad Responsum circa secundam Difficultatem

Instantia I.

Unàs in locum aliarum imaginatione transferre.

Mea quidem imaginatio non potest, nec concipere si transferantur, quin *unæ vacui spatii partes absorbeant alteras*, penitúsque coincidant & penetrent se invicem.

II.

Nec dubitari à magnis viris, Epicuro, Democrito, &c.

Nullus dubito quin optimo jure dissentias, cùm non solùm istis, sed universis Naturæ interpretibus longè major sis (meâ sententiâ) longéque augustior.

III.

Quin aliqua in omni spatio substantia sit, &c.

Id sanè concessi pacis ergô. Sed clarè mihi non constat. Nam si Deus hanc mundi universitatem annihilaret, & multò post aliam crearet de nihilo, * *Intermundium illud*, seu absentia mundi, *suam haberet durationem* quam tot dies, anni, vel secula mensurâssent. Non existentis igitur est duratio, quæ extensio quædam est. Ac proinde Amplitudo Nihili, putà Vacui, per ulnas vel orgyas mensurari potest, ut Non-existentis in sua non existentia duratio per horas, dies mensésque mensuratur. * Sed concedo, quamvis nondum vi coactus, in omni spatio aliquam substantiam inesse; neque tamen sequi eam esse corpoream, cùm extensio sive præsentia divina possit esse subjectum mensurabilitatis. v. g. Præsentiam sive extensionem divinam occupare assero unam alterámque orgyam in hoc vel illo vacuo; nec tamen omnino sequi Deum esse corporeum, ut patet ex suprà dictis, Instantiâ 5. Sed super hac re est agendum alibi.

IV.

Dico implicare contradictionem, ut talis extensio, &c.

Sed hîc libenter quærerem, numquid necesse sit ut aut talis extensio sit qualem in corpore concipis, aut nulla. Deinde, cùm & alias res præter corpora extendi suo modo concesseris, annon analogica illa extensio, quam vocas, vices obeat extensionis corporeæ, atque ità illam vim contradictoriam retundat. Præsertim cùm analogica hæc extensio ad propriè dictam tam propè accedat, ut sit mensurabilis, certósque pedum ulnarúmve numeros occupet.

V.

Nullum motum dari, nisi quodammodo circularem.

Hoc necessariò consequi concedo, necessitate putà Physicâ, supponendo duntaxat omnia corporibus plena, nullámque extensionem aliam integram mundi extensionem excedere: * qua in parte ego satis sum securus; sed inexpugnabilem hanc contradictionis vim fateor me nondum satis deprehendisse.

Ad Responsum circa tertiam Difficultatem

Quæ concipiantur extensæ ac simul indivisibiles.

Cùm mentem tuam sic explicueris, nulla inter nos est controversia.

Ad Responsum circa quartam Difficultatem

Instantia I.

An sint simpliciter infinita nécne, profiteor me nescire.

Haud tamen latere te potest, quin sint vel simpliciter infinita, vel revera finita, quamvis utrum horum sint tam facilè statuere non possis. Quòd autem vortices tui non disrumpantur & fatiscant, * non obscurum videatur indicium mundum revera esse infinitum. Ipse tamen interea liberè profiteor, quamvis audacter possim assentire huic axiomati, *Mundus finitus est, aut non finitus*, vel, quod idem hîc est, *infinitus*, me tamen non posse plenè animo complecti rei cujusvis infinitudinem; sed illud imaginationi meæ hîc accidere, quod *Julius Scaliger* alicubi scribit de dilatatione & contractione

contractione Angelorum, non posse scilicet se in infinitum extendere, nec in puncti ἰδειότητα coangustare. Qui autem *Deum positivè infinitum agnoscit (i. e. ubique existentem)* quod tu meritò facis, non video, si liberæ rationi permittatur, quòd hæsitet, quin continuò etiam admittat nullibi otiosum, sed eodem jure, eâdémque facilitate quâ hanc nostram, ubi nos degimus, vel quousque oculi, animúsque noster pervadit, * materiam ubique produxisse. Sed fusiùs acturus eram quàm institui; hunc impetum supprimo, nè tibi sim molestior.

II.

Cùm ais, si tantùm quoad nos sit infinita, revera erit finita.

Aio, addóque insuper consequentiam esse manifestissimam, quoniam particula (*tantùm*) planè excludit omnem infinitatem à re quæ tantùm quoad nos dicitur infinita, ac proinde revera erit finita extensio; Mentem autem meam hîc attingere ea de quibus pronuncio, cùm planissimè mihi constet, mundum aut finitum esse aut infinitum, ut paulò antè insinuavi.

III.

Atque ità supponere Deum habere partes extra partes, & esse divisibilem, omnémque prorsus rei corporeæ essentiam illi tribuere.

Nullam tribuo. Nego enim extensionem corpori competere quatenus corpus est, sed quatenus ens, aut saltem substantia est. * Præterea cùm Deus, quantùm mens humana Deum capit, sit totus ubique, integráque sua essentia omnibus locis sive spatiis spatiorúmque punctis adsit, non sequitur quòd partes haberet extra partes, aut, quod consequens est, quòd sit divisibilis, quamvìs arctè confertímque loca omnia occupet, nullis relictis intervallis. Unde præsentiam, seu amplitudinem, ut ipse vocas, divinam, mensurabilem agnoscam, Deum autem ipsum divisibilem nullo modo.

Quòd autem Deus singula mundi puncta occupet, fatentur ad unum omnes tam Idiotæ quàm Philosophi, ipséque clarè & distinctè animo percipio & complector. Jam verò eodem modo se habet essentia divina intra atque extra mundum, ità ut si fingamus mundum claudi cœlo stellato visibili, centrum divinæ essentiæ, totalísque ejus præsentia, eodem modo repeteretur extra cœlum stellatum, quo intra clarè concipimus repeti atque reiterari. Hanc autem repetitionem centri divini, quæ mundum occupat, ulteriùs productam, infinita par est extra cœlum visibile spatia secum expandere; quam nisi comitetur materia tua indefinita, actum erit de tuis verticibus. Atque ut hæc molliora videantur, experiamur assensus nostros in successivâ Dei duratione.

Deus est æternus, h. e. vita divina omnes seculorum evolutiones rerúmque rationes, præteritarum, futurarum & præsentium, simul comprehendit. Hæc tamen vita æterna singulis etiam temporis insidet quasi atque inequitat momentis; ità ut rectè veréque dicamus Deum per tot dies, menses, horásve suâ æternitate fretum. Exempli causâ, si supponamus mundum ante centum annos conditum, annon integra illa omniáque complectens Dei æternitas per horas, dies, menses & annos (putà centum) succedentes ad hunc usque diem duravit? At verò nihilo aliter est Deus à mundo condito ac fuit ante mundum conditum.

Manifestum igitur est, * præter æternitatem infinitam, in Deum etiam cadere durationis successionem. Quod si admittimus, cur non extensionem etiam infinita spatia adimplentem pariter ac infinitam durationis successionem illi tribuamus?

Imò verò quoties altiùs & anquisitiùs istis de rebus mecum cogito, ea sum in sententia, quòd utraque extensio, tam spatii quàm temporis, Non-entibus juxtà atque Entibus competere possit; suspicórque æquè ex præjudicio fieri posse, cùm omnia ea quæ sensu manibúsque usurpamus, utpote crassa & corporea, semper sint extensa, quòd è contrà omnia extensa protinus concludimus corporea, quàm quòd ullum sensûs præjudicium facit ut putemus aliqua quæ non sunt corporea extendi.

Quòd autem extensio cadat in non-ens, ex eo conjecturam capimus, quòd *extendi* nihil aliud innuit nisi *partes extare extra partes*. *Pars* autem & *totum*, *subjectum* & *adjunctum*, *causa* & *effectum*, *adversa* & *relata*, *contradicentia* & *privantia*, & id genus universa, * notiones Logicæ sunt, easque tam non-entibus quàm entibus applicamus: Unde non sequitur, quòd quicquid concipimus partes habere extra partes, ens sit reale concipiendum.

Sed quoties hîc colluctantur mentes humanæ cum propriis umbris, aut, lascivientium catulorum instar, propriis ludunt cum caudis? Nam istiusmodi profectò pugnæ atque lusus sibi instituuntur à mente nostra, dum rationes modósque Logicos, juxta quos

quos res externas considerat, non advertit suos duntaxat esse cogitandi modos, sed putans eos esse aliquid in rebus ipsis à se distinctum, suam captando quasi caudam, ad lassitudinem usque luditur miseréque illaqueatur. Sed plura quàm vellem imprudens hîc effutii: Ad reliqua propero.

IV.

Ubicumque enim locus ille concipiatur, ibi aliqua materia est.

Næ tu hîc cautus homo es, & eleganter modestus; admittis tamen tandem mundum esse infinitum, si Aristoteles infinitum rectè definivit, Phys. l. 3. ὃ ἀεί τι ἔξω ἐστίν, *cujus aliquid semper est extrà.* Nihil nunc est ulteriùs quòd diffideamus.

V.

Sed nihilominus existimo maximam esse differentiam inter amplitudinem istius corporeæ extensionis, &c.

Et ipse pariter existimo * immane quantum differre divinam amplitudinem & corpoream. Primò, quòd illa sub sensum cadere non possit, hæc possit sub sensum cadere. Deinde, quòd illa sit increata & independens, hæc dependens & creata. Illa porrò penetrabilis, per omnia pervadens, hæc crassa & impenetrabilis. Denique, quòd illa ex totalis & integræ essentiæ repetitione ubiquitaria, hæc ab externa, sed immediata, partium applicatione & juxtapositione orta sit; ità ut nemo, nisi plumbeus planè sit atque insigniter hebes, suspicari possit,

Impia nos rationis inire elementa, viámque
Indogredi sceleris, (ut & ille loquitur.)

Præsertim cùm ex Theologis sint, iisque aliàs fortasse sat scrupulosis, qui tamen agnoscunt Deum, si voluisset, potuisse mundum ab æterno creare. Et tamen æquè absurdum videtur infinitam durationem, ac magnitudinem infinitam mundo tribuere.

VI.

Unum enim est ex præcipuis, meóque judicio certissimis, Physicæ meæ fundamentis.

Quòd sit materia indefinitè saltem extensa, nullúmque vacuum, fundamentum esse Physicæ tuæ apprimè necessarium sat intelligo, * & certè nullus dubito quin verum sit; sed an veram demonstrandi rationem insequutus sis, id equidem ambigo: Cùm principium illius demonstrationis sit, *omne extensum esse reale ac corporeum*; quod mihi fateor nondum constare, ob rationes à me suprà datas. Imò verò, ut ingenuè fatear quod mihi jam in mentem venit, si neque nudum spatium, prout postulat tua demonstratio, nec Deus omnino extenditur, nè indefinitâ quidem materiâ opus est tuæ Philosophiæ, *certus finitúsque stadiorum numerus sufficerit.* Mundi enim hujus finiti latera non habebunt quò recedant, nec dehiscere poterunt medii vortices, nè intermedium spatium extendatur, novásque non-ens induat dimensiones. Sed tamen naturalis impetus aliò me præcipitat, in hanc utique fidem, fœcunditatem nempe divinam, cùm nullibi sit otiosa, ubique locorum materiam produxisse, nullis vel angustissimis prætermissis intervallis.

Quæ tam facilè cùm admitto, Philosophia tua apud me non corruet ob defectum dicti fundamenti. Planéque video Physices tuæ veritatem non tam apertè & ostensivè se exerere in hoc vel illo articulo, quàm ex universo omnium filo & textura elucescere, ut ipse rectissimè mones Part. 4. Artic. 225. Quòd si quis integram tuæ Philosophiæ faciem simul contuetur, tam concinna est, sibíque juxtà ac rerum phænomenis consona, ut meritò imaginetur, se Naturam ipsam opificem vidisse ab hoc polito speculo enitentem.

Ad Responsum circa Difficultatem ultimam

Instantia I.

Sed nulli præjudicio magìs omnes assuevimus, &c.

Quod mihi de me ipso constat plùs quàm satìs, ab hujusce enim præjudicii laqueis sentio me expediri non posse ullo modo.

Profiteor

II.

Profiteor enim me posse perfacilè illa omnia ut à sola membrorum conformatione profecta explicare.

Læta sanè & jucunda Provincia! *Hoc si præstiteris,* (& credo quantum ingenium humanum poterit te hac in re præstiturum in quinta sextâve parte Physices tuæ; quas, ut audio ferè à te perfectas jam esse & absolutas, ità avidè expecto efflictímque rogo, ut quamprimùm possit fieri lucem videant, vel potiùs ut nos in ipsis ulteriorem naturæ lucem videamus: sed ad rem redeo) Hoc, inquam, si præstiteris, agnosco te demonstrâsse in brutis animantibus inesse animam, neminem demonstrare posse: Sed intereà loci, quod & ipse submones, quòd non sit anima in brutis, te necdum demonstrâsse, nec demonstrare posse ullo modo.

III.

Præter hanc unam, quòd cùm habeant oculos, aures, &c.

Maximum, meo judicio, argumentum est, quòd tam subtiliter sibi præcaveant & prospiciant; ut narratiunculis veris pariter ac mirandis, si otium esset, demonstrare possem. Sed credo te in consimiles historias incidisse, meæ autem in nullis extant libris.

IV.

Quòd non sit tàm probabile omnes vermes, culices, erucas, &c.

Nisi fortè imaginemur istiusmodi animas, *Mundi Vitæ*, quem appellat *Ficinus*, arenam quasi esse ac pulverem, & infinita ferè ex isto penario animarum agmina fatali quodam impetu in præparatam materiam semper prolabi. Sed concedo hæc citiùs dici posse quàm demonstrari.

V.

Ut aliquid voce vel nutibus indicaret, &c.

Annon canes annuunt caudis, ut nos capitibus? annon brevibus latratibus cibum sæpius ad mensam mendicant? Imò verò aliquando Domini cubitum pede, qua possunt cum reverentia, tangentes, quasi sui oblitum, blando hoc eum signo commonefaciunt.

VI.

Quàm maximè stupidi ac mente capti, &c. *non autem ullum brutum,* &c.

Nec infantes ulli per aliquàm-multa saltem mensium spatia, quamvìs plorent, rideant, irascantur, &c. Nec diffidis tamen, opinor, quin infantes sint animati, animámque habeant cogitantem.

Responsa hæc sunt (Vir Illustrissime) quæ tuis præclaris Responsis mihi visum est reponere. Quæ an æquè grata futura sint ac nuperæ meæ objectiones, sanè præsagire non possum.

Humanitas tua quam versùs istas perspexi, & diuturnior cum scriptis tuis consuetudo, audentiorem me fecerunt; vereor nè fuerim prolixus nimiùm ac molestus.

Equidem ferme oblitus eram potissimi mei instituti, quod non fuit æternas tecum altercationes reciprocare; sed cùm hanc opportunitatem sim nactus, tanti viri de rebus quæ se obtulerint Philosophicis judicium placidè experiri, & præcipuè si qua difficultas emerserit inter legendos tuos libros, teipsum audire interpretantem. Quam profectò gratiam si lubens facilísque concesseris, summopere me tibi devincies.

Et sanè quàm lubenter eximiæ tuæ artis ac peritiæ mihi copiam feceris, certum est jam nunc in paucis quibusdam periculum facere.

Primò igitur quæro, An à Deo ità statui, aut alio quovis modo fieri potuisset, ut mundus esset finitus, id est certo aliquo milliarium numero circumscriptus. Non leve enim argumentum videtur mundum posse esse finitum, quòd plerique omnes impossibile putent esse infinitum.

Secundò, Siquis mundi hujus finibus propè assideret, quæro an possit gladium per mundi latera ad capulum usque transmittere, ità ut totus ferè gladius extra mundi mœnia emineret. Quòd enim nihil extra mundum sit quod resistat, videtur factu facile; quòd autem nihil extensum sit extra mundum quod recipiat, videtur ex ea parte impossibile.

Tertiò (ad Artic. 29. Part. 2.) Si A B corpus transferatur à corpore C D, quæro quî constat translationem esse reciprocam. Putemus enim C D turrim esse, & A B ventum occidentalem per latera turris transeuntem. Turris C D aut quiescit, aut saltem non recedit à vento A B. Si recedit, vel, quod ais, motu transfertur, utique versùs occidentem movetur. Sed non fertur versùs occidentem, cùm & terra

& ventus ferantur versus orientem. Videtur igitur respectu venti quiescere, cùm nullum motum ab ipso suscipiat. Dicis tamen translationem (quæ quidem translatio motus est) ipsius turris & venti esse reciprocam. Turris igitur respectu ejusdem venti & moveretur & quiesceret, quod proximè abest à contradictione. Signum autem est, cùm ille qui à me sedente recessit ambulando, putà mille passus, rubuerit vel lassus fuerit, ego verò sedens nec ruborem contraxerim nec lassitudinem, illum solum motum fuisse, me verò per id temporis quievisse. Notionalem igitur duntaxat variatæ distantiæ respectum illius motu suscipio, nullum motum realem & Physicum.

Quartò, Artic. 149. Part. 3. *Sicque etiam efficiet ut terra circa suum axem gyret,* &c. Quomodo efficiet Luna ut terra uno die gyros suos absolvat, cùm ipsa 30 ferè dies in suas absumat periodos? Quæ verò scribuntur Artic. 151. hanc quæstionem, opinor, non attingunt.

Quintò, de particulis istis contortis, quas striatas vocas, Quomodo ità contorqueri potuerunt, & eo ipso in infinita fragmina & atomos non disjungi? Quem lentorem, quam tenacitatem in prima illa materia, sibi ubique simili & homogenea, imaginari possumus? Unde mollescebant istæ particulæ primùm, indéque obduruerunt?

Sextò, Artic. 189. Part. 4. *animam sive mentem intimè cerebro conjunctam.* Perlubenter equidem hîc audirem sententiam tuam de conjunctione animæ cum corpore: An cum toto corpore conjungatur, an cum cerebro solo, an verò in solum conarium, tanquam in parvulum aliquod ergastulum, compingatur. Id enim sedem sensûs communem, animæque ἀκρόπολιν à te monitus agnosco. Dubito tamen annon per universum corpus anima pervadat. Deinde quæro ex te, cùm anima nullas habeat nec ramosas nec hamatas particulas, quomodo tam arctè unitur cum corpore. Sciscitórque subindè annon aliquid exerit se in natura, cujus nulla ratio Mechanica reddi potest. Illud αὐτεξούσιον, cujus in nobis conscii sumus, quo oritur modo? Quæque ratio sit imperii animæ nostræ in spiritus animales, quâ potest eos amandare in quamlibet corporis partem? Quomodo sagarum spiritus, quos vocant familiares, materiam tam aptè sibi adaptant atque constringunt, ut visibiles & palpabiles se exhibeant execrandis vetulis? Hoc autem fieri non solùm vetulæ, sed juvenes sagæ, nullâ vi coactæ, sponte mihi fassæ sunt non paucæ. Porro, annon & ipsi hoc ipsum aliquo modo in animabus nostris experimur, dum pro arbitrio nostro spiritus nostros animales ciere & sistere, exerere & revocare possumus? Quæro igitur, numquid dedeceret hominem Philosophum in rerum universitate substantiam aliquam agnoscere incorpoream, quæ tamen possit aut omnes, aut saltem plurimas, affectiones corporeas, non secùs ac ipsa corpora in se mutuò, in corpus aliquod imprimere, quales sunt motus, figura, situs partium? &c. Imò verò, cùm ferme constet de motu; sine mora superaddere etiam quæ motûs consequentia sunt, ut dividere, conjungere, dissipare, vincire, figurare particulas, figuratas disponere, dispositas rotare, vel quovis modo movere, rotatas continere, & id genus alia; unde lumen, colores, & reliqua sensûs objecta prodire necesse est, juxta eximiam tuam Philosophiam.

Præterea, cùm nihil nec corporeum neque incorporeum potest agere in aliud nisi per applicationem suæ essentiæ, necesse insuper ducere, ut, sive Angelus sit, sive Dæmon, sive anima, sive Deus, qui agat prædictis modis in materiam, essentia cujuslibet inequitet quasi illis materiæ partibus in quas agit, aut aliquibus aliis quæ in has ipsas agant per motûs transmissionem, imò ut integræ aliquando adsit materiæ quam gubernat & modificat; ut constat in Geniis, sive bonis sive malignis, qui se humanis oculis patefecerunt: Aliter enim quî poterant constringere materiam, & in hac vel illa figura continere?

Postremò, Cùm tam stupendam virtutem habeat substantia incorporea, ut per nudam sui applicationem, sine funiculis aut uncis, sine fundis aut cuneis, materiam constringat, explicet, dividat, projiciat, & simul retineat, annon verisimile videatur ut in seipsam se possit colligere, cùm nulla obstet impenetrabilitas, & diffundere se denuò, & similia?

Hæc abs te peto, Vir doctissime, quantum per otium licebit, ut digneris exponere, utpote quem scio tam intima quàm extima Naturæ mysteria rimatum esse, commodéque interpretari posse.

Septimò, de globulis æthereis quæro, Si Deus mundum ab æterno condidisset, annon multis abhinc annis comminuti & confracti fuissent isti globuli in partes indefinitè subtiles, mutuis collisionibus vel attritionibus, primíque Elementi faciem jam olim induissent, ità ut universus mundus in unam immensam flammam multa antè secula abiisset?

Octavò,

Octavò, de particulis tuis aqueis, longis, teretibus, & flexibilibus, Numquid habent poros? Id sanè mihi non videtur probabile, cùm sint simplicia corpora, particulæque primæ ex nullis aliis particulis complicatæ, sed fragmina ex integra primâque materia elisa, ac proinde planè homogenea. Hinc dubito, quî poterunt flecti sine penetratione dimensionum. Putemus enim aliquando ad annuli instar incurvari; Superficies concava minor erit convexâ, &c. Rem probè tenes. Non est quòd hîc immorer.

Nec tamen si poros habere contenderes, quod nunquam opinor facies, difficultatem tollet. Quippe quòd quæstio tunc instituetur de pororum labris vel lateribus: Necessariò enim aliquid flectetur quod non habet poros.

Atque hæc difficultas pertinet non solùm ad oblongas tuas particulas, sed etiam ad ramosas illas, aliásque ferme omnes, quas flecti necesse est, & tamen non disrumpi.

Nonò, & ultimò, Utrùm materia, sive æternam fingamus sive hesterno die creatam, sibi liberè permissa, nullúmque aliunde impulsum suscipiens, moveretur, an quiesceret. Deinde, an quies sit modus corporis privativus, an verò positivus. Et sive positivum malles sive privativum, unde constet utrumlibet. An denique ulla res affectionem ullam habere possit naturaliter & à se, quâ penitus potest destitui, vel quam aliunde potest adsciscere.

Hactenus ferè circa generalia præclaræ tuæ Physices fundamenta lusi, dicam, an potiùs laboravi? progressurus posthac ad specialiora, si facilitas tua atque comitas eò me invitaverit, aut saltem permiserit. Et æquiori sanè animo feres, cùm hîc de primis agatur principiis, si superstitiosè omnia examinavi, viámque quasi palpando, singuláque curiosiùs contrectando, lentè me promovi & testudineo gradu. Video enim ingenium humanum ità comparatum esse, ut faciliùs longè quid consequens sit dispiciat, quàm quid in natura primò verum; nostrámque omnium conditionem non multùm abludere ab illa Archimedis, δός που στῶ, καὶ κινήσω τὴν γῆν. Ubi primùm figamus pedem invenire multò magìs satagimus, quàm ubi invenimus ulteriùs progredi.

Quod ad mirificas illas structuras attinet quas ex illis principiis generalibus erexisti, quamvìs primâ fronte adeò sublimes & ab aspectu nostro remotæ viderentur, ut omnia apparerent nubibus tenebrísque obvoluta, dies tamen difficultates comminuit, paulatímque evanuerunt istæ obscuritates, adeò ut perpaucæ, præ quod tùm factum est, in conspectum jam veniant.

Hoc autem necesse duxi ut profiterer, nè æternum à me expectes tibi creatum iri negotium, sed lubentiùs mihi rescribas, paríque humanitate hasce sciscitationes meas accipias quâ primas quas misi objectiones. Quod si feceris (clarissime Cartesi) suprà quàm dici potest tibi obstrictum dabis

Cantabrigiæ, è *Christi* Collegio, 3. Nonarum *Martii*, 1649.

Humanitatis tuæ ac Sapientiæ admiratorem religiosissimum,

HEN. MORUM.

SCHOLIA

In Epist. 2. H. Mori.

Difficult. 1. *Instant.* 5. Equidem possum clarè concipere substantiam extensam, &c. *Immò verò necessariò & inevitabiliter talem concipio dum mentis aciem conjicio in Immobile illud extensum à mobili materia distinctum, quod simul concipio nullam habere tangibilitatem aut Impenetrabilitatem.*

Difficult. 2. *Instant.* 3. Intermundium illud sive Absentia Mundi suam haberet durationem, &c. *Multò rectiùs concluditur Durationem illam quam non possumus non concipere existere, ut & Amplitudinem immensam æternámque ac necessariam, ad Divinam Essentiam esse referendam, (quemadmodum in Scholiis in Enchiridium Metaphysicum monuimus) Illiúsque Axiomatis Authoritatem ubique sartam tectam esse conservandam, Nihili nullam esse affectionem.*

Sed concedo, quamvìs nondum vi coactus, in omni spacio aliquam substantiam inesse, &c. *Immò ipsum illud quod vulgus Philosophorum, spacium imaginarium esse fingunt,*

gunt, in Enchiridio Metaphysico *substantiam incorpoream esse demonstro, cap.* 6, 7, 8.

Instant. 5. Qua in parte ego satis sum securus, &c. *Equidem tunc fui hac in parte nimis quàm securus. Quæ autem rationes hanc mihi securitatem excusserint, Vide* Enchirid. Metaphys. *cap.* 10. *sect.* 6, 7, *&c.*

Difficult. 4. *Instant.* 1. Non obscurum videatur indicium Mundum reverà esse infinitum, &c. *Sic certè videretur si motus Materiæ Mundanæ esset* Mechanicus, *nunc verò cùm* Vitalis *sit & à* Spiritu Naturæ *profectus, Mundus licèt finitus sit, Vortices non disrumpentur nec fatiscent.*

Materiam ubique produxisse. *Id quod valdè rationi consentaneum est dum Divinam Omnipotentiam & Fœcunditatem respicimus; naturam verò Creaturæ dum consideramus, & hujus Infinitudinis quàm incapax sit, admodum absonum videtur & ab omni ratione alienum: quemadmodum videre est in dicto* Enchiridio, *cap.* 10.

Instant. 3. Præterea cùm Deus, quantum mens humana Deum capit, sit totus ubique, &c. *Sic certè solet Philosophorum vulgus loqui. Quantùm verò ad me, cùm Deus partes Physicas & propriè dictas non habeat, equidem valde impropriè existimo Deum dici posse totum esse ubique: sed præsentiam illius agnosco ubique æquè efficacem esse acsi totus intelligatur ubique adesse. Et quæ mox occurrit Centri Divini Repetitio symbolicè tantùm intelligenda est & negativè, quatenus Essentiam Divinam innuit ubique homogeneam esse & αὐτοφυῆ, nec aliunde derivatam, sed unam quasi infinitam esse Lucem sive Solem.*

Præter Æternitatem infinitam in Deum etiam cadere Durationis successionem, &c. *Non quòd successiva Duratio formaliter Deo competat, sed quòd eminenter in illius stabili Duratione contineatur; qua de re vide Dialogos Divinos, Dialog.* 1. *Sect.* 15, 16, 17. *Ut verò Æternitas Divina singulis cujusvis Durationis successivæ momentis præsens est, ità & infinita Divinæ Essentiæ plenitudo & Exuberantia singulis cujusvis corporeæ Extensionis punctis adesse intelligitur.*

Quòd utraque Extensio tam Spacii quàm Temporis Non-Entibus juxtà atque Entibus competere possit, &c. *Multo verò nunc consultius existimo, quod & suprà innui, Spacium illud immensum & Tempus infinitum, quæ mentibus nostris tam importunè obversantur, ad Divinam Essentiam & Æternitatem, tanquam umbras quasdam earum obscuriusculas, referre. Vide Scholia in* Enchiridium Metaphysicum.

Notiones Logicæ sunt, easque tam Non-Entibus quàm Entibus applicamus, &c. *Esto, sed applicando eas Non-Entibus, eadem Entia non efficimus. Adeò ut, quando Non-Enti alicui partes attribuimus, cùm partes istæ etiamnum Non-Entia sunt, aut Non-Entibus tribui possunt, Non-Ens cui istæ attribuuntur, adhuc reverà nullas partes habeat, ac proinde reverà sit Non-Extensum; nec hinc constare possit, Extensionem cadere in Non-Ens.*

Instant. 5. Immane quantum differre Divinam Amplitudinem & corpoream. *Hic tantùm obiter, contra* Cartesianos Nullibistas *Divinæ Essentiæ Amplitudinem à suo* Cartesio *admitti, quamvis Extensio repudietur, ut videre est hoc in loco illius Epistolæ.*

Instant. 6. Et certè nullus dubito quin verum sit, &c. *Vide quæ diximus in Instantiam primam.*

Fœcunditatem nempe Divinam, cùm nullibi otiosa sit, ubique locorum Materiam produxisse, &c. *Vide quæ notavimus in Instantiam primam eodem in loco.*

Clarissimo Doctissimoq; Viro,

HENRICO MORO,

RENATUS DES-CARTES.

VIR clarissime, gratissimas tuas literas 3. Non. Mart. datas eo tempore accipio quo tam multis aliis occupationibus distrahor, ut cogar vel hâc ipsâ horâ festinantissimè rescribere, vel responsum in multas hebdomadas differre. Sed vincet ea pars quæ festinationem persuadet; malo enim minùs peritus quàm minùs officiosus videri.

Ad

Ad Instantias primas.

Proprietates alias aliis esse priores, &c. Sensibilitas nihil mihi videtur esse in re sensibili, nisi denominatio extrinseca. Nec etiam rei est adæquata: nam si referatur ad sensus nostros, non convenit tenuissimis materiæ particulis: si ad alios imaginarios, quales vis à Dei posse fabricari, forsan etiam Angelis & Animabus conveniet; non enim faciliùs intelligo nervos sensorios adeò subtiles, ut à quàm minutissimis materiæ particulis moveri possint, quàm aliquam facultatem cujus ope mens nostra possit alias mentes immediatè sentire sive percipere. Quamvìs autem in extensione habitudinem partium ad invicem facilè comprehendamus, videor tamen extensionem optimè percipere, quamvìs de habitudine partium ad invicem planè non cogitem: Quod debes etiam potiori jure quàm ego admittere, quia extensionem ità concipis ut Deo conveniat, & tamen in eo nullas partes admittis.

Nondum demonstratum Tangibilitatem aut Impenetrabilitatem proprias esse substantiæ extensæ affectiones. Si concipis extensionem per habitudinem partium ad invicem, non videris negare posse quin unaquæque ejus pars alias vicinas tangat, hæcque tangibilitas est vera proprietas, & rei intrinseca, non autem ea quæ à sensu tactûs denominatur.

Non potest etiam intelligi unam partem rei extensæ aliam sibi æqualem penetrare, quin hoc ipso intelligatur mediam partem ejus extensionis tolli vel annihilari; quod autem annihilatur aliud non penetrat: * sicque meo judicio demonstratur impenetrabilitatem ad essentiam extensionis, non autem ullius alterius rei, pertinere.

Assero aliam esse extensionem æquè veram. Tandem igitur de re convenimus, superest quæstio de nomine, an hæc posterior extensio æquè vera sit dicenda. Quantùm autem ad me, nullam intelligo nec in Deo nec in Angelis vel mente nostra extensionem substantiæ, sed potentiæ duntaxat; ità scilicet ut possit Angelus potentiam suam exerere nunc in majorem, nunc in minorem substantiæ corporeæ partem: nam si nullum esset corpus, nullum etiam spatium intelligerem cui Angelus vel Deus esset coëxtensus. * Quòd autem quis extensionem, quæ solius potentiæ est, tribuat substantiæ, ejus præjudicii esse puto, quo omnem substantiam, & ipsum Deum, supponit imaginabilem.

Ad secundas Instantias.

Unæ vacui spatii partes absorbeant alteras, &c. Hîc repeto, si absorbeantur, ergò media pars spatii tollitur & esse desinit; quod autem esse desinit aliud non penetrat; ergò impenetrabilitas in omni spatio est admittenda.

Intermundium illud suam haberet durationem, &c. Puto implicare contradictionem, ut concipiamus aliquam durationem intercedere inter destructionem prioris mundi & novi creationem. Nam si durationem istam ad successionem cogitationum divinarum vel quid simile referamus, erit error intellectûs, non vera ullius rei perceptio. Ad sequentia jam respondi, notando * extensionem quæ rebus incorporeis tribuitur esse potentiæ duntaxat, non substantiæ; quæ potentia cùm sit tantùm modus in re ad quam applicatur, sublato extenso cui coëxistat, non potest intelligi esse extensa.

Ad penultimas Instantias.

Deum positivè infinitum, id est, ubique existentem, &c. * Hoc *ubique* non admitto. Videris enim hîc infinitatem Dei in eo ponere, quòd ubique existat: cui opinioni non assentior; sed puto Deum ratione suæ potentiæ ubique esse, ratione autem suæ essentiæ nullam planè habere relationem ad locum. Cùm autem in Deo potentia & essentia non distinguantur, satius esse puto in talibus de mente nostra vel Angelis, tanquam perceptioni nostræ magìs adæquatis, quàm de Deo, ratiocinari. Sequentes difficultates ex eo præjudicio mihi videntur omnes ortæ, quòd nimis assueverimus quaslibet substantias, etiam eas quas corpora esse negamus, tanquam extensas imaginari, & de entibus rationis intemperanter Philosophari, *entis* sive *rei* proprietates *non enti* tribuendo. Sed rectè meminisse oportet, non entis nulla esse posse vera attributa, nec de eo posse ullo modo intelligi *partem* & *totum*, *subjectum*, *adjunctum*,

&c.

&c. Ideóque optimè concludis cum propriis umbris mentem ludere, cùm entia Logica considerat.

Certus finitúsque stadiorum numerus sufficerit, &c. Sed repugnat meo conceptui ut mundo aliquem terminum tribuam, nec aliam habeo mensuram eorum quæ affirmare debeo vel negare quàm propriam perceptionem. Dico idcirco mundum esse indeterminatum vel indefinitum, quia nullos in eo terminos agnosco; sed non ausim vocare infinitum, quia percipio Deum esse mundo majorem, non ratione extensionis, quam, ut sæpe dixi, nullam propriam in Deo intelligo, sed ratione perfectionis.

Ad ultimas Instantias.

Hoc si præstiteris, &c. Non certus sum meæ Philosophiæ continuationem unquam in lucem prodituram, quia pendet à multis experimentis, quorum faciendorum nescio an copiam sim unquam habiturus; sed spero me hâc æstate brevem tractatum de Affectibus editurum, ex quo apparebit quo pacto in nobis ipsis omnes motus membrorum, qui affectus nostros comitantur, non ab anima, sed à sola corporis machinatione peragi existimem. Quòd autem *Canes annuant caudis,* &c. Sunt tantùm motus qui comitantur affectus, eósque accuratè distinguendos puto à loquela, quæ sola cogitationem in corpore latentem demonstrat. *Nec infantes ulli,* &c. Dispar est ratio infantum & brutorum: Nec judicarem infantes esse mente præditos, nisi viderem eos esse ejusdem naturæ cum adultis: bruta autem eousque nunquam adolescunt, ut aliqua in iis cogitationis nota certa deprehendatur.

Ad Quæstiones.

Ad primam. Repugnat conceptui meo, sive, quod idem est, puto implicare contradictionem, ut mundus sit finitus vel terminatus, * quia non possum non concipere spatium ultra quoslibet præsuppositos mundi fines; tale autem spatium apud me est verum corpus: nec moror quòd ab aliis imaginarium vocetur, & ideo mundus finitus existimetur; novi enim ex quibus præjudiciis error iste profectus sit.

Ad secundam. Imaginando gladium trajici ultra mundi fines, ostendis te etiam non concipere mundum finitum, omnem enim locum ad quem gladius pertingit revera concipis ut mundi partem, quamvìs illud quod concipis vacuum voces.

Ad tertiam. Non meliùs possum explicare vim reciprocam in mutua duorum corporum ab invicem separatione, quàm si tibi ponam ob oculos navigiolum aliquod hærens in luto juxta fluminis ripam, & duos homines, quorum unus stans in ripa navigiolum manibus pellat, ut illud à terra removeat, eodémque prorsus modo alius stans in navigio ripam manibus pellat, ut illud idem à terra removeat. Si enim horum hominum vires sint æquales, conatus ejus qui terræ insistit, terræque idcirco conjunctus est, non minùs confert ad motum navigii quàm conatus alterius qui cum navigio transfertur. Unde patet actionem quâ navigium à terra recedit non minorem esse in ipsa terra quàm in navigio. Nec est difficultas de eo qui à te sedente recessit; cùm enim de translatione hîc loquor, intelligo tantùm eam quæ fit per separationem duorum corporum se immediatè tangentium.

Ad quartum. Motus Lunæ determinat materiam cœlestem, & ex consequenti etiam terram in ea contentam, ut versùs unam partem potiùs quàm versùs aliam, nempe in figura ibi posita, ut ab A versùs B, potiùs quàm versùs D, flectatur; non autem dat ei celeritatem motûs: & quia hæc celeritas pendet à materia cœlesti, quæ præter propter eadem est juxta Terram ac juxta Lunam, deberet Terra duplo celeriùs convolvi quàm convolvitur, ut circiter sexagies circulum suum absolveret eo tempore quo Luna semel percurrit suum sexagies majorem, nisi obstaret magnitudo, ut in Artic. 151. p. 3. dictum est.

Ad quintam. Nullum suppono esse lentorem nullámque tenacitatem in minimis materiæ particulis, nisi quemadmodum in sensibilibus & magnis, quæ nempe ex motu & quiete partium dependet. Sed notandum est, ipsas particulas striatas formari ex materia subtilissima, & divisa in minutias innumerabiles vel numero indefinitas, quæ ad ipsas componendas simul junguntur, adeò ut plures diversas minutias in unaquaque particula striata concipiam quàm vulgus hominum in aliis corporibus valde magnis.

Ad

Ad sextam. Conatus sum explicare maximam partem eorum quæ hîc petis in tractatu de affectibus. Addo tantùm, nihil mihi hactenus occurrisse circa naturam rerum materialium cujus rationem mechanicam non facillimè possim excogitare. Atque ut non dedecet hominem Philosophum putare Deum posse corpus movere, quamvìs non putet Deum esse corporeum; ità etiam eum non dedecet aliquid simile de aliis substantiis incorporeis judicare. Et quamvìs existimem nullum agendi modum Deo & creaturis univocè convenire; fateor tamen me nullam in mente mea ideam reperire quæ repræsentet modum quo Deus vel Angelus materiam potest movere, diversam ab ea quæ mihi exhibet modum quo ego per meam cogitationem corpus meum movere me posse mihi conscius sum.

Nec verò mens mea potest se modò extendere, modò colligere, in ordine ad locum, ratione substantiæ suæ, sed tantùm ratione potentiæ quam potest ad majora vel minora corpora applicare.

Ad septimam. Si mundus ab æterno fuisset, proculdubio hæc Terra non mansisset ab æterno, sed aliæ alibi productæ fuissent, nec omnis materia abiisset in primum Elementum: ut enim quædam ejus partes uno in loco comminuuntur, ità aliæ in alio loco simul coalescunt; nec plus est motûs sive agitationis in tota rerum universitate uno tempore quàm alio.

Ad octavam. Particulas aquæ, aliásque omnes quæ sunt in terra, poros habere sequitur evidenter ex modo quo terræ productionem descripsi, nempe à particulis materiæ primi elementi simul coalescentibus: cùm enim hoc primum Elementum nullis constet particulis nisi indefinitè divisis, hinc sequitur concipiendos esse poros usque ad ultimam possibilem divisionem in omnibus corporibus ex eo conflatis.

Ad nonam. Ex iis quæ paulò antè dixi de duobus hominibus, quorum unus movetur unà cum navigio, alius in ripa stat immotus, satis ostendi me putare nihil esse in unius motu magìs positivum quàm in alterius quiete.

Quid sibi velint hæc tua ultima verba, *An ulla res affectionem habere potest naturaliter & à se, quâ penitus potest destitui, vel quam aliunde potest adsciscere,* non satìs percipio.

Cæterùm velim ut pro certo existimes mihi semper fore gratissimum ea accipere quæ de scriptis meis vel quæres vel objicies, & pro viribus responsurum esse

Egmundæ, 17. Kalendis *Maii,* 1649.

Tibi addictissimum

RENATUM DES-CARTES.

SCHOLIA

In Respons. ad Epist. 2.

I*Nstant.* 1. Sicque meo judicio demonstratur Impenetrabilitatem ad Essentiam Extensionis, &c. *Quia scilicet illa pars Extensionis quæ penetrat, tolleretur vel annihilaretur. At nulla pars substantiæ extensæ hac penetratione perit. Alioquin omnes Spiritus, qui Spiritum Universi putà, penetrant, eo ipso perirent. Ipsáque Materia extensa in Extenso immobili aut periret, aut Extensi immobilis partes eis in locis ubi est, annihilaret. Si verò sit Essentia in Essentia, manifestum est esse Extensionem in Extensione, cùm omnis Essentia sit aliquo modo extensa. Vide* Enchirid. Metaphys. *cap.* 28. *sect.* 6, 7.

Quòd autem quis extensionem quæ solius potentiæ est, &c. *Quòd solas potentias substantiarum Incorporearum extensas asserit* Cartesius, *hinc* Nullibistis *rursus favere non immeritò censeri potest eorúmque esse Coryphæus.*

Instant. 2. Extensionem quæ rebus incorporeis tribuitur, esse Potentiæ duntaxat non Substantiæ; Quæ Potentia cùm sit tantùm Modus in re ad quam applicatur, sublato extenso cui coexistit, non potest intelligi esse coextensa. *Quod modò fecit, expressiùs profectò hîc facit, apertiùs scilicet* Nullibismo *favet; quinimò & nullitati forteæ rerum incorporearum, dum potentiam quam nos supponimus in Spiritibus, Materiæ extensæ modum esse subinsinuat, quemadmodum facit* Spinozius. *Vide quæ adnotavimus in Scholiis in Respons. ad Epist.* 1. *Difficult.* 1.

Instant. 4. Hoc ubique non admitto. Videris enim hîc Infinitatem Dei in eo ponere quòd ubique existit, cui opinioni non assentior; sed puto Deum ratione suæ potentiæ

tentiæ ubique esse, ratione autem suæ essentiæ nullam planè habere relationem ad locum. *Expressissimus hic Nullibismus est; unde me non immeritò* Cartesium Nullibistarum *Principem agnovisse*, Enchirid. Metaphys. *cap.* 27. *satis manifestum est. Sed malè interim sibi constare videtur, si hæc cum eis comparaveris quæ occurrunt in Responso ad Epistolam meam primam Difficult.* 1. *Vide Scholia, eum in locum.*

Quæst. 1. Quia non possem non concipere spacium ultra quoslibet præsuppositos Mundi fines. Tale autem spacium apud me est verum corpus, &c. *Id verò quod non possumus non concipere quin existat, necessariò, si proprias consulamus facultates, existit. Cum autem necessariò & à se sic concipitur existere, (neque enim illius Idea cum cujusquam alius rei Idea in hac conceptione conjungitur) hæc conceptio si in corpus desinit, Existentiam Entis absolutè perfecti planè subvertit. Qua de re conquestus sum in Præfatione ad* Enchiridium Metaphysicum, *Sect.* 4.

Illustrissimo viro, Principique Philosopho,

RENATO DES-CARTES,

HENRICUS MORUS.

VIX me abstinebam (Vir Clarissime) quin ab acceptis tuis literis continuò ad te rescriberem: quamvis profectò id à me factum fuisset inciviliùs; quippe quòd satis ex iisdem intelligerem te per septimanas bene multas negotiis fore districtissimum. Quin & mihi ipsi tunc temporis à patris obitu acciderunt multa quæ me aliò avocârunt, impediveruntque adeò ut quod voluissem maximè præstare, haud commodè potuissem. Jam verò ad te tuáque reversus, satísque nactus otii, rescribo, gratiásque ago maximas, quòd quærendi de tuis scriptis quod lubet objiciendíque plenum mihi jus tam liberè benignéque concesseris.

Cæterùm, nè abuti videar hâc summâ humanitate tuâ ad prolixiores altercationes (nam hactenus eo in loco Philosophiæ versati sumus qui λογομαχίαις lubricísque subtilitatibus opportunior extitit, in confiniis utique Physices, Metaphysicæ & Logicæ) ad ea propero quæ certum magis firmúmque judicium capiunt.

Obiter tantùm notabo, atque primò ad Responsionem ad Instantias primas; Quantùm ad Angelos animásque separatas, si immediatè suas invicem deprehendant essentias, *id non dici posse sensum propriè, si ipsos fingas penitus incorporeos.* Me verò lubentem cum *Platonicis*, antiquis Patribus, Magísque ferme omnibus, & animas & genios omnes, tam bonos quàm malos, planè corporeos agnoscere, ac proinde sensum habere propriè dictum (i. e.) mediante corpore, quo induuntur, exortum. Et profectò cùm nihil non magnum de tuo ingenio mihi pollicear, perquam gratissimum esset si conjecturas tuas, quas credo pro ea qua polles sagacitate ac acumine fore ingeniosissimas, mecum breviter communices super hac re. Nam quòd quidam magnificè se efferunt in non admittendo substantias ullas quas vocant separatas, ut dæmonas, Angelos, animásque post mortem superstites, & maximopere hîc sibi applaudunt, quasi re bene gestâ, & tanquam eo ipso longè sapientiores evasissent cæteris mortalibus, id ego non hujus æstimo. Nam quod sæpius observavi, hi sunt, ut plurimùm, aut Taurini sanguinis homines, perditéque melancholici, aut immane quantum sensibus & voluptatibus dediti, Athei denique, saltem si permitteret religio, quâ solâ superstitiosè freti Deum esse agnoscunt. Me verò non pudet palàm profiteri, me vel semoto omni Religionis imperio, meâ sponte agnoscere genios esse atque Deum; nec ullum alium tamen me posse admittere, nisi qualem optimus quisque ac sapientissimus exoptaret, si deesset, existere. Unde semper suspicatus sum, profligatissimæ improbitatis summæque stupiditatis triumphum esse Atheismum; Atheorúmque gloriationem perinde esse ac si stultissimus populus de sapientissimi benignissimíque Principis cæde ovarent inter se & gratularentur. Sed nescio quo impetu huc excursum est. Redeo.

Secundò, Quod ad demonstrationem illam tuam attinet, quâ concludis omnem substantiam extensam esse tangibilem & impenetrabilem; videor mihi hæc posse regerere: in aliqua scilicet substantia extensa partes extra partes esse posse, sine ulla ἀντιτυπίᾳ, seu mutua resistentia; atque hinc perit propriè dicta Tangibilitas. Deinde,

inde, extensionem simul cum substantia in reliquam replicari extensionem & substantiam, nec deperdi magis quàm illam substantiæ partem quæ retrahitur in alteram; atque hinc cadit illa Impenetrabilitas: quæ profiteor me clarè & distinctè animo concipere. Quòd autem *aliquod reale claudi possit* (sine ulla sui diminutione) *minoribus majoribúsque terminis, constat in motu*, ex tuis ipsius principiis. Nam idem numero motus nunc majus nunc minus subjectum occupat, juxta tuam etiam sententiam. Ego verò pari facilitate & perspicuitate concipio dari posse substantiam quæ sine ulla sui imminutione dilatari & contrahi possit, sive per se id fiat, sive aliunde.

Postremò igitur; Et demiror equidem quòd nè in intellectum tuum cadere possit, quòd aut mens humana aut Angelus hoc ferme modo sint extensi, quasi implicaret contradictionem. Cùm ego potiùs putarem implicare contradictionem quòd potentia mentis sit extensa, cùm mens ipsa non sit extensa ullo modo. Cùm enim potentia mentis sit modus mentis intrinsecus, non est extra mentem ipsam, ut patet. Et consimilis ratio est de Deo: unde me consimilis ferit admiratio, quòd in Responsione ad penultimas Instantias *concedis eum ubique esse ratione potentiæ, non ratione essentiæ*; quasi potentia Divina, quæ Dei modus est, extra Deum esset sita, cùm modus realis quilibet intimè semper insit rei cujus est modus: Unde necesse est Deum esse ubique, si potentia ejus ubique sit.

Neque suspicari possum per potentiam Dei intelligi te velle effectum in materiam transmissum. Quòd si hoc intelligas, non video tamen quin eòdem res recidat. Nam hic effectus non transmittitur nisi per potentiam Divinam, quæ attingit materiam suscipientem, hoc est, modo aliquo reali unitur cum ea, ac proinde extenditur; nec tamen interea separatur ab ipsa Divina Essentia. Videtur enim, ut dixi, conspicua contradictio. Sed hisce statui non immorandum.

Ad Quæstiones transvolo, postquam monuerim, quàm contristat animum continuationis tuæ Philosophiæ desperatio: Sed æquè refocillat tamen certa spes Tractatûs illius desideratissimi quem hæc æstas parturit; citò & feliciter in lucem prodeat exopto.

Ad Respons. ad Quæstiones.

Ad primam & secundam respondes sanè constanter & convenienter tuis principiis, quod à quolibet, nisi sententia vicerit melior, & expecto, & laudo.

Ad tertiam; Ex navigiolo illo tuo has mihi comparavi merces. 1. *In motu esse mutuum eorum quæ moveri dicuntur renixum.* 2. *Quietem esse actionem, nempe renixum quendam, sive resistentiam.* 3. *Moveri duo corpora, esse immediatè separari.* 4. *Immediatam illam separationem esse motum illum, sive translationem, præcisè sumptum.*

Cùm verò duo corpora se expediunt à se invicem, nisi vim in utroque expeditricem & avulsoriam adjeceris notioni translationis, seu motûs, *motus hic erit extrinsecus tantùm respectus, aut aliquid fortasse levius.* Separari enim vel significat, superficies corporum quæ se modò mutuò tangebant distare à se invicem, (distantia autem corporum extrinsecus tantùm est respectus;) vel significat non tangere quæ modò tangebant, quæ privatio duntaxat est, vel negatio. Certè de sententia tua hac in re non satis clarè mihi constat.

Ego verò, si mihi ipsi permitterer, judicarem motum esse vim illam vel actionem quâ se à se invicem mutuò expediunt corpora quæ dicis moveri; immediatam autem illam separationem eorundem esse effectum dictorum motuum, quamvis sit vel nudus duntaxat respectus, vel privatio. Sed aliter tibi visum est Philosophari in explicatione definitionis Motûs, Artic. 25. Part. 2. ubi equidem mentem tuam non plenè capio.

Ad reliquas Quæstiones omnes quas proposui respondisti perspicuè & appositè. Sed ad pleniorem intelligentiam eorum quæ ad sextam accumulavi, expecto dum prodeat exoptatissimus tuus libellus de Affectibus.

Cæterùm, quantùm ad verba illa mea ultima, *An ulla res*, &c. parturibat profectò mihi mens evanidam aliquam subtilitatem, quæ jam effugit, nec meâ interest revocare.

Hoc tantùm quæram denuò, *Utrùm materia sibi liberè permissa*, i. e. *nullum aliundè impulsum suscipiens, moveretur, an quiesceret.* Si movetur à se naturaliter, cùm materia sit homogenea, & ea propter motus ubique esset æqualis, sequitur quòd tota materia simulac fuerit, disjiceretur in partes tam infinitè exiles, ut nihil ullo modo ulteriùs abradi posset ab ulla particula. Quicquid enim abradendum imaginaris, jam disjectum est ac dissolutum, ob intimam vim motûs per universam materiam pervadentis,

dentis, vel, si malles, insiti. Nec partium aliæ aliis magìs mutuò adhæreſcent, alióve cursum flectent quàm aliæ, cùm sint omnes prorsus consimiles juxta quamlibet rationem imaginabilem. Nulla enim figuræ asperitas vel angulositas fingi potest, quæ non jam contusa sit ad ultimum quod motus poterit præstare; nec ulla motûs inæqualitas in ullis particulis ponenda est, cùm materia supponatur perfectè homogenea. Si naturalìter igitur moveretur materia, nec Sol, nec Cœlum, nec Terra esset, nec vortices ulli, nec heterogeneum quicquam, sive sensibile sive imaginabile, in rerum natura. Ideóque periret tuum condendi cœlos terrásque, cæteráque sensibilia, mirificum artificium.

Quòd si materiam quiescere dicis ex se nisi aliunde movetur, quódque hæc quies sit positivum quid, vim indè materia æternùm pateretur, & affectio naturalis destrueretur in perpetuum, ut contraria dominaretur: quod videtur duriusculum. Nec tamen tutius forsan esset quietem statuere motûs privationem, sive negationem; caderet enim omnis resistendi actio in materia quiescente, quam tamen agnoscis: Quamvìs & id ipsum intellectui meo nonnihil negotii facessat. Dum enim quietem actionem statuis materiæ, motum etiam eandem esse statuas necesse est; siquidem materia non agit nisi movendo, aut saltem conando motum. Malè profectò me habent isti scrupuli, quos quàm primùm eximere mihi poteris, obsecro ut eximas.

Quinetiam adeò superstitiosè hæc prima principia pensito, ut nova jam mihi ingeratur difficultas de natura motûs. *Cùm scilicet motus corporis modus sit*, ut figura, situs partium, &c. *quî fieri posset*, ut *transeat ab uno corpore in aliud, magìs quàm alii modi corporei?* Et universim imaginatio mea non capit, quî possit fieri ut quicquam quod extra subjectum esse non potest (cujusmodi sunt modi omnes) in aliud migret subjectum. Deinde quæram, cùm unum corpus in aliud minus, sed quiescens, impingit, secúmque defert, annon quies quiescentis corporis similiter transmigrat in deferens, æquè ac motus moventis in quiescens? Videtur enim quies res adeò otiosa ac pigra, ut eam tæderet itineris. Cùm tamen æquè realis sit ac motus, ratio coget eam transire. Postremò, obstupesco planè, dum considero quòd tam levicula ac vilis res ac motus, solubilis etiam à subjecto & transmigrabilis, adeóque debilis ac evanidæ naturæ ut periret protinus nisi sustentaretur à subjecto, tam potenter tamen contorqueret subjectum, & hàc vel illàc tam fortiter impelleret. Equidem pronior sum in hanc sententiam, quòd nullus prorsum sit motuum transitus, sed quòd ex impulsu unius corporis aliud corpus in motum quasi expergiscatur, ut anima in cogitationem ex hac vel illa occasione; quódque corpus non tam suscipiat motum, quàm se in motum exerat à corpore alio commonefactum; &, quod paulò antè dixi, eodem modo se habere motum ad corpus ac cogitatio se habet ad mentem, nimirum neutrum recipi, sed oriri utrosque ex subjecto in quo inveniuntur; atque omne hoc quod corpus dicitur, *stupidè & temulentè esse vivum, utpote quod ultimam infimámque Divinæ essentiæ*, quam perfectissimam vitam autumo, *umbram esse statuo* ac idolum, veruntamen sensu ac animadversione destitutam.

Cæterùm transitus ille tuus motuum à subjecto in subjectum, idque à majori in minus, & vicissim, ut suprà monui, optimè repræsentat naturam meorum Spirituum extensorum, qui contrahere se possunt, & rursus expandere; penetrare facillimè materiam, & non implere; agitare quovis modo ac movere, & tamen sine machinis ullis & uncorum nexu. Verùm diutiùs in hoc loco hæsi quàm putâram: sed ad institutum propero, hoc est, ad novas Quæstiones proponendas, super singulis illis Articulis Principiorum tuæ Philosophiæ, quorum vim nondum satìs intelligo.

Ad Partis primæ Artic. 8.

Perspicuè videmus, &c. Nec perspicuè videmus extensionem, figuram, & motum localem, ad naturam nostram pertinere, nec videmus perspicuè non pertinere. Utinam hîc breviter demonstres, nullum corpus posse cogitare.

Ad Artic. 37.

Annon major perfectio est id solum velle posse hominem quod sibi optimum esset, quàm posse etiam contrarium; cùm melius sit semper felicem esse quàm vel summis aliquando efferri laudibus, vel etiam semper?

Ad

Ad Artic. 54.

Hîc rursus repeto, quòd oportebat demonstrare, nihil extensum cogitare, aut, quod videbitur facilius, nullum corpus posse cogitare. Est enim dignum ingenio tuo argumentum.

Ad Artic. 60.

Quamvìs mens possit contemplari seipsam ut rem cogitantem, exclusâ omni corporeâ extensione in hoc conceptu, non tamen evincit quicquam aliud nisi quòd mens possit esse corporea vel incorporea, non quòd sit de facto incorporea. Iterum igitur rogandus es ut demonstres, ex aliquibus operationibus mentis humanæ quæ corporeæ naturæ competere non possunt, hanc mentem nostram esse incorpoream.

Ad Partis secundæ Artic. 25.

Non vim vel actionem quæ transfert, ut ostendam illum semper esse in mobili, &c. Annon igitur vis ipsa atque actio motûs est in re mota?

Ad Artic. 26.

Estne igitur in quiescentibus perpetua quædam vis statoria, vel actio sistendi se, & corroborandi contra impetus omnes, quibus partes eorum divelli possint & disjici, vel totum corpus aliò abripi & transferri? Adeò ut Quies rectè definiri possit, Vis quædam vel actio interna corporis, quâ corporis partes arctè constringuntur ad se invicem & comprimuntur, adeóque à divisione vel dimotione per impulsum alieni corporis defenduntur? Hinc enim illud consurgeret, quod à meo intellectu minimè alienum est, Materiam utique vitam esse quandam obscuram (utpote quam ultimam Dei umbram existimo) nec in sola extensione partium consistere, sed in aliquali semper actione, hoc est, vel in quiete vel in motu, quorum utrumque revera actionem esse ipse concedis.

Ad Artic. 30.

Hic articulus videtur continere demonstrationem evidentissimam, quòd translatio sive motus localis (nisi extrinsecus sit corporum respectus duntaxat) non sit reciprocus ullo modo.

Ad Artic. 36.

Quæro, annon mens humana dum spiritus accendit attentiùs diutiúsque cogitando corpúsque insuper ipsum calefacit, motum auget universi?

Ad Artic. 55.

Numquid igitur cubus perfectè durus perfectéque planus motus super mensa, putâ perfectè dura perfectéque plana, èo ipso instanti quo à motu sistitur æquè firmiter coalescit cum mensa ac cubi vel mensæ partes cum seipsis; an manet divisus à mensa semper, aut ad tempus saltem, post quietem? Nulla enim est compressura cubi in mensam, cùm hunc motum tanquam in vacuo factum imaginemur super mensam extra mundi parietes, si fieri posset, sitam, (ac proinde ubi nullus locus est gravitati vel levitati) motúmque sisti ex ea parte ad quam tendit cubus. Videntur igitur ex lege naturæ, cùm jam divisa sint cubus & mensa, & nulla actio realis detur quâ conjungantur, mansura semper actu divisa.

Ad Artic. 56, & 57.

Non video quî sit opus ut tam amplos particularum gyros ac lusus circa corpus B describas. Videtur enim satis, si putemus singulas aquæ particulas simili impetu moveri

 veri

veri à materia subtili, & æquales esse particularum magnitudines. Hinc enim, cùm B à quolibet latere brevissimis gyris vel semigyris (vel aliâ quacumque ratione) motûs proximè adjacentium particularum contunditur, necessariò quiescet, nec in unam partem magìs quàm in aliam promovebitur.

Ad Artic. 57. lineâ 19.

Nec incedent per lineas tam rectas, &c. Quid? quòd jam ad circularem magìs accedunt, cùm antea ovalem magìs referebant figuram? Non plenè capio.

Ad Artic. 60.

Sed ipsas quatenus celeriùs aguntur in quaslibet alias partes ferri. Possúntne igitur celeritas motûs & ejusdem determinatio divortium pati? Perinde enim videtur acsi fingamus viatorem currentem, cursum quidem dirigere *Londinum* versùs, sed celeritatem cursûs nihilominus ferri *Cantabrigiam* versùs, vel *Oxonium*. Subtilitas quam neutra Universitas capiet, nisi fortè intelligas per *ferri*, motum moliri, vel niti ut aliquorsum fiat motus.

Ad Partis tertiæ Articulum 16.

Annon juxta *Ptolemaicam* hypothesin Veneris lumen, ad modum Lunæ, nunc decresceret, nunc cresceret, quamvìs non eisdem mensuris & legibus?

Ad Artic. 35.

Qui fit ut Planetæ omnes in eodem non circumgyrentur Plano, videlicet in Plano Eclipticæ, maculæque adeò Solares; aut saltem in planis Eclipticæ parallelis, ipsáque Luna; aut in Æquatore, aut in Plano Æquatori parallelo, cùm à nulla interna vi dirigantur, sed externo tantùm ferantur impetu?

Ad Artic. 36, 37.

Vellem etiam mihi subindices rationem Apheliorum & Periheliorum Planetarum, & quam ob causam locum subindè mutent singula: tum maximè, cùm in eodem sint vortice omnia, cur non iisdem in locis inveniuntur Planetarum omnium Primariorum Aphelia & Perihelia? Præcessio etiam Æquinoctiorum quomodo ex tuis oriatur principiis? Hîc enim tu veras & naturales horum Phænomen*ων* causas explicare poteris, cùm alii fictitias tantùm exponant Hypotheses.

Ad Artic. 55.

Quæ in orbem aguntur. Sed quomodo primùm inceperunt tam immensa materiæ spatia in gyros convolvi, vorticésque fieri?

Ad Artic. 57.

Ejus partem quæ à funda impeditur, &c. Videtur perceptu difficilius, quòd lapis A impediatur à motu in D, cùm nec de facto illuc unquam feratur, nec si impedimentum tolleretur illuc naturaliter pergeret; pergeret enim omnino versùs C.

Ad Artic. 59.

Novam vim motûs acquiri, & tamen conatum renovari hîc dicis: Nescio quàm bene cohærent. Nam si nova vis acquiritur & superadditur, non est renovatio motûs, sed augmentatio. Quòd si globulus A movendo motum auget in eodem puncto baculi existens, (nam vorticis globulos hoc exemplum respicit) cur non semper motus seipsum movendo accendit & auget? Hoc autem modo jam pridem omnia in flammam abiissent.

Ad

Ad Artic. 62.

Hîc quæro, cùm conatus globulorum, in quo lux & lumen consistit, fiat per integram vorticis amplitudinem, ità ut basis trianguli B F D multò major esse possit quàm D B, & ab utrisque productæ diametri D B, decies putà vel centies majoris factæ, extremitatibus globuli obliquo conatu in cuspidem aliquam ad F, oculum cujuslibet intuentis, reprimantur, cur lux, putà Solis, non major videtur quàm quæ sit intra circulum D C B?

Ad Artic. 72.

Non penitus hoc artificium contorquendi materiam primi elementi in spirales sive cochleares formas intelligo; præsertim in locis ab axe paulò remotioribus. Nisi hoc fiat, non tam quòd globuli torqueantur circa particulas primi elementi, quàm quòd ipsum primum elementum, ab ipsis fortasse globulis leviter in gyrationem determinatum, seipsum inter triangularia illa spatia contorqueat, lineásque spirales in se describat. Oro te, ut hîc mentem pleniùs explices. Sed & alia subindè hîc oritur dubitatio. Cùm particulæ hæ contortæ constent ex minutissimis particulis & rapidissimè agitatis, quomodo illæ minutissimæ particulæ in ullam formam vel magnitudinem majorem coalescant, præsertim cùm in formandis hisce particulis striatis distortio illa sit motûsque obliquitas.

Ad Artic. 82.

Tam supremi quàm infimi, &c. Prodigii instar mihi videtur rapidus hic globulorum supremorum cursus, (præsertim si cum mediorum comparetur) & qui causas quas in subsequenti Articulo profers longè excedat. Si quid ulteriùs adinvenire possis, quo mollius hoc dogma reddatur, gratum profectò esset audire.

Ad Artic. 84.

Cur cometarum caudæ, &c. Primam quamque impatienter tibi obtrudo occasionem explicandi quodlibet: Rogo ut hanc rem etiam hoc in loco breviter expedias.

Ad Artic. 108.

Per partes vicinas Eclipticæ Q H in cælum abire coguntur. Quî fit ut non omnes ferè illuc abeant, potiùs quàm à polo ad polum migrando vorticem, quem vocas, componant?

Ad Artic. 121. lineâ ultimâ.

A variis causis assiduè potest mutari, &c. A quibus?

Ad Artic. 129. lin. 15.

Non priùs apparere quàm, &c. Cur circumfluxus illius materiæ, cùm sit adeò transparens, impedit Cometam nè videatur? Circumfluens enim materia Jovem Planetam non abdit ab oculis nostris. Et cur necesse est ut non nisi obvolutus materiâ relicti vorticis Cometa indè egrediatur?

Ad Artic. 130. lineâ 21.

Minuitur quidem, &c. Cur non deletur penitus, si vortex A E I O fortiùs, vel æquè fortiter, urget vicinos vortices, quàm ille ab ipsis urgetur?

Ad Artic. 149.

Brevi accedet ad A, &c. Cur non ad F usque pergit, impingítque in ipsam terram?

Quia

Quia ſic à rectâ lineâ minùs deflectet. Non ſolùm conſtat lineam N A continuatam cum A B, lineam magìs rectam conſtituere quàm eandem N A cum A D continuatam; ſed cùm Luna à centro S recedat ad modum globulorum cœleſtium, magìs naturaliter videtur conſurgere versùs B, quàm versùs D deſcendere.

Ad Partis quartæ Artic. 22.

Nec Terra proprio motu cieatur, &c. Non video quid refert unde ſit motus ille circularis, modò ſit in Terra; nec deprehendo quin illi celerrimi gyri Telluris impoſita omnia rejicerent versùs cœlos, quamvìs motus non eſſet proprius, ſed ab interna materia cœleſti profectus, niſi agitatio circumjacentis ætheris, quam ſupponis multò celeriorem, fatum illud præverteret. Nec videtur Terra habere rationem corporis quieſcentis, quoad conatum partium recedendi à centro; (Videtur enim illud neceſſarium in omni corpore circulariter moto:) ſed quòd ſimul circumvolvitur cum ambiente æthere, nec ſeparantur ſuperficies, hâc forſan ratione dicatur Terra quieſcere. Hæc autem dico ut ex te intelligam, annon ratio quòd partes Terræ non diſſiliant ad ſolam celeritatem motûs particularum Ætheris referenda ſit.

Ad Artic. 25.

Propter ſuarum particularum motum ineſt levitas. Quid igitur exiſtimas de frigido & candenti ferro? Utrum præponderat? Præterea, quomodo moles aquæ levior ſit ob motum partium, cùm motus harum partium tandem à globulis determinatur deorſum. Hinc enim videtur magìs accelerari deſcenſus corporis, unde major æſtimabitur gravitas. Atque hoc modo aqua auro præponderabit.

Ad Artic. 27.

Niſi fortè aliqua exterior cauſa, &c. Quænam ſint illæ cauſæ, paucis obſecro ut innuas.

Ad Artic. 133. lin. 12.

Axi parallelos. Paralleliſmi mentio hîc me monet de difficultatibus quibuſdam ferè inextricabilibus. Primò, Cur tui vortices non fiant in modum columnæ, ſeu cylindri, potiùs quam ellipſis, cùm quodlibet punctum axis ſit quaſi centrum à quo materia cœleſtis recedat, &, quantum video, æquali prorſus impetu. Deinde, Primum elementum (cùm ubique ab axe oporteat globulos æquali vi recedere) cur non æqualiter per axem totum in cylindri formam productum jacet, ſed in ſphæricam figuram congeſtum ad medium ferè axis relegatur? Nam occurſus hujus elementi primi ab utroque polo vorticis nihil impedit quo minùs totus axis productâ flammâ luceret. Cùm enim ubique cujuſlibet axis æquali vi recedant globuli, faciliùs præterlabentur ſe invicem, rectâque pergent ad oppoſitos polos Materiæ ſubtiliſſimæ irruentia fluenta, quàm excavabunt vel diſtundent ſibi in aliqua axis parte ſpatium majus quàm præſens & æquabilis vorticis circumvolutio lubens admitteret, vel ſponte ſuâ offerret. Tertiò denique, Cùm globuli cœleſtes circa axem vorticis ferantur παραλλήλως & axi & ſibi invicem, nec paralleliſmum perdant dum locum aliquatenus inter ſeipſos mutant, impoſſibile videtur ut ulla omnino fiat particularum ſtriatarum intortio, niſi ipſæ particulæ ſtriatæ in triangularibus illis ſpatiis circa proprios axes circumrotentur; quod quàm commodè fieri poſſit non video, quemadmodum ſuprà monui.

Ad Artic. 187.

Nulla ſympathiæ vel antipathiæ miracula, &c. Utinam igitur hîc explices, ſi breviter fieri poſſit, quâ ratione mechanicâ evenit ut in duabus chordis, etiam diverſorum inſtrumentorum, vel uniſonis, vel ad illud intervallum Muſicum quod διαπασῶν dicitur attemperatis, ſi una percutiatur, altera in altero inſtrumento ſubſiliat, cùm quæ propiores & laxiores etiam ſint, imò & in eodem inſtrumento in quo chorda percuſſa tenſæ, non omnino moveantur. Experimentum vulgare eſt & notiſſimum. Nulla verò ſympathia mihi videtur magìs rationes mechanicas fugere quàm hic chordarum conſenſus.

Ad

Ad Artic. 188.

Ac sextam de homine essem, &c. Perge, Divine Vir, in isthoc opere excolendo & perficiendo. Pro certissimo enim habeo, nihil unquam Reipub. literariæ aut gratius aut utilius in lucem prodíturum. Nec est quòd experimentorum defectum hìc causeris. Nam quantùm ad corpus nostrum, accepi à dignis fide authoribus, te, quæ ad humani corporis Anatomen spectant, accuratissimè universa explorâsse. Quod autem ad animam, cùm talem ipse nactus sis, quæ in maximè sublimes amplissimásque operationes evigilavit, spiritúsque habeas agillimos & subtilissimos, generosa tua mens, innatâ suâ vi cœlestíque vigore, tanquam igni Chymicorum aliquo, freta, itâ excutiet se, variásque in formas transmutabit, ut ipsa sibi facilè esse possit infinitorum experimentorum officina.

Ad Artic. 195.

Et Meteoris explicui, &c. Pulcherrimam sanè colorum rationem in Meteoris explicuisti. Est tamen ea de re improba quædam difficultas, quæ magnum imaginationi meæ negotium facessit. Quippe quòd cùm colorum varietatem statuas ex proportione quam habet globulorum motus circularis ad rectilinearem oriri, eveniet necessariò ut aliquando etiam in iisdem globulis & motus circularis rectilinearem, & rectilinearis circularem eodem tempore superet. Verbi gratiâ, In duobus parietibus oppositis, quorum unus rubro, alter cæruleo colore obductus est, interjacentes globuli ob rubrum parietem celeriùs movebuntur in circulum quàm in lineam rectam, ob parietem tamen cæruleum celeriùs in lineam rectam movebuntur quàm in circulum, & eodem prorsus tempore; quæ sunt planè ἀσύςατα. Vel sic, In eodem pariete cujus pars, putà dextra, rubet, media nigra est, sinistra cærulea, cùm ad oculum semper fiat decussatio, omnes globuli ob radiorum concursum singulorum globulorum motûs proportionem, circularis nimirum ad rectum, suscipient; adeò ut necesse sit colores omnes in imo oculi permisceri & confundi. Neque ullam rationem solvendi hunc nodum excogitare possum, nisi fortè supponendum sit, motum hunc circularem esse duntaxat breves quosdam & celeres conatus ad circulationem, non plenum motum, ut revera fit in motu recto dictorum globulorum. Et ad plerasque omnes alias difficultates quas tibi jam proposui, aliquales saltem solutiones vel proprio marte eruere forsan potuero. Sed cùm humanitas tua hanc veniam mihi concesserit, cúmque singularis tua dexteritas in solvendis hujusmodi nodis, quam in nuperis tuis literis perspexi, me insuper invitaverit, (quamvìs enim breviter, pro angustiis temporis in quas conjectus tunc eras, egisse te video; tam planè tamen mihi satisfacis, támque fortiter animi sensus mihi moves, acsi præsens digitum digito premeres;) cùm denique majorem præ se laturæ sint authoritatem elucidationes tuæ, tum apud me ipsum, tum apud alios, si usus fuerit; è re nostra putavi fore, hasce omnes difficultates tibi ipsi proponere, quas cùm solveris, nisi magnopere fallor, penitissimè tuæ Philosophiæ Principia intelligam universa. Quod equidem quanti facio vix credibile est. Hosce autem præsentes gryphos mihi cùm expediveris (quod quantò citiùs fit, propter impotentem illum amorem quo in tua rapior, eò gratius futurum est) quæstiones alias è *Dioptrice* tua petitas mox accipies à

Philosophiæ tuæ studiosissimo

Hen. Moro.

Clarissima

Clarissimo Viro, summóque Philosopho,

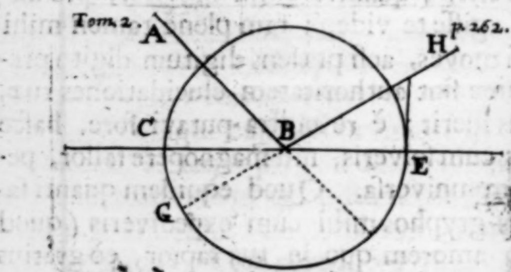
RENATO DES-CARTES,

HENRICUS MORUS.

EQuidem impensè doleo, Vir Clarissime, quòd tam subitò à vicinia nostra abreptus sis, & in tam longinquas abductus oras. Habeo tamen, ut nihil dissimulem, quo hanc animi ægritudinem ac molestiam mitigare possim, méque ipsum consolari. Et certè non minimum est, quòd is honor tibi optimè merenti habitus sit, etiam apud gentes remotissimas, nominísque tui claritudo ad Septentrionales usque spissitudines crassásque nebulas tam potenter penetraverit; neque (id quod caput rei est) frustrà: cùm tantus literarum & literatorum amor generosum pectus Illustrissimæ Heroinæ, Serenissimæ Reginæ *Suecorum*, incesserit, ut famâ librísque tuis non contenta, à scribendo ad te, ut eam invíseres, nunquam destiterit, donec voti facta sit compos. Quod cessurum credo in magnum illius regni commodum & ornamentum. Quas ob causas fateor me minùs inclementer tulisse tuum ab hisce regionibus nostris abscessum, jacturámque itidem exoptatissimæ illius Epistolæ quam, prout promisisti, ante abitum tuum à te expectabam: cujus jam recuperandæ spem omnem tantum abest ut abjiciam, ut è contrà fortiter confidam te non solùm illis quas antè scripsi, sed & præsentibus literis, cùm ad manus tuas pervenerint, brevi responsurum. Quâ fretus confidentiâ ad *Dioptricen* tuam pergo; mox ad *Meteora*, si quid fortè ibi occurrerit difficultatis, profecturus; ut tandem animam meam iis omnibus exonerare possim quæ in rem nostram putabam fore tibi pleniùs proponere. Spero enim hoc modo me, cùm omnia ex mea parte perfecta sint quæ præstare oportebat, molliorem animæ meæ conciliaturum quietem, minúsque in posterum me anxiè habiturum.

Ad Dioptrices Cap. 2. Artic. 4. lin. 21.

Nullo modo illi oppositum. Linteum C E videtur opponi B pilæ, aliquo saltem modo, etiam quatenus pila dextrorsum fertur. Quod sic patebit.

Nam G H plenè opponitur pilæ B, perfectéque impedit cursum ejus, tam versùs H E, quàm versùs C E, seu deorsum. Cùm igitur tam propè accedat C E ad posituram G H, ut desit tantùm angulus H B E, sive G B C, ad perfectam oppositionem tendentiæ versùs H E, C E etiam suam servans posituram, aliquatenus opponetur pilæ B, etiam quatenus cursum tendit versùs H E. Quod insuper manifestiùs apparebit, si fingamus C E udæ argillæ planitiem, & pilam, putà æneam, ab A ferri ad B, ubi aliquò usque penetrabit, sed statim suffocabitur vis cursûs tam versùs H E quàm versùs C E; quod tamen non fieret, si pila ferretur secundùm lineam C B E, sed sine impedimento pergeret versùs H E, præsertim si nulla inesset pilæ gravitas: unde patet planitiem C E opponi pilæ B descendenti ab A, etiam quatenus fertur versùs H E, quod oportebat demonstrare.

Dimidiam suæ velocitatis partem amittat, lin. 27. Partem hîc aliquam velocitatis amissam esse lubens concedam; sed quòd & in hoc Articulo & in proximè sequenti supponis hanc partem velocitatis deperdi tantùm versùs C E, non versùs F E, nullus capio. Cùm enim unicus realis motus sit pilæ, (quamvìs varias imaginari possimus pro libitu tendentias hujus motûs, sive metas;) si minuitur hic motus, quàcunque pergere fingis pilam, tardiùs incedet quàm ante motum minutum. Causa igitur tendentiæ pilæ ad I potiùs quàm ad D, non petenda est à tarditate vel celeritate motûs, sed à resistentia magni illius anguli C B D, & à debilitate minoris illius anguli

anguli E B D, cujus acies ob exilitatem suam & materiæ fluiditatem faciliùs cedet pilæ projectæ quàm obtusus angulus C B D. Alioqui si causa referenda esset ad celeritatem vel tarditatem, pila descendens ab H in B cursum etiam deflecteret. Hîc schema tuum consule, si opus est, pag. 84.

Ad Artic. 6. lin. 7.

Tam obliquè incumbat, ut linea F E ducta, &c. Perpetua hæc tua demonstrandi ratio, quò pila profectura sit, lepidam profectò in se habet subtilitatem, sed quæ causam rei non videtur attingere. Vera enim & realis causa intelligenda est ex amplitudine anguli C B D, & exilitate E B D anguli, & ex magnitudine etiam pilæ, quæ quò major est, eò minorem depressionem lineæ A B versùs C E requirit, ad resiliendum versus aërem L. Major enim pila non tam commodè levat atque aperit cuspidem acutioris anguli, quo intret in ipsam putà aquam, sed contundendo potiùs transvolat reflexa.

Quod vim ejus motûs augeat, lin. 22. Augmentum motûs nihil efficiet ad detorquendum cursum pilæ inceptum, nisi sit positura alicujus corporis quod dictum cursum pilæ versùs partem aliam determinet. Quod ego hoc modo fieri auguror in mediis illis quæ tu fingis radium faciliùs admittere, qualia sunt crystallus, vitrum, &c. Nempe cùm acies anguli E B D in istiusmodi substantiis adeò dura sit & pervicax, ut nihil cedat, radius impingens in constipam & inclinantem anguli aciem nonnihil avertitur ab incepto cursu, & introrsùm perpendiculum versùs abigitur. Utraque igitur refractio reflexio quædam mihi videtur, vel saltem reflexionis quædam inchoatio. Atque quemadmodum in plena & libera reflexione determinatio tollebatur sine ulla retardatione cursûs pilæ, ità hîc ad minuendam vel mutandam determinationem nova tarditas vel celeritas non videtur necessaria. Sola igitur determinatio minuta vel aucta sufficit ad utramvis refractionem. Neque enim A cùm ad C E superficiem pervenerit, quatenus celerior vel tardior cursum flectit, sed quatenus impingit in corpus determinationem mutans. Alioqui, si nuda duntaxat accesserit celeritas vel tarditas, A semper pergeret à B in D.

In priori igitur refractione, videlicet à perpendiculo, determinatio deorsum minuitur necessariò, pila autem retardatur per accidens, ob mollitiem cursum immutantis. In posteriori determinatio deorsum augetur; pila autem si acceleratur, acceleratur per accidens, ob novi medii faciliorem transitum. Determinationis igitur mutatio ejúsque causa ad refractiones juxtà ac reflectionem sunt planè necessariæ; velocitas & tarditas ipsius motûs sunt duntaxat accessoriæ, vel potiùs planè supervacaneæ. Imò verò, novam quod pilæ seu globuli accelerationem attinet in medio faciliori, videtur quidem illa perceptu perquam difficilis; propterea quòd novum illud medium non suppeditat novos gradus motûs, sed tantùm permittit pilæ quos etiamnum habet superstites sine ulteriori ulla diminutione integros possidere, cùm nullos ad se arripiat, vel imbibat. Æquéque absurdum videtur, novos, vel, si malles, pristinos motûs gradus restitui pilæ medium faciliùs intranti, ac concedere in puncto reflectionis pilam aliquo momento hærere priusquam resiliat, quod meritò explodis Art. 2. hujus cap.

Caput 6. Ad Artic. 9.

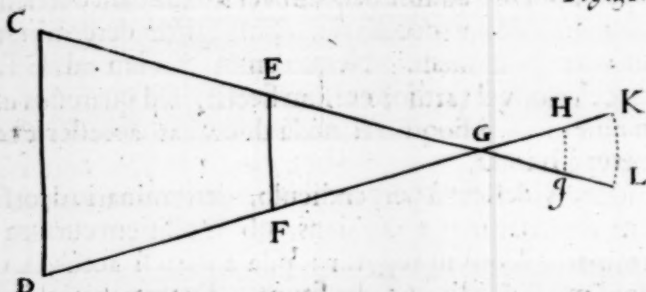
Sed ex solo situ exiguarum partium cerebri, &c. Súntne igitur istiusmodi in cerebri dissectione particulæ visibiles, an ratione duntaxat colligis istiusmodi esse oportere in hunc usum destinatas? Mihi verò nihil opus harum esse videtur, sed eadem organa quæ motum transmittunt, animam etiam commonefacere necessariò, unde illa fiat motûs transmissio, si nullum interjacet impedimentum.

Ad Artic. 13.

Similem illi, quâ Geometræ per duas stationes, &c. Duriuscula hæc videtur obscuriórque comparatio, in nihilóque consentiens, nisi quòd utrobique binæ sumuntur stationes. Geometræ enim, vel, si malles, Geodætæ, stationes sumunt, in linea ab arbore putà vel turri rectà producta; Oculus locum mutans in linea transversa, & ferme objecto parallela, si rectè rem capio.

Ad Artic. 16.

Ex cognitione seu opinione quam de distantia habemus, &c. Adæquatas fortasse causas apparentis corporum magnitudinis explicare perquam difficile esset. Sed in uno hoc maximè consistere opinor, nimirum in magnitudine & parvitate decussationis anguli. Ille enim quò major est, major apparebit ejusdem corporis magnitudo; quò minor, minor. Deinde, quod observatu dignissimum est, cùm objectum aliquod, pollicem putà tuum, intra grani unius distantiam oculo admoveris, hic decussationis angulus quater aut quinquies major erit quàm ille qui fit ad oculum à pollice distantem decem ferme grana; & si adhuc amovebitur pollex ab oculo per aliquot dena grana, semper angustior reddetur angulus decussationis, sed minori semper proportione, per dena quæque grana, & minori; semper tamen aliquantò angustior evadit quàm antea, donec tandem fiat tam angustus, ut rationem unius lineæ rectæ habere intelligatur. Hinc nemo mirabitur, si multò majorem pollicem deprehendat unico grano ab oculo distantem, quàm cùm decem abest ab oculo, & postea per multa dena grana remotum, ad singula grana dena, non multùm magnitudinis deperdere; tam longinquè tamen removeri posse, ut prorsus desinat ulterius apparere. Distantia enim crurum interni discussationis anguli minor esse poterit quàm unius capillamenti nervi optici diameter. Quid autem hic facit opinio de distantia cum imaginis magnitudine comparata, parùm intelligo. Neque certò scio quomodo aut oculus aut anima istam comparationem secum instituat. Deprehensionem autem magnitudinis ex dicto angulo quo modo oriri concipio, sic videor mihi posse explicare.

H I & K L sint fundi duorum oculorum, majoris scilicet & minoris. C D sit objectum majus & remotius, E F objectum minus, sed propinquius, E G F vel K G L Angulus decussationis.

Primùm, hic statuo esse nisum quendam, seu transmissionem motûs ab E in L & à D in K. Et animadversionem meam rectà excurrentem per lineam K G F D offendere unam extremitatem objecti C D, videlicet D, eo revera quo inest loco, & per lineam L G E C offendere alteram extremitatem objecti C D, videlicet C, in suo itidem loco; & sic de cæteris partibus tam extimis quàm intermediis objecti C D. Recto igitur excursu hoc animadversionis meæ, obversam objecti magnitudinem deprehendo, cujus diametri apparentis mensura est angulus E G F. Servatis igitur eisdem rectis lineis per quas excurrat mea animadversio, & eâdem anguli magnitudine in oculo H I, quæ modò in K L, dico objectum D C æquè magnum apparere ac in oculo K L. Unde postea colligo, magnitudinem objecti apparentem ad anguli decussationis magnitudinem, non ad magnitudinem imaginis, referri. Postremò, ut magnitudo apparens objecti non fit ex magnitudine imaginis in oculi fundo (utì porrò patet ex eo, quòd eadem sit imaginis magnitudo objecti minoris E F quæ majoris C D, tam in H I oculo quàm in K L) ità neque simpliciter ex magnitudine anguli decussationis: alioquin objectum E F æquè magnum appareret ac objectum C D, cùm idem sit decussationis angulus. Sed amoto E F minore objecto, objectum C D revera multò majus apparebit quàm apparebat modò objectum E F, cùm tamen utraque cernerentur sub eodem decussationis angulo. Unde meritò concludi potest, apparentem cujusque objecti magnitudinem partim ex anguli decussationis, partímque ex reali corporis magnitudine oriri. Neque mirum est animadversionem meam per lineas rectas nisûs illius sive motûs transmissi pergentem eò usque penetrare, ibíque se sistere ubi motus hic primùm incipit, videlicet ad C & D; ut neque eas (cùm revera magìs distant quàm E F, nec sub minori angulo videntur) apparere

rere etiam magìs distantes quàm E & F, totúmque adeò objectum C D majus simpliciter apparere quàm objectum totum E F.

Ad Artic. 19.

Quoniam sumus assueti judicare, &c. Quid igitur censes de cæco illo à nativitate sua quem sanavit Christus, si speculum planum ipsi objectum fuisset antequam consuetudo judicium depravâsset? Numquid ille vultum suum citra speculum, non ultra, vel pone speculum, deprehendisset? Mirificè torsit & fatigavit imaginationem meam hic imaginis pone speculum lusus, cujus causas nondum me satìs percepisse fateor. Neque enim mihi ullo modo satisfacit hæc depravata judicandi consuetudo. Si rationes reales magìs magísque mechanicas excogitare poteris, & nobiscum communicare, rem sanè gratissimam præstabis.

Ad Artic. 20. lin. ultimâ.

Indè sequitur diametrum illorum, &c. Cur non diameter Solis vel Lunæ videatur pedalis vel bipedalis, ob angulum decussatorium ad eam rationem diminutum, quæ apta sit corpora ejusdem realis magnitudinis, cujus sunt Sol & Luna, sub hanc pedalem vel bipedalem magnitudinem apparentem, ad istas distantias, repræsentare?

Ad Artic. 21.

Quia tam versus Horizontem quàm versus verticem, &c. Igitur majores Sol & Luna ad Horizontem apparent quàm pro distantia oportet apparere. Et ea potiùs est dicenda vera magnitudo apparens, sive non fallax, quæ certæ legi subjicitur, quàm quæ externis aliquibus adjunctis alteratur.

Ad Caput 7. Artic. 22.

Quâ arte ob alias causas, &c. Quam invertendi artem hîc intelligis? Et quas ob causas ab ipsa abstines?

Ad Caput 8. Artic. 20.

Aut diversis partibus parallelos. Quid sibi hinc velint radii diversis partibus paralleli, nullo modo intelligo. Nihil enim hujusmodi quicquam exhibetur in schemate hoc, pag. 172. depicto. Ut mentem hîc apertiùs explices oro. Obscurissimum etiam illud est, nisi ego sim tardissimus, quod habetur ad calcem hujus Articuli, de decussatione radiorum duo vitra convexa, D B Q & d b q, permeantium. Sed ad marginem hujus loci in editione tua Gallica relegas nos ad paginam 108. id est, ad figuram illam quæ in Latina editione habetur paginâ 164. Ego verò ibi in vitris illis nullam omnino video radiorum decussationem, sed tantùm inter vitra, ad communem focum I. Nulli enim ibi radii apparent nisi paralleli, qui parallelismum servant donec ad convexitates vitrorum B D, & b d, pervenerint, ubi demum ità incipiunt inflecti, ut omnium tandem fiat decussatio in foco I, non alibi. Hîc autem dicis radios etiam in illis vitris D B Q, & d b q, primò decussari in superficie prioris, putà D B Q, deinde in altera posterioris, putà d b q. Quam autem intelligis superficiem? Planam, an convexam, & an eandem in utraque? Pergis porrò, *li saltem qui ex diversis partibus allabuntur.* Quid est *ex diversis partibus allabi?* Numquid intelligis ex adversis sive oppositis? Nam paralleli etiam qui ab eodem objecto emanant rectè dici possunt allabi ex diversis partibus. Hîc prorsus in luto hæreo.

Ad Caput 9. Artic. 5. pag. 185. lin. 10.

Quò magìs hæc perspicilla objectorum imagines augent, eò pauciora simul repræsentant. Cùm perfectiora hæc perspicilla aperturam vitri exterioris majorem habent, eáque plures proinde parallelos radios ab objecto suscipit quàm imperfectiorum minor apertura, omnésque illi radii ad fundum oculi à convexa dicti vitri superficie contorquentur,

tur, cur non plura etiam objecta, æquè ac majores imagines, in oculo poterunt depingere?

Ad Caput 10. Artic. 4. lin. 17.

Hyperbole omnino similis & æqualis priori deprehendetur. Supponis igitur Hyperbolas omnes, quarum foci æquidistant à verticibus, quamvìs hæ per conum, illæ per funem & regulam describantur, per *ἐφαρμογὴν coincidere:* quod ut falsum non video, ità puto tamen veritatem illius, cùm fundamentum sit totius quam mox expositurus es machinæ, fuisse operæ pretium demonstrâsse, aut saltem rationem levi aliquo indicio innuisse.

Ad Artic. 6. pag. 202. lin. 27.

Habebit enim & aciem & cuspidem. Aciem habeat, sed quam cuspidem habere poterit non video, præsertim cùm acies hujus instrumenti fabricanda sit recta, non concava, sic enim esset sphærica; quæ si contingat extremos circulos latitudinis Rotæ, ad interiores tamen non adaptabitur; major enim erit quàm ut cum illis conveniat. Unde nec tanget instrumenti hujus cuspis circumductam Rotam in mediis latititudinis spatiis.

Ad Artic. 7. lineâ 17.

Tantam esse debere ut ejus semidiameter, distantiâ quæ erit inter lineas 12 & 55, &c. Hujusce rei rationem autumo, quòd tunc concava vitri superficies sphærica fieret, non Hyperbolica.

Ad Artic. 10.

Ut nonnullos ex maximè industriis & curiosis, &c. Lubenter ex te audirem numquis ex peritioribus illis artificibus periculum fecerit adhuc in ingeniosissimo hoc tuo invento, & quo successu. Nam quod quidam hîc mussitant, aliquos tentâsse, operámque lusisse, id aut falsum arbitror, aut opifices illos qui tentârunt ex peritioribus non fuisse.

Quod ad Meteora attinet, difficultates quæ ibi occurrunt pauciores sunt, & levioris, opinor, momenti. Quales autem sint mox audies.

Meteorum Cap. 1. Artic. 4. pag. 210. lin. 7.

Et denique prope terram quàm prope nubes. Hoc asseris de radiis tam rectis quàm reflexis. Quî autem fieri possit ut recti, nisi quatenus reflectuntur & replicantur iterum in se prope Terram, vim caloris augeant, non video. Tum verò non sunt simpliciter recti, sed recti cum reflexis conjuncti. Imò verò potiùs minui videtur vis caloris in aëre terræ vicino, cùm nonnihil sui motûs ætherei globuli communicent cum particulis terrestribus, unde prope terram tardior erit motus eorum & languentior quàm in superioribus aëris regionibus. Non igitur abs re esset si hîc explices, cur calescat aër prope Terram magìs quàm prope nubes. Et annon fieri possit, ut quamvìs motus minor sit prope Terram quàm in supernis aëris partibus, major tamen calor sentiatur, ob inæqualitatem hujusce motûs.

Caput 7. Artic. 6. pag. 283. lin. 4.

Sed etiam inferiores adeò raras atque extensas, &c. At cùm tam raræ sint, quî possunt alias in se cadentes nubes excipere, ibíque sistere? Videntur potiùs præ sua tenuitate ad Terram transmissuræ, si eò, aliàs, profecturæ essent.

Ad Artic. 7. lin. 2.

Ob aeris circumquaque positi resonantiam, &c. Ità sanè fingit *Paracelsus* tonitru tam immaniter boare & mugire, ob arcuata cœli templa, non absimili ratione atque si quis æneam machinam nitrato pulvere onustam disploderet sub Tecto testudineato. Tu verò, sat scio, nullis laquearibus ætherem claudi sustines, ac proinde videatur verisimilius,

verisimilius, quòd quò magìs ictus distat à Terra, eò debilior futurus sit sonitus; cùm nec tam commodè fiat resonantia, quòd quò reverberetur sonus, tam longè absit ab allisis corporibus.

Caput 9. Artic. 2. lin. 19.

Pauci quippe tantummodo radii, &c. Numquid igitur radiorum paucitas cæruleum colorem generat? Videtur hoc haud ità consonum præcedentibus. Quippe quòd cùm suprà statueris, colores oriri ex varia proportione rotationis sphærularum ad motum earundem rectum, & particulatim cæruleum ex rotatione minore quàm progressu proficisci, quasi in eo ipso constaret ipsa cærulei coloris ratio; nunc tamen causam refers non tam ad rotationis defectum, quàm paucitatem radiorum resilientium à superficie maris. Hìc igitur quæro utrùm sentias nullam aliam esse colorum rationem præter eam quam ipse tam subtiliter & ingeniosè exposuisti; an & aliis modis colores oriri possint, nullâ habitâ ratione rotationis globulorum motûsque rectilinei: præsertim cùm & ipse innuis aquam marinam cæruleam videri ob paucitatem duntaxat radiorum. Et certè explicatu haud facile est, cùm globuli in æquoris superficiem impingunt, cur non aut albescat mare aut rubescat, cùm fortiùs impingunt, aut illis resistitur fortiùs in superficie maris, quàm in cœlo præ vaporibus albescente.

Proposui jam omnia quæ in scriptis tuis Physicis mihi visa sunt aut intellectu difficilia, aut intellectu difficulter vera. In quibus legendis mirari non immeritò tibi subeat ingenii mei conditionem & fatum; qui cùm profiteri ausim me cætera omnia in tuis scriptis satìs intimè intelligere, (ubi plurima tamen reperiuntur, quæ multò difficiliora videri possint quàm de quibus sæpius hæsito) ista tamen quæ tibi proposui explicanda aut munienda, non æquè ac illa cætera intelligerem. Ego verò hanc naturam meam atque indolem, quam à puero usque in me ipso observavi, (quâ nempe maxima sæpenumero feliciter vinco, victus interim à minimis) ad hunc usque diem emendare non potui. Humanitatis tuæ erit ignoscere quod nefas est corrigere, nullóque pacto aut affectatæ ignorantiæ aut disputandi prurigini imputare, quòd tam multa congesserim. Feci enim non ex effræni aliquo disputandi desiderio, sed potiùs ex religioso quodam erga tua studio,

Non tam certandi cupidus, quàm propter amorem,
Quòd te imitari aveo:

Quod scitè quidem ille; Ego verò hac in causa verissimé. Quod reliquum est, Clarissime Cartesi, exorandus es, ut ista omnia quæ scripsi æqui bonique consulas, & cum primo tuo otio rescribas. Quod si dignatus fueris, peritissimum illum tandem efficies, qui semper fuit hactenus

Cantabrigæ, è Collegio *Christi*,
12. Kalend. *Novemb.* 1649.

Philosophiæ tuæ studiosissimus,

HEN. MORUS.

Ce qui suit a esté trouvé parmy les Papiers de Monsieur Des-Cartes, *comme un projet ou commencement de la réponse qu'il préparoit aux deux précedentes Lettres de Monsieur* More.

CUM tuam Epistolam decimo Calendas Augusti datam accepi, parabam me ad navigandum *Sueciam* versùs, &c.

1. *An sensus Angelorum sit propriè dictus, & an sint corporei, necne.*

Resp. Mentes humanas à corpore separatas sensum propriè dictum non habere; de Angelis autem non constare ex sola ratione naturali an creati sint instar mentium à corpore distinctarum, an verò instar earundem corpori unitarum; nec me unquam de iis de quibus nullam habeo certam rationem quicquam determinare, & conjecturis locum dare. Quòd Deum dicas non esse considerandum nisi qualem omnes boni esse cuperent, si deesset, probo.

2. Inge-

2. Ingeniosa instantia est de acceleratione motûs, ad probandam eandem substantiam nunc majorem nunc minorem locum posse occupare; sed tamen est magna disparitas, in eo quòd motus non sit substantia, sed modus, & quidem talis modus, ut intimè concipiamus quo pacto minui vel augeri possit in eodem loco. Singulorum autem entium quædam sunt propriæ notiones, de quibus ex iis ipsis tantùm, non autem ex comparatione aliorum, est judicandum: Ità figuræ non competit quod motui, nec utrique quod rei extensæ. *Qui autem semel bene perspexit nihili nullas esse proprietates, atque ideo illud quod vulgò vocatur spatium vacuum non esse nihil, sed verum corpus, omnibus suis accidentibus (sive iis quæ possunt adesse & abesse sine subjecti corruptione) exutum, notaverítque quomodo unaquæque pars istius sive spatii sive corporis sit ab omnibus aliis diversa & impenetrabilis, facilè percipiet nulli alteri rei eandem divisibilitatem, & tangibilitatem, & impenetrabilitatem, posse competere.

3. Dixi Deum extensum ratione Potentiæ, quòd scilicet illa Potentia se exserat, vel exserere possit, in re extensa. *Certúmque est Dei essentiam debere ubique esse præsentem, ut ejus potentia ibi possit se exserere; sed nego illam ibi esse per modum rei extensæ, hoc est, eo modo quo paulò antè rem extensam descripsi.

4. Inter merces quas ais te ex navigiolo meo tibi comparâsse, duæ mihi videntur adulteratæ. Una est, quòd quies sit actio sive renixus quidam; etsi enim res quiescens, ex hoc ipso quòd quiescat, habeat illum renixum, non ideo ille renixus est quies. Altera est, quòd moveri duo corpora sit immediatè separari; sæpe enim ex iis quæ ità separantur unum dicitur moveri, & aliud quiescere, ut in Art. 25, & 30. partis 2. explicui.

5. Translatio illa, quam motum voco, non est res minoris entitatis quàm sit figura, nempe est modus in corpore. Vis autem movens potest esse ipsius Dei conservantis tantumdem translationis in materia, quantum à primo creationis momento in ea posuit; vel etiam substantiæ creatæ, ut mentis nostræ; vel cujusvis alterius rei, cui vim dederit corpus movendi. Et quidem illa vis in substantia creata est ejus modus, non autem in Deo; quod quia non ità facilè ab omnibus potest intelligi, nolui de ista re in scriptis meis agere, *nè viderer favere eorum sententiæ qui Deum tanquam animam mundi materiæ unitam considerant.

6. Considero materiam sibi liberè permissam, & nullum aliunde impulsum suscipientem, ut planè quiescentem; illa autem impellitur à Deo, tantumdem motûs sive translationis in ea conservante quantum ab initio posuit; neque ista translatio magìs violenta est materiæ quàm quies: Quippe nomen violenti non refertur nisi ad nostram voluntatem, quæ vim pati dicitur, cùm aliquid fit quod ei repugnat. In natura autem nihil est violentum, sed æquè naturale est corporibus quòd se mutuò impellant, vel elidant, quando ità contingit, quàm quòd quiescant. Tibi autem puto ea in re parare difficultatem, quòd concipias vim quandam in corpore quiescente per quam motui resistit, tanquam si vis illa esset positivum quid, nempe actio quædam, ab ipsa quiete distinctum; cùm tamen nihil planè sit à modali entitate diversum.

7. Rectè advertis motum, quatenus est modus corporis, non posse transire ex uno in aliud: sed neque etiam hoc scripsi; quinimo puto motum, quatenus est talis modus, assiduè mutari. Alius est enim modus in primo puncto corporis A, quòd à primo puncto corporis B separetur, & alius quòd separetur à secundo puncto, & alius quòd à tertio, &c. Cùm autem dixi tantumdem motûs in materia semper manere, hoc intellexi de vi ejus partes impellente, quæ vis nunc ad unas partes materiæ, nunc ad alias se applicat, juxta leges in Artic. 45. & sequentibus partis secundæ propositas. Non itaque opus est ut sis sollicitus de transmigratione quietis ex uno subjecto in aliud, cùm nè quidem motus, quatenus est modus quieti oppositus, ità transmigret.

8. Quæ addis, nempe tibi videri corpus stupidè & temulentè esse vivum, &c. tanquam suavia considero: & pro libertate quam mihi concedis, hîc semel dicam, nihil magìs nos à veritate invenienda revocare, quàm si quædam vera esse statuamus, quæ nulla positiva ratio, sed sola voluntas nostra, nobis persuadet, quando scilicet aliquid commentati sive imaginati sumus, & postea nobis Commentum placet; ut tibi, de Angelis corporeis, de umbra Divinæ essentiæ, & similibus; quale nihil quisquam debet amplecti, quia hoc ipso viam ad veritatem sibi præcludat.

SCHOLIA

In Fragment. Respons. R. C.

SEct. 2. Qui autem semel verè perspexit Nihili nullas esse proprietates, atque ideo illud quod vulgò vocatur Spacium vacuum non esse nihil, &c. *Certè si hisce Principiis stetur apud* Cartesianos, *ut apud ipsum* Spinozium *inculcatissimum est, Nihili utique nullam esse proprietatem sive affectionem, substantiam esse Incorpoream à Materia distinctam eámque aliquo modo extensam manifestò potest demonstrari: Quemadmodum abunde probavi in* Enchiridio Metaphysico, *Cap.* 6, 7, 8.

Sect. 3. Certúmque est Dei Essentiam debere ubique esse præsentem ut ejus potentia ibi possit se exerere, &c. *Et tamen in suo Responso ad Epistolam meam secundam apertè ait (Instant.* 1. *)* Hoc ubique non admitto, &c. *Sed si sententiam, utì spero, mutaverit, gaudeo.* Cartesiani *interim priori illius sententiæ adhærent, quò eum* Nullibismi *sui constituant Authorem, ac* Nullibistarum *Principem,*

Sect. 5. Nè viderer favere eorum sententiæ qui Deum tanquam Animam Mundi Materiæ unitam considerant. *Si substantiam aliquam creatam, cujus vi Materia Mundana moveretur, agnosceret, nihil indè periculi impendere video, nè videatur Deum tanquam Animam Mundi Materiæ unitam considerare, sed potiùs illud Incommodum à se amoliretur, si substantiam creatam Mundanæ Materiæ motricem, qualem Spiritum Naturæ suppono, vellet admittere. Equidem admodum obscurus est hic locus, nec quid sibi velit heic* Cartesius, *satìs video.*

Responsio ad Fragmentum Cartesii, *ex Epistola* Henrici Mori *ad* Claudium Clerselier.

QUòd tantopere tibi placuerunt nuperæ meæ literæ (Vir Clarissime) id profectò nulli earum lepori aut acumini, sed singulari tuæ humanitati imputandum est. Cujus & locupletius adhuc argumentum dedisti, quòd ad me nec rogantem nec exspectantem gratissimum illud misisti Epistolæ *Cartesianæ* Fragmentum; ultróque nonnullis earum difficultatum quas *Cartesio* proposui, ipse tam benignè tentâsti satisfacere. Quod quidem officium aut hâc aut nullâ possum ratione compensare, nempe si eis omnibus quæ uterque vestrûm scripsistis breviter respondeam.

1. Primò igitur, quantùm ad *Cartesiana* illa attinet; De animarum separatarum angelorúmque sensu, dum omni penitus corpore destituuntur, inter nos convenit, neutros nempe habere sensum propriè dictum. Quòd verò Angeli subtilissimis semper corporibus induti fuerint, indicio est, quòd nonnulli ex ipsis propriâ voluntate mali evaserunt. Spiritus autem purè ac perfectè immaterialis nulli labi aut lapsui obnoxius esse videtur; non est enim, cùm adeò simplex sit, unde possit tentari stationémque suam deserere.

2. Nullo modo eludi potest instantia mea de eodem numero motu qui nunc majus nunc minus subjectum occupat, ni malè mentem explicaverit suam, aut sententiam à me monitus retrectaverit. Nam motum à corpore in corpus transferri ipse docet disertis verbis, discipulúsque ejus ac interpres || *Henricus Regius* eodem modo transire affirmat ac hæreditas à *Stiсho* pervenit ad *Seium*. Nec disparitas illa quicquam huc facit, quòd motus sit tantùm modus, spiritus autem substantia, cùm utrumque quid reale sit; imò verò causæ nostræ magis favet, cùm impossibile sit ut idem numero modus nunc hoc, nunc illud subjectum, subjectivè partem occupet, idem autem numero spiritus sat commodè possit. Miror igitur infelicitatem *Regiani* ingenii, qui cùm eundem numero motum tam liberè à corpore ad corpus vagari passus sit, animam tamen humanam fœtulento cadaveri tam inhumaniter incarceraverit, nec exesis sive absumptis Naturæ vinculis foràs evolare permiserit. Quod ad ideam spatii attinet, illúmque toties inculcatum Aphorismum, *Nihili nullam esse affectionem,* tam fusè & copiosè ad ista respondi in superioribus meis literis ad *Cartesium,* ut planè supervacaneum ducam quicquam hîc adjicere.

|| *Philos. natural. lib.* 1. *cap.* 5.

3. De

3. De Dei etiam, quam vocant, Omnipræsentia nullum superest inter nos diffidium, cùm ubique eum esse agnoscat, vímque suam in subjectam materiam exerere; extensionem porrò aliqualem ei competere, sed longè diversam ab ea quæ divisibili ac impenetrabili corpori competit.

4. Nullas ego merces in *Cartesiano* navigio adulteravi; nam quòd conqueritur me ità permiscere ac confundere illum corporis quiescentis renixum cum quiete, ut nullam inter ipsa distinctionem admittam, id contendo optimo jure esse factum. Quid enim est, si non sit quies, quo se corpus quiescens ab abreptione seu translatione, quam ille motum vocat, defendit? Est igitur renixus ille nihil aliud nisi ipsissima quies, rem quiescentem conservans in statu quietis; hoc est, res perseverat in eo statu quo est juxta leges Naturæ, donec fortior aliqua causa eum mutaverit. Quòd si renixus hic, sive constantia, quietis actio aliqua esset, cùm omnis actio corporea sit motus, quietis etiam motus aliquis esset; quod videtur valde rationi absonum. Ego igitur potiùs suspicor incomparabilem Philosophum aliorum culpâ, qui satis pro imperio omnia agunt, rationem motûs adulterâsse, nè videretur, quod superstitiosa Peripateticorum schola pro piaculo ferè habet, telluris motum asserere, dum eam in communi omnium Planetarum vortice agnoscit circa Solem circumferri.

Pari etiam facilitate adulteratio illa altera diluitur. Nam cùm ipse *Cartesius* motum seu translationem reciprocam esse statuat, nec tamen eam vim ullam esse vel actionem in corporibus divulsis ac translatis, quid, quæso, potest esse nisi immediata corporum separatio? Quòd si motus sit immediata corporum separatio, continuò sequitur, quòd moveri duo corpora sit immediatè separari. Quòd autem unum ex istis sæpius dicatur quiescere, id profectò gratis dictum est, cùm sit impossibile. At verò nisi quiescat terra E F G H, dum corpus A B transfertur ab E versùs F, ac C D ab H versùs G, terra uno eodémque tempore in contrarias partes movebitur. Unde iterum constat ipsum *Cartesium* genuinam motûs notionem adulterâsse. Vide Part. 2. Art. 30.

5. Videtur Translatio minus habere entitatis quàm Figura, quoniam hæc est magìs absoluta affectio corporis in quo est, illa ad aliud duntaxat relatio. Quod ad vim motricem spectat, sive in Deo sive in Mente Divina sive in Anima Mundi cum *Platonicis* statuat; præclarè tamen factum est quòd tam egregius Philosophus hanc virtutem materiæ ipsi non tribuerit, sed alii alicui subjecto, quod proinde non potest non esse immateriale seu incorporeum. Videbat enim proculdubio Vir perspicacissimus, nisi quis licentiam sibi arriperet quidlibet temerè & precariò affirmandi vel negandi, quòd necesse esset agnoscere universam materiam suâ naturâ esse homogeneam, juxta ideam ejus animo nostro obversantem, præsertim cùm nulla causa fingi possit ullius in ea diversitatis. Hinc sequitur mundanam materiam totam suâ naturâ aut moveri aut quiescere. Quòd si tota per se moveatur, nullius rei esset, nè ad momentum quidem, permanens compages, diffluentibus statim suâ sponte à se invicem particulis, vel potiùs nunquam in unum coalescentibus; quod abunde satis probavi in Literis meis ad *Cartesium*.

6. Apertè igitur profitetur *Cartesius* se, cum *Ficino* reliquísque *Platonicis*, materiam sibi liberè permissam, nullúmque aliunde impulsum suscipientem, considerare ut planè quiescentem. Quòd verò impulsus hic ipsi non sit violentus, juxtà cum illo sentio: non solùm quòd nomen violenti propriè non referatur nisi ad nostram voluntatem, quæ vim pati dicitur cùm aliquid fit quod ei repugnat; sed quòd materia quodammodo motu hoc vel impulsu perficiatur. Nec quicquam obstat renixus ille qui fingitur in materia quiescente, cùm non propriè actio sit, sed tantùm rei quiescentis in sua quiete persistentia, ut ipse innuit hoc in loco *Cartesius*.

7. Rectè me hìc dicit advertere motum, quatenus est modus corporis, non posse transire ex uno in aliud, neque se ullubi hoc scripsisse. *Regius* verò datâ operâ rem sic explicat acsi error esset aliter sentire, prout suprà monui. Quin & ipsius *Cartesii* verba hunc sensum præ se planissimè ferre videntur, Part. 2. Art. 40. ubi asserit corpus majorem vim habens ad pergendum alterum corpus secum movere, ac quantum ei dat de suo motu tantundem perdere. Imò verò & vis illa qua de hìc agit idem mihi videtur atque motus iste. Sed cuilibet Authori sua scripta interpretandi jus esto.

8. Mea illa *suavia* quæ vocat si miscerentur cum ejus severis, optimum crederem indè factum iri temperamentum. Ego tamen interim venustum *Cartesiani* ingenii rigorem non retrectanter suavior ac deosculor, quamvìs hoc sæpius notaverim, nempe eos qui Mathematicam certitudinem in rebus omnibus tam pertinaciter affectant, infelicissimè omnium in quibusdam vacillâsse. Ea enim argumentandi ratio quæ demonstrationis speciem præ se fert, simul atque deprehensa sit non esse legitima demonstratio, nullius loci argumentum meritò judicatur.

Præterea,

Præterea, in adhibendo allusiones quasdam & similitudines nulla fraus subesse potest, modò meminerimus res propriis nominibus non appellari, sed tralatitiis; nec materiam sive universum mundi corpus ideo esse umbram, quòd quasi umbram esse divinæ essentiæ indigitaverim. Hæc enim allusio non docet corpus revera esse umbram, sed à Deo pendere ut umbra à corpore. Deinde, ut umbra aliqualem corporis imaginem refert, sed obscurissimam maximéque degenerem; sic in corpore sive materia cæca quædam ac evanida esse Divinæ essentiæ vestigia, quæ cùm, uti dixi, vita sit perfectissima, ipsa analogia postulat, ut omni prorsus vitæ imagine materia non destituatur. Aliqualem autem vitæ speciem mentitur in eo, quòd dum duo corpora occurrunt, ità motus eorum attemperari possit, ut mutuò quasi monita, alterum de acceleratione motûs, de retardatione alterum, utraque tandem in eundem motûs tenorem conspirent. Eadémque est ratio in reliquis translationis legibus. Nam motum illum qui in uno corpore est transire in aliud, ipse vix audet affirmare *Cartesius*.

Quòd verò addit externam aliquam esse vim, sive à Deo sit, sive à substantia aliqua incorporea à Deo creata, quâ materia in motum excitatur, id etiam laudo, cùm proculdubio in genere sit verissimum. Quòd si ità rem intellexerit acsi Divina illa vis singula corpora immediatè impelleret quæ moventur, magna erit difficultas; frustrà enim essent mutui corporum impulsus. Experientiâ autem constat unum corpus alterum impellere, ut videre est in projectis manu lapidibus, globísque ferreis è machina bellica explosis. Quòd si quasdam materiæ partes exuscitet illa vis, alias verò immediatè non exuscitet, partes illæ divinitùs excitatæ alias impulsu suo in motum excitabunt. Cùm verò nullus motus transeat ab uno corpore in aliud, manifestum est, unum alterum quasi è somno expergefacere, atque hoc pacto expergefacta corpora de loco in locum se suâ vi transferre; quam corporis proprietatem ego tanquam umbram vitæ aliquam ac imaginem considero. Quamobrem tandem liquet cassas nos non captare umbras, sed quæ usum suum habent, optiméque veritatem illustrant severiori argumentandi genere demonstrabilem.

Alterum illud *suave* quod spectat, Angelos scilicet corporeos; eorum sanè existentiam testantur sexcentæ ampliùs non fabulæ, sed verissimæ de Dæmonibus historiæ. Vanos autem illos vagulósque genios corporeos esse oportere, hoc est, vehiculis indui corporeis, ipse mihi videor satis suprà demonstrâsse.

M m IMMOR-

IMMORTALITAS ANIMÆ,

Quatenus ex Cognitione

NATURÆ RATIONISQUE

Lumine est Demonstrabilis.

Per *HENRICUM MORUM* Cantabrigiensem.

Pythag.

Γάντα τὸν ἀέρα ἔμπλεον εἶναι ψυχῶν, καὶ τούτους δαίμονάς τε καὶ ἥρωας νομίζεσθαι.

Cardanus.

Quid jucundius quàm scire quid simus, quid fuerimus, quid erimus; atque cum his etiam Divina atque suprema illa post obitum Mundique vicissitudines?

LONDINI,

Typis *R. Norton,* impensis *J. Martyn* & *Gualt. Kettilby,*

M DC LXXIX.

Honoratissimo Domino, Domino

EDVARDO

Vicecomiti de

CONWAY & KILULTA,

Baroni RAGLEIÆ, &c.

Honoratissime Domine,

Vanquam me minimè latet, quanta tua sit ab omnibus hoc genus Interpellationibus aversatio (sive inde factum sit quòd Amplitudo tua assuetam studii eorum qui libros dedicant vanitatem in Patronos suos nimiùm prolixis Encomiis exornando & demerendo notaverit, talibusq; quæ illius merita quem laudaverint, immane quantum excedant, sive ex naturali quadam sit modestia, quæ nè justam quidem virtutum laudumq; tuarum commemorationem ferre potest, seu deniq; ex verissima sanè observatione, quòd admodum pauci scribantur Tractatus, qui quicquam ampliùs sunt quàm meræ Transcriptiones vel Collectiones ex aliis Authoribus, quorum Scripta Nomini ac Memoriæ aliorum præclarorum Virorum jam diu defunctorum fuerint consecrata, adeò ut quodammodo mortuos expilent quò spolia donáve parent offerenda viventibus) nihil obstante tamen hac tuâ aversatione, aut quibuscunq; illius quas conjectare licuerit, rationibus, non potui me abstinere à præsenti hac Dedicatione.

Non tam profectò ut tuæ Amplitudini gratificer (quanquam id fateor, paulo inurbaniùs à me dictum) quàm ut animo obsequar meo. Quippe qui nullam majorem ulla in re voluptatem capio quàm in sensu & conscientia congruitatis & condecentiæ propriarum mearum Actionum; inter quas nullam reperio magis examussin justam ac decoram quàm hanc ipsam, quandoquidem tam multæ occurrunt Rationes quæ jus tibi peculiare atque titulum ad præsentis hujus Tractatûs Patrocinium dant. Nam ut taceam tuam in Philosophia peritiam sincerumq; Religionis sensum, quæ duæ tales sunt Animi dotes quæ raro simul inveniantur (præsertim in summi loci hominibus) & tamen sine quibus

res

res hujusmodi nec legi possint ulla cum voluptate, nec facilè intelligi, sunt alia præterea magìs peculiaria & quæ naturaliter me ad hunc quem feci delectum dirigunt & determinant.

Etenim sive multiplices Benevolentiæ tuæ & conjunctissimorum tuorum, (Conjugis præsertim tuæ illustrissimæ omniq; virtute ornatissimæ, de qua nunquam sine admiratione cogito, nec mentionem facio sine summo honore) fructus quos percepi considero: sive primam occasionem mecum recolo cogitationes exercendi in hoc Argumento, quod tunc primùm contigit, cùm is honos mihi datus est ac voluptas ut Cartesii *Tractatum de Passionibus in Horto* Luxenburgensi *ad fallendum tempus tecum legerem. (In quo Libro quanquam nihil occurrit quod non scitum sit & ingeniosum, universa tamen haud ità omni ex parte certa mihi videbantur ac solida, quin in rebus aliquibus præcipuis cogerer certitudinem istam quam illîc expectabam proprio Marte, quoad potui, apud meipsum eruere) sive deniq; in memoriam revoco, amœnissimum illum Recessum quo* Ragleiæ *fruebar dum apud te manebam, perbenignam exceptionem à perfecto illo ac consummato verè nobilis ac Christianæ Heroinæ Exemplare, honoratissima Domina Matre tua, gratam silentis undiq; loci solemnitatem, umbrosa illa Ambulacra, illos Montes densaq; Nemora, in quibus postquam, quod sæpe solitus sum, reliqui Mundi aspectum perdidissem, Mundusq; Mei, in illa quidem recondita solitudine præcipua sequentis Tractatûs Theoremata inveni; sive, inquam, universas hasce circumstantias simul considerabam, sive aliquas solas, non potui non censere eas plus satìs momenti habere ad delectum meum determinandum ad tam dignum idoneumq; Patronum.*

Nec potuerunt suprà memoratæ considerationes me ab Instituto meo revellere, ut quæ ad præsentem causam non pertingerent. Etenim quantùm ad me, tanto veritatis amore ducor tamq; exiguâ teneor admiratione vulgaris Eloquentiæ, ut nec ullius Mundani commodi præsagium efficere unquam potuerit ut me eò usq; demitterem ut meipsum Adulatoris agendi injustæ infamiæ aut suspicioni obnoxium redderem, aut plausûs inanisq; gloriæ sensus & titillatio ut ventosum nomen Titulúmve affectarem Oratoris. Adeò ut secura esse potuerit Amplitudo tua quantùm ad primum hoc periculum.

Et verò quantùm ad secundum, quanquam fateor me animo minimè averso esse à veram delineando justamq; virtutum perfectionumq; tuarum adumbrationem, earum tamen dum magnitudinem

mecum

mecum conſiderabam, meamq́ ipſius in re Oratoria tenuitatem, nè in poteſtate profectò mea poſitum reperi, ſi voluiſſem, modeſtiam tuam hac in parte violare. Ac proinde id negotii calamo peritiori relinquere cogor, qui vel tuis ingratiis juſtum hoc & tibi & toti Orbi præſtet officium.

Deniq́ quod ad ſcrupulum illum attinet, de furto ſive ſacrilegio quaſi quodam puſillo aliquorum Plagiariorum, qui mortuorum videntur monumenta ſpoliare quò exornent viventes, id unicum eſt, quod ſine omni vanitate profiteri poſſum, Illud quod tibi offero, meum omnino eſſe, hoc eſt, Inventionem, Applicationem, & Diſpoſitionem Rationum Argumentorumq́ in hoc Libro contentorum genuinos eſſe anxiæ meæ mentis ac cogitabundæ fructus, nulla ſcruta attrita, ſuffurata aut mutuata ab aliis Scriptoribus. Quæ autem ſit veritas ac ſoliditas in meis Principiis & Ratiociniis, nimiæ profectò foret Arrogantiæ, ſi ipſe prædefinirem. Iſtud relinquendum eſt judiciis talium liberorum perſpicaciumq́ Ingeniorum qualis es ipſe tu. Apud quos ſi quod ſcripſi acceptum fuerit, cenſuramq́ favorabilem obtinuerit, eò majori obligationi erit & animationi,

Honoratiſsime Domine,

Servo tuo humillimo

& addictiſsimo,

HENRICO MORO.

Dat. è Muſeo *Cantabrigiæ*,
4. Kalend. *April.*
Anno 1659.

PRÆFA-

PRÆFATIO AD LECTOREM.

1. T *præsens hic Tractatus magis liberè acceptéque per manus hominum transeat, sine omni offensione aut scrupulo bonis piisque, ullâve reali exceptione plausibilive Cavillo apud eos qui plus sibi tribuunt in* Ratione *ac* Philosophia *quàm* Religione; *operam dabo in hac* Præfatione *quò eos prævertam; in medium proferendo pleniúsque explicando & dilucidando quicquid obnoxium existimaverim perversis eorum Interpretationibus & Obloquiis.* Titulus Dissertationis, quomodo intelligendus.

Et sanè haud satis securus sum quin ipse Dissertationis Titulus *vel utrorumque reprehensionibus expositus pateat. Alterorum quidem, ut qui tam confidenter contrariæ conclusioni adhærent, ac proinde securi sunt, quòd illud verum esse demonstrari nequeat quod ipsi jamdudum judicaverant haud dignum quod in rerum probabilium numero recenseatur, immò verò fortean, nec possibilium quidem: Alterorum verò, ut qui jam persuasi sunt de veritate nostræ Conclusionis ex aliis, iisque melioribus Principiis; quæ meliora non forent si naturale Rationis Lumen* demonstrationem *in hoc Argumento posset suppeditare. Ac propterea forsan objecturi sunt, quòd tam* ambitiosus Titulus *cum summa illa Christianitatis Prærogativa, qua* vitam in lucem produxit & immortalitatem, *videatur digladiari.*

Sed à prioribus quæro, per quam Facultatem tam firmiter persuasi sint, se totos esse mortales? Etenim nisi ridiculè *se* inspiratos *volunt fingere, (cùm interim æquè parum ferè credant aut Deum esse aut Spiritum, atque se Animam habere Immortalem) aut ad Sensûs experientiam provocandum est, aut ad Rationis perspicuitatem. Quorum prius impossibile est; quoniam audaculi hi Immortalitatis Animæ abnegatores nondum experti sunt ipsine post mortem subsistant necne. Quòd si nos credere volunt se ex principiis rationalibus hoc conclusisse, ipsos ausim appellare si fortiora ulla argumenta pro sua causa producere possunt quàm* ‖ *ego pro eis descripsi, & si non plenè ac fundamentaliter eis respondi. Si dixerint* ‖ Lib.3.cap.14. *confidentiam suam ex infirmis ratiocinationibus adversæ partis proficisci; respondeo, iniquè temereque ab eis factum esse (cùm ipsorum argumenta æquè imbecillia sint, quàm Adversariorum fingere possint) tam securos esse, veritatem è sua parte stare, potiùs quàm eorum. Hoc verò ad istiusmodi tantùm hujus Causæ tractationes pertinere potest, quas ipsi jam viderint, & de eis sententiam tulerint. Id autem ad me nihil attinet qui nunquam putare potui me tutò firmitérque, nisi pedibus propriis, insistere. Hoc igitur tantùm ab eis peto ut antè legant quod scripsi, quàm sententiam velint de eo ferre. Et postquam perlegerint, si declarare volunt me causam quam suscepi non demonstrâsse, par esse æquúmque censeo, ut præcisè ostendant in qua parte, articulòve Demonstrationis tam infirmam deprehendant cohærentiam, ut animentur ad dissentiendum à Conclusione.*

Ad alteros verò majori cum modestia & submissione respondeo, Quòd Libri Titulus *nullum necessariò tam plenè perfectéque Demonstrationis premissum implicat, ut nihil addi possit ad confirmatiorem certitudinem veritatis; sed tantùm quòd expectanda sit tam clara confirmatio, quàm* Naturalis Ratio *nobis suppeditet. Unde inferre potiùs deberent, me ulteriorem agnoscere magisque palpabilem evidentiam in Christiana Religione comprehendi, & magis intelligibilem & convincentem apud vulgus hominum, qui nec otium habent, nec ullam propensionem ad immiscendum se spinositatibus & anxietatibus humanæ Rationis ac Philosophiæ. Eo autem argumento utendi occasionem sciens prudénsque hoc tempore omisi, partim quòd destinâssem uberiùs de eo disserere in Tractatu* ‖ *Mysterii Christianæ Religionis; & partim quòd præsenti Titulo planè esset incongruum, qui Materiam tractare profitetur, intra limites tantummodo* Luminis Naturalis *nullâ miraculosâ Revelatione adjuti ac gubernati.* ‖ Lib.cap.1.2 & 3.lib.6.cap.11.sect.13.& lib.8.cap.17.

Submissio totius Dissertationis infallibili Regulæ sacræ Scripturæ.

2. *Quod jucundum eis futurum est spectaculum qui Genium hujusmodi Contemplationibus aptum habent, & sine omni omnino periculo. Quippe quum semper memores sint vocem esse Rationis ac Naturæ (quæ cùm corruptioni nimis obnoxiæ sint, meritò in rebus aliquibus defectuosæ aut erroneæ censeri possunt) ac proinde earum Dictatis & suggestionibus fidem nunquam habentes ubi cum Divinis Oraculis discrepant, necessariò tuti erunt ab omni seductione. Quanquam fateor, nihil est quod sciam, in hoc Tractatu à me affirmatum, quod eis ullo modo repugnet. Quòd si meipso oculatior quispiam quicquam detexerit quod cum illa Regula minùs consentiat, occasio profectò esse potest demissæ gratitudinis erga Deum pro magno illo Privilegio, quòd nobis nasci contigerit sub altiori exactiorique Luce: cujus beneficio, illi qui in eâ perfectiùs exercitati sint, facultatem adipiscuntur rectificandi perinde quod perversum est, atque supplendi, in lumine Naturæ quod sit defectuosum. Quod utrumque à me liberè eis facere permittitur per totam subsequentem Dissertationem. Atque hoc sufficiat pro Defensione in genere. Verùm nè quid heic desit, descendam porrò ad Particularia quædam confirmanda, quotquot scilicet cujusquam momenti fuerint, ulteriùs dilucidare & confirmare.*

Perspicua & compendiosa demonstratio, quòd Materia constet ex partibus indiscerpibilibus.

3. *In Libro primo hæc duo tantùm occurrunt, quantum ego quidem memini. Alterum de* Centro Spiritûs particularis, *cujus Ideam descripsi & demonstravi esse possibilem. Alterum verò de Demonstratione, Quòd impossibile sit ut Sol quicquam cernat super Terram, si omnino sit corporeus. In probando priore, non dubitabam asserere quòd Materia constat ex partibus* indiscerpibilibus, *intelligendo per partes indiscerpibiles, particulas, quæ realem quidem habeant Extensionem, sed tam exiguam, ut minorem habere nequeant, & aliquid adhuc omnino esse, ac proinde nec actu dividi possint. Quam minutam extensionem, si lubet,* Essentialem *appellare potes (ut quæ talis sit ut sine istac ejus portione, ipsa essentia Materiæ nequeat conservari) quemadmodum & extensionem ullius Materiæ ex his compositæ, potes, si lubet, nuncupare* Integralem, *cùm partes hujus Materiæ compositæ, actu ac reverà aliæ ab aliis possint separari. Assertio, fateor, non potest quin primâ specie videatur paradoxa, etiam ingeniosis sanòque judicio præditis. Veruntamen quòd sunt istiusmodi* indiscerpibiles *particulæ in quas Materia sit divisibilis, tales utique quæ* Essentialem *habeant extensionem & partes tamen habeant prorsus inseparabiles, luculentè compendioséque (præter illa quæ in ipso Tractatu attuli) per brevem hunc Syllogismum heic demonstrabo.*

Illud quod actu divisibile est quousque actualis Divisio fieri potest, divisibile est in partes indiscerpibiles.

Sed Materia (Materiam Integralem *intelligo sive* Compositam *) actu divisibilis est quousque actualis Divisio fieri potest.*

Stultitiæ profectò heic esset, probationem aggredi aut Propositionis aut Assumptionis, cùm utræque tam manifestæ sint, ut nulla communis notio apud Euclidem, *in quam Demonstrationes Mathematicæ resolvuntur, sit manifestior.*

Non potest igitur quin in confesso sit, Quòd Materia ex particulis indiscerpibilibus *consistit, quódque Physicè ac reverà non sit divisibilis in infinitum, quanquam partes quæ* Indiscerpibilem *particulam constituunt, reales sunt, sed divisibiles tantùm* intellectualiter, *quippe quum de ipsa essentia cujusque sit quod existit, partes habere sive extensionem ad aliquam saltem mensuram. Omnem enim tollere extensionem est rem reducere ad punctum tantùm Mathematicum, quod nihil ampliùs est quàm pura Negatio sive Non-Entitas: cùmque nullum medium sit inter* Extensum & Non-Extensum, *non magìs quidem quàm inter* Entitatem & Non-Entitatem, *manifestum est si res omnino sit, necesse esse ut sit extensa. Ac propterea* Essentialis *extensio est quæ ad has indiscerpibiles Materiæ particulas pertinet; quæ altera Proprietas est quam oportebat demonstrare.*

Sat scio, effrænem Imaginationem miras heic Tragœdias ac clamores contra conclusionem, excitaturam esse, tanquam impossibilem. Nam finita Extensio, inquiet illa, necessariò habitura est figuram, & Figura extuberantiam partium ad talem distantiam ut non possimus quin concipiamus adhuc actu divisibilem. Sed respondeo, Materia, postquam semel divisa sit quousque actu dividi posset, apertam esse contradictionem ut ulteriùs dividatur; quemadmodum etiam est, ut actu dividi nequeat, quousque actu queat dividi. Et nulla fortiòr Demonstratio quàm hæc contra ipsos, contra nos afferri potest aut ab Imaginatione aut Ratione. Ac proinde supponendo nos in argumentationibus nostris esse omnino pares, satis hoc est quo palmam reportem, qui pro rei possibilitate tantùm contendo. Nam si æquè firmam Demonstrationem affero quòd res sit, quàm alter quilibet, quòd non sit, nemo potest quin ex nostra parte pronunciet, rem esse possibilem.

*Cæterùm ut respondeamus suprà allato argumento, quanquam illi nunquam poterunt respondere nostro; * Dico indiscerpibiles istas Materiæ particulas, nullam omnino habere Figuram. Quemadmodum Magnitudo infinita nullam habet Figuram, ità etiam nec Infinita*

Parvitas.

Parvitas. Et Cubus infinitè *parvus sensu maximè præciso, æquè aperta Contradictio est, atque Cubus* infinitè *magnus, in eodem sensu Infinitatis. Anguli enim æquales forent magnitudine Hedris ipsius. Præterea, viri quidem sapientes, de multis rebus certò persuasi sunt, in quibus tamen imaginatio eorum non potest quin ludos ipsis faciat; ut in Infinitate Durationis & * Materiæ aut saltem Spacii. De cujus veritate quantumlibet certi sint, tamen si infinitam hanc Materiam, Spacium aut Durationem, ut divisam in tres putà æquales partes considerant (quarum singulas infinitas esse oportet, cùm totum aliàs non foret infinitum) media cujusque pars, & infinita videbitur & finita, quippe ex utraque parte terminata. Cæterùm unaquæque res duas ansas habet, ut notat* Epictetus, *& Fatuus planè est qui digitos urit admovendo ansæ ignitæ, cùm alteram prensare possit quæ magis frigida est & tractabilis.*

4. *Quantùm ad Demonstrationem meam, Quòd impossibile sit ut Sol ceu Spectator, rebus particularibus in Terra gestis superintendat, unica hæc adversùs eam fit Objectio. Quòd tametsi Sol quidem propter magnam illius distantiam nullas res particulares in Terra cernere valeret si semper in illa ordinaria figura contineretur, in qua si sensu destitutus esset, semper eum supponeremus contineri; cùm tamen vitam habeat ac perceptionem, potest aliquam sui corporis partem (ut nos oculum contrahendo ac dilatando pupillam ejus) in tam commodam figuram mutare, ut effecturus sit, ut tanta sibi Terra, quantam ipse volet, appareat.* Responsio ad Objectionem contra suam Demonstrationem, Quòd Sol rebus terrestribus non superintendat.

Quanquam aliqui procliviores heîc essent ad ridendum, quàm ad respondendum commento tam inopinato atque absono, quod Solem supponit nictantem & tam curiosè subinde tanquam per Telescopium in res nostras inspectantem; cùm tamen per modum argumentationis affertur, negotium mihi facessam ei serium reddendi Responsum.

Primùm, Quòd Objectio hæc nullam omnino vim habere potest, nisi corpus Solis, nostri instar, esset organicum, cùm nihil aliud revera sit quàm fluida Lux. Adeò ut nisi substantiam spiritualem in se habeat, cujus lux hæc tantummodo vehiculum esset, arbitraria hæc fluidæ hujus Materiæ figuratio effici non possit. Concedere autem ullam talem esse in Sole substantiam incorpoream, est planè ultrò mihi id largiri, pro quo tantopere contendo, Esse scilicet substantias immateriales in Universo.

Quòd autem nullum tale Divinum ei insit Principium quo aut nos cernere queat, aut productionem moliri ullius Apparitionis in Terra per operationem illius Spiritûs in eo, nostri cujusquam gratiâ, manifestum est ex spuma maculisque quæ in eo jacent. Quod æquè validum argumentum est quòd nulla talis ei insit Divinitas qualem quidam illi attribuunt, (ut Pomponatius, Cardanus, Vaninus, *& alii) atque stercus Noctuarum atque Passerum, quod reperitur super facies humerósque Idolorum in Templis, manifestum indicium est eas Imagines inanimas esse, non veras Deitates.*

Denique, quanquam Solem supponeremus particularem in se habere sentientem intelligentémque Spiritum, Telluris tamen vastæ ab ipso distantiæ, spissitudinísq; Atmosphæræ, cum aliis quæ in ipso Tractatu jam memoravi incommodis, consideratio, incredibile planè facit ut corpus suum in ullam Figuram tam exquisitam formare queat, ut has insuperabiles difficultates compenset.

5. *In secundo Libro, prima objectio est contra Axioma vicesimum, quod aiunt me non demonstrâsse, sed* Hobbii *duntaxat testimonium attulisse quo confirmetur, quod igitur idoneum me tantùm reddit ad disputandum cum eo ex suis ipsius Principiis, quæ alii ad se nihil attinere existimabunt. Verùm respondeo primò, Ad omnes suos sectatores attinere perinde atque ad ipsum; adeò ut minimè contemnenda victoria sit, contra omnes illos adeò confidentes substantiarum Immaterialium explosores demonstrâsse, quòd vel propria ipsorum principia quæ agnoscunt, necessariò earum existentiam inferunt in Universo. Verùm in secundo loco, Non difficile erit irrefragabilia producere argumenta ad evincendam veritatem suprà dicti Axiomatis, Quòd Sensus nempe & Perceptio in Materia, supposito nihil præter Materiam in Mundo existere, idem est realiter quod corporeus Motus & Reactio.* *Hobbianæ* opinionis confirmatio, Quòd Perceptio realiter idem est quod Corporeus Motus & Re-actio, si nihil præter Materiam in Mundo existit.

Manifestum enim est in Sensatione, cùm semper externus motus sit ab Objectis quando sensus nostri afficiuntur. Quódque interna Cogitatio sic perficitur, ex calore patet quem qui attentiùs cogitant, in seipsis excitant. Quamobrem omnem cogitationem universim, aliquis motus corporeus comitatur. Et si nihil præter corpus materiámve sit in Universo, ipsa cogitatio realiter idem est quod motus corporeus.

Præterea, quemadmodum in sensatione, Motus corporeus prior est, & Perceptio sequitur; ità necessarium est, ut universim in omnibus internis etiam Cogitationibus certi quidam motus corporei immediatè præcedant istas perceptiones, quanquam admitteremus Materiam à seipsa moveri. Nullus enim sensus indè orietur, sine resistentia alterius alicujus in quod alterum quasi impingat. Adeò ut vel subtilissima Materia, nisi in ea resistentia sit in eámque impressio, non magis capax esset cogitationis, quàm Rhombus plumbeus Linguláve aurea. Ac proinde modò fateri velimus (quod nemo nisi mente captus unquam est negaturus)

rus) quòd Rhombus plumbeus Linguláve *aurea nullam omnino habet cogitationem aut perceptionem sine aliquo ictu aut allisione pro illorum magnitudine & soliditate, subtilissima Materia similiter necessariò nullam habet, sine aliqua proportionali impressione aut resistentia. Unde manifestum est, quòd corporea Re-actio sive Collisio præcedit Perceptionem, quódque omnis Perceptio, quasi tactus quidam est seu palpatio, quæ tamdiu durat quamdiu durat Resistentia hæc motúsve Impressio; illâ verò cessante extinguitur, Materiâ evadente æquè stupidâ atque Rhombus plumbeus. Quódque proinde quemadmodum in genere semper motus corporeus est, ubi est cogitatio, ità diversificatio motûs hujus & collisionis cogitationum diversificationem parit, atque sic quasi junctis manibus unà perpetuò incedunt, altero nunquam introducto sine ductu alterius, nec durante diutiùs quàm alterum durat. Verùm prout calor deperditur (qui haud mediocrem supponit alicujus admodum subtilis Materiæ motum sive agitationem) ità Intellectus noster & Imaginatio languescunt, ipsique Sensus deficiunt, ut qui moveri nequeant ab impressione externorum Objectorum, aut in debito liquiditatis & agilitatis gradu non constituantur, ac proinde corpora in morte æquè insensilia evadunt, atque massa lutea.*

Omnis igitur Sensatio & Perceptio revera idem est quod Motus & Re-actio Materiæ, si nihil sit præter Materiam in Universo.

Et quòd unaquæque pars Materiæ percipere debet prout ipsa omnino movetur, sive à seipsa (si id possibile sit) sive per corpoream impressionem ab aliis partibus, ex eo manifestum est, quòd Materia nullos subtiles habet radios ullámve vim sive effluxum extra se emanantem, instar specierum, quas Scholæ vocant, Intentionalium, nec ullam magìs Mysticam unionem, quàm simplicem partium Juxta-positionem.

Hinc enim manifestum est nullam esse posse communicationem ullius Impressionis quam una pars Materiæ receperit quâve affecta sit ab altera, ad distantiam, quin fieri oporteat per pulsum obtrusionémve partium interjacentium. Adeò ut undiquaque Motus corporeus & Re-actio cum sufficienti tenuitate partium debitáque duratione, agnoscenda sit causa adæquata omnis perceptionis, si nihil sit præter Materiam in Universo. Hoc sufficere censeo ad persuadendum quemlibet æquo judicio hominem de veritate hujus partis Assertionis Hobbianæ, *si ipse alteram partem possit evincere, Quòd nihil in rerum Natura existit quod non sit purè corporeum. Cæterùm ex priori parte quod confessum illius Principium est, irrefragabiliter demonstravi, Quòd aliquod sit.*

Apologia pro Vehiculis Dæmonum & Animarum separatarum.

6. *Altera Objectio est contra opinionem quam amplecti videor de Vehiculis Dæmonum & Animarum separatarum, acsi heic contra Scholarum Authoritatem peccaverim. Atque hoc profectò totum est prorsus, quantum ego augurari possum, quod objicere queunt adversùs hanc meam Assertionem. Meminisse verò possunt, si volunt, Scholas adversùs antiquiorem seipsis peccâsse Authoritatem, hoc est, adversùs* Pythagoreos, Platonicos, *Judæorum* Doctores, *antiquósque Ecclesiæ Patres, qui omnes tenent vel purissimos Angelos Vehicula habere corporea. Difficile autem erit Scholis, ullam antiquam Authoritatem pro sua opinione proferre.* * Aristoteles *enim magnum eorum oraculum in hac materia prorsus silet, ut qui nè credit quidem existentiam Dæmonum in Mundo (quemadmodum* Pomponatius *&* Vaninus *jurati illius Discipuli cum egregia animi satisfactione notârunt :) Ac propterea jejunis suis aridisque subtilitatibus relicti, omnes Essentias Intellectuales, quæ non sint crassè terrestres, ut Homo, fecerunt purè Immateriales. Quo pacto admodum horrendum Chasma Hiatúmve faciunt in rerum Ordine, qualem nullum moderatum Judicium unquam approbaturum est, & Atheisticorum Ingeniorum telis se obnoxios reddiderunt, qui satìs periti ac paratì sunt ad absurdas deducendum consequentias quæ in falsis suppositionibus latent, quod &* Vaninus *facit in hac. Colligit enim, nec id stolidè quidem, ex supposita pura Dæmonum Immaterialitate, quòd nullam notitiam habent ullarum particularium rerum in Terris ;* * *cùm Essentiæ tam purè Incorporeæ, Impressionis ab objectis corporeis omnino sint incapaces, ac proinde nec speciem ullius rei corporeæ particularis in sua mente habeant. Unde concludit omnes Apparitiones, Vaticinia, Prodigia, & quicquid miraculosum in antiqua Historia memoratur, hisce attribuendum non esse sed Influentiis Stellarum, adeóque nec ullos quidem Dæmonas Angelósve in rerum Natura existere.*

Quo ratiocinandi modo facile est etiam Psychopannychitis suam opinionem de Animæ somno defendere. Anima enim cùm ab omni prorsus rescindatur quod est corporeum, nullámque omnino cum eo habeat unionem vitalem, proclives erunt ad inferendum, impossibile esse ut quicquam cognoscat ad extrà, quinimò fortean ut vel dormiat. Fieri enim posse ut nè illa quidem facultas ei competat in tali statu quippe quum adeò essentialem habeat aptitudinem ad vitalem unionem cum Materia. Tanti momenti est aliquando Scholarum opinionem deserere, quando aliquid nobis se offert magìs tutum, magìs utile, magísque rationi consentaneum.

7. *Hæ*

7. *Hæ sunt præcipuæ Objectiones quibus primus secundúsque Liber videntur expositi. Ultimum non possum quin suspicer magìs esse obnoxium. Maximè communem verò Objectionem prævideo fore, Quòd tantum mihi assumpsi ut statum Mundi alterius tam accuratè ac particulariter describerem, acsi nuper ipse revera illic fuissem. Nimis exquisita enim rei tractandæ ratio, artem videri potest olere atque fraudem. Atque equidem ut diffidentia sæpenumero in nobis oboritur quando audimus aliquid quod efflictim cupimus sic contigisse, quippe quòd tum maximè proclives sumus ad cogitandum lætius esse Nuncium quàm ut sit verum; ità etiam in Notionibus, quæ nimis accuratè videntur facultatibus nostris Intellectualibus adaptari, maximéque naturaliter cum eis consentiunt, sæpe * proni sumus ad suspicandum eas faciliores esse quàm ut sint veræ, præsertim in rebus quæ primò nobis videbantur admodum obscuræ & intricatæ. Quam ob causam valdè verisimile est, quòd Notio* Spiritûs particularis, *quam adeò accuratè descripsi in ‖ Libro primo, minùs probabilis quibusdam videatur, * quoniam tam clarè jam sit intelligibilis, quippe qui omnino incredibile putant eas res quæ semper habitæ sunt adeò perplexæ & inextricabiles, tam derepente manifestæ fiant ac familiares cuilibet, qui vel mediocrem patientiam habet, & intelligentiam ad examinandum Theorema.*

Uti & quòd tam accuratè statum alterius Vitæ descripserit támq; curiosè definiverit particularis Spiritûs naturam.

‖ Cap. 5, 6, 7.

Quod ad me verò attinet, non tantum mihi assumam ut absolutè affirmem Indiscerpibilitatem Spiritûs eâ ratione oriri, quam ipse descripsi, hoc est, Deum Spiritum particularem omnino sic fecisse quemadmodum ego delineavi. Illius enim sapientia infinita est. Ac proinde impiæ profectò audaciæ foret eum ad unam certam rationem formandi naturam rei restringere, hoc est, talia ei inserendi Attributa quæ ipsi sint essentialia, utì Indiscerpibilitas est Animæ humanæ. Veruntamen dixisse tantùm in genere, possibile esse ut particularis sit Essentia ex immediata sua natura penetrabilis & indiscerpibilis, modum autem particulatim non descripsisse quo sic fiat, leve aliquibus videri poterat nec satìs solidum, Dolo latente in universalibus, ut habet Proverbium. Ac proinde ad pleniorem partis adversæ convictionem operæ pretium censui accuratam aggredi descriptionem unius alicujus modi quo Animâ Hominis aut Dæmonis concipi possit necessariò indiscerpibilis licèt dilatabilis, non admodum interim solicitus eo omnino modo fiat necne, & tamen satìs certò persuasus aut eo modo fieri aut alio aliquo meliori. Verùm unus hic rem ostendit possibilem in genere (ut vile illud Indorum Navigium Canoa *dictum possibilitatem probare potuit Navigationis.) Atque id omnino erat quò me collineare oportebat illo in loco; nisi quòd & studio quodam tenebar honoris tuendi* Platonicorum, *quorum imaginativa Præsagia sæpe expertus sum fidelem habere congruentiam cum severissima Ratione. Speróque me hìc demonstrâsse Imaginationem eorum à Ratione minimè alienam esse, ubi tam frequenter* Formam *sive* Spiritum *cum radianti* Luce *comparant.*

Sic in describendo statum Mundi alterius, equidem haud ità solicitus sum eône planè modo res sint quo ipse descripsi; sed quia aliqui homines, quia nullum particularem conceptum formare possunt de socialitatibus & solennitatibus Aereorum istorum Incolarum, quales sint, quomodòve tempus transigant, cum multis aliis difficultatibus, quibus hæc Speculatio involvitur, omnem omnino rei adimunt fidem, magnum profectò putavi habiturum momentum ad amoliendam hanc Objectionem adversùs Vitam futuram (Neminem scilicet concipere posse qualis sit, ac propterea omnino non esse, quæ vulgaris etiam contra existentiam omnium Substantiarum Incorporearum est Objectio) si accuratam rationalémque Descriptionem hujus futuri statûs conficerem. Quam orbi literato tanquam intelligibilem Hypothesin exhibeo, talémque quæ probabiliter existere possit, etiam secundùm propriarum nostrarum facultatum dictamina, certò interim persuasus, quòd res aut sic sunt, aut meliori & accuratiori ordine. Sed, quod dixi, viam aliquam particularem probabilem proponere haud mediocrem vim habiturum esse existimavi apud eos, qui hisce rebus omnibus omnem omnino fidem abrogant, ob eam potissimum rationem quòd tales sunt, de quibus nulla humano Intellectui fieri possit rationalis Repræsentatio.

8. *Cæterùm sunt & Objectiones particulares. Quarum prima sit adversùs* Elysia *nostra Aerea & Æetherea, quæ profectò, quò contumeliam reddant argutiorem, cum* Mahometana *Paradiso comparant. Verùm, præterquam quòd in ipso loco ubi hisce de rebus tracto, post eorum descriptionem, proprium suspendo assensum; nihil in illorum descriptione obfertur, quod, si assensus ei præberetur, vel purissimum defæcatissimúmque Animum non deceret. Nihil enim magìs certum est, quàm quòd Amor Dei & Proximi summa Fælicitas sit quò pervenire possumus, aut in hac Vita aut in futura. Et quæcunque illìc describuntur, aut causæ sunt aut effecta aut concomitantia nobilis illius ac Divinæ Passionis. Nec Externa illorsum Incitamenta quæ illìc commemoro, jure censeri possunt* Sensualia, *sed* Intellectualia. *Nam & talis est etiam sensibilis Pulchritudo, sive ostendat se in vultûs corporísque lineamentis, sive in concentu Musico aut quibuscunque gratis gestibus, venustisque ac decoris actionibus, quemadmodum rectè definivit* Plotinus. *Atque eæ quidem res quæ*

Elysia quæ describit non omnino sensualia esse sed Divina.

quæ propriè Intellectuales non sunt, putà Odores & Sapores, talis tamen illinc transfundi potest Spiritus in horum Aereorum Incolarum Vehicula, qui modo extraordinario Intellectuales facultates in actum possit excitare. Quod is qui observaverit, ut cogitationes nostræ & Inclinationes, immediatè à certa quadam subtili materia in corporibus dependeant, non dubitabit statim agnoscere esse verum. Ac propterea cuicuimodi Elysia *nostra temerariis videantur & judicio destitutis, nihil aliud reverà sunt, quàm* puræ Paradisi *Voluptatis Intellectualis, quum Divinus Amor & Immaculata Amicitia istorum locorum solæ deliciæ sint.*

Quòd statum Impiorum nimis tolerabilem eis non fecit, in Mundo altero.

9. *Proxima objectio est de Statu impiorum, acsi eorum conditionem nimis tolerabilem eis fecissem, in Mundo altero. Sed ab hoc errore quilibet arceri posset, si considerare vellet, me Conscientiæ Equuleum fecisse, morte perpetuo-repetitâ deteriorem. Quod nimis quàm credibile est illìc eventurum, quum experimur quantum dolorem Passiones excitent etiam in hac Vita: Tyranni* Siculi *magìs exquisitum Tormentum non invenêre. Et quantùm ad istas Animas quæ omnem Conscientiæ sensum perdiderint, si quæ sint tales, alia supplicia illis assignavi, quæ omnino sunt corporea, paulòque quidem mitiora igne magni illius Inferni, quod Prophetæ comminantur tanquam portionem Diabolorum Hominúmque damnatorum in Die novissimo. Quo tamen neque tunc nec antè excruciari possent (si ad Humanam Rationem provocamus, quam solam in hoc Tractatu appellamus Judicem) nisi cum Vehiculis corporeis vitaliter unirentur.*

Unam universalem Animam non esse quæ audit, videt & ratiocinatur in singulis Hominibus ex operationibus Memoriæ, demonstratum.

‖ Lib. 3. cap. 16.

‖ Cap. 16. sect. 4.

10. *Duæ postremæ Objectiones sunt, altera de Anima Mundi, altera de Spiritu Naturæ. Prima fit contra nostram nimis favorabilem Opinionis eorum Repræsentationem qui unam tantùm Animam faciunt in toto Universo, eandémque Sensu, Ratione & Intellectu imbuunt. Quam Animam in omnibus operari volunt Animantibus, Dæmonibus ipsis non exceptis. In quibus omnibus, aiunt illi, una est eadémque universalis Anima, quæ audit, videt, ratiocinatur, intelligit, &c. Hanc Opinionem credo me in Libro hoc tertio sive ultimo æquè solidè ‖ confutâsse, atque ullus unus error confutari potest in universa Naturali Philosophia. Atque ea quidem ‖ favorabilis Repræsentatio quam de ea feci, id in se habet, quo, nisi quis nimis omisso sit animo & oscitanti, facilè demonstrare possit suppositionis falsitatem. Quanquam enim satìs facilè imaginari possumus, si corpus non mutetur, Animáque Universi eadem prorsus sit ubique, licèt quis locum mutet & in alteram Animæ Mundi partem recedat, eum easdem Opiniones, Imaginationes & Ratiocinationes retinere posse, quatenus quidem à Memoria non dependeant (cùm universalis hac Anima in easdem cogitationes ex occasionibus eisdem seipsam excitet) Memoria tamen sive Reminiscentia illi parti competere non potest quæ Perceptionem antea non habuerit illius rei quæ revocatur in Memoriam. Necessariò enim in Memoria comprehenditur sensus sive perceptio quòd perceptionem habuimus sive sensum antecedentem illius rei, quam nos reminisci sentimus.*

Ut breviter igitur agam atque hanc opinionem uno quasi ictu conficiam; Qui dicunt unam tantùm Animam esse in Universo, cujus perceptiva facultas est ubique, necessariò debent asserere, aut, quicquid una illius pars percipit, reliquas omnes percipere, aut Perceptiones in Dæmonibus, Hominibus ac Brutis ad illam partem hujus Animæ quæ in ipsis est, dum hoc vel illud percipiunt, restringi. Si prius, sensus ipse & experientia eos confutat. Quanquam enim omnia Animalia macerata quasi jacent in subtili illa Materia, quæ pervadit omnia, quæque immediatum Instrumentum est sensûs & perceptionis; nos tamen cogitationum mutuò alii aliorum non sumus conscii, nec dolores invicem aliorum alii persentiscimus, nec dolores ac voluptates brutorum, quando vel summo gradu eis afficiuntur. Nec Dæmones quidem mutuos persentiscunt affectus, mutuóve alter alterius necessariò assentiuntur opinionibus, quamvìs Vehicula eorum admodum pervia sint; alioquin omnes forent Avenroistæ, *perinde atque illi qui* Facio Cardano *apparuerunt, supposito quòd aliqui essent. Quamobrem universim concludere possumus, si esset istiusmodi universalis Anima, quòd particulares tamen illius Perceptiones, ad hanc vel illam partem in qua fiunt, restringerentur: Quod tamen unitati Animæ adversatur, quemadmodum jam monui suo in loco.*

Lib. 3. cap. 16. sect. 2.

Sed rem admittamus (nam & demonstravimus sic esse, si talis utique universalis sit Anima, & nulla alia præterea) tunc insignis illa Absurditas se ingeret, de qua antè monui, Quòd scilicet illa pars Animæ Mundi quæ rem nunquam perceperat, eam nihilominus reminiscetur, hoc est, percipiet se id percepisse, quod tamen nunquam perceperat. Et certum tamen est, quempiam in Aurea *putà* Chersoneso *Conterraneum illuc appellentem quem ante viginti annos non viderat, statim reminisci posse. Quinimò, quod magìs ad rem facit, Telluris motu supposito, quod jam scribo, Terrâ versante in principio* Arietis, *reminiscar me scripsisse cùm fuerit in principio* Libræ, *quanquam illa pars Animæ Mundi quod corpus meum tunc possessura est, duplo distantior erit ab illa parte quæ manum meam nunc regit scribentem, quàm Terra à Sole.*

Nec

Nec potest hujus Demonstrationis perspicuitas ullâ qualicunque evasione eludi. Nam primùm si admitteremus certas quasdam Notas in Cerebro signatas esse, dum videmus vel consideramus aliquod Objectum, *quibus Anima memoriam illius sibi profundiùs imprimeret; reminiscendi indè vis in hoc omninò consisteret, quòd Cogitationem sive Repræsentationem cum tali Impressura sive Nota semel junxisset, alioqui nihil valeret. Quamobrem Anima Mundi in* B *putà cùm talem Repræsentationem cum tali Nota in Cerebro non junxerit quemadmodum fecit in* A, *nihil hinc potest reminisci. Neque enim omnino concipi potest quí Figuratio ulla motúsve qualiscunque in Cerebro repræsentare possit Animæ perceptionem tanquam antehac perceptam, si ipsa Anima nunquam antehac ullam talem perceptionem habuerit. Etenim nulla Basis esse potest actui huic reflexivo & comparativo præterquam antecedens perceptio illius cujus adhuc Anima sit conscia, cujus conscia esse non potest, si nunquam illud perceperit. Unde manifestum est, has, quæ supponuntur, Notas nullam in se vim habere ad imponendum Animæ Mundi in* B *ità ut credat se perceptionem rei habuisse, cùm revera eam nunquam percepisset.*

Præterea, Admodum evidens est, reminiscendi vim in istiusmodi Notis vel Figuris in Cerebro, ullâve vibratione aut motu illic permanente, nequaquam consistere, quemadmodum abunde probavi in sequenti ‖ Tractatu. *Quod ulteriorem fidem facit, Memoriam in ipsa Anima esse totam, eámque solum esse Repositorium omnium Perceptionum quas habuerit, ac proinde Animam Mundi non posse percipere se rem percepisse, quam nunquam tamen perceperit.* ‖ Lib. 2. cap. 5. sect. 7. & cap. 11. sect. 4, 5, 6.

Et tertiò ac ultimò, Hinc etiam manifestum est, (à Memoria nempe in ipsa tantùm Anima residente, quippe quæ in hac ut in reliquis suis functionibus, virtute debiti tenoris Spirituum, idoneique Cerebri temperamenti operatur) corpore locum mutante ab A *ad* B, *quòd illa Animæ Mundi pars in eo ad* B *memoriam habebit rerum quæ nunquam perceptæ sint in* A, *& obliviscetur, vel potiùs nullam habebit notitiam earum rerum quas Anima illic perceperit; quódque propterea mutando locum fortè fieri potest ut momento quispiam præstantissimus evadat Medicus, Mathematicus, &c. aut derepente stupidus fiat Idiota, suámque omnem perdat eruditionem; quod è duobus verisimilius est. Fructus enim illius Meditationis atque studii statim pereunt, postquam corpus illam Animæ Mundi partem quæ bonis artibus ac meditationi sedulam dedit operam, semel reliquerit. Adeò impossibile est, quin unusquisque particularem animam habeat de suo.*

Nec potest Erroris hujus in Anima Mundi, quo percipit se percepisse quod nunquam percepit, possibilitas argui, ex adhærentia perpetui illius, ut censetur, erroris in externis nostris sensibus, Quod scilicet dolorem sentimus in digito putà, aut albedinem in Pariete, cùm nec albedo in uno sit nec in altero dolor, sed tantùm in Communi nostro Percipiente, quod intra Cerebrum clauditur. Manifestum enim est, si hic error sit, illius conspicuum esse ac necessarium Fundamentum.

Etenim, quemadmodum quando baculum in humum protrudimus, differentes necessariò sensationes percipimus, aliam quando in sabulum, aliam quando in lapidem, & aliam denique quando in Lutum limúmve, easdémque ad Baculi distantiam persentimus: Ità etiam fit in coloribus, cùm Medium, Objectum inter & Oculum, instar baculi sit, varietásque ad extremitatem Baculi instar varietatis colorum; cujus in varietate superficierum Objectorum necessaria est Causalitas, quam Commune Percipiens necessariò percipit, & ad talem distantiam ad quam Medium determinet, quemadmodum antè factum est in longitudine Baculi. Adeò ut tales percipere differentias ad eam distantiam quâ sunt, quâque causaliter existunt, non tam error est quàm veritas. Eadémque *ratio est in titillationibus & puncturis, in quavis corporis parte. Verum enim est quòd illæ differentiæ causaliter illic existunt, ac proinde quòd* Perceptio *nostra illuc meritò defertur. Illic enim est illa asperitas & incongruitas Naturæ quam Anima sine aspera ac dolorosa perceptione sentire non potest, nòn solùm propter suum incommodum, vitalémque cum corpore unionem, sed etiam propter specialem naturam ipsius Perceptionis.*

Adeò ut paulo durior mihi videatur Censura, *in hisce Perceptionibus Animam dicere errare: Et sanè si aliquo modo erret, causam tamen necessariam & determinatam, eámque valde palpabilem valdéque intelligibilem hìc possumus investigare. Quantùm verò ad hunc Errorem Animæ Mundi, quæ percipit putà in* B *se percepisse id quod tamen nunquam percepit, res omnino alia est, integérque Error ac apertus, cujus nulla fingi causa potest quæ ipsam in eum inducat. Unde planè sequitur ipsam in eum nunquam induci. Ac proinde reflexivus Actus Memoriæ, qui nos tam firmiter persuasos reddit de antecedente* Perceptione *(nullâ aliâ facultate ullam habente vim aut prætextum demonstrandi quicquam in contrarium) necessariò arguit unumquemque hominem Particularem Animam habere de suo, talémque universalem Animam qualem fingunt* Avenroistæ, *omnia Phænomena non posse solvere.*

Et

Et tamen non dubito affirmare, vesanam hanc opinionem faciliùs defendi posse quàm eorum, qui nihil præter Materiam in Universo esse statuunt. Verùm operæ pretium esse duxi, omni studio & diligentiâ utrasque confutare, cùm tolerabilior earum non sit nisi argutius quoddam Atheismi genus, quod ad subversionem tendit omnium Fundamentorum Religionis ac Pietatis apud Homines.

De Spiritu Naturæ, quòd nec obscurum Principium sit nec intempestivè introductum.

11. *Quod ad Spiritum Naturæ attinet, potissimæ Objectiones sunt, quòd obscurum introduxerim Principium, quò Ignorantia & Pigrities se recipiant tanquam ad Asylum, atque sic enervaverim laxaverimve utiles curiosorum Ingeniorum conatus & expectatum impediverim progressum qui fieri possit in Mechanica Philosophia; idque, ad majorem criminis exaggerationem, antequam sufficiens factum sit scrutinium, quid Mechanicæ potentiæ Materiæ efficere possint. Etenim quæ solutiones Mechanicæ præsentem fugerint antecedentésve ætates, quidni succedentes in eas incidant? ac proinde intempestivum adhuc esse ullum tale introducere Principium in Naturalem Philosophiam.*

Lib. 3. cap. 12.

Ad quæ respondeo, Principium de quo loquimur nec obscurum esse nec intempestivum, nec tam à me introductum, quàm mihi ipsi obtrusum inevitabili evidentiâ Rationis. Quòd obscurum Principium non sit, clara illa ejus descriptio quam in hoc Tractatu dedi, satìs probabit. Contra quam nulla, quod sciam, fingi potest Exceptio, nisi fortè cuipiam durum videri possit, ut Substantia omni sensu ac perceptione destituta, ac proinde omnis præmeditati artificii incapax, idonea supponeretur ad formandam Materiam in tam exquisitas Organizationes. Hæc verò nemini ulla difficultas videri potest qui satìs consideraverit, quod Phantasma *est Animæ nostræ, id* Plasma *esse sive Fabricam in* Spiritu Naturæ: *Et quemadmodum nostrorum ‖ Spirituum tenor (qui nihil sunt quàm Materia quædam subtilis) efficit ut Anima* immediatè *se exerat in hanc vel illam Imaginationem nullâ cognitione aut præmeditatione intercedente; ità certam aliquam præparationem sive prædispositionem Materiæ Mundanæ, efficere posse ut* Spiritus Naturæ *hoc vel illud fabricationis sive organizationis genus moliatur, nullâ perceptione aut consultatione interpositâ.*

‖ Vide Antidot. lib. 2. cap. 10. sect. 12.

Qui prætendunt introductionem hujus Principii esse intempestivam, quæro ex eis quandonam ipsi sensuri sint tempestivam fore? Simplex enim Præsumptio, quòd, licèt omnes Mechanicæ solutiones quorundam Phænomenôn, quæ hactenus oblatæ sint Orbi literato, demonstrari possint falsæ esse, futuræ tamen Ætates in eas incidere possunt quæ sint veræ, apud homines cordatos nihil aliud censeri potest quàm pudendum timidarum Animarum subterfugium quæ admodum ægrè pati possunt ut ulla tam terrifica Notio quàm Immaterialis sive Spiritualis substantia introducatur in rerum Naturam, verentes scilicet nè proximus gradus qui faciendus est, aperta sit agnitio Dei, à quo se abscondere tantopere satagunt, misero hoc obtentu & precario. Dico autem, si Introductio hujus Principii nunc tempestiva non sit, eam nunquam tempestivam fore. Mirabilem enim illum Magistrum Mechanicum Cartesium, *ausim affirmare, viam hanc ad summum perduxisse quò humanum Ingenium pertingere potest, in eis quidem Phænomenis quorum causas conatus est explicare. Ut verò multis in locis scopo suo exciderit, tum in suprà dicto Capite tum in sequenti, ut & alibi, expressè notavi. Instantiam heic dabo tantùm in* Phænomeno Gravitatis, *in quo credo me perfectè demonstrâsse & ipsum &* Hobbium *toto cœlo errare, causásque quas assignant esse planè falsas. Quòd autem aliorum opiniones qui hanc viam sectantur, non commemoraverim, id solummodo in causa erat, quòd eas minoris momenti putarem.*

Illius Existentiam se absolutè demonstrâsse.

12. *Verùm dices, quamvis hi omnes erraverint, non sequi tamen, quin tam fœlicia Ingenia in posterum suppullulascere possint, ut veram hujus Problematis solutionem Mechanicam sint reddituri. Sed respondeo, Me non tantùm eorum rationes confutâsse, sed etiam à Principiis Mechanicis in confesso apud omnes & per experientiam confirmatis demonstrâsse, descensum, putà Lapidis aut globi plumbei, aliúsve cujusvis corporis gravis, legibus Mechanicis enormiter contrariari, eáque secundùm illas, necessariò, si soluta jaceant, à Terra recessura esse, & ex conspectu nostro ablatum iri in extremas Aeris partes, nisi vis aliqua Mechanicâ major motum inhiberet, & deorsum terram versùs retraheret. Adeò ut manifestum sit, nos haud arbitrariò Principium introduxisse, sed obtrusum nobis potiùs esse per irrefragabilem Demonstrationis Evidentiam. Cui assensum suspendere donec Ætates venturæ Mechanicam Philosophiam ad altiorem gradum provexerint, æquè ridiculum est ac de veritate unius alicujus perspicuæ facilisque Demonstrationis in primo libri* Euclidis *dubitare, donec immensum studiorum Mathematicorum campum totum peragraverimus.*

Nihil opus esse ut hujus Principii admissio Philosophiæ Mechanicæ progressum impediat.

13. *Nec denique quicquam opus est, ut hujus Principii admissio, conatus nostros in scrutandis Mechanicis Phænomenôn Naturæ causis, uspiam sufflaminet, sed circumspectos nos potiùs reddat in distinguendo * quid merarum Potentiarum Mechanicarum Materiæ atque Motûs effectum sit, & quid altioris alicujus Principii. Etenim, proculdubio secura hæc Præsumptio in aliquibus, Quòd nihil in rerum Natura existit præter Materiam, ipsos animavit ad amplectendas venditandásque solutiones Mechanicas ubi nullum habebant locum,*

quippe

quippe tam firmiter persuasos nullas solutiones nisi ex hoc genere, obtineri eruive posse.

14. *Ut omittam Rationi ac Religioni deditos duplicem comitari voluptatem, quæ eos in hac Philosophandi methodo prolectet atque provehat: Alteram, ex observatione quousque in re quaque Mechanicarum Causarum Concatenatio pertingat, quod mirificè gratificaturum est Rationi eorum; Alteram, à distincta deprehensione, ubi necesse sit abrumpi, ut quæ solæ non valeant totum exhaurire effectum: Quod necessariò eos ducet ad magis confirmatam detectionem illius Principii pro quo nos contendimus,* Spiritûs *scilicet* Naturæ, *qui Dei Potentia Vicaria est in Materiam, * primúsque gradus ad maximè abstrusa Mysteria in Naturali Theologia; quod necessariò summopere eis gratificaturum est in rebus Religionis.*

Magna voluptas istius studii piis ac rationi deditis.

15. *Atque ob hanc profectò causam, maximè sobrium existimo ac fidelissimum consilium quod cum Christiano orbe communicari potest, * ut* Cartesii *Lectionem in omnibus Scholis publicis sive Academiis commendarent; Ut Studentes in Philosophia penitissimè gnari sint justorum limitum Mechanicarum Potentiarum Materiæ, quousque pertingant, & ubi deficiant. Quod optimum sanè subsidium futurum est, quod Religioni afferre potest* Ratio *Notitiáque Naturæ. Hoc enim pacto qui Ecclesiæ Ministerio destinati sunt, maturè muniuntur sufficienti robore ad colluctandum cum maximè superbis eorum derisoribus & oppugnatoribus. Cùm hujus rei defectu, videmus eos quàm obnoxii sint contemptui, ac proculcationi cujuslibet audaculi, quamvis imperiti, Philosophiæ Mechanicæ jactatoris.*

Quanti momenti foret si *Cartesius* prælegeretur in omnibus Christiani orbis Academiis.

16. *Hæc sunt loca præcipua quæ quoquam modo putabam obnoxia fore exceptionibus in sequenti Tractatu: Quæ tamen in se tam innocua sunt atque firma, & cum adeò commodis circumstantiis, ubi reperiuntur, tradita, ut verear nè lector judicium meum suspectum habiturus sit ac prudentiam, quòd mihi ipsi negotium facesserim scribendi, & illi legendi tam prolixam ac superfluam Præfationem. Qui quidem Error quanquam ullius magni Ingenii argumentum esse non possit, multæ tamen indicium esse potest Humanitatis, fervidique studii serviendi Publico, sine cujusquam hominis offensione qui vel mediocrem Rationem retinuerit & Ingenuitatem. Quantùm verò ad eos qui utrisque valedixerint omnémque veritatem suâ morosâ Imaginatione metiuntur, pro deridiculo habentes quicquid cum suis inscitis conceptionibus non consentiat, neminem credo hominem serium obligatum se tenere, ut perversas eorum Interpretationes pravásque rerum Repræsentationes vel leviter attendat, curetve, non magis quidem quàm religiosus Eremita, Devotúsve Peregrinator fœdos rictus distortáque ora Simiorum & Cercopithecorum, in quos fortè fortunâ incidere possit in laboriosa sua itineratione per Desertum.*

Apologia pro Præfationis prolixitate ex fervido suo studio gratificandi Publico sine ullius ingenui Animi Offensione.

SCHOLIA

In Præfat. Sect. 3.

D*ico indiscerpibiles istas Materiæ particulas nullam omnino habere figuram. Quemadmodum magnitudo Infinita nullam habet Figuram, ità etiam, &c.* In hunc locum quatuor objiciuntur. Primò, Etiam infinitam Parvitudinem, cùm sit extensa, nec tamen in infinitum, extensionis suæ terminationem habere, terminationem verò extensionis necessariò esse figuram. Secundò, Particulas has indiscerpibiles, nisi puncta Mathematica sint, non posse esse infinitè parvas, quoniam minores ipsis adhuc concipimus, cùm & ipsas intellectualiter divisibiles etiamnum agnoscimus. Tertiò, Si infinitè parvæ sint, infinito earum numero opus foret ad constituendum corpus hujus vel illius magnitudinis. Unde corpora & ex atomis sive indivisibilibus constarent, & simul divisibilia essent in infinitum. Quæ mira foret duarum istarum oppositarum opinionum conciliatio. Quartò denique, Cùm hæ particulæ *indiscerpibiles* dicuntur essentialem duntaxat habere extensionem non *integralem,* extensionem nempe non majorem quàm quæ necessaria sit ad conservandam suam essentiam, nè desinant esse Materia, aut omnino existere, omnis verò extensio concipiatur divisibilis, Deúsque posse, quicquid nos concipimus, quæritur hîc, si Deus unam harum particularum divideret, an Annihilatio particulæ indè fieret necne. Absurdum enim videri, ut mera Divisio materiam annihilaret; & nisi annihilaretur, manifestum esse dictam extensionem non fuisse *essentialem* cùm subsistere possit sub minori. Et certè non inelegans harum est Objectionum subtilitas, sed haud satis solidas esse, ex Responso spero palàm fore.

Ad primam igitur respondeo: Negandum esse, omnem Extensionem Materialem terminatam esse figuratam, sed tantùm integralem. Id verò quod *essentialiter* tantùm extensum est, palàm est non posse esse *figuratum*, cùm nec gibbum esse possit nec planum, nec globus nec cubus, sed perinde omnia, ac proinde nullum omnino ex omnibus figuratis corporibus cujusmodicunque, quemadmodum nec infinita magnitudo, ad ullum genus corporum figuratorum referri posset.

Ad secundam: Perinde esse acsi objiceres, rem nisi ad nihilum redigatur non esse posse infinitè parvam. Nam quantùm ad puncta Mathematica, ea omnino tanquam *Non-Entia*, sive *Terminos negativos* considero. Intellectualis verò illa Divisibilitas in his particulis indiscerpibilibus non omnino arguit revera adhuc fieri posse minores. Neque enim hæc Divisibilitas Intellectualis, quanquam extensionem supponit, Divisibilitatem semper supponit realem.

Ad tertiam: Non omnino sequi ex eo quòd infinitè parvæ sunt, infinito earum numero opus esse ad constituendum corpus quodlibet: Nam in hoc solo consistit infinita Parvitas realis, ut tam parva sit ut minor esse non possit, omnémque prorsus figuram determinatam propter exilitatem suam exuerit, ut corpus infinitè magnum propter suam immensitatem. Ut autem quælibet Materiæ portio ad hunc statum reducatur nego infinitis divisionibus opus esse, sed finitis à Deo rem posse perfici contendo.

Ad ultimam denique breviter respondeo. Postquam Deus materiam ità dissolverit, ut in has particulas *indiscerpibiles* divisa sit, harum ullam à quoquam ulteriùs dividi posse planè repugnare. Deus quidem eas annihilare potest, dividere verò omnino non potest, cùm jam diviserit quousque possunt dividi realiter. *Intellectualem* verò Divisibilitatem non semper supponere *realem* suprà monuimus.

Materiæ aut saltem Spacii, &c. Rectè ista adjicitur Correctio. Neque enim adeò verisimile est, Materiam esse infinitam, quemadmodum in *Enchiridio Metaphysico* satìs luculentè probavimus, *Cap.* 10.

Sect. 6. *Aristoteles enim magnum eorum Oraculum in hac Materia, &c.* Equidem raro admodum valdéque obscurè existentiam Dæmonum sive Geniorum subinnuit. Duo loca potissima sunt quorum nos mentionem fecimus. Prioris quidem, *Præfat. Collect. Philos.* Sect. 7. Posterioris, in *Enthusiasmo Triumphato*, Sect. 57. De quibus ipse Lector judicet, quantillum faciant ad evincendam doctrinam Geniorum apud *Aristotelem*, nisi eum admodum candidè interpretemur. Feci verò quod potui in secundo illo loco. Nec tamen magnopere mihi illîc satisfacio.

Cùm Essentiæ tam purè incorporeæ, impressionis ab Objectis corporeis omnino sint incapaces, &c. Ac proinde cùm nec virtute præcellentiæ suæ essentiæ Ideas ipsorum scenásque omnium variationum complectantur, nec tam arcta sit, quemadmodum cum Creatore omnium Deo, inter se connexio, necesse est ut ista omnia earum notitiam fugiant.

Sect. 7. *Proni sumus ad suspicandum eas faciliores esse quàm ut sint veræ, &c.* Quod quidem in causa est cur apud aliquos Demonstratio illa Existentiæ Dei ab Idea illius petita suspecta sit falsitatis, (cùm nihil tamen illâ sit solidius) nempe quòd tam facili negotio rem conficiat, & tam subitò ac quasi ex improviso animum occupare & in assensum rapere velle videatur.

Quoniam tam clarè jam sit intelligibilis, &c. Idea nempe *possibilis* substantiæ incorporeæ sive Spiritûs particularis. Quam tamen tanquam *possibilem* tantùm affirmo, quemadmodum fusiùs in hac ipsa sectione declaro. Quæ verò sit in genere vera Spiritûs sive Essentiæ incorporeæ Idea, in *Enchiridio Metaphysico* satis distinctè edocui, quæque sit animæ nostræ, in Scholiis in hunc Tractatum mox accuratiùs edocebo.

Sect. 13. *Quid merarum Potentiarum Mechanicarum Materiæ atque Motûs effectum sit, &c.* Non quòd ullum integrum Phænomenon sit quod ex meris rationibus Mechanicis consistat, sed quòd in singulis ferè sit, quod, quantùm ad suam naturam, merè sit Mechanicum. Ut figura particularum salinarum quâ pungunt, &c.

Sect. 14. *Primúsque gradus ad maximè abstrusa Mysteria in Naturali Theologia, &c.* Nam hinc Deum non solùm esse sed immaterialem esse certò cognoscimus, & per hanc *Externi Sermonis* Immaterialis Creationem (*Spiritum* intelligo *Naturæ*) *Interni Sermonis*, qui *Logos* dicitur, æternam generationem faciliùs intelligimus, pérque operationem hujus *Spiritûs Naturæ* in Mundanam Materiam naturalem, *Spiritûs Sancti* operationem in *Mundum Divinum*, *Divinúmque Elementum* in vehiculis Animarum sanctarum & Angelorum.

Sect.

Sect. 15. *Ut Cartesii Lectionem in omnibus Scholis publicis sive Academiis commendarent, &c.* Modò nempe eâ fiat fide ac diligentiâ ut Philosophia illius Mechanica distinctissimè penitissiméque intelligatur. Qui enim sic intelligunt, deprehendent proculdubio illius insignem defectum, aliúdque principium præter Materiam Motúmque Mechanicum ad explicanda Naturæ Phænomena necessariò esse asciscendum. Quòd si verò, per desidem quandam & ignavam egregii Philosophi admirationem Scripta illius commendentur tantùm Juvenibus Academicis aut perfunctoriè prælegantur, ad Atheismum plus conferet Religionísque contemptum quàm ad ullam solidam Dei Naturæve cognitionem. Vide *Præfat. Enchirid. Ethic. Sect.* 17, 18, 19, *&c.* usque ad finem Præfationis.

IMMORTALITAS ANIMÆ.

LIBRI PRIMI

CAP. I.

1. *Præsentis Speculationis utilitas ad Providentiam rectiùs intelligendam, vitámque instituendam ad summam nostram felicitatem.* 2. *Ad moderatè ferendum mortem & infortunia amicorum.* 3. *Ad ingenerandum nobis veram magnanimitatem,* 4. *Pacem item & Tranquillitatem animi.* 5. *Speculationem tanti momenti non perfunctoriè tractandam esse.*

1. Peculationum omnium quibus Anima humana oblectare se potest, nulla gravior est propiúsve ad ipsam pertinet, quàm hæc ipsa de sua ipsius *Immortalitate*, à *terrestríque* hoc *corpore Independentia*. Eâ enim non solùm ardua & perplexa *Providentiæ* faciliora animæ ac planiora fiunt; ipsáque valet, glomum hunc evolvendo prorsus, ire & redire liberè per Labyrinthum istum, ubi multi, & anxii & negligentes homines in inexplicabilem sese errorem induêre: verùm etiam (id quod ipsius propriè interest) in scientiam persuasionémque certam Conclusionis tam gravis, tanquam in speculam, sublata, prospectare potest indè certissimam brevissimámque viam ad suam ipsius felicitatem; quæ scilicet hæc est, modicè diligere quicquid se tentat, quamdiu hîc perigrinetur, & summo se studio in futuram conditionem suam adornare, præclaris factis, egregiísque eis animi dotibus, quæ acceptissimam se patriæ suæ sint redditura.

2. Quæ persuasio ejus ac propositum efficiet ut omnino nè possit quidem vitæ vel fortunæ acerbissimorum inimicorum invidere, nec morti aut infortuniis charissimorum amicorum immodicè indolere; quippe quæ nullos amicos habet qui iidem non sunt amici Dei & virtutis, quorúmque mala multùm ipsis profutura sunt ad posteram suam felicitatem, & excessus è vita ad præsentem possessionem ejus aditus futurus est.

3. Anima igitur in hac tam magna támque ad se prorsus pertinente persuasione firmiter stabilita, ab humilibus abjectísque cunctis cogitationibus & consiliis liberatur; nec hilo plus admiratur eum, qui sive industriâ, sive fortunâ, sive animi denique versutiâ, terrenarum opum plurimum corraserit, quàm vir prudens & gravis suspicit lucella puerorum; quippe cujâ perparum refert, quis nucibus vicerit, quísve domum retulerit sacculum quadrantibus onustiorem.

4. Nullâ ergo tangitur æmulatione, præterquam benefaciendi, superandíque, si fieri potest, exempla hujus & præteriti temporis nobilissima; nec ullam contentionem suscipit, nisi secum, quòd ad id quò tendit majorem non fecerit progressum: nec quicquam spectans quod homines largiri possunt, summam rem fortiter aggreditur; atque indies sibi lucíque auxiliatrici fidelior evadens, primitias demum futuræ messis suæ prælibat, & plusquam præsagit magnam felicitatem illam sibi tandem obventu-

obventuram. Atque ità molestiis solicitísque curis præsentis mundi libera, commoratur in eo æquo animo & tranquillo, & relinquit tandem cum gaudio.

5. Quapropter cùm cognitio fidésque Immortalitatis Animæ tanti momenti sit, nostrum est doctrinam tam gravem diligentiùs tractare atque accuratiùs: quod non verbis temerè profusis, sed parcè & frugaliter dispensatis efficiendum erit; ut nè quid calamo nostro excidere patiamur, nisi quod ad rem propiùs faciat, nec quicquam omittamus quod pondus habeat ad veritatem ejus evincendam.

CAP. II.

1. *Immortalitatem Animæ, methodo Authoris, demonstrabilem esse omnibus nisi merè Scepticis.* 2. *Illustratio Axiomatis primi.* 3. *Confirmatio & exemplum secundi.* 4. *Explicatio tertii.* 5. *Explicatio & probatio quarti.* 6. *Probatio quinti.* 7. *Probatio sexti.* 8. *Exemplum septimi.* 9. *Confirmatio veritatis octavi.* 10. *Demonstratio & exemplum noni.* 11. Penetrabilitas *immediata proprietas substantiæ* Incorporeæ; 12. *Ut &* Indiscerpibilitas. 13. *Probatio & Illustratio Axiomatis decimi.*

1. ET ut omnia præcludam, nè quà homines ingenii confusi & captiosi effugiant aut elabantur, pauca quædam Axiomata præmittam, ità plana & perspicua, ut sanum quemque pudeat ea negare, si quid omnino concedat esse verum. Perfectus autem *Scepticismus* insanabilis est morbus, res miseranda aut ridenda potiùs, quàm seriò oppugnanda. Nam cùm quis adeò incertus sit & desultorius, ut suarum ipsius facultatum sententiæ stare nolit, ei non magìs affigere quicquam potes, quàm in aqua scribere, aut ventum in nodos nectere. Qui verò non usque adeò despondent animum, quin se jam scire aliquid, & plura posse discere, existiment; haud dubito quin ii, ad paucas has regulas aliásque suo loco tradendas, cùm opus est, recurrentes, si non coacti, persuasi certè erunt *Immortalitatem Animæ* in illis Veritatibus numerare, quæ certissimæ videri debent omnibus, quibus ingenium & otium suppetit, ad accuratè examinandum penitúsque intelligendum ea, quæ ego hîc scripsi ad eam demonstrandam.

AXIOMA I.

Qualescunque res in se ipsæ sint, id nostrâ non refert ampliùs, quàm ex animi nostri facultatibus innotescant.

2. HOC Axioma est per se statim manifestum. Quemadmodum enim res nulla v. c. ad *visivam* potentiam pertinet, nisi quatenus eadem est *visibilis*; ità in universum potentias *cognitivas* nihil afficit ullatenus, nedum determinat, nisi quatenus idem est *cognoscibile*.

AXIOMA II.

Quod planè est incognitum, vel ut possibile tantùm cognitum, id nos quòquam determinare non debet, nec suspensos reddere; præsenti verò mentis lumini planæque facultatum sententiæ inhærendum est.

3. HOC manifestum est consectarium superioris Axiomatis. Cujus enim existentia est merè possibilis, id actu existere prorsus nescimus; nec quicquam proinde ponderis ad conclusionem ullam infirmandam habere debet, nisi ad æternum nosmet Scepticismum damnare velimus. Ex c. Cùm quis ab arte summa & consilio in fabrica corporis terrestrium omnium animantium conspicuo, Deum esse & Providentiam evicerit; si opponeret aliquis, Ut ut hîc sit, posse nihilominus in Saturno, Jove, alióve ex Planetis, animantes esse ineptissimè fabricatas; Equos, putà, tres tantùm habentes pedes, aurem atque oculum unicum, ambósque ad idem capitis latus, oculum quoque ubi aurem esse oportuit; Tauros & Arietes cum cornubus de tergo enatis, & similia: Hujusmodi quæ sunt exceptiones, secundùm hoc Axioma, nequaquam valere debent ad Conclusionem infirmandam.

V. Antidot. lib. 1. cap. 2, & 9.

AXIOMA

AXIOMA III.

Non omnes Facultates nostræ suffragandi jus habent ad veritatem determinandam, sed Notiones Communes duntaxat, Externus Sensus, & Deductiones Rationis irrefragabiles.

4. PER *Notiones communes* intelligo quicquid est *Noematicè* verum, i. e. quod sensu terminorum clarè percepto, omnibus non prorsus amentibus, absque omni ratiocinio verum esse constat. * In *sensu externo Memoriam* etiam comprehendo, quatenus sensata fideliter conservat. Per *irrefragabilem deductionem rationis*, intelligo talem collectionem veritatum aliùs ex alia, in qua nil deprehendi queat quod malè cohæreat.

AXIOMA IV.

Quod nec his omnibus, nec alicui saltem earum est consonum, mera est Imaginatio, & nihil seu vigore seu perplexabilitate suâ valet ad veritatem aut falsitatem evincendam.

5. MEram *Imaginationem* dico, ut eam à repræsentationibus illis distinguam, quæ, quamvìs objecti cujuspiam realis impressiones puræ non sint, ex his tamen, vel ex Notionibus communibus, vel ex utrisque, per *Deductionem rationalem* oriuntur. Quæ non his rationibus formantur phantasmata, meras *Imaginationes* appello; quas nihil valere dico in veritate judicanda. Nam si *Imaginationis* vigor ad probandam veritatem sufficeret, amentium insomnia pro oraculis habenda sunt: aut si propter *perplexabilitatem* ejus retineamus assensum, demonstrationibus Mathematicis ipsis non habenda est fides; & 16. Proposit. 3. Lib. *Euclidis* contradictionem in se continere audacter affirmabitur. *V. Antidot. lib. 1. cap. 4. sect. 2.*

AXIOMA V.

Quod alicui harum Facultatum clarè patet, reliquis nihil habentibus quod contrà opponant, ei sine ulla dubitatione assentiendum est.

6. ALioquin nemo de Objecto ullo sensibili quid certum haberet, nec posset assensum præbere firmum his aliisve hujusmodi effatis, *Impossibile est idem simul esse & non esse; Quicquid sit, aut finitum est aut infinitum.*

AXIOMA VI.

Quod una Facultas respuit, nec cæterarum ulla testimonio suo favet, id falsum est habendum.

7. ALiter pro veris admittentur, saltem annon vera sint dubitabitur, hæc atque hujusmodi Impossibilia; *Pars est major toto; Est aliquid, quod neque finitum est, neque infinitum*; Socrates *est invisibilis.*

AXIOMA VII.

Quod clarè & manifestò concluditur, irrefragabile haberi debet, si eæ duntaxat contrà afferantur difficultates, quibus & aliæ Conclusiones laborare agnoscuntur, quæ ab omnibus nihilominus verissimæ existimantur.

8. SI cui, ex. c. qui gravissimis argumentis, *Materiam infinitam esse posse*, vel *Spatium reverà infinitum esse*, probaverat, hoc tantùm objiciatur, decimam tunc partem istius materiæ infinitam fore; cùm certissimum sit * alicujus rei in natura rerum existentis durationem infinitam esse, partémque decimam item durationis istius infinitam; superior conclusio nihilominùs firma manet: utpote quæ non graviore oneratur incommodo, quàm quod cum veritate irrefragabili consistere agnoscitur.

AXIOMA

AXIOMA VIII.

Subjectum, seu nuda Essentia substantiáve rei, à nulla nostrarum facultatum concipi potest.

9. AD hujus veritatem evincendam, non aliâ re opus est, nisi ut mentem quisque suam tacitus interroget, annon ità se res habeat; an item conceptus suus de subjecto, aptitudinibus, operationibus, proprietatibus, modificationibúsque omnibus orbato, * quicquam aliud sit nisi Idea substantiæ meræ omníque omnino diversitate carentis; ità ut una substantia ab alia distingui tunc non possit, nisi per *Accidentia* & *Modos*, quæ propriè subsistentiam non habent.

AXIOMA IX.

Proprietates, Potentiæ, & Operationes quædam sunt, quæ immediatè ad Rem pertinent; quæ cur ità faciant, ut ratio afferri non potest, ità nec quæri debet; nec via & ratio, quâ attributa illa & subjecta cohæreant inter se, intelligi ullo modo potest.

10. VEritas hujus Axiomatis patet à superiori. Nam si *nuda substantia* rei tam prorsus incomprehensibilis sit, nihil in ea reperiri potest quod illam primásque proprietates ejus connectat. Hujus generis sunt *actualis divisibilitas* & *impenetrabilitas* materiæ. Per *actualem divisibilitatem* intelligo *discerpibilitatem*, rudem illam crassámque dilacerationem discissionémve partium. Hæ sunt immediatæ proprietates *materiæ*; quæ cur in ea potiùs sint quàm in alio subjecto, tam insolenter faciet, qui rationem pollicetur ipse, quàm inscienter, qui eam petit abs alio. *Attributa* enim *immediata* sunt indemonstrabilia; aliter non essent *immediata*.

11. Sic *Spiritûs* seu *substantiæ immaterialis* proprietates immediatæ sunt *Penetrabilitas* & *Indiscerpibilitas*. Quarum cum subjecto suo cohæsio necessaria, non magìs, quàm superior illa, demonstrari potest. Posito enim, quod & manifestò verum affirmare ausim, nullam non substantiam aliquo modo esse trinâ dimensione præditam; substantia ea, quam *materiam* dicimus, tam potuit *penetrabilis* esse quàm *impenetrabilis*, nec interim substantia esse desiisse: quòd verò partes suas tam firmè ac invictè prohibeat nè alias aliæ penetrent, rem ità quidem esse videmus, quamobrem verò prorsus ignoramus. Nulla enim connexio necessaria cernitur inter substantiam trinæ dimensionis & *Impenetrabilitatem*. Quod quidam dicunt contrà, repugnare prorsus ut substantiæ extensæ pars una in alteram penetret, quòd ità pars extensionis proindéque substantiæ ipsius, periret: hoc, infirmum esse dico, si propiùs inspiciatur. Nam non magìs hìc perit substantia, quàm de filo aliquid perditur in se sæpiùs replicato, vel de cera si ex longa feceris rotundam: dimensio quidem longitudinis quodammodo periit, salvâ tamen atque integrâ totâ ceræ substantia. Eodem modo cùm substantiæ extensæ pars alia in aliam penetrat, aliquid quidem & longitudinis, & latitudinis, & profunditatis pereat, & tamen salva adhuc maneat tota substantia; similiter ut in cera longitudo quidem periit absque ullo substantiæ detrimento.

Et quemadmodum quod de *longitudine* ceræ diminutum erat, id compensabat aucta *latitudo* vel *profunditas*; ità quicquid hìc omnibus aut duabus quibusvis dimensionibus perit, id totum salvum manet in *Essentiali spissitudine*: ità appellare libet modum seu proprietatem substantiæ illius, cujus una pars aliam in se potest recipere. Qui quidem modus quartus tam facilis est támque familiaris meo intellectui, quàm notissimus ille trinarum dimensionum, sensui seu imaginationi. Nam per *spissitudinem* nil aliud intelligo, præterquam replicationem contractionémve substantiæ, minus in spatium quàm quod aliàs occupat. Cui affinis est, duarum substantiarum, diversi generis, in eodem loco coexistentia.

Modis his utrisque competunt *Reduplicatio* & *Saturatio*: * illa, cùm substantia semel tantùm in se aut in aliam replicatur; hæc, cùm toties, ut, nisi difficillimè, amplius non capiat. Plures autem extensiones eidem loco, eodem tempore, commensurabiles esse, perspicuum est; quòd motus, qui certè non est nihil, subjecto suo, & utrumque spatio, coextenditur. Duæ res igitur eidem sunt spatio simul commensurabiles.

12. Cùm ergo substantia extensa (& omnes substantiæ sunt extensæ) per se sit indifferens ad *penetrabilitatem* & *impenetrabilitatem*; & cùm genus unum substantiæ tam impenetrabile cernamus, ut una pars ejus in aliam nequaquam penetrare queat,

quas

quas partes tamen pari ratione expectâssemus futuras fuisse tam invictè inter se unitas, ut nulla vis eas separare valeret (nam *Indiscerpibilitas* tam bene cum substantia connectitur, quàm cum eadem *Impenetrabilitas* connexa est; neutrâ earum, quòd *attributa immediata* suorum subjectorum sunt, sub judicium rationis vel demonstrationis cadente. Ex eo enim quòd substantia sit extensa, nemo rectè inferre potest eam etiam esse *discerpibilem* potiùs quàm penetrabilem; cùm extensio peræquè sit ad utrumque apta & propensa) hinc, inquam, tam facilè admitti debere existimo, posse substantiam aliquam per se esse *indiscerpibilem*, quàm aliam quandam *impenetrabilem*; atque ut genus unum substantiæ existit, naturâ suâ *impenetrabile* & *discerpibile*; ità & alterum quoque existere posse, *indiscerpibile* & *penetrabile*. Quorum neutrius ulla reddi potest ratio, præter unam hanc, quòd utrumque proprietates immediatas habet talis subjecti.

AXIOMA X.

Potentia, Proprietas, aut Operatio quædam reperta, certo alicui subjecto non competens, certissimum est argumentum Existentiæ alterius, cui competere debebit.

13. Ut cùm *Nessus* fluvius *Pythagoram* trajicientem nominatim compellabat; & Arbor, *Thespesionis* Gymnosophistarum principis jussu, *Apollonium* voce distinctâ, articulatâ, & muliebri salutabat: manifestum est subfuisse aliquid præter Fluvium & Arborem (neutro eorum aut ratione aut sermone prædito) cui salutationes istæ tribuendæ sunt. *Iamblich. de vita Pythag. cap. 18. Philostrat. de vita Apollonii, lib. 6.*

SCHOLIA

In Cap. II. Sect. 4.

In Sensu externo Memoriam etiam comprehendo, &c. *Nec non Historiam quidem, quatenus Rationi constare possit eam esse veram.*

Sect. 8. Alicujus rei ----- existentis Durationem Infinitam, &c. *Cùm hæc scriberem suspicor me istam in integrum non exuisse opinionem, Quòd omnis duratio sit successiva, quam nunc credo falsam, satisque demonstravi in* Enchiridio Metaphysico. *Exemplum igitur commodius esset, ipsum Spacium, quicquid sit, si quis nullam contra infinitam Materiam Objectionem afferre posset, quin eadem fiat contra Spacium, &c. Materiam autem reverà finitam esse, in dicto* Enchiridio, *quibus potui argumentis, demonstravi.*

Sect. 9. Quicquam aliud sit nisi Idea substantiæ meræ omníque omnino diversitate carentis, &c. *Qui hinc colligere volunt substantiam corporis ac Spiritûs eandem esse, sepositis eorum proprietatibus,* Discerpibilitatis *putà &* Indiscerpibilitatis, Impenetrabilitatis *&* Penetrabilitatis, *admodum imperitè profectò insulséque id faciunt. Genuinus enim hujus loci sensus est, Nullius substantiæ specificæ plenam distinctámque, ipsius nempe substantiæ, nos habere posse Ideam, seclusis proprietatibus, quanquam certâ ratione colligimus, ubi ista diversitas vel potiùs contrarietas proprietatum reperitur, eáque permanens & essentialis, tametsi nos illius subjecti distinctam Ideam formare non possumus, distinctam tamen subesse istis proprietatibus substantiam. Ità ut nemo nisi impensè stupidus, si existat substantia aliqua ex se* penetrabilis *&* indiscerpibilis, *dubitabit unquam, quin ipsa substantia ejus, à qua proprietates profluunt, à substantia corporea sit specificè distincta; & si existat substantia specificè à corpore distincta, (quod multis & inexpugnabilibus argumentis in scriptis meis demonstravi,) quin substantia hæc sit* penetrabilis *&* indiscerpibilis, *quippe Corpori immediatè & specificè opposita. Quod dictum volo ad vellicationes miseri illius Philosophastri* J. W. *in suo* Lamiarum Patrocinio, *cap.* 10. *quibus profectò nunquam in quicquam inscitius incidi aut insulsius.*

Sect. 11. Illa, cùm Substantia semel tantùm in se aut in aliam, &c. *Heic non sic intelligi volo ac si per* Reduplicationem *significem tantùm Duplicationem, vel Substantiam in Substantiam semel tantummodo ductam; sed & duplicationem sæpiùs repetitam, modò eousque non fiat, ut substantia substantiam ulteriùs non admittat: tunc enim* Saturatio *est nuncupanda;* Reduplicatio *verò vel à prima Duplicatione ad hanc usque* Saturationem. *Hinc est quod dico, quando vel semel substantia in se aliámve duplicatur, appellandam esse* Reduplicationem.

CAP. III.

1. *Notiones* Corporis *&* Spiritûs *generales.* 2. *Notionem* Spiritûs *peræquè intelligibilem esse ac* Corporis. 3. *An sit aliqua substantia, mediæ inter* Corpus *&* Spiritum *naturæ.*

1. OMnium verò maximè obstat, quo minùs Anima credatur immortalis, confidentissima nonnullorum opinio, notionem *Spiritûs* absurdissimam affirmantium, rationi incongruam & planè repugnantem. Quapropter ut ad summam rem nostram gradatim perveniamus, atque ut operis fundamenta alta & firma jaciantur; primò ante oculos ponemus genuinam notionem *Spiritûs* generatim sumpti; deinde singularum specierum: ut sic constet omnibus, quàm iniqua sit ista in substantias incorporeas calumnia, quasi, scilicet, essent meræ absurditates & repugnantiæ. *Spiritum* itaque in genere definio, * *Substantiam penetrabilem & indiscerpibilem.* Quæ definitio quàm apta sit & congrua meliùs intelligetur, si substantiam in genere dividamus in primas suas species, *Corpus* & *Spiritum*, & tunc *corpus* definiamus *Substantiam impenetrabilem & discerpibilem*; Unde species huic contraria aptissimè definiri videbitur, *Substantia penetrabilis & discerpibilis.*

2. Ad quemvis hominem nunc provoco, qui, præjudiciis depositis, liberum facultatum suarum usum habet, annon termini quique in definitione *Spiritûs* æquè sint intelligibiles & rationi congruentes, ac ii qui sunt in definitione *corporis.* Nam præcisa notio substantiæ eadem est in utroque; in qua comprehendi puto *Extensionem & Activitatem*, seu *connatam* eam, seu *communicatam.* Materia enim mota ipsa, aliam materiam movere potest. Et quid *penetrabile* significet tam facile est intellectu, quàm quid *impenetrabile*; quid *indiscerpibile* sit, quàm *discerpibile*: & cùm *penetrabilitas* & *indiscerpibilitas* tam immediatè *Spiritui* cohæreant, quàm *impenetrabilitas* & *discerpibilitas* corpori, par erit ratio attributorum utriusque, Axiom. 9. Porrò, cùm substantia, in præcisa ipsius Notione, *Impenetrabilitatem* non complectatur magis, quàm *Indiscerpibilitatem*; ex æquo mirandum erit, quî fiat, ut una substantia tam firmiter invictéque alteram arceat & excludat (id quod materiæ partibus accidit inter ipsas) ac cur partes alterius substantiæ tam arctè sibi mutuò adhæreant, ut nullâ vi discerpi queant; ut suprà innuimus. Itaque, quandoquidem illius prohibitio & exclusio tam difficilis est intellectu, quàm hujus unio & adhæsio; notioni *Spiritûs* hoc fraudi esse non debet. Firmissima enim esse potest unio, cujus causam tamen imaginari non possumus; ut cernitur in corporibus valde duris; quorum partes quid adeò firmiter connectat, nemo quisquam animo concipere potest. Et cùm hîc gravior difficultas non sit, quàm quòd imaginari non possumus, quid Spiritûs partes connectat; sequitur, Axiom. 7. notionem *Spiritûs* respuendam non esse tanquam incongruam, verùm admittendam ut notionem rei quæ revera existere potest.

3. Dubitare licet, possíntne & aliæ Essentiæ existere, mediæ inter *corporeas* & *incorporeas*, quas descripsimus, conditionis & naturæ; eæque duorum generum: alteræ, *impenetrabiles* & *indiscerpibiles*; alteræ, *penetrabiles* & *discerpibiles*. Primum genus quod attinet, si *impenetrabilitas* ista * respectum habeat ad materiam, manifestum est, istiusmodi Essentiam existere non posse; sin ad partes suas, etiamsi tum videatur Idea rei possibilis, nulla tamen existentiæ ejus vestigia extant in natura: hominum dæmonúmque animabus contractionem & dilatationem notione suâ complectentibus.

Posterius autem genus, primùm, nihilo plus valebit quàm materia ipsa, aut modus aliquis materiæ. Nam cùm talis substantia *discerpibilis* sit, manifestum est unionem ejus fieri per juxtapositionem partium; & quo *penetrabilior* est, eo minùs sensum motúmque ad aliquod intervallum transmittere posse. Deinde, hypothesis hujus sequela planè ridicula est; sic enim innumerabilibus animarum spirituúmque * segmentis compleretur mundus ac laciniis in nullum usum aut ordinem unquam redigendis. Postremò, cùm propria notio substantiæ *incorporeæ*, quâ maximè corporeæ opposita est, tam validam atque indissolubilem unionem partium in se necessariò includat, ut prorsus sit indiscerpibilis; nullo interim in generali hac notione incluso sensu aut cogitatione: maximè consentaneum est ut existimemus, substantiam illam in qua insunt, strictissimâ quidem acceptione vocis *Incorpoream* esse debere. Cogitatio enim sensúsque communicatio, perfectiorem unionis gradum arguit, quàm quæ in merâ *Indiscerpibilitate* partium reperiatur.

Verùm

Verùm ego incassum tam scrupulosè ago. Pro certo enim existimo, neminem fore ità perversè tergiversationi deditum, quin, ubicunque substantiam esse probavero à materia distinctam, eam *incorpoream* esse sensu plenissimo maximéque proprio concessurus sit.

SCHOLIA

In CAP. III. SECT. I.

SUbstantiam penetrabilem & indiscerpibilem, &c. *Nemo eorum qui partium impenetrabilitatem materiæ tribuunt, modò mentis compos sit, hanc nostram* Spiritûs *definitionem negare potest. Qui autem species* Intentionales *& Imagines in speculis corpora esse putant indiscerpibilia, non tam* Responso *indigent, quàm* Helleboro, *ut qui delirant planè miseréque hallucinantur. Cùm igitur omnis substantia corporea* impenetrabilis *sit &* discerpibilis, *necessariò sequitur ut substantia quæ* penetrabilis *sit &* indiscerpibilis, *sit substantia incorporea, hoc est,* Spiritus. *Quis nisi plumbeo planè cerebro hæc non videt, aut nisi fronte metallinâ ausit inficiari?*

Illud paulò peritiùs urgetur ab iis qui partium penetrabilitatem *materiæ assignant. Nam si illud verum esset, definitio hæc nostra* Spiritûs, *fateor, vacillaret. Sed paucissimi nunc dierum ex melioris notæ philosophis existunt qui rationem condensationis & rarefactionis* Aristotelicam *non explodunt.* Cartesianam *omnes ferè uno ore profitentur. Et certè doctissimus ille Medicus* Johannes Baptista Van-helmont *ingenuè fatetur nullâ vi artéve* humanâ *penetrationem corporum effici posse, in Dissertatione de* Injectis Materialibus. *Quòd autem aut* Naturæ *ipsius vi in operationibus* Seminalibus *& in* Injectis transmittendis, *aut Magicâ sive Diabolicâ effici posse contendit, nulla quæ profert exempla, licèt vera sint quæ narrat, mihi id satis probare videntur.*

Quantùm enim ad ea quæ majora sunt quàm pro meatu Faucium & Ani, cujusmodi fuit Equuleus ille *& frustum* Bombardæ æneæ, *non dubito, cum* Wyero *in casibus consimilibus, affirmare ea non exiisse per fauces aut per anum, sed ludibria Dæmonum esse, & per eorum præstigias videri sic fieri. Quod idem de corio bubulo volam manûs æquante per cutem integram à Saga (* Brugis *postea cremata) ut ipsa fassa est, injecto, sentio. Per Dæmonem scilicet præstigiosè inter aperiendum Apostema fuisse injectum, non per cutem sanam atque integram ante Apostema aut factum aut apertum. Aut concrementum aliquod fuisse in Apostemate corio bubulo haud absimile illic genitum ab* Archeo *Universi hominísve proprio aut utrisque simul, Universi* Archeo *sive* Spiritu Naturæ *vi priùs imaginationis alicujus Magicâ in eam vitalem seminalémve* Ideam *excitato. Ut fit in signaturis gravidarum. Est enim illîc imaginationis gravidæ ea vis Magica ut* Spiritum Naturæ *in consensum rapiat. Vetulam autem aliquam improbam cujus anima in terrenum hoc corpus adeò immersa est, eâ imaginationis vi pollere, ut hujusmodi* ideas vitales *in* Spiritu Naturæ *ad distans pro libitu excitet, mihi nequaquam verisimile videtur. Verisimilius est fieri ope Diaboli qui præsens sit &* imaginatione *&* operâ, *Materiámque aliquam subtilem* Seminalem *quam præparare noverit, per poros cutis insensibiliter transmittat, unde istiusmodi portenta generentur. Adeò nihil opus est ut corium istud bubulum per illæsam cutem unquam penetraverit.*

Quantùm verò ad Injectorum *solidorum quæ casu tantummodo, nullâ malâ arte, in corpus per os injecta sint, quod, inquam, ad eorum per Stomachum, Intestina, Uterum, Omentum, Abdomen, Pleuram, Vesicam, per membranas nempe hasce (illæsis omnino membranis vel integris interim & continuis manentibus) penetrationem attinet, id quidem fieri omnino nego, sed per foramina non vi mechanicâ, sed ministerio proprii corporis* Plasticæ *ac* Spiritûs Naturæ *facta, tali ferè modo, quo ovum ab ovario per Infundibulum in processus uteri transmittitur, præterquam quòd hîc admodum exiguum foraminulum sit, illîc verò nullum nisi quod pro re nata à* Spiritu Naturæ *fiat. In quo faciendo cùm suis planè passibus procedat, vi suâ Plasticâ ac sanativâ tempestivè conglutinat quod diruperat, ut in exemplo testarum conchyliorum ad fœtum per uterum transmissarum. Quod longè longéque credibilius est quàm fieri per penetrationem dimensionum. Et quod* desiderium *aut* gaudium *facit in gravida, idem præstare potest dolor & anxietas in reliquis plerisque instantiis quas profert* Helmontius. *Caput autem, manus ac brachium tribus Fœtibus vi imaginationis matrum subito terrore consternatarum, ablata & nusquam in partu apparentia, penetrationem dimensionum non probant, sed dictarum partium vi* Spiritûs Naturæ, *ab imaginatione matrum excitati, in subtilissimam materiam invisibilem, comminutionem vel dissolutionem.*

Denique nec illa suppositio Helmontii *vera est, Quòd in rerum* seminibus *sit istiusmodi corporum mutuò penetrandi energia. Quod sic probare tamen adnititur.* Nam multa, *inquit,* sunt corpora pluries ponderosa quàm materia unde conflantur. Et necesse esse *asserit* concidere partes plus quindecim aquæ in unum, ut unica pars auri indè fiat. Etenim pondus non fit ex nihilo. Ergo Aqua naturaliter toties penetrat suum corpus quoties aurum aquæ præponderat. *Hoc equidem argumentum, si Gravitas innata materiæ esset sive intrinseca proprietas, eique competeret quatenus tali, vim suam habiturum esset; nunc verò cùm ab altera moveatur substantia à se distincta, partésque ejus ab eo Principio secundùm suam majorem minorémque soliditatem, sensu* Cartesiano, *disponantur, argumentum parum valet.* Cartesiani *autem illud corpus minùs solidum statuunt, cujus particulæ sunt tenuiores, porosiores, & superficiosiores, ipsarúmque particularum unio laxior; ex quo* Soliditatis *ratio facilè intelligitur.* Spiritus *autem* Naturæ *pro gradibus soliditatis Materiæ eam fortiùs deorsum urget: unde constare potest pondus non esse ex nihilo vel potiùs à nihilo sed à* soliditate *Materiæ &* Spiritûs Naturæ *impulsu. Quòd autem Aqua quindecies hoc sensu non sit auro minùs solida, nullis quod sciam argumentis quisquam potest demonstrare. Ex quibus omnibus efficitur, nihil solidi afferri contra* Spiritûs *definitionem, quem ex* Penetrabilitate *partium perinde atque ex earundem* Indiscerpibilitate *definivimus. Adeò nihil hic egit* Websterus *contra hanc nostram definitionem frivolis suis Cavillationibus.*

Sect. 3. Respectum habeat ad Materiam, manifestum est istiusmodi Essentiam existere non posse, &c. *Nimirum, Essentia indiscerpibilis perinde ac impenetrabilis. Omnia enim corpora quæ in rerum Natura occurrunt, satìs constat dividi posse & in partes discerpi. De Atomis vero figuratis Epicureorum quarum partes indiscerpibiles esse volunt, nihil sum solicitus, cùm huc non pertineant, & de iis alibi dictum sit satis.*

Segmentis compleretur Mundus ac Laciniis, &c. *Nam sic quidem habendæ sunt, nempe congeries Spirituum, si Vitales sunt & tamen discerpi possunt, ac proinde non mediæ naturæ, sed naturæ verè Spiritualis. Si verò vitales non sunt, sed solâ penetrabilitate à Materia naturali differunt, adeò ad rem omnem inutiles sunt, ut incredibile sit in rerum Natura existere. Ex hac spuria igitur specie Divinam Materiam effingere valde temerarium esset, ut & alteram corpus, non Spiritum appellare satis absonum.*

CAP. IV.

1. *Notiones singularum specierum Entium* Immaterialium *nullam habere repugnantiam nec incongruitatem.* 2. *Naturam* Dei *æquè intelligibilem esse ac naturam Entis cujuslibet.* 3. *Vera notio* Ubiquitatis *ejus, & quàm intelligibilis sit.* 4. *De* Unione *Essentiæ Divinæ.* 5. *De Potentia ejus* Creatrice.

1. NOtionem *Spiritûs* in genere nè omnino incongruam nec impossibilem esse ostendimus. Neque secùs est in singulis speciebus; *Deo, Angelis, Animabus* hominum & Brutorum, λόγοις denique σπερματικοῖς seu *seminalibus* rerum formis.

2. Notionis *Dei* cognitio quamvìs per confusionem stupiditatémque animi & superstitiosorum & impiorum hominum plurimùm incommodetur, qui utrique mirè sibi placent fusiùs rhetoricando, quàm prorsus Deus * omnem intellectum & comprehensionem fugiat; illi, pio quidem animi motu, ad excellentiam naturæ ejus super omnia efferendam; hi autem, ad persuasionem existentiæ ejus ridiculam faciendam, tum ad vafrè perverséque innuendum omnino Deum non esse, cujus conceptus ipse non aliud esse apparet, quàm farrago rerum secum pugnantium & impossibilium: Ego tamen affirmare non dubito, * Ideam Notionémve ejus æquè facilem esse ac quamvis aliam, de illóque tantum, quantum de ulla re alia, sciri posse. Etenim nullius rei Essentia ipsa nudáve substantia sciri potest, Axiom. 8. Attributa verò ejus tam sunt manifesta & explorata, quàm cujuslibet alterius subjecti aut substantiæ. Quare sic illum definire licet; *Deus est Spiritus, æternus, essentiâ & bonitate infinitus, omnisciens, omnipotens, & per se necessariò existens.* Quod *Spiritum* attinet, is suprà definitur & explicatur. Per *æternum*, nihil hîc intelligo nisi Durationem sine fine & principio: per *infinitatem essentiæ*, essentiam seu substantiam ejus terminos non habere magìs, quàm durationem ipsius: per *infinitum bonitate*, benignam Dei voluntatem intelligo, quæ in immensa & innumerabilia fertur beneficia: per *omniscientiam*

&

& *omnipotentiam*, facultatem sciendi & agendi quicquid sine manifesta contradictione concipi potest: per *existentiam per se*, eum à nulla re alia existentiam suam habere: denique per existentiam necessariam, eum non posse non esse. Quinam cujusvis definitionis termini sint magis perspicui? quódve subjectum definiri queat accuratiús? Nudum enim subjectum seu substantia rei cujusvis, nisi hoc modo, sciri nequit. Et qui cognitioni Dei speculativæ inhiant aliunde, quàm ex attributis ejus & operationibus; ut fortè capita atque ora sua possint ferventioribus phantasmatibus verbísque replere, tempestatéque imaginationis suæ ad insaniam ferè adigi; tamen, quod sit sobriè verum, nunquam assequentur.

3. Itaque perquam explicitam atque intelligibilem notionem tradidi naturæ Dei; quam breviùs quoque definire possem, *Essentiam absolutè perfectam*; ubi omnes superioris definitionis termini comprehenduntur, etiam plures quàm in illa nominabam, aut nominari opus erat; nempe, *potentia creandi*, & *omnipræsentia* vel *ubiquitas*, quæ in Idea perfectionis absolutæ necessariò continentur. Quarum posteriorem cùm veteres quidam Philosophi exprimere vellent, Deum definiebant, *Circulum, cujus centrum ubique est, circumferentia nusquam.* Quæ certè descriptio nihil aliud vult, nisi, Essentiam divinam ubique præsentem esse, unà cum omnibus adorandis attributis ejus, infinitâ absolutéque perfectâ bonitate, scientiâ, & potentiâ, in illo sensu intellectis juxta quem ea singula modò explicavi. Hæc autem *ubiquitas* vel *omnipræsentia* Dei tam est intelligibilis, * quàm ipsius materiæ per omnia loca diffusio.

4. Sed si quis hîc quærit, quomodo partes, ut ità dicam, amplitudinis divinæ cohæreant, cùm materia tam discerpibilis sit; eum satis esset monere eorum quæ dicta sunt suprà de notione *Spiritûs* generali. Verùm adhæc, peculiaris hujus rei ratio reddi potest, quòd repugnat planè ut Essentia absolutè perfecta, * aut in præsentia sua limitetur, aut locum, sive universa sive per partes, mutet. Hæc enim manifesta sunt effecta vel indicia imperfectionis, quæ cum natura Dei nullatenus constare potest. Atque profectò nullius rei melior aut firmior afferri potest ratio, quàm quòd repugnat ut sit aliter.

5. Arctissimâ quoque connexione junguntur inter se, *Potentia res ex nihilo creandi*, & Idea Dei vel Entis absolutè perfecti. Nam Ens illud, virtute creativâ carens, non id esset quod concipitur esse; ideóque hoc attributum cum subjecto suo non minùs cohæret, quàm quòd contradictionem planè implicet ut in eo non sit; quod antè de *Indiscerpibilitate* notavimus. Dicere autem, imaginatione fingi non posse quemadmodum Deus aliquid ex nihilo crearet, nec quomodo Essentia divina arctè adeò atque invictè cohæreat, hominis est in 3, 4, 5 Axiomata peccantis, & facultatem appellantis quæ in hac causa decernendi jus non habet.

SCHOLIA

In CAP. IV. SECT. 2.

OMnem Intellectum & comprehensionem fugiat, &c. *Aliorsum hæc accipiuntur à quibusdam atque ego dixi: per* comprehendere *enim hîc ego nihil amplius intelligo, quàm* deprehendere, *percipere, vel concipere. Nec usus vocabuli eum sensum refugit. Qui verò me ex hoc loco* Incomprehensibilitatem Deitatis *Scholastico sive Theologico sensu intellectam negare volunt, pinguiùs sanè & insubidiùs se gerunt, quàm aut mores candidos aut judicium limatum deceat.*

Ideam Notionémve ejus æquè facilem esse ac quamvis aliam, &c. *Quantùm scilicet ad* apprehensionem, *quamvis non quantùm ad* comprehensionem, *propriè sic dictam, vel quantùm ad* speciem, *licèt non quantùm ad* gradus, *hoc est, Perfectiones ac Proprietates Divinæ Naturæ facilè percipi possunt & intelligi, quanquam pro immensa illarum dignitate ac infinitudine, nequaquam comprehendi.*

Sect. 3. Quàm ipsius Materiæ per omnia loca diffusio, &c. -------- *Atque certè opportunè hîc occurrit hoc exemplum. Quod apprimè valere debet apud eos qui Materiam profitentur infinitam, quippe qui inficiari non possunt quin naturam Materiæ satis percipiant intelligántve, quamvis interea non satis comprehendant illius Infinitatem. Sed exemplum magis firmum appositúmque erit apud alios si pro* materia *posueris Spacium. Cujus* Infinitatem *nos* apprehendere *planissimè nec tamen* comprehendere, *uno quasi halitu cogimur profiteri.*

Sect.

Sect. 4. Aut in præsentia sua limitetur, aut locum sive universa sive per partes, &c. *Atque hujusmodi necessariò deprehenditur* Immobile *istud* Extensum *à* mobili Materia *distinctum in* Enchiridio Metaphysico. *Quâ quidem ratione, inter alias multas,* Immobile *istud* Extensum *cum Idea* Entis summè absolutéque perfecti *convenit. Vide Cap. 8. Sect. 12.*

CAP. V.

1. *Definitio finitorum & creatorum* Spirituum *omnium communis.* 2. *De* Indiscerpibilitate, *& repræsentatione ejusdem symbolica.* 3. *Respondetur ad objectionem contra repræsentationem istam factam.*

1. INfiniti atque Increati *Spiritûs* illius, quem *Deum* dicimus, notione explicatâ, ad creatos & finitos nunc descendimus; cujus generis sunt Angelorum, Hominum, & Brutorum Spiritus: quibus adjicere lubet (etsi fortè Mundus iis non ‖ egeat) Formas *Seminales*, vel *Archeos*, ut *Chymici* appellare malunt. Proprietates Spiritûs, in notione horum omnium communi, recensui olim in Antidoto, *Motum per se, sui-penetrationem, sui-contractionem & dilatationem,* ac *indivisibilitatem,* i. e. *indiscerpibilitatem:* quibus addebam *vim penetrandi, movendi, alterandique materiam.* Hoc igitur Spiritûs genus de quo nunc loquimur sic definire liceat, *Substantiam indiscerpibilem, quæ movere, penetrare, contrahere, & dilatare se potest, materiam item penetrare, movere, & alterare.* Singulos nunc terminos hujus definitionis examinabimus; atque indè apparebit, eam tam esse congruam ac intelligibilem, quàm aliarum rerum definitiones, quarum existentiam omnes lubenter agnoscunt.

‖ *Vide lib. 3. cap. 12 & 13.*

Lib. 1. cap. 4. sect. 3.

2. *Indiscerpibilitatem* Spiritûs quod attinet, jam suprà allatis rationibus probavimus eam impossibilem non esse; quippe quæ immediatum ejus est attributum, sicuti *impenetrabilitas,* Corporis: & æquè bene mens nostra percipit aut imaginatur, substantiam aliquam suâ naturâ partes suas invictè continere posse, ut disjungi aut separari nequeant; ac aliam tam fortiter prohibere posse substantiam alteram, nè in idem secum spatium ingrediatur. Etenim hæc ἀντιτυπία vel *impenetrabilitas,* ut jam docui, in præciso substantiæ conceptu omnino non continetur.

Præterquam verò quòd rem ità esse posse Intellectus haud difficulter apprehendat, imaginationi, ipsíque forsan rationi, aliquantulum gratificabor, modum ipsum ostendendo quo ità sit, in hoc genere spirituum de quo nunc verba facimus. Antiqua illa notio *lucis* specierúmque *intentionalium,* adeò non est manifesta impossibilitas, ut antehac ferè omnibus, atque etiamnum multis, videatur vera; scilicet, *Lucem* & *Colorem* ità radiare ut in Philosophia *Peripatetica* docetur. Jam verò in *Luce* observare licet, eam prope fontem suum vigere maximè, exinde verò sensim languescere. In unum autem punctum lucidum contractam supponemus; punctum illud, secundùm confessa *Optica* principia, radiis suis luminosis aliquam spatii latitudinem replebit: qui quidem radii, corpore opaco interposito, versùs centrum suum reverberari possunt, & sic orbis iste luminosus contrahi; semper verò, per hypothesin *Aristotelicam,* impossibile existimabatur ut de puncto lucido abscinderentur, & separatim servarentur. ‖ Quibus severior ratio non satisfacit, phantasiam suam possint, si ità videatur, hac imagine oblectare; quæ fortè mentis anxiæ importunitatem levabit aliquantulum, cùm ea acriùs modum comprehendere vellet, quo *Spiritus* hic, de quo loquimur, *indiscerpibilis* esse dicatur. Quilibet enim *orbis* hujus *luminosi radius* ostendit satìs imaginationi, quomodo *extensio* & *indiscerpibilitas* simul constare possint.

‖ *Vide Antidot. lib. 1. cap. 4. sect. 3. Append. cap. 3 & 10.*

3. Si quis autem objiciat, Orbis hujus *centrum lucidum,* seu, ut ‖ alibi appello, *substantiam primariam,* vel divisibilem esse vel prorsus indivisibilem; si divisibilis sit, tum similitudinem illam nostram, quoad *penitissimum illud* Spiritûs, nihil valere ad naturam ejus explicandam, quod non ostendit quo modo partes ejus adeò *indiscerpibiliter* cohæreant; si verò prorsus indivisibilis, planè nihil id esse videri: Ad hoc respondeo, id quod *Scaliger* alicubi notavit, *Quod infinitò vel magnum vel parvum est, in eo percipiendo imaginationem humanam magnopere laborare.* Quæ certè ratio est, cur tam perplexum sit problema illud de materia, constétne ex punctis, an ex particulis in infinitum divisibilibus.

‖ *Append. cap. 13. sect. 2.*

Sed

Sed ut rem propiùs attingam, dico porrò, tametsi *intimum* vitæ *centrum*, vel primum ipsum punctum, ut ità loquar, substantiæ *primariæ* (nam *primaria* substantia quodammodo gradualis est) indivisibile prorsus agnosceremus, non tamen indè sequi, nè ipsâ quidem imaginatione judice, id planè nihil esse. Fingamus enim planum perfectissimum, & super illud æquè perfectum globum; concipere non possumus quin globus iste planum tangat, ídque in eo, quod punctum dicere solemus; alioquin ille non esset globus, aut non hoc planum. Fieri autem non potest, ut corpora se mutuò tangant, in nihilo verò tangant. Itaque *centrum* hoc vitæ *intimum* est aliquid, & aliquid ità vigoris virtutísque essentialis plenum, ut quamvìs gradatim minuitur, certam tamen spatii sphæram præsentiâ & activitate suâ complere possit; sicuti scintilla lucis obscurum aërem illustrat.

Cùm ergo major non sit vel perplexabilitas vel subtilitas in hoc *centro vitæ*, seu *Penitissimo Spiritûs*, contemplando, quàm quæ in Atomis materiæ reperitur; rectè licet concludere, Axiom. 7. nihil inesse notioni *Indiscerpibilitatis*, quod existentiam subjecti ejus ad quod attinet impossibilem faciat.

CAP. VI.

1. *Axiomata per quæ demonstratur* Centrum *seu Punctum primum* primariæ *Spiritûs substantiæ indiscerpibile esse posse.* 2. *Axiomata alia quæ demonstrant substantiam Spiritûs* secundariam *indiscerpibilem esse posse.* 3. *Principiorum illorum applicatio.* 4. *De unione substantiæ* secundariæ *transversim spectata.* 5. *Notionem* Spiritûs *minus difficultatis habere, quàm Notionem* Materiæ. 6. *Responsum ad Objectionem à Ratione factam.* 7. *Responsa ad Objectiones à Phantasia suggestas.* 8. *Ratio magìs compendiaria de notione* Spiritûs.

1. DE *Extensione* & *Indiscerpibilitate* Spiritûs, curiosorum hominum *Imaginationi* percommodè gratificati sumus. Nunc altiùs gradiemur; & notionis hujus possibilitatem, ex his quæ sequuntur Principiis, *Rationi* ipsi demonstrabimus.

AXIOMA XI.

Globus tangit Planum in aliquo, licèt in minimo quod concipiatur esse reale.

AXIOMA XII.

Minimum quod concipi potest, ità exiguum est, ut concipi nequeat in minora discerpibile.

AXIOMA XIII.

Quantulumcunque id sit, idem repetitum bene magnas quantitates conficiet.

EX. c. Globus ille super planum ductus generat lineam; Cylindrus super Planum motus, vel eadem ipsa linea à Globo descripta si in se ducatur, superficiem constituit, &c. Nemo hoc negare potest; quin, quo magìs id cogitat, eo veriùs inveniet.

AXIOMA XIV.

Magnitudo è meris non-magnitudinibus oriri non potest.

NAM Nihil millies milliésque multiplicatum efficit nihil. Præterea, si id in quo Globus Planum tangit, plus quàm indiscerpibile esset, i. e. purè indivisibile; manifestum est, lineam ex punctis Mathematicè sic dictis, id est, purè indivisibilibus compositum iri; quo nihil in Philosophia absurdius esse potest, nec repugnantius cogitari.

AXIOMA

AXIOMA XV.

Una eadémque res propter summam suam exiguitatem indiscerpibilis prorsus esse potest, & intellectualiter tamen divisibilis.

MAnifestò hoc oritur è principiis superioribus: nam omnis quantitas est *intellectualiter* divisibilis; suprà autem demonstratur, aliquod *Indiscerpibile* quantitatem esse, proindéque divisibile; alioquin magnitudo ex punctis mathematicis constaret. Notionem ergo possibilem inveni *Centri Spiritûs*; quod non est punctum mathematicum, sed substantia, magnitudine quidem tam exiguâ, ut *indiscerpibilis* sit; virtute verò tam excellens, ut peramplam sphæram substantiæ *secundariæ*, (ità eam dicam) emittere de se possit, quæ magnam materiæ vim actuare valeat; totâ hâc interim *vitæ activitatísque sphærâ* omnino indiscerpibili existente.

2. Hoc quidem dixi, nunc autem probaturus sum; paucis priùs adjectis principiis, iísque tam certis & perspicuis, ut ea vel rigidissima ratio negare non potuerit.

AXIOMA XVI.

Causa emanativa est notio rei possibilis.

PER causam *emanativam* intelligitur causa illa, quæ eo solummodo quòd sit, nullâ aliâ vi aut causalitate mediante, producit effectum. Possibilem hanc esse clarè constat, quòd demonstrari possit hujusmodi causam de facto existere. Aliquid enim seipsum movere oportet; si Spiritus autem non existit, materia se ipsa moveat necesse est: ubi alia activitas aut causalitas fingi non potest, præter nudam m
Vide Append. Antid. cap. 13. sect. 4. teriæ essentiam, unde motus iste proveniat. Nam si prior motus aliquis huju ponatur, pari ratione & alius illo antiquior illius causa ponendus est, & sic i tum.

AXIOMA XVII.

Effectus emanativus substantiæ ipsi causæ suæ coexistit.

HOC verum esse oportet; quoniam illa ipsa substantia, quæ causa dicitu æquata & immediata causa est, nec ullâ re indiget præter nudam suam ip essentiam ad effectum producendum: * quâ ergo ratione effectus unquam est, eâdem semper sit oportet, vel quoad substantia illa existit.

AXIOMA XVIII.

* *Nullus effectus emanativus, vires causæ non excedens, Impossibilis dici potest qui ab ea producatur.*

HOC ità manifestum est, ut nihil addi debeat, quo aut explicetur aut probetur.

AXIOMA XIX.

* *Substantia esse potest tantâ virtute & excellentiâ prædita, quæ causalitate emanativâ substantiam alteram producere valeat, modò substantia producta justis gradibus inferior sit producente.*

PAtet hoc ex principio præcedenti. Neutiquam enim repugnat aut impossibile est, ut causa producat effectum se minorem; sic enim certiores sumus eam vires suas non excedere: neque incongruum est ut aliqua substantia quidpiam aliud producat, quod substantiam quodammodo dicamus, at *secundariam* tantùm vel *emanatoriam*; *primariam* quidem substantiam adæquatiùs esse divinæ creationis objectum agnoscentes, *secundariam* autem ad *primariam* etiam esse relatione causali referendam. Fac enim Deum creâsse materiam immediatâ potentiâ se movendi præditam, Deus utique causa prima est tam motûs quàm materiæ, materia tamen verè dicitur movere se. Denique, substantia illa *secundaria* vel *emanatoria* rectè dicitur substantia, quia subjectum est certis viribus potentiísque præditum, neque alteri substantiæ aut materiæ

riæ accidentis more inhæret, quin (si *primaria* substantia ejus salva maneat) locum suum tueri posset, quamvìs omnis omnino materia & alia quæcunque substantia ex spatio per quod extenditur amoveretur.

3. Per quatuor hæc Principia jam addita, rationalem perceptionem habere licet istius partis Spiritûs, quam substantiam ejus *secundariam* appellamus. Cujus extensio cùm gradatim emanet de essentia prima & principali, *centro Spiritûs* dicta, (quæ possibilis est hypothesis Axiom. 16, 18 & 19.) non possumus non agnoscere perfectam *indiscerpibilitatem* partium, licèt non intellectualem *indivisibilitatem*, Axiom. 17. Nam planè repugnat ut effectus *emanativus* à causa sua & origine disjungatur.

4. Itâque ostendi quemadmodum Spiritus, quod ad lineamenta ejus (ut ità dicam) à centro ad circumferentiam spectat, omnino *indiscerpibilis* sit. Si quis autem adeò curiosus sit, ut quærat adhuc quomodo illæ ejus partes cohæreant, quæ istas à centro ductas decussant, (nam imaginatio fortasse suspicabitur eas solutas jacère;) Respondeo, conjecturam hanc Imaginationis partim veram esse, partim falsam; vel veram aut falsam, prout eam interpreteris. Nam si per solutas velit re ipsa disjunctas, hoc falsum est & ridiculum: sin ità tantùm discerpibiles, ut una pars possit ab alia disjungi, id non modò verum esse potest, * sed si fortè radii essentiales non satìs reduplicentur intus, planè necessarium: alioqui Spiritus nequiret unam sui partem contrahere, alteram extendere; quæ tamen hypothesis est necessariò admittenda. Quamobrem hæc Objectio adeò non labefactat Notionis hujus possibilitatem, ut causam afferat concinnitatem ejus accuratam pleniùs exponendi.

Breviter igitur, Spiritus à centro ad circumferentiam omnino est indiscerpibilis, in lineis autem transversis arctè quidem cohæret sed non indiscerpibiliter necessariò; quæ cohæsio consistere potest * in immediata harum partium unione, in transversáque penetratione & transcursione substantiæ secundariæ per universam hanc vitæ sphæram, quam Spiritum dicimus.

Nec mirari debemus quòd tam plenus orbis ex tam subtili & exiguo puncto, quale *Spiritûs Centrum* supponitur, excrescat. Εἰ γὰρ καὶ τῷ ὄγκῳ μικρόν ἐστι, δυνάμει καὶ τιμιότητι πολὺ μᾶλλον ὑπερέχει πάντων, ut loquitur *Aristoteles* de mente humana. Quid? quòd id ipsum oculus videt quodammodo in luce accidere, cujus scintilla exigua peramplam sphæram aëris illuminabit. *Ethic. ad Nicom. lib. 10. cap. 7.*

5. * Pura hæc est & simplex Idea creati Spiritûs in genere; de quo siqua adhuc restat cavillatio, ea certè alia non erit quàm quæ materiæ cum ipso communis sit; quòd, scilicet, puncta minimásque particulas imaginari non possumus, nec quomodo, quod discerpibile aut divisibile est, cohærere possit: sed cùm hoc non impediat quo minùs materia actu existat, ad impossibilitatem existentiæ Spiritûs inferendam valere omnino non debet.

Immo verò hypothesis omnium quibus hîc utimur incertissima, non tam prorsus implicata est, quàm sunt difficultates illæ, quæ materiam involvunt. Hoc enim concesso, in quo nihil absurdi video, materiæ particulam adeò exiguam esse posse, ut minor fieri omnino nequeat; perspicuum erit unam eandémque rem, *intellectualiter* quidem *divisibilem*, *realiter* autem *indiscerpibilem* fore. Quod non tantùm possibile est, verùm etiam videtur necessariò verum: nam licèt materiam statueremus esse divisibilem in infinitum, si tamen ponamus causam perceptione infinitè distinctâ & infinitâ potentiâ præditam, (qualis certè Deus est) poterit profectò causa hujusmodi infinitam materiæ discerpibilitatem in actum reducere, hoc est, simul & semel eam in tot particulas re ipsâ discerpere, in quot discerpi potest. Unde sequetur, unamquamlibet ex particulis istis in extremam parvitudinem sic redactis, *indiscerpibilem* esse prorsus, *intellectualiter* tamen *divisibilem*; alioqui magnitudo constaret ex punctis meris, quod contradictionem implicat.

Ratione ergo dilucidè demonstravimus materiam constare ex partibus indiscerpibilibus; cúmque nulla alia facultas in contrariam partem sententiam ferat, (neque enim sensus nec ulla communis notio facere hoc potest) relinquitur, Axiom. 5. ut conclusio sit vera.

6. Quod nonnulli tanquam ex Ratione objiciunt, perfectas has *parvitudines*, cùm intellectualiter divisibiles agnoscantur, partes adhuc habere oportere in quas divisibiles sint, itáque adhuc discerpibiles esse; Respondeo, *divisionem* in partes nullam inferre *discerpibilitatem*; quia partes uniùs ex his *minimis Corporalibus* (ut ità dicam) *essentiales* aut *formales* potiùs sunt, quàm *integrales*, nihilóque magìs actu separari queunt, quàm Sensus & Ratio ab anima humana. Etenim de ipsa Essentia est Materiæ, *divisibilem* esse; nequaquam verò in Essentia ejus includitur *discerpibilem* esse: itaque *discerpibilitate* deficiente, ut *divisibilitas* etiam deficiat non necesse est. Vide Præfat. Sect. 3.

AXIOMA XV.

Una eadémque res propter summam suam exiguitatem indiscerpibilis prorsus esse potest, & intellectualiter tamen divisibilis.

MAnifestò hoc oritur è principiis superioribus: nam omnis quantitas est *intellectualiter* divisibilis; suprà autem demonstratur, aliquod *Indiscerpibile* quantitatem esse, proindéque divisibile; alioquin magnitudo ex punctis mathematicis constaret. Notionem ergo possibilem inveni *Centri Spiritûs*; quod non est punctum mathematicum, sed substantia, magnitudine quidem tam exiguâ, ut *indiscerpibilis* sit; virtute verò tam excellens, ut peramplam sphæram substantiæ *secundariæ*, (ità eam dicam) emittere de se possit, quæ magnam materiæ vim actuare valeat; totâ hâc interim *vitæ activitatisque sphærâ* omnino indiscerpibili existente.

2. Hoc quidem dixi, nunc autem probaturus sum; paucis priùs adjectis principiis, iisque tam certis & perspicuis, ut ea vel rigidissima ratio negare non potuerit.

AXIOMA XVI.

Causa emanativa est notio rei possibilis.

PER causam *emanativam* intelligitur causa illa, quæ eo solummodo quòd sit, nullâ aliâ vi aut causalitate mediante, producit effectum. Possibilem hanc esse clarè constat, quòd demonstrari possit hujusmodi causam de facto existere. Aliquid enim seipsum movere oportet; si Spiritus autem non existit, materia se ipsa moveat necesse est: ubi alia activitas aut causalitas fingi non potest, præter nudam materiæ essentiam, unde motus iste proveniat. Nam si prior motus aliquis hujus causa ponatur, pari ratione & alius illo antiquior illius causa ponendus est, & sic in infinitum.

Vide Append. Antid. cap. 13. sect. 4.

AXIOMA XVII.

Effectus emanativus substantiæ ipsi causæ suæ coexistit.

HOC verum esse oportet; quoniam illa ipsa substantia, quæ causa dicitur, adæquata & immediata causa est, nec ullâ re indiget præter nudam suam ipsius essentiam ad effectum producendum: * quâ ergo ratione effectus unquam est, eâdem semper sit oportet, vel quoad substantia illa existit.

AXIOMA XVIII.

* *Nullus effectus emanativus, vires causæ non excedens, Impossibilis dici potest qui ab ea producatur.*

HOC ità manifestum est, ut nihil addi debeat, quo aut explicetur aut probetur.

AXIOMA XIX.

* *Substantia esse potest tantâ virtute & excellentiâ prædita, quæ causalitate emanativâ substantiam alteram producere valeat, modò substantia producta justis gradibus inferior sit producente.*

PAtet hoc ex principio præcedenti. Neutiquam enim repugnat aut impossibile est, ut causa producat effectum se minorem; sic enim certiores sumus eam vires suas non excedere: neque incongruum est ut aliqua substantia quidpiam aliud producat, quod substantiam quodammodo dicamus, at *secundariam* tantùm vel *emanatoriam*; *primariam* quidem substantiam adæquatiùs esse divinæ creationis objectum agnoscentes, *secundariam* autem ad *primariam* etiam esse relatione causali referendam. Fac enim Deum creâsse materiam immediatâ potentiâ se movendi præditam, Deus utique causa prima est tam motûs quàm materiæ, materia tamen verè dicitur movere se. Denique, substantia illa *secundaria* vel *emanatoria* rectè dicitur substantia, quia subjectum est certis viribus potentiisque præditum, neque alteri substantiæ aut materiæ

riæ accidentis more inhæret, quin (ſi *primaria* ſubſtantia ejus ſalva maneat) locum ſuum tueri poſſet, quamvìs omnis omnino materia & alia quæcunque ſubſtantia ex ſpatio per quod extenditur amoveretur.

3. Per quatuor hæc Principia jam addita, rationalem perceptionem habere licet iſtius partis Spiritûs, quam ſubſtantiam ejus *ſecundariam* appellamus. Cujus extenſio cùm gradatim emanet de eſſentia prima & principali, *centro Spiritûs* dicta, (quæ poſſibilis eſt hypotheſis Axiom. 16, 18 & 19.) non poſſumus non agnoſcere perfectam *indiſcerpibilitatem* partium, licèt non intellectualem *indiviſibilitatem*, Axiom. 17. Nam planè repugnat ut effectus *emanativus* à cauſa ſua & origine disjungatur.

4. Itâque oſtendi quemadmodum Spiritus, quod ad lineamenta ejus (ut ità dicam) à centro ad circumferentiam ſpectat, omnino *indiſcerpibilis* ſit. Si quis autem adeò curioſus ſit, ut quærat adhuc quomodo illæ ejus partes cohæreant, quæ iſtas à centro ductas decuſſant, (nam imaginatio fortaſſe ſuſpicabitur eas ſolutas jacêre ;) Reſpondeo, conjecturam hanc Imaginationis partim veram eſſe, partim falſam ; vel veram aut falſam, prout eam interpreteris. Nam ſi per ſolutas velit re ipſa disjunctas, hoc falſum eſt & ridiculum : ſin ità tantùm diſcerpibiles, ut una pars poſſit ab alia disjungi, id non modò verum eſſe poteſt, * ſed ſi fortè radii eſſentiales non ſatìs reduplicentur intus, planè neceſſarium : alioqui Spiritus nequiret unam ſui partem contrahere, alteram extendere ; quæ tamen hypotheſis eſt neceſſariò admittenda. Quamobrem hæc Objectio adeò non labefactat Notionis hujus poſſibilitatem, ut cauſam afferat concinnitatem ejus accuratam pleniùs exponendi.

Breviter igitur, Spiritus à centro ad circumferentiam omnino eſt indiſcerpibilis, in lineis autem tranſverſis arctè quidem cohæret ſed non indiſcerpibiliter neceſſariò ; quæ cohæſio conſiſtere poteſt * in immediata harum partium unione, in tranſverſáque penetratione & tranſcurſione ſubſtantiæ ſecundariæ per univerſam hanc vitæ ſphæram, quam Spiritum dicimus.

Nec mirari debemus quòd tam plenus orbis ex tam ſubtili & exiguo puncto, quale *Spiritûs Centrum* ſupponitur, excreſcat. Εἰ γὰρ καὶ τῷ ὄγκῳ μικρόν ἐστι, δυνάμει καὶ τιμιότητι πολὺ μᾶλλον ὑπερέχει πάντων, ut loquitur *Ariſtoteles* de mente humana. Quid? quòd id ipſum oculus videt quodammodo in luce accidere, cujus ſcintilla exigua peramplam ſphæram aëris illuminabit. *Ethic. ad Nicom. lib.10. cap.7.*

5. * Pura hæc eſt & ſimplex Idea creati Spiritûs in genere ; de quo ſiqua adhuc reſtat cavillatio, ea certè alia non erit quàm quæ materiæ cum ipſo communis ſit ; quòd, ſcilicet, puncta minimáſque particulas imaginari non poſſumus, nec quomodo, quod diſcerpibile aut diviſibile eſt, cohærere poſſit : ſed cùm hoc non impediat quo minùs materia actu exiſtat, ad impoſſibilitatem exiſtentiæ Spiritûs inferendam valere omnino non debet.

Immo verò hypotheſis omnium quibus hîc utimur incertiſſima, non tam prorſus implicata eſt, quàm ſunt difficultates illæ, quæ materiam involvunt. Hoc enim conceſſo, in quo nihil abſurdi video, materiæ particulam adeò exiguam eſſe poſſe, ut minor fieri omnino nequeat ; perſpicuum erit unam eandémque rem, *intellectualiter* quidem *diviſibilem*, *realiter* autem *indiſcerpibilem* fore. Quod non tantùm poſſibile eſt, verùm etiam videtur neceſſariò verum : nam licèt materiam ſtatueremus eſſe diviſibilem in infinitum, ſi tamen ponamus cauſam perceptione infinitè diſtinctâ & infinitâ potentiâ præditam, (qualis certè Deus eſt) poterit profectò cauſa hujuſmodi infinitam materiæ diſcerpibilitatem in actum reducere, hoc eſt, ſimul & ſemel eam in tot particulas re ipsâ diſcerpere, in quot diſcerpi poteſt. Unde ſequetur, unamquamlibet ex particulis iſtis in extremam parvitudinem ſic redactis, *indiſcerpibilem* eſſe prorſus, *intellectualiter* tamen *diviſibilem* ; alioqui magnitudo conſtaret ex punctis meris, quod contradictionem implicat.

Ratione ergo dilucidè demonſtravimus materiam conſtare ex partibus indiſcerpibilibus ; cúmque nulla alia facultas in contrariam partem ſententiam ferat, (neque enim ſenſus nec ulla communis notio facere hoc poteſt) relinquitur, Axiom. 5. ut concluſio ſit vera.

6. Quod nonnulli tanquam ex Ratione objiciunt, perfectas has *parvitudines*, cùm intellectualiter diviſibiles agnoſcantur, partes adhuc habere oportere in quas diviſibiles ſint, itáque adhuc diſcerpibiles eſſe ; Reſpondeo, *diviſionem* in partes nullam inferre *diſcerpibilitatem* ; quia partes unius ex his *minimis Corporalibus* (ut ità dicam) *eſſentiales* aut *formales* potiùs ſunt, quàm *integrales*, nihilóque magìs actu ſeparari queunt, quàm Senſus & Ratio ab anima humana. Etenim de ipſa Eſſentia eſt Materiæ, *diviſibilem* eſſe ; nequaquam verò in Eſſentia ejus includitur *diſcerpibilem* eſſe : itaque *diſcerpibilitate* deficiente, ut *diviſibilitas* etiam deficiat non neceſſe eſt. Vide Præfat. Sect. 3.

7. Quod ſpurias imagines illas attinet quas Phantaſia ſibi fingit, quaſi nempe perfectæ hæ *Parvitudines* eſſent corpora rotunda, proindéque inter illas triangularia intervalla omni materiâ vacua intereſſent; nihil iſtæ in hac cauſa valent, quòd Phantaſia pro indiſcerpibili magnitudine diſcerpibilem ſibi ſemper contemplandam exhibet. Quamobrem cùm teſtimonium ab illa dictum falſum ſit, non eſt admittendum; immo ſi cauſam multo involutiorem reddere potuerit, audienda tamen non eſſet, Axiom. 4.

Quandoquidem igitur Phantaſia objectum quod conſideramus, pro dignitate ejus, exhibere non valet; haud ſcimus annon tam confertæ jaceant perfectæ hæ *parvitudines*, ut nulla planè ſint inter eas interſtitia: immo verò, ità rem eſſe videtur neceſſarium. Nam ſi forent ejuſmodi interſtitia, capacia eſſent particularum minimis his minorum; quod planè repugnat, & prorſus eſt impoſſibile.

Atque ſi Phantaſiæ inſervientes intervalla iſta concedamus, quid indè ſequeretur abſurdi? id ſcilicet, inſenſile tum vacuum admittendum eſſe; id quod profectò nulla unquam facultas refutare poterit. * Veruntamen rationi congruentius eſt nullum admittere, idémque magìs conſonum ſententiæ noſtræ de minimis his *Corporalibus*, utì ea appellabam, quorum modus, eſt minimus tactus realis Globi & Plani, vel Coni & Plani, vel Globi & Globi: & ſi quem minorem his tactum realem cogitare poſſis, ea menſura ſit *minutarum* harum *realitatum* materiæ. Hinc ſequitur integrum eas latus ſimul tacturas, ideóque nulla intervalla vacua relicturas.

Nec anguloſitates eminentiáſve rotundas ullas in quantitate infinitè parva cogitare plus poſſumus, quàm in infinitè magna; utì jam docui in Præfatione. Equidem fatendum eſt Rationem noſtram in hac ſpeculatione longè ſe ſupra imaginationem efferre; verùm hoc concluſioni præſenti fraudi eſſe non debet, Axiom. 4 & 7, cùm theoremata ſint, eáque ab omnibus veriſſima habita, hoc multò intricatiora.

8. * Plenam nunc & diſtinctam notionem Spiritûs explicavimus, itáque dilucidè & accuratè, ut eam poſthac Ratio nec impoſſibilem dixerit nec incomprehenſibilem. Si verò hominibus parum patienti ingenio hæc ſpeculatio videatur operoſior & tædii plena, deſcriptióque ejus, quia graphicè facta, eo magìs dubiâ fide exiſtimetur; tanquam ſi mentis noſtræ facultates ſuperaret tam præciſam concluſionem in materia adeò obſcura facere: poſſint iſti intellectum ſuum levare, ſi contenti eſſe velint iis, quæ ſuprà diximus Cap. 2. Sect. 11, 12. Meminerint etiam velim, ſapientem potentémque Deum, qui fecit omnia, poſſe quam vult ipſe naturam rebus donare; nec majori operâ facere, ut una creatura naturâ ſuâ penetrabilis & indiſcerpibilis, aliíſque quibuſlibet ſit ornata dotibus, ſi ità ipſi viſum fuerit; quàm ut altera ſit impenetrabilis & diſcerpibilis: * quæ dotes cùm immediatè cum ſubjecto cui inſunt uniantur, Ratio ultrà quærere non debet, quomodo illìc inſint, Axiom. 9.

SCHOLIA

In Cap. VI. Sect. 2.

QUâ ergo ratione effectus unquam eſt, eâdem ſemper ſit oportet, &c. *Hoc quidem veriſſimum eſt in Cauſis* emanativis *Creatis & cum tempore incipientibus. Deus verò ſi Creationis cauſa* Emanativa *eſſet propriè dicta, hoc Axioma illìc locum non haberet, quoniam ipſi naturæ Mundi repugnat ut fiat ab æterno, ſive per* Emanationem *ſive quocunque alio modo, prout fusè demonſtravi in* Enchiridio Metaphyſico, *Cap.* 10.

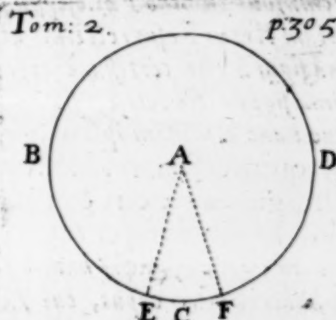
Axioma 18 & 19. *Contra hæc duo Axiomata objicitur, Quòd videntur probare æquè poſſibile eſſe ut Parentis Anima filii Animam ſine omni ſuæ diviſione producat, atque ut primaria Animæ ſubſtantia producat ſecundariam. Primò enim quæ hìc dicuntur de cauſis & effectis* Emanativis, *vera eſſe de omnibus cauſis & effectis in genere. Deinde ſi ſubſtantia eſſe poſſit quæ alteram producat ſubſtantiam debito gradu productrice inferiorem, non eſſe impoſſibile ut producat ſibi æqualem; atque ſic Anima Parentis filii animam producere poſſet, hoc eſt creare, cùm tamen Creatio creaturæ nequaquam competat.*

Ad primam verò partem reſpondeo, Me non aſſerere ſubſtantiam ullam creatam tantæ eſſe poſſe virtutis & excellentiæ ut alteram ſubſtantiam producat, niſi cauſalitate Emanativâ; *ipſúmque Objectorem tantùm affirmare non probare verum eſſe in aliis cauſis & effectis non* Emanativis.

Ad alteram reſpondeo, Si ſubſtantia creata alteram ſubſtantiam debito gradu inferiorem producere poſſet, nequaquam ſequi, poſſe æqualem. A minori enim ad majus valdè infirmam eſſe

esse consequentiam. Quibus omnibus adde, Immane discrimen esse inter Emanationem *&* Creationem. *In* Emanatione *enim,* Emanatum, *si fas sit ità loqui, idem esse realiter cum causa* emanativa; *in* Creatione *verò* Creans *&* creatum *realiter distingui, quippe quum prius esse possit sine posteriori. Effectum igitur* emanativum *est realiter ipsa causa emanans, fusiùs sibi à seipsa explicata, nec nisi una eadémque substantia est, quemadmodum fit in Divina Trinitate, nec repetita sed una permanens: cùm è contrà si parentis anima filii animam produceret, eam & realiter à se distinctam produceret & sæpiùs repetitam. Potest enim quis habere plures liberos, decem putà, quindecim immò viginti, qui cùm singuli animas habituri sint, Parentis animæ æquales, omnes simul sumptæ paternâ animâ vigecuplo majores essent vel præstantiores. Repugnat verò ut vel ipse Deus, qui perfectissimam creandi facultatem habet, unam pluresve substantias realiter à se distinctas seipso majores vel præstantiores creare possit, nedum ut possit Creatura. Unde immane quantum, quod dixi, interesse inter* Emanationem *&* Creationem *manifestissimum est, Objectionémque hanc contra hæc Axiomata nostra, planè vacillare.*

Sect. 4. Sed si fortè radii Essentiales non satìs reduplicentur intus, &c. *Locus hic paulo difficilior est explicatu. Faciam verò quod potero, ut plenè intelligatur. Radii essentiales sunt ipsa Essentia* secundaria *quæ radiosa fingitur, quia ex uno quasi centro emanare supponitur. Hic verò hæc radiosa quæ dicitur Essentia, non ex innumeris radiis constare intelligitur, quasi tot filis solutilibus tramâ trajectâ mox connectendis, sed immediatè quaquaversum jam esse connexa vel potiùs simpliciter una, sed multo plus substantiæ sive Essentiæ continere quàm pro spatio quod occupat, quam* essentialem spissitudinem *alibi appello, & per* satìs plenam Reduplicationem *hic subindico. Nam quemadmodum in Circulo papyraceo aut panneo simplici, fimbria sive circumferentia à certa parte versùs centrum retrahi non potest, quin reliquæ vicinæ partes simul retrahantur; putà in Circulo* B C D, *pars* C *retrahi non potest versùs centrum* A, *quin partes inter* C B *&* C D *simul subducantur, si circulus* B C D *ex simplici panno papyrove constet. Verùm si cum satìs multis amplisque rugis sive plicaturis formetur, facilè intelligitur partem* C *subduci posse versùs Centrum* A, *& tamen omnes partes inter* C B *&* D C *non simul subduci retrahìve, sed propendere adhuc angulúmque relinquere similem Angulo* e A f. *Quod autem faciunt hæ Plicaturæ in Circulo, idem præstat* Spissitudo *hæc* Essentialis *satisve plena Reduplicatio in Orbe sive Sphæra Vitæ & Essentiæ in Spiritu. Hujus enim beneficio potest se ad quamlibet formam accommodare, ut nemo miretur hiatum corporis Animæque inter crura, inter latera & brachia, & inter digitos manuum. Ex satìs plena, inquam, hac Essentiæ radiosæ* Reduplicatione, *hoc facilè fieri potest. Sublatâ verò hâc reduplicatâ Essentiæ Plenitudine, nisi Animam humanâ formâ esse volumus (qua de re mox plura) necesse est ut supponamus eam* transversim *esse* discerpibilem. *Qui genuinus apertúsque sensus est hujus loci.*

In immediata harum partium unione, &c. *Non quòd immediatè & ex se unæ sunt, tunc enim dividi non possent, sed sine ullo tertio coagulo sive vinculo. Est tamen earum inter se tam arcta intimáque cohæsio, (quanquam interim vi naturæ pro re nata facilè solvi possint) ut infinitis ferè modis quàm ullarum materiæ partium inter se, perfectior sit unio. Quod eò dico, nè cui ob partium solutilitatem despicatui sit hæc nostra Spiritûs Idea.*

Sect. 5. Pura hæc est & simplex Idea creati Spiritûs in genere, &c. *Est equidem possibilis Idea Spiritûs creati* particularis *in genere. Spiritûs verò Naturæ Ideam minimè commodam esse censeo.*

Sect. 7. Veruntamen Rationi congruentius est nullum, &c. *Nullum nempe admittere tanquam Effectum figurationis* minimorum Corporalium. *Veruntamen nullâ omnino ratione vacuum vel minimum admitti posse, mihi haud ità videtur consentaneum.*

Sect. 8. Plenam nunc & distinctam Notionem Spiritûs explicavimus, &c. *Spiritûs scilicet creati* particularis *Ideam, quod modò monui, adde, & possibilem. Sæpiùs enim jam professus sum me possibilis tantùm Ideæ Spiritûs delineationem moliri vel meditari, eorum tantùm gratiâ qui* omnem *Spiritûs* notionem *impossibilem toties clamitant. Quòd verò hanc præ reliquis omnibus Ideam elegerim, hinc factum est, quòd nondum præjudicia omnia* Cartesiana *nedum* Platonica *exuissem.* Platonici *enim cùm substantias Spirituales* Luci *tam frequenter comparent, ob eam etiam causam Ideam hanc speciosiorem ac probabiliorem apparituram esse sperabam, quippe* punctum lucidum *tam bellè imitantem.* Cartesius *verò cum suis, cùm unum quid affectent in quolibet subjecto ad quod reliqua omnia per modum necessariæ cujusdam sequelæ referant, ut in Materia ad Extensionem, ex*

qua necessariò & adæquatè sequi autumant, Divisionem, Mobilitatem, Figuram & Impenetrabilitatem, ego ad istud exemplum, Ideam Spiritûs concinnavi, ubi puncto substantiati emanativo *posito, reliqua planè ad votum sponte consequuntur.*

Verùm enimvero, quid de hac Philosophandi ratione sentiam tam appositè explicitèque in Præfatione Enchiridii Ethici *declaravi,* Attributa scilicet cujusque subjecti essentialia non unius alicujus Attributi vi in eodem subjecto tam arctè cohærere sed immediatâ virtute ipsius Essentiæ juxta Ideam in mente Divina conceptam creatæ, &c. *ut supervacaneum prorsus sit hîc quicquam superaddere. Ad Præfationem igitur istam remitto Lectorem, Sect. 13. Qui interim si scire gestiat qualem reverà ipse sentiam esse veram particularis Spiritûs, Animæ putà humanæ, Ideam, equidem, sepositis omnibus istis* Centri Radiorúmque *similitudinibus & ambagibus, rotundè respondeo,* Substantiam esse unam per se & non per aliud, ac proinde partes omnes immediatissimâ ratione unas vel unum quid potiùs dici posse quàm uniri. Quemadmodum partes in Deo quæ finguntur unæ sunt. *Animas verò humanas ad sui similitudinem creavit, potest enim quicquid nullam implicat contradictionem. Est igitur Anima humana substantia una per se virtute tum* Plasticâ, *tum* Perceptivâ *sensum Rationémque complectente, prædita.*

Cùm verò omnis omnino res aliquo modo extensa sit speciatimque Anima ipsa, (quemadmodum in Enchiridio Metaphysico *copiosè demonstravi) nec tamen in infinitum extendatur, necessariò sequitur aliquam habere figuram, cùm figura nihil aliud sit quàm finitæ extensionis certa quædam terminatio, sive regularis sive irregularis perinde est. Jam verò cùm necesse sit ut Anima aliquam habeat figuram, aptáque nata sit ad informandum actuandúmve corpus humanum, perridiculum mihi videtur valdéque absonum, ut, si figuram aliquam naturalem habeat, non haberet humanam. Nam hanc præ reliquis omnibus utilem esse omnibus omninò Philosophis testatur præsens Animæ status temporaneus, Christianis verò etiam status Resurrectionis æternus, ubi* ἰσάγγελοι *erimus, quod & animas nostras humanâ figurâ esse certissimè arguit, & fortean Angelicas. Quæ enim certa ac naturalis Animæ figura esse potest, si non illa, in qua mansura sit in æternum cum corpore glorificato? Atque hanc esse illam ipsam Imaginem suspicor, quam* Cabbalistæ Zel, *vel* Zelem *appellant,* quam & parari *aiunt* homini antequam exeat in Mundum, cúmque prodit, in illa Imagine adolescere & in illa ambulare. Antequam verò Imago hæc accedit, quam demisit Dominus super caput ejus, non procreari hominem. *Quæ mira vox est, nisi quandam* περιϋπογραφὴν *humani corporis à* Spiritu Naturæ *fieri supponamus. Alioqui quomodo haberet homo caput, cui* Zelem, *sive* Plastica *propria immineret? Denique* Zelem *hanc, ut antecedit conformationem partium perfectam,* sic quoque abscedere ante consummatam mortem. *Quæ nisi candidè interpretemur valdè sunt ridicula. Animam verò cum sua* Forma *sive* Plastica, *exire posse in ipsa lucta Mortis non est fortean adeò impossibile, corpore adhuc aliquam speciem vitæ exhibente vi* Spiritûs Naturæ. *Esse verò ullam Formam Imaginémve Animæ ab ipsa Anima illiúsve* Plastica *distinctam, insomnium mihi videtur recentiorum* Cabbalistarum.

Non temerè igitur sancti illi Patres, Irenæus *&* Origenes *aliique Animam ipsam humanâ figurâ statuerunt. Sic enim verba ista sonant,* ὁμοιειδῆ εἶναι τὴν ψυχὴν τῷ σώματι, Animam ejusdem formæ esse cum corpore, *apud* Photium *in Excerptis è libro S.* Methodii. *Eòque saniora & solidiora hæc videri debent, cùm tam clarè constet, maximam Animæ partem esse* Plasticam, *quæ extendendo se paulatim materiam in corporis humani membra organáque format & extendit. Tam consentanea undique est hæc de figura Animæ opinio. Quam quidem* Plasticam *apud* Photium *istis verbis indigitari existimo.* Τὸ εἶδος τὸ τὴν σάρκα καὶ νῦν χαρακτηρίζον, species carnem etiam nunc effigians: *& rursus,* Τὸ εἶδος τὸ χαρακτηρίζον τὴν μορφὴν ὑφ' οὗ καὶ συγκρατεῖται τὸ σχῆμα, species formam effigians à qua & Figura continetur. *Quæ quidem valdè graphica est* Plasticæ *descriptio. Est enim vis Animæ* Plastica *quæ corpus in Figura humana continet, nè diffluat quemadmodum fit post mortem. Denique huc etiam spectant ista verba,* Τὸ εἶδος τὸ τὴν ταυτότητα τῶν μελῶν ἐν τῷ χαρακτῆρι τῆς μορφῆς ἑκάστου ἐμφαῖνον, species Identitatem membrorum in formæ cujusque effigie exhibens. *Hoc utique est officium* Plasticæ, *in* Personalibus *characteribus visibilibus Angelorum pariter atque hominum tuendis conservandísque constitutum. Atque hæc de vera Idea particularium istorum Spirituum quæ Animæ humanæ appellantur, de quibus nos maximè solicitos esse debere ipse Titulus Tractatûs indicat.*

Sect. 12. Quæ dotes cùm immediatè cum subjecto cui insunt uniantur, Ratio ultrà quærere non debet, &c. *Hæc eis quæ suprà diximus valdè sunt consentanea. Vide Præfationem Enchiridii Ethici, Sect. 13.*

CAP. VII.

1. *De Spiritûs motu per se.* 2. *De penetratione sui.* 3. *De contractione & dilatatione sui.* 4. *Potentia penetrandi materiam.* 5. *Potentia movendi,* 6. *Et alterandi Materiam.*

1. I*Ndiscerpibilitatem* Spiritûs tam in *Centro* quàm *circumferentia*, tam in *primaria* quàm *secundaria* substantia, notionem esse probavimus bene consistentem & congruentem. Proxima huic proprietas est motio per se, quæ necessariò est alicujus rei attributum; nam per Motionem sui nihil intelligo nisi Activitatem per se, quæ ad subjectum per se activum pertinere debet. * Jam quicquid simpliciter & per se activum est, non magis activum esse desinet, quàm esse; quod indicat materiam activam per se non esse, * quoniam ad quietem redigi potest: atque hoc argumento est, non modò Activitatem per se pertinere ad spiritum, verùm etiam spiritum in natura rerum existere, unde activitas materiæ impertiatur. Enimvero si materia per se ipsa motum haberet, nihil cohæreret; sed silices, adamas, æs, ferrum, immo & terra universa in substantiam Aëre ipso tenuiorem statim liquesceret, vel potiùs in eam quam nunc habet consistentiam nunquam concrevisset. Atenim hoc præoccupare est futurum institutum meum, probandi scilicet Spirituum existentiam: hoc loco satis fuerat affirmâsse, Motum vel Activitatem per se tam rectè concipi ad Spiritum quàm ad Corpus attinere; quod primo aspectu manifestum est homini facultates suas consulenti. Nec difficilis quis esse debet ad concedendum, aliquid se movere; quòd adversariis nostris, rem omnem præter materiam è mundo tollentibus, necessariò fatendum est (quamvìs perquam incongruum sit ità facere) materiam hanc suam movere se.

2. Congruitas possibilitásque *penetrationis sui* in Spiritu creato intelligi potest, partim ex subjecti ipsius *limitatione*, partim ex attributis suprà expositis, *Indiscerpibilitate & Motu per se.* Etenim penetratio sui ad Deum pertinere non potest; quòd impossibile est ut quicquam ad eum pertineat quod imperfectionem significat, penetratio autem sui fieri nequit, nisi præsentia rei quæ ità se penetrat diminuatur, & partes ejus non satis rectè se habeant; quod planè repugnat Essentiæ rei absolutè perfectæ. Ex attributis *Indiscerpibilitatis & Motionis sui* (quibus etiam *penetrabilitatem* adjicias è communi spiritûs notione desumptam) manifestum est, spiritum illum quem hîc definimus, cùm in universam Essentiam suam movendi vim potestatémque habeat, posse motum hunc pro naturæ suæ proprietate determinare: itaque si partium exteriorum motum determinet introrsum, redibunt illæ introrsum ad centrum versùs potentiæ essentialis; quod quidem facilè poterunt absque ulla resistentia, cùm subjectum totum penetrabile sit, & sine ullo suo damno, cùm sit item indiscerpibile.

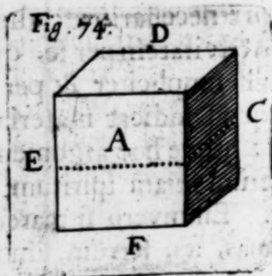
3. A penetratione sui, non facilè modò, verùm necessariò, *Contractionem Dilatationémque* sui oriri intelligimus. Quippe hæc se-movens substantia, quem spiritum dicimus, penetrare se non potest quin eo ipso contrahat sese; nec se rursus in statum suum pristinum restituere, quin se eo dilatet: quare his terminis immorari non est opus.

4. *Materiam penetrandi* vim facilè comprehendemus, si spiritum consideremus tantùm ut substantiam, cujus immediata proprietas est *Activitas.* Tum enim nihilo difficilius erit imaginatione assequi, quemadmodum hæc substantia partem aliquam materiæ pervadat, quàm concipere motum per eandem materiam pervadentem.

5. Maximè omnium verò imaginatio hîc hæret, quomodo spiritus, qui incorporeus est, quamvìs in materia insit, eam tamen movere possit. Ità subtilis enim res videtur, ut materiam transiturus sit nullis sui magìs in ea relictis vestigiis, quàm à fulmine solet in vagina, licèt hoc fortasse gladium liquet propter resistentiam. Spiritui autem nullibi resistitur, propterea quòd vel densissima materia facilè penetrabilis est & pervia substantiæ Incorporeæ. Difficultatis hujus fundamentum in hoc positum est, quòd concipi nequit, ut ulla fiat unio inter materiam & substantiam eam quæ tam facilè materiam pertransire potest. Nam si semel imaginari poterimus Unionem inter Materiam & Spiritum, non ultrà dubitandum esset quin Spiritûs Activitas aliquid in Materiam valeret, vel ad generandum, vel ad augendum, vel denique ad determinandum motum ejus.

Verum-

Veruntamen *Penetrabilitate transitionéque* istâ facillimâ spiritûs per materiam non obstante, firmissima inter eos Unio esse potest, eáque æquè intelligibilis, ac quæ inter partes ipsas materiæ reperitur. Ecquod enim gluten aut cæmentum vincit partes materiæ lapideæ aut metallicæ, vel si mavis, absolutè duræ, quæ poris & particulis caret, quæque unum continuum perfectéque homogeneum est Corpus, non ad sensum duntaxat, sed etiam ad accuratissimam Ideam rationis? quo cæmento, inquam, colligantur talis corporis partes? Non alio profectò nisi immediatâ unione & quiete. Unionem quod attinet, ea quæ est materiæ cum materia, conferenda non est cum unione Spiritûs cum Materia. Illa enim superficiaria duntaxat, in hac autem interiores partes ipsæ punctum puncto penitus uniuntur. Nec quòd facultatem pertranseundi Spiritus habet, idcirco metuendum est nè non apprehendat. Nam in hoc corpore absolutè duro, v. c. A, in quo porrò supponamus interiorem aliquam superficiem, putà E A C, hæc superficies tam lævis est ut nihil lævius cogitari queat: quî fit igitur ut pars superior E D C, minimo motu adhibito, non labatur super inferiorem E F C; præcipuè si E F C manu retineri supponatur, alterâ pulsâ? Ergo cùm facilis hic lapsus corporum unius super alterum, sine ulla adhæsione, imaginationi nostræ tam necessarius videatur, quàm Spiritûs transitio per omnia corpora sine ulla eorum apprehensione; patet Axiom. 7. per firmam unionem Spiritûs & Materiæ possibilem esse, etiamsi modum ejus concipere nequimus.

Dein verò quietem quod spectat, ea conjunctioni Materiæ cum Spiritu peræquè convenit, ac materiæ cum materia. Suppone totum corpus A in omni sui parte æquali celeritate moveri; partes A, * in illo sensu Quietis quo adhæsionem partium materiæ inter se explicant, verè quiescunt. Ego itidem dico, in unione materiæ & spiritûs, partibus materiæ à spiritu recipientibus eandem planè motûs velocitatem quam Spiritus exerit, nec quicquam ampliùs, utrumque firmâ inter se unione quiescere. Quod sanè accidit, ubi multo minùs immediata est unio, quàm hæc de qua loquimur. Libro enim manui imposito, si nec manus celeriori motu feratur quàm ipsa libro impertit, nec vicissim liber velociùs manu propellatur; liber & manus proculdubio, unione servatâ, pari passu procedent. Tam facilè intelligitur ut Spiritus Corpus movere possit; ídque non majore aut contradictione aut difficultate, quàm
Cap. 3. Sect. 7, 8. in unione motúque ipsius Materiæ partium reperitur. Vide *Appendicem Antidoti*.

6. Terminus ultimus definitionis Spiritûs est *potentia materiam alterandi*; quæ ex potentia movendi eam, vel motum ejus dirigendi, sequetur necessarió. Etenim alteratio nihil aliud est quàm variatio, vel figurarum, vel situum, vel graduum motûs particularûm; quæ omnia non sunt aliud quàm Effecta motûs localis. Itaque jam clarè ostendimus, quàm intelligibiles, quámque possibiles sint termini omnes definitionis seu notionis *creati Spiritûs* in *genere*; saltem spirituum eorum, qui ullorum in mundo Phænomenôn visibilium cum ratione causæ existimentur. Ad species eorum præcipuas definiendas nunc descendimus.

SCHOLIA

In Cap. VII. Sect. I.

JAM quicquid simpliciter & per se, &c. *Id simpliciter ex se activum esse intelligo, quod nullâ aliâ re indiget, quæ occasionem det agendi exerendive suam activitatem. Quando autem omnes Spiritus ex se activos esse assero, non sic intelligi volo, acsi omnes simpliciter ex se activos esse contenderem. Sic enim nè Animæ quidem brutorum unquam forent in statu silentii. Hîc igitur obiter diverto à generali notione ad specialem, qua Spirituum existentiam demonstrem. Quod aliquantulum præposterè à me factum fateor.*

Quoniam ad quietem redigi potest, &c. *Hinc planè liquet simpliciter ex se activam non esse, cùm tamen aliquid in rerum natura sic esse necesse sit, ac proinde aliquam substantiam esse à Materia distinctam. Ad hunc sensum reliqua in hoc Paragrapho prosequere.*

Sect. 5. In illo sensu quietis quo adhæsionem partium Materiæ inter se explicant, &c. *Hoc certè satìs validum argumentum esse debet apud* Cartesianos. *Quod ad me verò attinet, hanc rem veriùs perinde atque operosiùs me explicâsse arbitror in* Antidoti Appendice, *Cap.* 3. *Sect.* 8.

CAP.

CAP. VIII.

1. *Quatuor species præcipuæ Spirituum.* 2. *Quomodo definiendæ sint.* 3. *Definitio Formæ seminalis*; 4. *Animæ Bruti*; 5. *Animæ Humanæ.* 6. *Differentia inter Animam Angelicam & Humanam.* 7. *Definitio Animæ Angelicæ.* 8. Νόες & Ἑιάδες Platonicorum. 9. Cartesianam *demonstrationem existentiæ Animæ humanæ possibilitatem saltem Spiritûs concludere.*

1. QUatuor Spirituum genera enumeravimus, λόγυς σπερματικὲς, id est, *Formas seminales*, Animas Brutorum, Animam Humanam, & Animam illam seu Spiritum, qui Angelorum vehicula actuat aut informat: mihi enim Angeli tam verè & propriè sunt Entia composita, ex anima & corpore conflata, quàm homines ipsi aut Bruta. Ad existentiam eorum nunc probandam non aggrediemur, quippe quod alterius est loci. Hîc mihi propositum est exponere duntaxat aut definire harum rerum notiones, quantum opus videbitur ad evincendum Ideas vel Notiones rerum esse, quæ nullam contradictionem aut impossibilitatem in conceptu suo implicant; quod quidem facile factu erit: Præcipua enim difficultas in generaliori notione Spiritûs consistit, quam plenè in superioribus capitibus explicavimus.

2. Jam verò generalis hæc notio per alias differentias in species contrahi non potest, quàm per eas, quæ peculiares potentiæ proprietatésve dicantur, ad unum Spiritum pertinentes, exclusæ ab alio, Axiom. 8. Hinc sequitur, si species singulas Spirituum immediatis intrinsecísque proprietatibus describamus, nos tam veras támque legitimas definitiones earum tradituros, quàm quis potest alterius rei cujuslibet.

3. Incipiemus ab eo quod simplicius est, *Seminalibus Formis* rerum, quas in præsentia, nihil de existentia earum statuentes, ità secundùm Ideam suam possibilem definimus, *Forma seminalis est Spiritus creatus, materiam ritè præparatam organizans in vitam vegetationémque certi generis plantarum propriam.* Planè non video quid in hac definitione reprehendi possit, cùm nihil contineat quod non bene cohæret & intelligi potest. Nam quòd *Spiritus* est, materiam intrinsecè movere, saltem motum ejus dirigere potest: quòd autem Spiritus omnipotens non est, sed finitus & creatus, potentia ejus, & illa quæ unionem vitalem,& illa quæ motum respicit, rectè ad materiam rite præparatam restringitur: Spirituum horum particularium conditore facultatem vitalis unionis eorum pro diversitate præparationis materiæ variante, itáque genus eorum universum limitante, ut nullus ex iis cum materia qualibetcunque uniri possit: atque idem ille Author primáque omnium rerum causa, qui dat iis facultatem cum materia rite præparata uniendi movendíque illam, leges etiam eas motui isti ferre potest, ut quando in idoneam incidit materiam, certam plantam producturus sit; id est, materiam in talem figuram, colorem, aliásque proprietates effecturus, quales in Plantis sensus nostri deprehendunt.

4. Particularis vitæ gradus primus hic est; ‖ siqua fortè sit ulla particularis hujus duntaxat gradûs. Jam Essentiæ rerum, ut *Aristoteles* alicubi notavit, sunt sicut numeri, quorum species mutantur additâ vel detractâ unitate: si ergo *vegetationi* adjicias potentiam alteram intrinsecam, nempe *sensationem*, habes *Animam Bruti.* Enimvero nuda ipsa substantia in cognitione explicita non est computanda, ut quæ nequaquam concipi potest; idcirco potentiarum duntaxat rationem habebimus. Itaque subjectum unde *vegetatio* & *sensatio* dimanant, *generalis est Notio *Animæ Bruti.* Hoc in quamplurimas dispertitur species, effectúmque cujusque potentiæ intrinsecæ cernitur in constanti forma certísque proprietatibus specierum singularum.

‖ *Vide lib. 3. cap. 12, 13.*

5. Ad *vegetationem* & *sensationem* si *Rationem* addis propriè sic dictam, existet * certa determinatáque notio *Animæ humanæ*; quam perfectiùs sic definire licet: *Spiritum creatum, sensu & ratione præditum, potentiâ item formandi terrestrem materiam, per vitalem cum ea unionem, in speciem humanam.*

6. Et hoc unum, ut ego reor, inter Spiritum Animámve Angelicam (liceat mihi animam appellare, quicquid facultatem habet vitaliter actuandi materiam) & humanam interest; Angelica vitaliter actuare potest corpus aëreum vel æthereum, * sed non in hunc mundum nasci terrestri induta.

7. Ut ergo definitiones nostras tandem concludam: *Anima angelica* sic commodè describitur; Spiritus creatus, ratione, sensu, facultate vitaliter uniendi cum aëreo æthereóve corpore duntaxat, actuandíque illud, præditus. Quæ potestas in aëreum

vel

vel æthereum corpus, ex generali notione Spiritûs superioribus capitibus exposita, facilè intelligi potest. Ibi enim probavimus, uniri cum materia non esse Spiritu alienum, nec consequenter movere eam, nec denique id genus motûs in Spiritu, quod contractionem & dilatationem diximus; quæ potentiæ, diligentiùs animadversæ, necessariò efficient ut possibile videatur, ut Animæ Angelicæ corpus aëreum vel æthereum actuent & cum eo uniantur.

8. Ordines alii Spirituum vel substantiarum immaterialium memorantur à *Platonicis*, * utì Νόες & Ἑνάδες. Verùm cùm hujusmodi speculationum subtilitas major sit, quàm vel utilitas vel certitudo, illas in præsentia omittam; cùm jam supra omnem refutationem, opinor, demonstrârim, nullam nec incongruitatem nec incompossibilitatem in notione *Spiritûs* seu *incorporeæ substantiæ* comprehendi.

9. Superest & alia ratio idem inferendi; scilicet argumentum illud quo *Cartesius* concludere voluit, esse de facto in nobis substantiam à materia distinctam, nempe Mentem nostram. Nam cùm omnis realis affectio aut proprietas modus sit alicujus substantiæ, cúmque reales modi concipi nequeant sine subjecto suo; hinc infert, quandoquidem dubitare possumus sítne corpus in natura rerum, (quâ dubitatione cogitationem à corpore secludimus) substantiam aliam distinctam à corpore esse oportere, ad quam Cogitatio pertineat.

Verùm fatendum est, *Cartesium*, hoc suo argumento, non id esse assecutum quod voluit. Nam cùm modi esse possint plurium subjectorum communes, in quo numero cogitationem esse, * eámque tam corporeæ quàm incorporeæ substantiæ competere, aliquis fortasse dixerit; sine utralibet concipi quidem potest, sine utraque verò nequaquam. Atque igitur argumentum ejus non probat, illud nostrî quod cogitat aut percipit, substantiam esse à corpore distinctam; sed hoc tantùm, substantiam esse posse, cogitandi percipiendíve facultate prædítam, quæ non sit corpus. Nam cùm fieri nequeat ut sit modus ullus realis qui in nullo subjecto insit, cúmque clarè concipiamus * cogitationem independentem, quoad existentiam ejus, à substantia corporea; necessarium est ut alia substantia esse possit, à qua dependeat; quæ necessariò erit substantia incorporea.

SCHOLIA

In Cap. VIII. Sect. 4.

GEneralis est Notio Animæ Bruti, &c. *Si igitur sensus aliquis perinde atque Vita plastica in Spiritu Naturæ agnoscendus sit, scrupulus esse potest an Spiritus hic Anima Bruti sit appellandus, ipséque adeò Mundus Brutum. Equidem sive ad Animalia particularia eam vocem restringi volunt, sive ad ipsum extendi, mihi perinde est, jure hîc utantur suo. Nec si Brutum appelletur, multùm abhorreo, cùm facere possit, ut eos pudeat, qui Spiritu Mundano nimis captivantur, dum observent, eo etiam nomine se non immeritò, mera quasi æstimandos esse bruta sive pecora.*

Sect. 5. Certa determinatáque Notio Animæ humanæ, &c. *Nisi significatio vocis* Homo *latiùs extendatur ità ut* Angelos *includat (quemadmodum Naturæ similitudo eò se quodammodo extendit) hæc non est adæquata hominis Notio, quippe quum ad Angelicos usque ordines utcunque pertingat, qui proculdubio ratione imbuuntur. Humanæ verò Animæ propriè sic dictæ definitio in verbis proximis sequitur.*

Sect. 6. Sed non in hunc Mundum nasci terrestri induta, &c. *Sunt è Cabbalistis qui aliter sentiunt. Ego verò nullam rationem video cur hac in re mutem sententiam. Vide* Mysterium Pietatis, *lib.* 5. *cap.* 6. *sect.* 4.

Sect. 8. Utì Νόες & Ἑνάδες, &c. *Vide* Procli Institutiones Theologicas; *Locus ille est insignis, cap.* 21. Μετὰ δὲ τὸ ἓν ἄρα τὸ πρῶτον, ἑνάδες, καὶ μετὰ τὸν νοῦν τὸν πρῶτον νόες, καὶ μετὰ τὴν ψυχὴν τὴν πρώτην ψυχαὶ, καὶ μετὰ τὴν ὅλην φύσιν φύσεις. Post igitur illud primum *Unum* sunt *Unitates*, & post illam primam *Mentem*, *Mentes*, & post illam primam Animam, Animæ, *& post illam* Universalem Naturam, Naturæ. *Ubi per illam Universalem Naturam,* Spiritus Naturæ *rectè intelligi potest: per* φύσεις, Rationes Seminales particulares *si quæ essent; ipse enim nullas esse censeo præter* Plasticas *Animarum particularium. Quantùm verò ad* ἑνάδας καὶ νόας *passim apud* Proclum *occurrunt in istoc Tractatu, vocantúrque* πλῆθος ἑνάδων καὶ πλῆθος νόων, Multitudo *Unitatum* & Multitudo *mentium. Esse verò has* Unitates *perinde atque* Mentes, *Essentias quasdam, non operationes aut affectiones, planè patet, ex cap.* 62. *ubi ait,* ὅτι πλείους μὲν αἱ σωματικαὶ

φύσεις

φύσεις τῶν ψυχῶν, πλείους δὲ αὐταὶ τῶν νοερῶν, οἱ δὲ νόες τῶν θείων ἑνάδων. *Ubi ex comparatione* Animarum, Mentium *&* Unitatum *inter ſe, univerſas* Eſſentias *eſſe* Spirituales *manifeſtum eſt. Cujus quidem generis Unitates* αὐτοτελεῖς ἑνάδας, *Mentéſque* νόας οὐσιώδεις *cap.* 64. *appellat. Et cap.* 14. Πᾶς θεὸς ἑνὰς ἐστιν αὐτοτελὴς, καὶ πᾶσα αὐτοτελὴ· Ἑνὰς θεός. *Vide etiam cap.* 111. *Cui conſimile eſt quod occurrit, cap.* 133. Πᾶς μὲν θεὸς ἑνὰς ἐστιν ἀγαθουργὸς ἢ ἀγαθότης ἑνοποιός, *&c. quaſi perinde eſſet ſive* ἑνάδας *ſive* ἀγαθότητας *has ſimpliciſſimas Eſſentias quæ* τῷ πρώτῳ ἑνὶ, *ſive* τ᾽ἀγαθῷ *reſpondent, appellaveris.*

Sect. 9. Eámque tam corporeæ quàm incorporeæ ſubſtantiæ competere, &c. *Atque æquè pulchro profectò ſophiſmate ille multi ac celebrati nominis homo* Carteſius *cogitationem corporeæ ſubſtantiæ competere probare potuit atque eam probavit competere incorporeæ. Adeò ut vix ſatìs demirari poſſim illius in rebus Religionis ſpeculationibúſque Metaphyſicis aut oſcitantiam aut malam fidem. Quis enim tam omiſſo animo & conniventi eſſe poteſt, ut non videat argumenti parem vim eſſe ad concludendum nec Spiritui eandem competere; quippe quòd plures de exiſtentia Spiritûs ſive Subſtantiæ Incorporeæ dubitare reperiuntur, quàm de exiſtentia Materiæ, unde Materiæ cogitationem competere conſequens eſſet. Sed hæ ſunt* Carteſianæ *Philoſophiæ in hiſce maximi momenti rebus, nugæ ac ludibria. Quemadmodum nulli non apparere poteſt, qui ſeriò judicatque de hujuſmodi controverſiis pronunciare voluerit.*

Cogitationem independentem, quoad exiſtentiam ejus à ſubſtantia corporea, &c. *Nempe ſic ut Animalis Natura independens eſt à Natura Bruti, quippe quæ conſervari poſſet in Natura humana, quamvìs nulla Bruta exiſterent.*

CAP. IX.

1. *Haud parum refert probâſſe Poſſibilitatem exiſtentiæ Spiritûs.* 2. *Neceſſitas examinandi rationes* Hobbii *in contrarium.* 3. *Excerptio prima ex* Hobbio. 4. *Excerptio ſecunda,* 5. *Tertia,* 6. *Quarta,* 7. *Quinta,* 8. *Sexta,* 9. *Septima.* 10. *Excerptio octava & ultima.*

1. FUI, credo, ad admirationem uſque curioſus & anxius in aſtruenda poſſibili exiſtentia Spiritûs ſeu ſubſtantiæ incorporeæ. Verùm non eſt cùr quis miretur quòd tantum operæ conſumpſerim in tantillo profectu faciendo; qualis fortaſſe videatur, rem ad nudam tantùm poſſibilitatem deduxiſſe: nam quamvìs non multùm mihimet ipſi peperiſſe videar, adverſariis tamen inſignem cladem attuli; quorum munitiſſimum præſidium videtur inconcuſſa hæc perſuaſio, Notionem ipſam Spiritûs ſeu incorporeæ ſubſtantiæ abſurdam planè eſſe, & meram repugnantiam. Unde innuuntur, en! quales conſequentiæ! Impoſſibile eſt ut ſit Deus, aut Anima, aut Angelus ſive bonus ſive malus, aut Immortalitas vel futura vita. Religio nulla eſt, nulla pietas nec impietas, nulla virtus nec vitium, juſtitia nulla neque injuſtitia præter eam, quam vis & potentia conſtituit. Denique nulla voluntatis libertas, proindéque rationalis morſus conſcientiæ nullus; ſed quicquid ſit, mera eſt materia motúſque corporeus; ideóque vitæ humanæ ductus omnis perinde neceſſarius eſt, ac tractus fulguris fulminiſque jactus: cæco impetu materiæ eâdem certâ ac determinatâ neceſſitate ubique aut perrumpente, aut impedito, quâ torrentis curſus poſt ingentes pluvias & tempeſtates.

2. Atque profectò dum cogito quàm immenſi interſit, triſtem illam ſtupidámque opinionem eradicare, quam nonnulli temerè amplexi ſunt de ſubſtantia incorporea, quaſi contradictio ſcilicet in ipſis terminis ejus involveretur; tam gravi me cauſæ defuturum exiſtimo, ſi recenſione ſimplici rationum contentus quibus ego poſſibilem eam probo, non proferam & argumenta iſtorum, qui ad contrariam ſententiam defendendam videntur maximè idonei. Nec adhuc ſanè in quenquam incidiſſe me memini, quem quis facilè putaret ad hanc provinciam tuendam idoneum magìs, quàm noſtratem *Hobbium*; invicta cujus fiducia veritatis concluſionis meritò quenquam certum faciet, qui excellens ingenium ejus, animíque dotes rectè æſtimat, eum optimis & evidentiſſimis argumentis quæ humana inventio excogitare poteſt, ad cauſam ſuam evincendam uſum eſſe.

3. Et nè in ſuſpicionem incurram vel ſententiam ejus non rectè capiendi, vel vim rationum ejus malâ fide exponendi, illas eiſdem ipſis verbis, quibus Author ipſe in ſcriptis ſuis, deſcribam; ut omnes judicent an ego ullam illi injuriam faciam. Quod

Cap. 34. primùm animadvertam extat in *Leviathane.* Corpus *in generalissima acceptione id significat, quod spatium certum seu locum designatum implet aut occupat; nec dependet ab imaginatione nostra, sed realis pars est ejus quod vocamus Universum. Nam cùm Universum* corporum *omnium Aggregatum sit, nulla pars est ejus realis, quæ non item* corpus *est; nec quicquam propriè* corpus, *quod non etiam pars est Universi,* corporum *omnium Aggregati. Idem etiam, quòd corpora mutationi obnoxia sunt, hoc est, varietati apparendi sensibus animantium, dicitur* substantia, *id est, subjectum variis* accidentibus; *uti aliquando moveri, aliquando quiescere, & sensibus nostris videri modò calidum, modò frigidum, nunc hujus coloris, odoris, saporis, aut soni, aliàs alterius. Atque hanc apparendi diversitatem (à diversitate operationis corporum in organa sensuum ortam) corporum operantium alterationibus attribuimus, eorúmque* Accidentia *vocamus. Secundùm hanc acceptionem vocis,* substantia *&* corpus *idem significant; proindéque* substantia Incorporea *voces sunt quæ simul junctæ se mutuò destruunt, quasi quis diceret* Corpus Incorporeum.

Part. 4. cap. 25. Art. 9. 4. Secundum extat in *Physicis. Observandum autem est somnia quædam, præsertim ex iis quæ semisopitis accidunt, & ea quæ contingunt hominibus naturæ somniorum imperitis, iisdémque superstitiosis, non fuisse olim, nec esse nunc pro somniis habita. Putabantur enim spectra vocésque in somnis audiri visæ, non phantasmata, sed ipsa per se fuisse in rebus extra somniantes subsistentia objecta. Nam in aliquibus metus ipse, non modò dormientibus, sed etiam vigilantibus, præsertim verò sceleris consciis, & noctu, & in locis consecratis, & adjutus aliquantum talium apparitionum historiis, phantasmata horribilia in animo excitavit; quæ spectrorum & substantiarum incorporearum nomina, pro veris rebus, imposuêre & imponunt.*

Part. 1. Cap. 5. Art. 4. 5. Tertium addemus ex eodem libro. *Cùm enim spectra, species visibiles, soni, umbra, lux, color, spatium, &c. somniantibus non minùs adsint quàm vigilantibus, non sunt eæ res externæ, sed animi imaginantis phantasmata.*

Cap. 11. Art. 4. 6. Quartum ex *Humana Natura. Spiritus supernaturales significant vulgò substantiam aliquam dimensionis expertem; quæ duo planè sibi mutuò contradicunt.* Et Artic. 5. *Nec puto vocem hanc,* Incorporeum, *ullibi in* Bibliis *reperiri; de* Spiritu *autem dicitur, eum in hominibus manere, in iis habitare, in eos venire, descendere, ire, redireque; & Spiritus Angelos esse, hoc est, nuntios: quæ dicta omnia localitatem significant, localitas autem dimensio est, quicquid verò dimensionem habet est corpus, quantumvis subtile fuerit.*

Cap. 12. 7. Excerptum quintum rursus è *Leviathane. Quod ad materiam vel substantiam agentium illorum invisibilium attinet, haud aliam eam esse naturali quidem cogitatione concipere potuêre, ac substantiam animæ humanæ, animámque humanam ejusdem esse substantiæ ac id, quicquid sit, quod in somnio apparet dormienti, aut in speculo vigilanti: quæ homines, non intelligentes ejusmodi apparitiones nihil aliud esse quàm phantasmata, substantias reales externásque esse putant, &* Spectra *vocant, quemadmodum* Latini, *Imagines & Umbras appellabant;* Spiritus *etiam esse existimabant, id est, tenuia & aerea corpora; quibus similia credebant Agentia illa invisibilia, quæ metuebant, nisi quòd hæc apparent & evanescunt pro libitu suo. Cæterùm persuasio ista,* Spiritus *hujusmodi incorporeos vel immateriales esse, nullius hominis* mentem *naturaliter ingredi potuit; nam licèt homines conjungere possint voces contradictoriæ significationis, veluti* Spiritum *&* Incorporeum, *imaginationem tamen alicujus rei vocibus istis respondentis habere nunquam possunt.*

Cap. 11. Art. 5. Quibus addemus quæ in eandem sententiam habet in *Nat. Hum. Scire, hoc est, naturalem evidentiam habere, Spiritum esse, est impossibile. Omnis enim evidentia conceptus est, omnis conceptus imaginatio, & à sensu oritur: Spiritus verò supponimus talés substantias esse quæ non agunt in sensum, nec propterea concipi possunt.*

Cap. 45. 8. Excerptio sexta ex eodem *Leviath.* ubi hæc habet. *Quæ visionis natura cùm ab iis nunquam reperta fuerit, qui olim Naturalis scientiæ mystæ haberi vellent, nedum ab iis qui non considerant res ità remotas (ut est ista scientia) à præsenti usu suo & commodo; ægrè homines de imaginibus illis in phantasia & sensu aliter conceperunt, atque de rebus realiter extra nos existentibus. Quas quidam (quòd evanescunt nesciunt quò nec quomodo) omnino* Incorporeas *esse volunt, id est,* Immateriales, *vel Formas sine materia, Colorem & Figuram sine ullo colorato aut figurato corpore, & corpora aerea (tanquam vestimenta) induere posse, quo corporeis oculis nostris visibiles se reddant; Alii eas Corpora & Animantia esse dicunt, sed ex aere vel subtiliori aliquâ materiâ facta, quæ, cùm videri se volunt, condensatur. Utrique verò communi nomine eas vocant,* Dæmonas. *Quasi scilicet Defuncti quos somniant, non sui ipsorum cerebri, sed aeris, vel cæli, aut inferni incolæ essent, non* phantasmata, *sed* Spiritus; *non minùs ineptè quàm si quis diceret se Spiritum*

ritum suum in speculo, vel syderum Spiritus in aqua vidisse, aut usitatam solis phasin, pedali circiter magnitudine, appellaret Dæmonem *vel* Spiritum *magni illius Solis universum mundum visibilem illuminantis.*

9. Excerptum septimum ex proximè sequenti capite ejusdem libri. Ubi ineptiloquium illud, uti vocat, abstractarum Essentiarum Formarúmque substantialium iterum exagitans, sic scribit: *Mundus (non terram solam dico sed Universum, i. e. universam molem rerum quotquot sint omnium) corporeus est, hoc est, corpus, & dimensiones magnitudinis habet, longitudinem, latitudinem, & profunditatem; & omnis pars corporis, corpus item est, easdémque dimensiones habet; proinde omnis pars Universi corpus est; quod autem corpus non est, non est pars Universi; & quoniam Universum est totum quod sit, quod pars ejus non est nihil est, & propterea nusquam.* *Leviath. cap. 46.*

10. Octavum & ultimum ex eodem capite habemus paulo infrà, in hæc verba. *In errorem hunc de* Essentiis separatis *lapsi, multis aliis absurditatibus eum consequentibus necessariò implicantur. Quandoquidem enim Formas hasce reales esse volunt, locum iis aliquem tenentur assignare: at quia* Incorporeas *statuunt, omni quantitatis dimensione carentes, & omnes nôrint locum dimensionem esse, nec nisi à corporeo implendum, existimationem suam distinctione tueri coguntur,* scilicet, *ullibi quidem* circumscriptivè *non esse, esse verò* definitivè. *Qui termini, cùm mera verba sint, & in hac re nihil significent, Latinè tantùm efferuntur, quò vanitas eorum meliùs lateat. Etenim* circumscriptio *rei nihil aliud est præterquam determinatio vel definitio loci ejus, itaque ambo distinctionis termini sunt idem. Speciatim autem de Essentia hominis, quam Animam ejus esse aiunt, affirmant eam totam esse in minimo digito, totámque etiam in alia quaque (quantulacunque sit) parte corporis ejus, non plus animæ tamen in toto corpore quàm in qualibet harum partium. Quisquámne putet Deum coli absurditatibus hujusmodi? Attamen totum hoc illis necessariò credendum est, qui animæ incorporeæ à corpore separatæ existentiam credere volent.*

CAP. X.

1. *Responsio ad Excerptum primum,* 2. *Ad secundum,* 3. *Ad tertium,* 4. *Ad quartum,* 5. *Ad quintum,* 6. *Ad sextum,* 7. *Ad septimum,* 8. *Ad octavum & ultimum.* 9. *Ante-dictorum omnium brevis* Recapitulatio.

1. QUÆ præcipua loca sint super hac re in scriptis *Hobbii,* confidentissimi illius substantiarum immaterialium è mundi finibus explosoris, protulimus. Restat nunc ut ea examinando videamus, an argumentorum robur firmitudini persuasionis ejus respondeat. Atque primâ *Excerptione* longis suis verborum ambagibus nudatâ, & in simpliciorem breviorémque ratiocinandi formam redactâ, argumentum ità se habet. *Cùm res omnis in Universo corpus sit (Universum enim nihil est nisi corporum Aggregatum) Corpus & substantia nomina sunt unius ejusdémque rei; quæ* corpus *dicitur quatenus locum replet,* substantia *quatenus subjectum est variarum alterationum & accidentium. Quamobrem cùm* Corpus *&* Substantia *idem sint,* Substantia incorporea *non minùs absurdè dicitur quàm* Incorporeum corpus; *quod contradictio est in ipsis terminis.* Verùm enimvero manifestum est omnibus, hoc non esse probare, sed sumere quod probandum erat, Universum nihil esse præterquam corporum Aggregatum. Hoc probato, sequelam concedemus; intereà temporis nihil probavit, ideóque hæc prima argumentatio planè otiosa est.

2. Secundæ vim itaque excutiamus; quæ, siqua ulla, hæc erit certissimè: *Quod originem suam debet Insomniis, Timoribus, superstitiosisque imaginationibus, id realem in Natura existentiam non habet;* Substantiæ *autem* Incorporeæ *originem aliunde non habent.* Propositio quidem indubitatæ est veritatis, Assumptio verò tam infirma quàm firma est propositio; sive de reali origine substantiarum ipsarum, sive de principiis cognoscendi nostris quòd sint, eam intellexeris. Quæquæ autem sit earum origo, ea nostrâ sanè ulteriùs non refert, quàm quatenus nobis est cognoscibilis, Axiom. 1. Ubi ergo ait eas haud aliunde quàm ex Imaginatione nostra habere originem, intelligendus est affirmare nullum aliud principium esse earum existentiam cognoscendi, quàm quòd temere imaginamur illas esse; quod manifestò falsum est.

Non enim ex somniis & terroribus melancholicorum & superstitiosorum hominum existentiam *Spirituum* substaniarúmque immaterialium probârunt Philosophi & Christia-

‖ V. Antidot. lib. 2. totum. Chriſtiani; ſed ex ‖ externis ſenſus objectis, hoc eſt, ordinariis naturæ phænomenis, in quibus tanta ſapientia & conſilium cernitur, ut non potuerint non indè concludere ordinem rerum in Natura à nobiliori fuiſſe Principio, quàm cæcis motibus & concurſionibus materiæ rerúmque merè corporearum.

‖ V. Antidot. lib. 3. totum. Accedunt & quas vulgò ‖ *Apparitiones* vocant, quæ adeò non ſunt ſomnia & Imaginationes ſuperſtitioſorum, ut ab illis ipſis agnoſcantur qui apud omnes ferè nimiùm Athei audiunt, *Pomponatium* dico & *Cardanum*, immo & à *Vanino* ipſo, qui tamen ità Atheiſmo addictus & devotus erat, ut furibundo planè zelo in cauſam iſtam deſpicatiſſimam mortem oppetere non recusârit. Mitto operationes ‖ Animæ, quæ ſeculorum omnium ſapientiſſimis tam excelsâ conditione ſemper viſæ ſunt, ut à Principio tam humili, quàm merum corpus eſt aut materia, oriri illas potuiſſe nunquam judicaverint. Quare his omnibus diſſimulatis, ſola Inſomnia & Imaginationes proferre tanquam cauſas ob quas univerſa ferè gens humana ſubſtantias Incorporeas exiſtere crediderit, quid aliud eſt quàm Lectorem ſuum fatuum fingere, & palàm profiteri ſe ei imponere velle?

‖ Antidot. lib. 1. cap. 11.

3. Tertia argumentatio ità ſe habet: *Quod nobis tam dormientibus quàm vigilantibus apparet, id extra nos nihil eſt: ſed Spectra, id eſt, ſubſtantiæ immateriales tam dormientibus nobis quàm vigilantibus apparent.* Hoc argumentum longè imbecillius eſt ſuperioribus: falſæ enim ſunt & propoſitio & aſſumptio. Nam ſi propoſitio vera eſſet, Sol, Luna, Sydera, nubes, flumina, prata, viri, fœminæ, cæteráque animantia nihil extra nos eſſent; hæc enim omnia nobis tam dormientibus quàm vigilantibus apparent. Subſtantiæ autem immateriales non ità nobis apparent tam dormientibus quàm vigilantibus. Adeò enim pura & ſubtilis eſt notio ſubſtantiæ Incorporeæ, ut repræſentatio ejus, quæ minimam aut nullam in Phantaſia impreſſionem relinquit, liberâ ratione duntaxat ſuſtentetur, quæ raro per ſomnum ſe exercet præterquam in phantaſmata facilè-imaginabilia.

4. Vis quarti Argumenti compendio hæc eſt. *Omnis ſubſtantia dimenſiones habet; Spiritus autem dimenſiones nullas habet.* Aſſumptionem fidenter nego. Corporis enim nota characteriſtica non eſt *dimenſiones* habere, ſed *impenetrabile* eſſe. Omnis equidem ſubſtantia dimenſiones habet, id eſt, longitudinem, latitudinem, & profunditatem: non omnis verò impenetrabilitatem. Vide Literas meas ad *Carteſium*; ‖ Lib. 1. cap. 2 & 3. quæque præterea in hoc ‖ ipſo Tractatu ſcripſi.

5. In Excerptionibus quintis hæc Argumenta continentur. 1. *Non aliud cognoſcendi principium habere nos* Entis Immaterialis, *quàm quod Inſomnium aut Speculum nobis ſuppeditet.* 2. *Vocem* Spiritûs *ſeu* Incorporei *contradictionem implicare, neque concipi poſſe Intellectu naturali.* 3. *Nihil intellectu concipi niſi quod per ſenſus ingrediatur; Spiritus ergo, quòd non agunt in ſenſus, incognitos & inconceptos relinqui oportere.*

Ad primum horum jam reſpondimus in reſponſo noſtro ad excerptionem ſecundam.

Ad ſecundum ità reſpondeo, Spiritum ſeu Incorporeum nullam implicare contradictionem, cùm per illud nihil intelligatur niſi ſubſtantia *extenſa* unà cum *activitate* & *indiſcerpibilitate*, omiſsâ *impenetrabilitate*: quam ſuprà demonſtravi notionem eſſe rei poſſibilis, nec repetere hîc opus eſt quæ jam dixerim.

Ad tertium reſpondeo, Spiritus reverà agere in ſenſus, agendo in materiam quæ ſenſus afficit; & cùm aliquæ ex his operationibus tales ſint, quæ materiæ ſoli tribui non debeant, Ratio ex renunciatione ſenſuum concludit aliud eſſe Principium nobilius à materia diſtinctum. Quod partem illam argumenti ſpectat quæ aſſerit nihil in intellectu eſſe quod non per ſenſus ingrediatur, & demonſtravi ‖ pridem, atque iterum * ſuo loco falſiſſimam eſſe demonſtrabo.

‖ Antidot lib. 1. cap. 6. Append. cap. 2 ſect. 4, 5, 6, &c.
* Lib. 2. cap. 2. ſect. 9, 10, 11.

Intereà tamen temporis concludo, cùm cujuſque rei ſubſtantia intellectum prorſus fugiat, Axiom. 8. cùm per immediatas proprietates duntaxat res omnis concipiatur, cúmque *Penetrabilitas* & *Indiſcerpibilitas* proprietates ſint tam conceptu faciles quàm *diſcerpibilitas* & *impenetrabilitas*, vis item & poteſtas communicandi motum materiæ æquè facilis atque receptio ejuſdem à Materia, denique & Unio Materiæ cum Spiritu ac Materiæ cum Materia; hinc, inquam, concludo Notionem *Spiritûs* tam naturaliter concipi poſſe quàm Notionem *corporis.*

6. In Excerptione ſexta multus quidem eſt in ſubſannando ridiculámque faciendo ſententiam de *Spectris* & *Dæmonibus*; vis autem argumenti ejus, ſi quam habet, hæc tantùm eſt: *Si ſint* Spectra *aut* Dæmones, *tum* (*ad eorum mentem qui hanc opinionem tuentur*) *vel Imagines ſunt ab aqua aut ſpeculis reflexæ, aerei ſe veſtibus induentes atque ità huc illuc paſſim vagantes; vel animantes, ex Aere ſolo aut ſubtiliori aliqua & Æthterea materia ficta.* Quem non ſtupor inceſſeret videntem tam levem futilémque argumentationem in Philoſopho tam gravi, niſi priùs nôrit ſingularem excellentiam ejus,

quod

quod ipſe alicubi profitetur, in *Politicis* ſitam eſſe, cui rerum generi præſtigiæ & jactationes Eloquentiæ, præſertim apud rudes & ſimplices, perquam efficax & utiliſſimum ſunt inſtrumentum? Et profectò iſtiuſmodi rhetoricationes eorum tantùm gratiâ inſtituuntur, qui tardiſſimo ſunt ingenio.

Commenta illa duo ineptiſſima, quæ ſobriis Spirituum Dæmonúmque aſſertoribus obtrudere velit, illorum non ſunt, ſed cerebri ſui germana proles. Et ſanè prius eorum ipſi ut primo Authori rectiſſimè adjudicatur; quippe cùm tam novum rarúmque ſit, ut nec ego, nec (auſim dicere) quiſquam alius, niſi in *Hobbii* ſcriptis, id uſquam viderit. Poſterius autem non modò non conatur hîc refutare, verùm in ſpeciem approbat *Leviath.* Cap. 34. nè S. Scripturæ fidem derogare videretur. At qui Spirituum exiſtentiam aſſerunt, non *Hobbii* authoritati permittent quemadmodum definiendi ſint, ſed ſuam ipſorum rationem & judicium adhibebunt ad Notionem tanti momenti ſtabiliendam.

7. In Excerpto ſeptimo idem ac in primo reperitur argumentum; veruntamen, ut ex æquo & candido agam, meliùs hîc confirmatum. Illîc enim non probat ſed ſupponit præcipuum Argumenti fundamentum; hîc verò probationem offert, his verbis, ut opinor, comprehenſam [*& dimenſiones magnitudinis habet, longitudinem, latitudinem, & profunditatem*] hinc enim inferret, totum Univerſum *corporeum* eſſe, id eſt, unamqu. mque rem in Univerſo; quia nihil eſt quin longitudinem, latitudinem, & profunditatem habeat. Hoc ergo ultimum eſt in quod argumentum ejus reſolvi poteſt. Quàm infirmum verò ſit antè ſignificavi; quippe non trina dimenſio, ſed Impenetrabilitas Corpus conſtituit.

8. Excerptio ultima majoris videtur momenti quàm quævis è prioribus, immò quàm omnes ſimul junctæ: argumentorum verò in ea comprehenſorum pondere diligenter perpenſo, tam parùm hæc quàm cætera ad concluſionem probandam valere invenientur. Argumentum primum ſic eſt; *Quicquid eſt reale, locum aliquem habere debet: Spiritus autem locum habere nequeunt.* Verùm ad hoc facillimè reſpondetur. Nam ſi per locum nihil intelligitur præter ſpatium imaginarium, Spiritus & Corpora in eodem ſpatio imaginario eſſe poſſunt; & ſic falſa eſt Aſſumptio. Sin per locum intelligatur concava ſuperficies Corporis corpus alterum immediatè ambientis, ſic ut de formali ratione loci putetur, immediatè ambire corpoream ſuperficiem ſubſtantiæ illius quæ locata dicitur; impoſſibile tunc erit ut Spiritus propriè dicatur eſſe in loco, atque ità Propoſitio falſa erit. Quapropter cùm loci acceptio duplex ſit, diſtinctio illa locationis *circumſcriptivæ* & *definitivæ* legitima eſt diſtinctio, neque neceſſe eſt ut termini ejus unum idémque ſignificent. Si verò cum *Hobbio* notionem loci ad ſpacium imaginarium reſtringimus (nec video quid indè incommodi ſecuturum ſit) diſtinctio hæc Scholarum otioſa hîc erit, & ſimpliciter aſſerere licebit, *Spiritûs* tam verè in loco eſſe quàm *corpora* ipſa.

Argumentum ejus ſecundum ducitur à Scholaſtico illo Ænigmate, quod ad profundam ſcilicet repugnantiam accedere videri libens agnoſco, viz. Animam humanam *totam eſſe in toto, totam item in qualibet parte corporis.* Tinnulum hoc effatum *Hobbium*, ut videtur, ità aliquando terruit, ut ex illo tempore nunquam ſuſtinuerit ad notionem Spiritûs accedere, nè quidem adeò ut conſideraret Mormóne mera eſſet, an res vera & realis. At ſi præſtantiores facultates ejus paſſio non occupâſſet, intellexiſſe potuit effatum illud verum certúmque habuiſſe ſenſum, ſecluſis tamen veſanis difficultatibus illis quibus id Scholæ incautæ videntur implicuiſſe: immediatæ enim proprietates Spiritûs ſat commodè intelligi poſſunt ſine ulla iſtiuſmodi pompa ænigmatica, viz. Spiritum ſubſtantiam eſſe *penetrabilem & indiſcerpibilem,* ut jam fusè oſtendi.

Neque griphus ille Scholaſticus iis omnibus neceſſariò credendus, qui animæ incorporeæ exiſtentiam credunt; nec *Hobbianam* interpretationem ejus adeò neceſſariam eſſe puto. Et certè æquum erat, ut antè certus fuiſſet ipſe Scholas tam manifeſtam contradictionem aſſeruiſſe, quàm fidem ejus pronunciâſſet neceſſariam iis, qui animam humanam exiſtimant ſubſtantiam immaterialem eſſe, à corpore ſeparabilem. Non aliud illæ fortaſſis intelligunt ac *Plato* per ſuum μεριςὴν καὶ ἀμέριςον ἐσίαν, ex quibus animam conſtare facit; nec *Plato* aliud per *diviſibilem* & *indiviſibilem* ſubſtantiam, quàm Eſſentiam *intellectualiter diviſibilem, realiter* autem *indiſcerpibilem.*

9. Notionem *Spiritûs* nullam contradictionem aut *incompoſſibilitatem* includere, quinimo notionem ſeu Ideam eſſe rei poſſibilis, ſatis nunc firmiter probavimus. Quod adeò accuratè diſtinctéque feci, ut ſingulas etiam ſpecies *Incorporeæ ſubſtantiæ* de objecta ſeu obſcuritate ſeu inconſiſtentia purgârim. Et nè cauſam earum vafrè nimis dicere viderer, adversâ parte non comparente in judicio, ultro accerſivi & ad-

eſſe

esse volui Patronum strenuissimum confidentissimúmque quem adhuc unquam mihi videre contigit; & quemvis nunc æquum judicem appellare ausim, annon Allegationes ejus omnes infirmas & inanes esse demonstraverim. Quapropter Spiritûs existentiâ possibili clarè evictâ, nunc ultrà progrediemur; & non possibilem tantùm, sed & reipsâ atque actu in Natura existentem rem esse probabimus.

CAP. XI.

1. *Demonstratio existentiæ substantiæ* Immaterialis *tribus fundamentis innititur; quorum primum est,* ipsa Natura Dei. 2. *Secundum, phænomenon* Motûs *in Universo.* 3. *Materiam non esse mobilem per se.* 4. *Objicitur Materiam partim movere se posse, partim non.* 5. *Responsio prima ad objectionem istam.* 6. *Responsio secunda.* 7. *Alia effugia diluuntur.* 8. *Postremum effugium tollitur.* 9. *Concluditur, materiam nullam moveri per se, sed certam quantitatem motûs à prima creatione ejus à Deo impressam fuisse.*

1. RAtiones præcipuæ tres sunt ob quas certi esse possumus de *Spiritualis* aut immaterialis substantiæ existentia. Quarum prima est consideratio summæ excellentiæ Naturæ Dei; qui cùm secundùm veram ipsius Ideam Essentia absolutè perfecta sit, non potest esse *Corpus*, ac proinde quid *Incorporeum* esse debet: cúmque porrò nulla sit contradictio in Notione *Spiritûs* in genere, nec cujusvis ex speciebus illis quas suprà definivimus, (in quibus etiam Dei notio explicabatur) cùm denique in ipsâ Notione ejus suæ ipsius existentiæ ratio contineatur, ut videre licet ampliùs in ‖ Antidoto; profectò si quid omnino inveniamus esse, illum multo magìs existere concludendum erit. Etenim præter Deum nihil est, cujus existentiæ ratio reddi potest, nisi is Author ejus supponatur. Quapropter quamvìs Deus nec visibilis nec tangibilis sit, cùm tamen ipsa ejus Idea rationem existentiæ ipsius necessariam repræsentet facultatibus nostris intellectualibus, debemus Axiom. 5. (omni licèt argumento à sensibus petito destituti) certò concludere Deum esse.

‖ Lib. 1. cap. 7, 8.

2. Altera ratio sunt ordinaria Naturæ phænomena, quorum communissimum est *Motus.* Hinc, ut mihi quidem videtur, demonstrari potest, Ens aliquod in Natura rerum existere à materia distinctum. * Nam cùm Materia simplici & homogeneâ naturâ sit, nec per differentias specificas (ut loquuntur Scholæ) distingui possit, essentiales proprietates easdem ubique habere illam oportet; proindéque eam universam per se futuram aut motûs expertem aut se-moventem, idque certo tenore modóve motûs; quippe cùm ratio nulla fingi possit, quare pars una materiæ minùs quàm altera per se moveatur; quòd si ità sit, ab externo impedimento duntaxat diversitas ista oriri debebit.

3. Aio igitur, si materia per se prorsus expers sit motûs, manifestum est eam motum suum abs alia substantia habere, quæ necessariò substantia erit quæ materia non est, hoc est, substantia *incorporea.* Sin per se moveatur, certóque modo aut gradu, cùm effectus hic sit emanativus, non potest non esse ubicunque Materia fuerit, Axiom. 17. præsertim si impedimentum extrinsecum non ponatur: & nihil quidem impedit quo minùs partes terrestres activitatem recuperent propè æqualem æthereis, vel veriùs eam nunquam perdidissent. Nam si Planetæ ex æquo participes fierent totius summæ motûs, qui inter ipsos, Solem, Stellas, æthereámque materiam dispertitur (materiâ Planetarum præ Solis, Stellarum, ætherísque materia, perquam exiguâ existente) quæ illis motûs quantitas jure obtingeret, longè superaret eam quam nunc habent. Perinde enim res esset, ut si in opulenta frequentíque civitate bonorum æquationem constitutura, quatuor aut quinque pauperculi, pro re sua tenuissima in publicum data, reliquorum civium parem sortirentur. Omnis itaque Planeta non potuit non liquare se in substantiam purissimo æthere paulo inferiorem. Quod cùm factum non sit, indicio est illos non à se motum suum aut agitationem habere, illóque proinde contentos esse qui sibi extrinsecus accessit, plus minúsve fuerit.

4. At pugnaces homines, quò dilemmatis nostri declinent ictum, nihil non tentabunt; & quamvìs suis ipsorum facultatibus repugnent, affirmabunt tamen, immo necesse est ut affirment, partem materiæ se-moventem esse, partem alteram verò per se expertem motûs.

5. Ad

5. Ad hoc autem respondeo, primò, Effugium illud non adeò consentire experientiæ; quin, quousque sensus aut ratio nostra pertingat, eandem ubique materiam esse. Cogites enim materiæ partes subtilissimas quæ hîc infrà deprehendi possint, propter subtilitatem suam invisibiles, propter activitatem admirabiles, illas dico particulas, quæ vehementem agitationem illam efficiunt quæ sentitur in ventis: hæ non ità multo pòst motum amittunt, consistentiâ vaporosâ & visibili fiunt, vertuntur in nubes, dein in nivem aut pluviam, postea fortassis in glaciem ipsam; contrà verò progressu temporis, in aquam primùm liquescentes, tum postea in vapores conversæ, tandem vehementiùs agitatæ, denuo ventus fiunt. Et nè putemus reciprocationes hasce motûs & quietis in terrestribus tantùm particulis habere locum, Cometæ nostrum in vorticem ejecti, & maculæ spumáque in faciem Solis perpetuò extrusæ manifestum faciunt, ipsos etiam cœlos ex eadem planè materia constare.

6. Secundò verò, ut quod acriùs urgeat, respondeam. Materia hæc à se mota, alii materiæ imprimendo motum, aut aliquid sui motûs perdit, aut eum totum ac integrum servat. Si prius, motu suo omni privari potest: itáque res illa, cujus immediata natura est moveri, quiescet; salvâ interim manente integrâ motûs sui causâ, nempe seipsâ: quod manifestò repugnat Axiom. 17. Si posterius, en! quale sequetur incommodum; Mundum universum scilicet in purum ætherem, si minùs flammam meram, jam versum fuisse, vel olim saltem versum iri, in extremam omnium concretionum corporearum ruinam & perniciem. Nam res ipsa indicat particulas illas se-moventes bene magno esse numero; utpote quæ jamdiu mundum ferè universum in Soles, Sydera, & Ætherem liquefecerint, nec quicquam præter Planetas Cometásque dissolvendum maneat: qui cuncti simul sumpti vix tantam proportionem habent ad reliquam Universi materiam, quantam arenæ granulum ad totum Telluris globum. Quamobrem tam potenti motûs causâ novum subinde motum materiæ addente, motúque semel communicato nunquam pereunte (nam juxta leges motûs nullum corpus plus motûs amittit ipsum, quàm communicat alteri) planè sequitur aut mundum antehac concrematum fuisse, aut saltem fore spatio temporis infinitò brevioris eo quod jam duravit, immo, planè dixero, tempore brevissimo, nunquam iterum in ullam rerum fabricam coiturum: quod quamvìs fieri possit, nemo nisi insanus sit affirmabit, Axiom. 2. Et quòd nondum ab ultima rerum memoria mundus combûstus fuerit, demonstrare videtur secundam hanc hypothesin esse falsam.

7. Effugia unum atque alterum supersunt, quibus demptis nulla vel minima dubitatio in hoc argumento erit reliqua. Primum eorum hoc est, universam materiam homogeneam esse, ejusdémque ubique naturæ, communem ei omni esse proprietatem, indifferentem per se esse ad motum & quietem; atque ideo non mirandum, si aliqua pars ejus moveatur, alia verò pars quiescat aut minùs moveatur. Ad hoc respondeo, *indifferentiam* hanc materiæ ad motum vel quietem dupliciter intelligi posse; vel *privativè*, i. e. Materiam, realem seu activam propensionem ad quietem plùs quàm ad motum non habere, & vice versâ, sed merè passivam susceptivámque esse *motûs* vel *fixationis*, quam aliud aliquod Agens in eam conferat, & modificationem illam præcisè ac perpetuò servare donec eam alterum Agens immutaverit (& in hoc sensu Assertionem veram agnosco; ità verò non contra nos, sed pro nobis facit, quippe quæ manifestò significat existentiam substantiæ incorporeæ à materia distinctæ, unde materia moveri debeat:) vel intelligenda est hæc *Indifferentia positivè*, i. e. Materiam, realem activámque propensionem habere & ad *motum* & ad *quietem*, sic ut immediatâ suâ Naturâ moveat sistátque seipsam. Duo hinc sequuntur absurdissima, Unum, proprietates duas adversissimas in uno simplici subjecto immediatè residere; quo nihil facultatibus nostris *Logicis* durius & inconcinnius videri potest, nisi fortè alterum, nimirum, cùm *motus* & *quies* emanativi supponantur effectus unius simplicis subjecti, Materiam & moveri & quiescere simul; vel, si per quietem non intelligunt fixationem, sed meram motûs absentiam, & moveri & non moveri simul. Quicquid enim cuiquam subjecto immediatum est, non desinet esse, subjecto salvo, Axiom. 17.

Neque adeò multùm promovebunt fingendo, Materiam immediatas potentias seu proprietates illas Motûs & Quietis utrasque simul exerentem necessariò, ad certum se determinatúmque modum gradúmve moturam. Hæc enim positio eadem est cum posteriori membro dilemmatis Sect. 3. hujus capitis; idem proinde argumentum valebit utrobique.

Effugium alterum fit supponendo partem materiæ se moventem, partem verò sesistentem aut se-fixantem: hoc in ea speciatim intenditur quæ disputavimus Sect. 6.

Sic

Sic enim declinare velint celerem illam communémque conflagrationem quam in eo loco inferebam. Falsam autem & hanc suppositionem esse, manifestum facit experientia. Si enim ullibi sint istiusmodi se-figentes Materiæ partes, in auro certè & plumbo & hujusmodi Metallis sunt; at constat hîc non esse. Quod enim se-fixans est, simul ac externa vis amovetur, continuò reducetur ad quietem, Axiom. 17. Unde sequetur, Materiæ partes istas se-figentes, quamvis abs alia ferantur materia quoad illi connexæ sint, liberas tamen factas continuò quieturas; utpote quæ immediatam fixationis causam in se ipsæ habent. Nec dubitare quis potest quin ità subita futura sit hæc mutatio, qui reputat quàm subito externa vis in motum cieat materiam. Aurea autem plumbeáve pila sic in motum excitata, seu celerem eum seu tardum, non statim se refert in quietem. Hinc perspicuum est alterum hoc effugium experientiæ adversari, proindéque in superiora argumenta nostra non valere.

8. Effugium ultimum quod mens hominis omnino excogitare potest, est figmentum illud Materiæ cujusdam Divinæ per Mundum universum dispersæ, quam Numen ejus unicum esse nonnulli opinantur, cujúsque motus non necessarios sed voluntarios faciunt; quo declinarent * immane illud incommodum in sexta hujus Capitis Sectione memoratum. Hæc autem sententia dura mihi admodum & prodigiosa videtur ob rationes sequentes.

Primò, absurdissimum videtur Hanc mundi Numen seu Deum ipsum existimare, cùm Personalitati Numinísque unitati prorsus repugnet ex infinito Atomorum numero per materiam mundi interspersarum conflari: Hoc enim unus Deus nequaquam esse potest; nec singularis atomus Divina, Numen integrum. Ex quo sequeretur nullum omnino esse Deum.

Tum secundò, homines isti Materiam *Divinam*, materiam tamen esse agnoscentes, agnoscunt simul impenetrabilitatem & juxta-positionem partium, item figuræ diversitatem, &, ubi nulli omnino pori sunt, soliditatem duritiémque perfectam. Hinc patet, quæcunque ratiocinationes contra *communem* materiam, à Natura & Idea ejus ductæ, valent quo minùs ea perceptionis liberæque actionis capax habeatur, illas æquè valere contra hanc ipsam, quam titulo *Divinæ* cohonestârunt.

Tertiò denique, nullam istiusmodi Materiam *Divinam*, quæ liberè & scienter agere potest, per Materiam subtilem Universi interspersam esse, luculentè declarant effecta & experimenta, ut abundè notavi in ‖ Antidoto contra Atheismum.

‖ *Vide Lib. 2. Cap. 2. Sect. 8.*

9. Quapropter rationi magìs consentaneum est ut concludamus, Materiam nullam quamcunque Naturâ suâ principium activum ullum Motûs habere, sit licèt ejus aliunde recipiendi capax, * Deum autem, cùm creabat eam, certam definitámque quantitatem motûs indidisse, cujus tantundem ferè in ea tota manet adhuc, tametsi singulæ partes ejus ob varias inter se occursiones eandem semper quantitatem non habeant. Nec magìs necessarium est ut Deus hanc suam impressionem motûs in materiam creatam iteret, quàm ut ipsam Materiam perpetuò creet. Neque ejusdem quantitatis motûs conservatio repetitionem aut augmentationem ejus magìs significat, quàm materiæ conservatio novæ materiæ additionem. Profectò haud alio opus est quàm ut materiam conservet, & materia sic conservata fideliter retinebit, in cunctis sui simul partibus, universam summam Motûs, quæ sibi ab initio communicata est, parvis quibusdam momentis exceptis quæ hîc non sunt memoratu digna.

SCHOLIA

In CAP. XI. SECT. 2.

NAM cùm Materia simplici & homogeneâ Naturâ sit, &c. *Ità profectò uno ore profitentur* Cartesiani *omnes, quanquam non memini ex eis quenquam rem demonstrâsse, eive demonstrandæ operam dedisse. Ego verò de universa Materia Mundana naturali verum esse facilè agnoscam. Qua tamen de re haud adeò opus est ut admodum soliciti simus, cùm ea quæ in hoc capite attulimus, cuilibet Hypothesi quantumlibet tergiversatoriæ satìs commodè obviare possint.*

Sect. 8. Immane illud incommodum in sexta hujus Capitis Sectione memoratum, &c. *Ingens illud Incommodum, Planetarum est Tellurúmve in tenuem Ætherem comminutio. Voluntarii igitur motus hujus Divinæ Materiæ ità ab ipsa attemperari possunt, prout illi supponunt, ut hoc malum prævertatur. Talem verò Materiam Divinam nullam esse in rerum Natura satìs clarè in hac Sectione demonstro. Quod verò ad alius generis*

materiam Divinam attinet quæ Aristotelis τῷ πέμπτῳ ςοιχείῳ, *vel* τῇ πέμπτῃ ὐσίᾳ *aliquo modo respondere possit, cùm in se nec motum localem habeat, nec fixationem, sed transmissorium tantùm supponatur operationum* τ͂ θείας ψυχῆς, *& quasi speculum irradiationum illius, rationes nostras de motu Materiæ Mundanæ naturalis nè minima quidem ex parte turbat confunditve.*

Sect. 9. Deum autem cùm creabat eam, certam definitámque quantitatem motûs indidisse, &c. *Hoc, more* Cartesiano, *dictum est. Quasi quodam modo, à Mechanico impulsu non multùm abludente, motum Materiæ Deus olim impresserit, idque immediatè esset factum; cùm multò verisimilius sit, Deum, motum, eúmque non* Mechanicum *sed* Vitalem, Spiritui Naturæ *immediatè impertivisse, vitámque hanc cum* Spiritu Naturæ *à Deo creatam & inditam, Materiam Mundanam tam pulchris ordinatísque modis ab initio movisse, ac quasi vivificâsse.*

CAP. XII.

1. *Ordinem & Naturam rerum Universi arguere Essentiam* Spiritualem *sive* Incorpoream. 2. *Effugium hujus argumenti.* 3. *Apparatus ex* Hobbio *quo ad effugium illud respondeatur.* 4. *Responsio prima.* 5. *Responsio secunda.* 6. *Hallucinatio* Hobbii, *ignorantiam causarum secundarum unicum Religionis semen facientis.*

1. E Simplicissimo *Motûs* phænomeno, necessitatem existentiæ alicujus substantiæ *Incorporeæ* à *Materia* distinctæ ostendimus. Cujus rei veritas plus adhuc confirmatur à perspecto ordine effectúque verè admirabili, quem motus hic in mundo genuit. Materia se movet; esto: potuítne propterea mera materia cum sui-motione, sapientissimam illam dare rebus fabricam, quam in iis cum admiratione conspicimus? cæcus impetus, potest is tales effectus producere, tam accuratè támque constanter, ut quo quis solertior, hoc certior sit sapientiam nullam addere, demere, nec alterare quicquam posse in operibus Naturæ, unde emendari queant? quî igitur potest id, quod nè sensum quidem habet, ad effectus eos assurgere, qui rationem atque intelligentiam summam sapiunt? Sed de hac re tam copiosè tantáque cum evidentia disseruimus Lib. 2. *Antid.* ut supervacanea iteratio foret super eadem materia hîc ultrà pergere.

2. Quod unum Effugium, quantum ego video, adversarii nostri usurpare hîc possunt, hoc est: Materiam esse sensûs capacem, purissimam & tenuissimam subtilissimi sensûs, & consequenter imaginationis etiam, immo forsitan ipsius rationis & intelligentiæ. Nam cùm sensus, ut quidam opinantur, non aliud sit nisi motus, vel potiùs reactio corporis abs altero corpore pressi, sequetur omnem omnino materiam in mundo universo habere quodammodo sentiendi vim.

3. Age videamus quorsum hæc Assertio evadat. Qui sic motum & sensationem realiter idem faciunt, agnoscant necessariò oportet, sublato motu tolli etiam sensationem, (quod *Hobbius* in ‖ Elementis suis Philosophiæ ingenuè confessus est) & motum seu reactionem quamque novam fore sensationem, pariter ac quamque cessationem reactionis, cessationem sensationis. ‖ *Cap.* 25.

4. Largiamur ergo inquietis materiæ particulis, quæ quaquaversus feruntur ludibundæ, auxilium atque opportunitatem sensûs, & videamus an possint vel consociatis consiliis Anatomicam fabricam cujuslibet animantis excogitare. Profectò supputatis omnibus quæ etiam fingi possint, non constabit tamen ratio quam confectam velint. Rogo enim, particulæ istæ quæ ad animalis corpus fabricandum aliquid conferre debent, singulæne habeant totam instituti operis formam per phantasma sibi impressum, an singulæ singulas partes ejus, sicuti singula habent ministeria? Si prius, cùm certissimum sit, etiam ad eorum sententiam quos hîc oppugnamus, nullam omnino cognitionem seu perceptionem in materia esse posse, quæ non oriatur è reactione unius partis ejus in alteram, quî concipi potest ut una aliqua particula vel plures simul (nullo adhuc animali in Natura rerum existente) Ideam animalis fabricandi impressam habeat? Sin una aut aliquot particulæ unius partis animalis sensum habent (quod facilius videtur, quia partes longè simpliciores sunt quàm tota compages atque fabrica) aliæ aliarum; quâ obsecro voce, quo sermone possint inter se conferre, & consilia sua mutuò communicare? Ut illæ ergo in tali incepto sibi mutuò inserviant, impossibilius est, quàm ut homines aliquot abs primo suo ortu cæci mutíque operas

& ingenia conferrent ad condendam arcem aut ſculpendam ſtatuam animantis, de quo nihil amplius nôrint ſinguli quàm minimam ejus particulam, quam rationem verò illa ad totum habeat penitus ignorarent.

5. Præterea, quando ſenſus re ipsâ idem eſt ac corporeus motus, mutetur is oportet mutatâ impreſſione motûs; quare particula aliqua, ſenſu duce, in certa linea mota, ſi fortè per viam contrarium ictum excipiat, impreſſionem ſenſúmque planè diverſum acquiret, & quod antè cogitabat obliviſcetur, alióque divertetur. Immo tametſi in itinere ſuo non impeditur, cùm ſenſus ſit reactio, amoto eo in quod renititur, ſenſus continuò deſinet, ſuccedet oblivio. Non poſſunt enim hæ particulæ, ſicuti portatilis horologii elater aut intenta baliſta, eandem reactionem proindéque eundem ſenſum diutiùs retinere. Et ſi poſſent, nihil tamen ad rem faciet. Qualis enim cunque ſit earum ſenſus, motus certè neceſſarius eſt, utpote merè corporeus, ideóque effectus earum motûs non poteſt ab ulla omnino cognitione oriri. Præit enim corporeus motus, qui ſentitur tantùm, non ſenſu dirigitur. Quare ſeu ſenſum habeat, ſeu non habeat Materia, quod ex illa exiſtit, haud aliud erit ac quod è cæcis confuſionibus & colliſionibus partium ejus inter ipſas ſine ullo propoſito, conſilio, aut directione oriatur. At cùm ordinaria Naturæ phænomena ad exquiſitiſſimam ſapientiam dirigantur, perſpicuum eſt ea non meri motûs materiæ, ſed Principii Immaterialis effectus eſſe, Axiom. 10.

6. Quapropter cauſarum ſecundarum ignoratio non tam verè dicitur Religionis ſemen, (quod vult *Hobbius*) quàm Impietatis atque Atheiſmi. Nam ſi in earum Naturas accuratiùs ſubtiliúſque anquireremus, quàm ſint impares effectibus iis quos in mundo cernimus clarè perſpiceremus. At cùm Naturas rerum corporearum quàm poſſumus diligentiſſimè attentiſſiméque perluſtravimus, nec vim ullam tamen earum invenimus tantam, quæ effectis illis ſatis reſpondeat & par ſit; noſmet adhuc potiùs ignorantiæ, quàm materiam motúmque corporeum impotentiæ arguere, eſt animi tantùm causâ tueri dogma, & in Axiom. 1 & 2. peccare.

CAP. XIII.

1. *Poſtremum argumentum ſubſtantiarum* Incorporearum, *ab* Apparitionibus *deſumptum.* 2. *Ratio prior declinandi vim argumentorum hujus generis.* 3. *Reſponſio ad rationem iſtam.* 4. *Altera effugiendi ratio.* 5. *Rationis hujus ſecundæ genus prius.* 6. *Deſcriptio ex* Virgilio *ingenii ejus quod placita ſuggerit Philoſophiæ* Epicureæ. 7. *Plenior & ſubtilior ſenſus iſtius Philoſophiæ hodie.* 8. *Magna vis Syderum (quæ ex motu ſolo & materia conſtare ſupponunt) ad producendum omne rerum genus in Univerſo.*

1. TErtia atque ultima ratio unde ſubſtantiarum *Incorporearum* exiſtentia evinci poſſit, ſunt effectus extraordinarii ii, quorum cauſas naturales eſſe ſuſpicari meritò non poſſumus, ſed certè liberas aut ſpontaneas, cùm tamen nec homines nec beſtias eſſe certiſſimum ſit. Hujus generis ſunt locutiones, pulſationes, apertiones forûm firmiter occluſarum, ſplendores ſublimè undantes mediis in conclavibus repentè viſi, tum poſtea tranſeuntes & evaneſcentes; item hominum, variorúmque generum brutorum animantium formæ, quæ à ſermone & colloquio habito ſubitò diſparuerunt. Hi multíque alii hujuſcemodi effectus extraordinarii (quos uno communi nomine appelles, ſi lubet, *Apparitiones*) irrefragabile mihi videntur argumentum *Spirituum* ſeu ſubſtantiarum *Incorporearum* exiſtentiæ; & ſequelam demonſtravi neceſſariam in ultimo capite *Appendicis Tractatûs mei de Atheiſmo*; & in tertio ejuſdem *Tractatûs* libro tot narrationes *Apparitionum* produxi quarum fides nullo modo convelli poteſt, ut ſupervacaneum ducam quicquam iſtius generis hîc addere, ut qui majorem capio voluptatem in exercenda ratione quàm in hiſtoriis conſcribendis. Quid? quòd tam conſultum támque anxium tum feci delectum, ut deſperem planè alias reperire poſſe, quæ magìs appoſitæ futuræ ſint, aut convincant magìs; quippe quòd deſcripſi nullas, quas non priùs ad ſeveras illas leges exegiſſem, quas primo dicti libri capite mihimet ipſe ſtatui, quò tergiverſationibus effugiiſque contradicentium omnibus anteverterem.

2. Satìs verò certus ſum, cùm per ea quæ ipſe obſervavi, tum quæ abs aliis fando accepi, duabus omnino rationibus homines iſtos fidiſſimarum narrationum illiuſmodi vim

vim declinatum ire. Altera, est pertinax persuasio, Notionem ipsam Spiritûs seu substantiæ immaterialis impossibilem esse, & in ipsis terminis repugnantem. Quamobrem historiis hujusmodi id significantibus, quod isti impossibile præjudicârunt, narratio simul ac audita est falsa existimetur necesse est; ideóque magis consentaneum putant, omnes illos qui hujusmodi res miras & prodigiosas vidisse se profitentur, insanos habere vel impostores, quàm ut ei rei adjungant fidem quæ mera est repugnantia.

3. Verùm hoc effugium prorsus jam sustuli, clarè demonstrando notionem *Spiritûs* nihilo magis contradictionem implicare, quàm notionem *Materiæ*; attributáque ejus æquè intelligibilia esse, atque attributa Materiæ: quare nemo, utì spero, hâc unquam in posterum subterfugere valebit.

4. Altera evadendi ratio non tam veritatis narrationum de *Apparitionibus* effugium est, quàm illationis nostræ indè factæ. Libenter enim agnoscunt *Apparitiones* & *Prodigia* historiis prodita, negant autem argumenta esse substantiæ verè spiritualis & incorporeæ distinctæ à materia in formam illam mutata, quæ ambulare, loqui, &c. potest; & singulares effectus tantùm esse volunt influxûs ejus, quem cœlestia corpora nostræ huic generationis corruptionísque regioni impertiunt.

5. Qui sic respondent duorum generum sunt. Alteri ad *Aristotelem Averroémque* proximè accedunt, qui non ut substantias merè corporeas spectant cœlestia corpora, sed ut informata *Intelligentiis*, quæ *Essentiæ* sunt *separatæ* atque *immateriales*. Hæc autem hypothesis instituto nostro præsenti nihil nocet; id ipsum enim concedit quod contendo, nempe Substantiam *Incorpoream*; & in hunc tantùm finem excogitata erat, ut per eam declinentur utcunque argumenta omnia ab *Apparitionibus* sumpta ad probandum animas humanas morti superfuturas, vel existere *Dæmonas Geniósve* Naturâ permanenti & immortali. Verùm hanc hypothesin facilè refelli posse puto, si operæ pretium esset eam oppugnare.

Illa *Sadducæorum* multò firmior est, qui ἀπορροίας suas faciunt efficacissimam præsentiam Dei, materiam in *Apparitionem* aliquam alterantis; tanquam si una duntaxat esset omnium rerum anima, quæ Deus sit variè operans in materia. Cæterùm hoc dudum refutavi in *Poemat.* meis *Philosophicis*, atque iterum in hoc ipso ‖ Tractatu refutabo. ‖ *Lib.3.cap.16.*

6. Alteri *Influentiarii* eandem planè virtutem, quam isti, cœlis tribuunt; & quamvìs non adeò nobile Principium in illis esse supponunt, putant tamen & suum phænomenis omnibus sublunaribus, tum ordinariis tum extraordinariis, salvandis sufficere. Verendum scilicet Arcanum! nec nisi abs aliquo sene *Sileno* in obscuro antro suo jacente evulgandum; neque id quidem, nisi cùm omnia commodè se habeant, ipséque commodior sit, inflatis vino venis, sertóque per oscitantem somnolentiam capiti delapso: si tunc *Chromis* & *Mnasylus*, pulchrâ præsertim & audaculâ Ægle se sociam adjungente, quæ digitos suos mororum sanguine tinctos per vetuli satyri frontem & tempora lasciviâ amatoriâ leviter ducat, ipso interim simulante somnum, nè si videre videatur tactûs sui deliciis privetur; tunc, inquam, si lepidi hi pueri satìs acriter instant, clariùs & alacriùs cantabit vetus illud de Philosophia *Epicurea* canticum; quod profectò, nisi ut refellam, vel recitare abhorrerem, adeò monstrosum est & impium. At quoniam celatum vulnus sanari nequit, etiam hæc hypothesis in medium est proferenda, quam hoc compendio complexus est Poëta.

> *Namque canebat, utì magnum per inane coacta*
> *Semina terrarúmque animæque marisque fuissent,* *Virgil. Eglog. 6.*
> *Et liquidi simul ignis; ut his exordia primis*
> *Omnia, & ipse tener mundi concreverit orbis.*

7. Quæ his diebus pleniorem & subtiliorem hunc habent intellectum; Materiam & Motum omnium omnino rerum esse principia; per motúmque atomos seu particulas alias aliis subtiliores esse, & majori agilitate & activitate. Motum unius corporis in alterum sensum ubique necessariò producere, ut qui non aliud est ac reactio partium materiæ. Quo subtilior materia, eo sensum etiam esse subtiliorem. Materiam quæ Solem & Stellas constituit omnium esse subtilissimam, illas proinde sensum habere purissimum subtilissimúmque. Quod perfectissimum habet sensum, habere etiam imaginationem memoriámque perfectissimam, propterea quòd imaginatio & memoria idem re ipsâ sunt atque sensus, cujus sunt modi. Quod perfectissimam habet imaginationem, habere summam rationem & providentiam; quippe quæ nihil aliud sunt quàm phantasmatum, sensationum, & imaginationum series ordinatior. *Solem*

igitur & *Stellas* esse entium quotquot in mundo sunt omnium intelligentissima, & in illis esse scientiam, consilium, & sapientiam eam, quâ res omnes sublunares & fiunt & gubernantur.

8. Variis hæc suis impressionibus & imprægnationibus universam implevêre terram vitali motu, unde florum, herbarum, arborúmque genera innumera prognata sunt. Hæc etiam singula animantium genera procreârunt; hæc maria piscibus, agros bestiis, aërem volucribus complevêre: terrestris enim materia, impressione solaris sydereæque imaginationis potentissimâ, tam facilè fingitur in viventes animalium formas, quàm facilè in utero signatur embryo validâ gestantis matris phantasiâ. Cùm itaque cœlestes illæ Potestates imaginationis suæ vi valeant animatas figuras ex terrestri materia fabricare, quanto faciliùs vaporosum aërem in similes figurationes fingent?

Ut veræ igitur habeantur narrationes omnes *Apparitionum* quæ usquam scriptis mandatæ sunt, hoc tamen argumento non erit, Principium ullum *Incorporeum* in mundo existere. Acutissima enim illustrium horum corporum, *Solis* & *Stellarum*, providentia potest quascunque libet *Apparitiones* & *Prodigia* excitare, ad ortus & interitus clarissimorum virorum prænunciandos; quarum rerum exempla multa verissima & in Græcis & in Latinis monumentis extare, concedit ipse *Pomponatius*. Profundissimum Arcanum hoc est quod potuit unquam senex *Silenus* canere, ad aures atque animos facilis simplicísque juventutis illaqueandum. Et verè quidem est φρικτὸν μυστήριον, in partem sanè pessimam, horrendum mysterium & periculi plenum; nisi quòd non levis spes est ut nè sit verum. Id ergo jam examinemus.

De Immort. Animæ, cap. 14.

CAP. XIV.

1. *Splendorem corporum cœlestium non probare ea* Providentiam *ullam aut* Imperium *in nos habere.* 2. Stellas *nullam nostrî notitiam habere posse, mathematicè demonstratur.* 3. *Eadem ipsa conclusio demonstrata simpliciori modo.* 4. Stellas *cogitata communicare non posse, nec cum* Sole *nec inter se.* 5. Solem *nullam nostrarum rerum notitiam habere.* 6. *Principia posita ad conclusionem illam inferendam.* 7. *Demonstratur illum nos* cernere *non posse.* 8. *Illum nullum* aliud genus notitiæ *nostrî, neque fabricæ cujusquam in terris Animantis habere posse.* 9. *Etiamsi Sol notitiam haberet perfecta Animalis fabricæ, non potuisse tamen eam transmittere in materiam terrestrem.* 10. *Respondetur ad exemplum illud* Signaturæ *in fœtu.* 11, 12. *Ad idem porrò respondetur.* 13. *Brevis reprehensio confidentissimorum istorum hominum, qui substantiam* Incorpoream *è natura rerum explodunt.*

1. LUcem rem esse gloriosam, fulgorem Syderum visu amœnum, corpus item Solare tanto splendore majestatéque coruscare, ut sine adulatione profiteri liceat coactos nos esse obliquare oculos tanto fulgori sustinendo impares; verum & certum est ut quod maximè: atenim quasi tot oculos esse cœli, terræ invigilantes, tot benevolos diligentésque spectatores & curatores rerum humanarum, ut ‖ *Paracelsus* vanissimus ille Chymicus opinatur, qui non modò Principes & Magnates, & excellentes viros, verùm etiam quemque ferè hominem, sub exitum suum, signum aliquod instantis sui fati prænuncium, (ut sonitus in ædibus factos, defunctorum choreas, & hujusmodi) à provisoribus his miserantissimis missum, habere prædicat; næ ego non tam paganicè superstitiosus sum, ut vel minimo harum rerum apiculo fidem habeam: immo rem totam merum figmentum esse, demonstrari posse puto; stante maximè quam nunc examinamus hypothesi, videlicet, Principium nullum immateriale in Sole Stellísque residere, sed meram materiam esse, & ex particulis ejus subtilissimis maximéque agitatis constare. Sic enim certi simus, nil quidquam in illis esse divinius, quàm quod in aliis rebus quæ luceant in tenebris, ligno putrido, cicendelâ, lucernæ junceæ flammâ deprehenditur.

‖ *Vid. Enthusiasm. Triumph. Sect.* 45.

2. Saltem hoc demonstrabimus, quamcunque rerum aliarum cognitionem habeant Sol & Sydera, nostrî nostrarúmque rerum nullam omnino habitura; quod prorsus tollet hoc ultimum effugium. Et de *Stellis* primò manifestum est, illas nostrî cognitionem nullam habere posse: nam cùm magnus Orbis terræ punctum duntaxat sit ad distantiam eam, quæ inter illum & Stellam fixam interjacet, hoc est, cùm angulus qui à Stella ductus, & ab Orbis magni diametro subtensus concipitur, sensui

non

non sit angulus, sed mera quasi linea; quantilla erit tellus ipsa? quámque prorsus Stellæ invisibilis, cùm diameter ejus, orbis sui magni diametro undecies centenis vicibus minor sit? Ex quo constat impossibile planè esse, ut *Stellæ*, quamvis visu præditæ, videant vel terram ipsam, nedum incolas ejus, quo spectatrices aut curatrices rerum sint eorum seu bono seu malo; & cùm Principium nullum superius existat, quod iis harum rerum cognitionem inspiret, Stellas earum prorsus inscias esse manifestum est.

3. At si hæc demonstratio, quanquam in se verissima, non adeò tamen patet omnibus, addi potest id, quod facilius est & magìs obvium, viz. cùm Stellæ lucida corpora sint, & quæ primæ sunt magnitudinis centies ferè excedant terram, tantillæ tamen nobis appareant; facilè quivis hinc colligat, opacam terram vel prorsus invisibilem futuram, vel saltem tam exiguam apparituram Stellis, ut fieri non possit ut Regiones ejus discernant, nedum Urbes, ædes, incolas.

4. Frequentissimum hunc ergo cœlestium Senatorum cœtum omni planè potestate exuimus de rebus hominum deliberandi aut quovis modo procurandi eas; nictent igitur quàm volent cogitabundis similes, exploratissimum habemus, quando nullam nostrî habent notitiam, nullum illos de nostro vel bono vel malo consilium secum agitare. Nec si agitarent, poterant id cum *Sole* communicare, summo illo, ut creditur, mundi Principe, cui tam sunt semper invisibiles ipsi, quàm nobis interdiu. Una enim lux ejus est, quæ abs adeò imbecillis objectis cernendis nos prohibet; quæ prohibitio in hoc uno sita est, quòd motus is qui radiis ejus efficitur in organo, ità acer & vehemens est, ut placida vibratio luminis Stellarum nequeat illum subigere; immo verò nec ullam ferè proportionem ad illum habet: quid ergo faciet ad Solis corpus ipsum, cujus materia rapidissimè omnium rerum agitatur?

5. Nihil itaque nunc restat præter *Solem*, quod cognitionem ullam aut moderamen habere rerum terrestrium existimari possit. Quàm impar verò & ipse sit huic muneri, haud difficile demonstratu puto. Unde manifestò patebit, *Apparitiones* sive in Aëre sive in Terram visas (quæ rectè habentur argumentum *Providentiæ* atque existentiæ alicujus Entis *Incorporei*) non potentiæ aut provisioni *Solis*, si purè corporeus sit, tribui debere.

6. Hoc enim inter omnes convenit, *meram Materiam connatas Ideas* non habere rerum earum quas in mundo cernimus; sed tantùm, ex reactione unius partis ejus ab alia parte motæ, oriri sensum quendam seu perceptionem. Quæ quidem sententia, ut in se rationi maximè consentanea, (si sensum ullum habet Materia) ità & experientiæ optimè consona; nam planè videmus sensum semper fieri per corporeum motum extrinsecùs illapsum in organa, quæ itidem sunt corporea. Lucem enim à corporeo motu existere, ex radiorum ejus reflexione constat; nec auditur sonus ullus, nisi per motum aëris vel alterius cujuspiam corporis intermedii; nulla vox editur, linguâ priùs non motâ; musica modulatio nulla, nisi vel ventus inspiretur, vel fides pulsentur, aut aliquid his analogum: idem fit in cæteris sensibus.

Quamobrem si nihil in Natura rerum sit præter Corpus, perspicuum est oriri sensum à solo motu unius partis Materiæ in aliam, & motum præire semper, perceptionem sequi, & perceptionem proinde legibus motûs astringi; postremò nullum *Percipiens* quidquam amplius concipere posse, quàm quod per motum corporeum transmittatur. Ex his autem principiis facilè probari potest, etiamsi percipiendi facultatem largiamur *Soli*, tantam tamen non fore, ut per eam fiat aut *Spectator* aut *Gubernator* rerum hîc in terris nostrarum.

7. *Sol* juxta supputationes Astronomorum, etiam eorum qui parciùs loquuntur, centum & quinquaginta vicibus excedit terram. Quàm exiguus verò nobis appareat, oculi omnium æstimare possunt. Illi ergo terra quantilla apparere debet? Si omnino videat eam, tantum tamen aberit ut singulares homines aut familias animadvertat, ut nec vicos, nec urbes, immo non agros, non regiones distinctè cernere valeat; sed plagæ integræ, quamvìs latissimæ, ità hîc erunt inconspicuæ, ut latifundium *Alcibiadis* in charta terrarum orbis evanuit, quam *Socrates* beatulo juveni ad superbiam ejus reprimendam ostendebat. Terram *Soli* multò minorem apparere oportet, quàm nobis *Lunam*, quia *Sol* videtur nobis minor Lunâ. Facilè demonstrari posset, discum ejus *Soli* appariturum triginta ferè vicibus minorem, quàm *Luna* apparet nobis, immo verò sexaginta, juxta supputationem *Lansbergii*.

Cogita jam quantulum id sit, quod nos in latiore objecto illo, *Lunâ*, cùm proxima est, cernimus, etiamsi in obscuro, sub umbra terræ collocati, quâ re visus plus patitur, plúsque cedit impressionibus. Igneus igitur oculus *Cyclopis* illius, *Solis*, qui totus est lux & flamma, quantillum discernet is in minori hoc objecto, *Terrâ*, cùm

vigor

vigor motúsque ipsius tam sit invictus & cedere nescius? Quid *Soli* hac in re eventurum sit, de nobis ipsi possumus utcunque conjecturam capere. Quamvìs enim organum nostrum radiis ejus reflexis duntaxat moveatur aut agitetur, ægrè tamen *Lunam* supra Horizontem existentem cernimus interdiu: quid ergo impressionis *Terra*, quæ illi minus est objectum quàm *Luna* nobis, in *Solem* efficere poterit, cujus corpus ità furit æstu, ut ipse sit quasi ignis ebulliens, si ità loqui liceat, & maculæ ipsius tanquam vaporantis illius lebetis spuma?

Præterea, Atmosphæra tanto scilicet intervallo tam crassum nobis tegumentum est, ut nullius planè rei conspectus futurus sit, præterquam albicantis nebulæ circumtegentis omnia, & ad instar nubis lucidæ candentis. Quapropter Solem nos videre non posse, tam est rationi perspicuum; quàm sensui manifestum, nos videre Solem: proindéque non posse nostrarum actionum vel *Inspectorem* vel *Curatorem* esse.

8. Atenim forsitan subjicies, quamvìs *Sol* terram non videat, sensum tamen & perceptionem eam in se habere potest (scilicet bellè micans res est, & magnum aliquid de illo quoquo pacto credi debet) quæ in oppidò quàm amplam *intelligentiæ*, *præscientiæ*, *potentiæque* sphæram evadat. Verùm vanissima suspicatio est, quæque nullâ facultatum nostrarum confirmari potest: quinimò ex principiis illis de quibus jam convenit, contrarium potest demonstrari. Nullæ enim *Ideæ connatæ* sunt in Materia; ideóque ex collisione ac agitatione particularum solarium, nil aliud quidquam in *Sole* effectum iri cum ratione expectandum sit, quàm quod nos in nostris ipsorum oculis percussis experimur, unde plerumque sequitur confusi luminis aut flammæ sensus. Itaque si *Sol* sensum ullum per se habet, lucis vehementioris aut ignis perceptionem esse oportebit; quæ cùm una eadémque perpetuò sit repræsentatio, incertum est an is eam sentiat magìs, quàm nos ossa nostra sentimus, quæ, propter suetum & continuum sensum nostrum eorum, non percipimus; ut *Hobbius* in materia simili ingeniosè conjicit.

Si perceptionem autem esse dixeris concussûs aut collisûs, aut si quis alius tactus vel affrictus sit particularum *Solarium* inter ipsas, cùm corpus *Solis* liquidissimum sit, & particulæ ejus proinde nunquam quiescant, sed hâc illâc temerè motæ aliæ in alias impingant fortuitò; quæ hinc oriuntur perceptiones tam erunt variæ & fortuitæ, tam celeres brevésque, tam parum constantes & permanentes, ut si quis mortalis ità affectus esset, ut *Sol*, juxta hanc hypothesin, necessariò afficitur, & esset & videretur omnibus mente captus; adeò levis, incertus, & desultorius esset, támque impotenti temeritate ageret, diceret, cogitaret omnia.

Breviter, ut Sol, atomorum suarum ignearum agitatione tumultuosâ, incideret in rationabilem solertémque fabricationem, verámve Ideam cujusvis animalium eorum, quæ in terris videmus, pariter est intellectu difficile, atque ut particulæ terrestres ipsæ in easdem fabricas formásque rerum concursarent; quod satis ‖ jam refelli.

‖ *Cap.* 12. *sect.* 4, 5.

9. Et si incideret veram in fabricam formámque animalis, vel in initia debita aut delineationem ejusdem, quî tamen eam poterit in terram hanc, generationis regionem, transmittere; partim quòd terra tam longè distat, eíque planè invisibilis est; partim quòd cùm altissimum Principium hîc sit tantummodo merus motus, auspiciis præstantioris carens, Imaginatio ista solaris in terram agens simpliciter-rectilinearis impressio tantùm futura est, quæ internam solidámque organizationem partium Animantium nunquam efficiet; nec Spectra aut *Apparitiones aerias* certiori diuturniorive formâ continebit, quàm quâ fumarii pætive fumus continetur.

10. Exemplum illud potentiæ quam imaginatio materna in fœtum utero inclusum habet, mera est pompa; tanta enim est rerum disparitas, ut argumentum indè petitum nihil omnino probet. Nam mater explicitam habet Ideam fœtûs & singularum ejus partium; *Sol* autem & *Stellæ* omnino non habent distinctam Ideam partium terræ; quinimò ausim dicere, quæ suprà attigimus, demonstrare, sydera, etiamsi sensum haberent, nè scire quidem sítne terra hæc, in qua degimus, in Natura rerum.

11. Præterea, Notæ fœtui impressæ conceptum clarum vividúmque mater habet; fabricam verò bellam & solertem eam, quæ in Idea animantium comprehenditur, concursionibus ignearum particularum seu *Solis* seu *Stellarum* fortuitis neutiquam competere posse demonstravi.

12. Postremò, impressio quæ in Fœtu fit valde simplex est & levis, & raro tam affabrè facta, atque impressiones annulorum in ceram; quæ superficiei duntaxat sunt modificationes: supposita autem hæc impressio imaginationis Solaris vel Sydereæ est plus quàm solida statua, plus quàm accuratissimum automaton quod unquam hominis

nis solertia excogitaverit; nec potuit proinde abs impressione rectilineari Solaris imaginationis, primùm in ætherem factâ, deinceps in terram propagatâ, exoriri; nè quidem si *Sol* animâ intelligenti actuari fingeretur, modò terra totúmque spatium inter eam Solémque medium inanima essent. Nec directionem signaturæ certam in fœtûs partem (quod tamen infinitò levius est) matris imaginatione perfici potuisse puto, quanquam multùm ad hoc confert organizatio corporis, nisi & ipsa & fœtus ejus animati essent.

13. Ex Universi ergo phænomenis, ultra omne effugium, demonstravimus, substantiam *Incorpoream* necessariò in mundo esse oportere; inclament & derideant eam pusilli Philosophastri, quantum *Fatuitatibus* suis videbitur.

IMMOR-

IMMORTALITAS ANIMÆ.

LIBRI SECUNDI

CAP. I.

1. *Axiomata alia adjiciuntur ad demonstrandum Esse in homine* Spiritum *seu* Substantiam Immaterialem. 2. *Primi eorum veritas confirmatur testimonio* Hobbii; *item demonstratur in* Præfatione. 3, 4. *Illa demonstratio clarior adhuc & firmior redditur respondendo ad effugium quoddam.* 5. *Probatio Axiomatis secundi.* 6. *Probatio tertii.* 7. *Confirmatur quartum tum testimonio* Hobbii, *tum* Ratione. 8. *Explicatio & probatio quinti.* 9. *Veritas ejus probatur porrò.* 10. *Responsio ad effugium.* 11. *Responsio ad effugium alterum.* 12. *Prima illa responsio ultrà tractatur.* 13. *Responsio secunda.* 14. *Responsio tertia, quâ continetur maximè confirmatio Responsionis primæ ad effugium secundum.* 15. *Evidentia Axiomatis sexti.* 16. *Probatio septimi.*

1. NUllam esse repugnantiam in notione *Spiritûs*, quo minùs in Natura existat, quinimò & de facto *Substantias Incorporeas* in Mundo existere, demonstravimus. Huc usque igitur munitâ viâ, ad summam rem nostram jam propiùs accedemus; & in *Homine* inesse *Substantiam* ejusmodi *Immaterialem*, insuper demonstrabimus; quæ, propter potentiam eam quâ corpus actuare & regere existimatur, *Anima* vulgò dicitur. Hoc verum esse primùm generaliùs, non eo tamen invalidiùs, astruemus, evincendo Facultates atque Operationes illas, quarum in nobismet ipsi sumus nobis conscii, *Materiæ latè sumptæ* sine omni singulari *Organizatione* neutiquam competere posse. Deinde *Corpus humanum*, & unamquamque in ejus fabrica opportunitatem ad operationes illas peragendas, quas in nobismet sentimus, diligentiùs perscrutabimur. Quò verò clariùs hoc fiat atque firmiùs, adjiciemus superioribus hæc quæ sequuntur Axiomata.

AXIOMA XX.

Motus *vel* Reactio *partium* Materiæ *aliarum in alias, justa saltem ejus mota, una eademque planè res est ac* Sensus *&* Perceptio, *si quis Sensus aut Perceptio sit in Materia.*

2. HOC Axioma ut per se satìs est manifestum, (supposito præter corpus nihil quicquam in Mundo existere) itâ & *Hobbii*, confidentissimi potentissimíque adversarii nostri, testimonio juvatur in ‖ Element. Philosoph. Cujus ego judicium in causis hujusmodi magni sanè facio, tam ratione quàm charitate persuasus, hominem tam parùm videntem in Natura *Spirituum*, defectum illum suum compensâsse singulari perspicaciâ optimas maximéque probabiles rationes discernendi, per quas omnia Phænomena ex notis & probatis proprietatibus *Materiæ* salvari possint. Haud alienum igitur duco in hujusmodi rebus testimonium ejus in medium proferre; utpote quòd demonstrationes meæ eo commendatiores fiunt hominibus idem cum illo sentientibus.

‖ *Cap. 25. Art. 2.*

tientibus. Verùm cùm propositum mihi non sit de certo hominum genere victoriam quærere, sed veritatem simpliciter stabilire; nulla fundamenta ponam quæ sint ad hominem tantùm argumenta, sed qualia persuasus sum (ex hac scilicet hypothesi, *Nihil esse in Universo præter Corpus*) evidentissima cuivis fore, qui de illis mediocriter judicare valet. Et hujus ipsius Axiomatis demonstratio extat in Præfat. Sect. 5.

3. Contra quam nullum omnino effugium excogitare queo, nisi quis fortè putaret agitationem materiæ communem sufficere ad exciendum particulas ejus ad cogitandum, & illas sic excitas in alias deinceps cogitationes & phantasmata excurrere posse præterquam quæ ab impresso motu præcisè oriantur.

Sed ad hoc breviter respondere licet, primò, cùm ex agitatione collisúque particularum istarum Sensus existat necesse sit; (nam quia ejusdem ferè sunt magnitudinis, agent in se invicem efficaciter) Animadversionem particularum adeò occupatum & defixum iri in perceptionibus suis sensilibus, ut quamvis alioquin facultatem habeant liberè cogitandi, semper tamen in sensibilibus his phantasmatibus necessariò detinerentur.

Secundò, quicquid percipitur, in commune percipi ab eo quod naturâ suâ aptum est ut sit Percipiens. At nihil, non reipsâ idem atque motus corporeus, vel effectus ejus proximus & adæquatus, particulis alicujus materiæ communibus communicari potest. Hinc ergo constat nullam Materiæ congeriem in liberas cogitationes, seu phantasmata crassiora seu Notiones secundas, excurrere, propterea quòd particulæ nequeunt cogitationes illas inter se mutuò communicare; id quod ‖ suo in loco distinctiùs demonstravi.

‖ Cap. 6. sect. 4, 5, 6.

Tertiò denique, sensu & experientiâ satìs constat *Materiam* esse Principium omnino *passivum*, neque aliter moveri nec modificari ac quidpiam aliud eam moveat & modificet, seipsam verò neutiquam movere posse. Quod iis maximè demonstrabile est, qui Materiam sentire & percipere volunt ac contendunt. Nam si ullam hujusmodi *Perceptionem* habeat, motûs sui spontanei vi subduceret se malleorum ictibus ignísve furori, & sponte suâ ad ea accederet quæ grata sibi sunt maximè & jucunda; ídque sine musculorum ope, utpote quæ per se & immediatè prædita est se-movendi facultate. Cùm ergo Materia adeò sit stupida ut illâ facultate careat, quî potest haberi subjectum idoneum cui Potentia & activitas infinitò divinior inhæreat, hoc est, *libera in Cogitationes varias evagatio*, Inventionis, Judicii, Memoriæ usus & exercitium, ídque in Objectis iis quæ supponuntur non esse impressiones ipsæ motûs particularum aliarum in alias?

Nec est cur quis me versutum & fallacem idcirco putet quòd Materiam crassam & ponderosam nominans, qualis contundi malleo aut securi cædi solet, exinde concludo nullam omnino materiam, nè subtilissimam quidem, movere se: enimvero sui-motio non minùs competit ponderoso Materiæ frusto quàm particulæ ejus minutissimæ; sicut enim magnitudo ad magnitudinem, ità ad vim vis erit; & proinde ut portio quæque Materiæ maximam habet molem, ità validissimè ac invictissimè movebit se. Hinc patet minutissimam corporis ingentis particulam abs eo separatam nè hilo quidem indè aptiorem evadere ad movendam se, sed minùs invictam duntaxat in ista suimotione futuram.

4. Nec proficies quicquam relabendo ad figmentum illud Materiæ specificè ab ea distinctæ quæ vulgò sic dicitur & intelligitur (quam titulo *Divinæ* ‖ nonnulli insigniunt, tanquam si ea esset summi Numinis substantia:) Nam si contemplemur paulisper bene magnam *Divinæ* hujusce materiæ quantitatem, globum, putà, aliquot unciarum in diametro & perfectè solidum, i. e. cujus partes immediatè sine poris seu intervallis uniuntur; & deinde consideremus globum istum necessariò futurum esse duriorem massâ illâ Plumbi aut Auri, cujus mentionem facio in Axiomate hoc demonstrando, nec minùs opacum quàm quod opacissimum: constabit hinc liquidò Materiæ huic *Divinæ* tam minimè competere motum spontaneum, cogitationes liberas, & perceptiones non à motu corporeo impressas, quàm *plumbeæ* & *aureæ* Massis illic memoratis; & propterea figmentum illud ludibrium merum esse verborum, tam perperam junctorum ut si *Divinam* massam *plumbi* vel *auri* dixeris.

‖ V. Lib. 1. cap. 11. sect. 8.

Et quod dixi de globo universo, valebit pariter in qualibet particula ejusdem naturæ cum toto; quæ nihilo magis erit liberæ cogitationis capax, quàm particulæ materiæ ejus ex qua aurum aut plumbum conflatur. Si enim ulla perceptio est, ex reactione corporea oriri eam in utrisque dicendum est, si ad mentis nostræ sententiam æquo animo attendamus. Et utcunque id sit, certè liberarum perceptionum *communicatio* in neutris possibilis erit; Diviníssimâ quæ cogitari potest Materiâ nullam aliam unionem habente nisi juxta-positionem partium, ut adversarii nostri ipsi libenter agnoscunt.

Veracibus

Veracibus his nostræ ipsorum mentis præsagiis, certísque rationis conclusionibus, addas licèt postremò ipsius Naturæ suffragium Experimentis editum; quæ certissimam fidem faciunt, nullam istiusmodi Materiam *Divinam*, liberè cogitandi liberéque agendi facultate præditam, intermisceri vel interspergi communi Materiæ Universi: * quod in ‖ *Antidoto* clarissimè demonstravi. Itaque concludam nullam qualemcunque materiam perceptionem ullam habere, si quam habet omnino, aliter aut ad alias leges ac *Hobbius* definivit, ipséque in hoc ipso axiomate exposui. ‖ *Lib.* 2. *cap.* 2. *sect.* 8.

AXIOMA XXI.

Quousque continuata hæc reactio pertineat, Sensus *eousque aut* Perceptio *pertinet, nec quicquam ultrà.*

5. HOC Axioma tam de *duratione* temporis quàm de *extensione* subjecti intelligendum est, viz. *Sensum* & *Perceptionem* non ampliùs diffundi per Materiam quàm diffunditur *reactio*; nec diutiùs durare quàm eadem *reactio* durat. Hujus veritas abundè patet ex axiomate præcedente.

AXIOMA XXII.

Quicquid diversitatis *sit* Sensus *aut* Perceptionis, *id oritur necessariò ex* diversitate *magnitudinis, figuræ, sitûs, vigoris directionísque motûs in partibus Materiæ.*

6. HUjus etiam veritas ex Axiom. XX. manifesta est. Nam cùm *perceptio* unum idémque re sit ac *reactio* partium Materiæ inter se, cúmque sit *perceptionis diversitas*, diversam simul modificationem *reactionis* ea inferat necesse est; & cùm *reactio* nihil aliud sit nisi motus in materia, non nisi per eas variationes variari potest quæ materiæ conveniant; quales sunt magnitudo, figura, situs, motus localis, in quo continetur omnis ad eum *conatus*, utì etiam *directio* istius sive liberi motûs sive conatûs cohibiti, ejusdémque vigor; quem si ad gradus infimos deducis, ad quietem tandem deveniendum erit, quæ eapropter ad illum aliquatenus referri potest, quemadmodum ad *magnitudinem parvitas* est referenda. Hæc ea sunt quæ primò concipiuntur in materia; ab his igitur *perceptionis diversitas* necessariò oriri debet.

AXIOMA XXIII.

Materia, *in innumeris illis variisque quas sentit* Perceptionibus, *nullas habet quæ non à corporeis motibus ipsi imprimuntur,* i. e. *quæ non* Perceptiones *sunt actionum aut modificatarum impressionum partium* Materiæ *aliarum aliis obnitentium.*

7. HUjus Axiomatis veritatem *Hobbius* libentissimo vel veriùs cupidissimo animo comprobat & confirmat; idem faciunt & discipuli ejus; quippe qui omnes acriter contendunt, nullius nos rei *perceptionem* habere nisi *phantasmatum* objectorum materialium, & *verborum* notarúmve sensibilium, per quas hæc vel illa objecta significari volumus. Quod sanè verissimum esset, si præter materiam nihil in mundo existeret; quare convenientissimè principiis suis loquuntur: non autem in ista Schola tantùm verissimum dico, verùm etiam per se rationi consentaneum, si nihil præter materiam esset in Natura, atque una eadémque res essent *Perceptio* & *Reactio*. Nam cùm *reactio* illa in brutis pariter sit atque in hominibus, non per perceptionem alterius planè generis, sed per extrinsecam rationem perceptiones communicandi, discrimen omne constitui oportet. Distinctio proinde inter *homines* & *bestias* in hoc uno sita esse debet, quòd illi de *communi* quadam *nota*, sive *vocum* ea sit sive *characterum*, convenire possunt ad perceptiones suas exprimendas, hæ non possunt; perceptiones autem ipsæ unius generis esse debent in utrisque: neutris aliud quicquam percipientibus præter impressiones corporeas, quas per adversos obnixus partium materiæ inter se sentiunt.

AXIOMA XXIV.

Distincta impressio Materiæ *variegatæ & mediocriter latæ recipi non potest à mero Materiæ puncto.*

8. PER *merum punctum Materiæ* non intelligo *punctum* purè *mathematicum*, sed perfectam *parvitudinem*, vel *minimum reale* Materiæ; de quo jam dixi. Cùm minima hæc sit quantitas ex qua materia discerpibilis constare potest, nulla materiæ particula minor ipsâ potest eam contingere. Hæc itaque *parvitudo* quæ tam exigua est ut partes integrales, realiter distinguendas, propriè non habeat, quî potest esse subjectum distinctè receptivum aspectûs, putà, dimidiati *horizontis* simul? quæ visio efficitur reali distinctóque motu à realibus distinctísque partibus objecti visi prodeunte. Cùm autem hoc *perfecte-parvum* minutissima sit quantitas in quam Materia divisibilis sit, una duntaxat realis linea motûs in illud dirigi potest, reliquæ prætersferentur. Præterea, si hæc tam perfecta *parvitas* distinctè percipere potest objecta variegata, mira omnia sunt ni itidem Aëris & Atmosphæræ particulas, luminis globulos, & subtilissimam quamque texturam partium corporum opacorum percipere possit.

Lib. 1. cap. 6.

9. Ad hæc, objectum illud de quo loquimur iis coloribus variari potest, ut repugnet planè ut una eadémque particula (perexigua, putà, rotunda, quæ pyramidis seu coni visualis cuspis sit) illos omnes simul recipiat; quoniam species eorum oppositæ non aliter communicari possunt rotundæ isti particulæ quàm per contrarios motus, vel (quæ æquè sunt contraria) per quietem & motum; * quod ex insigni illo theoremate de coloribus in ‖ Meteor. *Cartesii* perspicuum est. Quòd si id falsum esse potest, hoc tamen verissimum, cùm motus visionis causa sit, contrarietatem colorum quæ in objectis cernitur è contrariis modificationibus motûs in rotunda hac particula oriri debere, quæ objectum immediatè communicat Sentienti: motus autem contrarii eodem tempore & intra eandem superficiem adæquati loci sui, corpori nequaquam competere possunt.

‖ Cap. 8. Art. 4, 5, 6, 7, 8.

10. Nec quidquam valet effugium illud, Nullam contrarietatem realis motûs, sed conatum tantùm ad motum hîc reperiri: enimvero conatum tam realem esse quàm motum ipsum, támque contrarium, manifestum est, quòd is visum realiter afficit, & ad modum contrarium. Quinetiam conatus ad motum est motus ipse, quanquam minimi progressûs: quàm voles verò parvus sit, non minùs repugnat ut Globus A circa idem centrum & eandem intra superficiem (quæ locus ejus est adæquatus juxta notionis illius intellectum apud Scholam *Aristotelis*) pauxillulùm volvatur simul à C versùs B & à B ad C, quàm ut ad eundem istum modum, integrum orbem perficiat. Accedit ad hæc, Colores quosdam hinc motum, illinc quietem, significare; si globus autem in ulla sui parte quiescit, quiescit in omnibus. Hinc sequitur, fieri non posse ut rubrum & nigrum simul videamus.

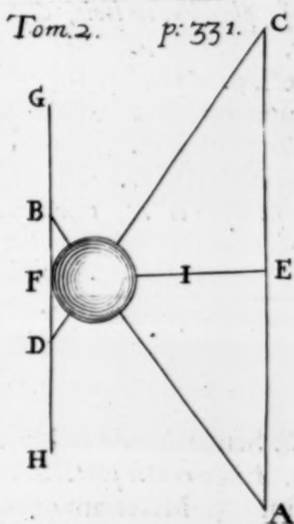
11. Hoc itaque effugio sublato, alterum substituunt, viz. Distinctas objecti partes non simul agere in rotundam hanc particulam, visualis pyramidis cuspidem, sed successivè, ità verò celeriter, ut objectum simul & semel repræsentetur; ut cùm ligniculum alterâ extremitate ignitum celerrimè circumrotatur, unus continuus circulus igneus videtur. At hanc instantiam parùm ad rem facere inveniemus, si modò consideremus, ligniculum illud circumrotatum circulum eum, quem in oculi fundo describit, non in uno ejus puncto describere, sed in mediocri spatii latitudine; & nervum opticum, vel spiritus in eo, tangi successivè, & à tactione prima quasi tremere aut vibrare, (ut fit in testudine pulsata) donec motus, circulo suo peracto, ad eundem locum rediens eum denuo tangat, ídque tantâ celeritate, ut nervum adhuc vegetè motum inveniat: verùm cùm hîc unica sit particula tangenda, eadem ferè recurrent incommoda quæ suprà notavi.

12. Quemadmodum enim antè demonstravi, colores quosdam uni eidémque rotundæ particulæ materiæ communicari simul non posse; ità ex eo hîc sequetur, talibus coloribus sibi invicem succedentibus, alterum alterius impressionem continuò deleturum; unde colores illos varios, qui in bene magno cernuntur objecto, videre simul non poterimus. Nam nisi impressio aliquantisper in eo moretur à quo recipitur, nulla fit sensatio; sic digitum ità celeriter agitare possumus, ut vix cerni queat:

&

& si justam moram facit v. c. objectum magnum diversissimis coloribus varium, fieri tam non posset ut tessellatum illud opus tam amplè, ut facimus, simul & semel videamus, sed per partes duntaxat, quæ abirent rediréntque celeritate quidem haud exiguâ, facilè tamen discernendâ.

13. Deinde, si ullo modo imaginari possemus vicissitudines impressionum à distinctis partibus basis visualis coni ad cuspidem ejus, quam supponemus globulum esse perexiguum, quales quantíque sunt illi ex quibus Elementum secundum *Cartesianum* constat; globulo hoc sic per vices presso, ità planè res erit ut in adjuncto Schemate descripsi; ubi C A est objectum, G H materia sentiens, I globulus, qui ab E ad F versùs rectà premetur, ubi in minima realitate materiæ sentientis certus color recipietur; ab A verò feretur versùs B, & breviusculâ rotatione alteram realitatem tanget longiùs fortasse distantem ab F, & quem colorem ab A acceperat τῷ B aut distantiori realitati imprimet; idem fit à C in D: hinc etiam perspicuum est, nullam unam perfectam *parvitudinem* totum objectum C E A recipere.

14. Postremò, celeris hæc vicissitudo impulsûs aut impressionis colores omnes contaminaret, totúmque objectum redderet uno quasi indistincto colore, ut in *rota picta* videre licet. Quid enim, nisi celeris impressio unius coloris in eandem partem nervi optici in quam jam facta erat impressio alterius, facit ut rota tota uno confuso colore videatur? Verùm nè cuiquam fraudem faciam, exemplum rotæ singulari suâ opportunitate gaudet, suprà quàm præsens hypothesis habet, ità confundendi omnia, quòd colores rotæ non solùm in unam eandémque partem nervi, sed etiam in una eadémque linea veniunt ab objecto, ità ut hoc nomine instantia minùs sit accommodata. Attamen nimis est probabile, fluidam materiam *perceptivam*, propter instabilitatem istius particulæ in quam abs cunctis objecti partibus successivè fit impetus, colores hîc etiam per objectum universum, propinquum præsertim & perexiguum, alios ab aliis aliquo modo infectos reperturam. Exemplum hoc rotæ saltem erit certissima confirmatio primæ demonstrationis nostræ, in qua ex necessitate justæ moræ in materiam percipientem faciendæ, & ex eo quòd sensatio fieri non potest nisi motus sensiferus aliquantisper inhæserit antequam deleatur, effugii secundi invaliditatem fecimus perspicuam. His addi potuit, objectum ipsum, quod premit organum, moram debitam facere oportere, etiamsi nulla nova impressio priorem statim excipiat & expungat; quod in orbem celeriter agendo glandem pictam filo appensam experiri licet; quódque pleniùs id confirmabit quod volumus. Satìs verò superque jam dictum est ad astruendam veritatem Axiom. 24; quod tam per se manifestum est, ut paucissimos fore putem, quibus non primo intuitu certissimum apparebit.

AXIOMA XXV.

Quæcunque impressio aut cujuscunque impressionis partes abs hac perfecta parvitudine *seu* reali *materiæ* puncto *non recipiantur, omnino non abs ea percipiuntur.*

15. HOC per se planius est quàm ut vel explicatione vel probatione indigeat.

AXIOMA XXVI.

Quicquid Sensûs *aut* Motûs *in* Materia *nunc insit, est necessaria impressio ab alia parte* Materiæ *facta, & necessariò illic manet donec* Materiæ *pars aliqua illud indè extruserit.*

16. QUI motus cunque sit in ulla parte Materiæ, in ea necessariò & esse & manere donec pars altera Materiæ eum vel mutet vel diminuat, ex legibus motûs, à *Cartesio* in ‖ *Princip. Philosoph.* expositis, perspicuum est. Eandémque rationem esse *Sensûs* seu *Perceptionis*, (si nihil præter Materiam in Natura rerum existit) ex *Axiom.* 20, quod *Motum* & *Sensum* seu *Perceptionem* idem re facit, pariter est perspicuum. ‖ Part. 1. Art. 37.

SCHOLIA

SCHOLIA

In CAP. I. SECT. 4.

QUod in Antidoto clarissimè demonstravi, &c. *Et in* Enchiridio Metaphysico, *pluribus in locis, Cap. 9. Sect.* 14, 15. *Cap.* 11. *Sect.* 15. *Cap.* 12. *Sect.* 16, 17. *& alibi.*

Sect. 9. Quod ex insigni illo Theoremate de Coloribus in Meteor. Cartesii perspicuum est, &c. *Equidem Theorema ingeniosum est mirámque verisimilitudinem primo aspectu præ se fert. Et certè valdè credibile est particulas Luminis eâ figurâ esse quâ eas supponit* Cartesius. *Motus verò earum esse merè Mechanicos, quàm ob omni ratione alienum sit asseverare, cumulatè planum feci, in* Enchiridio Metaphysico, *Cap.* 19. *Sect.* 8.

CAP. II.

1. *Si* Sensatio *cadit in* Materiam, *cadere item in res* Inanimas: Hobbium *hîc vacillare.* 2. *Enumeratio plurium in nobis Facultatum quæ neutiquam prorsus cadunt in* Materiam. 3. Materiam *quomodocunque temperatam sentire non posse.* 4. *Nullum unum* Materiæ *punctum* Sensorium commune *esse posse.* 5. *Nec multitudinem istiusmodi punctorum quorum singula quæque recipiunt totam objecti imaginem.* 6. *Neque quæ singula partes singulas, tota verò congeries totam imaginem.* 7. Memoriam *non competere Materiæ.* 8. Materiam *capere non posse notas quarundam Objecti circumstantiarum quarum recordamur.* 9. Materiam *non posse sedem esse* Notionum secundarum. 10. *Effugium* Hobbianum *demonstrationis superioris clarè refutatum.* 11. *Libertas voluntatis evincit inesse nobis substantiam à* Materia *distinctam.* 12. *Idcirco* Hobbium *profiteri actiones nostras omnes esse necessarias.*

1. EA jam Axiomata adjecimus, quæ ad præsens institutum nostrum sunt maximè accommodata. Age ergo, videamus, juxta ordinem propositum, antequam corporis fabricam consideramus atque organizationem, an tales operationes quales in nobismet experimur, materiæ generaliùs spectatæ convenire possint. Materiam naturâ suâ sensûs esse incapacem, ex Axiom. 20 & 21. planè constat. *Motus* enim & *Sensus* cùm sint idem realiter, sequetur necessariò, ubicunque *motus* sit, præsertim aliquam magna duratio ejus, ibi quoque *sensum* & *perceptionem* esse oportere: cujus tamen contrarium videmus in *Catocho*, & in *cadaveribus* quotidie experimur; quorum in utroque, etiamsi *reactio* sit, sensus tamen non est.

Dicam verbo, Si ulla materia sensum habet, omnis pariter ex *reactione* habebit, & *campana* inter pulsandum, *arcus* dum tensus est, & *neurospastum* illud puerorum (Anglicè *Jack-in-a-box*) dum operculo premente ab exiliendo prohibetur, erunt *animalia* aut *res sentientes*. Quod tam fatuum est & frivolum, ut nominâsse tantùm, satìs sit prudentioribus refellere.

V. Element. Philosoph. cap. 25. Art. 5. Equidem ipsum *Hobbium*, etiamsi sensum in meram *reactionem* materiæ resolvat, harum tamen absurdarum consequentiarum pudet, & ægerrimè se inter illos philosophos (quanquam, ut ait, viros doctos) recenseri velit, qui omnia corpora sensu prædita esse sustinuerunt; ipse tamen vix sibi temperare potest quo minùs idem affirmet. Delicias quidem facit memoriam iis largiri; hanc autem habebunt velit nolit ipse, si modò sensum largiatur. In *campana* ex. c. pulsanda, ab omni ictu durat in illa aliquamdiu tremor quidam, qui languescens erit (secundùm ‖ ejus Philosophiam) *imaginatio*, & respectu habito ad priorem ictum *Memoria*; & si ictus novus ante memoriam hanc desitam superveniat, quid impedit quo minùs discriminatio & judicium sequatur? Sanè conclusio satìs convenit absurdissimo huic principio, Nihil esse in Universo præter materiam, eámque perceptionis capacem esse.

‖ *Cap. 25. Art. 7, 8.*

2. Unam hanc autem fœdissimam audacis assertionis absurditatem patefecisse non contenti, ultrà conabimur demonstrare falsam esse hypothesin, materiámque ineptam prorsus esse ad operationes eas, quas ipsi in nobismet sentimus, proindéque immateriale seu incorporeum aliquid in nobis inesse. Nam planè conscii sumus unam eandémque rem & audire, & videre, & gustare, &, ut uno verbo dicam, objecta omnia

nia

nia percipere, quæcunque nobis Natura exhibeat. Ea itaque materiæ pars, cui *communis sensorii* munus assignandum est, cùm sensus aliud non sit nisi impressio motûs corporei ab externis objectis prodeuntis, omnem illam diversitatem impulsionum ab objectis necessariò recipere debet; debet etiam *imaginari*, *meminisse*, *ratiocinari*, fons esse *motûs spontanei*, sedes item illius quod Græci vocant *αὐτεξούσιον*, i. e. *liberum arbitrium*: verùm hanc hypothesin difficultatibus illis involvi inveniemus, unde nemo se expedire poterit.

3. Nam primò, nullam Materiæ portionem concipere possumus, quin vel *dura* ea sit, vel *mollis*, necesse sit. *Duram* omnes rejiciunt, utpote quam cognitivis illis facultatibus ornari, quarum nobis conscii sumus, omnino est veri dissimillimum. Quæ *mollis*, aut opaca, aut pellucida, aut denique lucida erit. Si *opaca*, videre non potest; exteriore superficie lumen à partibus interioribus arcente. Si *pellucida*, ut aër & aqua, in se quidem penitus admittet eas particulas eúmque motum qui *colorum* sensum distinctionémque invehit, *sonus* etiam penetrabit; sed quoniam hujusmodi materia est heterogenea, id est, ex partibus constans quæ diversâ sunt naturâ & officio, *Aere* v. c. sonis proprio, *rotundis* particulis, quas *Cartesius* describit, colori & lumini; perceptio horum objectorum non in uno sed pluribus subjectis residebit: at in nobis *unum quiddam* inest quod percipit utrumque. Denique si *lucida*, idem ferè hîc foret incommodum, quod erat in *opaca*; quippe cùm item *ignea* sit, mitiorem externarum impressionum appulsum à se prohiberet: aut si adeò *placida* sit ac tenuis, ut sit quodammodo *diaphana*, eadem recurrent incommoda quæ in *pellucida* deprehendebantur.

Breviter, omnis materia *liquida* itâ multa particularum genera in se continet, ut si ea universa (ut oportet, cùm sit *commune sensorium*) impressione ullâ extrinsecus afficiatur, partes ejus variæ variè afficientur, & objectum nullum videbitur homogeneum, uti constat ex Axiom. 22. Quod pleniùs illustrabo, non adeò quidem eleganti, attamen aptâ satis similitudine. Fac igitur plumas, glandes sclopetarias, stimulósque calcarium unà in pyxidem includi, itâ ut alia aliis intermixta, at conferta, jaceant: concussâ pyxide evidentissimum est (si quibus farta est sensum habent) ea singula modis singulis & diversis affectum iri; si ergo *sensorium commune* esset tale, nullum planè objectum videretur homogeneum. Vel saltem singulæ hæ particulæ singulos recipient motus extrinsecus qui unius generis sunt, *Aer* nimirum *sonos*, *Globuli Cartesiani lucem* & *colores*. Quod autem omnes motus illos recipiat, atque itâ de iis omnibus judicare possit, id hîc, ut priùs, desideramus: nisi id esse fingamus *purissimam* quandam *subtilissimámque materiam*, adeò *levem* ac *tenuem* ut se ipsa non sentiat, tam cessilem verò & passivam ut aliorum corporum impetus & impressiones in se sentiat facillimè; quod tamen significat *hanc* duntaxat *materiam* esse sentientem, cæteras non item; atque itâ concessum erit, non omnem materiam, nè quidem in corporibus fluidis, habere sensum.

Materia istiusmodi temperie perquam similis est *spiritibus animalibus* in homine, qui, si materia potuit esse anima, essent sine dubio anima humani corporis, & *commune Percipiens* omnium undecunde motuum; tum quia tam tenues sunt & patibiles, tum quia tam propè homogenei & (fortassis) imperceptivi mutationis aut alterationis cujusvis à tenuibus levibúsque particulis suis molliter inter se lusitantibus; & proinde omnibus omnino impressionibus aliarum rerum recipiendis maximè idonei. Unde certò liceat inferre, materiam aliquam subtilem ejusmodi vel *Animam* ipsam esse, vel *immediatum* animæ *instrumentum* in omnibus ejus perceptionibus. Posterius verum esse suo loco probabo. Prius esse falsum jam nunc demonstraturus sum, pressiùs probando nullam omnino materiam, cujuscunque demum generis, sensûs ac perceptionis ejus capacem esse, cujus ipsi sumus nobis conscii.

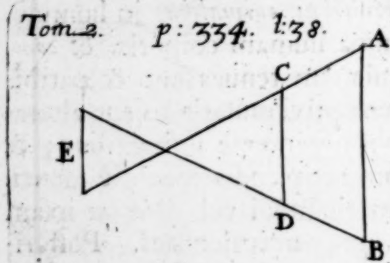
4. Nam de parte illa *Materiæ* quæ *Commune* est *Sensorium*, quæro, an *unum* aliquod *punctum* ejus *totam* objecti imaginem recipiat, an *singula totam*, an denique totum *sensorium* imaginem totam per partes expassas, hâc nempe parte *sensorii* hanc partem imaginis, illâ illam recipiente. Si primum, cùm quod in nobis percipit objectum externum, idem etiam corpus moveat, sequetur, *unum punctulum Materiæ* motum ei rei impertiturum, quæ innumeris planè vicibus major est ipso; cujus exemplum nullum in Natura inveniri neque animo fingi potest.

5. Si secundum, hæc difficultas statim se offert, quæ in priorem etiam sententiam respicit, quî punctulum illud de quo loquimur, objectorum ingentium aut variorum imagines sine obliteratione aut confusione simul & semel reciperet; rem profectò impossibilem! ut patet ex Axiom. 24. Si illas autem non recipit, percipere non potest per Axiom. 25. Quòd si *punctum* seu particula quæque hujus materiæ *totam* imaginem

nem recipiat, dic quænam ex innumeris particulis imaginem integram recipientibus existimanda sit *Ipse ego* qui imaginem percipio? At si ego omnia illa puncta sim, fiet, præcipuè in objecto parvo & propinquo, ut linea impulsûs in diversa & distantia puncta desinens, è diversis locis prodire videatur, atque ità objectum unum necessariò videbitur quasi racemus objectorum. Et si *ipse* unum duntaxat ex illis punctis sim, de cæteris quid fiet? aut *quinam* illa sunt?

6. Tertium jam solum reliquum est, viz. Partes imaginis objecti à partibus hujus Materiæ, quæ *commune sensorium* habetur, recipi. Verùm hoc planè cum experientia pugnat; clarè enim ipsi sentimus totum nos objectum percipere; at in isto casu nihil objectum totum perciperet, parte singulâ singulam duntaxat sibi partem percipiente; idcirco nihil quidquam esset quod de toto judicare possit: non equidem magìs, quàm si tres homines canticum trium vocum concinerent, cujus nullus unus plus quàm partem suam audit, unus quivis eorum posset de totius concentu judicare.

7. Sedem *imaginationis* & *memoriæ*, præcipuè *memoriæ*, quod spectat, quod tandem genus *materiæ* reperiri potest par huic muneri futurum? Si *fluidum*, imagines objectorum ad evanescendum brevi tempore atque etiam ad invertendum proclives erunt. C, v. c. particula fluidæ materiæ, impressionem à B recipiens, sentire eam debet ut venientem à B; leviter autem ultro citróque voluta, ut solent particulæ materiæ fluidæ, obvertit fortè latus E F, quod impressionem à B receperat, ad L, quare sentiet acsi impressio fuisset abs L; nam sentiat eam oportet tanquam à loco sibi è regione opposito (si eam sentire potest omnino, postquam præsens objectum, in quod reactio fit, amoveatur:) atque eadem planè ratio erit in reliquis materiæ hujus fluidæ particulis; quod multum præposteræ confusionis, & phantasiæ & memoriæ obtrudat necesse est. Si *durum*, ad quietem statim redigetur, ut fit in *campana*, cujus tremor brevì cessat; nos autem quamplurimarum rerum recordamur multis annis continuis, etiamsi res illæ intercurrente tempore cogitationi nostræ nunquam subiissent. Si *viscidum*, idem erit incommodum, quinimo *hujus generis materia* est omnium maximè inidonea vel recipiendo vel conservando motui, quæ proinde ut sit vel *Phantasiæ* vel *Memoriæ* sedes, veri est dissimillimum. Nam si motus seu *reactio* & *sensus*, sive internus sive externus, idem sunt, cessante motu cessabit simul memoria, Axiom. 21. Nec si eodem quo antè modo moveatur iterum, eo quicquam magìs meminerit, quàm lapis aut plumbum in aërem projecta eam ob rem fiunt leviora aut ad ascendendum procliviora, ubi semel à motu cessaverint; ità planè utraque nunc sunt, acsi nunquam fuissent mota.

8. Postremò, quarundam rerum meminimus, quarum nullæ in Materia signaturæ esse possunt quæ illas repræsentent; * ex. c. *latitudinis* & *distantiæ*. Etenim, ut utrumque simul complectar, nulla nota in materia E effici potest per lineas ductas ab objectis his binis A B & C D, quâ differentia distantiæ A E supra C E, aut latitudinis A B supra C D discernatur; utrumque enim objectum in materia E facit unam eandémque signaturam.

9. Quæ vulgò vocantur *Notiones Secundæ*, quæ neque sunt objecta ipsa sensibilia, nec objectorum sensibilium phantasmata, sed nostri modi tantùm ea considerandi, aut de iis ratiocinandi, in quibus *Logici* & *Mathematici* termini omnes comprehenduntur; hæc, inquam, nunquam per sensus intrârunt; utpote quæ non sunt impressiones motûs corporei, quæ in nobis, similiter atque in canibus & aliis brutis, sonorum, colorum, calidi, frigidi, hísque similium tantùm sensum excitant. Quandoquidem ergo materia *perceptione* nullâ afficitur nisi impressionis corporeæ, per *renixum* unius corporis in alterum; perspicuum est ex Axiom. 23. *Secundas* has *Notiones*, conceptus *Logicos* & *Mathematicos*, non posse sedem suam habere in materia, in alia ergo substantia à materia distincta eam habituras, Axiom. 10.

10. *Hobbius*, quò demonstrationis hujus vim declinaret, lepidissimum scilicet commentum excogitavit, & delusis suis sectatoribus persuadere vult, omnino nullas esse *notiones secundas* à *nominibus* illis *vocibúsque* distinctas quibus significari dicuntur, nullámque

lámque in nobis esse *perceptionem* præterquam istiusmodi phantasmatum quæ ab externis objectis imprimuntur, quæ bestiis nobiscum sunt communia: *nominum* autem quæ his damus, aut *phantasmatum* eorum, eandem esse rationem ac aliarum notarum, literarum, aut characterum; quæ omnia cùm per sensus intrent, confidenter sumit ipse & suis vult obtrudere, ceu rem certam & manifestam, nullius nos rei perceptionem habere quæ non ab externis objectis imprimatur. Quàm ridiculum autem sit hoc effugium, facilè patebit, si consideremus, Notiones *Logicæ* & *Mathematicæ*, de quibus loquimur, si nihil aliud sunt nisi *Nomina*, veritates *Logicas* & *Mathematicas* non apud omnes gentes futuras easdem, quia non eadem habent *nomina*. Ex. gr. similitudo & ὁμοιότης, ἀναλογία & proportio, λόγος & ratio, plurimùm inter se differunt *Græca* hæc *Latináque* nomina; attamen nec *Græci*, nec *Latini*, nec alia gens ulla in animi sui conceptibus differunt, qui nominibus his diversis subjecti sunt: manifestum itaque est, certam esse notionem atque invariabilem, tam abs his *verbis* & *nominibus*, quàm à *phantasmatibus* istis corporeis, distinctam; quod erat demonstrandum.

11. Denique conscii nobis sumus *facultatis ejus* quam *Græci* vocant αὐτεξούσιον, seu *potestatis insitæ*, vel virtuti honestatíque adhærendi, vel voluptatibus aliísque indignissimis commoditatibus cedendi, contra impressiones externas omnes & tentationes importunissimas. Nos hanc *libertatem* habere, bonúmque respuere & eligere malum, cùm aliter fecisse potuimus, naturalis sensus *morsûs conscientiæ* evidenter testatur ac certissimò. Ubi enim quis malè fecerit, quem in se dolorem, ægritudinem, aut indignationem ipse excitat, vel aliunde invectum sentit, longè is est diversi generis ab illo, quem calamitates & contumeliæ non vitandæ pariunt. Et quod nos adeò torquet & affligit hoc est, quòd conscii nobis sumus tantum nos malum nobismet ipsis importâsse, cùm penès nos erat effugisse. Si autem nullus in nobis sensus inest, nulla perceptio, quæ non ex *reactione* partium materiæ inter se oriatur; in quamcunque repræsentationem rerum, in quamcunque deliberationem aut determinationem incidimus, erit omnino necessaria: nam ex hac hypothesi, in deliberando aut sententiam ferendo libertas major non est, quàm in *libra* reperitur, quæ eâdem tandem necessitate quiescit, quâ antè motabatur. Quamobrem manifestum est, hanc facultatem, quod liberum arbitrium dicimus, non in *materia*, sed in *alia* substantia reperiendam esse, Axiom. 10.

12. Idcirco *Hobbius*, ut homini suum reddam, principiis suis satis convenienter, actiones nostras omnes necessarias esse firmissimè asseverat. At enim contrario à me probato, per facultatem illam quam *Internum sensum* vel *Notitiam communem* appellare liceat, in omnibus omnino hominibus repertam qui non vim naturæ suæ intulerint; illa nostra conclusio certissima haberi debet, nisi ipse, per aliam aliquam facultatem probatam, contrarium ostendere possit, Axiom. 5. Præ se fert itaque, demonstrationem *Rationis*, *Sensûs* hujus *interni* dictato opponendam; quam quidem examinare haud erit alienum, quò sophisticas hominis argutias detegamus.

SCHOLIA

In Cap. II. Sect. 3.

Et fortassis imperceptivi mutationis aut alterationis cujusvis à tenuibus, &c. *At enimvero quì hoc fieri non possit, haud obscura argumenta indicavimus in Capite antecedente Sectione tertiâ.*

Sect. 8. Exempli causâ, latitudinis & distantiæ, &c. *De perceptione Amplitudinis & Distantiæ satìs accuratè egimus in* Enchiridio Metaphysico; *In* Scholiis *præsertim, ubi observandum est utut sit aliqua non contemnenda rationis species à curvaturis commissuræ binorum conorum à singulis Objecti punctis, trajectione per pupillam factorum accersita, cur, dum Objectum* præsens *est, ad talem distantiam talique amplitudine appareat; postquam tamen evanuerint istæ curvaturæ, Objecto remoto, ubi ulla certæ distantiæ amplitudinisque maneant signa aut vestigia, in ulla Cerebri parte, difficile profectò videtur comminisci.*

CAP. III.

1. *Argumenta* Hobbii *quibus actiones nostras omnes necessarias probare vult. Primum ejus argumentum.* 2. *Argumentum secundum.* 3. *Argumentum tertium.* 4. *Argumentum quartum.* 5. *Quæ mens sit horum verborum,* Nihil à se sumit initium, *in primo* Hobbii *Argumento.* 6. *Plenior & distinctior explicatio verborum superiorum, quorum hunc esse sensum clarè evincitur,* Essentiam nullam per se posse modificationem suam variare. 7. *Hoc dictum tantùm non probatum à* Hobbio; *cum plena refutatione assertionis ejus.* 8. Hobbius *suo ipse sophismate captus.* 9. *Unam partem primi hujus argumenti precariam esse, alteram sophisticam.* 10. *Argumentum simpliciter proponitur, unde infirmitas ejus & captio plenius apparet.* 11. *Responsio ad Argumentum secundum.* 12. *Responsio ad tertium.* 13. *Responsio ad difficultatem de Veritate & Falsitate propositionum enunciantium de Futuro.* 14. *Responsio ad Argumentum quartum* Hobbii, *quod, quanquam ab ipso nullo loco habitum, est tamen omnium validissimum.* 15. *Difficultas conciliandi liberum Arbitrium cum Præscientia divina & Prophetiis.* 16. *Liberi arbitrii facultatem rarò exerceri.* 17. *Usum ejus cerni propriè in lucta Morali.* 18. *Neque in ea quidem Animam esse invictam.* 19. *Decreta divina aut invenire aut facere Instrumenta idonea.* 20. *Quò perfectiorem facimus Præscientiam divinam, ad comprehensionem usque rei cujuslibet quæ per se non repugnat ut comprehendatur, eò manifestius est voluntatem humanam aliquando liberam esse posse.* 13. *Quod satìs est ad tuendam vim argumenti mei ultimi, contra* Hobbium.

1. PRimum argumentum ejus sic est, (in ipsis ejus verbis hoc & cætera argumenta repetam, planè ut extant in *Tractatu* de *Libertate* & *Necessitate*) *Censeo,* inquit, *rem nullam à se sumere initium, sed ex actione alterius Agentis proximi extra ipsam positi; ideòque cùm primùm quis appetitum aut voluntatem habet ad aliquid, ad quod proximè antè appetitum aut voluntatem non habuit, causam voluntatis ejus non esse voluntatem ipsam, sed aliud aliquid quod penès volentem non est: quandoquidem igitur extra controversiam est, voluntatem esse causam necessariam actionum voluntariarum, & ex jam dictis voluntas causatur abs aliis rebus quæ in potestate ejus non sunt, sequitur, actiones voluntarias universas habere causas necessarias, ac proinde necessitari.*

2. Secundum ità se habet; *Sufficientem causam eam esse censeo, cui nihil deest ad effectum producendum necessarium; eadem ipsa est etiam causa necessaria. Nam si fieri potest ut causa sufficiens effectum non producat, deest aliquid ad eum producendum necessarium, & sic causa non erat sufficiens; sin fieri non potest ut causa sufficiens non producat effectum, causa sufficiens est causa necessaria; illud enim effectum necessariò producere dicitur, quod non potest non producere. Perspicuum hinc est, quicquid producitur, produci necessariò. Quicquid enim productum est sufficientem causam habuit ad ipsum producendum, aliter non fuisset productum.* Quæ deinceps habet, aut eadem sunt aut tam propè his connexa, ut ea addere opus non sit.

3. Tertium ergo Argumentum ejus id erit quod à Futuris disjunctis urget. Exemplum, si vultis, ponatur in tempestate cœli, Necesse est ut cras pluat aut non pluat; *Si ergo* (inquit) *necessarium non est ut pluat, necessarium est ut non pluat; alioquin necesse non est ut hæc propositio,* Aut pluet aut non pluet, *sit vera.*

4. Quartum hoc est, *Negationem necessitatis, tollere & decreta & præscientiam Dei omnipotentis. Quicquid enim Deus per hominem, ut instrumentum, efficere decrevit, aut futurum prævidet, id homo, si libertatem habet à necessitatione, frustrari potuit, & efficere nè fiat; & sic Deus illud aut non præsciret & non decerneret, aut futura præsciret quæ futura non sunt, & decerneret quod nunquam fiet.*

5. In primum argumentum ejus ingressus subobscurus est & anceps, *Res nulla à se sumit initium*: Ego verò quàm possum maximè candidus & fidus interpres ero. Si per *initium* vult initium existendi, verissimum est, nullam substantiam, nullámque modificationem substantiæ, à se sumere initium; at hoc conclusionem quam cogitat non inferet. Sin, *rem nullam à se sumere initium,* intelligat de τῷ affici aut modificari aliter atque antè affecta aut modificata erat; per *rem nullam* intelligat oportet vel *nullam essentiam,* nec *Spiritum* nec *Corpus,* vel *nullam* Essentiæ *modificationem. Spiritum* intelligere non potest, utpote quem ex complexu rerum universo exegerit. Si *Corpus,* non id indè inferetur quod vult, nisi nihil quidquam sit in Universo præter corpus; quod quidem ipsius est Principium, at omnino precarium, quod ut admittant

tant credulos is sectatores suos suppliciter ubique orat, sed probat nullibi, ut suprà notavi. Si per *modificationem* intelligit modificationem materiæ seu corporis, in idem recidit Principium, Nihil esse in mundo nisi corpus, proindéque nihil probat nisi ex hypothesi emendicata eáque falsissima, ut alibi demonstravi. Æquissima ergo, quam possim ego facere, interpretatio hæc est, illum per *rem nullam* intelligere *nullam essentiam* nec *essentiæ modificationem*; hypothesin suam charissimam, *Nihil esse in Universo præter Corpus*, sub tam generalibus incertísque terminis occultare cupientem.

6. Cùm ergo voces illæ in superioribus acceptionibus nè vel speciem habeant quidquam concludendi, age, videamus quantùm in hac postrema valeant, *rem nullam* interpretando *nullam essentiam*, vel *nullam modificationem essentiæ*, vel, quod rem præsentem propiùs attingit, *nullam essentiæ facultatem*. Et ex hoc duplici verbórum intellectu, duas propositiones indè oriundas examinemus, viz. *Nullam essentiæ cujusquam facultatem præsentem suam operationem variare posse, nisi ex actione alterius Agentis immediati extra se positi*; vel, *Nullam Essentiam per se posse modificationem operationémve suam variare, nisi per actionem alterius Agentis immediati extra ipsam.* Posterior harum propositionum aptiùs & luculentiùs describitur. Nam duriusculè, &, si res pressiùs inspiceretur, falsissimò dicitur Modus aut Facultas cujusquam Essentiæ mutare se; Ipsa enim Essentia est quæ in varios modos se exerit, nisi si Agens externum sit harum mutationum causa. Et *Hobbius*, Agens externum opponens huic Rei quam dicit se non mutare, planè significat, non Facultates sed Substantias esse utraque illa de quibus loquitur.

7. Posterior itaque propositio duntaxat expendenda restat, *Nullam Essentiam per se posse modificationem suam variare.* Essentiam aliquam vim motricem habuisse ex eo manifestum est, quòd est motus in mundo, quem certè substantiæ alicujus effectum esse oportet. Motum autem, laxiùs sumptum pro mutatione & alteratione, ab illa ipsa Essentia in qua reperitur promanare posse, nostra ipsorum experientia confirmat: est enim in nobis Essentia quædam, quocunque demum nomine eam appellemus, proprietate illâ prædita; ut hinc constat, quòd ea varias perceptiones habet, Mathematicas, Logicas, addam etiam Morales, quæ impressiones non sunt neque vestigia motûs corporei, ut suprà demonstravi: potest etiam in seipso quisque observare, & in legendis aliorum scriptis clarè cernere, ut mens ex alia in aliam harum perceptionum transierit per longissimè deductam demonstrationem; quæ item tranquillitas motûs corporei requiratur ad tales rationum series excogitandas, ubi non alio situ nec in alium motum spiritus disponere se debent, nisi in quem mens ipsa, in qua immateriales illæ ac intellectuales notiones dominantur, eos dirigat. Præterea, crassiorum etiam phantasmatum, quæ in cerebro impressa supponuntur, compositio, disclusio, variáque dispositio, manifestò est actus arbitrarius, & essentiam significat quæ potest pro libitu suo varia illa phantasmata in se excitare, quæ ab objectis externis antè accepisset, eáque mutare & transponere prout ipsi visum erit. At quid ego tam diligenter enitor fundamentum hoc *Hobbii* convellere? Satìs est significare, affirmare eum tantùm nullam essentiam per se posse modificationes suas mutare, nequaquam verò probare; idcirco quicquid hinc inferre velit, emendicato prorsus principio niti.

8. Et tamen à precario isto principio infert, quandocunque nos voluntatem ad aliquid habeamus, voluntatem ipsam non esse hujus volitionis causam, sed aliud quidpiam quod in nostra potestate non est; cujus dicti intellectus hic est, quandocunque volumus, impressionem aliquam corpoream, quam vitare non possumus, ad id nos adigere. Atenim illatio tam est infirma, quàm est audax & temeraria; quippe nullo fundamento nixa, ut jam ostendi. Hoc unum animadvertam, *Hobbium*, quanquam Scholarum authoritate se liberârit, ipséque ludum aperire avet, nondum se tamen illarum ineptiis expediisse, qui sic verba facit de *Facultatibus* & *Operationibus* (eadem planè est absurditas in utrisque) tanquam separatis & distinctis ab Essentia ad quam pertinent; quæ res profectò magnam incertitudinem atque obscuritatem rebus contemplandis infert. Hoc à me jam dictum ad illa ejus verba spectat, *Voluntas est causa volendi*; *Est causa necessaria actionum voluntariarum*, *Res quæ in ipsius potestate non sunt.* Ubi si quis propriè loqui vellet, & intelligi se cuperet, diceret, *Subjectum in quo inest hæc Facultas actúsve volendi* (*sive id hominem sive animam hominis appellare malis*) *causam esse hujus illiúsve actionis voluntariæ.* Verùm apertus hic ac simplex loquendi modus detexisset planè Sophisma ejus, quo fortassis ipse se cepit atque irretivit, viz. *Quidpiam quod penès voluntatem non est necessariò causat voluntatem*; *Voluntas causata est necessaria causa actionum voluntariarum*; *omnes ergo actiones voluntariæ necessitantur.*

9. Præterquam quòd prima pars hujus argumentationis nullo nititur fundamento, ut jam innui, secunda est sophistica, quæ affirmat *Voluntatem causam esse necessariam actionum voluntariarum*: nam per *necessariam* intelligi potest vel *necessitata*, adacta ad agendum, nolens volens; vel significare potest, voluntatem, *requisitam* causam esse actionum voluntariarum, sic ut absque illa actiones voluntariæ existere nequeant. Hoc utcunque verum esse potest, illud omnino falsum est. Conclusione itaque ab ejusmodi assertionibus illatâ, quarum altera caret omni fundamento, altera est sophistica, illatio non potest non esse ridiculè quidem infirma atque despicabilis. Quòd si non in *abstracto*, quod facit, sed in *concreto* locutus esset, sophisma multò crassius fuisset multóque manifestius; vel potiùs ipsa ratiocinationis series, languida & contemnenda. Omittamus ergo de voluntate dicere separatim, quæ per se tantùm est potentia aut operatio cæca, & de Essentia loquamur illa, quæ Voluntate, Sensu, Ratione, aliísque facultatibus prædita est, & quam tum faciem hæc ejus argumentatio habitura sit videamus.

10. *Externum aliquod Agens atque irresistibile semper necessariò facit, ut Essentia illa* (animam an aliud quidlibet dixeris non refert) *voluntate & intellectu prædita velit: Essentia illa, facultate prædita exerendi sese in volendi actum, necessaria causa est actionum voluntariarum: Ergo omnes actiones voluntariæ necessitantur.* Prima assertio jam statim cernitur crassissima falsitas; quippe quòd anima tam intellectu prædita est quàm voluntate, neque proinde necessariò ad volendum determinatur impressionibus externis, sed notionibus ac perceptionibus quibusdam explicandis quas in se excitat, quæ omnino sunt intellectuales. Secunda autem, Sophisma frigidum & jejunum. Assertionem utràmque rationes meæ suprà allatæ tam facilè támque manifestò attingunt, ut opus non sit ut plura addam, sed ad secundum argumentum ejus ut me continuò recipiam; quod in breviorem formam redactum sic se habet.

11. *Omnis causa est causa sufficiens, alioquin effectum suum producere nequiret; Omnis causa sufficiens est causa necessaria, hoc est, effectum certissimò producet, aliter aliquid ei defuit, & sufficiens causa non fuit: Ergo omnis causa est necessaria causa, atque omnis proinde effectus & actio, & jam illæ ipsæ quæ vocantur voluntariæ, necessitantur.* Equidem hæc argumentatio primâ facie videtur acris & arguta; propiùs verò accedentes miserum sophisma inveniemus, quod distinguendo solummodo ambiguitatem istius propositionis, *Omnis causa sufficiens est causa necessaria,* facilè detegitur. Vis enim non tam in eo ponitur quòd *sufficiens*, quàm quòd *causa* dicitur; quæ si sit, necesse est ut habeat effectum, sive sufficiens sit sive insufficiens; quod prodit sophisma. Hi enim termini relativi, Causa & Effectus, se mutuò necessariò significant. Veruntamen *Ens omne* quod sufficiens est ad hoc vel illud agendum si velit, atque ità ut fiat causa ejus, non statim tamen agit, nec ab agendo abstinet, necessarió. * Itaque si agit, ad sufficientiam potentiæ voluntatem adjungit; quòd si non agit, non idcirco hoc fit quòd non sufficientem potentiam habet, sed quòd eâ uti non vult. Clarè igitur videmus, non omnem causam *sufficientem*, rectè intellectam & sine captione, causam esse necessariam, nec effectum certissimò producturam; & quamvis adsit *sufficientia potentiæ*, quidpiam tamen adhuc deesse posse, exertionem nimirum *voluntatis*; quo fiat, ut quod potuit egisse si voluisset, non ageret: si autem ageret, voluntate additâ sufficienti potentiæ, non alio sensu necessarium dici posse, ac noto illo Axiomatis Metaphysici, *Quicquid est, quamdiu est, necesse est esse*: cujus ratio est, quòd fieri non potest ut quid sit & non sit simul. Antè verò quàm agebat, in potestate ipsius erat ageret an non ageret; se verùm ipsum determinavit. Et in hoc sensu dicendum est Agens liberum, non autem necessarium. Quare perspicuum est, etiamsi perversa quædam ingeniositas in formando hoc argumento appareat, re tamen vera id in imo haud firmum esse.

12. Id quod de tertio argumento ejus non minùs verum. At in hoc, fateor, non tam artis technarúmque sophisticarum, quàm ignorationis canonum Logicorum arguendus est; apertè enim affirmat, necessitatem veritatis propositionis illic memoratæ necessitate niti veritatis partium ejus; quo non crassior error in arte ratiocinandi admitti potest. Perinde enim dicere potuit, necessitatem veritatis axiomatis connexi necessitate veritatis partium niti. Connexum autem axioma necessariò verum est, ubi partes ambæ non modò falsæ sunt sed & impossibiles. Ex. c. Si *Bucephalus* est homo, humanâ ratione præditus est. Hoc axioma est *necessariò verum*, partes tamen sunt *impossibiles*. Namque *Alexandri* equus nec homo esse potest, nec humanâ ratione præditus, vel radicaliter vel actualiter. Necessitas itaque connexioni duntaxat partium, non ipsis partibus insidet. Sic cùm dico, Aut pluet cras, aut non pluet, disjuncta hæc propositio est itidem necessaria, necessitas autem in *disjunctione partium,*

tium, non in partibus ipsis sita est: nam cùm immediatè disjungantur, planè necessarium est ut altera earum, nequaquam verò ut hæc potiùs quàm illa determinetur. Sicuti cùm quis in custodiam datus duarum tantùm conclavium usuram habet, quanquam necesse est ut in earum altera inveniatur, nequaquam tamen in alterutram concluditur. Ut brevis autem sim, & frivolis istis tum responsionibus tum replicationibus antevertam quæ apud *Hobbium* sequuntur in hoc argumento prosequendo, aio, Quemadmodum necessitas hujus axiomatis disjuncti nititur disjunctione ipsâ, itâ & veritatem, cujus hæc necessitas modus est, ibidem niti oportere; quippe non partes ipsæ sed partium disjunctio affirmatur, quod quisque vel mediocriter sanus fateri debet.

13. Est & altera ratio veritati, ut videtur, gravior, quam *Hobbius* majore quidem existimatione suâ, haud tamen meliore successu, iniisse potuit, viz. Consideratio axiomatis simplicis quod de futuro contingenti pronunciat, quale hoc est, *Cras* Socrates *disputabit*. Nam cùm omne axioma verè pronunciet aut falsò, ut inter omnes convenit, si hoc axioma hodie verum est, fieri non potest ut *Socrates* cras non disputet; quòd si nunc falsum, ut disputet est impossibile: & sic actio disputandi ejus vel omissio ejusdem erit necessaria; nam propositio vera & falsa simul esse non potest. Sunt qui plurimùm laborant hoc ex nodo expedire se; at si in sensum propositionis accuratiùs inquiramus, difficultas facesset. Qui *Socratem* affirmat cras disputaturum (ut utar futurorum distinctione quam *Aristoteles* alicubi suggerit) vel ut τὸ μέλλον affirmat vel τὸ ἐσόμενον, hoc est, quod aut verisimile est ut fit, potest tamen non esse, vel quod certò fiet. Si posterius, falsum est axioma; sin prius, verum: itàque libertas actionis *Socratis*, & effectuum omnium hujusmodi contingentium, è grypho hoc sophistico eximitur. Nam de axiomate Futuro non magìs judicium fieri potest, sensu ejus per alterum prædictorum modorum non priùs determinato, quàm de axiomate indefinito, antequam notæ vel *universalitatis* vel *particularitatis* cogitatione mentis apponantur; nec potest alterutrum verum aut falsum dici, donec sensus ejus perficiatur & determinetur.

14. Quartum argumentum suum diffidenter & gravatè proponit, quasi parum Logicè factum existimârit (itâ ipse loquitur) eo uti, & cæteris addere. Ego equidem non possum hoc in homine non probare, quòd judicium ejus sibi constat, & cum reliqua Philosophia ejus bene convenit; nam si nihil præter corpus aut materiam in universitate rerum sit, tale Numen invenire quod rei alicujus notitiam aut præscientiam habeat, opus erit difficillimum: propterea suspicor extremum hoc adjectum esse tanquam argumentum ad hominem, quo scrupulum iis injiceret, qui nondum tam profundè se immerserint in scientiam naturalem, ut nullum in Universo Deum esse jam se reperisse opinentur.

15. Quàm volet verò vilipendat, hoc unum profectò argumentum abs eo allatum est, quod quidquam sensûs tolerabilis aut soliditatis habet; atque omnes omnium ætatum viros doctos exercuit, humanæ voluntatis libertatem cum decretis & præscientia Dei conciliare. Animi verò mei libertas & moderatio materiam hanc mihi, utì spero, faciliorem reddet, quàm plerumque fit illis qui eam tractant. Sic itaque breviter respondeo;

16. Primò, Quanquam in humana anima sit facultas ista liberi arbitrii, animam tamen non semper in illo statu esse, ubi convenienter huic facultati agere possit. Aut enim eousque degenerare potest, ut tam certò sciri queat quid illa datâ occasione factura sit, quàm quid facturus est canis famelicus objectâ offâ; quæ communis est omnium ferè hominum conditio in plurimis vitæ suæ negotiis: Aut tam eximiè bona esse potest, quanquam hoc paucissimis accidit, ut quid his illisve rebus propositis aut accidentibus actura passuráque sit, tam certò ac priùs compertum sit atque exploratum: & in his casibus cessat liberi arbitrii usus.

17. Secundò, Ibi propriè cerni liberi arbitrii usum, ubi itâ nosmet propè æquis utrinque ponderibus libratos sentimus, hinc virtutis sensu, hinc commoditate aut voluptate actionis malæ affecti, ut nobis conscii simus debere nos, &, si vellemus modò, posse hanc abs nobis rejicere, illam verò amplecti eíque adhærere.

18. Tertiò, Animæ in hoc suo certamine non adeò integrum esse ad alterutram se actionem determinare, quin tentatio vel divinum auxilium eam certissimò possit hàc vel illàc impellere; itâ ut uti non valeat illâ libertate suâ utralibet eundi indifferenter.

19. Quartò, Decreta divina homines aut invenire aut facere idoneos ad exequendum quicquid absolutè de illis statuitur vel prædicitur.

20. Quintò,

20. Quintò, Præſcientiam Dei tantam eſſe, támque mentis noſtræ comprehenſionem longiſſimè ſuperare, ut de ea hoc tantùm tutò dici poſſit, nimirum, Scientiam eſſe perfectiſſimam atque exquiſitiſſimam, naturas, facultates, & proprietates rerum quas præſcit, accuratiſſimè exprimentem. Unde ſequetur, ſiqua ſit creatura libera ac indeterminata, & quæ certis in circumſtantiis certóque tempore certo modo agere aut non agere poſſit, perfectam hanc præſcientiam ab omni æternitate cernere debere, creaturam iſtam in iſtis circumſtantiis certo illo modo agere vel non agere poſſe. Et ad præſcientiæ & omniſcientiæ divinæ perfectionem magis adhuc declarandam, dico porrò, quemadmodum Dei omnipotentia eò ſe extendere debet, ut facere valeat quicquid fieri non repugnet; ità præſcientiam ejus & omniſcientiam eò ſe extendere oportere, ut plenè & determinatè ſciat quicquid non repugnet ſciri.

Quamobrem ut concludam breviter; præſciri liberos ſeu contingentes effectus, vel implicat contradictionem, vel non implicat. Si implicat, objectum non ſunt omniſcientiæ Dei; neque proinde ulla dicendi cauſa eſt præſcientiam ejus illos determinare, nec ulla viciſſim arguendi illos ab eadem determinari. Si non implicat, quid hoc aliud eſt niſi concedere, illos & præſcientiam divinam bene conſtare poſſe? Utrinque igitur actiones hominum erunt liberæ, non obſtante divinâ omniſcientiâ.

21. Dictorum ſumma huc redit; Actiones humanas aliquando liberas eſſe, aliquando non eſſe; quòd autem unquam liberæ ſunt, demonſtrare eam nobis ineſſe facultatem, quæ meræ materiæ competere non poteſt: quod ſatis eſt inſtituto noſtro.

SCHOLIA

In Cap. III. Sect. 2.

Itaque ſi agit ad ſufficientiam potentiæ voluntatem adjungit, &c. *Hæc argumentatio igitur* Hobbii *in Agentibus non liberis acumine non caret & ſoliditate. Quia in eis non requiritur voluntatis acceſſio. Sed præſtò eſt quicquid aptum natum eſt effectum producere, idque modo ſufficienti. Unde rectè concludit effectum eſſe neceſſarium. Et viciſſim omne Effectum ab Agente non libero, aut ſaltem non quatenus libero profectum, eam ſufficientem Cauſam arguit, à qua extitit, alioqui non extitiſſet propter cauſæ inſufficientiam. Quæ quidem ſpeculatio viam aperit ad veritatem haud levis momenti faciliùs intelligendam. Nihil nempe à ſe exiſtere niſi ſufficientem rationem ſuæ exiſtentiæ in ſua natura contineat, cùm ſi* inſufficientem *haberet non exiſteret. Nunc verò ſi* ſufficientem *habet, exiſtit neceſſariò. Unde quicquam à ſe* contingenter *exiſtere rationi repugnare rectè colligitur: quemadmodum alibi notavimus contra eos, qui dicunt, ſi Deus ſit,* contingere *nihilominus eum eſſe, quod certè ſic eſſet, niſi* ſufficientem, *ac proinde* neceſſariam *ſuæ exiſtentiæ rationem in natura ſua contineret.*

CAP. IV.

1. *Enumeratio plurium ſententiarum de ſede Senſûs communis.* 2. Hoc ſuppoſito nos nihil eſſe præter meram materiam, Totum corpus non poſſe *Senſorium* eſſe *Commune*; 3. *Nec orificium Ventriculi*; 4. *Nec Cor*; 5. *Nec Cerebrum*; 6. *Nec Membranas*; 7. *Nec Septum lucidum*; 8. *Nec exiguam & ſolidiſſimam particulam* Regii. 9. *Quàm veriſimile ſit* Conarion *eſſe communem ſedem Senſûs.*

1. NEC Facultates puriores magíſque intellectuales, *Voluntatem* & *Rationem*, nec minùs puras minúſque nobiles, *Memoriam* & *Imaginationem*, corporibus meris convenire, evidentiſſimè probavi. Quod ideo certius & exploratius habere debemus, quoniam tam firmè demonſtrârim, nè vel ‖ *externum Senſum* iiſdem convenire: quæ omnia à nobis de materia generatim ſpectata concluſa ſunt.

‖ *Vide Cap.* 1. *Sect.* 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14. *& Cap.* 2. *Sect.* 3, 4, 5, 6.

Quoniam autem nonnullis, de virtutibus corporis nimiùm credulis, inſidere poſſit ſuſpicio, organizationem præclara neſcio quæ facturam facinora, (quæ tamen eorum ſuſpicio perinde eſt inepta, acſi exiſtimarent, quanquam nec Argentum, nec Chalybs, nec Ferrum, nec Fidis, Senſum habeant ſingula, cuncta tamen ſimul rite inter ſe apta & compoſita ad horologium portatile conficiendum, ſenſum habere poſſe,

ſe, hoc eſt, horologium poſſe eſſe *animans*, licèt partes ſingulæ nec vitam habeant nec ſenſum) horum hominum gratiâ particulariùs agam, & ſententias omnes de ſede *communis ſenſûs*, quas ego cunque vel fando vel legendo acceperim, recenſebo; tum poſtea periculum faciam ecquænam ex illis hypotheſibus vera haberi debeat, hoc ſuppoſito ex alia re nulla conſtare nos homines niſi ex modificata & organizata materia.

Primùm ſententias ipſas recenſebo, expendam deinceps quid quæque valeat; ſententiæ ſunt hæ. 1. Univerſum corpus ſedes eſt ſenſûs communis. 2. Os ventriculi, 3. Cor. 4. Cerebrum. 5. Membranæ. 6. Septum lucidum. 7. Exigua quædam & perfecte-ſolida particula in corpore. 8. Conarion. 9. Concurſus nervorum circa quartum cerebri ventriculum. 10. Spiritus in ventriculo quarto.

2. Primam falſam eſſe hinc conſtat, quòd, ſuppoſito nos nihil eſſe niſi meram materiam, ſi *totum corpus* concedimus unum eſſe *commune ſenſorium*, omnium objectorum percipiens, fiet, ut qui motus oculo vel auri imprimitur, is in omnes partes corporis tranſmitti debeat. Senſus enim idem re eſt ac communicatio motûs, Axiom. 20. Et cùm varietas ſentiendi ex modificatione motûs oriatur, quem variè modificari variâ partium corporis temperie neceſſe eſt, Axiom. 22. manifeſtò ſequitur, oculum motu lucis aliter affectum iri ac partes reliquas, ad quas idem motus tranſmittatur. Quamobrem ſi corpus univerſum percipit, percipiet objectum in quaque ejus parte diverſimodè ſimul modificatum; quod omni experientiæ adverſatur. Veriſimile etiam eſt, objectum diverſis locis ſimul appariturum, propter multos anfractus & diverticula quæ motus tranſmiſſus ſubire debet, quæ quaſi tot refractiones aut reflectiones futura ſunt.

3. *Os ventriculi* non poſſe ſedem eſſe communis ſenſûs ex eo conſtat, quòd *Sentiens commune* non modò percipit objecta omnia, verùm etiam vi corporis movendi pollet. Præterquam autem quòd nulla in ore ventriculi organizatio cernitur, quæ argumentorum noſtrorum ſuperioribus capitibus expoſitorum vim eludat, quæ omnem in univerſum facultatem percipiendi materiæ jure adimunt; nulla omnino ratio mechanica in corpore reperiri poteſt, propter quam videatur poſſibile ut *os ventriculi*, ut fuerit *commune* omnium objectorum *Percipiens*, reliqua membra corporis tamen movere poſſit; quod aliquid in nobis facere ſenſus docet. Verùm hoc ità manifeſtum eſt, ut plura in id verba impendere opus non ſit.

4. Idem etiam de *Corde* dici poteſt. Ecquis enim imaginari poteſt, ſi *Cor* fuerit *Commune Percipiens*, eam connexionem mechanicam inter illud cæteráſque corporis partes intercedere, ut *Cor*, certâ perceptione, motum pedi aut digitulo imperare poſſit? Præterea, in ſyſtole diaſtoléque ſua peragenda penitus occupatum videtur; quæ tantam ſitûs diverſitatem cordi alternis inferunt, ut ſi ſedes eſſet in quam omnium objectorum ſenſus coeat, rem nullam fixo obtutu contemplari poſſemus, nec viſum noſtrum in eodem loco defigere.

5. Quàm inidoneum *cerebrum*, ut tam vegetum ſit motûs principium, quale in nobiſmet ſentimus, viſciditas ejus certiſſimò indicat. Quinetiam medici experientiâ invenêre, *cerebrum* adeò non eſſe *communem* omnium *ſenſuum ſedem*, ut nullum omnino ipſum habeat. Et *Arabes*, qui habere dicunt, in tot diverſa munia diſpertierunt illud, *imaginationem*, *memoriam*, *ſenſum communem*, &c. ut unam aliquam materiæ partem deſideremus adhuc, quæ horum omnium *Percipiens commune* futura ſit. Verùm in *Antid. adverſùs Atheiſmum* tam perſpicuè demonſtravi fieri non poſſe ut ea munia cerebrum obire valeat, quæ ad illud verè attinent quod vulgò *Animam* dicimus, ut ſatìs ſit lectorem eò remittere. *Vide Lib. 1. Cap. 11. Sect. 5, 6, 7.*

6. *Membranas*, ſive univerſas, ſive certam aliquam, ejúſve partem, *Senſûs communis ſedem* opinemur, eædem hîc difficultates occurrent, quæ jam memoratæ ſunt. Si *univerſas*, earum diverſitas ſitûſque faciem ſitúmque objecti variabit, ſic ut eædem res nobis appariture ſint ſub diverſis ſpeciebus & in diverſis locis ſimul; quod facilè oſtendi poteſt ex Axiom. 22. Si *certam* quampiam *membranam* aut *partem ejus*, nulla ratio mechanica excogitari poterit, quâ ſingularis illa membrana aut quævis pars ejus ità tum validè tum determinatè ſingulas partes corporis pro re nata movere poſſit.

7. Atque illa ipſa de cauſa *Septum lucidum* non poteſt eſſe *commune Percipiens*; omnem enim animi cogitationem fugit, quî id vim haberet tam fortiter & diſtinctè externa noſtra membra ac artus movendi.

8. Quod novum & mirificum *Henrici Regii* commentum attinet, Materiæ *particulam abſolute-ſolidam* perquámque exiguam *perceptionis communis ſedem* eſſe poſſe; præterquam quòd non minùs temerè aſſeritur duram iſtiuſmodi particulam habere ſenſum, quàm ferri & chalybis limaturam habere, nequit eſſe origo motûs: quî enim parvula hæc atomus corpus totum moveat, niſi movendo ſeipſam? Cùm autem *Philoſoph. Natur. Lib. 5. Cap. 1.*

tem extremâ aciculâ subtilior sit, in motum se exerens, præsertim in contentas impulsiones illas quibus interdum utimur, corpus ea pertranseat & deserat necesse est.

9. Inventorum omnium mechanicorum pulcherrimum est illud de *Conarii usu* à ‖ *Cartesio* propositum; quod unà cum quibusdam aliis organizationibus corporis spectatum & conjunctum, proximè omnium quæ ego unquam viderim, vel fortè visurus sim, accedit ad passiones proprietatésque animantium in merum motum corporeum resolvendas. Quapropter expedit ut eidem explicando paulisper insistam, quò possim accuratiùs illos refellere qui inventis ejus mechanicis ad omne principium incorporeum tum ex homine tum bestia excludendum abuti vellent.

‖ *Dioptr. Cap. 5. Art. 13. & de Passion. Part. 1. Art. 11, 12, 13, 14, 15, 16.*

CAP. V.

1. *Quemadmodum objectorum externorum Perceptio, Motus spontaneus, Memoria, & Imaginatio, fieri dicantur per* Conarion, Spiritus, *&* Musculos, *sine Anima.* 2. Conarion, *expers animæ, non esse* Percipiens commune, *ex ipso* Cartesio *demonstratur.* 3. Conarion, *cum* Spiritibus *&* Organizatione *partium Corporis, non esse sufficiens Principium* Motûs spontanei, *sine Anima.* 4. *Descriptio usûs* valvularum *in nervis musculorum ad Motum spontaneum.* 5. *Hæc fabricatio ad rem illam efficiendam non valet.* 6. *Idem porrò demonstratur; unde clarè evincitur Bruta habere Animas.* 7. Memoriam *salvari non posse ratione suprà descriptâ;* 8. *Neque* Imaginationem. 9. *Distributio functionum nostrarum ex* Cartesio, *aliarum Corporis, aliarum Animæ, propriarum.* 10. Authoris observationes super ea.

1. Summa hujus abusûs breviter hæc est; *Glandulam pinealem commune Sentiens* seu *Percipiens* esse objectorum omnium, & sine Anima posse, spirituum operâ & organizationis corporis, ea omnia efficere, quæ animæ & corpori conjunctis tribuere solemus. Nam glandulâ hac *singulari*, cùm reliqua sensûs organa *bina* sunt, itáque *commodè collocatâ*, ut cum spiritibus tum anteriorum tum posteriorum cerebri cavitatum communicet, eorum operâ motus omnes Nervorum (cùm eorum qui externorum objectorum, tum qui internorum corporis affectuum, famis, sitis, & similium, sensum transmittunt) ad illam facillimè perferuntur; quæ variè mota variè spirituum cursum in Musculos hos illos dirigit, atque eo ipso corpus movet.

Præterea, motum ab objecto per Nervos transmissum in interiora cerebri concava, & sic ad *Conarion*, certos poros cerebri certo ordine atque modo aperire, qui tanquam tractus & vestigia præsentiæ illorum objectorum manent, postquam abierint ipsa. Hos tractus vel signaturas in hoc præcipuè consistere, quòd Spiritus per illos poros faciliùs quàm per alias cerebri partes transituri sint. Hinc *Memoriam* oriri, quando Spiritus, ex inclinatione *Conarii*, ad illam partem cerebri determinantur ubi tractus isti reperiuntur; eodem enim tum modo, quanquam imbecilliùs, movent *Conarion*, quo, præsente objecto, movebatur.

A spiritibus in tractus eos incidentibus *Imaginationis* naturam duci & explicari; quam inter & *Memoriam* minimum interest, nisi quòd reflexio in tempus ut præteritum, quando hoc vel illud objectum vidimus aut percepimus, in *Imaginatione* prorsus omittitur. Verùm non omnes hæ sunt operationes quarum nobismet ipsi sumus conscii; plures hæ tamen quàm quæ ex hac hypothesi satìs explicari possint, viz. Perceptionem objectorum, motum spontaneum, memoriam, & imaginationem, operâ hujus glandulæ, spirituum animalium, & meræ organizationis corporis, omnes perfici posse; id quod apertè constabit, etiamsi rem non adeò severè expendamus.

2. Ex ipsa enim descriptione quam *Cartesius* facit transmissionis imaginis per oculum, putà, ad *cerebrum*, indè ad *Conarion*, demonstrari potest, *Conarion* expers animæ nullam ullius objecti perceptionem habere. Nam ex iis quæ habet in *Tractatu* suo *de Passionibus Animæ*, planè constat, imaginem ab objecto ad *Conarion* propagatam per aliquam spatii latitudinem in illud imprimi. Unde manifestò patet, *Conarion* objectum integrum nec percipere nec percipere posse, etsi partes ejus singulas singularum partium perceptionem habere concesseris. At aliquid nostrî totum percipit, quod idcirco non potest esse *Conarion*.

Part. 1. Art. 35.

Vid. Lib. 2. Cap. 2. Sect. 6.

Et quòd externum objectum non percipimus duplex, non adeò est quoniam imago in Sensûs communis organo unitur, quàm quòd ità lineæ ab objecto veniunt ad oculos ambos, ut uno in loco sentiatur; alioqui si objectum propinquum sit, oculorum

verò

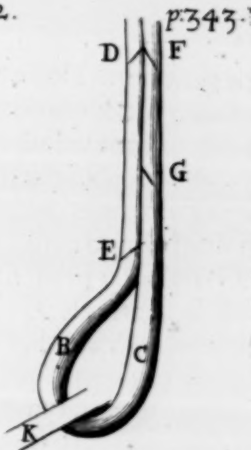
verò directio non ad propinquitatem illam aptetur, illud nihilominus duplex videbitur. Quod etiam demonstrat ambobus nos oculis simul cernere posse. Ego profectò certus sum, quæ procul sunt, me meliùs videre cùm ambobus quàm cùm uno duntaxat, utor.

3. Quod *motum spontaneum* attinet, *Conarion* unà cum spiritibus atque organizatione aliarum partium corporis principium ejus sufficiens esse non posse, quanquam commodam id esse sensûs communis sedem largiremur, facilè patebit, si modò consideremus, rem tam imbecillam támque exiguam ut glandulam istam, omnino non videri Spiritus vi illâ ac impetu determinare posse, quâ eos in currendo, feriendo, impellendo, & similibus, determinari videmus; fore item nonnunquam, ut vix millesima *Conarii* pars tanti impetûs directrix sit; nempe cùm objectum visûs, putà, tam est exiguum quàm extrema acicula, aut cùm quis acu pungitur, impressiones hæ æquè minutæ in glandula atque in externo sensu esse debent. *Vid. Append. Antidot. Cap. 10. Sect. 6.*

Fac autem *Conarion* totum semper agere in motu spirituum determinando in aliquem musculum; fieri tamen non potest ut ità fluida materia quales sunt spiritus, qui proclinante conario facilè retrocedant, cursum suum unquam determinarent vi illâ ac impetu quo solent.

Atenim fortasse respondebitur, *Spirituum* cursum, corporum subtilium & fluidorum & ad motum quoquoversus semper paratorum, minimum quidque determinaturum; & musculos ipsos spiritibus repletos, & valvulis instructos, quæ spiritus de cerebro facilè intromittunt, quæque iis patent ex uno musculo in oppositum fluentibus, minimâ factâ in alterutro redundantiâ, & sic eos concludunt, mechanico hoc artificio, inquient, vim eam quæ in motu spontaneo cernitur, commodè salvari posse.

4. Quò liqueat responsionis hujus invaliditas, accuratiùs contemplemur artificium in sequenti Schemate; quod certè haud dissimile ejus esse debet, quod ‖ *Regius* in sua Philosophia tentavit, quódque faciet ad faciliorem intellectum eorum quæ in Libro de *Passionibus* scripsit ‖ *Cartesius*. B, C, sunt duo musculi oppositi, indubitata instrumenta motûs spontanei; K pars corporis movenda; D E & F G nervi per quos spiritus à cerebro in dictos musculos transmittuntur; D & F duæ valvulæ quæ spiritibus liberum transitum præbent è cerebro in musculos, reditum verò ex illis in cerebrum præcludunt; G valvula per quam Spiritus è musculo C transeunt in B; E altera valvula per quam vicissim è B in C. Mechanici hujus artificii summa hæc est, Spiritibus à Conario determinatis vel minimo copiosiùs in B quàm in C, qui in C sunt per valvulam G transituros in B, eámque ob rem B intumescentem, & proinde breviorem factum, membrum K necessariò adducturum. ‖ *Philos. Natur. lib. 4. cap. 16.* ‖ *Part. 1. Art. 11.*

5. Non hìc contrà dicemus hanc rem totam commentitiam esse posse, cùm à nullo dum Anatomico compertum sit valvulas istas nervorum partem esse organizationis corporis animalis cujuscunque; sed potiùs ostendemus, si admitterentur, non tamen effecturas quod cogitatur. Nam primùm, non liquet Spiritus plùs festinaturos è C in B, quàm pressura in B facta per determinationem spirituum à Conario, cogit. Cùm enim loca omnia perinde iis sint ad motuum suorum lusus agitandos, non ultrà progredientur quàm aguntur aut premuntur; quemadmodum aër in vesica. Quomodo autem Conarion ageret aut premeret Spiritus in B, ità ut faciat B premere eos qui sunt in C, atque adeò exprimere tam celeri & acri impetu qualis in quibusdam actionibus cernitur, nequaquam intelligi potest.

6. Verùm esto, Conarion Spiritus in B vi tantâ determinare possit, ut illi ità impulsi alios Spiritus qui in C sunt per valvulam G ad se venire faciant, cùm tamen adsit valvula E per quam rursùs in C remittantur, impossibile est quin decima pars vis ejus, quam adhibere solemus ad explicandam hominis repugnantis manum, eam facilè, velit nolit, explicaret. Vis enim non magna movens K à B versùs C ità premet Spiritus qui in B, ut certissimò per E in C transituri sint; si corpus nostrum nihil est nisi materia mechanicè organizata. Ergo merum est animæ imperium, quod spiritus in hunc potiùs musculum quàm in illum determinat, inibíque detinet, vis externæ ingratiis. Unde liquidum est bruta etiam animantia animas habere oportere.

7. Quod ad *Memoriam* & *Imaginationem* attinet, *Cartesii* rationes Mechanicas ad has Facultates explicandas non pertingere clarè intelligemus, si consideramus aperitionem facilem pororum cerebri eorum, qui præsente objecto aperiebantur, non sufficere ad objectum idem repræsentandum, postquam *Conarion* se eò inclinando spirituum cursum eosdem in poros determinârit. Hoc enim *figuram* duntaxat non *colores* etiam exhiberet. Præterea, si centum objecta ante oculos ad idem intervallum omnia exponantur, oculis interim eundem situm accuratè servantibus, ità ut necessarium sit ut hæ imagines eundem planè locum cerebri occupent, distincta tamen erit omnium recordatio; quod impossibile est, nisi nobis inesset anima à materia distincta. Idem dici potest de Nominibus vel Vocibus collineatis, si vis, per tubum in aurem, nè minimùm quidem situm suum intereà temporis mutantem, sic ut sonus easdem partes organi feriat perpetuò, si quingentæ essent numero voces, distincta tamen singularum *memoria* esse potest; quæ vis certè meræ materiæ fines longè transcendit, alioquin omnium confusio necessariò inferretur.

De Passion. Part. 1. Art. 42.

8. Postremò, quod ad illas *imaginationes* seu repræsentationes spectat, quæ nullius objecti singularis sunt quod unquam vidimus, sed ex pluribus objectis contexuntur quæ loca sua singula per cerebrum insederant, hæc antè, illa retro, quî potest *Conarion* ea conjungere quocunque libet conjunctionis modo? Vel potiùs in uno eodémque objecto, hoc homine, putà, aut domo illâ, quod recto ac debito situ videmus, quódque etiam eam signaturam aut figuram in cerebro reliquerat quæ in eodem isto situ id repræsentet, quî potest *Conarion* imaginis situm invertere, faceréque ut repræsentet hominem aut ædes situ planè contrario? Accedit difficultas repræsentandæ distantiæ aut latitudinis objecti, de quo ‖ jam diximus. Fieri non potest ut *Conarion*, si mera materia sit, operationes ullas hujusmodi perageret. Oporteret enim motus in se excitare, qui non ullâ alterius corporis impressione necessariò advehuntur, quod apertè adversatur Axiom. 26.

Vide Cartes. de Passion. Part. 1. Art. 43.

‖ *Cap. 2. Sect. 8.*

9. * Quamobrem *Cartesius*, author gravissimus summóque judicio pollens, potentiam organizationis mechanicæ eousque extendere non ausus est, sed apertè confitetur, quemadmodum quædam functiones sint quæ ad *corpus* solum pertineant, ità & alias esse ad *animam* pertinentes, quas Cogitationes vocat, quæque secundùm illum duûm sunt generum, alteræ *Actiones*, *Passiones* alteræ. *Actiones* sunt omnes operationes *Voluntatis*, utì & quodammodo *Perceptiones* omnes *Actiones* dici possunt. Et hæ *Actiones voluntatis* sunt vel meræ *Intellectuales* operationes & in Anima ipsa terminantur, quales sunt sui ipsius excitationes ad amandum Deum aut ad contemplandum objectum aliquod immateriale; vel quæ in *corpus* vim habent, ut cùm jubente voluntate ad eundum aliquò nosmet incitamus.

Cartes. de Passion. Part. 1. Art. 17, 18.

Perceptiones item nostras in duas species distinguit, quarum alteræ *animam* pro causa habent, alteræ *corpus*. Quæ *corpus*, eæ maxima ex parte sunt quæ à *nervis* dependent. Præter has autem referri etiam huc debet genus unum imaginationum, quæque pro causa sua propriè corpus habent, illæ nimirum ‖ imaginationes quæ ex eo tantùm oriuntur quòd spiritus animales in imaginum vestigia impingunt quas externa objecta in cerebro reliquissent, itáque illas *Conario* repræsentant; id quod tam potest interdiu accidere cùm imaginatio vagatur negligenter, nec animum datâ operâ rei cuipiam advertimus, quàm noctu per somnum solet. Quæ perceptiones nervorum operâ perveniunt ad animam, hoc differunt inter se, quòd aliæ ad *objecta externa* quæ sensus feriunt, aliæ ad *corpus*, ut fames, sitis, dolor, &c. aliæ denique, ut tristitia, gaudium, timor, &c. ad ipsam *animam* referuntur.

Cartes. de Passion. Part. 1. Art. 19, 20.

‖ *De Passion. Part. 1. Art. 21.*

Art. 22, 23, 24, 25.

Perceptiones quæ *Animam* pro causa habent, sunt vel suarum ipsius *volitionum*, vel speculationum rerum purè *intelligibilium*, vel imaginationum ad *arbitrium fictarum*, vel denique *reminiscentiæ* perceptiones, cùm quid anima indagat quod è memoria sibi excidisset.

Art. 19, 20, 42.

10. In hac distributione hoc præcipuè observandum est, omnes illas cogitationes quas vocat *actiones*, illas item perceptiones quas ad *Animam* tanquam ad causam refert, per se (ipso etiam fatente) tales esse, quas nullum animal per meram corporis sui organizationem imitari queat. Cæteras autem exprimi posse putat, imò persuasum nobis vult reipsa exprimi in corporibus brutorum, quæ, ut ait, meræ sunt machinæ, hoc est, per meram corporis illorum fabricam mechanicam, externa sensûs objecta ità poros cerebri aperire posse, ut eo ipso determinent spiritus animales in certos musculos ad motum spontaneum faciendum: cursum etiam spirituum in nervos intestinorum, ventriculi, lienis, cordis, hepatis, aliarúmque partium derivatum, eosdem ipsos effectus passionis, v. c. amoris, odii, lætitiæ, tristitiæ, in brutis illis machinis producturum, quos ipsi in corporibus nostris sentimus; quamvis illæ insensiles

Dissert. de Meth. Art. 5. & de Passion. Part. 1. Art. 16.

ſenſiles non perſentiſcant eos: & porrò, vellicationem certarum tunicarum fibrarúmque ventriculi & faucium corpora brutorum ſimiliter afficere poſſe, ac noſtrum in ſenſu famis ſitíſque affectum eſt: denique, Spiritus in tractus cerebri incidentes quos externa objecta impreſſerant, ità in eorum corpora agere poſſe, quemadmodum in noſtrum agunt in imaginatione & memoria.

Ad hanc jam machinam *Carteſii* ſi præterea addas ſentiendi percipiendíque vim in Materia, (cujus tamen incapacem eam eſſe demonſtravi) nihil eo amplius *Hobbius* ipſe expectârit à mero corpore oriturum; nam cùm motus ejus omnes ſint purè mechanici, perceptiones & propenſiones erunt fatales, neceſſariæ, & inevitabiles, quod is vult cupidiſſimè.

At cùm nullæ cogitationes quas *Carteſius actiones* vocat, nullæ item *perceptiones* quarum *animam* cauſam eſſe agnoſcit, in artificium mechanicum ullum reſolvi queant, * has animadvertere licet tanquam peculiare argumentorum genus, ídque ejuſmodi, ut quanquam largiremur brutorum animas nihil aliud eſſe niſi materiam ſentientem, ſequeretur tamen, ſubſtantiam excellentioris naturæ veréque immaterialem, operationum illarum præſtantiorum, quas in nobiſmet reperimus, Principium eſſe oportere; ut conſtat ex Axiom. 20 & 26.

SCHOLIA

In CAP. V. SECT. 9.

QUamobrem *Carteſius* Author graviſſimus ſummóque judicio pollens potentiam organizationis Mechanicæ euſque extendere, &c. *Equidem nuſquam* Carteſius *hiſce in rebus propiùs ad imaginem ſimilitudinémve rectè ſapientium accedit quàm hoc in loco, ubi profectò ſi animitùs Philoſophatur, majorem in modum demirari meritò poſſumus quî factum ſit, ut omiſſis hiſce ſolidioribus argumentis diſtinctionis Animæ à corpore, totum rei momentum in leviculo iſto ſuprà memorato Sophiſmate poſuerit, nullibique diſtinctè enucleatéque Materiæ incapacitatem ad iſtiuſmodi actiones & perceptiones quas ſoli Animæ hîc attribuit, demonſtrare conatus ſit, ſed totum ſtudium operámque viribus* Organizationis *Mechanicis ad omnes vitæ functiones, quæ in brutis Animalibus cernuntur, obeundas, illuſtrandis probandíſque impenderit. Certè ut per* Animam, *nullius partis corporis organizati vim cunctarúmve competentiam ſe intellexiſſe liquere potuiſſet, Materiam quomodocunque modificatam iſtiuſmodi actionum perceptionúmque, quas ſoli Animæ competere ait, incapacem eſſe datâ operâ demonſtrare debuit, non ſimplici affirmatione argutóve ſophiſmate rem tanti momenti videri velle ſuffulcire.*

Sect. 10. Has animadvertere licet tanquam peculiare argumentorum genus, &c. *Hujuſmodi ſunt* actiones Voluntatis, *earúmque* Perceptiones, Speculationes *rerum purè* Intelligibilium, Imaginationes *pro* libitu *factæ, &* Reminiſcentia *denique. Qui brutorum Animas Materiam tantùm ſentientem percipientémve exiſtimant, humanam Animam interim immaterialem eſſe ex prædictis Actionibus ac Perceptionibus, quarum conſcii ſumus, convincendi ſunt. Quæ provincia digna fuiſſet ingenio* Carteſii, *atque ſic aliorum argumentorum, quæ Mechanicis ſuis commentis enervâſſe penitúſve abſtuliſſe videri poteſt, jacturam aliquo modo compenſâſſet.*

CAP. VI.

1. *Partem nullam medullæ spinalis* commune Sensorium *esse posse citra animam in corpore existentem.* 2. *Verisimilius videtur* Spiritus animales *esse* Percipiens *illud* commune. 3. *Demonstrabile tamen est eos non esse*; 4. *Utpote qui nè sentire quidem possunt*; 5. *Nec motum in Musculos dirigere*; 6. *Nedum imaginari & Inventa rationis excogitare*; 7. *Nec recordari.* 8. *Responsio ad effugium.* 9. *Authoris ratio, cur tam speciatim refutârit hypotheses omnes* de Sede Sensûs communis, *cùm paucæ ex iis asserta fuerint exclusâ animâ.*

1. DUÆ omnino sententiæ adhuc expendendæ restant; altera, locus iste *spinalis medullæ*, ubi omnes corporis nervos proximè concurrere putant Anatomici; altera, *Spiritus animales* in quarto ventriculo cerebri. De priore, viz. ista *spinalis medullæ* parte in qua nervorum concursus esse putatur, quod in re simili jam respondi, idem hîc denuo repeto; præterquam quòd demonstrârim materiam esse sensûs incapacem, & quòd nulla ejus modificatio in medulla spinali cernitur, propter quam verisimilius sit hanc facultate illâ esse prædıtam, quàm medullam sambuci aut coagulum lactis; animadvertendum est præterea, eam ad motum prorsus inhabilem esse, neque intelligi posse quomodo ista pars ejus, vel quævis alia, quæ cogitationum nostrarum omnium, omniúmque objectorum *Percipiens commune* constituitur, (quod item vim membra nostra movendi habere debet) cùm tam parum agitationis habeat ipsa, nil nisi mollicula pulpa, tam validè tamen atque agiliter nostri corporis partes movere possit.

2. Atque eo nomine *Spiritus animales* ad id muneris obeundum aptiores videntur; & quos crassæ suæ ipsorum mentis importunitas cogit animam statuere corpoream, ii tamen ferè subtilem aliquam tenuémque materiam requirunt ad naturam & essentiam ejus constituendam: quam propterea vel aërem, vel ignem, vel lucem, vel aliquod consimile corpus esse putant; quibuscum *Spiritus animales* haud parvam habent necessitudinem.

3. Hæc autem sententia, etsi primâ quidem fronte videatur plausibilis, difficultatibus illis tamen implicatur quæ superari nequeunt. Perspicuum enim est argumenta omnia ‖ suprà allata hîc etiam integris viribus valitura. Nulla enim materia tam prorsus liquida quàm *Spiritus animales*, quin constet ex particulis inter se tantùm contiguis, & actu moventibus atque inter se collusitantibus, atomorum more per radios solares ultro citróque commeantium. Videamus ergo, an thesaurus ille *Spirituum purissimorum*, quarto in ventriculo cerebri conditus, sustinendo par sit tam præstanti muneri ac est illud *communis* in humano corpore *Percipientis*; cujus functio, ut sæpiùs dixi, adeò multiplex est, ut non modò externorum objectorum perceptionem, sed etiam motum, imaginationem, rationem, & memoriam complectatur.

‖ *Cap.* 2. *Sect.* 3, 4, 5, 6, 7, *&c.*

4. Jam primo in limine, objecti imago in turbam istam particularum transmissa non potest non diversimodè in eas incidere, nec propterea omnes unam eandémque perceptionem habituræ erunt, sed pars fortè partem tantùm objecti, pars totum, pars plus quàm totum percipient; item aliæ in alio loco positum. At cùm *Percipiens* quod in nobis inest nullam istiusmodi confusionem turbatúmque ordinem nobis in objectis contemplandis exhibeat, manifestò constat *Spiritus animales* ipsum non esse.

5. Deinde, quod tam perturbatum est *Percipiens*, quî potest id esse idoneum principium motûs in musculos dirigendi? Nam præter confusionem eam quæ ex diversissima objectorum præsentium repræsentatione functioni huic accidere potest, cùm in iisdem spiritibus animalibus insit etiam cogitandi, excogitandi, deliberandíque facultas (nec tamen, nisi suâ inter ipsos arietatione, quoquam modo quidquam inter se communicare possint; quod perinde est acsi homines capita collıderent, quò se mutuò cogitatis suis impertiant) planè sequitur, eos perceptiones, inventiones, deliberationésque suas, separatim habituros; quas cùm executioni mandant, mirum quas turbas corpori daturi sint, aliis aliò partes ejus agentibus: quòd si factiones eorum in multas partes atque studia dividantur subdividantúrque, tam erunt imbecillæ singulæ, ut nulla earum corpus aliquò imperare valuerit. Nos autem nullam in nobis luctam istiusmodi jussúmve contrarium sentimus, quod corpus nostrum aliò ferret quàm quò velimus ipsi; ut si cùm quis scripturus erat

Μῆνιν ἄειδε θεὰ -------

aliud quid in eo valentius, cujus cogitationum conscius non est, manum ejus usurparet, & pro illo scriberet

Arma virúmque cano -------

Quod idem etiam de omni alio motu spontaneo dici potest; qui cùm penès animi nostri consilium & jussum perpetuò fit, clarè evincit non *Spiritus animales*, rem lubricam, incertam, & disjunctissimam, sed aliquid magìs & perfectiùs *unum* ac *indivisibile*, causam ejus esse.

6. Non opus est ut quid ampliùs dicamus de *Inveniendi* ac *Ratiocinandi* facultate, ut particula quæque spirituum animalium copiam habet sola & per se cogitandi, secúmque sola consultandi, pariter ac se movendi ab aliis sejuncta, útque nullo modo potest altera alteram cogitationis suæ participem facere, nisi, ut dixi, collisione mutuâ: atqui hoc pacto motum duntaxat, non ipsam cogitationem suam communicabunt; ni fortè in earum rerum formas de quibus cogitant, figurare se fingerentur hæ particulæ; quod fieri non potest per Axiom. 26. Fac autem fieri posse, ut una particula se figuret, v. c. in *Georgium Equitem hastatum*, altera in *Arcem magicam*; *Georgius* Eques incurrat in arcem oportet, ad similitudinem formámque sui arci imprimendam. Quid tum postea? infelicissimus profectò erit congressus: nam *D. Georgius* facilè quidem hastam suam frangat, fieri autem nequit, ut is, in particulam, *Arcem*, ruendo, integram sui equíque formam eo pacto transderet, qualem planè conscii sumus imaginatione nos fingere posse de homine insidente equo. Quod quidem est non minùs demonstrabile, quàm Theorema quodvis Mathematicum; per se autem adeò manifestum, ut non opus habeam, ad id magìs confirmandum, longiusculæ demonstrationis pompam ducere.

Nec cum ullo plausibili colore nova effugiendi tentatur via, quasi scilicet hâc particulâ in *arcem* se transformante, illâ in *Equitem*, cæteræ omnes utramque, & utraque alteram intueretur. Nam quâ luce cernerentur, & quantillæ apparerent, & quàm diversis in locis, pro diverso situ particularum spirituum, & quàm diversâ facie, aliis aliam partem videntibus?

Neque hæc sola difficultas, est etiam altera; quòd licèt repræsentationes istiusmodi sensibiles, abs alia in aliam particulam incursionibus collisionibúsque corporeis, vel ratione illâ proximè allatâ, transferri possint; certè Notiones *Logicæ* & *Mathematicæ* non possunt. Quamobrem quidam *Spiritus animales* unam demonstrationem Mathematicam, unámve partem ejus, meditari possunt, alii aliam: ità ut dum *Mathematicus* de sententia horum spirituum aliquid scripturus sit, illi manum ejus sibi rapere, & ad aliud scribendum abuti possint, quorum is cogitationum & consilii non erat conscius; nec quidquam rei omnino scire valet, donec id illi descripserint. Quæ quidem absurditates tam sunt mentis omnis modíque vacuæ, ut nemo vel stylum suum eas memorando commacularet, nisi ut hominibus istis, qui tam magnificè sentiunt de potentia materiæ, ut putent eam per se omnibus Universi Phænomenis sufficere, meritum pudorem fatui Principii sui incuteret atque aversationem.

7. Postremo jam loco facultatem *Memoriæ* considerabo, quæ unà cum cæteris in communi *Percipiente* necessariò conjungitur; cujus muneris, non modò partium suarum fluiditas, sed etiam dissipabilitas, facit spiritus animales penitus incapaces. Etenim profectò spiritus, propter subtilitatem & activitatem suam, sunt valdè dissipabiles, nec, ut verisimillimum est, iidem manent diebus septem continuis; res illæ tamen, de quibus, multis antè annis, nihil cogitavimus, tam animum recentes subibunt, acsi herì primùm extitissent.

8. Quod unum effugium excogitare hîc possunt, hoc est; quemadmodum perpetua suppeditatio est spirituum sensim facta, sic eos in ipso ingressu imbui, fermentari, tingi, notionibus, perceptionibus, ac propensionibus iisdem, quas habent spiritus illi quos istîc offendunt. Bella quidem verba! at quæ nihil significant nisi hoc, Spiritus eos, qui jam aliquamdiu in cerebro sunt, quas notiones & perceptiones habeant ipsi, eas novitiis istis communicare; quod id ipsum est, quod, in superioribus sectionibus, impossibile probaverim. Atque proinde est impossibile, ut Spiritus animales commune illud *Percipiens* sit, quod audit, videt, movet, recordatur, intelligit, cæterásque vitæ functiones obit, quas in nobis aut à nobis præstitas sentimus.

9. Nec corpus universum, nec ex partibus assignatis ullam, animâ seu substantiâ immateriali exclusâ, communis sensûs sedem esse posse, singulatim evicimus. Quod

factum

factum meum non ità intelligi vellem, tanquam si eo significaretur, istarum partium nullam esse, quam non aliquis affirmaverit *commune sensorium* esse potuisse, etiamsi nullam nos animam haberemus: sed quoniam non defuêre, qui partes istas singulas, positâ animâ, *communis sensûs sedem* esse contenderunt; idcirco nequa omnino dubitatio scrupulúsque cujúsquam in animo relinqueretur, dedi operam ut accuratè & sigillatim probarem, nullam earum absque anima *sensûs communis sedem* esse posse.

Atque eâdem operâ, quod mihi consilium primum ac præcipuum erat, id planè perfeci; viz. Animam seu immaterialem substantiam à corpore distinctam in nobis inesse demonstravi. At non hîc me curámque meam stitero; sed quò pleniùs naturam ejus atque facultates aperiam, progrediar ultrà & exquiram, primò, *quæ sit sedes ejus in corpore præcipua*, ubi & unde functiones suas exercet præstantissimas; dein, *istámne in partem unam conclusa, an per membra omnia diffusa sit*, inquiram; postremò, dispiciam *quemadmodum videat, audiat, imaginetur, recordetur, ratiocinetur, & moveat corpus*. Præterquam enim quòd hæc omnia quæsita & inventa ad ulterioris consilii utilitatem transferam, per se ipsum jucundissimum est, rationabilem ac cohærentem explicationem, certam etiam atque definitam hujuscemodi rerum notionem, in promptu habere semper ac paratam.

CAP. VII.

1. *Instituitur inquisitio de* sede Sensûs communis *ex Hypothesi* Animæ in corpore existentis. 2. *Singularem aliquam partem corporis sedem esse Sensûs communis*. 3. *Generalis divisio sententiarum de loco communis Sensûs*. 4. *Qui eum extra Caput collocârunt duorum sunt generum*. 5. *Invaliditas rationum quibus* Helmontius *probaret* Orificium ventriculi *sedem esse Animæ principalem*. 6. *Responsio ad ea quæ* Helmontius *in eam rem narrat*. 7. Helmontii *sententia ulteriùs refutatur ex ipsius concessis*. 8. *Confutatur sententia* Hobbii, *quæ* Cor *facit communis Sensûs sedem*. 9. *Ea porrò refellitur ex experientia*. 10. *Sensum communem alicubi in Capite collocari*. 11. *Monitio de delectu ipsius loci singularis*. 12. *Totum cerebrum locum non esse*; 13. *Nec particulam solidam* Regii; 14. *Nec Membranam externam quamlibet, nec Septum lucidum*. 15. *Tria loca speciosissima*. 16. *Objectiones contra sententiam* Cartesii *de Conario solutæ*. 17. Conarion *sedem non esse Sensûs communis*; 18. *Nec partem illam* Medullæ spinalis, *ubi Nervi convenire putantur, sed* Spiritus in quarto ventriculo Cerebri.

1. ERit igitur necessarium ut sententias suprà memoratas in manus iterum sumamus, hypothesi mutatâ; & quænam ex iis rationi congruentior sit, immateriali substantiâ sive animâ in homine positâ, examinemus.

2. *Singularem* aliquam & definitam esse *sensûs communis sedem*, inter omnes ferè Philosophos ac Medicos convenit. Apud quos hæc frequentissimè occurrit similitudo, Sensus externos & *communem sensum* simul spectatos instar esse circuli è cujus centro radii quinque ducuntur ad circumferentiam. Quocirca ut obvium iis erat singularia sensuum externorum organa invenire, sic etiam distinctam aliquam partem corporis, quæ *sensûs communis* foret organum, assignare conati sunt; hoc est, ut invenerunt visum sedem suam habere in oculo, auditum in aure, odoratum in naribus, &c. ità partem aliquam corporis fuisse, in qua visus, auditus, cæteræque perceptiones omnes coeant, utì in centro radii circuli, inibíque *animam* etiam judicare, & discernere objectorum sensuum externorum differentias, existimârunt. Externis itaque omnibus corporis partibus facultatem omnem, vel minimam quidem, abrogârunt tam commune officium subeundi, utpote quæ in penso magis singulari accurando occupantur omnes, in hoc scilicet, ut sint organa alicujus de quinque sensibus externis, nec ut aliâ re ullâ afficiantur nisi quæ ipsis imprimatur, ídque præcipuè abs propriis suis objectis: quorum quinque sensuum, tactus, propriè sic dictus, amplissimas partes obtinet; ut qui tam latè se extendit, quàm quæ circuntegit nos cutis, tam altéque penetrat, quàm membrana quævis & nervus in artubus truncóque corporis, præter exteriores omnes partes capitis. Quæ omnia nihilo plùs videre, quàm oculus audire, aut auris olfacere potest.

3. Ad hæc, argumenta ea omnia, quæ clarè evincunt communis sensûs sedem esse alicubi in capite, planum faciunt, corpus universum eam esse non posse; quæ autem

sint hæc argumenta, mox docebo. Nam cùm omnes sententiæ, quæ singularem partem aliquam faciunt *sensûs communis* sedem, in duo genera dividendæ sint, unum earum, quæ sedem illam in corpore, alterum, quæ in capite assignant, idcirco hunc ordinem dicendi persequemur: primùm illos, qui partem ullam in *communis sensûs* sedem desumpserint extra caput, refellemus; deinde commune sensorium in aliqua parte capitis esse debere, generatim ostendemus; postremò, multas inter sententias de parte capitis constituenda quæ *commune sensorium* esse debeat, rejectis iis omnibus quæ minùs consentaneæ videntur, illam tandem designabimus, quam minimè redargui posse existimemus.

4. Qui sensorium commune extra caput desumpserint, ii vel in superiore ventriculi orificio, vel in corde id posuêre; illa || *Helmontii* sententia est, hæc *Hobbii.* || *Helmont. de sede Animæ.*

5. Ad *Helmontium* quod attinet, nihil ille profectò pro sententia sua affert, quod non facilè dilui potest. Quod illum maximè in errorem impulit, erat magna ejus partis *sensibilitas*, quæ ità à Natura comparata est, nè quid in ventriculum intromittat, tanquam fidus & sagax janitor, quod corpori perniciosum aut molestum futurum esset. Propter tenerrimam hanc *sensibilitatem*, non mirum est si offensiones graviores ei illatæ, deliquia, apoplexias, sensûsque cessationem pariant. Sed timor etiam, & gaudium, & tristitia, quosdam è vestigio sustulit, cùm tamen per aurem vel oculum, ex acerbissimo nuntio audito vel horridissimo spectaculo viso, lethalis ictus primùm introierit. Et durior ulceris efferati contrectatio, aut clavi in pedis digito gravior compressio, facilè nonnullos in lipothymiam conjicit; nemo tamen sanus propterea putaverit sedem *communis sensûs* in pede esse positam. Ad summam, non est quamobrem *commune sensorium* in superiori ventriculi ore poni magìs existimemus, propter commotiones sensibiliores ibi perceptas, quàm cur idem in Stellis positum censeamus, propterea quòd earum lucem clarè percipimus, ut bene || *Cartesius* in re simili respondit. Neque phrenitis & mania, etsi ortum indè suum nonnunquam ducere deprehendantur, quicquam magìs tamen probant eam sedem esse *communis sensûs*, quàm furor uterinus, apoplexiæ, epilepsiæ, & syncopæ abs utero ortæ, *sensorium commune* mulierum istac in parte collocari arguunt. || *De Passion. Part. 1. Art. 33.*

6. Et si magnam sympathiam *orificium* inter *ventriculi* & *Cor* consideremus, quorum pathemata adeò similia & connexa sunt, ut nomen idem veteres utrique parti imposuerint, utramque communiter καρδίαν, & ventriculi dolores καρδιαλγίας & καρδιωγμὺς appellantes; si porrò meminerimus *Cor* partem illam esse unde vitæ supplementa suppeditentur, cujus ideo pulsu cessante vita haud diu superstes sit futura, propter caloris spirituúmque inopiam; liquidam hinc rationem habebimus, quî fiat, ut vulnus ori ventriculi inflictum celeriùs hominem perimat, quàm quod capiti infligitur, utroque lethifero posito, etiamsi *sedes animæ sentientis præcipua* in dicto orificio non sit. Partim enim naturalis sympathia inter *os ventriculi* & *Cor*, partim horror & dolor abs anima in communi sensorio, quod in capite esse supponemus, perceptus, cor adeò labefactat, ut, quemadmodum in improvisis passionibus suprà memoratis, ordinarias functiones vitæ exequi desinat, proindéque de pulsu sensúque, & si quid aliud est, brevì conclamatum sit. Capite autem lethaliter vulnerato, perceptio eo ipso ità minuitur, ut cor passionis istius lethiferæ vim minùs sentiat, & pulsum propterea, quanquam sensus periit, diutiùs continuare possit: quod plenum ac perfectum est responsum ad narrationes omnes ab *Helmontio* in *sede Animæ*, recitatas.

7. Adde quòd ipse in extremo Tractatu concedit, vim motricem, voluntatem, memoriam, & imaginationem, in cerebro esse; nisi ergo temerè ait negátque quidlibet, communem item sensum illîc esse dicere oportebit.

8. *Hobbii* || sententia majorem fidem atque authoritatem habere videtur; quippe quæ olim à Philosophis magni nominis, *Epicuro*, || Aristotele, totáque Stoicorum Scholâ asserta fuerit: at si eam propiùs intueamur, nihilo alterâ veriorem inveniemus; præsertim ad mentem ejus, qui, præter materiam organizatam, nullam in homine inesse animam affirmat. Exponat enim ipse, si potest, rationem ullam mechanicam, quâ cor digitum movere poterit. Verùm ex hac hypothesi hanc sententiam jam refutavi. Faciliùs equidem astruitur, animâ concessâ, *Cor* sedem ejus esse præcipuam, *sensûsque communis* locum, ut *Aristoteles* & alii volunt, item fontem motûs spontanei. Veruntamen improbabile est, ut pars ea, quæ naturali motu contrahendi dilatandíque sui perpetuò occupatur, sedes sit Principii ejus, cujus jussu liberi ac spontanei fiunt progressus: quinetiam eadem compressa laxatáque alternis perceptiones miserè disturbaret. Neque in eodem loco apparerent objecta, saltem in eandem objecti partem visus noster non defigeretur, corde adducto & remisso, ut suprà innui: tum ingens ejus calor prohiberet nè placidis objectorum sensibilium motibus || *Elem. Phil. Part 4. cap. 25. Art. 4.* || *De Juvent. & Senect. cap. 3.*

bus

bus afficeretur; quippe quòd in eo sanguis est ferventissimus. Et ad hunc sensum intelligendus est aphorismus *Aristotelis*, τὸ μέσον κριτικόν, quod impressiones externas multas & varias recipere debet, immodicè affectum aut agitatum ipsum esse non debet.

9. Quapropter temerarium est Cor sedem *communis sensûs* affirmare, nisi manifesto experimento aliquo ità rem esse convinceretur; at reverà haud pauca contrà memorantur. Ut in *nervo ligato*, sensus atque motus manebit inter *ligaturam* & *cerebrum*, non autem inter *Cor* & *ligaturam*. *Crocodilus*, corde exsecto, aliquamdiu tamen vivet, atque adeò pugnabit, séque defendet. Idem observatur de testudine marina, & de rupicapra, ut *Calcidius* refert. His addi potest quod *Galenus* memorat de bestiis mactatis, nimirum illas, cordibus exemptis aræque impositis, non spirâsse tantùm claréque boâsse visas, sed etiam aufugisse, donec præ exhausto sanguine ceciderint. Quæ mihi narrationes eò magìs credibiles sunt, quòd ipse his oculis vidi *ranam* penitus exenteratam, corde, ventriculo, ac intestinis evulsis, abs amico quodam meo ingenioso simul & peritissimo Anatomico, quæ nihilominus cernebat, & abs objectis rebus avertebat se, saltabátque huc illuc, ídque diu, non minùs agilis ac alacris, quàm cùm erat integra. Leve autem vulnusculum capiti inflictum vitam omnem & motum è vestigio sustulit. Ex quo manifestum est, sensum motúmque spontaneum non è corde derivari. Nam si motus inter *cerebrum* & *Cor* intercipiatur, ipso ‖ *Hobbio* fatente, nulla erit objecti perceptio. Atque eadem planè est ratio de *ore ventriculi*; hoc unum igitur experimentum evincit clarè sententiam utramque erroneam esse.

De Placit. Hippocr. & Plat. lib. 2.

‖ *Element. Philos. Part. 4. cap. 25. Art. 4.*

10. Et nè quis posthac aliam partem quamlibet in trunco corporis inauspicatò eligat, nos jam rationes eas proponemus, quæ, spero, manifestò probaturæ sint, *commune sensorium* in capite esse oportere; vel potiùs repetemus: quædam enim ex iis, quibus *Cor* non esse *sedem communis sensûs* probavimus, clarè convincent Caput esse. Ut illud è *Laurentio*, nervo ligatò, sensum & motum supra ligaturam caput versùs manere salvum, infra eam autem perire. Experimentum etiam ranæ, cujus cerebrum si stylo penetres, ea omni statim sensu motúque destituitur, quanquam intestinis exsectis, ultrò citróque saltitabit, sensúsque ut antè exercebit. Quod aperto indicio est motum sensúmque à capite esse derivatos; & nullo jam prætextu motus ullus ad ulteriorem fontem persequendus est, cùm cordi (unde nervos ortos *Aristoteles* existimavit, unde verò venæ & arteriæ procul omni dubio, quemadmodum ex Anatomia apparet, oriuntur) munus illud meritissimò abrogetur.

Histor. Anatom. lib. 4. quæst. 7.

Quibus dein addi possint morbi, qui functiones animales simul omnes invadunt, quales sunt Lethargia, Apoplexia, Epilepsia, & ejusmodi, quorum causas Medici deprehendunt in capite, eíque propterea applicant remedia. Qùod apertum facit, *sedem Animæ*, quod ad animales facultates attinet, esse præcipuè in capite. Idem dicendum est de phrenitide, & melancholia, cæterísque hujus generis symptomatibus, quæ imaginationem & judicium depravant; in his semper aliquid malè affectum intra cranium decernunt medici.

Denique si nihil aliud esset præter hoc, quòd sensus externi commodè & opportunè præstò sunt & circumstant animam, in capite collocati, hoc unum, ni grave aliquod argumentum suadeat contrarium, sufficeret ad cuivis homini non præoccupato persuadendum, sensûs communis, intelligentiæ, imperandíque motûs sedem, ibi quoque collocari.

11. Jam autem præcipua difficultas erit, qua in parte capitis collocanda sit, definire. Ubi certè, nisi nimiùm temerè ac negligenter rem aggrediamur, habenda est ratio congruitatis mechanicæ; nec sumendum quidlibet, quod, per hanc hypothesin, *Esse animam in homine*, possibile videatur; verùm id præ aliis eligi debet, quod maximè concinnum sit ac aptum.

12. Cerebrum universum non esse communis sensûs sedem, è vulneribus & plagis ei, salvâ illâ facultate, inflictis, est perspicuum; sensum enim & motum non tollent, *Galeno* Authore, nisi altiùs penetrent adusque cerebri ventriculos.

13. Neque in exigua solidáque particula *Regii* sedes illa quærenda est. Nè dicam enim non esse verosimile, ut perceptionis centrum adeò minutum sit, nimiùm præterea absurdum est id ponere in corpore omnino solido, marmore ferróque ipso duriore. Verùm cùm hoc novum, atque antè inauditum planè commentum lusúsque sit petulantissimi ingenii hominis, turbellas & confusionem speculationibus *Cartesii* Metaphysicis inferre ambitiosulè aventis (quamobrem lepidum hoc figmentum excogitavit, quo ostenderet, etiamsi anima nihil aliud esset nisi materia, incorruptibilem tamen & immortalem esse potuisse) idcirco operæ pretium non erat nominare illud in

hac

hac hypothesi, quam demonstravimus verissimam, viz. Esse animam in corpore naturâ suâ immaterialem sive incorpoream.

14. Et nihilo quidem magìs *commune sensorium* sunt membranæ capitis; neve quæ cerebrum ambiunt, (nam lucem videre poterant per foramen à terebello sive trepano factum, etsi is, cujus caput terebratur, conniveret; nè quid dicam de nervorum ductu, organorum externi sensûs, qui ultra membranas exteriores penetrant, proindéque locum aliquem interiorem indigitant, qui impressiones suas omnes recipere debeat) neve membrana quævis interna, non *Septum lucidum*, quæ omnium aptissima videtur, utpote in medio superioris ventriculi constituta. Nam si motuum omnium per externos sensus collineatio accuratiùs exploretur, alii infrà, alii in parallela distanti, dirigi invenientur; ità ut membrana ista non cunctis nostrorum sensuum objectis percussa erit. Adde quòd ineptum ac ridiculum videtur, ut perceptionis centrum ità vel in laminas procuderetur, vel in cavo-convexa panderetur, id quod fieri debet, si aut externas aut internas cerebri membranas communis sensûs sedem faciamus.

15. Locus omnium commodissimus videtur aliquis eorum, quos tres ultimæ sententiæ designant, viz. vel *Conarion*, vel *concursus nervorum in quarto ventriculo*, vel *Spiritus animales in eodem*.

16. Prima est *Cartesii* sententia, nec temerè repudianda; ego sanè nondum ulla viderim argumenta, quæ eam labefactare valent. Quæ è *Bartholino* recitata, à doctissimo ‖ Authore *Adenographiæ* probantur, meo quidem judicio eam non convellunt. ‖ *Wharton. Adenograph. cap. 23.*
Ea primùm recensebimus, tum postea excutiemus.

Primum sic est, Glandulam hanc exilius corpus esse, quàm ut Species rerum omnium repræsentet, quæ Animæ exhibeantur.

Secundum, Externos nervos non ad *Glandulam* pertingere, Species propterea Objectorum sensilium illam recipere non posse.

Tertium, Positam esse in excrementorum loco; unde rerum species inquinarentur.

Quartum, Species rerum ibi sentiri, quò à Nervis deferantur. Nervi autem concurrunt ad principium seu caput *Medullæ spinalis*, locum nobiliorem multo atque ampliorem *Glandulâ pineali*.

Respondeo ad primum, amplitudinem loci ejus in Medulla spinali, ubi nervi concurrunt, non satis amplam esse ipsam, distinctis impressionibus objectorum omnium capiendis, quorum mens memoriam servat. (Nè dicam quòd reliquæ partes cerebri tam possunt ei rei inservire, quàm ulla potest.) Ipsa anima sola sit oportet, quæ adeò distinctas atque perfectas rerum repræsentationes retinere debet, etiamsi concederetur, eam obiter uti notis quibusdam occultis, quas cerebro impressisset; quæ tamen fortè nequaquam referunt, nec ullatenus ad modum & magnitudinem accedunt earum rerum, quas memoriâ custoditas vellet; non magìs quàm vocabula *Arx* & *Atomus* rebus per illa significatis, vel similitudine vel magnitudine, respondent.

Ad secundum, quanquam nulla sit nervorum continuatio adusque *Conarion*, est tamen *Spirituum*; qui impressiones motûs ab externo objecto ad Conarion perinde transmittere valent, ac aër & æther impressionem syderum ad oculum.

Ad tertium, *Glandula* satìs commodè collocatur, quoad sanum sit corpus; nam tum nulli humores excrementitii eam inundabunt aut oblinent. Cùm faciunt autem, Apoplexiæ, Catalepsiæ, & ejusmodi generantur morbi, quos incidere videmus, ubicunque sit *sedes communis sensûs*.

Ad ultimum respondeo, nervos altiùs ingressos in cerebrum carere tunicis, adeóque molles & spongiosos esse, ut per eos Spiritus eant facilè redeántque, proindéque per latera eorum radiantes motum suum adusque *Conarion* continuare possint, quócunque extremitates eorum spectare videantur.

17. Quanquam autem hæc argumenta non satis resellant *Cartesii* sententiam, ego tamen ei non adeò addictus sum, quin putem aliud quid reperiri posse, quod minùs reprehendi queat; præsertim, cùm valdè suspicandum sit, non omnia animalia hoc *Conarion* habere; tum dein quod *Cartesio* in hoc suo invento adeò placuit, erat, quòd id lepidissimum instrumentum ad spiritus animales in certos poros cerebri pellendos fore existimabat; cui rei ego, propter rationes suprà allatas, nequaquam assentiri queo. Præterea, lapilli nonnunquam in hac Glandula inventi sunt, & manifestum est eam venarum atque arteriarum reti circundari; quæ res planè indicant partem esse viliori muneri destinatam. Inauditam tamen damnare haud æquum fuerat.

18. Quapropter sententia Authoris modò laudati, qui sedem *communis Sensûs* in ea parte *medullæ spinalis* ponit, ubi nervi convenire existimantur, uti simplicior est *Adenograph. cap. 23.*

 ac

ac facilior, ità minùs refutari poterit, si quidem centrum perceptionis animæ (quo non modò cuncta sensuum externorum objecta apprehendit, verùm etiam imaginatur, ratiocinatur, & spiritus in quam partem cunque vult corporis liberè imperat ac determinat) in tam lenta támque inerti materia medullosa commodè collocari posset; quam rem sanè ad meum gustum non esse, non possum non profiteri: hanc ideo sententiam missam etiam faciens, non verebor pronunciare, sedem animæ præcipuam, ubi omnia objecta percipit, imaginatur, ratiocinatur, excogitat, & unde cunctas partes corporis imperio moderatur, esse purissimos illos *Spiritus animales in quarto cerebri ventriculo.*

CAP. VIII.

1. Sententiæ Authoris ratio prima, Situs aptus horum Spirituum. 2. Ratio secunda, quòd Spiritus immediatum sunt instrumentum animæ in operationibus ejus omnibus. 3. Rationis secundæ probatio ab authoritate Philosophorum communi, & Hippocratis *speciatim; 4. A consensione nostra cum mutationibus aeris; 5. A celeritate motûs & cogitationis; 6. Ex eo quod in universum observatur in generatione rerum; 7. Ex* Regii *experimento de limace in phiala vitrea; 8. A circumgyratione imaginum in* vertigine; *9. A natura Oculi, & motu Spirituum in eo; 10. A dependentia operationum animæ à corpore, cùm in contemplando, tum in motu corporeo; 11. A recuperatione motûs & sensûs in membro stupefacto; 12. Postremò, ex iis quæ in animi deliquiis observantur, pallore faciei, acri vultu,* &c. *13. Ex his omnibus efficitur, Spiritus in ventriculo quarto sedem esse Sensûs communis, & præcipuum usum Cerebri & Nervorum esse ad Spiritus conservandos.*

1. CUR ego hanc præcipuè sententiam sequar, causæ hæ sunt; Primò, situs hic *sensorii communis*, inter caput truncúmque corporis medius, aptissimus omnium est ad impressiones objectorum ab utroque recipiendas, item ad motum musculis tum capitis tum reliqui corporis impertiendum. Qua in re, sententiam ultimò memoratam æquare, cæteras verò longè superare, mihi videtur. Nam in hanc nihil potest objici, ad quod non antè responsum fuit, in objectione ultima, in *Cartesium* facta, diluenda.

2. Secundò, (& in hac re nunc dicenda, hæc mea sanè sententia insigniter excellit quas ego cunque novi universas) maximè consentaneum est, ut quæ *materia proximum instrumentum* est animalium omnium animæ functionum, ea etiam *præcipua sedes* sit, unde, & ubi, functiones illas exerceat; & si quis locus est ubi id genus materiæ copiosius, ut in illo *anima* præcipuè resideat. Proximum autem functionum animæ instrumentum est *tenuior illa materia*, quæ vulgò dicitur *Spiritus animales*, qui tum purissimi tum copiosissimi inveniuntur in *quarto Cerebri ventriculo.* Unde sequitur, pretiosissimam lectissimámque animæ partem, quod *perceptionis centrum* appellavimus, illo in ventriculo collocandam esse; non dico in medulla, loco isti contigua, sed in iis ipsis spiritibus mediis. Hic situs enim commodissimus est, cùm ad eos in partes capitis atque trunci imperandos, tum domi & apud se, in omni genere cogitationum atque inventionum persequendo, subtiliùs usurpandos.

3. *Tenuem* hanc *spirituosámque* materiam proximum organum esse animæ in cunctis ejus operationibus, communis ferè omnium est Philosophorum sententia. Etiam illi, qui *commune sensorium* in Corde posuerunt, hanc suam opinionem idcirco pro explorata habuêre, quòd minimè dubitabant, quin sinister ventriculus ejus fons esset purissimorum spirituum; & multùm sibi in hoc placent, quòd Oraculum Medicorum, gravissimum sapientissimúmque *Hippocratem*, sententiam suam plenè & lucu-
Hippocr. in libro de Corde. lenter his verbis confirmâsse putant. Γνώμη γὰρ ἡ τοῦ ἀνθρώπου πέφυκεν ἐν τῇ λαιῇ κοιλίῃ· τρέφεται δὲ οὔτε σιτίοισιν οὔτε ποτοῖσιν ἀπὸ τῆς νηδύος, ἀλλὰ καθαρῇ καὶ φωτοειδεῖ περιουσίᾳ γεγονυίῃ ἐκ τῆς διακρίσεως τοῦ αἵματος· i. e. *Mens hominis in sinistro versatur Cordis ventriculo, non nutritur autem vel esculentis vel potulentis quæ à ventre sunt, sed purâ lucidáque substantiâ, quæ è separatione sanguinis nata est:* id quod in cerebro accidit planissimé. Nam qui spiritus ibi sunt, nihil aliud nisi puriores & subtiliores sunt partes sanguinis, quarum tenuitas ac agitatio facit, ut à reliqua massa ejus se separent, atque ità cerebri ventriculos repleant.

4. Quòd

4. Quòd præterea, cum affectionibus cœli, ipsi quoque ità manifestò afficimur, teste *Hippocrate*, ut aëre puro, cogitationes nostræ simul puræ, nubilo, nubilæ sint, haud levi indicio est, quod sensum, cogitationes, & affectus, ad animam immediatè perfert, tenuissimum ac purissimum esse, & aëri, quîcum tam facilè mutatur, congener.

5. Insignis etiam motuum & cogitationum agilitas, quam in nobismet ipsi experimur, homines tardissimo ingenio, támque supra modum pingues ut animam *corpoream* censuerint, coegit tamen istos materiam eligere, unde illa conflaretur, solutissimam, subtilissimam, & actuosissimam, quam poterant ipsi animo excogitare. *Lucretius* ergo, *Epicureorum* confidentissimus, rem acu tetigisse sibi videtur, ubi ait, *De Nat. Rerum. lib. 3.*

Nunc igitur quoniam est animi natura reperta
Mobilis egregriè, perquam constare necesse est
Corporibus parvis & lævibus atque rotundis:

Cujus ego testimonium hac in causa eò melius duco, quò crassiùs Philosophari solet; hinc enim dilucidè constat quàm necesse sit, ut illæ particulæ, quæ corpus humanum pervadere debent, sint tenuissimæ, cùm nè istos quidem hoc fugerit, quorum oculi caligant maximé.

6. Verùm altiùs ascendemus ad argumenta validiora; in quibus hoc, puto, locum aliquem habere possit, Nullam nos nullius *animæ* operationem immediatam usquam deprehendere, quam non ea primùm in materiam exerit majorem in modum puritatis partiúmque tenuitatis participem, quæ sequax sit & ductilis; quod in omnibus omnino generationibus observari potest; * ubi corpus semper è tenui fluidóque liquore organizatur, qui *Plasticæ* virtuti animæ cedit facillimé. Nec dubito quin ea imprimis moveat, quippe ad movendum opportunissimas, partes subtilissimas, quales sunt illæ primi secundíque elementi *Cartesiani*, quæ ex istiusmodi substantia humida ac tenui nunquam excluduntur: quæ ejus elementa, sunt illa verè cœlestis seu ætheria materia, quæ ubique est, ut *Ficinus* alicubi affirmat de cœlo, & ignis ille, quem *Trismegistus* ait intimum esse mentis vehiculum, ac instrumentum quo Deus usus est *Pœmand. cap. 10. sive Clavis.* in mundo fabricando, * quóque Animam mundi, ubicunque quid agat, etiamnum uti certissimum est.

7. Et ut adhuc gradum ultrà promoveamus, Ocularis ista demonstratio, quam affert *Henricus Regius*, mihi quidem ingeniosa simul & solida videtur: illam dico de *Philos. Natur. lib. 4. cap. 16.* limace phialâ vitreâ inclusa; quamprimùm ea prorepere incipit, bullas quasdam videre licet à cauda ad caput propulsas; simul atque verò quiescat limax, bullæ è vestigio conquiescunt & abeunt. Hinc ille colligit, quendam quasi ventulum spirituum, à capite per tergum ad caudam, atque indè per ventrem ad caput circulantium, causam esse progressionis limacis.

8. Liquidos hos Spiritus proxima esse sensûs instrumenta, constat etiam à vertigine. Etenim cerebrum ipsum non ità fluida est substantia, ut in orbem circumageretur, facerétque ut externa objecta similiter circumacta videantur. Hoc itaque indicio est, Spiritus in Cerebro immediata esse instrumenta corporea imaginum rerum perferendarum.

9. Eosdem hos Spiritus præcipuum esse *visionis* instrumentum, exteriores oculi partes planum faciunt: nam facilè cerni potest, quàm plenæ sint καθαρᾶς istius ϗ φωτοειδοῦς οὐσίας, de qua loquitur *Hippocrates*, quanquam eam, ubi non oportuit, collocaverit; útque Spiritus, pro animi affectibus, fluant refluántque in oculo, alitérque mirum quàm significanter modificentur; adeò ut per eos anima quasi loqui videatur, tacitam illam angelorum loquelam, quam signis duntaxat fieri opinantur nonnulli, ‖ ego verò nequaquam assentior. Præterea manifestum est, oculorum caliginem ab *‖ Vide Antidot. lib. 3. cap. 3. sect. 8.* inopia spirituum provenire, partibus oculi aliàs rectè & integrè se habentibus. Diductior etiam apertio pupillæ oculi unius, ex altero clauso facta, clarè indicat majorem fluxum & copiam spirituum, ut *Galenus* ingeniosè quidem colligit.

10. Adde quòd in præstantioribus mentis operationibus, cùm varia theoremata meditatur & excogitat, vel ea tunc aliquâ parte corporis utitur ut instrumento, vel liberè agit & à corpore independenter. Posterius falsum esse hinc patet, quòd tum cœli mutatio, aut adversa valetudo, ei non obesset in operationibus ipsius inventivis puréque intellectualibus; obesse verò constat, utì etiam mentem nostram aliàs plùs aliàs minùs esse nubilam, & aliter alia in regione affectam, unde proverbiale dictum illud,

Bœotûm crasso jurares aere natum.

Si quâ autem parte corporis utitur, vel spiritus animales, vel cerebrum sit oportet. Cerebrum non esse, ipsa consistentia ejus viscosa & iners evidentissimè demonstrat.

Quod magìs adhuc valebit, si porrò cogitemus, quod equidem est verissimum, animam, vel omnino nullam, vel quàm minimam habere vim movendi materiam; * peculiarem verò virtutem ejus in materiam aliunde motam determinando esse positam; quæ, quò subtilior est magísque agitata, eò faciliùs propter mobilitatem ejus abs anima determinatur. Etenim si immediata esset animæ facultas motum materiæ cuilibet impertiendi, quæque propterea non magìs deficere vel diminui posset, quàm potest anima ipsa, non video quî nos unquam movendo defatigaremur. Quin & agiles illæ *Mænades* seu sacerdotes *Bacchi*, aliæque loci virgines, quas *Dionysius* inducit per florea *Mæandri Caystrique* prata choreas agitantes, ad hodiernum usque diem, si vita & membra suppeterent, lætæ & lascivæ ut hinnuli (* sic enim agilitatem earum describit) illîc tripudiâsse potuerint, ídque sine ulla omnino lassitudine. Illa enim animæ immediata facultas motrix motum de integro semper corpori universo impertire valeret, &, calefaciendo atque agitando, id citiùs in aërem aut cineres redigeret, quàm aut ipsa se lassam, aut ut corpus videatur lassum, efficeret.

Liquidò ergo constat, quicquid motûs vel caloris anima in corpus sponte suâ conferat, eam id omne spirituum operâ conferre, quos illa, ut inter se huc illuc leviter motitantur, in exteriora membra abs se amandat, & sic eadem agitat movétque: quoniam autem subtiles sunt & dissipabiles, eos anima, dum utitur, absumit; multùm verò absumptis, ægrè anima corpus diutiùs movere valet, cujus rei sensum lassitudinem vocamus. Hæc sunt τὰ ὁρμῶντα vel ἐνορμῶντα illa *Hippocratis*, animæque proxima motûs machina per omnes partes corporis. *Epidem. lib. 6.*

11. Quod itidem sunt sensûs, in remotioribus corporis partibus, pariter ac in capite, ut pulchrè innuit *Spigelius* ex notissimo illo exemplo cruris compressione stupefacti, vel alio quovis impedimento, per quod Spiritus in partem eam propagari nequeant. Nam ut sensus & motus restituitur, sentias aliquid in crus irrepere, quod formicarum more, ut is ait, mordet & urit; quod aliud esse non potest, nisi Spiritus vi sibi viam in partem istam facientes. Et quod ipsi patiuntur, id anima sentit, cui proximum sunt vitæ sensûsque vehiculum. *De Hum. Corp. fabric. lib. 7. cap. 1.*

12. Denique in deliquiis animi, motu ac sensu deficientibus, partes extimæ pallent & concidunt, facies macrior & acrior visu; cujus mutationis hæc unica causa, quòd benignior aura vitalis aëris, qui partes antea inflaverat, abs iis corripuit se & planè abiit; i. e. fluidi spiritus, sine quibus nullus sensus, nullus motus, existere potest, se receperunt: ex quo perspicuum est, illos immediatum instrumentum esse utriusque.

13. *Spiritus animales* immediatum esse animæ organum in sensu motúque, demonstravi. Si quis ergo locus, ubi hi spiritus & copiosissimi & purissimi sunt, tum situ opportunissimo ad functiones animales peragendas, is profectò summa sedes atque *Acropolis* animæ statui debet. Jam verò spiritus in *medio* cerebri ventriculo, neque tam sunt indifferenter ad utrumque tum caput tum truncum collocati, neque tam puri, quàm qui versantur in *quarto*. Superioribus ventriculis binis id muneris malè convenit, quod adeò unum est & singulare. Præterea infra illos cadent impressiones motûs sensiferæ quæ per oculos mittuntur; nè dicam Spiritus hîc etiam minùs esse defœcatos quàm in ventriculo quarto.

Quapropter cùm sit & copia sufficiens, & puritas maxima, & commodissimus situs, spirituum in hoc *quarto ventriculo*, sequitur, in iis *perceptionis centrum* collocari, eósque esse *commune* animæ *sensorium*: & ut Cor perpetuò è se sanguinem ejiciens universo corpori nutrimentum suppeditat, quò ædificii hujus molem, in commodam habitationem animæ, sartam tectam tueatur, quò item, de subtilissimis agillimísque partibus ejus, cerebrum ac nervos spiritibus repleat, (proximo instrumento animæ ad sensum motúmque;) sic etiam manifestum est, præcipuum *cerebri & nervorum* usum in prohibendis subtilibus spiritibus illis, nè ocyùs quàm par sit dissipentur, consistere; & cerebrum, cum suis cavitatibus, non nisi unum ingentem esse nervum rotundum, quemadmodum & nervos, cum poris suis inconspicuis, nihil aliud ac tot minores productiones aut exiliores prolongationes cerebri; & sic cuncta simul nihil esse præterquam unum continuum receptaculum aut integumentum immediati instrumenti motuum sensiferorum, *animalium nempe spirituum*, ubi condi etiam occultum vitæ vehiculum animæ in hoc mortali corpore.

SCHOLIA

SCHOLIA

In CAP. VIII. SECT. 6.

UBI corpus ſemper è tenui fluidóque liquore organizatur, &c. *Quem ſimilarem & homogeneum eſſe rectè judicat* Harvæus *de* Generatione Animalium, *Exercit.* 71. Primum corporis rudimentum eſt ſimilare duntaxat & molle gluten Spermatico concremento non abſimile, ex quo (procedente Generationis lege) mutato, ſimúlque ſecto, & in plura diviſo, ceu *Effato Divino*, ut diximus (fiat hîc os, illîc muſculus aut nervus, hîc viſcera, illîc excrementorum receptacula, &c.) ex inorganico fit organicum, ex ſimilari diſſimilare, ex uno ejuſdémque naturæ, plura eáque diverſa & contraria, &c. *Vid. Scholia* Antidoti adversùs Atheiſmum, *Lib.* 2. *Cap.* 9. *Sect.* 11. *Cæterùm quòd omnis Generatio ex tenui fit colliquamento, paſſim in dicta Diſſertatione atteſtatur Naturæ conſultiſſimus*, Guilielmus Harvæus, *calculúmque adjicit ipſe* Ariſtoteles, *qui Conceptum definit*, Humorem in Membrana tenui contentum, in Viviparis ſcilicet, perinde ac ſi Ovi teſtam detraxeris. *Unde rectè enunciat* Harvæus, *Ovum eſſe conceptum foris expoſitum, unde Pullus procreatur; Conceptum, ovum intus manens, donec fœtus debitam in eo perfectionem acquiſiverit. De pelluciditate verò, ac liquiditate Materiæ quam in Ovo* Harvæus *Colliquamentum* Oculúmve Ovi *appellat, eadem utrobique eſt ratio. Nam in uteris Damarum iſtam materiam colliquatam, tranſparentem & cryſtallinam tenui tunicâ & orbiculari contentam ſe obſervâſſe ait. Vide Exercit.* 62 *&* 68.

Quóque Animam Mundi ubicunque quid agat etiamnum uti, &c. *Per Animam Mundi intellige* Spiritum Naturæ, *non talem Animam Mundi qualem utplurimum fingunt* Platonici.

Sect. 10. Peculiarem verò virtutem ejus in Materiam aliunde motam determinando, &c. *Motus quem habet univerſa Mundi materia vitalis eſt à* Spiritu Naturæ *profectus & ab eo gubernatus, niſi quantum particularibus animabus permittitur, quæ hunc materiæ motum in ſuos ſcopos dirigere poſſint, ſed non quantum volunt, in ea excitare, quemadmodum patet ab exemplo in hac Sectione allato.*

Sic enim agilitatem earum deſcribit, &c. *Deſcriptio apud* Dionyſium, *harum fœminarum ſaltantium prope* Mæandrum *&* Cayſtrum *in* Aſia minori, *ſic eſt.*

Οὐ μὰν οὐδὲ γυναῖκας ὀνόσσεαι αἳ περὶ κεῖνο
Θεῖον ἔδος, χρυσοῖο κατ' ἰξύος ἅμμα βαλοῦσαι
Ὀρχεῦνται, θηκτὸν ἑλισσόμεναι περὶ κύκλον,
Εὖτε Διωνύσοιο χορεστασίας τελέοιεν,
Σὺν καὶ παρθενικαὶ, νεοθηλέες οἷά τε νεβροὶ
Σκαίρουσιν· τῇσιν δὲ πέρι σμαραγεῦντες ἀῆται
Ἱμερτοὺς δονέουσιν ἐπὶ στήθεσσι χιτῶνας.

Hoc eſt,

Nè mulieres quidem vituperabis quæ in illo
Divino ſolo, aureo per lumbos ilia vinculo cinctæ
Tripudiant, mirificum ſe flectentes circum Orbem,
Quando *Bacchi* choreas celebrant,
Simul quoque virgines, recèns ablactati velut Hinnuli
Saltant, quibus circumſtrepentes venti
Elegantes agitant in pectoribus veſtes.

CAP.

CAP. IX.

1. *Objectiones aliquot contra Spiritus animales.* 2. *Responsio ad objectionem primam de porositate nervorum.* 3. *Ad secundam & tertiam, ab extravasatione Spirituum & ab excrementis pituitosis in cerebro repertis.* 4. *Ad quartam, ab incredibili celeritate motûs Spirituum petitam.* 5. *Ad ultimam, à ligatione.* 6. *Irrefragabiliter demonstratur esse* Spiritus animales *in ventriculis cerebri.*

1. AD reliquas duas Inquisitiones suprà propositas antequam aggrediamur, subsistendum est paulisper, aurésque accommodandæ objectionibus nonnullis Authorum quorundam nuperorum, quos, contra omnium omnino Philosophorum, Medicorum, Anatomicorum consensum, affirmare non pudet, nullos esse Spiritus in corpore, saltem nullos in *cerebri ventriculis*. Nam nervi, inquiunt, *poros* aut cavitates *non habent*, quibus eos recipiant; præterea, quicquid fluidi in nervis insit, *succus lacteus* est duntaxat, utì constat ex nervo puncto. Quod ad cerebri ventriculos attinet, nimis amplæ sunt cavitates istæ; in quas si Spiritus exeant, quasi *sanguis extravasatus* erunt, unde corrumpantur necesse est. Per easdem quoque vias *evaporabunt*, per quas mucosa & pituitosa excrementa de cerebro exeunt. Quæ quòd illîc reperiuntur, magno est, inquiunt, argumento, ventriculos illos in *receptacula* & canales tantùm fuisse factos *humorum* istiusmodi *excrementitiorum*, quibus se cerebrum exonerat. Postremò, si motus spontaneus spirituum operâ fieret, tam supra modum *subitus*, ut est, esse nequiit; nam dicto citiùs digitum vibrare possumus, motus autem corporeus tam velox esse non potest. Et si Spiritus à capite ad digitum v. c. continuentur, *ligato* nervo, sensus esset à ligatura ad extremum digitum, quod experientiæ repugnare aiunt. Hæ præcipuæ sunt objectiones quas in *Hofmanno* ac aliis lego; quas verò facillimè dilui posse puto: quinimo quodammodo inter se pugnant, séque mutuò tollunt.

V. Cap. 6. sect. 9.

2. Quî enim per nervos succus derivari potest, si poros non habeant, nec vel tenuissimis his spiritibus, de quibus loquimur, pervii sint? Aut unde rectiùs succus iste nasci putetur, quàm ex ipsis his spiritibus agitationem ponentibus, & in crassiorem habitum obtorpescentibus?

3. Neque Spiritus in *cerebri ventriculis* magìs extravasati habendi sunt, quàm sanguis in *auriculis ventriculisve cordis*. Nec metuendum est nè per infundibulum delabantur, cùm excrementa pituitosa ipsa viam illàc non habeant, nisi quam sibi suo pondere faciunt, sicut etiam insinuante humiditate, quâ partes illæ semper oblitæ, levissimis spiritibus fiunt imperviæ, quorum agilitas etiam, & cum externo aëre æquilibritas, facit nè unquam sponte suâ cavitates eas ubi sunt possint relinquere.

Ex pituitoso excremento in ventriculis deprehenso probare velle, eos in receptaculum duntaxat inutilis istius purgamenti fuisse factos, perinde ineptum est, ut si quis ex eo, quod in intestino recto reperitur, inferret, ventriculum cæteráque intestina omnia idcirco fuisse facta, ut essent cloaca excrementi stercorei. Spiritus in ventriculis cerebri circumvolitantes, in cavitatúmque suarum latera impingentes, agitationem suam paulatim ponent, imprimis partes crassiores; quo ipso necessariò fient impuriore consistentiâ, & in udum ejusmodi sedimentum, quale in ventriculorum fundo cernitur, subsident; quod naturâ, per idoneas vias, amandante, Spiritus evadunt puriores. Propterea verò, quòd hæ fæces necessariæ in cavitatibus istis reperiuntur, eum unicum esse earum usum concludere, tam est ridiculè factum, ac si quis, quia per os expuo & nares emungo, præcipuum hunc esse finem atque usum duarum harum corporis partium, vel oculos meos, non ad cernendum, sed ad lachrymandum factos, colligeret.

4. Celeritas motûs in Spiritibus ejusdem ferè est naturæ & conditionis cum luce, quæ itidem corpus est. Non autem lucida materia Solis, supra horizontem emergentis, nescio quot millia milliariûm, puncto temporis, antè transmittit, quàm nostros attingat oculos; sed motus à Sole ad oculum, per materiam ætheriam intermediam, tantùm non simul & semel propagatur. Vel finge, si vis, per tubum quantumvis longum mitti Spiritum; quo temporis puncto in unam extremitatem ejus spiretur, eodem in altera sentietur motus, idque tam deorsum quàm sursum, eodémque opere; quo frivolæ objectioni alii *Hofmanni* occurratur, quasi scilicet oppidò quàm ardua res esset, ut Spiritus in nervos deorsum mitterentur. Verùm enimvero qui

qui antiquam hanc simul & solidam opinionem oppugnant, mirè sunt inepti atque oscitantes.

5. Illud de *ligatura* nihil probat. Quamvìs enim nervus inter ligaturam & digitum Spiritibus satìs abundet, quia tamen perceptionis centrum illîc non est, & Spirituum à ligatura ad *commune sensorium* continuatorum, abs Spiritibus cis ligaturam, separatio fit & interruptio; non magìs mirandum est nos nihil cis ligaturam sentire, quàm nihil in vicini nostri hortis videre, maceriâ interjectâ, etiamsi Sol hinc atque hinc clarè luceat.

6. Argumenta hominum istorum, in receptissimam hanc omnium ferè tum Medicorum tum Philosophorum sententiam, quàm sint invalida, satìs jam videmus: non opus est ut ego vicissim ulla proferam ad eam confirmandam, cùm quæ jam produxi ad probandum Spiritus esse proximum animæ instrumentum, ea pæne omnia æquè valeant ad evincendam eorundem in corpore existentiam.

Attamen breve monitum de pulmonum usu, tanquam mantissam, injicere non gravabor, quem Medici Anatomicíque præstantissimi, in præparato aëre ad Cor transmittendo, imprimis consistere censuêre; utì etiam de reti mirabili & plexu choroidi, quorum usum situs ipse indicat, nempe ad copiosiùs mittendum in ventriculos cerebri sanguinis partes puriores atque agiliores.

Præterea, cerebri *diastole*, eundem cum pulsante corde rythmum observans, ostendit manifestò, quanto cum vapore *Spiritus*, per rectam brevémque viam arteriarum *Carotidum*, eò perferantur. Quæ enim cunque pars sanguinis magìs ignea & subtilior est reliquis, ea certissimò attinget caput. Unde, cùm propter spongiositatem laxitatémque cerebri, tum tenuitatem tunicarum arteriolarum, quæ ibi sparsæ sunt, necessitate planè mechanicâ sequetur, ventriculos ejus illâ καθαρᾷ καὶ φωτοειδεῖ περιουσίᾳ ἐκ διακρίσεως τοῦ αἵματος, quam *Hippocrates* aptissimè quidem describit, at non ità rectè collocat, repletum iri.

Cùm autem purissimi horum Spirituum in quarto ventriculo insint, ut *Bartholinus* aliíque summo cum judicio statuerunt, ex suprà dictis & probatis clarè sequitur, *Instit. Anatom. lib.3.cap.4.* in mediis his Spiritibus *quarti ventriculi* cerebri purissimis *commune sensorium* collocandum esse.

CAP. X.

1. *Animam non concludi in* Sensorio communi. 2. *Argumentum primum à* Plastica *animæ potentia.* 3. *Quod confirmatur à dignitate graduali facultatum animæ, quarum infima est* Plastica; 4. *Proximè superior,* Sensus externus; 5. *Tum* Imaginatio, *&* Ratio *suprema.* 6. *Argumentum secundum à passionibus & sympathiis animalium.* 7. *Illustratur ratio* Magiæ *naturalis.* 8. *Argumentum tertium à perceptione doloris in partibus corporis exterioribus.* 9. *Quartum & ultimum à natura visionis.*

1. NObis jam tandem vacat quæstiones duas reliquas in manus sumere; quarum prior est, itáne anima sit in quarto ventriculo, ut alibi essentialiter omnino nè sit, an per cuncta se membra corporis diffundat. Eam *Regius* in Conarion con- *Philos. Natur. lib.5.c.2.* truderet, quod *commune sensorium* esse putat; in quartum proinde ventriculum concludi, nec eo latiùs explicare se deberet, si ea *sedes* sit *communis* sensûs. *Regianæ* opinionis ratio hæc est, quòd, quicquid in reliquo corpore fiat, potentiis merè *mechanicis* fieri potest, qua in re superstitiosè quidem *Cartesii*, magistri sui, vestigiis insistit. Ego verò, qui in neutro eorum sufficiens ullum fundamentum videam novitii dogmatis, quin potiùs rationes manifestas quæ contrarium suadeant, nequeo quin dissentiam.

2. Et primam quidem peto de *Fabrica corporis*, cujus ut anima ipsa singulari modo opifex sit, (neque enim in universum rejicio sententiam *Plotini*) útque vis *Plastica* tum in illa tum in brutorum animantium anima resideat, ut doctissimi gravissimíque authores statuêre, rationi magìs consentaneum arbitror. *Corporis fabricam* ex atomorum concursu esse natam, gratìs dicitur, sine ullo aut fundamento aut ratione. Neque enim sensus id patefacit, quia prima initia vitæ ex liquida sunt materia & homogenea; & ‖ rationi repugnat, ut atomorum seu particularum corporearum motus ‖ *Vide Antidot. lib.2.cap.12. sect.2,3,4, &c.* temerarius exquisitissimas animalium fabricas produceret, in quibus acutissimum ingenium nihil quicquam inepti deprehendere potest, sed è contrario omnia accuratissimè facta, ubicunque non sordes & impuritas materiæ in culpa fuisset.

Deum autem hæc corpora immediatè non condere, ipſorum vitia & aberrationes demonſtrant. Nulla enim materia adeò perverſa & pervicax eſt, quam non Dei omnipotentia domare poſſet; quare nulli defectus eſſent, nullæ omnino monſtroſitates, in generatione animalium.

Neque adeò congruum videtur, ut facultas plaſtica *Animæ mundi* ſola & per ſe architectetur ſingulorum animantium domicilia, (non negaverim tamen quin illa * primas quaſi lineas ducat, futuræ efformationi prævias) ſed rectiùs dicendum eſt, omnis *Mundi particularis*, præcipuè qualis homo ſit, ſuam ipſius animam peculiarem opificem eſſe, opúſque maximè perficere, quemadmodum & *Univerſi*, animam ſuam. Etenim fabricatio vitalis non ſimilis conditionis eſt ac architectura artificialis, ubi externus homo in materiam agit; verùm propiorem magíſque particularem unionem ſignificat cum materia illa, quæ per eam intrinſecùs efformanda eſt atque organizanda. Ecquid autem magìs ſingularem arctiorémque unionem cum corpore noſtro habere debeat, quàm ipſa anima noſtra?

Ego itaque ſic cenſeo, Animam, quæ Spiritus eſt proindéque contractilis & dilatabilis, anguſtioribus initio finibus organizationem præparatæ materiæ auſpicari, & eundem operandi tenorem perpetuò ſervare, donec corpus in juſtam molem ſuam excreverit; animámque ſe unà dilatare cum dilatato corpore, adeóque id univerſum & ſingula ejus membra comprehendere & poſſidere.

Enthuſ. Triump. ſect. 3, 4, 5.

3. Quàm congrua item ſit hujus rei veritas patebit manifeſtiùs, ſi facultatum animæ naturam conſideremus, (qua de re plura videre licet in *Enthuſiaſmo Triumphato*) quàm naturali gradatione exurgant, donec ad liberrimam omnium perventum ſit. Infima eſt vis *Plaſtica*, de qua jam diximus, virtute cujus *ſyſtole diaſtoléque* cordis perpetua continuatur, (ut ego potiùs crediderim, quàm motum hunc merè mechanicum eſſe) illa item reſpiratio, quæ voluntatis noſtræ injuſſu peragitur: nam libratio vel reciprocatio Spirituum in tenſilibus muſculis non ità, ut eſt, eſſet perpetua, ſed brevi tempore periret, niſi principium aliquod, omni merè mechanico μυςικώτερον, adferret opem; ut quiſque facilè intelliget, qui modò animadvertit quàm ſint ineptæ ac impares machinæ iſtæ, quas *Henricus Regius* pro cauſis iſtiuſmodi motionum corporis adæquatis propoſuit. Has *primas* eſſe animæ *facultates* autumo, quæ communi hâc nota ſignari & finiri poſſunt, nempe, *Actionem* earum, nè vel *perceptionem* noſtram omnino ſignificare, vel implicare.

Philoſ. Natur. lib. 4. cap. 16.

4. Proxima his *Senſatio* objecti cujuſvis externi; v. c. auditus, viſus, tactus, &c. Qui omnes *perceptionem* includunt, eámque irreſiſtibiliter neceſſariam, ſi modò objectum coràm adſit, nec obex externus ullus interponatur.

5. *Imaginatio* liberior eſt, cujus repræſentationes nos ipſi, ſine cujuſvis externi ope, magna ex parte evitare poſſumus; ea tamen aliquantùm citra *voluntatem* & *rationem* ſubſiſtit, quibus phantaſmata non probata corrigimus atque adeò ſupprimimus. Itaque perſpicimus quomodo facultates animæ gradatim aſcendant; quo facilius adhuc & credibilius efficitur, tam omnium infimam, quàm ſummam & præſtantiſſimam, ei competere poſſe.

6. Ad hæc, *paſſiones* & *ſympathiæ* faciliùs, meo judicio, in hanc hypotheſin Animæ corpus univerſum pervadentis reſolvi poſſunt, quàm in aliam ullam, quæ præſentiam ejus eſſentialem in certam partem aliquam concludit. ‖ Credere enim, in objecto aliquo horrendo, putà, urſo aut tigride, motum abs eo per oculos animalis tranſmiſſum ad Conarion, ità indè reflexum iri, ut Spiritus in nervos illos determinet, qui cordis orificium anguſtabunt, pulſum minuent, cæteráque omnia metûs ſymptomata inducent; parum abeſt, ut mihi videtur, à *credulitate mechanica*. Nam motus illi, qui rerum ſpecies repræſentant, vertuntur huc illuc ſine ullo iſtiuſmodi impetu materiæ, qui præclara illa facta edere poſſet, quorum meminit *Carteſius* in libro de Paſſionibus. Et quod ille tanquam pignus offert veritatis rei, tam falſum eſt ipſum, ut eò fidentiùs in animum inducam theorema eſſe falſiſſimum. ‖ Jactatio enim manûs ob oculos amici, non ſatìs probat objecta externa, neceſſariò & mechanicè, Spiritus in muſculos determinatura, nullâ animæ facultate ſe operámque ſuam interponente. Nam ſi quis animum obfirmet, vel potiùs ſi ab omni metu mali, à manu ante oculos jactatâ inferendi, eximere ſe poteſt, à claudendis iis facilè abſtinebit: ſin metus eum occupet, actio iſta animæ, non ſoli mechaniſmo corporis, tribuenda eſt. Quapropter hoc non probat, phænomena paſſionum quæque eas conſequuntur, in brutis animantibus, rationibus merè mechanicis ſalvari poſſe; neque ergo in homine.

‖ Vide Carteſ. de Paſſion. Part. 1. Art. 36.

‖ Paſſion. Part. 1. Art. 13.

Conſtat autem illas in nobis excitas eſſe nolentibus & averſantibus. Ecquis enim ferret timorum ſuſpicionúmque tormenta, ſi penès ipſum eſſet non ferre? Non ergo anima

anima Spiritus sic suo malo & cruce mittit aut determinat, quà in *capite* versatur. Ex quo perspicuum est, id ejus effectum esse, quatenus in Corde & ventriculo; quæ, propter summam secum animæ unitatem, & continuitatem Spirituum in corpore, necessarii instrumenti functionum animæ omnium, horrendâ repræsentatione, quæ in *sensorio communi* est, simul ipsa afficiuntur. Et magnopere æquum est, ut *Cor* & *ventriculus* adeò afficiantur, quippe quæ summæ sunt sedes facultatum earum, quæ vitam corporis sustentant; cujus discrimen, objectum præcipuum metûs est in omni animanti.

7. Ex eodem hoc Principio, non tantùm sympathiam partium unius singularis subjecti, sed etiam diversorum & distantium, intelligi posse puto: qualis est consensus iste inter hominem vulneratum & cultellum seu gladium, quo vulnerabatur, unguento armario illitum, si, nè immodicè vel calidus, vel frigidus sit, caveatur: quæ certè consensio purè *mechanica* non est, sed *Magica*, sensu vocis verò bono & licito; hoc volo, non in meram materiam, cujuscunque demum tenuitatis & subtilitatis, sed in unitatem *Animæ Universi*, * quæ Plasticis potentiis omnibus est ‖ conjunctissima, & in continuitatem materiæ subtilis, quæ Spiritibus nostris animalibus respondet, resolvi & potest & debet. Et in hunc sensum *Plotinus* ait Mundum esse τὸ μέγαν γόητα, *magnum illum Magum aut Incantatorem.* Quo uno, *Spiritu familiari* nullo in societatem assumpto, mira multa miniméque vulgaria facinora, tam noxia quàm benefica, fieri posse nullus dubito. Nam *Spiritus* hic *Universi* facultates habet, quæ non liberè suóque arbitratu operantur, sed *fati* sive *naturæ* lege, ut quamplurima *Gamaieu* quæ vocant, subobscurè indicare videntur. De hoc autem Principio pleniùs ‖ suo loco differemus.

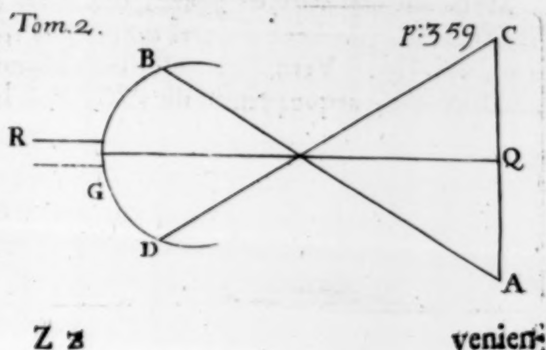
‖ *Vide lib.* 3. *cap.* 6. *sect.* 7, 8, 9.

‖ *Lib.* 3. *cap.* 12 & 13.

8. Animam autem nostram in partem aliquam capitis conclusam non esse, sed per universum corpus versari idémque occupare, clariùs adhuc indicat dolor in ejus partibus perceptus: nam planè fieri nequit, ut dolor iste acerbissimus, qualis vel aciculæ punctiunculâ sentiatur, ratione ullâ merè mechanicâ perceptionis centro communicetur. Sive enim medulla nervorum, quod *Cartesius* vult, sive *Spiritus*, quod verissimum est, proximum sit sensûs instrumentum; utrobique sanè ridiculum est existimare, violentâ separatione eorum quæ conjuncta quiescebant (eâdem ipsâ divulsione, neque *spiritibus*, neque *medullæ nervorum*, à puncturæ loco ad ipsam communis sensûs sedem, communicatâ) animam hîc collocatam tam acrem dolorem sensuram fuisse, nisi ipsa ejus essentia ad partem usque, ubi dolor sentiri videtur, protenderetur. Tunc enim, quæ causa sit hujus effectûs, palàm erit; unitas nimirum animæ per totum corpus diffusæ, unà cum spirituum continuitate.

Nec mirum esse debet, cùm Spiritus continuati, modóque naturæ congruo compositi, quies sit animæ & tranquillitas, eosdem vi disjunctos, & contusos, & quasi abs anima avulsos, sensum ingratissimum cruciatûsque plenum in perceptionis centro efficere. Hoc argumentum vim summam atque evidentiam præ se ferre videbitur, si modò consideremus spongiositatem medullæ nervorum, & fluiditatem spirituum, quàm parúmque acicula tantilla mollem liquidámve materiam contrudet aut angustabit. Cujus rei consideratio scrupulositatem eorum funditus eximere debet, qui nimis anxiè mirantur, quî noxæ corporis fiant dolores animæ, corpore interea doloris nihil sentiente. Hoc enim longè faciliùs intelligi potest, quàm ut pars aliqua materiæ in capite dolorem sentiret ex punctione digito inflicta, quâ tamen punctione neutiquam incommodatur certè, si vel levissimè moveatur; & tamen perceptionem in capite duntaxat fieri, abunde satìs demonstratum fuit.

9. Postremò, nisi ipsa animæ essentia à *communi sensorio* ad oculos pertingat, difficillimum erit intellectu quî distincta repræsentatio fieret objecti cujusvis visibilis. Nam quî non confundentur colores? magnitudo objecti non diminuetur? & imago quidem ipsa non penitus antè disperdetur, quàm pervenerit ad animam, si ea in communi sensorio duntaxat insit? Manifestum enim est, idémque experientia demonstrabit, perfectissimam esse objecti imaginem in oculi fundo, decussatione linearum motûs ab objecto factam; hoc modo: Linea A B ab objecto A C premit punctum B in fundo oculi, & linea C D punctum D; quo ipso C & A in locis suis sentiuntur, tantúmque distantia quantùm in objecto C A distant: quod idem verum est de reliquis lineis omnibus ab objecto C A in fundum oculi de-

venientibus. Unde tantâ longitudine & latitudine sentitur objectum, quantâ sentiri potest in tanto ab oculo intervallo. Et quemadmodum motus ab A ad B & à C ad D perlatus sentitur illîc; ità & modificatio ejus, quâ objectum in partibus illis videatur rubrum, flavum, viride, vel alio quovis colore tinctum, illîc etiam sentitur. Unde constat, exquisitissimam impressionem, ad objecti circumstantias omnes, futuram in oculi fundo: quare si eam anima ibi recipiat, exindéque ad suum perceptionis centrum transferat, circumstantiis prorsus invariatis, repræsentatio perfecta erit & absoluta.

Sin ibi anima non sit, sed transmissio legibus materiæ duntaxat permittatur, imago multùm pervertetur, aut peribit, priusquam ad commune sensorium pertingere possit. Etenim motus hic propagari debet à B & D, donec ad foramen E veniat, & per illud nervum opticum ingrediatur, ad cerebrum perferendus, deinceps ad sedem sensûs communis: sed enim inter B & E vel D & E multi ac varii fortè depinguntur colores, unde F colore D, & G coloribus D & F infici necesse erit; & sic de reliquis lineis ab objecto ad oculum ductis: ità ut omnes earum colores mirum quantùm commiscerentur, antequam ad E pervenirent. Jam verò ad duriusculam flexuram illam in E, ubi linea visualis tam est curva quàm B E R, latitudo & longitudo objecti, juxta experimenta reflexionis & refractionis, perirent prorsus. Quod enim in reflexionibus refractionibúsque fit, ubi objectum illa in linea apparet, quæ sensûm ejus immediatè perfert, idem hîc fieri expectandum erit; puncta propterea C & A apparebunt ad Q, & objectum in tantum non nihilum contrahetur.

Quòd si fortè nihilominus aliquantâ latitudine apparere posset, cùm tamen cerebrum opaca sit substantia, motus simul ac eò pervenerit, ità vel mutaretur, vel dissiparetur, ut imago, nè vel modico quovis splendore & integritate servatâ, opacitatem ejus pertransire valeret. Quamobrem non dubito quin imago, quam anima percipit, illa ipsa sit quæ est in oculo, non ulla alia ab oculo ad interiora cerebri ratione *corporeâ* producta & propagata, (ubi color & figura, nisi obliterarentur penitus, vehementer certè depravarentur;) hoc volo, in lucidorum spirituum, in fundo oculi, concursu, cum externo lumine per humores ejus transmisso (quæ commodissima interpretatio est *συναυγείας Platonicæ*, de qua *Plutarchus*) magnum illud visionis mysterium consistit.

SCHOLIA

In Cap. X. Sect. 2.

Primas quasi lineas ducat futuræ efformationi prævias, &c. Plotinus *hæc prima delineamenta, rudimentáque vitæ*, προϋπογραφὴν καὶ προδρόμους ἐλλάμψεις εἰς ὕλην, primæ manûs quasi delineationem, præviámve adumbrationem irradiationésque prodromas in Materiam, appellat. *Ennead. 6. lib. 7. cap. 7. Fieri verò ab* Anima Mundi *sive* Spiritu Naturæ *prima illa lineamenta argumento haud obscuro est, quòd in Ovis, ubi Anima matris non adest, hæc prima lineamenta fiunt, ante adventum Animæ pulli, quippe nondum organizati. Animæ verò particulares sunt actus corporis organici, juxta* Aristotelem. Punctum *verò* saliens *sensum non proprium in retrahendo se ad tactum aliquem incommodum prodit sed vitam duntaxat, ut neque* Zoophyta, *quæ propriâ animâ vivere haud sentio, sed* Spiritu Naturæ, *qui aut nullum sensum habet aut valdè obscurum.*

Sect. 7. Quæ Plasticis potentiis omnibus est conjunctissima, &c. *Universalis enim Materiæ præparatio est à* Spiritu Naturæ, *eodémque modo quo primis vitæ exordiis in Generatione Animalium assistit, ipsis etiam augendis, perficiendis conservandísque suam opem fert, etiam ad satis dissita* Intervalla.

Mundum esse τὸν μέγαν γόητα, &c. *Sic enim* Plotinus, *Ennead.* 4. *lib.* 4. *cap.* 40. Ἡ ἀληθινὴ Μαγεία ἡ ἐν τῷ παντὶ φιλία καὶ τὸ νεῖκος αὖ, καὶ ὁ γόης ὁ πρῶτος, καὶ ὁ φαρμακεὺς, οὗτός ἐστιν. Vera *Magia* est illa in Mundo sive Universo Concordia seu consensus, ac Discordia, atque primus ille *Magus* ac Incantator hic est.

CAP.

CAP. XI.

1. *Nec* Animam *sine* Spiritibus, *nec* Spiritus *sine præsenti* Anima *in organo, sufficientem esse causam* Sensationis. 2. *Brevis declaratio quomodo* sensatio *fiat*; 3. *Quomodo* Imaginatio. 4. *De* Ratione *&* Memoria, *& an sint Notæ aliquæ in cerebro.* 5. *Spiritus immediatum animæ instrumentum esse etiam in* Memoria; *& quomodo* Memoria *existat*; 6. *Et quomodo* Oblivio. 7. *Quemadmodum* Motus spontaneus *fiat.* 8. *Quemadmodum ambulemus, voce aut fidibus canamus, aliud tamen interea cogitantes.* 9. *Quanquam Spiritus ubique non sint æquali tenuitate, impressionem tamen* sensiferam *ad* Sensorium Commune *perventuram esse.* 10. Heterogeneitatem *esse in anima ipsa*; *& quid in illa id sit, quod* Radicem, *centrum, &* Oculum *vocamus*; *quid id, quod* Radios *&* Ramos. 11. *Sobria & probabilis distributio animæ in partes, est in* Perceptivam *&* Plasticam.

1. HOC jam à nobis probato, animam non in *sensorium commune* concludi, sed ad cuncta corporis organa essentialiter pertingere; quæ sit natura *sensationis* aliarúmque operationum, quas memoravimus, decernere, longè erit facilius; quod est tertium eorum, quæ suprà proposuimus. Jam enim hæc duo præcipua demonstravimus, viz. *Neque Spiritus per se functionibus hisce esse pares*; *Neque per se Animam, sine Spirituum ope*: utì manifestum est in interceptione vel disjunctione Spirituum per *ligaturam* aut obstructionem; & hinc est ut cæcitas nonnunquam ideo duntaxat accidat, quòd *nervus opticus* obstruatur. *Vide Cap. 6. sect. 9.*

2. Ut itaque ‖ tertiam Quæstionem nostram paucis expediam, generatim dico, *sensationem* fieri per motûs ab objecto ad organum pertingentiam; ubi talis omnino recipitur, qualem esse percipimus, indéque transfertur per animam ibi præsentem spiritibúsque, proximo ipsius instrumento, adjutam, quorum continuitate cum spiritibus aliis in *sensorio communi*, imago vel impressio objecti cujusque eò fideliter transmittitur. ‖ *Cap. 6. sect. 9.*

3. Ad *Imaginationem* quod attinet, ea functio haud dubiè in principali animæ sede, purioribus spiritibus in quarto cerebri ventriculo, præcipuè peragitur. De illa maximè Imaginatione loquor quæ liberrima est, quali utimur in commentationibus Heroicis, vel qualis severioribus meditationibus & disquisitionibus Philosophicis, aliisve quibuslibet intellectûs oblectamentis, semper solet adesse. Nam jejunium, purior aër, & vinum modicè sumptum, tum quicquid confert ad idoneam suppeditationem vel depurationem spirituum, id omne cogitationes nostras liberiores, subtiliores, & clariores facit.

4. *Ratio* itá cum *Imaginatione* conjuncta est & connexa, ut de illa quidquam separatim dicere opus non sit. *Memoria* quidem facultas est peculiari consideratione digna; & si ullius potentiæ animi operationibus contribuit quicquam medulla cerebri, (plùs quàm conservando *Spiritus animales*) hujus certè facit. Verùm ut cerebrum distinctis & expressis rerum imaginibus refertum sit (sive eæ in suppositarum fibrillarum flexuris, sive in ordinata pororum punctura, seu denique in continuato motu partium ejus, aliarum aliter modificato, consistunt) id quidem nè omnino fieri posse, jam suprà ‖ probavi. ‖ *Vide Cap. 5. sect. 7. & cap. 2. sect. 7, 8.*

Si quæ sunt in eò Notæ, quasi brachygraphia quædam esse debet, apiculi quidam sparsim positi ad seriem rerum in memoriam revocandam, quæ fortè, in longum descriptæ, sexcentas paginas implerent. Planè ut si quis amici sui digito filum ligaret, quod eum mandati cujuspiam commonefaciat, cui plenè docendo diei colloquium vix sufficiebat. Unde perspicuum est, *Memoriam* in anima esse, non in cerebro. Et si quas illa notas istiusmodi facit, cùm perceptionem earum non habeat ab istarum rerum notitia distinctam, quarum se debent commonefacere, non ullâ potentiâ cognitivâ faciat illas oportet, sed aliquâ facultati suæ *Plasticæ* analogâ, quâ clam se corpus organizat.

5. An verò anima itá in cerebrum agat an non agat, res est incertissimi judicii, nec ullo experimento, quod scio, demonstrabilis. Quapropter si spirituum intra vires consistimus, quos proximum instrumentum animæ in omnibus ejus operationibus esse toties affirmavi, minùs hæc assertio reprehendi poterit. Et ego sanè non intelligo, quin ii unà cum anima *memoriæ* functiones omnes, quarum conscii simus, præstare valeant.

Itaque in hoc *Memoriam* consistere statuo; Animam majorem sibi promptitudinem comparâsse ad cogitandum de certo aliquo phantasmate, (unà cum circumstantiis ejus,) quod ex occasione aliqua in ipsa exciebatur. Quæ promptitudo acquiritur, vel crebriori phantasmatis ejusdem repræsentatione, vel vividiore ejus impressione propter novitatem, aut excellentiam, aut perniciositatem, aut aliquam hujusmodi conditionem, quæ semel, sensu vehementissimo, animam afficiet; vel denique voluntariâ attentione, quando anima, summo studio atque operâ datâ, Ideam in sensum suum internum quàm potest altissimè imprimit. Hæc promptitudo ad cogitandum de certa aliqua Idea tempore vanescet, tandémque ità prorsus absumetur, ut anima, illâ ipsâ Ideâ denuo exhibitâ, unquámne eam antè viderit, ignoret.

Antè verò quàm absumpta planè sit hæc pronitas in conceptum eundem cum circumstantiis ejus redeundi, relativus sensus eum antea habuisse, (quam *Memoriam* vocamus) ad novam quamque objecti repræsentationem, necessariò emergit.

6. *Oblivio* autem nascitur, vel ex mera desuetudine cogitandi de tali objecto, aut aliis ei connexis, eâ serie ac ordine qui velut præteritum id repræsentaret, adeóque proprium objectum *Memoriæ* faceret; vel quòd Spiritus, quibus anima in omnibus suis operationibus utitur, in debita temperie non sint; quod ex nimia frigiditate aut aquositate capitis, cui uni *oblivionem* imputat *Sennertus*, oriri potest.

Institut. Medicin. lib. 2. part. 3. sect. 2. cap. 4.

7. *Motus spontaneus* postremò considerandus venit; quem per Spiritus à sede *communis Sensûs* ad musculos, crassam illam motûs machinam, continuatos peragi, extra dubium est. Rationem quâ peragitur sentimus utcunque ac intuemur; hoc est, in nobismet ipsi facultatem sentimus membrum quodvis sponte nostrâ movendi vi summâ ac impetu, & musculum, qui membrum movet, intumescere videmus; quod palàm indicat influxum spirituum, aut eò directorum, aut ibi gubernatorum, solo arbitrio nostro: res verè admirabilis, & attentissimâ meditatione digna.

Directionem hanc impressionis motûs, merâ volitione & imaginatione eam faciendi, esse factam, tam intimè persentiscimus, ut nullius planè rei certiores esse possimus. Fluidam aliquam subtilémque materiam, quam vulgò Spiritus appellamus, dirigi in musculum qui membrum movet, intumescentia ejus ipsis oculis facit testatissimum; tum etiam quòd experimur, moderatum vini usum, quod abunde Spiritus suppeditat, motum hunc facere validiorem.

An verò sint an nè sint *valvulæ in nervo,* oppositorum musculorum communi, in iis etiam qui singulorum proprii sunt, parum refert. Insigne hoc animæ privilegium ità motum materiæ dirigendi, in utravis hypothesi, oppidò mirum est. Ego verò fibrosas partes musculi præcipuam motûs machinam esse arbitror; quas anima, subtilissimo liquore spirituum animalium humectans, inflat & contrahit, fidium more in cœlo pluvio: & in hoc imprimis consistit magnum illud artuum nostrorum robur & vis in motu spontaneo. *Valvulæ* verò istæ suppositæ, quas nec dum experientia detexit, nec sufficiens ratio confirmat, expectent usque licet admissionem, dum liquida & legitima existentiæ suæ argumenta attulerint. Etenim animalium Spirituum in fibrosa carne præsentia, cum anima motum imperante, phænomenis id genus omnibus salvandis sufficiunt. Ex *volitione* enim in *communi sensorio* concepta, ea pars animæ quæ in musculis residet, virtute affini illi quâ corpus organáque ejus fabricavit, Spiritus in eos poros partésque dirigit, prout usui excellentissimæ hujus fabricæ ostendendo maximè expediat.

8. Et per aliquam hujusmodi potentiam fit, ut tam facilè inscientes ambulemus; ut spiremus, cantemus, & instrumentum musicum pulsemus, mente nostrâ interea rebus aliis occupatâ. Nam consuetudo est altera natura: & licèt Spiritus animales, * utpote merè corporei, habituum capaces esse non possint, * potest tamen anima, etiam in ea parte ipsius quæ cognitiva non est; proindéque corpus movere potest, tametsi cogitatio cessârit, modò membra spiritibus satis sint repleta; quorum vim ac opem in naturalibus motionibus animalium tantam esse apparet, ut capitibus resectis, reliquum tamen corpus, ut antè solebat, diu sese moveat: ut refert *Chalcidius* de vespis & crabronibus, qui decollati magnam nihilominus horæ partem ultro citróque volitabunt: quod animæ adhuc in iis versanti, * ac spiritibus animalibus idcirco integris, quòd per eorum corpora crustacea ægrè exhalantur, tribuendum est.

Rudis enim & vulgaris est opinio, animam, capite rescisso, tanquam avem è corbula sublato operculo, evolare continuò oportere. Mundus enim universus tam est ubique corporibus consertus, quàm ubi ipsa est; & vinculum spirituum nondum dissolutum potentiùs eam allicit ut illic maneat, quàm ut aliò quovis emigret. Idcirco motum hunc vespæ, tam perfectum, támque diuturnum, *vitalem* esse censeo; ille verò membrorum animantium truncatorum, quæ minùs perfecta sunt, *mechanicus* plerumque esse potest & solet.

9. Natu-

9. Naturam & functiones animæ, quantùm institutum nostrum postulat, consideravimus, ipsámque clarè demonstravimus substantiam esse à corpore distinctam, ejúsque essentiam ipsam per cuncta corporis organa permeare: tum etiam *Spiritus subtiles* operationum ejus omnium instrumentum esse commune; qui quanquam eâdem & copiâ & puritate ubique non sint, corpus universum tamen tam pervium faciunt objectorum in externa organa impressionibus, ut hæ fulguris instar penetrent ad *commune sensorium*. Namque ut medium æquè purum sit & tenue ac materia in qua primùm incipit motus subtilissimus, non est necesse. Hinc lux tum aërem tum aquam pertransit, tametsi aër solus motui lucis non sufficiat, aqua autem tantùm non impar prorsus quæ sedes sit fontis ejus. Quod faciet ad illustrandum sensûs transitum à membranis (quâve aliâ cunque in sede Spiritus sunt subtilissimi lucidissimíque) per crassiora loca corporis ad ipsum perceptionis centrum.

10. Postremò, *Heterogeneitatem* quandam in anima invenimus, nec illam æquè pollere ubique. Nam *perceptionis centrum* in quartum cerebri ventriculum concluditur, quò si motus *sensiferi* fideliter non perferantur, nullam prorsus objecti notitiam habemus. Ea pars animæ propterea pretiosissima est habenda; cúmque dissoluta moles, ut materia, non sit, * sed alia pars ejus ex alia profluat, quæ omnium præstantissima, cæterarum causa meritò censenda est. Quamobrem, ut Deum, à quo pendent omnia, ῥιζῶν ῥίζαν vocat *Synesius*, sic ego partem hanc *radicem* animæ appellandam judico.

Quæ nostra sententia minùs insolens videbitur, si modò cogitemus, à *suprema vita*, viz. divino Numine, id quod nullam omnino vitam nec sensum habeat, inertem stupidámque Materiam, emanare. Quapropter analogiâ minimè repugnante admitti potest, pretiosissimam illam animæ partem, cui *perceptio*, *sensus*, & *intelligentia* inest, talem emanationem essentialem emittere de se posse, quæ omnis omnino *sensûs* & *perceptionis* expers sit; quam, si vultis, *exteriores animæ ramos* appellare liceat; vel, si nobiliorem illam diviniorémque particulam, *centrum* dicere mavultis, *radios* animæ; quod etiam *oculus* animæ meritò nuncupetur, * quandoquidem reliquæ partes omnes absque illo, sunt meræ tenebræ. Qua in re, velut alter *Cyclops*, mundum hunc, in quo vivimus, bene referet, cujus oculus unicus omnibus est conspicuus, qui lucem intuentur.

11. Missis autem lusoriis his considerationibus, quæ imaginationem potiùs delectant, quam severioribus animi facultatibus satisfaciunt, à duabus potentiis illis notissimis & planè diversissimis, quas Philosophi in Anima agnoscunt, *Perceptione* nimirum & *Organizatione*, * partem illam unam nobiliorem, quæ *communi sensorio* inest, *Perceptivam*, cæteras omnes *Plasticam* partem animæ, nobis deinceps vocitare sufficiet.

SCHOLIA

In Cap. XI. Sect. 8.

Utpote merè corporei habituum capaces esse non possint, &c. *Per habitum heîc intelligo facilitatem ac promptitudinem per crebros actus acquisitam agendi denuò aliquid ex datis occasionibus, postquam ab agendo ad tempus aliquod, cessatum sit. In lapide igitur projecto, quanquam movetur, motus tamen iste non dicitur habitus (eadémque ratio est in omni re corporea) quoniam perpetuò agit non denuò, nec si centies sic projiceretur, postquam cessaverit moveri, faciliùs promptiúsve moveretur.*

Potest tamen Anima etiam in ea parte ipsius quæ cognitiva non est, &c. *Heîc sunt qui objiciunt, ipsam Materiam corpúsve æquè capax esse habituum atque substantiam quamlibet incorpoream perceptione & cognitione destitutam. Ex eo enim solo fieri quòd Materia habituum incapax sit quòd agere denuò nequeat sine novo impulsu externo; eandem verò esse rationem in substantia incorporea omnis perceptionis experte, quippe quæ agere nequit nisi impulsu externo denuò impresso, si quando ab agendo cessaverit. Adeò ut aut novo opus sit impulsu ab extrà, aut necesse ut actionem nunquam intermittat. Quod* Incommodum *etiam in* Spiritu Naturæ *fingunt, quem nisi sciat quid agit, pro re nata agere posse audacter negant; hoc est, Nullam* vitam *esse posse statuunt præter* cognitivam.

Quod falsissimum esse abunde patere potest ex eis quæ occurrunt in hoc ipso Tractatu, ubi demonstro Animam per totum corpus vitámque cum ipsa extendi, Perceptivam *tamen esse in capite solo; Reliquámque ideo partem Animæ, si fas sit ità loqui, esse non quidem* Perceptivam

ceptivam *sed* Plasticam, *vitâve* Plasticâ *solâ præditam, qualis totus esse potest* Spiritus Naturæ. *Cùm verò, ut* Plastica *Animæ, ità* Spiritus Naturæ *sit substantia vitalis, cui* Vita *intimè & essentialiter inest, & talis tamen quæ aliter atque aliter à Materia variè disposita afficiatur, statim pro natura Materiæ alias atque alias operationes exerit secundùm certas quasdam leges sibi insitas. Nunquam verò otiatur ille Spiritus sed in omnem Materiam certo, quamquam cæco, instinctu,* vitalique *non* intellectuali *agit, idque semper in genere quod optimum sit. Non agit indifferenter & promiscuè, quemadmodum hi volunt, sed pro dispositione Materiæ, nec varia tentat sed idem semper eisdem datis circumstantiis, nec frustrà, cùm secundùm rerum naturam agat, nec consilio eget aut ratione, cùm ex propria sua* vita *tantùm agat Divini consilii ac sapientiæ Ectypo.*

Quod minùs mirari debemus cùm & nos non per prævium perceptionem *Phantasmata excitamus, sed per* vitam *quandam Animæ nostræ intimam, hujusmodique operationibus præviam, excitata percipimus: Ut in Insomniis præsertim patet, ubi ipsa Animæ substantia* vitalis *aut cholerâ, aut sanguine aut melancholico humore affecta, non* consilio *sed* vitaliter *ac* necessariò *sine omni prævia perceptione, congeneres rerum scenas excitat, & sic excitatas percipit. Cur igitur Mundi* Spiritus Vitalis *non æquè commodè concipi potest sine ulla prævia perceptione* Plasmata *erigere, aut secundùm certas leges Materiam movere ac disponere, atque Anima nostra sine ulla* prævia *perceptione excitare* Phantasmata: *equidem nisi quis nimiùm peregrinus sit in recognoscendis animi proprii facultatibus, non potest quin hæc ipsi valdè sint manifesta.*

Sed ut ad Plasticam *propriam redeamus, cùm sit* vita *quamvis non* perceptiva, *minimè profectò ab ea alienum videtur ut usu & consuetudine ad res alias præ aliis excitatior & evigilatior, itàque habituum capax evadat, perinde atque* pars *Animæ* perceptiva. *Quæ in habitibus quidem Intellectualibus utendis vi potiùs* Vitali intellectuali *notiones rerum atque intelligentias promptè producit quàm* perceptione. *Neque enim antè percipit quàm produxerit, nec* præviâ perceptione *tunc producit sed* immediatâ *Animæ* vi Vitali intellectuali: *alioqui processus fieret in infinitum. In Essentia* vitali *igitur radicatur habitus sive* Intellectuali *sive* Plasticâ, *cùm Materia interim, quippe ex se omnis vitæ expers, habituum nequaquam sit capax.*

Ac Spiritibus animalibus idcirco integris, &c. *Adde & Assuetudinem movendi in parte Animæ* Plastica, *quanquam abscisso capite Animadversio cesset.*

Sect. 10. Sed alia pars ejus ex alia profluat, &c. *Hoc ipsum & quæ hìc sequuntur, dicta sunt cum respectu ad descriptionem illam Spiritûs sive Animæ possibilem, lib. I. cap. 6. Quæ autem verissima particularis Spiritûs sive Animæ mihi videtur notio sive Idea, in Scholiis illìc satìs apertè declaravi, ut nihil opus sit hìc repetere.*

Quandoquidem reliquæ partes omnes absque illo meræ sunt tenebræ, &c. *Equidem Anima parte* Perceptivâ, *quem* Oculum *appello, destituta, esset instar hominis cæci in luce Solis,* Plasticâ *verò destituta, instar hominis visu quidem præditi, sed Meridianis positi in Tenebris. Virtute enim* Plasticæ *Mundum quemcunque exteriorem percipimus, immo omnem cuicuimodi* vitam *per eam haurimus, sive* Divinam *sive* Naturalem. *Tanti momenti est ut* Plastica *rectè se habeat, & per sinceram Devotionem & Temperantiam ad Regenerationem præparetur. Quicquid enim in* Perceptiva *tantùm peragitur, ex arida & jejuna Ratione & Imaginatione quantumvis ordinata,* umbræ *sunt &* imagines, *non vera* vita *ac* substantia.

Sect. 11. Partem illam unam nobiliorem quæ communi sensorio inest, *Perceptivam,* cæteras omnes *Plasticam* partem Animæ, &c. *Hoc quidem omnium consultissimum est, & operosam illam Animæ Ideam possibilem, lib. I. cap. 6. descriptam, missam facere, Essentiámque Animæ tanquam Ens unum per se considerare, cujus partes, si fas est ità loqui, non tam subordinentur quàm coordinentur, juxta Ideam Intellectu Divino conceptam, nec unicum esse centrum ut in Circulo, sed duos quasi focos coordinatos,* Plasticum *alterum, alterum* Perceptivum.

CAP.

CAP. XII.

1. *Responsio ad objectionem, Argumenta nostra tam animarum brutorum quàm hominum immortalitatem probatura.* 2. *Objectio altera,* Præexistentiam *animarum brutorum, & consequenter nostrarum, inferens.* 3. *Responsio prima ad objectionem.* 4. *Responsio secunda, quatuor ex partibus constans.* 5. *Prima, Hypothesin* præexistentiæ *rationi magis esse consentaneam, quàm aliam quamlibet hypothesin;* 6. *Quinimò in se valde solidam.* 7. *Sapientiam bonitatémque Dei veritatem ejus arguere;* 8. *Uti etiam faciem* Providentiæ *in rebus conspicuam.* 9. *Pars secunda responsionis secundæ, Philosophos omnes omnium sæculorum, qui animam incorpoream statuère,* Præexistentiæ *ejus suffragatos esse.* 10. Gymnosophistas Ægypti, Brachmanes Indiæ, Magos Persiæ, *& doctos omnes è* Judæis, *hujus sententiæ fuisse.* 11. *Catalogus clarorum virorum qui eandem tenuerunt.* 12. *Ita quoque sensisse* Aristotelem. 13. *Locus alter luculentior ex* Aristotele *eòdem faciens, unà cum interpretatione* Sennerti. 14. *Responsio ad effugium interpretationis ejus.* 15. *Locus ultimus & luculentissimus è scriptis* Aristotelis.

1. NAturam animæ, eámque *substantiam esse à corpore distinctam,* cùm jam satis ostenderimus; continuò post hæc de *separatione ejus à corpore* dissererem, nisi quòd objectionem invidiosam è via priùs amoliri debere me putem; quâ quidam nobis persuadere vellent, argumenta nostra, revera demonstrationes, esse tamen mera sophismata, quòd quædam eorum, eáque non infirmissima, id probent quod absurdum est & falsum; viz. *Animas brutorum* etiam *substantias* esse *incorporeas,* à corpore distinctas; unde sequetur illas item *immortales* esse. Ad hoc autem jam respondimus in *Appendice* ad *Antidotum,* ubi breviter conclusimus, eas propriè nihilo magis immortales esse quàm stupidam Materiam, quæ incorruptibilis est, nec fortè, extra terrestre corpus, sentire magis, quàm corpus ipsum. Hæc enim omnia, uti primo eorum conditori placuit, ità se habent. *Cap.10. sect.7.*

2. Hîc autem perversè ac importunè subjiciunt; Si brutorum animæ superfint morti, brutæ verò & inertes, necessariò sequetur eas iterum in corpus venturas. Etenim perridiculum est existimare, animas hasce, in rerum natura etiamnum existentes, & nullius rei ad iterum vivendum indigentes nisi materiæ rite præparatæ, semper tamen neglectas fore, nec unquam in scenam reduci, sed novas quotidie in earum locum successuras creari: innumerabiles enim myriades animarum inutiles prorsus jacerent in Universo, numero earum crescente perpetuò in infinitum. Sin iterum in corpus veniant, *praeexistere* manifestum est: & si *brutorum,* tum certè *hominum* animæ etiam *præexistunt.* Quæ tam vecors est opinio & prodigiosa, ut diductum os, altúsque cachinnus, (fatuorum argumenta) refellere eam & explodere valeant. Nemo certè cordatus homo sententiam illam amplectetur unquam, quam stultissimus quisque, memoriam suam consulendo tantùm, refutare potest. Nam certissimus est, si *præextitisset,* se aliquid de vita sua anteacta meminisse posse. Quid? quòd animarum harum *præexistentium* Accessus, & in materiam ab iis actuandam Ingressus, intelligi nequeat.

3. Ad hæc duo responderi possunt. Primùm, etsi quidem negari haud potest, quin animarum brutorum *præexistentia* concessa pulchrè viam sternat ad humanarum etiam animarum *præexistentiam* inferendam, * sequelam tamen non esse necessariam, sed alteram sine altera constare posse.

4. Secundum sic est, etiamsi sequela concederetur, nihil indè tamen absurdi, quoad rationem, posse detegi, si institutionis præjudicia, alienarúmque facultatum, quæ suffragandi jus hîc non habent, suggestiones cæcæ deponantur. Sed ut explicatiùs dicam, aio, Consequens ipsum, *animarum humanarum præexistentiam,* rationi congruentius esse aliâ quavis hypothesi; tum receptum fuisse à doctissimis omnium ætatum Philosophis, quorum vix unus animam humanam immortalem censuit naturæ rationísque lumine, qui non itidem *præexistentiam* ejus asseruit; dein *Memoriam* non esse judicem idoneum cui causa hæc permittatur; denique *Traductionem* & *Creationem* æquè involutas esse & incomprehensibiles atque hanc opinionem oppugnatam.

5. Quatuor has mei responsi partes suo quamque ordine confirmabo. Primæ veritas constabit, si cum sententiis competitricibus eam conferamus; duæ omnino sunt memoratu dignæ. Altera eorum, qui animam *ex traduce* nasci affirmant; altera,

qui pro re nata *creari*. Prior sententia notioni animæ manifestò repugnat, quæ *Spiritus* est, ideòque indivisibili, i. e. *indiscerpibili* essentiâ. Secunda tum contumeliam supremi numinis majestati infert (nam per eam Deus principalis fit adjutor & actor, idque summo, liberrimo, maximéque particulari agendi modo, quo is agere concipiatur, in execrandis flagitiis stupri, adulterii, incesti, immo & turpissimæ cum bestiis consuetudinis, nefandis his omnibus conjunctionibus animas suppeditando, tum primùm, & hanc ipsam ob rem, creatas) tum etiam infert ipsis animabus injuriam; quòd illæ sic subinde, ut fert occasio, creatæ proindéque puræ, omni noxâ & labe vacuæ, in impura tamen, morbida, atque effrænata corpora compinguntur, ubi plures earum ità fataliter superatæ & in servitutem redactæ videntur, itáque prorsus incapaces quod bonum & honestum sit amplectendi, ut diro illi infortunio necessariò addicendæ sint, quod omnes Dei obliviscentes manet. Quapropter cùm duæ hæ sententiæ adeò sint incongruæ, ecqua alia reliqua est, quæ probabilis videatur, præterquam animæ *præexistentia*?

6. Quàm rationi verò consentanea sit hæc opinio, non ex collatione duntaxat, eam inter atque alias instituta, demonstrare contendam, sed etiam ex sua ipsius concinnitate. Quemadmodum enim nihilo magìs mirandum est, singularium omnium hominum in terris degentium animas à mundo condito fuisse, quàm particularem materiam illam ex qua corpora eorundem constant (quæ fortè multas myriadas alterationum & modificationum subiit, antequam in talem coierit contextum unde corpus integrum fieret hominis cujusquam singularis, versata etiam fuit in locis immensò intervallo dissitis, percolata fortasse per tot vorticum interstitia triangularia, quot in innubi gelidáque nocte videmus stellas, fulsítque olim instar solis, quod de tellure universa vult hypothesis *Cartesiana*, ità ut edamus, bibamus, nósquemet ipsi eo vestiamus, quod quondam lux pura & flamma fuerat) ità de facto fuisse mundo condito coævas, inevitabilis certitudo *præexistentiæ animarum brutorum* (adversariis ipsis fatentibus) pulchrè quidem innuit.

7. Adhæc autem, cùm attributa Dei, tum quæ in Universo sunt rerum facies, unde Providentia ejus excludi non debet, idem rationi non præoccupatæ firmè & luculenter demonstrat. Nam primò, si bonum sit animabus humanis esse omnino, quo maturiùs sunt, eo ipsis erit melius. Certissimi autem sumus, sapientiam bonitatémque *Divinam* id facturam quod sit optimum; idcirco si se frui possint antequam in hæc veniant corpora terrestria, (cùm illis melius sit se frui quàm secùs) eas priùs esse oportet, quàm in hæc corpora veniant; hoc est, extra ista vitâ frui potuisse per longas temporis periodos oportet, antequam in certa aliqua ætate mundi hîc compareurint. Nihil enim prohibet quin tam vivant antequam in corpus veniunt, quàm postquam indè emigrârint: posterius autem hoc ab ipsis agnoscitur qui *præexistentiam* negant.

* *Præexistentia animarum* igitur necessariò consequitur ex sapientia & bonitate Dei, qui non magìs potest quod optimum sit non facere, quàm potest idem non intelligere: alioquin sapientia benignitatem ejus superaret; immo nec tanta bonitatis Dei fiducia habenda esset, quanta beneficentiæ viri boni & benigni, quem certi simus nullam sibi datam benefaciendi facultatem omissurum, præsertim si nihil indè sibi vel damni vel molestiæ accedat; quæ utraque obstacula à summo Numine sunt prorsus aliena.

8. Deinde, ea hîc cernitur Providentiæ facies, quæ in hanc sententiam optimè quadrare videtur; nulla enim tam naturalis támque facilis reddi potest ratio eorum, quæ in rebus humanis videntur durissima, quàm quæ ex hac sumitur hypothesi, *Animas humanas in alio statu vixisse olim, ubi multis modis variisque gradibus de Creatoris sui gratia, suâ culpâ, exciderint. Propterea illas ex* Nemesi *justissima, quam ille & constitutioni Universi & ipsarum naturæ intertexuit, varias calamitates acerbitatésque fortunæ, gravésque fati servitutes subire, vel ut pœnam inflictam, vel ut morbum contractum ex variis defectionis suæ obliquitatibus.* Quæ quidem clavis non illud modò reconditum mysterium reserare potest, quî nempe fiat ut certi quidam homines ab omni religione & virtute pæne fataliter aversi sint, quî à pueris sint ad illas res stupidi, insensati, atque invincibiliter tardi, quî tantâ in omnia vitiorum genera proclivitate, quæ nullâ arte aut institutione corrigi unquam potuit; verùm etiam & alterum illud arcanum aperit, squalidæ nimirum miseriæ, brutæ agrestísque barbariæ, quâ gentes integræ multis sæculis continuis laborârunt, multæque ad hodiernum usque diem laborant. Quæ tristis rerum facies Divinæ Providentiæ rationes vehementer equidem obscurabit, faciétque omnino nè intelligi possint, nisi ex hac, de qua loquimur, hypothesi, lucis aliquid immittatur.

Est

Est itaque perspicuum, rationes gravissimas adinveniri posse unde *Præexistentia animarum* concludatur; ideóque cùm hæc opinio abs ea Facultate adeò demonstrabilis sit, nec ulla alia contradicat, (nam sententiam memoriæ nihil in hac causa valere mox probabo) lumine naturæ certò concludendum est, *Animas humanas præexistere*; Axiom. 5.

9. Utque hæc hypothesis in se est rationi consentanea, ità & Philosophorum omnium ætatum, alicujus nominis, suffragia meruit, qui modò animam humanam incorpoream & immortalem affirmârunt. Ego idcirco parùm curo quid vel *Epicurei* vel *Stoici* super hac re opinati fuerint; quandoquidem hæc lis inter eos duntaxat disceptatur, inter quos convenit *Animam esse substantiam immaterialem*. Qui autem Philosophorum talem sustinuerunt, ii uno animo ac ore *præexistere illam* asserunt. Quod adeò manifestum est, ut palàm id dixisse sufficiat; quisque inquirendo de dicti veritate facilè sibi satisfaciet. Addam tantùm, in majorem rei gratiam & honestationem, exempla aliquot, velut arrham veritatis ejus quod in universum pronunciavi. Quocunque gentium igitur oculos convertas, ubi modò sapientia bonæque literæ floruêre; sapientissimos illîc habitos statim reperies hujus dogmatis assertores.

10. Apud sapientes *Ægypti*, priscæ nutricis scientiarum omnium reconditarum, id obtinuisse, fragmenta *Trismegisti* testatissimum faciunt. Quanquam enim multa in illo libro, ad Christianam religionem spectantia, fraudis & interpolationis suspecta esse possint; hoc tamen dogma *Præexistentiæ* animæ, quod non adeò suâ interesse putabat *Christianismus*, propter testimonium quod ei perhibent hæc scripta, pars sapientiæ gentis illius meritò censendum est. Neque *Gymnosophistæ* tantùm aliique sapientes *Ægypti* ità sentiebant, sed *Brachmanes* etiam *Indiæ*, *Magique Babylonis* & *Persiæ*; ut in Oraculis illis videre est, quæ *Magica* & *Chaldaica* appellantur, in quæ *Psellus* & *Pletho* commentarios scripsêre. Quibus addi potest occulta Philosophia *Judæorum*, quam *Cabbalam* vocant, cujus non minima pars est *præexistentia animæ*, uti docti omnes è *Judæis* fatentur. Quàm aptè autem & luculenter hæc speculatio primis tribus mysticis illis *Geneseos* capitibus accommodetur, ego, in *Conjectura* mea *Cabbalistica*, spero, non contemnendo successu ostendere conatus sum.

11. Et si nominatim recenserem eos qui in hac sententia fuêre, profectò tales sunt, támque celebres profundæ intelligentiæ reconditissimæque scientiæ famâ, ut testimonium eorum solum sufficeret quemvis hominem non nimis contumacem cogere ut assensum suum præbeat ipsorum doctrinæ. Et ea *Mosi* imprimis tribuenda est, si *Cabbala Judæorum* sit fide digna, maximo certè Philosopho qui unquam extitit; huic addas licet *Zoroastrum*, *Pythagoram*, *Epicharmum*, *Empedoclem*, *Cebetem*, *Euripidem*, *Platonem*, *Euclidem*, *Philonem*, *Virgilium*, *Ciceronem*, *Plotinum*, *Iamblychum*, *Proclum*, *Boethium*, *Psellum*, aliósque quamplurimos quos longum esset enumerare. * Et si ad Philosophos, *Patres* adnumerare expediret, in eandem nomenclaturam referre possemus *Synesium* & *Origenem*: quorum hic sanè maximum erat primævi Christianismi lumen & propugnaculum; quíque procul ab ea levitate & vanitate abfuit, ut opinionem amplecteretur, quam cæteri homines parvipenderunt vulgò & neglexerunt, nisi magni aliquid in ea perspexisset: idem de reliquis dicendum est qui Christiani erant, *Boethio*, *Psello*, &, qui non ità pridem vixit, *Marsilio Ficino* doctissimo. Nondum autem finitus est Catalogus: *Johannes Fernelius*, eximius Medicus, in eadem quoque sententia est; neque contentus ipse in ea esse solus, *Hippocratem* & *Galenum*, magnum illud par Magistrorum medicinæ, juxtà secum sensisse ostendit; ut videre est in ‖ De abditis rerum causis. * *Cardanus* etiam, celeberrimus sui temporis Philosophus, disertè concludit Animam rationalem & distinctum Ens esse ab Anima mundi, & corpori quo se hîc induit præextitisse: Denique *Pomponatius*, Immortalitati Animæ iniquior, nequit tamen quin fateatur, optimam tutissimámque rationem tuendi opinionem illam esse *Præexistentiam Animæ* simul agnoscere.

‖ *Lib.2.cap.4.*
* *De Animor. Immort. sub titulo,* Aristotelis *de animorum immortalitate opinio.pag.*235, 236, 237. &c. *usq; ad* 239.

12. Et nè quid desit ad ostendendum quàm frivola sit hæc pars Objectionis, evincemus porrò *Aristotelem* ipsum, cui datum est ut plùs credatur quàm scriptor ferè quilibet, idem sensisse in *Tractatu* ‖ *de Anima*. Ubi de necessitate dispositionis in corpore abs anima actuando loquens, & reprehendens eos qui considerationem illam omittunt, ait, illos ità rem illam negligere, ac si fieri potuerit, ut, juxta fabulas *Pythagoricas*, quævis anima in quodvis ingrederetur corpus; cùm tamen omne animal, ut propriam suam speciem habet, ità & formam peculiarem habere debet. Qui secus autem statuunt, παραπλήσιον λέγειν, ait, ὥσπερ εἴ τις φαίη τὴν τεκτονικὴν εἰς αὐλοὺς ἐνδύεσθαι· δεῖ γὰρ τέχνην χρῆσθαι τοῖς ὀργάνοις, τὴν δὲ ψυχὴν τῷ σώματι, i.e. *Perinde dicere, ac si quis artem fabrilem fistulas ingredi affirmaret*; * *etenim artem omnem instrumentis suis, & animam omnem suo corpore uti oportet*. Ubi *Aristoteles* (quod *Cardanus* etiam observavit)

‖ *Lib.1.cap.3.*
* *De Animor. Immortal. pag.* 237.

vavit) non reprehendit opinionem de Animæ ex alio in aliud corpus transitu, (quod *præexistentiam* ejus simul significat;) sed ut anima bruti corpus humanum, & hominis anima corpus bruti subiret, hoc est absurdum illud quod *Aristoteles*, & meritò quidem, coarguit; alteram illam opinionem tacitè approbare videtur.

Lib. 3. cap. 11. 13. Apertiùs autem loquitur in de *Generat. Animal. Generantur*, inquit, *in terra humoréque ejus animalia & plantæ; quoniam in terra humor, in humore spiritus, & in Universo toto calor animalis inest;* ὥστε τρόπον τινὰ πάντα ψυχῆς εἶναι πλήρη, *adeò ut modo quodam omnia sint Animarum plena*, ut *Sennertus* hunc locum interpretatur: *Aristotele* per ψυχὴν idem hîc intelligente quod infrà per ψυχικὴν ἀρχὴν, *Principium illud* quod Animam dicimus, pro cujus excellentia animalia plùs minúsque nobilia asserit, quæ proinde assertio tam ad humanas animas quàm brutorum pertinet.

14. Et si quis adeò iniquus foret *Aristoteli*, ut, propterea quòd ψυχῆς non ψυχῶν dicit, eum idcirco unicam in Universo Animam asserere velit, non tamen hic textus eludi sic potest; quandoquidem enim *Sennerti* expositionem pariter ac hanc alteram capit, utra magìs rationi congruat, ea Philosopho attribuenda est. Jam si sensus ejus esset, unam duntaxat animam in mundo esse, omnia permeantem, Universúmque constituentem unum ingens animal, quorsum dicit omnia *quodam modo* plena esse hujus animæ, & non potiùs *omnino* plena? quemadmodum corpus nostrum *totum* abs anima sua actuatur. Hunc itaque sensum esse oportet, loca quidem omnia esse *quodammodo* animarum plena: non quòd opportunitatem habeant actuandi materiam, præsentiámque suam operationibus vitalibus ostendendi; sed illîc tantisper dormiant, quoad omnem actionem visibilem, donec eas præparata materia in actiones conspicuas proliciat.

De Generat. Animal. lib. 2. cap. 3. 15. Tertium locum eúmque clariorem addemus ex eodem Tractatu, ubi hanc ipsam quæstionem *Præexistentiæ* Animarum movet, præsertim animæ sentientis & rationalis; περὶ αἰσθητικῆς ψυχῆς καὶ περὶ νοητικῆς, an utrumque genus προϋπάρχει, hoc est *præexistit*, an rationale duntaxat; atque ità concludit, Λείπεται δὲ τὸν νοῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι, καὶ θεῖον εἶναι μόνον· οὐδὲν γὰρ αὐτοῦ τῇ ἐνεργείᾳ κοινωνεῖ σωματικὴ ἐνέργεια, i. e. *Relinquitur igitur ut rationalis seu intellectualis anima sola extrinsecus accedat, utpote quæ sola divina est, cujus cum actionibus crassi hujus corporis actiones nihil habent commercii.* Qua in re concludit quidem, ut se discipulum decet, ad mentem planè & disciplinam *Platonis*, excellentissimi sui præceptoris; cujus vestigiis quo propiùs insistit, eo semper minùs à veritate aberrat. Hîc enim luculenter affirmat, quod multi illum tam apertè fecisse nolunt, * animam humanam immortalem esse, & functiones suas proprias sine terrestris corporis ministerio peragere posse.

Et sic partes duas priores, opinor, responsionis meæ ad objectionem propositam confirmavi, claréque demonstravi *Præexistentiam animæ* opinionem esse quæ cùm cæteris super hac materia rationi congruentior est, tum suffragia meruit clarissimorum omnis memoriæ Philosophorum; proindéque hanc sequelam ex argumentis nostris pro Immortalitate Animæ ductam, nullius ea arguere fallaciæ.

SCHOLIA

In Cap. XII. Sect. 3.

SEquelam tamen non esse necessariam, &c. *Quippe quum Animæ humanæ intelliguntur ità comparatæ ut vitæ muneribus fungi possint etiam exuto hoc terreno vehiculo, quod contrà fieri in animabus brutorum plerique omnes consentiunt.*

Sect. 7. Præexistentia Animarum igitur necessariò consequitur ex Sapientia & Bonitate Dei, &c. *Heic igitur quidam ut hujus argumenti vim eludant, negant Bonitatem Dei actionum illius esse mensuram, dum interim ultro fatentur eum nihil contra Justitiam suam facere posse, quicquámve quod minùs justum sit committere. Quasi verò Bonitas Divina non æquè saltem sacrosanctum Dei Attributum & inviolabile esset atque illius Justitia. Sed videant illi qui sic Philosophantur an non in* Anthropomorphitismum *quendam subtiliorem se passi sint incidere, non quidem externam Dei personam ad figuram propriam fingentes, hoc est, humanam, sed ingenium, si fas sit ità loqui, Naturámque Divinam formantes ad imaginem animi sui. Qui pro privilegio reputantes quòd quædam facere possint animi causâ ac pro libitu lascivienti ac fortuito, quorum nulla solida ratio dari possit, suas vacillationes, levitates & imperfectiones perfectissimæ Divinitati affingunt quæ secundùm certam & immutabilem perfectissimæ suæ naturæ rectitudinem omnia constituit.*

Sect.

Sect. 11. Et si ad Philosophos Patres adnumerare expediret, &c. *Vide* Præfat. General. *Sect.* 18. *Loca sacræ Scripturæ huc etiam adjici possunt: Sed malo hic obiter notare quàm nullam vim habeat ille locus* S. Pauli, *contra hoc dogma de* præexistentia. *Ad Rom. cap. 9.* Nondum enim natis pueris, cùm nihil fecissent boni vel mali, ut propositum Dei quod est secundùm electionem, non ex operibus sed ex vocante maneret, &c. *Hinc enim concludere volunt, cùm nihil unquam fecissent pueri ante Nativitatem in hunc Mundum, eorum Animas non* præextitisse. *Quod non absimile est atque si quis ex istoc loco* Salomonis, *Ecclesiast. cap. 9.* [Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare, quia nec opus nec operatio, nec sapientia, nec scientia, erunt apud Inferos, quò tu properas] *concludere vellet animam non* subsistere post mortem. *Qui locus profectò æquè validè probat Animam non* subsistere *post mortem, atque prior, ante Nativitatem non* præexistere. *Sed utrobique oportet Titulum respicere, sensúmque restringere ad actiones hujus vitæ terrestris. Juxta quem sensum multa alia loca sacræ Scripturæ exponenda sunt, ni velimus Animam esse mortalem.*

Sect. 12. Etenim Artem omnem instrumentis suis & animam omnem suo corpore uti, &c. *Multo cautiùs & castigatiùs hic loquitur* Aristoteles *quàm nonnulli* Platonicorum, *qui humanas Animas etiam in brutorum corpora transire concedunt, immò in stupidas plantas migrare, quasi humanæ Animæ* Plastica, *ut meliori jure Homo* Microcosmus *appelletur, omnes formas in se contineret quæ cernuntur in Universo. Sed enim quivis vir prudens ac sobrius sentiet potiùs cum* Timæo Locro, *antiquo* Pythagorico, *qui hujusmodi fictiones ceu fabulas Poeticas considerat, in Terrorem vulgi excogitatas, qui mendaciis utplurimum faciliùs à malis moribus arcentur, quàm veritate.* Ὡς γὰρ τὰ σώματα νοσώδεσι πόκα ὑγιάζομες εἴκα μὴ εἴκῃ τοῖς ὑγιεινοτάτοις, οὕτω τὰς ψυχὰς ἀπείργομες ψευδέσι λόγοις, εἴκα μὴ ἄγηται ἀληθέσιν. Quemadmodum enim corpora morbidis aliquando sanamus, si non cedant saluberrimis, ità & animas falsis sermonibus prohibemus, si eas ducere non liceat veris. *Indè agnoscit necessariò introduci* τιμωρίας ξένας, supplicia peregrina, *vel potiùs ab omni Philosophia solidáque ratione* aliena. *Quæ sunt præposteræ istæ atque absurdæ* μετεμψυχώσεις. *Quæ tamen speciem aliquam probabilitatis præ se ferunt ad vulgus; nimirum ut* Timidorum Animæ in Muliebria corpora, Libidinosorum in Suum vel Aprorum, Homicidarum in Ferarum, Leviculorum in Avium corpora abeant, &c. *Quæ quidem mihi minimè verisimilia videntur, sed longè infra naturalem Animorum humanorum dignitatem posita. Præterea durum planè est commentum nullas admittere brutorum animas præter humanas quæ ipsorum corpora actuent & informent; satísque absurdum, partem animabus humanis, partem brutorum propriis informari, cùm nullum omnino appareat discrimen in effectis. Denique cùm plurima saltem ex brutis Spiritus animales habeant æquè tenues & claros (quemadmodum ex oculis deprehendere licet) atque plerique homines, mirum profectò est ea liberioris cujusdam rationis manifesta non edere specimina; &, cùm loqui possint, quod factum videmus in Psittacis & Picis aliísque id genus alitibus, pro re nata tamen aptè & appositè vocibus non posse uti. Equidem si humanæ Animæ essent, hoc est, ex intima essentia rationales, cùm tam puros agilésque Spiritus habeant, incredibile est quin suæ* Rationis *fructus satis conspicuos interdum, quinimò frequenter, ederent.*

Plastica igitur Animæ humanæ non est omniformis, *ut* Spiritus Naturæ, *sed* Hominiformis *tantùm. Quemadmodum verò* Spiritus Naturæ *omnes formas Mundanas singularúmque partes singulas in singulis sui punctis vitaliter complectitur* (Spiritûs *enim* Naturæ *vita omniformis*, Divino Intellectui, *quantùm ad Mundum,* omniformi *respondet*) *ità sanè Animæ humanæ* Plastica *& totam humanam formam ad justam amplitudinem explicatam, omnésque illius gradus partésque ac particulas, in singulis quasi sui punctis* vitaliter *continet: Ut desinat quis mirari aut* Spiritum Naturæ *aut Humanæ Animæ* Plasticam *per totam fœtûs formationem omnésque Incrementi gradus munere suo* Plastico *posse fungi.* Hominiformis *enim illa* vita *secundùm omnes illius partes ac gradus, ubique Animæ* Plasticæ *inexistens pro re nata exeritur, contractæque partes in se eòdem omnes conspirant, eandémque, per totum processum, formam Materiæ imprimunt, sed majorem in singulis partibus pro corporis incremento ac majorem, donec ad justam staturam perventum sit. Qui* Spiritûs Naturæ *operationem rectè intellexerit, in Animæ* Plastica *nullam inventurus est difficultatem.*

Sect. 15. Animam humanam immortalem esse, &c. *Non solùm illius Intellectum quem* Aristoteles, τὸν νοῦν *appellat, Animam nempe quatenus Intellectualis est, sed totam Animam. Ipsam enim facultatem intelligere ridiculum esset, cùm modus tantùm sit, nec posset separari à subjecto & seorsim esse immortalis, nec* Intellectualis *pars Animæ sine* Plastica *existere, cùm Anima sit indiscerpibilis. Tota igitur Anima Immortalis est agerέque potest exuto Terrestri vehiculo.*

CAP. XIII.

1. *Pars tertia Responsionis secundæ, Statûs pristini oblivionem haud firmum esse argumentum contra Animæ Præexistentiam.* 2. *Quæ sint* Oblivionis *causæ præcipuæ.* 3. *Eas omnes conspirare, idque gradu summo, ad* memoriam alterius Statûs *abolendam.* 4. *Casus & morbos ademisse prorsus memoriam rerum in hac vita.* 5. *Extra miraculum fieri non posse ut Anima superioris suæ conditionis recordetur.* 6. *Pars quarta Responsionis secundæ, Animæ præexistentis introitum in corpus æquè commodè intelligi posse ac vel* Creationem *vel* Traductionem.

1. QUod ad reliquas difficultates duas attinet, *Animæ recordationem prioris sui statûs,* & *corpus subingrediendi rationem,* his etiam, priore maximè, nullo negotio, spero, memet expediam. Nam si consideremus quæ res illæ sint, quæ memoriam nostram in hac vita vel prorsus tollunt, vel vehementer debilitant, inveniemus earundem rerum omnium conspirationem, eámque gradu majori, & à fortioribus causis, contineri in descensione nostra in terrestre corpus, quàm quæ hîc uspiam existant; cùm nulla earum tam violenter agat, ut nos è corpore exturbet.

2. Quæ memoriam nostram hîc tollunt, præcipuè hæc sunt; primò, quòd nulla nobis oblata est occasio per quam rei alicujus commoneamur; id quod multis usu venit, qui surgentes bene certi se nocte superiore sine ullis insomniis quievisse, priùs tamen quàm ad lectum se rursus recipiant, longam atque integram seriem sibi superiori quiete visorum, per quidpiam de die accidens recuperârunt; absque quo esset insomnium suum nunquam in mentem revocâssent. Secundò, desuetudo de re aliqua cogitandi; quâ re fit, ut, quod pueri in ludo versantes diligentissimè meditati sumus, elaboravimus, nostrísque ipsorum manibus descripsimus, id adultiores jam facti pro nostro agnoscere non possemus, nisi quòd nomen nostrum commentationi subscriptum videamus. Postremò, magna aliqua mutatio in conformatione & temperamento corporis, sive externo casu, sive graviore morbo, sive senectute, quæ ipsa satìs gravis est morbus, ea inferatur: hæc memoriam sæpenumero vehementer debilitant, si non prorsus tollunt, tametsi anima in eodem adhuc corpore permaneat.

3. Hæ verò cunctæ oblivionis causæ, Commonefacientis carentia, Desuetudo cogitandi, & Gravior corporis mutatio, in descensu animæ in terrestres hos carceres eminentiùs cernuntur, quàm, dum in illis versetur, accidere aut aliquamdiu durare queant. Est enim admodum verisimile, inter illam rerum scenam, quas anima extra corpus & quas in corpore videt, plus interesse, quàm inter ea quæ dormiens videt, & quæ vigilans: & ingens illa rerum negotiorúmque præsentis vitæ turba, quæ menti perpetuò occurrunt & occupant, desuetudinem de priore cogitandi longissimam faciunt. Nè memorem quàm probabile sit Animas vix unquam huc descendere nisi è Statu *silentii* & *Inactivitatis,* in quo myriades earum, ut hujus dogmatis assertores obtendent, propter innumeras periodorum vitæ Aëriæ expirationes, proptérque angustiores leges terrestrem materiam præparandi, multis fortè sæculis detineri possunt. Denique, * descensus Animæ in terrestre corpus major est mutatio & perniciosior ad recordationem earum rerum penitus delendam, quarum antè notitiam habuisset, quàm casus ullus aut morbus esse potest ad istarum rerum oblivionem inducendam, quas in hac vita cognôsset.

4. Morbos tamen variósque casus memoriam omnem funditus sustulisse, historiæ monumentis abunde proditur. *Messalla Corvinus* sui ipsius nominis oblitus est; quidam ictu lapidis, quicquid habuit literarum; alter, excussus equo, matris & cognatorum nomina. Studiosus quidam *Monspessulanus,* vulnere accepto, eousque memoriam deperdidit, ut prima elementa de novo discere coactus esset. Idem accidit *Franciscano* à febre. Refert etiam *Thucydides* quosdam à dira illa peste *Atheniensi* convalescentes, non tantùm nominis vultûsque amicorum oblitos esse, verùm & sui ipsorum, ipsi qui essent, quóve nomine appellati, planè ignorantes:

Atque etiam quosdam cepisse oblivia rerum
Cunctarum, neque se possent cognoscere ut ipsi;

De Nat. Rer. lib.6. ut *Lucretius,* in lue ista exitiabili è laudato Historico describenda, dolenter memorat.

5. Qua-

5. Quapropter sine miraculo fieri non potest, ut anima singularem circumstantiam ullam prioris conditionis suæ recordetur, etiamsi revera *præextiterit*, atque agere potuerit, antequam corpus hocce ingrederetur, (potuisse autem apertè agnoscit *Aristoteles*) quoniam descendendo in corpus longè majorem mutationem subiit, quàm quanta ei unquam in illo versanti accidere potest. Quod fortè nobis adhuc exploratius erit, cùm de ratione descensionis ejus disseruerimus, in quo ultima difficultas objecta continetur.

6. Hanc ego controversiam facilè declinare possem, dicendo, *Præexistentis* animæ ingressum in corpus æquè intelligibilem esse ac *Creatæ* aut *Traductæ*. Nemo enim mortalis scit quomodo noviter-creata anima infundatur à Deo; neque, si à parentibus traducitur, quomodo ambæ animæ ad novam conflandam conferant. Etenim si de maris anima pars aliqua deciditur, cùm in matricem fœminæ semen suum injicit, pars item de anima fœminæ, quæ cum maris parte conjungatur; præterquam quòd hæc de animabus partium decisio animam facit essentiam *discerpibilem*, intelligi non potest quomodo hæ duæ partes unam animam conficiant infanti: res sanè vel primo aspectu ridicula. Sin nulla sit partium animæ decisio, & tamen anima parentis sit animæ infantis causa, est omnino *creatio*; quod sani omnes negant creaturæ ulli particulari competere posse. Constat ergo intelligi non posse, quo modo ulla anima à parentibus transeat in semineum rudimentum fœtûs, ad illud actuandum & informandum: quod Opponentis ori opprimendo sufficiat, qui *præexistentium* animarum in sua corpora ingressum nescio quantis tenebris involvi clamitat.

SCHOLIA

In CAP. XIII. SECT. 3.

DEscensus Animæ in terrestre corpus major est mutatio & perniciosior ad recordationem earum rerum penitus delendam, &c. *Objicitur hîc à viro quodam ingenioso hanc rationem ab eis quæ occurrunt cap.* 15. *sect.* 7 *&* 8. *haud parùm enervari. Nam si animæ eorum qui in Ecstasi sunt vel in perfecta potiùs* ἀφαιρεσίᾳ, *è corpore per Aerem evagantur, facta hominum in locis longè dissitis contemplantur, & memoriâ fideliter retinent, narrántque quæ conspexerint, postquam in corpora denuò sint ingressæ; quemadmodum* Cornelii *sacerdotis Anima fertur, corpore* Patavii *in* Italia *jacente, pugnam inter* Cæsarem *&* Pompeium *in Campis* Pharsalicis *conspexisse, omnésque illius circumstantias,* Cæsarísque *victoriam prænarrâsse, nec prælii tantùm exitum, sed omnes quoque pugnandi reciprocas vices accuratè descripsisse, postquam in corpus rediisset; nec memoria utique Animarum humanarum, si præexistant, vitámque antè egerint in vehiculis aereis, rectè censeri potest ingressu in terrestria corpora extingui, quo minùs anteactæ vitæ rerúmque in ea gestarum queant recordari. Nolo hîc urgere rem apud* A. Gellium *sic narrari ac si simplex ecstasis esset, non perfecta* ἀφαιρεσία. *Nam & ipse suspicor* A. Gellium *rem aliter accepisse atque facta sit,* Marsilióque Ficino *potiùs accedo qui perfectis* ἀφαιρεσίαις, *si rectè memini, accenset. Respondeo verò virum ingeniosum observare potuisse rationem inter hujusmodi* ἀφαιρεσίας, *& descensus animarum in terrestria corpora, longè esse disparem. Neque enim* ἀφαιρεσία *à simplici Ecstasi profundiorive somno, quantùm ad ullam corporis mutationem, multùm differt, sed temperies,* Spiritûs Naturæ *ministerio, quasi integra conservatur, Animáque post regressum omnino ità se habet ac si egressa non fuisset, nisi quòd memoriæ illius impressa sit rerum in locis longinquis visarum scena, quas, ingressus in corpus, cùm sit assuetâ temperie, non magìs extinguit, quàm si visæ fuissent in corpore. Impressiones enim specierum in ipsam Animam fiunt, nec subitò delentur non mutatâ in pejus corporis temperie. Quod hîc non accidit. Longè verò secùs se res habet in descensu Animæ è vehiculo Aereo in corpus terrenum, ubi inter madores uteri plantæ potiùs vitam agit, quàm Animalis; ut omittam statum silentii. Cùm in* ἀφαιρεσίᾳ *nulla sit cogitationum intermissio, sed functiones vitæ etiam Intellectualis adhuc vegetæ conservantur. Tam parùm valet hæc objectio contra* Præexistentiam *Animarum.*

CAP.

CAP. XIV.

1. *Differentiæ* Vehiculorum, *&* unionis animæ *cum eis cognitio, necessaria est ad intelligendum quemadmodum illa Corpus hoc terrestre subeat.* 2. *Quanquam nomen* Vehiculi *in* Aristotele *non sit, est tamen res ipsa.* 3. Aristotelis *Notio Vehiculi illustratur ex Philosophia* Cartesiana. 4. *Plena interpretatio textûs ejus.* 5. Aristotelem *duo duntaxat vehicula statuere,* Terrestre *&* Ætherium; quod plus satis est ad probandam animæ oblivionem status sui pristini. 6. Vehiculum *animæ post mortem usitatè* Aërium *esse.* 7. *Duratio animæ in singulis suis* Vehiculis. 8. Unionem *animæ cum* Vehiculo *suo non consistere in congruitate* mechanica *sed* vitali. 9. *In quo sita sit* vitalis congruitas *materiæ.* 10. *In quo* vitalis congruitas *Animæ*; *& quomodo, eâ mutatâ, anima libera esse possit à Vehiculo suo* Aërio, *sine violenta præcipitatione sui ex illo.* 11. *De modo descensûs Animarum in Corpora terrestria.* 12. *Tam parum absurditatis esse in Animarum* præexistentia, *ut concessio ejus paulum admodum detrimenti allatura sit demonstrationibus nostris* Immortalitatis *earum.*

1. Utiliùs autem me tempus ac operam positurum arbitror in sententia, quam hîc defendo, illustranda, quàm in intricanda altera, quæ per se adeò absurda est, ut nemo eam vel possibilem sit concessurus, qui naturam animæ penitus perspexerit: quò meliùs itaque concipiatur, quomodo *præexistens* anima terrestre corpus subeat, in res duas inquirendum est; *Differentiam Vehiculorum* animarum, & *Causam unionis* animarum cum vehiculis. * Tria vehiculorum genera præcipuè memorant *Platonici*, *Ætherium*, *Aerium*, & *Terrestre*; in quibus singulis multi puritatis & impuritatis gradus esse possunt, specie non mutatâ.

2. *Vehiculorum* notio & doctrina, quanquam sæpiùs in *Platonis* Schola memoretur, non prorsus tamen ab *Aristotele* prætermittitur, uti videre licet in de *Generat. Animal.* ubi, nomine quidem non usus, rem ipsam tamen clarè agnoscit: affirmat enim manifestò, Animam unamquamque participare corpus à terrestri corpore organizato distinctum, & *divinius* iis quæ elementa vulgò vocantur; & quo quæque anima nobilior, nobilius divini hujus corporis genus sortiri; quod tamen illi non aliud est quàm calor in semine, τὸ ἐν τῷ σπέρματι καλούμενον θερμὸν, qui non ignis est, sed spiritus spumoso in semine contentus, & in hoc spiritu Natura *elemento Stellarum analoga.*

Lib. 2. cap. 3.

3. Cujus quidem rei nec ipse *Aristoteles* habuit, nec quisquam alius adeò explicitam notionem habere potest, ac ii qui primum secundúmque elementum *Cartesii* intelligunt, quæ subtilissima atque actuosissima sunt omnium corporum, & ejusdem planè naturæ cujus sunt *Cœlum* & *Stellæ*, i. e. sunt ipsum corpus lucis, (quod de primo elemento præcipuè intelligi debet) ità verò cum alia materia hîc commistum ut non luceat, basis tamen est nativi caloris omnis qui in cunctis generationibus cernitur, & proximum instrumentum animæ materiam quamlibet organizantis in formam animalem; id quod ‖ alibi innui, cùm *Spiritus immediatum animæ instrumentum in omnibus vitalibus animalibúsque functionibus esse probârim.* Quibus in spiritibus necessariò continetur cœlestis hæc substantia, quæ nè concrescant prohibet; quod item facit in cunctis aliis corporibus liquidis, quorum in poris non potest non inesse, cùm nullum vacuum sit in natura universa.

‖ Lib. 2. cap. 8.

4. Plenum ergo atque expressum textûs *Aristotelis* sensum hunc esse oportet; in spumeo ac aqueo aut terreno seminis humore contineri corpus spirituosiori seu aëriâ consistentiâ, & in hoc φύσιν ἀνάλογον οὖσαν τῷ τῶν ἄστρων στοιχείῳ, * *naturam Stellarum elemento similem*, per se scilicet *ætheriam* & *lucidam.*

5. Et in hoc vehiculo *Aristoteles* animam separatam agere videtur asserere; tanquam si illa semper esset aut in *terrestri* aut in *ætherio* corpore: quod si verum sit, ingens hæc mutatio recordationem superioris suæ conditionis omnem obliteret necesse est, ubi semel in terrestrem hunc carcerem detrusa sit. Mihi verò non adeò verisimile videtur, ut Natura tantum admitteret hiatum; nec opus est, ad hanc rem explicandam, ut eum supponeremus: descensio enim animæ ex aërio vehiculo in terrestre corpus udáque rudimenta vitæ, quibus fœdè oblinitur, plùs satìs eam consopiet in sempiternam rerum omnium oblivionem, quæ ipsi in altera conditione sua acciderint; nè quid dicam de longo illo *Silentii* & *Inactivitatis* statu quem antè passura est, quàm vices suæ redeant in terrestri corpore reviviscendi.

6. Quam-

6. Quamobrem *Platonicorum* opinioni antè memoratæ, quæ ordinis naturæ observantior est, ego adhuc inhærens non verebor asserere, animam in *aerio* corpore pariter ác in *ætherio* posse vivere & agere; & paucissimos homines adeò beari, ut à *terrestri* dimisso *cœleste vehiculum* continuò sortiantur; * curru illo cœlesti nos necessariò ad fœlicitatem vehente summam quam capere potest humana anima: quæ tam malis quàm bonis promiscuè accideret, si *terrestri* corpori exuto *cœleste* statim succederet. Animæ itaque humanæ, non summâ atque heroicâ virtute præditæ, in finibus aëris caliginosi *Nemesi* justissimâ concludentur; quod & ipsa monet ratio, & *Platonici* unanimiter statuêre.

7. Trium horum generum *vehiculorum* differentiam quoad puritatem & consistentiam mediocriter descripsimus. Addunt *Platonici* & durationis discrimen, per quòd fit ut alia aliis diutiùs recipiendis animabus suâ naturâ apta sint. Brevissima omnium duratio est *vehiculi terrestris*. In *aerio* multis sæculis, ut illi definiunt, habitare potest anima, in *ætherio* in perpetuum.

8 Atqui parum hoc facit ad illustrandam rationem descensûs animarum εἰς γένεσιν, quæ certè aliunde meliùs intelligi non potest, quàm considerando *unionem* earum cum corpore generato, imò cum corpore quocunque ubi anima vinculis tenetur, & unde imaginationis suæ voluntatísque sponte eximere se nequit. Quæ enim esse potest cohæsionis hujus causa, cùm ipsa essentia animæ materiam tam facilè penetrare valeat, omnísque omnino materiæ dimensiones ubique sint peræquè penetrabiles? Nam cùm nihilo plus sit corporis seu materiæ in vase quod plumbo, quàm in eodem quod aquâ plenum est, nec plus cùm aquâ, quàm cùm aëre aliôve quocunque subtiliore corpore impletur; perspicuum est crassitiem materiæ ubique parem esse, & animæ pariter perviam & penetrabilem. Atque ideo concipi non potest quo modo anima ità cum ulla ejus parte uniatur, ut penès ipsam non sit, quandocunque visum erit, huc illuc per eam universam perlabi.

Constat igitur *unionem animæ cum materia* non crassam & *mechanicam* illam esse quæ in duobus corporibus cernitur, propter lentam viscositatem arctámve partium commissuram, sibi mutuò inhærentibus; sed ex congruitate quadam diversi planè generis oriri, quam ego, quia nihil aptius occurrit, vitalem dicerem: *congruitas* hæc *vitalis* potissimùm est in *anima* ipsa, Principio vitæ præstantissimo; est item in *materia*, ubi nihil aliud est quàm talis ejus modificatio, quæ *Plasticæ* parti animæ congruat, & in actum eam provocet.

9. Non quòd ulla *vita* sit in *Materia* quîcum vita in anima sympathiâ quadam uniatur; sed *vitalis* propterea dicitur, quòd materia per eam subjectum fit idoneum, in quo anima residere vitæque functiones exercere queat. Quod enim vitam non habet ipsum, illud quod habet alligare sibi potest. Quemadmodum dentibus aut auribus teneri dicuntur, qui voluptate detinentur eâ, quam ex suavitatibus aut musicis aut cupidinariis percipiunt. Quod tamen edunt vitæ expers est, utì & illud quod harmoniam facit, sive instrumentum, sive aër qui sonum perfert. Nihil enim in his versatur præter meram materiam & corporeum motum, vitales tamen functiones nostræ ab iis afficiuntur. Jam ut perceptivam partem animæ * *vitaliter* affici videmus eo, quod vitæ expers est, ità consentaneum est *Plasticam* partem ejus similiter affici posse, & harmoniam quandam esse posse inter materiam certo modo modificatam, & facultatem illam quam *Plasticam* vocamus, quæ omni perceptione caret. Et in hoc uno consistit id quod diximus *vitalem* congruitatem materiæ præparatæ, sive formandæ, sive jam formatæ, in perfectam animalis formam.

10. *Vitalis congruitas* ea quæ est in anima, *Plasticam* partem animæ intelligo, analoga est voluptati illi quæ à sensu percipitur, vel potiùs facultati voluptatem illam capiendi, cùm sensus motibus jucundis aut extrinsecus allatis aut in ipso corpore excitis vehementer delinitur, animi ingratiis. Motus enim nonnulli sunt perceptu jucundi, velit nolit judicium nostrum. Quod hæc congruitas materiæ est *perceptivæ* parti animæ, idem altera *plasticæ*. Irresistibilis igitur ac imperceptibilis est voluptas, si ità eam appellare liceat, ex congruitate materiæ ad *plasticam* animæ facultatem orta, quæ animam certámque materiam simul connectit: quâ mutuâ congruitate utrinque manente, unio, ut minimum dicam, perinde necessaria erit ac comestionis potationísque continuatio, ubi fames sitísque adhuc durent, & cibus potúsque grati sint & salubres. Quòd si aut satietas ventriculum capiat, aut sapor ingratus corrumpat cibum, congruitas ex utravis parte peribit, & tum actio intercidet cum voluptate ejus. Atque hanc ipsam ob causam anima *vehiculum* suum *aerium*, intra certam sæculorum periodum, dimittere intelligatur, id quod *Platonici* affirmant, sine ulla sui ex eo præcipitatione.

11. Qui

11. Qui *funes* aut *vincula* animam ad Corpus aut aliud quodcunque *vehiculum* deligent, quàm potui luculenter explicavi. Unde descensûs ejus ratio facilè intelligetur. Nam certè qui *funes* illam ibi deligant, iidem & illuc adducere possunt: *ubicunque enim cadaver sit, illuc congregabuntur aquilæ.* Non quòd opus sit ut facultate suâ *perceptivâ* in descensu utatur, quemadmodum accipitres & milvi, visu aut odoratu duce, ad prædam rectà contendunt: sed cùm intra generationis atmosphæram (ut ità loquar) sit posita, & facultas ejus *plastica* vapore invisibili afficiatur, (ut aves carnivoræ quæ cibum suum eminus subodorantur) fataliter rapi potest, perceptionibus omnibus consopitis, ad materiam illam, quæ tam est idonea sedes & subjectum, in quod vim suam efformatricem exerceat. Etenim virtus Sphæræ hujus *Magicæ*, ut ità dicam, quæ animas in terrestria corpora deducendi vim habet, quo centro propior eo fortior est; anima idcirco non antè subsistet, quàm in ipsam materiam illam delapsa sit, quæ radios aut fumos illos illices subtilissimos exhalabat.

Ex quo facilè intelligitur, animas brutorum etiam, quanquam extra *terrestre* corpus *perceptivam* facultatem suam exercere non valeant, in lucem tamen iterum certissimò redire posse, quotiescunque materia rite ad generationem præparata sit. Hæc una hypothesis est, eáque illis maximè intelligibilis, quibus tantopere placet opinio permagnarum sphærarum, quas cogitant, atomorum emissariarum.

Est etiam altera, Vis nimirum & Activitas *Spiritûs Naturæ* vel inferioris Animæ Mundi, quæ certè non minùs idonea est nec minùs valet ad animas singulares transvehendas, quàm ad partes materiæ movendas. Sed de hoc ‖ infrà.

‖ *Lib.* 3. *cap.* 13. *sect.* 9.

12. Quæ jam dicta sint sufficiunt in præsentia ad illustrandam obscuritatem & incomprehensibilitatem huic mysterio non rectè imputatam. Plenè itaque jam confirmavi quatuor partes responsi ad Objectionem illam, quæ argumentorum meorum firmissimorum pro immortalitate animæ vim labefactatum ibat, claréque probavi, tametsi hæc sequela, *Animas & hominum & brutorum præexistere*, ex iis necessariò profluerет, nihil tamen in hoc dogmate vel absurdi vel incommodi inesse, ratione æquâ & liberâ rem judicante. Quare hunc obicem amolitus, ad *actualem separationem Animæ à Corpore* demonstrandam alacriùs progrediar.

SCHOLIA

In Cap. XIV. Sect. 1.

TRia Vehiculorum genera præcipuè memorant Platonici, &c. *De his tribus vehiculis plura occurrunt in capite proximè sequenti ubi agitur de triplici* congruitate vitali.

Sect. 4. Naturam Stellarum elemento similem, &c. *Hic locus sæpiùs occurrit apud* Harvæum *in Tractatu de* Generatione Animalium, *Exercit.* 29. *Semen autem, Conceptus atque Ovum ejusdem generis sunt, & quod fœcundum facit in eis omnibus idem aut consimilis Naturæ, idque* Divinum, *analogon Cœlo, Arti, Intellectui ac Providentiæ. Ad eundem ferè sensum loquitur Exercitat.* 46. *Ubi Principium illud quod fœtum efformat, tanquam incorporeum quid & extrinsecus adveniens considerat, quod (ut Ars vel Mens) cum intellectu & providentia fœtum effigiet, omniáque illic in finem & ad melius esse instituat atque ordinet, quod Principium eodem* Aristotelis *loco subindicari innuit. Quòd autem heic* Harvæus *Divinum quid subesse autumet in istis vocibus [Natura analoga elemento astrorum] inde fieri censeo, quòd* Aristoteles, *intelligens Principium vereque Divinum in solis Cœlis constituerit; atque proinde efficaciam hujusmodi Principii huc etiam pertingere indigitat. Nos autem* Spiritum Naturæ *omniformem, non Cœlo aut Astris sed Divino Intellectui respondentem, in istiusmodi Animalium efformationibus agere contendimus. Estque hoc illud Divinæ Sapientiæ Ectypum, quod rerum naturalium solertissimus* Harvæus *palpando quasi assequi conatus est, & à cujus tamen distinctiori quidem Notitia excidit.*

Sect. 6. Curru illo cœlesti nos necessariò ad felicitatem, &c. *Nam currus hic cœlestis nunquam* Divino elemento *destituitur in Animabus humanis Regenitis.*

Sect. 9. Vitaliter affici videmus eo quòd vitæ expers est, &c. *Ità certè nobis videtur. An verò sic afficeretur sine* Spiritu Naturæ, *nova est controversia. Attamen licèt non sine concursu* Spiritûs Naturæ, *modò cum ejusdem Spiritûs concursu à Materia, cum qua unitur, afficiatur, par utrobique est ratio.*

CAP.

CAP. XV.

1. *Quid per Animæ* separationem *intelligendum sit; cum refutatione* Regii, *qui in Corpore mortuo eam detinere vellet.* 2. *Respondetur illis, qui nescire se prorsus profitentur, quomodo anima è corpore expedire se queat.* 3. *Triplicem* Congruitatem vitalem *reperiri posse in subjectis tribus diversis.* 4. *Triplicem hanc* Congruitatem *etiam uni subjecto competere, viz. Animæ humanæ.* 5. *Qua ex hypothesi optimè intelligi potest, quemadmodum Anima Corpus relinquat.* 6. Unionem *animæ cum vehiculo* Aëreo *admodum subitò & quasi momento perfici posse.* 7. *Actu separari à corpore Animam, aut* Historiâ *aut* Ratione *probari oportere. Exempla prioris generis è* Plinio, Herodoto, Ficino. 8. *Utrùm Sagarum* ecstasis *probet actualem animæ separationem à corpore.* 9. *Realem hanc animæ* separationem *in* ecstasi *admodùm possibilem esse.* 10. *Quomodo anima soluta sit & exeat de corpore, & tamen illuc iterum redeat.* 11. *Quanquam* Ratio & Voluntas *in hac vita Animam corpore relaxare nequeant, posse tamen* Passionem; *atque ità tamen ut ea revertatur denuo.* 12. *Singularis vis* Desiderii *in hanc rem.* 13. *De ecstasibus* Cardani, *& veneficarum unguento, & quid de earum confessionibus sentiendum sit.*

1. ACtualem sive localem separationem animæ à corpore quum dico, manifestò constat eam de *terrestri* hoc corpore intelligi debere. Nam in statu separato esse istiusmodi, ubi corpus nullum sit, materia nulla, næ hoc est extra mundum esse: tota enim rerum universitas ità materiâ seu corporibus obsidetur, ut nulla planè in ea vacuitas reperiri possit. Mens igitur quæstionis hæc est, an anima à morte obita è cadavere se aliò recipere possit. *Henricus Regius* eam illîc detinere velle videtur communi illâ lege naturæ, lege *immutabilitatis* dictâ; quâ quidque in eo statu manet in quo sit, donec indè ab alio deturbetur. Verùm hac in causa iniquissima est legis applicatio. Nam, ut suprà innui, unio animæ cum corpore sub certis est conditionibus; nec quæque materiæ pars idonea quacum anima quæque uniatur, ut olim solidè quidem statuit *Aristoteles*. Quamobrem certâ illâ conditione materiæ non servatâ, anima non diutiùs astringitur corpori. Quod hîc habet ad sententiam suam confirmandam, tam est arbitrarium, puerile, & ridiculum, ut sine responso, quo dignum non est, præterire libeat. *Philosoph. Natur. lib. 5. cap. 1. pag. 351, 352.*

2. Sunt alii quorum imaginatio hîc hæret, quî queat scilicet anima è corpore exire, in quo tanquam arcta in custodia tenetur & obseratur. Verùm hi tum naturæ ipsius animæ, tum tenuitatis vehiculi ejus, tum etiam corporis anatomiæ, immemores esse videntur. Nam cùm anima suâ naturâ materiam penetrare possit, cúmque materia peræquè sit penetrabilis ubique, illa solidum ferrum & marmor, perinde ac mollem aërem aut æthera pertransire valebit; quare corporis sui densitas neutiquam impedimento futura est animæ exeunti. Præterea, eâ tenuitate est vehiculum ejus *Astrale*, ut hoc ipsum æquè valeat minimos corporis poros pervadere, ac lux vitrum, aut fulmen ensis vaginam sine omni aut discissione aut ustulatione. Denique sive principem sedem virtutis *plasticæ*, Cor, sive *perceptivæ*, Cerebrum spectemus, anima hominis morientis séque spirituúmque quod reliquum est (qui ei fortè in novo vehiculo inchoando inserviant) vel in Cor colligere potest, unde facilis est transitus in pulmones, atque indè per os in liberum aërem exitus; vel in Caput, unde plures patent fores quàm mihi nunc numerare vacat. Hæc oppidò quidem facilia sunt intellectu, tametsi æquè invisibilia ac aër ipse, in cujus ditione fiunt.

3. Quò tamen pleniùs adhuc intelligantur, Facultatem illam in *Plastica* parte animæ, quam *congruitatem vitalem* dicimus, denuo considerabo. * Quam, pro numero *vehiculorum*, triplicem statuemus, *terrestrem, aeream*, & *æthereram* sive *cælestem*. *Congruitates* has *vitales* omnes, aliam aliis, spiritibus inesse, liquidissimò constat. *Terrestrem* enim & in brutorum & in nostris animabus inesse, est extra controversiam positum; utì etiam *aeream* in illis esse, quos Δαίμονας vocitârunt veteres; *cælestem* denique seu *æthereram* in spiritibus iis, quos propriè Θεὺς appellârunt, utpote cœli incolas. Esse autem istiusmodi entia *aerea* & *ætherea*, quæ terrestribus animalibus analoga sint, luculentissimè demonstrabitur, si naturam Dei cum mundi phænomenis conferamus.

Nam tellus hæc animantibus referta, immo adde si vis Planetas omnes quotquot sint in mundo, hósque etiam habitatos finge, non tamen omnes conjuncti tantam habent

bent proportionem ad reliquam materiam liquidam Universi, (quæ hoc nomine aptior est ut fiat vitæ vehiculum) quantam singulare semen cumini ad telluris globum. Quàm ridiculum verò foret, reliquâ terrâ omni neglectâ, unicam partem ejus coli & habitari, nihilo cæteris meliorem, nec majorem semine minutissimo? Quod idem de aëris ambitu dici potest; quamobrem necesse est ut fines rerum ultrà proferamus, & tam *ætherea* quàm *terrestria aereáque* animalia existere fidenter affirmemus.

4. Liquet ergo *tres* illas *congruitates* singulas in singulis subjectis reperiri posse; at enim in uno eas omnes simul reperire, ídque in anima humana, hoc est quod ad rem nostram inprimis facit. Et commodam quidem ac facilem deprehendendæ rei ansam dabit, considerare quàm immane inter eas facultates intersit, quas *perceptivæ* parti animæ inesse certò comperimus, útque pro re nata emergant, ex aliarúmque consopitione aliæ expergefiant. Neque enim majus summam inter ac infimam *Congruitatum vitalium* in *Plastica* discrimen esse potest, quàm inter summam atque infimam facultatum cernitur de *Perceptiva* emanantium. Etenim perceptiones quædam eædem ipsæ sunt quas & *Bestiæ* habent; aliæ verò haud multò inferiores perceptionibus *Angelorum*, quos dicimus; aliæ planè *brutales*, aliæ *divinæ* prorsus: quidni ergo donetur *Plastica* pars animæ tantâ facultatum latitudine, ut *tres* illas *congruitates vitales* omnes in se unà complectatur, quâ re fiet ut tam cum *cœlesti* & *aereo* quàm cum *terrestri* isto corpore *vitaliter* uniri queat? Immo verò tam libera est támque multifaria natura humana, ut convitium Providentiæ facere videretur, qui in singulis hisce vehiculis vivendi facultatem negaverit; quia absque hoc manca foret divina illa *Nemesis* quæ mundum gubernare creditur.

Procul omni verò dubio quod optimum est, id abs æterna sapientia & justitia provisum est atque constitutum: & nisi nihil planè dicere velimus, dicendum est profectò nobis, qui nil præter facultates nostras animi habemus quo quid judicemus, provisionem talem esse, qualem nos ipsi ex diligentissima indagatione optimam existimemus. Nam cùm invidia nulla sit in Deo, ut *Plato* alicubi dixit, putandum non est quin is ità nostras facultates comparârit, ut, cùm rite nosmet ad earum usum paravimus, illæ examussim rebus congruerint, quæ ipsis contemplandæ exhibeantur.

Et profectò si hoc loco rem dispicere vacaret, non dubito quin ostendi posset summè consentaneum, ut *amphibion* ejusmodi, qualis est anima humana, existere debeat, elementi sui mutandi facultate donatum, (ut sunt animantes modò in aquis modò in terram degentes) & post moram aliquam in *terrestri* vehiculo inter homines bestiásque consumptam, ad cœtus *Geniorum Aereorum* in vehiculo aereo ascendendi.

5. *Triplici* ergo *congruitate vitali* in anima humana suppositâ, facilè intelligetur quomodo ex hoc corpore emigrare possit. Debitâ enim corporis temperie ad retinendam animam per mortem deperditâ, *congruitas vitalis* infima objectum suum perdidit, & propterea abs operatione cessat. Idcirco ut in *perceptiva* parte animæ unius cogitationis dimissio alteram continuò subinfert, sic & unius *congruitatis vitalis* cessatio alterius est expergefactio, si modò objectum aut subjectum adsit, quod eam statim excipiat & occupet; ut adest certissimò tum in corpore, tum extra corpus potissimúm. Est enim *vitalis aura*, universum hunc mundum inferiorem pervadens, quæ cum vita rerum omnium conjuncta est & continuata, præcipuúmque ejusdem Principium & sustentaculum. Hinc *Theon* in Scholiis suis in *Aratum* hemistichium illud

-------------- Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμὲν,

interpretatur, sensu verò secundario, de aëre, quem vocat τὸν Δία seu τὸν Ζῆνα τὸν φυσικὸν, *Jovem physicum*, in quo dicamur utcunque vivere, moveri, & esse: nam sine aëre nec pisces, nec aves, nec bestiæ sustentare se queunt, ut qui illis omnibus proximam vitæ materiam suppeditat, spiritus animales alendo fovendóque.

Quapropter ad cessationem *congruitatis vitalis* infimæ, aëreâ in actum expergefactâ, & undique reperiente materiam idoneam in qua occupari possit, anima non potest non corpus derelinquere, vel suæ imaginationis voluntatísque arbitrio, vel saltem (ut incommodissimum acciderit) *naturali* quadam attractione transvectionéve, si fortè attonita & perculsa, ut inter moriendum fieri solet, nullius planè rei tum temporis sensum habeat.

Quandoquidem enim Aër qui foris, salubrior & vitalior est eo qui in putidis corporis demortui cavernis stagnat, & tamen hic illi continuatus, tam facilè intelligi potest quomodo anima (*Plasticæ* suæ facultate uniendi cum aëre excitatâ) sponte naturæ è corpore in liberum aërem elabatur, quàm ut ignis ascendat sursum, vel lapis deorsum cadat: neuter enim horum motuum merè mechanicus est, sed *vitalis* seu *magicus*, in meram materiam non resolvendus, ut in libro tertio demonstrabo.

Cap. 13. sect. 6.

6. In

6. In immensum autem illum vitæ oceanum, *Spiritum Universi* sensibilem, vivifico balsamo refertum, provecta anima, quid mirum si *Perceptivæ* suæ facultatis usum subitò recuperet, cùm per tam auspicatum concursum ritè præparatæ materiæ, quîcum sua *Plastica* vitaliter uniatur, in naturalem vitæ motûsque facultatem quasi in momento regeneretur? Generationes enim hâc multò crassiores tantillo ferè tempore perficiuntur, si vera sunt, quæ de oleribus extemporaneis referuntur, non multis antè horis satis & decerptis quàm in mensa apponantur; si vera item, quæ de repentina generatione ranunculorum, statim ab imbre, narrantur; quorum magna aliquando examina, tunc primùm existentium, & formam & vivacitatem integram & perfectam nacta sint, dimidiatâ pòst horâ quàm guttæ aliquæ unctuosiores in aridam humum decidissent; quod non modò è *Fallopio*, || *Scaligero*, aliisque relatum || *De Subtil. Exercit.* 323. invenio, verùm ipse fando accepi à viris fide dignis, oculatis facti testibus; quod item *Vaninus* accepisse se profitetur ab amico suo *Johanne Ginochio*, certissimò confirmante se suis oculis vidisse, mense Julio, imbris guttam in ranam subitò conversam. Exemplis hujusmodi manifestum fit, lentitudinem tantùm materiæ, in quam vis *Plastica* operatur, in causa esse, quòd in *terrestribus* generationibus tam tardè procedat opus perficiendæ vitæ. Anima idcirco, ubi primùm cum aëre unita est, ictu ferè oculi certissimò valebit *perceptivas* functiones omnes exercere denuo, si fortè illas, mortis horroribus attonita, intermisisset.

7. Ex jam dictis facilè intelligitur quemadmodum anima separata à corpore vivere & agere possit. De facto autem vivere illam & agere, duobus omnino modis probari potest, *Historiâ* & *Ratione*. Quod ad historiam attinet, ea vel hominum est planè *demortuorum*, vel *ecstasi* obnoxiorum, seu potiùs illi affectûs ejus gradui qui propriè dicitur ἀφαιρεσία, cùm anima re verâ à corpore abscedit, ad illud tamen postea se recipit. Posterioris hujus generis exemplum est, quod *Plinius* refert de *Hermotimo* *Histor. Natur.* *Clazomenio*, cujus anima sæpiùs relicto corpore passim vagabatur, multásque & veras *lib. 7. cap. 52.* historias rerum à se disjunctionis suæ spatio visarum, reversa memorabat. Idem de *Aristæo Proconnesio* prodidêre *Maximus Tyrius* & || *Herodotus*. Tanquam affinem his || *Histor. lib. 4.* addit || *Marsilius Ficinus* narrationem illam ex *Aulo Gellio*, de *Cornelio* quodam sacer- || *Theol. Platon.* dote, qui ecstasi correptus, corpore tum temporis *Patavii* agente, vidit tamen præ- *lib. 13 cap. 2.* lium *Cæsarem* inter & *Pompeium* in *Thessalia* depugnatum, & postquam ad se rediisset, *Noct. Attic. lib.* diem, ordinem, exitúmque pugnæ accuratissimè retulit. Luculentius est exemplum *15. cap. 18.* illud in *Wiero* de mustela ex ore militis dormientis prorepente: quod si verum esset, *V. Antidot. lib.* faceret nè Columba *Aristæi* tam fabulosa videatur, quàm || *Plinius* vult. Plurima his *3. cap. 11. sect. 7.* || *Histor. Na-* similia inter homines vulgò memorantur, quæ, qui animam à corpore inseparabilem *tur. lib. 7. cap.* putant, altè & fortiter derident; immo & iis etiam perridicula videri solent, qui se- *52.* parabilem quidem existimant, credunt autem firmissimè, nisi in morte, nec separari unquam nec separari posse.

8. Quantum verò cunque aliis hoc incredibile videatur, *Bodinus* sanè magnopere verum esse cupit, quia perspicuè evicturum animarum immortalitatem. Et ille quidem veritatem rei ex innumeris exemplis Ecstaseon *Sagarum* patere existimat: quas cum illo libentissimè agnoscimus non esse naturales; perfectas verò esse ἀφαιρεσίας seu abreptiones animæ è corpore, vividus sensus conveniendi, saltandi, diabolum adorandi, convenientiúmque mutua inter ipsas recordatio & recognitio, non || de- || *Vide Enthus.* monstrabunt necessariò; nec sagas ipsas revera interfuisse, dum corpora domi in le- *Triumph. sect. 5. ad 28.* ctulo jacerent. Confessionum de uno eodémque conventiculo consensio non nisi valde probabile argumentum est, si modò hæc corporum suorum derelictio ratione aliquâ possibilis ostendi posset.

Corporibus enim exutæ, sic ferè sunt ut alii Spiritus, & quamcunque libet formam imitari possunt; itâ ut plurimæ ex transformationibus istis in lupos & feles, &c. tam verisimiliter ipsius animæ, corpore exutæ, esse possint, quàm fieri à diabolo, corpus occupante ídque ipso per se transfigurante. Et quicquid feles aut lupi isti aërei patiuntur, sive artuum truncationem, sive dorsifragium, vel aliud quodvis malum hujusmodi, ut id ipsum saga domi lecto cubans patiatur, hoc commodè provenire potest ex *Magica sympathia*, quæ in unitate *Spiritûs Mundani*, subtilisque materiæ per omnia sparsæ continuitate fundatur: Universum enim quodammodo est, ut *Stoici Platonicique* definiunt, * unum ingens integrum Animal.

9. Jam veram hanc & realem separationem animæ in quibusdam ecstasibus accidere posse haud ægrè concedetur, si animadvertamus, animam suâ naturâ separabilem esse à corpore, utpote substantiam realiter ab eo distinctam; tum omnia corpora peræquè illi esse penetrabilia & pervia, quippe quæ prorsus expers est proprietatis istius corporalis quam ἀντιτυπίαν vocitant, ac proinde per omne genus materiæ liberè per-

 labi

labi poteſt, nec impingens nec impedita; denique animam non tam propriè calorem motúmque corpori impertire, quàm organizationem: quamobrem ſi corpus rite organizetur, & ſanguis debitam ſuam habeat temperiem, Cor & arteriæ quadantenus pulſabunt, cerebrum, & per cerebrum corpus univerſum ſpiritibus replebitur, etiamſi anima emigrâſſet. Corpus ſic conſtitutum eſſet planè (niſi quòd *spiritus Naturæ* indè excludi non poſſit) machina *Carteſiana* omnis ſenſûs expers, quanquam in ſpeciem perinde vivens ac quodvis animans alto ſepultum ſomno. Unde liquet, ſi omnino anima corpus relinquere poſſet, id illam ad quoddam tempus facturam fuiſſe ſine ullo ejus detrimento, quamdiu ſcilicet ſine paſtu commodè vivi poſſet. Quâ re plenè hominum iſtorum timori occurritur, qui, ſimul atque anima è corpore exierit, perfectam mortem neceſſariò conſecuturam, & omnem omnino reditum præcluſum iri opinantur.

10. Præcipua verò difficultas in hoc vertitur, quo pacto anima ſolvi poſſit à corpore, apto adhuc manente ad eam retinendam. Profectò hoc oppidò quàm difficile, & omni potentiæ, niſi ſupernaturali, ferè impoſſibile. Non adeò tamen intellectu arduum, vitalem corporis aptitudinem vel morbo naturali, vel arte, mutari poſſe. Quidni enim certa aliqua in corpore fermentatio ità ſanguinem & ſpiritus alterare queat, ut facultates *plaſticæ* partis animæ idcirco operari deſinant, quemadmodum *perceptivæ* facultates ſolent in *Catalepſi*, *Apoplexia*, & ſimilibus ſymptomatibus? Quapropter hæc animæ è corpore migratio, inter dormiendum aut in ecſtaſi, nonnunquam morbus quidam eſſe poteſt, ſicuti affectus νυκτοβατῶν ſeu *noctambulorum*.

Jam ſi fortè intemperies hujuſmodi corpori accideret, quæ *vitalem* ejus *congruitatem* ad tempus aliquod inſigniter pervertat, ſique homini iſthoc in paroxyſmo conſtituto alter ille morbus *noctambulorum* ſupervenirent; mirúmne animam, in tam laxata conditione poſitam, à ſuáque imaginatione ad aliquò ambulandum incitatam, corpus relinquere poſſe, & per aërem ferri planè ut cæteros iſtius elementi incolas, & ſeparatorum ſpirituum partes agere, eáque *Perceptivæ* facultatis exercere opera, quæ ſolent illi qui à terreſtri materia penitus liberantur? Hoc tantùm intereſt, quòd tetro illo afflatu in corpore, qui unionem animæ relaxabat, conſumpto, anima, naturali magiâ illâ, quam aliquoties attigi, certiſſimò redibit ad corpus, & cum eo arctiſſimè ut antea reunietur. Nemo autem, cùm vult ipſe, ſic è corpore exire poteſt ſolo voluntatis juſſu, non certè magìs quàm pro arbitrio noctambulare: altiùs enim hæc facultas in infimam vitam animæ depreſſa jacet; quò nec liberum arbitrium, nec imaginatio libera poteſt pertingere.

11. Affectum hac in re valiturum potiùs quàm alterutram jam memoratarum facultatum veriſimile eſt; quoniam paſſiones primam ſuam ſedem habent in Corde, arce & propugnaculo præcipuo infimarum facultatum, proindéque ob propinquitatem in prima *vitalis unionis* Principia faciliùs agere poſſunt. Quarum vis tanta extitit, ut animam prorſus è corpore exegerint, ut multæ nos docent hiſtoriæ. Nam *Sophocles* & *Dionyſius Siciliæ* tyrannus accepto Tragicæ victoriæ nuntio ſubitò interiêre; *Polycrita* nobilis fœmina de *Naxo* inſula, *Philippides* poëta, & *Diagoras Rhodius*, vehementiori ſimiliter gaudio perierunt. Exempla ſubiti *metûs* & *doloris* attexere liceret ſi opus eſſet.

Verùm confeſſa res eſt & manifeſta, *Paſſionem* in vitalem corporis temperiem valere tantum, ut incommodum id animæ domicilium reddat; quo facto disjunctio neceſſariò conſequetur. Si paſſio ergo tam inſigniter pervertere poteſt ſanguinis ſpiritúmque *eucraſian*, ut animam à corpore perfectâ morte liberet; quidni vis ejus aliquando citrà conſiſtat, & talem duntaxat intemperiem inducat ex qua corpus convaleſcat, & animam conſequenter ad ſe reconciliet, mundanæ illius ſympathiæ vi quam toties memoravi?

12. Jam omnium omnino *Paſſionum*, vehemens Deſiderium aptiſſimum videtur ad innocuam hanc momentaneámque ablegationem animæ à corpore efficiendam; quoniam vehementia ejus adeò corroboratur cogitatione eundi eò ubi eſſe deſideratur, ut in disjunctione non planè mortifera, vis phantaſiæ animam rapere poſſit ad locum exoptatum; quæ voti compos facta & reverſa vitam in corpore reſuſcitare poteſt, qualem planè & quantam antè habuit, quàm ab hoc importuno deſiderio infeſtabatur. Hâc re profectò, ſi quâ aliâ, factum eſt, ut nonnulli jam animam agentes amicos ſuos longè disjunctos inviſerint, corporibus ſuis interim lecto affixis; & ut alii bene valentes idem officium præſtiterint amicis decumbentibus, quorum ſalutem ſollicito nimis animo diſcupiebant. Eſt enim hæc *ecſtaſis* revera ipſius animæ, non ſanguinis aut ſpirituum, quorum neutrum ſenſum ullum omnino aut perceptionem habet. In hoc itaque principium referri debet quod *Martinus Delrio* narrat de puero quodam, qui

Vide Helmont. *de Magnet. vulner. curat. paragr.* 74, 75, 26.

qui attentissimâ cogitatione & desiderio patris sui videndi, incidit in ecstasin; & posteaquam ad se rediisset, asseverabat se eum vidisse, & certissima conventi patris indicia afferebat.

13. A gravissimis cordatissimísque scriptoribus proditur & creditur, *Cardanum* & alios, cùm ipsis visum erat, ecstasi corripi potuisse, vi suæ imaginationis flagrantíque desiderio in affectum hunc incidendi: ad perfectam autem usque ἀφαιρέσιαν seu localem separationem animæ à corpore, id eos facere quivisse, nemo, quod sciam, affirmare ausit; istiusmodi enim eventus ex natura & temperamento potiùs incidunt, velut in noctambulis, quàm voluntatis proposito efficiuntur. Non certò tamen statuere possumus, quin ars potestati nostræ & arbitrio id ipsum subjicere possit, quod nobis nonnunquam nolentibus obtrudunt causæ naturales. An verò famosa unguenta *Veneficarum* id valeant, Spiritúsve isti impuri, quibuscum commercium habent, immediatâ præsentiâ suâ in earum corporibus, ità ad tempus supprimant vel alterent *vitalem* corporis aptitudinem, eo certo modo qui laxandæ animæ sufficiat, hoc ego aliis relinquo rem curiosiùs exploraturis. Mihi satìs est rationem demonstrâsse, eámque intellectu facilem, quâ fiat actualis separatio citra mortem propriè sic dictam.

Quâ re efficitur, ut obstinatæ confessiones Sagarum, consentiénsque narratio singularum, tam earum quæ corporaliter, quàm quæ sine corpore aderant, præsertim cùm quid domum referant, indicium permanens futurum, se dicto loco interfuisse, habendæ sint (tametsi fieri potest ut hæc omnia sint dæmonum suorum familiarium præstigiæ) pro argumento haud contemnendæ verisimilitudinis, illas revera interfuisse, ubi interfuisse se prædicant. Certiora enim indicia non capiunt res humanæ: & nihil adeò homines deterruit nè rem ipsam veram esse crederent, ac quia impossibilis præjudicabatur.

SCHOLIA

In CAP. XV. SECT. 3.

QUam pro numero Vehiculorum triplicem statuemus, Terrestrem, Aëream, Ætheream, &c. *Adæquata hæc videtur Vitalis Congruitatis distributio, si loca Universi respiciamus. Nullus enim locus videtur esse in Universo qui non sit aut* Terrestris *(si Terra debitâ latitudine sumatur) aut* Aëreus *aut* Cœlestis. *Sunt verò præterea duæ Congruitates quæ non tam* locorum *distinctionem innuunt, quàm* conditionis *&* dignitatis, *quippe quæ cum qualibet trium istarum congruitatum conjungi possunt, quanquam profectò difficile sit statuere, quibus nominibus sint appellandæ. Prior verò congruitas est quâ* Plastica *Animæ ità præparatur ut cum* Divino semine *in unum queat coalescere, ut* Novus Homo *procreari possit, veróque* Manna cœlesti, *quod idem est, pasci, itáque nutriri, ut in hominem perfectum adolescat. In hoc consistit Mysterium* Regenerationis. *De qua alibi plura, neque enim est hujus loci. Altera congruitas est, quâ humana Anima corpúsque simul, in unum cum* Divino Logo, *ut corpus cum Anima, coalescant. Atque hæc quidem* Monadica *quædam est & solitaria* Congruitas *quæ soli Animæ* Messiæ, *nullis autem animabus illius Regimini subditis, competat. Prior quidem propter* Divinum semen, Divina *aliquo modo appellari potest, hæc verò nescio quo demum nomine sit appellanda. Et certè Religio est ullum nomen illi imponere velle, cùm facinus perinde audax videatur atque temeraria illa & infausta* Bethshemitarum *in Arcam inspectio. Expressìmque de mirabili atque adorabili hoc Complexo in Apocalypsi dicitur, quòd* nomen habet scriptum quod nemo novit nisi ipse. *Consultissimum igitur est nullo hanc Congruitatem insignire nomine, cùm nullum nobis cognitum sit, nisi fortè tutò apud Homines nuncupari possit, Congruitas* Anonyma, *sive* ineffabilis.

Obiter verò, operæ pretium duxi, heic notare, cùm nomen Christi in dicto loco Apocalypseos tale sit, ut nemo (quanquam tota cohors Animarum regenitarum bysso albâ & purâ vestitarum eum sequebatur) noverit præter ipsum, indicio hoc esse manifesto, istam κοινωνίαν τῆς θείας φύσεως, *quæ aliis etiam sanctis animabus competit, non esse ejusdem generis cum ista quâ Christus dicitur Deus, hoc est cum illa unione quâ anima Christi unitur cum Divinitate, alioquin istud nomen non soli Christo, sed aliis etiam cognitum esset. Quod observatum volo contra tumidos istos Enthusiastas, qui se etiam eodem genere licèt non gradu unionis cum Divinitate unitos, quo Christus ipse, gloriantur.*

Cæterùm ut ad rem redeam. Ex harum quinque Vitalium Congruitatum *doctrina apud* Judæos, *ut opinor, antiquissima, immane illud quinque Animarum realiter distinctarum*

ctarum in homine apud recentiores Cabbalistas *commentum suam duxit originem. Nam tribus primis Animabus* Nephesh, Ruach, Neschamah, *tres istas primas conditiones Animæ, quatenus est in Vehiculo aut* Terrestri, *aut* Aëreo, *aut* Cœlesti *seu* Æthereo, *occasionem dedisse non temerè quis ariolari potest, cùm revera eadem Anima dicta sit* Nephesh *quatenus est in vehiculo* Terrestri, Ruach *quatenus est in* Aëreo, *&* Neschamah *quatenus est in* Cœlesti. *Duæ verò postremæ hinc ortæ videntur, nempe* Chajah *&* Jachidah, *ob duas alias conditiones superadditas, quarum una est Animæ cum* Divino Semine *coalitio* Vitalis, *unde* Divinos *sensus vitámque* Divinam *assequitur, in quo ut alibi moneo, latet Mysterium veræ* Regenerationis. Jachidah *vero, cùm nusquam occurrat ista appellatio, nisi* Psalm. 22. 21. *ubi indigitatur apertissimè ipsa Anima* Messiæ, *manifestum est, eam, ad Congruitatem illam* Monadicam *& solitariam, modò memoratam pertinere; cùm tamen* Cabbalistæ, *quæ est illorum ignorantia, eam conditionem tanquam multis communem describunt. Ex quo quidem Psalmi loco an ista* congruitas Anonyma, *etiam* Jachidæa *appellari possit, Criticis Theologisque per otium discutiendum relinquo.*

Intereà loci dum obscuriùs aut timidiùs Cabbalistæ *duas has postremas, distinctas esse Animas asserunt, eo confidentiùs tres primas, conditionem tantùm triplicem unius ejusdémque Animæ, pro triplici vehiculi statu meritò quis concludere potest; Quanquam* Cabbalistæ *interim eas, Animas adeò distinctas fingunt ut una in* Sepulchro, *altera in* Sinu Abrahæ, *tertia in* Paradiso, *eodem in tempore esse possint; quin & concurrere aliquando in unum locum & de rebus suis in commune consilia capere ac si planè personæ essent tres distinctæ, perquam ridiculè fabulantur. Hæc autem omnia deliria, ex doctrina antiqua de triplici Animarum Vitali Congruitate perperam intellectâ, aut ferè jam situ obliteratâ, profecta esse existimo. Viderint qui magis versati sunt in Libris* Cabbalistarum.

Interim præterire non possum R. Simeonem Ben-Jochai, *apud* R. Mosen Corduerum, *de Anima, sic tradere.* Sublato homine, habitaculum τῦ *Nephesh* esse in Sepulchro, τῦ *Ruach* in Paradiso inferiori, & *Neschamæ* in Paradiso superiori. *Pardes. Sect.* 31. *Præfat. Et Cap.* 2. *Quando Mundus opus habet misericordiâ, viventes abire idque notum facere* Nepheschin *Justorum, flereque super sepulchris eorum; tunc excitari* Nepheschin *justorum, sumptísque alis volitare ad dormientes in* Chebron, *illísque Mundi afflictionem aperire; omnes dein* τοῖς Ruchim *notificare, in* Horto Edenis, *&* Ruchim Neschamis, *&* Neschamas *S. J. B. proponere. Et tamen Cap.* 1. *statuerat formam Hominis in tres partes dividi,* Nephesh, Ruach, *&* Neschamah. *Et Cap.* 4. *addit,* Imaginem *rem aliquam quartam esse quæ nec est* Nephesh, *nec* Ruach, *nec* Neschamah, *dici autem* Zelem, *de qua plura dixi suprà: Cùm tamen proculdubio non sit nisi una Anima* Nephesh, *cujus pars Plastica ab ipsa inseparabilis, est* Zelem. Ruach *verò &* Neschamah *duo tantùm status illius,* Jetzirathicus *putà &* Briathicus, *ut &* Chajah, Azeluthicus. *Una autem eadémque Anima, in statu* Asiathico, Nephesh *dicitur, in statu* Jetzirathico Ruach, *in* Briathico Neschamah, *& in* Azeluthico, Chajah. *De quibus quatuor statibus nostram* Visionis Ezechielis *sive* Mercavæ *consule* expositionem.

Sect. 8. Unum ingens integrum Animal, &c. *Est certè aut unum ingens Animal, aut una immanis Planta, si omni nempe sensu careat. Quo quidem carere cùm nulla certa suppetant indicia, siquis Animal appellare ausit, per me quidem licet.*

CAP. XVI.

1. *Animas separatas impertire somnia.* 2. *Exempla* Apparitionis *animarum separatarum.* 3. *De* Apparitionibus *in locis ubi infestæ acies concurrère; item de* Apparitionibus *in cœmeteriis, aliisque in locis vaporosis.* 4. *Spissitudinem aeris rectè conducere posse ad* Apparitionem *Spirituum Spectrorúmque faciliorem.* 5. *Quod porrò probatur ex aliquot exemplis.* 6. *De Apparitione* Marsilii Ficini *post mortem.* 7. *Apud quod hominum genus exempla hujusmodi parum valeant.* 8. *Rationes ad persuadendum iis qui à præjudiciis liberi sunt,* Apparitiones *formam & personam defunctorum gerentes, ferè esse eorundem Animas revera.*

1. ALterius generis exempla, viz. Spirituum defunctorum post mortem apparentium, tam numerosa sunt támque in sermone omnium versantur, ut eorum aliqua referre supervacaneum videatur. Hæc *Apparitio* vel per *somnium* fit, vel per claram *Visionem*. Per *somnium*, ut illa quæ *Avenzoari Albumaroni* oblata est, medico *Arabi*, cui per quietem amicus recens defunctus ægrorum oculorum remedium suggerebat

V. Marsil. Ficin. Theol. Platon. lib. 16. cap. 5.

rebat efficacissimum. Cui simile est quod habet || *Diodorus* de *Iside Ægypti* regina, quam refert *Ægyptiis* in somnis impertiisse remedia jam defunctam, ut antè solebat cùm in vivis esset. Hujus etiam generis est memorabilis illa historia || *Posidonii Stoici* de duobus *Arcadibus*, qui iter unà facientes *Megaram* venerunt; ubi altero eorum ad hospitem se conferente, altero in tabernam meritoriam divertente, qui apud hospitem erat somniavit comitem suum orare se, ut sibi cauponis insidiis circumvento subveniret, & imminenti mortis periculo se subtraheret. Quo viso excitatur quidem, at inane somnium reputans somnum repetiit. Tunc verò secundùm ei se offert amicus jam saucius, obsecrans, ut qui auxilium vitæ suæ ferre neglexisset, neci saltem ultionem non negaret; indicans etiam, corpus suum plaustro stercorario impositum, ex urbis porta efferendum, quò si summo mane pergens expectaret, eum hoc indicio cædem patefacturum. Fecit quod monitus erat, & sic cauponem ad capitale supplicium perduxit. Neque primum insomnium facit nè secundum ad rem nostram pertineat: nam ut illud esse potuit ab intentiori imaginatione auxiliíque efflagitatione in *Arcade* oppresso, *Spiritui mundano* impressâ indéque amico dormienti transmissâ, (quæ certè conditio opportunissima est ad communicationes hujusmodi;) ità manifestum est hoc post mortem omnino fieri nequiisse, * si anima interfecti vel esse vel agere desiisset. Clarè itaque liquet, eam tum fuisse tum operatam esse, insomniúmque hoc ad cædem vindicandam suggessisse. Cujus quidem generis, cædium dico per somnia indicatarum, exempla extant innumera; animâ hominis occisi alicui in quiete offerre se visâ, & de vi illata conquerî.

|| Bibliotb. Historic. lib. 1. pag. 15.
|| Marsil. Ficin. Theol. Platon. c. lib. 16. cap. 5.

Ego verò, superiori exemplo vindictæ, exemplum gratitudinis addere contentus ero. *Simonidi* corpus inhumatum in littore offendenti, & humanitatis sensu ac officio sepulturæ mandanti, relata est gratia per insomnium, quo vita ejus servabatur. Admonitus enim ab anima defuncti nè navigaret, ut constituerat, quòd iter adeò periculosum futurum fuerit, ut in vitæ discrimen vectores adduceret, paruit viso & servatus est; cæteri solventes naufragium fecerunt.

Marsil. Ficin. Theol. Platon. lib. 16. cap. 5.

2. Unum aut alterum addemus exemplum alterius generis visorum, quæ vocantur vulgò *Apparitiones* mortuorum. Quale illud est quod fusè perscribit *Plinius* in Epistola ad *Suram*; ædes *Athenis*, spectro infestatas, liberatas fuisse ab *Athenodoro* Philosopho, spectri corpore effosso & ritè condito. Verisimile est ædes hujusmodi infames maximam partem infestari ab animabus defunctorum, qui violentâ cæde perempti, aut injuriam aliquam passi essent, aut defossam pecuniam indicare vellent, &c. Nec ædes duntaxat, sed etiam homines ipsi ob similes causas infestantur, quemadmodum *Neroni* accidit cùm matrem suam interfecisset; *Otho* similiter de lecto trahebatur abs anima *Galbæ*. Hujuscemodi exempla infinita sunt; uti etiam sunt illa, ubi animæ amicorum, putà, Patris, Matris, Mariti, se suis obtulerunt, ut consilium darent, & docerent quis exitus futurus esset maximarum vitæ rationum. Amantium item animæ, cùm in vivis esse desiissent, amasiis tamen suis adhærescere dicuntur; omnem captantes occasionem ut obvias se dent illis solitariis, sive interdiu sive noctu.

3. Sunt & alii Spirituum vitâ functorum occursus magis fortuiti; cujus rei ratio dari non potest, nisi facilius iis sit tum temporis præbere se conspiciendos: ut in iis locis fortassis esse possit, ubi recèns concurrerint infestæ acies magnâ editâ strage; in publicis item cœmeteriis. Quanquam non desunt qui ridiculè nimis *Apparitiones* illas eludere vellent, quasi nihil essent nisi fumus aut vapor cadaverum, quem in eandem formam staturámque corporis dispositurum se opinantur, quâ fuisset is unde exhalatur: qua in re ineptit *Cardanus* etiam, pariter ac *Vaninus* & || alii; quod item facit in reddenda causa spectrorum quæ in || *Islandia* apparent frequentissimè; ubi incolæ amicis suis defunctis sæpe obviàm facti sunt, tam planè eâdem quâ fuissent formâ, ut salutent eos & amplectantur quasi iidem ipsi essent; nec mortuos esse quicquam suspicantur, nisi subitò coràm evanescant, aut ipsi pòst rescìscant eos tunc mortem obiisse. Hoc ille partim aëris spissitudini tribuit, partim impuris cibis crassísque spiritibus *Islandorum*: Cùm tamen innuit eos imaginatione adeò pollere, ut crassum vaporosúmque aërem in imaginem familiarium suorum absentium & mortuorum perfectissimam convertere valeant, & sic sibi persuadeant se illos videre & unà colloqui; cùm revera nil aliud coràm adsit præter aëreum simulacrum, quod phantasiæ vis ex rudimentis informibus passim volitantium vaporum consarcinavit; planè ut in nubibus in lacinias temerè abruptis species rerum fingere solemus; Næ longè præstiterat rem ipsam, tanquam falsam, simpliciter rejecisse, quàm tam futilem támque improbabilem causam ejus afferre. Neque enim vaporosæ concretiones hujusmodi visibiles, & ad humani corporis molem accedentes, moventur juxta terram; nec, si tam propè moventur, poterant homines tam propinquum objectum hallucinari.

|| Gaffar. Inaudit. Curios. Part. 2. cap. 5. Antidot. lib. 3. cap. 16 sect. 2, 3.
|| V. Card. de Subtilit. lib. 18.

4. Spissi-

4. Spissitudinem aëris in isthac regione aliquid huc facere ut spectra illa frequentiùs visantur, satis consentaneum est. Nam quò crassior est, eò faciliùs in consistentiam visibilem reducitur: formari autem debet, non à phantasia spectantis, (tanta enim vis, prodigii similis esset) sed ab *imaginatione Spiritûs* vehiculum suum ex crasso illo aëre actuantis. Atque eam ob rem fortassis aliis in locis hæc spectra sæpiùs apparent de nocte quàm de die; aëre lentiore crassioréque facto post Solem aliquamdiu occasum, quàm ante. Cui consentire videtur mos quidam *Lapporum*, *Scandiæ* populi, quos, ut *Caspar Peucerus* refert, defunctorum amicorum spectra plurimùm infestant. A quo malo sibi cavent hoc unico remedio, illos subter focum sepeliendo. Hic ritus certè nihil in lemures istos vi naturali valebit, nisi per eum coacti sint in calidiore proindéque & rariore versari aëre, quàm si alibi sepelirentur. Vel potiùs hoc ideo faciunt, quòd corpora eorum foco calido citiùs putrescent, alioquin propter rigorem cœli diutiùs permansura integra, * & propterea idonea, ad quæ defunctorum animæ se recipiant, vehiculúmque suum tali inde cambio aut humore glutinoso repleant, qui faciet ut faciliùs id jussu animæ mutetur in visibilem consistentiam.

Vid. Magica de Spectris edit. ab Henningo Grosio, *lib.* 1. *sect.* 140.

5. Ob hoc ipsum illas faciliùs se dare nobis in conspectum, ex eo manifestum est, quòd *Spiritus infesti* subinde se soleant ad sua corpora mortua recipere: ut liquidò patet ex historia *Cuntii*, quam fusè descripsi in *Antidoto*, *sutoris* etiam *Silesiani*, & *famulæ ejus*. Quibus addere licet quæ refert || *Agrippa* annalibus *Creticis*, viz. *Catechanes*, i. e. defunctorum virorum animas, magnopere vexâsse uxores suas, & ad concubitum sollicitâsse, quamdiu illis ad sua corpora patebat aditus. Quod malum lege cavebatur, ut siqua fœmina sic infestaretur, reliquo corpore viri combusto, cor ejus palo transadigeretur. Quod ipsum statim finem imposuit turbis illis & tragœdiis, quas *Cuntii* aliorúmque animæ *Pentschii* & *Uratislaviæ* in *Silesia* excitârunt.

Lib. 3 *cap.* 8 & 9.
|| *De Occult. Philosoph. lib.* 3. *cap* 41.

Similes inquietationes *Trautenaviæ*, urbis *Bohemiæ*, accidisse dicuntur anno 1567. per quendam *Stephanum Hubener*, qui mirum in modum divitiis auctus, sicuti *Cuntius Pentschianus*, & pariter ac ille suis civibus post obitum perniciosus erat. Nam sæpiùs apparere solebat eâdem indutus formâ, quâ fuisset cùm inter homines viveret, & obvium quemque tam strictis brachiis salutabat, ut multi in morbum inciderint, nonnulli planè interierint, infestis ejus amplexationibus. Urbs autem, corpore cremato, à periculosis infensissimæ larvæ occursibus liberata est.

Vide Magic. de Spectris Henning. Grosii, *lib.* 1. *sect.* 184.

Quæ exempla omnia non modò probant animas apparere posteaquam ex hac vita emigrâssent, verùm etiam materiam aliquam incrassantem, qualis vel è corporibus vivis, vel nuperrimè mortuis, seu quæ æquè integra sunt ac recèns mortua, (sicuti corpus *Hubeneri* fuit, tametsi quinque jam menses in sepulchro jacuisset) vel qualis denique à crasso & vaporoso aëre sumi possit, apparitionem earum faciliorem reddere, & sic eas ad ludos suos ludendos invitare, cùm tam nullo negotio id facere possunt; quanquam nihil indè fortasse quærant, nisi ut ingenio suo, seu petulanti, seu feroci, gratificentur.

6. Privatorum verò hominum omnium qui post mortem apparuêre certo animi consilio, nemo sanè quisquam nobiliori id fecit, quàm *Marsilius Ficinus*, egregius ille *Platonicus*; qui, post subfervidam disputationem de immortalitate Animæ, pactus (ut refert *Baronius*) cum *Michaele Mercato* condiscipulo, fide utrinque solenniter datâ, ut uter prior diem suum obiisset alteri appareret, certóque eum doceret de veritate rei disceptatæ; & prior fato functus ipse, neque adeò multùm pòst quàm sic conventum fuisset, memor erat fidei datæ jam corpore exutus. Namque *Mercatus* bene manè studiis intentus, audivit equum quasi celerrimè prætervecturum, substitisse tamen subitò ad fenestram suam; simúlque vocem agnovit amici sui *Ficini* clamantis, *O Michael, Michael, vera, vera sunt illa.* Ille fenestram illico apparuit, & *Marsilium* videns equo candido insidentem, inclamavit eum; verùm is se spectante evanuit. Extemplo igitur *Florentiam* misit sciscitatum quid ageret *Marsilius*, & intellexit eum illâ circiter horâ obiisse, quâ se ad fenestram compellâsset, ut suam cæterorúmque hominum immortalitatem confirmaret.

7. Separabilitate animarum à corpore, & ipsarum facultate vitaliter uniendi cum *vehiculo aereo*, clarè à me demonstratis suprá; quæ hîc protuli exempla apparitionis earum à morte obita, nequeunt quin vim suam argumentativam apud illos habeant, qui præoccupati non sunt. Quorum mens autem caliginosâ Atheismi nebulâ obducta est, apud illos plus valebit ignava illa ac melancholica sententia, quæ oscitanti calamo *Cardani*, inconstantissimi scriptoris, exciderit, *Orbis magnus est, & ævum longum, & error ac timor multùm in hominibus possunt*, quàm Apparitionum historiæ omnes abs illo ipso *Cardano* relatæ, aut quæcunque ab alio quovis his addi possint. Et qui rebus hujus generis fidem adhibent, præjudicia ab institutione hausta, nempe,

De Subtil. lib. 18.

Animam

Animam hac vitâ defunctam vel statim abripi in cœlum empyreum, vel ad centrum terræ præcipitari, faciunt ut *Apparitiones* animarum humanarum, etiam his, incredibiles prorsus videantur; qui proinde in earum locum Angelum aliquem aut Dæmonem semper substituunt, qui personam earum sustineat, ipsis non vacantibus suas per se partes agere.

8. At quamvis *Falsa opinio* & *Præjudicium* impedire possint, nè argumentum vim suam habeat apud eos qui ità impliciti sint, *Ratio* certè non potest non obtinere apud liberos. Ad hos ergo provocare ausim, annon (cùm *vehicula aerea* animabus cum aliis Geniis communia sint, ità ut illæ per se efficere possint, quicquid hi earum vice facere dicuntur; & cùm plùs conveniat, ut quorum maximè intersit, ii, quando penès ipsos sit, res suas agerent, v. c. interfectorem indicarent, opes suas disponerent, testamenti executores iniquos increparent, uxoribus liberísque consilium darent, à certísque vitæ rationibus cavere præmonerent, &c. * porrò, cùm Spiritus sic apparens profiteatur se animam esse certi cujuspiam hominis, dictúmque hominem vultu referat; cúmque res ipsæ, tanto molimine agitatæ, justissimæ sint & gravissimæ, quas à dæmonio tantâ solicitudine & benevolentiâ promoveri neutiquam convenit, neque sanè à bono Genio, eò quòd præstanti adeò Naturâ indignum prorsus sit mentiri, præsertim ubi sine mendacio negotium perinde potest confici) ad quenquam, inquam, hominem provocare ausim, annon, his omnibus in unum collectis ritéque expensis, præjudicio libram neutrò deprimente, victura sit causa hîc orata; annon etiam æquus judex omnis, si quæ de animabus hominum apparentibus ubique & per omnia sæcula memorantur vera sunt, hoc quoque verum esse statuere debeat, eorum animas ipsas esse revera, proindéque Animas humanas & superesse & agere postquam terrestria hæc corpora deseruissent.

SCHOLIA

In CAP. XVI. SECT. I.

SI Anima interfecti vel esse vel agere desiisset, &c. Spiritus *enim* Naturæ *ut tam distincta & ex omni parte veridica insomnia immittat, non est probabile.*

Sect. 4. Ac propterea idonea ad quæ defunctorum animæ se recipiant, &c. *Cùm verò perpauxillum sit, quod hi Lemures à cadavere abradunt aut delibant, crassificum quoddam contagium meritò videri potest potiùs quàm justa crassiusculæ materiæ copia, ex qua visibilia corpora Lemures isti sibi componant, & istiusmodi quidem contagium quod propriam vim habere possit in* Plasticam *Animæ defuncti.*

Sect. 8. Porro cùm Spiritus sic apparens profiteatur se animam esse certi cujuspiam hominis, dictúmque hominem, &c. *Ultimum hunc paragraphum de Animabus post mortem apparentibus sugillat vellicátque, ut nonnulla alia Scriptorum meorum loca quanquam admodum profectò imperitè & insulsè, nuperus quidam* Sagarum Patronus *&* Hyperaspistes. *Verùm quæ is importunâ futilitate per ignorantiam aut malevolentiam in mea deblateravit, Responsóque omnino indigna, facilè prætereo, & vel ob unam illam historiolam quam profert condono; quæ apud me pluris æstimatur quàm totus ejus Tractatus reliquus. Quippe qui mera videtur (deficiunt me Latina quibus compendiosè vanitatem illius & inutilitatem depingam)* θεολογοφιλοσοφικοφλυαρία. *Historiolam autem illam cùm huic loco tam opportuna sit & apposita, dignam sentio quæ formâ quàm potest contractissimâ huc transcribatur. Est autem breviter sic. Anno circiter* 1631. *Fœmina adolescentula* Walkeri *cujusdam Vidui coloni satìs opulenti cognata, cum eo prope* Condercum *vixit (oppidum* Dunelmum *inter &* Neocastrum *situm) résque ejus domesticas curavit. Ab eo verò compressa gravidáque facta, quò res celari possit, cum* Marco *quodam* Sharpio *carbonum effossore die vesperascente clàm dimissa est. Cùm verò diu jam desiderata esset,* Jacobo *cuidam* Grahamo *molitori sub mediam noctem in molendino suo ab ædibus* Walkeri *duobus ferè milliaribus dissito, capillis passis & cruentatis cum quinque vulneribus in capite conspicuis apparuit. Attonitus Spectro molitor rogavit quis esset. Ad quod respondet Spectrum, Ego sum Spiritus Fœminæ illius quæ cum* Walkero *vixit. Qui postquam me gravidam fecisset, optimè me tractatum iri pollicitus donec è puerperio convaluerim, méque tunc rursus ad res suas domesticas administrandas se admissurum, clàm dimisit vesperi cum* Marco Sharpio *Carbonario ad locum privatum ubi dies puerperii conficerem. Is verò in via, in Ericeto (loco molitori satìs cognito) marrâ suâ (quâ carbones effodere solebat) me occidit, & hæc quinque vulnera capiti inflixit, & Corpus in Carboni-fodinam proximam injecit, marrámque cum calceis*

suis & tibialibus, quippe quibus sanguinem eluere nequiret, in aggerem simul abscondit. Imperavítque Spectrum Molitori rem cum Magistratu communicare, quod ni fecerit se eum perpetuò esse infestaturam. Aliquandiu abstinuit molitor, sed crebris illius apparitionibus lassus ac perterritus tandem rem cum Magistratu communicavit. Omniáque sic facta comperiebantur post diligentem inquisitionem quemadmodum Spectrum narraverat. Corpus Fœminæ occisæ cum quinque vulneribus in capite repertum est in Carboni-fodina, & marra simul cum calceis & tibialibus cruentatis in Aggere. Et nè plura, Walkerus *&* Sharpius *apprehensi sunt, in carcerem conjecti, & proximis Comitiis Provincialibus morti adjudicati.*

Hoc pro compertissimo narratur à supradicto Scriptore, cui & ipse quamquam aliàs circa ejusmodi narrationes satìs incredulus plenam adhibet fidem. Qui igitur cùm tam expressè negat Diabolum unquam se immiscere rebus justis ac honestis, quemlibet æquum appello Judicem quisnam alius hic Spiritus esse potuerit præterquam anima Fœminæ occisæ. Neque enim boni Angeli nedum Deus ipse nostri cujusquam causâ mentietur dicendo, Ego sum Spiritus hujus vel illius fœminæ, cum aut Deus ipse sit aut bonus aliquis Angelus.

Spiritum *verò* Astralem *fœminæ agnoscere, corporeum & mortalem, sensu tantùm & memoriâ præditum, non autem animam ipsam fuisse rationalem, nihil profectò esse potest istoc commento inscitius aut à vera Philosophia ac ratione alienius. Qui sic statuit, rerum materialium naturam facultatúmque sentiendi & reminiscendi, quarum materia incapax est, planè ignorat. Stupidóque prorsus animo esse oportet aut valde omisso & desultorio qui idem in se esse quod sentit, reminiscitur & ratiocinatur, intimè non persenserit. Adeò ut nihil magìs monstrosum esse possit quàm duas animas in homine, alteram sensitivam alteram rationalem fingere à se invicem realiter distinctas, priorique nomen* Spiritûs Astralis *tribuere, cùm nullus* Spiritus Astralis *sit homini præter ipsam animæ* Plasticam *à Rationali inseparabilem. Quæ nec ullam aliam ob causam* Astralis *dici potest nisi quatenus temperamento illi corporeo quod ab Astris vel potiùs à causis Naturalibus in genere proficiscitur sit obnoxia, quippe* Divino *cum* corpore *virtutum divinarum vehiculo nondum satìs unita.*

Eandem autem animam esse quæ sentit & intelligit vel ille textus Mosaicus *nobis porrò confirmat, ubi anima illa quæ* Adamo *inspirata est à Deo, quaque rationem proculdubio in se complectitur* נשמת חיים *dicitur, ut quæ vitam* sensitivam *perinde in se continet ac* rationalem. *Sensitivam autem in se continere ex eo porrò manifestum est quòd* Adamus *tanquam* Statua lutea *exhibetur ante infusionem hujus* נשמה. *Post infusam verò sensum habuisse nemo qui mentis compos sit negaverit, præsertim cùm ipse textus asserat ex hac inspiratione* Adamum *factum fuisse* לנפש חיה, *quod nomen etiam Brutis animantibus apud* ‖ Mosen *tribuitur. Sed hisce hìc immorari minùs opus est cùm de eis alibi disseruerimus. Manifestum est igitur partim ex ipsis adversarii concessis, partim ex Philosophia & Scripturis* Spiritum *qui molitori apparuit,* animam *ipsam rationalem simul & sensitivam (quæ una eadémque realiter anima est) occisæ fœminæ fuisse, non autem* Spiritum *ejus* Astralem. *Quod merum hominum phantasticorum læsæque rationis figmentum est, nullum verum in mundo phænomenon.*

‖ Genes. cap. 1.

Atque hæc quidem in Philosophationem super Historia suprà memorata, dicta sunto. Verùm non abs re erit ad majorem Historiæ confirmationem addere porrò, me per amicum quendam meum virum prudentem ac doctum harúmque rerum haud indiligentem, ex Authoribus fide dignissimis & qui suprà dictis Comitiis interfuère, D. Guilielmo *scilicet* Lumleio, Walkeri *Vicino proximo, & D.* Jacobo Smart Dunelmensi, *rem certissimam esse, intellexisse, nè res tanti momenti, unius* Websteri, *qui Comitiis non interfuit, innitatur fide; nam etiam datâ operâ alios prætereo quamplurimos, qui rem famâ tantùm audiverint. Additur autem à D.* Lumleio, *fœminæ occisæ nomen* Anna Walkera, *Spectrúmque Molitorem adeò infestâsse ut stragula singulis ferè noctibus ei detraheret, donec rem patefecisset. A. D.* Smartio *verò,* Fairhairium *quendam in publicis Comitiis juramento confirmâsse quòd videret similitudinem pueruli, humeris* Walkeri *insidentem dum Causa illa disceptabatur: quo tempore valdè consternatum fuisse Judicem observavit idem* Smartius, *& eâ ipsâ nocte, qua agitabatur causa, sententiam tulisse; id quod* Dunelmi, *nunquam antea factum fuisse ait, nec postea quidem. Credo pueruli illius apparitionem in humeris* Walkeri *occasionem dedisse famæ, quòd Fœminæ ipsius Spectrum in publicis istis Comitiis apparuit: cujus etiam mentionem facit* Websterus, *sed tanquam de re de qua minùs certus esset, de cæteris interim certissimus. An illa Pueruli Similitudo, Infantis in utero simul cum matre occisi umbra esset, aliis disquirendum relinquo.*

De adultorum verò defunctorum umbris tot recentissimæ memoriæ suppetunt exempla partim hìc in Anglia, *partim in* Hibernia, *ut nimis fastidiosus essem si singula referrem. Primum est D.* Bretonnæ, *quæ post obitum, famulæ suæ apparuit, eique in mandatis dedit ut fratrem suum de restituendo pauperibus agro moneret. Quod fecit cum signo tam certo*

sui

ſui cum Domina ſua defuncta colloquii, ut Ager ſtatim reſtitutus eſſet, quo & pauperes ad hunc diem fruuntur. Ante viginti enim ferè annos hoc contigit. Alterum eſt, occiſi cujuſdam qui eo quo erat vulneratus modo, apparuit (quemadmodum molitori fecit Anna Walkera) *& Uxori ſuæ & Filio diverſis in locis, ſed eâdem ferè diei horâ, uxoríque indicavit & Homicidam, & locum ubi corpus ſuum poſuerat. Tertium, de Filia Patri continuò poſt obitum apparente, quippe quæ cum Patre pacta erat uter eorum priùs mortuus eſſet, ut alteri ſi poſſet, appareret. Ex hac autem apparitione Filiæ, eam quanquam in loco multis milliaribus diſſito mortuam novit, biduóque antè Famulæ indicavit, quàm venit nuncius. Quartum, de Anima ex corpore recèns egreſſa & in duos brachiis junctos proximéque murum ambulantes irruente & proſternente utroſque in terram. Ex eorum altero rem accepi, qui hunc caſum experti ſunt. Quintum, de fratre defuncto, fratrem dum cubitum ibat, monente de ſolvenda quam amico promiſerat pecunia. Sextum de quodam qui ſeptennio poſtquam mortuus eſſet, & re & conſilio opem cuidam obtulit qui lemuribus malè agitatus erat. Larvatum autem illum ſuper humeros hominum in Aerem vectum vidit is ipſe, homo quidem fide dignus, qui mihi cum aliis apud menſam, rem totam narravit. Septimum denique de* Haddoco *quodam qui alteri equitanti primùm apparuit ſub Equitis forma, eúmque rogavit nunquid eum noſceret, ſe enim cum eo tali in loco compotâſſe. Mox ille alter* Haddocum *eſſe agnovit, ſed ſimul addidit eundum eſſe mortuum. Mortuus autem ille res quaſdam cum eo communicavit, quas niſi impertiret uxori ſuæ aliiſque quorum intereſſet cognoſcere, eum ſe ſemper moleſtaturum; quod certè ſub variis formis fecit, donec alter mandata executus eſſet. De hiſce ferè omnibus plenas narrationes penès me habeo, ſed huc tranſcribere nimio profectò foret, & mihi ipſi & lectori forſan tædio ac faſtidio. Tales autem ſunt quæ apertè doceant, Animas defunctorum aliquando apparere poſt mortem, Animas, inquam, ipſas, non Spiritus* Aſtrales; *figmentum, quod nullos niſi* Ceritos *animos aut* Sideratos *deceat.*

CAP. XVII.

1. *Argumentorum à* Ratione *ductorum excellentia ſuper* Hiſtorica. 2. *Gradus primus ad demonſtrandum* ratione *Animam extra corpus agere, Quòd ſubſtantia immaterialis ſit à corpore ſuo ſeparabilis.* 3. *Secundus, Spiritus quoſdam ſubtiles & tenues immediata inſtrumenta eſſe ſenſûs, motûs, & organizationis corporis.* 4. Anima *in corpore &* Genii Aërii *inter ſe conferuntur.* 5. *De natura Dæmonum ex* Marco Eremita; *animámque ſtatim à relicto corpore talem evadere.* 6. *Objectio de Brutorum animabus: ad quam reſpondetur, primùm, per modum Conceſſionis;* 7. *Tum per refutationem argumentorum pro conceſſione iſta.* 8. *Dubitationem* Rationis *nullam eſſe de Animæ humanæ activitate poſt mortem.* 9. *Activitas ejus extra corpus arguitur porrò ex colluctationibus ipſius cum corpore dum in eo verſetur.* 10. *Ex communi item ſpe & fide omnium gentium hominum, ſe morti ſuperſtites fore.*

1. AD ea verò nunc progredimur, quæ non adeò effugiis perverſíſque interpretationibus hominum, vel profanorum vel ſuperſtitioſorum, obnoxia ſunt. Nulli enim, qui non mera ſe bruta profiteri volent, decreta & concluſiones *Philoſophiæ* ac *Rationis* rejicere poſſunt; quanquam in his rebus, ingenti ſibi plauſu atque famâ, repudiare ſe poſſe putant ſenſuum teſtimonia, non aliorum hominum duntaxat, ſed & ſuorum etiam: quippe quibus apparitiones omnes nihil aliud ſunt, niſi Melancholiæ & Imaginationis oppreſſio fortior. At nequeunt tam facilè támve plauſibiliter ſilentium indicere deductionibus *Rationis*, fallaciam clamando, niſi, ubi ea lateat, oſtendere valeant; quod certè non poſſunt, ubi nulla ſit.

2. Ut ergo præſens argumentum *ratione* proſequamur, & gradatim; conſiderandum eſt primò, Eſſe in nobis ſubſtantiam, (ut clarè ‖ ſuprà demonſtratum eſt) animam vulgò dictam, realiter diſtinctam à corpore, (quî enim aliter ſubſtantia eſſe poſſit?) itáque realiter & localiter à corpore ſeparabilem. Primus hic gradus eſto; neque ſanè exiguus ad id quò contendimus. ‖ *Cap.* 2, 4, 5, 6.

3. Proximo loco animadvertendum eſt, tenues atque aëreas particulas illas, quæ ‖ *Spiritus* vocantur, *immediatum* eſſe *animæ inſtrumentum*; per eos illam audire, videre, imaginari, recordari, ratiocinari, & vel movendo eos, vel ſaltem motum eorum dirigendo, corpus movere; eoſdémque, aut ſimilem materiam ſubtilem, uſurpando, ſi minùs perficit, conſerre certè aliquid ad corporis organizationem. Animam ‖ *Cap.* 8, 9.

mam enim ipſam *vitalem* domicilii ſui *opificem* eſſe debere, non leviter arguit arcta illa connexio quam cum eo habitura ſit, certáque & ſtabilis ejus poſſeſſio ſibi propria, & abs alterius cujuſvis animæ particularis invaſione tuta. Veruntamen non idcirco à ratione alienum videtur, animam, cùm facultatem illam ſuam exercet, unionem aut implicationem plùs quàm vulgarem cum *Spiritu Naturæ* ſeu *Animâ mundi*, quà *plaſtica* eſt, habere poſſe: quod ipſum, ut à *Plotino* aſſeritur, ità & verum eſſe meritò quis ſuſpicetur, qui ad immanes illos effectus & prodigii ſimiles animum attendit, qui abs imaginatione matris in fœtum dimanant; quos nonnunquam tantos eſſe cernimus, ut ni illa *Spiritum Naturæ* in conſenſum excitaret, cujuſvis cauſæ vires ſuperare meritò viderentur. Exempla differam in locum ſuum; interea tamen excuſabor, utì ſpero, omni de temeritate in hîc aſſignando cauſam multarum variarúmque in Natura ſignaturarum, quæ apertè ſatìs ſignificant Principii illius exiſtentiam, quod ‖ ſuprà innui.

‖ *Cap.* 10. *ſect.* 7.

4. Sed ad præſens argumentum ut revertamur; à duabus iſtis concluſionibus præcedentibus conſtat inter Animam, quà proximè induta eſt tenuiori hâc materiâ qua de loquimur, quæ internum eſt ipſius vehiculum, & Genios aëreos paulo plùs intereſſe, quàm inter hominem incarceratum & liberum intereſt. Ille niſi per clathros carceris proſpicere, aut aërem ducere non poteſt, gravéſque odores tetróſque halitus ſqualidi iſtius loci fert vel ingratiis; hic autem ſpatiatur puráſque trahit auras, ubicunque jucundiores & ſalubriores ſpirant.

Hoc *Genii* & *Anima* incorporata differunt. Quemadmodum homo in profundum puteum delapſus non meliori aquâ aut aëre, nec diuturniore præſentiâ Solis, lucis, caloríſve ejus frui poteſt, quàm modus & conditio putei patitur; ſic anima corpore circundata non melioribus ſpiritibus, (quibus omnis vita ejus ſolatiúmque continetur) quàm conſtitutio corporis poſt certos coctionis circuitus ſuppeditare poteſt. At *Genii* aëris, qui non ità durâ conditione vehicula ſua poſſident, niſi ſi ipſi in culpa ſint, vi mentis ſuæ comparare ſibi poſſunt puriorem & defæcatiorem materiam, quæque nobiliſſimis diviniſſimíſque animi ſui functionibus aptiùs & proniùs inſervibit.

Verbo dicam; ſi res rectè æſtimemus, non poſſumus non vehementer ſuſpicari, nihilo plùs diſtare *Animam* ab *aereo Genio*, quàm gladium vaginâ tectum à nudo & diſtricto; Animámque Genium eſſe in corpore, Genium animam extra corpus; id quod etiam veteres ſtatuerint, idem tam nomen quàm naturam utrique cummuniter tribuentes, utroſque Δαίμονας appellantes, ut alibi notavi.

‖ *Vide Pſel.* περὶ ἐνεργείας δαιμόνων.

5. Hoc valde conſonum eſt iis, quæ ‖ *Michael Pſellus* accepta prodidit à *Marco* Eremita, homine hujuſcemodi rerum peritiſſimo; is ità Δαιμόνων naturam deſcribit, quaſi per ſe totos ſint Spiritus & Aër; unde audiunt, vident, ſentiunt in omni ſui corporis parte. Quod etiam hâc ratione confirmat, miratus hominum inſcitiam qui non eam animadvertunt, viz. τὸ μὴ ἐπί τινος ὀστοῦν ἢ νεῦρον εἶναι τὸ αἰσθανόμενον, ἀλλὰ τὸ ἐν τούτοις ἐνυπάρχον πνεῦμα· *nec oſſa, nec nervos, nec craſſam aliquam ſeu viſibilem partem corporis organíve ejus cujuſlibet eſſe, per quod anima immediatè ſenſûs obit munia; Spiritus verò in his operationibus proximum & intimum inſtrumentum ejus eſſe:* quibus corpus deſtitutum, omni planè ſenſu ſimul deſtitui, tametſi craſſa ejus organa membráque ſolitam ſuam retineant conſiſtentiam, ut in Syncopis & Apoplexia videmus. Quod manifeſtò oſtendit, *Spiritus immediatum* eſſe *vitæ vehiculum*, animæque cum corpore conjunctionem per eos fieri; quemadmodum Medici doctiſſimi uno animo cénſuêre. Unde ſequetur, animam, rupto hoc vinculo, liberam à corpore futuram eſſe, & tam ſponte naturæ è putiſcente cadavere, nullum nunc ampliùs ſecum conſenſum habente, in elementum ſibi magìs congener, vitalem aërem, exituram, quàm ignis aſcendit ſurſum, ut ‖ jam dixi. Unde principiis vitæ plenè in hoc tenuiori vehiculo accenſis, tam apta & inſtructa ad ſenſationem & actionem evadet anima, quàm quivis alii aërearum regionum incolæ.

‖ *Cap.* 15. *ſect.* 5.

6. In hoc tam aptè támque luculentè concluſum, hæc una pugnat objectio perverſa; Fore, nimirum, ex iſta argumentatione, ut animæ brutorum etiam, eorum præſertim quæ perfectiora ſint, non modò ſubſiſtant, (nam hæc difficultas probè jam concocta eſt) ſed etiam vivant, ſéque poſt mortem fruantur. Ad hoc intrepidè reſpondere auſim, millies eſſe rationi congruentius brutorum animas poſt interitum vivere, quàm hominum non vivere. Veruntamen illas vivere, aut non vivere, nolo confidenter aſſerere; ſed leviter expendam utramque hypotheſin. Et primò, conceſſione fictâ, vivere affirmabimus, & rationes proferemus eas ob quas ità quis in animum inducat ſuum. Quarum duæ præcipuæ in objectione ipſa continentur; Brutorum animas poſt mortem ſubſiſtere, &, In brutis pariter ac in homine Spiritus immediatum inſtrumentum eſſe functionum vitalium. His addi poteſt, Bruta homineſque

que in præſentia idem elementum, terram, unà incolere, eiſdémque calamitatibus ignis, deluviorum, terræ motuum, pariter eſſe obnoxios. Improbabile eſſe ut immenſum aëris ætheríſque ſpatium, animantibus habitandum, unius tantùm generis haberet, nempe Angelos ſeu Genios, bonos malóſque. Non minor enim hæc foret ſolitudo, quàm ſi Homines ſoli incolerent terram, aut Sirenes mare. Congruitatis vitalis periodos ab æterna ſapientia, rerum omnium creatrice, in animabus brutorum conglomeratas, longiores vel breviores eſſe poſſe, prout eſſentiæ proprietas & reſpectus ad Univerſum poſtulabit; unde & deſcenſus earum reditúſque juxtà vel celeriores vel tardiores fore. Bonitati divinæ convenientius eſſe ut res ità ſit quàm ſecus, ſi natura brutorum patiatur; fruſtráque illa extitura ſi vitalibus operationibus priventur, dum eas commodè habere & exercere queant. Nihilo magìs capacia fore *Salutis* in altero ſtatu, quàm *Converſionis* in hoc. Cùm intellectuales aëris incolæ externum corporeúmque ſenſum habeant, objectorum varietatem non minùs illîc gratam futuram fuiſſe, quàm hîc apud nos terreſtres. * Hiſtorias etiam innuere videri, eſſe revera apud illos animalia aërea, Canes, videlicet, Equos, & ſimilia. Ergo ut concludam; Rationem nullam eſſe præter *immoralitatem*, ignorantiæ matrem, (hoc eſt, anguſtum animum è nimio amore ſui & rerum aliarum deſpicientia natum) quæ faciat ut tam confidenter & pertinaciter cenſeamus, Brutorum animas vivere deſinere ſimul ac abs hoc corpore ſeparentur.

7. Plauſibilem equidem ſpeciem præ ſe fert hæc ſententia, adeò ut ſi quem objectionis vis cogeret veram illam habere, parum aut nihil eſſe videretur cur illum ejus pudeat. At non adeò facilè dirimitur hæc controverſia. Quanquam enim manifeſtum ſit, animas brutorum ſubſtantias eſſe realiter à corporibus ſuis ſeparabiles, ſi tamen unicam duntaxat congruitatem vitalem, nempe terreſtrem, habeant, vitam in aëre recuperare nequeunt. Unam autem an plures habeant *congruitates vitales*, abs ejus unius ſapientia & conſilio pendet, qui fecit omnia. Præterea, animæ brutorum naturâ magis paſſivâ eſſe videntur, quàm ut hâc mortis evaſione uti fruíque valeant: quippe quòd *imaginatio* libera illa ac dominatrix, ſicut etiam *reminiſcentia*, noſtrî ſunt duntaxat; bruta autem non niſi *paſſivam* imaginationem habent, ſimplicémque memoriam; quâ ea, ut veroſimile eſt, deſtituente in corporis naufragio, etiamſi in aëre vivere potuerint, vitam tamen planè de integro auſpicarentur, quod parum abeſt ab interitu: ità ut hoc nomine rectè habeantur mortalia. Quòd idem elementum, terram, unà incolamus, nihil probat: nam iſthâc ratione efficeretur ut vermiculi & pulices extra ſua corpora vivere debeant, piſces nequaquam, qui tamen, figurâ forſan ſuâ paululùm mutatâ, (neque enim neceſſe eſt ut animantes in vehiculis ſuis aëreis eandem planè formam habeant, quam in terreſtribus habuiſſent) agere & degere poſſint in humidioribus aëris plagis.

Solitudinem quod attinet illam quæ in aëre futura ſupponitur, id hanc rem non attingit. Nam inferioribus ejus regionibus ſufficient varia terræ maríſque objecta. Plurium circuituum *congruitatis vitalis* in animabus brutorum conglomeratio, ingenioſum equidem commentum videtur, réſque ipſa poſſibilis; verùm, ut Scholæ rectè, *A poſſe ad eſſe non valet conſequentia.* Ad argumentum à Divina Bonitate ſumptum dicendum eſt, cùm Bonitas illa non excludat Sapientiam, quæ naturæ rerum accommodare ſe ſolet, cúmque naturam animarum brutorum non tam perſpectam, quàm noſtram ipſorum habeamus, non indè nos ſatìs certos fieri poſſe, quid de brutis cenſendum ſit. Non omnes nervos ſimul pulſat muſicus; nec expectari debet ut quidque quoque tempore agat: vice autem ſuâ ſi pulſetur, ſonum ſuum edet, intereà temporis ſilet. Atque ità fortaſſis cum brutorum animabus ad quoddam tempus agitur, tum maximè cùm vitalis temperies terræ, aëris, maríſque interciderit; immo & aliàs quoque, ſi *Spiritus* nulli præter *intellectuales* ad aërea vehicula regenda idonei ſint & habiles.

Fateor equidem ad brutorum animas *Salutem* nihilo plùs pertinere poſſe, quam *Converſionem*; id autem non minùs verum eſt de animabus plantarum, (ſiquam habent aliam à communi *Spiritu Naturæ*) & tamen non probat vegetabilium animas victuras acturáſque in aëreis vehiculis, cùm hîc herba aut arbor mortua eſt & putruit. Ad illud de commoditate, quam objectorum varietas eſſet allatura aëreis incolis, jam reſpondi. Apparitiones equorum, canum, & hujuſmodi, ſunt forſan ipſi Genii Aërei in formas iſtas ſe tranſmutantes: quod quanquam indicio quidem ſit, illos ab hujuſmodi animantium aërearum uſu & ſocietate abhorrere noluiſſe, ſi haberent; æquiùs tamen iis carere poſſunt, cùm per ſe ipſi earum vicem præſtare valeant.

Breviter itaque concludam, mero lumine rationis certò demonſtrari non poſſe, animas brutorum non poſt interitum vivere, vel incongruum eſſe principiis naturæ vivere illas affirmare. Quod ſatìs eſt Ojectioni præſenti enervandæ.

8. Ut-

8. Utcunque verò de *brutis* sit; *humanarum animarum* vita & activitas extra hoc corpus procedit quasi secundo flumine, nullâ remorâ, nullo impedimento objecto. Quandoquidem enim compertum est, *Genios aereos* facultatum cognatione proximè nos homines contingere, ut qui utrique pariter sumus animantes intellectuales, utrique eodem utimur *immediato instrumento sensus & perceptionis, spiritibus aereis*, adeò ut vix quidquam aliud discriminis nostri inter nos reperire detur, quàm quod hominem nudum inter & amictum pingui vestimento interest; quid aptiùs, quid luculentiùs inferri hinc potest, quàm nos separatos à corpore & solo aëre indutos, illis simillimos futuros, & eandem quam habent illi vitam & activitatem habituros? Nam quamvìs brutum animans amplam sortem illam non assequatur, spem nostram id labefactare non debet; quoniam facultates intellectuales majorem cognationem habent cum *aereo* aut *æthereo vehiculo*, quàm hæc eadem vehicula cum potentiis illis inferioribus sensualibúsque, quæ nobis cum bestiis communes sunt. Experimur etiam, in aëre puro spatiantes, quo Spiritus nostri tenuiores & puriores sint, hoc cogitationes nostras nobiliores & diviniores fieri, simpliciúsque intellectuales.

Neque enormior est gradus sursum quàm deorsum: nam cùm quod in nobis tam *divinum* sit & *angelicum*, uniri tamen possit cum corpore bruti, (nam ità planè est *terrestre* hoc indumentum) quidni anima, non obstante *terrestri* ejus *congruitate vitæ*, (quæ, novis occasionibus oblatis, feriari facilè intelligitur) cum *Vehiculo Angeli* uniatur? Quamobrem de *Anima humana* planum est & expeditum, illam confestim à morte in societatem aereorum incolarum, *Geniorum* aut *Angelorum*, se conferre posse.

9. Cujus rei certiores adhuc esse possumus, considerando, iis nos facultatibus esse præditos, quas anima impeditas & vinctas, obnubilatas & obscuratas sentit, fatali suâ in hoc carcere corporis commoratione; adeò ut succenseat ei, quoad fas est, propter gravia illa incommoda, quæ firmissima valetudo brutalis importare sibi solet: Si consideremus præterea, ut voluntas ipsius impuritati spirituum obluctetur quæ bestiales excitat affectus, (summum illum florem & delicias aliorum animantium) útque universa vita ejus in terra sæpe nihil aliud sit quàm perpetuum bellum in motus illos, qui ex unione ejus cum terrena hac mole oriuntur, quæ usque adeò similis est aliis terrestribus animalibus. Quibus ex rebus manifestum est, animam aliâ quàm oportuit conditione se nunc esse deprehendere, & ad meliorem puriorémque sortem atque statum creatam fuisse; quem tamen statum assequi non potest, nisi extra corpus vivat: id quod facit aliquatenus in ecstasibus divinitus missis & insomniis; ubi non corporis organis, sed purioribus spiritibus quarti ventriculi cerebri utens, agit quasi sola & per se, præexercitamenta quædam edit iis affinia, quæ in aereo suo vehiculo peractura est.

10. Adde quòd animæ immortalitas communis est, ideóque naturalis spes & expectatio omnium gentium; paucissimis, siqua ulla, tam barbaris, quin eam veram agnoscant: quanquam fortè, ut in aliis rebus cernitur, nonnihil ridiculè rem ipsam explicent; ut, post mortem homines secessuros in lucum aliquem aut sylvam, trans montem certum, aut in certam insulam, qualis erat Δρόμος Ἀχιλλέως, ubi *Achillis* Umbra errare putabatur, & *Insulæ fortunatæ*, celebre illud *Elysium* veterum. Et tamen si his verba faceremus de cœlo *empyreo*, & quàm altum id sit putaremus, quantúmque à terra dissitum, quótque orbes solidos perrumpi priùs oporteat, quàm eò perveniat anima; simplices isti Barbari Scholasticorum sententiam fortè non minùs ineptam judicaturi essent, quàm nos suam judicamus: & quispiam fortasse sapientior & nasutior utrosque pariter ridebit.

Satìs esse debet gentes omnes de summa re ferè convenisse, Immortalitatem nimirum expectandam esse, perinde ac Numen aliquod colendum; tametsi circumstantiarum ignoratio facit, ut religiones immanè inter se differant, diversis mundi plagis. At cùm religio, & religionis præmium, beata post mortem conditio, ab omnibus ubique terrarum orbis incolis agnoscatur, hoc manifesto est argumento, rem veram esse naturæ lumine. Et non tantùm quia ità credunt, sed quoniam eam vel tam seriò exoptant, vel tanto mentis horrore deprecantur, si contra conscientiam suam graviter deliquerint: quæ proprietates non adeò universè hominibus inessent, si objecta in rerum natura non essent, quæ facultatibus istis respondeant; ut ipse alibi in simili materia argumentatus sum.

Antidot lib. 1. cap. 10 sect. 9.

SCHOLIA

SCHOLIA

In CAP. XVII. SECT. 6.

HIstorias etiam innuere videri esse revera apud illos Animalia Aerea, Canes videlicet,&c. *De curribus Aereis & Equitibus præsertim tot Historiæ tum scriptis tum famâ sunt proditæ, ut infinitum esset recensere. Canum verò ingentem vim per aerem ferri compertum fuisse ante* Byzantii *excidium per* Turcas, *apud* Comum *citerioris* Galliæ *urbem vergente ad occasum die, ex* Alexandro *refert* Henningus Grosius *de* Spectris, *Lib.*1. *Sect.* 18. *Nigrum verò Venatorem in Saltu de* Fountainbleau, *staturâ magnâ ac procerâ cum Canibus suis Venaticis, (cujus etiam meminit qui vitam* Henrici *quarti scripsit, Regis* Galliæ, *Magni cognominati) tanquam rem frequentissimam & compertissimam istis temporibus, illius loci attestati sunt Rustici & Saltuarii. Nihil verò mihi mirabilius videtur, quàm quod mihi narravit vir quidam integræ fidei, mihi satìs notus, aliisque multis ob probitatem celebratissimus. Quippe qui summo mane,* Londini *per plateas incedens & in crumenam auro refertam incidens, ab ebrio aliquo & obliviosa servulo super mensam officinæ exteriorem ubi dormiverat, relictam, non sibi in prædam servavit, quanquam id tutò & impunè potuit, sed per publici Præconis vocem rem notam fecit, ut ad proprium Dominum aurum rediret. Hic, inquam, vir integerrimus & judicio perinde illibato atque fide pro certo mihi aliisque multis narravit, Equum quem domi reliquerat, cùm absuisset dies aliquot, redeunti, in Agro à domo sua milliaribus aliquot dissito, ei obviàm venisse, ut putabat, seque suum agnovisse, nisi quòd, cùm propiùs accessisset, flammeo igneòve quasi fulgore aspersus videretur aut saltem interspersus. Quod cùm miraretur, postquam domum venisset, equum eâ ipsâ horâ animam efflâsse intellexit quâ Equus ille subigneus illius formâ apparuerat. An is qui tam solidâ erat probitate ut aurum repertum ad dominum remittendum tam sedulò curaret, tantâ esse posset vanitate ut gratìs mendacium fingeret, quilibet judicet. Quod si figmentum non sit, quid significet judicent Philosophi.*

CAP. XVIII.

1. *Animas humanas tum quoad* Facultates, *tum quoad* immediatum instrumentum *suum, Spiritus, tam propinquâ similitudine Dæmonas attingere, ut consentaneum videatur, nisi Deus de industria impediat, illas certissimò extra* terrestre *corpus acturas fuisse.* 2. *Sin minùs, Potentiam Sapientiámque Divinam duplicem triplicémve* Congruitatem Vitalem *earum essentiæ facilè inserere potuisse.* 3. *Præsens veritas porrò demonstratur à Dei Veracitate.* 4. *Respondetur ad Objectionem in superius argumentum.* 5. *Alia demonstratio à Justitia divina.* 6. *Respondetur ad objectionem.* 7. *Ad objectionem alteram respondetur.* 8. *Argumentum alterum à Justitia Dei.* 9. *Responsio ad objectionem.* 10. *Demonstratio Immortalitatis Animæ invicta à Bonitate Divina.* 11. *Distinctiùs urgetur idem argumentum ; & quinam sint apud quos vim minimam habiturum est.* 12. *Animum generosissimum virtutéque maximè præditum de Animæ Immortalitate esse certissimum.*

1. POstremùm verò, quò rem certam firmámque faciamus, contemplemur *naturam Dei*, rerum omnium Authoris & Conditoris, cujus bonitate, sapientiâ, & potentiâ, cuncta creata sunt & perpetuò gubernantur ; diligenter etiam animadvertamus, quot gradus ad hancce immortalitatem, qua de nunc agitur, in ipsam naturam animæ impressi jam sint ; tum seriâ mente cogitemus, fierine queat ut supremum numen ibi se sisteret, nec ultrà pergeret, cùm tam graves rationes suadeant, si quid nos intelligimus, ut expectata nostra perficiat. Nam clarè jam demonstravimus, Animam humanam substantiam esse actu ‖ separabilem à corpore, & operationes functionésque ejus omnes, non iis partibus corporis peragi quæ *terrestri* crassâque sint consistentiâ, sed materiâ magìs *aereâ* vel *æthereâ*, vitalibus ‖ animalibúsque spiritibus, *vehiculis Angelorum* seu *Geniorum* admodùm cognatis : adeò ut si divina potentia permitteret Naturæ, ut ipsa per se ageret quantum potest, mira oppidò res foret, nisi ex divinis & intellectualibus facultatibus iis, quæ nobis insunt, quæque tam propè accedunt ad essentias aut animas Angelorum, quàm propè spiritus animales nostri

‖ Cap. 2, 3, 4, 7, 6.
‖ Cap. 8, 9.

ſtri ad eorum vehicula, mirum, inquam, ſi ex iſthac naturæ noſtræ prærogativa non oriretur neceſſariò fructus hic & ſequela, ut animæ noſtræ ſeparatæ à corpore extemplò agerent, aërémque ubi ſint actuarent, eâdem quâ alii Genii facilitate, cùm tantillum inter naturam utrorumque interſit.

2. Aut ſi ſimplex vis *Plaſtica* ſubjecti aëreo populo adeò cognati non ſufficiet utrique ſtatui, minimo profectò additamento opus erit ad ſupplendum quod deeſt: æternæ autem Sapientiæ quàm facile eſt, duplicem triplicémve *congruitatem vitalem, aeream* ſcilicet & *æthereum* pariter ac *terreſtrem*, eſſentiæ illi inſerere, quæ facultatibus & proprietatibus ſuis puriores incolas ætheris aërîſque tam manifeſtò refert?

3. At non hîc concludimus; alia ſuperſunt quæ in hac cauſa dicamus. Enimverò ſi quid habet ſummum Numen præ cæteris pretioſum, dabitur id nobis in certum & infallibile pignus hujus Veritatis, viz. *Animas noſtras certiſſimò futuras immortales.* Quod ad me attinet, nihil ego profectò in Deo agnoſco, Veracitate, Juſtitiâ, & Bonitate ejus pretioſius; hæc tria autem certos nos facient & ſecuros, nihil nos damni aut detrimenti capturos, neve in *vita*, neve in *eſſentia*, ex corporum terreſtrium derelictione. Summum enim eſſet convitium Attributo Dei illi, quam *Veracitatem* dicimus, ſi nulla revera beatitudo ſit poſt hanc vitam expectanda; cùm is eam cunctis orbis terrarum gentibus, ubicunque ulla religio cernitur, apertiſſimè & universè polliceatur. Non enim errorem, ſi error eſt, diſſimulat tantùm, publicè contra eum non proteſtando, (quod æquus quiſque faceret, ſi quis, illo præſente & audiente, diceret aliis, illum iis dona aliqua aut reditus largiri voluiſſe, cùm nihil horum cogitaret:) verùm etiam, quaſi datâ operâ, quoſdam homines egregiis animi dotibus & virtutibus inſtruxit, ad opinionem hanc per terrarum orbem propagandam. Namque *Prophetæ* & *Miraculorum Effectores* omnes qui uſquam extitêre, momentoſæ Veritatis hujus fidem modo aliquo humano generi fecerunt; quíque per omnia ſæcula excellentis animi virtutíſque laude claruerunt maximè, ad credendam eam procliviſſimi fuêre: ídque non tam ex intuitu commodi indè ſibi redituri, quàm quòd purus ille lucidúſque mentis habitus, qui amori & admirationi Dei & Virtutis, cunctíſque divinis dotibus illis, quas ii etiam qui nunquam eas aſſecuti ſunt, magnopere probârunt tamen, eſt conjunctiſſimus, quòd, inquam, defæcatus hic mentis habitus per ſe ipſe parit, ſi minùs neceſſitatem, mirificam certè pronitatem credendi veram hanc eſſe, quam ſuademus, opinionem; ut quiſque fatebitur, qui hujuſmodi rerum unquam experientiâ beatus fuerit. Quapropter ſi vera non ſit, doloſas plagas Deus in Natura diſpoſuit, ut optimi pientiſſimíque viri omnium certiſſimò incidant in fraudem & errorem: quod cum *Veracitate* ejus pugnat è diametro.

4. Nec eludi poteſt vis argumenti, dicendo, ut parentes liberos ſuos, ità Deum homines ipſorum bono fallere poſſe; proindéque ſapientiam ejus errorem hujuſmodi naturalem inducere poſſe, qui hominum ſocietatibus & politiis utilis ſit ad populum terrendum, eóque ipſo fideliorem eum tractabiliorémque efficiendum. Fateor equidem ex divino hoc veriſſimóque dogmate utilitatem eam oriri obiter, ad reſpublicas meliùs continendas: exiſtimare autem eum eſſe præcipuum dogmatis uſum, nec ad amplius aliquid ſpectare illud, tam vulgaris eſt & puerilis animi, ac ſi quis ex eo, quòd ſydera exigua quædam nobis noctu præſtant beneficia, colligeret, ad id unum ea fuiſſe facta.

Præterea, pater nullus mendacium filio ſuo diceret, ſi quod vult vero æquè efficere potuerit; & ſi quid dixerit, quod verè bonum juxtà ac expetendum filio futurum eſſet, quo illum ad obſequium flecteret, promiſſum ſuum, ſi penès ſe eſſet, certiſſimò præſtaret. At penès Deum eſt, quicquid in præmium promiſit, præſtare; nec opus eſt ut hac in re mendacio abutatur. Quapropter ſi faciat, minùs ille verax eſſet, quàm quivis homo mediocriter bonus & æquus; quod & blaſphemum eſt, & naturæ Dei repugnantiſſimum.

5. Quinetiam Deus *Juſtitiæ* nomine tenebatur naturam ordinémque rerum ità conſtituere, ut animæ humanæ poſt mortem ſuperſint, & ut cum iis ità agatur, prout hîc in terris ſe geſſiſſent. Deus enim, ut ait Philoſophus, Νόμος eſt ἰσοκλινής, & juſtitiam tum præmiorum tum pœnarum immutabiliter & inevitabiliter mundo diſtribuit. Quàm arduum autem ſit bonum eſſe & ſecundùm virtutem vivere, communis vita & querelæ hominum nimis teſtatum faciunt; atque difficillimum eſt cuiquam perſuadere vim eam naturæ ſuæ inferre, ut ad juſtum gradum rectúmque ſenſum virtutis enitatur; (nam fraus & callida prudentia, ut & alia, quæ contrariis vitiis oppoſita virtutes eſſe videntur at non ſunt, facilia ſatis:) quæ autem verè ſunt perſuadere, difficillimum, inquam, ſi non impoſſibile, ni ſpes ea maxima inculcetur, nempe ſtatus animæ poſt mortem, & præmium quod vitam ex virtute actam

illic

illic manet. Quâ spe si excidimus, mortalitate animæ, ipsi præmio nostro, & Deus justitiæ suæ laude & gloriâ fraudabitur.

6. Nec poterit vim hujus argumenti enervare, neque grandiloquum illud *Stoicismi*, Virtutem ipsam per se sibi sufficiens esse præmium; neque lenius illud aliorum, Spem ipsam immortalitatis, quam tantum gaudium, tranquillitas, & jucunditas animi comitatur, dolorem omnem & molestias, vel in acquirendo virtutem, vel acquisitæ inhærendo, exantlatas compensaturam. Quod ad primum attinet, aliud est magna loqui, aliud facere. Et meâ quidem sententiâ, *Epicurus*, qui summum bonum in voluptate posuit, solidiùs, quod ad summam rei, Philosophatus est, quàm paradoxi *Stoici*. Nam proculdubio Voluptas ea res est ad quam omnes ferri debent, si notionem ejus veram haberent, & in quo collocanda sit scirent, & ad purissimam probatissimámque fruitionem ejus pervenire possent. Voluptas autem nulla esse potest (sine miraculo) ubi Animi nostri perturbantur & depravantur sordidâ vilíque egestate, incarcerationibus, morbis, cruciatibus, pravo victu, aliísque innumeris calamitatibus, quibus illi præcipuè per omnia sæcula obnoxii fuêre, qui virtutem egregiam coluerunt maximé. Accedunt ad hæc, cura & solicitudo perpetuò pro salute sua excubandi, acres aculei calumniæ & obtrectationis, continuus angor animi videntium illiberalia ac flagitiosa hominum ingenia, & pravas obliquásque administrationes rerum. Quæ mentis inquietudines haud alio vitari possunt remedio, ac quod morbum ipsum aut æquat aut eo deterius est, utpote magnanimitate verè heroicâ alienissimum, *apathiam* dico *Stoicam*; de qua non ampliùs habes dicere, quàm constantem quandam tutámque contumaciam esse, eâdem nos conditione collocantem quâ illi sunt, qui æquâ manu à lusu discedunt, indolentes, illætantes: adeò exiguum sibi præmium est afflicta virtus, demptâ futuræ fœlicitatis spe.

7. Spem autem ejus solam sine fruitione qui dicit sufficientem esse compensationem, ludificationem imitatur illam quâ *Dionysius*, ut refert *Plutarchus*, usus est erga Fidicinem; quem sibi canere jussum mercede promissâ, & locatæ operæ mercedem petentem repulit, vel potiùs repræsentâsse se respondit, miserum hoc joco eludens, Ὅσον χρόνον εὔφραινες ᾄδων, τοσοῦτον ἔχαιρες ἐλπίζων, i. e. quamdiu me oblectâsti canendo, tamdiu tute ipse gavisus es mercedem sperando; mercedem ergo jam accepisti. Quæ iniqua festivitas ferri quidem potest in re ludicra, & à tyranno, quem loci & fortunæ dignitas superbum, sui oblivíscentem, aliorúmque præ se contemnentem facere solet: at in re gravissima, quæ non hanc tantùm vitam perituram spectat, sed durationem animæ sempiternam, omnis iniquitas foret suprà quàm dici potest atrox & acerba; atque eo durior & indecentior, quòd non à misello aliquo è terræ Magnatibus committitur, (quem honoris eminentia humiliorum tum rerum tum hominum negligentem reddat) sed à summo Deo cœlorum Domino, qui quantillâ operâ & negotio unum quodpiam, omnia curare & administrare potest, quíque summè & immutabiliter justus, nihil quidquam vel facit vel omittit animi causâ, ut in vanis hominibus usu venit, sed pro summa suæ naturæ excellentia & sanctitate cuncta semper agit.

8. Nec ad remunerandum modò tenetur *Justitia Divina*, sed etiam ad puniendum; quod tamen fieri nequit, nisi Animæ Humanæ post mortem subsistant. Sunt enim sine dubio multa hominum millia, qui atrocissima scelera perpetrârunt, afflictârunt bonos, fortunis everterunt, libertate vitâque ipsâ spoliârunt, ídque aliquando cum diris cruciatibus & contumeliis; & immanibus his factis omnibus, suæ vel avaritiæ, vel ambitioni, vel vindictæ libidini, imò fortè & bestiali animorum suorum ferocitati, magnopere gratificati sunt; quibus vehementer adlubuit verè piis & sanctis infamiam conflare; quíque honestas actiones omnes riserunt, velut inscitiæ & stultitiæ fructus: & tamen hi scelera hominum placidè tandem animas in lectulo exhalârunt, postquam eorum vita tam affluxisset cunctis sensûs bonis & commodis, honoribus, divitiis, & voluptatibus, quàm flagrat memoria fraudibus, rapinis, cædibus, sacrilegiis, & quæ alia cunque sint flagitia, quæ impia scelerosorum hominum audacia designare amat.

9. Atque his similia in singulis hominum ordinibus evenire solent, alia alio modo & proportione. Neque satis est ad hæc contrà dicere, Suas ipsorum conscientias, quasi tot Furias, flagellare & urere illos in hac vita: nam de inveterata & fortunata impietate loquimur, ubi conscientia consopitur; aut si quando expergisci & clamare cœpit, rerum mundanarum strepitus, negotiorum tumultus, officia continua amicorum & adulatorum invisentium, doctrinæ falsæ avarorum Sacerdotum & Philosophorum mercenariorum (qui naturæ lumen religionísque sensum lucri causâ impu-

dentissimè corrumpent & pervertent) clamosus, inquam, harum rerum strepitus fœliciter-improborum aures ità obsidebit, nè conscientiæ vox in hoc perpetuo tumultu audiri plùs queat, quàm vagitus *Jovis* infantis inter inconditos motus saltationésque *Corybantum*, inter tinnitus crepitantésque scutorum æneorum collisiones. Si ergo non sit futura vita, maxima fœlicitatis portio obvenit nequissimis; quippe quibus obtigit affectibus suis & cupiditatibus animi perpetuò gratificari, atque adeò explere rebus iis, quæ, ut gratissimæ, ità, in debitis circumstantiis, permissæ sunt naturæ humanæ: cujus generis sunt, suavis recordatio exoptati successûs ex solerti nostra rerum humanarum administratione, honor & observantia ab omnibus delata ob summam prudentiam nostram & solertiam, &, quæ earum sunt amplissimum testimonium, potentia & opes acquisitæ, tum magna illa voluptas inimicos nostros vincendi & vi evertendi, amicos contrà utiles futuros promerendi & nobis confirmandi, denique multiplex illa amœnitas & oblectatio, quam Musica, Vinum, Mulieres, mortalibus afferre possunt.

10. Tertiò & ultimò, Mortalitas animæ non modò cum *Veracitate* & *Justitia* Dei constare non potest, sed nec cum ejus *Bonitate*, summo & sanctissimo Numinis attributo; quæ per se satìs est ad demonstrandum, Animam humanam non posse morte interire. Fac enim Deum nullum nobis promissum, neque per Prophetam extraordinarium, neque naturalium nostrarum facultatum suggestione, immortalitatis nostræ fecisse; fac item nullum in hac vita locum esse vel merito vel demerito; adeò ut omnis argumentatio à divina *veracitate* & *justitia* sumenda sic penitus tollatur: una *Bonitas* ejus (præsertim si consideremus quàm capax sit anima subsistendi deinceps) certissimam fidem facit, nos fato hîc nostro supervicturos. Non potuit enim aliter constitui à suprema illa *Bonitate*, cui semper adest omnipotens Scientia; eò quòd infinitò congruentius est immensæ liberalitati ejus sic constituere, quàm secus: hoc dicere volo, mundum, cùm primùm eum creavit, ità integrum perfectúmque efficere, ut in existentiæ lucem simul & semel proferret, non modò universam substantiam corpoream, (quod fecisse eum confitentur omnes) verùm etiam substantias omnes immateriales seu incorporeas; tum quotquot earum vitam participare, séque atque Universo frui poterant, eas ad opus faciundum vitámque exercendam cunctis in locis ac elementis admovere, in quibus operari aptæ natæ sint; proindéque inter alia Ordinis Intellectualis entia, decernere, ut humanæ quoque animæ, quocunque in loco sint, aut futuræ essent, nisi per ipsas steterit, copiam haberent vitæ motûsque, & ut nulla alia *Nemesis* illas insequeretur, quàm cujus ipsæ causas præstruant, eáque non urgeret illas ad *annihilationem* usque, sed castigaret solummodo & puniret: & quoniam adeò multiplici naturâ sunt, ut facultates habeant, tam quæ brutorum facultatibus affines sunt, quàm quæ *Genios aereos* cœlestésque Angelos proximâ quidem cognatione contingunt, ut vitalis congruitas earum æquè multiplex esset, ipsæque unionis vitalis cum *cœlesti, aereo, terrestríque* vehiculo capaces fierent; útque denique unius horum derelictio esset alterius occupatio, quamdiu elementa nativam suam temperiem servent, quamprimúmque generationis leges permittant.

11. Hæc, aliorúmque his similium longa series illorum oculis se subjicit, quibus datum est, ut secretiores *Divinæ benignitatis* gazas contemplentur. Cæterùm plura cùm sint, quàm præsens causa postulat, iis contentus ero quæ rem ipsam, quæ præ manibus est, proximè attingunt, viz. Cùm Anima humana tam apta nata sit ad agendum post hanc vitam in *aereo vehiculo*, quàm hîc in *terrestri*; cùm illam vivere atque agere præstet, quàm vitæ & activitatis omnis jacere cassam; cúmque abs arbitrio Dei duntaxat pendeat, utrum eorum futurum sit: Ille, qui naturas rerum certissimè administrat ex optimo, humanas animas post mortem vivere & agere decernat necesse est. Hæc rationis deductio irrefragabilis est iis, qui Dei existentiam agnoscunt, & egregium illud naturæ divinæ attributum rectè sapiunt. Nam qui verum sensum ejus habent, tam ægrè poterunt conclusionis hujus veritatem negare, quàm Dei existentiam. Nec unquam persuaderi possunt, illum naturâ suâ absolutè bonum, & cui ipsi sincero obsequio & studiosissimo cultu tamdiu adhæserant, se sic fecisse, ut cùm sperant se illo fruituros maximè, nec illo, nec ullâ re aliâ frui potuerint; utpote qui agere nequeunt nisi *terrestri* corpore induti. At qui merè *animales* sunt *homines*, nec cujusvis amoris gustum habent nisi sui & commodorum suorum, & neminem

hominem respiciunt qui non in se officiosus sit ac utilis, ii, ad Deum judicandum suo ex ingenio vilissimo proni, temere existimabunt, tantam Deo curam charitatémque nostrî esse, quantum ex nobis fructum capit; qui planè nullus.

12. Quocirca hoc argumentum imprimis, utì etiam priora duo, quanquam certissimæ sint demonstrationes, quoniam tamen justum moralium rerum sensum, i. e. *Veracitatis, Justitiæ,* & *Bonitatis,* postulant in illo, qui abs iis persuadendus sit; sequetur, ut quorum mens vitiis occæcatur & eviluit maximè, ii eorum vim minimè sint sensuri; & nobilissimus ac generosissimus quisque, Immortalitatis Animæ certissimus sit futurus.

IMMORTALITAS ANIMÆ.

LIBRI TERTII

CAP. I.

1. *Cur Author differat de statu Animæ post mortem, & quâ methodo.* 2. *Argumenta ad probandum Animam semper vitaliter uniri cum aliqua materia.* 3. *Rationes aliæ quæ porrò idem evincunt.* 4. Aëreum *&* Æthereum *corpus pariter ac* Terrestre *animæ competere.* 5. *Ex* terrestri *in* aëreum vehiculum *Animam semper ferè transire primùm.* 6. *In vehiculo suo* aëreo Sentire *posse,* Dolore *item &* Voluptate *affici.* 7. *Præcipuam vim ejus in vehiculum suum* aëreum *esse Directionem motûs in particulis ejus.* 8. *In* æthereo *verò motum addere & minuere posse.* 9. *Puritatem vehiculi ad acriorem Sensum Cognitionémque conducere.* 10. *De vi Animæ ad mutandam temperiem Vehiculi sui* Aërei ; 11. *Utì etiam formam ejus.* 12. *Perspicuitas Axiomatis ultimi.*

1.
Mmortalitatem Animæ evidentissimè, utì spero, demonstravi omnibus, qui nec tarditate ingenii, nec improbitate morum inidonei sunt, qui de veritate hujusmodi demonstrationum judicent ; eóque ipso præcipuè mihi propositum jam perfeci. Verùm mea ipsius curiositas, & voluntas aliis inserviendi, qui speculationibus hujus generis oblectantur, paulò longiùs me provocant ; si non & ipsa materiæ dignitas idem jure postulet: quod tum rectiùs videbitur, cùm eam absolvero. Res quam exordior hæc est ; *Status Animæ post mortem hîc obitam qui qualísque sit.* Qua in re persequenda, quanquam fortasse non ità firmè potero pedem figere, ac in superiori parte tractatûs hujus feci ; quicquid tamen hîc ponam, si minùs demonstrabile, rationi certè consentaneum videri debebit, & multo majoris momenti iis, quæcunque contrà allegari possint ; idque ordine & methodo ità perspicuâ, ut si quæ dicturus sum convincere non valeant, certè nec fallere nec intricare lectorem perplexabilitate aut obscuritate poterint : idcirco simul exponam præcipua ea Principia, quibus orationis meæ quod reliquum est innitetur.

AXIOMA XXVII.

Anima à terrestri *hoc corpore separata non ab omni vitali unione cum materia liberatur.*

2. HÆC communis est sententia *Platonicorum.* Dissentit quidem *Plotinus,* præsertim in animabus divinioribus, quasi hæ tandem omni omnino materiâ denudarentur, cum nulláque re nisi Deo ipso unirentur: quod commentum ejus ex eadem illa mentis inæquabilitate ortum puto, unde suspicabatur è diverso, Animas maximè degeneres in corporibus arborum demum obdormiscere, nec nisi in *plantalem* vitam explicare sese. Hujusmodi figmenta hominum impotenti imaginatione

depravâ-

depravârunt multùm antiquam *Cabbalam* doctrinámque sacram, quam *Platonici* ipsi θεοπαράδοτον affirmant, Traditionem sanctam ex ore ipsius Dei vel Angelorum exceptam. Utcunque tamen, *Plotinus* ipse non negat quin anima, donec summum illum purificationis gradum attigerit, aut in *aereo* aut in *cœlesti* corpore agat.

Nunquam autem illam ità prorsus ab omni materia, quantumcunque pura & tenui, liberari, conditio operandi ejus in hac vita certiùs indicat, quàm eam unquam liberari probet quidquam petitum aliunde. Nam manifestò comperimus subtilissimas & maximè intellectuales operationes ejus ex apta temperie spirituum pendere; & puritatem tenuitatémque eorum id esse, quo anima invitatur & quo valet amare & persequi objecta *divina* atque *intellectualia*: quod motuum genus si ipsa propriâ suâ vi & essentiâ immediatè exerere potuit, quid impediret quo minùs ea, quandocunque id velit, effectum daret? quod tamen eam non posse experimur, nisi *Spiritus* rectè se habeant. Atqui indebitâ temperie spirituum anima, ut dixi, in his actibus impediri non potest, si ii naturâ eâ sunt, ut ad nudam ipsam essentiam animæ, ab omni cum materia unione præcisæ, pertinerent. Sic enim animæ, quoad illos actus, perinde esset, ubi i. e. in qua materia sit, (at in aliqua esse debet, quoniam Universum ubique consertum est materiâ) tollatúrne in purissimas regiones aëris, an in fœdissimos terræ aquæque sinus demergatur; nam intellectuales operationes ejus utrobique forent similes: quippe quòd * hæc cum corpore conjunctiò *Plasticam*, *Sentientémque* Facultates solas prendere & tenere videtur, etiam tum cùm anima *vitaliter* cum materia unitur. Quid ergo in corpore fingi possit, quod eam in operationibus nobilioribus præpediat?

Quare manifestum est sic esse animam, ut nisi per materiam agere non possit, tum operationes ejus indè semper aliquâ ratione modificari. Itaque si anima omnino post mortem agit, (agere autem demonstravimus) perspicuum est illam non ab omni vitali unione, cum omni omnino genere materiæ, liberari: quod non *Platonici* tantùm, sed *Aristoteles* etiam censuit, utì facilè colligere est ex iis, quæ ex illo suprà citavimus. Lib. 2. cap. 14. sect. 4, 5.

3. Præterea, immanis in Natura rerum saltus videtur, ut anima, quæ modò in imum materiæ lutum adeò demersa jacuit ut cum bestiis versaretur, crassissimæ carni ac ossibus vitaliter unita, tantum illico mutaretur, ut nulli prorsus materiæ adhæreat, sed in ἀϋλότητα ascendat, uni forsan Deo competentem, nisi si fortè ejusmodi creaturæ existant, quas Νόας aut *Intellectus simplices* nuncupant *Platonici*. Homini æquo durum & incongruum hoc videatur necesse est, maximè si animadvertatur, quàm præclara Entia sint infra Νόυς aut Νόας, quæ Philosophi omnes, qui de iis scripserint, *vitaliter* uniri aiunt cum aëreis aut æthereis *vehiculis*. Nam hujus sortis sunt omnes *Genii* vel *Angeli*.

Satìs ergo esse debet, ut anima nunquam istorum Ordinum *immaterialitatem* transcendat; quorum infimos vitaliter conjungi *Vehiculis aereis*, inscitia sua Naturæ manifestò prodit. Facile enim fuisset, & ad famam suam consultius, sectatores suos docuisse rectiùs Naturæ mysteria, nisi quòd ipsi ea ignorabant; quæ tamen ignorâsse non poterant, si non *aereis corporibus* illigati essent. Alioquin enim coacti non forent cum universi aëris cursu simul ferri; sed immoti persistentes, quippe nulli materiæ vitaliter connexi, * puncto temporis persentiscere potuissent & *diurnum* & *annuum telluris motum*, & sectatorum suorum existimationi, hoc illis theorema communicando, pepercissent; quæ jam propter hujus rei ignorationem eviluit apud eos, qui systema mundi, quàm ipsi, meliùs intelligunt; quanquam Philosophiam suam tantopere jactitent, velut à summis Angelis dictatam.

AXIOMA XXVIII.

Triplex est in anima congruitas vitalis, *Æthera*, *Aerea*, & *Terrestris*.

|| Lib. 2. cap. 14. sect. 1. 4. Communem hanc esse *Platonicorum* sententiam significavi || suprà. Veram quoque per se esse, patet è superiore Axiomate. De congruitate *terrestri* nulla est dubitatio; nulla itidem quin duarum reliquarum altera saltem concedi debeat; anima alioquin post mortem ab omni cum materia unione *vitali* liberaretur. Quare vitalem habet aptitudinem uniendi saltem cum *aere*: *Aer* autem commune receptaculum est omnium cùm malorum tum bonorum spirituum, (ut terra omnium generum hominum & brutorum) immo quidem eorum qui sunt aliquo modo mali, potiùs quàm bonorum, sicut in terra fit. At anima humana perexcellsæ purificationis capax est, ad conditionem usque simpliciter Angelicam. Unde Ratio æquum judicat,

cat, & in eandem sententiam censuit omnis antiquitas, humanas animas illas, quæ ad justum puritatis culmen pervenerint, cœlestia vehicula aliquando consequi debere.

AXIOMA XXIX.

Usitato Naturæ more, Anima in congruitates vitales *illas ordine expergiscitur, non abs extremo in extremum transiliens sine ulla mora in medio.*

5. HOC axioma, præterquam quòd vel primo intuitu non potest non videri admodum consentaneum, ex nota illa regula, *Natura non facit saltum*; ita si ulteriùs examinetur, soliditas ejus pleniùs constabit. Nam cùm omnium ferè hominum animæ, etiam eorum qui viri boni & honesti habentur vulgò, perexiguum puritatis gradum in hac vita adipisci soleant; clarè sequitur, quàm paucissimas *æthereum* suum *vehiculum* statim à terrestri corpore relicto consecuturas; privilegio hoc non nisi præclaris & verè *heroicis* animis concesso, quo in numero paucissimos memorant historiæ. At negari non debet, quin varii sint puritatis & excellentiæ gradus in *Aereis corporibus*; justa *Nemesis* ergo quemque post mortem inveniet.

AXIOMA XXX.

Anima in aëreo vehiculo *suo capax est* sensûs *propriè sic dicti, ideòque* voluptatis *&* doloris.

6. HOC liquet ex Axiomat. 27 & 28. Sensus enim oritur necessariò è *vitali unione animæ* cum *corpore* quocunque: & meminisse licet, (quod suprà probavimus) spiritus, etiam in hoc *terrestri* corpore, immediatum esse instrumentum *sensûs*: quare nulla omnino Veritatis hujus dubitatio esse potest. Et cùm *Voluptas* & *Dolor* propriæ sint modificationes *sensûs*, nullúmque corpus existat quod passibile non sit, evidentissimum est *vehicula aerea* tam *dolori* esse obnoxia quàm *voluptati*, in regione illa, ubi mala versentur pariter ac bona.

AXIOMA XXXI.

Anima vehiculi *sui* aërei *materiæ nec addere nec demere potest aliquantum motûs gradum; particulas tamen jam motas voluntatis suæ imperio dirigere potest quòcunque visum erit.*

7. VEritas hujus axiomatis evinci potest partim è superiori; quandoquidem enim partes aëris senticosæ & angulosæ sunt, vehementior earum motus vel quies coarctatior meritò animæ videatur molesta, tactuíque ejus dura & aspera: tum partim ex eo quod experiri nobis licet in hoc corpore, cujus spiritus dirigere tantùm possumus, non autem augere nec minuere eorum motum imaginatione aut voluntate nostrâ, (nemo enim imaginando aut volendo ut spiritus sui celeriùs vel tardiùs moveantur, calorem vel frigus, certissimos effectus motûs & quietis insolentioris, inferre sibi valet; spiritus autem in organa motûs spontanei dirigere potest, partésque corporis crassiores sic movendo, per directionem illam eos consumere, in iisque consumendis partes calefacere potest; tantum est quod nos possumus:) partim denique ex Divina illa Providentia quæ cuncta condidit, & creaturarum vires & facultates pro sua sapientia & consilio dispensat, quæ propterea statum illum animæ, qui malis bonísque simul communis est, durioribus legibus adstrinxit.

AXIOMA XXXII.

Quanquam Anima nec addere nec demere potest aliquantum gradum motûs de materia Vehiculi *sui* Aërei, *nihil tamen obstat quo minùs utrumque faciat in* Æthereo.

8. RAtio est, quia particulæ vehiculi ætherei sunt partim læves globuli, partim materia tenuissima, tam insigniter liquida, ut ad quidlibet se facilè accommodet: aër contrà, ut in Sclopetis pneumaticis cernere est, partes habet tam contumaces & rigidas, ut licèt eousque compressæ sint ut tubus machinæ indè caleat, non tamen figuras suas neque vires perdant; sed elastri chalybei instar, facultate datâ, redeant ad naturalem suum situm eâ violentiâ, ut glandem explodant pari impetu ac pulvis ipse nitratus. Præterea, summi Numinis bonitas, à quo pendent omnia, jure merito

merito existimetur *ætheræ congruitati vitæ* (quæ in obedientissimis duntaxat animabus ejúsque Imperio fidelissimis expergiscitur) ampliorem potestatem indulsisse quàm alteri ; subjecto existente capaci. Perinde enim intellectu est facile, Deum animam donare posse potentiâ *movendi sistendique* materiam, ac motus ejus determinandi.

AXIOMA XXXIII.

Quo purius vehiculum, eo vegetiores perfectiorésque sunt perceptivæ *facultates animæ.*

9. HUjus axiomatis veritatem experiri quodammodo licet in hac vita, ubi vegetam vim audiendi, cernendi, olfaciendi, gustandi, agilitatem reminiscentiæ, rationis, cæterarúmque omnium facultatum *perceptivarum,* intendi aut remitti comperimus, claritate vel impuritate tarditatéque spirituum corporis ; oblivionem item & stupiditatem ex eorum seu terreno, seu aqueo, seu alio quocunque habitu crasso oriri : quo malo affectu depulso, & corpore spiritibus debitâ cùm copiâ tum puritate repleto, mens vigorem suum recuperat, quod excidisset revocat, intelligit nunc quod antè non potuit, videt audítque longinquiùs ; & sic de cæteris.

AXIOMA XXXIV.

Mirificam vim habet Anima ad mutandam non modò temperiem *sed etiam externam* formam vehiculi *sui* Aërei.

10. PRimæ partis hujus axiomatis veritas è quotidiana experientia constat ; sæpiùs enim observare licet, quàm mirum in modum passiones animi in spiritus nostros hîc agant ; ut ira, ægritudo, invidentia, (reliquos affectus ut taceam) co[illegible] alterent. At profectò corpus, quo purius, eo mutabilius est hoc ipso nomine[illegible] re passiones animi non possunt non magnam habere vim in *aereum* animæ *ve*[illegible] quod quanquam in aliud atque aërem mutare nequeunt, hunc tamen aërem[illegible] tus variare possunt tam immanè inter se distantes, quàm distet virtus à viti[illegible] tudo à sanitate, dolor à voluptate, lux à tenebris, & fœtor carceris abs a[illegible] odoribus virentis paradisi.

11. Posterioris partis veritas demonstrari potest ex extremo Axiomate 31. [illegible] enim in anima facultate dirigendi motum particularum fluidi sui vehiculi, nece[illegible] sequetur eam habituram item potentiam illud aliquatenus figurandi sponte suâ & p[illegible] arbitrio. Cui addi potest, ut non contemnendum indicium veritatis rei, id quod in hoc genere fit in hac vita à voluntate & cogitatione nostra : nimirum, eam solùm ob rem quòd volo & cogito oris, pedis, digitorum motum, ea movere valeo, modò spiritus adsint, quos in hunc motum dirigam. Signaturæ etiam fœtui in utero impressæ, per matris desiderium & imaginationem, multùm faciunt ad hujus rei veritatem evincendam : sed de hoc suo loco dicam uberiùs.

AXIOMA XXXV.

Quemadmodum quædam facultates in morte aut post mortem sopiuntur, ità expergefieri alias, quæ illi statui magìs conveniant, est rationi consentaneum.

12. HUjus axiomatis veritas hinc liquet, quòd animæ nostræ non temerè aut fortuitò fiunt, sed abs Deo omniscienti proveniunt, qui cunctos earum status providens, *excitationem consopitionémque* potentiarum & facultatum convenienter singulis istis statibus instituit & comparavit.

AXIOMA XXXVI.

Sive vitalis congruitas *Animæ desinat, periodo ejus prorsus evolutâ, sive Materiæ deleatur, essentiali aliquâ dissidentiâ,* vitalis unio *perit continuò.*

13. ULtimum hoc axioma per se satìs est manifestum ; qui sit usus ejus, attingetur postea suo loco.

Hæc sunt effata illa, ad quæ recurram, vel quæ saltem supponam, in disquisitionibus sequentibus : cætera opportuniùs tradentur sermonis nostri progressu.

SCHOLIA

SCHOLIA.

IN CAP. I. SECT. 2.

HÆC cum corpore conjunctio Plasticam sentientémque facultates solas prendere & tenere, &c. *Equidem si Anima operari potest omni omninò corpore exuta, admodum verisimile est, partem animæ Intellectualem liberam fore in operationibus suis, quanquam in statu unionis cum corpore qualicunque. Quoniam Anima secundùm* Plasticam *tantùm corpori uniri posse videtur. Nam si intellectu & voluntate uniremur, unionem pro arbitrio dissolvere possemus. Jam verò cùm pro qualitate corporis intellectuales operationes impediuntur, easdem à Plastica aliquo modo dependere, cujus commodus status à qualitate vehiculi dependet, consentaneum est, Animámque corpore, nisi in statu silentii, nunquam destitui.*

Sect. 3. Puncto temporis persentiscere potuissent & Diurnum & Annuum Telluris motum, &c. *Certè admodum pauxillo tempore non solùm in alio Horizonte raptu Telluris* diurno, *se constitutos deprehensuri fuissent, sed motu illius* Annuo, *qui triplo ferè celerior est, etiam extra Atmosphæram omnino positos.*

CAP. II.

1. *De* dimensionibus *animæ nudè & per se spectatæ.* 2. *De* figura dimensionum *animæ.* 3. *De* heterogeneitate *essentiæ ejus.* 4. *Ipsam quoque* Plasticam *animæ partem heterogeneam esse.* 5. *Modus agendi partis* plasticæ *in vehiculo fingendo.* 6. *Excellentia Philosophiæ* Cartesianæ. 7. *Vehicula* Spirituum *tantum substantiæ solide-corporeæ in se habere, quantum Corpora* Hominum. 8. *Stultitia sententiæ contrariæ vincitur.* 9. *Conditio animæ in altero illo statu melior, quoad Corpus, quàm in hoc.*

1. QUO jam clariorem & determinatiorem habeamus conceptum naturæ ac conditionis animæ *extra corpus,* videamus paulisper primùm, Quid ipsa sit in essentia sua, *citra respectum omnem ad corpus quodlibet*; & hîc illam comperiemus substantiam esse *extensam* & *indiscerpibilem,* ut facilè colligere est ex iis quæ suprà diximus. Atque opportuna contemplatio est hoc in loco, (ubi animam consideramus ut jam exutam *terrestri corpore*) illam nempe ipsam habere de suo æquè amplas saltem, si non ampliores, *dimensiones,* quàm quæ visibiles sint in corpore relicto. Quod observatu dignum duco, ad os illis obturandum, qui, nec sine ratione, derident incomprehensibilia & ridicula commenta Scholasticorum; qui primùm *extensionem* omnem *Spiritibus,* sive animabus sive angelis, negantes, postmodum disputant quot ex illis in extrema acicula simul tripudiare possint. Ineptiæ magnopere derogantes veritati! & quæ perceptionem nostram tantam in angustiam & exilitatem comprimunt, ut nihil planè quicquam de essentia nostra imaginari possimus; quòd si facimus, in desperationem tamen, aut nostrîmet ipsorum despicientiam proni incidimus, atomos nihili nosmet fingendo. *Lib.1.cap.3,5,8.& lib.2.cap.1,2.*

2. Ut autem manifestum est animam *dimensiones* habere, nec tamen eas infinitas, proindéque illam aliquâ *figurâ* definiri; ità perincertum est certáne sit figura illi naturalis, *animali formæ* respondens, an per se ipsa sit figurâ *rotundâ* aut *ovali,* variet verò eam pro re nata. In qua quæstione hoc tantùm definiri refert; cùm in *terrestri* materia operatur anima, plasticam partem ejus determinari ad organizandum corpus in formam humanam; in *aerea* verò aut *ætherea,* nihilo plùs minúsve ad formam ullam determinari, quàm Genios aut Angelos; quorum vehicula si libentiùs eant in certam aliquam figuram, animæ quoque vehiculum eodem planè modo habere se: quocirca in vehiculo suo visibili * communem formam angelorum geret, eundem vultum, amictum similem.

3. Quod pluris refert, facilius definitu arbitror; nempe, utrùm anima una *homogenea* substantia sit, an quodammodo *heterogenea.* Posterius horum utcunque verum esse, constat ex alibi dictis; *Perceptivam* nimirum facultatem per universam animam non diffundi, sed in certam partem concludi, quam *Centrum* & *Oculum* animæ, & *Perceptivam* partem ejus appellavimus; reliquam omnem verò *Plasticam.* Cæterùm altera *Lib.2 cap.11. sect.10,11.*

merito existimetur *ætheręæ congruitati vitæ* (quæ in obedientissimis duntaxat animabus ejúsque Imperio fidelissimis expergiscitur) ampliorem potestatem indulsisse quàm alteri ; subjecto existente capaci. Perinde enim intellectu est facile, Deum animam donare posse potentiâ *movendi sistendíque* materiam, ac motus ejus determinandi.

AXIOMA XXXIII.

Quo purius vehiculum, eo vegetiores perfectioré sque sunt perceptivæ *facultates animæ.*

9. HUjus axiomatis veritatem experiri quodammodo licet in hac vita, ubi vegetam vim audiendi, cernendi, olfaciendi, gustandi, agilitatem reminiscentiæ, rationis, cæterarúmque omnium facultatum *perceptivarum*, intendi aut remitti comperimus, claritate vel impuritate tarditatéque spirituum corporis ; oblivionem item & stupiditatem ex eorum seu terreno, seu aqueo, seu alio quocunque habitu crasso oriri : quo malo affectu depulso, & corpore spiritibus debitâ cùm copiâ tum puritate repleto, mens vigorem suum recuperat, quod excidisset revocat, intelligit nunc quod antè non potuit, videt audítque longinquiùs ; & sic de cæteris.

AXIOMA XXXIV.

Mirificam vim habet Anima ad mutandam non modò temperiem *sed etiam externam* formam vehiculi *sui* Aërei.

10. PRimæ partis hujus axiomatis veritas è quotidiana experientia constat ; sæpiùs enim observare licet, quàm mirum in modum passiones animi in spiritus nostros hîc agant ; ut ira, ægritudo, invidentia, (reliquos affectus ut taceam) corpus alterent. At profectò corpus, quo purius, eo mutabilius est hoc ipso nomine : quare passiones animi non possunt non magnam habere vim in *aereum* animæ *vehiculum* ; quod quanquam in aliud atque aërem mutare nequeunt, hunc tamen aërem in habitus variare possunt tam immanè inter se distantes, quàm distet virtus à vitio, invaletudo à sanitate, dolor à voluptate, lux à tenebris, & fœtor carceris abs aromaticis odoribus virentis paradisi.

11. Posterioris partis veritas demonstrari potest ex extremo Axiomate 31. Positâ enim in anima facultate dirigendi motum particularum fluidi sui vehiculi, necessariò sequetur eam habituram item potentiam illud aliquatenus figurandi sponte suâ & pro arbitrio. Cui addi potest, ut non contemnendum indicium veritatis rei, id quod in hoc genere fit in hac vita à voluntate & cogitatione nostra : nimirum, eam solùm ob rem quòd volo & cogito oris, pedis, digitorum motum, ea movere valeo, modò spiritus adsint, quos in hunc motum dirigam. Signaturæ etiam fœtui in utero impressæ, per matris desiderium & imaginationem, multùm faciunt ad hujus rei veritatem evincendam : sed de hoc suo loco dicam uberiùs.

AXIOMA XXXV.

Quemadmodum quædam facultates in morte aut post mortem sopiuntur, ità expergefieri alias, quæ illi Statui magìs conveniant, est rationi consentaneum.

12. HUjus axiomatis veritas hinc liquet, quòd animæ nostræ non temerè aut fortuitò fiunt, sed abs Deo omniscienti proveniunt, qui cunctos earum status providens, *excitationem consopitionémque* potentiarum & facultatum convenienter singulis istis statibus instituit & comparavit.

AXIOMA XXXVI.

Sive vitalis congruitas *Animæ desinat, periodo ejus prorsus evolutâ, sive Materiæ deleatur, essentiali aliquâ dissidentiâ*, vitalis unio *perit continuò.*

13. ULtimum hoc axioma per se satìs est manifestum ; qui sit usus ejus, attingetur postea suo loco.

Hæc sunt effata illa, ad quæ recurram, vel quæ saltem supponam, in disquisitionibus sequentibus : cætera opportuniùs tradentur sermonis nostri progressu.

SCHOLIA

In CAP. I. SECT. 2.

HÆC cum corpore conjunctio Plasticam sentientémque facultates solas prendere & tenere, &c. *Equidem si Anima operari potest omni omninò corpore exuta, admodum verisimile est, partem animæ Intellectualem liberam fore in operationibus suis, quanquam in statu unionis cum corpore qualicunque. Quoniam Anima secundùm* Plasticam *tantùm corpori uniri posse videtur. Nam si intellectu & voluntate uniremur, unionem pro arbitrio dissolvere possemus. Jam verò cùm pro qualitate corporis intellectuales operationes impediuntur, easdem à Plastica aliquo modo dependere, cujus commodus status à qualitate vehiculi dependet, consentaneum est, Animámque corpore, nisi in statu silentii, nunquam destitui.*

Sect. 3. Puncto temporis persentiscere potuissent & Diurnum & Annuum Telluris motum, &c. *Certè admodum pauxillo tempore non solùm in alio Horizonte raptu Telluris* diurno, *se constitutos deprehensuri fuissent, sed motu illius* Annuo, *qui triplo ferè celerior est, etiam extra Atmosphæram omnino positos.*

CAP. II.

1. *De* dimensionibus *animæ nudè & per se spectatæ,* 2. *De* figura dimensionum *animæ.* 3. *De* heterogeneitate *essentiæ ejus.* 4. *Ipsam quoque* Plasticam *animæ partem heterogeneam esse.* 5. *Modus agendi partis* plasticæ *in vehiculo fingendo.* 6. *Excellentia Philosophiæ* Cartesianæ. 7. *Vehicula* Spirituum *tantum substantiæ solide-corporeæ in se habere, quantum Corpora* Hominum. 8. *Stultitia sententiæ contrariæ evincitur.* 9. *Conditio animæ in altero illo statu melior, quoad Corpus, quàm in hoc.*

1. QUO jam clariorem & determinatiorem habeamus conceptum naturæ ac conditionis animæ *extra corpus,* videamus paulisper primùm, Quid ipsa sit in essentia sua, *citra respectum omnem ad corpus quodlibet*; & hîc illam comperiemus substantiam esse *extensam* & *indiscerpibilem,* ut facilè colligere est ex iis quæ suprà diximus. Atque opportuna contemplatio est hoc in loco, (ubi animam consideramus ut jam exutam *terrestri corpore*) illam nempe ipsam habere de suo æquè amplas saltem, si non ampliores, *dimensiones,* quàm quæ visibiles sint in corpore relicto. Quod observatu dignum duco, ad os illis obturandum, qui, nec sine ratione, derident incomprehensibilia & ridicula commenta Scholasticorum ; qui primùm *extensionem* omnem *Spiritibus,* sive animabus sive angelis, negantes, postmodum disputant quot ex illis in extrema acicula simul tripudiare possint. Ineptiæ magnopere derogantes veritati ! & quæ perceptionem nostram tantam in angustiam & exilitatem comprimunt, ut nihil planè quicquam de essentia nostra imaginari possimus ; quòd si facimus, in desperationem tamen, aut nostrîmet ipsorum despicientiam proni incidimus, atomos nihili nosmet fingendo. *Lib.1.cap.3,5, 8.& lib.2.cap. 1,2.*

2. Ut autem manifestum est animam *dimensiones* habere, nec tamen eas infinitas, proïndéque illam aliquâ *figurâ* definiri ; ità perincertum est certáne sit figura illi naturalis, *animali formæ* respondens, an per se ipsa sit figurâ *rotundâ* aut *ovali,* variet verò eam pro re nata. In qua quæstione hoc tantùm definiri refert ; cùm in *terrestri* materia operatur anima, plasticam partem ejus determinari ad organizandum corpus in formam humanam ; in *aerea* verò aut *ætherea,* nihilo plùs minúsve ad formam ullam determinari, quàm Genios aut Angelos ; quorum vehicula si libentiùs eant in certam aliquam figuram, animæ quoque vehiculum eodem planè modo habere se: quocirca in vehiculo suo visibili * communem formam angelorum geret, eundem vultum, amictum similem.

3. Quod pluris refert, facilius definitu arbitror ; nempe, utrùm anima una *homogenea* substantia sit, an quodammodo *heterogenea.* Posterius horum utcunque verum esse, constat ex alibi dictis ; *Perceptivam* nimirum facultatem per universam animam non diffundi, sed in certam partem concludi, quam *Centrum* & *Oculum* animæ, & *Perceptivam* partem ejus appellavimus ; reliquam omnem verò *Plasticam.* Cæterùm *Lib.2.cap.11. sect.10,11.*

altera hîc dubitatio suboritur, annon item *heterogeneitas* sit in ipsa *Plastica* parte animæ. Aristotelei videntur certi non esse, affirmántque si oculus digito pedis insertus esset, digitum visurum pariter ac caput. Qua de re ego multùm quidem dubito: namque hinc sequeretur, quasdam res animantes malignam lucem undique sensuras fuisse, utpote totas ferè transparentes; atque homines nonnullos tenui puróque corporis habitu, lucem fortasse percepturos quà imæ partes digitorum connectuntur, pellucidum enim aliquatenus est id quod connectit; quare vitâ & spiritibus continuatis indè, ut sunt, ad conarion, vel quartum ventriculum cerebri, sequeretur animam lucem indè subsensuram, quod foret videre illîc simul & tactu sentire.

4. Quapropter magìs consentaneum videtur, ut in *Plastica* quoque parte animæ *heterogeneitatem* ponamus, nec quamque partem animæ à sede *communis sensûs* dissitam, i. e. non circulum quemque centrum animæ ambientem, eisdem finibus virtutis & potentiæ gaudere, nec quoad *numerum*, nec quoad *spatium*: verùm, quod ad *numerum*, gradualem esse declinationem ab excellentia *primaria*, quæ est pars animæ *Perceptiva*; cui proximum circulum esse partem illam *Plastica*, quæ objecta *Visûs* transmittere valet, pariter ac tactûs, & auditûs, & quicquid sit sensuum aliorum in anima. Circulum huic succedentem *Auditum* esse sine *Visu*, at non sine *Tactu*: etenim tactus per omnia se fundit, at in extrema regione sua, quæ est longè maxima, nullorum objectorum perceptiones distinctas & definitas transmittit nisi tactilium; aliis omnibus est medium iners & inanimum; quemadmodum & *circulus auditorius* merè passivum medium est objectis *visûs*. Quare si imaginationem nostram oblectare velimus, & Animam, cum *Ficino*, Stellam fingamus, accuratiùs id fiet, si cogitemus illam circulis suis velut *Halone* circumcinctam: nam anima non magìs homogenea est *rationi*, quàm visum illud *oculo*.

5. Quòd si animam in formam aliquam personalem propendere semper existimemus, *Plasticorum* tum radiorum directio ad *organizationem* quandam tendere debet, qualis scilicet præsenti statui animæ conveniat, sive in *aereo* sive in *æthereo vehiculo*. *Plasticam* vim enim vel omittere, vel variare actionem, prout eam proliciat ingenium materiæ in quam agit, in *terrestri* hoc corpore organizando elucet. Nam verisimillimum est, animam in se ipsa esse ex æquo utriusque sexûs; unde illa nonnunquam materiam signat utroque, at rarissimò: liquet ergo eam, alterâ parte virtutis suæ *Plastica* feriante, usurpare alteram in omnibus ferè fœtûs efformationibus.

Unde obvium est inferre, si vis *Plastica æthereum aereúmve* vehiculum naturaliter effingit in *animalem formam*, eam ità tamen virtutem suam efformatricem temperare posse, ut nulla alia lineamenta ducat, nisi quæ apta sint, & quæ deceant naturam *Angelicam*.

At enim secundùm hanc hypothesin forsan objecta sensûs omnia * ab omni horizontis plaga ad centrum animæ non pertingent; nè quidem si hæc organizatio non esset naturalis, sed planè arbitraria. Cæterùm sive anima sic in *animalem formam* componi putetur, sive solutior exeat negligentiùs in figuram quamlibet orbiformem, prout radii ejus explicârint sese in *aereo æthereóve vehiculo*, visionis sedes utrobique commodè restringetur; quæ quidem consideratio est haud exigui momenti.

6. Hæc dixisse sufficiat in genere de ipsa *natura* animæ ipsius, *extensione* & *heterogeneitate* ejus. His addam unicum ídque observatu dignum, de *vehiculo* ejus *aereo* & *æthereo*, tum postea ad disquisitiones magìs particulares descendam. Sunt qui temeritate ingenii, & falsis deductionibus ab experimentis pravè intellectis nixi, fidenter nimis affirmant, esse vacuum in Natura, & quo quodque corpus levius sit, hoc minus substantiæ in se habere. Rem sanè vel primâ fronte ineptam & absurdam iis omnibus, qui mediocriter modò versati sunt in incomparabili Philosophia *Renati Cartesii*; cujus solers ingenium, & accurata perspicientia naturæ legúmque materiæ, ità rationes perfecit phænomenôn eorum, quibus expediendis *Democritus*, *Epicurus*, * *Lucretius*, alii, miserâ at cassâ anxietate insudârunt, ut nihil jam, quod ad illam Philosophandi rationem attinet, desiderari videatur, præter patientiam liberúmque judicium in iis perlegendis, quæ abs illo scripta sint.

7. Juxta hanc ergo Philosophiam, atque adeò veritatem ipsam, tantundem semper est materiæ seu corporis in una consistentia ac in alia; ex.gr. tantum materiæ in calice aëris pleno, quantum in eodem impleto aquâ, & tantum in hoc, quantum foret in eodem calice si plumbo aut argento vivo repleretur. Quod hîc ideo noto, ut animos hominum liberem vulgari illo errore & idiotico quo imbuti sint de *Spiritibus apparentibus*, quasi scilicet tam essent evanidi, támque expertes substantiæ, ac sunt umbræ ipsæ nostrorum corporum in parietem projectæ, aut imagines nostræ ab aqua vel speculo reflexæ: & convenienter huic suæ allucinationi nomen iis imposuerunt, animas

hominum

hominum sese offerentes ipsis εἴδωλα seu *imagines*, & *Umbras* appellantes. Quas quo magìs visibiles sunt, eo magìs substantiales esse putant; aërémque ità condensari opinantur, ut non modò plus aëris, verùm etiam simpliciter plus sit materiæ seu substantiæ, cùm visibilis apparet, quàm erat antè in eodem spatio. Quamobrem nequeunt quin existiment ad minimum miserandúmque entitatis modulum morte nos esse redactos, substantiam nostram tantùm non periisse, nihílque nostrî præter tenuissimum fumum superesse, qui ad molem quâ nunc sumus non magìs accedit, quàm vapor iste quem sudans equus post se relinquit, mane gelido celerrimè incitatus. Quæ certè cogitatio illis luctuosissima sit oportet, qui crassum hoc & habitius, quod circumferunt, corpus amant, multúmque sibi placent reputando quot libris pondo vicino suo propensiores erant, cùm proximè lancibus oppositis pendebantur.

8. At si dubia quædam pelluciditas defectum arguit corporeæ substantiæ, columna crystallina minus habebit substantiæ, quàm ea quæ facta est ex pæti fumo; illam autem, quanquam ità dubium atque evanidum objectum sit oculo, manu si probemus, rem admodum solidam ostendet se: id quod Spectra illa, quæ dubiâ hâc specie apparere dicuntur, fecerunt iis, qui illa tetigissent, aut qui ab illis tacti essent. Ridiculum enim est & Philosopho indignum, corporeæ materiæ modum aut quantitatem æstimare ex illa ejus specie, quam ad visum habet; nam ità Aër planè nihil esset: aut ex eo, quod nobis manu tractantibus vel ponderantibus videtur; sic enim * poculum plenum Mercurio videretur quidem infinito plus materiæ continere, quàm idem aëre solo plenum; & hydria minus, cùm subter aquam mergitur, quàm cùm portetur per aërem. Sed enim meminisse oportet, quâcunque consistentiâ materia sit, quantumvìs tenuis & pura, ipsius flammæ æmula, non minus tamen in ea esse substantiæ corporeæ, quàm in argento, plumbo, auro, tantundem spatii occupantibus.

9. Quare non est cur miseremur strigosam defunctorum sortem, quasi omni ferè substantiâ corporeâ exutorum, nimiúmque tenuiter amictorum, quàm ut ullo se sensûs objecto oblectarent. Non enim minus corporis habent quàm nosmetipsi; tantùm hoc corpus eorum multò *actuosius* est nostro, utpote *spiritualius* factum, id est, pluribus motûs gradibus impertitum; quem quidem motum universa materia mundi abs Ente aliquo spirituali recipit, & hoc ipso nomine Ens illud spirituale eò magìs referre dicatur, quò plus motûs ei communicetur: quod item facit in ea re, quæ motûs est effectus, tenuitate & subtilitate partium, per quam valet imitari quadantenus proprium *Spirituum* privilegium, qui omnia omnino corpora penetrant. Atque hæc animæ vehicula, propter tenuitatem suarum partium, materiam illam facilè pertransire possint, quæ nobis impervia videtur, licèt ipsis re non sit. Materia enim in fluidam subtilitatem eam particularùm redacta, quæ sint invisibiles, haud ægrè aditum inveniet per poros inconspicuos.

Quibus ex rebus manifestum est, animam, physicè loquendo, nil morte perdituram, imò bene magnum lucrum facturam. Nam non modò tantum corporis, quantum priùs, possidet, sed etiam hoc amplius accedit, corpus illud vitâ motúque plùs quàm antè vigere. Quam quidem considerationem non potui non hîc attingere, ut per eam funditus delerem falsam istam suspicionem de evanida & strigosa conditione futuri statûs, quæ in animis hominum plerorumque insidet.

SCHOLIA

In Cap. II. Sect. 2.

Communem formam Angelorum geret, &c. Plasticas *verò cùm habeant Angeli, quippe qui vehicula habent* Aërea *aut* Ætherea, *humanam etiam habere formam rationi est maximè consentaneum. Quod apud ipsos ratissimum haberi debet qui nullâ omninò re Animas sive Spiritus Angelicos ab Animabus humanis differre volunt. Ut omittam* Visionem Ezechielis *huic Hypothesi valdè favere.*

Sect. 5. Ab omni Horizontis plaga ad centrum Animæ non pertingent, &c. *Ad Centrum nempe* perceptivum. *Hoc enim si fieret, Organizatio ista meritò videri posset frustranea, vel supervacanea. Cæterùm, quum Organizatio hæc non fit, nisi cùm Anima Angelúsve ad visibilem reducitur formam ac Personalitatem, nec Formæ visibilitas aliter oriri possit nisi ex aliqua opacitate, quæ lumen reflectat; hinc satìs facilè intelligitur, omnes meatus, nisi per oculorum Organa specierum visibilium ingressui occludi. Ipsámque* Plasticam

ſticam *intùs huic concinnitati proſpicere inſpiſſando paululùm Materiam, ubi commodum eſt, nemo, qui rem rectè penſitaverit, eſt dubitaturus.*

Sect. 6. Lucretius, alii miſerâ & caſſâ anxietate ſudârunt, &c. *Equidem pingui admodum craſſóque modo iſti omnes mihi hiſce in rebus Philoſophari viſi ſunt cum* Carteſio *comparati. Sed in hoc egregiè falſus eſt* Carteſius, *quòd penetráſſe ad maximè probabiles cauſas rerum immediatas Materiales non contentus vires Materiæ motu Mechanico inſtructæ ità amplificavit, ac ſi ipſa ſe in omnia Mundi Phænomena, nullo Principio* immateriali *eam regente ac moderante, poſſit expedire. Quo nullum immanius aut veſanius commentum eſſe poteſt, quemadmodum copiosè alibi, ac præſertim in* Enchiridio Metaphyſico *demonſtravimus.*

Sect. 8. Poculum plenum Mercurio videretur quidem infinito plus Materiæ continere, &c. *Quæ quidem obſervatio ſilentium eis imperare debet qui condenſationem* Ariſtotelicam *ex ponderum differentia in corporibus ejuſdem magnitudinis tanto cum ſtrepitu ſe demonſtrare venditant. Nam hac ratione calix Mercurii infinito majorem Materiæ copiam in ſe haberet quàm idem calix Aere repletus, (Aer enim in Aere nihil pendet) quod valde videtur abſurdum.*

CAP. III.

1. Aër *eſt naturalis ſedes Animæ poſt mortem obitam.* 2. *E regionibus* aëreis *Animam excedere non poſſe, donec* Ætherea Congruitas *vitæ in illa excitetur.* 3. *Non omnes Animas in eadem regione* aëris *verſari.* 4. *Commentum* Cardani *Dæmonas omnes in Regione ſumma collocantis.* 5. *Commenti iſtius uſus ad rationem reddendam raræ eorum Apparitionis.* 6. *Salvari hoc phænomenon hypotheſi rationi magìs conſentaneâ.* 7. *Opinio* Cardani *ampliùs refellitur.* 8. *Plura eòdem ſpectantia.* 9. *Origo erroris* Cardani *de* Dæmonum *operationibus è longinquo.* 10. *Objicitur, fieri non poſſe, ut* Dæmones *&* Animæ *ſeparatæ in inferiore hac Regione verſentur, ubi Venti & Tempeſtates adeò frequentes ſunt.* 11. *Apparatus ad Reſponſionem ex conſideratione naturæ Ventorum.* 12. *Reſponſiones particulares ad Objectionem.* 13. *Reſponſio altera à natura* Staticæ *facultatis Animæ.* 14. *Alia ab ejus vi ſubitò actuandi* Vehiculum *ſuum.* 15. *Quænam incommoda Anima à grandine, pluvia, &c. patiatur.*

1. HIS jam dictis in genere, ad argumenta particularia, quæ dixi, venio; ea ad pauca hæc Inquirendi Capita reduci poſſunt, Quis ſit *Animæ locus & ſedes poſt mortem*, Quæ *actio vitæ*, Quæ denique *conditio ejus moralis*. *Aerem* ſedem ejus eſſe decernunt conſtantiſſimè veteres tum Philoſophi tum Theologi naturales, elementum illud unanimiter facientes Animarum ſeparatarum receptaculum: quod ᾅδην, i. e. ἀΐδην, idcirco nominârunt, quòd defuncti ſunt in ſtatu *inviſibilitatis*, quemadmodum & locus, in quo concluduntur, elementum eſt ſuâ naturâ prorſus inviſibile, obſitum præterea caliginoſis nebulis, & per vices umbrâ telluris involutum. Veritas hujus ipſorum ſententiæ liquidò demonſtrari poteſt ex Axiomat. 29 & 31. Naturâ enim *ſaltus enormes* non faciente, neceſſariò ſequetur, Animas ſeparatas manſionem ſuam primam in *aere* habituras, propterea quòd *vitalis congruitas* ea, quæ *aereo vehiculo* convenit, ſuâ vice expergiſcitur continuò à terreſtri corpore derelicto.

2. Anima ergo ſic vitaliter unita cum corpore ſeu *vehiculo aereo*, è regionibus aëreis vehi nullo modo poteſt: quoniam ità planè ſunt motus ejus, ut vehiculi ſui natura feret; cujus conſiſtentiam mutare non valet in ſubtiliorem puriorémque habitum quàm capit Aër, ſpecie non mutatâ. Aërem conſpiſſare quidem poteſt, motum ejus introrſum verſùs ſe dirigendo, & eo pacto bene magnam partem primi ſecundíque elementi exprimens, plus aëris ſolito retinere: non tamen aërem ità prorſus abs ſe amandare poteſt, ut duo elementa illa ſola, aut aliquammagnam eorum vim actuet, quoniam *Ætherea Congruitas* adhuc planè ſopita jacet; nec penès animam eſt eam pro libitu excitare: quocirca *aeream* materiam omnem abs ſe amolitum ire, cruciatus ſummus & mortis inſtar eſſet. Præterea ad hoc efficiendum requiritur ea vis, quæ, præter directionem, ſignificaret & additionem motûs novi ad aërem ſic ablegatum; quo aliis aëris partibus, anguſtationem omnem ægrè ferentibus, obniti valeret: quod quanquam fortè fieri utcunque poteſt, attamen ut anima hâc vi ſuâ directrice integrum ſibi comparet vehiculum æthereum, videtur admodum improbabile; ut patet ex Axiom. 31.

3. Neceſſe

3. Necesse est igitur ut Anima hinc profecta in aliqua regione aeris consistat, nequaquam verò ut omnes Animæ eandem habitarent. Proinde enim ut Animæ, cùm è corpore excedunt, aliæ sunt aliis puriores, ità purior *congruitatis vitalis* gradus in illis expergefiet: unde divinâ illâ *Nemesi*, quæ pervadit omnia, ad ea loca naturaliter perducentur, & ad eos cœtus Animarum aggregabuntur, prout cujusque indoli magìs congruat; & æternâ illâ justitiâ, quam Deus essentiali ipsi mundi compagi penitùs inseverit, tam erunt distinctè distributæ, quàm homines hîc sunt humanis legibus, quæ alios in carceres, alios ad nosocomia, alios ad Prytaneum mitti jubent.

4. Animabus ergo nonnullis, ut verisimillimum est, obveniet, ut in hac infima regione aëris fataliter, quasi compedibus vinctæ, consideant; quod item de multis aliis Spiritibus verum esse non dubito; tametsi *Cardanus* multùm sibi placet in hoc suo peculiari commento, viz. Supremam aëris regionem habitaculum unicum esse omnium Dæmonum seu Spirituum quorumcunque, & descensionem eorum ad nos tam esse raram, quàm urinationem hominum ad imum maris fundum, támque ferè difficilem; crasso hoc aëre scilicet, in quo nos degimus, tam malè congruente tenui illorum consistentiæ, quàm nobis aqua; in qua spiritum retinere cogimur, proindéque brevissimam in ea moram facere. *De rerum varietat. lib. 16. cap. 93. pag. 1139.*

Fingit præterea mediæ regionis transitum illis, ob frigus, molestissimum; quam propterea quasi sepimentum esse ait, illos inter & nos positum, ut mare inter nos & pisces; quos quamvìs ingenio & industriâ multùm vincimus, & capere & occidere vehementer cupimus, paucissimos tamen in manus nostras devenire, præ qui non veniunt: ità *Dæmonas* istos, quanquam non adeò bene nobis velint, neminem tamen nostrûm lædere posse impressione corporali, (ut quos difficulter admodum adire valent) neque ità multos arte & industriâ.

Opinatur enim iste impotenti imaginatione Philosophus, quemadmodum nos pisces petimus escis, nassis, fuscinis, & id genus machinis in imam aquam jactis; ità *Genios* illos *aereos*, supernè in tertia regione aëris consistentes, (ut nos in ripam, aut in navicula, cùm piscamur) somniis & visis demissis homines nonnullos ità irretire posse, ut per terrores mentísque perturbationes, tanto licèt intervallo, illis tandem perniciem & exitium afferant.

5. Quam quidem Hypothesin is ideo, ut reor, sic contexuit, ut rationem redderet, cur Genii rariùs appareant, cúrque tam pauca ab illis inferantur mala. Hinc enim in promptu foret responsum, infimum hunc aërem inidoneum esse elementum, in quo ii commorentur: & qui *Spiritus* idcirco esse negant, quòd rarissimò conspiciuntur, tam ineptè arguere, ac si pisces, sermone ac ratione mutæ suæ genti concessis, concluderent universè, homines aut equos non esse, quòd rarissimò à se videantur; & pisces illos, quibus videre contigit, à se visos fuisse affirmantes, contemnerent & riderent velut fanaticos & cerritos & mentis impotes; aut illos ejus nimiùm compotes politico aliquo consilio hæc finxisse dicerent.

6. Quæ eadem parabola constabit, aliis autem fundamentis, si modò pro distantia loci, conditionis differentiam substituas; & quæ illîc adhibebatur similitudo, hîc erit æquè apta & apposita. Etenim ut Spiritus vehiculum suum condenset ad terrestrem pænè crassitiem & visibilitatem, tam est rarum ac insolens, &, ut verisimile est, æquè arduum, quàm ut animalia terrestria ad fundum maris urinando descendant: & sic pariter obvia est ratio, quare tam pauci ex iis videantur, & eorum existentiæ confidens negatio pariter temeraria ac stulta in illis, qui non eos suis oculis viderint. Ità enim se res habet ut si pisces inter se contenderent de existentia hominum, eorúmque urinatione, & an loca ulla essent in mari abs illis infestata; quo nomine ea certè loca forent celebratissima, unde homines margaritas expiscantur, aut quæ frequentioribus naufragiis infamia sunt, aut natationi amœnissima. Atque insignis aliqua occasio, calamitas, aut gravius consilium, qualia rariùs incidunt, rationabiles causæ & invitamenta unica Geniis existimari debent, quam ob rem se nobis in conspectum præbeant.

7. Quòd tam parùm mali ab illis inferatur hominibus, in *habitationis distantiam* referri non opus est, quin potiùs in *Legem Universi*, cujus vis per omnes Entium Ordines permeat. Præterea, triviale est & idioticum, & Philosopho minimè dignum, existimare, *Spiritus Aereos* omnes adeò infensos esse hominum generi, ut eorum pernicie simpliciter propter ipsam delectentur. Namque homines non oderunt pisces, quòd in alio elemento vitam agitant; sed amore sui duntaxat capiunt illos, lucri aut victus causâ: neutrum autem horum spectare possunt Genii in exitio nobis parando. At malum gratìs facere, mali ipsius causâ, adeò immodica est malitia, ut dubitent nonnulli an Enti ulli intellectuali competat. Quare id primùm probâsse debuit *Car-*

danus:

danus: tum etiam, si qui sint tam maximè degeneres, multos esse tales, vel potiùs ità multos, ut coerceri nequeant à cæteris minùs depravatis. Videre enim apud nos licet, homines, cætera satìs malos, magnopere tamen ab iis rebus abhorrere, quæ immaniter gratísque exitiosæ sunt aut homini aut bestiæ; tum opem operámque suam libenter conferre ad exscindendos, plectendos, aut saltem prohibendos immanium istiusmodi atrociúmque injuriarum designatores, quæ per nullam causam aut rationis speciem fiunt, sed purum putum sunt exercitium sævitiæ atque vexationis alienæ.

Debuit porrò demonstrâsse, genus humanum universum non esse peculium aliquorum Spirituum, nec ullos esse Gubernatores invisibiles nationum, civitatum, familiarum, nonnunquam & singulorum hominum; tum *Politicam* saltem bonitatem, quæ hominum ipsorum & quæ sunt hominum, saluti sufficit, non etiam in regnis *Aereis* longè magìs obtinere, quàm crassam injustitiam. Nam totum hoc infra *Vitam Divinam* subsistet; adeò ut metuendum non sit, nè populi aërei, ex hac suppositione, nimiùm perfecti fiant. Breviter, probâsse debuit ordinem *Politicum*, cum plena ejus administratione, non à cœlo ad terram pertingere, & in ipsas etiam regiones subterraneas penetrare, si quæ fortè hîc sint creaturæ intellectuales. Hoc enim sufficiet ad rationem reddendam, quamobrem tam parum mali mortalibus inferatur, licèt *aereorum spirituum* plena sint omnia.

8. Adde quòd quanquam non permittuntur ipsi atrocem aliquam injuriam facere, nec pro suo libitu homines sine ipsorum consensu occidere, illis tamen animos addant in iis vitæ rationibus, aut ad ea instituta pelliciant, quæ tandem exitium allatura sint: at forsan non infensiori consilio, quàm quo nos canes ad pugnam incitamus, gallos committimus, ursis taurísque molossos immittimus, equos ad cursûs certamina producimus, & similia; ubi sæpe, per nos hortantes & animantes, affectibus suis vitæ dispendio obsequuntur.

At quamvìs canem aut gallum sic neci dedere non multùm moramur; nemo tamen adeò immanis est, ut eam ob rem tantùm quia ità vult, animantes illas trucidet. *Genii* similiter deteriores, suo quisque pro ingenio, adsint fortassis & affectentur quosdam homines in certa vitia pronos, & ad ea pro virili sua persequenda urgeant illos, vel ut contendentes cum aliis, vel animo suo duntaxat obsecundantes; quorum partibus faventes, oblectent se faciendo ut alter alterum vincat singulari certamine, strenuè bibendo, fraudibus & insidiis, venere, divitiis congerendis, honoribus affectandis, & similibus. In quibus rebus omnibus ludus Geniis istis esse potest, vires & fortunam hominis cui favent periclitari; qui si per tentationum ac hortationum instantem vim pereat, tam erit fortè præter eorum consilium hic casus, quàm est præter voluntatem ejus, qui gallum in arenam producit, ut cervices ejus transfoderentur: cæterùm si sic accidit, par est utrobique dolor.

Satìs ergo noxarum facere possint hi Spiritus, impellendo homines qui faciunt; licèt aliis conditionibus mala perpetrare fortasse nec volunt, nec, si velint, possunt per tot vigiles oculos ipsis imminentes. Etenim *Legiones Aereæ* tam capaces sunt civilis probitatis, támque imo sensu ejus tangi possunt, fortean majori, quàm *Terræ* populi.

9. At si tam procul à nobis essent, quàm procul eos esse vult *Cardanus*, non video quî quid rei nobiscum habere potuerint, ad boni vel mali quidquam nobis pariundum. Nam quòd *Visa* & *Insomnia* allegare possint tanto ex intervallo, næ id ipsum somnium est, à primo errore illo Philosophiæ *Aristotelicæ* ortum, qui Deum & Intelligentias à cœlestibus orbibus agere facit, & sic omnes effectus Naturæ hîc infrà producere; qui tamen, nisi à præsenti Numine Spiritúque vitæ permeante omnia, fieri nequeunt.

10. Hoc ergo commentum ejus non obstabit, quo minùs concludamus, infimam hanc quoque regionem aëris *Dæmonibus* frequentem esse. Quod si sit, probabile erit Animas impuriores ibidem etiam loci pervagari; quanquam ego hac in re diligenter elaboravi, ad plus adhuc negotii mihimet facessendum. Nam ex facili erit objicere illud, quod injecit olim *Lucretius*, nimirum cùm ista regio ità pateat ventis & tempestatibus, Animas *vehicula* sua *aerea* strictè satìs continere non posse, nè procellis importunis dissipentur. At facilè eximemur hâc solicitudine, si naturam ventorum ac vehiculorum, & *Staticam* vim animæ contemplemur. Etenim dicere illas tam commodè se hîc expedituras ac *Genii*, non satisfaciet; quoniam libenter scire velimus, quomodo non & *Genii* ipsi eidem sint incommodo obnoxii. Quare responsum meum ad utrosque pertinebit.

11. Ventos

11. Ventos nihil aliud esse nisi particulas aquæ maximè agitatas, *Cartesius* in *Meteoris* suis eleganter quidem demonstravit: id genus autem particulæ non tam propellunt aërem quàm pertranseunt, sagittarum instar aut imbrium grandinis vel pluviæ. Quare non una pars aëris abs alia abripitur; sed ità se res habet, ut si quis animo fingeret tot pilos breviusculos circa medium suum punctum hàc illàc rotatos, ut ludii rudes suas jactare solent, itáque per aërem transeuntes; motus hic liberè procederet, aëre non simul abrepto. Cùm hæc sit ergo natura venti, aër abs eo non lacerabitur, licèt impetum ejus in nos acti sentimus, quia non tam facilè nostra corpora penetrare potest.

12. *Geniorum* autem & *Animarum* hominum defunctorum vehicula ejusdem ferè sunt naturæ ac Aër; quare planè fieri non potest, ut ventus ampliùs in ea valeat, quàm in reliquum aërem; ideóque quæ minima cogitari potest vis cunctas eorum partes continebit. Quod verum esset etiamsi ventus aërem secum ferret: nam sic vehicula *Geniorum*, quâ ruit ventus, secundo quasi flumine deferrentur, nec ullam, aut exiguam tantùm, vim paterentur, nisi ipsi contrà obniti vellent. Id quod ut faciant necesse non est; immo neque ut eum omnino, saltem non diu, subeant; sed defendere se possint, * ut alia animantia solent, tectis aut maceriis succedentes, in sylvis, vallibus, speluncis, sub saxa, aliísque locis idoneis; ídque satìs maturè, quòd mutationes aëris, tempestatúmque signa, terrestri quovis animanti certiùs præsentire valent.

13. Et tamen non est cur adeò sibi à periculo caveant, cùm vim habeant, quâ tutò id aggredi possint, quantumvis fuerit; facultatem suam *Staticam* dico, è vi directrice motûs particularum *vehiculi* oriundam. Hâc enim vi præditos motum particularum dirigendi quâ volunt, Axiom. 31. necessariò sequitur, illos cursum earum introrsum seu centrum versùs determinare posse; quâ directione fiet, ut omnes arctè sibi mutuò cohæreant, firmæ & compactæ: & hanc ego vim nuncupo *Staticam* potentiam Animæ. Quæ si universam agitationem particularum vehiculi, tam primi & secundi elementi particularum, quàm *aerearum*, dirigere valet, ídque partim versùs centrum, partim contra tempestatis impetum, vis hæc & firmitas longè superabit ventos validissimos, quos unquam Anima subire potest.

14. Quapropter vehiculum animæ neutiquam periclitatur à ventorum rabie, certè nulla indè metuenda erit interruptio vitæ. Nam ventus unam partem aëris eripiendo alteram apponit, quæ continuò ab anima præsenti actuetur; quanquam opus non est, ut ad tam laxam hypothesin confugiamus. Equidem probabilius est, Animam cum certa parte aëris uniri præcipuè, nec nisi sensim dimittere vehiculum suum, quemadmodum spiritus nostri paulatim abeunt per insensilem perspirationem.

15. Videmus ergo quàm parum *Vehiculo* Animæ incommodent ventorum tempestates; & multò adhuc minùs pluvia, grando, nix, & tonitrua. Hæc enim per vehiculum ut per reliquum aërem pertranseunt, * qui continuò coit, nullâ vel plagâ vel cicatrice relictâ. Quare meteora hæc omnia, si modica, voluptatem & recreationem, si vehementia, non longum dolorem, si furentia, nullam omnino vitæ intermissionem Animæ parient. Unde tutò licet concludere, non modò supremam regionem Aëris, sed hanc infimam etiam, tum *defunctorum* hominum *animabus*, tum *Dæmonibus* inhabitari posse.

SCHOLIA

In Cap. III. Sect. 12.

UT alia Animantia solent, tectis aut maceriis succedentes, &c. *Nullis hic locus displicere potest nisi abjecto animo hominibus ac superstitiosis, qui quoslibet Dæmonas ut Deos suspiciunt, omnéque intelligens Animal præter Hominem Divinum quoddam Animal statim fingunt ac tantùm non omnipotens. Sic autem solent Superstitionis & Ignorantiæ mancipia, veræ Philosophiæ nescia ac Religionis. Utræque verò docent Dæmonas non pati tantùm posse, sed miserum in modum corporaliter torqueri. Quod necesse est si sensum habent, ut si sensum, habere etiam vehicula tenuia & Aerea ventis etiam obnoxia, &c. Sed istiusmodi insubidis frivolisque cavillis hominum agrestium ac stupidorum amoliendis non est operæ pretium immorari.*

Sect. 15. Qui continuò coit nullâ vel plagâ, &c. *Quæ quidem conditio si minùs quibusdam placeat, equidem hi Genii* staticâ *suâ virtute ità vehicula constringere possunt, ut*

nec Guttæ pluviæ nec grandines queant penetrare, sed ut à cutibus nostris resilient, humique tandem decident.

CAP. IV.

1. Animam *corpore* terrestri *relicto* Dæmonem *fieri.* 2. *De* sensibus externis *Animæ separatæ, de numero & finibus eorum in vehiculo.* 3. *De Visu in vehiculo* organizato *& non-*organizato. 4. *Quomodo* Dæmones *& Animæ separatæ audiant videántque ad ingens intervallum: & unde fiat, ut illis nos facilè audientibus & videntibus, nos illos vicissim nec videre nec audire possimus.* 5. *Illos* Auditum *habere pariter ac* Visum. 6. *De* Tactu, Olfactu, Gustu, *&* Nutritione Dæmonum. 7. *Quas occupationes externas* Genii *& Animæ defunctorum habere possint extra Corpus.* 8. *Actiones Animarum separatarum,* quoad nos, *conformes ferè vitæ suæ in terris esse.* 9. *Quænam sint occupationes earum* quoad se. 10. *Distinctio Ordinum* Dæmonum *pro locis in quibus maximè versantur.*

1. Quæstioni primæ jam absolutæ succedit altera, Quæ sit Animæ separatæ actio vitæ, quibus in rebus se occupet, & ævum suum transigat, vel *sola,* vel in *cœtibus,* vel ut pars est & membrum communitatis *Politicæ.* De quibus omnibus generatim affirmare licet, ità cum Anima esse ut cum cæteris *Geniis* aëreis; ἡ γὰρ ψυχὴ ἀποδυσαμένη τὸ σῶμα δαιμόνιόν ἐστι, *Anima enim, quæ terrestre hoc Corpus semel exuit, Genius evadit*; ut *Maximus Tyrius, Xenocrates, Philo,* & alii censuerunt. Cæterùm hæc distinctiùs dispiciemus. (Max. Tyr. Dissert. 27.)

2. Quæ Animam occupent & oblectent *solam,* sunt vel *sensûs externi,* vel *internæ mentis* objecta. De superioribus illis sanè facilius est quæstiones movere quàm dissolvere; in quibus hæc una sit, An tot numero sensus habeat Anima, quot in hac vita habuisset. *Auditu, Visu,* & *Tactu* esse præditam, extra controversiam positum arbitror; quoniam hi sensus in illa inerunt necessariò, sive vehiculum ejus organizetur sive non; & ex his *visus* & *tactus* omnium certissimé. Quandoquidem enim objectorum visibilium sensatio in nobis fit à motu per particulas sphæricas eas transmisso, quarum series ab objecto per aërem continuata ad ipsum visûs organum pertinet, (quod videt tantùm propter particulas illas animæ vitaliter conjunctas) iisdem * illis particulis totum vehiculum animæ permeantibus, fieri non potest quin illa videat. Verùm quæritur præcipuè, an in quaque parte vehiculi videat. Ad quod respondendum est, non in omni parte videre: partim ex eo quod ‖ suprà disserui de *heterogeneitate Plasticæ,* partim ex gravi incommodò aliter consecuturo. Nam si in omni parte vehiculi sui animam cernere concederemus, objectum omne propinquum, non duplum tantùm, sed centuplum, aut millecuplum videretur; quæ quidem res *Visum* insigniter fœdaret & corrumperet. Quare *visivam facultatem* animæ in statu *separato,* pariter ac in *terrestri* corpore, non sine gravi causa limitavimus. (* Cap. 2. sect. 3, 4.)

3. Verùm hoc non obstat quò minùs Anima, cùm in unum *homogeneum* orbem *aereum,* nullâ *organizatione* distinctum, colligitur, circumcircà videat, antè, ponè, suprà, infrà, undiquaque. Quòd si vehiculum suum organizet, tum fortè restringetur visus, velut in nobis, qui à tergo cernere non possumus. Quam rem ‖ antè attigimus. (* Cap. 2 sect. 5.)

4. Itaque manifestum est *Spiritus Aereos* non posse non videre nos, licèt illos videre nos non possumus; idque fortasse permagno ex intervallo, si *vehiculum* suum, vel *visûs organum* in aliquam ejuscemodi figuram idoneam transformare valeant, qualis in lentibus dioptricis cernitur. Quæ vis longissimè superabit contractionem dilatationémque pupillæ, qui debilior quidem & imperfectior conatus est ad summam hanc de qua loquimur facultatem: quam tamen esse possibilem in Spiritibus, suadent axiomata 31 & 34. Quod idem de eorum *Auditu* dici potest. Per eandem enim facultatem fabricare sibi valeant organa ad excipiendos sonos majore artificio & excellentiâ, quàm accuratissimum *Acousticon* quod unquam factum legimus, aut excogitare possumus.

Quare valde puerilis est allucinatio existimare, quia nos Spirituum neque formam videmus, neque sermonem audimus, illos idcirco nec audire nec videre nos. Nam mollia corpora imprimuntur duris, non vice versâ; quemadmodum cera liquefacta signum annuli excipiet, annulus nequaquam impressus est cerâ. Ad eundem modum

dum corpus solidum cursum aëris sistet, non autem aër corporis solidi; & terrestris concretio quævis reflectet lucem, lux verò vix ullum terrestre corpus de loco movet, se I abs eo reverberatur. Tenuissimum ergo & liquidissimum quidque est maximè passivum, proindéque si vehiculum fit sensûs, maxime sensile.

Unde sequitur, cùm lux ab objectis reflexa organa nostra, quæ non adeò tenuia sunt, movere valeat, eam *Geniorum* sensoria certiùs & longiori ex intervallo permoturam. Eorum autem corporibus ex diaphano aëre conflatis, fieri non potest ut nos ea videamus, nisi laborem suscipere velint cogendi ea in crassiorem habitum, quo lumen reflectere possint. Neque nos *Geniorum* sermonem communem facilè audire possumus, tum quòd lenior motus aëris sufficiet ad eorum vehicula ferienda, tum quòd fortè tenuiorem puriorémque istius elementi portionem in hoc opere adhibeant, quæ non satìs apta sit ad sensum nostrum permovendum. Itaque nisi datâ operâ audiri se volent, (cujus rei *Dæmon Matisconensis* luculentum est exemplum) quæ aëris percussio fit in eorum sermone usitato, sensorium nostrum ferire non potest. *Vide Antidot. lib. 3. cap. 3. sect. 8.*

5. Et nè gratìs hæc omnia dixisse videamur, constat ex eo quod ‖ suprà innui, *Auditum* Genios pariter ac *Visum* habituros; nam, ut ibi docui, hæc quoque facultas, similiter ut visus, sedem ac ordinem suum habet in vehiculo prope *sensorium commune*; quapropter *vehiculo* universo ex *aere* facto, quæ percussiones ejus sensum soni efficiant in nobis, eæ in *Geniis* eundem necessariò sunt effecturæ; at accuratiùs fortasse, si *vehiculum* suum aptè ad eam rem organizent; id quod respondebit arrectioni aurium in animalibus, ad meliorem intromissionem soni. ‖ *Cap. 2. sect. 4.*

6. *Tactu* esse præditos, certo certius est; quî enim aliter sentirent resistentiam, quæ in mutuo corporum occursu necessaria est, propter impenetrabilitatem? Et ut liberè dicam quod sentio, si quis illis porrò largiretur *Odoratum* quendam & *Gustum*, sensus *tactui* admodum affines, haud facilè refelli potuerit. Fumi enim & odores aërem facillimè pertranseuntes, in eorum vehicula naturaliter sese insinuabunt: qui fumi, si crassiores & humectantes, variationem *tactûs* illam efficiant, quam nos mortales *Gustationem*, si subtiliores & sicciores, quam *Olfactionem* vocitamus. Quæ si admitteremus, modesti adhuc præ aliis videamur; nam ‖ *Cardanus* affirmat planè *Genios Aereos* nutriri, & aliquos eorum in animantium corpora insinuare se, quo sanguine & spiritibus eorum delibuti madescant & quasi pinguefiant. Quod idem à *Marco Eremita* in ‖ *Psello* confirmatur, referente, Genios puriores ali aëre hausto, ut spiritus nostri in nervis & arteriis; impuriores verò humorem imbibere, non ore, utì nos facimus, sed ut spongia aquam. Refert item ‖ *Moses Ægyptius*, *Zabios* idcirco sanguinem hostiæ delibâsse, quòd eum *Dæmonum* quos colebant cibum existimârint, quódque per eum participatum aptiores se factos crediderint ad communionem cum illis habendam. Quæ si credi potuerint, facerent nè problema illud de *Paredris* sagarum, cur illi nempe eas sugant, difficile videatur. Verùm περίεργα hujusmodi, parum ad rem nostram facientia, libens omitto. ‖ *De rerum varie lib. 16. cap. 93.* ‖ Περὶ ἐνεργείας δαιμόνων. ‖ *In More Nevochim. part. 3. cap. 46.*

7. Summa eorum quæ dicta sunt huc redit, *Genios* proindéque hominum defunctorum *Animas*, quæ ipso facto sunt ejusdem ordinis ac *Genii*, *Visum*, *Auditum*, & *Tactum* habere certissimè, *Odoratum* & *Gustum* probabiliter. Quibus facultatibus concessis, non erit cur inopiâ consilii magnopere laborent, quo modo quibúsque in rebus tempus tererent, fuerit id faciendum duntaxat in *objectis externis*; cœli terræque apparatu universo longè latéque coràm explicato. Quem nos Solem Lunámque cernimus, cernunt & ipsi; homines ipsos hominúmque cœtus & congressus intuentur, & nisi speciali lege aliter cautum sit, oppidatim vagentur, urbes aliam ex alia invisant, sicut & *Hesiodus* innuit.

Ἠέρα ἑσσάμενοι πᾶσαν φοιτῶσιν ἐπ' αἶαν.

Nullâ re planè fruimur ipsi, de qua non pars aliqua illis, si velint, obveniet; latis agris, sylvis magnis & inviis, amœnis hortis, altis salubribúsque montibus, ubi purissimæ spirant auræ, liquidis fluviis, muscosis fontibus, magnificis conviviis, theatri pompis & spectaculis, publicis privatísque colloquiis, religionis exercitiis, in templis, privatis ædibus, abditísve cellis celebratis.

Possint etiam spectare, nec fortè sine studio alterutrius partis, gloriosa simul & perniciosa pericula belli, terrâ marìve gesti; mollia item ista tacitáque, tametsi aliquando non minùs periculosa, prælia in castris *Cupidinis* depugnata; sexcentáque alia, quæ longum esset recensere, in quibus omnibus non spectatores tantùm sed fortassis etiam fautores adsunt, ut *Plutarchus* ait: quemadmodum senes, qui per ætatem emeriti luctari, jactare pondera, aut rudibus batuere ipsi ampliùs non valent, aderunt

tamen viculi sui juventuti in rusticis illis agonibus, favore plausúque prosequentes. Animæ hominum defunctorum similiter, quanquam cum corpore exuerint simul facultatem communium functionum vitæ humanæ peragendarum, iis tamen favere & adjuvare possunt & consilium aliquod suum per eas prosequi, ídque vel in malum vel bonum, proinde ut ipsæ in corpore affectæ fuissent.

8. Breviter, qui mos cunque fuerit, quíque affectus Animæ in hac vita, idem illi hæret in futura; & certissimò, quoad sua fert natura, aut edet ipsa actiones mori & affectui isti congruentes, aut saltem spectatrix fautríxque erit earundem,

---------- Quæ gratia currûm
Armorúmque fuit vivis, quæ cura nitentes
Pascere equos, eadem sequitur tellure repôstos.

Quod rectè intellectum, non Poëticum figmentum est, sed decretum Philosophiæ *Platonicæ*. Et disertè affirmat *Maximus Tyrius* etiam de melioribus Animabus, quæ, corpore relicto, τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ νόμῳ δαίμονες ἀντ᾽ ἀνθρώπων, i. e. *ipso facto* Genii *ex hominibus fiunt*; de his, inquam, Animabus seu *Geniis* affirmat, illos, præter fœlicitatem propriam indè sibi perceptam, constitui à Deo rerum humanarum Curatores: non ità verò ut *Genius* quisque quæque obeat munia, sed pro suo quisque ingenio vitæque instituto in hac vita, congruas res tractet in altera. Itaque secundùm illum *Æsculapius* etiamnum medicinam facit, *Hercules* vires suas exercet, vaticinatur *Amphilochus*, *Castor* & *Pollux* navigant, *Minos* jus dicit, *Achilles* belligeratur. Quam sententiam in malis æquè ac in bonis Animabus obtinere verisimile est; unde sequetur, impiorum animas id agere ut favorem & operam suam commodent vitiis istis perpetrandis, quibus ipsæ hac in vita essent deditæ præcipuè, & ut homines ad ea pelliciant & hortentur. Hinc rursus sequetur, cùm per separatum statum suum *Dæmones* fiant, ut suprà dictum est, si etiam ad malum tendent, à meris illas *Diabolis* minimo absfuturas.

Dissert. 27. de Deo Socrat.

9. At præter nostrî curam, intellectualibus contemplationibus, *Physicis*, *Mathematicis*, aut *Metaphysicis*, jucundissimè occupare se possint. Nam proculdubio in statu isto separato non adeò obvia & parabilis res est Scientia, quin *Genii* exercitatione & meditatione ulteriores in ea progressus faciant. Et cùm desuetudine oblivisci possint, nova ipsis erit voluptas, speculationes jam pæne obliteratas in mentem revocare. Et qui ex illis delectantur impensiùs jucundis sensûs motibus, quàm agitationibus mentis, cùm tanta sit varietas Naturæ, tam variique aëris cæterorúmque inferiorum elementorum habitus, qui corpora eorum aërea jucundiùs ingratiúsque necessariò afficient; hoc omne faciet nè hi otiosi sint, & ad recreationes voluptatésque eas conquirendas ciebit, quas Natura præsagitionibus & desideriis multifariis mobilium vehiculorum suppeditabit.

10. Ità verò tamen ut generali alicui propensioni constanter inhæreant; quod ipsum jam olim distribuerit *errones* hosce *Aereos* in tot *Ordines* aut *Tribus*; antiqui enim Philosophi, & Poetæ, Philosophorum antiquissimi, suum cuique ordini locum assignârunt: uni mare, flumina, & fontes; montes & lucos aliis, & sic de cæteris. Indè etiam nomina illa dederunt *Nereidum*, *Naiadum*, *Oreadum*, *Dryadum*, & similium: quibus addas licet Deos *tutelares* urbium & regionum, illos item, qui ædium focos & simplicem hominum convictum amant, *Lares familiares* appellatos. Qui omnes, alíique plurimi, quos recensere non attinet, unicam licèt propensionem naturalem sequantur semper, propter tantam tamen varietatem rerum occasionúmque propensioni isti plùs minúsve gratificandi, animi sui cogitationes occupare possint in quærendis augendísque voluptatibus iis, quæ naturæ suæ maximè sunt congruæ. Quæ omnia sigillatim percurrere, tam esset longum quàm inutile.

Quæ hîc breviter attigi sufficiant ad docendum, *Genios* & *Animas separatas* abundè rerum quas agant habituras, etiam in solitudine: sic enim censeri debet & commoratio earum apud nos, cùm non coràm nobiscum præsentes præsentibus conversantur.

SCHOLIA

SCHOLIA

In Cap. IV. Sect. 2.

ILlis particulis totum vehiculum Animæ permeantibus fieri non poteſt quin illa videat, &c. *Niſi etiam in hoc ſtatu ſeparato requiratur collectio radiorum ab uno puncto venientium in alterum rurſus punctum. Cùm verò per admodum exiguum foraminulum laminæ alicujus oculo applicatæ objecta ſatìs clarè & diſtinctè videmus etiam in hoc craſſo corpore, quidni vel radiis ſingularibus & non counitis in tam tenero vehiculo tenuique; Objecta diſtinctè conſpicere valeamus, niſi quæ fortè ſit difficultas de diſtantia?*

CAP. V.

1. *Animam ſeparatam non omne tempus ſuum in* Solitudine *conſumere.* 2. *Congreſſum ejus nobiſcum intelligibiliorem videri quàm cum* Geniis. 3. *Quomodo* Genii *ſibi invicem viſibiles eſſe queant, etiamſi nobis ſint inviſibiles.* 4. *De acceſſu eorum mutuo, & de finibus velocitatis motûs eorundem:* 5. *Multùm item illos ſuperare nos celeritate.* 6. *De figura aut forma vehiculorum, & de ſeceſſu eorum, cùm inviſibiles eſſe volunt.* 7. *Inter ſe congredi haud poſſe formâ ſimpliciter-orbiculari.* 8. *Congredi* Genios *formâ humanâ, præſtantiores ſaltem.* 9. *Utrùm forma eorum ex mero imperio* Voluntatis & Phantaſiæ *oriatur,* an ad Characterem naturalem *Plaſticæ* partis Animæ dirigatur. 10. *Formam perſonalem* Animæ *vel* Genii *partim à* Voluntate *eſſe, partim à potentia* Plaſtica. 11. Cùm Anima Fœtum in utero organizet, & membra noſtra pro arbitrio moveat, mirum eſſet ni *Spiritus*, ità ut vulgò creditur, *vehiculis* ſuis imperitarent. 12. *Quod porrò arguitur ex immani vi & virtute quam nonnulli* Imaginationi *tribuêre.*

1. VErùm ſtatûs ſeparati lex & conditio non damnat Animam ad hanc *Solitudinem*; nam in Ordinem *Genialem* aſcripta, communi jure iiſdémque privilegiis utitur; quæ hæc ſunt ſcilicet, cum populo *Aereo* præſens præſenti congredi, & per occaſionem cum incolis *terræ*, quanquam hoc facit longè difficiliùs.

2. Congreſſus ejus & conſuetudo cum *Geniis Aereis*, Animabúſque aliis ſeparatis, multò admodum frequentior, quàm cum Hominibus, omnino exiſtimari debet, hæc tamen quodammodo meliùs intelligi poteſt; quoniam certum eſt illam cernere nos mortales, lumine abs opaco noſtro corpore in ipſius ſenſum reflexo, & conſpiſſando *vehiculum* ſuum poſſe ſe nobis reddere viſibilem. At cùm vehicula *Geniorum* & Animarum nativâ ſuâ conſiſtentiâ ſint prorſus *aerea*, aërque ſit corpus tranſparens, lucem penitùs tranſmittent; itáque reflectione nullâ factâ ab *aereis* iſtis corporibus, altera alterius præſentiam non ſentiet, nec ullum proinde inter ſe congreſſum aut colloquium inſtituere poſſunt.

3. Ingens hæc equidem difficultas primâ fronte videtur. At facilè tollitur, ſi conſideremus Aërem quamplurimos gradus raritatis denſitatíſque ſuſcepturum, in iis tamen omnibus æquè inviſibilem nobis futurum; utì in Thermometris obſervare licet. Verùm in rem præſentem plùs conveniret experimentum Sclopeti Pneumatici, in quo aër in denſitatem comprimitur plurimis gradibus majorem eâ, quam fert ſtatus ejus naturalis; quorum in multis, ſi non & in extremo ipſo, nobis eſt ſine dubio prorſus inviſibilis. At profectò dubitandum non eſt, quin dum hæc condenſatio procedit, & major majórque fit, aër, ſi in vitreo tubo includeretur, antè *Geniis*, ob ſenſûs ipſorum teneritudinem, eſſet viſibilis, quàm nobis.

Hinc ſequitur, *Geniorum vehicula* conſiſtentiam habere poſſe diverſam ab Aëre, eámque ſuis ipſorum oculis mutuò perceptibilem, tametſi noſtram aciem tam planè fugiat, quàm reliquus aër. Sicuti luſcitioſus glaciem in aqua merſam ab aqua ipſa forſan viſu diſcernere non valeret, licèt tactu poſſet. Aut ſi è contrario *Geniorum* vehicula ſupponantur puriora & tenuiora cætero aëre, hàc etiam ipſorum præſentia ſibi invicem innoteſceret. Nam in hac vaporoſa regione Aëris, confuſam reflexionem lucis undiquaque fieri dubium non eſt; haud multò aliter ac in nebula cernitur, aut cùm Solis ſplendor aqueus eſt & dilutus pluviáſque prænunciat: cùm autem reper-

 cuſſiones

cussiones lucis istæ sint *Geniis*, quàm nobis, longè sensiliores, diminutio earundem item sensilior erit, proindéque imminuta reflectio à vehiculis eorum sufficiet ad indicandam alteri alterius præsentiam: ad hanc autem illustrandam hypothesin, experimentum Thermometri magìs pertinet.

* Verùm superiorem hypothesin verosimiliorem existimo; & quemadmodum animalia aquatilia crassiore sunt habitu corporis, quàm est elementum id in quo moventur, ità & aëris Incolas suo, sed cum minore multò discrimine.

4. Itaque manifestum est, *Genios* Animásque *separatas* esse sibi invicem visibiles: at non omni ex intervallo; quare ad se invicem accedere necesse est in mutuos congressus & colloquia: aliquid igitur dicendum est de eorum motu locali. Qui motus nec pinnis nec alis fit, ut in piscibus & avibus, qui instrumentis hisce opus habent ad librandum sese, alioquin in imum elementum suum præcipites ruituros: sed dirigendo tantùm agitationem particularum vehiculi eò quò cogitant; ídque celeriùs vel tardiùs, proinde ut ipsis visum est ipsorúmque naturæ convenit. Etenim velociùs ire non queunt, quàm universa agitatio particularum vehiculi tantum materiæ, quanto constat vehiculum, asportare possit; nec tam velociter quidem; * nam sic vehiculum eorum verteretur in corpus omnino durum, ut æs, ferrum, & siquid durius, & in terram necessariò rueret tam cassum vitâ quàm lapis ipse. Ergo ineptissima est istorum hominum opinio, qui tam immanem agilitatem tribuunt Spiritibus, tanquam si hìc, illìc, ubique, simul adesse possent, ab uno mundi polo ad alterum, hinc in terram, uno momento prosilire: cùm revera celeriùs ferri non possunt quàm pro directione tantæ agitationis particularum vehiculi, quantâ toti subductâ, supersit adhuc quod ejus satìs erit ad conservandum vehiculo fluiditatem illam, quæ sit aëri necessaria.

5. Atque uno hoc efficietur, ut ii nobis vigore & celeritate plurimùm antecellant. Vehiculum enim eorum universum fortean tam tenue atque mobile est, quàm sunt spiritus nostri animales, qui perpauci sunt ad sarcinam hanc terrestris corporis quam secum agunt. Corpora autem *Geniorum* spiritualia nil præter seipsa agendum habent; ideóque expeditiora atque agiliora sunt, si nobis compares, quàm generosus equus, qui sessorem excusserit, cum clitellario collatus sacco salis oppresso.

6. Quod proximè dispiciendum venit in congressibus *Aereorum Geniorum* inter se, *forma* est quâ sibi invicem apparent, quæ sit ejus *figura*, utrúmque figura sit *naturalis*, an *arbitraria*, an *mixta*. Ut enim in aliqua appareant necesse est, quoniam *vehicula* eorum extensione non sunt infinitâ. Figuram nullam certam iis naturaliter attribui receptissima opinio est, nisi quæ figura sit omnium figurarum simplicissima effectúque facillima, etiam externâ ope, nempe per aërem æqualiter prementem vehiculum circumquaque, quo fit ut guttulæ roris & pluviæ, glandésque grandineæ, in formam istam ordinariò fingantur. Quæ figura item naturæ Animæ pulchriùs conveniet, * si modò illa, ut descripsi suprà, è *centrali* & *radiali* essentia constat, síque *commune sensorium* in medio collocatur. Anima hâc figurâ prædita in aëre versari potest, séque fortassis, vehiculum suum intelligo, in liquiditatem solvere tam proximè æqualem aëri contiguo, ut hoc referat quodammodo secessionem nostram è conspectu hominum, cùm soli esse cupimus.

7. Potest autem si vult, ídque faciliùs, ut videtur, corpus suum *Aereum* ità condensare, ut dubio quodam modo se prodat, quo modo ambiguo produnt se nobis pisces nonnunquam ex aqua, & visibiliorem adhuc facere se potest *Congeniis*, servatâ simplici hâc formâ orbiculari. Quæ conversatio autem esse possit inter duas hujusmodi moles *animati aeris*, planè nescio. Affectus quidem possint inter se communicare, similiter ut in oculo fit, ubi motus spirituum passiones animi indicat manifestó: quare possibile videatur, ut, in simplici ista figura, significent gaudium suum aut dolorem, pacatum aut infensum animum, amorem aut aversationem, per motum spirituum vehiculorum suorum variè modificatum. * Verùm ut intellectualis ulla communicatio institui possit sine ulteriore vehiculi organizatione, profiteor me non intelligere.

8. Quæcunque ergo sit *Geniorum* atque *Animarum* forma cùm sunt solæ, operosiorem profectò magísque articulatam speciem induunt, quando in congressum mutuum venire velint. Figuram enim suam ferè pro arbitrio mutare possunt, Axiom. 34. Quam suam potentiam adhibebunt, ut opinor, non modò ad usus necessarios, sed ad ornatum etiam & pulchritudinem. Humana autem pulchritudo, qualis ea cernitur in exemplis utriuslibet sexûs præstantissimis, est sine dubio inculpatissima, longéque antecellit cæterarum animantium formam; quæ non hominum duntaxat est sententia, sed & ejus etiam qui homines fecit. Nam præcipuo ex animantibus terrestribus

dare

dare certè voluit dignissimam formam & figuram; quæ quanquam lapsu nostro infœlici non paulùm obscuretur, tanta tamen non est deformatio ejus, quin etiamnum conjecturâ propè consequamur, quæ qualisque fuisset olim. Quapropter maximè consentaneum est ut existimemus, *Genios Aereos*, saltèm præstantiores illos, inter se congredi in humana specie.

9. Sed enim quæstio hîc oritur, humana species ea in quam Anima fingit *vehiculum* suum, simplexne sit effectus arbitrii imperiique Voluntatis suæ in materiam illam quam actuat, an vis item *Plastica*, se simul exerens, limitet aliquatenus & circumscribat *Voluntatem* in effectu isto; * sic ut quod *Voluntas* efficiat sit tantùm generale quid, forma nempe animalis, quòd autem forma ista sit præterea *humana*, naturæ sponte & proclivitate oriatur à virtute *Plastica*, unà cum *voluntate* in actum se exerente: naturæ sponte & proclivitate dico; nam vehementior cupido figuram mutandi aliam in speciem efficere potest, ut ea aliud animal referat: at nihil coactum est diuturnum.

Forma igitur facilis illa atque naturalis, in qua *Genii*, meliores saltem, apparent, est *humana*: quo concesso, æquè erit probabile certam aliquam humanæ formæ speciem faciliorem magisque naturalem quavis aliâ futuram, animámque, cùm in personali forma conspici se vult, in eandem semper speciem *vehiculum* suum effícturam, nisi si vultum suum de industria dissimulet. Hoc volo, Vis *Plastica* omnis Animæ, sive *Humanæ* sive *Genialis*, naturaliter se explicat in peculiarem formæ *humanæ* modum, qui sit proprius character personæ cujusque singularis: qui quanquam in generatione variet aliquantulùm, parentum imaginatione aut seminis ingenio, anima tamen à corpore quod hîc nacta est liberata, antiquam formam suam integram & expressam recuperabit.

10. Non quòd virtus *Plastica*, voluntatis jussu excitata, eadem omnia lineamenta refinget, quæ in *terrestri* hoc corpore antè duxerat, (multa enim eorum inutilia sunt, quæ propterea, Providentiâ sic volente, in formatione *Aerea* supprimentur, & illa sola comparebunt, quæ statui separato conveniant; cujus generis ea sunt præcipuè, quæ ad visibilem formam Personæ perficiendam requiruntur, ad largiendúmque illi partes omnes, quæ vel ornamento, vel usui sint ad intellectualis consuetudinis jucunditatem;) nec quòd vis illa *efformatrix* speciem universam sola perficit, (nam *Spiritus Aerei* variè ornati apparent, alii pulcherrimarum instar virginum, fortissimorum bellatorum alii cum cristata galea, quâ specie *Achillem* ab *Apollonio* visum refert *Philostratus*:) sed mixta est & actio & effectus; partim abs *voluntate* imaginationéque libera, partim è naturali proclivitate Virtutis *Plasticæ* ad vehiculum certam in formam personalem fingendum oriundus.

11. Quæ quidem Animæ facultas ità pro arbitrio fingendi *vehiculum* suum, tametsi oppidò quàm mira videatur nobis, qui neque rem ipsam coràm factam videmus, nec ejuscemodi res animo sæpiùs cogitamus; haud multò tamen mirabilius est, quàm quòd ea fœtum in utero organizat, vel quòd ipsi corporis nostri membra voluntate & imaginatione solâ movere valemus. *Spiritus* autem *Aereos* hæc talia efficere posse, vehicula sua sic fingere, & varias formæ species induere, novis hîc exemplis ostendere non opus est. Quas narrationes enim memoravimus in libro tertio contra *Atheismum*, ex veritatem rei luculenter confirmant. Enimvero *Imaginationi* à Philosophis omnibus tribuitur tanta vis, ut nil magìs mirandum videretur, quàm *Spiritus* hosce *Aereos* non habere hanc potestatem in *vehicula* sua, ut fingant ea refingántque pro arbitrio.

12. Sunt enim, iique magni nominis, qui tam mirificos effectus tribuunt isti facultati, Confidentiâ armatæ & Fide, (quò Metus quodammodo referri potest, utpote validissima Fides impendentis certissimóque venturi mali; quò etiam vehemens desiderium, quippe cui magna fiducia rem cupitam assequendi adest, alioqui desiderium non adeò flagrans esset) tam mirificam vim, inquam, imaginationi tribuunt, ut affirment eam non modò proprium cujusque corpus alteraturam, verùm & in alienum acturam, idque ex loci intervallo; immissuram morbos sanis, ægrotos sanaturam; grandinem, nives, ventos creaturam; equum aut camelum prostraturam, quique iis insident in fossam projecturam; mirabilia facinora veneficii omnia effecturam, &, quod in iis maximum est, *Umbras* & *Spiritus* evocatos imitaturam, proximum aërem mutando in formam hominis, qui non modò tractari cernique possit, sed etiam audiri verba faciens; audiri, inquam, non ab iis duntaxat, quorum imaginatio aëreum hoc spectrum creârit, verùm ab aliis etiam assistentibus, qui ad existentiam ejus nihil contulerint. En! quò vim ac virtutem imaginationis humanæ extulerint *Avicenna*, *Algazel*, *Paracelsus*, *Pomponatius*, *Vaninus*, alii: quæ si vera sint,

transi-

transfiguratio vehiculorum *Animarum* separatarum & *Geniorum* res nihili præ his haberi deberet.

SCHOLIA

In CAP. V. SECT. 3.

VErùm superiorem Hypothesin verisimiliorem existimo, &c. *Longè profectò longéque probabilior videtur Opinio. Nam si Aereorum* Geniorum *vehicula tenuiora essent Aere ipso, nimiâ violentiâ ab eodem comprimerentur, qui juxta leges Naturæ vehiculum Genii inundare & opplere perpetuò conaretur. Ità ut necesse sit Consistentiam Vehiculi aut æquè crassam esse atque Aeris, aut crassiorem.*

Sect. 4. Nam sic vehiculum eorum verteretur in corpus omnino durum, &c. *Hoc certè consequeretur ex Principiis Philosophiæ* Cartesianæ, *quæ quietem & unionem partium idem facit. Nos verò, omnibus tandem rectè pensitatis, unionem partium materiæ ad* Principium Spirituale *referendam esse censemus, ut & motum materiæ Mundanæ esse* vitalem. *Adeò ut nihil metuendum sit à lapidea hac duritie quamvis omnem motum vehiculi Genius quispiam ad tendentiam progressivam in aliquam partem dirigeret. Limitatas verò motuum progressivorum celeritates adhuc fore ex summa motûs vehiculi limitata, satìs apparet.*

Sect. 6. Si modò illa, ut descripsi suprà, è centrali & radiali essentia, &c. *Istam verò Hypothesin minùs verisimilem esse apertè in Scholiis in eum ipsum locum declaravi. Vide lib. 1. cap. 6. ubi ista sit descriptio.*

Sect. 7. Verùm ut intellectualis ulla communicatio institui possit sine ulteriore, &c. *Atque hoc quidem inter alia non contemnendum argumentum est, quòd* Plasticæ *Geniorum sunt* Hominiformes, *cùm sociabiles sint ex eo ipso quòd sint rationales. Aliquam igitur* Personalem *formam habere debent. Ecqua verò dignior est humanâ?*

Sect. 9. Sic ut quod voluntas efficiat sit tantùm generale quid, forma nempe Animalis, &c. *Id certè verisimillimum videtur, cùm ipsa* Plastica *suâ naturâ sit* Hominiformis *ut suprà monuimus. Quicquid verò superadditur, vel quoties hæc forma immutatur, quomodo id fiat, aliis rationibus est explicandum.*

CAP. VI.

1. *Effectuum* imaginationis *exempla credibiliora.* 2. *Exemplum singulare in* signaturis fœtûs. 3. *Quod concedit* Fienus, *qui vires Imaginationis cautissimè finivit, satìs esse ad rem præsentem.* 4. *Exempla à* Fieno *probata.* 5. *Exempla quædam ab illo rejecta, probata tamen à* Fernelio *&* Sennerto. 6. *Narrationes tres illustres ex* Helmontio *de maternæ imaginationis vi in fœtum.* 7. *Illatio conjecturalis ex narrationibus istis de influxu* Spiritûs Naturæ *in operationes omnes* Plasticas. 8. *Confirmatur ea conjectura à* signaturis fœtui *impressis.* 9. *Et applicatur ad* vehiculorum Dæmonum *transfigurationem.*

1. NOstra autem fides intra modestiores fines consistet; cui enim rei authores gravissimi assensi sunt, ea res nostro sufficit proposito; imaginationis vis nimirum in nostra ipsorum corpora, quódque in iis continetur, Fœtum parentis utero inclusum. Realium sensibiliúmque effectuum causam Imaginationem esse hinc constat, quòd morbos nonnulli accersiverunt sibi, imaginationem suam in iis pertinaciùs defigendo; amara acerbáve imaginando, illos ipsos sapores in ore excitârunt; fœdæ cujuspiam rei recordatione, continuò vomuêre; Potionem cogitando, alvum statim exonerârunt; & plura sunt hujus generis. In quibus & illud, præstituere tibimet quotâ velis horâ expergisci manè, haud alio quovis minùs est admirabile. Quas spirituum alterationes efficere, ad producendum qualitates & effectus hujuscemodi, omnino æquè arduum est, ac spiritus in figuras sitúsque novos disponere.

Omnium verò difficillimum est tam determinatè activos reddere spiritus, ut conformationem corporis ii immutent, & tubercula, cornuum instar, extrudant, quemadmodum *Cyppo* accidit; qua de re loquitur *Agrippa* in Occult. Philosoph. Quam *Lib. 1 cap. 64.*

ego

ego rem hîc non retulissem, nisi confirmatum mihi esset recentius exemplum similis quidem effectûs imaginationis, non ex tam apta verò occasione nati. Metum quosdam interemisse, canos alios fecisse, hæc item ad imaginationem referri debent: quorum exemplorum posterius * indicat, *Plasticam* animæ potentiam habere vim aliquam in ipsos capillos: quo minùs mirum erit ut animæ vehiculum in expressam hominis effigiem mutetur, nè pilo quidem uno omisso, qui necessarius sit ad speciem ejus perficiendam; liberâ imaginatione, in statu illo futuro, vim *Plasticam* adjuvante, incœptúmque ejus absolvente.

2. Omnium autem exemplorum, rem nostram proximè attingunt *Signaturæ* illæ, quas *Fœtui* imprimit matris imaginatio. Nam facilè intelligitur, quemadmodum *Plastica* facultas *Fœtûs*, phantasiæ maternæ vi dirigitur aut seducitur; itâ & *Animarum* separatarum *Geniorúmque* virtutem efformatricem suâ ipsorum imaginatione regi, aut perverti posse: ídque tanto certiùs, quanto arctior est unio inter *Imaginationem Animæ* suámque ipsius *Plasticam*, quàm inter *Animam* & *Plasticam alienam*; quantóque sequax vehiculum aëreum proclivius est ad mutandum, quàm rudimenta embryonis crassiora.

3. Et tamen quæ matris imaginatio efficit in *signando fœtu*, admodum sunt admirabilia, pænéque iis incredibilia, qui res hujuscemodi contemplari non solent. Veruntamen vera esse consentiunt unanimiter doctissimi tum *Medici* tum *Philosophi*, *Empedocles*, *Aristoteles*, *Plinius*, *Hippocrates*, *Galenus*; recentiores item Medici omnes, quotidianâ experientiâ convicti. Namque *Signaturæ* minùs aberrantes & enormes sæpe accidunt, quales sunt similitudo cerasi, mori, vini rubri in gravidam effusi, cum multis aliis hujus generis. Et si iis duntaxat stetur, quæ super hac re censuit *Fienus*, qui quàm cautissimè ac moderatissimè, ut ego arbitror, in eâ se gessit, plura requirenda non erunt ad certum id faciendum quod intendimus. Ille enim agnoscit, Imaginationem matris itâ figuram fœtûs mutare posse, ut is ferat similitudinem, non usquequaque verò perfectam illam, *simiæ*, *porcelli*, *canis*, & cujusvis hujusmodi animalium. Idem quoque sentit de *coloribus*, *pilis*, *excrescentiis* multorum generum: posse item imaginationem producere, quod simillimum sit, rationémque habeat *cornuum* & *ungularum*; magnitudinem etiam numerúmque membrorum corporis augere. *Fien. de virib. imagin. quæst. 22.*

4. Et licèt ex exemplis iis, quæ ex aliis authoribus refert, multa repudiet, quæ tamen eorum ipse probat satìs significant, quid in *Animæ* separatæ aut *Dæmonis* vehiculo factum iri existimandum sit. Quorum primum sit, puella pilosa ex *Marco Damasceno*; secundum, infans qui cute & unguibus ursum referebat, ex *Gulielmo Paradino*; tertium, natus quidam cum carneis excrescentiis multis, ejusdem coloris & figuræ cujus sunt illæ in gallo Numidico, ex *Balduino Ronsæo*; quartum, natus quidam capite ranæ capitis simili, ex *Paræo*; postremum ex *Avicenna*, pulli gallinacei capite aquilino. Quæ cunctæ aberrationes facultatis *Plasticæ* ab Imaginationis fœminarum vi natæ sunt, vel cùm concipiebant, vel postea dum gestarent uterum. *Fien. de virib. Imagin. quæst. 13. exempl. 5, 7, 18, 19, 27. & quæst. 22.*

5. Exemplis autem aliis assensum præbere dubitat, quibus tamen scriptores doctissimi assensi sunt. Cujus generis est illud nigrorum infantium à parentibus candidis, alborum rursus ab atris procreatorum, per occasionem tabulæ in qua *Æthiops* aut *Europæus* pictus erat: quod quidem exemplum *Fernelius* & *Sennertus*, celebre par Medicorum, recipiunt. Rejicit & illud ex *Cornelio Gemma* de infante nato fronte sauciâ & stillante sanguinem, ex eo quòd vir gravidæ uxori mortem aut vulnera minatus sit ense districto frontíque mulieris intentato. Quæ certè narratio non adeò incredibilis videbitur, si *Sennertum* audiamus, rem sibi bene cognitam referentem; viz. fœminam quandam prægnantem, intuentem lanium dum caput suillum securi diffindebat, infantem peperisse superiori maxillâ, palato, labio item superiori ad nasum usque scissis. *Fien. de virib. Imagin. quæst. 13. exempl. 14.* *Sennert. de virib. Imag. cap. 14.*

6. Luculentissima verò exempla hujus generis ea sunt, quæ *Helmontius* habet in *De injectis materialibus*. Unum est uxoris sutoris vestiarii *Machliniensis*, quæ, obortâ rixâ, in eáque manu militis abscissâ, dum mulier fortè pro foribus suis stabat, horrore spectaculi perculsa illico parturivit, infantémque peperit unimanum, brachio altero, cui manus defuit, fundente sanguinem, quo ex vulnere exhaustóque sanguine infans interiit. Altera fœmina, uxor *Marci de Vogeler* mercatoris *Antuerpiani*, viso milite mendicante, qui in obsidione *Ostendæ* brachium dextrum perdidisset, & reliquias ejus cruentas adhuc populo monstrabat, incidit in dolores continuò, & filiam peperit altero brachio carentem, nisi quod ejus supererat truncum & saucium, Chirurgi fidem & peritiam implorans: fœminam hanc nuptam postea *Hoochamero* cuidam, mercatori *Amstelodamensi*, & superstitem adhuc anno 1638. refert idem *Helmontius*.

montius. Tertium addit exemplum de mercatoris item uxore sibi notâ, quæ, audito hominum aliquot decollationem futuram, (res accidit *Antuerpiæ* sub *Duce Albano*) supplicium spectare voluit. Quamobrem locum idoneum nacta apud mulierculam familiarem, in foro habitantem, tristi spectaculo interfuit; quo viso statim parturibat, infantémque enixa est, cætera quidem perfectè formatum, capite verò carentem collóque cruentum, ut erant miserorum corpora, quos securi percussos spectaverat. Et quod rem, per se satìs miram, magìs adhuc admirandam facit, *manus*, *brachium*, *caput* horum infantium, nusquam reperiebantur. Unde corporearum dimensionum penetrationem inferre vult *Helmontius*; quàm temerè autem hoc, non libet hîc disserere.

7. Si hæ, quas memorat, historiæ veræ sunt, (& ego profectò haud scio quo pacto earum fidem convellam, ità cum honestis ac credibilibus narrantur circumstantiis) argumenta erunt virium *Imaginationis* illustria, quæque non sibi solùm fidem concilient, sed & aliis à *Fieno* rejectis, tam ad hanc rem spectantibus in qua nunc sumus, nempe *vulnerationem* corporis *infantis*, quàm ad *monstrosiorem* partium *conformationem*; qua de re unum aut alterum exemplum infrà afferemus.

Interea verò temporis, dum diligentiùs contemplor stupendam hanc vim virtutémque animæ matris, cujus tanta non est aut purificatio aut sublimitas, ut talia *miracula*, veriùs dixeris, quàm effecta *naturalia*, edere valeat; non possum quin proclivior ad existimandum sim, non *plasticam* facultatem animæ infantis, quicquídve ab imaginatione matris accedere putetur, adæquatam causam esse formandi fœtûs: id quod obiter innuit alicubi *Plotinus*, ut ‖ suprà notavi, viz. *Animam mundi seu Spiritum Naturæ aliquid ad id operis efficiendum conferre.* Quod si verum sit, habemus causam effectui tam stupendo parem. Nam facilè intelligitur, matris animum vehementiori affectu flagrantem, in consensionem secum rapere *Spiritum Naturæ*: quem *Spiritum* sanè omnium animantium efformationi adesse, plantarúmque universarum fortean unicum formatorem esse, rationi consentaneum est.

‖ *Lib. 2. cap. 10. sect. 2.*

Quo efficiendi genere utatúrne is aliis in elementis præter terram & aquam, nil ampliùs statuam, quàm ità fieri posse in regionibus aëris ætherísque tranquilliori-bus. Cui conjecturæ rectiùs intelligendæ lucem aliquam dabit id, quod suprà diximus de visibilitate & consistentia *Dæmonum Aereorum* sibi mutuò occurrentium.

8. Sed non uno hoc inducimur argumento ad existimandum, *Spiritum Naturæ* immiscere se formationi fœtûs. Etenim signaturæ illæ, quæ ab Imaginatione matris in conceptione ipsa derivantur in infantem, sine hac hypothesi commodè intelligi nequeunt. Quid enim hujus signaturæ subjectum esse potest? non *Plastica* pars animæ parentis; quia matris anima embryonem non format, ut ingeniosè colligit *Sennertus* ex pullorum avium efformatione, quæ perficitur in ovis, extra fœminam positis; quíque sine incubante fœmina perinde excludi possint, quod apud *Ægyptios* solenne est; nec embryonis corpus, nondum enim corpus habet; neque anima ejus, quæ, *Aristotele* authore, nondum adest. *Spiritus* autem *Naturæ* ubique præsens est, * qui maternæ imaginationis vi raptus in consensum, acceptam Notam servat, infantísque corpori imprimet certissimò.

De form. Origine, cap. 9.

Nam in prima illa rudíque adhuc adumbratione, quam *Anima Mundi* inchoârit in materia fœtûs, comprehenditur & hæc *signatura*, quæ postea absolvitur à propria ipsius infantis anima, præsente, & ad *animæ mundi* exemplar cooperante, ejúsque vestigiis insistente; quæ *Anima Mundi*, quam semel inceptionem operis tentaverit, eam ubivis prosequi perinde valet, utpote ubique similis sui, vel potiùs eadem. Quemadmodum enim anima nostra, quæ una est, pro varia tamen spirituum indole in varias se cogitationes & conceptus explicet; ità *Mundi Animam*, omnino eandem ubique, non posse non vim suam efformatricem eodem planè modo exerere, ubicunque materia sit prorsus eadem.

Quapropter mirum non esset, si pulli gallinacei suprà memorati capite aquilino exclusi fuissent centum millibus passuum à gallina, cujus imaginatio inter concipiendum conturbabatur: quoniam Anima Mundi adumbrâsset opus, quod ipsa ubique tam necessariò prosecutura erat, quàm certò novit *Geometra* circulum ducere per tria puncta data.

9. Hæc ergo *Plotini* sententia * de *Anima Mundi* interponente ac insinuante sese in generationem rerum, materiâ adhuc fluidâ & sequaci, neque rationi dissona, neque non mente assequenda. Quod quidem quenquam ad credendum adduceret, otiosam eam non esse in transfigurandis *Dæmonum* vehiculis, sed imaginationem & desideria eorum adjuvare, * & sic operam commodare ad vestiendos ornandósque illos, ità ut ornari se volunt: & fortè aliquando aliter atque volunt; quemadmodum importuna phantasia obtrudit matri monstrosum fœtum.

SCHOLIA

SCHOLIA

In CAP. VI. SECT. 1.

INdicat Plasticam Animæ potentiam habere vim aliquam in ipsos capillos, &c. *Est enim* Plastica *in qua propria sedes est Passionum. Et cùm vis* Spiritûs Naturæ *in primis Formationis Animalium Rudimentis maximè cernatur,* Plasticam *Animæ propriam, postea saltem, se cum operationibus* Spiritûs Naturæ *miscere ad producendos capillos non est à ratione alienum. Est autem in Operationibus Vitalibus ferè omnibus arcta quidem ac mirifica* Spiritûs Naturæ *&* Plasticæ *Animarum* propriæ *unio & conjunctio.*

Sect. 8. Qui maternæ Imaginationis vi raptus in consensum acceptam notam, &c. *Non quòd Nota ista in illam* Spiritûs Naturæ *partem quasi inuratur ut sic maneat in Spiritu, istoc quasi in loco, sed quòd Notam sic à se inchoatam* Spiritus Naturæ *ubicunque materia conceptûs fuerit, promovet ac perficit, cùm sibi ipsi idem sit iste Spiritus ubique, idémque facturus ac si materia conceptûs in eodem permansisset loco, quemadmodum uberiùs explicatur in hac ipsa Sectione.*

Sect. 9. De Anima Mundi interponente, &c. *Immò verò videtur necessarium in primis fœtuum efformandorum Rudimentis cùm Anima particularis nondum advenerit, dum corpus adhuc manet inorganizatum.*

Et sic operam commodare ad vestiendos ornandósque illos, &c. *Nam cùm Vehicula Dæmonum tenera sunt ac tenuia, ipsorúmque imaginatio fortis ac vehemens, quid obstat quo minùs* Spiritus Naturæ *heic rapi possit in consensum, quemadmodum fit in fœtuum* Signaturis?

CAP. VII.

1. Signaturarum *exempla tria memorabilia, à* Fieno *repudiata:* 2. *Eatenus tamen ab eo probata, quatenus res nostra poscit.* 3. *Cerasum* Helmontii *& Cancrum* Liceti *haud parum probare,* Animam Mundanam *immiscere sese efformationibus omnibus &* Animantium *&* Plantarum. 4. *Exemplum* signaturæ *accuratissimæ & expressissimæ è* Kirchero: 5. *Et quid ille de eadem censuit.* 6. *Exemplum alterum ex* Kirchero *de infante cano.* 7. *Applicatio antè dictorum, de signaturis fœtûs, ad transfigurationem* vehiculorum *aereorum* Animarum *separatarum &* Dæmonum. 8. *De transformatione eorundem in speciem personalem nobis visibilem.*

1. REliquorum exemplorum fœtûs abs matris Imaginatione signati, quæ rejicit *Fienus,* primum est ex *Wiero,* de homine quodam, qui uxori suæ gravidæ convitia faciens, Diabolum eam in utero gestare, séque illum interfecturum minitabundus dixit: mulier non longo pòst tempore peperit infantem, à medio corpore deorsum rectè formatum, supernè verò nigris rubrísque maculis varium, oculis in fronte positis, ore satyri, caninis auribus, & cornibus in capite flexis caprarum instar. Alterum exemplum è *Ludovico Vive* de histrione, qui domum à scena reversus in persona Diaboli, quem illîc egerat, cum uxore rem habuit, ut erat, Diabolum ex illa geniturum se cavillans, & gravidam illam fecit monstro, formâ planè *diabolicâ.* Exemplum tertium maximéque insigne ex *Peramato* est, de monstro S. *Laurentii* in *India Occidentali nato* anno 1573. historiam rei accepit Dux *Medinæ Sidoniæ* à viris summâ fide. Infantem natum fuisse loco & tempore memoratis, qui præter os, aures, nasum, horrendum in modum deformia, caput habuit bicorne ut capella, corpus villis longis vestitum, medium corporis carneo cingulo, iterum replicato, circundatum, unde dependebat marsupium carneum, sinistrâ manu tenuit carneum tintinnabulum, quali utuntur *Indi* saltantes, tibiæ indutæ sunt carneis ocreis candidis & reflexis: breviter, horrida & diabolica erat forma universa, & à terrore aliquo orta credebatur, quo perculsa fuisset mater inter incondita *Indorum* tripudia, in quibus *Diabolus* ipse nonnunquam apparere solet.

Wier. de Præstig. Dæmon. lib.4. cap.18.

Fien. de verib. Imagin. quæst. 15. exempl. 8.

Fien. quæst. 13. exempl. 9.

2. Narrationes hasce rejicit *Fienus,* non ut falsas, sed aut res ipsas virtute plùs quàm naturali extitisse, aut descriptiones saltèm veritatem rerum superare causatur. Hoc interim concedit libenter, Imaginationis unius vi excrescere ea posse, quæ speci-

De virib. Imagin. quæst. 22.

em aliquam habeant rerum ibi commemoratarum; portenta verùm ista diabolica vera cornua, ungulas, caudam, aliámve partem quamlibet ab humana natura specificè distinctam, nec habere nec habere potuisse. Quod autem ipse largitur, ad rem nostram satis est.

3. Benignior autem est *Fortunius Licetus*, qui non modò agnoscit mulierum fœtus in aliquibus suis partibus accuratissimè deformari posse in similitudinem bestiarum, verùm concedit etiam insolentia somniorum visa id æquè effectura, ac cogitationes aut externa objecta vigilantibus occurrentia. Posterioris hujus generis exemplum affert, suprà quàm propositum nostrum exigit, magnum & memorabile, de matrona *Siciliensi*, quæ casu conspicata in manibus piscatoris cancrum recèns captum & insolitæ magnitudinis, cancrum unà cum infante peperit, cancris marinis omnino similem. Accepit hoc *Licetus* ab homine magnâ fide, qui & fœminam novit, & cancrum, quem enixa est, viderat.

Licet. de Monstr. caus. & different. lib. 2. cap. 66.

Cerasum toties memoratum ab *Helmontio*, quod viride, pallidum, flavum, rubrum fuit, iisdem ipsis anni tempestatibus, quibus alia cerasa colores sic variant, superiori exemplo affine est; id est, ad perfectam propè speciem cerasi accedit, ut cancer ille cancri naturam attingebat; in hoc enim aliqua ex parte inerat *plantalis* vita Cerasi, ut in illo *Animalis* omnino. Quod confirmat id quod suprà diximus, vehemens desiderium atque imaginationem posse in consensum rapere *Spiritum Naturæ*, & ad agendum ciere: qui ab incœpto opere non desistit, modò nè destituat eum materia idonea; quíque omnibus locis existens idem, agit idem in eandem materiam, in iisdémque circumstantiis. Radix enim atque Anima omnis vegetabilis est *Spiritus Naturæ*; vi cujus & virtute viguit & maturuit hoc cerasum, pro anni tempestatibus propriis loci ubi degebat homo, cui impressa erat viva hæc signatura.

Demens Idea paragr. 37. Magnet. vulner. Curat. parag. 133. Vis Magnetica. Tractat. Animæ, parag. 7. & alibi.

Duo hæc exempla graviter arguunt *Spiritum Naturæ* immiscere se omnium cùm plantarum tum animantium efformationi. Nam nec infantis nec matris anima potuit, ut videtur, cancrum illum fabricari, tametsi mater mirificâ desiderii ac imaginationis vi potuit excitare *Mundanum Spiritum*, qui nullam non materiam, generandis rebus aptam, aliquo modo tentat, ut ex ea aliquid efficiat; quíque à mulieris phantasia determinatus, materiam humidam in utero congestam imagine signârit illâ, quæ menti ejus inhærebat.

4. Quapropter si *Fienus* perspexisset quibus quámque potentibus ex causis oriri possint *signaturæ*, non adeò difficilis fuisset in credenda summa illa exquisitáque similitudine, quam nonnullæ earum habere dicuntur: neque si forte fortunâ incidisset in tam illustre ejus rei exemplum, quale oblatum sibi profitetur || *Kircherus*. Narrat enim, hominem quendam adiisse se, sciscitatum quidnam portenderet signatura quædam admirabilis, brachio ejus impressa à nativitate; eum super illa & *Astrologos* & *Cabbalistas* consuluisse; dignitates & honores pollicitos esse utrosque, illis virtuti syderum, his favori Sigillantis Ordinis Angelorum rem ipsam tribuentibus. Nolebat autem *Kircherus* de re verbo tenus cognita judicium facere; quanquam quid erat, homo satìs planè illum docuisset, nempe Papa solio insidens, cum Dracone sub pedibus ejus, & Angelo coronam capiti imponente.

|| De Arte Magnet. lib. 3. part. 7. cap. 7.

Homo igitur ingentes spes istas, quas ex aliorum bene ominantium conjecturis conceperat, plùs adhuc confirmatas audire cupiens tam docti viri suffragio, diploidem exuere, nudúmque brachium ostendere *Kirchero* non recusabat: qui quantâ maximâ potuit diligentiâ rem contemplatus, affirmat signaturam tam fuisse perfectam, ut artis potiùs, quàm naturæ aberrantis opus videretur; ex indiciis tamen nonnullis se satis esse certum, opus *Naturæ* fuisse non *Artis*, quanquam arte factum quidem id erat, quod natura hîc imitata est; viz. Effigies *Gregorii* XIII. PP, qui ità nonnunquam pingitur, ut hæc signatura graphicè expressit, nempe solio sedens, draconem habens sub pedibus, alterâ manu innixâ sellæ, alterâ extentâ benedicendi more, Angelo velum diducente, capitíque ejus coronam admovente.

5. Itaque superstitionibus ac ineptiis *Pseudo-Cabbalistarum* & *Astrologorum* missis, quod res erat respondebat *Kircherus*, nequaquam verò ità gratum sciscitanti futurum, ac fuissent eorum palpa & mendacia; viz. Signaturam hanc nec syderum influxu, nec Angelorum sigillis impressam, sed Imaginationis matris ejus effectum fuisse; quæ in sacello aliquo alióve in loco, ubi divinæ rei vacabat, intuita Papæ hujus effigiem, ardentiori amoris motu in eum ferebatur, brachiúmque simul suum fortè contrectans, fœtûs sui brachio (quod in his rebus ferè accidit) imaginem illam impressit. Quæ sine dubio vera est hujus mysterii explicatio.

6. Refert idem || Author, abs amico se fuisse vocatum ad ostentum alterum & miraculum contemplandum, (ità enim esse opinatus est is, qui vocavit) ut de eo judicium

|| De Arte Magnet. lib. 3. part. 7. cap. 7.

cium ferret. Quod nihil aliud erat quàm expositus infans, quatuordecim circiter dies natus, cano capite & ciliis. Hoc amicus ejus, pharmacopola, pro magno portento habuit, donec causam rei didicisset: matrem scilicet homini vetulo canísque conspersο fuisse nuptam, veritámque nimis nè à viro suo cano deprehenderetur in stupro manifesto, canitiem similem in magno illo metu impressisse fœtui. Quam quidem historiam ideo præterire nolui, quòd luculenter indicat quantum ad ἀκριβειαν operetur phantasia in formanda modificandáque materia, ut nè vel in colore pilorum aberret; ut suprà notavi aliquid in eandem sententiam.

7. Ut finiam jam tandem, & relinquam copiosissimum hoc argumentum: seu vis imaginationis rapiat in consensum *Spiritum Naturæ*, seu animam infantis, sive utrumque; hoc certò constat, effecta ipsa magna esse & insignia, & nonnunquam accuratissimè conformia prægnantis Ideæ, in humidam ductilémque materiam in utero contentam derivatæ: quæ cùm materia nequaquam tam cessilis sit ac mollis aër, cúmque anima matris adeò una non sit cum anima infantis, ac separata anima est secum; nec ità præcipuè uniatur corpori infantis ut eadem anima separata vehiculo suo, neque ullum denique propius interiúsque commercium habeat cum *Spiritu Naturæ*, quàm rursus eadem anima separata tum habet, cùm *Plastica* pars ejus, Voluntatis ac Imaginationis jussu, vehiculum organizatura est in certam formam & figuram, qui quasi *partus momentaneus est* propriæ & singularis Personæ, vel *Animæ separatæ*, vel alius *Dæmonis* cujuscunque; efficitur ut certi simus, in Geniis Animabúsque separatis vim illam inesse, quâ facilè & accuratè transmutare se possint in eas formas ac figuras, quæ suo cujusque ingenio & naturæ congruentes sint.

8. Quæ à me omnia super hac re adhuc dicta, ad visibiles eorum congressus *inter se* explicandos spectare velim. Sunt autem aliquando *nobis* etiam visibiles sub animali forma, quod illis proculdubio longè difficilius est. Possibile verò & hoc, multò licèt infrequentius, utpote magìs præter naturam. Etenim possibile est ità per artem constringere aërem, ut, globulis expressis, opacitatem visibilem acquirat; id quod à nonnullis factum fuit, & speciatim ab amico *Cartesii*, quem hoc experimentum fecisse memorat in literis suis. Quam quidem compressionem aëris etiamsi Animæ separatæ Geniíque, directivâ facultate illâ (qua de in Axiom. 31.) efficere possint, at certè non sine magno suo cruciatu. Nam primo elemento nudato, ni simul aër arctissimè constringatur, molestissimus orietur calor; si verò sic constringitur, non ferendum frigus; & tam parvulum momentum faciet ut elementum primum plus minúsve justo sit, ut perquam difficile fortè sit, inferioribus saltèm spiritibus, mediocritatem debitam constanter tenere. Quare verisimile est, illos apparituros vehicula sua * vaporoso glutinosóve humore aliquo madefacere, quò minori operâ & impensâ nobis se præbeant conspiciendos.

SCHOLIA

In CAP. VII. SECT. 8.

VAporoso glutinosóve humore aliquo madefacere, &c. *Immo verò videtur quodammodo necessarium, cùm tanti moliminis sit ipsum Aerem ad opacitatem usque comprimere & condensare. Postquam verò madorem aliquem in vehiculum imbiberint, opacum jam fieri posse quod pellucidum erat, ex documento Chymicorum liquorum pellucidorum, quæ mixta opaca fiunt, aliquo modo intelligi potest. Et* Cuntii *Historia, aliæque id genus multæ sic esse fidem videntur facere. Vide* Cornel. Agrippam *de* Occulta Philosophia, *lib.* 3. *cap.* 42.

CAP. VIII.

1. Genios *præstantiores conversari inter se formâ* Humanâ, *humiliores nonnunquam* Bestiali. 2. *Unde propensiores sint ad induendum alii aliarum bestiarum formas.* 3. *Quomodo fiant* αὐγαὶ πυρώδεις, *splendores ignei* Dæmonum, de quibus *Psellus.* 4. Geniorum *Pulchritudinem externam esse pro Virtute interna animi.* 5. *Non necesse esse ut forma eorum aerea sit transparens prorsus, sed subtiliùs opaca, & colorata.* 6. *Discrimen esse Pulchritudinis Masculinæ & Fœmininæ in figurationibus* Geniorum *personalibus.*

1. ABsolutâ jam tandem hâc digressione, quâ rationem facilem figurandi vehicula *Geniorum* in formam *Personalem* ostendere volui, nunc illuc redeo unde huc diverti: De familiari Geniorum Animarúmque separatarum consortio & consuetudine disserebam, quáque sub specie congrediantur inter se inquirebam; humanam eam esse statui, præsertim in præstantiori genere *Spirituum.* Deterius quoque genus *humanâ* formâ plerumque uti putârim, aliquibus verò fœditatis notis deturpatâ; nonnunquam tamen & *bestiarum* speciem induere; proclive enim illis est vehiculum suum in quamcunque velint formam transmutare, & tam dextri imitari sciunt brutorum animantium figuras, ac homines quidam voces solent, quos audiamus coccyzantes, cucubantes, mugientes, baubantes, grunnientes, cujuscunque demum seu volucris seu bestiæ vocem propriam exprimentes. Nec omninò difficilius est *Geniis* istis inferioribus, eorundem animantium omnium figuras referre; in quibus etiam apparent sæpenumero visibiles iis, quibuscum habent familiaritatem, nonnunquam & illis, qui in eos non incidisse mallent. *Cap. 5 Sect. 8, 9.*

2. Neque improbabile est quin propria sua quemque turpitudo animi procliviorem faciat ad certam formam bestialem præcipuè induendam; velut invidentem, vel admirantem, vel aliquo modo probantem certarum quarundam bestiarum conditionem & naturam: quemadmodum caprarii sui libidinem festivè describit *Theocritus,*

Ὠ 'πολ⊛ ὄκχ' ἐσορῇ τὰς μηκάδας οἷα βατεῦνται,
Τάκεται ὀφθαλμὼς, ὅτι ὐ τράγ⊛ αὐτὸς ἔγεντο.

Tanquam si hircis suam fœlicitatem invideret, séque in eorum loco esse vellet cùm capras ineunt. Ità *Dæmones,* prout bestiæ cujusque proprietates sui ipsorum ingenii vitia & impuritates referunt, illius formam lubentiùs affectent, & ad insitæ suæ turpitudinis genus atque modum appareant deformati.

Περὶ ἐνεργείας δαιμόνων. 3. * Ut etiam verisimile est, θεοπτίας illas seu αὐγὰς πυρώδεις, *splendores igneos* quos *Psellus* memorat, (finem atque scopum nefariarum ceremoniarum, quas sæpe usurpârunt homines scelestissimi quos describit) aliàs aliter coloratos fuisse, pro diversa fæculentia vehiculi *Dæmonis,* cui ad istum modum apparere libuit; viz. non formam ullam induendo *personalem,* sed spectatorum cultorúmque sui detestandorum oculis *lumen quoddam* exhibendo: quod lumen, ut arbitror, in ipso vehiculo suo suscitavit; voluntatis ac imaginationis suæ vi & imperio efficiens, Axiom. 31. ut crassiores aëris particulæ terrestrésque vapores, cum globulis simul, ab uno certo puncto recederent circumquaque ad definitum intervallum, non magnum verò illud, proindéque facilius factu. Quo facto elementum primum aliquo modo nudatum, non potest, pro activitate sua, non in se quasi lambendo attrahere proximas quasque vehiculi particulas, & propterea lucem exhibere, non puram quidem illam & sydeream, (quod tum fieret, si primum elementum sic nudatum, in puróque aëre constitutum, à materia aliena omni discretum esset ipsum) sed propter fæculentiam particularum quas abradit & depascitur, proptérque impuritatem ambientis vehiculi per quod fulget, speciem rubram & igneam, *horizontalis* instar *Solis* per densam vaporum seriem conspecti.

Igneus hic splendor aut delabi tantùm in medios homines potest, & præterire sine mora, ad motum vehiculi *Dæmonis,* quod præcipuè velle videtur *Psellus*; aut etiam commorari & sermocinari cum iis ad quos accedit, quod narrationes nonnullæ, quas audivi, testatum faciunt. Lucidorum horum phasmatum ratio cùm ex Philosophia *Cartesiana* optimè intelligatur, necesse non est ut existimemus ea non aliud esse quàm præstigiosas phantasiæ illusiones, non realia objecta, quod *Psellus* vult: etenim * nihilo magìs alienum est *Dæmoni* lucem hujuscemodi in vehiculo suo suscitare, immo & purio-

puriorem quàm ego hîc descripsi, quàm homini improbo quovis ex igniario lucernam accendere.

4. Quod autem jam diximus de puritate impuritatéque istius Luminis, monet (nisi rei ipsius dignitas & congruitas potiùs moneret) ut differamus etiam de splendore ac pulchritudine personalis formæ in *Geniis* præstantioribus. Qui certè splendor major minórve est, pro virtutis affectuúmque *moralium* modo atque gradu. Etenim in hoc corpore, quod non adeò viribus animi obsecundat, observare tamen licet, pro variante hominum indole vultum etiam variare plurimùm; & flagitiosam vitam, internam animæ pulchritudinem vitiando, externam simul formam ipsam demutare fœdam in speciem ac abhorrendam.

Quod equidem in futuro statu majorem in modum necessariò obtinebit, ubi forma externa fingitur omnino abs interno animi imperio: qui quo purior est ipse, eo inculpatiorem pulchritudinem in externa specie habitúque corporis efficiet, tum quoad symmetriam partium, vigorem florémque vultûs, tum etiam quoad vestium reliquæque decorationis ornatum. Nam in intimo sensu Animæ indissolubiliter inter se connectuntur hæc tria, *Virtus*, *Amor*, *Pulchritudo*; quorum omnium ipsa est prima radix & origo, maximéque in separato statu, externæ pulchritudinis ipsius. Optimorum propterea consuetudo, non sermonibus modò doctis & Philosophicis, sed etiam aspectu ipso obvio summam voluptatem pariet. Nam si *Virtus* & *Vitium* externis oculis unquam cerni queant, cernentur profectò in *Vehiculis Aereis*, quæ tam facilè cedunt *Voluntati* ac *Animo* in quo boni purique vigent affectus, ut per illa Anima transluceat, amabilémque suam pulchritudinem in omnibus efflorescentiis ejus spectandam præbeat, ad ineffabilem spectatoris jucunditatem.

5. Non quòd *Geniorum* vehiculum sit instar statuæ è crystallo liquido, sed quòd Pulchritudo & Ornatus tam fidè támque vividè exprimentur juxta dictata interni sensûs imaginationísque Animæ, ut si eam ipsam cerneremus, nihil de illa amplius cognoscere possemus, quàm quod ipsa oculo sic notum facit. Et figuratio hæc personalis in extimis ejus partibus, quæ corpus, os, vestésque repræsentant, ad tam subtilem opacitatem redigi potest, ut vividiores indè reflectantur colores quàm ab ullo *terrestri* corpore, universum tamen vehiculum ità pondere careat, ut stationem suam in aëre necessariò servet. Quod quidem neutiquam mirandum erit, si cogitemus nubes ibi esse suspensas, quæ multò minùs aëreæ sunt: nè quid dicam de Apparitionibus aëreis inter nubes visis, iisdem planè coloribus figurísque quales hîc infrà videntur, quæ tamen reflectiones non sunt à terrestribus objectis, ut in tertio contra *Atheismum* libro probavimus. *Antidot. lib. 3. cap. 16. sect. 4, 5, 6, 7, &c.*

6. Brevissima simul & commodissima ratio definiendi summam formæ vestitúsque pulchritudinem & decôrem Incolarum *Aereorum*, à descriptionibus rerum istiusmodi poëticis petenda est: & quicquid granditas aut elegantia ingenii poëtici excogitârit, hic titulus ei subdendus est, *Obscura subindicatio excellentissimæ Geniorum Aereorum pulchritudinis*, seu *Nympharum*, seu *Heroum*. Quamvis enim nec libido nec sexûs diversitas in iis reperiatur, (unde animi motus benignissimi nil aliud erunt nisi exercitium amoris *intellectualis*, cujus objectum est *Virtus* & *Pulchritudo*) probabile tamen est pulchritudinem illam, generalibus quibusdam lineamentis, in *masculinam* & *fœmininam* discriminari: partim quòd ipsa temperies vehiculi in certum pulchritudinis genus propendeat; partim etiam quòd multi è *Spiritibus* hisce *Aereis* differentiam sexûs sustinuerint in hac vita, ubi *Mares* alii, alii fuerint *Fœminæ*: itaque cùm eorum historia ex illo tempore continuari debeat, quo hinc excesserint, notam aliquam & characterem, generalem saltem, qui qualésque hîc fuissent, retinere debent. Durum enim est imaginari *Æneam* in altero mundo occurrentem *Didoni* in alia forma ac Fœminea: levior hinc habitûs crinísque distinctio sequetur necessarió. Quod genus ornatûs, ut etiam illud Marium, voluntatis imaginationísque vi utrísque facilè comparatur: ut patet ex narratione *Peramati* de monstro *Indico* nato cum carneis ocreis, cingulo, marsupio, aliísque rebus, quæ partes hominis non sunt, sed vestitus aut instrumenta; ídque duntaxat vi phantasiæ matris, territæ & turbatæ spectro aliquo horrido, quod monstrosus ille partus referebat.

SCHOLIA

In Cap. VIII. Sect. 3.

Ut etiam verisimile est θεοπτίας illas seu αὐγὰς πυρώδεις, &c. *Harum descriptio apud* Psellum *sic est*; Ἀφικνοῦνται μὲν γὰρ ἀπ' αὐτῶν ἐπὶ τοὺς θρησκεύοντας αὐγαὶ πυρώδεις, οἷαι δή τινες αἱ τῶν διαττόντων ὑποδρομαί· ἃς θεοπτίας οἱ μεμηνότες ἀξιοῦσι καλεῖν, οὐδὲν ἐχούσας ἀληθὲς, οὐδ' ἑστηκὸς, οὐδὲ βέβαιον. Τί γὰρ ἐν δαίμοσιν ἐζοφωμένοις ἐστι φωτοειδές; *&c. hoc est*: Ab iis enim in eos à quibus coluntur ignei quidam fulgores descendunt sicut scintillarum (*quæ* διάττοντες *à* Græcis, *Stellæque cadentes vulgo dicuntur*) excursus subsultantes. Quos quidem fulgores Insani θεοπτίας, seu *Dei apparitiones* vocitare audent, quibus nihil veri, nihil certi, nihil firmi sibíque constantis; Quid enim lucis in tenebrosis Dæmonibus? &c. *Ex quibus & quæ sequuntur apud* Psellum, *planè innuitur ac si veræ Luces non essent sed Præstigiæ & Imaginationis ludificationes. Sed quàm nihil opus sit huc confugere, Rationes Philosophicæ in hac Sectione allatæ satis evincunt. Sed ut* Marci *Eremitæ malos Dæmonas* (*sic enim omnes sunt qui cultum acceptant ab hominibus*) *apud* Psellum *missos faciamus*; *quantùm ad Historias, de certis quibusdam fulgoribus, seu Luminibus, in aliquibus saltem* Geniis *aut* Animabus, *quos nullo cultu allecti, sed potiùs contra aliorum forsan voluntatem suâ sponte exhibent, præter eas quæ apud Scriptores occurrunt, tot à fide dignis authoribus audivi, ut plenam, fateor, apud me faciant fidem: Una verò præ reliquis, quam recèns admodum à Chirurgo ac Medico* Hiberno, *viro sanè probo ac prudenti, eodémque Teste oculato accepi; Qui non unum istiusmodi Lumen, sed tria simul, etiam quarto quintóque, quanquam rariùs, se immiscentibus, ad dimidium horæ aut ampliùs in Monte* Fairiorum *seu* Elvarum *dicto, in* Hibernia, *saltantia, cum multis aliis qui adfuerunt, conspexit. Saltabant autem ac si sepem tribus depactis paxillis intertexere vellent. Quod saltandi genus apud Anglos dicitur* The Hey. *Aliquando verò dicta Lumina in unum Lumen coalescebant, & sic conjuncta steterunt immobilia, mox tamen saltationem rursus renovabant.*

Geniorum *fuisse Lusum, non malè feriatorum hominum ipsæ circumstantiæ manifestò arguunt. Dixit enim mihi ille curiosus ac diligens Tripudii Spectator motum saltantium tam celerem fuisse, ut nulli homines eum imitari possent. Porrò singula Lumina non solùm flammâ fuisse vividâ, sed formâ pyramidali erectâ, quod impossibile est in motu lampadis per Aerem, cujus flamma necessariò retrorsum agitur, & in motu celeriori, in plano jacet Horizonti ferè parallelo. Adde quod, licèt ab ipso conspectum non esset, ab uno tamen è domesticis oculato teste ei erat narratum, Ignem Lumènve hoc quod in tres partes se divisit in monte* Fairiorum, *visum fuisse in Atrio Domûs à monte non multùm dissitæ, è Terra quasi surgere & supra murum transire montémque rectà petere, neminem verò visum fuisse qui ipsum gestaret quamvìs Nox satis clara esset, Lunâ pleno orbe lucente. Re denique Matrisfamilias, Heroinæ pientissimæ, quæ tunc de morbo decumbebat, nunciatâ, eam respondisse istiusmodi fulgorem ante obitum fratris sui illic apparuisse. Moriebatur autem non solùm ipsa, sed & duo illius filii optimæ spei adolescentes, præmaturo fato, intra unius ferè anni spacium. Hæc signa appetentis Fati* Paracelsus, *præsciorum Astrorum de rebus nostris solicitudini imputat, Ego verò præsciis* Spiritibus *sive* Geniis, *qui longè aliam, ut videtur, de morte opinionem habent quàm vulgus mortalium, qui bonorum obitum appropinquantem, Luminibus celebrant ac choreis. Hæc verò mihi narrata sunt ante eventum consummatum, signúmque futurorum, qui narrabant, aut aliqui saltem qui narrationi interfuerunt, suspicabantur.*

Nihilo magìs alienum est Dæmoni Lucem hujuscemodi in vehiculo suo suscitare, &c. *Præsertim si artem aliquam Naturæve adminicula adhibeant. Quod nescio certè an non factum sit ab hisce saltatoribus* Geniis. *Chirurgus enim ille, ut erat homo diligens ac solers, locum lustrabat mane proximo, ubi hi* Genii *saltaverant, observabátque gramen herbásve stillicidiis hinc inde tenuioribus quasi sebaceis conspersas, quæ alba stillicidia collegit & experiundi causâ, in ignem conjecit, illúcque immissa flammam dedisse aiebat. Quod profectò mihi minimè absonum videbatur, cùm perinde verisimile sit hosce* Genios *ad lumen flammámve faciliùs exhibendam, oleosos quosdam ac sebaceos liquores colligere & adhibere, quàm alios madores ad speciem exhibendam opacam. Quod fieri solere capitis præcedentis Sectione octavâ notavimus.*

CAP.

CAP. IX.

1. *Generalis ratio congressuum colloquiorúmque* Geniorum *inter se.* 2. *De sermonibus eorundem* Philosophicis *&* Politicis. 3. *De exercitiis eorum* Religiosis. 4. *De innocuis lusibus & recreationibus meliorum* Geniorum. 5. *Confirmatio ejusdem à Conventiculis Sagarum.* 6. *Utrùm puriores* Dæmones *sua habeant tempora refectionis necne.* 7. *Unde mali* Genii *cibum suum habeant.* 8. *De cibo epulísque meliorum* Geniorum.

1. SAtìs nunc accuratè definivimus quâ formâ quóque habitu *Genii Aerei inter se* congrediantur. Reliquum est videamus, quâ ratione inter se versentur *tempúsque* suum *traducant.* Quod quidem illis sat obvium est & conceptu facile, qui non devii aguntur in cæcum labyrinthum illum, quo plerique homines detinentur, *qui descriptionem statûs* Geniorum *nullam putant esse veram, quæ non adeò intricata sit ac incomprehensibilis, ut nemo illam possit non absurdam existimare, nisi internos mentis oculos claudat, & rationalibus facultatibus suis silentium indicat.* Sedenim si secum cogitare vellet, spiritus immediatum esse Animæ instrumentum in hac vita, eosdémque congeneres esse corpori Angelico, cunctásque passiones & conceptus nostros aut suggeri ab iis, aut in eos imprimi; non magnopere profectò dubitaret, quin facultates suæ omnes *Rationis, Imaginationis,* & *Affectuum,* in altero statu ferè futuræ sint, quales in hoc fuissent; séque *Amoris, Gaudii, Ægritudinis, Iræ* capacem fore; posse item *imaginari, ratiocinari, recordari,* cæterásque operationes peragere, quæ propriæ non sunt *terrestris* corporis, mortis generationísque officinæ.

2. Hinc sequitur, Animas hominum defunctorum, reliquósque *Dæmonas* Aereos, familiaribus inter ipsos habitis sermonibus de natura rerum *Moralium, Physicarum, Metaphysicarúmque,* ingentem sibi invicem delectationem afferre posse. Quòd enim terreni corporis derelictio *omniscios* nos faciat, fabula est nunquam satìs ridenda. Et *Socrates,* alicubi in *Platone,* præsagit, veterem se morem suum vitæque institutum, convincendi confundendíque ineptos gloriosósque *Sophistas,* futuro in mundo servaturum. Pari ratione *Platonicos, Aristoteleos, Stoicos, Epicureos,* quæque aliæ hominum Sectæ & Ingenia in terra sint, illîc quoque repertum iri verisimile est, quoad status ille permittat; licèt omnibus de rebus dubitare non possint, de quibus nos hîc dubitamus. Namque *Aerei* hi *Spiritus* sese existere, & Animas hominum post mortem superesse & agere certò sciunt, nisi si qui *Avenroismo* altiùs imbuantur. Cæterùm an in æternum duraturæ, an mundo conflagrante perituræ sint, quod *Stoici* sentiunt, de hoc quidem dubitare possunt.

Disceptare itidem inter se queunt, utra de motu terræ hypothesis, *Pythagoræa,* an *Ptolemaica* verior sit; an Stellæque tantæ sint, quantæ à quibusdam censentur. *Dæmones* enim inferiores meliora, quàm nos ipsi, adjumenta non habent, ad certam harum opinionum notitiam assequendam. Confabulari præterea possunt de famis rumoribúsque rerum tam in terra quàm in Aere gestarum. Nam incolæ aërei proculdubio non sunt terrestribus inertiores, nec indiligentiores vel in exercitiis solennibus celebrandis, vel studiis partium inter se, privatarum publicarúmque, sectandis; quarum rerum omnium eventus Regiones aëreas complebunt celerrimâ gestorum famâ. Mitto conjecturas sagaces de successibus futuris, aliáque innumera colloquiorum genera, quæ longum esset recensere, iis ipsis autem simillima, quibus hîc homines tempus conterunt.

3. Omnium verò voluptatum maximæ & jucundissimæ sunt illæ, quæ ex Officiis Religionis Pietatísque inter se colendis oriuntur. Nam cùm eorum corpora tenuitate & puritate nostris tantopere præstent, aptius erunt quasi Solum, unde cogitationes diviniores, puriores item ardentioresque in Deum affectus proveniant: qui si affectus plùs adhuc excitentur hymnis, canticísque sacris ità modulatis, ut æmulentur omninóque exprimant suavissimos tenerrimósque pii animi sensus, liquefacient profectò illorum animas in amorem divinum, cœlestíque gaudio inundabunt. Verùm enimvero cùm hujuscemodi Exercitia adeò *ecstatica* sint, adeóque *Genios* extra se ordinariósque naturæ suæ terminos rapiant, existimandum non est ea nimiùm frequenter usurpari; sed ad instar apparitioris convivii, à quo diu se meliùs habituri sint.

4. Alia ergo suppetunt oblectamenta, quæ quanquam his proximè memoratis longè cedant, maximam tamen voluptatem gaudiáque præsentis hujus statûs quamplurimùm

plurimùm ſuperant. Nam cùm *animalis vita* æquè eſſentialis ſit Animæ, ac ipſa cum corpore conjunctio, unde nunquam liberatur; æquum eſt, ut in altero etiam mundo paretur aliquid, quod vitæ illi gratum ſit atque commodum. Nihil autem cogitari poteſt gratius & jucundius familiari conſortio & oblectatione perſonali, non modò propter ſermones doctos & eruditos, quod Ingenio *Philoſophico* acceptiſſimum, verùm etiam innocuos luſus, quibus Indoles *Muſica* & *Amatoria* recreentur. Tres enim affectiones iſtæ flos ſunt cæterarum omnium, ut alicubi notavit *Plotinus*: cujus ipſius in mundum illum alterum receptio iſtiuſmodi circumſtantiis deſcribitur ab oraculo.

---------- Μεθ' ὁμήγυριν ἔρχεαι ἤδη
Δαιμονίην ἐρατοῖσιν ἀναπνείουσαν ἀήταις·
Ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἔνι δ' ἵμερος ἁβρὸς ἰδέσθαι
Εὐφροσύνης πλείων καθαρῆς πληρεύμενος αἰὲν
Ἀμβροσίων ὀχετῶν θεόθεν· ὅθεν ἐστὶν ἐρώτων
Πείσματα καὶ γλυκερὴ πνοιὴ καὶ νήνεμος αἰθήρ.

------------ *Ad cœtum jam venis almum*
Heroum blandis ſpirantem leniter auris;
Heîc ubi Amicitia eſt, ubi molli fronte Cupido
Lætitiâ replens liquidâ, paritérque repletus
Semper ab Ambroſiis fœcundo è Numine rivis.
Unde ſerena quies caſtorum & dulcis Amorum
Illecebra, ac placidi ſuaviſſima flamina venti.

Recenſet deinceps beatum illum cœtum quîcum anima *Plotini* convictura erat, viz. *Pythagoram*, *Platonem*, aurei ſæculi *Heroas*, & quotquot *Amoris Amicitiæque* immortalis chorum conſtituêre.

Hi cantant, ludunt, choreas agitant, ipſiúſque *animalis vitæ* voluptatibus licitis largiùs multò perfruuntur, quàm nos mortales hoc in mundo capere poſſimus. Hîc enim omnia vas, quod aiunt, redolent, & impuri aliquid conjunctum habent. Suaves ſpirituum motus in Amore prohibentur ægrè, nè ad pudendum libidinis ſenſum juſto propiùs accedant; namque *terreſtris* corporis fabrica & conſtitutio tantùm non neceſſariò illos adigit ad iſtam aberrationem. Delicatior auris non poteſt non ſentire fuſcum ligni bombum, reſinæ ſtridorem, rauci aliquid, aut aſperi, aut malè conſoni, in lectiſſimis organorum vocúmve concentibus. Oculus item elegantior nequit non deprehendere vitium aliquod vel proportionis, vel coloris, vel vultûs ipſius, in formoſiſſimis utriuſvis ſexûs: nè quid dicam de geſtûs veſtitûſque inconcinnitate. Verùm in altero illo ſtatu, ubi Imaginatio primum pulchritudinis exemplar, *intellectualem Amorem* & *Virtutem*, conſulit, & corpus ipſum informationi mentis prorſus obſecundat, ad omnémque vel minimum apicem cedit impreſſionibus exemplaris interni, nil vitioſi reperietur. Quî enim fieri poteſt? cùm vis illa pulchritudinis delineatrix ità arte & judicio polleat, per mediúmque ità ſubtile ac purum eandem tranſmittat. In admirationem ergo alter alterius animum neceſſariò rapiet, dum exquiſitiſſimam pulchritudinem vultûs, decentes corporis motus, elegantéſque tripudiandi modos contemplentur invicem, ſeſeque mutuò audiant voce fidibúſque canentes tam ſuavibus mollibúſque accentibus, ac ſi Aër per ſe ipſe cantus componeret muſicóſque ſonos funderet abſque ullo terreſtri Inſtrumento. Hæc atque hujuſmodi oblectamenta, aliqua beatitudinis pars eſt *Geniorum* præſtantiorum.

5. Cujus rei certiores eſſe poſſumus ex iis, quæ inter *Dæmonas* inferiores fieri certò ſcimus. Nam admodùm probabile eſt horum conventicula, in quæ Sagæ Magíque ſunt admiſſi, prava quædam imitamenta eſſe amicorum cœtuum *Geniorum* ſuperiorum. Quàm autem iſtîc cantibus, ſaltationibus, epulationibúſque perſonent omnia, cùm perditorum iſtorum confeſſiones ſpontaneæ, tum aliorum nec opinatus interventus, ubique gentium teſtatiſſimum fecit; viz. pulchritudinem *humanam angelicámque* in *beſtialem* fœditatem deformari, principibus ipſis conventiculi in *Satyrorum, Simiarum, hircorum*, aliorúmque iſtiuſmodi turpium beſtiarum ſpecie apparentibus; decorum corporis motum ſtatúmque in geſticulationes ridiculas, pravos membrorum ſitus, mimicáſque ſaltatiunculas detorqueri; poſtremò *amorem innocuum* caſtámque amicitiam in *brutalem* libidinem deteſtandámque obſcœnitatem degenerare: ſed de his rebus plura hîc non addam, cùm de iis in *Append. Antidot.* ſatis jam dixerim.

Cap. 12. ſect. 3.

6. Ad

6. Ad rem magìs eſt hîc conſiderare, an, ut *cantus* & *ſaltationes* inferiorum graviúſque lapſorum Dæmonum æmulantur, ſed pravè, quod ſuperiores purioréſque in regionibus ſuis faciunt; ità & iſtorum *comeſſationes* horum convivia perversè referant: hoc volo, inquiſitu dignum eſſe, annon tam hi quàm iſti edant bibántque. *Divitibus* enim apud nos perinde refectione opus eſt ac *pauperibus*, paſcuntur & *Principes* æquè ac *captivi*, lautiùs verò illi & ſalubriús. Fateor quidem lubens, difficultatis haud parum utrobique reperiri, unde ſcilicet *Genii* & boni & mali cibum ſuum habeant; quanquam facilè ſatis intelligitur, utroſque vehicula ſua paſcere & recreare poſſe.

Nam ſi ſingularem quandam Aëris portionem, quam ſecum agunt ferúntque, quæque certæ eſt magnitudinis, vitaliter actuent, liquidò concipitur illos partim motu locali, partim cogitationum activitate, vehiculi ſui particulas aliquas plùs ſolito agitaturos, eáſque ſic agitatas avolaturas; vehiculum idcirco ſic aliquatenus diminutum reparationem poſcere: quæ efficienda eſt vel vero cibo ſumpto, vel crudo aëre tantùm attracto, quod fortean ſufficiat; at cùm aër adeò ſimilis ſibi ſemper futurus ſit, languidior erit voluptas. Quapropter improbabile non eſt, quin utrique ſua habeant *Refectionis* tempora, voluptatis ſaltem, ſi non neceſſitatis cauſâ; quod & *bonorum* commoditates amplificabit, & calamitates *malorum* augebit, qui in hoc quoque genere multari poſſint.

7. Sed, ut dixi, maxima difficultas eſt, ratione aliquâ probabili declarare, unde mali *Genii*, in epulationibus ſuis execrandis, cibum habeant, tam affabrè per patinas ſtructum & diſpoſitum. Vaporoſum aërem materiam ejus eſſe, manifeſtum eſt tum ex languore & jejunitate convivarum, tum ex eo quòd ſalis uſus interdicitur, cujus tam proprium eſt ſubſtantias aqueas reſolvere, quàm congelationem earum impedire. Quomodo autem in formam & conſiſtentiam illam effingatur aër, difficillimum eſt intellectu: ſive hoc fiat vi ſolâ imaginationis *Geniorum* in ſua propria vehicula, antè verò madefacta humidis quibuſdam, propoſito ſuo aptiſſimis, quæ cùm in eduliorum formas mutârint, certámque figuram, colorem, conſiſtentiam, cum aliquantillo ſaporis debiti, fictis illis cibariis impertierint, mox ſe ſubducunt: ſive datum ſit *Aereis* his *Animantibus*, vehementi deſiderio acríque imaginatione, *Spiritum Naturæ* excitare, & adigere ad optata ſua quaſi in momento perficiendum, in tali verò materia qualem ipſorum elementum ſuppeditat, i. e. in crudo aëre & vaporoſo. Quamobrem cibum eorum dilutum admodum & inſipidum eſſe oportet, ludibrium potiùs, quàm verè ſatiantem & delectantem.

8. *Dæmones* autem *ſuperiores*, regionum aëris Incolæ earum, quò nulla pertingit procella nec tempeſtas, non habent opus iſtiuſmodi artificiis, quanquam æquè dextri fortaſſis in iis ſint ac alii. Nam in ſuperioribus regionibus tranquilliſſimis, *Spiritus Naturæ*, promus-condus Univerſi, integros hortos & pomaria florum fructuúmque delectabilium tacitus proferre poteſt, aëri in quo naſcuntur, æquilibres, quorum formæ & coloribus ſua ipſorum pelluciditas præcipuum nitorem addat, ut in gemmis fieri videmus. *Chymici* ſanè non antè quieſcunt, quàm terram ferventi ſuâ imaginatione calcinârint, in cryſtallinámque pelluciditatem vitrificârint; bellam rem quidem tunc fore ipſam, & quicquid ex illa genitum ſit, opinantes: quo pulchro ſpectaculo illi fortè perfectiùs fruentur, cùm in ſuperiores regiones aëris admiſſi fuerint.

Nam tum ſubjectum ſolum ipſum tranſparens erit, in quo radices ipſas arborum ſuperioris hujus paradiſi oculis conſectari poſſunt, per idémque, pace ipſorum dixerim, opacam hanc tellurem cernere, pallidè languidéque ſplendentem Lunæ inſtar, cum illa luminis diverſitate, quæ ex terræ mariſque diſcrimine oriatur; & ſi palata ſua re~~creare~~ velint, fructus illos deguſtare poſſunt, nativus quorum ſuccus cum *Extractu Quinteſſentiiſque* ſuis nobiliſſimis certabit. Talis enim illîc futurus eſt profectò Uvæ ſanguis, Ceraſorum rubeorum, Prunorúmque nectareorum liquor.

Si denique, ad conſummandam habitaculorum horum amœnitatem, & nè ſolitudinis mœſtæ & ſilentis ſpeciem gerant, ſi fortè beſtias avéſque offendant, formâ & coloribus admirabiles, voce item tam ſuavi & liquidâ, ut vel ſimplices ſoni demulceant aurem, flexus autem & variatio harmoniam efficiat, per nobis gratum quidem facerent, ſi de harum rerum certitudine renuntient, & totum hoc reddant plùs quàm *Philoſophicam Conjecturam*.

Cibos autem eſſe & Epulas celebrari in ſupernis Aëris regionibus, hoc *Platonicis* minùs dubium; quamobrem Animam, corpore liberatam, θρέμμα αἰθέριον nuncupat *Maximus Tyrius*, & *Apollinis* oraculum ſuprà citatum, Chori immortalium Amatorum, quos memorat, fœlicitatem deſcribit à convivando cum *Geniis* beatis,

------Ὅσοις κέαρ ἐν θαλίῃσιν
Αἰὲν εὐφροσύνῃσιν ἰαίνεται ----

Quare Poëtarum *Nectar* & *Ambrosia* fortasse non sunt mera fabula. *Spiritus* enim *Naturæ*, immediatum Dei instrumentum, Aërearum paradisorum fructus eo liquore ditare potest, qui à purioribus sumptus *Dæmonibus* perque vehicula eorum diditus, motus ità jucundos, gustui nostro similes, in illis efficiat, itáque majorem solito vigorem in animo, benignámque alacritatem excitet, ut lautissimas dapes, quas unquam gulæ studiosissimi hîc excogitârint, longè longéque superet; ídque sine ulla satietate aut gravatione, siquidem illos non nisi divino amore, lætitiâ, & devotione repleat.

CAP. X.

1. *Quàm arduum sit definire aliquid de* Aëreis Æthereísque Elysiis. 2. *Civilem ordinem esse atque Leges apud* Dæmonas Aëreos. 3. *Catenam hanc Politicam à summis* Æthereis Potestatibus *per* Dæmonas Aëreos *ad ipsos usque terræ Incolas pertingere.* 4. Quantâ indè fruamur incolumitate. 5. *Quàm facilè detegantur & puniantur Spiritus facinorosi à tribulibus suis.* 6. *Rationes aliæ incolumitatis nostræ à gravioribus malorum Spirituum infestationibus.* 7. *Quæ suppliciorum genera* Officiarii Aërei *inferant maleficis.*

1. MUltò equidem longior & copiosior esse possem super hac materia, si Aëreorum Æthereorúmque Elysiorum multiplices concamerationes describerem, illásque porrò cum sua omni ornamentorum varietate depingerem: sed enim prudentis non est verba profundere in re tam lubrica & conjecturali; cujus vel simplicis existentiæ hoc unum habemus argumentum, quòd infinitò maxima pars Universi atque nobilissima jaceret alioqui quasi inculta, Deserti instar arenosi, ubi nec Planta nec Animans ulla cerni possit. Quod quanquam tam alienum videatur, ac si Natura in talpæ grumulum unum contulisset omnem, quam in lucem proferre voluit, varietatem rerum, reliquámque terram universam fecisset unius ejusdémque faciei, argillosæ scilicet aut saxosæ, unde nè vel unum graminis foliolum, nedum flos ullus aut arbor nasceretur, nec avis aut bestia ulla sua unquam in eam vestigia poneret: attamen cùm animi nostri mortalium timidiores sint, quàm ut ad objecta tam vasta complectenda aggrediantur, ignorantia vel ἐποχὴ hac in re æquo nobis est animo ferenda.

2. Consideremus itaque quod mente nostrâ faciliùs comprehendetur, Aëreorum Dæmonum *Politiam*. Nam aliquam inter illos vigere *Politiam*, cùm certissimum in se, tum nobis utilissimum est ità persuaderi: quæ autem speciatim apud eos obtineant instituta & consuetudines, inutiliùs quæritur. Coerceri verò imperio, non modò decretum est *Pythagoreorum*, (qui grammaticâ quidem subtilitate assignârunt diversa nomina Legi, cui subjecta sunt hæc tria diversa Entium genera, ἄνθρωποι, δαίμονες, θεοὶ, unam νόμον, alteram δίκην, tertiam θέμιν appellantes) verùm etiam obvia & communis ratio concludit ità esse oportere, præsertim in infimis aëris regionibus; quarum Incolæ cùm promiscua turba bonorum, malorum, prudentium, insipientium sint, ad eundem planè modum & sensum, quo terræ Incolæ tales sint & dicantur; idcirco necessariò subjicientur regimini legésque accipient, planè ut homines faciunt, & ob easdem rationes. Alioquin enim mediocriter se sustentare nequirent, nec iis commodis frui, quæ jure saltèm aliquo sua sunt.

Nam cùm *Animæ hominum defunctorum* & *Dæmones* corporeo sint sensu præditi, ideóque voluptatis dolorísque capaces, & consequenter injuriis & pœnis obnoxii, manifestum est illos, ratione utentes, in aliquam *politiæ* formam coituros, tum in gentes & provincias dispertitum iri, habituros etiam *Officiarios* Statûs, à Principe summo ad infimos sacerrimósque lictores & carnifices.

3. Quod regimen invisibile non intra regionum aërearum oras continetur, sed ad *terrestres* etiam Incolas pertinet; quemadmodum regimen *humanum* ad *bruta* quædam animantia: * Potestates item *Ætherea* jus & exercitium dominii habent in *Aereas*. Quâ re fiet, ut nihil usquam perpetrari queat contra sanctiores Universi leges, quin pœna gravissima & inevitabilis certissimò subsequatur: omnis gens enim, urbs, familia,

milia, & singularis homo, modo aliquo peculium est, proindéque in fide & tutela *Potestatis* alicujus *invisibilis*, ut suprà significavi. Cap. 3. sect. 7.

4. Et quæ maleficia sint contra leges illas admissa, quarum observatione Mundus ipse continetur, ea certi simus vindicari cruciatu intolerabili, infinitóque superante id, quicquid est, voluptatis, quod capere existimentur *Genii*, ex malo vel suo ordini, vel nobis mortalibus conficiendo. Unde constat æquè nos esse tutos ab injuriis eorum atrocioribus, (quales sint ædium incensio, gemmarum, utiliorúmve vitæ instrumentorum ablatio, occisio nostrî aut liberorum, pecoris, frumenti, aliarúmque hujusmodi rerum interemptio aut corruptio) ac si non essent in rerum natura. Nisi si specialem agendi facultatem concessam habeant, nósve, temerè ac imprudenter commercium aliquod cum illis instituendo, copiam faciamus ipsi, vel denique patiamur à malitia alicujus hominis, qui cum iis fœderatus sit. Et postremâ hâc ratione maximam suam libertatem habent malefaciendi; quæ tamen multùm ex eo accisa est, quòd cuncta hæc maleficia consensionem priùs obtinere debeant visibilis personæ, quæ nec difficulter in actionibus istis impiis deprehenditur, & facilè punitur legibus humanis.

5. Nec majori operâ *Genii Aerei* alii de aliis sumere supplicium possunt, quàm nos mortales comprehendimus, in custodiam damus, plectimúsque demum illos, qui nostras leges violârint. Quanquam enim *Dæmones* invisibiles sint nobis, suo tamen Ordini non sunt: nec possunt mali industriâ & solertiâ vincere bonos cives & reipublicæ studiosos, qui vim authoritatémque legum tuentur diligentiùs, quàm apud nos homines fieri solet. Nec variæ transfigurationes formæ celare magìs queunt, quinam revera ipsi sint, quàm ficti vultus & habitus id possint, ab hominibus fraudulentis usurpati. * Illi enim æquè solertes sunt ad internoscendum fictum à vero & genuino inter ipsos, ac nos sumus inter nos. Et cùm Spiritus omnis Aërius alicujus gentis sit & provinciæ, difficile non erit, à scelere perpetrato, indagare eum qui perpetravit; quippe quòd nullus *Dæmon* ità sese transfigurare poterit, quin jussus cogatur apparere formâ suâ naturali ac usitatâ, nec audebit interrogatus non edere gentem suam & provinciam. Quare facilis patefactio facinorum, & diri cruciatûs expectatio certa, defendent mundum ab omni illa perturbatione, quam meticulosi quidam homines abs hoc genere animantium, si existerent, exorituram suspicantur.

6. His addere licet, res nostras esse *Dæmonibus* inutiles, nec verosimile esse, multa Entia rationalia adeò degenerâsse, ut delectentur malo nihil ipsis profuturo. Dictum illud *Socratis*, Πᾶς ὁ μοχθηρὸς ἀγνοεῖ, magna ex parte verum esse in altero mundo, haud secus ac in hoc. Spiritus malos nil aliud fortè velle, quàm ut nos in eundem defectionis à Deo gradum secum ruamus, consortésque simus ejusdem falsæ libertatis; quemadmodum in hac vita homines profligati proselytos facere, & ab alumnis nequitiæ suis officiosè coli amant. Sunt & aliæ multæ rationes quæ faciunt ad tollendum *Panicum* hunc terrorem de incursationibus ac molestationibus *Aereorum* Incolarum, quæque suspicacem Atheum magìs adhuc comprimerent; sed illas libens omitto, quippe qui hac de re plus satìs suprà dixerim. Cap. 3. sect. 7, 8.

7. Si quis curiosior roget, quæ suppliciorum genera Populus Aëreus facinorosis suis inferat, mallem eum ad conjecturas *Cornelii Agrippæ* remittere, quàm descendendo ad minuta ista memet deridendum propinare. Ille inter alia recenset incarcerationem, seu inclusionem eorum, tanquam in custodias, in fœda & squalida habitacula. Luculenta ipsius verba ponam: *Accedunt etiam vilissimorum ac teterrimorum locorum habitacula, ubi Ætnæi ignes, aquarum ingluvies, fulgurum & tonitruorum concussus, terrarum voragines, ubi Regio lucis inops, nec radiorum Solis capax, ignaráque splendoris siderum, perpetuis tenebris & noctis specie caligat.* Unde nobis persuadere vult, cava subterranea pro barathris usurpari, ubi improbi *Dæmones* pœnas luant: quasi montes *Vulcanii*, ut *Ætna*, *Vesuvius*, *Hecla*, & alii multi, in *America* præcipuè, tot carceres essent aut ergastula *Geniorum insolentiorum*. De occulta Philosoph. lib. 3. Cap. 41.

Arctâ illos custodiâ, à flagitio commisso, asservari, summâ suâ molestiâ & dolore intolerabili, indubium est; quippe cùm corporeo sint sensu præditi, eóque nostris sensibus acriore magísque passivo, graviore propterea cruciatu vexari poterunt. Quare non modò incarcerando custodiendóque in montium ignivomorum cavernis, quarum æstus & sulphureus vapor illos gravissimè excruciabit, verùm etiam in alia terræ cava quamplurima, fumis vaporibúsque variis pestilentia, relegando, torquere possint ii, penès quos sit, Dæmonas torquere maleficos aliis atque aliis modis & gradibus, plenè exæquantibus scelus quod maximum ab illis committi queat, longéque suprà quàm acerbissima tyrannis hîc aut nocentes aut innocentes unquam afflictaverit. Quo modo autem, quibúsque aggravationibus & relaxationibus administrentur

ſtrentur Incluſiones iſtæ & Cruciatus, nec definitu facile, nec intellectu neceſſarium.

Quapropter tam inutilem materiam ultrà proſequi deſinemus, ad tertiúmque generale Caput progrediemur, viz. Quæ ſit Animæ conditio *Moralis*, ubi ex hoc Corpore exceſſerit.

SCHOLIA

In Cap. X. Sect. 3.

POteſtates item Æthereæ jus & exercitium Dominii habent in Aëreas, &c. *Summum autem in omnes Principatum obtinet* Jeſus Chriſtus *ſive Anima* Meſſiæ *cum* Æterno Logo *unita, quemadmodum manifeſtum eſt in Viſione* Ezechielis *ſive* Mercava. *Quæ nihil aliud eſt quàm immenſæ hujuſmodi Politiæ Imperiique Chriſti à ſupremis Regionibus* Æthereis *ſive à Mundo* Azeluthico *quem appellant* Cabbaliſtæ, *ad mundum hunc* Aſiathicum *adeóque* Terreſtrem *extenſi Repræſentatio, quemadmodum copiosè in illius Viſionis Explicatione & in* Catechiſmo Cabbaliſtico *enarravimus.*

Sect. 5. Illi enim æquè ſolertes ſunt ad internoſcendum fictum à vero, &c. *Quod minimè mirum eſt, cùm idem quodammodo fiat in brutis Animalibus, in Canibus præſertim venaticis. Canes enim veterani voces quas edunt juniores poſtquam verum prædæ odorem hauſerint, ab inanibus & irritis facilè diſtinguunt, quas nihil morantur, ad alteras verò ſtatim accurrunt & inſequuntur. Præterea, cùm* Plaſtica *cujuſque Animæ ſit non tantùm* Hominiformis *ſed tali formâ ſive ſpecie* individuâ *quæ à reliquis omnibus formis* Individuis *differat, hinc facilius ſit ut quivis vel vaſerrimus* Dæmon Vertumníque *artium callentiſſimus facili negotio quis ſit, dignoſcatur.*

CAP. XI.

1. *Tria priùs conſideranda, quàm veniamus ad* Moralem *conditionem Animæ poſt mortem: nempe,* Recordatio *ejus rerum actionúmque hujus vitæ.* 2. *Peculiaris forma propriúſque character* Vehiculi Aërei. 3. Nominis *ejuſdem conſervatio.* 4. *Miſeriam Animæ poſthac ità futuram, prout hìc malè ſe geſſerit.* 5. *Ineffabiles angores* Conſcientiæ, *morte graviores, nec effugiendi moriendo.* 6. *Diræ cruciationes* externi ſenſûs *eorum, quorum mens occruſtata non ſenſura videatur* Conſcientiæ *verbera.* 7. *De ſtatu Animæ* Paganorum *eorum, qui innocentiùs & ex recta Conſcientia vixerant.* 8. *De naturalibus accrementis poſteræ fœlicitatis eorum, qui hac in vita boni probique fuiſſent.* 9. *Quem fructum Anima in futura vita percipiat ex rebus illis quas hìc vel egit vel paſſa eſt pro Cauſis optimis & graviſſimis.* 10. *Rationem eandem obtinere & in levioribus pro portione rerum.* 11. *Quantam ſibi homines perniciem accerſere poſſint in altero mundo præfervidis ſuis allucinationibus in hoc.* 12. *Etiamſi nulla eſſet poſt mortem* Memoria, *ratio tamen hujus vitæ agendæ quaſi ſemen jaceret futuræ aut fœlicitatis aut miſeriæ Animarum.*

1. AD quam quæſtionem rectiùs diſſolvendam, hæc altera priùs determinari debet, *Nunquid hujus vitæ Anima poſt mortem recordetur.* Nam *Ariſtoteles* & *Cardanus* videntur negare; ſed ratio nulla in utrovis mihi nunc ſuccurrit, quæ eorum ſententiam confirmare valeat. Contrariam autem eſſe veram conſtat ex iis, quæ ſuprà in ſecundo libro probavimus, viz. Animam ipſam immediatum eſſe *Memoriæ* ſubjectum, cunctáque phantaſmata cum eorum circumſtantiis in illa ipſa, non in Spiritibus, (quod ‖ *Vaninus* ipſe non poteſt negare) nec in ulla parte corporis reſervari. Spiritus autem neceſſarium tantùm *inſtrumentum* eſſe per quod Anima operetur; qui cùm frigidiores, craſſiores, aquoſioréſque ſunt, *Oblivionem* obrepere animæ & ingraveſcere pro eo ut ſpiritus malè ſint affecti; morbo verò depulſo ſpirituúmque temperie emendatâ, animam, ut in meliore activitatis ſtatu, illarum rerum *memoriam*, quæ priùs ægrè ſuccurrebant, illicò recuperare. Unde ſequetur, Axiom. 33. *Memoriam* ejus perfectiorem potiùs poſt mortem fore, & *Conſcientiam* ad excuſandum aut accuſandum de hìc factis expeditiorem.

Cap. 11. *ſect.* 4, 5, 6.

‖ *In Dialog.* 60.

2. Nec

2. Nec prorsus alienum est animadvertere præterea, naturalem usitatámque *figuram aerei* Animæ *vehiculi* similitudinem gerere formæ ejus, quam quis in hac vita habuisset; quippe quòd proclivius est *Plasticæ* (voluntate formam personalem ei imperante) tam propè ad hujus vitæ formam accedere, quàm patitur status novus. In quo actu fortè concurrit *Spiritus Naturæ*, quemadmodum in fœtu figurando; intra illos autem fines qui conveniant *aereæ congruitati vitæ*, qua de re jam diximus: uti etiam significavimus, propriam cujusque animæ *Ideam* seu *Figuram*, etiamsi per maternæ imaginationis vim in conceptione vel gestandi tempore deflectat aliquantùm, redituram tamen posthac, tanquam in viam, ad peculiarem suam speciem, itáque futuram notam *individualitatis* incelabilem. Cap. 9, 10.

3. Addemus his, hominem *aereum* idem quod hîc habuisset retinere *nomen*, nisi singularis causa sit cur mutetur: quo fiet ut eorum Personæ tam speciatim distinguantur & circumscribantur, quàm quivis nostrûm in hac vita. Quæ omnia ut suâ & naturæ sponte sic eventura admodum est probabile, ità juri reddendo ordiníque servando in altero statu conducunt plurimùm.

4. His itaque præmissis, haud difficulter intelligitur quomodo conditio animæ futura à *morali* hujus vitæ traductione pendeat. *Memoriâ* enim non intercidente, *Conscientia*, ut verosimile est, acrior quàm unquam fuerat exurget; quippe quòd Mens perspicacior judex malè factorum præteritorum futura sit, quàm esse potuit dum in Carne versabatur, ubi multæ & validæ circumstantiæ concursúsque rerum opportunitatem omnem ad examen se revocandi, vitæque suæ turpitudinem perspiciendi ademerint; quæ nunc omnia sublata sunt. Præterea, cùm ea sit inter Terram & Aërem communicatio, ut fama saltem rerum ad eorum notitiam perveniat, qui ex hac vita abierunt; incœptorum improborum, actionúmque iniquarum successus adversus, novis flagris, novis aculeis armabit ultricem defunctorum *conscientiam*, cùm vel audiant, vel suis oculis cernant, quicquid injustè moliti essent cum ignominia funditus corruere, consilia sua omnia in nihilum recidere, famámque in terris quasi syderatam penitus exaruisse.

5. Hæc est conditio Animarum earum, quibus actiones suæ præteritæ displicere possunt: quod ipsum magnum satis supplicium per se videatur ei, qui secum cogitat, quantam vim Mens habeat in Vehiculum suum, quámque à se ipsa sit vulnerabilis. Hæ igitur *Passiones* Animæ, malæ *Conscientiæ* comites, corpus ejus Aëreum in languores gravissimos, morte ipsâ graviores, necessariò conjicient. Mori tamen nequit si vel maximè cupiat, nec igne, nec ense, nec aliâ re ullâ; non si in fumantis *Ætnæ* flammas sese præcipitaret. Nam etiamsi tamdiu illîc durare posset, donec sulphureus ignis loci *congruitatem vitalem* vehiculi sui cruciatu horribili exedisset; indè tamen emissa vitam illico in Aëre reciperet, & præter novissimum hunc moriendi dolorem, superiores omnes angores & ærumnæ reverterentur. Rediret enim *memoria*, *conscientia mala*, & *inordinati affectus*, *furiæ* illæ inquietæ quæ eam insectari solent. Atque ità res esset; si Anima millies atque millies sese occideret; dolore quidem & supplicio afficere se posset, non autem exitio dare.

6. Cæterùm si aliquorum hominum *Conscientiam* supponeremus in futuro etiam statu æquè cauteriatam ac in hoc, (sunt enim proculdubio qui id agunt ut ex animi sui sensu obliterent discrimen omne turpis & honesti, qui egregium ingenii specimen ducunt, (quæ revera bestialis est stupiditas) Vitium nihil, Virtutem itidem nihil esse existimare, præcipuámque perfectionis partem esse censent ità degenerâsse, ut ex flagitioso principio isto agant, animo nè minimùm quidem repugnante) hi homines profectò insigni privilegio donati in altero mundo videantur, siquidem jaculis igneis domestici sui Diaboli sunt adeò impenetrabiles: quasi profligatissimum fuisse in hac vita, maximam in altera præstaret incolumitatem.

Sed enim ex ratione mera ac Philosophia ostendi potest, importunissima hæc & impudentissima Scelera hominum, qui sensum omnem Boni Malique internum hîc ultro abjecerunt, externo tamen sensu plagas ut sentiant & nolentes sufferant, illîc cogi posse. Etenim divina *Nemesis* nullâ Universi parte excluditur; *Bonitas* etiam & *Justitia* quas hîc contemnunt, superbéque à se repellunt, rationis aliquid cum illis in altero statu habituræ sunt, velint nolint. De impurissimis istis loquor, qui homicidia, perjuria, expilationes, adulteria, nefandam venerem, aliáque ejusmodi scelera & flagitia sine ullo vel minimo fastidio devorare possunt, & jus se habere putant ad libidinem explendam suam, cum alterius maxima injuria. Si homines isti impune hæc ferrent, nulla est profectò Providentia, ipsíque veracissimi prophetæ fidelissimíque sunt humani generis magistri, dum lectissimum quod habent Arcanum divulgent, nempe, *Nullum esse Deum*.

Verùm

De Immortal. Anim. Object. 31.

Verùm enimvero longè aliter se res habet. Nam sive quòd quos in hac vita affecissent injuriâ, illos posthac offendant, instantérque vindictam exposcant, quod *Cardanus*, in *Tractatu* hac ipsa de re, objiciens suggerit; sive quòd ab omnibus omnino alterius Mundi, qui defendere valeant, deserantur; (nam quæ monstra hominum describo, longè forsitan pauciores sunt pro multitudine alterius statûs, quàm eorum similes hîc sunt pro numero hominum hîc viventium) tradentur in manus certissimò torvis istis & inexorabilibus Justitiæ Ministris, qui tam ab omni Boni sensu alieni sunt ipsi, quàm quos puniunt. Itaque pœna illorum inferetur ab iis, qui ejusdem animi sunt ejusdémque secum sententiæ, qui prædæ hujusmodi avidè inhiantes, eam cùm capiant, pro multifaria animi sui libidine malè multant; & plaudentes placentésque sibi maximè in faciendo spectandóque miseros, involant in prædam acres atque alacres, velut impasti leones in hominem damnatum, multò verò majori ferociâ ac insultatione. Nam cùm ingenii plus habeant, minus autem bonitatis, si fieri potest, quàm Anima quam sic invadunt, lascivientem suam crudelitatem satiant cunctis quæ excogitare possint generibus contumeliarum & cruciatuum, tantisper modò ut respiret Anima permittentes, dum ea vires colligat ad nova eorum inventa recentiori distinctioríque dolore perpetienda. Nec ratio vel Suada ulla, nulla expostulatio, supplicatio, aut submissio, quicquam apud illos valebit. Quorsum enim de injuria & vi cum illis expostuletur, quibus palmarius Ingenii fructus videtur, unum hoc idque summum Principium intelligere, *Suam cujusque libidinem, cùm impunè licet agere, sanctissimam esse atque supremam legem*? Ecquid supplicationes aut submissiones efficiant apud eos, qui despicatissimæ facilitatis & fatuitatis esse putant exorari, ut de utilitate sua & commodo decedatur? Illi autem Virtutem & Vitium non agnoscentes, commodum suum in hoc uno ponunt, ut sibi placeant in omnibus quæ cupiditatibus suis grata sint & jucunda; placet autem illis maximopere, excruciare & vexare, quàm exquisitissimis modis possint, quotquot fors & occasio in manus sibi & potestatem tradat. Videmus ergo ut arrogans & elatus Atheus, in futura vita, dira incommoda cùm factorum tum doctrinæ suæ tandem aliquando sentiat. Qui ipsi enim placebant sibi in provehendo illo, dum in vivis erat, ad summum hoc impietatis culmen, ii parem fortasse voluptatem capient, cùm defunctum eum à torvis illis carnificibus multari videant. Ad instar jocosæ crudelitatis ejus, qui, ut in historia proditur, *Vestales Virgines* primùm violari curavit, pòst ob illatum stuprum interfici.

7. Verùm odiosum nimis, nimísque funestum evaderet hoc argumentum, si ei longiùs insisteremus. Convertamus ergo oculos ad objectum lætius, statum nempe Animæ ejus, quæ, pro ea quam habuit facultate discendi quod rectum sit, ex virtute & bona *Conscientia* vixerit, ubicunque terrarum & quocunque in sæculo. Nam quanquam *Moralis* Innocentia *Paganorum* citra id subsistat, quod Christiana Religio *salutem* dicit, non potest tamen non illis esse utilis in altero statu, pro variis ejus gradibus; hominibus istis magìs minúsve beatis aut miseris futuris, prout magìs minúsve virtutem in hac vita coluissent. Intelligi enim non potest, cur Deus durior iis esset in altero illo Mundo quàm in hoc, cùm nihil accidisset novi ad voluntatem ejus alienandam præter mortem, quam tamen evitare penès ipsos non erat, quæque pœnæ speciem habet potiùs quàm culpæ: revera autem neutrum est homini simplici & probo, qui non monita salubria luminis naturalis ex professo contemnit, sed *humanitatem* & *virtutem* diligit. Hujusmodi hominibus aditus est duntaxat in aliam vitam,

---------- Ad amœna vireta
Fortunatorum nemorum, sedésque beatas.

Quam veritatem ideo celare non potui, quòd grave præjudicium affert Providentiæ Divinæ, sentire contrà. Liberè enim judicantibus, viæ ejus & agendi rationes perinde obscuræ videbuntur in puniendo simplices supra modum, ac in non remunerando inculpatiores atque illuminatiores. Et si in alterutro peccetur, utrumque in dubium vocabunt, & omnem omnino providentiam tollent.

8. Rata sint igitur ubique Animabus in alterum statum transeuntibus jura præcipua ac privilegia *Probitatis* & *Virtutis*. Etenim nisi Deus de industria obsistat, sponte Naturæ fiet, ut cùm *Memoria* post mortem nil suggerat quod *Conscientia* non probat, magna animi tranquillitas indè existat, & sanitas quædam & pulchritudo *Vehiculi Aerei*, convictus item melior, consuetudo jucundior, habitandi denique tractus & regiones amœniores. Nam quod *Plotinus* dicit de gradibus extremis, verum est etiam de intermediis; alioqui manca esset Justitia Divina. *Cùm quis*, inquit, *pravum animi habitum proprium & conjunctissimum sibi fecerit, probè cognoscitur qui qualisque*

Ennead. 4. lib. 4. cap. 45.

que

que ſit, & pro natura ſua, tum hîc, tum hinc profectus, ad id propellitur, quò ipſe ex ſe propendeat, & ſic tractione Naturæ in locum congruum adducetur. Viri autem boni Receptiones & Communicationes aliuſmodi erunt, tractione quaſi funiculorum quorundam occultorum, quos Natura ſuis ipſius digitis tranſponit & adducit. Adeò admirabilis eſt vis atque ordo Univerſi, in quo adminiſtrantur omnia tacitâ quidem ratione Juſtitiæ, quam nemo tamen effugere valet, quámque improbus nec ſentit nec intelligit, ſed trahitur inſcius & imprudens in quam partem Univerſi ferri eum par eſt. Vir bonus autem & novit & it quò oportet, & intelligit, antequam hinc abeat, ubi ſibi habitandum ſit, & ſpei plenus eſt, cum Diis futurum. Longus hic ex *Plotino* paragraphus aliquantulum veritatis habet, ſi rectè explicetur; at non videtur attingere cunctas circumſtantias atque additamenta fœlicitatis Animæ in altero ſtatu, quæ illam ex actis hujus vitæ naturaliter conſequentur.

9. Nam proculdubio pro diverſo gradu benignitatis animi, ſtudiíque humano generi benefaciendi in hac vita, próque ampliori facultate id ipſum præſtandi, alterius mundi beatitudo redundat in Animam & reduplicatur; ſiquidem tam certum eſt inter utrumque mundum commercium & communicatio. Quapropter qui vel agunt vel patiuntur graviùs in iis cauſis, quas Deus in mundo tueri vult, quæque penitus ſunt juſtæ & ſanctæ, (& profectò ſunt res aliquæ & doctrinæ immutabiliter tales, quibus fidem & authoritatem conciliavit Providentia miraculis, ſuffragiis ſapientiſſimorum virorum in cunctis ſæculis, & communi Naturæ voce;) qui harum rerum fautores & propagatores fortiſſimi erant in hac vita, majorem indè naturaliter capient in poſterum delectationem; quippe qui ſibi conſcii ſunt, ſe magnopere & ſeriò opitulatos eſſe rebus illis quas Deus nunquam deſeret, magnámque veritatem eſſe & tandem prævalituram; cujus rei certiores nunc ſunt, quàm cùm erant in corpore.

10. Quod genus incrementi fœlicitatis proprium non eſt illi operæ noſtræ duntaxat, quâ promovemus id quod momenti maximi ſit, & in ſumma ratione haberi debeat, verùm pro portione pertinet etiam ad acta omnia & conſilia, quæ ex virtute benevolentiáque emanent; quorum varii gradus ſunt; in quibus haud minima habenda ea ſunt, quæ ad Populi univerſi bonum ſpectent. Itaque qui naturali animi magnitudine, proſperáque in bello virtute, patriam ſuam à ſervitute liberârunt, aut prudentiâ rerúmque civilium peritiâ ſalubres leges conſcripſerunt ad majorem populi fœlicitatem & ſolatium; ii, quamdiu hic populus exiſtit & floret, fœlicitatis incrementum indè capient proculdubio, niſi minùs generoſos & bonos illos exiſtimaremus in altero mundo, ubi opportunitatem habent meliores evadendi. Et quod dixi in inſigniori hoc exemplo, verum eſt pro rata in levioris momenti rebus, quas infinitum eſſet enumerare. Sed Nationes integræ cum Legibus ſuis, Ordinibus, & Familiis hominum deſinere poſſunt, proindéque acceſſiones iſtæ abſcindi: qui autem hac in vita operam ſuam collocat in rebus illis promovendis, quæ locum obtinebunt quamdiu Mundus ipſe duraverit, & tandem aliquando glorioſè triumphabunt; is profectò rationem init ſempiterni emolumenti in altero Mundo comparandi, quæ contra fluctuationes converſionéſque cunctas inſtabilis fortunæ, effectum certiſſimò ſortietur.

11. *Judicium* verò hæc res poſtulat pariter ac *Calorem* & *Impetum*. *Ignorantia* enim actuoſior, etiam cum aliqua mentis ſinceritate ſimplicitatéque conjuncta, eas res tamen inter homines incœptare, eáſque ſeu falſas, ſeu alienas & intempeſtivas doctrinas memoriæ mandare poteſt, quæ, hominum abuſu, in perniciem cauſæ illi vertant quam adjutam velis; quod authoribus in altero ſtatu luctuoſiſſimum ſpectaculum futurum erit. Quanquam enim eorum inſcitia veniâ digna ſit, effectum tamen hallucinationis ſuæ gravem ſibi & acerbum experientur. Ut qui pro inimico amicum occidit, conſcientiam quidem ſuam facilè placet, effugere tamen non poteſt pudoris & doloris ſenſum, qui tam exitiabilem errorem ſequi ſolet.

12. Hæc atque hujuſmodi augmenta alterius Mundi Bonis accedere poſſunt, à perdurantibus rerum veſtigiis earum, quas in hoc rectè fecimus, ſi quam nos rerum *memoriam* poſt mortem habeamus; habere autem ſuperiùs demonſtravi. Verùm ut non haberemus, & *Ariſtotelis Cardaníque* opinio eſſet vera, tamen *Virtus* & *Pietas* non in præſentem ſtatum duntaxat erunt utiles. Quoniam pro ratione hîc vivendi, occultâ cauſarum concatenatione trahemur poſthac in conditionem puritati impuritatíve Animæ in hac vita congruentem: tacitâ illâ *Nemeſi*, quæ per univerſam Mundi compagem permeat, in talem nos uſque ſtatum fataliter inducente, quali noſmetipſos dignos fecimus actionibus vitæ uſitatis. Tanti eſt momenti, dum tempus ſuppetit, ad optima aſpirare.

CAP.

CAP. XII.

1. *Quid sit* Spiritus Naturæ. 2. *Experimenta quæ probant ejus existentiam; cujusmodi est illud chordarum duarum unisonarum.* 3. *Sanationes cruciationésque sympatheticæ.* 4. Sympathia Terrestre *inter &* Astrale *corpus.* 5. *Fœtus monstrosi.* 6. *Attractio Magnetis, globositas Solis & Stellarum.*

1. TRactatum hunc nostrum omnino jam finiissemus, nisi quòd expedire arbitrer ut duabus in rebus Lectoris expectationi satisfaciam. Unâ, de *Spiritu Naturæ*, alterâ de proferendo in medium, quicquid est *Objectionum* adversùs assertam, jàmque à nobis conclusam, Immortalitatem Animæ. Quod ad primum illud attinet, facilè ego quidem in animum induco, Lectorem rectè postulaturum rationem Principii illius, ad quod sæpiùs recurri, accuratiorem quàm adhuc reddiderim, æquúmque existimaturum ut pleniùs alicubi explicarem, quid per ipsos terminos intelligam, & ut argumenta mea præcipua ostenderem, cur Ens ejuscemodi in rerum natura esse judicem. Itaque nè illum longiùs suspensum habeam, utrumque faciam hoc ipso in loco. *Spiritus Naturæ,* ut ego intelligo, *est substantia incorporea * sensûs ac animadversionis expers, materiam Universi totam pervadens, & vim plasticam in ea exercens pro variis præparationibus occasionibúsque partium earum in quas agit, ea item excitans Phænomena in Mundo, partes materiæ motúmque earum dirigendo, quæ in mechanicas potentias solas resolvi nequeant.* Rudis hæc descriptio sufficit ad conceptum naturæ rei satis certum & definitum legenti communicandum. Meram autem *Notionem* non esse, sed *Ens reale,* præter ea quæ suprà per occasionem innuerim (quæ hîc denuo novis exemplis confirmabo) multa alia sunt quæ suadeant.

2. Primum eorum petatur ab experimentis sympatheticorum, quos vocant, dolorum, sedationum, sanationúmque; quorum multa extant exempla, ab iis ipsis probata, qui morosissimam præ se ferunt mentis sobrietatem & judicium; quæ omnia ex aliqua ejuscemodi potentia seu causâ provenire suspicor, quæ facit ut duarum chordarum unisonarum (etiam in diversis instrumentis) alterâ percussâ tremat altera & clarè se moveat, sic ut festucam, aut aciculam, aut aliud quid leviusculum impositum rejiciat. Quod in Principium nullum Mechanicum resolvi potest, licèt nonnulli ingeniosè tentârint. At priùs quàm aggrederentur rationem reddere, cur chorda non unisona chordæ percussæ non saliat ac moveat, utì facit unisona, demonstrâsse oportet unisonam solâ aëris vibratione ità moveri posse; nam si posset, certè vibrationes illæ moverent alia corpora longè mobiliora chordâ sic motâ. Ut si juxta chordam percussam liberè suspenderetur filamentum serici aut capillamentum cui res aliqua levicula est appensa, ea necessariò reciperent vibrationes reciprocas quæ Unisonæ longiùs distanti communicantur, si merus motus Aëris materialis efficeret Unisonæ subsultationem: quod tamen experientiæ repugnat.

Præterea, si mera aëris vibratio causa esset tremoris hujus in chorda unisona, effectus ferè nullus foret nisi utraque chorda in eodem proximè plano jaceret, & vibratio percussæ chordæ fieret in illo ipso plano in quo jacent. Percutiatur autem chorda sic ut itu reditúque suo secet illud planum perpendiculariter, vel sint chordæ singulæ in singulis planis altero supra alterum ad aliquantum intervallum, eventus ferè idem est, tametsi aër ultro citróque vibrare non rectè concipiatur, nisi in ipsis proximè planis in quibus moventur chordæ.

Hæc omnia clarè demonstrant causas merè corporeas Effectum hunc producere non posse: proindéque supponendum esse, chordam utramque cum Ente aliquo Incorporeo uniri, quod Unitatem Activitatémque habet diversam quidem à materia, *Sympathiam* tamen cum ea; materiámque certo modo afficientem alicubi Ens illud Immateriale, efficere ut id vicissim materiam alibi eodem modo afficiat, ubi nempe hæc materia cum illa altera consentit in affectione aliqua aut qualitate; consentiunt autem hæ duæ chordæ in eo quòd altera alteri unisona sit: ídque facit sine transmissione ullarum particularum ad materiam illam in quam sic agit; sicuti cogitatione movendi digiti pedis intra cerebrum repræsentatâ, ipsius Animæ meæ vi & virtute digitum movere possum pro libitu, (nullis interim spiritibus in digitum demissis, iis duntaxat adhibitis qui jam illîc insunt) propter unitatem & activitatem illam quæ propria est Animæ ut substantiæ spirituali totum Corpus meum pervadenti. Et hinc etiam concluderem tale Principium esse, quem *Spiritum Naturæ*, seu inferiorem

Animam Mundi dicimus, in quod hujuſmodi Phænomena reſolvi debeant.

3. In quibus etiam numero *Sympatheticas* Sanationes, Dolores, dolorúmque Levationes. Ex. gr. quòd Magneticorum, quæ vocant nonnulli, remediorum uſu, vulnus moleſtiſſimè calidum aut frigidum fiat ex longinquo, quòd rurſus omnino leniatur, non fit virtute ullâ Atomorum emiſſariarum. Nam calidæ atomi, inter eundum ad hominem vulneratum per frigidum aerem, nimirùm & ipſæ frigeſcerent; & frigidæ atomi, ſi adeò activæ ſunt ut tam procul ire pergant, ſatis tamen caleſcerent eundo per æſtivum ſolem. Inflammatio item uberis vaccæ ex lacte ſuperbulliente & defluente in ignem, inteſtinorum humanorum peruſtio ad diſtans ex ſtercore in ignem conjecto, hæc & alia multa facinora hujuſmodi rectè & ex ratione referri nequeunt in hominum boúmque ſpiritus, domi ſe unà cum igneis atomis recipientes, & ſic junctim ingredientes partes affectas; quoniam atomorum harum exiguitas arguit celerem earum extinctionem, ut in filis metallicis candefactis uſu venit, tenuiſſima citiſſimè frigeſcunt.

His addi poteſt, ſi fortè verum ſit, inſigne illud exemplum Vini fermenteſcentis cùm vites florent, vites ſcilicet regionis ejus unde æſtuans vinum allatum eſt; quibus ſi effectus hic ſympatheticus attribuatur, exhalationes iſtæ vinearum tam procul propagari debent, quàm procul diſtat *Anglia* ab *Hiſpania Canariiſque Inſulis*, & ob eandem rationem æquè procul à *Canariis* circumquaque dilatari, præter iter earum ſurſum in Aërem. Quare hemiſphærium atomorum vinealium futurum eſt incredibilis ambitûs, niſi in ſingulares ſe ſeries diſpertiant, in eáque tantùm loca tendant, quò vina ſua aſportantur. At quæ cauſa corporea illas eò ducat? Quod idem quæri poteſt & de aliis ejuſdem generis phænomenis. Unde rurſus neceſſum erit Principium hoc, quod infero, admittere, etiamſi effecta per tranſmiſſas Atomos producerentur.

4. *Mundanæ* hujus *Sympathiæ* exempla luculentiſſima extant in hiſtoriis magìs incertæ fidei & obſcuri nominis, quæ quanquam credibiliter mihi confirmata, tamen, quod jam ſuprà declaravi, ut poſſibilia tantùm præſtare auſim, viz. Animas humanas corporibus ſuis egreſſas in felium, columbarum, muſtelarum, aliquando & humanâ ſpecie apparere, & quicquid noxæ illis accidat * in corporibus hiſce *Aſtralibus*, ut *Paracelſiani* loqui amant, idem in *Terreſtria redundare*, in lecto aut humi intereà temporis jacentia. Ut ſi corpora *Aſtralia* ferventi aquâ perfundantur, vulnerentur, exdorſuentur, idem planè & *Terreſtria* pati certiſſimò.

Quæ ſi vera ſunt, in Principium hoc, de quo loquimur, reſolvi debere veroſimillimum eſt, * & *Spiritum Naturæ* in conſenſionem abripi cum imaginatione Animarum, *Aſtralibus* his corporibus ſeu *Vehiculis Aereis* indutarum. Quem imaginandi actum prævalidum eſſe oportet, ſiquidem imprimitur & corroboratur tam vivido atque acri dolore & trepidatione, quæ in perfuſionibus, vulnerationibus, atque ictibus iſtis neceſſariò accidunt; quippe ejuſmodi aliquid hîc evenit ut in mulieribus gravidis, quarum Imaginatio, ſubito metu exacuta, brachia immo & capita fœtibus ſuis detruncârit, ut conſtat, præter eas quas ex ‖ *Helmontio* citavimus, ex duabus luculentis narrationibus D. *Digbæi* in Diſcurſu ejus ingenioſo & diſerto de *Sanatione vulnerum per pulverem Sympatheticum*. ‖ *Cap.6.ſect.6.*

5. Quos quidem effectus vim omnem & virtutem humanæ Phantaſiæ, potentiori Agente non adjutæ, ſuperare puto; utì illum etiam quem refert partum prodigioſum fœminæ *Carcaſſonenſis*, quæ colluſitando nimiúmque oblectando ſe Simio, dum in utero geſtabat, monſtrum peperit omnino ſimiiforme. Et ſi cum docto & nobili viro concluderemus veram Simiam fuiſſe, mirabilius non eſt, nec tam mirabile quidem, quàm *Cancri* ſeu *Locuſtæ* partus quem ſuprà memoravimus ex *Fortunio Liceto*; potuimus & alios memorâſſe fœtus, uſitatiores quidem, nihilo tamen minùs monſtroſos, quos uterus muliebris geſtaret pareretque. Quorum ut parentis Anima cauſa ſit, ſuſpicari non licet; quippe quæ nè vel ſui ipſius fœtûs eſt efformatrix, ut ſtatuit *Harvæus*, magni ille judicii Phyſicus. Et ſi matris anima fœtum efformare poſſet, Virtus ejus *Plaſtica*, ut videtur, ſemper foret ſingularis & ſpecifica, quemadmodum Anima ipſa eſt ſingularis.

Quid igitur ſupereſt quod mirifica hæc facta edat, niſi *Univerſalis Anima Mundi* ſeu *Spiritus Naturæ*? qui, *Vertumni* inſtar, ſemper paratus eſt ad ſuam ipſius activitatem ceſſilémque materiam mutandam in omnem modum & figuram prout occaſio invitet, itáque ad præparandum domicilium, ſaltem ad primas ejus quaſi lineas ducendum, ſpecificæ Animæ cuicunque, & quocunque in loco materia operationi ejus ceſſura ſit. Quo tempore autem primùm eò appellat ſingularis hoſpes illa cui deſtinatur, quanquam dicere non poſſimus, certi tamen ſumus ſeriùs non eſſe claris indiciis tam ſenſationis quàm vegetationis organizationiſque materiæ.

6. Attractio Magnetis affine quiddam his Instantiis Sympathiæ habere videtur. Quod quidem Naturæ Mysterium solertiâ admirabili explicavit *Cartesius*, quod ad immediatas causas ejus corporeas attinet, particulas scilicet *striatas* illas, quas per poros quosdam cochleares in magnete simul & in ferro permeare facit. Particularum autem harum efformationem vires omnes merè mechanicas materiæ superare, easdem etiam vires excedere motûs earum directionem exquisitissimam, quâ peculiarem vorticem illum, ab Authore descriptum, circa terram à polo ad polum faciunt, Stellámque incrustatam filatim trajiciunt, tantum viæ quanta est Stellæ diameter itâ rectà pergentes, ut neutram in partem rejiciantur; cuncta hæc, inquam, materiæ vires superare, plenè satìs ego jam olim declaravi & probavi in Epistola longiuscula ad *V. C.* propterea nè actum agam, plura de eadem re hoc loco dicere supersedebo. Adde his, merum motum materiæ corporeum, sine ullo alio rectore, nè quidem Solem Stellámve rotundam effecturum; quam figuram tamen cœlestia hæc corpora habere, agnoscit ultro *Cartesius*. Rationes autem ob quas id effici non posse puto, in Literis meis ad præclarum Philosophum singulatim posui.

Epist. ad V. C. sect. 5.

Epist. 3. ad R. Cartes.

SCHOLIA

In Cap. XII. Sect. 1.

SEnsus & Animadversionis expers, &c. *Vitam habere* Spiritum Naturæ *eámque* Plasticam *atque* omniformem, *haud hæsitanter pronunciare audeo, de sensu & animadversione quicquam statuere aut affirmando aut negando, magìs temerarium existimo; Ratione verò ac libero arbitrio carere apud me ratissimum est. Sed cùm hac de re agendi aliis in locis mihi data sit occasio, nec novi quicquam occurrat quod dictis locis non exposuerim, plura heìc verba facere supervacaneum censeo.*

Sect. 4. In corporibus hisce Astralibus ut Paracelsiani loqui amant, &c. *Quorum loquendi formulâ quanquam hîc utor, meo tamen sensu intelligi volo, qui per* Astrale *corpus nihil aliud quàm corpus tenue merèque naturale intelligo* Astrorum *vel potiùs* Naturæ *legibus subditum. Nam quod plerique per ignorantiam* Astris, *potiori jure* Spiritui Naturæ *tribuendum est, iisque Materiæ circumstantiis quibus illius vis suscitatur.*

Et Spiritum Naturæ in consensionem abripi cum Imaginatione Animarum Astralibus his corporibus, &c. *Quantùm ad veritatem hujusmodi Phænomenôn recens illud exemplum* Janæ Brookes, *cujus Umbræ sive Spiritûs* Astralis *manu cultro percussâ manus eadem corporis ejus* terrestris *eo ipso sauciata est, (quemadmodum in Scholiis in Antidotum adversùs Atheismum ex* J. Glanvillo *memoravi) eximium est argumentum, cùm tam manifestò constaret de facto: Quantùm verò ad causam quæ hîc insinuatur, certè videtur maximè probabilis, cùm* Spiritus Naturæ *tam certò se immisceat omnibus* Efformationibus animalibus *&* corruptionibus *partium, nempe ejusdem corporis, longo intervallo dissitarum; ut in Nasis artificialibus ex aliena carne factis, & id genus aliis multis, quæ pro veris habentur. Mortuo enim ac putrescente illo homine ad quem partes illæ pertinent, statim eæ putrescunt fœténtque, quod proculdubio fit vi communionis* Spiritûs Naturæ. *Quidni igitur, dum* Astrale *corpus alicujus Animæ subito ictu sauciatur, subito etiam vulnere lædatur corpus ejusdem Animæ* Terrestre, *propter communionem* Spiritûs Naturæ, *ejúsque raptum in consensum cum* Plastica *dictæ Animæ particularis? Nam* Spiritus Naturæ *omnia corpora quodammodo actuat & informat, unde facilè intelligatur hæc vitæ communio atque consensus, realísque συμπάθεια, ut hoc patiente, aliud ad distans idem compatiatur propter ejusdem Spiritûs communionem. Equidem hoc concinnius est quàm Dæmonem fingere aliquem, qui* Astrali *corpore vulnerato,* terrestri *consimile vulnus statim infligat. Quis enim Dæmon in istis Historiolis* Helmontianis, *Cap. 6. Sect. 6. commemoratis, caput, manum, brachium tribus istis misellis fœtibus abtruncavit absciditve?*

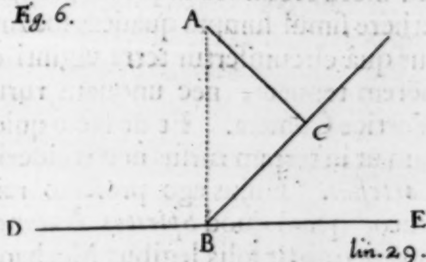
CAP.

CAP. XIII.

1. *Descensum Gravium arguere existentiam* Spiritûs Naturæ; *aliter enim vel penderent in Aere planè utì posita sint,* 2. *Vel deflecterent à perpendiculari cadentia juxta laminam metallinam obliquè positam.* 3. *Conatum ætheris aut aeris à centro ad circumferentiam non esse Gravitatis causam, contra* Hobbium. 4. *Plena confutatio opinionis* Hobbianæ. 5. *Sequela ejus absurda demonstratur ad oculum.* 6. *Demonstratur universè, Gravitatem non posse effectum esse Potentiarum merè Mechanicarum.* 7. *Latitudo operationum* Spiritûs Naturæ, *quanta sit & ubinam terminetur.* 8. *Ratio nominis.* 9. *De* Instinctu, *an sit, & quid sit.* 10. *Munus* Spiritûs Naturæ *præcipuum esse, transmittere Animas in Materiam rite præparatam.*

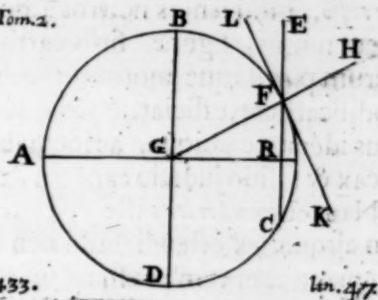
1. QUA in re, quibúsque in rationibus me non allucinari, confirmat porrò id quod in terra quotidie experimur, Descensus gravium, quæ vocant, * corporum. * De quorum motu ego quidem cum *Cartesio* consentio in causa corporea proxima assignanda, materia nempe cœlesti, quæ tam copiosa est in aëre præut in corporibus crassioribus; sed vehementer simul suspicor, immaterialem causam aliquam esse oportere, qualem *Spiritum Naturæ* seu *inferiorem Animam Mundi* dicimus, quæ ætherearum particularum motum dirigere debeat, quo in crassiora corpora agant ad ea terram versùs depellenda. Nam quod agitationis habent globuli ætherei, plus quàm impendant in terram circumrotandam, id, fatente ipso, in omnes partes fertur indifferenter; quo motu * liquorum guttas rotundas effici, ingeniosè quidem concludit. Unde patet pilam ferream, argenteam, aut auream in aëre positam, æquè impeti undique particulis æthereis, proptereáque nihilo magìs deorsum quàm sursum impulsam in æquilibrio suspensum iri; quemadmodum suber, quod aqueæ particulæ æqualiter alluunt undiquaque, quiescit prorsus super ea aqua, quam nec ventus agitat, nec cursus suus defert aliquò. *Cartes. Princip. Philos. Part. 4. Art. 15, 16, 18, 19, 20.*

2. Neque intelligi potest, quomodo elementi hujus ætherei, fluidissimi corporis, in terram incursio faciat, ut conetur se tollere de terra ad mediam usque regionem aëris & ultrà. Præterea, hanc non esse causam descensûs gravium hinc constat, quòd tum lamina ex solidissimo metallo latiuscula & accuratissimè expolita, quæ particulas æthereas efficacissimè reflectere valeret, si obliquè collocetur, mutaret cursum corporum descendentium, faceretque nè Plano Horizontis sed sibi perpendiculariter cadant; ex. c. non ab A ad B, sed ab A ad C: quod experientiæ repugnat. Nam corpus grave semper cadet ab A ad B, quamvìs ætheréæ materiæ recessio, juxta hanc hypothesin, necessariò futura sit à C ad A. *Cartes. Princip. Philosoph. Part. 4. Art. 22, 23.*

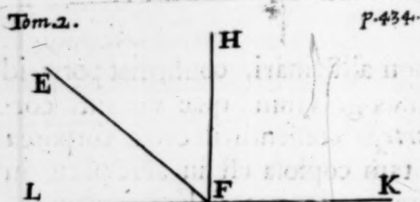
3. Neque locum hîc habere potest materiæ cœlestis conatus à centro ad circumferentiam. Præterquam enim quòd *Cartesius*, solertissimus Mechanicæ Magister, rationem illam declinavit, (quam tamen amplexus est ‖ *Hobbius*) sequeretur ut juxta telluris Polos nullus omnino futurus esset gravium descensus, & in nostro climate nullus perpendicularis. Nè dicam quòd hæc ratio non salvabit unionem magnæ illius Aquæ, quæ Lunæ corpori adhæret. *‖ Element. Philosoph. Part. 4. Cap. 30. Art. 4.*

4. Sed ut certissimâ probatione confirmem, corpora gravia in ipso nostro climate non descensura perpendiculariter ad terram, si solutio *Hobbiana* phænomeni gravitatis esset vera; clarè demonstrabimus & ad oculum & ad rationem, quâ proportione à perpendiculo declinabunt in data Elevatione Poli. In circulo A B D, Æquator sit B D, à puncto C duc lineam ad E, parallelam B D: linea C E secabit circulum in F, putà, grad. 60 à B. Finge nunc corpus grave ad E; secundùm *Hobbianam* solutionem problematis de Gravitate, cadet ad terram in linea Æquatori parallela, viz. in E F; quam declinare aio à linea H F, perpendiculari Horizonti L K, ⅔ anguli recti, hoc est, grad. 60. Nam angulus

EFH æqualis est GFR, qui æqualis alterno BGF, qui ⅓ recti ex thesi. Unde manifestum est EF non minùs à perpendiculo declinare quàm grad. 60. Eâdem ratione si Schema fuisset factum pro Elevatione grad. 50, quæ nostro climate australior est, demonstrari posset, descensum gravium declinare à perpendiculo ad Horizontem grad. 50, seu ⅝ recti, & sic de cæteris. Unde sequetur, non posse homines incedere rectos, sed proclinatos, in elevatione putà 60 grad. tam propè ad terram, quàm est EF ad FL, & multo propiùs in plagis Borealioribus, ut in *Norvegia, Russia, Frislandia, Islandia, Scricfinnia, Grœnlandia,* & aliis; atque eadem est ratio proportione in aliis climatibus non adeò Septentrionalibus. Quare non erat cur ad Polos nos ableget *Hobbius* ad experimentum faciendum.

5. Nam si Schema describamus v. c. pro parallelo sub quo nos vivimus, 52 circiter grad. elevat. oculo ipsi verè exhiberi possit, quo situ corporis incederent homines *Londini* aut *Cantabrigiæ,* secundùm sententiam *Hobbianam* de causis Gravitatis. Constat enim ex suprà demonstratis, naturalem corporis ipsorum situm super Horizontem LK futurum fuisse in linea EF, è qua si vi & nixu sustollere se vellent versùs perpendiculum HF, magnopere esset laboriosum, nec in linea HF collocare se possent, ut non præcipites deferantur in terram, & in Horizontem FK prosternantur; aëre, aut subtilioribus in eo elementis quibuscunque, prementibus in lineis ad EF parallelis, & propterea deprimentibus quicquid solutum ponitur in linea HF, ut aspectu primo est omnibus manifestum.

At cùm nihil hujusmodi accidere experiamur, perspicuum est solutionem *Hobbii* esse falsam; immo dicam ampliùs, nè possibilem quidem causam reddidisse illum phænomeni hujus ordinarii. Quod multùm quidem in homine miserandum, qui phænomena Universitatis rerum omnia in corporeas causas solas resolvi posse obtendens, inimitabili confidentiâ, nec prorsus illepidè, derisit, & è mundo explosit substantiam omnem immaterialem; cùm interim proferre nequeat ipse vel possibiles tantùm causas corporeas effectuum Naturæ vulgatissimorum. Cæterùm *Hobbio* sibi permisso, redeamus ad *Cartesium.*

6. Adde his, si corporum crassiorum motus fieret ad leges merè mechanicas, globulus plumbeus, putà, vel aureus in aërem projectus nunquam rursus descenderet, sed motu rectilineo usque ire pergeret. Etenim cùm multò sit solidior tanto aëre & æthere simul sumptò quantus locum ejus impleret, cúmque eâdem celeritate moveatur quâ circumfertur terra viginti quatuor horis, erumpet necessariò rectâ lineâ per aërem tenuem, nec unquam rursus revertetur ad terram, sed proripiet se velut è Vortice Cometa. Et de facto quidem glandem tormentariam tam fuisse altè explosam ut in terram rursus non reciderit, pro experimento vero atque explorato admittit *Cartesius.* Cujus ego profectò rei rationem omnino probabilem aliam reperire nequeo, quàm quòd *Spiritus Naturæ* ad distantiam certam motum materiæ quadantenus permittit solis legibus Mechanicæ, in aliis autem finibus eum cohibet; quo fit ut aqua non ex Luna effluat.

7. Jam si vis merè Mechanica in materia motúque corporeo non valeat ad tam simplex phænomenon efficiendum, (nam ità planè est lapidis descensus) ecquid spei est eam causam fore adæquatam multorum generum plantarum, rerúmque aliarum, quæ longè plus artificii ac curiositatis præ se ferunt, quàm rectus lapidis descensus ad terram?

Neque tamen propterea recidimus in deliria *Scholasticorum,* qui omni ferè Sensuum objecto formam suam substantialem tribuunt, & tum postea se sine fine scrupulis de generatione, corruptione, mixtionéque illarum perplexantur. Assero enim cum *Cartesio,* nihil sensus nostros afficere præter eas materiæ variationes, quæ per diversitatem motûs, figuræ, sitûs partium, &c. fiunt; in hoc autem dissentio, quòd non merum purúmque motum mechanicum esse arbitrer, qui cunctas hasce in materia modificationes efficiat, * sed quòd sæpiùs director ejus immediatus sit *Spiritus Naturæ,* unus idémque ubique, ac idem semper agens in iisdem occasionibus; sicuti vir perspicax & solido judicio eandem semper sententiam fert in eisdem circumstantiis.

Cap. 6. sect. 7, 8. cap. 7. sect. 3. Nam cùm *Spiritus* iste *Naturæ* efformando fœtui animantium immisceat se, (quod jam aliquoties ostendi) ubi non adeò tamen opus esse videtur, eò quòd particularius Agens ad eam rem præstandam adsit; consentaneum admodum est, ut cunctæ plantæ florésque universi (quibus inesse animam particularem nullo argumento constat) ef-

fecta sint *Universalis Animæ Mundi.* Quæ quidem Hypothesis cùm per se rationi maximè congrua, secundùm tritum illud Axioma, Frustra fit per plura quod fieri potest per pauciora, tum facit plurimùm ad præcidendum multa eáque ardua problemata de divisibilitate Animæ Plantarum, de earum transmutatione in species alias, de surculorum propagatione, atque hujusmodi. Una enim est Anima ubique prompta ad prosequendum materiæ præparatæ opportunitates. Qui communis atque adeò unus est λόγ☉ σπερματικὸς *plantalium* omnium, aliorúmque quorumcunque ac qualiumcunque phænomenôn, quæ materiæ vires purè mechanicas excedunt. Homines & Bestias duntaxat excipimus, qui cùm bonis atque commodis aliquibus frui possint omnes, æquum erat ut particulares Animas haberent, ad multiplicandum sensum fructuum eorum, quos summa Creatoris omnium sapientia excogitârit.

8. Explicui nunc satìs quid ego per *Spiritum Naturæ* intelligam, satìs etiam probavi existentiam ejus. Ex dictis facilè concipitur cur illi *nomen* hoc indidi, quippe quòd Principium est ingentis virtutis & activitatis in *Nascentia*, ut ità dicam, & *coalescentia* rerum: ídque non modò in productione *Plantarum*, cum aliis omnibus concretionibus, inferioris quidem generis, at superantibus tamen materiæ leges merè mechanicas; verùm etiam in *Animalium* fœtibus, quibus & præparando & cooperando adest.

Atque haud scio an ei attribuam etiam regimen animantium in præcipuis actionum earum, quas *naturali Instinctui* vulgò assignamus. In quibus nulla adeò insignis est ac *Avium nidificatio*, speciatim cypselorum nidi fabrica artificiosa illa, quæ in sacris ædibus sub fenestrarum fornicibus conspicitur. Qua in re cùm tam gravis sit finis ipsis incognitus, támque exigua præsentis sensûs voluptas, abs alio quopiam agitari videntur, afflari & abripi à *Spiritu Naturæ* ad agendum illud, cujus ipsæ quidem consciæ non sunt, at quod revera tamen necessarius est apparatus & commoditas pariendis ovis & incubandis pullis, quorum efformationi Inferior hæc Anima Mundi summa cum ratione existimatur adesse & immiscere se: quapropter & eadem Anima rectiùs supponatur imperitare phantasiæ, & abuti membris avium ad commoda ista receptacula extruenda, in quibus tanquam in *Officinis* reponatur materia, quam illa fingere & formare cogitat, ova scilicet avium, quas ità regit in nidis suis construendis.

9. Nullo enim rationis fundamento is nititur, qui avium nidificationem non ab *Instinctu Naturali*, sed ab arte acquisita ac observatione, aut institutione parentum provenire velit. Nam quòd actiones earum ad tam utilem tendant finem, argumento non est illas eum scire, aut unquam de eo consultâsse; non sanè magis, quàm quia hedera aut convolvolus plantam proximam, quæ se sustentare potest, circumplectitur, idcirco antè secum reputet, quæ seu necessitas, seu commoditas sit, arctarum hujusmodi amplexationum. Nec quia juniores aves vidisse poterant seniores nidos suos facientes, priusquam idem opus auspicentur ipsæ, ideo sequitur actu vidisse vel animadvertisse. Ecquis vel unum exemplum proferre potest parentis avis pullos suos erudientis docentísque hoc architecturæ genus? vel animadvertit unquam pullum sponte suâ animum applicantem ad artem illam discendam ex ipso parentis opere? Pari, immo majore, ratione argui potest avium cantus non ab Instinctu, sed à disciplina & arte propterea esse, quoniam parentes suas coram se canere aliquando fortè audierint: cùm tamen suâ & naturæ sponte canendi modos speciei suæ proprios arripient, etiamsi parentem nunquam audiverint præcinentem. Quare non ab ullo fundamento rationis, sed ab inani prorsus & levissima suspicatione oritur, ut putet quis Architecturam avium in nidis suis fabricandis non esse ab *instinctu* insito, sed acquisitâ *arte* atque imitatione.

Cæterùm ex adverso, planæ ac certæ rationes sunt, quæ evincant hanc Avium architecturam ab *Instinctu* esse, non facultatem acquisitam. Primò, quòd in universum ità comparata est brutorum animantium natura, ut careant liberâ illâ & reflexivâ ratione, quæ ad artem acquirendam & consultationem instituendam requiritur. Nam si tali Principio essent prædita, eorum aliqua loqui valerent. Cujus facultatis carentia suspicio unica plausibilis est, quamobrem illa Machinas esse comminiscebatur *Cartesius*. Quod quanquam non valet ad tam immane paradoxum probandum, jure tamen meritóque valeat ad abjudicandum Brutis rationem liberam illam, quæ apta & idonea ea faciat ad deliberandum, & ad artes atque opificia perdiscendum.

Secundò, cùm *ovorum incubatio* ex mero sit *Instinctu*, non consilio & prudentiâ, æquum est ut existimemus *nidificationem*, quæ incubationi subservit tantùm, merum etiam Instinctum esse.

Tertiò, quod specificum est non acquiritur, sed à Natura aut *Instinctu* oritur; certo autem modo atque formâ nidum facere specificum est certæ avium speciei, quemadmodum & canere, & propterea planè naturale. Quartò,

Quartò, peculiaris indocilitas avium earum, quæ ingenioſiſſimè tamen nidos ſuos architectantur, planè indicat, non liberam Rationem ſed *Inſtinctum* illas ducere. Et de hirundine notat *Plinius*, quàm indocilis ſit, quàm mirificè tamen luteam ſuam caſulam fabricetur.

Hiſtor. Natur. lib. 10. cap. 45. & 33.

Quintò, hanc Architecturam non eſſe doctrinam quandam à parentibus quaſi per manus traditam poſteris, ſed immediatum Naturæ effectum, magis adhuc conſtat ex eo, quòd idem genus avium ejuſdem generis nidos ubique terrarum faciat; cùm tamen rectè ſupponi nequeat alias ab aliis avibus longinquis hoc didiciſſe, quas immenſa maria à congreſſu mutuo diſterminabant.

Sextò atque ultimò, haud temere quiſquam cogitare aut diſſerere poteſt de naturalis architecturæ exemplis, quin *cypſeli* nidus, *apum* favi, *araneorum* telæ, & *bombycum* folliculi ſe mutuò inferant, utpote congenera prorſus ejuſdémque naturæ. Quod *Plinium*, *Cardanum*, *Nierembergium* facit hæc omnia, tanquam exempla ejuſdem generis, in eundem Catalogum referre, & rectè adducere nos poteſt ad concludendum ea adeò cognata eſſe, ut ſi unum eorum *Inſtinctûs* naturalis effectum ſit, cætera omnia conditionis ejuſdem eſſe debeant. Et argumentum noſtrum proximè ſuperius immane quantum valet in poſterioribus tribus exemplis. Nam certo certius, quicquid uſpiam eſt *apum* non ex eodem alveari prodiiſſe, nec proinde peritiam ſuam Architectonicam ab eiſdem doctoribus hauſiſſe; omnes tamen favos ſuos fingunt eodem, ut ità dicam, artificio, eadémque ἀκριβείᾳ Geometricâ. Quod ad *araneas* attinet, manifeſtum eſt eas eſſe τῶν αὐτομάτως γενομένων, ut *Ariſtoteles* loqui amat, & ex meris ſordibus putríque materia generari. Hæc tamen Inſecta, ut primùm nata ſunt, quaſi officinam aperiunt, textrinæque incumbunt, nullo monſtrante aut inſtituente.

Plin. Hiſt. Nat. lib. 11. cap. 10, 11, 22, 24. Card. de Subt. lib. 14. Nieremb. Hiſt. Nat. lib. 3. cap. 28.

Nobiliſſimum autem atque ad rem appoſitiſſimum eſt *Bombycis* exemplum, qui tam clàm & tectè intra folliculum ſuum opus facit, ac ſi vel invideret ſociis, per ſe ſatìs luſcitioſis, peritiæ ſuæ communicationem, vel infamiam homini iſti conflare cuperet, qui amens auſit naturalem *Inſtinctum* animalculorum hujuſmodi, diſciplinæ & imitationi tribuere. Multùm tamen affines inter ſe ſunt *Avium* nidificatio & *Bombycis* filamentorum conglomeratio: non modò ratione figuræ iſtorum ſerici glomorum, ut ità dicam, qui non adeò abſimiles ſunt nidis avium, verùm etiam finis & uſûs utrorumque. Qui non eò ſpectat ut commodiùs ſe habeat *Individuum*, ſed ad *Speciem* propagandam. *Bombyx* enim cùm varias mutationes atque nomina percurrerit, nempe, ‖ σκώληκα, κάμπην, βομβύλιον, χρυσαλλίδα, νύμφην, νεκύδαλον, ψυχὴν, in hoc ultimo nomine & mutatione claudit omnia, numeroſâ ſatìs ſobole editâ ad ſpeciem continuandam. Nam cùm ad tertiam mutationem, quâ βομβύλιος vocatur, pervenerit, ex ore ſuo pedibus anterioribus fingit folliculum illum ſeu glomum ſerici ſuprà dictum, ſepulchrum ſic ſibi ſtruens, quod idem tamen & uterus eſt aut incunabulum ipſius, cùm ſtatu χρυσαλλίδος exacto (in quo ἀκινητίζει, ut loquitur *Ariſtoteles*, & accedit propè ad ovi formam & naturam) pòſt emergit propiorémque gradum facit ad animantis lineamenta deſtinata, & νύμφη appellatur; mox majorem adhuc vitæ motúſque gradum adepta dicitur ‖ νεκύδαλος, tanquam ſi corpus ejus demortuum vitalem ignem denuo arripuiſſet. In hoc ſtatu non ſoluta jacet, ſed adhæret rurſus cavitati glomi, quem cùm adoleverit perrumpens in *papilionis* forma perfecta viſendam ſe præbet. Quò cùm pervenerit perfectionis, breviſſimam pòſt vitæ uſuram habet. Nam poſt tres quatuórve dies in deliciis Veneris conſumptos, *mas* continuò excedit vitâ; quem *fæmina* brevi pòſt ſequitur; ità verò tamen ut priùs relinquat centena aliquot ova, ad milii modum exigua, numeroſa pignora & inſtrumenta ſpeciei continuandæ. Parens ergo ſobolem ſuam nendi texendíve artem docere quî unquam poteſt?

‖ i.e. *Vermem, erucam, bombycem, aureliam, nympham, necydalum, papilionem. v. Ariſtot.* Hiſtor. Anim. lib. 5. cap. 19.

‖ *An quòd ex campe mortua velut accendatur? νέκυς mortuus, δαίω accendo, unde δαλὸς titio. Martin.*

Et tamen *Bombycis* folliculus tam magni eſt artificii tam magníque conſilii, vel potiùs ejuſdem, ac *Hirundinis* aut *Cypſeli* nidus. Cujus fabricam *Ariſtoteles* μίμημα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, imitamentum humanæ rationis nuncupat; quam cùm aves ipſæ non habeant, Agens aliquod ab ipſis diverſum in effectibus iſtis dux iis eſſe debet: quare rectè in ‖ Antidoto concluſi, tam nidificationem avium quàm incubationem earundem haud obſcurum argumentum eſſe Divinæ Providentiæ. Quod de nidorum ſtructura præcipuè intelligi velim; quanquam & loci delectus ad nidificandum fortaſſe non ſit tantùm à levitate corporum, & ab ædium, arborum, fruticúmque frequentatione; verùm & aliquid à dictamine Inſtinctûs ejus, qui ubique illis ſuggerit quod ad ſalutem maximè faciat, & ſæpenumero ſupra captum noſtrum ſagaces eas reddit. Ut ex eo manifeſtum eſt quod *Plinius* refert de hirundinum genere, quæ juxta Copton in *Ægypto* nidificare ſolent, quæ aut non faciunt nidos, aut factos multis antè diebus deſerunt, ſi futurum eſt ut auctus amnis attingat.

Hiſtor. Animal. l. 9. c. 7.

‖ *Lib. 2. c. 9. ſect. 9.*

Hiſt. Natur. l. 10. c. 45.

Brutis

Brutis ergo animantibus *Instinctum* inesse manifestum censeo, hoc est, Instigationem aut Impetum ea fine consilio, deliberatione, acquisitáve scientia faciendi, quæ nos pro ratione nostra gravissimáque consultatione non possumus non probare ut factu commodissima. Quod quidem Principium *Scaliger* universè *afflatui divino* assimilare videtur. *Instinctus dicitur à Natura, sicut à Diis Afflatio.* Tutiùs verò multò & inculpatiùs hoc dici & applicari arbitror, ubi *Instinctus* non tam salutem *Individui* quàm commune bonum *Speciei* respicit. Nam si Impulsus aliquis fiat ab externo Principio in Animantem quampiam singularem, tum fit maximè, cùm Animal illud à propria sua commoditate sectanda abducitur ad fini publico deserviendum. Unde enim rectiùs proveniat hæc motio, quàm ab eo, quod non est *Ens Particulare*, verùm tale in cujus Essentia vitaliter comprehendatur scopus & propositum communis boni Universi omniúmque in eo Specierum rerum, quódque propterea communi illâ Lege Essentiali, quæ ipsum est, *Individua* cuncta unà colliget & pro re nata impellat ad eas actiones & ministeria, (seu supra captum seu contra privata illorum commoda) quæ ad conservationem *Totius* plurimùm conducunt? Hoc illud est, quem *Spiritum Naturæ* appellavimus, qui permeat adjuvátque Entia omnia corporea, quíque Vicaria vis Dei est (Νόμυ ἰσοκλινῦς, ut Philosophus Numen vocat) in universam mundi materiam. Hic *Araneo* imaginationem suggerit nendi texendíque telam, hic *Api* fingendi favos, idem hic maximè *Bombyci* convolvendi suum funebrem simul & natalem glomum, *Avibus* denique construendi nidos ovísque suis diligentissimè incubandi. Sed nimiùm diu insisto huic argumento.

Excercit. 307. n. 4.

10. Ex muniis autem multis illis & variis, quæ *Spiritui Naturæ* attribui possint, præcipuum, ídque nomini ipsius convenientissimum, est *Translatio Animarum Brutorum* in materiam iis congruentem; quippe ille communis est proxeneta & conciliator naturalium omnium Desponsationum conjugiorúmque *Formarum* & *Materiæ*, si nobis juxtà cum *Aristotele* metaphoricè loqui licet, cujus dictum hoc celebratur, *Materia appetit formam ut fœmina virum.*

Hic *Spiritus* ergo non tantùm valeat motum materiæ cominus dirigere, sed etiam singulares Animas ac Spiritus, silentes & inertes, ad materiam eam transportare, unde illi apti nati sunt vitam rursus recipere. Quæ *transportatio* seu *transmissio* ad immensa sanè intervalla fieri potest; siquidem hujus ipsius *sympathiæ* & *synenergiæ* effectus tantus támque longinquus cernitur in vinis æstuantibus, ut suprà notatum est, re minoris multo momenti, vel potiùs (quæ Instantia minùs est exceptioni obnoxia) in particulis magneticis ab uno Telluris polo ad alterum dirigendis.

Ad summam ergo, *Spiritum* hunc *Naturæ* existimare licet quasi *Præfectum* Hospitiis supremum Providentiæ divinæ; ità verò supremum, ut qui solus & sine subministrorum opera, Animæ omni, ubi corpus reliquerit, Mansionem aut Sedem pro dignitate ac merito assignare nôrit: & utilissimam hypothesin suppeditaret illis, qui Animarum humanarum præexistentiæ favent, ad explicandum quomodo eæ huc in corpora transferantur è quacunque longinquitate; quo item modo fortè sic paretur materia, * ut Animæ præstantissimæ è purissimis ætheris regionibus in corpus humanum deducantur, nullâ vivendi morâ factâ in aëre intermedio: postremò quemadmodum & Brutorum Animæ non jaceant in æternum inutiles Universo, etiamsi terra inidonea prorsus fieret ad Animantis cujusquam vitam sustentandam.

At enim speculationum hujusmodi tam vasta est comprehensio, támque impenetrabilis obscuritas, ut præ verecundia non ausim his longiùs immorari; præsertim cùm nec institutum nostrum rectè attingant, & digniores sint quæ volumen justum impleant ipsæ, quàm ut in angustis finibus Tractatûs nostri, jam penè finiti, comprehendantur.

SCHOLIA

In Cap. XIII. Sect. I.

DE quorum motu ego quidem cum Cartesio consentio, &c. *Religio mihi hîc erat, ut videtur, Philosophiæ* Cartesianæ *in totum valedicere. Nunc verò, ut ingenuè fatear quod res est, Ætherea ista Materia non magìs immediata causa materialis est descensûs lapidis, quàm lapis ipse est immediata causa materialis, ascensûs Materiæ Ætherea, sed est contemporanea sive simultanea actio* Spiritûs Naturæ *in* Lapidem *&* *Materiam* Æthereamsimul. *Nam Spiritus ille cùm omnia penetret, nusquam otiatur.*

Liquo-

Liquorum guttas rotundas effici ingeniosè quidem concludit, &c. *Ingeniosum quidem Commentum esse potest, sed quàm non sit solidum, intelligere potes ex eis quæ dixi,* Enchirid. Metaphys. *cap.* 21.

Sect. 7. Sed quòd sæpiùs director ejus immediatus sit Spiritus Naturæ, &c. *Immò verò potiùs semper. Cùm universus Materiæ Mundanæ motus* Vitalis *sit, non* Mechanicus *nisi ex Accidenti.*

Sect. 10. Ut Animæ præstantissimæ è purissimis Ætheris Regionibus in corpus humanum deducantur, &c. *Id quod prorsus impossibile esse non existimo. Sed supposito Animarum descensu graduali è Mundo* Aziluthico *in* Briathicum, *ut loquuntur* Cabbalistæ, *&* è Briathico *in* Jetzirathicum, *&* è Jetzirathico *in* Asiathicum *illiúsque Atmosphæram, non videtur credibile ullas animas tam immanes facere saltus ut ex Mundo* Aziluthico *immediatè in terrenum corpus præcipitentur.*

CAP. XIV.

1. *Objectiones contra* Immortalitatem Animæ *à conditione ipsius in* Infantia, *in* Senectute, *in* Somno, *in* Morbísque *petitæ.* 2. *Objectiones aliæ desumptæ ab Experimentis, quæ* discerpibilitatem *ejus probare videntur:* 3. *Utì etiam à rara apparitione Animarum defunctorum;* 4. *Et ab insito nobis metu mortis.* 5. *Subterfugium adversariorum, unam duntaxat Animam cunctis animantibus communem supponentium.* 6. *Responsum de exiguitate Animæ in Infantia.* 7. *Item de imbecillitate intellectualium facultatum ejus tum in ista ætate tum in senio.* 8. *Quòd somnus omnino non arguit mortalitatem Animæ, sed potiùs immortalitatem ejus illustrat.* 9. *Responsum ad Objectionem ab* Apoplexiis *&* Catalepsiis: 10. *Ad illam etiam à* Mania. 11. *Quòd variæ depravationes intellectualium facultatum Animæ non magìs arguunt mortalitatem ejus, quàm praviores modificationes materiæ naturalem ipsius annihilabilitatem. Et cur Deus Animas creârit sympathiam habentes cum materia.*

1. QUod ad Objectiones attinet, quæ contra *Immortalitatem Animæ* vulgò fiunt, molestum esset & inutile cunctas proponere, cùm è viginti vix una alicujus momenti videri possit homini mediocri ingenio & judicio. Difficultates autem quæ urgeri possunt maximas in medium proferam, quò pleniùs elucidetur firmiúsque credatur Veritas quam tuemur. Præcipuæ quas ego novi Objectiones in *Immortalitatem Animæ* sunt istæ quinque. Prima petitur à Conditione Animæ in *Infantia* & *Senecta*, in *Insania, Somno,* & *Apoplexia.* Etenim si consideremus quàm immane discrimen sit inter intellectuales operationes nostras in *Infantia* deliráque *Senecta*, & in ætate vegeta ac florente; ut sensim crescat Ingenium, tum vigeat paulisper, & tandem deficiat, easdem planè vices servans ac mutationes illæ, quas ætas & anni afferunt corpori, quod iisdem tenetur legibus quibus flores & plantæ; quid aliud suspicari possumus, quàm Animam humanam, tam magnificè à doctis prædicatam, non aliud esse nisi temperamentum corporis, cum eóque simul crescere & ampliari, & magnitudine & virtute, tum marcescere moríque demum ità utì corpus; aut saltem eam in operationibus à corpore pendere prorsus, & propterea sensum seu perceptionem nullam ullius rei post mortem superesse? Atque ut commodissimo ætatis tempore utatur Anima, non tunc tamen immunis est deliquiis mentis illis, quæ à *Somno, Insania, Apoplexia,* aliísque id genus morbis proveniunt. Quæ omnia demonstrant Animam reculam esse corpoream & mortalem, quicquid contrà de illa grandius sentiant & dicant celsiora ingenia.

2. Objectio secunda ab experimentis illis sumitur, quæ Animam probare videntur *divisibilem* sensu crassissimo, id est, *discerpibilem* in partes. Id quod manifestum quidem videtur in vilioribus animalculis, quæ Insecta vocantur, præsertim τοῖς μακροῖς καὶ πολύποσιν, ut ea describit *Aristoteles*, quibus frustatim concisis, segmentum quodque motum sensúmque suum separatim sibi habere agnoscit. Luculentissimum in hoc genere exemplum habetur in *Scolopendra*, cujus partes diu vivere divisas, & prorsum retrorsúmque currere affirmat idem *Aristoteles*; quam propterea plurium animantium concretorum speciem habere mavult, quàm unius singularis, Ἐοίκασι γὰρ τὰ τοιαῦτα τῶν ζώων πολλοῖς ζώοις συμπεφυκόσι. Non concedet tamen iis plantarum privilegium, quarum surculi mandati terræ vivent & germinabunt. Instantiæ verò ad hanc Objectionem pertinentes assurgunt altiùs; namque inferre volunt & perfectorum animalium partes victuras separatim.

Histor. Anim. l. 4. c. 7.

Ibid.

De Juvent. & Senect. cap. 2.

Duo

Duo sunt præcipua hujus rei exempla. Unum id quod memorat *Fromundus* de Aquila, cujus capite ab agresti quodam ideo præciso quòd canem suum insectatus erat, truncum corpus supervolavit horreum situm propter locum ubi facta est cædes. Hoc accidit apud *Fromundi* patrem: neque non probabilis erit narratio, si modò animadvertamus quid vulgò usu veniat columbis anatibúsque decollatis. Exemplum alterum est hominis *Antuerpiæ* decollati, cujus caput cùm astantium turbam saltuatim penetrâsset, dentibus prehendit aurem canis stillantem sanguinem ligurientis, eámque ità mordicus tenuit, ut ille casu territus aufugerit capite ad aurem pendente, cum ingenti populi tumultu ac trepidatione. Hoc *Fromundus* accepit ab oculato teste facti. Abs quibus duobus exemplis rectè inferri posse putant, & hominum Animas non secus ac perfectiorum brutorum esse utrasque *discerpibiles*. *De Anima. l. 1. c. 4. Art. 13.*

Exemplum illud quod idem Author habet ex *Josepho Acosta*, etsi verum, parum tamen ad hanc rem facit. Nam quòd mactatus captivus, corde exsecto, locutus nihilominus sit, confirmare quidem potest *Cerebrum* esse *communis sensûs sedem*, neutiquam verò probat *divisibilitatem* Animæ; illâ tum temporis integrâ manente in corpore post exsectionem Cordis, cujus est spiritus suppeditare, qui nondum adeò dissipati erant, quin subitaneæ isti operationi vitæ sufficerent. *Vide lib. 2. cap. 7. sect. 9.*

3. Objectio tertia indè desumpta est quòd raro appareant defunctorum Animæ. Nam si apparere possunt, cur non sæpiús? si nunquam apparent, magnam suspicionem facit omnino non esse.

4. Quarta à metu mortis, & prægravi interdum sensu malè ominantis animi, nos penitus mortales esse, nihilque post mortem expectandum.

5. Quinta & ultima non tam Objectio quàm Subterfugium ità se habet. Omnino una est Anima, hominum brutorúmque omnium communis, quæ operatur pro diversitate animalium hominúmque quos actuat & vivificat, speciem quidem singularitatis habens pro singulis materiæ portionibus quas informat, sed revera una est in omnibus; quâ corporis singularitate pereunte, perit & singularis homo brutúmque, atque propterea omne animans propriè & omnino est mortale. Verissimæ hæ sunt atque appositissimæ Objectiones omnium quas ego unquam viderim, aut excogitare possum de *Animæ Immortalitate*: quibus ordine respondebo.

6. Ad primam, quæ gravissima videtur, aio, neque exiguitatem Animæ in Infantia, neque imbecillitatem intellectualium operationum ejus, aut in ista, aut in decrepita ætate, probare satis corporeitatem ejus mortalitatémve. Quid mirum enim si Anima, in hanc infimam fatalémque conditionem lapsa, ubi ordini Naturæ & reliquorum animalium hic in terra genitorum legibus cedendum est, gradatim se explicet de minoribus dimensionibus ad usitatum hominis modum; cùm facultas hæc contrahendi dilatandíque se essentiæ ipsi notioníque omnium Spirituum insit? quod notavi suprá. Nam idem tantùm nunc facit sensim & naturaliter, *terrestris* fati legibus astricta, quod posthac, istâ conditione liberata, facit subitò & liberè: non per juxta-positionem partium aut materiæ intromissionem augescens, sed cum corpore simul sese amplians per dilatationem solùm suæ ipsius substantiæ, quæ una eadémque semper manet. *Lib. 1. cap. 7.*

7. Debilitas facultatum intellectualium in *Infantia* & *Senio*, minùs adhuc valet ad probandum Animam rem esse merè corpoream, nec omnino tangit principia nostra, qui ob omni vel iniquissima de operationibus Animæ suspectione præcaverimus, agnoscentes ultro pendere illas intimè à temperie & tenore spirituum, *immediati Animæ instrumenti*; qui cùm torpidiores aquosioresque sint in infantibus & senibus capularibus, oberunt Animæ necessariò in actionibus iis, quæ alium statum spirituum postulant, ac qualis in ætate senecta primáque pueritia vulgò reperitur: quanquam nolim certissimò asseverare Animam non posse agere independenter à materia. Quod si non ità agit, quod verosimilius est, sequetur necessariò operationes ejus leges corporis, quîcum unita sit, observaturas. Unde manifestum est, *Puritatem* & *Temperantiam* oppidò quàm necessarias esse ad vim Mentis tuendam & provehendam.

8. *Somnus* verò, quem Philosophus jam moriens *mortis fratrem* appellabat, quomodo is Animæ mortalitatem magis arguat, quàm dormientem nunquam expergisci posse, sanè non video: quin potiùs facit ut meliùs intelligamus, etsi quæ in morte accidunt gravia & horrenda, spem omnem tollere videantur, ut iis Anima superstes sit; illam tamen, ex recepto Aëris vehiculo vigentiori, expergisci statim posse in pleniorem vegetiorémque, quàm antè, vitæ participationem. Respondere etiam licet, *Somnum*, qui ligatio tantùm est externorum sensuum, motúsque extrinsecùs ingruentis interceptio, nihilo plùs arguere radicalem vitæ & immortalitatis defectum in Anima, quàm visûs intra conclavis parietes terminatio, per vela fenestris obducta, *Ælian. Var. Hist. lib. 2. cap. 35.*

cæcitatem arguit in homine sic concluso; qui tunc fortassis ad lucernam facilè lectitat literas minusculas, quas mediocris oculorum vis diurnâ luce ægrè perlegere valeret. Nec facile est demonstrare Animam non perpetim occupari & in Somno; quippe cùm multoties in memoriam revocemus insomnia ex occasione quapiam casu oblatâ, quæ nisi occurrisset, non suspicati essemus nos istâ somniâsse nocte.

9. Quæ responsio, sicut etiam superior, ad *Apoplexiam*, *Catalepsiam*, aliósque quoscunque id genus morbos applicari potest, & liquidò testatur, quàm expedita ad agendum sit Anima ex debita materia suppeditata, útque vita, & sensus, & memoria, & ratio, & alia, si quæ sunt, redeant omnia, quamprimum redierit justa spirituum temperies, *Congruitati vitali* illi conveniens, quæ tunc obtinet in Anima & dominatur.

10. Quod ad *Insaniam* attinet, nullæ sunt tam phreneticæ cogitationes quin probent Animæ Immortalitatem, non ut phreneticæ, sed ut cogitationes. Materia enim nihil cogitare potest, nec insanè nec sobriè, ut abunde ‖ suprà demonstravi. (‖ *Lib.* 2. *cap.* 2, 3, 4, 5, 6.) Atque ex depravatis operationibus Animæ non minùs absurdè concluditur ejus *mortalitas*, quàm à pravioribus seu temperamentis, seu figuris, seu modificationibus quibuscunque contemptioribus materiæ infertur *Annihilabilitas* ejus, Naturæ vi solâ; id quod nemo qui sapit admittet unquam.

Equidem Anima variis prædita est facultatibus, quarum aliquæ perquam fataliter passivæ sunt, istæ nempe quæ cum materia proximè commercium habent, quas non adeò in sua potestate habet Anima, quin levitate & divini luminis neglectu regnandam se illis subjiciat; quod omnes quidem nimiùm quantùm faciunt, *terrestri* isti corpori incarcerati, etsi alii aliis fortunatiores sunt in audaci hac sua vagatione de tutiore Statu. Cujus Apostasiæ & aberrationis à summa sua fœlicitate si qui graviores cæteris pœnas pendunt, exemplo in istos edito benignè monemur, quantum discrimen adieramus omnes, quòd hîc simus; & unde paucissimi tam probè evaserint, quin si cupiditates, consilia, & facta sua ad veritatem illam exigere possent, cujus olim erant compotes, ingenuè confiterentur allucinationes erroresque vitæ suæ nec leviores, & perniciosiores esse, quàm *Fatuorum* & *Ceritorum*, quorum aut stultitiam clamosè irrident omnes, aut miseriæ indolescunt. Et profectò si mortalium animi eò sobrietatis redigerentur quò per naturam possint, tam puderet illos cupiditatum notionúmque earum, quibus se totos nunc addicunt, quàm sanum ex insano factum pudet insolentiarum, quas vel dixit vel fecit mentis impos.

11. At varii seu gradus, seu genera, pravitatis facultatum Animæ intellectualium, substantiâ ejus indiscerpibili, non magìs arguunt *mortalitatem* ejus, quàm diversæ modificationes *annihilabilitatem* materiæ; ut suprà innui. Neque est quòd quisquam laboret de tanta inter Corpus & Animam ‖ sympathia, (‖ *V. lib.* 2. *c.* 10. *sect.* 9.) cùm adeò manifestum sit itâ esse revera. Nam satis est secum cogitare, naturam ipsam harum rerum esse ut sic sint, voluntate ac jussu ejus qui cuncta condidit. Et si materia sensum nullum nec cogitationem habeat ipsa, & non habere demonstravimus, frustra eam fuisse, nisi Deus Ordinem illum *immaterialium creaturarum*, quas *Animas* vocamus, produxisset, quæ cum materia *vitaliter* uniri poterant: quæ propterea, pro diversis modificationibus suis, effectum in Animam diversum necessariò est habitura; Animâ interim tam incorruptibili manente quàm materia, quæ mutabilior est ipsâ. Namque Materia *dissipabilis* est, Anima verò prorsus *indiscerpibilis*.

CAP.

CAP. XV.

1. Responsio ad experimentum Scolopendræ *frustatim concisæ. 2. Ad Aquilam decapitatum qui supervolavit horreum, & ad hominis Caput mordicus prehendens aurem Canis. 3. Difficultas adjecta de Monstro multicipiti, trunco vero corporis uno & uno Corde. 4. Difficultatis solutio. 5. Respondetur de rara Apparitione Animarum defunctorum: 6. De metu mortis; 7. Et de sensu quodam prævalido, qui importunè nobis interdum obtrudit fidem Mortalitatis Animæ. 8. De Tragica pompa horrendísque mortis præludiis, cum monitis quibusdam, animum contra tristia istiusmodi spectacula corroborantibus. 9. Nihil esse in Universo revera miserum & acerbum, nisi malis & impiis.*

1. NEque Exempla ista in Objectione secunda quicquam contrà probant, Animam ipsam nimirum reipsa *divisibilem* esse. Validissimum eorum est Exemplum *Scolopendræ*; quippe quòd distractarum partium motus agilior est & diuturnior. Nam facilè intelligitur, spirituum activitatem, antequam motus eos dissipaverit, per mechanicam conformationem *Insecti*, tam necessariò effecturam ut frustula ejus huc illuc discurrant, ac nitratus pulvis ignes missiles subsultare facit. Atque ideo Animam *Scolopendræ* in uno duntaxat segmentorum fore, in quonam verò incertum, verisimiliter autem pro segmentorum ratione. Nam si *Vespæ* caput præscidas, Anima in truncum se recipit; sin mediam eam secueris, in anteriora corporis. Ergo mirum non est, capite præsecto, reliquum tamen *Vespæ* corpus volare tamdiúque motitare alas; quippe Anima etiamnum illi inest, & aliquid fortasse confert ad spirituum directionem pro motu ciendo, non equidem sensu duce, sed consuetudine aut naturâ: quemadmodum ipsi ambulamus, aliud cogitantes, aut citharam pulsamus, animo interim aliò vagante, ut antè notavi. Quod minùs adhuc mirum est, ubi superiora corporis capiti conjuncta manent; nam tum fortè animalculum non caret sensu & phantasiâ, quo spiritus certiùs dirigat ad movendas alas. *Lib. 2. cap. 11. sect. 8.*

2. Prior ille Vespæ casus competit in Aquilam decollatum qui supervolavit horreum. Hominis autem caput, quod canem aure prendebat, plus difficultatis haberet (utpote in quod non adeò quadrare videtur posterior vespæ casus) nisi quòd constet dentes in *lipothymia* tenacissimè conjungi. Ut caput ergo rictum reciprocabat, auris canis sanguinem lambentis in apertum os casu dependebat, quod tum se comprimens immissam aurem adeò mordicus tenuit, ut delabi nequiret.

Præterea non prorsus est improbabile, præsertim cùm hominum alii ab infimis membris corporis, alii à supremis incipiant mori, quin Anima in decollationibus istis aliàs in caput, aliàs in reliquum corpus recipere se possit, prout alterutrum altero magis spiritibus abundet; & caput hocce robustiori subsultatione plenum iis fuisse videtur. Multa etiam hujus generis accidere possunt per activitatem *Spiritûs Naturæ*, qui fortean æquè satagit in animalium ruinis, quamdiu spiritus supersint, ac in fluidis eorundem rudimentis, cùm primùm generantur. Sed cùm superiora responsa sufficiant, in novo hoc argumento plura dicere foret superfluum.

3. Secundæ huic Objectioni adjici potuere *Fœtus* illi *monstrosi*, qui *Perceptivam* partem Animæ in duo aut plura actu divisam significare videntur. Disertè enim affirmare videtur *Aristoteles*, monstrosum fœtum illum, qui duo habet corda, duo esse animalia, qui unum tantùm, unum. Unde sequetur & unam tantùm esse Animam in *Monstro unicordi*, etiamsi duo vel plura habeat capita; unde porrò patet, unius istius Animæ partem *perceptivam* in duo vel plura actu dividi debere. Huic sententiæ *Aristotelis* assentitur *Sennertus*, atque ideo censet monstrosum illum fœtum, imperante *Theodosio*, *Emmai* natum, *bicipitem* & *bicordem*, duos fuisse homines; alterum verò illum natum Anno 1531 *bicipitem* at *unicordem*, qui in virum adoleverit, unum tantùm hominem fuisse. Quod ex eo adhuc manifestius arbitratur, quòd utrumque caput in easdem perpetuò actiones consensionem suam testabatur, eundem habebat appetitum, eandem famem sitímque, simili planè voce loquebatur, eandem cupiditatem cum uxore sua consuescendi, aliarúmque omnium actionum ad naturam exonerandam. In altero verò illo qui duo corda habuit, & ad umbilicum usque divisus fuit, eadem conjunctio & conspiratio affectuum & cupiditatum non reperiebatur, sed hic modò quidpiam volebat, modò ille, aliàs colludebant, aliàs pugnabant. *De Gener. Animal. l. 4. cap. 4.* *Epitom. Scient. Natur. lib. 6. cap. 1.*

4. Sed respondeo, & primùm ad locum *Aristotelis*, non adeò confidenter asserere Philosophum, monstrum omne quod unum tantùm habeat caput, unum duntaxat esse animal. Nam verba ejus ità se habent, Ἓν δὲ εἶναι τὸ ζῶον τὸ τερατῶδες ἢ πλείω συν-πεφυκότα δεῖ νομίζειν κατὰ τὴν ἀρχήν, οἷον εἰ τοιοῦτόν τι ἐστὶν ἡ καρδία μόριον, τὸ μὲν μίαν ἔχον καρδίαν ἓν ζῶον. Ubi hypotheticè tantùm loquitur, non ait asseveranter Cor esse partem illam in qua primum insit vitæ Principium, & unde reliqua in Anima & in Corpore vita derivanda sit. Cor quidem ‖ alibi facit Sedem communis sensûs; hoc autem erroneum esse * suprà demonstravimus, nec ipse suæ sententiæ certus videtur; minore igitur cum offensione licet illam prætermittere, atque affirmare (ídque indubitanter) Monstrum pro numero capitum unum Animal esse vel plura, & tot Animas distinctas esse quot capita in monstroso Fœtu. Sed cùm à capitibus deorsum corpus sit unum tantùm, & Cor unum, capita ista in affectibus omnimodè concordent & consentiant necesse est; quippe quæ sanguinem & spiritus abs uno fonte habent, & passionum cupiditatúmque sedem communem. At proculdubio caput alterum connivens alterius oculis cernere non potuit, nec si alterutrum pupugisses, sentiret alterum: quanquam verisimile est, quicquid infrà infligebatur utrumque pariter sensisse; utrâque Animâ æqualiter actuante Monstri corpus, singulis verò capita singula. Quo satis respondetur ad *Sennertum*.

De Gener. Animal. l. 4. cap. 4.

‖ *De Juvent. & Senect. cap. 3.*

* *Lib. 2. cap. 7. sect. 8, 9.*

5. Objectionis tertiæ infirmitas ex eo manifesta est, quòd *Spirituum* omnium existentiam perinde tollit, atque *Animarum* defunctorum. De quorum tamen existentia nemo dubitare potest, qui non ad stupiditatem usque est incredulus. Aimus ergo *Animas hominum*, quæ eâdem conditione sunt quâ alii Spiritus, interdum, etsi rarò, apparere. Quod in utrisque fit, partim ob difficultatem vehicula sua redigendi ad consistentiam alienam & incongruam, partim quòd causas apparendi non habent, partim denique quòd non licet illis facere quicquid libet, nec esse ubi velint.

6. Quod ad metum mortis, & sensum illum prægravantem attinet, qui adeò imperiosè nonnunquam animo ingerit omnino nos mortales esse: ad primum respondeo, Metum illum effectum esse necessarium Unionis nostræ cum corpore, & si agnosceremus eum unum esse ex vitiis seu infirmitatibus naturæ, quas ex eo contrahimus quòd in hoc Statu simus, responsum esset solidum. Atque ideò metus hic & præsagitio mali in morte argumento non est quidquam mali in ea esse revera; nec ei quicquam magìs auscultandum est, quàm prædictionibus fanatici cujusvis homuncionis, qui vaticinatorem haberi se vult. Præterea, ut metus hic & aversatio nobis insit, multùm expedit, quo stationem hanc tueamur in qua nos Providentia collocavit; alioquin indignatiuncula quævis suaderet ut ex hoc mundo migremus, & fortunam nostram in altero periclitemur; quo facto terram traderemus habitandam Brutis, quæ ab Hominibus coli debet & administrari.

Vid. Cabb. Philosoph. c. 3. vers. 20, 21, 22.

7. Respondeo ad alterum, Conclusiones istiusmodi pertinaciores non aliud esse nisi imposturas Melancholiæ, aliorúmve vitiorum sanguinis marcidorum putidorúmque quæ Imaginationem lædunt; Imaginationem autem nihil probare, Axiom. 4. Et quamvìs Anima in æthereo suo vehiculo, tanquam in throno, collocata perquam magnifica res sit, divino amore, majestate, tranquillitatéque plena; illam tamen in præsenti hoc statu suo, ubi sordibus & tenebris terrestris corporis obsita aggravatur, timoribus, suspicionibus, aliísque animi perturbationibus plurimis obnoxiam esse, quarum licèt Objecta ludibria mera sint, certam tamen Animæ molestiam & anxietatem in hac sua captivitate custodiáque pariunt.

Quam conditionem ejus incomparabilis Poëta, idémque *Platonicus*, vivè quidem exprimit in *Æneide* sua; ubi liberiorem puriorémque statum illum Animarum in cœlestibus seu igneis suis vehiculis conferens cum earundem in terrestri hoc barathro coertione, brevem hanc verámque summæ rei descriptionem facit.

Æneid. 6.

Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo
Seminibus; quantum non noxia corpora tardant,
Terreníque hebetant artus, moribundáque membra:
Hinc metuunt, cupiúntque, dolent, gaudéntque, nec auras
Respiciunt, clausi tenebris & carcere cæco.

Hæc est calamitosa in terris conditio Animarum graviùs lapsarum; quibus corporis motus ità prorsus imperitant, ut præcipites ferantur ad assentiendum suggestionibus atque imaginationibus omnibus quas Corpus ipsis confidentiùs obtrudit; quarum illa de mortalitate Animæ non est levissima.

Atqui Melancholicæ hujusmodi Imaginationes, quæ tam imperiosè animum adigunt ad credendum nos morte penitùs extingui, ad idem probandum nihilo plùs valere debent, quàm valeat similis deliratio eorum, qui cùm adhuc viverent, mortuos se tamen esse firmissimè crediderunt; & quòd victu omni mortuos carere putarent, noluerunt idcirco quicquam comedere, donec inducti fraude familiarium, qui funereis linteis involuti mensæ accumbebant largiùsque vescebantur, & ipsi similiter cibum sumerent, & sic servati sint.

8. Fatendum quidem est funestam pompam atque apparatum moriendi, qui functiones animi depopulatur, in delirationem aut furorem mentem adigit, ipsúmque vultum terribilem & furialem, vel faciem saltem miserè pallidam ac emaciatam reddit, tanquam si de Anima ipsa tantùm non conclamatum esset; fateor, inquam, hæc animosissimum quemque perculsura, & suspicionem injectura interitûs universi, ubi tantam mutationem factam videat. At quanquam in tam tristi spectaculo lachrymis inundetur intelligens & benignus Animus, spes tamen ejus & fiducia tuti Animæ transitûs in alterum Mundum omnino non minuitur; nec aliter movetur ac solent humaniores Tragœdiæ artificiosæ spectatores, ubi personæ illæ, quarum vel virtus, vel calamitas, vel utrumque, studium & favorem spectantium conciliaverit, cernuntur tandem sanguine suo volutatæ, & post diros aliquot gemitus anhelitúsque laboriosos, extentæ jacent in Scena ut planè mortuæ: indè verò pertractæ, rectè se vivere & valere sentiunt; & in proscenio cum suo grege vino se verè recreantes post fictos mortis dolores, permittunt facili turbæ teneris suis affectibus indulgere de malo quod nunquam accidit.

9. Metus ergo atque aversatio mortis, luctus item comes ejus, argumento non sunt quo minùs ei simus superstites, nec nisi justi sunt affectus eorum, qui nobilem illam *Tragico-comœdiam Universi* sint spectaturi; cujus Argumentum cùm abs *Sapientia Bonitatéque infinita* inventum & dispositum sit, non possumus non existimare repræsentationes luctuosissimas *speciem* esse duntaxat, delectationem autem *veram* & *realem* omnibus qui improbi ac impii non sint; & quod in hoc Mundo homines imperiti *malum* vocitant, esse tantùm tanquam Umbras in tabula picta, aut lugubres sonos in cantione, quibus illius pulchritudo vividior & expressior, harmonia hujus jucundior suaviórque efficitur.

CAP. XVI.

1. *Quod propriè sumus & sentiens est & intelligens.* 2. *Quæ vera notio sit* Unitatis Animæ. 3. *Si una tantùm sit Anima in Universo, eam tum* rationalem *esse tum* sentientem. 4. *Commodissima explicatio Dogmatis eorum, qui* Unam *duntaxat asserunt.* 5. *Confutatio istius explicationis.* 6. *Replicatio ad confutationem.* 7. *Respondetur ad Replicationem.* 8. *Animam humanam propriè non esse* Radium *nec* Dei *nec* Animæ Mundi. 9. *Quòd si sit, non tamen ex eo periclitari* Immortalitatem ejus: *unde* Pomponatii *stultitia perstringitur.* 10. *Notatur porrò inscitia* Pomponatii, *qui numerum certum* Intelligentiarum *longè dissitarum concedens, inficiatur tamen* particulares substantias immateriales, *in Hominibus Brutísque.*

1. Quod ad ultimam Objectionem, vel Subterfugium veriùs, attinet eorum, qui Animas suas immortales esse nolentes, idcirco obtendunt nullam se habere à communi *Mundi Anima* distinctam, quo ipso tamen agnoscunt Rationis aliarúmque Facultatum operationes, quarum nobis ipsi conscii sumus, absque Anima peragi non posse; facilè ostendemus Commenti hujus cùm falsitatem tum inutilitatem ad eorum rationes, qui post insolentia facinora in hac vita perpetrata, elabi ex existentia nimiùm vellent. Etenim manifestò verum est, *id* quemque esse maximè, quicquid sit, *quod*, in se, animadvertit; nam *animadversio* talis operatio est, quam nullum Ens aliud ipsius vice peragere potest. Tum quod in nobis animadvertit, percipere & cognoscere non tantùm operationes *intellectuales* & *rationales*, sed etiam omnes omnino *sensationes* quarum conscii sumus, sive in corpore nostro sive in objecto externo terminentur. Ex quo manifestum est, id quod simus & *sentiens* esse & *intelligens*.

2. Si porrò rectè perpendimus, quid in vera familiaríque notione *Unitatis Animæ* comprehendatur, evidentissimum erit eam in hoc maximè esse sitam, nimirum, *Ani-*

madversivum

madverſivum ejus unum eſſe, neque ſenſationem ullam *perceptionémve* cujuſmodicunque in Anima eſſe, quæ non communicetur ac innoteſcat *Animadverſivo* toti.

3. Ex his præmiſſis ſequitur neceſſariò, ſi una duntaxat Anima ſit in Univerſo, Animam illam eſſe & *Rationalem* & *Senſitivam*; tum quicquid doloris, voluptatis, aut ſpeculationis, in unius cujuſpiam Anima inſit, idem futurum in omnibus; immo nec poſſe quenquam verberare canem, aut equum calcaribus concitare, quin dolor ejus in ſe redundaret: quod planiſſimè repugnat experientiæ, ideóque craſſiſſimè falſum eſt. De veſana hac hypotheſi tam plenè dixerim, támque abunde eam refutârim in Poëmatis meis, ut non opus ſit quicquam hîc adjicere.

4. Verùm nè præcisè nimis agam cum adverſariis, commodiſſimam quam poſſumus proponendi dogmatis rationem excogitemus, & fingamus, tametſi hæc Anima Mundi per ſe ſit ubique ſimilis, & facultas animadverſiva per eam totam pariter vigeat, quoniam tamen implicita eſt corporibus diverſimodè conſtitutis, *Animadverſionem* ad eam unam materiæ partem quam actuat reſtringi; ad reliquas autem operationes omnes tum *ſenſitivas* tum *intellectuales*, peractas à ſe foris in hominibus aliis, ſtupere planè nec ſentire omnino: rem ſanè captu difficillimam, & repugnantem prorſus Ideæ Unitatis Animæ, non eſſe ſibi conſciam ſuarum ipſius perceptionum. Poſſibile verùm eſto, & ſupponamus ſingulas Animæ Mundanæ partes, radios ſaltem ejus vitales, ſingulos homines informare; nihilominus tamen difficultatibus graviſſimis laborabit hæc Opinio.

Nam ſi Animæ Mundi partes aliæ alias materiæ partes informant, tum cùm quis locum mutat, aut partes Animæ Mundi à ſe invicem divellet, aut Animam mutabit identidem; mirum ergo ni *Mentem* quoque mutet, & *Memoriam* perdat. Niſi fortè dixerint partem quamque Animæ Mundi, novo corpore ſibi applicato, perinde in eo agere ac egiſſet pars illa quam corpus reliquerit, ſi modò mutatio aut alteratio nulla corpori acciderit: quare partem quamque Animæ Mundanæ eas ipſas cogitationes, errores, veritates, recordationes, dolores, voluptates habituram, quas habuerat pars altera quam Corpus nuper deſeruit. Ità ut ipſummet eſſe exiſtimaturus ſit quiſque, quocunque incedit, tametſi hic ipſemet nihil aliud ſit præterquam Anima Mundi in certo quopiam corpore agens, retinénſque & ſibi renovans eventuum, impreſſionum, motuum, cogitationúmque omnium memoriam, quas antè in ſingulari iſta materiæ organizatæ portione perceperat. Hæc dogmatis hujus explicatio commodiſſima eſt, quæ excogitari poteſt. Quam illis relinquo, qui in myſteriis hujuſmodi animum occupare amant, ut experirentur nunquid ſani rectíque ſenſûs ex ea elicere valeant.

5. Jam verò illum, qui poſſibilem rem eſſe putat, rogo, ex iſthac hypotheſi, quis ipſe ſit; ſanè negare non poteſt, ipſum ſe *rem* eſſe *percipientem* & *animadvertentem*, quod corpus non eſt, ſéque propterea non eſſe corpus; quare ipſe eſt id ſui quod propriè appellatur Anima: at non operationes Animæ, ob rationem jam dictam; quoniam illæ nihil percipiunt, ſed Anima illas inter exerendum percipit: nec Facultates, quia non percipiunt aliæ aliarum operationes; quod autem cujuſque eſt *is ipſe*, id cunctas eas percipit: quapropter dicat oportet ſe eſſe Animam; cùm verò una duntaxat Anima ſit in rerum natura, Animam Mundi ſeſe eſſe jactet neceſſe eſt. Sed enim hæc jactantia ſtatim concidet, ſi modò ſecum cogitet Animam Mundi pèrinde fore cujuſque Ipſeitatem ac ſuam; unde ſingulus quiſque erit omnes homines, & omnes viciſſim quiſpiam ſingularis homo: quod Metaphyſicæ Logicæque legibus omnibus planiſſimè contradicit.

6. De his autem monitus incommodis pronunciabit cautiùs, neque ſe eſſe dicet Animam Mundi in univerſum, ſed quatenus duntaxat illa ſe expedit exerítve in Senſum & Memoriam notionum impreſſionúmque omnium earum, quæ ei accidunt ubicunque cum ſuo corpore unita ſit; hocce autem corpore ſuo diſſoluto & diſſipato, illam non ampliùs cogitationes ſenſúſve certos illos excituram, qui Unionis iſtius erant proprii; itáque actionum, notionum, impreſſionúmque memoriâ earum, quæ unà continebantur ut ad ſingulare corpus pertinentes, amiſſâ & abjectâ cum corporis interitu ad quod pertinebant, *Ipſeitatem* ſeu *Perſonalitatem*, quæ in hoc uno maximè ſita erat, morte neceſſariò interire.

Hoc illud eſt profectò quod *Libertini* multi (ſi animi ſui ſenſa noverint) valde volunt, qui ſe ipſi in altero Mundo offendere verentur, nè propter ſua in hoc malè facta ſibi ipſi ſuccenſeant & convicientur. Et ſanè ſpecioſiſſima eſt hypotheſis, quam in uſum ſuum concinnare queunt, multóque præferenda ignavo iſti dogmati aliorum, qui præter materiam meram nihil eſſe cenſent in rerum Univerſitate; quod infinitò plùs patet refutationi.

7. Atta-

7. Attamen & hoc angustius est tegumentum, quàm ut sub eo lateant à diris illis malis tuti, quæ in vita postera meritò expectare debeant. Nam primùm, necessariò fatendum est illis, se tam proprium támque suum habere sensum doloris, voluptatis, tranquillitatis angorísque Conscientiæ, aliarum item impressionum, ac si haberent de suo singularem Animam, abs Anima Mundi & alius cujusque distinctam; & si sunt *Dæmones* seu *Genii*, ut ‖ certè sunt, cum iis quoque rem ità se habere. Tum à nobis demonstratum est, Sensum & Perceptionem omnem immediatè in Anima excitari ‖ à spiritibus; quâ ergo fiduciâ spondere sibi queant, terrestris hujus corporis interitum tractus omnes & vestigia suæ hîc in terris existentiæ obliteraturum? cùm reliquiæ corporis subtiliores Animam Mundi, ut videtur, determinare possint in eundem ut antè tenorem cogitandi, ab eáque elicere actionum omnium hujus vitæ memoriam, faceréque ut de iis judicium ferat, facere item ut exhalationes terrestris corporis maximè vitales concinnet in Vehiculum Aëreum, similis planè naturæ cum fermento rudimentorum horum vitæ materialium, è ruina corporis morte dissoluti servatorum.

‖ Antidot. lib. 3. c. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, &c.

‖ Lib. 2. cap. 8, 9.

Mundi enim Animæ levissima quæque inchoatio sufficit ad integram deinceps Scenam perficiendam; & sic quisque sibi aliisque in altero Statu, velit nolit, repræsentabitur, támque distinctam illîc habiturus est *Ipseitatem personalem*, quàm in hac vita habuisset. Unde constat falsam hanc Hypothesin, Nos ipsos nihil esse præter Animam Mundi in corporibus nostris agentem, non omnino profuturam iis, qui cupidè sic censent volúntque, nec à futuro periculo tutos redditurам, etiamsi vera haberetur. Falsam autem esse ex Unitatis Animæ notione antè demonstravi.

De cujus demonstrationis veritate certiores erimus, si attendimus Elementa subtilia, quæ perceptionum Animæ nostræ vehicula sunt immediata, per Animam Mundi universam continuari, & in animantia cuncta insinuare se. Quâ re fiet nessariò, ut Anima Mundi in singulo quoque perdoceatur, quicquid ipsa ubique cogitet aut sentiat, si illa unica sit Anima quæ omne in terris animal actuat. Unde Sol, Stellæ, & Planetæ in vera sua magnitudine nobis apparerent, siquidem in eadem illa magnitudine percipiantur ab iis Animæ Mundi partibus, quæ non plùs justo intervallo ab illis absunt.

8. Alterum hac in re commentum opinantium, Animam nostram Radium vitalem esse Animæ Mundanæ, magnam sibi authoritatem comparare potest ex veterum Scriptorum dictis, qui favere ei videntur: velut ex illo ‖ *Epicteti* dicentis Animas humanas esse συναφεῖς τῷ Θεῷ, ἅτε αὐτοῦ μόρια οὖσαι καὶ ἀποσπάσματα. Et *Philo* animum hominis nuncupat τῆς θείας ψυχῆς ἀπόσπασμα, οὐ διαίρετον· & *Trismegistus*, ὁ νοῦς οὐκ ἔστιν ἀποτετμημένος τῆς οὐσιότητος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὥσπερ ἡπλωμένος καθάπερ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς. Quæ dicta omnia Animam humanam faciunt vel *Animæ Mundanæ* vel *Dei Radium*. Verùm animadvertendum est, ea omnia translatè esse dicta, hoc autem iis significari, Emanationem esse substantiæ secundariæ è singulis partibus Animæ Mundi, ad instar radiorum Solis. Quæ concipiendi ratio, licèt alterâ facilior, satis tamen & ipsa difficultatis habet. Nam vitalis hic Radius caput aliquod habere debet unde protendatur; & sic corpus esset instar avis funiculo vinctæ, qui multùm sanè produceretur cùm quis itinera longinquiora mari facit, putà ad *Indias*; quæ tamen longinquitates neutiquam conferendæ sunt cum annua nostra in Tellure navigatione à *Libra* ad *Arietem*. Quòd si non *Radium linearem*, sed *Orbem* particularis vitæ mavultis; Orbis omnis hujusmodi immane quantum vastus esse debet, nè corpus extra fines Animæ peregrinetur. Præterea, Orbis iste per alia quoque corpora perinde ac suum trajiciet, & corpus suum aliàs in aliis ipsius partibus erit; quæ Incongrua & Inconcinna sunt animi nostri facultatibus ingratissima.

‖ Vid. Lips. Phisiol. Stoic. lib. 3. Dissert. 8.

Infinitò igitur elegantior & consultior est Notio illa, quæ Animam exæquat dimensionibus Corporis, & à nulla re alia eam dependere facit nisi Creatoris sui *Voluntate* & *Essentia*; quæ cùm omnino eadem ubique sit, uti etiam *Potentia* ejus, *emanativa* Animæ sustentatio planissimè eadem est atque habuit in primo suæ productionis statúsque assignati momento. In qua quidem dependentiæ ratione *Radius Dei* dici potest, quemadmodum reliqua quoque Creatio; in nullo verò alio sensu, quod scio, nisi fortè similitudinis; quippe cùm Anima *Imago Dei* sit, sicut Radii sunt Solis.

9. Sint verò singulæ Animæ singuli Radii Animæ Mundi; quid indè proficitur, cùm in Radios istos singulæ *Congruitates vitales* æquè competere possint, ac in Animam ità intellectam uti nos descripsimus? proinde personalitas, memoria, & conscientia tam certò redibunt vel manebunt in altero Statu, secundùm hanc hypothesin, ac secundùm alteram usitatiorem. Quod etiam prodit insignem stultitiam *Pomponatii*, (& quotquot ejusdem sint farinæ) qui adeò quidem æquus est & consultus ut non neget *Apparitiones*, tribuit verùm eas omnes syderum influxui, vel potiùs cœlestium

De Immort. Anim. c. 14.

orbium Intelligentiis. Quæ cùm vitam animationémque dent brutis animalibus, quidni etiam possint, ut fert occasio, aërem in figuram formámque ità animare & actuare, ut formæ sic factæ inter se loqui & disserere valeant? Ad hunc modum enim *Pomponatius* in libro de Immortalitate Animæ argumentatur, ex concessione Aquinatis ista, viz. Angelos Animásque separatas aërem fingere posse in certam formam, & per eam loqui; *Quare igitur* Intelligentiæ *moventes corpora cœlestia hæc facere non possunt cum suis instrumentis quæ tot ac tanta possunt, quæ faciunt Psittacos, Picos, Corvos, & Merulas loqui?* Et paulò infrà ab *Intelligentiarum* virtute generandorum animalium apertè infert, non esse mirum ut tales *Apparitiones* excitarent quales in Historia memorantur.

De Immort. Anim. c. 14. pag. 114, 115.

Veruntamen si *Intelligentiæ* cœlestes suos intra orbes concluduntur, ità ut Essentia secundaria nulla ad regiones hasce inferiores pertingat, intelligi non potest quemadmodum materiam hîc infrà actuent. Quòd si *Emanationes* essentiales ejusmodi ab illis prodeunt, quibus materiam actuant in Species animatas eas, quas in mundo cernimus, *Hominum* & *Brutorum*; nihil obstat quo minùs eædem Emanationes manentes actuent & Aërem, terrestri hâc compage dissolutâ, & memoriam retineant rerum hîc gestarum, atque ità *Personalitas* nostra tam perfecta támque distincta servetur, ac hîc antè fuerat.

10. At commentum hoc *Pomponatianum* multò ineptius est sententiâ eorum, qui Unam Animam Mundi, per materiam omnem Universi permeantem, & in omni loco præsentem, facere docent, quicquid uspiam facinorum faciendum sit. Tot autem Entia intellectualia agnoscere quot finguntur Orbes cœlestes, dubitare verò an sint, vel potiùs certum videri non esse, tot Animas singulares quot Homines, profectò hominis est haud satìs sani & libidine non ratione judicantis. Perinde enim consentaneum est octingenta millia myriadum Entium intellectualium & immaterialium, realiter inter se distinctorum, agnoscere, atque octo; & numerum infinitum, atque unum, quod materiam Universi creare non potuit. Nam tum duæ substantiæ altera ab altera prorsus independentes concederentur, sicut etiam infinitæ partes materiæ, quarum nulla una pendeat ab altera.

Quidni ergo numerus infinitus *Spirituum* aut *Animarum*, nihilo plùs invicem dependentium, esse queat, pariter ac octo *Intelligentiæ*? maximè cùm motus atque operationes animalis omnis certius indicium sint Immaterialis Entis inhabitantis, quàm conversiones cœlorum sunt distinctarum *Intelligentiarum* Orbibus, si quos habent, insidentium; neque insolentius sit multitudinem infinitam tam *Immaterialium* quàm *Materialium* Essentiarum, aliarum ab aliis independentium, concipere, quàm duas tantùm, *Materiam* & *Animam Mundi*. Si verò tam præclarum existit Principium, ut certè existit, quod creare res possit; plùs adhuc certi simus *Spirituales Essentias* innumerabiles esse, cunctis præsentis hujus vitæ casibus superfuturas, quemadmodum gravissimi intelligentissimíque omnium omnino sæculorum viri clarè testati sint.

CAP. XVII.

1. Cùm Author Animam per media mortis discrimina in Aeream conditionem suam salvam perduxerit, meritò excusandus esset si non ultrà illam prosequeretur. 2. Quæ eum causæ moveant ad dispiciendum quæ postea fata Animæ accidere possint. 3. Tria post hanc vitam discrimina subit Anima, quibus, ut sentiunt nonnulli, iterum morti obnoxia esse potest. 4. Aereos Genios *mortales esse, triplici testimonio confirmatur. 5. Primum sumitur ex* Facii Cardani *Viso, in quo Spiritus, qui ei apparebant, mortales esse sese sunt professi. 6. Quamdiu apud eum commorati sint, & quibus de rebus disputârint. 7. Quam fidem* Hieronymus Cardanus *patris sui Viso adhibeat. 8. Testimonium alterum ex* Plutarcho, *de morte* magni Dei Panis. *9. Tertium est* Hesiodi, *cujus sententiam expurgavit & expoliit* Plutarchus. *10. Singulatim enumerantur paradoxa quæ in* Facii Cardani *viso continentur. 11. Qui sit paradoxi tertii intellectus, si* Aërei *isti* Speculatores *ex animi sententia loquerentur. 12. Altera Hypothesis eòdem faciens. 13. Fraus* Dæmonum *istorum in furtim insinuando pestiferum errorem inter Veritates solidas. 14. Quid mortis* Panis *historiam faciat ad rem minùs pertinentem; subjiciuntur Observata* Demetrii *de* Insulis sacris *juxta* Brittaniam. *15. Sententiam* Hesiodi *omnium minimè exceptioni patere, specieque duntaxat non re duram esse.* *16.* Vehiculum æthereum *in Immortalitate perfecta collocare Animam. 17.* Heroicè bonis *nihil intùs obesse, quo minùs post mortem assequantur beatitudinem sempiternam.*

1. ANimam jam salvam in alterum Statum perduximus, & in eadem conditione cum *Geniis Aereis* collocavimus, objectionibus omnibus non obstantibus quæ contrà afferebantur. Meritò excusandus sim, si hîc valedicens illam illi sorti committerem, quæ invisibilis mundi Incolas manet: quippe quòd illîc versantibus congruentius sit meditari animóque præfigurare quæ ventura fata ad se pertineant, quàm nobis qui nondum eò trajecerimus. Satìs est demonstrâsse, nec *Essentiam* nec *Operationes* Animæ extingui morte; sed aut nè intermitti quidem, aut statim ex recepto corpore Aëreo resuscitari.

2. Veruntamen cùm quos vel minimùm de rebus hisce cogitare juvat, raròvagantem mentem intra quos velint fines sistere & concludere possint, cúmque proclive illis sit dubitare permanentísne vitæ in altero Mundo certa esse possit Anima, (non repugnat enim ut *Vitalis* ejus *Congruitas* certo elemento propria, aut sponte suâ expiret, aut ut Anima ipsa aliquâ negligentiâ suâ *Congruitatem* unam debilitet, aliam suscitet, aliquatenus, & sic fato se faciat obnoxiam;) non possumus idcirco quin necessarium quodammodo existimemus difficultates istiusmodi dissolvere, nè victoriam primo conflictu partam perdere videamur prælio instaurato, néve committamus ut suspicetur aliquis Animam omnino immortalem non esse, si *Immortalitas* ejus à futuris fatis omnibus incolumem eam servatura non sit.

3. His fatis Anima subjici videtur ratione triplici. Primam earum, quæ ad internum Principium respicit, significavimus proximè, viz. Periodicos terminos *Congruitatis Vitalis*, aut Levitatem & Delicta suæ ipsius voluntatis. Quæ ejus fato Subjectio pleniùs adhuc ex eo arguitur, quod de *Geniis Aereis* (quorum socia & civis est) affirmatur; nam Philosophi haud pauci mortales illos esse statuunt. Reliqua duo discrimina Animæ impendentia sunt externa, nempe, *Conflagratio Mundi* & *Solis extinctio.*

4. Ad confirmandam *Geniorum Aereorum* mortalitatem, tria præcipua testimonia afferuntur. *Facii Cardani* Visum, *Mors magni Dei* Panis è *Plutarcho*, & Sententia *Hesiodi.* Quæ primùm plenè describam, ut suo quodque in loco invenio, tum ad singula ordine respondebo. *Facii Cardani* Visum accuratissimè refertur abs *Hieronymo* filio in *de Subtilitate*, in hunc modum. *De Subtil. lib. 19.*

5. Patrem suum *Facium*, qui confessus est se *Spiritûs Familiaris* consortio triginta circiter annos continuos usum, sequentem historiam sibi sæpiùs dum viveret narrâsse, séque post mortem ejus eandem scriptis fideliter mandatam reperisse. *Idibus Augusti* 1491 *cùm peregissem sacra, horâ diei* 20, *apparuerunt de more septem viri, sericeis induti vestibus, pallio quasi* Græco, *caligis (ut videbatur) purpureis, subuculæ thoracibus splendentibus ac rubentibus, ut è chermesino esse viderentur, formâ augustiore quàm communi, & conspicuâ admodum. Nec tamen omnes sic vestiti, sed duo, quos constabat esse nobiliores inter*

inter ipsos: nam illorum alterum, qui procerior erat & rubicundus, duo alii sequebantur comites: alterum qui pallidior esset ac minor corpore, tres alii. Ità omnes septem erant. Ætas illis juxta quadragesimum annum, sed quæ nec trigesimum præferret. Cùm interrogarentur quinam essent, responderunt Homines *esse quasi* Aëreos, *qui & ipsi nascerentur ac interirent: verùm vitam illorum nostrâ esse longè diuturniorem, ut quæ ad annos 300 extenderetur. Interroganti de Animæ Immortalitate nostræ, Nihil quod cuique proprium esset, superesse responderunt: Ipsos Divis esse conjunctiores multò humano genere, sed tamen ab illis infinito penè distare intervallo: nec secùs illos nobis aut beatiores esse, aut miseriores, ac nos ipsis sumus belluis. Nihil latere abditarum rerum, ut nec libros, aut pecunias. Infimam illorum colluviem esse Genios virorum nobilissimorum, non secùs ac homines vilissimos generosorum canum, aut equorum educatores. Cúmque ipsi tenuissimo essent corpore, nihil nobis commodi aut detrimenti posse afferre præter Spectra atque Terrores, tum Scientiam. Erant alteri, qui minore erat corpore, 300 discipuli, alteri 200, in publica Academia. Uterque enim eorum publicè profitebatur. Cùm pater meus interrogâsset, cur si thesauros nôssent, ipsi non revelarent hominibus? Responderunt, sancitum esse hoc privatâ lege maximis pœnis, nè quisquam hoc eis communicet.*

6. Manserunt apud illum horis plus quàm tribus; disputârunt autem interim: rogante illo de causa mundi, qui procerior erat negabat Deum effecisse mundum ab æterno: alter astruebat per singula momenta ità Deum creare mundum, ut si vel momento desisteret, protinus mundus ipse periret. Ad hoc ipse ex Averrois *disputationibus quædam adducebat, cùm liber ille nondum inventus esset. Referebat & nomina quorundam librorum, quorum pars inventa, pars adhuc latitat. Atque hi omnes tamen* Averrois *erant: ille verò palàm* Averroistam *se profitebatur.*

7. Hujus Apparitionis monimentum *Cardanus* filius reperit inter Patris Chartas, nolle autem statuere videtur veráne historia sit an fabula, ità verò incertum in modum contrà disputat, tanquam si fuisse veram persuasus esset ipse, aliósque similiter persuasos vellet. Certè ad hanc quasi Cynosuram maxima ex parte cursum suum instituit in rebus Metaphysicis explorandis; quod haud obscurè indicat assensionem ejus fidémque.

V. Cardan. de rer. variet. lib. 16. cap. 93.

8. Illud de morte magni Dei *Panis* legas licet in *Plutarcho* de *Defectu Oraculorum*; ubi *Philippus*, ad probandum *Dæmonum* mortalitatem, historiam narrat quam ab *Æmiliano* quodam audiverat, homine *Romano*, qui ab omni vel stupiditate vel vanitate procul abfuit: Patre suo *Epitherse* in *Italiam* navigante, sub vesperam, cùm juxta *Echinadas* navis erat, posuisse ventum, navímque incerto cursu prope *Paxas* Insulam delatam. Tum subitò ab Insula auditam fuisse vocem (vectorum plerisque vigilantibus, multísque etiamnum à cœna compotantibus) quæ *Thamûn* nominatim cieret, hominem *Ægyptium*, navis gubernatorem, cum magna vectorum admiratione, quorum paucis de nomine notus erat. Illum bis vocatum non attendisse visum, mox verò auscultantem claram distinctámque vocem audisse ab *Insula*, in hæc verba, Ὅταν γένῃ κατὰ τὸ Παλῶδες, ἀπάγγειλον, ὅτι Πὰν ὁ μέγας τέθνηκεν. Perterritos universos hoc audito: & deliberantibus quid faciendum esset, *Thamûn* statuisse, si ventus spiraret, tacitum se prætervecturum; sin malacia navim illîc detineret, mandatum facturum. Cùm ad *Palodes* pervenissent, nec vel vento vel maris cursu proveherentur, *Thamûn* è puppi in terram prospectantem annunciâsse, *Magnum* Panem *mortuum esse*. Quo facto, exauditum statim magnum multorum gemitum, cum murmurabunda admiratione.

9. *Hesiodus* similiter censet *Genios* seu *Dæmonas* certam intra annorum periodum interire; bene magnum autem vitæ tempus iis assignat, viz. annos 9720; quo nemo quisquam annos metitur illis largiùs, parciùs ferè omnes. Hanc opinionem *Plutarchus*, sub aliorum persona, elegantiùs expolivit distinctiúsque adornavit: nam ex *Dæmonum* mortalitate, & ex variis Entium Intellectualium ordinibus quos memorat *Hesiodus*, viz. θεῶν, δαιμόνων, ἡρώων, & ἀνθρώπων, morem certum atque legem ex alio in alium statum transeundi iis posuit, elementum simul & dignitatem mutare faciens; Ἕτεροι δὲ, inquit, μεταβολὴν τοῖς τε σώμασιν ὁμοίως ποιοῦσι καὶ ψυχαῖς. ὥσπερ ἐκ γῆς ὕδωρ, ἐκ δὲ ὕδατος ἀὴρ, ἐκ δ' ἀέρος πῦρ γεννώμενον ὁρᾶται, τῆς οὐσίας ἄνω φερομένης· οὕτως ἐκ μὲν ἀνθρώπων εἰς ἥρωας, ἐκ δ' ἡρώων εἰς δαίμονας αἱ βελτίονες ψυχαὶ τὴν μεταβολὴν λαμβάνουσιν, ἐκ δὲ δαιμόνων ὀλίγαι μὲν ἔτι χρόνῳ πολλῷ δι' ἀρετῆς καθαρθεῖσαι παντάπασι θεότητος μετέσχον. Aliæ vero, ut ait, μὴ κρατοῦσαι ἑαυτῶν, *haud sui satis potentes*, in humana iterum corpora detrusæ, ἀλαμπῆ καὶ ἀμυδρὴν ζωὴν, *evanidam atque obscuram illic vitam trahunt.*

Vid. Plut. de Orac. defec.

10. Hæc sunt testimonia omnium sanè quæ mihi usquam occurrerint gravissima, ad *Dæmonum* mortalitatem evincendam, & digniora propterea quæ à nobis recognoscantur.

noscantur. Visum illud *Facii Cardani*, si modò Visum est non Figmentum, paradoxa plurima complectitur.

Quorum primum est, Genios Aëreos *certo & definito tempore, sicut homines, nasci.* Non quòd *Dæmones Fœminæ* illos pariant, sed quòd existentiæ suæ initium habere videantur, unde alii plures, alii pauciores annos vixisse deputentur. Id quod intelligi non potest, nisi aut Animas etiamnum labi seu descendere è superioribus in inferiores regiones Aëris existimemus, aut quæ terrena hæc corpora reliquerint in *Dæmonum Aereorum* numerum transire. Neque interitus eorundem liquidò satis concipi potest, nisi illorum Animas vel in puriora vehicula transmigrare, vel in terrestria corpora descendere fingamus. Ipse *Cardanus* enim agnoscit non perire; quod etiam convenit ipsius sententiæ de Animarum nostrarum præexistentia. *De rerum variet. l. 16. c. 93.*

Secundum, Genios Aëreos *trecentos non ampliùs annos vivere*; quod *Hesiodi* & *Platonicorum* plerorumque omnium sententiæ repugnat; nisi fortè de singulari illo ordine, cujus ipsi erant, locuti sint: verisimile enim est ut tantum inter eorum ætates intersit, quantum inter diversorum generum Volucrium Bestiarúmque ætates interesse cernimus.

Tertium, *Animas nostras hominum hactenus mortales esse, ut nihil nobis proprium post mortem supersit.*

Quartum, Genios *multò propiùs quàm nos* Divos *cognatione attingere, tantòque præstare nobis, quanto nos Bestiis.* Quod tum certè intellectum velint de præstantia *Vehiculorum*, & de *Geniorum* activitate naturali, non de facultatum intellectualium præcellentia. Si de hac quoque, interpretandum est de excellentiori genere *Spirituum Aereorum*. At si de Genialibus Ordinibus omnibus id dictum velint, tum sua fortè sit arrogans & superba hallucinatio: quemadmodum qui, apud nos homines, divites potentésque simul & speculativi sunt, quasi jure suo sumunt judicio & intelligentiâ se pollere magis, quàm pauperes humilésque mortales, vel sapientissimos.

Quintum, *Illos secretas res omnes scire, ut libros abditos, pecuniam aliquò abstrusam, & hujusmodi*: quod & homines quidem possent, si clam abscondentibus assistere potuerint.

Sextum, *Eorum genus infimum Nobilissimorum virorum* Genios *esse, quemadmodum homines vilissimi Curatores & Magistri sunt canum equorúmque præstantiorum.* Hoc etiam Visi caput tenebris circumfunditur, eò quòd non satis explicârint, humilis hæc conditio *Geniorum* tutelarium sensu Politico an Physico intelligi debeat; humilitatem ordinis & potestatis velint, an ingenii & solertiæ mentis; quibus in rebus servulus non raró vincit Juvenem beatulum, qui ei equos canésque suos alendos assignat.

Septimum, *Corpora Geniorum eâ tenuitate ac levitate esse, ut per illa ii nec boni nec mali quicquam efficere queant, tametsi Visa quædam admiranda terriculáque immittere, & scientiam impertire possint*; illarum certè rerum scientiam præcipuè volunt, quæ ad regionem suam Aëream propriè pertineant. Enimvero de rebus maritimis, pisces, si loqui possent, rectiùs homines docerent. Quod ad corpoream imbecillitatem spectat, incertum est an eam obtendant, quò confabulatores suos fidentiores reddant ad congrediendum secum, an revera verum sit quod prædicant in quibusdam ipsorum generibus. Nam in omnibus non esse verum evincit ista narratio, quam pauló infrà ex *Erasmo* refert *Cardanus*; viz. Dæmonem Sagam in aërem sustulisse, fumariíque fastigio imposuisse, & traditâ ollâ ut inverteret jussisse, quo facto oppidum totum conflagrâsse, & intra horam exustum fuisse. Hoc accidit 10 April. Ann. 1533. Oppido nomen *Schiltach*, octo millibus passuum German. à *Friburgo*. Tam probè testata est narratio, támque honestis firmísque circumstantiis munita, ut *Cardanus*, qui ingenii ostentandi causâ cunctas ferè quas refert cavillari amat, in hac tamen nihil reperiat quod reprehendi queat. *De Subtil. lib. 19.*

Octavum, *Esse in Mundo Aereo Studiosos & Professores Philosophiæ, eósque diversas sectas sequi atque dogmata, planè utì nos hîc facimus.* Quod nullo modo verum esse potest, nisi scientiam in aliquo habeant precio, & in ea comparanda miserè æstuent, viámque suam, more mortalium, differendo & ratiocinando moliri cogantur.

Nonum atque ultimum Paradoxum hoc est, *Politico regimini Genios subjici, & pœnas inferendas timere.*

11. Visi *Faciani* capita præcipua hæc sunt; quæ quàm vera sint omnia, molestum nimis esset definire. Unum autem eorum, tertium scilicet, quòd ad Argumentum nostrum propiùs pertineat, & spem omnem Immortalitatis Animæ præripere videatur, præterire non possum. Itaque ut ad summam rem dicam; Aut existimandum est Philosophos istos Aëreos pro eo ac poterant *Facium Cardanum* instituisse, (nihil enim egregium scire videntur, sed temerariâ arrogantiâ ingerebant se ultro, Oracula

De Subtil. lib. 19.

quasi dictaturi hæsitanti Mago (nam *Cardanus* filius fatetur patrem suum habuisse Conjurationem, quam *Hispanus* quidam illi moriens dedit;) aut supponendum est illos permisisse sibi ambiguè saltem loqui, si non simpliciter mentiri.

Jam si *Facium* planè ex animi sui sententia de rebus hisce docere vellent, cùm prorsus improbabile sit quin iis apparerent, in Regionibus Aëreis, visa ea quæ homines hîc defunctos referebant, fieri non potest ut illi aliter sentirent atque nos Capite præcedenti descripsimus Opinionem eorum, qui Unam in Mundo Animam esse censent, à qua cuncta Animantia actuentur. Quæ quanquam Opinio possibilis tantùm sit, si modò sit, aliqui tamen ex *Speculatoribus* istis *Aereis* adhærescere ei possint, perinde ut apud nos faciunt nonnulli. Nam *Pomponatius* & alii *Avenroistæ* non minùs, quàm isti, ridiculè pertinaces sunt.

Convenientissimè ergo Scholæ suæ decretis respondêre *Dæmones* isti *Avenroistici*, *Nihil proprium cuiquam superesse post mortem*. Nam cùm Mens aut Anima communis sit omnium, nunc autem à terrestribus corporibus illis disjuncta sit, quæ, putà, in *Platone* aut *Socrate* actuavit, & hæc corpora mortua & dissipata, & *communis Anima Mundi* supersit sola, neque præter hanc Animam & hæc Corpora sit quicquam quod *Socratem* & *Platonem* constituit; liquidissimè concludunt, *nil proprium post mortem superesse*. Quapropter quanquam expressam speciem *Socratis* & *Platonis* in altero Mundo videant, suas ipsorum Personas, quæ gesserant omnia, quæque sibi in hac vita acciderant agnoscentium; pro refractariis tamen Scholæ suæ subtilitatibus sentire & profiteri possunt, accuratè & Philosophicè loquendo, *Socratem* & *Platonem* ipsos non esse; quippe nullâ substantiâ illis propriâ post mortem superstite, nisi unâ Animâ Mundi renovante sibi & recognoscente ea, quæ ad homines illos in hac vita pertinuissent.

12. Hæc est una Hypothesis sat bene conveniens cum veracitate *Dæmonum*; sed & altera suppetit, nec illa impossibilis, viz. Vehicula Animarum hominum defunctorum æquè invisibilia esse illi *Geniorum* Ordini, qui cum *Facio Cardano* sunt confabulati, ac illum Ordinem nobis: proindéque quamvìs Animæ defunctorum illis perinde appareant atque nobis; quoniam tamen non commorantur, nihilo magìs eâ re moveri istos, quàm moventur eâdem Epicurei nostri in hoc mundo obfirmatiores: præsertim cùm proclive iis sit ità secum reputare, nihil aliud esse Animas istas nisi visa quædam ludicra, quæ communis Anima Mundi sibi aliísque spectanda exhibeat, quando & quamdiu ipsi collibitum sit, vaporosæque cadaveris reliquiæ facultatem præbeant.

Quòd autem Vehicula Animarum defunctorum, cùm ad stabilem conditionem pervenerint, multò tenuiora ac invisibiliora esse queant quàm Dæmonum prædictorum, neque tamen propterea inconcinnitas ulla Naturæ rerum inferatur, ex eo patet, quòd præstantia *interni Spiritûs* non semper æstimanda sit ex consistentia *Elementi* quîcum conjungatur; nam si esset, pisces illi humanâ formâ, qui statis anni tempestatibus in mari *Indico* capiuntur, Rationem Sensúmque religionis haberent excellentiorem nobis, qui in terra vivimus terrenáque corpora habemus. Quare nihil impedit quo minùs *Spiritus Hominis* sit *Spiritu* aliquorum *Dæmonum Aereorum* nobilior. Et cùm Natura non semper *Arithmeticè*, sed etiam *Geometricè* progrediatur, unus gradus hâc progressione factus id multò transcendere potest, quod illâ progrediendi ratione modò anteibat. * Sic reptilis vermiculus omnis phryganio præstat, & bestiæ quævis quadrupedes avibus, donec hæ, pariter ac istæ, pedibus uti valeant; verùm haud priùs pares sunt, quin continuò superiores evadant, nec gradiantur modò sed præterea volent. Quemadmodum rusticus quivis meliore est conditione quàm Princeps incarceratus, ampliúsque imperium obtinet; at Princeps simul ac custodiâ eximitur & rusticum libertate æquat, eum illico infinitò superat. Ad eundem planè modum ordine Naturæ fieri potest in Animabus humanis è carcere corporis liberatis, gradibus earum *Geometricâ* progressione factis, quamprimùm hæ videntur pares illi Dæmonum Ordini de quo loquimur, longè superare possint tenuitate corporis, eóque evadere illis invisibiles; quâ re fiet ut *Dæmones* isti suspicentur, sed falsò, Animas hominum omnino non esse, quia illas cernere non queunt.

V. Johnston. Histor. Nat. de Piscib. l. 4. tit. 3. c. 1.

13. Atsi v. c. ad *Socratem* & *Platonem* vel singulares Animæ Mundanæ Radios speciatim pertinuisse, vel Animas proprias realiter distinctas illos habuisse existimârint *Dæmones* isti, manifestum est eos aut ambiguè locutos aut planè mentitos esse. Quod arrogantia sua & hominum despicientia, quos præ se quasi bestias habent, facilè permitteret; neque enim illis religio magìs est nos homines fallere, quàm nobis ipsis joci causâ, canem illudere & frustrari. Sin propositum iis erat, ut nos in errorem aliquem perniciosum inducerent, verisimillimum est illos multa inter vera eum

subinsi-

subinſinuare voluiſſe, ut veris illis examinatis & penitùs probatis, nullum unum ex dictatis ſuis ſuſpicaremur eſſe falſum. Quamobrem Viſo hoc oblato malo animo, venenum quod volebant hauſtum, erat *Animæ Mortalitas*; cujus dogmatis falſitas exitiabilis, aliis veris admixtis occultanda fuit.

14. *Æmiliani* Narratio, quam de *Epitherſe* patre audierat, plùs adhuc ad rem accederet, ſi Philologorum *Romanorum* ſententia, cùm *Thamus* accerſitus rem ipſam confirmâſſet *Tiberio Cæſari*, rata & firma haberi debeat, nempe, *Panem hunc*, cujus mortem *Thamus* Dæmonibus *Palodis* renunciabat, filium fuiſſe *Mercurii* & *Penelopes*; nam tum conſtat *Pana* fuiſſe Animam humanam, proptereáque ad quæſtionem præſentem propiùs pertinere. Verùm enimvero cùm ad ſanctiorem auguſtioremque materiam hæc Narratio accommodari poſſit, tanto minùs valet minúſque competit in rem præſentem. Aptius idcirco id fuerat quod ſubjicit *Demetrius*, de Sacris quibuſdam Inſulis juxta *Britanniam*. Quò cùm ille appuliſſet, coorta eſt continuò magna aëris commotio, ingentes tempeſtates, immanes turbines. Quibus omnibus tranquillatis, enunciârunt Incolæ, Ὅτι τῶν κρειττόνων τινὸς ἔκλειψις γέγονεν, aliquem naturâ plus quàm humanâ interiiſſe. Qua de re *Plutarchus*, pro more ſuo, ad hunc modum rhetoricatur, ὡς γὰρ λύχνος ἀναπτόμενος φασὶ δεινὸν οὐδὲν ἔχει, σβεννύμενος δὲ πολλοῖς λυπηρός ἐστιν· οὕτως αἱ μεγάλαι ψυχαὶ τὰς μὲν ἀναλάμψεις εὐμενεῖς καὶ ἀλύπους ἔχουσιν, αἱ δὲ σβέσεις αὐτῶν καὶ φθοραὶ πολλάκις μὲν, ὡς νυνὶ, πνεύματα καὶ ζάλας τρέφουσι, πολλάκις δὲ καὶ λοιμικοῖς πάθεσιν ἀέρα φαρμάττουσιν· i. e. *Ut lucernæ accenſio grave nihil habet, extinctio autem multis moleſta eſt; ſic magnæ Animæ, quaſi accenſæ in vitam, innoxiè & benignè ſplendent, earum autem extinctio ſeu corruptio ventos ſæpe concitat & procellas, ut in hoc exemplo, ſæpéque vitiis peſtilentibus aerem inficit.* *De defectu Oracul.*

15. Poſtremum autem Teſtimonium, tametſi omnium minimè videri velit infallibile, firmiſſimum tamen eſt, & ancipiti vi utrinque rem conficere videtur. Etenim Animabus humanis quæ è terreſtribus corporibus emigrârint, ſive probæ ſint, ſive improbæ, moriendum eſt *Vehiculis* ſuis *Aereis*. Quod primâ quidem fronte videtur duriſſimum, tanquam ſi *Juſtitia à morte liberare non valeret*. At ſi attentiùs inſpiciatur, quicquid in eo metuendum ſit ad impios ſolos attinere reperietur. Infimus enim mortis gradus eſt Deſcenſio in *terreſtre* corpus, in quo, præter neceſſariam rerum omnium præteritarum oblivionem, ἀλαμπῆ καὶ ἀμυδρὴν ζωὴν, ut loquitur *Plutarchus*, *cæcam & obſcuram vitam agimus*, terrenúmque hoc pondus laboriosè circumferimus, ut captivi & homines malefici graves compedes in ſordidis ſuis abſtruſiſque barathris. Verùm ex hoc ſtatu remigrantes nos excipit laxior & liberior vita; qui ſcilicet parati ſimus ad rectè utendum commoditatibus iis, quas nobis offert *Vehiculum Aereum*. At qui in illo ſtatu non ſatis ſui ſunt compotes, mittentur iterum fataliter volventibus annis in priſtinum ſuum carcerem; quâ non ulla mors gravior cogitari poteſt. Quòd autem bonæ piæque Animæ multa poſt ſæcula *Aereum* ſuum *Vehiculum Æthereo* commutent, hoc non eſt mori, ſed altiùs in vitam evehi. Et de *Infante*, qui cæcum matris uterum reliquerit, perinde dici poteſt, hanc ejus mutationem mortem eſſe, ac *Genium* mori craſſum Aërem relinquendo, in vehiculúmque lucis illud emergendo, quod *Æthereum* ſeu *Cæleſte* vulgò vocant.

16. Periculoſus ergo accidere poteſt relapſus, Axiom. 36. ex *Aereo* in *Terreſtre Vehiculum*, quæ propriè mors eſt Animæ ſic retrogradæ. Quibus autem unquam datum eſt ad *Statum Æthereum* pervenire, periodi vitæ iis illîc infinitæ ſunt; & quamvìs tam *Perigæa* quàm *Apogæa* ſua habeant, cùm tamen hi circuitus tam vaſti ſint ambitûs, & *Perigæa* tam rara támque brevia, & reditus ad priorem ſuam *Apſidem* æquè certus ac cœleſtium corporum ad ſuam, cùm denique Senſus æthereus nunquam eos deſtituat vel in infimis ſuis ad terram appropinquationibus; manifeſtum eſt illos vitam eam eſſe aſſecutos, quæ jure dicitur *Æterna*.

17. Ex quibus rebus conſtat, *perſeverantiam in virtute*, ſi fatum externum nullum impedit, ad immortalem vitam homines perducturam. Qui autem adeò *heroicè* boni ſunt, ſtudióne ac diſciplinâ, an θείᾳ τινὶ μοίρᾳ, ſingulari gratiâ certóque Dei propoſito evadant tales, in hoc loco diſputandum non eſt; licèt alicubi in *Platone* prolixiùs diſputetur. Interim tamen non dubitamus concludere, eximiâ atque *heroicâ* virtute præditis *internum* impedimentum nullum objici, quo minùs aliquando poſſint, *terreſtri* hoc corpore relicto, ad certam vitæ & beatitudinis ſempiternæ fruitionem pervenire.

SCHOLIA

SCHOLIA

In CAP. XVII. SECT. 12.

SIC reptilis Vermiculus omnis, Phryganio præstat, &c. *Vox* Phryganium *occurrit in Dictionariolo Trilingui viri eruditi* Johannis Raii *Societatis Regiæ Sodalis. Est autem illud Animalculum quod nunc* Straw-worm, *nunc* Cadworm, *Anglicè appellamus.* Straw-worm *quidem, quòd cùm vermis sit, stipulæ tamen culmíve fragmini involutus ad latera alvei Rivulorum jaceat, illicque quæritur à Piscatoribus in Escam ad capiendos Leuciscos, quod & ipse novi.* Skinnerus *verò ait escam etiam esse Troctis. Dicunt autem vermem hunc culmi fragmini sic involutum, adolescere tandem in muscæ quoddam genus & aquam limúmque relinquere ac per liberum Aerem volitare.* Cadworm *verò sive* Codworm *dicitur, quòd culmi stipulæve frustulum ei pro vagina sit culeóve. Primum nomen Anglicanum,* Calamoscolecium, *alterum* Coleoscolecium, *ad plenum quidem Græcè exprimit.* Καλάμη *enim* stipulam *vel* culmum, Κολεὸς *verò* vaginam, *&* σκωλήκιον vermiculum *significat.* Φρύγανον *verò non stipulam & culmum propriè sed cremium tantùm in genere vel potiùs omne lignum sarmentosum aridum & facile crematu denotat. Vaginam verò horum* Phryganiorum *stipulæ culmíve portiunculam, non autem sarmentum putrefactum ante annos quamplurimos observavi. Sed ut nihil dissimulem, apud quendam Lexicographum stipula per* φρύγανον *redditur. Si rectè, tum* φρυγάνιον *idem esse potest quod* καλαμοσκωλήκιον· *potéstque appellari Animalculum hoc, quod* Straw-worm *Anglicè dicitur, magìs apertâ plenáque significatione* φρυγανοσκωλήκιον. *Brevius autem & rotundius dicitur Phryganium.*

CAP. XVIII.

1. Conflagratio Mundi *dogma* Stoicorum. 2. *Duos omnino modos destruendi mundi memorârunt veteres, illum maximè qui igne efficiendus est.* 3. Conflagrationem Mundi, *quatenus ad nos pertineat, de terra sola concremanda intelligendam esse.* 4. Fines *Conflagrationis Stoicæ* in terram duntaxat competere. 5. Terram concremari posse conceditur, quanquam probatio ejus non sit hujus loci. 6. Conflagrationem Mundi *funestissimam futuram Animabus hominum impiorum & Dæmonibus.* 7. *Sententiæ quinque diversæ de conditione Animarum post* Conflagrationem; *quarum prima est,* Illas igne prorsus exitio dari. 8. *Secunda,* Speciali Omnipotentiæ actu annihilari. 9. *Tertia,* Omnis planè sensûs expertes in æterna morte jacere. 10. *Quarta,* Diris & infestis somniis perpetuò vexari. 11. Quinta & ultima, *Fore ut iterum revivìscant, & terram aerémque incolant.* 12. *Sententiam ultimam conflatam videri ex commentitia* παλιγγενεσίᾳ *Stoicorum,* qui *Metaphysicas* res miserè ignorabant, nec in *Physicis* hilo meliores. 13. *Dictum quoddam* Senecæ *secum pugnans notatur.* 14. *Quæ futura sit conditio Animarum impiorum post* Conflagrationem, *intelligi non potest.* 15. Ætheris Incolas *futuros incolumes. Quid tum fiet de* Hominibus Dæmonibúsque bonis *in terris atque in aere. Liberari illos non posse nisi vi supernaturali.*

1. EXterna nunc impedimenta examinabimus, ecquid valeant, síntque omnino an nè sint, visuri. Quorum prius est *Mundi Conflagratio.* Vetus quidem dogma, creditum & receptum non in Religionibus modò, verùm etiam à Philosophis, *Stoicis* inprimis, qui Animas humanas manere quidem post mortem affirmant, non longiùs autem durare quàm ad *Mundi Conflagrationem.* Verùm quid hi senserint tanti non est, quanti, quæ Animarum humanarum Dæmonúmque conditio post calamitosum eventum illum re ipsâ futura sit, considerare.

2. Qui Mundum æternum esse nolunt, rationes duas repererunt quibus exitio detur, ἐξυδάτωσιν & ἐκπύρωσιν, *Diluvionem* & *Concremationem.* Quæ, aiunt, immenso temporis circuitu, quem *Annum magnum* vocant, tam sponte Naturæ accidunt, quàm *Hyems* & *Æstas* in anno vulgari. *Inundatio non secus quàm Hyems, quàm Æstas lege Mundi venit.* Hanc autem ἐξυδάτωσιν missam faciemus; utpote quæ non tam celebris est, nec ità crebrò memoratur, non tam exitiabilis, támve probabilis mundi

Seneca apud Lipf. Physiol. Stoic. lib. 2. Dissert. 21.

confi-

conficiendi ratio, quàm ἐκπύρωσις, poſtremò quæ ad id quod quærimus non ità propriè pertinet. Communiter nunc obtinet vaticinatio de Igne, non apud *Stoicos* tantùm, *Zenonem*, *Cleanthem*, *Chryſippum*, *Senecam*; verùm & apud alios diverſarum Sectarum homines, *Heraclitum*, *Epicurum*, *Ciceronem*, *Plinium*, *Ariſtoclem*, *Numenium*, cum multis aliis.

3. Quanquam autem tam latè támque unanimiter conſentiant homines de *Mundi Conflagratione*, non omnes tamen eam eodem modo explicant. Veſanum in modum explicita eſt ſententia *Senecæ*, Sydera ſyderibus incurrere & invicem allidi facientis; *Lipſ. Phyſiol. Stoic. l. 2. Diſſert. 22.* unde omnia in flammas verſa. *Poſidonius* verò & *Panætius* prudentiores, non ἐκπύρωσιν τῶν ὅλων cum cæteris *Stoicis* aſſerebant. Enimvero regiones æthereas igne conſumere velle, perinde eſt ineptum, ac piſcem ad aquas damnare quo ſubmerſus pereat; quoniam materia ætheris tenuior & ſubtilior eſt, quàm ut in ea ſæviat ignis, utpote quæ ipſa eſt lux mera aut ignis. Et tamen materia hæc æetherea infinitò maxima pars eſt Univerſi. Mundus ergo propriè dici nequit exitio per ignem obnoxius naturalium cauſarum vi, quod *Stoici* volunt. Quod evidentiſſimè quidem verum eſt ex Principiis *Carteſii*, cui ignis nihil aliud eſt niſi motus minutarum materiæ particularum, qui ſtatuit præterea non aliàs plus aliàs minus eſſe motûs in Univerſo; quia quantum agitationis una materiæ pars alteri imprimat, tantundem ipſa neceſſariò perdit. Ingens igitur clamor iſte de *Conflagratione* Mundi, quantum id noſtrâ refert, de terra exurenda duntaxat intelligendus eſt. Præter *terram* enim alióſque *Planetas*, vapores item atque exhalationes indè oriundas, nihil eſt in Univerſo quod comburi poteſt.

4. Hæc ergo *Conflagratio*, cujus famam *Philoſophi*, *Poetæ*, *Sibyllæ*, omnes, per terrarum orbem diſſeminârunt, non alia eſt quàm *Crematio Terræ*. Et fines illi quos ἐκπυρώσει ſuæ obtendunt *Stoici*, in terræ quidem exuſtionem competant, cœlorum verò aut ætheris nequaquam; ut quivis mediocriter in Philoſophia verſatus non agnoſcere non poteſt. Adeò ſimplici enim ſunt naturâ, ut corrumpi nequeant, nec propterea, ut terra, renovatione indigeant. Neque cœleſtium regionum *Incolæ* inquinant ſe vitiis; quod ſi faciunt, à *materiali* ſuo ſtatu ſimul & *morali* declinati, ad fæces haſce terreſtres verſus delabuntur. Quare pars illa beatæ ἀποκαταστάσεως de *Lipſ. Phyſiol. Stoic. lib. 2. Diſſert. 22.* qua loquitur *Seneca*, *Omne animal ex integro generabitur, dabitúrque terris homo inſcius ſcelerum, & melioribus auſpiciis natus*, in æthereis Incolis locum non habebit.

5. Magno hoc itaque ac undique accidente clamore de Igne mundum crematuro permoti, haud ægrè concedimus *Terram* aliquando, quæque ſuper eam ſint aut propè abſint omnia, conflagratura. Quæ cauſæ autem naturales ad dirum hoc ſpectaculum edendum conſpirent, non eſt mei, præſertim in hoc loco, diſputare. Diſpiciemus tantummodo quas calamitates allatura ſit *Conflagratio* Animabus Dæmonum Hominúmque. Namque *Æetherea Vehicula* aſſecutos clade hâc immunes fore manifeſtò conſtat; ſedis enim ſuæ longinquitas illos cùm à furore tum graveolentiâ ſulphurearum flammarum præſtabit incolumes.

6. Certiſſima graviſſimáque ſtrages quam ignis iſte daturus ſit, recidet in Animas hominum dæmonúmque impiorum eorum, qui adeò profundè ſeſe εἰς γένεσιν immerſerint, ut ipſa Vehiculi ſui conſiſtentia illos intra craſſi ac caliginoſi aëris oras neceſſariò concludat. Hæ ergo Animæ, ſeu Spiritus, quæ adeò inextricabiliter ſe *fato* mundi inferioris induerint, ſenſúſque ſuos omnes momentaneis voluptatibus Principii humidi, fontis luxûs, ipſiúſque ſedis mortis, dediderint, hæ *Nymphæ* ſunt, in myſtica Philoſophia veterum, quibus longam quidem annorum ſeriem tribuunt, à mortalitate tamen & fato non eximunt. Et *Demetrius* quidem in *Plutarcho*, ex eo quod ænigmaticè innuit *Heſiodus*, affirmat diſertè vitam earum cum mundo conflagrante finitum iri; Καὶ ὁ λόγος ὅλος ἠνίχθαι δοκεῖ τῷ Ἡσιόδῳ πρὸς τὴν ἐκπύρωσιν, ὁπηνίκα συνεκλείπειν τοῖς ὑγροῖς εἰκός ἐστι τὰς Νύμφας,

---------- Αἵ τ' ἄλσεα καλὰ νέμονται
Καὶ πηγὰς ποταμῶν καὶ πείσεα ποιήεντα.

7. Miſſis autem factis ænigmatis his Poëticis, Conditionem Animæ poſt *Conflagrationem* telluris attentiùs diſtinctiúſque contemplemur. Quinque omnino ſuper ea re ſententias diverſas reperimus. Quarum prima ſic ſtatuit, *Internecinum hunc ardorem atque ignem tam Animam quàm Corpus tandem penitus abſumpturum.* Mihi verò impoſſibile videtur, ut creata ſubſtantia ulla ſubſtantiam aliam ità prorſus perimeret, ut in nihilum eam redigat. Nulla enim pars materiæ, quàm violentiſſimè agens in aliam partem, tantum efficere valet. Poteſt duntaxat attenuare, diſſipare ac diſpergere partes, & reddere inviſibiles. At ſubſtantia Animæ indiſſipabilis atque indiſcerpibilis

pibilis eſt, & propterea manet integra, quicquid fiat de *Corpore* ſeu *Vehiculo.*

8. Sententia ſecunda ità ſe habet, *Animam, poſt longos moleſtiſſimóſque has inter flammas cruciatus, ſingulari Omnipotentiæ actu annihilari.* Verùm hoc eſt, ut mihi videtur, Providentiam nimis ad incitas redigere; quaſi Deus, creato Animanti per ſe immortali, quò ſe verteret, quídve de eo faceret, interdum ità neſciat, ut idem increare, id eſt, annihilare cogatur. Præterea Divina *Nemeſis* illa, quæ in Philoſophia continetur, nunquam ſupponit ſummum Numen ipſum in effecta extraordinaria vi prorumpere, ſed perfici cuncta ſapiente ac infallibili ſeu inevitabili cauſarum ſecundarum ſerie, ſeu neceſſariò ſeu liberè agentium.

9. Tertia ergo, nè in hæc abſurda incurrat, & *abſumptionem per ignem* & *annihilationem negat*; affirmat autem, *Tædium & gravitatem dolorum efficere tandem ut Anima, ſponte ſuâ, ab omni cum materia commercio abſcedat*; nam cùm immediatum conjunctionis Principium, quam *Congruitatem Vitalem* dicimus, ex modificatione quadam *Corporis* ſeu *Vehiculi* pariter ac Animæ contineatur, eâ corruptâ & amiſſâ, atque Animâ eo ipſo ab omni prorſus cùm corpore ſeu materia ſympathia ſolutâ, *mortua omnino ſit Anima neque ullius rei ſenſum habet,* Axiom. 36, &, ut aiunt, *talis manebit in æternum.* Verùm hoc non ità conſentaneum videtur, nam, ut *Ariſtoteles* alicubi, Ἕκαςον, ὅ ἐςὶν ἐνέργεια, ἐςὶν ἕνεκα τοῦ ἔργου. At ſic integræ ſubſtantiæ immateriales innumeræ in rerum natura ſempiternè conſervarentur nullum in finem aut uſum, cùm tamen iterum utiles eſſe, & materiam haud ſecus ac pridem actuare queant.

10. Quartum ergo Speculatorum genus eſt, qui, poſt Solutionem hanc Animarum ſeu Spirituum hominum dæmonúmque malorum à *Vehiculis* ſuis, exiſtimant nihilominus, *Dolores ſuos illis continuari & in iſto ſtatu ſeparato*; *delapſos enim in ſomnum inquietem furialibus vexari ſomniis, quæ in animos non minùs ſæviant, quàm in corpora antè debacchatus ſit externus ignis.* Sed in hanc opinionem tanquam incertiſſimam conjecturam excipiunt alii; quippe quæ ſumit id quod non ità firmum his videtur, viz. Animam agere poſſe quando vitalem unionem cum materia omnem amiſerit; quod intimæ illi atque eſſentiali cum ea uniendi aptitudini repugnare videtur. Neque ſomnia Animæ in corpore citra opem *ſpirituum animalium in cerebro* peraguntur; illa enim plerumque ità ſe habent, prout hi ſunt affecti. Unde concludunt, non eſſe certum fundamentum ullum quo hæc ſententia innitatur.

11. Poſtremum hominum genus ſuper hac re cenſentium, ut quoquo modo curarent nè quid incommodi ſequatur, ſi Animæ ſeu Spiritus tum malorum *Dæmonum* tum *Hominum* improborum, à vehiculis ſuis fatali illâ *Conflagratione* divulſi, in natura rerum manere nihilominus exiſtimentur; miram ſanè nec opinatam hypotheſin excogitârunt, viz. *Quando ignis hic terrarum orbi exitiabilis miſerrimos iſtos ſatìs jam afflixerit & punierit, ac moleſtiſſimus diriſſimúſque cruciatus vexatos eorum Spiritus in univerſum à materia deceſſum, atque eo ipſo in profundum ſomnum vel mortem fatigârit; poſt longam exinde annorum ſeriem, cùm non modò ignis furor penitùs reſederit, ſed & ingens illa fumi & vaporum ſphæra, qui è flagrante terra ſublimes undique ferebantur,* in multam pluviam reſoluta ſit, (quæ denuo maria & flumina efficiet, conſtipabit humum & conſolidabit, & latè circùm defluens largiſſimè terram amœnam & fœcundam, aërem frigidum & ſalubrem reddet) *Naturâ his rebus convaleſcente atque adeò rejuveneſcente, genitali ſale ac humore repletâ*; *Animæ omnium animantium, quæ in infimis his terræ aeriſque plagis verſari aptæ natæ ſunt, ſuo quæque loco ordine expergiſcentur: maria & flumina piſcibus denuo abundabunt*; *terra omne genus volucrum, quadrupedum, reptiliúmque gignet*; *hominum item Animæ, de purioribus balſamiciſque terræ partibus vitam arripientes, corporibus iterum terreſtribus induentur*; *Genii denique Aerei, elemento illo ſuo ſalubri rurſus & vitali facto, eo quo par eſt ordine & tempore ſuſcitati, in Aere roſcido reviviſcent.* Qui perinde ut ſecum inter igneos cruciatus decreverant, longum ſuum jam jam inituri ſomnum, ità planè affecti, ut aiunt, in vitam expergefiunt.

12. Verùm tota Hypotheſis concinnata videtur ex ſomnio illo *Stoicorum* de ἀποκαταςάσει ſeu παλιγγενεσίᾳ Mundi poſt ἀνάςασιν ejus ſeu ἐκπύρωσιν. Quaſi illud *Senecæ*, Epiſt. 36. huc pertineret. *Mors, quam pertimeſcimus ac recuſamus, intermittit vitam, non eripit. Veniet iterum qui nos in lucem reponet dies, quem multi recuſarent, niſi oblitos reduceret.* Quàm autem craſsè Philoſophentur *Stoici*, ubi tritæ ſuæ moralium ſententiarum viæ non inſiſtunt, quivis Phyſicæ Metaphyſicæque mediocriter peritus facilè æſtimare poteſt. Qui enim errores craſſiores eſſe queant iis, quos iſti de Deo, de Anima, de Stellis amplexi ſint? nam Deum & Animam corporeas ſubſtantias eſſe prædicant, & paſcunt ſydera vaporibus terræ; Sole, ut illis videtur, magni Oceani aquas ad ſitim ſuam reſtinguendam exſorbente, Lunâ minores amnes rivóſque exhauriente; * quod peræquè verum eſt ac Aſinum ebibiſſe Lunam. Ut *Anacreon* bene

Lipſ. Phyſiol. Stoic. lib. 1. Diſſert. 6. lib. 3. Diſſert. 13 lib. 3. Diſſert. 14.

bene potus in hujuſmodi cogitata incidat & incurrat, par eſt & perſonam decet; qui idem quò combibones ſuos ad pergræcandum provocaret, cantiunculam illam compoſuit,

> Πίνει ϑάλασσα δ' ἄυρας,
> Ὁ δ' ἥλιος ϑάλασσαν, &c.

alieniſſimum autem eſt à Philoſopho ſobrio & ſevero eadem aut invenire aut profiteri. *Seneca* tamen magnopere triumphat in lepido ſcilicet invento pabulandorum ſiderum ſpiſſis terræ nebulis, mentémque ſuam explicat facundiâ non vulgari: quam ego, qui ſententiam ſolidam verbis bellis cariorem habeo, non dignabor hîc recitare.

13. Quo mentis erat acumine intelligi poteſt ex verbis proximè citatis, quæ manifeſtò inter ſe pugnare videntur. *Veniet iterum qui nos in lucem reponet dies, quem multi recuſarent, niſi oblitos reduceret.* Si nos, quî oblitos? ſin oblitos, quî nos? Nos enim non ſumus ipſi nos, niſi meminerimus ità nos eſſe. Et ſi de Inſano dicitur, & verè, eum extra ſe eſſe, aut ſe ipſum non eſſe, quia mente lapſum; longè aberit profectò ut is ipſe ſit, cui omnis ſui memoria funditus periit; quin ità planè eum eſſe oportet, ac ſi nunquam antè fuiſſet. Quemadmodum luculentiſſimè declarat *Lucretius*; *De rerum natura, lib. 3.*

> *Nec, ſi materiam noſtram conlegerit ætas*
> *Poſt obitum, rurſúmque redegerit ut ſita nunc eſt,*
> *Atque iterum nobis fuerint data lumina vitæ,*
> *Pertineat quicquam tamen ad nos id quoque factum,*
> *Interrupta ſemel cùm ſit retinentia noſtri.*

Ubi Poëta ſpem omnem commodi cujuſlibet ex *Stoica* παλιγγενεσίᾳ redituri de induſtria tollere videtur, & profiteri ità planè eum eſſe ut ſi non fuiſſet unquam, qui ſe fuiſſe antè meminiſſe nequit. Unde ſequeretur, Animas humanas, etſi poſt *Conflagrationem* reviviſcerent, mortem tamen perpetuam & permanentem ſubiiſſe.

14. Videmus ergo quàm prorſus indemonſtrabilis ſit Animæ Conditio poſt terræ incendium, cùm quinque hæ ſententiæ adeò infirmæ ſint ac incertæ omnes. Quamobrem habendæ ſunt potiùs pro picta tabula nocturna, quam vocant, aliquam noctis ſpeciem adumbrante, quâ ſubtriſte ac cogitabundum ingenium oblectetur, quàm pro illuſtri & expreſſa veritatis exploratæ effigie, quâ mens aliquid certò edoceatur.

15. Quod unum certò ſciri poteſt hoc eſt, Animas illas, quæ *ætherea ſua Vehicula* ſint conſecutæ, extra luctuoſum fatum illud eſſe poſitas, quod *Conflagrationem* comitatur; impias autem Hominum *Dæmonúmque* Animas eo implicatum iri. Inter has autem medium Animarum genus eſt, de quibus non curioſitas modò, verùm & benevolentia meritò quem faciat ſollicitum. Nam fieri poteſt, ut mundi *Conflagratio* millia multa Animarum opprimat, quas nec temporis ratio, nec natura, nec cauſa aliqua divinior in *ætheream vitæ Congruitatem* ſublimârit, quæ valde tamen piæ ac innocentes, magnáque virtute præditæ eſſe queant.

Quod facilè quidem credi poteſt, ſi modò animadvertatur, hæc ipſa terrena corpora non adeò bonitati ſinceritatíque animi obeſſe, quin plurimi egregia utriuſque ſpecimina in hac vita dederint. Neque Status ille *Aereus* minùs capit, nec minùs incommodè caret bonis *Geniis*, quàm terra bonis viris, qui miniſtri ſunt proximi *Bonitatis* & Juſtitiæ Dei. Quorundam verò fatorum, lege Univerſi incidentium, immunitas non ſemper innocentiæ, ſed naturali ſæpiùs potentiæ datur. Quamplurimi ergo boni Genii, Spiritúſque hominum defunctorum, ſancti & innocui eſſe queunt, quorum *Vehiculum* eâ conſiſtentiâ ſit, ut non magìs excedere poſſint regionibus Aëreis, quàm in eas nos, qui gravia corpora habemus, ſine alis ſubvolare. Nè quid dicam de viris illis piis probíſque, qui in vivis fortè tum temporis reperiantur, & ſic igneâ hâc procellâ opprimi poſſint.

Profectò, niſi appareat, antequam hoc fatum ingruit, viſibilis aliquis Ζεὺς σωτήρ, *Jupiter ſoſpitator*, ut Ethnici eum appellarent, illi quoque clade impiorum certiſſimè obruentur. Quod deforme ſanè foret vitium in Providentia, quam exactiſſimam & inculpatiſſimam futuram augurantur omnes, qui Deum eſſe profitentur. Itaque vim aliquam ſupernaturalem ratio dictat interfuturam, quæ innocuos & benignos illos Spiritus eripiat è communi calamitate. Quo autem id fieri debeat modo hìc deſcribere, eſſet planè magnificentiùs quàm pro merito ſentire & prædicare de Naturæ lumine & Philoſophiâ; quare hoc argumentum ſuo eſt ſervandum loco.

SCHOLIA

In Cap. XVIII. Sect. 12.

Quod peræquè verum est ac Asinum ebibisse Lunam, &c. *Alluditur ad Fabulam notissimam de homine quodam stultulo qui cùm Lunam in aqua micantem conspexerat, sed bibente Asino, cui insidebat, ob nubes eam intercipientes, è conspectu inde subitò ablatam, Asinum suum putavit absorpsisse Lunam & è rerum Natura abstulisse.*

CAP. XIX.

1. Extinctionem Solis *non esse metum vanum, sed id quod cum ratione suspicari licet futurum cùm ex monumentis historiæ, tum ex Philosophiæ naturalis fundamentis.* 2. *Exitialis vis hujus* Extinctionis *in homines & bestias, cunctósque* dæmonas aëreos *suis quosque Atmosphæris, nostro in Vortice, incarceratos.* 3. *Parum eam aut nihil damni illaturam* Incolis Æthereis *ratione caloris.* 4. *Neque adeò multùm eos extincti Solis luce carituros.* 5. *Sin aliter, ex alio in alium Vorticem migrare posse,* ætherei vehiculi *sui virtute & privilegio*; 6. *Idque sine ullo labore & molestia, & quàm velint ipsi maturè.* 7. *Immensa incomprehensibilitas Tractuum & Circuituum Providentiæ.* 8. *Brevis totius Dissertationis recapitulatio.* 9. *Explicatio duorum Principiorum apud* Persas, Lucis & Tenebrarum, *quæ* Θεὸν *&* Δαίμονα *appellàrunt; quando etiam & ubi* Principium Lucis *plenam victoriam reportet.* 10. *Philosophiam, aut aliquid Philosophiâ sanctius, unicam ducem esse ad veram* Ἀποθέωσιν.

1. Quod ultimum discrimen imminet Animæ separatæ est *Extinctio Solis*; quod quamvìs primâ specie pavor merè *Panicus* videatur, re perpensâ tamen constabit non deesse rationes haud contemnendas, quæ suspicionem aliquam injiciant rei tandem aliquando eventuræ, cujus efficiendæ jam pridem in Natura extiterint aliquot non levia tentamenta. *Plinius*, licèt unum duntaxat exemplum afferat, loquitur tamen tanquam de re sæpiùs accidente. *Fiunt*, inquit, *prodigiosi & longiores Solis defectus, qualis occiso Cæsare Dictatore, & Antoniano bello, totius anni pallore continuo.* Idem accidit, referente *Cedreno*, *Justiniani* tempore; cùm Sol per totum annum continuum obscurâ valde ac fuscâ erat specie, non secùs ac si perpetuum deliquium pateretur. Sub *Irene Augusta* adeò tenebrosum erat cœlum per dies septendecim continuos, ut navigia per mare devia errarent, & propè absuit quin in se mutuò allidérentur, ut refert *Theophanes*. Maculæ autem Solares non ità pridem à *Scheinero* accuratissimè observatæ, Stellæ fixæ apparentes disparentésque vicissim, Cometarum excursus in plagas nostri vorticis remotiores, ipsa denique intrinseca textura Philosophiæ *Cartesianæ*, plus quàm possibile faciunt, Solem, post longinquas temporis periodos, adeò spissè coopertum iri undique maculis, quibus nunquam vacat, ut lucem suam penitùs amittat.

Natur. Histor. l. 2. c. 30.

2. Cujus *Extinctionis* præludia valde funesta erunt atque intolerabilia cunctis *Planetarum* nostri vorticis Incolis, si fortè Incolas ullos habeant *Planetæ*. Hic enim lucis & caloris defectus sensim ingravescens, lentis languoribus miseros mortales conficiet, partim ob inopiam caloris Solis, quo corpora humana foveri & recreari solent, partim quia terræ fruges Sol ampliùs maturare nequit; quibus ex rebus Fames, Morbi, Pestes, universa tandem generis humani brutorúmque animantium vastitas & exitium necessariò consequetur.

Nec immunes evadent *Dæmones Aerei*; nam cùm vitale illud vinculum, quo vehiculis suis nexi sunt, illos necessariò coerceat suas quosque intra *Atmosphæras*, in tenebris plusquam *Cimmeriis* certissimè concludentur. Etenim cum extincto Sole Lunarum simul omnium lumen extinguetur, & glacies, gelu, nivis flocci, & nebulæ spissæ ac palpabiles, ut Ægyptiaca illa, regiones eorum & habitacula universa omnino obsidebunt. Quem casum tristissimum etiamsi scintillantes illi cœlorum oculi, Stellæ, miserabundi despectarent; nè unum tamen lucis radium emittere queunt ad illos solandum vel visendum tantùm; tenella enim lux earum eáque tam procul dissita penetrare non valet, nedum discutere, lentam ac tenacem Noctis illius longæ & fatalis consistentiam.

3. Qua-

3. Quapropter animum abs adeò acerbo spectaculo revocatum ad objectum lætius convertamus; & consideremus Animarum conditionem earum, quæ *æthera vehicula* consecutæ sunt, & quatenus hoc fatum illas attingat videamus. Et nunc primo aspectu manifestum est, longè illas extra nebulosum hoc barathrum esse positas; quippe quæ tutas in sedes purioris ætheris jam antè sunt subvectæ.

Quod de iis gravissimum cogitari potest hoc est, ità ferè se affectas fortè sensuras, ut nos ipsi afficimur cùm sub dio spatiamur illustri, stellante, gelidàque nocte; quod sanis jucundum est potiùs quàm molestum. Et si nos cum aliqua delectatione id ferre possumus in terrenis istis corporibus, quorum partes sine justo calore obrigescent; quid aliud quàm novum tactilis voluptatis genus futurum sit *Incolis Æthereis*, quorum corpora non ut nostra constipantur, sed sunt ipsa agilis quædam lux & ignis?

Hoc unum intelligi potest, particulas sphæricas *Vehiculi* paulo densiùs compactiúsque solito coituras, quo angustatis intervallis triangularibus, elementum subtilissimum per ea celeriùs aliquanto discursurum; quod sensum vegetiorem alacriorémque solito efficiet. Tam parum hâc ratione fatum hoc illis formidandum.

4. At enim lumen eorum, inquies, obscurabitur extincto Sole; cujus splendor tam Deorum quàm Hominum videtur interesse, ut innuit *Homerus*,

Ὤρνυθ' ἵν' ἀθανάτοισι φάος φέρῃ ἠδὲ βροτοῖσι.

Respondeo verò, *Homericum* illud intelligendum esse de *Dæmonibus Aereis*, non de *Æthereis Diis*, qui in puram lucem actu splendentem convertere se possunt quoties ipsis visum erit. Quare metuendum non est nè personalis eorum inter ipsos congressus minùs lætificus minúsve distinctus sit ac antea; nam literæ candidæ in charta nigra æquè sunt illustres & lectu faciles, ac nigræ in charta candida. At hoc illos in tenebris esse significat, cùm non sunt, sed in molliore & placidiore luce, quod variat duntaxat voluptatem; sicuti cùm Luna extinctâ lucernâ claram se infert in conclave. Et certè lux à Stellis collata * in vividum tenerúmque illorum sensum majorem vim habet, quàm in nostrum Lunæ lumen clarissimum; etiamsi non propiores ulli Stellæ illos esse supponamus, quàm sumus ipsi. Magnæ autem hujusmodi mutationes sua commoda habeant, iis scilicet quibus Providentia favere vult, pariter ac incommoda. Et sic nostri *Solis extinctio* lucem alicujus Stellæ vicini vorticis augere possit. Quæ quanquam Carceres illos *Cimmerios* antè memoratos penetrare non valeat, satis tamen luminis *Spiritibus liberis* præbere potest. Vorticis nostri præterea discerptio & spoliatio, quæ tunc eventura est, nos propius centrum alterius necessariò adducet, cujus Stella sat lucis dabit *Geniis Æthereis*, licèt debilior sit quàm ut *Aereis* opituletur.

Quòd autem ità procul abesse à centralibus Vorticum luminaribus satìs conveniat cum fœlicitate summa, intelligere licet partim ex eo, quòd materia cœlestis supra *Saturnum*, ad ipsum usque marginem Vorticis, * fortiùs agitatur eâ quæ inter *Saturnum* & *Solem*, & propterea minùs indiget radiis solaribus ad agilitatem liquiditatémque suam conservandam; & partim quòd immensæ regiones illæ *Ætheris* inutiles & ferè frustra essent; * ni abs Incolis *Æthereis* frequentarentur, qui, pro natura elementi sui, sunt proculdubio generis præstantissimi. *Æthereus* ergo populus universus in hoc casu eò se recipere potest, & in veris illis Deorum *intermundiis*, quæ somniavit *Epicurus*, æterno in gaudio & beatitudine securus conquiescere.

5. Quod facilè concedi debebit, si porrò contemplemur maxima *Vehiculi ætherei* privilegia, in quo tanta vis Animæ excitur, ut motum particularum ejus, augendo minuendóve agitationis gradum, ea pro libitu moderari possit, Axiom. 32. quo ipso etiam soliditatem Vehiculi temperare valet, * & pro hac ejus attemperatione vel ascendere vel descendere in Vortice, ídque variâ celeritate, prout ipsi libitum sit & conveniat. Cujus privilegii amplificatione potest etiam, si videtur, è Vortice in Vorticem transire, *Vestæque* novæ calore uti, frui, ità ut nullum omnino fatum eam unquam apprehendere valuerit.

6. Neque hoc Animæ laboriosius erit opus, quàm flumine secundo navigare. Illa enim, simul ac agitationem soliditatémque Vehiculi ad cœleste suum adornavit iter, tam sponte naturæ eò quò destinat feretur, quàm lapis deorsum, ignis sursum fertur. Nullus ergo subest lassitudinis metus, non magìs profectò quàm cùm navigio remis acto veheris, aut portatili gestaris sellâ. * Namque cœlestis materia *Vehiculum* ambiens, sursum, deorsum, à centro, ad centrum Vorticis transfert Animam, suâ ipsius operâ & impensâ. Ea denique est tenuitas subtilitásque sensuum æthereis Incolis, ut eorum provisio & sagacitas nostram, suprà quàm cogitari potest, exuperet necesse

 sit;

sit; præterquam quòd indicia ac præmonitus multi, & conspicui continuíque calamitatis hujus futuri sint, antequam Sol usque adeò deficiat, ut defectus ejus illos ullatenus attingat. Quare nè minima quidem infortunii aura ad illos unquam aspirare, minimúmve malum assequi valebit.

7. Levis hæc significatio est Mysteriorum Providentiæ; cujus ambages tantæ, circuitus tam immensi, ut incomprehensibiles prorsus meritò videantur *Incredulis* & *Idiotis*, qui proni nimis sunt ad opinandum, omnia utì nunc sunt futura semper, cupidéque volunt ità fore: quod perinde tamen inurbanum ac absurdum est, ut si quis in festum locum ubi apparatiores choreæ agitantur ingressus, primóque tripudio magnopere delectatus, nullum aliud saltari vellet, aut saltantes à se invicem longiùs digredi nollet, quàm cùm ille primùm est ingressus; cùm tamen illi aut propiùs aut longiùs, ad fidium numeros præscriptámque tripudii legem, se movere debeant. Et certè tota materia Universi, singulæque partes ejus, semper in motu atque in tripudio eo versantur, cujus incessus prorsum & retrorsum immensum spatium conficiunt; & quod diutissimè substitisse videtur, motum instaurare debet, ad modulationem accentúsque Harmoniæ ejus, quæ auribus acutissimis non auditur quidem, mentibus tamen purissimis acerrimísque ingeniis intelligitur. Cujus rei veritati nemo repugnare auderet, si repugnantis spiritus historiam suam enarrare potuerit, & referre verbis quot per stellas verticésque antè percolatus esset, quàm particulæ ipsius convenirent, ad tam temerariam contradictionem abutendæ.

8. Nostram jam *Dissertationem* ad finem perduximus, cujus hæc est summa; *Esse substantiam Incorpoream, atque adeò in Homine, quam Animam ejus appellamus. Hanc ejus Animam superesse atque agere post interitum Corporis, primò, ut ferè fit, in* Vehiculo Aëreo, *aliorum* Dæmonum *more; in quo fati non esse penitùs exortem, tum demum verò perfectam & securam fore, cùm* Æthereum *assecuta sit; quippe extra vim potestatémque Mali Principii illius positam, cujus ditio & imperium tam longè latéque patet, quàm longè latéque locus sit miseriæ & morti.* Hoc Principium *Arimanium* vocabant *Magi Persici, & Tenebris assimilabant,* sicut alterum Principium Bonum, *Oromazen* dictum, *Luci*; hoc Θεῦ, illud Δαίμον@ nomine insignientes.

9. Quæ *Persarum* doctrina nil aliud significare potest, quod quidem probandum sit, nisi adumbrationem quandam duarum præcipuarum Providentiæ partium, quarum una in *Dæmoniacis*, altera in *Divinis* Ordinibus versatur. Qui semper Ordines, plùs minúsve, & intus & foris, inter se dissident & contendunt. At si *Theopompi* vaticinium, hominis Arcanis hisce initiati, verum sit, vincet tandem rerúmque potietur *Principium Benignum*, Τέλ@ ἢ ἀπολείπεσθαι τὸ ἅδην, &c. Hades *seu* Arimanius, *qui tam validâ nos tenet custodiâ, tandem aliquando destituetur,* καὶ τοὺς μὲν ἀνθρώπους εὐδαίμονας ἔσεσθαι, μήτε τροφῆς δεομένους, μήτε σκιὰν ποιοῦντας, *& homines erunt beatissimi, nec egentes cibis, nec umbram projicientes.* Quam umbram enim projicere potest corpus illud, quod lumen purum & transpicuum est? Tale autem *Vehiculum Æthereum.* Oraculum illud ergo tum demum impletur, cùm Anima in conditionem eam quam antè descripsimus ascenderit, in qua una supra vim *Fati* & *Mortalitatis* ponitur.

Plutarch. de Iside & Osir.

10. Hæc hæc est vera illa Ἀποθέωσις, ut more *Persico* loquar, cujus inani titulo Imperatores magníque rerum Domini memoriam sui posteram ornare cupidissimè voluerunt; sed quæ revera tam excelsa Animæ prærogativa est, ut Virtutes merè *Politicæ*, quas vocat *Plotinus*, nunquam illam ad hoc culmen fœlicitatis subvehere valeant. Aut *Philosophia*, aut aliquid Philosophiâ sanctius, dux Animæ esse debet ad statum hunc omnium longè præstantissimum. Nec magnopere laborans an *Pythagoræi* sint illum assecuti, Magistri sui disciplinam & præcepta observando, fidenter nihilominus asseverabo, quod illi sequendum sibi proposuêre, summam maximè beatitudinem esse, quam natura nostra potest capere; quod idem cùm extremum sit quod Tractatus hic noster declarandum sibi sumere potuit, concludam omnia Disticho *Pythagorico*, (quod aliàs in eandem ferè rem memoravi) quod non modò istius Philosophiæ sed & præsentis hujus Dissertationis scopum ultimum complectitur.

Ἢν δ᾽ ἀπολείψας σῶμα ἐς αἰθέρ᾽ ἐλεύθερον ἔλθῃς,
Ἔσσεαι ἀθάνατ@, θεὸς ἄμβροτ@, οὐκέτι θνητός.

Id est,

Sic corpus linquens & liberum in æthera vectus,
Immortalis eris *Deus, æternúmque* manebis.

SCHOLIA

SCHOLIA

In Cap. XIX. Sect. 4.

IN vividum tenerúmque illorum sensum, majorem vim, &c. *Supponuntur enim Animæ etiam in his Regionibus vehicula habere organizata. Et experientiâ constat in cubiculo ità obtenebrato ut quis statim à primo introitu nè manum suam videre possit, post mediocrem moram, vultus personarum præsentium satìs distinctè posse deprehendi. Quanta igitur conspicuitas expectanda est à vividis Lucis Stellarum omnium vibrationibus simul conjunctis? Neque enim Animabus in hisce Regionibus versantibus, terrestri Horizonte dimidium Cœli absconditur.*

Fortiùs agitatur eâ quæ inter Saturnum & Solem, &c. *Aut subtiliorem esse magisque igneam & Æthercam, aut partes fortiùs agitari ex eo constat quòd cometæ tam celeri motu per eas Regiones ferantur. Vide* Cartesium, *Princip. Philosoph. Part.* 3. *Artic.* 83, 128.

Ni abs Incolis Æthereis frequentarentur, &c. *Hìc igitur Mundorum* Aziluthicorum *sedem esse verisimillimum est, ut de Mundo nihil dicam* Briathico. *Ubi enim sensus tenerrimus, purissimúsque vehiculorum status, ibi maximam à Solari calore distantiam esse, planè est consentaneum. Hi igitur in* Stola Aaronis ocellata *habitant, Planetarum verò Incolæ in* Pallio *ejus* Hyacinthino.

Sect. 5. Et pro hac ejus attemperatione vel ascendere vel descendere in Vortice, &c. *Quòd si exactè contemperetur consistentiæ illius partis Ætheris ubi est, quamvìs progressivâ suâ facultate ipsa minimè utatur, celerrimo tamen motu circa Solem Vorticis circumferetur in supremis istis Regionibus, nempe secundùm vorticis cursum fluxúmve. Sed potest interim progressivâ facultate uti sursum, deorsum, antrorsum, retrorsum, sine ulla nova vehiculi mutatione.*

Sect. 6. Namque cœlestis Materia *Vehiculum* ambiens sursum, deorsum, à centro, ad centrum vorticis, &c. *Ità certè fieret si motus Mundanus esset Mechanicus secundùm Philosophiam* Cartesianam. *Jam verò cùm tam clarè mihi constet* Mechanicum *non esse sed* vitalem, *dico non tam* cœlestem Materiam *quàm* Spiritum Naturæ *Vehiculum Animæ pro sua consistentia aliter atque aliter movere.*

CONJE-

CONJECTURA
CABBALISTICA,

SIVE

Mentis *Mosaicæ* in Tribus primis Capitibus *Geneseos*, secundùm Triplicem

CABBALAM

Viz. *Literalem*, *Philosophicam*, *Mysticam* sive *Divino-Moralem*

INTERPRETATIO.

Per *HENRICUM MORUM* Cantabrigiensem.

EXOD. 34.

Viditque Aaron *& omnes filii* Israel Mosen, *& ecce resplendebat cutis faciei ejus, timuerúntque appropinquare ei.*

Quapropter velamen posuit super faciem suam siquando loquebatur ad eos.

MATTH. 10.

Nihil est opertum quod non revelabitur, & occultum quod non scietur.

Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; & quod in aure auditis, prædicate super tecta.

LONDINI,

Typis *R. Norton*, impensis *J. Martyn* & *Gualt. Kettilby*,

M DC LXXIX.

Clarissimo Viro & ob singularem Eruditionem & Pietatem celebratissimo

D^{ri} CUDWORTH,

Collegii Christi, in Academia

CANTABRIGIENSI,

Magistro, Publicóque Linguæ *Hebraicæ* Professori.

E præsentis Argumenti delectu, cui operam impendi, Vir clarissime, satìs, opinor, dixi, in sequenti Præfatione. De delectu Patroni nihil ampliùs dicam quàm quòd sola illius Eruditio singularis ac Pietas me induxerit ad eum eligendum. Quarum prior in Orbe tam conspicua est ut universim ab omnibus agnoscatur, & quantùm ad posteriorem, neminem latere potest cui fœlicitas contigit, licèt minorem in modum, magìs liberæ illius intimæque Conversationis. Quantùm ad me non possum quin publicè profitear me in hominem tam verè decoreq; religiosum nunquam incidisse, ubi recta Dei Christiq; notitia illuminatum animum eo æquilibrio teneat, ut æquè remota sit à Superstitione *atque ab* Irreligiositate *ipsa. Et præsentes quidem hæ Lucubrationes meæ, apud nullos magìs gratæ erunt majorémve reperturæ sunt acceptationem quàm apud tales. Nam istiusmodi libera nulloq; laborantia præjudicio Ingenia nec veritatem antiquabunt ob vetustatem Notionis, nec ob juvenilem contemnent aspectum, speciémve quam præ se ferat, Novitatis. Præterea nulli sunt qui magìs certi esse possunt de præsentis mei Instituti Sinceritate & Efficacia. Quotquot enim è* Spiritu *nati sunt, nec sunt meri* Literæ *filii, bene nôrunt, quantum interior magisq; Mystica Textûs significatio ad reverentiam faciat sacræ Scripturæ & ad Pietatis augmentum: quando è contrà nudi sensûs* Literalis *obtrusio multos aut fecit aut confirmavit Atheos.*

Et certè illi homines in rebus Religionis parùm perspiciunt qui non planè detexerint Atheorum maximè interesse ut ipsis concedatur nullam Spiritualem *significationem inesse sive Scripturæ sive Sacramentis, quæ ultrà se extendat quàm ad sensum merè Grammaticum*

maticum in una, & ad ſenſibilem, craſſam, externamq; Actionem in alteris. Ut exempli causâ, Quòd regenerari, verumq; ac realem Chriſtianum evadere nihil aliud ſit quàm externum Aquæ viſibilis Baptiſmum recipere, quodq; Philoſophia Moſaica *de Deo deq; rerum Natura nulla alia ſit, quàm quæ ſit obvia in nuda Literâ* Moſis. *Quod quidem ſi Atheus ſibi plenè conceſſum ab omnibus obtinere poſſet, & hoc etiam in mantiſſam additum, quòd nulla ſit Dei Notitia niſi quam Textus* Moſaicus *Mundo primùm propinaverit, quæve omninò ſit* Traditionalis, *non poſſet ſanè quin Religionem hoc ornatu expoſitam, rem tam inanem reputet, obnoxiam & contemptibilem, ut par profectò foret apud omnes, qui omnino Fatui non eſſent, ut eam tanquam Commentum aliquod Melancholicum conſiderent, aut callidum Inventum ad territandum imperitum vulgus, ſed ponè ſiparium dignum eſſe quod liberis cachinnis excipiatur derideaturq; à Sapientibus: factuq; facile fore, brevi ſpatio memoriam illius è mentibus hominum ſtirpitùs evellere, ut quæ haud ità altas radices in humanis facultatibus egerit. Quod ſanè æquè ſperandum cenſeo atq; poſteros naſcituros eſſe ſine oculis atq; auribus uſumq; ſermonis perdituros. Notitiam enim Dei ſenſumq; Religionis æquè Naturalem Humano generi & eſſentialem eſſe exiſtimo atq; ullam aliam proprietatem qualemcunq;, Generationeſq; hominum æquè citò prorſus* irrationales *futuras ac penitùs* irreligioſas. *Quod* Tractatum meum adverſùs Atheiſmum *cuivis confirmaturum credo qui eum cum diligentia & judicio perlegerit.*

Nec omnino ſequitur ex eo quòd veritas aliqua per modum Traditionis *propagata ſit, eandem per* Rationem *non poſſe concludi. Etenim nullum unum novi Theorema in univerſa Philoſophia Naturali, cui magìs firmæ Rationes ſuffragentur, quàm ſit illud de Motu Terræ. Quod tamen* Cabbalæ *Philoſophicæ ſive Traditionis* Moſaicæ *pars eſt, quemadmodum ſuo loco pleniſſimè oſtendam. Et ſimiliter Præexiſtentia Animæ, quæ videtur ejuſdem Traditionis pars fuiſſe altera, Rationi abundè eſt conſentanea. Et quemadmodum omnium earum quæ videntur Motûs* Irregularitatum *in Planetis genuinam rationem reddere poſſumus, ſuppoſito quòd illi & Terra moveantur circa Solem; ità quidem omnium eorum quæ nos attonitos reddant Providentiæ Paradoxorum cauſas aperire poſſumus ex hac altera Hypotheſi, oſtendereq; nihil ſacris Dei Attributis incongruum accidere, ſi oculum mentis in centro omnium liberorum motuum collocare poſſumus, in ſtabili utique illo Æternoq; Bono, nec ipſi longinquo*

ab

ab illo Intervallo ferremur inter reliquos vagabundos Planetas (quemadmodum S. Judas *illos appellat) qui ad varias diſtantias circa eum ludunt, & tamen univerſi aliquo modo non ſolùm ad eum aſpirant, ſed ſive aſpirant ſive ſecus revera aliquid ab ipſo recipiunt. Nam ex hoc* Primo *omnis eſt & Sapientia & Voluptas & Potentia. Cæterùm ſatis eſt res hujuſmodi breviter omninò & Ænigmaticè ſubindicaſſe, cùm Ignorantia & Iracundia omnium Ætatum maximè generoſas Veritates cum offenſione maxima ſoleant excipere.*

Quantùm verò ad me nullam rationem video quin omnes Virtutis Pietatiſq; ſtudioſi, pro præſenti hoc meo Incepto Cabbaliſtico *ex animo mihi gratias agant, quippe qui ſanctum Trinitatis Myſterium, quo minùs merum Inventum Paganicum habeatur (quemadmodum Secta quædam nimis temeraria autumat) tam planè vindicavi. Nam apertè hîc oſtenditur ſuam à* Moſe *Originem duxiſſe non à* Pythagora *aut* Platone. *Et ſanè cùm* Chriſtus *nihil aliud ſit quàm* Moſes *revelatus, ſpeciale Providentiæ ſpecimen exiſtimo quòd occulta hæc* Cabbala *tam maturè Gentibus innotuerit, quò paratiores reddi poſſent ad faciliorem receptionem totius Myſterii Chriſtianitatis quum primùm in plenitudine temporis magìs clarè Orbi revelatum fuerit.*

Præterea oſtendimus etiam Animam, ſecundùm Moſaicam *Philoſophiam tum à morte, tum à ſomno poſt mortem eſſe ſecuram. Quem tamen ſomniculoſi iſti ſuper Literam Scripturæ Nutatores admodum oſcitanter collegerunt & pari ſimul confidentiâ poſtea defenderunt, prætendentes dogma contrarium magìs* Platonicum *eſſe quàm* Chriſtianum *aut* Scripturale.

Quamobrem cùm Inſtitutum meum tam pium ſit, quemadmodum apparet, nihil congruentius facere potui quàm tam ſincerum Pietatis cultorem, in præſentium mearum Lucubrationum Patronum eligere. Præſertim cùm adeò idoneus ſis qui maximè proprium Patroni officium præſtes, eamq; veritatem, quæ tibi heîc exhibetur, defendas, & ex opulento Eruditionis tuæ Theſaurario ea ſuppedites, ad quæ aut Penuria mea ſe extendere non valuerit, aut omiſerit Inadvertentia. Et ſanè ſi hoc à te ſperare non poſſum, neſcio unde expectem. Neq; enim novi ubi quenquam inveniam tam univerſim pleneq; in omnibus Eruditionis partibus conſummatum quàm ipſe es : In Orientalibus Linguis & Hiſtoria perinde atq; in ſelectiſſimis Philoſophiæ Theorematis. Quarum Perfectionum vel una quælibet ſatis eſſet ad implendum ſi non inflandum hominem

Nnn 2 *quemvis*

quemvis vulgarem magnâ ſui opinione ac Arrogantiâ, cùm tuum interim ſolius privilegium ſit univerſas poſſidere, nec tamen magis efferri magiſve imperioſum eſſe, aliorúmve Cenſorem te gerere quàm illi debeant, qui ſint omnium ignorantiſſimi.

Hæ ſunt veræ Rationes quæ me moverunt ad hanc Libri mei Dedicationem, quem ſi tibi ſimiliter placuerit in Patrocinium tuum recipere & tanquam monumentum Amicitiæ noſtræ acceptare, multùm indè devincies

Amicum tuum ſervúmque deditiſsimum,

E Muſeo, *Cantabrigiæ*, pridie Calend. *Septembr.* An. Dom. 1657.

HEN. MORUM.

Præfatio

Præfatio ad Lectorem.

1. Quid intelligendum sit per vocem *Cabbala*, & quàm legitimè *Literalis* Textûs Expositio sic possit appellari. 2. Speculationes haud ità necessarias modo *Sceptico* optimè proponi. 3. Naturæ & dignitatis *Rationis* luculenta Descriptio, quidque sit *Divinus Logos*. 4. Generales Probabilitates veritatis hujus præsentis *Cabbalæ*. 5. Scopus Authoris in ea publicanda.

1. TRiplicem *hic tibi offero, amice Lector, trium primorum Capitum* Geneseos *Interpretationem, quam in Libri Titulo Triplicem* Cabbalam *appello. De quâ, ut eo instructior ac confirmatior evadas, è re fore censeo pauca tibi præfari, eáque talia quæ verisimillimum sit, teipsum à me sponte fuisse quæsiturum. Ut, exempli gratiâ, Cur hanc meam Interpretationem* Cabbalam *vocaverim, & à quo ipsam acceperim. Quæ sint argumenta illius veritatis maximè probabilia, & Quis scopus meus sit in ea publicanda.*

Ad quorum primum respondeo, Quòd Cabbala *Judaica intelligitur Traditionalis quædam Doctrina esse sive Expositio* Pentateuchi, *quam* Moses *accepit ab ore Dei dum versabatur cum eo in Monte. Atque hic sensus sive Interpretatio Legis vel Pentateuchi quatenus est Doctrina* accepta *primùm per* Mosen, *& dein ab eo per* Joshuam, *& à* Joshua *per septuaginta Seniores, & sic deinceps, appellata est* Cabbala *à* קִבֵּל, *accipere: Sed quatenus* tradita *est, perinde atque* accepta, *appellata est etiam* Massora, *quæ vox* Traditionem *significat. Quanquam hæc posterior magìs propriè ad* Criticam *Grammaticámque peritiam eruditorum apud* Hebræos *pertineat, atque eapropter utilis erat explicando* Literali *sensui Textûs perinde atque* Mystico, *ubi intenditur. Unde sine omni temeritate vocísve abusu,* Literalem *Interpretationem in quam incidi* Cabbalam *appellare possum, perinde atque* Philosophicam *aut* Moralem. *Quippe quum ipse sensus* Literalis *non tam perspicuus sit ac determinatus, quin aliquam* Traditionalem *Doctrinam sive Expositionem requirere videatur, ad eum stabiliendum, perinde atque alteri illi sensus qui magìs* Mystici *sunt.*

Atque idcirco, Triplicem hanc Interpretationem quam erui Cabbalam *nominandam censui, tanquam si in ipsam veram* Cabbalam Mosaicam *in cunctis tribus sensibus Textûs incidissem, talibus utique, quos ore proprio* Mosen, *ad informationem morigeri probéque parati discipuli, enunciare condecuisset. Ac proinde ut res majori cum venustate agatur ac magnificentia, ipsum* Mosen *loquentem introduxi, mentémque suam propriam in cunctis hisce tribus distinctis Expositionibus, explicantem.*

2. *Et tamen nihilominus totam Interpretationem* Conjecturam *omninò appello, quippe qui is sum, qui nolim in rebus definiendis sapientior videri, quàm alii ferre possunt aut approbare. Nam tametsi in eis quæ Humanæ fœlicitati necessaria sunt atque essentialia, cujusmodi est persuasio quòd* Deus existit, *& id genus reliqua, non sufficit cuipiam argumenta afferre irrefragabilia pro causa quam defendit, sed profiteri porrò oportet planè & dogmaticè se plenum tribuere assensum Conclusioni quam demonstraverit ; ut ii qui* Rationis *vim tam facilè non percipiunt, animari nihilominus hoc pacto possint ad eandem fidem amplectendam cum eis qui percipiant, quippe quum tanti eis momenti sit, rectè de dogmate proposito credere : de* Speculativis *tamen & haud ità necessariis Veritatibus sic statuo, quòd non solùm licet cuipiam, sed & debet eas hominibus* Scepticè *proponere, cùm majoris sit prudentiæ ac modestiæ validissima quàm potest afferre argumenta & nihil interim definire viderive omnino deperire Conclusionem, nimísve seriò affectare Proselytorum lucrifactionem propriæ suæ opinioni. Etenim ubi argumentorum vis percipitur, Assensus naturaliter sequetur, pro evidentia detectionis vis argumentorum. Atque assensus equidem opinionibus purè* Speculativis, *sine rationum evidentia, nulla est aut voluptas aut perfectio Creaturæ rationalis.*

3. Ad

3. Ad secundam quæstionem respondeo, quòd, tametsi hanc meam Interpretationem Cabbalam appello, ingenuè tamen fateor me eam nec ab homine quoquam nec ab Angelo accepisse. Nec certè mihi obtigit per Divinam Inspirationem, nisi eò usque sapere velis ut tempestivas suggestiones Divinæ vitæ atque sensus, qui in rationali Spiritu liberi sincerique Christiani cum vigore residet, Inspirationem nominandam censeas. Talis verò Inspiratio distractrix non est, sed ampliatrix & consummatrix humanarum facultatum. Atque addere porrò possum, hoc esse magnum Christianitatis Mysterium ad quod vocamur, Perfectionem scilicet Humanæ Naturæ per Participationem Divinæ. Quod de hac crassa carne & externis sensibus tam propriè intelligi non potest, quàm de interna Humanitate, Intellectu scilicet, Ratione atque Imaginatione. Rationis verò usum excludere ab investigatione Divinæ veritatis, nullum Spiritûs est dictamen, sed Melancholiæ effrænis cæcique Enthusiasmi, religiosæ utique istius phreneseos, in quam homines incidunt, dum passivos se sistant receptioni talium Impressionum quæ nullam habeant proportionem ad suas facultates. Cui errori atque irregularitati si semel se submittant, in conditione se constituunt, quidlibet promiscuè admittendi, atque sic succedente tempore, evadendi aut stupidos aut insanos, & sub prætextu perveniendi ad tam sublimem gradum Christianitatis, (cujus verum Mysterium minimè intelligunt) deprimendi seipsos infra infimorum hominum subsellium.

Quantùm verò ad me, equidem tantum abest, ut Ratio, ullum contemptibile Principium in Homine mihi videatur, ut eam agnoscendam censeam aliquo modo ipsi inesse Deo. Quid enim aliud est Divina Sapientia, nisi stabilis Idearum rerum omnium comprehensio, cum mutuis ad se invicem respectibus, Congruitatibus & Incongruitatibus, Dependentiis & Independentiis? Qui respectus à naturis Idearum ipsarum necessariò oriuntur: Quorum utraque Divinus Intellectus uno quasi oculi jactu trajicit, rerum sic semel omnium ordinem ac cohærentiam perspiciens. Et quid hoc aliud est quàm Ratio stabilis, fixa quædam & immobilis Ratio connexionem rerum omnium dispiciens simul? Illa verò in nobis est Ratio mobilis sive Ratio in Evolutione, quippe quòd nos res modo tantùm successivo alias post alias concipimus. Cæterùm quotquot eodem tempore comprehendimus, dum clarè percipimus, attentéque earum Ideas contemplamur, dignoscimus planè quàm rectè congruant, quantùmve discrepent inter se, atque sic unum per aliud aut probamus aut refutamus: Quæ revera participatio est Divinæ illius Rationis in Deo, verúmque ac fidele Principium est in Homine, postquam perfectum politúmque sit à Spiritu sancto; antè verò nimis quàm terrenum & obscurum, præsertim in rebus Spiritualibus.

Jam verò cùm ipse Logos sive stabilis ac comprehensiva Dei Sapientia, in qua omnes Ideæ ipsarúmque respectus continentur, nihil aliud sit quàm quædam universalis stabilis Ratio, quomodo ullus prætextus esse potest ut quis tam sublimi modo inspiratus sit, ut supra rationem ipsam sit sufflatus sublatúsque, suúmve Intellectum habeat supra naturas rationésque rerum ipsarum positum?

Quamobrem ut breve tandem Responsum formemus ad secundam quæstionem. Dico Triplicem hanc Cabbalam, quâ de quæritur, liberæ rationis mentis meæ esse dictamen, attentè scriptum Mosis Textum considerantis, accuratéque examinantis Expositiones vulgarium in eum Interpretum. Nec quicquam profectò mihi conscius sum, quin tam fæliciter res mecum successerit, ut in veram antiquam Cabbalam revera inciderim.

4. Cujus rei, tertio jam loco, generales proponam Probabilitates. Lectorem quantùm ad reliqua, ad Defensionem Cabbalarum ipsarum remittens, & earundem Introductionem.

Et primò quidem, quòd Cabbala Literalis vera sit, non contemnendum ex eo argumentum est, quòd adeò uno quasi filo deducta sit, unáque pars tam pulchrè consistat cum altera, quódque res singulæ tam accommodatè ad captum vulgi repræsentatæ sint, & tam efficaciter ad detinendas mentes eorum in timore Dei & obedientia legis illius; quemadmodum particulatim ostendetur in Defensione illius Cabbalæ. Adeò ut ex sensu Cabbalæ hujus Literalis, Moses deprehensus sit homo judicii in Politicis consummatissimi, verissimæque ac maximè laudabilis Prudentiæ, quæ fingi potest.

Nec, in Philosophia, seipso debet esse minor. Ac propterea Cabbala Philosophica nobilissimas complectitur Veritates tam Theologicas quàm Naturales, quibus Mens humana occupari potest. Adeò ut Moses meritò videatur præflorâsse anticipâsseque maximè subtilia abstrusáque Inventa præclarissimorum Philosophorum qui post eum unquam extiterunt ad hunc usque diem. Estque ulterior de veritate hujus Cabbalæ Philosophicæ præsumptio, quòd grandia illa Mysteria quæ eâ continentur, eadem sunt utplurimum quæ duo illi eximii Philosophi Pythagoras & Plato ex Ægypto partibúsque Asiæ in Europam introduxerunt. Estque generaliter in confesso apud Christianos, quòd utrique Philosophiam suam hauserint ex Mose. Et Numenius Platonicus apertè de Magistro suo enunciat, Quid est Plato nisi Moses Atticus? Et quantùm quidem ad Pythagoram, incredibile planè est ut is & Sectatores

Sectatores ejus tantum strepitum cierent de Mysterio Numerorum, *nisi aliquando* Mosaicæ *Mundi Creationis in sex diebus, ipsi indultus fuisset aspectus, illiúsque* Cabbala Philosophica *ei esset communicata, quæ in* Numeris *maximè consistit, quemadmodum in* Defensione *illius* Cabbalæ *magìs particulatim declarabo.*

Porrò Juramentum Pythagoricum *jurantium per eum qui* Tetractyos *sive* Tetrados *Mysterium eos edocuerat, quàm ridicula res futura fuisset, si aridos jejunósque Numeros tantùm respexisset? Verùm admodum probabile est sub* Tetrados *Mysterio,* Pythagoram *ipsum primùm, sensum operis quarti diei in Creatione edoctum fuisse, ipsúmque postea eundem tradidisse suis discipulis. Ex qua* Cabbala *quarti diei,* Pythagoras *inter alia intellexit Terram esse Planetam, & circa Solem moveri. Et notissimum est apud omnes hanc opinionem fuisse Pythagoreorum, ac proinde verisimillimum est partem fuisse* Philosophicæ Cabbalæ Mosis. *Quemadmodum pleniùs intelligere est, ex illius* Defensione.

Iamblich. de vita Pythag. cap. 28 & 29.

Aristot. de Cœlo, lib. 2. cap. 13.

In summa, Omnes istæ Conclusiones quæ Cabbalâ Philosophicâ *comprehenduntur cùm tales sint, quæ sublimem amplúmque* Mosis *intellectum maximè condeceant, cúmque tam planè* Phænomenis *Naturæ* Divinísque Attributis *respondeant, perinde atque perpetuò sine omni vi aut distortione Textui Historico congruant; Hoc, meo quidem judicio, non obscurum argumentum est, quòd hæc* Cabbala *sit vera. Quæ enim esse possunt proprietates veræ* Philosophicæ Cabbalæ Mosaicæ *si illæ non sunt quas ego nominavi?*

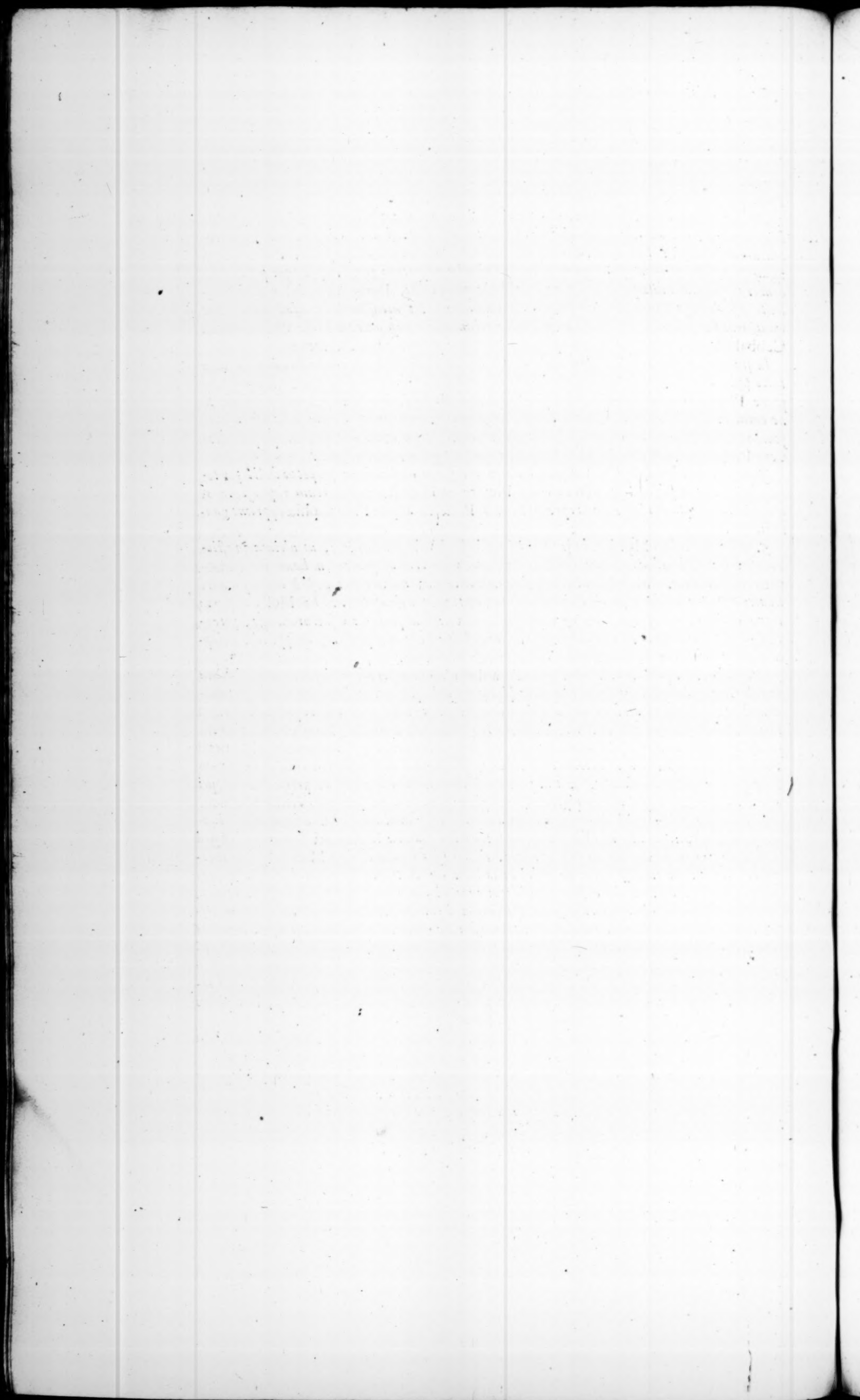
Jam verò ad Moralem Cabbalam *quod attinet, suam evidentiam perpetuo ductu per totum Textum præ se fert,* Mosen *in omni* Pietate *ac* Honestate *expertum repræsentans, quemadmodum priores duæ eum repræsentârunt* Politicæ *atque* Philosophiæ *apprimè gnarum.*

5. *Atque equidem* Mysticæ *hujus sive* Moralis Cabbalæ *pia Utilitas, ut ultimæ quæstioni respondeam, haud exiguum inter alia Invitamentum erat ad præsentem hanc* Expositionem *publicandam.* Moralis *enim ac* Spiritualis *Veritas, quam tanti nostrâ interesse adeò liquet, cùm modo tam miro & inopinato & tamen tam apto & apposito in hac* Mosis *Historia repræsentetur, verisimillimum est eam firmiorem menti impressionem facturam esse, potentiúsque affectus nostros ad id quod bonum & laudabile est esse abrepturam, quippe cum voluptate nos erudituram de vera via ad* Virtutem *&* Pietatem.

Nec Literalis *quidem ac* Philosophica Cabbala *suis honestis usibus destituuntur. Nam in posteriori, ad consternationem puri puti Naturæ Consulti (qui utplurimum viros pios existimat ac Religionis Patronos nulla animi ornamenta habere præter Scrupulositates circa Virtutem, & Imaginationes Melancholicas circa Divinum Numen)* Moses *heic deprehensus est Magister maximè sublimium ac generosarum Speculationum quæ in universa* Naturali Philosophia *occurrunt: ut taceam eum Animam humanam multis intervallis extra ictum Fati & Mortalitatis collocâsse. Et in priori quidem perquam benignè eis prospectum est qui tam proni sunt ad expectandum rigida Philosophiæ præcepta in externo Textu* Mosaico. *Hæc enim* Literalis Cabbala *tanquam gubernaculo, cursum ab eis scopulis detorquebit, inanique studio faciendi ut nuda* Litera *consonanter vero Naturæ* Systemati *loquatur. Quod dum conantur majori cum zelo quàm peritia, & sibi ipsis dedecus & ipsi* Mosi *injuriam inferunt. Sunt enim immutabiles & indelebiles Ideæ & Notiones in mente humana in quas postquam experrecti simus, eásque noto Naturæ cursui atque ordini applicare assueverimus, usum earum non magìs abjicere possumus, quàm oculorum nostrorum, aut dictatis earum diffidere magìs, æquéve, quàm dictatis externorum Sensuum. Quamobrem apud homines qui rectum* Rationis *usum recuperaverint, probéque in contemplatione naturæ rerum & experientia sint versati, apud eos, inquam, talem Philosophiam* Mosaicam *proponere qualem ausa est quorundam temeritas ac superstitio, (quippe verè* Literalis Cabbalæ *notitiâ destitutorum, quæ lucem eis præferre potuisset) est profectò quantum in ipsis est, non solùm* Mosen *sed &* Religionem ipsam *contemptûs & derisionis periculo subjicere.*

Unde satìs constare existimo, quanti momenti sit tam accuratè & solicitè Literalem Cabbalam *à* Philosophica *distinxisse, & tam apertè plenéque utriusque sensum seorsim explicâsse, ut nullus in posterum Error fiat & Confusio. Nam præterquam quòd harum maximè momentosarum Veritatum, & sublimium sed irrefutabilium Paradoxorum in Textu* Mosaico *detectio, Religionem à vili illa imputatione* Ignorantiæ *in* Philosophia *naturáque rerum asserit vindicátque, nobiliores illas præterea liberæ* Rationis *ac* Philosophiæ *Conclusiones ab ista vulgari suspicione eximit* Impietatis *&* Irreligiositatis.

CABBALA

CABBALA LITERALIS.

CAP. I.

2. Terra principiò, profunda ac cœnosa Abyssus aquis cooperta, super quas ventus violentus, & per omnia tenebræ. 3. Dies primùm factus sine Sole. 6. Terra Pavimentum, *Cœlum verò* Conopeum *transparens sive Tentorium firmum ad Aquas superiores sustinendas, conspicuúmve Mare cæruleum, nè delabantur orbémque Terrarum obruant. 8. Cur de* Conopeo *hoc non dictum sit quòd bonum esset. 9. Aquæ inferiores in unum locum ablegatæ. 11. Herbæ, Flores, Fructúsque Terræ, ante Solem ullum Annive tempestates, quibus maturescerent. 14. Sol creatus & Diei additus tanquam peculiare illius ornamentum, ut sunt Luna Stellæque Noctis. 20. Creatio Piscium & Volucrum. 24. Creatio Bestiarum ac Reptilium. 27. Homo creatus in ipsa forma figuráve Dei, sed sic tamen ut Fœminæ perinde essent atque Mares. 28. Qui factum sit ut Homo reliquorum Animalium evaderet Dominus. 30. Ipseque meliori genere fructuum Terræ vescatur, Bestiæ verò viliori.*

1. N hoc Libro mecum constitui Generationes vobis recensere ac Genealogias Patriarcharum, ab *Adamo* ad *Noachum*, à *Noacho* ad *Abrahamum*, ab *Abrahamo* ad *Josephum*, Historiámque ad propria usque tempora contexere. Verùm non abs re erit vos primùm erudire de Creatione Mundi, & de Exordio rerum atque Origine, ut Deus Cœlum Terrámque fecerit, omnésque ornatus eorum antequam fecerat Hominem.

2. Cæterùm *Terra* initio rudis erat & desolata moles, Herbis, Floribus & Arboribus omníque Animantium genere destituta, quippe quum nihil esset nisi profunda ac cœnosa Abyssus, Aquis tota cooperta. Erátque ventus fortis admodum atque violentus qui super aquas circumflavit. Et, (quod scenam fecit adhuc magis horridam & inconsolabilem) nulla adhuc erat Lux, sed spissis tenebris omnia erant involuta, speciémque præ se ferebant nigræ, piceæ ac procellosæ nimbosæque Noctis.

3. Deus verò non passus est opus suum in misera hac conditione manere, sed Lucem jussit apparere, illuxítque Aurora super faciem Abyssi, circuivítque ab Oriente in Occidentem, in medio cursu maximè resplendens circa Meridiem, & dein decrescente splendore versùs Occidentem, tandem prorsus disparuit. Eodem planè modo quo observare licet Diluculum ex Oriente elucescere, & in majorem adolescere claritatem, sed in Occidente demum Ætherem deserere, nullo per totum hoc tempus Sole apparente.

4. Et Deus *Lucem* vidit (quippe quæ res est admodum *visibilis*) quòd bona esset, atque ità *Tenebras* à *Luce* separavit, ità ut utræque super faciem Terræ simul esse non possent, sed suas haberent vicissitudines, alterique altera alternatim succederet.

5. Reditum verò Lucis *Diem* appellavit, Tenebrarum autem reditum appellavit Noctem. Ac Vespera & Mane primum diem naturalem confecêre.

6. Jam verò postquam Deus Basin hanc sive pavimentum magni hujus Mundani Ædificii, *Terram* utique fecisset, superiores Fabricæ partes aggreditur. Jubet igitur

CABBALA LITERALIS.

CAP. I.

2. Terra principiò, profunda ac cœnosa Abyssus aquis cooperta, super quas ventus violentus, & per omnia tenebræ. 3. Dies primum factus sine Sole. 6. Terra Pavimentum, *Cælum verò* Conopeum *transparens sive Tentorium firmum ad Aquas superiores sustinendas, conspicuúmve Mare cæruleum, nè delabantur orbémque Terrarum obruant. 8. Cur de* Conopeo *hoc non dictum sit quòd bonum esset. 9. Aquæ inferiores in unum locum ablegatæ. 11. Herbæ, Flores, Fructúsque Terræ, ante Solem ullum Annive tempestates, quibus maturescerent. 14. Sol creatus & Diei additus tanquam peculiare illius ornamentum, ut sunt Luna Stellæque Noctis. 20. Creatio Piscium & Volucrum. 24. Creatio Bestiarum ac Reptilium. 27. Homo creatus in ipsa forma figuráve Dei, sed sic tamen ut Fœminæ perinde essent atque Mares. 28. Qui factum sit ut Homo reliquorum Animalium evaderet Dominus. 30. Ipseque meliori genere fructuum Terræ vescatur, Bestiæ verò viliori.*

1. N hoc Libro mecum constitui Generationes vobis recensere ac Genealogias Patriarcharum, ab *Adamo* ad *Noachum*, à *Noacho* ad *Abrahamum*, ab *Abrahamo* ad *Josephum*, Historiámque ad propria usque tempora contexere. Verùm non abs re erit vos primùm erudire de Creatione Mundi, & de Exordio rerum atque Origine, ut Deus Cœlum Terrámque fecerit, omnésque ornatus eorum antequam fecerat Hominem.

2. Cæterùm *Terra* initio rudis erat & desolata moles, Herbis, Floribus & Arboribus omníque Animantium genere destituta, quippe quum nihil esset nisi profunda ac cœnosa Abyssus, Aquis tota cooperta. Erátque ventus fortis admodum atque violentus qui super aquas circumflavit. Et, (quod scenam fecit adhuc magis horridam & inconsolabilem) nulla adhuc erat Lux, sed spissis tenebris omnia erant involuta, speciémque præ se ferebant nigræ, piceæ ac procellosæ nimbosæque Noctis.

3. Deus verò non passus est opus suum in misera hac conditione manere, sed Lucem jussit apparere, illuxítque Aurora super faciem Abyssi, circuivítque ab Oriente in Occidentem, in medio cursu maximè resplendens circa Meridiem, & dein decrescente splendore versùs Occidentem, tandem prorsus disparuit. Eodem planè modo quo observare licet Diluculum ex Oriente elucescere, & in majorem adolescere claritatem, sed in Occidente demum Ætherem deserere, nullo per totum hoc tempus Sole apparente.

4. Et Deus *Lucem* vidit (quippe quæ res est admodum *visibilis*) quòd bona esset, atque ità *Tenebras* à *Luce* separavit, ità ut utræque super faciem Terræ simul esse non possent, sed suas haberent vicissitudines, alteríque altera alternatim succederet.

5. Reditum verò Lucis *Diem* appellavit, Tenebrarum autem reditum appellavit Noctem. Ac Vespera & Mane primum diem naturalem confecère.

6. Jam verò postquam Deus Basin hanc sive pavimentum magni hujus Mundani Ædificii, *Terram* utique fecisset, superiores Fabricæ partes aggreditur. Jubet igi-

tur fieri cavum *Expansum*, firmum ac transparens, quod robore suo obniteretur Aquis supernis, easque inhiberent nè nimiâ copiâ labantur in Terram.

7. Atque ità factum est dissepium inter Aquas superiores & inferiores; adeò ut cavi hujus *Firmamenti* beneficio, homo tutus degere possit ab istiusmodi noxiarum Inundationum violentia, ut quando quis in probè fixo Tentorio à nimbis defenditur procellosis. Etenim harum Aquarum periculum ipsi etiam oculo apparet, quippe quum *Mare* illud *cæruleum* quod *Firmamento* pellucido superfusum incumbit per illius corpus facilè cernitur. Súntque frequentes ac copiosi pluviarum imbres qui descendunt desuper, cùm interim nulla Aqua deprehenditur ascendere sursum. Unde planè liquet, si externum sensum appellamus, omnem ex *superno* illo *Mari* delabi.

8. Nunc igitur pellucidum hoc *Conopeum* firmitérve extensum *Tentorium*, quanquam propriè dicere non possum, Deum *vidisse* quòd bonum esset (quippe suâ quidem naturâ *invisibile*) usus tamen illius ostendit ipsum valdè bonum esse ac necessarium. Vocavítque Deus totam cavi hujus Firmamenti capacitatem *Cœlum*. Et Vespera ac Mane secundum Diem naturalem confecêre.

9. Et nunc quidem postquam tam tutum factum esset contra superiorum Aquarum Inundationum Munimentum, nè in terram laberentur, die proximo Deus ad inferiores aquas ordinandas, quæ universam Terræ faciem adhuc contegebant, animum appulit. Illius igitur jussu Aquæ in unum locum confluxerunt, & apparuit *Arida*.

10. Deúsque *Aridam* appellavit *Terram*, Aquarúmque confluxum appellavit *Mare*. Atque jam quidem propriè dicere possum Deum *vidisse* quòd bonum esset: Nam Mare atque Terra res sunt satìs aspectabiles, & idonea *visûs* nostri Objecta.

11. Et continuò, antequam Solem fecisset aut Lunam aut Stellas, jussit Deus germinare Terram germen, gramina, herbas atque flores, plenâ perfectâque pulchritudine, fructiferásque Arbores fructum amœnissimum suavissimúmque producentes quamvìs adhuc nulla fuisset Veris, Æstatis aut Autumni vicissitudo, nec ulla Solis appropinquatio, qua fructus illarum arborum coquerentur & maturescerent. Unde facilè deprehendere potestis stultitiam Gentium Idololatricarum quæ Causas secundas tantopere depereunt & admirantur, ut primam planè tradant oblivioni, illud ascribentes *Soli* atque *Lunæ* quod immediato *Dei* jussu primitus est factum.

12. Illius enim jussu factum est, antequam aut *Sol* aut *Luna* in *Firmamento* esset, ut *Terra* gramen produceret & herbas facientes semen juxta speciem suam, & Arbores fructiferas quibus inerat semen suum juxta speciem suam, ità ut diversa Plantarum genera hoc pacto conservari possent super Terram. Vidítque Deus quòd bonum esset.

13. Et Vespera ac Mane tertium Diem naturalem confecêre.

14. Prætererunt tres Dies sine Sole perinde atque tres Noctes sine ulla Luna aut Stellis, quemadmodum & vos ipsi fortean observare potuissetis aliquot Noctes sine Luna & Stellis, perinde atque Dies sine Sole alteras alteris successisse: Et sic futurum fuisset in perpetuum, si Deus non dixisset, Fiant *Luminaria* in firmamento Cœli, ad discriminationem Diei & Noctis, & ut sint Ornatus utriusque. Sint etiam in signa mutationum Cœli, in Tempestates Anni, & in Periodos Dierum, Mensium & Annorum.

15. Porrò sint ut Lumina intra cavam Firmamenti Cœli fornicem suspensa, ut luceant hominibus in Terræ pavimento ambulantibus: Et factum est ità.

16. Fecítque Deus duo *magna Luminaria*. Majus quidem, illustrissimum augustissimúmque Objectum quod aspicere possumus interdiu, ut sit quasi *Princeps* ac *Monarcha Diei*. Minus verò, splendidissimum & nitidissimum spectaculum in quod oculos conjicere possumus noctu, ut *Noctis sit Regina* ac *Moderatrix*. Et verò, quanquam propter parvitudinem haud tanti sunt momenti, *Stellas* etiam fecit.

17. Collocavítque omnes in *Firmamento* Cœli ut luceant super Terram,

18. Et ut splendoris sui externi præcellentiam ostendant præ reliquis omnibus quæ aut noctu aut interdiu apparent, peculiarésque sint ornatus ad insigne *discrimen* faciendum inter Lucem & Tenebras, ut superadditus *Sol* diem adornet, lucémque ejus acuat, & ut *Luna* & *Stellæ* adornent Noctem, ejúsque torporem & caliginem minuant. Vidítque Deus quòd bonum esset.

19. Et Vespera ac Mane quartum Diem naturalem confecêre.

20. Postea, Aquas Deus jussit *Pisces Volucrésque* producere, quorum magnam produxêre copiam. Volucrésque volârunt super Terram in aperto Cœli Firmamento.

21. Creavítque Deus magnos etiam *Cetos* perinde atque reliquos Pisces, qui se movent in Aquis. Vidítque Deus quòd bonum esset.

22. Et benedixit eis Deus, dicens, Crescite & multiplicamini, & replete aquas in Mari. Volucrésque se multiplicent super Terram.

23. Et Vespera ac Mane quintum Diem naturalem confecêre.

24. Tunc Deus Terram jussit omnia *Reptilia* & *Quadrupedia* producere, quemadmodum Aquas jusserat Pisces producere atque Volucres. Et factum est ità.

25. Et postquam Deus *Bestias Terræ* juxta species suas fecisset, & *Jumenta* ac *Reptilia* juxta suas species, vidit quòd bonum esset.

26. Tandem verò eximium istud aggrediens Artificii sui specimen, *Hominem*, animavit seipsum dicens, Age verò, Nunc *hominem* faciamus. Faciámque, inquit, secundùm eandem Imaginem formámque quam ipse gero, & dominium habebit in pisces Maris, & in volucres Aëris, & in Jumenta, & in universam Terram, & in omne Reptile quod repit super Terram.

27. Atque sic Deus *Hominem* creavit in sua specie ac figura, staturâ erectâ, cum cruribus, manibus, brachiis, cum facie atque ore ad loquendum jubendúmque, quemadmodum fit in Deo ipso. Ad imaginem, inquam, Dei sic creavit eum. Cæterùm nè me aliter accipiatis atque ego dixi, quanquam Deum tanquam masculinum magísque perfectum consideratis, me tamen sic intelligi nolo ac si Deus humanum genus tam accuratè ad suam imaginem formaverit ut *Mares* solummodo fecerit: Hoc enim vobis affirmo, eum *fœminas* perinde atque Mares fecisse, quemadmodum posthac magìs particulatim audietis.

28. Cúmque *Marem* ac *Fœminam* sic fecisset, discrimen sexuum quod eis indiderat jussit experiri. Et benedicens eis Deus dixit, Crescite & multiplicamini, & replete terram progenie vestrâ, & estote illius Domini, imperiúmque habete in pisces Maris & in volucres Aëris perinde atque in Bestias & Jumenta, & in omne Reptile quod movetur super Terram.

29. Dixítque Deus, Ecce, do vobis omnem Herbam frugiferam quæ est super faciem Terræ, cujusmodi est Fragum. Diversa frumenti genera, ut Secale, Triticum, Oryza, suavissimíque arborum fructus, hæc omnia vobis in escam do.

30. Quantùm verò ad Bestias Terræ, Volucrésque Aëris, omnéque Animans quod repit super Terram, viliora Herbarum genera graménque obvium eis assignavi. Atque hinc factum est ut homines selectissimorum fructuum Terræ Domini evaserint ac possessores, Agríque pecora vilioribus herbis contenta sint & communi gramine.

31. Vidítque Deus omnia opera quæ fecerat, & ecce erant valde bona. Et Vespera ac Mane sextum Diem Naturalem confecêre.

CAP. II.

3. Sabbatorum *Judaicorum Origo, à quiete quam post sex dierum operam sibi indulsit Deus.* 5. *Herbæ atque Plantæ ante ullam Pluviam, rem Hortensem, aut Agriculturam, ratioque cur ità factum sit.* 7. Adamus *ex pulvere Terræ formatus, Animáque ejus in nares inspirata.* 8. *Plantatio* Paradisi. 9. *Arbor illic mirifica, quæ juventam conservatura esset, Hominémque in terra immortalem redditura: cum altera Arbore mirifica,* Arbore *scilicet* Scientiæ Boni & Mali. 11. *Fluvii Paradisi,* Phasis, Gihon, Tigris, Euphrates. 18. *Magna Matrimonii commendatio.* 19. Adamus *omnibus Animantium generibus nomina indit præterquam piscibus.* 21. Mulier *ex costa* Adami *formata, postquam in profundum soporem incidisset, Mente interim ejus in Ecstasin raptâ.* 24. *Prima* Matrimonii *Institutio.*

1. Atque sic Cœlum & Terra perfecta sunt, omnésque Creaturæ quibus exornata sunt ac repleta.

2. Cúmque Deus intra sex Dies universum opus suum consummâsset, die septimo quietem sibi indulsit.

3. Atque sic diem septimum Feriam fecit, Festúmque *Quietis* constituit, quia ipse tunc primùm quievit ab operibus suis. Unde *Sabbatorum* vestrorum rationem atque originem planè intelligitis.

4. Hæ sunt Generationes Cœlorum atque Terræ, quas tam compendiosè vobis recensui, quemadmodum creatæ sunt in diebus, quando Dominus Cœlum fecit atque Terram variósque illorum ornatus.

5. Veruntamen supersunt nonnulla quæ paulo pleniùs attingere velim vósque de eis erudire in laudem Dei, manifestatiónémque potentiæ illius apud vos. Ut verbi gratiâ, quòd Herbæ plantæque Agri suâ sponte non germinârunt è Terra antequam eas fecisset Deus, sed quòd Deus eas antè creavit, quàm ulla istiusmodi rerum semina essent in terra, quámque ulla pluvia esset, Hominésve qui arte Hortulariâ Agríve culturâ uterentur quo efficerent ut crescerent: Ut firmiorem posthac habere possitis fidem in Deo, siquando ordinarius Naturæ cursus famem Annonæve difficultatem comminaturus sit propter pluviæ defectum Imbriúmque tempestivorum.

6. Neque enim ulli Imbres fuerant, quando Deus effecit ut Plantæ Herbæque Agri è terra germinarent; erat tantummodo, quod initio dixi, Torrens aquarum ingens, quæ passim supra terram scaturiebant, universámque contegebant faciem Soli. Quas tamen Deus postea virtute suâ Omnipotente intra certos limites ità coercuit ut reliqua Terra planè Arida esset.

7. Et ut adhuc pleniùs intelligatis, quantum Divina Potentia supra cursum Causarum naturalium exaltetur, Deus pulverem hujus terræ aridæ sumens, in talem temperiem manibus suis redegit, ut facta sit Materia ad corpus humanum formandum idonea: Quod postquam primùm formaverat, omnino instar erat inanimis statuæ; donec accedens ad eam ex ore suo in nares ejus inspirâsset spiraculum vitæ, quemadmodum observare est ad hunc usque diem, Homines spiritum ducere per nares, clausis quantumlibet labellis. Et sic *Homo* factus est in Animam viventem, appellatúmque est nomen ejus *Adam*, quia è Terra factus est.

8. Sed enim fusiùs mihi suprà narrandum erat, quomodo Dominus Deus Hortum plantaverit ad Orientem à *Judæa* in Regione *Eden*, circa *Mesopotamiam*, ubi postea hominem *Adamum* posuit, quem modo suprà dicto formaverat.

9. Descriptio verò hujus Horti hujusmodi est: Germinare fecit Dominus Deus ex terra omnem arborem quæ aspectu amœna esset & ad vescendum suavis. Inter varia verò ista arborum genera duæ erant eximiæ notæ, quæ in medio Horti erant consitæ. Quarum altera fructus ferebat tam mirificæ virtutis ut juventam virésque conservaret hominémque immortalem redderet in terra, quam ob causam appellata est *Arbor Vitæ*. Altera verò erat Arbor illîc consita, cujus fructum si quis gustavisset, mirum hunc datura esset effectum, ut homo dignosceret statim discrimen inter *bonum* & *malum*: Ità enim Dominus Deus statuerat, si *Adamus* fructum illius vetitum tetigerit, quòd experturus sit per hanc suam inobedientiam sensum *mali* perinde atque *boni*. Quam ob rem per modum Anticipationis appellata est *Arbor scientiæ boni atque mali*.

10. Fluvius verò egrediebatur ex *Edene* ad irrigandum Hortum, indéque divisus est in capita quatuor.

11. Nomen primi erat *Phasis* sive *Phasi-Tigris*, qui totam terram circuit *Chaulatæorum*, ubi Aurum est.

12. Aurúmque illius Terræ est præstantissimum: Illîc etiam invenitur Bdellium & Lapis Onychinus.

13. Et nomen secundi Fluvii est *Gihon*. Is est qui totam Terram circuit *Arabo-Æthiopiæ*.

14. Et nomen tertii Fluvii est *Tigris*, ipse est qui pergit ad Orientalem plagam contra *Assyriam*. Et quartus Fluvius est *Euphrates*.

15. Manúque prehendens hominem *Adamum* Dominus Deus introduxit eum in Hortum *Edenis*, mandavítque ipsi ut coleret eum & custodiret, résque omnes in eo ritè dispositas ordinatásque conservaret, nè infestaretur aut violaretur quoquam modo incursionibus temerariisve evagationibus incautarum Bestiarum.

16. Et commendavit *Adamo* Dominus Deus omnes arbores Horti, tanquam admodum salubres suavésque ad vescendum, jussítque ex eis comedere liberaliter.

17. *Arborem scientiæ boni* atque *mali* tantùm excepit. A qua severiter ipsi præcepit ut abstineret, quippe de qua si unquam gustaverit, quòd certo certiùs moriturus esset.

18. Cæterùm, quod ad summas Matrimonii laudes dictum sit, quanquam Deus *Adamum* in tam amœna Paradiso collocaverat, manca tamen erat illius fœlicitas & imperfecta antequam mulieris societatem nactus esset. Dixit enim Dominus Deus, Non est bonum, hominem esse solum. Idoneum igitur ipsi faciam adjutorium.

19. Nunc quidem ex terra Dominus Deus omnem Bestiam agri formaverat & omne volatile cœli, illáque adduxit ad *Adamum* ut videret quid appellaturus esset; & quicquid *Adamus* animantia singula appellaverit, id illius erat nomen.

20. Nomináque dedit *Adamus* omni Jumento, & Volatilibus Cœli, & omni Bestiæ agri. Verùm tam naturalem cum istorum ullo non potuit inire consuetudinem, eorúmve

rúmve ſocietate adeò ad plenum gaudere, ſed magnum aliquod adhuc defuit ad conſummandam *Adami* fœlicitatem. Idoneúmque ipſi Adjutorium inventum oportuit.

21. Quamobrem Dominus Deus fecit ut profundus ſopor in *Adamum* caderet, & ecce, dum ſuper humum dormiebat, hoc ipſi obtigit Inſomnium, Deum ſcilicet in latus manum immiſiſſe, unámque abſtuliſſe coſtarum, locúmque illius carne obduxiſſe.

22. Coſtámque, quam Dominus Deus abſtulerat, formatam fuiſſe in mulierem, Deúmque, poſtquam ſic formâſſet, manu eam prehendiſſe & adduxiſſe ad ipſum. Et certè ut è ſomno evigilaverat, inſomnium ſtatim verum eſſe deprehendit. Nam Deus juxta eum ſtetit cum muliere in manu, quam adduxerat.

23. Quamobrem *Adamus* Viſione præmonitus continuò pronunciare potuit, Hoc quidem os eſt ex oſſibus meis, & caro ex carne mea. Quàm vileſcunt reliqua Animantia ad hanc comparata? Congruúmque nomen ipſi indidit, *Viriſſam* appellans, quippe quòd ex Viro ſumpta ſit.

24. Dixítque Dominus Deus, Rectè narras, *Adame*: Et ob hanc ipſam cauſam derelinquet unuſquiſque patrem ſuum & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & illi duo una erunt caro. Tam ſtrictus ſanctúſque nexus eſt vinculum Matrimonii.

25. Erant autem ambo nudi *Adamus* & Uxor ejus, nec eos quicquam pudebat. Unde verò nuditatis pudor in hominibus extiterit, mox vobis enarrabo.

CAP. III.

1. *Serpens callidus in Paradiſo tum Ratione tum Loquelâ præditus Mulierem decipit.* 2. *Dialogus Mulierem inter & Serpentem.* 7. *Unde in Hominibus extiterit Nuditatis pudor.* 8. *Deus in Horto ambulat inclamátque* Adamum. 10. *Dialogus* Adamum *inter atque Deum.* 14. *Ratio cur Serpentes pedibus careant repántque ſuper humum.* 15. *Ratio Antipathiæ inter Homines & Serpentes*; 16. *Ut & doloris Mulierum in parturiendo, ſubjectioníſque maritis ſuis*; 18. *Quemadmodum & Sterilitatis Terræ, Laboríſque Hominum & fatigationis in Agricultura.* 21. *Deus* Adamum *&* Evam *amictûs pellicei uſum edocet.* 24. *Paradiſus à Spectris infeſtata*: Adamus *à guſtando de* Arbore vitæ *abſterritus: unde ejus poſteritas facta eſt mortalis ad hunc uſque diem.*

1. Atque equidem non poteſt quin vobis admodum obvium ſit apud vos ipſos ſæpenumero ſolicitè inquirere, non ſolùm unde hic Nuditatis pudor hominibus extiterit, ſed & Agriculturæ labor & defatigatio; graviſſimi in liberis parturiendis dolores; & denique, quod rerum omnium formidabiliſſimum eſt, Mors ipſa: Quorum omnium ut aliorum nonnullorum rationes tam perſpicuas intellectúque faciles adeóque ad ſenſum veſtrum animíque ſententiam vobis proponam, ut nihil magìs perſpicuum magíſve intelligibile poſſit expeti. Ad quam fœlicem ſtatum Adamus creatus ſit jam audiviſtis, útque à Deo in Horto deliciarum collocatus eſſet, ubi omnes illius ſenſus jucundiſſimis quæ fingi poſſunt Objectis oblectabantur; Oculi quidem amœnitate & pulchritudine Arborum atque Florum, ac delectabili diverſitate ſpecierum formarúmve Animantium; Aures dulci accentu muſico argutè canentium Avium; Olfactus fragranti Aromaticarum Herbarum odore; Guſtus varietate ſuaviſſimorum fructuum, & Tactus molliſſimis auræ ſpiraculis in florulentis ambulacris hujus ſemper-viridantis Paradiſi. Quibus omnibus adde oblectamentum illud oblectamentorum, jucundiſſimam pulchræ ſuæ ſponſæ converſationem, cujus Amoris decerpti fructus nec ſolicitudinem ſibi ipſi creaturi fuiſſent, nec dolores ſuæ ſponſæ in liberis parturiendis. Nam omnes vitæ functiones exercendæ fuiſſent cum facilitate & oblectatione, nec omninò opus futurum fuiſſet, familiis alendis quicquam inſudare, quia in hoc horto *Edenis* ver erat perpetuum, Solíque fœcunditas humanam anticipabat induſtriam. Juventúſque ac roboris viriditas *Adami* ac poſterorum ſuorum corpora nunquam fuiſſent deſerturæ, quippe quòd Senectus & Mors perpetuò repellendæ eſſent, præſenti illâ ac præpotenti virtute *Arboris vitæ*. Et certè bene novi quòd quemadmodum animitùs optatis ut hic ſtatus Adamo ſuíſque poſteris manſiſſet in perpetuum, ità perquam avidè diſcupitis rationem audire cur eo ſit privatus: Quæ breviter hæc eſt: Ejus utique inobedientia præcepto quod ipſi dederat Deus. Cujus circumſtantias vobis enarrabo, prout ſequitur.

Inter

Inter varia illa Animantium genera quæ erant in Paradiso, erat etiam Serpens, quem ad hunc usque diem calliditate plenum esse nôstis; ac proinde minùs mirabimini, si tunc, cùm in hac perfectione constitutus erat, non solùm Rationis usum, sed & Sermonis facultatem habuit. Hic Serpens igitur erat qui omnis hujus noxæ Adamo illiúsque posteritati prima fuit occasio. Ille enim callidè mulierem adorta est dixítque ei, Itáne verò est, quòd Deus vobis præceperit, nè ex ‖ ulla arbore Horti comedatis?

‖ *Vid. Paul. Fag.*

2. Respondítque mulier Serpenti, Omnino falleris, Deus enim non interdixit nobis, nè ullis fructibus arborum Horti vescamur;

3. Sed de fructu quidem arboris in medio Horti, severiter nobis præcepit Deus, Nequaquam ex eo comedetis nec attingetis eum, nè morte moriamini.

4. Serpens verò dixit mulieri, Nugæ! Fidem meam do hoc tantùm dictum fuisse in terrorem, ut eam libertatem vobis adimat ac fœlicitatem cujus estis capaces; Non ità certò morituri estis.

5. Sed Deus illius arboris virtutem probè novit, quòd simul atque ex eo comederitis, oculi vestri aperientur, eritísque sicut Dii scientes bonum & malum.

6. Cúmque mulier arborem videret quòd bona esset ad vescendum oculísque grata, quódque arbor optabilis esset ad ingenerandam scientiam, illa cepit de fructu & comedit, deditque marito secum, qui etiam comedit.

7. Et aperti sunt amborum oculi, cognoverúntque se nudos esse, eósque puduit. Et consuerunt proinde ficûs folia, fecerúntque sibi perizomata ad cooperiendum pudenda sua.

8. Et venit Dominus Deus in hortum ad auram vespertinam, ambulánsque in Horto inclamavit *Adamum*. *Adamus* verò simul atque vocem ejus audivisset, & ipse & uxor ejus confugerunt in medium Arborum confertissimarum Horti, ad occultandum seipsos ab illius præsentia.

9. At verò iterum Dominus Deus *Adamum* inclamavit, dixítque ei, *Adame* ubi es?

10. Tunc *Adamus* coactus est respondere, dixítque, Vocem tuam audivi in horto & timui, eo quòd nudus essem, atque hinc factum est quòd meipsum absconderem.

11. Dixítque ei Deus, Quis adeò sapientem te effecit, ut cognosceres te nudum esse? An comedisti de fructu vetito?

12. *Adamus* verò excusavit seipsum dicens, Mulier quam ipse mihi in adjutorium commendâsti, illa mihi dedit de fructu & comedi.

13. Et dixit Dominus Deus ad mulierem, Quid hoc rei est quod fecisti? Muliérque seipsam excusavit, dicens, Serpens me decepit & comedi.

14. Tunc Dominus Deus in omnes tres sententiam tulit, dixítque Serpenti, Quoniam hoc fecisti, maledictus es præ reliquis omnibus Animantibus ac Bestiis agri; cúmque hactenus corpus in sublime gerere valuisti, erectúsque incedere, prorepes deinceps super ventrem vermiculi instar, pulverémque comedes cunctis diebus vitæ tuæ.

15. Erítque Antipathia perpetua non solùm inter mulierem atque te, sed inter illius semen & semen tuum. Nam universum genus humanum abhorrebit te, exosásque habebit omnes istas execrabiles generationes, quæ ex te nascituræ sint. Illæ quidem sedulò hominibus insidiabuntur quò pedes ipsorum mordeant pungántve, quæ tamen vulnera propter suam in Herbis peritiam, facilè sanabunt. Ipsi verò cerebrum omnibus serpentibus elident capita conterentes, occidéntque sine omni misericordia aut clementia, tuum semen meritò tractantes tanquam infensissimum hostem.

16. Lata verò in mulierem sententia erat, Parturiendi crux ac dolor, suóque marito subjectio. Quæ lex subjectionis in omnibus Orbis terrarum Nationibus observatur ad hunc usque diem.

17. In *Adamum* verò lata sententia, Agriculturæ labor erat in solum sterile & infœcundum.

18. Nam maledicta est terra propter ipsum, quæ causa est cur spinas, tribulósque germinet, aliásque plantas noxias, quibus Agricolæ terram, in quam graves suos impendunt labores, neutiquam volunt occupari.

19. Atque sic in sudore vultûs sui panis *Adamo* erat comedendus donec ad pulverem redierit ex quo sumptus est.

20. Et appellavit *Adamus* uxorem suam *Evam*, quia ipsa erat mater omnium hominum qui nasciturí essent in hunc mundum, supérque Terræ faciem victuri.

21. Ge-

21. Generationes verò hominum, ferarum pellibus primitùs vestitæ sunt, quarum usum Deus *Adamum* & *Evam* docuit in Paradiso.

22. Postquam verò ad hunc modum ad iter essent instructi & ad res duriores præmuniti, ejecit ambos è Paradiso, dixítque Dominus Deus de *Adamo*, propter inobedientiam subsannans eum, Ecce *Adamus* factus est quasi unus ex nobis, sciens bonum atque malum. Prospiciendum nunc est, nè manum admoveat *arbori vitæ*, atque sic seipsum reddat immortalem.

23. Quamobrem Dominus Deus emisit eum ex horto *Edenis* ad colendam Terram, ex qua desumptus est.

24. Atque sic *Adamum* exegit foras, uxórque coacta est eum sequi. Neque enim diutiùs morandum erat in Paradiso, quippe quòd terrificis locus infestabatur Spiritibus, Spectráque horrenda in illius introitu apparebant, Homines alati cum igneis ac flammantibus gladiis in manibus suis, quaquaversum vibratis; adeò ut *Adamus* nunquam ausus sit redire ad gustandum fructum *arboris Vitæ*: unde factum est ut genus humanum mortale permanserit ad hunc usque diem.

CABBALA

CABBALA PHILOSOPHICA.

CAP. I.

1. Mundus Vitæ *sive* Formarum, *&* Potentialitas *Universi visibilis à* Tri-uno *Deo creata, & ad* Monadem *sive* Unitatem *relata.* 6. *Universalis Materia immensa Mundi visibilis creata ex nihilo, & ad Numerum* Binarium *relata.* 7. *Cur non dictum sit de hac Materia quòd esset bona.* 9. *Partium Terræ Planetæve ordinatio ac dispositio ad commodam Habitationem, relata ad numerum* Ternarium. 14. *Immensa Materia* Ætherea *sive Cœlum in Soles formatum aut Planetas, tam* Primarios *quàm* Secundarios, *in* Terras *scilicet perinde atque* Lunas, *relatúmque ad Numerum* Quaternarium. 20. *Repletio Terræ Piscibus & Volatilibus, ad Numerum relata* Quinarium. 24. *Creatio Bestiarum ac Jumentorum, sed magìs præcipuè* Hominis *ipsius, ad Numerum relata* Senarium.

1. UM partes externæ Creationis magìs conspicuas, priusquam ad Genealogias successionésque humani generis descendam, vobis ante oculos exponere mecum constituo, duo ecce! notabilia Objecta intellectui nostro se repræsentant, quæ igitur primùm notanda sunt, ut quæ universalem habent Influentiam in cuncta quæ sequuntur. Atque hæc quidem duo, alterum nomine *Cœli* & *Lucis* (* idem enim per utrasque voces indigito) alterum nomine *Terræ*, symbolicè insignio. Per *Cœlum* sive *Lucem* intelligendus est universus *Spirituum Intellectualium* ambitus & complexus, Animæ Hominum & Bestiarum, Formæque seminales rerum omnium. Quem *Mundum Vitæ*, si lubet, rectè potestis appellare. Per *Terram* intelligenda est *Potentialitas* sive *Capacitas existentiæ externæ Creationis.* Quippe quum hæc *Possibilitas* mentibus nostris exhibeatur, tanquam Divinæ Omnipotentiæ effectum, sine qua nihil foret, éstque quasi Umbra illius postrema, obscurissimáque projectio, in qua insuper *Incompossibilitas Incommensurabilitásque* rerum involvitur.

Deus igitur *Triunus* per æternam suam Sapientiam symbolicum hoc *Cœlum* atque *Terram* primùm creavit.

2. Erátque hæc *Terra* nihil aliud nisi solitudo & vacuitas, & profunda & inexhausta *Capacitas* evadendi quicquid Deo visum fuerit ex ea efficere, quod nullam interim in se sic fieri repugnantiam implicaret. Cúmque *Possibilitas* esset res creandi variis multifariísque modis, nihil adhuc determinatum erat, sed vasta hæc rerum Capacitas instabilis erat & fluida atque ex se indeterminabilis ut *Aqua. Spiritus* verò *Dei*, qui Vehiculum erat *Æternæ Sapientiæ* & *Super-essentialis Bonitatis*, perquam celeri Consilii prospectu, discursúque Rationis verè Divinæ, talis quæ uno quasi ictu omnia penetrat, dispicítque quid facto opus sit maximè, postquam extensis alis quasi suspensa cunctis *Possibilitatis* hujus fluidæ capacitatibus paulisper imminuisset, illud continuò statuit quod perfectissimum foret & accuratissimum.

3. Quamobrem integra Deitas per *Verbum internum*, quod nihil aliud est nisi *Sapientia* ac *Potentia*, (quam tunc acuerat *actualis voluntas*) majori facilitate, quàm nos Notionem ullam aut Ideam mentibus nostris repræsentamus, totam substantiarum Spiritualium Creationem suo conspectui reverà exhibuerunt. Cujusmodi sunt Angeli

li in naturis suis internis, Animæ Hominum & aliarum Animantium, Formæque Seminales rerum omnium. Adeò ut illæ omnes, quotquot unquam exituræ essent, realiter tunc & actualiter existerent sine ulla dependentia à Materia corporea.

4. Deúsque approbavit, sibíque complacuit in toto hoc tanquam bono. Sed enim, tametsi designata sit *fluidarum Tenebrarum obscuræve Possibilitatis* externæ Creationis stabilitio ac determinatio, mansit tamen adhuc tantùm obscura *Possibilitas*. Erátque reverà notorium discrimen inter *Spiritualem Creationem actualem, obfuscámque Possibilitatem* Mundi externi sive Materialis.

5. Adeò ut meritò quis *Diem*, alteram appellare possit, alteram verò *Noctem*. Quia *Nox* distinctas rerum figuras ac colores delet atque obliterat, *Dies* verò eosdem omnes clarè distinctéque visui nostro exponit. Sic igitur Creatura *Immaterialis* omni ex parte perfecta est, *inexhaustus* existens *thesaurus Lucis* atque *Formæ*, ad exornandum consummandúmque Mundum materialem, & ad suppeditandum *Matutinum* sive *Activum Principium* cuique *Passivo* in futuris Partibus Creationis corporeæ. Sed in hoc primi Diei opere, quemadmodum appellabimus, *Mane* atque *Vespera* purè sunt *Metaphysica*: Nam *Activum* & *Passivum* Principium heîc non sunt duæ substantiæ, altera *Materialis*, altera *Spiritualis*; sed Principium *Passivum* est *Materia* merè *Metaphysica*, & reverà nulla *realis* aut actualis Entitas; &, quemadmodum jam dictum est, à *Luce* sive *Spirituali* substantia omnino est divisa, quippe ad eam minimè pertinens sed ad Mundum externum cujus umbratilis est Possibilitas. Cæterùm cuicuimodi sint, hoc *Passivum* & *Activum* Principium *primi* Diei opus est, cùm *Monas* sive *Unitas* tam aptum Naturæ *Immaterialis* sit Symbolum.

6. Deus autem cogitavit denuò, & vigorem addens cogitationi potentiâ suâ ac voluntate, immensam realis corporeæque Materiæ creavit copiam, substantiam quam concipere oportet tanquam inter *fluidam rerum Naturalium Possibilitatem* & Regionem *Formarum Seminalium* interjacentem: Non quòd hæ res loco distinguantur, sed secundùm ordinem magìs Intellectualem.

7. Divináque Cogitatio voluntate omnipotenti munita ac corroborata sortita est effectum, Immenséque hæc diffusa Materia facta est. Verùm haud ità pronus erat Deus ad pronunciandum eam bonam esse, vel ad sibi in ea magnopere complacendum, quippe qui prævidit quas sibi noxas, errantes Animæ, nisi valdè cautè se gesserint, asciscere possent nimis profundè se in eam immergendo. Præterea, parvi æstimanda erat, donec majores perfectiones in eam essent collatæ, cùm adhuc nihil aliud esset nisi interminatus rudis divisibilísque Materiæ Oceanus.

8. Quamobrem Materia hæc actuata est continuò & agitata illius virtute qui eam fecit subjecítque regimini ac moderamini *Spiritûs* cujuspiam *Universalis*, qui pars tamen esset *Mundi Vitæ*, & in subtilis *Ætheris* consistentiam formata est; ut rectè hæc Materia appellanda sit *Cœlum*: Unióque *Passivi* & *Activi* Principii in Creatione hujus Cœli Materialis *secundi* Diei opus est, & *Binarius* illius Naturam denotat.

9. Narrabo porrò vobis, quomodo Deus *Terram Materialem* realem disponat (quæ Materiâ *Æthereâ* quæ Cœlum appellatur, semper undique cingitur) ad amœnam illam constituendam atque delectabilem Hominibus pariter atque Bestiis postquam semel facta sit. Quod verò ad ipsam formationem *Terræ* spectat, illa quidem referenda est ad Diem insequentem. Nam Stellæ ac Planetæ ad eum Numerum pertinent. Planetáque primarius quemadmodum respectu *Reflexionis Luminis* rectè dicitur Planeta, ità respectu *Habitabilitatis* illius rectè appellatur Terra. Has *Terras* igitur Deus ad hunc modum constituit, ut neque Aquis careant quæ eis incumbant, nec totæ aquis obruantur, quanquam circumcinguntur undique fluido Aëre in quo inest etiam ille Æther sive Cœlum, & sub quo Aquæ inundaturæ fuissent totam faciem Terræ nisi Providentia eas collegisset in unum locum.

10. Atque eo pacto partim Terram *Aridam* fecisset, partim *Maria*, Fluvios atque Fontes, ad ea vitæ commoda quæ obvium est cuique intelligere.

11. Exornavit præterea Solum Gramine, Herbis & Floribus, seménque singulis sapientissimè prospexit, ut germinare possent, utilissimásque has vitæ commoditates Animantibus in terra perpetuare.

12. Sunt enim revera hæc admodum bona ac necessaria tum Hominibus tum Bestiis.

13. Quapropter Deus Materiam Terræ ità præparavit, ut *vitalis* esset *Congruitas* partium ejus, cum variis generibus *Seminalium Formarum* Arborum, Herbarum, Florúmque selectissimorum: Atque sic corpus Terræ varia Principia Vitæ Plantalis, è *Mundo Vitæ*, qui ubique præstò erat, sibi hausit: Et *Passivum* atque *Activum* Principium sic conjuncta *Tertii* Diei opus confecêre. Et *Ternarius* illius Naturam denotat.

14. *Ternario* assignatus est Telluris ornatus cum Arboribus, Floribus & Herbis, post distinctionem Aridæ atque Maris factam, quemadmodum *Quinario* assignata est Terræ Repletio cum Piscibus & Volatilibus, *Senario*, cum Homine & Bestia. Dies verò hic *quartus* corporis totius Universi ornatum complectitur. Vastam scilicet illam & immensam Materiam Æthereàm (quæ *Cœlum fluidum* appellatur) cum infinito numero varii generis Luminarium, Solum & Planetarum, quæ Divina Sapientia ac Potentia per unionem aptorum Activorúmque Principiorum è *Mundo Vitæ* haustorum ex materia hac Ætherea effecêre. Quorum Utilitas in Natura conspicua est, quòd omnia facta sunt in Signa Prognostica, in Tempestates, Dies & Annos (Quod Planetas innuit passim per Universum Cœlum suis Solibus assignari.)

15. Quemadmodum etiam ad Lucem ministrandam Mundi Incolis, ut Planetæ lumen à suis luminis fontibus recipiant, ipsúmque invicem alii in alios refundant.

16. Sunt autem duo genera horum Luminarium quæ omnes Mundi Incolæ magna ubique debent agnoscere, externum suum visum consulentes à propriis suis stationibus. Dominium verò majoris horum generum Luminarium, conspicuum est interdiu, Dominium minoris noctu: prius vulgo *Solem* appellamus, posterius *Lunam.* Quæ *Luna* revera Planeta est & opaca, sed quæ lumen admodum copiosè reflectit in visum Spectatoris. Et tamen non est nisi secundarium, viliúsve genus Planetæ. Cæterùm fecit etiam *Primarios* magísque eminentes Planetas, & talis quidem est hæc Terra in qua vitam degimus.

17. Collocavítque Deus omnia hæc Luminarium genera in tenui liquidóque Cœlo, ut radios suos alia aliis reflectant, Lucémque Mundi Incolis affundant suas quibusque terras habitantibus:

18. Et ut pulchritudo splendórque ipsorum conspicuus esse posset eorum spectatoribus, sive interdiu sive noctu: Quod præcipuè intelligendum est de Solibus, qui ad longinquam distantiam Stellarum etiam vicem supplent, sed quorum præcipuum officium est Diei & Noctis in propriis suis Terris Planetísve vicissitudines reddere. Cúmque universus tenebrosus Æther perpulchrâ ac illustri horum variorum generum Luminarium supellectile exornatus esset, Deus approbavit tanquam bonum.

19. Et unio *Passivi* & *Activi* Principii *quarti* Diei opus erat. Numerúsque illius naturam denotat.

20. Et nunc quidem postquam audivistis de viridante Terra Maríque littoribus clauso, & de Luminaribus quæ per Aërem Aquámque luceant ad gratificandum oculis omnium Animantium quò aliæ alias videant, valeántque sibi escam quærere; tempestivè mentionem expectare potestis variorum Animalium suis quorumque Elementis propriorum. Quamobrem Deus per Verbum suum internum ac Potentiam in Aquis & prope Aquas Materiam per varias *Vitales Congruitates* præparavit, adeò ut multas Animas eásque varias è Mundo Vitæ attraheret, quæ partes Materiæ actuantes magnam produxêre Piscium copiam qui innatarent Aquis, & Volatilium quæ circa Terram in aperto Cœlo volitarent.

21. Et ad hunc quidem modum magnos etiam creavit Cetos perinde atque minorum genera Piscium. Omniáque approbavit tanquam bona.

22. Et benedictio *interni* sui *Verbi* sive *Sapientiæ* eis inerat ad suam Multiplicationem; Nam secundùm præparationem Materiæ Vis *Plastica* Animarum quæ descendunt è *Mundo Vitæ* cum Materia semel ritè unitarum, fideliter & efficaciter sapientissimas istas Maris ac Fœminæ formationes fabricavit, adeò ut hoc pacto Pisces aquas in Mari replerent, & Volucres multiplicarentur in terra.

23. Et Unio *Passivi* & *Activi* Principii *quinti* Diei opus erat, *Quinariúsque* Naturam illius denotat.

24. Perstititque porrò Deus in Creatione Animantium & desponsando novas è *Mundo Vitæ* Animas, eásque cum magìs Mediterraneis Materiæ partibus conjungendo Serpentes creavit terrestres, Jumenta, & Bestias agri.

25. Et postquam sic fecerat, approbavit ea tanquam bona.

26. Tunc Deus in propriam suam naturam visus reflectens, séque ipsum contemplans, *Super-essentialem* consulendo *Bonitatem*, *Æternum Intellectum*, & inextinguibilem *Amoris-Flammam* Omnipotentis sui *Spiritûs*, longè sublimius Animantis genus creandum statuit, quàm hactenus in Orbem introductum esset: Fecit igitur *Hominem* ad Imaginem suam, secundùm propriam Similitudinem. Nam postquam Materiam tam nobili Hospiti quàm sit Anima humana, ritè præparâsset, *Mundus Vitæ* illud coactus est dimittere, quod debitè præparata Materia tam justè sibi vendicabat. *Homóque* comparuit in Scena Terræ Dominus omnium Animantium. Etenim justum erat, ut is qui Imaginem Dei invisibilis gerebat, supremus fieret Mundi visibilis,

lis, Monarcha. Et quid esse potest Deo magis simile quàm Anima humana, quæ tam libera est, tam Rationalis támque Intellectualis? Neque minùs illi similis est homo, ex eo quòd Terrestri corpori sit unitus, cùm Anima ejus sive Spiritus compendiosam omnigenæ Materiæ corporeæ collectionem possideat atque permeet, eandémque regat, intellectu ejus interim ad cogitandum de rebus aliis liberè sibi permisso; quemadmodum Deus Mundum universum vivificat atque actuat, quanquam ad plenum interim sibi vacat seipsum contemplari. Quamobrem Deus Homini dominium dedit in Volucres Aëris, in Pisces Maris, & Bestias Terræ. Etenim Rationi omninò consentaneum est, ut deterius inserviat præstantiori.

27. Sic Deus creavit Hominem ad suam Imaginem, ex Intellectuali Anima Terrenóque corpore ab eadem actuato consistentem. Quocirca Humanum genus factum est Mas & Fœmina, perinde atque reliqua Animalia terrestria.

28. Et benedictio Divinæ Sapientiæ in propagationem suæ Speciei manifestata est in formatione earum partium quæ in hunc usum factæ sunt. Et ut accreverunt in multitudines, dominabantur in Terra, & vi ac calliditate suâ Bestias agri suo imperio subjiciebant, pascebántque seipsos piscibus & volucribus, & quicquid præterea gratum ipsis esset voluptatémque conciliaturum. Omnia enim in manus eorum tradita sunt, ipso jure Creationis.

29. Et ut nihil oblectationi ipsorum deesset, ecce Divina providentia omne genus sapidarum jucundarúmque Herbarum eis in Acetaria paravit, & ex maximè delicato frugiferarum Arborum fructu epulas eis instruxit.

30. Quantùm verò ad crassiora gramina, viliúsque Herbarum genus, ea ignobiliori Animantium generi sunt destinata. Quamobrem Homini liberum est quæ sua sunt exquirere eisdémque perinde uti.

31. Et Deus postquam res singulas, quas fecerat, consideràsset, eas approbavit tanquam admodum bonas. Unióque *Passivi* & *Activi* Principii *sexti* Diei opus erat. Et *Senarius* naturam illius denotat.

CAP. II.

2. *Plena & absolutissima Dei quies & cessatio à creando quicquam de novo, Numero* Senario *adumbrata.* 4. *Soles & Planetæ non Ornatus solùm sed Effectus* Æthereæ *Materiæ sive* Cœli. 6. *Modus quo Homo aliáque Animalia è Terra exorirentur, virtute Dei in Natura.* 8. *Quomodo se habuerit* Adamus *antequam descendisset in carnem Animálque* terrestre *factus esset.* 10. *Quatuor Virtutes Cardinales in* Adamo *fuisse, etiam dum in* Ætherea *sua sive Paradisiaca conditione constitutus esset.* 17. *Interdictum* Adamo *in Paradiso nè propriam suam voluntatem gustaret saperétve sub pœna descendendi in* Regionem *Mortis.* 18. Masculinæ & Fœmininæ *facultates in* Adamo. 20. Fœmininarum *facultatum magna voluptas ac solatium.* 21. *Facultatibus* Masculinis *consopitis* Fœmininas *comparuisse suásque partes egisse. Gratum scilicet sensum* Vitæ Vehiculi. 25. *Gratum hunc sensum gaudiúmque* Vitæ Vehiculi, *immunem esse in se, & culpâ & pudore.*

1. ATque sic Cœli atque Terra perfecti sunt omnésque ornatus eorum, Cujusmodi sunt Arbores, Flores & Herbæ; Soles, Lunæ & Stellæ; Pisces, Volucres, & Bestiæ agri; Princépsque omnium Homo.

2. Quamobrem, postquam Deus opus suum consummàsset in *Senario*, Creationem Universam sex rerum ordinibus comprehendente, cessavit ab unquam creando quicquam deinceps, sive in *externo* hoc *Mundo* Materiali, sive in *Mundo Vitæ*. Sed potentiâ creatrice in ipsum se subtrahente, suâ *requie* fruebatur *æternâ*, quæ immutabilis illius est & indefatigabilis natura, quæ universum rerum existentium ambitum & complexum uno quasi intuitu facillimè inspicit, *Essentiámque*, *Vitam* & *Activitatem* ipsis conservat, melioráque deteriora corrigunt, omniáque gubernantur ab Æterno illius Verbo atque Spiritu; sed nulla nova substantia ex eo tempore cùm sex dierum opera consummata essent, adhuc creata est, nec creabitur in perpetuum.

3. Diem enim hunc *septimum æternam Feriam Festúmve Quietis* sibi constituit Deus, in quo sibi complaciturus est tantùm in contemplando exquisitum ordinem atque motum rectámque rerum Naturam; *Sapientiâ* illius, *Justitiâ* & *Misericordiâ* juxta constitutam Mundi fabricam, in omnes partes Creationis inevitabiliter sese insinuantibus,

tibus, quippe qui ubique tum *Bonitatis* tum *Iræ* suæ *Ministros* habet paratos: Adeò ut ipsi nihil amplius opus sit * quàm ut spectatorem agat, effectúsque illius *Nemesios* quæ in naturam rerum ipsarum ab eo factarum intexta sit intueatur. Hoc igitur *Sabbatum* est sive *Festum Quietis* quod Deus ipse celebrare dicitur in *die septimo*. Et Numerus certè illius Naturam declarat.

4. Et nunc quidem ut paulò pleniùs planiúsque mentem meam vobis exponam, apertè vobis affirmo, Quòd res illæ, quas *Ornatus* antea Cœli Terræque appellavi, non sic solùm sunt, sed & *Generationes* eorundem; *Plantæ* inquam & *Animalia* Generationes erant, Effectus, Productúsque *Terræ*, *Formis seminalibus Animaliúmque animabus* se in præparatam ejus Materiam insinuantibus. Et verò *Soles*, *Planetæ* atque *Terræ* * Generationes erant Productúsve Cœlorum, Vigore ac Motu, immenso Universi corpori à *Mundo Vitæ* communicatis; adeò ut quæ suprà *Ornatus* simpliciter dixi, reverà sint *Productus* ac *Generationes Cœlorum* atque *Terræ* simul atque creati sint, quanquam * quo tempore eos creaverit Deus, nolo definire. Potuit enim aut semel per absolutam suam Omnipotentiam illud efficere, aut postquam omnes substantias Materiales perinde atque Immateriales creâsset, eas alias in alias sic agere permittere, & in talibus temporum periodis, quales ipsa natura rerum producendarum requireret.

5. Cæterùm in pios usus factum est, quòd Creationem in ordinem *sex Dierum* conjecerim; & ut firmiùs in cordibus populi radicetur magna hæc atque utilis veritas, *Omnipotentiam* nempe *Divinam talem esse quæ & supra & contra naturales causas agere possit*, quòd mentionem fecerim Herbarum & Plantarum Agri, antequam aut Pluviam aut Hominem, qui rem Hortulariam Agriculturámque exerceret, commemorâssem: Etenim secundùm priorem meam Narrationem, nulla talis fuerat Pluvia, qualis nunc dierum labores Agricolæ solet irrigare.

6. Sed tamen humidus quidem Vapor è Terra ascendebat, qui maturatus concoctúsque à *Spiritu Mundi*, qui admodum actuosus est in Cœlis sive Aëre, pretiosus factus est *Liquor Balsamicus* aptúmque *Vitæ Vehiculum*, * qui Pluviarum quodammodo instar descendens in faciem Terræ Solum humectavit, adeò ut calor Solis superficiem illius leniter verberans variis modis Materiam pro vario genere non solùm *Seminalium Formarum*, sed & *Animarum Animantium* præpararet.

7. * Ipséque *Homo* è Terra ad hunc modum ortus est, pulvere illius ritè præparato & attemperato per has unctuosas Pluvias Balsamicásque stillationes Cœlorum. Ità enim Deus infinitâ suâ sapientiâ constituerat ut Materia sic vel sic præparata per *Vitalem Congruitatem*, Formas è *Mundo Vitæ* (qui ubique præstò est presseque admodum humido unctuosóque Aëri inequitat) pro præparationis modo sibi attraheret. Quamobrem ad hunc modum Aëreus Æthereúsve *Adamus* in corpus terrenum devectus est, maximè conspicuam suam sedem habens in Capite sive Cerebro: Atque sic Adamus, *terrestris* tandem *Animalis*, factus est Anima.

8. Cæterùm quomodo se habeat *Adamus* ante descensum suum in inferiorem hanc Vitæ conditionem, per sequentem Narrationem Ænigmaticam vobis explicabo: Quæ hujusmodi est. Quòd Dominus Deus Hortum plantaverat ad Orientem in Eden, * ubi & Hominem posuerat, quem postea in Animal terrestre formavit. Adamus enim primitùs totus Æthereus erat & in Paradiso collocatus, hoc est, in læta ac fœlici conditione *Spiritûs*. Erat enim sub vivificis radiis *Divini Intellectûs* constitutus, & Sol Justitiæ pulchrè eum irradiabat.

9. Erátque Anima ejus tanquam Terra à Deo benedicta, quæ arborem quamque amœnam producit, plantámque quamque bonam à Patre cœlesti consitam. Nam sanctus Spiritus Vitæ Solum fœcundaverat, ut omne genus ederet jucundorum utiliúmque fructuum. *Arbórque Vitæ* in medio Animæ humanæ horto erat. *Essentialis* utique *voluntas* Dei, quæ vera est Radix Regenerationis. Sed ad tam sublimem statum *Adamus* adhuc non pervenerat, Fructúsque hujus Arboris in hac Animæ conditione Ætherea *Immortalitas* futura fuisset sive *Vita æterna*. Erat autem illîc etiam *Arbor scientiæ boni & mali*, sua *propria* scilicet *Voluntas*.

10. Erat autem Fluvius admodum amœnus qui Hortum hunc irrigavit, in quatuor rivos distinctus, * qui sunt quatuor *virtutes Cardinales*, quæ gradibus diversis in Anima reperiuntur pro diversis gradibus puritatis sui *Vehiculi*.

11. Noménque primi est *Pison*, quæ *Prudentia* est, & experientia in rebus decorè honestéque agundis. Humana enim Anima nusquam otiatur, neque in hoc Mundo neque in alio statu quocunque, sed aliquam habet provinciam quam administret, illiúsque res promovere debet cujus est. Quænam enim major esse potest bonæ Animæ gratificatio, quàm Dispensatricem esse alicujus portionis universalis illius Boni quod Deus

Deus in mundum emittit? Nec ulla potest externa personarum esse Conversatio aut Societas sive sint *Terrestres*, sive *Aereæ* aut *Ætthereæ*, quin continuò *Prudentiæ* usus implicetur: Quapropter *Prudentia* inseparabilis est Animæ Perfectio: Adeò ut *Pison* meritò censendus sit unus è fluviis etiam *Cœlestis* illius *Paradisi*. Atque hæc illa Sapientia est quam Deus ipse Animæ præmonstrat, communicando illi Divinam Lucem: dicitur enim circuire terram *Havilah*.

12. Ubi etiam inanes & inutiles speculationes nihili æstimantur, quemadmodum planè significatur per purum ac probatum *Aurum*, *Bdellium*, & Lapidem *Onychinum*, illius Insulæ merces.

13. * Nomen verò secundi Fluvii est *Gihon*, qui est *Justitia*, quemadmodum innuitur ex Fama *Æthiopum*, quorum terram dicitur circuire, utì etiam ex Notatione nominis ejus.

14. Noménque tertii Fluvii est * *Hiddekel*, quæ *Fortitudo* est, quæ rapidi Torrentis instar omnia occurrentia obruit, * fortitérque resistit universis Tenebrarum copiis, violentè currens contra *Assyriam*, quæ ad plagam Occidentalem ab hoc Fluvio sita est. Fluviúsque quartus est *Perath*, qui est *Temperantia*, nutrix altríxque omnium plantarum Paradisi. Cùm è contrà Intemperantia, sive nimium Mentis studium & indulgentia voluptatibus *Vehiculi*, *Vitæve Materiæ*, in quocunque statu id fiat, sacra illa Vegetabilia immoderato humore obruit & suffocat. Quemadmodum Terra, sicut suprà memoratum est, non omnino erat fertilis, donec aquæ ablegatæ essent in unum locum, Aridáque appareret. Antea verò submersa erat, omnísque vita vegetabilis in ea extincta.

15. In hac Paradiso sic descripta collocaverat Dominus Deus Hominem, ut eam coleret, & in eadem bona conditione qua invenerat, conservaret.

16. Divinúmque Verbum sive Lux in Homine ei præcepit, dicens, Ex omni arbore Paradisi liberum est tibi comedere. Omnia enim hîc salubria sunt perinde atque jucunda, si satìs cautè & custoditè te adhibueris, præceptóque obediveris meo.

17. Verùm ex dulcoroso venenosóque fructu *arboris scientiæ boni & mali*, nullo pacto tibi comedendum est. Nam quo tempore ex eo comederis, Anima tua eum languorem contrahet, ac debilitatem & instabilitatem, ut tandem ad Terram delapsurus sis, in humanam carnem sepeliendus, Incoláque *Regionis Mortis* evasurus.

18. Hactenus alias ullas facultates in *Adamo* Æthereo præter eas quæ ad Virtutem sanctúmque Intellectum sursum evexerint, non magnopere quidem notavi. Et certè hic maximè perfectus masculúsque *Adamus* est, qui in pura subtilíque Cognitione Intellectuali consistit. Nunc verò vos de altera Animæ humanæ facultate monendos censeo. Quæ quidem quanquam inferior videtur, longè tamen abest ut sit contemnenda, * quippe quæ & ipsi bona est, & *Mundo* præsertim *Terrestri* perquam utilis. Hæc enim eum capacem reddit evadendi Caput omnium Animantium Terrestrium, quemadmodum & eadem illa facultas Mater est reverà universi Generis Humani.

19. Hæ sublimes magísque Intellectuales Perfectiones, *Adamum*, fateor, admodum sapientem reddiderunt, & ad res rectè intelligendas promptissimum. Naturas enim probè novit tum Bestiarum Agri tum Volucrum Cœli: Non visibiles solùm ac terrestres Creaturas intelligo, sed etiam necdum lapsos Angelos perinde atque lapsos, sive bonos malósque Genios; rectéque de eis judicare valuit, de Principiis ex quibus consisterent, & de proprietatibus quas haberent.

20. Nec erravit illius Ratio & Intellectus, sed rectè pronunciavit de omnibus. Verùm utcunque, haud tantam voluptatem ex externa Dei Creatione illiúsque variis operibus percipere potuit, nisi aliquod vitæ principium haberet, quod cum eadem Materia ex qua illa consisterent, congruenter conjungi posset, eandémque exultanter actuare: Quapropter Deus humanam Animam * facultate imbuit, cum vitali gaudio & complacentia uniendi cum Materia, perinde atque anhelandi ad unionem cum Deo ipso. Cujus Divina Essentia misellarum nostrarum Substantiarum modulum nimium quantum excedit. *Vita* tamen *Divina* aliquo modo & Animæ & corpori communicabilis est, sive Æthereum sit sive crassioris consistentiæ. Istæque mirificæ ac gratæ voluptates quas percipimus, nihil aliud sunt quàm congruentes Vehiculi Animæ motus, unde ipsa Divina gaudia quâdam quasi reflexione corroborantur & acuuntur. Tanti momenti est *Vitale* illud *Principium* quod Animam conjungit cum Materia Universi.

21. Quamobrem Deus ad gratificandum *Adamo*, haud indefatigabilem eum creavit in rebus Intellectualibus affectandis, sed lassitudo contemplandi & anhelandi ad *Immaterialitatem* (cùm res istas recipere non posset prout sunt, sed pro tenui suo captu, qui admodum exiguus est collatus ad Objectum circa quod versatur) languorem ipsi

ipsi superinduxit & somnolentiam quoad istiusmodi exercitia, donec paulatim in magis || profundum prolapsus sit soporem. Quo tempore, id quod Divina Providentia olim ordinaverat, inferius Principium Vivificativum Animæ ejus ità invaluit, tantóque cum vigore & tam exultabundâ sympathiâ atque gaudio Vehiculum ejus actuabat, ut propter Integritatem suam, quam adhuc retinebat, hoc magìs gratum ei esset, majorémque ipsi conciliaret voluptatem, quàm quicquam eorum quæ unquam hactenus expertus sit.

|| *Vide Philonem. Leg. Allegor. lib.* 3.

22. Cùm Divina, inquam, Providentia tam vividè fervidéque * novum hunc vehiculi sui sensum in eo excitâsset,

23. Continuò agnovit omnem sensum & notitiam quem ullius rei hactenus habuerit magìs aridum fuisse & evanidum minúsque illi congruentem ac gratum visum esse, magísque à sua natura alienum; hunc verò tam congenerem animæ suæ esse ac consentaneum, ut tanquam necessariam sui ipsius partem consideraret, suóque ipsius nomine appellaret.

24. Itáque apud seipsum cogitavit, Ob hanc causam missa faciet quivis * nimis laboriosa sua ad uniendum cum *Æterno Intellectu* & *Universali Animæ Mundi Spiritualis* sive Divini, aspiramina, quorum præcellentiarum Immensitas longè altior est & subvectior, quàm ut nos ipsorum amplexibus diu immoremur, adhærebítque lætæ gratæque *vitæ sui Vehiculi, vivúmque* hoc *Vehiculum* cum Anima sua, Personam unam reputabit.

25. Atque sic *Adamus* cum suo *recèns desponsato Gaudio* * nudus stetit coram Deo, nec quicquam tamen eum puduit, propter suam utique Innocentiam & Simplicitatem. Neque enim adhuc quicquam peccaverat *Adami* aut Ratio aut Affectus.

CAP. III.

1. Satanas Adamum *tentat, occasionem nactus à novo vigore* vitæ Vehiculi *sui.* 2. *Dialogus inter* Adamum *&* Satanam. 6. Masculinæ *facultates in* Adamo *persuasæ à* Fœmininis, *ad peccandum consentiunt adversùm Deum.* 7. Adamus *enormem illam excusat quam sibi indulserat libertatem, postquam observâsset Potentiam* Plasticam *aliquantùm in se expergefactam.* 8. *Disputatio* Adamum *inter &* Divinam Lucem; *eum ad propriæ suæ Conscientiæ Tribunal sistentem.* 14. Satanas *in inferiores Aeris Regiones dejectus.* 15. *De Incarnatione Animæ* Messiæ *Vaticinium, déque illius Triumpho in Caput supremásque Potestates Angelorum Apostatarum.* 16. *Decretum Divinum de amaricandis interturbandísque omnibus* terrestris Vitæ *gaudiis ac voluptatibus.* 20. *Lapsum suum* Adamus *rursus excusat, ob suæ præsentiæ ac regiminis utilitatem super Terram.* 21. Adamus *plenè in carnem incorporatur, comparetque in vera forma* Terrestris *Animalis.* 24. *Immortalitatem terreno* Adamo *nequaquam competere, nec posse illius Animam eò pertingere, donec redierit in* Ætheream *suum* Vehiculum.

1. JAM verò cùm *vita Vehiculi* ad tam altum gradum in *Adamo* propter exercitii relaxationem in suis magìs subtilibus & immaterialibus facultatibus invaluisset, idoneus statim evasit ad ludum quemlibet cum omni alacritate & promptitudine ordiendum, qui ipsi ante oculos esset propositus; nec defuit quicquam præter bellam aliquam opportunitatem externam, quæ ad actionem eum evocaret. Quod & quidam ex malis Geniis sive Angelis lapsis observavit, qui haud parvâ in malis machinandis peritiâ pollebat, quippe quem verisimillimum est aliquibus ex suo ordine easdem fraudes instruxisse, ipsúmque fuisse Rebellionis adversùs Deum Divinámque lucem, Authorem atque Ducem. Etenim erat magìs perversè subtilis quàm reliqui omnes mali *Genii, Bestiæve* Agri, quos Deus quidem Angelos fecerat, Bestialitatem verò suam ex propria Rebellione contraxerunt. Quicquid enim Sensu & Intellectu præditum est, carétque interim *Divinâ Vitâ,* ex sententia profectò omnium bonorum Hominum ac Sapientum revera est *Bestia.* * Antiquus igitur hic Serpens * omnium *Bestiarum Agri* versutissimus *Adamum* callidè adortus est tali alloquio quod certissimè gratum foret parti suæ *fœmininæ,* quæ jam vitâ ac vigore tam plena erat, ut Permissio sive Licentia quidlibet patrandi, nuncium ipsi futurum esset exoptatissimum. Quamobrem Serpens dixit *Adamo Fœminizato,* Quid tam tacitus stas ac verecundus; Quídve in causa est, quòd sis animo adeò constrictus? Itáne verò est, quòd Deus ad certas leges vos restrixerit, libertatem vestram abstulerit, omniáque vobis interdixerit, quæ ullam vobis conciliare possint voluptatem?

2. Et

2. Et *Adamus* respondit ei dicens, Nequaquam. Nihil nobis interdictum est quod *Divina Vita* in nobis tanquam bonum ac jucundum approbaverit.

3. Hoc tantùm nobis interdictum est, nè ex *propria* vescamur *voluntate*, voluptatésque seorsim quæramus & sine approbatione *voluntatis Divinæ*. Nam si nostra propria voluntas in nobis dominetur, certum est nos descensuros esse in *Regionem mortis*.

4. Serpens verò dixit *Adamo*, Quas nugas mihi narras? Timor tantùm *Panicus* est, *Adame*; Non tam certum est quàm opinamini, vos esse morituros.

5. Summa rei hæc est, Deus quidem Creaturis suis terrorem injicere amat, eásque nè longiùs evagentur altiúsve evolent coercere: Is verò probè novit, si libertatem vobis nobiscum indulgeatis, liberéque vos satietis *propriâ* vestrâ *voluntate*, quòd oculi vestri mirum in modum aperientur, quódque immensa rerum experiundarum varietas vobis occurret, adeò ut evasuri sitis impensè docti ac sapientes & Deorum instar, * rerum omnium cujusmodicunque scientes, sive bonarum sive malarum.

6. Jam verò pars *Adami* fœminina hâc antiqui Impostoris doctrinâ ità titillata est, ut *Concupiscibile* inciperet tam effrænatum esse, ut destinaret quidlibet patrare, quod voluptatem rerúmque experientiam esset promoturum, *Adamique* Voluntatem ac Rationem simul secum abripuit, propter illius incuriam & inadvertentiam. Adeò ut *Adamus* totus deditus esset ad res temerè aggrediendas, prout varii lusus ac titillationes lascivientis *vitæ Vehiculi* ipsi suggesserint, vocem Dei non ampliùs consulens, nec diutiùs cursum dirigens ad influxum Divini Luminis.

7. Et postquam seipsum Nugarum turbâ & infructuosorum inaniúmque Inventorum è multifariis particularum *Vehiculi* agitationibus ortorum, defatigâsset, aperti tandem sunt oculi facultatum illius, statímque quàm nudi essent, percepêre; quippe quum nec Integumentum *cælestis Naturæ*, nec adhuc *terrestris* corporis haberent. Folia tantùm ficulna consuerunt, aliquásque excusationis umbras contexuerunt à vigore *Vitæ Plantalis* petitas, quæ nunc tenuiori quodam modo seipsam in *Adamo* manifestare potuisset, * eúmque ad *Plasticam* suam virtutem perfectiùs exercendum prædisponere, postquam præparata Terræ Materia eum in se absorpserit.

8. Intereà loci Vox Dei, sive Divina Sapientia eis ad auram Diei allocuta est, postquam vesani hujus impetûs turbo atque æstus aliquantum deferbuisset. *Adamus* verò cum uxore sua adeò inordinatus evaserat & à *Vita Divina* alienatus, ut absconderent seipsos ad sensibilem illius accessum, ut Feræ in sylvas confugiunt ad aspectum Hominis.

9. Lux verò Divina in conscientia *Adami* ipsum prosecuta est exprobravítque ipsi statum in quo erat constitutus.

10. Recognovítque *Adamus* apud seipsum quàm nudus esset nullam habens virtùtem, nec ornamenta nec facultates de suo, cùm tamen obedientiam suam dereliquisset & dependentiam à Deo. Quamobrem hinc factum est ut eum puderet, absconderétque seipsum ad accessum Divini Luminis, manifestantis seipsum ei in illius reprehensionem & opprobrium.

11. Divináque Lux omnem hanc calamitatem & confusionem quæ ipsum ad hunc modum occupaverat, illius comestioni imputavit de fructu vetito, hoc est, dulcorosis dictatis *propriæ* suæ *voluntatis*.

12. *Adamus* verò rursus se excusavit apud seipsum quòd *vitæ Vehiculi* vigor esset & impetuositas, quam Deus ipse ei inseverat, unde peccâsset; *Fœmina* quam ei dederat Deus.

13. Locutáque est in *Adamo* Divina Lux de *Fœmina*, Quantum malum hîc fecisset hæc mulier! Fœmina verò in *Adamo* excusavit seipsam, quippe decepta à grandi illo Impostore Serpente. In hac animi confusione constitutus est *Adamus*, quòd *Lucem Divinam* deseruisset, permisissétque propriam suam voluntatem in eam rebellare. Etenim naturam *Vehiculi* sui ità alteravit, ut, (cùm permanere potuisset in conditione *Angelica* & *Ætherea*, pársque illius *fœminina* ad perfectam *Divinæ Lucis* obedientiam redigi, gaudiísque in totum hominem accumulatis * compleri in æternum, suprà quàm dici potest aut cogitari) nunc è contrà in *mortalem* terrestrémque *statum* magìs magísque subsidit, ipso quidem mutationem persentiscente, quemadmodum audietis, postquam Æterni Dei sententiam in Serpentem ipsúmque enarravero.

14. Rebus igitur ad hunc modum peractis Æternus Dominus Deus de Serpente & *Adamo* sic apud seipsum decrevit: Ut antiquus hic Serpens, Apostatarum Angelorum Princeps maledictus sit præ reliquis universis, & (cùm antehac in sublimi dominatus esset in superioribus Aëris partibus, liberéque posset in ipsa *Ætherea* Regione inter innocentes & necdum lapsas Hominum bonorúmque Angelorum Animas volitare) nunc

nunc ventre pulverem verrere cogeretur projectus inferiùs versùs superficiem Terræ.

15. Et ut universalis sit Inimicitia & abhorrescentia inter antiquum hunc Serpentem cum omnibus suis Rebellionis Sociis, & Genus Humanum. Et ut procedentibus seculis semper fidelis & morigera Anima *Messiæ* Corpus sumptura sit, & potestatem Diaboli insigniter hîc in terris conculcatura, & post mortem Princeps constituatur omnium ordinum Angelicorum quorumcunque in cœlis.

16. Et de *Adamo* Æternus Dominus Deus decrevit, ut in partes Mundi inferiores descensurus sit, Incoláque tandem Terræ evasurus, nec indulturus sibi sit voluptates corporis, sine concomitantia angoris & doloris, útque pars illius *fœminina*, Passiones scilicet Rationis suæ castigationi & correctioni subjectæ forent.

17. Ut laborem subiturus sit in hoc Orbe molestum ac fastidiosum;

18. Terrâ spinas & tribulos producente, quamvìs vita illi sustinenda sit ex Agricultura.

19. Quamobrem ex sudore vultûs sui comedendus est ei panis suus donec in terram redierit, ex qua *terrestre* illius corpus factum est. Hoc Divinum fuit consilium de *Adamo* & *Serpente*.

20. Nunc verò, quod vobis narraturus eram, quamvìs *Adamus* plus plúsque in inferiores vitæ functiones subsideret, Mens tamen ejus nondum eousque stupida evaserat, quin satìs persentisceret suam conditionem, addidítque reliquis suis omnibus Apologiis, quòd pars sua *Fœminina* tametsi eum seduxerat, usus tamen aliquis esset illius erroris, quippe quum Terra hinc habitanda esset ab Intellectualibus Animalibus: Quocirca *Vitam vehiculi* sui appellavit *EVAM*, quoniam illa reverà Mater est omnium generationum hominum, qui usquam vixerint super Terram.

21. Ad extremum, cùm vis *Plastica* plenè expergefacta esset, *Adami* Anima in præparatam Terræ Materiam descendit, & ad debitam temporis periodum pellibus comparuit vestitus Bestiarum, hoc est, purum putum evasit *Animal Terrestre*, mortalísque Creatura super Terram.

22. Nam Æternus Deus sic decreverat, Et sapientia illius, Misericordia & Justitia, non nisi per ludum jocúmque, si fas sit ità loqui, hoc negotium inter se transegerunt. Eóque magìs quòd *Adamus* in eam tantùm conditionem se præcipitaverat, quæ stato tempore futurum erat, ut sorte sibi obtingeret. Etenim rationi consentaneum est ut tale aliquod caput sit Animantium Terræ, qualis est *Terrestris Adamus*. Hîc verò semper vivere, in magnum illius cederet incommodum.

23. Quamobrem Deus postquam eum ab altiori illa conditione amovisset,

24. Certò statuit illum non fore immortalem. Nec in ulla capacitate constitutus est porrigendi manum ad fructum *arboris Vitæ*, nisi ad hanc conditionem hic detur introitus, ut vestiatur utique rursus *Vehiculo igneo*, purúsque ac defæcatus Spiritus Æthereus evadat. Tunc demum admitti poterit ad gustandum de fructu *Arboris Vitæ* & Immortalitatis, atque sic ad vivendum in æternum.

CABBALA

CABBALA MORALIS.

CAP. I.

1. *Homo* Microcosmus *sive* Mundus parvus *in quo duo sunt Principia,* Spiritus *&* Caro. 2. Terrena *&* Carnalis *Natura primùm apparet.* 4. *Lux Conscientiæ, quatenus ei nondum auscultatur.* 6. Spiritus sapidæ & affectuosæ Discretionis inter bonum & malum. 10. *Inordinatæ Carnis cupiditates repulsæ ac limitatæ.* 11. *Unde Plantæ justitiæ efflorescunt fructúmque ferunt.* 16. *Fervidum sincerúmque* Dei ac Proximi Amorem Solem *esse in humana Anima;* Notionalitatem *&* Opiniones *tenuem debilémque Lucem dispersarum* Stellarum. 18. *Qui in* sincero Amore *ambulant, ambulare per Diem; Qui verò* Notionalitate *reguntur, iter facere per Noctem.* 22. Concupiscibile *naturale, jussu Divino, parit, corrigitúrque Devotione;* 24. *Paritque similiter* Irascibile. 26. Christus *Imago Dei creatur, omnium motuum* Irascibilis *&* Concupiscibilis *Moderator absolutissimus.* 29. Vitæ Divinæ *esca.* 30. *Esca* Vitæ animalis. 31. *Divina Sapientia, quicquid simpliciter Naturale est, approbat tanquam bonum.*

1. EXponemus vobis ante oculos in hac Historia Geneseos varia bonorum perfectorúmque hominum Exempla perquam illustria, cujusmodi sunt *Abel, Seth, Enoch, Abrahamus* & id genus reliqui: Quamobrem par esse putavimus, quanquam Ænigmaticè quidem & in Parabola, modum progressûs ad hanc Divinam Perfectionem in genere adumbrare; considerando *Hominem* tanquam *Microcosmum* sive *Mundum parvum,* qui si per totum hujus *Spiritualis Creationis* progressum perseverat, processus illius figurativè intelligetur, prout sequitur. Quamobrem, Primùm, inquam, factum est, per Divinam voluntatem, ut unusquisque homo, qui vitam degit super faciem Terræ, duo hæc in se habeat Principia, *Cælum* & *Terram, Divinitatem* & *Animalitatem, Spiritum* & *Carnem.*

2. Illud verò quod *Animale* sive *Naturale* est primùm operatur, dum *Spiritualis* sive *Cælestis Vita* ad tempus in proprium suum Principium clausa iners jacet. Quo tempore & aliquanto quidem pòst, *Animalis* sive *Carnalis* vita in deformibus Tenebris squalidáque caligine dominatur, validis tempestuosísque Carnis passionibus contendentibus & colluctantibus super *insatiabilis Desiderii Abyssum,* quæ nullum fundum habet, quæque in hac rerum conditione mentem ad nihil nisi vacuitatem & infructuositatem defert.

3. Verùm per voluntatem Divinam fit, ut postea *Dies,* quanquam modo haud ità pleno atque vegeto, è *Cælesti* sive *spirituali* Principio appareat.

4. Et Conscientia sic illuminata viæ ducem sese offert ad conditionem meliorem: Itáque à Deo comparata est Humana Natura, ut non possit quin pronunciet hanc Lucem esse bonam, distinguátque tenebrosos tumultuosósque Carnis motus inter atque illam;

5. Affirmétque, æquè verum esse discrimen atque inter Naturalem Diem atque Noctem. Atque sic *Ignorantia* atque *Inquisitio primi* Diei progressus erat.

6. Cæterùm, tametsi hoc Lucis Principium in Conscientia Hominis erectum sit, nec quicquam contra ipsum afferre possit, quin bona sit atque vera; non tamen statim

 habet

habet tam *vividum sapidúmque* gustum in suis discriminationibus inter bonum atque malum. Malum enim adhuc affectus suos totos occupat, quanquam Imaginatio illius atque Ratio Theoreticis perceptionibus, quid Bonum sit, nonnihil afficiantur. Quamobrem per voluntatem Divinam *Cœleste Principium* (licèt in seipso invisibile & indeprehensibile) succedente tempore, *Spiritus* fit *sapidæ & affectuosæ discretionis* inter bonum & malum; inter puras Aquas ac limpidas, quæ è sancto *Spiritu* scaturiunt, & cœnosas & tumultuosas suggestiones *Carnis*.

7. Atque sic Homo, vivo quodam modo distinguendi inter terrestrem cœlestémque vitam factus est capax.

8. Nam *Cœleste Principium* nunc ei fit *Spiritus sapidæ Discretionis*, atque à Deo ad hunc modum edoctus, non poterit quin pronunciet, Quòd hoc Principium, quo tam acutum habet vividúmque sensum boni & mali, reverà sit *Cœleste*. Atque sic *Ignorantia* atque *Inquisitio secundi* Diei progressus erat.

9. Jam verò quandoquidem Homo supernarum Aquarum dulcedinem ac suavitatem tam rectè sapit, contra inferiores istas inlimitatarum cupiditatum Carnis aquas fæculentas nauseam simul necessariò concipit: Adeò ut addente Deo voluntati illius, potestatem, inordinatæ *Carnis* desideria ad certos limites repellantur, suíque compos fit, quo magìs stabilis firmúsque evadat.

10. Atque hanc stabilitatem, imperiúmque quod in se nactus est, à Divino in se Principio docetur, *Terræ Aridæ* comparare, propter incolumitatem atque firmitudinem. Cupiditates verò Carnis tanquam periculosum turbulentúmque *Mare* considerat. Quamobrem hanc earum Limitationem, Imperiúmque in seipsum ad quod quis pervenerit, ac liberationem ab istiusmodi colluctationibus & collisionibus quæ reperiantur in *tumultuante Mari*, Divina in eo Natura non potuit quin approbaret tanquam Bonum.

11. Atque sic quidem evenit, per Divinam voluntatem & ex ipsa rerum natura, ut hic status sobrietatis in Homine (quippe qui jam à malarum Concupiscentiarum tempestuositate tam pulchrè liberatus sit) otium ipsi ministret colendi ornandíque mentem suam Virtutis Principiis atque Honestatis, quò fiat tanquam Ager fertilis, cui benedixerit Deus:

12. Varia ex se germinans frugiferarum Arborum genera, Herbarúmque ac Florum; hoc est, varia genera Bonorum Operum, ad Dei Laudem & utilitatem Proximi: Et Deus propriáque illius Conscientia ipsi testificatur, quòd hoc bonum est.

13. Atque sic *Ignorantia* atque *Inquisitio tertii* Diei progressus erat.

14. Jam verò postquam Deus eousque processerit in Creatione *Spirituali* ut Cœleste Principium in Homine ad eam vim ac potestatem evexerit, ut affectus ejus occupet, operáque laudabilia Justitiæ pariat, statim adhæc prælustre luminis roborísque incrementum superaddit, exponens illi ante oculos varia Luminarium genera in *Cœlesti* sive *Intellectuali* natura, quò magìs clarè distinguere valeat inter *Diem* atque *Noctem*; hoc est, inter conditionem Animæ verè illuminatæ, talísque cui adhuc *Ignorantiæ Nox* incumbat, quæque alienata sit à vera notitia Dei. Nam pro differentia horum Luminarium significatur Homini in qua conditione ipse aliíve sint, *Diésne* revera sit ipsis an *Nox*, *Æstásne* an *Hyems*, *Ver* an *Messis*; quámve tandem periodum progressúmve in *Divina* vita fecerint?

15. Et quanquam tantum sit discrimen inter hæc Luminaria, minima tamen meliora sunt meris tenebris, inserviúntque aliquo modo ad Lucem ministrandam Homini terrestri.

16. Cæterùm inter multa illa Luminaria quæ fecit Deus ut appareant homini, duo potissimùm sunt quæ reliqua longè præcellunt. Horum verò duorum majus, dominium suum habet per diem, fidelísque eis dux est qui per diem ambulant, hoc est, qui opera faciunt Justitiæ. Majúsque hoc unicum est, sed priorem Diei Lucem ad quam Homo ambulabat, mirum in modum, superadditum acuit, éstque plenior comparentia *Solis Justitiæ*, qui fervidus sincerúsque *Amor* est *Dei atque Proximi*. Minus verò horum duorum magnorum Luminarium dominium suum habet noctu. Eorúmque Cynosura est quorum mentes adhuc nimis violentè detinentur in operibus tenebrarum. Estque Principium infirmum ac variabile instar Lunæ, appellatúrque *Inconstantia vitæ & Cognitionis*. Est ingens præterea Luminarium minutulorum copia, per universum Intellectum humanum, instar stellarum in Firmamento, confertim dispersorum, quam *Notionalitatem* appellare licet, sive *Multiplicitatem inefficacium Opinionum*.

17. Horum autem vilissima multò præstant puræ putæ Sensualitati & Brutalitati. Ac proinde Deus rectè dici potest in Cœlesti parte Hominis, Intellectu scilicet ejus

ea

ea collocare, ut quam possint Lucem impertiant terrenis ejus partibus, corruptis utique & inordinatis affectibus.

18. Et quemadmodum *Sol Justitiæ*, hoc est, fervidus sincerúsque *Amor Dei atque Proximi* simplice suo lumine ac calore, cum alacritate & incolumitate eos ducit qui sunt in Die:Ità illud magìs incertum & mutabile Principium, numerosáque Luminaria *Notionalitatis*, eos queant, ut possunt, dirigere quibus incumbit tenebrarum Nox. Et, quod notatu maximè dignum est, ex immani differentia horum posteriorum Luminarium ab illo *Diei*, dijudicare quis potest quando ipse aliúsve quispiam statûs Injustitiæ Nocte sit obrutus. Nam multifaria *Notionalitas* & *Inconstantia Vitæ & Cognitionis* certissima signa sunt quòd quis in *Nocte* sit constitutus. Verùm uni huic simplici sed vegeto ac efficaci Lumini, fervido utique & sincero *Amori Dei* atque *Proximi* firmiter adhærere manifestissimum indicium est, quòd quis ambulat per *diem*. Et qui ad hanc conditionem pervenit, manifestò videt in Lumine Divino, totum hoc admodum bonum esse.

19. Atque sic *Ignorantia* & *Inquisitio* quarti diei progressus erat.

20. Atque nunc quidem, cùm tam nobile, tam fervidum, & tam vegetum Principium sive Lumen, quàm sit *Sol Justitiæ*, in Cœlesti parte Animæ humanæ constitutum sit, Imperitus quis temerè inscitéque expectare potest, proximum nuncium fore, Quòd vel ipsa Maria exsiccata sunt illius æstu ac calore, hoc est, quòd *Concupiscibile* in Homine penitus sit abolitum. Sed longè aliter constituit Deus. Nam Aquæ magnam Piscium copiam pariunt, perinde atque Volucres innumerabiles.

21. Cogitationes igitur Oblectamentorum naturalium ultro citróque in *Concupiscibili* Hominis natant, fervidúsque Amor quem gerit adversùs Deum, parit quidem non multas inefficaces Notiones ac vietas, sed magnam sanctarum affectuosarúmque Meditationum alatarúmque Ejaculationum vim, quæ cœlum versùs volant, quæque redeuntes rursus & teneram numerosámque Naturalis *Concupiscentiæ* progeniem adorientes, numeris ipsarum minuendis operam dant; ut istæ Volucres quæ aquas frequentant illarum Pisces devorant. Deúsque ac boni homines nihil in hoc vident quòd non sit bonum.

22. Quamobrem Cogitationes naturalis oblectationis in inferiori *Concupiscibili* perinde atque Cœlestes illas Cogitationes sanctásque Meditationes multiplicat Deus, ut integra Humanitas plena sit omni genere bonorum quorum sit capax, útque *Divina Vita* habeat quod ordinet & in quod dominetur.

23. Atque sic *Ignorantia* & *Inquisitio* quinti diei progressus erat.

24. Nec Deus solùm efficit ut *Aquæ* sed ut *Terra* etiam *Arida* varia Animantium genera pariat, *Irascibiléque* fœcundum reddit perinde atque *Concupiscibile*.

25. Utraque enim Deus bona esse vidit, idoneúmque Objectum fore in quod *Cœlestis Homo* suum Imperium Dominiúmque exerceat.

26. Deus enim robur adauget, pro occasionibus subjectísque quibus occupetur & exerceatur. Et *Divinam Vitam*, quæ sub diversis Incrementi sui gradibus, tam variè in quinque antecedentibus progressibus repræsentata est, Deus tandem ad gradum summum evehit, omnibúsque numeris jam absolutam propriæ suæ Imaginis nomine appellat; quippe quum *Divina Vita* ad hunc gradum evecta omnino vera illius sit Imago. Sic igitur fit, ut Deus tandem in natura nostra verum ac perfectum Hominem plenè manifestet, quo nos ipsi boni perfectíque evadamus, qui non solùm videt affectátque quod bonum est, sed plenam porrò potestatem habet idem efficiendi in rebus omnibus: Quippe qui plenum habet Dominium in Pisces Maris, imperare potest atque regere Volucres Aëris, & facillimo negotio Bestiis Terræ, & quæcunque moventur super Terram, dominari.

27. Atque sic creavit Deus Hominem in propria sua Imagine, æquè potentem eum in suo *Parvo Mundo* super omnes Cogitationes Motúsque *Concupiscibilis* & *Irascibilis* Imperatorem constituens, atque ipse est super naturalem Fabricam Universi, *Mundíve majoris*. Estque hæc Imago *Mas* & *Fœmina* ex *perspicaci liberóque Intellectu, Affectúque Divino* consistens, qui nunc ad eam perfectionem pervenerunt ut nulla *inferior Vita* rebellare adversùs eos valeat, eósque sibi subjugare.

28. Benedicit enim eis Deus fœcundósque facit, nobilémque eorum Progeniem tam mirum in modum multiplicat, ut excultam Hominis naturam tantâ realis Veritatis Æquitatísque copiâ repleant, ut nulla sit viva Figura, Imaginatio, Motúsve *Irascibilis* aut *Concupiscibilis*, nulla enormis inscitáve Irregularitas in *Religiosis Meditationibus* & *Devotionibus*, quin statim temperentur & corrigantur. Nam universa Humanæ Naturæ Territoria tam probè passim variis Veritatis Bonitatísque formis pulchris sive Ideis (illustri illâ *Cœlestis Adami Christi* prole) frequentantur & incoluntur,

ut nulla *Animalis Figura* incipere possit moveri perperàm aut evagari, quin continuò Correctior proprius ipsi fiat obviàm, peritúsque violati ordinis instaurator.

29. Et postquam *Divina Vita* in Homine ad hunc modum perfecta est, eo ipso edocetur à Deo quis sit illius cibus quatenus è *Divino* consistit *Principio*, & quæ sit esca *Animalis Vitæ* in illo: Maximè probas utique maximéque pias ac Divinas Actiones *Adamo* cœlesti in cibum assignavit, quo vescatur, voluntatem Dei in rebus omnibus perficiens, quod ei magìs jucundum est quàm selectissima Acetaria, suavissimíve fructus, quos palatus ullus unquam gustaverit.

30. Nec *Animalis Vita* prorsus enecanda est fame, sed regulanda certísque legibus coercenda. Ac proinde illa habere debet deterius Herbarum genus quibus pascatur, hoc est, Actiones Naturales Principio consentaneas à quo promanant. Ut illud etiam Principium sibi paululùm indulgeat libertatem ea prosequendi ad quæ illius natura ipsum incitat. Atque sic diversæ Modificationes *Irascibilis* & *Concupiscibilis*, quemadmodum & Figurationes variæ *Melancholiæ Religiosæ* ac naturalium Devotionum (quæ sunt Pisces, Bestiæ ac Volucres Animalis Naturæ in Homine) permittuntur seipsas pascere ac recreare inferioribus istis operationum generibus ad quæ nos inclinant; modò omnia priùs approbentur, ritéque regulentur à cœlesti *Adamo*.

31. Nam Divina sapientia in Homine videt approbàtque omnia quæ Deus in nobis creavit, tanquam suo in genere valdè bona. Atque sic *Ignorantia* & *Inquisitio*, sexti Diei progressus erat.

CAP. II.

3. *Verus* Sabbatismus *filiorum Dei.* 5. *Descriptio Hominis à Deo edocti.* 7. *Mysterium* Adami *qui venit per* Aquam *&* *per* Spiritum. 9. *Obedientia* Arbor Vitæ: *Inobedientia verò* Arbor scientiæ boni & mali. 10. Fluvii Paradisi *quatuor Virtutes Cardinales in Anima humana.* 17. *Vita justitiæ per Inobedientiam perdita.* 19. *Homo merè Contemplativus & Spiritualis, motus videt* Animalis Vitæ *satisque rigidè de eis judicat.* 21. *Homini nequaquam competere ut* Spiritualibus *Contemplationibus immoretur in perpetuum;* 22. *His verò laxatis* Nativum Vitæ corporis Gaudium *expullulare, quæ nostra* Eva *est.* 23. *Hoc* nativum corporis gaudium *magìs gratum homini esse in Innocentia, quàm quicquam aliud.* 25. *Nec in judicio suo super hac re hominem magnopere errare.*

1. Atque sic Cœlestis Terrestrísque Natura in Homine perfecta est, affatímque omnigenis ornatibus ad se spectantibus repleta.

2. Quapropter Divina Sapientia in humana Natura *Sabbatum* suum celebrat, quippe operum *sex* Dierum labore nunc defuncta.

3. Divináque Sapientia *septimum* hunc *Diem* tanquam sanctum benedictúmque æstimavit, tanquam Diem Justitiæ, Quietis & Gaudii in Spiritu sancto.

4. Hæ fuerunt Generationes sive Pullulationes *Cœlestis Terrestrísque* naturæ, *Divinæ Animalísque Vitæ* in Homine, cùm Deus eos creâsset.

5. Frugiferas illas Plantas intelligo amœnásque atque utiles Herbas, quas ipse plantavit: Descripsi enim vobis conditionem Hominis à Deo docti, & instructi atque enutriti ab interno suo Lumine, ubi nulla externa Doctrina est quæ distillet ut Pluvia, nec externus ullus Hortulanus qui se immisceat Agriculturæ Dei.

6. Est tantùm *Aquæ Scaturigo,* quæ *Resipiscentia* est à mortuis operibus, ebullítque in Terrestri *Adamo*, ità ut universam Terram inundans colluat.

7. Atque sic Naturâ humanâ ad ulteriores perfectiones præparatâ, Deus eum format in propriam suam Imaginem, quæ *Justitia* est *veráque Sanctitas*, atque in eum inspirat *Spiritum Vitæ*. Atque hic est ille *Adamus* qui venit per *Aquam* & *Spiritum*.

8. Hactenus vobis ostendi quomodo Gens humana ab uno gradu *Spiritualis Lucis* & Justitiæ evehatur ad alterum, donec tandem ad tam plenum Imperium ac Perfectionem in *Divina Vita* perveniamus, ut dici possimus aliquo quidem modo ad *Regnum Cœlorum* pervenisse, invenisséve *Paradisum in Terris*. Narratio verò quæ sequitur vos edocebit, præmonebítque de malis istis vivendi rationibus quibus Homo eam mensuram Paradisiacæ fœlicitatis perdat, in qua etiam dum in hoc mundo vitam degit, eum constituerit Deus. Dico igitur Dominum Deum Hortum plantâsse Orientem versùs in *Eden*, illícque Hominem quem fecerat, collocâsse, (hoc est, Homo

sub Intellectualibus radiis Spiritûs vitam agens, illuminatúsque à Matutina Luce Solis Justitiæ, in admodum amœnam suavémque Animi complacentiam introducitur, bonæque Conscientiæ Testimonium magna illius est voluptas.)

9. Variásque germinationes & expullulationes operum Justitiæ in ipso, delectabilem ei esse Paradisum, gratúmque tum visui tum gustui illius mensuræ Divinæ vitæ quæ in eo manifestatur. Sed inter omnes Plantas quæ in eo crescunt, nulla est tam præclaræ virtutis ac præsentaneæ, quàm sit illa in medio Horti, nimirum, *Arbor Vitæ*, quæ *sincera est Divinæ voluntati obedientia*, nec ulla quæ tam lethiferum ac venenosum fructum fert, quàm *Arbor scientiæ boni & mali* quæ est *Inobedientia voluntati Divinæ quatenus in Homine manifestatur.* Voluptas enim Animæ in eo consistit quòd seipsam fideliter ad id componat, quod pro persuaso habet in sua conscientia, voluntatem esse Dei, quicquid alii contrà suggesserint.

10. Omnes verò frugiferæ Arbores Justitiæ quatuor hisce Fluviis irrigantur qui sinuosis flexibus per Hortum hunc voluptatis perlabuntur, qui reverà quatuor *Virtutes* sunt *Cardinales.*

11. Nomen primi est *Pison*, qui est *Prudentia.* Non quidem suggestiones carnalis Astutiæ, & dolosæ Subtilitatis, sed indicationes *Spiritûs* Divinive Intellectûs, quid æquum sit, factúque utile & decorum.

12. Hîc est bene explorata certóque approbata experientia, salutaris Industria, & Alacritas ad labores honestos.

13. Et Nomen secundi Fluvii est *Gihon*, qui est *Justitia.*

14. Et nomen tertii Fluvii est *Hiddekel*, quæ *Fortitudo* est. Quartúsque Fluvius est *Euphrates*, qui est *Temperantia.*

15. Hæc est Paradisus in qua Dominus Deus collocaverat Hominem ut eum porrò coleret meliorémque redderet.

16. Et Divina Lux in Homine manifestata animabat hominem ad comedendum de fructibus Paradisi liberè, & ad indulgendum sibi ipsi omne genus sanctæ Intelligentiæ & Justitiæ.

17. At verò simul præcepit diligentissimè cavendum nè *propriam* suam *voluntatem* ulla in re saperet, sed ut obediret manifestæ voluntati Dei in rebus maximis minimísque, alioqui pro certo perditurus esset vitam quam jam vivit, mortuúsque evaderet ad omnem Justitiam ac Veritatem. Diligenter igitur cavit sibi homo, Animáque ejus tota quasi ferebatur Cœlum versùs atque res Divinas, nec quicquam præter has curabat, facultatibus ejus magìs nobilibus ac *Masculinis* solis quodammodo operantibus, *Vitâ* verò *Naturali* (in qua tamen si ritè temperetur, nullum est peccatum) oblivioni ferè prorsus traditâ ac neglectâ.

18. Sapientia verò Divina vidit non bonum fore Animæ humanæ, ut *Masculinæ* illius facultates solæ ad hunc modum operarentur, sed ut omnes *Virtutes* sive *potentiæ Vitæ* effluerent, ut tota Natura humana *Divinâ* posset perfici.

19. Jam verò facultatibus Animæ adeò totis sursum aspirantibus ad res Divinas, variæ Modificationes sive Figurationes *Animalis vitæ*, (quas Deus in Naturæ humanæ fabrica operans homini repræsentabat, unde occasionem nactus sit eas intuendi ac judicandi) impigrâ mentis perceptione facilè quidem deprehendebantur quales essent, & determinatum apud se habuit homo de singulis *Animalis vitæ* figurationibus conceptum atque judicium.

20. Censurámque de eis sive sententiam pronunciabat, licèt veram quidem, satìs rigidam tamen ac severam. Nondum verò capax erat ullam ex eis percipiendi voluptatem. Nulla ex istis idonea erat in qua ipse sibi complaceret.

21. Quamobrem Divina Providentia in bonum Hominis & ut majori vigore ac plenitudine voluptatis ditaretur, effecit, ut operationes *Masculinarum* facultatum Animæ ad tempus bene laxatæ essent & consopitæ. Quo quidem tempore facultates ipsæ aliquantùm minuebantur ac debilitabantur, sed ad tam debitam mensuram ac rationem, ut futuro, quod expectabatur, commodo considerato, non defuerit quod demptum erat, sed res in summa æquè bella ac completa esset atque priùs.

22. Nam quod sic diminutum est in *Masculinis* facultatibus, abunde compensatum est in exhibendo homini pergrato sensu *Fœmininarum.* Nulla enim alia supererat Ratio præter hanc, creandi *Fœminam*, hoc est, eliciendi *genuinam gaudii Efflorescentiam innocuámve voluptatem Naturalis Vitæ* sanitatísque corporis. Quæ semel exhibita & cum Simplicitate & Innocentia Animi conjuncta, maxima pars illius Paradisi est cujus Homo capax sit in Terris.

23. Cúmque Actuatio Materiæ maximè propria essentialísque Animæ sit operatio, Homo agnovit continuò hanc *Nativam efflorescentiam Gaudii corporis* majorem habere cognatio-

cognationem & affinitatem cum ipso, quàm quicquam aliud quod unquam hactenus expertus sit, amavítque tanquam propriam *VITAM.*

24. Homóque tam mirificè captus est novâ suâ Sponsâ, quæ est *Nativum Gaudium Vitæ corporis*, ut statueret apud seipsum, quemlibet cum bona conscientia vehementiores illos adnisus atque anhelitus ad notitiam *Æterni Dei* qui creavit ipsum, remittere posse, quemadmodum & executionem scrupulosiorum istarum Injunctionum Matris suæ Ecclesiæ, quatenus Sanitati *Gaudióque vitæ naturalis sui corporis* repugnent, & in istiusmodi casibus adhærere potiùs Sponsæ suæ unúmque cum illa fieri, modò persistat interim in Obedientia indispensabilibus Præceptis illius *Superioris Lucis* ac Potestatis quæ eum generavit.

25. Nec *Ratio Adami* aut *Affectus* quicquam in hoc peccavêre; quippe qui nihil aliud statuerunt, quàm quod *Divina Sapientia* atque *Æquitas* approbaturæ fuissent tanquam verum. Quamobrem *Adamus* uxórque ejus nullos adhuc quærebant angulos aut latibula quibus se à *Divina luce* absconderent, sed cùm nihil peccâssent, nudi comparebant in Præsentia illius, sine ullo pudore aut erubescentia.

CAP. III.

1. Adamus *tentatur ab* Inordinata Voluptate *propter expullulationem* Gaudii invalescentis Vitæ corporis. 2. *Dialogus sive Disputatio in Mente Adami inter* Inordinatum Desiderium Voluptatis *&* Nativum Gaudium Corporis. 6. *Voluntas* Adami *ad assensum abducitur* Inordinatæ Voluptati. 8. Adamus *postquam peccâsset, impatiens fit præsentiæ Divini Luminis.* 10. *Longus Conscientiæ Conflictus, sive Disputatio inter* Terrenam Mentem Adami *&* Divinam Lucem, *examinantem eum & exponentem ei ante oculos, conditionem illius tum præsentem tum futuram, si in sua Rebellione persistat.* 20. *Adhæret* Adamus Gaudio sui corporis *citra rationem ac mensuram, contra Castigationes cunctas ac Monitiones* Divinæ Lucis. 21. Lux *igitur* Divina *in præsens* Adamo *valedicit, merito cum contemptu & opprobrio.* 22. *Æternum Dei decretum de Homine lapso, quòd non passurus sit eos in improbitate manere defixos, secundùm depravatas suas voluntates atque Vota.*

1. CÆterùm ità factum est, ut *Vitâ Corporis* in Homine ad hunc modum invalescente, statim versutissima subtilissimáque omnium *Animalium Figurationum*, *Serpens* utique, qui est *inordinatum Desiderium Voluptatis*, callidè seipsum in fœmininam partem *Adami*, *Nativum* scilicet *Gaudium corporis*, insinuaret. Atque sic Hominem adoriens, hujusmodi cogitationes ipsi insusurravit. Quàm rigida ac severa res est totum hoc Religionis Legísque Dei, quemadmodum appellitant, negotium, quod hominem omni genere privat voluptatum, omniáque Vitæ gaudia ipsi præcidit?

2. Sed *Fœminina* pars in *Adamo*, *Nativum* scilicet ac *genuinum Gaudium corporis* contra hoc testificari potuit, respondítque, Licet quidem nobis omnium facultatum operationibus tum Animæ tum corporis, quas Deus ac Natura nobis contulit, nos ipsos oblectare,

3. Tantùm cavendum nobis est de *Inobedientia*, & de promiscuè indulgendo *propriæ* nostræ *voluntati*; sed semper consulenda est *Voluntas Dei*, ac *Divina Lux* in Intellectibus nostris manifestata, ut omnia faciamus secundùm rectum ordinem ac mensuram. Nam si in hoc peccemus, morte moriemur, Vitámque Virtutis ac Justitiæ perdemus, quæ nunc in nobis vegeta est & erecta.

4. *Serpens* verò qui est *Inordinatum Desiderium Voluptatis*, propter *Fœmininarum* facultatum infirmitatem *Adamo* imposuit, ipsíque persuasit se non moriturum esse, sed eum tutò, & liberis Voluptatis Dictatis *propriæve voluntati*, & *Voluntati Divinæ* simul servire posse; & *Carnem* & *Spiritum* simul in eo posse dominari, alterúmque alteri haud magnopere esse nociturum:

5. Sed peritiam ejus & experientiam in rebus magìs amplificatum iri, atque sic ad Divinam Perfectionem eum propiùs esse accessurum, Sapientiæque, quæ in Deo est, qui omnia cuicuimodi sint novit sive bona sive mala, plenitudinem imitaturum.

6. Hæc verò callida Suggestio in *Fœmininas Adami* facultates ità se insinuaverat, ut *Carnalis Concupiscentia* adeò invalescere inceperit, ut assensum ejus voluntatis unà secum raperet, totúsque homo exlex & effrænis Creatura factus est. Videbatur enim

primâ

primâ specie res admodum grata statim prosequi quicquid nostræ libidines suggesserint, sine cujusquam reprehensione aut censura, valdéque exoptabile periclitari omnia quò notitiam rerum & experientiam lucremur. Hoc verò nihil ampliùs introduxit præter *Sapientiam Carnis*, mentémque effecit Adami terrenam.

7. Verùm non admodum longè in hoc dissoluto vivendi modo evagatus erat, cùm aperti sunt oculi, vidítque differentiam, quàm nudus jam esset & omni vi ac facultate ad res sanctas ac Divinas destitutus. Incepítque apud seipsum leves aliquos prætextus meditari, quò notoriam suam stoliditatem & inobedientiam excusaret.

8. Vox enim *Divinæ Lucis* ad auram Diei ad eum advenerat, cùm furor æstúsque inordinatarum passionum illius aliquantum deferbuissent: Adamus verò præsentiam illius ferre non potuit, sed abscondit se ab ipsa, meditans secum quam pro se contexere posset excusationem sive Apologiam.

9. *Divina* verò *Lux* instabat, propiúsque ad eum accedebat exprobravítque ipsi, quòd tam ferinus factus esset, & à se tantopere alienatus, quærens ex eo in qua esset conditione, & cur à se confugisset.

10. Tunc ingenuè fassus est *Adamus* quòd seipsum in tam misera, squalida, nudáque conditione reperisset, ut puderet eum coram *Divinâ Luce* comparere. Atque hanc fuisse causam cur se absconderit ab ipsa, quoniam tam manifestò ei exprobratura erat suam Nuditatem ac deformitatem.

11. Rogavítque eum porrò *Divina Lux* quomodo in conspicuam hanc squalidámque Nuditatem inciderit, funestum eventum illius Inobedientiæ imputans, quòd seipsum paverit, crapulámque contraxerit, ex fructu propriæ suæ voluntatis.

12. *Adamus* verò *Rationales* suas facultates excusavit, dixítque, Quòd secutæ sint tantùm naturalia dictata *Gaudii corporis*, *Fæminæ* quam Deus ipse ei dederat, in Adjutorium & Oblectamentum.

13. *Lux* verò *Divina Adamum* rursus increpavit, quòd *fæmininis* facultatibus meliùs moderatus non esset, nec satìs eas sibi subjecisset, quippe quum tam audacter & præpotenter talia ei dictarent quæ minimè deceant. Ad quod nihil habuit quod responderet, nisi quòd *Serpens* callidus, *Inordinatum Voluptatis desiderium*, ambabus suis facultatibus *Masculinis* pariter atque *Fæmininis* imposuisset; Quódque voluntas simul cum affectibus ab eo penitus esset abrepta.

14. Tunc *Divina Lux* castigare incepit dictis Serpentem, audiente *Adamo*, de eo pronuncians, quòd execrabilis esset præ reliquis omnibus Figurationibus Animalibus, quódque sordidè abjectéque super ventrem reptaret, homines ad Luxuriam pelliciens atque Libidinem, nihílque sapiens præter terram atque cœnum. Hic semper mos illius erit, quamdiu victurus sit in homine.

15. Mihi verò si semel liceret eousque in hominem penetrare ut *Fæmininas* illius facultates possiderem, efficerem quidem ut *Nativum Corporis Gaudium* Serpentem omninò detestationi haberet ac vilipenderet; & tametsi *Serpentis* calliditas sauciare paululum posset, & turbare ad tempus *Fæminam*, licitæ tamen illius liberæque Operationes, quippe *Divinâ vi* actuatæ, abolituræ penitus essent postea, & extincturæ *semen Serpentis*, Operationes nempe *Inordinati Desiderii Voluptatis*.

16. Additque insuper, audiente *Adamo*, de *Fæmina*, quatenus à *cælesti Vita* sic stetit disjuncta nec obediens erat rectæ Rationi, quòd per *Divinam* quandam *Nemesin*, conceptura esset cum dolore & Vanitatem paritura. Quódque Maritus ejus *Terrena-sapiens Adamus* Tyrannidem in eam exerciturus esset eámque defatigaturus ac fœdè violaturus. Adeò ut futurum sit ut *Nativum Gaudium Sanitásque Vitæ corporis* multùm depravetur, enervísque evadat atque languida per effrænes libidines, impetuosámque Luxuriam & Intemperantiam *Terrena-sapientis Adami*.

17. Ipsíque *Adamo* dixit, qui adeò usquequaque *Terrena-sapiens* evaserat auscultando voci suæ *deceptæ Mulieris* atque sic immorigerum se præbendo *Divinæ Voluntati*, Quòd Caro sive Terra ejus maledicta esset illius gratiâ, quódque cum labore atque tædio fructus ejus decerpturus esset quamdiu permanserit in hac sua *Terrena Affectione* sive *Sapientia*.

18. *Curas* etiam & *Anxietates* illi paritura est, cogitationésque ejus æquè abjectæ erunt atque Bestiarum Agri. De nihilo ruminabitur præterquam de rebus terrenis sensuíque gratis.

19. Cum sudore & angore laborabit ad satisfaciendum fami suæ ac insatiabilitati, donec in Principium redierit unde est desumptus. *Terrena* enim *Sapientia* ex *animata Terra* sive Corpore profecta est, & in proprium Principium rursus se contrahere debet & perire.

20. Post

20. Post omnes verò has Castigationes ac Præmonitiones *Divinæ Lucis*, *Adamus* non satìs expergefactus est in sensum illius quod reverà sit bonum, sed Mens ejus statim oblectamentis carnis tota est occupata, *Gaudiúmque Corporis* peramicè amplectens, quanquam adeò inordinatum evaserat, *Meam VITAM* appellavit, professúsque est hanc almam Matrem esse, præcipuúmque Solamen omnium hominum viventium, nec quenquam sine illa subsistere posse.

21. Tunc *Divina Sapientia* Tunicis pilosis ex pellibus ferarum confectis, *Adamum* & uxorem ejus induit, meritóque eos increpavit, dicens, Apagete nunc ambo, pecudum ignobile par! Et *Adamus* quidem lubenter vel sic effugere voluit si licuisset, sedem inter Bestias sive in *Bestiali natura* in perpetuum ponere contentus.

22. Cæterùm Æternus Deus cœlorum, cujus Providentia ad res omnes pertingit, cujúsque misericordia est super omnia opera ejus, *Adamum* contemplans, in quàm misera ac ridicula conditione esset, continuò percepit; quippe qui affectans similem fieri Deo propter scientiam ac libertatem, nihilo meliorem Bestiâ seipsum reddiderat, perlubentérque voluit in æternum in hac viliori natura vivere ac permanere. Quamobrem Æternus Dominus Deus *Adami* miserescens statuit in contrarium, audaciámque illius & curiositatem, quæ eum ad peccandum impulerant deridens, Ecce, inquit, *Adamus* factus est sicut unus è nobis sciens Bonum & Malum, suásque voluptates per se ampliare potest novásque Paradisos de suo creare. Quas, si placet, suam etiam habere oportet *Arborem Vitæ* sive *Immortalitatis*. *Adamúsque* in æternum vivere gestit in fatuo hoc statu quo seipsum collocavit.

23. Verùm Æternus Dominus Deus non passus est *Adamum* suam sedem in Bestialibus oblectamentis desigere, quæ ipse elegerat, sed ex falsa hac Paradiso quam sibi ipsi fecerat, eum exegit, coegítque membra sua carnalia colere ac purgare ex quibus *Terrena* sua *Affectio* sive *Sapientia* profecta est.

24. Vi, inquam, *Adamum* exegit ex hac *Paradiso Luxuriæ*, nec sedem desigere potuit in perpetuum in *Vita Brutali*, quoniam *Cherubini* cum flammante gladio qui quaquaversum vibrabatur, eum repulerunt, hoc est, *Masculinæ facultates* Rationis & Conscientiæ tam frequenter ei in propositis suis obviàm iverunt, adeóque eum convicerunt de stultitia sua ac vanitate, ut sedem figere in *Bestiali conditione* in perpetuum neutiquam valeret.

TRIPLICIS

TRIPLICIS
CABBALÆ
DEFENSIO.

Philo Jud.

Ἅπασαν τὴν νομοθεσίαν ἐοικέναι ζώῳ· καὶ σῶμα μὲν ἔχειν τὰς ῥητὰς διατάξεις, ψυχὴν δὲ τὸν ἐναποκείμενον ταῖς λέξεσιν ἀόρατον νοῦν.

Ad hunc sensum,

Universam Legem *Mosaicam* similem esse Animanti, cujus quidem corpus *Literalem* sensum, Anima verò *interiorem* magísque reconditam *mentem* sensu *Literali* obvelatam refert.

R. Moses Ægypt.

Non omnia secundùm Literam *intelligenda & accipienda esse quæ dicuntur in* Opere Bereschith *seu* Creationis, *sicut vulgus hominum existimat. Sensus enim illorum* Literales *vel gignunt pravas opiniones de natura Dei Opt. Max. vel certè Fundamenta Legis evertunt, Hæresinque aliquam introducunt.*

LONDINI,

Typis *R. Norton,* impensis *J. Martyn & Gualt. Kettilby,*

M DC LXXIX.

Præfatio ad Lectorem.

1. *CAbbalas quas perlegisti, amice Lector, cùm valde verisimile sit miras & inopinatas tibi visum iri, nè* Defensio *ipsa quæ admirationem tuam ac stuporem curare debet atque tollere, occasio esse possit ulterioris alicujus scrupuli aut offensionis, interpellare te paulisper par esse putavi, ut quicquid conjecerim minùs satisfacturum esse, per brevem hanc Præfationem antè corroboretur confirmetúrque.*

Quantùm ad me, equidem præsagire non possum, quid à quoquam cum ulla rationis specie allegari possit, nisi sit aut inusitatum Numerorum Mysterium; Ethnicorum in Scripturis explicandis adhibita Authoritas; Additio etiam Miraculorum ab ipsis factorum ad ulteriorem Authoritatis confirmationem; & postremò, ipsarum Philosophicarum Conclusionum Novitas, ut vulgo hominum videbitur, & Mirabilitas.

2. *Jam verò quantùm ad* Numerorum Mysteria, *ut antiqua hæc Philosophia* Mosaica *eis involuta sit, improbabile minimè videbitur, si consideremus* Cabbalam *Creationis conservatam fuisse in manibus* Abrahami *ejusque familiæ, qui ob Scientias Mathematicas (quarum Arithmetica pars est necessaria) celebris erat, primùm apud* Chaldæos, * *posteáque* Ægyptios *easdem Artes docuit, ut Historici referunt. Præterea in Scriptis Propheticis & Ænigmaticis quòd usitatum sit secreta occultare, * ut sub Allusionibus Nominum & Etymologiarum, ità sub Numerorum adumbrationibus, tam vulgò notum est, idque in ipsis sacris Scripturis, ut nihil opus sit probare. * Unicum hoc eminens exemplum proferre contentus ero, Numerum scilicet Bestiæ 666.*

3. *Quod ad Ethnicorum Scriptorum frequentem Citationem attinet, considerandum est, eos sapientissimos ex illis esse, virtutéque præstantissimos, & aut tales quos Patres narrant suam Philosophiam à* Mose *ac Prophetis hausisse, aut Discipulos saltem atque fautores illorum Philosophorum fuisse. Ac proinde admodum consentaneum putavi illorum adhibere Testimonium, in re, cujus, quantùm ad summam, testes adeò idonei videbantur, ut qui* Cabbalam *ab antiquis Prophetis recepissent. Quanquam nolo inficias ire, quin fieri possit, sive ex lascivientia propriæ Imaginationis, sive ex errore Judicii, * ut suas Ineptias ei admiscuerint: Cujusmodi sunt Transmigratio Animarum humanarum in Bruta, perfecta Abstinentia à Carne, severa adversùs voluptates corporis opprobria, Matrimonii vilificatio & similia: Quod nihilo majus argumentum est contra præcipuum scopum* Cabbalæ, *quàm illicitæ & superstitiosæ Praxes & Opiniones quarundam Ecclesiarum in istiusmodi errores lapsarum, contra solida Fundamenta Christianitatis.*

Porrò, Non Philosophos *solos produco, sed, prout occasio requirit,* Patres *etiam, & (quod in hac causa æquè validum censeo)* Rabbinos Judæorum, *quos in rebus, ubi nullum præjudicium ipsos occæcaverit, æquè idoneos atque quosvis alios judico ad confirmandum sensum* Cabbalisticum, *præsertim si sit consensus ipsorum generalis, nec privata Commenta, sed totius suæ Ecclesiæ mentem depromant.*

Jam verò si quem offenderit, quòd discipuli Pythagoræ *juraverint, utì creditur, per Præceptorem qui* Mysterium Tetractyos *eos docuerat, (quemadmodum in Explicatione Operis quarti diei pleniùs intelliges) equidem fateor meipsum haud parùm indè offendi. Cæterùm summa illa reverentia quam erga* Pythagoram *gerebant, ut Vanitatis signum est & alicujus Superstitionis in ipsis, ità non minus argumentum est stupendæ cujusdam Scientiæ & Sanctitatis in ipso* Pythagora, *quòd extorquere ab eis posset tantum honorem, suámque memoriam apud ipsos tam sacram reddere. Quæ profunda Scientia atque Sanctitas cùm eam nactus sit conversando cum Prophetis* Judæorum, *in illius Ecclesiæ gloriam ultimò tendit, & consequenter Christianæ, quæ Sanctorum illorum Oraculorum, quæ Judæis primùm peculiaria erant, facta est Hæres.*

Illud verò, in quo Pythagoræ *Sectatores peccaverint, non magis ei imputandum est, quàm superstitiones* Mariæ *Virgini exhibitæ illi vitio sint vertendæ. Præterea, quæstio esse potest, an in Juramento isto* Pythagorico Οὐ μὰ τ', *&c. per Deum non juraverint, primum* Cabbalæ *Authorem Mysticæque illius Explicationis* Tetractyos, *hoc est, omnis Divinæ* Vide Append. Defens. Cab. Philos. cap. 2. sect. 3.

vinæ Scientiæ ac Naturalis; Qui primùm eam Adamo *tradidit, & instauravit postea confirmavitque* Mosi. *Vel si intelligendum est de* Pythagora, *cur non considerari potest tanquam Juramentum sive Asseveratio Civilis, qualis erat* Josephi *Juratio per Vitam* Pharaonis, *& Magnatum per Honorem suum? Quarum tamen neutram ipse equidem probare possum, mihive persuadere, merè civiles esse, & Religionem non adradere propéve accedere ad superstitionem Idololatricam.*

4. *Ad miracula* Pythagoræ *quod attinet, quanquam omnia de eo memorata vera esse haud credo, illa tamen quæ ipse recitavi satìs probabilia existimò, quippe quæ dignitatem illius personæ minimè dedeceant: Ista verò quæ transmigrationem humanarum Animarum in bruta supponunt, tanquam Fabulas æstimo; & insusurrationem ejus in aurem Bovis ut à Fabis abstineat, tanquam Mendacium canorum. Veruntamen Divinæ Providentiæ admodum videtur consentaneum, ut, cùm* Pythagoras *sanctæ* Cabbalæ *notitiam nactus esset, quam Deus* Adamo *impertiverat atque* Mosi, *existimationem ei conciliaret apud Nationes, communicando ei facultatem edendi miracula. Nam sic nobiles illæ & antiquæ veritates eò firmiùs radicatæ sunt apud Philosophos* Græciæ, *& ad hunc usque diem fæliciter conservatæ.*

Iamblich. de vita Pythag. cap. 13.

Nec eum Magiæ *aut sortilegii suspectum reddere potest, quòd per Aerem deportatus sit, quandoquidem ipsi sancti Prophetæ & Apostoli ad hunc modum deportati sunt; ut* ‖ Habacuc *à* Judæa *ad* Babylonem, *&* Philippus, *postquam Eunuchum baptizâsset, à partibus inter* Gazam *&* Hierosolyma *ad* Azotum. *Quantùm verò ad me, equidem facultatem edendi miracula unam è minimis Perfectionum humanarum existimo, nec quicquam ad illius fælicitatem contribuere qui ea facit, vel potiùs videtur facere: Nam si Miracula sunt, ipse non facit, sed aliqua Potestas aut Persona ab eo distincta. Et tamen hîc Magi Sagæque magnopere sibi complacent, in eo quòd aliquo modo ista potentia ipsis tribuatur, admirationémque Populi ad se attrahant, quemadmodum manifestum est in* Simone Mago. *Cæterùm luxuriari ad hunc modum & dominari in* Potentiæ Attributis *cum Principe Aeris, quid aliud est nisi mera Superbia vitiorum omnium quæ existunt, à ratione maximè alienum, maximéque infestum & invidiosum? Quanta verò hîc cum stoliditate conjunctum sit nimis quàm obvium est, quippe quum glorientur sibique complaceant, in eo quòd aliquando id faciunt, vel potiùs patiuntur, quod Ardeæ & Anseres & qualibet Avis sylvestris per se facere potest, attollere se nempe in sublime, & per facilè cedentem Aerem pervolare. Viri verò boni atque pii certò nôrunt maximam voluptatem perfectionémque probæ Animæ esse genuinam consummationem propria suæ naturæ in vera Sapientia atque Amore Divino. Et si quid miraculosi ipsis obtingat ab ipsisve fiat, eo fine id evenire, ut illa naturæ dignitas ac sapientia quæ eis inest aliis innotescat, ùtque Deus indè glorificetur, cujus testes sunt. Nulla verò alia fœlicitatis accessio eis indè contingit, nisi quòd hinc meliorem nacti sunt opportunitatem alios reddendi beatos. Quam hîc fateor* Pythagoræ *fuisse conditionem.*

Iamblich. de vita Pythag. cap. 28.
‖ Histor. Bel. & Dracon.

Et nè homines propriæ suæ Melancholiæ & Imaginationi nimiùm indulgeant, quam vulgò appellant Inspirationem, *Si tanta sint Mundi Lumina quàm prætendunt, & tam sublimia ut ad Humanæ Rationis examinationem se nolint demittere, valdè optandum profectò esset ut istiusmodi viri calorem æstúmque intra se coerceant ad concoquendas cruditates propriorum suorum conceptuum, usque dum Miraculi authoritas eos in Lucem hominum evocaverit, atque sic meliori jure attentionem à populo sibi vendicare possint, quippe potestatem jam cœlitùs assecuti aliquid nobis narrandi, quod antè ignoraverimus, nec tam scire possumus quàm credere, quum præcipuum argumentum sit non quidem* Ratio *sed* Miraculum.

5. *Postremò, quantùm ad* Novitatem *vel potiùs* Mirabilitatem *ipsarum Philosophicarum Conclusionum, equidem maximè omnium mirandum esset si primo aspectu non viderentur miræ admodum & Paradoxæ. Alioqui cur celandæ essent à vulgo, nisi quòd captum ipsorum transcenderent, nec satìs attemperatæ essent ad eorum fidem? Sed enimvero in harum Conclusionum* Cabbalisticarum *gratiam hoc tantùm obiter notabo, tales eas utique esse, ut si supponantur veræ (quod diutiùs non asseram quàm donec apud idoneum aliquem Philosophum aut Theologum convictæ sint de falsitate) nulla magni alicujus momenti difficultas sit in Theologia aut Natura quæ per hanc Hypothesin non facilè extricetur, cujus pars eminentissima est,* Motus Terræ *&* Præexistentia Animarum. *Prioris quarum veritatum evidentia talis est ut assensum celeberrimorum Mathematicorum hujus seculi sibi sit lucrata: nec minor est Probabilitas posterioris; quandoquidem nullus adhuc unquam extitit Philosophus qui Animam humanam immortalem tenuit, quin eam idem tenuerit* præexistere.

Religio verò cùm non adeò solicita esset de exponendo ante oculos populi plenum Veritatis prospectum, sed tantum duntaxat, quantum necessarium foret ad eos in timore Dei continendos & obedientia illius legi, eis omnino contenta erat, quæ ad statum Animæ post dissolutionem corporis spectarent, ea datâ operâ celans, quæ de antecedente illius conditione concipi possent. Nunc verò dico, perbellum profectò privilegium esse Falsitatis (si modò hæc Hypothesis

thesis falsa sit) & observatu admodum dignum, ut melius cum Attributis Dei, *cum visibilibus* Eventis Providentiæ, *cum* Phænomenis Naturæ, *cum* Ratione Humana *& cum* ipso Textu sacro, *ubi homines* Cabbalam Mysticam *agnoscunt, conveniat, quàm illud quod tantopere contendunt revera esse verum; nempe nullam hujusmodi* motum Terræ *esse* circa Solem, *nec ullam* humanarum Animarum Præexistentiam.

Allaboravi, quantum in me est, amice Lector, ut hanc meam Defensionem *perlegere possis sine ullo scrupulo aut offendiculo. Unum hoc mihi nunc à te expetere liceat, quod & debes profectò concedere; nempe, ut hanc meam* Defensionem *sine præjudicio perlegere velis, & perpetuò dum legis, ut ad assueta Imaginationis tuæ commenta nolis recurrere, sed liberam tuam consulere Rationem.* Τὸ γὰρ σύνηθες γνωριμώτερον, *quemadmodum* Aristoteles *ait in Metaphysicis:* Nam consuetudo est altera Natura, ac proinde ad commenta illa quibus assueti sumus, quæque nobis familiaria facta sunt, provocamus inscientes, tanquam si revera naturale Mentis nostræ Lumen essent, primæque illius communes Notiones. *Exemplúmque profert scopo quidem nostro haud ità incongruum:* Ἡλίκην δὲ ἰσχὺν ἔχει τὸ σύνηθες οἱ νόμοι δηλοῦσιν, ἐν οἷς τὰ μυθώδη καὶ παιδαριώδη μεῖζον ἰσχύει τοῦ γινώσκειν περὶ αὐτῶν διὰ τὸ ἔθος. *Permittitur quidem Philosopho suâ libertate uti in Ritualibus Legibus ac Religiosis Historiis Ethnicorum; an verò ullam Legis* Mosaicæ *notitiam habuerit, me penitus latet. Veruntamen hoc, nec sine debita reverentia, puto me posse effari, Aliquid scilicet in dicto illo* Aristotelico *esse quod analogicè verum sit de ipsa Historia Creationis, primásque Impressiones Textûs* Literalis, *qui adeò planè ad puerorum Idiotarúmque captum accommodatus est, tam altas radices propter consuetudinem, in quorundam animis egisse, ut illum sensum veriorem esse autument, quàm is qui Textûs sensus sit revera verissimus. Quod certè manifestum est in persona haud minoris dignitatis, quàm ille antiquus Ecclesiæ Pater,* Lactantium *intelligo, qui Mundum tanquam Tentorium considerans secundùm descriptionem in* Cabbala Literali, *admodum fortiter præfidentérque negavit* Antipodes. *Tantum contra liberum Rationis usum in tanto viro prævaluit assueta Imaginatio.*

Aristot. Metaphys. lib. 2, cap. 3.

Lactant. lib. 3. Divin. Institut. cap. 24.

Vide etiam Jos. Acost. Histor. Jud. lib. 1.

Atque hæc quidem sunt quæ in meliorem cautionem mihi visum est præfari. Reliqua Introductionem *ad* Defensionem, *ipsámque* Defensionis *formam ac naturam satìs confirmaturam spero, apud Lectorem quemlibet ingenuum ac sagacem.*

SCHOLIA

In Præfat. Sect. 2.

POsteáque *Ægyptios easdem Artes docuit, &c.* Τήν τε ἀριθμητικὴν αὐτοῖς χαρίζεται καὶ τὰ περὶ ἀστρονομίαν παραδίδωσι, *Joseph. Antiquit. Judaic.* lib. 1. cap. 9.

Ut sub Allusionibus Nominum, &c. Hujusce rei quamplurima occurrunt exempla in *Visione septem Ecclesiarum,* cujus *Explicationem* vide. Sed interim nimiùm propero, viri eruditissimi *Samuelis Andreæ* immemor SS. Theol. Doctoris & Philos. Professoris *Herbornensis,* qui in *Examine* suo *Generali Cabbalæ* meæ *Philosophicæ* multa attulit, quorum nonnulla, potissima nempe quæque, notare mecum statui, eísque respondere; omnia enim si prosequerer, in nimiam molem Scholia mea excrescere facerent. Quæ autem in hanc Sectionem scripsit minimè duxi prætereunda. Recurramus igitur paululum ad quæ proximè præcesserunt:

Si consideremus Cabbalam Creationis conservatam fuisse in manibus Abrahami *ejúsque Familiæ, qui ob Scientias Mathematicas, quarum Arithmetica pars est necessaria, celebris erat,* &c. Multus est S. A. in confutando hanc Historicorum opinionem de peritia *Abrahami* Arithmetica. Nos verò ut magis perspicuè methodicéque procedamus, ea primo in loco proponemus quæ ab utroque nostrûm pro concessis habentur. Et certè satìs liberaliter hoc nobis ultrò largitur *Andreades,* pag. 77. *Extra controversiam* nempe *esse quòd in manibus* Abrahami *& Familiæ ejus* Cabbala *quædam fuerit seu* Traditio *à Patribus accepta de ortu Universi, Diluvio, aliisque rebus fidem & obsequium Creatori debitum spectantibus, quódque is hanc doctrinam à Majoribus acceptam alios docuerit & ad posteros transmiserit.* Consentítque cum *Maimonide* qui *More Nevoch.* part. 2. cap. 39. sic scribit. *Docere solebat* Abraham *& per demonstrationes speculativas ostendere, quòd Mundus habeat Deum unum solum, quòd is creaverit omnia alia quæ extra vel præter ipsum sunt, & quòd non sit serviendum* Figuris *istiusmodi externis aut ulli Creaturæ.* Et si affirmemus cum *Josepho,* quòd *Abrahamus Ægyptiis* Astronomiam & Arithmeticam tradiderit, non multùm reluctatur. Quam *Josephi* sententiam non solùm

Exam. General. p. 76, 77.

solùm R. *Gedaliam* sed & *Eusebium*, *Rabanum Maurum*, & *Zonaram* approbare agnoscit. Ut taceam *Clementem Alexandrinum*, quem *Abrahamum* ὑπόδειγμα ἐπὶ τῆς ἀριθμητικῆς, introducere ait. Quod minimè mirum est cùm tam apertum extaret ea de re apud *Josephum* Testimonium. Immò verò *Clementem* observâsse ait, vel *Mysticum* sive *Symbolicum* Numerorum usum *Abrahamum* nequaquam latuisse, indéque factum esse, secundùm sententiam *Clementis*, ut *Abrahamus* trecentos octodecim vernas armâsse dicatur ad redimendum fratrem *Lot*. Φασὶ γὰρ εἶναι τοῦ μὲν κυριακοῦ σημείου τύπον, κατὰ τὸ σχῆμα, τὸ τριακοσιοστὸν στοιχεῖον, τὸ ἰῶτα καὶ τὸ ἦτα τοὔνομα σημαίνειν τὸ σωτήριον. T. 300. *Crucem nempe significare*, I verò & H *duas primas literas nominis* Ἰησοῦς *innuere*. Istorum autem Numerorum hunc esse sensum *Mysticum* sive *Symbolicum*, *Ambrosium*, *Eucherium*, *Rupertúmque* Abbatem *Tuitiensem* affirmâsse, ipsúmque *Prudentium* huc tanquam ad communem Christianorum, suâ ætate, sententiam in istis versibus,

Nos esse largè vernularum divites,
Si, quid trecenti bis novenis additis
Possint, figurâ noverimus mysticâ.

(in Præfat. Psychomach.) respexisse ipse apertè fatetur *Andreades*. *Clemensque* non suam solius sed communem seculi sui opinionem istâ voculâ φασὶν, satis subindicat. Tot scilicet suffragiis confirmari videtur, Authores citante ipso etiam S. A. *Abrahamum* non communis solùm sed & *Symbolicæ* Arithmeticæ peritum fuisse. Quod tamen an tam certò collegerint ex Græco Textu, (cùm *Abrahamus* Græcus non esset sed Hebræus) *Clemens* aliique ipsi viderint. Cæterùm ex ipso Textu Linguáve Hebraica idem pro *Abrahami* peritia in Arithmetica *Symbolica* eruitur argumentum. Videtúrque pro Tessera militari fuisse istius Vernarum Numeri electio, nempe trecentorum octodecim, quem Numerum continet nomen אליעזר, quod significat, *Deus meus Adjutorium meum*. Quasi hæc esset parvi illius exercitûs Tessera militaris. Quòd verò *Bar Kappara* per suam *Gematriam* in *Berisch. Rabb.* pro trecentis istis octodecim solum *Eliezerem* intelligi vult, id sanè meritò à vi[illegible] erudito, pag. 75. tanquam merum delirium exploditur. Neque enim [illegible] lum hominem referendum est nomen אליעזר numero 318. contentum, sed [illegible] um adjutorem, cujus auspiciis ab *Abrahamo* educendus erat exercitus, ut T[illegible] Jesum crucifixum, verum nostrum *Eliezerem* seu *Emanuelem*, qui à spirit[illegible] vitate per crucem nos redimit. Quòd autem tam in Græco Textu quàm H[illegible] hic numerorum *Symbolicus* innotescat, & in re tanti momenti, admiration[illegible] dignum est, nec sine singulari providentia factum. Nec obscuro denique a[illegible] est, *Abrahamum* usum numerorum *Symbolicum* satìs calluisse. Sed longiùs p[illegible] sum quàm putabam.

Recurramus ad ea quæ tam facilè vel ultrò concedit S. A. *Cabbalam* fuisse in man[illegible] bus *Abrahami* & familiæ ejus, de Mundi Creatione sive Ortu Universi, hoc extra omnem controversiam situm esse agnoscit. Et communem quidem *Arithmeticam* & scivisse Abrahamum & docuisse non multùm refragatur. Astronomum verò fuisse ex isto Textu, Gen. 15. 5. ubi Deus dicitur eum ad stellas contemplandas eduxisse, evinci posse non solùm negat, sed & falsè deridet. Et fortean haud immeritó. Quippe qui, præterquam quòd id factum fuerit in visione Prophetica, ignorantiam potiùs *Abrahami* in rebus Astronomicis arguere contendit, *quòd Numerus Stellarum, quæ apparent, ipsi incognitus fuerit, quem quilibet Tironum Astronomiæ hodie novit referre.* Haud inscitum profectò argumentum! Et quod planè innuit, Deum in visione Prophetica *Abrahamum* eduxisse ad Stellas, mentis quidem non corporis oculis aspectandas, & non tanquam *Astrologum* sed *Physiologum* satis gnarum, qui ex *vera* de Creatione Mundi *Cabbala*, quàm infinitus ferè fuerit *Stellarum*, i. e. *Solium Vorticúmque* Numerus jam olim intellexisset, atque hâc comparatione Deum innumeram *Abrahamo* futuram progeniem illustrâsse. Porrò ex hac verisimillimum est Philosophia *Abrahamum* demonstrâsse, quemadmodum ait *Maimonides*, quòd Mundus habeat unum Deum solum, quódque is creaverit omnia quæ extra vel præter ipsum sunt. Et certè ad convincendas gentes, quarum pleræque omnes *Solem* pro *supremo Numine* habuerunt, Stellas reliquas pro Diis minoribus, nulla est accommodatior Philosophia, quàm ea ipsa quam nos tanquam *Mosaicam Abrahamicámve* operi quartæ diei Creationis applicavimus. Hæc certè omnem Gentium Superstitionem & Idololatriam uno quasi ictu abscindit, quemadmodum & in magno Pietatis *Mysterio* notavimus.

Attamen verò S. A. quanquam *Abrahamum Cabbalam* sive Doctrinam de Mundi Creatione & accepisse & tradidisse concedit, nec dissimilem fortè ei ipsi (cùm ad confutandos

Exam General. p. 74, 75. — *Pag. 75.* — *Pag. 75, 76.* — *Lib. 3. cap. 1 & 2.*

futandos

futandos Atheos & Idololatras tam idonea sit,) quam nos Textui *Mosaico* applicavimus, *sub Numerorum tamen Symbolis à majoribus fuisse acceptam, vel ab ipso Abrahamo, quippe insigni Mathematico, eisdem involutam, & sic posteris traditam & ad* Mosen *delatam, nequaquam* censet admittendum, *ut quod omni ratione careat.* Quid itâ obsecro, mi *Andreade!* Abrahami *tempore Arithmetica non extabat, cujus Inventorem* Pythagoram Freculphus *Episcopus* Lexoviensis *constituit*, Plato *in* Phædro Θεῦθ *Deum* Ægyptium, Hermetem *nempe* Trismegistum, *quem viri docti aut* Mosen, *aut* Josephum *Patriarcham, quæ probabilior opinio est, fuisse contendunt. Quos omnes Abrahamo posteriores fuisse in confesso est.* At verò *Josephum* Patriarcham *Abrahami* pronepotem fuisse satìs constat, & suprà ex *Josepho* concessisti *Abrahamum* non solùm calluisse *Arithmeticam*, sed & alios eam docuisse. Itâ eruditum *Andreaden* ex animo nimis obstinato & infenso adversùs veritatem malè sibi constare videmus, andruantem & redandruantem ac præ nimio ardore & levitate juvenili, quo loco staret, nescientem. *Abrahamum* vel Symbolicæ Arithmeticæ peritum fuisse ex numero Vernarum illiúsque significatione satìs suprà constabat. Et concedit tandem *Andreades*, sed non esse credibile eum Creationis *Cabbalam* numerorum symbolis abscondere voluisse, quamvìs istam artem noverit, *cùm res adeò insolens sit ut nusquam in sacris Literis, si unicum Numerum Bestiæ excipias, illius occurrat exemplum, nec ullus bonus sit Numerorum hujusmodi Symbolicorum usus.*

Sed ad prius breviter respondeo, Inscitiam suam prodere aut egregiam oscitantiam S. A. dum sic statuit, (quemadmodum & *Danæus*, qui ad sensum *Chronologicum* istum Numerum inflectere conatur, qui proculdubio est *Symbolicus.*) Nam in proximo Capite, nempe Apoc. 14. Numerum 144. Chiliadum *Numericè* interpretari & non *Symbolicè*, admodum absurdum esset ac puerile. Ex radice enim Numeri 144. sensus *Symbolicus* apertè intelligitur. Multáque alia sunt, in Apocalypsi præsertim, horum Numerorum *Symbolicorum* exempla, ut in *mille* Annis Regni Christi, In *septem millibus* Nominum occisorum, Apoc. 11. 13. In *tertia* parte Arborum, Fluminum, Maris, &c. Apoc. 8. 7. Vox hæc numeralis [Tertia] decies ad minimum istoc in Capite, *Symbolicè* usurpatur, ut & Numerus *Duodenarius*, cap. 21. septies saltem octiésve. Ut taceam Numerum 144. illìc iterum occurrere *Symbolicè* intelligendum. Hæc sufficere debent, quanquam & alia multa possint superaddi. Temeria autem illa Numeri Bestiæ Interpretatio ad sensum Chronologicum (quam ego ...per non sine aliqua animi indignatione rejeci, nunquam autem cum majori, quàm ...d amicos quosdam me ea de re sciscitantes anno uno aut altero ante Urbis *Londini* ...endium quod contigit A. D. *1666.*) funestissimo argumento jam confutata est, ut ...inere tandem discant homines imperiti & leves in Prophetiis interpretandis inep...re.

Ad posterius quod attinet, de usu Numerorum *Symbolicorum*, (quos usus alii fingunt ipsi defendant) Ego duos omnino usus eorum præcipuos maximéque conspicuos noto, unum, ut per eos satìs certa sit abstrusissimarum maximéque sublimium Veritatum Revelatio ac Traditio; alterum, ut ista Traditio non quibuslibet aut personis aut temporibus pateat, sed idoneis & opportunis. Hinc abstrusissima Creationis Mysteria, cùm vulgarem excedant captum atque fidem, Historia illius per Numeros *Symbolicos* sic narratur ut vulgus habeant quod Pietatem & Religionem in ipsis alat, ut intelligant utique quod verissimum est, Deum hujus visibilis Mundi esse Creatorem, omnésque causas secundas ab illius nutu pendere; & certa interim derivetur *Cabbala* apud sapientes, *Mundi* hujus visibilis *systema* longè aliud repræsentans quàm vulgo videtur, Illius scilicet ambitum nubibus non terminari, nec Stellas nubibus esse conterminas, Terram motu annuo ac diurno, non Solem Stellásque fixas moveri, In Planetarum medio Solem non Terram collocari, &c. Per Numerorum, inquam, *Symbolicorum* intelligentiam hæc Philosophica Creationis *Cabbala* æquè certò apud eos, qui capaces sunt, transmittitur, atque ipsa *Cabbala Literalis.* Quemadmodum videre est ex uno illo exemplo Numeri *Quaternarii* (ut alios missos faciam) qui ad opus quarti Diei pertinet. Cùm enim *Tetractys* sive *Quaternarius* suâ vi *Symbolicâ*, totum Universum repræsentet, quippe qui potestate Denarium (qui cùm omnes Numeros contineat, Universi Symbolum est) complectitur, hinc intellexerunt Sapientes & Arithmeticæ *Symbolicæ* gnari, quanquam in *Litera*, Dies quarta partem tantùm Creationis, *Solem* nempe & *Lunam* reliquásque *Stellas* commemorare videatur, reverà tamen eam *verum* repræsentare totius Universi *Systema*; Terrámque ipsam, utpote unum è Luminaribus minoris dignitatis, sive Planetis, inter reliqua Luminaria creatam. Unde sequitur, moveri etiam circa Solem, Stellarúmque aliarum perinde atque Solis vortices in principio vi *Divini Verbi* factos esse, &c. Atque

solùm R. *Gedaliam* sed & *Eusebium*, *Rabanum Maurum*, & *Zonaram* approbare agnoscit. Ut taceam *Clementem Alexandrinum*, quem *Abrahamum* ὑπόδειγμα ἐπὶ τῆς ἀριθμητικῆς, introducere ait. Quod minimè mirum est cùm tam apertum extaret ea de re apud *Josephum* Testimonium. Immò verò *Clementem* observâsse ait, vel *Mysticum* sive *Symbolicum* Numerorum usum *Abrahamum* nequaquam latuisse, indéque factum esse, secundùm sententiam *Clementis*, ut *Abrahamus* trecentos octodecim vernas armâsse dicatur ad redimendum fratrem *Lot*. Φασὶ γὰρ εἶναι τοῦ μὲν κυριακοῦ σημείου τύπον, κατὰ τὸ σχῆμα, τὸ τριακοσιοστὸν στοιχεῖον, τὸ ἰῶτα καὶ τὸ ἦτα τοὔνομα σημαίνειν τὸ σωτήριον. T. 300. *Crucem nempe significare*, I verò & H *duas primas literas nominis* Ἰησοῦς *innuere*. Istorum autem Numerorum hunc esse sensum *Mysticum* sive *Symbolicum*, *Ambrosium*, *Eucherium*, *Rupertúmque* Abbatem *Tuitiensem* affirmâsse, ipsúmque *Prudentium* huc tanquam ad communem Christianorum, suâ ætate, sententiam in istis versibus,

Exam Generál. p. 74, 75.

Nos esse largè vernularum divites,
Si, quid trecenti bis novenis additis
Possint, figurâ noverimus mysticâ.

Pag. 75. (in Præfat. Psychomach.) respexisse ipse apertè fatetur *Andreades*. *Clemensque* non suam solius sed communem seculi sui opinionem istâ voculâ φασὶν, satis subindicat. Tot scilicet suffragiis confirmari videtur, Authores citante ipso etiam S. A. *Abrahamum* non communis solùm sed & *Symbolicæ* Arithmeticæ peritum fuisse. Quod tamen an tam certò collegerint ex Græco Textu, (cùm *Abrahamus* Græcus non esset sed Hebræus) *Clemens* aliique ipsi viderint. Cæterùm ex ipso Textu Linguáve Hebraica idem pro *Abrahami* peritia in Arithmetica *Symbolica* eruitur argumentum. Videtúrque pro Tessera militari fuisse istius Vernarum Numeri electio, nempe trecentorum octodecim, quem Numerum continet nomen אליעזר, quod significat, *Deus meus Adjutorium meum*. Quasi hæc esset parvi illius exercitûs Tessera militaris. Quòd verò *Bar Kappara* per suam *Gematriam* in *Berisch. Rabb.* pro trecentis istis octodecim solum *Eliezerem* intelligi vult, id sanè meritò à viro erudito, pag. 75. tanquam merum delirium exploditur. Neque enim ad ullum hominem referendum est nomen אליעזר numero 318. contentum, sed ad Deum adjutorem, cujus auspiciis ab *Abrahamo* educendus erat exercitus, ut T. I. H. ad Jesum crucifixum, verum nostrum *Eliezerem* seu *Emanuelem*, qui à spirituali Captivitate per crucem nos redimit. Quòd autem tam in Græco Textu quàm Hebræo usus hic numerorum *Symbolicus* innotescat, & in re tanti momenti, admiratione profectò dignum est, nec sine singulari providentia factum. Nec obscuro denique argumento est, *Abrahamum* usum numerorum *Symbolicum* satis calluisse. Sed longiùs prolapsus sum quàm putabam.

Recurramus ad ea quæ tam facilè vel ultrò concedit S. A. *Cabbalam* fuisse in manibus *Abrahami* & familiæ ejus, de Mundi Creatione sive Ortu Universi, hoc extra omnem controversiam situm esse agnoscit. Et communem quidem *Arithmeticam* & scivisse Abrahamum & docuisse non multùm refragatur. Astronomum verò fuisse ex isto Textu, Gen. 15. 5. ubi Deus dicitur eum ad stellas contemplandas eduxisse, evinci posse non solùm negat, sed & falsè deridet. Et fortean haud immeritò. Quippe qui, præterquam quòd id factum fuerit in visione Prophetica, ignorantiam potiùs *Abrahami* in rebus Astronomicis arguere contendit, *quòd Numerus Stellarum, quæ apparent, ipsi incognitus fuerit, quem quilibet Tironum Astronomiæ hodie novit referre.* Haud inscitum profectò argumentum! Et quod planè innuit, Deum in visione Prophetica *Abrahamum* eduxisse ad Stellas, mentis quidem non corporis oculis aspectandas, & non tanquam *Astrologum* sed *Physiologum* satis gnarum, qui ex *vera* de Creatione Mundi *Cabbala*, quàm infinitus ferè fuerit *Stellarum*, i. e. *Solium Vorticúmque* Numerus jam olim intellexisset, atque hâc comparatione Deum innumeram *Abrahamo* futuram progeniem illustrâsse. Porrò ex hac verisimillimum est Philosophia *Abrahamum* demonstrâsse, quemadmodum ait *Maimonides*, quòd Mundus habeat unum Deum solum, quódque is creaverit omnia quæ extra vel præter ipsum sunt. Et certè ad convincendas gentes, quarum pleræque omnes *Solem* pro *supremo Numine* habuerunt, Stellas reliquas pro Diis minoribus, nulla est accommodatior Philosophia, quàm ea ipsa quam nos tanquam *Mosaicam Abrahamicámve* operi quartæ diei Creationis applicavimus. Hæc certè omnem Gentium Superstitionem & Idololatriam uno quasi ictu abscindit, quemadmodum & in magno Pietatis *Mysterio* notavimus.

Pag. 75, 76.

Lib. 3. cap. 1 & 2.

Attamen verò S. A. quanquam *Abrahamum Cabbalam* sive Doctrinam de Mundi Creatione & accepisse & tradidisse concedit, nec dissimilem fortè ei ipsi (cùm ad con-

futandos

futandos Atheos & Idololatras tam idonea fit,) quam nos Textui *Mosaico* applicavimus, *sub Numerorum tamen Symbolis à majoribus fuisse acceptam, vel ab ipso Abrahamo, quippe insigni Mathematico, eisdem involutam, & sic posteris traditam & ad* Mosen *delatam, nequaquam* censet admittendum, *ut quod omni ratione careat.* Quid itá obsecro, mi *Andreade!* Abrahami *tempore Arithmetica non extabat, cujus Inventorem* Pythagoram Freculphus *Episcopus* Lexoviensis *constituit*, Plato *in* Phædro Θεῦθ *Deum* Ægyptium, Hermetem *nempe* Trismegistum, *quem viri docti aut* Mosen, *aut* Josephum *Patriarcham, quæ probabilior opinio est, fuisse contendunt. Quos omnes Abrahamo posteriores fuisse in confesso est.* At verò *Josephum* Patriarcham *Abrahami* pronepotem fuisse satìs constat, & suprà ex *Josepho* concessisti *Abrahamum* non solùm calluisse *Arithmeticam,* sed & alios eam docuisse. Itá eruditum *Andreaden* ex animo nimis obstinato & infenso adversùs veritatem malè sibi constare videmus, andruantem & redandruantem ac præ nimio ardore & levitate juvenili, quo loco staret, nescientem. *Abrahamum* vel Symbolicæ Arithmeticæ peritum fuisse ex numero Vernarum illiúsque significatione satìs suprà constabat. Et concedit tandem *Andreades,* sed non esse credibile eum Creationis *Cabbalam* numerorum symbolis abscondere voluisse, quamvìs istam artem noverit, *cùm res adeò insolens sit ut nusquam in sacris Literis, si unicum Numerum Bestiæ excipias, illius occurrat exemplum, nec ullus bonus sit Numerorum hujusmodi Symbolicorum usus.*

Sed ad prius breviter respondeo, Inscitiam suam prodere aut egregiam oscitantiam S. A. dum sic statuit, (quemadmodum & *Danæus,* qui ad sensum *Chronologicum* istum Numerum inflectere conatur, qui proculdubio est *Symbolicus.*) Nam in proximo Capite, nempe Apoc. 14. Numerum 144. Chiliadum *Numericè* interpretari & non *Symbolicè,* admodum absurdum esset ac puerile. Ex radice enim Numeri 144. sensus *Symbolicus* apertè intelligitur. Multáque alia sunt, in Apocalypsi præsertim, horum Numerorum *Symbolicorum* exempla, ut in *mille* Annis Regni Christi, In *septem millibus* Nominum occisorum, Apoc. 11. 13. In *tertia* parte Arborum, Fluminum, Maris, &c. Apoc. 8. 7. Vox hæc numeralis [Tertia] decies ad minimum istoc in Capite, *Symbolicè* usurpatur, ut & Numerus *Duodenarius,* cap. 21. septies saltem octiésve. Ut taceam Numerum 144. illìc iterum occurrere *Symbolicè* intelligendum. Hæc sufficere debent, quanquam & alia multa possint superaddi. Temeraria autem illa Numeri Bestiæ Interpretatio ad sensum Chronologicum (quam ego semper non sine aliqua animi indignatione rejeci, nunquam autem cum majori, quàm apud amicos quosdam me ea de re sciscitantes anno uno aut altero ante Urbis *Londini* incendium quod contigit A. D. *1666.*) funestissimo argumento jam confutata est, ut desinere tandem discant homines imperiti & leves in Prophetiis interpretandis ineptire.

Ad posterius quod attinet, de usu Numerorum *Symbolicorum,* (quos usus alii fingunt ipsi defendant) Ego duos omnino usus eorum præcipuos maximéque conspicuos noto, unum, ut per eos satìs certa sit abstrusissimarum maximéque sublimium Veritatum Revelatio ac Traditio; alterum, ut ista Traditio non quibuslibet aut personis aut temporibus pateat, sed idoneis & opportunis. Hinc abstrusissima Creationis Mysteria, cùm vulgarem excedant captum atque fidem, Historia illius per Numeros *Symbolicos* sic narratur ut vulgus habeant quod Pietatem & Religionem in ipsis alat, ut intelligant utique quod verissimum est, Deum hujus visibilis Mundi esse Creatorem, omnésque causas secundas ab illius nutu pendere; & certa interim derivetur *Cabbala* apud sapientes, *Mundi* hujus visibilis *systema* longè aliud repræsentans quàm vulgo videtur, Illius scilicet ambitum nubibus non terminari, nec Stellas nubibus esse conterminas, Terram motu annuo ac diurno, non Solem Stellásque fixas moveri, In Planetarum medio Solem non Terram collocari, &c. Per Numerorum, inquam, *Symbolicorum* intelligentiam hæc Philosophica Creationis *Cabbala* æquè certò apud eos, qui capaces sunt, transmittitur, atque ipsa *Cabbala Literalis.* Quemadmodum videre est ex uno illo exemplo Numeri *Quaternarii* (ut alios missos faciam) qui ad opus quarti Diei pertinet. Cùm enim *Tetractys* sive *Quaternarius* suâ vi *Symbolicâ,* totum Universum repræsentet, quippe qui potestate Denarium (qui cùm omnes Numeros contineat, Universi Symbolum est) complectitur, hinc intellexerunt Sapientes & Arithmeticæ *Symbolicæ* gnari, quanquam in *Litera,* Dies quarta partem tantùm Creationis, *Solem* nempe & *Lunam* reliquásque *Stellas* commemorare videatur, reverà tamen eam *verum* repræsentare totius Universi *Systema*; Terrámque ipsam, utpote unum è Luminaribus minoris dignitatis, sive Planetis, inter reliqua Luminaria creatam. Unde sequitur, moveri etiam circa Solem, Stellarúmque aliarum perinde atque Solis vortices in principio vi *Divini Verbi* factos esse, &c. Atque

que hinc quarti diei enarrationem, *veri Systematis Mundani* totiúsque Naturæ sive rerum Universitatis genuinam explicationem continuisse. Quam ob causam *Tetractys* meritò à *Pythagoreis* vocatur Κλειδοῦχος τῆς φύσεως, quippe quæ clavem gerebat quâ *rerum Naturæ Systema verum* sapientibus aperiretur. Quæ cùm tam mira Naturæ *Mysteria* complecteretur, minimè mirandum est in Juramenti formam apud *Pythagoreos* abiisse,

-------- Νὴ τὸν παραδόντα τετρακτὺν,
Παγὰν ἀενάου φύσεως, ῥίζωμά τ' ἔχουσαν.

Qua de re plura postea, cùm ad illam hujus Juramenti explicationem pervenerimus, quam ex aliis viris doctis in hujus, quam hîc innuo, locum, substituere vult S. A. Interim eum velim advertere, quàm omnia nobis ex voto cedant: *Abrahamum* Creationis *Cabbalam* recepisse, non solùm *Arithmeticam*, sed *Symbolicam* Arithmeticam calluisse, immo & eâ usum esse in Vernarum Numero seligendo. Eundem egregium *Physiologum* fuisse, eámque scivisse Physiologiam quæ ad subvertendum Polytheismum, & Idololatriam Gentium, quæ Solem tanquam summum Numen colebant, maximè esset idonea. Et talem denique esse quæ per vim *Symbolicam* Numeri Quaternarii Operi diei quarti aptè à nobis applicetur, quæque tutò ac certò apud Sapientes per Arithmeticæ *Symbolicæ* peritiam possit transmitti aut saltem conservari, quamdiu Historia *Literalis* maneat. Quid igitur reliquum est quàm ut concludamus rem ita planè se habere quemadmodum nos statuimus?

Et certè tandem ista omnia de *Abrahamo* largiri videtur *Andreades*. Sed hanc postremò difficultatem movet, Quanquam scilicet *Abrahamus*, insignis Mathematicus, Historiam Creationis Numerorum Mysteriis involutam tradidit posteritati, *non tamen probabile esse* Mosen, *qualem à Majoribus acceperat, in literas retulisse. Quippe quòd, quæ is scripsit,* θεοπαράδοτα *fuerunt, non* πατροπαράδοτα, *alioqui divinitati narrationum ejus non parum derogaret.* Sed breviter respondeo: Quæ scripsit & πατροπαράδοτα esse posse & simul θεοπαράδοτα, nempe ea à Deo primitus tradita & in manibus postea Familiæ Dei custodita, posteritati per singula secula ad *Mosen* usque potuisse transmitti, & confirmari denuò pleniúsque illustrari in colloquiis suis cum Deo facie ad faciem, in monte *Sinai*. Tam parum derogatur divinitati Narrationum ejus quantùm ad Mysteria Creationis. Ut omittam, cùm jam concessum sit, *Abrahamum* Creationis *Cabbalam* Numeris *symbolicis* involvisse; cúmque sit manifestum ipsos Numeros dierum Creationis vim habere *Symbolicam*, talémque quæ Physiologiæ *Abrahamicæ* apprimè conveniat; valdè torpidæ & imperitæ incredulitatis videri, si quis magnopere dubitet an hæc illa ipsa *Cabbala* sit, quæ olim tradita sit *Abrahamo*, quámque *Abrahamus* posteris suis tradiderit. Sic ex omnibus difficultatibus circa hanc rem quas copiosa & inundans *Andreadæ* eruditio nobis offudit, quibúsque nos obruere voluit, tuti tandem eluctati sumus, & quasi enatavimus incolumes.

Unicum hoc eminens exemplum proferre contentus ero, Numerum scilicet Bestiæ 666. Hunc in locum sic scribit *Andreades*, pag. 81. *Ausim asserere*, inquit, *nullum dari in tota Scriptura exemplum*, ubi Numerus (*extra respectum* Typicum (e. g. *in* Jonæ *triduo*, Matth. 12. 40. *significante* triduum *mortis Christi*) *&* Chronologicum) *ad personam aut rem significandam adhibeatur.* Quàm autem temerè hoc dixerit videre est ex suprà allatis, ubi viginti plùs minùs exempla produxi, possímque plura si opus esset superaddere. Reliqua quæ in hunc locum adhibet, inepti cujusdam sunt apud veteres Patres, & affectati Numerorum Symbolicorum abusûs exempla. Ad quæ hoc tantùm respondeo, quanto ineptiùs illi in *Mystico* Numerorum usu versati sunt, tanto credibilius esse, traditionem de Numerorum usu *Mystico* & *Symbolico* esse firmam & solidam in genere. Alioqui, cùm ipsi eas ad res adeò inhabili essent & infœlici ingenio, haud tantopere isti studio indulsissent. Quid autem hæc faciant contra cautum castúmque Numerorum *Mysticorum* usum, qualem nostrum esse contendo, equidem non video.

Sect. 3. *Ut suas ineptias ei admiscuerint.* Hinc consequi ait S. A. *Omne illud à conversatione istorum Philosophorum cum Ægyptiis aut* Judæis *petitum argumentum infirmum esse pro veritate hujus* Cabbalæ *stabilienda.* Respondeo autem me *Andreaden* observare in suo *Examine* eâdem ferè semper errare chordâ, & aut datâ operâ aut inscienter, vim ac nervos nostræ *Cabbalæ* ejúsque Defensionis, prætervolare. Neque enim in hoc consistit vis meæ Interpretationis, quod pag. 71. S. A. tanquam meum convellit; viz. Plato *&* Pythagoras *quædam immo multa & præcipua à Mose &* Judæis *hauserunt. Iidem hæc & hæc quoque tradiderunt.* Ergo Mosaica *sunt, quibus sententia* Mosis

Mosis *tutò exponi potest.* Equidem absurda hæc est mancáque Ratiocinatio, quam festiviter ac lepidè Theologiæ juvenis Professor ex proprio cerebro per deridiculum efformat. Dum verò agnoscit S. A. *Platonem* ac *Pythagoram* multa eáque præclara à *Mose Judæísque* accepisse, (quamvìs nugas postea & quisquilias admiscere potuerint,) cúmque præclara illa dogmata, quæ *Pythagoram Platonémque* tenuisse constat, manifestum sit, mirificâ congruitate tum *Rerum* tum *Numerorum* cum Textu *Mosaico Mysticè* exposito, consentire, indè quidem, nec temerè profectò, concludimus, ea ipsa dogmata sive *Platonica* sive *Pythagorica,* quæ tanti momenti sunt, quæque tam aptè congruentérque Textui *Mosaico* applicari possunt, fuisse primitùs *Mosaica,* & à *Mosis* successoribus ad *Græcos* fuisse derivata.

INTRODUCTIO
AD
DEFENSIONEM.

1. *Error* Diodori *circa* Mosen *aliósque Legislatores qui professi sunt se Leges suas ab aliquo Deo bonóve Genio accepisse.* 2. *Rationes cur* Moses *Historiam inceperit cum Creatione Mundi.* 3. *Sol & Luna iidem qui* Osiris *&* Isis Ægyptiorum, *undéque factum sit ut pro Diis colerentur.* 4. *Mortalium Hominum* Apotheosis, *quales erant* Bacchus *&* Ceres, *quomodo primùm in mundum sit introducta.* 5. *Literam Scripturæ in rebus Philosophicis utplurimum loqui secundùm Sensum & Imaginationem Vulgi.* 6. *Sensum esse Philosophicum in tribus primis capitibus* Geneseos *latentem.* 7. *Sensum verò* Moralem *esse sive* Mysticum *non solùm in illis tribus capitibus, sed in multis aliis locis Scripturæ.*

1. NE nimis prolixo Prologo in rem quæ præ manibus est circa Authorem hujus Libri Geneseos, *Mosen* scilicet, diutiùs quàm par sit vos detineam, eum considerabo potissimùm quoad publicas animi dotes, quarum ratione vel primo intuitu mirabilis apparebit, quatenus utique *Politicus* sive *Legislator.* Qua in re peritia ejus tanta erat ut etiam secundùm sententiam Scriptorum Ethnicorum præ reliquis longè eminuerit. *Diodorus* in capite Catalogi celeberrimorum Legislatorum eum collocavit * sub nomine Μνεύης, nisi quid fortè ea in re erraverit *Justinus Martyr* : vel si lapsus sit, eis tamen accensetur, qui omnium optimi habiti sunt, ad agmen claudendum reservatus eorum qui suas leges nominârunt Divinas seséque Internuncios fecerunt Deum inter atque Populum. *Mneves* hic suas leges dicitur accepisse à *Mercurio,* ut *Minos* à *Jove, Lycurgus* ab *Apolline, Zathraustes* ἀπ' ἀγαθοῦ δαίμονος à *bono suo Genio, Zamolxis* à *Vesta,* & *Moses* ab *Jao,* hoc est, *Jehovah.* Παρὰ δὲ τοῖς Ἰουδαίοις Μωσῆν τὸν Ἰαὼ ἐπικαλούμενον θεόν. Sed loquitur ut merus Historicus hac in re. Προσποιήσασθαι vox est quâ audacter abutitur ad cunctorum authoritates promiscuè diminuendas. Ait enim finxisse, se leges ab illis Numinibus accepisse ; additque insuper rationem, sed tanquam purus putus *Politicus* incredulúsve Philosophus. Εἴτε θαυμαστὴν καὶ θείαν ὅλως ἔννοιαν κρίναντας τὴν μέλλουσαν ὠφελήσειν ἀνθρώπων πλῆθος· εἴτε καὶ πρὸς τὴν ὑπεροχὴν καὶ δύναμιν τῶν εὑρεῖν λεγομένων τοὺς νόμους, ἀποβλέψαντα τὸν ὄχλον, μᾶλλον ὑπακούσεσθαι, διαλαβόντας. *Sive sit,* inquit ille, *quòd mirabile planéque Divinum Institutum judicarent, quod in utilitatem Multitudinis sit redundaturum ; sive populum hoc pacto arbitrarentur potestatem ac supereminentiam Legislatorum suorum considerantes, legibus suis eò magis fore morigeros.* Dictum illud in Scholis, non magìs tritum est quàm verum, *Quicquid recipitur recipitur ad modum recipientis* ; vel, Unumquodque, prout accipitur, ità est aut saltem ità esse apparet. Propriarum quidem nostrarum naturarum Tinctura rerum omnium apparentias inficit. Adeò ut minimè mirer *Diodorum Siculum,* hominem ingenio merè *Politico* (ut manifestum quidem est quanta sit inter Historiam & Politicen affinitas) Receptionem Legum ab aliquo Numine, prudentem potiùs fraudem, dolúmve Politicum quàm rem reverà gestam existimâsse.

Cæterùm ut *Diodorum* relinquamus suo Ethnicismo & Incredulitati, quod ad nos attinet, qui Scripturis credere debemus, nisi authoritati Textûs Græci contradicere velimus, non solùm certò persuasi erimus quòd *Moses* suas Leges ab ore Divino acceperit, sed dabuntur etiam aliquæ invitatiunculæ ad credendum consimile quiddam

aliis

aliis Legislatoribus obtigisse, Deut. 32. Ὅτε διεμέριζεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, &c. *Quando dividebat Altissimus gentes, quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum juxta numerum Angelorum Dei, Jacob verò pars Jehovæ erat,* hoc est *Jao,* &c. Adeò ut haud ità veri dissimile sit, quin, quemadmodum magnus Angelus Fœderis (quem *Philo* τῶν ἀγγέλων πρεσβύτατον, τὸ ἀρχάγγελον, λόγον, ἀρχὴν, ὄνομα Θεοῦ, hoc est, *Angelorum Principem, Archangelum, Verbum, Principium, Dei nomen, quod* Jehovah *est,* appellat) suo populo Leges tulit, ità aliarum Gentium Angeli Tutelares, Institutores Monitorésve eorum esse possent quos Legislatores suo populo essent constituturi. Quanquam procedente tempore, Nationes quæ primitùs sub bonorum Angelorum Regimine erant, per nequitiam suam & contumaciam potestati ac delusioni istorum ἀπατηλῶν δαιμόνων, qui vocantur, fallacium istorum ac Tyrannicorum Dæmonum, obnoxios seipsos reddere potuerunt. Cæterùm hæc digressio omnino est. Quod subindicaturus eram, hoc breviter est: *Mosen,* magnum illum *Judæorum* Legislatorem, Hominem fuisse à Deo ipso ad omnem Prudentiam verámque Politicen instructum. Unde non dubito, modò diligenter investigare velimus, quin in locis ferè omnibus universi Pentateuchi perfectissimæ sincerissimæque Politicæ vestigia simus inventuri.

2. Atque hîc in ipso introitu seipsam oblatura est conspectui nostro. Ubi *Moses* talem se præbet, qualem nobilis ille *Platonis* Genius omnes Rerum-publicarum Gubernatores esse exoptat. Qui in Epistola sua ad *Dionem* & amicos suos prædixit, nunquam fore ut Genus humanum miserum esse desinat, donec aut veri legitimíque Philosophi in Rebus-publicis imperent, aut ii qui imperant ad veræ solidæque Philosophiæ studium animos adjungant. Et quidnam aliud est *Bereshith Mosaicum* nisi pulchra ad eam rem invitatio, quippe quod totam Naturæ saltem fabricam conspicuámque Mundi visibilis supellectilem complectitur? Tanquam si ad totum Creationis Dei cœtum vocémque magni Universi provocare ausit, si illa quæ populo, cui eum Deus præfecerat, proposuerit, justa non sunt atque vera, quíque juxta ea præcepta vixerint, *Cosmopolitas seipsos non præstituri sunt sive veros Mundi Cives fidelésque subditos Dei atque Naturæ.* Ipsius *Philonis* interpretatio est in hunc locum. Quæ quàm vera sit in *Mose velato* nolo hîc disputare. Verissimum verò esse in *Mose revelato* Christo Domino nostro, verum est citra omnem disputationem aut controversiam. Sed ad *Mosen* redeo.

Altera Ratio, haud minoris momenti, cur sanctus ille sapiensque Legislator *Moses* à Mundi Creatione orsus sit, hæc est. Leges & Statuta quæ ille dedit *Israelitis,* ab eo data sunt tanquam θεοπαράδοτα, tanquam *Instituta à Deo accepta.* Ac proinde fortissimum argumentum incitamentúmve ad Obedientiam ab hoc primo petendum erat supremóque Legislatore, à Deo nempe ipso, magno illo *Jehovah,* cujus *Sapientia, Potentia* atque *Bonitas* meliùs describi non poterat, quàm asscribendo ei totius Mundi visibilis Creationem. Ut propter *Potentiam* suam eum timere possent, admirari propter *Sapientiam,* & postremò, propter suam *Bonitatem* amare, adorare Deúmque suum agnoscere: ut, quemadmodum revera in seipso est Deus Altissimus, ità à Populo pro tali coleretur.

Etenim certè nihil est, quod tantopere conciliat, immò rapit captivósve abducit animos misellorum mortalium, quàm *Bonitas* ac *Munificentia*; quippe quum omnes tanto affectu seipsos prosequantur, maximéque omnium, vilissima Ingenia atque abjectissima, quorum animæ tantum abest ut paulò evectiores sint & à seipsis relaxatiores, ut impotenter impetuoséque suis charis corporibus acclinent atque adhæreant. Atque hinc factum est, ut, ex vivido voluptatum illius atque commodorum gustu ac sapore, non dubitaverint eos pro Diis colere, qui sive industriâ suâ sive casu quicquam produxerint, quod felicitati solaminíque corporis adaugendo posset inservire.

3. Hinc factum est ut *Sol* & *Luna* pro duobus primis Numinibus ab Idolatrica Antiquitate habiti sint, nempe ob illud bonum sensibile quod famelicis Mortalibus contulerunt; Alterâ eorum, terram humidâ suâ Influentiâ irrigante; Altero fruges Soli maturante calidis suis radiis, omnésque Mundi visibilis Thesauros absconditos illustri suo reditu quotidie aperiente, Visúmque varietatibus Objectorum Naturæ demulcente, totúmque corpus exhilarante grato suo calore. Hisce quidem, tanquam Benefactoribus humani generis maximè conspicuis Nomen θεοὶ datum est, παρὰ τὸ θεῖν, quoniam observaverant putatitia hæc Numina in perpetuo fuisse motu.

Hi duo, *Ægyptiorum Osiris* sunt atque *Isis,* aliíque quinque eis superadditi sunt tanquam sensibiles Benefactores, sed hisce duobus subordinati ab eísque dependentes. Et secundùm *vulgarem* loquendi formulam, hi sunt, *Ignis, Spiritus, Humiditas, Siccitas,* & *Aer*; juxta verò Titulos suos *Divinos, Vulcanus, Jupiter, Oceanus, Ceres,* &

& *Minerva.* Hi sunt οἱ ἀΐδιον γένεσιν ἔχοντες θεοὶ, quemadmodum loquitur *Diodorus.* *Bibliothec. Histor. lib. 1. p. 8.*

4. Cæterùm postea, Homines etiam mortales, in Deorum immortalium numerum relati sunt, διὰ τὴν σύνεσιν καὶ κοινὴν ἀνθρώπων εὐεργεσίαν, propter *prudentiam eorum ac beneficentiam,* quemadmodum copiosè videre est apud *Diodorum Siculum.* Duos tantummodo, exempli causâ, nominabo, *Bacchum* & *Cererem,* alterum Vini ac Cervisiæ Inventorem, alteram Frumenti. Adeò ut summa rei resolvi possit in pecorinum istum Aphorismum,

Τὸ γὰρ τρέφον με τοῦτ' ἐγὼ οἶμαι θεόν.

Id quod gratificari potuit degeneranti jam humano generi voluptatémque eis corpoream conciliare, (quippe qui Divinam Imaginem in animabus suis perdiderant, meráque pecora quodammodo evaserant) id scilicet ab ipsis pro Deo reputandum erat.

Quamobrem necesse habuit *Moses,* quandoquidem cum tam terrenis Ingeniis res ipsi erat, filiis *Sensûs* ac *Corporeitatis, Jehovam* eis proponere tanquam sensibilis hujus corporeíque Mundi opificem, ut quicquid dulcedinis ex illius varietatibus hauserint, illi attribuere possent tanquam primo Fonti & Authori, sine quo nec ipsi nec quicquam aliud fuisset extiturum ; ut indè excitari possent ad laudandum nomen ejus & ad obtemperandum jussis per servum suum *Mosen* revelatis. Atque hæc vera solidáque *Prudentia* erat, ad nihil aliud collimans, præter gloriam Dei, & misellí imperitíque populi Bonum.

5. Atque huic quidem *Prudentiæ,* modus describendi Creationem, suam originem acceptam refert, quòd nempe tam accommodatè ad captum vulgi *Moses* eam descripserit. Quippe qui de rebus loquitur, non quidem secundùm ipsam *Essentiam,* realémque *Naturam* earum, sed secundùm illarum *Apparentiam* nobis ; nec sublimes intricatásque quæstiones movet, ex argumentísque subtilibus eas concludit, sed familiariter & condescendenter Creationem exponit, secundùm maximè faciles atque obvios conceptus quos ipsi formaverint eis de rebus quas in Mundo vidissent : etiam res crassiores, quæ in Terræ visceribus latebant, omittens, ut Metalla, Mineralia & similia, perinde atque res illas, quæ omninò non cadunt sub sensum, cujusmodi sunt Substantiæ illæ Immateriales, Angeli, sive Intelligentiæ. Tam aptè Sapientia Bonitásque Divina ad angustum tardúmque vulgi sensum, externum Scripturæ corticem accommodavit.

Nec tamen indè sequitur Narrationem non esse veram, quòd secundùm rerum sensui obviæque Imaginationi Apparentiam facta sit. Est enim etiam *Veritas Apparentiæ,* secundùm quam Scriptura utplurimum loquitur in rebus Philosophicis.

Estque Positio hæc *Clavis præcipua,* (meo quidem judicio, speróque me manifestò mox probaturum) quâ *Beresbith Mosaicum,* secundùm externum & Literalem sensum, sine omni difficultate partiúmque inter se repugnantia possit intelligi.

Dico igitur, primùm, in confesso esse apud doctos *Hebræorum,* qui Regulam constituunt in multis Scripturæ locis intelligendis, Quòd *loquitur Lex juxta linguam humanam.* R. *Maimonid. More Nevoch.* part. 1. cap. 26.

Et secundò (quod rem quæ præ manibus est propiùs attinget) ostendam in quibusdam locis necesse esse ut sic intelligantur.

Gen. 19. 23. *Sol egressus est super Terram, cùm* Lot *pervenit* Zoar. Quod planè innuit sub Terra antea fuisse. Quod verum est tantummodo secundùm Sensum, vulgarémve Imaginationem.

Deuteronom. 30. v. 4. קצה השמים sive ἄκρον τοῦ οὐρανοῦ, Terram innuit certis limitibus clausam, tanquam si revera *Herculis* Columnæ essent, sive, Non plus ultrà : Quemadmodum manifestum esse potest eis, qui naturalem significationem vocis קצה & ἄκρον intelligunt. Ista enim vocabula Terram cæruleo cœlo limitatam, Cœlúmque limitatum Horizonte Terræ planè supponunt, quippe quum mutuò se tangant : Quod verum est solummodo quoad *Sensum* & *Apparentiam,* quemadmodum quivis, qui non sit merus Idiota, ultro fatebitur.

Ecclesiastic. 27. v. 12. *Oratio hominis pii, perpetua est Sapientia, stultus autem instar Lunæ variat.* Hoc intelligendum est quoad Sensum & *Apparentiam.* Nam si stultus non magis variat, quàm revera Luna facit, Sapiens profectò est homóque omnibus numeris absolutus, *semper idem,* quamvìs ad aspectum vulgi variare videatur. Nam Hemisphærium saltem Lunæ semper illuminatur, ídque tum maximè cùm minimè omnium nobis apparet.

Huc

Huc etiam referri potest illud 2 Paralipom. 4. v. 2. *Fecit quoque Mare fusile, decem cubitorum à labro ejus usque ad labrum ejus, rotundum in circuitu, & quinque cubitorum altitudo ejus: Lineáque triginta cubitorum ambiebat illud per circuitum.* Id quod planè impossibile est, ut Diameter sit decem Cubitorum & circumferentia tamen tantùm triginta. Visum autem est hîc Spiritui sancto secundùm communem usum opinionémque hominum loqui, non autem secundùm demonstrationis *Archimedeæ* subtilitatem.

Rursus, Psalm. 19. *In eis Soli posuit tabernaculum, & ipse tanquam sponsus egrediens de thalamo suo, gaudet ut gigas ad currendam viam.* Hoc, quemadmodum & ipse *Johannes Calvinus* observat, dictum est secundùm rudem sensum vulgi, quem frustrà *David* conaturus fuisset Astronomiæ Mysteria edocere. Ac proinde nullam mentionem facit cursûs Solis sub Nocturno Hemisphærio.

Hisce adde Josu. 10. v. 12. *Sol in* Gibeon *consiste, & Luna in valle* Ajalon. Ubi manifestum est *Josuam* loqui, non quidem secundùm *veritatem* rerum Astronomicam, sed secundùm Sensum & *Apparentiam.* Solem enim suppone Lunámque, quàm potest commodissimè collocatam, modò cursum suum naturalem non relinquant, tantum abesset tamen ut una super *Ajalon,* alter super *Gibeon* consisteret, ut reverà multis centenis milliaribus distantes forent ab istis locis. Et si Sol & Luna ultra Æquatorem essent, distantia ad aliquot millena Milliaria assurgeret.

Postremò, (& quo quidem nihil notatu magìs dignum est) *Litera* Scripturæ Mundi ambitum ultra nubes aut præter propter, non extendit, sed eis limitibus claudit, quemadmodum manifestum est.

Primò, Quoniam Nubes fiunt Habitaculum Dei, unde eas supponere debemus in loco altissimo positas. Illîc habitat, currit, equitat & ambulat. *Qui ambulat super pennas ventorum,* Psalm. 104. *Qui contignat aquis superiora sua, qui nubes facit currum suum ambulátque super alas Ventorum.* Contignat aquis superiora sua, nempe Aquis supernis quæ sunt Nubes. Omnipotentis igitur ædes secundùm *Literam* collocantur in Nubibus.

Illîc ferè est etiam ubi campum habet ad exercitium, & bellum. Deuter. 33. v.26. *Non est sicut Deus* Jeshurun, *inequitans cœlo in auxilium tui, & magnificentiâ suâ, nubibus;* hoc est, Nubibus superioribus, quemadmodum *Buxtorfius* interpretatur. Et certè quid potest שחקים in locis supernis propriè significare, nisi Nubes? Nam hîc infrà in terra pulverem significat tenuissimum, Nubes autem sunt ad instar pulveris cœlorum. Atque hoc pulchrè convenit cùm illo Prophetæ *Nahum,* cap. 1. v. 3. *Jehovæ in tempestate & turbine est via ejus, & nubes pulvis pedum ejus.* Hîc currit æquè velociter atque Turbo, pulverémque nubium circa se excitat.

Equitantem rursus invenies, Psalm. 68. 4. idque in Triumpho, & tamen non nisi super Nubes, (consimiliter illi in Deut.) *Cantate Deo, psallite nomini ejus, exaltate eum qui equitat super cœlos, in* Jah *nomen ejus, & exultate coram eo.* Qui equitat super cœlos, Textus Hebraicus habet לרכב בערבות Quod ego cum bona venia R. *Aben-Ezra* sic reddere non dubito, Qui equitat super nubes. Nam Nubes caliginem creant. Radíxque unde ערבות originem ducit, est ערב quod significat obtenebrari, obscurari. Quod autem ad rationem attinet cui hujus Rabini Interpretatio innititur, ea ex versu 33. hujus Psalmi 68. desumitur. *Equitanti super cœlos cœlorum antiquitatis.* At verò si porrò pergimus, inveniemus istos cœlos cœlorum, quemadmodum verisimillimum est, altiùs non pertingere quàm ad nubes. Perlegamus enim totum versum simul. *Equitanti super cœlos cœlorum antiquitatis; Ecce edit in voce sua vocem fortitudinis:* Quid istud aliud est nisi Tonitruum? Et unde Tonitruum nisi è Nubibus? Versus subsequens rem extra controversiam ponit. *Date fortitudinem Deo, super Israel magnificentia ejus, & fortitudo ejus in Nubibus:* Quod eximiè quidem confirmat, Cœlum, secundùm Literam *Mosis* & *Davidis* etiam, non nisi ad Nubium ferè altitudinem extendi. Nam hîc cœlum cœlorum sedes dicitur Tonitrui, Deíque fortitudo ac potentia esse in Nubibus. Nec ista hujus altitudinis descriptio, nempe *cœlum cœlorum antiquitatis,* ullam altiorem implicat distantiam. Etenim cùm totum Firmamentum ab aquis inferioribus ad superiores Cœlum appellatur, non est omnino à ratione alienum, ut suprema pars hujus Cœli sive Firmamenti, Cœlum cœlorum appelletur. Atque hoc quidem primum argumentum est, ad probandum, Cœlum sive Firmamentum non nisi à mari ad nubes extendi, secundùm externam phrasin Scripturæ, nempe, quia Dei sedes altiori loco non est sita.

Secundum argumentum ab Exegetica Cœlorum Nubiúmque conjunctione ad rem valde altam (cujus altitudo tanta sit, quanta verbis exprimi potest) illustrandam, desumitur. Hoc autem sæpe occurrit apud Psalmistam, Psalm. 36. 5. *Jehova usque*

ad

ad cœlos misericordia tua, veritas tua usque ad nubes. Et Psalm. 57. 10. *Quoniam magna est usque ad cœlos misericordia tua, & usque ad nubes veritas tua.* Et Psalm. 108. *Quia magna est supra cœlos misericordia tua, & usque ad nubes veritas tua.* Ubi *Cœlum* & *Nubes* unam eandémque altitudinem illustrant, eámque immensam, Misericordiam scilicet & Veritatem Dei.

Ultimum argumentum ex eo petitur quòd Psalmista Solem בשחק in nubibus sive Cœlo nubiloso collocat. Vox enim necessariò ità significat, quemadmodum suprà probavi, porróque possim confirmare ex Etymologia vocis. Nam שחק significat *comminuere, contundere,* vel *contundendo ad pulverem redigere.* Et quid aliud sunt Nubes nisi cœlorum pulvis, si fas sit ità loqui? Psalm. 89. v. 36, 37. *Semen ejus in seculum erit, & thronus ejus sicut Sol coram me: Sicut Luna stabilietur in seculum, & sicut testis in cœlo fidelis.* Sicut Testis fidelis בשחק, hoc est, in Aëre sive Æthere, in loco ubi nubes pendent. Solis igitur, fidelis illius in cœlo testis, ad nubes usque deorsum attractio, planè implicat quòd *Litera* Scripturæ nullam Firmamenti partem supra Nubes notat tanquam quicquam æstimandam, cùm omnes altitudinis illustrationes eâ fere extensione semper claudat. Atque hoc quidem cum *Mose* apprimè convenit, qui Solem & Lunam magna appellat Luminaria & quasi pro nihilo Stellas habet, utì manifestum est ex versu 16. primi capitis Geneseos. *Fecitque Deus duo Luminaria magna, Luminare majus ut præesset Diei,* & *Luminare minus ut præesset Nocti,* & *Stellas etiam.* Illæ verò tanquam Mantissæ loco adjiciuntur, quasi non tanti momenti, cùm tamen Stella primæ magnitudinis revera sit, secundùm computum Astronomorum, vicies millies major quàm Terra, Terráque quadragies quinquies major quàm Luna, adeò ut Stella primæ magnitudinis reperta erit plus novies centies millies major quàm Luna. Quæ tamen nihilominus secundùm Literam *Mosis* unum est è majoribus Luminaribus, soláque Noctis Imperatrix.

Hîc verò *Litera Mosis* optimè sibi constat. Etenim cùm Cœli extensio altior haud agnoscatur Nubibus aut circitèr, inter quas, quemadmodum ostendi, Sol est, & ex consequenti, Luna, nec durius erit Stellas ad eam humilitatem deprimere (quinimo omnes necessariò tam humiles esse debent, quippe quibus nihil reliquum est loci ubi altiùs collocentur, secundùm usitatam phrasin Scripturæ) apparentia earum omnium ad aspectum nostrum satìs accuratè indicabit rationes ipsarum inter se, & Sol atque Luna, secundùm hanc Hypothesin, reperientur duo magna Luminaria, Stellæ verò instar exiguorum calculorum in æthere dispersorum. Quamobrem ex universo hoc concentu concinnitatéque rerum, spero me tutò concludere posse, Extensionem Firmamenti non esse nisi ad distantiam à Mari ad Nubes aut circitèr, secundùm *Mosen* perinde atque ad aspectum nostrum, qui nulla altitudinum intervalla discernere potest inter Nubes & Lunam, inter Lunam & Solem, & inter Solem denique & Stellas fixas.

Hisce argumentis adjicere possim multorum Patrum modernorúmque Theologorum, ut *Chrysostomi, Ambrosii, Augustini, Bernardi, Aquinatis* ac reliquorum suffragia. Sed ex jam dictis satìs manifestum est, Quòd Scriptura loquitur, non quidem secundùm accuratam rationem Veritatis, res describendo καθ' ὑπόςασιν, juxta ipsam *naturam* ac *essentiam* earum, sed κατ' ἔμφασιν, secundùm *Apparentiam* Sensibus nostris Vulgíque Opinioni,

6. Secunda Regula quam positam volo, hæc est: Quòd varia sit veritatum *Theosophicarum* ac *Philosophicarum* Intertextura, multa *Physica* & *Metaphysica* Theoremata, per istas voces quæ primo aspectu non nisi ordinarium crassúmque sensum præ se ferre videantur, subinde nobis subindicata. Quod præcipuè intellectum volo de tribus hisce primis capitibus Geneseos. Atque equidem ea de re eò certior quispiam esse potest, si consideraverit, Quòd *Litera* Textûs *Mosaici,* qui Creationem Mundi describit, multorúmque notabilium Phænomenôn Naturæ rationes offert, omninò se ad rudes imperitásque Vulgi opiniones admodum palpabiliter demiserit. Quamobrem, cùm Argumentum horum trium Capitum adeò Philosophicum sit, prout videmus, indignum profectò sapienti Genio *Mosis,* ipsiúsque adeò Religionis, videtur, ut externæ hujus Narrationis Contexturæ aliqua eximia admodum ac selecta Naturalis Philosophiæ ac Metaphysicæ Theoremata non subtexeret, quæ pii illius ac periti successores per arcanam aliquam Doctrinam *traditionariam* sive *Cabbalam* externo illius Textui applicare noverint.

Quàm pulchrè enim hoc pacto talibus è populo prospectum foret, quorum singulares animi dotes, ingeniíque acumen efficere posset, ut *Moralis Allegoria* (in quam primùm tamen initiandi sint) perinde atque ipsa *Litera* externa minùs ipsis satisfacerent; debitáque eorum interim Obedientia, Humilitas, Vitæque integritas, idoneos ipsos

redderent

redderent ad aliquam magìs arcanam *Cabbalam Philosophicam* ab ore periti alicujus Sacerdotis recipiendam ; Sensûs cujus mira & inopinata opulentia Notionúmque sublimitas, remoto velamine, subitò emicans, probi *Judæi* animam ineffabili voluptate & admiratione posset percutere, gaudióque & gratiarum actione ad Deum ob bonarum rerum notitiam illîc contentarum cor ipsius implere, & majorem solito Reverentiam & *Mosi* & Religioni creare?

Quamobrem cùm talis *Cabbala Philosophica* tam utilis sit & exoptabilis, cúmque homines singulis ferè seculis suam de istiusmodi solida severáque Philosophia in hac Creationis Historia expectationem professi sint, per suos varios eam interpretandi conatus, equidem mihi abunde probabile videtur, quòd *Moses* illiúsque successores talem aliquam *Cabbalam* habuêre. Ad quod credendum eò faciliùs inducor, ab ista credibili fama quòd *Pythagoras* atque *Plato* suam Philosophiam ex Textu *Mosaico* hauserint. Quam haud ità facilè ipsis suggesturus fuisset, nisi adjuti fuissent ab aliquo *Judæo Ægyptiòve* Propheta aut Sacerdote qui eum exponerent.

Iamblich. de vita Pythag. cap. 3.

7. Tertia ac ultima Regula quam traditum eo, hujusmodi est: Quòd Res naturales, Personæ, Motus & Actiones in Scripturis narratæ, sensum *Mysticum*, *Moralem* sive *Allegoricum* sæpenumero admittunt. Hoc quidem confirmatu dignum est, quippe quum Animarum nostrarum salutem propiùs attingat, quàm alterum. Equidem probè novi Spiritualem hunc Sensum quibusdam timidis & incredulis animabus æquè immani terriculamento esse, atque Spectrum Larvámve sive Spiritum nocturnum. Verùm res in confesso est apud sapientissimos, maximéque pios & intelligentes è Doctoribus *Judæorum*. Exemplum proferam de uno, qui ad instar omnium est, de ‖ *Mose* scilicet *Ægyptio* qui Divina Oracula Pomis aureis intra Figuras argenteas comparat ; propterea quòd externus Nitor admodum venustus gratúsque est, ut Argentum curioso artificio incisum & perforatum ; sed internus ac spiritualis sive *Mysticus* sensus Aurum illud est magìs pretiosum magísque pulchrum quod per istas perforationes, artificiosásque Reticulaturas in *Litera*, emicat.

‖ *In Præfat. ad More Nevoch.*

Huic rei ex variis Scripturæ locis probandæ operam dabo, Psalm. 25. סוד יהוה ליראיו ובריתו להודיעם. Facilis genuinúsque quorum verborum sensus hic est: *Secretum* Jehovæ *timentibus eum, pactúmque ejus est, ut eos faciat scire illud*, nempe, *Secretum*. Quod planè innuit Mysteria Divina non nuda patere oculis falsis ac adulteris, sed integumentis commodis latere involuta, & abscondita à carnalis vulgarísque hominis aspectu. Secreta illius esse, (quemadmodum *Aristoteles* olim *Alexandro respondit*, περὶ ἑωθινοῦ περιπάτου, de scriptis suis *Acroamaticis*,) ἐκδεδομένα καὶ μὴ ἐκδεδομένα, *edita* & *non edita*. Ipséque Servator quanquam totus bonus erat, ipsáque adeò Bonitas, non tamen Margaritarum suarum ità prodigus erat ut eas projiceret porcis. Extraneis quidem, in Parabolis locutus est. Et ob easdem certè causas, nequaquam à ratione alienum est concludere, *Mosen* Typos scripsisse & Allegorias. Nec infirmo res nobis innititur fundamento, ex illo Apostoli, 1 Cor. 10. v. 11. ubi, postquam res aliquas præcipuas quæ *Israelitis* in sua Itineratione ab *Ægypto* ad *Canaan* obtigerunt, commemoravit, (quæ tamen nemo quisquam qui ullam fidem habet, ac timorem Dei, unquam negabit quin realis sit Historia) hisce verbis expressim concludit, * Hæc autem omnia Typicè eveniebant eis, scripta verò sunt ad nostri admonitionem, in quos fines seculorum occurrunt. Ità Galat. c. 4. Historia *Abrahami*, qui duos filios habere dicitur *Ismaelem* & *Isaacum*, unum ex ancilla, alterum è libera, viz. ex *Agar* & *Sara*, idem Apostolus clarè illîc eloquitur, quòd sit *Allegoria*, v. 24.

A. Gell. Noct. Attic. lib. 20. cap. 5.

Vide Myster. Pietat. lib. 9. c. 7.

Multa alia loca hîc adjicere possim, quæ huc spectant, sed unam tantùm considerationem depromam circa multas Historias veteris Testamenti, & tunc concludam. Si Spiritus sanctus non aliud aliquid præter ipsam Historiæ *Literam* per eas intelligeret, utilem utique aliquam ac *Spiritualem* Veritatem eis involutam, tantum aberit ut incitamento forent ad Pietatem, ut ad res perfidè ac injuriosè peragendas, exempla futura sint omnium periculosissima.

Etenim quàm in proclivi est cuivis seipsum *Israelitam* fingere, ut honestos suos vicinos sub nomine *Ægyptiorum* circumveniat? Verùm nos intra hanc unam solitariam Instantiam non continebimus. Quid est *Jacob*, nisi Supplantator, Deceptórve, ídque proprii sui fratris? Etenim occasionem nactus ex præsenti necessitate, Primogenita eum coegit pro pauxillo Jusculo sibi vendere. Quàm egregium fraudis specimen est illud *Rebeccæ*, quæ, dum *Esau* laborum patientissimus per sylvas montésque decurrit, ut mandatum patris conficeret escámque pararet ad senis appetitum, *Jacobum* interim substituit cum suis & manibus fictitiis & ferina, quò benedictionem auferret, quam bonus senex officioso suo filio majori natu *Esau* destinaverat? Virgæ

Jacobi

Jacobi populeæ, pessimum profectò exemplum servis est quo dominos suos defraudent. *Labanisque* Teraphim per *Rachelem* furto sublata & celata cum falsimonio, quàm probum sit facinus, penès maritum illius esto judicium. *Apud quemcunque inveneris Deos tuos, non vivat.* *Gen cap. 31. ver. 32.*

Infinitus esse possim hac in re; Unum tantummodo exemplum superaddam, de perfidia crudelitatéque fœminea, prout primo aspectu videbitur, & tunc concludam. *Sisera* exercitûs *Jabini* dux ab *Israele* profligatus pedibus fugit ad Tentorium *Jael* uxoris *Heber Cenæi*, cui pax erat & confœderatio cum *Jabino*. Hæc *Jael* sub amicitiæ specie in occursum egressa est *Siseræ* eúmque invitavit ad Tentorium suum, dicens, *Declina Domine mi, declina ad me, nè timeas. Et declinavit ad eam in Tabernaculum & operuit eum tegumento. Dixitque ad eam, Da quæso mihi bibere paululum aquæ, quia sitio. Et aperuit utrem Lactis, potúmque dedit ei, atque operuit eum.* Breviter, vitam is suam illi permisit, séque ipsum illius concredidit protectioni. Illa verò simul atque somnus eum oppressisset, clavum malleo in tempora ejus defixit corpúsque exposuit voluntati inimicorum. Facinus profectò quod Spiritus sanctus nunquam approbaturus fuisset, nedum tantopere ei applausurus nisi propter Mysterium quòd sub eo absconditum latet. *Judic. cap. 4. ver. 18.*

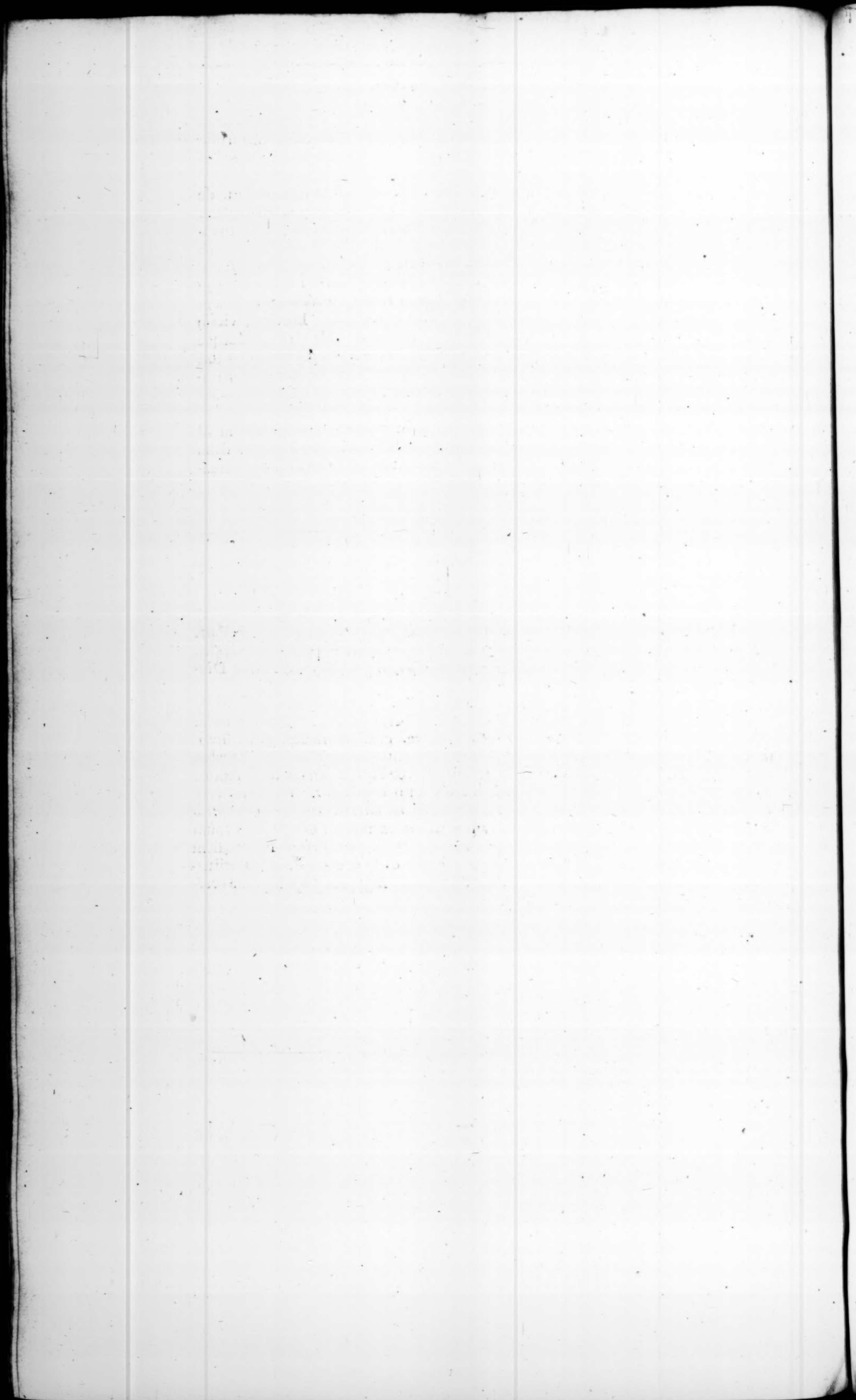
Tres nostras Regulas de Scripturis interpretandis, in generaliorem apparatum ad *Defensionem triplicis Cabbalæ* spero me jam abunde stabilivisse. Operam nunc dabo magìs particulari dilucidationi, & confirmationi variorum Locorum in illa occurrentium.

SCHOLIA

In Introduct. Sect. I.

SUB nomine Μνεύης, nisi quid fortè ea in re erraverit *Justinus Martyr*, &c. *Just. Mart.* Protreptic. *ad Græcos.* Μωυσῆν ἄνδρα καὶ τῇ ψυχῇ μέγαν, καὶ τῷ βίῳ ἱκανώτατον. *Quod apud Diodorum sic est:* Μνεύην ἄνδρα καὶ τῇ ψυχῇ μέγαν καὶ τῷ βίῳ κοινότατον. Diodor. Sicul. *Bibliothec. Histor. lib.* 1. *pag.* 59.

Sect. 7. Hæc autem omnia Typicè eveniebant eis, &c. *Sic vertit* Beza, *ex M. S. credo, cujus meminit* Hugo Grotius, *ubi pro* τύποι habetur τυπικῶς. *Quem locum sic exponit doctissimus* Grotius: Erant quæ ipsis evenêre, præfigurationes, rudia lineamenta. Nam in omnibus actionibus prisci seculi Deus semper ob oculos habebat tempora *Messiæ*, in quibus non Vaticinia tantùm sed & Figuræ omnes implerentur. *Et Interpretes profectò plerique omnes hac in re cum* Grotio *consentiunt. Per* Τύπυς *verò hic si nuda tantùm exempla intelligis, frigida erit ac jejuna interpretatio, & quæ mentem* Pauli *nequaquam plenè assequitur, qui* Petram v. 4. *non* exemplum *Christi sed* Typum *proculdubio facit,* Mysticum *sensum subesse innuens. Quapropter Petram* Spiritualem *vocat, id est,* Mysticam. *Ut Civitas illa in Apocalypsi,* cap. 11. πνευματικῶς, Spiritualiter *dicitur,* Sodoma *&* Ægyptus. *Nempe* Sodoma *&* Ægyptus *sensu* Mystico *Civitatem illam denotant, ut Petra* Christum.

Cabbalæ Literalis DEFENSIO.

CAP. I.

1. *Sensus genuinus vocis,* In principo. *Differentia inter* ברא. עשה *&* קנה *à Septuaginta neglecta, qui* ברא *transtulerunt, tantùm,* ἐποίησεν. 2. *Occasio erroris eorum detecta qui* Mosen *Materiam increatam innuisse autumant. Quòd* רוח אלהים *nihil amplius significat quàm,* Ventum magnum. 4, 5. *Primas Tenebras propriè non fuisse* Noctem. 6. *Cur Septuaginta* רקיע *reddiderint* Firmamentum, *quódque factum est per allusionem ad* Tentorium *firmiter fixum.* 11. *Sensibiles Solis effectus Gentes invitâsse ad* Idololatriam, *Oraculáque earum ipsos docuisse nomine* Jao *eum appellare.* 14. *Prophetam* Jeremiam *à Sole* Diem *divisisse loquendo ad captum vulgi.* 15. *Ratio cur Stellæ citra* Mare superius cæruleum *appareant.* 27. Anthropomorphitarum *opinio, quantíque momenti sit ut vulgus Deum sub humana forma concipiat. Historia* Aristophanis *apud* Platonem *de Viris Fœminísque primitùs concrescentibus, ac si unum essent Animal.*

RImam illam Regulam quam in *Introductione* ad *Defensionem Triplicis Cabbalæ* proposui, nihil hîc opus est rursus repetere; peto tantùm à Lectore, ut eam memoriâ velit retinere, quippe quæ illi confirmabit facilem ac familiarem sensum quem Textui *Mosaico*, secundùm Mentem illius *Literalem*, sum applicaturus. Cui si rationes insuper à pia sancti Legislatoris prudentia addidero, ostendens ut loca singula Fidem in Deum, affectuosámque Legi suæ obedientiam majorem in modum adaugeant, nihil defuturum est, quantum ego existimo, (quanquam subinde mantissæ loco, quædam è Criticorum disciplina adjecturus sum) quod fidem veritati Interpretationis conciliet. *Introduct. Sect. 5.*

Vers. 1. In hoc primo versu nullum alium sensum voci, *In Principio*, impono, quàm quod Historiæ ordinem nobis denotet. Quæ etiam *Maimonidæ* opinio est, qui ראשית à ראש derivans significante caput, rectè Analogiam observat, quòd quemadmodum Caput pars Animantis prima est situ, ità ראשית illud significat quod primo loco ponitur in re qualibet alia. Quódque sic Creatio Mundi caput est sive pars prima Historiæ quam *Moses* descripturus sit. *More Nevoch. part. 2. cap. 30.*

Quamobrem cùm *Moses* in animo haberet (quemadmodum manifestum est ex Titulo hujus Libri (*Genesis*) perinde atque ex rebus eo contentis) Historiam ac Genealogiam scribere ab initio Mundi ad sua usque Tempora, intellectu quidem admodum facile atque obvium est, eum cum relatione ad illa quæ postea additurus erat dixisse, *In principio*, tanquam si tota cogitationum suarum series sic disposita jaceret. Primùm omnium, Deus Cœlos fecit atque Terram, cum omnibus quæ in eis continentur, Solem, Lunam & Stellas, Diem atque Noctem, Plantas & Animantes quæ forent in Aëre, Aqua & super Terram: post autem hæc omnia *Adamum* fecit. Et *Adamus* genuit *Cain* & *Abel*, & sic deinceps per plenam continuationem Historiæ & Genealogiarum.

Atque hunc quidem sensum magìs facilem autumo & naturalem quàm illum *Augustini*, *Ambrosii* & *Basilii*, qui *In Principio* significare volunt, *in Principio temporis*, vel in

in *Principio Mundi.* Et tamen haud abs re fore putavi hos etiam sensus obiter memorare, ut penès Lectorem sit eligendi optio.

Deus cœlum fecit & terram. *Maimonides* & *Menasseh Ben Israel* tria hæc vocabula in Scripturis usurpata observant, quando Mundi Creatio Deo attribuitur, viz. ברא, עשה, קנה; quódque ברא productionem rerum ex nihilo significat, quæ Scholasticorum notio est de Creatione: עשה est perfectio ac completio rei secundùm suam speciem ac proprietates: קנה dominium Dei denotat ac jus possidendi omnia quæ sic creavit aut fecit. Verùm tametsi ברא secundùm mentem doctorum Judæorum Creationem significat propriè sic dictam, Septuaginta tamen eum Criticismum minimè observant sed ἐποίησε reddunt, quod idem est atque *Fecit*, Vulgóque hominum tam subtiliter distinguere non vacat. Quamobrem posteriorem hunc sensum pro Vulgari ac *Literali* accipio, alterum pro *Philosophico*. Atque ubi vocem *Creatio*, in hac *Literali* Cabbala usurpo, nihil amplius intelligo quàm communem ac generalem notionem faciendi quippiam, quibuscunque cum circumstantiis id fiat.

Menass. Ben Israel de Creatione, Problem. 4. sect. 5.

Nec אלהים interpretor plurali numero, *Trinitatem*; quia quemadmodum *Vatablus* ex *Hebræis* Doctoribus observat, *quando inferior loquitur de majore, de eo loquitur in Numero plurali.* Sic Esai. 19. 4. *Tradam* Ægyptum *in manum Dominorum duri.* Et Exod. 22. 10. *Et accipiet Domini ejus*, pro Dominus. Textus igitur cùm necessariò talem sensum non requirat, cúmque Mysterium sit abstrusum, meritò omittitur in hac *Literali* Cabbala.

Vers. 2. In primo Versu, totius Creationis summaria erat Propositio, in duabus illis præcipuis partibus illius, *Cælo* ac *Terra*. Nunc prosecutionem particularem singulorum cujusque Diei operum exorditur. Nihil autem necesse est ut hîc iterum inculcet creationem Terræ. Novissimum enim verbum est quod in generali sua propositione est locutus, ac proinde aut absonum fuisset aut superfluum idem statim repetiisse. Atque hæc ratio est cur ante Creationem Terræ non sit præfixum, Et dixit Deus, Fiat terra. Quod temeritati ac ignorantiæ quorundam ità imposuit, ut credere eos fecerit, confusam hanc cœnosámque molem quæ hîc Terra dicitur, æternam fuisse Materiam primam à Deo independentem nec ab eo unquam creatam. Quodsi proprias facultates quis appellet, est impossibile, quemadmodum rursus monebo, postquam ad *Cabbalam Philosophicam* pervenero.

Sensus igitur hic est: Quòd Terra primùm facta est, quæ aquis cooperta est, & super Aquas Ventus, & per omnia crassæ Tenebræ. Deúsque erat in hac tenebrosa, ac humida Nocte. Adeò ut hic globus Terræ & Aquæ atque Venti non esset nisi unus quasi Turbo Tempestásque marina, Nox confusionis & Agitationis tumultuosæ. Nam רוח אלהים nihil amplius sonat in *Litera* quàm *Ventus ingens*, ut *Cedri Dei*, & *Montes Dei*, Cedri proceræ sunt, Montésque magni; atque sic ad eam analogiam, *Ventus Dei*, magnus est Ventus.

Vers. 3. Verùm in media hac caligine tempestuosa, Deus ad opus se accingens, Lampadem quasi accendit, Lucernámve sibi Laternâ suspendet, in hac tenebrosa sua officina. Et quicquid hactenus quidem memoratum est, verba sunt quæ Imaginationem Sensúmque fortiter feriunt faciléque percipiuntur à rudi populo. Quem quælibet tenebrosa ac procellosa Nox meritò monere potest de funesta rerum facie, antequam Deus lætum Diem oriri jussisset, quippe solus Author Lucis, quæ oculos adeò demulcet animósque exhilarat Mortalium.

Et verò, quòd *Lux Diei* res à *Sole* independens sit perinde atque *Nox* à *Stellis*, opinio est quæ Imaginationibus vulgi mirificè convenit, quod & ipse sæpiusculè expertus sum colloquendo cum eis. Proclives sunt etiam, nisi Aura aliqua sensibilis spirat, ad cogitandum nihil interjacere inter Terram atque Nubes, sed spacium esse omninò vacuum. Quamobrem רוח אלהים non interpretatus sum [*Aer*] utì alicubi facit *Maimonides*, sed [*ventus magnus*] propterea quòd rudis populi sensum istud affecturum sit. Quódque primam deformem rerum faciem tam funestam ac tempestuosam fecerimus, efficiet quidem ut primam *Matutinam Lucem* recordaturi sint majori cum religione ac gratiarum actione.

Vers. 4. *Quippe quæ res est admodum visibilis.* Vide quæ dicta sunt in versum octavum.

Vers. 5. Per *Vesperam* & *Mane* intelligitur *Dies artificialis* & *Nox artificialis*, per Synecdochen, quemadmodum *Castellio* in Notis suis nos monet. Quamobrem Artificialis hæc *Dies* ac *Nox* simul sumptæ unum Νυχθήμερον, sive unum *Diem Naturalem* constituunt. *Vesperáque* ante *Mane* ponitur, *Nox* ante *Diem*, quoniam *Tenebræ* erant ante *Lucem*. Cæterùm primitivæ istæ Tenebræ non erant propriè Nox. Nox enim est μία μεγάλη σκιά, quemadmodum *Aristoteles* describit, *una magna Umbra*, à

Terra

Terra projecta, quòd *Lucem* supponit ex altero latere illius. Ac proinde *Nox* propriè dicta non potuit esse ante Lucem. Vulgus verò illiteratus de istiusmodi curiositatibus nihil sunt soliciti, nec ullum tantum discrimen facilè percipiunt inter determinatam Terræ umbram Conicam, & infinitam illam Primitivam Caliginem, quæ nullos limites habuit antequam facta esset Lux. Ac proinde illa ipsa Caligo *Artificiali Diei* præfixa unum *Naturalem Diem* apud ipsos constituit: Quod & *Hesiodus* etiam, an propriam Imaginationem an hunc Textum *Mosaicum* secutus, nescio, sine masticatione deglutit.

Νυκτὸς δ' αὖτ' αἰθήρ τε καὶ ἡμέρα ἐξεγένοντο.
Ex Nocte verò & Æther & Dies geniti sunt.

Vers. 6. *Basin hanc sive pavimentum.* Quòd Terra instar rotundi pavimenti videtur, plani, & ità quaquaversum excurrentis ut cum ima parte cœlorum conjungatur, in *Introductione* satìs jam innui. Quódque tanquam tale consideratur in phrasibus Scripturæ, quæ ad externos Sensus & Vulgi opinionem se demittit. Super hanc Aream stat *Firmamentum*, tanquam *Tentorium* in Terram defixum: Quemadmodum expresse loquitur Propheta *Esaias*, potentiam Dei describens, *Qui extendit velut Aulæum cælos, & expandit eos tanquam Tabernaculum ad habitandum.* Et sanè vox רקיע, quæ usitatè *Firmamentum* redditur, diductionem & expansionem significat. Quî verò factum sit ut Septuaginta interpretati sint στερέωμα, i. e. *Firmamentum*, *Fullerus* in *Miscellaneis* ingeniosam profert rationem, talémque quæ ad scopum nostrum magnopere faciat. Nam *cælum seu* רקיע, ait ille, *quandoquidem Tentorio sæpissimè in sacris Literis assimilatur,* πήγνυσθαι *dicitur quatenus expanditur. Sic enim expandi solent Tentoria, cùm alligatis ad paxillos in terram depactos funibus distenduntur, atque hoc etiam pacto firmantur. Itaque* הרקיע *immensum quoddam, ut ità dicam,* πῆγμα, *ideóque &* στερέωμα *non ineptè appelletur.* Quibus ipse porrò addo, cœlos tam firmiter distendi, ut adeò strenuè obnitantur contra superiorum aquarum pondus, ut eos deturbare nequeant, eóque ipso Orbem terrarum inundare ac obruere. Quæ quidem Notio, quemadmodum facilis est & imaginationi populi apprimè congruens, ità tantum abest ut ullam noxam eis afferret, ut majorem ipsis incussura sit sensum Divinæ Potentiæ ac Providentiæ, quippe qui summâ vi aquarum Oceanum capitibus ipsorum imminentem amolitur, quas per transparens *Firmamentum* conspiciunt, (cæruleæ enim videntur, ut alia Maria) unóque impetu in eos irruerent obruerentque, nisi Potentia Dei robúrque *Firmamenti* obniterentur ac defenderent.

Introduct. sect. 5.

Esai. 40. 22.

Lib. 1. c. 7.

Vers. 7. Vide quæ dicta sunt in versum sextum. Hîc tantùm addam, quòd propinquitas harum Aquarum superiorum, eas magìs adhuc formidabiles reddit, eóque majus calcar fiunt ad Religionem. Nam quemadmodum tam propè deducuntur ut terram tangant in imo, ità externo Sensu adhuc Judice debent certè intra pauxillam distantiam à nubibus esse in summo. Quódque Aquæ hæ superiores altiores non sint, manifestum est ex multis Scripturæ locis, quæ Dei habitaculum inter nubes collocant, qui tamen Altissimus appellatur, Psalm. 104. 3. Deut. 33. 26. Nahum 1. 3. Psalm. 68. 4. Verùm super hac re tam fusè jam egi in *Introductione*, ut quicquam hîc superaddere supervacaneum censeam. *Sect. 5.*

Vers. 8. *Quanquam propriè dicere non possum Deum vidisse quòd bonum esset,* &c. Per totam Historiam horum trium primorum Capitum manifestum est Deum sub humana Persona repræsentari, loquentem ore, & oculis videntem. Hinc factum est, quòd, cùm *Firmamentum* ex se *invisibile* sit, *Moses* omiserit dicere, Quòd *Deus vidit bonum esse.* Ità enim comparata est oculi Natura, ut visibilia tantùm videat.

Quidam affirmant, Deum, Infernum secundo die creâsse, atque ob hanc causam *Mosen* non addidisse, & Deus vidit quòd bonum esset. Cæterùm si non approbavit tanquam bonum, quid obsecro illud creavit? Utcunque sensus *literalis* hic esse non potest, ac proinde à præsenti *Cabbala* est alienus.

Vers. 10. *Atque jam quidem propriè dicere possum,* &c. Vide quæ dicta sunt in versum octavum.

Vers. 11. *Unde facilè deprehendere potestis,* &c. Hæc *Philonis Judæi* est Observatio. Et par erat profectò ut *Moses* qui in Lege sua, quam à Deo accepit, promissis Temporalibus rebúsque Terræ opimis comedendis tanquam obedientiæ suæ præmio apud populum tantopere insistit, talia poneret principia quæ firmam eis de absoluta Dei potentia in Naturam, fidem ingenerarent, quòd scilicet posset pluviam eis dare, tempestates fœcundas Annúmque fertilem prout placuerit, quippe qui efficere potuit ut Terra sine pluvia, alióve ullo adminiculo, ad adjuvandos illius partus, germinaret, quemadmodum fecit in prima Creatione. Cujus rei meditatio in Propheta *Habacuc* *Cap. 3. 17.*
sanctum

ſanctum illud firmúmque apud ſe propoſitum meritò ciere potuit, *Quamvìs enim ficus non floreat nec ſit germen in vineis, mentiatur opus olivæ & arva non afferant cibum; ego tamen in* Jehova *exultabo, & lætabor in Deo ſalute mea.* Cæterùm prudens illa ac pia cautio *Moſis* adversùs Idololatriam, quàm neceſſaria eſſet, manifeſtum eſt, ſi conſideremus virtutem *Solis* eſſe tam conſpicuam, ejúſque operationem tam ſenſibilem in Terram, ad res illîc producendas, Plantas præſertim, ut rudes imperitáſque Gentes pleraſque omnes ſeduxerit ad ſe colendum tanquam Deum: Verſutáque earum Oracula ſacrum Dei *Iſraelis*, Dei utique veri, nomen abripuerunt & in ipſum contulerunt, vocando Solem *Jao*, qui eſt *Jehova*, quemadmodum conſtat ex Oraculo *Clario*, apud *Macrobium*.

Saturnal. lib. 1. cap. 18.

Φράζεο τὸν πάντων ὕπατον θεὸν ἔμμεν᾽ Ἰαώ,
Χείματι μέν τ᾽ Ἀΐδην, Δία δ᾽ εἴαρος ἀρχομένοιο,
Ἠέλιον δὲ θέρευς, μετοπώρου δ᾽ ἁβρὸν Ἰαώ.

Id eſt,

Deorum omnium Jao *ſummum ſtatuito,*
Hyeme quidem Aïden, *ineunte autem vere* Jovem,
Solem *æſtate, Autumno autem pulchrum* Jao.

Hoc Oraculum *Cornelius Labeo* de *Baccho* interpretatur, qui idem eſt atque Sol, qui Deus eſt vindemiarum, atque hîc ex quatuor Anni tempeſtatibus deſcribitur.

Atque ſic *Virgilius*, Ethnicorum more, *Soli* ac *Lunæ*, ſub nominibus *Bacchi* & *Cereris*, magnum illud beneficium Frumenti acceptum refert.

---------- *Veſtro ſi Numine Tellus*
Chaonìam *pingui glandem mutavit ariſtâ.*

Sect. 4. Verùm ſuper hac re tam multa dixi in *Introductione*, ut nihil neceſſe ſit plura hîc adjicere.

Verſ. 12. Vide verſum undecimum.

Verſ. 14. Vide verſum 3. Illîc oſtendi quàm facilè rudis vulgi Imaginatio diem admittat ſine Sole. Ad cujus captum Propheta *Jeremias* ſermonem ſuum accommodat, *Occidit Sol ejus*, ait ille, *quum adhuc eſſet Dies.* Quomodo autem Dies eſſe poteſt poſt Solis occaſum, niſi Dies res independens ſit à Sole, ſecundùm Imaginationem rudis & illiteratæ plebis? Quod externæ Literæ *Moſis* mirificè convenit, quæ de Sole loquitur non tanquam Diei *cauſa*, ſed tanquam de *ſigno* diſcriminationis à *Nocte*; quanquam interim admittit, diei Lucem indè adaugeri.

Jer. 15. 9.

Verſ. 15. *Intra cavam*, &c. Quanquam ſuperius Mare cæruleum tam propinquum nobis apparet, ſicut ſuprà innui, Cœli tamen Luminaria aliquanto citrà videntur poſita, quemadmodum Album extare ſolet ſive prominere in fuſco aliquo colore delineatum; ut videre licet in deſcribendis Figuris ſolidis ſuper ſcandulam cæruleam, faciliùs extabunt exurgéntque ad oculum, quàm Nigrum in Albo. Adeò ut populus facilè viſum ſuum conſulens imaginari poſſit, *Firmamentum* inter Luminaria Cœli, Aquáſque ſuperiores ſive Mare cæruleum, quod conſpicitur, interjacere, non autem citra, nec propriè inter Luminaria ſive Stellas, ſed ſupra eas.

Verſ. 16. *Duo magna Luminaria*, &c. Hoc dicitur cum relatione oppoſita ad *Stellas*, quæ quidem viſui noſtro multò minores apparent quàm *Sol* aut *Luna*, cùm tamen multæ ex Stellis, ſecundùm computum Aſtronomorum, majores ſint *Sole*, omnes multò majores *Lunâ*. Adeò ut oppidò quàm manifeſtum ſit Scripturam aliquando loqui ſecundùm apparentias rerum ad aſpectum noſtrum, non autem ſecundùm abſolutas earum affectiones & proprietates. Atque is quidem qui hîc pro veritate illud admittere nolit, meritò, meo quidem judicio, ſuſpectus eſſe poteſt majoris Ignorantiæ quàm Religionis, majoríſque Superſtitionis quàm Rationis.

Quanquam propter parvitudinem, &c. *Stellæ* quidem aſpectui noſtro admodum parvæ apparent, ac proinde *Moſes* obiter tantùm eas adjeciſſe videtur, ad ignorantiam illiteratæ plebis ſe demittens hac in re. Aſtronomi verò, qui datâ operâ earum magnitudines inveſtigârunt, etiam ii qui maximè parcam computandi rationem inierunt, Stellas majoris magnitudinis, Terrâ non minùs ſexagies octies majores fecerunt, alii multò ampliùs.

Verſ. 18. *Peculiaréſque ſint ornatus*, &c. Vide verſ. 14.

Verſ. 20. *Piſces Volucréſque.* Mentionem Volatilium hîc cum Piſcibus fieri exiſtimo, propterea quòd maxima & eminentiſſima id genus Animantia aquas omnium maximè

maximè frequentent, ut Cygni, Anſeres, Anates, Ardeæ, & ſimilia.

Verſ. 27. *Hominem creavit in ſua ſpecie,* &c. *Anthropomorphitarum* erat opinio, Deum habere omnia membra humana, nóſque hoc ſenſu formatos eſſe ad illius Imaginem. Quæ quamvìs, niſi rectè intellecta, vana ſit ac ridicula opinio, Mihi tamen eorum haud multò præſtabilior videtur qui Deum imaginantur Ens Finitum, ídque potiſſimùm curant, ut extra fœtidos vapores hujus terreſtris Globi collocetur, ut ſedere poſſit καθαρὸς ἐν καθαρῷ χώρῳ, atque ſic in cœlum eum includunt, quemadmodum facit *Ariſtoteles,* ſi quidem is Author ſit Libri *De Mundo.* Etenim ipſi Ideæ Dei planè repugnat ut ſit Finitus, & conſequenter ut ullam habeat Figuram aut partes. Sed enim res adeò ardua eſt ac difficilis rudi populo vires ingenii experiri in Notione Entis immaterialis & infiniti, ut è re ipſorum fore videatur, Deum concipere tanquam Perſonam aliquam omnipotentem, quæ poteſt quicquid ipſi complacuerit, quæ Cœlos Terráſque poteſt fabricare, & beneficia ad quam menſuram modúmve libuerit, conferre, & (quod omnium potiſſimum eſt) perſonaliter, ubi opus fuerit, eis apparere, eóſque increpare & objurgare, & ſi in contumacia ſua perſtiterint, horrendam vindictam de eis ſumere. Hoc, inquam, internum ſenſum imaginationémque vulgi fortiùs perculſurum eſt, quàm *Omnipotentia* in *tenui, ſubtili, inviſibili* ac *immateriali* eſſentia ſita, cujus nullam perceptionem habere poſſunt ullúmve tolerabilem conceptum.

Quamobrem cùm hominum plebeiorum atque imperitorum interſit ut permittatur eis Finitum aliquem ac Figuratum conceptum de Deo formare, quæ forma magìs idonea eſſe poteſt quàm Humana cum ſummis perfectionibus, quarum capax ſit, Pulchritudinis, Roboris & Amplitudinis? Et ſanè Propheta *Eſaias* de Deo loqui videtur juxta hanc Notionem, *Is ſedet ſuper ſphæram Terræ & habitatores ejus ſunt quaſi locuſtæ:* homines innuens ad Deum majorem magnitudinis rationem non habere, quàm Locuſtæ ad Hominem, quando in gramine inter eas conſidet. Et nunc quidem cùm hæc neceſſitas ſit permittendi populo hujuſmodi aliquos conceptus de Deo (& vera profectò Prudentia eſt, piáque aſtutia ut quis ſe ad eorum infirmitatem demittat in ſuum Bonum) Leges ſimul eis impoſitæ ſunt adversùs Idololatriam Imaginúmque cultum, quàm rigidiſſimæ ſeveriſſimæque. *Cap.40.v.22.*

Quòd ſi quis objecerit hanc compendioſiſſimam futuram fuiſſe viam, qua ſeducerentur in Idololatriam, indulgere nempe ſic ipſis libertatem concipiendi Deum ſub forma humana, reſpondeo id non magìs hinc factum iri, quàm agnoſcendo Hominem eſſe Deum, quemadmodum noſtra facit Religio, de Chriſto. Quinimò, addo inſuper, Chriſtum eſſe verum *Deum Figuratum.* Et illius causâ faciliùs permiſſum fuiſſe *Judæis* ut de Deo cogitarent tanquam ſub Humana Forma.

Quòd autem talis exiſtere debeat perſona qualis eſt Chriſtus, hoc eſt, Deus in humana forma, rationi valdè conſentaneum exiſtimo, ut paratu conſpicuo Terram viſitet, Atheóſque ac Infideles, etiam ad externos ſuos ſenſus, conſternet in die noviſſimo. Quemadmodum de ſeipſo teſtificatur, *Neque enim pater judicat quenquam, ſed omne judicium dedit filio. Et quòd nemo patrem videre poteſt niſi quatenus unitus eſt cum Filio.* *Johan.5.22. Cap.6.46.* Nam æternus Deus eſt immaterialis, & inviſibilis externis noſtris ſenſibus, ſed illi viſum eſt tranſigere nobiſcum tum in Miſericordia tum in Judicio, per *Mediatorem* ac *Vicarium,* qui noſtram perinde atque illius naturam participat. Quapropter nequaquam abſurdum eſt ut *Moſes* permitteret *Judæis* Deum concipere ſub forma humana & corporea, cùm omnes homines per Deum in iſtac forma apparentem, judicandi ſint in Die noviſſimo.

Eum fœminas perinde atque mares feciſſe, &c. Hiſtoria iſta in *Platonis Sympoſio,* ut Viri fœminæque in unum primitus concreverint antequam Deus eos diſſecuiſſet, argumentum probabile eſt Philoſophum aut vidiſſe aut audiviſſe ſaltem aliquid de hac Hiſtoria *Moſaica.* Quòd autem illius eſſet opinio ſic fuiſſe factum, nequaquam mihi probabile videtur. Nam à ridiculo iſto Comico *Ariſtophane* narratur Hiſtoriola. Cui hîc aliquo modo parem *Platonem* rependiſſe gratiam puto, quòd amico ſuo vetere ac præceptore abuſus ſit *Socrate,* quem in ſcenam introduxerat, ἀεροβατοῦντα, Aërem calcantem in corbe, ut totis eum *Athenis* ſic deridendum propinaret.

Equidem Textus iſtiuſmodi ſenſûs capax eſt; cùm verò cur eum ſenſum ei imponamus nulla ſuppetat ratio, cúmque res ſit haud ità accommodata ad captum & opinionem vulgi, nè in hanc quidem *Literalem Cabbalam* eum admittendum cenſui.

Verſ. 29. *Omnem Herbam frugiferam.* Ità ſcilicet vertit *Caſtellio, Herbas frugiferas.* Quas tales Herbas eſſe oportet quales nominavi, Fraga, Triticum, Oryzam, & id genus reliquas.

CAP.

CAP. II.

1. *Notatio Vocis* ψυχὴ inspirationi *Animæ* Adami *in nares ejus conveniens.* 8. *Verus Paradisi situs. Quòd* Gihon *pars sit* Euphratis; Pison, Phasis, *sive* Phasi-Tigris. Madianitas *appellari* Æthiopas. *Paradisum situm fuisse circa* Mesopotamiam, *sex argumentis confirmatum. Magisque particulatim positum fuisse illic ubi* Apamia *stat in Tabulis* Ptolomæi *Geographicis.* 18. *Prudentia* Mosis *in commendando Matrimonio.* 19. *Cur* Adamus *non dictus sit nomina dedisse piscibus.* 24. Abrahami Ben-Ezræ *commentum festivum ac pium de Nominibus* Adami & Evæ *quatenus appellantur* איש & אשה. 25. *Scita* Mosis *Anthypophora de naturali pudore Nuditatis.*

IN primis quatuor versibus cuncta tam plana sunt ac perspicua ut nihil opus sit ulteriori Explicatione aut Defensione, nisi quòd secundo versu notare possis, ubi scripsi, *intra sex dies*, Septuaginta Versionem id satis confirmare, qui reddunt τῇ ἕκτῃ, die sexto.

Vers. 5. Vide quæ dicta sunt in Capitis primi versum undecimum.

Vers. 6. *Torrens aquarum ingens.* Nam *Septuaginta* vertunt אד, πηγὴ, *Fons*; *Aquila*, ἐπιφλυγμὸς, *Eruptio.* Et ordinaria quidem fontium eruptio è Terra popularis esse potest confirmatio, Aquam quæ operuit faciem Terræ ex ea primitùs erupisse, sed postea Divinâ potentiâ in unum locum repulsam fuisse, ut apparere posset *Arida*, & supponitur adeò insigniter *arida* ut Omnipotentia Dei manifestior fieret in creando *Adamum* ex hoc sicco pulvere.

Hic verò scopus majori cum compendio attingi posset, quanquam אד redderetur *Vapor*, (quemadmodum plerique reddunt) si particula negativa in antecedente versu repeteretur ἀπὸ κοινῦ, sicut R. *Schadiah* legit: Nec quisquam erat qui coleret terram, nec vapor ascendebat, &c. Cui sensui R. D. K. suum libenter addit suffragium. Vide P. *Fagium* in locum.

Vers. 7. *Pulverem.* Vox Hebraica itâ significat, nec mentionem ullam aquâ eum humectandi facio, propterea quòd Deus heîc tanquam per absolutam suam omnipotentiam agens describitur. Estque perinde facile hominem ex pulvere creare atque ex duris lapidibus; & tamen *Deus potest etiam ex lapidibus excitare liberos* Abrahamo. *Matth. 3. 9.*

In nares ejus inspirâsset. Respiratio tam palpabilis Vitæ effectus est ut rudes Græci antiqui ab ista operatione nomen Animæ indiderint, ψυχὴν illam appellantes à ψύχω *spiro.*

Vers. 8. *Ad Orientem à Judæa.* Ità enim Interpretes [ad Orientem] exponunt in Scriptura, cum relatione ad *Judæam.*

Ut omnem ulterioris molestiæ occasionem præscindam, in eo sensu confirmando, quem sequentibus versibus qui de Paradiso agunt, imposui, hîc probabilissima quæque de illius situ ex *Vatablo* & *Cornelio à Lapide*, semel proponam, nonnulla addens ex *Dionysio*, Poëta illo Geographico. In genere igitur per quatuor fluvios ad verum Paradisi situm deducimur. Et *Gihon*, inquit *Vatablus*, est tractus inferior *Euphratis* illabens in Sinum *Persicum*. *Pison* est *Phasis* sive *Phasi-Tigris* qui decurrit per *Havilah* Regionem *Persidi* vicinam, adeò ut *Pison* rivus sit *Tigridis*, ut *Gihon Euphratis.* Sic *Vatablus*. Et ut *Gihon* suam habere possit *Æthiopiam*, *Cornelius à Lapide Madianitas* notat aliósque Sinui *Persico* vicinos appellari *Æthiopas*, ac proinde primùm in genere concludit Paradisum situm fuisse circa *Mesopotamiam* & *Armeniam*, ex his sequentibus Argumentis.

Primùm, Quia hæ Regiones Orientales appellantur in Scriptura (quod, quemadmodum monui, semper intelligendum est cum relatione ad *Judæam*) secundùm Regulam *Expositorum.* Dominúsque dicitur hortum hunc Paradisi plantâsse ad Orientem.

Secundò, Quia Homine ex Paradiso ejecto, hæ Regiones primùm inhabitatæ sunt tum *ante Diluvium* (nam *Cain* dicitur inhabitare Edenem, Gen. 4. 16.) tum etiam *post Diluvium*, ut quæ Paradiso viciniores essent, ac fertiliores, Gen. 8. 4. & 11. 2.

Tertiò, Paradisus in *Edene* erat, *Eden* verò prope *Haran*, Ezech. 27. 23. Haran, & Chenneh & Eden. *Haran* verò erat circa *Mesopotamiam*, quippe Civitas *Parthiæ* ubi *Crassus* occisus est. Scriptores *Carrhas* appellant.

Quartò, Paradisus est ubi sunt *Tigris* & *Euphrates.* Atque hi sunt in *Mesopotamia* & *Armenia.* Quinimò nomen dant *Mesopotamiæ* inter eos jacenti.

Ὅσση δ' Εὐφρήτου καὶ Τίγρηος ἔνδοθι γαῖα,
Τὴνδε Περικτίονες μέσσην ποταμῶν ἐνέπουσιν.

Id est,

Quæcunque verò Euphratem & Tigrim intra Tellus est,
Eam accolæ mediam amnium perhibent.

Quintò, Quia hæ Regiones maximè fertiles sunt atque amœnæ. *Adamúmque* non procul ab illo loco formatum fuisse, non est sanè improbabile, propter ipsius loci præcellentiam, ob pulchritudinem hominum ibi genitorum, perinde atque ob fertilitatem soli.

Τοίη ἐπὶ κείνης ἄρουρις πέλει, ἐν μὲν ἀέξειν
Ποίην, ἐν δὲ νομοὺς εὐανθέας, ἐν δὲ καὶ ἀνδρῶν
Φύτλην, καλλίστην τε καὶ ἀθανάτοισιν ὁμοίην.

Id est,

Talis in illa cultura est ad producendum
Herbam & pascua florida, atque etiam Hominum
Stirpem pulcherrimam & Immortalibus similem.

Quemadmodum idem scribit *Geographus.*

Sextò & ultimò, Ulterior adhuc affertur probabilitas Paradisum fuisse circa *Mesopotamiam,* quippe quum illa Regio non procul distaret à *Judæa.* Traditionem scilicet Patrum esse, *Adamum* è Paradiso ejectum, peragratis aliquibus partibus Orbis pervenisse in *Judæam,* ibíque diem obiisse, & in Monte sepultum esse, quem ejus posteritas, quia caput primi hominis illìc reconditum jacebat, *Montem Calvariæ* appellavit, ubi & *Christus* crucifixus est in expiationem peccati *Adami,* primi Transgressoris. Quæ quidem Historia si vera non sit, magna profectò infortunitas est, ut quæ tam venerabiles habeat Authores, ut *Cyprianum, Athanasium, Basilium, Origenem,* aliósque ex antiquis Patribus, quemadmodum *Cornelius* affirmat.

Nunc verò quòd ad magìs exactum Paradisi situm attinet, idem Author in ipso concursu *Tigris* & *Euphratis,* ubi Civitas *Apamiæ* in Tabulis *Ptolemæi* Geographicis stat octoginta graduum longitudinis, & triginta quatuor graduum trigintáque ferè scrupulorum latitudinis, non dubitat collocare.

Atque sic quidem secundùm *Literam* Paradisum illam invenimus quam *Adamus* perdidit: quòd si in *Philosophica Moralíque Cabbala* meliorem non invenerimus Paradisum, nil præter laborem profectò, in operæ pretium, reportabimus.

Vers. 9. *Quæ in medio Horti erant consitæ.* Nam in hoc versu *Arbor Vitæ* plantatur in medio Horti, & in Capitis tertii versu tertio, *Arbor scientiæ boni & mali* illìc etiam collocatur.

Ità enim Dominus Deus statuerat. Interpretes nullam noxam in ipsa arbore suspicantur, quin fructus illius ex se naturaliter bonus esset, sed Deum illius esum tantùm interdixisse ut *Adami* obedientiam probaret. Adeò ut hæc lex quæ fructûs esum *Adamo* prohibuit, omnino *Thetica* esset sive *Positiva,* non autem Indispensabilis ac Naturalis.

Vers. 10. *Indéque divisus est.* Hæc est causa cur Paradisus censeatur illìc situs ubi stat *Apamia,* quemadmodum suprà monui.

Vers. 11. *Phasis.* Vide versum octavum.

Terram circuit Chaulatæorum. Affinitas Nominum conspicua est inter *Havilah* & *Chaulatæos,* quos *Strabo* in *Arabia* prope *Mesopotamiam* collocat.

Vers. 13. *Arabo-Æthiopiæ,* vide vers. 8.

Vers. 17. Vide vers. 9.

Vers. 18. *Summas Matrimonii laudes.* Matrimonii usum *Judæis Moses* apertè commendat, eósque quodammodo animat ad illam vitæ conditionem. Quod sanè ad morem genuini Legislatoris Patrísque populi facit. *Nam in multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis attritio principis,* quemadmodum monet *Salomon,* Prov. 14. 28. Præterea, non exiguæ quidem erat prudentiæ id eis religiosè commendare, ad quod suâ naturâ plerosque satis proclives fore præviderat. Illæ enim leges placent maximè quæ cum populi prolubio maximè conveniunt, melioremque ob id ipsum de Legislatore suo opinionem apud se concipient.

Vers. 19. *Illáque adduxit ad Adamum*; nempe *Bestias* atque *Volucres.* De *Piscibus* verò nulla fit mentio, quippe qui non apti nati erant ad itinerandum in eodem Elemento. Nimis verò durum futurum fuisset & affectatum, aut *Pisces* à Mari attulisse aut *Adamum* deduxisse ad littus quò nomina omnibus piscibus illuc ad eum confluen-

tibus inderet. Postea verò ei indendi illis nomina opportunitas idonea dari potuit, prout illius aspectui ex occasione se obtulissent.

Vers. 20. Vide vers. 18.

Vers. 21. *Hoc ipsi obtigit insomnium.* Septuaginta enim habent Ἐπέβαλεν ὁ Θεὸς ἔκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδὰμ, *Deus* Adamum *conjecit in Ecstasin.* Et in ista quidem Ecstasi facilè videre potuit, quid Deus fecerit, dum ipse dormiebat.

Vers. 23. Vide vers. 21 & 24.

Vers. 24. *Tam strictus sanctúsque nexus,* &c. Hic est ipse scopus Historiæ; Ut admodum firmum creet & indissolubilem amorem inter *Virum* ac *Mulierem,* ut se mutuò tanquam unam eandémque personam considerent. Atque in hoc quidem fœlicitati sui populi sapienter prospexit *Moses* talia ipsorum animis principia instillans quæ radix sint omnis ordinis Oeconomici, omnísque solatii & oblectationis, dum maritus uxorem considerat tanquam seipsum in fœminino genere, ipsáque maritum tanquam seipsam in masculino. Neque enim Grammatici ullum aliud discrimen deprehendunt inter איש & אשה *Vir* & *Virissa.* Rabbi verò *Abraham Ben-Ezra* Mysterium in his nominibus invenit plus quàm Grammaticum. Nam in איש & אשה ait ille, contractum nomen Jehovah continetur, viz. יה, Inest enim eis י & ה. Quamdiu igitur Maritus & uxor in Dei timore amoréque mutuo vivunt, Deus cum illis est, perinde atque in nominibus eorum. Quodsi Deum derelinquant per inobedientiam, nec illud sibi mutuò præstant quod alter alteri debent, tunc conditio eorum ea est, quam, extrito Dei nomine, nomina eorum ipsis denotant, viz. אש & אש, Ignis & Ignis. Ignis nempe discordiæ ac contentionis in hac vita, & æternus Gehennæ ignis in vita futura. Hoc est pium lepidúmque commentum ingeniosi illius *Rabbini.*

Vers. 25. *Nec eos quicquam pudebat.* Matrimonium usúsque Mulierum cùm *Judæis* tam efficaciter commendata essent in præcedenti Historia, prævidit sapientia *Mosis* obvium fore populo apud seipsos inquirere, quî factum sit ut rei tam bonæ ac laudabili tantum pudoris ac diffidentiæ adhæresceret. Est enim generalis pudor in Viris atque Fœminis circa hæc negotia, sempérque cupiunt has res in secreto peragere extra conspectum aliorum. Quamobrem *Moses* ut curiositati eorum satisfaciat, Historiam porrò continuat, rationémque reddit hujus pudoris in sequenti Capite.

CAP. III.

1. *Honor primorum Parentum quantopere conservetur ex eo quòd* Serpens *repertus sit principalis Author Transgressionis.* *Quòd juxta sententiam S.* Basilii *omnia Paradisi Animantia loqui potuerunt: Invicta argumenta Serpentem potuisse secundùm quidem* Cabbalam Literalem. *9.* Anthropomorphitarum opinio *vera secundùm eandem* Cabbalam. 14. Serpentem *ante lapsum erectum incessisse, Opinio S.* Basilii. *16. Historiola de facili partu Mulieris cujusdam pauperculæ è* Liguria. *19. Communes Calamitates quæ humano generi incumbunt ex transgressione* Legis Positivæ *evenisse, quàm accommodatum scopo* Mosis. 23. *Quòd* Paradisus *tota Terra non erat.* 24. *Apparitiones in Paradiso à* Theodoreto *vocatæ* Μορμολύκεια.

IN hoc tertio Capite causæ traduntur aliquot maximè notabilium summíque momenti eventuum in Natura: Ut duri laboris sudorísque filiis hominum impositi ad quærendum victum; Antipathiæ Homines inter atque Serpentes; Noxiarum erraticarúmque Herbarum Solum obsidentium; Pudoris rei Venereæ; Doloris puerperarum; & ipsius denique Mortis. Horum omnium *Mosi,* quæ ejus erat sapientia, visum est rationem reddere, accommodatè ad captum vulgi. Hæc enim in grandem illam apud Philosophos quæstionem incidunt, Πόθεν τὰ κακά; Unde orta sunt mala? Quæ quidem seculorum omnium ingenia exercuit ad hunc usque diem. Et stultulus profectò quilibet Quæstionem movere novit, pauci verò eousque sapiunt, ut idonei sint pro rei dignitate ac profunditate, qui aut dent Responsum aut accipiant.

Mosi verò omninò necesse erat ut Historiam continuaret, & perspicuas & intelligibiles causas eorum malorum quæ perpetuò ipsis ante oculos obversabantur, cum eis communicaret; quippe quum tam apertè Deum Cœli Terræque Creatorem, omniúmque quas aspectamus rerum opificem asseruisset: Addens insuper Leges quas eis pro-

proposuit sibi à Deo fuisse traditas, foréque ut omnis prosperitas fœlicitásque eis obtingeret si easdem vellent observare, Quòd comesuri essent res opimas Terræ, vitámque longam ac vegetam victuri.

Jam verò apud populum proclive erat, quanquam rudes omnino erant, recénsque à lateribus *Pharaoni* in *Ægypto* conficiendis liberati, sic secum cogitare. Si Deus omnia fecit, quî factum est, ut non multò sint præstabiliora, quàm reverà reperiuntur? Cur uxores nostræ liberos pariunt cùm dolore? Cur Serpentum morsibus sumus obnoxii? Cur non potest Deus vitam nobis largiri perpetuam perinde atque longam? & similia. Ad quæ *Moses* in genere respondet (in magnam populi ædificationem, firmiorémque obligationem ad leges, quas ipsis tradidit à Deo) *Inobedientiam* fuisse voluntati Divinæ quæ hæc mala omnia in orbem introduxerat. Id quod certissimè verum est. Quibus verò particularibus circumstantiis descriptum sit, perlegere licet in hoc tertio Capite.

Vers. 1. *Erat etiam Serpens.* Res nimis dura ac immanis futura fuisset, & quæ ad dedecus primorum Parentum *Adami* atque *Evæ* nimis crassè redundaret, si immediatè & ex se tam expressum Dei mandatum violâssent, séque professos adversùs eum Rebellatores ostendissent, ipsorúmque posteri vix se contenturi fuissent à recordando eos ex amaritudine animi, cum diris ac maledictis, quòd tam audaces eis essent apertíque authores tantarum miseriarum. Cæterùm ità evenit, ut sponte non fecerint, sed per calliditatem *Serpentis* pellecti erant in *Inobedientiam*, falsis illius suggestionibus circumventi. Adeò ut eorum error cum venia ac misericordia commemorandus sit, nósque ipsi opportunè moniti sumus, nè quod superest bonarum rerum, propriâ incuriâ aut contumaciâ perdamus.

Sed & sermonis facultatem habuit. Non tam laxam profectò habeo fidem quàm S. *Basilius*, qui omnia Animantia in Paradiso loqui potuisse affirmat séque mutuò intelligere. Sed secundùm *Cabbalam* quidem *Literalem* manifestum existimo Serpentem potuisse, nec Diabolum fuisse in Serpente ut quidam Interpretes volunt. Cur enim maledicendus esset Serpens Diaboli gratiâ? Et præterea tota res attribuitur calliditati & versutiæ Serpentis, tanquam eam machinantis perficientísque virtute naturæ suæ propriæ. Hoc igitur duas *Cabbalas* esset in unam confundere, hæc asserere de Serpente ac Diabolo simul.

Ne ullis fructibus arborum Horti vescamur. Ità *Chrysostomus*, *Rupertus*, & S. *Augustinus*; ac si Serpens callidus execrando illo præcepto Politico usus esset, *Calumniare fortiter, aliquid adhærebit.* Ità hic primùm, summam quàm potest accusationem Deo intentat, ac si cibum necessarium eis prohibere vellet, illósque fame enecare, ut id tandem obtineret, eum saltem illos sine necessitate eis rebus privare, quæ ad magnam illorum facerent voluptatem vitæ ac perfectionem.

Vers. 4. Vide vers. 1.

Vers. 7. *Et aperti sunt amborum oculi.* Hinc quidam colligunt *Adamum* & *Evam* cæcos fuisse antequam gustâssent de fructu vetito. Quod tam fatuum est glossema, ut nemo nisi cæcus esset, in ipsum incidere potuisset. Maxima enim Paradisi voluptas perdita fuisset, si caruissent visu. Quamobrem, sensus hic, utut crassus sit, *Literalis Cabbalæ* nulla pars esse potest, cùm nihil ipsi insit probabilitatis. Non est λόγ☉ πιθανός.

Vers. 9. Dei ambulatio in Horto, Inclamatio Adami, Sententiæque in ipsum, uxorem ejus ac Serpentem pronunciatio, multæque aliæ actiones suprà memoratæ, *Anthropomorphitarum* opinionem iterum atque iterum inculcant, Deum nempe esse in humana forma, quem jam agnovi sensum esse *Cabbalæ Literalis.*

Vers. 13. Heîc prima malorum Origo in Serpentem refunditur. Unde *Adami Evæque* Honor aliquanto illibatior conservatur, radíxque miseriarum humani generis manifestò detegitur.

Vers. 14. *Prorepes deinceps super ventrem.* Manifestum est secundùm *Literam* Serpentem erectum incessisse, quæ & opinio est S. *Basilii*, alioqui illius condemnatio nihil significaret, si super ventrem antè prorepsisset.

Vers. 15. *Antipathia perpetua.* Vide vers. 1.

Vers. 16. *Parturiendi crux ac dolor.* Vide vers. 1. Hi verò dolores multùm augentur mulieribus propter luxum suum putridámque mollitiem, quæ enervat Naturam Spiritúsque debilitat, adeò ut nihil tolerare possint, cùm illæ è contrà quæ rebus duris assuetæ sint ac labori, faciliori negotio evadunt. Exemplum hujus rei notabile est in quadam *Liguriæ* fœmina, quam (ut *Diodorus Siculus* refert) operæ in agris intentam hic alter labor subitò incessit. Illa verò paululum sine strepitu secedens, infantem enixa est sine mora, quem cùm foliis ac gramine quàm commodè potuit, obvolvisset,

Bibliothec. Histor. lib. 4. pag. 227.

 volvisset,

volvisset, inter arbusta reliquit, statímque ad pensum suum rediit, nec ab opera desistere voluit, donec is qui conduxerat eam, misertus infantis, totius diei mercedem ipsi solvisset, ut ab ipsa se hoc pacto liberaret: Ac si Providentia eam ab *Evæ* maledictione absolvisset, eo quòd suâ sponte tantum sustinuisset Maledictionis *Adami*, qui sudor erat in colendo agro.

Vers. 18. Vide vers. 1.

Vers. 19. Observatu digna heîc est egregia *Mosis* sapientia: Cùm Statuta præceptáque quæ populo tradidit, essent pleraque non quidem φύσει sed θέσει, non Naturalia & intrinsecè bona, sed *Positiva* & ex seipsis dispensabilia, secundùm hanc Historiam, omnia illa mala insignia sudoris ac laboris in solum sterile, dolorum partûs, ipsiúsque adeò Mortis, transgressioni Legis, quæ *Positiva* tantùm erat, imputantur. Quo pacto *Legislator* populum quidem scitè admodum obligat ad observandas omni cum studio ac diligentia omnes istas Ceremonias atque Ritus, quos ipsis à Deo tradidit, cùm universa *Adami* Posteritas experta sit noxam violationis vel unius Legis *positivæ* in Paradiso, comestionis scilicet fructûs Arboris vetitæ: Cùm aliàs certè, leges *Positivæ* ex se admodum obnoxiæ forent, quæ negligantur, insupérque habeantur.

Vers. 20. *Appellavit uxorem suam* Evam. חוה *vitam* significat.

Vers. 21. *Quarum usum Deus Adamum docuit.* Duo magna ac necessaria Vitæ solamina, sunt *Cibus* & *Vestitus*. Quamobrem consentaneum erat ut hic locus etiam inseratur ad animos populi eo firmiùs conciliandos Deo, & ad augendam devotionem eorum, ac gratitudinem erga ipsum, qui tam particulatim támque præcisis circumstantiis cognitus sit Author magnorum istorum adminiculorum vitæ.

Vers. 23. *Ex horto Edenis.* Hoc planè demonstrat Paradisum non fuisse totam Terram, quemadmodum quidam volunt. Introductus enim erat à Deo in Paradisum, & nunc rursus ex eo ejicitur. Ex toto verò Terrarum orbe nequaquam erat ejectus.

Vers. 24. *Locus infestabatur Spiritibus.* Hæc locutio naturam rei ad quam exprimendam adhibita est, satìs graphicè depingit, aptéque Paradisi conditionem illustrat postquam *Adamus* ex eo ejectus esset, nec illuc iterum redire posset, propter istos *Spiritus* qui & locum ipsum, ipsúmque ad eum Introitum occupârant. Nec mea solius est hæc expositio sed *Theodoreti* & *Procopii*, qui has Apparitiones Introitum Paradisi obsidentes μορμολύκεια vocant & *Spectra terribili formâ.* Atque hic quidem, ni fallor, *Literalis* sensus hujus versûs meritò haberi potest, cùm *Spirituum* existentia & *Apparitionum* in confesso sit apud omnes gentes, quantumlibet rudes tardíque ingenii sint.

Cabbalæ

Cabbalæ Philosophicæ DEFENSIO.

CAP. I.

1. *Cur* Cœlum *&* Lux *ejusdem rei ambo fiant symbola, nempe,* Mundi Vitæ. *Quòd* ברא אלהים Trinitatem *innuit. Quòd* ראשית *Titulus sit* Æternæ Sapientiæ, *Filii Dei, qui appellatur etiam* קדם. Ἀρχὴ *&* Ἀνατολὴ *&* Λόγος *apud* Philonem *perinde atque in Novo Testamento. Quòd* רוח אלהים *sit* Spiritus sanctus. 2. Platonis Trias *cum* Trinitate *præsentis* Cabbalæ *quàm aptè conveniat.* 5. Pythagorica *Nomina ac Natura* Monadis *sive* Unitatis *prima Diei operi applicata.* 6. Aquæ superiores *quid sint: Quódque Animæ quæ descendunt εἰς γένεσιν* Naiades *sint sive* Nymphæ aquaticæ *apud* Porphyrium. 8. Materiam *ex se esse immobilem. Notatio vocis* שמים *apud* R. Bechai, *quàm commodè explicetur ex Philosophia* Cartesiana. Materiam Universalem, *secundæ diei Creationem esse, ex nominibus ac proprietatibus Numeri* Binarii *plenè confirmatum.* 13. *Natura operis tertiæ Diei Numero* Ternario *illustrata.* 16. *Authorum doctissimos in hoc convenire quòd Creatio perfecta sit semel. Notatio vocis* כוכב *quàm mirificè cum insignioribus Philosophiæ* Cartesianæ *Conclusionibus conveniat.* 19. *Mundum corporeum Universum in Formam Motúmque Die* quarto *fuisse erectum, ex Titulis ac proprietate Numeri* Quaternarii *admodum notabiliter confirmatum. Verus sensus Juramenti* Pythagorici, *quo per eum jurabant, qui mysterium* Tetractyos *eos docuerat.* Tetractyn *Symbolum fuisse totius* Cabbalæ Philosophicæ *sub Textu* Mosaico *occultatæ.* 20. *Cur* Pisces *ac* Volatilia *dicta sint eodem die creari.* 23. *Cur Animantia facta dicantur diebus* quinto sextóque. 31. *Cúrque tota Creatio comprehensa sit numero* Senario.

Lenè fideliterque Textûs *Mosaici* sensum, secundùm *Cabbalam Literalem*, exposui, & incomparabilem illius scientiam Politicam, piámque Prudentiam universo Orbi manifestam reddidi. Nam sive Historiam hanc de *Adamo* & *Eva* ac de Creatione à Deo in Monte immediatè acceperit, sive admodum antiqua longè antè in partibus Orientalibus Traditio fuisset, ut nonnulli *Rabbini* volunt, sed à Deo in Monte denuò approbata; *Moses* certè *Pentateuchi* exordium à nulla re capere potuit, quæ scopo suo atque Instituto magis propria esset atque apposita. Estque nihil aliud nisi Ignorantia Athei, quæ efficere possit, ut hoc tanquam contemptibile quiddam consideret, cùm reverà in se æquè longè supra contemptum omnem evectum sit, atque vera Prudentia & Sobrietas, super Insaniam atque Stultitiam.

Et tamen ingenuè fateor, me credere majorem adhuc in eo esse Sapientiæ profunditatem & opulentiam quàm hactenus reclusa sit in *Cabbala Literali*, talémque quæ *Mosen Philosophiæ Divinæque* cujusdam *Moralitatis* æquè profundè gnarum exhibitura sit atque rerum *Politicarum*. Et contra quam Atheus nihil habiturus sit quod afferat, nisi propria Ignorantia & Confidentia alienis absonísque argumentis eum fortè instruxerit.

Neque enim in *Cabbala* hac *Philosophica Mosen* deprehensurus est aut sex dierum laboris pensum Deo assignantem, aut Mundum Nubium altitudine claudentem, Lunámve

námve facientem Stellis majorem, aut dies sine Solibus numerantem, introducentémve Serpentem sermones serentem cum muliere, ulláve id genus alia, (quæ Athei perperàm intelligentes perverséque accipientes indè offenduntur:) sed eum inventurus est ampliori Ingenio ac liberiori quàm quenquam alium Mortalium, taléſque ponentem Conclusiones quas sapientissimi Naturæ Mystagogi ac Theosophi per omnia secula ceu pretiosissimas selectissimásque æstimârunt. Tales, inquam, istæ sunt, quæ in *Cabbala Philosophica* suprà descripta occurrunt. Ad quam nunc defendendam me accingo, & ad demonstrandum, quòd reverà Textûs *Mosaici* sit sensus. Et una quidem Clavis ad rectam illius intelligentiam, *Pythagorica* ista erunt *Numerorum Mysteria*, quemadmodum in Præfatione jam monui.

Sect. 4. Vers. 1. *Idem enim per utrasque voces indigito.* Et satìs solida profectò suppetit ratio cur eadem res per utrumque significetur. Nam præterquam quòd conspicua ista Luminaria in cœlis actu existant, *Sol* nempe atque *Stellæ*; *Cælum* sive *Ætherea* Materia universa ubique in se habet Lucis principia ac quasi semina, quæ particulæ sint rotundæ, illáque admodum tenuis ac subtilis Materia quæ in Intervallis rotundarum Particularum interjacet. Qui Philosophiæ *Gallicæ* rudimentis vel mediocriter imbutus sit, rem facilè intelliget. Atque equidem in *Mose* interpretando hoc puto me pro solido Principio tutò ponere posse, Quòd nulla sit ullius momenti veritas in universa rerum Naturalium Divinarúmque scientia, quam *Moses* ignoraverit; ac proinde, si Textui illius congruens reperiatur, meritò ei possum attribuere. *Divina* saltem *Sapientia* quæ *Mosen* inspiravit, omnia humana Inventa rectè intelligitur anticipare.

Jam verò quòd *Cælum* & *Terram* in primo versu, tanquam res à Cœlo Terráque postea memoratis distinctas intelligo, non primus solúsve in eo sum, quippe *Philonis* authoritati innixus, qui hoc *Cælum* & *Terram* de *visibili* ac tangibili Cœlo ac Terra quæ *secundo tertióque* die memorantur non exponit, sed de Cœlo Terráque longè ab eis differentibus: Ut & suffragio S. *Augustini*, qui per *Cælum* & *Lucem* unam eandémque rem intelligit, *Angelos* scilicet, & per *Terram*, *Materiam primam*. Quod sanè aliquam similitudinem habet cum hac præsenti *Cabbala*, nisi quòd * pro hac Materia *Physica* nos *Metaphysicam* ponimus, cùm altera illa ad Diem *secundum* magis propriè videatur pertinere. Et pro *Angelis* nos habemus *Mundum Vitæ*, qui non solos Angelos, sed Formas omnes substantiales, Spiritúsque cujusmodicunque complectitur.

De Civit. Dei, lib. 11. cap. 9.

Quòd verò *Cælum* sive *Lux* Symbola sint *Mundi Vitæ* sive *Formarum*, minimè mirandum est. Nam sufficientem in ipsa *Cabbala* rationem invenies, primo versu hujus præsentis Capitis. Ac *Plotinus* quidem *Formam Luci* assimilat. Ὁ γὰρ λόγος φῶς. *Forma enim Lux est.*

Et postremò, In secundo versu hujusce Capitis, manifestæ rationes proponuntur cur mera Possibilitas externæ Creationis Terra appelletur, secundùm descriptionem Terræ versu secundo primi Capitis Textûs *Mosaici*: Quibus addere porrò potes, quòd, quemadmodum *Terra* tanquam *Mundi Basis* spectatur, ità externæ *Creationis Possibilitas* aliquo sensu *Basis* illius est.

Deus igitur triunus. Voces Hebraicæ ברא אלהים *Pluralitatem* & *Singularitatem* pulchrè innuunt, cùm *Nomen* pluralis sit numeri, *Verbum* verò numeri singularis. Unde quidem existimo Mysterium *Trinitatis* & *Unitatis Divini Numinis* sive τοῦ Θείου, admodum commodè hìc includi posse. Ipséque *Vatablus*, quanquam ob notiones suas Grammaticas, aliquantum hìc tergiversatur, apertè tamen tres personas in uno Deo, vicesimo sexto versu hujus Capitis, agnoscit. Quódque hæc *Mosis* doctorúmque & piorum è *Judæis Cabbala* fuerit *Philosophica*, non obscuro argumento est quòd *Trinitatis* notio tantopere inculcetur à *Platonicis* & *Pythagoreis*, quos, apud omnes in confesso est, (speróque me illud manifestius quàm unquam fuerit hactenus, redditurum) suam Philosophiam à *Mose* esse mutuatos.

Per æternam suam sapientiam. *Ambrosius*, *Basilius* & *Origenes*, *In principio* dicunt idem esse atque *In Filio*. Et in primo ad *Colossenses* illìc Apostolus de filio Dei loquens, eum ait *Primogenitum esse omnis Creaturæ*, *pérque eum omnia creata esse quæ in cælis sunt & quæ in terra, ipsúmque esse ante omnia & omnia per eum consistere.* Hæc est *Sapientia* Dei sive *Idea* juxta quam omnia formata sunt. Quámque proinde oportet esse ante omnia, *Principium Creaturarum* Dei. Et apprimè sanè consentanea sunt huic Apostoli duo illa Attributa quæ *Philo* eidem attribuit, πρωτόγονον Θεοῦ λόγον, *Primogenitum Dei Verbum* eum appellans, & Ἀρχὴν *Principium*. Appellat etiam simpliciter λόγον, quod est, *Verbum*, *Forma*, *Ratio*, vel *Sapientia*. Altérque è *Chaldæis* Paraphrastis *In Principio* interpretatur, *In Sapientia*. Atque hoc quidem mirificè

Prov. 8. 22. congruit cum illo *Salomonis*, יהוה קנני ראשית דרכו Deus possedit me ראשית דרכו, *Principium viæ suæ*, i. e. operum suorum, quemadmodum exponit *Vatablus*, ipséque

Textus

Textus confirmat, ſequitur enim, קדם מפעליו מאז, *Oriens operum ſuorum ab antiquo.* Nihil enim neceſſe eſt, ut ראשית & קדם adverbia fiant, cùm ſint ſubſtantiva. Atque hîc *Sapientia* vocatur ראשית & קדם, *Principium* & *Aurora* operum Dei, non quidem per diminutionem, ſed ex eo quòd Oriens ſive Aurora, Lucis matrix ſupponitur, unde oriatur omnis *Lux* ac *Forma*; & *Forma Lux* eſt, quemadmodum ſuprà monui ex *Plotino*.

Atque hæc quidem Notio קדם cum loco illo apud *Triſmegiſtum* optimè convenit, ubi *Hermes* ſic loquitur: Ἐγὼ ἡ τῆς ἀνατολῆς γενομένη, τοῖς πάντα βλέπουσιν ὀφθαλμοῖς τὰ τῆς ἀνατολῆς θεωρήσας, &c. Ubi ἀνατολὴ, quod idem eſt quod קדם, ſignificat *Divinum Intellectum*, Stellam illam ſplendidam ac matutinam, Sapientiam Dei. Cui *Sapientiæ* in octavo Capite Proverbiorum ראשית & קדם appellatæ (i. e. *Principium* & *Aurora* operum ſuorum) Mundi Creatio à *Salomone* aſcribitur, quemadmodum illîc fusè videre eſt. Id tantùm addam, quod Textus Hebraicus hîc in *Geneſi* appellat ראשית *Chaldæum* appellare קדמין, quod idem prorſus eſt quod קדם. Quamobrem ראשית eſſentialis eſt Dei Sapientia, non Habitus aut Proprietas, ſed Subſtantia quæ ſit Sapientia. Nam vera *Sapientia* eſt *Subſtantia*. Ἡ ἀληθινὴ σοφία οὐσία, καὶ ἡ ἀληθινὴ οὐσία σοφία· Idem eſt quod *Plotinus* aſſerit. Unde appellatur in Apocalypſi, ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, quæ Periphraſis omnino eſt Jehovah, quæ Eſſentia eſt ſive οὐσία. * Quod nomen יהוה tempus futurum, præſens ac præteritum in י ו & ה literis complectitur, quemadmodum obſervat *Zanchius*. Hæc eſt ſecunda *Hypoſtaſis* in ſacroſancta *Trinitate*, *Logos* ille, qui in Mundi principio *erat apud Deum.* *Johan.cap.1.3.* *Omnia per eum facta ſunt, * & abſque eo factum eſt nihil, quod factum ſit.*

In Κόρῃ Κόσμου.

Primùm creavit. Rationi nequaquam imputare poſſum ſed Imaginationis Tarditati, inertíque Melancholiæ ſegnitiei, ſanguiníſve oneri atque carnis, quod facit ut quidam homines opinentur nè Deo quidem ipſi competere creandi facultatem, cùm tamen interim exiſtimem, me demonſtrâſſe planè in *Antidoto adverſus Atheiſmum*, *Lib.1. cap. 7. ſect.4.* impoſſibile eſſe quin Deus hanc creandi facultatem habeat, quippe aliàs non futurus Deus. Verùm, quoniam noſtra Mens ac Voluntas nullam creare poteſt ſubſtantiam à nobis diſtinctam, nos quidem ex modulo noſtro Divinam potentiam metientes, ſtolidè ſtatim imaginamur, nec eum quidem ullam ſubſtantiam à ſeipſo diſtinctam poſſe creare. Quæ imbecillis omninò Concluſio eſt, noſtræ ſoli ſtupiditati & inadvertentiæ innixa, illíncque enata.

Verſ. 2. *Solitudo & Vacuitas.* Ipſæ voces Hebraicæ ità ſignificant, quemadmodum monet *Vatablus*. Qui cùm Termini abſtracti ſint, (ut loquuntur Scholæ) admodum aptè cum notione conveniunt quam nos huic Terræ *Symbolicæ* impoſuimus, qui affirmamus nullum reale eſſe ſubjectum actu exiſtens ſive ſpirituale ſive corporeum quod dici poſſit inane aut vacuum, ſed ipſam eſſe Vacuitatem & Inanitatem, cum capacitate tantùm aliquid evadendi conjunctam. Eſt ſanè quemadmodum ſæpiùs innui, *Ens Potentiale* totius Creationis externæ.

Spiritus verò Dei. Non *ingens Ventus* ſed *Spiritus ſanctus.* Hæc eſt Interpretatio communis antiquorum Patrum. Et argumento quidem eſt eam ſecundùm veram *Cabbalam Moſaicam* fieri, cùm *Platonis* Scholæ adeò ſit conſentanea. Quam Scholam fateor me ſuſpicari, plus illius *Cabbalæ* retinere quàm Judæi ipſi nunc retinent.

Extenſis alis quaſi ſuſpenſa imminuiſſet. Vox in Origine Hebraica eſt, מרחפת, quæ expanſis alis imminere ſignificat & incubare quaſi alicui rei, ut Avis Nido ſuo aut pullis. Atque hinc haud ità veri diſſimile eſt, quin *Ariſtophanes* ſuum Ovum deſumpſerit.

Τίκτει πρώτιστον ὑπηνέμιον νὺξ μελανόπτερος ᾠόν.

Id eſt,

Primum omnium parit ſubventaneum Nox nigripennis Ovum.

Atque hic quidem incubandi modus Symbolum tenerrimi Affectûs eſt. Et quis profectò præſtare poteſt, quin Poëtæ olim occaſionem ex hoc Textu ſumpſerint fingendi antiquum illum *Cupidinem* Patrem omnium Deorum, rerúmque omnium opificem ac humani generis Creatorem? Sic enim ab *Heſiodo* deſcribitur & *Orpheo*, atque hîc in hoc ipſo loco *Ariſtophanis* unde ſuprà citatum verſum decerpſi.

Simmias Rhodius antiquum hunc *Amorem* ſive *Cupidinem*, verſibus deſcribit, qui Alarum par expanſarum repræſentant. Ad commentum hoc Ovi *Ariſtophanici* cui incubet factum nolo affirmare. Sed longiſſima ex altera earum penna ſic ſcribit.

Λεῦσσέ με τὸν γᾶς τε βαθυστέρνου ἄνακτ', ἀκμονίδαν τὰν ἄλλαν ἑδράσαντα.

Id

Id est,

Aspice me Telluris profundos recessus habentis Regem, strenuúmque Maris Fundatorem.

Hic Dei igitur *Spiritus*, sive *Divinus Amor* qui fuit ab æterno, *tertia Divina Hypostasis* reperietur. Prima erat אלהים, vox robur ac fortitudinem significat, éstque communis potiùs totius *Trinitatis* appellatio. *Jehovah* verò, quemadmodum Rabbini notant, nomen est Dei quatenus benignus est ac misericors, cui respondere potest Τἀγαθὸν *Platonis*. Illud verò nomen etiam *Christo* communicatur, quemadmodum jam observavimus. Secunda est ראשית quæ est *Sapientia*, prout suprà probatum est ex Proverbiis *Salomonis*, cui respondet *Platonicorum* Νοῦς. In tertiam jam incidimus, quæ est *Amor*, aptéque coincidit cum tertia *Hypostasi* in Triade *Platonica* ψυχῇ quam *Plotinus* appellat οὐρανίαν Ἀφροδίτην, *Cælestem Venerem*. Atque huic quidem, modo magìs immediato, Mundi Creatio ab isto ‖ Philosopho ascribitur, utì etiam à *Platone*, ut hîc apud *Mosen* Spiritus Dei dicitur humidæ Materiæ incubare ad actualem productionem hujus Mundi externi.

‖ *Ennead.* 3. *lib.* 6. & *Ennead.* 4. *lib.* 4. *cap.* 9.

Vers. 3. *Actualiter existerent sine ulla dependentia à Materia corporea.* Quod primùm existit, manifestum est id independens esse ab eo quod sequitur. Et *Philo* quidem omnes Essentias immateriales primo die creatas asserit. Unde Animæ humanæ ab omni metu Fati ac Mortalitatis procul amoventur. Quod insigne illud Scholæ *Platonicæ* dogma est.

Vers. 5. *Est Materia merè Metaphysica.* Vide vocem *Hyle* in *Interpretatione Generali* ad finem *Poematum* adjecta. Ubi invenies eandem Notionem quâ hîc utor, illîc à me stabilitam, quanquam tunc temporis in animo neutiquam habui ullam Textûs *Mosaici* Expositionem aggredi.

Cùm Monas sive Unitas. Convenientiam Numeri cum natura operis cujusque diei observare potes esse planè mirabilem. Unde meritò concludere possumus rem ex consilio sic fuisse ordinatam, maximéque verisimile esse hanc *Cabbalam Pythagoræ* notam fuisse. Atque hoc in causa fuisse cur *Pythagorei* Numerorum Mysteria tantopere creparent, aliásque notiones Numeris imponerent quàm alii *Arithmetici* solent. Ac proinde si talia Theoremata qualia tradiderunt *Pythagorei*, cum Textu hoc *Mosaico* quadrare ac convenire reperiantur, haud obscuro profectò argumento erit, eam ipsam veram esse illius *Cabbalam Philosophicam*.

Philo primum hunc Diem in Creationem insumi facit, rerum *Immaterialium* ac *Spiritualium*, *Mundi* nempe *Intellectualis* sensu laxiori accepti, vel *Mundi Vitæ* ac *Formarum*, quemadmodum *Ficinus* appellat. Et *Pythagorei* quidem *Unitatem* vocant Εἶδος *Formam* & Ζωὴν *Vitam*. * Appellant etiam Ζανὸς πύργον, *Turrem Jovis*, idem etiam Nomen *Centro* impertientes; per quod intelligant *Vitale Centrum* rerum *formativum*, *Rationes Seminales*. Et verò *Unitatem* Λόγον σπερματικὸν, *Formam Seminalem* nuncupant. Sed admodum brevis pariter ac sufficiens Ratio, cur *Spirituales* substantias primi diei opus *Philo* pronunciaverit, hæc est, Quòd, quemadmodum *Unitas* inter Numeros indivisibilis est, ità & natura *Spirituum* est indivisibilis. Ex uno duos efficere non potes, ut ex uno Materiæ corporeæ frustulo actuali Divisione alteriúsque ab altero separatione, duo frustula potes efficere. Quapropter * quicquid verè ac propriè primo die creatum est, Immateriale erat, Indivisibile & à Materia independens; à summo Angelo ad infimam formam seminalem.

Nicomach. Gerasen. in Photii Bibliotheca.

Et quantùm ad *externæ Creationis Possibilitatem*, cùm Ens non sit propriè reale, nullam potest creare difficultatem. Sed quicquid est, ad res incorporeas satìs aptè referri potest, cùm nullum sit *Sensûs* Objectum sed *Intellectûs*, cúmque tale sit ut nec *pati* possit nec *diminui*, atque sic quodammodo sit *indivisibile*. Etenim cùm *Divina Potentia* minui nequeat, nec *Possibilitas* quidem *Creaturæ* potest diminui, cùm adæquata sit illius potentiæ Consequentia. Quamobrem hæc *Potentialitas* cùm semper una sit, rectè refertur ad diem *primum*. * Atque ex hac ratione *Pythagorei Unitatem* perinde atque *Binarium*, ὕλην appellant, utì etiam ἀλαμπίαν & σκοτώδιαν. Quæ nomina tenebrosam rerum *Potentialitatem* à *Mose* in primi Diei Creatione expositam planè respiciunt.

Nicomach. Gerasen. Arith. Theolog in Photii Bibliothec. n. 187.

Vers. 6. * *Immensam realis corporeæque materiæ creavit copiam*, &c. Creat nunc *Materiam corpoream* (ut antea *Mundum Vitæ*) ex nihilo. Quæ *universalis Materia* meritò appellari potest רקיע, cùm extensio corporeæ Materiæ tam insigni modo sit propria. *Castellio* vertit *Liquidum*, atque hæc universalis Materia utplurimum adhuc fluida est per totum Mundum, primùm verò erat universim *Fluida*.

Inter fluidam rerum naturalium possibilitatem, &c. Atqui hîc fortè quæres, quomodo Materia hæc corporea concipi possit inter *aquas superiores* & has *inferiores* interjacere.

jacere. Quid enim eſſe poſſunt *Aquæ* iſtæ *ſuperiores*? *Maimonides* adeò continuam Analogiam in abdito Scripturæ ſenſu, quemadmodum videre eſt in Præfatione ad *More Nevochim*, neutiquam requirit. Sed non opus eſt ad tam generale recurrere ſuffugium. *Seminales* enim *Formæ* quæ deſcendunt per Materiam, atque ſic *Poſſibilitatem* partium externæ Creationis attingunt, faciúntque ut germinent in *actum*, non diſſimiles ſunt, meo quidem judicio, guttis pluviis quæ per Cœlum ſive Aërem deſcendunt, terrámque reddunt fructiferam. Præterea *Formæ* rerum *ſeminales* quaſi rotundæ ſunt, ſi fas ſit ità loqui, & in orbem contractæ, ſed expandunt ſe cùm partem aliquam *Poſſibilitatis* externæ Creationis in *actum* producunt, ut guttæ pluviæ in terram delapſæ, ſe diffundunt. Adeò ut Analogia ſatìs palpabilis ſit, licèt nimis elaborata videri poſſit & curioſa. Hiſce omnibus addere poſſumus de *Naiadibus* ſive *Nymphis Aquaticis*, Veteres per eas intellexiſſe τὰς εἰς γένεσιν κατιούσας ψυχὰς κοινῶς ἁπάσας. Omne genus Animarum quæ in Materiam deſcendunt & Generationem. Quamobrem *Poteſtates Aquaticæ* (quemadmodum *Porphyrius* etiam has *Nymphas* appellat) minimè conceptu abſonum eſt, quin hîc indigitari poſſint per nomina Aquarum ſuperiorum. Vide *Porphyrium* in De *Antro Nympharum*.

Juxtáque hunc ſenſum formatæ ſunt illæ locutiones quæ apud *Syneſium* occurrunt. *Hymn. 3.*

Λιβὰς οὐρανία	*Gutta Cœleſtis*
Κέχυμαι κατὰ γᾶς,	*Effuſa ſum in terram,*
Παγᾷ με δίδου	*Fonti me reſtitue*
Ὅθεν ἐξεχύθην	*Unde ſum effuſa*
Φυγὰς ἀλῆτις.	*Profuga vagans.*

Quod ſatìs planè oſtendit eſſe quidem id quod Aqua appellari poteſt, ſupra Cœlos Materiales.

Demetrius etiam apud *Plutarchum* Animas Generationi involutas tot *Nymphas Aquaticas* facit. Neque inanis jejunáque Metaphora eſt, ſed ad Phyſicam quandam Veritatem collineat; nempe ad humiditatem *Vehiculorum* iſtiuſmodi *Animarum* ſive *Spiritualium Poteſtatum* quæ Generationi illigentur. Quamobrem omnes iſtæ Eſſentiæ Immateriales, ſive Univerſalis *Spiritus Naturæ*, ſive *Animæ* Hominum ac Brutorum, quatenus imbuuntur induuntúrve ejuſmodi humore genitali dum viſibilem aliquam fabricam ex inferioris hujus Regionis Materia efformant, (in quam propter vitalem adhæſionem huic humiditati deſcendunt) plus quàm Metaphoricè *Aqua* appellantur, ut Angeli aliíque Spiritus primo Die creati plus quàm Symbolicè appellantur *Cœlum* atque *Lux*, quemadmodum ſuo loco notavimus. *Vide Immortal. lib. 3. c. 18. ſect. 6.* *Vide Append. ad Defenſ. c. 7. ſect. 8.*

Et ſecundùm hanc quidem Hypotheſin, de *Genitali* hoc *Humore* cui Spirituales hæ Eſſentiæ, quoties aliquam Terreſtrem contexturam conficiunt, involvuntur, præſtantiſſimum illum Philoſophum Platonicum *Virgilium* deſcriptionem de penſo operáque *Nympharum Aquaticarum* in Fluvio *Peneo* feciſſe autumo.

Cyrenen *circum* Mileſia *vellera* Nymphæ
Carpebant hyali ſaturo fucata colore,
Inter quas curam Clymene *narrabat inanem*
Vulcani, Martíſque *dolos & dulcia furta*;
Atque Chao denſos Divûm numerabat amores;
Carmine quo captæ fuſis dum mollia penſa
Devolvunt, &c.

Per quas rerum deſcriptiones proculdubio peritiſſimus ille Poëta nihil aliud intelligit, quàm quòd nendi contexendíque prima vitæ ſtamina artificium in certo quodam *primordiali* ſive *genitali humore* exercetur, in quo Spirituales hæ Poteſtates *Nymphæ Aquaticæ* operantur, quas igitur introducit lanam carpentes, nentes, laſciva carmina canentes, furtivóſque Deorum Amores (i. e. earum partium Cœleſtis Creationis, quæ deſcendunt εἰς γένεσιν) ſub aquis Fluvii *Penei* enarrantes.

Ut concludamus igitur: Admodum facile eſt & conſentaneum, quemadmodum Angeli Animæque humanæ in Generationem nondum immerſæ, ut & omnes iſtæ Spirituales Eſſentiæ *primo Die* creatæ reſpectu vehiculi maximè intimi, *Cœlum* appellantur atque *Lux*; ità ſimiliter concipere, omnes Animas quæ deſcendunt εἰς γένεσιν omnéſque poteſtates Spirituales quæ terreſtri Formationi ſe applicant, ad quam *Genitalis* hic *humor* requiritur, pari ratione *Aquas ſuperiores* in hujus *ſecundi Diei* opere, appellari, quemadmodum Homo reſpectu externi ſui corporis vocatur * Adam, quod *Terram* ſonat.

Verſ. 7. *Quas ſibi noxas errantes Animæ*, &c. Frequentes querelæ quas nobilis ille Genius in *Pythagoreis* & *Platonicis* contra moleſtias atque onera inſtituit hujus mortalis corporis, *Cabbalam* hanc reddunt admodum probabilem. Neque multùm abludit ab opinione iſtorum Theologorum qui Infernum hoc die creatum exiſtimant.

Verſ. 8. *Actuata eſt continuò & agitata*, &c. Scholæ *Platonicæ* hoc planè congruens eſt, qui materiam ex ſe faciunt immobilem. Quod Rationi maximè conſentaneum eſt. Nam ſi ex ſua natura mobilis eſſet, nihil vel uno momento cohæreret, ſed ſeipſum diſſolveret in partes infinitè minutas. Unde manifeſtum eſt, oportere aliquid exiſtere præter Materiam, quod eam aut *vinciat* aut *moveat*, aut utrumque. Adeò ut Eſſentiarum Immaterialium Creatio, etiam hanc ob cauſam ſit neceſſaria.

Ut rectè hæc Materia appellanda ſit Cœlum. שמים intelligo. Hæc enim Materiæ agitatio eam ad ſecundum Principium *Carteſianum* reduxit, qui verus eſt Æther, vel potiùs שמים. Nam liquidum eſt ut Aqua, & tamen in ſe habet acrem iſtam ac vehementem Ignis vim, quod primum elementum eſt, omniúmque ſubtiliſſimum. Res vel primo intuitu intelligitur à *Carteſianis*, qui facilè admiſſuri ſunt iſtam Notationem Rabbinorum in voce שמים, quippe ab אש *Ignis*, & מים *Aqua*. Sic enim R. *Bechai*. *Cœli*, inquit ille, *creati ſunt ab initio & appellantur* שמים *quia ſunt* אש *&* מים *Ignis & Aqua*. Quod nulla Philoſophia æquè confirmat atque *Carteſiana*. Nam Particulæ rotundæ, Aquæ inſtar (quanquam non ſint ejuſdem figuræ) primi Principii vehementiam ac ferocitatem, qui puriſſimus ignis eſt, mitigant & quaſi extinguunt. Et tamen Ignis hic ad aliquem quidem modum triangularibus Particularum rotundarum Intervallis ſemper interjacet, quemadmodum iſta Philoſophia copioſè declarat.

Et Binarius. Quàm aptè rurſus Numerus cum operis Diei natura convenit, quæ Creatio eſt Materiæ corporeæ? Et *Pythagorei* Numerum *Binarium* ὕλην, i. e. *Materiam* appellant. *Simplicius* in *Ariſtot*. Phyſ. lib. 1. de *Pythagoreis* loquens. Εἰκότως ἓν μὲν τὸ εἶδος ἔλεγον, ὡς ὁρίζον ὅπερ ἂν καταλάβῃ καὶ περατοῦν· δύο δὲ τὴν ὕλην, ὡς ἀόριστον, καὶ ὄγκου καὶ διαιρέσεως αἰτίαν. *Meritò*, inquit, *Unum Formam appellabant, ut q*[...] *finiat termínetque quod comprehenderit: Duo autem Materiam, ut indefinitam &* [...] *molis cauſa ſit & diviſionis*. Atque admodum copioſè quidem *Binario* tales accu[...] lârunt appellationes quæ *Materiæ corporeæ* maximè ſint propriæ, ut ἀσχηματι[...] Ἀόριστος, Ἄπειρος, *Inſigurata, Interminata*, & *Infinita*. Talis enim ex ſe Ma[...]
Nicomach. Geraſen. Arithmet. Theolog. lib. 1. eſt donec Forma eam comprehenderit. Dicitur etiam Ῥέα à fluiditate Mate[...] Ἀερία, Ἀστερία quia ſubſtantiam ſuppeditat *Cœlis* atque *Stellis*; Νεῖκος, Μο[...] Θάνατος, *Contentio, Fatum* & *Mors*. Hi enim fructus ſunt conjunctionis Ani[...] cum Materia corporea. Κίνησις, Γένεσις, Φύσις, Διαίρεσις, *Motus, Generatio*, & *Diviſio*. Quæ proprietates ſunt quæ manifeſtò ad corpora pertinent. Hunc Numerum etiam ὑπομονὴν nuncupant quippe quòd ὑποκείμενον ſit, *Subjectum* quod patitur ſuſtinétque omnes mutationes atque alterationes quas *Formæ activæ* in ipſum inferunt. Quamobrem manifeſtum eſt *Pythagoreos* Materiam corpoream per *Binarium* intellexiſſe, quem nemo negare poteſt aptum eſſe Diviſionis (inſignis illius proprietatis materiæ) *Symbolum*.

Poſſumus autem & alteram rationem adjicere cur *Cœli* שמים creati ſint *die ſecundo*. Nam Materia Cœleſtis ex duabus partibus planè diſtinctis conſiſtit, nempe ex Elemento *primo* & *ſecundo*, ſive ex Materia ſubtiliſſima & Particulis rotundis, quemadmodum ex Philoſophia *Carteſiana* ſuprà monui.

Verſ. 9. *Illa quidem referenda eſt ad Diem inſequentem*. Intelligere hìc oportet, hos *ſex Numeros* ſive *Dies* non ſignificare ullum temporis ordinem, ſed naturam rerum quæ in eis dictæ ſunt creari. Per *Cabbalam* verò *Moſis Philoſophicam* non ſtare, quin omnia aut ſimul fieri poſſent, aut talibus temporum periodis quæ rerum ipſarum naturæ maximè convenirent. Quæ in verſum hunc nonum dicta ſunt, meliùs intelligentur, pleniúſque, poſtquam ad quarti diei opus pervenerimus.

Verſ. 13. *Et Ternarius illius naturam denotat*. In hoc *tertio die*, divino juſſu, Aquæ in unum locum confluxerunt, omni genere plantarum Terra ornata eſt. Paradiſus cum omni ejus voluptate & copia, creata, in qua Serpens *Evam* decepit, & quæ ſequuntur. Quid igitur magìs veriſimile eſſe poteſt quàm quòd *Pythagorei* ſuis Numeris uſi ſint tanquam monumentis particularium rerum geſtarum in hac Hiſtoria Crea-
Nicomach. Geraſen. Arithmet. Theolog. lib. 1. tionis; quippe qui Numerum *Ternarium* Τρίτωνα, & Θαλλασσοῦχον, i. e. Tritonem Dominúmque Maris appellant, quod propterea ſit, quòd Deus Aquas hoc die juſſerit in unum locum congregari ut ex eis conſtitueretur Mare? Appellant etiam Ternarium κέρας ἀμαλθείας, & Ὀφίωνα. Quarum vocum prior rerum bonarum omnium in

in Paradiso *abundantiam* innuit, altera refertur ad *Serpentem Evæ* deceptorem. Nunc verò præter hæc inveniemus *Ternarium* operis hujus tertii diei naturam admodum aptè significare. Etenim primùm, Terra ex tertio *Cartesianæ* Philosophiæ elemento consistit (Illius enim Philosophiæ veritas vel invitis nobis se intrudet) & tum dein, tres sunt præcipuæ partes hujus tertii Elementi quæ ad Tellurem habitabilem reddendam sunt necessariæ, *Terra*, putà, *arida*, *Mare*, (unde fontium scaturigines & fluvii) atque *Aer*. Et denique in Vegetabilibus, quod opus principale est hujus diei, tres sunt insignes proprietates, *Nutritio* scilicet, *Accretio* & *Generatio*; utì etiam, si *Durationem* eorum consideres, tria sunt illius puncta Cardinalia, *Ortus*, *Acme*, *Interitus*. Huc adjicere potes & Mineralia, quæ ad hunc diem pertinent perinde atque Plantæ, quòd ipsa scilicet pariter atque Plantæ & in genere omnia corpora Terrestria, *tria* illa in se habent Principia Chymica *Sal*, *Sulphur* & *Mercurium*. Et postremò, id quod haud exigui momenti est, quòd motus Telluris *triplex* sit, motus nempe super proprium Axem, motus Centri circa Solem, & motus denique ille qui ex inclinatione Axis sitúque sibi ipsi semper parallelo oritur, quo *obliquum* Circulum in Terra describit, quam *Eccliptic am* vocamus.

Vers. 16. *Et talis quidem est hæc Terra in qua vitam degimus.* Quemadmodum Materia Universi secundo die prodiit, ità formatio ejus in Soles & Planetas in hoc quarto die continetur, Terrâ ipsâ non exceptâ, quamvìs secundùm *Literam Die primo* facta sit, & quatenus Plantarum Nutrix est, retecta dicatur in die tertio; Veruntamen quatenus est Luminis Receptaculum & mutuatitiis radiis splendet instar Lunæ aliorúmque Planetarum, rectè referri potest ad hujus *quarti* diei Creationem.

Neque hoc durum omnino aut temerarium videri potest si consideremus Authorum doctissimos in hoc jam consensisse, quòd Universa Creatio facta esset simul. Ut, exempli causâ, maximè sobrius maximéque castigati judicii inter omnes Doctores *Judaicos*, R. *Moses Ægyptius*, *Philo Judæus*, *Procopius Gazæus*, Cardinalis *Cajetanus*, S. *Augustinus*, & Scholæ *Hillelis* & *Samai*, ut *Manasseh Ben Israel* refert. Adeò ut *De Creatione, Problem. 1.* lentus ille Dierum ordo hoc pacto penitus tollatur, omnésque scrupuli & difficultates e ex ista Hypothesi oriri possint.

uamobrem dico *Terram* tanquam unum è *primariis Planetis* creatam fuisse die . Reddóque הכוכבים *Planetas primarios*. *Primarios* propter ה Emphati- & *Planetas*, quia ipsa Notatio nominis eorum, Naturam ipsorum indicat. n כוכב planè fit à כו ustio, & כב Extinctio, Nominibus à כוה & כבה fa- ut הו & אב à חוה & אבה secundùm certam & irreprehensibilem Analogiam. certè Terra utì & reliqui Planetæ, tali naturâ sunt, ac si aliquando ardentes endentésque fuissent Soles. Luce verò ac calore semel extinctis, opaci Planetæ postea facti sunt. Hæc conclusio planè hìc contineri videtur apud *Mosen*, sed in Philosophia *Cartesiana* fusè demonstratur. Nec enervatur quidem vis Notationis vocis כוכב objiciendo eam vulgo usurpari ad significandas Stellas *Fixas* perinde atque *Planetas*. Neque enim inficior quin juxta vulgarem Notionem etiam illis competere possit. Nam *Stellæ fixæ* secundùm Imaginationem rudis vulgi dici possunt accendi & extingui, quoties apparent & disparent denuo. Illi enim omnia sensu obvio & Imaginatione metiuntur, faciléque possunt eas tanquam tot candelas considerare Divinâ Providentiâ noctu quidem accensas, sed interdiu frugalitatis ergô, extinctas, nè frustrà consumerentur. Et certè memini *Theodoretum*, in libro περὶ Προνοίας, tam avidè dextréque hanc Notionem deglutiisse, ut tanquam speciali Providentiæ argumento utatur, quòd ad hunc modum possint inversis capitibus ardere, nec statim nimiùm eliquescendo extingui, quemadmodum vulgo fit in nostris Candelis. Quamobrem Vox כוכב non incommodè omnibus Stellis attribui potest Fixis perinde atque Planetis, sed *Fixis* quidem sensu ad vulgi captum accommodato, *Planetis* verò ob rationes veras as naturales. Et certi profectò esse possumus, eas esse ad quas *Moses* spectare voluerit atque urgere in *Cabbala* sua *Philosophica*.

Breviter igitur, ה Emphaticum in הכוכבים duplicem Emphasin continet, innuendo primùm, veros istos כוכבים sive Planetas, & tum dein eminentissimos eorum verè sic dictorum. Nec omninò mirum est tam abstrusas Philosophiæ Conclusiones in hoc Textu *Mosaico* occultari. Etenim, quemadmodum alibi moneo, *Moses Cartesii* solertiam anticipavit. Quippe quum Patriarchæ sat ingenii, & propter eximiam longævitatem satis otii haberent, ad investigandum æquè curiosa ac subtilia Theoremata Philosophica atque ulli è posteris suis unquam possent excogitare. Ut taceam quæ per Traditionem habere potuissent ab *Adamo*. Et certè si terram *Planetam* reperimus, concedi debet continuò eam circa Solem currere, qui purus putus est *Pythagorismus*, validóque indicio *Pythagoram* istud Mysterium edoctum fuisse per

 hanc

hanc *Cabbalam Mosaicam*. Quòd verò *Terra Planeta* sit, præter Notationem cui suprà jam institimus, necessitas creationis illius inter alios Planetas hoc *die quarto*, ulteriori est argumento. Neque enim ulla creationis illius in ullo alio die secundùm hanc *Cabbalam Philosophicam* facta est mentio.

Vers. 17. *Suas quibusque terras habitantibus.* Textus Hebraicus habet, על הארץ. Nec dubitavi interpretari הארץ non quidem de hac una individua Terra, sed de tota specie, sive de singulis aut universis. Quemadmodum האדם versu decimo septimo hujus Capitis non est Homo individuus sive singularis, sed Humanum genus, universim. Καὶ ἐν τοῖς δοκοῦσι περὶ τοῦ Ἀδὰμ εἶ) φυσιολογεῖ Μωϋσῆς περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως. *Origen.* contr. Cels. lib. 4. Quæ Clavis est præstantissima ad aperiendum totum Mysterium Creationis. Atque sic vers. 16. המאור viz. המאור הגדל & המאור הקטן ad eundem modum exponuntur, de majorum minorúmque Luminarium generibus. * Adeò ut nulla violentia Grammatica Textui Mosaico inferatur per totam Interpretationem.

Vers. 19. *Numerúsque illius naturam denotat.* Hujus *quarti Diei* Creatio, Efformatio est Materiæ in *Soles* & *Planetas*, vel in *Soles*, *Lunas* & *Terras*. Nam Ætherei Vortices tunc in motum excitati sunt, Mundúsque corporeus formam ordinémque utilem nactus erat. Atque equidem Ordinatio formatióque Mundi Corporei meritò dici potest in Numero quaternario peragi; cùm *Quaternarius* primum inter Numeros corpus sit, Pyramis utique æquilatera. Quæ figura etiam idoneum *Lucis symbolum* est, quandoquidem Radii illius oculum intrant sub forma Pyramidali. Et Luminaria quidem nunc suspenduntur per vastam Regionem Æthereæ Materiæ universam, quod *Cælum* dicitur.

Philopon. in lib. 1. Metaphys. Plutarch. de Iside & Osiride. Nicom. Gerasen. Arith. Theolog. lib. 1.

Pythagorei etiam hunc Numerum σῶμα vocant & κόσμον, *Corpus* & *Mundum*, Mundi corporei in eo Creationem innuentes. Atque porrò, ut significent in quàm præstabili proportione & Harmonia Mundus factus sit, *Quaternarium* hunc appellant Ἁρμονίαν & Βακχασμὸν ἀνεγείροντα, *Harmoniam*, & *Divini Furoris & Ecstasis excitatorem*, innuentes omnia tam suaviter & congruenter in Mundo ordinari, ut varii illius motus, venustæ Choreæ instar dulcissimíque concentûs Musici sint, animámqu[e] contemplativam ex claro conspectu attentáque animadversione Ordinis & Oecono[miæ] Universi, in raptus atque ecstases auferre valeant.

In Cosmopœia Mosaica.

Et verò Philo, * qui in exponendo *Mose* multùm *Pythagorissat*, Numerum *Quaternarium* observat maximè perfectas rationes in Symphoniis Musicis cont[inere,] nempe Diatessaron, Diapente, Diapason & Disdiapason: Τῆς μὲν γὰρ διατεσσάρω[ν …] γος ἐπίτριτος, &c. *Nam ratio Diatessaron est ut quatuor ad tria, Diapente […] ad duo, Diapason ut duo ad unum, vel quatuor ad duo, & Disdiapason ut quatuo[r ad] unum.*

Aristot. de Mundo.

Adjicere huc etiam possimus considerationem illius Divinæ *Nemesis* quam Deus in fabrica naturáque universæ Creationis, quatenus Retributor est unicuique secundùm opera sua, collocavit. Unde & ipse etiam *Nemesis* appellatur apud *Aristotelem*, ἀπὸ τῆς ἑκάστῳ διανεμήσεως, Quòd ubique quod singulis debitum est distribuit. Hoc juxta vulgarem loquendi formulam, Justitia est. Et tum *Philo*, tum *Plotinus* ex *Pythagoreis* affirmant Numerum *Quaternarium* Justitiæ esse Symbolum. Quæ omnia illuc spectant ad quod ego contendo, ad totam scilicet Creationem pertinere hunc Numerum *Quaternarium*, qui *Dies quartus* appellatur.

In Cosmopœia Mosaica.

Et ad majorem evidentiam addere porrò possumus, Quòd quemadmodum omnes Numeri *Quaternario*, virtute sive potentiâ, continentur (per omnes Numeros intelliguntur *Decem*, postquam enim ad *Decem* pervenerimus statim revertimur) itâ *Radix* & *Fundamentum* totius Corporeæ Creationis in hujus *quarti Diei* opere ponitur, in quo Soles, Terræ ac Lunæ fiunt, & semper-circumgyrati vortices. Nam, quemadmodum *Philo* observat, more *Pythagorico*, Denarius (quem etiam appellant κόσμον, οὐρανὸν, & παντέλειαν, *Mundum*, *Cælum*, *Summámque Perfectionis*) fit partes ordinatim spargendo *Quaternarii*, sic, 1, 2, 3, 4. Quas si conjunxeris simul, fit *Denarius*, παντέλεια, τὸ πᾶν· Universum. Atque hoc tale quidem Secretum erat apud discipulos *Pythagoræ*, ut in sacri Juramenti formam abiret, jurare scilicet per eum, qui ipsis *Tetractyos*, *Tetrados*, sive *Quaternarii* mysterium tradidit.

Nicomach. Gerasen. Arith. Theolog. lib. 2.

Sext Empiric. adversus Mathemat. lib. 4.

Οὐ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν,
Παγὰν ἀενάου φύσεως, ῥίζωμά τ' ἔχουσαν.

Id est,

Per eum qui animæ nostræ tradidit Tetractyn,
Fontem perennis Naturæ radicémque habentem.

Sic

Sic jurârunt per *Pythagoram*, ut vulgò exiſtimatur, qui *Myſticam* hanc Traditionem eos docuerat. Et certè annon admodum venerandum Myſterium reverà futurum fuiſſe putas dignúmque Religionis ſolemnitate & Juramenti, intelligere quòd 1, 2, 3, 4. ſimul ſumpta faciunt *Decem*; Decémque eſſe *Omnia*; quæ rudis Antiquitas primùm ſuper ſuos digitos numerabat, quod & Arithmetici nobis confirmant, vocando decem primos Numeros *Digitos* ad hunc uſque Diem?

Nè vel minima quidem veriſimilitudo eſt Virum tam ſapientem quàm erat ille *Pythagoras*, ullo in pretio iſtiuſmodi nugas habiturum fuiſſe; aut diſcipulos ejus fuiſſe tam Fatuos, ut eaſdem omnino admirarentur, eiſve caperentur. Cæterùm ſatìs notum eſt, *Pythagoreos* Motum Telluris circa Solem tenuiſſe, quod ſecundùm *Cabbalam Philoſophicam* in hujus *quarti diei* opere planè ſupponitur. Tantula quidem pars Secretorum ejus in communem notitiam venit atque famam. Verùm admodum probabile eſt totam *Cabbalam* Creationis *Philoſophicam* in partibus Orientalibus ab aliquo perito Sacerdote aut Philoſopho, (ut nunc vocantur) ipſi fuiſſe explicatam, qui ſub hoc Numerorum Myſterio ſelectiſſimas maximéque pretioſas Naturalis Philoſophiæ Concluſiones ei expoſuit, Textum *Moſaicum* interpretans, ut ego quidem ſentio, tali ferè modo, in quem ipſe incidi, omnéſque illas nobiles ampláſque Concluſiones rationibus demonſtrativis confirmans. Atque ſic *Pythagoras* ſolidâ rerum ſcientiâ ipſe pulchrè inſtructus lubenter eam impertiit aliis quos ſua Pietas ingeniíque captus ad eam recipiendam idoneos reddidiſſet, non omittens quidem externam illam Numerorum formam, ſub quâ hæc ſcientia ipſi primùm fuit communicata. Cæterùm iſtiuſmodi Nugamenta in jejunis Numeris, quæ vulgò tanquam ſua memorantur, theſauros ſapientiæ fuiſſe tam celebris Philoſophi, res profectò eſt quæ omnem omnino excedit fidem.

Quamobrem ſic equidem rem habere cenſeo, Quum maximè pretioſi ſelectíque ſcientiæ theſauri in explicanda *Cabbala quarti diei*, ipſi reſerarentur, hinc factum eſſe ut tantum ſolennitatis & Religionis illi Numero, quem *Tetractyn* ſuam appellavit, ſit attributum. Quæ quidem duplicis generis fuiſſe videtur; alterum, ſimplex numerus *Quatuor*; alterum *Triginta ſex*, ex quatuor primis maſculinis Numeris, & ...atuor primis fœmininis conflatum, viz. ex 1, 3, 5, 7. & ex 2, 4, 6, 8. ubi obſervare ...s priorem magíſque ſimplicem *Tetractyn* adhiberi adhuc & includi. Nam *Qua-...rius* hîc rurſus locum ſuum obtinet in *maſculinis fœmininíſque* Numeris aſſignan-... Unde porrò exiſtimo, ſub numero hujus magìs complexæ *Tetrados*, quæ alte-...etiam in ſe continet, eum totius Creationis Myſterium ſuos diſcipulos docuiſſe, ...ium rerum naturam ipſis explicando, *ſpiritualium* perinde atque *corporearum*. ...ι γὰρ εἰώθασιν οἱ Πυθαγόρειοι λόγον τινὰ λέγειν τοιοῦτον, Ὅτι ὁ ἄρτιος ἀριθμὸς τὸ τμητι-...κὸν ἔχει καὶ παθητικόν, ὁ δὲ περιττὸς τὸ ἄτμητον, καὶ ἀπαθὲς καὶ δραστήριον. Διὸ ὁ μὲν θῆλυς ὀνομάζεται, ὁ δὲ ἄῤῥην. *Etenim* Pythagorei *talem quendam ſolebant efferre ſermonem; Numerum parem ſectioni atque paſſioni obnoxium eſſe; Imparem inſectilem eſſe & activum. Ideóque ille quidem fœmina ipſis nominatur; hic verò mas:* quemadmodum Author quidam ſcribit.

Plutarch. de Iſide & Oſiride.

Anonym. in Ptolem. Tetrabibl. lib. 1.

Quamobrem primorum quatuor *maſculinorum* Numerorum ad quatuor primos *fœmininos* additio, * eſt *Activorum* & *Paſſivorum* Principiorum conjunctio adaptatióque partium Materiæ Formis congruentibus è *Mundo Vitæ* per univerſam Creationem. Adeò ut *Tetractyn* exiſtimem ſymbolum fuiſſe totius Syſtematis Philoſophiæ *Pythagoricæ*, quam meritò ſuſpicari poſſumus eandem ferè fuiſſe cum *Cabbala Moſaica*. Et Radix quidem hujus *Tetractyos Senarius* eſt, qui *Moſen* rurſus admodum opportunè reſpicit nóſque in memoriam revocat Operis *Sex dierum* Creationis.

Verſ. 20. *Magnam produxère Piſcium copiam qui innatarent Aquis & Volatilium*, &c. Atque hîc *Moſes* planè Philoſophum agit conjungendo ſimul *Piſces* & *Volucres*. Eſt enim inter ipſos major Cognatio, quàm ab imperito vulgo facilè obſervatur. Etenim præterquam quòd Volucres Aquas multùm frequentant, quamplurimæ ſcilicet earum ſpecies, hæc ipſa Elementa *Aeris* atque *Aquæ* propter tenuitatem & liquiditatem magnam inter ſe habent ſimilitudinem. Præterea *Pinnæ* Piſcium & *Alæ* Volatilium, *Plumæ* horum & *Squamæ* illorum admodum Analogæ ſunt. Utrique etiam *Ureteribus* deſtituuntur propriè ſic dictis, *Mammillis* etiam atque *Lacte*, ſùntque utrique *Ovipari*. Porrò, motus admodum conſimiles ſunt, cùm *Piſces* quodammodo in *aqua volent Volucréſque* in *Aere natent*, ſecundùm illud Poetæ de *Dædalo*, cùm Alas ſibi concinnâſſet,

Inſuetum per iter gelidas enavit ad Arctos.

Euſeb. Nieremberg. Hiſtor. Natur lib. 11. cap. 35.

Hiſce etiam adjice, quòd, quemadmodum quædam *Volucres* urinantur, *ſubtérque aquam*

Verſ. 7. *Quas ſibi noxas errantes Animæ*, &c. Frequentes querelæ quas nobilis ille Genius in *Pythagoreis* & *Platonicis* contra moleſtias atque onera inſtituit hujus mortalis corporis, *Cabbalam* hanc reddunt admodum probabilem. Neque multùm abludit ab opinione iſtorum Theologorum qui Infernum hoc die creatum exiſtimant.

Verſ. 8. *Actuata eſt continuò & agitata*, &c. Scholæ *Platonicæ* hoc planè congruens eſt, qui materiam ex ſe faciunt immobilem. Quod Rationi maximè conſentaneum eſt. Nam ſi ex ſua natura mobilis eſſet, nihil vel uno momento cohæreret, ſed ſeipſum diſſolveret in partes infinitè minutas. Unde manifeſtum eſt, oportere aliquid exiſtere præter Materiam, quod eam aut *vinciat* aut *moveat*, aut utrumque. Adeò ut Eſſentiarum Immaterialium Creatio, etiam hanc ob cauſam ſit neceſſaria.

Ut rectè hæc Materia appellanda ſit Cælum. שמים intelligo. Hæc enim Materiæ agitatio eam ad ſecundum Principium *Carteſianum* reduxit, qui verus eſt Æther, vel potiùs שמים. Nam liquidum eſt ut Aqua, & tamen in ſe habet acrem iſtam ac vehementem Ignis vim, quod primum elementum eſt, omniúmque ſubtiliſſimum. Res vel primo intuitu intelligitur à *Carteſianis*, qui facilè admiſſuri ſunt iſtam Notationem Rabbinorum in voce שמים, quippe ab אש *Ignis*, & מים *Aqua*. Sic enim R. *Bechai*. *Cæli*, inquit ille, *creati ſunt ab initio & appellantur* שמים *quia ſunt* אש *&* מים *Ignis & Aqua*. Quod nulla Philoſophia æquè confirmat atque *Carteſiana*. Nam Particulæ rotundæ, Aquæ inſtar (quanquam non ſint ejuſdem figuræ) primi Principii vehementiam ac ferocitatem, qui puriſſimus ignis eſt, mitigant & quaſi extinguunt. Et tamen Ignis hic ad aliquem quidem modum triangularibus Particularum rotundarum Intervallis ſemper interjacet, quemadmodum iſta Philoſophia copioſè declarat.

Et Binarius. Quàm aptè rurſus Numerus cum operis Diei natura convenit, quæ Creatio eſt Materiæ corporeæ? Et *Pythagorei* Numerum *Binarium* ὕλην, i. e. *Materiam* appellant. *Simplicius* in *Ariſtot.* Phyſ. lib. 1. de *Pythagoreis* loquens. Εἰκότως ἓν μὲν τὸ εἶδος ἔλεγον, ὡς ὁρίζον ὅπερ ἂν καταλάβῃ καὶ περατοῦν· δύο δὲ τὴν ὕλην, ὡς ἀόριστον, καὶ ὄγκου καὶ διαιρέσεως αἰτίαν. *Meritò*, inquit, *Unum Formam appellabant, ut quæ finiat terminétque quod comprehenderit*: Duo *autem Materiam, ut indefinitam & quæ molis cauſa ſit & diviſionis.* Atque admodum copioſè quidem *Binario* tales accumulârunt appellationes quæ *Materiæ corporeæ* maximè ſint propriæ, ut ἀσχημάτιστος, Ἀόριστος, Ἄπειρος, *Infigurata, Interminata*, & *Infinita*. Talis enim ex ſe Materia eſt donec Forma eam comprehenderit. Dicitur etiam Ῥέα à fluiditate Materiæ; Ἀερία, Ἀστερία quia ſubſtantiam ſuppeditat *Cælis* atque *Stellis*; Νεῖκος, Μόρος, Θάνατος, *Contentio, Fatum* & *Mors*. Hi enim fructus ſunt conjunctionis Animæ cum Materia corporea. Κίνησις, Γένεσις, Φύσις, Διαίρεσις, *Motus, Generatio*, & *Diviſio*. Quæ proprietates ſunt quæ manifeſtò ad corpora pertinent. Hunc Numerum etiam ὑπομονὴν nuncupant quippe quòd ὑποκείμενον ſit, *Subjectum* quod patitur ſuſtinétque omnes mutationes atque alterationes quas *Formæ activæ* in ipſum inferunt. Quamobrem manifeſtum eſt *Pythagoreos* Materiam corpoream per *Binarium* intellexiſſe, quem nemo negare poteſt aptum eſſe Diviſionis (inſignis illius proprietatis materiæ) *Symbolum*.

Nicomach. Geraſen. Arithmet. Theolog. lib. 1.

Poſſumus autem & alteram rationem adjicere cur *Cæli* שמים creati ſint *die ſecundo*. Nam Materia Cœleſtis ex duabus partibus planè diſtinctis conſiſtit, nempe ex Elemento *primo* & *ſecundo*, ſive ex Materia ſubtiliſſima & Particulis rotundis, quemadmodum ex Philoſophia *Carteſiana* ſuprà monui.

Verſ. 9. *Illa quidem referenda eſt ad Diem inſequentem.* Intelligere hîc oportet, hos *ſex Numeros* ſive *Dies* non ſignificare ullum temporis ordinem, ſed naturam rerum quæ in eis dictæ ſunt creari. Per *Cabbalam* verò *Moſis Philoſophicam* non ſtare, quin omnia aut ſimul fieri poſſent, aut talibus temporum periodis quæ rerum ipſarum naturæ maximè convenirent. Quæ in verſum hunc nonum dicta ſunt, meliùs intelligentur, pleniúſque, poſtquam ad quarti diei opus pervenerimus.

Verſ. 13. *Et Ternarius illius naturam denotat.* In hoc *tertio die*, divino juſſu, Aquæ in unum locum confluxerunt, omni genere plantarum Terra ornata eſt. Paradiſus cum omni ejus voluptate & copia, creata, in qua Serpens *Evam* decepit, & quæ ſequuntur. Quid igitur magìs veriſimile eſſe poteſt quàm quòd *Pythagorei* ſuis Numeris uſi ſint tanquam monumentis particularium rerum geſtarum in hac Hiſtoria Creationis; quippe qui Numerum *Ternarium* Τρίτωνα, & Θαλλασσοῦχον, i. e. Tritonem Dominúmque Maris appellant, quod propterea fit, quòd Deus Aquas hoc die juſſerit in unum locum congregari ut ex eis conſtitueretur Mare? Appellant etiam Ternarium κέρας ἀμαλθείας, & Ὀφίωνα. Quarum vocum prior rerum bonarum omnium

Nicomach Geraſen. Arithmet. Theolog. lib. 1.

in

in Paradiso *abundantiam* innuit, altera refertur ad *Serpentem Evæ* deceptorem. Nunc verò præter hæc inveniemus *Ternarium* operis hujus tertii diei naturam admodum aptè significare. Etenim primùm, Terra ex tertio *Cartesianæ* Philosophiæ elemento consistit (Illius enim Philosophiæ veritas vel invitis nobis se intrudet) & tum dein, tres sunt præcipuæ partes hujus tertii Elementi quæ ad Tellurem habitabilem reddendam sunt necessariæ, *Terra*, putà, *arida*, *Mare*, (unde fontium scaturigines & fluvii) atque *Aer*. Et denique in Vegetabilibus, quod opus principale est hujus diei, tres sunt insignes proprietates, *Nutritio* scilicet, *Accretio* & *Generatio*; utì etiam, si *Durationem* eorum consideres, tria sunt illius puncta Cardinalia, *Ortus*, *Acme*, *Interitus*. Huc adjicere potes & Mineralia, quæ ad hunc diem pertinent perinde atque Plantæ, quòd ipsa scilicet pariter atque Plantæ & in genere omnia corpora Terrestria, *tria* illa in se habent Principia Chymica *Sal*, *Sulphur* & *Mercurium*. Et postremò, id quod haud exigui momenti est, quòd motus Telluris *triplex* sit, motus nempe super proprium Axem, motus Centri circa Solem, & motus denique ille qui ex inclinatione Axis sitúque sibi ipsi semper parallelo oritur, quo *obliquum* Circulum in Terra describit, quam *Eccliptic*am vocamus.

Vers. 16. *Et talis quidem est hæc Terra in qua vitam degimus.* Quemadmodum Materia Universi secundo die prodiit, ità formatio ejus in Soles & Planetas in hoc quarto die continetur, Terrâ ipsâ non exceptâ, quamvìs secundùm *Literam Die primo* facta sit, & quatenus Plantarum Nutrix est, retecta dicatur in die tertio; Veruntamen quatenus est Luminis Receptaculum & mutuatitiis radiis splendet instar Lunæ aliorúmque Planetarum, rectè referri potest ad hujus *quarti* diei Creationem.

Neque hoc durum omnino aut temerarium videri potest si consideremus Authorum doctissimos in hoc jam consensisse, quòd Universa Creatio facta esset simul. Ut, exempli causâ, maximè sobrius maximéque castigati judicii inter omnes Doctores *Judaicos*, R. *Moses Ægyptius*, *Philo Judæus*, *Procopius Gazæus*, Cardinalis *Cajetanus*, S. *Augustinus*, & Scholæ *Hillelis* & *Samai*, ut *Manasseh Ben Israel* refert. Adeò ut lentus ille Dierum ordo hoc pacto penitus tollatur, omnésque scrupuli & difficultates quæ ex ista Hypothesi oriri possint. *De Creatione, Problem. 1.*

Quamobrem dico *Terram* tanquam unum è *primariis Planetis* creatam fuisse die *quarto*. Reddóque הכוכבים *Planetas primarios*. *Primarios* propter ה Emphaticum: & *Planetas*, quia ipsa Notatio nominis eorum, Naturam ipsorum indicat. Etenim כוכב planè fit à כו ustio, & כב Extinctio, Nominibus à כוה & כבה factis, ut חו & אב à חוה & אבה secundùm certam & irreprehensibilem Analogiam. * Et certè Terra utì & reliqui Planetæ, tali naturâ sunt, ac si aliquando ardentes splendentésque fuissent Soles. Luce verò ac calore semel extinctis, opaci Planetæ postea facti sunt. Hæc conclusio planè hìc contineri videtur apud *Mosen*, sed in Philosophia *Cartesiana* fusè demonstratur. Nec enervatur quidem vis Notationis vocis כוכב objiciendo eam vulgo usurpari ad significandas Stellas *Fixas* perinde atque *Planetas*. Neque enim inficior quin juxta vulgarem Notionem etiam illis competere possit. Nam *Stellæ fixæ* secundùm Imaginationem rudis vulgi dici possunt accendi & extingui, quoties apparent & disparent denuo. Illi enim omnia sensu obvio & Imaginatione metiuntur, facileque possunt eas tanquam tot candelas considerare Divinâ Providentiâ noctu quidem accensas, sed interdiu frugalitatis ergô, extinctas, nè frustrà consumerentur. Et certè memini *Theodoretum*, in libro περὶ Προνοίας, tam avidè dextréque hanc Notionem deglutiisse, ut tanquam speciali Providentiæ argumento utatur, quòd ad hunc modum possint inversis capitibus ardere, nec statim nimiùm eliquescendo extingui, quemadmodum vulgo fit in nostris Candelis. Quamobrem Vox כוכב non incommodè omnibus Stellis attribui potest Fixis perinde atque Planetis, sed *Fixis* quidem sensu ad vulgi captum accommodato, *Planetis* verò ob rationes veras as naturales. Et certi profectò esse possumus, eas esse ad quas *Moses* spectare voluerit atque urgere in *Cabbala* sua *Philosophica*.

Breviter igitur, ה Emphaticum in הכוכבים duplicem Emphasin continet, innuendo primùm, veros istos כוכבים sive Planetas, & tum dein eminentissimos eorum verè sic dictorum. Nec omninò mirum est tam abstrusas Philosophiæ Conclusiones in hoc Textu *Mosaico* occultari. Etenim, quemadmodum alibi moneo, *Moses Cartesii* solertiam anticipavit. Quippe quum Patriarchæ sat ingenii, & propter eximiam longævitatem satìs otii haberent, ad investigandum æquè curiosa ac subtilia Theoremata Philosophica atque ulli è posteris suis unquam possent excogitare. Ut taceam quæ per Traditionem habere potuissent ab *Adamo*. Et certè si terram *Planetam* reperimus, concedi debet continuò eam circa Solem currere, qui purus putus est *Pythagorismus*, validóque indicio *Pythagoram* istud Mysterium edoctum fuisse per hanc

hanc *Cabbalam Mosaicam*. Quòd verò *Terra Planeta* sit, præter Notationem cui suprà jam institimus, necessitas creationis illius inter alios Planetas hoc *die quarto*, ulteriori est argumento. Neque enim ulla creationis illius in ullo alio die secundùm hanc *Cabbalam Philosophicam* facta est mentio.

Vers. 17. *Suas quibusque terras habitantibus.* Textus Hebraicus habet, על הארץ. Nec dubitavi interpretari הארץ non quidem de hac una individua Terra, sed de tota specie, sive de singulis aut universis. Quemadmodum האדם versu decimo septimo hujus Capitis non est Homo individuus sive singularis, sed Humanum genus, universim. Καὶ ἐν τοῖς δοκοῦσι περὶ τοῦ Ἀδὰμ εἶναι φυσιολογεῖ Μωϋσῆς περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως. *Origen*. contr. Cels. lib. 4. Quæ Clavis est præstantissima ad aperiendum totum Mysterium Creationis. Atque sic vers. 16. המאור viz. המאור הגדל & המאור הקטן ad eundem modum exponuntur, de majorum minorúmque Luminarium generibus. * Adeò ut nulla violentia Grammatica Textui Mosaico inferatur per totam Interpretationem.

Vers. 19. *Numerúsque illius naturam denotat.* Hujus *quarti Diei* Creatio, Efformatio est Materiæ in *Soles* & *Planetas*, vel in *Soles*, *Lunas* & *Terras*. Nam Ætherei Vortices tunc in motum excitati sunt, Mundúsque corporeus formam ordinémque utilem nactus erat. Atque equidem Ordinatio formatióque Mundi Corporei meritò dici potest in Numero quaternario peragi; cùm *Quaternarius* primum inter Numeros corpus sit, Pyramis utique æquilatera. Quæ figura etiam idoneum *Lucis symbolum* est, quandoquidem Radii illius oculum intrant sub forma Pyramidali. Et Luminaria quidem nunc suspenduntur per vastam Regionem Æthereæ Materiæ universam, quod *Cælum* dicitur.

Philopon. in lib. 1. Metaphys. Plutarch. de Iside & Osiride. Nicom. Gerasen. Arith. Theolog. lib. 1.

Pythagorei etiam hunc Numerum σῶμα vocant & κόσμον, *Corpus* & *Mundum*, Mundi corporei in eo Creationem innuentes. Atque porrò, ut significent in quàm præstabili proportione & Harmonia Mundus factus sit, *Quaternarium* hunc appellant Ἁρμονίαν & Βακχασμὸν ἀνεγείροντα, *Harmoniam*, & *Divini Furoris & Ecstasis excitatorem*, innuentes omnia tam suaviter & congruenter in Mundo ordinari, ut varii illius motus, venustæ Choreæ instar dulcissimíque concentûs Musici sint, animámque contemplativam ex claro conspectu attentáque animadversione Ordinis & Oeconomiæ Universi, in raptus atque ecstases auferre valeant.

In Cosmopœia Mosaica.

Et verò Philo, * qui in exponendo *Mose* multùm *Pythagorissat*, Numerum hunc *Quaternarium* observat maximè perfectas rationes in Symphoniis Musicis continere; nempe Diatessaron, Diapente, Diapason & Disdiapason: Τῆς μὲν γὰρ διατεσσάρων ὁ λόγος ἐπίτριτος, &c. *Nam ratio Diatessaron est ut quatuor ad tria, Diapente ut tria ad duo, Diapason ut duo ad unum, vel quatuor ad duo, & Disdiapason ut quatuor ad unum.*

Aristot. de Mundo.

In Cosmopœia Mosaica.

Adjicere huc etiam possimus considerationem illius Divinæ *Nemesis* quam Deus in fabrica naturáque universæ Creationis, quatenus Retributor est unicuique secundùm opera sua, collocavit. Unde & ipse etiam *Nemesis* appellatur apud *Aristotelem*, ἀπὸ τῆς ἑκάστῳ διανεμήσεως, Quòd ubique quod singulis debitum est distribuit. Hoc juxta vulgarem loquendi formulam, Justitia est. Et tum *Philo*, tum *Plotinus* ex *Pythagoreis* affirmant Numerum *Quaternarium* Justitiæ esse Symbolum. Quæ omnia illuc spectant ad quod ego contendo, ad totam scilicet Creationem pertinere hunc Numerum *Quaternarium*, qui *Dies quartus* appellatur.

Nicomach. Gerasen. Arith. Theolog. lib. 2.

Et ad majorem evidentiam addere porrò possumus, Quòd quemadmodum omnes Numeri *Quaternario*, virtute sive potentiâ, continentur (per omnes Numeros intelliguntur *Decem*, postquam enim ad *Decem* pervenerimus statim revertimur) ità *Radix* & *Fundamentum* totius Corporeæ Creationis in hujus *quarti Diei* opere ponitur, in quo Soles, Terræ ac Lunæ fiunt, & semper-circumgyrati vortices. Nam, quemadmodum *Philo* observat, more *Pythagorico*, Denarius (quem etiam appellant κόσμον, οὐρανὸν, & παντέλειαν, *Mundum*, *Cælum*, *Summámque Perfectionis*) fit partes ordinatim spargendo *Quaternarii*, sic, 1, 2, 3, 4. Quas si conjunxeris simul, fit *Denarius*, παντέλεια, τὸ πᾶν· Universum. Atque hoc tale quidem Secretum erat apud discipulos *Pythagoræ*, ut in sacri Juramenti formam abiret, jurare scilicet per eum, qui ipsis *Tetractyos*, *Tetrados*, sive *Quaternarii* mysterium tradidit.

Sext. Empiric. adversus Mathemat. lib. 4.

Οὐ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν,
Παγὰν ἀενάου φύσεως, ῥίζωματ' ἔχουσαν.

Id est,

Per eum qui animæ nostræ tradidit Tetractyn,
Fontem perennis Naturæ radicémque habentem.

Sic

Sic jurârunt per *Pythagoram*, ut vulgò existimatur, qui *Mysticam* hanc Traditionem eos docuerat. Et certè annon admodum venerandum Mysterium reverâ futurum fuisse putas dignúmque Religionis solemnitate & Juramenti, intelligere quòd 1, 2, 3, 4. simul sumpta faciunt *Decem*; Decémque esse *Omnia*; quæ rudis Antiquitas primùm super suos digitos numerabat, quod & Arithmetici nobis confirmant, vocando decem primos Numeros *Digitos* ad hunc usque Diem?

Nè vel minima quidem verisimilitudo est Virum tam sapientem quàm erat ille *Pythagoras*, ullo in pretio istiusmodi nugas habiturum fuisse; aut discipulos ejus fuisse tam Fatuos, ut easdem omnino admirarentur, eísve caperentur. Cæterùm satis notum est, *Pythagoreos* Motum Telluris circa Solem tenuisse, quod secundùm *Cabbalam Philosophicam* in hujus *quarti diei* opere planè supponitur. Tantula quidem pars Secretorum ejus in communem notitiam venit atque famam. Verùm admodum probabile est totam *Cabbalam* Creationis *Philosophicam* in partibus Orientalibus ab aliquo perito Sacerdote aut Philosopho, (ut nunc vocantur) ipsi fuisse explicatam, qui sub hoc Numerorum Mysterio selectissimas maximéque pretiosas Naturalis Philosophiæ Conclusiones ei exposuit, Textum *Mosaicum* interpretans, ut ego quidem sentio, tali ferè modo, in quem ipse incidi, omnésque illas nobiles amplásque Conclusiones rationibus demonstrativis confirmans. Atque sic *Pythagoras* solidâ rerum scientiâ ipse pulchrè instructus lubenter eam impertiit aliis quos sua Pietas ingeniíque captus ad eam recipiendam idoneos reddidisset, non omittens quidem externam illam Numerorum formam, sub quâ hæc scientia ipsi primùm fuit communicata. Cæterùm istiusmodi Nugamenta in jejunis Numeris, quæ vulgò tanquam sua memorantur, thesauros sapientiæ fuisse tam celebris Philosophi, res profectò est quæ omnem omnino excedit fidem.

Quamobrem sic equidem rem habere censeo, Quum maximè pretiosi selectíque scientiæ thesauri in explicanda *Cabbala quarti diei*, ipsi reserarentur, hinc factum esse ut tantum solennitatis & Religionis illi Numero, quem *Tetractyn* suam appellavit, sit attributum. Quæ quidem duplicis generis fuisse videtur; alterum, simplex numerus *Quatuor*; alterum *Triginta sex*, ex quatuor primis masculinis Numeris, & *Plutarch. de*
quatuor primis fœmininis conflatum, viz. ex 1, 3, 5, 7. & ex 2, 4, 6, 8. ubi observare *Iside & Osiride.*
potes priorem magísque simplicem *Tetractyn* adhiberi adhuc & includi. Nam *Quaternarius* hîc rursus locum suum obtinet in *masculinis fœmininísque* Numeris assignandis. Unde porrò existimo, sub numero hujus magis complexæ *Tetrados*, quæ alteram etiam in se continet, eum totius Creationis Mysterium suos discipulos docuisse, omnium rerum naturam ipsis explicando, *spiritualium* perinde atque *corporearum*.
Καὶ γὰρ εἰώθασιν οἱ Πυθαγόρειοι λόγον τινὰ λέγειν τοιοῦτον, Ὅτι ὁ ἄρτιος ἀριθμὸς τὸ τμητικὸν ἔχει καὶ παθητικόν, ὁ δὲ περιττὸς τὸ ἄτμητον, καὶ ἀπαθὲς καὶ δραστήριον. Διὸ ὁ μὲν θῆλυς ὀνομάζεται, ὁ δὲ ἄῤῥην. *Anonym. in Ptolem. Tetrabibl. lib. 1.*
Etenim Pythagorei *talem quendam solebant efferre sermonem; Numerum parem sectioni atque passioni obnoxium esse; Imparem insectilem esse & activum. Ideóque ille quidem fæmina ipsis nominatur; hic verò mas:* quemadmodum Author quidam scribit.

Quamobrem primorum quatuor *masculinorum* Numerorum ad quatuor primos *fœmininos* additio, * est *Activorum* & *Passivorum* Principiorum conjunctio adaptatióque partium Materiæ Formis congruentibus è *Mundo Vitæ* per universam Creationem. Adeò ut *Tetractyn* existimem symbolum fuisse totius Systematis Philosophiæ *Pythagoricæ*, quam meritò suspicari possumus eandem ferè fuisse cum *Cabbala Mosaica*. Et Radix quidem hujus *Tetractyos Senarius* est, qui *Mosen* rursus admodum opportunè respicit nósque in memoriam revocat Operis *Sex dierum* Creationis.

Vers. 20. *Magnam produxêre Piscium copiam qui innatarent Aquis & Volatilium*, &c. Atque hîc *Moses* planè Philosophum agit conjungendo simul *Pisces* & *Volucres*. Est enim inter ipsos major Cognatio, quàm ab imperito vulgo facilè observatur. Etenim præterquam quòd Volucres Aquas multùm frequentant, quamplurimæ scilicet earum species, hæc ipsa Elementa *Aeris* atque *Aquæ* propter tenuitatem & liquiditatem magnam inter se habent similitudinem. Præterea *Pinnæ* Piscium & *Alæ* Volatilium, *Plumæ* horum & *Squamæ* illorum admodum Analogæ sunt. Utrique etiam *Ureteribus* destituuntur propriè sic dictis, *Mammillis* etiam atque *Lacte*, suntque utrique *Ovipari*. Porrò, motus admodum consimiles sunt, cùm *Pisces* quodammodo in *aqua volent Volucrésque* in *Aere natent*, secundùm illud Poetæ de *Dædalo*, cùm Alas sibi concinnâsset.

Insuetum per iter gelidas enavit ad Arctos. *Fusch. Nierenberg. Histor. Natur lib. 11. cap. 35.*

Hisce etiam adjice, quòd, quemadmodum quædam *Volucres* urinantur, *subtérque*

aquam

aquam natant, ità quidam *Pisces supra Aquam volant in Aere* ad bonum temporis spacium, donec Pinnæ arescere incipiant ac rigere.

Vers. 23. *Quinariúsque illius naturam denotat.* *Philo* heîc nec obviam quidem illam considerationem de quinque sensibus in Animalibus omittit. Verùm mira coincidentia est, nisi ex consilio sit factum, quòd Animantia creata dicantur die *quinto* atque *sexto*, cùm isti Numeri juxta Mysteria *Pythagorica* tam aptè ipsorum naturam significent. Nam Quinarius ab ipsis agnoscitur *Mas* & *Fœmina*, ex *Ternario* quippe consistens & *Binario*, duobus primis Masculinorum Numerorum ac Fœmininorum. Est etiam Symbolum Generationis. Nam *Quinarius* in Quinarium ductus Quinarium rursus edit, ut videre est in quinquies quinque, qui dant viginti quinque. Ità Aquila cum Aquila coiens Aquilam edit, & Delphinus cum Delphine coiens, Delphinum; & sic de reliquis. Unde *Pythagorei* hunc Numerum *Quinarium*, *Cytheream*, i. e. *Venerem* appellant, & Γάμον, *Nuptias*. Notissimum autem est in Avibus, quòd singulæ conjugem sibi eligunt. De Numero *Senario* agemus in proprio suo loco.

Nicomach. Gerasen. Arith. Theolog. lib. 2. Plutarch. de Ei apud Delphos.

Vers. 26. *Quæ tam libera est, tam rationalis,* &c. Quòd Imago Dei in hoc potiùs consistit, quàm in Dominio super Creaturam, verum ego hujus loci sensum esse existimo, magísque *Philosophicum*, alterum magìs *Politicum* autumo. *Philóque* eundem interpretandi modum adhibet, quem & nos eligimus, ut qui *Platonismo* ac *Pythagorismo* etiam magìs conveniat, optimæ, quam novi, Textûs *Mosaici Cabbalæ*.

Vers. 27. *Mas & Fœmina.* *Mirum,* inquit *Grotius*, *quàm conveniant Rabbinorum super hac re Explicationes & ea quæ* Plato *habet in* Convivio; *quæ tamen undecunque profecta sunt, vana esse non dubito.* Atque equidem fateor omnino me juxtà cum eo sentire. Mirabilis autem hic consensus inter *Aristophanis* Narrationem in suprà dicto *Convivio*, & Commenta Rabbinorum super hunc Textum, haud obscuro argumento est *Platonem* aliquam *Mosis* notitiam habuisse. Quod majorem meritò addere potest huic nostræ *Cabbalæ* autoritatem atque fidem. Id verò *Platonis* sapientiæ imputandum est, quòd veram *Cabbalam* sibi ipsi quasi reservaret, sed istiusmodi spuria & malesana commenta, quæ homines leves ac temerarii ex Textu elicere possent, ridiculo illi ac leviculo homuncioni *Aristophani* attribueret, cùm satìs idonea essent quæ ille efferret, in isto Ingeniorum Conventiculo, Philosophico illo Symposio *Platonis*.

Vers. 28. *Dominabantur in Terra.* Septuaginta habent, κατακυριεύσατε. Quod est summum & absolutum imperium exercere, aut saltem valdè rigidum, Matth. 20.

Vers. 31. *Et Senarius naturam illius denotat.* *Senarius* duplicem habet relationem, alteram ad hujus diei opus particulare, alteram verò ad totam Creationem. Quantùm ad Diei opus particulare, variorum generum *terrestrium* Animalium Creatio est, in *Mares* ac *Fœminas* divisorum. Et *Senarius* quidem ex *Mare* & *Fœmina* producitur. Nam *Duo* in *Tria* fiunt sex. Quæ *Philonis* est observatio. Atque hinc *Pythagorei* hunc Numerum Γάμον appellant, sicut etiam notavit *Clemens*, addens insuper sic eos fecisse respiciendo Mundi Creationem à *Mose* descriptam. Hic Numerus etiam eodem modo quo Numerus *Quinarius*, idoneum est Procreationis Symbolum. Nam *sex* ducti in *sex* producunt *triginta sex*. Observatio est *Plutarchi*, in suo, *De Ei apud Delphos*, quanquam loquitur de inferiori genere Generationis. Ego verò Animalibus maximè proprium esse existimo. Est etiam hîc aliquid quod speciatim ad hominem spectat, præcipuum operæ hujus sexti diei effectum. Numerus brutalis Naturæ *Quinarius* erat, secundùm *Philonem*. Hîc verò in Homine *Unitas* superaddita est, Ratio scilicet ad notitiam Dei pertingens. Unitásque hæc priori *Quinario* adjecta, *senarium* constituit.

Clem. Alexand. Stromat. lib. 6.

Jam verò quod ad Relationem attinet quam *Senarius* gerit ad totam Creationem, *Pythagoreos* eum existimâsse aptum hujusce rei Symbolum, ex ipsis Titulis manifestum est, quos in ipsum contulêre. Appellatur enim ab eis, Διάρθρωσις τȣ̃ παντὸς, Ἄκμων, Κόσμος, *Articulata, completáque Efformatio Universi, Incus & Mundus.* Incudem nominari existimo propter indefatigabilem procusionem novarum Formarum ac Figurarum in Materia Universi, virtute *Activi Principii* quod ubique ac semper agit aliquid ac molitur. Quomodo autem *Senarius* Mundi Symbolum sit sic intelliges. Mundus ex se completus est, plenus perfectúsque ex suis partibus; Ità & *Senarius* qui nullas denominatas partes habet præter sextam, tertiam & secundam, viz. 1, 2, 3. Quæ simul additæ faciunt Sex: *Euclidésque* ab hac proprietate Numerum perfectum definit. Τέλειος ἀριθμός ἐστιν ὁ τοῖς ἑαυτȣ̃ μέρεσιν ἴσος ὤν. *Perfectus Numerus est qui æqualis est suis partibus.* Quamobrem hic Numerus perfectionem Mundi illustrat. Notissimum verò est Deum in fine operum vidisse ac declarâsse omnia quæ fecit,

Nicomach. Gerasen. Arith. Theolog. lib. 2.

Element. Geometr. lib. 7. defin. 22.

fecit, valdè bona esse. Præterea Mundus est Ἄῤῥην καὶ Θῆλυς, Mas & Fœmina, hoc est, ex *Activo* consistit & *Passivo Principio*, altero in alterum è *Mundo Vitæ* attracto. Et *Senarius* fit ducendo primum Masculinum numerum in primum Fœmininum. Nam *Tria* in *Duo* faciunt *Sex*.

Clem. Alexand: Stromat. lib. 6. Nicomach. Gerasen. Arith. Theolog. lib. 2.

Ità videmus perpetuò proprietatem Numeri, secundùm ista Mysteria quæ *Pythagorei* in eis observârunt, naturam operis cujusque Diei illustrare; Numerósque præterea, utplurimum, Nomina sortitos esse singulorum dierum operi respondentia. Quod quidem, quemadmodum sæpe inculcavi, argumentum admodum probabile est *Pythagoreos Cabbalam* habuisse quæ Textum *Mosis* Historiámque Creationis spectabat. Et verò *Philo*, quanquam ratione haud ità accuratâ, mentem *Mosis* hac clave aperire aggressus est. Spero verò me hoc tam manifestò demonstrâsse, ut nemo quisquam in posterum sit dubitaturus, quin hæc genuina sit ratio sensum interpretandi Textûs *Mosaici* in hoc primo Capite Geneseos.

SCHOLIA

In Cap. I. Vers. 1.

PRO hac Materia Physica nos Metaphysicam ponimus, &c. *Ità sanè facimus in* Cabbala *ipsa*; *in* Appendice *verò* Defensionis, *Cap. 9.* Physicam *quandam* Hylen *hîc etiam intelligi posse, & fusè & solidè, ni fallor, demonstravimus.*

Quòd Nomen יהוה tempus futurum, præsens ac præteritum, &c. *Hoc est, Divina Essentia totum rerum seriem ac seculorum ordinem à principio ad finem in se continet.*

Et absque eo factum est nihil quod factum sit, Καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. *Quidam ad* οὐδὲ ἕν, *plenam Periodum ponunt, & ὃ γέγονεν cum* Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν *conjungunt. Sed temerè meo quidem judicio. Neque enim* περιττολογία *est* ὃ γέγονεν, *sed vehementior affirmatio sine* Logo *nihil omninò creatum fuisse: ac si sic scriptum esset,* χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲν ὅτιοῦν ὃ γέγονεν. *Deinde,* ὃ γέγονε *distinctionis gratiâ addi potest, ut certiùs intelligatur quid per* ἐγένετο *significetur, nempe quòd talia indigitentur quæ initium habuerint, quod apertiùs indicatur per* γέγονε, *quod præteriti temporis significationem habet, cùm* ἐγένετο ἀορίστως *significet, & eodem ferè sensu sumi posset, quo* ἦν *in* καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος. *Eo igitur sensu* ἐγένετο *&* γέγονεν *hîc sumenda innuitur, quo* τὸ γενόμενον *in Dicto illo* Melissi *apud* Aristotelem, Εἰ τὸ γενόμενον ἀρχὴν ἔχει ἅπαν, καὶ τὸ μὴ γενόμενον οὐκ ἔχει. *Ubi* τὸ γενόμενον *&* τὸ ἀρχὴν ἔχον *idem sonare videntur. Quæ verò necessaria sunt & æterna, cùm de eis dici non posset,* ὅτι γέγονεν, *ut quæ principium non habeant, non inscitè nec temerè adjectum est* ὃ γέγονεν, *ut distinctus perinde atque plenus hujus loci sensus intelligatur, nempe de omnibus* γενομένοις *absolutissimè verum esse, quòd nihil omnino* ἐγένετο, *quin ab ipso sit factum, quò* Logos *verus Deus Creator agnosci possit, & ut talis coli.*

Physic. lib. 1. cap. 3.

Verùm ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, *sententia admodum dura est aut falsa. Omne enim factum à* Logo, *non est Vita, cùm* Materia *non sit. Et ut* ζωὴ *pro* ζῶον *poneretur vel* ζωοποιηθὲν, *durior est locutio. Et qualis* ζωὴ *hîc subindicetur apparet ex verbis proximè sequentibus, quòd hæc* ζωὴ *sit lux Hominum. Unde palàm est* ζωὴν *hanc talem esse* ζωὴν *à cujus influxu homines illuminentur, quæ proinde omnino est Spiritus sanctus. Id quod longè credibilius est, quàm* Ideas *Divinas per* ζωὴν *significari. Quippe quòd iste sensus Narrationem magìs aridam & Scholasticam redderet, eandémque nihilominùs mancam relinqueret omissâ mentione Spiritûs S. tertiæ Hypostaseos Divinæ Trinitatis. Quibus omnibus adde, Græcos codices magìs probatæ Authoritatis omnes, quod notat* Calvinus, *in vulgari lectione consentire.*

Vers. 5. Appellant etiam Ζανὸς πύργον. *Equidem fateor me hîc in animo habuisse Appellationem* Ζανὸς πύργον, *deorsum ad* Rationales seminales *significandas attrahere; at verò nunc postquam intellexerim Numeros* Pythagoricos *ad* Mercavam *perinde atque ad* Bereshith *spectare, longè altiùs quid sonare existimo, nec ad ullam Creaturam spectare sed ad* τὸ Ἓν Platonicorum, *& ob eam causam inter Nomina Unitatis recenseri. Qua de re vide Tabulam* Sephirotharum Pythagoricam.

Quicquid verè ac propriè primo die creatum est, immateriale, &c. *Nisi* Hylen *quandam* Physicam *cum* Augustino *tunc creari velimus: qua de re vide Appendicem Defensionis* Cab. Philos. *cap. 9.*

Atque ex hac ratione Pythagorei Unitatem perinde atque Binarium ὕλην appellant. *Quinimò vide annon* Unitas Hyle *vocari posset, eò quòd* Materia *ex Physicis* Monadibus *consistat.*

Vers.

Vers. 6. Immensam realis corporeæque Materiæ creavit copiam, &c. *De productione hujus corporeæ Materiæ vide* Plotinum *Ennead.* 4. *lib.* 3. *cap.* 9. *&* *Tractatum meum* De Animæ Immortalitate, *lib.* 3. *cap.* 16. *sect.* 8.

Adam, quod Terram sonat. *Immò verò apertè pulvis appellatur, Genes. cap.* 2. *v.* 7. *Formavit igitur Dominus Deus Hominem* עפר מן־האדמה, pulverem è Terra.

Vers. 16. Et certè Terra uti & reliqui Planetæ tali naturâ sunt ac si aliquando ardentes splendentésque fuissent Soles. *Hîc equidem omittere non possim quin notem quanta cum sævitate atque invidentia mecum egerit S. A. qui in* Exam. Gener. Cabbalæ *meæ* Philosophicæ, *Disput.* 3. *sect.* 2. *p.* 156. *ità de me scribit.* Itaque qui credunt terram aliquando fuisse sidus, qui *Cartesii* Potuisse vertunt in Debuisse, si Deus Mundum paulatim oriri voluerit, immò ità ortum esse audacter scribunt, atque Historiam *Mosaicam* fidiculis subjiciunt, prout *D. Morus* facit, à modestia ejusdem *Cartesii* & veritate procul videntur, majori temeritate, discedere. *Quanta cum incuria & supinitate, nè dicam, malevolentia, in scriptis meis versatus sit S. A. vel ex hoc loco satìs intelligere est. Quippe qui de me planè contrà atque ipse sententiam explico, pronunciat. Non dico enim Terram Planetásque olim Soles fuisse, sed eorum naturam talem esse ac si olim fuissent Soles. Quod & ipse* Cartesius *apertè affirmat, pari, siqua sit, temeritate. Ego verò cùm paulo suprà cum veteribus affirmâssem, omnia simul creata fuisse, Terram pariter atque Solem Stellásque, planè repugnat ut adeò audacter asseram* Terram *aliquando fuisse* sidus. *Cæterùm ut non soli* Samueli Andreæ *sed omnibus in posterum, (sive* semel *Mundus creatus sit sive paulatim &* successivè *) liberiora scriptorum meorum loca cavillandi ansam præripiam, quinque illas Regulas, quas in* Apologia *descripsi, earúmque rationes, quibus præcipuus Scopus Methodúsque scriptorum meorum certiùs intelligatur, huc transcribam. Quibus præfixus est hic Titulus,*

Quomodo quis in Rationali hoc ac Philosophico seculo se gerere debeat ad lucrifaciendos retinendósve homines in fide Christiana.

Regula I.

1 Summa cum diligentia sibi cavere debet nè quicquam neget, quòd is quem convincere velit cum clara ac solida ratione, meritò tenere videatur & allegare. 2 Et præsertim religioni habere debet id negare tanquam Christianæ Fidei repugnans. 3 Nisi planè ac reverà infallibilibus sacræ Scripturæ Oraculis contrarietur.

Ratio primæ partis hujus Regulæ petenda est à periculo nè faciat ut ipse contemptibilis appareat ac superstitiosus Idiota, *sicque seipsum reddat Provinciæ, quam susceperit, planè inutilem; quippe quum* Antagonista *statim conclusurus sit, non quidem judicium esse, sed casum, ignorantiam, aut educationis vim quæ faciat ut Religioni, quam profitetur, adhæreat.*

Ratio secundæ partis est, nè Religionem ipsam in discrimen adducat, & contemptum, ac si infallibilis Dei dictamen non esset sed fallibilium aliquorum miseréque hallucinantium hominum qui rerum naturam ignorarent, & tamen nihilominùs opportunitate oblatâ, in officium se insinuaverint Legislatorum *& Prophetarum, quemadmodum fecit* Mahometes. *Hâc viâ equidem, fateor, seipsum quis commodè vindicare posset à contumelia & suspicione nè vir videatur rationis haud satis compos, dum ultrò agnoscit cum* Antagonista *Religionem suam sibi ipsi videri Rationi minùs consentaneam: Verum enimvero Religionem interim Opponentis derisui & contemptui exponit, facitque ut Christianitas non magìs quidem commendabilis sit quàm vilissima qualibet Impostura cui id honoris unquam contigerit, ut Religionis Titulo adornaretur.*

Denique superadditur, Nisi planè ac reverà infallibilibus Divini verbi Oraculis contrarietur. Nam proculdubio talis ratio quæ illis reverà repugnet, utcunque primo aspectu solida videatur, si examinetur stirpitùs & excutiatur, non est vera Ratio, ut nec istæ Scripturæ Interpretationes veræ, quæ veræ repugnent Rationi.

Quamobrem ex primæ hujus Regulæ sequela, Is qui cum perito Philosopho agere velit, Motum Telluris debet non negare, quippe quod dogma sit adeò solidum & rationi consentaneum nec reverà sacræ Scripturæ repugnans. Etenim quòd Terra motu Diurno, Annuóque circa Solem movetur, naturali Rationi nimis quàm manifestum esse, apparere potest ex eis quæ scripsi in Epistola ad V. C. *sect.* 7. *Quòd verò Scripturis non repugnat, id quidem à tot viris eruditis probatum & confirmatum est, ut omnino sat sit eorum operæ meminisse. Quinimò nec tutò potest negare Terram Planetam esse; Illa enim necessaria consequentia est motûs illius circa Solem, quemadmodum fit in aliis Planetis. Lumen etiam reflectit sicut Luna, transitque per Zodiacum, sicut faciunt alii Planetæ. Nec Scriptura usquam negat*

gat Planetam esse, non certè magìs quàm moveri circa Solem. Quocirca hæ aliæque consimiles conclusiones quum tam fortiter in humanam Rationem speculationésque Philosophicas se insinuant, valdè inconsultum esset & Religioni Christianæ oppidò quàm incommodum, si quis easdem affirmaret Christianæ fidei sacrosanctisque Dei oraculis repugnare, atque sic efficeret, ut Vulgares & Idioticæ hominum opiniones super his rebus pro indispensabilibus Christianæ fidei Articulis habeantur. Nam quantum detrimentum dogmata à Philosophia abhorrentia Religioni afferant, manifestum est in Mahometismo. Ubi fabula de Luna per Mahometis manicam egrediente, & de Sole in fonte pernoctante, déque Stellis tot montes magnitudine omnino æquantibus & è Cœlo per catenas suspensis, cum id genus aliis, facit planè ut omnes homines intelligentes illam Religionem tanquam merè humanam considerent, nequaquam verò Divinitùs institutam.

Quamobrem, quod dixi, magno præjudicio futurum esset fidei Christianæ, si quis suprà dictas conclusiones assereret ei repugnare, nisi reverà ipsi Scripturæ repugnarent, quæ hisce de rebus omnino silet, cùm Objectum Historiæ Creationis, Mundus Philosophorum non sit, sed Mundus Plebeiorum. Qui est comprehensio Mundi non ultrà, nec alio quidem modo quàm qui sensui & imaginationi rudis vulgi congruat. Ac proinde φαινόμενα enarrat sive ἐμφάσεις Universi, secundùm sensibiles istas Ideas quæ visûs organo imprimuntur; Cœlum cæruleum, Nubes, Solem, Stellásque ad eandem ferè à Terra distantiam collocans, eisdémque æstimans magnitudinibus quibus oculo nostro apparent. Quemadmodum demonstrari potest ex ipso Textu, vers. 6. Ubi Firmamentum sive Cœlum (nam idem esse illìc affirmatur) dicitur esse inter Aquas superiores & inferiores, & in eum finem creari ut eas disterminet. Quare & situs & officium Firmamenti planè ostendunt, illud non nisi ad aquas superiores, i. e. ad Nubes extendi, quemadmodum censent Rupertus, Eugubinus, Pererius, Gregorius de Valentia, Augustinus, Castellio, Calvinus, Vatablus & Drusius, Grotius etiam eò vergere videtur, & David denique Hebræus, cognominatus Camius, acriter contendit רקיע propriè significare Aërem. Cæterùm intra hoc רקיע (quod ordinariè redditur Firmamentum) Stellæ, Luna atque Sol siti sunt, vers. 14, 15, 16, 17. eisque describuntur magnitudinibus quibus intra hunc ambitum sensibiles eorum Ideæ nobis apparent.

Integra igitur illius Mundi comprehensio qui Historicè in Genesi descriptus est, Semiperipheriâ circumscribitur super Axem Terræ ad utrumque polum, paulo supra Nubes productum delineatâ & in plenum circuitum circumactâ. Hæc Semiperipheria sic circumducta Sphæricum describit Mundi Plebeiorum, qui Mosaicæ Historiæ de Creatione perinde subjectum est, atque futuræ finalis Conflagrationis (quemadmodum Cl. Medus cum judicio definivit) in adventu Christi, die novissimo.

Fabricatio igitur sive Creatio Cœli atque Terræ vera Epocha est Historica sive Chronologica totius Historiæ Bibliorum, cùm Philosophica Cabbala nullis temporis discerniculis distinguatur limitetúrve, sed naturam solummodo partium illustret Universæ Creationis Dei. Heic verò ipse temporis ordo notatur, diésque sex, totidem diurnis Terræ circumvolutionibus, quantuscunque earum sit ambitus, facilè possunt distingui, totáque Creatio realis esse rerum productionúmve Phænomenôn Naturæ Historia. Et quantùm ad ea quæ miraculosa videntur & extra Naturæ cursum, rationi nequaquam repugnat, si concludas revera facta fuisse à Deo & in perpetua Symbola ponderosissimarum veritatum destinata. Quemadmodum fit in multis aliis miraculosis Providentiæ eventis in reliqua Historia Veteris Testamenti, quæ sunt perennes Figuræ sive Typi summorum maximéque stupendorum Mysteriorum Regni Dei; ut miraculosus ille Israelitarum transitus per Mare rubrum, & similia.

Adeò ut ipsa Litera Historiæ vera sit, quanquam cum debitis accommodationibus, aptisque ad vulgi captum demissionibus facta sit illius enarratio. Exempli causâ. Verum est, Deum formavisse Adamum è pulvere Terræ, ut Plastæ fingunt homines luteos, quemadmodum loquitur Cornelius à Lapide. Sed hunc pulverem addito opimo liquore (inquit Tertullianus) in argillam priùs coagulavit. Et inspirationem etiam in faciem narésve illius intelligunt Metaphoricè, ut quædam intelligi solent etiam in communi Historia. Quæ quidem Metaphoræ maximè accommodantur ad captum populi. Adeò ut nè minima quidem digladiatio sit Historicam Cabbalam inter atque Philosophicam.

Verum etiam est Adamum conjectum fuisse in soporem, Deúmque costam è latere ejus tulisse, formâsséque in mulierem. Sapientia porrò atque loquela Serpentis, res veræ sunt, quemadmodum S. Ephrem, S. Basilius atque Josephus, & cum ratione quidem, intelligunt & apertè declarant. Postremò, Deum Tunicas pelliceas Adamo atque Evæ fecisse, flammantésque Cherubinos ante Introitum Paradisi collocâsse, ista etiam sunt Historicè vera. Quanquam nihil interim impedit quo minùs horum omnium Historia Symbolica etiam esse possit, sive Hieroglyphica.

Cæterùm tametsi quis apud seipsum de Historica *symbolorum veritate satìs persuasus esse possit, dubito tamen an debeat illius certitudinem in singulis partibus apud homines qui ingenio magìs Philosophico sint, præfidentiùs affirmare. Idque eò magìs moneo, propterea quòd sobrii admodum, multique ac probati nominis Scriptores quædam loca asserunt esse Parabolica. Quemadmodum facit* Cajetanus *de Serpente, per quem Diabolum intelligit intus* Evæ *tales rationes suggerentem quæ ipsam illecturæ essent ad peccandum.* Cyrillus *etiam &* Eugubinus *intelligunt de Diabolo talem formam sibi assumente.* Tertullianus *per gladium* flammantem *&* Cherubinos, *Zonam intelligit Torridam. Et* Cajetanus *rursus Historiam de costa* Adami *parabolam facit, asseritque* Adamum *&* Evam *eodem temporis momento fuisse creatos.* Adamúmque *Animalibus ad eum accedentibus nomina imposuisse in Visione tantùm intellectuali. Quamobrem valdè inconsultum esset, cùm & melioris notæ Christiani, &* Philo *etiam aliique* Judæi *multa loca horum capitum Parabolica faciant, si quis affirmatè apud Philosophum contendere vellet, omnia reverà esse Historica, quicquid interim apud seipsum super hac re crediderit statueritve. Verùm hæc excursio est, non adeò fortean necessaria, quanquam naturali scopo hujus primæ* Regulæ *satìs homogenea.*

Regula II.

Admissis semel Conclusionibus Antagonistæ tanquam Rationi consentaneis, per occasionem debet ostendere quomodo nulla Christianæ Fidei pars, ulla in re, damnum indè accipiat.

Ratio Regulæ hæc est: Quia aliàs, fundamenta conclusionésve Philosophici sui Antagonistæ *admittendo tanquam rationi consentaneas, credibilitatem alicujus articuli Fidei Christianæ in discrimen adducere posset, eúmque, quem convertere adnititur, in priori Infidelitate obdurare. Equidem fateor, ex hujus Regulæ observatione, facilè fieri posse, ut quædam tanquam admissa & approbata in scriptis meis occurrant, (quæ Philosophi facillimè generalissiméque approbant) in eum solum finem ut occasionem arriperem ostendendi nullum detrimentum periculúmve ulli Principio nostræ Religionis indè imminere, quamvìs ista vera esse admitteremus. Quod facit ut in nonnullis locis inesfigiatum, inorganizatúmve vehiculum Animæ æthereum admittere videar. Qua de re hic non est dicendi locus.*

Regula III.

Quòd ipse talia Principia Conclusionésve Philosophicas eligere debet, quæ, cùm nullam cum Scripturis repugnantiam habeant, sint etiam in se maximè extra omnem cavillationem positæ, facilliméque omnium teneri & demonstrari possint, & cum Attributis Divinis & Phænomenis Providentiæ conciliari; quæque denique aut anticipaturæ sint maximas Objectiones quas Atheus contra Existentiam Dei aut Immortalitatem Animæ præmiúmque vitæ futuræ excogitare potest, aut eisdem saltem satisfacturæ.

Si hæc non sit Regula quam sincerus prudénsque Christianus sibi præscribere debet in rebus Philosophicis, ipsi integrum est contrariam sibi asciscere. Quod tamen primo intuitu adeò absurdum est, ut satìs sit vel leviter illud subindicâsse. Quòd siquis dicat, eum rebus Philosophicis se omnino immiscere non oportere, idque nè tum quidem cùm operam dat conversioni aut confirmationi eorum qui ingenio sint Philosophico, non solùm immanis ex se esset barbaráque Assertio, sed cum contumelia Majorum conjuncta, qui Universitates *fundârunt Legésque nobis ac Statuta conscripserunt quibus decretum est ut diligenter in Philosophiæ studiis versemur, idque in ordine ad ipsam Theologiam. Quamobrem hæc tertia Regula nequaquam negari potest valde rationi consentanea esse & reverà indispensabilis.*

Si hanc igitur Regulam secutus, præcipua aliquot Cartesianismi *&* Platonismi *dogmata elegerim, equidem me veniam saltem mereri haud temerè censeo. Nam inscitam illam ejiciendo* Aristotelicorum *opinionem, qui Formas substantiales è* potentia Materiæ *educunt, admittendóque & asserendo cum* Cartesio Mundi naturalis *Materiam, quantùm ad illius substantiam, ubique esse homogeneam (quod & satis evidenter demonstravi in Epistola ad* V. C. sect. *6.) rationes habemus omnium quæ concipi possunt maximè demonstrativas quibus inferri possit* Existentia Dei, *substantialísque Animæ* Immaterialitas *&* Separabilitas *à corpore, quemadmodum notavi in literis ad D.* Claudium Clerselier. *Immensitas etiam illa Universi, quam illius Philosophia supponit, magìs consentanea est sacris Dei Attributis, Potentiæ utique ejus ac Bonitati, magisque Divinam Majestatem condecet; sive Mundum consideremus tanquam* Effectum *tam* omnipotentis Causæ, *sive tanquam* Templum *tam* gloriosæ Divinitatis. *Nam antiqui Philosophi Universum hoc tanquam unum augustum Dei Templum spectitârunt: Cujus, Templum* Hierosolymitanum

figura

figura esset, quemadmodum Grotius *notavit in* Baruchum. O Israel quàm magna est domus Dei, quàm amplus est locus possessionis illius! Magnus, ut qui finem non habeat; altus, ut qui careat mensurâ: *Quod ad admirationem usque verum est de* Mundo Philosophorum. *Neque certè hoc* Baruchi *cum Historia Creationis in Genesi quicquam digladiatur, cujus Objectum suprà monui* Mundum *potiùs esse* Plebeiorum *quàm* Mundum Philosophorum, *quippe quæ Mundum sensibilem superiorum Aquarum sive Nubium distantiâ limitat.*

Hanc tertiam Regulam porrò secutus, Præexistentiam *etiam* Animæ *scriptis meis inserui, ipsam admittens tanquam dogma rationi admodum consentaneum, ejúsque utilitatem in Tractatu de Animæ Immortalitate, lib. 2. cap. 2. satìs copiosè declaravi. Atque meo quidem judicio, intra modestiæ limites quispiam se continens opinionem hanc tanquam consentaneam jure potest asserere; omnésque ipse objectiones in quas mihi incidere contigit in ipsam contortas, partim in suprà dicto Tractatu partim in Præfatione Generali Scriptorum Philosophicorum Collectioni præfixa, facili negotio dilui. Sola verò* Rationabilitas *illius dogmatis est quam tueor, non autem illius* Veritas, *quemadmodum intelligere est ex dicta Præfatione. Hoc verò ad præsentem* Regulam *minùs pertinet.*

Regula IV.

Etsi necessarium non sit, admodum tamen optabile esse ut suprà dicta Principia Philosophica quæ elegerit, non solùm nullam cum Divinis Oraculis repugnantiam habeant, sed ut aliquam insuper ab eisdem mutuentur authoritatem & approbationem, ut quæ aut *perpetuo tenore* alicubi sub *Litera* sive *Historia* arcanè abscondantur, tanquam magis internus *mysticúsque* illius sensus, aut breviusculis aliquibus *stricturis* in ipsa *Litera* non obscurè subinde indigitentur.

Ratio est, Quia, præterquam quòd nobiliorum illarum veritatum Philosophicarum detectio in Scripturis, Religionem asserit vindicátque à vili ista Ignorantiæ imputatione in Philosophia rerúmque Natura, (quemadmodum alibi monuimus) insigniores istos præterea liberæ Rationis ac Philosophiæ fructus tuetur, contra vulgarem suspicionem Impietatis & Irreligionis. Cujus rei exemplum speciale esse potest, illud Baruchi *suprà memoratum, quod stupendæ Universi Immensitati mirificè favet & suffulcit. Tali utique qualis est, juxta principia* Cartesii, *computúmque Astronomorum, Copernicanorum præsertim, qui orbitam Annui motûs Telluris punctum tantummodo faciunt cum distantia nos inter atque Stellas comparatam. Formatio etiam totius meæ* Cabbalæ Philosophicæ *ad hanc quartam Regulam pertinet, suámque illinc ducit originem. Quòd verò Conjecturam nominaverim, referendum est ad quintam & ultimam.*

Regula V.

Quanquam Theoremata Philosophica tam ea quæ ipse elegerit quàm quæ admiserit in *Antagonista*, solida sint in se & rationi consentanea, nec reverà cum verbo Divino repugnantia; par tamen esse tum propter *Vulgi captum*, tum propter *usitatiores* aliquas *Expositorum, Scriptorúmque* Theologicorum *Opiniones* non ultrà hæc Theoremata admittere aut asserere quàm ut Rationi consentanea; de absoluta verò illorum Realitate ac Veritate magìs cautè & custoditè se gerere, quàm ut quicquam illìc statuat asserátve.

Ratio hujus Regulæ est, Quòd omnia facienda sunt ad ædificationem. Quemadmodum proculdubio omnia illa fiunt quæ ad hanc Christianæ prudentiæ Regulam attemperantur. Hìc enim omnium Mortalium rebus benignè prospicitur in eorum bonum.

Etenim eò usque gratificatur hæc Regula eis qui Ingenio magìs Rationali *sunt &* Philosophico, *ut concedat ipsis, admisso quidem, omnia illa Theoremata Philosophica, quæ adeò citra omnem controversiam eis Rationi consentanea videantur, realiter esse vera, nihil tamen necesse esse ut id ulli sit obstaculo quo minùs Religioni nostræ fidem habeant, quandoquidem nihil esse in istis Theorematis conceditur quod ipsi repugnat, quinimò ipsam Scripturam, aliquibus in locis, illis favere videri.*

Vulgi porrò captui gratificatur, in eo quòd permittitur ipsis assuetorum suorum conceptuum & opinionum fruitio, talium scilicet quæ mediocribus ingenii ipsorum dotibus maximè conveniant; nec Mentis ipsorum nervi plus justo intenduntur & quasi torquentur excutiendo, aut adnitendo ad ea quæ extra ictum ipsorum sita sint, nec contemptui se habitos reperiendo contristantur aut falsæ absurdæve opinionis incusatos, quippe cujus contraria affirmatur solummodo tanquam sententia quæ apud Philosophos rationi magìs consentanea videatur, non autem tanquam veritas quæ tanti sit momenti ut conscientia cujusquam urgeatur ad eam seriò amplectendam.

Et postremò, Pax & Authoritas Ecclesiæ sarta tecta conservatur, quæ nec infringenda nec minuenda est per nimis præfidentem quantumvis certæ compertæque veritatis professionem, nisi planè requiratur à nobis, per evidens aliquod Scripturæ Testimonium, ut eam profiteamur.

Quæ prudentiæ Methodus, meo quidem judicio, si meminerimus, quantum inter homines intersit, vel potiùs quàm immensum, quoad animi dotes, necessarium quodammodo erit ut adhibeatur, ut nemo scandalizetur in Religione, quò salus ipsius in discrimen veniat per Fidei naufragium; Cùm via, inquam, illa laudabilis, oralis Traditionis jam exoleverit, difficile erit quicquam invenire magis aptum dignúmve quod in locum illius succedat, quàm sit hæc Methodus à nobis proposita.

Juxta cujus præscriptum Cabbalam Philosophicam *ejúsque* Defensionem *scripsi, sed* Conjecturam *simul nuncupavi, assensum suspendens, planéque me abstinens ab assertione veritatis illius in ipso Titulo perinde atque in ejus Præfatione, ut utilitas ad eos redundet, quibus nullâ aliâ ratione satisfieri posset, idque sine offensione reliquorum. Quinimò ut nè minimum impenderet cuivis damni aut periculi, non tantùm in* Præfatione *ad* Cabbalam, *sed etiam in illa ad Immortalitatem Animæ, assensum expressè suspendi ab omni re quæ ullo modo videri possit dissona aut repugnans cum communi pervulgatáque dogmatum Religionis nostræ intelligentia. Denique in Præfatione Generali ad Scriptorum Philosophicorum Collectionem tanquam Principium semel pono, Nullius Conscientiam obligari ad professionem ullarum Philosophicarum speculationum licèt ipsi videantur vel certitudinis Mathematicæ, contra voluntatem ac beneplacitum Superiorum. Et speciatim de* Cabbala Philosophica *illìc declaro, me aptitudinem tantùm præstare & applicabilitatem istorum Theorematum sive* Cartesianorum *sive* Platonicorum *(ut* Præexistentiæ Animæ *&* motûs Telluris *circa Solem, &c.) ad Textum* Mosaicum; *quantùm verò ad veritatem ipsorum Theorematum, apud meipsum me porrò deliberare assensúmque suspendere.*

Tam accuratè ad hanc quintam ultimámque Regulam nostra scribendi ratio composita erat, támque exquisitè ad eam attemperata: Idque non solùm post fælicem suæ Majestatis reditum, Ecclesiámque restitutam, sed eis etiam temporibus, in quibus, (postquam excessus libertatis & perniciosus illius ad Atheismum & Profanitatem abusus, me istos grandia ingredientes Gigantes cœlúmque ipsum ad pugnam superbè provocantes, propriis suis armis, prout illi venditant, liberâ utique Ratione ac Philosophiâ, adoriri coegissent) mihi integrum erat, magìs præfidenter dogmaticéque scribere quàm prudentia mea ac modestia unquam esset acceptatura.

Quamobrem, cùm ipsum Institutum meum tam indispensabile tantique momenti officium in se contineat, quàm sit magìs rationalium ac Philosophicorum hujus Nationis Geniorum ad Christianam fidem lucrifactio eorundémve in ea retentio, cúmque Methodus procedendi in hac re tanta cum cautione adhibita esset & moderatione, idque in istiusmodi temporibus in quibus nihil præter internam animi legem me coercere valuerit ab exiliendo extra oleas; spero quicquid in hoc genere & in hunc finem præstiterim, gratiam & acceptationem apud omnes homines candidos & ingenuos in perpetuum reperturum.

Adeò usque ut nè de ipso S. A. *quidem penitùs desperem quin sententiam mutaturus sit, & de maledictis & contumeliis quas contra me tanquam impium ac profanum hominem & deliriis insuper & insomniis indulgentem temerè effutivit pœnitentiam acturus, tandémque apud se statuturus, dum quis Philosophiæ & Theologiæ Professorem paulò magnificentiùs agere gestit, eum nequaquam interim oportere exuere Christianum.*

Vers. 17. Adeò ut nulla violentia Grammatica, &c. *Vide* Hugonem Grotium, *Apocalyps. cap.* 13. *v.* 15. *ubi viginti ferè exempla consimilis significationis hujus Articuli* ה *& Græci* ὁ, *producit.*

Vers. 19. Qui in exponendo Mose multùm Pythagorissat, &c. *Profana igitur, inquit* S. A. *est hæc exponendi ratio quæ* Pythagoram Mosis *Interpretem constituit. Quod admodum perversè ac protervè dictum est: Cùm* Pythagoram *à* Mose *ejúsve successoribus tum rerum tum Numerorum Mysteria accepisse, cum communi Antiquitatis voce, apertè profitear. Singulari igitur Dei Providentiæ debetur quòd quædam* Cabbalæ Mosaicæ *fragmenta quæ* Judæi *perdidissent, in Schola* Pythagorica *fuerint conservata.*

Est Activorum & Passivorum Principiorum conjunctio. *Descriptionem hujus conjunctionis vide apud* Plotinum, *Ennead.* 5. *lib.* 1. *cap.* 2. *& Ennead.* 4. *lib.* 3. *cap.* 10.

CAP.

CAP. II.

3. *Numerus* Septenarius *aptum Symbolum* Sabbathi *Requietisve Dei.* 7. *De* Adami *ortu ex Terra, quemadmodum factum est & in reliquis Animantibus.* 11. *Quòd* Pison *à* פשה *deducitur vel* פרש, *denotátque* Prudentiam. *Sensus* Mysticus Havilah. 13. *Quòd* Gihon *idem est qui* Nilus, Sihor *sive* Siris, *&* Pison *idem qui* Ganges. *Justitia* Æthiopum. *Quódque* Gihon *deducitur à* גוח, *illámque Virtutem denotat.* 14. *Quemadmodum &* Hiddekel *denotat* Fortitudinem. 17. *Quòd locutiones istæ tam frequentes apud* Platonicos *de Animæ somno mortéque in corpore, à* Mosaica Cabbala *sint mutuatæ.* 19. *Angeli lapsi Bestiis Agri assimilati.* Platonicarum *istarum locutionum sensus,* πτεϱοϱϱυεῖν, πτεϱοφυεῖν, ἡ τῶν πτερῶν ἀποβολὴ, τὸ τ̃ ψυχῆς πτέρωμα, *& similium. Vocem* Θεοὶ *apud* Platonicos *idem sonare atque* אלהים *apud* Mosen, *quæ Angelos significat perinde atque Deum.* 22. *Tria esse Principia in Homine secundùm Scholam* Platonis, Νῦν, ψυχὴν, εἴδωλον ψυχῆς· *ultimúmque horum esse* Evam.

IN secundo hoc Capite *Moses*, postquam de *Sabbato* egit, ad magis particularem narrationem redit, de Creatione *Adami*, quæ referenda est ad opus Diei *sexti*: Deinde *Mysticam Paradisi* Historiam aggreditur, quæ in proximum usque caput excurrit.

Vers. 3. *Quàm ut spectatorem agat.* Quod intelligendum est quantùm ad externam rerum administrationem, ordinariúmque Naturæ cursum. Nihil autem impedit quo minùs in animas spiritúsque agat sanctorum Hominum atque Angelorum, per eósque miracula edat. Quò spectat illud *Johannis*, *Pater meus usque adhuc operatur & ego operor.* Cap. 5. v. 17.

Et Numerus certè illius naturam declarat. Hebdomas sive *Septenarius* idoneum Dei Symbolum est quatenus intelligitur sex dierum Creationem jam finivisse. Nihil enim, ut hæc *Cabbala* innuit, creat deinceps. Ac proinde illius conditio admodum aptè significatur per Numerum *Septenarium*. Omnes Numeri intra Decadem in tres ordines distribuuntur, ut observat *Philo*, Οἱ μὲν γεννῶσιν ἐ γεννῶνται· οἱ δὲ γεννῶνται μὲν ἐ γεννῶσι δέ· οἱ δὲ ἀμφότερα, καὶ γεννῶσι καὶ γεννῶνται. *Quidam gignunt non geniti; Alii verò gignuntur & non gignunt; Alii denique & gignunt & gignuntur.* Solus *Septenarius* excipitur qui neque gignitur nec gignit ullum Numerum. Quod perfectum est Dei hoc *Sabbatum* celebrantis Symbolum: Nihil enim nunc de novo creat, quemadmodum & ipse prorsus increatus est. Adeò ut Creatio Infusióque Animarum ex data occasione, huic *Mosaicæ Cabbalæ* omninò contrarietur. Ipsa verò *Cabbala* sibi ipsi valdè consona est, quæ omnes Animas narrat in primo Die simul creatas, lapsúmque earum in corpora in his sequentibus Capitibus narrabit.

Vers. 4. *Generationes erant productúsve Cælorum.* Textus Hebraicus habet תולדות השמים. Hìc *Soles* & *Planetæ* planè dicuntur generari à Cœlis sive Materia Ætherea, Quod *Cartesianæ* Philosophiæ rursus mirificè congruit. Quonam autem modo *Planetæ* ac *Stellæ* sic generentur, * fusiùs videre est apud *Cartesium*. Nec potest quin in confesso sit apud omnes inexhaustum quoddam Sapientiæ Profundum fuisse in *Mose*, cujus Peritia in rebus Philosophicis subtilissima amplissimáque summorum per totum terrarum orbem Ingeniorum Inventa qui post eum scripserint, antevertit.

Quo tempore eos creaverit Deus, nolo definire. Nullum tempus definitum per sex dierum Creationem intelligi, ex probatis Authoribus jam est attestatum; præsénsque *Cabbala* planè id confirmat, quæ ostendit *Mysteria Numerorum* significari, non autem ordinem aut *successionem* Dierum.

Vers. 6. *Qui pluviarum quodammodo instar, &c. Vatablus* locum de pluvia planè interpretatur. Ego verò rectiùs exponi existimo de aliquo, communi Pluviæ, quæ nunc dierum in terram descendit, Analogo, quæ impendiò minùs pinguis est, nec vitali vigore principiísque vitæ tam plena.

Vers. 7. *Ipséque Homo è terra ad hunc modum ortus est*, &c. Ut Deus Lutum propriis manibus, more Figuli, in humanam figuram efformaret, & Spiritum dein in illius nares insufflaret, quò animaret eam vitámque inderet, *Cabbalam esse Philosophicam* nequaquam est verisimile, cùm adeò crassè vulgari captui sit accommodatum. Mentio verò Pluviæ proximè ante Hominis Creationem facta, meritò insinuare potest tales terræ præparationes causalem aliquem concursum habuisse ad illius productionem.

ctionem. Et certè si omninò credibile sit alia Animantia ex terra ad hunc modum orta esse, perinde probabile est Hominem etiam sic esse ortum. Eadem enim verba de utrisque usurpantur. Textus enim *Mosaicus* vers. 19. *Dominum* ait *Deum è terra formâsse omnem Bestiam agri & omne Volatile cœli*, quemadmodum ait versu septimo, *formâsse Hominem è pulvere terræ*. Unde *Euripides* Tragicus (homo sanè quem *Socrates* propter singularem suam sapientiam ac virtutem valdè amabat atque honorabat, ultróque illius Tragœdias spectatum ire solebat, cùm vix ullius rogatu ad aliorum Fabulas audiendas posset adduci, quemadmodum refert *Ælianus*) hic *Euripides*, inquam, de prima Hominum aliorúmque Animantium generatione agens, omnia eodem modo nata affirmat & è terra esse orta. Quòd autem *Euripides*, eisdem disciplinis quæ in *Pythagoræ Platonísque* Scholis viguerunt, imbutus esset, tum Amicitia eum inter atque *Socratem*, tum etiam Γνῶμαι sive Morales ac Philosophicæ sententiæ quæ in Tragœdiis ejus occurrunt, haud obscuro sunt argumento. Et certè, quemadmodum jam monui, optimam *Cabbalam Philosophicam Mosaicam*, eorum equidem suspicor philosophiâ contineri, *Platonis* scilicet atque *Pythagoræ*.

Eurip. Menalip. Vide Diodor. Sic. Bibliothec. lib. 1. Ælian. Var. Hist. lib. 2. c. 13.

Vers. 8. *Ubi & Hominem posuerat.* Etenim nullum datur Tempus præteritum plusquam perfectum in lingua Hebraica. Ac proinde, ut observat *Vatablus*, Præteritum perfectum, si sensus requirit, plusquam perfecti locum obtinet.

Totus Æthereus. Illud enim purum est & incontaminatum Animæ Cœleste Vehiculum, juxta opinionem *Platonicorum*.

Radiis Divini Intellectûs. Paulò fusiùs jam ostendi, ut Filius Dei, sive *Divinus Intellectus* adumbratus sit per similitudinem Orientis sive Ortûs Solis. Quod hîc rursus porrò confirmare licet ex *Philone*. Τῦτον μὲν γὰρ πρεσβύτατον υἱὸν ὁ τῶν ὄντων ἀνέτειλε πατὴρ, In περὶ συγχύσεως διαλέκτων. Adeò ut *Paradisi* ad *Orientem* collocatio, conditionem Animæ significet radiis Divini Intellectûs illustratæ, quorum maximè capax est in *Vehiculo* suo *Æthereo*. Quòd autem Animæ humanæ à principio Mundi extiterint, generalis opinio est doctiorum è *Judæis*, perinde atque *Pythagoreorum* ac *Platonicorum*, ac proinde Hypothesis admodum legitima in *Cabbala Philosophica*. Quinimò, porrò addere possum opinionem esse *Origenis*, Διὸς κῆπον, *Jovis Hortum*, apud *Platonem*, non esse nisi imitationem hujus Historiæ *Paradisi*; *Porique* deceptionem per *Penian*, deceptioni *Adami* per Serpentem respondere. Vide *Origenem* contra *Celsum*, lib. 4.

Vers. 9. *Essentialis utique voluntas Dei.* Per *Essentialem Dei voluntatem* intelligitur voluntas Dei in Vitam & Essentiam Animæ humanæ facta. Quo significatur penitior inter Divinam humanámque naturam unio, qualis est in eis qui firmiter regenerati sunt radicatíque in id quod bonum est. *Philo* arborem vitæ ϑεοσέβειαν facit, hoc est, *Pietatem* vel *Religionem*. Optima verò Religio ac Pietas est unius esse voluntatis cum Deo. Vide Johan. 1. 12.

Vers. 10. *Qui sunt quatuor Virtutes Cardinales.* *Philonis* expositio est in locum. Fluvium verò ipsum esse τὴν γενικὴν ἀγαθότητα, Bonitatem Generalem in hæc quatuor Virtutum capita distinctam.

In Leg. Allegor. lib. 1.

Vers. 11. *Noménque primi est Pison.* A פשה vel פוש, *expandere, & diffundere se, abundare & augescere. Hoc est, *sapientia* sive *prudentia*, *Pison* appellata, partim quia diffundit se in omnes nostras Actiones, reliquarúmque trium Virtutum exercitium moderatur; & partim quia *Sapientia* atque *Veritas* incrementum capit, extendítque se magìs magísque indies evadítque plenior. Veritas enim res admodum fœcunda est, novæque subinde dantur occasiones quæ rerum addunt experientiam.

Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.

Juxta vulgatum illud Proverbium Anglicanum, *Quò senior eò sapientior.*

Circuire Terram Havilah. A חוה & אל vel אלה Deus indicavit.

Vers. 12. *Purum ac probatum Aurum.* Quod idoneum est *probatæ experientiæ* Symbolum, *Matris veræ Sapientiæ* ac *Prudentiæ*. Virtúsque *Bdellii* non incommoda est ad morbos ex inertia ac languore Phlegmatico ortos; ipsúmque nomen ac natura lapidis *Onychini* illius etiam significationem indigitat. Quanquam haud usque adeò necesse est, quemadmodum ex *Maimonide* jam innui, rationem reddere cujusque particularis stricturæ in Allegoria sive Parabola. Quamobrem siquis me nimis curiosum existimaverit, has expositiones omittere potest, & tanquam non dictas præterire.

Vers. 13. *Nomen verò secundi Fluvii est Gihon.* Secundùm Historiam quidem sive Literam, *Pison*, *Phasis* & *Gihon Euphratis* rami sive rivi facti sunt. Antiqui verò Patres, *Epiphanius*, *Augustinus*, *Ambrosius*, *Hieronymus*, *Theodoretus*, *Damascenus*,

aliíque multi *Phasin Gangen*, & *Gihon Nilum* faciunt. Nec contemnenda quidem Argumenta pro sua opinione proferunt: Nam primò, *Jerem.* 2. 18. *Sihor* est Fluvius *Ægypti*, quem nemo dubitat, ullum alium esse præter *Nilum*, ipsúmque Etymon rei veritatem indicat, à שחר *denigrari*, à limosa nigredine fluvii. Et *Nilus* quidem ob istam qualitatem insignis est; suámque propterea denominationem in lingua Græca indè sortitus est, quasi νέα ἰλύς. Juxta quam sic de eo scribit *Dionysius*,

> Οὐ γάρ τις ποταμῶν ἐναλίγκιος ἔπλετο Νείλῳ,
> Οὔτ' ἰλὺν βαλέειν, οὔτε χθονὸς ὄλβον ἀέξειν.
>
> Hoc est,
>
> *Non enim quisquam Fluviorum par est* Nilo,
> *Neque ad limum projiciendum, neque ad soli fertilitatem augendam.*

Nunc verò ut ipsa verba Prophetæ recitemus. *Et nunc quid tibi vis in via Ægypti ut bibas aquam Sihor?* Latina vulgaris habet, ut bibas aquam turbidam. Hic est Nilus. * Septuaginta verò vertunt πιεῖν ὕδωρ Γηὼν, *Bibere aquas Gihon*; quod nomen est hujus ipsius Fluvii *Paradisi*. Et Abyssini ad hunc usque diem, *Nilum* nomine *Guion* appellant. Hisce adde quòd *Gihon* per *Æthiopiam* defluit; ità etiam *Nilus*, qui dum currit per *Æthiopiam* Siris dicitur. Quam Vocem à *Sihor* verisimillimum est fieri, & tunc Græcâ terminatione additâ in *Sioris* vertitur, & postea per contractionem fit *Siris*.

> Σῖρις ὑπ' Αἰθιόπων κικλήσκεται· οἱ δὲ Συήνης
> Ἐνναέται στρεφθέντι μετ' οὔνομα Νεῖλον ἔθεντο.
>
> Hoc est,
>
> Siris *ab* Æthiopibus *vocatur*; *At* Syenes
> *Incolæ converso* Nilum *nomen imposuerunt.*

Quemadmodum idem Author scribit in Poëmate suo Geographico. Et quòd *Pison Ganges* sit, suis rationibus probabilibus non caret. Quippe quòd *Ganges* in *India* situs sit, Regione ob aurum lapidésque pretiosos celeberrimâ. Præterea, Notatio Nominis cum natura Fluvii congruit, cùm *Pison* sit à פוש multiplicare. Nec pauciores numero quàm decem Fluvii iique magni sunt, qui seipsos in *Gangen* exonerant; quemadmodum multifariæ experientiæ confluxum esse oportet ad explendam perficiendámque illam Sapientiæ Prudentiæve Virtutem. Adeò ut planè observare liceat, quatuor Paradisi Fluvios talia nomina nactos esse quæ Mystico Historiæ sensui maximè faveant conveniántque.

Quamobrem omnes scrupulos Geographicos susque deque habentes affirmabimus *Gihon* esse *Nilum* sive *Sirin*, Flumen *Æthiopum*, hoc est, Hominum justorum, Virtutémque eam determinatè heîc descriptam esse sive illustratam à Subjecto in quo inest. Ex fama enim Justitiæ atque Innocentiæ *Æthiopum* certò colligere possumus quænam ex Virtutibus Cardinalibus significetur per *Gihon*. Et antiqua quidem fama Honestatis ipsorum atque Integritatis talis erat, ut *Homerus* certè hoc Epitheton ipsis quasi appropriaverit, appellitando eos Ἀμύμονας Αἰθιοπῆας. Addendóque porrò, quòd *Jupiter* sæpenumerò apud ipsos convivaretur, conversationis utique eorum integritate captus. *Dionysius* verò eos Θεουδέας Αἰθιοπῆας, *Divinos* sive *Deiformes Æthiopas* vocat: Et verò sic dicti sunt, διὰ δικαιοσύνην, propter Justitiam suam, quemadmodum *Eustathius* in ipsum locum commentatus est. * *Herodotus* etiam de ipsis scribens, ait homines esse maximos ac pulcherrimos, valdéque humanos ac longævos, quod *Justitiæ* præmium est. Adeò ut per locum per quem *Gihon* decurrit, apertè nobis significetur quænam ex Cardinalibus Virtutibus per eum intelligenda sit.

Ex Notatione Nominis ejus. Nomen *Gihon*, quemadmodum vidimus, facili probabilitate nos invitat ad agnoscendum fluvium esse *Æthiopiæ*. Notatio illius admodum aptè cum natura Justitiæ congruit, fit enim à גוח erumpere. Et Justitia est ἀλλότριον ἀγαθὸν, Bonum alienum, sicut Philosophus notat, non intra se constrictum sed in alios potiùs foras erumpens redundat, quódque suum est cuique tribuens.

Vers. 14. *Est Hiddekel.* Vox componitur, inquit *Vatablus*, è duobus vocabulis, quæ significant Velox & rapidum. Atque hæc quidem Virtus adinstar velocis rapidíque Torrentis quicquid oppositum occurrit, obruit subvertítque, quemadmodum notatur in ipsa *Cabbala*.

Fortitérque resistit. *Philo* hîc utitur voce ἀντιστατεῖν, resistere, occasionem capiens ex Septuaginta senum [κατέναντι Ἀσσυρίων,] quod ille interpretatur, [adversùs Assyrios.] *In Leg. Allegor. lib. 1.*

rios.] Textus *Hebraicus* habet קדמת אשור ad Orientem, vel ex plaga Orientali, Assyriæ, ac proinde Assyria ad Plagam Occidentalem, * vel ad Occidentem, ab hoc fluvio, sita est sensu quidem Mystico. Jam verò Occidens illa Mundi Plaga est, ubi Sol nobis valedicens, tenebris nos relinquit ac caligini. Unde Ζέφυρος, ventus Occidentalis, apud *Eustathium*, nomen suum habet à ζόφος & ῥέω, quippe ventus à plaga tenebrosa sive caliginosa spirans. *Assyria* igitur est falsus ille status * apparentis fœlicitatis ac vis improbitatis, quod *Regnum Tenebrarum* appellatur. Atque hoc maximè insigne Objectum est *Fortitudinis*, ut resistamus diruamúsque hujus regni potestatem intra nosmetipsos. Quæ suggestionum corporis vis est atque impetus. Quod aptè per *Occidentem* significari potest perinde atque *Intellectus* per *Orientem*. Vespera etiam in præcedente capite corporeum sive Materiale Principium perpetuò denotat.

Perath. A פרה fructificavit.

Vers. 17. *Ut tandem ad terram delapsurus sis, &c.* Hoc verum est secundùm sententiam *Pythagoreorum* & *Origenis*. *Pythagoram* verò apud peritum aliquem Sacerdotem Judæorum, aliúmve aliquem virum sanctum, eam obtinuisse gratiam, ut *Cabbalam Mosaicam* secum communicarent, credo me in præcedente Capite perpetuis valdéque probabilibus rationibus confirmâsse.

Incoláque regionis Mortis evasurus. Nihil frequentius est apud *Platonicos* quàm *Corpus appellare *Sepulchrum*, & hanc Vitam, quam hîc in terra vivimus, aut *Somnum*, aut *Mortem*. Quæ locutiones adeò cum hac *Cabbala* conveniunt, ipsáque *Cabbala* cum Textu *Mosaico*, qui mortem somnúmque *Adami* memorat, ut haud leve indicium sit, quòd hæ locutiones Notionésque suam originem primùm hinc duxerint. Et verò *Philo Heraclitum* agnoscit, Mysticum illum abstrusúmque Philosophum, (quem *Porphyrius* etiam ad eundem scopum in De *Antro Nympharum* citat) in eum ipsum sensum incidisse quem *Moses* intendit in hac morte *Adami*, in celebratissimo

Phil. Leg. Allegor. lib. 1.

isto illius dicto, Ζῶμεν τὸν ἐκείνων θάνατον, τεθνήκαμεν δὲ τὸν ἐκείνων βίον. *Mortem quidem earum vivimus*, (animarum nempe terreno corpore exutarum) *vitâ verò earum defuncti sumus*. Atque *Euripides* amicus ille *Socratis*, *Platonísque* in suis peregrinationibus, itineris comes, ad eundem ferè sensum loquitur in *Tragœdiis*.

Clem Alexand. Stromat. lib. 3.

> Τίς οἶδεν, εἰ τὸ ζῆν μέν ἐστι κατθανεῖν,
> Τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν;

Quis novit an vivere non sit mori, mori verò vivere? Adeò ut sensus Philosophicus mortis *Adami* talis scilicet sit: Quòd mortuus futurus sit quantùm ad Vitam *Æthercam*, quam priùs vixerit, quamdiu ad Terrestrem religetur; & cùm in æternum vivere potuisset, in *Vita Ætherea*, quòd certum erit, brevì eum moriturum esse quantùm ad Terrestrem: Quòd Filii hominum mortis evitare nequeunt aut certitudinem aut celeritatem.

Vers. 18. *Quippe quæ & ipsi bona est, &c.* Verba enim Textûs ad solam *Adami* utilitatem illud non restringunt, sed loquuntur tantùm in genere, sine ulla limitatione in hoc præsenti versu. Quamobrem cùm duplex esset Utilitas, magìs explicitum plenúmque erat utriusque in *Cabbala* meminisse.

Vers. 19. *Necdum lapsos Angelos perinde atque lapsos.* *Angeli lapsi* hîc assimilantur *Bestiis Agri*, *Angeli* verò *non-lapsi volucribus Cœli*. Quàm aptè justéque Spiritus lapsi recenseantur inter Bestias Agri, pleniùs intelligere erit in sequenti Capite. Intereà loci, notare potes *Platonicos*, immò *Platonem* ipsum in suo *Phædro*, humanam Animam, antequam in terrestrem hanc Regionem lapsa sit, *alatam* Animantem facere. Illásque phrases, πτερορρυεῖν, & πτεροφυεῖν, ἡ τῶν πτερῶν ἀποβολὴ, & τὸ τῆς ψυχῆς πτέρωμα, locutiones esse illius Scholæ proprias. *Platóque* admodum apertè, quid per has Animæ alas intelligat (eadémque Ratio est de aliis Spiritibus quibuscunque) ad hunc modum definit. Πέφυκεν ἡ πτεροῦ δύναμις τὸ ἐμβριθὲς ἄγειν ἄνω, μετεωρίζουσα ᾗ τὸ τῶν θεῶν γένος οἰκεῖ. *Naturam alarum Animæ talem esse quæ illud sursum agere valeat, quod aliàs deorsum subsideret, illúdque in sublime tollere, illicque collocare ubi magìs sensibilem habere possimus communionem cum Deo sanctísque illius Angelis.* Ità enim vox θεοὶ in plurali numero maximè congruenter in hujusmodi locis vertitur, & sic quidem, quemadmodum & rei ipsi & Christianæ veritati maximè conveniat. Et meritò profectò minùs mirum videri potest quòd vox θεοὶ apud *Græcos* Philosophos *Angelos* significet, apud eos præsertim quibus *Moses* innotuerit, quandoquidem apud ipsum vox אלהים sic significat, *Angelos* scilicet perinde atque *Deum*. Quamobrem ut concludam, Illius Principii jactura, quod in hac Divina conditione nos conservat, *Alarum* perditio

perditio eſt, Quod cùm lapſis Angelis contigerit, meritò propterea aſſimilari poſſunt *Beſtiis Terreſtribus.*

Verſ. 20. *Facultate imbuit, cum vitali gaudio & complacentia uniendi cum Materia. Vitalis* hæc *aptitudo* in Anima uniendi cum Materia corporea cùm adeò eſſentialis ipſi ſit atque propria, invigoratio quidem exercitii illius facultatis non poteſt quin ipſi admodum grata ſit & jucunda, ſatiſque magna fœlicitatis illius portio. Quod ni eſſet, quorſum, obſecro, ſpectat mortuorum Reſurrectio, Corporáque glorificata in vita futura? Qui tamen Chriſtianæ Fidei eſt Articulus.

Verſ. 22. *Novum hunc Vehiculi ſui ſenſum.* Tria Principia in Homine ſunt ſecundùm ſententiam *Platonicorum*, Νοῦς, ψυχὴ, εἴδωλον ψυχῆς. Primum eſt *Intellectus, Spiritus*, ſive *Divina Lux.* Secundum, *Anima* ipſa, qui *Adamus* eſt ipſéve Homo, *Animus cujuſque is eſt quiſque.* Tertium eſt *Imago Animæ*, quæ vitalis illius energia eſt in corpus, quâ ipſum vivificat. Et ſi iſta vita in legitima temperie debitóque vigore conſtituta ſit, admodum gratus animæ ſenſus eſt, ſive in hoc corpore ſive in *Vehiculo* tenuiori. Hanc *Ficinus Evam* noſtram facit. Hæc eſt *Fœminina* in Anima humana *Facultas*, quæ tunc facillimè evigilat, quum Anima, quantùm ad Intellectualia, obdormiſcit.

Verſ. 24. *Nimis laborioſa ſua aſpiramina.* Τὰ ἀνθρώπινα φρονεῖν ἄνθρωπον ὄντα, vulgare Monitum eſt, quod *Ariſtoteles* in Ethicis ſuis reprehendit. Veruntamen magna nihilominus Sapientiæ pars eſt appriméque neceſſaria, veras dignoſcere Leges limitéſque humanæ fœlicitatis, (nè *Melancholiæ* ardor homines propellat, ultrà quàm quod humanæ naturæ competat, aut quò illius facultates pertingere minimè valeant;) perinde atque cavere nè nimis ſapida voluptatum carnis *Vitæve Animalis* deguſtatio, multis millenis gradibus eos infra eum ſtatum deprimat cujus ſint capaces. Qui verò ſincerè Deum timet, ab utroque malo liberabitur. Quod dixi, ad Animam in *carne* magis propriè ſpectat, ſed ex Analogia de Anima intelligi poteſt in quocunque *Vehiculo.* Peccato enim obnoxiæ ſunt in omnibus. *Ethic. ad Nicomach. lib. 10. cap. 7.*

Verſ. 25. *Nudus ſtetit coram Deo. Adamus* æquè verè jam veſtitus erat Corporeitate atque unquam poſtea. *Æther* enim æquè verum corpus eſt atque *Terra.* Mens verò *Moſis* ſic eſt: *Adamum* utique ſenſum habuiſſe perceptionémque *Divinæ Præſentiæ*, quippe qui apud animum ſuum admodum ſenſibiliter perſuaſus erat, totam ſuam Eſſentiam nudam jacere, expoſitámque conſpectui Divino, nihilque abſcondi poſſe ab illius viſu, qui in ipſas etiam cogitationes internámque *Spiritûs* ſui conſtitutionem penetraret. Quanquam verò *Adamus* nudus ſic ante eum ſtetit, nullam tamen apud ſe integumenti indigentiam deprehendit, quo ſe à præſentifico illius ſenſu abſconderet, nec omninò nudum ſe perſenſit, ſecundùm eam quidem *Nuditatis* Notionem. Iſte enim *Nuditatis* ſenſus, indigentiæque Integumenti *munimentive* adversùs *Divinam Præſentiam* ex illius inobedientia ortus eſt contráque Divinum præceptum contumacia, in quam nondum erat lapſus.

Nec quicquam tamen eum puduit. Pudor eſt φόβος δικαίου ψόγου, *Timor juſtæ reprehenſionis*, quemadmodum A. *Gellius* ex Philoſophis eum definit. *Adamus* verò cùm nihil adhuc temerè feciſſet, ſecundùm impetum propriæ voluntatis, nihil patravit ob quod *Divina Lux* eum poſſet reprehendere. Nondum obnoxius factus erat ulli ſententiæ à propria ſua conſcientia condemnante prolatæ. Hactenus enim ſeipſum intra limites *Divinæ* illius *Legis* animæ ſuæ inſcriptæ continuerat, nec quicquam aggreſſus erat contra voluntatem *Divinam.* Adeò ut, cùm nullum eſſet peccatum, nullus eſſe poſſet in *Adamo* pudor. *Noct. Attic. lib. 19. cap. 6.*

SCHOLIA

In CAP. II. Verſ. 4.

Fuſiùs videre eſt apud Carteſium. *Et certè quoad rationem generalem ſic generari poſſunt* Stellæ *ac* Planetæ, *ſubtiliſſimis particulis in Vortice ad centrum vorticis labentibus, &* Maculæ *poſtea fieri poſſunt &* Incruſtationes, *& quæ ſequuntur. Hæc verò modo omninò* Carteſiano *fieri, hoc eſt,* merè Mechanico, *minimè veriſimile eſſe abunde demonſtravi in* Enchiridio Metaphyſico. *Vide & Appendicem Defenſ. Cab. Philoſoph. Cap.* 10. *Sect.* 4.

Verſ. 11. Expandere, diffundere ſe & abundare, &c. *Nihil poteſt eſſe iſtâ Etymologiâ ſignificantius, præſertim ſi ad inſpiratam referatur Sapientiam. Unde* Siracides *huic ad*

Ecclesiast. cap. 24. v. 35. *ad fluviorum inundationes allusioni paulò diutiùs immoratur, Cap.* 24. Qui quasi *Pison* omnia implet suâ sapientiâ, & ut *Tigris* novarum frugum temporibus effusus: Qui ut *Euphrates* ingenium fœcundat, & velut *Jordanes* tempore Messis: Qui profert ut lucem disciplinam cognitionis, inundat sicut *Geon* vindemiæ tempore.

Vers. 12. Ipsúmque nomen ac natura Lapidis Onychini. *Sic in Visione* Ezechielis: *Oculi & Pedes Vitulini, Manus & Alæ conjunctæ, Scientiam nec otiosam nec inutilem indigitant. Vide* Divinos Dialogos, *Dialog.* 5. *Sect.* 10. *& Expositionem* Mercavæ.

Vers. 13. Septuaginta verò vertunt πιεῖν ὕδωρ Γηῶν. Drusius *in* Jerem. 2. 18. Hieron. Pro *Sichor* nos turbidam interpretati sumus, quod verbum *Hebraicum* significat, pro quo communis editio habet *Gehon.* Ad sensum non malè. Siquidem *Gehon* de veterum sententia *Nilus.* Eusebius *de locis, Geon,* Fluvius qui apud *Ægyptios* Nilus vocatur. Augustinus *De Genesi ad Lit. lib.* 8. *cap.* 7. *Geon,* quippe ipse est, qui nunc dicitur *Nilus.* Idem *Sihor,* si credendum Interpretibus, &c.

Herodotus etiam de ipsis scribens, &c. *Vide Herodotum lib.* 3. *Ubi in colloquio Regis* Æthiopum *cum* Ichthyophagis *ad eum à* Cambyse *missis hæc inter alia habentur,* Οὔτε ἐκεῖνος ἀνήρ ἐστι δίκαιος· Εἰ γὰρ ἦν δίκαιος, οὐκ ἂν ἐπεθύμησε χώρης ἄλλης ἢ τῆς ἑωυτοῦ.

Vers. 14. Vel ad occidentem, ab hoc fluvio, sita est, sensu quidem Mystico, &c. *In sensu enim Literali ac Geographico, jam dixi in* Cabbala Literali, *pergere ad Orientalem Plagam contra* Assyriam.

Apparentis fœlicitatis. אשר *enim* beatitudinem *significat, sed hic veram significare non potest, sed tantùm apparentem.*

Vers. 17. Corpus appellare sepulchrum, &c. Τῇ δὲ ψυχῇ δεσμὸς τὸ σῶμα καὶ τάφος, καὶ ὁ κόσμος αὐτῇ σπήλαιον καὶ ἄντρον. Plotin. Ennead. 4. *lib.* 8. *cap.* 3. *hoc est,* Vinculum Animæ corpus est ac sepulchrum, Mundúsque hic terrestris illi spelunca est atque antrum.

CAP. III.

1. *Serpens* Ὀφιονεὺς *apud* Pherecydem Syrum. אחים, שעירים, ציים, איים, *&* לילית, *nomina Spirituum agros locáque desolata frequentantium. Recta Notatio vocis* שרים. 13. Satanam *cum suis Sociis, postquam* Adamum *tentâsset, inferiùs terram versùs fuisse dejectum.* 15. Platonis *Vaticinium de* Christo. *Quàm rationi consentaneum sit, ut Divina Providentia* Christum *supra summos Angelos exaltaret.* 20. Adami *descensum in corpus terrestre, quoddam Mortis genus fuisse.* 22. *Divinæ Bonitati quàm malè conveniat Homini infirmo in Calamitatem planè Tragicam illapso sarcasticè insultare.* 24. *Singulari Dei misericordiæ acceptum referendum esse, quòd immortales non simus in terra. Voces* Δαίμων, ψυχὴ, *&* Ἄγγελος *rem eandem significare.*

1. ANtiquus igitur hic Serpens, &c.* Apud *Pherecydem Syrum, Pythagoræ* præceptorem, Ὀφιονεὺς quidam memoratur, Princeps mali, quemadmodum *Grotius* eum citat in hunc locum. Quod ulteriori argumento esse potest, Philosophiam *Mosaicam Pythagoræ* innotuisse; & secundùm *Cabbalam* quidem *Philosophicam,* malignum fuisse Spiritum non Serpentem Naturalem, qui Adamum supplantaverit, tantámque humano Generi calamitatem superinduxerit.

Omnium Bestiarum Agri versutissimus, &c. Jam verò ut hi maligni Spiritus æstimentur ut *Bestiæ Agri,* præter eas rationes quæ in ipsa *Cabbala* afferuntur, superaddere porrò possumus, Recessus quos *Spiritus* hi *impuri* frequentant, solitudines esse campósque vastos & incultos, ac loca desolata, quemadmodum manifestum est ex Propheta *Esaia* desolationem *Babylonis* describente, ubi ait, locum fore, quò se recepturi sint איים & ציים, *Fauni & Sylvani,* quemadmodum vertit *Castellio*; vel ὀνοκένταυροι & Δαιμόνια, ut reddunt *Septuaginta.* Atque hi *Onocentauri* apud *Hesychium* sunt δαιμόνων τι γένος κάθυλον καὶ σκοτεινὸν τῇ ἐπιφανείᾳ, *Genus quoddam Spirituum sylvas frequentantium, & colore obfusco.* Mentio etiam à Propheta facta est, (in eadem descriptione) de שעירים & אחים, & de לילית, quæ omnia Expositores de *Spiritibus* interpretantur. Nam vocabulum שעירים per *Septuaginta* Δαιμόνια vertitur, per *Castellionem* Satyri: אחים *Castellio* reddit Faunos, *Septuaginta* ἠχοὺς, Clamores, Strepitus. *Grotius* suspicatur eos scripsisse ἠχίμ. Ex utrisque conjectare licet tale genus *Spirituum* fuisse qui turbas strepitúsque in locis istis desolatis cierent, juxta illud *Lucretii:*

Cap. 13. 21.

Hæc

Hæc loca capripedes Satyros Nympháſque *tenere*
Finitimi fingunt, & Faunos *eſſe loquuntur,*
Quorum noctivago ſtrepitu ludóque jocanti
Affirmant vulgò taciturna ſilentia rumpi.

Poëta verò hoc lepido commento rem eludere conatur: Paſtores ſcilicet eſſe, cum ſuis puellis ludo jocóque paulo liberiùs indulgentes. Nemo verò tale gloſſema huic Textui apud *Eſaiam* inferre poteſt. Propheta enim ait, Paſtores nunquam illîc facturos ut accubarent pecudes, neminémque tentorium ibi tenſurum. Ultimum in his vaſtis ſolitudinibus monſtrum eſt לילית, quam Interpretes utplurimum reddunt *Lamiam*, ſive *Veneficam*. Et quantùm ad me, tantam profectò fidem habeo multis Hiſtoriis quas legi & audivi, ut mallem ſtatuere, nocturnos iſtos ſtrepitus, quos memorat *Lucretius*, Dæmonum Lamiarúmque Choreas fuiſſe & Conventicula, quàm luſus turbáſque Paſtorum & Paſtorcularum colludentium clamoréſque cientium, quos rupes montéſque ad aures longè diſtantium reverberarent, ipſis interim, fervente adhuc Chorearum cantûſque Tibiarum oblectamento, à nemine conſpectis. Judæi verò per לילית *Dæmonium fœmineum* intelligunt puerperis inimicum. Unde fit ut parietibus Cubiculi ubi fœmina cubet puerperio, inſcribere ſoleant, ארם חוה חוץ לילית *Adam, Eva,* foras *Lilith.* Cap. 13. 20.

Et certè quod jam attuli, ſat virium & authoritatis habere exiſtimo ad ſuffulciendum hunc ſenſum *Cabbalæ*, qui ſupponit malignos Spiritus *Beſtiis agri* ex analogia eſſe accenſendos.

Supereſt tamen aliquid quod porrò addi poteſt, Matth. 12. 43. Ibi Chriſtus Servator doctrinam hanc apertè approbat, quòd maligni Spiritus vaſtas ſolitudines & deſerta frequentent. Quod & *Grotius* obſervat opinionem eſſe *Judæorum*, quódque שרים *Dæmones* nomen ob hanc cauſam à שרה Ager ſortiti ſint. Nam ſi factum eſſet à שרד, שרים foret potiùs quàm שרים, *Shiddim* quàm *Shedim*, quemadmodum Analogia Grammatica requirit.

Verſ. 2. *Et Adamus reſpondit ei dicens.* Quanquam Serpens hîc conſideratur ut perſona ab *Adamo* diſtincta atque diſtans, modóque externo illum compellans, nequaquam tamen incongruum eſt *Evam* internam tantùm illius *Facultatem* conſtituere. Nam quemadmodum dicitur ab eo procedere, ità etiam dicitur una cum illo eſſe. Quod *Facultatibus Animæ* mirum in modum convenit. Quanquam enim ab Anima ſunt, ſunt tamen realiter idem cum illa. Quemadmodum quivis, qui rerum Philoſophicarum non ſit omnino expers, facilè admittet.

Verſ. 5. *Res omnes cujuſmodicunque ſcientes.* Πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει, *Omnes homines naturaliter ſcire appetunt,* Aphoriſmus eſt apud *Ariſtotelem.* Atque appetitus hic maximè vehemens eſt in eis quorum Spiritus tenuiores ſunt & ſubtiliores. Ac proinde fieri non potuit quin *Adamus* hâc eſcâ facilè caperetur in tenuiori ſuo Vehiculo. Quicquid verò animæ *naturale* eſt, niſi temperetur limitetúrque *Divinâ Luce*, in noxam perniciémque illius ceſſurum eſt, ſive in hoc ſtatu ſive in quocunque ſtatu anima ſit conſtituta. *Metaphyſ. lib.* 1.

Verſ. 7. *Nec integumentum cœleſtis naturæ.* Etenim *Adamus* indulgendo vagæ cuique ſuggeſtioni puram *Ætherei* ſive *Cœleſtis Vehiculi* Temperiem vitiavit tandem corrupítque, ſordidorúmque ruderum illius, maléque temperatarum reliquiarum faſtidium ſibi creavit; & inferiorem vitam *Plantalem* aliquatenus exuſcitans, (quæ tamen nondum ad *Terreſtrem Materiam* ſatis propinquè acceſſerat, nedum eâdem eum adhuc veſtiverat) nudum ſe deprehendit illius, quod ſibi admodum accommodum fore præſagiit, præſentíſque conditionis moleſtiam alleviaturum. Vide 2 Cor. cap. 5. v. 1, 2, 3, 4.

Fúmque ad Plaſticam ſuam virtutem perfectiùs exercendam, &c. Animam etiam in *Ætherea* conditione *Plaſticæ* exercitio non deſtitui admodum probabile eſt. Nec perfectius eſt illius exercitium in *Terreno* Vehiculo quàm in *Æthereo*, ſed tantùm craſſius & ſtabilius: quâ ſolâ ratione nempe ſtabilitatis, ſi iſta perfectio ſit, *Plaſtica* dici poteſt perfectiùs exerceri in *Terreno Vehiculo* quàm *Cœleſti*.

Verſ. 8. *Ut abſconderent ſeipſos, &c.* Oderunt Lucem, quia facta eorum mala ſunt. Hoc verè dicitur in omnes Spiritus rebelles, quocunque in Vehiculo conſtituti ſint.

Verſ. 9. *Ipſum proſecuta eſt.* Præſtantiorem Animæ facultatem eſſe Ducem Hominis atque Dæmonem, Dictum *Ficini* eſt ex *Timæo*. Quodſi contra eam rebellamus, *Dæmon* noſter eſt ſenſu peſſimo, quem reformidabimus, nec conſpectum illius ſuſtinere poterimus.

Verſ. 10. *Nullam habens virtutem nec ornamenta.* Expertus eſt enim, quamvìs *Vehiculum* vitiare ac corrumpere poſſet, in ſua tamen poteſtate non eſſe, tam facilè ipſum reſtituere, & in ordinem rurſus redigere.

Verſ. 12. *Quòd vitæ vehiculi vigor eſſet & impetuoſitas.* Hoc certè aliquam ſpeciem realis Excuſationis præ ſe fert in *Adamo*. Manifeſtum tamen eſt eum de peccato ſe purgare non poſſe, quoniam in ſua poteſtate erat motus moderari *Vitæ Vehiculi* ſecundùm Regulam *Divinæ Lucis* in ipſo.

Verſ. 13. *Quantum malum heic feceſſit hæc mulier!* *Adamus* aliquo modo redargutione *Divinæ Lucis* affectus, funeſtam illam Cataſtrophen dolet quam vigor *Vitæ Vehiculi* ſuperinduxerat. Sed ſeipſum rurſus excuſat propter deceptibilitatem iſtius *Facultatis*, præſertim cùm impetita eſſet à tam verſuto potentíque Aggreſſore quàm ſit antiquus Serpens Diabolus.

Compleri in æternum. Hoc eſt, לעולם. εἰς τ̃ αἰῶνα.

Verſ. 14. *Æternus Dominus Deus.* Cùm in confeſſo ſit, Quòd Deus & in Homine loquitur, ut in aliis Intellectualibus Creaturis, per *Divinam* ſuam *Lucem* illic reſidentem, quódque etiam loquitur in ſeipſo, de Rebus aut Perſonis; qui Sermones nihil aliud ſunt quàm illius Decreta: Non eſt omnino durum, ſi in *Moſe* legendo, *Loquelas Dei*, prout Argumenti circumſtantiæ naturaliter innuerint, intelligamus; Nec Deum introducamus ut Perſonam tertiam ſub forma corporea ac viſibili accedentem, niſi neceſſitas hoc à nobis extorſerit. Nam internum illius verbum, quo creat, decernitve aliquid quod futurum ſit, ut & *Divinam* illam *Lucem* quâ illas animas, quæ ipſum receperint, informat, Philoſophia faciliùs admiſſura eſt tanquam *Loquelas Dei*, quàm vocem ullam articulatam & audibilem, in humana forma ab eo pronunciatam, niſi fieret ab ipſo Chriſto. Etenim alioqui veriſimillimum eſſet nuncium tantùm eſſe ab aliquo Angelo allatum.

Sapient. Solom. c. 6. v. 6.

Apoſtatarum Angelorum Princeps. *Quoniam judicium duriſſimum in his qui præſunt, fiet.* Et ipſa rei natura idem implicat. Propterea quòd Ignominia, res adverſæ atque contemptus longè majorem dolorem & vexationem eis pariunt, qui in ſummo gradu conſtituti fuerint, quàm hominibus inferioris ordinis. Unde naturaliter Princeps hic ſive Dux Dæmonum, hac maledictione profundiùs vulnerabitur, quàm quiſquam è ſociis reliquis Rebellioniſve comitibus.

In ſuperioribus Aëris partibus. Hoc opinioni antiquorum Patrum admodum conſonum eſt, ſive intelligas de *Satana* ipſo, ſive de toto Regno iſtorum *Spirituum Apoſtatarum*. Neque magìs abſurdum eſt, ut mali *Genii* ad tempus inter bonos in Regione *Æthereæ* verſarentur, quàm ut nunc *Spiritus* benigni verſentur inter malignos, in hoc Aëre inferiore. Poſtquam verò Satanas immane illud ſcelus in *Adamum* commiſiſſet, * juſſus eſt deſcendere inferiùs, terrórque Domini Exercituum ità mutavit vehiculum ignémque ejus extinxit, ut terram verſus ſtatim ſubſideret, tandémque coactus eſſet Terræ pulverem lambere. Vide *Joſ. Medum*, in Diſſertatione in 2 Pet. 2. 4.

Verſ. 15. *Anima Meſſiæ corpus ſumptura ſit.* Et Animam *Meſſiæ* & reliquas Animas omnes præextitiſſe, opinio eſt *Judæorum*; quâ quidem admiſſâ nulla omnino difficultas eſt in *Cabbala*. *Plato*, ſive ab hoc loco ſolo, * ſive quòd ex aliis etiam ſacræ Scripturæ locis inſtructus eſſet, (ſi quod ſcripſit ‖ *Ficinus* verum ſit) aliquam habuiſſe videtur notitiam aut præſagium de adventu *Chriſti*; quippe qui, quum interrogatus eſſet quamdiu homines illius ſcriptis attendere deberent, reſpondit, Donec aliqua perſona magìs ſancta ac Divina in orbe apparuerit, quem omnes oporteret ſequi.

‖ *Marſil. Ficin. de vita Platonis.*

Inſigniter heic in terris conculcatura. Quemadmodum ab eo factum eſt, in ejiciendo dæmonia, & ſilentium imperando Oraculis, aut cogendo exclamare,

Οἴ μοι τῶν τριπόδων---------

Chriſtus caput *Satanæ* conterit ſubvertendo Regnum ejus & Principatum, & ex eo quòd ipſe exaltatus ſit ſupra omnes Poteſtates quaſcunque. Et certè ingens eſt magníque pretii Myſterium, ut tenera illa Commembrorum Creationis commiſeratio, fideliſque ac firma Obedientia Divinæ voluntati (quæ ambæ eminenter tranſcendentérque in Chriſto illuxerunt) ſupra omnem potentiam evectæ eſſent, ac ſcientiam qualemcunque in altioribus illis ordinibus Angelorum. Nulli enim eorum, qui ſic, ut par erat, eſſent affecti, ullo modo indè offenderentur, ſed gauderent potiùs. Quod ad illos verò attinet qui ſuperbi eſſent, Potentiámque & Scientiam, Bonitati & Obedientiæ præferrent, non niſi juſta ipſorum deſpectio erat, meritáque ſuperbiæ eorum exprobratio.

Nunc

Nunc verò *Satanas* quomodo *Christi* calcem conterit? Sic; Agmen postremum impetit ac calones, partem scilicet infimam eorum qui Christianitatem profitentur, Hypocritas utique vel Animas rudes & ignaras, cujusmodi sunt illæ utplurimum, quæ Sagæ fiunt sive Veneficæ. Ecclesia verò Triumphans secura est, uti & sincera pars Ecclesiæ militantis. Vide Cl. *Medum* in locum.

Vers. 16. *Concomitantia angoris & doloris.* Estque communis omnium Mortalium querela, etiam eos quibuscum lenissimè agitur, experiri vicissitudines doloris perinde atque gaudii. Ipsáque Corporum nostrorum constitutio, æquè atque Accidentia Fortunæ, talis est, ut Voluptati indulgere omnino sit semina jacere Doloris atque Tristitiæ per Morbos, Satietatem ac Melancholiam. Ut prætercam multas spinas & aculeos, qui ex improviso sæpe occurrunt in eorum conversatione, à quibus maximum expectare possimus solamen & oblectationem; Propriíque Animi porrò aggressuras, morsúsque conscientiæ, qui utplurimum eos interturbant, qui voluptates corporis sectantur. *Lucretius*, quanquam Atheus, plenum huic veritati testimonium perhibebit, quarto libro de Natura rerum; ubi hoc argumentum fusè tractatum legere licet.

Vers. 18. *Terrâ Spinas & Tribulos producente.* *Moses* in uno genere vitæ exemplum profert, in Agricultura scilicet; est autem eadem ratio in universis.

> ------ *Nil sine magno*
> *Vita labore dedit mortalibus* ----

Vers. 20. *In inferiores vitæ functiones subsideret, &c.* *Euripides* amicus *Socratis*, & *Pythagoricæ* Philosophiæ studiosus, ‖ alicubi in Tragœdiis, quemadmodum jam monui, ad hunc ferè sensum scribit. *Quis novit*, ait ille, *utrùm vivere sit mori, & mori, è contra, sit vivere, nec ne?* Quæ quidem quæstio præsenti *Cabbalæ* admodum est consentanea. Hîc enim *Adamus* quasi moribundus introducitur, quantùm ad Mundum meliorem, vitæque conditionem in qua erat. Et quemadmodum quispiam hîc in terris in lecto cubans moriturus, vaticinatur aliquando, profitetúrque quid de futuro suo statu præsagiat, se utique apud Deum futurum esse & in cœlis inter Angelos Animásque justorum separatas versaturum; ità heîc *Adamus* suum Vaticinium Apologeticum profert, hanc sui mutationem & à præsenti hoc statu discessum, quamvìs sat malorum indè sibi eventurum sit, suum tamen habiturum esse usum & commoditatem, in majúsque cessurum esse bonum Universo. Se etenim victurum esse super Terram, & Moderatorem futurum inter Terrestria Animantia, istíque Mundi parti ordinandæ gubernandæque operam daturum.

‖ *In Phryxo, Tragœd.*

Vitam Vehiculi sui appellavit EVAM. *EVA* enim significat vitam, illam scilicet Vitam quam Anima, Vehiculo sive corpori cuicunque, quod actuet & possideat, impertit.

Vers. 21. *Cùm vis Plastica plenè expergefacta esset.* Nimirum vis *Plastica terrestris*, sive *Congruitas vitalis terrestris*.

Pellibus comparuit vestitus Bestiarum. Hoc *Origenes* intelligit de *Adamo* incorporato, humanâque carne ac cute vestito. *Ridiculum enim est dicere*, inquit ille, *quòd Deus fuerit* Adami *Coriarius & Pellium sutor.* Et nemo quisquam sanè multùm demirabitur pii doctíque Patris confidentiam, modò meminerit Præexistentiam Animarum, antequam in terrestre corpus delabantur, generalem esse opinionem omnium eruditorum *Judæorum*, ac proinde omnino verisimile esse, partem fuisse hujus *Cabbalæ Philosophicæ.* Quàm aptè verò omnia coincidant & cum ipso Textu *Mosaico* consentiant, quilibet judicet. *Origenes* significantiam hujus loci πτεροῤῥυήσει *Platonicæ* præfert. Verba ejus citatu notatúque dignissima sunt: Καὶ ὁ ἐκβαλλόμενος ἐκ τοῦ Παραδείσου ἄνθρωπος μετὰ τῆς γυναικὸς, τοὺς δερματίνους ἠμφιεσμένος χιτῶνας (οὓς διὰ τὴν παράβασιν τῶν ἀνθρώπων ἐποίησε τοῖς ἁμαρτήσασιν ὁ Θεὸς) ἀπόρρητόν τινα καὶ μυστικὸν ἔχει λόγον, ὑπὲρ τὸν κατὰ Πλάτωνα, τῆς ψυχῆς πτεροῤῥυούσης, καὶ δεῦρο φερομένης, ἕως ἂν στερεοῦ τινος λάβηται· hoc est, *Homo ex Paradiso ejectus cum uxore sua, tunicisque pelliceis vestitus (quas propter hominum transgressionem peccantibus fecit Deus) rationem quandam arcanam Mysticámque in se continet, supra illam* Platonis, *de defluvio pennarum Animæ, præcipitis huc delatæ donec corpus aliquod crassioris consistentiæ prehenderit.* Vide *Origenem* contra *Celsum*, lib. 4. Hoc illi respondet apud *Cornelium*, quod eum ex *Epiphanio* existimo mutuatum esse.

Cornel. à Lapide, in Gen. c. 3.

Vers. 22. *Non nisi per ludum jocúmque, &c.* Hoc equidem impendiò magìs Decorum existimo, quàm Deum fingere *Adamum* sarcasticè irridere, eíque insultare in tam ingenti ac universali calamitate, quemadmodum quidam supponunt, & quam

nulla

nulla comitetur commoditas: præsertim cùm Principium in *Adamo* esset quod tam facilè deceptioni esset obnoxium. Quod proculdubio aliquid excusationis præ se fert. Irridere verò hominem qui ex propria infirmitate callidâque Adversarii sui versutia in dirum aliquod Tragicúmque malum aut miseriam inciderit, equidem tantum abest ut Deo dignum sit, ut vel virum bonum omninò dedeceat.

Vers. 24. *Certò statuit illum non fore immortalem.* Hoc enim in nostrum commodum cedit, quemadmodum *Rupertus* in locum ex *Plotino* observavit. Misericordiæ Dei fuisse quòd hominem fecerit mortalem, nè perpetuis cruciaretur hujus vitæ ærumnis.

Hic detur introitus ut vestiatur utique rursus vehiculo igneo, &c. Verba proximè subsequentia sensum *Cabbalæ* explanant. Estque certè omnino secundùm mentem *Platonis* illius inter Poëtas (quemadmodum *Severus* eum appellat) *Virgilii* scilicet, libro sexto *Æneidos*.

Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purúmque reliquit
Æthereum sensum atque auraï simplicis ignem.

Quod etiam admodum aptè porrò confirmabimus duobus postremis carminibus, quæ vocantur, aureis *Pythagoreorum*, qui *Immortalitatem* addunt huic conditioni *Æthereæ*;

Ἢν δ᾽ ἀπολείψας σῶμα ἐς αἰθέρ᾽ ἐλεύθερον ἔλθῃς,
Ἔσσεαι ἀθάνατος θεὸς ἄμβροτος, οὐκέτι θνητός.

Hoc est,

Sic ubi deposito, vacuus te ceperit Æther,
Corpore, vivus ages semper, sempérque beatus.

Carmen *Græcum* habet, *Immortalis Deus* eris, quod *Hierocles* interpretatur, Divinitatem in hoc imitaberis, quòd evaseris immortalis. *Plutarchus* verò, in *de Defectu Oraculorum*, *Apotheosin* hanc secundùm Elementorum ordinem promovet, *Terræ* scilicet in *Aquam attenuatæ* & *purificatæ*, *Aquæ* in *Aerem*, & *Aeris* denique in *Ignem*: Ità Hominem ex *Terrestri Animale*, *Heroem* fieri, ex *Heroe Dæmonem* sive *bonum Genium*, ex *Genio Deum*; quod ille μεταχεῖν θεότητος, *Divinitatem participare*, nuncupat. Quod tamen nihil amplius est, quàm unum ex אלהים, hoc est, *Immortalibus Angelis* evadere, qui sunt instar flammæ, ut Hebraici Doctores, in *Bereshith Rabbah*, declarant. Sunt quidem quantùm ad Vehicula, *Ignis quasi versatilis, se convertentes, Protei instar, in omnem formam.* Ipsa ferè verba sunt R. *Ben-Maimon.* in hunc locum *Geneseos*.

R. Maimon. More Nevoch. part. 1. c. 49.

Et verò *Philo Judæus*, Ἔστι δὲ κατὰ τὸν ἀέρα ψυχῶν ἀσωμάτων ἱερώτατος χορός. *Est verò*, ait ille, *in Aere sanctissimus Animarum separatarum Chorus*; statímque subjungit, Ἀγγέλους γὰρ τὰς ψυχὰς ταύτας εἴωθε καλεῖν ὁ θεσπιῳδὸς λόγος. *Angelos enim Divinitùs inspirata Scriptura has animas solet appellare.* Et alio in loco de purioribus Animabus loquens, eas vocat Ὑπάρχους τοῦ πανηγεμόνος, ὥσπερ μεγάλου βασιλέως ὀφθαλμοὺς καὶ ὦτα, ἀφορώσας πάντα καὶ ἀκουούσας. i. e. *Præfectos summi Imperatoris Universi, & oculos quasi & aures magni Regis, intuentes & inaudientes omnia*; & tunc adjicit, ταύτας δαίμονας μὲν ἄλλοι φιλόσοφοι, ὁ δὲ ἱερὸς λόγος ἀγγέλους εἴωθε καλεῖν. *Has alii Philosophi* Genios, *sacra verò Scriptura* Angelos *solita est nuncupare.* Et in alio quidem loco ait, ψυχὴν, δαίμονα & Ἄγγελον, *Animam*, *Genium* atque *Angelum*, tria verba esse quæ unam eandémque rem significant. Quemadmodum & *Xenocrates* ψυχὴν & δαίμονα idem facit; addens, eum esse εὐδαίμονα, *fælicem*, qui σπουδαίαν ψυχὴν, *probam Animam* nactus sit. Quamobrem ut nec Lectori nec mihi ipsi ex nimia Philologia fastidium creem, concludo mentem *Mosis* in postremo hoc versu hanc esse: Quòd *Adamus* ad mortalem, evanidum, & impermanentem statum heîc damnatur, donec *Æthereum* suum puréve *Igneum* vehiculum assecutus sit, &, ut Christus Servator loquitur, ἰσάγγελος, tanquam *unus ex Angelis* evaserit. Hæc, inquam, humani generis conditio est, secundùm *Cabbalam Philosophicam Mosis*.

In De Confusione Linguarum.

Phil. libr. de Somniis.

Phil. lib. de Gigantibus.

SCHOLIA

SCHOLIA

In CAP. III. Verſ. 14.

JUſſus eſt deſcendere inferiùs, &c. *Dæmones è Cælo à* Jove *fuiſſe deturbatos dixit* Pherecydes Syrus, *quorum Princeps dictus ſit* Ophioneus, *i. e.* Serpentinus. *Vide* Cornelium à Lapide *in locum.*

Verſ. 15. Sive quod ex aliis etiam ſacræ Scripturæ locis, &c. Clemens Alexandrinus, *Stromat. lib.* 5. *poſt dictum illud è* Sapientia Salomonis, Ἄρωμεν ἀφ' ἡμῶν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστιν, Tollamus à nobis juſtum, quia nobis incommodus eſt, *ſtatim ſubjicit* : Ὁ Πλάτων μονονουχὶ προφητεύων τὴν σωτήριον οἰκονομίαν, ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς Πολιτείας ὧδέ φησιν· Οὕτω δὲ διακείμενος ὁ δίκαιος, μαστιγωθήσεται, στρεβλώσεται, δεθήσεται, ἐκκοπήσεται τὼ ὀφθαλμώ, τελευτῶν, πάντα κακὰ παθὼν ἀνασχινδυλευθήσεται· *i. e. Plato* propemodum propheticè prædicens Servatoris Oeconomiam, in ſecundo de *Republica* ſic dicit : Qui autem ſic eſt affectus juſtus, flagris cædetur, torquebitur, vincietur, Oculi ei effodientur, & poſtremò omnia mala perpeſſus in palum crucémve tolletur & ſuſpendetur : *ac ſi* Platoni *perpeſſiones* Meſſiæ *innotuiſſent ex Eſaia, cap.* 53.

AD

AD DEFENSIONEM Cabbalæ Philoſophicæ APPENDIX.

CAP. I.

1. *Robur* Cabbalæ Philoſophicæ *à natura Veritatum in ea contentarum illuſtratum.* 2. *Dignitas* Pythagoræ. 3. *Philoſophiam* Moſaicam *ei notam fuiſſe.* 4. *Miracula* Pythagoræ. 5. *De* Platone, *quòd Doctrina* Judaica *ei fuit cognita, & quid miraculoſi de eo dictum ſit.* 6. *De* Plotino, *ut Magiam* Olympii *in ſe intentatam in ipſum* Olympium *retorſerit; quantúmque honorem detulerit* Origeni. 7. *Stultitia Hominum privato judicio magis adhærentium, quàm Patribus, Eccleſiis, Miraculorum operatoribus, ipſiſque adeò Rationi.* 8. *Philoſophia* Carteſiana *Phyſicæ partis* Moſaicæ *reſtauratio. Deque ipſo* Carteſio *qui afflatu quaſi Divino quodammodo inſpiratus videatur.*

1. Eneralem nunc totius hujus *Cabbalæ* recognitionem inſtituamus, modóque magis ſummario illius robur conſideremus: Quod ad tria Capita referre poſſumus: Ad *naturam* ſcilicet *Veritatum in ea contentarum,* Ad *dignitatem Perſonarum* earum quæ in anteactis ſeculis eam amplexæ ſunt, Et ad *Vacillantiam* denique maximè appoſitarum *Objectionum* quæ contra eam poſſunt excogitari. Quod ad *Veritates* ipſas attinet; Primò, Tales ſunt quæ tam ſanctam venerandámque perſonam quàm *Moſen,* ſi Philoſophari vellet, maximè condecerent, quippe quum eximiæ ſint admodum & ſelectæ Veritates, longéque ſupra Captum vulgi remotæ, eóque veriſimilius eſt eas ipſi aut *Adamo* primùm, à Deo tanquam ſingulare aliquod Myſterium, fuiſſe traditas.

Secundò, Ejuſmodi ſunt, quæ quanto accuratiùs examinantur, tanto magis invenientur inexpugnabiles; cùm nulla quidem Hypotheſis, quæ hactenus hominibus propoſita ſit, *Naturæ Phænomenis, Divinis Attributis, Eventis Providentiæ, rationalibúſque mentium humanarum facultatibus* tam exquiſitè conveniat.

Tertiò, Continua earum congruitas eſt, perpetuáque Textui *Moſaico* Applicabilitas, ſine omni diſtortione, legúmve aut Grammaticorum aut Criticorum violatione.

Quartò denique, Nonnullarum ſaltem ex ipſis magna quidem utilitas eſt, nè dicam neceſſitas, quippe quæ tam ſolida Religionis fulcra ſunt, támque efficacia ad ſedulam animarum noſtrarum purificationem veræque pietatis ſtudium incitamenta.

2. Jam verò quantùm ad Perſonarum dignitatem, (* Quales erant *Pythagoras, Plato* & *Plotinus*) ex conſtanti fama confirmabitur de ſummo illo gradu virtutis ac juſtitiæ fervidíque amoris Divini Numinis, qui paſſim in eis fuiſſe agnoſcitur, præter alia cujuſmodicunque quæ per modum miraculi ipſis obtigerint vel ab ipſis facta ſint.

Vide Iamblich. de vita Pythag. cap. 1. Et quod ad *Pythagoram* attinet, si Vitam illius adeas, ab *Iamblicho* scriptam, in tanta erat admiratione suis temporibus ut filius *Apollinis* habitus sit à nonnullis, quem ex *Parthenide* nota sua matre genuerit. Qua in sententia fuerunt *Epimenides*, *Eudoxus* & *Xenocrates*. Quam tamen opinionem *Iamblichus* sobriè serióque rejicit; quanquam agnoscit postea, aspectum illius sermonésque, eorum animos qui cum ipso conversati essent, in tantam sui admirationem rapuisse, ut abstinere se non possent quin eum fuisse affirmarent, θεοῦ παῖδα, *Dei prolem*. Quod nostro præciso sensu Theologico accipiendum non est, sed secundùm modum antiquorum Græcorum, qui Homines Heroicè præsigniterque bonos atque probos, *Divinas Animas* existimârunt, à cœlesti stirpe oriundas. Ipséque *Aristoteles* de *Lacedæmoniis* particulatim notat, *Ethic. Nicomach. lib 7. cap. 1.* Homines, qui essent σφόδρα ἀγαθοί, *valde boni*, eos, σείους ἄνδρας, i. e. θείους ἄνδρας ipsos appellâsse. Juxta quem sensum versum istum apud *Homerum* de *Hectore*, interpretatur.

---------- οὐδὲ ἐῴκει
Ἀνδρός γε θνητοῦ παῖς ἔμμεναι ἀλλὰ θεοῖο.

Cæterùm ut ad eum redeamus de quo loqui cœpimus. Hæc præcellentia illius adeò universim apud gentes agnita, eò credibilior videbitur, si adjumentum consideremus quod ipsi obtigit ex conversatione cum viris omnium sapientissimis quos terra tunc aluit, cum *Judæorum* scilicet Sacerdotibus & Prophetis. Qui sapientiam suam à Deo habuerunt, ut *Pythagoras* ab ipsis. Unde verissimum illud existimo quod *Porphyrius* de *Pythagoræ* Philosophia scribit: Quòd sit Φιλοσοφία ἐκ θεῶν παραδοθεῖσα τὸ κατ' ἀρχάς· *Philosophia primitùs à Deo sanctísve illius Angelis tradita.*

3. Quòd verò *Pythagoræ* nota esset *Mosaica* sive *Judaica* Philosophia, locupletissima occurrunt apud Scriptores Testimonia. Ut *Aristobuli* Judæi *Ægyptii*, apud *Clementem Alexandrinum*, & *Josephi* contra *Appionem*. * *S. Ambrosius* addit, *Pythagoram* ipsum fuisse *Judæum*. *Clemens* ὁ ἐξ Ἑβραίων φιλόσοφον, *Philosophum Hebræum* eum appellat. Huc conjicere possem suffragia *Justini Martyris*, *Johannis Philoponi*, *Theodoreti*, *Hermippi* apud *Origenem* contra *Celsum*, *Porphyrii*, & *Clementis* rursus, qui scribit vulgarem fuisse famam, quòd *Pythagoras* discipulus erat Prophetæ *Ezechielis*. Et quanquam ille quidem dicto nullam adhibet fidem, *Johannes* tamen *Seldenus* Antiquarius peritissimus multùm in eam sententiam propendere videtur, quòd ea fama esset vera, in primo libro *De Jure Naturali juxta Hebræos*, ubi prædictorum Authorum citationes pleniùs legere licet. Præter hæc omnia *Iamblichus* etiam affirmat *Pythagoram* in *Sidone* propria sua Patria vixisse, ubi in amicitiam ac familiaritatem Prophetarum successorúmque *Mochi* cujusdam Physiologi venisse dicitur. *De vita Pythag. cap. 3.* Συνέβαλε τοῖς Μώχου τοῦ φυσιολόγου προφήταις ἀπογόνοις, *Prophetis qui Mosi Philosopho successerint.* Vide etiam *Minutium Fœlicem* in *Octavio suo*.

Quamobrem planè apparet *Pythagoram* à *Mose* suam Philosophiam accepisse. Et certè illam Philosophiam, quæ ad hunc usque diem ejus esse conceditur, cùm tam aptè Textui Mosaico perpetuò applicari posse videamus, ecquid majus argumentum exoptari potest quo probemus veram esse illius *Cabbalam Philosophicam*?

4. Cæterùm superest & alterum argumentum quo probemus quàm verisimile sit, eum amicitiâ & consuetudine usum fuisse Prophetarum, quod & dignitatem illius personæ porrò illustrabit, súntque Miracula quæ de eo memorantur. Sic enim videtur, *Pythagoram* non solùm Theoriâ *Mosaicâ* initiatum fuisse, sed ad potestatem pervenisse edendi miracula, quemadmodum *Moses* & succedentes Prophetæ fecerunt; Factáque memorantur valde mirabilia, tum apud *Porphyrium*, tum etiam apud *Iamblichum*: *Vide Iamblich. de Vita Pythag. c. 28.* Cujusmodi sunt; *Pythagoras*, cùm Fluvium cum multis amicis pertransiret, (*Iamblichus Nessum* Fluvium appellat, *Porphyrius* Caucasum) fluviúmque affatus esset, respondisse ipsi Fluvium voce clarâ & exaudibili, Χαῖρε Πυθαγόρα, *Salve Pythagora*: Pro comperto habitum fuisse, eum & *Metapontio* & *Tauromenio* (oppidis altero in *Italia* altero in *Sicilia* sitis, multorúmque dierum itinere à se invicem distantibus) eodémque die cum amicis suis versatum esse. Hisce aliisque multis, quæ lubens prætereo, superaddam tantummodo ejus prædictiones de *Terræ-motibus*; vel potiùs, (quoniam istæ magis naturales videri possunt) præsentaneas Pestilentiarum in Civitatibus extinctiones, violentorum ventorum tempestatúmque sedationes, exæstuantium marium & fluviorum tumultûs tranquillationes & quietationes, &. similia. Quam facultatem *Empedocles*, *Epimenides* & *Abaris* ab ipso nacti, tam celebres evaserunt, ut *Empedocles* agnominatus esset *Alexanemus*, *Epimenides Cathartes*, & *Abaris Æthrobates*, à peritia quam habuerunt, in supprimendis ventis & tempestatibus, in Civitatibus liberandis à Pestilentia, & ab inambulando super aërem in sublimi.

Quâ

Quâ facultate fretus *Pythagoras* amicos suos istoc modo in *Metapontio* & *Tauromenio*, uno eodémque die invisit.

5. Et nunc quidem, postquam hæc de *Pythagora* narraverim (aliáque plura addere possem) minùs opus erit *Platoni Plotinóque* insistere, quippe quorum Philosophia eadem est atque *Pythagorica*, Textuíque *Mosaico* pariter applicabilis. *Platonis* virtus insignis, vitæque integritas, cum summa illius in maximè sacris de Deo Mysteriis, déque statu Animæ humanæ tum in hoc mundo tum in futuro, conjuncta peritia, meritò illi titulum ascivit *hominis Divini*, Ὁ θεῖος Πλάτων.

Cæterùm, quantùm ad Miracula, nulla, quod sciam, edidit, quanquam profectò aliquid miraculosi ei obtigit, si fama illa *Athenis*, quam de nativitate illius *Clearchus* & *Anaxilides* fuisse memorant, sit vera. *Aristonem* scilicet patrem illius putatitium, cùm *Perictionen* vi comprimere voluisset, instituto suo excidisse; cúmque ab incepto destitisset, *Apollinem* vidisse in Visione, atque sic ab uxore abstinuisse, donec peperisset filium suum *Aristoclem*, qui postea *Plato* appellatus est. Illud verò multò credibilius est quod narratur de commendando ipso Tutori suo *Socrati*, qui pridiè quàm venisset somniavit se oloris pullum in gremio suo habere, qui subitò affatímque plumescens, enatis alis statim in Aërem evolavit, suavissimósque cantus edidit. Quamobrem die postero cùm *Plato* à patre suo ad eum adductus esset, τοῦτον, εἰπεῖν, εἶναι τὸν ὄρνιν, continuò exclamâsse dicitur, *hanc ipsam esse Avem*, atque sic lubenter eum tanquam pupillum suum recepisse.

Quòd verò Philosophia *Mosaica* ipsi nota esset, quemadmodum in se credibilius est, ità firmiora ea de re suppetunt testimonia, ut *Aristobuli Judæi* apud *Clementem* *Clem Alexand. Alexandrinum*, S. *Ambrosii*, *Hermippi* apud *Josephum* contra *Appionem*; & *Numenii* *Strom. lib. 1.* denique *Platonici*, qui ingenuè fatetur, Τί γάρ ἐστι Πλάτων ἢ Μωσῆς Ἀττικίζων; *Quid est* Plato *nisi* Moses *Atticissans?* quemadmodum alibi allegavimus. Vide etiam *Origenem* contra *Celsum*. *Origen. contra Celsum, lib. 6.*

6. Quod ad *Plotinum* attinet, id quod *Porphyrius* de ipso memorat, parum profectò abest à miraculo, quippe qui, propriæ suæ mentis vi ac majestate, quemadmodum fassus est adversarius ejus *Olympius*, Magiam in ipsum retorquere valuit, quam is in *Plotinum* intentavit; sedatóque animo considens inter amicos dixit eis, Nunc corpus *Olympii* crumenæ instar corrugatur & colligitur, membráque ad se invicem alliduntur. Et, tametsi nec à Sacerdotibus nec à Prophetis *Judæorum* instructus erat, familiaris tamen amicus erat sinceri fervidíque illius *Christiani*, perdoctíque Patris Ecclesiæ *Origenis*, cujus Authoritatem huc adjectam volo, unà cum universali consensu eruditorum apud *Judæos*. Nihil enim quod mirum videri potest in Metaphysica parte hujus *Cabbalæ* occurrit, quod illi non constanter affirmaverint esse verum.

7. Malè morata verò quorundam superstitio talis est, ut plus tributuri sint assuetæ opinioni, quam aut sponte assumpserint, aut quâ Theologorum aliquorum confidentia ipsos imbuerit, quàm Authoritati aut Patrum Ecclesiæ & miraculorum, aut, quod longè præstabilius est reliquis, maximè solidis rationibus quæ proponi possunt. Quarum si capaces essent, nequaquam ex eo offendi possent, quòd Philosophiam *Cartesianam* in præsentem hanc *Cabbalam* admiserim. * Cujus principia insignioréſque Conclusiones cùm tam liberè & inaffectatè se obferrent, támque aptè & congruenter sedes suas in Textu occupaturæ essent, Religio profectò mihi erat eas excludere.

8. Etenim non possum quin existimem, *Cartesium* fœliciter & præter expectationem, in ea Theoremata incidisse quæ vera reperientur Restauratio illius partis Philosophiæ *Mosaicæ* quæ vulgò *Naturalis* vocatur, & in quam *Pythagoras* meritò censeri potest haud mediocriter versatus. Quam quidem peritiam verisimillimum est eum assecutum esse ex conversatione cum successoribus *Sidonii* illius *Mochi* suprà memorati; Quem *Casaubonus* existimat *Moschum* potiùs appellandum, (nam quàm facilè σ ex χ deperdi possit quilibet potest videre) suspicatúrque nomen *Tyrium* fuisse, linguâque vernaculâ nominatum fuisse משה *Mosche*, qui vulgò vocatur *Moses*. Quod rursus cum *Johannis Seldeni* opinione optimè convenit, vel potiùs coincidit, ulteriórque est illius conjecturæ confirmatio. Qualem verò Philosophiam Naturalem *Moschus* hic suis asseclis impertiverit, *Vossius* expressim notat ex *Strabone*, qui mentionem *Voss. De Historicis Græcis, lib. 3.* facit de *Moscho* quodam *Sidonio*, qui in seculis ante bellum *Trojanum* vixerit, primúsque Author fuerit Philosophiæ Atomicæ, sive illius Philosophiæ quæ rationem reddit de *Phænomenis* ex figura motúque Particularum. Unde haud mediocrem affinitatem intercedere oportet inter antiquam hanc *Moschicam* vel potiùs *Mosaicam* Physiologiam, & Philosophiam *Cartesianam*, quæ tam frequenter ac naturaliter in *Cabbala* hac Philosophica suis partibus functa est.

Naturalem verò Philosophiam *Pythagoræ* Atomicam fuisse evinci porrò potest ex eis quæ apud *Diogenem Laertium* de *Democrito* scripta invenimus. Quantum enim strepitum illius Atomi in orbe civerint, neminem latere potest. *Democritus* verò, quemadmodum *Diogenes* scribit ex *Thrasyllo*, tantus admirator erat atque imitator *Pythagoræ*, adeóque omnia èx eo desumpsisse videtur, ut meritò quis putaret, eum illius discipulum fuisse vel auditorem, nisi Chronologia reclamaret. Cæterùm, tametsi ipsius *Pythagoræ* discipulus non fuit, fuit tamen, ut *Glaucus Rheginus* refert, auditor cujusdam è *Pythagoreis*. Narràtque *Apollodorus Cyzicenus* eum admodum intimam familiaritatem contraxisse cum *Philolao*. In Catalogo etiam librorum quos scripsit, unus ex eis nominatur *Pythagoras*, altèrque *Tritogenia*, quæ vox Mystica est apud *Pythagoreos*. Cúmque *Plato* Scripta *Democriti* flammis tradere decrevisset, duo erant *Pythagorei Amyclas* & *Clinias*, qui ipsum dissuaserunt nè illud exequeretur, quod is ex honesto quidem, quanquam imperito zelo destinaverat. Quæ quidem res, quantum ego judico, non possunt quin invictam dent suspicionem partem Physicam Philosophiæ *Pythagoricæ* fuisse Atomicam. Motum verò Telluris eum tenuisse, jam celebratissimum est. Reliqua consideremus, ex dogmatis *Democriti*, dispiciamúsque quàm bellè omnia conjuncta cum *Cartesianis* conveniant.

Pythagoram etiam tenuisse oportet, si *Democritus* totam suam Philosophiam ex illius Scriptis vel Traditionibus hauserit, * Infinitos esse Mundos eósque generabiles esse & corruptibiles, Materiam verò nunquam interire. Infinitos esse Atomorum sive Particularum Numeros magnitudine & figurâ differentes; φέρεσθαι ἐν τῷ ὅλῳ δινουμένας, *Et in Universo moveri ad modum Vorticum.* Illa enim propria significatio est vocabuli Δίνη, nempe *Vortex*. Καὶ οὕτω πάντα συγκρίματα γεννᾷν πῦρ, ὕδωρ, ἀέρα, γῆν· Rotationémque horum Vorticum ex particulis constantium, generare Ignem, πῦρ (quæ peculiaris appellatio Solis est apud *Pythagoreos*, utì alibi notamus) & tum postea Terram, Aquam, Aërem: Quemadmodum magìs expressim dicitur, Τόν τε ἥλιον καὶ τὴν σελήνην ἐκ τοιούτων δινῶν καὶ περιφερῶν ὄγκων συγκεκρίσθαι, *Concrementa Solis atque Lunæ* fructus fuisse harum Δινῶν vel Ὄγκων περιφερῶν, *horum immensorum vastisque circuitibus revolutorum Vorticum.* Et postremò, Πάντα τε κατ' ἀνάγκην γίνεσθαι τῆς δίνης αἰτίας οὔσης τῆς γενέσεως πάντων, ἣν ἀνάγκην λέγει· Hoc est, * *Omnia fieri secundùm necessitatem, quippe quum motus hic Verticalis causa sit generationis rerum omnium.* Quem *Democritus* vocat ἀνάγκην. Atque hoc ipsum in causa esse potest * quòd *Pythagorei Decadem*, hoc est, *Mundum* Ἀνάγκην appellaverint.

Quæ postremæ Democriti Assertiones, quemadmodum valdè faciles sunt & naturales, * tali sensu, quo *Cartesius* naturam Vorticum ipsorúmque effectus explicavit; ità planè falsæ sunt, ineptæ nulliúsque momenti, si ullo alio sensu accipiantur.

Quamobrem cùm Philosophia *Cartesiana* eadem ferè sit quæ illa *Democriti*, illáque *Democriti*, eadem quæ Physiologica pars Philosophiæ *Pythagoricæ*, & *Pythagorica* Philosophia eadem quæ *Sidonia*, ut & *Sidonia* eadem quæ *Mosaica*; necessariò hinc sequitur *Mosaicam* Philosophiam in parte sua Physiologica, eandem esse atque *Cartesianam*. Quàm aptè verò *Cartesiana* Philosophia Textui *Mosaico* conveniat, iterum atque iterum inculcavimus.

9. Et certè ut *Cartesius* cum suprà dictis sublimibus Divinísque Geniis, in aliquam Æquiparationem veniat, quanquam profectò imperitia hominum facit, ut plus vulgò supernaturalis auxilii agnoscatur in fervidis incertísque Imaginationibus perplexáque Melancholia, quàm in tranquillo distinctóque Rationis usu; quod ad me tamen attinet, equidem ego (sed rem interim acrioribus judiciis permittens) *Cartesium* existimem virum magis verè inspiratum in rerum Naturalium notitia, quàm quenquam, qui à sexdecies centenis retrò annis, talem seipsum professus sit; singulariúmque ejus Inventionum Mechanicarum, quibus Mundi Phænomena explicentur, admiratione captus, * non dubitem eum cum *Bezaliel* & *Aholiab* comparare scitis illis peritísque Tabernaculi opificibus, quos *Moses* testatur Spiritu Dei repletos fuisse, ac præstabili intelligentiâ ad excogitandum omne genus operum curiosorum. *Exod.* 35.32.

Nec meliorem argumenti speciem præ se fert, *Cartesium* non esse inspiratum, propterea quòd sic se esse non dixerit, quàm alios esse inspiratos, quòd se dixerint sic esse, quod nullam omnino apud me argumenti habet vim. Reticentia verò de eo quod ipsi contigerit, majorem argueret sobrietatem ac modestiam; cùm è contrà illius professio apud homines sobrios suspecta esse posset emotionis mentis ac Melancholiæ, præsertim in Philosophia *Naturali*, ubi præcipua voluptas est, Rationis evidentia & exercitium, non autem nuda fides; aut, quod aliàs fit, *ineffabilis vitæ sensus*, quâ quidem ratione nullus verus Christianus est, qui non sit inspiratus.

SCHOLIA

In Cap. I. Sect. 2.

Quales erant Pythagoras, Plato, &c. *Triplici obice viam heic nobis intercludere conatur* S. A. *quò minus hoc genere argumenti* Cabbala *nostra confirmetur. Objicit enim heic tria præsertim μεγάλα, quæ vocat, αἰτήματα, supponi tantùm non probari: Primum est,* Vera esse omnia quæ in Historiarum monumentis de *Platonis* & *Pythagoræ* sapientia traduntur; Alterum, *Platonem* & *Pythagoram* ad *Judæos* usque penetrâsse, atque à *Mose* præcipua dogmata sua hausisse, &c. Tertium denique, nihil à *Pythagora* vel *Platone* quoad ista Mysteria dictum, scriptum aut factitatum fuisse, quin ex *Judaica* disciplina provenerit. *Quæ quidem agnosco magna esse Postulata, sed universa nobis haud ità necessaria, quibus Atheum convincamus. Quod verò maximè scopo nostro accommodum est, minimè dubitatur apud viros doctos, sed communi quasi calculo comprobatur, ipso fatente viro doctissimo* S. A. *Quod intellectum volo de Postulato secundo. Quod ad tertium verò attinet, satis est si inveniantur apud* Pythagoricos *ac* Platonicos *solida & sublimia Philosophemata quæ aptè congruéque Textui* Mosaico *applicari possunt, quanquam aliàs multis scatere nugis deprehendantur aliunde ascitis, aut de proprio cerebro fictis. Præclaras tamen illas sublimésque veritates, quæ apud ipsos reperiuntur, cùm multa eos à* Judæis *didicisse constet, cúmque veritates illæ tam aptè* Textui Mosaico *conveniant, ad Textum rursus* Mosaicum *tanquam proprium Fontem optimo jure referimus. Immo verò qui sic non faciunt, summâ mihi videntur &* Mosen *&* Deum Mosis, *Deique Ecclesiam tam* Judaicam *quàm* Christianam *injuriâ afficere. Quod ad primum denique attinet, nihil necesse est, ut omnia quæ dicuntur de* Pythagoræ Platonísque *sapientia vera sint, sat est si ea sint vera quæ nos ad confirmandam* Cabbalam *adhibuimus.* Exam. Gener. p. 6, 7, 8.

Sect. 3. S. Ambrosius Pythagoram ipsum fuisse Judæum. *Id quod & ipse* S. A. *ultrò fatetur.* Hunc, *inquit,* ex populo *Judæorum* genus duxisse putat quidem *Ambrosius, lib.* 3. *Epist.* 20. & ait plerosque ità arbitrari. *Duo verò objicit* Andreades. *Primum,* Mnesarchum *annulorum sculptorem seu cælatorem dici illius fuisse patrem, cujus nomen pariter & opificium parum convenit* Judæo. *Quasi verò Gente* Judaicâ *oriundi à Græcis nominibus semper abhorruerint; aut annulorum sculptio, cum* Judaica *Religione, (cùm abunde Imaginum & Sculpturarum fuerint in Templo* Salomonis, *) neutiquam consisteret. Alterum est,* Judæum *fuisse conjectari, ex eo quòd circumcisus esset, Circumcisionem verò etiam aliis Gentibus competere. Sed respondeo; Cùm fateatur fuisse circumcisum & cum* Judæis *versatum esse, necessariámque fuisse* Pythagoræ *circumcisionem, ut tanquam Proselytus Justitiæ ad interiora eorum* Mysteria *admitteretur, equidem aut natum esse Judæum aut à* Judæis *fuisse circumcisum longè verisimillimum est. Quanquam his tricis minimè innititur nostræ Expositionis vis, sed conversationi ipsius cum* Judæis. *Ipseque* Andreades *haud dubitandum agnoscit* Pythagoram *&* Platonem *in notitiam eorum, quæ apud Judæos Mysteria erant, venisse. Et quæ obsecro potissimùm mysteria debent esse, in quorum notitiam Philosophos venisse oportet, nisi Philosophica?* Exam. Gener. p. 65.

Sect. 7. Cujus principia insigniorésque Conclusiones, &c. *Quod intelligendum est, prout suprà monui, in genere, non secundùm præcisam illam rationem Mechanicam, quam affectat* Cartesius.

Sect. 8. Infinitos esse Mundos, &c. *Hoc est, Numerum Mundorum indefinitum.*

Omnia fieri secundùm necessitatem, &c. *Non autem* Mechanicam *sed* Physicam. *Sic omnino antiquos* Pythagoreos *statuisse censeo. Defluxu verò temporis* Physicam *in* Mechanicam *apud illius Successores degenerâsse.*

Quòd Pythagorei Decadem, i. e. Mundum, Ἀνάγκην appellaverint. Ἀνάγκην *verò* Physicam *non* Mechanicam *eos intellexisse existimo, Spiritúmque Naturæ eâ voce subindicâsse.*

Tali sensu, quo *Cartesius* naturam Vorticum, &c. *Non tamen præciso illo sensu Mechanico, sed in genere potiùs, prout paulò antè monui, qui tamen* Solis *posteáque* Telluris *ex* Sole *naturalem Generationem, nisi omnia simul facta sint, complectitur.*

Sect. 9. Non dubitem eum cum Bezaliel & *Aholiab,* &c. *Quo autem sensu ego* Cartesium *cum* Bezaliel *&* Aholiab *comparaverim, in Præfatione ad* Dialogos Divinos Anglicè *editos, fideliter explicatur. Ad hunc ferè modum: Nec debet ille Author sic intelligi in comparando* Cartesium *cum* Bezaliel *&* Aholiab, *ac si reverà crediderit supernaturaliter inspiratum. Quâ enim fronte potest quisquam istum sensum hujusmodi altivolanti blandiloquentiæ sive urbanitati imponere, cùm passim in scriptis suis apertè fervidéque*

que Cartesium, *ubi in rebus ullius momenti eum erràsse deprehendit, confutat perinde atque laudibus extollit ubi meretur? Quod manifesto indicio est, eum non tenuisse infallibiliter inspiratum.* Et cùm Bezaliel & Aholiab *Dei Spiritu repleti dicuntur, vera illius* Exod. 35. 35. *dicti* Exegesis *esse potest, eos sapientiâ tantùm cordis repletos esse ad omnia curiosa opera Mechanica perficienda, quemadmodum innuitur sub finem illius Capitis, specialem & extraordinarium habuisse Genium ad eas res obeundas, quod* Dei donum *erat in* Natura. *Ut taceam, unumquodque* magnum *in Natura ex Hebraico Idiomate, à Deo denominari solere. At proinde* repleri Spiritu Dei in sapientia & intelligentia, *&c. est magnam* Exod. 35. 31. *portionem sapientiæ & intelligentiæ in certis quibusdam rebus sortiri.* Et Cartesius *proculdubio haud mediocri ingenio & sagacitate præditus erat ad excogitandas maximè probabiles causas materiales Phænomenôn Universi, ad eásque affabrè redigendas in maximè speciosam contexturam cujus res ipsa capax sit, ad Philosophiam* Mechanicam *constituendam.*

Præterea, Juvenis equidem tunc eram cùm ista scripsi, nec tamen ullâ invidiâ aut æmulatione madidus aut turgidus; sed promptissimâ animi proclivitate, quæ ab aliis præclarè dicta factáve essent amicissimè amplexus sum, lubentissimè ceu discipulum me eorum Authoribus addicturus, quanquam interim in nullius Magistri verba juraturus. Cùm verò omnes Rationes Atomicæ & Mechanicæ ante Cartesii *Scripta mihi planè sorduerint, condonandum profectò mihi est, ætatique meæ, si præ nimio amore & admiratione tam præstantis Ingenii ex inopinato cœlitùs delapsi (nec tamen ut* Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, *sed ut Homo planè Mechanicus) Mechanicásque Phænomenôn Naturæ rationes tam dextrè & plausibiliter aperientis, in illius Laudes majori æstu sublimioribúsque Hyperbolis raptus viderer, quàm aliam ætatem aliásque occasiones deceret.*

CAP. II.

1. *Enumeratio Objectionum contra* Cabbalam *Philosophicam.* 2. *Ad Objectionem ab inadæquata ratione* Pythagoricorum Numerorum *ad sex dierum Creationem, desumptam Responsio.* 3. Tetractyn *in Juramento* Pythagorico, *nec quatuor esse Elementa; nec* Mentem, Animam, Opinionem, Corpus, *nec denique* Tetragrammaton. 4. *Exquisitam aptitudinem* Numerorum Pythagoricorum *ad Dies Creationis, illius Philosophiam arguere eandem esse atque* Mosaicam. 5. *Numerorum usum* Mysticum *per totum* Denarium Judaicum *esse perinde ac* Pythagoricum. 6. *Et nec* Judæos *nec* Pythagoreos *ad* Denarium *se restrinxisse. Unde Objectio hæc ab inadæquata Numerorum ratione admodum invalida reperitur.*

1. Atque sic breviter naturam expendimus Veritatum in *Cabbala Philosophica* contentarum, ut & qualitatem eorum hominum quì antecedentibus seculis eam amplexi sunt. Jam verò quantùm ad Objectiones; Hæ septem certè, maximi saltem momenti sunt si non solæ Allegationes quæ contra eam afferri possunt, nempe,

Primùm, Numeros *Pythagoricos* perinde atque Nomina * ad sex dierum Creationem esse inadæquatos.

Secundò, Philosophiam *Pythagoricam Cabbalæ Judaicæ* in præcipuis illius Lineamentis non accuratè respondere, cùm apud Scriptores *Judaicos* de motu Telluris nulla facta sit mentio.

Tertiò, Primi diei Creationis Interpretationem reliquis omnibus esse heterogeneam, quippe quæ sola *Symbolica est*. Ubi & tres Quæstiones addititiæ proponuntur de *Hyle Metaphysica* primo die creata.

Quartò, Ordinem *Cabbalæ* præposterum esse, ut quæ *Terram* collocet ante *Solem*.

Quintò, Opera quinti sextíque Diei nimis vulgaria esse ac trivialia quàm ut sint Materia *Cabbalæ Philosophicæ*.

Sextò, Illegitimam ὑστερολογίαν in nostra Paradisi Interpretatione commissam esse, qui eam antè plantatam supponimus quàm *Adamus* ex terra factus sit.

Septimò & ultimò, Interpretationem *Cherubinorum* flammantísque gladii duram esse, propterea quòd illud medium facimus quo *Adamus* Paradisum recuperet, quod eum videtur à Paradiso propellere, ac prohibere nè rursus intret.

2. Verùm hisce ordine plenè respondebo; Primúmque ad primam partem primæ, quæ insinuare vult, quoniam *Pythagorei* Numeralia sua Mysteria per totum *Denarium* continuârunt, cùm Creationis dies sex tantùm sint, Mysteria iccirco Numerorum eorum ad sex Dierum Creationem non omnino pertinere. Ad quod respondeo,

Quòd

Quòd Mysteria Numerorum suorum per totum *Denarium* continuaverint, id quidem nostræ causæ nihil prorsus nocere. Etenim sive supponimus Numerorum *Hieroglyphica* in usu fuisse ante *Cabbalam Mosis*, primúmque illius Authorem, tot omnino ex illis sumpsisse, quot instituto suo inservirent, (ut is qui sententiam aliquam scribit, non plures Alphabeti literas sumit, quàm quibus opus habet ad scribendam sententiam) sive primus Author *Cabbalæ* hæc *Numeralia Hieroglyphica* ipse instituit, Mysteriáque Numerorum postea ad res minores extendebantur, neutra quidem Hypothesis contra nostram Interpretationem quicquam facit. Númnam enim sequetur, quia *Moses* Notas *Hieroglyphicas* ex sex tantùm Numeris fecit, ut monumenta sint Naturæ certorum quorundam Phænomenôn Universi, eos propterea, qui hujus *Cabbalæ* participes fuerint, nunquam eousque Imaginationi suæ indulturos esse, ut *Numeralia* hæc *Mysteria* ac similitudines ad res alias extenderent; immò nè tunc quidem, postquam procedente tempore, primi finis scopíque horum *Hieroglyphicorum* notitiam perdidissent, & per ignorantiam & oblivionem, primitivam eorum occasionem planè nescirent?

Quamobrem, quòd hæc *Numeralia Mysteria* ultrà extensa sunt quàm ad sex dierum Creationem, nullum argumentum esse potest contra *Cabbalam* Philosophicam; præsertim si consideremus, quòd hi sex Numeri cujusque Diei opus tam exquisitè significant, quódque * nullus *Tetractyos Pythagoricæ* sensus tolerabilis esse potest, nisi *Hieroglyphicum* supponamus quartæ Diei Creationis, quæ intenditur tanquam compendiosa comprehensio, magísve generica Initiatio in totam *Cabbalam Philosophicam.* Cujus Conclusiones tam immensi sunt ponderis atque dignitatis, ut dignæ videantur illâ Religione Juramenti suprà memorati. Ubi, (ut *Meursius* planè probat) juratur per *Pythagoram*, aut saltem per eum, qui *Tetractyos* traditionem primus impertiverit. *Denar. Pythagoric. cap.6.*

3. Quæ si notitia tantùm esset Numeri quatuor Elementorum, *Ignis, Aquæ, Terræ, Aeris*, aut similitudinis quam Mens, Anima, Opinio, Corpus ad quatuor primos Numeros gerat, 1, 2, 3, 4. (quæ tamen satìs inepta & diluta est in omnibus præterquam in ultimo, si severiter rem examinare vellemus; ut & res ipsæ collectæ ad constituendam *Tetractyn*, omnino coactè ac quasi obtorto collo huc attrahuntur & coagmentantur) Hæc, inquam, quæ prætenduntur, Mysteria, adeò nullius momenti sunt, ut impossibile sit ea tantam primo eorum Authori venerationem conciliare potuisse, ut *Mystæ* per eum, in seriis suis transactionibus religiosè jurarent.

Nec tamen juratio esse potest per *Tetragrammaton* sive nomen *Jehovah*. Nam *Tetractys* perinde atque *Tetras* (quæ pro ea promiscuè ponitur, quámque verisimillimum est solam futuram fuisse appellationem nisi Metri ratio obstitisset) non significat Nomen quatuor literarum sed simpliciter Numerum quaternarium; Numerúmque esse non Nomen, reliqui Numeri omnes Denarii Pythagorici testantur, perinde atque constans Authorum Interpretatio, quemadmodum videre est apud *Meursium.* *Vide Selden. de Diis Syris, Syntagm.2. c.1;* Præterea, Οὐ μὰ τὸ τετρακτὺν, falsa est Syntaxis, & Οὐ μὰ τὸ ἡμετέρᾳ ψυχῇ παραδοῦσαν τετρακτὺν, falsa Prosodia. Tam parum causæ subest ut quisquam ullam aliam Interpretationem somniet præter eam quam nos dedimus, nempe, Jurationem esse per eum, qui per modum Traditionis (id enim παραδόντα innuit) tam egregiam ac præstabilem Scientiæ partem impertiverit, quàm quæ quartæ diei Creationis Interpretatione fit comprehensa, cujus *Tetractys* Symbolum est ac necessarium monumentum, quod certò animum ad illius memoriam revocabit; quippe quum secundùm maximè notabilem suam proprietatem illi Diei applicari non possit, nisi quatenus ille Dies intelligitur, quoad generaliora Universi lineamenta Creationem rerum omnium complecti, unde necessariò supponitur *Planetas* totidem *Terras* esse, cum reliquis nobilioribus illis Philosophiæ Conclusionibus, quæ indè dependent. Quæ Scholæ *Pythagoricæ* sententia fuit, quemadmodum planè apparet ex *Aristotele* in libris de Cœlo. *De Cœlo, lib. 2. cap.13.* Ubi ait *Pythagoreos* asserere, *Ignem*, hoc est, *Solem*, in medio Mundi collocari, τὴν δὲ γῆν ἓν τῶν ἄστρων εἶναι, *Terram verò unum ex Astris esse:* Planetas intelligit. Cæterùm quòd *Planetas* etiam pro *Terris* habuerint, ex eis apparet quæ addit. Ἔτι δὲ ἐναντίαν ἄλλην ταύτῃ κατασκευάζουσι γῆν, ἣν ἀντίχθονα ὄνομα καλοῦσιν. Præterea aliam faciunt *Terram*, quam *Antichthona* nominant, huic nostræ è regione oppositam. *Macrob. in somn. Scip. lib. 1.cap.11.* Quæ proculdubio nihil aliud erat præter vicinum nostrum ex adverso situm Planetam, sive *Terram*, *Lunam* vulgò appellatam. Sic enim nominatur apud Veteres, *Terra Æ*therea, ut apud *Plutarchum* Γῆ Ὀλυμπία, citeriórque illius pars Ἀντίχθων & Περσεφόνη, quemadmodum & altera Ἠλύσιον πεδίον. *Plutarch. De facie in Orbe Lunæ.* Tractu temporum hanc solidissimam Philosophiam superstitiosis commentis adulterante. * Hoc verò sufficit ad resciscendam *Pythagoræ* opinionem de *Planetis*, quòd pro tot Terris eos utique habuerit.

Tetractys

Tetractys igitur pro *Cabbala* operis hujus quartæ diei ponitur, quo plenè methodicéque explicato, Mystisque facultates suas adeò indè consummatas, mentésque illuminatas deprehendentibus, meritò fieri potuit ut id talem ab eis venerationem extorqueret, quæ religiosè eos induceret ad jurandum per primum illius Authorem. Quemadmodum & dicitur ipse *Pythagoras* formâ usus esse: faciléque possum credere de primitivis *Pythagoreis* universis, eodem eos sensu juraße, quo *Pythagoras* ipse juravit, nempe, per primum tam sublimis stupendæque Sapientiæ communicatorem. Quæ, (quemadmodum notavi ex *Iamblicho*) θεοπαράδοτος dicitur, Sapientia *à Deo ipso tradita*. Quod Jurationem ipsorum extra omnem Reprehensionem Culpámque constituet.

Vide Johan. Meurs. Denar. Pythag. cap. 6.

4. Quamobrem cùm hæc exquisita sit aptitudo & congruitas, in applicandis hisce Numeris *Pythagoricis* (quamvìs universis non utamur) ad opera sex dierum Creationis, est planè demonstratio Philosophiam *Pythagoricam* de *Systemate Mundano*, eandem ferè fuisse quæ antiqua *Cabbala* Judæorum.

5. Præterea, in præsenti hoc Mysterio, non tam pauci ex Denario *Pythagorico* adhibentur Numeri, quàm prætenditur. Numerum enim *Septenarium* demonstravi admodum aptè significare Septimi Diei Requietem. * Numerus verò *Denarius* emergit ex *Tetracty*, prout suprà notatum est. Adeò ut octo Numeri è *Denario*, planè demonstrati sint naturaliter ad *Cabbalam Judaicam* pertinere. Et certè quòd antiqua *Judæorum* Sapientia usum Mysticum *Octonarii* in sua Religione agnoverint, mihi ex eo manifestum videtur, quòd Circumcisio constituta esset *Die octavo*. Qui quidem Numerus cùm primus Cubus sit, idoneum Symbolum est stabilitatis illius fœderis quod Deus cum Judæis fecit in Circumcisione: Et *Pythagorei* quidem *Octonarium* Ἀσφάλειαν appellant, quæ illam securitatem significat, quæ ex fœdere fit. Et, nisi nimis solicitus videri possem in re tam exigui momenti, non difficile esset loca ex sacris Scripturis proferre, ubi *Novenarius* meritò censeri posset *sensu Mystico* minimè destitutus. Tam parvam rationis speciem præ se fert, ut quis usum Symbolicum primorum decem Numerorum, *Pythagoricum* tantùm esse pronunciet, nec ad *Cabbalam Judaicam* pertinere.

Vide Phil. Jud. Περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου.

6. Quibus omnibus addi potest, nec *Pythagoreos* ipsos, nec sacros Scriptores, Mysticum Numerorum usum ad *Denarium* restrinxisse, sed expatiari utrosque in alios numeros magis compositos. Unde ulterior accedit evidentia, quàm irrationalis ac invalida sit illa Allegatio contra *Cabbalæ Philosophicæ* veritatem ex admirabili aptitudine & congruitate Numerorum, qui cujusque diei Creationis symbola sunt, conclusam, nempe, plures esse Numeros Mysticos quàm dictis diebus applicentur: Ac si, cùm multi Numeri Mystici sint qui septem dierum Numerum longè excedunt, applicandi tamen essent hisce septem; vel, quia inapplicabiles sunt, isti, qui tam manifestò applicabiles sunt, non rectè essent applicati.

Atque sic spero me, primæ parti hujus primæ Objectionis de Numeris, plenè satisfecisse. Qui quidem, quantum ego existimo, si accuratiùs perpendantur, soli (propter eorum aptitudinem, naturæque ac proprietatum significantiam) abundè nos persuadere possunt de certitudine illius partis *Cabbalæ Philosophicæ* quæ primo Capite Geneseos comprehenditur: Et in qua Prælibatio etiam est illustrium earum Veritatum quæ plenioribus circumstantiis in secundo tertióque traduntur.

SCHOLIA

In Cap. II. Sect. I.

Exam. Gener. pag. 110.

Ad sex dierum Creationem esse inadæquatos. *Id quod* S. A. *nobis expressim objicit. Nos nempe ex Numerorum aptitudine veritatem* Cabbalæ *concludere*, Non obstante quòd *Pythagoras* ipse ultra senarium progressus sit, & Numeros, non veluti Symbola Hieroglyphica rerum creatarum, sed tanquam Causas Exemplares & Principia Harmonica rerum agnoverit. *Duo autem heic objiciuntur, Primum est quòd* Pythagoras *ultra Senarium progressus sit, Numerósque usque ad Decadem produxerit; cùm tamen sex tantùm dies sint Creationis. Alterum, quòd Numeros non tanquam Symbola Hieroglyphica, sed tanquam causas rerum exemplares statuerit.*

Atque equidem primam illam Objectionem alicujus esse momenti facilè concederem, si nec Septenarius *nec* Denarius *ad Creationem ullo modo referri possent. Nunc verò cùm manifestâ aptitudine, nè dicam necessitate (quemadmodum in hac ipsa Defensionis Appendice demonstro)*

demonstro) *eò referantur*; (*Nam* Septenarius Sabbati *sive Cessationis Dei ab operibus sex dierum Symbolum est, nec quarti Diei opus rectè intelligi potest nisi ad* Tetractyos *potentiam attendamus, quæ* Denarius *est & idoneum Universitatis rerum creatarum Symbolum, quippe omnes Numeros in se continens*:) *hinc palàm est, quàm proclive foret* Pythagoreis, *ipsique adeò* Pythagoræ *Numerorum Mysteria ad* Decadem *usque extendere, quamvis primitùs Mysteria non suppeterent, quæ* Octonario *&* Novenario *applicarentur, saltem quæ ad Creationem pertinerent. Quomodo verò aliunde supplementa fieri possent hoc ipso in capite subindicavi.*

Addam verò heic porrò, quæ ad eruditissimum virum Christianum Knorrium *scripsi de usu ac natura decem* Sephirotharum, *quippe quæ spero hanc difficultatem penitùs sublatura, palàmque factura satis causæ subesse etiam è Traditione* Judaica, *cur* Pythagoras *ultra Numerum* Senarium *progressus sit, utpote qui Mysteria non tantùm* Bereshith, *sed &* Mercavæ, *non solius* Physicæ, *sed &* Metaphysicæ Judaicæ *Arcana participaverit. Sic igitur ad virum doctissimum scripsi. Quantùm ad me ego certè* Sephirothas *credo* (*sicut & tu vertis*) Numerationes *omninò significare, esséque nihil aliud quàm* Numeralia *quædam* Repositoria *maximorum Mysteriorum antiquæ* Cabbalæ Decadem *non excedentia, manuúmque digitis decem, super quos res numerare solent, respondentia, Denariúmque* Pythagoricum *hinc originem suam traxisse. Varias verò Notiones vel Nomina ad singulos Numeros relata fuisse; quemadmodum observare licet apud* Johannem Meursium *in* Denario *suo* Pythagorico: *Quanquam multa quidem illic notata Nomina spuria sunt, Modi tamen referendorum satis amplum est exemplum.*

Sephiroth *verò, sive* Numerationes Cabbalisticas *duûm fuisse generum puto,* Physicas *&* Metaphysicas. Physicas *fuisse Repositoria Mysterii Creationis sive Mundi, aspectabilis præcipuè, subindicatis interim & invisibilibus ejus incorporeisque Principiis. Septem autem primæ* Sephiroth *huic rei maximè inserviebant, septem diebus,* (*sex primis Operæ, septimo Quieti*) *applicatæ*; *& sic quidem ut singuli Numeri imaginem quasi ferrent rerum quæ singulis diebus appropriantur, sicut fusè demonstravi in* Cabbala *mea* Philosophica. *Nec omnino hîc otiatur decima* Sephirah, *sive* Denarius *quatenus ad Quaternarium referri potest, tanquam illius Potentia. Tot è decem* Numeris *sive* Sephiroth, *Mundi aspectabilis Creationi illustrandæ inserviebant. Quantùm verò ad* Numerationes Metaphysicas, *id maximè notatu dignum est, eas totum* Denarium *complecti & in duas partes dividi, tribus prioribus ipsi* Divinitati, *septem reliquis* Creationi Spirituali *& invisibili applicatis. Ità ut septem postremæ* Sephiroth *Repositoria sint & capsulæ quasi rerum omnium creatarum* Spiritualium *&* Invisibilium, (*quemadmodum septem, vel magìs præcisè, sex primæ, rerum corporearum & aspectabilium,*) *tres verò primæ, quod dixi,* Sacrosanctæ Trinitatis, &c. *Vide ipsam Epistolam Tabulis Cabbalisticis præfixam. Nimius enim essem si cætera huc transcriberem. Ex his facilè intelliget* S. A. *fuisse apud* Judæos *magni momenti Mysteria quæ totam Numerorum* Decadem *adimplerent, nec ullas lacunas relinquerent quò minùs* Pythagoras *Numeros suos Mysticos ad* Denarium *usque extenderet. Quippe cujus* Denarius *non ad* Bereshith *tantùm sed ad* Mercavæ *Mysteria pertinere intelligitur. Neque enim dubito quin* Judæorum *decem* Sephiroth *&* Denarius Pythagoricus *ab eadem origine profluxerint.*

Ac proinde meritò cessare debet S. A. *urgere,* Si *Pythagorici* in suis Numerorum Mysteriis ad Historiam Creationis respexissent & Numeri ipsis fuissent operis cujusque diei Symbola, tum substitissent in *Senario*. Hic ipsis potiùs fuisset δεκὰς dictus quàm Denarius, utpote re ipsâ δεκὰς seu Numerus omnia Creationis opera comprehendens. *Exam.Gener. pag.*117. *Nam ipsam* Cabbalam Philosophicam *Numeros ad* Denarium *extendisse manifestum est, nec ad solum opus* Bereshith, *sed ad* Mercavam *etiam applicavisse. Ut omittam quàm ridiculè expectetur à* S. A. *ut* Pythagorici Senarium δεκάδα *vocarent, quasi ipsa prima numerorum nomina à* Pythagoricis *imposita fuissent. At verò quod tantundem valet,* Senarius *ab ipsis* ὑλομίλεια *vocatur, quòd die sexto tota Creatio perfecta esset. Addóque* Tetractyn, *quæ speciali modo ad Creationem refertur, etiam* Decadem *in se potentiâ continere, & eo ipso quarti diei opus mirificè illustrare. Adeò omnia ex voto D.* Samueli Andreæ *hic succedunt.*

Quantùm verò ad alteram Objectionem, Quòd Pythagoras *Numeros non veluti* Symbola Hieroglyphica *sed tanquam* vera rerum Principia *agnoverit, equidem si verum id esset, haud mediocrem, fateor, vim haberet ad subvertendam nostram opinionem. Homo verò, qui ità solida aliàs Philosophiæ principia imbiberit, eorúmque capax fuerit, ut idem eousque deliraret ut ipsos Numeros non* Symbola *quidem, sed* elementa *ipsa ac* principia *rerum existimaret, tantâque cum reverentia ac sanctimonia tales Nugas ac Quisquilias discipulis communicaret, superstitiosâve quadam aut affectatitiâ gravitate & authoritate eorum fidei obtruderet, res adeò absona est & ab omni ratione aliena, ut apud neminem nisi vecor-*

vecordem admodum, summóve laborantem præjudicio ullam fidem possit obtinere.

Fateor equidem Aristotelem, *ut erat paulò pugnacior & disputationibus addictior Philosophus, in libro decimo tertio & decimo quarto* Metaphysices, (*si tamen isti libri* Aristotelis *sunt, qua de re docti inter se dissentiunt*) *absurdam hanc* Pythagoreorum *opinionem prolixè confutare. Et* Alexandrum *apud* Laertium, *in* Commentariis Pythagoricis *notare*, ex Monade Numeros, ex numeris Puncta, ex punctis Lineas, ex lineis planas Figuras, ex planis solidas, ex solidis Figuris Corpora solida, ut Ignem, Aquam, Terram, Aërem constare, &c. *Sed enimvero, etiam ex aliis quas* Alexander *Pythagoreis ibidem ascribit, manifestum est etiam illius temporibus* Cabbalam Pythagoricam *corruptam esse. Et tamen quod censet* Vossius, *Hic est ille* Alexander Polyistor, *qui Olympiade* CLXXIII, *imperante, in* Ægypto, Ptolemæo Lathyro, *florebat. At verò si duo illi ultimi libri* Aristotelis *genuini sint, ducentis trecentisve antè annis corruptionem istam factam oportet, nisi quòd* Aristoteles *censeri possit ex incerta tantùm fama istas opiniones tanquam* Pythagoricas *accepisse, avidéque occasionem amplexum esse eas confutandi, cùm tamen* Pythagorei *ipsi eis temporibus eò vecordiæ nondum prorupissent.* Aristotelem *verò non rectè semper veterum Philosophorum sententias intellexisse, notissimum est. Famam autem illam incertam à Symbolico illo ortam esse apud* Pythagoreos *loquendi modo (quibus frequens in ore erat,*

---------- Ἀριθμῷ δέ τε πάν' ἐπέοικεν)

in Epistola ad V. C. *satis monuimus. Tantùm addo* Philoponum *nobiscum sentire hac in re, qui in Metaphys. lib. 1. sic scribit : Pythagorei* dum volunt sapientiam suam occultam facere cerdonibus, Symbolicè tradiderunt disciplinas, dicentes Unitatem Mentem, Binariam Animam, &c. *Ipseque* S. A. *meritò* τ̓ Πυθαγόρειον Φίλωνα, Philonem Pythagoreum à Clemente Alexandrino *vocari asserit, quòd Numerorum Mysteria ex Principiis* Pythagoricis *captat. Captat autem* Philo *tanquam* Symbola *rerum quibus repræsententur, non tanquam* Principia *ex quibus consistant. Et paulò pòst, Exam. General. pag.* 8. *idem* S. A. *de* Pythagora *ac* Platone *differens,* Erant hi, *inquit,* Philosophi Matheseos studio imprimis addicti. Unde illud solenne eorum in Scholis monitum, οὐδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω. Non ergo mirum si quæ hauserant secretiora de Deo & ortu Universi, *quæ* εἰς τ̀ τῶν ὄχλων ἄγνοιαν οὐκ ἦν ἐξενεγκεῖν, (*uti* Josephus *ex mente* Platonis *loquitur, lib.* 2. *contra* Appionem) Mathematicis Ænigmatis involuta discipulis suis voluerint tradere. *Hæc ipse* S. A. *ultrò profert. Addámque è libro primo contra* Appionem, Pythagoram *pleraque è fonte* Judaico *hausisse, attestante eodem* Josepho, *hisce verbis :* Πυθαγόρας τοίνυν ὁ Σάμιος ἀρχαῖος ὤν, σοφίᾳ δὲ καὶ τῇ περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείᾳ πάντων ὑπειλημμένος διενεγκεῖν τῶν φιλοσοφησάντων· οὐ μόνον ἐγνωκὼς τὰ παρ' ἡμῖν δῆλός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ζηλωτὴς αὐτῶν ἐκ πλείστου γεγενημένος. *Unde constat quàm serio studio* Pythagoras Mosaica Mysteria *imbiberit, & quàm capax eorundem fuerit, propter eximiam pietatem ac sapientiam, & quàm sedulus futurus eorum per Ænigmata Arithmetica celator nè quid in profanum vulgus emanaret, juxta ipsius* S. A. *sententiam. Quapropter apud ipsum* S. A. *manifestum esse debet Numeros* Pythagoricos *non* Ideales causas, *internáve* Principia *fuisse rerum, sed earum tantùm* Symbola *vel* Similitudines.

Ex agnitis verò hisce Numerorum, cùm rebus, Similitudinibus, factum est ut extranei, qui Pythagoreorum *mentem perperàm intellexerint, Similitudines has in* Ideas *rerum verterent, nec eo contenti* primas Essentias *facerent, cùm nihil tamen ab essentiæ substantiæve natura magis distet quàm* Numerus ; *quippe qui* Notio *tantùm* secunda *est non* res, *ut nôrunt omnes qui vel primoribus labiis veram* Logicæ *notitiam degustaverint. Nec sanè diffiteor quin prolapsu temporis, per mutationes rerum ac vicissitudines, apud ipsos etiam* Pythagoreos, *qui tales nempe se putaverint, quemadmodum & apud* Judæos, Cabbala Philosophica, *quantùm ad abstrusiora tam* Bereshith, *tum* Mercavæ *Mysteria penitùs ferè perierit, quanquam & nomina* decem Sephirotharum *apud* Judæos *& appellationes* decem Numerorum *apud* Pythagoreos *etiamnum manerent, quorum tamen usum rationémque utrique perinde ignorabant. Unde factum est ut* Judæi Sephirothas *suas in* Emanationes *nescio quas* Divinas, Pythagorei *verò pari superstitione suos* Numeros *in* Ideas *primásve rerum omnium* Causas exemplares *&* Essentias *aut verterent ipsi aut ab aliis per errorem sic versas lubenter amplecterentur & pro suis agnoscerent. Ac proinde cùm occasio hujusmodi Nugamentorum tradendorum tam clarè pateat, & de eximia Numerorum eorundémque appellationum congruitate cum sex dierum Creationis Operibus in* Cabbala *nostra* Philosophica (*ut de usu* Sephirotharum *genuino in* Catechismo Cabbalistico) *satis constet, nec nisi temporis successu prima* Cabbalæ *puritas possit corrumpi, equidem admodum temerè à* S. A. *affirmatur, & contra suam ipsius sententiam suprà allatam,*

Pythago-

Pythagoram *ipsum, (nè dicam proximos illius successores) Numeros non veluti* Symbola Hieroglyphica *rerum creatarum, sed tanquam* Causas exemplares *&* principia Harmonica *rerum agnovisse.*

Sect. 2. Nullus Tetractyos Pythagoricæ sensus tolerabilis esse potest, nisi, &c. *Quæ* S. A. *contra hanc sententiam objicit, mihi notissima erant etiam tum cùm* Cabbalam *meam* Philosophicam *scripsi:* Plutarchum *nempe* Tetractyn, *quæ in juramento illo* Pythagorico *occurrit, ad* Mentem, Scientiam, Opinionem *&* Sensum, *quatuor illas Animæ facultates applicare; & tum ob hoc, tum etiam quòd universus Numerorum ambitus* κατὰ μονάδα *quidem in* Decade, κατὰ δύναμιν *verò in* Tetrade *contineatur, summum* Pythagoreos *juramentum fecisse* τ῀ τέλειάδα, *apertè statuere;* Nicetam *ad quatuor elementa retulisse;* Plutarchum *rursus* τέτρακτὺν *de Numero* XXXVI, *qui ex quatuor primis paribus imparibúsque numeris componitur, intelligere; &* Seldenum *denique ad nomen* Tetragrammaton יהוה *referendum censere. Quæ quidem omnia Interpretamenta tanquam levia admodum pessiméque fundata datâ operâ partim neglexi, partim confutavi. Quippe quum duo priora præterquam quòd nihil in se contineant majestate solennitatéque Juramenti dignum, à veritate etiam valde sunt aliena, nec rectè* Quaternario *possunt applicari. Neque enim* Quaternarius *omnes Animæ facultates exhaurit. Præter* Sensum *enim,* Opinionem, Scientiam *&* Mentem *sive* Intellectum, *datur etiam* Phantasia *&* Memoria. *Nec ipse* Plutarchus *quomodo* Quaternarius *sensui applicandus sit, explicat. Quinarius ipsum aptiùs repræsentaret. Et ex duabus præmissis positis,* Opinio *perinde oritur atque* Scientia. *Adeò nulla causa est ut* Binarius *Scientiam potiùs repræsentet quàm* Opinionem. *Immò cùm dubia res sit* Opinio, Binarius *magìs idoneus est ad* opinionem *significandam, quippe quam dubitatio semper comitatur, quam significantissimo vocabulo Græci* ἐνδοιασμὸν *vocant. Hæc igitur* Quaternionis *significatio* Pseudo-Pythagoreorum *quorundam merum delirium est vanúmque Insomnium. Equidem fateor illam* Quaternarii *proprietatem quâ omnes Numeros* κατὰ δύναμιν *in se contineat, à genuinis* Pythagoreis *agnitam & usurpatam, sed tanquam summi Mysterii* Symbolum, *quod in Defensione* Cabbalæ Philosophicæ *explico, nec hìc repeto. Istam verò nudam* Quaternarii *proprietatem nullo sensu* Symbolico *imbutam, occasionem dedisse sanctissimo huic* Pythagoreorum *Juramento, tam stolida ac vesana opinio est ut risu potiùs & explosione excipienda sit, quàm seriò refutanda. Nemo nisi summâ laboret vecordiâ, adeò absurdè de tam inclytis Philosophis sentire potest.*

Nec tamen minùs absonum est, quod Nicetas *vult, nempe ad quatuor elementa* Tetractyn *referri, quasi ex istis omnia fierent. Quod ut falsissimum est, ità quatuor Elementorum doctrina res adeò vilis atque obvia est, ut planè impossibile sit ut hæc solennitatem sanctitatémque Juramenti mereretur. Nec ipsi profectò Objectori multùm arridet. Qui interim de prima tertiáque Explicatione paulò majorem spem se concipere profitetur. Qualis autem prima illa sit jam vidimus. Et pari quidem vanitate laborat ipsa tertia. Nam composita illa* Tetractys *ex quatuor primis paribus imparibúsque numeris, qui conjuncti* XXXVI *efficiunt, res perinde trivialis est & frivola, atque illa simplex, si omni sensu* Symbolico *destituatur, parique intervallo apud tam sanctos scientésque Philosophos à Juramenti sanctitate distabit. Quis autem sensus illius* Symbolicus *sit, suprà dictâ* Defensione *explico, Lectorémque eò remitto.*

Superest tandem Seldeni *nostratis explicatio, qui* τετρακτὺν *ad nomen* Tetragrammaton *referendum statuit; Quasi* Juramentum *esset per nomen* Jehovæ. *Atque hoc certè satìs consistit appriméve convenit cum Juramenti sanctimonia; sed* Syntaxis Grammatica *(quemadmodum in ipso Textu jam satìs apertè monui,) hanc interpretationem planè respuit. Vult enim* Seldenus τ῀ *cum* τετρακτὺν *conjungi, quasi* τετρακτὺς *idem esset atque* Jehovah, *nempe nomen Dei, quod nè* Tetragrammaton *quidem est, sed* Jehovah *dicitur nomen Dei Tetragrammaton; i. e. Nomen Dei ex quatuor literis conflatum. Adeò ut demirer hominem, aliàs satìs doctum, tam fœdè hac in re hallucinatum esse, &* ἀσυνταξίαν *hanc ex priscorum Mysteriis, qui Deorum sexus confundebant, quos* ἀῤῥενοθήλεις *dicebant, excusare voluisse. Neque enim* Tetractys *Dei magìs nomen est quàm* Tetragrammaton, *sed numerum tantùm literarum nominis illius, utraque indicant, nempe si* Tetractys *etiam ad* יהוה *referatur. Quam propter hanc* ἀσυνταξίαν *palàm est, eo sensu quo vult* Seldenus, *non referri.*

Cùm verò τετρακτὺς *nihil aliud sonet quàm* τέλειάς, *& in usu apud* Pythagoreos *sit sub uno numero multas res, quarum ille* Symbolum *esse possit, abscondere, vel tanquam in Repositorio* μνημονευτικῷ *recondere,* τετρακτὺν *etiam ad* יהוה *sic referri posse non abnuam, ut Juramentum intelligatur fieri per eum qui Mysterium* τετρακτύος *tradidit,* continentis *nempe* fontem ac radicem æternæ vel perennis nunquámve desinentis Naturæ, *doctrinam scilicet de illo* Fonte ac radice, *qui primo loco & tanquam Origo maximè prima est*

Exam. Gener. pag. 120.

est יהוה *literarum nominis* Tetrade *insignis. Cujus etiam* Triunitas (*cùm* unum & tria *faciunt* quatuor, *prout* Reuchlinus *notavit*) *in hac* Tetractу *recondi potest, idque admodum consonanter Doctrinæ* Pythagoricæ, *quippe qui* Triunitatem Divinitatis *tenuerunt. Præter autem hoc Mysterium* Tetragrammati, (*cujus Nominis vi* Pythagoras *fortean aliquando miracula edidit*) & *Divinæ Triunitatis,* (*quorum utriusque satis aptum est* Symbolum Tetractys) *cùm symbolum præterea perinde idoneum sit, quod universalem Mundi Creationem referat,* Spiritu Naturæ *pollentis rerúmque generationes perpetuantis, die quarto descriptam,* (*quemadmodum fusè explicavimus in* Defensione Cabbalæ Philosophicæ *ejúsque Appendice, nec opus est hic repetere*) *minimè mirandum est etiam illius Mysterii esse* Repositorium ; *ut nec omittam huc referri posse quatuor Animalium quatuórque apud* Ezechielem *Rotarum Mysterium, cui quidem pandendo Philosophia* Pythagorica *haud incommoda clavis est. Adeò ut sensus Juramenti,* Οὐ μὰ τὸ, &c. *hic sit :* Non per eum qui nobis tradidit summa tum *Physicæ* tum *Metaphysicæ* Judaicæ *Mysteria sub* Tetractyos *Symbolo recondita, hoc est, Non per* Jehovam, *quippe omnium primum Traditorem. Quod profectò Juramentum est sanctitate profundâque Sectæ* Pythagoricæ *sapientiâ nequaquam indignum.*

Ex hac autem explicatione, quam ex Seldeno & Reuchlino *vir doctus in medium protulit, quæque à me multis modis emendatior facta est & correctior, opinio nostra de* Pythagora, *quòd Sapientiam suam è fontibus* Judaicis *hauserit, mirificè corroboratur. Quam igitur explicationem, cùm tam accommodam rebus nostris fore prævidisset, primæ tertiæque per invidiam, posthabuisse meritò censendus est noster Antagonista. Sed ea de re ipse viderit.*

Cap. 4. sect. 20. *Intereà loci non abs re fore puto eos Philologos aggredi, quorum meminit eruditus Author* Systematis Mundi Intellectualis, *qui Juramentum in Disticho* Pythagorico, *per* Tetractyn *sive Tetragrammaton fieri statuunt, hoc est, per* Jehovam, *nomine Dei pro Deo ipso posito, juxta illud Rabbinorum dictum* הוא שמו ושמו הוא, Ipse nomen suum est suúmque Nomen ipse, *ac si sensus istorum verborum,*

Ναὶ μὰ τὸ ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν
Παγὰν ἀενάου φύσεως --------

hic esset ; Per Tetragrammaton sive Jehovam qui communicavit seipsum, *sive fontem æternæ Naturæ nostris Animabus, quippe secundùm doctrinam* Pythagoricam *ex mente Divina carptis & delibatis. Ad Philologos igitur istos respondeo,*

Primò, Tinnulum istud reciprocúmque Rabbinorum dictum sensu Politico & forsan magis arcano mysticóque intelligendum, perperàm heic & quasi obtorto, quod aiunt, collo ad fœdissimum Solœcismum Grammaticum defendendum vel invitum trahi. Neque enim illud dictum Rabbinicum sensu Grammatico accipiendum est ad absonas excusandas ἀσυνταξίας, *sed ad significandum, ubi nomen Jehovah alicui personæ imponitur, non esse inane Nomen in Scriptura, sed rem ipsam subesse. Ut ubi Angelus fœderis & Dux Israelitarum Jehovah dicitur, Jehovam ipsum isti personæ subesse innuit ; ac reverà fuisse Christum Animámve Messiæ æterno Logo conjunctam, &c. Ut omittam* nomen & rem, *vocari* & esse *idem frequenter apud Hebræos significare, adeò ut ex communi isto Linguæ Hebraicæ Idiotismo dictum illud Rabbinicum multis in locis exponi possit, quem tamen Idiotismum omnes Syntaxios leges irritas facere nemo sanus statuerit.*

Deinde, quod & suprà monui, ne Tetragrammaton quidem, multòque minùs Tetractys est Nomen *Dei, sed* Jehovah. *Adeò ut demirari satis nequeam horum oscitantiam Philologorum, qui tam incondita & malè cohærentia Insomnia Orbi literato propinant, nec Tetractyn sive* Τετράδα *perinde atque reliquos Numeros Pythagoricos Symbola esse permittunt* (*ut certè* Hierocles *eo loco ubi ait,* Ἔστι γὰρ δημιουργὸς τῶν ὅλων καὶ αἰτία ἡ τετράς, θεὸς νοητὸς, &c. *Symbolum pro re significata ponit*) *sed* propria nomina *volunt esse, immo res ipsas, quarum tantùm Symbola sunt sive Repositoria* μνημονευτικά. *Cùm luce profectò clarius sit Tetractyn non esse* nomen *Dei, sed Tetragrammati* Repositorium *duntaxat, utì & aliorum Mysteriorum quorum sit idoneum Symbolum. Ac proinde quomodo* [*Ipse Nomen suum est suúmque Nomen ipse*] *cùm* Tetractys *nomen ipsius non sit nedum ipse Deus, crassum illum Solœcismum excusare possit, ego quidem nequaquam video.*

Tertiò, Si [παραδόντα] *Essentiæ Divinæ animabus humanis communicationem, sive* μετάδοσιν *significare debuisset, vocabulum* μεταδόντα *non* παραδόντα *adhibitum fuisset, cùm usitatissima vocis* παραδοῦναι *significatio ad* doctrinarum *Mysteriorúmve* traditionem *pertineat, quo sensu non ego solùm sed alii plerique omnes hoc in loco accipiunt.*

Quartò, Si παραδόντα *idem heic sonet atque* μεταδόντα, & [Παγὰν ἀενάου φύσεως] *ipsam Divinam Essentiam indigitet, nostris animabus, quippe ex Divina mente carptis*

&

& delibatis, communicatam, id quidem admodum durum Paradoxum est & Doctrinæ Pythagoricæ *omnique sanæ Sapientiæ contrarium. Dum enim animos nostros ex mente Divina carptos esse ac delibatos supponit, Mentem Divinam supponit discerpibilem, ac proinde corpoream. Adeò ut Philologi isti, qui huic sententiæ favent, Philologiâ multo plus pollere videantur, quàm solidâ ratione aut acumine Philosophico.*

Quintò denique, plena Formula Juramenti Pythagorici *sic est :*

Οὐ μὰ τὸν ἀμετέρα ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν
Παγὰν ἀενάου φύσεως, ῥίζωματ' ἔχουσαν,

quemadmodum reperitur apud Sextum Empiricum *passimque apud alios Scriptores, nec probabile est primitùs plenum non fuisse Distichon ; (nisi monostichon solummodo fuerit) cujus igitur sensus hic foret secundùm hos Philologos :*

Non per Tetractyn qui Animæ nostræ communicavit
Fontem æternæ Naturæ, Radicémque habentem.

Qui sensus planè mancus est & imperfectus, cùm plenus & nativus sensus sit idémque noster :

Non per eum qui animæ nostræ tradidit Tetractyn
Fontem perennis Naturæ Radicémque habentem.

Hic sensus plenus est, concinnus & perspicuus. Alter verò præterquam quòd mancus, falsus est præterea. Neque enim Fons æternæ Naturæ, Deus utique ipse radicem habet unde pullulet, sed Radix ipsa est rerum quidem omnium.

Atque hæc breviter ad confutandam hanc absonam Opinionem dictorum Philologorum operæ pretium putabam afferre, cùm eruditissimus vir ad alia properans, eam proponere tantummodo contentus esset, confutationem verò illius ipsi visum sit prætermittere; quippe quam forsan vix dignam confutatione putavit ; præsertim si cum simplici nostra Juramenti Pythagorici *Interpretatione conferatur. Ubi nihil coactum aut violentum, nihil durum aut distortum est, nullâque ullius Legis est aut Grammaticæ aut Philosophicæ violatio. Sed omnia & inter se & cum Historiarum fide sententiâque plerorumque omnium Philosophorum, aliorúmque quidem Philologorum apprimè conveniunt. Quam Interpretationem nihil attinet hic repetere, cùm tam plenè jam pluribus uno locis descripserim.*

Brevem hanc tantùm hic adjiciam Distichi Paraphrasin. Per eum qui nobis tradidit *Tetractyn*, Numerum nempe illum Symbolicum, habentem sive continentem in se, tanquam apto istiusmodi rerum Repositorio, Fontem ac Radicem perennis Naturæ. *Quibus Deus primo in loco innuitur (ad quem nomen Tetragrammaton* יהוה *spectat) tanquam* primus *omnium Fons ac Radix : Et* Spiritus Naturæ *cum* Materia Mundana universa, *in secundo, qui perennis Naturæ Radix* secundaria *est atque Fons, cujúsque ope Generale Mundi Systema prout* quarto *die describitur in Cabbala Philosophica, constitutum est, rerúmque ac Seculorum perennis facta successio. Per* Tetractyn *igitur non juratur, sed per eum qui Tetractyos* Cabbalam *tradidit, quem non nego fuisse ipsum* Jehovam, *per eúmque primitus* Pythagoram *jurâsse, licèt superstitiosi* Pythagorei *postea meritò dici possint jurâsse per* Pythagoram. *Id quod fecisse eos testantur* Iamblichus, Hierocles *aliique. Et ad eum planè sensum, Juramentum* Hierocles *interpretatur, nempe tanquam, per* Pythagoram, *factum qui Tetractyn discipulis tradiderit.*

Quod quidem Juramentum in Aureis Carminibus, *dum in altero Versiculo mutilum conspicio, invictam ferè mihi suspicionem injicit, nè id quidem quod superest illius versiculi, esse genuinum, sed totum versiculum spurium quoddam esse segnéque assumentum, explicationis causâ à recentioribus aliquibus* Pythagoreis *superadditum, sed priscam Juramenti formulam, (quod & suprà obiter subindicavi,)* Monostichon *fuisse, & nunc affirmativè nunc negativè, in rebus maximè seriis, prompto hoc & expedito modo usurpatam.*

Ναὶ μὰ τὸν
vel } ἀμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτύν.
Οὐ μὰ τὸν

Quæ quidem forma satìs plena est, alterâque multò rotundior, clarior atque etiam comprehendentior, ut quæ in genere significat magna aliqua ac veneranda Mysteria in Tetractyos *Cabbala sive Traditione contineri. Nec dubito quin sub eo Repositorio Symbolico Mysterium Creationis* quarti *diei, totiúsque adeò* Bereshith, *& Mysterium* quatuor *Animalium*

& quatuor Rotarum totiúsque itidem Mercavæ *recondita essent. Sed & alibi hæc plus semel monui, & tædet profectò res tam manifestas & perspicuas tam multis repetitionibus inculcare.*

Sect. 3. Hoc verò sufficit ad rescíscendam *Pythagoræ* opinionem, &c. *Conqueritur heic* S. A. *me Pythagoreorum opiniones Magistro suo* Pythagoræ *ascribere, cùm ex* Commentariis Pythagoricis *constet, referente* Alexandro *apud* Laertium, Pythagoram *non tenuisse motum Telluris, &c. Sed respondeo,* ὑπομνήματα Πυθαγορικὰ *non significare illa ipsa* συγγράμματα, *quæ* Pythagoras *dicitur scripsisse, ista scilicet* τρία βιβλία διαβόητα, *quæ* τὸ Πυθαγόρειον δόγμα, *ipsius* Pythagoræ *doctrinam, integrè sincereque continebant, quos libros* Philolaus *solus evulgavit; sed quævis Monumenta quantumvis corrupta & depravata. Qualia proculdubio ista sunt quæ* Alexander *apud* Laertium *memorat. Quippe quæ* Solem & Lunam (*apud veros tamen* Pythagoreos Ἀντίχθονα *nostram habitam*) *& reliqua sydera* Deos *faciunt, ex eo solo quòd calor in eis dominetur qui sit vitæ Author; Animámque definiunt* αἰθέρος ἀπόσπασμα, partem Ætheris avulsam; *Homi úmque cum Diis cognationem consistere ex eo quòd* caloris sint participes. *Quæ tam crassa & absurda sunt & à* Pythagoræ *doctrina tam aliena, ut nihil esse possit suprà. Nam &* Pythagoras & Plato & Aristoteles, *hi omnes testante* Plutarcho, Ἀσώματον τὴν ψυχὴν ὑποτίθενται φύσει λέγοντες αὐτοκίνητον καὶ οὐσίαν νοητήν. *Omnes* incorpoream Animam statuunt, quippe substantiam intelligibilem & ex sua natura seipsam moventem. *Adeò ut si hæc* Hypomnemata *adeò spuria & depravata* motum Terræ *omisissent, nihil profectò contra nos faceret. Verùm enimverò dubito sanè an omiserint, Terrámve in ipso Mundi centro defixerint.*

De Placit. Philos. lib. 4, cap. 3.

Exam. Gener. pag. 149.

Neque enim ista verba à S. A. *allata satis id probant.* Ex illis autem consistere (*nempe Igne, Aquâ, Terrâ, Aere*) Mundum animatum, intelligibilem, rotundum, μέσην περιέχοντα τὴν γῆν, καὶ αὐτὴν σφαιροειδῆ καὶ περιοικουμένην. *Nam* μέσην περιέχον τὴν γῆν *potest quidem nihil ampliùs innuere quàm Terram à libero Æthere undique cingi, adeò ut in medio Mundi rectè dici possit jacere (quanquam non propriè in centro) contrà ac Plebeii imaginantur qui basin partémve infimam Mundi putant. Eousque nec ultrà forsan, ista verba satis incerta collineant. Et in sequentibus* περιοικουμένην *legendum sit an* περικινουμένην *equidem dubito. Neque enim tanta est vocum dissimilitudo, quin per scribarum primitùs indiligentiam sive oscitantiam altera pro altera pingi posset,* περιοικουμένην *præsertim pro* περικινουμένην *ob sensum ad captum vulgi magis accommodatum, qui à motu terræ tantopere abhorrent. Adde quòd* περικινουμένην *cum sequentibus meliùs videtur cohærere. Nam* περιοικουμένην *ità consentit cum opinione* Antipodum *ut planè mutuò se inferant. Ac proinde si* περιοικουμένην *vera lectio esset, subjungendum esset,* εἶναι γὰρ καὶ ἀντίποδας, *ut necessaria connexio horum duorum intelligatur. Jam verò cùm legitur,* εἶναι δέ, *diversitatem innuit non autem connexionem, & duas diversas eásque eximias* Pythagoræ *opiniones denotat, nempe* Terram moveri & Antipodas dari; *quæ duo erant, pro istis quidem temporibus, insignia dogmata, magníque & excelsi Ingenii argumenta.* Περικίνησιν *autem hanc tam de annuo quàm de diurno Telluris motu intelligi posse ex modò dictis satis patet. Adeò ut hæc* Hypomnemata, *quanquam nihil contra nos faciunt, quippe magna ex parte adeò adulterata, in hac re tamen pro nobis facere meritò censeri possint. Quippe quòd nemo ferè ante hoc seculum an* Pythagoras *motum Telluris tenuerit, unquam dubitavit, cùm adeò apud omnes celebratum sit pro dogmate* Pythagorico. *Dogma verò esse* Pythagoricum *eo sensu quo* Hypomnemata *hæc* Pythagorica *dicuntur, nempe* Pythagoricorum *dogmata continentia, nullum dubium esse potest, ac proinde aut* περικινουμένην *legendum esse, aut fatendum misera rursus ac manca hæc* Alexandri Hypomnemata *esse dogmatum* Pythagoricorum *monumenta.*

Sed enim ex hac ipsa Pythagoræ *vita per* Laertium *scripta, clarè mihi constare videtur ipsius* Pythagoræ *fuisse dogma. Dicit enim disertis verbis* Diogenes, Μέχρι δὲ Φιλολάου οὐκ ἦν τι γνῶναι Πυθαγόρειον δόγμα. Οὗτος δὲ μόνος ἐξήνεγκε τὰ διαβόητα τρία βιβλία. *Quæ igitur dogmata divulgavit* Philolaus *erant planè dogmata* Pythagoræ, *quæ ad illius exemplum tanto studio adhuc celata erant. Atque ad hanc igitur rationem intelligendum est quod occurrit apud* Diogenem *in Vita* Philolai. *Ubi* Philolaus *primus dixisse fertur (non primus illud dogma invenisse)* τὴν γῆν κινεῖσθαι κατὰ κύκλον, *edoctus proculdubiò è libris istis qui genuina* Pythagoræ *dogmata continebant, ad quósque emendos* Plato *ad* Dionem *scripsit, & ex quibus ipse* Plato *primùm diurnum Telluris motum, mox verò jam senex factus etiam annuum intellexit agnovítque, referente* Plutarcho *in vita* Numæ. *Nec dubito quin* Aristarchus *à* Pythagora Samio, *ipse etiam* Samius, *idem dogma, quanquam fortè non immediatè, acceperit, cujus mentionem facit* Archimedes *in* Psammite. Ὑποτίθεται γὰρ [Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος] τὰ μὲν ἀπλανῆ τῶν ἄστρων καὶ τὸν ἅλιον μένειν ἀκίνητον, τὰν δὲ γᾶν περιφέρεσθαι περὶ τὸν ἅλιον κατὰ κύκλου περιφέρειαν ὅς ἐστιν ἐν μέσῳ τῷ δρό-

μῳ

μφ χείμερ☉. Libertus *verò* Fromondus *in* Ant-Aristarcho *suo, eum proximè post* Pythagoram *ponit, immò dubitat annon sit ætate anteponendus, sed temerè & absque omni ratione. Verba* Fromondi *hæc sunt, de situ Solis in Mundi meditullio quam Jovis custodiam,* Διὸς φυλακὴν Pythagorici *appellitant,* Qua in re, *inquit, Pythagoram* secuti *Aristarchus Samius* (nisi tamen hic *Pythagorâ* vetustior fuit) *Philolaus, Hicetas, Seleucus, Cleanthes Samius, Leucippus, Heraclides, Ecphantus,* immò *Plato* jam senex ut narrat *Theophrastus,* &c.

Et certè communi omnium consensu Pythagorica *dogmata ad ipsum* Pythagoram *tanquam ipsorum Authorem sive Traditorem referantur. Nam & illi qui apud* Plutarchum Numam Pythagoræ *auditorem fuisse volunt, ex* Pythagoricorum *dogmatum similitudine id arguunt, & inter cætera ex situ Solis in medio Mundi à* Numa *perinde atque à* Pythagoreis *sic collocati. Nec uni* Philolao *attribuit motum Terræ* Aristoteles *sed Philosophis* Italicis, Pythagoreis *dictis à* Pythagora *qui in ea* Italiæ *parte quæ* Græcia major *appellabatur, multùm diùque habitabat, quique illis istud dogma tradiderat, & ob id ipsum potissimùm apud* Aristotelem Pythagorei *appellati sunt. Neque profectò par est ut in mentione istius opinionis* Pythagorei *appellarentur, nisi eam opinionem* Pythagoras *tenuisset. Adeò ut perversi distortique ingenii hominem esse oporteat, purùmque putum* Cavillatorem *qui rem tam perspicuam, communique omnium rationi consentaneam negaverit, animique nimiùm tardi ac timidi, nisi emendandum illum locum* Diogenis *potiùs censuerit vertendúmque* περιοικουμένην *in* περιεχομένην, *quàm dubitandum an ipse* Pythagoras *motum Telluris tenuerit: cùm & ipse* Diogenes Philolaum *dogmata* Pythagoræ *primùm divulgâsse ait, & primùm simul* dixisse (*nempe* foràs *illud* Pythagoræ *Arcanum* protulisse) Terram moveri circa Solem. *De Cœlo, lib.* 2.

Sed quicquid de ea sit versione, palàm est fidem Alexandri *in rebus* Pythagoricis *ferè esse nullam, quippe qui tam crassos* Epicureorum *aut* Stoicorum *errores ipsi* Pythagoræ *non dubitârit affingere; si quid tenuerit & non tenuerit* Pythagoras, *ex* Alexandri *testimonio definiendum sit.* Plutarchus *verò qui* Pythagoræ *pariter atque* Platoni *&* Aristoteli *doctrinam de cursu Solis per Zodiacum tribuit, manifestum est quòd sensu* Astronomico *intelligendus sit, non* Physico. *Nam postremò addit,* Πάντα δὲ ταῦτα καὶ ἡ σφαῖρα δείκνυσιν, *delineationem cursûs Solis* sensibilem, *sive quoad* apparentiam, *indigitans.* Platonem *verò Solem in medio Mundi reverà immotum manere, sensisse non solùm* Plutarchum *ipsum referentem, sed &* Theophrastum *suprà audivimus.* *De Placit. Philos. lib.* 2. *cap.* 23.

Sect. 5. Numerus verò Denarius emergit ex Tetracty, &c. *Denarium ex Tetracty* emergere, quia 1,2,3,4. sunt decem, id satis ineptum & dilutum esse nobis objicit *S. A.* Quoniam hâc ratione omnes Numeri possent ex *Senario* educi; *additque porrò* restare *Cabbalista* dicendum, cujus ergò operis *Denarius* Symbolum sit Hieroglyphicum. *Ad quorum utrumque breviter respondeo; Ad primum, istâc ratione non omnes quidem Numeros, sed numerum* 21. *solùm educi posse è* Senario; *Numerum verò* 21. *omnes numeros complecti, sensu concinno & adæquato dici non posse. Ad alterum,* Denarium *ad Opera dierum omnia simul sumpta, quippe Universi omnia in se complectentis* Symbolum, *rectè referri. Ad quarti autem diei opus specialiter pertinere quatenus* Quaternarii potentia *est, qui ob id ipsum* generalis Mundani Systematis *est* Symbolum *perquam idoneum. Quarti enim diei opus non tam ad particulares Creaturas, cujusmodi sunt, Animalia & Plantæ & Maria, &c. quàm ad* generale Mundi, *quod vocatur,* Systema *attinet.* *Exam. Gen. pag.* 121.

CAP.

CAP. III.

1. *Objectionum invaliditas ab inadæquata ratione* Pythagoricorum *Nominum Numerorum, cùm eorum accumulationis causa tam facilis sit detectu.* 2. *Genuina Nomina* Pythagorica *à spuriis distingui posse, quemadmodum sinceræ Christianitatis doctrinæ, à Corruptionibus quæ postea irrepserint.* 3. *Decem alia Nomina insuper addita naturam* Mundi vitæ *in primi diei Creatione, illustrantia.* 4. *Alia dena adjecta quæ* Hylen Metaphysicam *illo die creatam illustrant.* 5. Ἀμιξία & στιφρὰ παρθένος *quàm accuratè ea significent, quæ in primi diei creatione memorantur.* 6. *Ratio conspicua reddita de istis* Unitatis *nominibus* Pythagoricis *quæ ad primi diei opus nihil faciunt.* 7. *Sex alia nomina* Binarii *quæ secundi diei opus significant, cum ratione reddita Nominum ab eo scopo alienorum.* 8. *Nominum alienorum* Ternarii *ratio.* 9. *De voce* Θέτις, Ἀγυιόπεζα, & Κραταιῒς. *Apta significatio vocis* Λοξίας *quatenus ad opus tertii diei refertur.* 10. *Notationes vocum* ארץ, שמש & כוכב, *quàm Philosophicæ sint, quámque aptè insigniores Veritates Physicas* Pythagoricæ *sive* Judaicæ Cabbalæ *significent.*

1. NUnc verò ut secundæ parti hujus primæ Objectionis de *Nominibus Numerorum* quibus sum usus, respondeam, nempe, quòd tametsi illa quæ produxi satìs apposita sunt, quæ celavi tamen, aut aliena esse possunt & absona, aut revera cum eis quæ produxi, repugnantia; equidem, quantùm ad me, tam rigidam examinationem non omnino reformido, nec dubito quin peracto computo, me plus lucri quàm damni indè accepisse sit constaturum. Prævideo enim hunc eventum fore, mihi occasionem scilicet datum iri majorem introducendi Nominum copiam ad veritatem confirmandam quam defendo, quàm hactenus usus sum, nec imparatum me deprehendo ad reddendam rationem affingendi ista Nomina, quæ ad nostram *Cabbalam* nihil faciunt. Quod enim dixi de inveniendis Mysteriis in novis Numeris, postquam ea quæ ad Creationem pertinerent ipsis fuissent impertita, idem hîc repeto de novis indendis nominibus primis istis Numeris, imaginando eos idoneos ad hoc vel illud illustrandum in Philosophia *Morali* & *Naturali*, aut in *Metaphysica*.

Quas ineptias certissimum est tunc maximè crevisse, quod suprà dixi, postquam primus scopus usúsque eorum Nominum Oblivioni traditus esset. Tunc enim quum omni *Cynosurâ* destituti essent, quâ cursum regerent, fieri non potuit quin vago flatu ad quamlibet exiguam trivialémque similitudinem quam hic vel ille Numerus ad hoc vel illud Objectum gerebat, propellerentur, prout levis Imaginationis eorum aura eos ferret, studiúmque insipida augendi Numerorum Mysteria ad justam aliquam scientiæ cujusdam superstitiosæ molem. Τῶν γὰρ ἅπαξ ὑπὲρ τὸ μέτρον ὅρος οὐδεὶς ἔστι, *Nam simulatque mensuram rationémve perdiderint, indendorum Nominum Numeris, Accumulationes futuræ erant infinitæ.*

2. Cæterùm, ità ferè factum est hac in re quemadmodum in sobriis Veritatibus Christianæ Religionis, quibus tametsi humanæ Inventiones innumeræ superadditæ sunt, inter has tamen magnæ ipsius Christianitatis veritates sunt conservatæ, sacrarum Scripturarum testimonio detegendæ: Ità quanquam multa absona & aliena septem primorum Numerorum nomina ab ignaris superstitiosisque *Pythagoristis* inventa sunt, retinuerunt tamen vera atque utilia, quæ dignosci pariter possunt per eorum applicationem ad Textum *Mosaicum*, aut quoad sensum *Philosophicum* aut quoad phrases *externas* illius. Quod valdè manifestum est, in Opere primi diei. Ubi profectò me plura Nomina inventurum spero quæ hujus diei operi consentanea sunt, quàm quæ absona & aliena, quanquam tam multa, ipsorum Ignorantia huc accumulaverit.

3. Etenim cùm quinquaginta ferè nomina sint *Monados* sive *Unitatis*, plus quàm dimidium eorum satìs aptè naturam illustrat earum rerum quæ *primi* Diei opere comprehenduntur. Nominibus enim, quæ cum illo congruunt quem *Mundum Vitæ* nos appellamus (qui totam Immaterialem Creationem complectitur) præter Ζωὴν, Εἶδος, * Ζανὸς πύργον, Λόγον σπερματίτην, quæ jam notavimus, addi porrò possunt Νόος, Μορφὼ, Γονὴ, Οὐσία, Αἴτιον ἀληθείας, Ἁπλῶν παράδειγμα, Νῦν, Μνημοσύνη, Προμηθεὺς, Ἀρρενόθηλυς.

* Νοῦς, quia omnia Entia *Immaterialia* sunt νοητὰ, *Intelligibilia*, non *Sensibilia.* Μορφὼ, quia talia sunt, quæ *formam* Materiæ tribuant. Γονὴ, quoniam omnis Generatio ab hoc præsertim Principio est, Materiáque nihil generat: (Verba sunt *Plotini*, Μόνον γὰρ τὸ εἶδος γόνιμον, ἡ δὲ ἑτέρα φύσις ἄγονος. Quæ causa est, ait ille, cur Antiqui

Plotin. Ennead. 3. lib. 6. cap. 19.

Mercurium

Mercurium introduxerint, τὸ τῆς γενέσεως ὄργανον ἀεὶ ἔχοντα πρὸς ἐργασίαν, τῆς γεννῶντα ἐν αἰσθήσει δηλοῦντες εἶ) τὸ νοητὸν λόγον.) Οὐσία, quòd Entia *Immaterialia* verissimæ sunt substantiæ, ut *Platonici* rectè contendunt: Et sic Αἴτιον ἀληθείας ob eandem rationem. * Ἁπλοῦν παράδειγμα· Παράδειγμα ad eundem sensum, quo Εἶδος & Μορφὼ· Ἁπλοῦν, quia Entia Immaterialia carent compositione. Νοῦς Quoniam Vita Intellectualis simul est, vices temporum nesciens, in uno semper quod adest consistens ævo, ut loquitur *Macrobius*. Μνημοσύνη, nisi Pædagogicè injecta sit, tanquam nomen Matris Musarum, quarum etiam Nomina per *Denarium Pythagoricum* dispersa sunt, illius nominis rationem hanc esse suspicarer, quòd altissima profundissimáve Memoriæ sedes in ea nostrî parte sit quæ est immaterialis. Προμηθεύς, quia Anima igneis spiritibus induta, *Promethei* instar luteam corporis statuam vivificat. Et postremò, Ἀῤῥενόθηλυς, quoniam omnes Ordines *Immateriales* radicaliter in se habent illam facultatum divisionem in *Masculinam* & *Fœmininam*, quemadmodum fusiùs explicatum est de *Adamo*. In Somn. Scipion. lib. 1. cap. 6.

4. Et quantùm ad fluidam illam ac indeterminatam rerum *Capacitatem*, tenebrosam illam *Abyssum*, quam compendiosè appellare possumus *Hylen Metaphysicam*, sive *Possibilitatem Creaturarum in Mundo Externo*, præter illa Nomina quæ jam produximus, cujusmodi sunt Ὕλη, Ἀλαμπία, Σκοτώδια, addi insuper possunt Χάος, Σύγχυσις, Σύγκρασις, Ῥοῦς, Πανδοχεύς. Quæ omnia *Confusionem*, *Indeterminationem*, *promiscuámque Capacitatem* hujus *Hyles Metaphysicæ* sive *meræ Potentialitatis externæ Creaturæ* denotant. Nunc verò quod ad tenebrosam *Abyssum* attinet cujus in primi diei Creatione fit mentio, ecquid eam magìs aptè significare potest, quàm Χάσμα, Τάρταρος, Στύξ, Βάραθρον; Quæ adeò cum Textu congruant, ut nihil possit suprà. Omninóque improbabile est eas futuras fuisse *Unitatis* appellationes, nisi ad Textum *Mosaicum* spectâssent. Adde ad vocem Στύξ etiam Λήθη, quippe quòd, quando res in hujus primi diei statum resolvuntur, obruuntur oblivione; Animæ hominum atque Angelorum in *Silentio* tunc constitutæ essent, adeóque penitus in Lacum *Lethæum* immersæ, ut præterita nunquam possent recordari.

5. Duo adhuc supersunt termini significantissimi, Ἀμιξία & Στιφρὰ παρθένος· qui conditionem Creationis primi diei admodum aptè illustrant. Entium enim istorum *Immaterialium* sic spectatorum, hoc est, tanquam nondum unitorum cum materia, status, inquam, horum quid significantius esse potest, quàm Στιφρὰ παρθένος, Arida rigidáque Virginitas, aut quàm Ἀμιξία secundùm phrasin istam apud *Hesiodum*, φιλότητι μιγῆναι; Et præterea Incommixtura *Activi* ac *Passivi* Principii huic diei propria, per nomen Ἀμιξίας insigniter illustratur, quemadmodum videre est in *Cabbala* ipsa. Adeò ut ad septem illa Nomina apposita quibus antea contenti fuimus, viginti minimùm æquè apposita per hanc Examinationem lucrati simus. Cab. Philos. cap. 1. v. 5.

6. Cæterùm quod ad illa attinet quæ ad rem nostram nihil faciunt, Ratio de eis facilè reddi potest. Postquam enim *Pythagorei* notitiam veri finis indendorum *Nominum Numeris* perdidissent, qui fuit ut monumenta essent naturæ rerum earum quæ in sex istis diebus singulis dicuntur creatæ fuisse, Appellationes tunc excogitârunt sine omni scopo, ex qualicunque similitudine Numerum inter atque res quas posset repræsentare. Ut exempli causâ, * Quia non nisi unus est Deus, ideo ab ipsis Unitas Θεὸς appellata est, Ζεύς, Εὐσέβεια, & fortean Εὐδαιμονία. Dein in rebus Naturalibus, * quoniam non est nisi unus Sol, idcirco *Monadem* appellabant, Ἥλιον, Πυράλιον, & Ἀπόλλωνα, * & quia Ἀπόλλωνα, ex consequenti Λόγιον. Et in *Moralibus*, quoniam Amor & Benevolentia in quadam unitate animorum consistit, *Unitatem* Φίλον, Φιλίαν, Ἔρωτα, Ὁμόνοιαν vocant. Et denique, quia in Ordine Artificiali *Unitas* est, eam Τάξιν συμφωνίας, Ναῦν, Ἅρμα nuncupant. * Cur autem ab ipsis Ἄτλας & Ἄξων appelletur, rationem meliorem comminisci non possum, quàm quòd Poli qui Mundum sustinere dicuntur, quibúsque suspensus circumrotatur, duo Puncta sunt, hoc est, duæ *fixæ Unitates*. Cur verò Ἴσον, Μέσον, Μέτριον vocitent, valde obvium est. Ἴσον, quia quæ æqualia sunt *unam* habent quantitatem; Μέσον & Μέτριον, quia quod accuratè in medio est, exquisitéve moderatum, non est nisi *unum*. Quàm verò insipidæ leviculæque Argutiæ sint hujusmodi Commenta, quámque tam profundo Philosopho quàm *Pythagorâ* indigna, cui *Senatus Romanus* Statuam tanquam viro totius Græciæ sapientissimo erexit, quilibet judicet. Plin. Histor. Natural. lib. 34. c. 6.

7. Quantùm ad *Nomina Binarii*, plus duodecim jam recensui quæ admodum aptè naturam operis secundi diei denotant. E quibus, eis quidem, quæ maximè infaustam habent significationem, addi porrò possunt, Τόλμα, Τλημοσύνη, Δύη, Διχοστασία, Ἔρις, Ἄγνοια. Ad Ῥέαν etiam referenda essent (nisi quòd temeraria omnino ac superstitiosa videtur Synonymorum accumulatio à recentioribus imperitioribúsque

Vide Cap. 6. Sect. 6.

Pythagoristis) Διδυμήνη, Διομάτωρ, Φρυγία, Ἑστώ. Per quas omnes voces nihil amplius intelligitur quàm *Cybele* sive *Vesta*, sed quàm *Impythagoricè*, si fas sit ità loqui, quivis judicare potest, modò notaverit *Vestam Solem* esse apud veros *Pythagoreos*.

Reliquæ Appellationes tam insipidæ ineptæque sunt ut fastidio foret eas recitare. Et tamen plus quàm prælibamen ministrabo, ut intelligi possit, ad quàm miseras Nugas *Pseudo-Pythagoristæ* se receperint, postquam verum sensum suæ *Cabbalæ* perdidissent. Etenim, quemadmodum suprà, bella res apud eos erat *Monadem* appellare nomine Ἀπόλλωνος sive *Solis*; ità heic, nec ob ullam aliam meliorem causam, quantum ego existimo, quàm quòd sic fecerant, *Binarium* appellabant, Ἄρτεμιν, Ἶσιν, Δήμητραν, Ἐλευσινίαν, Δικτύνναν, Ἥραν. Quæ omnia possunt quidem nihil ampliùs innuere quàm *Lunam*, quod secundum magnum Luminare est in Cœlis. Similiter, quia omnis consensus, amicáve concordia, duas supponit partes sive personas, appellant *Binarium*, Πηγὴν τῆς συμφωνίας, Ἐρατώ, Ἁρμονίαν, Ἀφροδίτην, Διώνην, Κυθέρειαν, Κοινωνίαν & Γάμον. Ubi Γάμος & quotquot illîc vocabula ad eum sensum sonant, admodum coactè imperitéque inserciuntur. Quippe quòd conjunctio duarum *Unitatum* in *Binarium*, aut conjunctio est duorum *Masculinorum*, qualem quidam *Unitatem* esse volunt, (& tunc certè nulli *Pythagorei*, nisi qui sint illius *Pythagoræ* successores cui nuptus est *Nero*, *Binarium* Γάμον appellabunt) aut duorum *Hermaphroditorum*, quod ridiculum est. *Macrobius* enim tradit, secundùm sententiam antiquorum *Unitatem* esse Viro-fœminam. *Unum* autem quod μονάς, id est, *Unitas* dicitur, & *Mas idem & Fæmina est, par idem atque impar, ipse non Numerus sed Fons & Origo numerorum.* De quo etiam *Aristoteles* idem affirmat, Τὸ δὲ ἓν δὴ ἐξ ἀμφοτέρων εἶναι τούτων, καὶ γὰρ ἄρτιον εἶναι καὶ περιττόν· τὸν δ᾽ ἀριθμὸν ἐκ τοῦ ἑνός. Quod stultitiam eorum planè detegit, qui *Ternarium* etiam Γάμον appellant. Est enim conjugium *Fæminæ* cum *Hermaphrodito*, & *Numeri* cum illo qui Numerus non est. Jungentur jam gryphes equis. Tam manifestum est vocabula Ἀφροδίτη & Γάμος peculiares appellationes esse *Quinarii* & *Senarii*, quatenus specialem quoque congruitatem habent cum *quinti sextique* diei opere. Sed enim, nè simus tam rigidi, sed admittamus *Unitatem Marem* potiùs esse, *Binarius* adhuc excludetur à Titulo Γάμος, jùsque *Ternarii* ad eum Titulum, admittetur, sed cum difficultate, ut Mas & Fœmina inter Plantas. Quod eò proinde exquisitiùs cum natura operis tertii diei convenit.

Vid. Tacit. Annal. lib. 15. sect. 37.

Somn. Scipion. lib. 1. c. 6.

Metaphys. lib. 1. cap. 5.

Porrò, Quia *Binarius* fit addendo unitatem ad unitatem, vocatur Αὔξησις, Σύνθεσις, Ἐπίθεσις. Et quia dijudicatio Dualitatem implicat in Objecto, appellatur Διάκρισις. Et quòd Opinio in duas partes aut simul aut alternatim saltem propendet, nuncupatur Δόξα. * Et quòd Demonstratio duas partes habet Præmissas & Conclusionem, vocatur Ἐπιστήμη. Et denique quia *Binarius* dividitur in duas æquales partes, Δίκη nominatur. In tam triviales speculationes inciderunt Spurii isti *Pythagoristæ* postquam conspectum semel scopi perdidissent, ad quem Numerorum Mysterium in *Binario* collineabat.

8. Immergamus nos etiam paulò profundiùs in *Ternarium*, unde consimilem Materiam trivialem extrahemus. Nomina maximè tolerabilia sunt quæ ad rationem spectant *Moralem*, * ut Μῆτις, Εὐβουλία, Φρόνησις, quibus *Ternarius* exornatur; quoniam is qui recta consilia dare vult, oculos eum oportet conjicere in res præteritas, præsentes ac futuras. * Item Φιλία, Εἰρήνη, Ὁμόνοια, quippe quòd partium unio fiat per tertiam aliquam rem aut personam. * Appellatur etiam Εὐσέβεια, ex frequenti, opinor, usu Numeri *Ternarii* in Ritibus Religiosis. Voces Τρίσαμος & πρῶτον πλάτος, ad rationes *Mathematicas* pertinent, ut Δίσαμος & Πρῶτον μῆκος in *Binario*; sed nihil majoris momenti nobis struunt, in utrolibet loco, quàm ut nos moneant *Binarium* Symbolum esse duorum punctorum Mathematicorum primæque ac brevissimæ lineæ, & *Ternarium* trium punctorum primæque ac simplicissimæ Figuræ quod Triangulum est. Notiones certè quibus mens humana pulchrè ædificatur, & perquam opiparè pascitur. Et tamen quod sequitur adhuc magìs vile est ac triviale. Nam *Ternarius* dicitur Κρονία, quia Saturnus tres filios habuit *Jovem*, *Neptunum*, *Plutonem*; Et Ἀΐδας, quoniam *Pluto* tertius est; Λατώ & Ἑκάτα quia *Latona* mater erat *Hecates*, quæ tres appellationes habuit, *Lunam*, *Dianam* & *Proserpinam*; Χαριτία, quia tres sunt *Gratiæ*, *Aglaia*, *Thalia* & *Euphrosyne*; Διοσκορία, à tribus *Dioscuris*, *Trittopatreo*, *Ebuleo*, *Dionysio*; Φορκία & Γοργονία, quoniam *Phorcus* pater erat *Gorgonum* quæ tres erant, *Medusa*, *Sthenio*, *Euryale*. Tam misellarum quisquiliarum *Ternarius* à *Pseudo-Pythagoristis*, qui antiquam *Cabbalam* nescirent, factum est Repositorium.

9. Qui etiam invenientes Θαλασσοῦχον inter Titulos *Ternarii* memoratum addiderunt Θέτιν, & Ἀγυιόπεζαν, scribendum credo Ἀργυρόπεζαν, quod Epithetum *Thetidis*

tidis

tidis est apud *Homerum*, *Ovidiúsque* pulcritudinem pedum *Thetidis* in isto Pentametro notavit.

Et Thetidis quales vix reor esse pedes.

Addiderunt etiam Ναέτιν & Κραταιἶν, ad eundem credo sensum collimantes. Nec ullum omnino sensum habere possunt nisi ad *tertii* Diei opus referantur, ubi distinctio facta est Terræ atque Maris, & ex consequenti Fluviorum.

Cæterùm, tametsi tanta hactenus fuit Quisquiliarum copia, superest tamen Nomen unum, quod operam compensabit excutiendi hoc sterquilinium. Est autem Λοξίας, quod, dum considero magnum significationis illius momentum, facilémque relationem ad obliquum motum Terræ (ex quo ejus Plantis & Floribus dependet exornatio) ipsúmque * *Pythagoram* dici primùm hujus motûs *Obliquitatem* observâsse, *Plutarch. de Placit. Philos. lib. 2. cap. 12.* lubenter equidem admittere possum, antiquam authenticámque appellationem esse *Ternarii.*

10. Neque intempestivum erit hîc monere ipsam notationem vocis ארץ hanc nostram conjecturam egregiè suffulcire, quippe quæ ut antiqui *Hebræi* observârunt, *Vid. Paulum Fagium in Textum.* * derivatur à רוץ currere ; proculdubio propter perpetuum suum cursum circa *Solem*, non propter cœlorum cursum circa ipsam. Qua de re adhuc magìs certi esse possumus si consideremus etiam Notationem vocis שמש, quàm verisimillimum est deduci à שום ἱςάναι, vel ςηρίζειν (ut Septuaginta sæpe reddunt) & אש πῦρ, quemadmodum *Pythagorei* solent Solem πῦρ appellare, prout videre est apud *De Cælo, lib. 2. cap. 13.* *Aristotelem*, Ἐπὶ μὲν γὰρ τȣ̃ μέσȣ πῦρ εἶναί φασιν. Et ‖ *Plutarchus*, Καλὰ μέσον τȣ̃ κόσμȣ πῦρ ἱδρῦσθαι νομίζȣσι, καὶ τȣ̃το Ἑςίαν καλȣ̃σιν. ‖ *In Vita Numæ.* Adeò ut illius τὸ ἱδρυμένον πῦρ, *Ignis fixus*, accuratè respondeat voci שמש, quæ eandem habet significationem, quemadmodum & omnes *Soles* agnoscuntur *Stellæ fixæ*.

Et ex eo quòd *Ignis* hic *fixus* à *Pythagoreis* appellatur Ἑςία, ulterius est indicium unde hanc suam notionem habuerint, nempe ab *Hebræis*, qui Ignem אש nominant, & *Chaldæi*, אשתא, quæ eadem ferè vox est quæ Ἑςία, vel *Vesta*. Neque profectò opus erat totum vocabulum שמש retinere, quippe quum vox אש in Ἑςία, per suam in linguam Græcam, insitionem, validam cum ἵςημι affinitatem contraxerit, quod idem est quod שום in lingua *Hebraica*, adeò ut quanquam sola eundem tamen sensum ad plenum præ se ferat, quem שמש: Et vel optima quidem vocabula non sunt nisi naturæ rerum monumenta.

Nulla verò tam Philosophica quàm sint voces ארץ & שמש. Addere possum etiam כוכב. Quippe quarum faciles ac genuinæ Notationes abditas rerum naturas ad quas pertinent tam exactâ oppositione quam alteræ ad alteras habent, illustrant: cùm scilicet Notatio ארץ *motum Terræ* implicet, Notatio שמש, *Solis Fixationem*; cùm Notatio כוכב *extinctionem Lucis* sive Ignis in omnibus Planetis innuat, Notatio verò שמש *innatam Lucem* calorémque in omnibus *Solibus*, sive Stellis fixis indigitet. Philosophicarum Notationum quorum trium Vocabulorum mirifica Congruitas (ut taceam de שמים) non potest quin ulteriorem fidem & Notationibus ipsis, & veritati etiam partis Cabbalæ Physicæ, conciliet. Nec certè שמים vox est minùs Philosophica, quamvìs concederemus derivatam à שמה excelsum esse, non autem ab אש & מים. Etenim tunc etiam cùm dualis numeri sit, eandem rem atque antea insinuaret; Duo nempe *Cartesiana* elementa sive partes ex quibus Cœlum consistit, (quemadmodum observatur in aliis vocabulis quæ res ex duabus partibus consistentes denotant, ut in אבנים Sellas parturientium, כירים Testum cum operculo, משפתים Sarcinas ab utroque equi latere pendulas significantibus, & in similibus.) Et duo insuper Cœlorum genera, alterum die primo, alterum secundo creatum: Quemadmodum & מים duo aquarum genera denotat, alteram à Nubibus, alteram in Mari, Fontibus ac Fluviis; sed sensu magìs Philosophico, Aquam *Visibilem* & *Invisibilem*, & Invisibilem rursus, aut *Stygiam* aut *Cælestem*, intelligendo per Cœlestem illam *Mundi Vitæ* partem quæ descendit εἰς γένεσιν.

SCHOLIA

In Cap. III. Sect. 3.

Ζανὸς πύργος. Ζανὸς πύργον *ad* Mercavam *potiùs referendum esse quàm ad* Beresshith, *suprà monui. Primaque* Sephiræ *nomen esse autumo, atque hîc sub Unitate poni tanquam τοῦ* Ἑνὸς, & τοῦ Ἀγαθοῦ Platonici *sive* Pythagorici *nomen.*

Νοῦς, quia omnia Entia Immaterialia, &c. *Vide etiam annon & hac Appellatio ad primam* Sephiram *referri possit. Quanquam enim prima* Sephirah *secundùm proprium characterem* Τἀγαθὸν *sit vel τὸ* Ἓν, *omnes tamen* Hypostases *sive tres primæ* Sephiræ מוחות *appellantur, i. e.* Mentes, (*interpretante* Rittangelio) *in* Cabbala Judaica. *Et certè ut* Τἀγαθὸν *sive τὸ* Ἓν, *mens sit latiori quodam sensu, rationi omnino est consentaneum.*

Ἁπλοῦν παράδειγμα, &c. *Equidem hoc nomen, quatenus ad* Mercavam *refertur, primæ* Sephiræ *sive* Τἀγαθῷ Pythagorico *admodum est Congruens. Hoc est enim primum maximéque simplex* Paradigma *ac Mensura Veritatis ac Perfectionis rerum omnium.*

Sect. 6. Quia non nisi unus est Deus, ideo ab ipsis Unitas Θεὸς appellata est, &c. *Cùm verò Denarius* Pythagoricus *ad* Mercavam *perinde pertineat atque ad* Beresshith, *quidni hîc* Θεὸς *tali sensu accipiatur quali accipitur Johan.* 1. *ità ut sit prima* Hypostasis *ut* Logos *secunda, ità ut proprio quodam sensu* Deus *vocetur, nempe,* Deus Pater?

Quoniam non est nisi unus Sol, idcirco Monadem appellabant Ἥλιον, &c. *At verò respiciendo ad* Mercavam, *considerandum est annon Sol, nomen* Symbolicum *esse possit* Τἀγαθοῦ Platonici, *& eo ipso sensu dici* Διὸς φυλακὴ, *vel potiùs* Ζανὸς πύργος· *quod Mysterium cùm* Aristoteles *non rectè intelligeret, putavit* Pythagoreos *Solem ipsum* Διὸς φυλακὴν *appellâsse.* Τἀγαθὸν *verò esse quasi summam Divinitatis speculam, & in maximè infinitum prospectum extensam atque diffusam apud* Platonicos *confessissimum est.*

Et Ἀπόλλωνα, & quia Ἀπόλλωνα ex consequenti Λόγιον, &c. *At verò si ad* Mercavam *hæc referrentur,* Ἀπόλλων *planè ad τὸ* Ἓν *referri posset, sive ad primam* Sephiram, *atque hîc* Ἀπόλλων *non tantùm* Λόγιος *dici, sed & Pater τοῦ λόγου unde non solùm omnia vera Oracula, sed omnis omnino Veritas proficiscitur.* Apollinem *verò Unitatem ab α & πολλὸς significare, Author est* Macrobius. *Saturnal. lib.* 1. *cap.* 17.

Cur autem ab ipsis Ἄτλας & Ἄξων appelletur, &c. *Si* Mercavam *respiciant ista nomina, ratio haud ità difficilis est inventu. Primum enim Fundamentum ac Basis rerum omnium est ipsum* Τἀγαθὸν *hic est ille Atlas qui sustentat omnia. Cùm verò hoc* Τἀγαθὸν *immobile ipsum sit, ut Axis in Sphærâ circumvoluta; omnia tamen circa ipsum moventur choreásque agunt, sedulò investigantia exultimque subinde lætantia, ob percepta beneficia ac voluptates, quæ ab hoc* immobili Bono *emanant. Vide* Psychathanasian, *lib.* 3. *Cant.* 3. Enneastich. 11, 12, 13, 14. *Ubi* Τἀγαθοῦ *comparationem cùm immobili Sole fusiùs prosequimur. Axis verò cùm linea supponatur quoad latitudinem indivisibilis, Unitatem & Simplicitatem* Τἀγαθοῦ *porrò videtur indigitare. Qui sunt speciales characteres primæ* Sephiræ.

Sect. 7. Et quòd Demonstratio duas partes habet præmissas & Conclusionem, vocatur Ἐπιστήμη. *Equidem fateor hanc nimis laxam ac dilutam Rationem. Nec meliorem tamen tunc excogitare licebat, cùm nondum observâssem* Denarium Pythagoricum *ad* Mercavam *etiam posse referri. Nunc verò mihi satis manifestum est,* Ἐπιστήμην *secundæ* Sephiræ *respondere* חכמה *appellatæ. Cùm & Æterna Dei Sapientia* Ἐπιστήμη *vocetur apud* Baruchum. *Cap.* 3. Μετὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη. Ea postea, *nempe* Ἐπιστήμη, in terra visa est atque inter homines versata. *In quem versum,* Ego non dubito, *inquit* Vatablus, quin Christum filium Dei in carne revelatum intelligat. Is enim est æterna Dei sapientia, (*vox autem in textu est* Ἐπιστήμη Scientia) *per quam omnia creata sunt, quæ postea carne induta cum hominibus est conversata, ab eísque visa & contrectata,* 1 *Johan.* 1. 1.

Sect. 8. *Ut* Μῆτις, Εὐβουλία, Φρόνησις, &c. Φρόνησιν *hîc principalem esse vocem censeo, duásque alteras tanquam nomina cognata adjectas esse, respondere verò* Φρόνησιν *tertiæ* Sephiræ בינה *vocatæ, quæ significat* Intelligentiam; *quam & ipsa* φρόνησις *significat, affectúmque & amorem præterea in se involvit, ut* φρονεῖν τὰ τοῦ Θεοῦ, *quod peculiare hujus tertiæ* Sephiræ *donum est sive Charisma, quæ respondet τῇ θείᾳ ψυχῇ* Platonicorum, *& τῇ ζωῇ τῇ ἐν τῷ λόγῳ apud* Johannem, *sive* Spiritui Sancto.

Item Φιλία, Εἰρήνη, Ὁμόνοια, &c. *Hæc si ad* Mercavam *referantur, manifestum est fructus esse* Spiritûs sancti, *sive* Sephiræ *tertiæ,* בינה *appellatæ.*

Appella-

Appellatur etiam Εὐσέβεια. *Si tres primas* Sephiras *respiciamus, quæ* Divinæ Trinitatis *sunt Repositoria, admodum profectò probabile est Ternarium* Εὐσέβειαν *dici, propter* σέβασιν *istam, propter peculiarem illam venerationem atque adorationem sacrosanctæ* Trinitati *debitam; quippe quòd* τὸ θεῖον, *æternum illud ac immutabile meritóque adorabile Objectum, illis tribus Hypostasibus omnino clauditur. Reliqua sunt Creaturæ, quibus Divinam illam Adorationem neutiquam fas est communicare.*

Sect. 9. Pythagoram dici primùm hujus motûs obliquitatem observâsse, &c. *Verba* Plutarchi *sunt,* Πυθαγόρας πρῶτος ἐπινενοηκέναι λέγεται τὴν λόξωσιν τοῦ Ζωδιακοῦ κύκλου. *Ubi* λόξωσις *hæc planè* Loxiæ *Ternarii Numeri Nomini respondet. Circulus verò* Zodiacus *sive illius Ecliptica, inclinantis Terræ motu annuo revera describitur.*

Sect. 10. Derivatur à רוץ currere, &c. *Quæ in hunc locum objicit* S. A. *hæc sunt:* Quod originem, *inquit ille,* & Etymologiam vocis ארץ spectat, nemo istam admittet facilè, qui Grammaticam Hebræam vel à limine salutârit. *Resp. Quî igitur factum, ut* Paulus Fagius, *vir pius & doctissimus Scripturæ Interpres, istam Etymologiam admiserit? Num ille à limine tantùm Hebræam Grammaticam salutavit? Immò linguæ Hebraicæ ex eruditissimis illius Expositionibus peritissimum fuisse satis constat. Sed pergit* Andreades: Nam ut de punctis taceam & forma Nominis Segolati, quæ derivatis à verbo quiescente mediâ radicali planè non quadrat, τὸ א quoque esse Heemanticum in ejusmodi vocibus adeò ab usu linguæ abhorret, ut in unico exemplo irregulari nempe אסוך quod 2 Reg. 4. 2. legitur & à סוך derivari solet, *R. Salomon Jarchi* tamen putet א esse radicale. *Ad partem posteriorem primò respondebo. Quid mihi objicis unum* Salomonem Jarchi *contra* Buxtorfium, *contra* Martinium *acerrimum illum in lingua Hebraica* Criticum, *immò contra communem omnium Hebraicorum Lexicographorum, Grammaticorum Criticorúmque sententiam? Certissimum igitur est* א Heemanticum *esse posse in ejusmodi vocibus quæ deriventur à verbis mediâ radicali quiescentibus, ut in* ארץ, אסוך. *Vide etiam annon insuper in* אכן. *Quæ vox tametsi ex longo usu adverbiascere planè jam videatur, probabile tamen est olim fuisse nomen à* כון, *&* rem firmam, stabilitam, certámve *significâsse; ut* אמן *nunc adverbiascit, nunc nominis rationem habet, hoc est, nunc* [verè], *nunc* veritatem *significat: Et sic quidem* אכן, *quod nunc* [certè] *redditur, rem certam olim significâsse non est dissimile veri. Sed en quartum tandem exemplum è mea penuria tenuique vocum Hebraicarum peritia, quam mihi exprobrat* Andreades, *nec aliàs certè immeritò.* דרך האתרים *via exploratorum, Num.* 21. 1. *Illîc* אתר *à* תור, *exploratorem significat. Quamobrem* א Heemanticum *esse in nominibus à verbo mediâ radicali quiescente, non est adeò inusitatum, nec uno tantùm exemplo suffultum.*

Ad priorem verò partem quæ innuit, si ארץ *à* רוץ *derivatum sit, ut* אסוך *à* סוך, ארוץ *scribi oporteret, non* ארץ. *Sed respondeo nec* אכון *à* כון, *nec* אתור *à* תור, *sed* אכן *&* אתר *scribi. Quidni esse possit laxitas quædam aut authentica Anomalia in istiusmodi vocum terminatione? Quidni longo usu, cùm* ארוץ *in principio scriptum esset, postea in* אריץ, *tandem in* ארץ *posset contrahi? quippe quum vox illa æquè frequenter linguis hominum atque res ipsa pedibus attrita sit. Adeò ut forma Nominis Segolâti, quanquam non secundùm Analogiam, per accidens tamen locum in hac voce habere posset.*

Quæ cùm ità sint, judicet quivis æquus rerum æstimator, quænam Etymologia probabilior sit, Hebraica an Arabica, à רוץ currere, *an ab* ארץ *radice Arabica, significante, humilem & depressum esse. Nam Hebraicam esse illam radicem è Psalm.* 68. 32. *& Jerem.* 49. 19. *reperiri, ex observatione* Altingii, *insomnium est* Andreadæ, *enorméque commentum, cùm nulla vola aut vestigium istiusmodi radicis illis in locis observandum sit, sed tantùm radicis* רוץ. *Voces enim sunt* ארוץ *aut* תריץ *in utroque loco, & omnes Interpretes eum sensum sequuntur.*

Cùm verò illa Radix Arabica *sit aut nulla, dispiciendum est, utrùm consultius sit rationem nominis* Hebraici *è proximo, nempe, è fonte* Hebraico *petere, an ad* Arabiam *usque eam petitum pervagari; talémve quæ sit rudis ac plebeia, an talem, quæ magis Philosophica sit, linguámque primævam ac Divinam, quâ & ipsum* Adamum, *qui rebus nomina primitùs imposuit, usum plerique omnes autumant, magis condeceret. Nam concesso quòd sit ejusmodi radix Arabica* ארץ *quæ significet humilem vel depressum esse* (*meam enim linguæ* Arabicæ *imperitiam lubens profiteor*) *non statim sequitur istam vocem* ארץ *primitus fuisse radicem Hebraicam. Fieri enim potest ut post puritatem linguæ* Hebraicæ *corruptam aut perditam & in varias dialectos degeneres mutatam,* Arabes *tale verbum à nomine Hebraico* ארץ, *quippe multa ab Hebræis mutuati, effingerent, verbum è nomine formantes* (*quod aliquo modo etiam fit apud ipsos Hebræos qui* עִפֵּר *pulveravit, è* עפר *pulvis efformârunt.*) *Vel fortè fortunâ accidere potuit, ut extaret vox purè* Arabica *quæ cum* Hebraica *voce* ארץ *& sono & aliquâ sensûs cognatione conveniat, cùm neutra tamen ab altera derivetur.*

Exam. Gener. pag. 130.

tur. Ut nec vox nostra Anglicana Jackdaw *ab Hebraica* יחרו, *nec illa à nostra deducitur, cùm tamen sonus idem planè sit & satìs aperta sensûs cognatio. Quippe quòd Monedulæ simul vel gregatim solent volare, & constrepere. Propter quem strepitum vox Anglicana* Coile, *qui strepitus est tumultuarius à Græca* κολοιὸς *monedula, à quibusdam derivata censetur. Atque heîc quidem, sensus iterum perinde atque sonus satis cognati sunt. Levem tamen hominem esse oportet ac ferè fatuum qui aut vocem* Coile, *à* κολοιὸς, *aut* Jackdaw *à* יחרו *derivari censuerit, aut vice versâ. Sexcenta istiusmodi accidunt in fusa illa vocabulorum cujusque Linguæ copia. Et instar miraculi foret si aliter contingeret.*

Etiam vox Anglicana Hard, *nec sono nec sensûs cognatione multùm abludit ab Ebraica* ארץ Terra, *cùm terra omnium elementorum sit durissimum. Et propiùs adhuc accedit vox Latina* Aridus, *quæ extrito* u *fit* Arids, *i. e.* ארץ, *quod optimè convenit cum natura Terræ, quæ sicca vel arida est. Immò verò, Genes.* 1. 10. *legimus, Deum Solum siccum* ארץ *appellavisse. Adeòne tamen stolidus quisquam est ut* ארץ *à* Latina *voce* Aridus *derivandum existimet? Quo jure igitur quis concludere potest* ארץ terram *ab* Arabica *radice* ארץ, *(humilem esse) deduci, cùm res fortuita planè sit, ut sit ea, in diversis Linguis, vocum aliquot in sono sensûque cognatio? Cùm igitur è proximo fonte* Hebraico *tam eximia sit Nominis* ארץ *ratio sive Notatio, nè violemus, obsecro, linguæ* Hebraicæ *sacro-sanctitatem, è longinquo rationes accersendo peregrinas, abjectas & pueriles, cùm domesticæ præstò sint, idque adeò solidæ, veréque Philosophicæ,* Linguaeque Hebraicæ *sanctitate nequaquam indignæ.*

CAP. IV.

1. *Quatuor alia nomina* Tetradis *apta & consentanea.* 2. *Ratio reddita eorum quæ inepta sunt atque absona.* 3. *Istiusmodi Nugas sive* Numerales *sive* Nominales *eam à* Pythagora *reverentiam extorquere non potuisse, ut induceretur ad jurandum per primum* Tetractyos *Traditorem.* 4. Γάμος *nomen* Quinario *&* Senario *proprium, & quî factum ut* Binarius *&* Ternarius *illum Titulum obtinerent.* 5. *Duo alia Nomina apta* Quinarii, *cum ratione reddita de absonis & ineptis.* 6. *Si ad naturam* Numerorum *non autem* rerum Tetractys *collimâsset,* Pentadem *potiùs quàm ipsam Juramenti Religionem merituram fuisse.* 7. *Inepta Nomina* Senarii. 8. Senarii *Nomina quæ ad* Γάμον *&* Κόσμον *referantur.* 9. *Sex alia nomina* Senarii *quæ ex Textu* Mosaico *aptissimè explicentur.* 10. *Octo Nomina* Septenarii *quæ eundem Textum respiciunt.* 11. *De ineptis absonisve Nominibus* Septenarii, *cúrque ille Numerus* Pallas *appelletur, &* Apollo ἑβδομαγενής.

1. PErgimus nunc ad *Quaternarium,* cujus præter illa quæ jam notavimus, quatuor alia sunt haud ità absona aut aliena nomina, nempe, *Ἕξαρμα, Φύσις, Αἰόλα, Κλειδοῦχος τῆς φύσεως.

*Ἕξαρμα, quia distincta & articulata adaptatio partium *Universi* die quarto facta est. Φύσις, ut quæ universalem *Naturæ* comprehensionem denotet. Αἰόλα, quippe Objectorum *varietatem* innuens in Universo Cœli Luminaribus detegendorum, quæ *Quarti* diei opus sunt, ipsa etiam hujus varietatis pars eximia, existentia: Unde αἰόλα Νὺξ apud *Sophoclem,* ob id ipsum scilicet, quòd stellis sit adeò variegata. Et postremò, Τελεαυγοῦς dicitur Κλειδοῦχος τῆς φύσεως, quoniam Operis *quarti* diei Expositio *Clavis* revera est selectissimorum *Secretorum Naturæ,* vel potiùs *Aditus* ad verissimam utilissimámque Scientiam *Universalis Naturæ,* tam *Metaphysicæ* quàm *Physicæ.* Unde *Tetras* non solùm dicitur φυσικῶν ἀποτελεσμάτων πηγὴ, sed, (nisi *Photii* mentem minùs rectè capio) * πολύθεος etiam vel potiùs πάνθεος, quippe Essentiarum immaterialium ubique plena, *Dæmonum* utique sive *Angelorum,* aut quocunque nomine appellare lubet; *Græci* verò utplurimum θεοὺς vocant.

2. Cæterùm ut hæc Nomina quæ hîc atque aliàs allata sunt, satìs sunt proposito consentanea, ità quidem sunt quæ æquè absona sunt & aliena. Ignorantiam enim reperio posteritatis abusam esse *Tetrade,* quàm religiosissimè priores peritioréśque *Pythagorei* eam admirati sint, ad *Receptaculum* constituendum superstitiosarum inutiliúmque Nugarum. Ut exempli causâ, Quia *Mercurius* natus est *quarto* die mensis, vocata est Ἑρμῆς, Μαιάδης, Σῶκος. Utì etiam propterea quòd *Hercules* tunc natus sit, Ἡρακλῆς, Ἀλκιμωτάτη, Ἔπανδρος, Ἀῤῥενουργὸς, Ἀθήλυντος. Et quòd *Bacchus* bis natus

natus sit, *Tetrásque* ex *Binario* generata (Duo enim in Duo faciunt quatuor) idcirco *Tetras* appellatur, Διόνυσος, Βασσαρεὺς, Διμάτωρ, Θηλύμορφος & Διόσκορος etiam, cum relatione fortean tum ad *Herculem* tum ad *Bacchum*. Et postremò, quoniam Ignis est formâ Pyramidali, *Tetrásque* τὸ πρῶτον σῶμα, (quæ Pyramis est,) unitate tribus reliquis impositâ, constituit, (à qua cumuli forma Σωρείτας etiam appellatur) *Tetradem* Ἡφαιςὸν nominârunt.

3. Verùm quàm misellam mercaturam exerciturus fuisset *Pythagoras*, si hæ sint opes mercésque *Tetractyos* quam is tanti æstimavit ut religiosè per eum juraret qui illius primus fuit Traditor! Num hoc ingentem illam famam exæquabit à *Plutarcho* factam, Ἡ δὲ καλυμβύη τετρακτὺς μέγιςος ἦν ὅρκος, ὡς τεθρύλληται, καὶ Κόσμος ὠνόμαςαι (loquitur illîc de composita *Tetracty*, Juramentum verò ad utramque perinde pertinebat) Tetractys *sic appellata, Juramentum erat maximum, ut fert fama, & Mundus nominata est?* Et clarus ille proculdubio erat ac jucundus prospectus in Ordinem naturámque *Systematis Mundani* ex *Activi* & *Passivi* Principii conjunctione orti, * excurrens dein ad omnia Objecta tam *Metaphysica* quàm *Physica*, quæ declaranda erant in quartæ diei explicatione; Hæc, inquam, proculdubio illa *Tetractys* erat quæ Κόσμος appellatur sive *Universum*, (hoc est, *Cabbala* genuinæ solidæque Notitiæ illius) per cujus Mysterii primum Traditorem & *Pythagoras* ipse posterique *Pythagorei* tam religiosè jurabant. Quantùm verò ad reliquas Nugas aridáque scitamenta omnino *Numeralia*, incredibile prorsus est ut ipsorum traditio ullam vel mediocrem existimationem unquam extorquere potuisset à viro tam sapiente, quàm ab omnibus habitus est *Pythagoras*.

Plutarch. de Iside & Osiride.

4. Quod ad Titulos *Quinarii* attinet, Illi, quos jam notavimus, celebratissimi sunt apud Authores, ut videre licet in copiosis istis citationibus apud *Johannem Meursium*, & ad opus diei tam appositi ut nihil esse possit suprá. Quòd autem *Binarius* & *Ternarius* vocentur Ἀφροδίτη & Γάμος, ut nec diebus tam facilè applicari possunt istæ Appellationes, nec naturæ ipsorum numerorum adeò competunt, quemadmodum suprà demonstravi; ità ab ista antiquorum Testimoniorum copia, pari absunt intervallo, fuerúntque proculdubio additamenta ineptulorum quorundam inaniúmque Affectatorum *Pythagorismi* in seculis recentioribus. Quemadmodum etiam factum est in ista Appellatione Quinarii, Ἀνδρογυνία, * cùm Ἀῤῥενόθηλυς vox futura fuisset magìs propria, si primum scopum horum Nominum cognovissent.

Denar. Pythag. cap. 7.

Cap. 3. sect. 7.

5. Istis paucis Titulis *Quinarii* quos produximus duo alii porrò addi possunt, & ut opinor, haud inidonei, alter Φύσις, quatenus significat τὰ αἰδοῖα, alter ἀκρότης ἐλαχίςη τῆς ζωότητος, qui ad quinque sensus alludit, quos *Pythagorei* facilè agnituri essent vilissimam maximéque evanidam partem illius vitæ quæ est perceptiva.

* Sunt verò alia multa *Quinarii* Nomina satìs absona fateor, & à quintæ diei opere aliena, quanquam haud ità prorsus alienum esse possit ea obiter notare, nè quid fraudis suspicetur quispiam si ea celata haberemus. Destinata autem sunt in Notas aut *Physicæ* aut *Mathematicæ* observationis. Notæ verò *Physicæ* demonstrant, quàm parùm Authenticæ sint, quippe quæ Hypothesi innituntur à *Pythagorismo* adeò alienæ. Quatuor nempe esse Elementa, quam Compagem Motus Terræ in frustula naturaliter diffringit. Veruntamen ex hoc Commento *Aristotelico*, quòd quatuor sint, Ætherem quintum statuunt, atque indè *Quinarium* Νέμεσιν appellant, ut qui Mundum distribuit in hos quinque ordines, *Terram, Aquam, Aerem, Ignem, Ætherem*. Et respiciendo quintum hunc *Quinarius* ab ipsis appellatur *Pallas* & Ἄζυξ, quippe Elementum *Virgineum* nec cum generationibus rerum heîc infrà sitarum commixtum: Etiam Ἄμβροτος, quoniam Regio est *Immortalitatis*; & Ἀκρεῶτις, quia *Caro* & *Sanguis* illîc non habitant; & Ἀτάλαντος, quia corpora Incolarum æquilibria sunt Regioni, nec præ pondere suo subsidunt; & postremò Ζανὸς πύργος, quia Jupiter quanquam omnia implet, *summum* tamen illius *domicilium* est Æther. Quod tamen rursus à genuino Pythagorismo multùm abludit. Nam Ζανὸς πύργος *Sol* est non *Æther*, quando *Physicè* exponitur, idem quod Διὸς φυλακὴ apud *Aristotelem*.

De Cœlo lib. 2. cap. 13.

Quantùm ad Nomina Mathematica, Δίκησις, Ἀμίθεος, Διδυμαία, Καρδιάτις, Κυκλίουχος, Ἄξων ἑδραία, sex illa universa non nisi unius misellæ reculæ significationem habent, *Quinque* scilicet *Decem* dividere in duas partes æquales, ut *Diameter* Circulum sic dividit, ut *Justitia* ex æquo causam decidit, & ut *Cor* in medio corporis situm est. Miras profectò Notiones ac profundas! Quæ sequuntur Nomina, majoris sunt momenti, scilicet, Ἀνικία, Ὀρθιάτις, Δίκη, Πρόνοια. Quæ omnia ad *Quinarium* referuntur, quatenus Hypotenusam primi Orthogonii Trianguli, quod latera angulum rectum includentia habet rationalia. Dicitur enim Ὀρθιάτις, quatenus subtendit angulum rectum; Ἀνικία, utpote cujus potentia ab utrorumque laterum potentiis

Vide cap. 5. sect. 2. ubi Decas appellatur Δίκη.

tentiis non ſuperetur; Δίκη, ut quæ potentiam ſuam utrorumque laterum potentiis æquat. Τὸ γὸ ἴσον δίκαιον. Et poſtremò Πρόνοια, propter iſtam proſpectionem Inventionémque modorum adeò differentium eandem rem prorſus efficiendi, & tam parum probabilium tamen qui eundem effectum producerent.

Ariſtot. Ethic. lib. 5. cap. 6.

Diogen. Laert. in vita Pythag.

6. Pro hac Inventione in Geometria *Pythagoras* dicitur *Hecatomben Muſis* immolâſſe; Atque hæc in *Numeris*, quæ mater forſan eſſe potuit illius in *Geometria*, tantum excedit Myſteria merè *Numeralia Tetractyos*, ut, ſi *Tetractys* nullum ulteriorem haberet ſcopum præter aridas iſtas curioſitates, *Pythagoræ* diſcipuli proculdubio juraturi potiùs fuiſſent per eum qui *Pentadis* traditor eſſet, quàm qui *Tetradis*. Adeò undiquaque certi eſſe poſſumus, non naturam ac Myſterium *Numerorum* fuiſſe, ſed *rerum*, quæ in *Tetractỹ Pythagorica* comprehenſa eſſent.

Johan. Meurſ. Denar. Pythag. cap. 8.

Clem. Alex. Strom. lib. 6.

7. Titulorum qui ad *Senarium* pertinent maximè inſipidi atque alieni ſunt, Ἀμφιτρίτη, Ἀσχιδίκη, & Μεσευθύς· Quippe quum *Senarius* Ἀμφιτρίτη appelletur ὡς ἀμφὶς ἑαυτῆς δύο παρέχουσα τριάδας· & Ἀγχιδίκη, ut qui numerus ſit proximus *Quinario* Δίκη appellato; & poſtremò Μεσευθύς, quippe à 10. & 2. æquidiſtans. *Senarius* enim tantum *Binarium* excedit quantum *Denarius Senarium*.

Qui ad *Phyſicam* ſpectant, ſunt Διχρονία & Ἥμισυ παντός, cùm utrique ad Signa *Zodiaci* referantur. Prior quidem tum ad ſena nocturna tum ad ſena diurna, (ſex enim ſemper noctu oriuntur & ſex interdiu.) Poſterior ad Mundi Diviſionem in duas ſemiſſes, per ſectionem Horizontis, ſex Signis ſemiſſi utrilibet perpetuò adhærentibus.

Qui *Paganicam Superſtitionem* reſpiciunt ſunt Ἑκατηβελέτις, Τριοδῖτις, & Τρίμορφος, qui omnes ad *Triviam* referuntur, quippe ſexto die Menſis natam.

8. Quantùm verò ad illa Nomina, Ἀφροδίτη, Ζυγία, Φιλίωσις, Φιλητοσία, Ζυγῖτις, Γαμηλία, omnia illa referuntur ad Γάμον, quo de jam egimus in *Defenſione Cabbalæ*. Quò etiam referre potes Λάχεσιν vitæ fili deductricem ab ipſa Nativitate. * Ad Κόσμον etiam referenda ſunt Ἀλήθεια, Ἁρμονία, & Παναρκεια· Duo priora, ut quæ Dei generalem reſpiciant approbationem eorum quæ fecit, tanquam menti ac voluntati ſuæ congruentium; poſtremum verò ut quod perfectionem implicet & ſui-ſufficientiam in Univerſo ad ſubſiſtendum virtute illarum facultatum ac partium quibus Deus ipſum conſtituerit.

9. Tituli qui ſequuntur magìs particulares ſunt, nec facilè poſſunt plerique eorum explicari, niſi referantur ad Textum *Moſaicum*. Hujuſmodi ſunt Ἀρχή, Ἀρσενογυναία, Εἶδος εἴδους, Ψυχοποιός, Τῆς ζωτικῆς ἕξεως ἐμποιητική, & Ὑγεία. Cur enim *Senarius* vocaretur Ἀρχή, niſi quòd *Adami* Dominium in Creaturas ſexto Die memoretur? Ἀρσενογυναία etiam verbatim reſpondet τῷ, *Maſculum & Fœminam creavit illos*. Et quis ſenſus eſſe poteſt iſtius appellationis *Senarii*, Εἶδος εἴδους, niſi quòd *Adamus* ſexto die creatus eſſet *Imago ſimilitudinis Dei? Faciamus hominem ad imaginem noſtram ſecundùm ſimilitudinem noſtram*. Unde *Clemens* & *Philo* etiam εἰκόνα εἰκόνος illum appellant. Et cur appelletur Ψυχοποιός, & Τῆς ζωτικῆς ἕξεως ποιητική, niſi quòd Creatio Hominis die *ſexto* facta ſit, itáque à Moſe *deſcripta*, ac ſi *Adamus*, cùm Statua tantùm terrea, Imagóve lutea primùm eſſet, Deus poſtea ſpiraculum vitæ ipſi inſpirârit? Καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. Et ob hanc etiam rationem fortean *Senarius* vocari poſſit εἶδος εἴδους, quippe quum Anima, ipſa Forma ſit illius formæ Imaginíſve terreæ quam Deus fecerat. Et poſtremò, oppidò quàm probabile eſt Ὑγείαν ſanam illam conſtitutionem, quâ *Adamus* creatus eſt, reſpicere, cùm ſanitas morbis antiquior ſit, juxta carmen iſtud apud *Maximum Tyrium*,

Clem. Alex. Strom. lib. 5. Phil. Coſmopœia Moſ.

Ὑγεία πρεσβίστα μακάρων, &c.

Sapient. Salom. 1. 14.

Et congruenter quidem Dicto illi in *Libro Sapientiæ*, *Creavit enim ut eſſent omnia, Nationéſque Orbis Terrarum erant ſalutares*, &c. Tam manifeſtum eſt ex hiſce Inſtantiis Myſteria Numerorum *Pythagorica* ad Textum *Moſaicum* eſſe referenda.

10. Quod ad *Septenarium* attinet, nulla illius nomina in medium protulimus, quām omiſſionem nunc compenſabimus. Nonnulla enim ex eis admodum appoſita videntur, taliáque quæ naturaliter ad Doctrinam *Moſaicam* poſſint referri. Ut Οὐλομέλεια, Τελεσφόρος, Ἀδράστεια, Τύχη. Septenarius enim meritò appellari poteſt Οὐλομέλεια & Τελεσφόρος, quoniam Deus die ſeptimo opus ſuum finiviſſe dicitur, quippe quum univerſa tunc integra eſſent & conſummata. Perquam aptè etiam appellatur Ἀδράστεια παρὰ τοῦ μὴ δρᾶν, à non agendo, quia Deus quievit die ſeptimo ab omnibus ſuis operibus. Vel ſi Ἀδράστεια idem ſignificet quod Νέμεσις, ſenſus erit, quòd Deo quieſcente nihílque deinceps creante, talis tamen in ipſa rerum creatarum

Vid. Cab. Philoſ. cap. 2. v. 2, 3.

tarum

tarum universitate *Lex* sit, ut partim propter *libera* Agentia, partim propter *Naturalia,* nemo supplicium sit evitaturus. Quod significatur per Ἀδράστειαν, voce derivatâ παρὰ τοῦ μὴ διδράσκειν à non fugiendo. * Τύχη etiam aliquam cognationem habet cum hac Notione, quippe qui effectus esse potest cessationis Dei ab operibus die septimo.

Sunt verò & alia Nomina, Σεπτὰς, Φυλακῖτις, Καιρὸς, Ὄνειρος. Quorum primum *Pythagorica* potiùs est nominis numeri Ἑπτὰς Notatio, quàm novum Nomen, significátque, *cultum septenarii,* à σέβειν sive σεβάζειν, quod loco isti respondet, *Et benedixit Deus diei septimo & sanctificavit illum.* Et ex eo quòd tam præcisè Deus populo mandaverit φυλάξαι τὸ σάββατον, equidem haud improbabile est, quin indè appellari possit *Septenarius,* Φυλακῖτις. Vel à Φύλακες potiùs, hoc est, *Vigiles* sive *Angeli,* *Vide Cab. Philos. c. 2. v. 3.*
* quorum in manus Mundi Regimen traditum est in hoc Sabbatismo Dei. Et postremò vocatur Καιρὸς, κατ' ἐξοχὴν, cùm dies septimus tempus sit sive opportunitas sancta, ex universa Temporum massa quasi excisa ac separata, ad cogitationes nostras exercendas circa res optimas, & ad meditandum de sapientia Divina. Quam rationem celebrandi Sabbatum hoc sanctámve Requietem si Ὄνειρον appellârint, ex eo factum est, quòd ejusmodi Divinæ speculationes maximè perspicuæ sunt, quando strictissima fit sensuum corporis ligatio, isti quidem analoga quæ fit in somno. Cæterùm verisimilius est ad *Pharaonis* Insomnia de septem Vaccis & septem Aristis à *Josepho* explicata, particulatim referri, cùm Historia illius Gentis, cujus Philosophia apud eos tam sacra erat, memoriâ nequaquam videretur indigna.

11. Quantùm ad nomina Αὐδὴ & Φωνὴ, ratio admodum obvia est ac trivialis, à septem Vocalibus in *Græco* Alphabeto. Κρίσις verò Dies morborum *Criticos* respicit; & Κέρας Ἀμαλθείας, *Septenario* in quo Universum perfectum consummatúmque dicitur, tali attribuitur sensu, quo *Ternario* attributum est, ob plenitudinem opiparámque rerum copiam in Terra.

Reliquæ Appellationes tales sunt, quæ aut ad *Palladem* pertineant aut *Apollinem,* qui utrique eandem rem significant, nempe, *Sapientiam:* Nec ausim præstare cuiquam, veram primævámque occasionem quòd *Apollo* vocatur Ἑβδομαγενὴς, & *Septenarius Pallas,* ab hac *Cabbala Mosaica* non fuisse profectam; cùm Divinissima Sapientia originem suam debeat *Quieti* & Vacationi à negotiis *Mundanis,* à quibus Deus populo præcipit ut requiescant die *septimo.* Adeò ut quanto magìs ista Numerorum *Pythagoricorum* Nomina consideramus, quæ Diebus Creationis respondeant, eò majorem aptitudinem in eis deprehendamus & applicabilitatem ad Textum *Mosis.*

SCHOLIA

In CAP. IV. SECT. 1.

Ἔξαρμα, Quia distincta & articulata adaptatio, &c. *Vel si ab* ἐξαίρειν *deducatur, Ratio nominis est ab attollendo suspendendóque in sublimi varia Cœli Luminaria.*

Πολύθεος etiam vel potiùs Πάνθεος, &c. *At verò hæc Nomina ad* Mercavam *præcipuè referri posse censeo, quæ in Explicatione* quatuor Animalium *de Ordinibus Angelicis tractat, Angelos verò apud Græcos* Θεοὺς *nominari notius est quàm ut opus sit monere. Quarta etiam* Sephirah *amplitudinem regni Dei denotat, quod* Θεῶν, *id est Angelorum præcipua multitudo est, quò minùs mirandum sit* Quaternarium πολύθεον *appellari.*

Sect. 2. Excurrens dein ad omnia Objecta tam Metaphysica quàm Physica, &c. *Hoc aliquo modo verum esset quamvìs* Tetractyos *Explicatio ad* Bereshith *omnino restringeretur. Nunc verò cùm ad* Mercavam *etiam extendatur, sive Visionem* quatuor Animalium *ac* quatuor Rotarum, *ad ipsúmque adeò* Tetragrammaton, *non potest quin modo locupletissimo sit verum.*

Sect. 4. Cùm Ἀρρενόθηλυς vox futura fuisset magìs propria, &c. Quinto *enim die bruta tantùm Animalia creata sunt,* sexto *verò etiam Homines, de quibus voces* ἀνὴρ *&* γυνὴ *rectiùs usurpantur.*

Sect. 5. Sunt verò alia multa *Quinarii* nomina satìs absona, fateor, & à quintæ diei opere aliena, &c. *At verò haud ità aliena sunt omnia, à* quinta Sephira, *quæ* Geburah *dicitur, significátque robur ac fortitudinem. Satìs enim cognata videntur huic* Sephiræ, *Pallas,* Ἄζυξ, Ἀχρεῶτις, Ζανὸς πύργος, Δίκησις, Καρδιᾶτις, Ἀνικία, Ὀρθιᾶτις, Δίκη, Πρόνοια. Pallas *quidem, quippe Dea bellicosa, quin & eadem* Sapientiæ *Dea, quò rectè igitur refertur* Πρόνοια. *Nam* vis consilii expers mole ruit suâ, *ut monet ali-*

cubi Horatius. *Sed justam oportet esse perinde atque providam, quò* Δίκη *&* Δίκησις *referri possunt. Immò verò* Fortitudo *veráque Animositas in ipsa fundatur* Justitia. Fugiunt impii nemine persequente, Justi autem instar leunculi confidunt. *Quò etiam spectant* Καρδιᾶτις *&* Ὀρθιᾶτις. *Rectitudo enim Animi cor corroborat, Divinámque quandam ingenerat vim atque fortitudinem, planéque invictam, quò spectant* Ἀνικία, Ζανὸς πύργος, Ἀχρεῶτις, Ἄζυξ. *Et certè ex illa voce* Ζανὸς πύργος, *innuitur vim esse summè* Divinam: *Est enim* Ζανὸς πύργος *prima* Sephirah, *illiúsque mentio hîc fit tanquam primi fontis hujus invictæ virtutis, quæ* Ἀνικία *dicitur. Hæc est* fides *illa invincibilis in* primo Bono, *de qua* Proclus *sic Philosophatur:* Δεῖ γὰρ τὴν θείαν πίστιν ἑνοειδῆ καὶ ἤρεμον ὑπάρχειν ἐν τῷ τῆς ἀγαθότητος ὅρμῳ τελείως ἱδρυθεῖσαν. *Et paulò pòst,* Εἷς γὰρ οὗτος ὅρμος ἀσφαλὴς τῶν ὄντων ἁπάντων. *Quod* Pythagorei πύργους Proclus ὅρμον *vocat.* Turris *verò ac* portus, *utraque firmitudinem & securitatem denotant. Virtutem autem hanc* Divinam *esse porrò significatur per appellationem* Ἀχρεῶτις, *nempe vim esse eximiè* Spiritualem. Ægyptii homines sunt & non Deus, & Equi eorum caro sunt & non Spiritus. *Quò etiam referri potest istud Apostoli,* Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo, &c. Ἄζυξ *verò &* Ἀχρεῶτις *optimè conveniunt, dum innuunt vim hanc Divinam ac cœlestem, cum* Virginitate, *hoc est, cum summa animi corporisque puritate esse conjunctam.*

Prov. 28.1. — Theolog. Platonic. lib. 1. 25. — Esai. 31.3. — 2 Cor. 10.4.

Sect. 8. Ad Κόσμον etiam referenda sunt, &c. Κόσμος *optimè convenit cum sexta* Sephira תפארת, *quæ ut* Κόσμος, Ornatum *significat, possúntque utraque denotare pulchram* εὐταξίαν, *quò sensu* Ἁρμονία *&* Γαμάρχεια, *haud ineptè etiam ad sextam* Sephiram *referri queant.*

Sect. 10. Τύχη etiam aliquam cognationem habet, &c. *Quo autem sensu ad* Sephiram septimam *referri possit, in* Tabula Sephirotharum Pythagorica *notavimus.*

Quorum in manus Mundi Regimen, &c. *Quomodo verò hoc intelligendum de eorum* Regimine, *Deique Sabbatismo, in* Defensione *suprà explicavimus.*

CAP. V.

1. *Nomina trivialia* Denarii. 2. *Novem Nomina* Denarii *satìs apposita, ad Universum sive opus quarti Diei relata.* 3. Aaronis *Vestimenta* Symbolum *Universi*; 4. *Et Divinitatis* Christi *Indicium.* 5. *Tria alia nomina,* Ἥλιος, Φάνης *&* Σφαῖρα, *& quâ ratione* Denario *attributa.* 6. Decas, *vel potiùs* Tetractys Κλειδοῦχος *appellata, propterea quòd Creationis Mysterium in* Die quarto *obseratum quasi sit & reconditum;* 7. *Quódque etiam tam accuratè expresséque Creationis illius diei naturam significet.* 8. *Cur appellata sit* Κλειδοῦχος τῆς φύσεως. 9. *Cur* Decas *sive* Denarius *nominatus sit* Κλαδοῦχος, 10. *Et cur* Πίστις *cum pleniori illatione veræ causæ, cur* Tetractyos *mentio facta sit in* Juramento Pythagorico, *potiùs quàm* Pentadis, *aut alius cujusvis Numeri.*

1. Nihil nobis est cum *Octonario* & *Novenario*, utpote qui ad nullum Creationis diem referri possint. *Denarius* verò *Quaternario* tam arctè adhæret, ut qui illius *Potentia* sit, ut omissio planè culpanda foret, nisi omnes illius *Titulos* in medium proferrem. Aptitudinem ac significantiam vocum Κόσμος, Οὐρανὸς, Παντέλεια, & τὸ Πᾶν suprà jam notavi. Ex eis quæ supersunt, quæ ad scopum nostrum minimè faciunt hæ sunt, Πρῶτος τετραγωνισμὸς, Μνημοσύνη, Μνήμη. Vocatur Πρῶτος τετραγωνισμὸς, sive *prima Quadratura* ex eo tantummodo, quòd ex primis quatuor Numeris fit, 1, 2, 3, 4. Titulo verò Μνημοσύνης insignitur, quoniam illa mater est novem Musarum. Atque futiles hi & imperiti *Pseudo-Pythagoristæ*, bellam, ut videtur, rem fore putârunt, si unam ex sororibus singulis reliquorum novem Numerorum *Denarii* tribuerent; *Matrem* verò in tergo aciei perinde atque in fronte collocârunt. Tam leves & inconstantes sunt in levibus hisce & inutilibus Nugis. Nihil opus est notare Μνήμη additum fuisse, tanquam voci Μνημοσύνη Synonymon.

Johan. Meurs. Denar. Pythag. cap. 12.

2. Reliqui verò Tituli *Denarii* sive *Decadis* non sunt ejusmodi quisquiliæ; sed respiciunt, sicut *Decadem* decet, quæ *Tetradis* est potentia, *quarti diei* Creationem, quæ articulatio erat Universi in formam speciémque atque rectum ordinem. Ac proinde quemadmodum hic Numerus *Denarius*, sicut suprà notavi, appellatus est Κόσμος, propter comprehensivam rationem Tituli; ità quidem huic consentanea existimo ista nomina, Εἱμαρμένη, Οὐρανία, Αἰὼν, Κράτος, Ἀνάγκη, Ἄτλας, Ἀκάμας, Γάμωχος, Θεὸς,

(à

(à quorum ultimo *Quinarius* etiam appellatur Ἀμίθεος.) quippe quum omnia comprehensivæ sint significationis. Nam Εἱμαρμένη & Ἀνάγκη legem innuunt Fatalitatis & Necessitatis in ordine Universi, & Οὐρανία cœlestem illum Concentum Ordinísve illius Harmoniam, nisi temerè injectum sit ac futiliter, tanquam una è novem Musis, ad explendum locum. Αἰών, Κράτος, Ἄτλας, Ἀχάμας permanentiam denotant stabilémque Mundi durationem, quòd nihil periculi subsit eum unquam ex sua natura defecturum. Juxta quem sensum intelligendæ sunt istæ locutiones in Juramento *Pythagorico*, Πηγή, ῥίζωμά τε ἀενάου φύσεως· quum Ἀέναος φύσις planè respondeat voci Αἰών, quod idem sonat atque ἀεὶ ὤν· & Κράτος, Ἄτλας, Ἀχάμας, vocibus Ῥίζωμα & Πηγή. Hæc enim quatuor, *Spiritus* scilicet *Naturæ*, *Soles*, *Planetæ* & *Vortices*, rectè id omne esse dicuntur, quod illa nomina significant. Et congruentia profectò admodum accurata est, in eo, quòd, quemadmodum *Tetras* & *Decas* realiter eadem *Tetractys* sunt, ità nomina earum eandem habent vim atque momentum, easdémque res indigitant. Et postremò Θεός & Γάμωχος (si Γάμωχος sit ὁ Κύριος, quemadmodum reddit *Hesychius*) eidem succinunt sententiæ, aptissiméque intelliguntur ex *Tetrasticho* illo *Sibyllæ*,

Vide etiam Cap. 1. sect. 8. & cap. 8. sect. 7.

> Εἰμὶ δ' ἐγὼ ὁ ἐών, (σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ σῆσι νόησον)
> Οὐρανὸν ἐνδέδυμαι, περιβέβλημαι δὲ θάλασσαν,
> Γαῖα δέ μοι στήριγμα ποδῶν περὶ σῶμα κέχυται,
> Ἀὴρ δ' ἠδ' ἄστρων με χορὸς περιδέδρομε πάντη.

* Ad quem sensum etiam collineat illud apud *Plotinum*, Θεὸς μὲν οὖν τὸ πᾶν τὸ χωρὶς τῆς ψυχῆς συναριθμουμένης, τὸ δὲ λοιπὸν δαίμων μέγας, καὶ τὰ παθητὰ ἐν αὐτῷ δαιμόνια. Tam manifestum est omnia illa Nomina *Universum totum* respicere in omnibus illius Lineamentis.

Ennead. 2. lib. 2. cap. 10.

3. Est autem aliquid in versibus illis *Sibyllinis* adeò sacrum sanctúmque ut eos sine ulteriori observatione præterire nequeam. Quæ Digressio licèt aliqualis videri possit, non est tamen omninò à præsenti nostro scopo aliena. Nullus enim dubito quin *Sibylla* in hac descriptione ad Vestimenta *Aaronis* Sacerdotalia alludat, quem *Philo* Typum facit unigeniti filii Dei, quem πρωτόγονον θεοῦ appellat, & τὸν θεῖον λόγον, æternúmque facit Pontificem maximum hujus immensi Templi Universi, Εἰκόνα τοῦ ὄντος eum nominat, i. e. Imaginem *Jehovæ*, ipsúmque Mundi Opificem. Λόγος δέ ἐστιν εἰκὼν θεοῦ δι' οὗ σύμπας ὁ κόσμος ἐδημιουργεῖτο. Et tamen sensu quodam complexo *Universum* etiam facit *Filium Dei*.

Vid. Philonem de Insomniis.

Vide Philonem de Monarchia.

Post particularem enim descriptionem significationis vestimentorum *Aaronis*, ornatuúmque Sacerdotalium, ubi vult *duas gemmas* in Humeris significare *duo Hemisphæria* (cùm singulæ habeant sex Tribuum Nomina ut utrumque Hemisphæriorum signa sena, secante *Horizonte* sic divisa;) *duodecim Lapides* in Pectorali denotare *duodecim signa* in Zodiaco, ordinémque in *quatuor terniones* dispositorum, *quatuor anni tempestates* innuere; *Pallium* Togámve *Hyacinthinam*, *Aeris* Symbolum esse, *fimbriámque* floribus variegatam, *Terræ*; Ῥοΐσκους sive *Malogranata* (alludendo ad ῥέω fluo) *Aquam* significare, *Tintinnabula* verò *Harmonicam* Aquæ Terræque *mixturam* ad Generationem: tandem rationem hanc addit hujus Vestitûs, Ὅπως ἐν ταῖς ἱερουργίαις συλλειτουργῇ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῷ, *Ut universus Mundus simul supplicet cum Pontifice Maximo*. Cui statim subjungit: Omnino enim par est, eum qui Patri supplicat, καὶ τὸν υἱὸν ἐπάγεσθαι, πρὸς θεραπείαν γεγεννηκότος, ac si *Universum Dei Filius* esset. Quod dictum profectò haud satìs sanum est, nisi is, quem alibi πρωτόγονον θεοῦ appellat, Divinúmque Logon, includatur, ad sensum conceptúmve consummandum.

Phil. de vita Mosis.

Phil. de Monarchia.

Hinc enim apparebit, Divinum *Logon*, illum verum omnino esse *Pontificem maximum*, * cujus Indumenta sunt (secundùm istos versus *Sibyllinos*) omnes partes Universi, *Aaronémque* hujus Figuram tantummodo fuisse; vocésque illas, Εἰμὶ δ' ἐγὼ ὁ ἐών, * sculpturæ respondere quatuor Literarum in Lamina coronali super frontem *Aaronis*, quam *Philo* fuisse ait, ὄνομα τοῦ ὄντος· ad quod *Sibyllinum* ὁ ἐών respicit, & per quod intelligitur *Jehovah filius*: porrò οὐρανὸν ἐνδέδυμαι referri ad *pallium Hyacinthinum*, quod *Aer* quidem non est, sed tanta Cœli portio, quanta Solem inter & Planetam aliquem sive Terram in eodem Vortice interjacet. Quemadmodum nec isti ῥοΐσκοι *Aqua* sunt, sed totus *Globus Terræ* atque *Aqua*, qui ubique est in infimis partibus fimbriæ hujus *Hyacinthini Pallii* Æterni veríque Aaronis. Quæ *Malogranata* [ῥοΐσκοι] *seminalem Terræ plenitudinem* Matris rerum omnium perquam aptè repræsentant. Ex eo autem quòd *multa* sunt, *Terrarum* sive *Planetarum*, quorumque in suis Vorticibus, *multitudinem* sive pluralitatem denotant. Nec *Coccum* certè in *Ephod*

 &

Phil. de vita Moſis. & *Pectorale* intertextum, Elementum *Ignis*, quod *Philo* vult inſinuare, ſignificat: *Cocci* verò ac *purpuræ* contextura cum *Auro Byſſóque candida* ex quibus *Ephod* & *Pectorale* facta ſunt, *Calorem* denotant vehementem refulgentémque *Lucem Solis*, qui *Pythagoreorum* eſt τὸ πῦρ ἐν μέσῳ ἱδρυμένον, ut *Ephod* & *Pectorale* locum habent in *medio* corporis quæ Regio *Cordis* eſt, *Solis* Mundi *minoris*. * Et denique *Tunica* ſive Stola *ocellata*, ut vocatur, quæ ultra Pallium *Hyacinthinum* extendebatur, (etiam quouſque extendi poterat) manifeſtum eſt quòd Cœlum *Stellatum* denotat. Cùm Stellæ admodum aptè oculis comparentur, * quemadmodum & Plato in notiſſimo iſto Diſticho eleganter eas olim comparavit.

Ἀστέρας εἰσαθρεῖς Ἀστὴρ ἐμὸς, &c.

Et quanquam γαῖα apud *Sibyllam* στήριγμα ποδῶν appelletur, ex eo tamen quòd dicitur περὶ σῶμα κεχύσθαι, ſolutam illius fluitationem implicat, ut Malogranatorum iſtorum in Fimbria pallii Sacerdotalis. Nec poteſt *Aer* dici περιδραμεῖν πάντη (quod hîc proculdubio idem eſt atque πανταχῆ) idque adeò conjunctim cum *Choro Planetarum*, quin mobilitatem pluralitatémque Terrarum ſupponat. Quod igitur præce-
Exod. 28. 34. denti verſui lucem affert. Quòd autem ſit *Tintinnabulum unum & Malogranatum, Tintinnabulum autem alterum & Malogranatum in fimbriis Pallii per circuitum*, equi-
Phil. de Monarchia. dem melior ſenſus hujus loci erui non poteſt quàm quem alibi *Philo* nobis reddidit. Τὴν δὲ ἁρμονίαν καὶ συμφωνίαν καὶ συνήχησιν τῶν κόσμου μερῶν οἱ κώδωνες ἐμφαίνουσιν. *Tintinnabula Harmoniam, Symphoniam, Conſonantiámque partium Univerſi repræſentant.* Quam ob cauſam *Pythagorei Tetractyn* Ἁρμονίαν appellârunt. Et ridicula illa fama de
Macrob. ſomn. Scipion. lib. 2. c. 1. Concentu Sphærarum Cœleſtium *Pythagorico* proculdubio nihil aliud erat, quàm ſoni horum aureorum Tintinnabulorum in pallio *Aaronis* pendentium, malè reverberata Echo. *Pythagoras* enim nullas omnino Sphæras tenuit, ſed Philoſophiæ *Judaicæ* linguâ Myſticâ loquens perperam intellectus eſt; quod & in *Numerorum* Myſterio contigit, quippe quum generalis invaluiſſet opinio eum rerum omnium *Principia* iſtos
Metaphyſ. lib. 13. c. 3, 4, 5, 6. conſtituiſſe, cùm is tamen tantùm ut *Symbola* rerum eos conſideraret. *Ariſtoteles* verò dogma iſtud tanquam ab ipſo ſeriò traditum multis adoritur, ſed æquè jucundum interim intelligenti Lectori exhibens ſpectaculum ac ſi quempiam videret vacuam πανοπλίαν ſcitè conſtructam & erectam, cum lancea ferociter invadentem, militem eum Armatum per errorem exiſtimantem. Hæc verò obiter dicta ſint, Ad rem quæ præ manibus eſt redibimus.

4. Quòd, πᾶς ὁ κόσμος συλλειτουργῇ, quod ſuprà ex *Philone* citavi, intelligendum ſit ſenſu complexo, includendo etiam Æternum *Logon*, manifeſtum eſt ex conſimili loco, ubi *Philo* rurſus veſtimenta Sacerdotalia deſcribens, loquitur ut antè, Τοῦτον τὸν τρόπον ὁ ἀρχιερεὺς διακοσμηθεὶς στέλλεται πρὸς τὰς ἱερουργίας, ἵν᾽ ὅταν εἰσίῃ τὰς εὐχὰς ποιησόμενος, συνεισέρχηται πᾶς ὁ κόσμος αὐτῷ. Ubi tamen in concluſione expreſſim com-
prehendit, τὸν τὰ σύμπαν συνέχοντα καὶ διοικοῦντα λόγον· ſtatímque addit, Omninò enim
Phil. de vita Moſis. eum oportet, qui Patri Univerſi ſupplicare vult, παρακλήτῳ χρῆσθαι τελειοτάτῳ τὴν ἀρετὴν υἱῷ, πρός τε ἀμνηστείαν ἁμαρτημάτων καὶ χορηγίας ἀφθονωτάτων ἀγαθῶν. Unde minimè mirum eſt *Decadem*, quæ *Symbolum* eſt Univerſi, à *Pythagoreis* appellari Θεόν. Qui præſens eſt magíſque particularis ſcopus ad quem hîc collimavi.

Quod verò conſideratu maximè eſt mirabile, hoc ipſum eſt, quàm exquiſitâ ſcilicet ratione Æternus *Logos*, qui Mundi opifex erat, quíque proprio nunc veſtitur opere, verus *Pontifex maximus* ſupponitur ſecundùm Typum hunc *Aaronis*. Quis enim tam idoneus efficáxque Interceſſor apud Patrem pro peccatis offenſíſque Mundi quàm is qui eum fabricavit, cujúſque in pectore forma illius continetur atque Idea, qui adeò penitus intelligit neceſſitatem occurſûs aliquarum rerum aut eventuum qui haud uſque adeò ſancti ac perfecti ſunt quàm poſſit exoptari, potéſtque ex perfecta Naturæ
Vid. cap. 8. ſect. 7, 8. rerum notitia *inevitabilitatem* variorum malorum effectuum ab *Incompoſſibilitate* illa & *Incommenſurabilitate* quæ inexpugnabiliter in perverſa incorrigibilíque *Hyle* includitur, diſtinctè excuſare?

Præterea, dum ſe in *Sacerdotalibus* ſuis *Veſtimentis* ſiſtit, quæ compages eſt Harmonicáque partium Univerſi adaptatio, eo ipſo etiam ſpeciali quodam modo particularia paucorum quorundam vitia ac peccata extenuat excuſátque, quippe quum reliquæ Creationis partes tam ſalutares ſint atque amabiles, cúmque eæ, quæ minùs rectè attemperatæ ſunt, non ſint niſi quaſi chordæ diſcordantis tranſitio in Concentu Muſico vel optimè conſtituto, quæ facit ut chorda proxima longè dulciùs ſonet. Ac ſi allegaret apud Patrem ſuum, ſi de ſumma rei ſtatuere velit, & ſub uno intuitu omnes fines periodóſque rerum conſiderare, univerſa aliquo modo approbanda eſſe bonáque

cenſenda,

censenda, & quantùm ad eas partes, quæ maximè tenebrosæ videntur ac funestæ, Prærogativam esse *supremæ Bonitatis* lucem ex eis majorem elicere, *eósque, quibus multum remittitur, dilecturos esse multùm.*

Talem omnino Sacerdotem nullus dubito quin *Aaron* præfigurârit *Sacerdotalibus* suis *Vestimentis* indutus. Quæ specialis *Divinitatis* beati Servatoris est confirmatio. *Hic est Deus noster, neque est alius qui cum ipso comparetur. Is invenit omnem viam scientiæ, eámque servo suo Jacob & Israel dilecto suo dedit, posthac in terris visus est & cum hominibus conversatus:* Per modum Prælūdii quidem in Nube & in Rubo, sed plenè perfectéque in Incarnatione sua ex beata Virgine. Et *Aaron* itidem utrarumque ejus naturarum Typum gessit; *Divinæ* quidem *Naturæ* in Vestimentis *Sacerdotalibus*, quæ nullum Indumentum significare potuerunt, nisi quòd ipsius sit Dei; *Humanæ* autem *Naturæ* in propria persona, cùm *Aaron* merus homo esset. Baruch. 3. v. 35, 36, 37.

Et tamen cùm personam illius sustinere deberet, qui verè est Deus, nimirum *Domini Jesu*, erant quædam Præcepta, vel potiùs privilegia ei data, quæ eum supponebant quodammodo supra humanam sortem elevatum. Ex cujus rei contemplatione, *Philo* in istiusmodi voces erumpit, quæ conditionem Christi θεανθρώπου verique *Pontificis maximi*, quàm significantissimè illustrent. Βούλεται γὰρ ὁ νόμος, τὸν ἀρχιερέα μεμοιρᾶσθαι φύσεως μείζονος ἢ κατ' ἄνθρωπον, ἐγγυτέρω προσιόντα τῆς θείας, μεθόριον, εἰ δεῖ τ' ἀληθὲς λέγειν, ἀμφοῖν· ἵνα διὰ μέσου τινὸς ἄνθρωποι μὲν ἱλάσκωνται θεόν, θεὸς δὲ τὰς χάριτας ἀνθρώποις ὑποδιακόνῳ τινὶ χρώμενος ὀρέγῃ καὶ χορηγῇ· hoc est, *Lex Pontificem maximum naturæ participem esse vult majoris humanâ, propiùs ad Divinam accedentem, vel ut verè dicam, confinium utriusque; ut Homines Deum propitient per Mediatorem utriusque Naturæ participem, Deúsque illius utens ministerio, Gratiæ suppetias Hominibus porrigat.* Tam perspicuè *Christi Divinitas* præfiguratur in lege *Mosaica.* Vid. Levit. c. 21. v. 10, 11, 12. Phil. de Monarch.

Quæ tanti momenti considerationes, hanc, quæ videatur, Digressionem, magìs condonabilem reddere debent. * Neque enim simplex Digressio est, sed illius, quod attuli ad confirmandum sensum vocis θεός, fusior expositio, unius utique è nominibus *Decadis*, quæ *Integralia* magísve *Universalia* Mundi Lineamenta respiciunt.

5. Verùm Ἥλιος & Φάνης & Σφαῖρα meritò existimari possunt ad *Luminaria* quarto die creata respicere, quæ nec facta sunt sine circumvolutione rotundorum Vorticum, quod insinuatur per Σφαῖραν. Et postremò Κλειδοῦχος (quod & *Tetradis* nomen est) Κλαδοῦχος & Πίστις, equidem credo, quòd referenda sint omnia ad Traditionem *Tetractyos*, sive Enarrationem Mysterii Creationis, explicando proprietates illius *Numeri* ad *quarti* diei opus applicandas, quatenus generalior *Universi* delineatio esse intelligitur, potiùs quàm quòd intelligenda sint de rebus ipsis quæ die *quarto* dicuntur creatæ. Quòd verò *Dies quartus* totam Creationem complectatur, illa nomina *Decadis* (quæ immediata *Tetradis* Potentia est) planè supponunt, cùm universa ferè eò tendant, jejunéque ac ridiculè illi Numero attribuuntur, hâc ratione quidem seclusâ. Cur enim appellanda esset *Decas* Ἥλιος, Φάνης, Εἱμαρμένη, Ἀνάγκη, Αἰών, &c. nisi quòd ad Legem referatur & ordinem *Universi* & ad illius ornatum Solibus atque Planetis? Et certè quanquam *Decas*, cùm sit omnium simplicium Numerorum comprehensio, *Symbolum* esse possit *Universi*, & ob eam causam appellari Οὐρανός, Κόσμος, Τὸ πᾶν, Παντέλεια, atque etiam Σφαῖρα, ut & propter ἀνακύκλωσιν in numerando à *Decem* rursus ad *Decem* & sic in infinitum, quemadmodum observatu obvium est; si tamen nullus ulterior esset scopus magísque seria ad aliquid majoris momenti Allusio, equidem mera *Denarii* Mundo sphæræve assimilatio res admodum exsucca esset trivialísque atque insipida.

6. Breviter igitur: *Cabbala Decadis* sive *Tetractyos*, idem enim sunt, * sicuti *Athenagoras* observavit, appellatur Κλειδοῦχος, sive *Claviger*, Primò, quia expositio erat illius partis Creationis *Mosaicæ* quæ obserata quasi erat, & tanquam sub *Clave* recondita. Etenim, tametsi ex sola concessione sensûs Textus, Philosophici, quódque primi Diei Creatio, de rebus immaterialibus tantùm intelligenda sit, (quemadmodum *Monas* naturaliter innuit) necessariò sequetur *Terram* non omnino creatam esse, nisi die *quarto* locum sibi invenire possit; Et quòd Textus insuper universim de *Luminaribus* quæ facta sunt pronunciet, Quòd essent in *Signa & Tempestates & Dies & Annos*; quorum verborum vix ullus commodus sensus est, si *distributivè* sumantur, quoniam in aliquibus fines hi atque officia coincident; nec intelligi potest enumeratio esse, officiorum sive proprietatum ad singula Cœli Luminaria pertinentium, nisi Planetæ Terræve sint circa omnes Soles, quas Stellas fixas vulgò appellamus: Hæc tamen tam sublestè obscuréque insinuantur, illéque sensus *distributivus*, quanquam paulo durior & ineptior, adeò tamen possibilis est, ut opus *quarti diei*, nisi per peritum aliquem *Mystagogum* moneamur de contrario, apparitūrum sit nihilominus particu-

particularis tantùm Creatio *Luminarium* Cœli quatenus talium, talíque sensu quo vulgò intelliguntur. Ac propterea, ob defectum tam expressæ significationis rerum, in hujus diei Creatione, quàm sit in aliis, Mysterium illius meritò considerari potest tanquam obsignatum obleratúmque à conspectu vulgi, & eo ipso, res quæ maximi omnium momenti sunt è tota *Cabbala*. Unde planè agnoscendum est quòd *Cabbala Tetractyos*, sive *Traditionalis* Operis *quarti* diei explicatio, meritò appellatur Κλειδοῦ-χος, quippe quæ *Clavem* gerit, aperítque maximè recondita Mysteria Creationis.

7. Deinde, *Tetractys* quoad naturam ipsius Numeri ejúsque proprietatem, (quamvìs nugamentum omnino sit taléque quod *Lucianus* jure derideat, si nulla illius ulterior esset utilitas) meritò appellari potest Κλειδοῦχος, propterea quòd tam eleganter expresséque *Cabbalam* Creationis quarti diei repræsentet. Atque equidem Analogia heic signum inter & rem significatam admirabilis est. Etenim, quemadmodum quarti diei Creatio externâ quidem specie non est nisi pars Creationis quarto diei assignata, ut aliæ partes diebus aliis, sed sensu magìs recondito, reverà fabricatio est ordinatióque totius Universi, efformatióque ejus in Soles, Planetas atque Vortices; ità *Tetractys* sive *Quaternarius* operis hujus diei *Symbolum*, primo quidem aspectu, unus tantùm certus Numerus est, pars Decadis; sed ex occulta *potentia* eo comprehensa tota est Decas, cùm 1, 2, 3, 4. simul sumpta faciant Decem.

Quibus addere potes, Quòd, quemadmodum opus *quarti diei* primo aspectu formatio tantùm videtur Luminarium, quorum radii recipiuntur sub figura *Pyramidali*, cùm tamen revera sit Mundi fabricatio formatióque in tot rotundos Vortices: Ità *Tetras* sive *Tetractys* secundùm apertam suam naturam tantùm prima *Pyramis* est, (sic enim est *Quaternarius* in Numeris) secundùm verò suam magìs abstrusam potentiam,
|| Sect. 3. *Sphæra* est, sicut || suprà est notatum.

Denique ut quarti diei Creatio secundùm externum quidem sensum, visibilem solummodò materialémque Mundum videtur respicere, sed necessariò interim *Immateriale Principium* supponit quod *Materiam* in istas rerum formas redigat: Ità *Tetras* in aperta sua ac exteriori natura, *fœminina* tantùm est, quoad partes verò suas, quibus in *Decadem* excrescit, & *masculina* est & *fœminina*, quippe quum 1 & 3 (ut vult *Zaratas*) *masculina* sint, & 2 & 4 *fœminina*: Sicut & in *Tetracty* magìs composita 36, quatuor numeri *masculini* sunt 1, 3, 5, 7. & quatuor *fœminini*, 2, 4, 6, 8. Qui, ut in priori consideratione, necessitatem innuunt conjunctionis *Activi* & *Passivi* Principii in opere quarti diei, hoc est, in Fabrica Universi. Cæterùm ex eo quòd compositio harum partium abeat in triginta sex, qui Numerus *Circularis* est sensu quidem faciliori quàm *Decem*, significari potest, quòd totum *Hexaemeron* Creationis, *quarto die* comprehendatur, quódque *Formatio Mundi circumgyratione* fiat *Æthereæ* Materiæ in repetitos Vortices. Verùm hæc composita *Tetractys* ad præsentem disquisitionem minùs pertinet. Analogia inter simplicem *Tetradem*, *quartique* diei *Creationem* in sensu Philosophico, tam exquisita est & expressa, ut abunde jam constare existimem, cur illa Κλειδοῦχος nomen apud *Pythagoreos* sortita sit, cùm illius Numeri proprietas verum sensum operis *quarti* diei tam aptè aperiat.

8. Et ex eo quòd appellatus sit Κλειδοῦχος τῆς φύσεως, innuitur insuper, * quòd destinatus sit præcipuè maximéque immediatè in universalem *Cabbalam Naturalem*, insignioribus Naturæ Theorematis illîc comprehensis, ut *Metaphysica* Theoremata primi diei opere comprehenduntur & duobus capitibus sequentibus. Quibus quidem consideratis, ratio omnium eorum Nominum Denario attributorum, universalémque legem compagémve Naturæ significantium manifesta est, quippe quæ in *diem quartum* conjici debeant, cùm nullus Dies decimus sit Creationis in quem possint
Plutarch. de Iside & Osiride. conjici. Et *Decem* quidem *Tetractys* est perinde atque *Tetras* ipsa. Quemadmodum *Triginta sex* appellatur *Tetractys* perinde atque quatuor primi Masculini Numeri & quatuor primi Fœminini ex quibus consistit.

Vide Johan. Meurs. Den. Pythag. c. 12. 9. Quòd *Decas* appelletur etiam Κλαδοῦχος ratio satìs obvia est & concinna, si ad *Cabbalam* quarti Diei referatur. Nam prehendendo radicem sive stirpem istam, ut ità dicam, eo ipso ramos simul prehendimus & tenemus. *Cabbala* enim *Tetractyos* naturaliter in considerationem primi, secundi, tertii, & quinti, sexti septimíque diei se propagabit; quippe quum Natura *Universi* haud rectè intelligi possit, nisi in eos etiam penetretur, qui quasi Κλάδοι sunt, *surculi ramive* ex hac atque illa parte *Cabbalæ quarti Diei* germinantes.

10. Et quantùm ad tertium ultimúmque Nomen Πίστις, ulteriori argumento est, quòd Nomina *Decadis* ad Diem *quartum* referantur, quippe quòd moneat *Decadem* etiam eam ipsam *Tetractyn* esse per cujus Inventorem ac Traditorem *Pythagoras* ejúsque Sectatores jurabant, cùm ab ipsis appellata sit Πίστις, perinde atque *Tetractys* Ὅρ-

κος.

κος. Et Πίστις quidem per Jusjurandum est confirmatio. Nam πίστιν ἐπιθεῖναι idem est atque *jurare* ex Linguæ Græcæ Idiomate. Tam mirificè faciléque res undique conspirant naturalitérque coincidunt ad veritatem *Cabbalæ Philosophicæ* junctis suffragiis confirmandam; támque manifestum est quàm specialem causam *Pythagoras* haberet, mentionem faciendi *Tetradis* potiùs quàm *Pentadis* aliúsve cujusvis Numeri in illa Jurisjurandi formula, per Eum qui *Cabbalam* primus impertiverit. Nam si Mysterium in ipsos Numeros terminatum esset iique realis alicujus scientiæ rerum *Naturalium* aut *Divinarum Symbola* non fuissent ac Repositoria, equidem *Pentas* celebritatem Juramenti meruisset potiùs quàm *Tetractys*, quemadmodum suprà indicavi. *Cap. 4 sect. 6.*

Ut generatim igitur concludamus de *Nominibus* Numerorum *Pythagoricis*, equidem quemlibet ausim appellare, si post rigidam hanc examinationem non centies plus lucratus sum quàm perdidi, largáque *nominum* valdè appositorum, præter ea quæ antè produxeram, non facta est accessio, ut & manifesta detectio, unde factum sit, ut ea Nomina quæ ad præsentem *Cabbalam* nihil faciunt, irrepsissent. Quæ tam accurata de rebus reddita ratio non potest quin abundè eis omnibus satisfactura sit, qui satìs possunt dispicere, quando difficultati factum sit satis, quando secús.

SCHOLIA

In CAP. V. SECT. 2.

AD quem sensum etiam collineat illud apud Plotinum, &c. Plotini *verò sensus paulo crassior mihi videtur, quàm ut ferri possit à Christiano quoquam veróve Philosopho. Neque enim* Mundus *Dei* corpus *est sed* Indumentum *tantùm. Rectiùs igitur tutiúsque* Sibylla *sacras Scripturas imitata loquitur, quàm* Plotinus, *quæ Deum* vestiri *quasi facit Mundo corporeo, non autem cum eo vitaliter uniri. Id officii relinquitur* Spiritui Naturæ, *qui Deus non est sed Creatura, nempe* Λόγος σπερματίτης *Universi. Et quanquam* Θεὸς *&* Πάμμορφος *apud* Pythagoreos Denarii *sint Appellationes, ac proinde ad* Universum *quà Universum pertineant; nihil tamen necesse est ut primævi* Pythagorei *Universum tanquam Dei* corpus *considerarent, sed tantùm ut* Indumentum. *Sacerdotes verò Paganici id apprimè volebant, ut magìs solida subesset causa colendi omnes partes Universi, tanquam membra Divini Corporis, ut Pontificii Panem colunt, tanquam vivum corpus Christi.*

Sect. 3. Cujus Indumenta sunt, &c. *Cùm tam concinna sit ac solida, in hoc capite, nostra de Vestimentis* Aaronicis *Philosophatio, equidem operæ pretium duxi, quò Lector majori cum voluptate ac facilitate, quæ hîc scripsi, intelligat, effigiem* Aaronis *cum omnibus Vestimentis Sacerdotalibus conspiciendam* ‖ *hoc in loco apponere, ut uno quasi intuitu venustatem concinnitatémque notionum nostrarum percipiat. Est igitur* A A A *Tunica sive Stola ocellata,* B *Pallium Hyacinthinum, à quo Tintinnabula & Malogranata dependent,* C *Ephod sive Superhumerale, &* I *Pectorale sive Rationale;* E *Cidaris vel Tiara, &* F *Lamina aurea coronalis, in qua Tetragrammati Inscriptio est.* ‖ *Vide Paginam sequentem.*

Sculpturæ respondere quatuor Literarum, &c. *Et* Sibylla *&* Philo *sic videntur loqui ac si solum Tetragrammaton* יהוה *insculptum esset Laminæ aureæ. Tota verò Inscriptio apud* Mosen *sic est,* קדש ליהוה, *quod est, vertente* Vatablo, Sanctitas ipsi Jehovæ. *Quod planè indicat, quàm sanctam sustineret personam* Aaron, *nempe ipsam Personam* Jehovæ Filii *sive* Christi, *Personæ ex* Æterno Logo *humanáque Anima ac corpore conflatæ. Quam Interpretationem nostram, &* Sibylla *&* Philo *confirmant.*

Et denique Tunica sive Stola ocellata, &c. *De opere hujus* Stolæ ocellato *sic scribit* Arias Montanus: Hoc autem ut singulare nec arcanâ significatione carens in hac prima veste annotatu visum est dignissimum. *Quod quidem Arcanum nos cum bono Deo è tenebris fœliciter eruisse, nullus dubito, rectèque hanc Vestem interpretatos esse de* Cœlo Stellato. *Quæ quàm naturalis aptáque sit Interpretatio, illinc etiam intelligere est, quòd Mythologi* Argi *oculos de* Stellis *Cæli, ipsúmque* Argum *de Cælo interpretantur.*

Quemadmodum & *Plato* in notissimo isto Distícho, &c. *Totum Distichon sic est:*

Ἀστέρας εἰσαθρεῖς Ἀστὴρ ἐμὸς, εἴθε γενοίμην
Οὐρανὸς, ὡς πολλοῖς ὄμμασιν εἰς σὲ βλέπω.
Astra intueris, *Aster* mi, utinam ego essem
Cœlum, ut te multis vicissim oculis intuear.

In hac igitur comparatione Stellarum *cum oculis, ipse etiam Plato cum* Mythologis *consentit.*

Sect.

Sect. 4. Neque enim simplex Digressio est, &c. *Adde porrò si Digressio fuisset, admodum tamen utilem fore, præter confirmationem* Divinitatis *Christi, ad probandum insuper* Motum Telluris *revera partem fuisse* Cabbalæ *Philosophicæ* Mosaicæ. *Vestes enim* Aaronis Systemati Mundano Pythagorico *mirum in modum congruunt quadrántque.*

Sect. 6. Sicuti *Athenagoras* observavit, &c. Μέγιστος μὲν ἀριθμὸς ὁ δέκα κατὰ τοὺς Πυθαγορικοὺς ὁ τετρακτύς τε ὤν, *&c. Athenag.* Apolog. *pro* Christianis.

Sect. 8. Quòd destinatus sit præcipuè in Universalem Cabbalam Naturalem, &c. *Equidem huc potissimùm spectare* Tetractyn *censeo, ob mirabilem proprietatis aptitudinem, quò* quarti Diei Cabbala *& aperiatur, & conservetur, perditáve recuperetur; sed non dubito interim quin ad* Mercavam *præterea referri possit quatuórque* Rotas *&* Animalia, *qua de re satìs diximus suprá.*

CAP.

CAP. VI.

1. *Secunda Objectio, à dissimilitudine inter* Pythagoricam *Philosophiam &* Cabbalam Judaicam, *quæ nullam mentionem facit de* motu Terræ; *cum Responso.* 2. *Secundum Responsum, ubi ostenditur quàm facile, si non necessariò evenerit, ut* motus Terræ è Cabbala Judaica *deperderetur.* 3. *Superesse tamen in* Cabbala Judaica *quod* motum Terræ *necessariò inferet.* 4. *Veteres Sapientes* Judæorum *tenuisse* motum Terræ, *quemadmodum ex eo apparet, quòd* Pythagoras *doctrinam suam ex eo fonte hauserit.* 5. Numam Pompilium è Judæis *oriundum fuisse:* 6. *Templúmque quod* Vestæ *extruxit, demonstrationi esse, quòd* motum Telluris *tenuerit.*

1. SEcunda Objectio contra *Cabbalam* nostram à mutilatione illius doctrinæ quam *Judaicam* sive *Mosaicam* esse contendo, desumitur; quæ ex duabus potissimùm partibus consistere debet, *Motu* scilicet *Terræ*, cum reliquis quæ eo dogmate involvantur, & *Præexistentia Animarum.* Quarum prior, inquiunt illi, in *Judæorum* scriptis nusquam occurrit. Ad quod respondeo,

Primò, Infra Generositatem Instituti nostri planè esse, eas tantummodo veritates Textui *Mosaico* applicare quæ in scriptis *Judæorum* supersint, censeríque possint antiquæ *Cabbalæ* Reliquiæ; sed sublimem illum Scopum ad quem ego collineavi, hunc ipsum fuisse, nimirum, ut eâ Methodo quam adhibui, in notitiam eorum revocare possem nobilem illam *Cabbalæ* ipsorum partem quæ erat deperdita, quámque tamen olim *Pythagoras* à Patribus eorum acceperat, quemadmodum abundè est Testimoniorum ac Suffragiorum ea de re apud *Historicos.* Et certè *Physica* hæc *Cabbalæ* pars quam applicavi, tam apposita est, támque arctè Textui *Mosaico* adhæret, non solùm quoad *res* ipsas, sed etiam ratione *Nominum* ac *proprietatum Numerorum Pythagoricorum*, ut hoc quidem artificio, tanquam ansis ferreis, utræque partes Cabbalæ in unum itâ constringantur contineantúrque, ut manifestò æquo cuivis oculo appareat, totam *Cabbalam* unius fili esse atque structuræ, totámque ad Textum *Mosaicum* pertinere.

2. Præterea, Quæ, obsecro, *Cabbalæ Judaicæ* pars *Physica* est, si hæc non sit? (Neque enim negaturi sunt quin *Moses* philosophetur in hoc primo Capite Geneseos:) Quæve tam præclara támque vera Theoremata applicare poterunt, quàm sint ea quæ illius Textui ipse applicavi? Si respondeant, fuisse quidem olim talia támque aptè applicabilia, sed lapsu temporis ea intercidisse; respondeo, Ex eo quòd pars *Physica* interciderit, haud obscurum esse argumentum hanc ipsam esse quam nos recuperavimus, cùm nulla *Cabbala* tam facilè deperdi posset quàm hæc ipsa: Quippe quòd multò difficilius sit *Mundanum Systema Pythagoricum* cuipiam communicare quàm *Præexistentiam Animarum.* Quemadmodum ex eo apparet, quòd hæc Philosophiæ pars ipsius etiam *Aristotelis* captum excederet, qui tametsi dogma hoc memorare potuit, & ad *Pythagoreos* referre, eidem tamen assentiri non potuit, ipsúmve amplecti. Nam & præjudicium sensûs contra ipsum prævalidum est, & Philosophicæ Mathematicæque præparationes longè majoris moliminis quàm quæ requirantur ad recipiendam doctrinam de *Præexistentia Animarum.* Unde factum est ut, * quamvis *Platonismus* à *Pythagorismo* derivatus sit, Theorema tamen de *Motu Telluris* omiserit; Immò verò ipsi *Pythagorei* lapsu temporum illud perdiderant, * quemadmodum constat apud *Timæum Locrum*, & ex *Apollonio Tyaneo*, Titulísque aliquibus quos *Pythagorei* Numeris suis tribuerunt. *De Cælo. l. 2. cap. 13. Meteorolog. lib. 1. cap. 6.*

Et tamen pauciores adhuc è *Judæis* hujus partis *Cabbalæ* capaces reperirentur quàm è Paganis. Quippe quum necessarium illis esset non solùm istis præparationibus, quæ in aliis requirerentur, instructos esse, * sed speciali præterea Animi robore, quo sustinere possent *Mosaicum* videre Literæ corticem quasi diffringi, ad reddendum ipsis Nucleum reconditum quo vescerentur; cùm è contrà *Præexistentiam Animæ* doceri possent, nullâ ferè vi externæ Literæ *Mosis* illatâ, hoc est, *Literali* illius *sensui.* Quamobrem quòd Theorema *Motûs Terræ* deperditum sit, nec inter *Judaicæ Cabbalæ* Reliquias appareat, nullum argumentum esse potest, quin olim pars illius extiterit.

3. Tertiò autem, Quamvis *Structura* hujus Theorematis apud ipsos perdita sit, *Fundamentum* tamen etiamnum manet, quod satìs evidens est indicium, *Ædificium ipsum* olim illic stetisse. Atque *Fundamentum* hoc non solùm in ipsa lingua eorum cernere licet quemadmodum suprà notavi, sed & in eorum scriptis. Cujusmodi est illud *Cap. 3. sect. 10.*

Vide Grot. in Decalog.

illud in *Gemara*, *Non orbes, sed in cœlo liquido moveri sydera, vetustissima Hebræorum sententia est, ut nos docet* Gemara *ad initium Geneseos.* Cæterùm isti antiquissimi *Hebræorum*, nisi stupidissimi pariter essent, (quales proculdubio proximi *Mosis* successores non erant sed præstantissimi Philosophi, cùm ipse *Moses* citra omnem controversiam talis esset) * impossibile erat ut cœlos liquidos tenerent, quin eo ipso eos oporteret *Motum Telluris* pariter tenere, nec ut ipsi aut *Pythagoras* motum Telluris tenerent, quin simul Æthereos tenerent Vortices, quemadmodum planè demonstravi in Epistola ad *V. C.*

Epist. ad V.C. *sect. 7.*

4. Quartò & ultimò, Judæos expressim *Motum Terræ* tenuisse meo quidem judicio abunde jam evictum est, ex eis quæ attulimus ad probandum * *Pythagoram* aut *Judæum* ipsum fuisse, aut saltem doctrinam suam accepisse à *Judæis*. Cujus Veritatis, *Præexistentia Animæ* & *Divinitatis Triunitas*, quas *Pythagoras* docuit, haud obscuræ sunt Indicationes. * Manifestum enim est ex libro *Jetzirah, Judæos Triunitatem Divinitatis* perinde atque *Animæ Præexistentiam* tenuisse. Quapropter verisimillimum est eum *Physicam* suam Philosophiam ex eodem Fonte hausisse atque *Metaphysicam*. Cæterùm cùm pars hæc *Cabbalæ* Physiologica nec tam utilis esset, nec quantùm ad res Religionis tam obligatoria, nec tam facilè propter vastas in illa Theoria excursiones, recipi potuisset & comprehendi, & comprehensa quidem, per aliquam longam hominum successionem non nisi difficulter retineri, (quippe quorum animi propriis commodis maximè addicti sunt, sive ad hunc Mundum sive ad futurum pertinentibus) minimè mirandum est, quemadmodum jam monui, si tempus eam detriverit, permiseritve subsidere & interire, cùm tam pauci reperirentur qui idonei essent ad eam recipiendam, aut qui è re sua fore putarent eam recipere.

Vide cap. 1. sect. 8.

5. Veruntamen, (id quod præcipuum est, quod hoc ultimo loco respondere institui) quamvìs fama hujus partis *Cabbalæ* apud *Judæos* quodammodo extincta sit, fuisse tamen eam aliquando arcanam eruditorum illius gentis Doctrinam, mihi abundè credibile videtur ex eo quod *Plutarchus* scribit de *Numa Pompilio*. Nam illa adeò rigida apud ipsum Imaginum in Divino cultu prohibitio, planè *Mosaica* est; quemadmodum & illud Principium, * Οὐ καλῶς φωρεῖσθαι τὰ ἀπόῤῥητα ἐν ἀψύχοις γράμμασιν, *Libros inanimos arcanorum Mysteriorum haud idoneos esse traditores*, ostendit eum *Cabbalisticè* sive per *oralem Traditionem* doctum fuisse; & in confesso est apud omnes, secretam quandam Doctrinæ magìs reconditæ Traditionem fuisse apud *Judæos*.

* Numæque Pompilii præceptor dicitur non *Græcus* quidem esse sed Βάρβαρός τις βελτίων Πυθαγόρου, *Barbarus quidam major præstantiórque ipso Pythagorâ.* Et ubi obsecro talis inveniendus erat, nisi à *Judæis* oriundus? Veruntamen alia, fateor, est fama, eum institutum fuisse à *Pythagora*, non autem à *Samio* illo, quippe qui aliquot pòst seculis vixit, sed à *Pythagora* quodam qui *Lacedæmonius* erat, quemadmodum ipse *Numa* fuit. * Nam *Sabini* Colonia erant *Lacedæmoniorum*, prout *Plutarchus* affirmat.

In Vita Numæ.

Et ut rem ipsam pressiùs attingamus, * Ipsi *Lacedæmonii* à *Judæis* erant oriundi, quemadmodum tum ex primo libro *Maccabæorum* tum ex *Josepho* apparet. Nam *Areus Lacedæmoniorum Rex* in Epistola sua ad *Oniam Pontificem Maximum* expressè affirmat, inventum esse in Scriptorum monumentis, quòd *Lacedæmonii* & *Judæi* fratres essent, & utrique ex genere *Abrahæ* oriundi. Epistoláque *Jonathæ Pontificis Maximi*, agnoscit cognationem, sícque rem esse se in Scriptorum monumentis invenisse: ad-dítque præterea se *Lacedæmoniorum* recordari in sacrificiis suis atque precibus, quemadmodum fratres decet.

1 Macc. cap. 12. v. 21. Jos. Antiquit. Judaic. lib. 13. cap. 11.

6. Age igitur, inquies, Esto, Nam & valde probabile videtur ex istis circumstantiis, *Numam* & à *Judæis* oriundum esse & Religione Doctrináque *Judaicâ* fuisse imbutum. Quid autem hoc ad rem? Quîve id probat *Motum Telluris* olim partem fuisse Traditionis *Cabbalæque Judaicæ*? Ex hoc tantùm constat, quòd *Numa* veritatem illius Theorematis tam religiosè saperet, ut recognoscens apud seipsum, nullum tam augustum Dei Templum esse quàm ipsum Universum, nec fieri posse quin omnibus illius Incolis ab unoquoque prospectu rotundum appareat, in medióque ejus situm esse oporteat *semper-lucentem Ignem*, *Solem* intelligo, in hujus rei imitationem Templum rotundum extruxerit, quod appellatum est Templum *Vestæ* de quo *Plutarchus* planè apertéque loquitur, * Νομᾶς δὲ λέγεται καὶ τὸ τῆς Ἑστίας ἱερὸν ἐγκύκλιον περιβαλέσθαι τῷ ἀσβέστῳ πυρὶ φρουράν, ἀπομιμούμενος οὐ τὸ σχῆμα τῆς γῆς ὡς Ἑστίας οὔσης, ἀλλὰ τοῦ σύμπαντος κόσμου, οὗ μέσον οἱ Πυθαγορικοὶ τὸ πῦρ ἱδρῦσθαι νομίζουσι, καὶ τοῦτο Ἑστίαν καλοῦσι καὶ Μονάδα. Τὴν δὲ γῆν οὔτε ἀκίνητον, οὔτε ἐν μέσῳ τῆς περιφορᾶς οὖσαν, ἀλλὰ κύκλῳ περὶ τὸ πῦρ αἰωρουμένην, οὔτε τῶν τιμιωτάτων οὔτε τῶν πρώτων τοῦ κόσμου μορίων ὑπάρχειν· i.e. Numa *verò dicitur templum rotundum* Vestæ *nunquam extinguendo Igni custodiam circumstruxisse; Non Terræ quidem figuram imitans, ac si illa esset*

Plutarch. in Vita Numæ.

Vesta,

Vesta, *sed ipsius Universi, in cujus medio* Pythagorici *Ignem collocatum esse statuunt, atque hunc* Vestam *ac* Monadem *appellant. Terram verò nec immobilem esse nec in medio Mundani Circuitûs sitam, sed circa Ignem sive Solem circumferri, neque unam ex primis præcipuisque Mundi partibus existere.* Ecquid manifestius istis testimoniis esse potest? Cæterùm cujusque judicio permitto, quâ ipsi visum fuerit confidentiâ de re statuere.

SCHOLIA

In CAP. VI. SECT. 2.

QUamvìs Platonismus à Pythagorismo derivatus sit, Theorema tamen de Motu Telluris omiserit. *Post citationem è* Cyrillo Alexandrino, *quâ* Platonem *perinde ac* Pythagoram *in Ægypto commoratum esse probat* S. A. qualisque esset *Moses* illiúsque doctrina didicisse; *rogat heic ut* expediam, quî factum fuerit, quòd, cùm *Pythagoras* & *Plato*, pariter Philosophiam *Mosaicam* in *Ægypto* degustârint, *Plato* tamen motum Terræ haud agnoverit. *Unde insinuare vult motum* Terræ nullam *esse Philosophiæ* Mosaicæ *partem, alioquin enim* Platonem *eam fuisse amplexurum. Ut omittam verò Annorum ampliùs ducentorum fuisse intervallum* Pythagoram *inter &* Platonem, *manifestum est ingenium* Platonis *rebus* Metaphysicis *addictius fuisse quàm* Physicis; *indéque factum ut istud de* motu Terræ *Theorema aut omninò neglexerit aut tardiùs admiserit,* Motum *intelligo præsertim* annuum. *Nam tametsi* Timæus Locrus *etiam diurnum Telluris motum omisisse videatur,* Plato *tamen in suo* Timæo *eum innuere videtur istis verbis.* Γῆν δὲ τροφὸν ἡμετέραν, εἱλυμένην δὲ περὶ τὸν διὰ παντὸς πόλον τεταμένον, φύλακα καὶ δημιουργὸν νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἐμηχανήσατο· *hoc est,* Jam verò Terram altricem nostram, circa axem per Universum extensum circumvolutam Diei, & Noctis effectricem custodémque fecit Deus. *Quid istis vocibus aptiùs Terræ circumvolutioni circa axem quadrare potest?* Proclum *agnosco,* Platonicum *quidem sed haud usque adeò peritum Philosophum pro* εἱλυμένην *legere* ἰλλομένην, *quam vocem interpretatur per* σφιγγομένην *&* συνεχομένην, *dicitque Terram* περὶ τὸν ἄξονα τοῦ παντὸς συνέχεσθαι καὶ συσφίγγεσθαι, circa axem Universi contineri & constringi. *Hæc verò* Procli *interpretatio non tam bellè convenit voci* δημιουργὸν, *Solem enim potiùs diceret Diei Noctísque opificem quàm Terram, nisi Terra motu diurno circa Axem moveretur, atque sic Diei & Noctis vicissitudinem efficeret. Et verò* εἱλυμένην *veram & antiquam fuisse lectionem, constare potest ex* Cicerone, Academ. Quæst. *lib.* 4. *ubi hæc habentur. Nicetas Syracusanus,* ut ait *Theophrastus,* Cœlum, Solem, Lunam, Stellas, supera denique omnia stare censet, neque præter Terram rem ullam in Mundo moveri, quæ cùm circa axem se summâ celeritate convertat & torqueat, eadem effici omnia, quæ, si, stante Terrâ, Cœlum moveretur. Atque hoc etiam *Platonem* in *Timæo* dicere quidam arbitrantur, sed paulò obscuriús. *Quod tamen non paulò obscuriùs sed nimis quàm obscurè diceretur, nisi* εἱλυμένην *legatur, non* ἰλλομένην. Nicetam *autem illum* Syracusanum *de motu diurno intelligendum esse palàm est, cùm &* Lunam *stare dicat, quod verum esse non potest nisi quantùm ad motum ejus diurnum.* Neque præter Terram rem ullam in Mundo moveri. *Motu nempe diurno, ut magìs adæquatè cum hac* Platonis *opinione in* Timæo *conveniat, qui motum Terræ duntaxat diurnum ibi tradit. Paulatim verò totam doctrinam* Mosaicam *sive* Pythagoricam *imbibit & approbavit, referente, in* Numa, Plutarcho, *eum jam senem eadem cum* Pythagoricis *de Terra sensisse, & alio loco eam reposuisse, medium verò domicilium alteri cuidam attribuisse præcellentiori, Soli nimirum. Qui locus citatur ab ipso* S. A. *Tam parum reliquum est dubii de* Platonis *opinione circa motum Terræ, quanquam illius successores brevì istam doctrinam, quippe qui rebus* Metaphysicis *omninò addicti fuerunt, passi sunt intercidere. De quibus potissimùm, quæ scripsi hîc intelligi volo, sed & aliquantulum etiam perstringi, ipsius* Platonis, *circa hoc Theorema, tarditatem.*

Exam.Gen. p.128.

Quemadmodum constat apud Timæum Locrum, &c. *Verba sunt.* Γᾶ δ' ἐν μέσῳ ἱδρυμένα Ἑστία θεῶν, ὅρος τε ὄρφνας καὶ ἡμέρας γίνεται. *Tim. Locr. de Anima Mundi.*

Sed speciali præterea animi robore, quo sustinere possent Mosaicum videre Literæ Corticem quasi diffringi, &c. *Corticem* Literæ Mosaicæ *hîc intelligo exteriorem, sensum utique maximè obvium vulgíque captui accommodatum. Posse verò alium etiam* Literæ *subesse sensum magìs reconditum ac* Mysticum, *nemo nisi qui perquam protervo sit ingenio & contra communem Patrum ferè omnium sententiam contumax potest negare. Cortex verò exterior confringi potest & interior detegi citra omnem vim* Literæ Mosaicæ *factam, quò minùs integra maneat & incolumis. Nullúsque sensus bonus haberi debet qui* Literam *in nullo*

Exam.Gener. p.129,130.

ullo Apice grammatico ausit violare. Quam legem in mea Interpretatione me observâsse contra inurbanas cavillas & convitia S. A. *acriter contendo. Nec vel minimam speciem prophanitatis habere si quis sensum* Mysticum *aliquando præferat* Literali, *ut Nucleum Putamini. Tota enim* Lex Mosaica *quasi Putamen est, si cum Christianitatis Nucleo conferatur.*

Exam.Gener. p.130.

Sect. 3. Impossibile erat ut Cœlos liquidos tenerent quin eo ipso eos oporteret, &c. S. A. *aut perperam intellexit aut datâ operâ corrupit hunc locum ut videri posset habere quod opponeret. Nam pro* [*eos oporteret*] they mought, *ille vertit,* [possent,] *quasi scripsissem,* they might, *non autem* they mought. *Longè verò distant & sensu & origine* might *&* mought, *cùm* might *à* may *quod posse,* mought *verò à* must, *quod oportere significat, deducendum sit. Ille verò tanquam si scripsissem,* they might, [*motum Terræ possent tenere*] *sic insurgit :* Quod verò ex *Grotio* producit nil planè ad rem facit, quia à posse ad esse non valet consequentia. Crediderunt antiqui *Hebræi* sidera in cœlo liquido moveri, adeóque potuerunt etiam motum Terræ credere. Si arbitrati sunt hanc unquam fuisse fidus, omnino fatendum est. Sed istud posse nil ponit in esse. Credunt Ætherem fluidum *Tycho* quoque & alii, qui tamen istam Terræ delationem non agnoscunt. *Quàm facunda & copiosa res est Ignorantia! Si mentem meam rectè intellexisset, hujus objectionis maxima ex parte fecisset compendium. Non arguo à* posse *ad* esse, *sed à* necesse esse *ad* esse, *quanquam fateor à necessitate* Hypothetica, *nempe si quis admittere velit, sapientes* Hebræorum, (*quod abunde credibile est*) *ingenio fuisse haud ità stupido ac obeso. Hoc enim qui concesserit perinde atque tenuisse cœlos esse liquidos, statim videbit* motum terræ *eos pariter tenuisse, quemadmodum intelligere est ex eis quæ scripsimus in Epistola ad* V. C. *Sect.* 7. *Quò Lectorem brevitatis causâ remitto. Quod verò ad* Tychonem *attinet, longè equidem abest, ut hominem existimem obeso ingenio, sed prudenti & callido, & animo fortean superstitionibus irretito. Instar monstri verò est eum rem* Astronomicam *eò deduxisse, ut* Saturnus, Jupiter *&* Mars, Venus *item &* Mercurius *circa* Solem *moveri intelligerentur, & tamen interim ut Terra quiesceret, cùm nec illi circa Solem moveri possint, nisi cælestis Materiæ circumductu. Sed ad locum suprà dictæ Epistolæ Lectorem remitto. Quem si satìs perpenderit, spero mihi facilè assensurum, veteres* Hebræorum *sapientes, cùm cœlos liquidos tenuerint, incredibile planè esse eosdem* motum Telluris *non simul tenuisse.*

Exam.Gener. p.131.

Sect. 4. *Pythagoram* aut *Judæum* ipsum fuisse aut saltem doctrinam suam accepisse à *Judæis,* &c. *Præterire hîc non possum quàm egregium prævaricatorem se præstiterit* S. A. *dum rationes solidas hoc Paragrapho contentas sic conatur pervertere.* Num enim sequitur, *ait ille, Pythagoras* Philosophiam suam, *h. e.* saniora quæ de Deo & rebus Divinis tradidit, hausit à *Judæis,* utì antiqui Scriptores testantur, Ergo omne *Pythagoricum* dogma est *Judaicum,* & contrà? Hausit quædam *Metaphysica,* ergo totam *Metaphysicam,* cui nihil de suo addidit, ergo & *Physicam.* Accepit *Physica* nonnulla, ergo totam *Physicam* eodem modo. Denique dogma de motu terræ ob hanc vel istam causam facilè deperdi potuit, ubi adsuit, ergo adfuit. Quis ità ratiocinatur, &c.

Pers.

--------- Nemo, herculè nemo,

nisi juvenis Philosophiæ professor idémque Doctor Theologiæ S. A. *qui Histrionem ludicrum Mimúmve mavult agere quàm serium solidorum argumentorum examinatorem contrà ac in Titulo libri sui videtur professus. Vis meæ argumentationis in hoc quarto Paragrapho breviter hæc est. Metaphysica saltem quædam à* Judæis *hausit* Pythagoras, (*fatente ipso* S. A. *testimoniis antiquorum convicto*) *ergo ea ipsa præsertim quæ* Textui Mosaico *tam pulchrè convenire deprehendimus. Quis enim nisi planè vecors qui ulla hausisse concesserit, quin ista hausisse lubentissimè sit agniturus? Deinde cùm sapientissimus omnium Philosophantium perinde atque Religioni addictissimus habitus sit* Pythagoras, *testante* Josepho, *incredibile est opportunitatem nactus ex consuetudine cum* Judæis *de rebus* Physicis *etiam sciscitandi, ut eam negligeret, nec selectiora saltem quæque Theoremata* Physica *veteris* Cabbalæ à Judæis *hauriret, cùm & vir pius esset & egregii acuminis, adeò ut in ipso nullum esset obstaculum sive impedimentum. Si verò ulla istiusmodi selectiora Theoremata* Physica à Judæis *acceperit, quàm absurdæ ac ridiculæ scrupulositatis est dubitare an ea acceperit, quæ maximè præclara sunt* Divinâque *traditione maximè digna ; inter quæ excellit* verum Mundi Systema, *quod* motum Terræ *circa Solem necessariò complectitur ; &, quod caput rei est, quanquam inopinato quidem, firmo tamen certoque artificio, Textui* Mosaico *facillimè applicatur, arctissiméque adhæret ;* ‖ *Quemadmodum in Explicatione quarti Diei fusè demonstravimus. Denique Philosophicus Theologicúsque hic Mimus est non ego, qui sic argumentatur : Dogma hoc de* motu Terræ *ob certas quasdam causas deperdi*

‖ Vid. & Cap. 5. Sect. 7, 8.

perdi potuit ubi adfuit, ergo adfuit. Ego enim objectioni tantummodo per anticipationem occurro, non novo utor argumento. Et postquam firmissimis argumentis doctrinam de motu terræ apud Judæos Pythagoræ *temporibus viguisse demonstrâssem, causas aperio cur istud dogma apud* Judæos *postea interciderit, nè quis suspicetur istam opinionem nunquam extitisse apud* Judæos, *quia jam non extat. Quid autem hoc est nisi objectionem anticipare, non autem novum adhibere argumentum, quo probem, quod satis probatum erat antea?*

Manifestum enim est ex libro Jetzirah Judæos Triunitatem Divinitatis, &c. Fateor, *heic inquit S. A.* si ad hoc mysterium quævis Trinitas sufficit, *Judæos Cabbalistas* & *Pythagoram* hanc quoque credere. Ternarius enim istis & huic Mysticus est. Sed si Triunitas, (*quâ voce me dicit uti*) trium Personarum in una Essentia intelligitur, ab istis æquè negatur hodiedum ac huic incognita fuit. *An* Cabbalistæ *&* Pythagoras Trinitatis Mysterium *eodem planè modo intellexerint, quo nunc dierum* Scholastici, *nihil refert quantùm ad vim nostræ argumentationis. Si* Pythagoras *pariter ac* Judæi Cabbalistæ *Triunitatem Divini Numinis tenuerint, satis magnum indicium est, quandoquidem* Pythagoras *versatus est cum* Judæis, *eum ab ipsis, hoc quale quale sit Mysterium hausisse. Qui unicus est argumenti mei scopus. Attamen profectò ea ipsa quæ extant in libro* Jetzirah, *quæque hic profert ipse* S. A. *de Trinitate, doctrinam innuunt Christianæ valdè consimilem. Nam* כתר *seu* Corona, הכמה Sapientia, *&* בינה Intelligentia, *appellantur* מוחות ג tres Mentes, *vel* Medullæ *seu* Cerebella, *& dicuntur uniri* בנקורה אחת *in Centro uno. Quàm parùm, obsecro, hoc (rectè intellectum &* Symbolico cortice *exutum*) *à* Christiano Trinitatis Mysterio *abest? Noli enim* מוחות cerebella *aut* medullas *interpretari, (quod insulsum esset sic intelligere) sed* Mentes, *&* tres Personas *habemus. Ecquid enim intelligere potest nec tamen esse Persona? Tres igitur personas habemus in Divino Numine. Sed unam Essentiam requirimus. Noli centrum unum quo uniuntur hæ* tres Mentes, Mathematicè *intelligere, sed* Symbolice *&* Metaphysicè, *&* unam *statim* Essentiam *deteges, cùm* Centrum *summæ & maximè indivisibilis* unionis unitatisve *sit Symbolum. Distincta igitur* Mentes *quæ sic uniuntur unam unitissimam faciunt* Essentiam, *summâve simplicitate Essentiali unam, nè* S. A. *Essentiæ unitatem deesse conqueratur.* Sed unico Teste nitor eóque dubio. *Quàm minimè dubii sensûs sit hic Testis jam vidimus, & quanquam unicus sit, apud* Judæos *tamen magni æstimatur. Sed addo porrò aliis in libris occurrere mentionem* Sephirotharum, *& tribus primis* Divinitatem *ascribi, reliquas descendere ad Creaturas ; de quibus rebus cùm alibi mihi dicendum sit, in præsens quicquam superaddere supersederem, nisi me abstinere nequeam quin quæ apud eruditissimum* veri Systematis Mundi Intellectualis *Authorem de Trinitate* Samothracica *occurrunt huc accumulem. Bella enim sunt & quæ Doctrinæ Cabbalisticæ antiquitatem mirificè suffulciunt. Neque enim dubitandum est, quin decem* Sephirotharum *Mysterium simul cum Divini Numinis Triunitate olim esset propagatum. Breviter igitur rem sic accipe: In Templo Capitolino tria sacella fuere sub uno tecto contenta, in quibus collocata sunt Simulachra, in sacello ad dextram,* Minervæ *simulachrum, in sacello ad sinistram,* Junonis, *in medio autem* Jovis. *Trinitatem hanc Capitolinam, Divinarum Hypostaseon Trinitatem significare, præeunte hac in re* G. J. Vossio, *eruditissimus Author non dubitat affirmare. Nec id quidem temerè, cùm tria hæc Capitolina Numina dicuntur primitùs in* Italiam *ex* Phrygia *per* Trojanos *vecta, priùs verò in* Phrygiam *ex* Samothrace *per* Dardanum, *idque octingentis ferè annis post* Noachi *Diluvium, referente* Eusebio. *Hos tres Deos, (quippe per quos penitus spiramus animique rationem possidemus, ut vult* Macrobius, *vel quòd Dii sunt, qui sunt intrinsecùs atque in intimis penetralibus Cœli, ut vult apud* Arnobium Varro) *Latini* Penates *appellârunt,* Samothraces *verò* Καβείρους, *quam vocem* Varro, *Divos potes, i. e. Deos potentes interpretatur. Quæ vox* Cabiri *cùm eadem planè sit quæ Hebraica* כבירים *justam dat suspicandi occasionem, inquit eruditissimus Author, antiquam Traditionem trium Divinarum Hypostaseon (quam, ait, apud Græcos,* Orpheum, Pythagoram *&* Platonem *certissimum est tenuisse, & fortean Ægyptios & Persas) suam Originem ab Hebræis duxisse. Et certè prima Hypostasis* Jupiter, *(qui in medio intelligi potest non aliter collocatus quàm* Kether *in Tabulis Cabbalisticis, hoc est cum quadam Superioritate) sive* Jovis *Pater, est planè* Jehovah *Pater. Ut verò* Jehovah *Filius in sacris Scripturis* Sapientia *dicitur & secunda* Sephirah הכמה, *ità secunda Hypostasis hic dicitur* Minerva *ex Jovis Cerebro nata. Qui* Divinus *igitur est* Logos, (*quem* Platonici Νοῦν *appellant*) *sive æterna Sapientia. Ipséque* Varro Minervam *eam esse statuit in qua* Ideæ & exempla rerum *essent ; quod optimè convenit Divino* Logo, *utpote in quo Rationes Ideæque rerum omnium continentur.* Juno *verò, quippe Amor & Delicium* Jovis, *etiam secundùm* Vossium *haud incommodè respondet Divino Spiritui. Et* Ἥρα *Græcè, quæ est Juno, quemadmodum alibi moneo, dicitur ub* ἐρᾷν, *qui character peculiaris est apud Christianos, Spiritûs sancti. Uxor autem dicitur* Jovis *quòd innumeram*

Exam. Gener. p. 132.

innumeram ex ea Vitarum Animarúmque tum hominum tum Deorum, hoc est Angelorum, genuerit prolem. Quam ob causam etiam tertia Sephirah dicitur בינה quasi בָּנָה à בנה ædificavit (perinde atque à בן intellexit) unde & בֵּן filius. Et totus quidem Mundus apud Ægyptios & Platonicos, Filius Dei dicitur, ut qui immediatus partus est Junonis sive tertiæ Hypostasis. Unde & meritò dicitur Jovis Uxor, rectéque בינה etiam ad בנה alludere censetur.

Et quod ad unitatem hujus Trinitatis Samothracicæ attinet, nisi Juno & Jupiter unum quid essent Essentiâ, non autem separati, Deus non esset ἀῤῥενόθηλυς, (Minerva enim nisi Grammaticè nihil θηλυκὸν sonat, ut nec הכמה apud Cabbalistas quæ Pater dicitur ut בינה Mater) contrà ac tenuerunt omnes Mystici Theologi & eorum quidem sensu omnes debent tenere. Quippe quum hoc ἀῤῥενόθηλυ Symbolum tantùm sit Divinæ virtutis omnia ex se procreantis, quo sensu Juno Mundi genetrix, rectè perhibetur fæmina seu Uxor Jovis. Quamobrem Jupiter nullam habere potest Junonem ipsi non ὁμοούσιον, alioqui non esset ἀῤῥενόθηλυς, contrà ac Orphica statuit Theologia.

Id certè majoris difficultatis est, Orphicam hanc sive Thraciam Theologiam conciliare cum Samothracica, Cabbaláve Hebraica. Trinitas enim Orphica non est Jupiter, Minerva, Juno, sed Phanes, Uranus, & Cronus, qui Pater est Jovis. Sed ut breviter hunc nodum solvam. Primò notandum est Phaneta hunc, Parmenidis esse ἓν ὂν, quod Hebraicè sonaret, Jehovah, hoc est, Jovis vel Jupiter. Quæ Hypostasis Parmenidea dicitur τὸ πᾶν, ὅτι πάντα διακεκριμένως ἐκφαίνει ἀφ' ἑαυτοῦ, utì monet Simplicius. Unde manifestum est Jehovam Patrem apud Orpheum significantissimo vocabulo appellari Phaneta.

Porrò, cùm nec secundam nec tertiam Hypostasin ἐκφαίνειν, hoc est, edere valeret, nisi easdem in se aliquo modo haberet, itaque duas alteras Hypostases in se censetur aliquo modo continere, i. e. συγκεκριμένως καὶ ἡνωμένως, ut idem loquitur Simplicius: non per modum plurium Hypostaseon, sed virtute potiùs ac potestate. Phanes igitur prima Hypostasis est, ipséque Jehovah Pater qui dicitur & Uranus & Cronus. Quemadmodum in Tabula secunda Cabbalistica, secunda tertiáque Sephirah in prima Sephirah continentur ἡνωμένως, quanquam postea exhibentur διακεκριμένως. Neutra autem Trinitas nec Orphica nec Cabbalistica sic exhibita, Trinitas est sed simplex Hypostasis, Kether nempe Cabbalistica, Phanes Orphicus, Platonicum Τ'ἀγαθὸν & τὸ ἓν Parmenideum, quod & τὸ νοητὸν πάντων αἴτιον appellat Simplicius. Ex quo & Νοῦς Δημιουργὸς emergit, Πρωτόγονος Θεὸς apud Orpheum, ac secunda proinde Hypostasis, qui & Δημιουργὸς Ζεὺς tum ab Orpheo tum à Platone celebratur, ut refert Proclus.

Unde tandem satìs liquet Theologiam Thraciam cum Samothracica sive Hebraica optimè consistere. Cùm enim Phanes, Uranus & Cronus eadem Hypostasis sit, ὁ Δημιουργὸς Ζεὺς, Jupiter Opifex, planè filius est Croni sive Saturni, quemadmodum vulgò celebratur; cúmque hic Δημιουργὸς Ζεὺς propriè sit, Νοῦς rectè respondet Minervæ in Trinitate Samothracica, & τῇ הכמה secundæ Sephiræ in Cabbala Judaica. Utque Kether Summitas est in ista Triade Judaica, ità Κρόνος haud ineptè existimari potest τὸ ἄκρον τοῦ νοῦ, quod & alibi moneo.

Ut summatim igitur dicam, Prima Hypostasis, qui est Jupiter sive Jehovah Pater, Phanes dicitur quatenus πάντα ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκφαίνει, juxta Magicum illud sive Chaldaicum Oraculum,

Εἰσὶ πάντα πυρὸς ἑνὸς ἐκγεγαῶτα.

Omnia ab uno Igne producta sunt. Dicitur verò Uranus quatenus ipse est hic Ignis. Uranus enim Ignem significat ab אור, cùm reliqua pars vocis terminatio tantùm sit nec quicquam significet. Qui quidem Ignis sive Uranus tanquam prior naturâ rectè respondet Νόῳ sive Λόγῳ secundæ Hypostasi, ut Ignis, Luci. Ὁ γὰρ λόγος φῶς, inquit Plotinus. Denique Κρόνος dicitur vel tanquam ἄκρον τοῦ νοῦ (tota enim Trinitas est unum τὸ θεῖον) quasi ἀκρόνοος dictus esset, vel tanquam quippiam existens ὑπὲρ τὸν νοῦν, vel ἐπέκεινα τοῦ νοῦ ut Psellus loquitur. Πλὴν ὁ θεὸς καὶ τοῦ νοητοῦ καὶ τοῦ αὐτονοήτου ἐπέκεινα. Κρείττων γὰρ παντὸς καὶ νοήματος καὶ ῥήματος. Cujus sanus sensus esse potest, Primum Principium nullâ Intellectuali Ideâ attingi posse, sed tantummodò Vitali. Atque ob hanc rationem Saturnus rectè dicitur à סתר, latuit, quòd nulli Intellectuali Ideæ sive notioni Cronus hic sive Saturnus expositus sit, sed tantùm Vitali sive Δυνάμει ἀγαθοειδεῖ. Ac proinde respondet hic Cronus sive Saturnus tertiæ Hypostasi, τῇ ἐν Λόγῳ ζωῇ, ut Johannes loquitur, vel τῇ θείᾳ ψυχῇ, ut Platonici. Τῇ Ἥρᾳ, Junoni tertiæ Samothracicæ Trinitatis Hypostasi, Amori ac Delicio Jovis, cui Spiritum S. vitæ fontem J. Vossius comparat, ut qui τὸ ἀγαθοειδὲς τῆς ψυχῆς in animabus purificatis excitat, quò profundum hoc & absconditum Bonum suo modulo attingant. Quodsi Κρόνον ad Χρόνον alludere malles, tum est ille simplicissimus & simul coexistens

coexistens Αἰών *qui necessariò in primo Principio continetur, cujúsque,* ἡ θεία ψυχὴ (*sive* Juno *uxor* Jovis) *in Mundi partu Tempus peperit Imaginem. Tam parùm infirmat* Orphica *sive* Thracia *Trinitas* Samothracicæ *sive* Capitolinæ *Trinitatis concinnitatem ac fidem.*

Et certè æquum est cùm Cabiri Samothraces *& antiquiores sint & ab Hebraica Origine ducti, ut ad eorum legem Trias* Orphica *expendatur, & non vice versâ. Majórque forsan quibusdam videbitur congruentia si* Φάνης, Οὐρανὸς *&* Κρόνος *idem prorsus habeantur quod* Τἀγαθὸν, Νοῦς *sive* Λόγος, *&* Ψυχή *ità ut* Τἀγαθὸν, Φάνης *vocetur, ut qui* πάντα ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκφαίνει· Λόγος *verò* Οὐρανὸς, *ut qui sit* τὸ πρῶτον ἐξ αὐτοῦ ἐκφαινόμενον, *primum ex eo elucens, quatenus ab* אור *Lux deduci possit perinde atque ab* אור *Ignis.* Ὁ γὰρ λόγος φῶς, *ut suprà monui. Et* Ψυχὴ *denique* Κρόνος, *ut quæ Mundi genetrix sit, & simul cum Mundo, Temporis & evolutionis Seculorum. Atque sic exactè respondebit* Orphica *Trinitas* Samothracicæ; Phanes, Uranus *&* Cronus, Jovi, Minervæ *&* Junoni. *Atque equidem probabile est Trinitatis* Orphicæ *Nomina pro more Symbolorum Cabbalisticorum, quæ res plures sæpe sub uno Titulo condunt, utrumque Mysterium in se continere. Vide* Verum Systema Mundi Intellectualis, *lib.* 1. *cap.* 4. *sect.* 27. *& sect.* 17. *Et* Macrob. Saturnal. *lib.* 3. *cap.* 4.

Sect. 5. Οὐ καλῶς φορεῖσθαι τὰ ἀπόρρητα, &c. *Hæc* S. A. Numæ *me tribuere ait tanquam Principium, cùm* Plutarchi *sint, rationem suo judicio reddentis cur* Numa *voluerit libros suos secum sepeliri. Sed obsecro te, mi* Andreade, *quomodo rationem facti* Numæ *reddere potuit* Plutarchus, *nisi ipse* Numa *eam rationem sectatus esset? ipsáque fuisset* Numæ *opinio? Quam &* Pythagoreorum *fuisse statim subdit* Plutarchus, *innuens illorum perinde fuisse atque ipsius* Numæ. *Quòd autem libros scriptos haberet* Numa, *cum sententia illius de orali Traditione minimè pugnat, cùm oralis illa Traditio monumenta scripta non excludat, sed tantùm nè Mysteria in vulgus emanent, præcavet. Et sapientes* Judæorum *modernos etiam nunc curare ut scripta secretioris* Cabbalæ *secum sepeliantur, à fide digno Authore accepi.* Exam. Gener. p. 134.

Numæque Pompilii præceptor dicitur, non *Græcus* quidem, &c. *In hunc locum* S. A. *admodum oscitanter sic animadvertit.* Quod enim ille *Plutarchum* tradere putabat, id is negat haud obscurè, vel saltem ceu dubium recenset, utì totus contextus arguit. *Egóne verò hìc* Plutarchum *affirmare aio præstantiorem aliquem* Pythagorâ *Numæ fuisse præceptorem? Quinimò tantùm in genere sic dici innuo. Minimèque omnium sine causa dictum esse satis patet, cùm* Pythagoram Samium *præceptorem ejus fuisse impossibile sit. Nec omnino negat* Plutarchus *talem Barbarum ei præceptorem esse potuisse, putà* Judæum. *Et si* Pythagoram *illum* Spartiaten *ei fuisse præceptorem concederetur, ad originem rursus* Judaicam *res tandem reduceretur.* Exam. Gener. p. 135.

Nam *Sabini* colonia erant Lacedæmoniorum prout *Plutarchus* affirmat. *Non affirmat* Plutarchus, *inquit* S. A. *Sabinos* (*unde* Numa *oriundus*) coloniam esse *Lacedæmoniorum*, sed narrat *Sabinos* id velle ac jactare. Σαβῖνοι γὰρ, *inquit,* βούλονται Λακεδαιμονίων ἑαυτοὺς ἀποίκους εἶναι. *Quasi verò* βούλονται, [jactant] *significet, non autem* [volunt] *i. e. statuunt* μετὰ βουλὴν, *post maturam deliberationem examinationémve determinant ac pronunciant. Ità &* βούλεσθαι *& Latinam vocem* Velle *sæpissimè significare notissimum est. Et in hoc ipso loco sic significare planè constat ex eis quæ occurrunt apud* Plutarchum *in vita* Romuli. *Ubi de* Sabinis *sic scribit.* Οἱ δὲ Σαβῖνοι πολλοὶ μὲν ἦσαν καὶ πολεμικοὶ, κώμας δὲ ᾤκουν ἀτειχίστους· ὡς προσῆκον αὐτοῖς μέγα φρονεῖν καὶ μὴ φοβεῖσθαι Λακεδαιμονίων ἀποίκοις οὖσιν. *Hic apertè affirmat* ipse Plutarchus Sabinos *coloniam esse* Lacedæmoniorum.

Ipsi Lacedæmonii *à* Judæis erant oriundi, &c. *Ad quæ* S. A. Fuerunt, *inquit,* isti & *Judæi* συγγενεῖς, sed ἐκ γένους Ἀβραάμ, ex stirpe *Abrahami*, ut in libro *Macab.* legitur, *vel* ἐκ τῆς πρὸς Ἀβραὰμ οἰκειότητος ex domo *Abrahami*, utì Josephus *Antiquit. lib.* 12. *cap.* 15. Quis verò hinc colligat *Lacedæmonios* fuisse *Judæos*, *&c. Nemo quidem quòd ex Tribu* Judæ *oriundi sint, quò* Judæi *propriè appellentur, sed quòd in genere ex nobili stirpe* Judæorum *sint prognati, quorum pater erat* Abrahamus. *Quod satis nostro proposito quadrat, cùm ex suprà dictis abundè constet* Abrahamum *eandem quam* Moses *habuisse* Cabbalam, *& vi illius Divinitùs traditæ Sapientiæ Polytheismum & Idololatriam penitus subvertisse. Sed addo porrò ex ista generaliori cognatione occasionem datam fuisse quâ consuetudinem haberent cum* Judæis *propriè sic dictis, quemadmodum constat ex literis* Arei Lacedæmoniorum *Regis &* Jonathanis *Pontificis* Judæorum. *Quod verò insuper urget* S. A. Quis hinc propagatam cum genere *Abrahami* disciplinam inferat quin liceat pari fide omnium Mortalium religionem ad Instituta *Noachi* revocare, *insciè id profectò imperitéque objicitur. Neque enim par est utrobique ratio. Annon is qui sic argumentaretur; Illud institutum quod apud solos* Noachi *posteros reperitur, est Institutum* Noachicum

chicum *quod ipse* Noachus *tradidit; Sed hoc vel illud Institutum apud solos* Noachi *posteros reperitur, Ergo, &c. Annon ille, inquam, qui sic argumentaretur, omnibus se deridendum propinaret? Quippe quòd* Noachi *posteri totum humanum genus post Diluvium complectuntur. Si quis verò sic ratiocinaretur; Illud dogma quod apud solos* Abrahami *posteros aut apud eos qui illud ab ipsis acceperint reperitur, est dogma* Abrahamicum; *Sed dogma de motu Terræ apud solos* Abrahami *posteros aut apud eos qui ab ipsis illud acceperint reperitur, Ergo dogma est* Abrahamicum; *Genuinum primo aspectu solidúmque apparet argumentum, nullóque modo ridiculum aut distortum. Neque enim vis nostri argumenti in eo consistit, quòd universim cum genere* Abrahami *disciplina illius propagata esset, sed quòd quædam dogmata apud* Abrahami *posteros solos eósve saltem qui ea ab illius posteris acceperint reperiuntur, ac proinde ad* Abrahami Cabbalam *debent referri. Qua de re mox plura.*

Sect. 6. Νυμᾶς δὲ λέγεται καὶ τὸ τῆς Ἑστίας ἱερὸν, &c. *In hunc locum* S. A. *hæc objicit,* Plutarchi, *inquit,* verba sunt λέγεται, aiunt, ferunt. Quis autem ignorat multa ferri quæ nudâ conjecturâ nituntur? *Perquam frigidè profectò ac jejunè; præsertim hoc in loco, ubi ipsius rei natura communi famæ consentit, ut* Plutarchi *calculum omittam. Templi forma talis, Ignis in medio ità situs, tantáque Religione à Vestalibus custoditus nè extingueretur, ac si paris momenti esset atque Solis in medio Mundo extinctioni præcautio, omniáque ità planè concinnata tanquam si datâ operâ systema Mundi* Pythagoricum, *Templum hoc ritúsque imitarentur, & communis insuper addita fama illud ipsum* Numæ *institutum fuisse; & tamen hæsitat dubitátque* S. A. *an ità prorsus se res habeat. At quid ità obsecro? Nempe quòd idem* Plutarchus 18. *Quæst. Roman. hanc dat causam cur* Numa *à Januario novum Annum auspicatus sit, quia tum Sol progrediendi fine facto revertitur, & ad nos cursum reflectit, &c. quasi hic assereret* Plutarchus Numam *Solem non Terram moveri censuisse. Cùm tamen* Plutarchus *heic tantùm intendat causam reddere innovationis* Numæ *circa Anni initium, quæ perinde valet, sive Sol seu Terra moveatur, atque hinc communi loquendi formâ usus est non* Pythagoricâ *verève Philosophicâ.*

Sed & ipsum Andreaden *tandem hujusmodi cavillationum pudet, conceditque* Numam motum Terræ *credidisse; sed cætera quæ afferimus, eundem nequaquam religione* Judaicâ *imbutum, nedum fuisse* Judæum *evincere. Simulachra è Templis eliminâsse præter* Plutarchum *Doctores etiam Christianos,* Clementem Alexandrinum, Eusebium, Cyrillum, & Clementem *saltem id eum fecisse ἐκ τῶν Μωσέως ὠφεληθέντα affirmare concedit, nec tamen fidem ei adhibet* Andreades, *quippe* Clemente (*quem nihilominùs alibi non* Hieronymi tantùm judicio sed aliorum quoque omnium eruditissimum, in cujus libris nihil indoctum, nihil non ex media Philosophia depromptum, asserit) *longè longéque nasutior. Sed & explicitam rationem profert suæ incredulitatis,* Numam scilicet non eliminâsse omnia simulachra, sed vetuisse ἀνθρωποειδῆ καὶ ζωόμορφον εἰκόνα θεοῦ νομίζειν, ea tantùm submovisse quæ Imaginem Dei referre prætenderent, populúmque ad cultum pellicerent Idololatricum. *Quod magìs exactè* Judaicum *est, cùm & aliquas Imagines ipsi* Judæi *in Templo tolerarent.*

Pag. 88.

Cæterùm ad hanc Religionis castitatem pervenisse Pompilium *vult ex solo lumine Naturæ, neque enim quicquam majus præstitisse, quàm quod in cultu sui* Mithræ *præstiterunt* Persæ *qui ab Imaginibus in sacris abstinuerunt. Immò perpetuum istum Ignem Vestæ sacrum cum* Persarum *igne sacro & æterno convenire, cui* Πυρεῖα *erant dicata. Multùm autem heic falli videtur vir eruditus* S. A. *dum adeò extenuat factum* Numæ *qui tam castam Religionem, aliis circumcirca gentibus Idololatriæ crassóque Imaginum cultui deditis, instituit. Quod nunquam fecisset, nisi Divinæ alicujus Traditionis authoritate fuisset suffultus. Quam à* Persis *accepisse perquam ridiculum est augurari, quippe quorum* Mithras *nihil aliud nisi Sol visibilis erat, cui dicata erant* πυρεῖα. *Ignísque tanquam illius Imago ab eis cultus. Ignis verò* Vestalis *à* Pompilio *institutus cum Templo rotundo, symbolum duntaxat erat* Universi *cum* Sole *in* medio *posito (quod augustius illud Dei Templum est.) Deus verò* Numæ Pompilii, *non Sol ut* Persis, *sed Deus verus & invisibilis, Mundi Solisque Creator. Hinc nulla in Templo* Numæ *Imago Dei, visibilis, quippe cùm ipse invisibilis sit; sed Templum tantùm artificiosum visibile, augusti illius Templi visibilis in medio Ignem etiam habentis, nempe Solem, haud inconcinnum imitamentum.*

August. de Civitate Dei, lib. 7. cap. 35.

Atque hinc verum esse sensum Templi Numæ, *Libri cum ipso sepulti & postea effossi & combusti egregiè profectò arguunt. Nam* Physicas *sacrorum causas eos continuisse apud* Augustinum *subinnuit* Varro. *Rationes igitur Rotunditatis Templi sitúsque Ignis inextincti in medio eos complexos esse verisimillimum est. Quam meam conjecturam abunde postea confirmabunt quæ apud* Plinium *occurrunt,* Histor. Natural. *lib.* 13. *cap.* 13. *Illic enim* Cassius Hemina *apertè dicit eos libros doctrinam Philosophiámque* Pythagoricam *continuisse, & ob id ipsum jussu Q. Petilii tum Prætoris combustos esse. Idémque ferè affirmat*

mat C. Piso Censorinus, nisi quòd innuit libros partim legem Pontificalem partim Philosophiam Pythagoricam complexos, nempe Philosophiam Pythagoricæ similem. Pythagoras enim Samius Numâ plùs centum annis junior erat. Antias denique libros qui legem Pontificalem Latinè, qui Theoremata Philosophica continebant Græcè scriptos tradit. Ex quibus haud temerè quis collegerit Philosophica Theoremata Pythagorica fuisse, i. e. Philosophiæ Pythagoricæ tunc sic dictæ conformia, quæ necessariò motum Terræ complectebantur, quippe Theoremata fuisse Physica ex Varrone apud Augustinum docemur. Dein, Eadem Pythagorica Theoremata Græcè, quanquam ante Pythagoræ tempora, scripta fuisse. Et ob hæc denique ipsa Theoremata Libros Numæ fuisse combustos. Hæc itaque Antiquitatis monumenta non solùm evincunt Templum Numæ, Mundani Systematis Pythagorici Symbolum fuisse, sed istud Mundi Systema cognitum fuisse ante tempora Pythagoræ. Inventum autem fuisse Numæ minimè est credibile, sed à Græcis eum accepisse, cùm Græcè scripta essent ea Theoremata. Porrò causam genuinam nobis indicant, cur jussu Q. Petilii ob hæc Theoremata Libri Numæ combusti essent, nempe quòd vera illa & antiqua Physiologia ab Abrahamo olim & accepta & tradita, universam Idololatriam falsáque Numina Gentium uno quasi ictu, quemadmodum suprà monuimus, è medio tolleret. Cùm igitur post tot annos à Numæ Pompilii morte elapsos Romanorum Religio in multiplices Idololatrias degenerâsset, cúmque Physiologia Pompiliana, istas omnes, semel detecta, eversura esset, libros Numæ tanquam profanos & impios & Religioni Romanorum perniciosos comburi jusserunt, nè universus superstitionis status ruinas ageret, cum ingenti damno Sacerdotum, nec mediocri forsan Reipublicæ periculo.

Græcum denique aliquem ab Abrahamo oriundum, cùm Physiologia illa Abrahamica Græcè scripta esset in libris Numæ, illi Præceptorem fuisse verisimillimum est. Græcos autem Lacedæmonios fuisse notissimum est, ut & Pythagoram quendam Lacedæmonium Numæ coætaneum cum Numa consuetudinem habuisse & consilia communicâsse, ipsúmque adeò Numam, quippe Sabinum, fuisse etiam Lacedæmonium, Lacedæmonios verò ipsos Abrahamo esse oriundos suprà notavimus. Unde minimè mirum Physiologiam Abrahamicam in libris Numæ reperiri, filii utique Abrahami, dogmáque proinde de motu Telluris esse Judaicum, quod oportebat demonstrare. Vel breviter sic: Systema Mundi Pythagoricum vulgò dictum, arctissimâ congruitate, ut in Cabbalæ Philosophicæ Defensione probavimus, Textui Mosaico convenit. Idémque Systema nusquam apud ullos, nisi qui aut cum Judæis versati sint, aut qui eorum discipuli essent qui cum eis sint versati, ut Pythagoras Samius & Pythagorici, aut cum Judæis aliquâ cognatione conjuncti fuerint, ut Pythagoras Spartiates aliive Lacedæmonii ipséque adeò Numa, hactenus repertum est; ergo dogma illud aliud esse non potest quàm Judaicum, pársque antiquæ Abrahamicæ sive Mosaicæ Cabbalæ. Ecquid esse potest magis luculentum ullius controversæ veritatis indicium?

Et tamen haud mediocre robur hisce addit Vestimentorum Aaronicorum consideratio, quæ cùm significantissimum sint Mundani Systematis Pythagorici symbolum, perspicuum simul indicium sunt dogma hoc fuisse primitus Judaicum. Vestimentorum Interpretationem nihil opus est hic repetere. Adjiciam tantùm suprà dictis, etiam colores Pallii & Stolæ ocellatæ cum hoc Mundi Systemate mirificè convenire. Pallium enim quod Planetarum est sive Terrarum in Æthere delatarum Regio, coloris est Hyacinthini, è rubro nempe in cæruleum vergentis vel vice versâ. Ubi rubedo vim igneam caloris Solis propter suam proximitatem, quæ hisce terris ad fructus maturandos, crassáque corpora Terrestrium Animalium vivificanda, necessaria est, subindicat. Cùm verò sit Atmosphæra caliginosa in omnibus hisce Planetis sive Terris, (ut Noctium Umbrarúmve vicissitudines ac Nubium taceam) adeò ut Lux pura adeò ac perpetua esse non possit, additur tinctura cærulea admixta, tanquam ad nigredinem tenebrásque aliquantùm accedens, quibus duobus coloribus Lux cœlestis pura ac candida mitisque ac placida, minui paululùm intelligatur Incolis Terrarum, & quasi aut efferari subinde aut obscurari. Stola verò ocellata quæ ultra hanc Regionem Planetarum quaquaversum extenditur, candida est perinde atque ocellata, hoc est, purâ consistens luce, cùm ubique multò remotior sit à Sole, nec Igni torrida, nec vaporibus umbrísve obscura.

---------- Ἀλλὰ μαλ' αἴθρη
Πέπταται ἀννέφαλος, λευκὴ δ' ἀναδέδρομεν αἴγλη.

Albus candidúsve splendor totas illas Regiones percurrit. Quod cum stola hac ocellata candida optimè convenit.

---------- Sempérque innubilus Æther
Integit, & largè diffuso lumine ridet;

quemadmodum & canit Lucretius Græcum illum Poetam imitatus.

CAP. VII.

1. *Tertia Objectio ab* Heterogeneitate *expositionis Creationis* primi diei *à reliquis omnibus, desumpta, cùm ea sola sit* Symbolica. 2. *Responsum ad Objectionem.* 3. *Ipsam descriptionem Terræ in* primo die *sensum illius* Symbolicum *innuere. Eandémque in vulgi Imaginationibus Ideam esse* Lucis *sive* Diei *atque* Cœli. 4. Cœlum *in* primo die Immaterialium *Essentiarum ordines significare, manifestò probatum ex* Origene. 5. *Idem porrò confirmatum ex* Parmenide *discipulo* Diochætæ Pythagorei, *quem probabile est aliquam Textûs* Mosaici *Notitiam habuisse.* 6. Rabbinos *etiam* Judæorum *huc suum suffragium conferre.* 7. *Scripturarum Testimonium, quòd* Angelorum *Creatio* Animarúmque *humanarum significetur per* Lucem *creatam* primo Die. 8. Cœlum & Lucem *de* Mundo Vitæ *intellectam non simpliciter* Symbolicè *significare.* 9. *Alia consideratio quæ eandem conclusionem porrò confirmat.* 10. *Sive* Cœlum & Lux Symbolicè *significent sive secùs, Opus primi Diei* Heterogeneum *non fore à reliquis, cùm* Vespera & Mane *ad singulas dierum Creationes illinc accersantur.* 11. Hylen Metaphysicam *in primi diei Creatione* Terram *simpliciter* Symbolicè *non appellari, probatu haud difficile esse, sed minùs necessarium.*

1. TErtia Objectio adversùs *Expositionem* operis *primi Diei* intentatur. Urgent enim admodum heterogeneam esse, miréque à reliquorum omnium Dierum Interpretationibus differentem, ubi res memoratæ non *Symbolicæ* sunt, sed id propriè sunt quod esse dicuntur: *Cœlum* verò & *Terra* & *Lux* ità non sunt in *primi Diei* Creatione, sed aliarum rerum *Symbola.* Quod facit ut constructio *Cabbalæ* dura sit atque absona, nec eam satìs unius fili videri.

2. Sed respondeo; Quæstionem non esse an Interpretatio dura videri possit Imaginationibus fastidiosulis ac delicatis, sed an sit vera, ad quod probandum me argumenta haud contemnenda jam produxisse censeo; moneóque porrò, eos recordari oportere quàm multi sint, qui Historiam *Adami* & *Evæ* in Paradiso *literaliter* interpretantes, minimè tamen durum existimant illam partem de Serpente *Symbolicè* intelligere. Cæterùm necessitas etiam erat loquendi de Rerum *Immaterialium* Creatione, modo *Symbolico,* quippe quum *Moses* apud se statuisset, nihil in ipsa *Litera* Textûs memorare quod subtile ac difficile videretur, prout omnes Interpretes agnoscunt. Neque profectò esse poterat *Philosophica* perinde atque *Literalis Cabbala* nisi hæc libertas assumpta esset. Quæ & liberè concedi debet, cùm nulla incertitudo obscuritásve indè oriatur; propter Numerorum *Cabbalam,* ad sex Dierum Creationem pertinentium. Tritus enim ille *Pythagoreorum* Aphorismus,

—— Ἀριθμῷ δέ τε πάντ᾽ ἐπέοικε,

ad plenum heîc verificatur, potissimúmque, credo, intellectus est primitùs de *sex Dierum* operibus, Quòd singula illîc memorata similia essent aptéve responderent *Numero* ad quem erant referenda. Unde certi esse possumus *Immaterialitatem* opus fuisse primi diei, cùm *Monas* sive *Unitas* tam expressa sit Naturæ illius significatio.

3. Et nè *Terra* violaret istum sensum *Cabbalæ,* descriptio talis est quæ admodum naturaliter Interpretationi *Philosophicæ* faveat, quum Textus eam *Vacuitatem* ipsam, ipsámve *Inanitatem* appellet, sicut suprà notavi. Nec omnino durum est quòd *Cœlum* & *Lumen Symbola* fiant ejusdem rei, non solùm propter rationes quas jam attuli, quæ ad Philosophiam propiùs vergunt, (quarum præcipua est, quòd *Cœlum* sive *Æther* ipsum *corpus* sit *Luminis* ipsúmve *Lumen,* quando modo debito movetur) sed etiam propter istam Notionem sive phantasma quod ex ipsa litera naturaliter oritur secundùm vulgarem rerum intelligentiam, qui proculdubio eandem Ideam in animis suis habent de *illuminato Concavo,* quod est *Cœlum,* quam de *Die* habent à *Sole* distincta. Nec ullum aliud visibile *Concavum* erat in principio præter illud *Diei,* cùm nec *Luna* esset nec *Stellæ* quæ *Noctem* illustrarent.

Et verò quòd hoc commentum nostrum solidum sit, ex eo porrò apparet, quòd *Jupiter* & *Diespiter* unum idémque Numen sit apud *Paganos.* Et tamen *Jupiter,* hoc est *Jovis Pater, Cœlum* est Convexum. Τὸν πάντα κύκλον τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέουσι. *Herodotus* id de *Persis* refert. Et *Dies Pater* (Nam prout interpretatur *Varro,* Nominativus casus est, ut in *Marspiter, Neptunuspater, Januspater*) quid aliud esse potest, nisi

Vide Vatablum in locum.

Herod. Hist. lib. 1. c. 131.

De lingua Latina, c. 4.

nisi hæc *illuminata Concavitas* sive *Convexitas*, quæ *Dies* appellatur? distinctum apud Ethnicos Numen perinde atque *Nox*, qui notabiliora Naturæ *Phænomena* tot Deos constituerunt. Et *Macrobius* expressim, *Cretenses* Δία τὴν ἡμέραν *vocant*, & Jovem Salii *in carmine* Lucetium. Unde verisimillimum est quòd *Dijovis* idem sit atque *Diespiter*. Sed hisce Nugis non immorabimur. Satìs erat notâsse quòd Οὐρανὸς & Ἡμέρα in Theologia Ethnica idem sint atque Ζεὺς, ac proinde idem sint inter se. E re magìs nunc erit considerare quòd sine omni *Luce* nullius rei posset esse perceptio, quódque proinde necesse sit ut *Cælum* à Vulgo concipiatur sub notione hujus *Cavitatis Luminosæ*, quæ propter illius *Luciditatem* appelletur *Dies*, & propter Altitudinem & *Cavitatem*, (cùm *Cælum* idem sonet atque Κοῖλον) *Cælum* nuncupetur, quòd unum verò sint conjunctim *Objectum* præsertim in *primi Diei* Creatione. Quippe quum *Cælum* nusquam conspici posset nisi in hoc recèns creato *Die*. Quorum simultanea comparentia unum idémque omnino *luminosum Concavum* constituit, quemadmodum suprà monui.

Unde sensus *literalis* operis *primi Diei*, quatenus *Philosophici* est Repræsentatio sive *Symbolum*, admodum facilis est ac naturalis, si sic nempe acceperis: Primò quidem in genere dici, Quòd Deus creavit *Cælum* (hoc est *Luminosum* hoc *Concavum*) atque *Terram*. Quòd verò hæc *Terra* nihil aliud erat nisi *Inanitas* ac *Vacuitas*, quódque tenebræ erant super faciem *Abyssi*, &c. describendo sic primùm magìs accuratè *Terræ* conditionem, quæ est prior pars Creationis hujus Diei; postea verò pergendo ad partem alteram, narrari, ut Deus jusserit, ut Fiat Lux, hoc est, *Luminosum* hoc *Concavum*, *Cælum*, (sunt enim in Idea realiter idem, ut suprà monui, ac proinde Vocabula *Lux* & *Cælum* hìc omninò sunt Synonyma) útque appellaverit *Lucem* sive *Cælum Luminosum*, *Diem*, &c. Quam constructionem sensúmque rerum si consideremus, non potest quin omnem scrupulum tollat opinionémve ullius absonantiæ in faciendo *Cælum* ac *Lumen* ejusdem rei *symbola*, illius utique quem *Mundum Vitæ Formarúmque Platonici* appellitant.

Nec objici potest hunc *Literalem* sensum cum *Literali Cabbala* quam jam formavimus malè cohærere, ubi *Cælum* creatur die secundo, ac proinde in primo literaliter creari non potest. Per *literalem* enim sensum hìc intelligo, non quidem continuum illum popularem sensum *literalémve Cabbalam*, illa enim *Philosophicæ* Basis esse nequaquam supponitur (Etenim tres hæ distinctæ *Cabbalæ* nullum destinatum habent aut consensum aut dissensum inter se, ut quæ nullam habeant ad se invicem relationem, sed ex *Litera* oriuntur quæ cunctis tribus est communis, ut tria distincta Florum genera ex una crescunt Terræ areola in Horto.) Verùm per *Literalem* sensum hìc intelligo talem sensum quæ ex *Litera* produci possit à manu perita rectè subacta, ac præparata ad partem aliquam sive *Literalis* peculiariter sic dictæ, sive etiam *Philosophicæ* aut *Moralis Cabbalæ* aptè incoactéque exhibendam; sive hæc Præparatio per *Grammaticam* ac *Criticismos*, sive per *Phantasmaticas realésve* ac veras *Notiones* fiat. *Litera* enim, quod dixi, communis cunctis tribus *Cabbalis* est, sed præparanda & adaptanda est in singulis non quidem ad sensum seriei rerum congruum in utralibet alterarum duarum, sed earum omnino rerum, quæ sunt in una eadémque *Cabbala*; de reliquis nulla est solicitudo. Quod Principium est quod nemo est qui probè pensitaverit, quin statim sit agniturus necessarium esse ac rationi consentaneum.

4. Jam verò nos verum sensum Creationis *primi Diei* in *Cabbala* nostra *Philosophica* reddidisse, præter illa quæ jam produximus apparet porrò ex *Clemente Alexandrino* & *Origene*, qui secundi Diei opus cum primi comparantes sic scribunt: Καὶ ἐν μὲν τῇ μονάδι συνίστησιν οὐρανὸν ἀόρατον, καὶ γῆν ἀγίαν, καὶ φῶς νοητόν· ἐν δὲ τῇ κοσμογονίᾳ τῇ αἰσθητῇ στερεὸν οὐρανὸν δημιουργεῖ. Quam Interpretationem *Origenes* examussim sequitur: *Cùm antea*, ait ille, *Deus cælum fecisset, nunc firmamentum facit, id est, corporeum Cælum. Fecit enim Cælum priùs, de quo dicit, Cælum mihi sedes est.* Et paulò pòst, *Cùm enim ea quæ facturus erat Deus ex spiritu constarent & corpore, ista de causa in principio & ante omnia cælum dicitur factum, id est, Omnis spiritalis substantia, super quam velut in Throno quodam & sede Deus requiescit.* Hic igitur est ille *Mundus Vitæ* qui summus Dei Thronus est. * Quem & *Pythagorei* etiam Ζανὸς πύργον, *Jovis Turrem* appellant, quippe quod summum est illius Habitaculum, illiúsque Δημιουργικὴ φρουρὰ etiam nuncupatur, quoniam externa Mundi Fabrica in omnibus suis partibus immediatè sive instrumentaliter ab eo formatur, ut Fœtus in utero.

Strom. lib. 5.

Homil. in cap. 1. Genes.

5. Atque ad hunc quidem sensum intelligendum est illud *Parmenidis*, Duo nempe omnino esse Principia, πῦρ καὶ γῆν. Quæ *Hebraicè* forent, אור וארץ, *Lux* & *Terra*, vel (quod idem esse demonstravi) *Cælum* & *Terra*; additque porrò, Καὶ τὸ μὲν δημιουργοῦ τάξιν ἔχειν, τὸ δὲ ὕλης. * Quod tam accuratè respondet Textui *Mosaico*, Philoso-

phico

phico quidem sensu, ut difficile sit dubitare quin hæc duo Principia illinc hauserit, alterum *Activum* sive *Demiurgicum*, *Passivum* alterum sive *Materiale*; Alterum quod πῦρ, אור, *Lux* vel *Æther Symbolicè* appellatur; alterum quod Γῆ, quod est ארץ *Terra*; *Cælum* & *Terra*. Et quantùm ad Ænigma illud quod *Laertius* insuper addit, * Γένεσιν ἀνθρώπων ἐξ ἡλίου πρῶτον γενέσθαι, αὐτὸν δὲ ὑπάρχειν τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν, Viris illud ingeniosis explicandum relinquo à vocibus שמש & כוכב & ab *Hebraismo* Articuli ה quæ notavi, ut tunc demum judicent quàm rectò rerum odoratu usi simus in investigando mentem *Physicæ* partis *Cabbalæ Philosophicæ*, & an *Pythagoras* ipse res eodem ferè modo non intellexerit. Nam *Parmenides* hic *Pythagoreus* erat, quippe *Diochætæ* Intimus, *Pythagoræ* sectatoris: Qui *Diochætes*, ut scribit *Sotion*, pauper quidem erat, sed vir admodum probus atque honestus. Quam ob causam *Parmenides* tam arctè se illius societati adjunxit dum vivebat, tantóque honore eum prosecutus est ut Ἡρῷον sive *Sacellum* ei extruxerit, postquam esset mortuus.

Laert. in Vita Parmenidis.

In vers. 17. cap. 1. Cab. Philos.

Quæ quidem Circumstantiæ meritò efficere possunt ut quis suspicetur *Diochæten* hunc Doctrinæ *Judaicæ* notitiam habuisse, ipsiúsque adeò *Literæ Mosaicæ*, (ut *Pherecydes Syrus* etiam nactus dicitur τὰ Φοινίκων ἀπόκρυφα βιβλία, hoc est, secretos * *Phœnicum* sive *Hebræorum* libros) vel, si mavis, *Literalis* ac *Philosophicæ Cabbalæ*. Unde *Parmenidi* dari etiam potuit occasio distribuendi Philosophiam in talem quæ accuratè & intellectualiter vera sit, talémque quæ secundùm rerum apparentiam Vulgo, sit constituta. * Διοσήν τε εἶναι τὴν φιλοσοφίαν, τὴν μὲν κατ' ἀλήθειαν, τὴν δὲ κατὰ δόξαν. Quarum posterior, ni ob talem aliquam causam foret qualem innui, nunquam æstimata fuisset à *Parmenide*, tanquam ulla Sapientiæ sive Philosophiæ pars. Quòd autem δόξα significare possit externam Apparentiam, ex eo manifestum est quòd *Epicurus* illud quod ab extrà apparet, dividat in ἐνάργειαν & δόξαν. Et *Democritus* apud *Laertium* definivit, ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων ἀτόμους καὶ κενόν· τὰ δ' ἄλλα πάντα νενομίσθαι, δοξάζεσθαι· quod idem est ac si dixerit, φαίνεσθαι, Φαινόμενα esse externásve apparentias.

Vid. Hesych. Illustr. in Pherecyde.

Sext. Empiric. ad versus Mathem. lib. 7.

Huic Πυρὶ καὶ Γῇ *Parmenidis* accuratè respondet par illud principiorum apud *Pythagoreos*, Φῶς καὶ Σκότος, quæ planè ad *Lucem* & *Tenebras* initio *Geneseos* respiciunt; *Pythagoreis* אור, φῶς reddentibus, *Parmenide* vero πῦρ· altero *Hylen* γῆν appellante, alteris autem σκότος· utrisque digitos in Textum intendentibus, ubi *Hyle* ambobus istis characteribus notatur. Quòd autem *Parmenides* Terram hanc sensibilem non intellexerit, manifestum est ex *Aristotele*, qui dicit *Parmenidem* primum suum Principium, *Ignem*, κατὰ τὸ ὄν, θάτερον δὲ κατὰ τὸ μὴ ὄν, censuisse, qualem *Plotinus Hylen* describit: Et *Theodotion* reddit תהו ובהו κένωμα καὶ οὐδέν. Sed nimis longè excursum est, redeamus ad *Origenem*.

Metaphys. lib. 1. cap. 5.

6. Interpretationi *Origenis* congruens est generalis illa doctrina Rabbinorum *Judæorum*, *Solium gloriæ Dei creatum esse ante Creationem Mundi*, quemadmodum videre est apud *Maimonidem*. Quòd verò illud quod *Thronus Dei* est, appelletur *Cælum*, minimè mirum est, cùm nihil magis obvium sit quàm Throni illius eo in loco collocatio. Quamobrem secundùm generalem *Rabbinorum* consensum *cælum* quoddam factum est ante Mundi externi Creationem. Quando verò obsecro faciendum erat, si non in Die primo? Quídve Illius esse potest Thronus, qui super *Cherubinos* sedere dicitur, nisi Ordines Angelici? *Cabbalistas* autem Creationem Cœli de Angelorum Creatione exponere attestatur *Menasseh Ben Israel*, *Targum* allegans in *Jobum*, & *Mosen* insuper *Ægyptium* ad eundem scopum.

More Nevoch. part. 2. cap. 26.

De Creatione problem. 25. sect. 5.

7. Cæterùm, non *Origenes* solùm & *Clemens Alexandrinus*, Scriptorésque *Judæorum* huic nostræ Interpretationi sua conferunt suffragia, sed ipsa, ni fallor, Scriptura, nè dicam Deus ipse personaliter in Scriptura, Job. 38. *Ubinam eras quando fundabam terram, indica mihi si habes intelligentiam, Quum me laudarent simul Astra matutina & jubilarent omnes filii Dei?* Ubi quid intelligendum sit per *Astra matutina*, cæcum esse oportet, qui ex subsequenti Exegesi non viderit, nempe [*Filii Dei*,] quod idem valet atque *Angeli*, qui vocantur *Astra matutina Symbolicè* & cum allusione ad Creationem *primi Diei*, ad Creationem nempe *Luminis*, quæ *Aurora Mundi* erat, & Spiritualium Angelicarúmque Essentiarum Nativitas. Et propterea rursus v. 19, 21. de *Creatione Lucis* hoc primo die, alteram consimilem quæstionem *Jobo* proponit: *Ubinam est via in qua habitat Lux, & tenebrarum ubi est locus?* alludens proculdubio ad *lucem* & *tenebras* in primo die memoratas, nam statim porrò quærit, *Nôsti quòd tunc generatus es sive creatus, quòdque Numerus dierum tuorum multus est?* Ità docti *Hebræorum* legunt, & ex hoc ipso Textu suam Animarum *præexistentiam* confidenter concludunt. Quod si rectè faciunt, earum creationem in Creatione *lucis*, *primi Diei* operis, involvi citra omnem est controversiam. Ex hisce Testimoniis satis constare

stare sentio, per Creationem *Cœli* sive *Lucis*, creationem omnium substantiarum *Spiritualium*, quemadmodum non dubitavit affirmare *Origenes*, debere intelligi.

8. Porrò autem, ut propiùs ad Objectionem accedamus, nequaquam necesse esse existimo, ut concedamus *Cœlum* & *Lucem* significare simpliciter *Symbolicè*, sed & res ipsas primo die creatas verissimè maximéque propriè istis nominibus appellari posse, quanquam primùm attributa sunt *Cœlo Materiali Lucique visibili*: ut vocabula *Spiritus*, *Anima* & Ψυχὴ appellationes sunt primùm illi quod *Materiale* est inditæ, per quas intelligeretur *auræ flatus*, *ventus* aut *halitus*, nunc verò significant ídque propriè veréque, prima earum, substantiam *Immaterialem*, duæ posteriores *Animam* humanam quæ spiritualis est & immaterialis. Atque sic quidem fieri potest in *Cœlo* & *Luce*, cùm id quod de *Cœlo* concipimus, veriùs & eminentiùs ad *Mundum Vitæ* quàm ad *materiale Cœlum* ipsum pertineat. Nam Generationes rerum sublunarium, Fata earum ac periodi, Vitalis illa Influentia Temporúmque mensuræ, nullus dubito quin ista omnia veriùs magísque primariò & propriè *Mundo Vitæ* attribuantur in quo sunt omnium rerum formæ *Seminales*, quàm *Cœlo* corporeo; vehementérque suspicor, quanquam id quidem affirmare nolo, quòd ipsa *Cœli Luminaria* id non forent quod nobis videntur, quantumlibet subtilis sit materia celeritérque agitata, nisi actuarentur etiam à *Spiritu Naturæ*, & vitalia quodammodo indè evaderent; adeò ut Spiritum existimem ulteriorem esse ipsius *Lucis* illuminationem, ut quando Anima bene affecta operationem suam in ipso oculo prodit. Præterea * si radiorum Lucis promanationem consideremus & intertexturam, id quod de ea dicitur, magìs eminenter perfectéque verum est in natura particularis cujusque *Spiritûs* (quemadmodum alibi fusiùs ostendo) quàm in ipsa *Luce*. Illa etiam opinio, quòd *Cœlum* summa pars sit Creationis maximéve sublimis, in cœlo quidem Materiali non est strictè ac Philosophicè vera, quippe quòd *Cœlum* ubique est, ipsáque Terra Planeta. Manifestò autem verum est de *hoc Cœlo* quod primo die creatum est. Quod & illud lumen inaccessum est in quo *ille* habitat ad quem nullius Mortalis oculus potest penetrare.

Vid. Psychozoïam, Cant. 1. Enneastich 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47.

Immortal. lib. 1. cap. 5 & 6.

9. Præterea, cùm tam constans sit inter *Æthéream Cœlestémve Materiam* & *Mundum Vitæ* in omnibus suis partibus (ubicunque agant) ac necessaria *Unio*, hac etiam ratione manifestum est appellationem operis *primi Diei* nomine *Cœli* & *Lucis*, non esse simpliciter *Symbolicam*, sed ad ipsam naturam proprietatémque rerum attingere, quemadmodum *Virgilius* in ista humanarum Animarum descriptione seriò philosophatur.

> *Igneus est ollis vigor & cœlestis origo*
> *Seminibus, quantum non noxia corpora tardant*
> *Terreníque hebetant artus moribundáque membra.*

Æneid. lib. 6.

Quibus verbis insinuare velle videtur, *igneum* esse ac *luminosum Æthereúmve Vehiculum* Animæ semper intimè adhærens, quanquam multùm sopitum, oppressúmque crasso crudóque madore corporis, durante hac terrestri peregrinatione.

10. Et postremò, sive *Cœlum* ac *Lucem Symbolicè* significare supponamus sive secùs, non erit illa *Heterogeneitas* ac Diversitas ab aliarum dierum operibus, quæ objicitur, quippe quum *Luminosum* hoc *Cœlum Cœlestéve Lumen* appelletur etiam *Symbolicè* cujusque diei operis *Mane* sive *Aurora*, ut pars *Materialis* sive *Passivum Principium* nuncupatur *Vespera*. Quæ quidem *Aurora* semper pars est plenæ illius *Diei* quæ primùm creata est, & castigatur mitigatúrque suâ conjunctione cum *tenebrosa Materia* in moderatum splendorem *Matutinum*, ut & diversæ istæ *partes Materiæ* sic vel sic modificatæ, diversis respondentes capacitatibus tenebrosæ *Inanitatis* ac *Vacuitatis*, (quod Μεσονύκτιον erat plenæ illi diei oppositum) in actualem *Materialitatem* excitatæ, tanquam *Vespertinum* operis cujusque diei *Crepusculum* possunt æstimari: cùm *Possibilitas* hujus externæ ac materialis Creationis Μεθόριον sit inter *Mundum Vitæ* plenúmve *Diem*, & *Metaphysicam* illam *Hylen*, mediámve *Noctem*, simul atque partes illius Materialem habeant Existentiam, existántve quoad suam Materiam; ut obsusca vespera Μεθόριον est *Diem* inter atque *Noctem*.

11. Et nunc quidem, si adeò nugosæ vel potiùs fastidiosæ curiositati indulgere velimus, aggredi hîc possimus probare Terram in *primæ Diei* opere memoratam, quæ nihil aliud est quàm *Hyle Metaphysica*, existimari oportere non tam *Symbolicè* quàm verè ac propriè sic dictam esse, * quippe de qua maximè peculiaria Terræ Attributa solummodo sunt vera. Terra enim corporea strictè ac Philosophicè considerata nec infima pars Creationis est, nec immobilis. Terra verò hæc *Metaphysica* utrumque est, quemadmodum vel primo intuitu patet, quippe quæ gradus infimus maximéque ima omnium Entium umbra est, * nec immobilis tantùm sed quæ nec minui potest

aut

aut accidi, prout jam notatum est. Cæterùm hoc argumentum est haud satìs dignum quod poliatur, cùm opus primi diei præcipuum, sit Creatio *Cœli* sive *Lucis*, Terræque descriptio talis, quæ cuivis qui nimiùm scrupulosus non sit, sensum Philosophicum satìs facilè confirmet, de quo plura in capite sequente; cúmque denique res haud tanti sit momenti, *Terra*, & *Cœlum* & *Lux Symbolicè* significent an secùs, propterea quòd qualiscunque eorum significatio fuerit, derivabitur, eo modo quo descripsi, in cujusque diei opus, quò tota rerum contextura satìs homogenea evadat.

SCHOLIA

In Cap. VII. Sect. 4.

Quem & *Pythagorei* etiam Ζανὸς πύργον, &c. *Nempe quando* Ζανὸς πύργος *Monadis appellatio, ad* Bereshith *refertur; quando autem refertur ad* Mercavam, τὸ Ἓν καὶ Τ'αγαθὸν *significat, primam Triadis* Platonicæ *Hypostasin.*

Sect. 5. Quod tam accuratè respondet Textui *Mosaico*, ut difficile sit dubitare, &c. *Vide duo sequentia Capita, & particulatim Caput nonum, Sect.* 9.

Γένεσίν τε ἀνθρώπων ἐξ ἡλίου πρῶτον γενέσθαι, αὐτὸν δὲ ὑπάρχειν τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν, &c. *Multa quidem in hunc locum objicit vir ingeniosus Philosophiæque* Cartesianæ *satìs addictus* T. B. *quæ cùm is haud parvam vim habere existimet ad enervandum præclarum hoc* Parmenidis *testimonium, in medium proferam omnia, singulísque ut proposuero statim respondebo.*

Primò igitur objicit, Opinionem hanc nusquam nisi hic apud Laertium *attribui. Respondeo verò tam plenè tamen id fieri & cum ejusmodi circumstantiis, Quòd* Intimus *scilicet fuerit* Diochætæ Pythagorei, *cui &* Heroon *extruxit defuncto, quódque* duo Principia *posuerit* πῦρ καὶ γῆν, *quæ certò* Symbolicè *intelligenda sunt & ad Textum* Mosaicum *referenda, ut vel hoc singulare Testimonium instar omnium esse possit. Præterea minimè mirandum esse, Testimonium hoc nusquam reperiri præterquam apud* Laertium *solum, cùm is solus sit apud quem Vitam* Parmenidis *scriptam nunc habemus. Et qui opiniones illius obiter memorant, eas ferè tantùm tangunt quæ ad prima illius principia attinent, ut* Aristotelis; Plutarchus *verò quanquam res* Physicas *etiam particulares tractâsse ait, ut* Terram, Cœlum, Solem, Lunam, Stellas, hominum ortum, *hoc tantùm in genere narrat, particulares modos ac rationes ea tractandi omittens.* Platonis *autem* Parmenides *licèt satìs prolixus sit, totus tamen est, si rectè memini,* Metaphysicus *aut* Logicus. *Porrò si vitam illius ab aliis scriptam haberemus, hócque ejus dogma apud ipsos omissum, non magìs probaret illius dogma non fuisse, quàm* Platonem motum Terræ *non tenuisse aut* Divini Numinis Triunitatem, *quòd* Laertius *in Vita* Platonis *ea omiserit. Immò verò maximè consentaneum est paucos futuros fuisse qui hoc dogma memoriæ traderent, ut quod tam enorme videretur & tam celebri Philosopho indignum, atque hanc ob causam passuros fuisse intercidere tanquam figmentum aliquod perperam illi attributum. Cùm verò hoc dogma tam plenè hîc & tam firmis suffultum adminiculis nobis occurrat, imbecillum profectò argumentum est quod ab illius omissione apud alios deducitur. Tempus enim Fluvii instar, sicut alicubi ait sapientissimus* Verulamius, *stramina & sarmenta arida secum defert, lapides verò & metalla, (aurum sit licèt & argentum) hoc est maximè solida quæque facilè patitur subsidere.*

Secundò objicit, Si Parmenides *hanc opinionem tenuit, quòd eum oporteret* Motum Telluris *etiam tenere, Quem tamen non tenuit. Ad quod respondeo, Intimam illius Amicitiam cum* Diochæte Pythagoreo *vel solam, admodum probabile efficere, eum* Motum Telluris *tenuisse. Et certè sine ulla magna libertate mihi assumpta emendandi exemplaria, cur non ipse Textus apud* Laertium, Πρῶτος δὲ οὗτος τὴν γῆν ἀπεφήνατο σφαιροειδῆ καὶ ἐν μέσῳ κεῖσθαι, *sic corrigi potest? ponendo* κινεῖσθαι *pro* κεῖσθαι, *facilè intercidentibus* ι ν *literis, & omissione earum haud ità facilè observatâ, cùm sensus adhuc integer esset & vulgari Intellectui magìs accommodus. Adeò ut motus Terræ diurnus saltem, sic agnoscendus sit factâ hâc emendatione. Quâ sensus reverà multo solidior fit ac credibilior. Quomodo enim dici potuit* Parmenides *præter rotunditatem Terræ primus declarâsse eam* ἐν μέσῳ κεῖσθαι, *id quod tam vulgare & triviale est ut lippis notum sit & tonsoribus? Omninò imperfectus sensus est, si* Parmenidem *celebrem illum Philosophum respiciamus, nisi legatur* ἐν μέσῳ κινεῖσθαι. *Primùm verò detexisse terram figurâ esse sphæricâ & motui accommodâ, & dein reverà motu saltem diurno circa axem suum in medio Mundi moveri, doctrina est* Parmenide *digna. Et si laxetur paululùm sensus* τοῦ ἐν μέσῳ, *(quod & ipse* T. B. *fieri posse admittit,*

mittit, nisi ipse posuisset obicem) *Motus annuus etiam addi possit, & Terra adhuc esse quasi in* medio Vorticis, *cùm tota illius orbita puncti instar sit cum toto Vertice comparata. Sed, quod dixi, huic laxationi hîc obicem ponere conatur per citationem quandam ex* Plutarcho, *unde ait manifestò constare* Parmenidem *Terram censuisse in centro Mundi libratam, quod tamen nihil facit contra motum illius diurnum, sed de annuo videamus. Verba* Plutarchi *de opinione* Parmenidis *&* Democriti *circa Terræ motus, hæc sunt :* Παρμενίδης καὶ Δημόκριτος διὰ τὸ πανταχόθεν ἴσον ἀφεστῶσαν (*sic enim legit* T. B. *bisque repetit*) μένειν ἐπὶ τῆς ἰσοῤῥοπίας, διὰ τοῦτο μόνον κραδαίνεσθαι, μὴ κινεῖσθαι δέ. *Quorum verborum hic videtur sensus genuinus,* Parmenides *&* Democritus ex eo quòd Terra undique æqualiter instans, incumbens vel compressa in æquilibrio maneat, idcirco concutitur solùm (*nempe in Terræ-motibus*) non movetur è loco. *Fateor* ἀφεστῶσαν *legi in meo exemplari. Verùm sive per* Divinatoriam *quandam oscitantiam, sive datâ operâ* T. B. ἀφεστῶσαν *verterit in* ἐφεστῶσαν, *videtur sanè probabilior lectio, magisque consentire cum sententia* Democriti, *cap.* 13. *memoratâ. Ubi dicit,* Κατ' ἀρχὰς μὲν πλάζεσθαι τὴν γῆν διά τε μικρότητα καὶ κουφότητα, πυκνωθεῖσαν δὲ τῷ χρόνῳ καὶ βαρυνθεῖσαν καταστῆναι· *id est,* Vagari Terram in Principio, ob parvitatem & levitatem, tempore constipatam & consolidatam in debito loco sisti. *Quòd verò fixetur in* centro *Universi repugnat aliis* Democriti *opinionibus, qui Materiam Universi infinitam credebat, ac proinde Terram in centro illius fixam credere non potuit. Præterea eum Terram aliter immobilem credidisse quàm ipsi* Cartesiani *eam credunt, non est verisimile, quippe quòd* Pythagoreus *planè fuit* Democritus, *& à* Pythagora *adeò videtur omnia accepisse, in Opere suo Æquivoco, quemadmodum refert apud* Laertium Thrasyllus, *ut nisi temporum ratio obstaret illius auditor censeri posset.* Pythagoreorum *verò quempiam audivisse* Glaucus Rheginus *affirmat, &* Apollodorus Cyzicenus Philolao *in amicitiam venisse notissimo illi motûs Telluris assertori. Et* Leucippum *sanè (quem quidem &* Democritum *tanquam duos geminos germanósve Philosophos per omnia consimiles & consentientes perinde ac coætaneos simul ubique ferè nominat* Aristoteles) τὴν γῆν ὀχεῖσθαι περὶ μέσον δινουμένην *affirmâsse ipse memorat* Laertius, *immò* Democritum Leucippi *fuisse auditorem. Ex quibus abunde constare potest nos genuinum loci illius, apud* Plutarchum, *sensum reddidisse, aut* Plutarchum *ipsum, ut est homo haud ità accuratus in tradendis veterum Philosophorum opinionibus, hac in re falsum esse. Tantillum momentum habet iste locus ad probandum* Parmenidem *Telluris motum annuum non tenuisse.*

De Placitis Philos. lib. 3. cap. 15.

Tertiò, urget, Homines dici non posse ἐξ ἡλίου *ex* Sole *materialiter generatos, quia Sol antè desinit esse Sol quàm ista fieri possit generatio. Equidem hæc Objectio haud exigui momenti foret, si omnis Materia in generatione immediata esset sive proxima, nulla remota. Hac verò ratione nulla corpora dici possent generari aut constitui ex quatuor Elementis, quoniam antequam corpus Animalis putà aut Arboris ex ipsis constitui possit, desinunt esse ista Elementa. Nec pullus dici posset gigni ex crystallino illo liquore quem notavit* Harvæus, *quia desinit talis esse liquor, priusquam convertatur in carnem, cartilagines & ossa. Sensus proculdubio, idémque admodum facilis ac naturalis istorum verborum* Γένεσίν τε ἀνθρώπων ἐξ ἡλίου πρῶτον γενέσθαι, *hic est :* Generationem Hominum quantùm ad materiam ex qua geniti sint, ex aliquo primùm Sole, tanquam ex materia magis remota, factum esse, sed ex Sole hoc in Astrum frigidum sive Terram Planetámve converso, tanquam ex materia magìs immediata. *Unde statim sequitur, ídque admodum cohærenter,* Solem verò esse calidum & frigidum. *Ut nemo miretur homines genitos ex Sole, non immediatè quidem sed mediatè. Quæ tamen distinctio hîc subticetur ad majorem movendam admirationem, ut sit instar Ænigmatis legenti aut audienti. Quòd autem* τὸ θερμὸν, *&* τὸ ψυχρὸν, *non autem* θερμὸν *&* ψυχρὸν *legitur, id quidem fieri potuit per imperitiam quorundam sciolorum, qui cùm observâssent* τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν *apud quosdam antiquos Authores pro Principiis* Parmenidis *haberi (quanquam & id falsum interpretamentum potiùs habendum sit duorum ejus Principiorum, quæ* πῦρ καὶ γῆν *appellat, quàm ipsissima illa Principia) articulos istos vocabulis præfixerunt. Verum autem sensum restituerunt omnes Interpretes reddendo,* αὐτὸν τοῦτ' ἄρχειν τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν, ipsúmque (*nempe Solem*) calidum esse & frigidum, *non,* illud calidum & illud frigidum. *Cæterùm* τὸ λαμπρὸν *&* τὸ σκοτεινὸν, *cum* Plutarcho *adversùs* Coloten, *duo illa* Parmenidis *principia agnosco, quibus* Pythagoreorum *illa Principia duo respondent,* φῶς καὶ σκότος· *& ad* Lucem Tenebrásque Mosaicas *in Creatione alludere censeo.* Τὸ θερμὸν *verò* καὶ τὸ ψυχρὸν Interpretamentum *esse posse solummodò, illúdque falsum existimo,* Aristotelis *aliorúmve, quasi* Parmenidis πῦρ καὶ γῆν *ea subindicarent, cùm posterior nihil aliud quàm* materiam primam *apud* Mosen *descriptam, prius,* Principium Activum *atque* Incorporeum *significent, quemadmodum alibi moneo. Veruntamen, si cui adeò volupe est, haud ità à ratione alienum esset, si lectionem in Textu tanquam primitùs sic scriptam retineremus, nempe* τὸ θερμὸν

καὶ

κ) τὸ ψυχρὸν, *modò eo sensu accipiatur quo* Plutarchus *de* Primo Frigido *disputat, quod &* τὸ ψυχρὸν *subinde vocat, disquiritque an* τὸ ψυχρὸν πρὸς τὸ θερμὸν *opponatur* ὡς ὐσία πρὸς ὐσίαν, *an verò* ὡς πάθος πρὸς πάθος, *& an sit aliquod* τὸ ψυχρὸν *sic, ut Ignis est* τὸ θερμόν. *Tandémque concluditur, Terram istud* τὸ ψυχρὸν *esse. Quo quidem sensu si hæc verba apud* Laertium *sumantur, equidem non nego quin fieri possit, ut sit vera lectio & Philosophiæ* Parmenideæ *satis consentanea, quæ facilè admittet,* Terram, *i. e. Globum quemlibet* Terraqueum *cum* Atmosphæra (*nam &* Pythagorei, *apud* Laertium, *Aerem,* ψυχρὸν αἰθέρα *appellant*) *esse* τὸ ψυχρὸν, *ut* Solem *quemlibet* τὸ θερμόν. *Cúmque istiusmodi Globus* Terraqueus *nihil aliud sit, juxta illius sententiam, quàm* Sol extinctus *ac frigidus, Solem aliâ atque aliâ conditione, esse &* τὸ ψυχρὸν *&* τὸ θερμὸν, *Philosophia* Parmenidea *facilè statuet secundùm ipsissima verba Textus,* αὐτὸν ᾗ ὑπάρχειν τὸ θερμὸν κ) τὸ ψυχρὸν, *hoc est, quemlibet Solem esse* τὸ θερμὸν *&* τὸ ψυχρὸν, *prout* candens *sit aut* extinctus.

Quartò, Sed & ulteriorem difficultatem urget ex sequentibus verbis apud Laertium, ἐξ ὧν τὰ πάντα συνεςάναι. *Quòd ex his nempe,* ἐκ τȣ͂ θερμȣ͂ κ) τȣ͂ ψυχρȣ͂ omnia consistunt. *Quod igitur necessariò intelligendum est de duobus istis Principiis quæ* πῦρ κ) γῆ *à* Parmenide, *& ab Interpretibus saltem* τὸ θερμὸν κ) τὸ ψυχρὸν *appellantur. Quæ cùm omnium rerum totiúsve Mundi Principia sint, non possunt esse* Soles lucentes *&* extincti, *sive* Soles calidi *&* frigidi. *Verùm respondeo respiciendum esse ad partem Textûs præcedentem,* γένεσίν τε ἀνθρώπων ἐξ ἡλίȣ πρῶτον γενέσθαι, *atque tunc* ἐξ ὧν τὰ πάντα συνεςάναι *exponendum esse cum relatione ad* γένεσιν ἀνθρώπων (*prout illi supponunt qui* ἐξ ἰλύος *pro* ἐξ ἡλίȣ *legi volunt*) *quo innuitur particularia, saltémque sublunaria* γεννήματα *esse intelligenda,* (*nempe istiusmodi omnia* γεννήματα ἐξ ἡλίȣ θερμȣ͂ κ) ψυχρȣ͂, *ex materia scilicet* extincti Solis *in terram jam mutati, factique* frigidi, *& ex materia* Solis *adhuc* lucentis *calidique & effluvia subtilissima ex se perpetuò emittentis, sicut* Cartesius *describit, ex altera tanquam materia magìs remota, altera proxima consistere*) *non autem universum mundum totámve illius compagem sic genitam esse. Quæ* ἐκ πυρὸς κ) γῆς, *nisi* Symbolicè *intelligantur, componi non potest, aut generari. Hoc, inquam, modo facilè intelligitur ut omnia sublunaria & particularia* γεννήματα *ex Materia* calidi *alicujus* Solis *atque* frigidi *possint constare. Ut omittam Ellipticam esse posse locutionem, idémque significari ac si dixisset,* ἐξ ὧν τὰ πάντα γενέσθαι κ) συνεςάναι. *Ità ut* ἐξ *duplicem vim habeat, & suam propriam, &* τȣ͂ ὑπὸ, *vel* ἀπὸ, *adeò ut* Sol calidus *sive* lucens *Efficientis causæ rationem habere intelligatur perinde ac* Materialis. *Tam parum difficultatis habet hæc Objectio.*

Quintò, Ac proinde quintam addit, quæ primo quidem aspectu plausibilis videtur, Facilem scilicet esse Textûs correctionem si scribatur ἐξ ἰλύος *pro* ἐξ ἡλίȣ. *Sic enim* τὸ θερμὸν *&* τὸ ψυχρὸν *sive* πῦρ *&* γῆ Parmenidis *simul conjuncta hanc* ἰλὺν *constituent, materiam utique proximam ex qua Homines aliaque Animalia oriantur. Præterea cùm* Parmenides *discipulus esset* Xenophanis *&* Xenophanes Archelai, *cúmque* Archelai *opinio esset,* γεννᾶσθαι τὰ ζῶα ἐκ θερμῆς τ γῆς κ) ἰλὺν παραπλησίαν γάλακτι οἷον τροφὴν ἀνιείσης, ὕτω ᾗ κ) ἀνθρώπȣς ποιῆσαι, *in Vita* Archelai *per* Laertium *scripta. Et paulò antè,* Ἔλεγε ᾗ δύο αἰτίας εἶ) γενέσεως θερμὸν κ) ψυχρὸν, κ) τὰ ζῶα ἀπὸ τ ἰλύος γεννηθῆναι. *Hæc pulchriorem speciem argumento superinducunt, quòd scribendum sit* ἐξ ἰλύος *non autem* ἐξ ἡλίȣ, *quippe quum* Parmenides *Magistri* Xenophanis *omnino vestigiis insistat, discipuli utique* Archelai. *Sed enimvero, hoc argumentum quod primo aspectu tam bellam præ se speciem fert, si penitiùs inspiciamus, omnium reperietur infirmissimum, taléque quod reliqua sit infirmaturum. Etenim quanquam* Parmenides *discipulus erat* Xenophanis, Laertius *tamen apertè asserit eum* Xenophanem *non fuisse sectatum, sed* Pythagoreis *se adjunxisse, quorum Philosophiæ hæc lectio* ἐξ ἡλίȣ *est magìs consentanea, quemadmodum ex* Cabbala *mea* Philosophica *apparet. Et tametsi* ἐξ ἰλύος *facilè scribitur pro* ἐξ ἡλίȣ, *notandum tamen est voces istas unâ tantùm literâ convenire, ut taceam generis differentiam, pessimáque syntaxi* ἰλύος *cum* αὐτὸν *conjungi ; & sensu Philosophico perinde absono, cum* πυρὶ κ) γῆ, *illorúmve Interpretamento,* τῷ θερμῷ κ) τῷ ψυχρῷ, *quæ universalia Principia sunt ex quibus* Parmenides *res omnes consistere statuit, etiam* Cœlum, Terram, Solem, &c. *Quomodo igitur illa possunt esse* ἰλὺς, *quæ ad summum non est nisi Materia proxima generationis & nutritionis Animalium ex Terra ortorum juxta illa dicta* Archelai? *Præterea* Aristoteles *de* Parmenide *refert, quòd suam* γῆν *consideràrit tanquam* τὸ μὴ ὂν, *Quod* Pythagoreorum σκότει *respondet, prout* πῦρ *ejus, illorum* φωτί: *cunctáque cum* Symbolico *sive* Cabbalistico *sensu Textûs* Mosaici *mirificè conveniunt, Genes. cap. 1. v. 2. quemadmodum in locis pluribus ostendi. Ut verò* γῆ *sensu* literali *sit* τὸ μὴ ὂν, *adeò ab omni sensu ac ratione abhorret, ut certi esse pessimus* Parmenidem *altiorem aliquem sensum intendisse, quàm ingeniosus hic Objector lubenter velit admittere. Sed fruatur quisque sensu suo.*

Sextò

Sextò & ultimò, Ut videri verò possit, nullum non movisse lapidem quò Interpretationem nostram eludat, & tam præclarum pro antiquitate Philosophiæ Cabbalisticæ *obscuret Testimonium, tandem urget editionem* Basiliensem *in qua* ἐξ ἰλύος *legitur; Et* Aldobrandinum *in commentariis & margine translationis legisse,* è limo. *Quibus postremò addit judicium* Menagii. *Eò igitur tandem res redit, ut perpendenda sint etiam pondera editionum & authoritatum. Quamobrem contexam primò, brevissimam editionum* Diogenis Laertii *Historiam. Prima itaque illius Diogenis Laertii editio facta est per* Ambrosium Monachum, *qui* Græcorum *carminum translationem omisit.*

Secunda editio facta est Basileæ *per* Frobenium *Anno* 1533. *impressa secundùm MS.* Matthæi Aurigalli *professoris linguæ* Græcæ *&* Hebraicæ. *In hac editione legitur* ἐξ ἰλύος.

Tertia est Plantiniana *per* Johannem Sambucum *Latinè facta, Interpretatione emendatâ comparando cum vetustissimis exemplaribus. Atque hîc legitur,* Generationem item Hominum ex Sole primùm esse ortam, *&* Solem ipsum calidum esse & frigidum. *Hæc editio facta est Anno* 1566.

Quarta editio facta est per Henricum Stephanum *Anno* 1570. *de hâc dicit;* Prodit *Diogenes* cum vetustis exemplaribus summâ curâ diligentiâque collatus. *Hic rursus occurrit* ἐξ ἡλίου, *&c. Ipseque* Stephanus *expressè ait, postquam ipse cum aliis editionem* Basiliensem *cum multis exemplaribus comparâssent abundéque variarum lectionum observâssent, se eas quæ planè ac apertè meliores erant lectionibus in editione* Basiliensi, *introduxisse in Textum. Convicti igitur per evidentiam comparatorum exemplarium* Basiliensem *lectionem* ἐξ ἰλύος, *in lectionem* ἐξ ἡλίου *hic mutaverunt.*

Quinta ab eodem H. Stephano *rursus editio fit Anno* 1593. *rursúsque in illa editione occurrit ista lectio* ἐξ ἡλίου, *&c. confirmata etiam approbatione acerrimi illius Critici* Isaaci Casauboni, *qui in Notis ea in re nihil mutat.*

Sexta Diogenis *Impressio fit* Romæ *cum Interpretatione* Aldobrandini, *Anno* 1594. *Qui etiamnum in sua Interpretatione habet,* Atque etiam hominum ortum è Sole primùm extitisse, &c. *tantùm in margine addit* [è limo] *Hic Interpres diem obiit adhuc Juvenis antequam Annotationes finivisset in* Laertium. *Extabat tamen inter alias Nota in lectionem* [*è limo.*] *Quam probabiliorem lectionem autumat,* quòd generationem hominum è limo veteres Philosophi tenuerint.

Septima denique editio Londini *facta est Anno* 1664. *ubi* Aldobrandini *Translatio retinetur &* ἐξ ἡλίου *in* Græco *Textu &* [è Sole] *in ipsa versione, quanquam* [è limo] *occurrit in Notis* Aldobrandini *ob causam modò dictam. Et* Menagius *illuc calculum suum adjicit ob causam consimilem* Aldobrandinianæ. *Ait enim in Observationibus,* Quòd Zeno *Eleates* hominum generationem è terra esse senserit. *Hæc est summa editionum & authoritatum quas hic expendi oportet.*

Et judicet profectò quivis æquus rerum æstimator quæ lectio pro vera habenda sit, eáne quæ in unica editione occurrit, an verò ea quæ in sex quinquéve. Eáne quæ semel admissa, nempe in editione Basiliensi, *postea per* Johannem Sambucum *comparatione cum vetustissimis exemplaribus factâ expuncta est, an altera illa quæ non solùm per* Sambucum *in Latina editione sed & per* Henricum Stephanum *in Græca, post comparationem Editionis* Basiliensis *cum vetustis exemplaribus summâ curâ diligentiâque adhibitam est restituta, & in reliquis omnibus editionibus cum summorum Criticorum approbatione ad hunc usque diem retenta? Sed* Aldobrandinus *in margine & in commentariis* [è limo] *substituit. Cui suffragatur* Ægidius Menagius. *At verò veterem lectionem ex possessione exturbare non ausi sunt, & ratio ob quam* [è limo] *substitutum volunt, nullius planè momenti est. Neque enim* [ἐξ ἡλίου] *cum veterum sententia digladiatur qui homines è terra ortos senserunt, cùm* Sol frigidus *sit* Terra. *Adeò ut nulla Nota inuri possit huic lectioni, nisi quòd non patiatur ut* Cartesius *profundiùs in rerum naturalium notitiam penetrâsse videatur quàm aut* Moses *aut quisquam veterum Philosophorum. Hinc illa solicitudo* T. B. *viri aliàs eruditi & ingeniosi, pro lectione ista ab aliis ferè omnibus reprobata.*

Phœnicum sive Hebræorum libros, &c. Judæam *enim ad* Palestinam, Samariam *&* Galilæam *ad* Phœniciam *apud Historicos pertinere, ait* Steph. *Vide etiam* Ortel. *Geogr. sacr. Tab.* 1.

Διοσῆν τε εἶναι τὴν φιλοσοφίαν, τὴν μὲν κατ' ἀλήθειαν, &c. *Contra nostram hujus loci interpretationem objicit rursus vir ingeniosus* T. B. Parmenidem *nempe sic intelligere non posse duplicem Philosophiam sive Sapientiam, unam* Symbolicam *quæ constituatur secundum opinionem vulgi illiúsve captui accommodetur, quam ego* Literalem *Cabbalam appello; Alteram* secundùm Veritatem *veréque Philosophicam & accuratissimæ rationi consentaneam: sed eum intelligere tantummodo* Rerum *veritatem & earum* apparentiam sensui, τὸ δοξαστὸν *&* τὸ ἐπιστημονικόν, τὸ αἰσθητὸν *&* τὸ νοητόν. *Quippe quòd huc planè faciant ista carmina*

mina etiam in hoc ipso loco à Laertio *adducta, quódque hanc ipsam opinionem* Sextus Empiricus *contra Mathematicos, lib. 7. p.* 156. *fusiùs explicat, ipséque adeò* Plato, *nempe* Rationi *&* Intellectui, *non sensibus fidendum esse. Hæc ille, & satìs profectò appositè. Ad quæ respondeo, hanc ipsam fuisse* Parmenidis *sententiam omniúmque aliorum qui* Symbolicam *ac* Philosophicam Cabbalam *acceperint, me neutiquam dubitare; ac proinde cùm* Parmenides *duplicem hanc Philosophiam sive sapientiam agnovisset, alteram nempe* Symbolicam *& ad* captum vulgi *sensuúmque æstimationem concinnatam, alteram ad* veritatem *notionésque Intellectûs infallibiles, alteriúsque supra alteram præcellentiam animadvertisset, minimè mirandum est & ipsum in Scriptis suis &* Veritatis *&* Opinionis *vulgi mentionem facere alterámque alteri præferre, & alios ut* Platonem *&* Empiricum *sic sensisse* Parmenidem *posteris tradidisse, non quidem ad explicandam illam sententiam* Διττὴν τε ἐϋ φιλοσοφίαν, *&c. quæ duplicem* Cabbalam *respicit, quemadmodum insinuare vult vir lepidus* T. B. *sed ad memorandum simpliciter, Monitum fuisse* Parmenidis, Cavendum esse à sensuum fallaciis solíque rationi fidendum. *Quod satìs quidem cum nostra illius sententiæ* Διττὴν τε ἐϋ φιλοσοφίαν, *&c. interpretatione consentit, nullo verò modo eidem refragatur. Sed ut simplex Vulgi opinio* Philosophia *appelletur minimè consentaneum est, quamvìs* Symbolicæ Cabbalæ *cognitio sic dici possit, tanquam pars quædam veteris Sapientiæ. Et* duplicem *hanc* Cabbalam *hìc intelligi valdè verisimile est, cùm paulò suprà mentio facta sit duorum Principiorum, ut ego quidem sentio,* Mosaicorum, *quæ* Parmenides πῦρ καὶ γῆν *appellat, & deinde* Solis calidi *&* frigidi, *quos ad* Cabbalam Mosaicam *pertinere in* Cabbala *nostra* Philosophica *satìs demonstravimus.*

Sect. 8. Si radiorum Lucis promanationem consideremus & intertexturam, id quod de ea dicitur magìs eminenter perfectéque, &c. *Quæ quidem ratio haud parvi momenti esse debet apud eos qui istam notionem* Spiritûs *quam in Tractatu* De Animæ Immortalitate *descripsimus, amplectuntur, quod ferè faciunt* Platonici; *quæ verò propria mea sit hac in re opinio, in Scholiis illic subditis declaravi.*

Exam. Gener. p. 138.

Sect. 11. Quippe de qua maximè peculiaria Terræ Attributa solummodo sunt vera, &c. *Exclamat heîc* Andreades, Aperta contradictio est, Esse ista Terræ peculiaria Attributa, & tamen eidem haud convenire. *Respondeo autem nullam esse contradictionem, Attributa quæ vulgò tanquam peculiaria Terræ attribuuntur, alii alicui rei potiori jure posse attribui. Nec opus putabam, id me velle, subindicare, neque enim credidi unquam fore ut scripta mea in manus inciderent tam captiosi Cavillatoris.*

Nec immobilis tantùm sed quæ nec minui potest, &c. Notabilis rursus contradictio, *ait* S. A. Quippe quòd suprà dixeram in ipsa *Cabbala*, de hac ipsa Materia quòd fuerit instabilis, fluida & ex se ad instar aquæ indeterminabilis. *Sed respondeo; Tota illa Instabilitas & Fluiditas resolvitur tandem in decantatam illam Materiæ* ἀοριστίαν. *Non igitur majorem habet instabilitatem quàm ista* Ἀοριστία *requirit quæ tantùm* Metaphorica *est, cujúsque* Fluiditas *ista est* Symbolum, *innititque solummodo ab alio determinationem. Cùm autem hæc Indifferentia sive Indeterminabilitas sit* ἰσοῤῥοπία *quædam,* stabilitatem *Terræ in eo ipso etiam quodammodo imitatur, quo aliâ ratione considerari potest ut instabilis sive mobilis. Sed manifestum est, quicquid sit hæc* Materia Metaphysica, *in sua notione quatenus talis, idem quid esse & immutabile ac immobile,* Physicam *verò* Materiam *solummodo* mobilem *esse. Sed subtiliores hasce similitudines tanquam tricas me considerare, ipse in hoc loco professus sum.*

CAP.

CAP. VIII.

1. Hylen *sive* Materiam primam *meram esse existendi* Possibilitatem, *secundùm* Aristotelem; 2. *Eandémque esse* Spacium vacuum *Corporisve Capacitatem secundùm* Platonem *&* Plotinum; *quámque aptè* Hyles *descriptio apud eos cum* Mosaica *Terra* inani *ac* vacua *conveniat.* 3. *Quid in* Plotini *descriptione* Abysso, Tenebris *&* Aquis *apud* Mosen *respondeat.* 4. *Quòd* Plotinus *videtur* Hylen *merum* Non-Ens *facere.* 5. *Quod verò magìs expressa ejus opinio sit* Potentialitatem *esse rerum corporearum, sive* Entitatem *in* Reversione. 6. *Quomodo* Hyle *hæc dici possit creari.* 7. *Cur* Moses *tam tenuem evanidámque reculam quàm videatur hæc* Hyle, *in sex Dierum Creatione notare voluerit.* 8. Incompossibilitatem *in notione* Hyles Mosaicæ *involvi, cum speciali ratione cur* Pythagorei Decadem Ἀνάγκην *vocaverint.*

1. JAM verò quantùm ad tres quæstiones addititias de hac *Hyle Metaphysica*; Prima earum est de *nomine*, cur *Nomen* voluerim tam *substantiale*, quàm sit *Hyle*, quod idem sonat atque *Materia*, illi tribuere, quod ipse agnosco nullam habere *Entitatem* nisi *Metaphysicam*, eámque talem *Metaphysicam* quæ revera nulla Entitas sit sed *mera Capacitas* illius. Sed respondeo, me *Hylen* potiùs *Antiquorum* cognominâsse *Metaphysicam* quàm nomen *Hyles* ad meram Entitatem *Metaphysicam* transtulisse. Quantùm enim ego video, utplurimum *Hylæ* suæ plus Entitatis concedunt quàm ipse in mea descriptione assignavi; nempe, Quòd *Capacitas* tantùm sit existentiæ Mundi corporei ac sensibilis, ipsa verò nec substantia sit, nec quicquam aliud quod actu existit. Λέγω δ' ὕλην ἣ καθ' αὑτὴν μήτε τὶ, μήτε ποσὸν, μήτε ἄλλο μηδὲν λέγεται οἷς ὥρισται τὸ ὄν. *Aristoteles* sic Materiam definit in *Metaphysicis*. Et rursus haud multò pòst, Τὸ δύνατον εἶναι καὶ μὴ εἶναι, τοῦτό ἐστιν ἡ ἐν ἑκάστῳ ὕλη. *Possibilitas existendi, & non existendi, hæc* Hyle *est sive* Materia *in re qualibet.* *Lib. 6. cap. 3. & 7.*

2. Et *Plato* quidem in *Timæo* res in tria genera distribuens unum facit, Τὸ κατὰ ταὐτὰ ἔχον εἶδος, quod *intelligibile* est, *ingenerabile* & *incorruptibile*, *invisibile* & *immobile*. Secundum genus est, quod hujus similitudinem aliquam idémque Nomen gerit, sed est sensibile, *corruptibile* & *mobile*. Tertium τὸ τῆς χώρας facit, *Locum* sive *Spacium* (*Plutarchus* διάστημα interpretatur) φθορὰν οὐ προσδεχόμενον, ἕδραν δὲ παρέχον ὅσα ἔχει γένεσιν πᾶσιν, αὐτὸ μετ' ἀναισθησίας ἁπτὸν, λογισμῷ τινι νόθῳ μόγις πιστόν. Sic Materiam describit *Plato*, ut tum *Plutarchus* tum etiam *Plotinus* arbitrantur. Verùm meritò omninò quispiam suspicari potest nihil hîc *Platonem* præterquam *Spacium* intelligere, quod appellat χώραν, quódque admodum difficile est intellectu quid sit, facit verò illud *sedem* & *fundamentum* omnium rerum generabilium, ad quem sensum *Plotinus* ὑποβάθραν ipsum appellat. Quod accuratè *Terræ inani* ac *vacuæ* apud *Mosen* respondet, cùm *Stabilitas* & *Vacuitas* simul illîc comprehendantur. *Ennead. 6. lib. 1. cap. 28.*

Plotinus huic χώρας notioni insistens *Materiam* talem facit Corporibus Mundanis quale, Vacuum Conclave, est nostris sensibus, affirmátque esse *impassibilem*. Οἷον ἐν οἴκῳ τῷ αὐτῷ ἀλλήλους παιόντων ὁ οἶκος ἀπαθὴς, καὶ ὁ ἐν αὐτῷ ἀήρ· *Ut quando aliqui in eadem domo mutuò se verberant, nec domus nec in domo Aer ab eorum verberibus quicquam patiuntur.* Cui congruenter quidem Notioni *Materiam* appellat εἴδωλον καὶ φάντασμα ὄγκου, *umbram & phantasma molis*; additque porrò esse τὸ ἀντερεῖδον μὴ ἔχον, *id quod nullam habet resistentiam.* Nam τὸ ἀντερεῖδον μὴ ἔχον cum illo convenit quod ad eundem scopum loquitur in Enneade sexta, οὐδὲ γὰρ ὀρθῶς τὸ ἀντιτυπὲς αὐτῇ διδόασιν. Ac proinde Enneade secundâ *Materiam* ὄγκου ἐπιτηδειότητα nuncupat, præparationem tantùm, sive *Capacitatem molis*, quemadmodum & ex eo apparet quòd κενὸν ὄγκον *Molem vacuam* etiam nominat, & in capite octavo apertè negat eam aut raritatem aut densitatem aut magnitudinem habere. *Ennead. 3. lib. 6. cap. 9.* *Lib. 6. cap. 7.* *Lib. 5. cap. 28.* *Lib. 4. cap. 11.*

Et desolatam *Materiæ* conditionem porrò describens in Enneade tertia, τὴν ἀεὶ προσαιτοῦσαν πενίαν appellat, & τὴν πάντων ἐρημίαν, *semper mendicantem penuriam, omniúmque rerum carentiam*, cujus inopia & appetitus eluditur potiùs quàm expletur: cùm Formæ quas videtur recipere, sicut Echo in cavis solitudinibus, non imbibantur sed reverberentur, nec adhæreat quicquam de quo participat, sed idem fiat quod in speculis, quæ reflectunt potiùs Imagines quàm recipiunt. Quod cum eo planè convenit quod alibi scribit, Δεῖ δὲ αὐτὴν μὴ σύνθετον εἶναι, ἀλλὰ ἁπλοῦν καὶ ἕν τι τῇ αὐτῆς φύσει, οὕτω γὰρ πάντων ἔρημος· *Naturam* Hyles *compositam esse non debere, sed simplicem & unam ut expers esse possit omnium*; quod ostendit quàm aptè in *primi Diei* opere collocetur. *Lib. 6. cap. 14, 15.* *Ennead. 2. lib. 4. cap. 8.*

Lib.4.cap.9. *Lib.6.cap.6.* Ut prætercam apertè declarare, Ὅτι ἡ ὕλη ἕν τι τῶν ἀσωμάτων, Quòd *Hyle* sive *Materia* ex genere sit rerum incorporearum, tum in secunda tum in tertia Enneade.

Tanta scilicet copia est descriptionum apud *Plotinum* quæ *Mosaico* תהו ובהו respondent, quæ voces *Vacuitatem* & *Inanitatem* vel κένωμα καὶ οὐδὲν, ut vertit *Theodotion*, significant. *Hylen* ὑποβάθραν nominari & ἕδραν, quæ *stabilitati* respondent *Terræ*, quæ prima est *Hyles Mosaicæ* appellatio, suprà monuimus; *Plotinique* mens hac in re admodum manifesta est in ista similitudine, ubi Formas quas Materia dicitur recipere, *Ennead.3.lib.6.cap.14.* cum Echo comparat. Ἀλλ᾽ ἔμεινεν ἡ αὐτὴ ἡ ὕλη οὐδὲν δεξαμένη, ἀλλ᾽ ἐπισχοῦσα τὴν πρόοδον ὡς ἕδρα ἀπωθουμένη. Quibus in verbis *Materiam* cum *fixo sedili* comparat in quod Formæ quasi impingunt, sed non penetrant nec inhærent, adeò ut Materiam velit manere ut antea, immutatam & immotam. Quemadmodum etiam expressim asserit in Capite undecimo, Quòd Materia nec plus nec minus habeat accessu recessûve Formarum, μένει δὲ ὃ ἐξ ἀρχῆς ἦν. Qua voce μένειν sæpe utitur in describenda *stabilitate* & *immutabilitate* Materiæ eo ferè sensu quo *Plato* eâ usus est de Terræ stabilitate loquens, Μένει δ᾽ Ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη. Adeò ut fugitivæ hæ Formæ & Materia se ha-*Ecclesiast.cap.1.vers.4.* beant ut Generationes Hominum & *Terra*. *Generatio præterit & Generatio advenit, Terram autem in æternum stat.*

Lib.4.c.5. 3. Illud etiam quod *Plotinus* habet in secunda *Enneade* cum tertia appellatione *Hyles Mosaicæ*, [*Abysso* nempe] pulcherrimè convenit. Τὸ δὲ βάθος ἑκάστου ἡ ὕλη, διὸ καὶ *‖ Ennead. 1. lib.8.cap.7.* σκοτεινὴ πᾶσα, *Profunditas cujusque rei* (τὸ ἔσχατον ‖ alibi nominat) *Materia est, ac proinde semper est tenebrosa.* Quæ *tenebrositas* quarta proprietas est *Hyles Mosaicæ*, cui *Lib.4.cap.10.* *Plotinus* satis copiosè in secunda *Enneade* insistit, contenditque nullam nos aliam illius notionem habere posse, quippe quum sit οἷον ὀφθαλμῷ τὸ σκότος, ut *Tenebræ oculo*; nec aliter animam illam videre posse, ἢ ὡς ἀσχημοσύνην καὶ ὡς ἀχροίαν καὶ ὡς ἀλαμπές. Et paulò pòst, Τοῦτο νοεῖ ἀμυδρῶς ἀμυδρὸν, καὶ σκοτεινῶς σκοτεινὸν, καὶ νοεῖ οὐ νοοῦσα, ut quando quis tenebras cernit. Et postremò nè tetigisse saltem non videatur singulas partes *Mosaicæ descriptionis Materiæ primæ*, quid *Moses* intellexerit per Aquarum mobilitatem, *Plotinus* etiam significavit per τὸ ἀόριστον, vel τὴν ἀοριστίαν, per naturam *indefinitam, indeterminatámve Materiæ.*

4. Et certè ex eis quæ jam produximus satìs constare censeo quòd per *Materiam Plotinus* nullum Ens intelligat magìs solidum aut substantiale, quàm quod meritò appellari possit *Metaphysicum.* Cæterùm apertiùs loquitur & tamen simul compendiosi-*Lib.6.cap.7.* *Stromat.lib.5.* ùs in *Enneade* tertia, ubi, (ut *Clemens* etiam ait *Platonem* materiam appellare) eam τὸ ἀληθῶς μὴ ὂν appellat. *Id quod revera est Non-Ens.* Et paulò pòst eam porrò describens, οὗ τὸ ὂν ἐν φαντάσει, οὐκ ὂν ἐστιν, *cujus Entitas cùm sit omnino in imaginatione, Non-Ens est.* Et in Capite decimo tertio declarat, Quòd Materia, si talem se conservare velit qualis est, ἀνάγκη αὐτὴν μὴ μόνον τῶν ὅλων ἄδεκτον εἶναι, ἀλλὰ καὶ εἴ τι μίμημα αὐτῶν, καὶ τούτου ἀμοιρεῖν εἰς οἰκείωσιν εἶναι, *necesse habet, non solùm omnium Entium insusceptivam esse, verùm etiam si vel levissima ipsorum adsit umbra, illius nequaquam fieri participem, ut suam sic sibi proprietatem possit conservare.*

5. Sed enim *Philosophus* in hisce descriptionibus tam rigidus est ac præcisus ut *Materiam* videatur magìs nudam reddere quàm revera oporteat. Cæterùm aliis locis magìs moderatus est, ubi ei permittit, *Possibilitatem* esse hujus externi *sensibilisque Mundi*, eámque *Non-Ens* esse ex eo solo arguit quòd sit *tantùm* hæc *Possibilitas*. Ut *Lib.1.cap.27.* in Enneade sexta. Εἰ γὰρ δύναμίς ἐστιν ὃ μέλλει ἔσεσθαι, ἐκεῖνο δὲ μὴ οὐσία, οὐδ᾽ ἂν αὐτὴ οὐσία. *Nam si Possibilitas sit quod futurum est, nec quod sic est futurum, sit substantia vel Essentia,* *Lib.5.cap.5.* *nec illa est substantia vel Essentia*, scilicet *Materia.* Et in Enneade secunda concedit *Materiam* esse *Essentiam in Reversione.* Τὸ εἶναι αὐτῇ μόνον τὸ μέλλον ἐπαγγελλόμενον. *Essentia Materiæ expectata tantùm Essentia est sive promissa*, vel quod dixi, *Essentia in Reversione.* Et propè finem Capitis concludit: Εἴπερ ἄρα δεῖ αὐτὸ εἶναι, δεῖ αὐτὸ στέργειν μὴ εἶναι, ἵνα ἐκβεβηκὸς τοῦ ἀληθῶς εἶναι ἐν τῷ μὴ εἶναι ἔχῃ τὸ εἶναι. Et in extrema conclusione, Εἴπερ ἄρα δεῖ ἀνώλεθρον τὴν ὕλην τηρεῖν, ὕλην αὐτὴν δεῖ τηρεῖν, τοῦτ᾽ ἐστι, δυνάμει λέγειν αὐτὴν εἶναι μόνον, ἵνα ᾖ ὅ ἐστιν. Quarum ambarum sententiarum sensus omnino hic est: *Quòd Essentia* Materiæ *excludat realem Existentiam, consistátque tantùm in Capacitate sive Possibilitate existendi.* Unde manifestum est *Platonicam* hanc *Hylen* quam primi diei Creationi applicavi, rectè appellari posse *Metaphysicam*, vel, si malles, illud quod maximè evanidam Entitatem *Metaphysicam* habet, appellari *Hylen*, quod id ipsum est ad quod hæc omnia collineabant.

6. Nunc verò Quæstio magìs ardua emergit ex Responso ad priorem, nempe, * Quomodo mera hæc *Capacitas* sive *Possibilitas* rerum corporearum ac sensibilium dici possit creari. Nam hæc *Possibilitas* & *Capacitas* à se esse videtur, nec ullâ indigere Creatione. * Sed respondeo, *Creationem nihil aliud esse quàm Emanationem Creaturæ à Deo,*

à *Deo*, quemadmodum *Aquinas* determinavit; dicóque hanc *Possibilitatem* & *Capacitatem* rerum ultimam esse sive extremam *Projectionem* sive *Emanationem* à Divina Existentia, nec futuram fuisse sine Illo. Nam nisi *Ille* esset, reliqua omnia impossibile foret, ut existerent. Quamobrem cùm hæc *Possibilitas* ab *Illo* dependeat, cúmque *merum Nihil* non sit secundùm *Metaphysicos*, qui concedunt *Ens in potentia* verè Ens esse perinde atque *Ens actu*, rectè dicitur ab *Illo* creari. Et si *Creatio* sit ex nihilo, hæc certè multò eminentiori modo talis est quàm ulla alia, cùm id quod infra ipsam est, sit absolutissimum *Non-Ens* quod concipi potest. Quod est, prout dixi, *Impossibilitas*. Quæ rerum omnium foret conditio, si non esset Deus. *Aquinas in 1. qu. 45.*

7. Tertia & ultima quæstio est, cur notare voluerit *Moses* tam sublestam evanidámque Reculam quàm sit mera hæc *Possibilitas* externæ Creationis. Quid enim prodest considerare *Possibilitatem* Domûs vel Statuæ antè esse quàm Architectus & Statuarius ea fabricetur? Sed respondeo, non parem utrobique esse rationem, cùm infinitum discrimen sit inter *totum Universum* & *Domum* aut *Statuam*, & inter *Deum* & *Architectum* aut *Statuarium*. Ac proinde in rebus tam immensis quàm sit *Deus* & *Universum*, minuta quæque consideratio magna habenda est: Videmúsque humanum Intellectum sic semper apud se statuisse. Multùm enim hominum Mentes exercitatæ fuerunt & defatigatæ in demergendo se ad infimum ultimúmve fundum rerum omnium quam *Hylen* appellant, & utplurimum talem definiverunt, qualem ipse descripsi, meram scilicet *Potentialitatem*.

Præterea, Adeóne contemnenda Notio est sive speculatio, quòd vel ipsa *Possibilitas* aliorum Entium omnium sit à *Deo*, quódque impossibile sit rem ullam sine *Illo* existere? Etenim quemadmodum Aphorismus est verissimus, ità etiam maximè connexus cum Pietate ac Religione. Talémque Philosophiam expectare debemus à tam sancto viro quàm *Mose*.

Et postremò, quando dicimus *Hylen* hanc *Potentialitatem* sive *Capacitatem* rerum esse, in se etiam involvit *Incompossibilitatem*, quippe quum sit *finita Capacitas* sive *Possibilitas*. Ac proinde hinc futura est necessaria sequela talium rerum quæ malæ habeantur in *Universo*. Talis enim *Capacitas* sive *Possibilitas* quæ tantùm finita sit, proximè *Necessitatem* habitat Matrem Noxarum, quemadmodum in versibus *Pythagoricis* innuitur, quanquam ex alia occasione,

---------- Δύναμις γὰρ ἀνάγκης ἐγγύθι ναίει.

Nec certè ullum sensum approbandum ex isto *Platonis* efficere possum, Ἀνάγκη πολλὰ τῷ θεῷ δυσμαχοῦσα καὶ ἀφηνιάζουσα, ex ista *Necessitate* quæ refractariè indomitéque resistit & opponit se Deo, præter hanc *Incompossibilitatem* Creationis. Quòd verò ἄτακτον ψυχὴν καὶ κακοποιὸν appellat, & ψυχὴν ἐναντίαν καὶ ἀντίπαλον τῇ ἀγαθουργῷ, aut *furiosa* quædam *Rhetoricæ vena* est vel potiùs *Poetica*, aut crassus error circa sensum Textûs *Mosaici*, (illius enim in notitiam eum venisse suprà monuimus) interpretando רוח אלהים tali sensu quo *Cabbala Literalis* explicavit, quem is putaverit effectum esse hujus ψυχῆς ἀτάκτου καὶ κακοποιοῦ quam sibi finxerat.

8. Cæterùm *primæ Materiæ* facies apud *Mosen*, satìs dira est atque horrida sine ullis istiusmodi exorbitantibus Commentis, à *Literali Cabbala* perperam intellecta petitis, ad prodendum suum reatum, indicandúmque quàm affinis sit earum noxarum quæ in Orbe contingunt. Et certè licèt alia non sit, quàm qualis hactenus à *Plotino* descripta est, *Plotinus* tamen ipse de malis quæ ex ea oriuntur perquam lugubrè conqueritur, in suo Περὶ τοῦ τίνα καὶ πόθεν κακά ubi definit hanc *Hylen* esse κακοῦ οὐσίαν, & τὸ πρῶτον κακὸν, *Essentiam Mali*, *Primúmque* sive *Originale Malum*: Rationémque reddens malorum eorum quæ in Mundo repetiuntur, sic scribit: Μεμιγμένη γὰρ οὖν δὴ ἡ τοῦδε τοῦ κόσμου φύσις ἔκ τε νοῦ καὶ ἀνάγκης, καὶ ὅσα παρὰ θεοῦ εἰς αὐτὸν ἥκει ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ ἐκ τῆς ἀρχαίας φύσεως τῆς ὕλης λεγομένης· *Mundus enim ex Intellectu & Necessitate mixtus est, eáque quæ in eum à Deo veniunt bona sunt, mala verò ab Antiqua Natura proficiscuntur* Hyle *appellata*. Veruntamen fateor nimis quàm temerè hanc *Hylen* antiquam ab eo dici, nisi tantùm respectu particularium Umbrarum in Orbe evanescentium intelligatur. Nam Mundus ipse æquè antiquus est atque *Hyle* juxta suam ipsius doctrinam. Ut in *Enneade* quinta ubi Universum facit necessariam à Deo emanationem naturalémque Imaginem Æterni *Intellectûs*: indéque concludit, Πᾶσα δὲ φύσει εἰκὼν ἔστιν ὅσον ἂν τὸ ἀρχέτυπον μένῃ. Et in alio loco, Ἐξ ἀνάγκης ἐστὶν ὁ Κόσμος, καὶ οὐκ ἐκ λογισμοῦ γενόμενος, ἀλλὰ φύσεως ἀμείνονος γεννώσης κατὰ φύσιν ὅμοιον ἑαυτῇ. Et in Capite hanc citationem antecedente idem omnino asserit. Γέγονε δὲ ὁ κοσμὸς οὐ λογισμῷ τοῦ δεῖν εἶναι, ἀλλὰ δευτέρας φύσεως ἀνάγκῃ· *Mundus verò non factus est consultatione & ratione,*

Ennead. 1. lib. 8. cap. 7.

Vid. Psychozoiam Cant. 1. Enneasticb. 9. 44, 45.

Lib. 9. cap. 12.

Ennead. 3. lib. 2. cap. 3.

tione, quòd sic fieri oporteat, sed immediatâ necessitate Emanationis secundæ sive alterius Naturæ. Quæ Conclusiones *Plotini* si veræ essent, equidem hanc æquè eximiam rationem censerem atque ullam aliam, cur *Pythagorei Decadem,* quod *Symbolum* apud eos est *Universi,* Ἀνάγκην appellarent, hoc est *Necessitatem.*

Verùm eò libentiùs hanc excursionem feci, quoniam ad faciliorem facit intelligentiam eorum quæ additurus eram ad pleniùs probandum quòd *Plotinus Hylen* radicem omnium malorum statuerit. In prima *Enneade,* ut suprà: Ἐπεὶ γὰρ οὖν οὐ μόνον τὸ ἀγαθόν, ἀνάγκη τῇ ἐκβάσει, τῇ παρ' αὐτὸ ὑποστάσει, ἤ, εἰ οὕτω τις ἐθέλει λέγειν, τῇ ἀεὶ ὑποβάσει καὶ ἀποστάσει, τὸ ἔσχατον, καὶ μεθ' ὃ οὐκ ἦν ἔτι γενέσθαι ὁτιοῦν, τοῦτο εἶναι τὸ κακόν· ἐξ ἀνάγκης δὲ εἶναι τὸ μετὰ τὸ πρῶτον, ὥστε καὶ τὸ ἔσχατον. τοῦτο δὲ ἡ ὕλη μηδὲν ἔτι ἔχουσα αὐτοῦ, καὶ αὕτη ἡ ἀνάγκη τοῦ κακοῦ. *Etenim cùm supremum primúmve Bonum solùm non sit, necesse est, per Egressionem, gradualémve Descensum Distantiámve ab illo, Extremum, & post quod impossibile est esse quicquam, Malum illud esse. Et certè necesse est aliquid esse post Primum, atque sic Extremum aliquod. Atque hæc est Hyle sive Materia nihil de Primo participans. Hæcque ipsa Necessitas est Mali,* nempe quatenus hæc Hyle nihil participat de *Primo,* nec illius capax est. Quod idem valet ac si dixeris, *Incompossibilitatem* sive *Incommensurabilitatem* in infima rerum Creatione (talísque est hic *Mundus* corporeus) esse hanc Ἀνάγκην sive *Necessitatem* mali. *Impossibilitatem* quidem fore rerum omnium si Deus non existeret; nunc verò *Incompossibilitatem* sive *Incommensurabilitatem* in hisce rebus inferioribus esse quanquam Deus existit, quemadmodum *impossibile* est, ut *Acies* Cultri & *dorsum* perinde robusta sint ac firma.

Quæ quidem considerationes circa *Hylen* hanc *Metaphysicam* non tam triviales, quinimo tam ponderosæ sunt ut meritò dignæ censeri possint quas *Moses* distinctè notet, in squalida ista horridáque hujus *Hyles* primævæ Materiæ facie, quam in primi Diei Creatione describit, ipsáque *Hyle* digna, ob eas rationes, quam *primi Diei* operis partem constituat. Est enim talis veritas quæ seriam mereatur meditationem. Nec potest profectò Philosophum non decere primas causas speculari eorum Effectorum ad quæ ferenda, omnia è longinquo intuens *Providentia* tam aptè belléque universo generi humano prospexit, quippe quæ eos instruxit ad istiusmodi inopinata Eventa recipienda, duabus istis vehementibus scenicísque Passionibus *Risûs* atque *Fletûs.* Tam manifestum est nostram Expositionem quâ *Hylen Metaphysicam* per *Terram vacuam* & informem aquísque & caligine involutam significari statuimus, Interpretationem esse solidam & inculpabilem.

SCHOLIA

In Cap. VIII. Sect. 6.

Exam. Gener. p. 139. Quomodo mera hæc Capacitas sive Possibilitas rerum corporearum ac sensibilium dici possit creari, &c. *Non solùm quòd non videatur indigere Creatione, sed etiam (id quod non temerè videtur submonere* S. A.) *quòd eo ipso fieret* Ens reale, *nec esset mera* Capacitas *sive* Possibilitas. *Sed enimvero nisi quis datâ operâ captandis cavillandi occasionibus invigilet, paulò laxiore significatione verborum* [Creatio & Ens] *admissâ, hæc difficultas facilè solvi possit. Omni* gradui *nempe ad* Entitatem Entis nomen *indulgendo, & omni* Efficientiæ, *quæ facit ut Ens, (quàm minutissimo gradu fuerit, gradúsve ad Entitatem, id est, quale quale fuerit* Ens Gradúsve) *ex nihilo existat, nomen indulgendo* Creationis. Possibilitas *enim hæc sive* Capacitas *propiùs accedit ad* Entitatem *quàm* Impossibilitas; *ut ipse* Andreades *etiam contendit* Ens in potentia *propiùs accedere ad* Entitatem *quàm* Ens possibile. *Cùm verò sit aliqua Efficientia atque vis, quâ quid propiùs ad realem Entitatem accedit quàm alia multa, si ex nulla præjacenti materia id efficit, cur illud* [Efficere] [creare] *dici non patiar haud satis intelligo, quanquam illa Creatio minutior sit & obscurior perinde atque id quod dicitur creari. Adeò ut lubens profitear litigium hîc de vocibus esse potiùs quàm de rebus ipsis.*

Exam. Gener. p. 139, 140. Sed respondeo Creationem nihil aliud esse quàm Emanationem Creaturæ à Deo, &c. *Creationem hîc* Materiæ Metaphysicæ *itâ me exponere ait* Andreades, *ut hinc necessariò sequatur eandem* Materiam *immò* ipsum Mundum Deo coæternum esse. *Objicit enim quod occurrit Sect.* 8. Nam Mundus ipse æquè antiquus est atque hæc Hyle secundùm suam ipsius doctrinam alibi traditam. *Quæ verò ego illic de* Plotino *loquor, ille intelligit, (idque admodum protervè ac iniquè) de meipso. Cùm nè* Materiam *quidem* Metaphysicam *præsentem instantémque ab æterno extitisse, nedum* Mundum ipsum *statuo.*

tuo. Sed, quæ est illius confidentia, sic me sentire, ex ipsa Creationis definitione, quam amplector, demonstrare se posse profitetur. Húcque arripit quod reperitur in Tractatu meo de Animæ Immortalitate, *lib. 1. cap. 6. Axiom.* 17. Effectum emanativum coexistit ipsi substantiæ ejus quod causa illius dicitur. Indéque rectè me inferre dicit, Si tale effectum unquam est, semper esse debet, vel saltem tamdiu quàm substantia ista existit. *Ego verò vel ultrò concedo* Axiomatis *istius sensum limitandum esse, & ad causas creatas emanativas restringendum. Nam in ea sola Regione versabatur mens mea quando istud* Axioma *scripsi, Lectorisque candidi est Titulum respicere qui Causas emanativas creatas solas spectabat, dum ego ista meditabar. In causa verò prima increata ubi Effectum tam infinitis gradibus subsidit infra Causam, ipse* Defectus *&* Incapacitas Effecti emanatorii *sibi obstaculo esse potest quo minùs ab æterno coexistat suæ Causæ. Qua de re fusiùs egi in* Enchiridio Metaphysico, *nec opus est plura hic addere. Hoc tamen obiter moneo, tantum abesse, ut ego accensendus sim illius* Materiariis *quos toties crepat &* Hermogenistis, *ut* Possibilitatem *hanc* Creaturæ futuram *tantùm ab æterno non* instantem præsentémve *fuisse statuam ante tempus Creationis. Quod unum Responsum satìs est ad dissplandas omnes illius cavillas & argutias circa hoc argumentum. Ad reliquas illius in hunc Paragraphum Tricas Scholasticas ac Nugacitates conniveo & sileo. Neque enim mihi vacat cum tam juvenili támque parùm urbano Theologiæ & Philosophiæ Professore aut ludere aut rixari. Puer quivis decennis satìs clarè perspiciet nullam subesse impietatem illi Effato;* Si Deus non esset, omnia forent in statu Impossibilitatis. *Nec ad Atheismum viam pandere,* Omnia necessariò ab Illo solo existere profiteri. *Et denique, Utrùm consultius sit ad* Incompossibilitatem *Creationis ea mala quæ in Mundo occurrunt, an ad voluntatem Creatoris referre, penès quemvis, qui cæco non sit malignóque ingenio, judicium esto.*

CAP. IX.

1. *Nova suppositio circa* Hylen, *tanquam si esset* Actualis substantia Materialis, *& quàm applicabilis huic sit Descriptio* Mosaica. 2. *Quomodo referri possit ad primi Diei Creationem, cujus* Unitas *sit character.* 3. *Quomodo intelligi possit* Aquæ *esse* inferiores *sensu Philosophico.* 4. *Quid* Monadicam *Consistentiam hujus* Hyles Physicæ *ità coagulaverit, ut capax esset Æther fieri sive* secundi Diei *Opus.* 5. *Suppositionem hujus* Hyles Physicæ *admodum plausibilem esse si* Monadicæ *sit Consistentiæ, alioquin intolerabilem.*

1. QUòd si cujusquam animo levamini futurum sit magìs pingue habere ac perceptibile Objectum huic nomini *Hyles* subditum, Textus fortean haud usque adeò illius incapax reperietur. Etenim supposito, quòd hæc *Hyle* realis & actualis *Materia* sit, ex perfectis istis *Parvitudinibus* (quas alibi describo) consistens actualiter aliis ab aliis divisis, tantúmque ferè motum ex æquo participantibus quantus nunc conservatur in Universo, Attributa illius *Hyles* apud *Mosen* descriptæ, huic pulcherrimè convenient. *Immortal. lib. 1. c. 6. & Præfat. sect. 3.*

Primùm enim, ἕδρα erit, & ὑποδοχὴ, *sedes ac subsellium* Formarum: cúmque sic *Sustentaculum* sit ac *Fundamentum*, per vocem [*Terra*] rectè aptéque significabitur. Quemadmodum etiam tale βάθος. sive *Profundum* futurum est, quod nomen *Abyssi* meritò censeatur notare, quippe quum profundissima infimáve pars sit realis Creationis. Porrò quantùm ad *Vacuitatem* & *Inanitatem* hæc *Hyle* ab omnibus omnino Formis sensibilibus penitus vacua est, (supponimúsque nondum cum ullis substantialibus Formis conjunctam) adeò ut nè *tenuis* quidem tactui videretur aut *spissa*, quippe non omnino perceptibilis, veréque esset illud τὸ μετ' ἀναισθησίας ἁπτὸν, de quo vaticinatus est *Plato*, ut quod *tangibile* quidem sit in se, sed non item tactui aut Hominis aut Angeli propter infinitam subtilitatem suæ *Consistentiæ*: Quam igitur necesse est fore tanquam *vacuam solitudinem* & *inane spacium* quantùm ad explorationem ullius sensûs creati, qui ultrò citróque palando palpandóque in nullam usquam crassitudinem incidere posset nisi quam perfectæ hæ parvitudines habeant, quæ adeò infinitè subtiles sunt ut nullus tactus eas queat percipere, adeò ut universum appariturum sit tanquam absolutè *inane* atque *vacuum*. *Plotin. Ennead. 6. lib. 1. c. 28.* *Cap. 8. sect. 2.*

Tertiò, Vasta hæc Solitudo *tenebrosa* erit ut Pix, adeò ut si Sol esset ubi nunc est, Vortéxque reliquus hanc haberet Materiæ consistentiam quam ego descripsi, scenæ facies æquè nigra esset atque mediæ noctis; quemadmodum facilè possem demonstrare, si opus esset.

Et

Et postremò, quantùm ad *Fluiditatem* naturámque illius *Aqueam*, equidem infinito magìs Aqua est, hoc est, magìs fluida, quàm ipsa sit Aqua. Et si *Thaletis* opinio ullam in se veritatem complectitur, omninò hîc invenienda est. Verùm *Aristoteles* hanc Philosophiam facit Sapientum multò antiquiorum; Eorum quos ait, *Oceanum* & *Tethyn* Patres fecisse Generationis, τ̃ γενέσεως πατέρας (sic enim ille loquitur) docuerúntque *Aquam*, nempe *Stygem*, propter antiquitatem, Juramentum fuisse Deorum. Τιμιώτατον γὰρ τὸ πρεσβύτατον, ὅρκος δὲ τιμιώτατόν ἐστιν. Et certè talis Aqua qualis est hæc *Hyle* quam ego descripsi, quam nec Sol sic illuminare potest ut per eam possit conspici ullúmve lumen à Sole, Aquam oportet esse reverà *Stygiam*: Atque hîc notandum est *Pythagoreos Monadem Stygem* appellare. Tam aptè natura hujus *Hyles Physicæ* sic descriptæ cum illis Attributis in Textu *Mosaico* convenit.

Metaphys. lib. 1. cap. 3.

2. Sed quomodo potes efficere, inquies, ut cum Diei charactere conveniat, nempe cum *Unitate* sive *Monade*, & sic rerum seriem in secundi Diei opus deducere, quemadmodum fit in *Hyle Metaphysica* quam *Aquas sub Firmamento* facis, illúdque *Firmamentum* in immensum extensam *Materiam*, quæ propriè divisibilis est ac propterea *Binario* denotata, & in consistentiam *Ætheream* formata appellatur *Cælum*, quod singulas *Terras* circundat, ut quod aquas earum *Physicas* proximè attingat, quæ ubique congregandæ sunt in unum locum? &c.

Equidem fateor, cùm natura Materiæ *Physicæ* divisibilis sit, *Binariúsque* tam expressum illius *Symbolum*, Metaphysica verò Materia ἕν τι καὶ ἁπλοῦν καὶ ἀσώματον, quemadmodum eam descripsit *Plotinus*, me abstinere non potuisse quin concluderem, *Hylen Metaphysicam* ad primum diem pertinere, *Physicam* verò ad secundum. Quæ quidem satìs sobria est tutáque Interpretatio, quemadmodum ex eis quæ dicta sunt, apparet. Veruntamen pergam nihilominus, experiárque quàm tolerabilis hæc altera reperiatur.

Cap. 8. sect. 2. Ennead. 2. lib. 4. cap. 8.

Dico igitur hanc *Hylen Physicam*, prout eam descripsi, esse etiam ἕν τι καὶ ἁπλοῦν καὶ ἀσώματον sensu satìs notabili. Una est & simplex, hoc est, exactè uniformis ubique, & in partes ullas quæ sint differentis naturæ omnino indivisibilis; cùm *Firmamentum* in secundo die in *primum* & *secundum* Elementum *possit distingui*: ut nihil dicam de Materia Divina tunc creata & subinde immixta, ob quam præterea Rationem, quemadmodum alibi moneo, Cœlum sive Firmamentum, formâ duali dicitur שמים. Et tum dein, quantùm quidem ad sensum ullum est planè *incorporeum*, quippe quòd sit solummodo ἁπτὸν μετ' ἀναισθησίας quemadmodum nobis *Plato* eam jam descripsit, ac proinde meritò inter Entia *Incorporea* recenseri potest. Verùm præterea, cùm ex perfectis *Parvitudinibus* actualibus omnino consistat, quæ totidem *Monades Physicæ* sunt, & in se *prorsus indivisibiles*, (ut sunt *Entia incorporea*, primo die creata,) sed separabiles (ut illa similiter sunt) aliæ ab aliis, facilè profectò & incoactè ad *primi Diei* opus potest referri.

3. Jam verò quantùm ad *Aquas sub Firmamento*; *Hyle* hæc *Physica* sic considerata cum omni illa ἀοριστίᾳ fluidáque *Possibilitatis* creaturarum corporearum *Indeterminabilitate* quæ necessariò illi inhæret, satìs aptè expresséque erit *Aquæ istæ inferiores*. Et הרקיע sive השמים *Firmamentum* sive *Cælum*, species quædam erit inter *Hylen* hanc *Physicam* (in qua suprà dicta rerum Possibilitas & Indeterminabilitas comprehenditur) & *Immateriales* illas *Essentias* quæ descendunt εἰς γένεσιν, nominéque *superiorum Aquarum* sive *Aquarum supra Firmamentum*, notantur. Hæc enim *Aqua Primordialis* ex *meris Monadibus Physicis* consistens ante *Firmamentum* extitit, implevítque omnia. Ex hac, & supra hanc ordine proximum erat *Cælum* sive *Firmamentum*, vel, quemadmodum Græci appellitant, *Æther*; proximéque supra hunc *Ætherem*, quæque ante eum creata est, pars est illa *Mundi Vitæ* quæ descendit in Generationem. Hic est rerum ordo; faciléque, inquies, intelligitur, Ætherem medium esse Terminum inter duos istos extremos, *Hylen* scilicet *Physicam*, & *Mundum Vitæ*.

4. Verùm porrò quæres, quî factum sit, ut *Aqua hæc primordialis*, ut *Hyle* hæc ex meris *Monadibus Physicis* consistens, unquam in istam *Ætheris* consistentiam coagularetur, qui fit ex globularibus particulis & tenuiori elemento, utrisque verò multò crassioribus primâ consistentiâ *Materiæ*? Ad hoc autem nihil habeo quod respondeam nisi quòd illud, quod in efformatione Animalium primam humidam Materiam sive Liquorem, in talem organizatam Consistentiam diversorum graduum atque usuum coagulat, idem etiam hanc primordialem coagulaverit Mundanæ Materiæ consistentiam in istiusmodi differentes gradus crassitudinis, qui ad producendum duo ista elementa ex quibus Æther consistit, maximè conducerent; quódque tametsi *Mundus Machina* sit, *Artifex* tamen *Mechanicus* non sit ipsa Materia, sed aliud aliquod Principium in *Mundo Vitæ*.

Quam-

Quamobrem cùm *Monadica* Materiæ *Consistentia* in productione *Ætheris* perdatur, cúmque expressim in duo Principia distinguatur, quæ & *Cartesius* cum judicio notavit, Creatio hujus *Ætheris* sive *Cæli* naturaliter sub *Binarii* characterem cadit, aptéque collocatur in *Die secundo*.

Nec opus est addere, ut omnia jam ordine processura sint, ut priùs; útque Æther hic *Physicas* sive sensibiles Aquas quæ Terras contegunt, circundaturus sit. Qua in parte, *Cabbala Literalis* & *Philosophica* facilè coincidunt, quemadmodum fit in quinti sextíque Diei Creatione. Nec ad hunc locum pertinet considerare, ut post *Stygiam* harum *Primordialium* Aquarum *Caliginem*, Materiâ jam coagulatâ, ut suprà dictum est, & in motum *Verticalem* excitatâ, *Lux* in infinitis Mundi partibus explendesceret, Cœlíque universi tandem innumerabilibus *Solibus* sive *Stellis* perquam fulgidè coruscarent, cùm hæc speculatio ad quarti Diei opus omnino sit referenda.

5. Intereà loci, manifestum est novam hanc Interpretationem admodum plausibilem esse: Atque equidem quanquam Authoritas *Plotini* & *Platonicorum* ad priorem valdè propendet, quorum suffragium eò majoris momenti meritò videri potest, cùm è successione sint in *Cabbala* Philosophica; Venerabilis tamen Pater Ecclesiæ S. *Augustinus*, huic posteriori favet, ipséque *Plato*, dum Materiam ἐκμαγεῖον ϗ μητέρα vocat, eam insinuare videtur esse plusquam *Metaphysicam*; utì etiam *Plutarchus*, qui tum *Platonem* tum *Aristotelem* Materiam σωματοειδῆ fecisse affirmat. Cæterùm nisi *Hyle* hæc *Physica Monadica* primitus fuisse Consistentiæ intelligatur, hæc Interpretatio quæ ex ista quidem Hypothesi tam plausibilis est vel potiùs irreprehensibilis, absque ea profectò reperiretur intolerabilis. Etenim *Hyle* hæc necessariò tunc in *Binarium* devolvetur, nisi Numeri *Pythagorici* nihil prorsus significent. Concesso autem eam istiusmodi primitùs fuisse consistentiæ, omnia facili pronâque succedent sequelâ, utralibétque Expositio concinna rationíque consentanea censebitur apud quemvis æquum judicem. *Utra verò alteri præferenda sit, Lectoris arbitrio determinandum permitto. Nec tamen abstinere me possum quin hoc in posterioris hujus gratiam adjiciam: Generationem scilicet ex eo fieri, quod liquidius est Generato; Nihilque ipso cœlo liquidius esse nisi *Aquam* hanc *Primordialem* Consistentiæ *Monadicæ*, antiquam hanc *Stygem*, sanctissimum Deorum Juramentum, quemadmodum legimus apud *Aristotelem*.

SCHOLIA

In CAP. IX. SECT. 5.

Utra verò alteri præferenda sit, Lectoris arbitrio determinandum permitto, &c. *Heic ovare videtur* Andreades *& de me Triumphum affectare*, quasi omnino fluctuarem nescirémque ipse quid tandem statuerem, sed undique constrictus difficultatibus & absurditatibus rem quasi in medio relinquere vellem. *Sed enimvero fingit difficultates & angustias quas mihi optat, cùm reverà nimis amplum potiùs sit spacium, duarúmque valdè concinnarum consentanearúmque opinionum mihi detur optio, quam & Lectori humaniter offero. Quinimò utramque illi permittitur amplecti. Neque enim insolens est apud* Cabbalistas *sub uno* Symbolo *plures Notiones recondere, nec ulla est necessitas ut altera alteram excludat. Quodsi alterutra tantùm retinenda esset, ut ingenuè fatear quod sentio, & à fluctuationis labe omni ac suspicione apud* S. A. *me liberem,* Materia Physica *isti* Hyle Metaphysicæ, *meo quidem judicio est præferenda. Sed pro more* Cabbalistico *utramque rectiùs retinendam censeo, & eidem* Symbolo Mosaico, Numeróque Pythagorico *subjiciendam.* *Exam. Gentr.* p. 141.

CAP. X.

1. *Quarta Objectio à præpostera* Solûm *collocatione in* quarto *Die, Terrarúmque in* tertio, *desumpta.* 2. *Responsa, Primò, Ordinem inflexibilem sex istorum Numerorum* Mysticorum *Creationis destinatum fuisse tantùm in* Repositorium Memoriæ *&* Cælaturæ, *non autem in* Librum accuratâ Methodo digestum. 3. *Secundò, Nec quidem Methodum tam reprehensibilem esse quàm prætenditur, cùm* Terra *rectè* Ætherem *sequatur,* (*qui* secundi Diei *opus est*) *tanquam immediatum illius* Effectum. 4. *Quemadmodum* Terræ *etiam* Ornatus (*ut quod primum certum* effectum *sit conjunctionis* Activi *Principii cum* Æthere *in Die* secundo) *rectè præcedit opus* quarti Diei, *tanquam illius Finis aut Objectum.* 5. *Minimè necessarium fuisse, & fortean nec possibile, ut una eadémque Textûs series* triplicem *sensum cum ordine rerum æquè accurato ad singulos pertinentium, gerat.*

1. QUarta Objectio est, quòd ordo earum rerum quæ in sex dierum Creatione comprehenduntur, secundùm *Cabbalam Philosophicam*, durus est & præposterus, cùm opus *quarti diei* magìs naturaliter collocandum esset in tertio, *Solibus* ante *Planetas* existentibus, & *Planetis* antequam ullæ Terræ esse possint quæ *Fluviis, Plantis* & *Floribus* exornentur. Ac proinde secundùm *Prioritatem Naturæ* Creatio Solûm ac Planetarum collocanda erat ante ornatum Terræ cum Mari, Fluviis ac Plantis.

2. Sed respondeo, Objectionem hanc ex hoc errore profectam esse, ac si externus Textûs *Mosaici* cortex in hoc sex dierum Creationis ordine Integumentum esset ex molli serico confectum, non Capsula ex dura materia compacta itàque figurata formatáque ut singulæ partes quarumlibet rerum recondendarum non sint pariter capaces. Quamobrem *Regula* sive *Mensura* rerum collocandarum debet esse ipsa Capsula, non voluntas nostra aut Imaginatio, quæ eas collocare satagit. Eodem planè modo se res habet in hoc Mystico *Repositorio* ex sex primis Numeris composito, quorum naturæ immutabiles sunt & inflexibiles ordóque non transponendus aut invertendus. Ac proinde nobiles illæ *Veritates* Philosophicæ quæ sub eis disponendæ sunt & occultandæ, eis quidem indendæ sunt, qui eas aptissimè significent, & in tali ordine quo *Numeri* ipsi constituti sunt. Unde necessarium erat, ut *Ornatus Terræ Ornatum Universi* cum Solibus & Planetis, præcederet, quia Numerus *Ternarius* Numerum præcedit *Quaternarium,* atque hæ maximè idoneæ *Pyxides*, ut ità loquar, *Numerales* erant ad magnas illas Veritates in *tertio quartóque* die Creationis absconditas, in hanc *Mysticam* capsulam recipiendas; Quæ *Repositorium* tantummodo est *Memoriæ Mysticæque Cælaturæ,* non autem *Liber* naturali accuratâque *methodo digestus*; nec tamen eo minùs utilis, ad communicandum per occasionem hæc Mysteria cum eis, qui digni illis censerentur: Quod fieri non potuit sine liberiori colloquio, in quo omnia magìs ordinatè & Methodicè explicarentur.

3. Atque hoc quidem Responsum adeò solidum censeo, ut quicquam ampliùs addere supervacaneum existimem, quanquam porrò contendere possem ordinem rerum ipsarum non tam præternaturalem esse quàm prætenditur. * Nam secundi diei opus est *Æther* sive *Cælum* quod ex primo secundóque elemento *Cartesii* consistit, cujus tertium Elementum, quod tamen effectum est primi, totum illud est ex quo *Terra* constituitur. Quàm naturali igitur ordine consideratio *Terræ*, illi *Firmamenti* sive *Cæli* succedit, tanquam *Effecti* illius, quod proinde locum suum obtinet in Die tertio? Etenim tametsi, propter aliquam rationem, nempe propter congregationem subtilioris partis *Ætheris*, ex recessu *Vorticis*, in formam *Solis*, *Terra* spectari potest tanquam *tertia* ab *Æthere* in ordine productionis, atque ob hanc causam *Ternarius* Τελογένεια in Schola *Pythagorica* rectè vocari, est tamen etiam revera immediatum *Effectum* illius subtilis Principii in *Æthere*, quod æquè *Æther* est atque alterum illud in eo Principium. Quamobrem *Terræ* collocatio immediata post *Ætherem*, hac quidem ratione secundùm naturalem ordinem fit, & pro tolerabili Methodo haberi potest.

4. *Terræ* etiam ornatus *Aridâ, Mari, Arboribus*, Gramine atque Floribus primum certum effectum est illius *Activi Principii* cum Materia uniti, & in secundi Diei opere memorati. Adeò ut *Terra* cum Ornamentis suis Vegetabilibus satìs ordinatim succedat creationi *Cæli* sive *Ætheris.* * Sed nihil opus est ut dicatur creari die tertio, quoniam *Terra* & *Planeta* primarius unum idémque sunt, & quarti proinde diei creatione

tione comprehenditur. Quamobrem *Terra* cum paratu suo *secundi Diei* creationi tanquam illius effectum, succedunt. Præcedunt verò *quarti Diei* creationem tanquam *Objectum* earum rerum quæ in eo dicuntur creari. *Sol* enim, *Luna* atque *Stellæ* factæ sunt ut luceant super *Terram*, suásque in eam influentias immittant ad tempestivas resuscitationes *seminalium* Virtutum *Plantarum* & *Herbarum*. Adeò ut *Terra* videatur esse *Finis cui* creationis *Luminarium Cœli* quatenus Luminarium, atque proinde secundùm Prioritatem Naturæ satìs rectè præcedit, sive tanquam *Finalis Causa* sive *Objectum* Influentiæ eorum. Quemadmodum & *Ornatus Terrarum* & *Luminaria Cœli* ordine præcedunt tanquam *Objecta* sensuum Hominis aliorúmque Animalium quæ dicuntur quinto sextóque die creari.

Atque sic Ordo totorum sex Dierum Creationis etiam sensu Philosophico, satìs naturalis est Logicéque cohærens, quanquam non ubique sub notione *Causalitatis*, nec hæc *Causalitas* ubique *Efficientis*.

5. Et superfluum profectò futurum fuisset miraculum, & forsan impossibile, unum eundémque Textum sic formare ut accurato ordine & *populari*, rerum *Apparentiæ* & *Severitati Veritatis Philosophicæ* & *Morali Allegoriæ* simul respondeat. Quibus omnibus hic Textus *Mosis* oneratur, & ad admirationem usque quantùm ad res ullius momenti, scopum plenè attingit. Exacta verò seriei rerum concatenatio ac perpetua plus est quàm debet expectari, quandoquidem nulla istiusmodi accurata ratio, datâ operâ intendebatur, sed tantùm ut *Numerorum ordo* secundùm suam *significantiam Repositorium* esset *Notarum* ac *Monumentorum*, administratio verò ipsius *Cabbalæ*, (hoc est antiquæ Philosophiæ *Judæorum*) peritiæ relinqueretur *Mystagogi* qui consulendus esset, nec suo defuturus esset officio, in rebus omnibus declarandis *Methodo debitâ* ac *naturali*.

SCHOLIA

In CAP. X. SECT. 3.

NAM secundi diei opus est Æther sive Cœlum quod ex primo secundóque elemento *Cartesii* consistit, &c. *Quod* S. A. *hîc objicit, non magni profectò est momenti.* Dicit enim me præter *Cartesii* mentem asserere Cœlum ex primo & secundo Elemento componi cùm ex secundo tantùm constet. *Ego verò per* Cœlum *intelligo* Ætherem. *Ætherem verò ex globulis & Materia subtilissima constare nemo qui vel primoribus labiis Philosophiam* Cartesianam *delibaverit unquam inficiabitur. Intervalla enim illa triangularia inter globulos satìs magnam Materiæ subtilissimæ partem necessariò retinent, cùm vacuum nusquam in rerum universitate reperiatur. Et ex hac mixtura reverà fit* αἰθὴρ, *sive* שמים, *id est,* Liquidum quoddam igneum, *quemadmodum alibi notamus.* Exam. Gentr. p.143.

Sect. 4. Sed nihil opus est ut dicatur creari die tertio, quoniam Terra & Planeta primarius unum idémque sunt, & quarti proinde diei creatione comprehenditur. Exam. Gentr. p.142. *Quid ad hæc* S. A. Quis hanc impiam, *ait*, audaciam ferat, *Mosi* in faciem contradicere ut tua commenta stabilias? cùm is distinctionem & ornatum Terræ ad diem tertium referat, ad quartum nihilominus revocare tantùm quia primarius Planeta videtur? &c. *Mitte contumelias & maledicta, bone Andreade! & rem seriò placidéque mecum perpende. Philosophiam tuam imploro, ut qui Philosophiæ Professor es, si non* Terra *est* Planeta primarius, *perinde atque* Luna, secundarius. *Theologiæ verò peritiam, cùm sis Theologiæ Doctor, si non plerique omnes sanioris judicii Interpretes,* Luthero Calvinóque *non exceptis, per* Terram, *confusam aliquam inanémque ac vacuam molem intelligunt, quam tanquam Materiam primam, ex qua Mundus formandus esset, sed à Deo creatam, considerant? Quis igitur non doleat tam præcipitem in Juvene Theologo cavillandi ac maledicendi pruriginem, qui nè eis quidem, quæ tam solido innituntur fundamento, parcere noverit, eáque non solùm ut* falsa *sed* impia *proculcare ausus sit & execrari? Quæ tamen non modò vera sed necessaria sunt mentique* Mosaicæ *apprimè consentanea. Terra enim, supposito quòd ea, quæ in principio memoratur, Materia Mundana sit adhuc confusa & informis,* nullo die creatur *quatenus Terra,* ornatur *tamen* die tertio; *quatenus verò* Planeta primarius *necessariò* Die quarto *creatur, inter reliqua Luminaria. Quis igitur magìs* Mosi *in faciem contradicit, ísne qui* Terram, *quamvìs Planeta sit,* die quarto *creatam negat, immò verò ullo die creatam; an ille qui aliquo die creatam affirmat, & eo ipso insuper Die quo* Moses? *Unde* Impietas *perinde ac* Falsitas *in ipsum* Andreaden *meritò retorquetur.*

tur. Qui cùm Terram Materiam *quidem* Physicam, *licèt non* Metaphysicam *significare concedit perinde ac* Cœlum Lucémve, Spiritus Angelósve, *eo ipso* Mosi *in faciem contradicit, nullum diem* Terræ creationi *relinquens, nedum quem ipse* Moses, *putà quartum. Tertium enim* Moses *non Creationi Telluris assignat, sed illius ornatui. Adeò ut* Andreadæ *in* Mosen *temeritas multiplici audaciæ cortice incrustetur, dum* Cabbalas *imperitè confundit &* Philosophicam *miscet cum* Literali. *Creari verò Luminaria* die quarto *quid secundùm* Cabbalam Philosophicam *significet, satis in ipsa Cabbala explicavi, Numeris naturam rerum creatarum non temporis ordinem significantibus. Quod optimè convenit cum Dicto illo apud* Lutherum *in Genes. cap.* 1. *Hilarius & Augustinus* quasi duo maxima Ecclesiæ Lumina sentiunt Mundum creatum subitò & simul, non successivè per sex dies. *Quomodo autem sensus Creationis* Literalis *&* Historicus *verus etiam sit, in Apologia satis diligenter aperui.*

CAP. XI.

1. *Responsum ad quintam Objectionem quæ* Trivialitatem *operis* quinti Diei *prætendit;* 2. *Quemadmodum & operis* Diei sexti. 3. *Responsum ad Objectionem sextam de* Ὑστερολογίᾳ *in nostra* Paradisi *Interpretatione, implicata: Primò, quantùm ad* Grammaticam *&* Criticismum; 4. *Secundò, quantùm ad* naturam rerum ipsarum. 5. *Responsum ad Objectionem ultimam, contra Interpretationem* Cherubinorum flammantísque gladii *de statu per quem* Adamum *antè transire in eúmve ingredi oporteat, quàm particeps fieri queat* Immortalitatis. 6. *Necessariam planè fuisse tam accuratam continuatámque* Philosophici sensûs *Textui* Mosaico *adaptationem, propter interruptam traditionem* Mosaicæ Philosophiæ.

1. QUantùm ad *Trivialitatem* operis *quinti sextique Diei* quæ prætenditur, equidem manifestum esse censeo ex eis quæ de *quinto die* notavi, collocationem apud *Mosen,* Piscium Volucrúmque in eadem classe, Considerationem non esse vulgarem & trivialem sed Philosophicam. * Quódque eis *Mane & Vesperam,* hoc est, *Activum & Passivum* Principium tam distinctè assignat, Veritatis indigitatio est magni quidem momenti, ut quæ utilis est ad maturè ponendum obicem periculoso isti errori, qui meram Materiam facit sensûs & cogitationis capacem. Quod grandi impedimento foret, quo minùs ipsarum humanarum Animarum existentiam crederemus.

2. Et quantùm ad opus *sexti Diei,* minus adhuc rationis illìc suppetit huic detractioni. Nam primò, judicium suum Philosophicum ostendit * in recensendo Hominem inter Animalia *Mediterranea,* quoniam partium eorum internarum præsertim conformatio, aliarum cum aliis majorem similitudinem gerit, quàm utrarumlibet, cum partibus *Volucrum* aut *Piscium.* Et externa certè similitudo Humani generis & *Simiarum* (quarum species multæ sunt) tam propinqua est etiam, & adeò paulatim in eas quæ magis absolutè *Quadrupedes* sunt degenerat, ut manifestum sit Homines eásque in una subordinata licèt ac graduali classe ac serie naturaliter contineri. Et tum dein, illud quidem maximi momenti est, cùm hæc sit in externa internáque partium conformatione inter Homines atque Bestias, species præsertim nonnullas *Simiarum,* propinquitas & affinitas, tam distinctè expresséque declarâsse, quòd *Homo* nihilominus conditionis sit longè *elevatioris* & *sublimioris,* naturæque planè *Divinæ,* ut quæ respectu Animæ *Imago* sit & *similitudo Dei,* nec (quod notatu dignum est) minùs talis ex eo quòd *Terrenum* hoc *corpus,* ut *Deus Universum,* actuat: quemadmodum subindicatur in ipsa *Cabbala,* éstque Philosophica veritas, tanti quidem momenti, ut ipsius consideratio cuilibet vulgari Ingenio non competat.

Nec multiplicationis eorum mentio, quæ ad conformationem Genitalium organorum in omnibus Animantibus refertur, utì & prospectionis Cibi, neutræ, inquam, abjectæ & *triviales* speculationes sunt, sed solidæ atque nobiles, præclaráque *Divinæ Providentiæ* pignora. Tam longè aberrant illi qui tam vili æstimant, quæ in *quinti sextique* Diei creatione memorantur.

3. Sexta Objectio sit contra regressum nostrum in exponendo versu octavo Capitis secundi, altiorémque rerum repetitionem quàm ab efformatione *Adami* ex Terra; cùm secundùm ordinem Narrationis, postquam *Adamus* factus esset, Deus ei Hortum plantavit quo se solaretur, &c. Sed respondeo, me nullam omnino vim Grammaticæ

ticæ intulisse in hac mea Expositione quæ videtur tam præpostera. Nam ipse *Vatablus* legit, *Plantaverat autem Deus, &c.* Ego verò tantùm addo, *& posuerat illic hominem quem formavit,* pro *Vatabli* Lectione, *& posuit quem formaverat:* Nam Præteritum imperfectum, Perfectum, & Plusquam perfectum, hæc Tempora omnia eodem modo exprimuntur in Lingua *Hebraica.* Quod autem in *Cabbala* inserui postea, [quem postea formavit in Animal terrestre,] & mentio proximè præcedens de hoc genere Efformationis, & proprietas vocis יצר jus sic faciendi mihi planè confirmant. Nam hæc Terrena *Adami* efformatio post plantationem *Paradisi* facta est secundùm sententiam peritiorum eorum Interpretum qui Textum tantùm *literaliter* intelligunt, nam & illi *Paradisum* agnoscunt tertio die factam, quando Deus arbores fecit germinare è terra. Et proinde nequaquam durum est eandem sumere libertatem in *Cabbala Philosophica.*

4. Nunc verò si spectemus res ipsas strictùmque earum sensum Philosophicum, Narrationis ordo secundùm nostram Expositionem mirificè naturalis est atque facilis; quippe quum Historia hæc *Paradisi* lapsûsque *Adami* ab illa fœlicitate, immediatè subjuncta sit terrestri illius Efformationi repetitæ, ut quæ causam rationémque complectitur cur tam nobilis Creatura quàm *Homo,* in hoc terreno corpore, ob quod ipsis Brutis accensetur, unquam appareret. Subindicat igitur non sic se primitùs habuisse *Adamum,* sed Deum in magis cœlesti conditione eum constituisse, tentatione verò *Diaboli* ab illo statu lapsum esse, & paulatim subsidentem, tandem in *terrestrem* Generationem absorptum fuisse, vestitúmque *pellibus Bestiarum.*

Súntque ex *Judæis* qui hanc ipsam Paradisum interpretantur de statu ante Mundum conditum, eam recensentes inter septem res quæ ante Mundum creatæ sunt. Unde manifestò sequitur, si *Adamus* collocatus erat in hac Paradiso, eum antè fuisse, quàm in terreno corpore appareret. Quæ expressa *Judæorum* opinio est, quemadmodum apparet ex eo quod *Menasseh Ben Israel* citat ex *Gemara Haguigæ*: *In cælo Empyreo esse domicilia Vitæ, & Pacis, & Animarum justorum, & Spirituum, atque etiam Animarum istarum quæ in Mundum venturæ sunt.* Et ex *Bereshith Rabba* ait, Sapientes suæ Gentis interpretari illud Psalmi 139. v. 4. *Pòst & antè me formâsti,* de creatione *Adami,* hoc est, Humani generis, primùm in Die primo, & postea in sexto. *De Creat. Probl. 15. sect. 5.*

Adamus igitur creatus erat inter *Ordines Angelicos,* primi Diei Creationis pars, quando Deus *Cælum* fecit atque *Lucem.* Qui omnes *Intellectuales* Essentiarum Ordines tunc creati, appellantur *Cælum* atque *Lux,* quoniam, ut suprà monui, primum ipsorum & immediatum Vestimentum sive Vehiculum *Lucidum* est sive *Æthereum* in quo steterunt *Candidati.* Et demonstrationi omnino foret, hunc ipsorum primum fuisse statum, si post dissipatas *Chai* tenebras, Physicè loquendo, universus Orbis aut *Lux* erat aut *pellucidus,* hoc est, aut *Soles* aut *Æther,* quemadmodum naturaliter fieret, si *Planetarum* omnium Origo *Incrustatio* esset *Stellarum* sive *Solûm.* Hæc verò excursio est tam vesana atque vaga, ut cum pavore quasi experrectus sim, ex subito hoc Viso seu Insomnio. *Cap. 7. sect. 8.*

5. Septima & ultima Objectio fit contra nostram Interpretationem *Cherubinorum flammantisque Gladii,* (in calce *Cabbalæ* nostræ) de statu quem *Adamus* sive humanum Genus terrestre intrare debent, antequam recuperare possint cœlestem *Paradisum,* capacésque fieri æternæ vitæ, cùm Textus nihilominùs innuere videtur *Cherubinos flammantémque gladium* illîc poni, non quidem ad *intromittendum* sed ad abercendum *Adamum* à Paradiso.

Ad hoc verò respondeo, Quòd, postquam Deus exegisset *Adamum* ex *Edene* ad colendam Terram, אשר לקח משם unde *Adamus* terrestris *sumitur,* vel si mavis, *sumptus est,* quemadmodum suprà est memoratum, (Argumentum enim Narrationis, *Terrestris Adamus* erat, qualis fuisset, & quî factum ut lapsus esset;) postquam, inquam, *Adamus* ejectus esset è *Paradiso,* factúsque esset terrestris ac mortalis, Deus (secundùm Textum) solummodo dicitur *Cherubinos* collocare *flammantémque Gladium,* ad *custodiendam viam Arboris Vitæ.* Quod perfectam *prohibitionem* omnis *Introitûs* nequaquam implicat, sed illius tantùm *conditionem,* nempe, nullum fore ingressum nisi per igneam hanc Custodiam. Estque Officium *Janitoris* sive *Custodis* intromittere perinde atque excludere. Tam parum *Incongruentiæ* est in isto sensu quem nos reddidimus quantùm ad hoc.

Et certè quòd ignei hi flammeíque *Cherubini* Hieroglyphicon sint certi cujusdam status, per quem *Terrestrem Hominem* antè transire oportet, quàm beatæ possit *Immortalitatis* fieri particeps, hoc quidem meum privatum commentum non est, sed suffragium habet non pauciorum quàm quinque diversorum Interpretum in ipsum locum, nempe, S. *Ambrosii, Origenis, Lactantii, Basilii,* & *Ruperti,* quemadmodum *Cornelius*

nelius à Lapide affirmat: qui communem ait eorum omnium esse opinionem super ipsum Textum fundatam, *Ignem scilicet ante Cæli introitum, collocatum esse, per quem omnes Animas transire oportet, animabus S.* Petri *& S.* Pauli *non exceptis,* ut *probari indè possint & purgari, siquid in ipsis sordium sit aut impuritatis.* Tam tutum est ac consentaneum *igneos* hosce *Cherubinos* Symbolum facere alicujus *status* sive *conditionis* Animæ quæ eam idoneam reddat ad gustandum fructum *Arboris Immortalitatis.* Ut verò quis statum hunc imaginetur transitum per externam aliquam flammam sive Ignem, equidem fateor me id μυθωδέστερον καὶ παιδαριωδέστερόν τι sapere censere, quàm ut admitti possit pro sensu *Cabbalæ Philosophicæ.*

Quamobrem ipse de *Igneo* sive *Æthereo Vehiculo* interpretor, vel de conditione flammeorum *Cherubinorum,* nimirum, quòd statum Immortalitatis antè assequi non possumus, quàm in hunc Creaturarum Ordinem transiverimus eísque evaserimus similes.

Cùm igitur dicitur, quòd hi *flammei Cherubini* viam custodiunt ad arborem Vitæ, ante *Edenis* hortum collocati, eo omnino sensu intelligendum est, quo istud apud *Hesiodum;*

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν,

Quòd Deus Laborem Virtutis Januæ Custodem constituerit; & quo *Virgilius* Dolorem, Curam, Ægritudinem, & Senectam in Introitu *Orci* collocat,

Vestibulum ante ipsum primísque in faucibus Orci
Luctus & ultrices posuêre cubilia Curæ, &c.

Quorum locorum proculdubio nullus alius sensus est, quàm quòd quis industrius evadendo, nec ullâ aliâ ratione, virtutem tandem assequitur, & curâ, dolore, ægritudine ac senectâ oppressus in statum ablegabitur mortuorum. Ità *Spencerus,* ut multa alia apud ipsum exempla omittam, ex eo quòd duas istas graves Personas, *Humiltam* & *Ignarum,* alteram Domicilii *Sanctitatis,* alterum verò Castelli *Duessæ* Janitorem constituat, nihil aliud indè intelligere potest, quàm quòd is qui in domum *Sanctitatis* introire vult, *Humiltæ* similis esse debet, id est, Homo *humilis corde;* & qui per conscientiam, fucatissimæ *Duessæ* cœtui se adjungere potest, quòd eum oportet rerum admodum esse ignarum.

Et consimili planè modo, sensus collocandi *flammeos* hos *Cherubinos* ante *Paradisum* viámque *arboris Vitæ,* hic tantummodo est, ut figura esse possint Hieroglyphica ad ostendendum *qualis* homo esse debeat, vel in qualem *conditionem* transire, cujúsve *status* particeps esse, antequam pervenire possit ad *beatam Immortalitatem;* nempe, quòd *igneum Vehiculum* recuperare debeat *Angelicúsque* sive ἰσάγγελος evadere, & in ordinem quasi conditionémque cooptari *Cælestium Angelorum.* Qui quidem, quantum ego sentio, tam facilis sensus est & ab omni labe immunis, ut nihil esse possit suprà.

Nisi fortè adhuc facilior videri possit, superaddendo etiam, quòd hæc Angelicis ordinibus assimilatio haud mediocrem involvat colluctationem & conflictum, cùm Anima ad Angelicam naturam accedendi in interiori suarum perfectionum profectu sine dolore & angore non sit capax. (*Quis habitabit cum igne devorante? Quis habi-*
Esai cap.33. v.14,15. *tabit cum ardoribus perpetuis? Qui ambulat in justitiis & loquitur veritates, iste in excelsis habitabit, &c.*) Quæ *colluctatio,* vel si mavis, *digladiatio* repræsentari potest per *gladium flammantem quaquaversum vibratum:* Ac si sensus esset, Qui recuperare vult facultatem edendi fructum *arboris Vitæ,* eum priùs sustinere oportet conflictum hunc cum *Angelica natura ignea,* in quem statum ingredi debet antequam particeps fieri possit *Vitæ* ac *Immortalitatis.* Nam quòd externæ *Res* ac *Personæ Symbola* sunt figuræque *Hieroglyphicæ* internarum Dispensationum in sacra Scriptura, tam tritum est atque obvium, ut nihil opus esset id vel obiter notâsse.

6. Universa jam, utì spero, in *Cabbala* mea *Philosophica,* satìs lævigata complanatáque reddidi, omnémque extantem scrupulum de aptitudine rerum ac concinnitate déque claritate earum rationum quibus innitor, penitus sustuli; & tam expressè articulatéque in unoquoque punctillulo sensum Philosophicum *Literæ* Textûs adaptavi, ut ingenuè fateor quòd mihi haud probabile videatur, aut *Pythagoram* ipsum aut ullum alium tam particularem minutámque rationem, dato quòd aliquam receperint, ab ullo *Judaico Sacerdote* aut *Propheta,* accepisse, quàm sit hæc quam ego proposui. Non quòd eâ levitate vanitatéve sim, ut putem me certiorem notitiam habere sensûs Textûs *Mosaici* quantùm ad illius philosophiam, quàm illi habuerint; sed quia

quia nihil opus eis erat sensum adniti cuique clausulæ tam curiosè adaptare quàm ipse feci, quippe qui ex fide *continuatæ Traditionis* percunctabundo suo *Mystæ* hunc vel illum sensum *Mosis* Philosophicum fuisse persuadere facilè potuerunt; Nunc verò cùm *Traditio* hæc per multa jam secula interrupta esset, necessitate coactus fui, rationem concinnam investigare aptúmque sensum *cujusque* rei, nè veritatis probabilitas periclitari videatur in *universis*.

Quam siquis nimiam censuerit curiositatem, quod fortean fieri potest, (& tamen non video cur existimet quispiam se quicquam aptum invenisse quod non destinatum esset per illam Sapientiam quæ omnia nostra Inventa & cogitata antevertit) contentus esse poterit planioribus illis ac generalioribus *Cabbalæ* Lineamentis, nec expectare unumquemque Textûs locum ad sensum Philosophicum fore idoneum; Nam vel sic tota contextura *Pomi* instar erit *aurei, argento reticulato* involuti, quemadmodum jam notavimus ex *Maimonide*. Quodsi sensum Philosophicum cuique clausulæ tam solidâ concinnitate adaptavi, ut vix se abstinere possit ab assensu, spero nullam ei fore causam querelæ, quòd *Cabbalista pomum puri auri* & *continui* ipsi in manum tradiderit.

SCHOLIA

In CAP. XI. SECT. I.

QUódque eis Mane & Vesperam, hoc est, Activum & Passivum Principium, &c. Nihilne, hîc, *inquit S. A.* inter opera quintæ diei reperire potuit *Cabbalista* observatione dignum præter istam fictitiam de Principio *Activo* & *Passivo* Speculationem, quæ tamen secundùm ipsum omnibus diebus communis est? Annon saltem *Cetos magnos* nominatim in Textu sacro & ab ipso quoque in *Cabbala Philosophica* expressos ceu argumentum eximii operis potuit allegare? Verùm de opinionibus suis *Platonicis* tantùm solicitus erat. *Hæc ille. Respondeo verò, Nihilne præter istud Principium* Activum *&* Passivum *memoro, cùm proximè præcedenti lineâ* Avium Pisciúmque *conjunctionem sub opere ejusdem diei tanquam considerationis* Philosophicæ *noto? Sed non æquo animo fert* Andreades *quòd* Cetos *istos* magnos *prætereo, quales describere, fateor, potuerim, si libuisset, ex* Dionysio Afro, Erythræum *mare frequentantes,* Exam. Gener. p. 145, 146.

'Αμφὶ ᾗ πάντη
Κήτεα θῖνες ἔχουσιν Ἐρυθραίου βοτὰ πόντου,
Οὔρεσιν ἠλιβάτοισιν ἐοικότα ------

En tibi Cetos, Andreade, montium *instar, si magnitudinem admiraris. Et paulò pòst,*

Πολλάκι δ' ἂν καὶ νῆα σὺν αὐτοῖς ἀνδράσι νηὸς
Κεῖνα καταβρώξειε πέλωρα ------

En monstra *totam Navem cum vectoribus uno haustu absorbentia, si adeò volupe sit* Andreadæ *res magnas ac monstrosas contemplari. Quantam cum hoc juvene Philosopho (si & nobis paululùm cum eo juvenari liceat) officiosus quispiam iniret gratiam, qui eum per oppidum circumduceret, non ad visendos* Leones *&* Ursos, *cùm ad hanc quintam diem non pertineant, sed aves maximas quasque, ut Avem* Emeu, Struthiocamelum; *& Imaginationem saltem interea reficeret Historiolâ de Ave* Ruch *quæ Elephantum dicitur è Terræ matris gremio unguibus eripere posse & volando in sublime auferre. Quantæ huic oblectationi forent hæc tam* ampla *Spectacula? Potest tamen interim pro opulenta suæ Philologiæ copia, memorare si velit quis fuerit è Patribus aut Philosophis qui dixit Deum* maximum esse in minimis, *nostrámque magnorum istorum Cetorum præteritionem sic excusare; vel quod propiùs ad rem accedit, recordari apud seipsum nos in* Cabbala Philosophica *non* Literali *versari. Philosophum verò non decere nudam rerum naturalium recensionem, sed eximium quid ad eas pertinens insuper notare. Quod &* Mosen *fecisse contendo eo quòd* Pisces *&* Aves *sub unum diem redaxit, propter naturarum affinitatem, animásque habere innuit à corporibus distinctas, nempe* Principio *gaudere* Matutino *perinde atque* Vespertino. *Quod magni momenti est contra* Atheos *&* Epicureos, *qui nè animam humanam à corpore distinctam agnoscunt. Quòd autem Speculationem de Principio* Activo *&* Passivo *fictitiam vocat, id profectò admodum temerè & imperitè facit, cùm dogma illud in scriptis*

meis

meis passim rationibus validis ac invictis demonstraverim. Esse scilicet in rebus omnibus creatis Vespertinum *ac* Matutinum, *hoc est*, Materiale *&* Spirituale *Principium, earúmque fabricam in Rationes merè Mechanicas nequaquam posse resolvi. Quòd verò insuper innuit* Platonicam *esse, dico eò esse probabilius quòd* Mosaica *sit, illiúsque Textui consentanea.*

Exam. Gener. p. 146. *Sect.* 2. In recensendo Hominem inter Animalia mediterranea, &c. Cum Monstris se congressurum fingit *S. A.* in hoc Paragrapho. Primum est, quòd Hominem inter Animalia mediterranea referam contra Scripturam & *Cabbalam* propriam, cùm utræque Hominis creationem à productione Animalium distinguant. Alterum, quòd errore gemino Imaginem Dei velim in animo relucere etiam quatenus corpus actuat. Nam & falsum est, *ait ille*, Deum esse Animam Mundi, & erroneum quoque Animam corpus informantem eo ipso Imaginem Dei referre. *In primo autem monstro nihil monstrosi inesse palàm est, quippe quòd nec contra Scripturam nec contra propriam* Cabbalam *arietat, utræque enim Operi sextæ diei tum* Animalia *cætera* Mediterranea, *tum* Hominem *accensent. Et appello tuos ipsius oculos, mi* Andreade, *videtúrne tibi homo Animal Mediterraneum an Avis Piscisve? Qualis est profectò (si Animal Mediterraneum non sit) nempe aut* Ὀρνιθάνθρωπος. *aut* Ἰχθυάνθρωπος. *Vidésne qualia monstra ipse alis, dum monstra meis scriptis immeritò affingis? Et quod ad alterum monstrum attinet, Noli tibi ab ipso metuere.* Magnum *quiddam est (& ipse* magna *admiraris ut qui* Cetorum *præteritionem tam inclementer ferebas) nequaquam autem* monstrosum, *si rectè rem accipias. Annon omnes ferè Philosophi Hominem tanquam* Microcosmum, *animúmque humanum tanquam Microcosmi hujus (ut Deum* Macrocosmi) moderatorem *considerant? Nec tamen simpliciter quatenus corpus hoc actuat, dico* Animum *hominis Imaginem Dei referre, sed quatenus intellectuales suas ac Divinas operationes etiam dum corpus actuat, liberè exercet* μὴ συμφερόνων μηδὲ συμπαθῶν τῷ σώματι, *ut loquuntur* Platonici, *qui status erat illius* Adami *qui in Textu dicitur ad imaginem Dei creatus. Animi verò in corpus per fœdas libidines immersi illiúsque cupiditatibus dediti,* Divinam *hanc* imaginem *perdunt & in brutorum ferè censum ordinémve transeunt. Animus igitur hominis in eo statu creatus genuina erat Dei imago, quam* Platonici εἰκόνα *propriè vocant. In aliis verò animabus concedo, cum* Platonicis, *Dei quædam quasi* εἴδωλα *sive* ἰνδάλματα *elucere. Dei verò Imaginem eas neutiquam referre certissimum est, ut nec Deum esse* Animam Mundi, *sed Animarum omnium Animam quemadmodum eum appellat* Synesius *in Hymnis,* Ψυχῶν ψυχὰ, Φύσις εἶ φυσίων· *Nec ipse* Naturæ Spiritus *sine eo vivere potest aut subsistere qui* Anima Mundi *aliquo sensu dici potest. Deus autem nequaquam sic potest dici, sed Creator illius quod* Materiam Mundanam *actuat.*

CAP. XII.

1. Cabbalistæ *Apologia quâ se purget ab imputatione omnis nugacis Curiositatis,* 2. *Temeritatísque in divulgandis hujusmodi arcanis Mysteriis,* 3. *Et Judicii denique Inconstantiæ.* 4. *Præcipuus scopus* Cabbalæ Philosophicæ. 5. *Ratio cur eam ante* Moralem *collocaverit.*

1. ATque hæc quidem in *Defensionem Cabbalæ meæ Philosophicæ.* Non abs re erit nunc aliquid subjungere per modum Apologiæ pro *Cabbalista:* Deprehendo enim meipsum non paucioribus quàm tribus diversis *Imputationibus* obnoxium; *Nugacis* scilicet *cujusdam Curiositatis, Temeritatis,* & *Judicii Inconstantiæ.*

Et quantùm ad primum, probè equidem novi homines, qui sint ingenio magìs severiter Philosophico ac rationali, facilè me reprehensuros esse, quasi nimiùm operæ curiosæ *Naturalibus Metaphysicísque* veritatibus incerto lubricóque *Textui* sive *Literæ* applicandis impenderim, cùm rectiùs cognoscantur aptiúsque edoceantur propriis suis demonstrationibus & argumentis, quàm eas imaginando in scriptis hujusmodi obscuris & Ænigmaticis subindicari.

Verùm respondeo, Eam esse aptitudinem plenámque congruitatem *Cabbalæ* cum Textu, præter illius corroborationem ab accessione Historiæ primæ originis *Pythagoricæ* sive *Platonicæ* Philosophiæ, ut nequaquam haberi debeat pro *Imaginatione*, sed pro *veritate* admodum probabili, quòd sit utique hujusmodi *Cabbala* quæ ad *Literam Mosaicam* pertineat; præsertim si recorderis quàm congruenter fœlicitérque *Numerorum* natura cujusque Diei opus secundùm sensum *Cabbalæ* illustret.

Et

Et tum dein, quantùm ad me, equidem nullam ego operam curiosam existimo aut fastidiosam, quæ in bonum publicum cedat; & certè ad rem haud minoris partis humani generis, quàm totius Gentis *Judæorum* Orbísque *Christiani* hos meos labores pertinere censeo, ut ingeniosos *Persas* taceam, nec me de *Turcis* desperare, quanquam in præsens Allegoriis haud adeò amici reperiuntur.

Quamobrem operam nostram non ità inconsideratè impendimus, cùm tanti momenti veritates támque utiles modo adeò religioso tam magnæ orbis terrarum parti commendaverimus.

2. Quantùm verò ad *Temeritatis* imputationem, in navando operam divulgandis istis *Secretis* sive *Mysteriis* quæ *Moses* tam sedulò in obscuro suo Textu absconderat, dico hoc privilegium esse Christianitatis, temporáque nunc magìs quàm unquam hactenus requirere ut velamen à facie *Mosis* avellatur. Et quanquam egregiæ veritates sint, quas detexi, esse tamen perinde utiles atque sublimes, nec posse quin bono cuique viro atque sancto (qui satìs idoneus sit ad judicandum de ipsis) magnopere gratificentur.

3. Denique quod ad *Judicii inconstantiam* attinet, cujus suspectum me homines habere possint, quippe quòd alibi tradiderim *Scripturam* philosophiam homines neutiquam docere; dico sententiam mutare in melius, nullam partem esse *Inconstantiæ* sed *Virtutis*, quinimo partem esse illius virtutis quæ *Constantia* dicitur, cùm constans propositum sit viri boni illud semper amplecti quod optimum est & verissimum; cùm è contrà in eo persistere quod falsum esse deprehendimus, *perversitatis* indicium sit ac *superbiæ*. Nec contemnendum profectò argumentum erit veritatis hujus præsentis *Cabbalæ*, quòd illius evidentia me à priori mea opinione liberaverit, cui viderer illigatus.

Cæterùm ut ingenuè fatear quod res est, ipse mihi minimè sum inconsistens sive inconstans. Nam in ea adhuc sententia sum, quòd *Litera* Scripturæ nullum præceptum Philosophicum tradit, quo de apud homines ulla esse potest controversia. * Et quando quicquam audes ultra sensum *Literalem*, ex Scriptura non doceris, sed quod aliunde edoctus es illi *Scripturæ* applicas. Et nullas profectò quisquilias esse oportet Notionésve *triviales*, aut per *Rationem* magísque solida *Philosophiæ principia* confutabiles quas quisquam ausit tam sacro Textui applicare, sed tales quas quis certus sit rigidissimam examinationem subire posse, quæque ad pleniorem Dei Notitiam conducant, manifestiúsque *Naturæ Phænomena Externámque Providentiam* pretiosissimis illius *Attributis* adaptent, & ad Sanctitatis vitæ profectum denique tendant, quam hîc rursus profiteor solum finem esse Scripturæ, Illúmque qui quicquam ultra *Literam* ausit, sine hac Duce in labyrinthum citò se induiturum esse, & in *invia* Imaginationum suarum *sylva*, seipsum quasi perditurum.

4. Quamobrem si hæc mea *Cabbala Philosophica*, inter alia multa commoda quæ recensui, hoc etiam non haberet adjectum, scopum scilicet promovendi *Divinam Vitam* in Orbe, equidem eam existimarem & falsam & mutilam, & contentus omninò fuissem *Cabbalâ Morali*. *Vita* enim *Divina* omnem *Naturalem* ac *Metaphysicam* Scientiam qualemcunque longè longéque superat. Illéque Homo perfectus est, qui *verè Justus* est atque *Prudens*, cui, sat scio, per *Moralem* meam, quæ sequitur, *Cabbalam*, me non posse non gratificari. Quòd siquis paulo fervidior Prudentiæ ac Justitiæ professor, cui haud satìs aut otii aut ingenii suppetat ad *Philosophicam* meam *Cabbalam* penitiùs examinandam, eam tamen nihilominus condemnaturus sit, aut admiraturus, equidem eum indecorè imprudentérque extra oleas transiliisse manifestum erit, nec illum absolvere potero *Improbitatis* aut *Stultitiæ*.

5. Nec certè *Cabbalas* meas hoc ordine collocavi ex eo quòd *Philosophiam* pluris æstimarem quàm veram *Sanctitatem*, sed eas omnino disposui secundùm *ordinem Naturæ*; quippe quòd sancta *Divináque Vita* aut non existat prorsus aut subitò pereat in homine nisi producatur conservetúrque per radicatam agnitionem grandium illarum Veritatum in *Cabbala Philosophica*, nimirum, *Existentiæ Æterni Dei, certæque expectationis magìs consummatæ fœlicitatis post dissolutionem hujus mortalis Corporis*. Nam Virtutem profiteri & Sanctitatem sine omni relatione ad *Deum vitámque futuram*, omnino est in magìs stupidum abjectúmque *Stoicismi* genus delabi, contentósque esse pecus pascere magìs modesto quodam ac religioso *Epicurismi* aut saltem degeneris *Familismi* modo, citra *Jordanem*.

SCHOLIA

In Cap. XII. Sect. 3.

Et quando quicquam audes ultra sensum literalem, ex Scriptura non doceris, sed quod aliunde edoctus es, &c. *In hunc locum sic animadvertit S. A.* Quod perinde est, *ait ille*, ac si scripsisset, Expositionem suam ex earum numero esse quæ sensum non eruunt ex Scripturis, sed in easdem inferunt. Quam temeritatem quomodo cum *Hilarii* notissimo monito de dictorum sententia expectanda potiùs ex dictis quàm imponenda, & referenda magìs quàm afferenda (*uti libr.* 1. *de Trinitate loquitur*) conciliaturus sit, ipse viderit. *Respondeo verò, de hoc nostro Expositionis genere* (*est enim ut quando* Oedipus *quis* Ænigma *solvit, quod facere non potest nisi ex rebus præcognitis quas ad* Ænigma *applicet*) *inscitè & intempestivè hoc* Hilarii *monitum afferri. Quippe quum perinde hîc se res habeat atque in exponendis Vaticiniis* Danielis *putà aut* Apocalypseos, *ubi necesse est* Historiam aliunde accersitam *Vaticiniis explicandis applicare, quam nisi prius noverit, Vaticiniis applicare non potest Interpres. Quemadmodum igitur Vaticinia* Apocalyptica *non docent nos* Historiam, *sed verâ aptâque* Historiâ aliunde haustâ *rectè illustrantur vereque exponuntur: ità* Bereshith Mosaicum *cùm stylo* Prophetico Mysticóve *scriptum sit, quanquam in* Litera, *Philosophiam non magìs nos doceat, quàm Vaticinia* Apocalyptica *Historiam; Theorematis tamen Philosophicis, sublimibus pariter atque solidis, Textúsque* Mosaici *majestate dignis, illique aptè congruentibus, quanquam* aliunde accersitis, *citra omnem errorem aut temeritatem potest explicari. Atque hoc quidem in loco satìs opportunum fore spero, si eis quæ habet vir eruditus,* (pag. 11.) *respondeam: ubi,* Ponamus, *inquit,* vera esse quæ à viro doctissimo in *Cabbala* sua *Philosophica* traduntur; nullum dubium esse quin Philosophi isti ità senserint, à *Judæis* eadem hauserint æquè ac veterum nonnulli ab utrisque, quin quadrent sapientiæ *Mosis, Phænomenis Naturæ* & *Attributis Divinis*; annon ergo saltem sensus iste quatenus ex primo Capite Geneseos hauritur, vel eidem potiùs infertur, in authoritatem Traditionis *Judaicæ*, & consentientem Gentilium quorundam sapientiam vel veterum quorundam opinionem penitus refunditur? *Resp. Nequaquam, Tantum abest ut penitus in authoritatem* Traditionis Judaicæ *sapientiámve* Gentilium, *opinionémve quorundam veterum refundatur, ut potissimum fundamentum in eo positum sit, quòd tam sublimes solidæque veritates & ad explicandam tuendámque Divinam Providentiam apprimè utiles, tam aptâ támque perpetuâ tum rerum tum numerorum cum Textu* Mosaico *congruitate conveniant, quemadmodum* certissimæ *notissimæque* Historiæ *cum* Vaticiniis. *Sicut verò in* Vaticiniis *interpretandis, quanquam ex certa facti notitia ad satìs certum* Vaticinii *sensum pervenimus,* (*in* Vaticiniis *putà de adventu Christi*;) *ad majorem tamen ornatum, antiquiorum* Rabbinorum *interpretationes ante Christi adventum ad fidem apud* Judæos *præsertim faciendam, adhibemus: ità, tametsi ex firmitudine ac soliditate rerum, perspicuâque tum* rerum *tum* numerorum *aptitudine, &* Quaternarii *præter cæteros* (*ut taceam Numerorum nomina*) *satìs constare potest verum nos sensum* Mysticum Textûs Mosaici *aperuisse; non exiguum tamen ornatum & plausibilitatem addit constans illa apud veteres fama* Pythagoreos *sapientiam suam à* Judæis *accepisse, ipsosque* Judæos Mysticum *Textûs* Mosaici *sensum semper agnovisse, & similia. Et sicut denique, ea præsertim* Vaticinia *quæ certis quibusdam temporum rationibus ac synchronismis circumscribuntur, non solùm certò intelliguntur ab Eventis, sed aliquo modo, si opus esset, fidem facerent Eventis apud Historicos memoratis; ità sanè non inficior, quin Textus* Mosaicus, Numeris *etiam istis* Mysticis *tam pulchrè limitatus, non solùm intelligatur ex maximè solidis maximéque utilibus veræ Philosophiæ dogmatis, qualia nos explicavimus, sed eisdem vicissim non exiguam dignitatem conciliet atque fidem. Tantum abest, quod dixi, ut penitus in Authoritatem Traditionis* Judaicæ *ullorúmve sapientum, sed potiùs in mirabilem Textûs* Mosaici *cum solidissimis quibusque ac sublimissimis Philosophiæ Theorematis congruitatem tota res refundatur, ut* Vaticiniorum *Interpretationes in accuratam congruitatem cum* Eventis.

Exam. Gener. p. 60. *Atque hæc ad singula loca præcipua quæ impugnare conatus est* Samuel Andreæ, *quæque si enervâsset, noxam aliquam & damnum firmitudini* Cabbalæ *illaturus fuisset, respondenda censui. Quod reliquum est, & ad totam ferè* Cabbalam *spectat, minimi omnium est momenti, nempe quòd non unam Sectam unúmve Philosophum per omnia sequor, in* Cabbala *concinnanda applicandáque Textui* Mosaico, *sed quasi* τ̃ αἱρέσεως ἐκλεκτικῆς *Sectator, ex diversis Philosophis, Sectísve quæ mihi visum sit, seligo, è* Pythagora, *è* Judæis, *è* Cartesio, *&c. hoc est, quòd præcipua quæque tanquam flores è singulis decerpo, quibus sacro*

Capiti

Exam. Gener. p. 52.

Capiti Mosis *coronam contexam. Quis verò rerum satis gnarus & ingenuus hoc mihi vitio verterit, modò veritates istæ satis dignæ sint* Scripturæ majestate, *& tum inter se tum Textui* Mosaico *consentiant? Quod quidem fieri abundè demonstravimus. Immò verò pleraque unius esse fili vel ab una Secta derivari,* Pythagorica *putâ. Cui tamen affinitatis gratiâ ac ornatûs alia magna nomina sæpius adjungo. Atque hæc ad omnia quæ ullius momenti apud* S. A. *videri possunt, dicta sunto.*

Reliquas leviores argumentorum vellicationes, Mimicásve cavillationes & falsa & indecora convitia, nec Philosophiæ *nec* Theologiæ *multóque minùs* Christianitatis *professore digna, tanquam Responso indigna prætereo. Neque tamen hoc celabo, tantam in nonnullis locis apud eum fuisse vim veritatis, ut multa quæ ad causam nostram non mediocriter faciant aut ultro concessa aut è veteribus recitata non dubitârit depromere. Qualia sunt,*

Pag. 7. Augustinum *cum* Ambrosio *asserere* Platonem *nostris literis per* Hieremiam *fuisse imbutum, ut illa posset docere & scribere quæ jure laudantur.* Lactantium *mirari* Pythagoram & Platonem *Religionem* Judæorum *amplexos non esse, quandoquidem utrique cum* Judæis *conversati sunt: Et constantem denique de Philosophorum* Gentilium *ad* Judæos *adventu traditionem fuisse.*

Pag. 27. *Magnum meæ* Cabbalæ *ab authoritate præstò esse præsidium, constare de* Platonis *ad* Judæos *adventu, referente* Cyrillo Alexandrino. *Immò* Augustinum *penè assentiri illis qui credunt* Platonem *sacrorum Librorum non expertem fuisse. Favere meæ Expositioni totam* Cabbalistarum *Nationem, cum* Philone Origenem, Basilium, *eundem* Augustinum, *& quotquot allegorias in Scripturis interpretandis sequuntur; &*

Pag. 28. *Apertè fatetur, cùm de* Litera Mosis *idem cum quibusdam magni nominis Ecclesiæ Doctoribus sentiam, cum istis æquè controversiam ipsi intercedere atque mecum. Eximiámque ac satis laxam profectò* Augustini *sententiam profert, Confess. lib.* 12. *cap.* 17. Dum quisque conatur id sentire in Scripturis sanctis, quod in eis sensit ille qui scripsit, quid mali est si hoc sentiat, quod tu Lux omnium veridicarum mentium ostendis verum esse, etiamsi hoc non sentit quod ille quem legit, cùm & ille verum nec tamen hoc senserit? *&*

Pag. 54. *Extra Controversiam est multa quæ in* V.T. *potissimùm narrantur, esse ἀλληγορύμϑα & aliorsum respicere, seu habere sensum compositum ex* Historia *&* Typo, *prout illa docent quæ in* N. T. *explicata sunt. Porrò,*

Pag. 57. *Ubi me reprehendit quòd multiplicem fingam sensum &* Cabbalam, *fatetur interim me habere quos sequar. Et inter illos* Johannem Picum Mirandulanum *magnum illud* Italiæ *lumen, qui ante duo secula septemplici sensu Historiam Creationis exposuit in* Heptaplo *suo,* Basilium & Augustinum *imitatus. Augustinum quadruplicem posuisse modum Scripturam* V. T. *interpretandi, secundùm* Historiam, *secundùm* Etymologiam, *secundùm* Analogiam, *secundùm* Allegoriam. *Alios triplicem statuere Scripturæ sensum,* Literalem, Mysticum & Moralem, *quos inter familiam ducere* Origenem. *Eúmque sequi* Hieronymum, *qui sententiam suam confirmat ex Prov.* 22. 20. Tu autem scribe ea tripliciter.

Pag. 63. *In tribus prioribus Capitibus Geneseos, variam esse intertexturam Theosophicarum & Philosophicarum veritatum, plurima Theoremata Physica & Metaphysica eisdem verbis objici quæ primo aspectu ordinarium tantùm & crassum sensum ferre videntur: Quantùm ad hoc, de* Thesi *nullam ultrò concedit esse quæstionem, sed omnem controversiam in* Hypothesi *versari.*

Pag. 67. *Haud dubitandum esse* Pythagoram & Platonem *in notitiam eorum, quæ apud* Judæos *Mysteria erant, venisse.*

Pag. 81. *Admodum frequens esse ut in* Propheticis & Ænigmaticis *scriptis Mysteria sub* Numeris *occultentur. Et paulò pòst, Multa Veterum plurimos in istis* Numerorum Mysteriis *explicandis sibi indulsisse.*

Pag. 82. *Veteres non solùm* Judæos *sed &* Christianos *Numerorum Mysteriis multùm fuisse deditos, sed alios aliis cautiùs ea in re se gessisse.*

Pag. 83, 84. Philonem Judæum Alexandriæ *in* Ægypto *natum, virum magnâ eruditione celebrem, magno apud Christianos in pretio, primùm hac in re reliquis facem prætulisse. Eundémque à* Clemente Pythagoreum *vocari, ejúsque libros cum laude ab* Eusebio *memorari.*

Pag. 87. Priscos Ecclesiæ Doctores Arithmeticæ Mysticæ *studio mirum in modum abreptos fuisse, & inter alios præsertim* Origenem & Clementem Alexandrinum, *utrumque autem* Philonis Judæi *cum laude meminisse.*

Pag. 92. Hieronymum *etiam &* Augustinum *magna illa Ecclesiæ Lumina Numerorum Mysteriis institisse. Nec se quidem denique ait istud studium aversari, aut damnare istiusmodi Mysteriorum investigationem, parcè modò id fiat atque coactè. Neque enim se*

ex illorum numero esse οἳ καθάπερ οἱ παῖδες τὰ μορμολύκεια, οὕτως δεδίασι τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν φοβούμενοι μὴ ἀπαγάγῃ αὐτοὺς, *quos* Clemens Alexandrinus *magnus Sapientiæ Gentilium admirator eo nomine corripit.*

Quod equidem lubens fateor ; non esse utique Samuelem Andreæ *talem, qui sibi à Philosophia* Græcanica *vel potiùs* Judaica, *tanquam à* Mormolyceo *metuat, sed qui se tanquam* Mormolyceum *sistat quo alii (illæ magìs alatæ scilicet Animæ & sublimes) ab ista Philosophia, tanquam Aves à bono Tritico absterreantur, dum illius* Instauratorem *tam fœdis convitiis incessit, dum illi Melancholici humoris fictiones affingit, audacia & temeritatis crimen impingit, immò profanitatis subinde & impietatis, cùm tamen venerandæ Antiquitatis vestigia ubique tam diligenter premit, nec ullam sibi assumit libertatem quæ non ei confirmata sit præstantissimorum Scriptorum exemplo & authoritate, eorum utique ipsorum quos ipse* Andreades *laudat : nec eas* Mysticæ Interpretationis *Leges limitésve excessit, quos ille ultrò cuivis Interpreti concedit.*

Quàm intempestivo igitur furore ac rabie in Cabbalistam *involaverit, exemplo sit illa Contumelia quæ occurrit p.* 127. Itaque profanam & intolerandam audaciam prodit quando aliquoties scribit (*quod interim de sensu Textûs Philosophico omnino intelligit*) *Mosen* per sex Dies non successionem Temporis sed naturam rerum indicare, quasi Dies pro opere Diei poneretur. *Ubi tamen non tam* Cabbalistam, *utì nec in plerisque aliis quæ in* Expositione *illius carpit, quàm doctam ac venerandam* Antiquitatem *sanctósque* Ecclesiæ Patres, *intérque alios multos duo maxima illa Ecclesiæ Lumina, quemadmodum appellat* Lutherus, Hilarium *&* Augustinum, *qui omnia simul creata senserunt, per* Cabbalistæ *latera furiosè impetit confoditque.*

Sed quid est quod non audeat multifariâ Lectione & eruditione turgida & præservida Juventa ? Quas dotes profectò juveni nostro Philosophiæ & Theologiæ Professori ac Doctori nequaquam invideo, quinimò animitùs congratulor ; Judicium solummodò sanum in eo desidero, & linguam bene moratam.

DEFENSIO

DEFENSIO
Cabbalæ Moralis.

CAP. I.

Quid intelligatur per vocem [Moralis] *explicatum ex* Philone. 3. Lucem *in* primo *Die ad summum perductam*, Adamum *esse in* sexto, Christum *scilicet secundum* Spiritum. 4. *Quo sensu* nos ipsi *dici possimus id facere quod* Deus *in nobis facit*. 5. *Cur* ערב *&* בוקר *reddantur*, Ignorantia *&* Inquisitio. 18. Platonis τὸ ἀληθὲς ἐν βραχεῖ κεῖσθαι. Pythagoreorum ἀπλῶσον σεαυτὸν *ad* Quarti Diei *progressum applicatum*. 22. Virtutem *non esse* Extirpationem *sed* Moderationem *Passionum secundum sententiam* Pythagoreorum. 24. Plotini τὸ θηριῶδες καὶ λεοντῶδες *ad* sexti Diei *progressum applicatum*. 26. *Quid* Dei Imago *sit, luculentè descriptum, ex* S. Paulo *&* Platone. Divinum *in nobis* Principium ὁ ἀληθινὸς ἄνθρωπος *apud* Plotinum. 28. *Distinctio* Cœlestis *&* Terrestris *Hominis apud* Philonem. 31. *Placidæ fixæque Melancholiæ Impostura, quòdque ea non sit vera* Divina Requies, *pretiosúsque Animæ* Sabbatismus. *Compendiosa Recensio totius Allegoriæ sex Dierum Creationis.*

PErvenimus jam ad *Cabbalam Moralem*, quam *Moralem* non appello sensu eo abjecto & depresso, quo plerique homines *Moralitatem* intelligunt: (Etenim profectus & incrementum quemadmodum & defectus atque emarcescentia *Divinæ Vitæ* modo admodum intelligibili, in præsenti hac *Cabbala* describitur:) sed *Moralem* eam appello ut distinguatur à *Philosophica* sive *Naturali*, prout *Philo* etiam hanc vocem [*Moralis*] in rebus *Divinis* usurpat. Ut quando narrat, ut Deus spiraculum vitæ in *Adamum* inspiraret, Εἰς τὸ πρόσωπον, inquit, ἐμπνεῖ φυσικῶς καὶ ἠθικῶς, *Deus inspirat in faciem* Adami *Naturaliter & Moraliter*: Naturaliter, *collocando illic sensus, viz. in Capite*; Moraliter, *inspirando in Intellectum scientiam Divinam, qui suprema Animi facultas est ut Caput summa pars corporis.* Quamobrem per *Moralitatem* intelligo hîc *Divinam Moralitatem*, talem quæ Animæ ingeneretur per operationes *Spiritûs sancti*, *vivi* illius *interníque Principii* omnis Pietatis atque Probitatis. Brevior futurus sum in *Defensione* hujus *Cabbalæ*, quippe quum ex se tam perspicua sit & sensibilis cuilibet qui *vitam* expertus sit quam describo; eis verò qui eam non sint experti, nihil eam perspicuam redditurum est, ullóve prorsus modo probabilem. *Leg. Allegor. lib.* 1.

Vers. 1. *Microcosmus sive parvus Mundus.* Nihil magìs tritum est ac vulgare, quàm *Hominem* cum *Universo* comparare, eúmque quasi parvum quendam ac compendiarium in se Mundum constituere. Quamobrem non omnino durum erat aut difficile illud supponere quod tam facilè intelligitur ab omnibus & conceditur, Ipséque Apostolus supponit, quando Creationem *Lucis* in hoc capite, ut mox audietis, ad *Animæ illuminationem* applicat.

Vers. 2. *Illud verò quod Animale sive Naturale est, primùm operatur, &c.* Secundùm illud Apostoli, *Sed non prius quod Spiritale est, sed quod Animale, deinde quod Spiritale. Primus homo de terra terrenus, secundus Homo de cœlo cœlestis*, ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ, *ipse Dominus è Cœlo.* Qualis verò sit hæc terrena conditio, admodum graphicè describitur à *Mose* in hoc primi Diei opere. Heîc enim habemus *Terram*, *Aquam*, *1 Cor.cap.15. v.46,47.*

&

& *Ventum*, sive unum tumultuosum tenebrosúmque *Chaos*, confusam Aquæ Limíque congeriem, in fluctus acervatim vento propulsam, Noctem inquietam ac procellosam, nigrísque & effrænatis Tempestatibus horridam.

Est autem heîc notatu dignum, de informi hoc Globo non dici, *Fiat Terra*, *Fiat Aqua*, *Fiat Ventus*; Quippe quum totum hoc sit τὸ ὑποκείμενον, Materia subjecta, Res jam facta & existens, viz. *Rudis Anima hominis, in hac Intemperie, quæ describitur, constituta.* Tristis *Melancholia*, instar Terræ immersæ, in imo jacet. Unde Cura & Dolor, Animíque ægritudo, excrucians Suspicio, horridus Timor, hæc sordida inundat Alluvies inquieto Aquei Desiderii æstu, enormibúsque suggestionibus *Concupiscibilibus* excitata, in quo potissimùm sita est Libido fœda ac Sensualitas. Et super hæc vehemens fremit Ira, & tempestuosa Vindicta, præcepsque irruit Confidentia cæca, indefessáque perstrepit Contentio circa Objecta vana & inutilia. Breviter, quicquid *Passionis* est aut *Intemperiei* in homine lapso, ad hæc Elementa referri potest. Deus verò Creaturam suam in hac mala conditione non derelinquit; sed ut omnis hæc inordinatio detegi possit, tumultúsque tandem in nobis sedari aut evitari, mandat, *Fiat Lux*, quemadmodum legitur versu sequenti.

2 Cor. 4. 6. Vers. 3. *Ut postea Dies ---- è Cœlesti sive Spirituali Principio appareat.* Huc alludit S. *Paulus* quando ait, *Deus qui dixit ut è tenebris Lux splendesceret, is est qui splenduit in cordibus nostris ad præbendum lumen cognitionis in facie Jesu Christi.* Ubi Apostolus mihi videtur per sex Dies integros hujus spiritualis Creationis uno quasi ictu simul penetrâsse. Quippe quòd summa illius *Lucis primo die* creatæ manifestatio, *facies Jesu Christi* sive *Cœlestis Adami* sit *die sexto* plenè consummata. Quamobrem quando dicitur, *Fiat Lux*, Illa Lux intelligitur, *quæ illuminat omnem hominem venientem in Mundum*, qui *Divinus Intellectus* est, quatenus animabus humanis est communicabilis. *Primáque Dies* prima est illius manifestatio sive præsentia, adhuc paulò debilior, & ab affectibus nostris nimiùm disjuncta, tandem verò in veram conspicuámque Imaginem ac Characterem *Domini è Cœlo*, Christi secundùm Spiritum, exurgit.

Vers. 4. *Itáque à Deo comparata est humana Natura ut non possit quin pronunciet, &c.* Deus cùm in secundis causis operetur, nihil frequentius est magísve tritum quàm illud ei, quod ab hominibus factum est, ascribere, etiam illîc ubi Actiones Divinæ Naturæ minùs convenire videantur. Quamobrem durum videri non potest, si in hac *Cabbala Morali* admittamus Hominem illud facere per virtutem Divinam in anima operantem quod Textus dicit Deum facere, approbare scilicet *Lucem*, tanquam bonam, & distinguere inter *Lucem* atque *Tenebras*, & similia; Quæ quidem res in sensu Mystico & *Deo* & *Homini* competunt. Cúmque nos in sensu *Morali* sive *Mystico* de Deo loquimur in nobis operante, ipsa rei natura requirit, ut id quod is dicitur in nobis facere, nos itidem illius freti auxilio idem facere intelligamur.

Anima enim humana non simpliciter *passiva* est ut Lignum aliquod aut Lapis; sed statim atque in eam agitur, eo ipso *activa* evadit. Ac proinde si Deus in nobis dominatur, nos cum eo dominamur; si ille in nobis adversùs peccatum contendit, nos etiam adversùs illud unà cum eo contendimus; si ille in nobis cernit quid bonum sit & malum, nos eo ipso idem per eum cernimus, *In lumine tuo videmus Lucem*; & sic in reliquis. Quamobrem suppositio admodum genuina est ac naturalis, quâ libertatem sumimus, ubi aut sensus aut compendiosior loquendi ratio postulat, homini illud attribuendi, quanquam non homini soli, quod Deus solus facit, quando ad *sensum* Textûs *Literalem* recurrimus. Atque hoc quidem dicto illi Apostoli omninò consentaneum est, *Vivo autem, non ampliùs ego.* Nam si Vita Dei sive Christi in eo erat, proculdubio vivebat, alioquin ad quid erat illa vita in eo? Tantùm sibi ipsi vitam eam non attribuit præ superbia, tanquam suam, sed agnovit à Deo esse sive Christo. Gal. 2. 20.

Vers. 5. *Æquè verum esse discrimen atque inter Naturalem Diem & Noctem.* Admodum frequenter fit apud Apostolos, ut *Spiritualem* & *Naturalem* conditionem hominis per *Diem* & *Noctem* describant. Ut in hujusmodi locutionibus: *Nox processit, Dies autem propinquavit.* *Eratis olim tenebræ, nunc autem Lux in Domino*; *ambulate ut filii Lucis.* Et alibi, *At nos qui sumus diei, sobrii simus.* Et paulò suprà in eodem loco, *Omnes vos filii Lucis estis ac filii Diei, non sumus Noctis neque tenebrarum.* Hoc verò nimis obvium est quàm ut ei insistamus.

Rom. 13. 12. Ephes. 5. 8. 1 Thess. 5. 8.

Atque sic Ignorantia & Inquisitio, &c. Anima humana nunquam quiescit, sed perpetuâ exercetur perscrutatione donec propriam suam fœlicitatem invenerit, qui *Cœlestis* est *Adamus, Christus*, Imago Dei; in quam Imaginem postquam perfectè evigilaverimus, ad plenum eâdem satiamur. Cæterùm donec id factum sit, in *Ignorantia* versamur & *Confusione*, quemadmodum vox Hebraica ערב aptissimè significat.

Hæc

Hæc *Ignorantia*, confusio, Animíque inquietudo, ad *Inquisitionem* nos instigat, secundùm illam mensuram *Matutini Luminis*, quod nos jam inviserit. Et בוקר quidem à בקר est, *quærere, considerare*, & *inquirere*. *Hæc est generatio quærentium eum, quærentium faciem tuam* Jacob, hoc est, *faciem Jesu Christi*, Operis sexti Diei exitum & complementum. *Psalm.* 24.6. *Gen.* 32.30.

Vers. 6. *Sapidæ & affectuosæ Discretionis, &c.* Quamobrem nequaquam assensurus est Meretrici *Salomonis*, quæ ait, *Aquæ furatæ dulces sunt*; sed potiùs usurpaturus verba fœminæ *Samaritanæ* ad Christum, postquam ei aquas narrâsset *Spiritûs*, etiamsi adhuc haud ità plenè mentem illius intellexerit, *Domine da mihi aquam istam ut non sitiam, neque veniam huc ad hauriendum.* Quis enim operam navaret ad sibi satisfaciendum ex laboriosis hujus Mundi voluptatibus, cùm deliciosis veri illius & tamen facilè fluentis Nectaris Divini Spiritûs, haustibus sitim suam possit extinguere? *Prov.* 24.6. *Johan.* 4.15.

Vers. 10. *Terræ aridæ comparare, &c.* *Origenes* hanc conditionem Terræ comparat propter *Fertilitatem*, ipse verò non omnino alienum putavi, notare etiam Terræ *Stabilitatem*. Conditio verò impiorum instar undarum est maris efferatarum: Vel ut loquitur Propheta, *Impii sunt veluti mare impulsum; nam quiescere non potest, propellúntque aquæ ejus cœnum & lutum.* *Esai.* 57.20.

Vers. 11. *Tanquam ager fertilis cui benedixerit Deus.* Hæc Interpretatio *Origenis* est, quemadmodum suprà monui.

Vers. 14. *Nam pro differentia horum Luminarium, &c.* Quæ verò sit hæc Differentia intelliges ex versibus decimo sexto & decimo octavo.

Vers. 18. *Verùm uni huic simplici sed vegeto ac efficaci Lumini, &c.* Nam verus profectò sincerúsque hujus unius sensus omnia complectitur. Etenim tota Lex uno verbo completur, nempe isto, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo & ex tota anima tua, & proximum tuum ut teipsum.* Et sic agere cum aliis quemadmodum alios nobiscum agere volumus. Quamobrem ut quis pro nihilo *Regalem* hanc *Christi legem* ducat, & prætendat interim se magìs accuratum esse in res Religionis Indagatorem, & non vulgari studio atque affectu ad *Pietatis* officia ferri, equidem aut abominandum esset agere *Hypocritam*, aut crassissimam Ignorantiam in præcipuis maximéque necessariis partibus Christianitatis propalare. Atque hujusmodi quidem homines ad *Stellarum* Lumen aut *Lunæ* ambulant, non autem sub claris ac calorificis vivificísque *Solis Justitiæ* radiis incedunt. *Gal.* 5.14. *Matth.* 22.37.

Præclarum est dictum illud *Platonis* in Epistola ad *Dionysium*, Τὸ ἀληθὲς ἐν βραχεῖ κεῖσθαι, *Veritatem brevi spatio claudi.* Et proculdubio in veritatibus optimis summíque pretii, res omnino sic se habet; cùm cujusque tamen dementia ità eum seducit, ut eò ferè omnem suum laborem atque studium conferat, ut se exornet ad modum homuncionis istius maximè ridiculi in toto Græcorum exercitu, *Thersitæ* scilicet, de quo Poeta hoc testimonium perhibet, quòd esset

--------Ἄκοσμά τε πολλά τε εἰδώς,

Quòd malè ordinatarum Notionum inutiliúmque observationum colluvione abundaret, quibus nec caput nec pedem, quod dicitur, expedire reperiréve aut is aut quisquam alius valeret, nec ipse aut sapientior aut probior ex earum cognitione evaderet.

Præceptum illud Pythagoreorum ἅπλωσον σεαυτὸν, *Simplifica teipsum*, quàm sapiens, quàm sanctum, quàm verum est! Quàm certum stabiléque Fundamentum est Vitæ, Libertatis, promptæque Sagacitatis in rebus ad Virtutem, Religionem ac Justitiam pertinentibus! Equidem neminem tam tardum stupidúmve natum existimo, quin si ad simplex hoc lumen *Divini Amoris* pervenerit eíque adhæserit, tandem, immò brevi temporis spacio, non magìs laboraturus sit in dijudicando, quomodo vitam suam instituere debeat quoad officia, aut *Homines* versùs aut versùs *Deum*, quàm oculus sanus atque purus in discriminandis coloribus. Quodsi *unum* hoc *Lumen* dereliquerit, *Nocte* necessariò opprimetur, distrahetúrque mens illius multitudine inutilium anxiarúmque scrupulositatum Notionúmque omni virtute & efficaciâ carentium, & penès quemlibet erit eum tanquam Erronem noctivagum prehendere verbísque castigare, quòd egressus sit extra viam; qui & postea forsan seipsum viæ ducem officiosè oblaturus est, ad aliam semitam, quæ æquè parùm ad finem propositum accommoda reperietur, nisi in hanc viam *Regiam* sive Νόμον βασιλικὸν, ut *Jacobus* appellat, eum deducat, ad *Regalem* scilicet *Legem* sinceri Amoris Dei atque Proximi. *Jacob.* 2.8.

Vers.

Verſ. 20. *Hoc eſt, quod Concupiſcibile in Homine, &c.* Aquas *Symbolum* eſſe poſſe *Concupiſcibilis* ex eo planè innuitur, quòd *Venus* dicitur mari orta. Quod tamen haud tantopere ad rem faceret, niſi Philoſophia *Naturalis*, ipſáque Experientia nobis confirmaret, *Concupiſcentiam* in humido hoſpitari. Unde eſt illud *Heracliti*, Ξηρὰ ψυχὴ σοφωτάτη, (apud *Porphyrium* in *Antro Nympharum*) i. e. *Anima ſicca ſapientiſſima.* Et citra omnem Controverſiam inordinatus uſus *Concupiſcibilis* Animam multùm hebetat atque infatuat, rerúmque *Divinarum ſenſûs* & ſcientiæ valdè reddit incapacem. Et tamen ad abſolutam voluptatum corporearum *Inſenſibilitatem* adniti, perinde abſonum eſt & à ratione alienum. Verùm hac de re in Verſ. 22, & 31. hujus Capitis pleniùs philoſophabimur.

Verſ. 21. *Alatarúmque Ejaculationum vim, &c.* Quæ ſive *Mentales* ſive *Vocales* non ineptè *Volucribus* aſſimilantur, ſecundùm illud *Homeri*,

——Ἔπεα πτερόεντα προσηύδα.

Et ſi *verba vocalia* alas habent, interna *Animi Deſideria* meritò dici poſſunt alas etiam habere, quippe quæ *Verba* ſunt *Mentis*, ſicut altera *Oris*, longiúſque utplurimùm evolant, citiúſque perveniunt ad Cœlum, quàm illa altera.

Nota porrò, *Origenem* ſimiliter diſcrimen hîc ponere inter *Piſces* atque *Volucres*, *Volucréſque* facere *bonas Cogitationes*, *Piſces* autem *malas*. Ego verò utraſque potiùs indifferentis naturæ eſſe ſtatuo, & moderandas eſſe non extirpandas ab *Adamo Myſtico*, *Chriſto*, Imagine Dei in Homine. Súntque hi validi ardores & Ejaculationes Effecta *Melancholiæ* in qua *Divinum Principium* in Homine, quando eam actuat, vehementer operatur atque acriter, éſtque Vaſtatrix magna jucundi Humoris *Concupiſcibilis* corporíſque voluptates multùm debilitat in magnum Animi commodum, modò cum prudentia fiat debitáque moderatione: alioqui ſi huic Paſſioni nimiùm indulgeatur, *Hecticas* ſuperinducere poteſt, ac *Phreneſes*, Mentíſque *Alienationes*.

Conſtitutio Textûs, qui earum ſolummodo *Volucrum*, quæ *Aquas* frequentant, mentionem facit, hunc ſenſum quem reddidimus, naturaliter indigitat. Quodſi Imaginatio noſtra ad alias etiam alatas Animantes ultrà excurrat, ad *Aves* ſcilicet *Montanas*, variáque volatilium genera, illa etiam propriam ſuam ſignificationem habere poſſunt, párſque ſunt iſtarum *Animalium Figurationum* quæ ſubdomandæ ſunt ac moderandæ ab *Adamo Myſtico*, à *Spiritu Chriſti* in nobis.

Verſ. 22. *Utque Divina Vita habeat quod ordinet, &c.* Quodſi Paſſionibus omnibus Animam ſpolias, Mens humana ut Dux erit ſine exercitu, aut ſicut Exercitus ſine hoſte. *Pythagorei* Juſtitiam definiunt, Εἰρήναν τᾶς ὅλας ψυχᾶς μετ' εὐρυθμίας, *Pacem totius Animæ, partibus illius ad legitimam numerorum modulationem reductis*: Juxta illam alteram ipſorum definitionem, Juſtitiam definientium, Ἁρμονίαν τῶ ἀλόγω μέρεος τᾶς ψυχᾶς ποτὶ τὸ λόγον ἔχον, *Harmoniam ſive conſenſum irrationalium partium Animæ cum rationalibus.* Cæterùm, loco componendi paſſiones Animi ad rectam Rationis Divinæque lucis Regulam, eas univerſas penitus tollere, perinde eſt, ac ſi quis Inſtrumento Muſico, quò ad debitam modulationem eas reducendi faceret compendium, chordas omnes cultro abſcinderet.

Verſ. 24. *Iraſcibiléque fœcundum reddit, &c.* Devotiones Religioſæ Melancholiâ accenſæ corpus magnopere exſiccant inflammántque, valdéque obnoxium reddunt excandeſcentiæ, quam, ſi circa res ſacras ſit, homines Zelum appellant; verùm ſi hæc ira inordinata ſit & Hypocritica, Apoſtolus nos docet eam appellare ζῆλον πικρὸν,
Jacob.3.14. *zelum amarum.* Ferocior hic magíſque igneus affectus in homine, *Plotini* τὸ θηριῶδες
Ennead. 1. cap. 1. eſt κ λεοντῶδες, *Leonina natura* in nobis, quam ſi *Adamus* ſatìs ſibi ſubjectam reddat, nihil noxæ illinc expectandum eſt ſed bonum potiús. Planéque conſtat in Evangelio Chriſtum Servatorem nunc profundè in *Doloris* paſſionem immerſum fuiſſe, nunc admodum vehementer *Zelo* atque *irâ* fuiſſe ablatum, quemadmodum obſervare licet in Hiſtoriis de exuſcitatione *Lazari* è mortuis, & de *Nummulariorum efflagellatione* è Templo. Atque hæc quidem nulla Imperfectio eſt ſed potiùs Perfectio; quippe quòd *Divina Vita*, poſtquam in Paſſiones Corpúſque hominis penetraverit, magìs palpabilis indè fit, magíſque plena ac ſenſibilis. Totum verò periculum in eo verſatur, nè quis impotenter Paſſioni deditus ſit; cúmque corpus propriâ ſuâ intemperie abripitur aut ipſius Animæ Hypocriſi, imaginetur nihilominus prætendátve impulſum eſſe *ſpiritûs Dei.* Nimis quàm frequens, fateor, hic eſt error, ſed talis, quem Servatori contingere impoſſibile eſſet. Ac proinde Illius animi Paſſiones Perfectiones potiùs erant quàm Imperfectiones, quemadmodum etiam ſunt in eis omnibus qui preſſè ſinceréque illius veſtigiis inſiſtunt, præſertim poſtquam ad ſexti Diei progreſſum pervenerint.

Verſ.

Verſ. 26. *Propriæ ſuæ Imaginis nomine appellat.* Quid ſit Imago Dei, *Plato*, cui hæc ſcripta *Moſaica* nota erant, quemadmodum ſancti Eccleſiæ Patres tam univerſim teſtantur, apertè enarrat hiſce verbis, Ὁμοίωσις δὲ ὅσιον καὶ δίκαιον γενέσθαι μετὰ φρονήσεως, *Similem fieri Deo, eſt juſtum eſſe, ſanctum & ſapientem.* Congruenter quidem Dicto illi Apoſtoli ad *Coloſſenſes*, *Et indueritis novum hominem qui renovatur in Cognitione ſecundùm Imaginem ejus qui ipſum condidit*; & pleniori illi loco in quarto ad *Epheſios*, *Et induere novum illum hominem qui ſecundùm Deum conditus eſt ad juſtitiam verámque ſanctitatem.* Occurrunt illîc cuncta illa tria membra Divinæ Imaginis, quæ in prædicta *Platonis* deſcriptione memorantur, ac ſi *Plato* præ-inſtructus fuiſſet ab Hominibus ejuſdem Spiritûs cum Apoſtolis. *In Theæteto.* *Cap. 3. 10.*

Verum ac perfectum Hominem, &c. *Plotinus Divinum* hoc in nobis *Principium* τὸν ἀληθινὸν ἄνθρωπον, *verum hominem* appellat. Reliquum Natura *Beſtialis* eſt, τὸ θηριῶδες καὶ λεοντῶδες, quemadmodum ſuprà monui. *Ennead. 1. cap. 1.*

Quippe qui plenum habet dominium, &c. Quamobrem ſi hæc Definitio Imaginis ſive Similitudinis Dei quam *Plato* formavit, hoc dominium ac potentiam in voce δίκαιον non involvit, ſecundùm Deſcriptionem Juſtitiæ apud *Pythagoreos* ſuprà memoratam (quæ rationalem *Divinámque* Animæ partem *Paſſionibus* perfectè dominari ſupponit;) hoc vocabulum addendum inſuper cenſerem τῷ μετὰ φρονήσεως, nempe καὶ δυνάμεως, ut Deſcriptio ſic conſtitui poſſit, *Similem eſſe Deo eſt ſanctum eſſe atque juſtum, cum Sapientia ac Potentia.* Sed enim exiſtimo potiùs hanc *Potentiam* in *Sanctitate* & *Juſtitia* comprehendi, propterea quòd, niſi pervenerimus ad hanc potentiam atque robur ut conſtanter ſecundùm iſtas virtutes agere valeamus, * *affectatores* potiùs ſumus Sanctitatis atque Juſtitiæ quàm reverà ac propriè *Juſti* atque *Sancti.*

Verſ. 27. *In ſuo parvo Mundo, &c.* Verba ſunt *Philonis*, Βραχὺν μὲν κόσμον τὸν ἄνθρωπον, * μέγαν δὲ ἄνθρωπον τὸν κόσμον εἶναι· *Hominem eſſe parvum Mundum, & Mundum unum magnum Hominem.* Quæ Analogia ſupponitur, prout primùm monui, in *Morali Cabbala* hujus præſentis Capitis. Et *Origenes* in hoc caput hominem, minorem Mundum appellat. *De Plantat. Noæ, lib. 2. & alibi.*

Verſ. 28. *Cæleſtis Adami, Chriſti, &c.* De *Cæleſti* ac *Terreno* homine *Philo* mentionem facit hiſce verbis; Διττὰ ἀνθρώπων γένη· ὁ μὲν ἐστιν οὐράνιος ἄνθρωπος, ὁ δὲ γήϊνος. *Duo ſunt hominum genera, alter cæleſtis eſt, alter terrenus.* Sanctúſque *Paulus* Chriſtum *cæleſtem Adamum* appellat. Et *Philonis* Adamus *Cæleſtis* eſt κατ' εἰκόνα θεοῦ γεγονὼς, *ſecundùm imaginem Dei creatus*, ut S. *Paulus* in ſuprà citatis locis ad *Coloſſenſes* & *Epheſios* de Chriſto etiam narrat. *Leg. Allegor. lib. 1.* *Leg. Allegor. lib. 1.*

Verſ. 29. *Adamo Cæleſti in cibum aſſignavit quo veſcatur, voluntatem Dei in rebus omnibus perficiens, &c.* Quemadmodum Chriſtus de ſe profitetur, *Meus cibus eſt exequi voluntatem ejus qui miſit me & perficere opus ipſius.* *Johan. 4. 34.*

Verſ. 30. *Nec Animalis vita prorſus enecanda eſt fame, &c.* Οἰκτείρει γὰρ δίκαιος ψυχὰς κτηνῶν αὐτοῦ, *Vir bonus* enim *erga jumenta ſua miſericors eſt, viſcera autem impiorum crudelia.* Vide *Origenem* in locum. *Prov. 12. 10.*

Verſ. 31. *Videt approbátque omnia quæ Deus in nobis creavit tanquam in ſuo genere valdè bona, &c.* Non ſolùm ipſum *Divinum* Principium ſed & *Piſces*, *Beſtias* atque *Volucres. Vult enim Deus*, inquit *Origenes*, *ut inſignis iſta Dei Factura, Homo non ſolùm immaculatus ſit ab his*, (quod multò certius efficeretur, ſi ab eis prorſus liberaremur, eáque ex natura noſtra funditus extirparentur) *ſed & dominetur eis.* Et quantùm ad me, equidem non intelligo quomodo *Regnum Cælorum* quod in nobis eſſe oportet, ullum omnino Regnum eſſe poſſit, ſi nulli illîc prorſus ſint ſubditi, qui gubernentur, mandatíſque Imperantis obediant. Quamobrem Paſſiones corporis penitùs extinguendæ non ſunt, ſed moderandæ, ut major eſſe poſſit *Vitæ plenitudo* in toto Homine.

Illi verò qui ad tam placidam, ad tam ſilentem, tranquillámque Animi conditionem adnituntur, ut nullius rei ſenſum illîc occurrere velint præterquam *Pacis* ac *Quietis*, totam ſuam naturam conantes omnibus *Figurationibus Animalibus* cujuſmodicunque ſpoliare, quid aliud affectant niſi *Diem ſerenum ſterili Planitiei illucentem*, quæ nec Vaccam alit nec Equum? Nec Oves nec Paſtor illîc videndi ſunt, ſed vaſta tantùm ac ſilens ſolitudo, unáque continua Ariditas ac Vacuitas. Et tamen dum quis ſeipſum imaginatur adeò totum Divinum, non ſatìs interim attendit, ut etiam tunc à ſua *Animali natura* detineri poſſit & deludi, útque nihil aliud ſit quàm *placida fixáque ſuæ Melancholiæ Temperies*, quæ ad hunc modum ipſi imponat, & loco veri *Divini Principii*, imperium ſibi arripere velit, & in hac uſurpata Tyrannide reliquas omnes *Animales Figurationes* crudeliter interimere. Vera autem *Divina Vita* nihil vult interimere quod in *Natura* eſt, ſed tantùm rebus moderari, eáſque ordinare ad

Kkkk pleniorem

pleniorem sinceriorémque hominis fœlicitatem, nihil reprehendens præter ipsam vitiositatem & enormitatem, *Sanguinem* & *Choleram Virtutis* ac *Religionis* æquè affinem pronuncians atque *Phlegma* & *Melancholiam*. *Vita* enim *Divina* quemadmodum *Humanam* Naturam in genere sibi conciliare & subjugare debet, ità à nullis illius Temperamentis omnino abhorret. Cæterùm pleraque omnia in Orbe Litigia non tam sunt circa *veram Pietatem* ac *Virtutem*, quàm quodnam ex *Temperamentis* quisve *Humor* Thronum conscendat illícque Christi ipsius loco sedeat. Sed nolo in uno Argumento nimiùm expatiari, totam potiùs capitis *Allegoriam* in brevem *Synopsin* compendiúmve redigam.

In primo die *Terra* est, *Aqua* & *Ventus*, super quæ & in quibus nihil est nisi caligo tristis, & tumultuosa agitatio; Ventis aquas in immanes fluctus impellentibus, fluctibúsque limum atque cœnum in aqua excitantibus, toto evadente rudi & indigesto acervo confusionis & desolationis. Hic est status τοῦ χοϊκοῦ sive *Adami terreni*, ut *Philo* eum appellat, donec Deus *Lucem* jusserit exsplendescere, *viæque ducem* ei obtulerit ad meliorem conditionem.

In Die secundo *Firmamentum* creatur, *superiores* inter & *inferiores Aquas* intermeans, ut fortes utrarumque impulsus sentiat, differentémve utrarumlibet saporem gustet. Atque sic voluntas hominis tum à *supero* tum ab *infero* Principio tangitur, diésque hic est in quo *Vita* & *Mors*, *Bonum* & *Malum* ipsi proponitur, manúmque potest porrigere ad utrum libuerit eligendum.

Matth. 7. 20. In die tertio, *Terra arida* apparet aquis in unum locum congregatis, ut *arbores fructiferæ* plantentur. Nempe *ex fructibus ipsorum agnoscetis eos*, inquit Servator, hoc est, ex operibus.

In die quarto, plenior *Divinæ Lucis* fit accessio, *Justitiæque Sol* animam calefacit sincero Dei atque Hominis amore.

In die quinto, ut *Lux* hæc *Justitiæ* splendidúsque *Divinæ Rationis oculus* in vacuo campo radios non vibret, ubi nihil est quod aut subdomet, aut ordinet ac gubernet; Deus integra *Piscium* examina in aquis emittit, & numerosas *Volucrum* multitudines in Aëre, præter partem operis *sexti Diei* in quo omnia Bestiarum genera creata sunt.

In hisce figurantur variæ Suggestiones ac Cogitationes Animi ex his inferioribus humanæ Naturæ elementis ortæ, *Terrâ* scilicet & *Aquâ*, *Carne* & *Sanguine*. Hæc omnia contemplatur *Homo* in *Luce Solis Justitiæ*, discernit quæ sint, cognoscítque quomodo sint appellanda, dominari eis novit, nec ad eas angustias adigitur ut ea ipsi dominentur. Hic est *Adamus* Caput Artificii ac Creationis Dei, *Dominúsque* omnium Creaturarum, ad Imaginem Dei formatus, *Christus* secundùm *Spiritum*, cujus sub pedibus subjecta est tota *Vita Animalis* cum variis suis motionibus, *Formis* ac *Figurationibus*. Ille res singulas proprio suo nomine appellabit, & unamquamque Creaturam in suo collocabit loco, *Non vocabitur ultrà stultus liberalis, & avarus non dicetur dives. Væ dicentibus bonum malum & malum bonum, qui ponunt tenebras lucem & lucem tenebras, qui ponunt amarum dulce & dulce amarum.* Ille Amarulentiam non nominabit *sanctum Zelum*, nec blandam *Meretriciam Civilitatem*, *Amicitiam*, nec falsam illam ac *mollem abhorrentiam* à puniendo pessimè meritos, *Misericordiam*, nec *Crudelitatem Justitiam*, nec *Vindictam Magnanimitatem*, nec *Perfidiam Prudentiam*, nec *Verbositatem*, aut *Sapientiam* aut *Pietatem*. Verùm in secundum caput insciens excurri.

Esai. 32. 5.

Esai. 5. 20.

In hoc primo, *Adamus* tantùm dicitur dominium habere in omnes Animantes, fructúque plantarum vesci. Et quid aliud est *superbia* nisi ingens, montis instar, Cetus? *Libido*, Hircus? *Leo*, *Aquila*, *Ursus*, Imperium violentum? *Calliditas*, Vulpes? *Mundanúsque labor*, Bos? In hæc & millena alia est Dominium *Hominis*, *Adamum* intelligo, *Imaginem Dei*. Esca verò ejus atque potus est voluntatem exequi sui Creatoris. Hic est fructus quo vescitur.

Ecce igitur, ô Homo, qualis sis, & ad quod munus sis vocatus, nempe ut magnus Princeps esse possis inter Creaturas Dei, & imperium exercere in illa Provincia quam is tibi assignavit, dijudicare motus proprii cordis & dominari suggestionibus naturalis tui Spiritûs: Non auscultare consilio Carnis, nec conspirare cum Serpente contra Creatorem tuum, sed mundum cor tuum custodire Deóque tuo fideliter devotum: Sic omnes Vitæ motus cum Innocentia & sine culpa contemplari poteris, & imperium agitare cum Deo in totam Creationem tibi concreditam. Hæc Paradisus tua erit, innocuáque oblectatio in terris, donec Deus in altiorem te evexerit fœlicitatis conditionem in Cœlis.

SCHOLIA

SCHOLIA

In CAP. I. Verſ. 26.

AFfectatores potiùs ſumus Sanctitatis & Juſtitiæ quàm reverà & propriè juſti atque ſancti. *Juſtitia enim & Sanctitas* Virtutes *ſunt*; Virtus *verò* Intellectualis vis Animæ *& quâ* facilè *proſequitur, ac proinde* conſtanter *quod abſolutè & ſimpliciter optimum eſt. Hoc ni fiat,* Virtus *propriè non eſt, ſed* diſpoſitio *potiùs ad virtutem, vel* ἀρετὴ ἡμιτελὴς, *ſemiperfecta Virtus, quemadmodum appellat* Theages Pythagoreus. *Vide* Enchiridium Ethicum, *lib.* 1. *cap.* 3. *ſect.* 1, 3.

Verſ. 27. Μέγαν δὲ ἄνθρωπον τὸν κόσμον εἶναι, &c. *Hoc autem fieri non poteſt, niſi* συναισθανομένης τῆς θείας ψυχῆς, *ut loquitur* Plotinus, *quo &* Mundum Deum *rectè appellari poſſe vult innuere. Ego verò* Mundum *nec* Hominem *nec* Deum *rectè nominari poſſe contendo, ſed* Zoophyton *potiùs quoddam ingens, ex* Materia Mundana *&* Spiritu Naturæ *compoſitum.* Spiritus *enim* Naturæ *quamvìs* Rationibus Seminalibus *abunde affluat, omni tamen Ratione* Intellectuali *atque* liberâ *penitus deſtituitur. Unde manifeſtum eſt* magnum Hominem *à* Philone *non rectè appellari, multòque minùs, à* Plotino, Deum.

CAP. II.

Plena ſignificatio illius Ἀπειθείας *quæ impedimento eſt hominibus, quò minùs in verum ingrediantur* Sabbatiſmum. 4. *Quanta neceſſitas ſit diſtinguendi motus innocuos* Naturæ *à ſuggeſtionibus* peccati. 5. *Profectus veri Chriſtiani non adæquatè dependere à labiis Sacerdotis.* 7. *Quid intelligendum per* [Hic ille eſt qui venit per aquam & ſanguinem.] 8. *Quid per* [Reſipiſcite, appropinquavit enim regnum Cœlorum.] *Millennium ſeptimum, magnus Eccleſiæ Dei* Sabbatiſmus. *Frequentem tunc fore converſationem inter* Homines *&* Angelos. 9. Arbor Vitæ *quàm aptè dicatur ſenſu* Myſtico, *eſſe in* medio Horti. 17. *Mors* duplex *contracta, ab* Adami *inobedientia.* Maſculinæ *&* Fœmininæ *facultates in Homine quid ſint.* 23. *Informationem Corporis eſſentialem eſſe Animæ operationem; idque in cauſa eſſe cur apparentia ſive perceptio* Evæ *tam grata ſit humanæ naturæ.*

AD verſum uſque quintum, Recapitulatio omnino eſt eorum quæ in primo Capite anteceſſêre, ac propterea nihil opus habent ulterioribus confirmationibus, quàm quæ jam allatæ ſunt ex *S. Paulo,* & *Origene* aliiſque Scriptoribus. Tantùm *Sabbati* mentio in ſecundo verſu hujus Capitis fit, de quo nulla verba facta ſunt hactenus. Atque hic ille *Sabbatiſmus* eſt ſive *Quies,* In quam Author ad *Hebræos* hortatur, contendere ut intremus per *fidem* & *obedientiam.* Etenim illi qui ignavi erant & increduli, prætendebántque Filios *Anac, Gigantum* progeniem, fortiores fore quàm ut eos unquam vincerent, in *Terram promiſſam* ubi ſub ductu *Joſhuæ, Jeſu* Typi, ſedes quietas ſibi ponerent, intrare non potuerunt. Idémque Author eodem in loco mentionem facit de hoc ipſo *Sabbato* quod conſummationem Creationis ſubſecutum eſt, ſic concludens; *Itaque reliquus eſt aliquis ſabbatiſmus populo Dei: Nam qui ingreſſus eſt in requiem ipſius, requievit & ipſe ab operibus ſuis, quemadmodum à ſuis Deus. Studeamus igitur ingredi in illam requiem, nè quis in idem incidat inobedientiæ & incredulitatis exemplum.* Vox enim Græca Ἀπείθεια utrumque ſenſum facilè includit, *Inobedientiæ* ſcilicet ſive non exequendi voluntatem Dei pro illa potentiæ ſcientiæque menſura quam is nobis jam dederit; & *Incredulitatis,* quaſi *Divina Vita Spiritûſque* in nobis totam *minoris Mundi* creationem nobis ſubjugare non valeret, hoc eſt, omnes motus ac *Figurationes Animales,* ſint licèt Leones, Urſi, Hirci, Ceti aut cujuſcunque generis, perinde atque Filios *Anac* coram *Iſraelitis* profligare, quemadmodum ſe res habet in altero Typo *Chriſti* Regníque illius in animabus humanis.

Hebr. c. 4.

Hebr. cap. 4. *v.* 9, 10, 11.

Verſ. 4. *Generationes ----- Animalis Vitæ cùm Deus eas creâſſet.* Hæc enim æquè verè opera Dei ſunt atque ipſa *Vita Divina,* quanquam nequaquam cum illa ſint conferenda. Quinimò confuſionis omnino congeries ſunt ſine illa. Quamobrem ſumma perfectio eſt, has ordine debito & obſequio, *Spiritui* ſive *Vitæ Cæleſti,* qui *Chriſtus* eſt in nobis, ſubditas habere. Et ut magis particularem harum Generationum *Animalis*

Vitæ notitiam habere possis, en tibi Catalogum nonnullarum ex ipsis, quanquam confusaneum, prout memoriæ primùm occurrerint.

Hujusmodi igitur sunt *Ira, Zelus, Indignatio, Dolor, Derisio, Hilaritas, Gravitas, libera & aperta Conversatio, Conversatio abstrusa, restricta,* &, quæ vulgò vocatur, *reservata, Animus flexilis,* & *inflexilis, Audacia, Timiditas, Mansuetudo, Austeritas, Candor, Suspicio, Pervicacia, Despondentia, Triumphus,* sive *Gloriatio.* Omnes propensiones ad exercendum robur aut agilitatem corporis, cujusmodi sunt exercitia *currendi, saltandi, natandi, colluctandi, hastiludendi, venandi* & similia: præter cuncta illa blanda ac urbana *præludia,* necessaria *Concomitantia,* & jucunda *Consequentia* Matrimonii, quæ ex amore Mulierum proficiscuntur, & amœnitate Liberorum. Ut eas taceam voluptates quæ oriuntur ex studiorum similitudine, meréque naturali amicitia inter hominem atque hominem, plenioribúsve amicorum familiarium congressibus, perbenignis *conviviis, ludis, * concentibus musicis* & *choreis.* Omnia hæc aliáque multa, quorum hîc non est recensendi locus, genuinæ omnino sunt pullulationes *Vitæ Animalis,* & in seipsis nec *bonæ* nec *noxiæ.* Quinimò ut veriùs dicam & sine omni partium studio, *bonæ* sunt, secundùm illius approbationem qui eas fecit, sed *malæ* tantùm eis fiunt qui mali sunt eísque citra modum, aut in malum finem, aut sine debitis circumstantiis utuntur; alioquin in suo genere bonæ sunt, modò temperentur regantúrque à *Divino* illo *Principio* in nobis.

Et summi profectò momenti esse censeo ut omnes veritatem hanc agnoscerent, ob hasce tres causas: Primùm, quia limitibus *peccati* innocuorúmque *Naturæ motuum,* nondum planè ac apertè propositis & definitis, homines quidem varias *Animales Figurationes Naturalésque motus* pro *peccatis* habentes, tantum sibi ipsis accumulant pensum, perfectam scilicet extirpationem illius, quod nec commodum esset, nec fortean possibile penitus extirpare, ut reverà indè videantur insinuare *impossibile* prorsus esse in *Requiem* ingredi *Sabbatismúmve populi Dei.* Quamobrem sub confusa hac peccatorum atque infirmitatum nube promiscuè seipsos contegentes, ubi omnia ità aggravant ac si singula eodem gradu peccaminosa essent, modò fervidi sint ac diligentes in uno aliquo, tanquam rem magnam æstimant, egregiúmque suæ Sanctitatis Testimonium. Ipsorúmque *Hypocrisis* certò illud electura est, quod minimi omnium sit momenti, hoc est, totum suum zelum quispiam pro *naturali Temperamento* quo ipse sit, contra oppositum *Temperamentum* impendet. Quantùm verò ad indispensabilia *Divinæ Lucis* dictamina, ea certò est neglecturus, quippe quæ difficilius sit præstare, quanquam majoris momenti & quoad ipsum, & quoad bonum publicum. Quod si apertiùs definiretur, quid sit *peccatum,* & quid *secùs,* meliori animo majoríque cum fiducia hostem quis adoriri posset, quippe qui tunc non tam numerosus appareret, nec tam formidabilis, minúsque ipse opportunitatis haberet ad perversas excusationes, ac tergiversationes *Hypocriticas.*

Secunda ratio est, ut homines meliori se conditione constitutos non sentiant quàm reverà sint, ob abhorrentiam suam ab istiusmodi rebus quæ nullam in se habeant noxam aut turpitudinem, nec pejorem de aliis concipiant opinionem quàm mereantur, cùm ea tantùm agant quæ à *Deo Divinâque Luce* approbantur. Atque hæc quidem maximi momenti est ad *Christianam* fovendam *charitatem* atque *unitatem* inter homines.

Tertia & ultima, ut observare possint hominum plerorumque omnium *Vesaniam* atque *Hypocrisin,* quorum religiosæ contentiones secretæve censuræ utplurimum nihil aliud sunt, quàm oppositarum *Figurationum Animalis Vitæ* conflictus & Antipathia, quæ ferarum instar sine custode, qui imperium quod dicitur habeat in belluas, impotenter feruntur ad alias aliæ devorandas. Ex hoc autem quisque dignoscet, *Temperamentum* sit an *Religio* quæ in ipso regnet, si Deum toto corde & totâ animâ diligat & proximum suum ut seipsum, rationémque solidam reddere posset actionum suarum atque opinionum ab *Æterna Luce, Amoréque Dei* in corde ipsius diffuso: Sin minùs, Factio est *Animalis Vitæ* ex naturali *Temperamento* aut *Consuetudine* enutrita & confirmata, longéque abest ut ad *regnum Christi* pervenerit, ingressúsve sit in veram *Requiem Populi Dei.*

Vers. 5. *Ubi nulla externa Doctrina est, &c.* De Pulpitis, & Concionibus, externísque Ritibus & Institutis, non tantus adeò est strepitus apud sanctos Patriarchas quorum vitas *Moses* describit, quapropter hunc Textûs sensum quem reddidi, eò magìs genuinum censeo ac legitimum. Verùm præterea, cùm *Moses* revelatus, ipsa *Christianitas* sit, modus ratióve profectuum veri Christiani heîc præfiguratur. Quòd à *Deo* potiùs *edoctus* sit quàm ab *hominibus,* cùm *Spiritum Vitæ* in se habeat, nec quoquam opus habeat qui eum doceat: *Unctionem* enim *habet in seipso,* quæ eum edoctura est

1 *Cor.* 3 6.
1 *Johan.* 2.27.

est omnia ad *Vitam* ac *Pietatem* necessaria. Quæ tamen *Unctio*, externa Adminicula sanctáque *Christi* Instituta nunquam vili pendet, quemadmodum suo loco abunde demonstravimus. *Vid. Myster. Pietat. lib 8. cap. 12. lib. 10. cap 12. sect. 8, 9.*

Vers. 6. *Quæ Resipiscentia est à mortuis operibus, &c.* In hoc versu אד in *Cabbala Philosophica* vaporem significat, hîc verò *Aquæ fontem* reddo, authoritati innixus septuaginta Interpretum, qui vertunt πηγή. *Aquam* verò *Symbolum* esse *Resipiscentiæ* adeò obvium est, ut ea de re verba facere minimè sit opus. *Johannis* baptizatio per *aquam* ad *Resipiscentiam* frequenter occurrit in Evangeliis.

Vers. 7. *Atque in eum inspirat Spiritum vitæ, &c.* Ad hunc locum *Mosis* verisimillimum est, illud *Psalmistæ* alludere, *Manus tuæ fecerunt me & plasmaverunt me: da mihi intelligentiam & vivam:* ac si, *Adami* instar, Statua terræ omnino esset, antequam Deus in eum inspirâsset Spiritum Vitæ atque sanctitatis. *Psalm. 119.*

Qui venit per Aquam & Spiritum. *Aqua* & *Spiritus* duo extrema sunt, Primum & Ultimum quæ Creationem *Spiritualis Adami* sive Christi in nobis consummati constituunt; mediúmque includunt qui *Sanguis* est. Primùm igitur est *Resipiscentia* ab eis quibus antè oblectati simus; Deinde mactatio malæ illius ac corruptæ vitæ in nobis, quod est *resistere usque ad sanguinem*, quemadmodum loquitur Apostolus. Et 1 Epist. Johannis, *Quicquid natum est ex Deo vincit mundum. Quis est qui vincit mundum, nisi is qui credit Jesum Christum* (Divinam Lucem Vitámque in nobis) *esse filium Dei?* ac proinde ab alto, viribus potentiáque abunde instructum ad debellandum omne peccatum & improbitatem in nobis? Hic est ille qui venit per *Aquam* & *Sanguinem*, per *Resipiscentiam* & Perseverantiam usque ad *mortem corporis peccati*; non per *Resipiscentiam* solùm, vitæque anteactæ improbationem, sed per realem etiam ipsius *mortificationem*. Tunc *Spiritus* veritatis in nobis exuscitabitur, testimoniúmque perhibebit cuilibet quod verum sit atque justum. Atque secundùm hoc quidem testificandi genus intelligendum est præsertim, *Quòd nemo potest dicere Jesum Christum esse filium Dei nisi per Spiritum sanctum*, quemadmodum *Apostolus* alibi affirmat. Hic est *cœlestis Adamus* qui vera *Lux* est atque *gloria* omnibus qui *Mysticam* Resurrectionem mortuorum assecuti sunt & in quos Deus inspiravit Spiraculum Vitæ, sine quo nullam prorsus veram habemus notitiam sensúmve Dei. Πῶς γὰρ ἂν ἐνόησεν ἡ ψυχὴ θεὸν εἰ μὴ ἐνέπνευσε καὶ ἥψατο αὐτῆς κατὰ δύναμιν; Verba *Philonis* sunt in locum. *Quomodo enim Anima humana*, inquit ille, *cognoverit Deum, nisi eam inspiraverit, eámque virtute suâ tetigerit?* *Hebr. 12. 4.* *1 Johan. 5. 4.* *1 Johan. 4. 13, 14, 15.* *1 Cor. 12. 3.* *In leg. Allegor. lib. 1.*

Vers. 8. *Ad regnum cælorum pervenisse, &c.* Finísque doctrinæ *Johannis*, quæ *Resipiscentia* erat, huc planè spectabat, ut ad fœlicem hanc conditionem homines pervenire possent hîc descriptam; quod igitur præcipuum argumentum erat ad *Resipiscentiam*. *Quamvis enim vesperi pernoctaverit fletus, mane tamen aderit lætitia.* Nam condentur nova Hierosolyma, ponétque Deus Tabernaculum suum inter homines, & per *Spiritum* regnabit in Terris. Quod, si *Cabbalam Mosis* Historicam aggredi liceret, *Millennio septimo* fore præsagirem, secundùm Scripturæ Chronologiam, quando Mundus adeò *Spiritualis* erit, ut futurum sit ut opus *salutis* tunc finiatur, magnúmque *Sabbatum* atque *Festum* summâ solennitate celebretur. *Mille anni sunt ut Dies unus*, inquit Apostolus, ac proinde *Millennium septimum Dies septimus meritò* potest æstimari. Quapropter in fine *Millennii sexti* regna Terræ secundi erunt *Adami*, *Domini Christi*, quemadmodum *Adamus* die sexto creatus est Orbis Dominus, & omnium in eo Creaturarum. Atque hoc Imperium ejus, Diem septimum Quietis, Pacis & Gaudii introducet super faciem universæ Terræ. Quod quidem Præsagium credibilius videbitur postquam *septenarii numeri* Mysterium explicaverimus ex *Philone Judæo*. Verùm antequam hoc aggrediar, rei probabilitati viam paululum aperiam, ostendendo eandem veritatem sub alia figura. *Apoc. 21. 3.*

Adamus, Seth, Enos, Cainan, Mahalaleel, Jared moriebantur, nec plenitudinem *Divinæ Bonitatis* perceperunt in corporibus suis. *Enochus* verò qui *septimus* erat ab *Adamo*, vivus in cœlum assumptus est, magnâque illâ beatitudine frui videtur in corpore. Mundus igitur *Chiliade septimâ* sursum assumetur in Deum, illius *Spiritu* abreptus, ejúsque actuatus potentiâ ac virtute. *Hierosolyma* à Cœlo descendens modo gloriosissimo & eminentissimo florebit tum in terris. *Deus*, ut dixi, *Tabernaculum suum figet apud homines*. Deúmque in nobis esse & apud nos, idem est atque nos evectos esse in Deum. *Apoc. 21. 2.*

Cæterùm ut veniamus nunc ad Mysterium Numeri *Septenarii*. Septenarius duplex est apud *Philonem*; unus, ὁ ἐντὸς δεκάδος ἑβδομάς alter, ὁ ἐκτός. *Septenarius intra Decadem* sunt tantùm septem Unitates. Alter, *Numerus septimus est*, incipiendo ab *Unitate*, & pergendo in proportione continua *Geometrica*, donec transiveris per

septem

septem Terminos proportionales. * Nam *septimus Terminus* illîc est *septenarius secundi generis*, cujus naturam *Philo* plenè describit hisce verbis. Ἀεὶ γὰρ ὁ ἀπὸ μονάδος συντιθέμενος ἐν διπλασίοις ἢ τριπλασίοις ἢ συνόλως ἀναλογοῦσιν, ἕβδομος ἀριθμὸς κύβος τε καὶ τετράγωνός ἐστιν, ἀμφότερα εἴδη περιέχων τῆς τε ἀσωμάτου καὶ σωματικῆς οὐσίας· τῆς μὲν ἀσωμάτου κατὰ τὴν ἐπίπεδον ἣν ἀποτελοῦσι τετράγωνοι, τῆς δὲ σωματικῆς κατὰ τὴν ἑτέραν, ἣν ἀποτελοῦσι κύβοι. Ad hunc sensum. *Etenim semper ab Unitate incipiendo & pergendo in dupla, tripla, aut alia quacunque proportione, septimus Numerus hujus ordinis & Quadratus est & Cubus, utrumque genus comprehendens,* Corpoream *perinde atque* incorpoream *substantiam :* Incorpoream *secundùm superficiem quam Quadrati exhibent,* Corpoream *verò secundùm solidas dimensiones quas exhibent Cubi.*

In Cosmopœia Mosaic.

Ut exempli causâ, 64, vel 729. hi Numeri sunt qui hac ratione oriuntur; uterque *septimus* est ab Unitate, alter à dupla proportione, alter à tripla ortus; & si ratio esset quadrupla, quintupla aliáve quæcunque, eódem res redit, alii aliqui septimi numeri orirentur, qui reperirentur ejusdem naturæ cum his, reperirentur & *Cubi* & *Quadrati*, hoc est, *Corporei* & *Incorporei.* Talis enim est Numerus sexaginta quatuor, factus aut multiplicando octo per octo, atque sic Quadratus est; aut multiplicando quatuor *Cubicè*, nam quater quater quatuor rursus fiunt sexaginta quatuor, sed tunc *Cubus* est. Atque sic Septingenta viginti novem, Numerus est qui fit aut quadrando *Viginti septem*, aut Cubicè multiplicando *Novem*, nam utrovis modo fient septingenta viginti novem; unde & *Cubus* est & *Quadratus, Corporeus* & *Incorporeus.* Per quod significatur Mundum non reductum iri die septimo ad *Consistentiam* merè *Spiritualem*, ad Conditionem *incorpoream*, sed *Co-habitationem* fore *Spiritûs* cum carne, in sensu *Mystico* sive *Morali*, Deúmque Tabernaculum suum fixurum esse apud Homines. Tunc stabilietur æterna Justitia, radicabitúrque in Terris, donec Humanum genus habitaturum est super faciem illius.

Atque hæc quidem *Veritas* de *Regno Justitiæ* in *Millennio septimo* clariùs adhuc illustratur *Septenario* intra *Decadem*, τῇ ἐντὸς δεκάδος ἑβδομάδι, quemadmodum *Philo* appellat, simplicem Numerum *septem.* Partes enim ex quibus consistit & * in quas maximè æqualiter est divisibilis sunt *tria* & *quatuor*, quæ simul juncta faciunt *septem.* Atque hæ partes latera sunt primi *Orthogonii* in Numeris, ipsa latera quæ rectum illius angulum includunt. *Orthogonion* autem, quale fundamentum sit *Trigonometriæ* mensurandíque altitudines, latitudines & longitudines rerum, quisque novit qui vel primoribus labiis Mathematica degustaverit. Atque hoc *Rectitudinem* præfigurat sanctæ illius Generationis quæ stabit ambulabítque κατ' ὀρθὰς nec hàc nec illàc inclinans, sed præbebunt se recti sincerique cordis. Virtutéque hujus *Spiritûs Rectitudinis* sive *Justitiæ* investigare valebunt atque explorare *Profunditatem, Latitudinem,* & *Altitudinem Sapientiæ* ac *Bonitatis* Dei, quemadmodum ipse *Apostolus* alicubi loquitur.

Deinde verò, hæc *Tria* & *Quatuor* conjunctionem etiam naturæ corporeæ & incorporeæ comprehendunt; quippe quum *Tria*, prima sit *Superficies, Quatuor* verò primum *Corpus.* Et in *septimo* quidem *Millennio* tantam fore existimo inter Deum atque Homines Unionem, ut non solùm Spiritum illius participaturi sint, sed Æthereæ Regionis Incolæ palam cum Incolis Terrestribus sint conversaturi, támque frequens Conversatio repetitæque Visitationes sincerorum nostrorum Amicorum alterius Orbis omne *Vitæ tædium mortisque metum* sublaturæ ab hominibus, quippe qui animo læto futuri sint & tranquillo in hoc corpore, certíque meliùs se habituros esse postquam ex eo excesserint. Cœlum enim & Terra tunc manus quasi committent, unáque fient Domus; moríque nihil aliud æstimabitur, quàm in superiorem quasi ascendere cameram. Et quanquam hæc *Dispensatio* in præsens admodum raró occurrat, paucos tamen esse aliquos existimo, quorum oculos matutinum hujus diei crepusculum leviter perstrinxerit, de quibus consummata posteritas aliquid consimile dicto illi Servatoris de *Abrahamo*, fortean prolatura sit, (qui Christianitatem degustaverat ante Christi adventum in carne) *Abrahamus gestivit ut videret diem meum & vidit ac gavisus est.* Et citra omnem controversiam, ista plenitudo Beatitudinis quæ reservata sit in futura tempora, præsagium, inquam, illius & præsensatio ingens gaudium ac triumphum omnibus viris sanctis ac Prophetis per omnia secula conciliavit.

A Matutina Luce Solis Justitiæ, &c. Hoc valde congruenter Textui dictum est, cùm Paradisus ad Orientem dicatur collocata in *Edene*, Christúsque Servator appelletur *Stella splendida Matutina,* & *Lux quæ illuminat omnem hominem venientem in Mundum,* quanquam nimiùm multi dictatis hujusce *Lucis* quæ tam maturè eos in mentibus suis ac conscientiis invisit, immorigeri sint, qui verò ipsi obsequuntur, pax eorum est ac fœlicitas in extremo.

Apoc. 22. 16.

Vers.

Vers. 9. *Sincera Divinæ voluntati est obedientia, &c. Arbor vitæ* rectissimè dicitur in *medio Horti* sita, hoc est, in *medio Animæ humanæ.* Estque hoc *Voluntas* sive *Desiderium* hominis, quod maximè intimum est omnium facultatum animæ, éstque quasi λόγος σπερματικὸς *Centrúmve Vitale* reliquarum, unde fluunt atque germinant. Illud igitur *Arbor vitæ* est, si reverà tangatur afficiatúrque *Divinâ vitâ,* homóque animitùs voluntati Dei obediat. Tota enim Divinæ perfectionis Imago hinc germinabit, alimentúmque ac robur & durationem indè accipiet. Quodsi voluntas hæc & desiderium abruptum disjunctúmve sit à Deo, actuetúrque à Creatura, vel *Sui-voluntas Spiritúsve inobedientiæ* evadat, mortiferum fructum profert, qui *vitam Divinam* in nobis interimit, hominémque in necessitate constituit moriendi isti *Inordinationi* & *Corruptioni* quam contraxerit.

Quicquid alii è contrà suggesserint. Nihil enim magìs tutum est, modò medullitùs homo sit sincerus, quàm ab aliis per Nasum, quod dicitur, non duci. Videmus enim funestum hujus rei eventum in *Eva,* quæ externis suggestionibus Serpentis auscultavit.

Vers. 10. *Quatuor Virtutes sunt Cardinales.* Expositio est *Philonis.* Ad versum usque decimum septimum nihil opus est quicquam ampliùs addere quàm quod jam dictum est in *Defensione Cabbalæ Philosophicæ.* *Leg. Allegor. lib. 1.*

Vers. 17. *Mortuúsque evaderet ad omnem Justitiam ac Veritatem, &c. Mortalitas* quam *Adamus* per suam inobedientiam contraxit in sensu Morali sive *Mystico duplex* est. Altera mors est quoad Justitiam, éstque *Philonis* Interpretatio in locum, Ὁ δὲ ψυχῆς θανατὸς, ἀρετῆς μὲν φθορά ἐστι, κακίας δὲ ἀνάληψις· *Mors animæ virtutis in ea extinctio est, & vitii resuscitatio:* addítque hanc mortem hîc intelligendam esse, cùm reale supplicium sit, virtutis vitam perdere. *Altera Mortalitas* est necessitas moriendi *Injustitiæ,* si beatitudinem unquam assequi quispiam velit. Ambæ hæ notiones Mortis frequentiores sunt in Epistolis S. *Pauli* quàm ut opus sit ullum proferre exemplum.

Facultatibus ejus magìs nobilibus ac masculinis, &c. Masculina pars in homine quid sit, *Philo* his in verbis perspicuè declarat, Ἐν ἡμῖν γὰρ ἀνδρὸς μὲν λόγον ἔχει ὁ νοῦς, γυναικὸς δ' ἡ αἴσθησις· *In nobis,* inquit ille, *Intellectus Vir est, Fœmina verò sensus Corporis.* Unde facilè intelliges *Masculinas* facultates eas esse quæ magìs Spirituales sunt & Intellectuales. *In Cosmopœia Mosaic.*

Vers. 18. *Ut tota Natura humana Divinâ posset perfici.* Quod consentaneum est piæ illi ejaculationi Apostoli, 1 Thess. 5. *Ipse autem Deus pacis sanctificet vos totos, & integer vester Spiritus & Anima & Corpus inculpatè serventur,* ἐν τῇ παρουσίᾳ, *per præsentiam* sive *Inhabitationem* Jesu Christi, *Divinæ vitæ,* sive *Cœlestis Adami* in vobis. Hic est facillimus maximéque naturalis sensus * hujus loci scripturæ *Mysticè* intellecti, quemadmodum apparere potest cuilibet, cujus menti *Sanctitas* æquè grata sit ac *difficiles Notiones.* Est etiam valdè congruens *Mystico* sensui secundi Psalmi, ubi *Regnum Christi* in *extremos Terræ fines* extenditur, hoc est, quousque Anima vivificare potest, adeò ut ipsa *Caro* & *Corpus* Sceptro subjiciantur *Regni Christi.* *1 Thess. 5. 23.*

Vers. 19. *Figurationes Animalis Vitæ, &c.* Motus Animi, quatenus ab *Animali vita* corporis suggeruntur, per *Pisces, Bestias* atque *Volucres* significari, satìs suprà confirmavi ex authoritate *Origenis.*

Vers. 20. *Nondum verò capax erat ullam ex eis percipiendi voluptatem, &c.* Melancholia enim temperamentum corporis ità depravaverat, ut nullius rei sensus gratus esset, quæ ad Naturam, vitámque *Vehiculi* pertineret.

Vers. 22. *Maxima pars illius Paradisi est cujus homo capax est in terris.* Hæc sensûs & experientiæ veritas est, nec per rationem magìs probanda est, quàm quòd album album sit, nigrúmve nigrum.

Vers. 23. *Essentialisque animæ sit operatio, &c.* Ipsa natura Animæ quatenus anima est, est aptitudo informandi sive actuandi corpus; ut verò semper sit corpus organizatum, dictatum tantummodo *Aristotelis* est, non satìs ab eo probatum. Quantùm verò ad me admodum proclivis sum in eam sententiam, quòd Anima aliquo saltem *Vehiculo* nunquam destituatur, quanquam *Plotinus* aliter sentit, opinatúrque animam summo perfectionis gradu cum Deo solo sine ulla alia re conjungi, & nudam quasi illius amplexibus excipi. Eò autem confidentiùs de hac Animæ exaltatione ab eo dissentio, quòd adeò, proprio quidem judicio, securus sim de altera illa ipsius suspecta exorbitantia, quâ animas in tam vilem conditionem dejicit, ut tandem tam torpidæ & insensatæ evadant, ut ex humo crescant in ista *stupida vitæ functione,* efformatione Arborum & Plantarum. Nec solus sum in assumenda mihi hac libertate dissentiendi à *Plotino.* Nam præter propriam opinionem huc propensam (ingenuè enim fateor *Vide Immortal. Animæ, lib. 3. cap. 1. sect. 2.*

Comment. in Plotin. Ennead. 2. lib. 8. cap. 8. & alibi.

me nullas habere rationes demonstrativas quibus illius dogma evertam) exemplo animatus sum *Ficini*, qui haud vulgaris tamen admirator est supradicti Authoris.

Quod dicturus eram hoc ferè est: Cùm Informatio sive Actuatio corporis adeò indispensabilis sit *Essentialisque actus Animæ, temperamentum conditioque* corporis quod ad hunc modum actuat, non potest quin maximi momenti sit animæ, quæ conscia est habitûs illius, gaudiúmque ac dolorem, per universalem tactum intimúmque sensum in notitiam ejus & animadversionem se exerentem, percipit. Et facilè quidem intelligere possumus, quanti momenti sanitas bonúsque corporis habitus sit menti inibi hospitanti, si consideremus conditionem *plantarum*, quarum corpora non possumus non concipere *temperamento* esse magìs congruo, dum florent gratósque odores ejiciunt, oculósque pascunt suâ pulchritudine, quàm postquam aut præ anni siccitate aut senectâ exaruerint, aut ad terram depressæ sint immoderatis nimbis superfluíque humoris redundantiâ. Atque sic corpus humanum, ubi anima adest quæ illius conditionem persentiscat, multò meliùs se habet, quando sanum est propter temperantiam moderationémque cibi & exercitii, quàm quando aut nimis arefactum est & exsiccatum *superstitiosâ Melancholiâ*, aut nimis madidum & immersum *Sensualitati* & *Intemperantiæ*, utraque enim, vitæ gaudia magnopere sufflaminant, minuúntque illam fœlicitatis plenitudinem cujus homo capax sit ex *Eva* sua *Mystica*, muliere quam cuique dedit Deus, qua seipsum oblectaret.

Vers. 24. *Quatenus sanitati gaudióque vitæ naturalis sui corporis repugnent, &c.* Veritas hæc est quam nemo quisquam potest negare. Alioqui quomodo id firmum esse

1 Tim. 4. 8. possit, quod narrat Apostolus, *Quòd pietas ad omnia utilis est, ut quæ promissionem habeat vitæ præsentis ac futuræ*; cùm tamen sine sanitate corporis, in præsenti hac vita nullius rei voluptate frui liceat? Et proculdubio Angelorum superiorúmve Creaturarum legibus nos à Deo non alligamur, sed præceptis humanæ naturæ consentaneis.

Obedientia indispensabilibus præceptis illius superioris lucis, &c. Nam si vita corporis ità in nos invalescat ut extinguat impediátve *rerum Divinarum sensum, dependentiæ nostræ à Deo,* & *lætæ spei vitæ futuræ*, inordinata tunc evasit, & castiganda est & subdomanda, nè in aversationem nos dejiciat omnis *Pietatis*, & in plenam Dei *Divinæque Vitæ* oblivionem immergat.

Vers. 25. *Sine ullo pudore aut erubescentia.* Vide quæ in hunc locum dicta sunt, in Cabbala Philosophica.

SCHOLIA

In Cap. II. Vers. 4.

Concentibus musicis ac choreis. *Sunt è severioribus Theologis qui Choreas omninò illicitas putant. Et facilè concedo, res in se licitas multis propter naturæ suæ pravitatem illicitas evadere. Heic igitur ingenium suum, animique propensiones quisque explorare debet, & sic se gerere ut nec sibi noxam nec proximo scandalum pariat. Ut verò nemo ferè est, ex elegantiori saltem hominum genere, quin licèt rem commodam arbitretur saltationem, à saltando tamen abstineret nisi in loco commodo, nolletque in conclavi non bene emundato pulverem circa se aliósque excitare; ità certè debet quisque vir bonus antè perpendere an domum suam, hoc est, suum corpus satìs expurgatum habeat ab omnibus sordibus, nec excitaturus sit pulverem in domicilio suo luteo & pulvereo, liberiori hoc ludicrorum genere. Quod si suspicetur fore, consultius erit abstinere, donec corpus ab his sordibus ac pulvere, aut anima ab hoc corpore pulveris liberata fuerit.*

Vers. 8. Nam septimus Terminus illìc est septenarius, &c. Ἕβδομος ἀριθμὸς appellatur apud Philonem. *Sed ipsa Unitas hìc pro Numero æstimatur: Septimúsque ab unitate intelligitur inclusivè, ità ut unitas tanquam primus Terminus comprehendatur.*

In quas maximè æqualiter est divisibilis, &c. *Quanquam enim septem in duo & quinque dividere etiam licet, manifestum tamen est Divisionem multò esse inæqualiorem.*

Vers. 18. Hujus loci Scripturæ Mysticè intellecti, &c. *h.e. in sensu Morali. Quodsi interpreteris sensu magìs Physico sive Philosophico, tunc* ἐν τῇ παρουσίᾳ *idem significabit quod* εἰς τὴν παρουσίαν, *prout* Beza, Grotius *& alii plerique omnes exponunt. An verò* Grotius *genuinum hujus loci sensum reddiderit dum* ὁλόκληρον *ad cuncta tria referri vult, ad* Spiritum, Animam *&* Corpus, *meritò potest dubitari. Videtur enim apprecatio paulò alienior, ut corpus terrenum, postquam Terræ commissum sit,* ἀμέμπτως *inculpatum & immaculatum conservetur in adventum Domini. Videndum igitur annon minùs coactus foret sensus in* [ὁλόκληρον

κλήρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα] ὁλόκληρον *restringere ad* πνεῦμα, *& per* Spiritum integrum, totum *intelligere, debitis suis partibus constantem,* (*uti &* Grotius *agnoscit exponi posse*) totum *verò hunc* Spiritum *esse* hominem Spiritualem, *quem* τὸ ἔσωθεν ἄνθρωπον *Apostolus* 2 *Cor.* 4. *appellat : atque heic innuit duabus partibus constare,* καὶ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι; *&* animâ *&* corpore, *nempe corpore tenui &* spirituali. Platonici *nunc* τὸ λεπτὸν ὄχημα, *nunc* τὸ ἄϋλον σῶμα, *nunc* tenue vehiculum, *nunc* corpus immateriale *vocant. Ut hæc quidem sine* macula & culpa *conserventur usque ad adventum Domini, satis apposita est apprecatio.* Corpus *verò* terrenum *ante Resurrectionem, putrescere in sepulchro & putescere notissimum est, ut minùs rectè de eo intelligi possit oratio.* Corpus *verò* Terrenum vivum, *in* [ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς, sanctificet vos totos] *includi facilè concedo, quò minùs necessarium sit in reliqua parte versûs intelligi, sed corpus potiùs* ἄϋλον Platonicorum.

CAP. III.

Historiola Disputationis Prælatum *inter &* Fabrum Ferrarium *de Pomo ab* Adamo *comeso.* 1. *Quid significetur per subtilitatem sive* calliditatem Serpentis, *Religionem ad debitum gradum perductam statum esse lætum admodum atque hilarem* ; *solámque esse hominum* claudicationem *&* Hypocrisin *utplurimum, quæ tam tetricam tristémque larvam ei imposuerit.* 5, 6. Mundanam Sapientiam *non* Philosophiam *in Mysterio* Arboris scientiæ Boni & Mali *perstringi.* 10. *Fuga* Adami, *postquam nudum se deprehendisset, quid significet.* 20. Adamus, Terrena-sapiens Homo, *secundùm* Philonem. 21. *Quid ex eò quòd Deus* Adamum *&* Evam *pellibus villosis vestiverit, intelligendum sit sensu* Mystico. 23. Παράδεισος τρυφῆς, *sive* Paradisus Luxuriæ. *Historiam in Scriptura admodum concisè scriptam esse, ac proinde supplementa modestè & cum judicio formata, ad sensum illustrandum admittere.* 24. *Quid significetur per* Cherubinos *&* flammantem Gladium. Platonis *Philosophiæ Definitio,* Μελέτη θανάτου. *Uberior descriptio* mortis peccati, vitæque Justitiæ. *Christianam Religionem etiam quatenus ad externam Christi personam refertur, sub nullo pretextu abolendam esse, ante* Mundi Conflagrationem.

IN tertio hoc Capite tristis illa Historiæ *Catastrophe* occurrit, viz. Lapsus *Adami*, origóque omnis illius Miseriæ & Calamitatis quæ humano generi à primo usque Mundi Initio contigit. Tam horrenda erat illius facinoris sequela, cùm *Eva* mater fœminino suo appetitui meliùs temperare nesciverit, sed ex facili Serpentis suasu fructum vetitum degustaverit, quemadmodum *Prælatus* celebris in *Gallia* rem, attento populo, admodum Tragicè inculcavit.

Ità verò evenit, ut *Faber* quidam *Ferrarius* in Concione, ut refert *Bodinus*, postquam ex venerabili hoc Concionatore audivisset, totum humanum genus, excepto tantùm exiguo Christianorum manipulo, in æternam damnationem ex esu Pomi per Adamum irrevocabiliter lapsum esse, cúmque eâ esset confidentiâ ut ea de re cum *Prælato* disceptaret, eúmque in tractando hoc *Literali* Textûs sensu, (neque enim peritia illius ultrà se extendebat) sibi nequaquam satisfacere posse observâsset, Faber in hæc verba tandem prorupit, *Tam multas rixas pro re tantilla ineptè excitari.* Quod blasphemum dictum, ut refert *Bodinus*, simul atque ad aures *Aulicorum Parisiensium* pervenisset, in proverbium statim abiit apud *Aulicos*. Tam plena periculi res est imprudens ignarúsque *Concionator*, & *Auditor* audax & immodestus. *Bodinus*, in eodem loco, se in ea esse sententia profitetur, Quòd imperita Theologorum Inculcatio sensûs *Literalis* Textûs *Mosaici*, * multa centena Atheorum Millia pepererit. Quam ob causam spero omnes, qui non valdè ignari sint aut perversi, sed Deum Divinámque Veritatem sincerè diligant, hasce meas *Cabbalas* benignè candidéque accepturos, præsertim hanc *Moralem*, cùm sensus illius major non sit quàm qui os cuilibet honesto liberóque pervestigatori percontatoríve *Christiano* commodè obturet, sed qualis qualis sit eam confirmare porrò in multis illius locis conabimur.

Vide Bodin. Mag. Dæmonoman. lib. 2. *cap.* 2.

Vers. 1. *Inordinatum desiderium Voluptatis, &c. Philonis* est, qui dicit, τὸν ὄφιν ἡδονῆς εἶναι σύμβολον, *serpentem Symbolum esse sive Repræsentationem voluptatis*, quam isti Animanti comparat ob hasce tres causas.

In Cosmopœia Mosaic.

Primùm, Quòd Serpens Animal sit quod pedibus caret, fœdéque in terra repit super ventrem.

Secundò, Quia dicitur pulvere vesci.

Tertiò, Quia dentes habet venenatos, eósque interimit quos mordet. Atque hinc voluptatem ei assimilat, quippe quæ vilis abjectúsque Affectus est, ventri innixus, Libidinis sedi atque Intemperantiæ, terrenísque omnino se pascens, μὴ σιτουμένη δὲ τὴν οὐράνιον τροφὴν, ἣν ὀρέγει τοῖς φιλοθεάμοσι διὰ λόγου καὶ δογμάτων σοφία, *sed nunquam se nutriens cœlesti illo cibo, quem Sapientia porrigit Ingeniis contemplativis per præcepta sua ac colloquia.*

In Cosmopœia Mosaic.

Mirum est * *Philonem* illud non notâsse quod tam particulatim narratur in Textu, de *Subtilitate* Serpentis, quod meo quidem judicio notorium est in *Voluptate*, quippe quæ tam molli lævíque ac innocuo aspectu sit, ob eámque causam tam facilè in animos hominum se insinuet eósque decipiat, cùm alii affectus tam callidè astutéque nos circumvenire non possint, ut qui bellum apertum quieti fœlicitatíque humanæ vitæ indicant, quemadmodum ille summo judicio Poeta *Spencerus* in Legendo *Guyonis* sive *Temperantiæ*, optimè observavit.

In Regina Elvarum, lib. 2. cant. 2.

Est magè difficile effrænes moderarier æstus
Delicio *instigante animam, quàm urente* Dolore.
Tam validè allectat nostros nam blandula sensus
Dulcedo, *ut vix aut nè vix illo abstineat se*
Proclivis quod tam miserè Natura cupiscit.
Verùm Ira *atque* Dolor, *manifesti scilicet Hostes*
Humanæ Vitæ, haud ægrè superantur ab ipsa.
At Virtus *victrix, per utrumque sua explicat arma,*
Erigit & Guyon *illustria ubique Trophæa.*

Quàm rigida ac severa res est totum hoc Religionis, &c. Hæc opinio est istiusmodi hominum qui aut planè hospites sint ac peregrini in rebus Religionis, aut ad lætum illum expectatum exitum ejus, solatióque plenum, nondum pervenerint. Deus enim non oblectatur cruciatu perpetuo illarum Animarum quas redemptum venit, venítque ad nos redimendos ab illo dolore ac cruciatu, cui *Amor proprius, indomitæque* nostræ *libidines animique superbia* nos obnoxios facit. Quibus cùm homines haud lubenter renunciant, cúmque non facilè sustineant ea ad vivum usque incidi, radicitúsque evelli, opere secundùm plenum propositum consiliúmque Dei non consummato, semina etiamnum manent perpetuæ anxietatis, tristitiæ & inevitabilis doloris: éstque utplurimum non nisi debitum claudicationis & Hypocrisios supplicium. Cúmque animi hominum tam diu hinc acerbi facti sint & contristati, professio ipsorum & conversatio talis evadit ut deterreant quidem juvenes omnes inexpertos ab omni vel mediocri studio aut consortio cum rebus Religionis; quippe qui putant se, simul atque illîc sint illigati, ad Fodinas in æternum damnatos fore, nec unquam emersuros esse ex hoc labore atque onere, in tenebrosis hisce Cavernis, donec illîc moriantur miserorum *Americanorum* more, mancipatorum nimísque durâ servitute obtritorum ab immitissimo *Hispano.*

Sed enimvero modò patienter toleremus ad debitum Humiliationis gradum immergi, eadem manus quæ nos depressit, exaltatura est nos præter omnem spem & expectationem. Nam si sufficienter baptizati simus in mortem Christi, pro certo participes erimus illius Resurrectionis ad vitam, gloriosæque illius libertatis Filiorum Dei, sicut scriptum est, *Si ergo vos filius liberaverit, verè liberi eritis*; liberi à peccato, & securi à violentia ullius Tentationis. Quodsi mortificatio opus suum perfectum non habuerit, nimis maturus reditus dulcedinis *vitæ Animalis* facilè reperiri potest instar Serpentis, (quem Rusticus enectum frigore, ut is putabat, è nive sustulit domúmque secum tulit, posuítque prope focum) motitabit se, sibilabit, mordebit, pungétque. Valida multifariarum corporis voluptatum, & oblectamentorum carnis præsagia ità intumescere possunt in mente & tumultuari, ut Anima se nimis arctè constrictam esse censeat, incipiátque istiusmodi Serpentis insusurrationibus auscultare, *Quàm rigida ac severa res est totum hoc Religionis negotium, &c.* & statuere apud seipsam, nisi omnium rerum libertas permittatur, perinde esse ac si permitteretur libertas nullius.

Johan. 8.36.

Vers. 2, 3. *Sed Fœminina pars in Adamo, &c.* Non est nisi una eadémque anima in homine dialogum cum seipsa instituens, quæ his tribus partibus *Serpente, Adamo* & *Muliere* illustratur. Atque hîc Anima seipsam recolligens non potest quin fateatur, Religionem nullam sibi honestam & idoneam, & quæ majori illius fœlicitati noxia non sit, voluptatem denegare, reputátque apud seipsam quanto versatura esset in periculo

riculo *Divinam* perdendi *vitam* debitúmque Dei sensum si voluntatem propriam promiscuè sequeretur, nec omnes suas actiones ac proposita ad *Lucis Divinæ* legem expenderet quæ præstò est ad eam dirigendam.

Vers. 4. *Serpens verò, &c.* Sensus hujus versûs est, quòd avidum voluptatis desiderium eousque se in *Animalis Vitæ* dulcedinem insinuaverat, ut judicium hominis obnubilaret faceretque eum stolidè sperare, quòd licèt *propriæ voluntati* liberè vivus esset, nullam tamen noxam inferret *voluntati Spiritûs Vitæque Dei* in ipso, cùm tamen nihilominus Apostolus expressè scribat, *Quodnam consortium Justitiæ cum Injustitia, & quæ communio luci cum tenebris? & quæ concordia Christo cum Belial?* Atque alibi nobis narrat, *Quòd Christus dedit seipsum pro Ecclesia ut eam penitus ità purgaret & sanctificaret ut nullam haberet maculam aut rugam aut quicquam ejusmodi, sed ut esset sancta & inculpata,* Sponsa verè Virginea, Divinâ vitâ amicta atque gloriâ. Atque illi homines qui tam lubenter in duas partes claudicant, inter *Carnem* scilicet & *Spiritum*, satísque spacii habent apud se ad utrosque hospitio excipiendos (ac si amicitia aliqua & communio inter eos esse posset) seriò apud se perpendant annon hæc ea ipsa opinio sit quâ erat deceptus *Adamus*, & suspicentur eundem funestum fore eventum, agnoscántque ab eodem principio esse profectam, ab *inordinato desiderio* indulgendi propriis voluntatibus sine approbatione *Divinæ Lucis*, inconsultúque voluntatis Dei. 2 Cor. 6. 14. Ephes. 5. 27.

Vers. 5. *Sed peritiam ejus & experientiam in rebus, &c.* Súntque non pauci qui nullum peccatum ducunt, sed cognitionem laudabilem, *Mundum*, quod aiunt, *cognoscere*, alióśque pro stultis habent, qui ignari sint istius Mysterii. Ità enim est Homo, ut nolit *Mancipium* esse aut *Idiota*, sed propriam recognoscere libertatem, eâque utendo, experientiam, prout prætendit, lucrari.

Sed enim, ut accuratus Rationis usus in contemplandis mirabilibus Dei operibus in Natura, innocuáve illa ac jucunda Geometriæ & Arithmeticæ Theoremata & similia, ut hæ Scientiæ partes à *Mose* in hac Historia perstringerentur, nè minimam quidem probabilitatis speciem præ se ferre videtur. Tam pauci enim in Orbe sunt, quorum mentes ullo serio studio ad istiusmodi objecta feruntur, ut operæ pretium haud futurum fuisset quicquam hac in re notâsse. Et tum dein, manifestum est lapsum fuisse ex affectatione talis scientiæ sive experientiæ, in qua *Mulier*, efflorescens *Vita corporis*, occasionem dedit *Adamo* peccandi. Quamobrem variarum carnis cupiditatum impletio est, non autem ad Intellectuales Contemplationes sublimis aspiratio, quæ hîc perstringitur. Hæ enim ad *Masculinas* facultates pertinent non *Fœmininas*, quæ viam aperuerunt ad *Transgressionem*.

Quapropter, hoc tibi affirmo, *Sapientiam*, quam hîc Serpens promisit, *Naturalem Philosophiam Artésve Mathematicas* non fuisse, ullásve ex innocuis illis ac nobilibus Mentis humanæ perfectionibus, sed *Scientiam Mundanam Carnísve Sapientiam.* Vita enim corporis plena est cupiditatibus ac præsagiis sibi satisfaciendi in hac vel illa re externa, sive *Honor* sit, *Divitiæ* aut *Voluptas*. Et si *Divini* in se *viæ-ducis* jugum quispiam excusserit, quo jure quâve injuriâ hæc sibi perquiret. Estque hæc *Mundana Sapientia* tam plausibilis in communi vita, ejúsque apud hominem merè naturalem sapor tam dulcis gratúsque, ut vel hinc satis alliceretur *Novitius*, ut vir *sapiens* utique existimari posset, ad talia experienda quibus instructus in ea esse queat probéque initiatus.

Vers. 6. *Præter Sapientiam carnis, &c.* Τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς Apostolus appellat. Quam *carnis Sapientiam*, *Inimicitiam esse* ait *adversùs Deum.* Quantùm verò ad liberum cautúmque Rationis usum, Mundanæ Fabricæ, ordinísque Naturalium causarum cognitionem, Rudimentorúmque Geometriæ ac Principiorum Mechanicorum intelligentiam & similia, quis est, nisi *Fatuus* planè sit aut *Fanaticus*, qui affirmaturus sit Deum ullas contra hujusmodi res Inimicitias alere? Nam & præterea, hoc genus Contemplationes non tam propriè sunt *Scientia Boni & Mali* quàm *Veritatis & Falsitatis*, cùm *scientia Boni & Mali* ad illam potiùs experientiam quàm ex *Moralibus Politicísve* actionibus & eventis haurimus, referatur. Rom. 8. 7.

Illos verò qui ex hoc Textu Scripturæ Philosophiam perstringere volunt honestámque ac generosam investigationem veræ scientiæ Dei in Natura, *Ignorantiæ* partim suspectos habeo, partim occulti cujusdam & iniqui studii eas præferendi voluptates, quæ *Bestiis* perinde atque nobis competunt, quinimo, opinor, gradu altiori, *Simiis* præsertim atque *Satyris*, aliísque id genus Animalibus Venereis. Atque equidem suspicor nullum ferè genus hominum adeò proclive esse ad hujusmodi absurdas Scripturæ Interpretationes quàm audacissimos *Religionistas* ac *Mimo-prophetas* qui calore ac spiritibus abundant, Imaginationémque nimis sæpe habent fumis inferiorum illarum partium contaminatam, quarum plenum sensum ac voluptatem universis illis *Enthusiasm. Triumphat. sect. 21, 22.*

 subti-

subtilibus oblectamentis Rationis ac generosæ Contemplationis longè anteponunt.

Cæterùm hos à *Sanguine-inspiratos Videntes* dulci deceptioni & imposturæ suæ corruptæ Imaginationis relinquentes, auscultemus arctéque adhæreamus illi qui nec decipere potest nec decipi, *Christum* intelligo *sanctósque* illius *Apostolos*; & nunc speciatim consideremus grave illud piúmque Monitum S. *Petri*: *Dilecti, precor, ut tanquam advenæ & peregrini abstineatis à carnis cupiditatibus quæ militant adversùs animam.* (1 Pet. 2. 11.) Ubi vir hic sanctus à Deo instructus planè insinuat Animam in hoc Mundo esse quasi peregrinatricem in terra extranea, itérque facere ad statum sibi magìs congruentem quàm hunc in corpore. Unde planè sequitur, nimis studiosam istarum voluptatum quæ mortales sunt & cum corpore moriuntur, indicium esse miseri abjectíque ac degeneris Animi, suæque Naturæ ac dignitatis ignari.

Verf. 7. *Quàm nudus jam esset & omni vi ac facultate ad res sanctas & Divinas destitutus, &c.* Hic *Adami* error fuit, quòd putaret se duobus posse Dominis servire, & Dei voluntati & suggestionibus Carnis. Verùm hoc modo alienatus evasit à *Divina vita* ac *virtute*. *Quippe quæ habitare non vult in corpore peccatis obnoxio. Spiritus enim sanctus disciplinæ fugit quod non est sincerum, & subducit se à cogitationibus quæ sunt sine intelligentia,* (tales scilicet quæ temerè aut suggerantur aut affectentur) *nec manere sustinet adveniente Iniquitate.*

Verf. 8. *Præsentiam illius ferre non potuit, &c.* Lux enim *Divina* nunc eum tantùm arguebat de peccatis suis, nihil autem subministrabat *Divini Amoris* aut *Virtutis*, quemadmodum fit in eis qui obediunt ipsi sinceréque præcepta illius exequuntur, ac proinde *Adamus* præsentiam ejus non magìs ferre potuit quàm oculi lippientes lumen Solis aut Candelæ.

Verf. 9. *Divina verò Lux instabat propiúsque ad eum accedebat, &c.* Hæc *Lux Divina* Deus est quatenus manifestatur in conscientia humana. *Amor* verò illius ac *Virtus* sive *Potentia*, non par est ut communicetur *Adamo* in hac dissoluta ac immorigera illius conditione, sed convictio tantummodo ad perducendum eum ad *Resipiscentiam*. Et post procellam hanc turbinémve inordinatarum Voluptatum & Passionum, cùm proprii animi angori ac solicitudini paululùm relictus esset, hæc *Lux conscientiæ* magìs strictè ac particulatim eum exploravit & examinavit, meritóque mirari potuit apud seipsum quòd adeò horrere se senserit communicationem cum proprio corde.

Verf. 10. *Tunc ingenuè fassus est Adamus, &c.* Statim enim deprehendit rationem cur adeò alienatus esset à *Divina Luce*, nempe quòd nudum se invenerit istac virtute bonóque studio quo antea erga *res Divinas* affectus erat, hæc enim perdiderat promiscuè sequendo vesanas suggestiones propriæ voluntatis inordinatæ; quemadmodum videre est in versu sequenti. Quamobrem minimè illi allubebat de ulla convinci obligatione ad tales res, ad quas præstandas nullas sibi vires relictas persenserit nec ullam omnino animi inclinationem.

Verf. 11. *Funestum eventum illius Inobedientiæ, &c. Adami* Conscientia totam hanc animi confusionem in suam *Inobedientiam* resolvit, indulgentiámque *propriæ Voluntati*, sine omni regimine ductúve Voluntatis Dei.

Verf. 12. *Quòd secutæ sint tantùm dictata naturalia Gaudii corporis, &c.* Non absimiliter dicto illi apud Comicum:

Homo sum, humani nihil à me alienum puto.

Atque sic vulgò homines falsis suis ratiociniis ad peccandi licentiam se perducunt, excusando humanas infirmitates, propensionésque naturales.

Verf. 13. *Quòd fœmininis facultatibus meliùs moderatus non esset, &c.* Hoc est istud stolidum pestiferúmque sophisma apud homines quo sibi ipsis imponunt, ac si quoniam hæc vel illa fieri possunt, súntque tantummodo suggestiones *Naturæ* quæ Dei opus est in Universo, possint iccircò ea facere quâ ratione quâque mensurâ ipsis placuerit. Heìc verò *Divina Lux Adamum* non reprehendit ob id quòd *fœmininas* suas facultates exerceret, sed quòd cùm exercerentur, ad altiorem non temperaret sanctiorémque Regulam, quódque eas non magìs morigeras reddidisset *masculinis*.

Ad quod nihil habuit quod responderet, &c. Sensus est: *Adami* tentationes admodum validas fuisse, *vegetæque* corporis *vitæ* ità accommodatas, ut, prout ille putabat, eis resistere non posset. Cæterùm voluntas humana à Deo adjuta & corroborata, sicut factum est in *Adamica*, si sincera sit, quid est quod præstare non poterit?

Verſ. 14. *Tunc Divina Lux caſtigare incepit dictis serpentem, &c.* Ab hoc verſu 14. ad verſum 20. deſcriptio videtur eſſe Conſcientiæ Hominis manifeſtò eum convincentis de turpitudine & incommodis flagitioſæ illius vivendi rationis cui illigatus ſit, cum aliquibus etiam ſubindicationibus commodorum Vitæ melioris, ſi ad eum converſus eſſet, quod inſtar præſentis flammæ in mente illius ad tempus accenſæ eſt: Verus autem *Amor Divinæ Vitæ, Divinaque Gratiæ vis* cùm illius animæ ſimul communicata non ſit, nec corpus à ſordibus ex peſſimis anteactæ vitæ rationibus contractis purgatum, flamma hæc ſtatim extinguitur, omniáque illa monita ac repræſentamina eorum quæ ad rem ſuam tantopere facerent, oblivione obruuntur, continuóque ad priſtinæ ſuæ turpitudinis vias ſe confert.

Sordidè abjectéque ſuper ventrem reptaret, &c. Vide quæ allata ſunt ex *Philone* in verſum primum.

Verſ. 15. *Mihi verò ſi ſemel liceret eouſque in hominem, &c.* Hoc *Divina Lux* rectiſſimè intelligi poteſt locuta in *Adamo*. Conſcientia enim ipſius facilè in memoriam illius revocare potuit, quàm gratum ſenſum innocuorum gaudiorum corporis habuerat in ſtatu Innocentiæ & ſinceritatis: Et certè ſi *Divina Lux* ſeipſam in pleniorem magíſque univerſalem omnium illius facultatum poſſeſſionem inſinuâſſet, ritè temperata corporis gaudia, quæ proles fuiſſent Mulieris, tumultuoſas inordinatorum deſideriorum voluptates tanto intervallo ſuperâſſent, ut ſolarium radiorum inſtar igni incumbentium, ardorem earum extinctura fuiſſent, quemadmodum jam notatum eſt, in verſu hoc 15.

Verſ. 16. *Ut nativum gaudium ſanitáſque Vitæ corporis multùm depravetur, &c. Divina Lux* in Conſcientia *Adami* hæc omnia facilè potuit effari, quippe quem veriſimillimum eſt hujus rei ſatìs amplam habuiſſe prælibationem, ut qui poſt inordinatam furibundi ſui voluptatum deſiderii exaturationem ſæpe ſe expertus ſit conditione ſtupidâ, languidâ, & nauſeabundâ, quanquam nova virium recuperatio ad novas dementias eum inſtigaret. Neque enim *Moralis Cabbala* ſupponit unum aliquem errorem ſingularem peccatúmve fuiſſe quod *Adamum* in hanc Animi confuſionem perduxerit, ſed *inobedientiam in genere*, vitámque actam ſine ductu Lucis legíſque Divinæ.

Terrena-ſapiens Adamus, &c. Philo appellat τ̀ γήϊνον νοῦν, *Mentem terrenam*, pag. 332.

Verſ. 17, 18, 19. Adami conſcientia adeò expergefacta erat *Divinâ Luce* ac *Ratione*, Experientiáque eum adeò in præſens erudiverat, ut facilè prævidere poſſet quid de eo fieret, ſi in hiſce viis inobedientiæ perſiſteret; fore ſcilicet ut pungeretur vexaretúrque in veſanis ſuis vagíſque proſecutionibus inordinatæ voluptatis, quamdiu *Mens terrena, Lux* ejus futura ſit ac *via-dux*. Cæterùm poſt hanc omnem convictionem, qua in via *Adamus* perſtiturus ſit, niſi Deus eum altiori gradu ſuperadvenientis Gratiæ viſitaverit, quæ *Fidem* in eum, *Virtutémque* & *Affectum* derivaret, videre eſt in verſu proximè ſequenti.

Verſ. 20. *Adamus non ſatìs expergefactus eſt, &c.* Nuda enim *Lucis* Convictio, à *Fide, Virtutéque* ſive potentia, & *Affectu* disjuncta, mentem conturbare quidem poteſt & confundere, eam verò per ſe componere ac tranquillam reddere, & in bono ſtabilire, apud homines, qui mali habitum contraxerint, nequaquam valet.

Meam VITAM appellavit, &c. Simulatque Reprehenſio hæc ac caſtigatio *Divinæ Lucis* in conſcientia Adami manifeſtatæ præteriiſſet, in eundem planè rerum ſenſum continuò relabitur, eáque proſequitur conſilia quæ ei antea in animo erant, admodúmque ſenſibiliter ex intimíſque præcordiis apud ſe concludit, quòd ſit quidem iſtud conſcientiæ ſuæ dictamen quantumvis verum, nihil tamen hôc verius eſſe poteſt, *Gaudium* ſcilicet *Corporis ſui* neceſſarium eſſe vitæ ſuæ ſolatium, ſéque propterea in eo adaugendo totam ſuam poſiturum eſſe fœlicitatem. Atque ſic ei toto animo adhærens, ipſam *Vitam ſuam* æſtimabat, nec vivere omninò quempiam poſſe ſine eo. Ipſa verba ferè ſunt *Philonis*, de corporis ſenſu loquentis, in quo erat hoc corporeum Gaudium. Ἣν καὶ ὁ γήϊνος νοῦς, ὄνομα Ἀδάμ, ἰδὼν διαπλασθεῖσαν, τ̀ ἑαυτοῦ θάνατον ζωὴν ἐκείνην ὠνόμασεν· hoc eſt, *Quem ſenſum corporeum Terrena mens in homine, propriè ideo appellatus* Adam, *poſtquam formatum vidiſſet, quamvìs reverà Hominis mors eſſet, Vitam tamen ſuam appellavit.* Hæc eſt *Philonis* Expoſitio hujus præſentis verſûs. *In Quis rerum Divinarum Hæres.*

Verſ. 21. *Tunicis piloſis, &c. Philoſophica Cabbala* cum Textu, hoc in loco, mirificam habet admodúmque facilem aptitudinem & convenientiam. Nec durus quidem videbitur hic ſenſus *Moralis*, ſi conſideremus hujuſmodi locutiones in Scripturis. *Induantur pudore & erubeſcentiâ magnificantes ſeſe adverſùs me.* Atque alibi, *Induantur Adverſarii mei pudore & operiantur tanquam veſtimento confuſione ſuâ*; præter alia loca ad eundem ſenſum. Et veſtire homines pro ſua conditione ac qualitate, *Pſalm. 35. 26. & 109. 29.*

quid

quid istoc magìs obvium est, magísve congruum ac naturale? Ut qui *Fatui* sunt aut *Moriones, Morionùm,* quas vocant, Tunicis vulgò vestiuntur. Atque sic cùm *Adami* Voluntas & Affectus ad *Brutalem Vitam* tam obstinatè ferrentur, minimè incongruum est supponere, *Divinâ Luce* eos Bruta planè æstimante, justam, quâ eos afficit, contumeliam, in hoc loco, per vestitum *pellium Bestiarum* significari.

Sensus igitur hujus versûs hic est: *Divinam Lucem* in Conscientia *Adami* eum denuo adortam esse, eúmque convictum fuisse, se in Brutum quoddam, eis vivendi rationibus, quas prosequi instituerat, esse degeneraturum. Atque equidem sic esse contentus erat, quemadmodum quis meritò supponere potest, cùm peccati complacentia omnes sublimioris illius vitæ in ipso vires ità enervâsset, ut parum vel nihil potiùs, in præsens præsertim, reliquum esset, quod sursum eum attollere valeret *Cælum* versùs ac *Sanctitatem.*

Atque profectò *Epicurismus* vilis ac *Sensualitas* animam hominis tam cæcam reddet & degenerem, ut non solùm contentus futurus sit in *Brutalem* prolabi *Immortalitatem*, sed in hac ipsa opinione magnopere sibi complaciturus, quòd reverà jam sit *Brutum, Simius, Satyrus,* aut *Cercopithecus,* quódque præstantissimi hominum nihilo meliores sint, nisi quòd leges civiles industriáque Educatio effecerit ut sub paulò repurgatiori elegantiorive specie appareant, diúque inculcata Præcepta pro connatis Honestatis ac naturalis Scientiæ principiis falsò sint habita; quòd nulla aliàs indispensabilia sint *Religionis* ac *Virtutis* Fundamenta, nisi quæ tanquam talia contigit à prædominante consuetudine assumi. Quæ profectò ausim dicere, æquè facilè confutari posse, atque quamlibet Conclusionem *Mathematicam* demonstrari. Quotquot verò eò stupiditatis prolapsi sunt, suâ, per me licet, ignorantiâ fruantur ac vesaniâ. Sufficit viro bono, quòd sibi conscius sit se è nobiliori stirpe esse oriundum, honestiùs natum ac liberaliùs educatum, majoríque peritiâ à purgatis proprii animi facultatibus imbutum.

Vers. 22. *Statuit in contrarium, &c.* Dei omnipotentis misericordia erga miserum hominem talis est ut imbecillus ejus ac tenebrosus *Spiritus* non semper tam obstinatè improbus esse possit, quàm ipse lubens vellet. Stolida igitur ista est desperatorum quorundam hominum præsumptio, qui vim quantam possunt maximam Reliquiis illius *Lucis* primorúmque Principiorum Religionis ac Honestatis, quæ adhuc in ipsis supersint, inferunt, expectantes hoc pacto se ad pacem tranquillitatémque animi perventuros, enecando scilicet, prorsúsque extirpando omnia *Pietatis* ac *Moralitatis* principia ex suis ipsorum animis. Non est enim in illorum potestate id efficere, nec ullam rationem habent cur securitatem sibi hinc polliceantur à morsibus Conscientiæ. Possunt enim aliqua Providentiæ eventa ex hoc veterno eos ità excitare, ut coacti indè fuerint errorem suum ac rebellionem cum ineffabili luctu animíque consternatione confiteri. Quantò verò diutiùs extra viam cucurrerint, eò magìs laboriosum iter futurum est quo redeant ad bonam frugem.

Quamobrem multò tutius est maturè illam vitam amplecti, quæ postquam eam assecutus sis, nec meretur nec obnoxia est ulli mutationi aut morti, postquam putà ad debitum illius gradum mensurámve perveneris. Hæc enim *naturalis* est *Animæ perfectio,* reliqua omnia *rubigo* & *sordes* quæ ipsi incumbant.

Vers. 24. *Ex hac Paradiso Luxuriæ, &c.* Translatio *Anglicana* plures unâ Paradisos non memorat, sed semper appellat *Hortum Eden.* Septuaginta verò Interpretes *Morali* nostræ *Cabbalæ* faventiores, quod primùm *Hortum Edenis* vocant, postea nominant Παράδεισον τρυφῆς. Quod significare potest *Hortum Luxuriæ.* Cæterùm sive hoc ullius momenti sit sive secùs, illud supplementum quod in duobus proximè antecedentibus versibus attuli, sensum nostræ *Cabbalæ* satìs confirmabit. Atque in ipsa litera ac Historia Scripturæ, si quis rectè observaverit, necessarium fore reperiet, aliquando, supplementum aliquod afferre, quo cohærentiæ præcedentium cum sequentibus sensus magìs perspicuè percipiatur.

Ut in ipso Capite proximo, ubi Deus damnat *Cain* ut vagus sit & profugus in Terra; ubíque *Cain* exclamat, quicunque eum invenerit se occisurum esse: Secundùm concisam quidem Textûs Historiam, nulli tunc erant præter *Adamum* & *Evam* in Orbe, qui ei irent obviàm, & tamen signum ei per Deum imponitur, ac si multi populi tunc in terris essent in cujus manus incidere posset & de vita sua periclitari. Et rursus, vers. 17. *Cain* vix in Terram *Nod* ingressus erat, cùm dicitur uxorem habere & ex ea filium, & continuò extruere Civitatem, cùm nullorum artificum præter seipsum, uxorem ac filium, facta sit mentio. Sed quivis ingeniosus lector facilè sibi idonea formabit supplementa, ubique debita supponens temporum intervalla commodásque præparationes universis quæ illìc fieri dicuntur. Atque sic in Historia *Sampsonis,*

nis, ubi dicitur vulpes trecentas capere, cum ratione supponi potest, eas partes isti-usmodi animantibus abundare, eúmque satis temporis habuisse, ac sufficientem soci-orum venationis numerum, & similia. Historiam Scripturæ admodum concisam esse nemo potest negare, ac proinde ubi facilia, naturalia & consentanea supplementa sensum illustratura sunt, tutum existimo Paraphrastæ hujusmodi aliqua additamenta supponere & cum judicio intertexere.

Nunc verò quòd Paradisus primùm statum significet *Divinæ Voluptatis*, postea verò *Voluptuositatis sensualis*, non magìs durum est, quàm ut *Adamus* nunc *Spiritualem* sive *Intellectualem* Hominem, nunc *Terrenum* sive *Carnalem* significet. Nam una eadémque res Naturalis *Symbolum* esse potest *contrariorum Mysteriorum Spiritualium.* Sic *Leo* & *Serpens* Figuræ sunt *Christi* perinde atque *Diaboli.* Ac proinde minimè durum est admittere Hortum hunc Edenis repræsentare posse, dum *Adamus* describitur ut *Innocens* & obediens Deo, *Delicias Spiritûs*, postquam verò Deum deseruisset, *Voluptates Carnis*; & ex consequenti, *Fructus Arboris Vitæ* in uno Perseverantiam esse posse & Radicationem in *Vita Divina*, in altero, stabilimentum & confirmationem in *vita Brutali ac sensuali.*

Masculinæ facultates Rationis ac Conscientiæ, &c. Hasce ego intelligendas existimo per *Cherubinos* & *flammantem gladium.* *Cherubini* enim *Hominis* imaginem gerunt, *Ratióque* res est quæ *dissecat* dividítque in morem *gladii*: *Stoici* τ̀ διαιρȣ̃ντα λόγον *dividentem* ac *distinguentem Rationem* appellant. Ratio enim nihil aliud est quàm distincta Idearum rerum perceptio, quâ mens ea separare novit quæ non consentiant, quæ autem consentiant, conjungere. Quodsi quis sit qui *Philonis* heìc mallet Interpretationem de *Cherubinis* ac *flammante gladio*, qui *Cherubinos* ait *Divinam* significare *Bonitatem* ac *Potentiam*, *flammantem* autem *Gladium* τ̀ θεῖον λόγον, *efficacem* ac operativam *Sapientiam* sive *Verbum Dei*; Hoc quidem cum eis quæ nos jam posuimus nequaquam discrepat. Ipse enim etiam suppono *Deum* per *Filium suum Æternúmve Verbum* in *Rationem* ac *Conscientiam* hominis operari. *Vivus est enim sermo Dei & efficax & penetrantior quovis gladio ancipiti; ac pertingit usque ad divisionem animæ simul & spiritûs compagúmque ac medullarum, & dijudicat cogitationes & conceptiones Cordis; Nec est ulla res creata quæ non manifesta sit in conspectu ipsius: immò omnia sunt nuda & patentia oculis ejus quicum nobis est negotium.* Hebr.4.12,13.

Ut sedem figero in Bestiali conditione in perpetuum neutiquam valeret. Proculdubio cor hominis adeò in manu sua non est ut omnem noxam sibi inferre possit, quam contentus sit sibi inferre. Etenim nos *Dei* magìs sumus quàm *nostri ipsorum*, illiúsque Bonitas & Potentia in nos habet dominium. Ac proinde nemo vanè imaginetur violenter irruendo in omnem vitæ enormitatem omniáque extinguendo principia Pietatis ac Virtutis in seipso, se abscondere sic posse à Deo, nec in memoriam suam unquam cum revocatum iri in perpetuum. Quanquam enim fieri possit ut *Homo Dei obliviscatur* ad tempus, ille tamen *nostri* nunquam potest *oblivisci*, cùm omnia illius conspectui pateant. Vivíque illius ac Æterni Verbi vis omnem illam tenebrarum spissitudinem, quibus nos occultare volumus, facilè discindet aut penetrabit, adeóque nos vulnerabit, ut coacturus sit nos cum pudore ac dolore retrospicere in tempore quo nos minimè expectaverimus.

Cæterùm ut dolor noster minor sit, fœlicitásque celeriùs elucescat, nostræ erit sapientiæ *Divinam Lucem* maturè amplecti. Quantò enim citiùs incipimus tantò faciliùs erit opus tempestiviúsque consummatum per virtutem Dei operantem in nobis. Hoc verò apertè profitendum est, (obstrictúmque me sentio ad testimonium perhibendum tam vero támque utili Mysterio, hoc Mosaico cortice, involuto) Nullum esse transitum reditúmve ad hanc Beatitudinem, nisi per *Mortem.* Unde *Plato* etiam, cui sacra hæc Scripta nota erant, Philosophiam definivit Μελέτην θανάτȣ, *Meditationem Mortis*, mortificationem scilicet cupiditatum carnis & inordinatorum desideriorum corporis. Quod Purgatorium si semel pertransivissemus, statim nobis illucesceret *Matutinum* illud *Gaudium*, *Resurrectio* à *mortuis* Æternæque Vitæ assecutio atque Gloriæ. Nulla autem via est alia præter hanc, quæ manifesta fieri potest ex Scriptura, Ratione aut Experientia.

Illi verò qui per gratiam Dei ex vehementi siti atque esuritione *Divinæ Justitiæ* crucem tulerunt usque ad perfectam mortificationem corporis peccati, illúcque toti incumbunt ut seipsos non magìs sentiant sapiántve, aut proprias suas personalitates, quàm si omninò non existerent, ad hunc quidem modum in se demoliti & in *Chaos* quoddam tenebrosámve, si fas sit ità loqui, Nullitatem conversi, hinc ritè præparantur ad *Novam Creationem.*

Et

Et *personali* hâc Vitâ sic abolitâ, Deus ipsos hâc *Nocte intempestâ* inclamat, dum omnia circumcircà silent, expergefacit eos, exuscitátque, inspirans in eos *æternæ vitæ spiraculum*, sempérque eos postea proprio suo Spiritu actuat, omnésque humanas facultates ad se assumit, regens approbánsque omnes illarum operationes, Spiritúmque hominis ita perpetuò sustinens ut nunquam subsidat in peccatum. Atque ex eo tempore *Mors* & *Dolor* absorbentur in æternum; nam stimulus mortis peccatum est.

Quamcunque verò Libertatem & Gaudium Homines sibi asciscunt, quæ in hac nova vita non fundentur, falsa & frivola sunt omnia, & in Mœstitiam, Amaritudinem, & intolerandam Servitutem tandem exibunt. *Vita* enim *corporea sensúsque* tam profundè se in animam insinuaverint, ut supra modum arduum futurum sit ac dolorificum eos indè expedire. Quotquot autem per mortem pertransiverint, ad illam vitam pervenerunt quæ manet in secula seculorum.

Atque hæc quidem *Vita* purus est & immaculatus *Amor*, atque hic *Amor Deus* quatenus est Homini communicabilis; éstque *sola Vita* & *Essentia Virtutis* propriè sic dictæ; vel potiùs, ut omnes colores non sunt nisi reflexio radiorum Solis, itá omnis virtus non est nisi una hæc variè colorata & figurata pro diversitate Objectorum & Circumstantiarum. Cæterùm quando divino quodam otio intra puram suam & inturbatam lucem placidè ludit, maximè tunc amabilis est & pulchra. Et si fortè in Zelum, Satyricam reprehensionem, & contratestationem egreditur, condescensio est suíque demissio in præsens, finis verò est magìs amplificata propriæ suæ naturæ exaltatio, & ut magìs universalem apud homines potestatem sibi adsisceret, ejiciendo deformem suum adversarium.

Nam *Divinus Amor*, Amor est *Divinæ Pulchritudinis*, illáque *Pulchritudo, Divina Vita* quæ lubenter se insinuare vult unáque fieri cum particulari illo vitæ Naturalis Principio, *Anima humana*. Et quemcunque hominem apprehenderit sibíque lucrifecerit, eum sic actuat & regit, ut quicquid is habeat, illius usum sibi nanciscatur, & in rem suam adhibeat, hoc est, ad promotionem sui ipsius.

Dum verò observat profectus suos ac successus multò tardiores esse quàm velit (hoc est, Humanum genus nondum tam plenè ac generaliter beatum à se factum esse quàm ipse exoptet, quámque illi sint capaces) *Iram* suam & *Indignationem* in Homine excitat adversùs istas res quæ obstaculo sint & Impedimento, solidâ Ratione res eas demoliens, quæ aliquam Rationis speciem præ se ferre videntur; istas verò, quæ nec humanarum facultatum proles genuina sunt, nec suæ cum ipsis unionis effecta, dehonestans ac deridens tanquam res monstrosas ac deformes, quippe nec Perfectiones *Humanæ naturæ*, nec dona ulla *Divinæ*. Porrò dum observat humanum genus ad perficiendas Naturales suas facultates sine ipsa vertiginoso quodam studio abripi, & miranda eventa Artis suæ & industriæ sibi ipsis polliceri, quæ quidem si efficere possent, non nisi pestis in extremo flagellúmque ipsis futura essent, eósque magìs perditè audaces, sensuales, impios, Atheósque redditura, (nullus enim Ignis præter illum *Spiritûs Divini in homine*, veram Dei notitiam nobis potest manifestare;) animum iccirco sibi sumit (quanquam se aut vili pensam videt aut prorsus ignotam) meritóque seipsam extollit supra omnia effecta *Artis* aut *Humanæ Industriæ*, audacter Mundo nuncians, quàm pusillæ miseræque reculæ sint si cum ipsa conferantur.

Nec omnino dubitat contemptum suum ac derisionem in splendida ista Fanaticæ Imaginationis deliria ad plenum effundere, ubi Melancholia mira & inaudita insomnia dictat ex tenebrosa Cavernula, Ethnicorum Oraculorum murmurillis haud absimilia; Neque enim ipsi solùm injuria est, quòd istíusmodi distorta phantasmata puræ simplicitati suæ pulchritudinis præferantur, sed ingens præterea noxa charissimæ suæ Amasiæ, *animæ humanæ*, ut istas facultates desereret, quas illa in animo habet sanctificare & ad se assumere, seipsámque traderet meris Imaginationibus inconsideratis, fortuitísque Impressionibus, atque has pro suo viæ-duce eligeret, quoniam vehementissimæ sunt non autem verissimæ, nec ei omnino lubet eas examinare.

Tales quidem aliæque plures occasiones sunt quæ *Divinam Vitam* in hominibus bonis in haud mediocrem gradum Zeli Iræque figurent atque acuant. Verùm quos in indignatione sua vulnerat, miserescit, ut quæ universo humano generi Amica sit benignissima, quanquam perinde implacabilis Inimica vitiis ipsorum.

PErlustravi jam triplicem meam *Cabbalam*, quam spero omnes sinceros ac sapientes Christianos, omni seposito præjudicio, candidè ac benignè accepturos. Quemadmodum enim ad vivum sanctæ ac pretiosæ vitæ Christiani Mysteria etiam in *litera Mosaica* descripsi, itá diligenter datâque operâ dilucidavi asseruíque præcipua ipsius

ipsius *Christianitatis principia Essentialia*, quatenus est Religio *particularis*, saxum illud scandali declinans quod quidam qui haud exigua Orbis Christiani Luminaria habentur, hominibus objecerunt, qui omnia in allegorias itá attenuant ut ipsa Fundamenta Religionis reddant suspecta, præsertim cùm ipsi non dignentur memorare notaréve *Personam Christi* omninò nunc existere, nedum *Mediatorem* esse pro nobis apud Deum, aut *sacrificium* fuisse pro peccatis Mundi quando in Cruce pendebat *Hierosolymis*, aut *adventurum* rursus esse in Cœlis, sicut à duobus Angelis promissum est Apostolis suis qui eum videbant *ascendentem*, ullámve esse *vitam futuram* post dissolutionem corporis naturalis, quanquam Christus Servator expressim affirmet, *Quòd in Resurrectione nec uxores ducunt nec nuptum dantur, sed sunt ut Angeli Dei in Cœlo.* Adeò spiritualem verò quempiam esse ut hoc interpretetur de *Mystica* hominis Resurrectione in *hac vita*, est reverà itá carnalem esse ut insinuet nullam omnino esse *Vitam futuram*, & *Saducismo* addat etiam *Epicurismum*, aut pejus quid, hoc est, religiosam libertatem domos sibi mutuò implendi *adulterini Tori infantulis*, sub prætextu quòd ad eum statum jam resurrexerint, in quo id sine crimine committere possint, quod in aliis mortalibus purum putum est adulterium. Hujusmodi nefarius cum *Litera* lusus, apud me quidem nullum indicium est *Hominis Spiritualis*, sed hominis saltem *imprudentis* & *vertiginosi*, & ingenio magìs crasso, ut mea fert opinio, quàm *Hymenæus* & *Philetus*, qui affirmabant Resurrectionem jam præteritam esse, Fidémque populi suis allegoriis labefactabant.

Vide Myster. Pietat. lib. 6. cap. 16, 17.

Matth. 22. 30.

Vide Myster. Pietat. lib. 6. c. 17. sect. 3.

Quantùm ad me, equidem nullius commenta admiror aut imaginationes, sed Rationem tantùm illius, Modestiam, Prudentiam & Miracula, supposito interim, quod rerum omnium potissimum est (& quod tamen ex *jure Nativitatis* vel infimo Christiano competit) ut verè sinceréque sit pius. Quodsi invalescat ejus Imaginatio ac ferociat, ipséque affectet magnum quiddam in orbe apparere, tale quod hactenus inauditum sit, is profectò mihi eo ipso videtur planè propriam suam prodere *Carnalitatem* & ignorantiam. Nullæ sunt enim pretiosiores Veritates quàm quæ apertè in Scripturis jam propositæ sunt, quæque optimæ omnium apertissimé. Adeò ut si quis egredi gestit, seséque pro tam venerabili Orbis Doctore venditare, ut nemo repertus videatur quicquam docuisse aut suo aut anteactis seculis, quod cum suis sit conferendum, equidem tam rudis sum Parrhesiastes, ut non dubitem pronunciare me suspicari hominem hunc haud mediocriter tinctum *spirituali superbiâ* & *melancholiâ*. Nam, Deo est gratia, Evangelium tam perspicua Vitæ Regula est atque Fidei sinceris ac morigeris Animabus, ut nemo illi quicquam queat superaddere.

Nunc verò quantùm ad *Personarum* comparationem, quale istud delirium est ut quisquam, quia commune Honestatis piæque vitæ Alphabetum in Historia Veteris Novique Testamenti legere potest, externas illas Transactiones, in scitas, ut existimatur, allegorias convertens ad Mysticam applicationem eorum quæ ad Hominem internum pertineant, ut, inquam, aut seipsum, aut ut alii eum in eodem gradu collocet, cum *Jesu Christo filio Dei, Servatore Hominum,* & Principe altissimorum ordinum Angelicorum, qui ex sepulchro resurrexit per omnipotentem manum Patris sui & visus est in Cœlum ascendere, Apostolis in eum spectantibus dum per nubes transibat, quémque omnes veri Christiani expectant visibiliter illîc rursus appariturum Orbémque Terrarum revisurum secundùm promissa? Res, inquam, mihi videtur à Ratione admodum aliena & temeraria si non impia ac blasphema, quenquam hominem, cuicuimodi sit, æquiparandum agnoscere tam sacræ personæ quàm is se undiquaque revera probavit, probatúsque est voce cœlitus emissâ, dicente, *Hic est filius ille meus dilectus, in quo acquiesco, ipsum audite.*

Vide Myster. Pietat. lib. 6. cap. 12.

Matth. 17. 5.

Si quis igitur, cùm nullis hujusmodi testimoniis desuper cohonestatus sit, nec facultatem habeat quicquam ampliùs præstandi quàm reliqui mortales, tam rudis tamen erit & inurbanus, ut se collocaturus sit eodem ordine atque gradu cum *Christo filio Dei*, quòd scitas aliquas Imaginationes loquendíque formulas nactus sit, peculiarésque Scripturæ Interpretationes quas sibi immediatè à Spiritu dictatas autumet, non possum quin rursus pronunciem eum ad insignem gradum, correptum esse morbo, aut *Superbiæ* aut *Insaniæ*, &, si aliis persuadere potest se tam sacrum esse Prophetam, & in ipsis itidem fore *Inadvertentiam* saltem aut *Ignorantiam*: Quinimò à scopo me non multùm aberraturum censeo, si illorum errorem attribuam etiam *superbiæ*. *Superbia* enim nihil magìs affectat quàm *singularitatem*. Ac proinde vili pendentes *nudam vulgaris Christianitatis simplicitatem*, qualis vel primo aspectu exhibetur in Evangelio Christi, haud exiguum existimant Privilegium Prophetam habere de suo, præsertim cùm hoc ipsis hinc accesserit commodum, quòd possint statim, prout illi imaginantur, deprehendere ac dijudicare veritatem ac falsitatem dictorum, eorum

omnium qui loqui quicquam ausint præter viam tritam propriæ Sectæ, ac si quisque teneretur lectiones suas ex eorum libro ediscere. Estque bella res adeò accuratè sapientes evadere tantillo pretio, discernerèque sic, quis *spiritualis* & quis *Carnalis merève Moralis* sit homo. Hæc profectò omnium Sectarum vanitas est ac dementia. Nec ulla, quòd sciam, via est compendiosior & efficacior, quò ab hujusmodi liberemur illaqueamentis, quàm omni studio incumbere adnitíque ad illud assequendum, quod istæ omnes prætendunt, ut nempe reverà sanctiores sinceriorésque evadamus reliquis mortalibus. Homo enim perfectè purificatus, omnium certissimè liberatur ab hisce vanitatibus.

Vide Myster. Pietat. lib. 6. c. 13. sect. 7.

Hæc profectò abstinere me non potui quin loquerer ex zelo erga honorem *Servatoris* & in bonum & incolumitatem Ecclesiæ illius. Nam si semel mos apud homines invaluerit *Orbem* appellandi *Christianum*, ubi mors Christi in cruce Hierosolymis non agnoscitur Sacrificium pro peccato, nec ipse nunc in humana sua persona *Mediator* apud *Deum Patrem*, nec caput esse Ecclesiæ *Militantis* & *Triumphantis*; nec ulla *Vita æterna* vel Resurrectio præter *Moralem* sive *Mysticam*; proculdubio hæc via efficacissima reperietur, ad illud è Mundo tollendum, quod maximè propriè *Religio Christiana* nominatur, & ad relinquendum tantummodo inane nomen.

Sed enim ut Religio quæ tam manifestò à Deo stabilita est, ídque modo adeò miraculoso, quæque tam perfecta est, ut ingenii humani captum planè excedat quicquam excogitare magìs completum magísque accommodatum ad lucrifaciendas animas Deo; Nihil, inquam, præter levitatem animi & vertiginositatem efficere potest ut quisquam cogitet talem religionem unquam omnino exauctoratam fore, sed permansuram esse usque ad *corporeum Christi adventum* in nubibus. Nulla enim prorsus causa est, cur *Spiritus sanctus* existimetur venturus in particularis alicujus hominis carne, non magìs certè quàm *Deus Pater* sic venisse sub lege. Quid enim nobis narraturus est ampliùs meliúsve quàm *Christus* jam nobis narravit, ipséve nobis narrare potest sine assumptione ullius Formæ *personalis*? Et nulla quidem extant Vaticinia de ulla re tali, sed de eo tantùm, quod tamen præstabilius est, quòd Christus scilicet omnibus eis qui fideles illius fuerint ac morigeri Sectatores, *Spiritum Veritatis* ac *Justitiæ* procurabit, eósque imbuet *Divinâ vitâ*, tandémque futurum esse, ut *Justitia, Pax* & *Æquitas* magìs universaliter plenéque floreat in orbe quàm unquam hactenus factum sit, *Fidésque* in *Deum Vitaque Futuræ* magìs vividè hominum cordibus imprimatur & obsignetur, arctiórque sit unio & conjunctio quàm unquam humanam inter ac Divinam naturam in nobis, frequentiúsque ac sensibiliùs inter *Ætherea Terrestrísque* Regionis Incolas commercium, juxta ea quæ jam declaravi de *Die septimo* in hac *Defensione Cabbalæ Moralis.*

Vide Myster. Pietat. lib. 6. cap. 15.

Interea verò quanquam plenus ille *Sabbatismus* tam longinquè distat, non dubito tamen quin fuerint & etiamnum sint perquam dulces illius ac jucundæ *Prælibationes* in multis hominibus quæ spem eorum acuunt ac desiderium ipsius completionis. Et illud sancti Apostoli, Πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν, non minùs nunc verum est quàm suis temporibus. * Qui verò Textu hoc ad sensum Politicum ac *tumultuosas* rerum *Innovationes* abuti volunt, *Viperarum progenies sunt non revelati Filii Dei. Hominis enim ira justitiam Dei non operatur. Nec arma militiæ nostræ carnalia sunt sed spiritualia.* Quæ tuta clavis esse potest ad reserandum Mysterium omnium illorum Vaticiniorum circa *regnum Sanctorum* eorúmque victorias, in quibus homines *Fanatici* & ingenio crassiori, facilè errant in magnam Orbis inquietationem. Nec possum quin profitear, etiam homines eruditos & judicio magìs polito, animóque pacifico, fuisse tamen hac in re ad errandum pronos, cùm Scripturæ locutiones id ferè literaliter sonare videantur. Quarum verum esse sensum si credere possem, equidem prædictiones sine horrore summáque animi consternatione legere non valerem, cùm longè major ratio sit, ut quis futuris miseriis afficiatur quàm eis quæ jam diu præteritæ sint, talibúsque quæ aliquando *Ecclesiæ* Christi eventuræ sint, quàm quæ ad meros tantùm Paganos pertineant. *Effunde bilem istam in gentes ignaras tui, in regna quæ tuum non invocant nomen,* magis genuinum votum foret cujusque qui erga Orbem Christianum animo amico sit ac benevolo, in quorum numero non possum quin nomen profitear meum.

Jacob. 1. 20.
2 Cor. 10. 14.
Psalm. 79. 6.

Ac proinde cùm ordinem rerum tam demonstrabilem esse perceperim, ut necesse sit, *Damnationem Cornu parvuli, Hominis peccati Perditionem, Combustionémque Meretricis Babylonicæ* & similia adhuc futura esse, & ad Orbem Christianum etiam pertinere, quódque post hanc cladem, omnia Regna Terræ Regna futura sunt Christi & Sanctorum ejus; mirificè profectò mihi animus reficitur & alleviatur ex eo quòd abundè apud meipsum persuasus sim cladem hanc non necessariò intelligendam esse

de

de ulla *carnali militia* sanguinísve effusione, sed de illa militia quæ non est *carnalis*; quemadmodum loquitur S. *Paulus*, Regnúmque Sanctorum non fore per Invasionem jurum Principum obtendendo in eis *defectum Sanctitatis*, sed per conversionem passim *Principis ac Populi* ad *Vitam conditionémque Sanctorum*; *Romæque* combustionem per *Ignem*, per Tragicam illam in *Apocalypsi* prædictionem non magìs significari, quàm *Corinthi* excidium per *arma* militiæ Paulinæ, quæ tamen is divinitus valida esse gloriatur ad subversionem *munitionum*. Quinimo porrò addam, non solùm non necessarium esse ut hæ prædictiones intelligantur sensu adeò crasso, sed longè potiores esse rationes cur concludamus eas non esse sic intelligendas, sive res ipsas prædictas consideremus sive phrases ac præfigurationes earum in Vaticiniis. Multúmque profectò faceret ad pacem & tranquillitatem orbis Christiani, si peritus aliquis calamus exerceretur in magìs distincta particularíque confirmatione Veritatis tanti momenti. Ut gratificationem taceam magìs ingenuorum Animorum, quorum intellectus haud facilè possunt acquiescere ulli suppositioni, quæ cum demonstrabili digladietur visionum ordine Synchronarum & Successivarum, quem eruditus *Medus* tam fœliciter invenit, (extra cujus ductum, omnes Expositiones tam alienæ reperiuntur & ineptæ, tam distortæ & confusæ :) nec corda non contristari, si comminationes istæ & animationes ad vindictam, bellum, sanguinísque effusionem realis foret scopus & significatio harum *Apocalypticarum* Visionum, nec figuratè & spiritualiter essent intelligendæ: Qui proculdubio præcipuus & primarius si non solus est earum sensus. Quæ quidem *Hypothesis* si semel reciperetur, omnem malignum usum perspicuarum harum & mirificarum Prædictionum præverteret, omnémque præriperet occasionem præjudicii ac fastidii erga maximè consentaneas cohærentésque earum Interpretationes.

Cæterùm, ex *amore Pacis* ac *Tranquillitatis Ecclesiæ*, ut eam in falsæ securitatis soporem leni hâc cantilenâ conjicere non videar: Non omnino sequitur, ex eo quòd Clades hæc tempestuosa in illam *Literaliter* intentata non sit, talem iccirco ipsi nunquam esse eventuram. Nam proculdubio talis esse potest rerum constitutio, in quam si Ecclesia illapsa esset, certissimè in se *Divinam vindictam* devocatura esset, quanquam Deus eam nusquam esset comminatus. Ut exempli gratiâ: Si Spirituales Ductores Christiani Orbis plerique omnes, crassi forent Idololatræ, audaces indispensabilium legum Christi per corrupta sua Instituta Abrogatores, & sanguinolenti barbaríque persecutores & trucidatores eorum qui per conscientiam erga Deum, Idololatriam cum ipsis nolunt committere nec deserere præcepta Christi; &, ut firmiùs se muniant occrusténtque in Diabolica hac Apostasia, secretò in propriis suis pectoribus foverent, & ubi possent, in aliorum animos derivare conarentur, horrendum istud monstrum *Atheismi* & *Infidelitatis*, pro fundamento profundissimo ponentes, Omnia perinde vera esse in Religione, sed sapientiæ esse Ecclesiasticæ, ista dictare quæ maximè fecerint ad potestatem ac utilitatem *Sacerdotis*, illiúsque rem, mensuram omnium statuere, non autem *Honorem Dei* & *Salutem populi*: Si in tam horridam, inquam, quàm hæc sit, Apostasiam prolaberentur, impossibile est ut Vindicta inhiberetur, quin tardè licèt tandem tamen eos sit oppressura; quámve spem habere possent impuniùs ferendi quàm olim Judæi, trucidatores isti Prophetarum ab antiquo, de quibus Christus declarat, quòd propter persecutionem & occisionem insontium suorum servorum, omnis super eos venturus esset sanguis justus, effusus super terram à sanguine *Abel* justi usque ad sanguinem *Zachariæ* filii *Barachiæ* quem occiderunt inter templum & altare. Et quàm funesta vindicta tandem ipsos oppresserit, quanquam peculiaris erant populus Dei, nimis notum est, nisi magìs seriò esset notatum. *Matth. 23.35.*

Si quicquam hujusmodi unquam eventurum esset, quod bonus averruncet Deus, ipse externus visionum Propheticarum cortex ex accidenti videretur Propheticus, contexturáque phrasium & præfigurationum tales ac si aliquo modo destinarentur in Δελφικὴν μάχαιραν, vel gladium ancipitem utróque ferientem, atque sic interimentem eos sensu crasso qui obduraverant seipsos contra *Spiritualem* illius aciem, nec passi sunt fœdas suas abominationes abscindi & sanguinolentam istam atque Idololatricam Bestialitatem, quæ tam diu dominata erat, per eum occidi. Quotquot sunt, quibus tam modestus sensus videri potest intolerabilis, equidem non possunt mihi non videri aut atheâ quadam stupiditate laborare, aut prorsus increduli saltem esse circa omnem veritatem Prophetiarum & Providentiæ, humanúmque existimare astum atque vim omnia conculcaturam ac superaturam; vel in somniculosa sunt conditione ac suopte judicio condemnata, lucémque oderunt quia opera eorum mala sunt; Tales *qui Deo dicant, Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.* Tales *qui potum dent Nazaræis vinum, & Prophetis præcipiant, dicendo, Ne prophetetis.* Qui *dicant videntibus, Nolite videre, & prospicientibus, Nolite nobis prospicere recta, sed loquimini nobis blanda, videte nobis illusiones.* *Job. 21.* *Amos. 2.* *Esai. 30.*

 Verùm

Verùm enimvero nisi ipse falsus esse velim ac dolosus Prophetarum interpres, non possum quin profitear me planè existimare illud magis eximium & illustre Regnum Christi in Terris adhuc esse venturum, & aliquando fore ut aliquâ saltem ratione consummatum sit quemadmodum & *Daniel* prædixit, *Ut Regnum & Potestas & magnitudo*
Dan. 7. 27. *Regni quod est sub toto Cælo, detur populo sancto Altissimi.* Quod nondum factum est, quandoquidem *Cornu parvulo, quod tam grandia loquitur,* nondum imperatum est silentium.

Quod Cornu parvulum non potest esse *Antiochus Epiphanes,* cùm is ad *Pardum* qua-
Dan. 7. 6. dricipitem pertineat, vel ad *Hircum* quatuor cornua habentem; Quæ Bestiæ Græcorum Regnum denotant, cujus *Cornu magnum,* sive *Alexander,* primus censetur Rex, & quatuor reliqua, illius Successores (alioqui quomodo ille posset esse primus?) & *Antiochus* in posterioribus recensetur temporibus Regni quatuor Cornuum. Quod ulteriùs ostendit successores successorum *Alexandri* omnes ad illud unum Regnum pertinere quod appellatur *Græcum,* & repræsentatur per integra corpora duarum istarum Bestiarum, *Pardi* & *Hirci,* unius quatuor capita & quatuor alas habentis, alterius verò quatuor cornua post fractionem primi illius cornu magni. Unde necessariò sequitur quartam Bestiam esse Imperium *Romanum.* Quæ & constans adhuc fuit Opinio Ecclesiæ atque Patrum.

Eadem Tempora & Eventa S. *Johannes,* atque illa *Danielis* indigitat, ad sonitum
Apoc. 11. 15. Tubæ septimæ. *Septimus igitur Angelus clanxit, & factæ sunt voces magnæ in cælo, dicentes, Facta sunt Regna mundi regna Domini nostri & Christi ejus, qui regnabit in secula seculorum.*

1 Cor. 15. Et postremò, *Palus* Apostolus etiam testatur, *antequam Christus traditurus sit Regnum Deo Patri, eum abolitur um esse omne Imperium & omnem Potentiam & Virtutem. Nam oportet eum regnare usquequo omnes inimicos subjecerit pedibus ejus, ultimus autem hostis aboletur mors.* Quæ (quemadmodum suprà monui) quanquam nunc Terrorum Rex est, in magno illo Festo ac Sabbatismo, propter sensibilem palpabilémque inter Cœlestem Terrestrémque Naturam Unionem, non nisi jucundus erit transitus in Cameram superiorem, vel ut illâ magis *Mysticâ Rabbinorum* phrasi utamur, quam illi de *Mose* adhibent, in cujus scriptis *Sabbatismus* hic est adumbratus, Deus hominis Animam attracturus est ad seipsum per *Amoris Osculum.* Talis enim mors erat sancti illius viri *Mosis,* qui mortuus dicitur in *Moab,* על פי יהוה, *in osculis & amplexibus Dei.*

Talis futura est Conditio Ecclesiæ Christi per multos centenos Annos, donec Rotâ Providentiæ res porrò provolvente, scenâque rerum ad ultimam festinante periodum, homines non solùm à metu cruciatúque mortis liberabuntur, sed nec vel ipsa capacitas supererit moriendi. Tunc enim veniet dies ille Domini quo *Cæli cum stridore prætaribunt, elementa verò calore solventur, terrâque & quæ in ea sunt opera exurentur.* Atque sic Christus postquam vindictam sumpserit ab obstinatè improbis & contumacibus, plenéque super omnes Inimicos triumphaverit, Regnum tradet Patri, cujus hactenus Vices-gerens fuerit in rebus tum *Hominum* tum *Angelorum.* Ante verò illud Tempus, quicunque prætendendo se magis *Spiritualem* atque *Mysticum* quàm reliquos Mortales, *essentialia* illa Christianæ Religionis Principia quæ ad *externam Christi personam* spectant, obruere velit & sepelire, sermocinetur quàm scitè volet, & de se quàm potest loquatur magnificentissimè, nostrum est perspicuam solidámque Fidem Verbi, pro commentis levibus & affectatitiis loquutionibus nequaquam amittere.

Quamobrem quisque Deum seorsim quærat, & veritatem scrutetur in sacra Scriptura, ad rectam illius Intelligentiam, constanti sincerâque praxi earum rerum quæ apertè indubiéque eâ continentur, seipsum præparans, expectétque Illuminationem juxta optimum eam communicandi modum, hoc est, secundùm proprias nostras Facultates. Alioqui, si *Rationi,* & *Historiæ,* & *Humanis adminiculis & acquisitionibus* prorsus valedicamus, Mundus à Religiosis *Lunaticismis,* monstrosísque *Imaginationibus* nunquam liberabitur.

SCHOLIA

SCHOLIA

In CAP. III. Vers. 0.

Multa centena Atheorum millia pepererit. *Idem* Bodinus *eodem ferè loco vel paulò pòst, de* Porphyrio *etiam sic scribit. Eodem errore* Porphyrius *in libris quos adversùs Christianos scripsit, ex literali sensu illud exagitans quod de* Arbore scientiæ Boni & Mali, *& de* Arbore vitæ *in* Mose *legimus, innumeros homines à Religione vera avocavit propter ea* ἄτοπα *quæ nasci videantur ex* Literali sensu. *Quamobrem meritò quis heîc mirari potest præposterum eorum hominum studium, qui pro unico passim sacræ Scripturæ sensu tam acriter contendunt. Quod tametsi apud quosdam, ex superstitiosa quadam simplicitate fieri potest, apud alios tamen verisimillimum est, quippe aut* Atheismum *aut* Infidelitatem *clàm in sinu foventes, ex maligno Religionis contemptu fieri, cui vultum quàm deformatissimum distortissimúmque exoptant, ut eam liberiori diductiorique rictu derideant.*

Vers. 1. Philonem illud notâsse, &c. *Quod tamen alibi facit.* Φρονιμώτατος ὁ ὄφις πάντων θηρίων, τῶν δὲ πάντων πανουργότατον ἡδονὴ, Ferarum omnium sapientissimus est Serpens, omnium verò vaferrimum voluptas, *Leg. Allegor. lib.* 3.

Vers. 24. Qui verò Textu hoc ad sensum Politicum, &c. *Quin tamen sensus sit hujus Textûs etiam Politicus, nullus dubito, quemadmodum & illius apud eundem* Paulum, 1 *Cor.* 15. *ubi de Christi* Politiâ *omnia sibi subjugante loquitur,* Deinde erit finis cùm tradiderit regnum Deo ac Patri, quum aboleverit πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν, *quæ postrema vox idem quod* חיל *significare potest; quum aboleverit* omne Imperium *&* omnem Potestatem cum suis copiis sive exercitibus. *Postquam hæc facta fuerint, tandem eò deventum erit ut* ultimus hostis mors aboleatur. *Quæ victoria* τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν *in se complectitur. Quæ postrema pars est hujus Paragraphi ad* Romanos, *respondétque* abolitioni mortis *illo loco ad* Corinthios *memoratæ.* Κτίσις *verò significationem habet &* Physicam *&* Politicam, *ac perinde, ut locus requirit, exponi potest alterutro sensu vel utroque. Quodsi* ἡ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως *&* πᾶσα ἡ κτίσις συνωδίνει, *etiam ad* Physicam *significationem extendantur, vide annon id innuere possint, omnia in hac Regione* Mortalitatis, *quæ sensu non carent, placidiori rerum sensu perfusum iri ac fæliciori, circa ea tempora quibus gloriosa libertas obtigerit Filiis Dei, nempe post* Ἐκπύρωσιν. *Vide* Grotium *in locum. Mixtum verò sensum esse posse in hoc loco ad* Romanos *& tum de rebus* Politicis *tum de* Physicis *agi, ille locus ad* Corinthios *satìs confirmare potest.*

Quartam Bestiam esse Imperium Romanum. *Vide* Synopsin Propheticam *ubi quæstio hæc contra* Grotium *satìs accuratè copioséque discutitur.*

Dialogorum

[illegible] Pop[illegible]

[illegible] erro [illegible]

[illegible] Tribus [illegible]

[illegible] inter [illegible] Igno [illegible]

[illegible] Lucan [illegible] Serious [illegible]

[illegible] Athenis [illegible]

[illegible] quam vero [illegible]

[illegible] Pompeii [illegible]

[illegible] Romam [illegible] communi [illegible]

[illegible] volupta [illegible]

[illegible] Cicero [illegible] absolutum [illegible]

[illegible] Pollio [illegible] Deinde cum hunc [illegible]

[illegible] in capite [illegible] haec [illegible]

[illegible] Corinthi [illegible]

[illegible] Cyrus [illegible] Hegesippus [illegible]

[illegible]

Dialogorum Divinorum
POSTREMI DUO

Ante Annos ferè duodecim scripti, nunc verò per Authorem in Latinum versi; qui tractant de

REGNO DEI,

Et de Speciali illius

PROVIDENTIA per CHRISTUM
SUPER
ECCLESIAM,

A Principio usque ad Finem Seculorum.

LUC. 9. 62.
Nemo mittens manum suam ad aratrum & respiciens retrò, aptus est regno Dei.

APOC. 1. 17.
Ne metue, ego sum primus & ultimus, & qui vivo sed fui mortuus, & ecce vivo in secula seculorum Amen, & habeo claves Inferorum & Mortis.

LONDINI,
Typis *R. Norton*, impensis *J. Martyn* & *Gualt. Kettilby*,
M DC LXXIX.

Amplissimo summéque Reverendo in Christo Patri ac Domino D. GUILIELMO Archiepiscopo CANTUARIENSI, totius *Angliæ* Primati, *&c.*

Æ Tu me hominem, Pater summè Reverende, omnium absurdissimum primâ specie & inurbanissimum meritò censere potes qui totius Angliæ *Primatem in postremo Dedicationum mearum loco tam inciviliter ac præposterè videar collocâsse. Veruntamen si res penitiùs introspiciatur, spero hoc inopinatum meum facinus excusationem apud Te suam aut Veniam habiturum, nè dicam & suam laudem, quippe nec temerè nec sine ratione factum. Etenim non raró fit ut locus situ postremus dignitate primus sit aut primo quasi par; ut in ordine Militari. Nec facilè quisquam mihi definiverit Homóne an Aquila in Visione* Ezechielis, *quorum ille anteriorem, hæc verò posteriorem locum habebat in quatuor illis Quaternionibus, excellentius Spectaculum fuerit locóve excellentiori situm.*

In Processionibus verò Religiosis sive Gentilium sive Christianorum extra controversiam est post longam aliorum alias partes agentium seriem Pompamq; Numen ipsum, Divúmve, cui Procesſio sacra esset, postremum ferè locum occupare solere. Et si voluminis hujus Philosophici compagem in quo res maximè Sacræ ac Divinæ, quanquam more quidem Philosophico, tractantur, Ædificii cujusdam sacri speciem induisse fingamus, cujus primum Vestibulum Tractatus ille Ethicus meritò supponi potest; postrema sanè hæc Dissertatio de Regno Dei, *ubi tot Divinæ Providentiæ Arcana circa Ecclesiam aperiuntur, quid aliud, obsecro, nisi ipsissimum hujusce Templi Adytum jure potest haberi? Et quis locus aptior aut opportunior nostro Pontifici Maximo, Aaronive Anglicano quàm ipsum Sanctum Sanctorum? Quinimò quis præterquam Pontifex solus locum illum accedere debet?*

Nec omnis sanè Pontifex idoneus est qui hujus Adyti Arcana, qui hæc Regni Dei Mysteria participet, sed qui quæ Dei sunt sapiat, qui Fide abundet & Charitate, qui totum Orbem Christia-

num & universum adeò humanum genus sincero ardentiq; Amore amplectatur, purúmque Christi Evangelium, quod in lucem Gentibus præstitutum est, per omnes Gentes velit propagatum, qui Divinorum Oraculorum veritatem præstigiosis humani Ingenii argutiis & tergiversationibus præferat, qui Integritate verâque Pietate perinde ac eximiâ eruditione sacrarumq; Scripturarum cognitione præditus sit, qui singulari præcellat animi moderatione & prudentiâ, & illibatâ denique erga Principem fidelitate & non fucatâ erga Ecclesiam populúmve Dei benevolentiâ. Talis utique Pontifex idoneus est qui hujus Templi Adytum introeat, ibiq; Regni Dei Arcana ac Mysteria cognoscat recognoscatq;, quippe sacro illo Pectorali (in quo Urim & Thummim) minimè destitutus.

Qualem quidem quum Te non ego solùm, Pater summè Reverende, sed omnes boni doctique existiment, immò quum Clementissimus oculatissimusq; Rex, qui Te ad hunc Ecclesiasticorum Honorum Apicem proprio Instinctu ac Judicio ob egregia tua Merita evexit, talem Te prorsus censuerit; equidem omnino par esse putavi ut illam Dissertationem quam ego inter reliquos Voluminis mei Philosophici Tractatus eum locum rationemq; habere puto quam Sanctum Sanctorum ad reliquas Templi Mosaici partes, hoc est, optimam esse maximeq; sacram, Episcopo Sacerdotive non summo solùm sed & optimo dedicarem.

Quod quidem Factum meum, tanquam sincerum Obsequii ac observantiæ erga Te meæ Testimonium ut acceptare benigneq; interpretari digneris, oro, Deumq; precor ut Ecclesiæ Anglicanæ diu ac fœliciter præsis, easq; rerum rationes semper dispicias ac prosequaris, quæ Dei Gloriam, Honorem Regis & Ecclesiæ ac Reipublicæ salutem maximè sint promoturæ. Sic ex animo optat

Amplitudinis tuæ humillimus

devinctissimúsque servus,

E Museo *Cantabrigiæ*,
Calend. *Febr.*
Anno 1679.

HENRICUS MORUS.

DIALOGI DIVINI
QUI MULTAS
DISQUISITIONES INSTRUCTIONESQUE
DE
ATTRIBUTIS DEI
Ejúſque Providentia complectuntur.

Dialogus quartus.

Philotheus, Bathynous, Sophron, Philopolis, Eviſtor, Hylobares, Cuphophron.

I. *Rerum earum quæ hactenus occurrerunt in ipſorum diſſertatione brevis Recapitulatio.*

HILOTH. Omnis ferè noſtra, O *Philopoli*, aut in demonſtranda *Dei Exiſtentia*, aut in *Attributis* illius illuſtrandis, aut in defendenda denique ejus *Providentia*, hactenus verſata eſt Oratio, quæ præparatio eis omnino erat neceſſaria qui hiſce de rebus dubitant, ad rectè intelligenda illius Regni Myſteria. Nam ſi Deus non ſit, nec ulla Divina Providentia, nullum eſſe poteſt Regnum Dei in Terris, quemadmodum *Hylobares* initio rectè notavit. Et certè ſi Providentia Divina ubique non ſit, res eſt multæ plena ſuſpicionis, eſſe revera nuſquam. Unde apparet neceſſitas iſtiuſmodi admittendi Hypotheſes quæ rationem redditur æ ſint omnium Eventorum, Apparentiarúmque rerum quæ in quibuſcunque Terræ Nationibus, partibúſve Univerſi occurrant. Taléſque, ut opinor, erant iſtæ, quæ in duobus poſtremis noſtris Colloquiis prolatæ ſunt. Quibus ſi *Hylobares* (qui ſolus è nobis videbatur his de rebus dubitare) plenè acquieſcat, paratus jam ſum, *Philopoli*, ad tua mandata exequenda, in quæſtionibus diſcutiendis, de *Regno Dei*.

Philop. Gratias tibi habeo maximas, *Philothee*, veheménſque meum deſiderium audiendi te de tanti momenti argumento diſſerentem, ſuſpicióque nè tempus nos deficiat, facit ut hoc abs te efflagitem, ut ſine omni mora te ad rem ipſam velis accingere.

II. *Magna vis firmæ perſuaſionis de Exiſtentia Dei ejúſque Providentia ad confirmandam hominis fidem in Veritate Chriſtianæ Religionis.*

Hyl. Quod *Philotheus* alacriori animo facturus eſt, O *Philopoli*, poſtquam ego gratias ipſi egero, declaraveróque heſternæ ejus diſſertationis ſtabilem efficaciam. Quanquam enim mirifico planè modo in altum quaſi raptus eram ſenſu atque vi Rationis ejus & eloquentiæ, non tamen flacceſco jam denuo ut pridiè, ſed plenam nactus comprehenſionem rerum & conſpectum, permanentem in me experior Aſſenſum veritati, nunc quidem poſtquam deferbuerim tranquillúſque factus ſim, æquè atque cùm animus mihi maximè erat emotus. Et quæ mira hiſce omnibus inſuper eſt acceſſio, plena hæc firmáque perſuaſio quæ mihi adeò præter expectationem obtigit de Exiſtentia Dei, & irreprehenſibili illius Providentia, magìs ſinceram fixámque ſecum introduxit fidem circa omnes fundamentales articulos Chriſtianæ Religionis, quatenus ex ſacris Scripturis innoteſcant. Adeò ut id Chriſtianitatis quod modo magìs laxo & externo, animo meo antea quaſi appenſum erat, nunc mihi videar in ipſum cordis animæque centrum imbibiſſe, illiúſque veritatem ſine omni hæſitatione amplecti. Unde ſpero me magìs idoneum fore Auditorem hujus tuæ ſublimioris diſſertationis, O *Philothee*, de Regno Dei.

 Philoth.

Philoth. Magnopere gaudeo, *Hylobares*, priores meas dissertationes tam præstabilem in te sortitas esse effectum, licèt nequaquam plus sit quàm expectavi, sæpéque expertus sum in aliis, maximè verò sensibiliter in meipso, qui de Christianitate nunquam dubitare potui, postquam plenè persuasus eram de veritate earum rerum, de quibus teipsum jam tandem tam plenè profiteris persuasum esse. Quod, fateor, proclivem me facit ad credendum eos, qui aut vili pendunt, aut fidem non adhibent Christianitati quatenus Scriptura eam declaraverit, non seriò firmitérque credere Deum esse aut Divinam Providentiam, sed levi esse ac Sceptico, confusóque & desultorio ingenio, majorémque capere voluptatem ex eo quòd existimentur eruditè garriendi facultate præditi, quàm quòd experiantur seipsos ullo determinato esse judicio, quanquam in rebus vel maximi momenti.

III. *Scepticismi Fatuitas perstringitur.* *Diog. Laert. in vita Platonis.*

Cuph. Præclarissima Orbis Ingenia tales fuerunt Personæ, quales tu tam liberè perstringere videris, O *Philothee*, hoc est, *Sceptici* sive *Aporetici*. Testes sunt, non solùm integra *Academicorum* Secta, sed Miraculum istud, quantùm ad Ingenium & Eloquentiam, ipse *Plato*, ille dulce canens Cygnus, quemadmodum *Socrati* repræsentatus est in Insomnio. Ecquid est jucundius illius mellifluis Dialogis? Et tamen utplurimum nihil concluditur, sed merè *Sceptica* est, sive *Aporetica* Ingenii exercitatio, venatio ubi nihil capitur, nec quicquam intenditur, præter lepidam quandam argutámve temporis fallendi rationem.

Philoth. Ista πελαργῶν δίωξις Aëreáve Anserculorum agrestium Venatio, in rebus minoris momenti, O *Cuphophron*, magis plausibilis esse potest aut tolerabilis. In rebus verò summi momenti eloquenter in utramque partem loqui, & nescire postea quid concludendum sit, & fortassè ne id curare quidem, non tam celebratam illam Cygneæ vocis melodiam repræsentat, quàm Alarum complosionem ad se invicem, quò promiscuum strepitum ad tempus ciet Cygnus, sed postmodum utrasque in tergum rejicit, nihil apud se pensitans dextra ala an sinistra sit fortior.

Hyl. Quæ ventilatio est, *Cuphophron*, quam *Anser* quilibet perinde præstare potest, atque *Cygnus*. Quantùm verò ad me, *Philothee*, nihil est quod plus cupio, quàm sententiam fixam & constantem in rebus summi momenti, cujusmodi sunt Existentia Dei, Immortalitas Animæ, Providentiæ Divinæ benignitas, & similia. Ac proinde infinitè fœlicem me existimo, quòd tam plenè mihi satisfactum sit ex præstantissimis tuis ratiocinationibus, quippe quas tam firmas experior & permanentes.

Philoth. Exoptóque animitùs ut diu sic experiaris, *Hylobares!*

Hyl. Quid ità, *Philothee?* quid est quod eas infirmas incertásve mihi reddat?

IV. *Divinam esse corporis temperiem quæ requiritur ad faciliùs recipiendam firmiùsque retinendam Divinam veritatem, cum methodo eam assequendi.*

Philoth. Nihil nisi vitam instituendi ratio incerta & inconstans. Si in *Divina Vita* fixus maneas, quæ fixa nusquam esse potest nisi in *Divino corpore*, tunc *Divinæ veritatis* rationes in hoc Solo altas agent radices, & sic reverà permanentes reperientur. Ex hoc verò Solo nisi crescant, erunt omninò ut Flos in manu, aut Pluma in pileo; nullámque vitalem habentes cognationem cum Subjecto cui insunt, facilè difflabuntur aut marcescent.

Hyl. Putabam ipsam Animam rem per se adeò Divinam esse, ut Cognatio ipsam inter & Rationes Divinæ veritatis, sufficiens foret ad eas semel receptas firmiter retinendas.

Philoth. Nequaquam, *Hylobares!* Anima ex nimia Sympathia cum hoc *terreno* ac *brutali* corpore, *brutalis* ipsa evadit, suámque perdit *Divinitatem*, alioquin omnes Divinæ veritatis perinde essent capaces. Recuperatio autem *Divini corporis* virtute veræ suæ ac realis *Regenerationis*, est etiam suæ *Divinitatis* recuperatio.

Hyl. Quid verò intelligis per *Divinum* hoc *corpus*, *Philothee?*

Philoth. * Idem quod *Pythagorei* intelligunt per suum τὸ αὐγοειδὲς σῶμα, quod etiam dicitur Æthereum sive Cœleste.

De Cœlo, lib. 2. c. 3.

Evist. Nec mirum quidem est, *Cœleste* corpus ac *Divinum* idem esse, quandoquidem *Aristoteles* ipse Cœlum vocat τὸ θεῖον σῶμα, *corpus Divinum.*

Hyl. Quomodo verò poterimus *Divinum* hoc *corpus* assequi, *Philothee*, in quo, quantum ego quidem video, Radix est & Substantia veritatis, quippe quum in ipso sit *Vita?*

Philoth. Ratio hujus expers, omninò emortua est σκιογραφία, umbratilísve Imaginatio, Res languida & inefficax, evanida, fluctuans & fugitiva. Rationes verò ex hac stirpe efflorescentes immarcescibiles flores sunt Paradisi Dei.

Hyl. Quamobrem, *Philothee*, eò ardentiùs cognoscere cupio, quomodo *Divinum* hoc sive *Paradisiacum* corpus sit acquirendum.

Philoth. Per firmam vivámque fidem in virtute ac Spiritu Domini Jesu, quo mortificare potest & subdomare in nobis omne peccatum, omnémque *Ipsitatem* extinguere, adeò ut nobis ipsis penitus mortui simus, nósque ipsos non magis respiciamus in ulla externa gratificatione mundani Honoris, carnalis Voluptatis, ulliúsve rei quæ vitæ merè Animali grata sit, quàm si omnino non existeremus in rerum Natura. Si stabiles maneamus in hac fide, eíque adjungamus constantem sincerámque Devotionem, internásque ad præmium nobis ante oculos propositum anhelationes, addentes insuper debitam sapientémque Temperantiam & Circumspectionem in universa nostra Conversatione, ut nec agamus nec loquamur quicquam ex Principio *Ipsitatis*, ullâve ratione corruptæ nostræ Animalitati gratificemur, hæc Methodus tandem ad perfectam *Ipsitatis* mortem nos perducet. Quâ morte consummatâ, certò successura est *Spiritualis* à mortuis *Resurrectio* in Vitam illam quæ verè *Divina* est, quæ reperienda non est nisi in *Divino corpore*. Adeò ut sinceris nostris Devotionibus & suspiriis erga Deum, *Vitam Divinam Divinúmque corpus* hauriamus imbibamúsve simul. Quæ est vera spiritualis Nativitas Christi, quem quicunque accipiunt dat eis potestatem ut Filii Dei fiant, quippe nati non ex sanguine, nec ex voluntate carnis sed ex Deo geniti. Atque hic etiam est internus ille Homo, de quo profitetur *Paulus*, quòd etiamsi exterior homo corrumpatur, interior tamen (in veris Sanctis Dei) renovatur indies. Quamobrem qui ad hanc *substantialitem vitæ* pervenerit, fixus erit in omni utili Veritate *Divina*, Rationésque quæ ex tali radice germinant, invenientur solidæ ac permanentes per eum qui radicem habuerit. Ubi verò *Verbales* tantùm sunt & *Imaginariæ* in Cerebro, *Corde* interim *animali* manente aut *brutali*, minimè mirum est si reperiantur infirmæ, fugitivæ & evanidæ. Non quòd in seipsis tales sint, sed ità apparere possint eis, qui *Picturam* tantummodo Floris habent in *Cerebro*, non autem *Radicem* in suo *Corde*, quod vitæ cœlestis Tentorium est, intimúmque Dei in Anima Adytum. Qui in hac *vitæ Dispensatione* versatur, O *Hylobares*, ei mens nunquam fluctuare potest circa Existentiam Dei, illiúsque Providentiam, aut Animæ Immortalitatem. Is enim proclivis esse non potest ad suspicandum Animam vivere non posse extra corpus dum eam percipit ad eam distantiam quasi, & abhorrentiam à corpore vivere, etiam dum ei inest; nec ad dubitandum de Existentia Dei, cujus Virtutem, Spiritum, Impulsum & Energiam, tam distinctè percipit in propria sua Anima. Talis enim est natura *Divinæ vitæ*, ut nemo sit qui eam sentit, quin eum oporteat fateri, illam ad nullam Creaturam quà talem, pertinere, sed esse ipsam virtutem & Spiritum Dei animam actuantis. Quomodo igitur de eo dubitare potest, cujus vim ac præsentiam tam sensibiliter percipit? Quamobrem hæc *vitæ Dispensatio* est, *Hylobares*, quæ prora & puppis est apud eum qui philosophari vult constanter atque solidè.

Johan. 1. 12.
2 *Cor.* 4. 16.

Hyl. Res magnæ profectò sunt ac præclaræ, quas narras, *Philothee*, & tamen tales quæ mihi nec incredibiles videntur, nec inimitabiles. Ac proinde adnitar, cum bono Deo, quoad potero, vitæ cursum juxta eas Regulas, quas innuisti, dirigere, omnémque eò operam impendere ut eum assequar statum, quem appellas *Dispensationem vitæ*. Omnia enim video sine ipso, meras Inanias esse atque Umbras. Intereà loci venia mihi petenda est à *Philopoli* quòd occasionem dederim *Philotheo* tantâ illius temporis portione ad res alias abuti, quod angustius putabat, quàm pro proprio suo Instituto, præsentíque proposito quod præ manibus est.

Philop. *Philotheus* tam sapidè loquitur & appositè in quocunque versetur argumento, ut semper pigeat eum interpellare. Cæterùm, quandoquidem jam ultrò destitit, si ipsi placuerit tandem illud argumentum aggredi quod initio proposui, rem perquam gratam mihi præstabit.

Hyl. Est igitur nunc tempus valde opportunum, *Philopoli*, quo quæstiones tuas illi proponas.

Philop. Prima mea Quæstio erat, *O Philothee, Quid sit Regnum Dei?* Secunda, *Quando inceperit ubique repertum aut reperiendum sit?* Tertia, *Quos profectus in Orbe hactenus fecerit?* Quarta & ultima, *Quales successus verisimile sit ipsum habiturum usque ad finem Ævi?* Hæ sunt quæstiones, *Philothee*, quas initio proposui, de quibus si tibi visum fuerit perspicuè & intelligibiliter nos erudire ac docere, quanquam haud ità accuratè & scholasticè, immortales pro istoc officio tibi habebimus gratias.

V.
Philop. quæstiones de Regno Dei.

Philoth. Sedulò, quoad potero, enitar, *Philopoli*, ut hac in re tibi satisfaciam, ídque quàm brevissimè potero & luculentissimè, cum omni sermonis simplicitate, & citra omnem affectationem scholasticarum scrupulositatum, contentus intelligi tantùm & convincere. Deúsque ille ac Rex Cœli nobis adsit propitius dum illius cœle-

sti de Regno disserimus, ut sic illius Mysteria intelligamus, ut ejus propagationi fidelem operam navemus, & in nobis ipsis & in omnibus hominibus, ad Gloriam Dei ac Mundi Salutem, Amen.

Philop. Faxit Deus.

VI. *Quid Regnum Dei sit in generali ejus notione cum defensione veritatis illius Notionis.*

Philoth. Prima tua Quæstio, *Philopoli*, licèt admodum brevis sit, est tamen valde fœcunda, proptérque multifariam Terminorum significationem multam materiam in se complectitur simul, quam tamen comprehendere adnitar & includere quàm scitè potero, brevi hac Definitione Regni Dei in genere. *Regnum Dei est Dei Potestas, imperantis, excitantis, aut permittentis Creaturis suis secundùm certas quasdam leges agere, quæ pensitatis omnibus Circumstantiis, vel rectè subductis Summæ totius rationibus, tendunt ad optimum.*

Philop. Partim intelligo te *Philothee*, talémque te moliri *Regni Dei* definitionem puto, quæ *Regnum Naturæ* etiam in se complectatur, eásque leges respiciat, quibus tum bruta Animalia tum Plantæ insensiles inanimatáque Meteora & Elementa regantur secundùm ambitum tuæ hactenus habitæ Defensionis Divinæ Providentiæ pervadentis à summis maximéque Intellectualibus Creaturarum Ordinibus ad res usque Materiales, quæ formantur & actuantur à *Spiritu Naturæ* sive Anima seminali Universi.

Sophr. Quidni? Neque enim quicquam aliud est quàm quod ipsa Scriptura ei apertè confirmaverit, O *Philopoli*. Psalmista multus est in istiusmodi locutionibus.

Psalm. 103. 19, 21, 22. *Jehova solium sibi composuit in cœlis, regno suo omnibus imperans. Collaudate Jehovam omnis ejus exercitus, ejus Ministri, facientes ejus voluntatem. Collaudate Jehovam universa ejus opera in universis ejus Imperii locis. Collauda anima mea Jehovam.* Hæc in Psalm. 103. Et Psalm. 148. universos Creationis Ordines à Cœlo usque ad Terram, ab Angelis ad Bruta, Plantas & Meteora, exercitum Dei facit, hortatúrque ad laudandum nomen Jehovæ. *Jussit enim & creata sunt, stabilivit ea in perpetuum, legem eis dedit nunquam violandam.* Et rursus, Psalm. 119. *In æternum Jehova verbum tuum permanet in cœlis, sempiterna est tua veritas. Ità fundâsti terram ut stet: Ex tua sententia hodiedum permanent, nam omnia tibi serviunt.* Unde manifestum est Dominium Dei ejúsque Regnum per totam Creationis comprehensionem extendi.

Cuph. Si hoc verum sit, O *Sophron*, tunc in aliquibus locis Regnum Dei coincidet cum Regno Diaboli.

Bath. Quidni? quodnam majus illìc incommodum est quàm quòd Regnum Naturæ & Regnum Dei coincidant, cui minimè videris contradicere?

Cuph. Mihi videtur vox admodum absona. Et præterea subordinationem concipere possumus inter *Regnum Dei* & *Regnum Naturæ*; *Regnum* verò *Dei* & *Regnum Diaboli* videntur prorsus contrariari alterum alteri, planéque proinde repugnare, ut sint partes ejusdem Regni.

Bath. Argutè id urges, O *Cuphophron*, quantùm ad exteriorem verborum sonum; quodsi intrinsecam rerum naturam introspiciamus, campíque pecora & Inferni Diabolos juxta se invicem ponamus, dic mihi tunc discrimen, quo alteri alteris minùs idonea Regni Dei membra evadant. Estne quòd Diaboli majorem habeant ingenii subtilitatem quàm pecora campi? Hoc profectò esset per contumeliam subindicare Regnum Dei Civitatem esse Asinorum. Estne verò, quòd alteri spirituales Creaturæ sint, altera verò corporeæ? Hæc certè Ratio bonos Angelos excluderet selectissimam Regni dei partem. Estve denique, quòd Diaboli lapsi sint? Lapsus tamen eorum non est nisi in *vitam Animalem*, cujus altissima Radix atque Fons est *Sui-amor* sive *Ipsitas*, quæ opponitur alteri scaturigini sive radici *vitæ Divinæ*, qui purus Amor est Dei, illiúsve quod absolutè & simpliciter bonum est. *Sui-amor* autem sive *Ipsitas* ex æquo Vitæ radix est in Brutis atque in Diabolis. Unde manifestum videtur, quòd Diaboli reverà æquè capaces sunt qui membra Regni Dei fiant, atque Bruta.

Cuph. Discrimen, *Bathynoe*, hoc esse videtur, quòd Bruta suæ Naturæ integritatem adhuc retinent, Diaboli verò à prima conditione degenerârunt, stationémque reliquerunt in qua Deus eos collocaverat.

Bath. Equidem fateor, *Cuphophron*, degenerem Angelorum lapsum gravem esse, nunquam tamen infra extimum Dominii Providentiæ circuitum subsederunt, illámve Divinam *Nemesin*, quæ perpetuò universis Creationis gradibus est intertexta. Adeò ut nihil sit, ex rerum universitate nondum exterminatum, quin necessariò subjectum sit legibus alicujus Ordinis Creationis in quem se conjecerit. Ut si qua nobilis Familia, vitam pessimè instituendo, omnem illum honorem opésque quas sui Majores eis reliquissent, perderent & procedente tempore miseri Mesonautæ fierent, non desinunt subditi esse Principis illius Regni, in quo has Fortunæ vicissitudines experti sunt:

sunt: Ità Angeli in Diabolos degenerantes, non desinunt sub Dominio esse Dei, sed Nemesin suam experiuntur in illius Dominio. *Non est enim sapientia, non est prudentia, non consilium contra Jehovam,* nec potest quisquam Proposita illius Providentiæ eludere. Carcerum custodes, captivi, carnifices, & omne genus ministrorum severitatis, Principis subditi perinde sunt atque homines nobilioris ordinis & conditionis. Prov. 21. 30.

Sophr. Omnia Instrumenta Iræ Dei, pars sunt illius Dominii, æquè ut Instrumenta Amoris; Sunt enim, ut nos docet *Sirachi* Filius, *quidam ad irrogandas pœnas conditi Spiritus, qui sæviter verbera incutiunt. Et internecionis tempore vires effundunt, Creatorisque sui sævitiam explent. Ignis, grando, fames, lethum hæc omnia ad pœnas condita sunt. Ferarum dentes, & Scorpii & Serpentes, & Gladii, impios capitali pœnâ plectentes, illius præcepto gaudent. Et in terris utì opus est, præstò sunt, nec contra jussa temporibus suis faciunt.* Ad hunc sensum loquitur, mihíque videtur planè insinuare ipsas potestates Infernales, (quarum hæc sæpe non nisi externa sunt arma) partem esse Aciei Domini exercituum. Ecclesiast. 39, 28, &c.

Bath. Impossibile est ut aliter fiat, O *Sophron*; Sapientiæ enim & Omnipotentiæ Divinæ repugnat, permittere ut quicquam existat, quod nullo modo subjectum sit illius Potestati & Dominio.

Hyl. Nimis profectò soliciti mihi videmini in examinando & describendo ambitum sive limites Regni Dei, cùm majoris res foret curiositatis, nec ad præsentem quæstionem minùs apposita, [*quid Regnum Dei sit*] definire, quæ Dominatûs sive Potestatis *species* sit quam tam latè exerceat in universam Creationem.

VII. *De absoluto Dei dominio & in quo fundatum sit.*

Cuph. Annon absolutus est & illimitatus Principatus, *Hylobares*, quem nos à Græcis, *Tyrannidem* appellamus?

Sophr. Nequaquam, *Cuphophron.* Si intelligeres quid sit *Tyrannis,* assertionem tuam reperires æquè repugnantem ac blasphemam.

Evist. Verissimum est quod ais, O *Sophron*, ‖ *Aristoteles* enim *Tyrannidem* definit Μοναρχίαν πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ μονάρχοντος. Et ‖ alibi in Politicis copiosiùs eam describens, tale esse ait imperii genus in uno homine, qui, cùm nulli rationem reddere teneatur, suis tamen imperat æqualibus, iisve qui ipso sint præstantiores, omnia in rem suam administrans, non autem in rem eorum quibus imperat. Quæ nullo pacto Deo competere possunt, qui infinito præstantior est totâ Creatione, tantúmque capax est eis benefaciendi, nullum autem bonum ab eis recipiendi vicissim. ‖ Lib. 3. cap. 7. ‖ Politic. lib. 4. cap. 10.

Cuph. Ego minimè animadverti, *Evistor*, ut definita sit Tyrannis apud eruditos tuos Authores. Vocem verò tanquam aptam consideravi ad talem Principatum significandum qui absolutus sit & illimitatus & in una persona constitutus nullis astricta legibus, sed quæ potestatem habet omnia administrandi ex sua animi sententia ac voluntate.

Evistor. Et ut verum tibi dicam, Critici, O *Cuphophron*, nos docent vocem Τύραννος nihil isto durius olim significâsse, hoc est, significâsse tantùm *Monarcham absolutum*, hominem in summo absolutóque Imperio constitutum.

Philoth. Si nihil ampliùs intellexerit *Cuphophron*, sensus ejus, *Evistor*, satis solidus erat atque probus, quanquam locutio erat haud ità legitima. Res enim admodum intuta est scandalóque plena, vocabula quæ malè sonant, licèt tacitâ commodioris sensûs significatione subtùs suffulta, Divinæ Majestati applicare. Illud verò Imperii genus quod Deus in suas Creaturas excercet, absolutum Principatum appellare potestatémve omnia agendi secundùm proprii animi sensus ac voluntatem, hæc sobria est ac vera de Dominio Divino declaratio.

Hyl. Verùm obsecro te, *Philothee*, In quo fundatur immensus ille & illimitatus Dei principatus? In illiúsne Omnipotentia? aut in quo alio? Sunt enim qui dicunt absolutam & irresistibilem Potestatem nullam facere posse injuriam.

Philoth. Id quod ego, *Hylobares*, nunquam hactenus intelligere potui, ut vel omnipotentissima Potestas quæ fingi potest unquam jus haberet faciendi injuriam, hoc est, creandi ullum malum quod pensitatis omnibus circumstantiis, integrâve comprehensione totius Oeconomiæ Universi consideratô, reverà sit malum. Nulla Potestas quantumlibet omnipotens jus sibi vendicare potest sic agendi, non magìs sanè quàm Intellectus ullus quantumlibet omnisciens jus sibi vendicare potest, authenticè existimandi illud verum esse quod reipsa est falsum.

Cæterùm ut præcipuæ parti quæstionis respondeam [in quo jus absoluti Dominii Dei fundetur?] distinctè simul & compendiosè tibi dico, Ad *infinitam*, permanentem & immutabilem *Bonitatem*, ex jure *Omniscientiam* perinde ac *Omnipotentiam* pertinere, alteram tanquam quæ è consiliis ei sit, alteram tanquam illius satellitium.

Verùm

Verùm infinitè bonus Deus, non solùm *jure* sed *naturâ* & *omnisciens* est & *omnipotens.* Et ex hisce tribus, *infinitâ* illius *Bonitate, Sapientiâ* ac *Potentiâ,* omnes Creationis Ordines prodeunt in toto Universo. Adeò ut, cùm omnes Creaturæ illius sint, illiúsque Bonitas tam perfecta, immutabilis ac permanens, ut nunquam ex ulla petulantia, (si fas sit ità loqui) vacillantia, supináve incuria, aliter feratur quàm ad id quod optimum est, & Sapientia nunquam ad discernendum aut Potentia ad exequendum desit, Rationem videamus, quæ concipi potest luculentissimam, Juris illius absoluti Dominii quod agnoscimus in Deo. Annon enim omnino par est, ut is qui adeò immutabiliter bonus est, ut repugnet planè ut quicquam velit nisi quod sit optimum, plenum jus habeat agendi secundùm propriam voluntatem ac libitum, quippe quum impossibile sit quin ad optimum tendat, cùm Sapientiam etiam habeat ac Potentiam, ad formandum exequendúmque sancta sua ac justa & benigna proposita, infinitæ huic Bonitati parem?

Philop. Meo quidem judicio, *Philothee,* hoc valde manifestum est, taléque in quo nihil opus sit ut me tanto cum studio erudires. Ac proinde exoratum te volo, ut ad rem ipsam quæ præ manibus est, propiùs accedas, quod Regnum Dei est propriè sic dictum. Nam hactenus videmur sic egisse, ac si quis cùm aliquod unum Regnum, putà Angliam, Galliam aut Hispaniam, in Tabula Cosmographica observare statuisset, præsentis Instituti oblivisceretur, tempúsque perderet per totam saltem pervagando Europam si non per quatuor partes Orbis universas. Cupio, *Philothee,* intelligere, quid sit illud Regnum Dei quod apud homines est, minùs interim solicitus de illa parte illius Dominii quod habet in Angelos sive lapsos sive non lapsos, aut de illa Potestate quam exercet in Regnum Naturæ, sive Animalia sive Plantas aliásve inferiores Creaturas. Quæ supra nos, nihil ad nos; éstque par ferè ratio de rebus infra nos. Hoc tantùm cupio, ut prospectus meus amplificetur in eas res, quæ in eadem sitæ sint planitie cum meipso. Quod eò vehementiùs expeto, propter temporis angustiam in quam vereor nè conjiciamur.

Philoth. Laudo tuam prospicientiam, *Philopoli,* hócque abs te peto ut persistas in hac libertate revocandi nos ad illa argumenta, de quibus tibi maximè satisfactum velis quoties aberramus. Hac enim ultima vespera tibi demerendo tota est dedicata.

VIII. *Regnum Dei intra nos quid sit.* Verùm quantaquanta sit nostra ad illud argumentum quod præcipuè tibi explicatum velis, nempe *quid Regnum Dei sit specialiter sic dictum,* festinatio, mentio mihi primùm facienda est Divisionis, antequam ad Definitionem descendam. Nam Regnum Dei etiam quatenus homines respicit, est aut *Internum* aut *Externum,* quemadmodum Servator declaravit, ubi ait,

Luc. 17. 21. *Non ità venturum esse Regnum Dei, ut observetur, aut hic vel illic esse demonstretur, scitote enim Dei Regnum intra vos esse.*

Cuph. Hoc Regnum puto idem ferè esse quod Regnum Philosophicum *Stoicorum* qui sapientem suum, Regem faciunt, & Imperatorem & quid non? præcipuámque fœlicitatem existimant plenum habere dominium in Passiones, præsertim in magis tetricas & acerbas, ut sic Animi pace & tranquillitate fruantur.

Philoth. Nequaquam, O *Cuphophron!* nulla omnino Identitas est inter *Regnum Stoicorum* & *Regnum Dei.* Hoc Regnum enim *Stoicorum* Regnum est *Ipsitatis,* Suíque Amor illic Sceptrum gerit redimitúrque Diademate. Verùm in *Regno Dei,* Deus ipse, qui est purus ille libérque & perfectè *sui-immunis Amor,* plenum in Anima dominium habet omnibúsque Passionibus moderatur. Mirabile dictu est quàm multifariæ Imposturæ falsíque Prætextus circa *internum* hoc *Regnum,* deteganter ab eis qui reverà ipsum possident. Ut una aliqua Passio, (Superbia putà aut Avaritia) reliquas omnes sibi ipsi subjuget, locóque *Divini Amoris* dominetur, ut omnes Passiones in perquam humilem subjectionem redigantur Sensui externi commodi Sodalitatis alicujus aut Reipublicæ, præsertim si Sacræ Sanctæve Titulum gerat, útque homines eò sic enutriri possint & educari, quemadmodum Canis Perdicarius ad ludum prædámque, cùm tamen Anima hîc omnes suos affectus subdomaverit ut eò magìs absolutum se mancipium reddat eorum hominum libidini, qui id omnino agunt, ut Mundum per meditatas suas Imposturas & Hypocrises, ad cæcam perducant obedientiam istiusmodi legibus quæ ad rem suam Mundanam maximè faciant, locóque propagandi Regni Dei, Regnum Diaboli aut Antichristi inter homines disseminent. Quantumcunque imperium nacta sit Anima in hujusmodi circumstantiis, in proprios suos affectus, hoc non est Regnum Dei, sed præsumptuosa ac Tyrannica aliquorum pusillorum Magistellorum adversùs jus illius Regni Usurpatio. Nisi internum hoc Regnum stabiliatur in Amore, Pace & Patientia Domini Jesu, Regnum omnino est meræ seipsam-quærentis Naturæ, Imperiúmve Diaboli. *Regnum Dei in Anima, Di-*

Rom. 12. 15. *vini Amoris est Imperium,* qui omnium hominum bonum ex æquo affectat; qui gaudet

det cum gaudentibus & cum plorantibus plorat. Ille Animæ ſtatus eſt quo quis Deum amat toto corde, toto animo & totâ mente, & proximum ut ſeipſum; & quicquid vult alios ſibi facere, idem facit ipſis; quo quis vehementer deſiderat commune omnium Mortalium bonum, ſéque ipſum experitur devinctum, quantum in ſe eſt, ad repellendum aut antevertendum malum quodvis publicum. Et ut verbo abſolvam, *Imperium eſt Spiritûs Dei in Anima, qui omnium noſtrarum facultatum & affectuum habenas manu ſuâ apprehendens, eos cohibet excitátve ſecundùm ſanctiſſimam ſuam voluntatem quæ ad nullius unius privatam utilitatem fertur, ſed ad illud ſemper dirigit quod abſolutè & ſimpliciter optimum eſt.* Hoc etiam eſt Regnum Chriſti in interno homine Myſtici illius *Melchiſedechi*, qui primùm *Rex Juſtitiæ* eſt, prout vox ſignificat, hoc eſt, Rectitudinis Animi omni partium ſtudio immunis, ſuíque quæſitione, & tum poſtea *Rex Salem*, hoc eſt, *Princeps Pacis*. Poſtremò Regnum illud eſt, quod in externis ſuperſtitionibus non conſiſtit, ſed ut ait Apoſtolus, in *Juſtitia & Pace, & Gaudio in Spiritu ſancto.*

Matth. 22. 37. *Matth.* 7. 12. *Heb.* 7. 2. *Rom.* 14. 7.

IX. *Ratio illud acquirendi.*

Philop. Internum hoc Regnum Dei, O *Philothee*, tam amabile eſt & exoptabile, ut nequeam quin abs te petam, ut illius acquirendi mihi rationem explices, antequam progrediaris ad *Externum*.

Philoth. O quàm te exoſculer, *Philopoli*, ob hanc tuam poſtulationem, quandoquidem video à nulla inani curioſitate proficiſci poſſe ſed è ſincero deſiderio in vitam intrandi verámq; Sanctitatem! Efficaciſſima verò Ratio paſſim innuitur in Evangeliis beati Servatoris, ut illîc ubi Regnum cœleſte abdito Theſauro in agro comparat, *unique pretioſo unioni, quem ut quis ſibi acquirat omnes ſuas facultates it venditum*; & ubi nobis narrat, *Regnum cæleſte expugnari, & violentos illud rapere*; & rurſus ubi declarat, *Neminem qui aratro admotâ manu reſpicit in tergum, aptum eſſe ad Dei regnum*, & in locis conſimilibus. Hæc enim omnia hoc nobis ſignificant, quicunq; ſibi acquirere vult excellentiſſimum hunc Animæ ſtatum quod Regnum Dei appellamus, eum oportere continuò relinquere quicquid in illius locum ſe ingerere velit: Eum oportere ſummo animi ardore & ſanctâ quadam violentiâ manus ad illud porrigere eíque injicere, illúdque rapere, per omnia pericula, aſperitates & oppugnationes quaſcunque, adniti; ut miles qui muros Civitatis ſcandit ad obtinendam Coronam muralem; denique proſecutionem hanc eſſe debere ſine omni intermiſſione languidóve relapſu in poteſtatem Mundi aut Carnis, ſed pervicacem eſſe, conſtantem & perpetuam, donec palmam reportaverimus invenerimúſque id omne in nobis impletum quod deſideraverimus aut expectaverimus, quæ perfecta ſubjugatio eſt omnium noſtrarum corruptionum, Regníque in nobis conſtitutio veri *Melchiſedechi*, vivæ utique Juſtitiæ Dei, cordiúmque noſtrorum repletio Puritate, Pace & Gaudio in Spiritu ſancto.

Matth. 13. 44. 45. *Matth.* 11. 12. *Luc.* 9. 62.

Philop. Optimum hoc conſilium eſt, in genere, O *Philothee*. Verùm annon habes monita aliqua magìs particularia, quæ nobiſcum communices?

Philoth. Veritas in parvo jacet ſpacio, illa præſertim pars quæ maximè utilis eſt, O *Philopoli!* Ac proinde pluribus te non onerabo documentis, quàm quæ paucis hiſce Principiis comprehendantur. Ut primò, Firmam nos habere debere & inconcuſſam fidem in Potentia Dei & Aſſiſtentia Spiritûs Domini Jeſu ad ſubdomandam omnem Invidiam, Superbiam, Libidinem, omnem *Mundanitatem* & *Ipſitatem*, & quicquid contrarium eſt Regno Dei in nobis, ut lætam in has aliáſque omnes conſimiles corruptiones victoriam acquiramus per eum qui nos corroborat. Hoc primum Principium neceſſarium eſt, quo debemus imbui, ſi ſeriò operam navare velimus conſummando tam grandi ac momentoſo Incepto: Hoc, inquam, primum neceſſarium Principium eſt, plena nempe firmáque fides, *quòd Inceptum ſit poſſibile.* Alterum eſt, ut credamus nos obligari ad affectandum aſſequendúmque hunc fœlicem ſtatum nec debere acquieſcere ulli conditioni inferiori, nedum ex ullo *Antinomiano* Sophiſmate aut Faſcino imaginari nos liberatos ab omni obligatione ad ullam realem vivámque Juſtitiam in nobis, ſed nos ex ſolido obedientes præſtare voci illi *Sapientiæ* incarnatæ ac *Veritatis*, *Eſtote perfecti, quemadmodum Pater veſter qui in cœlis eſt, perfectus eſt*; & reminiſci finem fuiſſe adventûs Chriſti in hunc Mundum, ut *omnis planta, quam Pater illius cæleſtis non plantavit, extirpetur*; & ut tale ſemen ſuſcitetur in terris, *quod nullâ maculâ aut rugâ aut ullâ tali re præditum ſit, ſed quod ſanctum ſit & inculpatum.* Si alterutrum horum principiorum deſit, defectus inſignis erit quantùm ad ſucceſſum. Quis enim cum ulla animi fortitudine tales difficultates aggredi poteſt, quas aut ſuperare impoſſibile eſſe putet, aut officium ſuum non eſſe cum eis conflictari? Quamobrem in hiſce ambobus, *Philopoli*, firmiter ſtabilitus addere debet *Meditationem*, *Circumſpectionem*, & *Devotionem*. *Meditationem* præſertim in Secreto, *Circumſpectionem* in verſando cum externis Objectis, ſive Hominibus ſeu Rebus,

Matth. 5. 48. *Matth.* 15. 13. *Ephef.* 5. 27.

nè imprudens abripiatur contra istas deliberationes ac decreta quæ in secreto apud se fecerit, sed exerto semper attentóque esse animo,& si ulla eum adoriatur Tentatio, cœli auxilium implorare fiduciámq; ponere in Divino robore contra inopinatum impetum: Quem genuinum sensum esse existimo istius præcepti Apostoli, *Continenter orate:* Verùm modo magìs speciali, privatæ Meditationi *Devotionis* ardorem addere, efflictímque à Deo petere, ut tibi indies magìs magìs peccati deformitatem & amabilitatem Justitiæ dignetur detegere; ut odium tuum eò acriùs adversùs alterum acuatur, amórque intensiùs accendatur erga alteram; ut opus *Cordis* promoveatur, non autem umbratiles istæ velitationes Cerebri in *Imaginatione* & *Ratione exteriori*, sed ut efficaciter persentiamus discrimen inter contrarias operationes Potestatum *Regni Lucis* & *Regni Tenebrarum* aliarum in alias in prælio impetum facientium, *Vitæ* in *Vitam* & *Substantiæ* in *Substantiam*, donec Infernum atque Mors absorpta sint in victoriam, malignáque Natura penitus consumpta sit in gloriosam Amoris Triumphíque Flammam. Hæc Mysteria *Cordis* sunt, O *Philopoli*, non *Capitis*, quod ad Cor comparatum, non est nisi externa Imaginationum bellarúmque picturarum officina, transactiones verò *substantialis Vitæ* ac Realitatis in altera parte reperiuntur, quod secretum Dei Tabernaculum est abditúmque Templum efficacissimæ orationis. Est enim *Cor* proprium *Tentorium* ubi aut *spiritus Mundi* habitet aut *Spiritus Dei*, qui illîc sanctum desiderium sitímque Justitiæ accendat. Quod vehemens, sincerum & ex corde ebulliens desiderium, verum donum fructúsque Spiritûs, est ipsa *Anima* ac *substantia Orationis*, quædámque *Divina Magia* quæ omnes cœlestes virtutes in centrum animarum nostrarum haurit attrahítve, rorémque Paradisi lætificum imbibit, ad ineffabilem recreationem Horti Dei. Per hoc *Emissarium* intromittitur omne nutrimentum ad novam Nativitatem, sedésque est *primivivi* illius seminis Dei. Unde *centrum* Animæ nostræ in *Corde* plus diligentiæ & observationis requirit, quàm illud magìs peculiare *centrum* in *capite*. Quanquam enim hoc, nostrum modo magìs peculiari videtur, alterum tamen nos cum illo conjungit quod plus apud nos valet quàm nos ipsi, (sive *Spiritus Mundi* sit sive *Dei*) facitque ut sensibiliter communicemus cum *Vita* & *Substantia*, cùm alterum quidem sine hoc nos tantùm deducturum esset in campum *Umbrarum* & *Somniorum*.

Quamobrem, O *Philopoli*, qui Candidatus est Regni cœlestis, præ omnibus *Cor* suum excolere debet. Per hoc enim solum introitus est in *Regnum Lucis*. *Beati puri corde, nam illi Deum videbunt. Beati qui esuriunt sitiúntque Justitiam, nam ii saturabuntur. Ad te manus pando, Anima mea ad te hiat ut terra siticulosa.* Et rursus, *Beati quorum robur in te est, quorum in* corde *sunt viæ tuæ. Qui dum per vallem* Baca *transeunt, eandem reddunt* Fontalem, *& cisternæ pluviâ implentur. A virtute in virtutem pergunt donec unusquisque eorum apud Deum appareat in Sione.* Per quæ omnia significatur, firmam fidem sanctúmque desiderium tandem nos perducturum esse ad Dei fruitionem & illius Regni.

Matth. 5.6,8. *Psalm.* 143.6. *Psal.* 84.5,6,7.

Quibus nihil necesse est superaddere in conclusionem, perpetuam & constantem eorum omnium præstationem quæ deprehendimus nos posse & ex officio teneri præstare. Qui enim fidem hanc habet sincerúmque desiderium, nunquam peccare potest contra virtutem Dei propriæque conscientiæ dictamina. Hæc, *Philopoli*, brevis est, sed fidelis de magno illo præmio, Dei Regno in nobis, obtinendo Instructio.

Philop. Et infinitis modis tibi devinctus sum, *Philothee*, ob sinceram hanc tuam feriámque Instructionem, in Mysterio tanti momenti. Spero quæ dixisti è memoria mea nunquam esse elapsura.

Cuph. Certus sum documenta illius de *Centro* Animæ in *Corde*, meæ memoriæ tam firmiter inhæsura esse, ut nunquam sim oblițurus. Obsecro autem te, *Philothee*, quid de isto centro animæ fiet in altero statu postquam cor in sepulchro reliquerimus?

Philoth. Mirum est, *Cuphophron*, Philosophiam tuam in hac re hæsitare, nisi illîc pariter hæreas, quid de altero animæ *centro* fiat, quia *cerebrum* in sepulchro relinquimus. Eadem etiamnum retinent officia, alterum nos conjungendi cum *Spiritu Mundi* aut cum *Spiritu Dei*, alterum ut sit commune nostrum *Percipiens*.

X. *Externum Dei Regnum propriè sic dictum quid sit.*

Philop. Hæc curiositas est, quam ego certè minimè notavi. Et obsecro te, *Philothee*, noli ei rei diutiùs immorari, sed perge ad externum Dei Regnum, nobísque declara quid sit.

Philoth. Externum Dei Regnum apud Homines idem ferè est, (laxiori vocis significatu) quod *pura veráque Dei Ecclesia: Quæ corpus est ejusmodi populi qui solùm verum Deum profiteantur Creatorem rerum omnium ac Opificem, communémque Inspectorem Universi, peccatorum punitorem, & remuneratorem eorum omnium qui diligenter* *eum*

eum quæsiverint. Hæc *unius Dei* Professio cum *puro illius cultu* conjuncta immuni ab omni *Idololatria*, crassáque superstitione, ut & omni *crudelitate* & *persecutione* barbara, omnibúsque fœdis & impuris ritibus, lege hâc, è contrà, apud ipsos promulgatâ, quòd unicum hunc verum Deum diligere debeant toto corde ac toto animo, & proximum suum (hoc est, universum genus humanum) ut seipsos, & sic aliis facere, quemadmodum alios sibi facere volunt, ipsísque interim versantibus in nulla oppugnatione, apertáve inimicitia adversùs ullam sufficienter revelatam legem Dei; Hæc professio, inquam, quamlibet Familiam, Gentem, Nationem, Regnúmve, Ecclesiam Dei, sive Regnum Dei constituit. Cui descriptioni, O *Philopoli*, si acquiescas, facile erit juxta illius sensum, primæ parti secundæ quæstionis respondere, nempe *quando Dei Regnum inceperit.*

Philop. Non sum adeò curiosus ut huic descriptioni non acquiescam, O *Philothee*, & propterea rogo ut ad secundam Quæstionem pergas.

Philoth. Manifestum est igitur, O *Philopoli*, ex hac descriptione, Regnum Dei incepisse simul cum prima Mundi Familia & cum successione *Patriarcharum* ante & post Diluvium continuâsse usque ad *Mosen*, & cum Politia *Mosaica* (quam quidam modo quodam magìs peculiari Theocratiam esse contendunt) ad adventum pertigisse Christi. XI. *Quando hoc Regnum Dei inceperit.*

Philop. Sed quid interim existimandum est de antiquis Philosophis, quibus nihil negotii erat aut cum *Patriarchis* aut cum *Mose*, & tamen unicum verum Deum crediderunt, Creatorem & Gubernatorem Universi, & singulari morum probitate prædi- ti erant, quantùm ad suam conversationem; erántne illi pars ulla Regni Dei?

Philoth. Philosophis nihil negotii fuisse cum *Mose*, eósque suam Sapientiam ex isto Fonte non hausisse, plus est quàm ipse ausim affirmare. Verùm si tales erant quales describis quantùm ad vitam atque mores, nec communicârunt cum Idololatriis & pollutionibus Gentilium, eodem ferè loco eos haberem quo olim habiti sunt Σεβόμενοι, nec ausim quidem negare, quin dispersæ quædam Appendices sint Regni Dei.

Philop. Si tu adeò candidè de eis sentis, *Philothee*, quantùm ad me ego non tam acerbo severóque ingenio sum ut istum eis honorem invideam. Intereà loci non solùm mihi satisfactum est de adeò matura inchoatione Regni Dei sive Ecclesiæ, sed & de illius successione usque ad adventum Christi, quod secundæ Quæstionis respondet parti alteri, Ubi repertum sit ex quo primùm inceperat. Et certè quòd Deus Ecclesiam suam tam maturè habuerit, significari videtur ex maturo isto Martyrio, in trucidatione *Abelis* incepto, à cujus innocenti sanguine Christus videtur Martyrologium ordiri in sua comminatione adversùs Civitatem istam Interfectricem, carnalem *Hierosolymam.* *Matth.*23.35.

Bath. Hoc optimè à *Philopoli* observatum est, O *Philothee!* & mihi in memoriam revocat obscurum quendam locum in Apocalypsi, qui lucem hinc fortean fœneretur: Illìc nempe, ubi dicitur, *Quòd omnes Terrarum Incolæ Bestiam adoraturi essent, quorum nomina non scripta sunt in libro vitæ Agni, ab orbe condito mactati.* Qui locus, opinor, ad *Abelis* cædem alludit, quippe quòd tam maturum exemplum erat de improbis occidentibus justos. Ac proinde per *Agnum* hìc intelligitur, secundùm stylum Propheticum, tota successio Sanctorum Electorúmque Dei immaculatâ vitâ invictâque patientiâ inclytorum, quippe quorum animos pravis Institutis subjicere nulla potuit persecutio, eósve cogere suas violare conscientias. Neque enim decipi aut vinci possunt electi quorum Nomina scripta sunt in libro Vitæ. Qui liber, liber Agni, sive Electorum Dei appellatur, quia nomina eorum in istud Album referuntur; atque hìc Agnus dicitur ab orbe condito occidi, quoniam exemplum impiorum innocentes justósque occidentium tam maturè incepit in *Caino* interficiente fratrem suum *Abelem.* Cæterùm per Agnum mactatum ab orbe condito, intelligere Agnum mactandum, tam effrænis abusus est omnis Grammaticæ atque Logicæ, ut fatear, antequam hæc consideratio menti meæ occurrisset, Textum mihi desperatæ visum esse obscuritatis, nisi libertatem sumere voluissemus intelligendi per hanc cædem Agni sensu ordinario (hoc est Christi) cædem membrorum ejus, cujus maximè maturum exemplum est hoc *Abelis*, nôstísque Christum ad *Saulum* exclamâsse, *Saule, Saule* quid me persequeris? cùm tamen membra tantùm illius persequebatur. *Apoc.*13.8. *Act.*9.4.

Evist. O *Bathynoe*, quàm amicè te amplexari possim, ob hoc levamen voluptatémque quam mihi creâsti ex hac Notione! Mirum in modum mihi aqua hæsit hactenus in sensu Grammatico hujus loci, nec unquam impelli potui ad falsum Græcismum approbandum propter Authoritatem magni illius Critici *Hugonis Grotii.* Nunquam intelligere potui ἐσφαγμένος & ὁ μέλλων σφάττεσθαι idem esse, ullo pacto. Ac

proinde magnopere oblector novâ hâc Notione, sive significatione vocis *Agnus* juxta stylum Propheticum. Atque etiam vel alter ille sensus quem moliebaris longè tolerabilior est, quàm ut ἐσφαγμένος significationem haberet Futuritatis.

XII. *De Christo apparente sub humana specie Patriarchis ante ejus Incarnationem.*

Bath. Ità profectò foret, *Evistor*, si Anima *Messiæ* præextitisset ante suam Incarnationem.

Evist. Et quidni ità sit? Patres expressim declarant Christum fuisse qui *Abrahamo* apparuit, & *Mosi* & *Josbuæ*, aliisque, si istud secundi sensûs credibilitatem queat adaugere.

Bath. Ego verò eos credo intellexisse de Præexistentia æterni Verbi, quod idem asserunt etiam occupatum fuisse in Mundo constituendo in prima Creatione, perinde atque rebus superintendisse antiquorum Patriarcharum populique *Israelitici*, apparuisse tamen semper humanâ specie, ut fecit particulatim *Josbuæ*, (& sub titulo Ducis exercitûs *Jehovæ*) quando arctâ obsidione cingebatur *Hiericho*. *Josh.* 5. 13, 14.

Hyl. Cæterùm cùm hæc doctrina tam facilem admissionem apud antiquos Patres invenerit, nondum notatâ Animæ *Messiæ* Præexistentiâ, quàm prona, quàm facilis, quàm naturalis futura fuisset ex data hac Hypothesi? Et quàm credibilis secundus hic sensus fuisset futurus, de Agno mactato ab Orbe condito, quippe qui tam maturè passus est in suis membris? Cæterùm, multo durius est conceptu purum Æternum Verbum pati posse quicquam.

Evist. Equidem fateor, *Hylobares*, ex eo quòd Verbum tam frequenter humanâ specie appareret, admodum naturale fore ob istam rationem supponere etiam conjunctum fuisse cum humana anima *Messiæ*. Humanam verò *Messiæ* animam quicquam habuisse negotii cum sex diebus Creationis, id vicissim magìs durum mihi videtur & incredibile.

Hyl. Quid ità *Evistor*? cur hoc tibi adeò durum & incredibile videatur, ut idem *Messias* qui finem impositurus est huic scenæ Terrestri, in *Conflagratione*, admittatur perinde sedulus fuisse opifex in illius jaciendis disponendisve fundamentis: Ut Is, cujus ex ore exiturum est ultimum *Pereat*, pronunciâsse intelligatur primum *Fiat*, quippe qui & toties appellatur in || Apocalypsi, *Alpha & Omega*, *Principium & Finis*, *Primus & Ultimus*? Præterea, expressè dicitur in Epistola ad *Hebræos* in sensu complexo de *Messia* non de *Verbo* separato, Quòd *Deus postremis hisce temporibus alloquutus est nos per Filium quem omnium statuit hæredem per quem etiam Orbem fecit.* Et de eodem Christo sive *Messia*, illud Psalmistæ citat, *Tu principio Domine terram fundâsti & opera manuum tuarum sunt, Et illi quidem peribunt, te permanente, omnésque tanquam indumentum inveterascent, & te tanquam amictum eos involvente, obsolescent: At tu is es qui annorum sis infinitorum.* Hîc & Creatio & Conflagratio Mundi videtur attribui *Messiæ*.

Apoc. 1. 8 & 11.

|| *Cap.* 21. 6. & 22. 1.

Hebr. 1. 2.

Hebr. 1. 10, 11, 12.

Philop. Quàm mira & inopinata Commenta volaturientia cientur in juvenili Imaginatione *Hylobaris*, ex sua nupera admodum persuasione de *Anima præexistentia*! Quid autem hoc ad præsens Propositum? quæve tandem Utilitas est istiusmodi Curiositatum?

Sophr. Utilitas hujus Theorematis, O *Philopoli*, magìs conspicua est, opinor, quàm illius Veritas: quoniam majorem honorem personæ Servatoris conciliat, firmúmque opponit obicem horrendæ audaciæ altivolorum quorundam *Enthusiastarum*, qui seipsos semel imaginantes *Divinæ Naturæ* participes, sensu licèt tantùm *Morali*, statim Æqualitatem cum Christo sibi vendicant, & æquè Deus esse volunt atque ipse, aliqui sanè magìs, prætendentes se Inchoatores magìs sanctæ Dispensationis quàm quæ ab ipso Dei filio in Mundum primitùs sit introducta, quem non possent contumeliâ tantâ afficere & tam vili pendere æquiparando seipsos illi, aut præferendo, si istud Authoris ad *Hebræos* tali sensu intelligeretur quali vult *Hylobares*. Sed vulgaris ad Idiomatum communicationem recursitatio, argumentorum omnium, quæ subinnuit, vim infringit, quanquam interim fateor nequaquam eorum destruere concinnitatem. Adeò ut difficile fore existimem, ut quispiam, concessâ semel hâc duplici Hypothesi, *Præexistentiâ* scilicet *Animarum* & *perpetuâ literali veritate sex dierum Creationis*, de Conclusione ad quam collimat *Hylobares*, quicquam hæsitaret. Ego verò nimio sum tardior quàm ut in persuasionem pertrahi possim hujusmodi non-necessariarum Curiositatum.

XIII. *Adveniat Regnum tuum, quo sensu intelligendum Temporibus Servatoris & postea.*

Philop. Et ipse quoque sic prorsus sum, O *Sophron*. Ac proinde mihi libertas sumenda est sistendi hanc digressionem, & *Philotheum* rursus reducendi in viam.

Philoth. In eadem constiti, toto hoc tempore, *Philopoli*, tua expectans Mandata. Successionem Regni Dei deduxi breviter ad tempora Servatoris. Quid vis porrò?

Philop.

Philop. Dic mihi, quæso, *Philothee*, si Regnum Dei in Mundo erat, quando Christus in eum venit, cur discipulos suos docuerit orare, *Adveniat Regnum tuum?* Cùrve Gregem suum pauxillum hisce verbis animaverit, *Ne formidate, O parvum Ovile, nam visum est patri vestro vobis dare regnum?* Cùrve dicatur publicâsse Evangelium Regni, declarans completum esse tempus & instare Dei Regnum? nescio quodnam Regnum indigitet. Luc. 12. 32. Marc. 1. 14, 15.

Philoth. Intelligere oportet, O *Philopoli*, Regnum Dei in novo Testamento variæ esse significationis. Aliquando *Physicè*, ut ità loquar, significat, idémque est quod externa Fœlicitas, quam fruendam expectamus in Cœlis: aliquando *Moraliter*, ut ubi dicitur consistere in *Justitia & Pace & gaudio in Spiritu sancto*: Et aliquando etiam *Politicè*, in quo etiam sensu intelligendum existimo, in omnibus illis locis quæ attulisti. Estque illud ipsum Regnum in terris quod prædixit *Daniel*, Regnúmque insuper *Christi* sive *Messiæ*, appellatúrque similiter Regnum Cœli etiam sensu *Politico*, ut ubi comparatur everriculo, Matth. 13. & alibi. Hoc Regnum Christi *Regnum Dei* est significatu magìs eminente & illustri, non tantùm propter sanctitatem suam, sed etiam propter vastam illius extensionem, juxta Idioma Hebraicum: tandem enim omnia Terrarum Regna in se inclusurum est. Est autem magìs particularis occasio ipsum appellandi *Regnum Dei* ex loco isto *Danielis*, *Istorum autem Regnorum temporibus suscitabit* Deus Cœli, *Regnum nunquam evertendum.* Hinc Regnum Christi vocatur *Regnum Cœlorum* & *Regnum Dei.* Jam verò magnum hoc ac nobile Regnum *Filii hominis* sive *Messiæ* præsens non erat in Temporibus Servatoris quanquam tunc prope instabat. Ac proinde tunc discipuli meritò doceri poterant orare, *Adveniat Regnum tuum*, & Servator prædicare, *Instare jam Regnum Dei*, parvúmque suum Gregem, paucósve suos Sectatores consolari, prædicens tandem fore ut Imperium Romanum in eorum manus incidat, quemadmodum contigit sub *Constantino Magno*, ubi Christianitas facta est Religio Imperii. Quòd autem dicit, Tempus completum esse & Regnum Dei instare, hoc proculdubio septuaginta *Danielis* Hebdomadas respicit quæ tunc expiraturæ erant, circa illud tempus quo Christus Evangelium Regni prædicabat, hoc est, paulò ante Passionem suam. Nam post septem Hebdomadas & sexaginta duas Hebdomadas, (hoc est, Hebdomadas sexaginta novem) *Messiam* perimi oportebat, populúmque Judæorum Dei populum sub *Mosaica* Dispensatione diutiùs esse cessare, & *Æternam* Justitiam, vel *Æternam* Legem seu Religionem Christi introduci, Sacrificiisque Judaicis finem imponi, postquam Dei filius semel Oblatio factus sit pro peccatis totius Mundi. Hæc est Inchoatio Regni Dei toties in Evangelio memorati, quod quanquam principio erat tantùm instar grani Sinapis, pauxillo tamen tempore longè latéque se extendit in Romano Imperio, tandémque ipsum plenè possedit. Ingenuè enim fateor me Parabolam Sinapis sensu *Politico* intelligere non *Morali*, & comparare solere illud quod Servator addit ad illustrandam illius magnitudinem (adeò ut Volucres Aëris in ramis ejus nidificent) cum prophetica illa locutione apud *Danielem*, ubi *Nebuchadnezzaris* Regnum etiam assimilatur latè extensæ Arbori (*sub ea terrestres habitabant Bestiæ, & in ramis ejus Volucres cœli nidulabantur.*) Atque sic promissum Christi parvo suo Gregi præstitum est, cui declaraverat visum esse Patri suo eis dare Regnum. Rom. 14. 17. Dan. 2. 44. Dan. 2. 44. Marc. 1. 15. Dan. 9. Vers. 25, 26. Vers. 24. Matth. 13. 31. Dan. 4. 12. Luc. 12. 32.

Philop. Concinnum profectò hoc est nec mediocriter mihi satisfacit, O *Philothee*, quousque pertingit. Ecclesia verò Dei tum *Constantini* temporibus tum postea, nonne orabat, *Adveniat Regnum tuum?*

Philoth. Non dubito quin sic fecerit, *Philopoli*, nunquámque intempestivum erit sic orare, sensu *Morali* aut pro nobis ipsis aut pro aliis, sed hactenus tempestivum fuit sensu etiam *Politico*. Nam tametsi Ecclesia (ubi ab Idololatria aliisque crassis pollutionibus mansit incorrupta) semper Regnum Dei fuit, ex quo primùm cœperit, sive in prosperitate sive sub persecutione; fuit tamen hactenus tantummodo *Regnum Lapidis*, non *Regnum Montis*, ac proinde sensu etiam *Politico* semper orare potuerunt ut illud compleretur quod prædictum est ore Prophetæ *Danielis*, ut *abscissus nullis manibus lapis simulachri pedes percutiat, fiatque mons tam magnus, ut totam Terram impleat, Regnúmque evadat quod statutum sit in æternum*, Regnum à Deo ipso constitutum quod nunquam abolebitur, hoc est, quod in nullos Ritus *Idololatricos* relapsurum est, nec eorum disciplinæ ac nutui, qui sic relapsi sint, unquam erit subjectum. Nulla potestas, ob puritatem suæ Religionis eos valebit persequi. Est enim Regnum Dei triumphans ac permanens in quod *Daniel* præcipuè digitum suum videtur intendere, ac si brevis illa Regis *septimi* mora in *Apocalypsi* memorata, vix notatu digna esset in hisce magìs compendiosis visionibus. Dan. 2. 34, 35. 44. Apoc. 17. 10.

Quæ

Quæ apparens omissio in *Visione Statuæ*, modo magis palpabili rursus repetitur in visione quatuor Ferarum. Quanquam enim Regni Filii hominis, regnante Rege septimo, status erat triumphans, tamen cùm tam brevis esset & impermanens Vaticinium, nullatenus eum videtur expressim notare, sed Inaugurationem Filii hominis in regnum suum à *Cornu parvuli* exitio ordiri, quod exitium nondum est completum. *Postquam propter grandiloqua verba quæ* Cornu *fecit occisa erat Bestia, corpúsque contrucidatum igni traditum ad cremandum*, nempe Bestia simul cum Cornu parvulo oculos habente, (quod cornu parvulum magis plenè distinctéque repræsentatur in Apocalypsi sub figura *Bestiæ bicornis*) tunc *Daniel* vidit in viso nocturno, & *ecce, in nubibus cæli tanquam filius hominis veniebat qui ad Antiquum dierum pervenit in ejus conspectum adductus. Atque ei tanta potestas, dignitas, regnum datum est ut omnes omnium linguarum populi ac Nationes eum colerent æternâ ac immutabili potestate imperditóque regno præditum.* Quod igitur Regnum, non tam propriè Dei regnum est sub *Rege septimo*, sed istud Sanctorum Dominium quod ex Bestiæ, *quæ non est & tamen est*, perditione sive exitio emergit. Intelligísne me, *Philopoli?*

Dan. 7. 21, 22.

XIV. *Styli Prophetici facilitas.*

Philop. Optimè te intelligo, Notionémque tuam apprimè solidam esse censeo. Neque ullam profectò difficultatem invenio in differendo cum hominibus de hisce Propheticis Mysteriis postquam vel mediocrem nactus sum styli Prophetici notitiam. Quæ meo quidem judicio, facilior perinde est, atque longè utilior ac jucundior, quàm *Fecialium* Ars scutorúmve Gentilitiorum explicandorum peritia, cujus, captus quilibet vulgaris facili negotio fit compos.

Philoth. Magnopere, O *Philopoli*, te sic statuere gaudeo, optóque ut omnes Orbis Christiani nobiles eâdem essent sententiâ. Tam claram reperturi essent convictionem in Vaticiniis *Danielis* & *Apocalypseos*, ut non dubitem augurari brevì fore ut idem omnes sentirent in rebus Religionis.

Philop. Equidem id animitùs exopto, ut huic tam facili, jucundóque pariter ac serio studiorum generi animos suos appellerent.

Bath. Sensualitas, Levitas, quædamque Animi Profanitas, facit ut res sacræ, quanquam ex seipsis valdè faciles ac jucundæ, injucundæ, difficiles & fastidiosæ videantur istiusmodi mentibus malè moratis. Hæc sacris veritatibus recipiendis obicem ponunt apud hoc genus homines, quemadmodum Avaritia, Superbia & Hypocrisis apud alios.

Philop. Nimis verum esse credo, quod narrat *Bathynous*. Eo autem majus est hominum infortunium. Nos verò cùm aliorum mentes mutare nequeamus, excolamus saltem nostras proprias. Et ex eis in quibus hactenus versati sumus, vehementiùs Responsum desidero ad præsentis Quæstionis partem ultimam. Dic mihi igitur quæso te, *Philothee*, ubi Regnum Dei nunc sit. Illa postrema erat secundæ quæstionis Particula. Videórque mihi plus nunc ea de re hæsitare quàm unquam.

XV. *Ubi regnum Dei nunc sit.*

Philoth. Haud ità intricaris, *Philopoli*, quin credam facilè te ex hac difficultate teipsum posse extricare, inveniréque ubi Deus habeat, inveniendo primùm ubi non habeat Regnum suum. Neque enim credo te dicturum Regnum Dei esse apud meros Paganos, propter eorum Ignorantiam, Atheismum, & Idololatriam.

Philop. Minimè gentium. Nè somniari quidem sic esse.

Philoth. Nec apud *Judæos*, Civitas enim erant Homicidarum, suúmque *Messiam* interfecerunt, & sic cessârunt esse populus Dei. Et quotquot eorum ad Christianitatem conversi non sunt, Majorum suorum facinus approbant, reique fiunt, per successionem, truculenti illius cruentíque Parricidii. Præterea professi hostes sunt ac rebellatores adversùs manifestò declaratam Legem Dei, quæ Christiana est Religio. Ac proinde Natio *Judaica* nulla pars esse potest Regni Dei secundùm Definitionem suprà memoratam.

Philop. Rectè mones, *Philothee*.

Philoth. Nec *Turcæ*, ob eandem causam, apertam eorum intelligo Inimicitiam contra Christianitatem, expressè declaratam Legem Dei, ut omittam immanem crudelitatem ac sævitiam illius Politiæ. Regnum enim Dei sanguinolentâ Persecutione ac Truculentiâ expers esse debet, perinde atque Idololatriâ & Polytheismo. Et quàm pravum characterem in Visionibus Propheticis *Turcæ* habent & *Saraceni* ex eo manifestum est, quòd posteriores per *Locustas* Scorpionibus similes ex Abysso profectas figurantur, quarum Regis Titulus est *Abaddon* sive *Apollyon*, priores per Equites quorum equorum Capita *Leonibus* assimilantur, Caudæ verò *Serpentibus* ad significandam confœderationem quam habent cum Regno *Serpentis* sive *Diaboli*. Diabolus enim Homicida erat ab initio, & hi Vastatores Orbis per bellum & sanguinis effusionem.

Apoc. 9. 10, 11.

Vers. 17, 19.

Philop.

Philop. Hoc plus satìs evidens est.

Philoth. Et quantùm ad Ecclesiam Pontificiam attinet, satìs notum est, præter multifarias *Idololatrias*, ritúsque *crassè superstitiosos* eam totam *innocenti sanguine* esse *pollutam*, quemadmodum & repræsentatur in *Apocalypsi* per illam splendidè ornatam Meretricem, *cum qua scortantur Reges Terræ, quæque ebria sanguine sanctorum est & sanguine Martyrum Jesu.* Cap.17.2.6.

Philop. Reliquum igitur est ut Christiani Orbis partes *Reformatæ* Dei Regnum sint. Nulli enim alii memoriæ meæ occurrunt qui istum Titulum sibi vendicent.

Philoth. Et satìs graves quidem causæ sunt cur ità concludas; tum quòd Definitio externi Regni Dei suprà tradita eis convenit, ut qui unum eúmque unicum verum Deum colunt, illiúsque cultum ab omnibus Idololatricis consuetudinibus & corruptionibus purgârunt, & eousque cessârunt Civitas illa esse Homicidarum, ut nullo alio gladio præterquam Spiritûs nè contra ipsos quidem *Idololatras* utantur, quos nunquam occidunt, nisi aut in aperto prælio, aut propter crimen læsæ Majestatis adversùs legitimum suum Principem; tum etiam quòd, Deo est gratia, omni jugo immunes sunt præterquam Christi, propriorúmque suorum reformatorum Principum. Ac proinde cùm Potestas sint per se sufficiens, qui seipsos valeant contra omnes extraneas & Idololatricas Potestates defendere, hi qui in hac conditione constituti sunt videntur mihi auspicata Inchoatio promissi Regni Filii Hominis à *Daniele* prædicti, primáque esse quasi Exordia quintæ Monarchiæ, quippe qui ex ruina oriuntur *Cornu parvuli* oculos humanos habentis, quod sanctos dicitur subigere Altissimi. Dan.7.25.

Philop. Optimè rem teneo, *Philothee.* O admirandam Veritatis perspicuitatem atque vim! O quàm necessaria est hujus Theorematis notitia omnibus Protestantium Principatibus ut hinc fieri discant & boni Christiani & boni subditi simul! Nemo enim oppugnare potest, dolis impetere, perfidéve se gerere adversùs Rem Protestantium quatenus talem, ullúmve Principem Reformatum quin ipso facto crimen læsæ Majestatis admittat adversùs Regnum Dei, & Proditorem se Rebellatorémque præbeat contra Principatum Domini Jesu. O quàm plenè huic Veritati acquiesco! O quàm juvat huic tanti momenti speculationi immorari! Quàm alleviatus sum mente, omníque liberatus cogitationum distractione, dum animus meus tam fixè determinatus est ad unum, ut noverim quid optem à Deo, quid orem, pro quo agendum sit, & pro quo si fors ità tulerit, sit patiendum, pro incremento utique Regni Dei, & redivivæ Monarchiæ Domini Jesu Christi.

XVI. *Quòd minores labeculæ in rebus personísve nihil impediunt quo minùs Ecclesia adhuc Dei regnum esse possit.*

Cuph. Hæc veritas si modò veritas sit, instar scintillæ est in materiam admodum combustilem lapsæ, quippe quæ *Philopolin* totum in flammam accendit. Magnum profectò foret Infortunium ni verum sit quod dixisti *Philothee*, ut sincerus ingenuúsque Zelus *Philopolis* in Objectum non inciderit incongruum. Quod ad me verò attinet, non possum quin aliquantum hæsitabundus sim hac in re si non prorsus incredulus. Nam Mores, Opiniones, modúsque originis Orbis Christiani Reformati, tales sunt, meâ quidem sententiâ, qui tam glorioso Titulo malè congruant.

Hyl. Itáne vero? Siccine est, ut Dominus *Advocatus Generalis Paynimorum* nunc partes agat Accusatoris Fratrum? Hoc est spiritu esse adeò *Universalizato* ut promptus paratúsque sis ad omnia obeunda munia.

Cuph. Accusaturus sum eos, *Hylobares*, quos cupio insontes inventum iri, & coram istiusmodi Judicibus quos spero minimè fore iniquos.

Philoth. Quantùm ad me, O *Cuphophron*, non ausim dicere, aut res omnes aut omnes Personas in Reformatis Ecclesiis esse sine culpa. Sed culpabilitas aliquorum (quinimò, multorum licèt) nihil impedit quo minùs totus populus Externum Dei Regnum sit. Atque hæc causa est quam nos defendimus. *Externum* enim *Dei Regnum* haud temerè censeri potest multò latius quàm *Internum.* Ipséque Christus Servator Regnum Dei sensu hoc externo, Everriculo comparat cujusque modi res colligenti, malas perinde atque bonas. Populus Israeliticus Regnum Dei erat, An verò erat homo unusquisque particularis ex eo cœtu, sanctus atque probus? Romanum Imperium temporibus *Constantini* factum est Regnum Dei, Nulláne verò erant Ecclesiæ membra eis temporibus ulla in re reprehendenda? An Reformatio cesset Regnum Dei esse ob improbitatem aliquorum sic denominatorum, Adversarii nostri judicent, qui nunquam desistebant, à *Sanctam* se appellando *Ecclesiam*, nihil obstante horrendâ impietate Capitum, (*Sanctitatum* putà *suarum* in *Romana* sede confidentium) & universali pollutione membrorum; idque propterea, quòd seipsos putabant veram esse Christianam Ecclesiam, rectámque tenere fidem, assuetósque Ritus retinere & Religiosas consuetudines quantùm ad externum cultum Dei; quanquam revera Ecclesia erant Antichristiana, & abominandis doctrinis, Ritibúsque Idololatricis, Matt.13.47.

diabo-

diabolicísque crudelitatibus adversùs veros Dei cultores, tota obsita & deturpata. Quanto igitur potiori jure debet *Reformatio* sanctus Dei populus ac peculiare illius Regnum haberi, qui *Apostolicam Fidem* profitentur, integram & illibatam omnibúsque *Idololatricis* additamentis immunem? Qui neminem Conscientiæ ac Religionis ergô occidunt, ipsúmque Dei verbum infallibile suæ Professionis Objectum faciunt, Cultûsque Paradigma.

Cuph. Equidem ingenuè fateor, ingentem immò infinitam ferè disparitatem esse, si *Romana* & *Reformata* Ecclesia competitrices essent, utra ex istis duabus Regnum Dei sit habenda.

Bath. Cæterùm, quandoquidem adeò manifestum est, *Reformatam* Ecclesiam, verum esse Regnum Dei externum, ut qui puram faciunt Professionem Evangelii Regni, ab omnibus crassis corruptionibus humanis defæcatam, *Christúmque* omnino secundùm verbum Christi docent, atque ex hac ratione, Ecclesiam *Romanam* ob *Antichristianas* suas doctrinas Regnum reverà esse illi contrarium, hoc est, *Regnum Antichristi*; quantâ abominatione atque nauseâ, O *Cuphophron*, excipienda est *Indifferentia* quoad Religionem apud Protestantismi professores, cùm ipsi *Romanistæ* vel in corruptissimis temporibus vix depositurі fuissent suum zelum pro ista Christianitate contra *Turcismum*, quanquam *Turcismus* ipsis haud magìs invisus esse debet, quàm eorum *Antichristianismus* nobis. Ecqua enim inter se magìs adversari possunt quàm *Christi Regnum* & *Antichristi*?

XVII. *Antinomianismi crimen in Reformationem intentatum.*

Cuph. Majus momentum hæc habitura essent, *Bathynoe*, si nullæ crassæ Maculæ in externa Protestantium professione essent, sed in declaratis suis opinionibus essent inculpabiles. Etenim meo quidem judicio *Antinomianismus* & *Calvinismus* (dogma illud obfuscum intelligo de prædestinatione) tam horridi sunt errores, ut Insignia videantur *Regni Tenebrarum* potiùs quàm *Regni Dei*.

Bath. Quid tu intelligas per *Antinomianismum*, O *Cuphophron*, nescio. Quantum autem ego video, non nisi duo hæc significare potest: Aut opinionem, quòd per libertatem Evangelii, immunes sumus ab omnibus officiis Moralibus, id quod ab universis Protestantium Ecclesiis exploditur; aut abrenunciationem Justificationis per opera propria officiáve præstita, integrámque Recumbentiam in satisfactionem Propitiationémque Christi. Quod quidem rectè intellectum, nihil in se mali habet, sed præstantissimum est adversùs superbiam Antidotum. Illi enim qui talem profitentur *Antinomianismum*, declarántque se salutem expectare ex fide sola sine legis operibus, non negabunt quin vitam suam ità sanctè custoditéque instituere debeant, ac si per propriæ conversationis integritatem salvandi essent, & tamen postquam vixerint cum vitæ Innocentia quanta possunt maxima, in solam recumbere Dei misericordiam in Christo. Quàm pulchra! quàm amabilis Animi dispositio est hæc! qui propriam suam Innocentiam sive Justitiam minimè advertens totum se in Merita Bonitatémque sui Servatoris conjicit, atque sic pueri instar suas dotes minimè observantis, ulliúsve se pretii æstimantis, securè ac pacificè in Dei regnum intrat selectissimásque mansiones cœlestis ejus Paradisi.

Cuph. Si ista erroris summa sit, *Bathynoe*, facilè possum cum Protestantismo redire in gratiam.

Bath. Summa est, O *Cuphophron*, quantum ego quidem intelligo. Nôstíque Protestantes Orthodoxos universim doctrinæ de *Justificatione* per fidem solam, *Sanctificationis* doctrinam superaddere: adeò ut ausim tibi affirmare eos bonâ fide agere; sed arcanâ quadam Providentiâ stylum phrasínque tali modo temperâsse qui maximè esset efficax ad oppugnandum subvertendúmque lucrosum Commercium istius Civitatis Mercatorum, ubi bona opera, quæ vulgò adeò extolluntur, nihil aliud erant quàm bonæ atque opimæ Merces quas callidi isti Mercatores à delusis animabus vili pretio sibi comparabant; Quarum peccatorum augmentum, incrementum erat Redituum Ecclesiæ: *Externáque bona opera*, ut vocantur, defectum excusabant *Sanctificationis internæ* realísque Regenerationis, quæ præcipuæ res sunt quibus *Protestantes* insistunt; quæque bonis operibus maximè sano sensu sic appellatis, non magìs carere possunt, quàm Sol suo lumine.

Cuph. Nullíne igitur, *Bathynoe*, Antinomi sunt, deteriori sensu, apud *Protestantes*?

Bath. Nullâ aliâ ratione, *Cuphophron*, quàm quâ *Gnostici* erant & *Carpocratiani* temporibus Apostolorum. Sunt forsan, sed communi omnium condemnati calculo.

XVIII. *Intentatio Criminis* Calvinismi *in Reformationem.*

Cuph. Id igitur sufficiat. Sed obfusca illa *Prædestinationis* Opinio, quàm funesto aspectu est, *Bathynoe*! Nigra ut fumus Abyssi ex qua Locustæ exiêre.

Bath.

Bath. Quid? ad *Turcas* & *Saracenos* alludis, *Cuphophron? Turcæ* quidem Fati habentur perquam fervidi propugnatores. Unde quidem per contumeliam hanc *Calvini* opinionem, *Calvino-Turcismum* appellârunt. Quis unquam somniaverit *Cuphophronem* adeò Apocalypticum? Quòd tantæ tibi sit offensioni, rudi istoc crudóque sensu quo quidam intelligunt, Prædestinatio, minimè miror: Semper enim mihi visa est opinio, quæ Naturæ Divinæ perfectè repugnet, ut animas scilicet, ob talia peccata quæ ipsis semper impossibile fuerit evitare, ad æternam ineffabilémque miseriam prædestinet. Ingens hæc, meo quidem judicio, contumelia est adversùs Divinam Majestatem. Ut verò sit Electio efficax sive Prædestinatio aliquorum ad vitam æternam, ingenuè fateor me opinionem existimare, non solùm inoffensam sed veram. Quæ mihi probabiliter insinuari videtur ab hujusmodi locis Scripturæ: *Ità ut Bestiam adoraturi sint omnes Terrarum Incolæ quorum nomina scripta non sunt in libro Vitæ Agni ab Orbe condito mactati.* Apoc.13.8. Et rursus in alio loco Apocalypseos: *Et qui cum eo, vocati sunt, electi & fideles.* Apoc.17.14. Atque itidem in Epistola ad Romanos: *Scimus autem Dei amantibus omnia ad bonum conferre, qui Divino decreto sunt vocati. Quos enim prænovit eosdem prædestinavit, & quos prædestinavit hos etiam vocavit, &c.* Rom.8.28,29. Hæc loca simul considerata suâ non carent vi ad suprà dictam inferendam opinionem. Et quid indè noxæ est, O *Cuphophron?* quòd Deus intelligitur quosdam homines efficaciter prædestinare ad Gratiam & Gloriam, atque sic declaratur magìs benignus ac munificus quàm ipsi *Arminiani* eum statuunt, qui rem adducunt in discrimen an quisquam omnino salvatus erit.

Cuph. Nihil magnæ noxæ hinc fore, fateor, *Bathynoe:* Reprobatio verò sive Prædestinatio ad æternam mortem, hoc est ingens illud *Reformatæ Religionis* opprobrium.

Bath. Quanquam homines aliqui privati, hac in re, sententiâ admodum expressâ sunt, publicæ tamen Protestantium confessiones magìs modestè cautéque se gerunt in hoc Articulo, personarúmque præteritionem tantùm affirmant, nullam autem destinationem ad peccatum & damnationem. Quod, affirmo tibi *Cuphophron*, eum, qui æquo oculo Providentiæ Phænomena aspectat, ægrè negare posse, quin effectu compertum sit verum. Ut omittam quod ipsæ Scripturæ innuunt, *Deflectunt impii jàm ab utero; errant ab alvo matris falsiloqui.* Psalm.58.3. Hæc magna sunt & profunda Secreta, taliáque in quibus homines admodum boni facilè queant errare, ac proinde hoc genus Errata meritò intelligi possunt etiam veri Regni Dei membris competere. Quòd verò & liberum arbitrium tam universim tollerent, Divina Providentia eos permittere potuit in istum errorem prolabi, quippe eo utens tanquam altero telo *curvo* contra fraudes ac falsimonias istius curvi Serpentis *Romani*, Hierarchiam intelligo *Romanam*. Quum enim liberum arbitrium bonáque opera tuebantur, mercandi potiùs studio Ecclesiámque ditandi prolixis pecuniarum reditibus, (ex Condonationibus & Indulgentiis, ex liberationibus ex Purgatorio, ex certis quibusdam venditionibus contractibúsque pro Cœlo, confirmatísque portionibus Camporum Elysiorum,) quàm propter amorem veritatis, salutis fundatio in æterno Dei decreto, declaratióque nos nullam ex nobis ipsis habere facultatem agendi quicquam quo æternam vitam obtineamus, hæ doctrinæ Emporium callidorum horum Mercatorum prorsus deleverunt mensásque everterunt horum Nummulariorum. Nunc enim via Sanctis comperta est, non quidem esse multiplices istæ formales Positurae in quas Romani Tutores suos Novitios disponerent, nec duræ ac difficiles impositæ pœnæ, pœnarúmque commutatio, (præcipuus scopus Disciplinæ illius Ecclesiæ) in mulctas pecuniarias, ad congerendum accumulandúmque immensum pecuniæ thesaurum; sed unusquisque monebatur, cum seria solemníque præparatione Divinis frequenter interesse *Ordinationibus* potentíque Evangelii prædicationi, ut erudiatur in stupendis Arcanis liberæ Electionis Dei, æternorúmque Decretorum, nec salutis certitudinem expectare propter obedientiam excogitatitiis Ecclesiæ Institutis, quæ præcipuè faciebant ad Sacerdotis Dominium & ad sugendas exsiccandásque populi crumenas; sed suam Vocationem & Electionem certam facere, hoc est, illius detegere certitudinem per *internos* fructus Spiritûs, per *fidem* præsertim, (quâ firmiter credat se è numero electorum Dei esse) atque illinc, per amorem erga Deum atque proximum. Quæ omnia in se effecta credebant non quidem propter quicquam quod ipsi fecerint aut facere possint per modum meriti, sed per solum liberum Spiritum Gratiæ in eorum cordibus efficaciter operantem. Et obsecro te, *Cuphophron*, quantum hic rerum status dedecebat Regnum Dei? Præsertim si consideraveris, quicquid erroris esset, in re fuisse tam intricata, ut acutissima singulorum seculorum Ingenia ad incitas redegerit, adeóque fuisse tempestivum, ut ad subvertendum *Antichristi Regnum* summopere tenderet,

& tam innoxium fuisse credentibus, ut dum abrenunciabant omne liberum arbitrium facultatémve agendi quicquam ex seipsis, cernebantur tamen per omnia Sanctæ Religionis munia sobrietatísque vitæ satìs constanter ferri, dum alteri, qui liberum suum arbitrium tantopere venditabant, observari poterant in omni Mundanitate ac Sensualitate se volutare, & cum suo libero arbitrio, liberè ac securè simul descendere in barathrum perditionis.

Cuph. Equidem credo *Magiam* quandam aut *Fascinum* inesse conversationi hominum *Melancholicorum*. Sermo *Bathynoi* ità compedivit consternavítque animum meum, ut ferè pudeat hujus allegationis quam initio putabam tam funestam ac formidabilem. Christianus Orbis *Reformatus* Regnum Dei erit, me nolente volente, quantum ego video.

Philop. Spero sic fore, *Cuphophron.*

Cuph. Cæterùm, nullæne aliæ Ecclesiæ Christianæ præter *Reformatas* Regnum sunt Dei?

Philop. Sive sint sive non sint aliæ Ecclesiæ Christianæ quæ pars sint Regni Dei, non omnino enervat hanc veritatem, quòd Ecclesiæ Reformatæ sic sunt. Verùm ex eis rebus quas insinuavit *Philotheus*, audacter possum affirmare, nullam Christianam Ecclesiam, quæ sub alterius Principatûs jugo est, aut quæ in potestatem non emergit ex destructione aut humiliatione *Cornu parvuli,* hoc est, *Hierarchiæ Papalis*, Regnum illud esse posse in quod digitum intendit *Daniel*, sive Inchoationem quintæ Monarchiæ.

XIX. *Horrendi criminis Rebellionis intentatio.*

Cuph. Hac de re non sum adeò solicitus, *Philopoli.* Sed Responsum ad ultimam quam intenderam Objectionem efflictim cupio, de Origine hujus, quod prætenditur, Regni Dei. Pars enim adversa audacter asserunt, ipsum primam suam Originem Rebellioni acceptam referre, quæ omni peccato Magico est deterior.

Sophr. Malum omen est in Objectionem, *Cuphophron*, quod tua Scripturæ citatio tam ridiculè absona sit. Nam apud *Samuelem*, ubi dicitur, Rebellionem esse ceu
1 *Sam.* 15.23. Peccatum Magicum, id quidem affirmatur de Rebellione *Sauli* adversùs Dominum non autem Populi adversùs *Saulum*.

Cuph. Ego verò intelligo Rebellionem Populi adversùs *Saulum* sive Magistratum secularem, quæ proxima est Rebellioni adversùs Deum, cujus vices gerit.

Sophr. Ista assertio admodum vera est, *Cuphophron*, Imputatio autem Adversariorum immane quantum falsa.

Bath. Certissimum est, O *Sophron.* Atque ille character inter cæteros ad eos pertinentes, qui appellat ψευδεῖς, *Mendaces*, non restringendus est meo quidem judicio, ad suas *Legendas*, aliáque id genus Figmenta, sed complecti etiam debet abominandas eorum calumnias contra veram Ecclesiam Dei. Sunt enim Viperarum progenies qui antiqui Serpentis sub Paganismo Imaginem in singulis suis lineamentis
Apoc. 12.9,10. explent. *Itaque dejectus est Draco ille magnus, Serpens ille antiquus qui Diabolus & Satanas appellatur, qui totum Orbem decipit. Et magnam vocem audivi in cælo dicentem, Nunc facta est Salus & Potestas & Regnum Dei nostri & potentia Christi ejus; quoniam dejectus est fratrum nostrorum accusator, qui eos apud Deum nostrum dies & noctes accusabat.* Ubi impudentia horum religiosorum Calumniatorum describitur tanquam calumnias ac mendacia spargentium in conspectu Cœli præsentiáque Dei. Est etiam Nota quam Servator olim Satanæ inussit, *Quòd Diabolus mendax sit, om-*
Johan. 8.44. *niúmque calumniarum ac mendaciorum pater.*

Evist. Atque hanc tuam Objectionem, O *Cuphophron*, æquè canorum esse mendacium, atque ullum quòd unquam hactenus Diabolus excogitaverit, eximiæ ingenii tui dotes, si eò se demisissent, ut tantum in Historia versatus esses quantum in sublimioribus partibus Philosophiæ, ipse jam dudum detexisses.

Cuph. O quàm amo te, *Evistor*, propter hanc tuam παῤῥησίαν loquendíve libertatem! Cæterùm cùm ipse rebus sublimioribus totus fuerim occupatus, quæso te, liberè veritatem, ex tua multifaria lectione, nobis declara. Ingens enim animo meo insidet suspicio, *Lutherum & Calvinum*, quorum nomina in *Reformatione* adeò sunt celebria, fautores fuisse aut excitatores Seditionis ac Rebellionis.

Evist. Veritatem de hisce viris liberè tibi & sine omni partium studio declarabo, *Cuphophron*, & ex injuriis manifestò illis illatis, de reliquis potes judicare. Quod ad *Lutherum* attinet, tantum abfuit, ut is excitator fautórve Rebellionis esset contra Principes Seculares, ut Tractatum scripserit, ubi unamquamque hortatur Animam superioribus Potestatibus parere, ipséque diligenter accuratéque mores suos ad suam propriam doctrinam composuit. Nam in illa confœderatione *Smalcaldica*, ad arma sumenda defensiva, contra quam *Pontificii*, tanquam adeò eximium (quanquam

non

non erat) Rebellionis exemplum tantopere clamitant, *Lutherus* admodum averſo erat animo, nec perduci potuit ad ſuum præbendum aſſenſum, antequam plenè inſtructus eſſet à Juriſperitis, de Conſtitutione *Imperii Germanici.* Nam per magnam Chartam, ut ità loquar, Imperii, Imperii Principes iſtiuſmodi juribus inveſtiuntur, quæ ſi ab Imperatore violentur, licitum eſt arma capeſſere ac reſiſtere ſine *Rebellionis aut Infidelitatis crimine.* Juríſque periti *Luthero* ſatìs clarè demonſtrabant Imperatorem iſta Jura violâſſe.

Philop. Equidem omnino ſic ſe res habet, *Cuphophron,* ut Imperium ex quo Electivum factum eſt, perpetuáque Poteſtas in ſeptem Electoribus conſtituta, Imperatoris Authoritas in multis *Germaniæ* partibus, tantùm non merus Titulus ſit, inaníſque Honos ſine Poteſtate, cùm & illi qui eum eligunt, jus etiam habeant deponendi, ob malam rerum adminiſtrationem in Imperio. Electores, aliíque Imperii Principes, proprios ſuos Principatus adminiſtrant nihil Imperatori pendentes præter Homagium. Civitatéſque Imperiales legibus Imperialibus maximè ſunt immunes. Eſtne igitur quælibet adversùs Imperatorem armorum ſumptio, Rebellio ſtatim habenda ?

Cuph. Non putabam profectò tam multa in *Lutheri* gratiam potuiſſe afferri.

Evist. Et nunc quidem quantùm ad *Calvinum,* Rebellionis crimen in eum intentatum hoc eſt, Eum ſcilicet Epiſcopum expuliſſe *Genevenſem,* qui ſummus erat illius Civitatis Magiſtratus, regiménque mutâſſe in Ariſtocratiam, atque ſic & Reformationem & Rebellionem molitum eſſe ſimul. Annon hoc eſt, quò collimas, *Cuphophron ?*

Cuphr. Credo ſic eſſe, neque enim multùm me hiſce Religioſis immiſcui Altercationibus.

Evist. Verùm hæc mera Calumnia eſt adversùs *Johannem Calvinum,* nullíque omnino rationi innixa. Neque enim id quidem verum eſt, *Calvinum* unum è primis fuiſſe Reformationis Seminatoribus *Genevæ,* multóque minùs aut eum aut alios quoſquam Reformatores, Epiſcopum è Civitate expuliſſe. *Farellus* erat, *Fromentius* & *Viretus,* qui prædicationibus ſuis *Genevam* converterunt, abſente Epiſcopo, qui octo ante menſes fugerat, quippe civibus inviſus ob violatam virginem, crebráque cum uxoribus eorum adulteria : Quin & vitæ ſuæ malè metuit ob Conſpirationem cum Duce *Sabaudiæ* de opprimendis Civitatis libertatibus, ob quod ſcelus illius Secretarius ſuſpenſus eſt in patibulo. Illi verò qui Formam Regiminis mutaverunt, fervidi erant *Papiſtæ,* præcipuíque poſtea Reformationis Oppugnatores.

Cuph. Si quid ego rectè video, cautum profectò hominem eſſe oportet, nec temere ullis credere Pontificiorum Accuſationibus adversùs primos Reformatores.

Sophr. Menſura veritatis apud ipſos eſt, *Sanctæ Eccleſiæ Commodum mundanum.* Ac proinde quodlibet Mendacium ei fini inſerviens eo ipſo fit ſanctum.

Cuph. Atenim, ni fallor, *Zwinglius* vi & gladio Reformationi viam ſecuit ; dicunt enim eum occiſum eſſe in prælio.

Evist. Iſte, alter craſſus error eſt, *Cuphophron.* Reformatio enim in Pago *Tigurino* ſtabilita eſt, Edicto Senatûs ex pacifica prædicatione illìc Evangelii decem minimùm annis maturiùs, *Helvetiíque* Imperii jugum ducentos ante Annos excuſſerant. Tam parum cauſæ ſubeſt, ut Reformatio illìc Rebellionis accuſetur.

Cuph. Major autem de Rebellione ſtrepitus, *Reformationis* cauſâ incepta, nunquam in auribus meis ſonuit, quàm iſte de *Unitis,* quæ vocantur, *Provinciis,* jugum Regis *Hiſpaniæ* ſibi excutientibus, hic æquè canorus eſt atque ille de *Luthero.*

Evist. Atque æquè canora falſitas. Reformata enim Religio diſſeminata erat per ſeptemdecim Provincias multos ante annos quàm earum contra Regem Hiſpaniæ facta eſt unio ; nec uniebant ſe propter Religionem, ſed ob rationem Statûs ad defendenda jura ſua ac libertates, contra oppreſſionem *Hiſpanicam.* Ac proinde elegêre ſibi Principem *Franciſcum* Ducem de *Alenzon* Catholicum Romanum, quod facturi non fuiſſent, ſi Proteſtantes major fuiſſent pars. Nec *Hiſpaniæ* Rex abſolutus eorum Princeps erat, ſed Comes. Adeò ut Reformatio nec fœtus eſſet hujus Unionis, nec hæc unio à *Proteſtantibus* magìs quàm à *Papiſtis* facta, nec minùs poſtea approbanda, quòd eam tenerent veræ Religionis cauſâ perinde atque Jurum & Libertatum, nec ſe illi ſubmittere vellent, (qui nec abſolutus earum Princeps erat) quò Animæ *falſâ* trucidandæ eſſent Religione, aut Corpora, ob adhæſionem *veræ.*

Cuph. Non putabam, *Eviſtor,* haſce Imputationes tam facili negotio abſtergi potuiſſe. Non niſi una ampliùs Inſtantia memoriæ occurrit, eſt autem de Impetuoſitate & Rebellione *Scotorum,* Reformationis cauſâ. Peſſimam, ni fallor, famam hac in re de iſta Natione accepi.

Evist. Fieri potest, *Cuphophron*, nec omnino profectò sunt excusandi, nec Reformatio accusanda illius Intemperiei quæ suo ingenio nequaquam propria est, sed peculiaris est illius Nationis Indoles. Ante Religionem enim Reformatam, *Scoti* ex centum quinque Regibus, (quos recensent usque ad Reginam *Mariam*) triginta quinque occiderant, præter quinque, quos expulerant, & tres insuper, quos deposuerant.

Cuph. Conclusio illinc in proclivi est, & nimis quàm obvia.

Philop. Consimilisque consideratio instituenda est de quibuscunque illicitis Protestantium Insurrectionibus, quæ in *Gallia* fuerint. Non imputandum est Religioni eorum, sed ingenio gentis, ut qui tam facilè frequentérque in Rebellionem seducuntur, & apud quos crimen tanquam res levioris momenti habetur, quemadmodum Compatriota quidam eorum ingeniosè de eis notavit,& sine omni partium studio multas res & circumstantias in conspectum adduxit, ad lucem suppeditandam, quò mensuram transgressionis eorum hac in re rectiùs æstimemus. Quem librum Lectioni tuæ, *Cuphophron*, commendatum velim, quippe quem Virtutis ac Veritatis novi tam egregiè studiosum. Author enim admodum appositè scripsit ad persuadendum cuilibet, Reformationem nusquam ortum suum debere Rebellioni, doctrinámque Rebellionis sub Religionis prætextu per publicas omnium Ecclesiarum Protestantium Confessiones universim explodi; sed quòd Episcopi Romani Janizarii eandem & profitentur, & ad eam normam actiones suas instituunt. Titulus Libri est, *Vindicatio sinceritatis Religionis Protestantium quantùm ad obedientiam Superioribus Potestatibus.*

Cuph. Rectè, *Philopoli*. Ago tibi gratias quòd librum istum mihi notum feceris. Exquiram, & cum primo meo otio à Philosophicis meis Speculationibus, voluptatem mihi indulgebo perlegendi eum. Intereà loci unicam hanc molestiam tibi creabo, super re quadam quæ nec ab *Evistore*, nec ab alio quoquam Historico negari potest. Annon primi Reformatores rebellârunt adversùs Superioritatem *Papæ?*

Philop. Nequaquam, O *Cuphophron*. Restiterunt quidem excusserúntve, quæ prætenditur, Papæ superioritatem. Id verò rebellare non erat, sed improbam repellere Usurpationem. Primùm enim Christum, Episcopum Romanum successorem Petri, suúmque infallibilem Christiani Orbis Vicarium generalem nunquam constituisse ex eo apparet, quòd nulla talis doctrina extet apud antiquos Patres, nec ulla tam matura ad hujus Episcopi Infallibilitatem provocatio, nec quicquam tale in sacris Scripturis memoratum est, quæ res tanti momenti fuisset, ut, si esset vera, nullo pacto omitti potuisset. Quinimo, è contrà adversùs hunc prætextum planè testantur. *Paulus*

Cap. 1, & 2. enim in Epistola ad *Galatas* apertè declarat seipsum nullo Apostolorum inferiorem. Et quanquam *Petrus* præsens erat, in confesso tamen est, *Jacobum* præsedisse in Concilio *Hierosolymitano*. Præterea, præputiati, *Pauli* Diœcesis erant, *Petri* verò Circumcisio, qui proculdubio minor erat Circuitus è duobus. Ut nè addam, quomodo *Paulus Petro* in os restiterit *Antiochiæ*, quod cum *Petri* Superioritate malè convenit, quemadmodum & *Petri* præsentia *Antiochiæ* perinde atque *Romæ* cum Superioritate *Romani* Episcopi præ *Antiochiensi*. Nam Petrum Antiochiæ fuisse citra controversiam est, an verò Petrus unquam *Romæ* fuerit, apud eruditos etiamnum est quæstio. Et postremò, si *Petrus* capite & humeris, quod aiunt, super reliquos Apostolos tantum eminuit, cur dextras societatis dedit *Barnabæ* ac *Paulo?*

Rursus in secundo loco, nullus Princeps secularis jus suæ Superioritatis apud ullam Spiritualem, quæ prætenditur, Superioritatem sive Superintendentiam amittere potest, nisi *Wickleffianum* istud Principium admittamus, *Dominium fundari in gratia*; quod ipsi *Jesuitæ*, quoties libitum est, satis alto cachinno excipiunt, & sincerâ quidem indignatione & exclamatione excipiendum est ab omnibus eis qui probo honestóque animo sunt præditi.

Bath. An verò non animadvertis, *Philopoli*, ut Argumentum hoc subditum perinde atque Principem protecturum sit ab omni injuria & violentia per Tyrannidem Spiritualem?

Philop. Rectè mones, *Bathynoe*. Verùm modò Principem ab omnibus injuriis incolumem conservet, ego quidem is non sum qui bonum quod indè insuper redundet, ejus subditis invideam, qui usquam concipi possint illâ illuminationis gratiâ excidere quam alii prætendunt, quum reverà interim toti obruuntur crassis Erroribus, Superstitionibus & Idololatriis.

Et tertiò ac ultimò, Ponamus *Sanctitatem suam*, sedem *Romanam* occupantem, Superioritatem aliquando habuisse in universas Christiani Orbis Ecclesias in ordine ad Spiritualia (neque enim ulla alia ratio ullo cum colore obtendi potest) cùm merces illius Spirituales modis adeò infinitis veneno illitæ sint & corruptæ, ut Religio cui

cui obedientiam nostram requirit, æquè crassa sit ac ipsa Paganorum Idololatria, (qualis proculdubio est Religio Pontificia) jus certò perdit Superioritatis ac Imperii in Spiritualibus, nisi jus habeat imperandi, ut immorigeros nos præbeamus Deo Christóque, cujus Vicarium se esse prætendit; cúmque jus Spiritualis suæ Superioritatis perdiderit, Temporales appendices eò pertinentes, unà cum illo necessariò concidunt. Hæc mea quidem sententia non potest quin manifestò vera appareat cuivis oculo nullis præjudiciis occæcato.

Philoth. Non potest quin sic appareat, *Philopoli.* Et tamen quartum adjiciam Argumentum indubiæ evidentiæ eis qui intellexerint. Unusquisque Princeps Secularis, quinimo homo quilibet privatus, jus cœlitùs sibi concessum habet excutiendi Jugum Romanum, quippe quæ jam Mystica illa *Babylon* est, in Apocalypsi memorata, de qua dicitur, *Item aliam vocem audivi de cœlo dicentem, Migrate ex ea populus mi, nè sitis ejus peccatorum participes néve ejus cladibus afficiamini.* *Apoc.* 18. 4.

Philop. Commodè id tibi in mentem venit, *Philothee.* Invictum planè istud argumentum est, apud eos omnes quibus persuasum sit, per *Babylonem* illic *Romam Christianam*, vel si mavis *Paganochristianam* intelligi: qua de re fateor me abunde esse persuasum ex eis quæ legi apud nuperos quosdam Authores, qui eam veritatem tam clarè demonstrârunt, ut neminem credam qui sat habeat patientiæ, quò rem capiat (nec adeò arduum profectò est Ænigma) quin omnino eum pudeat negare. Quid ad hæc respondes, *Cuphophron?*

Cuph. Respondeo, me nondum, *Philopoli,* sat patientæ habuisse, quò rem capiam, plenéque intelligam. Ex præsenti tamen dissertatione tantum certè intelligo, ut omnibus meis scrupulis, an Orbis Christianus *Reformatus* Regnum Dei sit, altum imperet silentium, ità ut *Philotheus* ad tertiam si lubet quæstionem, possit pergere.

XX. *Quem successum hactenus habuerit Regnum Dei in Orbe, & quàm congruenter Divinis Prædictionibus.*

Philop. Gratias tibi ago ob bonum hoc nuncium, *Cuphophron.* Quæso te igitur, *Philothee,* tertiam meam Quæstionem accipe, quam tibi expendendam trado, dícque, *Quem successum habuerit Regnum Dei hactenus in Orbe?*

Philoth. Ad hanc rem nos tandem devenisse, *Philopoli,* gaudeo, *Hylobaris* gratiâ perinde atque tuâ. Neque enim illustrius est Divinæ Providentiæ specimen quàm progressus Ecclesiæ sive Regni Dei à primis ejus initiis ad hunc usque Diem cum Vaticiniis scitè comparatus.

Hyl. Quanquam satis firmiter, Deo est gratia, persuasus sum, *Philothee,* de Divina Providentia, tamen, quemadmodum Homines salubria jucundáque vina solius necessitatis ergô bibere non solent, sed interdum aliquantulum indulgere voluptati; ità, tametsi ulterior hæc confirmatio, quantùm ad hanc rem, non sit adeò necessaria, voluptatem tamen ex Instantiis tanti momenti Veritatis percipiendam facilè intelligere potes mihi admodum gratam fore, ut prætercam quàm egregia insuper fuerit soliditatis nostræ Religionis Ratificatio. Quam ob causam tanto adhuc diligentior futurus sum tui Auditor.

Philoth. Et sanè quàm serium ingenuúmque Auditorem nactus sim, dum considero, facit quidem ut majori cum alacritate ad pensum meum me accingam, quod propter temporis angustiam mihi absolvendum est, summâ quâ possum brevitate. Omissâ igitur primâ Prædictione Incarnationis Christi secundùm sensum magìs Mysticum, *Fore scilicet, ut semen Mulieris caput Serpentis conterat,* primo in loco antiquum illud Dei promissum *Abrahamo* factum memorabimus, *In te omnes Orbis Nationes beatificabuntur.* Utì etiam alio in loco, ubi Deus dicitur Abrahamum foras educere eúmque sic alloqui: *Aspice,* inquit, *in cœlum, & stellas enumera, si enumerare potes. Atqui tam numerosa futura est tua progenies.* Et in eodem Capite, sub occasum Solis, somno oppressum & magno tenebrarum horrore correptum *Abrahamum* Dominus in Visione sic allocutus est: *Scito posteros tuos peregrinos futuros esse in terra extraneorum & eorum servitutem ac injurias annis quadringentis perpessuros. Sed illam ego gentem cui servient, ulciscar, exibúntque tandem cum magnis opibus. Tu verò ad majores tuos quietè discedes & bene actâ senectute sepelieris. Huc autem redibunt* (hoc est in Terram Chananæam) *quarto seculo, quoniam nondum ad summum pervenit improbitas Amorræorum.* Et in capite decimo septimo magìs expressim de hac Terra ait, *Et terram cujus tu peregrinus es, videlicet totam Chananæam, & tibi & tuis posteris tradam in possessionem sempiternam, eróque eis Deus.* Et postquam *Abrahamus* tam promptum se præbuisset ad offerendum filium suum *Isaacum,* primum promissum ipsi factum admodum sublimem habet augustámque Ratificationem, cap. 22. *Per me juro,* inquit Jehova, *quoniam fecisti ut te nè ab unico quidem filio abstineres, ego & tibi favebo & tuam stirpem ad stellarum cœlestium & arenarum littoris marini numerum augebo, perficiámque ut hostium suorum portis potiatur, útque in tua stirpe omnes orbis terrarum gentes sese beatas ferant, quoniam tu mihi dicto audiens fuisti.*

Gen. 3. 15. *Gen.* 12. 3. *Gen.* 15. 5. *Gen.* 15. 13.

Hyl. Satìs copiosa Testimonia Divina promissi *Abrahamo* tam maturè facti produxisti, O *Philothee.* Quibus autem in rebus illud putas præstitum esse?

Philoth. Progeniei *Abrahamicæ* Numerositas notoria est etiam in sensu magìs carnali. Populus enim Judaicus propriè sic dictus admodum numerosus est, non solùm in Imperio *Turcico*, sed in ipso Orbe Christiano, quemadmodum Peregrinatores observant. Ut prætercam magnam illam sanguinis *Abrahamici* copiam, in venis labentis Gentium alieni nominis, ut apud *Turcas*, & nominis olim magìs cognati, apud *Saracenos* scilicet: ut nè addam totum Orbem Christianum, cui in meliori & magìs Mystico sensu promissi completio potest applicari. Hoc enim sensu omnes Christiani sunt semen *Abrahami.* Quantopere igitur multiplicabitur semen *Abrahami*, postquam omnia Mundi Regna facta fuerint regna *Christi* filii *Abrahami?* Et modo quàm consummato tunc implebitur illud, *Et in tua stirpe omnes Orbis terrarum Gentes sese beatas ferent?* Quod ad modum haud mediocrem jam completum est in universo Orbe Christiano. Et quicquid laudabile est, in Moralitate aut Religione *Turcarum*, manifestum est *Mosi Christòque* illud deberi. Et quicquid illustre erat aut commendabile olim apud Gentes, quantùm ad Virtutem ac Philosophiam, credibile est prima illius Semina à posteris *Israelis* fuisse accersita.

Evist. Antiqui Patres istam Lyræ chordam sæpe feriunt, ac si *Pythagoras* & sapientissimi *Græciæ* Philosophi, omnia ex isto fonte hausissent.

Bath. Immò sanè, & mira antiquæ Philosophiæ ad tria prima capita primi libri *Mosis* (quæ Philosophica sunt universa) applicabilitas istam Patrum conjecturam mirificè confirmat.

Cuph. Visio autem *Abrahami* sub occasum Solis interpretationem habet & completionem magìs expressam de afflictione suæ prolis in *Ægypto*, redemptionéque ab ista servitute post quadringentos annos, nisi quòd post eventum scripta sit.

Bath. Ista, meo quidem judicio, O *Cuphophron*, admodum inhonesta est atque illiberalis exceptio, cùm planè videas ea etiam Vaticinia verificata esse quæ aliquot millenis annis se extendunt ultra tempora Mosis. Per hanc Cavillam *Moses* omnes istas prædictiones omittere debuisset quarum completio fuerit ante sua tempora, nec Insomnia *Pharaonis* ipsiúsve *Josephi* memorâsse.

Philoth. Equidem, *Cuphophron*, hoc tuum commentum nimis quàm subtile est & argutum, proximéque abest ab omnem abrogando fidem universæ Historiæ *Mosaicæ*. Veritas verò vaticiniorum quæ eventus indigitant aliquot millenis Annis post *Mosis* tempora tunc futuros, Historiæ etiam *Mosaicæ* fidem meritò suffulcit. Ut in notabili
Gen. 49. 10. isto Vaticinio *Jacobi*, *A Juda sceptrum non recedet nec de ejus interfœminio Rector, donec venerit Shiloh, & ad illum erit populi congregatio.* Quod vaticinium apertè tempus adventûs *Messiæ* indigitat, conversionémque gentium ad eum, quod perinde accidit.

Philop. Verissimum narras, *Philothee.*

XXI. *Typi Historici earum rerum quæ Christo eventuræ erant illiusq; Ecclesiæ, ut Josephi perpessiones, ejusq; exaltatio.*

Philoth. Id verò etiam valde mirificum est & notatu dignum, quod S. *Paulus* innuit, Actiones scilicet Casúsque qui semini *Abrahami* acciderunt Typos esse Propheticos de Christo illiúsque Ecclesia. Immensum esset omnia recensere. Non abs re tamen est exemplum unum & alterum in medium proferre. Ut Conspirationem capitum Familiæ *Jacobi* contra fratrem suum *Josephum* ad dedendum eum neci. ‖ *Ecce somniator ille venit, interficiamus eum, &c.* Apta quidem præfiguratio Conspirationis Scribarum & Pharisæorum Procerúmque populi contra Christum, qui Divinâ
‖ *Genes.* 37. 19. Revelatione novit seipsum esse *Messiam*, ut *Josephus* per sua Insomnia præmonitus est fore, ut ad eum honorem exaltandus esset, ut Pater ac Mater & fratres incurvarent se versùs terram eúmque venerarentur, quemadmodum & Pater declaravit ex illius Insomnio, de Sole & Luna & undecim Stellis eum adorantibus. Et ob insomnium
Gen. 37. 8. Manipulorum Fratres ei dixerunt, *Túne ergo regnum in nos & principatum obtenturus es? eòque majori odio in eum exarserunt.* Cæterùm post ejus perpessiones, descensum in puteum, vestísque tincturam sanguine, (quæ haud segnes sunt mortis sepulturæque Servatoris Christi significationes) non tantùm è puteo sublatus est, sed in Aulæ *Pharaonicæ* Cœlo Politico ad altos honores evectus, quod *Ascensionis* Christi illiúsque *Apotheoseos* similitudinem gerit. Nam quemadmodum etiam illi qui Christum crucifixerunt, postea eum adorârunt ceu Filium Dei; ità qui in Necem *Josephi* conspirârant, eum postea submissè venerabantur, & quemadmodum *Jacobus* loquitur filii sui Insomnium interpretans, *incurvabant se ad terram coram eo.* Utque mors Christi ad eorum etiam salutem tendebat, qui eum crucifixerunt; ità ista conspiratio adversùs *Josephum* Afflictióque in quam eum conjecerunt, facta est tandem conservatio Conspi-
Esai. 53. 10. ratorum. Et postremò, sicut dicitur de Christo, *Libuit autem Jehovæ eum ægritudine*

dine contundere, quia si animam suam piaculo exposuerit, semen adipiscetur diuturnum: ità dicitur de *Josepho, Quòd vixit annos centum decem, viditque etiam pronepotes* Ephraimi, *&* Machiris *quoque filii* Manassis *filios natos gremio accepit.* Quamobrem magnum Incrementum Filiorum Israelis (post perpessiones *Josephi* per fratres suos) in Terra *Ægypti,* Typus est magni Incrementi discipulorum Christi sive Ecclesiæ illius (post ejus Passionem, Resurrectionem & Ascensionem) in *Romano* Imperio. Quod ante liberationem suam temporibus *Constantini* factam domus erat eis servitutis & intolerandæ afflictionis, ut Terra *Ægypti* filiis *Israelis,* antequam liberati essent per *Mosen.* Atque ab eo tempore *Ægyptus* semper Typus mansit istiusmodi Potestatum, quæ filios Dei persequerentur. Unde & applicatur Paganochristianæ Tyrannidi Pontificis *Romani* in Apocalypsi S. *Johannis.*

Gen.50.22,23.

Philop. Equidem quod narras, *Philothee,* mihi nec durum videtur ullo modo nec incongruum. Cæterùm meâ quidem sententiâ nullus Typus tam significans est Sacrificii Passionis Christi quàm *Agnus Paschalis,* cujus sanguis postibus ac superliminaribus domorum Israelitarum aspersus, primogenitos suos (quem Typum animæ quidam esse volunt) ab Angelo exterminatore servabat incolumes.

XXII. *Agnus Paschalis & Israelitarum transitus per mare rubrum.*

Philoth. Rectè mones, *Philopoli,* * admodum palpabilis præfiguratio est crucifixionis Agni Dei, cujus erat peccata Mundi, sui sanguinis virtute tollere, atque sic salutem nobis comparare. Verùm quid existimas de *Pharaone* ejúsque copiis in *mari rubro* subversis? nullúmne istud Typum gerit sanguinis Christi?

Philop. Verisimillimum est, Redemptionem nostram significare ex servitute Peccati & Diaboli per sanguinem Servatoris. Ecquid ampliùs in ea re latet?

Philoth. Manifestò applicatur in Apocalypsi ad liberationem Ecclesiarum Reformatarum ex servitute *Romani Pharaonis* sive Pontificis. Dic mihi enim, *Philopoli,* quinam ii esse possint, qui dicantur ex bestia ejúsque imagine & nota & nominis numero victores, nisi tales qui Papismo renunciaverint, redemptíque sint ex Tyrannide illius Ecclesiæ & Imperii?

Apoc.15.2.

Philop. Equidem fateor, *Philothee,* me illius Libri Interpretes haud ità irrito successu perlegisse, quin ea de re plenè sim persuasus, ac proinde facilè admissurus sum, ad Orbem Christianum Reformatum descriptionem istam pertinere.

Philoth. Hi verò, *Philopoli,* dicuntur, stantes super *mare vitreum* igne mixtum, Deíque citharas habentes *Mosis* Dei servi carmen, Agníque carmen ità cantare: *Magna & mirabilia sunt opera tua Domine Deus Omnipotens, Justa veráque sunt Instituta tua, Sanctorum Rex. Quis te non metuat Domine, tuúmque nomen celebret? Nam tu solus sanctus, Nam te gentes omnes coràm adoratum venient, quòd tua jura patefacta sint.*

Apoc.15.2,3,4.

Philop. Non possum negare quin heîc intelligatur supplicium *Meretricis* sive *Cornu parvuli* oculos habentis, in *Reformatione* inchoatum, & carmen hoc *Mosis* ad illud *Israelitarum* referri post cladem *Pharaonis* curruúmque ejus in mari rubro. Ecqua verò heîc ipsius Maris Rubri, *Philothee,* fit mentio?

Philoth. Immò perquam manifestò, *Philopoli.* Dicitur in illo carmine *Mosis,* quòd *Israelitæ* cantàrunt: *Stetêre fluctus in cumulum, inque Mari medio undæ sunt congelatæ,* hoc est, Mare rubrum ut glacies facta est, propter suam fixationem & transparentiam. Ut heîc vocatur *Mare Vitreum* ob eandem rationem. Súntne hæ Metaphoræ adeò diversæ?

Exod.15.8.

Philop. Egregiè congeneres, O *Philothee.*

Philoth. Et quòd Mare vitreum dicitur igne mixtum, illud quidem in Litera alludere potest, vel ad colorem Arenæ quæ per aquam enitebat, (& quandam speciem rubedinis nôsti *Colorem igneum* appellari,) vel ad igneam apparentiam Angeli quæ mari illuxit dum nocte pertransibant.

Philop. Agnosco hoc concinnum esse. Verùm age, quid tum demum *Philothee?* Supponamus *Mare* hoc *vitreum,* Rubrum esse Mare, quo tandem sensu *Pharaoh Italicus* cum suis copiis in hoc mari sanguinis dicitur subverti.

Philoth. Justificatio per fidem in *sanguine Christi* ad Remissionem peccatorum, quatenus servilibus pœnitentiis impositititiis, Hypocriticísque bonis operibus, (ex quibus magna ex parte, Civitatis istius Mercatorum consistebat commercium) opponitur, * hæc est *Mare* illud *rubrum* in quo *Romanus Pharaoh,* currúsque ejus atque aurigæ submersi sunt dum persequebantur Israelem Dei, eos utique qui maximum prælii impetum sustinuerunt in prima *Reformatione.*

Bath. Et si successores ipsorum pro se quisque certatim, mysterium Rubri Maris *igne mixti* explere volunt, in sensu magìs interno, hoc est, virtute sanguinis Spiritûsque Christi, (qui Igni comparatur) Justitiam perficere in timore Dei, & non solùm

1 Cor. 10. 2. lùm nube & mari baptizari (ut loquitur Apostolus ad eorum transitum alludens per mare rubrum) in significatu exteriori, sed Christi sanguinem imbibere in vera illius participatione & baptizari Spiritu sancto atque igne, ad consumendam expurgandámque omnem Hypocrisin Improbitatémque ex eorum cordibus, non dubito quin Victoriæ eorum contra *Pharaonem* ejúsque copias infinitò majores futuræ sint & copiosiores quàm unquam hactenus. Quemadmodum de *Israelitis* dicitur per *Balaamum*, Num. 23. 21. quem Rex *Moabitarum* conduxerat ad imprecandum ipsis, *Nulla culpa visitur in Jacob, nullum facinus extat in Israel.* Et tunc sequitur, *Jehova eorum Deus adest eis clangore comitante Regio.* Vers. 24. *En populus leænæ similis insurgenti, leoni similis commoto, non prius recubituro quàm prædam voraverit, quàm occisorum sanguinem hauserit. Tam pulchra* Num. 24. 6, 8. *sunt Tabernacula tua O Jacob, Contubernia tua O Israel, quàm valles patentes, quàm positi apud fluvium horti quem Deus plantaverit, quàm sitæ propter undam Cedri. Deus eum eduxit ex* Ægypto *robore præditum Monocerotio. Conficiet sibi adversantes gentes earúmque & membra exossabit, & perfringet missilia.* Hic successus Sinceritatem & Integritatem Israelitarum *Veteris* Fœderis comitatur, idémque per Analogiam expectandus est de *Novo*.

XXIII. *Serpentem æneum, Tabernaculum, Pontificem totúque castra Israelis Typos Christi fuisse ejúsque Ecclesiæ.*

Philop. Verum narras, *Bathynoe*. Cæterùm ut ad Typos Propheticos redeamus, qui sanguinem Christi, illiúsve mortem præfigurant. Nihil magis ad vivum exprimit Crucifixionem Servatoris, quàm elevatio Serpentis ænei in deserto, quemadmodum & ipse innuit apud S. *Johannem*. *Ac sicut Moses Serpentem extulit in deserto, sic oportet filium Hominis extolli, ut quisquis ei fidem habeat non pereat, sed vitam obtineat sempiternam.*

Bath. Id optimè abs te notatum est, *Philopoli*. Est sanè Typus significantissimus, summæque mihi solet esse oblectationi quoties apud me considero non unum illud tantummodo ænei Serpentis Symbolum, sed quomodo tota castra Israelis cum Tabernaculo inter ipsos unus integer esset Typus sanctus itinerantis Ecclesiæ Christi viámque conficientis per hujus Mundi Eremum ad Terram promissionis sive Regnum cœleste. Incarnatio Christi, Divinitas ejus & Apotheosis, Passio, Ascensio & Intercessio, cuncta hæc admodum graphicè figurantur in statis illis Typis Israelitarum.

Hyl. Quomodo, quæso, *Bathynoe?*

Bath. Incarnatio τοῦ λόγου, O *Hylobares*, apertè præfiguratur in Tabernaculo atque דביר ex quo Deus loqui solebat. Nôstique Apostolum mortale hoc corpus σκήνωμα, 2 Pet. 1. 13. i. e. Tabernaculum appellare, quemadmodum & antiqui *Pythagorei* σκῆνος. Verbúmque, apud S. *Johannem* dicitur σκηνῶσαι ἐν ἡμῖν, Tabernaculum suum posuisse John. 1. 14. inter nos, ubi Apostolus agit de illius Incarnatione. Dei igitur Residentia in Tabernaculo (*Israelitis* interim tentoria sua circa eum defigentibus) facilis est Repræsentatio Incarnationis Christi, Verbíve ætatem degentis in carne, apud nos ætatem in carne degentes.

Hyl. Sic est, *Bathynoe*.

Bath. Et quod ad Christi Passionem attinet, quid eam rem meliùs significare poterat, (prout *Philopolis* rectè jam observavit) quàm iste Serpentis ænei Typus? quippe quum Christus, ut ille, in sua Crucifixione in palo ligneo elevatus esset. Et quemadmodum Telesma illud execratissimam formam gerebat omnium Animantium, serpentinam utique, ità Christus pro nobis factus est peccatum & execratio inter duos latrones crucifixus, ac si ipse talis fuisset malefactor. Cæterùm cùm ipse nullum haberet peccatum, Contemplatio illius in cruce sic pendentis summam virtutem habuit ad tollendum tum dolorem tum venenum peccati simul, & ad nos redimendum ab æterna morte; ut Serpens æneus, cùm Serpens non esset, sed tantùm Figura, eos qui ad eum aspexerint ex morsu ac veneno presterum Serpentum sanos fecit & sic eos redemit à morte temporali.

Hyl. Sed quomodo *Ascensio* ejus & *Intercessio* præfigurata est in hisce Typis Israeliticis?

Bath. Intercessio, *Hylobares*, significatur per ἱλαστήριον, sive Propitiatorium. Nam ex eo quòd Christus passus est in carne, & ad dextram Dei nunc consedit, is nostra apud eum est propitiatio. In eo Deus mundo factus est propitius. *Ascensio* verò ejus, (quemadmodum & Intercessio) porrò præfiguratur, per Pontificis solius introitum quotannis in Sanctum Sanctorum.

Hebr. 9. *Hyl.* Quod id ipsum est, quod Author ad Hebræos notavit.

Bath. Et postremò, *Hylobares*, *Divinitas* ejus in vestimentis *Aaronis* Pontificis, qui illustris proculdubio Typus Christi erat, magnificentissimè intexta est, & acu picta. Nam fatente ipso *Philone Judæo*, vestimenta *Aaronis* Typus erant Mundi aspectabilis. Et quis dici potest gestare, & in formam ordinémque extendere, imple-

réque

réque totam Naturæ Fabricam ſuâ præſentiâ, niſi is qui fecit, illiúſque conſervat exiſtentiam? Quis niſi ὁ δημιουργὸς νοῦς, ſive Divinus *Logos?* Nullus hæc veſtimenta effarcire dici poteſt, præter ipſum. Veſtimenta verò *Aaronis* non ſolùm Typum fuiſſe Univerſi, ſed ad veriſſimum illius ſyſtema adaptatum, ex eo apparet, quòd *Ephod* & *Pectorale*, quod circa Regionem cordis, (qui Sol hujus minoris eſt Mundi) collocabatur, contexturam ſuam habuit ex cocco & purpura, cum auro byſſóque *Exod. 26. 6.* candida, quæ planè vehementem denotant calorem reſulgentémque lucem Solis, qui *Pythagoreorum* eſt τὸ πῦρ ἐν μέσῳ ἱδρυμένον, ut *Ephod* & *Pectorale* hoc collocatur in medio *Aaronis* corpore. *Pallium* etiam *Hyacinthinum* tantum Cœli repræſentat, quantum Planetarum ſpacio comprehenditur, quos *Mala-granata* pendula repræſentant, ut & *Stola* illa *ocellata* porrò extenſa cœlum ſtellatum, quippe Stellæ, tot ſcintillantes oculos referunt, *Tintinnabula* autem Harmoniam Univerſi.

Hyl. Rem optimè teneo. Legi enim apud recentem Authorem pleniorem ad eundem ſenſum, deſcriptionem. Harum Congruitatum Typorum Iſraeliticorum conſideratio mentem meam mirâ quidem voluptate percellit. Admodum admirabilia ſunt, *Bathynoe*, admodúmque delectabilia ac ſolida pignora, (cum eorum completione in Eccleſia Chriſtiana comparatæ) perpetuæ & pervicacis Providentiæ Dei in rebus ad hunc modum promovendis proprii ſui populi atque regni.

Philop. Sunt verò, *Hylobares*, qui faciliùs convincuntur per expreſſa *Vaticinia vocalia*, quàm per *ſilentes Typos*, quippe quorum ingenii tarditas facit ut tales Interpretationes, nimiæ Imaginationis indulgentiæ ſuſpectas habeant. XXIV. *Vaticinia vocalia de Regno Chriſti illiúſque ſucceſſu in orbe.*

Hyl. Quamobrem, *Philopoli*, ad iſtam *Philotheus* provinciam facilè rediturus eſt, ex leviſſima ſubindicatiuncula.

Philoth. Faciam, *Hylobares*. Spero autem *Philopolin* minimè expectare ut per omnia Vaticinia quæ ad Judaicam ſpectent Eccleſiam pervagarer: Penſum enim eſſet quod integrum requireret volumen.

Philop. Tantum abeſt ut id à te expetam, *Philothee*, ut metuam ſanè nè feceris, quod igitur inhibitum volo, utì etiam, nè quicquam tibi moleſtiæ crees, recenſendo rerum Judaicarum ſucceſſus dum eorum Politia manebat. Hæc enim legere licet in ſacris Bibliis ordine narrata, támque numeroſa ſunt, ut præcipuum propoſitum, ſi hæc aggrederemur, amitteremus. Captivitates eorum propter peccata ſua, ad bene magnum antè temporis intervallum comminatas fuiſſe, reditúſque prædictos, vulgo notum eſt. Nè tempus nos deficiat, obſecro te, *Philothee*, ut ſermonem reſtringas ad ea ſola Vaticinia & Obſervationes quæ ad Regnum Dei pertineant, à filio Dei domino Chriſto inchoatum.

Philoth. Quale eſt illud *Jacobi* Vaticinium, cujus noviſſimè mentionem feci. In quo diuturna illa decem Tribuum Captivitas videtur involvi. *Jacobi* enim Vaticinium in eam Tribum ſe determinat, quæ manſura erat uſque ad adventum *Meſſiæ*.

Philop. Iſtud verò manifeſtum indicium eſt *Jacobum* Vaticinia de ſuis Filiis non temerè quidem effutiiſſe.

Philoth. Sic eſt *Philopoli*. Et quemadmodum Vaticinium *Jacobi* tam apertè tempus definit, intra quod certò venturus erat *Meſſias*; ſic etiam faciunt iſta *Haggæi* & *Cap. 2. 6.* *Malachiæ*, utraque planè declarant, factum iri intra tempus Templi ſecundi. *Cap. 3. 1.*

Philop. Novi ſic declarare. Qua in re Providentia admodum fideliter ſe geſſit erga Populum Dei, tam certum ſignum præmonſtrando adventûs ſui Servatoris, & ut Judæi intelligant ex Templo ſuo demolito, nullum ſupereſſe Templum versùs quod adorare poſſint præter ſacroſanctum corpus Jeſu filii Mariæ, quod in cœlum in ſua *Aſcenſione* ſecum deportavit.

Philoth. Hi valdè manifeſti Divinæ Providentiæ tractus ſunt, *Philopoli*. Nihil autem, meâ quidem ſententiâ, tam accuratum, quantùm ad deſignationem temporis adventûs Chriſti, quàm Septuaginta *Danielis* Hebdomades, quarum ſuprà mentionem fecimus. Nam Epochâ Hebdomadum anno ſeptimo *Artaxerxis* (Ezræ 7.) aſfixâ, Paſſio Chriſti (ſive Meſſiæ qui perimendus dicitur) intra ultimam Hebdomadem cadet. Annon verò hæc admodum præciſa eſt Prædictio, quæ fiat quinque aut ſex centenis Annis ante Eventum?

Hyl. Hæc ſanè Providentiæ egregia eſt demonſtratio, ſi Textûs ſit facilis & obvia congruitas cum Eventu.

Philop. Mihi crede, *Hylobares*, Applicatio valdè facilis eſt & naturalis, taliſque *Vide Myſter. Pietat. lib. 7. cap. 4.* quæ nullam habere poſſit Rivalem, quemadmodum intelligo ex recèns edita Explicatione illius Vaticinii.

Philoth. Eſt tamen adhuc maturior prædictio, O *Philopoli*, perpeſſionum Chriſti apud *Eſaiam*, qui plus centum annis priùs vaticinatus eſt. Quod Vaticinium

ticinium multas alias notas Characteristicas illius Personæ complectitur.

Philop. Capite putà 52. Illud equidem admodum illustre est Vaticinium, taléque cui abunde acquiesco. Satísque persuasus sum de exacta Dei Providentia illiúsque vigilantia super Ecclesiam suam, qui determinatum Tempus, propriósque characteres personæ Christi Servatoris Mundi ad hunc modum prædixerit. Mens mea verò ad successum illius adventûs excurrit.

Philoth. Is qui repræsentatur albo Equo insidens (in apertione primi Sigilli Apocalyptici) cum arcu in manu, scopum tandem attigit ad quem collimabat, & tum primùm possessionem iniit illius coronæ quæ ipsi data erat, quum sub sigillo sexto *Romanum* Imperium sub *Constantino* factum est Christianum. Verùm, prout Spiritus Prophetiæ prædixerat, quòd per multas Tribulationes & Afflictiones intrandum esset in Regnum cœlorum; ità per multas horridas ac cruentas persecutiones difficilésque oppugnationes Christianitas tandem totum possedit Imperium. Ac proinde tempus hoc conflictationis aptè præfiguratur per cruentum illud prælium *Michaelem* inter & *septicipitem Draconem*, Persecutióque illa omnium dirissima (*Diocletiani* temporibus incepta & per regnum aliorum aliquorum Imperatorum continuata) per *Aram*, in sigillo quinto, sub qua cernebantur Animæ necatorum propter sermonem Dei proptérque Testimonium quod habebant. Qui ingenti voce sic clamabant, *Quousque tandem, O Domine sancte atque vere, non ulcisceris ac vindicas sanguinem nostrum de terra Incolis?* Sed statim post hanc summam calamitatem, illustris illa extitit Ecclesiæ victoria per *Constantinum*, ingens utique ille Terræ-motus, in apertione sigilli sexti, qui quassavit confregítque Potestatem Paganicam, Imperiúmque conjecit in gremium Ecclesiæ. Quamobrem id impletum est modo eminentiori, quod prædictum est à *Daniele* Propheta, *Istorum autem Regnorum temporibus suscitabit Deus cœlestis Regnum, &c.* Quod Regnum appellatur *Regnum Dei* & *Regnum Cœlorum*, (prout antè innui ex hisce Vaticiniis;) quódque incepit quidem cum Christo & Apostolis (ac proinde utplurimùm vocatur Regnum Christi) sed modo magìs notorio sic factum est, postquam per fortitudinem suam ac tolerantiam Imperium Romanum Christi sceptro subjugaverant; atque sic permansit, quamdiu Ecclesia erat Symmetra, qualis erat toto tempore primorum sex sigillorum. Cæterùm intra Centuriæ quartæ quintæque confinia, externum hoc *Regnum Christi* degenerare incepit in *Regnum Antichristi*, Bestiáque quæ vulnus lethiferum acceperat, incepit sanari, omnésque Idololatriæ Superstitionésque Paganorum tandem revixerunt in spurio quodam genere Christianitatis, novíque ritus Idololatrici Ecclesiæ viva Imago facta est antiqui Ethnicismi. Et Bestia denique *quæ non erat*, durante regno Cæsarum purè Christianorum, facta est *Bestia quæ erat & non est & tamen est.* Imperium enim rursus *Paganum* evasit, evadendo *Idololatricum*, & tamen non *antiquum* illud Imperium *Paganum*, quoniam Paganum rursus factum est *Pseudo-Christiano* quodam genere Idololatriæ, & tamen per similitudinem est antiquum istud Imperium Paganum, cùm Idololatria & Homicidium aliæque crassæ Enormitates tam viva lineamenta sint in forma utrorumque. Hic est successus, *Philopoli.*

Apoc.6.2. — *Apoc.6.9,10.* — *Vers.12.* — *Dan.2.44.* — *Apoc.13.3.* — *Vers.14.* — *Apoc.17.8.*

XXV. *Ecclesiæ Apostasia quàm consistens sit cum durabilitate Regni Dei apud Danielem.*

Philop. Hoc nimis verum esse credo, *Philothee.* Cæterùm, dic mihi quomodo consistet hæc Ecclesiæ Apostasia cum illo quod sequitur apud *Danielem?* Ait enim, *Istorum Regnorum temporibus* (putà Regni quarti, viz. Romani) *suscitabit Deus Cœlestis Regnum nunquam evertendum, quod quidem omnia illa regna comminuet & conficiet, ipsum autem stabit in æternum.* Quomodo hæc statio consistere potest cum illa Apostasia?

Philoth. Magni hæc momenti Objectio est, *Philopoli.* Et tamen haud ità longè accersenda est Responsio. Quanquam enim non concederemus sensu quodam magìs externo & Politico Orbem Cristianum etiam degenerem appellari posse Regnum Christi, atque has Apostasiæ suæ Repræsentationes non tam significare quòd Christi sponsa non sit omnino, quàm quòd sponsa sit adultera, illiúsque turpitudines tanta cum aggravatione describi, ut eò efficaciùs ad bonam revocetur frugem populúsve ex illius communione evocetur; vel hoc unum huic difficultati satisfacere potest, quòd per totam hanc horrendam Ecclesiæ Apostasiam per istas figuras repræsentatam (per *Meretricem* scilicet *Babylonicam*, *Bestiam bicornem*, *falsum Prophetam*, *Bestiam sanatam decacornem*, *Proculcationem exterioris Atrii à gentibus menses quadraginta duos*, quemadmodum & per *Cornu parvulum oculatum*, quod *Daniel* memorat, *ad tempus & tempora & dimidium temporis dominaturum*) considerare debemus continuationem fuisse toto hoc tempore Apostolicorum Subditorum Regni Christi huic Apostasiæ Synchronam, & præfiguratam per *Cœtum Virgineum* in Apocalypsi, per *duos Testes prophetantes centonibus amictos, mille ducentis sexaginta diebus*, & per *Mulierem in Deserto ad*

Dan.7.

tempus

tempus & tempora & dimidium temporis illic manentem. Adeò ut Regnum à Christo illúsque Apostolis inchoatum, licèt afflictum divexatúmque & sævissimis modis & à Roma Paganica & à Roma Antichristiana impugnatum, nunquam hactenus expugnatum sit, sed adhuc manet ad hunc usque diem, ad omnia illa gloriosa proposita quæ intenderit Deus. Hic est ille pretiosus *lapis sine manibus excisus,* qui futurus est mons *qui totum terrarum Orbem impleat,* non autem carnalis illa Idololatrarum & truculentorum Homicidarum Massa. Hæc sunt illa centum quadraginta quatuor millia in *Sione* monte congregata ; Et si quæris ad quam Hierarchiam pertineant, Hi Agnum sequuntur quòcunque vadat, neminem autem hominem sequuntur ultrà quàm is Agnum sequitur, quemadmodum antiquus Agni sectator eos monet, *Estote Sectatores mei ut ego sum Christi.* In hoc Capite unitum Regnum sunt Dei atque Christi ; sub illius legibus vitam agentes nullísque se submittentes Institutis aut Decretis quæ illis adversentur. Hoc Regnum, *Philopoli,* nondum abolitum est, &, quod summa cum confidentia enuncio, nunquam abolebitur.

Dan.2.35. Apoc.14.1. 1 Cor.11.1.

Philop. Sic & ipse itidem spero. Cæterùm intereà loci, summa successûs *Regni Christi* post inceptam Apostasiam hæc videtur esse ; Quod Regnum Christi deinceps per Annos circiter mille ducentos sexaginta factum esset *Regnum Antichristi,* exceptâ successione cohortum illarum Agni, quæ paternum nomen habebant frontibus suis inscriptum, quibúsque solis datum est canere *novum carmen* ante Thronum, quippe à Terra redemptis, purísque factis virginibus, quorum in ore nulla reperta est fraus.

Apoc.14.3,4.

Bath. Hi isti sunt, *Philopoli,* de quibus etiam scriptum est, *Quicunque autem eum acceperunt iis eam potestatem dedit, ut Dei filii fierent, fidem habentibus ejus nomini ; Qui non ex sanguine nec ex voluntate carnis nec ex voluntate viri, sed ex Deo geniti sunt.* Et à carnali homine abscondita sunt omnia Mysteria Regenerationis. Nova illa Natura *novum carmen* est quod antequam verè regeneratus sit, nunquam potest ediscere, quantamlibet adhibuerit diligentiam séque quàm volet strenuè gesserit, insanctificatæ soli Rationi, externísque Institutis innixus.

Johan.1.12,13.

Sophr. Et propter hanc Ignorantiam vel potiùs Vitæ Antipathiam, bellum istud & persecutio movetur adversùs insontes milites Agni. Quemadmodum notatum est ab Apostolo, *Nos verò fratres, ut* Isaacus, *promissionis nati sumus,* hoc est, Spiritualis Nativitatis filii ; *Sed ut tunc qui secundùm carnem genitus est persequebatur genitum secundùm Spiritum, ità fit etiam nunc.*

Gal.4.28. Vers.29.

XXVI. *Regnum Antichristi quàm legitimè sic dictum, & an Papa sit homo ille peccati ab Apostolo memoratus.*

Cuph. Immò, & semper, opinor, sic futurum est, O *Sophron,* præsertim dum ii qui secundùm Spiritum nati sunt, nomina tam ignominiosa indunt natis secundùm carnem. Quàm mira est ista *Philothei* contumelia, ut Regimen Ecclesiæ per mille Annos & ampliùs, *Regnum Antichristi* appellaret?

Sophr. Quid igitur, *Cuphophron,* vin' tu ut *Philotheus,* judicio ac loquelâ sapientior sit quàm ipsius Dei Spiritus, qui Monstrum istud quod Ecclesiam ità corrupturum erat & vastaturum, *Antichristi* nomine appellabat, quod & fecerunt universim antiqui Patres? Et obsecro te, utrùm *falsus Propheta, Cornu blasphemum oculatum, Bestia bicornis, Meretrix Babylonica* & *Homo peccati,* molliores appellationes sint, quàm ista *Antichristi?* Atque hæ certò ad *Hierarchiam Romanam* pertinent.

Cuph. Cornu *blasphemum* oculatum, *Meretrix Babylonica* & *Homo peccati,* meâ quidem sententiâ, æquè contumeliosi Tituli sunt atque ille *Antichristi.* Et si Episcopus Romanus demonstrari posset horum esse quilibet, præsertim Homo peccati, difficile esset amoliri alteram illam magìs vulgarem imputationem contra quam adeò recalcitrant.

Evist. Ecclesiæ erat universim recepta opinio *Hominem Peccati* in Epistola ad *Thessalonicenses* descriptum, illum famosum esse Antichristum qui Christianum Orbem suo strepitu & terrore implebat.

Philoth. Fuisse autem Pontificem *Romanum* cum suo Clero, *Cuphophron,* tu qui adeò scrupulosus es circa legitimam Originem Regni Dei in *Reformatione,* peculiarem habes obligationem cur credas : quippe quum origo & continuatio Papalis Principatûs tam invisis impiísque rationibus facta sit, ut nihil fingi possit suprà. Nullam enim istiusmodi universalem superioritatem, quam is prætendat, à Christo sibi relictam esse apud optimos suorum Historicorum agnoscitur, ut apud *Guicciardinum,* exempli causâ, in quarto libro suæ Historiæ.

Evist. Istud intelligis, *Philothee,* quod omissum erat in *Latinis, Gallicis* & *Italicis* exemplaribus *Guicciardini,* impressúmque postea & publicatum in eisdem linguis seorsim *Basileæ,* Anno 1561. Egregium sanè specimen mali illius doli, quem adhibere solet ista Ecclesia ad rem suam suffulciendam.

Philoth. Idem ipsum intelligo, *Evistor.* Atque illud quidem notatu valde dignum in ista excerptione existimo, Quòd tametsi Historicus celebrem illam *Constantini* donationem Papæ *Sylvestro* factam ceu Fictionem rejicit, *Quibusdam*, ait ille, *in dubium vocantibus vel potiùs affirmantibus* Constantinum *nè in eadem quidem ætate cum Sylvestro vixisse nedum partem Imperii sui per modum Donationis ipsi impertivisse* (ut ipsam Urbem *Romam* multásque alias Civitates & Regiones in *Italia*, eo nempe tempore, quo sedem Imperii mutans ad *Byzantium* se contulit, quæ postea ex illius nomine appellata est *Constantinopolis*) in fine tamen hoc addit, *Nemo tamen negat Imperii* Constantinopolin *translatione ad Pontificum potentiam viam esse patefactam, ex eáque originem habuisse.* Quo quidem nullus aptior esse potest Commentarius in ista loca Vaticinii de *Homine Peccati: Et nunc scitis quid obstet quò minùs reveletur ille suo tempore.* Et rursus,
2 Thess. 2. 6, 7. *Superest tantùm ut qui nunc tenet, è medio tollatur: & tum demum revelabitur ille scelerosus, &c.* Præsentia erat Imperatorum *Romæ* quæ impedivit, quò minùs Episcopus *Luciferianam* suam ambitionem detegeret séque ipsum ostenderet primogenitum omnium Filiorum Superbiæ.

Evist. Hóc Patrum sententiæ valde est consentaneum, qui τὸ κατέχον Integritatem *Romani* Imperii esse censuerunt, ac si illius confractio introductio foret *Antichristi*, corruptióque, istius pestiferi Monstri generatio. Verùm recessus *Constantini* ad *Byzantium* non est nisi primum initium completionis hujus loci Prædictionis de sublatione illius è medio, quod visibile impediebat Antichristi incrementum, supponendo Papam eum esse. Inundatio erat Barbarorum quæ hoc propositum magìs efficaciter secundavit. *Italia* enim ab his debellata & occupata, quanquam erant ad tempus Imperatores *Occidentales*, eorum tamen seriem clausit *Augustulus*, & *Constantinopolis* sola sedes facta est Majestatis Imperialis. Quæ extraordinariâ Magnificentiâ aucta, adeò Imperatoribus grata erat ut postea, cùm Barbari ex *Italia* expulsi essent, nunquam eis animus tamen esset redeundi *Romam*, sed *Italiam* regebant per *Exarchos Ravennæ* constitutos, qui inferiores Præfectos sub *Ducum* Titulo, miserunt, qui *Romæ* residerent. Quamobrem hujus secularis illîc Potestatis obscuritas & inferioritas fecit ut Ecclesiastica, magìs incohibili splendore eniteret, honorémque à populo & reverentiam sedi Episcopali lucrifaceret, eóque faciliùs futuræ illos subjectioni præpararet. Rebus sic se habentibus *Lombardi Italiam* invadunt, quorum cùm Institutum esset totius Regionis possessionem sibi acquirere, Imperatoris potestatem quantum poterant confregêre. In quibus rerum circumstantiis Papa bellam nactus est opportunitatem suas pulchrè agendi partes in proprium suum commodum. Cùm enim tam potentem haberet Imperator hostem in *Italia*, callidus Episcopus novit quî suas res augeret per utrosque. Nam à justis Imperatoris castigationibus quas ob quascunque commissas Insolentias meruerit, se *Lombardorum* ope defendebat; seipsum verò ac Civitatem *Romanam* contra omnem violentiam *Lombardorum* tuebatur, quoties contra eam quicquam moliebantur, subsidiis Imperatoriis. Adeò ut cùm utrorumque Potestate in rem suam abusus esset, *Gallorum* ope tandem utrorumque Dominus evasit, quantùm ad Ditionem *Italicam*; quippe qui hac ratione in majorem utrisque potestatem emersit. Et postremò, cùm labefactatio virium Imperatoris (postquam illa contentionis pila inter eos jacta erat) Papæ semper esset corroboratio, manifestum est Incursionem & Inundationem *Saracenorum* in *Orientali* parte Imperii ulterius fuisse adminiculum ad injustas suas usurpationes. *Orientali* enim Imperio itâ labefactato, Barbari eò securiùs sedes suas figere potuerunt in *Occidentali*; Qui cùm rudis & indoctus populus essent, eò erant Papæ dicto audientiores, cujus fama propter Civitatem, cùm longè præ cæteris emineret, ut & gratia & potestas in orbe Christiano *Occidentali*, rudes hi Proselyti in sua ad Christianitatem conversione istiusmodi imbuebantur principiis quæ maximè ad exaltationem Sedis Romanæ conducerent. Adeò ut undequaque videamus, Discerptionem & Dissipationem Potestatis Imperii per Nationum Invasionem fecisse ad Pontificis elevationem sui ipsius, in istam conspicuam eminentiam magísque visibilem Insolentiam postea in Reges & Imperatores, ut qui se opposuerit & extulerit supra quicquid Deus dicitur aut colitur; quemadmodum Interpretes istud vaticinium exponunt.

Cuph. Hoc bellum est, *Evistor*, & concinnum, admodúmque manifesta futura fuisset Applicatio, si Apostolus loco vocis τὸ κατέχον, Discerptionem *Romani* Imperii expressim nominâsset. Locutio verò cùm tam laxa sit & generalis necesse est ut Applicatio eò magìs sit incerta.

Evist. Quid igitur putásne, *Cuphophron*, par fuisse ut Apostolus *Thessalonicensibus* declararet quòd Imperium Romanum incursaretur à Barbaris & à copiis ipsorum dilaceraretur, præsertim cùm *Romani* spem blandam istam concepissent, ac si *Roma* illiúsque Imperium futurum esset æternum?

Cuph.

Cuph. Id fateor futurum fuisse haud ità tutum aut consultum. Quinam autem sunt ludi isti impii quos Episcopus Romanus dicitur lusisse, ad fundandum hoc suum *Antichristianum* Imperium?

Evist. Ingens tibi tædium narratio creatura esset, longéque ultra tempus limitatum excurreret. Pauca tamen specimina in prælibationem in medium proferam. Et primò quidem, quid existimas, *Cuphophron*, de illa blandiloquentia *Gregorii* primi, celebratissimi illius Sancti & Episcopi *Romani* in sua congratulatoria Epistola ad *Phocam*, qui seipsum Imperatorem fecerat, per horrendam cædem *Mauritii* Principis sui legitimi, postquam illius liberos in conspectu ejus occiderat; *Benignitatem Pietatis vestræ ad Imperiale fastigium pervenisse gaudemus, lætentur Cœli & exultet Terra, & de benignis actibus vestris Reipublicæ populus hilarescat?*

Cuph. Istud quidem nimis quàm servile est & Parasiticum, *Evistor*, & meâ quidem sententiâ, pueriliter profanum, Scripturæ sacræ locutionibus ad hunc modum abuti, quò successui applaudat tam impii ac truculenti Usurpatoris. In quem finem facta est improba hæc blandiloquentia?

Evist. O *Cuphophron!* Conciliationem gratiæ Imperatoris Sedi Romanæ suos, probè novit, fructus edituram suo tempore.

Cuph. Quos, obsecro te?

Evist. *Phocas* hic erat, Domini sui Interemptor, qui *Bonifacio* tertio, proximo *Gregorii* post unum successori, Universalis Episcopi Titulum donavit. Contra quem Titulum tamen ille *Gregorius*, quando eum suspicabatur Patriarchæ *Constantinopolitano* datum iri, exclamavit, ac si ad neminem pertineret nisi ad *Regem illum Superbiæ, Antichristum* ipsum ejúsve *Præcursorem*.

Cuph. Verba igitur ista *Gregorii* blandiloqua, ut videtur, pulchro Titulo *Universalis Episcopi*, in suo successore, sunt remunerata, Verba compensata verbis.

Evist. Istiusmodi verò Tituli verbales, realem proculdubio, O *Cuphophron*, in mentibus populi sortiuntur effectum, ac proinde hic *Phocæ* favor haud contemnendum esse potuit Instrumentum ad evehendum Pontificem ad eam Potestatem in Orbe Christiano, quanquam fateor eum manum injecisse magìs crassis adminiculis.

Cuph. Id ipsum est quod avidè audire cupio, *Evistor!*

Evist. *Gregorius* secundus contra *Leonem Isaurum* rebellavit, effecítque ut tota *Roma, Romanúsque Ducatus* sic facerent, & dum Imperator bello implicatus erat in *Oriente* adversùs *Saracenos*, seipsum illius partis sui Imperii in *Occidente*, Dominum constituit.

Cuph. Siccine verò, *Evistor?* Quem prætextum habuit *Gregorius* ut sic ageret?

Evist. Pulcherrimum prætextum, O *Cuphophron!* *Leo Isaurus* à Pontifice *Romano* habitus est Hæreticus, quippe qui Imaginum adorationem oppugnavit. *Romano* igitur *Ducatu* mulctatus est ob tam immane crimen.

Cuph. Ob crimen obediendi Deo potiùs quàm Pontifici.

Evist. Et tamen ob idem crimen dictus *Constantinopolitanus* Imperator, *Leo tertius*, per *Gregorium* tertium & Imperio suo & Ecclesiæ communione privatus est, referente *Platinâ*. Annon hic egregius est *Homo peccati*, qui sic fulminando contra Imperatoris obedientiam Deo sacróque illius verbo ac præcepto præstitam, & Imperatorem & Deum simul conculcat?

Philop. Hi duo Papæ insignes erant Imaginis Bestiæ Instauratores. *Apoc.13.14.*

Evist. Nimiùm prolixa foret Historia, *Cuphophron*, collusionem tibi enarrare Papam *Zachariam* inter & *Pipinum*, Familiæ moderatorem præsenti tunc Regi *Galliæ*.

Cuph. Verùm obsecro te, *Evistor*, breviusculum saltem illius audiamus compendium. Magnopere me oblectant istiusmodi Technarum Narrationes.

Evist. *Pipinus* curavit ut Problema hoc Oraculo illi Christiani Orbis proponeretur, viz. Utrùm is qui nomen habet titulúmque Regis, an verò ille qui officio fungitur exercétque potestatem, Coronam debeat gestare.

Cuph. Hoc credo te velle, Utrùm is qui Regno idoneus est, an ille qui legitimus est hæres ac reverà Coronam possidet, debeat esse Rex.

Evist. Rectè dicis. Is est Problematis sensus.

Cuph. Casus haud multùm absimilis est isti qui propositus est *Cyro*, cùm admodum puer esset, per suum Magistrum; qui duas tunicas à duobus pueris sumens, (quorum minor longiorem, alter verò breviorem Tunicam habuit) utrasque *Cyro* tradidit, pro suo arbitrio pueris denuò alterutram alterutri reddendas, ut experiretur qualem notionem is haberet justitiæ.

Evist. Dic verò utram utri assignaverit.

Cuph. Longiorem Tunicam proceriori puero, breviorem humiliori adjudicavit.

Evist.

Evist. Ad hunc planè modum *Zacharias* Papa sibi propositum Problema solvit, Coronam illi dans qui magis idoneus habebatur ad eam gestandam, non autem ei cujus revera erat jure hæreditario.

Cuph. Christiani igitur Orbis Oraculum, pari sapientiâ, ut videtur, præditum erat, atque puer octennis qui ob crassum errorem in Justitia administranda vapulavit à Præceptore.

Evist. At verò mihi crede, *Cuphophron,* hic non erat error adeò puerilis in *Zacharia* Papa, sed meditata quædam Fraus & Injustitia adversùs *Chilperichum Galliæ* Regem, quò *Romanam* Sedem promoveret. Suis rebus maximopere consuluit in tam falsam pronunciando sententiam. Improbus hic dolus & Injustitia *Zachariæ* lapis principalis Angularis erat super quem magnifica Papæ superioritas ad tantam Altitudinem est extructa. *Pipinus* enim cùm Regnum *Galliæ* ope & authoritate sanctæ Sedis *Romanæ* assecutus esset, ille vicissim in grati animi testimonium, semper paratus erat ad promovendam Ecclesiasticam Papæ Superioritatem, nec tantùm spiritualem Jurisdictionem in Ecclesiam *Gallicanam* ei concessit, sed & gladio in omnibus rerum angustiis opitulatus est, ab Obsidione *Lombardorum* eum liberavit, ditavítque donatione *Exarchatûs Ravennæ,* aliarúmque multarum Regionum in Italia, (tanquam spoliorum suis armis legitimè acquisitorum) ut magìs particulatim videre licet apud *Guicciardinum.* Et *Carolus* magnus Regis *Pipini* filius, cùm eisdem nominibus Sedi *Romanæ* obstrictus esset (quippe qui successit Patri, Pontificis Clienti audacísque Coronæ *Gallicæ* usurpatori) eandem erga Pontificem observantiam continuavit, Donationésque ratificavit sui Antecessoris, quem Papa postea, *Leo* scilicet tertius, ut alter alterius rem eò meliùs mutuò promovere possent, *Romanum* elegit *Imperatorem.* Unde Papalis Authoritas facilè extendebatur cum victoriis *Caroli magni.*

Philop. Vidésne *Cuphophron,* quàm pulchro Fundamento innixum sit Regnum *Antichristi?*

Cuph. Pontificis *Romani* Animationi Conspirationis rebellium perfidorúmque hominum contra legitimos suos Principes.

Evist. Immò verò & ipsorum Pontificum Rebellioni, qualis erat *Gregorii* secundi contra *Leonem Isaurum,* qui & Dominum suum *Ducatu Romano* spoliavit. Quemadmodum & *Stephanus* secundus itidem fecit, qui *Exarchatum* accepit à *Pipino* quem ipse in *Italiam* accersiverat. *Exarchatus* enim ad Imperatorem *Constantinopolitanum* pertinebat Papæ supremum Dominum atque Principem, ac proinde illi jure erat restituendus.

Cuph. Omne, ut videtur, piscis erat, quicquid in S. *Petri* nassam incurreret. Equidem meo judicio Papæ hi admodum notabiles fuerunt Homunciones. Quos alios, quæso, ludos ediderunt, *Evistor?*

Evist. Miros profectò, *Cuphophron,* & tam multos, ut si ad Gallicinium usque differerem, tempus non sufficeret ad declaranda multiplicia illa absona facinora horum, quos se prætendunt, successorum S. *Petri.* *Gregorius* quintus, cum Imperatore, cognato suo, *Othone* tertio, Civitati *Romanæ* Principem suum eligendi jus subdolè ademit, perpetuam in septem Electoribus *Germanicis* constituendo potestatem eligendi Imperatorem, hoc tantùm cauto ac proviso, ut is qui ab Electoribus *Germanicis* electus esset, *Imperator* non esset appellandus sive *Augustus,* sed *Cæsar* seu *Rex Romanorum* priusquam coronatus esset ab Episcopo *Romano,* adeò ut callidus Papa hoc artificio & Civitatem *Romanam* privaverit jure eligendi suum Principem idémque partim in seipsum transtulerit & partim in Principes *Germanicos,* sed tali ratione quæ ad rem suam propriam maximè faceret, Potestate Imperatoris sic enervatâ, ut ipse quoties res tulerit eò faciliùs securiúsque ei adversari posset & insultare. Quidam hanc technam Papæ *Innocenti* quarto, aut *Alexandro* tertio imputant. Sed cujuscunque fuerit, Politica illius ratio omnibus satìs est conspicua.

Cuph. Pontifices hi, ut videtur, sophistæ sunt admodum callidi ac subtiles.

Evist. Immò verò, & horridè rugientes rapidæque Animantes. Talem enim Imperator *Henricus* quartus *Hildebrandum* Papam, aliàs *Gregorium* septimum expertus est, qui postquam Imperatorem deposuisset eúmque excommunicâsset, in *Rudolphum* Ducem *Sueviæ* Imperium contulit. Is verò ab Imperatore in prælio cùm victus esset, observâssétque manum sibi abscissam, cor etiam ejus percussum est sensu suæ Infidelitatis erga suum Principem, Episcopósque increpabat ob improbam ipsorum instigationem ad sumenda arma contra eum, cui in Juramento Fidelitatis manum sustulerat ad Deum.

Cuph. Istud admodum notabile eventum est, *Evistor,* & quod efficere potuit, ut ipsi Papæ animus remollesceret.

Bath.

Bath. Cor & saxo & inferiori molâ est durius. *Job.* 41. 24.

Evist. Omnino sic esse sentio, *Bathynoe.* A re sua Mundana prosequenda nihil eos potest absterrere. Ac proinde *Urbanus* secundus, qui impium illud decretum fecit, *Jusjurandum non servandum esse cum homine excommunicato,* hic etiam excommunicavit & persecutus est hunc *Henricum* quartum; & *Paschalis* secundus qui ei successit, effecit ut Imperatoris filius arma contra ipsum sumeret. Qui postquam victus esset & Pontificis mandato depositus, Coronâque & alia Imperialia Ornamenta per vim ei ablata, datâque filio ejus, ipséque continuò in carcerem inclusus; paulò pòst cùm præ mœrore & animi ægritudine diem obiisset, Papa non passus est filium ejus sepelire eum, sed permittere coegit defuncti corpus toto quinquennio jacere insepultum.

Cuph. Monstrum Inhumanitatis! Papa ità se gerit ac si putaret seipsum supra omnes Leges Dei pariter ac Naturæ positum.

Evist. Ac propterea minori cum detestatione Ceremonialem istam *Adriani* quarti Papæ arrogantiam accipies, qui *Fredericum Barbarossam* Imperatorem increpavit, quòd equum conscensuro stapedem præposterum ei teneret.

Cuph. Ridiculus quidam inest huic rei fastus, *Evistor,* sed non tam crassa Asperitas & Crudelitas.

Evist. Quid autem existimas de hoc specimine Fastûs Papalis, O *Cuphophron?* Quàm asperum istum putas, aut quàm mollem? *Alexander* tertius *Adriani* successor suprà nominato Imperatori incurvanti se ad deosculandum suæ Sanctitatis pedem, cervicem ei rudi modo culcavit, verba ista Psalmistæ adhibens, *Super aspidem & leonem calcabis, conculcabis leunculum & draconem.* Et quum Imperator, quippe quem pudebat tam vilis Homagii erga Papam, submissionem conjicere volebat in S. *Petrum,* dicendo, *Non tibi sed Petro;* Papa statim setas erigens surrexit, rursúsque cervicem illius calcans immani voce respondit, *Et mihi & Petro.* *Psalm.* 31. 13.

Cuph. Historiolam istam jam olim audivi, quippe tam celebrem. Estne verò possibile ut sit vera?

Evist. Citantur plùs minùs viginti Historici ad eam attestandam. Virique sapientes ac bene in Historia versati firmiter credunt.

Cuph. Putásne Imperatorem Coronâ Imperiali tunc indutum *Evistor?* Eò enim magis absonum futurum fuisset, horridúmque spectaculum.

Evist. Credo non fuisse. Et certè eâ si indutus esset, Imperatoris cervicem non protectura fuisset, quò minùs Cervix pede insultantis Præsulis calcaretur. Papæ enim pilas pedaneas è *Coronis* Imperatorum perinde atque pedum scabella è *Cervicibus* eorum fecêre.

Cuph. Nescio quorsum ista dixeris, *Evistor.*

Evist. Coronationis modum *Henrici* sexti & Imperatricis illius per *Celestinum* tertium Papam, ista respiciunt, qui suis pedibus Coronas Imperatoris & Imperatricis capitibus imposuit, Pontificali Cathedræ insidens, & simulatque Imperatoris capiti imposita esset Corona, pede ilico eam dejecit, quanquam Cardinales qui adstabant, viri erant tam urbani, ut Imperatori rursus porrigerent, illiúsque capiti denuo imponerent.

Cuph. At verò utcunque, haud credo erga Imperatricem tam inurbanum fuisse ut Coronam illi de capite, suo pede dejiceret.

Evist. Nequaquam adeò inurbanus erat.

Cuph. Magna profectò Civilitas est, isti sexui præstita.

Philop. An verò non vides interim, *Cuphophron,* quàm viva Imago Papa sit illius Hominis Peccati qui opponit se exaltátque supra omne quod Deus dicitur aut quod colitur?

Cuph. Contra supráque Σεβαςοὺς sive *Imperatores* modo quidem eximio se extollit, sed quomodo supra Deum?

Philop. Seipsum extollit contra supráque Deum authoritativè oppugnando cancellandóque illius leges, quemadmodum manifestum est ex multis Institutis illius Religionis quam ut legem stabilivit expressè contrariam Legi Dei.

Evist. Summíque illius Clientes, ut ipse *Bellarminus,* hoc jus illius affirmant, declarantes eum potestatem habere efficiendi illud non esse peccatum quod est peccatum; Et si Pontifex Vitia præceperit & prohibuerit Virtutes, Ecclesiam debere credere, Vitia bona esse ac Virtutes malas. *Bellar. de Rom. Pontif. lib.* 4. *cap.* 5.

Cuph. Enormis profectò hæc est Papæ Elatio ut prætendat se mutare posse naturam immutabilem Boni atque Mali.

Hyl. Qui panem transubstantiare potest in vivum corpus, realémque humanam præsentiam Christi, adeò ut naturale illius corpus totaliter præsens esse possit in plus millies millenis locis simul, quid est quod hic non possit præstare?

Philop. Dicam tibi, *Hylobares:* nunquam ſe expurgare poteſt apud quenquam æquum & intelligentem Judicem quò minùs cenſeatur audaciſſimus callidiſſimúſque Veterator qui uſquam gentium extiterit.

Evist. Sed ut *Cuphophronis* curioſitati modo paulò craſſiori ſatisfacerem: Si Papa ſuum Thronum extollit ſupra Thronum Chriſti, annon manifeſtò ſe extollit ſupra Deum, modo maximè palpabili quem fingere quiſpiam poteſt aut expectare?

Cuph. Quî id quæſo fit, *Evistor*?

Evist. Cujus Thronus eſt ſacra Menſa, *Cuphophron,* ſi non Thronus corporis Chriſti?

Cuph. Equidem illi qui Panem ſemel conſecratum ipſum corpus Chriſti eſſe cenſent, quod faciunt Pontificii, neceſſariò pariter cenſere debent ſacram Menſam Thronum eſſe Chriſti ſive ſedem Regalem in qua corpus ejus reſidet.

Evist. Pedes verò Pontificalis Cathedræ Papæ in Inauguratione ſua, Chriſti Thronum hunc conculcant, in qua etiam ab attonito populo adorationem accipit ídque in Templo Dei materialiter intellecto, perinde atque figuratè.

Cuph. Hiſtoria atque Prophetiæ mirum in modum hiſce in rebus conſentiunt.

XXVII. *Imperatores & Principes quàm frequenter à Papa excommunicati.*

Hyl. Credo autem te interim, *Evistor,* ab exemplis proſequendis Inſolentiarum Pontificis adversùs Imperatores in eis excommunicandis deponendíſque diverti. Tam parùm ipſe in Hiſtoria verſatus ſum, ut plura ex te audire cupiam in eo argumento. Etenim hæ res tam horrendos ſecum videntur trahere eventus, totum Chriſtianum orbem prœliis immiſcendo, ut meo quidem judicio Epiſcopus Romanus rarò admodum ad has Technas ſe recipere debeat.

Evist. Quæ mens, qui ſenſus ſit Pontificum Romanorum hac in re, vel una illa clauſula Bullæ *Pii Quinti* Papæ contra *Elizabetham Angliæ* Reginam ſatìs te edocebit. *Deum ſcilicet Epiſcopum* Romanum *Principem conſtituiſſe ſuper omnes populos omniáque Regna, ad evellendum, diruendum, diſſipandum, conſumendum, plantandum & ædificandum.* Hanc Chartam à Deo ſe obtinuiſſe prætendit. Et mihi crede, *Hylobares,* haud parcè reſtrictéve hoc privilegio uſus eſt, quoties ſpes ulla effulſit Mundano ſuo id poſſe inſervire commodo. Poſtquam enim *Hildebrandus* Papa immane iſtud exemplum in *Henricum* quartum Imperatorem dederat, tum *Urbanus* tum *Paſchalis* idem facinus imitati ſunt, adverſùs eundem Imperatorem, ídque cum eis horrendis circumſtantiis, quas antè memoravi. Poſt hoc autem multa conſimilis Inſolentiæ exempla ſucceſſêre. *Calixtus* ſecundus *Henricum* quintum excommunicavit. *Alexander* tertius *Fredericum* primum, ut paulò antè narravi. *Innocentius* tertius excommunicavit depoſúitque *Johannem* Regem *Angliæ* Regnúmque dedit *Philippo* Galliæ Regi: quemadmodum & *Celeſtinus* tertius, utriuſque *Siciliæ* Regnum *Tancredo* ademptum *Henrico* ſexto Imperatori dedit. Quod verò ad *Henricum* ſecundum, *Angliæ* Regem attinet, nullius Mortalis Superſtitio tam miſeris modis excepta eſt atque illius. Ejus meticuloſitas quidem ac ſuperſtitio fecit ut in Excommunicationis periculum non incurreret. Submiſſio autem illius talis erat quæ infra conditionem vel viliſſimi homuncionis eſſet, maximéve puſilli ac contemptibilis pueruli.

Cuph. Quid ità obſecro, *Evistor,* qualis ſit valdè geſtio audire. Pejúſne quid accidit, quàm paſſus eſt *Fredericus Barbaroſſa?*

Evist. Ipſe judicabis, *Cuphophron.* Papæ metus, terrórque ſuperſtitionis, Regis animum eouſque dejecerat, ut, ſimulatque intra conſpectum Eccleſiæ Cathedralis *Cantuarienſis* veniſſet ubi Martyr ac Sanctus, *Thomas à Becket* jacebat, quem Rex irato aſpectu occidiſſe inſimulatus eſt, calceos ſuos exuerit ac ſi univerſum ſolum ad eam diſtantiam, ſacrum fuiſſet, & in forma miſeri Mendici, nudis pedibus nudíſque cruribus, immo & corpore etiam nudo (niſi quòd vilis Tunica ei erat circumjecta) per urbem ſpectante populo, hoc ſqualido habitu tranſiverit, per lapides cœnúmque Plateæ nudipes incedens, donec ad ſepulchrum veniſſet Sancti quem ipſe malâ forte fecerat; ubi illius Sanctitati res ſuas ſacras cum precibus & jejuniis modo perquam humili peregit.

Cuph. Equidem, *Evistor,* utrùm *Frederici Barbaroſſæ* Humiliatio an hæc *Henrici* ſecundi magìs ſit tolerabilis, neſcio.

Evist. Mox verò ſcies, *Cuphophron! Henricus* enim Rex poſtquam diem noctémque jejunâſſet, & expectationi durorum ſuorum Magiſtrorum propriæque Superſtitionis nondum ſatisfeciſſet, corpus ſuum virgæ diſciplinæ nudum tradidit, Conventúque Monachorum Cantuarienſium congregato, plagam accepit à ſingulis. Rigidi hujus Sancti Vitæ ſcriptor affirmat Monachos fuiſſe non minùs octoginta, Regémque à ſingulis tres plagas accepiſſe.

Cuph.

Cuph. Si hoc discrimen sit inter Humiliationem *Regum* & *Imperatorum*, quantùm ad me, ego profectò *Imperator* esse mallem quàm *Rex*. Valde equidem demiror quî factum sit, ut tam acerbus homo quàm hic *Thomas à Becket*, si id sit ei nominis, in *Sanctorum* numerum unquam sit relatus.

Evist. *Spondanus* id tibi narrabit. *Deo utique gratissimam navare operam & coronis dignam, non solùm qui pro fide Catholica illibata servanda à persecutoribus necantur, sed etiam qui pro juribus bonísque Ecclesiæ conservandis & repetundis ablatis occiduntur.*

Bath. Hoc in fundo latet omnium *Canonizationum* Papalium, opes scilicet Mundanúmque commodum Ecclesiæ, in cujus gratiam formârunt constituerúntque suam Religionem, molem illam ingentem Superstitionum & Idololatriarum. Unde censere subit *Thomam à Becket* & *Thomam Aquinatem*, parem ob rationem factos fuisse *Sanctos*, nempe quòd Rem Ecclesiæ Mundanam promoverint.

Hyl. Satis id probabile est, *Bathynoe*. Sed perge quæso, *Evistor*.

Evist. Idem *Innocentius* tertius Papa excommunicavit etiam *Othonem* quartum, Imperatorem, cúmque Imperii Titulis privavit. Et *Honorius* tertius Papa *Fredericum* secundum Imperatorem excommunicavit deposuítque, quemadmodum & post eum fecit *Gregorius* nonus, ídque in circumstantiis maximè abominandis. Imperator cùm in *Palæstinam* profectus esset, ídque ipsius Papæ causâ, hanc tamen opportunitatem eum anathematizandi sibi arripit, & per Monachos suos prædicantes, Inimicos illi creandi in *Germania*, ut per occasionem absentiæ Imperatoris istorúmque motuum, meliori successu exercitum in *Apuliam* mittere posset ejúsque illîc terras sibi occupare. *Innocentius* quartus Papa hunc etiam excommunicavit Imperatorem, & post illius obitum Regnum *Siciliæ* filio ademit, dedítque *Richardo*, *Henrici* tertii Regis *Angliæ* fratri. *Bonifacius* octavus excommunicavit *Philippum*, *Pulchrum* dictum, *Galliæ* Regem, & Concilii Edicto, Regno suo eum privavit, *Albertóque* dedit Imperatori.

Philop. Hic est ille *Philippus* qui insolentibus Papæ literis respondit animoso hoc præfixo exordio, *Bonifacio* summum se Pontificem appellanti, parum vel potiùs nullam salutem. Sciat egregia tua *Fatuitas* nos in Temporalibus nemini esse subjectos.

Cuph. Regem credo verum dixisse, júsque omnino declarâsse omnium Secularium Principum Christiani Orbis perinde atque suum. Annon verò *Vejovis* ille *Romanus* suis eum in frustula disjecit fulminibus?

Evist. Nequaquam *Cuphophron*. Resistite Diabolo & is vos fugiet. *Philippus Pulcher* & sua retinuit, talésque amicos sibi in *Italia* conciliavit ut Papa *Anagniæ* prehensus & ignominiosè Equo vili ac strigoso impositus, Romam ductus sit captivus, nemine terribilem hunc Fulminatorem aut timoris aut amoris ergô liberante. Superbia autem ac dolor vindictam de eo sumentes cor sibi tumidum paucos intra dies rupêre, atque sic mortem obiit ingloriosam, successore ejus *Benedicto* undecimo non solùm absolvente *Philippum*, sed verbis summè officiosis ejus gratiam captante. Solent enim Papæ assentari caudámque blandè movere eis Principibus quos mordere nequeunt sine manifesto periculo proprios confringendi dentes. Verùm ut pergamus: *Ludovicus Bavarus* Imperator à *Johanne* vicesimo tertio Papa excommunicatus est, suóque privatus Imperio. Quæ sententia renovata rursus est per successorem *Benedictum* duodecimum, sed tam vehementer à *Clemente* sexto pressa ut Electores tandem persuasi essent novum eligere Imperatorem.

Philop. Is *Carolus* erat, *Johannis Bohemiæ* Regis filius. Quod magno cruentóque Bello occasionem dedit. Cæterùm quod maximè notatu dignum est, hujus Imperatoris Electio ipsius Imperii erat Exdorsuatio. *Carolo* Imperii Tributa Electoribus oppignorante, jurantéque se pignus nunquam liberaturum. Ille etiam authenticam illam capitulationem cum ipsis instituit, quâ sine crimine Rebellionis & Infidelitatis, Potestas eis concessa est sumendi arma adversùs Imperatorem ejúsque successores ad sua jura defendenda. Ingentem hanc Imperii debilitationem, penetrans & indefessa Pontificum subtilitas tandem effecit, quippe qui semper existimârunt labefactationem Potestatis Imperatoris exaltationem fore suæ. *Impii verò hîc suis retibus capti sunt.* Potestas enim in *Germaniæ* Principes sic collata tandem apprimè utilis ad introducendam *Reformationem*, & ad humiliandum Pontificem est reperta. Cui succurrere in Imperatoris potestate jam non erat contra nobilem illum atque Heroicum Athletam pro veritate, *Martinum Lutherum*. Sed nolo te diutiùs interpellare, *Evistor*, quò minùs pergas.

Evist. Maximi quidem momenti est hæc Interpellatio, *Philopoli*, talísque pro qua non dubito quin *Hylobares* gratias tibi sit acturus, quem jam certè meis copiosis exemplorum recitationibus abunde satiatum censeo.

Hyl. Gratias equidem ago *Philopoli*, pro isto scito ejus adnotamento in *capitulationem Caroli* quarti; veruntamen rogo, ut pergas in Recitationibus tuis donec revera sim satiatus.

Evist. Id tibi non pollicebor, utcunque pauca alia exempla addam, cùm nondum dixeris te satiatum esse: Ut illud *Benedicti* decimi tertii, qui Bullam Excommunicationis misit contra *Carolum* sextum Galliæ Regem. Bullam verò qui attulerunt admodum ignominiosè tractati sunt & ad Dominum suum cum pulice in auribus, quod vulgò dicitur, remissi. *Julius* secundus insanientis instar, in omnes partes utrumque gladium vibravit & particulatim in *Ludovicum* duodecimum, *Galliæ* Regem quem excommunicavit, Regnúmque ejus subjecit Interdicto, quemadmodum *Innocens* Papa *Johannem* tractavit Angliæ Regem. Multò autem ille meliùs se expedivit quàm hic. Generali enim Concilio ab Imperatore Regéque *Galliæ Lugduni* convocato, quod tamen statim *Pisam* translatum est, *Julius* illîc pro Incendiario condemnatus est, Cathedráque Papali privatus.

Philop. Annon illic erat quo Rex Coronatos aureos incudi curavit cum hac inscriptione, *Perdam nomen Babylonis?*

Evist. Sic erat, *Philopoli*, bonúmque simul omen appropinquanti *Reformationi*. Inceperat enim longiusculè veritatis diluculum illucescere, quod tandem prorupit in magìs apertum Diem. Verùm in *Henrici* octavi Temporibus Regis *Angliæ* obscurum Crepusculum adhuc erat, cum Posterorum ætatibus collatum. Et tamen ille Rex dispicere potuit, ut Papæ excommunicationes fulgur essent sine lapide fulmineo, quam ob rem effulminationes tum *Clementis* septimi, tum *Pauli* tertii, flocci fecit. Ut *Pius Quintus* Reginam *Elizabetham* excommunicaverit Regnísque suis privaverit, suprà monui. Et *Gregorius* decimus tertius eadem moliebatur consilia contra Reginam quæ inceperat illius antecessor. Illius Papæ memoria in nares omnis Posteritatis ingratissimum effusura est fætorem quòd promoverit applauserítque diabolico illi consilio contra insontes Protestantes inito, sub prætextu celebrandi nuptias inter *Henricum Navarræ* Regem, & Sororem *Caroli* noni, Regis *Galliæ*. Hic *Gregorius* Cardinalem *Ursinum* Legatum misit in *Galliam*, ut gratias agat, Benedictionésque impertiat, Charismatáque Spiritualia, Regi, illiúsque nequissimis sceleris sociis, quòd cum tam præclaro successu egissent hanc plusquam *Thyesteam* Tragœdiam.

Philop. Horrendam illam intelligis in *Gallia* stragem.

Evist. Eam ipsam intelligo. Quam tamen dolosam illam Nequitiam in Pulveris pyrii Techna proditoria fundatam, si effectum sortita fuisset, credo longè fuisse superaturam. Verùm è Reginæ *Elizabethæ* temporibus nondum me expedire valeo. Contra quam *Sixtus Quintus* Excommunicationem renovavit, ad promovendum *Philippi* secundi Inceptum, adversùs *Angliam*. Hic Papa excommunicavit etiam *Henricum* tertium, *Galliæ* Regem, ut *Gregorius* decimus quartus *Henricum* quartum. Quam excommunicationem *Clemens* octavus adversùs ipsum renovavit. Multas Privationes excommunicationésque Papales adversùs minores Principes sciens prudénsque omisi, concludámque cum hac notabili Observatione: Diram illam per pulverem Pyrium Machinationem, quæ temporibus *Pauli Quinti* facta est, effectum fuisse Papalium Excommunicationum & Interdictorum, prout fassi sunt ipsi Conspiratores. Annon jam te satìs defatigavi, *Hylobares?*

XXVIII. *Episcopus Romanus quàm immaniter reus effusionis sanguinis in Orbe Christiano.*

Hyl. Mihi satisfecisti, *Evistor*, non autem defatigâsti. Estne verò possibile ut tam frequentes Excommunicationes essent Regum & Imperatorum, atque Privationes, quin ingens bellum sanguinísque effusio sequeretur?

Evist. Id igitur in Historia notatu valde dignum est, quòd Papæ Fulminationes utplurimum largis sanguinis imbribus erant comitatæ. Quomodo enim aliter fieri potest, quandoquidem Principum excommunicatorum terræ eo ipso per Papam aut extraneorum invasioni expositæ sunt, aut propriorum Insurrectioni subditorum, quippe juramento Fidelitatis hâc ratione absolutorum. Saltem quantum in se est omnia præliis miscet. *Julius* secundus temerè & præposterè plantando, & evellendo ac transplantando occasionem dedisse dicitur cædi ducentorum mille Christianorum septem Annorum spacio. Et observatum est apud Historicos, duos istos Imperatores solos, *Henricum* quartum & *Fredericum* primum coactos fuisse sexaginta ad mininum cruenta prælia serere cum hostibus Imperii ad arma sumenda per Pontifices Romanos instigatis. Si duo aut tria exempla ad tantam Summam assurgunt, quid factura est Totius computatio? Quid facturæ sunt omnes Interneciones misellorum Protestantium isti Summæ additæ, cùm vel una illa Internecio in Gallia intra trium mensium spacium facta ad centena hominum millia assurgeret? Immò verò P. *Perionius* affirmat in sola *Gallia* in magna illa Persecutione adversùs *Albigenses* & *Waldenses* occisa

cisa

cisa fuisse non minùs decies centena millia hominum. Ab isto tempore usque ad Reformationem haud exiguus Numerus Gladio, Igne aliisque carnificinis exhaustus est. Ab initio Ordinis Jesuitarum usque ad Annum 1580 *Balduinus* refert ferè novies centena millia orthodoxorum Christianorum occisa fuisse, hoc est, intra triginta aut quadraginta annorum spacium. Intra paucos annos in Belgio solo, Dux de *Alva* triginta sex mille Protestantium capita manu carnificis abscidit. Sanctaque Inquisitio, ut testatur *Vergerius*, (homo in ea bene versatus) minori quàm triginta annorum spacio, centum quinquaginta millia hominum, omni genere carnificinarum absumpsit. Adeò ut singulari eruditione summóque judicio vir *Josephus Medus* in ea sit sententia, Persecutionem Papalem, stragem hominum in Ecclesia per decem istas famosas persecutiones sub Imperatoribus Paganicis factam aut exæquare aut excedere. Et tamen haud mediocris cruento huic Catalogo in *Piedmont* & *Hibernia*, si non & aliis in locis, facta est accessio.

Bath. Horrendæ hujus ac pernicialis Tragœdiæ à Pontifice actæ consideratio, *Philopoli*, sæpenumero mihi eam indidit confidentiam ut non dubitem quin crudelis hic Episcopus in Visione *Regis Babylonici* perinde atque *Meretricis* indigitetur. *Tu verò projectus es de sepulchro tuo ut stirps abominabilis, veluti cadaver conculcatum. Non conjungeris eis sepulturâ, quia terram tuam depopulatus es & populum tuum occidisti.* *Esai.*14.19, 20.

Philop. Cui respondet illud de *Meretrice Babylonica*. *Et in ea Prophetarum & Sanctorum cruor inventus est & omnium in terris occisorum.* Ac si Papa totius Orbis Christiani pestis esset ac communis calamitas. *Apoc.*18.24.

Cuph. Certè, *Philopoli*, si qua sit Historiæ fides, *Papa* saltem *Homo* est admodum *peccaminosus*, si non ille *Homo Peccati*.

XXIX. *Truculenta eorum molimina in tollendis è medio Principibus aut pugionibus aut veneno.*

Philop. Et si vindictæ cupidinem in Principes ad hunc modum intonando fulgurandóque ac bella movendo explere nequeunt, tum magìs occultâ tacitâque rem aggrediuntur viâ, venenis scilicet ac pugionibus. Venenosa enim aliqua Vipera ex Monasteriorum umbris prorepens emittitur ad Principem veneno, veluti serpentis morsu, interimendum. *Johannes* Rex veneno sic peremptus est per Monachum, & *Ludovicus Bavarus*, ut aiunt, per secretum aliquem Papæ ministrum. Pluresque ac magìs appositæ Instantiæ produci possint nisi quòd in præsens memoriæ meæ non occurrant.

Evist. Verùm hæc Principum per venenum peremptio, *Philopoli*, cum mira scrupulositate ministratur ac cautela.

Philop. Quid est quod velis, *Evistor*, eos admodum esse cautos & circumspectos, nè dum venena tam lethifera tractant, sibi ipsis imprudentes noceant?

Evist. Diligenter cavent nè animam Principis veneno perimant, efficiendo, ut ipse sibi mortem consciscat. Ac proinde Regicida iste Jesuita *Mariana* monet ut nec cibum nec potum veneno inficiant, quoniam sic Princeps admovendo calicem cibúmve ori suo *Suicidii* crimen incurreret, sed ut infundant potiùs forte aliquod ac subtile venenum in vestimentum aliquod illius aut Ephippium.

Bath. Quasi verò Princeps *Suicidii* non æquè futurus esset reus vestimenta sua induendo, aut conscendendo in Ephippium, quàm admovendo manum ori ad cibum capiendum. O execrandam Hypocrisin Homicidarum Nebulonum omnibus diris devovendam! vel potiùs, O abominandum contemptum sanguinis vitæque Principum, quoties res eorum juráque utilitatibus Papalis Tyrannidis adversantur! Quid hoc aliud est quàm obliquè irridere ac subsannare, tacitéque exultare in falsa illa ac detestabili libertate quam sibi sumunt, sancti sui Patris Papæ causâ, occidendi trucidandíque personas quas Terra alit omnium maximè sacras?

Philop. Equidem, *Bathynoe*, te in rectum incidisse sensum existimo illius loci *Marianæ*. Mihi profectò videtur rancidè, affectatam quandam Hypocrisin olere, vilémque contemptum sacri sanguinis Principum.

Cuph. Estne verò possibile, *Philopoli*, ut pugionibus homines sic transfodiant, quemadmodum tu narras? *Hectorum*, quos vocant, mos hic est & per vias publicas Grassatorum, non autem Personarum Religiosarum.

Philop. Nôsti, *Cuphophron*, cujus id dictum sit, *Fur non venit nisi ut furetur, ut mactet, ut perdat.* *Christus*, bonus ille pastor, vitam suam ponit pro ovibus. Nunquid igitur istuc adeò est mirum, si *Antichristus*, quippe *Christo* oppositus, mactet oves in rem propriam atque lucrum? *Johan.*10.10.

Cuph. Hæc autem exempla, *Philopoli*, spero admodum rara esse.

Philop. Hoc genus aggressus adversùs illustrem illam fœlicis memoriæ Reginam *Elizabetham* multi erant, quanquam per Omnipotentis protectionem, nullum sortiebantur effectum. Notissimum verò est apud Historicos *Jacobum Clementem*, Mo-

nachum Dominicanum, *Henricum* tertium *Galliæ* Regem cultro venenato confodisse. *Petrus Barrierus* etiam *Henrici* quarti cædem aggressus est, eò à Jesuita *Varado* substitutus & animatus. *Johannes* itidem *Chastellus* Jesuitarum discipulus, ad peccatorum suorum remissionem obtinendam, æternámque vitam, ut is edoctus erat, ejusdem Regis occisionem aggressus est, sed unum è dentibus tantùm ei pugione suo elisit. Verùm perditissimus ille Nebulo, *Ravaillac* ab *Aubignio* Jesuita animatus, horrendam illam cædem executus est, quæ toties antea fuit tentata, córque Regi in plateis *Lutetiæ* curru sedenti pugione suo confodit, allegans in sua examinatione, Regem bellum gerere voluisse adversùs *Deum*, Papam utique innuens.

Cuph. Bone Jesu! Non putabam, *Philopoli*, res tam vesanis modis in orbe administrari. Papam video hostem esse valde perniciosum.

Sophr. *Cuphophron* in summo suo Philosophico ac Metaphysico ità hactenus quasi incaveatus est Hyperoidio, ut nunquam dignari potuerit suos in externas hujus Mundi Inferioris transactiones oculos deflectere.

Cuph. Atque hoc affirmo tibi, *Sophron*, me existimare, haud mediocre sapientiæ specimen esse, sic incaveatum manere, tacitísque acquiescere solatiis Virtutis ac *Philosophiæ*. *Religionem* enim video rem esse pugnacem admodum ac litigiosam.

Philoth. O *Cuphophron, Cuphophron!* noli tibi ipsi imponere, per ullum inanem prætextum solatiorum Virtutis, nisi *vitam* in te habeas, nec *vitam* te habere præsume, nisi *sinceram* in te sentias *antipathiam* adversùs virtutis Inimicos, adversùs omnia genera vitiorum sceleratarúmque Actionum, maximámque contra maxima. Et tunc Vitam hanc & *Antipathiam* incassum esse apud te reputa, nisi & *fortitudinem* habeas, quâ spectare audeas foras, ad inveniendum ubi *Justitia* ac *Veritas* habitent, & tuam cum eis, ubicunque fuerint, cognationem agnoscere, cum aperta armorum denunciatione adversùs omnes ipsarum Inimicos. Qui *fortitudinem* non habet, O *Cuphophron*, Proditorem in suo corde circumgestat adversùs *Deum*, adversùs *Principem* suum, & adversùs omnem *Virtutem* ac *Veritatem*.

Cuph. Immò verò, Fortitudo bona res est, fateor, *Philothee*, siqua eam assequendi satìs comperta esset ratio. Verùm dic mihi quæso semel & compendiariò, quæ sint maximè deformes maximéque *Antichristianæ* enormitates in *Hierarchia Papali?*

Philoth. Turpes Idololatriæ, Imposturæ crassæ, diráque Homicidia.

Hyl. Nè vivam, ni *Cuphophron* in benignam animi inclinationem adeò sit perterritus, ut *Advocatum generalem Papistarum* nunc acturus sit quemadmodum antea *Paganorum*.

Sophr. Et pari utrobique, ni fallor, cum successu.

XXX. Cuphophronis *Apologia pro Idololatriis Romanis.*

Cuph. Permittite mihi quæso parumper experiri. Strepitus enim hic circa Idololatriam apud homines qui veram Notionem fidémque habent Dei, mihi interdum quidem videtur Mormolyceum potiùs quàm malum ullum adeò perniciosum. Rem breviter sic accipitote. Qui unum illum verum Deum profitetur, Idololatriæ committendæ planè est incapax, ut qui nihil aliud præterea colere queat eodem destinato honore quo eum colit. Atque ille solus peculiaris honos est Deo debitus, quem appellant *Latriam*.

Philoth. Hunc verò, O *Cuphophron*, Pontificii Hostiæ consecratæ tribuunt, quæ non est Deus.

Cuph. Verum est eos profiteri se sic facere. Cæterùm nisi Hostiam pro vero Deo haberent, eam nollent colere. Adeò ut cultus reverà Deo vero destinetur, & ad ipsum transeat.

Philop. Quid, ullúsne, *Cuphophron*, Paganus unquam dedit, possibiléve est ulli mortali supremum illum cultum ulli rei quam supremum esse Numen non putat, seriò dare? Quamobrem si error excusat ab Idololatria, nulla usquam terrarum hactenus commissa est nec unquam committi potest à sincero Cultore, Idololatria, sed tantùm ab eo qui aut pœnæ formidine aut turpis lucri spe inductus colit.

Cuph. Fieri potest, *Philopoli*, si Idololatriam ad verum Philosophicum Metaphysicúmque *Lydium lapidem* expendamus. Multóque sic præstat, si nulla sit.

Sophr. Annon prædixi, quàm fœlix futurus esset *Cuphophron* Advocatus *Pontificiorum*, quippe ad eas redactus angustias ut nullâ aliâ eos ratione ab Idololatria purgare possit, quàm admittendo nunquam hactenus extitisse nec existere posse in rerum natura, voluntariam & per conscientiam commissam Idololatriam? Hoc certè gratificatur & deamatis suis *Paganis* & *Papistis* simul. Nostra verò Idololatriæ criminis in ullam partem intentatio, eorundémque absolutio, secundùm fugitivas Metaphysici Ingenii subtilitates fieri non debet sed secundùm significationes Scripturæ, & tali in sensu qui vulgari captui maximè sit obvius, qui hisce quidem in casibus magìs solidè

utplu-

utplurimum judicant quàm ii qui callidi sunt ad Scripturam, in rem propriam, pervertendam. Qui in Decalogo dixit, *Non incurvabis te coram Imagine nec illam coles*, hoc est, nullam coles Imaginem teipsum coram ea incurvando, & etiamnum Idololatriam in Novo Testamento prohibet, nec ullam novam illius definitionem declarat, proculdubio vult ut Christianus Orbis hujusmodi Actiones pro Idololatricis habeant, præsertim si consideremus Christianæ Religionis Puritatem ac Spiritualitatem.

Cuph. Et quantùm ad Sanctorum Invocationem, *Philopoli*, mihi videtur satìs immunis omni suspicione Idololatriæ, majórque potiùs Divinæ Benignitatis agnitio, quippe qui facultates servorum suorum, Sanctorum utique defunctorum ad tam sublimem perfectionis gradum evexit, ut omnia quæ hîc in terris aguntur, ab altissimis Aëris Ætherísve Regionibus, audiant videántque. Quo concesso nequaquam incongruum est, ut eos invocemus, non magìs quàm ut quemlibet virum hîc in Terra oremus ut opituletur nobis in tempore alicujus Angustiæ.

Philop. Verùm ut tibi respondeam, *Cuphophron*, ex ratione Legum; Religionem existimo, quemadmodum *Tullius* alicubi innuit, illam esse Justitiæ partem, quæ Deum respicit, unúmque Dei jus præcipuum (summæ illius Potestatis invisibilis) esse Invocationem, in illius omniscientia fundatam. Quam Omniscientiam intelligentiæ distinctioris ergô, in *Terrestrem* distribuamus, *Aeream* & *Cœlestem*. Quæ cùm omnia loca includant, universum includunt Divinæ omniscientiæ Ambitum tripartitum. Nunc verò, si neminem in communi cum seipso Tenentem in ulla harum trium portione declaraverit, illóve Privilegio donaverit, quemadmodum eum non fecisse videmus, cùm hoc juris Invocationis fundamento destituantur, Invocatio eorum agnitio est talis Privilegii aut excellentiæ in eis, qualis nusquam est præterquam in Deo. Atque sic dum jus illud colendi aliis tribuimus, quod soli debetur Deo, pars sit illa Injustitiæ adversùs Deum quæ Idololatria nominatur, admodum protervæ contumeliæ circumstantiâ aggravata adversùs Sapientiam Bonitatémque Divinam, præsumendo Factum illud sapientius benigniúsque futurum fuisse, quod ipse tamen omisit. Quid hac de re existimas, *Cuphophron*?

Cuph. Rem magnam profectò existimo, ut Jurisconsultus tam subtilis reperiatur Theologus. Equidem fateor, supposito manifestum esse Deum nullam talem Donationem Sanctis defunctis fecisse, si ulla omnino sit Idololatria, Sanctorum Invocationem unam illius partem fore.

Philop. Silentium, apud Scripturas, de hac Donatione, meo quidem judicio *Cuphophron*, sufficiens argumentum est ad probandum eorum Invocationem esse illicitam. Nam si Deus tali eos privilegio donavit cùm illius notitiam nos celaverit, indicio est id factum fuisse cum Juris Invocationis Reservatione sibi ipsi. Quodsi nullam talem omniscientiæ suæ portionem eis impertivit, quemadmodum omnino credo eum id non fecisse, tanto adhuc firmius est eos nullum jus habere ad Invocationem.

Sophr. Quod ad me quidem attinet, *Philopoli*, ego locum illum censeo apud *Esaiam*, haud contemnendam vim ac momentum habere ad nobis confirmandum, Deum nullam talem Omniscientiæ suæ portionem vel Sanctissimis Animabus defunctorum impertivisse. *Nam* Abrahamus *quidem nescit nos, neque* Israel *nos agnoscit. Tu* Jehova *parens, tu vindex es noster nomine præditus antiquo. Tu nôsti nos idémque nos intueris, paratus semper ad audiendas nostras preces.* Hunc enim esse sensum, versus proximè præcedens planè insinuat. *Aspice de cœlis & vide ex habitaculo sanctitatis tuæ atque gloriæ, &c.* Et tunc sequitur illud de *Abrahamo*. *Esai.63.16.*

Philop. Præterea, *Cuphophron*, ex eo solo, quòd nulla nobis data sit commissio, ut ex nostra propria sententia jus Dei notum peculiare tribuamus communicemúsve Creaturæ, sine ulla authoritate aut declaratione ab ipso facta, (hunc enim invocandi facultatem nobis concredidit tanquam depositum in proprios suos usus) ut nos, inquam, ulli alii invisibili Potestati præterquam ipsi tribuamus, ipsa Naturæ lex communísque Ratio monebit, *Injustitiam esse adversùs Deum*; cúmque partis jurum cultûs illius sine illius venia, sit alienatio, illa injustitiæ adversùs eum pars est quæ appellatur Idololatria. Et quàm crassa Idololatriæ pars est hæc Invocatio, cùm Paganicis istis circumstantiis exornata sit, *Altarium*, *Imaginum* ac *Templorum* Sanctis qui invocantur, consecratorum? Res adeò manifesta est, *Cuphophron*, ut nollem te ulteriorem tibi creare molestiam in ea prosequenda. Experire si Apologia fœliciùs successura sit in proxima.

Cuph. Imposturam intelligis. Quid? adeóne difficile putas, *Philopoli*, idoneam pro ea adinvenire Apologiam? Equidem, cùm maxima pars hominum omni reali Virtute ac Bonitate adeò sint destituti, justum omnino & jucundum spectaculum esse existimo subtilium argutorúmque Ingeniorum sodalitatem videre maturè ad eum ludum XXXI. *Apologia ejus pro Imposturis eorum & Homicidiis.*

dum

dum educatorum, qui impio huic Mundo technas ſtruant, quíque divaricatis cruribus ei inequitent, magíſque arctè preſſéque inſideant quàm Simius cum ſcutica in manu, magni Moloſſi dorſo, proximus poſt Urſarium ipſum, Canum Urſorúmque Dominus ac Præfectus. Ordinaria humani generis maſſa nullum aliud lac reddunt quàm quod ad hunc modum præſtigioſâ manûs celeritate ex eis elicitur, quippe qui multò procliviores ſunt ad fidem habendam mendaciis quàm ad intelligendam veritatem. An verò non inſignis foret error, *Philopoli*, ſi Sacerdotes talia non fingerent quæ maximè facerent ad proprium honorem atque lucrum?

Philoth. Phy, *Cuphophron*, ut tam audacter apologiam pro eo conſuas, quod omnis Sacerdotii dedecus eſt ac pernicies, quinimò Religionis omnis ſubverſio Mundíque repletio Atheis & Infidelibus! Hoc eſt genuinum effectum Impoſturæ Sacerdotum. Cladem Religioni inferunt, & ignominiam ac luem ſibi ipſis, quippe quum dolus & impoſtura tam vilis, tam abjecta támque inviſa res ſit in conſpectu omnium mortalium. *Nihil debet eſſe magìs purum, nihil magìs ſanctum, nihil magìs ſincerum quàm Sacerdos.* Si horum fontium fluenta pura non ſint, omnium ora aut veneno aut
Matt. 5. 13. limo implebuntur. *Vos eſtis ſal terræ, Quodſi ſal ſaporem & vires amiſerit, ad nullam rem jam idoneum eſt niſi ut foras projiciatur & ab hominibus conculcetur.* Unde oratio illa Pſalmiſtæ ſemper tempeſtiva erit, *Tui Sacerdotes juſtitiâ veſtiantur, tuique Sancti*
Pſalm. 132. 9. *exultent.*

Sophr. Et mihi crede, *Philothee*, alterum ſine altero conſiſtere non poteſt. Poſtquam enim Sacerdotes Impoſturas ſuas pro lege ſanciverint, neceſſariò id funeſtam Perſecutionem in Sanctos Dei eſt illaturum. Teſtis ſit una illa Inſtantia *Tranſubſtantiationis*, Commentum datâ operâ ad lucrum honorémque Sacerdotis confictum, quàm cruentis Perſecutionibus innocuos Chriſti agnos hoc involvit? Sic enim ſe res habuit ante Reformationem, Papa cum ſuo Clero has Chriſtiani orbis partes quum adeò in ſolidum poſſiderent, ut latrones in domum aliquam ingreſſi; qui ligari noluerunt, Mandibuláſque Epiſtomio ſibi diſtendi, eoſdem trucidârunt. Similitudo minùs urbana fortean videri poteſt, ſed conditionem Imperii iſtis temporibus admodum verè & ad vivum repræſentat. Siquis exclamavit adversùs Fraudes & Impoſturas *Romanorum* Sacerdotum, eorúmque Mendacia ac Figmenta rejecit tanquam Inſtrumenta
Apoc. 9. 21. κλεμμάτων ſuorum, hoc eſt Furtorum ac Latrociniorum, ſtatim igne aut gladio eſt occiſus.

Philop. Vidéſne, *Cuphophron*, quorſum tendant iſtæ, quas tu defendis, Impoſturæ? ad ſævum utique Homicidium ſanguiníſque effuſionem. Quam Apologiam adinvenire potes pro hac re?

Cuph. Túne, *Philopoli*, tam probè verſatus es in Politicis, & neſcis tamen quantum diſcrimen ſit, quoad Jus ac Juſtitiam, inter homines privatos & privatum hominem inter ac Rempublicam. Hanc rem nobilis Philoſophus præclarè explicat in aliquibus ſuarum Epiſtolarum.

Philop. Quid igitur, *Cuphophron?* putáſne Rationem Statûs quam vocant, quaſlibet Actiones quantumlibet Barbaras, juſtas poſſe reddere, etiam innocentium hominum cædes?

Cuph. Mira ſubeſt hiſce rebus ſubtilitas, *Philopoli.* Proximè poſt *Metaphyſicam*, egregium requirunt acumen & judicium.

Philoth. Equidem, quod ad me attinet, *Cuphophron*, tam tardo ſum ingenio, ut nunquam intelligere potuiſſem Poteſtatem ullam jus habere inferendi alteri injuriam. Et certè innocentis hominis occiſio quia veritati Dei adhæret, evitátque Idololatriam, ſumma injuria eſt quæ in quenquam poteſt inferri. Pontifices quidem ac Phariſæi multùm olim iſti Principio *Rationis Statûs* innitebantur, quando Concilium coegerant
Joh. 11. 48. adversùs *Jeſum.* Si eum ſic ſinimus, omnes ei fidem adjungent, atque ità venient *Romani*, qui nos & loco & gente privabunt. Atque ſic ex improbis ſuis Rationibus *Politicis* perducti ſunt tandem ad trucidandum Filium Dei. Sed iſtoc facinore horrendam illam cladem ſibi ipſis ſuperinduxerunt quam ſperabant hâc ratione ſe potuiſſe evitare. Quod & ipſe *Daniel* etiam innuit qui ſtatim poſt mentionem factam
Dan. 9. 26. cædis *Meſſiæ* à *Judæis* perpetrandæ, ſubjungit, *Et Princeps populi venturi, Romanorum ſcilicet, urbem eorum depopulabitur ac Sanctuarium, &c.* Ac ſimiliter quantùm ad Pontificiam *Hieroſolymam* carnalem, qui tot homicidia in Dei Sanctos Filióſque propter *Rationem Statûs*, hoc eſt, *Statûs Eccleſiaſtici* perpetrârunt, ſuam, ut illi putant, ſecuritatem in cæde Inſontium ſtabilientes, ſanguinolenta hæc eorum Verſutia Politica certa futura eſt ipſorum Pernicies, quemadmodum ſcriptum eſt & tanquam Epilogus prædictæ eorum cladis deſcriptioni annexum. *Nam in ea Propheta-*
Apoc. 18. 24. *rum Sanctorúmque cruor inventus eſt & omnium in terris occiſorum.*

Philop. Quid nunc censes, *Cuphophron?* Quàm bellè expurgavit Apologia tua Papam quò minùs reperiatur Homo ille Peccati de quo Apostolus Ecclesiam præmonuit?

Cuph. Quid? Num tres Culpæ, *Philopoli*, pro quibus aliquid, utì vides, dici potest (quanquam haud usquequaque ità appositum) omnes numeros mensurásque consummati Hominis Peccati sive *Antichristi* sunt expleturæ?

Philop. Si hoc non sufficit, ea omnia quæ in *Idea Antichristianismi* legere licet ab Authore moderno scripta, potes huc adjicere. XXXII. *Quomodo homo peccati dici possit sedere in Templo Dei cùm illius illìc sessio Synagogam eam reddat Satanæ.*

Cuph. Perlegi istam Ideam, *Philopoli*, & ut verum fatear, descriptionem continet facinorum satìs malorum (ut vulgus mala reputat) satísque grandium ac numerosorum ad effarciendum plenum perfectúmque *Hominem Peccati*. Verùm intereà loci, non est nisi Idea.

Evist. Mihi crede, *Cuphophron*, quamvìs per modum Ideæ scripta sit, certus tamen sum manifestum esse Historiæ Transcriptum. Et magnopere profectò eam legendo oblectabar, postquam observâssem tam scitè digestum usum istiusmodi laxarum amplarúmque Historiarum Ecclesiasticarum quas ipse olim percurreram, satísque fideliter memoriâ retinui. Cæterùm pone hanc *Ideam* veram esse Historiam de Papa illiúsque Clero, quàm propè tunc ad *Antichristum* accedit tuâ quidem sententia?

Cuph. Id jam innui, *Evistor*, sed insusurrabo porrò in aurem.

Evist. Quàm propè, ait, quatuor quadrantes accedunt ad Assem. Verùm non dubito affirmare, si omnia ex Historia de Ecclesia congesta essent, & secundùm ordinem istorum Capitum quæ Author *Ideæ* prosequitur, disposita, realis Historia magìs feralem deformémque speciem præ se ferret, magísque fœda ac horrida *Antichristi* Hominísve Peccati Imago foret, quàm *Idea* ipsa: Tam favorabilis hic author fuit in sua descriptione illius. Quod datâ operâ eum fecisse puto, ut superesse posset, in quo Posteri suos exerceant penicillos.

Cuph. Verùm, si rerum constitutio reverà tam mala esset, *Philopoli*, quàm ista Idea eas repræsentat, Ecclesia non foret Ecclesia, Templúmve Dei, sed potiùs Diaboli Synagoga, quod ipsi Vaticinio repugnaret, quod Hominem Peccati in Templo Dei sedere asserit.

Philop. Haud ità difficile est ad hoc respondere, *Cuphophron*. Nam uxor adultera, nondum facto divortio, talis putà viri uxor etiamnum appellatur, quamvìs sit adultera. Nôstique quòd Civitas sancta conculcari dicitur & profanari à Gentibus menses quadraginta duos. Denominationem habet *Sanctæ*, etiam tum cùm dicitur profanari. Talis enim est Titulo & Designatione. Atque hoc quidem sensu Ecclesia etiam Apostatica Templum Dei est, ut omittam, Cœtum Virgineum ei etiamnum inesse. *Apoc.* 11.2.

Cuph. Partim intelligo quid velis, *Philopoli*, nec multùm renitor. Sed unus adhuc superest defectus in applicatione Vaticinii de *Homine Peccati*, ad Pontificem Romanum, qui ipsam effecturus est valde incertam. Nulla est temporis Assignatio.

Philoth. Immò verò est, *Cuphophron*, Remotio scilicet τοῦ κατέχοντος. Istámne es oblitus? XXXIII. *Rationes quibus quis cognoscere possit Hominem peccati sacris oraculis prædictum jam venisse in Mundum.*

Cuph. Verum est, Improbitatem Episcopi *Romani* magnam esse posse, illámque Imperii Mutationem notabilem. At verò quis novit quin aliud aliquod Κατέχον intelligi possit ad cujus remotionem admodum *procerus Homo peccati* appariturus sit, *Goliah* si cum eo conferatur quem nos *Antichristum* esse volumus, ísque *Antichristus* sit qui prædictus est, nullúsque alius?

Philoth. Certè, *Cuphophron*, qui internos suos sensus in debitam promptitudinem expergefactos habet, percipiendi & discernendi bonum ac malum ex interna quadam vita spiritúque in seipso; sine ullius Vaticinii adminiculo, modò Historiam eorum legat, manifestò deprehendet Papam illiúsque Clerum tam magnum esse *Antichristum*, ut difficile ei futurum sit ullum fingere majorem, quippe Spiritum eorum rationémque rerum administrandarum Spiritui vitæque Christi in seipso tam exquisitè palpabilitérque reperturus contrariam. Hoc tibi affirmo, *Cuphophron*, non tam propter ignorantiam Vaticiniorum, quàm propter defectum solidi vivíque sensûs *Probitatis* veræque *Virtutis* fieri, ut quis non satìs certus sit Papam illiúsque Hierarchiam esse *Antichristum*. Prava & adulterina Generatio signum quærit, & spurii cordis Christianus Vaticinium. Cæterùm *interna vita*, *sensúsque* sinceræ *Honestatis* est, qui ex seipso plenam Homini certitudinem in hujus generis rebus dabit. *Matt.* 12.39.

Philop. Sed enim, nulla igitur superest ratio, *Philothee*, quâ probemus hoc Vaticinium de Homine peccati ad ea tempora digitum intendere, quæ cum Pontificum regno concurrant?

Phi-

Philoth. Maximum momentum in ipſo Vaticinio huc vergens in iſtis vocabulis latet, ὁ κατέχων & τὸ κατέχον, Patrum opinione his addita, qui *Romani* Imperii Integritatem, quippe in partes Regnáque nondum diſcerpti, τὸ κατέχον ſtatuêre, & in facili denique applicatione Vaticinii ad Eventa, quemadmodum jam vidimus. Cæterùm quatenus hoc Vaticinium parallelum eſt iſti de *Rege Superbiæ* apud *Danielem* illiúſque quaſi Apographum, hâc quidem ratione multò adhuc firmiùs probari poteſt, tempus cum Paparum tempore coincidere. Nam Rex ille Superbiæ, cujus Regnum eſt intra Romani Imperii tempora, (quemadmodum ex rerum illîc deſcriptarum ordine & ex directione duorum iſtorum numerorum 1290 dierum & 1335 dierum apparet) Rex ille, inquam, cùm & Cœlibatûs profeſſor ſit, taliſque qui Deum Patrum ſuorum, Romanorum ſcilicet Paganorum non colat, ſed ſeipſum interim ſupra omnes extollat, quemnam poteſt hîc denotare, niſi Papam?

Dan. 11.36.

Dan. 12.11, 12

Philop. Equidem, *Philothee*, verum te dicere cenſeo. Abunde enim perſuaſus ſum Regem Superbiæ apud *Danielem* deſcriptum, Pontifices eſſe *Romanos*, ex duobus modernis ſcriptoribus quos haud ità pridem perlegi.

Vide Medi Apoſtaſ. poſterio. Temp. cap. 16. & Synopſ. Prophet. lib. 2. cap. 17. ſect. 11.

Philoth. Quamobrem cùm Rex Superbiæ intra tempora Romani Imperii ſit, *Homo Peccati* Pontificéſque ſic itidem ſunt.

Philop. Satis intelligo quid velis, *Philothee.*

Philoth. Præterea Cornu parvulum oculis humanis præditum, quod neceſſariò aut *Antiochum Epiphanem* aut *Antichriſtum* ſignificat, (quod nemo negare poteſt, qui has res ſatis perpenderit) equidem cùm impoſſibile ſit *Antiochum* eſſe (quandoquidem *Cornu* hoc, inter cornua quartæ Beſtiæ, quæ proculdubio Romanum Imperium eſt in tot Regna diſcerptum, apparet) ſupereſt ut neceſſe ſit eſſe *Antichriſtum.* Deſcriptio verò hujus *Antichriſti Cornûve parvuli,* cuinam inter cornua competere poteſt, niſi Papæ ſuóque Clero?

Philop. Rem manifeſtam eſſe fateor, *Philothee,* ad neminem præter ipſos pertinere poſſe, quemadmodum & *Antichriſtum* rurſus intra dilacerati Imperii Romani tempora fuiſſe naſciturum.

Philoth. Et quid exiſtimas, *Philopoli,* de Beſtia quæ *erat & non eſt & tamen eſt,* quæ ſeptem habet capita & decem cornua, quæ coloris quoque coccini eſt, plenáque nominibus blaſphemiæ, annon eam putas ad *Antichriſti* tempora pertinere?

Philop. Proculdubio, *Philothee.*

Apoc. 17.10.

Philoth. Hæc verò Beſtia in exiſtentiam emerſit ſtatim poſt caſum Regis ſeptimi, qui non niſi paululùm duraturus erat, nôſtíque S. *Johannem* vixiſſe ſub ſexto, nempe ſub *Cæſaribus Paganis,* quorum duratio trecentos annos haud multùm excedebat. Quamobrem *Cæſares* purè *Chriſtianos,* qui ſeptimus erant Rex, multò breviori temporis ſpacio duraſſe oportet. Poſt eorum autem exitum ſcenam occupat octavus Rex. Et *Beſtia quæ erat & non eſt,* is octavus. Quàm maturè igitur Beſtiam blaſphemiæ nominibus plenam incepiſſe putas, hoc eſt, quàm maturè Imperium incepiſſe Idololatricum rurſus eſſe, & ſub Chriſtianitate Paganiſſare & inequitari à Meretrice quæ Reges Terræ vino Fornicationis ſuæ potionavit?

Verſ. 11.

Philop. Ante multos centenos annos proculdubio, *Philothee.* Adeò ut *Cuphophronis* ſcrupulus de tempore *Hominis Peccati* penitus ſit ſublatus. Meo quidem judicio, Author *Synopſeos Propheticæ* hoc vel Mathematicâ perſpicuitate & certitudine undecimo primi libri capite demonſtravit.

Sophr. Nihil profectò magis certum ac manifeſtum aut in Philoſophia aut in Theologia eſſe poſſe puto quàm quod ille Author in iſto capite concludit. Meretricem ſcilicet, quæ Beſtiæ blaſphemiæ nominibus plenæ inequitat, Romam eſſe Chriſtianam, vel potiùs, quemadmodum ille appellat, Paganochriſtianam, háncque Chriſtiani orbis conditionem fuiſſe multos centenos annos.

Cuph. Si iſtud tam Mathematicè demonſtrari poſſet, hominem etiam nolentem volentem cogeret ad credendum Papam eſſe *Antichriſtum,* quanquam propriam ſuam heîc prudentiam conſulere liceat, an id apertè debeat profiteri.

Bath. Si ſemel dignari velis mentem tuam excelſam apprimèque Metaphyſicam ad abjectiores haſce Theorias demittere, proculdubio, *Cuphophron,* deprehenſurus eſſes *Sophronem* & *Philopolin* omnino dixiſſe verum.

XXXIV. *Cuphophronis ridicula indifferentia circa res maximas Religionis.*

Cuph. Ingentem in meipſo averſationem experior, *Bathynoe,* quò minùs de veritate convincar iſtiuſmodi fervidarum litigioſarúmque ſpeculationum quantumlibet verarum. *Obſequium amicos, veritas odium parit.* Neſcis eam Spiritûs *univerſalizati* pacem ac quietem. Annon tibi notum eſt, *Bathynoe,* egregium iſtud Axioma Logicum, *Partes conſentiunt cum Toto, diſſentiunt verò inter ſe?* Ego neutri membrorum *Diviſionis* me addico, quoniam fieri non poteſt ſine *Oppoſitione* (ut eruditi ea in arte

arte docent) quæ contraria est spiritui *Pacis*, facítque ut in *Contradictionis* reatum incurramus.

Hyl. Cuphophron Catholicus est maximi ambitûs & comprehensionis, in quem unquam hactenus in omni mea vita incidi. Quid, nulláne te *Divisio pársve* hominum qualiscunque sibi vendicare possunt, *Cuphophron*?

Cuph. Purum oleum sum, supérque omnes aquas fluito.

Hyl. Quid tibi vis, *Cuphophron?* Te nec *Papistam* esse nec *Antipapistam*, sed Christianum? Te nec *Christianum* esse nec *Turcam*, sed tamen *Deistam*? Te nec *Deistam* esse nec *Atheum*, sed quid? Ubi nunc est oleum tuum, *Cuphophron*, quod in summo fluitet? Nec in flammam nec in lucem conversum est quantum ego quidem video.

Cuph. In mollem liberúmque ac invisibilem evanuit Aërem.

Philop. Quæso, *Hylobares*, desine sic cum *Cuphophrone* nugari, eúmque sine suo animo obsequi. Non nisi parum temporis nobis suppetit, & cum *Philotheo* pergere summopere cupio.

Philoth. Hæc *Hylobaris* lepiditas, O *Philopoli*, valdè est excusabilis, quippe quæ videtur ad illud collineare quod utile est atque serium, nempe ut in proprii officii sensum expergiscamur, cùm tot Divisiones sint scilicet, necessitásque ut uni alicui nos adjungamus, ut electionem faciamus summo studio ac judicio, electæque parti adhæreamus cum constantia ac fortitudine.

Philop. Optima profectò Interpretatio. Verùm intereà loci, *Philothee*, videamus quousque processerit hæc nostra Dissertatio. Ostendisti nobis Regnum Dei post Christi adventum idem fuisse quod Regnum Christi; Quòd Christi Regnum sic duravit, donec post tempora *Constantini*, improbâ in Superstitiones, Idololatrias & Persecutiones Paganicis similes Apostasiâ factum sit Regnum *Antichristi*: Tunc verò post longam hanc Tyrannidem Papalem speciali Dei Providentiâ & fortitudine ac consilio semper beatæ memoriæ *Reformatorum*, Regnum Christi rursus, sensu maximè proprio, ex hac servitute *Antichristi* emersit. Jam verò quemadmodum Prædictiones aliquas *Apostasiæ* Ecclesiæ notâsti, ità abs te peto ut Vaticinia aliqua de *Reformatione* in medium producas. Etenim hæ res, *Philothee*, Divinam Providentiam mirificè illustrant.

XXXV. *Pauca aliquot vaticinia subindicata quæ ad Reformationem pertinent.*

Philoth. Sic est, *Philopoli*. Nec potuit quidem Spiritus Prophetiæ hac in re silere, quin nos dereliquisset in tenebris. Dabo autem tantummodo unum exemplum aut alterum, quæ indigitaturus potiùs sum quàm eadem prosecuturus. Primum est istud apud *Danielem*, Prædictio nempe concremationis *Cornu parvuli* oculis præditi, Quod sanctos Altissimi conterebat, mutabátque Tempora atque Leges quæ ipsi in manum tradita sunt ad *tempus & tempora & dimidium temporis*. Jam verò ubi dicitur, *Et Judicium sedebit ut auferatur potentia & conteratur & perdatur usque ad finem*, Principium hujus Judicii est *Reformatio*, quæ in ultimo *Semitempore* contigit, quemadmodum etiam describitur in *Vivificatione Testium* qui in ultimo *Semidie* trium dierum & dimidii sunt suscitati.

Dan. 7. 25. *Vers.* 26. *Apoc.* 11. 11.

Philop. Admodum appositè hæc conjunguntur, *Philothee*, & sufficiunt.

Philoth. Nihil opus est igitur superaddere, Quòd *decem cornua osura essent Meretricem* eámque desertam ac nudam redditura, ejus carnes comestura, eámque combustura igne, hoc etiam inceptum fuisse in *Reformatione* secundùm sensum styli Prophetici cumprimis idoneum: Aut notabilem illum jactum ictúmve Propheticum de igneo spiritu *Lutheri*, impiísque Mercimoniis *Leonis* tertii Papæ. *Tu tuis tot vitiis tuæ negotiationis improbitate tuum profanâsti sacrarium, itaque ego ex medio tui ignem depromam qui te consumat, téque in cinerem humi redigam, in omnium qui te videbunt conspectu.* Omnium verò nobilissima Repræsentatio Gaudii ac Triumphi *Reformatorum* cum suis sociis est ista *Citharœdorum cum Citharis Dei in manibus, stantium super mare vitreum, carménque Mosis servi Dei, & carmen Agni canentium*, cujus loci sensum tibi jam aperui.

Ezechiel. 28. 18. *Vide Synops. Prophet. lib.* 2. *cap.* 16. *Apoc* 15. 2.

Philop. Probè memini. Verùm si jam *Testium* facta sit *Resurrectio*, qua in parte Revolutionis seculorum constituti sumus, *Philothee?* Annon sumus sub Tuba septima?

Philoth. Itá. Neque enim aliter fieri potest. Nam post *Resurrectionem Testium* dicitur, *Væ secundum præteriit*. Væ autem tertium septima est sive ultima Tuba, sub qua omnia Mundi Regna futura sunt Regna Domini Christíque ejus. Verùm gradatim adjicienda sunt, prout plures pluresque victoriæ partæ fuerint adversùs Bestiam.

XXXVI. *In qua parte Revolutionis seculorum jam versemur, cum cautionibus aliquot ad rectè intelligendum stylum Apocalypticum.*

Philop. Quid? súntne igitur tanta prælia futura adversùs Bestiam sub *Tuba* ultima, *Philothee?*

Philoth. Ità sanè. Nam omnes *Phialæ* comprehenduntur intra primum *Tubæ* ultimæ *Tonitruum*. * Primum *Tonitruum* septem *Phialas* continet, ut ultimum *Sigillum* septem *Tubas*. Atque ego quidem existimo septimam hanc Tubam ideo præsertim *Væ-Tubam* appellari, quia hæ *Phialæ* irâ Dei repletæ, primam illius partem occupant, Tonitruum utique primum.

Philop. Id certè rationi satìs consentaneum est, *Philothee*. Dic mihi verò obsecro, qua in parte *Tubæ* septimæ jam simus constituti?

Philoth. In primo *Tonitruo*, *Philopoli*.

Philop. Et quanam in *Phiala*?

Philoth. In tertia, *Philopoli*, quantum hisce in rebus meum valet judicium.

Philop. Potésne igitur, *Philothee*, Eventa ordine indigitare, quæ hisce tribus *Phialis* respondeant?

Philoth. Nescio quid tu intelligas per ordinatam correspondentiam, *Philopoli*, nec satìs certus sum, *Phialas* istiusmodi perpetuò ordinatam individuarum Actionum Eventuúmve successionem significare, (primo cessante cum prima *Phiala*, secundo cum secunda, eâdem *Phialâ* cum suo eventu nunquam reiteratâ, continuatâve dum aliæ effunduntur) nec septem *Phialas* septem Bestiæ capitibus similes esse quæ tot genera Regiminis significant, quorum quædam, licèt aliquandiu intermissa, resumebantur iterum; ità quidem haud ità certus sum quin septem *Phialæ* septem Plagarum genera potiùs quàm septem distinctas, præcisèque tot generum *individuas* vices significent, cessantium simulatque alterum inceperit, & nunquam iterum incipientium postquam semel cessaverint. Nam eventûs primæ *Phialæ* sub quinta fit mentio. Ac profectò ut ritè præparatum te reddam semel, in ea quidem sum sententia, à magìs genuino sensu Apocalypseos facilè aberrare posse quempiam, nimiùm ad *humanam* vergendo curiositatem. Cui *Divinum spiritum* nequaquam credo gratificari studere, sed sublimi augustóque stylo ista sola significare quæ Ecclesiæ maximè intersit cognoscere. Ac proinde in alto hoc sonitu & tempestate *Phrasium Propheticarum* & *Iconismorum* circa aures nostras circumstrepentium & ferientium Imaginationem, in humili nos versari oportet & terræ quasi incumbere, & magìs tacitam, mollem & intellectualem vocem auscultare, quæ magìs internam frugalémque interpretationem nobis impertitura est; naturalem nostrum Spiritum gratificatione præcisæ temporis Eventuum notitiæ minimè quidem titillans, nec in persuasionem nos inducens eorum conditionem extrinsecus tam grandem fore ac tempestuosam quàm Figuræ Propheticæ naturaliter nos inclinaturæ essent ad credendum, nisi nos satìs heîc custoditè habeamus; verùm attentionem nostram suis magìs tranquillis tacitísque insusurrationibus suaviter demulcens, tutò nos edocet verissimum utilissimúmque sensum Vaticiniorum, quantum suffecerit ad nos animandos in professione Veritatis, & in fideli adhæsione eis rebus quæ Christi Regnum promoveant.

Apoc. 16. 11.

Philop. Nondum plenè te intelligo, *Philothee*. Cedò, quæso, exemplum in hac ipsa re quæ præ manibus est.

Philoth. Id ipsum ago, *Philopoli*. Dico igitur internam illam tacitámque Instructionem ad quam tota hæc *Phialarum* visio collineat, hanc omnino esse mihi videri. Quod Deus tandem subversurus sit penitúsque aboliturus omnem illam *Antichristianam* Potestatem, quæ hactenus, ut *Pharaoh* olim, populum Dei in tam dura detinuit servitute. Illa enim ad Plagas *Ægyptiacas* in *Phialarum* descriptione allusio nihil ampliùs significat, quàm quòd hæ Plagæ in illam Civitatem paratæ sint quæ *Spiritualiter* appellatur *Ægyptus*, in Ecclesiam utique *Antichristianam* ubi Christus rursus in membris suis crucifigitur gravissimísque infestatur persecutionibus. Jam verò in interpretandis hisce septem Plagis, quibus Deus afflicturus est Mysticam hanc *Ægyptum* eámque funditus perditurus, errare possumus nimiùm inclinando ad magìs crassum sensum *Politicum*, perinde atque ad *Physicum*, fierique potest ut *gladii bombardæque* in hac conflictatione cum *Ægypto* non magìs adhibendæ sint, quàm *Tonitrua* ac *Fulgura* & Grandines ad Talenti magnitudinem ingentes.

Philop. Quid igitur, *Philothee*? vin' tu Visionem hanc *Phialarum* pomposam tantùm esse Parabolam Propheticam, quæ significet Christum, *Hominem peccati* occisurum esse *spiritu oris sui* & adventûs sui claritate? hanc omnino rem esse, sed variis ad Plagas *Ægyptiacas* allusionibus exornatam?

2 Thess. 2. 8.

Philoth. Immò verò, *Philopoli*, vix me abstinere possum quin tibi dicam, totum ferè librum Visionum *Apocalypticarum*, quæ ad Ecclesiam spectant, talem videri, ac si illius scriptor datâ operâ nihil ultrà intenderit, quàm certam, licèt ænigmaticam, præfigurationem prædictionémque *Apostasiæ* Ecclesiæ in *Antichristianismum* per seductionem virorum Ecclesiasticorum, cum temporis Indicatione non magìs præcisa

quàm quæ usui Ecclesiæ foret, atque hunc *Antichristianismum* ex orbe Christiano rursus *fugatum iri*, puráque ac *Apostolica* tempora iterum esse reditura. Hæ quidem res, certissimè, accuratissimè ac manifestissimè describuntur in *Apocalypsi*. Adeò ut mihi prodigii instar videatur ut quisquam qui ingenii dotes habeat ac patientiam ad res pensitandas, dubitare possit de illius veritate, quod præcipuus saltem si non solus illius libri Vaticiniorum est scopus. Ut verò unaquæque pomposa locutio Prophetica suum distinctum eventum habere debeat sibi respondentem, non magìs forsan necessarium est, quàm ut quælibet *Parabolæ* circumstantia suum sensum habeat *Moralem*.

Philop. Quantum ego quidem intelligo, huic dicto tuo magna subesse potest veritas si rectè accipiatur. Spero tamen hoc te minimè excusaturum esse, quò minùs externos in orbe Eventus tribus primis *Phialis* applices. XXXVII. *Applicatio trium primarum Phialarum ad eventus externos.*

Philoth. Quoniam tibi aliàs haud satisfactum iri video, *Philopoli*, non excusabit.

Philop. Quinam igitur, quæso, eventus primæ *Phialæ* respondet, quæ effusa est in *Terram*, unde diro tetróque ulcere affecti sunt homines Bestiæ characterem habentes, ejúsque colentes Imaginem? *Apoc.16.2.*

Philoth. Illa *Phiala* non effusa est in Terram nisi sensu generali, ut in præcedenti versu, ubi dicitur omnibus Angelis, *Ite, effundite Phialas iræ Dei in terram*; & tunc sequitur, *Primúsque abiit & Phialam suam effudit in terram secundùm sensum generalis illius præcepti.* Allusio autem effecti hujus Phialæ ad plagam fit *Ægyptiacam* ulcerum ac pustularum.

Philop. Si Terra heîc generali illo sensu intelligeretur, supervacaneum futurum fuisset rursus repetere.

Philoth. Repetitio magno ornamento est Cortici visionis, ut quæ competentiam quandam cum aliis subjectis in quæ *Phialæ* dicuntur effundi, gerat, cujusmodi sunt Mare, Fluvii, Aër, &c. ac si Deus omnia Naturæ elementa excitare velit, ad pugnandum cum Bestia sive *Antichristianis* Potestatibus. Ac præterea Terra erat, hoc est, *Cineres Fornacis*, unde hæc *Ægyptiaca* ulcerum pustularúmque plaga orta est. *Exod.9.8.*

Philop. Rectè, sed quænam est Applicatio hujus primæ *Phialæ*? Quid ei respondet in Eventis?

Philoth. Nôsti, *Philopoli*, * *effusionem primæ Phialæ* statim secutam esse *ascensionem Testium* in cœlum, quos certus esse potes signata Bestiæ mancipia admodùm invidis oculis aspexisse miseréque frenduisse ad carmen illud Triumphale *Citharœdorum in crepidine maris vitrei igne mixti, citharizantium.* Quamobrem Invidia, Malitia, acerbus zelus, rabidúsque furor Partis *Pontificiæ* adversùs *Reformatam*, qui in Potestatem Politicam, tum Ecclesiasticam tum Civilem jam ascenderant, hoc noxium erat, gravéque in ipsos ab hac *Phiala* vulnus, hæc ulcera ac pustulæ à dispersis Fornacis favillis in hac terra *Ægypti*. Horúmque concomitantia erant gravissima bella adversùs *Testes* suscitata, horridæque Persecutiones ubicunque eorum Adversarii efficere valuissent. Inflammatum autem hoc ulcus magìs speciatim peculiaritérque signatis istis Bestiæ mancipiis inhærent, quos *Jesuitas* appellant, quorum ordinem *Paulus* tertius Papa paulò ante *Reformationis* initium confirmavit, quorúmque Author non tantùm *cineres* sed *ignem* suo nomine gerit: Malum profectò omen, & quod, quanti Incendiarii Orbi Christiano futuri essent illius discipuli, portendit. *Apoc.15.2.*

Cuph. *Philotheus* jocum allusorium moliri videtur in nomen *Ignatii Loyolæ* Fundatoris *Jesuitarum*. Mirum est fornacis *favillas* hîc etiam non adduxisse, aut ἄνθρακα leviter non attigisse, hoc est *Carbunculum*, tanquam huic de Igne commento congenerem.

Philop. Rectè quidem. Sed perge porrò, *Philothee*.

Philoth. Jam verò cùm Regnum, Provincia, aut Principatus, in *Reformatione* tam parum diu permanserit, ut Animantis sit instar in Animi deliquium lapsæ potiùs quàm penitus emortuæ, Papalísque res ac potestas haud ità prorsus extincta sit, quin Incolæ brevi tempore ad obedientiam Sedi Romanæ per malignam diligentiam servidámque & exacerbatam industriam ministrorum Papæ ejúsque Emissariorum revocarì possint, aut quibuscunque rationibus quas excogitare valeant, ad priores Superstitiones & Idololatrias reduci: Hoc Regnum, Respublica aut Principatus sub Influentia primæ *Phialæ* constitutus est, hoc est, Objectum est exulceratæ illius malitiæ, ferocísque ac implacabilis actuositatis horum *infaustorum servulorum Bestiæ*. Plaga hæc inquietudinis & vexationis, ipsis quidem inhæret, manifestum verò est eos furorem suum ac virulentiam in quamcunque partem Adversariorum contra quos prævalere se posse sperent, evomituros. Quodsi tam diu contra maligna conamina clientum Romani Pontificis persistitur, ut mentes populi omnem inclinationem capacitatémve Papales rursus leges recipiendi exuerint, illiúsque res ac Authoritas prorsus ferè ex-

tincta sit, nullo calore aut spe jam reliquâ, tunc in tali conditione sunt, qualis præfiguratur per *Phialam* secundam; *Mare in cruorem mutatur,* qualis mortuorum esse solet, *omnésque pisces moriuntur in mari.* Nam, juxta stylum Propheticum, *Mare* populum significat in unam Politiam congregatum, *Pisciumque mors,* spei frustrationem atque lucri.

Apoc. 16. 3.

Philop. Applicatio, meo quidem judicio, admodum facilis est atque obvia. Papa suam piscaturam perdit in tali mari, quippe qui S. *Petri* verriculum heîc injicere non permittitur, sed Piscatio ejus prorsus aboletur.

Cuph. Istiusmodi utique piscium expiscatio, quæ nummum in ore gerant.

Bath. Et O beata illa Regna quæ *Mare* adeò *mortuum* atque expes ipsi fiunt! Illi enim vitam degunt in pace. Quicunque verò illi spem ullam resuscitat, suam recuperandi authoritatem, * is efficit ut Regnum istud in *primæ Phialæ* statum relabatur, omnémque illam virulentam malignámque actuositatem horum *signatorum Mancipiorum Bestiæ* adversùs illud expergefacit, qui omnimodis dolis, Impietatibus & Immanitatibus ruinam ejus molientur, ut sic funditùs pereat potiùs quàm ut *Pontifici Romano* non subjiciatur.

Philop. Magni profectò momenti tua ista consideratio est, mihi crede, *Bathynoe.* Spem modò ipsis largiaris, illíque statim convertent in acre dirúmque desiderium & diabolicam molitionem machinationémque quorumcumque malorum quæ speraverint, ad certam faciendam accelerandámve expectatam suam messem, conducere.

Philoth. Denique, *Philopoli,* quemadmodum *Mare* Regnum significat, Rempublicam aut Principatum, sive majorem sive minorem; ità *Fluvii* Emissarios significant, Potestates Ministrósve ab aliquo Regno aut Dynastia, sive Exercitus, Magistratus provinciales, sive quæcunque alia Instrumenta Ministrósve Reipublicæ à qua sint missi. Jam verò quum Respublica aliqua Regnúmve tam munitum sit & confirmatum ut diu sic duret, valeátque interim sanguinolentis Papæ *Emissariis,* sive *Militibus* sive *Sacerdotibus,* qui deprehenduntur populum ad Rebellionem adversùs suum Principem excitantes, debitam pœnam irrogare, horum adversariorum hostiúmve cædes, effectum est *Phialæ* tertiæ, quæ *fluvios mutat in sanguinem.*

Philop. Conditio *Reformationis* in *Germania* ante bellum *Smalcaldicum* & in *Anglia* temporibus *Edwardi* sexti ante regnum *Elizabethæ* Reginæ talis mihi esse videtur qualis denotatur per *Phialam* primam. Recens *Testium Ascensio* Objectum erat furoris ac invidiæ *injustorum mancipiorum Bestiæ,* quemadmodum innuitur in illo ipso capite. *Et Gentes iratæ sunt & venit ira tua, &c.* Cæterùm *Elizabethæ Jacobique* Regis temporibus conditio *Reformationis* in *Anglia* talis erat qualis denotatur per *Phialam* tertiam; quandoquidem magna illa Classis armata, anno octogesimo octavo, strenuè repulsa est, cum multa cæde ex eorum parte, ut omittam *Emissarios* proditores multos ob sua scelera neci adjudicatos.

Apoc. 11. 18.

Philoth. Hæc tertiæ *Phialæ* expositio, opinio est admodum eruditi Interpretis Apocalypseos, & valdè difficile est ut quis eam, quanquam id volet maximè, evitet, quippe quam Textus tam expressim effatur. *Justus es Domine qui es, quique fuisti & qui eris, qui hæc ità facienda judicaveris, Ut qui Sanctorum Prophetarúmque sanguinem effundebant, eis sanguinem potandum dederis, ut digni sunt.*

Apoc. 16. 5, 6.

Cuph. Meo quidem judicio, *Philothee,* non est nisi durus & coactus sensus Scripturæ qui sanguinem elicit. Divinus proculdubio Spiritus majorem clementiam ac misericordiam spirat.

Bath. Est quædam lenitas ac suavitas Naturalis Temperamenti, quæ præ se gerere velit, ac si Spiritus esset Divinus, sed tantum ab eo abest, quantum abest Natura à Deo, éstque mollities quædam, animo falso perfidóque erga omnem veritatem ac virtutem, utplurimum comitata, prodítque omnia quæ homini chara esse oportet, Principem, Amicos, atque Patriam. Quæ Severitas aut Inclementia erat in occidendis *Hispanis* in Mari, qui, si, quam moliebantur, Invasionem facere potuissent, Terram nostram vastaturi fuissent igne atque gladio? Quæ Asperitas in neci adjudicandis istiusmodi hominibus, qui cædem Regis Reginæve perfidè moliebantur? Talis quidem miseratio consimilis est isti Impiorum, quæ apud *Salomonem,* crudelis habetur.

Prov. 12. 10.

Cuph. Immò verò, *Bathynoe,* ut tu rem explicas, abunde mihi satisfactum est.

Philoth. Idque jure merito, *Cuphophron,* propter ipsum Textum. Vindictæ enim hujus apud Angelum aquarum approbatio ad *Fluvios* tantùm refertur, hoc est, ad copias Emissarias, quæ alios adoriri meditantur cladémque illis inferre. Resistentia proculdubio defensoria in causa tam justa, parísque gratiæ repensatio, omnem speciem Æqui honestíque præ se fert. Ac proinde hic locus neutiquam talis est, qui Divinum Spiritum dedeceat.

Philop.

Philop. In hac quidem re, *Philothee*, omnino juxtà tecum sentio. Illæque Ecclesiæ *Reformatæ* quæ propellendo Inimicos suos hoc jus sibi facere possunt, Deo gratias, meâ quidem sententiâ, agere debent pro hac fœlici conditione in qua sunt constituti. Ecquid verò ultrà in *Phialis* adhuc progressi sumus, *Philothee*?

Philoth. Nihil certè ultrà, in isto magis *externo* sensu ac *Politico*. Cæterùm an alio aliquo sensu fieri possit, nescio. Et *Apocalypsis* proculdubio oculos conjicit in rationes *Religiosas* perinde atque *Politicas*: hoc est, Iconismi Prophetici interdum non solùm *Politicum* sensum habent, sed & sensum magis *Spiritualem*, & interdum fortean, talem solum.

Philop. Intereà loci haud mediocriter oblector, *Philothee*, quòd noverim ubinam simus, in sensu hoc *Politico*, quod meo quidem judicio æquè exoptandum est, ut ii omnes cognoscant quibus quicquam omnino est cum rebus Regni Dei, quàm ut Navis Gubernator in magno Oceano sciat in qua longitudine & latitudine versetur. Per tres primas quæstiones, *Philothee*, me magna cum voluptate animíque satisfactione deduxisti. Nunc te exoratum volo ut des tibi molestiam erudiendi me in ultima.

Cuph. Certè si quid ego rectè conjectare possum aut præsagire, *Philopoli*, si *Philotheus* ultimam tuam quæstionem aggrediatur tam serò, non solùm sibi sed & tibi reliquóque cœtui, totam noctem insomnem ducendi molestiam dabit. XXXVIII. *Ultima* Philopolis *Quæstio in conventum crastinum dilata.*

Philoth. Equidem, *Philopoli*, vereor ipse nè istud argumentum, si aggrediamur, ità se diffusurum sit, ut par saltem temporis spacium atque quod jam expendimus, requirat.

Philop. Miserum hoc est & inopinatum animi discidium in quod conjectus sum, *Philothee*. Hoc abs te petere ut pergas, & inurbanum esset, & toti cœtui intolerandum. Desistere verò, tanta crux desiderio meo pervidendi ad finem usque magni hujus Theorematis, damnúmque adeò irreparabile, ut omnem mihi adimat patientiam illius rei cogitatio.

Cuph. Quid igitur, *Philopoli*, annon in comperto res est, te diem crastinum in hoc oppido conficere oportere?

Philop. Ità planè oportet, *Cuphophron*, quicquid fiat de rebus meis rusticis. Pernoctabor apud amicum quendam in via die Dominico, & die Lunæ ad meam fatis maturè rediero domum.

Cuph. Rectè admodum statuisti, *Philopoli*. Nullas verò tibi agam gratias hac de re. Prande apud me hîc in hac mea Pergula arborea (nunc enim dicere non potes ab aliis te esse prærogatum) & ob hunc honorem quem tu reliquúsque hic cœtus mihi facturi estis, ingentes vobis habebo gratias. Dissertationem, *Philothee*, statim post prandium incipere potes & sic horam unam aut alteram lucrari.

Philop. Quam paratus peritúsque est *Cuphophron* in illaqueandis hominibus ad sua officia acceptanda! Si fidem dabis te frugale omnino & Philosophicum nobis prandium esse paraturum, prandebo apud te cras, quonium video te tam seriò id à me efflagitare.

Cuph. Hoc sanctè tibi promitto, me nullo modo modum esse excessurum. Intereà temporis, hem tibi vini Hispanici calicem, donec rursus convenerimus. XXXIX. *Conclusio, cum Cantico* Mosis *&* Agni *ad Theorbam per Bathynoum cantato.*

Philop. Nè guttulam quidem, gratia est tibi *Cuphophron*. Cantionem potiùs Musicam, secundùm morem vestrum *Pythagoricum* qua componantur animi ad suaviùs dormiendum. In multam enim noctem sermonem produximus, quanquam me pigebat profectò id recordari, quando *Philotheum* oravi ut pergeret.

Sophr. Alteram quæso, *Bathynoe*, cantionem nobis cane. *Philopolis* id abs te petit, & non nisi brevem, quippe quum adeò noctescit. Ecce tibi Theorbam.

Bath. Secundò, ut videtur, meæ me oportet periculum facere imperitiæ. Ipse cantabis, *Sophron*, plenúmque ego tibi *Bassum* de Theorba ludens reddam.

Sophr. Quid ego cantabo? Nec canticum habeo nec vocem.

Bath. Immò verò, *Mosis* atque *Agni* canticum habes.

Sophr. Istud unicum Poëticæ specimen, quod ego unquam in omni mea vita edidi. Zelus meus Amórque erga *Reformationem* Musa erat quæ humiles istos versiculos ægrè inspiravit, quos repetere tantùm possum, nequaquam verò canere.

Bath. Si tu non potes *Sophron*, ego possum; Chordarúmque Barbiti Tensio, quantum video, satis Harmonica est, ritéque contemperata.

Philoth. Fac igitur quod tam facilè potes, *Bathynoe*.

Bath. *O Deus omnipotens! equidem magna atque stupenda*
Tua sunt opera edita Mundo.
Est Ratióque viarum justa ac vera tuarum
Sanctorum O inclyte Princeps.

Quis

Quis poterit quin te timeat, Domine, atque verendum
Submissè Nomen honoret,
Quippe quòd es sanctus solus, tuáque omnia facta
Puro candore renident?
Omnis adoratum veniet Gens quum innotuêre
Tua Judicia æqua per Orbem:
Vota tibi sanctè facient & lumine cuncti
Sub Evangelico requiescent.

Philop. Hoc est, Omnes Nationes convertentur ad puram veritatem Evangelii, & tam solidæ & inexpugnabili Religioni tandem acquiescent.

Sophr. Sic rem intelligo, *Philopoli.*

Philop. Et optimè quidem intelligis. Estque carmen præsentis diei argumento apprimè consentaneum. Deus ista tempora acceleret ad solamen totius terrarum orbis. Ex abrupto me oportet in præsens vobis omnibus bonam precari noctem, & experiri si literas hac nocte per Veredarium mittere possim domum. Fidem verò servabo cum *Cuphophrone*, nec mediocriter quidem gaudeo quòd semel adhuc mihi liceat præstantissimâ hâc societate, antequam oppido exeam, frui.

Cuph. Nostra fœlicitas est, quòd alteram te hîc detinuerimus diem.

Philoth. Bonam noctem, charissime *Philopoli.* Heîc me cras invenies prout expectas.

Philop. Intereà temporis, charissime *Philothee*, bonam noctem.

SCHOLIA

In Dialog. IV. Sect. 4.

IDem quod *Pythagorei* intelligunt per suum τὸ αὐγοειδὲς σῶμα, &c. Pythagoreos *tamen tam distinctam habuisse hujusce corporis* Luciformis *notionem, ut principium* Electrinum *in se etiam continuisse intelligerent, meritò quis dubitare potest, quod tamen eo contineri fusè alibi doceo.*

Sect. 22. Admodum palpabilis præfiguratio est crucifixionis Agni Dei, &c. *Id quod Apostolus primâ ad* Corinthios *apertè docet,* Etenim Pascha nostrum pro nobis sacrificatum est, nempe Christus. *Verùm notari hîc porrò potuit, omnia sacrificia Judaica Christi sacrificium aliquo modo adumbrâsse,* piacularia *verò præ cæteris. In illis enim Pontifex cum istis Sacrificiis, Christi (qui idem & sacrificium erat piaculare) eximius est Typus. Pontifex victimam offerens, totius Cœtûs personam sustinuit (cùm in singulorum hominum sacris quisque victimam pro ara sistere tenebatur manúque sua consecrare.) Cæsæ victimæ sanguinem in Sanctum sanctorum intulit ibique obtulit Deo. Corpus verò victimæ extra castra cremabatur. Sanctum autem sanctorum ingressus suffimentum etiam Thuribulo Aromaticum tulit, ut videre est* Levit. 16. *Ità planè Christus pro nobis se obtulit ante mortem suam, Johan.* 17. 19. Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτὸν, *hoc est, Ego meipsum pro eis offero. Nam* קדש ἁγιάζειν *inter cætera etiam valet* προσφέρειν, *inquit* Grotius. *Et victimæ etiam loco offerentium mactabantur. Ut verò corpus victimæ extra castra crematum est, ità Christus passus est extra portam. Et ut Pontifex sanguinem victimæ in Sanctum sanctorum, Cœli simulachrum, intulit, ità post crucifixionem Christus, verum Sanctum sanctorum Cœlum ipsum ingressus, se Deo Patri obtulit æternum humani generis, effusi sui sanguinis vi, Patronum ac Mediatorem, qui nunquam cessat preces Ecclesiæ, quarum suffimenta sunt Symbola, suo commendare Patri. Vide* Guilielmi Outrami *opus elucubratissimum* de Sacrificiis, *lib.* 2. *cap.* 3, & 7.

1 *Cor.* 5. 7.

Hæc est Mare illud rubrum in quo Romanus Pharaoh, currúsque, &c. *Quæ occurrunt Apoc. cap.* 15. *vers.* 2, 3, 4. *ad primos* Reformatores *pertinere, Epinicion scilicet illud istis versibus contentum, cùm cantaretur ante* Phialarum effusionem, *& post* Ascensionem Testium, *rationi valdè consentaneum est.* Epinicion *enim hoc* Victoriam *(immò victoriam ex Imagine Bestiæ ex charactere & ex numero nominis reportatam) &* Victoria Ascensionem *implicat.* Ascensio *enim est Evectio ad Potestatem Politicam. Quæ promittitur vincentibus in* Thyatira, *Apoc.* 2. 26. Qui vicerit & observaverit ad finem usque opera mea, dabo ei potestatem in gentes. *Quod privilegium obtinuit Ecclesia* Sardiana *quæ* Reformatam *Ecclesiam præfigurat. Ipsumque nomen* Sardis, *ut alibi noto,* ‖ canticum lætitiæ *significat; quod apertâ concinnitate* Epinicio *suprà dicto respondet.*

‖ *Vide Nominum propriorum Explicationem ad finem Tom. 6. Bibl. Polyglot adjectam.*

det. Sardianam *verò Ecclesiam Ecclesiam esse* Reformatam, *ex natura atque ordine septem Ecclesiarum, quæ septem Temporum Intervalla ab initio Ecclesiæ ad finem Mundi occupant, in* Expositione septem Ecclesiarum *satis clarè demonstro, nempe Visiones septem Ecclesiarum idem spacium occupare quod Visiones* Libri sigillati *&* aperti. *Optiméque congruit promissum illud Christi Vincentibus factum, Apoc.* 3. 20. *de* considendo in suo throno, *cum promisso facto Apostolis, Matt.* 19. 28. *& Luc.* 21. 30. *Quod* Munsterus, Calvinus *aliique rectè interpretantur de privilegio magis eximiorum Sanctorum, quippe qui adsessores Christo supremo Judici futuri sunt in die novissimo. Cui optimè quadrat illud* Pauli *ad* Corinthios: An ignoratis fore ut Angelos judicemus? *hoc est,* Diabolos, *judicio magni illius diei vinculis æternis sub caligine reservatos, Jud.* 6.

Sect. 36. Primum Tonitruum septem Phialas continet, &c. *Vide* Visorum Postmedialium Tabulam *quam in Dialogi quinti sectione tricesima octava collocandam curavi.*

Sect. 37. Effusionem primæ Phialæ statim secutam esse ascensionem Testium in Cœlum, &c. *Tria enim Væ memorantur in Apocalypsi, primum, secundum & ultimum. Primum continebat* Visio Locustarum, *secundum* Visio Equitum Euphratæorum. *Quæ igitur visio ultimum Væ continere potest nisi Visio septem Angelorum plagas septem ultimas habentium, quæ* ultimæ *datâ operâ dici videntur ut* Væ ultimum *in se continere intelligantur? Cúmque etiam* Epinicion *illic cantatur ex victoria in* Imaginem Bestiæ, *nec* Phialarum *effusio sit ante illud* Epinicion, *manifestum est primam* Phialam *non effundi ante aliquam memorabilem victoriam partam adversùs* Bestiam illiúsque Imaginem, *adeòque nec ante* ascensionem Testium. *Ac proinde* septem Phialas *in* Tubam sextam *retrahi non posse, multóque minùs cum septem Tubis coextendi, sed primò potiùs* Tonitruo *comprehendi debere. Vide* septem Phialarum Tabulam *in Sectione quinta Dialogi quinti collocatam.*

Sect. 37. Is efficit ut regnum istud in prima Phialæ statum relabatur, &c. *Nec se fefellisse* Bathynoum *hac in re suam rationem ac præsagium recentissimum hujus ipsius Anni* 1678. *exemplum planè demonstrat, in quo Mancipiorum Bestiæ illiúsque charactere instorum, pristinæ in hunc Populum Anglicanum Tyrannidis recuperandæ spe propter nimium undique eis favorem exhibitum conceptâ inflammatorum rabiéque quasi correptorum, horrenda execrandáque in necem clementissimi Regis* Caroli *secundi Ecclesiæque Anglicanæ subversionem detecta est Conspiratio.*

Dialogus

Dialogus quintus.

Philotheus, Bathynous, Sophron, Philopolis, Evistor, Hylobares, Cuphophron, Ocymo.

I. *Introitus ad Dialogum.*

CUPH. Noli sic festinare, *Ocymo*, quin stragulâ mensam insternas priusquam hinc abeas. Eò usque. Bene nunc habet. Si qui me domi meæ quærant, noli committere quin protinùs eis dicas, me exiisse foras.

Ocym. Mandatum tuum diligenter curabo.

Cuph. Non interpellabimur per totum hoc tempus pomeridianum, si innocua Æquivocatio id efficere possit.

Hyl. Domo tuâ exiisti; ut primùm hortum tuum ingressus es, O quàm mirè Mercuriali ingenio est *Cuphophron*!

Cuph. Naturæ donum, *Hylobares*, est eis qui illo nôrint rectè uti. Quota nunc hora est, *Philopoli*, ex tuo Automato horario? ut videamus quàm pulchrum temporis spacium nobis jam restet.

Philop. Index primæ horæ notulam vix est prætergressus. Admodum profectò tempori pransi sumus.

Cuph. Tu verò ac *Philotheus* tam parcè comedistis, ac si paratus noster vobis minùs arrisisset, aut vestram putâssetis post prandium Dissertationem, ad corpus saginandum perinde atque ad cibandam animam, idoneam fore.

Philop. Paratus tuus, *Cuphophron*, valdè liberalis erat & illecebrosus, verùm ingenuè fateor mentem meam multùm evocatam esse ad ista post-cupedia quæ expecto à *Philotheo*.

Cuph. Et obsecro te, *Philopoli*, noli appetitûs tui expletionem hac in re diutiùs differre. Novi *Philotheum* paratum esse.

Philoth. Semper paratus sum *Philopoli* servire, reliquæque huic præstantissimæ sodalitati in re qualibet quæ in mea sit potestate.

II. *Philopolis ultima quæstio de successu Regni Dei usque ad finem Mundi.*

Philop. Sine omnibus igitur ambagibus quæso te, *Philothee*, ultimam quam hesterno die proposui quæstionem aggrediamur, nempe, *Quem successum verisimile sit Regnum Dei habiturum esse usque ad Mundi interitum.*

Philoth. Successus Regni Christi, *Philopoli*, mirabilis erit, tum ratione ulteriorum suarum victoriarum contra Regnum *Antichristi*, cujus Potestas penitus abolebitur, tum etiam ratione sui ipsius. Nam proculdubio magis gloriosa futura est illius conditio & quoad *Qualitatem* & quoad *Amplitudinem* quàm à temporibus usque Apostolicis hactenus unquam fuit.

Philop. Quod de clade Regni *Antichristi* dicis, de eo abunde persuasus sum, tum ex consumptione *Cornu parvuli* per ignem apud *Danielem*, tum ex eo quòd dicitur in *Apocalypsi, comprehensam fuisse Bestiam ac falsum Prophetam, ambósque vivos conjectos esse in stagnum Ignis ardens sulphure.* Et postremò, Effectum *Phialæ septimæ* idem innuere videtur.

Dan. 7.11. *Apoc.* 19.20. *Apoc.* 16.19.

Philoth. Quibus addere potes *Visionem Torcularis* extra urbem calcati ex quo manavit ingens lacus sanguinis, tam altus ut ad Equorum frænos pertingeret, & tam amplus ut ad spacium mille sexcentorum stadiorum extenderetur.

Cuph. Jesu bone! Qualis est hæc adversùs *Antichristum* victoria, O *Philothee!* Non putabam adeò sanguinarium fuisse vaticinium in tota *Apocalypsi*. Num Christus suum Regnum amplificaturus est efficiendo, ut totus Orbis sanguini innatet?

Philoth. Bono animo sis, *Cuphophron*, & pallidum istum ac perterrefactum vultum exue. Perterreris, ut infans, horrificâ tantùm picturâ. *Iconismus* omninò Propheticus est, ut Bestiæ falsíque Prophetæ conjectio etiam vivorum in lacum Ignis. Num cadavera ipsorum sanguini innatare, ipsique in lacum ignis ardentis sulphure vivi conjici poterunt simul? Hic lacus sanguinis & lacus ignis idem significant, sed neuter eorum res ipsa est quam significant.

Philop.

Philop. *Cuphophroni* color rursus redit, *Philothee*, ità ut nihil opus sit ulteriùs in hoc argumento pergere, antequam ordine ad ipsum pervenerimus. Neque enim contentus sum scire tantummodo Regnum *Antichristi* penitus subversum iri, sed valde etiam discupio, (quatenus saltem residuæ *Phialæ* ei rei lucem sint suppeditaturæ) gradualem illius processum intelligere. Ille enim proculdubio in *Phialarum* Visione aliquo modo includitur.

Philoth. Non dubito quin ità sit. Est verò ingens periculum ac difficultas particularem tentare explicationem Vaticiniorum antequam sint impleta. Est enim mira quædam mobilisque locutionum Propheticarum vibratio, quæ in motu hoc tremulo res varias attacturæ videntur, valde autem arduum est ante dignoscere ubi se fixuræ sint, quàm Eventum determinaverit. Verùm utcunque Deo cœptis aspirante, bonam operam navabo, quò voto tuo satisfaciam, ídque eo quo ipse rogaveris, ordine.

Philop. Gratias tibi ago, *Philothee*; secundùm verò *Phialarum* ordinem rogaturus sum singula. Primùm itaque peto, ut significationem me edoceas *Phialæ quartæ* in Solem effusæ, unde ei mandatum est ut homines igne ureret, adeò ut Deum blasphemarent ex ipso dolore ustionis. III. *Phialæ quartæ Interpretatio.* *Apoc.* 16.8.

Philoth. Intelligere debes, *Philopoli* (id quod semel & in ipso initio tibi dico) *Iconismos Propheticos* per secundi generis *Henopœiam* (quemadmodum scriptor modernus nos docet) aliquando plura uno significata continere, ídque ex destinato; quamvìs ante Eventum, unicúmne an plura intendantur, non liceat definire. Cæterùm, si vel unum significatum Eventui respondeat, satis est. Ac proinde tutissimum est, istud eligere quod maximè sub notitiam nostram cadit. Dictum est de Ecclesia priùsquam in Desertum fugerat, quòd *amicta erat Sole, quódque Luna, ejus pedibus erat subjecta.* Nunc verò *Luna* lex *Mosaica* est Pentateucho comprehensa, quæ ex obscuris Typis Figurísque consistit, omnem autem quam habet lucem à Christo mutuatur illiúsque Evangelio. Veritas novo Testamento comprehensa in legem Mosaicam reflexa, facit ut *Lunæ* instar mutuatitiis radiis splendescat. Rectè igitur dictum est de duobus his oppositis Luminaribus, quòd dum alterum, putà *Sol*, circa Mulierem circumfulsit, & glorioso lumine ac veritate Evangelii amicta est, quòd *Luna* tunc, quasi apud *Antipodes*, ejus subjecta erat pedibus, ut ille de Polis ait; *Synops. Prophet. lib.* 1. *cap.* 3. *sect.* 8. *Apoc.* 12. 1.

Hic vertex nobis semper sublimis, at illum
Sub pedibus Nox atra videt, Manésque profundi.

Philop. Grandisonum quiddam hoc est ac Poëticum, *Philothee*. Verùm istud quod velis, opinor hoc est, Quemadmodum *Luna* scilicet atque *Sol* in Visione Mulieris, (sicut & *Hugo Grotius* innuit) significare possunt Legem *Mosis* & Legem *Christi*, ità *Sol* heîc etiam significare potest *Legem Christi Novo Testamento comprehensam*, vel potiùs, laxiori sensu, *Verbum Dei*, (quod appellamus Biblia) *Novum* Testamentum complectens atque *Vetus* quatenus *Christum* respicit, *Vetúsque* ratificatur à *Novo*. Numnam hoc corpus *Solis* est, quod intelligis?

Philoth. Tale quid est quod volo. Rectè mentem meam capis. Nunc verò dico effusionem *Phialæ* in hunc *Solem* esse *illius*, per luculentas demonstrativásque Expositiones à viris sanctis Spiritu Divino adjutis factas, *Illustrationem*, vel potiùs nubium obscuritatis ab eo remotionem, ut in pleno robore exsplendeat ad manifestò detegendum injusta impiáque Mysteria Regni *Antichristi*, & ad ostendendum toti Orbi in quàm fœda horridáque conditione constituti sint, quantum à Deo Christóque defecerint, & modo quàm aperto & exprobratorio abominandæ eorum actiones, in Scripturis, Dei digito sint depictæ, & quàm ad vivum dira eorum ac diabolica Imago descripta sit. Hæc est effusio *Phialæ* in *Solem*, cui mandatum est ut homines igne ureret, eósque sic vexaret, ut Dei nomen blasphement propter has Plagas, potiúsque vilificent contumeliísque afficiant Scripturas Spiritúmque qui eas scripsit, quàm pœniteat de peccatis, Deóve dent gloriam, agnoscendo veritatem. Hic unus, opinor, potest esse sensus *Phialæ* quartæ.

Philop. Hic verò sensus est magis *Mysticus* ac *Spiritualis*. Annon est, *Philothee*, sensus etiam *Politicus*?

Philoth. Est, *Philopoli*, idémque admodum obvius. Nihil enim magis in confesso est, quàm quòd secundùm stylum Propheticum *Sol* maximum Principem in Mundo *Politico* significet, prout & ille maximè illustre Luminare est in *Naturali*. Nunc quemnam maximum Principem esse putas in eo Mundo quo Papa etiam regnat?

Philop. Is & Papa diu multúmque ea de re disceptârunt, valdéque difficile est, opinor, uter major sit hodiedum definire.

Philoth. Quamobrem cùm proxima *Phiala* ad *Papam* peculiariter videatur pertinere, verisimillimum est hanc spectare ad *Imperatorem.*

Philop. Quid igitur censes effusionem quartæ *Phialæ* in *Solem Politico* hoc sensu significare?

Philoth. Spero conversionem significare alicujus Imperatoris, verâ Evangelii cognitione illuminati. Nam sic generalis *Reformatio* quam in suum Imperium introducturus est, ex lumine zelóque quem pro veritate conceperit, torrebit, uret, ipsáque Mancipiorum Bestiæ bicornis corda dolore penetrabit. Hic sensus satis naturalis est opinor, utrùm verò hic an prior ille magìs naturalis sit, tuo judicio definiendum relinquo.

Philop. Magna profectò concinnitas est in utrisque. Nec omnino necessarium esse existimo, ut subjectum in quod *Phiala* dicitur effundi, semper noxam capiat, sed ut noxa saltem indè reflectatur in Bestiam. Estne verò nullus alius probabilis sensus quartæ *Phialæ, Philothee?*

Vide Synops. Prophet. lib. 1. cap. 3. sect. 3. *Philoth.* Potest esse *Henopœia* huic Solis *Iconismo* adjuncta, itâ ut sic queat significare, quemadmodum Esai. 24. versu ultimo. Tunc verò significatio admodum congener erit posteriori antecedentium sensuum, quippe quum & hic itidem *Politicus* sit.

Philop. Ista subindicatio sufficit. Etenim plurium Regnorum sive Principatuum ad lucem Evangelicam Conversionem indè fore intelligo, distinctam ab eis, quæ à parte steterunt Evangelii in *Resurrectione Testium.* Nescio quin hic genuinus esse possit sensus perinde ac quivis reliquorum, ulteriórque præparatio ad tempora *Sessoris*
Apoc. 19. 12. *Equi albi,* in cujus capite dicuntur multa fuisse Diademata. Quæso perge, *Philo-*
Apoc. 16. 10. *thee,* dícque nobis sensum *Phialæ* quintæ in *Thronum Bestiæ* effusæ, quâ Regnum ejus obscuratum est.

IV. *Interpretatio & quintæ & sextæ Phialæ.* *Philoth.* Thronus *Bestiæ bicornis* idem est qui Thronus *Meretricis,* quæ dicitur septem montibus insidere. Quamobrem hoc, in sensu *Politico,* malè ominari videtur Urbi *Romæ,* quæ sedes est Bestiæ. Cæterùm an *Romæ* excidium, an verò Pontificis illinc perpetua exulatio, an denique ex effectis prioris *Phialæ* sensu *Politico* intellectæ futurum sit, ut Mercaturæ Reditúsque maximi illius Mercatoris è Magnatibus Terræ frigeant multúmque attenuentur, atque sic ingens silentium, obscuritas ac Tenebræ etiam principalem illius sedem occupaturæ sint, quídve aliud huic analogum eventurum, Tempus debet determinare, non autem ego.

Philop. Estne verò hic solus sensus hujus *Phialæ, Philothee?*

Philoth. Iste sensus est, quem putabam, tibi, *Philopoli,* maximè arrisurum. Alius verò aliquando menti meæ occurrit. Quid si heîc statuamus, *Cathedram Papalem,* per hunc *Thronum Bestiæ* perstringi? Cathedram intelligo *Infallibilitatis,* in qua is & corpus suum Pseudopropheticum se considere gloriantur, atque sic in rem suam Mundanúmque commodum infallibilia oracula orbi dictant, populo summa cum confidentia persuadentes, quicquid Ecclesiæ lucriferum invenerint idem reipsa esse verum, Figmentum sit quantumlibet stolidum aut incredibile, quantumlibet blasphemum aut impossibile. Populo autem tale videri non potest, quamdiu Ecclesiam suam credunt esse Infallibilem. Nunc igitur dico, quemadmodum præsens *Phiala* in *Politico* sensu aliquo modo effectus esse potest prioris Phialæ *Politicè* etiam intellectæ; Ità efficacia *prioris* modo magìs *Spirituali* intellectæ, procedente tempore, introducere potest effectum hujus præsentis Phialæ in sensu etiam magìs *Spirituali:* Illiúsque effusio in *Thronum Bestiæ* abolitio esse potest falsæ illius opinionis de Pontificis illiúsque Ecclesiæ *Infallibilitate,* ex plerorumque hominum mentibus: Quo falso lumine semel amoto, necessariò se reperturi sunt in tenebris, quippe quorum Religio talis est cui nec *Scriptura,* nec *Ratio,* nec ulla res alia quæ ullum habet in se momentum, ullam lucem minimúmve colorem sit allatura. Quapropter necesse est, ut illius Regnum Tenebris plusquam *Ægyptiis* obruatur: Utque, postquam generalem animi inquietudinem in populo deprehenderint actuosissimi Papatûs fautores ac ministri, séque propter penetrantiam Luminis Evangelii validas has habenas, quibus populum retinebant, è manibus amisisse, effecturum sit, ut præ angore doloréque linguas suas mordeant.

Philop. Equidem non nego, quin hic unus etiam sensus esse possit. Sed perge quæso, *Philothee,* ad *Phialam* sextam.

J. Medi Comment. Apocalypt. in cap. 16. *Philoth.* Sexta *Phiala, Philopoli,* ad Conversionem Judæorum pertinere videtur, quemadmodum nuperus Interpres præstantissimus summo cum judicio ac probabilitate
Apoc. 14. 18. te locum explicavit. Et *Visionis Torcularis* extra urbem calcati, & *Prælii* ac *Victoriæ* illustris

illustris illius Herois *albo Equo insidentis* cum *Phiala* ultima collatio, multam fidem, quod & ille innuit, huic Expositioni conciliat. Etenim quòd Identitas sive Coincidentia Eventuum per *Calcationem Torcularis* & *Prælium magni illius Herois* significata sit, satis manifestò videtur insinuari in illis Visionibus, ex eo quòd *Equi albi sessor* etiam dicitur *calcare torcular iræ Dei*, & *habere pallium tinctum sanguine*, quod illi optimè respondet quod occurrit in *Visione Torcularis*, manâsse ex Torculari *sanguinem usque ad frænos equorum*. Quod igitur planè innuit *Torcular calcatum* fuisse à *Sessore Equi albi*. Et tum vides quàm naturaliter sequitur, *pallium ejus tinctum fuisse sanguine*. Apoc. 19. 11. Apoc. 19. 15. & 13. Apoc. 14. 20.

Philop. Mirabilis omnino est, *Philothee*, congruentia. Nullus dubito quin hæ duæ Visiones eandem ferè rem significent.

Philoth. Rectè. Verùm ex eo quòd *Bestia* & *falsus Propheta* in Victoria Sessoris Equi albi comprehenduntur, vivíque conjiciuntur in stagnum Ignis ardens Sulphure, manifestum est hanc *ultimam* esse effusionem iræ Dei in ipsos, ut certissimum est *Phialam ultimam* sic esse. Adeò ut hæ duæ Visiones idem etiam significent, Visio putà *ultimæ Phialæ*, & Visio *Sessoris Equi albi*. Apoc. 19. 20.

Philop. Istud rursus manifestum est, *Philothee*. Sed quid tum demum? Nescio quorsum ista tendant.

Philoth. Ad hanc tendunt Conclusionem, Quòd, quemadmodum *Calcatio Torcularis*, *Prælium Sessoris albi Equi* & *Phiala septima* idem sunt, ità *Messis* immediatè præcedens *Torcularis calcationem*, & *Agni Nuptiæ* immediatè præcedentes *Prælium Sessoris Equi albi*, & *sexta Phiala* immediatè præcedens *Septimam*, idem perinde sunt. Apoc. 14. 15. Apoc. 19. 7.

Philop. Admodum speciosa profectò est illius rei probabilitas.

Philoth. Nunc verò, cùm *Messis*, secundùm ipsius Servatoris Interpretationem, collectionem sive congregationem Hominum significet ad Fidem Evangelii, *Nuptiæque Agni* sponsationem alicujus Populi Christo; sextam etiam Phialam oportet talem aliquam habere significationem. Notabile enim istud artificium securè *celandi*, certóque *revelandi* Visionum Apocalypticarum in hoc potissimùm consistit, *celandi* quidem Ars, in *Defectuositate*, & *promiscua*, ut quibusdam videri potest, Vaticiniorum *dispersione* separatim: Ars verò certò *revelandi*, in accurata eorum *Respondentia* alterius alteri, & in *Synchronismis*. Matt. 9. 37.

Philop. Id certè notatu dignissimum est. Quid autem putas significari per hasce tres Visiones quas inter se comparas?

Philoth. Præfigurari forsan potest conversio, non solùm distinctæ ac visibilis Nationis *Judæorum*; sed prout dicitur in genere, ut pararetur *via Regum, qui essent à Solis ortu*, ità in genere significare potest messem aliquam sive fructus Evangelii apud *Turcas* Gentésque Orientales. Futurum est fortassis ad id tempus, ut Satrapa aliquis *Turcicus* à *Mahometismo* desciscat ad *Christianitatem*, ídque conjunctim cum Conversione *Judæorum*. Qui *Turcici* Imperii status heìc significatur per Exsiccationem *Euphratis*. Non quòd illud Imperium penitus tunc confractum erit, vastatum, aut labefactatum: Verùm ut dicitur de priscis Israelitis, quum pertransibant per Mare Rubrum, *Ingressi sunt Israelitæ per medium Mare in sicco aquâ murum illis dextrâ sinistrâque præbente*: Talis erit Turcici Imperii conditio sub *Phiala sexta*; Illi recèns conversi Principes Orientis incolumes pertransibunt ad se conjungendos cum vera Christi Ecclesia ante effusionem *Phialæ ultimæ*. Apoc. 16. 12. Exod. 14. 22.

Philop. Mirificè mihi arridet hæc Interpretatio, *Philothee*, quippe quòd tam manifestum sit *Equites Euphratæos* in *Tuba* sexta *Turcicos* esse exercitus, quemadmodum eruditissimus *Medus* demonstravit summa cum peritia ac judicio. Nec tamen *Persas* à sextæ hujus Phialæ negotio exclusos volo. Comment. Apocalyps. ad Cap. 9.

Bath. Messis, Exsiccatio *Euphratis*, Agníque Nuptiæ appropinquationem fortean significant potiùs, rerúmve præparationem ac maturationem in magnum illud eventum, quàm ipsius consummationem, quod magìs conspicuum perfectúmque evasurum est sub *Phiala* ultima. Futurum est forsan ut circa hoc tempus *Judæi* aliíque populi Orientales Christum agnoscant esse *Messiam*, Papámque cum suo Clero *Antichristum*, nec tamen adhuc confirmati sint in omnibus Articulis Doctrinísque Apostolicis nostræ Religionis.

Philoth. Cauta quidem hæc tua, *Bathynoe*, est Observatio, cui ego nec contradicturus sum nec ei assensurus, sed eam in medio relinquo porrò perpendendam.

Philop. Multóque minùs ipse mihi tantum assumam ut contradicam. Verùm perge, quæso, ad Phialam ultimam, *Philothee*.

Philoth. Faciam, *Philopoli*. Cujus ad faciliorem intelligentiam, necessarium erit * ut adnotamentum unum & alterum faciamus in Visionem Sessoris Equi albi. Verbi gratiâ, quòd paratus ejus ornatúsque talis sit, ut admodum durum videatur intelli- V. Interpretatio Phialæ ultimæ.

Apoc. 19.14. intelligere prælium crassum esse & *carnale*, sed omnino *Spirituale*. Nam candido mundóque byssino indui, *carnalis Militiæ* Armatura non est, ut neque *Gladius* ex *ore* Vers. 15. illius *prodiens*. Verbi Dei prælium planè est, quemadmodum & illius Nomen innuit, prodeuntis ex ore Sanctorum, hominúmque conscientias de Veritate convincentis. Unde abunde securi esse possumus Visionem *Torcularis* (quod à Sessore Equi albi calcatur) non tam crassam cruentámque significationem habere, quàm externa verba sonant. Quæ datâ operâ videntur tam Hyperbolicè formari, ut cautos ab omni Apoc. 19.17, 18 tali crasso commento abigant. Et quòd Angelus stans in Sole, omnes in medio cœlo volantes Aves ad magni Dei cœnam invitat, ut Regum, ut Tribunorum, ut Potentum, ut Equorum Equitúmque carnes comedant in illa altera Visione, ingenuè fateor me tanquam Parabolam Propheticam considerare. *Ægyptii homines sunt non* Esai. 31.3. *Dii, & eorum Equi Caro non Spiritus*. Sed nimis prolixum esset hisce rebus insistere. Ut talis Angelus lucis tam vili fungeretur officio, ut Aves rapaces ad humanorum cadaverum Epulum invitet, nequaquam intelligo esse posse decorum. Sed hisce quod dixi non est immorandum. Id quod à te in hac visione maximè observatum volo, est Eventus Prælii differentia in duobus differentibus Hostium generibus, quibuscum *Equi albi Sessor* bellum gerit. Nam *Bestia* ac falsus *Propheta*, quibus significatur Pars *Antichristiana* propriè sic dicta, talésque qui sedulò obstinatéque persistant Apoc. 19.20. in suo *Antichristianismo*, comprehenduntur vivíque conjiciuntur in stagnum ignis ardens sulphure. Reliqui verò, hoc est, Pars altera, *gladio necantur sedentis in Equo*, Vers. 21. *qui gladius ex ore ejus prodibat*. Hi sunt ea præsertim pars suorum hostium hoc tempore qui *Pagani* erant sive *Infideles*, quíque Doctrinæ Christi ac Apostolorum fidem necdum ullam habuêre. Adeò ut si totum Hominum Confluxum, integrúmve ex duobus adversis ante pugnam Exercitibus Aggregatum sumamus, dividamúsque, in hanc naturaliter Tripartitionem cadant. Pars erunt verè *Christiani* & *Apostolici*, Pars *Infideles* (à Bestia & falso Propheta distincti) & Pars *Antichristiani*, quos *Bestia* & *falsus Propheta* denotant.

Philop. Quid igitur intelligendum per occisionem Partis, quos *Infideles* supponis (& aliorum quorumcunque qui cum ipsis necati sint) per gladium ex *ore Sessoris Equi albi* prodeuntem?

Philoth. Eorum Convictio proculdubio, *Philopoli*, Conversióque ad Fidem Christianam. Verbum enim Dei nullo alio quàm istoc eos occidere potest modo.

Philop. At verò superadditur, *Eorúmque carnibus satiatæ sunt omnes alites*.

Luc. 15.7, & 10. *Philoth.* * Dico tibi, *Philopoli*, Angelos Cœli lautiùs epulari, *majorémque apud ipsos lætitiam fieri ob unum sontem qui redeat ad frugem, quàm ob nonaginta novem insontes qui vitæ correctione non egeant*. Verùm antea te monui hasce phrases tantùm esse Parabolicas, singulásque Parabolæ stricturas in particularem significationem non esse necessariò trahendas. Potest quidem significare tantùm in genere magnam aliquam cædem, ab illius consequentibus, modo hoc Parabolico, illustratam.

Philop. Equidem satis persuasus sum, hunc præcipuum esse posse sensum hujus Visionis *Sessoris Equi albi*, quicquid aliud ei subesse possit præterea.

Philoth. Pergamus igitur nunc ad id quod illi parallelum est, ad *Phialam* scilicet *septimam*, quæ aliquando mihi æquè obscura visa est, atque ullus locus qui in tota occurrit *Apocalypsi*. In genere autem ausim pronunciare sensum magìs *Spiritualem* esse quàm vulgò intelligitur, tum ex eo quòd parallela sit Visioni *Sessoris Equi albi*, tum Apoc. 16.15. ex ista subindicatione, *Ecce venturus sum ut fur. Fælix qui vigilat, suáque vestimenta* Esai. 25.7. *servat, nè nudus incedat, ejúsque obscœna cernantur*. Hoc tempore divellet Deus tegumentum quo operiuntur omnes Nationes, & velamen Hypocriseos ab omni populo, quemadmodum prædicit *Esaias*, & qui legitimo Indumento vestitus non fuerit, invenietur admodum deformiter nudus. Non est igitur verisimile ut hæc præmonitio sit in diem cruenti prælii ubi sanguis ad Equorum Ephippia ascensurus est per spacium mille sexcentorum stadiorum. In tam ingenti cæde literaliter intellecta de vitis magìs soliciti sunt homines quàm de vestimentis, multóque plus metuunt nè occidantur quàm nè exponantur externæ alicui Ignominiæ.

Philop. Quis igitur sensus est illius loci, *Philothee?*

Philoth. Matura præmonitio est ut *Veritatem* quæramus ac *Justitiam*, & ut Evangelii Mysteria tam bene intelligamus, ut postquam hæc dies venerit, effusionis utique *Phialæ septimæ*, non deprehendamur tam misselli *Fatui*, ac *Bigoti* (ut vocantur) ut propter ignorantiam nostram, superstitiosámque conscientiam, participes fiamus earum plagarum ac calamitatum in quas *Bestia* & *falsus Propheta* tunc sunt immergendi, sed ex solida scientia mentéque purificata veræ Ecclesiæ, vivo scilicet Christi corpori maturè adjungamur. Nam in illo die homo existimabitur admodum horridè nudus omníque

omníque ſenſu communíque probitate deſtitutus, qui tam parùm utriuſlibet habuerit, ut *Idololatricam præſtigioſámque* Eccleſiam *Romanam* non deſerat, totúmque ſe recipiat ad partem *Apoſtolicam.* Deridiculo erit ac ludibrio omnibus nec ullo pacto poterit ſuam turpitudinem obtegere, quippe qui ſeipſum jam prodidit, adeò totum *veritate* ac *probitate* deſtitutum.

SEPTEM PHIALARVM TABVLA.

Philop. Admodum peculiares, meo quidem judicio, *Philothee,* de rebus in mente tua procudis conceptus, quod & Converſationem tuam eò magis reddit gratam ac delectabilem. Permitte verò mihi nunc tuam de aliis, (fortean difficilioribus) locis opinionem ſciſcitari. Ut de *Ranis* ex ore Draconis, Beſtiæ ac falſi Prophetæ prodeuntibus, qui dicuntur *Dæmonum Spiritus,* & miracula ſeu oſtenta edere.

Philoth. Hi ſunt Emiſſarii, Oratores, Negotiatores, & Solicitatores in rebus *Draconis, Beſtiæ* ac *falſi Prophetæ,* quanquam appellantur *ſpiritus Dæmonum* ſecundùm uſitatum genium ſtylúmque *Apocalypſeos* quæ Angelos Spiritúſve ponere ſolet pro ea hominum multitudine qui ſub eorum Regimine eſſe intelligantur. Habent autem formam *Ranarum,* ut naturam eorum terrenam ac immundam denotet, eúmque ſpiritum & ſapientiam quâ ducuntur *Terreſtrem* eſſe, *ſenſualem* ac *Dæmoniacam,* Jacob. 3. 15. contrariámque illi ſapientiæ quæ ſupernè proficiſcitur, quæ dicitur primùm *pura* eſſe, deinde *pacifica.* Hæ verò *Ranæ* Reges Terræ totiúſque Orbis ad bellum evocant, etiam ad pugnandum adversùs *Deum* ejúſque *Chriſtum.* Sed impiæ iſtæ copiæ præpotenti Regimine Dei Omnipotentis talem in locum congregantur qui ab ipſo nomine eis

ſit

sit inauspicatus. *Armageddon* enim exercituum eorum cladem significat. Nec omittere possum quàm idoneus sit hic *Ranarum Iconismus* ad significandam facultatem illam edendi portenta falsáve miracula quibus decipiatur populus juxta sensum antiquorum *Onirocriticorum*, Βάτραχοι ͂δ ἀνδρας γόητας σημαίνουσιν. Inter quas Imposturas recenseri possunt, *In Ecstases lapsus, Contremiscentiæ*, ab *irresistibilibus Potestatibus obsessiones*, * & *Inspirationum* Obtenta (quicquídve aliud, cuicuimodi sit, quod à Fide *Apostolica* seducat) perinde atque antiqui illi doli ac præstigia falsáve Miracula veteris *Paganismi* aut moderni *Antichristianismi* propriè sic dicti.

Vide Synops. Prophet. lib. 1. c. 6. sect. 17.

Hîc verò rursus, *Philopoli*, volo ut, supra omnia, observes *Tripartitionem* esse etiam in hoc populorum confluxu. Hîc enim sunt, Deus omnipotens ejúsque *Christus* cum Legionibus suis *Apostolicis* ab una parte; & ab altera primùm est *Draco* cum *Paganicis* suis copiis ac *Infidelibus*, talibus scilicet, qui perspicuæ Apostolicæque Evangelii veritati, qualis putà symbolo *Apostolico* comprehenditur, nullam adhibeant fidem. Et denique adsunt copiæ *Antichristianæ* propriè sic dictæ, eæ scilicet quæ ad Bestiam pertinent falsúmque Prophetam. Adeò ut hæc *Tripartitio* illi *Tripartitioni* in *prælio Sessoris* Equi albi accuratè respondeat.

Philop. Rectè, *Philothee*, quid tum demum?

Philoth. Omnes hi in locum conveniunt, qui linguâ Hebraicâ appellatur *Armageddon*.

Philop. Sic est, *Philothee*. Verùm quænam est significatio effusionis ultimæ hujus Phialæ in *Aerem*, ad vindictam sumendam de Legionibus Improborum?

Philoth. In *externo* cortice Vaticinii, fit tantùm, ut aliquam habeat competentiam cum reliquis *Phialis* quæ dicuntur in *Terram*, in *Solem*, in *Mare* effundi, ac si Deus universam Naturam in furorem cieret adversùs suos Inimicos, quemadmodum antea monui. Sed in magìs interno Mysticóque sensu Introductio solummodo est ad hæc sequentia symbola, *Vocum, Tonitruorum & fulgurum*, &c.

Philop. Quinam igitur istorum sensus Mysticus est?

Philoth. Hæc respondent Descriptioni *Herois Equi albi Sessoris*. Cujus oculi dicuntur igneæ flammæ similes, acutúsque gladius ex ore illius prodire, cujúsque Nomen etiam est *Verbum Dei*. Hæ voces igitur, tonitrua ac fulgura divulgationes sunt legis Christi (cum allusione ad modum illum terribilem promulgationis legis *Mosaicæ* in monte *Sinai*) hoc est, *Evangelii Christi*, cum *potentia Spiritûs*, qui assimilatur *Igni*. Per hæc, inquam, præfiguratur extraordinaria Efficacia prædicandi Evangelium *cum potentia & demonstratione Spiritûs*, sub hac Phiala ultima. Quibus quidem analoga est ista Visio apud *Esdram* de Homine *mittente ex ore suo quendam quasi flatum ignis, ex labiis suis flammantem spiritum & ex lingua scintillas ac procellas ejaculante*, quorum illîc expressa Interpretatio est de *Lege filii Dei*, igni consimili. Jam verò *tonitrua* hæc ac *fulgura*, ingens comitatur *Terræ-motus*, quemadmodum dicitur de monte *Sinai*, in terribili Legis promulgatione, quòd *totus mons magnopere contremuit*. Et rursus apud *Psalmistam, Nubila fragorem edebant, tua tela ferebantur, tuum in æthere tonitru sonabat, fulgura coruscabant per mundum. Tellus tremefacta est & cohorruit.*

Apoc. 19, 12. 15. 13.
2 Esdr. 13. 10.
2 Esdr. 13. 38.
Exod. 19. 18.
Psal. 77. 17, 18

Philop. Sed quid interim fit, *Philothee*, de prælio ad quod *Ranæ*, impuri isti Spiritus, totum orbem evocârant in campo *Armageddon*? Nec pugna enim ulla nec victoria memoratur, ac si visio relinqueretur semiperfecta.

Philoth. Successus subindicatur in significatione vocis *Armageddon*, quemadmodum suprà dixi. Nam Deus omnipotens dicitur eos in illum locum congregâsse, vi suæ scilicet Providentiæ. Et visio præterea modo magìs perfecto continuatur, quanquam sub nova Repræsentatione. Id enim specialiter notare debes, ut ampla hæc *castrametatio* (symbolis eò naturaliter ducentibus) per *commutationem Iconismorum*, in ingentem derepente vertatur *Civitatem* quæ eandem omnino rem etiamnum significat, hoc est, comprehensionem trium istarum partium quas tibi antea enumeravi. Hæc verò *Tripartitio* magìs apertè elegantérque (in cortice Vaticinii) indicatur, statim à mentione Terræ-motûs, ac si esset illius effectum, Καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη.

Apoc. 16. 19.

Philop. Elegantia profectò admodum mirabilis est, *Philothee*, admodum delectabilis ac Harmonica.

Philoth. Nec ulla difficultas est aut absonantia, quòd magnus hic populorum concursus in *Armageddon*, uni magnæ *Civitati* assimiletur, quoniam *Reges Terræ totiúsque Orbis* dicuntur hîc congregari in isto *Castrametationis* symbolo, quo mutato in *Civitatis* Iconismum necesse est ut ista Civitas dicatur *Magna*, est enim quodammodo *Civitas totius Orbis* (tali sensu quo omnia orbis Regna dicebantur Servatori ostendi) quæ proinde necessariò comprehensio est ingentis multitudinis Civitatum, quanquam

Matt. 4, 8.

quam universus Mundus non nisi una magna est Civitas, secundùm *Philonem*, ἡ γδ μεγαλόπολις ὅδε ὁ κόσμ@ ἐςὶν. Ac tametsi unumquodque Regnum per seipsum Mare est, multorum tamen Regnorum comprehensio simul sumptorum stylo Prophetico unum magnum appellatur Mare, ut apud *Danielem* cap. 7. ubi *quatuor venti Cæli dicuntur pugnare in Mari magno.* Quamobrem ut *Mare magnum* consistit ex *magna Marium multitudine*, ità, pari ratione, concipere possumus, *magnam hanc Civitatem*, sensu Mystico ex *magna* consistere *multitudine Civitatum*, magnámque hanc Civitatum multitudinem (quod id ipsum est quò collineo) in *tres partes* dividi. Cujus pars prima est, *Civitates Infidelium* & *Atheorum*, opiniosorum Deistarum, merorúmque Moralistarum. Pars altera *Civitates verorum Christianorum*; & tertia denique *Antichristianorum Civitates*, *Babylon* utique cum suis filiabus. *Philo Jud. lib. de Joseph.*

Philop. Equidem fateor, *Philothee*, hæc naturalia esse miniméque coacta. Verùm quænam interim fit strages in prælio illius magnæ diei Dei omnipotentis?

Philoth. *Civitates Gentium ceciderunt*, hoc est Civitates Infidelium cujuscunque generis.

Philop. Acie gladii, putà, occisi, *Philothee*.

Philoth. Acie illius gladii qui ex ore prodit *Sessoris Equi albi.* Gladium Spiritûs intelligo, qui est *Verbum Dei.* Vel potiùs ut à præsenti Visione non recedamus, ceciderunt fulminibus icti horum potentium *Boanergium* Evangelii sub ultima Phiala. Convicti sunt subdomitíque, Christíque sceptro subjecti, & illius Regno additi.

Philop. Nova optima profectò narras. Faxit Deus ut ità eveniat. Cæterùm *Babylon*, ut videtur, etiamnum resistit.

Philoth. Annon Servator olim Scribis dixit & Pontificibus, *Publicanos & Meretrices eos antecessuras esse in Regnum Dei?* Verùm hæc *Babylonis* Resistentia sive Contumacia in summam illius tendet cladem ac perniciem. Poculum ei dabitur vini sævæ iracundiæ Dei, & omnes Insulæ fugient. Templa sua, locáve consecrata non possidebit ampliùs, & Montes nusquam existent. Omnes Ecclesiastici Honores ac Dignitates evanescent. Ingens enim grando de cœlo in eam deferetur, singulis grandinibus talentum pendentibus, adeò ut omnes ejus arbores amplissimæ vastandæ exspoliandæque sint fructibus simul ac foliis. Rami diffringentur Truncíque nudabuntur, usque ad intimum Corticem. Tunc *afficient eam ut ipsa alios affecit, eique duplicem pro ejus factis gratiam referent. Eodem poculo quo miscuit, miscebunt ei duplum. Quantùmque ipsa se honoravit & luxuriata est, tantum ei cruciatum luctúmque dabunt. Quoniam potens est Dominus Deus, qui eam ulciscetur.* *Matt.21.31.* *Apoc.16.19, 20.* *Vers.21.* *Apoc.18.6,7,8.*

Philop. Annon verò omnis hæc calamitas ac miseria eam reductura est ad bonam frugem, *Philothee?*

Philoth. Propone *Salomoni* istam Quæstionem, *Philopoli*, illéque tibi sine mora respondebit, *Stultum etiamsi in pila pistillo pinsas inter granearn, non recedet ab eo ejus stupiditas.* Fieri potest ut magna eorum pars ità obstinati sint in perpetuum. Hi sunt illi stulti qui *reperientur nudi incedere*, ità ut omnes eorum turpitudinem sint conspecturi. Quam si & ipsi perinde atque alii videre possent, converterentur. Jam verò superstitiosâ cæcitate affecti, cùm veritatem agnoscere Deóque dare gloriam debeant, dicuntur *Deum blasphemare* ob grandinis cladem, quia clades illius erat valdè gravis. *Prov.27.22.* *Apoc.16.21.*

Philop. Quantum igitur ego video, *Philothee*, nec *Visio Sessoris Equi albi*, ubi Bestia ac falsus Propheta dicuntur vivi in stagnum ignis conjici, nec *ultima* hæc *Phiala*, nec *Visio Torcularis*, cædem hominum in Regno *Antichristiano* significant, sed tantùm Potestatis eorum abolitionem, & Honorum Dignitatúmque expoliationem, cum Emolumentis indè dependentibus.

Philoth. Quæ bella fieri possint in magno hoc Terræ-motu, quo magna Civitas dicitur in tres partes divisa (secundùm indicationem externæ Literæ) ego profectò nescio. Id verò Spiritus Dei in visionibus Apocalypticis minimè omnium indigitat. Nec locutio ista γενέσθαι εἰς τρία μέρη, *diruptionem* Civitatis in tres partes necessariò implicat, sed significat tantùm *partes* Civitatis *esse tres.* Magnus ille Terræ-motus in apertione *Sigilli sexti* Religionis tantùm Paganicæ lapsum denotabat. Fieríque potest, ut nec hic in effusione *Phialæ ultimæ* (quanquam tantus dicitur *Terræ-motus* ut post homines in Terris natos tantus, tam ingens Terræ-motus nullus extiterit) quicquam ampliùs significet quàm plenam demolitionem *Babylonicæ* Potestatis ac Superstitionis, ut nusquam diutiùs dominentur. Quinimo ipsa Torcularis cruenta visio nihil ampliùs significat quàm hoc, quamvìs *Babylonem* respiciat propter numerum stadiorum, quæ illi Terræ applicari possunt quæ dicitur *Stato della Chiesa*, ut eruditissimus *Medus* observat. Papalis Potestatis illìc extinctio potiùs quàm strages exercituum illius, hac visione significatur. *Apoc.16.12.* *Comment. Apocalypt. ad Cap.14.*

Philop.

Philop. Ille verò Numerus æquè applicabilis est ad Terram sanctam, uti idem Author observat.

Philoth. Esto, *Philopoli.* Duas igitur visio facies induere potest; alteram, quæ *Romanam* Ecclesiam respicere potest; alteram, quæ populum *Judæorum*: primâ sensum *Politicum* suppeditante, prout jam monui; secundâ sensum magis *Mysticum* seu *Spiritualem.*

Philop. Quemnam, obsecro, *Philothee?*

Philoth. Passionis Christi vim significat in conversos *Judæos,* ad mortificandum omne peccatum & improbitatem in ipsis, & ad efficiendum ut Conversio eorum ac Pœnitentia perfectum suum opus obtineat in subdomando Mysticum in ipsis *Edom* & emittendo copiosè illius sanguinem, secundùm vaticinium illud apud Zachariam,

Zachar. 12. 10, 11. *Atque isto tempore effundam in* Davidicum *genus & in* Hierosolymitanos *Spiritum gratiæ & miserationum, ità ut me quem confixerint, intueantur, & de eo plangant, quemadmodum de unico filio plangitur, doleántque ut de primogenito doleri solet. Tunc tantus erit* Hierosolymæ *plangor quantus fuit plangor* Hadadrimmon *in campo* Megiddon.

Philop. Quantum ego intelligo, *Philothee,* hi Mystici etiam sensus intendi possunt, suam enim planè habent utilitatem.

Evist. Atque applicatio hæc illius loci apud *Zachariam,* majorem fidem lucrabitur, si possemus cum Capello aliisque Criticis admittere *Armageddon* eundem locum esse atque *Megiddon* illic memoratum.

Philop. Critici istam decidant controversiam, *Evistor.* Intereà temporis, ego valde solicitus sum, si haud ità magna futura sit personarum *Antichristianæ* partis clades, quid de ipsis fiat post *Phialam* ultimam.

Philoth. Conditio eorum talis ferè futura est qualis erat dispersorum Judæorum postquam Messiam abnegaverant, in primo suo adventu. Ità in hoc secundo Christi adventu, populum hunc *Babylonicum,* postquam locus ab ipsis ablatus sit Natióque dispersa, obstinata obduratáque Ignorantia occupabit. In obfirmato victuri sunt errore, superstitione & improbitate, tantâ animi cæcitate capti, ut in sanctam civitatem non valituri sint invenire introitum. Cæterùm illud in ipsis expletum erit (perinde atque in reliquis qui se non dediderint Christo) sensu maximè amplo ac distincto,

Apoc. 22. 15. *Foris quidem erunt canes, & venefici & impudici & homicidæ & Idololatræ, & quisquis mendacium amat atque facit.*

Cuph. Ex hoc rerum exitu intelligo *Apocalypsin* librum esse non tam sanguinolentum ac tumultuosum quàm quosdam audivi referentes eum esse, sed Genium ei inesse benignum magis ac humanum, non hortantem homines ad sanguinem effundendum in solam vindictam (quanquam fateor partem *Antichristianam* æquè immaniter sanguinolentam fuisse atque ipsum *Draconem* rursum, antiquum istum truculentum Paganismum *Romanum*) sed tantùm seipsos defendendi causâ, quemadmodum intellexi in *Phiala tertia.* Meâ quidem sententiâ tam innocuum scriptum est, phantasmatísque tam mirè concinnis & elegantibus (*Platonismi* instar) inopinatísque rerum aliarum in alias reflexionibus adeò plenum, ut quemlibet invitare queat ad dandam operam illi intelligendo, vel solius oblectationis ergô.

Sophr. Spero igitur fore, *Cuphophron,* ut ipse tandem huic intelligendo summo studio ac diligentiâ incumbas.

Cuph. Postquam *Cartesii Principia, Dioptricen, Methodum* & *Meteora* semel adhuc iterúmque perlegero, fieri potest, O *Sophron.*

Sophr. Quid? Ista haud tam multum temporis requirent quo perlegantur.

Cuph. Fortassis. Verùm oportet me etiam omnia illius Epistolarum volumina priùs percurrere, & delectabiles itidem *Platonis* Dialogos, plenéque intelligere illius *Timæum,* sed omnium maximè *Parmenidem,* (Ecce tibi egregium Ingenii Metaphysici specimen, O *Sophron!*) & tum probabile est me horis inspecturum succisivis quid S. *Johannes,* dilectus ille Christi discipulus, in sua narret Apocalypsi. Hæc aliquantum temporis requirent.

Philop. Ego verò acriori studio ad hæc Mysteria rapior, *Cuphophron.* Ac proinde me abruptè te interpellare oportet rogaréque *Philotheum* ut pergat, ut nullam, in re præsenti, temporis faciamus jacturam. Abunde mihi satisfecit, *Philothee,* tua *septem Phialarum* Expositio. Ac tametsi valde difficile esse existimo, ut cujusvis Mortalis oculus, harum Visionum ope, futuritatem rerum in plenis suis circumstantiis sine omni errore & defectu prævideat; quæ dixisti tamen tam bellè cohærent, ut hæc Explicatio tantum saltem veritatis menti repræsentare possit, quantum Imagines Anatomicæ illi, qui corpus dissectum propriis suis oculis nunquam conspexerit.

Philoth. Sic spero, *Philopoli.*

Philop.

Philop. Quamobrem cùm tam fœlici successu huc pervenerimus, quæso, *Philothee*, ad alteram pergamus partem; Ad gloriosum Regni Christi statum post plenum *Babylonis* exitium. Primùm enim volo describas, *in quo gloriosus hic status consistat.* Deinde, *rationes proponas, quibus ipse persuasus es rem sic fore.* Tertiò, *Quæ signa futura sint prænuncia hujus tam gloriosæ rerum scenæ.* Quartò, *An rationes ullæ sint mediáve quibus præsens Christi Regnum utatur ad accelerandum hunc præstantissimum Ecclesiæ statum, & quæ demum sint.* Quintò & ultimò, *Quamdiu fœlix hic status duraturus sit, & quæ Ecclesiæ conditio ad Mundi usque finem sit futura.* VI. *Futura Ecclesiæ gloria post extremam cladem Babylonis.*

Philoth. Admodum arduæ profectò quæstiones hæ sunt, *Philopoli.* Adnitar autem quantum potero, ut tibi satisfaciam. Cùm verò tam multæ sint, (prout suprà divinavi) tempus, uti scis, non permittet ut nimis copiosè agam. Alioquin haud difficile fôret admodum prolixam hujus futuri statûs Ecclesiæ ab innumeris sacræ Scripturæ locis descriptionem formare. Quis gloriosior aut exoptabilior Ecclesiæ Christi status esse potest, quàm is qui ab *Esaia* describitur, cap. 11. vers. 4, &c. *Terrarum tenues*, ait ille, *justè judicabit, inopésque terrarum corriget ex æquo, & terras oris sui baculo verberabit, & spiritu labrorum suorum necabit impios. Habens pro laterum cinctu justitiam, pro ilium cinctu fidem. Itaque versabitur cum agno lupus, accubabitque pardus hœdo, copulatósque vitulum ac leonem & taurum ducet puer parvulus: Et vacca ursúsque compascentur, concubantibus eorum pullis, & leo more boum paleâ vescetur. Et ludet super aspidis foramen lactens Infans, supérque viperæ cavernam deliculus puer manum agitabit. Nusquam malè aut nequiter fiet in meo sacro monte, quoniam tantæ erit Jehovæ cognitionis plena terra, quantis operitur aquis mare.*

Philop. Excellentissimus profectò hic Ecclesiæ status est, *Philothee.*

Sophr. Gloriosa dicuntur de te, O Civitas Dei. *Psalm.* 87.3.

Philoth. Rursus, cap. 2. *Fiet postremis temporibus ut fixus sit ædis* Jehovæ *mons in culmine montium sitque collium editissimus, confluéntque ad eum gentes omnes. Et venient multi populi atque ità dicent, Agite, ascendamus ad montem* Jehovæ, *ad ædem Dei* Jacob, *qui nos de suis viis erudiat ut ejus semitis gradiamur. Nam ex* Sione *Lex, ex Hierosolymis* Jehovæ *disciplina proficiscetur. Ille gentibus jus dicet, & multos populos corriget, ità ut cudant ex suis ensibus vomeres & ex spiculis falces, neque gentes aliæ aliis arma inferant neque ampliùs bella discant. O Domus* Jacob, (inquient gentes) *agite, gradiamur in luce Jehovæ.* *Esai.* 2. 2, &c.

Sophr. Quod illi consimile est de nova *Hierosolyma*, in Apocalypsi, *Atque in ejus urbis lumine gentes servatorum ingredientur, in eámque conferent terrarum* Reges *gloriam suam ac honorem.* *Apoc.* 21.24.

Philoth. Illud verò ex Apocalypsi videtur magìs expressim alludere ad illud *Esaiæ*, cap. 60. *Age, O Sion, reluce, adventat enim tua lux tibique* Jehovæ *gloria exoritur. Nam futurum est, ut obtegentibus terras tenebris & populos caligine, tibi* Jehova *oriatur, ejúsque gloria in te appareat, Ambuléntque gentes in tua luce & Reges in exorto tibi splendore.* Et prope finem illius Capitis: *Non ampliùs tibi Sol interdiu lumen præbebit, neque Lunæ splendor illucebit, sed erit tibi Jehova lux æterna, Deúsque tuus decori. Tuus autem populus justi omnes semper Terram possidebunt, à me sata stirps, manuum mearum opus, quod mihi sit honestamento. Minimus in mille, minutissimus in populosam gentem excrescet, id quod ego* Jehova *suo tempore accelerabo.* *Vers.* 1, &c. *Vers.* 19, 21, 22.

Sophr. Ad hoc tempus etiam pertinere credo illud *Esaiæ*, cap. 30. *Erit & Lunæ lux ut lux Solis, & Solis lux septuplex ut septem dierum lux, tum cùm obligaverit* Jehova *populi sui fracturam & inflictum ei vulnus sanaverit.* Ut & illud *Zachariæ*: *Eo tempore propugnabit* Jehova *pro* Hierosolymitanis *ità ut sit eorum infimus* Davidi *similis*, Davidis *autem domus similis Deo, & Jehovæ Angelo eis proposito.* *Esai.* 30.26. *Zach.* 12.8.

Evist. Textus Hebraicus habet כאלהים כמלאך יהוה לפנהם, ubi *Drusius* reddit כאלהים *sicut Dii*, per Deos *Angelos* intelligens.

Bath. Quemadmodum dicitur apud *Johannem*, Quicunque autem eum acceperunt, *iis eam potestatem dedit, ut Dei filii fierent, fidem habentibus ejus nomini.* Et Servator quanquam declaraverat, nullum in fœminarum natis majorem extitisse *Johanne* Baptistâ, nihilominus tamen ait, *minimum in Regno cœlorum majorem esse eo.* *Johan.* 1.12. *Matt* 11.11.

Philoth. Summi profectò momenti ista est in Testimonium Servatoris de *Johanne*, *Bathynoi* adnotatio, talísque quæ quemlibet urgere possit ad propriam conscientiam profundè perscrutandam perinde atque eum edocere quàm parùm hactenus fuerit *Regni Dei* in Orbe. Cæterùm intereà loci, *Philopoli*, credo satìs manifestum esse, qualis in genere futurus sit Ecclesiæ status in gloriosis illis Temporibus de quibus loquimur. Abundè scilicet fore *Spiritualis Roboris*, & *Justitiæ*, & *Pacis*, & *Gaudii*, & *Securitatis* à bellis intra Ecclesiam, & ab omni *persecutione populi Dei.*

VII. *Extensio illius.* Atque hæc quidem de *Qualitate* Ecclesiæ. Quantùm verò ad illius Amplitudinem sive Extensionem, subindicatur quidem, eam admodum amplam fore, ac si per totam Terræ faciem extendenda esset. Dicitur enim, *Tantæ erit Jehovæ cognitionis plena Terra quantis operitur aquis Mare.* (*Esai.* 11. 9.) Id autem fit longè latéque. Et rursus, *Fixus erit ædis Jehovæ mons in culmine montium, confluéntque ad eum gentes omnes.* (*Cap.* 2. 2.) Porrò in ista locutione, *Minimus in mille, minutissimus in populosam gentem excrescet, &c.* (*Cap.* 60. 22.) Quibus addere potes, quod à *Daniele* prædictum est, cap. 2. 35. *Lapis autem qui simulachrum percussit factus est mons tantus ut totam terram impleverit.* Atque iterum, cap. 7. 26. *Et judicium sedebit ut auferatur Potentia & conteratur & dispereat usque ad finem. Regnum autem & Potestas & magnitudo Regni quæ est subter omne cœlum, detur populo Sanctorum Altissimi, cujus regnum regnum sempiternum est, & omnes Reges servient ei & obedient.* Quemadmodum & illæ voces in cœlo declarant ad clangorem Tubæ septimæ: *Facta sunt regna hujus mundi regna Domini nostri ac Christi ejus, & regnabit in secula seculorum.* (*Apoc.* 11. 15.)

Philop. Hæc, *Philothee*, in genere admodum manifesta sunt ac perspicua. An verò magìs particulares non sunt præfigurationes in scriptis Propheticis, de statu Ecclesiæ de quo nunc disseris? Annon caput Apocalypseos vicesimum primum, plura nobis suppeditabit Particularia?

VIII. *Magìs particularis descriptio futuri status Ecclesiæ ex Apocalypsi.* *Philoth.* Fieri potest ut plura suppeditet, *Philopoli.* Quæ tibi in memoriam revocare potes, ea, quæso, propone.

Philop. Plura quidem mihi occurrunt, quàm opus sit proponere. Illa igitur omittam loca, quæ easdem omnino res denotant quas ex veteribus Prophetis observâsti, Justitiam utique ac Puritatem sanctæ illius Civitatis illîc descriptæ, exclusione cujusque rei quæ polluat indicatam, & pretiosis istis lapidibus puróque auro transparenti præfiguratam; Atque ex eo quòd omnes lacrymæ ab oculis eorum abstergi dicuntur, id Pacem & securitatem à Persecutione significat. (*Apoc.* 21. 4.) Totáque illius descriptio tam plena est gloriâ, luce atque gaudio, ut nemo sit quin istum characterem facilè observet. Verùm aliorum locorum, *Philothee*, sensum ex te quærere volo; ut, Cur hæc sancta Civitas appelletur *nova Hierosolyma*; (*Vers.* 2.) Cur dicatur *de cœlo descendere*; (*Vers.* 2.) Cur *portas* habere *duodecim*, eísque Nomina *duodecim Israeliticarum Tribuum* inscripta, & cur murus Civitatis *duodecim* habere *Fundamenta* cum *Nominibus duodecim Apostolorum* Agni inscriptis. (*Vers.* 14.) Cur Civitas dicatur *arundine aureâ mensurari*, & cur inveniri *duodecies mille stadiorum*, & Murus *centum quadraginta quatuor* cubitorum. (*Vers.* 15. *Vers.* 16, 17.) Quis item sensus sit istius Dicti, *Ecce Dei apud homines tabernaculum est*, cùm tamen nullum Templum illîc esset, sed Dominus Deus omnipotens ejus Templum esset, & Agnus. (*Vers.* 3. *Vers.* 22.) Et rursus quis genuinus sensus sit versûs illius sexti, Atque ille qui in throno sedebat, dixit, *Factum est*, Ego sum *Alpha* & *Omega*, Principium & Finis, ego sitienti dabo *de fonte aquæ vitæ gratis.* Et postremò, ultimi illius versûs, *Nec in eam intrabit quicquam quod inquinet, aut abominationem faciat & mendacium, sed duntaxat scripti in Agni libro vitæ.*

Philoth. Multa profectò congessisti, *Philopoli*, veruntamen eis quàm ordinatè quámque breviter potero, respondebo. Ut à primo igitur exordiar, Civitatem, quam *Johannes* vidit, *Novam Hierosolymam* appellari existimo, ut distinguatur à vetere *Hierosolyma*, ubi Dominus crucifixus est, sive literaliter sive Typicè intellecta; (*Apoc.* 11. 8.) & præterea, ex eo quòd illius Cives induerunt *novum hominem* qui juxta Deum conditus est in justitia veráque sanctitate, quòd Filii facti sunt *Novæ Nativitatis* sive *Novæ Creationis* Dei. (*Ephes.* 4. 24.) Dicitur autem *de cœlo descendere* tali sensu quo doctrina *Johannis* dicitur esse cœlitùs; (*Matt.* 21. 25.) consonantérque illi loco apud Apostolum, *At quæ sursum est Hierosolyma libera est, quæ est mater omnium nostrûm:* (*Galat.* 4. 26.) Illi quæ jam diu extiterit Dei Civitati ex Sanctis Angelísque in cœlo conflatæ, cùm nova hæc *Hierosolyma* à *Johanne* descripta, quantùm ad puritatem sanctitatémque tam similis sit, ob hanc causam dicitur *de cœlo descendere* tanquam cœlestis illius Perfectionis *Transcriptum* sive *Apographum.* Quibus omnibus addere potes, quicquid viderunt Prophetæ de hac Civitate in cœlestibus suis Visionibus, cùm id tandem impletum sit in Terris, hinc etiam dicitur hæc Civitas descendere de cœlo.

Atque hæc est illa ipsa Civitas, quam *Ezechiel* vidit, de qua ait, *Et portæ Civitatis ex nominibus Tribuum* Israelis, *ut sint septentrionales portæ tres, una* Reubenensis, *una* Judæa, *& una* Levitica, & sic de reliquis. (*Ezech.* 48. 31.) Ternæ portæ in singulis lateribus, quarum summa sunt portæ duodecim, quemadmodum dicitur in Visione S. *Johannis*, quòd Civitas habebat portas duodecim & in portis nomina inscripta quæ sunt nomina duodecim Tribuum filiorum *Israel.* Hoc inter alia subindicat hanc *Ezechielis* Civitatem & illam *Apocalypseos* eandem esse Civitatem. Et ex eo quòd Apostolorum nomina

mina duodecim Fundamentis Muri dicuntur inscripta, hoc cum illo altero consideratum ostendit, Vaticinium *Ezechielis* completionem suam habiturum esse in *Judæorum* conversione ad Christianitatem, nempe cùm *Judæi* ac *Gentiles* simul congregati fuerint sub uno Capite *Jesu Christo*, & eandem Fidem profiteantur, & ex eadem sint Ecclesia, quæ est hæc sancta Civitas. Dicuntur autem nomina Apostolorum *Fundamentis* muri inscribi, quoniam eorum doctrina Fundamentum Ecclesiæ est in quam *Judæi* sunt inserendi, qui per misericordiam Christianis communicatam, misericordiam etiam obtinere poterunt in die illo.

Hæc Ecclesiæ cum Ædificio comparatio crebrò occurrit in Scripturis. S. *Petrus* nos docet, *Fideles veluti vivos lapides in domum spiritualem ædificari.* Et S. *Paulus* ad *Ephesios*, Ergo non jam *peregrini estis & inquilini sed concives Sanctorum ac domestici Dei, super Apostolorum ac Prophetarum fundamentum extructi, anguli capite ipso Jesu Christo, Per quod totum ædificium compactum crescit in sanctum Templum in Domino, In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei per Spiritum.* Atque in hoc illud dictum impletur, *Ecce Tabernaculum Dei cum hominibus.* Et nomen etiam Civitatis apud *Ezechielem* dicitur *Jehovah shammah, Dominus est illic.* Et tamen nullum est materiale Tabernaculum aut Templum, in quo intelligatur residere, & versùs quod Populus adorationem faciat, sed Dominus Deus omnipotens Templum illius est & Agnus, hoc est, in nova hac *Hierosolyma* nullum erit visibile Ædificium versùs quod homines adorare affectabunt, sed poplitibus flexis purisque cordibus, manibúsque atque oculis ad cœlum sublatis, ubi Christus sedet ad dextram Dei, adorabunt homines Patrem in spiritu ac veritate.

1 Pet. 2. 5. Ephes. 2. 15, &c. Ezech. 48. 35. Johan. 4. 23.

Philop. Et tamen Deus dicit *Ezechieli*, ante accuratam illam Templi & Civitatis omniúmque rituum Judaicorum descriptionem, *Tu fili hominis ostende domui Israelis domum ut erubescant propter iniquitates suas & metiantur exemplar.* Hoc adversari planè videtur novæ huic *Hierosolymæ* à S. *Johanne* descriptæ. Ezech. 43. 10.

Philoth. Sensus summarius accuratæ illius descriptionis Oeconomiæ Judaicæ apud *Ezechielem*, omnino hic est, interprete S. *Johanne*: Quòd, postquam omnis gloria ac perfectio Judaicæ dispensationis ornatu exposita sit quanto potest maximo, *mensuratio exemplaris*, illius utique adæquatio & impletio, iste sit status Christianitatis qui appariturus est post effusionem *septem Phialarum*, quando Judæi ac Gentes una fient Ecclesia, unum sanctum Templum Civitásque Dei. Qui sensus *Spiritualis* in ipsa rerum descriptione apud *Ezechielem* se prodit. Qui enim sensus alius quàm Mysticus esse potest Aquarum sanctarum, quæ è Templo emanant, more ingentis Fluvii, & Arborum quæ suis mensibus novos fructus edant, quarúmque *fructus* esui essent & *folia* Medicinæ? Annon hoc adamussim respondet Fluvio aquæ vivæ, limpido ut crystallus, ex Dei & Agni Throno mananti, & Arbori vitæ ex hac atque illa Fluvii ripa singulis mensibus suum fructum edenti, cujus & folia etiam dicuntur ad Gentium curationem pertinere? Ezech. 47. 1. & 12. Apoc. 22. 1, 2.

Philop. Equidem fateor admodum probabile esse.

Philoth. Jam verò cùm una eadémque sint Visio, quantùm ad Objectum Prædictionis, cùm Nova *Hierosolyma* & Fluvius ac Arbores Mysticè intelligendæ sint, *Ezechielis* etiam Visio est Mysticè intelligenda.

Philop. Quod ad S. *Johannis* Visionem attinet, valde puerile est opinari, literaliter esse exponendam; ac si Civitas extruenda esset ex auro transparenti, Muri ex lapidibus pretiosis Portæque ex margaritis.

Philoth. Et tamen hoc, meo quidem judicio, magìs adhuc absonum est, ut Civitas foret ut Cubus, æquali altitudine, latitudine & longitudine. Et tamen sic describitur: Et duodecim millia stadiorum, illius Cubica magnitudo est sive mensura. Apoc. 21. 16.

Philop. Quis igitur, quæso, sensus est illius loci, *Philothee?*

Philoth. Duo hinc credo significari. Primum jam innui, Civitatem hanc *literaliter* non posse exponi. Alterum est, quod & suprà significatum est per nomina Apostolorum: Solidus hic Cubus, [duodecim millia] Civitatem hanc significat solidè integréque *Apostolicam* fore Vitâ, Fide & Disciplinâ; Radice etiam quadratâ mensuræ Muri 144 Cubitorum eandem *Apostolicam* Dispensationem præfigurante. Nam quòd dicitur, centum quadraginta quatuor Cubitos mensuram esse Muri, id quidem innuit duodecim Cubitos altum esse & duodecim Cubitos latum. Nec ultrà quidem pertingere potuit significatio, congruenter loquendo, & secundùm muri Civitatis naturam. Qualis enim illa futura est Civitas, cujus Muri ambitus 144 cubitos non excedit? Apoc. 21. 17.

Philop. Quidam, *Philothee*, aiunt, Radice illius Cubi, quem memorâsti, extractâ, atque sic Perimetro hujus Civitatis apud S. *Johannem* descriptæ repertâ,
Ezech. 48. 35. quòd Perimeter hæc eadem ferè deprehenditur, quæ est Civitatis apud *Ezechielem* descriptæ. Quidnam istud significare putas?

Philoth. Nescio profectò quid aliud significare debeat, quàm quòd hæ duæ Visiones ad rem eandem collineant, & quòd sensus illius etiam apud *Ezechielem* Spiritualis est, quódque istæ Figuræ Propheticæ quæ Imaginationem *carnémque* tantopere afficiunt, implendæ sunt in Dispensatione *Spiritûs*, cui tota Oeconomia Judaica suum signum apponit, ut Typus Antitypo. Atque hinc petenda est expositio versûs illius sexti, *Atque is qui in Throno sedebat, dixit, Factum est*, hoc est, omnia jam consummata sunt, postquam ad *Dispensationem Spiritûs* pervenerimus. *Ego sum Alpha & Omega, Principium & Finis.* Incepi quidem ab Oeconomia *Mosaica*, quæ in Figuris Ritibúsque carnalibus maxima ex parte consistit, qui rursus quodammodo in exteriori Christianitate revocati sunt: Verùm hæc *Litera Vetustas* abolenda est, omniáque in *Dispensatione Spiritûs* finienda & consummanda & in *Renovatione* humanæ Naturæ in *Novam* Creaturam in vivam Imaginem Dei, quemadmodum scriptum est, *Atque is qui sedebat in Throno dixit, Ego facturus sum omnia nova*, hoc est illud tempus, in
Jer. 31. 31, 33, 34. quo Dominus pollicitus est se *novum* fœdus cum *Israelis Judæque* domo percussurum, nempe, *quòd suam legem in eorum pectora dabit, inscribétque cordi*; Nec jam inter se docebunt alius alium ad Dominum cognoscendum cohortantes, quippe quem universi tunc parvi juxtà ac magni cognoscent. Nam, ut ait *Johannes*, *Videbunt faciem*
Apoc. 22. 4.
ejus & nomen ejus erit in frontibus eorum. Prout etiam Servator prædixit, *Beati mun-*
Matt. 5. 8.
do corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Quæ omnia *Spiritûs dispensationem* denotant.
Ezech. 39. 29. Quemadmodum & testatur *Ezechiel* de hisce temporibus, *Et non abscondam ultrà vultum meum ab eis, quia effudi Spiritum meum super domum Israelis*, inquit *Dominus Deus.*
Apoc. 21. 6. Hic igitur sensus est illius loci, versu sexto: *Ego sitienti dabo de fonte aquæ vivæ gratìs*, hoc est, *vim Spiritûs* ei gratìs communicabo. Prout Esaias itidem prædixit, *Nam*
Esai. 44. 3.
perfundam aquâ sitientes, aridúmque solum rivis, perfundam Spiritu meo tuam stirpem, meâque beneficentiâ tuam progeniem. Unde interpretandum puto *Fluvium Crystalli-*
Apoc. 22. 1. *num* quem S. *Johannes* memorat, de externa etiam prosperitate, de gaudio, pace ac securitate Ecclesiæ.

Πηγὴ διαυγὴς τὰς νόυ λύει λύπας.

Johan. 7. 38. Quibus omnibus addere potes, Servatorem Aquis vivis Spiritum assimilare.

Philop. Probè memini.

Philoth. Et nunc quidem ad ultimum illum versum quod attinet, *Philopoli*, parum in illo video difficultatis. Abominatio, βδέλυγμα utplurimum *Idolum* significat. Sensúsque, opinor, hic est, Omnes *Idololatras*, & *Impostores*, sive quocunque sensu *Mendaces*, è sanctâ Civitate exclusum iri, cùm nihil huc admittendum sit, præter veritatem ac simplicitatem vitæ, præter istos solos qui libro vitæ agni sint inscripti.

Philop. Immo verò, quid istud significat, *Philothee?*

Philoth. Solos electos Dei.

Bath. Mirum est tam innumeras Animarum multitudines ex numero Electorum fore universas, talium utique de quibus dicatur, *Ego te priusquam in alvo formâssem,*
Jer. 1. 5. *noveram, & priusquam ex utero exiisses, consecraveram.*

Philoth. Electos omnes voco, qui aut ex privilegio *novæ Nativitatis*, aut ex eo quòd *Divinam Vitam* retinuerint, sua nomina tanquam civium novæ *Hierosolymæ* libro vitæ Agni habeant inscripta.

Philop. Sobria est Interpretatio. Et nunc, ni fallor, *Philothee*, omnia Particularia te putas percurrisse, quæ tibi proposui.

Philoth. Quid? Ecqua prætermisi, *Philopoli?*

IX. *Civitatis dimensio per Angelum arundine aureâ quid denotet.*

Philop. Unum duntaxat, sed maximè præcipuum, ut ego quidem sentio; Cur scilicet Angelus heîc dicatur Civitatem metiri *aureâ arundine*, cùm S. *Johannes* dicitur Templum Dei & altare & adorantes in eo, simpliciter, *Arundine* metiri.

Philoth. Rectè hoc recoluisti, *Philopoli.* Est enim meo quidem judicio egregium Testimonium præcellentis conditionis *novæ Hierosolymæ* etiam præ istis Ecclesiæ temporibus, quæ existimarentur *Symmetra*, præ primis utique quatuor centenis ferè An-
Apoc. 11. 1. nis. Nam quòd tunc Ecclesia ab *Homine* dimensa sit, verùm hic novus rerum status
Apoc. 21. 15, 17. ab *Angelo*; illa simpliciter per *Arundinem*, hic per *Arundinem auream*; innuit profectò, novum hunc rerum statum, istum statum tantum superaturum, (quanquam optimum in quo Ecclesia hactenus constituta est) quantum *Angelus* hominem, aut

Arundo

Arundo aurea, Arundinem vulgarem ac combustibilem superat. Proculdubio aliquid erat in diebus istis (licèt multò præstantioribus quàm ubi Ecclesia crassè apostatâsset) quod ignem pati non potest, quin in fumum abeat & evanescat. Omnia verò in hac nova Creatione, Mensuræ similia sunt quâ mensurantur, (Πᾶν γὰρ τὸ μέτρον συγγενὲς, quemadmodum *Aristoteles* alicubi monet) ignémque pati possunt sine consumptione. *Verbum tuum valde purum est*, inquit Psalmista, Psalm. 119. Et rursus Psalm. 12. *Verba Domini sunt pura verba, ut in argillacea exploratum Fornace argentum, septies perpurgatum.* Est igitur pretiosum Dei verbum puráve Lex Dei (quam *David* aureorum argenteorúmque millibus præfert) quæ *Arundo hæc aurea est* cui *Nova Hierosolyma* est commensurata. Nihil retinetur, tanquam notam habens authenticam in *nova* hac *Dispensatione*, nisi quod apertè Verbo Divino congruat. Omne fœnum ac stipula humanarum Traditionum ac Institutionum comburentur, puráque ac *Apostolica* Doctrina & Disciplina sola erit omnium Mensura. Adeò ut Civitatis per *auream Arundinem* dimensio, & *centum quadraginta quatuor* Cubiti, & *duodecim* Millia stadiorum, in hunc omnia sensum terminentur, Constitutionem rerum tunc *purè* fore *Apostolicam*, totam illi Doctrinæ, illi Spiritui quadrantem qui æternus Spiritus est Dei, omnis sanctæ veritatis Divinæque Rationis Fons.

Psalm. 119.72.

1 *Cor.* 3.12.

Philop. Equidem, *Philothee*, hæ tuæ Interpretationes mihi videntur valde naturales. Annon verò alii characteres sunt excellentis hujus statûs Ecclesiæ, in aliis Visionibus sive Vaticiniis?

X.

Varia loca Mercavæ explicata sive Visionis Cherubinorum apud Ezechielem.

Philoth. Sunt, *Philopoli*, sed immensum esset omnia prosequi. Nec tamen me abstinere possum quin aliquas tibi dem subindicatiunculas è Visione *Ezechielis* de quatuor *Cherubinis* sive Curru Dei; cum quo Thronus Dei in cœlo inter quatuor Animalia à S. *Johanne* haud mediocrem gerit similitudinem. Hoc enim intelligere debes, *Philopoli*, præcipuum scopum illius maturè inceptæ diúque continuatæ negotiositatis *Filii Dei* apud nos *terrestres* Homines amplificationem fuisse *Regni Dei* etiam ad has *Terrestres* usque Regiones, ut Regnum Cœli etiam in Terris sit, cœlesti illius exemplari examussim respondens. Atque hoc ipsum est, pro quo orare docemur à Servatore, *Adveniat Regnum tuum*, hoc est, *Fiat voluntas tua in terra sicut in cœlis*, nempe, apud sanctos Angelos suos. Ac proinde finis ultimus Dispensationum Divinæ Providentiæ, prout ex *Nova Hierosolyma* per Angelum dimensione notavi, *Ecclesiæ est ad Angelicum statum sive conditionem Reductio*, ut cœlesti Exemplari respondere possit in Visionibus Dei.

Philop. Haud satis adhuc intelligo, quid tibi velis, *Philothee*.

Philoth. Mox tamen intelliges, *Philopoli*, modò ordinato sermonis progressui attendas. Dico igitur, primo in loco, Quòd *Cherubinorum* Visio, sive Currus Dei ab *Ezechiele* visus (licèt non ab eo primùm, (non dubito enim quin idem apparuerit *Mosi* & *Aaroni* in Monte) exemplar erat *Angelicæ Politiæ* cui immediatè præest Deus, *Quadrigæ Jehovæ sunt non semel decem millia, duo millia Angelorum ducunt illas* (ut habet Paraphrastes Chaldæus) *Majestas Dei requiescit super illas super Montem Sinai in sanctitate.* Præcipuus nunc scopus est, ut in plenitudine temporis, Ecclesia in terris, illius Currus fiat, cui æquè plenè expeditéque imperet, ac Angelicis Ordinibus in cœlis.

Ezech. 1.4. Exod. 24.10.

Psalm. 68.17.

Philop. Quàm plenè verò id fit, *Philothee?*

Philoth. Illud, meâ quidem sententiâ, *Ezechielis* visio ad vivum describit, quanquam nec alias omissurus sum observationes, dum visionem breviter percurro, licèt omnia notare superfluum ducam. *Vidi*, ait ille, *& ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone & nubes magna & ignis involvens & splendor in circuitu ejus & de medio ejus quasi species Electri, id est de medio Ignis.* Colorem hunc *Electri* è medio Ignis non possum quin ad descriptionem *Novæ Hierosolymæ* comparem: *Urbs verò ipsa ex auro puro, puro vitro similis.* Nunc cogita apud teipsum, *Philopoli*, quàm propè *Aurum transparens* ad similitudinem *Electri* accedat.

Ezech. 1.4.

Apoc. 21.18.

Philop. Alterum ad alterius similitudinem quàm proximè accedit, *Philothee*: Quænam verò est hujus rei significatio?

Philoth. Ignis & Lux, Spiritus est, penitùs permeans possidénsque purum hoc ac pellucidum & *Electriforme* Aurum, ut ipsum Ferrum quodammodo pellucidum videtur, quando fit candens. *Quis nostrûm accolet ignem edacem? quis nostrûm accolet incendium æternum?*

Esai. 33.14.

Philop. Purum Aurum proculdubio (quanquam pellucidum ut Electrum) taléque quod omnem suam scoriam exuerit. Puræ omnino & Angelicæ naturæ eos esse oportet. Est enim Deus Ignis edax, in quicquid quod suæ *sanctitati* adversetur.

Deut. 4.24.

Philoth. Quamobrem, cùm nihil in his curribus Dei Cherubicis superſit, quod reſiſtat, illius voluntati perfectè obſequuntur, abſolutúmque in eos Imperium obtinet, illiúſque Spiritu omnino reguntur; quemadmodum etiam in Viſione plus ſemel ſubindicatur, *Ibant autem eorum ſingula prorſum tendentia*; *quò Spiritus agebat, ibant.* Et
Ezech.1.12. quòd dicitur, *Ibant prorſum tendentia, nec inter eundum convertebantur,* hoc pervicacem ſignificat & irreſiſtibilem Divinæ Providentiæ progreſſum à copiis ſuis Angelicis
Verſ. 18. adminiſtratæ. Etenim quòd Rotarum canthi currûs illius *Cherubici* dicuntur oculorum pleni, hoc indè indigitari exiſtimo, Circuitus ac Periodos Temporum atque Ætatum ſpeciali Providentiâ Dei, qui rebus univerſis invigilat, ferri. Atque ubi di-
Verſ. 19. citur, Euntibus autem Animalibus, ibant & Rotæ apud ea, cúmque à Terra attollerentur Animalia, attollebantur & Rotæ, Adnexionem hoc ſignificat Diſpenſationum Periodorúmque temporum, Angelicorum exercituum miniſterio, quódque illi afflant, actuant & animant omnes iſtiuſmodi Circuitus ac Periodos. *Hæc res decreto*
Dan.4.17. *Vigilum, hæc rogatio pronunciatione Sanctorum perlata eſt.*

Eviſt. Putabam, *Philothee*, hos Rotarum Canthos oculorum plenos, Cœlos eſſe potuiſſe ſtellatos ab Intelligentiis circumactos.

Philoth. Commentum iſtud eſt ab antiqua *Judæorum* ſapientia tam longè diſſonum, quàm falſitas à veritate.

Eviſt. Quid ità, *Philothee?* Nam *Jonathan Ben-Uzziel* in hac expreſſim eſt ſenten-
Part.3 cap.4. tia, quemadmodum videre eſt apud *Moſen Ægyptium,* in *More Nevochim.* Nec
Ezech.10.13. contemnendas rationes producit. Oſtendit enim in repetita Viſionis Narratione Rotam *Globum* ſive *Sphæram* appellari. Quod facit ut ſemper *Ophannim* reddat per *Galgallim.* Quamobrem habere *Sphæram in Sphæra,* (ut tunc erit ſenſus) quid iſtoc aptiùs poteſt Cœleſtes orbes ſignificare? Hoc certè notatu digniſſimum eſt. Præterea dicuntur oculos habere (qui Stellis reſpondeant) & color eorum eſſe dicitur, ὡς εἶδος θαρσεὶς (ut Septuaginta etiam reddunt) Latina verò tralatio habet, ut *Viſio Maris,* cujus color cæruleus eſt, colorique cœlorum ſimilis.

Philoth. Ingenuè fateor, *Eviſtor,* hoc ipſum, præter Rabbini Authoritatem, ſpecioſam quandam concinnitatem præ ſe ferre. Sed nulla omnino ei ineſt vis aut ſoliditas. Quanquam enim גלגל *Globum* ſive *Sphæram* ſignificat, ſignificat tamen & *Rotam,* ac proinde eodem modo exponi poteſt, quo אופן, viz. *Rota.* Præterea una
Ezech.1.15. Rota dicitur eſſe in Terra, ſed nullus cœleſtis Orbis eſt in Terra. Omnéſque Rotæ, quantum ego intelligo, ſignificari poſſunt per unam illam Rotam, & per Terram omnes Regiones terreſtres Univerſi. Nam Cherubini ſive Animalia quatuor uni-
Ezech.10.15. verſa unum omnino dicuntur Animal. Et quid hoc denotet in ſtylo Cabbaliſtico facile eſt conjectare. Et certè ut ſit *Rota in Rota* tali ſenſu quo velit *Ben-Uzziel Globum* eſſe in *Globo*; ſunt quidem minores majoréſque Providentiæ Circuitus in rebus humanis, alteri alteros circumdantes, minorúmque Circuituum completiones majoribus ſunt antecedaneæ. Quæ obſervatio notabilis eſt in Eccleſia Dei, & in Typorum Vaticiniorúmque impletionibus. Et quæ longiſſimè attingunt, ampliſſimíque
Ezech.1.18. ſunt ambitûs, illæ Rotæ ſunt quæ ob ſuam vaſtitatem tam ſtupendæ ſunt ac formidabiles, quemadmodum Viſio eas deſcribit. Et talis eſt illa larga vaſtáque Providentiæ Periodus, quæ cum primo *Fiat Lux* in Geneſi incipiens, ante ultimum Tonitruum non deſinet, in *Apocalypſi* memoratum.

Et cùm Color Rotæ dicitur eſſe tanquam *Viſio Maris,* hoc priorem Expoſitionem confirmat, Rotas illas eſſe Providentiæ circumvolutiones, & Periodos Regnorum, Populorum & Nationum, quas ſtylus Propheticus comparat *Mari.*

Et poſtremò, quòd dicuntur oculorum plenæ, Aſſiſtentiam denotat Ordinum Angelicorum in rebus humanis (quòd illi ſe iſtis ingerunt & immiſcent) quippe qui numeroſi ſunt illi oculi Providentiæ, qui terreſtribus Regionibus invigilant, réſque omnes ſecundùm ſuam voluntatem ac conſilium dirigunt,

Θεοὶ δὲ κατὰ σφέτερον πάντα τελοῦσι νόον.

Cuph. Rotæ hæ *Ezechielis* fecerunt, ut mens mea toto hoc tempore circa *Fortunæ Rotam* verſaretur, ob vulgarem iſtam locutionem tam frequenter in ore hominum nunc dierum habitam.

Clio.cap.207. *Eviſt.* Non tantùm nunc dierum, O *Cuphophron.* Nam æquè antiqua atque Ætas *Herodoti* eſt hæc locutio, apud quem hæc ipſa loquendi formula ad *Cyrum* Regem, adhibita eſt à *Cræſo,* in ſuo ad eum colloquio, de bello cum *Tomyri* Regina *Maſſagetarum,* Εἰ δ' ἔγνωκας ὅτι ἄνθρωπος καὶ σὺ εἶς, καὶ ἑτέρων τοιῶνδε ἄρχεις, ἐκεῖνον πρῶτον μάθε, ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπηΐων ἐστὶ πρηγμάτων, περιφερόμενος δὲ οὐκ ἐᾷ αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχέειν.

Cuph.

Cuph. Commentum hoc de *Rota Fortunæ*, quantum video, multò antiquius est quàm ego putabam.

Philoth. Commentum verò istud cùm tam antiquum sit ac vulgare, indicatio est, quàm naturaliter rem ipsam exprimat, & ulterior propterea demonstratio, quàm facilis naturalísque nostra sit hujus partis Visionis Expositio, quæ has *Rotas*, Periodicas rerum humanarum *Circumvolutiones* facit. Hoc autem est discriminis inter hanc Divinam Visionem & istam Historiam profanam, quòd in una, Rota sit *Providentiæ* sive *Divini Fati*, in altera, Rota *Fortunæ*, si ἀτυχέειν necessariò hunc κύκλον τύχης implicet. Hoc verò obiter tantùm dictum esto.

Præcipuum Argumentum contra Expositionem Rotæ, quam adhibet *Ben-Uzziel*, hoc est, quòd falsum Mundi systema supponit. Præterea, * sensus *Mercavæ* Ezechielis non est *Physicus*, sed *Moralis*, *Spiritualis* sive *Divino-politicus*, si fas sit ità loqui.

Philop. Perge igitur, quæso, in hac tua Interpretatione, *Philothee*, secundùm istum sensum, plurésque adnotationes in hanc Visionem nobis imperti. Quid sentis de Numero Formáque *Cherubinorum* & de Homine huic currui *Cherubico* insidente?

Philoth. Quantùm ad Numerum Cherubinorum, qui quatuor sunt, per eos significari existimo, universam Angelicorum Ordinum comprehensionem, aut eorum saltem, qui *Spiritus* sunt *administratorii*. *Pythagorica* enim Παντέλεια in *Tetractŷ* comprehenditur. Quòd verò Facies eorum dicuntur esse quatuor, videtur innuere tot genera esse Naturarum sive Officiorum in hac *Politia Angelica*, quæ fortean crassiori quodam modo distinguuntur in *Politiis humanis*, quarúmque cum respectu hic Angelicus fortasse Typus Prophetis exhibitus est sanctísque viris Dei. Quatuor igitur distinctæ facies *Leonis*, *Hominis*, *Bovis* & *Aquilæ*, quatuor illas præcipuas partes significant quæ ipsorum Politiam constituunt. *Leo* partem *Militarem*; *Homo* illam partem, quæ in *Causis cognoscendis* pacificáque Justitiæ administratione versatur; *Bos* partem *laboribus corporeis* addictam sive in Agricultura, sive in alio quocunque negotio manuum operâ perficiendo; & *Aquila* denique *Sacerdotalem* & *Philosophicam*, Speculativam & Devotionalem partem denotat. Generalis hæc Quadripartitio Geniorum ac Negotiorum non ineptè concipi potest aliquo modo ad *Angelos* pariter atque *Homines* pertinere. Sed unumquodque Animal habere dicitur quatuor has Facies universas, quòd unumquodque Animal pars quarta est totius comprehensionis exercituum Angelicorum, atque hæc quatuor genera intermiscentur alia cum aliis. Porrò, quòd totum corpus, dorsa, manus alæque plenæ erant oculis, omne eorum robur atque vim, per scientiam regi, eósque videre & unde & quò abeant, nec quicquam agere ex *cæca obedientia*, sed per *lumen Vitæ*. Et quòd Facies in eandem partem omnes sunt conversæ, eos omni carere denotat dissidio, sed eandem habere mentem ac consilium, ut qui unus sunt obsequentissimus currus *Cherubicus* Dei. Quòd verò ab Aquilone, *Tenebrarum* Regione ac *Frigoris* moventur Austrum versùs, significatio obvia est. Quemadmodum & cur facies *Hominis* collocetur Austrum versùs in *primori* quasi acie (*Leone* ad Orientalem, *Bove* ad Occidentalem partem spectante) *Aquila* verò septentrionem versùs, in acie quasi *posteriori*. Primorem enim Aciem ac Posteriorem duo esse honestissima exercitûs loca, satis cònstat ex eo apud *Esaiam*, *Non enim trepidè emigrabitis aut fugâ abibitis, nam vos Jehova præcedet, vos Deus Israelitarum colliget.* Et Homo utì nôsti principatum habet in omnia quæ moventur in Terris, ut Aquila in omnia quæ volant per Aërem.

Ezech. 10.12.
Ezech. 1.9.
Vers. 4.
Vers. 10.
Esai. 52.12.

Philop. Sed & volucrum Aëris est etiam Princeps, *Philothee*.

Philoth. Sic est, symbolúmque *Justitiæ* & *Pacis*. Atque hæc est ipsa natura veri *Hominis*, summáque illius perfectio, Chartáque Regia quâ fretus omnibus imperat. *Siquis dixerit, diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est.* 1 *Joh.* 4.20.

Philop. Partim te intelligo, *Philothee*. Verùm annon oblitus es quid *pedes Cherubinorum* denotent, perinde atque quid *facies*, explicare?

Philoth. Rectè mones, *Philopoli*. Quid de hisce etiam observaverim tibi impertiam, quanquam plura jam tetigi quàm destinaveram. *Pedes* eorum *Vitulinis* similes dicuntur & in æris politi speciem coruscare. Quòd dicuntur æs politum referre, robur stabile ac puritatem Angelicorum affectuum denotat, quos & *Pythagorei* pedibus assimilant. Quòd verò *pedes* dicuntur *vitulini* sive *bovini*, significat eos nec affectare, nec laborare pro eis rebus quæ nihil prosint. *Non ità operam impendunt, ut tamen panis non comparetur, nec laborant unde non satientur.* Quamvis singuli Cherubi *faciem* habeant *Aquilæ*, nulli tamen ullos alios *pedes* habent quàm *vitulinos*, sive *bovinos*. Quod nobis insinuat Angelos vel maximè contemplativos tempus suum infructuosis subtilitatibus non insumere, quantumlibet sublimibus, nec in altas, quæ nihil ædificent, speculationes subvolare.

Ezech. 1.7.
Esai. 55.2.

Hyl.

Hyl. Hæc omnia, meo quidem judicio, satis congrua sunt, *Philothee.* Ut verò *Bos* eam Politiæ partem repræsentet, quæ *Agriculturam* complectitur, & quæcunque alia Munera, quæ manûs operam requirunt, quomodo hoc ad Mundum Angelicum pertinere queat, nisi quatenus Potestates sint talibus Hominum Ordinibus in hac Terrestri Regione præsidentes, ego quidem nescio. Quamobrem mihi in mentem, dum vos differebatis, hoc commentum occurrit, has quatuor facies *Aquilæ, Hominis, Leonis* & *Bovis,* quatuor Cardinales Virtutes significare posse, *Prudentiam, Justitiam, Fortitudinem* & *Temperantiam.*

Philoth. Nec multùm profectò aberrâsti à scopo, sic comminiscendo, *Hylobares.* Mihi crede, hoc maturum est promptitudinis ingenii tui, in hoc genere contemplationum, specimen. Posuisse te tantùm oportebat, *Sapientiam* pro *Prudentia,* cùm hæc posterior *Homini* adeò sit propria, ac Justitiæ Vitæque ac morum tam individua comes, ut aptè possint, tanquam una eadémque res, per *Hominis* Symbolum repræsentari. *Sapientia* verò quæ altissimarum ac profundissimarum causarum omnis Justitiæ erga Deum atque homines est indagatrix, (quam *Cicero* meritò à *Divino Intellectu* deducit) rectiùs figuratur per *Aquilam,* quæ tam fortem habet oculorum aciem, ut ipsum Solem aspicere possit, cui *Philo* æternam Dei Mentem assimilat, τ̀ θεῖον utique λόγον, ut ille appellat. Quamobrem summum ultimúmque veritatis rerum judicium, aptè repræsentatur per *Aquilam,* quippe quum heîc sententia fertur secundùm Æternam Divinæ Rationis legem.

Lib. 2. de legibus.

Ἥλιον καλεῖ τ̀ θεῖον λόγον. Phil. Jud. lib. de Insomniis.

Sophr. Nunquam mihi in mentem venit antehac, cur vexillum Tribûs *Dan,* figuram gestaret *Aquilæ.*

Bath. Quoniam *Dan* significat *Judicium*? Ego verò aliud quoddam meditabar, quod Conjecturæ *Hylobaris* magnopere favet. Ille scilicet gradus Virtutum Cardinalium quem *Plotinus* Paradigmaticum vocat, qui Animam humanam θεὸν efficit, hoc est, in conditionem puri *Angeli* constituit. Theosophi etiam declarant quatuor Paradisi Fluvios, Virtutes quatuor Cardinales in Mundo Intellectuali sive *Angelico* significare. Quæ res non solùm Authoritate sed rationibus insitis innituntur, nisi quòd nimis prolixum esset eas explicare. Adeò ut, quantum ego quidem video, *Hylobaris* & *Philothei* conjecturæ de significatione quadriformis hujus Cherubinorum aspectûs ambæ possint simul consistere, nec magis pugnare inter se, quàm *Abstractum* & *Concretum* quæ unum Subjectum constituunt.

Philop. Ego juxtà tecum sentio. Verùm non sperabam tam multa documenta utilia educi potuisse ex obscura hac Visione *Ezechielis.* Sed nihil adhuc dixisti, *Philothee,* de eo qui currui huic *Cherubico* inequitat, qui speciem habet *Hominis* & colorem *Electri* cum Igne circumfulgente.

Ezech. 1. 26, 27

Philoth. Illa cœlestis Humanitas est Filii Dei. Ipse Titulus illius *Electro* inscriptus est, voci utique חשמל, si legas *Cabbalisticè.* Et tamen dicitur Deus esse *Israelis.* Et circumfulgens Iris eum Symbolicè innuit Deum esse totius Universi. Sed noli ultrà in has res inquirere. Ad ea pergam, quæ sequuntur.

Ezech. 10. 20.

Philop. Fac ità, quæso, *Philothee.*

Philoth. Nunc verò hujus Typi status perfectionis in Ecclesia cùm *Mosis* tempora illius *Veritatis* non essent capacia, Deo tamen visum est, *Umbram* illius ad exornandam Israelitarum Religionem deducere. Adeò ut *cœlestis* Typus à Prophetis tantùm sanctisque viris Dei visus, *Terræ* etiam sit impressus, visibilisque factus apud populum *Judæorum,* qui Figuram hanc inter se gestabant. Habebant enim tum materiales *Cherubinos* in suo *Dabir,* super quod *Æternum Verbum* intelligebatur sedere, & Oracula edere, quemadmodum & is qui sedebat super hunc currum loqui dicitur de supra vivos *Cherubinos* quos Propheta vidit; tum præterea Thronus (quæ mira est rerum competentia) in medio quatuor *Cherubinorum* in illo curru, Tabernaculo planè respondet in medio quaternorum Castrorum *Israelis,* sub vexillo *Reuben* ad *Austrum,* sub vexillo *Judæ* ad *Orientem,* sub vexillo *Ephraim* ad *Occidentem,* & sub vexillo *Dan* ad *Aquilonem*; Insignibus etiam singulorum quaternorum castrorum juxta Rabbinorum traditionem, positurae Facierum horum quatuor Cherubinorum respondentibus; cùm Insigne *Reuben, Homo* esset; Insigne *Judæ, Leo*; Insigne *Ephraim, Bos,* & Insigne *Dan, Aquila.*

Exod. 25. 18, 22.

Ezech. 10. 1, 2.

Num. 1. 52. & 2. 2.

Philop. Competentia profectò admodum mirabilis est.

XI. *Explicatio Visionis Throni Dei in Cœlo, quatuor Animalium & viginti quatuor Seniorum apud* Johannem.

Philoth. Sic quidem populus Dei in diebus istis Typum *cœlestem* modo *Terrestri* & *Carnali* gestabant. Et legem etiam accipiebant cum apparentia ignis & fulguris, quemadmodum & currus hic Cherubicus describitur. Eorum tamen Dispensatio non erat *ignea lex Spiritûs,* quam Servator in adventu suo introduxit qui dicitur baptizare cum *Spiritu* sancto atque *Igne.* Ille igitur veram hanc *Cherubicam* sive *Angelicam*

cam Dispensationem apud Apostolos suos ac Discipulos inchoavit, & ad tempus aliquod, aliquo modo duravit. Verùm *Carnalitas* & *Externalitas*, præsertim post tempora *Constantini*, statim omnia inundavit. Utcunque *Perfectionis* Exemplar rursus revelatum est in Visione S. *Johannis*, in qua Thronum Dei vidit in cœlis & viginti Apoc.4.2.
quatuor Seniores, quatuórque Animalia oculis plena. Etenim etiam in hoc ostensa Vers.1.
sunt illi quæ posthac essent futura. Hæc enim *cœlestis* Idea est illius status Ecclesiæ qui revera erit in *terris*, postquam *Nova Hierosolyma* descenderit è cœlo & Tabernaculum Dei fuerit apud Homines, ità ut habitet in eis per *Spiritum, vivámque suam Præsentiam.* Quam populi Dei communitatem, quidam putant aliquo sensu etiam per *Mare Vitreum* crystalli simile ante Thronum, perinde atque per *quatuor Animalia* Vers.6.
repræsentari. Quippe quòd *Mare* populi collectionem significat in unum Regnum. Quòd autem *fixum* sit ac pellucidum hoc *Mare*, *stabilitatem* denotare potest ac *puritatem* cordium & conscientiarum populi Dei, quos illius *Spiritus* penetrat & possidet, illiúsque Præsentiæ lux corroborat & irradiat, omnésque ex eis peccati & erroris nebulas tenebrásque expellit. Illorum *conflatio* est ut *Vitri* per ignem, per *ignem Zeli* ac *Charitatis*, qui correxit & reduxit quod luteum erat & opacum, ad eam munditiem, ut *puritas* eorum, *soliditas* & *pellucidit as* sit sicut *Crystalli.*

Philop. Hoc satis congruum foret, si *Mare* heîc, intelligendum esset secundùm stylum Propheticum. Nam illi Interpretes qui sic intelligunt, tanquam *Mare* fixum crystallinum considerant. Verùm hoc Mare proculdubio, ad Mare in Templo *Salomonis* alludit. 1 Reg.7.23.

Philoth. Valde verisimile est, *Philopoli*, ad istud similiter alludi, quippe quòd & *septem Lampadum* etiam fit mentio. Cæterùm tametsi intelligimus hoc *Mare Crystallinum* tali sensu, quali mare æneum intelligitur in Templo *Salomonis*, respiciet tamen rursus *Communitatem* populi Dei, cùm illud mare sit in quo *baptizantur* in unum corpus. Erit nihilominus efficax illud lavacrum Regenerationis, ille Christi Baptismus qui fit cum Spiritu sancto atque igne. Etenim *per unum Spiritum nos omnes in unum corpus baptizati sumus*, & omnes unum Spiritum hausimus & imbibimus; 1 Cor.12.13.
Christúsque Servator declarat, *Quisquis biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Joh.4.14.
Hæc autem de *Spiritu* locutus est, quemadmodum alibi dicitur. Et *Fluvius* ille Apoc.22.1.
Aquæ vivæ purus splendidúsque ut *crystallus*, dicitur itidem *ex Throno* Dei procedere, ut Mare hoc vitreum stare *ante Thronum.*

Philop. Cæterùm, *Salomonis* Mare æneum, O *Philothee*, cui hoc Mare vitreum respondet, Sacerdotibus lavandis destinatum est. 2 Paralip.4.6.

Philoth. Istud quidem non nego. Memineris tantùm, *Philopoli*, externas lotiones parùm prodesse, *Spiritum* autem esse qui mundificet. Hoc est illud novæ Nativitatis lavacrum quo *baptizamur* in unum corpus & in unum Spiritum & in unam sacram *Communitatem* Sanctorum, gloriosæ præsentiæ Dei lumine per *purum* hoc *mare crystallinum* penitus perlucente. Adeò ut, cùm Spiritus hic *Regenerationis* & *Purificationis* idem sit quod hoc lavacrum sive aquarum *mare crystallinum*, in Sanctísque Dei resideat, Sancti Dei rursus sive pura Ecclesia hoc Mare est, secundùm stylum Propheticum. Videtúrque Mare *Salomonis* eundem habuisse Titulum in eum finem, ut cum hac fœlici Allusione tandem conveniat. Sat scio *Aretam*, in hunc locum, expressim affirmare, Quòd *Mare* immensam multitudinem significat. Adeò ut quantum ego quidem video, Typus hic duplicem Allusionem habere possit, alteram ad usum *Maris Salomonici*, alteram ad significationem *Nominis* juxta *stylum Propheticum.*

Philop. Immò, *Philothee*, hac in re tibi tandem prorsus assentior. Nôstique omnes veros Christianos Regale esse *Sacerdotium*, neminémque lavari per Spiritum, 1 Pet.2.9.
quin Spiritum imbibat. Spiritus enim interna nostra lavat, non externa.

Philoth. Verùm noli me aliorsum accipere, *Philopoli*, quàm volo. Neque enim intelligo, Mare vitreum pro Symbolo Populi Dei primariò poni, (nam quatuor Animalia manifestò sunt illius communitatis symbolum) sed pro lavacro poni Spiritûs in quem Dei populus baptizatur. Quod Spiritûs lavacrum illustratur describitúrve ab *effectis*, ex eo quòd populum Dei tanquam *Mare vitreum simile crystalli* reddit, lumine Spiritûs vitæ, pura eorum perviáque corda ac mentes penetrante ac possidente, ut radii Solis mundissimum maximéque pellucidum crystallum penetrant.

Philop. Curam tuam elimatúmque judicium, *Philothee*, laudo, ut qui nihil de utilitate Repræsentationis perditum velis, & tamen absonantiam istam declines, ut aliquibus videri potest, quâ una eadémque res duobus diversis Hieroglyphicis in una eadémque Visione repræsentetur.

Philoth. Rectè rem capis.

Apoc. 4. 5. *Philop.* Verùm quænam, quæso, significatio est, *septem* illarum *Lampadum* Ignis ante Thronum ardentium, qui dicuntur *septem* esse *Spiritus Dei*?

Philoth. Per Spiritum charismata Spiritûs, infusámque gratiam ac illuminationem aliquando intelligi, notius est quàm ut moneam. Quinimo & hîc sic intelligi nequaquam nego, sed & Angelos etiam significare. De numero verò, ut omnes conjecturas de septem ultimis *Sephiroth* missas faciam, hoc tantùm in præsens Responsum dabo, septenarius nempe hic, nihil necesse esse, ut *Numericè* significet, sed *Symbolicè*, *Puritatem* denotando & *Immaterialitatem* horum Angelorum sive Spirituum qui Ecclesiæ invigilent eique ministrent, postquam id illustri illo gradu impletum fuerit, quod prædictum est, *Tabernaculum Dei est apud Homines.* Hîc *Lampadæ* distinguuntur à *quatuor Animalibus*: Verùm in *Ezechielis* Curru Cherubico, ipsa Animalia assimilantur Lampadis, quoniam illa Visio repræsentabat etiam Regnum jam existens *Angelorum*. Et tamen *Animalia* hîc describuntur eodem ferè modo quo *Cherubini* in Visione *Ezechielis*, quod [illegible] nem *Angelicam* hujus ultimi optimíque statûs Ecclesiæ denotat. Genium eorum, [illegible] qui sunt è Regno Angelico, *quadriformem*, nihil opus est hîc repetere, & Applicatio valde facilis est. Pauca tantùm quædam, quæ observatu dignissima videantur & utilissima in hac præsenti Descriptione seligam, & postea pergam.

Apoc. 21. 3. Ezech. 1. 13.

Apoc. 4. 6. Ut primò, Quòd Animalia dicuntur omnia, *plena* esse *oculis*, & à fronte & à tergo. Quod significat ea & prorsum & retrorsum aspicere, & in Historias temporum præteritorum & in vaticinia ac prædictiones rerum futurarum, omnésque in consiliis computare possibiles Futuritates, quò res præsentes Regni Christi meliùs administrare possint & cuique casui eventuro prospicere. Nam in hoc omnis utilis & ad mores communémque vitam spectans, consistit sapientia.

Apoc. 4. 8. Esai. 6. 2. Secundò, Dicuntur habere singula *senas alas*. In eos proculdubio usus, ad quos Seraphim eas adhibere dicuntur apud Prophetam *Esaiam*, qui binis facies suas, alteris pedes tegebant, tertiis volabant. Quod Reverentiam erga Divinam Majestatem innuit, agilitatem & promptitudinem in illius ministerio, cautámque invigilationem affectibus nostris, ut in puris semitis incedamus. Nam statim post mentionem senarum Alarum, singula quatuor Animalium dicuntur oculis plena κυκλόθεν καὶ ἔσωθεν (quemadmodum *Grotius* bene ac peritè ista duo constringit) *extrà* & *intùs*. Ac proinde uno oculo objecta *externa* respicientes, & *propriam* suam naturam altero, atque sic ea inter se comparantes, semper se gerent condignè ac decorè, cum debita Reverentia erga id quod Dignitate & excellentiâ supra se positum animadverterint, & ad debitam distantiam ab eis, quæ indigna & infra se judicaverint. Nunquam committent quicquam propriæ suæ naturæ excellentiâ indignum, nec admittent quicquam quod innato lumini & immutabilibus intellectualis creaturæ principiis repugnet. Ac proinde siquis ab *extrà* talia eis obtulerit, oculi eorum *intùs* facilè cernent, eum qui proposuerit, aut *Fatuum* esse aut *Impostorem*.

Tertiò, Quemadmodum *Mare vitreum* Crystalli simile *baptizationem* nostram significat in unam sanctam *Communitatem*, itâ fulgura & tonitrua & voces super hoc collectum Ecclesiæ corpus, Animalia quatuor & viginti quatuor Seniores, *communem* eorum significant *instructionem* ductúmque per *igneam legem Spiritûs*, sub qua Dispensatione vitam degunt. Juxta illud secundi fœderis promissum: *Meam legem in eorum pectora dabo inscribámque cordi, & ego eis Deus & ipsi mihi populus erunt.* Hæc est illa Civitas quam *Ezechiel* appellat *Jehovah shammah*, non quidem ob ullam visibilem illîc symbolicam Dei Residentiam, sed quòd in *cordibus* hominum per *Spiritum* residet, unde unum communem animum habent unúmque motum; quemadmodum fit in *Regno Angelico* Cherubinorum *Ezechielis*, *Alæ binæ singulorum invicem erant conjunctæ, ibántque quo Spiritus agebat.* Et viginti quatuor Seniores & quatuor Animalia, uno sic ducuntur spiritu. Cùm enim *tribuunt Animalia gloriam & honorem, viginti etiam quatuor Seniores, coronas suas abjiciunt ante Thronum*, agnoscentes per quem & propter quem regnant, in manifestationem scilicet gloriæ & honoris & potentiæ Dei in suorum Regno Sanctorum.

Jer. 31. 33. Ezech. 48. 35. Ezech. 1. 11, 12. Apoc. 4. 9, 10.

Vers. 8. *Cuph.* Verùm, quæso te, *Philothee*, quomodo Animalia quatuor intelligi possunt *sine ulla intermissione dies & noctes dicere, Sanctus, sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens*, & tamen viginti quatuor Seniores, quoties sic dicunt, *Coronas abjicere ante Thronum*? Una enim abjectio sic esse posset pro omnibus, semperque Coronæ ante Thronum jacerent à capitibus remotæ.

Philoth. Hæc nullo pacto tam crassè intelligenda sunt, O *Cuphophron*. Quòd enim dies noctésque sine intermissione dicunt, *Sanctus, sanctus, Sanctus*, nihil amplius

plius

pliùs id significat, quàm perpetuam declarationem Sanctitatis Dei, in cujus præsentia versantur, per constantem Puritatem & Sanctitatem vitæ suæ atque morum.

Πᾶσα γὰρ ἡ πρᾶξις τὸν λόγον ἔργον ἔχει.

Et quemadmodum unus hic est ac perpetuus Sanctitatis in Populo tenor, ità etiam unum est perpetuum consimile Pietatis Humilitatísque studium in suis Principibus, qui in perpetuo sensu vivunt sui officii atque muneris, abjicientes coronas suas ante Thronum Dei, itáque agnoscentes mensuram sui Imperii & Regiminis suam rem propriam nequaquam esse, sed rem omnino Christi illiúsque Regni, séque & per eum & propter eum solummodo regnare, nec seipsos quærere debere. Hæc est interna externæ cultûs eorum repræsentationis mens sive significatio, quæ ad intimam vitam Spiritúmque penetrat, nec Imago est Imaginis.

Philop. Hæc satìs solida est ad *Cuphophronis* quæstionem Responsio, *Philothee.* Verùm, cur, quæso, coronati isti Seniores (cùm coronas aureas ut *Reges* gerunt) candidis dicuntur induti vestibus sicut *Sacerdotes*, & cur *proximè Dei Thronum* collocati, & cur denique *viginti quatuor* esse dicuntur? *Apoc.* 4. 4.

Philoth. Per Coronas aureas vestésque candidas simul consideratas significatur quòd in suis cujusque regnis omnis potestas in eis sita est, *Sacerdotalis* perinde ac *Secularis*; hoc est, Quòd in omnibus causis tam *Ecclesiasticis* quàm *Civilibus*, proxima sunt post Christum, in propriis suis Principatibus, suprema Capita. Atque eapropter *Throni* illorum (sic enim appellantur in Textu Græco) collocantur *proximè Thronum Dei.* Ista etiam ulterior subindicatio est *Sacerdotalitatis* eorum, quòd sic collocantur *circa Thronum*, quippe quod alludere videtur ad *Levitarum* Tentoria circa Oraculi Tabernaculum posita. Cæterùm quòd *candidis vestibus* induuntur, significat etiam eorum *Innocentiam, rectitudinem animi* ac *sanctitatem, Sacerdotalem Pietatem* ac *Devotionem* in fervidis suis accessibus ad Thronum Gratiæ, precibúsque pro seipsis ut Gubernatoribus, próque populo suæ fidei concredito. Et postremò, verisimile est, *viginti quatuor* dici, cum aliqua allusione ad distributionem sortium *Sacerdotum* ac *Levitarum* in eum numerum. Quod rursus principatum horum Regum etiam in rebus *Sacerdotalibus* ostendit ac si *Principes* essent istarum *sortium*. Verùm ingenuè fateor me existimare, quod præcipuè heîc intenditur hoc esse: Subindicationem scilicet, gloriosum hunc Ecclesiæ statum tunc fore, postquam Gentes Judæique unum facti fuerint Ovile, húncque statum fore *Novæ Hierosolymæ* quæ duodecim Patriarcharum perinde atque duodecim Apostolorum nomina sibi habet inscripta. Hæc ut opinor, Numeri *viginti quatuor* Seniorum vera est ratio. Nullus enim dubito quin Numerus *Symbolicè* heîc significet, non autem *Numericè*. *Num.* 1. 50. 1 *Paralip.* 24. 4, 18. *Apoc.* 21. 12, 14.

Philop. Hæc profectò Interpretatio majoris videtur momenti, quippe quæ & Conversionem *Judæorum* & *Apostolicam* eorum temporum Ecclesiæ conditionem simul indicat.

Equidem, *Philothee*, præstantissimum nobis Ecclesiæ statum ex Prophetis descripsisti, qui cùm tam excellens sit, ut omnem sermonis vim planè excedat, nec ullâ verborum copiâ, quâ ipse quidem polleam, satìs pro sua dignitate possit illustrari, contentus ero propriæ memoriæ reficiendæ causâ totam rem in quàm paucissima possum contrahere. Quæ breviter hæc sunt: Doctrina Cultúsque Apostolicus, Vitæ integritas, & securitas à Persecutione conscientiæ ergô, & ab omnibus bellis intestinis ac tumultibus. Sic enim revera *Regnum* evadet *Filii Hominis*, cùm quatuor Regna hactenus meritò comparata sint quatuor sævis voracibúsque *Belluis*, talibúsque quæ ità quidem insævierint ut carnem propriam dilacerarent. Cæterùm *Regnum* hoc *Angelicum*, quemadmodum tu appellas, in quo *voluntas Dei sit in terra sicut in cælo*, Regnum est *Justitiæ*, & *Pacis* & *Gaudii* in *Spiritu sancto.* O quàm exultat mihi animus tam gloriosum videnti Prospectum! Oraturus sum, *Adveniat Regnum tuum*, cum magìs peculiari Emphasi, ob hujus Diei Instructionem, *Philothee*, quàm in omni mea vita unquam feci hactenus. Ut verò id majori cum πληροφορίᾳ faciam, perge quæso ad Quæstionem proximam, rationésque tam gloriosæ spei nobis declara. *Dan.* 7. 13. 2 *Esdr.* 13. 10, 11, 12.

XII. *Quibus è Scriptura rationibus innixa sit spes gloriosi illius status Ecclesiæ futuri.*

Philoth. Quid, deesséne tibi possunt, *Philopoli*, rationes hujus spei, postquam tam multa vaticinia, quæ te hac de re certum facerent, jam audiveris?

Philop. Verùm quis novit, *Philothee*, quin Prædictiones istæ esse possint conditionales, effectúmque tantùm sortiri, secundùm incertitudinem nostrarum voluntatum?

Philoth. Istud supponit has res à nostris meritis dependere. Magnæ autem rerum in orbe *Revolutiones*, taliúmque quæ præcipua sint Divinæ Prædictionis objecta, tam tenuibus infirmísque cardinibus non inhærent. Fatum est, O *Philopoli*, proculdubio, Divinum est Fatum ac irresistibile Consilium Dei Omnipotentis, quod omnium hominum ingratiis ac diabolorum, effectum sortiturum est suo tempore. *Assueta sylvis Onagra, ventum pro libitu naribus haurit, Quis avertet eam? Qui eam quærunt,*
Jer. 2. 24. *non est quòd defatigent se frustrà, invenient eam suo mense.* Davídque prædicit, *Popu-*
Psalm. 110. 3. *lus tuus pronâ voluntate erit, in Die fortitudinis tuæ. Fili Hominis, reviviscéntne hæc*
Ezech. 37. 3. *ossa*, inquit *Ezechieli* Deus, in valle ossium humanorum peraridorum. Respondit autem cum reverentia, *Domine* Jehova *tu id scis*; subinsinuans in illius esse potestate, reviviscere ea velit an secus. Nôsti verò postquam Deus vaticinandi potestatem dedisset Prophetæ, ad ossa, & dicendi, *O aridæ ossa, audite dicta Jehovæ, Ecce ego in*
Vers. 4, 5. *vos immittam spiritum quo reviviscatis,* Effectum continuò secutum est. *Nam sonus*
Vers. 7, 8. *extitit & motus, & accedebant ossa ad suum quodque os, statimque obtecta sunt nervis,*
Vers. 9, 10. *carne & cute.* Atque itidem, postquam dixisset, *A quatuor regionibus veni O Spiritus, & hos interfectos affla*, in illos venit Spiritus, revixerúntque & in pedes suos constiterunt copiæ sanè maximæ. Fuítne ullus unquam rerum status magis arduus ac desperatus quàm hic?

Philop. Non dubito quin Deus si velit, talem gloriosum rerum statum, qualis prædictus est, possit introducere, nisi mala nostra merita obicem ponerent.

Philoth. Istiusmodi immensi favores Oecumenici, *Philopoli*, cujusmodi hi sunt, non pro meritis nostris dispensantur, sed pro libero Dei consilio. Audi quid idem
Ezech. 36. 22, 23. Propheta dicit, ad domum Israelis, *Sic dicit Dominus Jehova, Non ego vestrâ id causâ facio, domus Israelis, sed propter meum sacrum nomen, quod vos apud gentes, in qua venistis, profanâstis. Hoc ego meum magnum nomen consecrabo profanatum apud gent id vobis inter eas profanantibus, scientque gentes me esse* Jehovam, *cùm ego me in v*
Ezech. 36. 25, 26, 27. *ob oculos illarum, sanctum præbuero. Accersam autem vos ex gentibus & ex omnibus c ctos terris adducam in vestram patriam, puráque conspersos lymphâ, ut ab omnibus ve fœditatibus purgemini, ab omnibus vestris vos expiabo stercoreis Divis. Vobísque & novum & spiritum novum in pectora dabo. Ac exempto de corporibus vestris lapideo cor cor vobis dabo carneum. Inditque in pectora vestra meo Spiritu faciam ut Institutis me pareatis, meásque conservetis sententias.* Quid de hac loquendi formula existimas, *Philopoli?* Pluresque hoc genus locutiones occurrunt apud Prophetas.

Philop. Equidem ingenuè fateor me existimare hujusmodi *Nationales* sive *Oecumenicas* rerum mutationes à nostris meritis liberóve arbitrio non dependere. Etenim quantum ego video Deus hesc largitur & *velle* & *facere*, secundùm suum consilium prædictionésque sanctorum suorum *Prophetarum*, nè illius Providentia suspecta habeatur, Noménque ejus blasphemetur apud *Infideles*.

Sophr. Descriptio etiam Novi Fœderis apud *Jeremiam* secundùm hunc formatur tenorem. *Post illa tempora*, inquit Jehova, *meam legem in eorum pectora dabo, inscri-*
Jer. 31. 33, 34. *bámque cordi, & ego eis Deus & ipsi mihi populus erunt.* Quid! Num ob ulla eorum merita? Nequaquam, sed ex mero suo beneplacito. *Nam culpæ eorum ignoscam*, ait ille, *peccatúmque eorum non recordabor ampliùs.*

Bath. Humanæ Animæ tandem, Æterni Pontificis gratiâ, ad spiritualem suum quietis Sabbatismum sunt rediturae.

Philoth. Præterea, *Philopoli*, vide quàm omnis rationis expers res sit, Divinæ Providentiæ ad hunc modum diffidere, quippe qui tam constanter pervicacitérque hactenus, secundùm Prophetarum Prædictiones de statu Ecclesiæ, (ut jam audiisti) ab initio ad hunc usque diem res perpetuò deduxerit. Ut ea prætermittamus quæ
Apoc. 6. 12. Servatoris Ascensionem Missionémque, juxta promissum, Spiritus sancti antecessere, perpende quàm accuratè impleta sint *sex prima Sigilla*, quomodóque sub sexto *Michaelis* victoria in *Draconem* contigerit, quando sub *Constantino Romanum* Imperium factum est *Christianum*. Eventum extra omnis mortalis oculi ictum prospectúmve situm, quò minùs prævideat. Solus Servator unigenitus Dei filius discipulis suis in
Luc. 12. 32. isto dicto prædixit, *Noli timere pusille Grex, quia complacitum est patri vestro dare vobis Regnum.* Perpende etiam distinctam sex Tubarum completionem, durante quarum successione (secundùm Prospicientiam Prædictionémque Divinam) erat *Cœtus Virgineus, Mulier in Deserto, lugubrésque Testes* Prophetici, perinde atque *Bestia bicornis* & *decacornis*, *Meretrix Babylonica* & *Falsus Propheta*; quomodóque in ulti-
Apoc. 11. 11, 12 mo semi-tempore, sive semi-die, intra clangorem Tubæ sextæ, magnus factus sit *Terræ-motus*, *Testésque* interfecti resurrexerint, & cum admiratione omnium spectantium *Hominis peccati* ingratiis cunctorúmque suorum sævorum ministrorum, gloriosè ascende-

ascenderint in cœlos, per nuperam utique *Reformationem* in multis Regnis & Principatibus. Annon hæ mirificæ res sunt, *Philopoli?*

Philop. Sic sunt profectò, *Philothee.*

Philoth. Talésque quæ manifestò in admirabili illo *Divini Fati* libro sunt descriptæ. Expressim enim scriptum est: *Eis enim Deus eam mentem injecit ut ejus sententiam exequantur, eodémque animo agant & regnum suum Bestiæ tradant donec consummentur verba Dei,* hoc est, donec compleantur Tempora à Propheta *Daniele* prædicta, donec advenerit *semi-tempus* septimum, ultimúmve. *Tunc erunt inter decem cornua, qui odio prosequentur Meretricem & desolatam facient eam & nudam, & carnes ejus comedent & ipsam igne concremabunt,* hoc est, qui Papalem abolebunt Potestatem ac Religionem in suis Principatibus. Quod tamen Eventum extra Opinionem erat omnium Politicorum Pontificis, quippe quum illa Ecclesia inexpugnabilem se putaret, dicerétque in corde suo, *Sedeo Regina, neque vidua futura sum, neque luctu afficiar.* Quid? permittétne Deus tam efficaciter degenerem & Apostaticam Ecclesiæ conditionem ad certum tempus? Et non magis irresistibiliter effecturus est promissam illius Restitutionem ad Justitiam & Gloriam? Nam ingentes hos ac Oecumenicos Favores, prout suprà innui, non secundùm nostra merita dispensat, sed sui nominis gratiâ, ut gloria ejus omnibus innotescat. Quàm autem ingloria res foret, *Philopoli,* tam expressa edere, tam vasta, tam illustria, & absoluta Promissa, & tunc ex *flamma dare fumum,* omnia sinere in vagum pulverem abire? Vel quàm crassa in nobis Diffidentia est & Ingratitudo, cùm præter opinionem, prædictionem ruinæ Papatûs, quòd decem cornua scilicet osura essent Meretricem, ignéque eam combustura (qui exitus est *sexta Tuba*) modo jam haud contemnendo impleverit, cúmque ad tertiam Phialam in Tuba *septima,* uti dixi, processerimus, norimúsque in qua quasi longitudine [...] latitudine in hac Navigatione versemur, ut animum despondeamus (observantes [...]èt quàm stabili cursu Providentiæ gubernaculum ab initio ad hunc usque diem ha[...]nus dirigatur) dubitemúsve quin eadem Providentia nos tandem incolumes ad [...]*tum portum* sit perductura?

Apoc. 17. 17. Dan. 7. 25. Apoc. 17. 16. Apoc. 18. 7.

Philop. Equidem quemlibet ferè cogere potes, credere impossibile esse, quin tan[...]m sic eveniat. Quid autem respondebis eis qui gloriosa hæc Promissa jam impleta [...]sse contendunt?

XIII. *Gloriosa illa tempora prædicta à Prophetis non illuxisse adhuc super faciem Terræ,*

Philoth. Quid igitur, *Philopoli,* fuitne Diabolus, (sic enim expressim appellatur,) captus, catenâ colligatus, in Abyssum conjectus ibique conclusus & obsignatus in mille annos, unquam à Christo nato? Ab initio Christianæ Ecclesiæ usque ad tempora *Constantini* annon antiquus hic *Draco* cum *Michaele* pugnavit in cœlo, nec debellatus in terrámque dejectus est ante exitum ferè *Sigilli sexti?* Et decem illæ cruentæ Persecutiones Ecclesiæ annon erant durante illo prælio? Et post *Constantini* tempora (ut omittam *Julianum* Apostatam) quantum Torrentem sanguinis & contentionis ex ore suo evomuit *Draco,* (quo Ecclesiam delere voluit si potuisset) quæ extincta non est post centum annos & ampliùs quàm inceperat. Trecentis ferè annis post *Constantinum* egregius ille Impostor *Mahometes* suum Regnum *Saracenicum* exorsus est. Quàm arctè tunc putas Diabolum in suo carcere obsignatum fuisse nè Nationes deciperet?

Apoc. 12. 7. Apoc. 12, 15. Apoc. 20. 3.

Si *sex primas Tubas* universas percurramus, annon tot Testimonia sunt Diabolum etiamnum fuisse solutum? Quis enim nisi ille ingentem illam Grandinis Tempestatem sanguine ignéque mixtam sub *prima Tuba* excitavit? Cruentam intelligo Irruptionem Barbararum Gentium in Imperium, quæ omnia igne & gladio vastabant. Tum hæ sub *Alarico,* tum illæ quæ postea sequebantur sub *Radagaiso Scytha,* ut & aliæ Anno 406. nemo vel fingere potest quàm rapida ac furiosa Tempestas essent, nisi qui Historiam legerit. Secunda etiam *Tuba* quàm dirum fatum clanxit, sub qua Imperium dilaceratum est in tot Regna, postquam *Alaricus* & *Gensericus* ardentem Montem in medium Mare conjecissent? Post quæ sub *Tuba tertia* funestus *Cæsareatus Occidentalis* Stellæ assimilatus sive Lampadæ sed oleo Absynthino nutritæ in labenti sua conditione multas ærumnas & calamitates secum attraxit brevíque tempore extinctus est in *Augustulo* Imperatorum *Occidentalium* ultimo, ab *Odoacro Herulo* victo, qui postea seipsum *Italiæ* Regem constituit.

Apoc. 8. 7. Apoc. 8. 8. Vers. 10.

Evist. Sed postquam sexdecim annos regnâsset à *Theodorico Ostrogothorum* Rege victus est & occisus, qui, præter *Dalmatiam* & *Rhætiam,* quæ Provinciæ erant *Odoacri, Siciliam* etiam Regno *Italiæ* addidit, & immensis sumptibus Muros & Ædificia *Romæ* instauravit, suíque Regni res summa cum prudentia & moderatione administravit, antiquas Civitatis Dignitates & Officia retinuit, ut Consules, Senatum, aliósque notos Magistratus *Romanos,* adeò ut si infamiam excipias tam miserè combustæ & direptæ

direptæ urbis, videretur planè antiquum suum splendorem ac gloriam recuperâsse.

Philoth. Verum est quod dicis, *Evistor.* Sed hic rerum status per paucas tantùm horum Regum *Italicorum* successiones duravit, & ad inflatum *Tubæ quartæ* penitus est difflatus. Nam ex bello per *Justinianum* adversùs illos commoto, sub conductu primùm *Belisarii*, postea verò *Narsetis*, Consulatus & Senatus aliíque Magistratuum ordines penitus aboliti sunt, Civitásque à Duce gubernata, ab Exarchis *Ravennæ* substituto, cui *Roma* facta est Tributaria. Ità illorum *Sol* & *Luna* & *Stellæ percussæ* sunt, gloriáque Civitatis ad Vilitatem ac Obscuritatem redacta. Et postremò, quàm immensas devastationes *Locustæ* (hoc est, *Saraceni*) sub *Tuba quinta*, & *Equites Euphratæi* (hoc est, *Turcæ*) sub *sexta* (quæ ambæ Væ-Tubæ appellantur) in Imperium fecerint, & Titulus *Tubarum* & Visionum Descriptio abunde declarant. Adeò ut pro certo, cùm omnia bellis ac sanguine miscerentur (ídque in Imperio quod *Christianum* denominatum est & pro *visibili Regno Christi* habitum) per sex primas Tubas universas, *Diabolus* quatenus *Homicida* in suo carcere non concludi potuit & obsignari. Et si consideres ut Regnum *Bestiæ bicornis* ac *falsi Prophetæ* hisce sex Tubis Synchronum sit, agnoscere debes solutum etiam fuisse ut *Impostorem*, non solùm *Gentes* decipientem sed & populum qui appellatur *Ecclesia Christi*.

Apoc.8.12. — Apoc.9.1,14.

Philop. Hæc apud me, *Philothee*, ratio est admodum demonstrativa, *Millennium*, in quo antiquus Serpens, Diabolus & Satanas ligatus dicitur, nondum incepisse in terris. Ac proinde ingenuè fateor nihil magìs manifestum esse, secundùm Scripturam, quàm quòd gloriosa illa Tempora illîc prædicta itáque illis locis quos protulisti, descripta, adhuc futura sint. Nihil æquè ex Scriptura demonstrabile est atque hoc. An verò non sunt & alia argumenta inferioris classis, quæ *Ratio* prudénsque *Sagacitas* suggesserit?

Apoc.20.3.

XIV. *Quæ argumenta ex ratione, pro adventu gloriosorum istorum temporum, sint.*

Philoth. Dicam tibi potiùs, *Philopoli*, quid *Vita* & *Experientia* suggesserit. Mihi quidem, (ingenuè fateor) instar portenti est, mundum non meliorem esse quà revera est, cùm *vitium* & *Improbitas* ad meum quidem sensum *Humanæ Naturæ* t duriter *repugnare* videatur, & *Virtus* ac *Justitia* eidem tam Harmonicè *congru* Hæc enim *Spiritûs Rectitudo* quæ ad verum *Israelem Dei* pertinet, possessio est t perfectæ Voluptatis ac Beatitudinis, ut Anima Humana eam planè sentiat suam p culiarem esse animi satisfactionem, statúmque *vitii* ac *peccati* morbidum quendan statum esse ac præternaturalem, non tantùm planè apertéque *rectæ Rationi* repugnantem, sed horridè duritérque intimum illum maximéque *Divinum* ac *delicatum* Animæ *sensum*, radentem & atterentem; Quæ repullulatio est *puri Amoris, vitæque Dei* in humana Natura excitatio, quâ naturalem voluptatem capimus in omnibus semitis Bonitatis, Puritatis ac Justitiæ. Hæc *naturalis Sanitas* Animæ est, huícque quod contrarium est, *Morbus*. Hic illius *Sobrietatis* status, alter *Ebrietatis* ac *Temulentiæ*: Ac proinde, meâ quidem sententiâ, haud probabile est, mundum in eo duraturum in perpetuum, sed & ipsam Miseriam & Confusionem hujus statûs ebriosi violentè quasi è somno tandem eos excitaturam esse ad prosequendam *Pacem* ac *Justitiam*. Quod Tempus, ut ego quidem sentio, *Esaias* Propheta videri potest indigitare, ubi ait, *Quia fenestra de cœlo aperta sunt, & concutientur fundamenta Terræ*; *Rumpetur tellus, dissolvetur tellus, commovebitur tellus, nutabit tellus ut ebrius, & submovebitur ut tugurium, suisque gravata peccatis corruet, non resurrectura. In die illa animadvertet Jehova & in sublimem exercitum in sublimi & in terrestres Reges in terra.* (Hoc fit, opinor, *Philopoli*, in effusione Phialæ ultimæ quæ effundi dicitur in aërem.) *Tum erubescet Luna, & pudebit Solem, quando gloriosè regnabit* Jehova *armipotens in monte* Sione, *& Hierosolymis apud suos Seniores*; hoc est, in *Nova Hierosolyma*, apud viginti quatuor Seniores candidis vestibus indutos, & cum aureis Coronis in suis capitibus. Atque in hac confusione futura est Tellus, non solùm ob Improbitatem suam, sed & Ignorantiam, crassósque errores in Religione. Detinetur enim genus humanum hisce in rebus per duram vim propriæ suæ Rationi ac Naturæ illatam, in *Papismo* perinde atque in *Turcismo* & *Paganismo*, quippe quum istæ Religiones non solùm rationis expertes sint, sed admodum stolidè fabulosæ, omníque solidæ Rationi adversæ. Postquam verò *Fenestræ de cœlo in eos apertæ fuerint*, Cœlestique Gratiâ ac Veritate depluerit, puráque Evangelii Lux in eos fuerit immissa, Fundamenta Terræ sub eis concutientur, & falsitatem deprehendent & instabilitatem *fundamentalium* Fraudum & Mendaciorum hominum, quæ penitus peritura sunt omnésque ii qui ipsis adhæserint.

Esai 24.18, &c. — Apoc.4.4.

Hoc igitur, *Philopoli*, per modum *Prudentiæ* ac *Sagacitatis* præsumi potest. Quum illi dies nobis illuxerint, quos prædixit *Daniel*, *Quando discurrent multi & multiplicabitur scientia*, libertas hæc investigandi veritatem & inveniendi fœlicitas, ad cladem subversionémque magnificarum istarum structurarum Mendaciorum, quæ aut Superstitio

Dan.12.4.

ſtitio aut falſæ Rationes Politicæ tam ſplendidè extruxerint & ad quæ omnes homines ſe incurvare velint, ut ad auream Imaginem, quam *Nebuchadnezzar* erexerat, multum poſſunt contribuere. Illuſtris verò ille *Heros albo Equo inſidens, Verbum* utique *Dei rectáque Ratio* Imaginem hanc ſub pedibus conculcabit; ſenſúſque Scripturæ etiam in ſuis partibus Propheticis, adversùs *Turciſmum, Papiſmum, Paganiſmum* & *Judaiſmum*, aliámve quamcunque Religionem vel Irreligionem etiam adversùs *Atheiſmum* ipſum tam perſpicuè intelligetur, ut certò perſuaſus ſim vel hoc unum adminiculum ſolum infiniti momenti fore, immenſámque vim habiturum eſſe ad convertendas Animas ad Chriſtum. Tam certus futurus eſt ſenſus omnium Viſionum *Apocalypticarum*, præter eas *Danielis*, ut hoc unum peculiare *Chriſtianitatis Privilegium* (quòd totam ſcenam Divinæ Providentiæ, omniúmque rerum Eccleſiæ Dei, totiúſque adeò Orbis (quatenus Eccleſiam reſpiciant) tam graphicè deſcriptam ac in tot centenos, quinimò in aliquot millenos annos præfiguratam habeat) hoc, inquam, vel ſolum, univerſum Mundum neceſſariò coacturum eſt ad firmiter credendum *Jeſum* eſſe *Meſſiam* Mundi Servatorem, Deúmque eſſe cujus Providentia rebus humanis invigilat, Vitámque eſſe futuram ac beatam Immortalitatem omnibus veris Fidelibus. Hoc tibi breviter affirmo, *Philopoli*, manifeſtam completionem tam multorum, tam momentoſorum & tam multis centenis annis ab Eventu diſtantium Vaticiniorum apud me quidem majorem vim habere videri, ad evincendam Chriſtianitatis veritatem, quàm univerſa Miracula à Chriſto ſuíſque Apoſtolis facta apud eos qui illis temporibus vixerint præſertim, niſi ipſi oculati eorum teſtes fuerint, omnéſque eorum expenderint circumſtantias. Apoc. 19. 11, 15

Philop. Haud exigui momenti eſt, quod narras, *Philothee*, & omnino juxtà tecum ſentirem, ſi Vaticinia tam vulgò univerſímque à Chriſtianis intellecta fore mihi rſuadere poſſem. Hæc enim Peritia ſobrietati vitæ ſuperaddita ſinceróque zelo Evangelio, mirifica in eorum manibus machina futura eſſet, quâ omnia in via cula proterant, omnéſque Nationes Domini Chriſti pedibus ſubjiciant.

iloth. Noli ea de re dubitare, *Philopoli. Facilis eſt enim ſcientia prudenti.* Et ora ventura ſunt, inſtabúntque ante effuſionem *Phialæ ultimæ*, in quibus Divim Vaticiniorum intelligentia de rebus Eccleſiæ æquè vulgaris erit & ordinaria, que Catechiſmorum Infantilium. Via Dei, fidelitáſque illius Providentiæ, Divis Prædictionibus ac Vaticiniis reſpondentis, cognitæ erunt omnibus à maximo ad minimum. Penſúmque erit facilius eorum captui, quàm multæ earum rerum, quæ ipſis modo *Catechiſtico* antehac ſint impoſitæ. Prov. 14. 6.

XV. *Nullum periculum eſſe nè aut Familiſmus, aut Behmeniſmus, expectatam Eccleſiæ Apoſtolicæ gloriam ſupplantet.*

Soph. Hæc tua conjectura, *Philothee*, meo quidem judicio, nequaquam à ratione aliena eſt, quantùm ad excardinationem Mundi è falſis ſuis Religionibus, in quibus tam diu detenti fuerint Captivi. Verùm mihi hiſce de rebus apud meipſum cogitanti ſæpe in animum injicitur hic ſcrupulus, nè pura & Apoſtolica Chriſtianitas nihilominus locum non ſit obtentura, ſed alius aliquis Chriſtianitatis modus, quem quidam prætendant *Regnum* eſſe *Spiritûs*, ſed æquè manifeſta eſt illius *Chriſtianitatis*, quam *Apoſtoli* docuerunt, abolitio, quàm *Chriſtianitas* fuit *Judaiſmi*, ſi non magìs, aut *Mahometiſmus* utriuſque.

Eviſt. Sophronem credo oculos ſuos conjeciſſe in modernorum *Nicolaitarum, Servitium-Amoris*, * cum magìs viſibili ſua prole *Quakeris*. Propheta enim eorum, in ſuo *Vaticinio Spiritûs Amoris*, Sectatoribus ſuis totius Terræ poſſeſſionem expreſſè pollicetur, omnéſque Gentes ſibi tandem fore ſubjectas. Quanquam enim admittent *ſervitium Chriſti in fide Sanctum eſſe veri Tabernaculi*, gloriantur tamen *Servitium Amoris, Sanctum eſſe Sanctorum*, ac proinde omnibus anteferri oportere.

Bath. Meo quidem judicio, *Eviſtor*, hic *Sophronis* ſcrupulus nullâ ratione innititur. Etenim præter multas craſſas, impoſſibiles & ridiculas Interpretationes Scripturæ, ſuper quas nihilominus hic Propheta ſe ſtabilire ſatagit; obvia illa ex ſcriptis ejus evidentia, quòd *Sadducæus* omnino erat & nec *Angelos* nec *Spiritus* nec *Immortalitatem Animæ* tenuit, ſatìs manifeſto indicio eſt, in tam clara luce quàm Deus extulit & etiamnum attollit in orbe, hujus hominis dictamina ac Doctrinas in ullam *Nationalem* Religionem nunquam abituras eſſe, quin omnibus conſtabit eum hallucinantem fuiſſe *Enthuſiaſten*. Equidem *infinitò* incredibilius eſſe puto, ut Mundus eum pro vero Propheta habiturus ſit, quàm ut pura *Apoſtolica Fides* ac Doctrina, (quæ tam demonſtrativas ac miraculoſas Atteſtationes nacta eſt & Morali Bonitati ac Rationi tam eſt conſentanea) non inundaret omnia.

Eviſt. Craſſus hic *Sadduciſmi* error Prophetam hunc eouſque inermem reddere poteſt, ut nullam magnam noxam Perſonalibus Chriſti officiis inferre valeat, quæ clanculum ſubruere ac ſubvertere conari videtur. Verùm *Regnum Spiritûs*, quatenus

nus *Personali sceptro* Domini Jesu opponitur, in manus magìs elimatas incidit, eorum nempe qui *Animæ Immortalitatem* expressim agnoscunt, & consequenter præsentem Christi subsistentiam in sua Personalitate, & tamen omnino pro *Spiritu Christóque* in nobis contendunt, ac si ista Christianitatis pars quæ Christum *extra nos* respicit, penitus antiquata esset. Nôsti cujus id symbolum erat, *Salus nostra in vita Jesu Christi in nobis.*

Bath. Immo novi, *Evistor*, symbolum erat Philosophi *Teutonici.* Et annon ipse nôsti, quis dixit, Mysterium quod reconditum fuit à seculis & generationibus, tunc autem patefactum Sanctis, * fuisse, *Christum in nobis spem Gloriæ?*

Colos.1.26.

Evist. Rectè narras, *Bathynoe.* S. *Paulus* sic scribit ad *Colossenses.*

Bath. Ac proinde, *Evistor, Jesus* filius *Mariæ* erat cum suis Apostolis qui primus homines in *Sanctum Sanctorum* perduxit, non autem *H. Nicolai*, nec *J. Behmen.*

Sophr. Apposita admodum & perquam utilis observatio!

Bath. Sed pone *Jacobum Behmen* omnia in scriptis suis introrsum premere, ac si Christum extra se, qui passus est *Hierosolymis*, planè oblitus esset, (quem tamen certò scio eum in lecto animam efflantem non fuisse oblitum, quando exclamavit, *O crucifixe Domine Jesu, miserere mei & recipe me in Regnum tuum*) & *Familismum* simul, à putrido illo *Sadducismi* morbo liberâsse; Invincibilis tamen Scriptorum ejus obscuritas efficiet, ut nimiâ apud populum gratiâ nunquam valeat, & errores in *Inspirationibus* quas prætendit, in rebus *Philosophicis* Authoritatem ejus labefactabit apud omnes homines intelligentes & sagaces. In seculo *Philosophico* qui *Philosophicas Inspirationes* venditant nec tamen habent, necesse est, ut deprehendantur, ubi cæspitant claudicántve. Quod si ulla in re contingit, fides concidit in universis, nec quisquam crediturus est, ob id solum, quòd ipsi affirmaverint verum esse & sibi D vinitùs inspiratum.

Evist. Si hæc revera esset *Teutonici* Philosophi conditio, minimè verendum es nè ille ullam magnam noxam faceret, eo modo quo *Sophronis* suspiciones tam Trag præsagiebant.

Sophr. Haud credibile est *Bathynoum* sic loqui voluisse, nisi certas aliquas ration habuisset cur sic diceret. Obsecro te, quæ sunt, *Bathynoe?*

XVI. *Peritiæ linguæ Naturæ apud J. Behmen, mirabilis venditatio.*

Bath. Annon putas, O *Sophron*, egregium Melancholiæ specimen esse, ut opinetur *Linguæ Naturæ* notitiam sibi esse communicatam?

Sophr. Peritiam scilicet signaturarum Plantarum, & Præsagiorum Meteororum aliorúmque istiusmodi Phænomenôn Naturæ.

Bath. Nequaquam, sed peritiam interpretandi *syllabatim* in verbis cujusvis linguæ quid naturaliter significent. Ut si verbi gratiâ, vocem *Tetragrammaton* expendere velit, diceret tibi quid singulæ syllabæ significent, à *Te* usque ad *Ton.*

Sophr. Res admodum bella est ista, ut vel Terminationes vocabulorum suam etiam habeant significationem.

Bath. Immò ipsæ literæ, ut in *Tinctura*, & aliis.

A.Gell. Noct. Attic.lib.10. cap.4.

Sophr. Hoc antiquam illam apud Philosophos controversiam decidit, Impositio Nominum φύσει sit an θέσει sive νόμῳ.

Bath. Euge, *Sophron*, rem irrideas quantum voles. Hæc Philosophica tamen Illuminatio *Teutonicum* docuit Nomina septem Planetarum planè derivata esse ex lingua Naturæ.

Sophr. Nomina intelligit *Latina, Græca,* an *Hebraica?* vel *Belgica, Gallica,* an *Hispanica?*

Bath. Credo aut omnia eum intellexisse, aut *Germanica* sola, ut quæ Lingua ejus esset vernacula, cujúsque solius peritus esset.

Sophr. Magna profectò omissio erat, quòd mentem suam hac in re non explicuerit. Sed quæso, *Bathynoe*, cur existimat Antiquos, septem Planetis ex lingua Naturæ nomina dedisse?

Bath. Quia Nomina sunt secundùm Proprietates Naturæ. Quæ sunt, *Astrictio, Compunctio, Angor, Ignis, Lux, Sonus, Corpus.* Quæ respondent *Saturno, Mercurio, Marti, Soli, Veneri, Jovi, Lunæ.*

Sophr. Hæc Mysteria sunt supra meum captum. Nec video quomodo illa nomina Planetarum istas Qualitates significent. Quid autem sibi vult ille, *Bathynoe?*

Bath. Philosophicam reddere vult rationem cujusque Diei Creationis cum relatione ad Nomen Diei à Planeta ei inditum, qui primæ illius horæ præsidere dicitur, quíque cum tali proprietate Naturæ convenit. Ut exempli causâ, Antiqui primum septimanæ diem *Diem Solis* appellârunt, quia Deus tunc Solarem Proprietatem in Creatione movit. Diem secundum, *Diem Lunæ*, quia movit Lunarem Proprietatem,

tem, &c. Atque ſic Operum ſex Dierum apud *Moſen* explicatio ex Aſtrologicis nominibus Dierum ſeptimanæ conflatur.

Sophr. Eſtne poſſibile, *Bathynoe?* Ego ſemper putâram nomina Dierum ſeptimanæ Planetaria, ex ordinata Planetarum recenſione à *Saturno* ad *Lunam* profecta eſſe, & tribuendo ſic ſingulis uni poſt alterum unius horæ Dominium per vicenas quaternas horas, prima cujuſque Diei hora novum habebit Planetam, idque neceſſariò tali ordine qualem nomina Dierum ſeptimanæ implicant. Ut verbi gratiâ, Saturnus primam Diei horam obtineat. A *Saturno* ad *Lunam* ter incluſivè, horæ ſunt viginti una. Tunc numera, *Saturnus* viginti duæ, *Jupiter* viginti tres, *Mars* viginti quatuor; Hora proxima quæ eſt prima diei ſequentis, eſt *Sol.* Tunc rurſus, A Sole ad Martem ter, fiunt horæ viginti una. Tunc perge, *Sol* viginti duæ, *Venus* viginti tres, *Mercurius* viginti quatuor; Horâque proxima, quæ prima eſt Diei ſequentis, eſt *Luna.* Atque ſic per totam ſeptimanam invenies, ordinatam hanc recenſionem ea nomina quæ ſinguli Dies ſeptimanæ gerunt, neceſſariò daturam.

Bath. Perinde futurum fuiſſet, ſi exorſus eſſes à *Sole*, & ad *Martem* perrexiſſes, quippe qui Planetarum eminentiſſimus eſt, & qui nomen dat primo Diei ſeptimanæ.

Sophr. Sic omnino eſt, *Bathynoe.*

Bath. Equidem ſubridere me fecit hæc conſideratio, O *Sophron*, poſtquam obſervaveram quàm promptus eſſet inſpiratus Philoſophus, in ſuo *Myſterio magno*, ad partem peritiæ ſuæ in *lingua Naturæ* (in nominibus Planetarum detecta) attribuendam Antiquis, ac ſi eis notum fuiſſet Myſterium Creationis *Moſaicum*, ex eo quòd nomina Planetarum talibus ſeptimanæ diebus affixiſſent: cùm illi proculdubio nihil amplius quàm ordinatum hoc Aſtrologicæ ſuperſtitionis ſpecimen, quod tu tanto cum dicio notâſti, ſomniaverint. Verùm ſunt & alia plura indicia palpabilia, apud inligentem nullóque præjudicio laborantem Lectorem, quæ Philoſophus *Teutonicus* ſit, ea ab infallibili Spiritu non fuiſſe profecta.

ophr. Pauca aliqua, quæſo, in medium profer. Neque enim indecens officium poteſt, ex hujuſmodi labyrinthis nimis ſerias Animas expedire, quæ hoc genus riptoribus nimiùm poſſunt captivari. XVII. *Plures Indicationes quòd J.* Behmen *non ſcripſerit ex Spiritu infallibili.*

Bath. Unum tibi exemplum dabo pro omnibus, O *Sophron.* Verum Mundi ſyſtema non intellexit, quemadmodum apparet ex Hiſtoria Luciferi, in cujus locum *Solem* ſubſtituit, declarâtque ſtellas omnes ab eo lucem ac virtutem haurire: Ullum *Mane* aut *Veſperam* eſſe negat ſupra Lunam, quanquam quatuor Lunæ circa Jovem motæ, planè teſtantur contrarium; Narrâtque ut ſex reliqui Planetæ, *Solis* ſint ſex conſiliarii, nihil de *Tellure* ſomnians, quòd Planeta perinde verus & conſequenter perinde bonus conſiliarius ſit atque reliqui, præſertim ac Luna, quæ ſeptem igitur conſtituet; quatuórque illæ circa *Jovem*, alios quatuor, ac perinde probas uxores pro Sole atque Stellis ac Luna noſtra. Quæ conſiderationes omnia ejus bella commenta de Harmonia & Analogia inter *ſeptem Planetas ſeptémque Naturæ Proprietates* prorſus labefactant. Unde me certò cognoſcere profiteor eum Divinitùs non eſſe inſpiratum.

Eviſt. Unde igitur, *Bathynoe*, tam inaudita Myſteria ei obtigerunt? Et unum præſertim præ reliquis, quod valdè me attonitum reddit, quoniam invenio, qui profitentur ſe illius veritatem nôſſe per experientiam. Diſtributionem intelligo rerum univerſitatis in *tria Regna* ſive Mundos, Mundum *Igneum tenebroſum*, Mundum *Lucidum ſanctum*, & Mundum hunc *externum mixtum.*

Bath. Immò, *Eviſtor.* Eóque mirabilius mihi videtur Myſterium iſtud ex eo quòd declarat, ſenſu etiam Phyſico, hos omnes alios in aliis invicem jacere. Cœlúmque eſſe in Inferno & Infernum in Cœlo, quantùm ad locum. Quod illuſtrare vult à Tenebris & Luce in eodem ſpacio jacentibus; Tenebris ſtatim ſe prodentibus remotâ luce.

Sophr. At verò proculdubio Tenebræ actu illîc non erant quamdiu præſens erat Lux.

Bath. Equidem ſic putarem, *Sophron.* Præterea, Regna ejus *Tenebroſum* ac *Lucidum*, purè oportet eſſe ſpiritualia, ſi in eodem ſpacio cum *Mundo* hoc *Externo* jacent, quemadmodum & eorum Incolas, quos tamen admittit alios ab aliis conſpici, eos intelligo qui ejuſdem ſint Regni, quamvìs, qui diverſi ſunt Regni, nequeant.

Eviſt. Quomodo igitur *Dives* dicitur ex Inferno vidiſſe *Lazarum* in ſinu *Abrahami*; *Luc.* 16. 23.
ac ſi illius Formator Parabolæ *Behmenicum* hoc Myſterium ignorâſſet? Et quî factum eſt ut *Michael* & *Diabolus* diſputarent de corpore *Moſis?* Poſſúntque Diaboli & Ange- *Jud.* 9.
li audire alii alios loquentes, nec tamen ſe videre alii alios adeò in propinquo ſitos?

Philoth. Istud supponit has res à nostris meritis dependere. Magnæ autem rerum in orbe *Revolutiones*, taliúmque quæ præcipua sint Divinæ Prædictionis objecta, tam tenuibus infirmísque cardinibus non inhærent. Fatum est, O *Philopoli*, proculdubio, Divinum est Fatum ac irresistibile Consilium Dei Omnipotentis, quod omnium hominum ingratiis ac diabolorum, effectum sortiturum est suo tempore. *Assueta sylvis Onagra, ventum pro libitu naribus haurit, Quis avertet eam? Qui eam quærunt,*
Jer. 2.24. *non est quòd defatigent se frustrà, invenient eam suo mense.* Davídque prædicit, *Popu-*
Psalm. 110.3. *lus tuus pronâ voluntate erit, in Die fortitudinis tuæ. Fili Hominis, reviviscéntne hæc*
Ezech. 37.3. *ossa*, inquit *Ezechieli* Deus, in valle ossium humanorum peraridorum. Respondit autem cum reverentia, *Domine* Jehova *tu id scis*; subinsinuans in illius esse potestate, reviviscere ea velit an secùs. Nôsti verò postquam Deus vaticinandi potestatem dedisset Prophetæ, ad ossa, & dicendi, *O arida ossa, audite dicta Jehovæ, Ecce ego in*
Vers. 4,5. *vos immittam spiritum quo reviviscatis*, Effectum continuò secutum est. *Nam sonus*
Vers. 7,8. *extitit & motus, & accedebant ossa ad suum quodque os, statimque obtecta sunt nervis,*
Vers. 9,10. *carne & cute.* Atque itidem, postquam dixisset, *A quatuor regionibus veni O Spiritus, & hos interfectos affla*, in illos venit Spiritus, revixerúntque & in pedes suos constiterunt copiæ sanè maximæ. Fuítne ullus unquam rerum status magìs arduus ac desperatus quàm hic?

Philop. Non dubito quin Deus si velit, talem gloriosum rerum statum, qualis prædictus est, possit introducere, nisi mala nostra merita obicem ponerent.

Philoth. Istiusmodi immensi favores Oecumenici, *Philopoli*, cujusmodi hi sunt, non pro meritis nostris dispensantur, sed pro libero Dei consilio. Audi quid idem
Ezech. 36.22, 23. Propheta dicit, ad domum Israelis, *Sic dicit Dominus Jehova, Non ego vestrâ id causâ facio, domus Israelis, sed propter meum sacrum nomen, quod vos apud gentes, in quas venistis, profanâstis. Hoc ego meum magnum nomen consecrabo profanatum apud gentes, id vobis inter eas profanantibus, sciéntque gentes me esse* Jehovam, *cùm ego me in vobis*
Ezech. 36.25, 26,27. *ob oculos illarum, sanctum præbuero. Accersam autem vos ex gentibus & ex omnibus collectos terris adducam in vestram patriam, purâque conspersos lymphâ, ut ab omnibus vestris fœditatibus purgemini, ab omnibus vestris vos expiabo stercoreis Divis. Vobísque & cor novum & spiritum novum in pectora dabo. Ac exempto de corporibus vestris lapideo corde, cor vobis dabo carneum. Inditóque in pectora vestra meo Spiritu faciam ut Institutis meis pareatis, meásque conservetis sententias.* Quid de hac loquendi formula existimas, *Philopoli?* Pluréśque hoc genus locutiones occurrunt apud Prophetas.

Philop. Equidem ingenuè fateor me existimare hujusmodi *Nationales* sive *Oecumenicas* rerum mutationes à nostris meritis liberóve arbitrio non dependere. Etenim quantum ego video Deus heîc largitur & *velle* & *facere*, secundùm suum consilium prædictionésque sanctorum suorum *Prophetarum*, nè illius Providentia suspecta habeatur, Noménque ejus blasphemetur apud *Infideles*.

Sophr. Descriptio etiam Novi Fœderis apud *Jeremiam* secundùm hunc formatur tenorem. *Post illa tempora*, inquit Jehova, *meam legem in eorum pectora dabo, inscri-*
Jer. 31.33,34. *bámque cordi, & ego eis Deus & ipsi mihi populus erunt.* Quid! Num ob ulla eorum merita? Nequaquam, sed ex mero suo beneplacito. *Nam culpæ eorum ignoscam*, ait ille, *peccatúmque eorum non recordabor ampliùs.*

Bath. Humanæ Animæ tandem, Æterni Pontificis gratiâ, ad spiritualem suum quietis Sabbatismum sunt rediturae.

Philoth. Præterea, *Philopoli*, vide quàm omnis rationis expers res sit, Divinæ Providentiæ ad hunc modum diffidere, quippe qui tam constanter pervicacitérque hactenus, secundùm Prophetarum Prædictiones de statu Ecclesiæ, (ut jam audiisti) ab initio ad hunc usque diem res perpetuò deduxerit. Ut ea prætermittamus quæ
Apoc. 6.12. Servatoris Ascensionem Missionémque, juxta promissum, Spiritus sancti antecessere, perpende quàm accuratè impleta sint *sex prima Sigilla*, quomodóque sub sexto *Michaelis* victoria in *Draconem* contigerit, quando sub *Constantino Romanum* Imperium factum est *Christianum*. Eventum extra omnis mortalis oculi ictum prospectúmve situm, quò minùs prævideat. Solus Servator unigenitus Dei filius discipulis suis in
Luc. 12.32. isto dicto prædixit, *Noli timere pusille Grex, quia complacitum est patri vestro dare vobis Regnum.* Perpende etiam distinctam sex Tubarum completionem, durante quarum successione (secundùm Prospicientiam Prædictionémque Divinam) erat *Cœtus Virgineus, Mulier in Deserto, lugubrésque Testes* Prophetici, perinde atque *Bestia bicornis* & *decacornis, Meretrix Babylonica* & *Falsus Propheta*; quomodóque in ulti-
Apoc. 11.11,12 mo semi-tempore, sive semi-die, intra clangorem Tubæ sextæ, magnus factus sit *Terræ-motus, Testésque* interfecti resurrexerint, & cum admiratione omnium spectantium *Hominis peccati* ingratiis cunctorúmque suorum sævorum ministrorum, gloriosè ascende-

ascenderint in cœlos, per nuperam utique *Reformationem* in multis Regnis & Principatibus. Annon hæ mirificæ res sunt, *Philopoli?*

Philop. Sic sunt profectò, *Philothee.*

Philoth. Taléque quæ manifestò in admirabili illo *Divini Fati* libro sunt descriptæ. Expressim enim scriptum est: *Eis enim Deus eam mentem injecit ut ejus sententiam exequantur, eodémque animo agant & regnum suum Bestiæ tradant donec consummentur verba Dei,* hoc est, donec compleantur Tempora à Propheta *Daniele* prædicta, donec advenerit *semi-tempus* septimum, ultimúmve. *Tunc erunt inter decem cornua, qui odio prosequentur Meretricem & desolatam facient eam & nudam, & carnes ejus comedent & ipsam igne concremabunt,* hoc est, qui Papalem abolebunt Potestatem ac Religionem in suis Principatibus. Quod tamen Eventum extra Opinionem erat omnium Politicorum Pontificis, quippe quum illa Ecclesia inexpugnabilem se putaret, dicerétque in corde suo, *Sedeo Regina, neque vidua futura sum, neque luctu afficiar.* Quid? permittétne Deus tam efficaciter degenerem & Apostaticam Ecclesiæ conditionem ad certum tempus? Et non magis irresistibiliter effecturus est promissam illius Restitutionem ad Justitiam & Gloriam? Nam ingentes hos ac Oecumenicos Favores, prout suprà innui, non secundùm nostra merita dispensat, sed sui nominis gratiâ, ut gloria ejus omnibus innotescat. Quàm autem ingloria res foret, *Philopoli,* tam expressa edere, tam vasta, tam illustria, & absoluta Promissa, & tunc ex *flamma dare fumum,* omnia sinere in vagum pulverem abire? Vel quàm crassa in nobis Diffidentia est & Ingratitudo, cùm præter opinionem, prædictionem ruinæ Papatûs, quòd decem cornua scilicet osura essent Meretricem, ignéque eam combustura (qui exitus est *sexta Tuba*) modo jam haud contemnendo impleverit, cúmque ad tertiam Phialam in Tuba *septima,* utì dixi, processerimus, norimúsque in qua quasi longitudine ac latitudine in hac Navigatione versemur, ut animum despondeamus (observantes licèt quàm stabili cursu Providentiæ gubernaculum ab initio ad hunc usque diem hactenus dirigatur) dubitemúsve quin eadem Providentia nos tandem incolumes ad *optatum portum* sit perductura?

Apoc. 17. 17.

Dan. 7. 25.

Apoc. 17. 16.

Apoc. 18. 7.

Philop. Equidem quemlibet ferè cogere potes, credere impossibile esse, quin tandem sic eveniat. Quid autem respondebis eis qui gloriosa hæc Promissa jam impleta esse contendunt?

Philoth. Quid igitur, *Philopoli,* fuítne Diabolus, (sic enim expressim appellatur,) captus, catenâ colligatus, in Abyssum conjectus ibíque conclusus & obsignatus in mille annos, unquam à Christo nato? Ab initio Christianæ Ecclesiæ usque ad tempora *Constantini* annon antiquus hic *Draco* cum *Michaele* pugnavit in cœlo, nec debellatus in terrámque dejectus est ante exitum ferè *Sigilli sexti?* Et decem illæ cruentæ Persecutiones Ecclesiæ annon erant durante illo prælio? Et post *Constantini* tempora (ut omittam *Julianum* Apostatam) quantum Torrentem sanguinis & contentionis ex ore suo evomuit *Draco,* (quo Ecclesiam delere voluit si potuisset) quæ extincta non est post centum annos & ampliùs quàm inceperat. Trecentis ferè annis post *Constantinum* egregius ille Impostor *Mahometes* suum Regnum *Saracenicum* exorsus est. Quàm arctè tunc putas Diabolum in suo carcere obsignatum fuisse nè Nationes deciperet?

XIII. *Gloriosa illa tempora prædicta à Prophetis non illuxisse adhuc super faciem Terræ.*

Apoc. 12. 7.

Apoc. 12. 15.

Apoc. 20. 3.

Si *sex primas Tubas* universas percurramus, annon tot Testimonia sunt Diabolum etiamnum fuisse solutum? Quis enim nisi ille ingentem illam Grandinis Tempestatem sanguine ignéque mixtam sub *prima Tuba* excitavit? Cruentam intelligo Irruptionem Barbararum Gentium in Imperium, quæ omnia igne & gladio vastabant. Tum hæ sub *Alarico,* tum illæ quæ postea sequebantur sub *Radagaiso Scytha,* ut & aliæ Anno 406. nemo vel fingere potest quàm rapida ac furiosa Tempestas essent, nisi qui Historiam legerit. Secunda etiam *Tuba* quàm dirum fatum clanxit, sub qua Imperium dilaceratum est in tot Regna, postquam *Alaricus* & *Gensericus* ardentem Montem in medium Mare conjecissent? Post quæ sub *Tuba tertia* funestus *Cæsareatus Occidentalis* Stellæ assimilatus sive Lampadæ sed oleo Absynthino nutritæ in labenti sua conditione multas ærumnas & calamitates secum attraxit brevíque tempore extinctus est in *Augustulo* Imperatorum *Occidentalium* ultimo, ab *Odoacro Herulo* victo, qui postea seipsum *Italiæ* Regem constituit.

Apoc. 8. 7.

Apoc. 8. 8.

Vers. 10.

Evist. Sed postquam sexdecim annos regnâsset à *Theodorico Ostrogothorum* Rege victus est & occisus, qui, præter *Dalmatiam* & *Rhatiam,* quæ Provinciæ erant *Odoacri, Siciliam* etiam Regno *Italiæ* addidit, & immensis sumptibus Muros & Ædificia *Romæ* instauravit, suíque Regni res summa cum prudentia & moderatione administravit, antiquas Civitatis Dignitates & Officia retinuit, ut Consules, Senatum, alióque notos Magistratus *Romanos,* adeò ut si infamiam excipias tam miserè combustæ &

direptæ urbis, videretur planè antiquum suum splendorem ac gloriam recuperâsse.

Philoth. Verum est quod dicis, *Evistor.* Sed hic rerum status per paucas tantùm horum Regum *Italicorum* successiones duravit, & ad inflatum *Tubæ quartæ* penitus est difflatus. Nam ex bello per *Justinianum* adversùs illos commoto, sub conductu primùm *Belisarii*, postea verò *Narsetis*, Consulatus & Senatus aliíque Magistratuum ordines penitus aboliti sunt, Civitásque à Duce gubernata, ab Exarchis *Ravennæ* substituto, cui *Roma* facta est Tributaria. Ità illorum *Sol* & *Luna* & *Stellæ percussæ* sunt, gloriáque Civitatis ad Vilitatem ac Obscuritatem redacta. Et postremò, quàm immensas devastationes *Locustæ* (hoc est, *Saraceni*) sub *Tuba quinta*, & *Equites Euphratæi* (hoc est, *Turcæ*) sub *sexta* (quæ ambæ Væ-Tubæ appellantur) in Imperium fecerint, & Titulus *Tubarum* & Visionum Descriptio abunde declarant. Adeò ut pro certo, cùm omnia bellis ac sanguine miscerentur (idque in Imperio quod *Christianum* denominatum est & pro *visibili Regno Christi* habitum) per sex primas Tubas universas, *Diabolus* quatenus *Homicida* in suo carcere non concludi potuit & obsignari. Et si consideres ut Regnum *Bestiæ bicornis* ac *falsi Prophetæ* hisce sex Tubis Synchronum sit, agnoscere debes solutum etiam fuisse ut *Impostorem*, non solùm *Gentes* decipientem sed & populum qui appellatur *Ecclesia Christi*.

Apoc.8.12.

Apoc.9.1,14.

Apoc.20.3.

Philop. Hæc apud me, *Philothee*, ratio est admodum demonstrativa, *Millennium*, in quo antiquus Serpens, Diabolus & Satanas ligatus dicitur, nondum incepisse in terris. Ac proinde ingenuè fateor nihil magìs manifestum esse, secundùm Scripturam, quàm quòd gloriosa illa Tempora illîc prædicta itàque illis locis quos protulisti, descripta, adhuc futura sint. Nihil æquè ex Scriptura demonstrabile est atque hoc. An verò non sunt & alia argumenta inferioris classis, quæ *Ratio* prudénsque *Sagacitas* suggesserit?

XIV. *Quæ argumenta ex ratione, pro adventu gloriosorum istorum temporum, sint.*

Philoth. Dicam tibi potiùs, *Philopoli*, quid *Vita* & *Experientia* suggesserit. Mihi quidem, (ingenuè fateor) instar portenti est, mundum non meliorem esse quàm revera est, cùm *vitium* & *Improbitas* ad meum quidem sensum *Humanæ Naturæ* tam duriter *repugnare* videatur, & *Virtus* ac *Justitia* eidem tam Harmonicè *congruere*. Hæc enim *Spiritûs Rectitudo* quæ ad verum *Israelem Dei* pertinet, possessio est tam perfectæ Voluptatis ac Beatitudinis, ut Anima Humana eam planè sentiat suam peculiarem esse animi satisfactionem, statúmque *vitii* ac *peccati* morbidum quendam statum esse ac præternaturalem, non tantùm planè apertéque *rectæ Rationi* repugnantem, sed horridè duritérque intimum illum maximéque *Divinum* ac *delicatum* Animæ *sensum*, radentem & atterentem; Quæ repullulatio est *puri Amoris*, *vitæque Dei* in humana Natura excitatio, quâ naturalem voluptatem capimus in omnibus semitis Bonitatis, Puritatis ac Justitiæ. Hæc *naturalis Sanitas* Animæ est, huícque quod contrarium est, *Morbus*. Hic illius *Sobrietatis* status, alter *Ebrietatis* ac *Temulentiæ*: Ac proinde, meâ quidem sententiâ, haud probabile est, mundum in eo duraturum in perpetuum, sed & ipsam Miseriam & Confusionem hujus statûs ebriosi violentè quasi è somno tandem eos excitaturam esse ad prosequendam *Pacem* ac *Justitiam*. Quod Tempus, ut ego quidem sentio, *Esaias* Propheta videri potest indigitare, ubi ait, *Quia fenestræ de cælo apertæ sunt, & concutientur fundamenta Terræ; Rumpetur tellus, dissolvetur tellus, commovebitur tellus, nutabit tellus ut ebrius, & submovebitur ut tugurium, suísque gravata peccatis corruet, non resurrectura. In die illa animadvertet Jehova & in sublimem exercitum in sublimi & in terrestres Reges in terra.* (Hoc fit, opinor, *Philopoli*, in effusione Phialæ ultimæ quæ effundi dicitur in aërem.) *Tum erubescet Luna, & pudebit Solem, quando gloriosè regnabit* Jehova *armipotens in monte* Sione, *& Hierosolymis apud suos Seniores*; hoc est, in *Nova Hierosolyma*, apud viginti quatuor Seniores candidis vestibus indutos, & cum aureis Coronis in suis capitibus. Atque in hac confusione futura est Tellus, non solùm ob Improbitatem suam, sed & Ignorantiam, crassósque errores in Religione. Detinetur enim genus humanum hisce in rebus per duram vim propriæ suæ Rationi ac Naturæ illatam, in *Papismo* perinde atque in *Turcismo* & *Paganismo*, quippe quum istæ Religiones non solùm rationis expertes sint, sed admodum stolidè fabulosæ, omníque solidæ Rationi adversæ. Postquam verò *Fenestræ de cælo in eos apertæ fuerint*, Cœlestíque Gratiâ ac Veritate depluerit, puráque Evangelii Lux in eos fuerit immissa, Fundamenta Terræ sub eis concutientur, & falsitatem deprehendent & instabilitatem *fundamentalium* Fraudum & Mendaciorum hominum, quæ penitus peritura sunt omnésque ii qui ipsis adhæserint.

Esai 24.18, &c.

Apoc.4.4.

Hoc igitur, *Philopoli*, per modum *Prudentiæ* ac *Sagacitatis* præsumi potest. Quum illi dies nobis illuxerint, quos prædixit *Daniel*, *Quando discurrent multi & multiplicabitur scientia*, libertas hæc investigandi veritatem & inveniendi fœlicitas, ad cladem subversionémque magnificarum istarum structurarum Mendaciorum, quæ aut Superstitio

Dan.12.4.

ſtitio aut falſæ Rationes Politicæ tam ſplendidè extruxerint & ad quæ omnes homines ſe incurvare velint, ut ad auream Imaginem, quam *Nebuchadnezzar* erexerat, multum poſſunt contribuere. Illuſtris verò ille *Heros albo Equo inſidens, Verbum* utique *Dei rectâque Ratio* Imaginem hanc ſub pedibus conculcabit; ſenſúſque Scripturæ etiam in ſuis partibus Propheticis, adversùs *Turciſmum, Papiſmum, Paganiſmum* & *Judaiſmum*, aliámve quamcunque Religionem vel Irreligionem etiam adversùs *Atheiſmum* ipſum tam perſpicuè intelligetur, ut certò perſuaſus ſim vel hoc unum adminiculum ſolum infiniti momenti fore, immenſámque vim habiturum eſſe ad convertendas Animas ad Chriſtum. Tam certus futurus eſt ſenſus omnium Viſionum *Apocalypticarum*, præter eas *Danielis*, ut hoc unum peculiare *Chriſtianitatis Privilegium* (quòd totam ſcenam Divinæ Providentiæ, omniúmque rerum Eccleſiæ Dei, totiúſque adeò Orbis (quatenus Eccleſiam reſpiciant) tam graphicè deſcriptam ac in tot centenos, quinimò in aliquot millenos annos præfiguratam habeat) hoc, inquam, vel ſolum, univerſum Mundum neceſſariò coacturum eſt ad firmiter credendum *Jeſum* eſſe *Meſſiam* Mundi Servatorem, Deúmque eſſe cujus Providentia rebus humanis invigilat, Vitámque eſſe futuram ac beatam Immortalitatem omnibus veris Fidelibus. Hoc tibi breviter affirmo, *Philopoli*, manifeſtam completionem tam multorum, tam momentoſorum & tam multis centenis annis ab Eventu diſtantium Vaticiniorum apud me quidem majorem vim habere videri, ad evincendam Chriſtianitatis veritatem, quàm univerſa Miracula à Chriſto ſuiſque Apoſtolis facta apud eos qui illis temporibus vixerint præſertim, niſi ipſi oculati eorum teſtes fuerint, omnéſque eorum expenderint circumſtantias. Apoc. 19. 11, 13

Philop. Haud exigui momenti eſt, quod narras, *Philothee*, & omnino juxtà tecum ſentirem, ſi Vaticinia tam vulgò univerſímque à Chriſtianis intellecta fore mihi perſuadere poſſem. Hæc enim Peritia ſobrietati vitæ ſuperaddita ſinceróque zelo pro Evangelio, mirifica in eorum manibus machina futura eſſet, quâ omnia in via obſtacula proterant, omnéſque Nationes Domini Chriſti pedibus ſubjiciant.

Philoth. Noli ea de re dubitare, *Philopoli*. *Facilis eſt enim ſcientia prudenti.* Et tempora ventura ſunt, inſtabúntque ante effuſionem *Phialæ ultimæ*, in quibus Divinorum Vaticiniorum intelligentia de rebus Eccleſiæ æquè vulgaris erit & ordinaria, atque Catechiſmorum Infantilium. Viæ Dei, fidelitáſque illius Providentiæ, Divinis Prædictionibus ac Vaticiniis reſpondentis, cognitæ erunt omnibus à maximo ad minimum. Penſúmque erit facilius eorum captui, quàm multæ earum rerum, quæ ipſis modo *Catechiſtico* antehac ſint impoſitæ. Prov. 14. 6.

XV. *Nullum periculum eſſe nè aut Familiſmus, aut Behmeniſmus, expectatam Eccleſiæ Apoſtolicæ gloriam ſupplantet.*

Sophr. Hæc tua conjectura, *Philothee*, meo quidem judicio, nequaquam à ratione aliena eſt, quantùm ad excardinationem Mundi è falſis ſuis Religionibus, in quibus tam diu detenti fuerint Captivi. Verùm mihi hiſce de rebus apud meipſum cogitanti ſæpe in animum injicitur hic ſcrupulus, nè pura & Apoſtolica Chriſtianitas nihilominus locum non ſit obtentura, ſed alius aliquis Chriſtianitatis modus, quem quidam prætendant *Regnum* eſſe *Spiritûs*, ſed æquè manifeſta eſt illius *Chriſtianitatis*, quam *Apoſtoli* docuerunt, abolitio, quàm *Chriſtianitas* fuit *Judaiſmi*, ſi non magìs, aut *Mahometiſmus* utriuſque.

Euiſt. *Sophronem* credo oculos ſuos conjeciſſe in modernorum *Nicolaitarum, Servitium-Amoris*, * cum magìs viſibili ſua prole *Quakeris*. Propheta enim eorum, in ſuo *Vaticinio Spiritûs Amoris*, Sectatoribus ſuis totius Terræ poſſeſſionem expreſſè pollicetur, omnéſque Gentes ſibi tandem fore ſubjectas. Quanquam enim admittent *Servitium Chriſti in fide Sanctum eſſe veri Tabernaculi*, gloriantur tamen *Servitium Amoris, Sanctum eſſe Sanctorum*, ac proinde omnibus anteferri oportere.

Bath. Meo quidem judicio, *Euiſtor*, hic *Sophronis* ſcrupulus nullâ ratione innititur. Etenim præter multas craſſas, impoſſibiles & ridiculas Interpretationes Scripturæ, ſuper quas nihilominus hic Propheta ſe ſtabilire ſatagit; obvia illa ex ſcriptis ejus evidentia, quòd *Sadducæus* omnino erat & nec *Angelos* nec *Spiritus* nec *Immortalitatem Animæ* tenuit, ſatìs manifeſto indicio eſt, in tam clara luce quàm Deus extulit & etiamnum attollit in orbe, hujus hominis dictamina ac Doctrinas in ullam *Nationalem* Religionem nunquam abituras eſſe, quin omnibus conſtabit eum hallucinantem fuiſſe *Enthuſiaſten*. Equidem *infinitò* incredibilius eſſe puto, ut Mundus eum pro vero Propheta habiturus ſit, quàm ut pura *Apoſtolica Fides* ac Doctrina, (quæ tam demonſtrativas ac miraculoſas Atteſtationes nacta eſt & Morali Bonitati ac Rationi tam eſt conſentanea) non inundaret omnia.

Euiſt. Craſſus hic *Sadduciſmi* error Prophetam hunc eouſque inermem reddere poteſt, ut nullam magnam noxam Perſonalibus Chriſti officiis inferre valeat, quæ clanculum ſubruere ac ſubvertere conari videtur. Verùm *Regnum Spiritûs*, quatenus

nus *Personali sceptro* Domini Jesu opponitur, in manus magis elimatas incidit, eorum nempe qui *Animæ Immortalitatem* expressim agnoscunt, & consequenter præsentem Christi subsistentiam in sua Personalitate, & tamen omnino pro *Spiritu Christóque* in nobis contendunt, ac si ista Christianitatis pars quæ Christum *extra nos* respicit, penitus antiquata esset. Nôsti cujus id symbolum erat, *Salus nostra in vita Jesu Christi in nobis.*

Bath. Immo novi, *Evistor*, symbolum erat Philosophi *Teutonici*. Et annon ipse nôsti, quis dixit, Mysterium quod reconditum fuit à seculis & generationibus, tunc autem patefactum Sanctis, * fuisse, *Christum in nobis spem Gloriæ*?

Colos. 1. 26.

Evist. Rectè narras, *Bathynoe*. S. *Paulus* sic scribit ad *Colossenses*.

Bath. Ac proinde, *Evistor*, *Jesus* filius *Mariæ* erat cum suis Apostolis qui primus homines in *Sanctum Sanctorum* perduxit, non autem *H. Nicolai*, nec *J. Behmen*.

Sophr. Apposita admodum & perquam utilis observatio!

Bath. Sed pone *Jacobum Behmen* omnia in scriptis suis introrsum premere, ac si Christum extra se, qui passus est *Hierosolymis*, planè oblitus esset, (quem tamen certò scio eum in lecto animam efflantem non fuisse oblitum, quando exclamavit, *O crucifixe Domine Jesu, miserere mei & recipe me in Regnum tuum*) & *Familismum* simul, à putrido illo *Sadducismi* morbo liberâsse; Invincibilis tamen Scriptorum ejus obscuritas efficiet, ut nimiâ apud populum gratiâ nunquam valeat, & errores in *Inspirationibus* quas prætendit, in rebus *Philosophicis* Authoritatem ejus labefactabit apud omnes homines intelligentes & sagaces. In seculo *Philosophico* qui *Philosophicas Inspirationes* venditant nec tamen habent, necesse est, ut deprehendantur, ubi cæspitant claudicántve. Quod si ulla in re contingit, fides concidit in universis, nec quisquam crediturus est, ob id solum, quòd ipsi affirmaverint verum esse & sibi Divinitùs inspiratum.

Evist. Si hæc revera esset *Teutonici* Philosophi conditio, minimè verendum esset, nè ille ullam magnam noxam faceret, eo modo quo *Sophronis* suspiciones tam Tragicè præsagiebant.

Sophr. Haud credibile est *Bathynoum* sic loqui voluisse, nisi certas aliquas rationes habuisset cur sic diceret. Obsecro te, quæ sunt, *Bathynoe*?

XVI. *Peritiæ linguæ Naturæ apud J. Behmen, mirabilis venditatio.*

Bath. Annon putas, O *Sophron*, egregium Melancholiæ specimen esse, ut opinetur *Linguæ Naturæ* notitiam sibi esse communicatam?

Sophr. Peritiam scilicet signaturarum Plantarum, & Præsagiorum Meteororum aliorúmque istiusmodi Phænomenôn Naturæ.

Bath. Nequaquam, sed peritiam interpretandi *syllabatim* in verbis cujusvis linguæ quid naturaliter significent. Ut si verbi gratiâ, vocem *Tetragrammaton* expendere velit, diceret tibi quid singulæ syllabæ significent, à *Te* usque ad *Ton*.

Sophr. Res admodum bella est ista, ut vel Terminationes vocabulorum suam etiam habeant significationem.

Bath. Immò ipsæ literæ, ut in *Tinctura*, & aliis.

A. Gell. Noct. Attic. lib. 10. *cap.* 4.

Sophr. Hoc antiquam illam apud Philosophos controversiam decidit, Impositio Nominum φύσει sit an θέσει sive νόμῳ.

Bath. Euge, *Sophron*, rem irrideas quantum voles. Hæc Philosophica tamen Illuminatio *Teutonicum* docuit Nomina septem Planetarum planè derivata esse ex lingua Naturæ.

Sophr. Nomina intelligit *Latina, Græca,* an *Hebraica*? vel *Belgica, Gallica,* an *Hispanica*?

Bath. Credo aut omnia eum intellexisse, aut *Germanica* sola, ut quæ Lingua ejus esset vernacula, cujúsque solius peritus esset.

Sophr. Magna profectò omissio erat, quòd mentem suam hac in re non explicuerit. Sed quæso, *Bathynoe*, cur existimat Antiquos, septem Planetis ex lingua Naturæ nomina dedisse?

Bath. Quia Nomina sunt secundùm Proprietates Naturæ. Quæ sunt, *Astrictio, Compunctio, Angor, Ignis, Lux, Sonus, Corpus.* Quæ respondent *Saturno, Mercurio, Marti, Soli, Veneri, Jovi, Lunæ.*

Sophr. Hæc Mysteria sunt supra meum captum. Nec video quomodo illa nomina Planetarum istas Qualitates significent. Quid autem sibi vult ille, *Bathynoe*?

Bath. Philosophicam reddere vult rationem cujusque Diei Creationis cum relatione ad Nomen Diei à Planeta ei inditum, qui primæ illius horæ præsidere dicitur, quíque cum tali proprietate Naturæ convenit. Ut exempli causâ, Antiqui primum septimanæ diem *Diem Solis* appellârunt, quia Deus tunc Solarem Proprietatem in Creatione movit. Diem secundum, *Diem Lunæ*, quia movit Lunarem Proprietatem,

tem, &c. Atque sic Operum sex Dierum apud *Mosen* explicatio ex Astrologicis nominibus Dierum septimanæ conflatur.

Sophr. Estne possibile, *Bathynoe?* Ego semper putâram nomina Dierum septimanæ Planetaria, ex ordinata Planetarum recensione à *Saturno* ad *Lunam* profecta esse, & tribuendo sic singulis uni post alterum unius horæ Dominium per vicenas quaternas horas, prima cujusque Diei hora novum habebit Planetam, idque necessariò tali ordine qualem nomina Dierum septimanæ implicant. Ut verbi gratiâ, Saturnus primam Diei horam obtineat. A *Saturno* ad *Lunam* ter inclusivè, horæ sunt viginti una. Tunc numera, *Saturnus* viginti duæ, *Jupiter* viginti tres, *Mars* viginti quatuor; Hora proxima quæ est prima diei sequentis, est *Sol.* Tunc rursus, A Sole ad Martem ter, fiunt horæ viginti una. Tunc perge, *Sol* viginti duæ, *Venus* viginti tres, *Mercurius* viginti quatuor; Horâque proxima, quæ prima est Diei sequentis, est *Luna.* Atque sic per totam septimanam invenies ordinatam hanc recensionem ea nomina quæ singuli Dies septimanæ gerunt, necessariò daturam.

Bath. Perinde futurum fuisset, si exorsus esses à *Sole,* & ad *Martem* perrexisses, quippe qui Planetarum eminentissimus est, & qui nomen dat primo Diei septimanæ.

Sophr. Sic omnino est, *Bathynoe.*

Bath. Equidem subridere me fecit hæc consideratio, O *Sophron,* postquam observaveram quàm promptus esset inspiratus Philosophus, in suo *Mysterio magno,* ad partem peritiæ suæ in *lingua Naturæ* (in nominibus Planetarum detecta) attribuendam Antiquis, ac si eis notum fuisset Mysterium Creationis *Mosaicum,* ex eo quòd nomina Planetarum talibus septimanæ diebus affixissent: cùm illi proculdubio nihil ampliùs quàm ordinatum hoc Astrologicæ superstitionis specimen, quod tu tanto cum judicio notâsti, somniaverint. Verùm sunt & alia plura indicia palpabilia, apud intelligentem nullóque præjudicio laborantem Lectorem, quæ Philosophus *Teutonicus* scripsit, ea ab infallibili Spiritu non fuisse profecta.

Sophr. Pauca aliqua, quæso, in medium profer. Neque enim indecens officium esse potest, ex hujusmodi labyrinthis nimis serias Animas expedire, quæ hoc genus scriptoribus nimiùm possunt captivari. XVII. *Plures Indicationes quòd J.* Behmen *non scripserit ex Spiritu infallibili.*

Bath. Unum tibi exemplum dabo pro omnibus, O *Sophron.* Verum Mundi systema non intellexit, quemadmodum apparet ex Historia Luciferi, in cujus locum *Solem* substituit, declarátque stellas omnes ab eo lucem ac virtutem haurire: Ullum *Mane* aut *Vesperam* esse negat supra Lunam, quanquam quatuor Lunæ circa Jovem motæ, planè testantur contrarium; Narrátque ut sex reliqui Planetæ, *Solis* sint sex consiliarii, nihil de *Tellure* somnians, quòd Planeta perinde verus & consequenter perinde bonus consiliarius sit atque reliqui, præsertim ac Luna, quæ septem igitur constituet; quatuórque illæ circa *Jovem,* alios quatuor, ac perinde probas uxores pro Sole atque Stellis ac Luna nostra. Quæ considerationes omnia ejus bella commenta de Harmonia & Analogia inter *septem Planetas septémque Naturæ Proprietates* prorsus labefactant. Unde me certò cognoscere profiteor eum Divinitùs non esse inspiratum.

Evist. Unde igitur, *Bathynoe,* tam inaudita Mysteria ei obtigerunt? Et unum præsertim præ reliquis, quod valdè me attonitum reddit, quoniam invenio, qui profitentur se illius veritatem nôsse per experientiam. Distributionem intelligo rerum universitatis in *tria Regna* sive Mundos, Mundum *Igneum tenebrosum,* Mundum *Lucidum sanctum,* & Mundum hunc *externum mixtum.*

Bath. Immò, *Evistor.* Eóque mirabilius mihi videtur Mysterium istud ex eo quòd declarat, sensu etiam Physico, hos omnes alios in aliis invicem jacere. Cœlúmque esse in Inferno & Infernum in Cœlo, quantùm ad locum. Quod illustrare vult à Tenebris & Luce in eodem spacio jacentibus; Tenebris statim se prodentibus remotâ luce.

Sophr. At verò proculdubio Tenebræ actu illîc non erant quamdiu præsens erat Lux.

Bath. Equidem sic putarem, *Sophron.* Præterea, Regna ejus *Tenebrosum* ac *Lucidum,* purè oportet esse spiritualia, si in eodem spacio cum *Mundo* hoc *Externo* jacent, quemadmodum & eorum Incolas, quos tamen admittit alios ab aliis conspici, eos intelligo qui ejusdem sint Regni, quamvìs, qui diversi sunt Regni, nequeant.

Evist. Quomodo igitur *Dives* dicitur ex Inferno vidisse *Lazarum* in sinu *Abrahami*; ac si illius Formator Parabolæ *Behmenicum* hoc Mysterium ignorâsset? Et quî factum est ut *Michael* & *Diabolus* disputarent de corpore *Mosis?* Possúntque Diaboli & Angeli audire alii alios loquentes, nec tamen se videre alii alios adeò in propinquo sitos? *Luc.* 16.23. *Jud.* 9.

Bath. Id quod occurrit in Parabola haud facilè solvitur. Verùm supponendo hos *tres* distinctos *mundos*, suos habere distinctos *Spiritus Naturæ*, (prout possunt appellari) cùm virtute unionis cum singulis, cujusque Mundi Incolæ res omnes percipere possunt cum illius Spiritu unitas, satis consequens erit intelligere, dum Angeli in unione tantùm sunt cum *spiritu* mundi *Lucidi*, & Diaboli cum *Spiritu* mundi *Tenebrosi*, alios ab aliis conspici non posse, quanquam quoad spacium in propinquo positos, & si corporei essent, alios in alios posse impingere, & nasos quasi collidere, ut surdi in Tenebris. Verùm admittendo eos facultatem habere uniendi se ad tempus cum spiritu hujus mundi *externi* mixti, in hac quidem conjunctione & videre se invicem possent & colloqui. Verùm fateor, *Evistor*, Theorema aliquantùm remotum esse mirúmque.

Evist. Et tamen, quod magìs mirandum est, *Bathynoe*, sunt qui profitentur (quæ magna profectò foret, si certa esset, Philosophiæ *Teutonicæ* Attestatio) tales se habere cerebri oculorúmve apertiones ut inspicere valeant in utraque illa *Regna Interna*, mirificásque formas Incolarum utriusque intueri.

Bath. Istud equidem, fateor, *Evistor*, adhuc magìs mirandum est, quamvìs ex Hypothesi, quam modò subindicavi, non sit simpliciter impossibile. Verùm cavendum, hisce in rebus nè nimis simus creduli. Qui nobis affirmare vult se *Mundos* istos *Internos* sensu detexisse, eum priùs certum esse oportet, se propriâ suâ Imaginatione non illudi. Phantasia enim aliquando fit *Præsentifica*, ut in *Maniacis*, & in eis qui vehementiori Febri laborant. Quorum Phantasmata, *realia* sibi videntur *objecta externa*. Quinimo aliquando sic eis accidit qui sani sunt, mentisque compotes, ídque aut arbitrariò ut in *Cardano*, aut ex inopinato, ut in aliis multis quibuscum versatus sum. Adeò verò prudentes sunt ut Imaginationem esse nôrint, & obrepentem statim sufflaminent. Quodsi talem mundum internum esse crederent, vehementérque cuperent in eo versari, equidem valdè probabile est hosce homines *interna* sua *Phantasmata* pro *externis Interni* mundi *Objectis* semper ferè habituros.

Evist. Sed quomodo ab hoc errore se liberabunt, *Bathynoe?*

Bath. Si aliquis eorum Numerus, qui putant se *internum* oculum recuperâsse (qui *Adami* lapsu erutus est) quo per *externum* oculum in Mundos *internos* inspicere possunt, ejusdem objecti intuitum experirentur simul. Nam si illud simul non vident, in eodem loco eisdémque circumstantiis, magna probabilitas est, *internam* totam esse *Imaginationem*.

Sophr. Pone verò eos idem objectum simul videre, invisibile interim vulgari oculo.

Bath. Nondum tamen securi sunt, quin eis imponi possit à falsa Ratiocinatione. Neque enim indè sequitur eos tales *Interni Mundi* Incolas videre, qualem Philosophia *Teutonica* statuit, sed magìs subtiles Incolas *Externi*. Nam & Aër & Æther Elementa sunt hujus *Externi* Mundi non autem *Interni*. *Lapsósque Spiritus* purè *Immateriales*, ingenuè fateor, ingens apud me esse Paradoxum; aut cùm *vehicula* habeant *Materialia*, eos in *Materiali* aliquo *Elemento* non habitare. Quod elementum cùm sit *Mundus tenebrosus*, manifestum est, Mundum *tenebrosum* non posse esse in eodem spacio, quo hic Mundus *externus*, sed esse illius partem. Ut taceam de Mundo *Lucido* quem fateor me *Materialem* etiam esse, existimare.

Sophr. Quod & ipse existimo, *Bathynoe*, nec ullo pacto possum admittere, *Cælum* & *Infernum* in eodem spacio jacere, quandoquidem Cœli Incolæ sunt *Corporei*. Nam Sancti glorificati corpora habent, Angelíque pariter, secundùm optimorum & Theologorum & Philosophorum opinionem.

Bath. Veruntamen in eodem loco sive Regione *Cælum* & *Infernum* manifestari possunt in Creaturis *particularibus*, eo quod commune est, earum proprietatibus ministrante; ut *Seminalis Anima* Mundi in formandis Busonibus ac venenosis Serpentibus perinde occupatur atque in Animantibus maximè pulchris & innocuis.

Evist. Quid igitur existimas, *Bathynoe*, *Jacobum Behmen* non omnino fuisse inspiratum, cùm tam parùm constet eum ullam cujusquam momenti veritatem Orbi communicâsse?

XVIII. *Sententia Bathynoi de J. Behmen, cum quibusdam monitionibus quomodo quis evitare posset laqueos Enthusiastarum.*

Bath. Ut meam conjecturam liberè & sine omni partium studio, declarem, *Evistor*; primo in loco concedam eum hominem fuisse serium, benéque sincerum, sed ingenio præter modum Melancholico. Deinde Scriptorum *Henrici Nicolai* ac *Paracelsi* sedulum fuisse Lectorem conjicio. Qui Authores Enthusiastici utrique Melancholiam ejus in consimiles Spiritûs elevationes accenderunt, produxerúntque Philosophiam in qua passim observantur *Paracelsianismi* & *Familismi* vestigia, quippe in qua *Amor* ac *Ira*, *Sulphur* & *Sal-nitrum*, *Alchymia* & *Astrologia* ubique ferè occurrunt. Equidem

Equidem non nego, *Evistor*, quin & *Henricus Nicolai* & *Jacobus Behmen*, inspirati essent, sed affirmo simul *Inspirationem* eorum non fuisse purè *Spiritualem*, *Intellectualem* ac *Divinam*, sed maxima ex parte *Complexionalem*, ut vocant, *Naturalem* ac *Dæmoniacam*: Ἡ γὰρ φύσις δαιμονία οὐ θεία, quemadmodum monet *Aristoteles*; Quod optimè intelligitur ex isto *Plotini*: Θεὸς μὲν ἓν τὰ πᾶν, καὶ χωρὶς τῆς ψυχῆς συναριθμουμένης, τὸ δὲ λοιπὸν δαίμων μέγας, τὰ δὲ πάθη ἐν αὐτῷ δαιμόνια. Ennead. 2. lib. 2. c. 10. Hæc igitur *Inspiratio* erat à primo puro Fonte nimiùm remota ut limpida emanet. *Amor complexionalis*, nobilissimus motus à *Spiritu Naturæ* nobis impressus, primùm, *Constrictione*, *Compunctione* & *Angore* prædominantis Melancholiæ oppressus, posteáque ardens efflammináns-que in exultabundam libertatem, captivásque secum severiores istas particulas, quæ eum suffocaturæ essent, in gloriosum Lucis Triumphum, hilarémque Spirituum splendorem abripiens, quod facit ut Anima omni genere Benignitatis ac dulcedinis exundet, hæc omnino est, quantum ego quidem intelligo, tota illa * *peculiaris Inspiratio sive Illuminatio*, quam hi *Theosophi*, si penitiùs inspiciantur, habuêre. Quæ tamen haud ità contemptibilis est, quin meritò eam magnificent supra truculentas Ferocitates superstitiosarum Factionum in exacerbatis mundi Ecclesiis; quæ nec tam bonam Inspirationem habent quàm hæc est, sed eorum linguæ pariter atque corda inflammantur à Gehenna. Jacob. 3.6. Hæc, inquam, Naturæ lux abunde instructa est & idonea, sive jus sive peritiam spectes, ad castigandas acritérque insectandas crassas gravésque Hypocriticarum Religionum Immoralitates, & ad subserviendum illi Veritati ac *Vitæ* quæ revera est *Divina*.

Evist. Sed profitentur se Divino planè spiritu afflatos scripsisse. *Jacobúsque Behmen*, ex historia de sene quodam, qui sub prætextu emendi calceorum par, ei suum prædixit fatum, sanctáque ac pia documenta ei impertiit, Angeli videtur consortium habuisse.

Bath. Quis novit quin revera esset homo senex? Calceos enim secum abstulit quos emerat, nec in illius evanuit conspectu. Et pone bonum fuisse Angelum non Diabolum, sequitúrne statim eum fuisse infallibilem? Incolæ alterius Mundi boni sunt Physiognomi, probéque nôrunt, quinam suis usibus commodissimè sint inservituri.

Cuph. Quemadmodum Hippocomus Equum novit ex signaturis.

Bath. Et postremò, Quòd *Jacobus* declarat quæ scripsit à Deo esse profecta, omnino id facit quod necesse est ab omnibus fieri *Enthusiastis*. Nam nisi seipsos putarent inspiratos, *Enthusiastæ* non forent. Magia verò admodum potens est in hac accensa sua confidentia ad alios sibi captivandos.

Hyl. Quâ igitur ratione, *Bathynoe*, custodire quis seipsum poterit, nè scriptis eorum illaqueetur, simúlque abripiatur eorum *Enthusiasmis*?

Bath. Qui illorum scripta legit, unum hoc ei breve sed tutum præstò est Remedium; ut moralia piáque præcepta, quæ cum tam extraordinario zelo ac fervore effundunt observet, & omnes nervos intendat quò tam bonus revera evadat, quàm illi declarant & se & reliquos omnes esse oportere, & ut hanc primam suam curam faciat, sine ullo consilio propositóve magna captandi Mysteria. Hæc unica illa ratio est ac Methodus quâ quis certò tandem valeat eos judicare, & ad eum statum perveniat, ob quem *David* gratias agit Deo, *Plus sapio quàm mei doctores universi, quia mandata tua custodio*. Psalm. 119.99.

Philoth. Optimum est istud consilium, *Hylobares*, ratióque omnium certissima, quâ quis *Enthusiastarum* laqueos fugiat, unúmque ex præcipuis bonis effectis quod in eis permittendis Deus intendat, nempe ut certa quædam Ingenia sive Temperamenta in vias Sanctitatis pelliciat, & discernendi Spiritûs donum in aliis, quibus dederit, exerceat, ad Incolumitatem Ecclesiæ suæ & ad magnificandum Ministerium Evangelii filii sui Jesu in veris ac Apostolicis illius promotoribus.

Sophr. Si hâc viâ incederetur, meæ formidines & suspiciones consopitæ essent universæ, nec dubitare possem, quin pura Religio Apostolica, sua ubique arma victrix explicatura esset.

Philoth. Atque equidem quantùm ad istas duas Sectas, porrò tibi affirmo, *Sophron*, nullum tantum ab eis imminere periculum, nè ab illa quidem quæ magis suspecta est. (Nam quantùm ad *Behmenistas*, in ea re *Bathynoo* assentior, qui immeritò suspectos putat.) Etenim in præsens, obliquo quodam ictu inanimæ Formalitati ac Carnalitati Christiani Orbis notabilem cladem infert Deus per fervidos hos Evangelistas *interni Servatoris*: & si qui ex istis per ignorantiam aut errorem illam Religionis partem quæ *externum* respicit quodammodo antiquarent, quos multos nec esse nec fore spero, tamen (& quæ dicturus sum attende) si maneant sinceri, nullus

lus dubito quin futurum sit ut ad veram rursus fidem reducantur sub *ultimum* saltem
Apoc. 19. 21. & 16. 19. *rerum exitum,* ut qui inveniendi sint in illa tertia parte Civitatum qui casuri sunt per *gladium illius qui albo Equo* insidet in temporibus effusionis *Phialæ ultimæ.*

Philop. Illud admodum verisimile est, *Philothee,* nec ullus jam superest scrupulus, quin gloriosa illa Ecclesiæ tempora futura sint, talique sensu qualis est præfinitus. Proxima verò quæstio est de *signis adventûs eorum.*

Philoth. Ecquod commodius signum expetere potes quàm ordinatam successionem *Phialarum?*

XIX. *Quòd sit Elias venturus & quo sensu.*

Philop. Verùm mihi in mente versabatur de adventu *Eliæ* primùm Rumor, quemadmodum in primo adventu Christi. Nam sic perquam eruditus Author declarat, appariturum utique esse *Eliam* etiam ante secundum illius adventum.

Philoth. Et quantum ego quidem video, *Philopoli,* ista opinio vera esse potest si rectè intelligatur; hoc est, nec de *Elia Thisbite* nec de *Johanne Baptista* personaliter, nec de aliqua una Persona exclusivè, sed (secundùm stylum *Propheticum*) de *Spiritu Eliæ* in personarum multitudine sive successione. In hoc sobrio sensu nescio certè quin hæc expectatio de adventu *Eliæ* primùm, possit esse non vana.

Philop. Quid intelligis igitur per *Spiritum Eliæ, Philothee,* ut cognoscamus ubi & quando appareat?

Philoth. Quantùm ad eam rem, *Philopoli,* characterem pro libitu comminisci non debemus, sed oculos in Historiam & Vaticinia conjicientes sine omni partium studio verum illius *spiritûs* characterem ex Scriptura colligere.

Philop. Quomodo, quæso, *Philothee?*

XX. *Character hujus Eliæ ex Vaticiniis collectus.*

Philoth. Ut primùm ex Vaticiniis; Admittendo Vaticinia duplicem habere completionem, (quemadmodum Servator duplicem planè supponit adventum *Eliæ,* quippe qui, postquam *Baptista* decollatus esset, dicit tamen *Eliam* revera adventurum esse omniáque restituturum) descriptio Nuncii Fœderis apud *Malachiam,* admodum graphica est *Spiritûs Eliæ* descriptio. *Ecce ego mittam fœderis nuncium quem vos avetis,* (per quem Scriptores Hebræi *Eliam* intelligunt) *ecce ille adventat, inquit* Jehova *armipotens. Quis autem ejus adventûs diem sustinebit? aut eo apparente consistet? Erit enim quasi quidam Ignis explorans aut Lanaria Fullonia: Sedénsque explorabit ac expurgabit argentum & expurgabit Levitas, ac tam puros reddet quàm est aurum aut argentum, ut Domino munus offerant in justitia.* Doctrina igitur de abjiciendo & expurgando omnem Corruptionem, Insinceritatem & Hypocrisin, una è notis est *Spiritûs Eliæ.* Rursus apud Prophetam *Esaiam: Vox clamat in deserto, Parate viam* Jehovæ, *rectam facite in solitudine Deo nostro semitam. Omnis & vallis attolletur & mons collisque deprimetur, & prava in recta & aspera in plana redigentur patefietque* Jehovæ *gloria, cernentibus universis mortalibus, quoniam os* Jehovæ *locutum est.*

Malach. 3. 1, 2, 3.

Esai. 40. 3, 4, 5.

Philop. Quam Notam indè colligis, *Philothee?*

Philoth. Doctrinam sive Declarationem adversùs Distortionem Perversionémve simplicitatis veritatis Christianæ per homines *superbos* ac *Politicos,* qui Religionem *Labyrinthum* fecerunt, quò populus longis circuitibus defatigati & quò se vertant nescii, eò faciliùs eis cedant in prædam. Contra *sinuosos* ac serpentinos falsæ Politiæ Ecclesiasticæ *anfractus* quæ Doctrinam pariter ac Praxin, tam prodigiosè corruperit, heîc declaratur. Vox in Deserto tolli jubet ut gloria Evangelii manifestari possit omnibus mortalibus in sua genuina *puritate* ac *simplicitate,* atque sic omnes Nationes Christi sceptro subjici.

Philop. Iste sensus admodum facilis est ac naturalis.

Philoth. Tertius hujus Spiritûs character idémque notabilis in ultimo *Malachiæ*
Malach. 4. 5. occurrit. *Ecce ego vobis missurus sum* Eliam *Prophetam, antequam veniat* Jehovæ *dies magnus ac terribilis,* (hoc est, ante prælium magni illius diei Dei omnipotentis sub *Phiala* ultima, Apoc. 16. 16.) *Qui & parentum animos ad natos & natorum animos ad parentes convertat, nè ego veniam & afficiam orbem exitio,* hoc est, * Hic Spiritus, Spiritus sectarius nequaquam erit, ad discindendum ac dilacerandum, sed Spiritus pacificus & reconciliatorius ad conglutinandos animos Magistratuum ac Subditorum in Regno Dei, & ad antevertendas atque averruncandas hujus Terrenæ vitæ miserias, quæ ex dissidiis oriuntur, tumultu atque bello.

Philop. Excellentissimus profectò hic est *Eliæ* Spiritus. Ut adventum ejus acceleret Deus, animitus precor.

Philoth. Est autem & alius *Eliæ* venturi admodum notabilis character ab ipso Servatore subindicatus, in sermone cum discipulis post Transfigurationem suam in Monte. Ante quod tamen tempus, ut suprà monui, Baptista erat decollatus: in-
Mat. 17. 10, 11 terrogatus nihilominus Servator à discipulis de opinione Scribarum, quasi *Elias* pri-

ùs venturus esset, respondit, *Venturus est quidem priùs Elias & instauraturus omnia.* Quod Effectum utcunque *Johanni Baptistæ* accommodare, valde arduum credo fore.

Philop. Rectè, sed quemnam characterem, *Philothee*, ex ista colligis prædictione?

Philoth. Spiritum *Eliæ* nec abrogaturum esse quod authenticum est, nec introducturum quod novum, sed Instauratorem tantummodo fore istiusmodi utilium veritatum ac consuetudinum quæ longo ætatum delapsu videantur perditæ. Decursus enim temporum instar Fluvii est, qui stramina quidem, folia & sarmenta lignea, secum deferet, quod autem maximè solidum est, ni magna adhibeatur cura, ad fundum demerget.

Philop. Hæc Scientiæ consideratio, *Philothee*, mihi in memoriam revocat proverbialem istam *Judæorum* Prædictionem de suo expectato *Elia*, *Elias cùm venerit solvet omnia.* Videtur igitur fore, ut sedulus Eruditionis ac Sapientiæ sit Instaurator. Annon sic futurus est, *Philothee?*

Philoth. Talem non intelligis, *Philopoli*, qualis est *Quadraturæ Circuli*, *perpetuìve motûs* Inventio?

Philop. Ut verum tibi fatear, *Philothee*, nescio quid velim quídve intelligam. Dic igitur quæso, quid tu super hac re existimas.

Philoth. Id tibi antè dixi, eum *utilium* quidem Veritatum fore Instauratorem, & Principiorum fortean tam perspicuorum manifestorúmque, ut maximi momenti difficultates quibus Ratio humana irretiri solet, sint solutura. Nequaquam verò credo eum inutilium subtilitatum Fautorem fore, ulliúsve cognitionis quæ Virtutem Bonúmque publicum non sit promotura. Ille vox est ista in Deserto clamans, *Parate viam Jehovæ, rectam facite in solitudine Deo nostro semitam.* Illius sapientia respicit tantummodo rem *Regni Christi* illiúsque promotionem.

Nunc verò quantùm ad Characteres ex Historia *Johannis Baptistæ* & *Eliæ* desumptos. Primùm, observandum est de utrorumque personis, quantopere à Mundo sequestrati essent, quantíque Desertorum ac Solitudinum frequentatores. Et magis particulatim de *Elia*, ut in Rivulorum ripis, sub Arboribus solitariis, in Cavernis, Montibúsque commorari solitus sit; quemadmodum in Monte *Horeb*, ubi Deus post ingentis Venti, Terræ-motûs, atque Ignis transitum cum eo collocutus est. XXI. *Character ejus sumptus ex Historia.* 1 *Reg.* 19. 8, 9, *&c.*

Philop. Súntne igitur omnes, *spiritûs Eliæ* participes, futuri *Eremitæ?*

Philoth. Istud non innuitur, *Philopoli.* Sed quòd Spiritu futuri sunt à Mundo prorsus separato, miniméque infecto & adulterato insalubri hominum conversatione, Quòd judicia eorum non occæcata erunt intuendo frequentes & usitatas authenticæ Improbitatis consuetudines.

Philop. Et quid quæso significatur per Indumentum ex pilis Camelinis Cingulúmque pelliceum lateribus *Johannis Baptistæ* circundatum? Ipsúmque corpus *Eliæ* sic describitur, ac si homo hirsutus esset. *Matt.* 3. 4. 2 *Reg.* 1. 8.

Philoth. Admodum obvium intellectu est istud, *Philopoli.* Significat quàm asper & impolitus, quàm rudis ac sylvaticus *Eliæ* Spiritus Mundo sit appariturus, quippe qui Mundum liberè & seposito omni personarum respectu est reprehensurus. Veritatem declarare cum omni sinceritate ac simplicitate cordis (quamvìs aliàs cum summa quæ fingi potest civilitate) mihi crede, *Philopoli*, Mundo appariturum est ingens rusticitatis, inhumanitatis & inurbanitatis specimen. Tam tenerum putridúmque est cor improborum. Sunt autem & alii, in Historia, Spiritûs *Eliæ* characteres, qui minùs sunt symbolici. Cujusmodi est sancta quædam Audacia, invictáque animi fortitudo, ad testificandam veritatem, quanquam cum summo vitæ periculo. Quæ res conspicua erat tum in *Johanne Baptista* tum in *Elia.* Monitio cujusque de suo officio, prout *Johannes* populum, Publicanos, Militésque monuit. Expergefactio hominum è falsa securitate, ob externos aliquos carnalésve respectus, quemadmodum Sadducæos expergefecit & Pharisæos. *Edite ergo fructus emendatâ vitâ dignos. Neve animum inducite sic apud vos dicere, patrem habemus Abrahamum*, vel successores sumus *Petri*, reliquorúmque Apostolorum, Deus enim potest ex his saxis, quos calcatis, suscitare successores *Petro.* Hic etiam notabilis est Spiritûs *Eliæ* character, Zelus scilicet vehemens pro puritate cultûs Divini contra omnem Polytheismum & Idololatriam. *Luc.* 3. 10. *Matth.* 3. 8, 9. 1 *Reg.* 19. 10.

Philop. Sic est, valdéque conspicuus erat in *Elia Thisbita.* Sed quid indè significatur, quòd in Semicenturiones cum suis quinquagenis ignem de cœlo deduxerit? 2 *Reg.* 1. 10.

Philoth. Illud equidem rursus *Symbolicum* est, *Philopoli*, significátque *Eliam*, qui venturus est, usurum tantummodo *vi Spiritûs* ab alto ad obsistendum armis cujuscunque carnalis adversùs se Militiæ.

Philop.

Philop. Unùs tantùm supereſt locus, *Philothee*, & tunc abundè characterum nos credo habituros de *Elia* venturo. Eſt autem *Eliæ* conflictatio cum Sacerdotibus *Baal*. Ubi veritatem Religionis explorare videtur per hunc *Lydium* lapidem: *Deus qui igne annuerit, is Deus habeatur.* 1 Reg. 18. 24.

Philoth. *Elias* venturus eandem apud populum facturus eſt provocationem. *Vos quid colatis neſcitis* (quemadmodum Servator dixit de *Samaritanis* qui Deum non colebant in ſpiritu ac veritate) *Deus qui igne annuerit, is habeatur Deus.* Joh. 4. 22.

Philop. Immò verò, Quid autem ſignificat iſtud, *Philothee*?

Philoth. Taurorúmne Deus mactationem curat, *Philopoli*? Beſtiæ quas nos mactare oportet igníque in Holocauſtum abſumendas dare, *Beſtiales* in nobis ſunt *affectus*. *Deus qui igne annuat*, hoc eſt, *ſuum* annuat per *Spiritum*, ad harum conſumptionem, *habeatur Deus*. Qui verò non colit *Deum vivum*, qui per *operationem ſpiritûs ſui* à corruptionibus noſtris purget, pro Idoli cultore habeatur.

Philop. Hic ſenſus eſt bene utilis, *Philothee*. Nec ullum, opinor, omiſiſti *Eliæ* venturi characterem, niſi ſeveritatem iſtam & auſteritatem in *Johanne Baptiſta* obſervandam & reprehenſionum illius aſperitatem & acrimoniam.

Philoth. Id partim ſubindicatum eſt antea, in *hiſpiditate* & *hirſutia* Perſonarum & Indumentorum, *Thisbitæ* pariter ac *Baptiſtæ*. Quæ quidem diſpenſatio, quamvìs *rudiuſcula* videatur, ſatìs tempeſtivè tamen ſtat oppoſita *Vanitati* ac *Levitati*, *Profanitati* ac *Frivoloſitati* illius ſeculi in quo appareat.

Cuph. Equidem exiſtimo & *Philopolin* & *Philotheum* tantæ morum auſteritati ac ſeveritati addictos eſſe, ut datâ operâ mentionem declinârint æquè inſignis exempli Ingenii morúmque *Eliæ* quàm ullum quod occurrit in univerſa illius Hiſtoria.

Philop. Quidnam iſtud quæſo eſt, *Cuphophron*?

Cuph. Iſta adeò ſarcaſtica Sacerdotum *Baalis* deriſio.

Philoth. Id *Cuphophroni*, ut quod illius indoli tam apprimè congruit, peropportunè relictum eſt ſpicilegium.

Hyl. Nec dubito affirmare, quin perquam avidè ipſum captaverit, *Philothee*, ſperans fore, ut ob acerba ſcommata, ſatyricáſque deriſiones quibus Civilis orbis vitia nudius tertiùs inſectatus eſt ſub prætextu *generalem* agendi *Advocatum Paganorum*, ſe haud immeritò exiſtimari poſſe, modò permiſerit temporum ratio, non exiguum quidem membrum eſſe illius magni *Eliæ* de quo loquimur.

Cuph. Quis? Egóne, *Hylobares*? Nihil profectò rerum omnium eſt quod minùs velim, quàm ut vel minimus digitus ſim tam hiſpidi, tam inculti támque hirſuti corporis. Quinimo, longè molliori, urbaniori, & obſequioſiori ingenio ſum, Deo meo eſt gratia.

XXII. *Tempus Adventûs Eliæ.* *Philop.* Et ſic eſto, ſi volet, *Hylobares*. Intereà loci, *Philothee*, cùm probè mihi ſatisfactum ſit de characteribus, dic mihi quæſo tempus, quo venturus ſit *Elias*.

Philoth. Intra *Tonitruum* primum.

Philoth. Id ipſum novi antea, *Philothee*; dixiſti enim mihi, futurum ante effuſionem *Phialæ ultimæ*. Dic verò ſub qua *Phiala* futurum ſit.

Philoth. Sub quarta aut quinta. Nec magìs præcisè quicquam licet definire. Circa illud tempus appariturus eſt *Elias* in ſpiritu.

Philop. Eſtne illud igitur initium *Regni ſpiritûs*, de quo loquuntur *Cabbaliſtæ*?

Philoth. Non ſanè, *Philopoli*, non propriè illius Initium eſt, ſed quædam potiùs ad ipſum præparatio: quemadmodum ſcriptum eſt, *Ecce ego mittam meum nuncium qui mihi viam præparabit, & tunc repentè veniet ad ſuum Templum Dominus.* Malach. 3. 1.

Philop. Quodnam eſt Templum iſtud, *Philothee*?

Philoth. *Ezechielis* Templum in nova *Hieroſolyma*, quod tibi ſuprà narravi. Illud Templum eſt, quod in ſecunda hac Vaticinii completione intelligitur. Nôſtique plures eſſe periodos completionis Vaticiniorum, ut in *Ezechielis* Viſione Rota conſpecta eſt in Rota. Ezech. 1. 16.

Philop. Dicitur autem de *Nova Hieroſolyma*, Quòd Templum illîc non erat. Apoc. 21. 22.

Philoth. Eſt & non eſt. Non eſt illîc *Templum* ullum *Materiale*, & tamen eſt *Templum Myſticum*. Nam *Dominus Deus omnipotens templum illius eſt, & Agnus*. Deus omnipotens *Objectum* eſt cultûs noſtri; & *Agnus*, hoc eſt, ſtylo Prophetico *corpus Chriſti*, Eccleſia utique ejus, (ſic enim Chriſtus alicubi ſignificat in Scriptura) in qua dominatur habitátque per *ſpiritum*, *Templum* eſt; ſecundùm illud Apoſtoli, *Nam Templum Dei ſanctum eſt, quod Templum vos eſtis.* Hoc eſt Templum in quod *Jeſus Chriſtus* modo magìs peculiari venturus eſt poſt miniſterium *Eliæ*, Fœderis nuncii, qui futurus eſt quaſi *ignis quidam explorans aut Lanaria fullonia ad purificandos Filios* Levi *& ad expurgandos tanquam Aurum & Argentum*, ut ſanctum Templum & Sacerdotium

1 Cor. 12. 12. Gal. 3. 16. 1 Cor. 3. 17.

Sacerdotium evadant, *nova* illa *Hierosolyma*, Civitásque Dei, cujus murus est ex Jaspide, ipsa verò Civitas ex Auro puro, vitro pellucido simili. Spiritus *Eliæ* Spiritus est Ardoris & Angoris, Spiritus acerrimæ Reprehensionis, amaræque Pœnitentiæ, Spiritus doloris ac parturientiæ in nova Nativitate *Sionis*. Regnum verò Spiritûs est actualis Mundi Renovatio in perfectam Justitiam, Pacem atque Gaudium.

XXIII. *Principia quædam tendentia ad accelerationem gloriosorum temporum Ecclesiæ.*

Philop. De rebus temporibúsque perquam eximiis loqueris, O *Philothee*, tantóque cum confidentiæ impetu ut quemvis abripere possis non tantùm in persuasionem quòd aliquando extitura sunt, sed in magnam animi impatientiam quòd nondum existant. Quod facit igitur ut avidè te cupiam audire differentem de rationibus, quibus fœlicissima hæc tempora accelerentur.

Philoth. Quod facturus sum, *Philopoli*, brevitate quàm potero maximâ, nè sermo rursus ad nimis multam noctem producatur. Verùm nulla in re tibi impositurus sum, sed ad proprium tuum judicium semper provocaturus, rectum sit quod proponam, an secús. Ut in primo loco, *An Orbis Christianus reformatus non sit visibile Regnum Dei*, omnésque proinde homines per conscientiam non sint obligati omnes licitas adhibere rationes ad rem illius promovendam.

Principium primum.

Philop. Orbem Christianum Reformatum Regnum Dei visibile esse plenè persuasus sum, & de officio pariter quod indè nascitur.

Cuph. Nos verò qui ingenio sumus magìs *Philosophico*, O *Philopoli*, non tam præproperè creduli sumus, sed hæsitamus paulisper in rebus tanti momenti, antequam assentiamur.

Philop. Quid ità, *Cuphophron*? Quisnam nunc tibi subortus est scrupulus?

XXIV. *De* Lutheri *colloquio cum Diabolo de Missa abroganda, & de nocturnis ejus visionibus Torrium volantium.*

Cuph. Quis? Putásne illud Regnum Dei esse posse cujus fundamenta jacta sunt operâ Diaboli? Quod ad me attinet, fateor me in Historia non multùm versari. Quod autem lego, sine omni partium studio lego. Iique quos tu *Antichristi regnum* appellas, magno cum strepitu ac confidentia affirmant *Lutherum* Missam abolevisse, postquam collocutus argumentáque contra Missam edoctus esset à Diabolo.

Bath. O *Cuphophron* levi ac præproperâ fide! Permittúntne tuæ Philosophicæ considerationes hujusmodi rebus fidem adhibere? Ac si *Lutherus* ullum reverà circa Missam cum Diabolo habuisset colloquium, vel, si Diabolus contra eam disputâsset, in *Reformationis* gratiam id fecisse. Verum est, *Lutherum* ipsum, hominem summâ cordis simplicitate, & parùm Naturæ peritum, dixisse mediâ nocte expergefactum se statim cum Diabolo disputantem reperisse, quem describit forti graviíque voce secum colloquentem. Verùm eodem planè modo multi expergefacti sunt in perceptionem luctæ cum *Ephialte*, tanquam cum reali aliqua persona, quam, postquam pleniùs expergefacti essent, invenerunt nihil amplius esse quàm colluctationem cum propria Imaginatione, præsertim viri intelligentiores. Cæterùm ignari ac superstitiosi (nôstíque *Lutherum* Monachum religiosum diu vixisse, quorum cellulæ plenæ sunt Historiis & Imaginationibus Spectrorum & Diabolorum) utplurimum istiusmodi Phantasmata pro externis Objectis realibus habent. Quam fateor me existimare *Lutheri* conditionem fuisse, Corpus enim habuit ac Temperamentum istiusmodi Illusionibus obnoxium. Pone verò Phantasiæ illusionem non fuisse; non statim sequitur invisibilem istum Disputatorem malum fuisse Angelum sive Diabolum. Imputari id omnino potest modestiæ *Lutheri*, quòd sic senserit, qui profitetur se nec *Insomnia* nec *Visiones Angelicas* affectare. Ac proinde vir bonus ex humili ignorantia hanc disputationem putavit exagitationem fuisse Diaboli. *Veritatis* autem adeò amans erat, ut præ animi sinceritate, postquam de ea convictus esset, repudiare eam nollet aut abnegare quanquam ipsius *Belzebubi* halitu afflatam: Quemadmodum nec *Pythonissæ* Testimonium de veritate Evangelii, in Actis Apostolorum, effecit ut *Paulum* reliquósque Christi Sectatores Christianæ fidei puderet. Nec Diaboli confessio quòd *Jesus Messias* esset, *Deique filius*, doctrinam Christi minùs acceptam reddidit apud Apostolos ullósve alios Discipulos. Ac proinde postremò, pone bonum Angelum non fuisse sed Diabolum, non sequitur veritatem minùs veritatem esse, ullúmve esse argumentum contra *Reformationem*, aut Diabolum hanc Disputationem, *illius* gratiâ, cum *Luthero* instituisse, sed potiùs *Papismi*. Is enim cùm prævidisset quàm obvia illa argumenta essent, & accommoda ad Missam abrogandam, nec fieri posse quin *Lutherus* tandem in ea incideret, ille inquam, ut callidus Sophista, quò proprii Regni cladem præverteret, hæc ratiocinia *Luthero* maturè suggessit, ut sic primo suo Inventore dehonestata, minorem haberent vim adversùs Missam & adversùs totam insimul Pontificiæ Idololatriæ & Superstitionis colluviem. Hoc Inventum erat antiquo illo Serpente dignum.

Act. 16. 16.

Marc. 3. 11.

Cuph.

Cuph. Et tu, *Bathynoe,* ni fallor, in Technis excogitandis, ipso callidior es Diabolo. Mea Philosophia hasce res tam penitùs non consideraverat. Nunc verò ad eas considerandas postquam expergefactus sim, quidni possit esse astutus aliquis Nebulo, qui in *Lutheri* cubiculum se clàm ingesserat, quò sic eum illuderet (sunt quædam Narratiunculæ de hominibus per Tubos loquentibus) & cum eodem proposito, quod Diabolus habuisse supponitur, quippe quum callidus hic Nebulo partes ageret Diaboli?

Bath. Quælibet harum rationum, meo quidem judicio, sufficit ad tollendum istud odium quod quidam in *Reformationem* conjicere volunt ex hac Narratione de *Luthero.* Et primam quidem nullâ reliquarum inferiorem existimo, ut quæ cum illa etiam opinione quam de nocturnis ejus Torrium volantium visionibus habeo, conveniat. Quam apparentiam credo in illius tantùm fuisse Imaginatione, quoniam semper post hoc visum, gravi capitis dolore excruciabatur, ad quem curandum aut mitigandum, oleum Amygdalinum in aures ejus solebant infundere.

Philoth. Nunquam mihi in mentem occurrunt nocturnæ istæ ejus Torrium visiones, *Bathynoe,* quin me statim de igneo *Lutheri* spiritu etiam commonefaciant, cujus invictus zelus eum eousque animavit, ut publicè solenniterque spectante populo, Pontificis Bullam, legémque Canonicam in ignem simul conjecerit, tandémque indefatigabilis sui spiritûs igneâ actuositate, magnam Papalis Monarchiæ partem decremârit, quemadmodum modernus Historicus loquitur, cum allusione ad igneum *Lutheri* Ingenium.

P. Heylin. in sua Geographia.

Bath. Ut sic impleri posset, quod prædictum est ore Prophetæ *Ezechielis* adversùs Regem *Tyri* ; *Tu tuis tot vitiis, tuâ negotiationis improbitate tuum profanâsti sacrarium, itaque ego ex medio tui ignem depromam qui te consumat: Téque in cinerem humi redigam in omnium qui te videbunt conspectu:* quemadmodum & tu nobis innuisti die hesterno, *Philothee.*

Ezech. 28. 18.

Philoth. Tuæ *Negotiationis improbitate,* hoc est, magìs particulatim, improbis istis *Condonationum* & *Indulgentiarum Mercimoniis,* à *Leone* Papa in *Lutheri* Temporibus emissarum, unde *Lutherus* primùm ignem concepit.

Bath. Quidni? Annon mirificè convenit, *Philothee*?

Philoth. Ità sanè, *Bathynoe,* idémque est, (postquam me monueris istud) quod hesterno die innui. Sed ut pergam, *Itaque ego ex medio tui ignem depromam,* hoc est, *Martinum Lutherum* ex Cellula sua Monastica è medio omnis suæ Superstitionis falsæque Devotionis educam, hominem tam fervido igneóque temperamento ut imaginatio ejus volantibus omninò Torribus noctu impleretur, & is igne sui zeli, Papatum consumet.

Bath. Quod quidem ad modum haud contemnendum jam fecit. Opúsque istud manet tanquam pignus futuræ consummationis illius quod tam fœliciter inchoatum est.

XXV. *De moribus obnoxiis Lutheri, aliorúmque Reformatorum.*

Evist. Sic & ego spero, *Bathynoe.* Cæterùm ut sine partium studio loquar & secundùm Historiæ veritatem, Instrumenta quibus usus est Deus in prima Ecclesiæ *Reformatione,* non ità prorsus inculpabiles erant, in doctrina aut praxi, ut fidem nostram super personarum eorum dignitatem superstruamus. Verùm ingenuè fateor *Lutherum* se maximè reddidisse obnoxium.

Bath. Quod dicis, *Evistor,* ponamus verum esse, nè hilum tamen quidem *Reformationis* causæ derogat. *Reformatio* enim non fit in ullius infirmi fallibilísque hominis opinionem, sed in fidem infallibilis verbi Dei. Ac proinde frustra & incassum allegatur à *Romanistis, Lutherum* fuisse hominem tam *alto spiritu ac proceloso, impatientem* fuisse *vitæ cœlibis,* in multis rebus *judicio errâsse,* in aliquibus *malè sibi constitisse, vehementem* fuisse & *intractabilem* in omnibus, Adversarios suos *inurbanis acerbisque dictis* impugnantem. Nihil obstantibus enim omnibus hisce naturalis illius Temperamenti Infirmitatibus, non possum tamen quin credam, *solidam* subfuisse *sinceritatem, firmámque fidem* in *Deo* & *Jesu Christo,* acrémque *Indignationem* adversùs *cruentam Tyrannidem,* crassam *Idololatriam,* vilésque & indignos *dolos imposturásque* Ecclesiæ *Romanæ.* Cùm è contrà illius Antagonista, *Leo* Papa, qui non solùm harum rerum omnium apertus fautor erat & approbator, sed clandestinus etiam *Infidelis* sive *Atheus,* quemadmodum apparet ex impio illo dicto illius ad Cardinalem *Bembum,* quo insinuavit *totam Christi Historiam meram esse Fabulam.* Annon *Lutherum* putas satìs *sanctum* fuisse qui cum tali *sanctitate sedis Romanæ,* qualis hic erat *Leo* decimus, colluctaretur? Fateor me non tantam opinionem de *Luthero,* quantam quidam alii, concepisse, & tamen eum existimo admodum fœlix fuisse Instrumentum in manibus Dei in bonum Christiani Orbis, adversùs horrendas *Papalis Hierarchiæ* Enor-

Enormitates. Et tametsi *Elias* ille æstimari forsan non deberet, *Auriga ac Currus Israelis*, ut quidam eum nominant, fidelis tamen saltem censeri potest equorum in illo curru *Præductor*, qui ceratis Ocreis, Tunicâque & Cucullo oleo illitis bene munitus erat, nasósque equorum directò à *Babylone* vertit versùs *Civitatem Dei*, gressúque succussatorio bene concitato, per aquam cœnúmque perrexit, minimè curans quos limo aspergeret in alta hac succussatione, quemadmodum & ipse ab aliis pulchrè est aspersus.

Quanto viliores primos nostros *Reformatores Romanistæ* faciunt, *Evistor*, tanto majus in seipsos redundat dedecus, cùm eorum Ecclesiæ corruptiones tam crassæ essent, ut homines haud ità eximiis moribus aut judicio, & cernere eas possent & detestari simul. Si Deus ordinariis Instrumentis res extraordinarias effecerit, eò major illius erat gloria, minúsque periculum obscurandi fulgorem sanctæ Fundationis *Apostolicæ*, aut rationem illius numeri turbandi, qui tam sacer est & celebris, in Historia pariter atque Vaticiniis per totam Scripturam. Irreprehensibiles *Reformatores* occasioni potiùs futuri fuissent captivandi nos rursum sub carne, sub carnalibus affectibus, delirísque personarum admirationibus, quàm promovendi Dispensationem *Spiritûs* quæ summa omnium debet esse in extremo rerum exitu. *Lutheri* Ministerium & *Reformatorum* eò potiùs spectabat, ut recuperarent nobis *usum Scripturæ*, quàm ut legem nobis dictarent ex sua infallibili & irreprehensibili Authoritate. Ut jugum Papale diffringerent potiùs quàm ut nova nobis induerent vincula. Verbum Dei igitur erat, ut pretiosâ Arculâ absconditum, & in istud *Augeæ stabulum*, inundantes utique corruptiones præpotentésque *Romanæ* Ecclesiæ Tyrannides submersum, quod nobilis ille Heros *Lutherus*, alterius *Herculis* instar, amovendo stercus in Mundi conspectum rursus reducere debebat. Vísne igitur eum & suos laborum socios tales non fuisse quales erant, sed mundos omnino nitidósque Aulicos, albis calceis ex corio Hispanico confectis, caligísque lineis puris, byssinísque diploidibus candidis indutos, cum reliqua omni congruenti Elegantia, & accurato Nitore? Et in hoc puro splendidóque ornatu in manus sibi sumpsisse Rutra, Vehicula trusatilia Furcásque extercoratorias, ad amovendum fœtidum hoc sterquilinium? Christus tantum improbo suo Competitori pro Orbis Regimine honorem non debuit. Ad opus tam crassum atque pingue, magìs necessarius erat Animus robustus atque pervicax, qualis erat *Lutheri*, quàm ulla adeò irreprehensibilis externa sanctimonia, accuratáve Ingenii Judiciíque subtilitas, ut nulla uspiam deprehendatur aut in *Ratione* aut in *Conversatione* cæspitatio.

Quamobrem Argumenta omnia contra *Reformationem* à qualitate *Reformatorum* petita infirma sunt, tum quòd solidâ bonitate quantùm ad summam, prædìti erant, quæcunque errata, per *morositatem* aliquam aut *passionem* aut ex *inopinata* aliqua *tentatione* & inevitabili dici possint commisisse; tum etiam quoniam non est eorum Authoritas cui nos innitimur in rebus Religionis, sed Scriptura ipsa, in recuperando cujus usu & fruitione, gloriosa erant Instrumenta: tum postremò, quoniam omnia eorum judicia *particularia* absorpta sunt non conspicienda nec consideranda ultrà quàm in *communi* judicio orbis Christiani *Reformati* in *publicarum* suarum *Confessionum Harmonia* repræsentato compareant. Verùm quantùm ad Divinam Methodum quâ Reformationem in particularibus circumstantiis promoverit, in recuperando sibi ipsi Regnum *Cornúque parvulum* judicando, si omnia non sunt intellectui nostro tam perspicua atque pervia, eò tamen magìs eam laudandi formulam apud Psalmistam usurpemus, dicamúsque, *Jehova regnat, exultet Tellus, Nube circundatus & caligine, Thronum habet ex justitia & æquitate aptum.* Psam.97.1,2.

Philop. Multas quidem eásque magni momenti considerationes in gratiam *Reformationis* adversùs omnes possibiles cavillas adversariorum de primis *Reformatoribus* suggessit *Bathynous*; de quibus certò persuasus sum quòd pro illius Ecclesiæ Genio, eos multis in rebus perquam improbè calumniantur, quæque Calumniæ non sunt, quantùm ad factum, non sunt tamen talia *horrida crimina* qualia sunt eorum qui eos accusant, sed *Infirmitates* magìs veniales, aliquæve minùs laudabiles morum ingeniive naturalis labeculæ. Adeò ut hæ cavillæ nequaquam me moveant, quò minùs firmus in hac fide maneam, quòd *Orbis Christianus Reformatus verum sit Regnum Dei visibile, illiúsque Christi.* Quod primum documentum est, *Philothee*, quod nobis dedisti, quod ad rem Christiani Orbis *Reformati* tendat. Quæso igitur nunc, cùm de hoc tam abunde mihi satisfactum sit, perge quanta potes cum brevitate ad reliqua sine omni ulteriori Interpellatione.

Philoth. Secundum igitur documentum, *Philopoli*, hoc est: *Quòd quemadmodum Orbis Christianus Reformatus Christi Regnum est, ità Papatus Regnum est Antichristi.* Principium secundum.

Hoc ut in se verum est, ità certè permagni interest ut cognoscatur, credatur, & declaretur in *Regno Christi*, ad confirmandos eos & stabiliendos in ea qua sunt Professione. Neque enim supra captum est vel minimi membri, de hac veritate plenè convinci. Et tamen licèt unum sit & tam facile intellectu, argumentorum nihilominus instar est omnium ad Animam *Reformatæ* Religioni agglutinandam affigendámve: quippe quod adeò accommodatum est ad feriendum *Imaginationem*, ad satisfaciendum *Judicio*, & ad confirmandam *Conscientiam* simul. Nam si Ecclesia *Romana Babylon* sit, uti est proculdubio, tunc apud teipsum perpende, *Philopoli*, quantam vim habitura sit illa vox Angeli: *Migrate ex ea, populus mi, nè sitis ejus peccatorum participes, neve ejus cladibus afficiamini.*

Apoc. 18.4.

Philop. Hoc est, Par momentum habebit ad evocandos alios è communione Ecclesiæ *Romanæ*, atque ad nostros stabiliendos in vera, quam jam profitentur, fide. Et certè si oculos conjiciant in multifarias Idololatrias crassas, truculentásque Crudelitates *Hierarchiæ Papalis*, & cum Charactere *Meretricis Babylonicæ* conferant, (cujus scortationes ipsæ, illius *Idololatrias* significant, cujúsque in fronte nomen scriptum, *Mysterium*, Babylon *magna*, *Mater scortationum & abominationum terræ*, quæque dicitur *ebria de sanguine Sanctorum & de sanguine Martyrum Jesu*) manifestóque ipsis demonstretur, (quod facilè potest effici) de *Roma Ethnica* hoc intelligi non posse, sed de *Roma*, ut se appellat, *Christiana*; equidem, meo judicio, Actionum eorum observatio, cum Descriptione in hoc Vaticinio, comparatarum, eos ità prorsus convictura esset, ut non possent quin continuò ex illius communione excurrerent, subito horrore terroréque perculsi.

Apoc. 17.5,6.

Philoth. Equidem meritò quivis sic putet, *Philopoli*, nec Machinamentum ullum meliùs excogitari posse quàm hoc ad *Babylonem* Mysticam demoliendam. Ac proinde ex egregia aut *imperitia* aut *perfidia* erga rem Regni Christi fieri oportet, ut quisquam nobis persuadeat in nostris *Romæ* impugnationibus hæc arma deponere, cùm revera, ut *David* dixit ad *Abimelec*, de gladio *Goliathi Palæstini*, *Nulla sunt cum istis conferenda.* Id quod primi profectò *Reformatores* nostri verum experti sunt, qui universim hunc clamorem adversùs Ecclesiam *Romanam* tollebant. Suntque ex ipsius Scriptoribus, qui confitentur quantum damnum ei dederit hæc opinio, quòd *Papa* est *Antichristus*. Quamobrem horum propugnaculorum adversùs copias *Babylonicas* sublatio, prodendi nos rursus speciem præ se fert in illius Civitatis Regis manus ac Tyrannidem.

1 Sam. 21.9.

Bellarmin. de Roman. Pontif. lib. 3. cap. 21.

Bath. Res ipsa, *Philothee*, nè illorsum spectet, vereor. Sed credo simul plures homines, per conscientiam, benevolúmque in rem *Reformatarum* Ecclesiarum studium animo tam averso esse à statuendo Ecclesiam *Romanam*, Mysticam illam esse *Babylonem*, Papámve illius Civitatis Regem, hoc est, insignem illum *Antichristum*, nè concedendo illam Ecclesiam *Antichristianam* esse cogerentur agnoscere *veram* non esse *Ecclesiam*. Unde horrendum illud Incommodum sequeretur successionem perditam esse, ità ut nobis defutura essent argumenta, quibus probaremus nos ipsos *veram* esse *Ecclesiam Christi*.

XXVI. Controversia, an Romana Ecclesia vera sit Ecclesia.

Philoth. Si istud quidem huic aversationi subsit, *Bathynœ*, laudabilis est bona eorum intentio, verùm eos timere credo, ubi nullus est timor. Arcui enim nostro plures uno nervos habemus. Nulli enim istorum Titulorum quibus Ecclesia *Romana* in Propheticis Scripturæ partibus perstringitur, sive *Civitas Babylonica* sit, sive *sedes Antichristi*, illius *Hominis peccati*, aut quæcunque alia, necessariò inferunt *veram* non esse *Ecclesiam*, sed Ecclesiam valdè *peccaminosam*, talémque cujus communionem populum suum, nisi resipuerit, relinquere velit Deus, ut qui salutem suam perdituri sint, talia participando peccata, quæ apud illam Ecclesiam in Legem transierint. Uxor quæ *adultera* est, *vera* est uxor, ante factum divortium, licèt uxor sit *infida*. Et *Navis* cum *foramine in fundo* vera *Navis* est, *Domúsque* cujus Parietes *Peste* aut *Leprâ* inquinati sunt aut quæ truculentis *Lemuribus* est infestata, *vera* domus est, sed ista talis in qua navigandum non sit, ut nec hæc in qua habitandum, antequam ad utilem reducantur tutámque conditionem. *Forma* rei eam *veram* reddit, sed *Sinceritas* ejus vel *Integritas* facit, ut finem assequatur, evadátque utilis. Vinum adhuc *vinum* est quamvìs aliquot veneni *guttæ* clàm ipsi immisceantur. Tale autem vinum est, quale nemo mentis compos sciens volénsque est bibiturus. Concedemus igitur Ecclesiam *Romanam veram* esse Ecclesiam, sed tali sensu, quo *Navis*, quæ hominem ad fundum Maris demersura est, *vera* sit Navis, talisve Domus, qualis descripta est, *vera* sit domus. Quinimo, concedemus, Domum esse *Templúmve Dei*, sed tale in quo *Homo* ille *Peccati* sedeat, *Filius ille perditionis*, *qui extollit se supra quicquid Deus dicitur aut colitur.* Quamobrem dico, reprehensorias istas & exprobratorias Scripturæ

2 Thess. 2.3,4.

pturæ locutiones adversùs Ecclesiam *Romanam* nequaquam implicare eam non esse *veram* Ecclesiam, sed valdè *impuram* ac *peccaminosam*, talémque, quæ non tantùm *inutilis* facta sit eis qui ipsi adhæserint, sed valdè *noxia*. Poculum est *Vini* cum lethifero *veneno* mixtum, Domus *peste* infecta, aut improbis Dæmonibus infestata. Quapropter si succedimus in vero exemplari *Domûs* atque *Navis*, in sincera natura *Vini*, in debitis *Uxoris* officiis, & *Adulterium*, *Venenum*, *Pestem*, *Lepram*, ipsúmque adeò *Diabolum* omittamus, éstne *Successio* nostra ideo minùs perfecta? Si Familia olim sana fuerit & tunc per aliquot ætates morbida, postea verò aliqui ex hac Familia, aut per Medicinæ peritiam aut per Temperantiam plusquam ordinariam rursus sani evaderent, súntne *sani* hi palmites hujus Familiæ minùs *successio*, quàm isti qui etiamnum manent *insalubres* ac *morbidi*?

Philop. Saniorem ego nobiliorem Familiam judico, ut quæ cognatione sive consanguinitate conjunctior sit cum antiquissimis universorum progenitoribus. Ac proinde proculdubio, nequaquam minùs ex Apostolorum successione sumus, quòd nos ipsos ex post-natis corruptionibus purgavimus reduximúsque ad antiquam Apostolicam Puritatem. Successio quidem continuatur in Ecclesia *Romana*, ut morbida Familia continuatio est Familiæ Majorum suorum; sed Apostolica successio non solùm continuatur in *Reformatione*, sed & rectificatur ac perficitur. Adeò ut nè minimam noxam fieri opiner *successioni*, in admittendo debitas illas sed asperas Invectivas in *Apocalypsi* aliisque Scripturæ locis ad Ecclesiam pertinere Romanam, cùm omnes simul conjunctæ non eò valeant ut eam non *veram* Ecclesiam nullámve Ecclesiam constituant, sed Ecclesiam tantùm *Idololatricam* & *Homicidiis Imposturísque* plenam. Ut uxor Homicida, Adultera, ac Fraudulenta, uxor quidem est, ac proinde vera uxor, donec mortua sit, aut Repudium ei remissum.

Philoth. Rectè rem accipis, *Philopoli*. Verùm præterea, pone peccata Ecclesiæ *Romanæ* eousque tandem ingravescere potuisse, ut per aliquot secula vel ullo sensu vera esse Ecclesia planè desiisset, (quod tamen fateor me credere non posse, non magis quàm Ecclesiam *Judæorum* cessavisse veram esse Ecclesiam, quando Prophetas lapidabant, & propudiosè se polluebant Idololatriis) vera tamen Ecclesia alibi continuata est, omniúmque verissima Ecclesia, Electi utique Dei, ubique. *Mulier* erat in *Deserto*, postquam *Desertum* facta est Ecclesia: Quanquam fateor hoc perpetuitatem Ecclesiæ potiùs respicere in genere, quàm continuatam Pastorum successionem. Sed neque id teneo necessarium, ut unaquæque vera Ecclesia visibilis visibilem haberet Sacerdotum successionem ab Apostolis ad hunc usque diem. *Hierosolyma* quæ dicitur cœlitus descensura, vera futura est Ecclesia, & tanquam talis approbabitur, quamvis eam gloriationem in carne facere non posset, quòd visibilem Pastorum successionem in terris, à S. *Petro Romæ*, vel à S. *Jacobo Hierosolymis* posset recensere. Et supponamus ad istam evocationem populi Dei è *Babylone*, *Migrate ex ea populus mi, nè sitis ejus peccatorum participes neve ejus cladibus afficiamini*, omnes Sacerdotes in rem suam statuturos fuisse illìc manendum, nec unum pedem se dimoturos è loco; Num integrum Regnum qui sine Sacerdotum venia seipsos reformâssent, nulla futura fuissent Ecclesia, nec Princeps ullam habiturus potestatem statuendi, ut maximè idonei eximiique è suis subditis in cognitione praxíque Christianitatis in rebus sacris præsideant, successionémque inchoent, quos supponemus omnia administrare secundùm verbum Dei praxínque Apostolorum, nec ullam aliam Doctrinam profiteri, quàm quæ ab Apostolis tradita sit, & de qua ex ipsis Scripturis possit constare? Quid? Talísne nihilominus Natio, in hisce rerum circumstantiis, nulla erit Ecclesia, O *Philopoli*?

XVII. *Quanquam Ecclesia Romana vera non esset Ecclesia, non sequi tamen quin Reformatæ Ecclesiæ tales sint.*

Apoc. 21. 1.

Apoc. 18. 4.

Philop. Mihi crede, *Philothee*, admodum anceps est controversia. Nescio de subito, quid hîc sit statuendum.

Bath. Est certè anceps controversia, *Philopoli*. Proponam verò tibi quæstionem, de qua clariùs possit constare. Dic igitur, utrùm unusquisque Princeps supremum Ecclesiæ caput sit in rebus tam Ecclesiasticis quàm Civilibus in suis propriis Dominiis?

Philop. Proculdubio est, *Bathynoe*, alioqui non esset Princeps absolutus. Illam enim supremam esse potestatem censeo cujus fidei concreditur Potestas seu Facultas universa administrandi in bonum suorum subditorum, quod ex consequenti Religionem necessariò includit, de qua igitur necesse est, ut suprema Potestas judicet. Unde quisque Magistratus summus, si non *formaliter*, *eminenter* tamen *Sacerdos* perinde est atque *Rex*; alioqui Rex non esset, aut Rex non summus Magistratus, ut qui se submittere debeat Sacerdotis judicio in rebus Religionis, cui proculdubio res omnes Mundanas posthaberi oportet. Unde sequetur omnem Potestatem, quæ Sacer-

dotium saltem *eminenter* sive *virtualiter*, non includat, illi Judicaturæ morem gerere debere. Cùm verò summa Potestas cujusvis Nationis, nemini se submittere debeat præterquam soli Deo, manifestum est qui summus est Princeps, eum *virtualiter* saltem Sacerdotalem in se habere potestatem.

Bath. Equidem, *Philopoli*, in rebus Politicis videris tam callidus atque gnarus, ut valde arduum fore censeam, ut quisquam argumenti tui vim eludat.

Evist. Unctio Regum & Imperatorum in suis Coronationibus, ut & id quòd *Imperatoris* Corona *Mitram Episcopalem* in se contineat, meo quidem judicio, *Bathynoe*, notabilem cum *Philopolis* conclusione congruentiam gerunt.

Cuph. Pari ratione concludere potes communionem *Regalitatis* in *Sacerdotio*, quoniam Sacerdotes unguntur in Ecclesia *Romana*.

Bath. Verisimile est eos satis avidè istud sibi arripere velle, O *Cuphophron*. Ceterùm ex eo quòd Reges coronantur perinde atque unguntur, Sacerdotes verò unguntur non autem coronantur Coronis Regalibus, indicium est, & *Regiam* Potestatem & *sacerdotalem* aliquo modo esse in Rege, sed *Sacerdotalem* tantummodo in *Sacerdote*. Verùm magìs notabilis Congruentia quàm hæc *Evistoris* mihi in mentem occurrit, visio scilicet viginti quatuor Seniorum cum vestimentis *sacerdotalibus* Coronísque *Regiis* in Capitibus, quod proculdubio insinuat in optimo Ecclesiæ statu, unumquemque Principem ex confesso & *Sacerdotem* & *Regem* super suum Populum fore.

Exod. 40. 13, 15.

Apoc. 4. 4.

Philoth. Rectè ais, *Bathynoe*. Notatúque valde dignum est in istac Visione, nullum unum caput visibile esse universæ Ecclesiæ, (quale se Papa esse prætendit) sed unumquemque Principem tanquam Regalem Sacerdotem aut Sacerdotalem Regem in suis propriis Dominiis illìc describi.

Philop. Aridas meas Ratiocinationes, Historicis vestris ac Propheticis observationibus pulchrè profectò ornâstis. Quæ omnia simul considerata in plenam confirmatámque persuasionem facilè me rapiunt, quòd unusquisque Rex Christianus, tantum Sacerdotalis potestatis in se habeat Authoritatísque *cælestis* nostri *Regis* ac *Sacerdotis Jesu Christi*, ut verâ fide Evangelii illuminatus, & Sacerdotio aliàs destitutus, qui in Ecclesia res sacras peragant, vel potiùs qui homines consecrent ad ista munera obeunda, ipse propriâ suâ potestate successionem eorum possit suscitare, iisque omnia administrantibus secundùm verbum Dei praxínque Apostolorum, tota Natio illis Præceptis Institutísque obedientiam præstans vera eo ipso possit visibilis Christi Ecclesia evadere. Quid existimas, *Bathynoe*?

Exod. 19. 5, 6.

Bath. Immò verò, mihi abunde factum est satis. Nôsti enim, quòd extra Ecclesiam non est salus. Et prodigii mihi instar esset, si homines ità Apostolicè agentes vitámque instituentes, quemadmodum tu describis, in statu esse possint Damnationis.

Philop. Quamobrem planè videmus nullum esse Incommodum Ecclesiis *Reformatis* in declarando *Romanam* Ecclesiam *Regnum* esse *Antichristi*, quemadmodum primi nostri *Reformatores* universim tenuerunt, sed undiquaque Commodum immensum atque ineffabile, ut quivis qui rectè rem perpenderit, facilè potest deprehendere. Ac proinde cùm hac de re abunde constet, pergamus quæso ad proximam, *Philothee*.

Principium tertium.

Philoth. Proximum Documentum, prout tu appellas, *Philopoli*, hoc est: Cùm tam certi sumus Papatum esse *Regnum Antichristi* Civitatémve *Babylonicam* in qua populus Dei captivi detinebantur, *nullas ligulas aut Lacinias super nos antiquæ Captivitatis relinquere nos oportere, tales putà, quas prensitando manus nobis injicere possint, & in pristinam rursus servitutem retrahere, sed absolutè nos ipsos liberos æstimare ab omni circa eos obligatione, nisi quatenus operam navare debeamus eorum Conversioni ac saluti.* Quam, cùm nobis per experientiam satis notum sit per ullas non necessarias cum ipsis uspiam symbolizationes effici non posse, consultissimum esse existimo eos datâ operâ nulla in re imitari, sed quantùm ad omnes res indifferentes eas eò viliores censere, quòd isti eis usi sint. Quemadmodum nulla nobilis ac honesta Matrona lubens eo habitu ornatúve uti vellet, quem infamis aliqua ac propudiosa Meretrix utendo dehonestaverit. In quocunque nos ipsos ad eorum mores ingeniúmque demittimus, id omne in nostram ignominiam vertunt & contemptum, tantóque magìs in propria sua improbitate obdurantur. Quamobrem cùm nulla non necessaria cum ipsis symbolizatio prosit quicquam sed noceat potiùs, debemus nosmetipsos in omnibus rebus indifferentibus perfectè liberos censere ad gratificandum satisfaciendúmque modo quam possumus universalissimo nostræ Partis hominibus, nihil curantes, quas opiniones aut consuetudines externósve Ritus *Romanistæ* aliíve habeant, aut habere potuerint à prima Ecclesiæ degeneratione. Quæ omnia nos eò fœdiùs contaminata æstimare

æstimare debemus, quòd *Romanistæ* eis sint usi; sed manifestâ Scripturâ solidâque Ratione nos suffulcientes, uti ac profiteri ea quæ universalissimè nobis omnibus conveniant maximéque faciant ad incolumitatem & fœlicitatem *veri Regni Christi.* Hæc enim proculdubio, O *Philopoli,* maximè firma solidâque ratio Politica est, cujusvis Ecclesiæ aut Reipublicæ *reformatæ* cujuscunque.

Philop. Omninò tibi assentior, *Philothee.* Neque hæc libertas alia est opinor, quàm ea quam Ecclesiæ *Protestantium* generaliter profitentur, & particulatim Ecclesia *Anglicana* in *libro Articulorum* & in *Homiliis.* An verò eas non vis bene strictè se habere quantùm ad conformitatem cum eis Ecclesiæ seculis quæ *Symmetra* appellantur? Populúmque interim pacificam præstare obedientiam istiusmodi Institutis, quæ non sint tam antiquo charactere, (modò sint naturæ indifferentis) durante beneplacito Superiorum? *Artic. 20. & 24. Homil. de Jejuniis.*

Philoth. Pacificam illam sui accommodationem ad voluntatem Superiorum in rebus adiaphoris, O *Philopoli,* animitus approbo, agnoscóque præterea, specialem illis seculis de quibus loqueris, deberi reverentiam. Meminisse autem oportet sancta Oracula meliora illis prædixisse ac promisisse tempora, præsertim eorum aliquibus. Illa Tempora erant Mensuræ Arundinis adaptata, hæc quæ expectamus aureæ Arundinis. Ea quæ suâ naturâ immutabilia sunt, sunt itidem indispensabilia; quæ verò indifferentia sunt, mutabilia. Et opinio quidem inter res mutabiles recensetur, Fides verò instar rupis est antiquorum seculorum. Quod commensurabile est aureæ Arundini, ejici non oportet; quod verò combustibile est, peribit per Verbum & per Spiritum qui instar Ignis est.

XXVIII. *De usu Verbi & de Spiritu, quatenus distinguitur ab arida ac jejuna ratione.*

Philop. Primi quidem *Reformatores* multùm de *Verbo* ac *Spiritu* locuti sunt, præsens autem seculum egregii sunt in arenam *Rationis* ad pugnam provocatores, ad illìc duellandum. Illúdque pugnandi genus Adversarii eorum cum primis videntur approbare. Quid quæso sibi isti volunt, *Philothee?*

Philoth. Id indè non fit, *Philopoli,* quòd suam causam putent rationi, nostrâ magìs consentaneam; sed quòd vulgus nôrint, utplurimum, ineptos esse istiusmodi pugnarum judices, ut & æquè ineptos istorum armorum tractatores. Illi non possunt tam facilè seipsos eis defendere contra sophistas *Regni Tenebrarum,* nec fermè dijudicare ex hac re quando sophistæ ab aliis sint devicti, nisi ipsi se, quando revera sic sunt, devictos agnoscerent, quod eorum calliditas ac superbia nunquam eis permissuræ sunt facere. Adeò ut rarò istiusmodi conflictationum ullus bonus sit exitus. Ac proinde, licèt id genus digladiationes Argumentatoriæ suum usum habere possint apud doctos, tamen in rem fore Regni Christi existimo illorum armorum usum quæ primi *Reformatores* ad illud recuperandum tam efficacia experti sunt, nunquam relinquere. *Nemo certitudinem relinquat Verbi atque Spiritûs, & ad aridæ Rationis perfugium se recipiat in defendenda veritate suæ Religionis.* Atque hoc erit quartum Documentum. *Principium quartum.*

Philop. De Verbo inter utrasque partes convenit. Verùm cur *Spiritûs* judicium *Rationis* loco, se in Scripturam exercentis, introducis?

Philoth. *Rationis* exercitium non excludo, sed *aridæ* Rationis, à *Spiritu* neutiquam adjutæ.

Philop. Quid igitur per *Spiritum* intelligis, *Philothee*? Hoc enim viam aperire videtur ad omnimodam Dementiam ac Fanaticismum.

Philoth. Fieri quidem sic potest, prout tu intellexeris, *Philopoli.* Ut ego verò intelligo, unica via est, quod noverim, ad sobrietatem. Ego enim per *Spiritum* intelligo, non cæcam quidem ac irrationalem Impressionem aut Impulsum, subitam elevationem aut Intumescentiam præfervescentis Cerebri, sed *spiritum Vitæ in nova Nativitate,* qui Spiritus est discernendi, quíque hominem efficit acerrimæ sagacitatis in timore Domini. Hæc est unctio Capitis nostri veríque Pontificis Domini *Jesu* primo in loco, ídque modo supereminenti, quæ defluit etiam in minima infimáque suorum membrorum. Per ductum hujus *Spiritûs* continuò persentiscet homo & per sanctam quandam sagacitatem quasi odorabitur, quid rectum sit & verum, & quid falsum ac perversum, aut saltem ad ea discernenda *rationem* suam rectè adhibebit. *Isai. 11. 2, 3.*

XXIX. *Quomodo quis cognoscere possit se Spiritum habere.*

Philop. Talis profectò *Spiritus, Philothee,* non est Spiritus *Fanaticus* sed tutus ductor in omnibus. Sed quomodo quis cognoscet se hunc habere *Spiritum?*

Philoth. Per illius fructus. *Quod natum est ex carne caro est, & quod natum est ex Spiritu spiritus est. Quisquis natus est ex Deo peccatum non committit, quoniam semen ipsius,* hoc est, Spiritus, *in eo manet.* Si opera *carnis* abjecerimus mortificando ea per *Spiritum,* indicio est Spiritum Christi habitare in nobis. *Jam verò manifesta sunt opera carnis* quæ sunt hæc, *adulterium, scortatio, immunditia, lascivia, simulachrorum cultus,* *Joh. 3. 6. 1 Joh. 3. 9. Gal. 5. 19, &c.*

cultus, veneficium, inimicitiæ, lis, æmulationes, iræ, concertationes, seditiones, sectæ, invidiæ, cædes, ebrietates & *comessationes.* Quibus addere potes Superbiam, insultationem, contemptum proximi, Crudelitatem, Fraudem, Imposturam, Perfidiam, Animum mundanum, Rapinam, Avaritiam & id genus alia. Fructus verò Spiri-
Gal. 5. 22, 23. tûs, ait Apostolus, est *charitas, gaudium, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides,*
1 Cor. 2. 15. *mansuetudo, temperantia, adversùs hujusmodi non est lex. Hic est ille homo spiritualis qui dijudicat, ipse verò à nemine dijudicatur* nisi sit etiam spiritualis. De hoc *Spiritu Vitæ*
1 Joh. 5. 12. dicitur, *Qui habet Filium habet vitam, qui non habet Filium Dei, vitam non habet.*
Rom. 8. 9. Et alibi, *Si quis Spiritum Christi non habet, non est ejus.* Cæterùm is qui habet Filium, vero hoc sensu, nempe, per habitationem illius Spiritûs in eo, declaratur porrò, *Si*
Joh. 8. 36. *vos Filius liberos reddiderit, verè liberi estis.*

Non est igitur inflatæ *Imaginationis Tumorculus,* quem homines imperiti & vertiginosi *Spiritum* appellant, sed est *Spiritus vitæ in nova Nativitate* in quem ultimò resolutam volo adhæsionem nostram puræ veritati Evangelii, in oppugnationem falsæ adulterataque Religionis Ecclesiæ *Romanæ.* Hujúsque *Spiritûs dictamina* in oppugnationem crassarum *Idololatriarum, Imposturarum* ac *Crudelitatum* illius carnalis Ecclesiæ (Quæ vera dictamina Privilegium est illius vitæ quæ ad Justitiam est, in minimo Christiano regenito) *Populari opinioni* de illius falsæ Ecclesiæ *Infallibilitate,* opponi volo. Verùm hoc *Fundamentum,* licèt *populare,* omnino retentum volo, ut *populari* isti *Imposturæ* ac *Prætextui,* quasi Ecclesia Romana errare non posset, obsistat. A nobis enim, qui per verum sanctificationis Spiritum liberi facti sumus, omnes eorum Fraudes & Improbitates per *vitalem Antipathiam* facilè sentiuntur. Unde Authoritas eorum humi collabitur, omniáque ipsorum malè cohærentia Figmenta ad Mundanum suum commodum excogitata, facilè vel à tenuissima Ratione judicantur damnantúrque sincero hoc adjutâ animatáque *spiritu* Justitiæ ac Amoris; atque sic inveniuntur per vivi hujus Principii assistentiam omnibus veris Christianis communem, *Homicidæ, Idololatræ* crassíque *Impostores.* Hoc sanè admodum manifestum est *Spiritui Vitæ in nova Nativitate,* quod privilegium est ut dixi, veri cujusque Christiani. Nec valebunt quicquam omnes eorum *Rationis* subtilitates, longéque petitæ deductiones prolixorum intricatorúmque sophismatum ad eos dimovendos illaqueandósve qui tam perfectè liberi sint à superstitione, & tam firmiter stabiliti in hoc Principio *Vitæ* ac *Realitatis.*

Philop. Hoc non tantùm tutum est Asylum contra omnia Ecclesiæ *Romanæ* perversa sophismata callidéque excogitatos griphos, quibus probos Christianos, quorum educatio ad arma *Rationis* ac *Disputationis* tractanda haud satis habiles reddidit, volunt illaqueare; sed valida est etiam nobis omnibus obligatio, ad magis pressum seriúmque Christianitatis studium, ut eò palpabiliùs nosmetipsos persentiscere possimus hoc *Spiritu Vitæ* actuatos, tantóque ideo justiùs securiúsque omnes sophistas *Regni Tenebrarum* vili pendere. Hoc, inquam, non solùm eos dissipaturum est & repulsurum, sed stabiliturum nos ipsos & ad æternam vitam ædificaturum.

Philoth. Observatio tua, *Philopoli,* admodum vera est atque utilis. Nunc verò sicut per modum Contrapondii, *Spiritum Vitæ in nova Nativitate, Infallibilitatis illius Ecclesiæ* obtentui opposui; itâ sanè, quod ad me attinet, in plerisque rebus omnibus, quæ ipsis insigniter peculiares sint, eis contrariari, Methodum optimam Politicam repertum iri existimo. Ut verbi gratiâ, peculiariter infames sunt, ob doctrinam praxínque, prætextu Jurisdictionis spiritualis, spoliandi homines Juribus suis Temporalibus, ac si Dominium fundaretur in gratia, & sub hoc insuper obtentu, deponendi Reges, subditósque suos instigandi in Rebellionem adversùs eos. Quamobrem quintum meum Documentum sive Præceptum omnibus Regni Christi mem-
Principium quintum. bris hoc erit: *Ut nè vel minimâ maculâ aut labeculâ perfidiæ erga legitimum suum Principem ullius rei causâ sed præsertim Religionis seipsos patiantur commaculari, quippe quum nullum majus damnum veræ Religioni inferri possit, quàm ut appareat aut promota aut propugnata tam crassâ Immoralitate quàm est perfidia adversùs Principem, nec majus quidem ei commodum afferri, quàm per Fidem ac Patientiam omnes perferre difficultates ac asperitates, quemadmodum olim fecerunt Christiani primitivi:* Quorum oculis ad Cœlum sublatis, pedibúsque omninò in ea semita insistentibus, in Imperialem, Providentiâ duce, Coronam inciderunt, Imperatore tandem Christianam Religionem profitente. Quæ admodum locuples erat completio Prædictionis illius Servatoris, *Quærite pri-*
Matth. 6. 33. *mum Regnum Dei & Justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis,* quemadmodum antè notatum est.

Philop. Præstantissimum profectò est hoc Principium, *Philothee,* valdéque consolabilem sibi annexam habet Observationem eis omnibus qui sub Principibus vitam degunt

degunt qui nondum ad puram Evangelii Fidem sint conversi, sed etiamnum captivi detinentur in Religione *Romana*. Sed quantùm ad Politicum tuum Principium, de semper contrariando isti Ecclesiæ in rebus quibuscunque quæ videantur magis notoriæ, vereor ut hoc ubique teneat. De *universali* enim *Unitate* in judicio pariter atque praxi insigniter gloriantur eandémque affectant; Nósne igitur debemus affectare aut indulgere *Diffidentiæ* aut *Difformitati* in rebus Religionis?

Philoth. Aliorsum rem accipis atque ego dixi, *Philopoli.* Minimè enim volo nos eis contrariari in ullis rebus *bonis* de quibus *glorientur*, sed in rebus illis *pravis* quas *reverà* habent. In opinionum multitudines ipsi dividuntur perinde atque alii. Et in eis rebus, in quibus *universaliter* videri possint uniti, per *vim* potiùs continentur externámque formidinem, metúmve Vivicomburii, aut nè gulæ sibi succidantur, quàm ex liberà perspicuáque *convictione Conscientiæ*, quòd res, quas *universaliter* profitentur, sint veræ. Hæc non est *Vitæ* unio atque *spiritûs*, sed dissoluti pulveris, plumularum straminúmque intrusio ac farctura, eorundémque in unum sacculum constrictio. Hæc solà unio est quam illi habent in *universali* sua *Professione*. Cur autem hæc *Christiana* unio appellanda sit, sic per vim compulsionémque barbaram hominum multitudinem cogere, easdem res profiteri ac facere quantumlibet Idololatricæ sint aut impiæ, ego certè non video. Neque novi equidem quæ sit, si hæc non sit Unio aut Communio *Antichristiana*. Quamobrem eis satis oppositi sumus si contra hanc *Antichristianam unionem* erigimus ac promovemus verè ac realiter *Christianam*. Quod erit sextum præceptum. *Ut præ omnibus summo studio adnitamur ad Unionem sinceræ Fidei ac Charitatis.* Ut id dicatur de Ecclesia quod de Curru Cherubico apud *Ezechielem*, *Quocunque ferebat Spiritus eò tendebant.* *Principium sextum.* *Esech.1.20.*

XXX. *Quomodo Ecclesia perventura sit ad unitatem Spiritûs.*

Philop. Hæc proculdubio est *Unitas Spiritûs*, ad quem assequendum omnes Christiani monentur. Sed quomodo eum assequemur, *Philothee*?

Philoth. Hoc eò multùm contributurum existimo, si omnes Opiniones Praxésque in Religione, quæ *Vitam Dei* in Orbe aut impediant aut non promoveant, universim ab Ecclesia Dei vili penderentur. Nam in *hac vita Dei* est illius *Spiritus*. Atque hoc quidem pacto cùm omnis opportunitas prætextúsve apud quemlibet, ostendendi se religiosum, nisi eis in rebus in quibus *vera* Religio consistit, planè sit præscissus, qui omninò religiosi haberi volunt, necessariò eos oportet, illius vitæ imitationi, de qua loquimur, ut tales se probent, operam dare. Quod mancâ admodum ratione & claudicanti fine præsentia Spiritûs sunt facturi. Atque sic omnibus occasionibus altercandi & contendendi circa umbras ac tegumenta *Opinionum* ac *Formularum* remotis ac è medio sublatis, multò facilius erit id præstare ad quod hortatur Apostolus, *Servare scilicet unitatem Spiritûs per vinculum pacis.* Nemo enim tunc nisi cum infamia ullos strepitus ciere potest ullis de rebus quæ ad commune Populi Dei totiúsque adeò generis humani bonum non tendant. *Ephes.4.3.*

Cæterùm de istis externis *Tegumentis* audi quid Propheta *Esaias* denunciaverit: *Væ filiis degenerantibus, inquit Dominus, qui consilium instituant non authore me, & tegmen comminiscantur, sed non mei Spiritûs, ut addatur peccatum peccato.* Hoc est falsum illud integumentum Opinionum ac Formalitatum per Ignorantiam hominum & Hypocrisin congestarum, quo se abscondere volunt ut Adamus, ab oculis sui Creatoris. Prædixit autem Deus montis *Sionis* Incolas, *Agni* utique *Milites*, amoturos esse *faciem tegumenti omnibus populis injecti, & velamen super omnes gentes obtensum.* Et tunc necesse erit ut aut tegumento *Spiritûs* vestiantur, aut in publicam suam ignominiam inveniantur prorsus nudi, quemadmodum præmonentur sub *Phialam ultimam.* Atque sic propiùs accederemus ad istum Typum optimi statûs Ecclesiæ formâ Cherubinorum quatuórve Animalium præfigurati, ubi & *Aquila* intelligitur *pedem* habere *Bovis*, *Nulli laborem suum expendunt nec tamen in panem.* Quamobrem *Formalitatum* & *Opinionum* numero, pro earum inutilitate diminuto, eísque ex consequenti paucis omnino existentibus sed utilibus, universa Ecclesia facilè intellectura est usum earum ac veritatem: quemadmodum quatuor Animalia singula dicuntur *plena oculis* (per oppositionem *cæcæ isti Obedientiæ* in Ecclesia *Romana* tantopere laudatæ) atque sic idem Objectum penitus cernentia, eandémque de ipso ferentia sententiam, eodem pariter motu affectúque feruntur. Nam & *alæ ipsorum oculis plenæ sunt*, ut quod denotat ea ex nullo *cæco* principio, sed ex principio certæ *cognitionis* moveri. Quod igitur, *Philopoli*, per oppositionem Ecclesiæ *Romanæ* (qui *Ignorantiam* tanquam Devotionis matrem tantopere extollunt) septimum Politicæ sacræ documentum constituere volo. *Populum scilicet omnia Fundamentalia Mysteria Veritatis Prudentiæque Politicæ ad Regnum Dei pertinentia plenè ac luculentè doceri oportere.* Qui in proprium lucrum *Falsitatem* populo obtrudunt, eorum planè interest, in *Ignorantia* illos detinere. At verò qui *Esai.30.1.* *Esai.25.7.* *Apoc.16.15.* *Esai.55.2.* *Septimum Principium.*

qui *veritatis* Assertores sunt, illorum è contrà interest, ut eadem quàm plenissimè penitissiméque intelligatur, demonstretúrque ex *Ratione* & *Scriptura.* Credóque omnem *Veritatem,* quæ ad *Vitam* ac *Pietatem* necessaria est, omni præjudicio liberatis sic posse demonstrari. Unde res admodùm ardua erit seducere quempiam ab Ecclesia, ad *Romanismum, Infidelitatem* aut *Atheismum.*

XXXI. *Quomodo mens humana ad statum pervenire possit omni præjudicio immunem.*

Philop. Ità prorsus existimo, *Philothee.* Tota verò difficultas est in perveniendo ad istum Animi statum, omni præjudicio immunem.

Philoth. Si Filius liberos vos facit, tum verè liberi estis.

Joh. 8.34,35.

Sophr. Istud non dicitur, *Philothee,* de libertate sive immunitate à præjudicio, sed de libertate à peccato, quantum humana Natura patitur. *Omnis qui facit peccatum,* inquit Servator, *servus est peccati, servus autem non manet in domo in æternum, Filius manet in æternum*; tunc sequitur, *Si ergo vos filius liberos reddiderit, verè liberi estis.* (*Vers.* 36.)

Philoth. Et paulò antè dicit, *Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei estis,* (hoc est, si mandata mea servâritis.) *Et cognoscetis veritatem & veritas liberos reddet vos.* (*Vers.* 31, 32.) Unde *Judæi* expostulant cum Servatore: *Semen Abrahæ sumus,* aiunt illi, *neque cuiquam servivimus unquam, quomodo tu dicis liberi reddemini?* (*Vers.* 33.) Ad quod dictum, in istoc loco, O *Sophron,* quem tu citâsti, crimen *serviendi peccato* eis impingit, innuens illud præjudicium esse & impedimentum quò minùs assequantur *veritatem,* quòd viverent in *Peccato.* Adeò ut *libertas à peccato* secundùm ipsius Servatoris sententiam, ut ego quidem existimo, supponat etiam *libertatem à præjudicio* quod *veritatis* cognitioni officit.

Quamobrem, O *Philopoli,* loco octavo & ultimo, (neque enim nunc sic differam, ac si unquam posthac mihi opportunitatem fore tecum rursus colloquendi desperem) unicum hoc documentum superaddam, quod non solùm ad *Unitatem* Ecclesiæ utile erit, sed omnium quod sciam, efficacissimum maximéque necessarium ad *acceleranda fœlicissima illa tempora,* ad quæ desiderium tuum tam vehementer anhelat.

Philop. Perquam avidè audire cupio, *Philothee,* quid sit.

Principium octavum & ultimum.

Philoth. Fides est seu fiducia in potentia Dei, Spiritûque Domini nostri Jesu Christi quem promisit omnibus credentibus, ut per hæc subsidia, omnia nostra peccata ac vitia devincamus sanctitatémque perficiamus in timore Dei. Hæc Doctrina, quòd non solùm ad sublimiorem Moralitatis gradum obligemur, quàm aut Paganismus aut Judaismus professus est aut de quo potuit gloriari, sed etiam quòd per *Spiritum* Christi inhabitantem in nobis ad illam *Vitæ Spiritûsque rectitudinem* reduci possumus, quam Servator in sermone suo in monte, alibíque Evangeliorum in suis Colloquiis describit; Hæc, inquam, Doctrina est, quæ Mundum renovatura est in Justitiam, & gloriosa illa Tempora, quæ tot viri boni & fore credunt & desiderant, est introductura. Quæ enim alia Doctrina præter hanc, ad Hypocrisin cordium humanorum penetrare potest, qui sub prætextu quòd ab omnibus suis peccatis se expedire nequeunt, revera obnitentur nullis, aut eis tantùm quæ minimi sunt momenti, aut non committent, quin peccatis, quæ maximè sibi in deliciis sunt, omnino parcant, & sui-resignationem perpetuò declinent, quamvis indispensabile sit cujusque Christiani officium? Quinimò, nulla relinquerit, sub obtentu, quòd gradualis retinenda est Imperfectio in omnibus. Nec continebunt se quin eum sibi gradum indulgeant, qui maximè cum sua voluptate consistat, suarúmque expletione cupiditatum.

Sophr. Hæc admodum profectò penetrativa Doctrina est, *Philothee,* & exploratoria. Sed quid est quò tendit? Ad absolutámne perfectionem quoad *partes* & quoad *gradus,* ut loquuntur Scholastici?

Philoth. Ad *absolutam Sinceritatem* Doctrina hæc tendit, O *Sophron,* ut nemo sibi ullum cuicuimodi vitium peccatúmve notum indulgeat, sed ut sinceram servet conscientiam coram Deo & coram Hominibus: quandoquidem illius conscientia, vi hujus doctrinæ, ipsi dictat, nisi sibi deesse velit, Deum & posse & velle per *Spiritûs* sui Assistentiam, eum ab omnibus suis corruptionibus liberare. Scripturáque apertè declarat, hunc finem fuisse adventûs Christi, *ut abnegatâ impietate & mundanis concupiscentiis sobriè & justè & piè vivamus in præsenti seculo, expectantes speratam beatitudinem, adventúmque gloriosum magni Dei & Servatoris nostri Jesu Christi, qui dedit seipsum pro nobis ut redimeret nos ab omni iniquitate*; secundùm istud monitum (*Tit.* 2.12.)
S. Petri, *Quapropter succincti lumbis mentis vestræ, sobrii, perfectè sperate in eam quæ ad vos defertur gratiam, dum vobis patefit Jesus Christus: Tanquam filii obedientes, ut non accommodetis vos pristinis concupiscentiis, quibus, dum adhuc ignoraretis Christum, agebamini. Sed quemadmodum is qui vos vocabit, sanctus est, ità ipsi quoque sancti in omni conversatione reddamini. Propterea quòd scriptum est, Sancti estote nam ego sanctus sum.* (1 *Pet.* 1.13.)
Matth. 5.48. Et beatus Servator in suo sermone in Monte, *Estote igitur vos perfecti quemadmodum*

Pater

Pater vester qui est in cœlis perfectus est. Et S. *Paulus* ad *Ephesios* pro Servatore testatur, hunc finem fuisse quòd se in Redemptionis pretium dederit, mortémve passus sit pro Ecclesia, nempe *ut illam sanctificaret, mundatam lavacro aquæ per verbum, ut eam sibi præstaret gloriosam Ecclesiam nullâ maculâ aut rugâ aut ullâ tali re præditam, sed quæ sancta inculpatáque foret.* Sponsæ Agni utique similis in *Apocalypsi*, quæ nova est *Hierosolyma.* Ephes. 5. 26, 27

Sophr. Ingenuè equidem fateor, hæc loca, *Philothee*, altum sonare Sanctitatis gradum, ad quem vocantur quidem Christiani, & à quo tamen tam infinitis intervallis absunt.

Philoth. Hoc indè fit quòd *hâc Fide*, quam ego tantopere inculco, carent, *Fide in potentia Dei*, & in *Spiritu Domini Jesu*, ad *expurgandas omnium nostrorum vitiorum sordes.* Novus enim partus Filius est Promissionis, éstque *Isaacus* ille, Gaudium totius Terræ. Concipitur autem per fidem in omnipotenti *Dei Spiritu qui à quatuor cœli Regionibus Interfectos in valle aridorum ossium, afflavit, effecitque ut in pedes consisterent, copiæ sanè maximæ. Qui promissum semen dedit Abrahamo, qui præter spem sub spe credidit se fore patrem multarum Gentium. Haud consideravit enim suum ipsius corpus jam emortuum, quum centum ferè natus esset annos, nec emortuam vulvam* Saræ. *Verùm ad promissionem Dei non hæsitabat ob incredulitatem, sed robustus factus est fide, tribuens gloriam Deo, certâ persuasione conceptâ, quòd is qui promiserat, idem potens esset & præstare.* Hæc Fides igitur in promissione *Assistentiæ Spiritûs Christi* in *Nova Nativitate* ea est, quam oportet Mundum renovare in vivam Imaginem Dei, omnésque Terræ Nationes reddere beatas, & novam de cœlo *Hierosolymam* deducere, ipsúmque adeò Deum devocare, qui Tabernaculum suum ponat apud homines. *Omnia possum per Christum qui me corroborat.* Ezech. 37. 9. Rom. 4. 18, &c. Philip 4. 13.

Evist. Etiam miracula miraculorum edere, quantum ego video. Verùm hæc Fides, *Philothee*, in Potentia Dei, Assistentiáque illius Spiritûs quo extirpare valeamus & mortificare omnes nostras corruptiones in beatam Resurrectionem ad Vitam ac Justitiam, illa Fides non erat quam primi *Reformatores* tam fervidè docuerunt. Unde igitur factum est, quæso, ut ii tam utilem omiserint Veritatem?

XXXII. *Doctrina de Fide in potentia Spiritûs Dei, ad liberandum nos à peccatis cur tantopere non inculcata sit in principio Reformationis.*

Philoth. In totum non omiserunt, *Evistor*, propterea quòd tanto cum zelo hortati sunt homines, ut humanas Traditiones relinquerent, totósque se reciperent ad *purum Verbum, Fidémque Evangelii,* secundùm illam magìs Infallibilem Regulam. Quamobrem cùm *Fides*, quam illi prædicabant, pro suo Objecto haberet purum Christi Evangelium, doctrinásve secundùm Scripturam; Hæc doctrina de *Fide in omnipotenti Spiritu* ad debellandum peccatum, cùm in Scriptura etiam contineatur, necessariò pars est Objecti illius Fidei quam illi prædicabant.

Evist. Illud, fateor, *Philothee*, aliquo modo verum est. Cæterùm zelus eorum maximè efferbuit, in declarando extollendóque istam partem Fidei, quæ *Justificationem* tantùm in sanguine Christi, gratuitámque *Remissionem* peccatorum respicit.

Philoth. Admodúmque tempestivè eam extollebant, ut quæ veritas est Evangelica valde conspicua, & talis tamen quæ in Ecclesia *Romana* sub pedibus conculcata esset, quò populum Dei magìs absoluta redderent Mancipia, duráque detinerent servitute in hac mystica *Babylone* Terráque *Ægypti*: Quippe qui gravia Superstitionis onera eis imponebant, tantùm ad rem Regis *Ægypti* augendam, & ad extinguendum pariter *lumen* & *solamen* Evangelii. Quamobrem cùm illa Doctrina de *Justificatione per Fidem* tam accommodata esset ad excutiendum Jugum *Romanum*, minimè mirum est eam tam fervidè prædicatam fuisse & adeò universim inculcatam à primis *Reformatoribus.*

Sophr. At verò hîc non substiterunt, *Philothee.* Multa enim aliquibus eorum, ex ore exciderunt, (qui aliàs satìs fœlicia erant in *Reformatione* Instrumenta) quæ non solùm humanis Infirmitatibus favere videntur & deterrere homines à studio ullas tales victorias acquirendi in suas corruptiones ac libidines, ad quales tua doctrina nos animat, sed etiam è contrà, rancidum olere *Antinomianismum*, morbum ferè omnium pessimum, qui Christi Ecclesiam possunt invadere.

Philoth. Agnosco, *Sophron*, Divinam Providentiam permittere potuisse aliqua istiusmodi verba, quæ malam ferant Interpretationem, ex ore aliquibus è primis Reformatoribus excidere. Nôsti verò *Lutherum* ipsum, qui maximè suspectus est, contra tamen *Antinomos* scripsisse; *Harmoniámque Confessionum* omnium Ecclesiarum *Protestantium*, Doctrinam *Sanctificationis*, Vitæve piæ, Doctrinæ de *Justificatione per Fidem* adjungere. Ut verò talis Sanctitatis gradus de quali nunc agimus, per primos *Reformatores* à suis Sectatoribus postulatus esset, minùs congruum videtur istis temporibus aut opportunum. Talis Doctrinæ nimis severa Inculcatio, ad oppugnan-

dam falsam Justitiam *Romanismi*, paucos omnino Auditores avulsura fuisset ab ista Ecclesia, cujus sanctitas tantùm erat *carnalis*. Putaturi fuissent, se à minori servitute aut captivitate abductum iri in majorem. Atque sic exiguus ille Numerus distinctus immaculatorum Agnorum Christi, eò certior perinde atque delicatior futurus fuisset bolus illi voraci Lupo *Romano*.

Bath. Intelligo prorsus quid sibi velit *Philotheus*; Divinam scilicet Providentiam, per externam Instigationem talia elegisse instrumenta qui sibi ipsis in multis rebus relicti, ad suam sibi secandam viam, in tales lapsuri essent Opiniones Locutionésque quæ maximè efficaces forent ad disjungendas discindendásve ingentes partium moles ab Ecclesia *Romana*, ut in immanioribus hisce massis aurum tutum inter scoriam lateret, & in hac mixta Numerositate eò securior esse possit Protectio *Piorum* adversùs cruentas Persecutiones barbarásque Crudelitates Potestatis *Papalis*.

XXXIII. *Vera Methodus ad unitatem in Ecclesia iterum subindicata.*

Philoth. Rectè rem capis, *Bathynoe*. Nunc verò dico, postquam lapis rursus à magno monte abscissus esset, tutóque ab eo disjunctus, non debuit jacere adhuc impolitus, muscóve obsitus, ob defectum artis industriæve in Architectis, sed omnes nos oportuit ante hoc tempus vivos evasisse lapides; puros benéque politos, & per *unitatem Spiritûs* in unum Sanctum Dei Templum coaluisse. Quæ *Spiritûs unitas*, *Bathynoe*, nunquam esse potest sine *unitate Vitæ*. Nam in *Vita* est *Spiritus*, quemadmodum suprà monui. Nec potest hæc *Vitæ unitas* unquam esse sine *perfecta purificatione* Ecclesiæ à peccato & corruptione, neque hæc *Purificatio* esse sine *Fide in potentia Dei*, & assistentia Jesu Christi, ad expurgandam è nobis omnem nostram scoriam. Qui enim nè possibilitatem quidem istiusmodi rei credit, nec eam à Deo petet, nec tentabit unquam, ullâve ratione eam aggredietur. Quamobrem cùm generalis hæc corruptionibus nostris Indulgentia, *Spiritûs unitatem* in nobis impediat, judiciorúmque consensum in rebus Religionis, nósque destitutos reddat conciliatoriâ illâ virtute fraterni Amoris & Charitatis, relinquimur tanquam tot Feræ sylvestres, horridáve Monstra ad frendendum, ignémque expuendum alii in alios, ad pacem verò antè pervenire nunquam possumus quàm ad debitum pervenerimus gradum Justitiæ. Debet enim Christus in Ecclesia *Melchizedecus* priùs esse suámque in nobis introducere Justitiam, quàm *Rex* esse possit *Salem* hoc in sensu, Princeps utique Pacis. Nec Spiritum hunc Justitiæ nobis communicatum habere possumus, antequam illâ fide in potentia Christi, imbuti simus, ad debellandum peccatum, quemadmodum iterum iterúmque inculcavimus.

Hebr. 7. 2.
Esai. 9. 6.

Bath. Quamobrem, *Philothee*, quantum ego quidem video, hæc *fides in potentia Spiritûs Christi* ad debellandum peccatum, Charitate præsertim aucta, contrapondium esse potest adversùs Pontificiorum *Fidem implicitam* quam illi urgent pro supprimendo schismate. Ac si nihil Ecclesiæ pacem æquè sartam tectam conservare posset, quàm ut homines aut *puram* prorsus *perfectéque integram*, aut *nullam* habeant Conscientiam. Quorum posterius cùm tam horrendum sit ac detestabile, majorem indè videmus necessitatem exhortandi omnes homines ut omnem curam & diligentiam adhibeant ad prius obtinendum.

Philoth. Quod sine hac *fide in potentia Spiritûs Christi* ad superandas nostras corruptiones, nunquam molientur, nedum fœliciter ipsum assequentur.

Bath. Id quod jam dixi, *Philothee*, aut saltem sic dicere institui.

XXXIV. *Miranda efficacia Fidei in potentia Spiritûs Christi ad debellandum peccatum.*

Philoth. Si verò *Fide* pleni essemus certóque persuasi Christum per Spiritum suum & posse & velle nobis opitulari, ad plenam acquirendam in omne genus peccata & corruptiones victoriam, in talia scilicet qualia sunt *Superbia*, *Avaritia*, *Immunditia*, omnísque *Hypocrisis* & *sui-quæsitio* ac similia, quid est ex universis istis quæ orbem turbant, & res pessundant humanas, quod vis hæc invicta non sit profligatura? Si hæc fides cordibus hominum semel insita esset, legeréntque apud Prophetas descriptiones vivas & amabiles excellentissimi illius statûs Ecclesiæ qui futurus est, quàm celeres progressus hujus rei beneficio facere valerent, dum gloriosum illud exemplar contemplentur & per fidem sanctámque imitationem mutentur indies per Spiritum Domini à Gloria in Gloriam?

2 Cor. 3. 17, 18

Philop. Quanto attentiùs considero, *Philothee*, tanto certiùs persuasus sum quàm immensi momenti hæc doctrina de *Fide in omnipotenti spiritu Christi sit*, tum ad præsens Bonum Ecclesiæ, tum etiam ad accelerandam futuram illam Fœlicitatem prædictam à Prophetis, quàm penetrans Medicina sit ad purgandam Animam, & quàm potens *Cardiacum* ad eam vivificandam. Quantum ego quidem video, hoc *primum Mobile* est primúsve *Elater* omnis motûs qui efficaciter tendere potest ad renovandum Mundum in Justitiam & ad introducenda gloriosa illa tempora Ecclesiæ quæ tu tam graphicè descripsisti ex Visionibus Prophetarum.

Sophr.

Sophr. Vixque me abstinere possum, *Philopoli*, quin meum etiam adjiciam calculum, ni obstaret hic scrupulus, quòd hæc tam alta exaggerata̍que doctrina de *Fide in omnipotenti Spiritu* ad perfectam extirpationem Peccati, homines ex Ecclesiis *Reformatis* exterritare possit perinde atque primùm impedivisse quò minùs *Reformationi* se adjungerent. De veritate Doctrinæ rectè intellectæ parùm dubito, sed tantummodo de prudentia in eam profitendo. XXXV. *Responsum ad objectionem circa hanc doctrinam Fidei.*

Philoth. Nequaquam contemnenda hæc tua est, O *Sophron*, consideratio. Verùm intelligere debes hanc Doctrinam ritè expositam cum ullis justorum eorum solatiorum quæ nobis ex altera illa doctrina de *Justificatione per Fidem* & de gratuita peccatorum Remissione in sanguine Christi accedunt, neutiquam digladiari. *Hæc scribo vobis*, ait S. *Johannes*, *nè peccetis. At si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum, Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* Summa quò collineamus, hæc est, alacre ac sincerum propositum non peccandi omninò, (quemadmodum oramus in Liturgia singulis matutinis.) Quæ constans cura studiúmque si adhibeatur, nemo animo concidere debet ob suos lapsus donec Deus majores largiatur vires, sed alacriter seipsum exuscitare acriori indignatione animíque obfirmatione adversùs peccatum, nequaquam desperans de Remissione, cùm tam potentem habeat, apud eum quem offenderit, Advocatum. Quodsi quis contentus sit peccare sine omni obsistendi conatu, omníque fide aut spe eas assequendi vires quibus corruptiones suas debellet atque subdomet, & Reformatæ Ecclesiæ communionem relinquere velit, quòd salubriori penetrantiorique doctrinâ Conscientia illius refricetur, & propterea Doctores alibi quærat, ad proprii cordis lubidinem, hoc omnino heîc respondendum censeo, *Quòd immissurus est illi idcirco Deus efficaciam illusionis ut credat mendacio, ut damnetur quia non credidit veritati, sed sceleribus est delectatus.* Paucos verò fore spero qui volentes heîc in hastarum cuspides irruant. Hæc doctrina vix ullos abactura est, nisi tales qui explicitum Propositum habuerint totos se immergendi in peccatorum sordes ac colluviem. Cæterùm quàm ingens hominum multitudo è *Reformatis* Ecclesiis, sub prætextu quòd doctrina earum ad perfectionem non satis tendat, in Sectas privatas proruperit, neminem latere potest, qui vel paululùm oculos in res humanas conjecerit: Tantum abest ut hæc Doctrina rebus *Reformati* Orbis Christiani quicquam officiat. Quibus omnibus addere potes, nihil necesse esse ut tanquam articulus imponatur, sed permittatur ob suam saltem aliquibus utilitatem. 1 *Joh.* 2. 1, 2. 2 *Thess.* 2. 11, 12.

Intereà loci generalis ille languor ac negligentia in omnibus Vitæ officiis, vel potiùs universale illud apertæ Nequitiæ & Improbitatis Diluvium, quod (quantum ego intelligo, ob defectum talium doctrinarum, quæ omni nos conversationis sanctitati magìs efficaciter illigaturæ essent) in nos irruperit, malum longè magìs formidandum est *Reformatis* Ecclesiis, quàm professio vel permissio hujus doctrinæ de qua loquimur, ullo pacto esse potest. Providentia enim neutiquam obligatur ad suam Religionem eis continuandam quantumlibet veram, quibus non est Religio, veritatem Dei tenere in Injustitia.

Sophr. Immò verò, Responsum tuum, *Philothee*, valdè pressum est, fateor, & appositum.

Philop. Idémque prorsus ipse etiam existimo. Mihíque hactenus (quam ob rem magnas tibi, *Philothee*, gratias habeo) probè satisfactum est, (quod facit ut nolim tibi ullarum magìs particularium explicationum facessere negotium) de hisce capitulis, ex gratissima tua subindicatione sperans fore, ut alia detur colloquendi opportunitas. Veruntamen non possum quin tibi onus imponam transeundi ad ultimam quæstionem, quò curiositati meæ de Duratione ac permanentia hujus excellentissimi statûs Ecclesiæ gratificeris, distinctúmque describas ordinem, quo res processuræ sint ad finem usque Mundi. XXXVI. *De duratione gloriosorum temporum Ecclesiæ.*

Philoth. Difficile hoc Problema est, O *Philopoli*, perinde atque curiosum, pars præsertim secunda. Quantùm enim ad *Durationem* vel Permanentiam Ecclesiæ in ista gloriosa conditione, sacra Oracula manifestò innuunt eam mille annos duraturam, quamvìs nequaquam necesse esse existimem, istam locutionem sic intelligere ac si diutiùs non esset duratura. Sensus enim illius Numeri potest esse *Symbolicus*. Sed quantùm ad distinctum ordinem processionis rerum ad finem usque Mundi, hoc nemo facilè cognoscere potest nisi *septem Tonitruorum Synchrona* intellexerit, in quæ *ultima Tuba* distinctè distributa est. Quod ingenuè fateor, *Philopoli*, semper extra ictum meum fuisse situm, donec forte fortunâ in *Theomanis* cujusdam notitiam incidissem, viri admodum probi, summóque studio affecti erga *res Regni Dei*. *Apoc.* 20. 3. *Apoc.* 10. 3.

Cuph. Hoc tuum peculiare Privilegium est, *Philothee*, quòd sis *Theomani* tam intimus Familiaris. Quod ad me quidem attinet, ego illius amicitiam peritiâ ac diligentiâ XXXVII. *Character Theomanis.*

gentiâ ambivi quantâ possem maximâ, & tamen nunquam me hactenus insinuare potui in ejus Familiaritatem.

Sophr. Nec unquam te insinuaturum, omnino credo, quamdiu tibi nomen fuerit *Cuphophron.*

Philop. Obsecro te, *Philothee,* Quid hominis est iste *Theomanes*? quídque tibi impertivit de *septem Tonitruis*?

Philoth. Partem characteris illius jam dedi. Et si nondum intelligis, *Philopoli,* addo porrò, Hominem esse, totum ab ineunte ætate Creatoris sui cognitioni deditum, Mundúmque ferè reliquisse simul atque in eum natus esset, quippe qui nihil earum rerum quas mundus adeò deperit, ambivit, non Honorem, nec Potestatem, nec Divitias, nec corporis voluptates, sed mens ejus semper tota addicta est veræ perscrutandæ scientiæ in *Lumine Simplicitatis Vitæ,* in quo omnem sui-quæsitionem relinquendo, integer factus est Dei servus & Domini *Jesu Christi,* fidelísque illius Regni Minister.

Philop. Characterem hominis admodum præstabilis narras. Sed quid impertivit tibi, *Philothee*?

Philoth. Visionem *septem Tonitruorum,* si ità brevitatis causâ fas sit appellare. Visionem enim omnino intelligit rerum *septem-Tonitruis* Synchronarum.

Philop. Nominibus infinitis me tibi devinctum reddes si tibi placuerit eadem nobiscum communicare, *Philothee.* Annon verò homo est aliquantùm *Enthusiasticus* sive *Fanaticus*?

Philoth. Maximus Fanaticismus, quem in ipso observaverim, hic est, quòd seipsum profitetur veritatem aliquammultorum Vaticiniorum summi momenti (quæ tamen multi alii valdè obscura esse prætendunt) nolentem volentem clarè intelligere. Tantum autem abest ut *Enthusiastes* sit sive *Fanaticus,* ut, cùm *Enthusiasmus* falsa sit persuasio in aliquo quòd inspiratus sit, cùm revera non sit, hic è contrà, negat se unquam inspiratum, quamvis eum aliquando quispiam censeat sic esse. Verùm cuncta *Lumini Simplicitatis Vitæ* imputat, dono maximo quod humanæ Animæ impertit Deus. Neque gloriatur hanc *septem Tonitruorum Visionem* ullam irresistibilem esse Inspirationem, quamvis res sit maximè involuntaria quæ unquam ei contigerit prorsus vigilanti.

Philop. Dic igitur quæso, quibus in circumstantiis hoc contigerit *Theomani.* Credo enim eum, propter intimam cum ipso familiaritatem, te nihil fuisse celaturum.

Philoth. Tempus non permittet longam pertexere Historiam. Circumstantiæ igitur breviter hæ sunt. Certo quodam tempore, postquam multùm detrivisset exhausissetque Spiritûs diuturno serióque Divinorum Oraculorum studio, cúmque longam lentámque in agros deambulationem ad vires aperto frigidóque aëre reficiendas, & ad animum, quò fœliciùs levetur corpus, plenè remittendum, intenderet, in mediis Agris hæc *septem Tonitruorum* Visio, nullo suo desiderio aut expectatione, eum ex inopinato occupavit, adeóque penitus mentem ejus & Imaginationem possedit, ut propter illius agitationem quiescere nequiret, (quanquam tam debilem eum reddiderat, ut vix pedibus posset prorepere) donec eam scriptis mandaverat.

Philop. Certè hoc aliquod extraordinarium est. Habésne Apographum, *Philothee*? Hujusmodi enim rerum admodum accurata debet esse Narratio.

Philoth. Apographum habeo, & in loculo meo & in memoria, nam alta menti meæ vestigia impressit. Sed credo te maximè tutum fore existimare, si Apographum legamus chartaceum, satis enim adhuc dies lucet, & datâ operâ mecum attuli, quippe qui prævideram ipso opus fore in hujus Diei Dissertatione.

Philop. Quæso, *Philothee,* illud lege.

Cuph. Mercurii quidem *Politici* ac *Philosophici* nunc dierum vulgares sunt. Nostrum verò, ut videtur, Privilegium est, Mercurium habere *Propheticum.*

Philop. *Cuphophron* suos jocos depromere amat, de re qualibet, quantumlibet seria. Appellet is quicquid volet. Tu verò quæso, *Philothee,* lege lentè ac distinctè.

XXXVIII. Theomanis *Visio de septem Tonitruis.* *Philoth.* Faciam, *Philopoli.* Titulus hic est: * *Spacium septimæ Tubæ in septem Tonitrua divisæ, cum præviis suis Coruscationibus ordine qui sequitur.* Lineolâ rectâ ductâ ac præfixâ, abruptim incipit ad hunc modum.

——— Primáque *Coruscatio* lumen suum ejaculavit, quod ab una Cœli extremitate lucebat ad alteram. Unde maximè horrendum *Tonitruum* vocem suam emisit, adeò ut Terra concuteretur & contremisceret & præ metu quasi seipsam contraheret. Quo tempore nubes simul maximè noxiâ ac prodigiosâ Pluviâ, Sanguinis, Ignis, Grandinis pestiferíque pulveris cum aliis id genus Plagis Ægyptiacis se exonerârunt, adeò ut

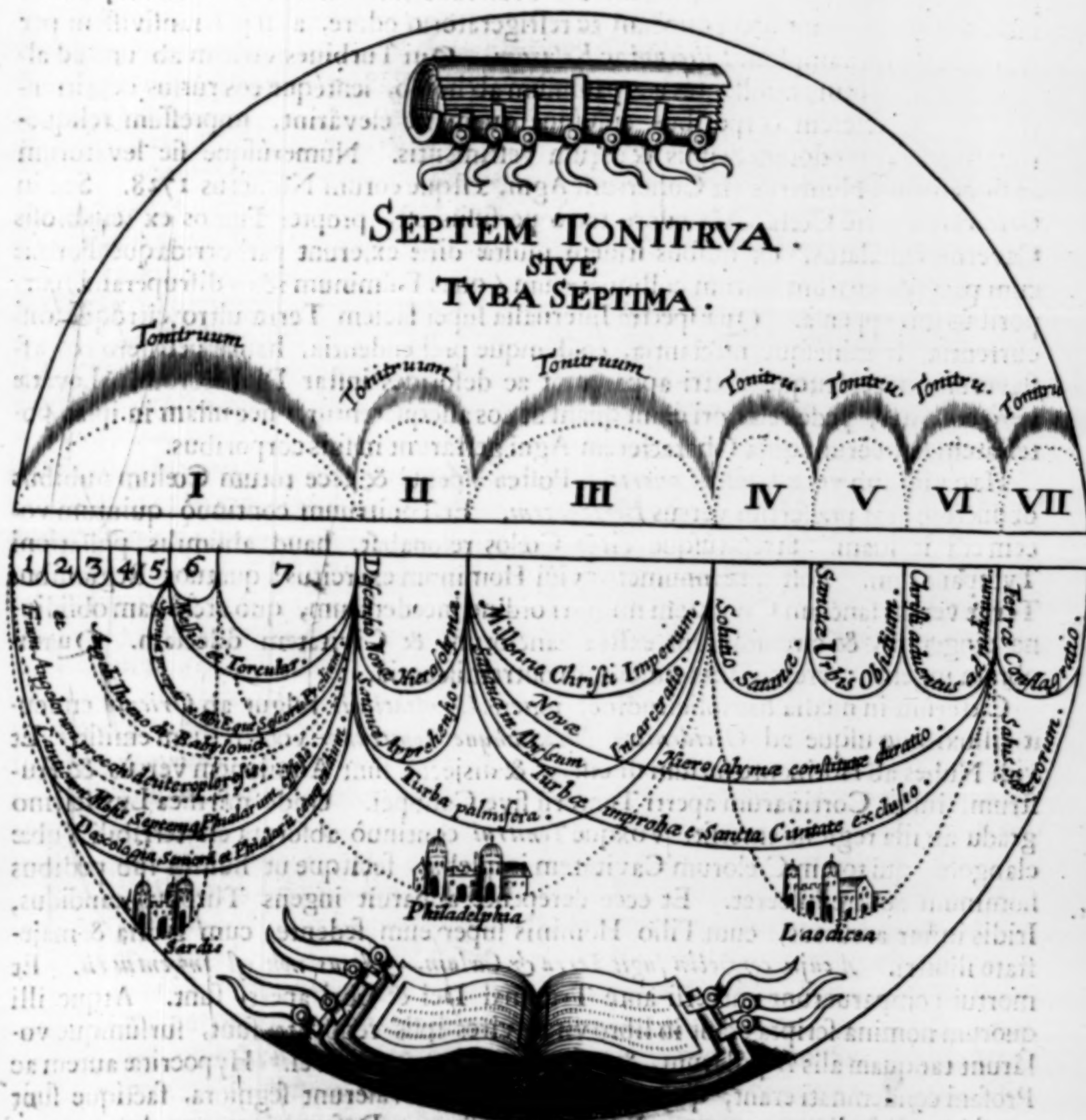
ut homines immaniter excruciarentur & in rabiem ferè adigerentur, præ intolerabilibus plagarum aculeis.

Philop. Hanc comminutam omnino & confusam esse credo Repræsentationem effusionis *septem Phialarum*, aut rerum aliquarum eis *Synchronarum*. Quemadmodum jam declarâsti *septem Phialas Synchronas* esse *primo Tonitruo*.

Piloth. Sic fieri potest, *Philopoli*.

Philop. Sed perge obsecro, non sum iterum te interpellaturus.

VISORUM POSTMEDIALIUM TABULA.

Philoth. Posthac sursum aspexi, & ecce in Oriente Nubem candidam amplam, quæ velificans quasi venit cum frigidiuscula reficiente venti aura versùs admodum excelsum montem, ad certum à quo Intervallum secunda *Coruscatio* ex hac Nube se exoneravit. Post-quæ audivi alacriorem *fragorem* per Aërem resonantem, Nubéque disruptâ, gloriosissimam vidi Civitatem leviter descendentem in defluxu frigidiusculæ hujus Auræ obliquè delatam deorsum, atque sic tandem in summitate hujus excelsi Montis considentem.

Verùm oculos tam pulchro spectaculo non diu oblectaveram, cùm ex inopinato de supra Civitatem perquam lucida *Coruscatio* emicuit, tanta quidem ac tam splendida è puro Æthere, ut Lux cœlorum septuplo illustrior esset quàm Lux Solis. Post quæ statim vocem indidem audivi *Tonitrui tertii*, posteáque vocem quasi hominis, harmonicam & articulatam dicentis *Hallelujah, Dominus regnat*; & continuò primam *Apoc.* 19. 6.

hanc

hanc vocem subsecutus est integer vocum Chorus, dicentium *Hallelujah. Gloriosa*
Psalm. 87. 3. *de te dicuntur* O *Civitas Dei. Mons ædis Jehovæ fixus est in culmine montium, confluúntque ad eum Gentes omnes.* Esai. 2. 2. *Gentes servatorum in ejus lumine ingrediuntur, in eámque conferunt Terrarum Reges gloriam suam ac honorem.* Apoc. 21. 24. *Hallelujah.* Quæ cœlestis atque Ecstatica Melodia audita est à sancta Civitate ad quatuor Horarum spacium.

Posthac oculos Occidentem versùs conjeci, amplámque aspexi Nubem bicolorem, nigram piceámque ex parte ejus *Occidentali*, sed lucidi nitentísque coloris versùs *Orientem*. Et ecce derepente *Tonitruum quartum* ex parte Nubis occidentali vocem suam edidit, exoneravítque sese in certas quasdam Rupes Montésve cavos, eos in frustula dilacerans, Infernalésque disrumpens Cavernas. Dum intereà temporis ex Orientali parte exiit Ventus fortis, sed purus ac refrigerans, qui in quamplurimas partes est divisus, quæ in orbem actæ tot evaserunt innocui Turbines sinceri Aëris, nisi quòd tinctæ erant suavi quodam ac refrigeratorio odore, ac si pertransivissent per Agrum aliquem amplum *Liliorum* ac *Rosarum*. Qui Turbines viritim ab uno ad alterum movebantur, attollentes eos paululùm ab humo, lentéque eos rursus demittentes, sed characterem corporibus cujusque quem sic elevârint, impressum reliquerunt suavémque odorem & ipsis & eorum vestimentis. Numerúsque sic levatorum ac signatorum Numerus est Cohortum Agni, éstque eorum Numerus 1728. Sed in *Occidentali* parte Cœli, Aër odore tetro persusus est, propter Fumos ex tenebrosis Cavernis exhalatos, ex quibus itidem multæ diræ exierunt perhorridæque Formæ cum parte catenarum suarum colliquatarum (quas Fulminum ictus disruperant) corporibus suis appensa. Quæ spectra Infernalia super faciem Terræ ultro citróque discurrentia, hominésque insectantia, eosdémque prehendentia, halitu pestifero eos afflaverunt, fecerúntque ut atri apparerent ac deformes instar Diabolorum. Levatæ verò cohortes, pede celeriori erant quàm ut eos assequerentur, nec ullam in ipsas potestatem habuerunt quia Characterem Agni gestârunt in suis corporibus.

Hæc vidi sub voce *Tonitrui quarti.* Postea aspexi, & ecce totum Cœlum nubibus obductum erat præsertim versùs *Horizontem.* Et Tonitruum continuò quintum vocem edidit suam. Strepitúsque circa Cœlos resonabat, haud absimilis pulsationi Tympanorum. Post-quæ innumeros vidi Hominum exercitus à quatuor Regionibus
Apoc. 20. 9. Terræ versùs sanctam Civitatem militari ordine incedentium, quò arctâ eam obsidione cingerent, & circumierunt castra Sanctorum & Civitatem dilectam. Quamobrem ingenti correptus sum timore ac contremiscentiâ.

Cæterùm in media hac solicitudine, ingens *Coruscationis* fulgur ab *Oriente* emicuit, illuxitque usque ad *Occidentem, sextúmque Tonitruum* vocem suam emisit. Et vidi Nubes ab Horizonte sursum discissas, & disjectæ sunt Aquilonem versùs & Austrum, instar Cortinarum aperti Tentorii sive Canopei. Unde mirifica Lux festino gradu ab illa regione emersit, Vóxque *Tonitrui* continuò absorpta est terribili Tubæ clangore, qui totam Cœlorum Cavitatem implebat, fecítque ut humus sub pedibus
Apoc. 20. 11. hominum contremisceret. Et ecce derepente apparuit ingens Thronus candidus, Iridis instar arcuatus, cum Filio Hominis super eum sedente, cum gloria & majestate illustri. *A cujus conspectu fugit Terra & Cœlum, & locus non est inventus eis.* Et mortui comparuerunt universi ante Tribunal Dei & libri aperti sunt. Atque illi quorum nomina scripta erant in libro vitæ, vires ipsis renovatæ sunt, sursúmque volârunt tanquam alis Aquilarum, & associârunt se Angelis Dei. Hypocritæ autem ac Profani condemnati erant, quorum corda plumbo evaserunt segniora, factique sunt quasi Mundi Sedimentum atque Fæx, Formidine ac Desperatione eos deprimente, dum Gaudium ac Fides in illas magìs defæcatas Mansiones sinceros elevabat. Totus enim Æther myriadibus myriadum Formarum impletus est, in magna hac Comparentia, ubi Spiritus puriores ascenderunt sursum, & crassiores deorsum præcipitati sunt, stupendâ operatione magni illius Depuratoris universi. Vidique Bonos perfectè segregatos ab improbis, Regémque gloriæ de Throno suo surgentem. Et generalis hæc Sessio in Triumphalem Pompam subitò conversa est piis. Qui in aperto Æthere cum reliquo exercitu magni Regis ordine incedebant, tali splendore ac nitore qui sit inenarrabilis. Quorum & ora implebantur canticis victoriæ, auréstque resonantiâ propriæ suæ Melodiæ. Aër enim miraculosè in accentus Musicos ad Divinos eorum Hymnos est attemperatus, ac si invisibilis aliqua manus Cœlorum Concavum pulsâsset, tanquam Lyram chordis pulchrè instructam, aut Theorbam. Adeò ut Anima mea ità rapta esset spectaculo concentúque Musico, ut Cor mihi colliquesceret, lacrymæ oculis oborirentur, Spiritúsque intus deficeret præ nimia voluptate ac gaudio.

Philop. Certè *Theomanes* permagno animi motu raptus est, quando sic afficiebatur.

Philoth.

Philoth. Et reverà sic affectus est, *Philopoli*, quemadmodum ipse mihi narravit; nec dictis ausim abrogare fidem. Est enim homo simplicitate, quàm fingi potest, maximâ.

Philop. Verùm rursus te, *Philothee*, imprudens interpellavi. Perge quæso porrò.

Philoth. Pars verò hujus voluptatis citò intercepta est cœlis ex inopinato obductis universali quasi Nube spissâ ac ferrugineâ. Concentum verò Musicum adhuc audivi, quo motus percipere potui hujus Pompæ Triumphalis. Sed magìs horrendus strepitus huic etiam Raptui finem statim imposuit. Hæc enim Nubis Nox in Chasma prope cœlestem exercitum disrupta est, quod continuò gloriosissimâ luce est impletum, & per lucidum hunc meatum magnam audivi vocem Tubæ clangori haud absimilem, dicentem, *Ego sum Alpha & Omega, Primus & Ultimus, Inchoator, Perpetuator & Terminator seculorum. Ego is sum qui vixi & fui mortuus, & ecce sum vivens in secula seculorum. Et habeo claves Inferorum & Mortis.* Post-quæ Chasma rursus occlusum est, Animæque derelictorum impletæ sunt horrore. Statim enim expectârunt executionem illius tremendæ sententiæ, *Facessite à me execrabiles in ignem sempiternum.* Matth. 25. 41. Et certè post aliquam pausam ac silentium, (ubi rursus cœlestem Melodiam audivi, sed paulò remotiorem, Triumphali illâ multitudine altiùs altiúsque ascendente per lucidos istos campos cæruleos æternæ Pacis ac Beatitatis) Testudineatum cavi hujus Barathri Tectum totum ardere videbatur adversis *Fulgurationibus* & *Coruscationibus* passim discurrentibus. Quæ vix cessaverant, quum *septimum Tonitruum* vocem suam edidit, quam comitatus est raucus quidam ac volutorius sonitus in omnes partes Ætheris. Unde pluere inceperunt nubes unam perpetuam diram funestámque Pluviam Ignis atque Sulphuris, in Turbam hanc derelictam, donec tota Terra facta esset unus rotundus lacus stagnúmve ardentis sulphuris. *Et qui non inventus est in libro vitæ scriptus, pars illius erat in hoc stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda.* Apoc. 20. 15. Apoc. 21. 8.

Hæc est *Theomanis* Visio, O *Philopoli*, de septem *Tonitruis*, quæ maximè distinctum ordinem successionémque rerum in Ecclesia, à septimæ Tubæ initio ad Mundi usque finem, complectitur, in quem unquam incidi. Fateor distinctiones generales tantùm esse: Quodsi quicquam magìs præcisum ac particulare habuissem, insignis illa sinceritas Animíque Ingenuitas ac Zelus fervidus atque Amor, quem certò persuasus sum te erga *Regnum Dei* concepisse, meritò me astrinxisset ad idem tibi impartiendum summo cum studio animíque propensione.

Philop. Ob bonam tuam existimationem intentionémque beneficam, *Philothee*, maximas tibi gratias ago. Id verò quod jam impartivisti majus est quàm mereri potui, aut usquam aliunde me obtenturum sperare, taléque quo non possim quin agnoscam mihi haud mediocriter satisfactum esse, ut qui aliquatenus conjicere queam, quid ista Tonitrua significent; verùm eò confirmatior evaderem in meis opinionibus, si quid ipse sentias dignari velis, breviter nobiscum communicare.

XXXIX. *Visionis* Theomanis *brevis explicatio.*

Philoth. Faciam, ídque admodum breviter, *Philopoli*. Hæ igitur septem res in septem *Tonitruorum* spaciis septem continentur. In primo, Phialarum septem effusio. In secundo, Ecclesiæ in statu *novæ Hierosolymæ* de cœlo delapsæ confirmatio ac constitutio. In tertio, magìs plenum & universale Regnum Christi, beatum *Millennium* κατ' ἐξοχὴν, vel magìs proprio sensu ac eminenti sic appellatum. In quarto, *solutio Satanæ*, sive visibilis Mundi vergentia ad alteram degenerationem sive Apostasiam à Regno Christi. In quinto, *Apostaticæ partis* ad imperium rursus obtinendum in Pios *molitio*, periculúmque nè improbi iterum in Captivitatem abducant probos. In sexto, Visibilis *adventus Christi* in novissimo Judicio, in quo sententiam feret de Malis perinde atque Bonis. In septimo atque ultimo, *Executio illius sententiæ*; Piis sincerísque Fidelibus cum sanctis Angelis ad Cœlestem suam Hæreditatem eis paratam ascendentibus, dum Hypocritæ & Infideles se cum Diabolis volutant in stagno ardente igni atque sulphure.

Philop. Equidem talem aliquem putavi fore hujus Visionis sensum, planéque video, ex *Symbolis* ejus & *Iconismis*, nihil in ea contineri quod ullo modo periculosum sit aut heterodoxum. Modus verò quo affectus est in recipiendo has ità ordinatim dispositas Veritates videtur mihi aliquantùm extraordinarius. Annon magnopere sapit *Theomanes* talem Dispensationis peculiaritatem, *Philothee?*

XL. *Magna utilitas Visionis* Theomanis, *unà cum illius Defensione quòd tali Impressioni se dediderit.*

Philoth. Non omnino, *Philopoli*, quantum ego quidem intelligere possum. Profitetur se tantùm *Rationabilitate* oblectari, & *utilitate* Visionis. Affirmat enim & Scripturæ & Philosophiæ esse consentaneam, & sæpe memoravit me audiente, quàm *utilis* sit; tum ad omnes istas Visiones in *Apocalypsi*, quæ ad *Tubam ultimam* pertinent in debitum suum ordinem disponendas secundùm *Synchronismum*, tum etiam ad de-

tegendam

tegendam quorundam Ignorantiam, qui tamen de ſua Inſpiratione gloriati ſunt, qui conjectantes *Tubam ultimam*, noviſſimi Judicii Tubam eſſe ſenſu *Politico*, ſed partes haſce diſtinctas minimè diſcernentes (Diſtributionem intelligo in *ſeptem Tonitrua*) non dubitârunt concludere, in Fidei Apoſtolicæ detrimentum, nullum aliud Judicium fore præter hoc, nec ullam *Tubam* quâ expergiſcantur mortui & citentur ad Tribunal Chriſti, quàm Evangelizationem certæ cujuſdam doctrinæ de proprio cerebro depromptæ. Cæterùm proculdubio, *Philopoli*, illa Reſurrectio de qua S. *Paulus* agit, in prima Epiſtola ad *Corinthios* non eſt *Moralis* nec *Politica* Reſurrectio, (quemadmodum non poteſt quin cuivis pateat, qui ſine partium ſtudio quæ illîc ſcripta ſunt, perlegerit) ac proinde nec *ultima Tuba* illîc memorata, merè *Moralem* habere poteſt ſignificationem aut *Politicam*: prout manifeſtum eſt non poſſe, in prima ad *Theſſalonicenſes*.
1 Theſſ. 4. 16, 17. *Quoniam ipſe Dominus cum hortatu & voce Archangeli ac Tubâ Dei deſcendet de cœlo & mortui in Chriſto reſurgent primùm, deinde nos qui vivemus, qui reliqui erimus, ſimul cum illis rapiemur in nubibus in occurſum Domini in Aerem, & ſic ſemper cum Domino erimus.* Intolerandum eſt hæc trahere ad *Moralem* ſenſum vel *Politicum*. Quamobrem dico totam *Tubam ultimam* non eſſe ſignificationis *Politicæ*, ſed tantùm quinque primas illius partes. In ſexta parte ſive ſub *ſexto Tonitruo*, clangor Tubæ naturalis eſſe poteſt ſive audibilis, utì etiam *Tonitruum* in ſeptima, *ſtagnúmque Ignis* ac Sulphuris non *Symbolicum* aut *Dioriſticum*, ſed *Viſibile* aut *Naturale*, quicquid *Infidelitas* & *Sadduciſmus* ſuggeſſerit in contrarium. Terram enim Finem habere oportet, perinde atque Principium. Adeò ut falſa illa Inſpiratio, cui *Theomanes* videtur obviare velle, *Philoſophiæ* perinde adverſetur atque ſacræ *Scripturæ*.

Philop. Hæc profectò manifeſta eſt, *Philothee*, Viſionis *Theomanis* utilitas. Miror verò ei religionem non fuiſſe ullam talem Impreſſionem in ſuam mentem admittere, quæ Myſteria *ſeptem Tonitruorum* quæ *Johannes* juſſus eſt obſignare & ea non ſcribere, revelare prætenderit.

Hyl. Id dictum eſt ad illud tantùm tempus, *Philopoli.* Quid verò impedit quo minùs poſtea poſſint revelari?

Philoth. Perurbana certè in gratiam *Theomanis*, & officioſa, O *Hylobares*, tua hæc eſt Intentio. Illius verò Auſum nullâ tali indiget Apologiâ. Ipſe enim ei ejuſmodi res objeci. Dixit verò nihil cauſæ fuiſſe cur tales vereretur admittere Impreſſiones quæ Imaginationem, iſtiuſmodi tantummodò ſignaret veritatibus quas *Scriptura* & *Ratio* certas eſſe antea eviciſſent. Præterea Viſionem hanc ſeptem *Tonitruorum*, revelationem eſſe minimè prætendit ſeptem illorum Oraculorum ſive Vocum, (quas audivit quidem Johannes ſed prohibitus eſt ſcribere) ſed *ſeptem rerum* diſtinctiones in *Tuba ſeptima* ſuccedentium, quas hæc Impreſſio certò ei perſuaſit *Synchronas* eſſe ſeptem *Tonitruis*. Cúmque omnino ſeptem ſint generales rerum ſucceſſiones, per iſtas Viſiones in Apocalypſi quæ ad *ſeptimam Tubam* pertinent, præfiguratæ, ad quas reliquæ omnes, tanquam *Synchronæ* poſſent reduci, magna profectò videtur ſcopi hujus Viſionis confirmatio. Cæterùm nimis prolixum eſſet hæc omnia tibi demonſtrare, *Philopoli*, hoc tempore.

XLI. Philotheus exoratur ut Divinam cantaret Rhapſodiam ad Theorbam.

Philop. Et adeò abunde mihi ſatisfactum eſt pro hac vice, ut par omnino cenſeam, non permittere te ulterius tibi faceſſere negotium. In omnibus quæſtionibus quas tibi propoſui, *Philothee*, mihi gratificatus es ſupra omnem meam ſpem & expectationem, adeò ut mens mihi ferè deficiat ac diffluat præ gaudio & admiratione.

Cuph. Nihil utilius eſt ad eam recolligendam, quàm tale Canticum quale *Bathynous* ad *Theorbam* cecinit ad componendam *Hylobari* magnam ejus animi emotionem ex Diſſertatione nudius tertius habita. Age *Bathynoe*, ſpero te æquè officioſum *Philopoli* fore atque fuiſti *Hylobari*.

Bath. Perlubenter *Philopoli* morem gerere vellem in re quavis quæ in mea ſit poteſtate, modò in illius damnum non ſit ceſſura.

Philop. Quid itâ, *Bathynoe*? Grave aliquod Muſicum Melos, carménque hujus diei Diſſertationi congruum tantum aberit ut in damnum mihi ceſſurum ſit, ut extrema futura ſit præſentium meorum gaudiorum conſummatio.

Bath. Veruntamen, in damnum tibi ceſſurum eſſet, ſi ego, qui bis officium tam perperàm præſtiti, eandem tertiò ſuſciperem Provinciam, cùm alii hic adſint, qui eam fœliciùs adminiſtraturi ſint, & majori cum tua voluptate.

Sophr. *Philotheum* proculdubio indigitat, quem credo has vices fœciliùs obiturum quàm quenquam alium, ut qui adeò peculiarem facultatem habet Pſalmorum partes conjungendi eaſdémque dirigendi ad eundem ſcopum (ídque ex præſtantiſſima Paraphraſi) quas ad Theorbam canit, ſumma cum oblectatione & ſui ipſius & aliorum.

Philoth.

Philoth. Meipsum aliquando sic oblecto, est verò omnino præter expectationem, si alii Musicâ tam mediocri oblectentur.

Sophr. Sensus verò ipse animum mirificè delectat, O *Philopoli*, & extra se quasi rapit, ac proinde noli cessare hoc Civilitatis officium ab ipso efflagitare.

Bath. Ut majus tibi negotium non facessamus quàm opus sit, Barbiton tibi modulatum dabo. Tantùm non jam satìs modulatum est. Est quidem præstantissimi soni Instrumentum. Hem tibi, accipe *Philothee*.

Philoth. Bene. Hoc officium plus semel, *Bathynoe*, apud te impetravi, ac proinde eò magìs consentanea est, nec repudiari potest hæc tua postulatio, præsertim cùm *Philopoli* etiam sit gratificatura.

Philop. Infinitis nominibus tibi devinctus sum, *Philothee*, propter hoc quod meditaris erga me officium.

Cuph. Obsecro te, *Bathynoe*, Tragicum ullum carmen *ultimóque Tonitruo* congruum noli cantare, nè hujus Noctis quietem perdam terrificísve infester Insomniis.

Philoth. Firmam sincerámque Conscientiam nihil potest territare,

Non fulminantis magna Jovis manus. Horat. carm. lib. 3. Od. 3.

Nôsti lætam istam illius animi statûs apud Poëtam descriptionem, O *Cuphophron*.

Cuph. Novi.

Philoth. Verùm utcunque mea Musica cum *tertio Tonitruo* potiùs quàm cum ultimo est consensura.

Philop. Audiamus quæso, *Philothee*.

Philoth.

O tu, quem in sede superna
Residentem gloria tingit,
Quo vivimus atque movemur!
O quàm dulce atque decorum est
Consensu Cordis & Oris
Hilari corde oréque grato
Nomen celebrare tuum, cùm
Rosea Aurora Æthera pingit!
Cùm fulgida sydera surgunt,
Memorare Fidem atque Favores
Ingentes, carmine læto!
Citharam cape Barbitulúmque,
Quin incipiat Lyra dulcis
Instrumenta & decachorda,
Cúmque his argentea jungant
Tinnitus Cymbala acutos.
Animum ut recreant tua Facta!
Quantos ago ego inde Triumphos!
Tua quis Miracula narret!
Tua consilia alta ut Abyssus,
Cæcis abscondita Homullis,
Stultis abscondita, quorum
Vitium corda obtenebravit.
Humanæ dicite Genti
Regnum occepisse Jehovam,
Arctis Populúmque catenis
Ad justum astringere & æquum.
Ridentes plaudite Cæli!
Vocem effer Lætáque Tellus!
Fluctus saltate marini
Atque augustum edite murmur,
Littúsque reverberet Echo;
Tunicas vibrate virentes
Ornati floribus Agri;
Lætentur cunctáque, Veri
Æterno dulcè reflectunt
Avium dum Cantica Sylvæ.
Reboent sacra atria plausu,

Bbbbb *Venit,*

Venit, en! venit ille superbum
Justè qui temperet Orbem,
Populoque qui jura det aqua
Mysteria veráque pandat.

Hanc aut hujusmodi Rhapsodias sæpe apud meipsum cano, *Philopoli*, in silenti nocte vel summo mane ante diluculum, subjungens semper dictum illud Servatoris tanquam Epiphonema consentaneum, *Abrahamus Diem meum è longinque vidit & gavisus est.* Per hanc fenestram spiro liberiorémque quasi auram haurio, dum strangulor ferè suffocórque colluvione ac fœtore quotidianarum Impietatum mali hujus præsentis seculi, & ferè fatisco prorsus præ tædio ac fatigatu hujus terrestris meæ Peregrinationis.

XLII. Philopolis error, in præferendo sublimes contemplationes utilibus officiis vitæ practicæ.

Philop. Quinimò, *Philothee*, conqueri potes quàm voles. Mihi verò videmini sodalitas, qui vitam agitis maximè delectabilem ac seraphicam quàm quosquam fingere queam degere posse in Terris. Prælibatio futurorum illorum gaudiorum ac gloriarum, quas præsentes vobis per tam firmam Fidem clarúmque rerum prospectum facitis, Anticipatio est Fœlicitatis Cœli; illius saltem Cœli quod in Terris futurum est, postquam *Nova Hierosolyma* desuper descenderit. Excellenti vestro consortio tam infinitis modis oblector ut ferè me pigeat pudeátque conditionis vitæ meæ propriæ, optóque profectò ut nunquam uxoris Familiæque curis fuissem illigatus, ullísque aliis occasionibus secularibus, ut meipsum beatæ vestræ societati adjungere possem in perpetuum. Tam ineffabilem animo meo peperit voluptatem hæc quinque dierum vobiscum conversatio.

Philoth. Absit, *Philopoli*, ut Contemplationis dulcedo gustum tibi unquam auferat sapidæ utilitatis secularium Negotiorum. Benefacere hominibus, opitulari injuriâ affectis, sublevare egenos, ignaris consilium in rebus suis necessariis dare, educare Familiam in timore Dei lætáque spe æternæ Fœlicitatis post hanc vitam, nostram vivendi rationem, (si ad nobis ipsis tantummodo placendum tenderet in delicatiorum Notionum delectu) tantum quidem superat, quantum solida Bonitas inanem Imaginationem, aut sincera Charitas maximè puerilem excedit Sophisticen. Amoris exercitium & Benignitatis, Humanitatis & Fraternæ dilectionis, Prudentiæ atque Dispectûs, Fidelitatis & Officiositatis erga Vicinos, sinceræ denique Pietatis ac Religionis in perspicuis indubitatísque illius officiis, Animæ verè Regeneratæ longè major voluptas est quàm vel bellissimæ speculationes quæ possunt excogitari.

Philop. Lapsum hunc inopinatum condonabis mihi, *Philothee*, saluberrima enim tua monitio reduxit me denuò ad sanam rerum existimationem. Plenè omnino persuasus sum omnem speculationem, quæ ad Vitæ officia non tendit, nec magìs idoneum hominem reddit ad præstandum quod Deo debet, quod Principi, quod Patriæ, quod Familiæ, Vicinísque atque Amicis, omninò vanam esse. Quæ sola consideratio est, quæ discessum meum à tam præstanti societate mihi hoc tempore facit quoquam modo tolerabilem, quippe qui tam plenè à te edoctus sum, ad placendum mihi ipsi me vivere non debere, sed ad aliorum commodis inserviendum. Ac proinde adnitar vos non sic relinquere, quin meliorem vestri partem mecum queam reportare.

XLIII. Honorificum ejus blandiloquium ad Cuphophronem suósque amicos, cum ejusdem repensatione per Cuphophronem ad Philopolin.

Cuph. *Evistorem* intelligis ac *Hylobaren*, annon *Philopoli?*

Philop. Personas non intelligo sed res: Charissimam memoriam sinceri Zeli solidæque scientiæ *Philothei*, liberique ac profundi Judicii *Bathynoi*, Prudentiæ ac Sobrietatis *Sophronis*, & Amœnitatis Ingenii singularísque Urbanitatis nobilis mei Amici *Cuphophronis*. Cui magnas ago gratias pro repetitis suis officiis ac civilitatibus ex quo huc veni, quemadmodum & *Philotheo* etiam reliquóque præstabili huic conventui, ob magna sua erga me merita, impatientérque expectabo opportunitatem aliqua ex parte referendi gratiam. Intereà temporis in grati animi testimonium amicissimè vobis omnibus valedico.

Cuph. Non memoriam, *Philopoli*, sed Realitatem omnium earum Perfectionum quas recenses jure tecum reportas, quoniam eas huc tecum adduxisti. Nec antè valedicemus tam præclaro viro quàm fuerit necesse. Die crastino ad Equum mane te comitabimur. Iterque faustum vobis tunc optabimus. Interim bonam vobis precamur noctem.

Philop. Nimis magna illa futura est gratia.

Philoth. Admodum opportunè istam Civilitatem memoras, *Cuphophron*. Id saltem præstabimus, si non & partem Itineris eos comitemur.

Hyl. Maximásque quas *Philotheo* debeo gratias in id temporis differam.

SCHOLIA

In Dialog. V. Sect. 5.

UT adnotamentum unum & alterum faciamus in Visionem Sessoris Equi albi, &c. *Ut majori cum voluptate ac facilitate hæc quæ de Phiala septima scripsimus intelligat Lector, orandus est ut Tabulam Phialarum quam in hanc Sectionem inserendam curavimus diligentiùs contempletur, vel potiùs Phialam ipsam septimam cum suis Synchronis,* Torcularis *scilicet* calcatione & Equi albi Sessoris prælio.

Dico tibi, *Philopoli,* Angelos Cœli lautiùs epulari, &c. *Per Aves Animas significari apud* Cabbalistas *ex illo constat apud* R. Mosen Corduerum. Veni, vide, est Angelus qui præfectus est istis Avibus, (animabus scilicet quæ vocantur Aves) cui nomen *Sandalphon.* Aves verò *Metatronis* sunt Ruchin, Aves autem *Throni* Nischmathin. *Quidni igitur Angeli Aves dici possint? Immò expressim sic appellantur alio in loco, apud eundem.* Quando *Neschamah* exit in hunc Mundum duas Aves, id est, duos Angelos custodes simul ex arbore volitare cum ea. *Nihil verò magis expressum huc afferri potest quàm illud* Tertulliani. Omnis Spiritus Ales est, hoc Angeli & Dæmones. *Adeò ut per* Aves *quæ volant per medium Cœli, Apoc.* 19. 17. Angeli *commodè intelligi possint.*

Et Inspirationum obtenta, &c. *Immò verò quidni addamus, nempe de Ranis, ex ore Draconis exeuntibus, Demonstrationum præstigiosa Obtenta? Cujusmodi quidem* Spinozianas *illas ordine Geometrico dispositas in* Ethice *sua, tanquam prodroma quædam specimina considero. Pseudophilosophos scilicet quosdam fore sub Phiala ultima qui præstigiosis argutisque demonstrationibus prætendent se palàm fecisse omnem Religionem revelatam figmentum esse, præterque Naturam Materiámve Mundanam nullum esse Deum, omnésque actiones humanas necessarias esse, nec ullum esse reverà honestorum & turpium discrimen; sed quicquid jubet Magistratus licitum esse quantumvìs videatur rectæ Rationi Divinæque Revelationi contrarium. Ut sic Principum animos hac etiam ratione contra Veritatem Evangelicam contráque Regnum Christi obfirmare possint, & ad absolutissimam tam in conscientias subditorum quàm in corpora & fortunas Tyrannidem affectandam instigare. Annon hi oratores digni erunt, qui ex ore Draconis prodire censeantur, vel in publicum tanquam nigræ Stygio de gurgite Ranæ, eis temporibus prorepere?*

Sect. 10. Sensus Mercavæ Ezechielis non est *Physicus* sed *Moralis,* &c. *Certè uno plures mihi sensus tunc temporis non occurrebant, nunc verò ex nostra* Mercavæ Expositione, *sensum illi Visioni, si non Physicum propriè, Metaphysicum saltem inesse clarè potest constare. Nec alterum alter sensus excludit, ut & neutrum* Literalis. *Quinimò partim sensum propriè Physicum etiam subesse legenti nostram Expositionem satìs patebit. Adeò ut, quemadmodum Mosis* Bereshith *sensum habet triplicem, Literalem, Philosophicum & Divino-moralem, ità &* Mercava *Ezechielis Ethico-politicum, Physico-theosophicum & Literalem; juxta monitum illud apud* Salomonem *secundùm Septuaginta Interpretes.* Καὶ σὺ ἀπόγραψαι αὐτὰ σεαυτῷ τριςῶς. *Sic enim illi reddunt* הלא כתבתי לך שלשים *Nonne scripsi tibi* τριςῶς, tripliciter, *sensu scilicet triplici, quemadmodum etiam locum intelligunt* Hieronymus *perinde atque* Origenes.

Sect. 15. Cum magìs visibili sua prole Quakeris, &c. *Hoc non temerè ab* Evistore *dictum esse, multis quidem indiciis ostendi potest. Ego unum & alterum tantùm nominabo. Primum est dogma illud de excludendo* Christum externum *in re Religionis & amplectendo tantummodo* Christum internum. *Hic purus putus est* Familismus. *Et hoc tamen in Catechismis suis primísve Religionis Elementis* Quakeri *apertè tradunt. Ut videre est apud* Guilielmum Smithium, *qui hoc discrimen inter falsos Doctores & veros ponit, quòd illi populum jubent* in Christum *credere* ut in Cœlo superno habitantem, *hi verò in* Christum internum. *Certè si in Christum in Cœlo habitantem nec Spiritum verè credentibus mittentem populum juberent credere, hoc ipsis vitio verti possit; nunc verò cùm internum Christi Spiritum sanctificantem cum externo Christo conjunctim prædicant, meritò* Smithius *Infidelitatis aut Impietatis accusandus est quòd prædicationem* Christi externi, *characterem falsi doctoris facit, ut qui omnem Religionem circa* Christum externum *cum H. N. abrogat. Et tamen confidenter ibidem addit* Smithius: Prædicatio Christi *externi* & prædicatio Christi *interni* ingens discrimen ponit, nec majus cum se invicem consortium habent, quàm Oriens cum Occidente. *Quod nemo asserere potest nisi qui omnem fidem in Christum* externum *abjecit. Alioqui si per Christum internum Spiritum ab illo promissum intelligas, manifestum est prædicationem utriusque quàm arctissimè inter se cohærere.*

hærere. Christus enim externus, *præpotens noster apud Deum Mediator*, promissum Spiritum *nobis impetrat. Hic verò* Familisticis *occæcatus deliriis Mediatorem* internum *facit, seipsum ibi Deo sacrificium offerentem, quo ira Dei adversùs nos & Justitia propitietur. Ecquid hòc magis* Familisticum *esse potest? Et certè qui paulò cautiùs castigatiúsque scribunt, non tamen ità sibi temperant quin Religionem Christianam ad eum statum retrahere velle videantur quo erat temporibus Patriarcharum, sententiam H. N. in* Evangelio Regni, *ea in re secuti. Hoc verò illud* alterum *non est quod restabat, sed hoc potiùs, quod licèt leviùs videatur, haud obscurum tamen indicium est* Quakeros *à* Familistis *esse oriundos. Nempe quòd se invicem, non* fratres, *ut alia Secta solent, sed* Amicos *appellitent. Quæ notissima illa est inter se* Familistarum *Appellatio.*

Quibus addas nihil ferè distortum aut absonum reperiri apud Quakeros *quod in* Familismum *facilè resolvi nequeat. Quanquam enim populus sint ex confluxu variarum Sectarum in nupera* Anarchia Anglicana, *coalescens, fermentum tamen* Familisticum *apud ipsos præ reliquis prævaluisse ex effectis satis manifestum est, ut omittam multos* Familistas *ipsis se adjunxisse. Doctrinam autem* Familisticam *spargere,* Authorem *interim, quem vocant, reticentes aut celantes, semper apud eos solenne erat. Hinc minimè mirandum est non solùm* Baptismum *sed &* Cœnam Dominicam *tolli, quippe hos ut ad Christum* externum *spectantes ritus tollit* Familismus, *quemadmodum intelligere est ex eis quæ scripsimus in* Mysterio Pietatis. *Et verò in illa* Anarchia *quam modò memoravi, rebus undique in pejus ruentibus & in majorem indies confusionem prolabentibus, cùm* Familistis *à suo Mimopropheta H. N. in* Vaticinio Spiritûs Amoris *universale illud, uti monet* Evistor, *promissum fuit Orbis Terrarum Imperium, incredibile planè videtur, quin ipsi aut suâ sponte aut perfidorum aliquorum Amicorum maligno consilio moniti, spem jam concepissent instare tempus & opportunitatem inchoandi Imperii istius* Familistici, *divinitus datam. Quæ spes* J. Nayleri *animo, qui unus è præcipuis* Quakeris *tunc erat, tam altè insedit, mentémque ambitione ità inflavit, ut Divinum honorem, quasi* Christus *ipse esset, ad judicandos vivos & mortuos cælitus delapsus, à quibusdam Mulierculis* Bristoliæ *acceptaret. Quæ tam enormis vesania pectus illius nunquam occupare potuit nisi* Familismus *illum eò antè disposuisset.* Familistæ *enim Seniorum Familiæ natu maximum, ut Christum redeuntem ad judicium suspiciunt atque colunt, ut videre est in* Mysterio Pietatis. *Tam facilè in* Familismum *immane illud* Nayleri *Facinus cum suis Sectatricibus, resolvitur. In quem etiam manifestò solvi potest* Quakerorum *in omnium aliorum sacra contemptus & insultatio, ità ut si gratiarum actioni apud mensam intersint, caput nolint aperire. Quod optimè cum fastu* Familisticò *convenit exemplòque H. N. qui tam fœdè omnem Religionem Ritúsque sacros præ* suo Amoris servitio, *proculcat. Etenim quòd oratio ad Deum, nisi quis præsenti Spiritûs motu eò instigetur, Idololatria sit, apud neminem hominem cordatum ullam potest obtinere fidem. Proculdubio omnes ea preces quæ cum sincero desiderio debitáque reverentia ac fide in nomine Christi & pro rebus licitis ad Deum funduntur, ei acceptæ sunt, quamvis verbis conceptis fiant. Cùm verò plerique nimis remissè ac perfunctoriè sacra obeant, quo Divinam violant Majestatem, minùs mirandum est, si Deus tale hominum genus emergere permiserit quos more tam rustico atque barbaro sacra nostra non pudeat violare. Amarulentia porrò eorum adversùs Ministros Evangelii adeò* Familistica *est ut nihil esse possit magis, quemadmodum videre est in* Mysterio Pietatis. *Et quòd tantopere contendunt pro Inhabitatione* Christi hominis *in nobis, non quidem per* fidem *tantùm aut per* Spiritum, *vivámve illius in nobis instauratam* Imaginem, *sed secundùm* humanam *suam* Naturam, *id certo certiùs scio purum putum fuisse* Familismum, *ab illuminato* Familiæ *Seniore olim edoctus Verbum initio Evangelii* Johannis *memoratum nusquam esse præterquam in hominibus, non Cœlum Terrámque occupare, eósque è sua Familia ex hoc Verbo regenitos eodem modo* Christos *esse quo* Jesus *erat* Christus. *Unde humanam Christi naturam in utrisque perinde esse manifestum est, ni Christum in Jesu suâ humanâ naturâ caruisse statuere velis. Idem mihi confidenter etiam narravit, nullos esse Angelos bonos, malósve nisi in hominibus. Unde quid de Anima Christi post ejus crucifixionem senserit, palàm est. Denique quantùm ad* Quakerorum *irreverentiam adversùs Magistratum, quanquam credo multos eorum nunc dierum animo innocentissimo sic se gerere, verisimillimum tamen est, hasce esse de Imperio* Familistico *aliquas primitùs concepti Insomnii Reliquias. Quò referri etiam posse puto pronominis secundæ personæ Numeri singularis ad omnes cujuscunque dignitatis & gradûs personas singulares, usurpationem. Sic enim* Quakeri *inter se familiaritatem colunt, & in alios tanquam se inferiores imaginarium quoddam exercere videntur Imperium. Rusticitatem verò istam nemini aperiendi caput, corpúsque inclinandi, fructum fuisse prædicti Insomnii ex eo videtur consentaneum, quòd rationes illius emissionis nullas adhuc nisi vacillantes & pugnantes inter se producere potuère. Nunc enim nullius honoris eis rebus significationem inesse contendunt eásque quovis homine esse indignas, nunc*

majorem

Lib.6.cap.16. sect. 2.

Lib.6.cap.12. sect.6.

Vide Myster. Pietat.lib.6. cap.12.

Lib.6.cap.12. sect. 2.

majorem significare quàm qui ulli humanæ competat dignitati: cùm tamen Esther *Regina religiosissimè à* Mordochæo *Patruo suo educata non solùm incurvavit se sed & procidit ad pedes* Assueri *Regis. Atque hinc satìs liquere potest, quàm non temerè* Evistor Quakeros *visibilem* Familistarum *vocaverit prolem, quippe qui Principia* Familistica *non occultant, ut solebant* Familistæ *ipsi, sed per opera istis Principiis consentanea, toti mundo propalant.*

Quicquid igitur distorti aut absurdi habeant Quakeri, *manifestum est ad* Familismum *referri oportere nuperámque in* Anglia *Anarchiam. Cúmque illam Larvam quam ista tempora & occasiones eis induissent, nè fallibiles videantur, nondum exuerunt, nec ipsi fortean quamplurimi, unde istud ornatûs profectum sit aut quorsum tendat, intelligant, intùs interim habere possunt animas satìs candidas, & sub hac externa deformitate, ut* Alcibiadis *Sileni, aliquid, quod ad Diviniorem speciem propiùs accedat, contegere. In aliquos enim incidere potes quos meritò speres ad veram justitiam animíque rectitudinem sincerè anhelare. Sententia verò omnium tutissima ac moderatissima est, nec tam benignè quàm ipsi de se, nec tam malè quàm alii, de eis statuere. Satìs magnificè profectò de seipsis sentiunt, ut solent* Familistæ, *quasi illi aurea illa* Philadelphianæ *Ecclesiæ secula in Mundum essent introducturi. Et certè si tam propè jam instaret illorum beatorum seculorum Pompa processionalis quàm* Quakeri *somniant, equidem* Quakeros, *quippe quibus hiulcum quid distortúmque & immane quantum à reliquorum moribus mortalium distans inest,* Manduci *aut* Citeriæ *partem in Anteludio Pompæ sustinere posse non multùm refragarer. Quanquam dolendum interim fateor, quòd tam ingens utrinque otiosorum Spectatorum multitudo sit, qui nè* Manduci *quidem sunt aut* Citeriæ. *Falsi aliquot* Messiæ *verum* Messiam *antecesserunt in personali suo adventu; ità verisimillimum est, in adventu Christi secundùm Spiritum, falsum aliquod aut ludicrum, veram illam Spiritûs dispensationem antecessurum. Illa autem* vera Spiritûs dispensatio *nunquam futura est quæ* Spiritum Christi *in nobis, illius officii Mediatorii vi in cœlis, missum non agnoscit,* externúmve *Christum non conjungit cum* interno *Christi* Spiritu. *Quod quidem facit ut suspicer* Quakerismum, *quicquid in eo boni sit, ad summum, non nisi jocoserium quoddam esse Divinæ Providentiæ Phænomenon; & haud fortuitò contigisse, ut, (quemadmodum* Mysterium, Mater Fornicationum, *Meretricis* Babylonicæ *fronti inscriptum est, ità)* Quakerorum *capiti,* Vulpes, *(sic enim* Foxius *significat) inscribatur; cùm illi boni viri tamen, quæ illorum est ignorantia, sub* Agni *vexillo in monte* Sionis *se congregatos somniant, reverà interim militantes sub vexillo* Vulpis *cùm suis* Vulpeculis *in montibus Prædonum, qui ovile vineámve Christi depeculantur, &* Agnellos *illinc quosque tenerrimos, mollissimásve suffurantur* Uvas. *Sed vereor nè nimis levia hæc quispiam, ac ludicra reputet. Ego verò levibus his armis Fanaticum hoc genus hominum, & effusâ, (usque ad hilaritatem quandam animi, morúmque jocunditatem) erga ipsos benevolentiâ, citiùs subdomari posse & convinci existimo, quàm carceribus ac flagellis quibus omninò frustra contra eos usa est nuperæ* Anarchiæ *severitas. Ità enim comparatum est horum hominum ingenium, ut si quid duriùs patiantur, supplicium statim in persecutionem, errores in veram Fidem & seipsos in Apostolos suâ quidem opinione, convertant.*

Mimopropheticum *igitur quoddam hominum genus* Quakeri *primitus censendi sunt & à summo illo* Mimopropheta *H. N. oriundi. De quo tamen ipso; quando paulò benignior animum subit hisce de rebus cogitatio, ut non sine Divina permissione, ità non sine aliqua humani generis utilitate scenam eum conscendere potuisse existimo, quanquam omnino talem etiamnum eum puto qualem descripsi in* Mysterio Pietatis. *Quippe qui, cùm ex* Enthusiastica *quadam* Infidelitate *omnem illam Religionem quæ* externum *Christum respicit, quasi* ἀμετρίαν ἀνθολκῆς *penitus abstulisset, eò impensiùs visus est Christum* internum, *hoc est, puram vivámque Justitiam & Sanctitatem colendam esse suos monuisse, totámque operam ei rei impendendam. Cui soli studio si sincerè quispiam per* Familisticam *hanc* ἀμετρίαν ἀνθολκῆς *totis viribus incumberet, etiamsi hoc pacto Religionem jam adultam in minutum* Semen Ovúmve *rursus contraxisse meritò videatur, non diffitemur nihilominus* Ovum, *quanquam contemptibilem speciem præ se ferat si vel cum* pictura *adultæ Volucris, Cygni putà vel Aquilæ comparetur, (modò tamen* hypenemium *non sit sed* vitale *ac* prolificum) *nobilioris naturæ esse quàm quilibet* pictus *Cygnus aut Aquila, taléque quod in pulchram illam Aquilæ formam se explicaturum sit tandem, nec inanimam quidem sed spiritu vegetam ac robustam & ad omnia debita vitæ munia promptam ac paratam: Cùm è contrà* pictæ *istæ Aves ex vivo semine nequaquam natæ, ad statum vitæ nunquam pervenire possunt ulláśve* vitales *obire functiones. Omnia illic inanimæ sunt Umbræ. Et sic sunt omnes Religionis partes quæ ex* vitali semine in corde *non nascuntur, sed in* cerebro *tantùm* pinguntur *& externis exercentur Ceremoniis.*

Qua

Quæ quidem sic intellecta nolo ac si insinuare vellem Quakeros, *ut nunc se res apud ipsos habet, ad* Familisticum *hoc* Ovum semenve (*quanquam* parvi *cujusdam* seminis *in scriptis eorum multa fit mentio) totam Religionem Christianam reduxissent, cùm sanè, ne qua fraus fiat veritati, fatendum sit eos multùm supra Dispensationem* Famil.sticam *jam emersisse, & appendiculas potiùs illius quàm rem ipsam nunc retinere. Si omnes nempe eandem cum* R. B. G. P. *&* G. K. *colunt Fidem. Nam cùm* Familismus Enthusiastica *quædam planè sit* Infidelitas *sive Incredulitas circa Vitam Futuram Historiámque Servatoris, G. P. quidem, in libro suo qui inscribitur,* Nulla Crux nulla Corona, *argumentum de Vita futura beatáque Animæ Immortalitate ità urget, ut vix in ullum Authorem incidas qui eam rem majori cum Zelo animíque vehementia inculcet. Sed ut* G. P. *&* G. K. *missos faciamus, de quibus non dubito quin vitam firmiter credant futuram ; Audiamus quid R. B. qui se quasi os in sua* Apologia, *omnium* Quakerorum *constituit, hisce de rebus narret. Pag.* 84. Quin ex animo, *inquit,* rejicimus *Apollinarii* Hæresin qui negabat Christum habuisse animam sed corpus solummodo Divinitate actum, & etiam *Eutychetis* errorem qui naturam humanam à Divinitate prorsus absorptam voluit. Nam sicut credimus fuisse illum verum ac realem Hominem, ità credimus sic illum adhuc manere in cœlis cùm in corpore tum in Anima glorificatum, per quem Deus judicabit Mundum in novissimo & extremo die Judicii. *Qui autem Christum corpore juxtà atque animâ in cœlis glorificatum credit, eum equidem de Incredulitate circa animarum nostrarum Immortalitatem suspectum habere nequeo. Eóque minùs, quia altero in loco, quanquam obiter, hac in re sententiam suam sincerè indicare videtur, pag.* 137. *ubi de secretis gaudiorum Divinorum vitæque influxibus, quibus, in introversionibus suis internóque silentio, irrigantur, loquens,* Hæc enim est, *inquit,* prægustatio sensibilis illius Fruitionis quâ Sancti in Cœlis quotidie fruuntur, quam Filiis suis sæpe indulget Deus ad consolationem eorum & incitamentum, præsertim cùm congregati sunt ad illum attendendum. *Pauca illa verbula [quâ Sancti in Cœlis quotidie fruuntur] plena profectò est & expressa Immortalitatis Animæ professio.*

Et quantùm ad Historiam Christi admodum explicitè pag. 85. *sic scribit.* Sicut credimus ea omnia quæ in sacris literis de Conceptione, Partu, Vita, Miraculis, Passione, Morte, Resurrectione & Ascensione Christi consignata sunt, verè & realiter fuisse transacta ; ità sentimus omnes obligari ea credere, quibus Deus eorum scientiam affert, immo putamus damnabilem incredulitatem si quis non crederet ea sibi allata, quoniam Divinum semen ità credere inclinaret, & licèt unicuique non revelet explicitam & externam eorum scientiam, semper tamen veritati assentitur ubi declaratur. *Quæ verba verè aurea sunt verive ac puri Auri Index verus lapisve Lydius. Et ex quo nihil ferè Divini seminis in H. N. fuisse manifestum est, sed merum fuisse* Mimoprophetam. *Quippe quem probavi in* Mysterio Pietatis *Historiæ Christi quà miraculosæ, omnem abrogâsse fidem. Porrò de* duplici *Christi* Redemptione *solidè rursus philosophatur pag.* 127. Prima, *inquit,* est Redemptio à Christo peracta in corpore suo crucifixo extra nos, Altera est Redemptio quam Christus in nobis operatur, redimendo nempe nos à corpore Peccati, novam nobis indendo naturam. *Quod paulò pleniùs innuitur pag.* 135. Satis suprà, *inquit,* dixi, ad demonstrandum quanti facimus Mortem & Passionem Christi, cùm eâ affirmemus & Deum pacatum & remissionem peccatorum obtineri, & gratiam eam & semen, à quo Divinus partus provenit, acquiri. *Multáque alia ad hunc sensum apud eum occurrunt. Denique, longum enim esset omnia huc accumulare, De magno illo Fidei articulo agens,* quòd Christus ad dextram Dei sedet qui etiam illîc pro nobis interpellat, *Rom.* 8. *sic tandem statuit :* Christus igitur intercessionem facit durante cujusque visitationis tempore, ut convertantur, & cùm secundùm aliquam mensuram conversi sint orat ut pergant & procedant, & non retrocedant aut deficiant. *En quàm immane quantum hæc supra Infidelitatem* Familisticam *elevata sunt ! tantum sanè quantum Cœli à Terra distant. Quod facit ut minùs nunc demirer, cùm* Quakeri *ad veram ac Apostolicam Christianitatem tam propè jam accesserint, reperiri aliquando homines non tantùm sincero pietatis studio affectos sed prudentes aliàs & intelligentes, (nisi quòd Schisma non satis meminerint opus esse carnis) qui ad hanc Sectam divertant. Nec mediocriter profectò gaudeo meum de* Quakeris *sincerioribus, quod ante multos annos in* Mysterio Pietatis *divulgavi, me omni ex parte non fefellisse præsagium.* Eos scilicet qui in serio perstiterint sinceróque desiderio istiusmodi cognitionis quæ ad vitam tendat ac pietatem, redituros tandem incolumes ad Jesum Christum magnum illum Animarum suarum Pastorem ac Episcopum. *Hoc autem optandum restat ut tam pulchram professionem heterogeneis* Familismi *appendiculis nollent diutiùs deturpare satisque honesto vultui tam tetram horridámque larvam obducere, sed omnes suprà memoratas sordes quisquiliásque* Familisticas *diligenter abstergere atque à se abjicere. Sed plura in hunc* Evistoris *locum effudi quàm putaveram.*

Lib. 6. *cap.* 16. *&* 17.

Lib. 10. *cap.* 13.

Fuisse

Fuisse Christum in nobis spem gloriæ. *Et sic quidem habet Tralatio Anglicana. Qui sensus etiam satìs convenit cum illo Symbolo* J. Behmen, Salus nostra in vita Jesu Christi in nobis, *dummodo per vitam Jesu Christi intelligis vivam illius in nobis Imaginem. Christus enim in nobis dicitur esse vel per* Fidem, *vel per* Spiritum, *vel per* vivam suam Imaginem *in nobis restitutam. Et secundùm quemlibet horum sensuum,* ἐν ὑμῖν *rectè verti potest,* in vobis. *Verùm ut liberè fatear quod res est, illum simplicissimum maximéque genuinum hujus loci sensum existimo, quem habet* Grotius; [Τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς ἐστι χριστὸς ἐν ὑμῖν ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης] Ingens, *inquit,* Arcanum Dei patuit, cùm Christus, id est Doctrina Christi in Gentibus sonuit in spem vitæ æternæ. Est ergo hìc duplex μετωνυμία, Christus pro doctrina Christi, & spes pro causa spei; *sic ille. Ubi* ἐν ἔθνεσιν, *&* ἐν ὑμῖν, inter Gentes *&* inter vos, (*nam &* Paulus *doctor gentium erat*) *rectè apud* Bezam *vertitur. Tam parùm momenti habet hic locus, quanquam præcipuus ex eis quos afferunt* Quakeri *ad stabiliendum suum commentum de ipso* homine Christo *revera ac propriè habitante in nobis, immò crucifixo in nobis & ad vitam restituto, &c. In quibus eos omnino* Familissare *ex suprà dictis satìs constare potest. De Imagine autem Christi in nobis tales texere Allegorias magìs tolerandum esset.*

Sect. 18. Peculiaris Inspiratio sive Illuminatio, &c. *Peculiaris quidem Inspiratio sive Illuminatio negatur, sed non ea quæ omnibus regeneratis & sanctificatis hominibus communis, qualem* Jacobum Behmen *fuisse, nullus quidem dubito.*

Sect. 20. Hic Spiritus, Spiritus Sectarius nequaquam erit, &c. *Quod ab eis summopere notatum volo, qui cùm tam proclives sint ad imaginandum se in spiritu* Eliæ *venisse, Schismatis nihilominùs indulgent, insubidisque suis moribus ac perversis, sine omni necessitate, legitimum irritant Magistratum.*

Sect. 38. Spacium septimæ Tubæ in septem Tonitrua divisæ, &c. *Quòd septem Tonitrua totum septimæ Tubæ spacium occupant, id argumentis, ut opinor, solidis, in* Visionum Apocalypticarum Ratione Synchronistica *confirmavi, quò remittendus est Lector, Cap.* 2. *Sect.* 4. *Nec novi quicquam hìc superaddere opus est.*

CARMINA

[illegible] *carmina* [illegible]

[illegible] Gramman[illegible] ... [illegible] Coll[illegible] ... [illegible] *Christo* [illegible] ... [illegible] Gent[illegible] ... [illegible]

[illegible] Lineam ... [illegible] Behmen [illegible]

[illegible] Spiritus [illegible]

S. Spiritum [illegible] ... [illegible] Ratione Synchroni[illegible] ... [illegible]

CARMINA QUÆDAM AUTHORIS partim ex Poematis ejus PHILOSOPHICIS, partim aliunde desumpta.

Circulatio Sanguinis,

Ad celeberrimum Medicum G. Harvæum *Inventorem*.

Humano subdi ingenio vaga Sydera Cœli
Æthereásque vias, monstrant monumenta Priorum:
Sanguinis at solito redeuntes ordine lusus
Purpureæque ratos, quæ corde repellitur, undæ
Circuitus, blando caleant quâ cuncta madore,
Nemo Anglum ante Senem Mysteria tanta reclusit
Nec dictis potuit stupefacto exponere Mundo:
Difficile est adeò nosmet descendere in ipsos,
Atque excursantes Animi compescere flammas.
Ergo, *Harvæe*, tuos pariter celebramus honores
Dum canimus pulsum & rutilantis sanguinis orbem,
Quâque potest tacitas fluor hic, ratione docemus,
Subrepens renovare per omnia membra choreas;
Conspersum unde viget vitali flumine corpus
Diffusos latè succo penetrante meatus.
Scilicet Oceanis ut subterraneus undis
Fit cursus, cæcæ resecans penetralia Terræ,
Dum liquor è magno prorumpens fortiter alveo
Per cava pérque poros sinuoso tramite ductus
Intùs ad Imaum pergit gelidúmque Niphatem,
Alpes ac Rhodopen, niveum & candoribus Æmum:
Mox tamen è madidis algenti rore Cavernis
Per juga transudant latices, quos excipit Indus
Et Tigris Rhodanúsque atque auro turbidus Hebrus,
Axius atque Erigon, guttarum qui agmina ripis
Rursus ad Oceanum referunt; pérque extima Terræ
Innumero repetit humor Mare refluus Amni:
Sic sanguis qui à corde fluit propulsus & intrò
Labitur occultos quócunque Arteria rivos
Ducit, conspicuis mox ad cor tendere venis
Cernitur, assidui signans vestigia cursûs
Cæruleis, queis tota nitet cutis extima, ramis.
Sitque levi hæc calamo sat sic strinxisse, reísque
Ante oculos summam posuisse, sed acrior instat
Pugna, modósque mihi jam restat pandere certos
Queis liquidò reditum hunc evincam sanguinis ad cor,
Insuperabilibus demonstrans omnia Dictis.
Primò igitur constat quòd copia tanta corusci
Sanguinis erumpit cordi, dum pulsat, ut omnem

 Vinceret

Vinceret ingluviem tam largos ſuggerere hauſtus
Succorum atque Cibi. Minimùm bis millia fundit
Drachmarum ſaliens Cor, unâ, ſanguinis, horâ.
Nec remeare ſinunt Valvæ quas ſigmata claudunt.
Mollibus unde viam venis tentare neceſſe eſt.
Deinde manus valido ſtringas vel brachia nodo,
Paulò pòſt frigent digiti, ſin vincla relaxes
Nè coëat duro compreſſa Arteria nexu,
Protinùs immensùm turget manus, atque ruenti
Sanguine reſtagnat, quem nullum abſumere in uſum
Pars onerata poteſt, tenui aut depaſcere flammâ.
Poſtremo unde loco tantum ſupereſſe fluoris
Sanguinei conſtat, venas ut rumperet omnes,
Hunc niſi tranſmittant recto ad præcordia motu.
Cujus & indicium eſt quod vinclo, ſæpe, ſoluto,
Frigidior Sanguis ſimulatque acceſſerit ad Cor,
In Medici manibus pallens defecerit Æger.
Quin & Venarum ſtructura & fabrica Cordis
Edocet hoc, monſtrántque patentes omnia Valvæ.
Porrò ægrotanti cùm fiat apertio Venæ,
Impacto, ſubter puncturam, pollice, nullus
Exiliet Sanguis, Digitum ſi forte remittis,
Purpureo pinges adſtantia ſingula rore.
Denique ſi caleat candenti cor magè ferro,
Hic niſi circuitus fieret ſuccíque recurſus,
Extremæ partes torperent frigore, & ipſam
Languida Hyems premeret, primo jam flore, Juventam.
Cùm verò extremis conſtet de Corporis oris,
Pulmonum curtos tandem non credere gyros
Deſipere eſt. Eadem hîc formatio partium & uſus;
Valvulæ & adjunctâ gaudens Arteria venâ.
Præterea lævum fruſtra Natura creâſſet
Ventriculum, niſi per pulmones ſanguis ad illum
Transfertur. Calidum nam reſpiratio Rorem
Temperat, ut poſſit tandem, adrependo, ſiniſtrum
Fortiter irritare, latex ut frigidus, ignem.
Unde vigent toto generoſi corpore pulſus,
Qui languere ſolent in peſtiferis Hypocauſtis,
Deliquiúmque parit ferventior Aëris æſtus.
Denique conſpicuis firmentur ut omnia ſignis,
Circulus hic rutuli ſucci in pulmonibus, ex hoc
Eniteat, quoniam Viventi pulmo ubi deſit,
Non plures Natura ſinus cordi indidit, uno.
Immò ubi adeſt pulmo, nec tum permittitur uſus,
(Quod fit & infanti, qui nondum carcere rupto
Vagiit elapſus dias in luminis oras,
Atque anati, reliquíſque volucribus, indita, longo
Tempore cæruleis condunt quæ colla ſub Undis)
Opportuna vagi, citò, tunc compendia curſûs
Conſpicies fieri, atque hîc ſiſti ſanguinis orbem.
Hiſce etenim tubulus dextro de corde ad Aortam
Purpureos mittit calices. Cava vena ſiniſtrum
Ventrem adit, Ovalem penetranti flumine rimam.
Unde etiam atque etiam conſtat, quòd factus in uſum eſt
Hunc ipſum pulmo, ut luſus det ſanguis in illo
Circuitúſque vagos, longis ambagibus hærens,
Frigidulus lævum ut crebro ſpiramine ventrem
Tandem adeat, vegetúmque queat cire indè calorem.
Ergo meat corpus per *totum* ſanguis & ipſum
Ex nulla eſſe ſinit ſtagnantem parte Paludem.
Hæc, Divine ſenex, breviter tibi noſtra Thalia
Panxit: ad Oceanum gratus ſic refluit Amnis,

Sic

Sic à te doctus redit ad præcordia sanguis.
Quodsi prosequerer quo sunt tua digna lepore
Ornatis fusè depingens omnia Dictis,
Fax Cœli me deficeret, nec dum exitus esset
Producto sermone nigraï Noctis ad umbram.

Necessitas Triumphata:

Seu

Humanam voluntatem ad unum *necessariò non determinari.*

O Dea! quæ clavum manibus cuneúmque superbis
Gestas, & strictâ liquidi compagine plumbi
Cuncta premis, durámque soles imponere legem,
Usque adeóne tuo indulges, sævissima rerum!
Imperio, astringas tristi tibi ut omnia nodo?
Terra tua est & quos sub verno tempore flores
Proruit, & quicquid tenebrosa in viscera condit.
Amnes quò tu cunque vocas salsæque lacunæ
Pergunt, & lati palantia Sydera Mundi.
Aër sub ditione tua est, nimbíque ruentes
Quæque boant rauco metuenda Tonitrua cœlo.
Et nimis angustum si forte hæc omnia Regnum
Infernas moderare Umbras sedésque Silentûm,
Horrificósque suis ructantem è faucibus æstus
Tartaron. His addas brutum genus omne Animantûm,
Innumeras pecorum species atque Altivolantûm.
Mancipium Natura tuum est, seu tristior illa
Quam Nox ima premit cæca in caligine, sive
Quam Matutinis radiis fovet Æthereus Sol.
Omnibus his dare jura potes, durásque catenas
Nectere, & ad rigidum nodis mordentibus *unum*
Stringere. At hâc stupidâ non torpent cætera lege.
Liberum enim est genus humanum, veluti innuba virgo
Quæ nondum ullius thalamis addicta mariti est.
Multi hanc ergo viri precibus blandísque loquelis
Facundos quos fecit Amor Noctísque cupido,
Solicitant. Nostras alios ità Manibus imis
E mediis alios, alios è sedibus altis
Impugnâsse procos Animas sentimus, & ipsum
Descendisse Jovem casto in præcordia lusu, ut
Virtutem inspiret, sanctúmque accendat Amorem.
Scilicet hæc fiunt quoniam Mens libera nostra est
Legibus æterni Fati, *uniúsque* severi.
Quodsi Animæ motus solido Dea ferrea clavo
Præfixos jam olim determinet; illius omnes
Fictitii assensus, libertas nil nisi inane
Commentum; quod qui est ausus fabricare necesse est
Æstuet implicitus nodis quos consuit ipse,
Et Chrysippeum sudet volvendo Cylindrum.

Invigilatio.

Lætitiæ subitò cave nè immergaris inani,
Nè lingua insanis ludat & erret aquis.
Tempora nec plexis Domini circundato spinis,
Nec sacra subtilis tangat acus latera.
Transegisse diem sine labe, hæc unica mentem
Torqueat invictam nobilis anxietas.

Τὸ τῆς ὅλης φύσεως κήρυγμα,
εἴτ᾽ οὖν
Ὑμνῳδία.

Ἐκ θεοῦ ἦν ὁ λόγος, κ᾽ αὐτὸς θεός, ἐκ δὲ Λόγοιο
Τοῦ δ᾽ ἑνὸς ἐν κόσμῳ μυρίοι εἰσὶ λόγοι.
Ἡμεῖς δ᾽ ὡς Νείλοιο βαρυγδούποιο ποταμοῖο
Ἐνναέται, ἱερῷ κωφεόμεσθα κελάδῳ.
Κλῦθι δ᾽ ἐμὸν φίλον ἦτορ, ἐπὴν ζαθέοιο χοροῖο
Ἡθῆς εἰσαΐον τὴν μελίγηρυν ὄπα.

Ἡ τῶν ὄντων Ὑποταγή.

Γαῖα μέλαιν᾽ ἁπαλοῖς ὑποτάσσεται ἄνθεσι ποίης,
Βουσὶ δὲ καὶ ἵπποις γαῖα μέλαινα, πόη.
Ἀνδράσι γαῖα, πόη, καὶ ἀελλοπόδων γένος ἵππων.
Τἄλλα τὰ πάντα γ᾽ ἐμοῦ εἵνεκ᾽, ἐγὼ δὲ θεοῦ.

Aphroditus
Synes. Hymn. 2, 3. Macrob. Saturnal. lib. 3. cap. 8.

Summe Pater! rerum fixa inconcussáque Sedes!
Omnia qui fulcis Mundo non fictus Adonis.
Fundamen Cœlorum! immobile sustentamen
Telluris! Magnûmque quies secura Deorum!
Omniparens Amor! In dias tu luminis oras
Omnia producis, vastus quæ continet Orbis:
Innumerâ tu prole tuâ terrásque feraces
Aëráque immensum comples campósque natantes.
Seclorum Pater es, Mater pia, sedula Nutrix.
Te circùm quoniam ludunt humana propago,
Quos nisi tu sistis, nutricis more, patenti
In gremio & circumjectis tutare lacertis,
Protinus, heu! pereunt, priscas repetendo tenebras,
Submersósque suo claudit Styx lurida fundo.
Lurida Styx, summi quam oderunt tangere Olympi
Incolæ inextinctum spirantes semper amorem.
Hujus enim horrendas nemo quisquam petet umbras
Fluminis, accensus lucenti pectora ab igni.
Nos tamen interea charis dum amplecteris ulnis
Materno sistísque genu, te cernere contrà
Vix cupimus, blandósve tuos advertere vultus.
Sed veluti lactens Infantulus ubera Matris
Quæritat, & cunctas complet vagitibus ædes
Ni sedet & mollem sibi nudam veste mamillam
Exhibet: Hæc igitur properat sævúmque Tyrannum
Demulcet dictis atque oscula dulcia figit.
Ille autem non dicta moratur, nec pia Matris
Oscula, non hilares oculos vultúmque serenum
Attendit, pulchros neque, amantum rete, capillos.
Nulla mora est, quò cæca fames vocat, instat, in uber
Involat, & niveum sitienti fauce liquorem
Haurit, & alterno jactans sua cruscula motu
Maternum refricat gremium, dulcedine sensûs
Exultans, tenerum succo feriente palatum.
Sic nos, magna Parens! quorum provectior ætas,
Sic tua, sic avidis premimus sacra ubera labris.
Sed formam vultúmve tuum qui conspicit? Omneis
Cæcus Amor quò tractat & expectata voluptas
Auferimur, plenóque unà devolvimur alveo.
Verùm ego si possem! neque enim deprendere possum

Divinam

Divinam speciem: Nimio tua pignora lusu
Quippe soles lassare & gratam avertere formam.
At cùm conatu longo defessus ocellos
Adduco & facilis vincit mea tempora somnus,
Tu tamen interea vigilas & membra sopore
Dulci extensa vides & amico lumine mulces.
Hæc, Venus alma, animus, nebulas noctémq; malignam
Somniat obfusus, neque enim poti' cernere quicquam est,
Sed furit & cæco rerum perculsus amore
Evomit insanum turbato pectore carmen.

Ζωὴ καὶ Θάνατος.

Τῶν οὐσιῶν ἡ συμπαθητικὴ σχέσις
Ἡ ζωὴ, ὥσπερ τὸ θανέειν, μὴ συμπαθεῖν.

Πολυπραγμοσύνη.

Μὴ ἐν θηρίδιον πολυπράγμονα ἄνδρα νόμιζε,
Ἔστ' ἐπιχαιρέκακος, βάσκανος, ἔστι λάλος.

Σωφροσύνη.

Ἀλλ' ἀπέχου παρὰ πάντα πραγήματα ἃ μετὰ δεῖπνον
Ἀδέα οὐκαίρω σωφροσύνας σύνεσις.

Scientiæ Affectatio.

Te n' centrum Mens vana putas pulchrai Sophiaï,
Lucis ut unam omnes te peterent radii?
Dic, sodes, quid tu merita es? quo nomine vinctos
Traxisti superos in tua vota Deos?
Si Cœli vis te Centrum, depressior imis
Terraï fac sis improba visceribus.

Γυμνοθεία,
εἴτ' οὖν
ἡ ἀνυπόκριτος τῆς ψυχῆς Θεοχάρεια.

Ὃν γυμνὸς οὐκ ἂν τέρπῃ, οὐ τέρπει θεός.

Εἰς τὸ αὐτό.

Οἴμοι τί πάσχω δύσμορος; τῷ φιλτάτῳ
Ἐμφῦναι οἰόμενος, σκιὰν ἢ ὄναρ σκιᾶς
Ἐνηγκαλισάμην, σῶμα δ' οὐκ ἠσπαζόμην.
Κάλλιστον ὄντων εἴθ' ἔμοιγε τὸ σὸν φάος
Γυμνὸν παρέξαις, ὥστε με τὸ ὄντως ἐὸν
Ἀμφιβαλέειν, μᾶλλον δὲ τῇ ψυχῇ δίδου
Γυμνὴν λαβέσθαι τὸ καθαρὸν τοῦ σοῦ φάους.

Deliquium.

Vires deficiunt, abítque vita.
Virtutem revoca, O Deus! fugacem,
O Sol Justitiæ atque Origo Vitæ!
Vitæ quâ reficis tuos Alumnos,
Inspira, obsecro, Spiritum süavem
Venis languidulis, meósque ocellos
Lucis vivifica novo vigore,
Perculsum saliat novóque amore
Pectus, compositas agat choreas
Lætum cor, cupidis premátque in ulnis

Quæ

Quæ tu cunque facis, Pater Deorum!
Immensíque Opifex perite Mundi!
Cuncta exosculer ambitu benigno &
Injectis teneam fovens lacertis.
Nam jucunda cluent, cluent amœna,
Ni Nubes animum gravent acerbum
Atque urat dolor intimus medullam.
  Ergo magnanimam piámque mentem
Sedatam facilémque callidámque
Concedas quæ hominum sciat ferátque
Mores omnimodos bonos malósque.
Nec Cor concutiant superbiarum
Fluctus turgidulum; furor dolórque
Vitæ nè obsideant vias misellæ
Suffocéntque suis feris catenis.
  Mentem præbe humilem at simul serenam,
Mentem præbe hilarem at simul severam
Te circum choreas leves agentem
Pulsantem citharam at tibi canentem.

Πρὸς τὸ Φιλόκαλον.

Βιβλία πάντα τέλεια, μαθήματα πάντα τέλεια,
  Εἰ δέ τι ἄλλο καλὸν, τοῦθ' ὅλον αὐτὸς ἔχε.
Εἰ δέ σοι ὦ Φιλόκαλ' ὅτι μὴ ὅλον οὐδὲν ἀρέσκει,
  Τῶν ἠθέων τί ἔχεις ἡμιτελὲς τὸ καλόν;

Fides fluctuans.

  O Deus! æterno Lucis qui absconditus Orbe
Humanos fugis aspectus! da cernere verum.
Da magnum spectare diem non mobilis Ævi.
Da contemplari nullius in infera Noctis
Lapsurum Solem. Spissas caliginis umbras
Adventu dispelle tuo. Pernicibus alis
Ocyùs advolitans, animam tu siste solutam
Mobilitate suâ; rapidæ quam cursus aquaï
Deturbat secum atque in cæco gurgite condit.
  Sed tamen ex fluxu hoc rerum miseróque tumultu,
En! vultus attollo meos, tu porrige dextram,
Exime ut excelso figam vestigia saxo.
  O Deus! O centrum rerum! te percita motu
Arcano circumvolitant cuncta atque requirunt
Nequicquam, quoniam æternâ te contegis umbrâ.
  Attamen insano exerces mea pectora amore
Et suspirantem volupe est tibi ludere mentem
Ignibus occultis. Non talibus æstuat Ætna
Intima cùm accensas eructet flamma favillas
Pleniùs & lato spargat sua viscera campo.
  Omnia solicitâ mecum quæ mente revolvi,
Somnia sunt? stultéque animi satagentis inane
Figmentum? spes nostra perit radicitùs omnis?
Expectata diu vacuas vita exit in auras?
  Hei mihi! quàm immensæ involvor caligine Noctis!
Subsido, pereo, repeto jam Materiaï
Infensas tenebras & ahenæ vincula Mortis.
  Quæ me intemperies agitat! rescindito cœlos
Summe Deûm, tantósque animi componito fluctus.

Περὶ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ παιδοκτονίας Διάλογος.

Εἰπέ μοι, ὦ φίλον ὄμμα, πῇ ἡμετέροισι δόμοισιν
  Εἰωθὸς διάγειν παιδίον ἐξέφυγεν;

Μαίνομ'

Μαίνομ' ἐγὼ γὰρ ἔρωτι λύπῃ τε, παρερχομένοιο
  Εἴδεος ἀνθάλπων ἡδὺ τὸ μνημόσυνον.
Ὡς χειλέων γενύων τ' ἄγαμαι φρεσὶ πραϋγελώτων
  Καὶ μελιχρᾶς, διοπῆς λαμπάδος, εὐφροσύνης.
Ὡς αἰεί τι ἔνισπεν ἐμοὶ τότε ἡδὺ λάλημα
  Ἁβρῶς ἡμετέρῃ κείμενος ἐν κραδίῃ.
Αἴ αἴ τὴν ἱερὰν ἰδέαν, ἦθός τ' ἐρατεινὸν,
  Οὐκ, ἐπ' ἀληθείᾳ, παῖς βροτοῦ ἀλλὰ θεοῦ.

Ὀρθῶς μὲν τάδε πάντα, τὸ δ' [ἐξέφυγεν] πάνυ ὀρθῶς
  Οὐκ ἔλεγες· πῶς γὰρ νεκρὸς ἂν ἐξέφυγεν ;
Φεῦ, σκέψαι τὴν παῖδα, ὃν αὐτὸς ἀπεξενέκρωσας
  Κήπου ἐπὶ ψυχρῷ παρτάμενον πεδίῳ.

Οἴμοι ἐγὼ τί βλέπω ; τί ἔρεξα, τίνων δέ με δαίμων
  Μιμνήσκει ; μιαρὸν πρᾶγμα καὶ ἀργαλέον.
Ὄμμασι πλησιφαοῦς ἀθρῶν κύκλα λαμπρὰ σελήνης
  Τοῖς ποσὶ τοῦθ' ἱλαρὸν ἔσβεσα λαμπάδιον.
Ἀλλ' ὦ Ζεῦ ἄλλοι τε θεοὶ τόδ' ὑπίσχομαι ὔμμιν
  Οὐκ ἔτι μὲ ζήσειν, τοῦδε ἀποκταμένου.

Ὀρθὸν ἔπος, βέλτιστε, ἀποκταμένου γὰρ ἐκείνου
  Καὶ ζῶν οὐ ζήσεις, ζῇ δ' ὅδε ἣν σὺ θάνῃς.

Monocardia.

  Quæ vis nunc agitat meas medullas?
Et cor molliculo ferire motu
Cœptat? percutiunt novi furores
Mentem, concipio novos amores.
  Ah! nunc me fluidos abire in ignes
Totum ſentio. Flamma mollis artus
Dulcis, vivida, permeavit omnes,
Jucundúmque ciet calore ſenſum
Toto corpore ſpiritúque toto.
  Bellam hic laude ſuam efferat Fabullam,
Formoſam ille ſuam canat Corinnam.
Me leni Monocardia urit igni
Et ſacrum inſtituit ſuum Poëtam.
  Pulchra O Simplicitas! beata Virgo!
Tu vincis radios, nitore, Phœbes,
Tu ſtellas ſuperas decore cunctas.
Nam quis pectora? quis ſinus apertos
Candoríſve tui poteſt tueri
Theſauros niveos, eburneóſve?
Quin Luna imbriferâ tepentis Auſtri
Nube obſcurior, atque ſydus omne
Sit nigrum magìs ac imago Noctis,
Et Hyles tenebris nives ebúrque.
Quodſi orbes hilares amabiléſque
Lucentéſque tuor faces, amorum
Blandas illecebras, ruit ſtatim Sol
Et lati ſpecies perit Diei
Submerſa in Tenebris Meridianis.
  O Princeps Charitum! Dea O Dearum!
Cœli ſplendor! & unica O voluptas
Humani generis! Catena nodis
Auratis homines ligans Deóſque!
  Te circumvolitant leves Olympi
Alati Juvenes, tuóſque greſſus
Suſtentant manibus ſuis tenellos,
Et firmant tua crura mollicella

Dulcis

Dulcis cura Deûm, Venúſque Cœli!
  O Fons Lætitiæ piíque luſûs,
O ter pulchra Puella, blanda Virgo!
Noſtris molliter inſidens medullis
Cœleſtémque animo fovens Amorem,
In cœtu ſuperûm locas Deorum.

Ἀπορία.

Οὐκ ἔγνων πόθεν εἰμὶ ὁ δύσμορος, οὐδὲ τίς εἰμι;
  Ὢ τῆς ἀφροσύνης, οὐδὲ πῇ ἐρχόμενος.
Ἀλλ' ὀδύνῃς τε γόοισι πολυγνάμπτοις ὀνύχεσσι
  Ζώω, ἔμοιγε δοκεῖ, πανταχοῖ ἑλκόμενος.
Ἴσα ἐγρηγόρσεις καὶ ὀνείρατα, ὦ πάτερ· ὦ Ζεῦ
  Ὡς σεμνὸν, χ' ἡμεῖς ζώομεν ἐν νεφέλαις.
Ψεύδεα, φαντασίη, κενότης, τερετίσματ' ἀνάγκη,
  Τἆλλα μὲν ἀγνώσας, τὸν βίον οἶδα μόνον.

Εὐπορία.

Οὐρανόθεν γέγονα προθορὼν, θεοῦ ἄμβροτος ἀκτὶς,
  Κ', ὢ τῆς εὐφροσύνης, πρὸς θεὸν εἶμι πάλιν.
Νῦν δέ τ' ἔρως με πτέρυξι θεόσσυτος ἐξυπερείδει,
  Ζῶ δ', ἐπ' ἀληθείᾳ, πάντοτε τερπόμενος.
Νὺξ ἀπέβη μὲν ὄναρ τε, Πάτερ θεοδερκέος αὐγῆς
  Ἀΐδιον χ' ἡμᾶς ἀμφικάλυψε φάος.
Πίστις, καὶ σοφίη, θεότης, χαρὰ, εὔπτερος ἀλκὴ,
  Ταῦτα ζωὴ, ἅδης τἆλλα καὶ οὐδενία.

Μόνῳ Θεῷ ἡ δόξα.

Rerum ac Verborum Locorúmque Scripturæ in hoc altero Voluminis Philosophici Tomo contentorum *INDEX.*

INDEX.

Authoris

INDEX.

Cœlo-

Corporis

INDEX.

D

Daniel.

E

F

Fœminas

G

INDEX.

I

Maſculina

INDEX.

Nativum

INDEX.

N

Objecta

Parti-

Regnum

Ad Romanos.

S

Lib. Sapientiæ.

T

Vehicu-

INDEX.

W

FINIS.

Errata Tomi 2. ſic corrige.

PAg. 13. l. 29. puram illam, p. 15. l. 21. afferri, p. 21. l. 16. A. D. 1652. p. 25. l. 1. ipſarum, p. 41. l. 52. προαιτημασία, p. 44. l. 35. quas, p. 45. l. 47. quam, p. 48. l. 46. ad ſtatuas, p. 54. l. 26. ipſi, p. 63. l. 32. præſens ſeculum, p. 72. l. 7. aliarumque, l. 38. Occidentalis, p. 75. l. 27. ἀςεῖα, l. 43. diverſi modi, p. 78. l. 25. ἐσπουδαζον, p. 82. l. 55. Emeu, p. 86. l. 21. Edm. Mallettus, p. 91. l. 27. ἀντίςροφος, p. 95. l. 24. quopiam, p. 101. l. 33. Monpeſſonii, p. 105. l. 31. Vetulæ, p. 106. l. 22. delirare, p. 107. l. 7. Dæmunculis, p. 108. l. 26. celabat, p. 110. l. 16. fecerat, l. 32. mane, p. 112. l. 20. differretur, p. 115. l. 17. omni, p. 123. l. 29. affirmet, p. 125. l. 37. & ultrò, p. 129. l. 1. Sect. 4. p. 132. l. 37. mane, p. 134. l. 45. Eſt perducta, p. 145. l. 13. ὀνςῆσαι, p. 147. l. 25. innatæ, p. 149. l. 21. organa, p. 157. l. 61. Beneficus, p. 170. l. 37. patiuntur, p. 177. l. 36. emungendum, p. 217. l. 30. inclinet, p. 251. l. 5. Deo, p. 264. l. 17. Decuſſationis, p. 280. l. 14. fuerit, p 284. l. 54. ſe ingeret, p. 286. l. 55. libro, p. 294. l. 48. vel ſemel, p. 296. l. 16. indiſcerpibilis, p. 301. l. 10. minuatur, p. 306. l. 3. ſubſtantiali, p. 331 l. 2. tamen non, p. 338. l. 29. etiam ille, p. 355. l. 33. Ͽνητὸν, l. 34. Χοροςασίας, p. 373. l. 39. Cupedinariis, p. 382. l. 19. ex Ann. l. 49. aperuit, p. 383. l. 18. quemvis, p. 387. l. 2. Diluviorum, p. 407. l 53. Spectaculis, p. 417. l. 6. quantam, p. 421. l. 55. apparatioris, p. 422. l. 10. ἤδη, p. 441. l. 18. præſcindas, p. 442. l. 2. habeat cor, p. 445. l. 33. ὥσας, p. 447. l. 25. ſit, p. 453. l. 35. meum, p. 457. l. 51. uti frui, p. 464. l. 40. poſſemus, p. 466. l. 11. An. Dom. 1662. p. 476. l. 5. adortus eſt, p. 514. l. 29. Quod, ſi, p. 534. l. 28. quod, l. 29. velit, cum — ratione meritò — p. 553. l. 47. in qua, p. 560. l. 19. πάντ', l. 23. Binarium, p. 563. l. 8. ῥιζωμάτ', p. 565. l. 9. referuntur, l. 31. manere ſenſiſſe, non, p. 584. l. 29. φορεῖσθαι, p. 588, l. 38. ſit Νȣ̃ς, rectè, p. 596. l. 27. Ariſtoteles, p. 597. l. 43. factam, p. 608. l. 4. & l. 34. Celaturæ, p. 620. l. 10. Concupiſcibilis, p. 634. l. 11. affectationem indic. p. 637. l. 32. figere, p. 642. l. 23. Paulus, p. 643. l. 7. ἄτοπα, p. 658. l. 32. & cœli opera, p. 660. l. 3. impermanens, Vaticinium nullat, l. 43. ſomniavi, p. 670. l. 12. horti quos, p. 683. l. 49. hanc, p. 684. l. 31. κλεισμάτων, p. 689 l. 40. inhæret, p. 690. l. 9. qui, p. 717. l. 21. vixerint, præſertim niſi, p. 719. l. 60. Poſſunt ne, p. 734. l. 60. vocavit, p. 742. l. 58. fælicius, p. 747. l. 20. partes.